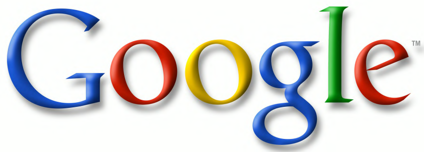

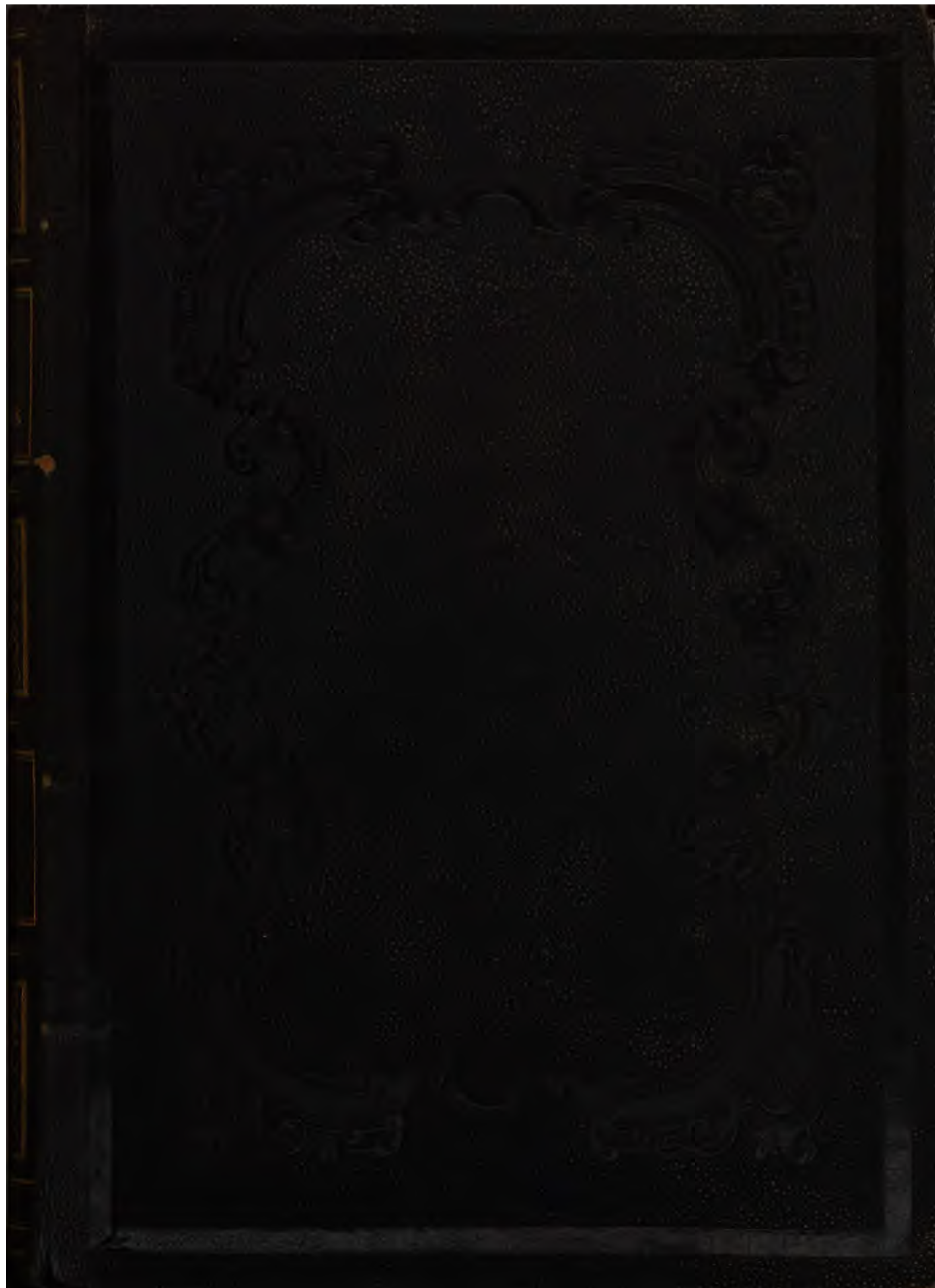

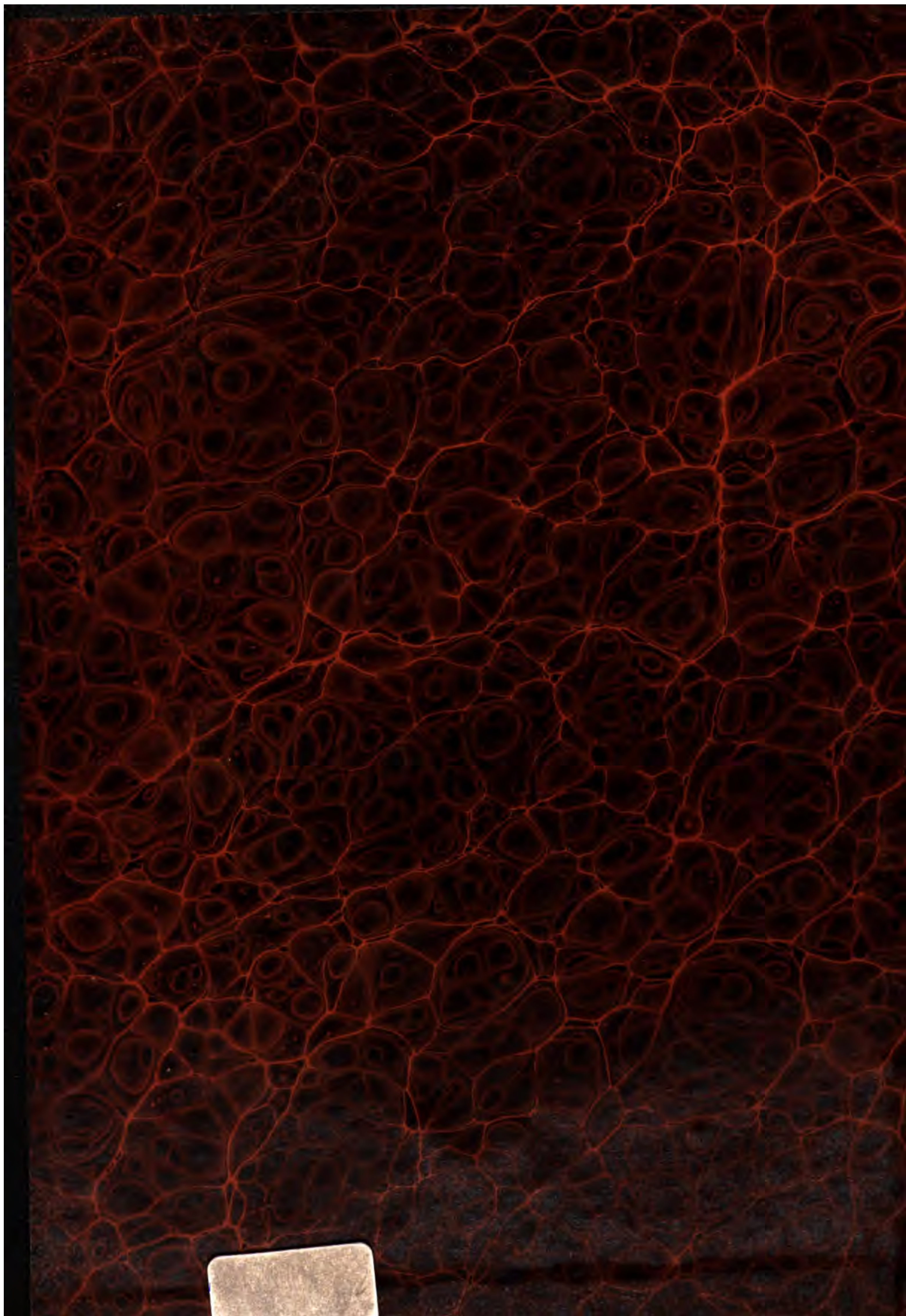

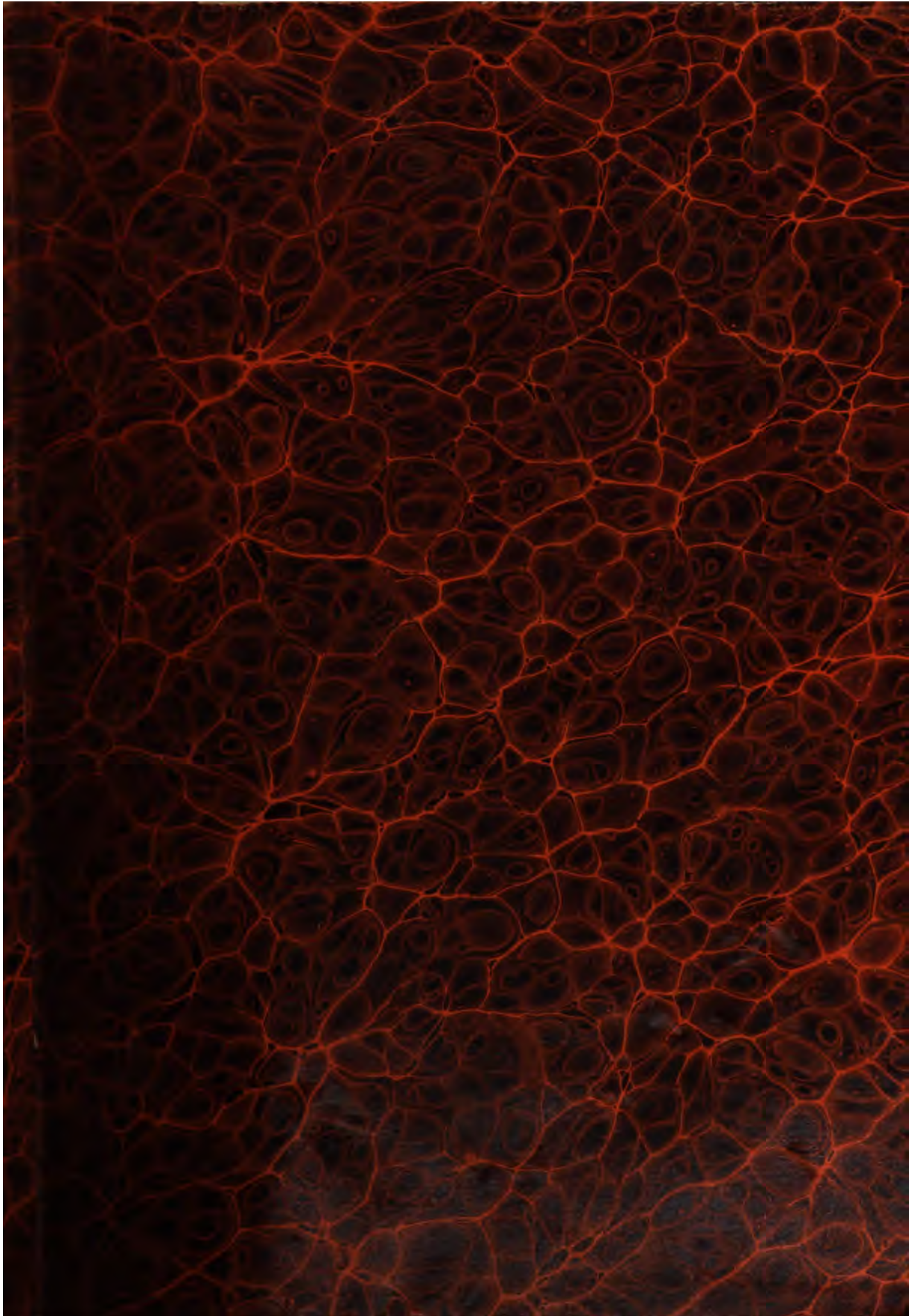

ANEKΔOTA

TOMUS I.

ATHANASII SCHOLASTICI EMISENI

DE NOVELLIS CONSTITUTIONIBUS IMPERATORUM IUSTINIANI IUSTINIQUE

COMMENTARIUM

ANONYMIQUE SCRIPTORIS περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων

ITEM

FRAGMENTA COMMENTARIORUM

A

THEODORO HERMOPOLITANO, PHILOXENO, SYMBATIO, ANONYMO SCRIPTORE DE NOVELLIS CONSTITUTIONIBUS IMPERATORIS IUSTINIANI CONSCRIPTORUM

EX CODICIBUS MANUSCRIPTIS

QUI

BONONIAE, FLORENTIAE, LUTETIAE PARISIORUM, MEDIOLANI, OXONII, ROMAE, VINDOBONAE

REPERIUNTUR

EDIDIT

IN LATINUM SERMONEM TRANSTULIT

PROLEGOMENIS, ADNOTATIONE CRITICA, INDICIBUS

INSTRUXIT

GUSTAVUS ERNESTUS HEIMBACH

LIPSIENSIS.

LIPSIAE MDCCCXXXVIII.

SUMPTIBUS IOANNIS AMBROSII BARTH.

POTENTISSIMO

SAXONIAE REGI

FRIDERICO AUGUSTO

PATRI PATRIAE

DOMINO CLEMENTISSIMO

POTENTISSIME REX

DOMINE CLEMENTISSIME.

Quod ante annum et novem menses petenti clementer annuisti mihi, Tuo nomini ut hoc Ἀνεκδότων volumen inscribere liceret, id speraveram fore ut et ei libro summo futurum esset ornamento, et maximam haberet horum studiorum apud omnes commendationem. Nunc, cum Regio diademate ornatus, Saxonum rempublicam pacifica tuearis manu, legibus emendes, exemplo illustres, hoc supplicanti dabis mihi, Regium splendorem ut huic libro praetexere liceat,

quo facto ad tale tantumque Tuum erga me beneficium tantus cumulus accedet, quantus maximus unquam addi potuit. Accipias oro benigna manu, Regiaeque Maiestati Tuae patiaris consecrari hos iureconsultorum Romanorum libros, qui in latebrosis bibliothecarum Galliae, Italiae, Angliae, Germaniae angulis penitus abditi nunc primum industria hominis Saxonis, bibliopolaeque Saxonis sumtu in Saxonia iuris publici fiunt.

Potentissime Rex

Domine clementissime

Regii Tui nominis

observantissimus cultor

Gustavus Ernestus Heimbach.

PRAEFATIO.

Non dubito fore plerosque, qui quum audierint de Iustiniani Novellis librum a nobis edi, operae pretium nos facturos esse negent. Hos etsi quasi quosdam iniquos harum rerum iudices eiurare nolimus, tamen non committendum putamus, ut nobis ipsi deesse videamur. Itaque de caussis, quae nos ad scribendum impulerint, pauca praefabimur, rati ea, quae dicturi simus, apud istos, qui iuris studio operam dandam esse negant, nisi caussarum orandarum iudicandarumque ergo, si non ad purgandum me proficiant, profutura certe quidem ad excusandum. Quum enim hoc mihi contigisset, ut Galliam Italiamque adirem, novae Basilicorum editioni subsidia quaesiturus, *Ioanne Ambrosio Barthio* librario Lipsiensi eius itineris sumptum faciente, animi, ut fieri solet, a tali tantoque labore avocandi et quasi recreandi caussa ad Iustiniani Novellas me contuli et interpretandas et, quod eius fieri posset, illustrandas. Quae res et periucunda mihi visa est, et ad id, quod mihi proposueram, attingendum vel maxime apta et accommodata. Ita factum est, ut, data hac tot talesque bibliothecas invisendi opportunitate, unum alterumque codicem manuscriptum nanciscerer, ex quo ad Novellarum editionem et adornandam et critica arte et disciplina perpoliendam non parum utilitatis redundaturum arbitrarer. Deinde, qui unus omnium facile est doctissimus elegantissimusque harum rerum arbiter *Gustavus Haenelius*, antecessor Lipsiensis, ea de re a me consultus, auctor mihi fuit, ut totam illam curam cogitationemque in me reciperem solus. Quae res si viris doctis non displiceat, ut nec mea solius laus erit, ita contra ea, si secus videatur, communis utriusque reprehensio. Quum autem in libris manuscriptis cum exemplaribus, quae typis exscripta sunt, conferendis codices Novellarum Graecos animadvertissem ad unum omnes ex Basilicis aliisque iuris civilis fontibus recentioribus esse interpolatos, circumspicere occoepi, qua tandem ratione tali tantoque malo medicinam facere oporteret. Ita ad antiquissimos Novellarum interpretes, qui Iustiniano suppares fuerunt aut certe ab ea aetate non ita longe remoti,

descendendum mihi fuit, non quo ab inferis mortuos arbitrarer a me posse excitari, verum, ut misera disiectaque optimorum scriptorum membra in unum corpus coniungerem, et, quod eius fieri posset, critica arte atque disciplina perpolita pristinae et sanitati et integritati restituerem. Ita exiit is, quem iuris publici facimus, liber Iustinianarum Novellarum denuo edendarum quasi quidam praecursor et emissarius, qui et mihi, dum otio fruebar, in deliciis fuit, et iis, qui Iustiniani Novellis illustrandis arteve critica et disciplina perpoliendis operam sunt in posterum daturi, magnum ad eam rem adiumentum est allaturus. Etsi enim non is sum, qui, quae mihi adolescentulo eidemque paene invito rudia inchoataque, hortantibus amicis, exciderunt tamen, pro perfectis omnibusque numeris absolutis venditare ausim: non tamen stultum prorsus inanemque laborem spero a me esse susceptum. Censeo enim et illos de litteris bene promereri, qui iter, quo alii ad summum fastigium escendere queant, quasi muniant et alios excitent, qui in eodem studio enitantur. In quo si quid a me erratum sit, quod ne saepe multumque factum sit, haud temere vereor, qui me et doctiores sunt et sagaciores, benigna oratione emendabunt et, quae minus recte dicta videbuntur, humane castigabunt secundum Ennianum illud

Homo, qui erranti comiter monstrat viam,
Quasi lumen de suo lumine accendat, facit:
Nihilominus ipsi luceat, cum illi accenderit.

Dat. Lipsiae Cal. Decembr. anni p. Chr. n. MDCCCXXXVII.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ ΕΜΙΣΗΝΟΥ

ΕΠΙΤΟΜΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΚΩΔΙΚΑ ΝΕΑΡΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΙΤΛΟΥΣ ΣΥΓΚΕΙΜΕΝΗ ΜΕΤΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΚΑΣΤΟΥ ΠΑΡΑΤΙΤΛΩΝ.

ATHANASII SCHOLASTICI EMISENI

EPITOME POST CODICEM NOVELLARUM CONSTITUTIONUM IN TITULOS REDACTA UNA CUM UNIUSCUIUSQUE TITULI PARATITLIS.

B. haec habentur: *ἐκ τοῦ βιβλίου Ἀθανασίου σχολαστικοῦ μεσινοῦ* (leg. *Ἐμισηνοῦ*) *τῶν, ἅπερ ἐξελέξατο ἐκ τοῦ κώδ. καὶ τῶν νεαρῶν διατ. τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν παρατίτλων.* Idem testatur Codex bibliothecae, quae Romae est ad aedem S. Philippi Neri, quam S. Mariae in Vallicella vocant, fol. 135. A. Sic enim habet: *ἐκ τῆς βίβλου Ἀθανασίου σχολαστικοῦ ἐκ τῶν, ἅπερ ἐξελέξατο ἔκ τε τοῦ κώδικος καὶ τῶν νεαρῶν διατάξεων τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν παρατίτλων.* Idem apparet ex Codicis Vindobonensis, qui inter codices iuris Graeci numero XV. relatus est, titulo, qui fol. 54. A. habetur: *Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμεσινοῦ* (sic) *ἐκ τῶν, ὧν παρελέξατ* (leg. *παρελέξατο*) *ἐκτε τοῦ κ* (leg. *ἔκ τε τοῦ κώδικος*) *καὶ τῶν νεαρῶν διατάξεων τοῦ μεγ* (leg. *μεγάλου*) *Ἰουστινιανοῦ, ὁμοί* (leg. *ὁμοίως*) *ἐκ τῶν παρατίτλων.* Hi, quos adhuc commemoravi, tituli ab Athanasiani libri titulo aliquantulum recedunt. Verum ea, quae in unoquoque codice sequuntur excerpta, ex eodem, quem diximus, libro deducta sunt ad unum omnia. Id confirmatur et ex eiusdem bibliothecae Codice iuris civilis II., ubi fol. 200. A. haec habentur: *ἀπὸ βιβλίου Ἀθανασίου σχολαστικοῦ ἐκ τῶν διγέστων καὶ τοῦ θ'. βιβλίου τοῦ κώδικος.* Cui titulo etsi non satis conveniat cum libri nostri tenore, tamen manifestum est nostrum librum hoc dicendi genere esse designatum. Nam ea, quae deinceps sequuntur, ex eo ipso, quod edimus, legum corpore hausta sunt compilataque. Porro tertium eius operis, quod ***Pseudo-Balsamoni*** tribui solet, librum ex nostro Athanasii libro deductum esse Codex Graecus Monacensis, numero 380. signatus, fol. 4. B. testatur his verbis: *ρα'. ἕτερος πίναξ τῶν ὑποτιτλώσεων Ἀθανασίου σχολαστικοῦ ἐκ τῶν μετὰ τὸν κώδικα νεαρῶν διατάξεων ἐν τρισὶ τίτλοις διῃρημένος, καὶ τὰ ὑποκείμενα καθεξῆς κεφάλαια τῶν νομίμων τῶν εἰρημένων τίτλων καὶ παρατίτλων.* Denique in Codice Bodleiano 3399., ubi Basilii prochirum habetur, sed ex multis et aliis iuris Iustiniani fontibus interpolatum et adauctum, tit. 16. fol. 61., adiecto *Ἀθανασίου τοῦ σχολαστικοῦ* nomine, laudantur, quae sunt nostri libri tit. 15. const. 2. Ibidem fol. 62. afferuntur, quae habentur tit. 12. const. 6., praefixo Athanasii nomine: *ἐκ τῶν Ἀθανασίου σχολαστικοῦ.* Item fol. 68. ex tit. 4. const. 22. quaedam adlegantur his verbis: *ἐκ τῶν Ἀθανασίου Ἰουστινιανοῦ.* Accedit *ἑρμηνείας* ad Photianum nomocanonem adscriptae eiusque vetustissimae, quae in Codice Ambrosianae bibliothecae I. 48. habetur, auctoritas. Laudat enim fol. 152. Athanasianam Novellae Iustiniani epitomen hoc modo: *ἐν δὲ τῷ Ἀθανασίῳ οὕτως* (*κεῖται*). Ac, ne quae de nostri scriptoris nomine supersit dubitatio, Basilicorum auctoritate haec eadem res confirmatur. Nam in schol. *n.* ad Basilicorum libr. 21. tit. 1. them. 45. ed. Fabroti tom. II. p. 586., addito Athanasii nomine, laudantur, quae in nostr libro tit. 5. const. 5. habentur. Cuius loci fides ne sit tibi suspecta. Eadem enim, quae l. l. leguntur, adiecto ter Athanasii nomine, repetuntur in Nomophylacis scholio ad l. l. p. 587. litt. A. lin. 5., litt. B. lin. 8. et 10. Quae cum ita sint, facile tibi persuadeas hanc apud Graecos iureconsultos semper tenuisse opinionem, ut Athanasium nostri libri auctorem esse crederent. Néque tamen dissimulandum arbitror de scholio *i.* ad Basilicorum libr. 21. tit. 1. them. 45. ed. Fabr. tom. II. p. 585., ubi, quae ex Athanasii tit. 5. const. 5. deducta sunt, leguntur *Theodori* nomine praetexta. Initium eius scholii hoc est: *ὁ τρίτον παραγαγὼν μάρτυρας μετὰ τὸ ἐκλαβεῖν.* Desinit autem l. l. in haec verba: *καὶ χωρίς τινος περινοίας αἰτεῖ τοῦτο γενέσθαι.* At hic est Fabroti error, qui *Theodoro* tribuerit, quae *Athanasii* sunt; Athanasio autem, quae *Theodori* sunt. De qua re ad Theodori Hermopolitani Nov. 90. cap. 4. longe lateque dicemus. Nunc videndum, quid sibi velit illa vox *σχολαστικοῦ*, quam in iis, quos laudavimus, locis fere semper ad Athanasii nomen adiectam esse vidimus. Atque fieri potest, ut nostri scriptoris cognomen fuisse credas. Sic in const. 2. Theodosiani Codicis *de castrensianis* (VI. 32.) *Scholastici, V. C. comitis et castrensis,* cui imperatores Honorius Theodosiusque rescripserunt, facta est mentio. Cuius loci fides ne sit tibi suspecta, eadem in const. 2. Iust. Codicis *de castrensianis et ministerianis* (XII. 26.) habentur. Est tamen, ubi *σχολαστικῶν* nomine et *caussarum patroni advocatique* designentur. Vide *Jacobum Godofredum* ad leg. 2. Theodosiani Codicis VIII. 10., *Hanckium* de scriptoribus Byzantinis cap. 7. p. 179., *Carolum Ducangium* in glossario mediae et infimae Graecitatis tom. II. p. 1511. *Christophorum Iustellum* ad Codicem ecclesiae Africanae cap. 97. in bibliotheca iuris canonici tom. I. p. 437. Qua re factum est, ut plerosque viros doctos in hanc discessisse videam sententiam, ut ista *Ἀθανασίου σχολαστικου* sibi persuaserint Latino sermone interpretanda esse hoc modo: *„Athanasii scholastici sive advo-„cati."* In quo numero sunt et *Petrus Lambecius* in de bibliotheca Caesaris commentario VI. p. 11.

et p. 32. (ed. Vindobon. 1682.) et *Albertus Fabricius* in nota ad *Suaresi* notitiam Basilicorum §. 26. bibliothecae Graecae tom. XII. p. 477., et *Carolus Guilielmus Ernestus Heimbach*, frater mihi cum primis dilectus, de Basilicis p. 44., denique *Sigismundus Guilielmus Zimmern* in historia iuris civilis tom. I. p. 400. Atque ego quoque magis in hanc inclino sententiam, ut *σχολαστικοῦ* voce hoc loco *advocatum* designari arbitrer, *nomen*, ut Grammatici vocant, *proprium* non item. Primum enim ex iis, quos supra recitavimus, locis sunt non admodum pauci, ubi sic nude *Ἀθανασίου* dictum sit, istis verbis „*σχολαστικοῦ Ἐμεσηνοῦ*" plane non adiectis. Sic Codex Ambrosianae bibliothecae I. 48., sic semper Basilicorum compilatores. Accedit, quod *Ἀθανάσιος* sic nude *Theodoro Hermopolitano* oppositus reperiatur. Id factum est et in Codice Ambrosianae bibliothecae supra dicto, et apud Nomophylacem in scholio *n.* ad Basilicorum libr. 21. tit. 1. them. 45. tom. II. p. 587. et in schol. *n.* ad lib. 23. tit. 1. them. 76. tom. III. p. 360. Ubi vel logicae artis atque disciplinae leges docent, in *Athanasii* nomine nostri scriptoris designationem contineri totam. Deinde *σχολαστικός*, si nominis proprii, ut vocant, partem faciat, cum semper ubique voci *Ἀθανασίῳ* subiectum sit postpositumque, ex constanti Graecorum perpetuaque dicendi ratione vereor, ne dicendum sit, ea voce, quae ultimo loco posita sit, id nominis significari, quo eum scriptorem in quotidiana hominum vita designare soliti fuerint.[1]) Atqui hoc in *Athanasio* verum est, in *Scholastico* aperte falsum. Quod si qui arbitretur hanc designationem ea maxime de caussa additam videri, ut is, de quo agitur, Athanasius a reliquis, qui eiusdem nominis fuerunt, iure ordineque distingueretur, non admodum repugnabo. Sic enim solebant eorum temporum Graeci. Scholium *a.* in Basilicorum lib. 35. tit. 2. tom. IV. ed. Fabr. p. 777. *χρηματισμὸς μέν*, inquit, *τὸ κύριον ὄνομα. πατρωνυμία δὲ τὸ τοῦ προγόνου τοῦ ἰδίου. προσηγορία δὲ τὸ ἐπώνυμον. ἄλλως. τινές φασιν ὄνομα τὸ κύριον, χρηματισμὸν τὸ πατρῷον, ἐπώνυμον τὸ ἐκ συμβεβηκότος, οἷον εἰπεῖν ὁ γραμματικὸς ἢ ῥάπτης ἢ χωλός.*[2]) Eodem, quo *ὁ γραμματικός, ὁ ῥάπτης, ὁ χωλός*, modo si et *ὁ σχολαστικὸς* quasi cuiusdam cognominis loco ad Athanasii nomen additum esse velis, me quidem a te non habebis dissentientem. Sic Codex Oxoniensis apud Bienerum in historia Novellarum p. 197. *Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ σχολαστικοῦ εἰς τὸν νομοκανόνα πρόλογος.* Scholiastes Palatinae Anthologiae in praefatione Agathiae ed. Niebuhri p. XXII.: *Ἀγαθίου σχολαστικοῦ Ἀσιανοῦ Μυριναίου.* Suidas in voce *Ἀγαθίας* l. l. *Ἀγαθίας σχολαστικὸς Σμυρναῖος* (leg. *Μυριναῖος*). Sic denique Codex Paris. 2759. apud Ducangium in indice auctorum, adiecto eiusdem Glossario mediae et infirmae Graecitatis, p. 27.: *ἐπληρώθη σὺν θεῷ καὶ ἡ διαίρεσις εὐτυχῶς Ζήνωνι σχολαστικῷ.* Ubi licebit eundem nominis, ut vocant, proprii vocisque *σχολαστικὸς* concursum animadvertere, sed articulo non interiecto. Non secus, atque *Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμισηνοῦ* dici supra ostendimus. Eodem modo dictum et *Ἰωάννου νομικοῦ Κρήτου* apud Ducangium l. l. p. 27., *Ἱεροφίλου σοφιστοῦ περὶ τροφῶν κύκλος* l. l. et reliqua. — Restat, ut de ista voce *Ἐμισηνοῦ* vel *Ἐμεσηνοῦ* videamus. Nam quod in Codice Graeco Parisiensi 1720. *Μεσινοῦ* legitur, id ad reliquos, quos supra recitavimus, locos corrigendum est. Sic autem plerique viri docti hanc vocem sunt interpretati, ut patriam, unde Athanasio origo fuisset, designari perhiberent. In ea opinione sunt *Petrus Lambecius* in de bibliotheca Caesaris commentario VI. p. 32. (edit. Vindob. 1682. fol.), *Albertus Fabricius* in nota ad Suaresi notitiam Basilicorum §. XXVI. bibliothecae Graecae tom. XII. p. 477., *compilatores catalogi Codicum manuscriptorum bibliothecae Regiae Parisiensis* tom. II. p. 312., *Carolus Guilielmus Ernestus Heimbach*, frater mihi carissimus, de Basilicis p. 44. A quorum opinione miror paullulum abiisse *Sigismundum Guilielmum Zimmernium* in historia iuris civilis Romanorum tom. I. p. 400., qui ex his fratris mei verbis „*Athanasius Advocatus Emesenus*" effecit „*einen Emesenischen Advokaten.*" Quod quo iure, quave iniuria dictum sit, cum ipse hodie videre non possit, ne alii in eundem errorem incidant, hoc loco demonstrandum est. Atque in hac dicendi forma *Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμισηνοῦ*, cum illud „*σχολαστικοῦ*" quasi cuiusdam cognominis loco habendum sit; *Ἐμισηνος* autem, ut *Ἀσιανὸς Πρισδρυανός*[3]), patriam, unde scriptori origo sit, demonstret: ex istis, quas supra posuimus, sententiis, utra alteri praestet, nemo facile ambiget. Est autem *Emesa*, auctore

---

1) Vide, quae dixi in libro *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft* tom. VIII. p. 345. 2) Similiter et *Πέτρος ὁ κναφεὺς* Graecis dicitur. Vide Beveregii notam ad Trullani concilii canonem LXXXI. in Syndico tom. II. p. 162. 3) Sic et Latini: *Sebastenus*, *Palmyrenus*, *Laodicenus*, *Dyrrhachenus*.

Ulpiano[1]), urbs *Phoenices*. *Josephus Ekhelius*[2]) tamen auctor est *Syriae* esse civitatem atque adeo metropolin. Enimvero hoc ita intelligendum est, ut antiquum *Syriae* nomen etiam ad *Phoenicen* a viro doctissimo productum videatur. Certe, quod ab *Hieroclio Grammatico* in Banduri imperio Orientali tom. I. p. 49. *Emisa* provinciae *Phoenices Λιβανησίας*[3]) esse perhibetur, ad *Syriae* partem referendum est. — Caeterum parum refert, utro modo scribas *Ἐμισηνός*, an *Ἐμεσηνός*. *Ἐμεσηνὸς* certe plus quater habetur apud Procopium *ἀνεκδ.* cap. 28. ed. Orelli p. 206. et 208. Quamquam illud negari nequit *Ἐμισηνὸς* magis videri ad quotidianam Graecorum consuetudinem dicendi aptum esse et accommodatum. *Hieroclius Grammaticus* l. l. *Ἔμισσα*; sic et *Ulpianus* in fragm. 1. §. 4. D. 50. 15.; item *Paullus* in fragm. 8. §. 6. D. l. l.; denique nummi in ea civitate percussi habent *EMI.* vel *ΕΜΙΣΗΝΩΝ*. Vide *Josephi Ekheli* doctrinam nummorum tom. III. p. 310.

Dictum est de nostri libri scriptore, qui fuerit, unde originem habuerit suam. Nunc de libri titulo dispiciamus. Codex Graecus Parisiensis, qui numero 1381. signatus est, fol. 1. A. haec habet: .... *τῶν νεαρῶν διατάξεων ἐπενιηθέντες ὑπὸ Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμισηνοῦ κ. τ. ἑ.* Quae sic legenda sunt: *τίτλοι τῶν νεαρῶν διατάξεων ἐπινοηθέντες ὑπὸ Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμισηνοῦ κ. τ. ἑ.* Idem Codex fol. 9. B. *ἐπὶ τὸ μὴ μ̄ τῶν νεαρῶν κωδ. διατ. τὰ κ̄ τ́ συγκειμ̄ μ̄ καὶ τῶν ἑκάστου παρα τ́ τ́ Ἀθανασίου σχ. Ἐμισηνοῦ κ. τ. ἑ.* Quae sic corrigenda videntur: *ἐπιτομὴ τῶν μετὰ τὸν κώδικα νεαρῶν διατάξεων κατὰ τίτλους συγκειμένη μετὰ καὶ τῶν ἑκάστου παρατίτλων Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμισηνοῦ κ. τ. ἑ.* Utriusque emendationis caussae adlegandae sunt satis idoneae. Ac primum quidem intuenti cuique in ea, quae in eo, quem edimus, libro habentur, nihil quicquam occurret, nisi *Iustiniani Iustinique* Novellae constitutiones. Deinde satis constat *Iustiniani Codicis* nullam plane in eo opere haberi rationem, nisi, ubi eius libri mentio aliquam habeat vim ac potestatem in Iustiniani Novellis et explicandis et illustrandis. Porro in his *μ̄ τῶν νεαρῶν κωδ. διατ.* numquis non videat latere hoc dicendi genus *τῶν μετὰ τὸν κώδικα νεαρῶν διατάξεων*, ab imperitis harum rerum scribis librariis mirum in modum corruptum et depravatum? Atqui hac eadem dicendi forma in Iustiniani Novellis designandis demonstrandisque istorum temporum homines usi esse reperiuntur[4]). Verum haec utut sunt, illud statim apparet *ἐπιτομῆς* nomen in nostrum Novellarum librum satis convenire. Neque enim integrae uniuscuiusque tituli Novellae recitantur, sed primo quidem loco imperatoris mentio fit, qui Novellam legem emiserit; deinde magistratus nominatur, ad quem data sit; commemorantur etiam ea verba, a quibus ipsa constitutio incipiat; tum singulae eius legis sententiae, quibus novum aliquid statuitur, referuntur; tum denique, qua die, quoque consule data sit, disertis verbis exprimitur. Quae quidem singula quis non videat in *ἐπιτομῆς* notionem venire? — Alium nostri libri titulum praefert Codex Monacensis, qui inter Graecos Regiae bibliothecae libros manuscriptos hodie numero 380. signatus est. Sic enim habet fol. 4. B.: *ἕτερος πίναξ τῶν ὑποτιτλώσεων Ἀθανασίου σχολαστικοῦ ἐκ τῶν μετὰ τὸν κώδικα νεαρῶν διατάξεων ἐν τρισὶ τίτλοις διῃρημένος, καὶ τὰ ὑποκείμενα καθεξῆς κεφάλαια τῶν νομίμων τῶν εἰρημένων τίτλων καὶ παρατίτλων.* Vox *ὑποτίτλωσις* alias non legitur, sed per linguae Graecae analogiam nihil aliud designare potest, nisi *certae rei sub certis titulis distributionem.* Eodem plane modo, quo apud mediae Graecitatis scriptores haec dicta sunt: *ὑπαρίθμησις*, *ὑπόταςις*, similia. Quae cum ita sint, hoc dicendi genere nihil aliud significari arbitror, quam id, quod supra ex coniectura in Codice Parisiensi 1381. reposuimus: *τίτλοι τῶν νεαρῶν διατάξεων ἐπινοηθέντες ὑπὸ Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμισηνοῦ.*

Ex his tribus nostri libri titulis, quorum adhuc mentionem fecimus, si quaeramus, quinam potissimum antiquam eamque genuinam Athanasii manum referat, non deliberandum arbitramur, sed eum, quem secundo loco posui, pro vero agnoscendum. Nam et *ἐπιτομῆς* nomen cum nostri libri ratione optime congruit, et vetus est pervulgataque scribarum librariorum ratio, finita aliqua eius libri, qui describendus iis datus fuit, libri particula, statim totum libri titulum subiiciendi[5]).

---

1) L. I. §. 4. D. 50. 15. „*Sed et Emisenae civitati Phoenices imperator noster ius coloniae dedit*,“ ubi vide *Antoni Schultingi* notam ed. *Smallenburgi* tom. VII. p. 642. 2) In doctrina nummorum tom. III. p. 310. 3) Vide *Claudium Salmasium* in exercitationibus Plinianis p. 470. B. 4) Vide Bieneri librum: Die Geschichte der Novellen Justinians p. 36. seq. 5) Vide Bernardum Montefalconium palaeographiae Graecae lib. I. cap. 5. p. 36. seq.

Ut proinde mirum non sit, verum genuinumque nostri libri titulum factae singulorum titulorum capitulorumque, quibus nostrum legum corpus constat, enumerationi subiectum esse postpositumque. Possis tamen et alia via ingredi, ut has difficultates solvas. Cum enim, exposita singulorum titulorum ratione, inde a fol. 9. B. contextus libri nostri incipiat, nec tamen ullum ibi appareat tituli vestigium, coniectura duci poteris, ut illa *ἐπιτομὴ κ. τ. ἑ.*, quae quidem genuinum eius libri titulum praeferant, a scriba librario ad superiora male adiuncta adsutaque credas, quae quidem primi tituli initio fuissent collocanda. De reliquis autem titulis, quos supra posuimus, sic mihi persuadeo, hunc, qui in Codice Parisiensi Graeco 1381. fol. 1. A. legitur, ad titulorum seriem, cui praepositus est, pertinere, ad ipsum Athanasii librum non item; illum autem, qui in Codice Monacensi 380. habetur, spurium esse totum. Numquis enim credat hoc verbum *ὑποτίτλωσις* ab ipso Athanasio profectum esse? Qua in re definienda V. Ill. *Bienerum* eodem, quo me, modo iudicare ex litteris ab eo ad me datis non absque aliquo rubore cognovi. — Quae si non displiceant, simul et caussa reddi poterit satis idonea, quare in multis et aliis Codicibus manuscriptis, quibus usi sumus, libri nostri titulus depravatus sit hoc modo: *Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμεσινοῦ ἐκ τῶν, ὧν παρελέξατο ἔκ τε τοῦ κώδικος καὶ τῶν νεαρῶν διατάξεων τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ.* Cum enim in Codice authentico ea, quam supra correximus, depravatio haberetur illa „*ἔκ τε τοῦ κώδικος καὶ τῶν νεαρῶν*“ numquis non videat orta esse ex his: *μετὰ τῶν νεαρῶν* c͞οδ. *διατ*ᵅ? Porro, quae in aliis libris habetur eiusdem tituli pars *ἀπὸ βιβλίου Ἀθανασίου σχολαστικοῦ ἐκ τῶν διγέστων καὶ τοῦ θ' βιβλίου τοῦ κώδικος*, numquem fugiet scribae calligraphi esse errorem ex eodem fonte deductum? cum praesertim *διάταξις* in codd. mss. *δι*ʳ. scribi soleat, *δίγεστον* autem *δι'*., appareatque in libris Basilicorum manu exaratis fere perpetua utriusque rei confusio. Itaque non accedo V. Ill. *Bieneri* coniecturae [1]), qui Athanasii librum de Digestis et Iustiniano Codice compositum hodie exstare suspicatus sit, nec assentior V. Ill. *Carolo Witte* [2]), qui ex istis male compositis codicum Vindobonensium titulis pro certo posuerit et indubitato, esse Athanasii opus, quod de Iustiniano Codice Novellisque sumtum videatur esse.

Anquirenti mihi omnes iurisprudentiae Graecae locos et ea argumenta circumspicienti, quibus Athanasii aetas accuratius definiri possit, duae opiniones occurrunt, altera *Guilielmi Ottonis Reitzi* [3]), qui ex his, quae sunt Codicis Vindobonensis, verbis *ἔκ τε τοῦ κώδικος καὶ τῶν νεαρῶν διατάξεων τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν παρατίτλων* Athanasium imperatoris Iustiniani tempora attigisse coniecerit; altera *Frederici Augusti Bieneri*, qui nostrum librum temporibus Iustini II. scriptum videri in litteris ad me datis perscripserit. Ego talis tantique viri auctoritatem sequi non dubito. In quo has mihi partes assumo, id, quod vir praestantissimus coniecturae loco voluerit esse, ad liquidum perducendi. Ac primum quidem ex iis imperatorum Romanorum Novellis, quae in nostrum legum corpus receptae sint, dubitari nequit, quin sint, quae Iustinum II. auctorem prodant. Sunt autem hae:

Tit. 3. const. 3. *αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός* (leg. *Ἰουστῖνος*) *Διομήδῃ ὑπάρχῳ πραετωρ. Τὴν ἀσεβῆ τῶν Σαμαρειτῶν καὶ τὴν παράλογον τούτων μανίαν.* Hanc esse *Iustini* Novellam *Bienerus* [4]) optime demonstravit. Incertum est autem, utrum anno p. Chr. n. 569., an vero 572. data sit [5]).

Tit. 10. const. 11. *ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστῖνος Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πόλεως. Γάμου σεμνότερον ἐστὶν ἀνθρώποις οὐδέν.* Haec constitutio data est anno p. Chr. natum 566. —

Tit. 20. const. 6. *Ἰουστῖνος αὔγουστος. Ἔδικτον. Ὅσην περὶ τὰ κοινὰ τῶν πραγμάτων.* Incertum est, utrum haec constitutio anno p. Chr. n. 566., an vero 567. emissa sit. [6])

Has Iustini Novellas cum Athanasius in nostro legum corpore cum Iustiniani Novellis coniunxerit, reliquas autem Iustini, itemque imperatoris Tiberii constitutiones plane neglexerit, numquid cum maiore probabilitatis specie coniici posse putes, quam id, quod de *Bieneri* litteris supra posuimus? Quid, quod Athanasius, qui in singulis imperatorum Romanorum Novellis referendis insigni contractionis brevitatisque studio teneatur, in Iustini Novella, quae tit. 20. const. 6. habetur, explicanda ab eo, quod sibi proposuerat, consilio ita abiisse cernitur, ut idem longus esse videatur?

---

1) In libro: Die Novellen Justinians p. 126. 2) In libro: Die leges restitutae des Justinianischen Codex (Breslau 1830) p. 25. 3) In excursu XX. ad Theoph. tom. II. p. 1245. 4) In libro: Die Geschichte der Novellen p. 94. 5) Vide Bienerum l. l. p. 527. 6) Vide Bienerum. l. l. p. 528.

Atque hac quidem lege reliqua tributorum publicorum, quae usque ad praeteritam octavam indictionem debebantur, collatoribus remissa sunt omnia, exceptis quibusdam caussis, quae et in ipsa Novella et apud Athanasium loco laudato relatae leguntur. In quae intuenti cuique apparebit magnam eius constitutionis fuisse vim et potestatem in tributis, quae Iustini temporibus a collatoribus deberentur, exigendis; in iis, quae postea, non item. Neque quisquam facile dubitabit omnem istius Novellae utilitatem ad ea, quibus emissa fuerit, tempora esse referendam. At cui bono fuit, eius, de qua agitur, Novellae argumentum sic longe lateque ab Athanasio describi, nisi eundem ea tempora attigisse credamus, quibus maximus fuerit huius constitutionis vigor, summa auctoritas? Sin vero in alia omnia tibi eundum esse censeas, vereor, ne ipse Athanasius manum tibi iniiciat, qui tit. 19. const. 2. Novellam 36. neglexerit et quodammodo praetermiserit non aliam ob caussam, quam quod *τοπική* esset et *χρονική*. Huc accedit, quod Novellam Iustiniani 23. ex Athanasiano opere sumsit totam CLXVIII Novellarum corpus, quem librum imperatore Tiberio confectum esse hodie satis constat [1]). Atque etiam *Pseudo-Balsamonis συναγωγή* constitutionum ecclesiasticarum ex eodem fonte pleraque sua deduxit, qui liber, si me sequeris, imperatore Iustino paullove postea compilatus est; sin Bienerum [2]), imperatore Heraclio exiit. Denique commemorandus est hoc loco nomocanonis eius, unde Photius suum nomocanonem duxit, scriptor vetustissimus, qui, cum in legibus civilibus ad canones adiiciendis comparandisque multum ac saepe Athanasii scrinia compilaverit, satin' constabit, hoc Novellarum corpus, quibus temporibus iste nomocanon scriptus sit, apud Graecos maximae fuisse auctoritatis maximique ponderis in Iustiniani Novellis et explicandis et illustrandis? De aetate autem eius scriptoris eadem, quae in *Pseudo-Balsamonis συναγωγῇ*, incidit dubitatio. Me quidem si audias, ad Iustini tempora referes; sin Bienerum sequi malis, ad Heraclii tempora pertinere iubebis. — Caeterum sic mihi persuadeo, eum, quem edimus, librum ab Athanasio iam Iustiniano vivo videnteque affectum inchoatumque esse, sed post eius mortem demum perfectum omnibusque numeris absolutum: eodem plane modo, quo Caii institutiones imperatore Pio Antonino coeptae, postque eius imperatoris obitum absolutae sunt [3]). In hanc opinionem adductus sum tribus eius libri locis. Primum enim tit. 9. const. 2., ubi ipsius Athanasii ad Iustiniani Novellam 18. nota recitatur, imperator Iustinianus audit *ὁ καλλίνικος ἡμῶν βασιλεύς*. Sic enim ibi: *ὥστε ἐντεῦθεν τεκμαίρεσθαι, ὅτι καὶ τοῖς ἀνιοῦσιν τὸ νόμιμον ηὐξήθη μέρος ἐκ τῆς παρούσης διατάξεως. οὐδαμοῦ γὰρ φαίνεται τὸ τῶν ἀνιόντων νόμιμον ἐν ἄλλαις τυπώσας διατάξεσιν ὁ καλλίνικος ἡμῶν βασιλεύς, καὶ, ὡς ἔοικεν, τὴν παροῦσαν διάταξιν αἰνιττόμενος τὰ προειρημένα διεξῆλθεν ἐν τῇ περὶ νόθων νομοθεσίᾳ τοῦδε τοῦ συντάγματος.* Atqui verisimile non est hoc nomine defunctum imperatorem ab Athanasio significari potuisse. Deinde idem Iustinianus est, ubi *ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς* vel *ὁ εὐσεβέστατος ἡμῶν βασιλεὺς* appelletur. Sic enim tit. 10. const. 4. *ὥστε τὴν διάταξιν τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Ἰουστινιανοῦ τὴν ἐπὶ ταῖς διαδοχαῖς τῶν παίδων τὰ ἐξ ἀπαιδίας εἰσάγουσαν κρατεῖν κ. τ. ἑ.*, et tit. 9. const. 13. *εἰ μέντοι ἐνιαυτοῦ ἐνδαψιλευομένου, πρὶν πληρωθῆναι τὸν χρονον τῆς διασκέψεως, ὁ κληρονόμος ἐτελεύτησεν, καλῶς κατὰ τὴν τοῦ εὐσεβεστάτου δεσπότου ἡμῶν Ἰουστινιανοῦ διάταξιν δίκαιον τῆς ἀδιτίονος παραπεμπέτω εἰς τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους.* Numquis autem credat hoc dicendi genere *ὁ εὐσεβέστατος δεσπότης ἡμῶν* mortuum imperatorem designari potuisse? cum praesertim satis constet, hoc dicendi genere *τοῦ εὐσεβεστάτου* istis temporibus vivos videntesque imperatores designari solitos [4]). Atque de temporibus, quae nostri libri scriptor attigisse videatur, satis fere diximus.

Restat, ut, quo tandem imperii Orientalis loco conscriptus sit compilatusque is, quem edimus, liber, paucis dispiciamus. Qua in re iudicanda maximo nobis adiumento erit illud, quod Athanasius, quae sunt constitutiones certorum locorum, certarum regionum provinciarumque propriae et peculiares, *τοπικὰς* hoc est *locales* dixit, a reliquisque, quae sunt omnium omnino provinciarum

---

1) Vide Bienerum l. l. p. 89. 2) l. l. p. 185. 3) Vide Sigismundi Guilielmi Zimmerni librum: Die Geschichte des Römischen Privatrechtes bis Justinian tom. I. p. 344. 4) Cyrillus Scythopolitanus, qui vitam S. Sabae vivo Iustiniano conscripsit (vide Cotelerii monumenta ecclesiae Graecae tom. III. p. 348.), Iustinianum p. 373. *τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα* nuncupavit. Idem factum et in Theophilina Iustinianarum institutionum paraphrasi. Vide Guilielmi Ottonis Reitzi glossarium Theophilinum p. 1257. Quicquid enim ad imperatoris personam refertur, apud eorum temporum scriptores *εὐσεβὲς* audit. Vide Alemannum ad Procopii Anecd. cap. 5. ed. Orelli p. 321.

communes, legibus separavit, adeoque neglexit, ut praeter constitutionis, ut vocant, inscriptionem et subscriptionem aut nihil aut certe perpauca retulerit. Ex hac constante perpetuaque nostri scriptoris observatione facile est ad intelligendum, nostrum libellum in iis certe locis scriptum non esse compilatumque, quorum locorum propriae peculiaresque constitutiones apud nostrum scriptorem iaceant neglectae et quasi praetermissae. En tibi earum constitutionum catalogum:

Constantinopolitanae civitatis propriae localesque sunt Nov. 3. (tit. 1. const. 9.) [1]. — Nov. 16. (tit. 1. const. 10.) [2]. — Nov. 57. cap. 2. (tit. 1. const. 12.) [3]. — Nov. 59. (tit. 2. const. 12.) [4]. — Nov. 53. (tit. 5. const. 4.) [5]. — Nov. 20. (tit. 7. const. 1.) [6]. — Nov. 77. (tit. 12. const. 3.) [7]. — Nov. 64. (tit. 21. const. 1.) [8]. — Nov. 63. (tit. 21. const. 2.) [9]. —

Provinciae Moesiae propria ideoque localis est Nov. 65. (tit. 2. const. 10.) [10].

Provinciae Thraciae et Illyrici propria localisque constitutio est Nov. 32 et 34. (tit. 16. const. 1. et 2.) [11]. —

Provinciae Mesopotamiae et Osroënae propria localisque constitutio est Nov. 157. (tit. 18. const. 6.) [12].

Provinciae Africae localis est constitutio Nov. 36. (tit. 19. const. 2.) [13].

Ad ea, quae de loco, ubi noster liber scriptus sit necne, adhuc disputavimus, accedit et linguae Graecae ratio, qua eum librum scriptum esse videmus totum. Nam illa quidem, quae hic illic inseruntur Latina verba, ex ipso Novellarum contextu hausta, tanti non sunt, ut in ea provincia, in qua Latina lingua vel maxime fuerit usu recepta, hoc Novellarum corpus compilatum esse credamus. Ut proinde parum probabile videatur esse, si quis hunc librum scriptum esse dicat in Africa aut Italia aut Illyrico, ubi Latini sermonis usus illis temporibus erat pervulgatus, Graeci non item [14]). Itaque ad eas provincias imperii Romani nobis hoc loco descendendum erit, in quibus linguae Graecae usus longa consuetudine inveteratus fuit, Latini autem sermonis exercitatio aut nulla aut certe perexigua. Ego ad hanc sententiam adductus sum, ut Aegyptum nostri libri patriam esse coniiciam. Cuius coniecturae hoc loco reddendae sunt caussae satis, ni fallor, idoneae. Ac primum quidem linguam Graecam per Aegyptum usu fuisse receptam istis temporibus, et ecclesiae patrum, qui in ea provincia fuerunt, docent Graece scripta, et Iustiniani Novellae, quae quidem ad hanc provinciam pertinent, Graeco sermone conscriptae. [15]) Neque illud mireris, quod Athanasius, qui Emesenus fuerit, in Aegyptiaca provincia aetatem degisse dicatur. Sic saepe multumque factum esse videmus istis temporibus, ut ex Asia, quam vocant, oriundi in Aegyptum migrarent. [16]) Neque vero illud coniecturae, quam supra proposuimus, obstare crediderim, quod vir quidam summus istis temporibus *scholasticos* per Aegyptum fuisse negavit. In quo illud omittam, quod supra exposuimus, *σχολαστικοῦ* vocem in hac verborum conceptione *Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμισηνοῦ* quasi cuiusdam cognominis loco esse videri: ut proinde facile fieri potuerit, ut, qui *σχολαστικοῦ* munus adeptus esset, postquam in Aegypto sedem fixerit, idem cognominis retinuerit. Non secus atque in Iohanne patriarcha factum videmus, cuius in Codice Oxoniensi

---

1) *ἡ διάταξις τοπικὴ οὖσα τάττει τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀφειλόντων λειτουργεῖν κληρικῶν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὴν σεπτοῖς οἴκοις.* 2) *τοπικὴ καὶ αὕτη ἡ διάταξις, κελεύουσα ἀντὶ τῶν ἐλλειπόντων κληρικῶν τῷ ἐναγεῖ κλήρῳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως μὴ ἀντεισάγεσθαι παγανόν.* 3) *τὸ β'. κεφάλαιον τοπικόν. προαγορεύει γὰρ τοῖς ἐπισκόποις Κωνσταντινουπόλεως.* 4) *τοπικὴ Κωνσταντινουπόλεως ἡ διάταξις ὁρίζουσα τὸ ποσὸν τῶν ὀφειλόντων γίνεσθαι δαπανημάτων περὶ τὰς ἐκκομιδὰς τῶν ἐν αὐτῇ τελευτώντων.* 5) *σημείωσαι, ὅτι τοπικὸν τῆς βασιλευούσης ἐστὶν τὸ μέρος τοῦτο τῆς διατάξεως.* 6) *τοπικὴ ἡ διάταξις τάττουσα τοὺς ὀφείλοντας ὑπουργεῖν ἐν ταῖς ἄκραις τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει γυμναζομένων ἐκκλήτων.* 7) *σημείωσαι, ὅτι μᾶλλον τοπικὴ ἐστὶν Κωνσταντινουπόλεως.* 8) *τοπικὴ Κωνσταντινουπόλεως ἡ διάταξις κελεύουσα τοὺς κηπουρούς.* 9) *καὶ αὐτὴ τοπικὴ Κωνσταντινουπόλεως ἡ διάταξις κελεύουσα μέχρι ρ'. ποδῶν.* 10) *τοπικη ἡ διάταξις τότε ἐπιτρέπουσα κατὰ τὸν αὐτῆς προσδιορισμὸν ἐκποιεῖσθαι τὰ εἰς ἀνάρρυσιν αἰχμαλώτων ἢ ἀποτροφὴν πτωχῶν καταλιμπανόμενα τῇ ἐκκλησίᾳ Μυσίας, ἡνίκα μακρὰν ἀπόκειται καὶ τοῦτο ἰδικῶς ὁ καταλιπὼν διετάξατο.* 11) Tit. 16. const. 3. *ἡ διάταξις τοπικὰς αἰνίττεται τυγχάνειν τὰς πρὸ αὐτῆς δύο διατάξεις τῶν γεωργῶν Θρᾴκης καὶ τῶν γεωργῶν τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ὑποβάλλουσα κ. τ. ἑ.* 12) *ὁ παρὼν πραγματικὸς τύπος τοπικὸς μὲν ἐστὶν Ὀσροηνῆς καὶ Μεσοποταμίας.* 13) *πάρελθε τὴν διάταξιν τοπικὴν οὖσαν καὶ χρονικήν.* 14) Vide *Bienert* librum: Die Geschichte der Novellen p. 14. seq. De *Africa provincia* vide et Iustellium in praefatione Codicis canonum ecclesiae Africanae in bibliotheca iuris canonici tom. I. p. 319. 15) Velut Iustiniani edictum 13. 16) Vide *Cyrilli Scythopolitani* vitam S. Sabae cap. 3. in Cotelerii monumentis ecclesiae Graecae tom. III. p. 222. et cap. 9. l. l. p. 230.

facta est mentio hoc modo: *Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ σχολαστικοῦ.* [1]) Hoc autem vel maxime urgendum esse censeo, quod, etsi certis Graecorum scriptorum testimoniis deficiamur, multae tamen eaedemque satis idoneae rationes suadeant, ut probabile nobis videatur esse, si quis Aegyptum iis temporibus *scholasticis* non caruisse dicat. Atque illud quidem ex iis, quae supra diximus, apparet, *σχολαστικῶν* nomine in hac dicendi forma *advocatos* designari. Iam saeculo post Christum natum quinto Alexandrinae civitatis fuisse advocatos *Theodosius* et *Valentinianus* testantur [2]); *Leo* autem et *Anthemius* [3]) ita confirmant advocatorum in foro *praefecti Augustalis Aegypti et Ducis Aegyptiaci limitis* usum et exercitationem, ut nihil supra. Quae cum ita sint, numquis erit, qui existimet eorum hominum usum saeculo post Christum natum sexto fuisse plane per Aegyptum nullum? cum praesertim praefectura Augustalis Aegypti etiam Iustiniani temporibus fuerit [4]), neque ulla caussa reddi possit satis idonea, quare eas retro principum constitutiones, quae Alexandrinae civitatis propriae sunt peculiaresque ideoque locales dicendae sunt, quae quidem ad advocatorum genus nomenque pertineant, [5]) ita, uti nunc sunt, in Iustiniano Codice collocatas esse credamus, nisi iidem statuamus Iustiniani Augusti temporibus cum per reliquas Aegypti regiones, tum vel maxime Alexandriae advocatorum quasi quendam ordinem fuisse. Adde, quod in Iustiniani edicti 13. capite 4. praefecti Augustalis *παρεδρεύοντες* commemorantur, quantumque salarii iis debeatur, exponitur. Quo nomine numquid aliud, nisi eius magistratus assessores designantur? Solebant autem assessores vel maxime ex iuris peritis [6]) advocatisque eorundem magistratuum eligi. [7]) Quod vero in Iustiniani Novella 23. cap. 1. praefectus Augustalis Aegypti de appellationibus Aegypti et utriusque Libyae iudicare iubetur, in quibus cognoscendis iudicandisque aliquem advocatorum fuisse usum numquis negabit? Atque etiam, qui Iustiniano aetate suppar fuit, Iustiniani Codicis interpres *advocatum fisci* Alexandriae tum temporis fuisse luculenter ostendit. [8])

---

1) Vide Bienerum l. l. p. 197. 2) Const. 56. Iust. Cod. X. 31. *Impp. Theodosius et Valentinianus Isidoro P. P. Alexandrinis principalibus, etsi advocatione fungantur, nihilo minus onus peregrinationis incumbat.* 3) Const. 11. Cod. Iust. II. 7. §. 2. *Imp. Leo A. Viviano P. P.* Illud insuper decernimus, ut etiam his, qui ultra centum quinquaginta advocatos eminentissimae tuae sedis reperiuntur, liceat et apud virum spectabilem proconsulem vel praefectum Augustalem vel comitem Orientis, apud viros etiam spectabiles vicarios et apud rectores provinciarum negotia perorare. Item const. 13. l. l. *Impp. Leo et Anthemius A. A. Alexandro duci Aegyptiaci limitis et praefecto Augustali. Petitionem virorum disertissimorum advocatorum Alexandriae splendidissimae civitatis*, quam de fori sui matricula et fisci patrono obtulerunt, merito admittentes, hac sanctione decernimus *quinquaginta statutos haberi* eorumque nomina pro tempore matriculae conficiendae inscribi: et *eos advocationis officium in iudicio tam viri spectabilis praefecti Augustalis, quam viri spectabilis ducis Aegyptiaci limitis*, petentibus adhibere; ceteros vero ultra memoratum numerum constitutos *apud alios iudices eiusdem Alexandrinae civitatis perorare*, filiis scilicet statutorum in loco deficientium supernumerariis anteponendis. 4) Const. unica *prooem.* Iustin. Cod. IX. 13. (a *Iustiniano* data atque emissa), edictum Iustiniani 13. 5) Velut const. 13. Iust. Cod. II. 7., et const. 56. l. l. X. 31. 6) Fr. 1. D. I. 22. 7) Const. 11. Cod. II. 7. *Imp. Leo A. Viviano P. P.* Nemini licere sancimus aliquem *sub adsidendi colore* statutis centum quinquaginta advocatis, quos sibi eminentissima praefectura in consilium adsumpserit, aggregare. Confer et Basil. lib. 8. tit. 1. them. 26. ed. Heimbachi tom. I. p. 345. *μηδεὶς τῶν ὑπεραριθμίων ὡς προαχθεὶς δῆθεν εἰς συνεδρίαν τῆς ἐπαρχότητος συναριθμείσθω τοῖς ἑκατὸν πεντήκοντα.* Const. 14. Cod. I. 51. *Imp. Iustinianus A. Demostheni P. P.* Nemo ex his, qui advocati caussarum constituti sunt, vel fuerint etiam in hac regia urbe in quocunque iudicio deputati, et in aliis omnibus provinciis nostro subiectis imperio, audeat in uno eodemque tempore tam advocatione uti, quam consiliarii cuiuscunque magistratus, quibus respublica gerenda committitur, curam arripere, cum satis abundeque sufficiat, vel per advocationem caussis perfectissime patrocinari vel adsessoris officio fungi: ne, cum ad utrumque festinat, neutrum bene peragat: sed sive advocatus esse maluerit, hoc cum debita solertia implere possit, vel, si adsessionem elegerit, in ea videlicet permaneat: ita tamen, ut post consiliarii sollicitudinem depositam liceat ei ad munus advocationis reverti. — Eidem poenae quidem subiiciendo etiam eo, vel eis, qui in his caussis, quarum patrocinium adepti sunt, quibusque advocationem suam praestiterunt, adsessiones cuiuscunque magistratus colere audent vel audeant vindicare, ne, affectionis suae vel advocationis memor, incorrupti iudicis non possit nomen perferre. 8) Ad L. 15. Cod. II. 7., quae habetur in Basilicorum libro 8. tit. 1. them. 27. ed. Heimbachi p. 347., *καίτοι*, inquit, *ἐπὶ τοῦ φισκοσυνηγόρου Ἀλεξανδρείας τὸ ἐναντίον ἐνομοθέτησεν ἡ ιγ'. διάταξις, ὥστε τὸν μετ' αὐτὸν ἀκόλουθον τῷ βαθμῷ λαμβάνειν πάσας τὰς παραμυθίας καὶ μηδὲν διδόναι τοῖς κληρονόμοις τοῦ τελευτήσαντος. Διαφορὰ οὖν ἐστιν ἐν τούτῳ τῷ φισκοσυνηγόρῳ τῆς ἐπαρχότητος πρὸς τὸν φισκοσυνήγορον Ἀλεξανδρείας.* Hoc scholium esse interpretis, qui Iustiniano aetate suppar fuerit, liquet ex reliquorum locorum eiusdem *ἑρμηνείας*, cuius partem hoc nostrum scholium efficit, cum iis, quae recitavimus, collatione. Certe quidem *ἑρμηνεία* const. 16. Cod. II. 7. quae est apud Heimbachium p. 347. paullo post annum 534. scripta videtur. Sic enim ad constitutionem illam, quae anno 474. data est: *ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς προσώποις οὐκ ἐνδέχεται αὐτὴν τρακταϊσθῆναι, πάλαι καὶ προπάλαι τελευτησάντων τῶν τότε εὑρεθέντων ιε. πρώτων συνηγόρων,*

Quid, quod optimus Codicis Iustiniani interpres Thalelaeus in constitutionis 8. Cod. II. 6. interpretatione satis aperte significat suis temporibus praefecto Augustali certum fuisse advocatorum numerum [1])? Denique Procopius inter advocatos [2]), qui Alexandriae Iustiniani temporibus fuerint, Hephaestum quendam fuisse ait, quem paullo post praefectum urbi Alexandrinae factum esse retulit. — Illud autem, quod hoc loco nostro quasi quodam iure sumsimus, advocatos Iustiniani temporibus multum ac saepenumero de legum interpretatione cogitasse, atque adeo in ea palaestra desudasse, id non opus est, ut hoc loco ad liquidum perducamus, siquidem *Schraderus*, vir doctissimus [3]), in hac re demonstranda otium nobis fecit. — Quae adhuc de patria nostri libri disputavimus, non videntur esse suffectura iusto harum rerum aestimatori ad fidem de Aegyptiaca provincia faciundam. Itaque desperandum plane esset, eam rem ullo unquam tempore ad liquidum perduci posse, nisi magno aliquo casu et fortuna factum esset, ut Codex Parisiensis Graecus 1381. luculentum eius rei testimonium nobis perhiberet. Is enim liber antiquissimus, cum in aliis rebus sermonem Aegyptiacum redoleat, tum vel maxime in singularum quarumque vocum orthographia eam rationem consuetudinemque retinuit, quae fuit propria peculiarisque Alexandrinae civitatis. In quo illud unum dolendum est, earum rerum partem ab imperitis harum rerum scribis librariis confusam esse atque adeo ad eius dialecti, quam *κοινὴν* vocant, rationem immutatam. Ut proinde facile sit ad coniiciendum, eum Codicem, unde is liber, quem supra diximus, derivatus sit, Alexandrinae dialecti quasi quoddam instar imaginemque habuisse, quam dicendi scribendique rationem is, qui nostrum Codicem confecit, scriba librarius, cum harum rerum parum gnarus peritusque esset, ut libebat, partim retinuerit, partim ad *κοινὴν διάλεκτον* consulto revocaverit. In ea re explicanda et, quod eius fieri possit, ad liquidum perducenda hanc ego rationem tenebo, ut certa indubitataque eius rei vestigia primo loco persequar, et sic demum ad incertiora, quaeque aliquam dubitationem habeant, descendam. Ac primum quidem satis constat Alexandrinos hoc scribendi genere esse usos: *ἀνελήμφθη* (*ἀνελήφθη*), *ἀντιλήμψομαι* (*ἀντιλήψομαι*), *προσωπολήμπτης* (*προσωπολήπτης*), *προσωποληмψία* (*προσωποληψία*) [4]). Eodem plane modo apud Athanasium haec leguntur: *ἀπροσωπολήμπτως* tit. 1. const. 3., *λήμψονται* tit. 8. const. 1. *qualer*, et const. 5., tit. 11. const. 1., *εὐυπολήμπτους* tit. 9. const. 1., *ἀπολήμψεως* tit. 9. const. 2. et tit. 10. const. 8., *ἀνεπίλημπτος* tit. 8. parat. §. 2., *ἀνεπιλήμπτως* tit. 18. parat. §. 1., *ἐκλήμψεις* tit. 15. parat. §. 1. Atque etiam illud, quod a Cilicibus coeptum, ad Alexandrinos quoque pertinuit, hoc est, ut *ἔλαβα* (*ἔλαβον*) et *ἔφαγα* (*ἔφαγον*) dicerent, tertiamque pluralis numeri personam sic proferrent: *ἔφαγαν* (*ἔφαγον*), *ἔλαβαν* (*ἔλαβον*) [5]), hoc idem in Athanasii libro observavi tit. 10. const. 2., ubi *περιῆλθαν* habetur. Porro medii aoristum tempus, quod secundum vocant, est, ubi apud Alexandrinos ad modum primi formetur hoc modo: *ἀφείλατο* (*ἀφείλετο*), *ἐξείλατο* (*ἐξείλετο*), *ἀνείλατο* (*ἀνείλετο*), *εὑράμην* (*εὑρόμην*) [6]). Idem apud Athanasium reperitur. Sic certe *ὑφείλατο* tit. 1. const. 13. Deinde et illud commemorandum venit, quod litteram consonam „*ν*" ante litteras *κ*, *γ*, *χ*, *π*, *ζ* in verborum compositione nativam retineri, cum sequente autem littera non colliquescere apud Alexandrinos satis constet, hoc modo: *ἐνκόλαπτα* (*ἐγκόλαπτα*), *ἐνγύς* (*ἐγγύς*), *ἐνχώριον* (*ἐγχώριον*), *συνζητεῖν* (*συζητεῖν*) [7]). Eodem modo apud

---

διὰ τὸ ἀνύεσθαι ἐκ τῶν χρόνων τῆς διατάξεως ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα καὶ πλέον ἐνιαυτούς. Tota autem ista *ἑρμηνεία* Beryti conscripta est. Vide scholium ad const. 6. Cod. II. 7. in Bas. lib. 8. tit. 1. them. 21. ed. Heimbachi tom. I. p. 343.

1) Basilic. lib. 8. tit. 1. them. 17. edit. Heimbachi tom. I. p. 340. *οὐδὲ γὰρ τὸ συνηγορεῖν ἀπαγορεύει, ἀλλὰ τὸ συνίστασθαι, λέγουσα* accedat ad togatorum consortium, *μὴ προβαινέτω εἰς τὸ τῶν δικολόγων σωματεῖον ἤτοι συγκλήριον τουτέστι μὴ συνιστάσθω. τὰ οὖν* apud quemquam iudicem *νόησον περὶ τῶν σπεκταβιλίων ἀρχόντων ἤτοι τῶν περιβλέπτων, οἷον ἀνθυπάτου καὶ Αὐγουσταλίου καὶ κόμητος τῆς Ἀνατολῆς καὶ βικαρίου. οὗτοι γὰρ οὐ περιέχονται τῷ* in provinciali iudicio, *ἐπειδὴ οὐκ ἐπαρχίας μόνον ἄρχουσιν οὗτοι οἱ σπεκτάβιλες οἱ ἄρχοντες, ἀλλὰ κλιμάτων ὁλοκλήρων, οἱ μὲν ἀνθύπατοι πάσης τῆς Ἀσίας, οἱ Αὐγουστάλιοι πάσης τῆς Αἰγύπτου καὶ ὁ κόμης τῆς Ἀνατολῆς πάσης ὁμοῦ τῆς Ἀνατολῆς* et caet. 2) Anecd. cap. 26. ed. Orelli. p. 196. *ἰτέον δὲ καὶ εἰς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πτωχούς. Ἥφαιστός τις ἐν τοῖς ἐνταῦθα ῥήτορσιν ἐγεγόνει. Ῥήτορες* Procopio sunt *advocati*. Vide p. 188. et 190. 3) Ad Inst. Iustin. p. 273. 4) Vide *Sturzium* in libro: de dialecto Macedonica et Alexandrina (Lipsiae 1808. 8.) §. 10. p. 130 seq., et *Hugium* in libro: Einleitung in die Schriften des neuen Testaments. ed. III. vol. I. p. 277. seq. 5) Sic Heraclides apud Eustathium ad Homeri Odysseae ξ. p. 1759. 10. Vide Sturzium l. l. §. 9. p. 62., Hugium l. l. vol. I. p. 278., Winerumque in libro: Grammatik des neutestamentlichen Sprachidioms ed. III. p. 67. 6) Vide Sturzium l. l. §. 9. p. 60. 61. et Hugium l. l. et Winerum l. l. 7) Vide Sturzium l. l. §. 10. p. 131 — 133.

nostrum haec dicta sunt: *σύνκρισις* tit. 5. parat. §. 12., *σύνκρισιν* tit. 7. const. 3., *ἐνκινδυνεύειν* tit. 4. const. 22., *ἐνκείμενον* tit. 18. const. 4., *συνγενεῖς* tit. 2. const. 2. et parat. §. 7., *συνγενέσι* tit. 3. const. 2., *συνγένειαν* tit. 8. parat. §. 5., *παλινγενεσία* tit. 9. const. 2., *ἐνχειροῦντας* tit. 2. const. 1., *ἐνχείρησιν* tit. 20. const. 5. et 6., *συνχωρεῖσθαι* tit. 20. const. 6., *ἐνπροθέσμως* tit. 4. parat. §. 21., *ἔνπειρον* tit. 5. const. 5., *ἔνπρακτος* tit. 18. const. 3.; *συνζῶσιν* tit. 1. const. 2., *ἐνπεζέτω* tit. 1. const. 2. Sic et *συνλούεσθαι* dictum est tit. 10. const. 9. Porro in verborum, quae a littera „*ρ*" incipiunt, compositione est, ubi ea littera non duplicetur apud Alexandrinos. Sic *ἄριζος* (*ἄρριζος*), *μεγαλόρημα* (*μεγαλόρρημα*), *περιρήξαντες* (*περιρρήξαντες* [1]). Eodem modo, quo apud nostrum scriptorem haec reperiuntur: *ἀνάρυσιν* tit. 1. const. 2. et parat. §. 1., tit. 2. const. 3., 5. et 10., parat. §. 7., tit. 7. const. 7., *ἀναρύσει* tit. 2. const. 2., tit. 7. const. 7., *ἀναρυσθῆναι* tit. 7. const. 7., *ἀναρυσθῶσι* tit. 2. parat. §. 7., *ἀναρυσάμενος* tit. 13. parat. §. 6., *ἀραδιουργήτως* tit. 14. parat. §. 5. Idem factum est apud Alexandrinos et de littera „*λ*" hoc modo [2]): *ἀπαγγέλοντι* (*ἀπαγγέλλοντι*), *ἀπαγγέλει* (*ἀπαγγέλλει*), *ἐκβάλετε* (*ἐκβάλλετε*), *παρεμβάλει* (*παρεμβάλλει*), *παρεμβάλουσιν* (*παρεμβάλλουσιν*), *παρεμβάλοντες* (*παρεμβάλλοντες*). Similia sunt apud Athanasium haec: *ἐπαγγελόμενα* tit. 2. parat. §. 4., *συμβάλεται* tit. 10. const. 10., *συμβάλουσιν* tit. 14. const. 3., *παρεμβαλέτω* tit. 1. const. 2. et tit. 4. const. 1., *ἐπιβάλειν* tit. 4. const. 3., *ὑποβάλει* tit. 2. const. 3., tit. 4. const. 13., tit. 9. const. 12., *ὑποβαλομένων* tit. 18. const. 8., *ἐμβαλέσθω* tit. 4. const. 22. et tit. 8. parat. §. 1., *ἐμβάλονται* ibidem, *ἐμβαλόμενοι* tit. 1. const. 2., *ἐμβαλομένων* tit. 1. const. 15., *ἐκβαλέσθω* tit. 1. const. 1. et 17., parat. §. 1., *ἐκβάλεσθαι* tit. 2. const. 3., *παρεμβάλει* tit. 10. const. 2., *παρεμβάλοντες* tit. 5. const. 3., *καταβάλει* tit. 6. const. 1., *καταβάλειν* tit. 9. const. 1., *προβάλεσθαι* tit. 4. const. 18., parat. §. 21., tit. 13. const. 3. Eodem fere modo et haec dicta sunt: *καλιστεῦον* tit. 15. const. 1., *πολάκις* tit. 10. const. 3., *ταβελίων* tit. 14. parat. §. 1., *ἀνάλιον* tit. 2. const. 3., tit. 9. parat. §. 3., *ὑποστελόμενος* tit. 2. const. 3., *στέλων* tit. 1. const. 2., *καταστελέτω* tit. 4. const. 20., *ἀναστελέτω* tit. 4. const. 22., *ἀνταλάττεσθαι* tit. 2. const. 1., *ἀλαγὴν* ibidem, *ἐναλαγὴν* ibidem, *ἐναλαγὰς* tit. 2. parat. §. 8., *ἀνταλαγῆς* tit. 2. const. 2., *ἀπαλάττει* tit. 18. parat. §. 1., *ἀπαλαγῆναι* tit. 15. parat. §. 17., *ἀπηλαγμένων* tit. 1. const. 2., *ἀπηλαγμένος* tit. 8. parat. §. 2., *συναλάξαντας* tit. 18. const. 6., tit. 11. const. 1., *συναλάξαι* tit. 11. const. 1., *συναλάξασιν* tit. 11. const. 3., *συνήλαξεν* tit. 5. parat. §. 6., *συναλάττουσιν* tit. 6. const. 3., *συναλάξας* tit. 15. const. 3., *συναλακτὴς* ibidem, *συναλάγματος* tit. 2. const. 2., *συναλάγματα* tit. 14. parat. §. 2., *συναλαγμάτων* tit. 13. parat. §. 6., tit. 15. const. 1. et 3., tit. 17. parat. §. 6., *μέλουσι* tit. 4. const. 22., *ἄλαις* tit. 9. const. 2., *ἄλην* tit. 10. const. 2., *ἀλαχόθεν* tit. 11. const. 4., *ἀλοτρίους* tit. 4. const. 3., *ἀλήλους* tit. 4. const. 7., tit. 9. parat. §. 6., tit. 18. const. 6., *λιβέλων* tit. 22. const. 4., *παλακὴ* tit. 7. const. 7., *παλακὴν* tit. 9. const. 2., *πρωτόκολα* tit. 14. const. 1., *πρωτοκόλων* tit. 14. const. 1., *ἰλυρικοῦ* tit. 16. const. 3., tit. 18. const. 6., *ἰλούστριος* tit. 22. const. 3., *ἰλούστριοι* tit. 8. parat. §. 5., tit. 11. const. 4., *ἰλουστρίων* tit. 10. parat. §. 11., tit. 11. const. 3., tit. 22. const. 5. et parat. §. 7. [3]). Quod autem apud Alexandrinos diphthongum „*αι*" saepenumero positam videmus loco litterae vocalis „*ε*" hoc modo: *αἰν*, *αἰάν*, *μαι*, *σαι*, *ταί* atque adeo *ἀδελφαί*, *αἴνιοι*, *αἴτεραι* [4]), idem et apud Athanasium observare licet. Eiusdem generis haec fere sunt: *ται* tit. 1. const. 15., tit. 9. const. 11., tit. 6. const. 1. et 2., tit. 20. const. 6., tit. 21. const. 1., tit. 7. const. 7., *ἔιται* tit. 8. const. 1., tit. 11. const. 4., tit. 16. const. 4., tit. 18. const. 6. et parat. §. 3., *ὥσται* tit. 20. const. 1. et 2., tit. 22. const. 2. et 5., tit. 16. const. 3., *ὑπό ται* tit. 20. const. 5., *ποταὶ* tit. 9. const. 2., *οἱουδήποται* tit. 9. const. 10., tit. 18. const. 7., tit. 20. const. 1., *ὁσοιδήποται* tit. 9. const. 10., *σαι* ibidem, *ἐκεῖσαι* tit. 1. const. 8., *πρακταῖον* tit. 7. const. 7., *φυλακταίον* tit. 5. const. 4., *φυλακταίους* tit. 10. const. 9., *συναίδρων* tit. 6. const. 2., *συναίδροις* tit. 10. const. 9., *ἐξπαιδείτῳ* tit. 20. const. 1., *φαναιροῦντες* tit. 1.

---

1) Vide Sturzium l. l. p. 129 — 130. 2) Vide Sturzium l. l. p. 129 — 130. 3) Eodem referenda videntur et illa, quae Athanasii sunt, *ἐπιτετραμένοις* tit. 10. const. 8., *ἰντερκεσιόνων* tit. 10. const. 3., *φιδεϊκομισαρίων* tit. 9. const. 9., *διακόνισα* tit. 1. const. 2., *διακονίσης* tit. 2. parat. §. 2., *περιτεύει* tit. 2. const. 2., *ἐλατοῦνται* tit. 7. const. 2., *ἐλατοῦντος* tit. 9. const. 1., *πρατόντων* tit. 20. const. 1., *ἐκτατέτω* tit. 4. parat. §. 21., denique, quod semper ubique *Ἀπίωνος* pro *Ἀππίωνος* occurrit. 4) Vide Sturzium l. l. §. 10. p. 116.

const. 2., ἐπαιδόθη tit. 9. parat. §. 12., ἐπαιδόθησαν tit. 8. const. 1., μαιμηνότος tit. 7. const. 7., ἀνανaiώσιν tit. 15. parat. §. 16., δωραιᾶς tit. 16. const. 4., πάρελθαι tit. 8. const. 3., πεποιήμαιθα tit. 9. const. 4., παίδαις tit. 10. const. 2., πάνταις tit. 5. parat. §. 8., ὑποπεσῶνταις tit. 13. parat. §. 7. Neque vero illud praetermittendum est, quod Alexandrini aliquando litteram „ε" in locum diphthongi „αι" substituerunt, velut κὲ (καί), ἀφερεῖτε (ἀφαιρεῖται), κενὸς (καινός), κενότης (καινότης), χειροπέδες (χειροπέδαις), πέδες (πέδαις) [1]. Similia ex Athanasio notavi fere haec: κέ τις pro καί τις tit. 1. const. 2., διερεῖσθαι tit. 18. const. 4., ἀνεροῦσα indicis tit. 3. const. 3., ἐξερεῖ Athan. tit. 20. const. 6., ἐξερείτω tit. 9. const. 3., tit. 20. const. 6., ἀφέρεσιν tit. 11. const. 6., καθερέσεως tit. 1. const. 5., διερουμένη tit. 2. const. 1., κενοτομίας tit. 20. const. 5., κενοτομιῶν tit. 21. const. 2., κενίζει tit. 1. const. 2., tit. 2. const. 1., κενουργήμασιν tit. 9. const. 6., μόνες pro μόναις tit. 2. const. 3 [2]). Quae cum ita sint, non dubito, quin iusti harum rerum aestimatores tanta tot exemplorum argumentorumque auctoritate permoti sibi persuadeant veram esse eam, quam de Alexandrinae dialecti vestigiis in nostro Athanasii libro hic illic obviis supra posui, coniecturam. Est autem Alexandrina dialectus quasi quaedam reliquarum dialectorum mixtura atque in unum coniunctio [3]), quae etiam multis annis post Christum natum per Aegyptum viguit, permansitque integra et inconcussa. Eius rei fidem faciunt codices manuscripti Novi Testamenti, in Aegyptiaca provincia exarati, qui ad quartum quintumve aut sextum post Christum natum saeculum pertinere videntur, habentque aliquam Alexandrinae dialecti significationem [4]). — Restat, ut de iis videamus, quae, quamquam ad dialectum Alexandrinam referri possint, tamen incertiora sunt, quam, ut aliquam videantur habere vim et potestatem in ea, quam supra posui, opinione confirmanda ad liquidumque perducenda. Nam et *Sturzium* video in praeclaro *de dialecto Macedonica et Alexandrina* libro de ea re definienda iusto longius progressum esse, et ea, quae nunc dicturi sumus, sunt ita comparata, ut, quum et in aliis Codicibus, qui in Aegyptiaca provincia exarati non sunt, inveniantur, non continuo existimanda sint ad dialectum Alexandrinam pertinere. Huc refero litterae „κ" ante spiritum asperum positae retentionem, velut tit. 9. parat. §. 16. οὐκ ἁρμόσει; item et usum praepositionis ἐς tit. 10. const. 1., tit. 14. const. 3., tit. 15. parat. §. 2., et adverbii ἔσω pro εἴσω tit. 20. const. 6.; item male positam reduplicationem in ἠφορισμένας tit. 20. const. 1. et in ἠφορισμέναις tit. 4. const. 4. et 24., vel plane omissam in αἰτιασμένου tit. 5. const. 2., ὁρισμένου tit. 1. const. 2., ὁρισμένον tit. 1. const. 9., ὁρισμέναις tit. 13. parat. §. 6. et tit. 10. parat. §. 9., ὁρισμένας tit. 20. const. 1., διορισμένον tit. 1. const. 9., διορισμένας tit. 2. const. 3.; perversam augmenti reiectionem in ὀνόμασεν tit. 1. const. 2., ἐπερώτησεν tit. 15. const. 3. et tit. 17. parat. §. 6., προσομολόγησαν tit. 5. const. 4., et ἀπαιτήθησαν tit. 6. parat. §. 3.; inusitatam dativi casus, qui est pluralis numeri, formam in συγγενεῖσιν tit. 2. parat. §. 2., et συγγενεῦσι tit. 3. const. 2.,; denique insolitum plane orthographiae genus, quod saepenumero in nostro Codice occurrit. Earum rerum quasi quendam catalogum hoc loco proponam. Ac primum quidem notanda est consonarum litterarum duplicandarum ratio hoc modo: ἀγγέλλους tit. 3. const. 5., ἀμελλούμενος tit. 7. const. 7., ἀμελληθεὶς tit. 4. const. 24., ἀπριλλίων tit. 2. const. 3., βούλλονται tit. 1. const. 8., ἐπιμελλίαν tit. 1. const. 7., ἐπιμελλώμενος tit. 4. const. 21., ἐπιμελλείσθωσαν tit. 20. const. 4., θέλλει tit. 3. const. 3., μέλλους tit. 20. const. 1., σπορτούλλων tit. 20. const. 5., σπόρτουλλα tit. 5. parat. §. 3., σύμβολλα tit. 4. const. 1., τελλῶν tit. 1. const. 2., διακόννισσα tit. 1. const. 2., ἱδρυμμένων tit. 2. const. 2., ἄπορρον tit. 20. const. 1.,

---

1) Vide Sturzium l. l. p. 118. et seq. 2) Non dissimilia, quamquam magis incerta, sunt haec: συνδιετᾶται tit. 11. const. 4., δίεταν tit. 1. const. 14., ἐτίας tit. 1. const. 2. et 17., tit. 4. const. 22., tit. 9. const. 2., tit. 15. const. 3., ἐτίαις tit. 1. const. 2., tit. 9. parat. §. 1., ἐτίαν ibidem, παρετεῖται ibidem, ἐτήσεως tit. 9. const. 3., ἀπετοῦντες tit. 1. const. 11., ἀπετηθέντων ibidem, φενόμενα tit. 10. const. 5., ἀποφένεται tit. 5. parat. §. 2., φένεται tit. 20. const. 1., ἐνίττεται tit. 16. const. 3., ἐνιττόμενος tit. 9. const. 2.; ἐνπεζέτω tit. 1. const. 2., πτέσμα tit. 18. parat. §. 2., ἀναγκέως tit. 7. const. 4., ἀσελγενόντων indicis tit. 11., κερδενόμενα Athan. tit. 9. parat. §. 7., τεκμέρεσθαι tit. 9. const. 2., παραβένοντας tit. 4. parat. §. 1., ἄπες tit. 9. const. 13.; κονέστωρος tit. 22. const. 4. Caeterum huius rei caussa repetenda videtur ab eorum consuetudine, qui litteras αι et ε persimili modo pronuntiarunt. Vide Liscovium in libro: Ueber die Aussprache des Griechischen und über die Bedeutung der griechischen Accente. Leipzig. 1825. 8. p. 29 — 36. 3) Vide Sturzium l. l. §. 9. p. 50 — 52. 4) Vide *Hugium* l. l. vol. I. p. 277. seq.

κάσσου tit. 9. parat. §. 10., *κάσσων* tit. 4. const. 22. *ἑκκάτερον* tit. 10. const. 2., tit. 20. const. 1. Nunc transeundum est ad vocalium litterarum diphthongorumque permutationem. Atque littera „ω" quidem pro „ο" scripta est saepenumero, velut *ἀγνωεῖ* tit. 1. const. 2., *ἀγωμένων* tit. 6. const. 2., *ἀγωρᾶς* tit. 14. parat. §. 4., *ἁρμώσει περὶ διαφ. λέξεων* §. 18., *ἀγγαρεύωντες* Athan. tit. 4. const. 22., *ἀμφωτέρους* tit. 10. const. 9., *ἀνισχύρως* tit. 7. parat. §. 4., *ἀξιώπιστοι* tit. 14. parat. §. 2., *ἀξιωπίστους* tit. 9. const. 1., *ἀξιωπίστων* tit. 14. const. 3., tit. 10. const. 9., *ἄρχωντες* tit. 4. parat. §. 1., *αὐτῶν* pro *αὐτὸν* tit. 20. const. 1., *βλέπων* tit. 1. const. 6., *βλέπων* pro *βλέπον* tit. 1. const. 6. *γεγονότως* tit. 7. const. 5., *γέγωνε* tit. 1. const. 2., tit. 2. const. 1., *γίνωνται* tit. 10. parat. §. 5., *γωητείας* tit. 7. const. 7., *δεδανικῶσιν* tit. 9. parat. §. 4., *δευτερωγαμοῦντες* tit. 10. const. 2., *διακρίνωντες* tit. 1. const. 2., *διαδέξωνται* tit. 9. parat. §. 3., §. 12., tit. 10. const. 2., tit. 10. const. 9., *δικαιωδοσία* tit. 20. const. 1., *δημωσίῳ* tit. 20. const. 6., tit. 18. parat. §. 1., tit. 20. const. 4., *διεμαρτυράτω* tit. 10. const. 9., *διδώσθω* tit. 10. const. 9., *διορίζων* tit. 20. const. 1., *διώδοις* tit. 4. parat. §. 22., *διομωσία* tit. 5. const. 4., *δώσεως* tit. 4. const. 4., *δωθέντος* tit. 10. const. 2., *εἰρημένων* tit. 10. const. 2., *ἑκατέρως* tit. 10. const. 9., *ἐναγωμένῳ* tit. 15. parat. §. 3., *ἔνδων περὶ διαφ. λέξ.* §. 4., *ἐνομώτως* Athan. tit. 10. const. 9., *ἐντώπιοι* tit. 20. parat. §. 2., *ἐξωρίᾳ* tit. 4. const. 22., *ἐξωρίαν* tit. 4. const. 22., tit. 18. const. 7., *ἐξωριζέσθωσαν* tit. 4. const. 22., *ἐξωμοσίαν* tit. 5. parat. §. 10., *ἐξωρίζεται* tit. 14. parat. §. 1., tit. 20. const. 1., et 2., *ἐξωρίζονται* tit. 14. parat. §. 2., *ἐξωριζομένου* tit. 20. const. 1., *ἐξωμνυέσθω* tit. 15. parat. §. 2., *ἐπιδιδώτω* tit. 8. parat. §. 5., tit. 11. const. 4., *ἐπιδιδωμένων* tit. 4. const. 4., *ἐπίδωσιν* tit. 8. parat. §. 5., *ἐργωλαμβάνειν* tit. 4. const. 3., *ἔχων* pro *ἔχον* tit. 2. const. 2., *ἠγορακότως* tit. 15. parat. §. 4., tit. 5. const. 2., *θεωδότῳ* tit. 9. const. 11., *ἰδιωχείρου* tit. 6. const. 3., *ἰδιωχείρων* tit. 14. parat. §. 5., tit. 14. const. 3., tit. 7. const. 3., *ἰδιωκτήτου* tit. 20. const. 1., *κανώνα* tit. 1. const. 14., tit. 10. const. 5., tit. 1. const. 2., *κανώνι* tit. 11. const. 6., *κανώνας* tit. 1. const. 2., tit. 1. const. 17., *κανώνων* tit. 2. const. 3., *κανωνικῶς* tit. 1. const. 1., *κανωνικὰ* tit. 1. const. 1., *κεχρημένως* tit. 7. parat. §. 5., *κληρονόμων* tit. 10. const. 1., *κτίτωρσιν* tit. 4. const. 3., *κώμη,τι* tit. 11. const. 6., tit. 21. const. 3., tit. 20. const. 6., *κουφωτέρων* tit. 4. const. 24., *κώμητα* tit. 20. const. 6., *λογωθέσιον* tit. 4. const. 4., *μηδενῶς* tit. 7. const. 5., *μωδεράτωρ* tit. 4. const. 8., *νεμωμένου* tit. 9. const. 9., *νενομοθετηκῶσι* tit. 10. const. 1., *νενομωθετημένα* tit. 1. parat. §. 8., *νομωθεσίαν* tit. 8. const. 1., tit. 4. parat. §. 1., *νώσῳ* tit. 10. const. 2., *οἴκωθεν* tit. 1. const. 2., *ὁμώσῃ* tit. 4. const. 22., tit. 15. parat. §. 2., *ὁμώσαντες* tit. 4. const. 3., *ὁπλωποιία* tit. 20. const. 3., *παντῶς* pro *παντὸς* tit. 1. const. 1., tit. 9. const. 9., tit. 2. const. 1., tit. 20. const. 1., indicis tit. 16. const. 3., *πατρώθεν* Athan. tit. 10. const. 2., *παραδίδωται* tit. 1. parat. §. 1., *παραφθωρὰ* tit. 13. parat. §. 4., *παρῶντι* tit. 18. const. 4., *περιόντως* tit. 10. parat. §. 4., *πλείωνα* tit. 4. const. 1., *πλεωνεξίας* tit. 16. const. 1., *πληττωμένων* tit. 6. const. 2., *ποιώτητα* tit. 9. const. 3., *πραττωμένοις* tit. 5. const. 5., *πραττωμένας* tit. 5. const. 5., *πράκτωρες* tit. 20. const. 1., *προαγώμενοι* tit. 1. const. 2., *προικῶς* tit. 10. const. 3., *πρόσωδον* tit. 1. const. 2., *πρὼ* tit. 1. const. 15., *στατούτων* tit. 1. const. 10., *συμβολαιωγράφων* indicis tit. 14. const. 1., *συμφέρων* pro *συμφέρον* Athan. tit. 4. const. 3., *συμφέρωντα* tit. 9. const. 3., *τινῶς* tit. 7. const. 7., *τοπωτηρητὴν* tit. 18. parat. §. 7., tit. 20. const. 1., *τοπωτηρείτω* tit. 20. const. 1., *τοπωτηρητὰς* tit. 20. const. 1., *τώτε* tit. 10. const. 10., *τῶ* pro *τὸ* tit. 1. const. 3., *τούτω* pro *τοῦτο* tit. 9. const. 10., *ὑποπεσῶντες* tit. 13. const. 4. et parat. §. 7., *ὑπευθύνως* tit. 13. const. 1., *ὑπεξουσιώτητα* tit. 1. const. 2., *ὑπεξουσιώτητος* indicis tit. 18. const. 4., *φυλάττωντες* tit. 10. const. 10., *χωρηγεῖν* tit. 11. const. 1., *χωρηγηθέντων* tit. 1. const. 10., *χωρηγουμένης* tit. 20. const. 2., *ὦντας* tit. 10. const. 10., *ὥσοι* tit. 10. const. 2., *ὥσην* tit. 21. const. 3. Atque etiam littera „ο" pro „ω" posita est hoc modo: *αἰχμαλοτισθέντα* tit. 7. const. 7., *αἰχμαλότων* tit. 9. parat. §. 1., *π. διαφ. λέξ.* §. 3., Athan. tit. 13. parat. §. 6., *ἀναγνοσμάτων* tit. 22. parat. §. 9., *ἀναδόσει* tit. 1. const. 2., *ἀνεύθυνος* pro *ἀνευθύνως* tit. 10. const. 2., *ἀνονύμως* tit. 1. parat. §. 1., tit. 9. parat. §. 3., *ἀποθεῖσθαι* tit. 5. const. 3., *ἀποδόσει* pro *ἀποδώσει* tit. 17. parat. §. 3., *ἀποκαλύψεος* tit. 15. parat. §. 2., *γένονται* tit. 10. parat. §. 12., tit. 18. const. 4., tit. 15. parat. §. 13., *διπλασίονος* tit. 9. const. 2., *διατυπόσεως* indicis tit. 4. const. 11., *διατυποθέντα* Athan. tit. 2. const. 3., *δόσει* pro *δώσει* tit. 10. parat. §. 11., tit. 11. const. 1., *διομωσία* tit. 5. const. 4., *διομοσίαν* tit. 5.

const. 2., tit. 15. parat. §. 4., δεδωκὸς pro δεδωκὼς tit. 5. const. 4., δέδοκεν tit. 10. const. 2., δευτεροαγμὸν tit. 9. parat. §. 12., εἴσο pro εἴσω tit. 7. const. 3., ἑκὸν pro ἑκὼν tit. 13. const. 1., ἐνόμοτον tit. 15. parat. §. 1., ἐνομότου tit. 10. const. 9., ἐπεροτᾶν tit. 17. parat. §. 1., ἐξόπροικα tit. 5. const. 4., ἐξομωσίαν tit. 5. parat. §. 10., ἐξοτικὸς tit. 7. const. 7., ἐξοτικοῖς tit. 10. const. 2., ἔρροται περὶ διαφ. λέξ. §. 13., ἑτέρο pro ἑτέρῳ Athan. tit. 10. const. 2., ἐχέτο tit. 15. parat. §. 15., tit. 22. parat. §. 1., εὑρίσκον tit. 1. const. 17., ἔχον tit. 15. const. 1., ἡξιομένος tit. 10. const. 5., ἧττον pro ἥττων tit. 1. const. 2., θεοροῦσιν tit. 22. const. 1., ἰδιάζοντος pro ἰδιαζόντως tit. 9. const. 2., ἰδιοτῶν tit. 10. const. 2., ἱερότατον tit. 20. const. 6., καταδουλοθέντος tit. 10. const. 2., κατ' ἀλλήλον tit. 9. const. 11., κατηγορεῖτο tit. 1. const. 1., κολονὸς tit. 18. parat. §. 1., κολονοῦ tit. 18. const. 4., κομητικῆς περὶ διαφ. λέξ. §. 11., κολύουσα Athan. tit. 1. const. 9., κολυομένων tit. 2. const. 2., κυριότερον tit. 15. parat. §. 16., tit. 10. const. 6., Κωνσταντινουπόλεος tit. 2. const. 8., λουκρατίβον tit. 2. const. 3., λαμβάνον pro λαμβάνων tit. 15. parat. §. 13., μέλλον pro μέλλων tit. 1. const. 1., tit. 1. const. 2., tit. 2. const. 1., μεταδιόκει tit. 18. const. 4., μητρόας tit. 10. const. 2., μητρόων tit. 15. const. 3., ὀμόσῃ tit. 13. parat. §. 9., ὀμόσαντες tit. 13. parat. §. 4., ὀφελείᾳ περὶ διαφ. λέξ. §. 2., Athan. tit. 13. const. 1., ὀφέλειαν tit. 4. const. 21., tit. 20. const. 1., ὁποσοῦν tit. 10. const. 2., tit. 10. const. 9., πάντος pro πάντως tit. 8. const. 1., παρακρατὸν pro παρακρατῶν tit. 2. const. 3., παρὸν pro παρὼν tit. 18. const. 6., παραχοροῦντες tit. 16. const. 4., παρεχέτο tit. 18. parat. §. 1., πολεῖν tit. 5. const. 2., tit. 15. parat. §. 4., ποιείτοσαν tit. 20. const. 1., ποιὸν pro ποιῶν tit. 1. const. 2., πράττον tit. 20. const. 1., πραιτορίων tit. 20. const. 1., tit. 22. const. 6., προικόων tit. 10. const. 1., et 9., parat. §. 10. et 12., tit. 22. parat. §. 7., προτεύοντα tit. 9. const. 1., πειρομένων tit. 18. const. 6., προτεύοντες tit. 1. const. 2., πρότοις tit. 20. parat. §. 4., προτευόντων tit. 1. const. 17., tit. 20. const. 1., ῥομαίοις tit. 10. const 1., σεπτεμβρίον tit. 2. const. 8., συγχορεῖν tit. 10. const. 2., συνάπτον pro συνάπτων tit. 18. parat. §. 7., τελευτὸν pro τελευτῶν tit. 10. parat. §. 11., τιμορείσθω περὶ διαφ. λέξ. §. 6., τολμόντας Athan. tit. 16. const. 4., τὸ pro τῷ tit. 10. const. 2. et 10., ὑποθεῖσθαι tit. 10. const. 1., φανερούτοσαν tit. 11. const. 3., tit. 20. const. 2., φυλάττον tit. 1. const. 2., tit. 4. parat. §. 4., φυλαττόμενον pro φυλαττομένων tit. 1. const. 17., χορίζεται tit. 1. const. 2., χόρα tit. 10. const. 8., χόρας tit. 20. const. 6. et parat. §. 3. Similia in aliis quoque Codd. mss. observare licet. Vide *Villoisoni* praefat. ad *Homeri* Iliadem p. 4. (ed. Venet. 1788. fol.). Est et, ubi littera diphthongus „ου" pro „ο" posita sit, velut διδοῦντος tit. 1. const. 2., κατοιχουμένου tit. 9. const. 1., προβατουρίων tit. 4. const. 4. Atque etiam littera „ω" aliquando litterae „ου" loco posita est, velut, quod καταθήσωσι pro καταθήσουσι tit. 1. const. 6. dictum est. Neque praetermittendum censeo litterae „η" pro „ε" usum, velut ἀκροάσηται tit. 4. parat. §. 2., γηνομένης tit. 10. const. 6., γηνομέναις tit. 7. const. 7., tit. 10. const. 6., διαδέξηται tit. 7. const. 7., δεκημβρίων tit. 10. const. 6., ἐντηθῆναι pro ἐντιθέναι tit. 8. const. 4., καταληγεὶς tit. 1. const. 2. *bis*, tit. 18. parat. §. 1., μητρίσεως tit. 21. const. 3., συνοικησίοις tit. 10. const. 2.; aut pro diphthongo „αι" collocationem, ut tit. 1. const. 2., παρακολουθησάσης pro παρακολουθησάσαις dictum est. Denique hoc loco commemorandum est, esse, ubi littera „ε" in locum litterae „η" suffecta sit hoc modo: ἀμφιβάλεται pro ἀμφιβάληται tit. 20. const. 6., διαμαρτυρέσαντες tit. 1. const. 2., ἐπεγγείλατο tit. 4. const. 1., καταθέσει pro καταθήσει tit. 14. parat. §. 6., συνοικέσαντος tit. 1. const. 1., συνοικέσαντα tit. 1. const. 1., ὑπέρθεται tit. 2. const. 3., ὑπόθεται tit. 18. const. 4. Similia in aliis quoque Codd. mss. inveniri observavit *Villoisonus* in praefatione ad *Homeri* Iliadem p. 4. Quae quidem omnia, etsi apud Alexandrinos quoque usu recepta fuerunt, tamen et in iis Codicibus, qui in aliis imperii Orientalis provinciis scripti sunt, non ita raro inveniuntur. Itaque malui iis, qui me et doctiores et sagaciores sunt, hanc rem relinquere cognoscendam iudicandamque, quam ipse perperam iudicare. Sed digitus tamen ad eam rem intendendus fuit.

CAPUT II.

Sed iam tempus est, opinor, de libri, quem edimus, natura indoleque et forma verba facere. Is in duos et viginti titulos distributus est, ex quibus unusquisque plures continet Novellas constitutiones. Graece *διατάξεις* audiunt, ut significant singulorum titulorum paratitla, ubi et tituli et *διατάξεως* numeri suis quique locis subiecti cernuntur. Ut proinde non temere coniicias hos titulorum constitutionumque numeros ab ipso Athanasio profectos esse. Eadem singulas constitutiones laudandi ratione ipse Athanasius non ita raro usus est [1]), ut tamen sit, ubi ab ea consuetudine abiisse videatur, velut tit. 9. const. 2., ubi haec leguntur: *καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ περι τῶν νόθων διατάξει τοῦδε τοῦ συντάγματος ῥητῶς οὕτω φησὶν ἡ διάταξις*, atque etiam tit. 11. const. 4., ubi haec leguntur: *ἀνάγνωθι τὴν περὶ τῶν βουλευτῶν διάταξιν, ἧς ἡ ἀρχὴ „καλῆς ἡμῖν νομοθεσίας.“* Singulis constitutionibus brevis totius argumenti descriptio praetexta est; sequitur ea, quae vocatur, constitutionis inscriptio, hoc est et imperatoris designatio, qui eam constitutionem emiserit, et magistratus, ad quem missa sit, significatio; deinde prima quaeque eius constitutionis verba referuntur; tum ipsa constitutionis epitome ponitur; denique quo die quove consule data sit, disertis verbis commemoratur. Ipsarum autem epitomarum haec est ratio, ut, si quae lex ad certam tantum imperii Orientalis provinciam pertineat, id initio uniuscuiusque epitomes declaretur, cuius rei exempla supra protulimus. Id enim Athanasius in hoc libro conficiendo videtur esse secutus, ut, quae ex imperatorum legibus Novellis ad certum tantum locum tempusque referenda esse viderentur, ab iis, quae et ad totum imperium Orientale pertinerent, et omnium omnino temporum communia essent, accurate discerneret, discretaque non eadem, qua reliqua, diligentia persequeretur. Hoc enim saepenumero videmus accidisse, ut, quae locales temporalesque sunt Novellae constitutiones, aut paucis relatae sint, aut ita neglectae, ut ne divinatione quidem earum sententiam attingere possis [2]). Quare eo perventum est, ut, ubi haec res, utrum ea, de qua agitur, constitutio localis esset necne, aliquam haberet dubitationem, longe lateque in utramque partem ab Athanasio sit disputatum. [3]). Atque hoc locales temporalesque constitutiones a reliquis secernendi studium non tantum eorum, qui Novellas Iustiniani interpretati sunt, proprium fuit, sed et ad eos pertinuit, qui Iustiniano Codici illustrando operam dederunt [4]). Atque etiam, si ad superiora tempora ascendere velimus, quod de localibus constitutionibus diximus, idem in Zenonis de novis operibus constitutione [5]) accidisse imperator Iustinianus refert [6]), qui idem eius rei caussam originemque aperuit, cum iura localium constitutionum in his tantum locis,

---

1) Tit. 1. const. 2. *ἀνάγνωθι τὴν ιζ'. τοῦ παρόντος τίτλου διάταξιν*; const. 7. *ἀνάγνωθι διάταξιν β'. τοῦ ἑξῆς τίτλου*; tit. 2. const. 8. *ἡ διάταξις ἡ β'. τοῦ ί.* (leg. *β'.*) *τίτλου τοῦδε τοῦ συντάγματος*; const. 9. *ἀνάγνωθι τὸ ἐναντίον τϊ. ί. τοῦδε τοῦ συντάγματος διατ. ί. μεταγενεστέρας οὔσης κεφάλαιον ί.*; ibidem *ἀνάγνωθι τϊ. β'. τοῦδε τοῦ συντάγματος διατ. β'. μεταγενεστέρας οὔσης*; tit. 4. const. 1. *ἀνάγνωθι τϊ. κ'. τοῦ παρόντος συντάγματος διατ. ί. κεφ. ιζ'.*; tit. 10. const. 2. *ἀνάγνωθι καὶ διάτ. θ'. τοῦ παρόντος κεφαλαίου* (leg. *τίτλου*); paullo post *καὶ τίτλ. δ'. διατ. κα'.* (leg. *κβ'.*) *κεφ. ιζ'.*; ibidem *ἀνάγνωθι τϊ. ια'. διατ. α'. κεφ. ί.*; ibidem *ἀνάγνωθι τίτλ. ζ'. διατ. η'. κεφ. δ'.*; ibidem *ἀνάγνωθι τίτ. α'. διγ.* (leg. *διατ.*) *β'. κεφ. κζ'. καὶ κη'. — καὶ κεφ. νη'.*; tit. 14. const. 3. *ἀνάγνωθι τίτλ. ε'. διατ. ε'. κεφ. ε'. καὶ τίτλ....* (leg. *ί.*) *διατ. ί. κεφ. γ'.*; ibidem *ἀνάγνωθι τίτλ. ζ'. διγ.* (leg. *διατ.*) *γ'. κεφ. γ'.*; ibidem *ἀνάγνωθι τίτλ. δ'. διατ. β'. κεφ. η'. καὶ θ'. καὶ ί. καὶ ια'. καὶ ιβ'.* 2) Vide tit. 19. const. 2. *πάρελθε τὴν διάταξιν τοπικὴν οὖσαν καὶ χρονικήν.* 3) Vide tit. 16. const. 3. *ἡ διάταξις τοπικὰς αἰνίττεται τυγχάνειν τὰς πρὸ αὐτῆς δύο διατάξεις γεωργῶν Θράκης καὶ τῶν γεωργῶν Ἰλλυρικοῦ, ὑποβάλλουσα τοῖς αὐτῶν ἐπιτιμίοις τοὺς στρατιώτας καὶ πάντας τοὺς ζωσμένους παρὰ τὴν διαγωγὴν τῶν αὐτῶν δύο διατάξεων δανείζοντας καὶ τόκον ἐπερωτῶντας. τινὲς δὲ ἐκ τοῦ πρόσκεισθαι τῇ μὲν πρώτῃ διατάξει ——— τῇ δὲ δευτέρᾳ ——— γενικὰς ταύτας εἶναι φασίν. καὶ μᾶλλον χρὴ γενικὰς αὐτὰς προσδέχεσθαι διὰ τὸ εἰρημένον α'. βιβλ. τῶν διγ. τϊ. ς'. διγ. θ'. ———.* 4) Scholium Basilicorum lib. 8. tit. 1. them. 27. ed. *Heimbachi* tom. I. p. 846., ubi *ἑρμηνεία* const. 15. Cod. II. 7. interpretatur, *ἡ διάταξις αὕτη πρόσκαιρός ἐστι καὶ κατὰ τὸ πολὺ μέρος περιττῶς ἐν τούτῳ τῷ κώδικι κεῖται, ὡς ἤδη περαιωθέντων τῶν ἐν αὐτῇ νομοθετηθέντων.* 5) L. 12. Cod. VIII. 10. 6) L. 13. Cod. l. l. Cum dubitabatur, utrum constitutio Zenonis — localis esset, et huic florentissimae urbi dedicata, et *deberent illius quidem iura in hac observari, antiqua vero, quae contraria sunt, locum habere in provinciis.*

quorum propriae sunt peculiaresque, custodiri observarique significaverit, in aliis non item. De temporalibus autem simile quid videtur in caussa fuisse, cur a reliquis constitutionibus segregarentur. Plurimum certe quidem eorum, qui post Iustiniani tempora fuerunt, interesse debuit scire, ad quaenam potissimum tempora unaquaeque constitutio apta esset atque accommodata. Ita enim statim hoc indicari potuit, constitutionis forma observanda esset necne.

Illud autem dubitari potest, fueritne ab initio in nostro Athanasii libro singularum constitutionum aliqua in minutissimas particulas distributio. Ego, ut ingenue dicam, quod sentio, statim ab initio mihi persuadere non potui, ut ullam eiusmodi distributionem fuisse crederem. Cuius opinionis confirmandae caussa descendendum mihi arbitrabar ad paratitlorum auctoritatem, ubi, si quae alicuius constitutionis particula adferatur, tituli constitutionisque numeri adiecti cernantur, capitum autem ratio plane non habeatur. Non desunt tamen eaque non ita levia argumenta, quae huic opinioni obstent. Ac primum quidem, ut hinc ordiamur, sunt Athanasiani operis loci, ubi singula singularum constitutionum capita, hoc est *κεφάλαια*, commemorentur. Sic tit. 1. const. 12.[1]) duo Novellae 57. capita discernuntur. Atque etiam in tit. 7. const. 7. inscriptione capita Novellae 115. commemorantur[2]). Porro tit. 2. const. 9. ad tituli 10. const. 10. caput 10. remittimur[3]), ibidemque tit. 2. const. 2. caput sextum septimumque laudantur[4]). Denique tit. 4. const. 1. adlegatur tituli 20. const. 10. cap. 17.[5]); tit. 10. const. 2. laudatur tit. 4. const. 22. cap. 17.[6]), tit. 11. const. 1. cap. 10.[7]), tit. 7. const. 8. cap. 4.[8]), tit. 10. const. 2. cap. 35. et 36.[9]), tit. 1. const. 2. cap. 27. 28. 58.[10]); porro tit. 14. const. 3. affertur tit. 5. const. 5. caput 5. et 6., tit. 10. const. 10. caput 3.[11]), tit. 7. const. 3. caput 3., et tit. 4. const. 2. caput 8. 9. 10. 11. et 12.[12]). Atque etiam illud ex locis supra allatis satis apparet singulis constitutionum capitibus quasi quendam titulum fuisse, hoc est perbrevem eius rei, de qua sermo est, descriptionem adumbrationemque. Iam cum in Parisiensi Athanasiani libri Codice singulae singularum constitutionum epitomae maximam partem in minutissimas discerptae sint distributaeque particulas, numeris ordinalibus distinctas et brevi eius rei, qua de re sermo est, expositione praetextas: vix ac ne vix quidem dubitari poterit, quin in ea re insint aliqua veterum capitulorum vestigia. In quo tamen saepenumero videmus accidisse, ut numerorum ordo seriesque librariorum negligentia mirum in modum corrupta sint. Neque vero illud a me impetrare umquam potui, ut has, quae singulis capitibus praetextae habentur, argumenti designationes ab ipsa Athanasii manu profectas esse crederem. Cuius iudicii has reddo rationes satis, ut opinor, idoneas. Partim enim generaliter nimis verbisque parum aptis sunt conceptae[13]); partim rei in unoquoque capite tractatae partem designant, partem non designant[14]); partim ex prioribus cuiusque capitis verbis satis absurde confictae sunt[15]); partim diversa earundem constitutionum capitula iisdem plane verbis enarrant, ut, quae supra dicta sunt, infra

---

1) *Τὸ α'. κεφάλαιον τῆς διατάξεως γενικόν ἐστι — τὸ β'. κεφάλαιον τοπικόν.* 2) *Ἡ διάταξις ἔχει κεφάλαια* * * * *πρῶτον, ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν ἐκκλήτων* et caet. 3) *Ἀνάγνωθι τὸ ἐναντίον τϊ. ι'. τοῦδε τοῦ συντάγματος κεφ. ι'.* 4) *Ἀνάγνωθι τϊ. β'. τοῦδε τοῦ συντάγματος διαταξ. β'. κεφαλ. ς'. καὶ ζ'.* 5) *Ἀνάγνωθι τϊ. κ'. τοῦ παρόντος συντάγματος διατ. ι'. κεφ. ιζ'.* 6) *Καὶ τιτλ. δ'. διατ. κα'.* (leg. *κβ'.*) *κεφ. ιζ'.* 7) *Ἀνάγνωθι τϊ. ια'. διατ. α'. κεφάλαιον ι'.* 8) *Ἀνάγνωθι τίτλον ζ'. διατ. η'. κεφ. δ'.* 9) *Ἀνάγνωθι τὸ λε'. καὶ λς'. κεφάλαιον τῆσδε τῆς διατάξεως.* 10) *Ἀνάγνωθι τιτ. α'. διγ.* (leg. *διατ.*) *β'. κεφ. κζ'. καὶ κη'. —— καὶ νη'.* 11) *Ἀνάγνωθι τιτλ. ε'. διατ. ε'. κεφ. ε'. περὶ ταβουλαρίων καὶ κεφάλαιον ς'. περὶ ἐκσφραγισμάτων καὶ τιτλ. ι'. διατ. ι'. κεφ. γ'. περὶ πρώτου καὶ δευτέρου συμβολαίου.* 12) *Ἀνάγνωθι τιτλ. ζ'. διατ. γ'. κεφ. γ'. περὶ συγκρίσεως ἰδιοχείρων, τιτλ. δ'. διατ. β'. κεφαλ. η'. καὶ θ'. καὶ ι'. καὶ ια'. καὶ ιβ'. περὶ συμβολαίων καὶ ἰδιοχείρων.* 13) Sic tit. 2. const. 8. p. 34. not. 98. *ε'. περὶ προνομίων*, ubi de his solis privilegiis, quae ecclesiis venerabilibusque domibus ex principali liberalitate concessa sunt, sermo est. Sic l. l. p. 37. not. 48. *κα'. περὶ αἱρετικῶν*, ubi de hoc, ne haereticus immobilem venerabilis domus possessionem obtineat, sermo est. Sic l. l. not. 43. *ις'. περὶ ἐπισκόπων. κ'. ἀδιόχων* (leg. *περὶ ἀδιαδόχων*) *καὶ ἀδιαθέτων*, ubi de *episcoporum clericorumque* et *reliquorum sacerdotum*, si sine haeredibus intestatique moriantur, bonis, quo perveniant, sermo est. Sic denique tit. 1. const. 2. p. 4. not. 85. *περὶ ἐκπτώσεως καὶ λειτουργίας*, ubi poenae iis, qui adversus hanc legem faciant, statutae late enumerantur. Sic autem habet constitutio: *ὁ παρὰ ταῦτα χειροτονούμενος ἐκπίπτει τῆς χειροτονίας, ὁ δὲ χειροτονῶν ἐπὶ ἐνιαυτὸν χωρίζεται τῆς λειτουργίας.* Vide et tit. 2. const. 2. p. 30. not. 86., et p. 83. not. 38. 14) Eius rei iam supra allatum est exemplum ex tit. 2 const. 3. p. 37. not. 43. Sic et tit. 2. const. 3. p. 33. not. 11. *ιγ'. περὶ ἀγνωμοσύνης ἐμφυτευτῶν*, cum tamen oratio constitutionis et ad emphyteutam et ad conductorem pertineat. Sic tit. 1. const. 2. p. 7. not. 38. *ιζ'. περὶ τῆς τῶν ἐπισκόπων ἀποδημίας*, cum tamen in constitutionis oratione de episcoporum et reliquorum clericorum itinere sermo sit. 15) Tit. 1. const. 2. p. 5. not. 96. *θ'. περὶ δόσεως χειροτονίας*, quae male conficta sunt ex his

parum commode repetantur [1]). Itaque non dubito, quin quod in *Theophilo* accidisse videmus, idem de hoc Athanasii libro factum esse videatur, hoc est, ut hos capitulorum titulos a iuris studiosis additos esse credamus, cum praesertim ii, qui ex Athanasii libro in tripartitam *Pseudo-Balsamonis* collectionem legum ecclesiasticarum migrarunt tres tituli, vestigium eius rei habeant plane nullum ideoque nostram illam coniecturam omnes in partes confirment. Ego, ubi capitulorum numeros titulosque in apographo meo ex Codice Parisiensi expressos enotatosque inveni, religiose eam rem in notis indicandam putavi, non quo multum utilitatis inde ad hunc librum castigandum emendandumque redundaturum arbitrarer, verum, ut ne quidquam praetermitterem, quod doctis harum rerum arbitris ad externam Athanasiani operis formam describendam definiendamque prodesse posset.

Unicuique ex duobus et viginti, ex quibus nostrum legum corpus constat, titulis, exceptis solis titulis **16. 19. 21.**, *παράτιτλα* addita sunt, hoc est locorum similium ex reliquis eius operis titulis ad quemvis titulum appositiones [2]). Sic certe in *Pseudo-Balsamonis* collectione constitutionum ecclesiasticarum tripartita ad finem cuiusque tituli Iustiniani Codicis, Institutionum, Digestorum loci similes ex iisdem legum corporibus collecti, additis libri, titulique et fragmenti numeris, adiecti sunt. Nec ipsa vocis etymologia repugnat. Nam, quae praeter tituli tenorem ad eundem extrinsecus adiiciuntur, eodem modo *παράτιτλα* dicentur, quo modo *πάρεργον, παρανύμφιος, παραξιφίς, παράπηχυς, παραπύλη, πάρεδρος, πάροδος*, similia reperiuntur. Atque hic, quem diximus, paratitlorum usus, a Iustiniano imperatore disertis verbis confirmatus [3]), mansit apud Graecos integer et inconcussus ad remotissima usque tempora. *Matthaeus* monachus certe quidem in praefatione syntagmatis canonum [4]) eodem modo vocem *παράτιτλα* exposuit. Idem significat scholiastes Basilicorum [5]), qui, cum id, de quo agitur, in indice, hoc est in brevi totius tituli adumbratione secundum singularum legum consequentiam, reperiri negaverit, ideoque inter eius tituli paratitla retulerit, quid aliud, quam manifesto nostram opinionem confirmat? Nostri autem libri paratitla sunt ita comparata, ut ad finem unius cuiusque tituli, quae ex reliquis eius libri titulis ad eum, de quo quaeritur, titulum desunt, numeris tituli constitutionisque adiectis, secundum totius operis consequentiam et addantur et suppleantur. In quo illud unum dubitari potest, sintne ad eundem, ad quem et ipsum Novellarum corpus pertinet, scriptorem referenda, an non. Et Athanasii quidem esse et haec ipsa paratitla ut credam, facit ipse Codicis Parisiensis numero **1381.** signati ad titulorum indicem fol. **9. B.** adiectus libri titulus et Codicis Monacensis inter Graecos Regiae bibliothecae libros numero **380.** signati index fol. **4. B.** Vide, quae de his capite I. disputavimus. Accedit et reliquorum codicum, ubi Athanasii fragmenta habentur, auctoritas, quae coniunctam esse cum singulis titulis paratitlorum rationem satis ostendat. Denique is, qui *Pseudo-Balsamonis* collectionem constitutionum ecclesiasticarum tripartitam compilavit, et is, qui eum Nomocanonem, unde Photius suum derivavit, composuit, qui ab imperatoris Iustiniani aetate non ita multum abfuerunt, Athanasiani operis codicibus manuscriptis, ubi singulis quibusque titulis paratitla subiecta fuerint, usi esse reperiuntur. Nam et priorum trium titulorum paratitla in tertiam illius corporis partem migrarunt, et Nomocanonis auctor est ubi paratitla

---

verbis *πᾶς ἐπίσκοπος προῖκα χειροτονείσθω, τοῦ διδόντος ἢ λαμβάνοντος — τῆς ἱερωσύνης ἐκπίπτοντος.* Ibidem p. 4. not. 85. *περὶ ἐκπτώσεως καὶ λειτουργίας*, quae conficta sunt ex his verbis: *ὁ παρὰ ταῦτα χειροτονούμενος ἐκπίπτει τῆς χειροτονίας, ὁ δὲ χειροτονῶν ἐπὶ ἐνιαυτὸν χωρίζεται τῆς λειτουργίας.* Ibidem p. 12. not. 15. *ν'. περὶ λιτῆς καὶ λειτουργίας*, quae conficta sunt ex his verbis: *ὁ ἐν λειτουργίᾳ ἢ ἐν λιτῇ ὑβρίζων ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν μετὰ βάσανον ἐξοριζέσθω.* Tit. 2. const. 6. p. 39. not. 60. *ε'. περὶ Ἰουδαίου*, quae hausta sunt ex *Ἰουδαῖος Χριστιανὸν ἀνδράποδον μὴ ἐχέτω, μήτε κατηχούμενον περιτεμνέτω.* 1) Tit. 2. const. 2. p. 30. not. 86. *γ'. περὶ χρήσεως* et p. 33. not. 43. *ιζ'. περὶ χρήσεως.* — Ibidem p. 31. not. 6. *ς'. περὶ ἐμφυτεύσεως* et p. 33. not. 62. *κ'. περὶ ἐμφυτεύσεως.* 2) Paratitlorum hunc fuisse Iustiniani temporibus usum, hanc significationem, cum aliqua dubitatione negavit *Eduardus Zachariaeus* in ibro: *αἱ ῥοπαὶ* (Heidelberg 1836.) p. 56. not. 78. 3) Vide Fabroti notam ad Pseudo-Balsamonis collectionem ecclesiasticarum constitutionum in bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 1377. 4) Apud Beveregium in synodici tom. II. *ἔδοξέ τισι πολλὰ τῶν καιριωτέρων ἐκ τῆς σπουδασθείσης συντομίας παραλελεῖφθαι. διὸ πάλιν ὡρίσθη καὶ ἐγένετο τὰ λεγόμενα παράτιτλα, καθ' ἕκαστον τίτλον ἀναπληρώσεις ἔχοντα τῶν παραλελειμμένων χρησίμων.* 5) Ad lib. 60. tit. 15. thema 2. ed. Fabr. tom. VII. p. 387. *τοῦτο τὸ κεφάλαιον*, inquit, *οὐ κεῖται ἐν τῷ ἰνδικι, ὅμως ἀνάγνωθι αὐτόν, καὶ διὰ τοῦτο ἐστι καὶ παράτιτλον. τοῦ γὰρ τίτλου περὶ δούλου διδάσκοντος τὸ παρὸν διδάσκει περὶ τιμωρίας ἐλευθέρῳ προσώπῳ προσγινομένης. οἱ δοῦλοι γὰρ μόνον ἐκδίδονται.*

laudaverit [1]). Adde, quod multi paratitlorum loci Athanasiani libri partem se esse satis aperte significent. Sic tit. 1. parat. §. 2., ubi tituli 2. constitutio 9. refertur, haec adduntur: *σημείωσαι δέ, ὅτι τὸ ἐναντίον φησὶν ἡ ια΄. διάταξις τοῦ ι΄. τίτλου μεταγενεστέρα οὖσα.* Porro tit. 8. parat. §. 2., ubi tituli 1. constitutio 2. refertur, in media eius argumenti expositione haec adiiciuntur: *τὰ αὐτὰ καὶ ἡ ιζ΄. διάταξις τοῦ τίτλου φησίν.* Significatur autem tit. 1. const. 17. Postea reliqua, quae ex tit. 2. const. 2. ad hanc rem videntur apta esse et accommodata, reperiuntur. Sic denique tit. 18. parat. §. 1., ubi tit. 1. constitutio 2. relata est, inter medias eius constitutionis sententias haec leguntur: *τὸ αὐτὸ καὶ ἡ ιζ΄. τοῦ τίτλου διάτ. φησίν.* Designatur hoc loco tit. 1. const. 17. Sequitur reliquum secundae constitutionis argumentum. Porro aliis paratitlorum locis, ubi ipsa constitutionum verba non sunt relata, ad ipsas illas constitutiones in contextu Athanasiani corporis positas remittimur. Sic, ut uno exemplo utar, tit. 15. parat. §. 14., ubi tituli 10. const. 6. refertur, nihil, nisi haec addita sunt: *διάτ. ς΄. περὶ συνεισφορῶν τῆς προικὸς, τοῦτο μὲν τῆς αὐτεξουσίας, τοῦτο δὲ καὶ τῆς ὑπεξουσίας φησὶν ἡ διάταξις καὶ ἀνάγνωθι τὸ περὶ τούτου κεφάλαιον.* Neque vero ita raro inveniuntur eorundem paratitlorum loci, qui eum, ad quem adiecta sunt, titulum *τοῦ παρόντος* aut etiam *τοῦ προκειμένου τίτλου* nomine significent. Sic tit. 10. parat. §. 4. haec leguntur: *ἀνάγνωθι τὴν θ΄. τοῦ παρόντος τίτλου διάταξιν* (designatur tit. 10. const. 9.). Atque etiam tit. 1. parat. §. 3. haec reperiuntur: *ἀνάγνωθι τὴν δ΄. διάταξιν τοῦ παρόντος τίτλου. κωλύει γὰρ τὸν ἄρχοντα εἰς κανονικὴν ἀκρόασιν παρεμβαλεῖν ἑαυτόν* (significatur tit. 1. const. 4.). Porro tit. 4. parat. §. 10. ad quintum nostri libri titulum remittimur hoc modo: *ἀνάγνωθι τὸν ε΄. τίτλον. σχεδὸν γὰρ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ νόμιμα τῷ προκειμένῳ τίτλῳ διαφέρουσιν.* Denique tit. 10. const. 10. haec leguntur: *ἀνάγνωθι τὴν ιβ΄. τοῦ τίτλου διάταξιν. ἐκείνη γὰρ βούλεται ἐμφανίζεσθαι τὰς πρὸ γάμου δωρεάς, καινοτομοῦσα τὴν παροῦσαν.* Atqui haec non in oratione tit. 10. relata sunt, verum in eius tituli paratitlis §. 9., hausta illa quidem ex tit. 9. const. 12. Quae res manifesto argumento est, *παράτιτλα* ipsius tituli partem efficere, atque adeo ab ipso libri compilatore adiecta esse. Vide notam ad tit. 10. const. 10. meam. — Sequitur, ut paratitlorum naturam formamque adumbremus et quodam modo delineemus. Ac primum quidem illud quasi cuiusdam fundamenti loco ponendum est, paratitla singulis Novellarum epitomis, quae apud Athanasium habentur, longiora, ampliora, latiora esse; deinde multis locis aliud sermonis genus in iis esse, quam, quod in singulis Novellarum epitomis habeatur; denique esse, ubi paratitla ipsis adeo epitomis repugnare videantur. Prioris generis haec fere sunt exempla: tit. 1. parat. §. 7., ubi, quae a verbis *ὅτι χρὴ* usque ad *ἀπαλλάττεσθαι* habentur, tit. 12. const. 2. non omnia apparent; tit. 3. parat. §. 1. verba *ἢ παρασυνάξεις* desunt fere omnia tit. 1. const. 5.; ibidem §. 8. verba *ἢ χρηματικαῖς* desunt tit. 8. const. 2.; tit. 4. parat. §. 21. verba *δημοσίᾳ φαινόμενον καὶ τὰς ἐναγωγὰς τῶν ἐγκαλούντων ὑποδεχόμενον* habent, quae tit. 20. const. 1. plane desunt; tit. 5. parat. §. 4. quae leguntur *καὶ οἱ μοναχοί*, desunt tit. 1. const. 2.; tit. 7. parat. §. 3. quae a verbis *οὐδεὶς τρίτον* ad verba *κοντούμαξ οὐδ᾽ ὅλως* pertinent, tit. 4. const. 15. desiderantur; ibidem §. 7. quae inde a verbis *ἡ νομὴν πραγμάτων* ad *μέχρις διακρίσεως τῆς ἐκκλήτου* perveniunt, tit. 4. const. 22. non habentur; tit. 8. paratitl. §. 2. vox *ἀνεπίληπτος* est, quae tit. 1. const. 2. non habetur. Atque etiam tit. 9. parat. §. 3. quae verba *τὲ καὶ καταλιμπανέτωσαν* sunt, tit. 2. const. 3. plane desunt. Ibidem *τῶν μετὰ τὸν ἕτερον βαθμὸν* leguntur, quae tit. 2. const. 3. non habentur. Porro tit. 10. const. 9. desunt, quae tit. 11. parat. §. 2. habentur, *ἢ ἐν διαθήκῃ ἢ ἐν ὑπομνήμασιν.* Neque vero etiam *ὁ ἐπίτροπος*, quae tit. 13. parat. §. 5. habentur, tit. 7. const. 2. inveniuntur. Sic et tit. 18. parat. §. 2 quae sunt a verbo *οὐδεμίαν* ad *ὑφιστάμενος*, tit. 1. const. 13. plane desiderantur. Ibidem §. 3. quae reperiuntur *καὶ πολίτης Ῥωμαίων καθίσταται*, desunt tit. 3. const. 3. Ultimi autem tituli parat. §. 1. verba *ἢ ἀξίωμα ἢ προνόμιον* habentur, quae tit. 14. const. 1. desunt; ibidem §. 2. quae sunt *τινὶ τῶν ἀξιωματικῶν*, tit. 4. const. 3. desiderantur; denique vox *πραιτωρίων*, quae ibidem parat. §. 8. habetur, tit. 18. const. 3. plane deest. — Ad secundum genus haec, ni fallor, revocanda sunt tit. 1. parat. §. 1. collata tit. 2. constutione 3.; §. 2. coll. tit. 2. const. 9.; §. 4. coll. tit. 4. const. 22.; tit. 2. parat. §. 2. coll. tit. 1. const. 2.; tit. 3. parat. §. 1. coll.

1) Vide Photii Nomocanonem tit. 9. cap. 2. in bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 964.

tit. 1. const. 5.; §. 2. coll. tit. 1. const. 6.; §. 3. *νέας συναγωγὰς* habet, ubi tit. 2. const. 3. *συναγωγὰς καινάς*; §. 5. coll. tit. 4. const. 3.; §. 6. coll. tit. 7. const. 7.; tit. 4. parat. §. 2. coll .tit. 1. const. 1.; §. 5. coll. tit. 1. const. 15.; §. 7. coll. tit. 3. const. 5.; §. 9. coll. tit. 5. const. 4.; §. 10. coll. tit. 5. const. 5.; §. 11. coll. tit. 6. const. 1.; §. 14. coll. tit. 9. const. 1.; §. 21. coll. tit. 20. const. 1.; §. 22. coll. tit. 20. const. 2.; tit. 5. parat. §. 2. coll. tit. 1. const. 1.; §. 6. coll. tit. 4. const. 13.; §. 7. coll. tit. 4. const. 15.; §. 8. coll. tit. 4. const. 16.; §. 9. coll. tit. 4. const. 17.; §. 16. coll. tit. 14. const. 3.; §. 18. coll. tit. 22. const. 2.; tit. 6. parat. §. 3. coll. tit. 7. const. 8.; tit. 7. parat. §. 1. coll. tit. 1. const. 2.; §. 2. coll. tit. 4. const. 13.; §. 9. coll. tit. 10. const. 10.; §. 10. coll. tit. 22. const. 3.; tit. 8. parat. §. 1. coll. tit. 1. const. 1.; §. 2. coll. tit. 1. const. 2.; §. 5. coll. tit. 11. const. 4.; tit. 9. parat. §. 1. coll. tit. 1. const. 2.; §. 3. coll. tit. 2. const. 3.; §. 7. coll. tit. 5. const. 4.; §. 15. coll. tit. 10. const. 9.; §. 16. coll. tit. 10. const. 10.; tit. 10. parat. §. 1. b. coll. tit. 1. const. 2.; §. 2. coll. tit. 1. const. 13.; §. 3. coll. tit. 4. const. 22.; §. 7. coll. tit. 9. const. 3.; §. 8. coll. tit. 9. const. 9.; §. 9. coll. tit. 9. const. 12.; §. 11. coll. tit. 11. const. 3.; tit. 13. parat. §. 1. coll. tit. 1. const. 2.; §. 3. coll. tit. 4. const. 2.; §. 4. coll. tit. 5. const. 3.; §. 6. coll. tit. 7. const. 7.; §. 10. coll. tit. 10. const. 2.; §. 11. coll. tit. 10. const. 8.; §. 12. coll. tit. 10. const. 9.; tit. 14. parat. §. 2. coll. tit. 4. const. 22.; §. 3. coll. tit. 5. const. 5.; §. 4. coll. tit. 6. const. 1.; §. 8. coll. tit. 10. const. 6.; §. 10. coll. tit. 18. const. 8.; tit. 15. parat. §. 2. coll. tit. 4. const. 22.; §. 3. coll. tit. 5. const. 1.; §. 5. coll. tit. 5. const. 4.; §. 7. coll. tit. 6. const. 2.; §. 8. coll. tit. 7. const. 7.; §. 9. coll. tit. 9. const. 1.; §. 16. coll. tit. 10. const. 6.; §. 17. coll. tit. 12. const. 2.; §. 18. coll. tit. 13. const. 2.; tit. 17. parat. §. 1. coll. tit. 2. const. 2.; §. 2. coll. tit. 2. const. 3.; §. 4. coll. tit. 10. const. 1.; §. 7. tit. 16. const. 2.; tit. 18. parat. §. 1. coll. tit. 1. const. 2.; §. 3. coll. tit. 3. const. 3.; §. 4. coll. tit. 8. const. 1.; tit. 20. §. 2. coll. tit. 4. const. 1.; §. 3. coll. tit. 4. const. 3.; §. 4. coll. tit. 4. const. 22.; §. 5. coll. tit. 4. const. 24.; tit. 22. parat. §. 2. coll. tit. 4. const. 1. — Ad id, quod ultimo loco posuimus, genus haec referenda sunt. Tit. 3. parat. §. 2. alia longe et verborum et sententiarum conceptio habetur, quam tit. 1. const. 6.; ibidem §. 5., verba *εἰ μήτοιγε ἐκ θείας κελεύσεως ἐπιτέτραπται* diversam plane sententiam faciunt ab ea, quae tit. 4. const. 3. habetur; denique, quae tit. 15. parat. §. 8. habentur inde a verbis *ὁ λέγων ἐν ἀντιφωνήσει* usque ad haec *μόνος αὐτὸς τὸ ὅλον ἀπαιτεῖται χρέος*, plane contradicunt iis, quae tit. 7. const. 7. leguntur. Vide notam ad tit. 15. parat. §. 8. meam. Hos, quos adhuc commemoravimus, paratitlorum locos, si cum genuino Iustinianarum Novellarum contextu conferas, videas omnes fere, quae inter Athanasii epitomas et paratitla intercedant, differentias ex ipsis, quibus Novellae conceptae sunt, verbis deductas esse et derivatas. Qua cum observatione coniungas velim animo illud, quod singulis paratitlorum locis et tituli et constitutionis numerum adiectum esse supra diximus; quid aliud efficies, quam, ut genuinas Iustiniani Novellas eodem, quo Athanasianas epitomas, modo ordineque dispositas collocatasque ab initio fuisse credamus? Quam ego coniecturam cum aliis argumentis, tum vel maxime codicum manuscriptorum testimoniis infra confirmabimus. Ac de forma quidem Athanasiani libri satis dictum esse arbitror.

Sequitur, ut de eiusdem corporis integritate videamus, quae quidem res a Codicis Parisiensis numero 1381. signati integritate suspensa videtur esse tota. Atque non integrum Athanasii corpus in eo libro haberi, ipsa titulorum series, quae ibi habetur, satis ostendit. Sic enim fol. 4. A. tituli 7. constitutiones enumerantur:

δ'. περὶ τῶν ἐκκλήτων τῶν ὑποτεταγμένων ἐπαρχιῶν τῷ ἐπάρχῳ τῶν νήσων.
ε'. περὶ τῶν ἐκκλήτων Σικελίας.
ς'. περὶ ἐφέσεων.
ζ'. περὶ ἐκκλήτων.
η'. ἡ διάταξις ἔχει κεφάλαια ς'., τὸ α'. ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν ἐκκλήτων καὶ τῶν ἀναψηλαφήσεων καὶ τῶν ἐκ τῶν δικαστηρίων ἀναφορῶν, ὥστε κατ' ἐκείνους τοὺς νόμους τέμνεσθαι τὰς ὑποθέσεις κατὰ τοὺς κρατοῦντας ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψήφου τῆς μηνύσεως, οὐ μὴν τοὺς ὕστερον τεθέντας κ. τ. ἑ.

Eundem titulorum ordinem confirmant tit. 6. paratitla §. 3., ubi quaedam ex tit. 7. const. 8., eodem et tituli et constitutionis numero adiecto, laudantur, et tit. 10. const. 2., ubi, quae

ex Novella 115. adferuntur, sic laudantur: *ἀνάγνωθι τίτλον ζ. διάτ. ή. κεφ. δ., πότε ἡ θυγάτηρ δύναται καὶ χωρὶς γνώμης τοῦ πατρὸς γάμοις ὁμιλῆσαι.* Sic et tit. 3. parat. §. 8. In ipso autem Athanasiani operis contextu singularum tituli 7. constitutionum hic est ordo, haec series:

δ'. περὶ τῶν ἐκκλήτων τῶν ὑποτεταγμένων ἐπαρχιῶν τῷ ἐπάρχῳ τῶν νήσων.

ε'. περὶ ἐφέσεων.

ς'. περὶ ἐκκλήτων.

*ζ. ἡ διάταξις ἔχει κεφάλαια ***, πρῶτον, ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν ἐκκλήτων καὶ ἀναψηλαφήσεων καὶ των ἐκ τῶν δικαστῶν ἀναφορῶν, ὥστεκατ' ἐκείνους τοὺς νόμους τέμνεσθαι τὰς ὑποθέσεις (καὶ) τοὺς κρατοῦντας ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψήφου καὶ τῆς μηνύσεως, οὐ μὴν τοὺς ὕστερον τεθέντας καὶ τὰ ἑξῆς.* Vides ergo omissam esse constitutionis quintae *περὶ τῶν ἐκκλήτων Σικελίας* mentionem. Quam omissionem data opera accidisse, illud argumento est, quod eorum, qui sequuntur, titulorum numeri, nulla lacunae suspicione relicta, ad nostri Codicis formam immutati esse reperiantur. Huc accedit, quod tit. 5. parat. §. 13. ex tituli 7. constitutione 7. quaedam afferantur, quae in Novella 115. habentur. Atqui haec constitutio secundum titulorum indicem et reliqua, quae supra posuimus, testimonia tituli 7. est constitutio 8. Ut proinde appareat tituli 5. parat. §. 13. ad Codicis Parisiensis tenorem correctam esse et emendatam. Eiusmodi autem lacunae non tantum ex certarum constitutionum omissione originem habuerunt, verum etiam ex quarundum sententiarum in certis quarundam constitutionum partibus defectu provenerunt. Quae res etsi maiorem dubitationem habeat, quam illa, quam supra exposuimus, integras constitutiones omittendi ratio, tamen non desunt, opinor, argumenta ad eam, quam posuimus, rem demonstrandam satis idonea. Ac primum quidem scholium ad Basilicorum lib. 22. tit. 2. them. 1. ed. Fabroti tom. III. p. 94. laudat Athanasii locum [1]), qui tit. 14. const. 1. habetur, verum iis, quae in Codice Parisiensi inveniuntur [2]), longiorem, ampliorem, uberiorem. Quae res maiorem in modum illustratur ex illo *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* libello, quem Athanasii libro subiecimus. Ibi ex aliis, ni fallor, Athanasiani operis codicibus manuscriptis excepta adferuntur, quae in Codice Parisiensi aut plane desunt, aut alio, quam, quo in reliquis, modo habentur. Quae ibi §. 18. habentur [3]), cum ad tit. 18. const. 2. pertineant, ea in Codice Parisiensi tit. 18. const. 2. plane desunt, quamquam in Novellae 78. capite 4., unde haec Athanasii epitome ducta est, non desiderantur. Ac ne me arbitrere Athanasio vindicare, quae alius cuius iureconsulti videri possint esse, dabo tibi hoc loco testem omni exceptione, ut opinor, maiorem, hoc est ipsum Athanasium, qui tale quid in tit. 18. const. 2. fuisse ipse testatur tit. 9. paratitl. §. 18. [4]). Porro, quae ibidem §. 6. a verbis *ὁ δανειστὴς μισθώσας* ad verba *αὐτὸν τιμωρηθῆναι* leguntur, in Codicis Parisiensis tit. 4. const. 2. et tit. 15. parat. §. 2. aliter concepta sunt. Atqui codex Bodleianus, numero 3399. signatus, cum libro *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* ad verbum fere consentiens, Athanasii haec esse fol. 61. disertis verbis testatur. Atque adeo Constantinus Harmenopulus, qui ista in sui prochiri lib. 3. tit. 5. §. 105. transtulit, plane iisdem, quibus *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* liber, verbis in ea re referenda usus est. Denique ibidem §. 6. quae a verbis *ἐγκλήματος ἀναρτηθέντος* usque ad verba *τὰ εἰρημένα τῇ διατάξει ποιείτω* habentur, ex Novellae 134. capite 4. petita sunt; quae vero a verbis *ἐὰν θεία* incipiunt, desinunt autem in haec verba *τῆς τῶν προστεταγμένων ἐκπληρώσεως*, ex eiusdem Novellae cap. 6. hausta sunt. Utrumque autem a tit. 4. const. 22. plane abest.

Venio ad singulas Novellas constitutiones, quibus Athanasius Scholasticus in hoc libro conficiendo usus est, enumerandas. In quo ita versabimur, ut secundum singulorum titulorum tenorem

---

1) Sic enim Basilicorum scholiastes l. l.: *Ἀθανασίου. Οἱ τοῦ Βυζαντίου συμβολαιογράφοι οὐ γραφέτωσαν ἐν χάρτῃ μὴ πρωτόκολλον ἔχοντι, ἐν ᾧ γέγραπται καὶ ἡ προσηγορία τοῦ κόμητος τῶν λαργιτιόνων ἤτοι τῶν θείων θησαυρῶν καὶ ὁ χρόνος τῆς ἑκάστου χρόνου ποιήσεως. ὁ δὲ γράφων ἐν ἑτέρῳ χάρτῃ, παραποιήσεως ὑπόκειται ποινῇ. τοῦτο δὲ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν οὐ κρατεῖ διὰ τὸ μὴ πάντως εὐπορεῖν ἐν αὐταῖς τῶν τοιούτων χαρτῶν.* 2) Sic autem Athanasius l. l. habet *καὶ ὥστε τὰ συμβόλαια τὰ ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων καὶ μόνῃ γινόμενα ἐν χάρταις προσγράφεσθαι δυναμένοις διὰ τῶν πρωτοκόλλων τόν τε χρόνον καὶ τὴν προσηγορίαν τοῦ κατὰ καιρὸν κόμητος τῶν θείων θησαυρῶν δηλῶσαι.* Atque hanc quidem epitomes in brevius contractionem data opera accidisse illud *ὥστε* ostendit, quod dicendi genus in hoc sententiarum contextu ab Athanasio adhiberi non solet. 3) *Τιτλ. ιη'. διατ. β'. ὁ στρατιώτης λεγατεύσας τὶ τῷ ἰδίῳ δούλῳ ἐλευθερίαν αὐτῷ χαρίζεται.* 4) *Τιτλ. ιη'. διατ. β'. ὁ στρατιώτης ληγατεύσας τῷ ἰδίῳ οἰκέτῃ ἐλεύθερον αὐτὸν ἀποτελεῖ.*

et consequentiam suo quaeque in loco collocemus, corporis CLXVIII. Novellarum numeros ad haec adiiciamus, denique, quo die et consule unaquaeque ex iis Novellis emissa sit, commemoremus. In quo si quid corruptum sit, tacito emendabimus, sed, ut Victorianam, quae vocatur, post consulatum annos computandi rationem [1]), si quando inveniatur, addito signo [*Vict.*] demonstremus:

Tit. 1. const. 1. Nov. 6. Data est Calendis Aprilibus Belisario consule (535).
— const. 2. Nov. 123. Data est mense Maio indict. 9. imperii Iustiniani anno 20. post consulatum Basilii anno 5. (546).
— const. 3. Nov. 86. Data est ante 15. Calendas Maias imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539).
— const. 4. Nov. 83. Data est ante 15. Calendas Iunias imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539).
— const. 5. Nov. 42. Data est ante 8. Calendas Apriles post consulatum Belisarii (536).
— const. 6. Nov. 58. Data est ante 3. Nonas Novembres imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno 2. (537).
— const. 7. Nov. 67. Data est Calendis Maiis imperii Iustiniani anno 12. Iohanne consule (538).
— const. 8. Nov. 11. Data est mense Maio Belisario consule (535).
— const. 9. Nov. 3. Data est ante 19. Calendas Apriles Belisario consule (535).
— const. 10. Nov. 16. Data est Calendis Augustis Belisario consule (535).
— const. 11. Nov. 56. Data est ante 3. Nonas Novembres imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno 3. [Vict.] indict. 1. (537).
— const. 12. Nov. 57. Data est imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno 3. [Vict.] (537).
— const. 13. Nov. 5. Data est ante 18. Calendas Apriles Belisario consule (535).
— const. 14. Nov. 133. Data est ante 4. Nonas Martias imperii Iustiniani anno 12. Appione consule (539).
— const. 15. Nov. 79. Data est mense Martio imperii Iustiniani anno 12. vel Idibus Maiis imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539).
— const. 16. Nov. 76. Data est Idibus Octobribus imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539), vel imperii Iustiniani anno 12. Iohanne consule (538).
— const. 17. Nov. 137. Data est ante 18. Calendas Apriles imperii Iustiniani anno 38. post consulatum Basilii anno 24. (565). sive Cal. April. imperii Iustiniani anno 39. post consulatum Basilii anno 24. (565).
Tit. 2. const. 1. Nov. 7. Data est ante 17. Calendas Maias Belisario consule indict. 13. (535).
— const. 2. Nov. 120. Data est Idibus Iuniis imperii Iustiniani anno 18. post consulatum Basilii anno 3. (544).
— const. 3. Nov. 131. Data est ante 14. Calendas Apriles imperii Iustiniani anno 18. post consulatum Basilii anno 4. (545).
— const. 4. Nov. 9. Data est mense Maio Belisario consule (535).
— const. 5. Nov. 111. Data est Calendis Iuniis imperii Iustiniani anno 15. Basilio consule (541).

---

1) Haec loquendi ratio in eo consistit, ut, qui annus vulgo *post consulatum Belisarii Basiliive* notatur, idem *post consulatum Belisarii Basiliive 2.* audiat. Ita et, qui *post consulatum Belisarii annus 2.* vulgo vocatur, idem ex Victoriana dicendi formula *post consulatum Belisarii annus 3.* appellatur. Vide *Pagii* dissertationem hypaticam seu de consulibus Caesareis (Lugduni 1682. 4.) p. 318. et seq., *Relandi* fastos consulares p. 707., *Bienerum* in libro: die Geschichte der Novellen p. 503. In multis et aliis Iustini Iunioris Novellis constitutionibus eam dicendi rationem reperiri *Pagius* l. l. observavit.

Tit. 2. const. 6. Nov. 37. Data est Calendis Augustis Belisario consule (535).
— const. 7. Nov. 40. Data est ante 15. Calendas Iunias post consulatum Belisarii (536).
— const. 8. Nov. 46. Data est ante 14. Calendas Septembres post consulatum Belisarii (536).
— const. 9. Nov. 55. Data est Calendis Novembribus imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno 3. [Vict.] (537).
— const. 10. Nov. 65. Data est Calendis Aprilibus imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539).
— const. 11. Nov. 43. Data est Calendis Iuliis post consulatum Belisarii anno 2. [Vict.] (536). Vide Bieneri librum: die Geschichte der Novellen p. 514.
— const. 12. Nov. 59. Data est ante 3. Nonas Novembres imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno 3. [Vict.] (537).
Tit. 3. const. 1. Nov. 109. Data est Nonis Maiis imperii Iustiniani anno 15. Basilio consule (541).
— const. 2. Nov. 129. Data est ante 17. Calendas Iulias imperii Iustiniani anno 25. post consulatum Basilii anno 10. (551).
— const. 3. Nov. 144. Iustini imperatoris est. Subscriptio deest. Bienerus l. l. p. 527. anno 569 vel 572. emissam esse docuit.
— const. 4. Nov. 132. Data est Nonis Aprilibus imperii Iustiniani anno 18. post consulatum Basilii anno 4. [Vict.] (544).
— const. 5. Nov. 146. Data est ante 6. Idus Febr. imperii Iustiniani anno 26. post consulatum Basilii anno 12. (553).
Tit. 4. const. 1. Nov. 8. Deest subscriptio. Bienerus l. l. p. 510. anno 535. datam esse docet.
— const. 2. Nov. 13. Data est Idibus Octobribus Belisario consule (535).
— const. 3. Nov. 17. Data est Calendis Maiis Belisario consule (535).
— const. 4. Nov. 24. Data est ante 15. Calendas Iulias Belisario consule.
— const. 5. Nov. 25. Data est ante 15. Calendas ...... Belisario consule (535).
— const. 6. Nov. 26. Data est ante 15. Calendas Ianuarias Belisario consule (535).
— const. 7. Nov. 27. Data est ante 15. Calendas Ianuarias Belisario consule (535).
— cosnt. 8. Nov. 28. Data es ante 17. Calendas August. Belisario consule (535).
— const. 9. Nov. 29. Data est ante 12. Calendas August. Belisario consule (535).
— const. 10. Nov. 30. Data est ante 15. Calendas Apriles post consulatum Belisarii (536).
— const. 11. Nov. 31. Data est ante 15. Calendas Apriles post consulatum Belisarii (536).
— const. 12. Deest in corpore Novellarum CLXVIII. Est autem apud Iulianum antecessorem const. 38. Data est ante 15. Calendas Iunias post consulatum Belisarii (536).
— const. 13. Nov. 69. Data est Calendis Iuliis imperii Iustiniani anno 12. Iohanne consule (538).
— const. 14. Nov. 80. Data est mense Martio imperii Iustiniani anno 12. Appione consule (539).
— const. 15. Nov. 82. Data est ante 6. Idus Apriles imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539).
— const. 16. Nov. 113. Data est ante 10. Calendas Decembres imperii Iustiniani anno 15. Basilio consule (541).

Tit. 4. const. 17. Nov. 125. Data est Calendis Octobribus imperii Iustiniani anno 16. post consulatum Basilii (542).
— const. 18. Nov. 95. Data est ante 5. Calendas Novembres imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539).
— const. 19. Nov. 102. Data est mense Iunio post consulatum Belisarii (536).
— const. 20. Nov. 103. Data est mense Iulio post consulatum Belisarii (536).
— const. 21. Nov. 104. Data est mense Decembri imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno 2. (537).
— const. 22. Nov. 134. Deest subscriptio. Bienerus l. l. p. 525. anno p. Chr. n. 556. datam esse docet.
— const. 23. Nov. 145. Data est 4. Idus (?) Novembres imperii Iustiniani anno 25. post consulatum Basilii anno 10. (?) (551).
— const. 24. Nov. 15. Data est Idibus August. Belisario consule (535).
Tit. 5. const. 1. Nov. 96. Data est Calendis Novembribus imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539).
— const. 2. Nov. 112. Data est ante 4. Idus Septembres imperii Iustiniani anno 15. Basilio consule (541).
— const. 3. Nov. 124. Data est ante 18. Calendas Ianuarias imperii Iustiniani anno 19. post consulatum Basilii anno 4. (545).
— const. 4. Nov. 53. Data est Calendis Octobribus imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno 2. (537).
— const. 5. Nov. 90. Data est Calendis Octobribus imperii Iustiniani anno 12. Iohanne consule (538).
Tit. 6. const. 1. Nov. 52. Data est Calendis Septembribus imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno 2. (537).
— const. 2. Nov. 60. Deest subscriptio. Bienerus l. l. p. 516. anno 537. datam esse docet.
— const. 3. Nov. 88. Data est Calendis Septembribus imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539).
Tit. 7. const. 1. Nov. 20. Data est ante 15. Calendas Apriles post consulatum Belisarii (536).
— const. 2. Nov. 23. Data est ante 3. Nonas Ianuarias post consulatum Belisarii (536).
— const. 3. Nov. 49. Data est ante 10. Calendas Septembres post consulatum Belisarii (536).
— const. 4. Nov. 50. Data est mense Septembr. imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno (537).
— const. 5. Nov. 75. Deest in Athanasiani operis contextu, quamquam in titulorum indice habetur. Bienerus l. l. p. 521. anno 536. aut insequenti datam esse coniicit.
— const. 6. (5). Nov. 93. Data est ante 5. Idus . . . imperii Iustiniani anno 13. (539).
— const. 7. (6). Nov. 126. Deest subscriptio. Bienerus l. l. p. 524. ex facta Petri praefecti praetorio mentione inter annum 543 et 546. datam esse docet. Athanasius autem Theodoto praefecto praetorio missam esse te statur. Quae res annum 541. insequentemve demonstrat. Vide Bienerum l. l. p. 532.
— const. 8. (7). Nov. 115. Data est Calendis Februariis imperii Iustiniani (anno 15. post consulatum Basilii) indict. 5. (542).
Tit. 8. const. 1. Nov. 38. Data est ante 5. Calendas Martias post consulatum Belisarii indict. 14 [1]). (536).

1) Athanasius habet ἰνδ. ια'. Vide horum prolegomenῶν cap. VI.

Tit. 8. const. 2. Nov. 45. Data est Calendis Septembribus post consulatum Belisarii anno 2. (537).
— const. 3. Nov. 70. Deest subscriptio. Bienerus l. l. p. 517. anno 538. datam esse docet.
— const. 4. Nov. 87. Data est ante 12. Calendas Iunias imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539).
— const. 5. Nov. 101. Data est Calendis Augustis imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539).
Tit. 9. const. 1. Nov. 1. Data est Calendis Ianuariis Belisario consule indict. 13. (535).
— const. 2. Nov. 18. Data est Calendis Martiis Belisario consule (535).
— const. 3. Nov. 39. Data est ante 15. Calendas Apriles Belisario consule (535).
— const. 4. Nov. 48. Data est Calendis Septembribus post consulatum Belisarii (536).
— const. 5. Nov. 66. Data est Calendis Maiis imperii Iustiniani anno 12. post consulatum Iohannis (538).
— const. 6. Nov. 84. Data est Calendis Iuniis imperii Iustiniani anno 12. Appione consule (539).
— const. 7. Nov. 92. Data est ante 6. Idus Octobres imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539).
— const. 8. Nov. 107. Data est Calendis Februar. imperii Iustiniani anno 14. Basilio consule indict. 4. (541).
— const. 9. Nov. 108. Data est eodem die (541).
— const. 10. Nov. 118. Data est ante 17. Calendas Augustas imperii Iustiniani anno 12. post consulatum Basilii anno 2. (543).
— const. 11. Nov. 159. Data est Calendis Februar. imperii Iustiniani anno 19. post consulatum Basilii anno 4. (545).
— const. 12. Nov. 127. Data est Calendis Iuliis imperii Iustiniani anno 22. post consulatum Basilii anno 7. (548).
Tit. 10. const. 1. Nov. 2. Data est ante 15. Calendas Apriles Belisario consule indict. 13. (535).
— const. 2. Nov. 22. Data est ante 15. Calendas Apriles post consulatum Belisarii (536).
— const. 3. Nov. 61. Data est Calendis Decembribus imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno 2. (537).
— const. 4. Nov. 68. Deest subscriptio. Bienerus l. l. p. 517. anno 538. datam esse docet.
— const. 5. Nov. 91. Data est Calendis Octobribus imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539).
— const. 6. Nov. 97. Data est Calendis Decembribus imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539).
— const. 7. Nov. 98. Data est ante 17. Calendas Ianuarias imperii Iustiniani (anno 13) Appione consule (539).
— const. 8. Nov. 100. Data est ante 13. Calendas Ianuarias imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539).
— const. 9. Nov. 117. Data est ante 15. Calendas Ianuarias imperii Iustiniani anno 16. post consulatum Basilii indict. 6. (542).
— const. 10. Nov. 119. Data est ante 16. Calendas Februarias imperii Iustiniani anno 17. post consulatum Basilii anno 3. (544).
— const. 11. Nov. 140. Est imperatoris Iustini. Data est ante 18. . . . Octobres imperii Iustiniani anno 1. eodem consule (566).
Tit. 11. const. 1. Nov. 12. Data est ante 15. Calendas Iulias Belisario consule (535).

Tit. 11. const. 2. Nov. 19. Data est ante 15. Calendas Apriles post consulatum Belisarii (536).
— const. 3. Nov. 74. Data est pridie Nonas Iunias imperii Iustiniani anno 12. Iohanne consule indictione 1. (538).
— const. 4. Nov. 89. Data est Calendis Septembribus imperii Iustiniani anno 13. (Appione consule). (539).
— const. 5. Nov. 143. Data est Calendis Ianuariis imperii Iustiniani anno 36. post consulatum Basilii anno 22. (563).
— const. 6. Nov. 154. Deest subscriptio. Bienerus l. l. p. 529. anno 535. vel insequenti datam esse docet.
Tit. 12. const. 1. Nov. 14. Data est Calendis Decembribus Belisario consule (535).
— const. 2. Nov. 51. Data est Calendis Septembribus imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno 2. (537).
— const. 3. Nov. 77. Deest subscriptio. Bienerus l. l. p. 518. anno 538. aut insequenti datam esse docet.
Tit. 13. const. 1. Nov. 72. Data est Calendis . . . Iohanne consule (538).
— const. 2. Nov. 94. Data est Idibus Octobribus imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539).
— const. 3. Nov. 155. Data est Calendis Febr. imperii Iustiniani (anno 13) Iustino consule (540). Vide Bienerum l. l. p. 536.
Tit. 14. const. 1. Nov. 44. Data est ante 18. Calendas Septembres post consulatum Belisarii (536).
— const. 2. Nov. 47. Data est pridie Calendas Septembres imperii Iustiniani (anno 11. post consulatum Belisarii anno 2.) indict. 1. (537).
— const. 3. Nov. 73. Data est pridie Nonas Iunias imperii Iustiniani anno 12. Appione consule ind. 1. (539).
Tit. 15. const. 1. Nov. 4. Data est Calendis Aprilibus Belisario consule (535).
— const. 2. Nov. 99. Data est ante 18. Calendas Ianuarias imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539).
— const. 3. Nov. 136. Data est Calendis Aprilibus Belisario consule (535).
Tit. 16. const. 1. Nov. 32. Data est ante 17. Calendas Iulias Belisario consule (535).
— const. 2. Nov. 34. Deest subscriptio. Bienerus l. l. p. 513. anno 536. datam esse docet.
— const. 3. Nov. 33. Data est ante 17. Calendas Iulias Belisario consule (535).
— const. 4. Nov. 135. Data est ante 6. Calendas Martias imperii Iustiniani . . . post consulatum . . . . Quo anno haec Novella data sit, incertum est; sed tum propter anni imperatoris Iustiniani mentionem, tum propter hanc dicendi formam „post consulatum“ anno 536. posteriorem esse verisimile est.
Tit. 17. const. 1. Nov. 106. Deest subscriptionis pars vel maxime insignis. Anno 540. data videtur. Vide Bienerum l. l. p. 521.
— const. 2. Nov. 110. Deest subscriptio. Data est anno 541. Vide Bienerum l. l. p. 522.
— const. 3. Nov. 121. Data est ante 17. Calendas Maias Belisario consule (535).
Tit. 18. const. 1. Nov. 54. Data est Calendis Septembribus imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno 2. (537).
— const. 2. Nov. 78. Data est Calendis Februariis imperii Iustiniani anno 12. Appione consule (539).
— const. 3. Nov. 81. Data est ante 15. Calendas Apriles imperii Iustiniani anno 12. Appione consule (539).
— const. 4. Nov. 162. Data est Idibus Iuniis imperii Iustiniani anno 13. Appione consule (539).

Tit. **18.** *const.* **5.** *Nov.* **156.** *Deest subscriptio. Bienerus l. l. p.* **529.** *hanc legem Novella* **162.** *posteriorem iudicat.*

— *const.* **6.** *Nov.* **157.** *Data est Calendis Maiis imperii Iustiniani anno . . . . post consulatum . . . Bienerus l. l. p.* **529.** *ea, quam superiore loco retulimus, posteriorem iudicat. Certe, quam habet Scrimgerus subscriptionem, tum propter factam anni, quo Iustinianus imperavit, mentionem, tum propter hanc dicendi formam „post consulatum“ stare nullo modo potest.*

— *const.* **7.** *Nov.* **153.** *Data est Idibus Decembribus imperii Iustiniani anno* **15.** *Basilio consule* (**541**).

— *const.* **8.** *Nov.* **142.** *Data est Calendis Decembribus imperii Iustiniani anno* (**29**) *post consulatum Basilii anno* **14.** (**555**).

Tit. **19.** *const.* **1.** *Edictum Iustiniani* **3.** *Deest subscriptio. Bienerus l. l. p.* **529.** *anno* **535.** *datam esse docet.*

— *const.* **2.** *Nov.* **36.** *Deest subscriptio. Bienerus l. l. p.* **513.** *anno* **535.** *datam esse coniicit.*

Tit. **20.** *const.* **1.** *Nov.* **128.** *Data est ante* **8.** *Idus Iunias imperii Iustiniani anno* **19.** *post consulatum Basilii anno* **4.** (**545**).

— *const.* **2.** *Nov.* **130.** *Data est Calendis Martiis imperii Iustiniani anno* **18.** *post consulatum Basilii anno* **4.** (**545**).

— *const.* **3.** *Nov.* **116.** *Data est Idibus Aprilibus imperii Iustiniani anno* **16.** *post consulatum Basilii* (**542**).

— *const.* **4.** *Nov.* **85.** *Data est ante* **6.** *Calendas Iulias imperii Iustiniani anno* **13.** *Appione consule indictione* **1.** (**539**).

— *const.* **5.** *Incipit* ὁ αὐτὸς βασιλεύς. *Desinit* τὸ στρατιωτικὸν ἡμῖν ἡ πολιτεία διὰ τοῦτο τρέφει. *Deest in omnibus, quas habemus, Novellarum editionibus. Deest subscriptio.*

— *const.* **6.** *Nov.* **148.** *Est Iustini. Deest subscriptio. Bienerus l. l. p.* **528.** *anno* **566.** *insequentive datam esse dicit.*

Tit. **21.** *const.* **1.** *Nov.* **64.** *Data est ante* **14.** *Calendas Februarias imperii Iustiniani anno* **11.** *Iohanne consule* (**538**).

— *const.* **2.** *Nov.* **63.** *Data est ante* **17.** *Calendas Martias imperii Iustiniani anno* **11.** *Iohanne consule* (**538**).

— *const.* **3.** *Nov.* **122.** *Data est ante* **10.** *Calendas Apriles imperii Iustiniani anno* **17.** *post consulatum Basilii anno* **3.** (**544**).

Tit. **22.** *const.* **1.** *Nov.* **105.** *Data est (ante* **5.**) *Calendas Ianuarias imperii Iustiniani anno* **11.** *post consulatum Belisarii anno* **2.** (**537**).

— *const.* **2.** *Nov.* **10.** *Deest subscriptio. Bienerus l. l. p.* **510.** *anno* **535.** *datam esse docet.*

— *const.* **3.** *Nov.* **62.** *Data est (ante . .) Calendas Ianuarias imperii Iustiniani anno . . post consulatum Belisarii (anno* **2**). **537.** *Etsi enim numerus* τὸ β´. *deest in nostro Novellarum corpore, tamen, quod imperatoris anni numerantur, anno* **537.** *datam esse verisimile est. Vide Bienerum l. l. p.* **504.**

— *const.* **4.** *Nov.* **35.** *Data est ante* **10.** *Calendas Iulias Belisario consule* (**535**).

— *const.* **5.** *Nov.* **71.** *Data est ante* (sic) *Nonas Iulias imperii Iustiniani anno* **12.** *post consulatum Iohannis* (**538**).

— *const.* **6.** *Nov.* **114.** *Data est Calendis Novembribus imperii Iustiniani anno* **15.** *Belisario consule* (**541**).

In haec intuenti cuique apparebit Novellarum in singulis quibusque titulis collocatarum seriem ordinemque chronologicum non esse, nisi in his, quos statim enumerabimus: tit. **6.**, tit. **8.**, tit. **9.**, tit. **10.**, tit. **12.**, tit. **13.**, tit. **14.**, tit. **21.** Idem fortasse de tit. **18.** statuas. De titulis

autem 11., 15., 17. res altioris indaginis esse videtur. Ibi quae ultimo loco positae sunt Novellae constitutiones, ab ordine chronologico plane recedunt; eae autem, quae superiore loco relatae sunt, ad chronologicas rationes aptae sunt et accommodatae ad unam omnes. Ut proinde non improbabili ratione ductus coniicias, ultimas supra dictorum titulorum constitutiones ad reliquam eorum titulorum partem quasi cuiusdam appendicis loco adpositas fuisse. Id, cur ita factum sit, explicare non possum, neque cuiusquam hominis prudentis erit et considerati in tanta antiquitatis obscuritate levem coniecturae speciem captare.

Sequitur, ut de ipsa titulorum consequentia videamus. Ea, ut ex Iustinianarum Institutionum, Digestorum, Codicis cum nostro Athanasii corpore collatione videre licet, ad nullius ex his libris ordinem seriemque nec formata est nec expressa. Itaque ab ipso Athanasio proprio, ut dicitur, Marte, videtur esse et excogitata et composita. Quam rem et Codicis Parisiensis numero 1381. signati titulus videtur designare. Sic enim fol. 1. A., si, quae temporum iniuria perierunt, recte restitui: *[τίτλοι] τῶν νεαρῶν διατάξεων ἐπινοηθέντες ὑπὸ Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμισηνοῦ.* Huc accedit, quod ex reliquis Iustinianarum Novellarum constitutionum interpretibus nemo quisquam, quod eius per tot tantasque antiquitatis tenebras dispicere liceat, ad Athanasiani libri similitudinem Iustiniani Novellas ordinaverit et composuerit. Neque vero Basilicorum architecti in iisdem constitutionibus digerendis eundem, quem Athanasius, ordinem observarunt, quos in hac re definienda magis est, ut *Theodori Hermopolitani* auctoritatem secutos esse arbitremur.

Restat, ut de hac, quam Athanasius digessit, Novellarum collectione videamus, sitne eius scriptoris propria peculiarisque, an eiusdem cum reliquis, quas adhuc habemus, earum constitutionum collectionibus et originis et naturae. In quo illud quidem, quod vir praestantissimus *Bienerus* [1]) Iustiniano vivo videnteque librum Novellarum constitutionum authenticum certoque ordine digestum fuisse nullum docuit, quasi cuiusdam fundamenti loco ponendum est. Ac primum quidem, ut ab *Iuliani antecessoris* libro incipiamus, sunt in nostra Novellarum collectione aliquot constitutiones, quae apud Iulianum plane desiderantur, velut tit. 20. const. 5., quasque supra enumeravimus imperatoris Iustini Novellas. — De eo, quod *Authenticum* dici solet, Novellarum corpore idem iudicium esto. Nam et tit. 20. constitutio 5., et tit. 4. const. 12. ibi plane non habentur. Accedit et inscriptionum per utrumque legum corpus dissimilitudo. Novella enim 109., quae apud Athanasium tit. 3. const. 1. *Βάσσῳ τοποτηρητῇ τῶν ἐπάρχων* missa dicitur, in Authentico *Iohannem praefectum praetorio* praefert. Porro Novella 80., quae Athan. tit. 4. const. 14. *Κωνσταντινουπολίταις* habet, in Authentico *Iohannem praefectum praetorio* praefert. Deinde, quae Athan. tit. 5. const. 2. relata est Novella 112., *Iohannem praefectum praetorio* habet, cum Authenticum *Theodotum praefectum praetorio* designet. Atque etiam Novella 126., quae Athanas. tit. 7. const. 6. habetur, *Theodotum praefectum praetorio* significat; in Authentico autem ad *Petrum praefectum praetorio* missa esse perhibetur. Denique Athan. tit. 9. const. 12., quae est Iustiniani Novella 127., *Theodotum praefectum praetorio* praefert; in Authentico ad *Bassum praefectum praetorio* missa esse dicitur. — Venio ad *CLXVIII Novellarum constitutionum corpus.* De quo idem, quod in Authentico statuimus, dicendum videtur esse. Nam et corpus CLXVIII Novellarum imperatore Tiberio paullove postea confectum est et compilatum, et tanta sunt eius libri ad Athanasii corpus dissimilitudo, ut nihil supra. Ac Tiberii quidem constitutiones, quae in hoc legum libro habentur, ab Athanasiano opere absunt ad unam omnes. Idem de *Eparchicis* iudicium esto. Deinde, quae apud Athanasium tit. 4. const. 12. et tit. 20. const. 5. relatae sunt Iustiniani Novellae constitutiones, in libro CLXVIII Novellarum plane non habentur. Huc accedit inscriptionum, quae vocantur, in utroque libro dissimilitudo. Quam rem ut illustremus, quasi quandam tabulam proponemus. Athanasii tit. 3. const. 1. ad *Bassum τοποτηρητὴν τῶν ἐπάρχων* directa est, corporis CLXVIII Novellarum Novella 109. ad *Iohannem praefectum praetorio.* — Athanasii tit. 4. const. 14. ad *Constantinopolitanos cives* per edicti modum directa est, Novella 80. ad *Iohannem praefectum praetorio.* — Athanasii tit. 5. const. 2. ad *Iohannem praefectum praetorio* missa est, Novella 112. ad *Theodotum praefectum praetorio.* — Athanasii tit. 7. const. 6. ad *Theodotum praefectum praetorio*

1) In libro: Die Geschichte der Novellen p. 50. seq.

scripta est, Novella 126. ad *Petrum praefectum praetorio.* — Athanasii tit. 9. const. 11. ad *Musonium praefectum urbi* missa dicitur, Novella 159. ad *Petrum praefectum praetorio.* — Denique Athanasii tit. 9. const. 12. ad *Theodotum praefectum praetorio* missa est, Novella 127. ad *Bassum praefectum praetorio.* Ex his quae protulimus argumentis illud, ni fallor, facile apparet, eam, qua Athanasius in suo libro conficiendo usus sit, Novellarum constitutionum collectionem ex CLXVIII corpore non potuisse ullo modo derivari. Quamquam exstant in Codice Parisiensi 1381. certa quaedam eius usus vestigia, quae cum ab ipso Athanasio propter eas, quas commemoravimus, caussas proficisci non potuerint, coniectura ducimur, ut ab aliquo eius libri studioso ad marginem Codicis Parisiensis adiecta esse credamus. Sic enim se res habet, ut plerisque Novellarum constitutionum, quae apud Athanasium referantur, numerus, quem ea, qua de agitur, constitutio in corpore CLXVIII. obtineat, additus sit. Ex his numeris hi fere ad ordinem eius, quem ultimo loco posuimus, libri conveniunt [1]: tit. 4. const. 13. ξϑ'., const. 14. π'., const. 15. πβ'., const. 16. ριγ'., const. 17. ρκε'., const. 19. ρβ'., const. 20. ργ'., const. 21. οε'., const. 22. ρλδ'., const. 24. ιε'., tit. 5. const. 1. ϟϛ'., const. 3. ρκδ'., const. 5. ϟ'., tit. 7. const. 2. κγ'., const. 4. ν'., const. 6. ρκϛ'., const. 7. ριε'., tit. 8. const. 2. με'., const. 4. πζ'., tit. 9. const. 2. ιη'., const. 3. λϑ'., const. 4. μη'., const. 5. ξϛ'., const. 6. πδ'., const. 7. ϟβ'., const. 8. ρζ'., const. 9. ρη'., const. 10. ριη'., const. 11. ρνϑ'., tit. 10. const. 1. β'., const. 2. κβ'., const. 3. ξα'., const. 5. ϟα'., const. 6. ϟζ'., const. 7. ϟη'., const. 8. ρ'., const. 10. ριϑ'., tit. 11. const. 2. ιϑ'., const. 3. οδ'., const. 4. πϑ'., tit. 12. const. 2. να'., const. 3. οζ'., tit. 13. const. 2. ϟδ'., tit. 14. const. 2. μζ'., const. 3. ογ'., tit. 15. const. 2. ϟϑ'., tit. 16. const. 1. λβ'., tit. 17. const. 1. [illegible]'., const. 2. ρι'., const. 3. ρκα'., tit. 18. const. 1. νδ'., const. 3. πα'., tit. 20. const. 1. ρκη'., const. 3. ριϛ'., tit. 21. const. 3. ρκβ'., tit. 22. const. 1. ρε'., const. 4. λε'. Ex hac tot numerorum, qui apud Athanasium expressi habentur, cum CLXVIII Novellarum constitutionum corpore convenientia illud quidem manifestum est, saepe eum librum ad Athanasium interpretandum adhibitum esse a Graecis posteriorum temporum iureconsultis. Nec mirum. Tanta enim fuit eius corporis auctoritas, ut reliquae Novellarum collectiones prae hoc quodammodo sorderent neglectaeque iacerent. Non tamen dissimulandum arbitror de aliquot numerorum cum eodem libro non convenientia. Sunt autem fere hi: tit. 1. const. 6. δ'., tit. 4. const. 18. ϟϑ'., const. 23. ρδ'., tit. 5. const. 4. ιγ'., tit. 6. const. 2. ζ'., tit. 7. const. 1. κα'., const. 3. μβ'., const. 5. ϟι'., tit. 8. const. 3. οι'., tit. 10. const. 4. ξβ'., const. 9. ριϑ'., const. 11. ρν'., tit. 11. const. 5. ρλζ'., const. 6. ρβε'., tit. 13. const. 3. ρλη'., tit. 15. const. 3. ρλβ'., tit. 16. const. 2. λγ'., const. 3. λδ'., const. 4. ρλϑ'., tit. 18. const. 2. οβ'., const. 5. ρμ'., const. 6. ρβα'., const. 7. ρμβ'., const. 8. ρμγ'., tit. 20. ρα., const. 4. πα'., const. 5. ρμδ'., tit. 22. const. 5. εα'., const. 6. ρια'. Harum rerum catalogum intuenti cuique et illud apparet, bonam eorum numerorum partem supina librariorum calligraphorum incuria et negligentia mirum in modum corruptam esse depravatamque. Numquis enim haec feret: ϟι'., οι'., ρβε'., ρβα'., ρα., εα'? Alius autem corruptelae fons est singularum litterarum ad alias litteras similitudo, quae librario fraudi fuerit. Sic tit. 6. const. 2. ζ'. pro ξ'. scriptum; item tit. 5. const. 4. ιγ'. ex litteris νγ'. exortum videtur; item tit. 20. const. 2. ρα'. pro ρλ'. positum est; denique, quae intercedit inter litteram η. et β. per decimi saeculi codices manuscriptos scripturae similitudo, ea in caussa fuit, quare tit. 10. const. 4. ξβ'. pro ξη'. et tit. 18. const. 2. οβ'. pro οη'. positum videatur esse. Atque haec quidem habui, quae de nostri libri natura, indole, externa forma dicerem.

---

1) V. Ill. *Eduardus Zachariaeus* in libro: *αἱ ῥοπαὶ* p. 77. peculiarem eamque a CLXVIII Novellarum corpore longe diversam collectionem his numeris designari putavit.

CAPUT III.

Cogitanti mihi saepenumero, quam rationem sequi deceat, si quis, Athanasiani operis quae fuerint apud Graecos fata, qualis historia, docere velit, non displicuit eorum opinio, qui cum iuris civilis et canonici apud Graecos diversam esse rationem intellexerint, separatum utriusque iuris tractatum esse arbitrentur. Posteaquam enim imperator Iustinianus canonibus apostolorum decretisque quattuor conciliorum oecumenicorum legum vim esse iussit, iurisprudentia Graecorum in duas discessit partes, alteram iuris civilis, alteram iuris canonici [1]). Unde factum, ut qui ad haec studia sese contulissent, alteram utram partem scriptis illustrarent suis.

De iure Graecorum civili si quaeritur, illud quidem satis apparebit, magnum fuisse Athanasiani operis apud Graecos usum et in Novellis Iustiniani illustrandis interpretandisque et in multis et aliis iuris civilis libris componendis conficiendisque, et denique in exceptis ex hoc opere capitulis vario modo et ordinandis et digerendis. De Novellarum interpretatione constat ex multis Basilicorum locis, in quibus cum genuina Novellarum verba collocata sint, Theodori Hermopolitani et Athanasii earumdem Novellarum interpretationes quasi quorumdam scholiorum loco adiectae cernuntur [2]). De libris iuris civilis autem, in quos ex Athanasiano opere quaedam translata sunt et transfusa, infra longe lateque disseretur. Itaque hoc loco nihil attinet commemorari ea, quae paullo post plenius et copiosius dicentur. De exceptis vero ex Athanasiano opere capitulis, quae peculiari ratione et ordinata sint et digesta, disseretur, ubi de codicibus manuscriptis, quibus in edendo hoc libro usi simus, sermo erit [3]). Eiusmodi capitula inveniuntur in Codicibus Graecis „1720." et „1384." bibliothecae Regiae Parisiensis; et in Codice *E.* 55. bibliothecae, quae est Romae ad aedem sanctae Mariae in Vallicella; denique in codicibus iuris Graeci II. et XV. bibliothecae, quae Caesaris est, Vindobonensis. Iam si ad aetatem horum codicum animum advertamus, cum certum sit et indubitatum eum librum, qui Romae ad aedem S. Mariae in Vallicella est, decimo tertio p. Chr. n. saeculo esse scriptum, constet autem etiam eum codicem, qui in bibliotheca Caesaris Vindobonensi inter codices iuris civilis Graecos numero II. relatus est, saeculo p. Chr. n. decimo quarto assignandum esse: satis apparet nostrum Athanasii librum iisdem temporibus et lectum esse et a Iureconsultis Graecis usurpatum. Nisi forte existimas tantae molis librum descriptum esse, cum non legeretur. Quae res eo maioris futura est momenti, quo certius aliunde constare videatur, etiam ad finem saeculi p. Chr. natum undecimi, remotis iuris Iustiniani libris, pro tribunalibus imperii Orientalis nihil quicquam auditum esse, nisi Basilicorum nomen [4]). Itaque praeclare falluntur, si qui existiment Basilicorum auctoritate effectum esse, ut iuris Iustiniani studium iis temporibus per imperium Orientale plane exoleverit. Quae opinio, si non alia de caussa, at certe ex eo quod Codicem Novellarum Iustinianarum Venetum saeculo p. Chr. n. decimo tertio, Florentinum decimo quarto exaratos esse noverimus, falsa esse deprehenditur. Ut mittam Theophili iureconsulti, qui paraphrasin institutionum Iustinianarum confecit, codices manuscriptos, quorum bona pars saeculo p. Chr. n. decimo tertio scripta est.

Venio ad conficiendum catalogum librorum, qui ad ius civile Graecorum pertinent, in quibus conficiendis aliquis Athanasiani operis usus fuerit. In quo chronologicam rationem, quod eius fieri possit, tenebimus, et, ne longi esse existimemur, ea tantum, quae certis et indubitatis argumentis probantur, commemorabimus. Qua in re illud quidem admonendus es, L. B., hic nos in devias et incultas regiones divertere, ubi, quoquo ingrediamur, ipsi faciamus iter oporteat.

---

1) Vide Bienerum in libro: Die Geschichte der Novellen p. 157 — 163. 2) Basilic. lib. 21. tit. 1. cap. 45. ed. Fabroti tom. II. p. 528. cum scholio *i.* p. 585. et *m.* p. 586. — Bas. lib. 22. tit. 2. cap. 1. tom. III. p. 91. cum scholio *e.* p. 94. 3) Vide horum prolegomenῶν caput V. 4) Vide librum observationum iuris Graeco-Romani meum p. 21 — 27.

A. *Τὸ πλάτος τῶν νεαρῶν et corpus CLXVIII Novellarum.*

Hanc Novellarum Iustinianarum collectionem, quae Novellis CLXVIII constat, imperatore Tiberio Constantinopoli confectam esse post doctam Bieneri de hac re disputationem [1]) nemo facile dubitabit. Graeci, eiectis Iustini, Tiberii Novellis atque etiam, ut videtur, eparchicis, *το πλάτος τῶν νεαρῶν* nuncuparunt. Sic enim *Psellus* in *epistola de Novellis Iustiniani* [2]): *οὐδὲ ἡ ρμ΄. νεαρά, ἥτις ἐπιγέγραπται κατὰ συναίνεσιν λύειν τὸν γάμον, αὕτη δὲ οὐδὲ εἰς τὸ πλάτος ἐγράφη τῶν νεαρῶν, ὡς οὖσα Ἰουστίνου τοῦ μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν βασιλεύσαντος.* Idem paullo post: *οὐδὲ ἡ ρξα΄. κατεστρώθη ἐν τοῖς βασιλικοῖς, ἔστι δὲ γ΄. διάταξις τῶν νεαρῶν τοῦ Τιβερίου, οὐ κατεστρώθη δὲ* (supplendum *ἐν τῷ πλάτει.*) Itaque non absurde *Tannebergius* l. l. p. 17. not. g.: „Est igitur, inquit, *πλάτος* integer Novellarum contextus, sicut in codice manuscripto Veneto reperitur, nobis „servatus, id est *eiectis Iustini, Tiberii Novellis et eparchicis.*“ Accedit, quod, ubicunque *τοῦ πλάτους* mentio fit, integer Novellarum Iustinianarum contextus esse perhibeatur [3]). Ex duobus codicibus manuscriptis Graecis, quibus collectio CLXVIII Novellarum posteritati tradita est, alter, hoc est, *codex Venetus* ad *τοῦ πλάτους* rationem conformatus est solus, alter, hoc est, *codex Florentinus* non item. Habet autem uterque codex [4]) Novellam Iustinianam 23. non ex authentico exemplari deductam, verum ex Athanasiani libri tit. 7. const. 2. haustam. Nec tota quidem in his codicibus posita est, sed haec tantum Athanasiani contextus pars, quae et in Basilicorum lib. 9. tit. 2. them. 2. ed. Heimbachi tom. I. p. 447. reperitur. Id ita factum esse non est quod mireris. Uterque enim codex ad Basilicorum rationem exactus est et quodammodo conformatus. De *Florentino* Bienerus in historia Novell. p. 136. seq. dixit. De *Veneto*, etsi nemo adhuc quisquam probavit, tamen certis argumentis demonstratur. Primum enim saepenumero in notis ad marginem codicis adscriptis Basilica adlegantur. Deinde in unaquaque Novella referenda statim ab initio idque prima manu adnotatum est, in Basilicis collocata sit necne. Deinde loci ex Basilicis interpolati reperiuntur, velut Nov. 131. cap. 1. ed. Spangenb. p. 537., ubi haec leguntur: *τῶν γὰρ προειρημένων ἁγίων συνόδων καὶ τὰ δόγματα.* Atqui *codex Venetus* haec habet: *τῶν γὰρ προειρημένων ἁγίων ἑπτὰ συνόδων καὶ τὰ δόγματα.* De qua interpolatione vide *Beveregium* in prolegomenis ad Synodicon §. 11. tom. I. p. VIII. et *Bienerum* in historia Novellarum p. 160. Atque etiam in Nov. 123. cap. 13. ed. Spangenb., ubi Iustinianum scripsisse *οὔτε δὲ ἀναγνώστην ἐλάττονα τῶν ὀκτὼ ἐνιαυτῶν* invictis argumentis docuerunt et *Petitus* observat. lib. III. cap. 6. et *Hombergkius* et *Spangenbergius* in nota ad h. l. adiecta, idem Codex haec habet: *οὔτὲ* (sic) *δὲ ἀναγνώστην ἐλάττονα τῶν ὀκτωκαίδεκα ἐνιαυτῶν.* Atqui haec est interpolatio ex

---

1) In libro: Die Geschichte der Novellen p. 89. sq. 2) Pselli libellus de Novellis Iustiniani Graece scriptus ex litteris *Ed. Tannebergi* ed. *Berger*, Lipsiae 1836. 8. p. 17. 3) Schol. ad Athanasii tit. 1. const. 7. *περὶ τῶν κτιζόντων εὐκτήριον οἶκον καὶ πο^τ* (leg. *πότε*) *τοῦτο ποιεῖν οὐ συγχωροῦνται; ἐς^τ* (leg. *ἔστι*) *δὲ ἡ π^α/* (leg. *παροῦσα*) *διατ. ζδ΄.* (leg. *ξζ΄.*) *τοῦ πλατ* (leg. *πλάτους*). Scholium *r.* ad Basilic. libr. 28. tit. 4. them. 47. ed. Fabroti tom. IV. p. 280. c.: *σημείωσαι, ὅτι τὸ πλάτος τῆς νεαρᾶς ἔχει μέχρις ἰλλουστρίων. οἱ μετήνεγκαν* (leg. *μετενέγκαντες*) *ἀντὶ ἰλλουστρίων ἔθηκαν Σπαθαρίων.* Quo loco Nov. 117. cap. 6. significatur, ubi haec leguntur: *μέχρις ἰλλουστρίων.* Ibidem Schol. *p.* ad them. 45. p. 280. *ταῦτα μὲν τοῦ Θεοδώρου εἰσίν. τὸ πλάτος δὲ τῆς νεαρᾶς οὕτως ἔχει. Δεπορτατίων, εἰς ἣν μετεχώρησε καὶ ἡ παλαιὰ πυρός τε καὶ ὕδατος ἀπαγόρευσις* (male Fabr. *ἀπαγόμενος*) *οὐ διαλύει τὰ συνοικέσια.* Designatur Nov. 22. cap. 13., quo loco haec verba leguntur. Scholium *d.* ad Basilic. lib. 41. tit. 4. them. 1. ed. Fabr. tom. V. p. 485. *τὸ πλάτος κατὰ τὴν δ΄. ἔχει καὶ παρακρατεῖ τοῦτο σχόλιον παλαιόν.* Designatur Nov. 1. cap. 1. §. 1., ubi haec leguntur: *κατὰ τὴν τετάρτην*, cum in Basilicis *κατὰ τὴν τρίτην* habeatur. Schol. *f.* l. l. p. 485. *πρόσκειται εἰς τὸ πλάτος. τὰς τοῦ Πηγασιανοῦ περιόδους μισήσαντές τε καὶ ἐκβαλόντες.* Quae sunt verba ex genuino Nov. 1. cap. 1. §. 1. contextu deducta. Theodorus Balsamon ad Photii Nomocan. tit. 8. cap. 2. in bibliothecae iuris canonici ed. Iustelli tom. II. p. 937. *καὶ σημείωσαι, ὅτι τὸ μὲν πλάτος τῶν νεαρῶν μόνου ἐπισκόπου ἐμνήσθη, τὰ δὲ βασιλικὰ οὔτε ἐπίσκοπον, οὔτε κληρικὸν παραχωροῦσι εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπιδημεῖν ἄνευ γνώμης τοῦ πατριάρχου.* Significatur Nov. 86. cap. 8., quod in nostris Novellarum editionibus ex Basilicis interpolatum est auctore Balsamone l. l. Atqui falli Theodorum Balsamonem testis est satis locuples ipse Athanasius tit. 1. const. 3. Qui error derivatus est ex Photii Nomocanonis l. l. p. 935., qui cum in referendis tit. 1. const. 3. verbis solius *episcopi* fecerit mentionem, libera, ut solet, oratione usus, Balsamoni persuasit, ut ista verba *οὔτε μοναχὸν οὔτε κληρικὸν* in genuino Novellae 86. contextu deesse existimaret. Idem Balsamon ad Photii tit. 1. cap. 28. p. 847. *πλὴν γίνωσκε, ὅτι ἡ μὲν νεαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς πλάτος εὑρισκομένη λέγει γίνεσθαι ἀναγνώστην τὸν ὄντα χρόνων η΄. καὶ ἐπίσκοπον τὸν ὄντα χρόνων λε΄.* Significatur Nov. 123. cap. 13., ubi vide interpretes. 4) Vide Novellas ed. Scrimger p. 104., et ed. Haloandri p. 51.

Basilicorum oratione desumta. Sic enim Balsamo ad Photiani Nomocanonis tit. 1. cap. 28. in bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 647. *ἐν δὲ τῇ ἀνακαθάρσει — ὁ δὲ χρόνος τοῦ ἀναγνώστου ἐπλεόνασεν. ἀντὶ γὰρ η'. χρόνων, ιη'. χρόνων εἶναι φησὶ τὸν ἀναγνώστην. ὀφείλεις οὖν προσέχειν πλέον τοῖς γεγραμμένοις ἐν τοῖς βασιλικοῖς παρὰ τοῖς περιεχομένοις ἐν τοῖς βιβλίοις τοῖς ἐνεργοῦσι πρὸ τῆς ἀνακαθάρσεως καὶ σχολάσασιν.*

B. *Imperatorum Leonis ac Constantini ἐκλογὴ τῶν νόμων.*

Insigni usus est in hoc libro edendo temeritate *Iohannes Leunclavius,* qui ex duobus iuris civilis compendiis unum conflaverit, idque pro genuina Leonis et Constantini ecloga venditaverit [1]). Quae res adeo viros doctos in errorem impulit, ut vel V. Ill. *Carolus Witte* fraudem sibi fieri passus sit [2]). Annus est, ex quo de schedis V. Ill. *Bieneri* [3]) *Eduardus Zachariaeus* fraudem detexerit, nostrumque librum et ab iniuria temporum et ab editoris temeritate vindicaverit [4]). Constat autem titulis 18, quos idem *Zachariaeus* l. l. enumeravit. Sunt iidem, quos Leunclavius habet in iuris Graeco-Romani tom. II. p. 100 — 130. numeris XI — XXVIII. signatos. Initium praefationis est *ὁ δεσπότης καὶ ποιητής* [5]). Inter viros doctos non satis constat, quando, aut, a quo confectum sit hoc iuris civilis compendium. *Bienerus* [6]) Leoni Isauro eiusque filio Constantino tribuit, et anno p. Chr. natum 739. confectum esse coniecit. Bonum factum, quod in codicibus manuscriptis eius Eclogae adnotatum, quo anno confecta sit. Sic autem codices manuscripti apud Wittium [7]): *ἐκτεθεῖσα μηνὶ Μαρτίῳ ἰνδικτ. θ'. ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτει ϛσμζ.* Alii codices *ϛσμη'.* habent vel *ϛσμζ.* vel *ϛσμη'.* Praestantissimus eclogae codex, qui Romae est ad aedem S. Mariae in Vallicella, hodie littera F. numero 47. signatus, saeculi p. Chr. natum decimi, fol. 301. haec habet: *ἐκλογὴ τῶν νόμων ἐν συντόμῳ γενομένη παρὰ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν σοφωτάτων καὶ φιλευσεβῶν βασιλέων ἀπὸ τῶν ἰνστητούτων* (sic), *τῶν διγέστων* (cod. *διγεστῶν*), *τοῦ κώδικος: τῶν νεαρῶν τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ διατάξεων καὶ ἐπὶ διώρθωσι* (leg. *ἐπιδιόρθωσις*) *εἰς τὸ φιλανθρωπότερον ἐκδοθεῖσα ἐν μ Μαρτίῳ ἰνδ/ θ'. ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου ϛσμη'.* Quem numerum si ad Dionysianam annos post Chr. natum numerandi rationem accommodare [8]) velimus, demto annorum 5508 numero, annus 740. exibit. Cumque Graeci et annum et indictionem a mense Septembri anni currentis auspicari soleant [9]), consequens est ut nostrum legum compendium anno post Christum natum 741. mense Martio, indictione 9. publici iuris factum esse dicamus, hoc est, quattuor mensibus ante, quam Leo Isaurus diem obierit supremum [10]). — Eam Eclogam constat designari in Basiliani prochiri praefatione [11]) his verbis: *ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν τινὶ τοιοῦτον γέγονε, φαίη τις ἂν ἴσως, ὅτου δὴ χάριν οὐκ ἐν ἐκείνῃ τῇ συντομίᾳ σχολὴν ἄγοντες μὴ πρὸς δευτέραν ἐκλογὴν ἐληλυθέναι ἡμᾶς ἐξῆν; εἰδέναι χρή, ὡς οὐκ ἐκλογὴ μᾶλλον, ἢ ἀνατροπὴ ὁ καλούμενος ἐγχειρίδιος καθίστατο τῶν καλῶς νομοθετηθέντων κατὰ βούλησιν τοῦ συλλεξαμένου.* Improbata est autem non tantum de Basilii sententia, verum etiam eorum, qui ante eum imperium tenuere, si non tota, at certe partim. Sic enim l. l.: *διὰ τοῦτο ἀποτροπαῖος μὲν καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν γέγονεν ὁ πρώην ἐγχειρίδιος, οὐχ ὅλος μέντοιγε ὁλικῶς, ἀλλ' ὅσον ὤφειλεν.*

In ecloga conficienda aliquem fuisse Athanasiani operis usum negari non potest. En tibi horum locorum catalogum:

Tit. 12. (ed. Leuncl. 22.) cap. 15. in iuris Graeco-Romani tom. II. p. 119. Incip. *ὁ τὴν ἰδίαν συγγραφήν.* Desin. *ὅρκῳ τοῦ ἀντιδίκου.* Haec ex Athan. tit. 9. const. 2. deducta sunt.

Eiusdem tituli cap. 17. §. 2. Incip. *τῷ ἀρνουμένῳ.* Desin. *ἀπαιτεῖται.* Ea sunt Athanasii tit. 9. const. 2., sed cum aliqua adiectione in eclogam recepta.

---

1) In iure Graeco-Romano tom. II. p. 79 — 134. 2) In tractatu: Ueber einige byzantinische Rechtscompendien des 9. und 10. Jahrhunderts §. 7. in Museo Rhenano veteri Jahrgang III. Heft 1. p. 41 — 45. 3) Vide Bieneri librum: Beyträge zur Revision des Iustinianischen Codex. p. 225. 4) In fragmentis versionis graecae legum Rotharis Longobardorum regis (Heidelbergae 1833. 8.) §. 3. p. 9 — 12. 5) Witte l. l. §. 3. p. 28. et Biener l. l. p. 224. 6) l. l. p. 224. 7) l. l. §. 1. Jahrgang 2. p. 279. 8) Vide Montefalconium in palaeographiae Graecae lib. 1. cap. 5. p. 38. et Idelerum in libro: Handbuch der mathematischen und technischen Chronologie (Berlin 1826. 8.) tom. II. p. 460. seq. 9) Vide Pagium in critica ad Baronium tom. III. (ed. Antwerpiae 1705.) p. 245. et Idelerum l. l. p. 360. et p. 460. 10) Vide Pagium l. l. p. 244. 11) Ed. Reitzi in praefatione ad Harmenopulum scripta tom. VIII. thesauri Meermanniani p. VIII.

Tit. XIV. (Leuncl. XXIV.) cap. 4. l. l. p. 121. Incip. *τὰ ἀκίνητα τῶν ἱερῶν*. Desin. *ἐτησίαν παρέχειν πρόσοδον*. Haec in Athanasii tit. 2. const. 1. habentur.

Eiusdem tituli cap. 6. et 7. l. l. p. 122. Incip. *ὁ τολμήσας*. Desin. *ἐκπεσεῖται*. Haec sunt Athanasii tit. 2. const. 1.

III. *Prochirum Basilii, Constantini, Leonis.*

Hoc iuris compendium constat XL. titulis, quos V. Ill. *Carolus Witte* [1]) enumeravit. Praefationis initium est *τὸν μέγαν καὶ φύσει ἀληθῆ*. Edita est a Reitzio in praefatione editi a se Harmenopuli tom. VIII. thesauri Meermanniani p. VI — IX. Praefert imperatorum *Basilii, Constantini, Leonis* nomina. Itaque dicendum est, neque post annum Chr. n. 779. neque ante annum 770. esse confectam. Nam et *Constantinus* anno 779. obiit [2]), et *Leo* anno 770. diademate ornatus est [3]). Hoc prochirum typis exscriptum non est, nisi quod fere totum in Harmenopuli *πρόχειρον* translatum est atque transfusum. Utriusque prochiri collationem V. Ill. *Witte* facere instituit in Musei Rhenani veteris tom. III. p. 59 — 66. Is vir praestantissimus usus est ad hanc rem perficiendam codice manuscripto V. Ill. *Bieneri*, qui purum putum prochiri contextum, necdum ex posterioribus iuris fontibus interpolatum, referre videatur eidem *Willio* [4]) et *Bienero* [5]). Ego, qui tali auxilio carere debebam, ad interpolatum prochiri codicem, confugiendum putavi, eum dico, qui in bibliotheca *Senatus Lipsiensis* inter repositorii primi codices numero 66. relatus est. Series titulorum, quae fol. 208. A. eius codicis reperitur, aliquantulum ab ea abhorret, quam *Wittius* ex libro Bieneriano proposuit [6]). Est autem haec:

τίτλος α'. [7]) *περὶ συναινέσεως μνηστείας* [8]).
Incip. fol. 6. A. *μνηστεία ἐστὶ μνήμη.*
Desin. fol. 8. B. *ἄδειαν τοῦ λοιποῦ διαστρέψαι.*

τίτλος β'. περὶ ἀρραβώνων μνηστείας.
Incip. fol. 8. B. *ἐὰν ἀρραβὼν ἐν οἱῳδήποτε.*
Desin. fol. 13. *οὐ τρακταΐζεται ἀπαίτησις.*

τίτλος γ'. περὶ δωρεῶν μνηστείας.
Incip. fol. 13. A. *ἐὰν ἀνὴρ μὴ ὑποδεξάμενος.*
Desin. fol. 14. B. *καταλιμπάνειν τινὶ τὸ πρᾶγμα.*

τίτλος δ'. περὶ ὅρου καὶ διαθέσεως γάμου.
Incip. fol. 14. B. *γάμος ἐστὶν ἀνδρὸς καὶ γυναικός.*
Desin. fol. 19. A. *δύναται λαβεῖν.*

τίτλος ε'. περὶ ἀθεμίτου γάμου.
Incip. fol. 19. A. *σημείωσαι τοῦ ἀθεμίτου γάμου.*
Desin. fol. 19. B. *ἀλλὰ καὶ οἱ πρὸ τούτου τεχθέντες.*

τίτλος ς'. περὶ ἀκριβείας γάμου.
Incip. fol. 20. A. *τοῖς κληρικοῖς ἐπιτέτραπται.*
Desin. fol. 20. B. *καὶ ὀλίγην λαμβάνειν προγαμιαίαν δωρέαν.*

τίτλος ζ'. περὶ προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ συγκαταβάσεως — (desunt aliquot litterae) *τάγματος ἀπὸ τῆς ὀγδόης διατάξεως.*
Incip. fol. 20. B. *ὁ ἀνὴρ τοὺς καρπούς.*
Desin. fol. 30. B. *καὶ τὴν ἐξ ἡμῶν ἀγανάκτησιν ὑποστήσεται.*

---

1) L. l. §. 8. Iahrgang III. p. 45. 2) Vide Ducangii familias Byzantinas p. 140. 3) Vide Ducangium l. l. p. 141. 4) L. l. §. 8. p. 45. 5) In libro: *Beiträge zur Revision* p. 225. 6) L. l. §. 8. p. 45—46. 7) Folia 1—5. secunda manus occupavit. Habetur fol. 1. B. operis titulus *ἐκλογαὶ νόμων ἐν συντόμῳ γενόμεναι παρὰ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν σοφῶν βασιλέων ἀπὸ τῶν ἰνστιτούτων, τῶν διγέστων, τοῦ κώδικος, τῶν νεαρῶν διατάξεων τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ Ῥούφου καὶ πιναλίου καὶ ῥοδίονος ἐπιδιορθώσεως τῶν φίλων*. Praefatio incipit l. l. *τὸν μέγαν καὶ φύσει ἀληθῆ*. Desin. fol. 8. A. *καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς φῦσις τὴν ἀρχὴν εἴληφεν*. Sequitur eadem manu possessoris subscriptio. Incipit *σύμφωνα κατανοήσας*. Desin. *καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου*. Illud apparet, eum quem supra posui, titulum male huc translatum esse ex codice, qui eclogam Leonis et Constantini, a Leunclavio editam, Rufi leges militares, librum de iure criminali (*ποινάλιον*), leges Rhodias complecteretur. Vide fratrem de Basilicis p. 140—143. Caeterum nota a folio 6. A. primam calligraphi scribae manum incipere. 8) Hi tituli in titulorum indice, qui fol. 208. A. habetur, commemorantur in totius operis contextu maximam partem non commemorantur. In margine superiore tamen aliquando prima manu numeri titulorum notati sunt. Ut proinde facile dictu non sit, a quo quisque loco titulus incipiat.

τίτλος η'. περὶ κεκωλυμένων γάμων καὶ περὶ συγγενείας καὶ βαθμῶν.
Incip. fol. 30. A. συνίσταται γάμος χριστιανῶν.
Desin. fol. 47. B. καὶ ἀπαιτεῖται ἡ δαπάνη τῶν ἐπιτερπῶν τοιουτοτρόπως.
τίτλος θ'. περὶ δικαίου προικός.
Incip. fol. 47. B. πᾶσα προὶξ ἢ διατετιμημένη.
Desin. fol. 48. B. τὰ ἐκ τῶν προικιμαίων χρημάτων ἀγορασθέντα προικιμαῖα εἰσίν.
τίτλος ι'. περὶ ἐκδικήσεως προικὸς καὶ τῶν βαρῶν αὐτῆς.
Incip. fol. 48. B. συνεστῶτος τοῦ γάμου ἐὰν ἡ προίξ.
Desin. fol. 51. B. ἀναλώσει αὐτά, τὸ πᾶν ἀπαιτεῖται.
τίτλος ια'. περὶ δωρεῶν μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός.
Incip. fol. 51. B. μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός.
Desin. fol. 52. B. οἱ χρεωφείλεται μεριζέσθωσαν.
τίτλος ιβ'. περὶ λύσεως γάμου καὶ τῶν αἰτιῶν αὐτοῦ.
Incip. fol. 52. B. ἐπειδὴ πολλὰς ἐν τοῖς παλαιοῖς.
Desin. fol. 57. B. ὡσαύτως καὶ ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρός.
τίτλος ιγ'. περὶ τῶν ἐν ζωῇ δωρεῶν.
Incip. fol. 57. B. τῶν δωρεῶν αἱ μέν.
Desin. fol. 58. B. ἐν τῷ ὕφει καὶ ἐν τῇ ὑπογραφῇ αὐτ.
τίτλος ιδ'. περὶ ἀνατροπῆς δωρεῶν.
Incip. fol. 58. B. αἱ μετὰ θάνατον.
Desin. fol. 59. A. ἀνατρεπέσθωσαν αἱ γινόμεναι δωρεαί.
τίτλος ιε'. περὶ πράσεως καὶ ἀγορασίας.
Incip. fol. 59. A. πρᾶσις καὶ ἀγορασία συνίσταται.
Desin. fol. 61. B. τοῦτο ἀναδίδοσθαι.
τίτλος ις'. περὶ ἐμφυτεύσεως.
Incip. fol. 61. B. τὰς ἐμφυτεύσεις παρὰ τῆς ἁγιωτάτης.
Desin. fol. 63. A. καὶ διηνεκεῖς ἐμφυτεύσεις ποιεῖν.
τίτλος ιζ'. περὶ χρέους, περὶ δανείου, τόκου καὶ ἐνεχύρων καὶ περὶ ἐγγυητοῦ καὶ περὶ συμβολαίων.
Incip. fol. 63. A. χρέος ἐστὶ λῆψις καὶ ἀναδοχή.
Desin. fol. 68. A. συνομολογήσασα τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς.
τίτλος ιη'. περὶ μισθώσεως καὶ ἐκμισθώσεως.
Incip. fol. 68. A. ἐὰν συμφωνηθῇ τοὺς μισθωσαμένους.
Desin. fol. 69. B. περὶ τούτου ὀνομαστὶ διετάξαντο.
τίτλος ιθ'. περὶ παρακαταθήκης καὶ πραγμάτων, ὧν ἡ δεσποτεία φιλονεικεῖται.
Incip. fol. 69. B. παρακαταθήκη ἐστί.
Desin. fol. 71. A. ὡς ἀκουσίως αὐτὰ ἀπολέσαντα.
τίτλος κ'. περὶ συστάσεως κοινωνίας.
Incip. fol. 71. A. συνίσταται κοινωνία ἤ.
Desin. fol. 72. B. κατὰ τὴν τοῦ κέρδους μοῖραν.
τίτλος κα'. περὶ λύσεως κοινωνίας, περὶ πάκτου ἤτοι συμφώνων καὶ διαλύσεως καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ προστασίᾳ διδομένων.
Incip. fol. 72. B. λύεται κοινωνία φθειρομένων.
Desin. fol. 74. A. βεβαίαν εἶναι τὴν τοιαύτην διάλυσιν.
τίτλος κβ'. περὶ διαθήκης αὐτεξουσίων.
Incip. fol. 74. A. διαθήκη ἐστὶ δικαία βούλησις.
Desin. fol. 76. A. ὁ ἀρξάμενος κινεῖν καὶ ἀποστὰς οὐδὲν ἀπόλλυσιν.
τίτλος κγ'. περὶ διαθήκης ὑπεξουσίων καὶ στρατιωτῶν διαθηκῶν, καὶ τίνες αὐτῶν μαρτυροῦσι καὶ περὶ κανστρεσίων καὶ περὶ διαθήκης ῥηγνυμένης ὑπὸ ἀμνημονεύτων παίδων.
Incip. fol 76. B. τὸ πεκούλιον ἐν τοῖς ὑπεξουσίοις ὁρᾶται.
Desin. fol. 78. A. τῆς ἁπάσης διακατοχῆς γινέσθω ἀλλότριος.

τίτλος κδ'. περὶ διαθήκης ἀπελευθέρων καὶ περὶ προνομίων πρῶν καὶ περὶ διακατοχῶν καὶ περὶ καθηκούσης διαθήκης καὶ παρὰ τίνι ὀφείλει ἡ διαθήκη παραδίδοσθαι καὶ περὶ μέμψεως αὐτῆς.
Incip. fol. 78. A. ἡ συγγένεια ὄνομά ἐστι.
Desin. fol. 80. B. κληρονόμον, οὐ ῥήγνυται ἡ διαθήκη.

τίτλος κε'. περὶ ἀνατροπῆς διαθήκης καὶ περὶ μέμψεως αὐτῆς.
Incip. fol. 80. B. ταῖς διαθήκαις τρία πάθη παρενοχλεῖ.
Desin. fol. 81. B. καὶ τὸ λοιπὸν δίδοται τῷ μοναστηρίῳ.

τίτλος κς'. περὶ νόθων εὐγενῶν καὶ περὶ ὑπεξουσιότητος καὶ λύσεως αὐτῶν, περὶ αὐτεξουσιότητος καὶ περὶ υἱοθεσιῶν καὶ περὶ εὐνούχων.
Incip. fol. 81. B. τῶν τικτομένων οἱ μέν.
Desin. fol. 84. A. ἐπὶ τοῖς οἰκείοις ἀναγκάζεται πράττειν παισίν.

τίτλος κζ'. περὶ μαρτύρων εὐπροσδέκτων καὶ κωλυομένων καὶ περὶ τῶν ἀρνουμένων τοὺς ἰδίους συγγενεῖς, ἔτι γε μὴν περὶ ὅρκου, περὶ ἀναψηλαφήσεως ὅρκου καὶ περὶ ἐπιόρκου.
Incip. fol. 84. A. περὶ μαρτύρων ἐντεῦθεν. Desin. fol. 103. B. ὅπερ ἐστὶ καινόν.

τίτλος κη'.[1]) περὶ τῆς ἀνωτάτω τριάδος καὶ περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων καὶ περὶ κληρικῶν καὶ μοναχῶν.
Incip. fol. 104. A. πάντας οὕτως πιστεύειν ἡ διάταξις.
Desin. fol. 109. A. τῇ ἐκκλησίᾳ ἢ τῷ μοναστηρίῳ προσκυρούσθω.

τίτλος κθ'. περὶ κωδικέλλου.
Incip. fol. 109. B. κωδίκελλος ἐστιν ἐλλιποῦς.
Desin. fol. 110. A. προσληφθῆναι εἰς τὴν ἀκρόασιν.

τίτλος λ'. περὶ κληρονόμων καὶ περὶ συστάσεως κληρονομίας καὶ ὑποκαταστάσεως καὶ περὶ συνεισφορᾶς προικὸς καὶ διασκέψεως αὐτῶν.
Incip. fol. 110. B. κληρονομία ἐστὶν ἡ εἰς ὁλόκληρον.
Desin. fol. 116. A. τότε τελευτήσει, καλῶς αὐτὸν κληρονομεῖ.

τίτλος λα'. περὶ ἀποκαταστάσεως ἔλαττον τῶν κε'. ἐνιαυτῶν, καὶ περὶ πληθυντικῆς ὑποκαταστάσεως καὶ περὶ πεκουλίων αὐτῶν καὶ περὶ τῆς ἀφηλίκων ἀποκαταστάσεως.
Incip. fol. 116. A. ἡ ἁρμόζουσα τινὶ ἀποκατάστασις.
Desin. fol. 118. A. καὶ ἀναίσχυντόν τι ποιεῖν ἐπιχειρῶν ταῦτα ἀνατρέψαι.

τίτλος λβ'. περὶ φαλκιδίου καὶ ἀμέτρων δωρεῶν.
Incip. fol. 118. B. φαλκίδιος ἐστιν ἄχρι.
Desin. fol. 120. B. καὶ τὰ λοιπὰ πρὸς τὸν φαλκίδιον κατέβαλε τοῖς ληγαταρίοις.

τίτλος λγ'. περὶ ἀποκλήρων.
Incip. fol. 121. A. εἴτις τοῖς ἰδίοις γονεῦσι.
Desin. fol. 125. A. τοὺς λοιποὺς ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφόπαιδας καὶ τὴν μητέρα ἔρχεσθαι.

τίτλος λδ'. περὶ ἐλευθεριῶν καὶ ἀναδουλώσεων.' Incip. fol. 125. A. ἡ τῶν πραγμάτων ἄκρα διαίρεσις. Desin. fol. 129. A. καὶ περὶ τῶν κεχρεωστημένων αὐτῷ ἐνάγειν.

τίτλος λε'. περὶ ληγάτων προσκαίρων καὶ διηνεκῶν.
Incip. fol. 129. A. λεγάτον ἐστὶ δωρεά.
Desin. fol. 130. B. ἀναγκάζεται δοῦναι εἰς τὴν ἀγορὰν αὐτοῦ.

τίτλος λς'. περὶ ἐπιτρόπων καὶ κουρατώρων.
Incip. fol. 131. A. ἐπιτροπεύονται κατὰ τον πολιτικόν.
Desin. fol. 133. A. εἰς τὸ μὴ ἀπαιτηθὲν χρέος.

τίτλος λζ'. περὶ τοῦ μὴ ἐνυβρίζεσθαι τὰ λείψανα τῶν τεθνεώτων παρὰ τῶν δανειστῶν καὶ περὶ τοῦ, πότε δεῖ ἐνάγειν τοὺς δανειστὰς κατὰ τῶν κληρονόμων τῶν τελευτησάντων.
Incip. fol. 133. A. μεμνήμεθα δὲ πρὸς τούτοις.
Desin. fol. 133. B. τῆς τε δίκης ἐκπιπτέτω καὶ ἕτερον τοσοῦτον προσαπολλύτω.

1) Inde ab hoc titulo usque ad finem prochiri titulorum inscriptiones in contextu operis collocatae reperiuntur, sed minio distinctae.

τίτλος λη'. περὶ καινοτομιῶν καὶ νομῆς, ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀνακοινώσεως καὶ περὶ παραγγελίας.
Incip. fol. 134. A. καινὸν ἔργον ποιεῖ.
Desin. fol. 142. B. ἡ δεκαετία βοηθεῖ μοι.

τίτλος λθ'. περὶ ποινῶν, ἐν ᾧ καὶ νεαραὶ περὶ φόνου. περὶ πορνοβοσκῶν. περὶ τοῦ μὴ εἶναι ἰδιωτ ἣν φυλακήν. περὶ εὐνουχιζόντων. περὶ ἀρνήσεως. περὶ δωροδοκηθέντος δικαστοῦ. περὶ τῶν προσφευγόντων τῇ ἁγίᾳ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ καὶ περὶ δαιμονιζομένων.
Incip. fol. 143. A. ὁ ἐρεθίζων τοὺς πολεμίους.
Desin. fol. 159. B. περὶ μανέντων ὁμοζύγων τὰ αὐτὰ διαλεγομένην.

τίτλος μ'. περὶ σκύλων ἐν ᾧ καὶ περὶ ἐκκλήτου, ἱερωμένων μοναχῶν κοσμικῶν, [καὶ περὶ τῶν πεπονθότων ἀπόφανσιν καὶ ἀποκαθισταμένων, καὶ περὶ αἱρετῶν δικαστῶν][1]), ἔτι τὲ περὶ δικαιοσύνης νόμου καὶ μακρᾶς συνηθείας[2]) καὶ περὶ ἀγνοίας νόμου καὶ φάκτου, καὶ τίνες βοηθοῦνται ἐξ αὐτῶν. περὶ τῶν ἀπράκτων ἡμερῶν. περὶ δικαιοσύνης νόμων καὶ περὶ ῥημάτων σημασίας καὶ περὶ διαφόρων κανόνων. περὶ συνηγόρων καὶ περὶ ἐντολῆς.[3])

Hic titulus in varias particulas distributus est. Sunt autem hae:

a) περὶ σκύλων.
Incip. fol. 160. A. οἱ κατὰ πολεμίων.
Desin. fol. eodem. καταλειπόμενος λήψεται.

b) περὶ ἐκκλήτου, ἱερωμένων μοναχῶν κοσμικῶν, περί τε τῶν πεπονθότων ἀπόφανσιν καὶ ἀποκαθισταμένων καὶ περὶ αἱρετῶν δικαστῶν.
Incip. fol. 160. A. τὴν ἀδικίαν τοῦ ἄρχοντος.
Desin. fol. 161. B. προσέχωμέν τε καὶ προστιθώμεθα.

c) περὶ δικαιοσύνης νόμου καὶ μακρᾶς συνηθείας καὶ περὶ ἀγνοίας νόμου ἢ φάκτου καὶ τίνες βοηθοῦνται ἐξ αὐτῶν.
Incip. fol. 161. B. ὁ νόμος ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης.
Desin. fol. 163. A. εἰς τὸ διηνεκὲς ἰσχύοντα.

d) ἔτι περὶ τῶν πεπονθότων ἀπόφανσιν καὶ ἀποκαθισταμένων.
Incip. fol. 163. A. ἡ διάταξις κελεύει.
Desin. fol. eodem. παρὰ τοὺς νόμους ποιεῖ.

e) περὶ ἀγνοίας νόμου ἢ φάκτου καὶ τίνες βοηθοῦνται ἐξ αὐτῶν;
Incip. fol. 163. A. ἡ ἄγνοια νόμου.
Desin. fol. eodem. τὰς δίκας τεμνέτωσαν.

f) περὶ τῶν ἀπράκτων ἡμερῶν.
Incip. fol. 163. B. ἡ διάταξις τοῦ ιβ'. τίτλου.
Desin. fol. 165. A. τῆς ζώνης ἐκπιπτέτω καὶ δημευέσθω.

g) περὶ δικαιοσύνης νόμων καὶ περὶ ῥημάτων σημασίας καὶ περὶ διαφόρων κανόνων.
Incip. fol. 165. A. νόμος ἐπὶ τέχνῃ τοῦ καλοῦ.
Desin. fol. 166. A. οἱ παρὰ τῷ βασιλεῖ διαγινόμενοι.

h) περὶ συνηγόρων.
Incip. fol. 166. B. ὁ δι' ἀπληστίαν τῷ οἰκείῳ.
Desin. fol. eodem. παρὰ τῶν δικαζόντων ταῦτα ἀνακληρούσθωσαν.

i) Titulus deest. Supplendum, ni fallor, περὶ ἐντολῆς.
Incip. fol. 166. B. ἐντολή ἐστίν, ὅταν.
Desin. fol. 167. A. μὴ τὴν αποστέρησιν ὑπομένοντος.

Hac data dicendi occasione etiam reliquam nostri codicis partem describam, non quo ad Athanasianum opus ea pertinere arbitrer, sed, quia ab iis, qui bibliothecae Senatus Lipsiensis

---

1) Ea, quae uncis inclusi, fol. 160. A. leguntur, verum in indice titulorum desunt. 2) Post συνηθείας index addit καὶ περὶ αἱρετῶν δικαστῶν καὶ περὶ τῶν πεπονθότων ἀπόφανσιν καὶ ἀποκαθισταμένων, περὶ δικαιοσύνης νόμου καὶ μακρᾶς συνηθείας. 3) Verba περὶ συνηγόρων καὶ περὶ ἐντολῆς desunt in indice titulorum.

praesunt, id ut ita facerem, rogatus, amicorum praestantissimorum precibus deesse nolui. Neque enim committendum putavi, mihi uni ut commodus esse viderer. Sequitur fol. **167. A.** *νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Ῥωμανοῦ τοῦ πρεσβύτου περὶ προτιμήσεως.* Incipit *ὁ δὲ κυρὸς Ῥωμανος ὁ πρεσβύτης.* Desinit l. l. *ὅρκῳ καθυποβάλλειν τοὺς συναλλάττοντας.* — Deinde haec leguntur: *ἑτέρα νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου περὶ τοῦ αὐτοῦ.* Incipit *παλαιὸς νόμος.* Desinit fol. **168. B.** *εἰ μὴ τοῖς προτιμωμένοις διαμαρτύρηται.* — Sequitur *πρόσταξις τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου χάριν τοῦ μὴ ἁρπάζεσθαι τὰ τοῖς τελευτῶσιν ἐπισκόποις ἀνήκοντα παρὰ τῶν πρακτόρων, τάδε κατὰ ῥῆμα διεξιοῦσα.* Incipit *πρᾶγμα καὶ εἰς θεοῦ τολμώμενον περιφρόνησιν.* Desinit fol. **169. A.** *καὶ τοῖς πορισαμένοις προσέσονται εἰς ἀσφάλειαν αἰωνίζουσαν.* — Ibidem hic titulus subiicitur *περὶ τῶν νομίμων ἐπιφωνημάτων.* Incipit *ἀνάγνωθι καὶ τὴν νεαράν.* Desinit f. eod. *μὴ μετὰ μαρτύρων ἀρκεῖσθαι δύο, ἀλλὰ καὶ δ'. καὶ ε'.* — Fol. **170. A.** haec leguntur: *εἰσὶν ἐν συνόψει αἱ ἀγωγαὶ καὶ αἱ ῥοπαί.* Incipit *τί ἐστιν ἀγωγή;* Desinit fol. **170. B.** *οὐκ ἀνήγγειλε τῷ ἀνδρὶ παραχρῆμα.* — Folii **170. B.** titulus est *περὶ χρόνων προθεσμίας ἀπὸ ῥοπῆς ἕως ἑκατὸν ἐνιαυτῶν.* Incip. *ἠλευθερώθη δούλη.* Desinit fol. **184. A.** *ἀλλὰ τὴν ποινὴν ἀπαιτείσθω.* Haec est secunda *ῥοπῶν* editio, ex Basilicis adaucta et interpolata, quam V. Clar. ***Ed. Zachariaeus*** ex hoc codice edidit[1]). — Folii **184. A.** hic titulus est: *νομοθεσία παλαιὰ τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος συντεθεῖσα παρὰ Κοσμᾶ μαγίστρου τῷ καιρῷ τοῦ λιμοῦ τῆς α'. ἰν̄* (leg. *ἰνδικτιῶνος*). Deinde haec adiiciuntur eademque rubrica scripta:

νεὸν νόμον τίθησι Ῥωμανὸς ἄναξ,
ὃν καὶ πέπομφε λύτρον ἠδικημένοις.

Incipit *ἀνθρώποις ἐστὶ ζηλωτόν.* Desin. fol. **187. B.** *εἰς κοινὴν λυσιτέλειαν καὶ ὠφέλειαν.* Habetur apud ***Leunclavium*** in iure Graeco-Romano tom. II. p. **159.** — Eodem folio haec leguntur: *νεαρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου βασιλέως Λέοντος περὶ τοῦ μονάζειν δεκαετῆ παῖδα.* Incipit *τοιγαροῦν σύν τε τῷ ἁγιωτάτῳ.* Desin. fol. **188. A.** medio *ἔνθα τὸ δίμοιρον προσεχώρησεν.* Reliquam huius paginae spatium vacuum secunda manus occupavit, quae officiorum ecclesiasticorum seriem proposuit. Incipit *ὁ μεγ̄ᵘ οἰκόνομος.* Desinit eodem folio *καὶ ὁ πριμικήριος τῶν πατριαρχικῶν νοταρίων.* — Initium folii **188. B.** vacuum est. Sequitur theologi cuiusdam fragmentum absque titulo. Incipit *τοὺς ἱερᾶς τε λαχόντας.* Desinit f. eod. *παρὰ τοῦ π̄ν̄ῑκ̄οῦ πατρὸς αὐτοῦ ὡς.* — Fol. **189. A.** hic titulus habetur prima manu scriptus: *τὰ παράτιτλα.* Est idem opus, quod ***Assemanus*** in bibliothecae iuris Orientalis lib. II. cap. **30.** pag. **586.** seq. ex codice Vaticano **856.** satis accurate descripsit. Primi capitis hoc initium est: *περὶ προτιμήσεως ἐπιτρόπων.* Incip. *ἐὰν γυνὴ μετὰ θάνατον.* Desin. *καὶ ἀνδρὶ αὐτὴν κατηγγύησεν.* — Secundi capitis eodem folio hic est titulus: *β'. περὶ ἐπιτρόπων, καὶ τίνες δύνανται ἐπιτροπεύειν, καὶ τίνες οὐ δύνανται; καὶ πότε, καὶ ἐν τίσιν εὐθύνονται, καὶ περὶ τοῦ ποιεῖν αὐτοὺς ἀπογραφήν; καὶ τίνες δύνανται παραιτεῖσθαι τὴν ἐπιτροπήν, καὶ πότε, καὶ τίνες οὐ δύνανται καὶ πότε εὐθύνονται εἰς τόκους, καὶ πότε οὐκ εὐθύνονται;* Incip. *καὶ ὁ πάτρων.* Desin. fol. eod. *διοικοῦσιν οἱ πάντες.* — Tertii capitis hic est titulus: *γ'. περὶ τῶν μὴ ποιούντων ἐπιτροπήν.* Incipit *ὁ ἔνοπλον.* Desinit *δύναται δοθῆναι.* — Quarti capitis hic est titulus: *δ'. περὶ παραιτήσεως ἐπιτρόπων.* Incipit *ὅτι ἡνίκα τίς.* Desinit fol. **189. B.** *ἐνάγεται ὡς ἀπὸ ῥαθυμίας.* Eorum capitum cum apud ***Assemanum*** l. l. quadraginta relata sint, in nostro codice triginta unum referuntur. Trigesimum primum caput hoc est fol. **201. B.** *λα'.* Incipit *οἱ δι' ἀνάρρουσιν.* Desinit *εἰ μὴ φαίνονται δι' ἐναγωγῆς ἀζημίου.* Quae quidem apud ***Assemanum*** l. l. p. **588.** ad caput **32.** referuntur, cuius rei caussam non difficile est aperire. Nam caput **24.** *περὶ δανείου πλατύτερον* fol. **195.** codicis numerum *κδ'.* praefert, eundemque numerum habet et cap. **25.**, cuius hic est titulus fol. **198. B.**: *περὶ χρέους δημοσίου προικιμαίου καὶ ἰδιωτικοῦ καὶ περὶ προτιμήσεως αὐτῶν.* Itaque factum est, ut eorum, quae sequuntur, capitum numeri ad ***Assemani*** ordinem non satis conveniant. — Sequuntur fol. **201. B.** scribarum calligraphorum subscriptiones precesque ad Christum directae, a secunda manu scriptae. Folium **202. A.** et sequentia prima manus occupavit. Titulus hic est: *ὁ πᾶς ἀριθμὸς τῶν θ̄ῡ* (leg. *θεοῦ*) *θυηπόλων:. τάξις τῶν μητροπόλεων καὶ τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ τῶν ὑπὸ τὰς μητροπόλεις ἐπισκόπων.* Incip. *α'. ἡ καισάρεια.* Desin. fol. **204. B.** *ὁ σβήδ^ων κγ'.* — Fol. **205. A.** incipit *λεξεων ῥωμαϊκῶν συναγωγὴ κατὰ στοιχεῖον. ἀρχὴ τοῦ α'.* Incipit *ἀναλλίων.* Desinit fol. **207. B.** *ἀπὸ κακῆς πίστεως.* — Sequitur eodem folio anonymi tractatus *de elementis* absque titulo. Incipit *ἐστὶ τοῦ γνῶ-*

---

1) In libro: *αἱ ῥοπαὶ* p. 113. — 246.

ναι. — Denique ad finem codicis fol. **208. A.** et **B.** collocata est singulorum operum quae hoc libro continentur, eorumque titulorum series, a prima manu descripta. Desinit fol. **208. B.** in sexto paratitlorum capitulo describendo. — Fol. **209. A.** vacuum habetur spatium. Deinde reliquum codicis usque ad finem spatium secunda manus occupavit. Ac folio **209. B.** quidem haec habentur: *ὅρος περὶ ἀφορισμοῦ, ὅπως καὶ τίνε τρόπῳ γνωρίζεται ὁ ἀφορισμένος* (sic) *μετὰ τὸν θάνατον.* Incipit *τοῦ ἐντολὴν ἢ κατάραν.* Desinit fol. **210. A.** *οὐ λέγει περὶ τοῦ ἱερέως.* — Fol. **210. A.** haec habentur: *ἕτερον περὶ ἀφωρισμένων, οὓς ἀφορίζουσι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ μετὰ θάνατον εὑρίσκονται λελυμένα τὰ σώματα αὐτῶν.* Incipit *τινὲς μέν.* Desinit fol. **210. B.** *φῶς τὸ ἀνέσπερον.*

Redeo, unde digressus sum. Interpolationes, quae in contextum nostri prochiri migrarunt, varii sunt generis. Partim enim multa ex Basilicis aliisque iuris civilis compendiis[1]) in nostrum librum translata sunt, partim integrae posteriorum imperatorum Novellae in eo loco collocatae. Sunt autem hae:

Tit. **1.** fol. **7. A.** *κατασκεύασον δὲ ταῦτα καὶ ἀπὸ τῆς νεαρᾶς τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ τῆς διοριζομένης ἀλύτους εἶναι τὰς μνηστείας, ἐννόμους οὔσας, καὶ ἀνάγνωθι ταύτην καταστρωθεῖσαν εἰς τὸν τέταρτον τίτλον*[2]).

Tit. **34.** fol. **126. A.** *νεαρὰ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἐξενεχθεῖσα χάριν τοῦ μὴ δέχεσθαι ἀντιπαραστάσεις μαρτύρων, ὅτε παράγονται μαρτυ περὶ τοῦ ἐλευθεροβιῶντος δούλου καὶ χάριν τοῦ μὴ γίνεσθαι ἐλευθέρους τοὺς ἱερολογουμένους δούλους.* Incip. *δύο ταῦτα ἐπὶ τὰς ἀκοάς.* [3])

Tit. **39.** fol. **154. B.** *νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Μανουήλ. περὶ δὲ φόνων ἑκουσίων ἐξεφωνήθη νεαρὰ κατὰ τὸν ἀπριλλ/ μῆνα τῆς ιδʹ. ἤ τοῦ κρατίστου ἁγίου αὐτοκράτορος κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ἔχε ταύτην ἐπὶ μνήμαις οὕτω μετὰ τὸ προοίμιον διαλαμβάνουσαν.* Incip. *παρακελεύεται οὖν ἅπασι.* [4])

Ad finem prochiri fol. **167. A.** alia posita est Novellarum collectio. Sunt autem hae:

Fol. **167. A.** *νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Ῥωμανοῦ τοῦ πρεσβυτέρου περὶ προτιμήσεως.* Incipit *ὁ κυρὸς Ῥωμανὸς ἐκεῖνος.* [5])

Fol. eod. *ἑτέρα νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου περὶ τοῦ αὐτοῦ.* Incip. *παλαιὸς νόμος ἐστί.* [6])

Fol. **168. B.** *πρόσταξις τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου, χάριν τοῦ μὴ ἁρπάζεσθαι τὰ τοῖς τελευτῶσιν ἐπισκόποις ἀνήκοντα παρὰ τῶν πρακτόρων, τάδε κατὰ ῥῆμα διεξιοῦσα.* Incipit *πρᾶγμα καί.* [7])

Fol. **169. B.** *περὶ τῶν νομίμων ἐπιφωνημάτων. ἀνάγν. καὶ τὴν νεαρὰν τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ λέγουσαν οὕτως ἐν μέρει· ἅπας ἐναγόμενος καὶ μετακαλούμενος.* [8])

Quae cum ita sint, facile est ad coniiciendum, paullo post imperatoris *Manuelis Comneni* tempora hoc est vel ad finem saeculi p. Chr. n. duodecimi vel ineunte saeculo decimo tertio factam esse totam huius libri interpolationem[9]).

In hoc prochiro conficiendo aliquem fuisse Athanasiani libri usum apparet ex his locis:

Tit. **17.** fol. **63. B.** *ὁ τὴν ἰδίαν συγγραφὴν ἢ τὴν ἐπ' αὐτῷ γενομένην καταβολὴν ἀρνούμενος τὸ διπλάσιον μετὰ τοὺς ἐλεγμοὺς* (sic) *καταθήσει. ὁ δὲ παρ' αὐτὰ τοῦ ἀρνήσασθαι ἐξ ἐπιφορᾶς ὅρκου τὴν ἀλήθειαν φανερῶν ἐκφεύξεται τὴν καταδίκην τοῦ διπλασίονος. βραδέως δὲ ὁμολογῶν καταθήσει τὰς δαπάνας τῆς δίκης ὅρκῳ τοῦ ἀντιδίκου φανερουμένης τῆς ἐν τῇ δαπάνῃ ποσότητος.* Quae sunt ex Athanasii tit. **9.** const. **2.** deducta. — Eodem titulo fol. **64. A.** *ὁ δανειστὴς τὰς οἰκείας ἀρνησάμενος ἀποδείξεις διπλάσιον τὸ περιεχόμενον αὐταῖς ποσὸν μετ' ἐλέγχους καταλογιζέσθω τῷ χρε-*

---

1) Vide *Eduardum Zachariaeum* in libro: *αἱ ῥοπαί* p. 53—55. 2) Haec Novella significatur apud Blastarem in syntagmate alphabetico *αʹ.* in Beveregii synodico tom. II. p. 76. 3) Vide Theodorum Basamonem ad concilii Carthaginensis canonem 75. in Beveregii synodico tom. I. p. 619. 4) Vide Leunclavi Ius Graeco-Romanum tom. I. p. 163, quae quidem ex Theodori Balsamonis ad Basilii canonem 8. commentario hausta sunt. Vide Beveregium in synodici tom. II. p. 61. 5) Significatur haec Novella a Psello in synopsi vers. 1360. seq. Vide Leunclavi ius Graeco-Romanum tom. II. p. 150. seq. 6) Vide Leunclavi ius Graeco-Romanum tom. II. p. 139. 7) Vide Leunclavi Ius Graeco-Romanum tom. I. p. 154., ubi Manueli Comneno haec Novella constitutio attribuitur. 8) Significatur Novella, quae refertur apud Balsamonem ad can. 74. Apostolorum in Beveregi synodico tom. I. p. 48. 9) Alias caussas, quare ita statuamus, et Bienerus in libro: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft, herausgegeben von Savigny* tom. VIII. p. 273—276. et Zachariaeus in libro: *αἱ ῥοπαί* p. 55. attulerunt.

ώστῃ. Quae quamvis non plane conveniant cum Athanasii tit. 9. const. 2., tamen illud apparet ex hoc quasi quodam fonte esse deducta.

Tit. 31. fol. 117. B. *μὴ ὑπερβαινέτω τὸν ἐνιαυτὸν ἡ κινουμένη δίκη προφάσει τοῦ μὴ πληρωθῆναι τὰ βεβουλευμένα τῷ τεστάτωρι.* Haec sunt ex Athanasii tit. 5. parat. §. 15. desumta.

Habetur aliud genus prochiri ex aliis iuris fontibus interpolati in codice, qui inter libros Bodleianae bibliothecae, quae Oxonii est, numero 3399. signatus habetur. In eo libro permulta ex Athanasiano opere recepta sunt et suo quaeque ordine digesta. Sed cum de hoc iuris Graeci quasi quodam thesauro infra latius dicturus sim, ubi de codicibus manuscriptis, quibus in Athanasiano opere edendo usus fuerim, verba fient, abs re alienum esse arbitror, in hac re me videri esse multum.

IV. *Basilica eorumque scholia.*

Sexaginta Basilicorum libros a *Basilio Macedone* confectos editosque esse ante annum 779. p. Chr. n., ipse Basilius docet in praefatione *prochiri* ed. Reitzi tom. VIII. Thes. Meermanniani p. IX. *τὰ μέντοιγε συνεστῶτα τῶν παλαιῶν νόμων ἐν τῷ οἰκείῳ σχήματι μενόντων ἐν ἑτέροις ἑξήκοντα βιβλίοις καθυπετάξαμεν, τοῖς βουλομένοις σπουδὴν καὶ περὶ τὴν γνῶσιν καὶ μάθησιν τοῦ πλάτους τοῦ νόμου ἐγκαταλείψαντες.* Deinde quadraginta libros repetitae, ut opinor, praelectionis iuris publici fecit, ut idem testatur in praefatione *epanagoges* apud V. Ill. Wittium in Musei Rhenani vet. tom. III. p. 30. *καὶ πρῶτον μὲν τὰ ἐν πλάτει τῶν νόμων κείμενα ἅπαντα ἀνακαθαρίσασα, ἐν τεσσαράκοντα βίβλοις ἀθόλωτον καὶ ἀνόθευτον τὸ πᾶν χῦμα τοῦ νόμου — ἐκέρασε* Cuius loci fides suspecta non est. Nam p. 30. lin. 37. 39. et 46. *τεσσαράκοντα βίβλοι* repetuntur. Basilicis primae editionis *prochiron* quasi quarumdam institutionum loco adiectum est; repetitae autem praelectionis *epanagoge.* Rem a patre inceptam Leo filius fecisse videtur, si fidem Georgio Cedreno habemus. Tertiam fuisse Basilicorum editionem a *Constantino Porphyrogeneta* factam *Theodorus Balsamon*, auctor non optimus, in praefatione eius, quem de Photii nomocanone [1]) composuit, commentarii memoriae prodidit. Cui scriptori, in rebus historicis referendis satis levi, et ab iis, quibus Basilica confecta sunt, temporibus satis longe remoto, fides haberi nequit.

Haec ego scripseram, cum in manus venit viri mihi amicissimi *Eduardi Zachariaei* de Pseudo-Eustathii libro *περὶ ῥοπῶν* commentarius. Ibi vir praestantissimus iisdem, quibus Vir Ill. *Carolus Witte*[2]), argumentis docuit, tertiam Basilicorum editionem quae *Constantino Porphyrogennetae* tribuatur, esse plane nullam [3]). Verum, quod idem nostra, quae habemus, Basilicorum fragmenta soli *Leoni* tribuit, *Basilio* non item [4]), in eo me quidem habebit a se dissentientem. Ac primum quidem de diversis Basilicorum editionibus, quae ductu auspiciisque imperatorum Graecorum prodierint, quare ambigatur, caussa plane nulla est. Nam *Theodorus Balsamon*, qui Basilica iuri [5]) Iustiniano ex adverso posita *ἀνακάθαρσιν* vocare solet, l. l. *τὴν τελευταίαν ἀνακάθαρσιν τῶν νόμων* commemoravit, ubi vel logicae artis et disciplinae leges docent, prius aliam quam factam legum *ἀνακάθαρσιν* designari. Qui locus si quam habeat dubitationem, ipsum *Balsamonem* velim patiaris suorum verborum esse interpretem. Sic enim ad concilii Constantinopolitani canonem 16. [6]): *καθὸ δὲ τὰ βασιλικὰ ἀνεκαθάρθησαν μετὰ τὴν τοῦ νομοκανόνου ποίησιν καὶ τὴν τοῦ κανόνος τούτου ἀπόλυσιν, πρόσκειμαι τῇ ἑτέρᾳ γνώμῃ.* Photii nomocanonem designat, quem repetitae praelectionis Basilicis antiquiorem esse ait. Huc accedit codicis Parisiensis Graeci, numero 2005. signati, auctoritas, qui *Basilica repetitae praelectionis* satis aperte *Leoni philosopho* adtribuit [7]). Deinde, quod idem *Zachariaeus* [8]) Basilii *ἀνακάθαρσιν τῶν παλαιῶν νόμων* ab eo, quod Basilicorum nomine hodie venit, opere diversum esse voluit, non assentior. Redit autem tota haec disputatio ad illos, quos

---

1) In Iustelli bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 814. *καὶ μὴ δεχθέντα κατὰ τὴν τελευταίαν ἀνακάθαρσιν τῶν νόμων τὴν γενομένην παρὰ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου.* 2) In libro: *Rheinisches Museum Jahrg.* III. *Heft* I. p. 37. not. 68. 3) L. l. p. 101. 4) In libro: *αἱ ῥοπαὶ oder die Schrift über die Zeitabschnitte, herausgegeben von* C. E. Zachariae, Heidelberg. 1836. p. 99. — 101. 5) Vide praefationem commentarii ad Photii Nomocanonem scripti p. 814. lin. 15., 30., 34., 43., p. 815. lin. 4. et ad Basilii canon. 37. in Beveregiani synodici tom. II. p. 95. Adde locos a fratre de Basilicis p. 17. laudatos. 6) Apud Beveregium in Synodico tom. I. p. 357. 7) Apud Zachariaeum l. l. p. 100. not. 64.: *τέλος τῆς συνόψεως τῶν ξ΄. βιβλίων βασιλικῶν τῶν νομίμων, τῆς τελευταίας ἀνακαθάρσεώς φημι, ἣν ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος καὶ σοφώτατος συνεστήσατο Λέων.* 8) L. l. p. 101.

supra posuimus, prochiri et epanagoges locos recte et interpretandos et critica arte ac disciplina castigandos. In prochiri praefatione imperatores, posteaquam prochirum a se confectum docuerunt, quidque ipsi in ea re facienda praestiterint, enarrarunt, in eo libro si quid praetermissum sit, iuris studiosos ad eam, quae proxime ab ipsis facta erat, latam legum repurgatarum interpretationem ablegare voluerunt [1]. Deinde, paucis versibus interpositis, ad eandem legum repurgationem melius describendam imperatores redeunt, quodque supra *τὸ παρ' ἡμῶν ἀρτίως ἀποκεκαθαρμένον τοῦ νόμου πλάτος* dixerant, hoc loco simpliciter *τὴν ἀνακάθαρσιν τῶν παλαιῶν νόμων* nuncuparunt.[2] Ex hac dicendi ratione duo sunt, quae satis appareant, et ea, quae deinceps dicantur, illorum, quae supra dicta sint, declarandorum caussa ab imperatoribus adiecta esse, et iis, quae sequantur, nihil designari nisi unum eorumdem imperatorum opus, quod cum supra *τὸ ἀποκεκαθαρμένον τοῦ νόμου πλάτος* nuncupassent, infra *τὴν ἀνακάθαρσιν τῶν παλαιῶν νόμων* nuncupare voluerint. Huius operis iidem imperatores duas partes esse designant. Nam, quae sublata sunt omnia, a se collecta esse aiunt et in unum volumen coniecta[3], ut nota et perspicua horum inutilitas omnibus fieret[4]; ea autem, quae ex iisdem antiquis legibus, quae in statu suo permanent, constant[5], hoc est, adprobantur, in aliis sexaginta libris a se esse subiecta[6], studioque eorum, qui universi iuris cognitionem et intelligentiam habere velint, permissa. Iam illa vox *καθυπετάξαμεν* satis, opinor, demonstrat, hos sexaginta libros ei corpori, ubi ea, quae sublata sunt, habentur, fuisse adiunctos, sed ita, ut haec quidem in prima operis parte collocarentur, ac sic denique ea, quae in sexaginta libris habentur, ad finem operis adponerentur. Itaque facile est ad coniiciendum, qualis fuerit tota Basiliani operis ratio, qui tenor, quale editorum consilium. Totam rei legalis perturbationem confusionemque tollere decreverunt, idque ita se consecuturos putaverunt, si, quae inutilia essent, ab iis, quae utilia essent, toto coelo seiungerent, eaque peculiari volumine colligerent. Itaque illa, ut omnibus omnino statim apparerent, in prima operis parte collocaverunt; haec, iuris studiosis providentes, statim sexaginta libris subiecerunt. Haec est nobilis illa Basilii eiusque filiorum

---

1) Praefatio prochiri apud Reitzium in praefatione Harmenopuli p. VIII. *χρεὼν τοῖς φιλοπόνοις ἐγκύπτουσιν ἐν τῷ παρ' ἡμῶν ἀρτίως ἀποκεκαθαρμένῳ τοῦ νόμου πλάτει τὴν τοῦ ζητουμένου γνῶσιν ἀρύσασθαι.* 2) Vide l. l. p. IX. *ἐπειδὴ δὲ ἀνωτέρω ἀνακαθάρσεως τῶν παλαιῶν νόμων ἐμνημονεύσαμεν, εἰδέναι χρὴ* et caet. 3) *εἰδέναι χρή, ὅτι συναγηοχότες ἐν ἑνὶ τεύχει τὰ ἀνῃρημένα πάντα τεθείκαμεν, ὡς ἂν σαφὴς ἡ τούτων ἀργία πᾶσι γνωρίζοιτο.* Vir clariss. *Zachariaeus* l. l. p. 97. not. 60. vocem *τεύχει* in nonnullis codd. mss. deesse notat. Quae lectionis varietas ad nostram rem nihil pertinet. Nam sive *in unum* collecta sint, quae sublata sunt, sive *in unum corpus volumenve* coniecta, idem sententiae tenor manebit integer et inconcussus. Pro *ἀνῃρημένα* in aliis mss. codd. vel *ἀνειμένα* vel *εἰρημένα* legi idem vir praestantissimus l. l. animadvertit. Sed *ἀνῃρημένα* unice verum est. Primum enim hoc ut ita sit, exigit totus sententiarum contextus. Sic enim postea: *τὰ μέντοιγε συνεστῶτα τῶν παλαιῶν νόμων ἐν τῷ οἰκείῳ σχήματι μενόντων.* Numquis autem non videat manifestam fieri hoc loco utriusque rei oppositionem? Et recte quidem *τὰ συνεστῶτα* hoc est, *ea, quae constant*, *τοῖς ἀνῃρημένοις*, hoc est *iis, quae sublata sunt*, opposita habentur; *τοῖς ἀνειμένοις*, hoc est *iis, quae soluta sunt*, vel *τοῖς εἰρημένοις* non item. Deinde *ἀνῃρημένα* si verum sit, caussa reddetur satis idonea, quare utramque corruptelam factam esse arbitremur. Nam ex *ἀνῃρημένα* propter similem littera „*η*“ et „*ει*“ pronuntiandi rationem facile *εἰρημένα* exiit. Vox *ἀνειμένα* ex eodem fonte prodiisse videtur, cum vel litteras *ἀν* retineat. 4) *Zachariaeus* l. l. p. 86. not. 43. haec verba sic interpretatur: *Der Kaiser Basilius und seine Söhne haben sogar der Gesetzgebung der 3 vorhergehenden Jahrhund. ausdrücklich alle Gültigkeit genommen.* Sed hoc, quemadmodum ex istis verbis effici possit, mihi non constat. Ipsi imperatores hoc dicunt, *ea, quae sublata sint, in unum a se congesta esse*; illud autem plane non designant, quid sublatum sit, quid non. Neque vero illud hoc loco demonstratur, sintne haec ab ipsis sublata, an ab aliis, an denique consuetudine oblitterata. 5) *τὰ μέντοιγε συνεστῶτα τῶν παλαιῶν νόμων ἐν τῷ οἰκείῳ σχήματι μενόντων ἐν ἑτέραις ἑξήκοντα βίβλοις καθυπετάξαμεν.* *Zachariaeus* l. l. p. 97. not. 60. in quibusdam codd. mss. notat esse *μένοντα* pro *μενόντων* et *ἑτέροις ἑξήκοντα τίτλοις* pro *ἑτέραις ἑξήκοντα βίβλοις.* Ad nostram disputandi rationem non ita multum interest, utrum *μένοντα* an *μενόντων* legas. *Μένοντα* enim ad *συνεστῶτα* pertinebit, eamque sententiam expressit Reitzius hoc modo: *quae vero sunt ex iisdem antiquis legibus adprobata, haec eodem ac suo habitu conservata et retenta, aliis sexaginta libris mandavimus.* Sin *μενόντων* praeferas, ea exibit sententia, quam in contextu posuimus. Nam verba *τῶν παλαιῶν νόμων — μενόντων* pro genitivis absolutis haberi nequeunt, cum alioquin nec *τὰ συνεστῶτα*, quo referatur, sit habiturum, nec satis procedat sententia dicentis, *partem ex veteribus legibus sublatam esse, et nihilominus ipsas leges in suo statu permanere.* De *τίτλοις* res dubia non est. In antiquissimis, quos ego viderim, codd. mss. *βίβλοις* satis clare scriptum est, neque constat de ullo legum opere, quod sexaginta titulis constans iis temporibus prodierit, nec denique sexaginta titulorum, qui breviores esse solent, series operi convenit, quod *τὸ πλάτος τῶν νόμων* statim postea nuncupatur, paulloque antea *τὸ ἀποκεκαθαρμένον τοῦ νόμου πλάτος* vocatur. Contra ea, unde haec lectionis varietas originem habuerit, facile est ad coniiciendum. Solent enim utraeque res notis scribi, hoc est *βι.* vel *τι.* Itaque non dubito, quia ut saepe alias, *τίτλοι* ex male intellecta nota *βίβλων* prodierit. 6) Reitzius hunc locum non satis diligenter transtulit: *aliis sexaginta libris mandavimus.*

ἀνακάθαρσις τῶν παλαιῶν νόμων, quae quam non absurde hoc nominis adepta sit, ex his, quae diximus, satis constat. — Sequitur altera huius disputationis pars, hoc est, ut hoc Basiliani prochiri loco illud, unde nostra Basilica prodierint, opus designari demonstremus. Quae quidem disputatio, cum certis indubitatisque veterum scriptorum testimoniis deficiamur, ad probabilitatis rationem videtur redire tota. Ac primum quidem, cum plures Basilicorum editiones fuisse supra dictum sit, constet autem etiam Leonis editionem Basilicorum fuisse ultimam, denique ante Basilii tempora *ἀνακάθαρσιν* nemo quisquam cogitaverit: consequens erit, ut huius operis originem vel ad ipsum Leonem vel ad Basilium, eius patrem, referamus. Cumque nostra Basilica apud Theodorum Balsamonem *ἀνακαθάρσεως* atque etiam *ἀνακαθάρσεως τῶν νόμων* nomine veniant, eodem autem dicendi genere et Constantinus Porphyrogenneta[1]) et ipse adeo Basilius[2]) in vasto suo legum corpore designando usi esse reperiantur: numquis non videat, inter utrumque opus maximam intercedere similitudinem et quasi quandam cognationem? Accedit, quod secundae partis, quae corporis Basiliani est, idem numerus librorum habeatur, qui est et nostrorum Basilicorum. Nam et ipse Basilius sexaginta libris[3]) eam constitisse auctor est, et, quotquot sunt historiae iuris scriptores, eundem librorum numerum in Leonis Basilicis fuisse adfirmant. Neque illud tacito praetereundum est, quod, quae in Leonis corpore inveniatur *τευχῶν* distributio, simili modo in Basiliano opere fuisse videatur[4]) Porro in Novella Leonis 1.[5]) legum corpus commemoratur, in quo elaborando et Basilius et Leo operam posuerint suam, sed diversis temporibus. Quo loco cum certum sit et indubitatum Basilica designari[6]), numquid aliud significatur, nisi hoc, ei, quod Basilius confecerit, legum corpori ad Basilica Leonis maximam fuisse quasi quandam affinitatem? Sive igitur haec Leonis verba ad ipsam Basilii *ἀνακάθαρσιν* antiquarum legum referas, sive ad secundum Basilii opus, quod quadraginta libris constat, pertinere iubeas, illud negari non poterit, legum corpus quoddam, quod ad Basilicorum similitudinem vel maxime accesserit, Basilio auctore confectum fuisse. Neque vero illud coniecturae meae obstabit, quod Basilicorum confectionem Leoni tribuendam esse Graeci iuris historiae scriptores consentiant ad unum omnes. Nam et aliud sunt Basilica, aliud Basilii *ἀνακάθαρσις*, quae Basilicis promulgatis satis mature oblivioni videtur esse tradita; et prooemio Leonis Philosophi, quod Basilicis praemittitur, inducti videntur esse Graeculi scriptores, ut Basilio nullas plane partes in Basilicis conficiendis reliquerint. Nimirum illud non cogitarunt, hoc ipsum Leonis prooemium non esse, nisi latioris alicuius constitutionis, quae Leoni debeatur,

---

1) In vita Basilii cap. 33. *εὑρὼν δὲ καὶ τοὺς πολιτικοὺς νόμους πολλὴν ἀσάφειαν καὶ σύγχυσιν ἔχοντας διὰ τὴν ἀγαθῶν, ὥσπερ καὶ πονηρῶν, συναναστροφήν, λέγω δὴ τὴν ἀνῃρημένων καὶ πολιτευομένων ἀδιάκριτον καὶ κοινὴν ἀναγραφήν, καὶ τούτοις κατὰ τὸ προσῆκον καὶ ἐνδεχόμενον προσφόρως ἐπηνορθώσατο, τὴν τῶν ἀνῃρημένων ἀχρηστίαν περιελὼν καὶ τῶν κυρίων ἀνακαθάρας τὸ πλῆθος, καί, ὥσπερ ἐν συνόψει, ἐν κεφαλαίοις, διὰ τὸ εὐμνημόνευτον, τὴν προτέραν ἀπειρίαν περιλαβών.* Hoc loco Basilius rei legalis statum *emendasse* dicitur tribus modis, et legum sublatarum non usum detrahendo, et legum validarum multitudinem repurgando, et denique, quasi quodam compendio, capitibus anteriorem legum multitudinem comprehendendo. Quae res cum ex Constantini verbis sit manifesta, non intelligo, quemadmodum V. Clar. *Zachariaeus* l. l. p. 96. not. 59. dicere potuerit, hoc loco de prochiro Basiliano agi. Quodsi de eo, quod tertio loco posuimus, sermo sit, non admodum repugnabo; sin de reliquis quoque, quae supra relata sunt, haec coniectura ipsis Constantini verbis evertetur. Certe illud vel ex dicendi genere satis constabit, verbis *τὴν τῶν ἀνῃρημένων ἀχρηστίαν περιελὼν* *anteriorem Basilianae ἀνακαθάρσεως partem* designari; iis autem, quae sequuntur *καὶ τῶν κυρίων ἀνακαθάρας τὸ πλῆθος*, *posteriorem*. 2) In praefatione prochiri l. l. *ἐν τῷ παρ' ἡμῶν ἀρτίως ἀποκεκαθαρμένῳ τοῦ νόμου πλάτει.* Et paullo post: *ἐπειδὴ δὲ ἀνωτέρω ἀνακαθάρσεως τῶν παλαιῶν νόμων ἐμνημονεύσαμεν.* 3) *Zachariaeus* l. l. p. 101. not. 65. verbis *ἐν ἑτέραις ἑξήκοντα βίβλοις*, quae ex praefatione prochiri hausta sunt, *sexaginta volumina* designari posse confecit. Sed, quod pace viri clarissimi dixerim, *ἡ βίβλος*, ubi *τῷ τεύχει*, hoc est *volumini*, verbis disertis opposita habetur, *volumen* esse nequit. Id ita esse ut nobis persuadeamus, logicae artis et disciplinae leges iubent. Accedit, quod *τεῦχος* et *βιβλίον* et aliis locis opposita habentur, velut apud Attaliatam in iure Gr. Rom. tom. II. p. 2. et apud Blastarem in Beveregiani Synodici tom. II. 4) Praef. prochiri p. IX. *ὅτι συναγηοχότες ἐν ἑνὶ τεύχει τὰ ἀνῃρημένα πάντα.* 5) *τούτων οὖν ἡμῖν οὕτω διῳκημένων, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς ἔπειτα ἅπαντα χρόνον ἅπασιν — ἄρχουσιν καὶ δικασταῖς ἐντελλόμεθα, τοὺς μέν, ὅσοι νόμοι παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν τοῦ νομίμου ἐδάφους τὴν ἀπαλλοτρίωσιν κατεψηφίσθησαν, τούτους ἀχρήστους ἡγουμένους ἐᾶν ἐρρίφθαι· κατὰ δὲ τοὺς λοιποὺς ἐγγράφους τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς μικρῷ πρόσθεν παρὰ τοῦ ἀειμνήστου πατρὸς ἡμῶν, νῦν δὲ παρ' ἡμῶν ἐγκεκριμένους ἢ τεθεσπισμένους ταῖς δίκαις βραβεύειν τὰς διαλύσεις.* Basiliani operis secundam partem designat. 6) Vide meas iuris Graeco-Romani observationes p. 28—33.

minutam aliquam particulam. Qua constitutione cum idem imperator totius operis historiam tetigisse videatur, Graeci scriptores, praetermissis his, quae minus utilia viderentur esse, Basilicorum operi haec paucula praeposuere. — Sequitur tertia huius disputationis pars, ut, quemadmodum nostra Basilica ex Basilii opere prodierint, paucis significemus. Ipse Basilius auctor est in epanagoges praefatione, quadraginta legum libros paullo ante a se esse promulgatos. Non dubito, quin haec ad *ἀνακάθαρσιν* sint referenda. Fere enim iisdem verbis utitur, quibus et in prochiri praefatione [1]. Iam cum epanagogen serius, quam prochirum promulgatam esse inter viros doctos constet, in prochiri autem praefatione *ἀνακάθαρσις* iam confecta esse dicatur [2], denique epanagoges praefatio quadraginta libros (*τῆς ἀνακαθάρσεως*) iuris publici factos esse disertis verbis prodat [3]: satis, opinor, constabit, aut utrumque locum, quod *Zachariaeus* [4] voluit, secum pugnare, aut *ἀνακαθάρσεως* repetitam praelectionem ab ipso Basilio fuisse confectam. In quo hoc imperator videtur esse secutus, ut, veteris *ἀνακαθάρσεως* illa parte, quae inutilia haberet, plane abiecta, haec, quae in usu essent, sola iuris publici faceret [5]. Hinc Basilicorum nostrorum origo. Opus a patre coeptum Leo filius perfecit, reliquos viginti libros, ut videtur, adiiciendo. De hac secunda *ἀνακαθάρσεως* editione disertis verbis loquuntur et *Iohannes Scillitzes* et *Cedrenus* [6], quorum testimonia, quare a *Zachariaeo* [7] refutentur, caussa omnino non est. Hinc factum, ut *ἀνακαθάρσεως* nomen Basilica retinuerint; hinc factum, ut *τῆς ἑξηκονταβίβλου* nomen habuerint [8]; hinc factum, ut Leoni attribuerentur; hinc factum, ut Basilica et ipsa fuisse repurgata Theodorus Balsamon auctor sit [9]; hinc factum, ut ultima Basilicorum recensio *ἡ τελευταία ἀνακάθαρσις τῶν νόμων* ab eodem vocetur; hinc factum, ut imperator Leo huius libri confectionem in Novella 1. et sibi et patri attribuerit; hinc factum, ut idem imperator in Basilicorum prooemio numero plurali usus sit [10]. Quae coniectura si non displiceat, quemadmodum Leo in Basilicorum prooemio *τῆς ἑξηκονταβίβλου* compilationem patri sibique attribuere potuerit, satis apparebit.

Ex libro Athanasiano tit. 7. const. 2. Basilicorum lib. 9. tit. 2. thema 2. ed. Heimbachi tom. I. p. 447. derivatum est. Incip. *οὐ μόνον ὁ πρωτότυπος*. Desin. *αὐτοῖς ὑπουργούσης τῆς τάξεως*.

De scholiis Basilicorum diversa ratio est. Cum enim in contextu Basilicorum genuina Novellarum Iustinianarum verba relata sint, in scholiis *τῆς ἑξηκονταβίβλου* *Theodori Hermopolitani, Athanasii Scholastici, Philoxeni* fragmenta quasi cuiusdam interpretationis loco collocata reperiuntur. *Theodori* autem Basilicorum architecti primas esse voluerunt partes. Itaque factum est, ut et eius libri maximus fuerit usus in Basilicorum scholiis componendis ordinandisque, et fragmenta ex eo Novellarum corpore desumta semper ubique primo quaeque loco posita cernantur, si qua de caussa acciderit, ut ad eundem eiusdem Novellae locum et explicandum et illustrandum alii quoque Novellarum interpretes adhiberentur. Hoc tamen satis raro factum videmus, et ita quidem, si quae veterum interpretum appareret de eadem Novella interpretanda dissensio. Ex Athanasiano opere hi scholiorum loci deducti sunt:

---

1) Sic enim habent apud Wittium l. l. p. 80.: *καὶ πρῶτον μὲν τὰ ἐν πλάτει τῶν νόμων κείμενα ἅπαντα ἀνακαθαρίσασα.* Praefatio prochiri p. VIII. *ἐν τῷ παρ' ἡμῶν ἀρτίως ἀποκεκαθαρμένῳ τοῦ νόμου πλάτει*, et p. IX. *τὴν μάθησιν καὶ γνῶσιν τοῦ πλάτους τοῦ νόμου.* 2) Nam l. l. p. VIII. iuris studiosi ad *τὸ ἀρτίως παρ' ἡμῶν ἀποκεκαθαρμένον τοῦ νόμου πλάτος* remittuntur, et p. 9. *εἰδέναι χρή, ὅτι συναγηοχότες—τεθείκαμεν, τὰ μέντοιγε συνεστῶτα — καθυπετάξαμεν.* 3) L. l. p. 80. *ἀνακαθαρίσασα, ἐν τεσσαράκοντα βίβλοις — ἐκέρασε.* 4) In libro *αἱ ῥοπαὶ* p. 100. 5) Nam de prima *ἀνακαθάρσεως* parte in epanagoges praefatione sermo non est. 6) Vide fratrem de Basilicis p. 5. 7) L. l. p. 96. not. 59. 8) Neque enim verisimile est, hoc nominis Basilicis futurum fuisse, si duo fuissent sexaginta librorum, eaque diversa iuris corpora. Vide fratrem de Basilicis p. 7. et 19. 9) *Basilicorum* nomine designatur id, quod Germanice dicimus „*das kaiserliche Gesetzbuch*". Vide Tannebergium ad Psellum de Iustiniani Novellis p. 9. Neque statim ab initio hoc nomen legum corpori inditum videtur esse. 10) Cum hoc prooemium supra observaverim non esse, nisi latioris alicuius constitutionis particulam, quid mirum, si Leonem in iis, quae praetermissa sunt, de suis patrisque de Basilicis meritis verba fecisse statuamus? cum praesertim Nov. 1. idem ab eodem factum esse videamus. Iam, quod l. l. *τῇ βασιλείᾳ ἡμῶν, ἡμεῖς σωματοποιησάμενοι συνεκεφαλαιώσαμεν — παρέχομεν* dicuntur, haec et ex sola imperatoris persona explicari possunt. Contra, si ante haec: *Ἰουστινιανῷ τῷ βασιλέων περιωνύμῳ* et patrem et filium nominatos esse statuamus, recte pluralis numerus ad utrumque referetur. Siquidem tertia singularis numeri persona cum prima coniuncta in primam pluralis numeri personam ex legibus grammaticorum transeunt.

Schol. *i.* ad Basil. lib. 21. tit. 1. them. 45. tom. II. ed. Fabroti p. 585. Incip. *ὁ τρίτον παραγαγὼν μάρτυρας μετὰ τὸ ἐκλαβεῖν.* Desin. *καὶ χωρὶς τινος περινοίας αἰτεῖ τοῦτο γενέσθαι.* Haec sunt Athanasii tit. 5. const. 5. Apud Fabrotum *Θεοδώρου* nomen ei scholio praefixum est. Illud scholium autem, cui *Ἀθανασίου* nomen adiectum est l. l. p. 585. D., magis est, ut *Theodori Hermopolitani* esse arbitremur. Vide notam ad Iustiniani Nov. 90. cap. 4. ex edit. *Theodori Hermopolitani.* Atque adeo probabile est, hunc Fabroti errorem ex male transpositis singulis singulorum interpretum fragmentis esse ortum.

Schol. *k.* ad Basil. lib. 21. tit. 1. them. 45. tom. II. p. 586. Incip. *ὁ ἅπαξ ἢ δὶς παραγαγὼν μάρτυρας καὶ ἀποταξάμενος.* Desin. *δύναται παραγωγὴν μαρτύρων ποιεῖν.* Haec deducta sunt ex Athanasii tit. 5. const. 5. *Athanasii* nomen additum non est.

Schol. *n.* ad Basil. lib. 21. tit. 1. them 45. tom. II. p. 586. Incip. *εἰ ὡς δοῦλος διαβάλλεται.* Desin. *πρότερον συστῇ ἡ ἐλευθερία.* Sunt Athanasii tit. 5. const. 5. Iureconsulti nomen in Basilicis adiectum est. De hac eadem Nov. 90. cap. 6. interpretatione exstat scholium *Nomophylacis* l. l. p. 587., ubi Athanasius laudatur litt. A. lin. 5., litt. B. lin. 8. et 10.

Schol. *e.* ad Basil. lib. 22. tit. 2. them. 1. tom. III. p. 94. Incip. *οἱ τοῦ Βυζαντίου συμβολαιογράφοι.* Desin. *ἐν αὐταῖς τῶν τοιούτων χαρτῶν.* Haec habent aliquam similitudinem iis, quae habentur in Athanasii tit. 14. const. 1.; ad verbum autem cum his sane non conveniunt. Itaque existimandum est, aut codicem Basilicorum hoc loco hiasse, Fabrotumque, lacunae ratione non habita, quae Athanasii non sunt, Athanasio tribuisse, aut dicendum erit, hunc Basilicorum locum documento esse, quam non integer ex Codice Parisiensi ad posteritatem pervenerit noster Athanasii liber, verum aliquam partem mutilatus, ac nescio, qua manu contractus.

Schol. *n.* ad Basilicorum lib. 23. tit. 1. them. 76. ed. Fabroti tom. III. p. 360., quod *Nomophylacis* esse perhibetur, haec habet: *καὶ δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι, κἂν ἐγγέγραπται τοῖς γαμικοῖς συμβολαίοις, ὅτι ἐδόθη ἡ προῖξ, μὴ γέγονε δὲ ἀποληπτικὴ ἰδιαζόντως παριστῶσα τὸν ἄνδρα τὴν προῖκα λαβεῖν, οὐδὲν ἧττον ἀντιτιθέναι δύναται τὴν ἀναργυρίαν τῇ μὴ ἀπαριθμήσει προικὸς κατὰ τὴν ρ΄. νεαράν. οὕτω γὰρ λέγοντες οὔτε τῷ Ἀθανασίῳ ἐναντιωθησόμεθα ἐν διαφόροις διατάξεσιν ἐξηγησαμένου* (leg. *ἐξηγησαμένῳ*) *μὴ ὠφελεῖσθαι τὴν γυναῖκα ἐκ τοῦ περιέχεσθαι τῷ γαμικῷ συμβολαίῳ δοθῆναι τὴν προῖκα, εἰ μὴ καὶ τὴν ἀρίθμησιν δείξει, οὔτε τὸ Ἑρμοπολίτῃ Θεοδόρῳ* (leg. *τῷ Ἑρμουπολίτῃ*) *Θεοδώρῳ).* Ubi, quae facta est Novellae 100. mentio et *Athanasii Theodori*que *Hermopolitani* oppositio, satis ostendunt, de commentario, quem *Athanasius* de Iustiniani Novellis composuit, sermonem esse. Verumtamen nescio, quo casu factum est, ut has *διαφόρους διατάξεις* reperire non potuerim. Nisi forte existumas, haec de tit. 10. constitut. 9. aliarumque similium legum sententia a Nomophylace deducta esse atque derivata. — Est etiam spurium Basilicorum fragmentum, quod ex Athanasio ductum videatur esse. In libri 52. enim titulo 1. restituendo Fabrotus tom. VI. p. 641. iureconsulti Graeci fragmentum posuit. Incipit *ὁ δανειστὴς μισθώσας.* Desinit *σωματικῶς αὐτὸν τιμωρηθῆναι.* In synopsi Basilicorum p. 443—448. ed. Leunclavi non reperitur, est autem apud Harmenopulum *προχ.* lib. 3. tit. 5. §. 66., ex quo multa quoque et alia Fabrotus derivavit [1]). Harmenopuli locus ex Athanasii tit. 4. const. 22. deductus est et tit. 15. parat. §. 2., ubi vide Codicis X. scripturam.

Contra ea neque in *Pseudo-Eustathii περὶ ῥοπῶν* libro primae secundaeve editionis[2]), neque in his epanagoges a *Basilio, Leone, Alexandro* confectae titulis, qui apud *Leunclavium* in Jure Graeco-Romano tom. II. p. 83—100. typis exscripti sunt[3]), nec denique in anonymi scriptoris *δὲ ἀκτιονίβους*, quem anno 1830. ipse edidi, libello Athanasiani corporis usum fuisse ullum animadverti. Item in reliquis iuris Graeci fontibus, qui post ea tempora prodierunt, componendis, nullus aut certe perexiguus Athanasiani operis fuit usus: *Michaelis Attaliatae* dico *ποίημα νομικόν*, Michaelis *Pselli synopsin* iambis politicis conscriptam et reliqua. Atque Attaliatam quidem satis constat sua fere omnia ex Basilicis deduxisse[4]). A Psello autem, etsi satis constat mul-

---

1) Vide Fabroti praefationem ante Basilicorum editionem positam tom. I. p. 2. et ipsa Basilica tom. IV. p. 789. 2) Vide Bieneri librum: *Die Geschichte der Novellen* p. 124. 125. 3) Vide Bieneri librum: *Beiträge zur Revision des Justinianischen Codex* p. 224. seq. 4) Vide observationes meas iuris Graeco-Romani p. 21—24.

tum operae in Novellis Iustiniani et cognoscendis et illustrandis impensum[1]), tamen magis est, ut CLXVIII Novellarum corpus usurpatum esse credamus solum, Athanasianum corpus non item. Id quod ex constanti eius scriptoris Novellas Iustiniani ad CLXVIII ordinem laudandi ratione satis liquet. Restat unum *Harmenopuli* πρόχειρον τῶν νόμων, de quo aliquid hoc loco dicendum sit. Etsi non desunt, quae ex Athanasio derivasse videatur[2]), tamen parum credibile est, haec ex puri puti iuris Iustiniani fontibus deducta esse, quos ne tractasse quidem videatur, cum praesertim in προθεωρίᾳ[3]), ubi satis diligenter iuris auctores enumeravit, quibus in compilando libro suo fuerit usus, eius rei mentionem non fecerit.

Dictum est de iure Graecorum civili. Nunc dicendum est de iure canonico. Qua in re recte ordineque tractanda eandem rationem sequemur, quam in iure civili; itaque, si qui iuris ecclesiastici libri reperiantur, in quibus conficiendis aliquis videatur fuisse operis Athanasiani usus, singulos suo quemque ordine proponemus.

I. *Pseudo-Balsamonis*

συναγωγὴ τῶν εἰρημένων ἐν τῷ κώδικι καὶ τοῖς διγέστοις καὶ νεαραῖς διατάξεσιν.

Edita est Graece a *Carolo Annibale Fabroto* in Iustelli et Voëlli bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 1223—1376., cum iam antea ab *Iohanne Leunclavio* versio eius libri Latina iuris publici facta fuisset. De huius corporis compilatione, codicibus manuscriptis et historia tam apud iurisconsultos Graecos quam apud recentiores praeclare disseruit V. Ill. *Bienerus*[4]), ut nihil supra. Nec spernenda sunt, quae V. Ill. *Witte*[5]) de suo addidit doctae, mehercule, et laboriosae *Bieneri* disputationi. Quare duo viri insignes effecerunt, ut, praetermissis his, quae apud illos melius leguntur, pauca dicam, si quid sit, quod Bienerianae et Wittianae doctrinae de meo adiiciendum esse videatur.

In plerisque, quos equidem viderim (vidi autem plus decem), codicibus manuscriptis, quibus hoc legum corpus ad posteritatem transmissum est, constitutiones ab imperatore *Heraclio* latae partem eius corporis efficiunt. Non tamen desunt, ut opinor, caussae satis idoneae, quare eas constitutiones ab initio ab eo corpore abfuisse existimemus, contra quam censuit Bienerus in historia Novellarum p. 183. Ac primum quidem ad Novellas *Iustiniani Iustinique* contractas parum verisimile est adiectas esse *Heraclii* constitutiones integras, quales nunc in omnibus exemplaribus habentur. Illud quoque mirum est, quod, cum *Iustiniani Iustinique* constitutiones quasdam videamus in nostro corpore esse receptas, si Heraclii constitutiones ab initio additas esse arbitremur, ibidem deesse videantur eae, quas *Iustinus* de re ecclesiastica tulerit leges, sed quae in Athanasiano libro receptae non sint; item imperatorum *Tiberii*, *Mauricii*, *Phocae*, quos tamen constet ante Heracliana tempora imperium tenuisse. An vero existimas, ab *Iustiniano*, *Iustino*, *Heraclio* de rebus ad ecclesiam spectantibus permultas promulgatas esse constitutiones; *a Tiberio, Mauricio, Phoca* non item? Incredibile prorsus! Neque illud mihi placet, in Heraclii constitutionibus digerendis ne chronologicum quidem ordinem fuisse servatum. Cum enim ea, quae primo loco posita est, imperatoris Heraclii anno 19. data sit; ea autem, quae tertio, eodem anno emissa, quid illud, quod ea, quae secundo loco collocata reperitur, Calendas Maias indictionis XV. praeferat, hoc est annum imperatoris Heraclii duodevicesimum? Accedit, quod ipse libri titulus spuriam esse Heraclianarum legum appendicem satis significet. Est autem teste Fabroto in bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 1232. hic: *συναγωγὴ τῶν εἰρημένων ἐν τῷ κώδικι καὶ τοῖς διγέστοις καὶ νεαραῖς διατάξεσιν περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν καὶ μοναχῶν καὶ πραγμάτων εὐαγῶν, ἔτι δὲ καὶ Ἰουδαίων καὶ αἱρετικῶν.* Ex hac dicendi forma *ἔτι δὲ καὶ Ἰουδαίων καὶ αἱρετι-*

---

1) Vide synopsin legum ed. Bosquetti vers. 365 — 457. et libellum de Novellis Iustiniani ed. Bergeri p. 9 — 21.
2) Velut lib. III. tit. 5. §. 66. Vide notam ad Athanasii tit. 15. parat. §. 2. 3) Ed. Reitzi p. 6 — 7. 4) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 179 — 194. et in libro: *Beiträge zur Revision des Justinianischen Codex p. 26.—29. et p. 37. seq.* 5) In libro: *Die leges restitutae des Iustinianischen Codex* p. 24 — 30.

κῶν satis constat, de Iudaeis et haereticis ad finem operis actum fuisse. Atqui lib. 3. titulus 3. hic est: *περὶ αἱρετικῶν καὶ Ἰουδαίων καὶ Σαμαρειτῶν.* Ergo constitutiones Heraclianae post ea positae, ubi de haereticis Iudaeisque sermo non est, a genuina eius opusculi forma plane abfuerunt. Porro *Photius*, sive quisquis is est, qui nomocanonem 14 titulorum compilavit, qui nostro legum corpore saepe multumque usus sit, in laudando tertio eius corporis libro semper ubique hac dicendi ratione usus est: *ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν νεαρῶν.* Atque idem tit. 1. cap. 30. in bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 850. haec habet: *ἀπὸ τύπου δεσπότου Ἡρακλείου ὡρίσθησαν ἐν τῇ αὐτῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ πρεσβύτεροι π'., διάκονοι σν'., διακόνισσαι μ'., ὑποδιάκονοι ο'., ἀναγνῶσται ρξ'., ψάλται κε.', θυρωροὶ οε'.* Ut proinde satis appareat libro Novellarum, qui l. l. lin. 12. disertis verbis Heraclianae formae oppositus est, de eius scriptoris sententia *Iustiniani Iustinique* Novellas, quae ex *Athanasiano* opere depromtae sunt, significari, *Heraclii* constitutiones ad eum librum adiectas non item. Iam, cum ipse *συναγωγῆς* titulus Codicem, Digesta, Novellas praeferat, consequens est, ut neque a nostri corporis compilatore *Heraclii* formas ad eum librum adiectas esse credamus, neque Photium, sive quis alius est, quid de ea re iudicandum esset, ignorasse. Quid, quod in codice Graeco, qui inter bibliothecae Taurinensis libros hoc signo B. III. 22. signatus habetur[1]), ubi hoc *Pseudo-Balsamonis* corpus constitutionum ecclesiasticarum inde a fol. 94. A. usque ad codicis finem refertur, p. 212. A. haec leguntur: *αἱρετικὸς οὐ χρήσεται τῇ βοηθείᾳ τῆς διατάξεως τῆς τὰ αὐτῆς ἀναϲϲαℏϲοϥνιαϝιϲα διατυπούσης* (sunt eadem, quae apud Iustellum in bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 1361. ex libri 3. tituli 3. paratitlis habentur), postque ea paginae unius et dimidiae spatium vacuum habetur; fol. 213. A. incipit *νόμος βεβαιῶν τοῖς ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις κ. τ. λ.* Est Heraclii const. 1. Postea sequuntur haec: *περὶ τοῦ ὡρισμένον εἶναι τὸν ἀριθμὸν τῶν κληρικῶν.* Est Heraclii constit. 2. Denique posita est tertia Heraclii Novella lex, tituli expers, cuius initium est *καὶ τὰ καλῶς τοῖς ἀνθρώποις κ. τ. λ.* Quarta eiusdem imperatoris constitutio in eo, de quo agitur, codice plane omissa est. Quae quidem manifesto argumento sunt, in eo exemplari, unde hic codex ductus est, Heraclii constitutiones pro eius, de quo sermo est, libri particula non fuisse habitas. Denique eius rei confirmandae caussa hoc loco proponam codicis Monacensis, qui inter Graecos Regiae bibliothecae codices numero 380. signatus est[2]), *πίνακα*, ubi formas Heraclianas a reliquis huius compilationis partibus ita videmus esse disiunctas et avulsas, ut ea, quam supra posui, coniectura omni ex parte confirmetur. Sic autem fol. 4. B.

ϥη'. ἴσον θείου νόμου.

Ἕτερος πίναξ νόμου τοῦ βασιλ' (leg. *βασιλέως*) *Ἰουστινιανοῦ, ἔχων τίτλους ιγ'. σὺν τῶν παρατίτλων* (sic).

ϥθ'. συναγωγὴ τῶν εἰρημένων τίτλων καὶ παρατίτλων ἐν τοῖς κώδιξι καὶ τοῖς διγέστοις καὶ ταῖς διατάξεσι τῶν νεαρῶν.

ρ'. ἑτέρα συναγωγὴ τῶν σποράδην ἐν τοῖς διγέστοις κειμένων περὶ ἱερῶν τόπων τὲ καὶ πραγμάτων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς γινομένων, ἔτι δὲ καὶ Ἰουδαίων καὶ θυσι~ (leg. *θυσιῶν*) *καὶ τῶν ἐπαγόντων τινὰς πρὸς* (Cod. *προς*) *ἀπηγορευμένην θρησκείαν καὶ περὶ ἀποτροφῆς παίδων, γερόντων καὶ ἀσθενῶν.*

ρα'. ἕτερος πίναξ τῶν ὑποτιτλώσεων Ἀθανασίου σχολαστικοῦ ἐκ τῶν μετὰ τὸν κώδικα νεαρῶν διατάξεων ἐν τρισὶ τίτλοις διῃρημένος, καὶ τὰ ὑποκείμενα καθεξῆς κεφάλαια τῶν νομίμων τῶν εἰρημένων τίτλων καὶ παρατίτλων.

ρβ'. νόμος βεβαιῶν τῶν ὁσιωτάτων ἐπισκόπων (sic) (leg. *τοῖς ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις*) *καὶ τοῖς θεοφιλεστάτοις κληρικοῖς καὶ μονάζουσι περὶ* (leg. *παρὰ*) *τῶν προβεβασιλευκότων αὐτοῖς δεδωρημένα περὶ τοῦ μὴ ἐνάγεσθαι χρηματικ~* (leg. *χρηματικῶς*) *τὲ καὶ ἐγκληματικῶς προτεθεὶς* (sic) *ἐκ καινῆς, ὥςε μηδεμίαν* (Cod. *μὴ δὲ μίαν*) *πάροδον κατ' αὐτῶν ἔχειν πολιτικοὺς ἢ στρατιωτικοὺς ἄρχοντας*[3]).

ρδ'. περὶ τοῦ ὡρισμένον εἶναι τὸν ἀριθμὸν τῶν κληρικῶν τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας

---

1) Vide Pasini catalogum bibliothecae Taurinensis tom. I. p. 96. 2) Vide Hardti catalogum Monacensis bibliothecae tom. IV. p. 170. seq. 3) Hoc loco deest numerus.

Κωνσταντινουπ̄ (leg. *Κωνσταντινουπόλεως*) *καὶ τῆς ἁΓ θ̄κου* (leg. *ἁγίας θεοτόκου*) *ἐν Βλαχέρναις τιμωμένης. ἔτι μὴν καὶ τῶν ἐν τοῖς ὀφφικίοις ἐξυπηρετουμένων τῇ τε εἰρημένῃ μεγάλῃ ἐκκλ̄ῆ* (leg. *ἐκκλησίᾳ*) *καὶ τῷ ἁγιωτάτῳ πριάρχῃ* (leg. *πατριάρχῃ*) *Ἡρακλείου βασιλέως πρὸς τὸν ἁγιώτ̄ πατριαρχ Κωνςατ̄* (leg. *ἁγιώτατον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως*) *Σέργιον.*

ρδ'. *ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Σεργίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρ̄ επι* (sic) *Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.*

ρε'. *περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι τινὰ σχῆμα περιβεβλημένον ἱερατικὸν οἱουδήπ̄ο* (leg. *οἱουδήποτε*) *βαθμοῦ ἢ τάγματος ὄντα ἐξ ἑτερ..* (desunt aliqua bibliopegi vitio; leg. *ἑτέρας*) *πόλεως ἢ κώμης ἢ ἑτέρου τὸ σύνολον* (adde *τόπου*) *τῇ βασιλίδι τὸν* (dele *τόν*) *ταύτῃ περιγινόμενον π̄* (leg. *παραγινόμενον πόλει*) *ἔν τινι τῶν αὐτῆς ἐκκλησιῶν ἢ τῆς ἐνορίας αὐτ̄* (leg. *αὐτῆς*) *χωρὶς δοκιμασίας καὶ ἐπιτάγματος τοῦ τὸν ἀποστολικὸν ταύτης διέποντος θρόνον οἰκουμ̄ πριάρχου* (leg. *οἰκουμενικοῦ πατριάρχου*) *καταπέμπεσ̄* (leg. *καταπέμπεσθαι*) *εἴτε ἐκ τῶν θείων οἴκων εἴτε ἐκ τοῦ εὐαγοῦς ὀρφανοτροφείου ἢ ξενώνων ἢ μοναστηρίων ἢ ἑτέρου τινὸς τοιούτου οἴκου, μήτε μὴν ἐν δύο ἐκκλησίαις κληρικὸν καθ' οἱονδήποτε τάττεσθαι τρόπον.*

ρς'. *διάταξις περιέχουσα κεφάλαια διαφόρων ὑποθέσεων Νικολάου πατριάρχου τοῦ παλαιοῦ περὶ τοῦ τὰς πατριαρχικὰς ἐπιστολὰς ἀμισθὶ δίδοσθαι τοῖς αἰτοῦσιν, ὡς γέγραπται ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ* (leg. *χαρτοφυλακείῳ*).

ρζ'. *τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς κατὰ τὴν καθέδραν τάξεως τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων, καθὼς ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ* (leg. *χαρτοφυλακείῳ*) *νῦν ἀναγράφονται* et reliqua.

Is *πίναξ* ex antiquo quodam codice manuscripto videtur esse haustus, quod vel ex facta *Athanasii* mentione satis constabit. Iam cum certum sit et indubitatum, imperatoris *Heraclii* constitutiones hoc loco a reliquis nostri corporis partibus ita esse separatas seiunctasque, ut nihil supra: neque illud dubitandum videtur, has ab initio in nostra legum collectione non fuisse collocatas. Quamquam illud negari non potest, temporibus *Heraclii* adiectas videri.

De aetate nostri libri iudicaturo mihi longe aliud placet, atque Bienero[1]) visum est. Is ad ultimos imperatoris *Heraclii* annos eius corporis compilatorem advixisse censuit, non aliam ob caussam, quam ob Novellarum Heraclianarum ad eum librum adiectionem. Quod si vir doctissimus hoc opinionis suae argumentum et quasi quoddam fundamentum eripi sibi patiatur, non dubito, quin et ipse pro eo, quo est animi candore, nostri libri origines ad ultima imperatoris *Iustini* tempora sit relaturus. Primus enim liber constat tredecim titulis Iustiniani Codicis repetitae praelectionis, secundus habet locos ex Digestis et Institutionibus selectos, tertius ex Novellis *Iustiniani Iustinique*[2]) conflatus est, hoc est, ex *Athanasio* in nostrum legum corpus translatus. Numquis autem existumet, posteriorum iuris civilis fontium rationem a nostro scriptore habitam non esse, si ad ea tempora eum advixisse credamus? Incredibile prorsus. Qui enim fieri potuit, ut, qui praeter *Iustiniani iuris* corpora etiam *Iustini* Novellis usus sit, eundem posteriorum imperatorum Novellis usum non esse dicamus, si his temporibus librum compilasset suum?

De nostri scriptoris nomine hodie non satis constat. Habetur autem praeclara *Bieneri*[3]) coniectura, qui ab eodem scriptore et nostrum librum et eum, quem Photius interpolaverit, nomocanonem profectos esse censeat. Eius coniecturae fundus est ad eam rem vel maxime insignis locus eius praefationis, quam Photii esse vulgo credunt, in bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 791.: *εἶπον δὲ χρειώδη πρὸς τὰς τοιαύτας κανονικὰς συγγραφὰς τὴν πολιτικὴν νομοθεσίαν ὑπείληφα, ταύτης βραχέα τε καὶ συντετμημένα τοῖς συγγενέσι κεφαλαίοις προσήρμοσα ἐν ἰδιάζοντι μέρει τῆσδε βίβλου τῶν εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἀνηκόντων εὐταξίαν, ἔν τε τοῖς βασιλικοῖς θεσπίσμασιν, ἔν τε ταῖς τῶν σοφῶν ἑρμηνείαις, σύντομον ἐν συναγωγῇ ποιησάμενος ἔκθεσιν, ἅμα μὲν εἰς ἀνάμνησιν, ἅμα δὲ εἰς τελείαν αὐτῶν τοὺς ἐντυγχάνοντας ἔρευναν.* Eum locum *Agylaeus* sic in Latinum sermonem transtulit: „*Sicubi vero utilem ad huiusmodi canonica scripta civilem legum sanctionem arbitratus sum, pauca quaedam eaque brevia ex ea desumpta similibus capitibus adiunxi; eorum, quae ad ecclesiasticam modestiam pertinent, cum in Imperatoriis constitutionibus, tum in sapientum interpretationibus, brevi quadam, collectionis instar, in peculiari huiusce libri parte ex-*

1) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 185. 2) Vide libr. 3. tit. 8. const. 8. 3) In libro: *Beiträge zur Revision des Justinianischen Codex* p. 36.

positione facta; idque eo consilio, ut cum ad recordationem, tum ad perfectam ipsorum indagationem lectores deducerem." Bienerus[1]) de litteris V. Ill. *Rosenkampffi* duas hoc loco legum civilium significari collectiones monuit. Recte. Verum, quibus machinis effectum sit, ut ea res ex istis ipsis verbis, uti nunc habentur, colligi potuerit, me quidem fugit. Enimvero, ut uno verbo dicam, is locus signis male distinctus est. Sic enim legendum: *εἴ που δὲ χρειώδη πρὸς τὰς τοιαύτας κανονικὰς συγγραφὰς τὴν πολιτικὴν νομοθεσίαν ὑπείληφα, ταύτης βραχέα τε καὶ συντετμημένα τοῖς συγγενέσι κεφαλαίοις προσήρμοσα, ἐν ἰδιάζοντι μέρει τῆσδε βίβλου τῶν εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἀνηκόντων εὐταξίαν ἔν τε τοῖς βασιλικοῖς θεσπίσμασιν, ἔν τε ταῖς τῶν σοφῶν ἑρμηνείαις σύντομον ἐν συναγωγῇ ποιησάμενος ἔκθεσιν* et caet. *Ἰδιάζον μέρος* est *peculiaris et a reliquo operis tenore avulsa pars. Michael Attaliata* in praefatione *ποιήμ. νομικ.* in Leunclavi iure Graeco-Romano tom. II. p. 2. *εἶτα καὶ νεαρὰς πεποίηκεν ἐν Ἰδιάζοντι βιβλίῳ διὰ Τριβουνιανοῦ ἐκείνου. Harmenopulus* lib. I. tit. 1. §. 5. prochiri ed. Reitzi p. 12. *ὁ αὐτὸς καὶ νεαρὰς ἐν ἰδιάζοντι βιβλίῳ συνέταξεν.* Itaque totus locus sic interpretandus videtur: *Ubi vero utiles ad huiusmodi canonica scripta civiles leges fore arbitratus sum, ex iis pauca quaedam eaque brevia desumsi et ad similia capita adiunxi, postquam in peculiari huiusce libri parte eorum, quae tam ex imperatorum constitutionibus, quam ex prudentum interpretationibus ad ecclesiasticam disciplinam pertinent, brevem aliquam ad instar collectionis expositionem feci* et reliqua.

In hoc legum civilium corpore conficiendo maximus fuit Athanasiani operis usus. Liber tertius enim, tribus titulis constans, ex Athanasio derivatus est totus, quod cum *Bienerus*[2]) auctoritate supra dicti Codicis, qui hodie inter Graecos bibliothecae Monac. numero 380. signatus est, quasi quadam divinatione motus, statuisset, a *Wittio*[3]) egregio Codicis Vindobonensis testimonio confirmatum est, neque hodie dubitationem habebit ullam, si qui in Athanasii librum intueri non gravetur. Ipse *Bienerus*[4]), quomodo ea res se haberet, optime exposuit, quam sententeiam et V. Ill. *Hugo*[5]) calculo comprobavit suo.

Hoc legum civilium corpus *Iohannes Leunclavius* Latine, *Carolus Annibal Fabrotus* Graece edidere. Uterque vir doctus in codices multis modis adauctos et interpolatos inciderunt; adauctos ex genuino Novellarum contextu, interpolatos ex posterioribus iuris civilis fontibus. Qua de re disseremus, ubi de codicibus manuscriptis Athanasiani operis dicturi sumus.

II. *Photii patriarchae nomocanon eiusque scholia.*

Editus est Graece a *Iustellio* in bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 789—1140. una cum *Balsamonis* ad eum librum scholiis et interpretationibus. Quemadmodum autem in aliis scriptoribus illustrandis factum est, ut pro singulari virorum doctorum, qui eos illustrarunt, amore ad antiquiora, quam, quibus vixerunt, tempora referrentur, ita contra ea in iurisprudentiae Graecae apud nostros iureconsultos historia fatisque saepenumero accidisse animadvertimus, ut, qui liber ad antiquiora tempora pertineret, recentior esse a nostratibus perhiberetur. Cuius rei demonstrandae caussa cum alia prae manu sunt exempla, tum certe *Photii nomocanon* eodem fato usus est. Is liber ex antiquiore nomocanone deductus est totus, Photiusque patriarcha hoc tantum negotii datum sibi credidit, ut, quae in vetusto illo exemplari ad sua tempora deessent, suppleret, suppletaque cum reliquis nomocanonis partibus in unum coniungeret et quodammodo conglutinaret. Hoc video, praeeunte tamen V. Ill. *Rosenkampffio*, a V. Ill. *Bienero*[6]) ita esse demonstratum, ut contradici nequeat. Eandem coniecturam et V. Clar. *Bickellio* eodem fere, quo *Bienerus* sententiam proposuit suam, tempore in mentem venisse, V. Ill. *Hugo* in historia iuris Romani p. 1108. sq. ed. XI. auctor est, quod qua ratione motus dixerit, me quidem fugit. Quibus autem temporibus is nomocanon, unde *Photius* deduxit suum, scriptus sit, satis certo definiri nequit. Trullano concilio quidem antiquiorem esse et Bienerus l. l. p. 37. censet et vel hac de

---

1) L. l. p. 36. 2) L. l. p. 187. 3) In libro: *Die leges restitutae des Justinianischen Codex* p. 25. seq. 4) In libro: *Beiträge zur Revision des Justinianischen Codex* p. 222. 5) *Lehrbuch der Geschichte des Römischen Rechts bis auf Justinian* edit. XI. p. 1101. seq. 6) In libro supra relato p. 34—38. collatis p. 222. et 223.

caussa negari non potest, quod primae praefationis scriptor haec pronuntiavit[1]: *οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς λεγομένους τῶν ἁγίων Ἀποστόλων (συναγαγεῖν ἐνεχείρησα), εἰ καί τινες αὐτοὺς ἀμφιβόλους διά τινας αἰτίας ἡγήσαντο.* Atqui eius synodi canon II., qui est apud Beveregium in Synodici tom. I. p. 158., *ἔδοξε δὲ καὶ τοῦτο,* inquit, *τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ συνόδῳ κάλλιστά τε καὶ σπουδαιότατα, ὥστε μένειν καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν βεβαίους καὶ ἀσφαλεῖς — τοὺς ὑπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων δεχθέντας καὶ κυρωθέντας ἡμῖν ὀνόματι τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων ἀποστόλων ὀγδοήκοντα πέντε κανόνας.* Iam qua ratione canones apostolicos dubiae fidei quibusdam videri potuere, quove modo noster nomocanonis scriptor quasi quandam excusationem afferre potuit consilii a se capti, hoc est de canonibus apostolicis ad nomocanonem adiiciendis, si iam tunc ii canones pro lege generali habiti essent eorumque *αὐθεντία* ab omnibus omnino agnita? Quam opinionem et *Balsamon* confirmat, qui ad supra dictum Trullani concilii canonem l. l. p. 159. haec adnotavit: *τοῦ παρόντος κανόνος μέμνησο διηνεκῶς· ἐπιστομίσεις γάρ δι αὐτοῦ τοὺς λέγοντας μὴ ἐκτεθῆναι παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνας πέ.* Ut proinde satis appareat, hanc apud Graecos fuisse pervulgatam opinionem, ut canonum apostolicorum *αὐθεντίαν* per Trullanam synodum crederent ita esse agnitam, ut de ea re deliberari amplius non posset. Eandem coniecturam *Bienerus* l. l. p. 36. et ex concilii Carthaginiensis adiectione confirmavit. Neque animus est, huius viri doctissimi scrinia compilare, neque tanta sum audacia tantaque temeritate, ut, quae ab illo recte ordineque dicta sunt, a me putem clarius et dilucidius posse exponi. Neque vero desunt aliae caussae, quare antiquum istum nomocanonis scriptorem Trullani concilii tempora attigisse negemus. In eo supra dictae praefationis loco, quo singulos regularum ecclesiasticarum fontes, unde nomocanonem deduxerit suum, accurate descripsit, haec addidit: *καλὸν ἡγησάμενος ἐν ταὐτῷ μνημονεῦσαι καὶ τὰ παρά τινων ἁγίων πατέρων ἰδιαζόντως ἐν ἐπιστολαῖς πεύσεσί τε καὶ ἀποκρίσεσιν εὐσεβῶς εἰρημένα, καί τινα τρόπον κανόνος τύπον παρέχεσθαι δυνάμενα, οὐκ ἀγνοῶν μὲν ὡς καὶ τοῖς μεγάλοις Βασιλείῳ καὶ Γρηγορίῳ δοκεῖ* et reliqua. Iam hae regulae quomodo fieri potuit, ut *quodammodo canonum vicem praestare* dicerentur, aut qui opus fuit ad *S. Basilii Gregoriique* auctoritatem descendere, si iam tunc, cum hic liber scriptus est, inter omnes constitisset, haec sanctorum patrum responsa a Trullano concilio confirmata esse et voce *κανόνος* demonstrata? Sic enim canon secundus eiusdem concilii l. l.: *ἀλλὰ μὴν* (supple *τοὺς λοιποὺς πάντας κανόνας*) *καὶ Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου γενομένου Ἀλεξανδρείας μεγαλοπόλεως, καὶ Πέτρου γενομένου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυρος, καὶ Γρηγορίου ἐπισκόπου γενομένου Νεοκαισαρείας τοῦ θαυματουργοῦ, Ἀθανασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκείας, Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης, Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, Ἀμφιλοχίου τοῦ Ἰκονίου, Τιμοθεοῦ ἀρχιεπισκόπου γενομένου Ἀλεξανδρείας τὸ πρότερον, Θεοφίλου ἀρχιεπισκόπου τῆς αὐτῆς Ἀλεξανδρείας μεγαλοπόλεως, Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Γενναδίου πατριάρχου γενομένου τῆς θεοφυλάκτου ταύτης καὶ βασιλίδος πόλεως. ἔτι μὴν καὶ τὸν ὑπὸ Κυπριανοῦ τοῦ γενομένου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀφρων χώρας καὶ μάρτυρος καὶ τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου ἐκτεθέντα κανόνα— καὶ μηδενὶ ἐξεῖναι τοὺς προδηλωθέντας παραχαράττειν κανόνας ἢ ἀθετεῖν.* Atqui hi sancti patres, quorum de scriptis is, de quo sermo est, nomocanon compositus est, qui in bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 794. et seq. enumerantur, modo perpaucos de eo numero detraxeris, sunt fere iidem, quorum regulae in supra dicto concilii Trullani loco *κανόνες* esse perhibeantur. Deinde, quod et *Bienerus* l. l. p. 36. videtur monuisse, vix ac ne vix quidem dubitandum censeo, quin idem scriptor in eiusmodi nomocanone conficiendo *Trullani concilii* canones expositurus fuisset, si ea tempora attigisset. Atqui quinti tantum concilii ibi mentio facta est, Trullani concilii non item. Sic enim Photius in secunda eius nomocanonis praefatione l. l. tom. II. p. 792: *ὁ μὲν παρὼν πρόλογος, ἀφ' οὗ τὸ Χριστιανῶν δόγμα τοῖς τῶν Ἀποστόλων φθόγγοις εἰς τὴν οἰκουμένην διήπλωται, ἐξ ἐκείνου τοὺς μέχρι τῆς πέμπτης συνόδου κανόνας εἰς ἓν συναγαγεῖν θέμενος σκοπόν, τὸ πέρας ὧν ὑπέσχετο τῆς ἐπαγγελίας ἐπέθετο οὐκ ἀνάξιον.* Atqui ea synodus auctore Nilo in *διηγήσει συνοπτικῇ περὶ τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων* in bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 1157. seq. habita est imperatore Iustiniano anno mundi 6045. Christi

1) In bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 790.

545. inter quintamque et sextam spatium 102 annorum intermissum esse perhibetur. Anni, quos retulimus, si ad Dionysianam annos post Christum natum computandi rationem exigere velis, incident in annum p. Chr. n. 553. Vide *Antoni Pagi* criticam in Baronium tom. II. p. 607. Verum etiam alio modo nostri nomocanonis aetas videtur posse satis certo demonstrari. Nam si id, quod *τὸ κείμενον* nuncupare solemus, hoc est, legum civilium ad unumquodque nomocanonis caput adiectiones, ab eodem scriptore profectas esse arbitremur, cum satis constet *Athanasii Scholastici de Novellis Iustiniani Iustinique librum* ad em ream saepe multumque esse adhibitum, dubitari non poterit, quin ille ipse nomocanon post *Athanasii* tempora confectus sit atque compilatus.

His quasi cuiusdam fundamenti loco positis, videamus, quis sit *τοῦ κειμένου* auctor? *τὸ κείμενον* autem ex codd. mss. et Theodori Balsamonis auctoritate hanc dico nomocanonis partem, quae ex legibus civilibus ad singula quaeque nomocanonis capita adiectis constat. Ac partem quidem earum legum ab antiquo isto nomocanonis scriptore adiectam esse satis constat ex his primae praefationis verbis: *εἴπου δὲ χρειώδη πρὸς τὰς τοιαύτας συγγραφὰς τὴν πολιτικὴν νομοθεσίαν ὑπείληφα, ταύτης βραχέα τε καὶ συντετμημένα τοῖς συγγενέσι κεφαλαίοις προσήρμοσα.* Alteram autem *τοῦ κειμένου* partem a *Photio* additam esse mihi videor colligere ex secunda praefatione, quae in bibliothecae iuris canonici tom. II. p. 792. 793. habetur. Ibi *Photius*, cum antiquum nomocanonem ad quintam usque synodum pertinuisse tradidisset, quid ipse addiderit, exposuit, tertia singularis numeri persona in ea re significanda usus. Deinde sic pergit: *ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ νομικάς τινας ῥήσεις ὁ νῦν εἰρημένος τοῦ βιβλίου πόνος, αἳ τοῖς ἱεροῖς συμφθέγγονται κανόσιν, οὐδὲ τὴν τούτων παράθεσιν ἀτιμάσας, ταῖς ἱερολογίαις συνέζευξεν.* Ista *ὁ νῦν εἰρημένος τοῦ βιβλίου πόνος* quo referenda sint, incertum non est. Cum enim *Photius* et in superioribus de suo ipsius labore locutus sit, cumque post ea, quae supra retulimus, eundem demonstret (annum enim, quo hic liber confectus sit, declaravit), cum denique ista verba *ὁ νῦν εἰρημένος* ad proximum quidque referenda esse ex legibus linguae Graecae satis constet, non deliberandum censeo, verum de tota hac re sic iudicandum, ut *Photium* ad eas, quas antiquus nomocanonis scriptor collegisset, leges civiles etiam de suo quaedam adiecisse arbitremur.

Transeo ad singulos iuris civilis fontes, ex quibus nomocanonis compilator sua deduxerit, quod quidem ad Iustiniani Novellas attineat, et investigandos et, quoad eius fieri possit, enumerandos. Quae quidem disputatio etsi duas habet partes, alteram, ut dispiciamus, quales libros adhibuerit, alteram ut anquiramus, quomodo iis usus sit; recte tamen ordineque me facturum existimavi, si utramque rationem coniunctim traderem. Est enim utriusque rei natura tam inter se coniuncta et quodammodo cognata, ut, si de altera constiterit, et de altera constare debeat. Qui locus etsi iam a *Bienero* 1) satis late tractatus est, habet tamen et sic novas aliquas et inauditas difficultates. In quo illud praedicendum est, hanc nomocanonis me esse secuturum editionem, quam *Iustellius* faciendam curavit, cui quidem *Theodori Balsamonis* scholia adiecta sunt. Etsi enim bene novi, esse nomocanonis codices manuscriptos, ubi legum civilium numeri tantum commemorentur, ipsa legum verba non item: tamen *Balsamonis* editione vetustissimam eius libri formam referri mihi persuasi. Nam in prima nomocanonis praefatione apud Iustellium in bibliothecae iuris cononici tom. II. p. 791. dictum est: *ταύτης βραχέα τε καὶ συντετμημένα τοῖς συγγενέσι κεφαλαίοις προσήρμοσα.* Ut proinde satis appareat et singulas singularum legum sententias, sed breviter, in nomocanonis opere fuisse relatas. Atque etiam saeculi p. Chr. n. decimi quarti Codex Graecus Regiae bibliothecae, quae Neapoli est, ubi Photii nomocanon cum Theodori Balsamonis scholiis habetur, insingulis legum civilium verbis referendis ab iis, quae loco laudato typis exscripta sunt, non multum abit. Denique ipse *Theodorus Balsamon* in epistola ad *Theodosium* scripta, quae in *Cotelerii* monumentis ecclesiae Graecae tom. III. p. 484. habetur, haec laudat: *ἡ ε'. Ἰουστινιάνειος νεαρὰ ἡ ἐν κεφαλαίῳ τρίτῳ τοῦ ια'. τίτλου τοῦ νομοκανόνου καταστρωθεῖσα* et caet., quae quidem cum iis, quae apud Iustellium l. l. p. 1052. seq. habentur, omni ex parte conveniunt.

---

1) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 205—209.

Iustiniani Novellae, quarum in nomocanone conficiendo usus fuit, ex tribus quasi quibusdam rivulis deductae sunt. Alter *βιβλίον τῶν νεαρῶν* vel *νεαραὶ* nuncupatur, alter est Pseudo-Balsamonis liber, tertius, ut et *Bienerus* [1]) observavit, corpus 168 Novellarum. Certe quidem ii, qui a nomocanonis scriptore laudantur Novellarum numeri, omnes cum 168 Novellarum ordine conveniunt. Qua de re post luculentam *Bieneri* disputationem nihil novi affero. Restat, ut de reliquis videamus. Ac primum quidem de eo Novellarum libro dispiciamus, quem voce *αἱ νεαραὶ* vel *βιβλίον τῶν νεαρῶν* nuncupari supra observavimus [2]). Is liber fuit titulis et capitulis distinctus; tituli sic nude, numeris tamen distincti efferuntur, capitula autem singula *διατάξεις* audiunt, addito et uniuscuiusque *διατάξεως* numero, velut *ἡ ε΄. διάταξις τοῦ α΄. τίτλου τῶν νεαρῶν*. Iam vero sic mihi persuadeo, hoc modo nihil aliud, nisi certum Novellarum librum a nomocanonis scriptore designari potuisse. Primum enim, qua alia ratione perpetuum illud sibique constans dicendi genus *βιβλίον τῶν νεαρῶν* vel *αἱ νεαραὶ*, additis et tituli et constitutionis numeris, declarari possit, ego sane non video. Deinde plerisque locis, quos supra laudavimus, *ταῖς νεαραῖς* opposita videmus *τὰ δίγεστα, τὸν κώδικα*. Atque etiam commemorandus est locus *τοῦ κειμένου* vel maxime ad hanc rem confirmandam insignis, haustus ille quidem ex codice nomocanonis manuscripto, qui in bibliotheca cardinalis *Mazarini* delituit; apud Iustellium in bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 1138. *ἡ β΄. διατ. τοῦ α΄. τιτ. τῶν νεαρῶν ου συγχωρεῖ — ἡ δὲ α΄. διατ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου οὐ βούλεται* et reliqua. — Si quaeritur, qui liber ex iis, quorum memoria ad nos perlata est, hac dicendi ratione designatus sit, longe alia mihi sedet animo sententia, atque *Bienero* in historia Novellarum p. 207., qui tertiam eius corporis, quod Balsamonis esse vulgo fertur, partem significari censuerit. Ac primum quidem peculiarem eamque a Codice Digestisque seiunctam Novellarum collectionem nomocanonis scriptori ad manus fuisse supra ostendimus. Deinde tanta intercedit inter contextum eius corporis et ea, quibus in nomocanonis *κειμένῳ* Novellarum laudatarum sententiae referuntur, singulorum adeo verborum dissimilitudo, ut vix ac ne vix quidem ex eodem fonte videri possint deducta esse atque derivata [3]). Nec desunt nomocanonis loci, qui plura sane habeant, quam quae in isto Pseudo-Balsamonis libro habentur [4]). Ita apparet magnam harum epitomarum partem ne potuisse quidem ex eo legum corpore in nomocanonem transferri atque transsumi. Porro facile est ad demonstrandum, nomocanonis scriptorem etiam aliis Athanasiani operis titulis usum esse, quam qui in Pseudo-Balsamonis libro recepti sunt. Sic enim tit. 9. cap. 2. p. 964. *αἱρετικὸς δὲ καθόλου οὐ καταμαρτυρεῖ ὀρθοδόξου, εἰ μὴ περὶ βουλευτικῆς καταστάσεως ὁ ὀρθόδοξος ἐνάγεται, ὡς βΐ. α΄. τοῦ κωδ. τιτλ. ε΄. διατ. κα΄. καὶ ἐν τῇ περὶ βουλευτῶν καὶ ταξεωτῶν αἱρετικῶν με΄. νεαρᾷ, ἥτις ἀνήνεκται ἐν τοῖς παρατίτλοις τοῦ γ΄. τίτλου τῶν νεαρῶν*. Atque hoc loco Athanas. tit. 8. constitutio 2.

1) l. l. p. 208. et 603. 2) Tit. 1. p. 2. cap. 817., cap. 5. p. 822., cap. 6. p. 825., cap. 7. p. 826., cap. 9. p. 829., cap. 11. p. 852. et p. 1138., cap. 23. p. 839., cap. 24. p. 842., cap. 26. p. 845., cap. 28. p. 846. et p. 847., cap. 30. p. 850., cap. 31. p. 851., cap. 34. p. 855., cap. 36. p. 857.; tit. 2. cap. 1. p. 866., p. 886., p. 891.; tit. 3. cap. 2. p. 898., cap. 14. p. 901., p. 902., cap. 15. p. 905.; tit. 4. cap. 4. p. 907., cap. 7. p. 908.; tit. 8. cap. 2. p. 934., p. 935., p. 936., cap. 8. p. 940., cap. 13. p. 943.; tit. 9. cap. 1. p. 959, p. 963., cap. 2. p. 964., cap. 6. p. 967., p. 970., p. 971., p. 972., cap. 26., p. 989., cap. 27. p. 994., cap. 29. p. 1001., cap. 30. p. 1011., p. 1017., cap. 34. p. 1020., cap. 35. p. 1020., cap. 39. p. 1025.; tit. 10. cap. 1. p. 1031., cap. 5. p. 1033., p. 1036., cap. 8. p. 1038., p. 1040., tit. 11. const. 1. p. 1043., p. 1044., p. 1045.; tit. 11. const. 1. p. 1048., cap. 4. p. 1056., tit. 12. cap. 2. p. 1060., p. 1064., p. 1065.; tit. 13. cap. 3. p. 1066. 3) Confer tit. 1. cap. 9. p. 829. cum Pseudo-Balsamonis lib. III. tit. 1. const. 2.; cap. 36. p. 857. cum Bals. tit. 1. const. 2.; tit. 2. cap. 1. p. 866. cum Bals. tit. 2. const. 3.; p. 886. cum Bals. tit. 2. const. 3.; p. 891. cum Bals. tit. 2. const. 2.; tit. 3. cap. 2. p. 898. cum Bals. tit. 1. const. 17.; cap. 14. p. 901. cum Bals. tit. 1. const. 7. et tit. 2. const. 3.; tit. 4. cap. 7. p. 908. cum Bals. tit. 3. const. 3.; tit. 8. cap. 2. p. 934. cum Bals. tit. 1. const. 1.; p. 936. cum Bals. tit. 1. const. 12.; cap. 8. p. 940. cum Bals. tit. 1. const. 2. et 13.; cap. 13. p. 943. cum Bals. tit. 1. const. 2.; tit. 9. cap. 1. p. 957. cum Bals. tit. 1. const. 2.; p. 959. cum Bals. tit. 1. const. 2.; p. 963. cum Bals. tit. 1. const. 17.; cap. 6. p. 967. cum Bals. tit. 1. const. 2.; cap. 9. p. 970. cum Bals. tit. 1. const. 2.; cap. 26. p. 989. cum Bals. tit. 1. const. 2.; cap. 27. p. 994. cum Bals. tit. 2. const. 3.; tit. 11. cap. 1. p. 1044. cum Bals. tit. 2. const. 3. 4) Velut tit. 1. cap. 11. p. 1138. verba *καὶ ἐπὶ τρεῖς — καὶ τοὺς κανόνας* plane desunt in Pseudo-Bals. tit. 1. const. 2.; cap. 30. p. 850. tit. 1. constitutio 9. late refertur, quae in Bals. tit. 1. const. 9. localis esse perhibetur ideoque quodammodo praetermittitur; cap. 36. p. 857. verba *καὶ εὐγενὴς εἶναι λέγεται*, quae nomocanonis scriptor ex tit. 1. const. 2. retulit, plane desunt in Bals. tit. 1. const. 2.; tit. 2. cap. 1. p. 891. quae habentur ex tit. 2. const. 2., cum Bals. tit. 2. const. 2. plane non conveniunt; denique quae tit. 11. cap. 1. p. 1043. habentur, pleniora sunt iis, quae apud Balsamonem tit. 2. const. 1. habentur.

significatur, quae et inter tituli 3. paratitla §. 8. habetur. Verum ea sententia, quae hoc loco ex ea constitutione relata est, l. l. paratitlorum non habetur, habetur autem tit. 8. const. 2. Unde igitur nomocanonis scriptori de ea re constare potuit, nisi ipse Athanasii liber ei ad manum fuisset? Haec eadem res ex tituli 12. cap. 2. p. 1064. demonstrari posse videtur. Ibi haec habentur: *καὶ ὅτι (αἱρετικοὶ) ἐν δικαστηρίῳ οὐ καταμαρτυροῦσιν ὀρθοδόξου, εἰ μὴ εἰς βουλευτήριον ὀρθόδοξος ἕλκοιτο, ὡς διατ. β'. τοῦ η'. τίτλου τῶν νεαρῶν.* Hoc loco satis aperte significatur sententia ex Athanas. tit. 8. const. 2. hausta, sed quae in Pseudo-Balsamonis legum corpore relata non est. Quae cum ita sese habeant, facile est ad coniiciendum, ipsum Athanasii librum nomocanonis scriptori quam maximo usui fuisse. Quae coniectura si non displiceat, ea, quae adhuc diximus, omnia mirum in modum et illustrabuntur et quasi quodam lumine illuminabuntur. Ac primum quidem ea, quae de peculiari *Novellarum* libro, quo is scriptor usus est, diximus, cum Athanasii opere omni ex parte conveniunt. Deinde, cum aliunde nobis constet ipsum nomocanonis scriptorem Iustiniano Codice Digestisque integris usum esse, non his solis eorum librorum partibus, quae in Pseudo-Balsamonis corpore receptae sunt et collocatae [1]), cur non eundem integro Athanasii libro usum esse statuamus, cum praesertim laudet, quae in Pseudo-Balsamonis corpore plane non habentur? Sic denique caussa redditur satis idonea, quare Novellarum tituli et constitutiones a nomocanonis scriptore laudatae cum Athanasiano opere semper ubique conspirent, sententiae ab eodem relatae non item. Neque enim est veri dissimile, ipsas Iustiniani Novellas ab initio cum Athanasiano libro hoc modo fuisse coniunctas, ut epitome Athanasii ipsis Novellae verbis quasi cuiusdam summarii loco praetexeretur. Nam et Codex Bodleianus, qui hodie numero 3390. signatus est, eius rei manifesta habet vestigia, et, quae factae sunt in Fabroti codicibus manuscriptis ex genuinis Novellarum verbis interpolationes, eam rem satis confirmant, et denique paratitlorum ab ipsis Athanasii verbis discrepantia, quae ex eo orta est, quod ipsa ex genuino Novellarum contextu hausta sint et elaborata, cum tamen Athanasiani operis titulum et constitutionem in unoquoque loco praeferant, satis ostendit genuinum uniuscuiusque Novellae contextum cum singulis singulorum titulorum constitutionibus ita fuisse coniunctum et quodammodo conglutinatum, ut unamquamque epitomen genuina Novellarum verba sequerentur. In posterioribus nostri libri codicibus manuscriptis hae ipsae Novellae brevitatis caussa omissae videntur, cum et *τὸ πλάτος τῶν νεαρῶν* et corpus CLXVIII Novellarum integras exhiberent. Tale Athanasiani operis exemplar, si credamus nomocanonis scriptori prae manibus fuisse, caussa satis idonea reddetur, quare singulis singulorum titulorum constitutionumque numeris ab eo laudatis satis conveniat cum genuino Athanasii libro, ipsis autem sententiis exinde deductis non item. Nam hae quidem ex ipsis Novellarum verbis, quae Athanasianis epitomis subiecta fuerunt, haustae sunt atque compilatae.

Praeter Athanasii librum corpusque CLXVIII Novellarum idem nomocanonis compilator et Pseudo-Balsamonis auctoritate usus est in Novellis Iustiniani designandis. Sic enim tit. 4. cap. 4. p. 907. *ἡ δὲ γ'. διάταξις τοῦ γ'. τίτλου τῶν νεαρῶν, β'. οὖσα περὶ Σαμαρειτῶν, κειμένη δὲ ἐν τῷ ῥητῷ τῶν ἐν τῷ πατριαρχείῳ βιβλίων βιβλίον ρλγ'., θεσπίζει* et reliqua. [2]) Quo loco duae Novellarum collectiones separantur [3]), altera, quae in nomocanone *νεαραὶ* audit, ubi haec Novella *de Samaritis secunda* esse dicatur, altera, quae in libro 133. bibliothecae patriarcharum exstet [4]), unde ea, quae deinceps sequuntur, hausta sint. Sunt autem eadem, quae habentur et in *Pseudo-Balsamonis* lib. 3. tit. 3. const. 3. p. 1358. Ut proinde in tanto verborum consensu dubitari nequeat, quin qui ultimo loco significatur Novellarum liber idem sit, qui apud nostrates *Pseudo-Balsamonis* nomine venit.

Restat, ut ex his tribus iuris civilis fontibus, unde nomocanon Iustinianas Novellas laudavit, quos primus nomocanonis compilator adhibuerit, quos Photius, paucis videamus. Quod etsi maximam habeat disputandi difficultatem, tamen et de hac re certum aliquid afferri posse puto. Atque ii quidem loci, qui ex Athanasii libro deducti sunt, ab antiquo nomocanonis scriptore singulis

---

1) Vide Bieneri librum: *Die Geschichte der Novellen* p. 207. 2) De hoc loco legenda sunt, quae Bienerus in libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 185. proposuit. *Τὸ ῥητὸν* est „*contextus.*" Vide Reitzium in glossario Theophilino p. 1291. A. 3) Athanas. tit. 3. const. 3. 4) Sic enim loquitur: *κειμένη δέ.* Praeterea qui fieri potuit, ut in medio opere codicis numerus poneretur, initio non item, nisi diversos libros hoc loco designatos arbitremur?

singulorum titulorum capitulis subiecti videntur; reliqui autem a Photio patriarcha profecti. Ac primum quidem de Pseudo-Balsamonis corpore videndum est. Tit. 4. cap. 4. p. 907., qui locus solus inde derivatus est, eius rei indicium praefert. Cum enim iam superioribus titulis libri Novellarum saepenumero mentio facta esset, cur opus fuit libri numerum, unde haec deducta sint, demonstrare, nisi ab aliena manu adsuta esse ea arbitremur? Deinde quare alio libro opus fuit ad haec ipsa designanda, cum haec eadem, quae deinceps leguntur, et apud Athanasium tit. 3. const. 3. reperiantur? Denique si eundem et antiquum nomocanonis compilatorem et eius corporis, quod Pseudo-Balsamoni tribuitur, scriptorem esse credamus, in eo, quem idem confecerit, libro laudando, quomodo videri possit codicis numerum, qui in bibliotheca Patriarcharum habeatur, satis certo designasse? A Photio hoc fieri potuisse nemo non videt, ab antiquo nomocanonis scriptore non item. Verum ne in hoc quidem loco subsistendum arbitror. Nam et ii Novellarum loci, qui ex corpore CLXVIII Novellarum in nomocanonem translati sunt atque transfusi, Photio magis est ut attribuantur, quam veteri nomocanonis scriptori. Cuius quidem iudicii tres habeo caussas, ad eam rem demonstrandam, ni fallor, satis idoneas. Ac primum quidem magna est dubitatio, num iis temporibus, quibus antiqua nomocanonis forma adumbrata est et quasi delineata, corpus CLXVIII Novellarum apud Graecos fuerit ullum, cum praesertim ex iis, quae supra disputavimus, coniicias, nomocanonem imperatoris Iustini temporibus esse compilatum. Deinde si nomoçanonis scriptori Athanasianum opus ad manus fuisse credamus, quam mihi narras eiusdem scriptoris inconstantiam, qui easdem Novellas ex diversis Novellarum collectionibus laudaverit? Denique haec coniectura praeclare confirmatur tit. 9. nomocanonis cap. 30. p. 1011., ubi haec leguntur: *λέγει δὲ καὶ διατ. α'. τοῦ α'. τιτ. τῶν νεαρῶν, ὅτι οἱ φθείραντες διακόνισσαν ὑπεύθυνοί εἰσι ξίφει καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν λαμβάνει τὸ δημόσιον. ἡ περὶ μανδάτου ἀρχόντων διαλεγομένη νεαρὰ ιζ'. ἀπαγορεύει ὅρους ἀσυλίας φυλάττεσθαι τοῖς ἅρπαξι τῶν παρθένων. καὶ ἡ β'. τοῦ αὐτοῦ τιτ. διάτ. φησιν, ὅτι ἁρπάζοντες ἢ ὑπονοθεύοντες* et reliqua. Quo loco haec verba *καὶ ἡ β'. τοῦ αὐτοῦ τιτ. διάταξις* manifesto demonstrant, ista *ἡ περὶ — τῶν παρθένων* a nomocanonis interpolatore interiecta esse. Haec enim verba *καὶ ἡ β'. τοῦ αὐτοῦ τίτλου διατ.* ad verba *λέγει δὲ καὶ διατ. α'. τοῦ α'. τιτ. τῶν νεαρῶν* referentur, ad ista *ἡ περὶ μανδάτου ἀρχόντων διαλεγομένη νεαρὰ ιζ'.* non item. Atqui et Balsamon haec verba in nomocanonis contextu habuit. Vide eius scholium l. l. p. 1013. Idem significat tit. 12. cap. 2. p. 1062. *καὶ ὅτι (αἱρετικοὶ) ἐν δικαστηρίῳ οὐ καταμαρτυροῦσιν ὀρθοδόξου, εἰ μὴ εἰς βουλευτήριον ὀρθόδοξος ἕλκοιτο, ὡς διατ. β'. τοῦ η'. τιτλ. τῶν νεαρῶν. Ἔστι δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὅλων νεαρῶν μβ'.* (lege ex tit. 9. cap. 2. p. 964. *με'.*). Numquis non videat, haec, quae ultimo loco posui, a secunda manu superioribus addita, ut, qui numerus eius Novellae in corpore CLXVIII Novellarum haberetur, satis constaret? Atqui et Balsamon auctor est, haec eadem in nomocanonis contextu fuisse. Vide eius scholium l. l. p. 1062. seq.

Nullus est per totam Graecorum iurisprudentiam liber, qui Photii nomocanone diutius in manibus virorum doctorum fuerit, tum propter summam eius libri praestantiam, tum propter singularem ipsius Photii in ecclesiae Graecae disciplina et formanda et ad veteres canones instituenda vim et auctoritatem. Inde accidit, ut saepe multumque fuerit a posteriorum temporum iureconsultis et interpolatus et maximam partem immutatus. Animus non est, hac data dicendi opportunitate, de ea re latius disserere, cum praesertim is, qui unus omnium facile est doctissimus, *Biernerus* de eadem verba se facturum promiserit [1]). Illud unum mihi sumendum putavi, ut ex tanta tamque varia eius nomocanonis interpretatione, si quid utilitatis ad nostrum Athanasii librum redundare videretur, id hoc loco paucis significarem. In bibliotheca S. Ambrosii, quae Mediolani est, antiquissimum habetur nomocanonis exemplar, de quo V. Ill. *Carolus Wille* me fecit certiorem. Is codex manuscriptus hoc modo signatus est: „I. 48.“ In eo codice cum nomocanone coniuncta est veteris iureconsulti *ἑρμηνεία*, quam nec Balsamonis, nec Zonarae, nec Aristeni esse idem *Wille* iudicavit. In ea *ἑρμηνείᾳ* fol. 152. Iustiniani Novella 6. relata est, laudanturque una Hermopolitani et Athanasii commentarii hoc modo: *κεῖται δὲ ἐν τῷ Ἑρμοπολ. οὕτως — ἐν δὲ τῷ Ἀθανασίῳ οὕτως —*. Reliqua in nota ad Athanasii tit. 1. const. 1. attulimus. Ut proinde satis

1) In libro: *Beiträge zur Geschichte des Justinianischen Codex* p. 223.

constet, Graecos nomocanonis interpretes ad τὸ κείμενον illustrandum etiam ipsis iuris civilis libris esse usos. Idem in Theodoro Balsamone, celeberrimo illo nomocanonis interprete, accidisse animadvertimus. Hoc autem erat viro praestantissimo vel maxime propositum, ut inveterato illi errori, ex quo suorum temporum clerici legibus in nomocanone laudatis pro validis adhuc utebantur, unus ex omnibus occurreret.[1]. Ideoque ad nomocanonis κείμενον illustrandum non tam iuris Iustiniani corporibus, sed Basilicis usus esse reperitur. Non tamen nego ab eodem Balsamone habitam esse aliquam iuris Iustiniani rationem. Nam et Novellarum τὸ πλάτος[2]) et corpus CLXVIII Novellarum[3]) ei video innotuisse, fortasse autem etiam eum librum, qui Pseudo-Balsamonis esse perhibetur[4]). Athanasiani autem libri rationem plane non habuit. Etsi enim ad unumquemque Novellarum locum, qui ex Athanasio ductus videatur, et tituli et constitutionis numerum adiecit hoc modo: ἡ β'. διάταξις α'. τίτλου τῶν νεαρῶν, non tamen existimandum est, ipsum Athanasii librum ei ad manum fuisse, cum haec eadem ex ipso nomocanone derivare potuerit. Indicavit etiam in unaquaque Novella referenda, sitne in corpore CLXVIII Novellarum collocata, necne. In quo eadem negligentia usus videtur, cum praesertim numeri nomocanonis corrupti et in Balsamonis commentarios subinde irrepserint: velut, qui tit. 12. cap. 2. p. 1064. falso habetur numerus μβ'. (legendum enim με'.), idem in Balsamonis nota reperitur. Sic enim p. 1065.: ἡ β'. διάτ. τοῦ η'. τιτλ. τῶν νεαρῶν ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιάνειος μβ'. Deinde eandem sua quaeque ex Photii nomocanone derivandi rationem mihi videor deprehendisse in scholio Balsamonis ad tit. 9. cap. 2. p. 965. Quum enim Photius l. l. p. 964. haec dixisset: καὶ ἐν τῇ περὶ βουλευτῶν καὶ ταξεωτῶν αἱρετικῶν με'. νεαρᾷ, ἥτις ἀνήνεκται ἐν τοῖς παρατίτλοις τοῦ γ'. τίτλου τῶν νεαρῶν, Balsamon l. l. haec adnotavit ἀλλ' οὐδὲ ἡ με'. Ἰουστινιάνειος νεαρὰ ἡ ἐν τοῖς παρατίτλοις κειμένη. Quo loco numquis non videat, haec ἡ ἐν τοῖς παρατίτλοις κειμένη ex nomocanone translata esse cum tanta negligentiae specie, ut et virum doctissimum *Fabrotum*[5]) induxerint, ut *paratitlorum* nomine totum Pseudo-Balsamonis librum significatum crederet, ipsumque adeo Balsamonem eiusdem auctorem esse existimaret.

In altero Theodori libro (commentarium ad syntagma canonum conscriptum dico), qui liber apud Beveregium in Synodico typis exscriptus est, nihil sane deprehendi, quod ex Athanasiano opere ductum videatur. Etsi enim saepe multumque Iustiniani Novellas laudari invenias, tamen semper ubique corpus CLXVIII Novellarum scriptori ad manum fuisse videas, Athanasianum librum non item. Certe quidem omnes Novellarum numeri, quos ex eo libro enotavi, cum CLXVIII Novellarum ordine conveniunt. Quod quidem eo magis mirum mihi visum est, quo certius constet hunc Balsamonis librum partem fuisse eius, quo nomocanonem idem scriptor illustravit, commentarii. Vide Beveregium in prolegomenis ad Synodicum tom. I. §. XVI. p. XI., cuius eruditae disputationi addendus est ad eam rem demonstrandam vel maxime insignis locus Balsamonis ad canonem 17. concilii Constantinopolitani apud Beveregium l. l. p. 319. Ut proinde satis liqueat, in eo opere conficiendo Theodoro maximum fuisse usum corporis CLXVIII Novellarum, a qua perpetua sibique constante Novellas laudandi consuetudine sic demum recessisse videtur, si in nomocanonis τῷ κειμένῳ Iustiniani Novellam ad Athanasiani operis formam et compositionem laudatam reperisset. Quamquam et sic simul locum indicavit, quem eadem Novella in corpore CLXVIII Novell. obtineret. Cuius rei caussas video afferri posse duas satis idoneas. Ac primum quidem Athanasiani operis memoria iam fere XI. p. Chr. n. saeculo, ut supra diximus, apud Graecos oblitterata fuit tota. Quid igitur mirum, quod Theodorus Balsamon ad hoc Novellarum corpus descendere voluerit, quod apud Graecos tum in omnium omnino manibus esset usuque tereretur? Deinde linguae Latinae notitiam certe quidem aliquam Athanasianum opus requirit, quam tamen in Theodoro Balsamone fuisse aut plane nullam aut perexiguam videre licet ex eiusdem scholio ad canonem 21. Apostolorum apud Beveregium l. l. p. 15., ubi haec leguntur: κάνστρον γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις ὁ σίδηρος.

---

1) Vide Bieneri librum: *Die Geschichte der Novellen* p. 145. et 211. measque iuris Graeco-Romani observationes p. 44. seq. 2) Ad nomoc. tit. 8. cap. 2. in bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 937. et ad tit. 1. cap. 28. l. l. p. 847. 3) In iis enim Novellis, quas nomocanon ex Athanasio hausit, illustrandis Balsamon numerum eius Novellae, qui in CLXVIII Novellarum corpore habeatur, semper ubique addidit. 4) Vide Bieneri l. l. p. 215. 5) Vide notam Fabroti ad Pseudo-Balsamonis libri tit. 1. const. 1. in bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 1377. A.

Apud reliquos posteriorum temporum iuris cononici interpretes non inveni ullum Athanasiani operis vestigium. Certe quidem nec *Aristenus* in synopsi cononum, nec *Matthaeus Blastares* in syntagmate canonum fecit eius libri mentionem, nec ullum inveni locum, qui inde vel tacito translatus videatur. Qua de re cum Bienerus in historia Novellarum p. **219**. seq. et in schediasmate de collectionibus canonum ecclesiae Graecae p. **37**. docte satis disputaverit, verbum non amplius addo.

CAPUT IV.

Instituenti mihi paucis referre, quae fuerit Athanasiani operis apud recentiorum temporum iureconsultos historia, primus occurrit *Josephus Maria Suaresius*, qui in notitia Basilicorum, quae Romae anno MDCXXXVII. prodiit, §. XXVI. *Athanasii Scholastici* excerpta *ἐκ τῶν Διγέστων καὶ τοῦ ϑ'. βιβλίου κώδικος* de Vaticanae bibliothecae Codice Palatino CCXXVI. commemoraverit. Quae etsi primo aspectu ad nostri libri titulum nihil attinere videantur [1]), tamen ex persimili Codicis Vindobonensis, qui inter Graecos iuris civilis codices numero II. signatus est, corruptela coniicere licet, et ad nostrum librum esse referenda. Postea prodierunt *Caroli Annibalis Fabroti* Basilica, ubi aliqua Athanasiani operis mentio habetur, et *Petri Lambeci* de bibliotheca Caesarea commentarius sextus, qui p. **11**. et **33**. edit. Vindobonae **1682**. fol. aliquam eius operis notitiam ex eiusdem bibliothecae codicibus manuscriptis cum viris doctis communicavit. His auxiliis usus celeberrimus *Fabricius* tam in nota ad Suaresii notitiam Basilicorum §. XXVI. in bibliotheca Graeca tom. XII. p. **477**. quam in indice Basilicorum, qui in bibliotheca Graeca tom. XII. p. **438**. habetur, a se confecto, Athanasii fecit mentionem. Catalogorum Regiae bibliothecae Parisiensis compilatores anno p. Chr. n. **1740**. codicum Graecorum Parisiensium **1381**. et **1720**. [2]) mentionem fecerunt, sed ita, ut istorum hominum negligentiam desidiamque mireris. Surrexit postmodo *Guilielmus Otto Reitzius*, quem iurisprudentiae Graecae quasi quendam instauratorem iure meritoque celebramus, et Basilicorum de *Athanasio* testimonia primus ad nostrum Novellarum Iustinianarum librum revocavit [3]). Ex his, quae adhuc diximus, compilata est observatio *Christiani Friderici Pohlii* ad Suaresii notitiam Basilicorum §. XXVI. p. **103**. (ed. Lipsiae **1804**. **8**.) et *Caroli Guilielmi Ernesti Heimbachi*, fratris mihi carissimi, de Basilicorum origine p. **43**—**45**. (ed. Lipsiae **1825**.), denique *Sigismundi Guilielmi Zimmernii* in historia iuris civilis Romanorum tom. I. p. **400**. seq. Paullo ante, quam fratris praestantissimi opusculum exiret, ***Friderici Augusti Bieneri*** *historia Novellarum Iustinianarum* prodierat, quo scripturae genere effectum est, ut reliquis scriptoribus, qui ad hanc iurisprudentiae partem illustrandam sese contulerunt, facile carere possimus. Is duobus eius operis locis de Athanasio verba fecit, hoc est pag. **126**. et pag. **187**. seq. Et illo quidem loco testimonia catalogorum, qui de codicibus Graecis bibliothecae Vindebonensis et Parisiensis confecti sunt, posuit; hoc autem ex Codicis Graeci Monacensis, qui numero **380**. signatus est, auctoritate partem corporis legum tripartiti Pseudo-Balsamonis ex nostro Athanasii libro ductum esse atque derivatum docuit. Tres enim libri tertii titulos, qui ex Iustiniani Iustinique Novellis hausti sint, ex Athanasii opere in hoc corpus esse traductos et translatos. *Bieneri* sententiae et V. Ill. *Carolus Witte* [4]) accessit, idemque Codicis Vindobonensis, qui inter Graecos iuris civilis libros numero XV. signatus est, argumentum paucis, sed eleganter adumbravit. Secutus est eiusdem *Bieneri* liber, quo constitutiones Codicis Iustiniani restitutas restituendasque tractavit [5]). In accessionibus eius libri p. **222**. Athanasii librum refert haberi in Codice Parisiensi **1381**. [6]) eumque esse a me descriptum totum. Ex hoc apographo

---

1) Vide horum prolegomenῶν cap. 5. 2) l. l. tom. II. p. 312. et p. 392. 3) in excursu XX. ad Theophilum tom. II. p. 1234. (ed. Hagae Comitis 1751. 4.) 4) in libro: *Die leges restitutae des Iustinianischen Codex* Breslau 1830. 8. p. 25. seq. 1) *Beiträge zur Revision des Justinianischen Codex. Berlin 1833. 8.* 6) Haec et in V. Ill. Hugonis historiam iuris Romani edit. XI. p. 1101. translata sunt.

Novella Iustiniani LXXXVII. prodiit in *Caroli Johannis Alberti Kriegèli symbolis criticis ad Novellas Iustiniani* (Lipsiae 1832. 4.) p. 30. et 31.; item Novella, cuius initium est „*Recte nobis*“, in *Tannebergi* libello, qui hunc praefert titulum: „*Pselli de Novellis Iustiniani libellus Graece scriptus ex litteris beati Tannebergi edidit Berger* (Lipsiae 1836.)“ p. 22. et 23.; denique Novella LXII. in eodem libro p. 26. et 27. typis exscripta est. Ac *Kriegelio* quidem, qui Latinam versionem Novellae LXXXVII. ex Codice Vindobonensi haustam edere pararet, hoc dederam, ut de schedis meis, quae ad eam rem utilia sibi fore putaret, describeret sibique haberet. *Tannebergio* autem, iuveni non indocto, quocum et necessitudinis vetustate et studiorum nostrorum similitudine eram vel maxime coniunctus, ego auctor fueram, ut ad haec studia excolenda tractandaque sese conferret, ratus plus utilitatis inde ad iurisprudentiae summam esse redundaturum, quam ex istis diariis, quorum edendorum consilium me et nescio ceperat et invito erat executus. Sed eheu! praematura morte nobis ereptus est iuvenis litterarum amantissimus mihique amicissimus tristeque sui desiderium amicis lugentibus reliquit.

C A P U T V.

Venio ad Codices manuscriptos, quorum in Athanasio edendo usus fuit, et enumerandos et, quod eius fieri poterit, describendos.

I. Inter Codices Graecos bibliothecae Regiae Parisiensis vel maxime pretiosos referendus esse videtur is, qui teste catalogo Codicum manuscriptorum eiusdem bibliothecae (ed. Paris. 1740. fol.) tom. II. p. 312. numero 1381. signatus est [1]). Constat autem foliis 195. membranaceis eius formae, quam *in quarto minori* vocant. Ultima autem folia duo Codici quasi cuiusdam tegumenti loco sunt, nec quicquam habent, quod ad iurisprudentiam Graecam illustrandam spectet. De reliqua Codicis parte si quaeritur, una manu exaratus est totus, scriptura satis nitida eaque ligata, cuius usum nono p. Chr. n. saeculo apud Graecos invaluisse Montefalconius auctor est [2]). In unaquaque pagina versus XXIV. paullove plures reperiuntur; neque enim versuum numerus semper ubique aequalis est. Folia 1. et 193. situ corrupta sunt, neque omnia, quae ibi scripta fuerunt olim, hodie commode legi possunt litterarumve formae satis clare perspici. Lineae graphio ductae sunt, calami usus perpetuus est; singuli autem calami ductus in utramque partem eandem praeferunt et crassitudinem et aequalitatem. Integrum vero hunc Codicem ad nos pervenisse non possum mihi persuadere ut credam; deest enim folium unum post fol. 56. B. Vide ad Athanasii tit. 3. const. 5. Atque etiam ad finem Codicis aliud folium iniuria temporum deperiit. Desinit etiam fol. 193. B. in litteris *ἐκπεσο...*, quae ex libelli *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* §. 19. hausta sunt. Iam vero, cum ea, quae isto loco desiderantur, ex aliis iuris Graeci fontibus restitui possint, itaque videantur esse comparata, ut unius folii modum non excedant; deinde ex indice Codicis fol. 9. A. satis constet, praeter Athanasianum opus ipsumque illum libellum *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* nihil quicquam in eo Codice antiquitus fuisse scriptum, vix ac ne vix quidem dubitandum censeo, quin is, qui nostrum Codicem conglutinavit, cum ultimum eius folium tam situ quam carie corruptum videret, ut nihil ex eo expiscari posset, quasi quandam sarcinam inutilem abiecerit, nec ullam eius rei memoriam ad posteritatem pervenire maluerit. De argumento Codicis satis

---

1) Verba eorum, qui catalogos istos composuerunt, haec sunt: „*Codex membranaceus, olim Colbertinus, quo continetur Athanasii Scholastici sive Advocati Emeseni ecloga seu delectus legum e codice et novellis. Praemittitur capitum index, coniecta etiam ad marginem brevia quaedam scholia. Opus hactenus ineditum, cuius finis desideratur. Is codex saeculo decimo tertio exaratus videtur.*“ 2) Palaeographiae Graecae lib. IV. cap. 1. p. 262. seq.

constat ex indice, qui inde a fol. 1. usque ad fol. 9. reperitur. Athanasianum autem opus inde a fol. 9. B. usque ad fol. 190. A. porrigitur, constans illud quidem XXII titulis, quibus paratitla subiiciuntur. Sequitur in Codice libellus *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* inde a fol. 190. A. ad fol. 193. B., cuius finis desideratur, cum ultimum Codicis folium nescio quo casu exciderit. Restat, ut de fol. 194. et 195., quae Codici quasi cuiusdam tegumenti loco esse supra diximus, videamus. Ea, quamquam primo adspectu pura videantur esse, tamen intuenti cuique diligentius in palaeographicas rationes scripturae vetustae, sed erasae testimonium perhibebunt. Quem nuncium cum ad *Hasium*, quem honoris caussa nomino, adtulissem, vir summus pro ea, qua semper erga me fuit, benevolentia petenti mihi facile concessit, ut in his antiquitatis vestigiis rimandis gallae, ut vocant, infuso uterer. Quo auxilio adiutus nihil nisi haec pauca expiscari potui

νογκ ανιων .... πο

τνάχραντνεω φιχ ... τὶν χρυ

εγδ μικιαω ... μιναις .... γὺω . ατ

Sunt haec ex fol. 195. B. Quae quidem theologi alicuius Graeci esse, nemo dubitabit. Lego autem versu secundo: *τὸν ἄχραντον .... τὸν ἰησοῦν χριστόν.* Et versu tertio: *οὐκ βαπτιζομέναις .. ἁγιωτατ.* — Nunc de aetate, qua noster Codex scriptus est, dicendum est. In quo illud quidem dolendum est, anni, quo scriptus sit, adnotationem in Codice extare nullam. Solent enim haec ad finem Codicum adscribi; nostri autem Codicis ultimum folium iniuria temporum deperiisse supra dictum est. Redibit igitur tota haec disputatio ad rationes palaeographicas. Ego, qui multos iuris Graeci Codices manu exaratos inspexerim, adeoque etiam V. Ill. *Haasium* audierim, cum is de palaeographiae ratione codicesque manuscriptos tractandi disciplina cum maxima nostra voluptate longe lateque dissereret, multum deliberando ad hanc sum deductus opinionem, ut nostrum Codicem saeculo post Christum natum undecimo scriptum esse coniicerem. Quam coniecturam V. Ill. *Hasius* (at qualis quantus vir, quamque in his rebus diiudicandis exercitatus!) calculo comprobavit suo [1]). Eius rei fidem ut tibi, lector benevole, facerem, scripturae nostri Codicis specimen in aes incidendum curavi [2]).

1) Sic enim in litteris ad me Cal. Octobr. 1830. datis: *Zugleich sende ich Ihnen die Handschrift 1381. zurück, die auch mir aus dem 11. Jahrhunderte scheint.* 2) Hoc ego specimen debeo V. Clar. Eduardi Zachariaei erga me amicitiae, qui, cum per multum temporis Lutetiae Parisiorum commoraretur, ut iuris Graeci codices cum incredibili bonarum litterarum fructu undique anquireret, precibus hoc dedit meis, ut id, quod posui, specimen a viro eius rei peritissimo *Muellero* transscribendum curaret. Quae vero ipse transscripseram eius rei specimina, in itinere nescio quo casu perierunt.

Accedit quod in imperio Orientali, ubi noster Codex exaratus videtur esse, saeculo p. Chr. n. duodecimo nihil quicquam pro tribunalibus auditum sit, nisi Basilicorum nomen [1]. Itaque parum probabile est, Athanasianum opus, in quo Iustiniani Novellae eaeque ex Basilicorum corpore non ita interpolatae nobis conservatae sint, iis, quibus non legeretur, temporibus denuo esse descriptum. Atqui, inquies, Codices Novellarum Iustiniani Venetum et Florentinum post ea tempora conscriptos esse constat. Quasi vero uterque codex puras putas Iustiniani Novellas exhiberet, ac non potius ex Basilicis interpolatas! Contra ea nemo negabit, saeculo post Christum natum undecimo iuris Iustiniani volumina nondum iacuisse per imperium Orientale neglecta, cum praesertim *Michael Psellus* in *ποιημ. νομ.* vers. 456. seq. auctor sit satis idoneus, peculiares Iustiniani Novellarum codices per imperium Orientale suis temporibus circumferri solitos [2]. Denique nostra opinio confirmatur rationibus orthographicis, quas, cum a Montefalconio in de palaeographia Graeca libro neglectas esse videamus, *Haasius* Leone Diacono edito nuper quasi ab inferis excitavit [3]. Apparent enim in codice non ita raro iotacismi vestigia, quae res vel maxime in promiscuo litterarum *ει*, *η*, *ι*, *οι* usu cernitur. Atque litterae *ει* quidem pro *η* positae sunt hoc modo: *ἀζείμιον* tit. 20. const. 2., *ἀπαιτειταῖς* tit. 20. const. 6., *ἀποκαταστεῖ* tit. 20. const. 1., *ἀποστεῖ* tit. 1. const. 2., *ἀρχιδιουργείτως* tit. 14. parat. §. 5., *βληθεῖναι* tit. 4. const. 22., *ἐγράφει* tit. 1. const. 5. et const. 6., tit. 10. const. 9., *ἐγαμήθεισαν* tit. 8. const. 1., *ἐναγάγει* tit. 1. const. 2., *ἐπειδεῖ* tit. 4. const. 17., *ἐπιδοθήσεις* tit. 7. const. 5., *ἐγγραφεῖναι* tit. 10. const. 6., *ἐγκαταλεγεῖ* tit. 1. const. 2., *ἐκποιεῖσαι* tit. 18. const. 8., *εὐαγεὶς* tit. 2. const. 2., *εὐαγεῖς* tit. 2. const. 3., *κατηγορεῖσαι* tit. 7. const. 7., *κεχρεῖσθαι* tit. 20. parat. §. 3., *λάβει* tit. 4. const. 22., tit. 5. const. 4., *λείψεται* tit. 10. const. 9., *λειψόμενοι* tit. 3. const. 3., *μέρει* tit. 10. const. 2., *παραλάβει* tit. 10. const. 9., *περιγραφεῖν* pro *περιγραφὴν* tit. 10. parat. §. 7., *συγγενεῖς* pro *συγγενὴς* tit. 2. const. 2., *συναπαιτεῖσαι* tit. 10. const. 6., *ὑποτελεῖς* pro *ὑποτελὴς* tit. 20. const. 1., *χειροτονείσας* tit. 1. const. 1., *χρεῖ* pro *χρὴ* tit. 9. const. 10. — Porro *ει* positum est pro *ι* hoc modo: *ἀειφυγείᾳ* tit. 2. const. 1., *ἀπαιδείας* tit. 10. const. 2., *ἀπειθείας* tit. 10. const. 6., *ἀπολειπὼν* tit. 1. const. 2., *αὐθεντείας* tit. 6. const. 2., *Ἀραβείας* indicis tit. 4. const. 19., *ἀχαριστείας* tit. 7. const. 7., tit. 8. const. 1., tit. 9. parat. §. 8., tit. 1. const. 2., *δείδωσιν* tit. 8. const. 2., *δεὶς* pro *δὶς* tit. 1. const. 2., *εἰσμὲν* pro *ἴσμεν* tit. 17. const. 2., *εἰσότητος* indicis tit. 10. const. 6., *ἐξπεδείτῳ* tit. 10. const. 9., *ἐξπαιδείτῳ* tit. 20. const. 1., *ἐκποιήσεις* pro *ἐκποίησις* tit. 10. const. 1., *ἐμφανείσῃ* tit. 7. parat. §. 9., *καταλειμπανέτω* tit. 11. const. 4., *κεινουμένης* tit. 7. parat. §. 4., *κεινὴν* pro *κινεῖν* tit. 9. const. 11., *λειτανείτω* tit. 1. const. 2., *λειτουργειῶν* tit. 8. parat. §. 2., *μητροπολεῖται* tit. 1. const. 1., *οἰκείαν* pro *οἰκίαν* tit. 2. const. 2., *ὁμειλῶν* tit. 1. const. 2., *παιδοποιείας* tit. 1. const. 2., tit. 9. paratitl. §. 1., tit. 2. parat. §. 2., *παραγγελείας* indicis tit. 6. *inscript.*, *παροικείας* tit. 1. const. 7., *πολεῖται* tit. 18. const. 2., *προνόμειον* tit. 2. const. 5., *προσείτω* tit. 4. const. 3. — Atque etiam littera *η* pro *ει* posita est his locis: *ἀναλαμβάνην* tit. 10. const. 9., *ἀναμένην* tit. 4. const. 17., *ἀπηθίας* tit. 10. const. 6., *ἁρμόσῃ* tit. 9. parat. §. 16., *ἀρχθῆσαν* tit. 5. const. 5., *γαμήτωσαν* tit. 11. const. 1., *γράφην* tit. 8. const. 1., *δανήσει* tit. 13. const. 1., tit. 16. const. 1., *δηλωθήσαν* tit. 5. parat. §. 16., *διαιλεῖν* tit. 9. parat. §. 1., *ἐγκεκλησμένον* tit. 15. parat. §. 7., *ἐγκληέσθω* tit. 4. const. 22., tit. 5. parat. §. 10., *εἴδη* pro *εἴδει* tit. 20. const. 6., *ἐκδικὴν* tit. 11. const. 22., *ἐκδικήσῃ* tit. 8. const. 5., tit. 10. const. 6., *ἐκήνης* tit. 6. const. 2., *ἐκκλητευθείσης* tit. 7. const. 7., *ἐμμένην* tit. 5. parat. §. 6., *ἐκφωνὴν* tit. 1. const. 17., *ἐκφωνηθῆσα* tit. 8. const. 1., *ἐξήληφεν* tit. 5. const. 4., *ἐπιδοθήσεις* tit. 7. const. 5., *ἐπινοήτωσαν* tit. 20. parat. §. 4., *ἐπινοηθεισῶν* tit. 20. parat. §. 4., *ἐπιτραπὴς* tit. 10. parat. §. 7., *ἠσὶν* tit. 10. const. 2., *ἠπειλημέναις* tit. 9. const. 2., tit. 11. const. 6., *ἤργεσθαι* tit. 11. const. 3., *καταλειφθήσιν* tit. 10. const. 2., *καταλεληιμμένα* tit. 8. const. 1., *κεινὴν* pro *κινεῖν* tit. 9. const. 11., *κερδανθῆσαν* tit. 10. const. 1., *κινήσῃ* pro *κινήσει* tit. 15. const. 1., *ληφθὲν* pro *λειφθὲν* tit. 1. const. 1., *μεμφθὴς* tit. 15. parat. §. 5., *μένην* tit. 20. const. 1., *παρασχεθήσης* tit. 9. const. 2., *ποιήτω* tit. 9. const. 2., tit. 10. parat. §. 13., *πολυπραγμονῆν* tit. 9. const. 4., *προσθῆναι* tit. 5. parat. §. 5., tit. 7. const. 7.,

---

1) Vide Bieneri librum: *Die Geschichte der Novellen* p. 149—157. 2) Vide Bienerum l. l. p. 148. 3) C. B. Haasius praef. ad Leonem Diaconum p. XXII. in corpore scriptorum historiae Byzantinae ed. Niebuhr vol. X.

ῥηθήσαις tit. 10. const. 9., συνοικήτωσαν tit. 1. const. 2., τεθηκότες tit. 15. const. 1., τεθημένον tit. 15. const. 1., τεχθῆς tit. 18. const. 5., τηνὰς pro τινὰς tit. 9. const. 2., ὑποβάλλη pro ὑποβάλλει tit. 16. const. 4., ὑποστρέφη pro ὑποστρέφει tit. 10. const. 2., χήρονα tit. 10. const. 2. — Atque etiam est, ubi η littera pro ι posita sit hoc modo: ἀθέμητοι tit. 11. const. 1., ἀθεμήτοις l. l., ἀθεμήτῳ tit. 11. const. 4., ἀθεμητογαμήσαντος tit. 11. const. 6., ἀκηνδύνως tit. 10. const. 2., tit. 11. const. 1., ἀκήνιτον tit. 15. const. 1., ἀκηνίτων tit. 2. const. 1., tit. 8. const. 4., ἀνάγνωθη tit. 9. parat. §. 8., tit. 10. const. 2., ἀποληπμπάνεσθαι tit. 1. const. 7., ἀτημίαν tit. 6. const. 2., ἀρχηκὴν tit. 20. const. 1., ἄχρις tit. 7. const. 7., ἄχρη tit. 8. const. 6., Βελησαρίου tit. 4. const. 10., const. 11., const. 12., tit. 5. const. 4., tit. 7. const. 1., tit. 9. const. 1., tit. 9. const. 3., tit. 10. const. 2., tit. 12. const. 2., tit. 14. const. 1., tit. 10. const. 3., Βελησαρίῳ tit. 13. const. 3., γηνέσθωσαν tit. 6. const. 2., γυναικὴ tit. 1. const. 2., tit. 5. const. 4., tit. 18. const. 4., γηνέσθωσαν tit. 6. const. 2., γνῶσην tit. 7. const. 7., διακόνησα tit. 1. const. 2., δηοικούντων tit. 4. parat. §. 21., δηκαστηρίου tit. 20. const. 1., δήμοιρον tit. 10. const. 9., δηπλοῦν tit. 1. const. 2., δηπλάσιον tit. 20. const. 5., δηπλασίωνος tit. 14. parat. §. 6., διάστηξιν tit. 4. const. 17., διαβάλην tit. 5. const. 5., εἰσηέναι tit. 7. const. 3., ἐκφωνήσην tit. 11. const. 4., ἐνὴ tit. 5. const. 4., ἐντηθῆναι tit. 8. const. 4., ἐπὴ tit. 9. parat. §. 8., ἐπιδόσην tit. 8. parat. §. 5., ἐπιτήμησιν tit. 4. const. 24., ἐπιτήδευσην tit. 5. const. 5., ἠδήτευσεν tit. 9. const. 13., ἠδικὴν tit. 2. const. 1., ἠδίων tit. 20. const. 1., ἥττονη tit. 4. const. 22., ἰδιοκηνδύνως tit. 4. const. 22., ἴσθη tit. 3. const. 2., καταλημπανέτω tit. 8. const. 1., καταλίψην tit. 4. parat. §. 10., κηνδύνῳ tit. 6. const. 3., κηνδυνεύεται tit. 20. const. 1., κηνιτοῖς tit. 10. const. 1. et 2., tit. 15. parat. §. 15., κηνουμένων tit. 5. parat. §. 18., κηνουμένην tit. 4. parat. §. 14., κληρονομοῦση tit. 7. const. 7., κώδηκι tit. 11. const. 4., et 5., κτήζειν tit. 9. parat. §. 3., Κωνσταντηνουπόλεως tit. 4. const. 22., Κωνσταντήνῳ tit. 4. const. 22., μέχρη tit. 9. const. 9., μέχρης tit. 1. const. 2., tit. 2. parat. §. 7., tit. 5. parat. §. 18., tit. 6. const. 2. et parat. §. 3., μηγῆναι tit. 10. const. 2., μητροπόλην tit. 8. parat. §. 5., ὀνομαστὴ tit. 9. parat. §. 3., ὁμηλήσαντος tit. 10. const. 2., παισὴν tit. 9. parat. §. 1., παληνγενεσίας tit. 9. const. 2., παραδηδομένων tit. 20. const. 3., πενθήμου tit. 9. parat. §. 12., tit. 10. const. 2., tit. 11. const. 6., tit. 9. const. 3., tit. 13. parat. §. 10., πίστην tit. 5. parat. §. 12., tit. 14. const. 3., πόλην tit. 11. const. 4., πολλάκης tit. 10. const. 3., προσκομηδῆς tit. 1. const. 17., προσκομηδὴν l. l.. προσομήλησε tit. 10. const. 1., προσομηλήση tit. 13. const. 3., προστημάσθωσαν tit. 6. const. 2., προσαυξήσης tit. 10. const. 6., προτηθεμένων tit. 1. const. 2., προτημῶνται tit. 9. const. 6., ῥωμαιστὴ tit. 16. const. 2., σεληντιαρίων tit. 9. parat. §. 7., σηλεντίου tit. 22. const. 3., στρατηγίδη tit. 20. const. 1., τεχθείσην tit. 9. const. 2., τημημάτων tit. 2. const. 1., tit. 2. const. 7., τεχθείσην tit. 9. const. 2., τημωρία tit. 6. const. 1., τημωρουμένη tit. 1. const. 5., τημωρίας tit. 10. const. 2., τηνὲς tit. 14. const. 3., τηνὰς tit. 9. const. 7., ὑβρήση tit. 6. const. 2., ὑπέστην tit. 8. const. 1., ὑπερτήθεται tit. 4. parat. §. 2., φημὴ tit. 10. const. 2., χρίσην tit. 9. const. 2., const. 10., const. 12., tit. 10. const. 1., χωρὴς tit. 1. const. 13., tit. 3. const. 3., ὡρησμένα tit. 20. const. 1. — Est et, ubi η pro οι positum sit, velut, quod tit. 10. const. 11. τῆς βουλομένης pro τοῖς βουλομένοις habetur. — Littera ι autem saepenumero locum litterarum ει obtinet hoc modo: ἀγγαρίαις tit. 4. const. 3., ἀδίαν *indicis* tit. 3. const. 5., tit. 1. const. 2., ἀμίωτα tit. 18. const. 3., ἀμιώτους tit. 20. const. 1., ἀντισάγιν tit. 22. const. 4., ἀντισαχθέττας tit. 1. const. 10 et 12., [illegible] tit. 5. parat. §. 2., ἀνδρίοις tit. 1. const. 14., ἀποκλίειν tit. 21. const. 2., ἀποκλιόμενος tit. 3. const. 2., ἀποκλίονται tit. 9. const. 10., tit. 10. const. 2., tit. 11. const. 1., ἀπολίψεως tit. 1. const. 2., Ἀπάμιαν tit. 18. const. 5., ἀπομιούτω tit. 8. const. 1., ἀπομιοῦν tit. 5. parat. §. 6., Ἀριανῶν tit. 2. const. 6., ἀργῖ tit. 10. const. 9., ἀσφαλίαν tit. 9. parat. §. 12., βασιλίας tit. 4. const. 18., tit. 10. const. 10., tit. 11. const. 4., tit. 21. const. 3., Βασιλίου tit. 9. const. 8., tit. 10. const. 10., Βελλιάνῳ tit. 9. const. 10., γοητίας tit. 7. const. 7., γραμματίῳ tit. 15. parat. §. 16., δανίζειν tit. 13. const. 1., δανισθῆναι tit. 13. const. 1., δανίσας tit. 15. parat. §. 5., δανίου tit. 14. const. 3., δανίων tit. 16. const. 1. *inscript.*, tit. 16. const. 2. *inscript.*, δανιζέτωσαν tit. 13. const. 1., δεδανικόσιν tit. 9. parat. §. 7., δεσποτίας tit. 9. const. 12., tit. 5. const. 2., tit. 18. parat. §. 7., δεσποτίᾳ tit. 18. const. 5., δίξωσιν tit. 15. const. 3., δυναστίας tit. 22.

parat. §. 2., ἐγκεκλισμένον tit. 7. const. 7., εἰσπράξι tit. 22. parat. §. 1., ἐκπεσῖν tit. 10. const. 11., tit. 1. const. 2., ἐκίνην tit. 10. const. 6., ἐκτίνεσθαι tit. 1. const. 16., ἐμφάνιαν tit. 20. const. 3., ἐμφανίας tit. 1. parat. §. 3., tit. 17. parat. §. 2., ἐμφάνιαι tit. 4. const. 24., ἐνάγι tit. 14. parat. §. 5., ἐποφίλουσιν tit. 9. const. 2., ἐποφιλόμενον ibidem parat. §. 2., ἐποφίλεσθαι tit. 6. const. 2., ἔπισεν tit. 7. const. 7., ἐπισκοπίῳ tit. 1. const. 2., tit. 5. parat. §. 1., ἐπιμελλίσθωσαν tit. 20. const. 4., ἐπίξεως tit. 4. const. 15., ἐπιμελλίαν tit. 1. const. 7., ἐπίτοιγε tit. 1. const. 13., tit. 2. const. 1., ἐρίπια tit. 2. const. 2., ἐριπίοις tit. 2. const. 1., εὐμένιαν tit. 20. const. 3., θρησκία tit. 18. parat. §. 5., ἰδῶν tit. 20. const. 1., ἴσω tit. 5. parat. §. 2., καταλίψωσιν tit. 1. const. 2., κηδίας indicis tit. 2. const. 12., καταλελιμένου tit. 10. const. 2., κιμιλιαρχίου tit. 11. const. 3., κρατίτω tit. 10. const. 9., λίψανον tit. 6. const. 2., tit. 15. parat. §. 5., λίψανα tit. 6. const. 1., μεθοδίαν tit. 20. const. 5., μεθοδίας tit. 15. const. 3., μιούσθω tit. 6. parat. §. 2., μίωσιν tit. 9. const. 2., tit. 10. const. 2., μοιχίας tit. 10. const. 9., μοιχίᾳ tit. 4. const. 22., νοθίᾳ tit. 11. const. 4., νοσοκόμιον tit. 9. parat. §. 3., οἰκίου tit. 1. const. 2., ὀρφανοτρόφιον tit. 2. const. 3., πολιτίᾳ tit. 20. const. 6., πολιτίαν tit. 7. const. 7., πορνίας tit. 10. const. 2., tit. 12. const. 2., tit. 15. parat. §. 17., προάστια tit. 2. const. 1., προαστίῳ tit. 2. const. 3., προαστίοις tit. 10. const. 9., προσεδρίας tit. 15. parat. §. 2. et 4., προσκαρτερίτωσαν tit. 1. const. 2., Σαμαρίτης tit. 5. parat. §. 14., Σαμαρίτου tit. 3. const. 2., tit. 18. parat. §. 3., Σαμαρίτας tit. 9. const. 8., tit. 3. const. 2., parat. §. 8., Σαμαριτῶν tit. 9. parat. §. 4., tit. 3. const. 2., Σεβαστία tit. 4. const. 11., σημία tit. 5. const. 5., στρατία tit. 20. const. 1. et parat. §. 4., στρατίαν tit. 20. parat. §. 3., στρατίαι tit. 15. const. 3., στρατίας tit. 2. const. 6., tit. 4. const. 1., tit. 5. const. 4., συγγενία tit. 1. const. 14., συνιδυῖα tit. 10. const. 9., συναφίας tit. 11. const. 4., συγχωρίτωσαν tit. 20. parat. §. 3., tit. 4. const. 3., ταμιακῆς tit. 8. const. 1., ταμιακὸν tit. 4. const. 10., ταμίου tit. 3. const. 3., ταμίῳ tit. 20. const. 5., ταμίον tit. 20. const. 6., ὑπατία tit. 1. const. 1., tit. 18. parat. §. 4., tit. 22. parat. §. 6., ὑπατίαν tit. 2. const. 7., const. 8., const. 9., const. 11., const. 12., tit. 4. const. 11., const. 21., tit. 5. const. 4., tit. 7. const. 4., tit. 8. const. 1., tit. 8. const. 2., tit. 10. const. 10., tit. 18. const. 8., tit. 20. const. 1., tit. 22. const. 3., const. 5., ὑπατίας tit. 1. const. 3., const. 10., tit. 2. const. 10., tit. 4. const. 13., const. 18., const. 24., tit. 5. const. 2., tit. 8. const. 5., tit. 9. const. 1., const. 6., tit. 10. const. 5., const. 6., const. 11., tit. 13. const. 2., const. 3., tit. 14. const. 3., tit. 15. const. 1., const. 2., const. 3., tit. 16. const. 1., const. 3., tit. 17. const. 3., tit. 18. const. 2., const. 3., const. 4., tit. 20. const. 4., tit. 22. const. 1., const. 4., ὑπιληιμμένοι tit. 4. const. 24., ὕπισιν tit. 10. const. 2., χρία tit. 1. const. 2. — Nec desunt exempla litterae vocalis ι pro η positae, velut ἀγανάκτισιν tit. 4. const. 3., parat. §. 3., tit. 20. const. 5., αἰτίσεσι tit. 1. const. 12., απαιτίσει tit. 10. parat. §. 9., ἄνιβοι tit. 9. const. 1., ἀνίβων tit. 13. const. 1., ἀνικόντων tit. 22. parat. §. 9., ἀκηνίτων tit. 2. const. 1., tit. 8. const. 4., ἀκήνιτον tit. 15. const. 1., tit. 18. const. 1., ἀλλίλων tit. 1. const. 2., ἀνικόντων tit. 4. const. 24., ἀνίκοντα tit. 4. const. 22., ἀπαιτίσει tit. 10. parat. §. 1., ἀποδιμίας tit. 20. parat. §. 4., ἄνιβον tit. 10. const. 2., ἀνίβων tit. 13. const. 1., ἀφῖλιξ tit. 10. const. 8., ἀφιλίκων tit. 13. parat. §. 6., γαμιθεῖσαι tit. 8. const. 1., γίμας tit. 10. const 2., γνισίους tit. 11. const. 1., δεσπότι tit. 18. parat. §. 1., tit. 17. parat. §. 3., διεστίκασιν tit. 2. const. 3., διμοσίοις tit. 20. parat. §. 3., δωριθέντων tit. 11. const. 4., δαπανίσωσι tit. 1. const. 2., ἔτι pro ἔτη tit. 1. const. 2., ἐνδε[illegible]σιν tit. 4. parat. §. 3., ἐπίτιδες tit. 10. const. 2., tit. 20. const. 2., ἐξαμίνου tit. 17. parat. §. 2., ἐτίσεως tit. 9. const. 10., ἐπινεμίσεως tit 20. const. 6., εὐαγὶς tit. 2. const. 1., ἔφιβοι tit. 15. parat. §. 13., ἠδικημένος tit. 5. const. 5., ἤτισεν tit. 10. const. 2., θρισκία tit. 18. parat. §. 5., ἰδικιμένοις tit. 20. parat. §. 8., ἰδιοκτίτου tit. 20. const. 1., ἱκανὶς tit. 18. const. 4., καταλίψην tit. 4. parat. §. 10., κεκτιμένους tit. 20. const. 6., κεκτιμένων tit. 18. const. 6., κεχρίσθω tit. 20. const. 5., κεκρατικότι tit. 17. const. 1., κηνιτοῖς tit. 10. const. 1., const. 2., tit. 15. parat. §. 15., κληρονομίσουσιν tit. 11. const. 4., κοσμιθεὶς tit. 18. const. 3., const. 3., κρατιθέντι tit. 15. parat. §. 2., κτίσεως tit. 2. const. 2., tit. 18. const. 4., tit. 20. const. 1., κτίσει tit. 5. const. 4., tit. 15. parat. §. 5., κτίματι tit. 2. const. 3., κτίσις tit. 20. const. 1., κτίσεων tit. 20. const. 1. et parat. §. 3., κτίσιν tit. 2. const. 3., κτίτορες tit. 20. const.

1., *κτίτοροι* tit. 4. const. 3., *λίψεται* tit. 10. const. 2., *λίψονται* tit. 10. const. 9., *λιστοδιώκτην* tit. 20. const. 1., *μαρτυρίσουσιν* tit. 5. const. 5., tit. 14. parat. §. 6., *μετρίσεις* tit. 21. const. 3., *μητρίσεις* tit. 21. const. 3., *μινύειν* tit. 20. const. 1., *μινυέτωσαν* tit. 20. parat. §. 2., *μὶ* tit. 1. const. 2., tit. 8. const. 4., tit. 9. const. 10., *μίγε* tit. 1. const. 2., *μίτε* tit. 10. const. 2., *μίνας* tit. 9. const. 5., *νενομοθετικόσι* tit. 10. const. 1., *νικίσαντα* tit. 10. const. 9., *ὁμομιτρίων* tit. 9. const. 5., *ὅσιν* tit. 20. const. 6., *παραπλίσιον* tit. 2. const. 3., *πλανήτις* tit. 1. const. 2., *πολίτις* tit. 18. parat. §. 3., *προσικόντων* tit. 2. const. 1., *στρατιλασία* tit. 18. parat. §. 4. et 6., tit. 22. parat. §. 6., *στρατιγίῳ* tit. 21. const. 3., tit. 22. const. 1., *συγχωρίσεως* tit. 20. const. 6., *συναλλακτίς* tit. 15. const. 3., *συνίλαξεν* tit. 5. parat. §. 6., *τίμιμα* tit. 21. const. 3., *τινικαῦτα* tit. 2. const. 3., *τῖς* tit. 6. const. 2., *τολμίσει* tit. 20. const. 1., *τοποτηριτῶν* tit. 4. const. 22., *τοποτηριτὴν* tit. 20. const. 1., *τοποτηριτὰς* tit. 20. const. 1., *φιλοτιμιθέντα* tit. 15. parat. §. 13., *Χαλκίδων* tit. 10. const. 11., *ρεώστι* tit. 15. parat. §. 10., *χρεώστιν* tit. 20. const. 1., *χρίζουσιν* tit. 14. parat. §. 4., *χρίσιν* tit. 9. const. 2., 10. et 12., tit. 10. const. 2., *χρίσιν* tit. 9. const. 2., tit. 10. const. 2. et parat. §. 9., *χωριγεῖν* tit. 11. const. 1., *χοριγηθέντων* tit. 1. const. 10., *ψευδομαρτυρίσας* tit. 5. parat. §. 2., *ψῖφος* tit. 7. parat. §. 4. — Est etiam, ubi littera vocalis *ι* pro *οι* posita sit, velut *ὁμίοις* tit. 7. const. 7., *λιπαὶ* tit. 8. const. 1., *μήτιγε* tit. 10. const. 9. — Praeter haec satis clara iotacismi exempla, quae in codicibus, qui eiusdem, cuius noster, aetatis sunt, crebro satis deprehenduntur, id, quod saeculo post Christum natum decimo nunquam aut certe perraro factum est apud Graecos, ut *υ* et *η* et *οι* promiscuo vocalium usu miscerentur [1]), hoc in nostro Codice plus semel, sed raro tamen accidisse animadvertimus. Littera *υ* exempli gratia pro *οι* posita est tit. 20. const. 1., ubi *λυπῶν* est pro *λοιπῶν*; tit. 22. const. 6., ubi *ἀμυροῦσα* pro *ἀμοιροῦσα*; tit. 10. const. 9. *δίμυρον* pro *δίμοιρον*. Contra ea *οι* pro *υ* legitur tit. 9. parat. §. 12., ubi *διατοιποῖ* pro *διατυποῖ*; tit. 1. const. 2., ubi *ἀνακοίπτοντα* pro *ἀνακύπτοντα*; tit. 18. parat. §. 1. *ἥμισοι* pro *ἥμισυ*. Denique *η* pro *υ* habetur tit. 4. const. 22., ubi *γηνὴ* pro *γυνὴ* legitur. Cuius rei caussam in promptu est aperire. Hanc enim veteres Graeci tenuerunt litteras *υ* et *οι* et *η* pronuntiandi rationem, ut diversam earum vocalium esse naturam audienti cuique appareret [2]). Quae consuetudo undecimo demum post Christum natum saeculo videtur esse oblitterata. Itaque mirari subit, quid sit, quare catalogi bibliothecae Regiae confectores tom. II. p. 312. nostrum codicem manuscriptum saeculi decimi quarti esse videri dicant; insigni documento, qua negligentia, quaque inscitia ii fuerint, quibus haec cura fuit demandata. Similem istorum hominum errorem notavit et *Haasius* in praef. Leonis Diaconi ed. Niebuhri p. XXII. — De loco, quo hic codex scriptus sit, nihil certi potest definiri, nisi quod in ea imperii Orientalis regione, ubi iuris Iustiniani memoria non omnino intercidisset, exaratus esse videatur. Numquis enim credat, tantae molis librum descriptum esse, cum non legeretur? Coniicias Constantinopoli scriptum, tum quia iuris Iustiniani memoria, si qua alia in parte imperii Orientalis, in hac certe quidem civitate istis temporibus viguit, tum quod Athanas. tit. 10. const. 7. *γραζία* et tit. 15. parat. §. 8. semel *Τιτζίου* legitur. Utrumque *σφάλμα* ortum est ex corrupta Constantinopolitanorum ratione Latinam litteram *t* pronuntiandi. Certe quidem *Michael Psellus*, cuius synopsis legum Constantinopoli scripta est, versu 129. *πετίτζιο* (sic ed. Bosq.), vs. 156. *δελεγάτζιο* (sic Cod. Paris. Gr. numero 478. notatus. Bosq. *δελεγάτιο*), vs. 337. *ῥεπετιτζίονα* (sic Cod. Paris. laudatus. Bosq. *ῥεπετιτίονα*). Sic et Cod. Senatorius Lipsiensis Rep. I. no. 66. fol. 205. *πρὸ ἀδιτζίωνος*, *ἐξεραδιτζίωνος*; fol. 206. *μετὰ τιτζίου*, *ῥεβερεντζία*, *ῥατζίωνος* [3]), qualia multa et alia in Glossis Labbaei nomicis occur-

---

1) *Haasius* in *commentario de Joanne Lydo* ed. *Fussi* §. XXXIII. p. LXXII. 2) Haec ego a V. Ill. *Haasio* accepi, cum is de ortu et progressu Graecitatis, quam recentem vocare solemus, publice dissereret. Quamquam negari non potest, et nono post Chr. n. saeculo litterarum *οι* et *υ* elocutionem in certis imperii Orientalis regionis partibus confusam esse. Vide Liscovium: *Ueber die Aussprache des Griechischen (Leipzig 1828. 8.)* p. 141. 3) Haec litterarum coniunctio *τζ* Graecis inde a saeculo octavo in primisque in nominibus propriis usitata erat. Cedrenus hist. compend. ed. Xyland. (Bas. 1561. fol.) p. 447. *Βουβουτζικός*, p. 436. *Βαδίτζης*, p. 482. *Διακονίτζης*, p. 488. *Ζαούτζης*, p. 493. *Χατζιλάκιος*, p. 498. *Τζιρίθων*, p. 499. *Βασιλείτζης*, p. 503. *Καταкαλίτζης*, ibid. *Πατζίνακος*, p. 509. *Ἀτζμωρος*, p. 512. *Τατζάτης*, p. 526. *Χαλκούτζης*, p. 533. *Τζιμισχῆς*, p. 541. *Βούρτζης*, p. 545. *Ἀτζυποθεόδωρος*, p. 567. *Τζάμανδος*, p. 581. *Νικολίτζης*, p. 584. *Νεστορίτζης*, p. 585. *Ἐλίτζης*, p. 586. *Θερμίτζης*, ibid. *Ἰβάτζης*, ibid. *Γονιτζιάτης*, p. 587. *Τζετζίκιος*, ibid. *Τζαίσαρ*, p. 588. *Στρουμπίτζης*, p. 632. *Βατάτζης*, p. 643. *Λόβιτζος*.

runt. — Ex quali exemplari hic codex transscriptus sit, coniectura definire non ausim, nisi quod αὐθεντικόν, unde noster liber manavit, maiusculis, quas vocant, litteris perscriptum fuisse probabile sit. Nam primo multi sunt operis Athanasiani loci, mirum in modum corrupti, quibus sanandis facile est medicinam adhibere, originemque corruptelae demonstrare, si minusculas, quas dicunt, litteras maiusculis permutaveris [1]. Deinde inscriptiones Novellarum et subscriptiones in nostro libro maiusculis litteris perscriptae sunt, eodemque modo Latinae voces, quae in mediis Novellis occurrunt, non ad ligatam, verum ad uncialem, quae vocatur, scripturam exprimuntur. Ac pro Graecis quidem maiusculis, quae in vetere exemplari erant, scriba calligraphus ligatam sui saeculi scripturam videtur substituisse, pro Latinis non item, fortasse quod scripturam ligatam Latinam nesciret. Quare litteras Latinas, prout in antiquo exemplari invenerat, retinuit. Accedit, quod in archetypo, ex quo calligraphus hausit, nulla aut perexigua ratio accentuum spirituumque videtur esse habita. Nam duo verba ex uno saepenumero scribae calligraphi errore exierunt, velut ἀπὸ κερδαίνειν pro ἀποκερδαίνειν tit. 10. const. 9., ἀπὸ κοπῆς pro ἀποκοπῆς tit. 4. parat. §. 21. et tit. 20. const. 1., ἀπὸ γραφῇ pro ἀπογραφῇ tit. 22. const. 1., ἀπὸ δημείτω pro ἀποδημείτω tit. 1. const. 2., ἀπὸ δειχθείσης pro ἀποδειχθείσης tit. 4. const. 22., ἀπὸ λειφθῇ pro ἀπολειφθῇ tit. 7. const. 3., ἀπὸ λειφθῶσιν pro ἀπολειφθῶσιν tit. 20. const. 1., ἀπὸ λήμψεως pro ἀπολήμψεως tit. 10. const. 8., ἀπὸ τροφὴν pro ἀποτροφὴν indicis tit. 2. const. 10., ἀπὸ καταστᾶσαι pro ἀποκαταστῆσαι tit. 10. parat. §. 7., ἀπὸ καταστάσεως pro ἀποκαταστάσεως indicis tit. 9. const. 3. et tit. 10. parat. §. 7., ἀπὸ κληρονόμους pro ἀποκληρονόμους tit. 7. const. 7., ἀπὸ πεμπόμενος pro ἀποπεμπόμενος tit. 11. const. 3., διὰ λάθοι pro διαλάθοι tit. 20. const. 1., διὰ μαρτυρίας pro διαμαρτυρίας tit. 10. const. 9., ἐπὶ μερισμοῦ pro ἐπιμερισμοῦ tit. 18. inscripl., ἐπὶ κοινωνέτωσαν pro ἐπικοινωνείτωσαν tit. 20. const. 1., ἐπὶ δοθείσης pro ἐπιδοθείσης tit. 10. const. 1., ἐπὶ καλουμένου pro ἐπικαλουμένου lib. περὶ διαφ. ἀναγν. §. 4., ἐπ' αὐξήσεως pro ἐπαυξήσεως tit. 10. const. 6., εἰς ἐπράχθησαν tit. 7. const. 7., ἐξ ἐλεύθεροι pro ἐξελεύθεροι tit. 18. const. 8., ἐξ ὁμοιούμενος tit. 4. const. 9., κατὰ δουλοῦται pro καταδουλοῦται tit. 18. parat. §. 2., κατὰ δεχέσθωσαν pro καταδεχέσθωσαν tit. 1. const. 2., παρὰ φυλακὴν pro παραφυλακὴν tit. 1. const. 14., περὶ ἐλθόντα pro περιελθόντα tit. 1. parat. §. 2., περὶ γραφὴν pro περιγραφὴν tit. 2. const. 2., περὶ ἱστῶν pro περιιστῶν tit. 7. const. 7., πρὸς ἀναγκάζειν pro προσαναγκάζειν tit. 18. const. 6., πρὸς ἀναπληρωθῆναι pro προσαναπληρωθῆναι tit. 4. const. 13., πρὸς ὁμιλῶν pro προσομιλῶν tit. 1. const. 1., πρὸς κυροὶ pro προσκυροῖ tit. 5. const. 5., πρὸς γεγραμμένην pro προσγεγραμμένην tit. 7. const. 6., πρὸς ἀναπληροῦται pro προσαναπληροῦται tit. 7. const. 7., πρὸς ὁμολογήσῃ pro προσομολογήσῃ tit. 7. const. 7., πρὸς ὁμολογῆσαι pro προσομολογῆσαι tit. 9. const. 8., πρὸ ἐνεχθέντων pro προενεχθέντων tit. 5. parat. §. 12., πρὸ διατιθέτω pro προδιατιθέτω tit. 9. parat. §. 2., σὺν ζῶσιν pro συνζῶσιν tit. 1. const. 2., σὺν ἐτάγη pro συνετάγη tit. 14. const. 3., ὑπὲρ ἔδωκαν pro ὑπερέδωκαν tit. 20. const. 1. et 2., ὑπὲρ τήθεται pro ὑπερτίθεται tit. 4. parat. §. 2., ὑπο μιμνησκέσθω pro ὑπομιμνησκέσθω tit. 15. parat. §. 4., ὑπὸ μνήματα pro ὑπομνήματα tit. 20. const. 1., ὑπὸ τέθεσθαι pro ὑποτίθεσθαι indicis tit. 10. const. 3., ὑπὸ κεῖσθαι pro ὑποκεῖσθαι tit. 20. const. 4., ὑπὸ καταβαλλόμενος pro ὑποκαταβαλλόμενος tit. 1. const. 1., ὑπὸ δεχομένους pro ὑποδεχομένους tit. 1. const. 5. Neque horum dissimile est δὲ λεγάτορας pro δελεγάτορας tit. 20. const. 1. Atque etiam ex duobus verbis unum non ita raro conflatum est hoc modo: ἀλλάπαν pro ἀλλ' ἅπαν tit. 20. const. 6., ἀφοῦπερ pro ἀφ' οὗπερ tit. 17. parat. §. 3., ἐνὼ pro ἐν ᾧ tit. 5. parat. §. 5., ἐναντιφωνήσει pro ἐν ἀντιφωνήσει tit. 15. parat. §. 8., ἐνόλῃ pro ἐν ὅλῃ tit. 20. const. 5., ἐνὴ pro ἐν ᾗ tit. 10. const. 9., ἐναγίῳ pro ἐν ἁγίῳ tit. 10. const. 9., εἴσπραξιν pro εἰς πρᾶξιν tit. 20. const. 5., ἐπιόρῳ pro ἐπὶ ὅρῳ tit. 8. const. 5. et tit. 10. const. 9., ἐπεκείνων pro ἐπ' ἐκείνων tit. 9. const. 2., ἐπαυτῷ pro ἐπ' αὐτῷ tit. 10. const. 2., ἐπόψεσι pro ἐπ' ὄψεσι tit. 10. const. 2., ἐφοσηδήποται pro ἐφ' ὁσηδήποτε tit. 14. const. 4., ἐξετίας pro ἐξ αἰτίας tit. 9. const. 2., ἐξεναπογράφου pro ἐξ ἐναπογράφου tit. 18. const. 4., ἐξελευθέρας pro ἐξ ἐλευθέρας tit. 18. const. 4., διαποκαταστάσεως pro δι' ἀποκαταστάσεως tit. 9. const. 1., διαυτὴν pro δι' αὐτὴν tit. 20. const. 5., διενομότου pro δι' ἐνωμότου tit. 10. const. 9., διεντολέως

---

1) Inde descendit permutatio litterarum η et ν apud Athanasium tam crebro obvia, quas litteras si maiuscula scriptura expressas fuisse arbitrere (Η et Ν), quam facile a librariis confundi potuerint, satis liquet.

pro δι' ἐντολέως tit. 22. const. 5., καθομάδα pro καθ' ὁμάδα tit. 9. const. 1., καθέτερον pro καθ' ἕτερον tit. 9. const. 2., καθετέρου pro καθ' ἑτέρου tit. 20. const. 5., tit. 10. const. 2., καταχύκλον pro κατὰ κύκλον tit. 20. parat. §. 6., tit. 22. parat. §. 2., καταχρήσεως pro κατὰ χρήσεως tit. 10. const. 9., κατασκοπὸν pro κατὰ σκοπὸν tit. 14. const. 3., καταλλήλων pro κατ' ἀλλήλων tit. 15. parat. §. 15., tit. 9. const. 2., καθόσον pro καθ' ὅσον tit. 5. const. 4., ἡσεντὸς pro ἧς ἐντὸς tit. 15. const. 1., ὑπερμηδεμιᾶς pro ὑπὲρ μηδεμιᾶς tit. 5. parat. §. 10., ταγήδια pro τὰ γήδια *indicis* tit. 10. const. 2., ὑφὴν pro ὑφ' ἣν tit. 11. const. 4., ὑποσφραγίδας pro ὑπὸ σφραγίδας tit. 8. const. 8., περικεκωλυμένων pro περὶ κεκωλυμένων tit. 10. const. 1., προγάμου pro πρὸ γάμου tit. 10. const. 1., const. 2., const. 3., const. 6., const. 9., *indicis* tit. 10. const. 7., προσλαχμὸν pro πρὸς λαχνόν tit. 18. const. 4. Neque horum dissimilia sunt ἐχεβέντου pro ἐξ ἐβέντου tit. 10. const. 2., δεσπονσαλίβους pro δὲ σπονσαλίβους tit. 10. const. 6. — Deinde non desunt exempla verborum compositorum, quae, si a vocalibus incipiant, tamen spiritus asperi notam, vel invitis grammaticis, in codice nostro retineant. Sic tit. 15. parat. §. 4., διόμοσίαν habetur. Certe calligraphus scriba nostri codicis fere semper habet ὅμνυμι, ὁμνύειν, ὁμοθέντα, ὁμώσῃ, ὁμώσαντες, de qua re infra latius disputabimus. Quam rem tamen et in aliis codicibus manuscriptis observare licet. Vide *Isaaci Casauboni* notam ad *Athenaei* Deipnosoph. IX. 57. ed. *Schweighaeuseri* tom. V. p. 195. et *Villoisoni* praefationem ad *Homeri* Iliadem p. 2. (ed. Venet. 1788. fol.). — Denique nescio quo casu evenit, ut certa verba, quae spiritu aspero vulgo carent, in hoc libro fere semper spiritu aspero muniantur. Sunt autem haec: ἁγομένου tit. 9. const. 2., ἁγνοεῖ tit. 1. const. 2., ἁγωμένων tit. 6. const. 2., αἱτηθεὶς tit. 1. const. 6., ἅνευ tit. 9. parat. §. 16., ἁποφάσεων tit. 4. const. 4., ἁποχαῖς tit. 4. const. 3., ἅρρενες tit. 10. parat. §. 9., ἁσφαλείας tit. 12. const. 1., ἁσφαλιζομένη tit. 10. const. 1., ἑγγυῶν tit. 5. const. 4., εἵργεσθαι tit. 11. const. 3., ἕκβασιν tit. 5. const. 3., ἕνιαι tit. 8. const. 1., ἑναούγκιον tit. 8. const. 5., tit. 11. const. 4., ἕνστασιν tit. 10. const. 2., ἡδύνατο tit. 11. const. 1., ἡδικὴν tit. 2. const. 1., ἡκούσαμεν tit. 9. const. 8., ἡκροάσατο tit. 7. parat. §. 4., ἡξιωμένος tit. 10. const. 6., ἡπειλημέναις tit. 9. const. 3., ἡρτημένων tit. 10. const. 1., Ἱανουαρίων tit. 15. const. 2., tit. 7. const. 2., tit. 4. const. 7., tit. 10. const. 8., tit. 22. const. 1., ἵδιος tit. 1. const. 2., tit. 18. parat. §. 7., ἵδιον tit. 10. const. 2. et 9., ἱδίαν tit. 2. const. 3., tit. 5. const. 3., tit. 8. parat. §. 5., tit. 10. const. 2., const. 9., tit. 11. const. 11., tit. 14. parat. §. 6., tit. 18. const. 2., περὶ διαφ. λεξ. §. 12., ἱδίᾳ tit. 7. const. 7., tit. 8. parat. §. 2., tit. 9. const. 3., const. 4., tit. 10. const. 2., const. 9., tit. 20. const. 1., ἵδια tit. 5. const. 4., tit. 9. parat. §. 6., ἱδίῳ tit. 1. const. 2., tit. 9. const. 2., tit. 5. parat. §. 1. et 2., tit. 10. const. 2., tit. 9. parat. §. 16., ἱδίου tit. 5. parat. §. 2., tit. 6. const. 2., ἱδίων tit. 1. parat. §. 3., tit. 4. const. 22., tit. 5. const. 2., parat. §. 10., tit. 10. const. 2., const. 9., tit. 13. const. 3., parat. §. 1., ἱδίοις tit. 5. parat. §. 4., tit. 6. const. 2., tit. 9. const. 12., tit. 18. const. 6., ἱδίαις tit. 7. const. 7., ἱδίους tit. 4. parat. §. 5., tit. 9. const. 7., tit. 10. const. 11., tit. 4. const. 14., tit. 18. const. 3., ἱδίας tit. 1. const. 1. et 2., tit. 6. const. 2., tit. 8. parat. §. 2., tit. 10. const. 2. et 9., parat. §. 1. et 6., tit. 15. parat. §. 11., tit. 18. parat. §. 1., ἱδικὴν tit. 20. const. 6., ἱδικῶς tit. 7. const. 7., tit. 10. const. 2., ἱδικιμένοις tit. 20., parat. §. 3., ἱδιώτης tit. 1. const. 13., tit. 10. const. 2., parat. §. 1., ἱδιωτῶν περὶ διαφ. λεξ. §. 13., tit. 10. const. 2., tit. 20. const. 4., ἱδιώταις tit. 4. const. 8., ἱδιωτοῦ tit. 4. const. 13., tit. 14. parat. §. 4., ἱδιωτικὸν tit. 2. const. 1., ἱδιωτικὴν tit. 1. const. 2., tit 20. const. 1., ἱδιωτικαῖς tit. 20. const. 5., ἱδιωτικοῖς tit. 1. const. 6., ἱδιωτικοῦ tit. 9. const. 1., ἱδιωτικῶν tit. 15. parat. §. 1., ἱδιωτευουσῶν tit. 8. const. 5., ἱδιόχειρον tit. 15. const. 3., ἱδιωχείρων tit. 14. const. 3., parat. §. 5., ἱδοῦ tit. 15. const. 3., ἱλούστριος tit. 22. const. 3., ἱλούστριοι tit. 8. parat. §. 5., ἱλουστρίων tit. 22. const. 5., ἱνδικτιῶνος tit. 7. const. 7., ἱουγατίωνος tit. 20. parat. §. 3., Ἱουδαίου tit. 8. const. 2., Ἱουλιανῷ tit. 10. const. 11., Ἱουλίου tit. 17. const. 1., Ἱουλίων tit. 22. const. 5., Ἱουνίων tit. 18. const. 3., tit. 9. const. 6., tit. 22. const. 4., Ἱουστινιανὸς tit. 3. const. 3., const. 4., tit. 4. const. 1., 11. et 12., tit. 10. const. 1. et 11., parat. §. 14., tit. 11. parat. §. 2., tit. 13. const. 1., tit. 15. const. 1., tit. 16. const. 1., tit. 18. const. 1., Ἱουστινιανοῦ tit. 1. const. 6. et 16., tit. 2. const. 3. 5. et 10., tit. 3. const. 2., tit. 4. const. 13., 14. et 23., tit. 5. const. 1., 2., 3., 4. et 5., tit. 6. const 1. et 3., tit. 7. const. 4. et 6.,

tit. 8. const. 4. et 5., tit. 9. const. 5., 6., 8., 10, 11., 12. et 13., tit. 10. const. 3., 4., 6., 7., 8., 9., 10. et 11., tit. 11. const. 3., et 4. 5., tit. 12. const. 2., tit. 13. const. 2. et 3., tit. 14. const. 2., tit. 15. const. 2., tit. 18. const. 1., 2., 3. et 6., tit. 20. const. 1. et 2., tit. 21. const. 1., 2. et 3., tit. 22. const. 1., 2., 3., 5. et 6., *Ἰουστινιανῆς* tit. 2. const. 3., *Ἰουστῖνος* tit. 20. const. 6., *ἴσος* tit. 18. const. 5., *Ἰωάννῃ* tit. 2. const. 8., tit. 4. const. 1. et 24., tit. 5. const. 4., tit. 7. const. 3. et 5., tit. 10. const. 2., tit. 13. const. 1., tit. 15. const. 1., tit. 18. const. 1., tit. 22. const. 3. et 5., *Ἰωάννου* tit. 11. const. 3., *ὀγκίας* tit. 8. const. 5., *οἶκος* tit. 2. const. 1., *οἶκον* tit. 2. const. 2. et 3., tit. 9. parat. §. 3., tit. 15. parat. §. 7., *οἴκου* tit. 1. const. 2., *οἴκῳ* tit. 2. const. 3., tit. 15. parat. §. 7., tit. 17. parat. §. 1., *οἶκοι* tit. 18. const. 1., *οἴκων* tit. 2. const. 1. et 2., tit. 20. const. 5., *οἴκοις* tit. 1. const. 2., tit. 2. parat. §. 2., tit. 17. parat. §. 2., tit. 20. parat. §. 3., tit. 22. parat. §. 2., *οἴκους* tit. 1. const. 5., tit. 18. const. 7., *οἴκοθεν* tit. 7. const. 6., *οἰκοδομὴν* tit. 2. const. 1. et 2., *οἰκεῖν* tit. 18. const. 4., *οἰκείτωσαν* tit. 10. const. 6., *οἰκήσει* tit. 4. const. 22., *οἰκείτω* tit. 18. const. 7., *οἰκοδομῆσαι* tit. 2. const. 3., *οἰκήσεις* tit. 20. const. 2., *οἰκεῖος* tit. 20. const. 6., *οἰκεῖον* tit. 3. const. 2., tit. 7. const. 7., *οἰκείου* tit. 9. const. 2. et 10., tit. 10. const. 2., *οἰκείῳ* tit. 13. const. 3. et 4., tit. 10. const. 2., *οἰκείᾳ* tit. 9. const. 2. et 8., *οἰκείας* tit. 1. const. 17., tit. 5. const. 4., tit. 7. const. 6., tit. 4. const. 1., tit. 9. const. 2., tit. 10. const. 2., tit. 15. parat. §. 2., *οἰκείων* tit. 8. parat. §. 3., tit. 4. const. 5. et 22., tit. 6. const. 2., tit. 7. const. 7., tit. 20. const. 6., parat. §. 3., *οἰκειοῦσθαι* tit. 9. const. 13., tit. 20. parat. §. 3., *οἰκονόμων* tit. 2. const. 1. et 9., tit. 20. parat. §. 3.. *οἰκονόμους* tit. 1. const. 10., *ὀκτὼ* tit. 4. const. 13., *ὀμνύειν* tit. 1. const. 17., *ὀμνύτω* tit. 14. const. 3., *ὀμνυόντων* tit. 17. const. 3., *ὀμνύναι* tit. 1. const. 17., *ὁμοθέντα* tit. 5. const. 3., *ὀμόσῃ* tit. 15. parat. §. 4., *ὀμώσῃ* tit. 10. const. 2., tit. 13. parat. §. 10., *ὀμόσαντες* tit. 5. const. 3., tit. 13. parat. §. 4., *ὀνομαστὶ* tit. 9. parat. §. 3., *ὄνομα* tit. 22. const. 1., *ὀπτιόνων* tit. 20. const. 2., *ὀρφανικοῖς* tit. 2. const. 3., *οὖσαι* tit. 1. const. 7., *οὕτω* tit. 1. const. 14., *ὀφέλειαν* tit. 4. const. 21., *ὀφείλω* tit. 4. const. 1., *ὀφείλοντα* tit. 20. parat. §. 1., *ὀφείλων* tit. 20. const. 1., *ὀφείλουσιν* tit. 16. const. 1., *ὀχλήσει* tit. 6. const. 2., *ὄψεως* tit. 21. const. 1. et 2. Contra ea raro admodum factum, ut, ubi spiritus asper ponendus erat, asper spiritus in codice exiret. Quae cum ita sint, facile est ad coniiciendum, antiquum exemplar, unde noster Codex ductus sit, fuisse septimi fere post Chr. n. saeculi, siquidem verum est hoc saeculo consuetudinem obtinuisse, ut singulis quibusque verbis et accentus et spiritus adiicerentur [1]. — Restat, historiam nostri codicis ut enarremus, unde in Galliam adlatus sit, qui possessores huius libri fuerint, quare factum sit, ut iureconsultorum praestantissimorum oculos ad haec usque tempora fefellerit talis tantusque thesaurus. Enimvero saeculo p. Chr. n. decimo quinto *Ioannes* quidam eum librum acquisiverat, ut ex adnotatione in folio chartaceo, quod initio Codicis tegumenti causa adiectum est, adscripta constat. Quae adnotatio cum dialecto Italorum vulgari perscripta sit, faciatque anni post Chr. n. 1423. mentionem, quo anno *Ioannes* ille hunc librum comparaverit, vix ac ne vix quidem dubitandum censeo, quin Constantinopoli, ubi exaratus videtur esse, in Italiam adlatus in privati alicuius hominis bibliotheca per aliquantum temporis delituerit. Deinde in Colbertinam bibliothecam, quae Lutetiae Parisiorum fuit, translatus est, et numero 4035. signatus, ut constat ex hac adnotatione fol. 1. A. adscripta „*Cod. Colb. 4035.*" [2]) Denique anno p. Chr. n. 1732. [3]), quo tempore huius bibliothecae thesauri in Regiam bibliothecam migrarunt, *numero „2419."* signatus est. Sic enim fol. 1. A. „*Regius 2419.*" Is numerus deinde in 1381. mutatus est. Quare autem factum sit, ut hoc exemplar pretiosissimum *Caroli Annibalis Fabroti*, indefessi codicum manuscriptorum investigatoris, qui Lutetiae Parisiorum tamdiu commoratus est iuri Graeco-Romano illustrando operam daturus, oculos effugerit, vix ac ne vix quidem dici poterit, nisi nostrum codicem post Fabroti mortem demum Lutetiam Parisiorum adlatum esse statuamus. Cui quidem coniecturae cum rationibus chronologicis videtur convenire. *Fabrotus* anno 1659. obiit, *Colbertus* 1683. Accedit, quod, quamdiu Colbertus Mazarini Cardinalis

---

1) Vide Montefalconium palaegr. Graecae lib. III. cap. 3. p. 215. et cap. 5. p. 223. 2) Montefalconius in bibliotheca bibliothecarum tom. II. p. 986., quo loco Colbertinae Bibliothecae catalogum typis exscribendum curavit, codicum numeros 4035—37. tacito praetermisit. 3) Vide mémoire historique sur la bibliothèque du Roi. (Paris, 1739. fol.) p. LXXII. seq.

ministerio addictus erat, (hoc est usque ad annum 1661), vix ac ne vix quidem codicum manuscriptorum bibliothecam videatur cogitasse [1]. Denique aliunde constat, Colbertum, cum ad munera publica translatus esset, codices manuscriptos per omnes terrarum angulos anquisiisse, inventosque in suam bibliothecam inferendos curasse [2]. Post Fabroti mortem haec studia per Galliam oblitterata sunt et quasi in oblivionem adducta. Itaque mirum non est, quod, cum iam anno 1740., quo catalogi bibliothecae Regiae iuris publici facti sunt, huius exemplaris notitia cum republica litterarum communicata fuisset, tamen nemo quisquam Athanasianum opus edere conatus sit. Nostra demum memoria *Fredericus Augustus Bienerus*, cum Lutetiam Parisiorum anno 1830. iuris Graeco-Romani illustrandi gratia adiret, talem tantumque iuris thesaurum non neglexit, eiusque inventi gloriam tuetur *Gustavus Hugo* in hist. iuris Romani ed. XI. p. 1101. seq. Hunc ego codicem in adnotationibus ad opus Athanasianum scriptis nudo *Codicis* verbo significare decrevi.

II. In codice eiusdem bibliothecae Graeco, qui hodie numero 1720. signatus est [3], habentur etiam quaedam ex *Athanasio Scholastico* excerpta, quae cum diligenter enotassem, postea nescio quo casu accidit, ut in itinere amitterentur. Cui rei medicinam adhibere voluit V. Ill. *Eduardus Zachariaeus*, qui, cum eum codicem diligenter tractasset, schedas eius rei ergo a se conscriptas mecum communicare voluerit. Codex est bombycinus, et saeculi, ut confectoribus catalogi tom. II. p. 393. videbatur, post Christum natum decimi quinti. Quae ad opus Athanasianum spectant, leguntur fol. 155. B—fol. 156. Sunt autem, teste *Zachariaeo*, fere haec: *ἐκ τοῦ βιβλίου Ἀθανασίου σχολαστικοῦ μεσινοῦ τῶν, ἅπερ ἐξελέξατο ἐκ τοῦ κώδ. καὶ τῶν νεαρῶν διατ. τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ. ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν παρατίτλων.*

1) *περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων.*
Inc. *ὁ χειροτονῶν ἐπίσκοπον εἰς ἐπήκοον.* Des. *χειροτονίαν.* Athanas. tit. 1. const. 1.

2) *βίβλος β'. μετὰ τὴν μνηστείαν ἢ μετὰ τὸ γαμῆσαι μονάσαντα.*
Inc. *ὁ μονάσας ἀζημίως.* Des. *ὁ γάμος λύεται.* Athanas. tit. 1. const. 2.

3) *περὶ ἀπὸ μοναστηρίου εἰς ἕτερον μετελθὼν μοναστήριον. τί. α'.*
Inc. *ὁ ἀπό.* Des. *κυρωθῆναι.* Athanas. tit. 1. const. 2.

4) *περὶ ἀποκρισιαρίων μοναστηρίων. τί. β'.*
Inc. *οἱ μοναχοὶ διὰ τῶν.* Des. *πραττέτωσαν.* Athanas. tit. 1. const. 2.

5) *περὶ τοῦ ἀπὸ μοναχοῦ γενομένου κοσμικόν.*
Inc. *ὁ ἀπό.* Des. *παιδεύεσθαι.* Athanas. tit. 1. const. 2. esse videtur.

6) *περὶ μεταστάντων ἀπὸ μοναστηρίου εἰς ἕτερον μοναστήριον.*
Inc. *μηδεὶς προσδεχέσθω.* Des. *μοναστηρίῳ.* Athanas. tit. 1. const. 13.

7) *περὶ διαίτης μοναχῶν. τί. γ'. τοῦ κώδ.*
Ins. *ὁ αὐτὸς βασιλεὺς μῆνα ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, οὗ ἡ ἀρχή. ὁ μονήρι* (sic) *βίος. ἡ διάτ. κυροῦσα.* Des. *παραβάλλειν μοναστηρίῳ.* Athanas. tit. 1. const. 14. Sequuntur haec: *σῃ. κανόνα, ὅτι συγγένεια μοναχοῖς οὐκ ἔστιν.* Des. *βίον. Ἐγράφη τετάρτη νόμων* (sic) *μαρτίω βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ ιγ'. ὑπατίας Ἀπίονος.* Athanas. tit. 1. const. 14.

8) *περὶ τοῦ ἐπιμερίζεσθαι τὴν γονὴν τῶν γεωργῶν.* Incip. *ὁ αὐτὸς βασιλεύς. Οἱ τὰ πράγματα πράττοντες τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας. Ὁ παρὼν τύπος.* Des. *προσήκουσαν τιμήν.* Athanas. tit. 18. const. 5.

9) *περὶ χαμευρετῶν βρεφῶν καὶ τὸ ἐλευθεροῦσθαι τὰ ἐκτιθέμενα βρέφη. τί. ιη'.* Inc. *ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἠλίᾳ ἐπάρχῳ τοῦ Ἰλλυρικοῦ. Ἔγκλημα τῆς ἀνίνης* (leg. *ἀνθρωπίνης*) *γνώμης ἀλλότριον.*

---

1) Imo sunt, qui bibliothecam Colbertinam non ita multo ante annum 1673. condi coeptam arbitrentur. Vide mémoire historique sur la bibliothèque du Roi p. LXXIII. 2) Vide l. l. p. LXXIII. coll. p. XXVI—XXX. 3) Catal. codicum manuscriptorum bibliothecae Regiae Parisiensis tom. II. p. 392. seq.:

15) *Basilii Constantini et Leonis imperatorum epitome iuris cum praefatione.*
16) *Excerpta varia ex variis iuris titulis.*
17) *Excerpta ex Athanasio scholastico.*
18) *De Mosaica lege.*
19) *Lex Rhodia cum prologo.*

Τα παρὰ τῶν δεσποτῶν. Des. *δεσποτείᾳ. βασιλεὺς γὰρ ἐκεῖνος ὁ νόμους δικαίους. ἐκπέμπων, πρῶτον δὲ πράττων.* Haec sunt ex Athanas. tit. 18. const. 7. Verum haec verba: *βασιλεὺς γὰρ — πράττων* apud Athanasium loco laudato desunt.

Hunc ego codicem in scripturae varietate adnotanda „*Cod. Z.*" nomine nominare constitui.

III. Eiusdem bibliothecae codex Graecus numero 1384. signatus Athanasii Scholastici fragmentum quoddam exhibet. Sic autem habet, teste V. Ill. *Eduardo Zachariaeo*, qui hunc librum in *Fragmentis versionis Graecae legum Rotharis* (Heidelbergae 1835.) p. 1—26. satis descripsit: *Ἀθανασίου σχολαστικοῦ ἐκ τῶν διγ. τοῦ θ΄. βι. αὐτοῦ.* Incipit: *ἐπειδὴ πολλοὺς τῶν ἐν τῷ βίῳ γάμῳ νομίμῳ.* Desinit: *κατεργάζονται.*

IV. In bibliotheca Palatino-Vaticana esse codicem, qui aliqua Athanasiani operis fragmenta exhibeat, *Iosephus Maria Suaresius* auctor est [1]). Eius rei neque in Palatinae bibliothecae catalogo [2]) factam esse mentionem vidi, neque dum Romae eram, in eam rem diligentius inquirere potui, cum per *Angelum Maium* steterit, quominus bibliothecae Palatinae, quae Romae est, catalogos manu exaratos ipse inspicerem. Verumtamen non committendum putavi, ut, dum omnes Athanasiani operis particulas, quanta maxima possum diligentia, undique anquiro, hunc locum tacitus praeterirem. Itaque ad virum praestantissimum *Theodorum Heysium*, quem honoris caussa nomino, ea de re referendum existimavi, ab amicoque rarissimo hoc responsum tuli, quod totam hanc disputationem illustrare videatur. Sic autem litteris ad me datis perscripsit: „*Codex Palatino — Vaticanus Graecus, numero 226. signatus*, ex variis variorum scriptorum libris in unum collectis constat, ideoque inter miscellos codices relatus est. Inter multa et alia, quae hoc loco a me enumerari neque attinet neque tua interest, folio 131. solo *νόμος Ἰουστινιανοῦ* refertur, sed qui ad Athanasium tuum nihil pertineat. Neque *Ἀθανασίου* per totum codicem ulla mentio habetur. Quodsi codicis numerum coniectura assequi non possis, ego de tota hac caussa desperandum arbitror. Nam per totum Palatinae bibliothecae catalogum Athanasii tui mentio non est." Ego vero paullo post cum amico praestantissimo meam de hoc Athanasii libro coniecturam communicavi, ab eoque petii, ut codicis Palatino-Vaticani Graeci, numero 55. signati, inspiciendi describendique curam haberet. Is liber manu scriptus mihi videbatur aliquam Athanasii habere mentionem. Neque vir humanissimus roganti mihi deesse voluit, et hanc, quam hoc loco posituri sumus, codicis supra dicti descriptionem mecum communicavit.

„Codex est chartaceus in folio, saeculi, ut mihi videtur, decimi quinti vergentis. In eo haec habentur:

1) fol. 1—49. *ἐπαναγωγὴ τοῦ νόμου τοῦ σὺν θεῷ ἐμφανεστέρου ὑπὸ Βασιλείου καὶ Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου τῶν παναγάθων καὶ εἰρηνοποιῶν βασιλέων.* Habet quadraginta titulos, quorum catalogus prooemio postpositus habetur fol. 3. B. Desinit: *τέλος εἴληφεν ὁ πρόχειρος νόμος.*

2) fol. 50—54. *νόμος Ῥοδίων κατ' ἐκλογὴν ἐκ τοῦ ιδ΄. βιβλ. τῶν διγέστων.* Habet XLVIII. capita.

3) fol. 55—57. *περὶ στρατιωτικῶν ἐπιτιμίων αἱ τῶν* (sic) *Ῥούφου καὶ τῶν τακτικῶν.*

4) fol. 57—59. Sunt breves de iure nuptiarum definitiones, quarum quaevis peculiarem habet titulum. Inter ea fol. 58. habetur titulus: *Ἀθανασίου σχολαστικοῦ ἐκ τῶν διγέστων καὶ τοῦ θ΄ β. τοῦ κώδικος.*" Itaque facile est ad coniiciendum, eundem esse hunc codicem, atque eum, quem Suaresius l. l. designaverit. Certe quidem numerorum discrepantia huic coniecturae praeiudicium non facit. Satis enim hodie constat, fere omnes Palatinae bibliothecae numeros esse mutatos.

5) „fol. 59—62. constitutiones synodorum de iure nuptiarum habentur. Titulus hic est: *περὶ γάμων ἐπιτετραμμένων* (Cod. *ἐπὶ τετραμμένων*) *καὶ κεκωλυμένων, πρώτου καὶ δευτέρου, ἐγγράφου καὶ ἀγράφου, καὶ λύσεως αὐτῶν.*'

---

1) In *notitia Basilicorum* §. XXVI. ed. Pohli p. 104: „cuiusque (*Athanasii*) aliqua *ἐκ τῶν διγέστων καὶ τοῦ θ΄. βιβλίου κώδικος* leguntur in Vaticanae Codice CCXXVI. Palatino." 2) Vide catalogum librorum manu scriptorum in bibliotheca Palatina Electorali, confectum a *Frederico Sylburgio* in *Monumentis pietatis*, Francof. ad Moenum 1701. 4., p. 1—128.

6) fol. 63—65. Aliae constitutiones synodorum de haeresibus.
7) fol. 66—79. *τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων κανόνες πε'.* cum Zonarae commentariis. Sic fol. 67.: *πονηθὲν Ἰωάννῃ μοναχῷ τῷ Ζωναρᾷ τῷ γεγονότι μεγάλῳ δρουγγαρίῳ τῆς βίγλας καὶ πρωτοασηκρῆτις.*
8) fol. 79—83. *ἀρχὴν ἔχουσιν πατέρων* (Codex πρων) *οἱ κανόνες. Τοῦ ἁγίου Βασιλείου.*
9) fol. 85. Ecloga Leonis, quae incipit hoc titulo: *ἐκλογὴ τῶν νόμων ἐν συντόμῳ γενομένη παρὰ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν σοφῶν καὶ φιλευσεβῶν βασιλέων ἀπὸ τῶν ἰνστιτούτων, τῶν διγέστων, τοῦ κώδικος, τῶν νεαρῶν διατάξεων τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ* (Cod. *Ἰουστινιάνου*) *ἐπιδιόρθωσις εἰς φιλανθρωπότερον ἐκτεθεῖσα* (Cod. *ἐκτιθεῖσα*) *μηνὶ Μαρτίῳ ἰν. θ'. ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτει* (Cod. *ἔτι*) *ςσμζ'.* Initium operis est fol. 96. *τίτλος α'. περὶ νόμου καὶ δικαιοσύνης.* Finis operis est fol. 260. Ultimus titulus, qui est *μγ'.*, incipit fol. 243. A. Fol. 86—96. habetur aliud legum nauticarum corpus hoc titulo: *νόμος ναυτικὸς Ῥοδίων*". De operis, quod usque ad fol. 260. pertinet, indole ex his, quae attulimus, non satis constat. Videtur esse Epanagoge ex ecloga Leonis adaucta et amplificata[1]. Nam et Epanagoges primus titulus est *περὶ νόμου καὶ δικαιοσύνης*[2], prochiri non item.
10) „fol. 262—292. tripartita Pseudo-Balsamonis collectio constitutionum ecclesiasticarum habetur.
11) fol. 294—300. habetur *ὑπόμνημα Εὐσταθίου περὶ βίου* (sic) *τοῦ Ῥωμαίου.* „Haec ego verba existimo esse male transposita, atque sic legenda: *ὑπόμνημα περὶ βίου Εὐσταθίου τοῦ Ῥωμαίου.*

De Athanasii libello idem vir praestantissimus excerpta quaedam mecum communicavit, quae cum ex hoc, quem edimus, libro hausta sint ad unum omnia, non dubito, quin titulus is, qui in hoc codice habetur, ex male intellecto nostri libri titulo prodierit. Certe *διγέστων*, quod *διγ.* scribi solet, ortum videtur ex voce *διατάξεων*, quae in libris manu exaratis nota *διατ.* vel *δι̃* designari solet[3].

V. Romae est bibliotheca ad aedem *Sancti Philippi Neri*, quam *Sanctae Mariae in Vallicella* nuncupare solent[4]. Maxima codicum manuscriptorum, qui ibi reperiuntur, pars Latina lingua perscripta est; non desunt tamen Graeci codices, inter quos et is, qui *littera E. numero 55.* hodie signatus est, in quarto, ut vocant. Is constat foliis 263, quae una eaque continua serie numerantur, estque ex duobus libris conflatus, qui utrique temporum iniuria mutilati, domini iussu videntur esse sub eodem tecto collocati. Anterior codicis pars habet folia 129. membranacea, scriptura est autem saeculi duodecimi. Posterior folia 134. habet bombycina, scriptura autem saeculi decimi tertii est. Nisi quod ea, quae inde a fol. 253. A. leguntur, saeculo decimo quinto exarata sunt.

1) Prior codicis pars, quae ex membranaceis foliis constat, habet scripta, quae ad id genus Musicae, quod in ecclesiis Christianis usurpatur, spectant.
2) Folia 130—134. posteriori libri parti quasi cuiusdam tegumenti loco adiecta sunt. Habent autem ex variis iuris Graeco-Romani auctoribus excerpta quaedam futilia, nulliusque momenti.
3) Sequuntur inde a fol. 135. A. ad fol. 141. A. excerpta ex Athanasiano opere, quae postmodo descripturus sum.
4) Fol. 141. B. — 157. B. varii generis leguntur excerpta. Sunt autem haec:
   a. fol. 141. A. — 142. B. *τύπος τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων περὶ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν.* Incip. *εἰ τοὺς πολιτικούς.*
   b. fol. 142. B. — 143. B. canones concilii Nicaeni.
   c. fol. 144. A. — 150. B. canones concilii Constantinopolitani.

---

1) Nam *Sylburgius* l. l. p. 55. auctor est, titulum XLIII. esse de pactis conventis. Eclogae tit. 17. *περὶ διαλύσεως* habet. Vide et libri titulum. Confer virum doctissimum *Eduardum Zachariaeum* in libro, cuius hic est titulus: *Fragmenta versionis Graecae legum Rotharis, Longobardorum regis*, Heidelbergae 1835., p. 12. 2) Vide *Wittium* in libro *Rheinisches Museum* tom. III. p. 45—47. 3) Vide horum prolegomenῶν cap. I. 4) De qua bibliotheca videndus est *Blume itineris Italici* tom. III. p. 161—164., qui tamen Graecorum codicum ne mentionem quidem fecerit.

d. fol. 150. B. — 153. B. excerpta quaedam ex Codice Iustiniani et Digestis, sed nullius momenti.

e. fol. 153. B. — fol. 157. A. canones Apostolorum reperiuntur.

5) fol. 157. B. — 237. B. prochiron Basilii Macedonis perscriptum est. Initium est: *νόμος τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων Βασιλείου, Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου.* Quibus verbis *πίναξ* eius compendii subiicitur 47 titulorum. Sequitur praefatio prochiri, cuius hoc est initium: *τὸν μέγαν καὶ φύσει.* Hoc prochiron ex Basilicis et Epanagoge vario modo interpolatum est. Ipse libriti tulus factam ex Epanagoge interpolationem demonstrat [1]. Contra vero praefatio, quam dixi, ipsius prochiri est [2], et titulorum seriei, quam ex hoc libro enotavi, cum Basiliano prochiro plane convenit, veluti *τιτ. ιζ'. περὶ μισθώσεων. τιτ. ιη'. περὶ παρακαταθήκης — τιτ. κα'. περὶ διαθήκης αὐτεξουσίων — τιτ. κζ'. περὶ μαρτύρων ἀνυπολήπτων καὶ ἀτίμων* [3].

6) fol. 238. A. — fol. 241. B. leges Rhodiae perscriptae sunt.

7) fol. 241. B. — fol. 244. B. leges georgicae hoc titulo: *κεφάλαια νόμου τοῦ γεωργικοῦ κατ' ἐκλογὴν ἐκ τοῦ Ἰουστινιανοῦ βιβλίου.*

8) fol. 244. B. — fol. 249. A. varia excerpta sunt ex iure civili, quorum initium hoc est: *περὶ νόμου καὶ δικαιοσύνης. Οὐλπιανὸς βιβλίον α'. τλ.*

9) fol. 249. B. — 252. A. lexicon vocum Latinarum, quibus singulis explicatio Graeca adiicitur.

10) fol. 253. A. — fol. 255. B. excerpta ex Gregorii oratione *πρὸς ἀστρονόμους.*

11) fol. 255. B. — fol. 257. A. philosophorum Graecorum sententiae hoc titulo: *γνῶμαι* (sic) *σὺν θεῷ κατ' ἐκλογὴν ἔκ τε τοῦ Δημοκρίτου καὶ Ἐπικτίτου* (sic) *καὶ ἑτέρων φιλοσόφων.*

12) fol. 257. A. — fol. 259. A. sequitur anonymi scriptoris libellus *περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου* (Cod. *ὁμοουσίου*) *τριάδος.*

13) fol. 259. A. — 261. A. habent excerpta aliqua *ἐκ τοῦ κατὰ Ἀρειανῶν γ'. λόγου.* Reliqua codicis folia pura sunt.
Exemplum scripturae hoc est:

Transeo ad accuratam operis Athanasiani, quod in hoc codice habetur, descriptionem.

Fol. 135. A. sic incipit: *τῶν ἐμῶν χ̄ε̄* (leg. *Χριστὲ*) *προηνοῦ* (leg. *προηγοῦ*) *πονημάτων ἀμήν.*

Κεφάλεα (leg. *κεφάλαια*) *ἐκ τῆς βίβλου Ἀθανασίου σχολαστικοῦ ἐκ τῶν, ἅπερ ἐξελέξατο ἔκ τε τοῦ κώδικος καὶ τῶν νεαρῶν διατάξεων τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν παρατίτλων.*

Πίναξ ἀκριβὴς τῆς γραφῆς τοῦ βιβλίου.

In hac argumenti expositione ita versabor, ut singulis capitibus *πίνακος* in sinistra parte collocatis et initium et finem uniuscuiusque capitis a manu dextra adiungam, simulque loci Athanasiani, ex quo id caput desumtum sit, faciam mentionem.

α'. περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων [4].	Inc. *ὁ χειροτονῶν ἐπίσκοπον.*
Athanas. I. 1.	Des. *αὐτῷ τὴν χειροτονίαν.*
β' [5]. *περὶ τῶν μετὰ τὴν μνηστείαν ἢ μετὰ τὸ γαμῆσαι* (leg. *γαμῆσαι*) *μονασάντων.*	Inc. *ὁ μονάσας ἀζημίως.*
Athanas. I. 2.	Des. *ἀζημείως ὁ γάμος λύεται.*
γ'. περὶ ἀχαριστείας [6] (leg. *ἀχαριστίας*).	Inc. *ἀναιρεῖσθω* (leg. *ἀναιρείσθω*).
Athanas. I. 2.	Des. *τὸ μονάσαν πρόσωπον.*

1) Vide virum elegantissimum *Witte* in tractatu: *Ueber einige byzantinische Rechtscompendien des 9. und 10. Jahrhunderts* in libro: *Rheinisches Museum, herausgegeben von Niebuhr, Jahrg. 2.*, p. 282. 2) Vide *Witte* l. l. *Jahrg. 3.* p. 25. 3) Vide *Witte* l. l. p. 46. Series titulorum, quam *Witte* l. l. p. 47. ex epanagoge proposuit, ab hoc loco plane aliena est. 4) Etiam in contextu Codicis hi tituli commemorantur. Itaque lectiones varias enotabo. Ante *περὶ* adiiciuntur haec: *ἐκ τοῦ α'. τιτλ.* Context. *τιτλ. β'.* 6) Context. *ἀχαριστίας βιβλ. η'. τιτλ. μθ'. τοῦ κώδικος.*

δʹ. περὶ τῶν[1]) ἀπὸ μοναστηρίου εἰς ἕτερον μεταστάντων μοναστήριον[2]).	Athanas. I. 2.	Inc. ὁ ἀπὸ μοναστηρίου. Des. προσκυρωθῆναι.
εʹ. περὶ ἀποκρισιαρίων μοναστηρίων[3]).	Athanas. I. 2.	Inc. οἱ μοναχοί. Des. πραττέτωσαν πράγματα.
ϛʹ. περὶ τοῦ ἀπὸ μοναχῶν γενομένου κοσμικοῦ[4]).	Athanas. I. 2.	Inc. οἱ ἀπὸ μοναχῶν γενόμενος. Des. τῇ τάξει πραδιδόσθω.
ζʹ. περὶ τοῦ μεταστάντος ἀπὸ μοναστηρίου εἰς ἕτερον μοναστήριον.	Athanas. I. 13.	Inc. μὴδεὶς (leg. μηδεὶς) προσδεχέσθω. Des. διοίσει μοναστηρίῳ.
ηʹ. περὶ διαίτης μοναχῶν[5]).	Athanas. I. 14.	Inc. ὁ αὐτὸς βασιλεύς. Des. ὑπατ̃ Ἀπίωνος.
θʹ. περὶ κειμηλίων[6]).	Athanas. II. 1.	Inc. τὰ ἱερὰ σκεύη. Des. Λέοντος διατάξεως.
ιʹ. περὶ τοῦ μὴ ἐκποιεῖσθαι μοναστήριον[7]).	Athanas. II. 1.	Inc. μὴ ἐκποιεῖσθαι. Des. 'προσιούσης (Cod. προσιοῦσης) ὑποθήκης (Cod. ὑποθίκης).
ιαʹ. περὶ λειτουργιῶν ἐκστραορδιναρίας διαρκεῖς[8]) (leg. διαγραφῆς) καὶ λουκρατίδων (leg. λουκρατίβων)[9]).	Athanas. II. 3.	Inc. πᾶσας (leg. πάσης). Des. καὶ γεφυροποιήαις (leg. γεφυροποιίαις).
ιβʹ. περὶ αἱρετικῶν[10]).	Athanas. II. 3.	Inc. μὴδεὶς (leg. μηδεὶς) εὐαγής. Des. οἴκῳ ἀποκαθίσταται.
ιγʹ. περὶ προνομίων τοῦ ὀρφανοτροφίου (leg. ὀρφανοτροφείου) Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ ξενῶνος Σαμψῶν[11]).	Athanas. II. 3.	Inc. τὸ ὀρφανοτροφεῖον (Cod. ὀρφανοτροφίον). Des. Βασιλείου τὸ δʹ.
ιδʹ. περὶ οἴκων (Cod. οἶκων)[12]) αἱρετικῶν ἐν οἷς παρασυνάξεις (Cod. παρὰ συνάξεις) ποιοῦσι[13]).	Athanas. III. 4.	Inc. ὅτι χρὴ ταῖς ἐκκλησίαις. Des. οἱ αἱρετικοί.
ιεʹ. περὶ ὅρκου ἀρχόντων[14]).	Athanas. IV. 1.	Inc. πᾶς ἄρχων. Des. οἰκείων σιτήσεων.
ιϛʹ. περὶ ἐπισκόπων καὶ κτητόρων[15]).	Athanas. IV. 1.	Inc. οἱ ἐπίσκοποι. Des. τῷ βασιλεῖ.
ιζʹ. περί, τίνων χρὴ ἀπέχεσθαι τοὺς ἄρχοντας καὶ τίνων φροντίζειν[16]).	Athanas. IV. 3.	Inc. πᾶς ἄρχων. Des. τὴν κατ' αὐτῶν ὑπόθεσιν.
ιηʹ. περὶ κανονικῶν ζητήσεων[17]).	Athanas. IV. 3.	Inc. τὰς κανονικὰς ζητήσεις. Des. διακρινέτω ὁ ἄρχων.

1) Pro τῶν cont. τοῦ. 2) Addit cont. βίβλον αʹ. τϊ. γʹ. τοῦ κώδικος. 3) Addit cont. τϊ. βʹ. 4) Addit cont. τϊ. βʹ. 5) Addit cont. βιβλίου αʹ. τϊ. ιʹ. τοῦ κώδικος. 6) Addit cont. βιβλίου γʹ. τῆς βʹ. Ἀθανασίου. τιτλ. μʹ. τοῦ κώδικος. 7) Addit cont. ἢ ὑποτίθεσθαι βιβλίον αʹ. τοῦ κώδικος καὶ βιβλίον αʹ. τοῦ μʹ. κώδικος καὶ βϊ. ηʹ. τοῦ κώδικος. 8) Cont. διαρχῆς. 9) Cont. λουρατίδων βϊ. αʹ. τιτλ. λϛʹ. τοῦ κωδ. 10) Addit cont. βιβλίου αʹ. τῆς βιʹ. τοῦ κώδικος καὶ βϊ. αʹ. τῆς βʹ. Ἀθανασίου. 11) Pro Σαμψῶν cont. habet τῶν Σαμ̃ψῶ βιβλίον αʹ. τ̃ γʹ. τοῦ κώδικος. 12) Cont. οἴκων. 13) Post ποιοῦσι cont. addit τϊ. γʹ. 14) Cont. addit βιβλίον αʹ. τοῦ κώδικος. 15) Post κτητόρων cont. addit βϊ. αʹ. τ̃ δʹ. τοῦ κώδικος καὶ βιβλίου θʹ. τοῦ μηʹ. Ἀθανασίου τ̃ δ. 16) Post φροντίζειν cont. addit Ἀθανασίου τ̃. δʹ. βιβλίον αʹ. τ̃. μʹ. τοῦ κώδικος καὶ βιβλίον ιβʹ. τ̃. δʹ. τοῦ κώδικος. 17) Addit cont. βιβλίον αʹ. τῆς γʹ. τοῦ κώδικος καὶ βιβλίον αʹ. τ̃ μʹ. τοῦ κώδικος καὶ Ἀθανασίου τ̃. δʹ.

ιθ'. *περὶ τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως* [1]. Athanas. IV. 8.	Inc. *τους μητροπολίτας.* Des. *ὑπατίας* (leg. *ὑπατείας*) *Βελισαρίου.*
κ'. *περὶ τοῦ, τίνες ὑπόκεινται τῷ κουαίστορι* (Cod. *κιέστορι*). [2] Athanas. IV. 14.	Inc. *ὁ αὐτὸς βασιλεύς.* Des. *ὑπατίας* (leg. *ὑπατείας*) *Ἀπίωνος.*
κα'. *περὶ τῶν διχονοούντων* [3]) *δικαστῶν* [4]. Athanas. IV. 17.	Inc. *δύο δέ.* Des. *διχονοούντων* (Cod. *διχονοοῦντων*) *δικαστῶν.*
κβ'. *περὶ τοῦ μὴ ἀποκλίεσθαι* (leg. *ἀποκλείεσθαι*) [5]) *γυναῖκα περὶ χρηματικῆς ὑποθέσεως* [6]. Athanas. IV. 22.	Inc. *μὴ ἐμβαλλέσθω.* Des. *καί ἐκβάσεως.*
κγ'. *περὶ μοναστρίας καὶ ἀσκητρίας* [7]. Athanas. IV. 22.	Inc. *μοναστρία* (leg. *μονάστρια*) *δέ.* Des. *τῶν ἰδίων* (leg. *ἰδίαν*) *τόπων.*
κδ'. *περὶ τοῦ μὴ τέμνεσθαι* (pro *μὴ τέμνεσθαι* Cod. habet *ἀττέμνεσθαι*) *δύο χεῖρας* (Cod. *φόχείρως*) *ἢ δύο πόδας* (pro *ἢ δύο πόδας* Cod. habet *δυοπίας*) [8]. Athanas. IV. 22.	Inc. *μὴ δεῖς* (leg. *μηδείς*) *τοῦ λοιποῦ* (Cod. *λιποῦ*). Des. *παραλυέτω.*
κε'. *περὶ μαρτυρίας* [9]. Athanas. V. parat. §. 1.	Inc. *ἐπίσκοπος μὴ παραγενέσθω.* Des. *ἅπερ γινώσκει.*
κς'. *περὶ τοῦ κατὰ νόμους δικάζειν τοὺς ἄρχοντας καὶ περὶ πεύσεων* [10]. Athanas. V. parat. §. 8.	Inc. *χρὴ τοὺς δικαστάς.* Des. *πυνθάνεσθαι.*
κζ'. *περὶ μαρτυρίας αἱρετικῶν* [11]. Athanas. V. parat. §. 14.	Inc. *δύναται Ἰουδαῖος* (Cod. *Ἰουδαίος*). Des. *εἰς μαρτυρίαν.*
κη'. *περὶ χρόνου* (Cod. *χρονίου*) *δίκης* [12]. Athanas. V. 15.	Inc. *μὴ ὑπερβαινέτω.* Des. *τὰ βεβουλευμένα.*
κθ'. *περὶ τοῦ μέχρι τῶν ἐννάτων μὴ ἐνοχλεῖσθαι τοὺς προσήκοντας τῷ τελευτήσαντι* [13]. Athanas. VI. parat. §. 3.	Inc. *μέχρι τῶν ἐννάτων.* Des. *ἢ λογισθήσονται.*
λ'. *περὶ τοῦ ἐπιμερίζεσθαι τὴν γονὴν τῶν γεωργῶν* [14]. Athanas. XVIII. 5.	Inc. *ὁ αὐτὸς βασιλεύς.* Des. *τὴν προσήκουσαν τιμήν.*
λα'. *περὶ χαμευρετῶν* (Cod. *χαμεβρεων*) [15]) *βρεφῶν καὶ περὶ* [16]) *τοῦ ἐλευθεροῦσθαι τὰ ἐκτιθέμενα* (Cod. *ἐκτεθέμενα*) *βρέφη* [17]. Athanas. XVIII. 7.	Inc. *ὁ αὐτὸς βασιλεύς.* Des. *τῇ αὐτοῦ δεσποτείᾳ.*
λβ. *περὶ τῶν ἐξ ἐλευθέρας* [18]) (Cod. *ἐξελευθέρας*) *τῶν μιλίων* (leg. *τικτομένων*). Athanas. XVIII. parat. §. 7.	Inc. *τὰ ἐξ ἐλευθέρας γαστρὸς* (Cod. *γαςρος*) *τικτόμενα.* Des. *ὁ τούτων πατήρ.*

1) Hanc inscriptionem sic exhibet contextus: *περὶ ἐπισκόπων Κωνσταντινουπόλεως βιβλίον α'. τῆς γ'. καὶ δ'. τοῦ κώδικος καὶ Ἀθανασίου τ̇ δ'.* 2) Cont. *τῷ κιέστωρι ἐκ τ̇ βι*βλ *Ἀθανασίου τιτλ. δ'.* 3) Cont. *διχονοοῦντων.* 4) Add. cont. *πρ*ὸς *ἀλλήλους βιβλίον γ'. τ̇. α'. τοῦ κώδικος καὶ βιβλίον ζ. τῆς δ'. τοῦ κώδικος Ἀθανασίου τῆς δ'. κεφα. ιζ'.* 5) Cont. *ἀποκλείεσθαι.* 6) Cont. *ὑπὲρ χρηματικ*ῆς *ὑποθέσεως βιβλίον θ'. τ̇ δ'. τοῦ κώδικος Ἀθανασίου τ̇ δ'. κεφα. κβ'.* 7) Cont. addit *βιβλίου α'. τ̇ καὶ τοῦ κώδικος Ἀθανασίου τῆς α'. κεφᾱ. κβ'.* 8) Cont. *ἢ δύο πόδας, ἢ τὰ ἄρθρα παραλύεσθαι ἐκ τῆς βίβλου Ἀθανασίου τιτλ. δ'.* 9) Cont. add. *ἐκ τῶν παρατίτλων τοῦ ε'. τίτλου.* 10) Post *πεύσεων* addit cont. *ἐκ τῶν παρατίτλων τ̈ ε'. τ̇ ις'. διατάξεως.* 11) Cont. add. *τι̇. η'. διατ. β'.* 12) Cont. addit *περὶ χρονίου δίκης ἐκ τῶν παρατίτλων κεφ. θ'.* 13) Cont. addit *ἐκ τ̈ ς' βι*βλ. *κεφ. γ'.* 14) Cont. addit *τιτλ. ιη'. κεφ. ε'.* 15) Cont. *χαμεβρέτων.* 16) Cont. *περὶ* non habet. 17) Cont. addit *τϊ. ιη'. κεφ. ζ.* 18) Cont. addit *γαστρός.* Reliqua sic habet contextus: *τικτόμ*ενα *τῆς ια'. κεφα. η'. τὰ παράτιτλα.*

νζ. περὶ τῶν εὐνουχιζομένων καὶ περὶ πινῆς (leg. ποινῆς) τῶν εὐνουχιζόντων [1]).	Inc. ὁ αὐτὸς βασιλεύς.
Athanas. XVIII. 8.	Des. Βασιλείου τὸ ιδ'.
νη'. περὶ τοῦ μὴ παρέχειν σχῆμα πρὸ τριῶν (Cod. προτριῶν) χρόνων [2]).	Inc. εἰ ἀγνοεῖ τὴν τύχην.
Athanas. XVIII. parat. §. 1.	Des. τῇ προτέρᾳ δίδοται τύχῃ.
νθ'. περὶ καινοτομιῶν τῆς ἐπὶ θάλασσαν ἀπόψεως [3]).	Inc. ὁ αὐτὸς βασιλεύς.
Athanas. XXI. 2.	Des. νομοθεσίαν.
ξ περὶ γυναικὸς συντερκεδεδούσης (leg. ἰντερκεδευούσης) [4]).	Inc. εἰ καὶ πολλάκις.
περὶ διαφ. ἀναγν. §. 6.	Des. αὐτῆς γενέσθαι.

Hic codex, unde in eam, in qua nunc est, bibliothecam translatus sit, plane non constat, cum nec veteris proprietarii, nec possessoris cuiusquam ullam habeat significationem. Nec sane lubet in tanta rei obscuritate ex iis, quae Blume itin. Ital. tom. III. p. 162. seq. disputavit, novam aliquam coniecturam proponere, cum in hoc divinandi genere facile decipiaris. Ego, qui hunc codicem manuscriptum a me primo inventum esse arbitrarer, ex litteris, a *Fred. Aug. Bienero* ad me datis sero cognovi, eundem et *Roestellio*, qui nunc apud Berolinenses antecessoris munere fungitur, indefesso harum rerum investigatori, paullo ante innotuisse. Ita fit, ut, quam tibi laudem iure quaesitam esse credas, ab aliis praeceptam esse serus intelligas. — Hunc ego codicem in notis ad Athanasianum opus scriptis „*Cod. B.*“ nomine designare apud animum constitui meum.

VI. Oxonii bibliotheca est, quae Bodleiana nuncupatur. In ea adhuc delituit ingens iuris Romani thesaurus, quem V. Clar. *Eduardus Zachariae*, cum Angliam adiret, invenit, inventumque mecum communicavit. Cuius ego beneficii, quantas maximas possum, gratias ago insignis candoris viro, quem cum de facie non nossem, V. Ill. *Gust. Haenelius* et *Fred. Aug. Bienerus* effecerunt, ut eius animum benigna oratione ad hanc erga me benevolentiam allicerent, virique praestantissimi amicitiam mihi conciliarent. Hic est codex numero *3399.* hodie signatus [5]), qui olim *Seldeni* fuit [6]). Est, iudice *Zachariaeo*, saeculi decimi vel certe quidem undecimi, constatque foliis 196. eius formae, quam *in quarto* vocare solent, membranaceis. Habet genus prochiri a Basilio confecti, sed ex variis iuris Graeci fontibus, inprimisque ex iure Iustiniani adaucti et amplificati. Initio codicis aliquot eius operis tituli desiderantur; neque enim per iniuriam temporis licuit, ut integer hic codex ad nos perveniret. Incipit a medio titulo 6.; reliquorum titulorum ordinem seriemque nunc enarrabimus, sed prochiri Basiliani varia lectione adiecta: ζ. περὶ τῆς τοῦ βαθμοῦ συγγενείας [7]). — η'. περὶ δικαίου προικός. — θ'. περὶ ἐκδικήσεως προικός [8]). — ι'. περὶ δωρεῶν μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός. — ια'. περὶ λύσεως γάμου καὶ τῶν αἰτιῶν αὐτοῦ. — ιβ'. περὶ δωρεῶν [9]). — ιγ'. περὶ ἀνατροπῆς δωρεῶν. — ιδ'. περὶ πράσεως καὶ ἀγορασίας. — περὶ μετάξης καὶ περὶ πραγμάτων, ὧν ἡ δεσποτεία φιλονεικοῦται [10]). — περὶ ἐμφυτεύσεως [11]). — ιϛ'. περὶ δανείου καὶ ἐνεχύρου καὶ τόκου. [12]) — ιζ. περὶ μισθώσεως καὶ ἐκμισθώσεως [13]). — ιη'. περὶ

1) Hoc caput cont. sic exhibet: περὶ τῶν εὐνουχιζόντων καὶ περὶ τοῦ ἐλευθεροῦσθαι τοὺς εὐνουχιζομένους καὶ περὶ τῆς ποινῆς τῶν εὐνουχιζόντων τιτλ. ιη'. κεφ. η'. 2) Addit cont. τῆς ιη'. κεφ. η'. 3) Post ἀπόψεως cont. addit τῆς κα'. κεφ. β'.. 4) Addit cont. κεφ. α'. τ. κγ'., manifesto argumento, eum, qui haec ex Athanasiano opere excerpserit, libellum περὶ διαφ. ἀναγν. in suo etiam libro reperisse, ac pro tit. 23. eiusdem operis habuisse. 5) *Catalogi librorum manuscriptorum Angliae et Hiberniae*, Oxoniae 1697., fol. 164. A.: „*3399. (Bodlei.) 11. (Seld.) epitome iuris civilis titulis plus quam 43, quorum 7. est de gradibus, auctore sive Attaliata, seu Leone Imperatore.* Συγγένειά ἐστιν *et caet.*“ 6) *Ioannis Seldeni* bibliotheca in Bodleianam anno 1659. migravit. Vide *historiam Bodleianae bibliothecae* a **Bernardo** catalogis eiusdem bibliothecae praepositam. 7) Hic titulus prochiri Basiliani non est. Titulus 7. prochiri est περὶ κεκωλυμένων γάμων. Vide *Reitzi* praef. ad Harmenop. p. IX. tom. VIII. thes. Meermann., et *Wittium* in *Mus. Rhenano ed. Niebuhr.* tom. IV. p. 45. 8) Addit prochiron καὶ τῶν βαρῶν αὐτῆς. 9) Proch. περὶ τῶν ἐν ζωῇ δωρεῶν. 10) Haec, quae sunt a περὶ μετάξης ad φιλονεικοῦται, in prochiro desunt. 11) Hic est titulus prochiri 15. 12) Verba καὶ τόκου desunt in prochiro. 13) Verba καὶ ἐκμισθώσεως desunt in prochiro.

παρακαταθήκης. — *ιθ'. περὶ συστάσεως κοινωνίας.* — *κ'. περὶ λύσεως κοινωνίας καὶ ἀγωγῆς.* — *κα'. περὶ διαθήκης αὐτεξουσίου* [1]. — *κβ'. περὶ διαθήκης ὑπεξουσίων.* — *κγ'. περὶ διαθήκης ἀπελευθέρου* [2]. — *κδ'. περὶ διαθήκης ἐπισκόπων* [3]. — *κε'. περὶ ἀνατροπῆς διαθήκης καὶ περὶ μέμψεως αὐτῆς.* [4] — *κϛ'. περὶ λύσεως ὑπεξουσιότητος.* — *κζ'. περὶ μαρτύρων.* — *κη'. περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων.* — *κθ'. περὶ κωδικέλλου* [5]. — *λ'. περὶ κληρονόμων.* — *λα'. περὶ ἀποκαταστάσεως.* — *λβ'. περὶ φαλκιδίου νόμου καὶ ἀμέτρων δωρεῶν* [6]. — *λγ'. περὶ ἀποκλήρων.* — *λδ'. περὶ ἐλευθεριῶν καὶ ἀναδουλώσεων* [7] — *λε'. περὶ ληγάτων προσκαίρων καὶ διηνεκῶν* [8]. — *λϛ'. περὶ ἐπιτρόπων* [9] — *λζ'. περὶ ποινῶν.* — *περὶ διαμερισμοῦ σκύλων.* — *περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ περὶ ἐπισκόπων καὶ μοναχῶν.* — *περὶ οἰκοδομῆς μοναστηρίων.* — *περὶ καινοτομιῶν.* — *λθ'. περὶ βίας* (leg. *βιαίας*) *ἁρπαγῆς πραγμάτων καὶ ἀγρῶν καὶ περὶ στασιαστῶν καὶ ἀπελάτων* (leg. *ἀπελατῶν*) *καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ περὶ ἐμπρησμῶν καὶ περὶ τάφων, καὶ περὶ δημευομένων ἐν τῷ φίσκῳ καὶ περὶ ἀναζητουμένων καὶ περὶ δεπορτατευομένων καὶ περὶ αἱρέσεων.* — *μβ'. περὶ ὕβρεως καὶ ἁμαρτημάτων ἐλευθέρων τε καὶ δούλων.* — *μγ'. περὶ συκοφάντων* (leg. *συκοφαντῶν*) *καὶ κατηγόρων καὶ περὶ δηλατόρων καὶ περὶ πλαστοῦ καὶ περὶ δούλου διπλασιαζομένου καὶ περὶ θησαυροῦ.*

His quasi cuiusdam fundamenti loco positis, animus est eam, quae inter prochirum Basilianum et id opus, quod in Bodleiano codice est, intercedat, cognationem paucis illustrare. Contuli autem codicem Uffenbachianum, qui in bibliotheca senatus Lipsiensis reperitur, hodie reposit. I. num. 66. signatus, cum apographo, quod *Zachariaeus* ad me miserat. Cuius rei specimen hoc loco sum propositurus:

Tit. 9. Cod. Bodlei. 3399.	*Codex Uffenbachianus repos. I. no. 66. fol. 48. B. – fol. 51. B.*
Τίτλος θ'.	
Περὶ ἐκδικήσεως προικὸς καὶ τῶν βαρῶν αὐτῆς.	Deest. in Uff.
α'. Inc. *συνεστῶτος τοῦ γάμου.* Des. *πενομένους.*	Uff. X. 1.
Deest in Bodl.	Uff. X. 2. Inc. *ἐὰν ἀνήρ.* Des. *αὐτὴν εἰληφέναι.*
β'. Inc. *ἡ προῖξ.* Des. *διατ. οδ'.*	Deest in Uff.
γ'. Inc. *ὁ ἐπερωτηθείς.* Des. *διατ. ιζ'.*	Deest in Uff.
δ'. Inc. *ἔτι συνεστῶτος.* Des. *ἐνέχεται.*	Deest in Uff.
ε'. Inc. *ὁ πατήρ.* Des. *διατ. ιϛ'.*	Deest in Uff.
ϛ'. Inc. *ὁ ἀνήρ.* Des. *χρεωστεῖ.*	Uff. X. 3.
Deest in Bodl.	Uff. X. 4. Inc. *ὁ πενθερός.* Des. *καταδικάζονται.*
ζ'. Inc. *ἐπὶ τῆς.* Des. *τῶν πραγμάτων.*	Deest in Uff.
η'. Inc. *ἐὰν συμφωνηθῇ.* Des. *τὸ σύμφωνον.*	Deest in Uff.
θ'. Inc. *ἐὰν τήν.* Des. *ταύτην λαμβάνειν.*	Deest in Uff.
ι'. Inc. *ὅπου τὰ βάρη.* Des. *διατ. ιϛ'.*	Deest in Uff.
ια'. Inc. *ἐὰν ὁ πατήρ.* Des. *γαμβρὸς αὐτόν.*	Deest in Uff.
ιβ'. Inc. *ἐὰν ἐπηγγείλατο.* Des. *παρασχεῖν.*	Deest in Uff.
ιγ'. Inc. *πατήρ.* Des. *εὐπορεῖ.*	Deest in Uff.
ιδ'. Inc. *ὁ ἀνὴρ ἐπιτρέπων.* Des. *εἰληφέναι.*	Deest in Uff.
ιε'. Inc. *ἡ γονή.* Des. *διατ. η'.*	Deest in Uff.
ιϛ'. Inc. *ἀγρόν.* Des. *ἐπώλησε.*	Deest in Uff.
ιζ'. Inc. *ἐὰν συνφωνήσῃ.* Des. *τὸ σύμφωνον.*	Deest in Uff.
ιη'. Inc. *ἀνισχύρως.* Des. *διατ. α'.*	Deest in Uff.
ιθ'. Inc. *ἰσχυρῶς.* Des. *διατ. α'.*	Deest in Uff.

1) Proch. *αὐτεξουσίων.* 2) Proch. *ἀπελευθέρων.* 3) Proch. addit *καὶ μοναχῶν.* 4) Verba *καὶ περὶ μέμψεως αὐτῆς* desunt in proch. 5) Proch. *κωδικέλλων.* 6) Voces *νόμου καὶ ἀμέτρων δωρεῶν* desunt in prochiro. 7) Voces *καὶ ἀναδουλώσεων* desunt in proch. 8) Verba *προσκαίρων καὶ διηνεκῶν* desunt in proch. 9) Reliqui tituli prochiri sunt hi: 37. *περὶ τοῦ, πότε δεῖ ἐνάγειν τοὺς δανειστὰς κατὰ τῶν κληρονόμων τῶν τελευτησάντων.* 38. *περὶ καινοτομιῶν.* 39. *περὶ ποινῶν.* 40. *περὶ διαμερισμοῦ σκύλων.*

κα΄. Inc. ἐπερωτηθεὶς. Des. οὐ δυνατὸν. Uff. X. 5., sed usque ad verba ἐὰν συναρέσῃ tantum. Reliqua, quae in Cod. Bodl. reperiuntur, in Cod. Uff. desunt.

Reliquorum huius tituli fragmentornm haec est ad codicem Uffenbachianum comparatio: Bodl. κβ΄. Uffenb. X. 6. — Bodl. κγ΄. Uff. X. 7. — Bodl. κδ΄. Uff. X. 8. — Bodl. κε΄. Uff. X. 9. — Bodl. κϛ΄. et κζ΄. Haec desunt in Uff. — Bodl. κη΄. Uff. X. 10. — Bodl. κθ΄.—νγ΄. Desunt in Uff. — Bodl. νδ΄. Uff. X. 11. — Bodl. νε΄. νϛ΄. νζ΄. Desunt in Uff. — Bodl. νη΄. Uff. X. 12. — Desunt in Bodl., quae in Uffenb. X. 13—17. habentur. — Bodl. νθ΄.—ξα΄. Desunt in Uff. — Bodl. ξβ΄. Uff. X. 18. — Bodl. ξγ΄. Deest in Uff. — Bodl. ξδ΄. Uff. X. 10. — Desunt in Bodl., quae in Uff. X. 20—27. habentur. — Bodl. ξε΄. Uff. X. 28. — Bodl. ξϛ΄. Deest in Uff. In hoc capite desinit tit. 9. codicis Bodleiani. Quae autem in prochiro Basiliano leguntur post §. 28., in codice Bodleiano desunt omnia. — De fontibus si quaeritur, ex quibus hoc iuris civilis corpus compilatum sit, illud intuenti cuique apparebit, maximum iuris Iustiniani fuisse in eo libro conficiendo usum, Basilicorum autem plane nullum. Laudantur autem ibi ex libris Iustiniani Digesta, Codex, Novellae; ex commentariis ad Iustiniani Novellas scriptis permulta; denique ex eparchicis quaedam in hoc, quo de agitur, opus migrarunt. Ut proinde liqueat, hanc legum compilationem iis temporibus confectam esse, quibus librorum Iustiniani memoria per imperium Orientale oblitterata non fuerit. Accidit autem, nescio quo casu, ut, cum consuetudo lites ad Basilica dandi per Orientem invaluisset, iuris Iustiniani corpora neglecta iacerent. Adeoque perventum est, ut Basilica Digestis, Codici, Novellis derogare viderentur de iureconsultorum, qui istis temporibus fuerunt, sententia [1]). Quod cum constet saeculo p. Chr. n. decimo et undecimo accidisse [2]), consentaneum est, ut librum, qui in codice Bodleiano est, ante ea tempora confectum absolutumque esse dicamus. Accedit, quod ea est huius codicis aetas, quae hanc nostram opinionem omni ex parte confirmet. Noli tamen existumare, antequam Leo Sapiens imperium solus teneret, hanc nostram legum compilationem fieri potuisse. Nam in iis tituli 6. fragmentis, quae in codice Bodleiano supersunt, Novella a Leone philosopho ad Stylianum magistrum data laudatur, cuius Novellae hoc est initium: περὶ ἐπιγαμικῶν σομφώνων. Incip. τὸ μὲν ὑπόβολον. Quapropter coniectura ducor, ut sub finem noni post Christum natum saeculi vel initio decimi hoc, de quo agitur, legum corpus confectum esse credam. Itaque facile est ad coniiciendum, hunc librum, prout in codice Bodleiano reperiatur, non in hoc tantum libro manuscripto quasi quodam archetypo fuisse perscriptum, verum de vetustiore aliquo exemplari transsumtum videri. Id autem ita esse insignes codicis Bodleiani lacunae demonstrant, quarum lacunarum pars ibi notata est, pars notata non est. Qui autem fieri potuit, ut a scriba calligrapho nostri libri lacunae notarentur, nisi ex exemplari, unde hic Codex ductus est, satis constaret, aliquam orationis particulam intercidisse? —

Ex Athanasiano libro in codicem Bodleianum sat multi Novellarum loci translati sunt, quorum si qui diligentiam effugerint meam, condonandum id erit iuventuti meae, cum praesertim *Zachariaeus* permultis negotiis occupato mihi et quasi distento apographi a se confecti usum per parvulum temporis spatium concesserit. En tibi eorum, quos enotavi, locorum catalogum:

Tit. 6. in fine fol. 7. Inc. μὴ ἐμβαλλέσθω γυνή. Des. ἀποκρινέσθω. Hausta haec sunt ex Athan. tit. 4. const. 22. Quae autem deinceps leguntur inde a verbis εἰ δὲ συμβῇ usque ad verba ἀποκαλύψεως καὶ ἐκβάσεως, sunt ex eodem Athanasii loco deducta. —

Tit. 7. fol. 13. Inc. ὁ παρὼν νόμος. Des. παρακελεύεται. Haec deducta sunt ex Athanas. tit. 11. const. 5. —

Tit. 7. fol. 13. Inc. τοὺς ἀθέμιτον. Des. ἐκπίπτει τῆς προικός. Haec sunt Athanas. tit. 11. const. 1. Sequitur deinceps genuinus eiusdem Novellae contextus hoc modo: ἐκ τῶν νεαρῶν διατάξεων Ἰουστινιανοῦ. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Φλόρῳ κόμητι πριβάτων. Τοὺς ὑπὲρ τῶν ἀθεμίτων ἔμπροσθεν γεγραμμένους νόμους et caet. Ut proinde Athanasii excerptum satis appareat ab initio Novellae quasi cuiusdam summarii loco esse collocatum. —

1) Vide *Bieneri* librum: *Die Geschichte der Novellen* p. 149—157., et librum observationum iuris Graeco-Romani meum p. 21. 2) Vide librum observat. meum l. l. p. 21—41.

Tit. 16. fol. 61. Inc. *Ἀθανασίου τοῦ σχολαστικοῦ. Ὁ δανειστὴς μισθώσας.* Des. *αὐτὸν τιμωρηθῆναι.* Haec hausta sunt ex Athanas. tit. 4. const. 22. vel ex tit. 15. parat. §. 2. Quamquam est aliqua scripturae diversitas, quam in nota ad tit. 15. parat. §. 2. religiose adnotavi. Vide Harmenop. *προχ.* lib. 3. tit. 5. §. 66. ed. Reitzi p. 195. Postmodo in codice Bodleiano haec leguntur: *τοῦ αὐτοῦ τίτλου κεφ. γ'. Ἐπειδὴ δὲ καί.* Des. *ἢ μισθῶσαι ἢ ἐνεχυριάσαι.* Haec sunt ex authentico eiusdem Novellae contextu deducta. —

Tit. 16. fol. 62. Inc. *διατ. κθ'. ἐκ τῶν Ἀθανασίου σχολαστικοῦ. Ὁ δανείσας.* Des. *τῆς προικός.* Haec deducta sunt ex Athanas. tit. 12. const. 6. —

Tit. 16. fol. 66. Inc. *ὁ τὴν ἰδίαν συγγραφήν.* Des. *ἐλέγχους καταθήσει.* Haec deducta sunt ex Athanas. tit. 9. const. 2. —

Eodem tit. fol. 66. Inc. *ὁ δὲ παραυτά.* Des. *ἀλλὰ τὸ πᾶν ἀπαιτεῖται ὡς νε. ογ.* Haec sunt Athan. tit. 9. const. 2. —

Eodem tit. et fol. Inc. *Ὁ δανειστὴς τὰς οἰκείας.* Des. *τῷ χρεώστῃ.* Haec sunt Athanas. tit. 9. const. 2. —

Eodem tit. fol. 68. haec leguntur: *ἐκ τῶν Ἀθανασίου. Λελύσθω τῆς ὑποθήκης ὁ ἀγρός, ἐκ τῶν καρπῶν αὐτοῦ πληρωθέντος τοῦ χρέους, καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἐκποιείσθω παρὰ τοῦ δανειστοῦ ὁ ἀγρός, ὡς βι'. η'. κεφ. ιζ'.* —

Eodem tit. fol. 68. Inc. *ἐκ τῶν Ἀθανασίου Ἰουστινιανοῦ. Εἰ καὶ πολλάκις συναινέσει γυνὴ δανειζομένῳ.* Des. *προχώρησις εἰς πράγματα αὐτῆς γενέσθαι.* Haec deducta sunt ex Athanas. tit. 4. const. 22. —

Tit. 16. fol. 74. Inc. *μηδεὶς γεωργῷ δανείζων.* Des. *Ἰουλίων ὑπατίας Βαλισαρίου.* Haec sunt ex Athanas. tit. 16. const. 1. deducta. —

Tit. 29. fol. 107. Inc. *ταβουλάριοι.* Des. *καταθέσει.* Haec sunt Athanas. tit. 5. const. 5. —

Eodem tit. et fol. Inc. *τὰ ἐκμαρτύρια.* Des. *κατάθεσιν.* Haec sunt Athanas. tit. 5. const. 5. —

Tit. 29. fol. 110. Inc. *ὁ τρίτον παραγαγών.* Des. *παραγαγεῖν μάρτυρας.* Haec sunt Athanas. tit. 5. const. 5. —

Eodem tit. et fol. Inc. *εἰ ὡς δοῦλος.* Des. *ὑποκείσθω.* Haec sunt Athanas. l. l. —

Eodem tit. fol. 111. Inc. *ἐάν τις.* Des. *σχήματος ἢ διάταξις.* Haec sunt Athanas. l. l. —

Tit. 30. cap. 28. fol. 124. Inc. *οἱ ἐκ πατρός.* Des. *προΐσχονται δίκαια.* Haec sunt Athanas. tit. 9. const. 10. —

Tit. 34. cap. 29. fol. 182. Inc. *Ἐὰν δύο.* Des. *ὑπατίας Ἀππίονος.* Haec sunt Athanas. tit. 18. const. 4. —

Eodem tit. cap. 30. fol. 182. Inc. *ὁ αὐτὸς βασιλεύς.* Des. *τομήν.* Haec sunt Athanas. tit. 18. const. 5. —

Titulo, ut videtur, 37. fol. 152. Inc. *ὁ τολμήσας.* Des. *τόπον ἱερέων.* Haec sunt Athanas. tit. 18. const. 8. —

Eodem tit. et fol. Inc. *οἱ ὕπατοι.* Des. *Βελησαρίου.* Haec hausta sunt ex Athanas. tit. 22. const. 1. —

Eodem tit. fol. 153. Inc. *ὁ ταβελλίων.* Des. *ἐπανέρχεσθαι.* Haec sunt Athanas. tit. 2. const. 1. —

Eodem tit. et fol. Inc. *οἱ ἄρχοντες.* Des. *ὑποβαλλομένων.* Haec sunt Athan. l. l. —

Eodem tit. et fol. Inc. *οὐ κωλύεται.* Des. *δανείζεσθαι.* Haec sunt Athanas. l. l. —

Eodem tit. et fol. Inc. *ἐὰν μοναστήριον.* Des. *διοικηταί.* Haec sunt Athanas. tit. 2. const. 2. —

Eodem tit. et fol. Inc. *αἱ περιελθοῦσαι.* Des. *δεδοδῶκιν* (sic) *αὐτάς.* Haec sunt Athan. l. l. —

Eodem tit. et fol. Inc. *ὁ ἀρξάμενος κτίζειν.* Des. *κτίζεσθαι οἴκῳ.* Haec sunt Athanas. tit. 2. const. 3. —

Eodem tit. et fol. Inc. *τὰ εὐαγέσιν.* Haec sunt Athanas. l. l. —

Eodem tit. et fol. Inc. *χρὴ τούς.* Des. *προσαναφέρειν.* Haec sunt Athanas. tit. 1. parat. §. 4. —

Eodem tit. fol. 155. Inc. μηδεὶς ἐπιβαλλέτω. Des. τίμιος σταυρος. Haec sunt Athanas. tit. 1. const. 18. —

Eodem tit. fol. 156. Inc. ὁ αὐτὸς βασιλεύς. Des. Ἰουστινιανοῦ. Haec sunt Athanas. tit. 2. const. 2. —

Hunc ego codicem in varietate scripturae adnotanda „*Cod.* X." nota designare decrevi.

VII. Mediolani est bibliotheca, quae S. Ambrosii nuncupatur. In ea bibliotheca est codex membranaceus, optimae notae, olim in terra *Messapiae* comparatus, hodie I. 48. signatus. Eius codicis notitia ad me tum, cum Mediolani essem, perlata est omnino nulla, quae res negligentiae eorum, qui catalogos codicum manuscriptorum, qui istius bibliothecae sunt, confecerunt, tribuendum est, praesertim cum[2]) idem codex manuscriptus *Blumii* industriam effugerit. Ego ex Italia redux factus, cum V. Ill. *Caroli Witti* invisendi caussa *Halas Saxonum* adiissem, memini me audire, cum is diceret, eum codicem a se inventum esse, et, ut in itinere fieri solet, paucis descriptum. Roganti autem mihi, ut schedas a se conscriptas per aliquantulum temporis utendas mihi daret, vir et doctrinae ubertate et morum comitate insignis facilem sese praebuit, et quod eius in usum meum converti posse viderentur, iuris publici fieri iussit. Is codex canones apostolorum habet conciliorumque decreta, suo quaeque ordine disposita. Fol. 49. haec leguntur: νομοκανὼν σὺν θεῷ περιέχων συνοπτικῶς ὅλους πούς κανόνας τῶν τε ἁγίων οἰκουμενικῶν ζ. συνόδων καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, μεθ' ὧν καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ ἑτέρων ἁγίων θεοφίλων πατρῶν (sic). Est nomocanon Photii patriarchae, sed magnam partem auctus et ex iuris Iustiniani fontibus interpolatus. Desinit fol. 183. tit. 11. cap. 4. Tituli 11. autem haec est inscriptio: τιτλ. ια'. κεφ. περὶ μοναστηρίων καὶ μοναχῶν καὶ περὶ ποιήσεως μοναστηρίων. Vide Voelli bibliothecam iuris canonici tom. II. p. 1043. Adiecta est ad canones apostolicos interpretatio Graeci cuiusdam Icti, cui de *Witti* sententia neque cum Balsamonis neque cum Zonarae nec cum Aristeni commentariis satis convenit. Incipit τρεῖς δὲ ἐξάπαντος (sic) ὀφείλουσι. In hac ἑρμηνείᾳ fol. 152. Nov. 6. Iustiniani refertur laudanturque *Theodori* et *Athanasii* commentarii. Inc. κεῖται δὲ ἐν τῷ Ἑρμοπολ. οὕτως. — Des. ἡ ταξεώτης. Postea haec leguntur ἐν δὲ τῷ Ἀθανασίῳ οὕτως κ. τ. ἑ. Ea hausta sunt ex Athan. tit. 1. const. 1. — Fol. 184. codicis quaedam ex Digestis excerpta leguntur. Ibidem incipit Iustinianarum Novellarum liber, in titulos 13. divisus. Cuius operis titulus hic est: νεαραὶ Ἰουστινιανοῦ βασιλέως περὶ τῶν θείων καὶ ἱερῶν ἐκκλησιαστικῶν κα κα (leg. κεφαλαίων.) Qui liber cum nec cum Athanasiano opere conveniat, nec ex Theodori Hermopolitani commentariis haustus sit, non abs re fore arbitratus sum, seriem ordinemque horum titulorum hoc loco ex *Witti* schedis proponi.

Τιτλ. α'. οὗτος ἐστὶν οὕτως (sic). Αὐτοκρ. Ἰουσ. Πέτρῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραετωρίων. Περὶ ἐκκλησιαστικῶν κφ κφ καὶ προνομίων καὶ ἄλλων κεφαλαίων εἰς τὰς ἁγιωτάτας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας καὶ τοὺς λοιποὺς σεβασμίους οἴκους ὁρῶνται (sic) τὸν παρόντα νόμον προφέρομεν. Desinit fol. 190. καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις φανερωθείη. Hic est genuinus Novellae Iustiniani 131. contextus. —

Deinde Iustiniani Nov. 6. posita est, ad Epiphanium missa. Desin. fol. 197. π. τῆς ψυχῆς ἡμῶν αὐτῆς. —

Sequitur excerptum, ut videtur, Nov. 16., ad Epiphanium missae, cuius hoc est initium: νόμον ἔναγχος (sic) ἐγράψαμεν. Des. fol. 197. B. τοὺς αὐτῶν ὑπεισιόντες βαθμούς. —

Postea haec leguntur ὥστε τὸν ἐπίσκοπον συνακροᾶσθαι τῷ ἄρχοντι. Incip. Ἐξ οὗπερ ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ ῥωμαίων. Est Nov. 86. —

Sequitur τίτλος δ'. περὶ πολιτείας μοναχῶν. Inc. ὁ ἐν ἀσκήσει μοναχικὸς βίος. Est Nov. 5., ad Epiphanium missa. —

Postea reperitur Nov. 133., ad Iohannem missa. Inc. ὁ μονήρης βίος καὶ ἡ κατ' αὐτὸν θεωρία. Des. κατὰ πάντα βουλόμενα (sic) τρόπον. —

Fol. 204. haec sunt: τιτλ. ε'. περὶ τοῦ μὴ ἐκποιεῖσθαι ἢ ἀνταλλάττεσθαι τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Inc. ἕνα σκοπὸν ἀεὶ τοῦτον. Des. fol. 209. Est Nov. 7., ad Epiphanium missa. —

Fol. 210. et 211. ab hoc argumento plane aliena sunt. —

---

1) De *Theodori Hermopolitani* fragmentis, quae in eo codice reperiuntur, in proleg. Theodori sermo erit. 2) Bibliotheca librorum manuscriptorum Italica ed. *Fried. Blume*, Gottingae 1834. 8. p. 8—12.

Fol. 212. τιτλ. ς. περὶ τῶν προϊόντων προικῴων συμβολαίων παρόντων παίδων. Inc. ἦλθεν (sic) εἰς ἀμφισβήτησιν ματαίαν. Des. καταστῆναι σπευσάτω. Est Nov. 19. ad Iohannem missa. —

Sequitur τιτλ. ζ'. περὶ τοῦ μὴ ἐπὶ λέγεσθαι (sic) τὰς δευτερογαμούσας γυναῖκας. Inc. καὶ τοῖς πρώην νενομοθετηκόσι Ῥωμαίοις. Des. διατεταγμένον. Est Nov. 2., ad Hermogenem missa. —

Postea haec reperiuntur τιτλ. η'. περὶ ἀθεμιτογαμιῶν καὶ τῶν ἐκ τῶν τοιούτων παίδων. Inc. τοὺς ὑπὲρ ἀθεμιτογαμιῶν ἔσθ' ὅτε. Des. fol. 216. his verbis: ἀποστρεφόμεθα συμπλοκάς. Haec est Nov. 12., ad Hermogenem (sic) missa. —

Deinde leguntur haec: τιτλ. ζ'. (sic) περὶ τῶν ἀπὸ νόμου καλουμένων κληρονόμων. Inc. ἦλθεν εἰς γνῶσιν. Des. fol. 221. παρασκευασάτω πάντως. Haec est Nov. 115., ad Iohannem (sic) missa. —

Fol. 222. incipit Nov. 1. cap. 1. §. 1. τὸν ἔμπροσθεν εἰρημένον λόγον ἢ τῶν ἐξ αὐτῶν βουλομένων πληρῶσαι τὸ διατεταγμένον. Des. fol. 224. μήτε ἐν ἀθυμίᾳ τελευτᾶν συγχωροῦντος. In quo illud quidem apparet inter fol. 221. et 222. aliquid excidisse. —

Sequitur τίτλος ἑνδέκατος, περὶ τοῦ μηδένα δανείζοντα γεωργῷ κρατεῖν τὴν ἐκείνου γῆν κ. τ. λ. Inc. ἁ μιμ. Πρᾶγμα δεινὸν καὶ πάσης ἐπέκεινα. Des. eodem fol. his verbis ζημιούμενον λήμμασιν. Est haec Nov. 32., ad Ageruchium missa. —

Succedit τιτ. ιβ'. περὶ τοῦ τοὺς κληρικοὺς τοῖς ἐπισκόποις ἀποκρίνεσθαι. Inc. γεγραφήκαμεν νόμους. Des. fol. 225. ἡ περὶ Παννονίαν (sic). Est Nov. 83., ad Iohannem missa. —

Sequitur Nov. 137., ad Petrum magistrum scripta. Inc. εἰς τοὺς πολιτικοὺς νόμους ψήφισμα τῶν χειροτονουμένων. Des. καὶ μὴ δικαίως ἐγένετο τοῦτο. —

Denique legitur Nov. 120., ad Iohannem missa. Inc. τι. ιγ'. περὶ ἐκκλησιαστικῶν διαφόρων κεφαλαίων. Πολλῶν καὶ διαφόρων νόμων. In fine eius Novellae lacuna apparet, in qua hic codex desinit.

In quo illud quidem apparet, satis magnam huius libri partem ex genuino Novellarum contextu haustam esse. Quare autem acciderit, ut in tredecim titulos divisus sit, non satis liquet. Nisi hoc ad similitudinem Photiani nomocanonis, qui idem in nostro codice reperitur, factum esse arbitremur. Cui coniecturae illud certe quidem non obstabit, quod Photii opus quatuordecim titulis constet. Facile enim accidere potuit, ut ad finem nostri codicis, ubi lacunam esse supra dictum est, titulus aliquis exciderit. Eius codicis summa erit vis ac potestas in castigandis Iustiniani Novellis. Habet enim, quae a reliquis codicibus absunt, et tamen vera esse videas, velut, quod in Nov. 32. epil. haec leguntur τὸν δανειστὴν δὲ ἰδεῖν ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ ζημιούμενον, pro his codex Ambrosianus habet — ζημιούμενον λήμμασιν. Deinde quod Nov. 115. epilog. habet εἰς τὴν ἁπάντων γνῶσιν ἐλθεῖν παρασκευασάτω, codex Ambrosianus habet — παρασκευασάτω πάντως. Atque etiam in inscriptionibus Novellarum, quae dicuntur, referendis aliqua est scripturae diversitas. Sic Nov. 16. ad *Epiphanium* missa dicitur, cum in nostris Novellarum codd. mss. ad *Anthimum* vel *Anthemium* directa sit. Deinde Nov. 120. vulgo ad *Petrum magistrum*, Nov. 115. ad *Theodotum* missae dicuntur, cum in Ambrosiano codice ad *Iohannem* datae esse perhibeantur. Denique in Nov. 12. inscriptione mentio fit *Flori*, quo loco codex Ambrosianus *Hermogenis* facit mentionem. In haec intuenti cuique apparebit, hanc Novellarum collectionem ex his iuris fontibus, de quibus nobis hodie non satis constet, deductam esse.

VIII. In Vindobonensi, quae *Caesaris* nuncupatur, bibliotheca codex manuscriptus Graecus adservatur, qui hodie inter codices iuris civilis numero II. relatus est, satis ille quidem descriptus a *Lambecio* in comm. bibl. Caes. Vindob. edit. Kollari tom. VI. p. 24.—31., et a *Nesselio* in catal. bibliothecae Caesar. parte II. p. 12.—15. Is liber constat foliis 226. chartaceis, fuitque Constantinopoli ab *Augerio Busbeckio* comparatus, ac deinde in bibliothecam Caesaris translatus. Saeculi post Christum natum decimi quarti esse iudico. In eo exemplari

1) fol. 1—159. A. synopsis Basilicorum habetur;
2) fol. 159. B — 186. B. Novellae imperatorum Constantinopolitanorum;
3) fol. 187. A — 197. A. ecloga imperatorum *Leonis* et *Constantini* hoc titulo: ἐκλογὴ τῶν νόμων ἐν συντόμῳ γενομένη (sic) πα̃ρ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν σοφῶν βασιλέων. Post ea index XVIII. titulorum positus est. Tituli 1. initium hoc est: τι. α'. περὶ συστάσεως

μνηστείας καὶ λύσεώς αὐτῶν κέ. ά. Incipit συνίσταται μνηστεία. Quae eadem reperiuntur in *Leunclavi* iure Graeco-Romano tom. II. p. 101. Vide V. Clar. *Eduardi Zachariaei* fragmenta versionis Graecae legum Rotharis Longobardorum regis (Heidelbergae 1835. 8.) p. 9—12.

4) fol. 197. B — 200. B. anonymi collectio variarum legum habetur ex Iustiniani Institutionibus, Digestis, Codice, Novellis. Ubi nonnulli iureconsulti Graeci laudantur, velut *Stephanus*, *Iohannes Cubidius*, *Athanasius Scholasticus*. Ipse in schedis meis haec fere adnotavi: fol. 197. B. haec leguntur ἐκ τοῦ πρώτου βιβλίου Ἰουστινιανοῦ τί. κέ. περὶ γυναικὸς ἐνοχλοποιούσης (leg. ἐνοχοποιούσης), ἐὰν τὴν ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς κεφ. ά. Duobus versibus interiectis, haec leguntur ἐκ τοῦ δευτέρου βιβλίου τοῦ κόδικος (sic) Ἰουστινιανοῦ Στεφάνου ἀντικίνσορος (sic) περὶ κληρονόμων ἐναδιαθέτων τὸ ποία κληρονομεῖν δύναν (sic) ἢ μὴ δύνανται. Sequuntur sex eiusdem modi excerpta, sed, quae parvi facienda sint. Postea haec leguntur τῆς ργ΄. τῶν νεαρῶν διατάξεων. Incip. ὁ ἀντιφωνῶν καὶ λέγων. Des. fol. 198. A. οὐδὲν πέπρακται. Quae verba cum Athanasii tit. 7. const. 7. parum conveniunt. Sequuntur quaedam ex Codice excerpta. Postea vero haec reperiuntur τῆς δ΄. τῶν νεαρῶν διατάξεων. Inc. ὁ καθ' οἱονδήποτε τρόπον χρεωστούμενος. Des. ἢ τῶν χρεωστούντων αὐτῷ, quae cum Athanasii tit. 15. const. 1. parum conveniunt. Sequitur aliud ex Codice excerptum. Postea haec leguntur ἐκ τῶν νεαρῶν διατάξεων τοῦ Ἰουστινιανοῦ (sic). Inc. Προβάτῳ. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Φλόρῳ κόμητι. Τοὺς ὑπὲρ τῶν ἀθεμίτων, qui est genuinus Novellae 12. Iustiniani contextus. Deinde quaedam posita sunt ex Digestis et Codice excerpta, parvulusque liber, cuius hic est titulus: περὶ τῆς τῶν βαθμῶν συγγενείας ἐκ τοῦ τρίτου βιβλίου τῶν ἰνστιτουώτων. Post haec alia ex Codice et Digestis excerpta leguntur. Sequuntur Athanasiana haec: fol. 200. A. ἀπὸ βιβλίου Ἀθανασίου σχολαστικοῦ ἐκ τῶν διγέστων καὶ τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος. Inc. ἐὰν οἱοδήποτε (sic) τρόπῳ. Des. χωρὶς τῶν ἰδίων γονέων χωρίζεται. Haec ex Athanasii tit. 10. const. 9. deducta sunt, quo loco huius codicis varias lectiones, addita „*Cod. C.*" designatione, commemoravi singulas. Sequitur *Iohannis Cubidii* fragmentum hoc modo: ἐκ τοῦ ποιναλίου Ἰωάννου Κουβιδίου ἀντικίνσορος. Ὁ (leg. οἱ) εἰς βλάβην ἀνθρώπων δαίμονας ἐπικαλούμενοι (sic) θηρίοις παραδιδόσθωσαν. ὁ μοιχεύων τὴν ὑπὸ πολλῶν διακέρδος (leg. διὰ κέρδος) ἀφανιζομένην οὐ κατέχεται τὰ περὶ μοιχείας ἐγκλήματα (leg. τῷ — ἐγκλήματι), ὡς οὐδὲ μοιχεύων τὴν ἐν ἐργαστηρίῳ ὑπηρετοῦσαν. Ad haec adiiciuntur quaedam ex Codice excerpta.

5) fol. 200. B — 203. A. νόμος Ῥοδίων habetur;
6) fol. 203. A — 204. A. leges militares;
7) fol. 204. A — 226. A. prochirum Basilianum hoc initio: μνηστεία ἐστὶ μνήμη et caet.;
8) fol. 226. A — 226. B. leges colonariae.

IX. In eadem bibliotheca Vindobonensi servatur et alius codex manuscriptus Graecus, hodie inter codices iuris civilis numero XV. signatus. Is liber ab Augerio Busbeckio Constantinopoli comparatus est, et a *Lambecio* in commentariorum de bibliotheca Caesaris lib. VI. cod. 7. ed. vet. tom. VI. p. 31—33. et *Nesselio* in catal. bibl. Caes. Vindob. parte II. p. 31—33. satis accurate descriptus. Constat foliis 215. chartaceis, continetque

1) fol. 1 — fol. 38. A. *Basilii, Constantini, Leonis* prochirum, quadraginta titulis constans;
2) fol. 38. A — fol. 39. B. libellum de iureiurando;
3) fol. 39. B — fol. 42. A. leges militares;
4) fol. 42. A — fol. 46. A. leges Rhodias;
5) fol. 46. A — fol. 49. B. leges colonarias;
6) fol. 49. B — fol. 54. A. collectanea varia iuris civilis;
7) fol. 54. A — fol. 64. B. Athanasii eclogam;
8) fol. 65. A — fol. 66. B. glossas iuris;
9) fol. 67. A — fol. 68. A. canones apostolorum;
10) fol. 68. A — fol. 73. B. excerpta iuris civilis, inter quae „*officia Magnae ecclesiae S. Sophiae Constantinopolitanae*";

11) fol. 74. A — fol. 183. B. anonymi exercitia varia ad usum linguae Graecae comparandum condita;
12) fol. 184. A — fol. 191. A. Theodori Prodromi tetrasticha;
13) fol. 192. B — fol. 215. B. Agapeti librum de bene administrando imperio ad imperatorem Iustinianum missum.

Eclogae autem Athanasianae [1] hic est titulus: fol. 54 .A. *Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμισηνοῦ ἐκ τῶν, ὧν παρελέξατ* (legendum *παρελέξατο*) *ἐκτε τοῦ κϛ* (legendum *ἔκ τε τοῦ κώδικος*) *καὶ τῶν νεαρῶν διατάξεων τοῦ μεγ* (leg. *μεγάλου*) *Ἰουστινιανοῦ ὁμοί* (leg. *ὁμοίως*) *ἐκ τῶν παρατίτλων*. Primum caput hoc est: *περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων. Ζήτει ἔμπροσθεν τ* (leg. *τῶν*) *λέξεων κϛ* (legendum *κανόνα*). Inc. *ὁ χειροτονῶν*. Des. *αὐτῷ τὴν χειροτονίαν*. Haec hausta sunt ex Athanas. tit. 1. const. 1. —

Sequitur capitulum *περὶ τῶν μετὰ τὴν μνηστείαν ἢ μετὰ τὸ γαμῆσαι μονασάντων* et caet. Inc. *ὁ μονάσας ἀζημίως*. Haec sunt Athanasii tit. 1. const. 2. Postea interponuntur aliae sententiae ex Athanasiano opere deductae, quarum in contextu Athanasii formando et castigando nulla aut certe quidem perexigua futura est utilitas, velut *ὁ μονάσας* (Athanas. tit. 1. const. 2.); *ἀναιρείσθω* (Athanas. l. l.); *οἱ μοναχοὶ* (Athanas. l. l.); *ὁ ἀπὸ μοναχοῦ* (Athanas. l. l.); *ἡ διάταξις* (Athanas. tit. 1. const. 14.); *τὰ ἱερὰ* (Athanas. tit. 2. const. 1.); *μηδεὶς εὐαγὴς* (Athanas. tit. 2. const. 3.)

Fol. 62. B. haec leguntur: *περὶ παίδων φυσικῶν, νόθων καὶ γνησίων. ἴ. ιε'. τῶν νεαρῶν διατάξεων*. Inc. *οἱ ἐκ διαφόρων γάμων*. Des. *παρὰ τῇ μητρὶ καὶ τρέφονται*. Haec ex genuino Nov. 117. cap. 7. contextu hausta sunt, neque quicquam habent similitudinis ad Athanasii tit. 10. const. 9.

Eodem folio haec etiam leguntur: *διάταξις δύο ἔχει*, cuius tituli varietatem scripturae ad Athanas. tit. 6. const. 1. commemoravi.

Deinde sequuntur verba Nov. 52. genuina, quorum verborum hic est finis „*φανερὰ πᾶσιν σπουδασάτω.*"

Post haec in codice rubrica *πεπὶ ἐμπρησμένου* (sic) posita est.

Fol. 63. B. haec leguntur: *περὶ τῶν παραιτίων λοιπῶν λυομένων* (legendum *περὶ τῶν διὰ ῥεπουδίου λυομένων*) *γάμων ἢ τοῦ ἀνδρὸς ἢ τῆς γυναικός*. Inc. *αἱ μεν* (leg. *μὲν*) *οὖν ἐπικετέραι* (leg. *ἐπιεικέστεραι*.) Des. *ἡ Θεοδωσίου τοῦ τῆς θείας λήξεως ἄρισεν διάταξις*. Haec sunt Nov. 22. cap. 14. §. 1 — cap. 16. verba genuina. — Hunc ego codicem in apparatu critico „*Cod. D.*" nomine designare decrevi.

Dictum est, quot Codices Athanasiani operis exstent, ubi exstent, cuius conditionis sint. Nunc dicendum est de iis codicibus manuscriptis, quibus *Iohannes Leunclavius* et *Carolus Annibal Fabrotus* usi sint ad constitutionum ecclesiasticarum collectionem tripertitam et edendam et critica arte et disciplina castigandam. Qua de re etsi duoviri eruditione vel maxime insignes *Bienerus* [2] et *Wittius* [3]) disseruerunt, sunt tamen, quae eorum lucubrationibus addi posse videantur. In quo illud quidem quasi cuiusdam fundamenti loco ponendum est, a *Leunclavio* quidem Graecum eius collectionis contextum editum non esse, sed Latinam tantum eius rei versionem, quae Francofurti 1593. 8. prodiit; a *Fabroto* autem hoc actum, ut et Graeca prodirent, quod cum morte praeventus efficere non potuisset, opus postumum typis mandatum esse in bibliotheca iuris canonici, quae Lutetiae Parisiorum 1661. fol. prodiit, ed. *Voelli* et *Iustelli* tom. II. p. 1217. — 1361., sed adiecta *Leunclavi* versione et duobus *Notatorum* libris. Iam illud quidem, quod *Bienerus* [4]) pro certo posuit et indubitato, *Leunclavi* versionem ex Graeco codice manuscripto, qui *Fabroti* codicibus manuscriptis plane diversus fuerit, esse derivatam, nemo facile negabit. Nam

1) Vide V. III. *Witte* in libro: *die leges restitutae des Iustinianeischen Codex*, p. 28. seq. 2) in libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 179. seq. 3) l. l. p. 24. not. 4. 4) l. l. p. 180. not. 56.

Graecum quidem codicem manuscriptum *Leunclavio* ad manum fuisse, ipse significat multis libri primi *Notatorum* locis, quibus Graecum contextum laudat, et in nota marginali ad lib. 1. tit. 3. paratitl. p. 50.; alium autem fuisse eum codicem atque *Fabroti* codices manuscriptos, constat tum ex scripturae discrepantia, quae inter eos codices intercedit [1]), tum ex subscriptionum, quas vocant, dissimilitudine [2]), tum denique ex manifestis posteriorum iureconsultorum interpolationibus, quae in *Leunclavi* manuscriptis codicibus inveniuntur, cum in *Fabroti* exemplaribus desint [3]). Illud autem *Bienero* [4]) non assentior, quod unum eumque solum codicem manuscriptum *Leunclavio* in Latina versione conficienda ad manum fuisse sibi persuaserit. Nam et est, ubi *Leunclavius* ex aliis codicibus manuscriptis scripturae discrepantiam adnotare videatur [5]), nec desunt eiusdem scriptoris testimonia satis luculenta, quibus haec nostra opinio confirmetur [6]). Illud non satis videtur constare, unde idem *Leunclavius* hos codices manuscriptos nactus fuerit. Qua in re definienda, cum certi quidquam afferri non possit, ad conieeturam confugiendum est. Unum autem ex his exemplaribus videtur in ipsa *Leunclavi* bibliotheca delituisse [7]), quam quidem habuit codicibus manuscriptis instructissimam [8]). Alterum, nisi ex eodem fonte deductum arbitrere [9]), ex *Iohannis Sambuci* [10]) bibliotheca vel *Gerarti Falkenburgi* [11]) vel *Francisci Pithoei* [12]) vel *Friderici IV. principis Palatini* [13]) profectum videri possit. — Venio ad *Caroli Annibalis Fabroti* codices manuscriptos. Is in edenda hac legum ecclesiasticarum collectione usus est duobus antiquis exemplarihus manu exaratis, quorum alterum cum in dominio *Nicolai Claudii de Peiresc* [14]) Senatoris Aqui-Sextiensis fuisset, ipsi *Fabroto* proprietatis nomine cessit [15]); alterum autem fuit *Caroli de Monchal* [16]) archiepiscopi Tholosani, cuius codicis apographum *Iustellus* possedit [17]). Quo utroque codice manuscripto, quemadmodum *Fabrotus* in edendo nostro libro usus fuerit, nunc est exponendum. In Graeco contextu castigando secutus videtur vel maxime *codicis Peiresciani* auctoritatem, quem et a bonitate et ab antiquitate in notis ad lib. I. tit. 1. tom. II. p. 1377. A. commendavit. In quo usque adeo huius libri editor processit, ut nec vitia eius codicis vel maxime manifesta ex con-

---

1) Velut tit. 3. const. 1. p. 44. not. 2., et const. 2. p. 44. not. 24. 2) Velut tit. 3. const. 2. p. 45. not. 76., et tit. 1. const. 17. p. 24. lin. 24. 3) Velut tit. 1. const. 2. p. 4. not. 53., p. 8. not. 93., p. 11. not. 56. 4) l. l. p. 180. not. 56. 5) Velut lib. 3. tit. 1. const. 10. p. 125. *Anthimo*] al. (ias) Anthemio. — Heraclii const. 2. p. 173. *notarii ad XL.*] al (ias) XII. 6) Velut lib. 3. tit. 1. const. 5. p. 122. *Menae archiepiscopo*] „in uno exemplari nostro paratitlorum *Ioanni praefecto praetorio.*" Atque in Notatorum lib. 1. cap. 31. p. 198. sic: „in l. 5. *C. de haeretic. et Manich.* aliter in editis libris nostris scripta, quam *in manu exaratis paratitlorum.*" Illud autem satis constat, nostram legum collectionem a *Leunclavio* semper ubique nuncupari „*auctorem paratitlorum, librum paratitlorum, paratitla.*" 7) Lib. 1. tit. 3. parat. p. 50. *cuius initium* τοὺς συνειδότας] „Latinae voces legi non possunt in meo libro." 8) Certe quidem *Novellae imperatorum*, in iure Graeco Romano typis mandatae, haustae sunt maximam partem ex *Leunclavi* manuscriptis codicibus (Ius Graeco-Romanum tom. I. p. 72). Atque etiam *epitome canonum Harmenopuli* (l. l. p. 1.) et pars scriptorum *Nicolai Prisci* (l. l. p. 249.), denique lib. 2., lib. 7. et 8. Responsorum (l. l. p. 395., p. 442., p. 478.) ex eadem bibliotheca prodierunt. Adde Attaliatae ποίημα νομικὸν (l. l. tom. II. p. 1.) 9) Quae quidem coniectura iuvatur his Leunclavi verbis ad lib. III. tit. 1. const. 5. p. 122. „in uno exemplari nostro paratitlorum *Ioanni praefecto praetorio.*" 10) Usus est autem Leunclavius *Sambuci* membranis in edenda *Synopsi Basilicorum* (vide *praefationem* ad Synopsin) et *Novellis imperatorum* (vide Ius Graeco-Rom. tom. I. p. 72. et tom. II. p. 134.) *epitome canonum Harmenopuli* (tom. I. p. 1.) et *fragmentis Nicolai Prisci* (l. l. p. 429.) et *libro II. et VII. et IX. Responsorum* (l. l. p. 395., 442. et 547.) et *Ecloga Leonis* l. l. tom. II. p. 79.). 11) Cod. mss. *Falkenburgi* Leunclavio ad manum erant in *Attaliata* edendo (Ius Graeco-Rom. tom. II. p. 1.) 12) *Francisci Pithoei* codicibus manuscriptis usus est *Leunclavius* in edendis *Novellis imperatorum* (Ius Graeco-Romanum tom. I. p. 5.) et *meditatione de nudis pactis* (l. l. tom. II. p. 192.) et *Eustathio* (l. l. p. 207.) *et Rufi legibus militaribus* (l. l. p. 249.) et *legibus colonariis* (l. l. p. 256.) et *legibus Rhodiis* (l. l. p. 265.) 13) Codicibus mss. bibliothecae septemviralis *Friderici IV.* iussu usus est *Leunclavius* in *Synopsi* edenda (Notat. lib. II. cap. 34. p. 371.) et *Rufi legibus militaribus* (Ius Graeco-Romanum tom. II. p. 249.) 14) In catalogo bibliothecae Peiresclanae, qui apud *Montefalconium in bibliotheca bibliothecarum* tom. II. p. 1181 — 1189. habetur, eius codicis mentio facta non est. Neque, quod ego sciam, in bibliotheca publica eius oppidi, quod *Carpentoracte Meminorum* nuncupatur, ubi codices manuscripti *bibliothecae Peirescianae* adservantur, hodie exstat. Vide *Haeneli* mei *catalogos librorum manuscriptorum* (Lipsiae 1830. 4.) p. 115 — 117. 15) Id anno 1637. vel postmodo factum videtur esse. Mortuus est enim Peirescius a. VIII. Cal. Iulias 1637., quem Fabrotus l. l. p. 1377. τὸν μακαρίτην vocaverit. 16) Eius viri doctissimi codices manuscripti, quo tandem loco hodie sint, mihi non satis constat. Is cum anno post Christum natum 1551. diem obierit supremum, ante hoc tempus *Iustelli* apographum confectum esse coniicias. 17) Vide bibliothecam iuris canonici ed. *Voëlli* et *Iustelli* tom. II. p. 1217. et 1218. Adde *Bienerum* l. l. p. 180.

textu sustulerit[1], et, si quam lacunam ex apographo Iustelliano correxerit, tamen codicis Peiresciani scripturam stellula adiecta ad marginem religiose indicaverit[2]. In designamdis autem singulis codicibus manu exaratis mira apparet editoris fluctuatio. Nam, qui in *Fabroti* notis ad hanc legum collectionem conscriptis[3] constanti dicendi ratione laudatur *Codex Peirescii*[4] vel *Peirescianus*[5], idem in adnotatione critica ad marginem contextus adposita semper ubique audit *Codex Fabroti*[6]. Deinde codex Iustelli in notis ad marginem adpositis saepenumero laudatur hac dicendi ratione „*MS. Iustelli*"[7]; in notis autem, quae vere Fabroti sunt, nusquam. Quae res faciunt, ut has notas, quae in margine contextus adiectae sunt[8], Fabroti esse negemus, verum ab eo, qui mortuo Fabroto hunc librum typis exscribendum curaverit, profectas esse credamus. Illud mirum est, quod esse videamus, ubi „*aliud MS.*" in notis laudetur; quibus locis, qui codex manu exaratus designetur, mihi non satis constat. Coniectura tamen ducor, ut credam eum librum significari, qui alias „*MS. Iustelli*" nuncupetur. Nam et codicis Peiresciani vestigia is, qui hunc librum edidit, fere semper pressit, et alioquin constat, duos tantum codices manuscriptos editori ad manus fuisse, *Peirescianum* dico et apographum *Iustelli*[9]. De forma horum codicum manuscriptorum externa aetateque omnino nihil memoriae proditum est. Nisi quod, teste Fabroto in notis p. 1377. A., codex Peirescianus hunc titulum praefert: *Θεοδώρου διακόνου τῆς ἁγιωτάτης τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας νομοφύλακος καὶ χαρτοφύλακος καὶ πρώτου τῶν Βλαχερνῶν τοῦ Βαλσαμῶνος, τοῦ μετὰ χρόνους τινὰς γεγονότος πατριάρχου Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας.* Quae res in caussa fuit, quare Fabrotus totum hunc librum Theodoro Balsamoni tribuerit[10].

Venio ad rem, quae ad artem criticam disciplinamque exigenda est tota, expediendam indicandamque. Dicendum est enim, quaenam probandi vis in unoquoque horum, quibus usus sum, codicum insit, siquidem his quasi quibusdam columnis inferior disputatio nitetur tota. Ac primum quidem hoc inter nos convenire oportet, tot codicum manu exaratorum, quibus nostri libri minutae aliquae particulae contineantur, quasi quasdam familias fuisse. Ego, quod quidem coniectura assequi possim, has singulas codicum familias ad unam gentem revocare ausim, tum propter vitia satis manifesta, quae in singulis singularum familiarum codicibus manu exaratis aequaliter reperiuntur, tum propter appendicis, quae in codice Parisiensi numero **1381.** signato reperitur, rationem. Ac primum quidem de vitiis manifestis dicendum est. Tit. **1.** const. **1.** haec est in codice Parisiensi subscriptio: *ὑπατείας Βελισαρίου καὶ Εὐτροπίου.* Sic habent et Fabroti codd. mss. et Leunclavius. Verum hic ulcus latet. Nam et in reliquis Novellarum collectionibus *Eutropii* consulis nulla est mentio[11], neque fasti consulares[12] *Eutropii* habent ullam significationem. Enimvero error ortus est ex nota, qua *ὁ λαμπρότατος* in codicibus manu exaratis designari solet. Est enim *ὁ λαμπρότατος vir clarissimus*[13], quo dicendi genere consules in Novellarum subscriptionibus designari solent[14]. Quae nota ab eo, qui codicem archetypum, unde

1) Vide lib. I. tit. 1. parat. §. 1. p. 1242., tit. 2. p. 1248., tit. 3. p. 1260. et lib. III. tit. 2. const. 3. p. 1348., const. 6. p. 1351. 2) Vide lib. I. tit. 1. p. 1237., ibid. p. 1238., tit. 2. p. 1244., ibid. p. 1247., tit. 3. p. 1254., ibid. p. 1265., lib. III. tit. 1. const. 4. p. 1329., ibid. tit. 2. const. 3. p. 1347., ibid. p. 1348., p. 1349., const. 8. p. 1351., p. 1352., tit. 2. parat. p. 1354., tit. 3. const. 1. p. 1356., nov. Heraclii p. 1366. 3) In bibliothec. iuris canonici tom. II. p. 1377—1421. 4) Veluti p. 1377. et 1385. 5) Veluti p. 1392., 1404., 1406., 1419. 6) Veluti p. 1237., 1238., 1244., 1247., 1254., 1265., 1329., 1347., 1348., 1349., 1351., 1352.. 1354., 1356., 1366. 7) Veluti p. 1242., 1248., 1260., 1262., 1345., 1346., 1348., 1350., 1351., 1359., 1373. 8) Veluti p. 1311., 1325., 1329., 1333. 9) Bibliotheca iuris canon. tom. II. p. 1217.: „*nunc vero Graece primum in lucem prodit, ex duobus antiquis Codicibus MSS.* „*inter se collatis.*" Vide et p. 1218. 10) In bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 1217. et p. 1377. 11) Vide Bienerum in libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 510. 12) Vide Petri Relandi fastos consulares p. 712. seq. 13) Nov. 166. *Ὠρταλίνῳ τῷ λαμπροτάτῳ ὑπατικῷ Λυδίας.* Vide Ducangium in glossario Graec. p. 787. 14) Vide Bienerum l. l. p. 509—530. Inscriptio, quae apud Relandum in fastis consularibus p. 716. refertur: *Υ. ΦΛ. ΑΠΠΙΩΝΟΣ. ΤΟΥ. ΛΑΜΠ. ΙΝΔ. Β.* Actio prima concilii Constantinopolitani apud eundem Relandum l. l. p. 713. *μετὰ τὴν ὑπατείαν Φλαβίου Βελισσαρίου τοῦ λαμπροτάτου τῇ πρὸ ἓξ νόννων μαΐων ἰνδικτιῶνος ιδ'.* Epistola Hormisdae apud Relandum l. l. p. 686. *ἐδόθη πρὸ δ'. εἰδῶν Φεβρουαρίων μετὰ τὴν ὑπατείαν Ἀγαπητοῦ τοῦ λαμπροτάτου.* In epistola Theodosii l. l. p. 622. *μετὰ τὴν ὑπατείαν Ζήνωνος καὶ Ποστουμιανοῦ τῶν λαμπροτάτων.* In actis concilii Chalcedonensis l. l. p. 624. *ὑπατείας Ἀστερίου καὶ Πρωτογένους τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων.* Codex canonum ecclesiae Africanae l. l. p. 557. *ἐπὶ Βάσσου καὶ Φιλίππου τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων.* Vide codicem canonum ecclesiae Afric. ed. Iustelli p. 348., p. 358., p. 374., p. 381., p. 387.

nostri codices originem habuerunt suam, male accepta in caussa fuit, quare novum inauditumque consulem in hac subscriptionis parte haberemus, cum ab initio sic scriptum esset: *ὑπατείας Βελισαρίου τοῦ λαμπροτάτου.* — Atque etiam tit. 13. const. 3. tam in codice Parisiensi, quam apud Fabrotum et Leunclavium *imperatorem Iustinianum* praefert, cum tamen satis constet, *Iustinum* significari [1]). Scribendum igitur *αὐτοκράτωρ Ἰουστῖνος* pro verbis *αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός*. Utrumque nomen in codd. mss. saepenumero confusum habetur [2]). — Porro tit. 2. const. 5. haec habentur et in codice Parisiensi et apud Fabrotum: *ὑπὸ τὸν β'. τοῦ β'. τίτλον.* Atqui verba *τὸν β'.* aperte corrupta sunt. Vide p. 38. not. 36. — Denique, quae de genuino Athanasiani libri titulo eiusque in variis codicibus mss. corruptela disputavimus, hanc coniecturam ad liquidum perducunt.

Transeo ad secundam huius disputationis partem, hoc est, ad appendicis, quae codici Parisiensi adiecta est, adumbrationem. Post tituli 22. paratitla positus est libellus *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων.* Is in codicis Parisiensis indice fol. 9. A. duobus numeris significatur, hoc est, *ζ'.* et *κγ'.* Prior numerus tituli 22. const. 7. demonstrat, posterior tituli 23. habet quasi quandam significationem. Manifesto indicio, quam non recte hic libellus pro Athanasiani operis parte habeatur. Codex tamen bibliothecae Vallicellensis E. 55. eundem libellum pro nostri corporis titulo 23. habuit. Caput 61. enim, quod in huius libelli §. 6. habetur, ibi laudatur his verbis: *κεφ. α'. τιτλ. κγ'.* Ut proinde facile sit ad coniiciendum, ea, quae in eo codice habentur, excerpta ex codice, qui eodem, quo codex Parisiensis, modo appendicem habuerit adiectam, esse deducta. Atque haec quidem sufficient ad demonstrandum, quam non sit veri dissimile, si qui eos, quibus usi sumus, codices manuscriptos ex uno eoque quasi quodam communi omnium exemplarium fonte et quasi archetypo derivatos esse coniiciat. Neque desunt exempla monumentorum, quae, etsi multis in codicibus circumferantur, tamen unam eamque omnium omnino librorum manuscriptorum communem originem satis ostendant. Id in Varronis de lingua Latina libris accidisse Spengelius demonstravit, in Ciceronis ad Diversos epistolis Orellius, in Catulli carminibus Lachmannus, in Agrimensorum libris Niebuhrius, in utriusque imperii notitia Boeckingius. Quae res virum praestantissimum Guilielmum Ottonem Reitzium in Theophili manuscriptis codicibus iudicandis videtur fugisse.

Disputanti mihi de singulis singulorum codicum familiis illud praefandum est, in devias hic me et incultas regiones divertere, ubi, quoquo ingrediare, ipse facias iter oporteat. Atque illud quidem ex his, quae capite III. disputavimus, inter nos constabit, eorum librorum, qui purum putum Athanasii librum habeant ex eove excerpta, et eorum, qui tripertitam Pseudo-Balsamonis collectionem, diversam esse toto coelo rationem.

Ac primum quidem, ut hinc ordiamur, codex Parisiensis Graecus 1381. multas habet easque satis insignes lacunas, quae et in codice Vallicellensi E. 55. [3]) et in Fabroti Leunclavique codicibus manuscriptis recte et ordine supplentur [4]). Deinde idem liber non pauca habet certae cuiusdam interpolationis vestigia, quorum eam partem, quam capite II. tractavimus, hoc loco tacito praeteribimus. Huc accedit, quod ipsa epitomarum oratio, quamquam satis raro, videatur tamen aliquando ad recentioris iuris formam effigiemque efficta esse et interpolata. Sic exempli gratia, quod imperator Iustinianus Nov. 123. cap. 13. octo annis minorem lectorem ordinari negavit [5]), id Athanasius tit. 1. const. 2. expressit hoc modo: *χειροτονείσθω — μήτε ἀναγνώστης*

1) Vide Athan. p. 46. not. 78. 2) Vide notam 78. ad tit. 13. const. 3. Adde Relandi fastos consulares p. 691. 3) Vide tit. 4. const. 8. p. 55. not. 55. 4) Vide tit. 1. const. 2. p. 8. not. 71. et 2. et 12., p. 11. not. 82. et 53., p. 13. not. 55., const. 3. p. 15. not. 77., const. 7. p. 17. not. 75., p. 18. not. 6., tit. 2. const. 2. p. 30. not. 36. et 58., p. 31. not. 6., p. 34. not. 72., p. 35. not. 33. et 43., p. 36. not. 78., const. 8. p. 40. not. 5., tit. 2. parat. §. 4. p. 43. not. 54., tit. 3. const. 2. p. 45. not. 63., p. 46. not. 1. 5) In Iustiniani Novella de octo annis minore fuisse sermonem hi loci satis demonstrant: Iulianus const. 115. cap. 445. *nemo lectoribus connumeretur, qui minor octo annis fuerit.* Pseudo-Eustathius in libro *ῥοπῶν* ed. Zachariaei p. 212. *ὁ ἀναγνώστης ἐλάττων τῶν ὀκτὼ χρόνων οὐ χειροτονεῖται.* Balsamo ad Photii nomocanonis tit. 1. cap. 28. ed. Iustelli p. 847. *πλὴν γίνωσκε, ὅτι ἡ μὲν νεαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς πλάτος εὑρισκομένη λέγει γίνεσθαι ἀναγνώστην τὸν ὄντα χρόνων η'· — καθὼς τοῦτο φησὶ καὶ τὸ παρὸν βιβλίον.* Ergo idem et in nomocanone legit *τὸν δὲ ἀναγνώστην η'.*, ubi hodie scriptum est *τὸν δὲ ἀναγνώστην κ'.* Pessima est ad marginem Iustellianae editionis coniectura legentis „*ιη'.*" Vide supra cap. III. A.

ο μὴ ἐπιβὰς τοῦ η'. ἔτους. Ubi codex Parisiensis ὁ μὴ ἐπιβὰς τοῦ ιηετους habet. Quae res, nisi fallor, ad numeri ιη'. similitudinem accedit. Cum autem Theodorus Balsamon in commentario ad Photiani nomocanonis tit. 1. cap. 28. ed. Iustelli p. 847. auctor sit, octo annorum numerum in decem et octo annorum seriem fuisse in ἀνακαθάρσει, hoc est Basilicorum libris mutatum transformatumque, eamque rem Basilica lib. 3. tit. 1. them. 25. ed. Heimbach. tom. I. p. 100. disertis verbis confirment, suspicio tibi subnascatur oportebit de facta ex Basilicis Athanasiani loci interpolatione. Aliud interpolatoris vestigium deprehendere videor in tit. 1. const. 2., ubi haec leguntur p. 4.: ὁ ἥττων τῶν τριάκοντα ἐνιαυτῶν μὴ χειροτονείσθω ἐπίσκοπος. Sic Codex Parisiensis et codd. mss. Fabroti Leunclavique. Deinde eadem constitutio p. 8. haec habet: ὁ ἥττων τῶν τριάκοντα ἐνιαυτῶν μὴ χειροτονείσθω ἐπίσκοπος, πρεσβύτερος ἢ διάκονος. Sic codex Parisiensis. Fabrotus vocem ἐπίσκοπος plane omisit. Ultima eius loci verba sine dubio corrupta sunt, atque ex Fabroti codd. mss. restituenda. Vide pag. 8. not. 91. Sed, quid illud ἐπίσκοπος sibi velit, parum liquet. Ego uncis includendum curavi, tum quod Nov. 123. cap. 1. §. 1. in episcopo triginta quinque annorum aetatem requirit, caputque 13., quod hoc loco designatur, de episcopi aetate ne loquatur quidem, tum quod hanc meam opinionem et Iulianus antecessor et Pseudo-Eustathius et Photius satis confirmant [1]. Quid igitur existimandum erit? Enimvero utrumque locum ex Basilicorum auctoritate dicemus satis luculenter eo, quo non oportebat, modo interpolatum. Theodorus Balsamon [2] auctor est, episcopi aetatem Novella 123. definitam in Basilicis esse praetermissam, denique solam Novellae 137. auctoritatem esse sequendam, quippe quae, cum triginta annis minorem episcopum ordinari vetuerit, hanc Novellae 123. particulam abrogare videatur. Neque haec res eum, qui τὰς ῥοπὰς interpolavit, videtur fugisse. Dicit enim [3], Novellae 123. caput 3. in Basilicis positum non esse, quippe quod Novellam 137., quae in episcopi persona triginta annorum aetatem requirat, receperint. Cumque et ipsa Basilica hanc Graecorum interpretum opinionem satis confirment [4], non dubito, quin aequi harum rerum iudices meam de Novellae 123. interpolatione coniecturam sint comprobaturi.

Transeo ad codicis Vallicellensis littera E. numero 55. signati vim et potestatem, quam in oratione Athanasiani operis castiganda sit habiturus, recte definiendam. Is, quamquam non habet, nisi excerpta ex hoc libro capitula, tamen et ab integritate et ab orationis puritate commendatur. Nam et hiatus vel maxime insignes codicis Parisiensis Graeci 1381. recte supplet, et serioris alicuius interpolationis vestigia non habet. Qui si librum, quem edimus, habuisset totum, non dubito, quin in oratione Athanasii conformanda reliquis codicibus manuscriptis, si non praeferendus, at certe aequandus fuisset. Illud quidem, opinor, intuenti cuique in ea, quae supra de hoc libro diximus, constabit, eum, qui haec excerpta confecerit, totum Athanasii librum una cum eius appendice, quae περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων titulum praefert, ante oculos habuisse. Singula enim, quae laudantur, eius operis capitula ex omnibus fere huius libri titulis, partim ex appendice quoque hausta sunt.

---

1) Iulianus const. 115. cap. 428. *Et hoc autem decretis oportet imponi, quod non minus, quam triginta quinque aetatis annos agere electum a se personam cognoscant.* Pseudo-Eustathius ῥοπῶν *ed. Zachariaei:* ὁ ἐπίσκοπος χειροτονούμενος οὐκ ὀφείλει ἥττων τῶν λε'. χρόνων εἶναι, καθὼς φησιν ἡ ρκγ'. νεαρά. Photius nomocanonis tit. 1. cap. 28. ed. Iustelli p. 847. φησὶ τὸν χειροτονούμενον μὴ ὀφείλειν ἥττονα — τὸν ἐπίσκοπον λε'. (ἐτῶν). 2) In nomocan. Photii tit. 1. cap. 28. p. 847. ἐν δὲ τῇ ἀνακαθάρσει ὁ μὲν χρόνος τοῦ ἐπισκόπου παρελείφθη τελείως· — ὀφείλεις οὖν προσέχειν πλέον τοῖς γεγραμμένοις ἐν τοῖς βασιλικοῖς παρὰ τοῖς περιεχομένοις ἐν τοῖς βιβλίοις τοῖς ἐνεργοῦσιν πρὸ τῆς ἀνακαθάρσεως καὶ σχολάσασιν. ἡ ιζ'. διάταξις τοῦ α'. τίτλου τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιάνειος ρλζ'., ἥτις ἐτέθη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ'. τιτ. α'. κεφ. η'., ὅπερ κεφάλαιον κατεστρώθη ἐν τῷ κγ'. κεφαλαίῳ τοῦ παρόντος τίτλου, ἔχον κατὰ τὰς ἀρχὰς οὕτως· θεσπίζομεν, ὁσάκις χρεία γένηται χειροτονηθῆναι ἐπίσκοπον, ταῦτα ῥητῶς ἐν μέρει· ἀλλ' εἰδότες αὐτοὺς τῆς ὀρθῆς καὶ καθολικῆς πίστεως καὶ σεμνοῦ βίου καὶ ὑπὲρ τὸ λ'. ἔτος εἶναι τούτους ἐπελέξαντο. ἀναιρεῖ γοῦν ἡ τοιαύτη νεαρά, ὅσον εἰς τοὺς χρόνους τοῦ ἐπισκόπου, τὴν ρκβ'. νεαράν. 3) Sic enim ex editione Iac. Cuiaci Zachariaeus l. l. p. 233. not. 45.: τῆς ρκγ'. νεαρᾶς κεφ. γ'., ὅπερ οὐκ ἔστιν εἰς τὰ βασιλικά· ἐδέχθη γὰρ μᾶλλον τὸ τῆς νεαρᾶς κεφ. α'., ὅπερ καὶ λ'. χρόνων αὐτὸν ὑπάρχοντα ἐπιτρέπει χειροτονεῖσθαι, ὡς βι. γ'. τῶν βασιλ. τι. α'. κεφ. η'. 4) Basilic. lib. 3. tit. 1. them. 8. ed. Heimbach tom. I. p. 93. ἀλλ' εἰδότες αὐτοὺς τῆς ὀρθῆς καὶ καθολικῆς πίστεως καὶ σεμνοῦ βίου καὶ ὑπὲρ τὸ τριακοστὸν ἔτος εἶναι.

PROLEGOMENA

[illegible] commemoranda [illegible] codicum manuscriptorum familia, quae tripartitam Pseudo- [illegible] collectionem habet. Atque illud quidem, quod supra diximus [illegible] deprehendantur, lacunas in Fabroti Leunclavique codicibus [illegible] nisi fallor, demonstrat, ex aliis iisque ple- [illegible] collectionis libros manu exaratos descendere. [illegible] auctoritas in oratione Athanasiani operis castiganda [illegible] propter antiquissimam eius collectionis origi- [illegible] habeatur, praestantiam [1]). In quo tamen caute [illegible] Sunt enim multae Fabrotianorum Leunclavianorumque librorum [illegible] a scribis calligraphis factae habent suspicionem, nec desunt certa [illegible] data opera enarrabimus. Primum interpolationis genus est, [illegible] Novellae, qui sit in CLXVIII Novellarum corpore [illegible] adiectus habetur. Atque hoc quidem in utrius- [illegible] factum videmus [2]). Alterum interpolationis genus in hoc [illegible] ipsa Novellarum Iustinianarum eaque genuina verba [illegible] 1. const. 2. p. 7. not. 48. [illegible] viri docti codicibus manuscriptis communiter habetur. [illegible] habentur. Tertio loco commemorandum ve- [illegible] 1. const. 2. p. 11. not. 49. [illegible] mutatum in aliudque dicendi genus transfusum esse [illegible] Athanasius habet ἐν Κωνσταντινουπόλει εὑρισκό- [illegible] ἐν Βυζαντίῳ. Sic tit. 1. const. 3. p. 15. not. 70. [illegible] not. 97. Athanasius [illegible] ubi Fabrotus εἰ δὲ χρεὼς τούτων. Sic tit. 1. const. 15. p. [illegible] not. 83. Athanasius [illegible] ubi Fabrotus ἢ κοινωνίας. Sic tit. 1. parat. §. 4. p. 25. [illegible] τοὺς τελευτῶντας, ubi Fabrotus ἢ τοὺς τελευτήσαντας [illegible] 2. const. 3. p. 36. not. 89. Athanasius [illegible], ubi Fabrotus οὐ δεῖ. Sic tit. [illegible] διατεθέντα, ubi Fabrotus τὰ εὐσεβῶς [illegible] Eiusmodi interpolationes in Leunclavi codicibus ma- [illegible] crebro invenientur. [illegible] Fabrotus puram putam Athanasii orationem exhibet. Vide tit. 1. const. 2. p. 4. not. 33., p. 8. not. 93., p. 11. not. 36. et const. 5. p. 16. not. 28. Unde simul et hoc apparet, Leunclavi codices manuscriptos de interpolationibus [illegible] operisque Athanasii oratione [illegible] agnoscendis ex [illegible] adhibere licuit. Caeterum magna interesse [illegible] momenti, quam illos, quos Fabroto [illegible] quae vel maxime in his locis [illegible] inter utriusque generis codices manu exaratos simi- [illegible] tamen in eandem scripturam [illegible] a codicis Parisiensis Graeci 1381. auctoritate [illegible] 2. const. 7. p. 39. not. 80., const. 9. p. 40. not. 46., const. 10. p. 41. not. 69. Vide tit. 1. const. 17. p. 23. not. 60., tit. [illegible] tamen Leunclavi codices manuscripti lacunas, quae in Fabroti codicibus supplentur. Habent [illegible] const. 2. p. 11. not. 32., const. 9. p. 19. not. 33., tit. 3. const. 1. p. 45. not. 49., const. 3. p. 47. not. 31., const. 4. not. 46., tit. 3. parat. §. 1. p. 48. not. 75. Vide tit. 1. [illegible] in Leunclavi manuscriptis codicibus, quae in Fabroti libris plane non habeantur, quaeque vera esse [illegible] videas. Vide tit. 3. const. 2. p. 43. not. 76. Contra ea sunt etiam [illegible] Leunclavium reperies, quae apud Fabrotum [illegible] diversa sunt. Adeoque hic illic apud [illegible] not. 2., et const. 2. p. 43. not. 76. Itaque tantum abest, ut hi, unde Leunclavius sua hausit, [illegible] Vide tit. 3. const. 1. p. 44. [illegible] libri [illegible] quos Fabrotus adhibuit, manu exara- [illegible]

---

1) Vide [illegible] tit. 2. parat. §. 4. p. 43. not. 54., aliosque locos, quos, [illegible] 2) Vide tit. 1. const. 2. p. 6. not. 68. et 74., p. 11. [illegible] const. 13. p. 20. not. 15., p. 21. [illegible] p. 36. not. 93., const. [illegible] 3) Tit. 1. const. 7. p. 18. not. 90., [illegible] §. 5. p. 26. not. 99., [illegible] eadem not. [illegible] §. 2. not. 13.

Quartam codicum manuscriptorum familiam hanc esse video, quae ad Basiliani prochiri argumentum refertur. In eo numero habentur codex manuscriptus bibliothecae Senatus Lipsiensis Rep. I. num. 66. et codex Bodleianus numero 3399. signatus. Utriusque codicis in oratione Athanasii castiganda, ut nec levis est auctoritas, ita contra ea in lacunis supplendis fere nulla. Habet autem uterque codex lectiones a codicis Parisiensis 1381. fide abeuntes, quas utrum compilatoris ingenio, an negligentiae debeamus, satis incertum est. Illud quidem iuvat hoc loco praedicare, ad horum librorum, qui manifesta eaque recenter impressa habeant interpolatorum vestigia, auctoritatem nonnisi perraro mihi fuisse descendendum. Quamquam scripturae varietatem in notis diligenter adnotavi.

His, quae enumeravi, subsidiis contractis, id egi, ut Athanasii orationem, quod eius per codicum manuscriptorum consensum liceret, puram genuinamque expromerem. In quo tamen vel maxime ad codicis Parisiensis numero 1381. signati auctoritatem tota res videbatur conformanda esse. Is enim liber et scripturae antiquitate facile reliquis praestat, et, quod ego sciam, ex recentioribus iuris civilis fontibus, interpolatus non est, nisi raro admodum. Itaque eius codicis scripturam et sic in orationis contextu collocavi, ubi reliqui, quos supra dixi, fontes genuinam Athanasii manum referre videri poterant. Quin et, ubi propter insignes, quibus scriba calligraphus nostrum codicem inquinavit, corruptelas ea, quae huius codicis est, scriptura vix ac ne vix quidem defendi posse videbatur, malui tamen in hoc antiquitatis quasi quoddam instar imaginemque intueri, quam ad reliquorum codicum manuscriptorum auctoritatem confugere. Non deerunt, qui vel hoc nomine me reprehendendum esse arbitrentur; verum, ut ingenue dicam, quod sentio, malui in paucorum hominum odia incurrere, quam metam mihi propositam plane non attingere. In notis ad ipsam Athanasii orationem adiectis reliquorum subsidiorum scripturam religiose adnotavi; corruptis huius libri locis per coniecturae modum medicinam adhibere studui, non quo totam orationis seriem tenoremque emendatione inquinarem mea, sed, ut leviter corrupta in integrum restituerem, ipsiusque corruptelae originem paucis demonstrarem. Id ut ita facerem, et amicorum, qui me meaque tuentur, mihi persuasit auctoritas, et celeberrimum *Immanuelis Bekkeri*, regii apud Berolinenses professoris, exemplum, qui in Graecis scriptoribus castigandis et ad codices manuscriptos emendandis eandem, quam supra posuimus, rationem tenuit. Denique *Gustavus Haenelius*, dulce columen decusque meum, *dissensionibus dominorum*, qui vulgo glossatores audiunt, nuper editis demonstravit, quantum haec ἀνέκδοτα tractandi ratio reliquis praestaret. Non tamen committendum putavi, ut in manifesto calligraphi, qui codicem Parisiensem scripsit, errore et hallucinatione a reliquorum codicum auxilio me abstinerem, praesertim cum satis multae in illo codice deprehendantur lacunae, quae ex reliquis libris facile nulloque plane negotio expleri queant. In Alexandrinae dialecti vestigiis rimandis codicis Parisiensis scripturam summa cum religione expressi, ratus ab iis, quae antiquitatis imaginem referant, ne digitum quidem esse discedendum. Idem et in illis locis, qui magis incertam huius rei habent significationem, observandum esse existimavi. Eiusmodi verba, additis parentheseos signis, littera v. (hoc est *vulgo*) praescripta, ad τῆς κοινῆς διαλέκτου rationem semper ubique revocavi, eorum, qui Graecae linguae discendae et cognoscendae non ita multum operae dederunt, commodis utilitatique inserviturus.

Magnam esse eius, qui Theodoro Balsamoni tribui solet, corporis legum civilium tripertiti in prioribus tribus Athanasiani libri titulis et emendandis et ad genuinam eius scriptoris orationem revocandis vim atque auctoritatem, numquis est, quem fugiat? Contuli autem, quam potui, diligentissime Graecam eius libri orationem, a Carolo Annibale Fabroto editam, eiusque scripturae ab Athanasiano libro discrepantiam in notis addito signo „*Fabr.*“ vel „*Fabrot.*“ significavi. Adhibui autem etiam Iohannis Leunclavi versionem Latinam primae editionis. Quae ubi cum Graecis Fabroti codicibus plane conveniret, aut etiam ab iisdem aliquantulum recederet, in notis signo „*Leuncl.*“ vel „*Leunclavi*“ addito designanda visa est. Enotavi eam quoque, quae ab eodem Leunclavio in libris Notatorum iuris publici facta est, scripturae varietatem, haustam illam quidem ex iisdem, quibus ad Latinam versionem adornandam usus est, codicibus manuscriptis.

Reliquorum codicum manuscriptorum, quorum in hoc libro conficiendo usus fuit, scripturam, si quid a fide exemplaris Parisiensis numero 1381. signati abiret, in notis commemoravi, ac,

si quid utilitatis inde ad Athanasianum librum castigandum emendandumque redundare videretur, paucis significavi. Verum modus eius rei esse debuit. Neque enim iustum commentarium scribere volebam.

Paratitlorum, quae singulis Athanasii titulis adiecta sunt, multum esse in ipsis Athanasii verbis castigandis usum, magnam auctoritatem numquis non videat? Itaque hoc auxilio, quod eius fieri posset, ad libri orationem et supplendam et castigandam non ita raro usus sum, in quo tamen ea, quae cap. II. de tota hac caussa admonui, diligenter observavi.

In emendanda nostri libri oratione magnam vim et potestatem habuit genuinus Novellarum constitutionum contextus. Eum ego semper ubique adhibui, tum, ut perversam codicum scripturam corrigerem, tum, ut, quae sunt quorundam codicum ex recentioribus iuris civilis fontibus interpolationes, hac data dicendi opportunitate aperirem. Denique eodem auxilio est ubi ad explendas codicis Parisiensis lacunas non ita aegre usus sim.

Si quid ex ingenio corrigendum visum est, feci id quidem non invitus, eamque rem in notis diligenter indicavi. Simul autem etiam de caussis exposui, quae me ad illam et illam opinionem adduxissent. Neque enim volebam cuiquam videri quidquam sine caussa idonea suspicari. Verum hic quoque modus adhibendus fuit. Erit fortasse, qui, dum brevis esse laboro, obscurum me esse arguat. Is quid sibi velit, ipse viderit. Neque enim iuris parum consultis scribere apud animum constitui meum. Neque ullas protuli emendationes, quin certiores videri possint. Etenim non est cuiusquam hominis prudentis et considerati, levem coniecturae auram captare, easque emendationes, quae in aleae speciem cadant, in medium proferre. Quamquam autem frater mihi cum primis dilectus hoc mihi dedit, ut meas de Basilicis emendandis coniecturas fere omnes calculo comprobaverit suo, tamen non hoc mihi sumo arrogoque, ut quasi quandam divinationem habere videar. Quae si in eo, qui arti criticae et disciplinae operam dat, potest esse ulla, naturae est illud quidem beneficium et quasi quaedam ingenita homini vis, quae arte, disciplina, studio quaeri pararique non potest. Itaque desperatis nostri libri locis malui plane nullam medicinam adhibere meamque inscientiam ingenue confiteri, quam ipse perperam iudicare, pro verisque aut certe quidem pro veri similibus venditare, quae iustis harum rerum aestimatoribus minus probentur. Non dubito, quin viri docti, qui hanc Romanae iurisprudentiae partem excolendam sumserunt, si se ad Athanasium et explicandum et arte critica expoliendum contulerint, multa et praeclara, quae a me nec animadversa nec cogitata quidem sunt, in medium sint prolaturi. Satis erit hoc loco V. Ill. *Bieneri* sagacitatem praedicare, ad quem cum de multis rebus retulissem, hoc semper ab eo responsum tuli, quod omnes omnium locorum difficultates quasi divinitus solveret. Neque mihi deesse voluit V. Clar. *Pomnitzius*, amicus praestantissimus, cuius emendationes in notis posui perpaucas illas quidem, sed optimas. Denique V. Ill. *Stallbaumius*, quem de quibusdam nostri libri locis consulendum esse putaram, desperata quaedam Athanasiani corporis vulnera mira quadam felicitate sanavit.

Venio ad Latinam nostri libri versionem. Cum enim hoc mihi ab *Haenelio* meo negotium datum vidissem, ut eorum, qui linguae Graecae non ita gnari peritique sunt, caussa nostri libri in Latinum sermonem translationem conficerem, tali tantoque viro dicto audiens esse malui, quam hoc taediosum sane laboris genus detrectare. Itaque, remotis iuris Iustiniani libris, hoc agendum putavi, ut id, quod Graeci *κατὰ πόδας* vocarunt, quod eius fieri posset, verbum verbo redderem. Deinde iuris Iustiniani libros adhibui, non quo opusculum meum ad eorum tenorem corrigerem, verum, ut dicendi formas istis temporibus minus usitatas iis, quae magis in usu habebantur, permutarem, et quasi quandam totius translationis aequabilitatem facerem. Cum autem in Graecis castigandis id a me actum esset, ut Athanasii orationem ad fidem vetustissimi exemplaris Parisiensis ederem, aut certe eo modo, quo verisimile esset ab eius codicis auctore scriptum fuisse, in Latina versione adornanda ab eo consilio recedendum esse visum est. Itaque Graeca eo modo transtuli, quo verisimile esset, ab ipso Athanasio profecta esse. Ita ex tanta scripturae varietate, quae in notis indicatur, in versione conficienda semper ubique id dicendi genus elegi, quod intuenti mihi in omnes Athanasiani libri angulos ad eius scriptoris usum et consuetudinem vel maxime videretur aptum esse et accommodatum. Quod et sic feci, ubi probantis improbantisque

significatio in notis habetur nulla. Ita emendationum in notis propositarum bona pars Latino sermone exprimenda fuit, quos locos, adiecto plerumque interrogationis (?) signo, indicavi. Denique, si quae orationis lacunae in libri contextu apparerent, in notis autem ex aliis codicibus manuscriptis aliisque iuris civilis fontibus explerentur, faciundum putavi, ut totus orationis tenor seriesque Latina lingua redderetur. Quodsi de me quaeras, quale dicendi genus in Latina translatione conficienda sim secutus, sic habeto: me, licet puritatis linguae Latinae amantissimum, tamen committere noluisse, ut, qui scriptor Graecitatis senescentis vestigia quam plurima haberet, idem civitate Romana donatus Ciceronis, Sallustii, Livii dicendi genus referret. Huc accedit plurimum difficultatis ex eo, quod iis, quibus Athanasius vixit, temporibus, multae et aliae voces Graecae in usu fuerunt, quae ne possint quidem ullo modo ad priscorum illorum temporum puritatem Latino sermone reddi, velut ἀντεναγωγή, ἀδνούμμιον similia. Itaque senescentem Graecitatem cum Latinitate senescente contendere malui, quam dissimilibus dissimilia componere. — Si quando in Graecis in Latinum sermonem transferendis longior fui, feci id quidem obscuritatis fugiendae caussa. Verum et hic, quae sententiarum explicandarum declarandarumque caussa de meo adiicienda visa sunt, additis parentheseos signis, a reliquo orationis tenore separavi.

CAPUT VI.

Expositis his, quae in Athanasii libro edendo ad manus mihi fuerunt, subsidiis, cognitisque his, quas in hoc opere conficiendo mihi proposui, legibus, restat, ut, si quid utilitatis ex hoc scripturae genere ad iuris studium et excolendum et illustrandum redundare videatur, paucis commemoremus. Quae disputatio tripartita erit. Primum enim de Romani iuris historia quasi quosdam flosculos carpemus delibabimusque, haec capita in medium prolaturi, quae ex hoc legum corpore nova quasi quadam luce collustrantur. Deinde, qui sit eiusdem libri in Novellis Iustiniani constitutionibus arte critica et disciplina castigandis perpoliendisque fructus, quaeque utilitas, dicemus. Denique non abs re erit paucis significare, qualem quantamque vim et potestatem in iisdem legibus recte interpretandis habiturus sit is, quem edimus, Athanasii liber.

Ac primum quidem, quod ad iuris Romani historiam attinet, hoc loco commemorandum est singulare illud Athanasii iureconsulti constitutiones τοπικὰς et χρονικὰς a reliquis legibus, quae omnium omnino imperii Orientalis provinciarum vel temporum communes fuerunt, segregandi studium. De qua re cum prolegomenῶν capite II. satis dictum sit, non opus est, ut, quae supra exposuimus, hoc loco repetamus. Neque vero quemquam, qui prolegomenῶν caput III. perlegerit, fugiet, quot qualesque iuris Graeco-Romani loci, qui crassis occultati tenebris circumfusique latuerunt adhuc omnes, admoto hoc quasi quodam litterarum lumine collustrentur suoque splendore omnibus huius studii angulis repercusso remotissimas quasque huius tractus regiones quodammodo illuminent. Quid, quod hoc Novellarum legum corpus Iustiniani constitutiones habet, quas temporum iniuria nobis invidit in totum, aut certe integras ad nostram aetatem pervenire non sivit? Atque eius quidem, quod primo loco posuimus, generis est tit. 20. const. 5.; ad id, quod secundo loco commemoravimus, genus tit. 4. const. 12. referenda est. Atque adeo in tanta inscriptionum, quas vocant, varietate, quae in omnibus, quae adhuc innotuerunt, Novellarum constitutionum collectionibus deprehenditur, spernenda non est Athanasiani libri auctoritas. Habentur enim ibi permultae Novellarum constitutionum formae, ad alios, quam, qui vulgo habentur, magistratus emissae. Liceat mihi hoc loco haec eius rei exempla afferre: tit. 3. const. 1., tit. 4. const. 14., tit. 5. const. 2., tit. 7. const. 6., tit. 9. const. 11. et 12. De

qua re et prolegomenῶν capite II. dictum est aliquid. Quod autem multum ac saepenumero a viris doctis dubitatum est et in utramque partem disputatum, utrum illa et illa Iustiniani Novella constitutio Latina, an Graeca oratione fuerit conscripta, ad eam rem recte iudicandam definiendamque id, quod edimus, Novellarum legum corpus non ita parvum allaturum est auxilium. Nam in singularum Novellarum constitutionum epitomis referendis Athanasius id egit, ut, quae sunt prima cuiusque constitutionis verba, diligenter adnotaret. Quae ubi Latina sunt, argumento sunt satis manifesto, genuinum eius legis contextum Latino sermone fuisse conscriptum; ubi Graeca habentur, Graecae linguae indicium faciunt. Quae observatio mea non est; debetur divino *Bieneri* ingenio, qui, hoc auxilio si non caruisset, ea, quae de Pseudo-Balsamonis tripartita legum ecclesiasticarum collectione in historia Novellarum exposuit, non dubito, quin ad totum Athanasii librum dicendo prolaturus fuisset. Atque etiam rationes chronologicae Novellarum constitutionum mirum in modum ex Athanasii libro illustrantur. Sic, uno exemplo ut defungar, in Novellae 38. ea parte, quae subscriptio vocatur, indictionis 11. mentio facta est, cum indictio 14. nominanda fuisset[1]). Idem factum apud Athanasium tit. 8. const. 1., ubi haec leguntur: *ἐγρ/ πρὸ ε΄. καλανδῶν μαρ. μετὰ τὴν ὑπατίαν Βελισαρίου ἰνδ. ια΄.* Cuius rei caussa quae sit, idem Athanasius aperuit his verbis: *σημείωσαι, ὅτι ἐπὶ τῆς ιδ΄. ἐπινεμήσεως μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου ἐκφωνηθῆσα* (v. *ἐκφωνηθεῖσα*) *ἡ διάταξις εἰς τὴν ια΄. ἐπινέμησιν τὴν οἰκείαν ἀνάγει νομοθεσίαν.* Vides igitur, in huius constitutionis subscriptione factam 11. indictionis mentionem non aliam ob caussam, quam, quod ab eo tempore haec eadem Novella legis vicem obtinere esset iussa. Neque vero desunt Athanasiani libri loci, qui ad Codicem repetitae praelectionis illustrandum emendandumque adhiberi queant. Sic ad lib. 10. Cod. tit. 4. constitutionem 4. et 5. supplendam V. Ill. *Bienerus* Athan. tituli 8. constitutione 4. usus est[2]). Atque etiam V. Clar. *Willi* de uno titulo ex libro Codicis octavo eximendo disputatio[3]) egregie confirmatur ex Athan. tit. 10. const. 6., ubi, quae laudatur *βι΄. η΄. τοῦ κωδ. τι΄. ιγ΄. διάταξις κζ.*, in nostris Codicis editionibus lib. 8. tit. 14. const. 27. habetur. Denique, quod adhuc ignorabatur, librum Codicis quintum *τὸ δὲ σπονσαλίβους βιβλίον* apud Graecos audiisse, id ex Athanasii tit. 10. const. 6. discere licebit. Sic enim ibi habetur: *ἡ πρὸ γάμου δωρεὰ ἰσόμετρος γενέσθω τῇ προικὶ καὶ παραπλησίους ἐχέτω τοὺς κάσους. ἀνάγνωθι βι΄. α΄. τοῦ κωδ. τι΄. ιδ΄. ιε΄. καὶ ἐν τῷ δὲ σπονσαλίβους βι΄. τ. γ΄. διατ. θ΄.* (leg. *ιθ΄.*) *καὶ σύγκρινον τὰ ἀμφότερα.* Significatur lib. 5. Cod. tit. 3. constitutio 19. Neque enim ad Digestorum librum singularem, qui *de sponsalibus* audit, referri potest, cum totus libri 23. tituli 3. tenor his, quae posuimus, satis aperte contradicat. Sed haec, quae adhuc diximus, omnia etsi scitu non sunt iniucunda, tamen tanti non sunt, ut magnum iuris studio incrementum videantur esse adlatura. Illud autem praeclare, ni fallor, Athanasius docet, ipsis adeo imperatoris Iustiniani temporibus de Novellarum interpretatione ab iureconsultis admodum esse dubitatum, et in utramque partem disputatum. Nec mirum. Crediderunt enim Graeci Iustinianorum librorum interpretes, quid de illa et illa constitutione explicanda censerent, ex sua ipsorum persona palam esse pronunciandum[4]). Sic, quae Novella 18. de legitimae, quae descendentibus debetur, portionis incremento sancita sunt, Athanasius tit. 9. const. 2. ad ascendentes quoque proferenda censuit. Idem tit. 16. const. 3. Novellas 32. et 34. quibusdam videri generales leges significavit, eamque opinionem calculo comprobavit suo, idem tamen ingenue confessus, istas ex Novellae 33. tenore videri esse locales constitutiones. Neque desunt Theodori Hermopolitani loci, qui id ita factum esse satis confirment. Is certe in iis, quas conscripsit, Iustinianarum Novellarum epitomis suam interpretandi rationem est ubi satis dubitanter proposuerit. Vide eum ad Nov. 47. cap. 1., ad Nov. 49. cap. 2., ad Nov. 90. cap. 2., ad Nov. 111. Quid, quod Theodori Athanasiique de eadem constitutione interpretanda manifesta appareat dissensio? Sic in Novellae 90. capitis 6. interpretatione Athanasius tit. 5. const. 5.

---

1) Vide Bienerum in libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 513. 2) In libro: *Beyträge zur Revision des Justinianischen Codex* p. 234. seq. 3) In libro: *Die leges restitutae des Justinianischen Codex* p. 76. 4) Scholium Thalelaei ad const. 4. Cod. II. 7. in Basil. ed. Heimbach. tom. I. p. 342. *ἐγὼ σὺν τῆς περὶ τούτου γνώμης οὐκ ἀφίσταμαι. ὁ δὲ βουλόμενος ἑτέρως τὰς δύο ταύτας διατάξεις νοεῖν, ὡς βούλεται, νοείτω αὐτάς· ἑρμηνεύοντος γάρ ἐστιν τὸ λέγειν, ὅπερ νομίζει, εἰ καί τινες μὴ πείθονται τῇ αὐτοῦ ἑρμηνείᾳ.*

aliam opinionem secutus est, quam quae apud Theodorum in Basilic. tom. II. p. 596. habetur. Quod utriusque interpretis dissidium Nomophylax l. l. p. 597. adnotare maluit, quam intactum relinquere. Idem de Iustiniani Digestis et Codice factum esse multi docent Graecorum interpretum loci, qui cum ab iis, qui hanc iuris Romani partem excolendam perpoliendamque sumserunt, nondum sint in medium prolati, nobis licebit, data hac dicendi opportunitate, eam rem ad liquidum perducere. De Digestis sic habeto. In fr. 9. §. 3. D. 12. 2. interpretando apparet Stephani Theophilique dissensio[1]; in fr. 11. prooem. D. l. l. Theophili aliorumque interpretum dissensus notatur[2]; in fr. 31. §. 1. D. 12. 1. Stephanus[3] sui praeceptoris Theophilique varietatem retulit; in fr. 42. §. 1. D. l. l. Stephanus in alia omnia discessit, quam quae apud Theophilum habentur[4]; porro variae Isidori Theophilique opiniones exstant[5] de fr. 57. D. 5. 3.; deinde in fr. 10. §. 1. D. 13. 1. diversae sunt Theophili et anonymi Pandectarum interpretis interpretandi rationes[6]; denique in fr. 18. D. l. l. Thalelaeus anonymusque iureconsultus inter sese dissenserunt[7]. De Iustiniano Codice multi et alii Graecorum interpretum loci dubitare nos non sinunt. Sic in const. 9. Cod. II. 3. Graeci, qui Iustiniano aetate suppares fuerunt, interpretes inter sese dissentiunt[8]. Eiusmodi dissidii, quod inter Eudoxium, Domninum, Demosthenem et Patricium intercessit, vestigia occurrunt in *ἑρμηνείᾳ* const. 6. Cod. II. 13.[9]. Idem accidit in const. 10. Cod. l. l. interpretatione. Aliam enim Demosthenes Patriciusque in ea re expedienda viam sunt ingressi, aliam Thalelaeus[10]. Item inter Eudoxium Patriciumque de const. 4. Cod. II. 12. explicanda non satis convenit, auctore Thalelaeo, qui Patricii opinionem tuetur[11]. Denique, ut refert Theodorus[12], in const. 27. Cod. VIII. 54. interpretanda Patricius Domninusque in diversas partes abierunt.

Transeo ad alteram huius disputationis partem, hoc est dicam sed paucis, quam vim et potestatem hic Athanasii liber in Novellis Iustiniani emendandis perpoliendisque sit habiturus. Ac primum quidem Novellarum constitutionum subscriptiones commemorandae sunt, quae ex hoc quasi quodam fonte vel corruptae emendari, vel plane omissae suo quaeque loco restitui queant, his locis: tit. 1. const. 3. (Nov. 86.), const. 15. (Nov. 79.), const. 17. (Nov. 137.), tit. 2. const. 1. (Nov. 7.), const. 7. (Nov. 40.), const. 11. (Nov. 43.), const. 12. (Nov. 59.), tit. 3. const. 2. (Nov. 129.), const. 4. (Nov. 132.), tit. 4. const. 17. (Nov. 125.), const. 23. (Nov. 145.), const. 24. (Nov. 15.), tit. 5. const. 3. (Nov. 124.), tit. 6. const. 3. (Nov. 88.), tit. 7. const. 4. (Nov. 50.), const. 5. (Nov. 93.), const. 7. (Nov. 115.), tit. 8. const. 1. (Nov. 38.), const. 2. (Nov. 45.), const. 5. (Nov. 101.), tit. 9. const. 2. (Nov. 18.), const. 3. (Nov. 39.), const. 4. (Nov. 48.), const. 5. (Nov. 66.), const. 11. (Nov. 159.), tit. 10. const. 1. (Nov. 2.), const. 3. (Nov. 61.), const. 9. (Nov. 117.), const. 10. (Nov. 119.), tit. 11. const. 5. (Nov. 143.), tit. 14. const. 1. (Nov. 44.), tit. 15. const. 3. (Nov. 136.), tit. 16. const. 1. (Nov. 32.), const. 3. (Nov. 33.), const. 4. (Nov. 135.), tit. 18. const. 4. (Nov. 162.), const. 6. (Nov. 157.), const. 7. (Nov. 153.), tit. 20. const. 4. (Nov. 85.), tit. 21. const. 3. (Nov. 122.). Deinde in singularum Novellarum epitomis conficiendis Athanasius, cum genuino Novellarum contextu usus sit, quae sint in iis constitutionibus ex

---

1) Scholium *b.* ad Basil. lib. 22. tit. 5. them. 9. ed. Fabr. tom. III. p. 149. 2) Scholium *m.* ad Basil. l. l. them. 11. ed. Fabr. tom. III. p. 155. Nota autem, hoc scholium ab eo, qui Theophilo aetate suppar fuerit, scriptum esse. Audit enim Theophilus *ὁ μακαρίτης*. Atqui hoc dicendi genus ad eos tantum pertinet, qui nostra memoria diem obierunt supremum. Vide Bentleii de Phalaride dissertationem p. 9. et Ruhnkenium ad Timaei *λέξεις Πλατωνικὰς* p. 59. B., Wagnerum ad Alciphronis epistol. lib. III. epistol. 37. p. 119. 3) Scholium *x.* ad Basil. lib. 23. tit. 1. them. 31. tom. III. p. 295. 4) Scholium *f.* ad Basil. lib. 23. tit. 1. them. 42. tom. III. p. 319. 5) Scholium *e.* ad Basil. lib. 42. tit. 1. them. 57. tom. V. p. 644. 6) Scholium *a.* ad Basil. lib. 60. tit. 10. them. 10. tom. VII. p. 261. Nota, Theophilum in hoc scholio *τὸν μακαρίτην* dici. 7) Scholium *b.* ad Basil. libr. 60. tit. 10. them. 18. tom. VII. p. 270. Nota id, quod ibi habetur, dicendi genus: *Θαλελαῖος μέντοι ὁ μακαρίτης*. 8) Vide scholium ad Basil. lib. 11. tit. 1. them. 70. ed. Heimbach tom. I. p. 649. 9) Scholium ad Basil. lib. 8. tit. 2. them. 79. ed. Heimbach tom. I. p. 403. 10) Scholium ad Basilic. lib. 8. tit. 2. them. 84. ed. Heimbach tom. I. p. 405. 11) Scholium *f.* ad Basilic. lib. 21. tit. 3. them. 4. ed. Fabr. tom. II. p. 644. 12) Scholium *i.* ad Basil. lib. 47. tit. 1. them. 60. ed. Fabr. tom. VI. p. 217.

recentioris iuris fontibus factae interpolationes, satis ostendit. Eius rei multa ut in medium proferamus exempla, opus non est. Neque enim ea, quae eius, quam molior, Novellarum editionis propria esse debent, data hac dicendi occasione praecipere volo. Duo tantum Novellarum locos commemorabo, ex posterioribus iuris civilis fontibus mirum in modum interpolatos, de quibus interpolationibus vel ex solo Athanasio constare possit. Alter est Novellae **131**. cap. **1**., ubi Codex Venetus haec habet: *τῶν γὰρ προειρημένων ἁγίων ἑπτὰ συνόδων καὶ τὰ δόγματα.* De quo loco videnda sunt, quae capite III. adnotavimus. Verum iam non de septem, sed de quattuor tantum conciliis Iustinianum locutum esse constat ex Athanasii tit. **2**. const. **3**., ubi haec habentur: *αἱ ὑπὸ τῶν δ'. συνόδων τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ Ἐφέσῳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Χαλκηδόνι τεθέντες ὅροι νόμων τάξιν ἐχέτωσαν καὶ τὰ δόγματα αὐτῶν ὡς αἱ θεόπνευστοι τιμάσθωσαν γραφαί.* — Alter locus est Nov. **123**. cap. **13**., ubi lectoris aetas definitur his verbis: *οὔτε δὲ ἀναγνώστην ἐλάττονα τῶν ὀκτωκαίδεκα ἐνιαυτῶν.* Sic Codex Venetus. Hoc quoque loco alia Iustiniani sententia fuisse videtur. Ipsum enim imperatorem de octo annis egisse Athanasius testatur tit. **1**. const. **2**., ubi Fabroti codices manuscripti haec habent: *μὴ χειροτονείσθω — μήτε ἀναγνώστης ὁ μὴ ἐπιβὰς τοῦ η'. ἔτους.* Vide, quae capite III. a nobis dicta sunt. — Huc accedit, quod ipsae Athanasii epitomae ad genuinum Novellarum contextum ita sint expressae et accommodatae, ut ipsa earum legum verba fere referant. Quae res magnam habebit utilitatem et in multis virorum doctorum coniecturis, quibus genuinas Novellas inquinaverunt, recte refellendis, et in corruptis earum constitutionum locis mira quadam felicitate in integrum restituendis. Ad id, quod primo loco posuimus, genus referenda sunt haec Nov. **155**. cap. **1**. verba: *φυλάττεσθαι μὲν γὰρ καὶ τὸ ἡμέτερον θεσπίζει κράτος τὴν ὀφειλομένην τοῖς γονεῦσι παρὰ τῶν παίδων αἰδῶ, καὶ πᾶσαν τιμήν τε καὶ θεραπείαν, ἐν ᾧ μηδεμία βλάβη παρ' αὐτῶν κατ' ἐκείνων γένοιτο.* Verba *ἐν ᾧ* habent et Codex Venetus et Codex Florentinus. Hombergkius tamen haec adnotavit: „*Forte legendum ἐφ' ᾧ.*" Quid Athanasius? Tit. **13**. const. **3**. haec habet: *καίτοι χρῆναι γάρ φησιν φυλάττεσθαι τὴν ὀφειλομένην τοῖς γονεῦσιν παρὰ τῶν παίδων αἰδῶ, καὶ πᾶσαν τιμήν τε καὶ θεραπείαν, ἐν ᾧ μηδεμία βλάβη παρ' αὐτῶν κατ' ἐκείνων γένοιτο.* Sic idem Athanasius tit. **5**. const. **4**. *ἐν ᾧ δὲ μὴ ἔστιν ἄρχων, — διὰ τῶν ἀρχόντων τὰ εἰρημένα πραττέτω.* Sic et liber *περὶ διαφ. ἀναγνωσμάτων* §. **6**. *ὁ διάδοχος αὐτοῦ δεχέσθω τὴν κέλευσιν καὶ ἐμφανιζέτω καὶ πληρούτω τὰ ἐν αὐτῇ, ἐν ᾧ μὴ ἀδικεῖται τὸ δημόσιον.* Tit. **10**. const. **5**. *ὅτι ὁ δοῦναι τὶ βουληθείς, ἐν ᾧ τὴν λῆψιν ὁ λαβεῖν ἠξιωμένος παραιτεῖται, ὅμοιος ἐστὶν τῷ δεδωκότι.* Vide et libellum *περὶ διαφ. ἀναγνωσμάτων* §. **14**. Ergo Hombergki coniecturae locus esse nequit. — Alterius generis haec fere sunt exempla:

I. Nov. 22. cap. 22.

In Nov. **22**. cap. **22**. mulier, quae, prioribus nuptiis solutis, intra luctus tempus ad secundas nuptias transeat, quibus poenis afficiatur, longe lateque exponitur. Inter eas poenas infamiae nota refertur, quae semel contracta, siquidem ea mulier ex priore matrimonio liberos non habeat, rescripto principali abstergi queat. Sin minus, nullam plane utilitatem ex eo rescripto ad matrem esse redundaturam. *Καὶ ἥ γε*, inquit, *πρὸ τῶν ἄλλων αὐτῇ ποινῶν ἐπαχθεῖσα, φαμὲν δὴ τὴν ἀτιμίαν, εἰ μὲν ἄπαις ἐκ τῶν προτέρων εἴη γάμων, λέλυται βασιλέως γράμμασι κελεύοντος. εἰ δὲ παῖδες ὑπεῖεν οἱασδήποτε γονῆς, ἔξεστι μὲν αὐτῇ βασιλέως ὑπὲρ τῆς ἀτιμίας δεῖσθαι, οὐ μὴν ὄφελός τι τῶν ἀντιγραφομένων ἔχειν.* Vox *λέλυται* suspecta est. Nam praesens tempus in hoc dicendi genere locum habet, perfectum non item. Neque enim hoc dicit imperator, infamiae macula, si liberos non habeat, rescripto principali liberatam esse mulierem, verum liberari posse. Quid, quod postea *ἔξεστι* voci *λέλυται* oppositum habetur? id nonne satis significat praesenti tempori hic esse locum? Codex Venetus tamen *λέλυται*, Haloander *λελύσεται*, Basilica lib. **28**. tit. **4**. ed. Fabr. tom. IV. p. **456**. *λύεται.* Cur non legis *λύεται?* En tibi sponsorem eius emendationis Athanasium tit. **10**. const. **2**.: *τὴν δὲ αὐτῆς ἀτιμίαν λύει, παίδων αὐτῇ μὴ ὑπόντων, βασιλέως ἀντιγραφή· εἰ δὲ παῖδες αὐτῇ ὦσιν —, δεῖται μὲν καὶ οὕτως βασιλικῆς κελεύσεως* et reliqua. Accedit *vulgatae versionis* auctoritas. Spangenbergius: *solvitur imperatoris litteris iubentibus.* Quibuscum consentit et codex Monacensis et liber Vindobonensis. Huc accedit quodammodo auctoritas

Iuliani, qui const. 36. cap. 141. haec habet: *Sed si quidem liberos ex priori matrimonio non habeat, infamiam quidem solvere poterit, si preces imperatori porrexerit, et divino principis nutu priori opinioni restituta fuerit.*

II. Nov. 89. cap. 6.

Iustinianus hoc capite de liberis naturalibus haec in medium protulit: *εἰ δέ τις γνησίους μὲν παῖδας οὐκ ἔχει, νόθοι δὲ αὐτῷ καὶ μόνοι καθεστᾶσιν, ἐξέστω μετὰ τοῦ τῆς βουλῆς ἄχθους αὐτῷ γράφειν τούτους κληρονόμους.* Sic codices Graeci Novellarum. Vulgata versio Spangenbergi: „*liceat ei curiae honore scribere eos haeredes.*" Sic et codex Vindobonensis et Monacensis. Ut proinde dicendum sit, aut in eo, unde vulgata versio hausta sit, codice Graeco fuisse *ἐξέστω μετὰ τῆς τῆς βουλῆς τιμῆς αὐτῷ γράφειν τούτους κληρονόμους*, aut voces „*honor*" et „*onus*" fuisse ab iis, qui vulgatam versionem transscribendam curarunt, mirum in modum confusas. Quae tamen earundem vocum confusio et in aliis codd. mss. reperitur. Graeca tuetur et Athanasius tit. 11. const. 4. Sic enim habet: *ὁ μόνους νόθους παῖδας ἔχων μετὰ τοῦ ἄχθους τῆς βουλῆς γραφέτω αὐτοὺς κληρονόμους, εἰ βούλεται ἢ εἰς ὁλόκληρον ἢ πάντως εἰς τὸ ἐνναούγκιον.* Sic et Nov. 38. cap. 1. *ἐξέστω μετὰ τοῦ τῆς βουλῆς ἄχθους γράφειν αὐτῷ καὶ τούτους κληρονόμους.* *Curialia onera* habet et *Iulianus antecessor* const. 82. cap. 314., sed, ubi de alio nostrae constitutionis capite sermo est.

III. Nov. 97. cap. 1.

In Novellae 97. cap. 1. is, qui ad domum restituendam agrumve emendum pecunias credidit, dotis privilegio concedere iubetur. Addit Iustinianus, haec propter muliebrem imbecillitatem a se esse sancita, dotesque ullo modo minui non vult; *ἱκανὸν ὄν*, inquit, *ὅτι τῶν κερδῶν ἐκπίπτουσιν, εἴγε προγενέστερα τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς εὑρεθείη, καὶ ἱκανόν τι καθέστηκεν αὐταῖς ἡ ἐντεῦθεν ζημία, οὐ μὴν αὐτὰς βουλόμεθα καὶ περὶ αὐτὴν τὴν προῖκα κινδυνεύειν. Προγενέστερα* sunt, quae tempore priora sunt. Sic Nov. 109. cap. 1. *ὥςε καὶ προγενεςτέρων δανειστῶν προκρίνεσθαι.* Eodem plane modo, quo *μεταγενέστερος* is, qui tempore posterior est, dicitur. Nov. 97. cap. 3. *ἐπὶ γὰρ τούτων ἁπάντων κυριώτεροι καθεστήκασιν οἱ μεταγενέστεροι δανεισταί.* Paullo post: *ἔλθοι δὲ καὶ ἕτερος δανειστὴς μεταγενέστερος μέν.* Iam sententia haec est: privilegium eius, qui ad domum restituendam agrumve emendum crediderit, dotis quidem privilegio concedere, cum iniquum sit, muliebrem imbecillitatem dotis periculum subire; de ante nuptias donatione autem ex hac lege nihil rogari. Ibi enim iam non de damno evitando, verum de lucro captando agi. Itaque creditoris privilegium et sic locum habere, si ante nuptias donatio tempore prior esse inveniatur. Itaque reiicienda sunt, quae *Antonius Faber* coniectaneorum lib. VIII. cap. 11. et *Hombergkius* in nota ad hunc locum attulerunt. Codex Venetus *ἱκανὸν ὄν — εἴτε προγενέστερα τῆς προγάμου δωρεᾶς εὑρεθείη.* Codex Florentinus *ἱκανὸν ὄν — εἴγε προγενέστερον τὸ τῆς προγά' δωρεᾶς εὑρεθείη.* Vulgata versio Spangenbergi: *sufficit enim, quod a lucris cadunt, si priora antenuptiali donatione inveniantur.* Codex Monacensis, qui inter iuris civilis pergam. codices numero 10. signatus est: *sufficit, quia lucris cadunt, etsi prior antenuptialis donatio inveniatur.* Codex Vindobonensis, qui inter codices iuris civilis Latinos numero 19. signatus est: *sufficit, quia lucris cadunt, si prior antenuptialis donatio inveniatur.* Ergo lege *ἱκανὸν ὄν, — εἰ καὶ προγενέστερα τὰ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς εὑρεθείη.* Similiter Athanasius eo, quem infra recitabimus, loco: *ἐκ δὲ τῆς τοῦ πατρὸς ἀπειθίας — κινδυνεύει τὰ τῆς προικός.* Do tibi eius emendationis sponsorem eundem Athanasium tit. 10. const. 6.: *ὁ μὲν δανείσας εἰς ἀγορασίαν ἢ ἀνανέωσιν κτήσεως ἢ οἴκου ἢ πλοίου ἢ ἑτέρου τινὸς τοιούτου, τῶν μὲν ἄλλων προτιμάσθω δανειστῶν εἰς ταῦτα, εἰ καὶ προγενέστεροι τυγχάνουσιν, μόνῃ δὲ παραχωρείτω προικί, οὐκέτι δὲ καὶ τῇ πρὸ γάμου δωρεᾷ, κἂν προτερεύει κατὰ τοὺς χρόνους ἡ αὐτὴ δωρεά.*

IV. Nov. 97. cap. 6.

In eiusdem Novellae cap. 6. §. 1. filia, quae in parentis potestate est, cum absque parentis iussu dotem repetere non possit, si quidem ab eo impetravit, ut consensum dotis actioni

accommodaret suum, ius suum integrum habere dicitur. Quodsi, filia rogante, pater cessavit, filia nudam, quam contra inopis mariti bona habet, dotis actionem conferet. Erit autem omnium omnino fratrum conditio aequalis. Movebunt enim cuncti eam actionem, id, quod consecuti erunt, inter se aequaliter divisuri. Tum haec posita sunt: *ἀλλ' εἰ μὲν ὁ πατὴρ ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμάτων ἐπιδοίη τὴν προῖκα καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ περιουσίας ἐλπίζεσθαι τῆς συνεισφορᾶς μέλλοι, τοῦτο κρατεῖν· εἰ δὲ μείζων τυχὸν ἡ ἐπίδοσις εἴη καὶ ἡ συνεισφορὰ περὶ ἐκείνην στρέφεται τὴν ἐλπίδα, — τηνικαῦτα αὐτὴν τὴν θυγατέρα κινεῖν καὶ μὴ ἔχειν πρόφασιν τὸ μὴ δυνηθῆναι κινῆσαι, ἀλλ' ἑαυτῇ τε βοηθῆσαι —*. Iam vide hanc dicendi rationem „*si pater dotem dederit*", reliquis „*si forte dos maior sit*" oppositam. Quid ita? num, quae antea dicta sunt, ad minoris quantitatis dotem referenda sunt? Atqui nihil supra dictum est, unde de ea re constare possit. Ut proinde dicendum sit, aut bonum Iustinianum in logicae artis et disciplinae leges peccasse, aut hunc locum male corruptum esse. Istud *μείζων* codd. mss. graeci habent ad unum omnes, vulgataque versio tuetur. Quam non multo melius scribetur *εἰ δὲ ἄλλων, μητρὸς τυχόν, ἡ ἐπίδοσις εἴη*, hoc est „*sin autem alii, fortasse mater, dotem dederint*"? Dabo tibi huius emendationis sponsorem Athanasium, qui tit. 10. const. 6. haec protulit: *ἡ δέ, ὑπεξουσία οὖσα, εἰ διεμαρτύρατο τὸν πατέρα ἐκδικῆσαι τὴν προῖκα, ὁ δὲ ῥαθυμήσας οὐκ ἐξεδίκησεν, οὔτε δὲ παρέσχεν αὐτῇ ἄδειαν τοῦ ἐκδικῆσαι τὴν προῖκα, τότε μόνην αὐτὴν τὴν ἀγωγὴν τῆς προικὸς συνεισφέρουσα τοῖς ἀδελφοῖς, κληρονομεῖ τὸν πατέρα, τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἀγωγῆς πάντας κοινῶς ὁρῶντος. εἰ δὲ ἕτερος τὶς καὶ οὐχ ὁ πατήρ, ἀλλὰ τυχὸν ἡ μήτηρ ἐπέδωκεν τὴν προῖκα καὶ ἡ συνεισφορὰ περὶ ἐκείνην στρέφεται τὴν ἐλπίδα, ἐκ δὲ τῆς τοῦ πατρὸς ἀπειθίας τοῦ μήτε κινῆσαι κινδυνεύει τὰ τῆς προικός, δύναται ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος ἡ θυγάτηρ — καὶ χωρὶς αὐτοῦ ταύτην ἀπαιτεῖν.* Haec emendatio etsi alia probatione non eget, tamen et Iuliano repugnat, qui *μείζων* in suo codd. mss. invenit. Sic enim cap. 345. *Haec autem totiens vera sunt, quoties dotis quantitas ampla non sit. Si enim ampla fuerit —.*

V. Nov. 148. cap. 2.

In Novellae 148. capite 2. Iustinus a tributorum indulgentia militares foederatorumque discussiones nominatim excepit; item omnes, qui a collatoribus aliquid acceperant, cumque in fisco deponendum fuisset, nondum deposuerant. Cuius exceptionis hanc reddit caussam satis idoneam: *τοὺς γὰρ ὑποτελεῖς ἐλεοῦντες τῆς παρούσης ἠξιώσαμεν φιλανθρωπίας, οὐ μὴν τοὺς παρ' αὐτῶν τὰ δημόσια προλαβόντας χρήματα, ἀποστερεῖν τὲ τὸ δημόσιον βουλομένους, ἤγουν ἐκείνους, ὅπου ἂν ἐκτεταμένοι τύχοιεν ὄντες.* Cautum est igitur, ne tributorum exactores indulgentiae nomine fiscum eosve, ad quos destinati essent, defraudarent. Sed quid illud *ἐκτεταμένοι*, hoc est *extensi*? Habet tamen codex Venetus. At codex Florentinus *ἐκτεταγμένοι*. Recte. Sunt enim *ἐκτεταγμένοι*, qui ad tributa colligenda delegati sunt. Vide Ducangium in glossario Graecitatis p. 1522. Athanasius tit. 20. const. 6. *οἷα δὴ τῆς διατάξεως τοῖς συντελεσταῖς μόνον συγχωρούσης τὰ ὀφλήματα, οὐ μὴν τοῖς παρ' αὐτῶν τὰ δημόσια κομισαμένοις καὶ ἀποστερεῖν τοὺς ἐκταγαρίους ἢ τὸ δημόσιον πειρωμένους.*

Operae pretium, ut opinor, facturi sumus, si ad huius operis finem aliquot exempla apposuerimus, in quae intuenti cuique satis appareat, qualis quantaque eius, quem edimus, libri vis ac potestas in Iustiniani Novellis recte interpretandis futura sit. In quo illud praefandum est, curtam satis mihi esse supellectilem, neque hoc iam a me agi, ut singularum controversiarum litiumque, quas nostrae memoriae iureconsulti de Novellis constitutionibus interpretandis habeant constitutas, historiam recte ordineque referamus. Eligam autem ex multis et aliis, quae de his rebus in adversariis congesta collectaque habeo, vel maxime has caussas, de quibus a nostrae aetatis iureconsultis in utramque partem disputatum est, electasque secundum CLXVIII Novellarum seriem ordinemque digeram.

1.' Nov. 1. cap. 4.

Duoviri ad conditionem insignes iique ad promovendam iuris scientiam, ut opinor, nati de huius Novellae interpretatione nostra aetate inter se digladiati sunt, *Loehrium* [1]) dico et *Franckium* [2]). Novissime *Muehlenbruchius* [3]) hanc litem secundum Franckium dare maluit. Ipsa Iustiniani verba haec sunt: *εἰ μέντοι ῥητῶς ἐπισκήψειε μὴ βούλεσθαι τὸν κληρονόμον παρακατασχεῖν φαλκίδιον, ἀνάγκη τὴν τοῦ διαθεμένου γνώμην κρατεῖν καὶ ἢ βουλόμενον αὐτὸν ὑπηρετήσασθαι τῷ διαθεμένῳ, ἴσως καί τινα δίκαιά τε καὶ εὐσεβῆ καταλιπόντι, τὸ κέρδος οὐκ ἐν τῷ λαβεῖν, ἀλλ' ἐν τῷ μόνον εὐσεβῶς ἔχειν, καὶ μὴ δοκεῖν ἀκερδῆ τὸν τοιοῦτον εἶναι κλῆρον, ἤ, εἰ μὴ βούλοιτο, αὐτὸν μὲν ἀναχωρῆσαι τῆς τοιαύτης ἐνστάσεως, χώραν δὲ γενέσθαι, καθάπερ ἔμπροσθεν εἰπόντες ἔφθημεν, ὑποκαταστάτοις τὲ καὶ συγκληρονόμοις καὶ ληγαταρίοις καὶ φιδεϊκομμισσαρίοις, καὶ οἰκέταις καὶ τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου καὶ τοῖς ἄλλοις κατὰ τὴν ἔμπροσθεν ὑφ' ἡμῶν ἐξηυρημένην ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ὁδόν.* Nos in hoc loco interpretando satis habebimus veterum, qui Iustiniano aetate suppares fuerunt, interpretum sententias referre, qualiaque contra a *Franckio* adlata sunt argumenta, paucis significare. Atque illa quidem verba *καὶ ἢ βουλόμενον αὐτὸν ὑπηρετήσασθαι τῷ διαθεμένῳ — ἤ, εἰ μὴ βούλοιτο, αὐτὸν μὲν ἀναχωρῆσαι τῆς τοιαύτης ἐνστάσεως* hi, de quibus sermo est, scriptores ita acceperunt, ut haeredis instituti liberum crederent esse arbitrium, utrum haereditatem adire, an eandem repudiare mallet. Sic Iulianus antecessor const. 1. cap. 2. *alioquin si sciens, quantum habeat patrimonium, specialiter expresserit, ut non liceat heredi Falcidiae legis beneficio uti, necesse est voluntatem ipsius tenere. Et si quidem adire maluerit hereditatem, — omnimodo legata et fideicommissa persolvat —. Sin autem repudiaverit hereditatem, locus fiat substitutis* et caet. In eadem opinione fuit et Athanasius tit. 9. const. 1.: *ὅταν ὁ τεστάτωρ,* inquit, *κελεύσει μὴ παρακρατηθῆναι τὸν φαλκίδιον, οὐκ ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος ἀδιτεῦσαι, ἀλλὰ τοῖς ἔμπροσθον εἰρημέναις διαδοχαῖς χώρα γενήσεται.* Quae eadem interpretandi ratio *Loehrio* [4]) placuit, *Franckio* [5]) displicuit. Hanc autem Franckius credidit Iustiniani verborum esse sententiam: si testator prohibuerit, quominus quarta Falcidia deducatur, legata absque quartae deductione solvenda esse, aut, si hoc facere nolit, recedendum esse haeredi ab institutione. Sed, quod pace viri praestantissimi dixerim, hoc est fingere, non demonstrare. Ubinam hoc dicitur, de eo, qui solida legata solvere detrectaverit, haerede hoc loco esse sermonem? Unde viro praestantissimo constat de haerede quartam Falcidiam de legatis deducere volente? At Iustinianus hoc dicit: „*si testator prohibuerit, quominus quarta Falcidia deducatur, omni modo testatoris voluntatem esse servandam.*" Deinde, quid de haerede faciundum sit, explicat per voces *καὶ ἢ — ἤ*, duosque casus commemorat, qui soli in hac caussa cogitari possint. Aut haeres *volet* (*βουλόμενον*) testatoris voluntatem servari, itaque ad eam voluntatem iubetur operam suam accommodare (*ἀνάγκη — ὑπηρετήσασθαι τῷ διαθεμένῳ*); aut *nolet* (*εἰ μὴ βούλοιτο*), itaque ab ea institutione recedere iubetur. Itaque manifestum est ex hac verborum *βούλεσθαι* et *μὴ βούλεσθαι* oppositione, aliquid hoc loco liberae haeredis voluntati dari, utrum facere velit, an nolit. Quodsi de haerede, qui haereditatem iam adiit, hoc loco agi putemus, verendum est, ne Iustinianus iuris parum consultus videatur fuisse, qui haeredem, qui haereditatem adiit, ignoraverit a legatariis fideicommissariisque ex testamento actione compelli posse, ut solida legata fideique commissa persolvat. In quo satis constat liberae haeredis voluntati arbitrioque locum esse nullum. Contra vero si verba *βούλεσθαι* et *μὴ βούλεσθαι* ad facultatem haereditatem adeundi repudiandique haeredi concessam referenda esse censeas, et sententia Iustiniani recte ordineque procedet, et habebis, quod

---

1) In libro: *Archiv für civilistische Praxis* tom. V. p. 391 — 398. 2) In libro: *Beiträge zur Erläuterung einiger Rechtsmaterien* p. 149 — 157. 3) In doctrinae Pandectarum ed. 3. tom. III. p. 464. not. 2. 4) l. l. p. 396 — 398. 5) l. l. p. 151. *Justinian sagt nähmlich: „der Erbe, welchem der Abzug der Quart verboten ist, soll ohne Abzug die Vermächtnisse zahlen, oder, wenn er diess nicht will,* recedere ab institutione." Paullo post idem l. l. *Justinian spricht von dem, der die vollständige Zahlung der Vermächtnisse verweigert, weil er die* quarta Falcidia *abziehen will, also von dem Erben, der schon angetreten; denn dann erst kann von Auszahlung der Vermächtnisse und einem Abzuge der Quart die Rede seyn.*

in libero haeredis arbitrio collocatum videatur, utrum facere velit, an nolit. In quo illud quidem pro certo posui et indubitato, vocem *βουλόμενον* ad superiora illa *τὴν τοῦ διαθεμένου γνώμην κρατεῖν* esse referendam. Nam, cum ad haec duo tantum referri queat, aut ad ea, quae supra dicta sunt, aut ad ea, quae infra, mihi quidem dubium non est, quin ad ea, quae post *βουλόμενον* dicta sunt *αὐτὸν ὑπηρετήσασθαι τῷ διαθεμένῳ (ἀνάγκη)*, non referatur, siquidem verendum est, ne subabsurda sit sententia dicentis, necesse esse, ut, si velis, cuiuspiam voluntatem exequare. Qui enim, ut aliquid faciat omittatve, cogitur, eius non potest in ea re explicanda liberum esse arbitrium. Itaque concidet et alterum Franckii argumentum, qui Iulianum antecessorem cum ipso Iustiniano pugnare existimaverit [1]. Nam, quae eius rei demonstrandae gratia argumenta in medium attulit, mihi non placent. Porro, quod Iuliano antecessori convicium fieret [2], caussa erat plane nulla. Quippe verendum est, ne idem in Athanasium cadat, qui in eadem, qua Iulianus sententia fuerit. Neque vero illud videtur satis considerate fieri, si quis veterum interpretum, quorum fuit et iudicium acrius et eruditio non ita contemnenda, fidem suspectam faciat non alia de caussa, quam quod eam, quam proposueris, opinionem evertant totam. Reliqua Franckii argumenta, quibus suam interpretandi rationem confirmare studuit, haec sunt. Dicit [3], nostra huius loci interpretatio si recte haberet, totum primae Novellae tenorem satis incommode interpellari. At quota quaeque ex Iustiniani Novellis eandem legislatoris mentem eandemque legis ferendae rationem per singulas quasque legis particulas aequabiliter praefert et omni ex parte diligenter persequitur? Huc accedit, quod in capitis primi fine prima huius legislationis pars disertis verbis conclusa sit [4], quodque initium eius, de quo hoc loco agitur, capitis ita sit comparatum, ut utriusque capitis in unam Novellam coniunctionem casu magis, quam connexa sententiarum ratione accidisse satis demonstret [5]. Quam tamen opinionem ut funditus everteret, Franckius ad ea, quae secundi sunt capitis, verba *καθάπερ ἔμπροσθεν εἰπόντες ἔφθημεν* descendere voluit. Ea etsi ductu auspiciisque Franckii [6] ad primum eius Novellae caput referenda esse putamus, ad deperditam aliquam Iustiniani constitutionem non item, tamen nihil est in caussa, quare ad haereditatis ab haerede scripto aditae caussam pertinere arbitremur. *Καθάπερ* est, ut ipsa vocis origo demonstrat, *secundum id, quod*. His igitur verbis *χώραν δὲ γενέσθαι, καθάπερ ἔμπροσθεν εἰπόντες ἔφθημεν, ὑποκαταστάτοις κτέ.* nihil aliud designatur, nisi hoc: *et in hac caussa secundum eas regulas, quae primo capite de singulis successorum ordinibus habentur, locum esse haeredibus substitutis et reliquis.* Ut proinde opus non sit, verba *καθάπερ ἔμπροσθεν εἰπόντες ἔφθημεν* ad superiora illa *ἤ, εἰ μὴ βούλοιτο, αὐτὸν μὲν ἀναχωρῆσαι τῆς τοιαύτης ἐνστάσεως* tacita animi mentisque cogitatione adhiberi, id quod ne posse quidem fieri, vel vox *δὲ* interposita satis demonstrat. Quae vero ultimo loco posita sunt: *κατὰ τὴν ἔμπροσθεν ὑφ' ἡμῶν ἐξηυρημένην ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ὁδόν*, non ad totam illam, quae supra posita est, enuntiationem referuntur, verum ad haec sola *καὶ τοῖς ἄλλοις*, ita ut reliqui, qui secundum rationem a Iustiniano inventam ad eam haereditatem vocantur, successores hoc loco praetermissi generaliter designari videantur. Itaque comma, quod verbis *τοῖς ἄλλοις* et *κατὰ τὴν κτέ.* in nostris Novellarum editionibus interiectum habetur, iure meritoque delendum erit.

II. Nov. 18. cap. 1.

Iustinianus in hoc capite legitimae portionis modum definivit, ita ut, si quattuor minusve filii essent, triens haereditatis deberetur; sin quinque vel ultra, semis. De reliqua substantia testatori liberam testamenti factionem esse iussit, statimque postea haec addidit: *τούτου κρατοῦντος ἐφ' ἁπάντων τῶν προσώπων, ἐφ' ὧν ἐξ ἀρχῆς ὁ τοῦ πάλαι τετάρτου τῆς de inofficioso νενομοθέτηται λόγος.* Quaesitum est a nostris iureconsultis, haec Novellae 18. verba utrum ad parentes,

---

1) l. l. p. 151. *Schon hierdurch allein scheint bewiesen, dass Julians Ansicht mit Justinians Worten in Widerspruch steht.* 2) l. l. p. 151. *Dass Julian hier aber mindestens sehr ungenau den Sinn Justinians wiedergab, ergiebt die blosse Betrachtung der schon citirten Worte.* 3) l. l. p. 153. 4) Nov. 1. cap. 1. ad finem: *καὶ μηδεὶς πρὸς τὸν νόμον δυσχεραινέτω τοῦτον. — οὐ γὰρ τοῖς ἐφ' ἡμῶν, οὐδὲ τοῖς νῦν μόνον ἀνθρώποις, ἀλλὰ παντὶ καὶ τῷ μετὰ ταῦτα ῥέοντι νομοθετοῦμεν χρόνῳ.* 5) Nov. 1. cap. 2. *ἐντεῦθεν ἡμᾶς εἰσῆλθε βουλή καί τις ἔννοια τοῦ Φαλκιδίου νόμου.* 6) l. l. p. 155.

quibus portio legitima deberetur, proferenda sint, necne. Cumque multi et alii proferenda esse censuissent, inter quos viri praestantissimi *Franckius*[1]) et *Muehlenbruchius*[2]), vir doctissimus *Marezollius*[3]) in alia omnia discessit, qui ea, quae supra recitavimus, ad solas reliquorum descendentium personas referre maluit, eamque opinionem ex Iuliani antecessoris epitome confirmavit[4]). Atque descendentium quidem personarum in genuinis Novellae 18. verbis mentio habetur nulla. Itaque credamus necesse erit, haec Iuliani verba ex ea, quae ipsius temporibus Constantinopoli observabatur, hanc Novellam interpretandi ratione profecta esse, qualia multa et alia apud eundem scriptorem habentur[5]); aut statuamus oportebit, in Iuliani codice manuscripto haec fuisse ita concepta: *τούτου κρατοῦντος ἐφ' ἁπάντων τῶν κατιόντων προσώπων.* Atque ea quidem, quam ultimo loco posuimus, coniectura plane non procedit tum propter codicum Graecorum consensum, tum propter vulgatae versionis auctoritatem, tum denique propter Athanasii iureconsulti testimonium. Is enim tit. 9. const. 2. haec habet: *φησὶν δὲ ἡ διάταξις ἐπ' ἐκείνων τῶν προσώπων κρατεῖν τὸν νόμον, ἐφ' ὧν ἐξ ἀρχῆς ὁ τοῦ παλαιοῦ τετάρτου τῆς δὲ* inofficioso *νενομοθέτηται λόγος.* Deinde idem Athanasius veterem hanc esse iureconsultorum Graecorum de hac lege interpretanda dissensionem significans, ipse ad hanc adduci se patitur opinionem, ut ista verba ad adscendentes porrigenda esse censeat. Sic enim l. l.: *καὶ σκόπει μήποτε καὶ τοῖς ἀνιοῦσιν δυνατὸν λέγειν ἐντεῦθεν τὸ νόμιμον αὐξάνεσθαι μέρος καθ' ὁμοιότητα τῶν κατιόντων· καὶ γὰρ ἐν τῇ περὶ τῶν νόθων διατάξει* (Nov. 89. cap. 12.) *οὕτως φησὶν ἡ διάταξις· „εἰ δὲ ἔχοιεν οἱ ἔμπροσθεν εἰρημένοι τινὰς τῶν ἀνιόντων, τὴν νόμιμον αὐτοῖς καταλιμπανέτωσαν μοῖραν, ἣν ὁ νόμος καὶ ἡμεῖς ἐτάξαμεν." ὥςε ἐντεῦθεν τεκμαίρεσθαι, ὅτι καὶ τοῖς ἀνιοῦσιν τὸ νόμιμον ηὐξήθη μέρος ἐκ τῆς παρούσης διατάξεως. οὐδαμοῦ γὰρ φαίνεται τὸ τῶν ἀνιόντων νόμιμον μέρος ἐν ἄλλαις τυπώσας διατάξεσιν ὁ καλλίνικος ἡμῶν βασιλεύς, καί, ὡς ἔοικεν, τὴν παροῦσαν διάταξιν αἰνιττόμενος τὰ προειρημένα διεξῆλθεν ἐν τῇ περὶ τῶν νόθων νομοθεσίᾳ τοῦδε τοῦ συντάγματος.* In quo illud sane miramur, Athanasium nostrum in hac controversia decidenda eadem via esse ingressum, quam nostrae memoriae iureconsulti tenere voluerunt[6]). Caeterum non defuerunt ex Graecis, qui, quod ab Athanasio cum quadam dubitatione dictum est, id ita esse pro certo et indubitato posuerint. Sic Basilicorum scholiastes, qui apud Fabrotum tom. V. p. 483. habetur: *τὸ πλάτος „κατὰ τὴν δ'." ἔχει, καὶ παρακρατεῖ τοῦτο σχόλιον παλαιόν. τοῦτο δὲ τὸ νόμιμον μέτρον ηὔξησεν ἐπὶ τῶν ἀνιόντων καὶ κατιόντων ἡ ιη'. νεαρὰ ἐν τῷ α'. κεφαλαίῳ, ὁμοίως καὶ ἐπὶ ἀδελφῶν.* Quae ex antiquo aliquo Novellarum interprete hausta videntur.

III. Nov. 22. cap. 24.

Cum inter omnes constet[7]), filiisfamilias in omnibus his casibus, in quibus res patribus suis non acquisitas habeant, nullam temporalem praescriptionem opponi, nisi, ex quo actionem movere potuerint, hoc est, postquam parentis potestate fuerint liberati, tamen imperator Iustinianus in Nov. 22. cap. 24. aliquid, quod his, quae diximus, contrarium sit, sanxisse videtur. Cum enim cap. 22. eas poenas descripsisset, quae ei, quae, priore matrimonio soluto, intra annum luctus ad secundas nuptias transisset, mulieri infligerentur; cumque cap. 23. ea, quae post annum luctus elapsum idem fecisset, si filios haberet, omnibus omnino rebus, quae ex prioris mariti liberalitate ad eam pervenissent, carere iussa esset, nisi quod ususfructus earum rerum penes mulierem esset, proprietate earum rerum ad filios redeunte; cum denique ad finem eiusdem capitis idem in marito, qui prioribus nuptiis neglectis ad secunda vota transiret, valere iussum esset:

---

1) In libro: *Das Recht der Notherben und Pflichttheilsberechtigten* p. 208. 2) In doctrina Pandectarum tom. III. p. 293. ed. 3. et in continuatione libri Glueckiani tom. XXXV. p. 243—255. 3) In libro, cuius titulus hic est: *Zeitschrift für Civilrecht und Prozess, herausgegeben von Linde, Marezoll, Wening-Ingenheim* tom. I. p. 251. seq. 4) Const. 34. cap. 114.: *hoc autem, quod de filiis filiabusque dicimus, teneat etiam in omnibus descendentium personis, quibus scilicet de inofficioso agere permissum est.* 5) Vide *Loehrium* in libro: *Archiv für civilistische Praxis* tom. V. p. 393. 6) Vide scriptores a Marezollio l. l. p. 279. not. 1. laudatos et Muehlenbruchium l. l. p. 293. not. 2. 7) Vide const. 1. §. 2. Cod. VII. 40. Vide Unterholzneri librum: *Ausführliche Entwickelung der gesammten Verjährungslehre* (Leipzig 1828.) tom. I. p. 117—119.

hoc, de quo agitur, capite 24. disertis verbis imperator prohibuit, quominus talia lucra nuptialia a parentibus vel alienarentur, vel pignoris nomine obligarentur; sin contra, totam eorum substantiam hypothecae nomine liberis obligatam videri censuit. Deinde haec reperiuntur: *καὶ ἴστωσάν γε καὶ ἐκ τοῦδε ἡμῶν τοῦ νόμου, ὡς, κἂν εἴ τινα παρὰ τῶν τοιούτων γονέων ἀγορασίαν ποιήσαιντο, κἂν εἰ λάβοιεν δωρεάν, κἂν εἴ τι τῶν πάντων πράξαιεν, ἐν ἴσῳ τοῖς μήτε πεπραγμένοις μήτε γεγραμμένοις ἔσται τὸ γενόμενον. ἐκδικήσουσι γὰρ αὐτὰ πάντως οἱ παῖδες, κληρονόμοι τὲ αὐτῶν καὶ διάδοχοι, παρά τε κληρονόμων ἐκείνων καὶ διαδόχων οὐκ ἄλλως ἀποκλειόμενοι, πλὴν εἰ μὴ τριακονταετὴς παρέλθοι χρόνος, καὶ ἡ κατοχὴ κυρίους τοὺς λαβόντας καταστήσει, ἀρχομένου τοῖς παισὶν τοῦ χρόνου τρέχειν, ἐξ οὗπερ αὐτεξούσιοι φανεῖεν ὄντες ἢ γενόμενοι, πλὴν εἰ μή τις ἄνηβος ἡλικία προσβοηθήσειεν ἔτι.* *Unterholznerus*[1]) haec verba sic accipi posse existimavit, ut triginta annorum praescriptioni in hac caussa videretur locus non esse, nisi si iuris acquisitionem haberet. Mirum tamen, quod et Theodorus Hermopolitanus et Athanasius et Iulianus antecessor hunc locum de triginta annorum praescriptione rei vindicationi opponenda interpretati sint. Et Theodorus quidem in Basilicorum tom. IV. p. 489. *εἰ γὰρ ἐκποιήσουσίν τι αὐτῶν, ἐκδικεῖται* (hoc est *vindicatur*), *εἰ μὴ ἄρα τριάκοντα ἔτη παρῆλθεν, ἀφ' οὗ γεγόνασιν αὐτεξούσιοι οἱ ὀφείλοντες αὐτὰ διεκδικεῖν παῖδες.* Athanasius autem haec habet tit. 10. const. 2.: *εἰ δέ τι*, inquit, *ἐξ αὐτῶν ἐκποιήσωσιν οἱ δευτερογαμήσαντες γονεῖς, δύνανται οἱ παῖδες τοῦτο διεκδικεῖν εἴσω λ'. ἐνιαυτῶν, ἀρχομένων τρέχειν, ἀφ' οὗ γένωνται αὐτεξούσιοι· εἰ δὲ ἄνηβοι εἰσίν, ἀφ' οὗ γένωνται μετὰ τὴν ὑπεξουσιότητα ἔφηβοι.* Denique Iulianus antecessor const. 36. cap. 143. *Sed post obitum eius eas vindicabunt sine ullo obstaculo, et non solum ipsi, sed etiam eorum haeredes res distractas vel pigneratas vindicabunt, — nulla temporali praescriptione exclusi, nisi forte triginta annorum curricula transacta fuerint, quae computari oportet ex eo tempore, quo liberi suae potestatis effecti sunt, excepta videlicet pupillari aetate, quia impuberibus nulla temporis computatio currit.* Quid ergo faciemus? Enimvero Unterholznerus non ita bene singula Iustiniani verba videtur construxisse. Neque enim haec: *καὶ ἡ κατοχὴ κυρίους τοὺς λαβόντας καταστήσει*, uti vir doctissimus voluit, ad illa *πλὴν εἰ μὴ τριακονταετὴς παρέλθοι χρόνος* referenda sunt (alioquin enim *καὶ ἡ κατοχὴ κυρίους τοὺς λαβόντας καταστῆσαι* propter id, quod praecedit *παρέλθοι*, dicendum fuisset), verum manifesta est haec horum verborum *ἐκδικήσουσι γὰρ αὐτὰ πάντως οἱ παῖδες* oppositio iis, quae postea dicuntur, *καὶ ἡ κατοχὴ κυρίους τοὺς λαβόντας καταστήσει.* Ut proinde haec sit eorum verborum sententia: *vindicabunt enim omni modo eas res liberi eorumque successores ab haeredibus illorum successoribusque, nisi tricennali praescriptione submoveantur, et possessio, illi, qui acceperunt, earum rerum dominium ut nanciscantur, efficiet, ita ut initium eius spatii ab eo temporis momento computetur, quo sui iuris facti sint.* Caeterum Unterholznero[2]) illud assentior, quod hanc, quae hacce lege introducta est, tricennalem praescriptionem ad aliam caussam, nisi ad ea, de quibus hoc loco sermo est, lucra nuptialia, non retulerit. Idque ita esse et Theodorus Hermopolitanus et Athanasius et Iulianus antecessor confirmant uno ore omnes.

IV. Nov. 72.

Vetus opinio est eaque pervulgata, cautum esse hac, quam commemoravimus, lege, ut ne creditores debitoresque eorum, qui in tutela vel cura sunt, ad eam tutelam curamve suscipiendam admitterentur. Quae eadem opinio est Viri Clar. *Rudorffi*[3]). Is, quamquam prooemio eius Novellae eorum, qui *κηδεμόνες — τῶν νέων εἴτε ἀνήβων εἴτε ἐφήβων μέν, ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας ἡλικίας ὄντων* sunt, fit mentio, tamen ad omnes omnino tutores curatoresque pertinere totam hanc Novellam constitutionem censuit, quod cap. 5. generaliter haec dicantur: *καὶ ταῦτα φαμὲν ἐπὶ κηδεμόνος παντός,*

---

1) l. l. tom. I. p. 120.: *Will man die Verordnung ganz wörtlich nehmen und den Worten: καὶ ἡ κατοχὴ κυρίους τοὺς λαβόντας καταστήσει, ihr Recht widerfahren lassen, so ist sogar die dreyssigjährige Verjährung in der Regel für immer ausgeschlossen und die Ausnahme beschränkt sich auf den Fall, wo diese Verjährung die Natur einer erwerbenden (Verjährung) hat.*" 2) l. l. p. 120. 3) In libro: *Das Recht der Vormundschaft* tom. II. p. 80.

ἐφ' ὧν ὅλως κηδεμονίας τινῶν εἰσάγουσιν οἱ νόμοι, ἀσώτων τυχὸν ἢ μαινομένων ἢ παραφρονούντων ἢ εἴτι ἕτερον ὁ νόμος εἶπεν ἤδη ἢ καί τι παράδοξον ἡ φύσις ἐξεύροι. Recte, opinor. Nam *κηδεμόνος* voce utrumque hominum genus tutores curatoresque demonstrantur[1]. Huc accedit, quod huic interpretandi rationi cum eo fine, quem imperator Iustinianus hac lege attingere voluerit, omnes in partes conveniat. Sic enim cap. 8. ad finem: *οὗτος ἡμῖν ὁ νόμος ὑπὲρ ἀσφαλείας κείσθω τῶν κηδεμονείας δεομένων. εἰ δέ τι καὶ ἕτερον προσεξεύροιμεν, οὐδὲ τοῦτο νόμῳ περιλαβεῖν ὀκνήσομεν, ἵνα διὰ πάντων πατέρες τοῖς ἑαυτοῖς βοηθεῖν οὐ δυναμένοις γενώμεθα.* Sic et Iulianus const. 65.: *Nemo qui dicit se obnoxium pupillum habere vel eum, qui curatore eget, tutor aut curator ipse creetur. Sed et is, qui manifeste obnoxius impuberi vel ei, qui cura indigeat, fuerit, tutor vel curator non fiat.* Denique cap. 223.: *Haec autem omnia de omnibus curatoribus posita sunt non solum adolescentium, sed etiam prodigorum vel furiosi vel mente capti, vel siquid aliud aut lege expressum est, aut natura adinveniat.* Atque etiam Athanasius tit. 13. const. 1. eam rem confirmat. *Ὁ καλούμενος*, inquit, *εἰς ἐπιτροπὴν ἢ curatούραν ὑπεύθυνος διαφανῶς ὢν τοῖς ἀφήλιξιν, ἢ ὑποκειμένους αὐτοὺς ἔχων, μὴ παρερχέσθω εἰς τὴν τούτων κηδεμονίαν. — σημείωσαι, ὅτι ἐπὶ ἑκάστῳ κηδεμόνι χώρα τῷ νόμῳ.* Nam, quod ante de tutoribus pupillorum minorumque curatoribus protulit, postea ad omnia omnino tutorum curatorumque genera disertis verbis protulit.

V. Nov. 89. cap. 15.

Inter multos eosque celeberrimos iuris Romani interpretes illa quaestio agitata est, liberi, qui ex nefariis aut incestis aut damnatis nuptiis nati sunt, sintne a parentibus alendi, necne. Ac patrem quidem, eos ut alat, compelli posse ad unum omnes negant[2]. De matre autem res est altioris indaginis. Huius disputationis cardo in Novellae 89. cap. 15. interpretatione positus est. *Τελευταῖον δὲ ἡμᾶς*, inquit, *τοῦ νόμου μέρος ἐνδέχεται, ὥστε καὶ αὐτὸ τὴν προσήκουσαν τάξιν λαχεῖν καὶ ἐξαριθμήσασθαι, τίνες οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ τῶν νόθων ἄξιοι καθεστᾶσιν ὀνόματος. πρότερον μὲν γὰρ πᾶς ὁ ἐκ συνελεύσεων (οὐ γὰρ καλέσομεν γάμον) ἢ νεφαρίων ἢ ἰνκέστων ἢ δαμνάτων προελθών, οὗτος οὐδὲ φυσικὸς ὀνομασθήσεται, οὐδὲ ἀποτραφήσεται παρὰ τῶν γονέων, οὐδὲ ἕξει τινὰ πρὸς τὸν παρόντα νόμον μετουσίαν.* Singula Iustiniani verba intuentibus nobis illud quidem apparet, ab initio *τοὺς νόθους παῖδας* esse commemoratos. Quae quidem res habet aliquam *patris naturalis* significationem. Sic enim semper ubique Iustinianus hac voce usus est, si quid ad patris naturalis personam spectaret. Huc accedit, quod superiora huius Novellae capita de ea, quae inter naturales liberos patremque intercedat, ratione loquantur. Ut proinde *Glueckius*[3] haec verba: *οὐδὲ ἀποτραφήσεται παρὰ τῶν γονέων* ad patrem solum non male retulerit, ad matrem non item. Neque obstat pluralis numerus *παρὰ τῶν γονέων* ad singularem numerum verborum *ὁ — προελθὼν οὗτος* accommodatus. Numquis dubitabit, quin in singulari numero, prout hoc loco positus est, vis ac potestas collectiva insit? Porro *γονεύς*, etsi non ita raro ad utrumque parentem et patrem et matrem referatur, tamen est, ubi ad solum patrem spectet[4]. Denique hunc locum eo, quo Glueckius, modo interpretatus est et Athanasius tit. 11. const. 4. *Οἱ ἐκ συνελεύσεων κεκωλυμένων τεχθέντες οὐ κληρονομοῦσιν τὸν πατέρα, οὐδὲ τρέφονται παρ' αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδὲ τῆς τῶν νόθων ἀξιοῦνται προσηγορίας.* Inde et hoc constat, egregie falli, si qui pro verbis *οὐδὲ ἀποτραφήσεται παρὰ τῶν γονέων* legendum esse censeat *οὐδὲ ἀποτραφήσεται παρὰ τῶν γνησίων.* In qua opinione non ita paucos viros iurisconsultos fuisse video[5].

---

1) Vide Rudorffium l. l. p. 29. not. 10. et Muehlenbruchium in libro: *Die Lehre von der Cession der Forderungsrechte* ed. III. p. 391. not. 327. 2) Vide Glueckium in libro: *Hermeneutisch-systematische Erläuterung der Lehre von der Intestaterbfolge* §. 137. p. 507. edit. II. 3) l. l. p. 508.: *Unter diesen verschiedenen Meinungen verdient wohl diejenige unstreitig den Vorzug, nach welcher die Worte der* Nov. 89. cap. 15. *so zu verstehen sind, dass solche Kinder — nicht die Rechte der Concubinen-Kinder und folglich auch keinen Anspruch auf Alimente von Seiten des Vater's haben sollen.* 4) Theophil. paraphr. lib. 1. tit. 12. §. 218. ed. Reitzi p. 122.: *τὸ δὲ κατὰ τῶν υἱῶν in potestate πλείστοις διαλύεται τρόποις. τέως γὰρ ἡ τοῦ γονέως τελευτὴ αὐτεξούσιον ποιεῖ τὸν παῖδα.* 5) Vide Glueckium l. l. p. 372.

VI. Nov. 100.

In hac Iustiniani Novella dotis cautae, non numeratae tam actionem, quam exceptionem certis temporibus cohiberi plerique viri docti existimarunt[1]). *Buchholzius*[2]) tamen tam ex tenore huius Novellae constitutionis, quam ex eo, quod legislator in hac lege ferenda secutus est, consilio satis probabiliter docuit, de sola dotis cautae, non numeratae querela hoc loco esse actum. De hac caussa veterum interpretum est inter sese dissensio. Iulianus quidem et Athanasius Buchholzi opinionem tuentur. Ac Iulianus quidem const. **93**. cap. **349**.: — *siquidem, antequam biennii tempus impleatur, liceat marito vel heredi eius non numeratae dotis intra annum — querimonia uti. Quodsi supra duos annos (intra decennium tamen) matrimonium solutum fuerit, intra tres menses maritus vel heredes eius eadem querimonia utentur. Decennio autem completo, si nulla querimonia usus est, videatur dotem accepisse. — Ille autem debet non numeratae dotis querimonia uti, qui scriptus est dotem accepisse. Querimoniam autem fieri oportet non nuda denuntiatione, sed in scriptis. Quodsi et in iudicio instruatur, oportet omni modo mulierem certiorari.* Athanasius autem tit. **10**. const. **11**. de sola dotis non numeratae querela loquitur, ad finem autem haec addit: *σημείωσαι, ὅτι ἀπολήψεως οὔσης προικός, οὐ χώρα τῇ μέμψει.* Contra vero Theodorus Hermopolitanus ad Nov. **100**. in Basilic. lib. **29**. tit. **3**. const. **1**. de exceptione interpretatus est. Sic enim habet ex codicis Florentini testimonio: *ἐὰν δὲ πλέον μὲν τῆς διετίας, ἧττον δὲ τῆς δεκαετίας ἐπεκταθεὶς ὁ γάμος μετὰ ταῦτα λυθῇ, τότε ἁρμόζει ἐντὸς δέκα ἐνιαυτῶν ἡ εἰρημένη παραγραφὴ τῷ ἀνδρί. — εἰ δὲ συσταθῇ ὁ γάμος ὑπὲρ τὰ ι΄. ἔτη καὶ μὴ γένηται ζήτησις περὶ τῆς ἀπαριθμήσεως τῆς προικός, ἀναιρεῖται παντελῶς ἡ τῆς ἀναργυρίας παραγραφή.* Denique constitutionem **3**. Cod. V. **15**. hac lege Novella abrogatam esse, idem testatur l. l. his verbis: *ἀνάγνωθι βι΄. δ΄. τοῦ κωδ. τι΄. λ΄. διατ. ιε΄. καὶ βι΄. ε΄. τι΄. ιε΄. διατ. γ΄., καὶ ἴσθι ὅτι τὰ εἰρημένα ἐκεῖσε ἀνῄρηται ὑπὸ τῆς προκειμένης νεαρᾶς διατάξεως.* Buchholzius[3]) tamen Theodorum in hac sententia fuisse ait, ut constitutionem **3**. Cod. l. l. hac lege Novella abrogatam esse negaret.

VII. Nov. 111.

Imperator Iustinianus, cum in const. **23**. Cod. I. **2**.[4]) ecclesiis, xenonibus, ptochotrophiis, monasteriis, orphanotrophiis, brephotrophiis, gerontocomiis, civitatibus, aut si in redemptionem captivorum aliquid relictum esset, nullam praescriptionem, nisi centum annorum opponi posse iussisset, eam legem postea immutavit. Centum annorum praescriptionem ecclesiis, monasteriis, aliis religiosis locis datam plane abrogavit, aliasque temporis metas eorum actionibus praestituit. Sic enim Nov. **11**. prooem. et cap. **1**.: „Probat igitur hoc praesentis etiam necessitas sanctionis, in qua *privilegium, ex religioso proposito ecclesiis Dei, et monasteriis aliisque religiosis locis constitutione nostra nuper indultum, necessaria correctione distinguimus* — cum ratione simul ac religione tractantes praedictum privilegium usque ad possibilem modum deducere experimento *retraximus* et *iubemus* — nunc *venerabilibus ecclesiis, monasteriis et xenodochiis, nec non*

---

1) Vide scriptores a *Buchholzio* laudatos in libro: *Juristische Abhandlungen aus dem Gebiete des heutigen Römischen Rechtes* p. 170. not. 2. 2) l. l. p. 172 – 178. 3) l. l. p. 177. not. 18. *Auch die Basiliken* lib. 29. tit. 3. *sprechen nur von der* querela *in Beziehung auf unsre Novelle, und Theodorus sagt im Scholion a., dass die* c. 3. C. de dote cauta (V. 15.) *nicht durch diese Novelle aufgehoben sey.* 4) Ut inter divinum publicumque ius et privata commoda competens discretio sit, sancimus, siquis aliquam reliquerit haereditatem vel legatum vel fideicommissum vel donationis titulo aliquid dederit vel vendiderit, sive sacrosanctis *ecclesiis*, sive venerabilibus *xenonibus*, vel *ptochotrophiis*, vel *monasteriis* masculorum vel virginum, vel *orphanotrophiis*, vel *brephotrophiis*, vel *gerontocomiis, necnon iuri civitatum:* vel donatorum vel venditorum vel relictorum eis longaeva sit exactio, nulla temporum solita praescriptione coartanda. *Sed et, si in redemptionem captivorum quaedam pecuniae vel res relictae vel* legitimo modo *donatae sunt*, et earum exactionem longissimam esse censemus. Et nobis quidem cordi erat, nullis temporum metis huiusmodi *actiones* circumcludi, sed, ne videamur in infinitum hanc extendere, longissimum vitae hominum tempus eligimus, et non aliter eam exactionem finiri concedimus, *nisi centum annorum curricula excesserint.*

orphanotrophiis et brephotrophiis et ptochotrophiis quadraginta annorum protelatio conferatur, — quoniam hanc decem annorum adiectionem solis, ut dictum est, *religiosis locis* eorumque iuri vel contractibus *indulgemus.*" Ex his, quae recitavimus, verbis controversia viris doctis oborta est, utrum centum annorum privilegium hac lege sublatum sit totum, an saltem civitatibus et iis, quae redimendorum captivorum caussa relicta sunt, relictum. Plerique ex nostrae memoriae iureconsultis eam, quam primo loco posuimus, sententiam tuentur[1]. Pro certo enim posuerunt et indubitato, totum hoc privilegium Iustiniano displicuisse. Verum ipsa Iustiniani verba satis docent, Iustiniano tantum *ecclesiarum, monasteriorum aliorumque religiosorum locorum* in mentem venisse[2]. Iam vide hoc, quemadmodum vox „*religiosorum*" ad civitatum ius pertinere queat, aut qua ratione dici possit, vocem „*locorum*" ad omnes omnino res, quae redimendorum captivorum caussa relictae sunt, designandas adhiberi? Quod neque per grammaticae artis praecepta, neque per logicae disciplinae leges fieri ullo modo potest. Quid, quod Iustinianus, quid sibi voluerit, ipse disertis verbis paullo postea explicuit? Capite 1. enim commemoravit *venerabiles ecclesias, monasteria, xenodochia, orphanotrophia, brephotrophia, ptochotrophia,* quae et recte *religiosi loci* vocantur, et in const. 23. Cod. I. 2. civitatibus iisque, quae redimendorum captivorum caussa relicta sunt, disertis verbis opposita habentur. Itaque, quod ego sciam, nihil plane in caussa est, quare centum annorum praescriptionem in his, quas ultimo loco posui, caussis abrogatam videri credamus. Neque sane Iulianus antecessor const. 104. cap. 366. eorum favet sententiae, qui et in his caussis centum annorum praescriptionem sublatam esse velint. Denique Theodorus Hermopolitanus et Athanasius nostram interpretandi rationem secuti sunt. Ac Theodorus quidem Hermopolitanus apud Pseudo-Eustathium *ῥοπῶν* ed. Zachariaei p. 240. *τὰ εἰς ἀνάρρυσιν αἰχμαλώτων ἀποκλείονται τῇ ἑκατονταετίᾳ.* Addit editio Iacobi Cuiaci: *ὡς βι. α'. τοῦ κωδ. τί. β'. διατ. κγ'. τοῦτο δὲ εἰς τὰ μὲν βασιλικὰ οὐ κεῖται, φησὶ δὲ Θεόδωρος ἐν ρια'. νεαρᾷ, ὅτι μέχρι νῦν κρατεῖ.* Athanasius autem tit. 2. const. 5. *σημείωσαι, ὅτι ἐπὶ τοῖς κεχρεωστημένοις ταῖς πόλεσιν καὶ τοῖς εἰς ἀνάρρυσιν αἰχμαλώτων καταλειφθεῖσιν, ἐφ οἷς δέδωκεν ὁμοίως τὸ προνόμιον τῆς παραγραφῆς τῆς ἑκατονταετίας διάταξις ἀνηνεγμένη ἐν τῷ α'. βιβ. τοῦ κωδ. ὑπὸ τοῦ β'. τίτλου οὖσαν τὸν ἀριθμὸν κγ'., οὐκ ἀνεῖλεν παντελῶς ἡ παροῦσα διάταξις.*

VIII. Nov. 115. cap. 4.

Inter caussas, quare parentes a liberis testamento exhaeredari queant, haec a Iustiniano l. l. relata est: *εἰ ὁ πατὴρ τῇ ἰδίᾳ νύμφῃ ἢ τῇ παλλακίδι τοῦ οἰκείου παιδὸς συμμιγείη.* Verba *τοῦ οἰκείου παιδὸς* et *Buchholzius*[3] et *Muehlenbruchius*[4] ita esse interpretanda censuerunt, ut ad filiumfamilias spectarent, ad alios non item. Si quaeritur, quae res viros doctos in hanc opinionem induxerit, duas tantum video reddi posse rationes, sed non satis idoneas. Unam, quam Buchholzius[5] tangere voluit, ipse Muehlenbruchius satis refutavit[6]. Alteram, quam Muehlenbruchius commemoravit, haec est, hoc dicendi genere *τοὺς οἰκείους παῖδας* alios non designari, nisi *filiosfamilias.* Cuius rei demonstrandae caussa ad Reitzi glossarium Theophilinum[7] provocavit. Verum nec hoc probandum videtur, quod ea, quae Reitzius dixit, ad potestatem parentum pertinere crediderit, nec illud, quod, quae ad Theophilum pertinent, ad Novellas Iustiniani interpretandas adhibere voluerit. Neque Reitzi verba, ut ex exemplis ab eo viro adlatis apparet, huc, quo Muehlenbruchius voluit, referri queunt, neque sibimet ipse deerit Iustinianus, qui Nov. 22. cap. 41. *τον πατέρα, εἰ κελευσθείη τῷ οἰκείῳ παιδὶ πρεσβεῖον δοῦναι* de omnibus omnino

1) Vide *Unterholzneri* librum: *Ausführliche Entwickelung der gesammten Verjährungslehre* tom. I. p. 152—156., et Buchholzii librum: *Juristische Abhandlungen aus dem Gebiete des heutigen Römischen Rechtes* p. 361. 2) Probat igitur, *inquit,* hoc praesentis etiam necessitas sanctionis, in qua privilegium ex religioso proposito *ecclesiis Dei, et monasteriis, aliisque religiosis locis constitutione nostra* nuper indultum necessaria correctione distinguimus. 3) In libro: *Juristische Abhandlungen aus dem Gebiete des heutigen Römischen Rechtes* p. 133. 4) In continuatione libri Glueckiani tom. 37. p. 168. 5) l. l. not. 33. 6) l. l. p. 169. 7) Tom. II. p. 1282., ubi haec leguntur: „*οἰκεῖος suus, proprius.* Iureconsultis Graecis perpetuum."

liberis in medium protulerit, neque Iustiniano Athanasius, qui saepenumero[1]) ad eum, quem supra descripsimus, modum hoc dicendi genere usus esse reperiatur. Ipse Muehlenbruchius, quid verum esset, quid non, ex Iuliano antecessore didicisse debebat. Sic enim Iulianus const. **107**. cap. **375**.: „si pater cum nuru sua vel concubina *filii sui* commixtus fuerit". Quam eandem sententiam confirmat et Athanasius tit. **7**. const. **5**. *ἢ τῇ γαμετῇ ἢ τῇ παλλακῇ τοῦ παιδὸς ὁ πατὴρ συνδιεφθάρη.*'

IX. Nov. 127. cap. 3.

Imperator Iustinianus, cum iis, quae ad secundas nuptias non transirent, viduis usumfructum ante nuptias donationis, quam ex priore matrimonio consecutae essent, dedisset, liberis autem ex priore matrimonio natis eius donationis proprietatem conservasset, Nov. **127**. cap. **3**. hoc sanciendum putavit, ut ex ea proprietate portio virilis secundum numerum liberorum et ipsi viduae competeret. *Ἐπειδὴ δέ*, inquit, *καὶ τὰς γυναῖκας τὰς εἰς δεύτερον γάμον οὐκ ἐρχομένας, προτιμήσεως τινὸς ἀξίας παρὰ τὰς δευτερογαμούσας εἶναι νομίζομεν, θεσπίζομεν, εἴτις ἀποβαλομένη τὸν ἄνδρα ἑτέρων ἀπόσχοιτο γάμων, ἔχειν μὲν αὐτὴν τὴν χρῆσιν τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς,* [*καθὰ καὶ πρότερον ἐθεσπίσαμεν,*] *ἔχειν δὲ αὐτὴν καὶ δεσποτείας τοσοῦτον, ὅσον ἡ πρὸς τοὺς παῖδας ἀναλογία ποιεῖ, ἵνα κατὰ τὸν τῆς δεσποτείας λόγον ἑνὸς καὶ αὐτὴ* (male vulgo *αὐτῇ*) *παιδὸς πρόσωπον ἔχειν δοκεῖ.* Vir doctissimus *Marezollius*[2]) haec Iustiniani verba ad matrimonia quocunque modo soluta retulit, non tantum ad ea, quae morte mariti dirimuntur. Contra quam *Cuiacio* et *Glueckio* visum est[3]). Non ego hoc loco aliorum scrinia compilabo; hoc unum addam, eandem huius Novellae legis interpretationem haberi et apud Athanasium et apud Theodorum Hermopolitanum. Et Athanasius quidem tit. **9**. const. **12**. haec protulit: *ἡ μὴ δευτερογαμοῦσα γυνὴ πάσης μὲν τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς ἐχέτω χρῆσιν, ἐκδικήσει δὲ καὶ μέρος τῆς δεσποτείας αὐτῆς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν παίδων.* Theodorus autem ad Nov. **22**. in Basilicorum ed. Fabroti tomo IV. p. **447**. *τῶν γαμικῶν κερδῶν οἱ μὴ δευτερογαμοῦντες τελείως δεσπόζουσι. μέμνησο τῆς β'. νεαρᾶς. τοῦτο ἀναιρεῖ ἡ ϙη'. νεαρά. πλὴν ἴσθι, ὅτι ἄλλο προστίθησι τῇ εἰρημένῃ ϙη'. ἡ ρκζ'. νεαρά. ἀνάγνωθι οὖν τὰς δύο διατάξεις· σήμερον γὰρ ὁ μὴ δευτερογαμῶν ἑνὸς μόνου παιδὸς ἔχει μέρος κατὰ δεσποτείαν.* Haec quidem Theodorus ad Novellae **127**. tenorem. Cumque uterque Iustinianarum Novellarum interpres generaliter de omnibus omnino matrimoniis locuti esse reperiantur, non dubito, quin exinde ad Marezollianam opinionem adiuvandam ad liquidumque perducendam aliquid utilitatis sit redundaturum.

Verum haec, ut opinor, ad id, quod supra posui, demonstrandum sufficient. Itaque, ne longi esse videamur, hoc loco paullisper subsistimus animi a tali tamque taedioso labore avocandi caussa, et, si quae alia Athanasii librum illustrare videantur, aliis viris doctis in medium adferenda relinquimus. Nos interea, his quasi quibusdam auxiliis adminiculisque freti, ad Iustiniani Novellas et illustrandas et critica arte ac disciplina perpoliendas transibimus, neque committemus, ut, quam ductu auspiciisque viri longe doctissimi *Gustavi Haeneli* administrandam suscepimus provinciam, eandem mature deseruisse videamur.

---

1) Tit. 9. const. 10. *οὗτοι γὰρ μετὰ τῶν οἰκείων γονέων συναναπέμπονται, κἂν ὑπεξούσιοι αὐτοῖς καθεστήκασιν.* Tit. 9. const. 11. *ἐάν τις εἰς τοὺς οἰκείους διαθέμενος παῖδας.* Et tit. 10. const. 2. *κἂν ὑπεκατέστησεν αὐτὴν ὁ ἀνὴρ τῷ οἰκείῳ παιδί.* 2) In libro: *Zeitschrift für Civilrecht und Prozess von Linde*, tom. III. p. 105. 3) Vide l. l. p. 104.

[Τίτλοι[1]] τῶν νεαρῶν διατάξεων[2]) ἐπινοηθέντες[3]) ὑπὸ[4]) Ἀθανασίου σχολαστικοῦ[5]) Ἐμισηνοῦ[6]).

Tituli Novellarum constitutionum dispositi ab Athanasio, advocato, Emiseno.

Α'.

(Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν καὶ μοναχῶν καὶ μοναστηρίων[7])).

TITULUS I.

De episcopis et clericis et monachis et monastriis.

α'. (νόμος περὶ τοῦ, πῶς δεῖ χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους, διακόνους ἀρένας (v. ἄρρενας) τὲ καὶ θηλείας).

Const. 1. Lex de hoc, quemadmodum debeant ordinari episcopi, presbyteri, diaconi et masculi et feminae.

β'. (περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν.)

Const. 2. De episcopis et clericis.

γ'. (ὥσ)τε (ὑ)περ(τ)ιθεμ(ένου)ς τ(οὺς ἄρχοντας[8]) ἀκούει)ν τῶν τοῦ προσι(όντο)ς (δικαίων[9]) συν)ε(λ)αύ(νεσθαι ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων[10]) το)ῦτο (πράττειν καὶ τὰ ἑξῆς).

Const. 3. Ut magistratus, qui differunt audire iura adeuntis, compellantur ab episcopis ad hoc faciundum, et quae deinceps.

δ'. (περὶ τοῦ τοὺς κληρικοὺς τοῖς ἐπισκόποις ἀποκρίνασθαι[11])).

Const. 4. Ut clerici episcopis respondeant.

ε'. (περὶ) καθαιρ(έσεως Ἀνθήμου (v. Ἀνθίμου)[12]) καὶ Σευήρου[13]) καὶ[14]) Πέτρου καὶ Ζωορᾶ[15]).

Const. 5. De depositione Anthimi et Severi et Petri et Zoorae.

ς'. (περὶ τοῦ) ἐν ἰδ(ιωτικοῖς[16]) οἴκοις[17]) ἱερὰν μυ)στ(αγωγὴν[18]) μὴ γίνεσθαι).

Const. 6. De hoc, ut in aedibus privatis sacer mysteriorum cultus ne fiat.

ζ'. (περὶ τοῦ μηδένα κτίζειν[19]) εὐκτήριον) οἶ(κον χωρὶς[20]) γνώμης τοῦ ἐπισκόπου καὶ τὰ ἑξῆς).

Const. 7. Ut ne quisquam aedificet oratoriam domum absque episcopi voluntate, et quae deinceps.

η'. (ὥστε τὰς περὶ τὸ) Βιμι(νάκιον γενομέ[21]))νας ὑπὸ (Ῥωμαίους πόλεις ὑπὸ) ἰδικὸν|[22]) ἀρχιεπίσκοπον[23]) εἶναι, μὴ[24]) μὴν ὑπὸ τὸν Θεσσαλονίκης.

Const. 8. Ut civitates circa Viminacium, quae sub Romanorum potestatem redactae sunt, sub speciali sint archiepiscopo, non autem sub Thessalonicensi.

θ'. νόμος περὶ τοῦ ὡρισμένον[25]) εἶναι τὸν ἀριθμὸν τῶν κληρικῶν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν[26]).

Const. 9. Lex, qua statuitur, ut definitus sit numerus clericorum magnae ecclesiae et reliquarum ecclesiarum.

---

1) Incipit fol. 1. A. Vox τίτλοι deest in Codice. 2) Codex διαταξ. habet. 3) Codex ἐπενιηθέντες. In quo illud quidem apparet, hunc titulum ab ipso Athanasio compositum non esse. Vide, quae prolegomenῶν cap. I. disputavimus. Τίτλοι ἐπινοηθέντες eodem modo dicuntur, quo apud Synesium haec habentur: διὰ κακῶν ἐπινοηθέντων πρός τινῶν. Coniicias et ἐκτεθέντες. 4) Vox ὑπὸ punctis suppositis notata est in Codice, quod est delentium signum. 5) Pro σχολαστικοῦ Codex habet χρ°. Ex subscriptione Codicis fol. 9. B. emendavi. 6) Sic et fol. 9. B. Hoc loco Codex εμισηνου. Totum fol. 1. A. situ corruptum est, ut perpauca legi possint. Quicquid praeter libri inscriptionem legi potuit, a me uncis inclusum est. 7) Leg. μοναστριῶν. Tit. 1. inverso ordine καὶ μοναστριῶν καὶ μοναχῶν. 8) Pro ἄρχοντας Codex habet ᵡᵡ ἀρ. 9) Pro δικαίων Codex habet δικαιων. 10) Codex ἐπισκοπῶν. 11) Codex sic habet. Tit. 1. const. 4. ἀποκρίνεσθαι. 12) Codex εσθωσαν θήμου. 13) Codex Σευῆρον. 14) καὶ deest tit. 1. const. 5. 15) Pro καὶ Ζωορᾶ Codex habet ιρὰ Ζωορα. 16) Codex ἰωτόκοις. 17) Codex οἴκοις. 18) Pro μυσταγωγὴν tit. 1. const. 6. habet λειτουργίαν. 19) Pro μηδένα κτίζειν Codex habet μὴ ἐγκατακτίζειν. 20) Codex χώρις. 21) Pro νάκιον γενομέν Codex habet ναειον γεγονει. 22) Incipit fol. 1. B. 23) Codex ἀρχιεπισκόπων. 24) Codex μη. 25) Tit. 1. const. 9. ὁρισμένον habet. 26) Verba καὶ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν desunt tit. 1. const. 9.

Β'.

Περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ τίτλων.

TITULUS II.

De ecclesiasticis rebus ac titulis.

1) Pro ι'. Codex habet γ̄. 2) Codex μεταπιθεσθαι. 3) Codex τινες. 4) Tit. 1. const. 12. post ἀφίστανται addit ἕτεροι δὲ ἀντ' αὐτῶν ἀντικαθίστανται. 5) Pro σημείωσαι κανόνα Codex habet σ⁄ κα. 6) Codex ἔχη. 7) Pro δεῖ δικάζεσθαι Codex habet διδισαζεσ. 8) Pro verbo προτέραν habet πρὸ αὐτῆς ιγ'. tit. 1. const. 16. 9) Voces ἡ διάταξις desunt tit. 1. const. 17. 10) Codex προσκομήδης. Incipit fol. 2. A. 11) Tit. 2. const. 1. habet νόμος περί. 12) Codex μι. 13) Pro ἐκποιήσασθαι Codex habet ἐκποιεῖσθαι tit. 2. const. 1. 14) Tit. 2. const. 3. addit τῶν post περί. 15) Codex ἑκατῶν. 16) Codex διαταξις. 17) Codex ἑκατῶν ἐνιαυτῶν. 18) Sic recte tit. 2. const. 9. Hoc loco Codex habet τοὺς λοιπούς. 19) Codex γίνεσθαι. Tit. 2. const. 9. μὴ ὡς ἔτυχε γίνεσθαι.

ι. περὶ τοῖ, τα γήδια[1]) ἢ οἴκους[2]) ἢ ἀμπελῶνας|[3]) καταλιμπανομένους[4]) τῇ ἐκκλησίᾳ Μυσίας εἰς ἀνάρυσιν (v. ἀνάρρυσιν) αἰχμαλώτων, εἰς ἀποτροφὴν[5]) τῶν πτωχῶν καὶ τὰ ἑξῆς.

ια'. περὶ τῶν ἐργαστηρίων τῆς ἐκκλησίας[6]) Κωνσταντινουπόλεως κ. τ. ἑ.

ιβ'. ἡ διάταξις[7]) τάττει[8]) τὰς δαπάνας τὰς ὀφειλούσας γίνεσθαι[9]) περὶ τὰς τῶν τελευτώντων κηδίας (v. κηδείας).

Const. 10. De hoc, ut agri aut domus aut vineae, quae ecclesiae Mysiae relinquuntur ad redemptionem captivorum, ad alimenta pauperum, et quae deinceps.

Const. 11. De officiis ecclesiae Constantinopolitanae, et quae deinceps.

Const. 12. (Haec) constitutio sumtus definit, qui debent fieri in decedentium funeribus.

Γ'.

Περὶ ἑρετικῶν (v. αἱρετικῶν) καὶ Ἰουδαικῶν καὶ Σαμαριτῶν (v. σαμαρειτῶν).[10])

α'. περὶ αἱρετικῶν καὶ γαμετῶν αὐτῶν.

β'. περὶ Σαμαριτῶν (v. Σαμαρειτῶν).

γ'. περὶ Σαμαριτῶν (v. Σαμαρειτῶν), καὶ ἀνεροῦσα (v. ἀναιροῦσα) τὴν πρὸ αὐτῆς[11]).

δ'. ἔδικτον περὶ αἱρετικῶν.

ε'. ὥστε ἄδιαν (v. ἄδειαν)[12]) εἶναι τοῖς βουλομένοις Ἑβραίοις ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν διὰ τῆς Ἑλληνίδος φωνῆς[13]) ἢ[14]) τῆς Ἰταλικῆς διὰ τῆς τῶν ἄλλων γλώττης συμμεταβαλλομένης[15]) τοῖς τόποις ἀναγινώσκειν τὰς ἱερὰς[16]) γραφὰς καὶ τὰ ἑξῆς.|[17])

TITULUS III.

De haereticis et Iudaeis et Samaritis.

Const. 1. De haereticis et uxoribus eorum.

Const. 2. De Samaritis.

Const. 3. De Samaritis. Ac tollit (haec constitutio) eam, quae ante eam (posita est).

Const. 4. Edictum de haereticis.

Const. 5. Ut licitum sit Hebraeis, si velint, in synagogis suis voce Graeca vel Itala (vel) reliquorum lingua cum locis (ipsis) mutanda legere sacras scripturas, et quae deinceps.

Δ'.

Περὶ ἀρχόντων καὶ δικαστῶν[18]) καὶ τοποτηρητῶν[19]) καὶ δικαιολογίας[20]) αὐτῶν καὶ ἐκδίκων[21]).

α'. περὶ τοῦ τοὺς ἄρχοντας χωρὶς τῆς οἰασοῦν δώσεως (v. δόσεως) γίνεσθαι.

β'. περὶ τῶν πραετόρων[22]).

γ'. μάνδατα παρεχόμενα[23]) σὺν τοῖς κωδικίλλοις τοῖς κατὰ τόπον ἄρχουσι[24]).

δ'. περὶ τοῦ πραίτορος Πισιδίας.

ε'. περὶ τοῦ πραίτορος Λυκαονίας.

ϛ'. περὶ τοῦ πραίτορος Θρᾴκης.

TITULUS IV.

De magistratibus et iudicibus et vicariis et iurisdictione (?) eorum et defensoribus.

Const. 1. De hoc, ut magistratus sine ulla datione fiant.

Const. 2. De praetoribus.

Const. 3. Mandata, quae dantur cum codicillis magistratibus, qui certis provinciis praesunt.

Const. 4. De praetore Pisidiae.

Const. 5. De praetore Lycaoniae.

Const. 6. De praetore Thraciae.

---

1) Codex ταγήδια. 2) Pro οἴκους Codex habet οἰκ. 3) Codex ἀμπελῶνας. Incipit fol. 2. B. 4) Sic Codex tit. 2. const. 10. Codex hoc loco κατὰ λιμπανομένων. 5) Pro εἰς ἀποτροφὴν Codex habet εἰς ἀπὸ τροφήν. Tit. 2. const. 10. habet καὶ ἀποτροφήν. 6) Voces τῆς ἐκκλησίας desunt tit. 2. const. 11. 7) Pro διάταξις Codex habet διατ. 8) Tit. 2. const. 12. πράττει. 9) Pro γίνεσθαι Codex habet πςνεσθαι. 10) Haec inscriptio intercidit librarii ex errore tit. 3. initio. 11) Verba καὶ ἀνεροῦσα τὴν πρὸ αὐτῆς desunt tit. 3. const. 3. 12) Codex ἀδίαν. 13) Codex φώνης. Pro ἑλληνίδος habetur ἑλληνικῆς tit. 3. const. 5. 14) Tit. 3. const. 5. ἢ καί. 15) Pro συμμεταβαλλομένης Codex habet h. l. σύμμετρα βαλλομ. 16) Codex ιεράς. Postea multa desiderantur ex inscriptione tit. 3. const. 5. 17) Incipit fol. 3. A. 18) Pro δικαστῶν Codex habet h. l. διακόνων. 19) Codex tit. 4. addit καὶ ἐκδίκων. 20) Codex tit. 4. habet δικαιοδοσίας. Recte. Nam δικαιολογία est *caussarum adlegatio*. Vide Reitzi gloss. Theoph. p. 1282. 21) Verba καὶ ἐκδίκων desunt tit. 4. 22) Codex πραετορων. 23) Codex παρεχομ. 24) Codex h. l. ἀρχουσι, tit. 4. const. 3. ἄρχουσιν.

ζ'. περὶ τοῦ κόμιτος[1] Ἰσαυρίας.
η'. περὶ τοῦ μοδεράτορος Ἑλενοπόντου[2].
ϑ'. περὶ τοῦ πραίτορος Παφλαγονίας[3].
ι'. περὶ τοῦ ἀνϑυπάτου Καππαδοκίας.
ια'. περὶ διατυπόσεως (v. διατυπώσεως) τῶν δ'. ἀρχόντων Ἀρμενίας.
ιβ'.[4] λὲξ οὔτ Βόνους κ. τ. ἑ.
ιγ'. περὶ τοῦ πάντας ὑπακούειν τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν.
ιδ'. περὶ τοῦ κοιαίστωρος.
ιε'. περὶ τῶν δικαστῶν.
ις'. ὥστε ἐν μέσῳ δίκης μὴ γίνεσϑαι τύπους[5] ἢ ϑείας κελεύσεις καὶ τὰ ἑξῆς.
ιζ'. ὥστε τοὺς δικαστὰς μὴ ἀναμένειν ϑείας |[6] κελεύσεις, ἀλλὰ τὰ δοκοῦντα[7] αὐτοῖς ψηφίζεσϑαι[8].
ιη'.[9] νόμος περὶ τῶν ἀρχόντων.
ιϑ'.[10] περὶ τοῦ μοδεράτορος Ἀραβείας (v. Ἀραβίας).
κ'.[11] περὶ τοῦ ἀνϑυπάτου Παλαιστίνης.
κα'.[12] περὶ τοῦ πραίτορος Σικελίας.
κβ'.[13] περὶ ἀρχόντων καὶ τοποτηριτῶν (v. τοποτηρητῶν) καὶ διαλύσεων[14] γάμων καὶ τιμωριῶν καὶ ἑτέρων κεφαλαίων.
κγ'.[15] ὥστε τοῦ λοιποῦ μηδεμίαν ἄδειαν[16] ἔχειν τὸν δοῦκα ἢ[17] βίας κωλυτὴν[18] κατὰ Φρυγίαν ἑκατέραν καὶ[19] Πισιδίαν παραγίνεσϑαι[20] καὶ τὰ ἑξῆς.
κδ'.[21] περὶ ἐκδίκων.

Const. 7. De comite Isauriae.
Const. 8. De moderatore Helenoponti.
Const. 9. De praetore Paphlagoniae.
Const. 10. De proconsule Cappadociae.
Const. 11. De descriptione quattuor praesidum Armeniae.
Const. 12. Lex, ut Bonus et quae deinceps.
Const. 13. De hoc, ut omnes obediant praesidibus provinciarum.
Const. 14. De quaestore.
Const. 15. De iudicibus.
Const. 16. Ut in media lite ne fiant formae aut sacrae iussiones, et quae deinceps.
Const. 17. Ut iudices non expectent sacras iussiones, sed quae videantur ipsis, decernant.
Const. 18. Lex de magistratibus.
Const. 19. De moderatore Arabiae.
Const. 20. De proconsule Palaestinae.
Const. 21. De praetore Siciliae.
Const. 22. De magistratibus et vicariis et repudiis et poenis et aliis capitulis.
Const. 23. Ut de reliquo nullam licentiam habeat dux aut biocolyta in utramque Phrygiam et Pisidiam veniendi, et quae deinceps.
Const. 24. De defensoribus.

Ε'.
πεωὶ λιτιγιόσων καὶ[22] ἐκβιβαστῶν καὶ λιτιγατόρων[23] καὶ παραστασίμων καὶ μαρτύρων[24].

α'. νόμος περὶ τῶν ἐκβιβαστῶν καὶ τῶν αἰτιωμένων καὶ ἀνταιτιαϑέντων[25].
β'. περὶ λιτιγιόσων.

TITULUS V.
De litigiosis et executoribus et litigatoribus et iis, qui exhibentur, et testibus.

Const. 1. Lex de executoribus et iis, qui conveniuntur, et iis, contra quos mutua petitio instituta est.
Const. 2. De litigiosis.

---

1) Pro κόμιτος tit. 4. const. 7. habet πραίτωρος. 2) Codex ἑλλενορολιτυ. 3) Codex paflagoniας. 4) Numerus ιβ'. deest in Codice. Reliqua Codex sic exhibet: ἐχυιτο bonus κ. τ. ἑ. 5) Codex τυπους. 6) Incipit fol. 3. B. 7) Vox δοκοῦντα deest in Codice. 8) Codex ψηφιζεσζ. 9) Numerus ιη'. deest in Codice. 10) Numerus ιϑ'. deest in Codice. 11) Numerus κ'. deest in Codice. 12) Numerus κα'. deest in Codice. 13) Numerus κβ'. deest in Codice. 14) Tit. 4. const. 22. διαλύσεως habet. 15) Numerus κγ'. deest in Codice. 16) Codex ἀδειαν. 17) Tit. 4. const. 23. habet ἤτοι pro ἤ. 18) Codex κωλυτ.την habet. 19) Vox καὶ desideratur tit. 4. const. 23. 20) Hoc loco multa interciderunt ex inscriptione tit. 4. const. 23. 21) Numerus κδ'. deest in Codice. 22) Vox καὶ deest tit. 5. const. 1. 23) Tit. 5. λιτιγατόρουμ. 24) Verba καὶ παραστασίμων καὶ μαρτύρων desunt tit. 5. 25) Codex ἀντετιαϑέντων.

γ'. ὥστε τοὺς δικαζομένους ὀμνύειν, ὅτι οὐδὲν ἔξω[1]) τῶν ὁρισθέντων[2]) τῇ διατάξει δεδώκασι[3]) καθ' οἷον δήποτε τρόπον. ἔχει δὲ καὶ ἄλλα δύο[4]) κεφάλαια.

δ'. περὶ παραστασίμων καὶ τὰ ἑξῆς. |[5])

ε'. περὶ[6]) μαρτύρων.

ϛ'.

Περὶ ἐνεχυριασμοῦ καὶ παραγγελείας (v. παραγγελίας) καί, ὥστε τὰ λείψανα τῶν τελευτώντων μὴ ἐνυβρίζεσθαι.

α'. ἡ διάταξις[7]) δύο ἔχει κεφάλαια, τὸ α'. περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι ἐνεχυριασμοὺς ὑπὲρ ἑτέρων προσώπων κ. τ. ἑ.

β'. περὶ τοῦ[8]) τοὺς τελευτῶντας ἤγουν τὰ λείψανα αὐτῶν μὴ ὑβρίζεσθαι[9]) ὑπὸ τῶν δανειστῶν κ. τ. ἑ.[10])

γ'. περὶ παραθήκης καὶ διαμαρτυρίας ἐνοίκων καὶ ἀναρτίσεως (v. ἀναρτήσεως) πολιτικῶν ἄρτων.

Ζ'.

Περὶ ἐκκλήτων.

α'. νόμος περὶ τῶν ὑπηρετουμένων ὀφφικίων ταῖς ἄκραις[11]) τῶν ἐκκλήτων.

β'. περὶ ἐκκλήτων.

γ'. περὶ τῶν εἰσιόντων τῇ ἐκκλήτῳ[12]) κ. τ. ἑ.

δ'. περὶ τῶν ἐκκλήτων τῶν[13]) ὑποτεταγμένων[14]) ἐπαρχιῶν τῷ ἐπάρχῳ[15]) τῶν νήσων.

ε'.[16]) περὶ τῶν ἐκκλήτων Σικελίας.

ϛ'. περὶ ἐφέσεων.|[17])

ζ'. περὶ ἐκκλήτων.

η'. ἡ διάταξις ἔχει κεφάλαια ϛ'., τὸ[18]) α'. ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν ἐκκλήτων καὶ τῶν[19]) ἀναψηλαφήσεων καὶ τῶν ἐκ τῶν δικαστηρίων[20]) ἀναφορῶν[21]) ὥστε κατ' ἐκείνους τοὺς νόμους τέμνεσθαι τὰς ὑποθέσεις κατὰ[22]) τοὺς κρατοῦντας ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψήφου τῆς μηνύσεως, οὐ μὴν τοὺς ὕστερον τεθέντας κ. τ. ἑ.

Const. 3. Ut litigatores iurent, se nihil quicquam dare ullo modo praeter ea, quae constitutione definita sunt. Habet autem etiam alia duo capita.

Const. 4. De iis, qui exhibentur, et quae deinceps.

Const. 5. De testibus.

TITULUS VI.

De pignoratione et denuntiatione et, ne defunctorum reliquiae iniuria afficiantur.

Const. 1. (Haec) constitutio habet duo capita, primum, ut ne fiant pignorationes pro aliis personis, et quae deinceps.

Const. 2. Ut ne defuncti aut cadavera eorum iniuria afficiantur a creditoribus, et quae deinceps.

Const. 3. De deposito et denuntiatione inquilinorum et suspendenda panium civilium (erogatione).

TITULUS VII.

De appellationibus.

Const. 1. Lex de officiis, quae ministrant in summis appellationibus.

Const. 2. De appellationibus.

Const. 3. De his, qui appellationem interponunt, et quae deinceps.

Const. 4. De appellationibus provinciarum praefecto insularum subiectarum.

Const. 5. De appellationibus Siciliae.

Const. 6. De appellationibus.

Const. 7. De appellationibus.

Const. 8. (Haec) constitutio habet capita sex, primum, ut in examinatione appellationum et retractationum et relationum, quae ex iudiciis fiunt, caussae secundum illas leges decidantur, quae tempore sententiae (latae) suggestionis(que) valent, non autem secundum eas, quae postea promulgatae sunt, et quae deinceps.

---

1) Codex ἔξω. 2) Codex ὁρισθέντων. 3) Codex διδώασι. Tit. 5. const. 3. δίδωσιν. 4) Codex δυο. 5) Incipit fol. 4. A. 6) Tit. 5. const. 5. τῶν interponit. 7) Codex διαταξ. 8) Vocem τοῦ Codex omittit. 9) Tit. 6. const. 2. ἐνυβρίζεσθαι. 10) Voces κ. τ. ἑ. desunt tit. 6. const. 2. 11) Pro ταῖς ἄκραις Codex habet ταῖςαςρες. 12) Pro τῶν εἰσιόντων τῇ ἐκκλήτῳ Codex habet τῶν νεακίων τῶν τῇ ἐκκλησίᾳ, tit. 7. const. 3. τῶν εἰσιόντων τὴν ἔκκλητον. 13) Vox τῶν deest in Codice. 14) Codex ὑπὸ τεαγμένων. 15) Codex ἐπάρχων. 16) Pro ε'. Codex habet ι'. Haec Novella (75.) in ipso opere desideratur. Numeri sequentium constitutionum in nostro indice aliquid differunt a numeris ipsius operis. Sed tamen tit. 6. parat. §. 3. agnoscunt verum constitutionum numerum. 17) Codex ἐφέσων. Incipit fol. 4. B. 18) Voces ϛ'. τὸ exciderunt tit. 7. const. 7. 19) Vox τῶν deest tit. 7. const. 7. 20) Pro δικαστηρίων tit. 7. const. 7. habet δικαστῶν. 21) Tit. 7. const. 7. sic habet. H. l. Codex ἀναφορ͂. 22) Pro κατὰCodex habet tit. 7. const. 7. καί.

Η'.
περὶ βουλευτῶν[1]).

α'. ὥστε τοὺς βουλευτὰς ἐνναούγκιον[2]) ἔχειν καὶ τὰ ἑξῆς.

β'. περὶ τοῦ μὴ ἐλευθερωθῆναι βουλευτικῆς τύχης Ἰουδαίους καὶ Σαμαρίτους (v. Σαμαρείτας)[3]) κ. τ. ἑ.

γ'. ὥστε τὴν ἔμπρακτον ἐπαρχότητα, οὐ μὴν τὴν[4]) ὀνοραρίαν[5]) ἀπαλλάττειν[6]) βουλευτικῆς τύχης κ. τ. ἑ.

δ'. περὶ μόρτις καῦσσα[7]) δωρεᾶς ἐς (v. εἰς) βουλευτὰς γενομένης[8]).

ε'. περὶ βουλευτῶν.|[9])

TITULUS VIII
De curialibus.

Const. 1. Ut curiales habeant dodrantem, et quae deinceps.

Const. 2. De hoc, ut non sint liberati a curiali fortuna Iudaei et Samaritae, et quae deinceps.

Const. 3. Ut ordinaria praefectura, non autem honoraria a curiali fortuna liberet, et quae deinceps.

Const. 4. De mortis caussa donatione in curiales facta.

Const. 5. De curialibus.

Θ'.
Περὶ τῶν ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομιῶν[10]) καὶ ὑποκαταστάσεων[11]) καὶ τοῦ φαλκιδίου.

α'. περὶ τῶν κληρονόμων καὶ τοῦ φαλκιδίου.[12])

β'. περὶ τοῦ τετραουγκίου καὶ ἑξαουγκίου[13]). ἔχει δὲ καὶ ἄλλα κεφάλαια.

γ'. περὶ ἀποκαταστάσεως[14]) καὶ περὶ τῆς τεκούσης τῷ ια'. μηνὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τελευτήν.

δ'. περὶ τοῦ ὅρκου τοῦ δοθέντος παρὰ τοῦ τελευτῶντος ἕνεκεν τῆς τοῦ μέτρου αὐτοῦ περιουσίας.[15])

ε'. ὥστε τὰς γινομένας νέας[16]) διατάξεις περὶ διαθήκης δύο[17]) ἡμέρας[18]) κρατεῖν τῆς αὐτῶν ἐμφανείας κ. τ. ἑ.

ϛ'. περὶ ὁμοπατρίων καὶ ὁμομητρίων[19]) ἀδελφῶν.

ζ'. περὶ ἀμέτρων δωρεῶν εἰς παῖδας γενομένων.

η'. περὶ βουλήσεως[20]).

θ'. περὶ τῶν ἀποκαταστάσεων.

TITULUS IX.
De haereditatibus ex testamento et ab intestato et substitutionibus et Falcidia.

Const. 1. De haeredibus et Falcidia.

Const. 2. De triente et semisse. Habet autem etiam alia capitula.

Const. 3. De restitutione et de ea, quae peperit undecimo mense post viri obitum.

Const. 4. De iureiurando, quod datum est a moriente de suae substantiae quantitate.

Const. 5. Ut, quae fiunt novae constitutiones de testamento, (post) duo menses ex insinuatione ipsarum valeant, et quae deinceps.

Const. 6. De fratribus consanguineis et uterinis.

Const. 7. De immodicis donationibus in liberos factis.

Const. 8. De (ultima) voluntate.

Const. 9. De restitutionibus.

---

1) Tit. 8. adiectum est καὶ ταξεωτικῶν. 2) Pro ἐνναούγκιον Codex habet θ γο. Tit. 8. const. 1. habet τὸ ἐναούγκιον. 3) Codex sic habet. Tit. 8. const. 2. Σαμαρίτας. 4) Vox τὴν deest tit. 8. const. 3. 5) Codex ὀνοραρίαν. 6) Codex ἀπαλλαττην. 7) Tit. 8. const. 4. καῦσα. 8) Codex γενομένους. 9) Incipit fol. 5. A. 10) Tit. 9. est κληρονόμων. 11) Tit. 9. adiectum est καὶ ἀποκαταστάσεων post vocem ὑποκαταστάσεων. 12) Haec inscriptio deest tit. 9. const. 1. 13) Codex τέτρα $\overline{γο}$ καὶ ἕξαγο. Tit. 9. const. 2. habet περὶ τοῦ τριουγκίου. 14) Codex ἀπὸ καταστάσεως. 15) Tit. 9. const. 4. melius haec habet: ἕνεκεν τοῦ μέτρου τῆς τούτου περιουσίας. 16) Pro νέας tit. 9. const. 5. habet θείας. 17) Ante δύο tit. 9. const. 5. interponit μετά. 18) Tit. 9. const. 5. haec habet: μετὰ δύο μῆνας pro verbis δύο ἡμέρας. Quae corrupta esse demonstrat tit. 9. const. 5. μετὰ β'. μῆνας τῆς ἐμφανείας κρατείτω. Legendum ergo h. l. δύο μῆνας. 19) Codex ὁμομητριῶν. 20) Tit. 9. const. 8. περὶ τῶν βουλευτῶν.

ι'. διάταξις[1]) ἀναιροῦσα τὰ ἀγνατικὰ[2]) δίκαια καὶ τυποῦσα τὰς ἐξ ἀδιαθέτου κλήσεις.

ια'. περὶ ὑποκαταστάσεως καὶ τῶν κεκωλυμένων[3]) ὑπὸ τοῦ πατρὸς[4]) ἐκποιήσεων. |[5])

ιβ'. ὥστε τοὺς παῖδας τοῦ προτελευτήσαντος ἀδελφοῦ κληρονομεῖν μετὰ τῶν ἀδελφῶν, καὶ ἀνιόντων ὑπόντων, καὶ περὶ ἕδνων[6]).

ιγ'. πότε[7]) ὁ μὴ ἀδιτεύσας κληρονόμος[8]) τὸ δίκαιον τῆς ἀδιτίονος[9]) δύναται τοῖς ἰδίοις παραπέμπειν διαδόχοις.

Const. 10. Constitutio, quae agnationis iura tollit, et ad intestati haereditatem vocationes ordinat.

Const. 11. De substitutione et alienationibus a patre prohibitis.

Const. 12. Ut liberi praedefuncti fratris haeredes sint una cum fratribus, et si adscendentes adsint, et de ante nuptias donationibus.

Const. 13. Quando haeres, qui non adiit, ius aditionis possit ad suos successores transmittere.

Ι'.

Περὶ γάμων καὶ ῥεπουδίων[10]) καὶ προικόων (v. προικῴων) καὶ προγαμιαίων δωραιῶν (v. δωρεῶν) καὶ γαμικῶν κερδῶν[11]).

α'. περὶ τοῦ μὴ[12]) ἐπιλέγεσθαι τὰς δευτερογαμούσας καὶ περὶ ἄλλων κεφαλαίων.

β'. περὶ[13]) δευτερογαμούντων.

γ'. περὶ τοῦ ἀκίνητα[14]) πρὸ γάμου δωρεᾶς μὴ ὑποτίθεσθαι[15]), μηδὲ ἄλλως[16]) ἐκποιεῖσθαι παρὰ τοῦ ἀνδρὸς κ. τ. ἑ.

δ'. ὥστε τὴν διάταξιν[17]) τοῦ εὐσεβεστάτου[18]) βασιλέως Ἰουστινιανοῦ τὴν ἐπὶ ταῖς διαδοχαῖς τῶν παίδων τὰ ἐξ ἀπαιδίας εἰσάγουσαν κρατεῖν ἐν τοῖς μετὰ τὴν διάταξιν[19]) συμβαίνουσι[20]) φάκτοις, ἐπὶ[21]) δὲ τοῖς πρὸ αὐτῆς τὴν Λέοντος[22]) διάταξιν χώραν ἔχειν. |[23])

ε'. ὥστε ἀπαιτήσεως[24]) οὔσης προικὸς πρώτης καὶ δευτέρας δευτερογαμήσαντος[25]) τοῦ ἀνδρὸς κ. τ. ἑ.

ς'. περὶ εἰσότητος (v. ἰσότητος) προικὸς καὶ τῆς διὰ τὸν γάμον[26]) δωρεᾶς καὶ ἑτέρων κεφαλαίων.

ζ'. ὥστε μήτε τὸν ἄνδρα τὸ ἐκ τῆς προικὸς μήτε τὴν γυναῖκα τὸ ἐκ τῆς πρὸ γάμου[27]) δωρεᾶς[28]) κέρδος οἰκειοῦσθαι κ. τ. ἑ.

TITULUS X.

De nuptiis et repudiis et instrumentis dolalibus et ante nuptias donationibus et lucris nuptialibus.

Const. 1. De hoc, ut (mulieres), quae secundas nuptias ineunt, non habeant electionem, et de aliis capitulis.

Const. 2. De iis, qui secundas nuptias ineunt.

Const. 3. De hoc, ut res immobiles, quae sunt in ante nuptias donatione, ne supponantur, neu alio modo a viro alienentur, et quae deinceps.

Const. 4. Ut constitutio piissimi imperatoris Iustiniani, quae in successionibus liberorum ea, quae ex casu non existentium liberorum veniunt, lucra inducit, valeat in iis factis, quae post (eam) constitutionem accidunt, in iis autem, quae ante ipsam, Leonis constitutio locum habeat.

Const. 5. Ut, si sit exactio dotis primae et secundae, cum ad secundas nuptias vir transierit, et quae deinceps.

Const. 6. De aequalitate dotis et propter nuptias donationis et aliis capitulis.

Const. 7. Ut ne vir lucrum ex dote, nec mulier ex ante nuptias donatione in dominium suum redigat, et quae deinceps.

---

1) Tit. 9. const. 10. ἡ διάταξις. 2) Codex ἀδνατικὰ habet tit. 9. const. 10. 3) Tit. 9. const. 11. κωλυομένων. 4) Pro πατρὸς tit. 9. const. 11. habet τεστάτορος. 5) Incipit fol. 5. B. 6) Codex ἐδνῶν. 7) Codex ποτέ. 8) Pro κληρονόμος tit. 9. const. 13. habet κληρονομίαν. 9) Codex ἀδιτιονος. 10) Codex ῥεπούδιων. 11) Codex κέρδων. 12) Codex μηκέτι habet tit. 10. const. 1. 13) Post περὶ tit. 10. const. 2. addit τῶν. 14) Tit. 10. const. 3. τὰ ἀκίνητα. 15) Codex ὑπὸ τίθεσθαι. 16) Pro ἄλλως Codex habet ὅλως. 17) Codex habet διατ. 18) Codex εὐσεβεστατου. 19) Codex διατάξει habet pro διάταξιν. 20) Codex συμβαίνουσιν tit. 10. const. 4. 21) Codex ἐπεί. 22) Pro Λέοντος Codex habet μένοντος. 23) Incipit fol. 6. A. 24) Codex ἀπαιτησεως. 25) Codex sic habet. Tit. 10. const. 5. δευτερογαμοῦντος. 26) Tit. 10. const. 6. διὰ τῶν γάμων. 27) Codex προγάμου. 28) Codex δωρεάς.

η'. περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐπὶ τῇ προικὶ[1]) ἀναργυρίας[2]).

θ'. περὶ γάμων καὶ ῥεπουδίων[3]) καὶ γνησίων παίδων καὶ διαφόρων κεφαλαίων.

ι'. περὶ τοῦ, τὰς διὰ τῶν γάμων[4]) δωρεὰς μὴ χρῄζειν ὑπομνημάτων[5]) καὶ περὶ ἄλλων κεφαλαίων.

ια'. ὥστε δύνασθαι κατὰ συναίνεσιν λύειν τὸν γάμον.

Const. 8. De tempore non solutae pecuniae, (quae) in dotem (constituta est).

Const. 9. De nuptiis et repudiis et iustis liberis et diversis capitulis.

Const. 10. De hoc, ut propter nuptias donationes non egeant gestorum (confectione), et de aliis capitulis.

Const. 11. Ut nuptiae possint dissensu dissolvi.

ΙΑ'.

Περὶ ἀθεμιτογαμίας καὶ νόθων παίδων, καὶ τίνες τρόποι προάγουσιν εἰς γνησιότητα, καὶ περὶ ἁρπαγῆς[6]) γυναικός[7]).

α'. περὶ ἀθεμίτων[8]) γάμων.

β'. περὶ τῶν πρὸ τῶν[9]) προικῴων συμβολαίων[10]) τικτομένων παίδων.|[11])

γ'. ταῖς πρότερον γενομέναις[12]) διατάξεσιν[13]) ταῖς βουλομέναις τοὺς νόθους παῖδας[14]) τῇ ποιήσει τῶν προικῴων γίνεσθαι γνησίους προστίθησιν[15]) ἡ παροῦσα διάταξις θέματά τινα[16]) καὶ τ. ἑ.

δ'. περὶ τῶν νόθων.

ε'. περὶ ἁρπαγίσης (v. *ἁρπαγείσης*) *γυναικὸς καὶ γαμουμένης τῷ ἁρπάσαντι αὐτήν.*

ϛ'. θεῖος πραγματικὸς τύπος περὶ τῶν ἐν Ὀσροηνῇ[17]) καὶ Μεσοποταμίᾳ ἀθέμιτον[18]) συναλλαξάντων[19]) γάμον[20]).

TITULUS XI.

De incestis nuptiis et liberis naturalibus, et qui modi ad iustorum liberorum iura perducant, et de raptu mulieris.

Const. 1. De incestis nuptiis.

Const. 2. De liberis, qui ante instrumenta dotalia nascuntur.

Const. 3. Constitutionibus prius factis, quae volunt naturales liberos per confectionem instrumentorum dotalium fieri iustos, praesens constitutio aliqua capita addit, et quae deinceps.

Const. 4. De liberis naturalibus.

Const. 5. De rapta muliere et ea, quae nubit raptori suo.

Const. 6. Sacra pragmatica forma de his, qui in Osroena et Mesopotamia nefarias nuptias contraxerunt.

ΙΒ'.

Περὶ πορνοβοσκῶν καὶ σκηνικῶν καὶ ἀσελγενόντων (v. *ἀσελγαινόντων*).

α'. περὶ πορνοβοσκῶν.

β'. ἡ διάταξις βούλεται τὰς ἐπὶ σκηνικοῦ[21]) μόνον[22]) ἐγγυητὰς παρέχειν[23]) κ. τ. ἑ.

TITULUS XII.

De lennoibus et scenicis et luxuriantibus.

Const. 1. De lenonibus.

Const. 2. (Haec) constitutio vult, mulieres scenicas non dare iusiurandum aut fideiussores (?), et quae deinceps

---

1) Codex *προική*. 2) Codex *ἀναργυρία*. 3) Codex *ρεπουδίων*. 4) Tit. 10. const. 10. *διὰ τοὺς γάμους*. 5) Codex *ὑπομνήματα*. 6) Codex *ἁρπαγεῖς*. 7) Codex *γυναιξ*. 8) Codex *ἀθεμήτων*. Haec inscriptio deest tit. 11. const. 1. 9) Pro *πρὸ τῶν* Codex habet *πρώτων*. 10) Tit. 11. const. 2. inverso ordine *συμβολαίων προικῴων*. 11) Incipit fol. 6. B. 12) Codex *γενομεναις*. Tit. 11. const. 3. *γινομέναις*. 13) Codex *διατ*. 14) Codex *παίδας*. 15) Codex *προστήθησιν*. 16) Tit. 11. const. 3. *θέματα τινά*. 17) Codex *ἐνοιροηνη*. 18) Codex *ἀθεμήτων*. 19) Codex *συναλλαξαντων*. 20) Codex *γάμων*. 21) Pro *σκηνικοῦ* tit. 12. const. 2. habet *σκηνῆς*. 22) Haec corrupta sunt. Pro *μόνον* legendum videtur *μη ὅρκον ἢ ἐγγυητάς*. Diversa est inscriptio tit. 12. const. 2. 23) Codex *παρενθείν* habet pro *παρέχειν*.

γ'. περὶ τῶν ἀσελγαινόντων ἢ ὀμνυόντων (v. ὀμνυόντων) κατὰ θεοῦ κεφαλῆς ἢ [1]) τριχὸς ἢ τῶν τοιούτων.

Const. 3. De his, qui luxuriantur aut iurant per dei caput aut capillum aut (res) similes.

ΙΓ'.
Περὶ ἐπιτρόπων.

α'. ὥστε τοὺς ὑπευθυνα ἔχοντας [2]) τὰ πράγματα τῶν νέων κ. τ. ἑ.

β'. περὶ τοῦ ἀκωλύτως ἔχειν [3]) τὰς μητέρας [4]) ἐπι |[5]) τροπεύειν τῶν παίδων [6]) κ. τ. ἑ.

γ'. περὶ τοῦ δύνασθαι τοὺς παῖδας [7]) κατὰ τῶν ἐπιτρόπων αὐτῶν [8]) ἀποκαθίστασθαι.

TITULUS XIII.
De tutoribus et curatoribus.

Const. 1. Ut ii, qui habent obligatas res minorum, et quae deinceps.

Const. 2. De hoc, ut absque prohibitione matres habeant (licentiam) tutelam liberorum gerendi, et quae deinceps.

Const. 3. De hoc, ut liberi contra tutores ipsorum in integrum restitui possint.

ΙΔ'.
Περὶ συμβολαίων καὶ συμβολαιωγράφων (v. συμβολαιογράφων). [9])

α'. περὶ τῶν συμβολαιωγράφων (v. συμβολαιογράφων) καὶ περὶ τοῦ τὰ πρωτόκολα (v. πρωτόκολλα) ἔχειν αὐτοὺς ἐν τοῖς [10]) χάρταις.

β'. περὶ τοῦ προτάτεσθαι (v. προτάττεσθαι) τὸ τοῦ βασιλέως ὄνομα ἐν τοῖς συμβολαίοις κ. τ. ἑ.

γ'. ἡ διάταξις περὶ τῆς τῶν συμβολαίων ἀσφαλείας τὲ καὶ πίστεως καὶ περὶ παραθήκης κ. τ. ἑ.

TITULUS XIV.
De instrumentis et tabellionibus.

Const. 1. De tabellionibus, et, ut ipsi protocolla habeant in chartis.

Const. 2. Ut in instrumentis nomen imperatoris praeponatur, et quae deinceps.

Const. 3. Constitutio, (quae tractat) de instrumentorum cautelaque et fide et de deposito, et quae deinceps.

ΙΕ'.
Περὶ ἐγγυητῶν καὶ μανδατόρων καὶ ἀντιφωνητῶν [11]) καὶ ἀλληλεγγύων καὶ ἀργυροπρατικῶν συναλαγμάτων (v. συναλλαγμάτων).

α'. περὶ ἐγγυητῶν καὶ μανδατόρων καὶ τ. ἑ. [12])

β'. περὶ ἀλιλεγγύων (v. ἀλληλεγγύων) [13]).

γ'. περὶ τῶν συναλατόντων (v. συναλλαττόντων) τοῖς ἀργυροπράταις.

TITULUS XV.
De fideiussoribus et mandatoribus et iis, qui constituunt et duobus reis promittendi et contractibus argentariorum.

Const. 1. De fideiussoribus et mandatoribus, et quae deinceps.

Const. 2. De duobus reis promittendi.

Const. 3. De his, qui cum argentariis contrahunt.

---

1) Vox ἢ deest in Codice. 2) Pro ἔχοντας tit. 13. const. 1. habet λέγοντας ἔχειν. 3) Verbum ἔχειν deest tit. 13. const. 2. 4) Codex μητερας. 5) Incipit fol. 7. A. 6) Hoc loco aliquid excidit ex tituli 13. const. 2. inscriptione. 7) Codex παίδας. 8) Pro ἐπιτρόπων αὐτῶν tit. 13. const. 3. habet ἐπιτροπευόντων αὐτῶν γονέων. Recte. 9) Haec inscriptio excidit tit. 14. 10) Codex τοῖς, sed tit. 14. const. 1. ταῖς. 11) Voces καὶ ἀντιφωνητῶν desunt initio tit. 15. 12) Haec inscriptio excidit initio tit. 15. 13) Codex ἀλιλεγγυῶν. Tit. 15. const. 2. addit τῶν ante vocem ἀλληλεγγύων.

Ις'.

Περὶ δανίων (v. *δανείων*) *γεωργικῶν καὶ τοῦ*[1] *μηδένα*[2] *ἀναγκάζεσθαι ἐκστάσει*[3] *κεχρῆσθαι*[4]).

α'. περὶ τοῦ μηδένα δανίζοντα (v. *δανείζοντα*) *γεωργῷ κρατεῖν τὴν ἐκείνου|*[5]) *γῆν*[6]), *καὶ πόσον ὀφείλουσι*[7]) *λαμβάνειν τόκον;*

β'. ἡ διάταξις ὁμοία[8]) *τῇ προλαβούσῃ.*

γ'. ὥστε καὶ ἐπὶ στρατιωτῶν[9]) *δανειζόντων καὶ ἐπὶ παντὼς* (v. *παντὸς*) *ἐζωσμένου*[10]) *προσώπου χώραν ἔχειν τὰς εἰρημένας*[11]) *δύο διατάξεις.*

δ'. περὶ τοῦ μὴ ἀναγκάζεσθαι τινὰ ἐκστάσει[12]) *χρήσασθαι*[13]) *κ. τ. ἑ.*

TITULUS XVI.

De pecuniis, quae rusticis mutuae dantur, ac de hoc, ne quisquam cogatur bonorum cessione uti.

Const. 1. De hoc, ut nemo, qui rustico credit, illius terram detineat, et quantas usuras debeant accipere.

Const. 2. (Haec) constitutio superiori similis (est).

Const. 3. Ut et in militibus, qui pecuniam creditam dant, et in omni persona, quae cingulo munita est, locum habeant (supra) dictae duae constitutiones.

Const. 4. De hoc, ut ne quisquam cogatur uti bonorum cessione, et quae deinceps.

ΙΖ'.

Περὶ τόκων.

α'. περὶ τόκων ναυτικῶν.

β'. περὶ τόκων.

γ'. ἀντιγραφὴ ἑρμηνεύουσα τὴν ἑρπὴν[14]) *τῶν τόκων.*

TITULUS XVII.

De usuris.

Const. 1. De usuris nauticis.

Const. 2. De usuris.

Const. 3. Rescriptum, quod interpretatur cursum (?) usurarum.

ΙΗ'.

Περὶ ἐλευθερίας ὑπεξουσίων[15]) *καὶ δούλων καὶ γεωργῶν καὶ γάμων αὐτῶν καὶ ἐπιμερισμοῦ γονῆς*[16]) *καὶ χαμευρετῶν*[17]) *βρεφῶν καὶ τῶν εὐνουχιζομένων*[18]).

α'. ὥστε τὴν διάταξιν[19]) *τὴν βουλομένην τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου καὶ τοὺς*[20]) *ἐξ ἐλευθέρας*[21]) *τεχθέντας ἐλευθέρους εἶναι κ. τ. ἑ.*

β'. ὥστε τοὺς ἀπελευθέρους τοῦ λοιποῦ|[22]) *χρυσοῦ δακτυλίου *** γενεσίας*[23]) *μὴ δεῖσθαι κ. τ. ἑ.*

TITULUS XVIII.

De libertate (filiorum,) qui in potestate (parentum) sunt, et servorum et colonorum et nuptiis ipsorum et distributione prolis et infantibus, qui expositi sunt, et his, qui castrant.

Const. 1. Ut ea constitutio, quae vult liberos ex adscripticio (?) et libera natos esse liberos, et quae deinceps.

Const. 2. Ut liberti de reliquo aureo annulo et natalium restitutione ne indigeant, et quae deinceps.

---

1) Pro *τοῦ* Codex habet *περὶ τοῦ* tit. 16. 2) Pro *μηδένα* tit. 16. habet *μηδένα τὸ λοιπόν.* 3) Codex *ἐκστάσῃ.* 4) Codex *κεχρησθαι*, tit. 16. *χρήσασθαι.* 5) Incipit fol. 7. B. 6) Codex *γήν.* 7) Codex *ὀφειλουσι.* 8) Codex *ὁμοια.* 9) Codex *στρατιωτων.* 10) Codex *ἐξωσμένου.* 11) Tit. 16. const. 3. *προειρημένας.* 12) Pro *ἐκστάσει* Codex habet *ἐξετασει.* 13) Pro *χρήσασθαι* tit. 16. const. 4. habet *κεχρῆσθαι.* 14) Pro *ἑρπὴν* Codex habet *ερ..πην.* 15) Codex *ὑπεξουσιῶν.* 16) Codex *ἐπιμερισμȢ γονης.* 17) Ante *χαμευρετῶν* addit tit. 18. *περί.* 18) Pro *τῶν εὐνουχιζομένων* tit. 18. habet *εὐνουχιζόντων.* 19) Codex *διατ.* 20) Dele vocem *τούς.* 21) Tit. 18. const. 1. sic recte exhibet: *τὴν βουλομένην τοὺς ἐξ ἐναπογράφου καὶ ἐλευθέρας τεχθέντας ἐλευθέρους εἶναι καὶ τὰ ἑξῆς.* Unde noster locus corrigi potest. 22) Incipit fol. 8. A. 23) Haec lacuna in Codice notata non est. Supple ex tit. 18. const. 2. *καὶ παλιγγενεσίας.*

γ'. ἡ διάταξις[1]) ἡ δια τῶν ἀξιωμάτων καὶ ἐπισκοπῆς ἐλευθεροῦσα[2]) ὑπεξουσιώτητος (v. ὑπεξουσιότητος.)

δ'. θεῖος πραγματικὸς τύπος καταπεμφθεὶς Δομνίκῳ[3]) ἐπάρχῳ τοῦ Ἰλλυρικοῦ[4]) χάριν τῶν ἐξ ἐναπογράφου καὶ ἐλευθέρας τικτομένων καὶ περὶ γονῆς τῶν ἐναπογράφων καὶ ἑτέρων κεφαλαίων.

ε'. περὶ τοῦ ἐπιμερίζεσθαι[5]) τὴν γονὴν τῶν γεωργῶν.

ϛ'. περὶ τῶν πρὸ τῆς διατάξεως γενομένων γεωργικῶν γάμων.

ζ'. περὶ τῶν χαμευρετῶν βρεφῶν.

η'. περὶ τῶν εὐνουχιζόντων.

ΙΘ'.
Περὶ Ἀρμενίων καὶ Ἀφρικῆς[6]).

α'. περὶ τοῦ, τοὺς Ἀρμενίους κατὰ[7]) τοὺς Ῥωμαίων πολιτεύεσθαι νόμους.

β'. περὶ τοῦ, τοὺς ἐν Ἀφρικῇ μέχρι πενταετίας[8]) τὰ ἀφαιρεθέντα ὑπὸ τῶν Βανδίλων[9]) πράγματα[10]) αὐτῶν εἴσω ῥητῶν[11]) βαθμῶν ἐκδικεῖν[12]).

Κ'[13]).
Περὶ συντελεστῶν καὶ στρατιωτῶν[14]) παρόδου καὶ παραμονῆς[15]), μητάτων[16]) καὶ σκευῆς[17]) ὅπλων.

α'. περὶ συντελεστῶν καὶ ἄλλων κεφαλαίων.

β'. πῶς δεῖ[18]) τοὺς στρατιώτας τὴν πάροδον ποιεῖσθαι ἐν ταῖς πόλεσιν καὶ περὶ ἰντροίτου[19]).

γ'. περὶ τοῦ μὴ παραμένειν τισὶν[20]) στρατιώτας ἢ φοιδεράτους[21]).

δ'. περὶ τῶν ὅπλων.

ε'. περὶ τοῦ, μηδένα μητεύεσθαι[22]) ἐπὶ ἰδιωτικαῖς ἢ δημοσίαις προφάσεσι[23]).

ϛ'. περὶ συγχωρήσεως δημοσίων.

ΚΑ'.
Περὶ κιπουρῶν (v. κηπουρῶν)[24]) καὶ γεηπόνων[25]) καὶ τεχνιτῶν[26]) καὶ τῆς ἐπὶ θάλασσαν[27]) ἀπόψεως[28]).

α'. περὶ κηπουρῶν.

Const. 3. Constitutio, quae per dignitates et episcopatum liberat (filium) a patria potestate.

Const. 4. Sacra pragmatica forma missa Domnico praefecto Illyrici eorum caussa, qui ex adscripticio et libera nascuntur, et de prole adscripticiorum et aliis capitulis.

Const. 5. De distribuenda prole rusticorum.

Const. 6. De nuptiis ante hanc constitutionem inter rusticos contractis.

Const. 7. De infantibus expositis.

Const. 8. De his, qui castrant.

TITULUS XIX.
De Armeniis et Africa.

Const. 1. De hoc, ut Armenii secundum Romanorum leges vivant.

Const. 2. De hoc, ut ii, qui in Africa sunt, usque ad quinquennium res suas ab Vandalis abreptas usque ad certos gradus vindicare possint.

TITULUS XX.
De collatoribus et militum transitu et remansione, metatis et armorum fabricatione.

Const. 1. De collatoribus et aliis capitulis.

Const. 2. Quomodo milites oporteat transitum facere in civitatibus ac de introitu.

Const. 3. De hoc, ut ne milites aut foederati apud quosquam remaneant.

Const. 4. De armis.

Const. 5. De hoc, ut nemini privatarum aut publicarum caussarum praetextu metatorum onus iniungatur.

Const. 6. De indulgentia publicorum tributorum.

TITULUS XXI.
De hortulanis et agricolis et negotiatoribus et maris adspectu.

Const. 1. De hortulanis.

---

1) Codex habet διαγ. 2) Tit. 18. const. 3. addit τῆς post ἐλευθεροῦσα. 3) Tit. 18. const. 4. Δομνίκῳ. 4) Codex ἰλλυρίκου. 5) Codex ἐπιμερίζεσθαι. 6) Pro Ἀφρικῆς Codex habet Ἀφρς. 7) Pro κατὰ Codex habet καί. 8) Pro πενταετίας Codex habet ε ετίας. 9) Tit. 19. const. 2. Βανδήλων. 10) Tit. 19. const. 2. τὰ πράγματα, index πραγμάτων h. l. habet. 11) Pro εἴσω ῥητῶν Codex habet εἰς ὤρη τῶν. 12) Incipit fol. 8. B. 13) Numerus κ'. deest in Codice. 14) Tit. 20. ante παρόδου addit καί. 15) Pro παραμονῆς Codex habet παρὰ μόνης. 16) Tit. 20. καὶ μητάτων habet, Codex h. l. μὴ τάτ/. 17) Pro σκευῆς tit. 20. habet κατασκευῆς. 18) Pro πῶς δεῖ tit. 20. const. 2. exhibet περὶ τοῦ πῶς δεῖ. 19) Codex ἰντροῖτον. 20) Tit. 20. const. 3. τισὶν. 21) Codex Φοιδεράτους. 22) Pro μηδένα μητεύεσθαι Codex habet μηδὲν παριτεύεσθαι. 23) Codex habet προφάσεσιν tit. 20. const. 5. 24) Codex κιπούρων. 25) Codex γεηπόνων. 26) Pro τεχνιτῶν Codex habet πραγματευτῶν tit. 21. 27) Codex θαλάσσαν. 28) Codex habet tit. 21. ὄψεως.

β'. περὶ κενοτομιῶν (v. καινοτομιῶν) τῆς περὶ[1]) θάλασσαν ἀπόψεως[2]).

γ'. ὥστε τοὺς πραγματευτὰς καὶ τεχνίτας καὶ γεηπόνους καὶ ναύτας καὶ πάντα τὰ ἐπιτηδεύματα κατὰ τὴν ἀρχαίαν|[3]) συνήθειαν[4]) λαμβάνειν καὶ διδόναι[5]), ὅσην[6]) πρὸ τοῦ θανατικοῦ, καὶ μηδὲν πλέον.

Const. 2. De operis novi nunciationibus propter aspectum maris.

Const. 3. Ut negotiatores et artifices et agricolae et nautae et omnes professiones secundum antiquam consuetudinem accipiant et dent, quae fuit ante pestem ac nihil amplius.

ΚΒ'.

Περὶ ὑπάτων καὶ ἀξιωμάτων[7]) καὶ ῥεφερενδαρίων καὶ βοηθῶν ἤτοι μεμοραλίων, καὶ ὥστε τὰς θείας κελεύσεις ὑπογραφὴν ἔχειν τοῦ κουαέστορος.

α'. περὶ ὑπάτων.

β'. περὶ τῶν ῥεφερενδαρίων, ὥστε ὀκτὼ[8]) αὐτοὺς εἶναι.

γ'. περὶ συγκλητικῶν[9]).

δ'. περὶ τῶν βοηθῶν τοῦ κουαίστωρος.

ε'. ὥστε ἐπὶ μὲν[10]) τῶν ἰλλουστρίων ἐν τοῖς χρηματικοῖς δι' ἐντολέως πάντως[11]) λέγεσθαι τὰς δίκας καὶ τ. ἑ.

ϛ'. περὶ τοῦ τὰς θείας κελεύσεις ὑπογραφὴν|[12]) ἔχειν τοῦ κοιαίστορος.

ζ'. περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων[13]).

Ἐπιτομὴ τῶν μετὰ τὸν κώδικα νεαρῶν διατάξεων κατὰ τίτλους συγκειμένη μετὰ καὶ τῶν ἑκάστου παρατίτλων Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμισηνοῦ κ. τ. ἑ.[14])

TITULUS XXII.

De consulibus et dignitatibus et referendariis et adiutoribus sive memorialibus, et ut sacrae iussiones habeant subscriptionem quaestoris.

Const. 1. De consulibus.

Const. 2. De referendariis ut octo ipsi numero sint.

Const. 3. De senatoribus.

Const. 4. De adiutoribus quaestoris.

Const. 5. Ut in illustribus caussarum pecuniariarum lites per procuratorem omni modo agantur, et quae deinceps.

Const. 6. De hoc, ut sacrae iussiones habeant subscriptionem quaestoris.

Const. 7. De diversis lectionibus.

Epitome post Codicem Novellarum constitutionum in titulos redacta simul cum uniuscuiusque (tituli) paratitlis Athanasii Scholastici Emiseni, et quae deinceps.

---

1) Pro περὶ tit. 21. const. 2. habet ἐπί. 2) Codex ἀπόψεως, tit. 21. const. 2. ὄψεως habet. 3) Incipit fol. 9. A. 4) Codex συνηθείαν. 5) Codex διδῶναι, tit. 21. const. 3. διαδόναι. 6) Codex ωσήν. 7) Pro ἀξιωμάτων Codex habet ἀξιωματικῶν tit. 22. inscr. 8) Pro ὀκτὼ Codex habet ὡςῶ. 9) Pro συγκλητικῶν tit. 22. const. 3. habet τῶν συγκλητικῶν. 10) Vox μὲν deest tit. 22. const. 5. 11) Codex παντῶς. 12) Pro ὑπογραφὴν Codex habet ὑπογράφειν. Tit. 22. const. 6. inverso ordine ἔχειν ὑπογραφήν. 13) Post ἀναγνωσμάτων positum est κγ'., quasi subscriptio 23. tituli esset. Mihi tamen videtur esse verisimilius, litteras κγ'. pertinere ad περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων. Hic enim libellus quasi quidam 23. titulus videtur subiungi Athanasio, etsi ab initio ad hunc librum non pertinuerit. Quae coniectura firmatur testimonio Cod. B., ubi cap. 61., quod est π. δ. ἀναγν. §. 6., laudatur his verbis: κεφ. α'. τιτλ. (Cod. τ̇) κγ'. 14) Subscriptio in Codice haec est: ἐπὶ τὸ μὴ $\overset{τ}{μ}$ τῶν νεαρῶν $\overline{\text{cod.}}$ διατ^{α}· τὰ κ^{τ} $\overset{ι}{τ}$ συγκειμ̊ $\overset{τ}{μ}$ καὶ τῶν ἑκάστου παρα (incipit fol. 9. B.) τ̈ $\overset{ι}{τ}$ Ἀθανασίου σχ̊ʔ Ἐμισηνοῦ κ. τ. ἑ. Quid in eo loco corrigendo praestiterim, paucis dicam. Solent subscriptiones ab initio duabus columnis scribi in codd. mss. Hinc transpositio vocis μετὰ declaratur. Pone enim scriptum fuisse in authentico

ἐπιτομὴ $\overset{τ}{μ}$ τ̈
τῶν $\overline{\text{cod.}}$
νεαρῶν διατάξεων.

Articulus τὸν quam facile post μετὰ exciderit, constat. Nam in codd. scribitur semper μ̈. Διατάξεων est nota contractum. Ultimae syllabae (τα) repetitio in notis pluralem numerum demonstrat. Deinde $\overset{τ}{κ}$ $\overset{ι}{τ}$ sibi velle κατὰ τίτλους, nulla est dubitatio. Ultimo loco nota παρατ̇ τ̇ pluralis numerus significatur. Quae ab initio mihi non displicebat coniectura legenti τῶν νεαρῶν μετὰ τὸν κώδικα διατάξεων, eam auctoritate viri summi, *F. A. Bieneri*, abieci. Neque enim facile Graeci loquuntur αἱ νεαραὶ μετὰ τὸν κώδικα διατάξεις, loquuntur autem αἱ μετὰ τὸν κώδικα νεαραὶ διατάξεις.

ΤΙΤΛΟΣ Α.[1])

Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν καὶ μοναστριῶν [2]) καὶ μοναχῶν.

[α΄. [3])] *νόμος περὶ τοῦ, πῶς δεῖ χειροτονεῖσθαι [4]) ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους [5]), διακόνους [6]) ἄρρενας [7]) τὲ [8]) καὶ θηλείας.*

Αὐτοκράτωρ [9]) Ἰουστινιανὸς Ἐπιφανίῳ ἐπισκόπῳ [10]) Κωνσταντινουπόλεως. [11]) Μέγιστα ἐν ἀνθρώποις ἔσται [12]) δῶρα θεοῦ. [13])

Ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπος ἐπὶ χρηστῇ μαρτυρείσθω ὑπολήψει, καὶ μὴ ἔστω βουλευτὴς ἢ ταξεώτης [14]), εἰ μὴ ἐκ νέας μονάσας ἡλικίας ἐλευθερωθῇ τῆς βουλῆς, τέταρτον μέρος τῆς ἰδίας [15]) (v. *ἰδίας*) *ὑποστάσεως τῷ βουλευτηρίῳ παρασχόμενος [16]). μὴ εὐθὺς δὲ λαικὸς ἐπισκοπὴν προσαγέσθω [17]), μηδὲ παλλακῇ [18]) συνοικείτω ἢ παῖδας ἐχέτω ἢ γαμετὴν συζῶσαν [19]). [καὶ] ἀλλ' ἢ παρθένος ἔστω ἡ γαμετή, πρώην [20]) ἐκ παρθενίας | [21]) συνζήσασα [22]). μὴ γινέσθω δὲ ἐπὶ δόσει [23]), ἵνα μὴ καὶ ὃ δέδωκεν ἀπολέσῃ, τῇ ἐκκλησίᾳ τούτου [24]) προςκυρουμένου, καὶ τῆς ἱερωσύνης ἐκπέσῃ. μὴ ἔστω ἄπειρος δογμάτων. γινέσθω δὲ ἐκ μοναχῶν ἢ ἐν κλήρῳ, οὐκ ἔλαττον μηνῶν ἓξ καταλεγείς [25]), ὁμολογῶν τοὺς ἱεροὺς φυλάττειν κανόνας. ὁ γὰρ παρὰ ταῦτα χειροτονούμενος ἢ χειροτονῶν τῆς ἱερωσύνης ἐκπίπτει. ἐὰν ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἔλαβέν τι [26]) ὑπὲρ χειροτονίας, καὶ τὰ δοθέντα τῇ ἐκκλησίᾳ ἀποκαταστήσῃ [27])* (v. *ἀποκαταστήσει*) *καὶ τῆς ἱερωσύνης ἐκβαλεῖται [28]). εἰ δὲ λαικὸς ἐστὶν [29]) ὁ λαβών, τὸ λειφθὲν [30])* (v. *ληφθὲν*) *διπλοῦν ἀποδώσει τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐξορίᾳ διηνεκεῖ ὑποβάλλεται [31]), ἐκπίπτων καὶ ἧς ἔχει τυχὸν ἀρχῆς, τοῦ δεδωκότος ἐπισκόπου μηδὲ ἣν [32]) εἶχεν [33]) πρότερον ἱερατικὴν ἀξίαν ἐκδικεῖν δυναμένου [34]). Ὁ χειροτονῶν ἐπίσκοπον [35]) εἰς ἐπή | κοον [36]) παντὼς [37])* (v. *παντὸς*)

TITULUS I.

De episcopis et clericis et monastriis et monachis.

Const. 1. Lex, quomodo sint ordinandi episcopi, presbyteri, diaconi et mares et feminae. Nov. 6.

Imperator Iustinianus Epiphanio episcopo Constantinopolitano. *Maxima inter homines erunt dona dei.* *)

Qui ordinandus est episcopus, existimationis bonae testimonium habeat, neve sit curialis aut cohortalis, nisi, ex prima aetate vita solitaria electa, a curia liberatus sit, quarta parte propriae substantiae praestita curiae. Neque vero statim laicus ad episcopatum traducitor, neu cum concubina cohabitato, liberosve habeto uxoremve (una) cum ipso degentem. Verum aut coelebs esto, aut talem coniugem habuisse debet (?), quae olim a virginitate cum eo vixerit. Neve creator per largitionem, ut neque hoc, quod dedit, amittat, quod quidem ecclesiae vindicabitur, neque sacerdotio excidat. Dogmatum imperitus ne esto. Fiat autem ex monachis aut ex clericis, si inter eos non minus sex menses relatus sit, et spondeat, sacros se canones esse servaturum. Nam, qui adversus haec ordinatur vel ordinat, sacerdotio excidit. Si quid episcopus aut clericus ordinationis caussa acceperit, et, quae (ei) data sunt, ecclesiae restituet, et sacerdotio eiicietur. Quod si laicus est is, qui accepit, id quod ita accepit, duplum ecclesiae reddet et exsilio perpetuo subiicitur; ita ut excidat et magistratu, si quem forte gerat, nec possit is episcopus, qui dederat, eam dignitatem, sacerdotalem quam antea habuit, sibi vindicare. Qui episcopum ordinat, ei, qui ordinandus est, in conspectu to-

---

1) Haec tituli designatio deest in Codice. 2) Codex *μοναστρίων*, Fabr. *καὶ μοναχῶν καὶ μοναστριῶν*. Sic et Leunclavius. Quae lectio et ex indice titulorum fol. 1. A. confirmatur. 3) Numerus *α΄.* deest in Codice. 4) Notat. p. 229. habent ex errore typographi *χειροτοεῖσθαι*. 5) Pro *πρεσβυτέρους* Codex habet *πῥῥ*. Fabrotus *καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους*. Sic et Leunclavius. 6) Codex *διακν̓*. 7) Codex *ἀρρένας*. 8) Fabr. *τε*. 9) Codex *αὐτοκρατωρ*. 10) Fabrotus *ἀρχιεπισκόπῳ*. Sic et Leuncl. 11) Codex *κωνσταντινουπόλεως*. Ad marginem *περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων*. 12) Pro *ἔσται* Fabr. habet *ἐστί*, ut et Leunclavius. Sic et Nov. 6. 13) Pro *δῶρα θεοῦ* Codex habet *δωραθ*. 14) Ad marg. Cod. *ἀναγν. τῆς ἐφεξ.* (leg. *ἐφεξῆς*) *διατ. τὸ ε΄. κεφ. εἰς εἰ* (fortasse leg. *ἐκεῖ*) *γὰρ ἐντελέστερον νομοθετεῖ*. 15) Codex sic habet. Fabr. *ἰδίας*. 16) Sic Fabr. Codex *παραοχόμενα*. 17) Pro *ἐπισκοπὴν προςαγέσθω*, quod et Leuncl. agnoscit, Fabr. habet *εἰς ἐπίσκοπον παραγέσθω*. 18) Codex *παλλάκῃ*. Fabr. *παλλακί*. 19) Codex *συζῶσα*. 20) Haec verba in Codice corrupta sunt. Nam verba *συζῶσα καὶ ἄλλη* (sic) *παρθένος ἔστω ἡ γαμετὴ* in contextu non apparent, sed ad marginem adscripta sunt. *Καὶ* deest apud Fabrotum, nec ulla caussa est, quare hoc loco feratur. Caeterum sententiae nexus non recte procedit. Nov. 6. cap. 1. § 3. *οὔτε γαμετῇ συνοικῶν, ἀλλ' ἢ παρθενίᾳ συζήσας ἐξ ἀρχῆς, ἢ γυναῖκα μὲν σχών, ἐκ παρθενίας δὲ εἰς αὐτὸν ἐλθοῦσαν*. Probanda est igitur emendatio Fabroti apud Voëllum p. 1413. *ἢ γαμετὴ πρώην* hoc est, *ut aut ipse coelebs sit, aut certe habuerit ex virgine uxorem.* 21) Incipit fol. 10. A. Fabrotus inverso ordine *ἐκ παρθενίας πρώην*. Ad marg. Cod. *ἀνάγν. καὶ τὸ περὶ τοῦ εἰρημ̓ τῆς ἐφεξῆς διατ. κεφ. θ΄.* 22) Sic Fabr., omissa littera *ν*. Codex *σὺν ζήσας*. Quam lectionem si servare velis, leges *ἢ γαμετῇ συνζήσας*. 23) Codex *ἐπιδόσει*. 24) Codex *τοῦτου*. 25) Codex *οὐκ ἐλαττωμένων ἐξη καταληγείς*. 26) Codex *ἔλαβεν τί*. Fabr. *ἔλαβέ τι*. Ad marginem Cod. *περὶ τῶν διδομ̓/. ὑπὲρ χειροτονιῶν* (sic) *παρὰ τὸν θεσμὸν* (sic) *τῇ ἐκκλησίᾳ*. 27) Sic Codex. Fabrotus *ἀποκαταστήσει*. 28) Codex *ἐκκαλεῖται*. Fabr. *ἐκβάλλεται*. 29) Codex *ἔστι*. Fabr. *λαικός ἐστιν*. 30) Codex *λειφθὲν* habet. Fabrotus *διπλοῦν τὸ ληφθέν*. 31) Codex *ὑποβαλλεται*. 32) Pro *ἣν* Codex habet *ἦν*. 33) Fabr. *εἶχε*. 34) Sic Fabr. Codex *δυνάμενος*. 35) Cod. D. *τὸν ἐπίσκοπον*. 36) Pro *ἐπήκοον*, quod habet et Cod. B. Codex habet *ὑπήκοον*. Sic et Cod. D. Incipit fol. 10. B. 37) Fabr. *παντός*. Sic et Cod. D. Ad marg. Codicis *τὸ α΄. κεφ. τ' ἐφεξῆς γ΄. μόνου ἐμίωνας* (sic) . . . . (desunt fere quattuor litterae) *κλήρῳ κατὰ λέγεσθαι βούλεται τὸν λαϊκόν*. *) Leuncl. addit *„et quae sequuntur."*

τοῦ λαοῦ προαγορευέτω [38] τῷ μέλλοντι [39] χειροτονεῖσθαι, ὡς μαθὼν [40] αὐτὸν πάντα ἔχειν τὲ [41] καὶ φυλάττειν τὰ προειρημένα [42], ἐπιτίθησιν [43] αὐτῷ [44] τὴν χειροτονίαν. ὁ βουλόμενος κατηγορεῖτο [45] (v. κατηγορείτω) τοῦ μέλλοντος γίνεσθαι [46] ἐπισκόπου [47], ἵνα, ζητήσεως γενομένης, εἰ δειχθείη ἀληθεύων ἐπισχεθῇ [48] ἡ χειροτονία [49]· εἰ δὲ ἀνεύθυνος φανῇ [50] ὁ μέλλον [51] (v. μέλλων) χειροτονεῖσθαι ἢ [52] ὁ κατήγορος ἐκλείπῃ τὴν κατηγορίαν [53], ἡ μὲν χειροτονία [54] γένηται, αὐτὸς δὲ [55] ἐπιτιμίῳ διηνεκοῦς [56] ἀκοινωνησίας ὑποβληθῇ [57]. παρορωμένης [58] δὲ τῆς ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ ἐξετάσεως, καὶ ὁ χειροτονείσας [59] (v. χειροτονήσας) καὶ ὁ χειροτονηθεὶς ἱερωσύνης ἐκπίπτουσιν [60]. χωρὶς θείων γραμμάτων μηδεὶς [61] ἐπίσκοπος ὑπὲρ ἐνιαυτὸν τῆς ἰδίας ἀπολιμπανέσθω πόλεως [62] τὲ καὶ ἐκκλησίας [63]. εἰ δὲ τοῦτο πράξῃ | [64] καὶ κληθεὶς κανωνικῶς [65] (v. κανονικῶς) ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου [66] πατριάρχου ἢ μητροπολίτου μὴ παραγένηται, ἐκβαλέσθω [67] (v. ἐκβαλλέσθω) τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ ἕτερος χειροτονείσθω. μηδεὶς ἐπίσκοπος [68] χωρὶς συστατικῶν γραμμάτων τοῦ ἰδίου πατριάρχου [69] ἢ μητροπολίτου ἀνιέτω (v. ἀνίτω) ἐν Κωνσταντινουπόλει. τὸν δὲ οὕτως ἀνιόντα χρὴ πρῶτον παραγίνεσθαι πρὸς τὸν ἁγιώτατον ἐπίσκοπον [70] Κωνσταντινουπόλεως ἢ τοὺς ἀποκρισιαρίους τῆς κατ' αὐτὸν [71] διοικήσεως, κἀκείνοις [72] κοινοῦσθαι τὸ πρᾶγμα, καὶ εἰ δεήσει [73], δι' αὐτῶν ἢ διὰ τῶν ῥεφερενδαρίων [74] τῆς μεγάλης ἐκκλησίας πρὸς βασιλέα μηνύεσθαι [75]. χρὴ τὸν χειροτονούμενον [76] κληρικὸν ἄμεμπτον (καὶ γραμμάτων ἔμπειρον) [77] εἶναι, μήτε [78] ἐκ ταξεωτῶν ἢ βουλευτῶν, εἰ μὴ κατὰ τὴν πρότερον ῥηθεῖσαν [79] διάταξιν, μη δεντερογάμον [80], ἢ παλλακαῖς [81] συνοικέσαντα [82] (v. συνοικήσαντα) ἢ γυναῖκα ἔχοντα μὴ ἐκ | [83] παρθενίας αὐτῷ συνοικέσασαν, (v. συνοικήσασαν) [84] χειροτονεῖσθαι δὲ [85] αὐτὸν π[?]οῖκα χωρὶς πάσης δώσεως (v. δόσεως) [86] καὶ τὰ κανωνικὰ [87] (v. κανονικὰ) δέχεσθαι παραγγέλματα εἰς ἐπήκοον [88] παντὼς [89] (v. παντὸς) τοῦ λαοῦ παραπλησίως τοῖς ἐπισκόποις προαγομένοις [90]. καὶ σημείωσαι [91], ὅτι οὐδεὶς ἀγράμματος εἰς [92] κλῆρον καταλέγεται [93]. πρεσβύτερος [94] ἢ διάκονος (ἢ ὑποδιάκονος) [95] μετὰ χει-

tius populi praedicito, cum cognoverit omnia habere eum et servare praedicta, se ei ita manus imponere. Quisquis vult, accusato eum, qui episcopus ordinandus est; ut, instituta examinatione, si probatum fuerit eum veritatem dicere, inhibeatur ordinatio; si vero culpae expers repertus sit is, qui ordinandus est, aut accusator ab accusatione desistat, ordinatio quidem fiat, ipse vero perpetuae excommunicationis poenae subiiciatur. Sin autem examinatio accusationis negligatur, et is, qui ordinavit, et is, qui ordinatus est, sacerdotio excidunt. Sine sacris litteris nullus episcopus ultra annum abesto et ab urbe sua et ecclesia. Si vero hoc fecerit, et citatus canonice a competente patriarcha aut metropolitano non comparuerit, episcopatu eiicitor, et alius ordinator. Nullus episcopus sine litteris commendaticiis patriarchae sui vel metropolitani Constantinopolin adito. Qui vero sic adierit, eum oportet primum accedere ad sanctissimum episcopum Constantinopolitanum vel (ad) apocrisiarios eius, in qua est, dioecesis, cum iisque negotium communicare, et, si opus sit, per eos vel per referendarios magnae ecclesiae imperatori indicari. Oportet eum, qui ordinatur clericus, esse expertem reprehensionis et litterarum gnarum, neque ex cohortalibus vel curialibus, nisi secundum constitutionem, quae prius de ea re (posita?) est, neque bigamum, eumve, qui cum concubinis cohabitaverit, aut mulierem habeat, quae non ex virginitate cum eo cohabitaverit; ordinari autem eum gratis sine omni datione, et canonica praecepta accipere in conspectu totius populi simili modo, quo ii, qui ad episcopatum promoventur. Ac nota neminem, qui sit illitteratus, clero adscribi. Presbyter aut diaconus aut subdiaconus, qui post

---

38) Fabrotus προςαγορευέτω. Cod. D. προς ἀγορευέτω. 39) ad marginem γ'. περὶ κανόνων. Cod. D. τὸν μέλλοντα. 40) Cod. B. μαθῶν. 41) Pro τὲ Fabrotus τε. Vox τὲ deest in Cod. B. et D. 42) Cod. D. πρὸ εἰρημένα. 43) Cod. B. ἐπιτίθησι. Cod. D. ἐπιτίθὴ. 44) Pro αὐτῷ Fabr. habet τῷ. 45) Fabr. κατηγορείτω. Ad marginem Cod. περὶ κατηγορίας τῶν ὀκτῶ κεφ. α'. τῆς ἐφεξῆς διατα. ἕτερος τὰ περὶ τῆς κατηγορίας τοῦ ἐπισκόπου τυποὶ καὶ δι' ἐκείνων μᾶλλον ἐπακολουθήσεως καὶ μετὰ γενεστέρω. 46) Pro γίνεσθαι Fabr. habet χειροτονεῖσθαι. 47) Codex ἐπίσκοπος. 48) Codex ἐπισχεθεῖν. 49) Pro ἡ χειροτονία Codex habet χοροτονίαν. 50) φανείη Fabr. 51) Fabr. μέλλων. 52) Pro ἢ Codex εἰ habet. 53) Fabr. ἐκλίπῃ τὴν χειροτονίαν habet pro ἐκλείπῃ τὴν κατηγορίαν. Sed ad marginem Fabr., stellula adiecta, κατηγορίαν posuit. 54) Pro ἡ μὲν χειροτονία Codex habet εἰ μὲν χειροτονία. Pro γένηται Fabr. absurde γίνεται. Pendet enim haec enunciatio ab ἵνα. 55) Pro δὲ Fabr. habet μέντοι. 56) Codex διηνεκούς. 57) Pro ὑποβληθῇ Fabr. habet ὑποβληθήσεται. 58) Codex παρορωμ'. 59) Codex χειροτονεισας. Fabr. χειροτονήσας. 60) Fabr. ἐκπίπτουσι. Leunclavius male distinxit haec verba. Notat enim: „*hoc in Novella Iustinianea non est positum.*" Significat Nov. 6. cap. 1. Ex eo emendanda sunt et Notat. p. 230. Verum Fabrotus in notis apud Voëllum pag. 1414. locum recte interpungendo sanavit. Nov. 6. cap. 2. πλεῖον ἢ κατ' ἐνιαυτὸν ὅλον ἀπολιμπάνεσθαι, πλὴν εἰ μὴ τοῦτο κατὰ βασιλικὴν γένοιτο κέλευσιν. 61) Ad marginem Codicis περὶ ἀπολήψεως (leg. ἀπολείψεως). 62) Codex π habet pro πόλεως. 63) Cod. ἐκκλη habet. Πόλεως τὲ καὶ desunt apud Fabr. 64) Incipit fol. 11. A. 65) Fabrotus κανονικῶς. 66) Pro ἁρμοδίου Fabr. ἰδίου. 67) Fabrotus ἐκβαλλέσθω. 68) ad marginem Cod. περὶ συστατικῶν γραμμάτων. 69) Pro πατριάρχου Fabr. habet ἀρχιεπισκόπου, quod agnoscit et Leunclavius. 70) Pro ἐπίσκοπον Fabr. habet ἀρχιεπίσκοπον. Sic et Leuncl. 71) Pro κατ' αὐτὸν Codex habet κατ' αὐτῶν. 72) Codex habet κἀκεῖνοις. 73) Codex δεησοι. 74) Codex διὰ τὸν ῥεφερενδάριον. Fabr. διὰ ῥεφερενδαρίων. 75) Pro μηνύεσθαι Codex habet μηνύεσ. 76) Ad marginem Cod. ζ'. περὶ κληρικῶν. 77) Verba καὶ γραμμάτων ἔμπειρον desunt in Codice. Addidi ex Fabroto. Confirmantur enim Nov. 6. cap. 4. γραμμάτων παντοίως ἐπιστήμονας ὄντας. Habet et Leuncl. 78) Ante μήτε Fabr. addit καί. 79) Codex ῥηθεῖσαν. Fabr. οἰηθεῖσαν. Quid, si coniiciam 4. τεθεῖσαν? Nov. 6. cap. 4. εἰ μὴ κατὰ λοὺς νόμους, οὓς ὑπὲρ τούτων ἐθήκαμεν ἔμπροσθεν. 80) Fabr. μήτε δεύτερον γάμον. 81) Codex πολλάκις. Fabr. παλλακῇ. 82) Fabr. συνοικήσαντα. 83) Incipit fol. 11. B. 84) Pro συνοικέσασαν Fabr. habet συναφθεῖσαν. 85) δὲ deest apud Fabrotum. 86) δώσεως Fabr. etiam habet. 87) Fabr. κανονικά. 88) Sic Fabr. Codex ὑπήκοον. 89) Fabr. παντός. 90) Codex προαγομ'/. Fabr. τοῖς εἰς ἐπισκοπὴν προαγομένοις habet pro τοῖς ἐπισκόποις προαγομένοις. 91) Pro σημείωσαι Codex σημ. Verba καὶ σημείωσαι desunt apud Fabr. et apud Leuncl. 92) εἰς deest in Codice. 93) Codex κατὰ λεγεται. 94) Codex πρεσβυ. 95) Desunt in Codice verba καὶ ὑποδιάκονος. Confirmatur autem Nov. 6. cap. 5. Ad marg. Cod. περὶ γάμων τῶν κς'. κεφ. τῆς ἐφεξῆς διαταξ. τῇ βουλῇ κελεύει εἰ τούτοις ἐπιδείδοσθαι.

ροτονίαν γάμοις[96]) *προσομιλῶν*[97]) *ἢ παλλακὴν*[98]) *ἐπισάγων* (v. *ἐπεισάγων*)[99]) *φανερῶς ἢ ἐσχηματισμένως τῆς ἱερωσύνης ἐκπίπτων ἰδιώτης ἔστω. ἀναγνώστης*[1]) *δευτερογαμῶν*[2]) *μὴ προκοπτέτω*[3]) *εἰς βαθμὸν ἱερωσύνης· τριγαμῶν δὲ πεπαυέσθω τοῦ κλήρου.*[4]) *ἡ χειροτονουμένη*[5]) *διακόνισσα παρθένος ἔστω ἢ ἑνὶ καὶ μόνον*[6]) *πρώην συνοικήσασα*[7]) *ἀνδρὶ, σύνεγγυς*[8]) *οὖσα τῶν ν΄. ἐνιαυτῶν*[9]), *πλὴν εἰ μὴ ἐν μοναστηρίῳ χειροτονεῖται. δεχέσθω δὲ καὶ αὐτὴ*[10]) *τὰ παραγγέλματα τὰ κανονικὰ* |[11]) *καθ᾽ ὁμοιότητα τῶν χειροτονουμένων κληρικῶν καὶ μηδενὶ ἐξωτικῷ συνοικείτω, ἀλλὰ μόνοις τοῖς γονεῦσιν*[12]) *καὶ τέκνοις καὶ ἀδελφοῖς καὶ θείοις*[13]). *εἰ δὲ ἑτέρῳ χωρὶς τούτων συνοικεῖ, αὐτὸ τοῦτο*[14]) *μηδὲ προαγέσθω*[15]) *εἰς χειροτονίαν, ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεῖσα ἐκπιπτέτω, ὑποβαλλομένων αὐτῆς τὲ*[16]) *καὶ τοῦ συνοικέσαντος*[17]) (v. *συνοικήσαντος*) *αὐτῇ τῷ τε*[18]) *παρόντι νόμῳ καὶ ταῖς κατὰ τῶν φθορέων διηγορευμέναις*[19]) *ποιναῖς. εἰ δὲ μετὰ τὴν χειροτονίαν γαμήσῃ ἢ ἀσελγῶς διάγει*[20]) *ἢ εἰς*[21]) *ἕτερον*[22]) *μετέλθῃ βίον*[23]), *ἔνοχος ἔσται θανάτῳ*[24]), *καὶ τὰ πράγματα αὐτῆς τῇ ἐκκλησίᾳ ἢ τῷ μοναστηρίῳ* [*ἐν ᾧ ἐχειροτονήθη προςκυρω*] *θήσονται*[25]), *τοῦ φθείραντος ἢ γήμαντος*[26]) *αὐτὴν ξίφει*[27]) *τιμωρουμένου*[28]) *καὶ δημεύσει ὑποκαταβαλλομένου.*[29]) *Πᾶς κληρικὸς*[30]), *εἰ καὶ*[31]) *ἐν τοῖς ἀναγνώσταις τέτακται, τῆς ἱερᾶς ἀφιστάμενος ὑπηρεσίας ἢ ἕτερον μεταδιώκων βίον, ἄπορος μὲν ὢν*[32]), *ἔσται ταξεώτης. εἰ δὲ εὔπορος εἴη, βουλευτὴς γίνεται*[33]) *πρὸς*[34]) *τὴν τῆς ὑποστάσεως εὐπορίαν. τὸν ἀριθμὸν τῶν*[35]) *ἐν ἑκάστῃ ἐκκλησίᾳ λειτουργούντων κληρικῶν ἡ ποσότης τῆς*[36]) *προσόδου καὶ ἡ*[37]) *κρατήσασα διορίζει συνήθεια*[38]). *τῶν παραβαινόντων τὴν διάταξιν ὁ βουλόμενος κατηγορεῖτο* (v. *κατηγορείτω*). *οἱ ἑκάστης διοικήσεως πατριάρχαι καὶ μητροπολεῖται* (v. *μητροπολῖται*) *καὶ ἐπίσκοποι καὶ κληρικοὶ μὴ φυλάττοντες τὸν παρόντα νόμον*[39]) *τῆς ἱερωσύνης ἐκπίπτουσιν.* [*οἱ δὲ ἄρχοντες*][40]) *μὴ μηνύοντες*[41]) *τὰς κατ᾽ αὐτοῦ*[42]) *παραβασίας*[43]) [*ε΄. χρυσίου λίτρας καταθήσουσι τιμήν. ἐγράφη καλάνδαις ἀπριλίαις*][44]) *ὑπατίας* (v. *ὑπατείας*)[45]) *Βελισαρίου καὶ Εὐτροπίου.*

ordinationem matrimonium contrahit, aut concubinam superinducit aperte vel simulate, sacerdotio excidito et privatus esto. Lector, qui nuptias secundas contrahit, ad sacerdotii gradum ne provehitor. Quodsi tertias, clero excidito. Quae ordinatur diaconissa, virgo esto aut quae olim cum uno eoque solo viro cohabitaverit, et prope ab annis quinquaginta absit, nisi si in monasterio ordinatur. Accipito autem et ipsa praecepta canonica ad similitudinem clericorum, qui ordinantur, et cum nullo extraneo cohabitato, verum cum solis parentibus et liberis et fratribus et patruis avunculisve. Si vero cum alio praeter hos cohabitat, propter id ipsum ne promovetor ad ordinationem, sed et si ordinata fuerit, removetor, ita ut ipsaque et is, qui cum ipsa cohabitavit, et legi praesenti et iis poenis, quae adversus stupratores sancitae sunt, subiiciatur. Si vero post ordinationem nupserit, aut luxuriose vivat, aut ad aliam vitam transierit, mortis (poenae) obnoxia erit, resque eius ecclesiae et monasterio, in quo ordinata est, vindicabuntur, ita ut is, qui eam corrupit, vel uxorem duxit, gladio puniatur et confiscationi subiiciatur. Omnis clericus, etsi in lectorum numero constitutus est, a sacro ministerio deficiens vel aliam vitam persequens, siquidem inops sit, cohortalis erit. Quodsi locuples sit, curialis fit pro modo facultatium suarum. Numerum clericorum, qui in quavis ecclesia cultui divino inserviunt, redituum quantitas et, quae invaluit consuetudo, definit. Eorum, qui constitutionem migrant, accusationem, qui volet, instituito. Cuiusque dioecesis patriarchae et metropolitani et episcopi et clerici, qui praesentem legem non observant, sacerdotio excidunt. Magistratus autem, qui violationes eius (legis) non indicant, quinque librarum auri solvent poenam. *Scripta est Calendis April. Belisario et Eutropio Coss.*

---

96) Pro *γάμοις*, quod est apud Fabrotum, Codex habet *γάμους*. 97) Codex *πρὸς ὁμιλῶν*. 98) Codex *παλλάκην*. 99) Codex *ἐπισάγων*. Fabr. *ἐπεισάγων*. Antea Codex *παλλάκην*. 1) Codex *ἀνα/.* habet pro *ἀναγνώστης*. 2) Codex *δευτερογάμ^ω*. 3) Sic Fabr. Codex *προκόπτειν*. 4) Pro verbis *τριγαμῶν — τοῦ κλήρου* Fabr. habet *σπεύδων δὲ προκόψαι πεπαύσθω τοῦ κλήρου. τριγαμεῖν δὲ κωλύεται.* Sic et Leunclav. Nov. 6. cap. 5. utramque lectionem confirmat. Fabroti lectio est plenior. Sic autem Nov. l. l. *μενέτω δὲ ἐπὶ τούτου τοῦ βαθμοῦ διηνεκῶς, μὴ μέντοι καὶ πρὸς τρίτους ἐρχέσθω γάμους. — εἰ δέ γε τοιοῦτό τι πράξειε καὶ πρὸς δευτέρους ἐλθὼν γάμους ἐπὶ μείζονα βαθμὸν σπεύσειεν, αὐτόθεν ἰδιώτης ἔσται καὶ λαϊκός, πάσης τε ἱερᾶς λειτουργίας ἐκπίπτων.* 5) Ad marg. Codicis *περὶ διακ^ο. τὸ κγ΄. κεφαλ. τῆς ἐφεξῆς διατάξεως ἐλαττοῖ τὸν χρόνον τῆς διακονίσσης.* 6) Fabr. *καὶ μόνῳ.* 7) Sic Fabr. Codex habet *συνοικήσασαν.* 8) Codex *συνεγγύς.* 9) Pro *ν΄. ἐνιαυτῶν* Codex habet *ὀκτὼ ἐνιαυτῶν.* Sed *ν΄.* extat apud Fabrotum et in Nov. 6. cap. 6. 10) Codex *αὐτῇ.* 11) Fabrotus *τὰ κανονικὰ παραγγέλματα.* Incipit fol. 12. A. 12) Fabr. *γονεῦσι.* 13) Codex habet *θείοις.* 14) Fabr. ad marginem *ἴσ. διά.* Pro *αὐτὸ τοῦτο* Codex habet *αὐτῷ τοῦτο.* 15) Fabr. *προσαγέσθω.* 16) Sic Fabrotus, excepto quod habet *τε.* Quae lectio confirmatur plene ex Nov. 6. cap. 6. *καὶ αὐτὴ δὲ κἀκεῖνος ὑπεύθυνοι ἔσονται τῷδε ἡμῶν τῷ νόμῳ καὶ τοῖς λοιποῖς τοὺς φθορέας κολάζουσιν.* Pro *ὑποβαλλομένων αὐτῆς τὲ* Codex habet *τοῦ προβαλομένου αὐτῆς δέ.* Nisi forte legendum *τῆς προβαλομένης αὐτῆς δὲ καὶ τοῦ συνοικέσαντος αὐτῇ* (*ὑποβαλλομένων.*) 17) Fabr. *τῷ συνοικήσαντι.* Ad marg. autem Fabr. adnotatum est. *ἴσ. τοῦ συνοικήσαντος.* 18) Codex *τότε.* 19) Cod. *διήγορευμέναις.* 20) *ἢ ἀσελγῶς διάγει* desunt apud Fabr. 21) *εἰς* deest apud Fabr. 22) Codex *ἕτερον.* 23) Codex *υἱὸν* habet pro *βίον.* 24) Fabr. *ἐνοχός ἐστι θανάτου.* 25) Quae uncis inclusi, desunt in Codice, verum adsunt apud Fabr. 26) Fabr. *γαμήσαντος.* 27) Fabr. *διὰ ξίφους.* 28) Codex *τιμωρούμενος.* 29) Codex *ὑπὸ καταβαλλόμενος.* Fabr. *καθυποβαλλομένου.* 30) Hoc caput Athanasii laudatur in Cod. bibliothecae Ambrosianae I. 48. pag. 152., ut me docuit vir elegantissimus Carolus Witte. Sic enim ibi: *ἐν δὲ τῷ Ἀθανασίῳ οὕτως* (scil. *κεῖται*) *Πᾶς κληρικὸς, εἰ καὶ ἐν τοῖς ἀναγνώσταις τέτακται, τῆς ἱερᾶς ἀφιστάμενος ὑπηρεσίας κ. τ. λ.* 31) Codex ad marg. *περὶ τῆς ἱερατικῆς λειτουργίας.* 32) Pro *ὢν* Codex habet *ὤν.* 33) Fabr. *γενήσεται.* 34) Pro *πρὸς* in Codice est *πρ^ο.* Incipit fol. 12. B. 35) Pro *τῶν* est in Codice *τόν.* Ad marg. *περὶ κατηγορίας παραβαινόντων* (Cod. *παραβαινώντων*). 36) Pro *τῆς* Codex habet *τοῦ.* 37) *ἡ* deest apud Fabr. 38) Codex *συνηθεία.* 39) Pro *νόμον* Codex *μόνον.* Fabr. *κανόνα.* Vide Nov. 6. epil. Ad marg. *περὶ ἐκπτώσεως ἱερωσύνης. ἀνα΄. τὴν ἐφεξῆς διάτ. παντα* (sic) *σχεδὸν τὰ ἐντ παρούσι* (leg. *παρούσῃ*) *διαταξει* (leg. *διατάξει*) *τὸ μ΄/ προςθήκην ἐπερ^ω πλη^τσ διαλαμβανούσῃ.* 40) Uncis inclusa desunt in Codice. Sed sunt et apud Fabr. et in Notat. p. 230. 41) Codex *μιμωνίοντες* habet pro *μὴ μηνύοντες.* Fabr. *μὴ ὄμνυντες.* Sed ad marg. Fabr. *ἴσ. μηνύοντες.* 42) Pro verbis *κατ᾽ αὐτοῦ* Notat. p. 230. habent *κατὰ τοῦ νόμου.* 43) Pro *τὰς κατ᾽ αὐτοῦ παραβασίας* Codex habet *τὰ κατ᾽ αὐτοὺς τῆς παραβασίας.* 44) Fabr. *Ἀπριλλίαις.* Pro iis, quae uncis inclusa sunt, Codex habet *ε̄χρ.* (id est *ε΄. χρυσίου*) *λ* (id est nota *λίτρας*) *μ̄.* Reliqua sine lacunae suspicione desunt. 45) Codex *ὑπατία.* Fabr. *ὑπό.* Leunclavius sic habet: *Dat. XVII. Kalendas Aprileis, Belisario et Eutropio coss.* Notat. p. 230. hanc subscriptionem sic exhibent *ἐγράφη τῇ ιζ΄ καλανδῶν Ἀπριλλίων ὑπατείᾳ Βελισαρίου καὶ Εὐτροπίου.*

[β'.][46a] περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν[46b].

Nov. 123. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων[46c]. *Περὶ διοικήσεως καὶ προνομίων*[47] *καὶ ἄλλων διαφόρων κεφαλαίων.*

Ἡ παροῦσα[48] *διάταξις μεταγενεστέρα οὖσα*[49] *πάντα κενίζει* (v. *καινίζει*) *τὰ κεφάλαια τῆς πρὸ αὐτῆς διατάξεως. διατυποῖ*[50], *ἵνα, εἰ*[51] *χρία* (v. *χρεία*) | [52] *γένηται του ἐπίσκοπον*[53] *χειροτονηθῆναι, ὁ κλῆρος καὶ οἱ προτεύοντες* (v. *πρωτεύοντες*) *τῆς πόλεως ἐκείνης ἐπὶ τρισὶν*[54] *προσώποις κληρικοῖς καὶ μοναχοῖς, σὺν αὐτοῖς δὲ, εἰ βούλονται, καὶ λαικοῖς, προκειμένων*[55] *τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ψηφίσματα ποιῶσι*[56] *μαρτυροῦντες ὡς γράμματα ἴσασιν*[57] *καὶ οὔτε γυναικὴ* (v. *γυναικὶ*) *ἢ*[58] *παλλακῇ συνζῶσιν*[59], *ἢ παῖδας ἔχουσιν, ἀλλ' εἰ καί τις*[60] *γέγονεν αὐτοῖς γαμετὴ πρότερον, ὡς ἐκ παρθενίας ταύταις συνῴκησαν*[61]. *Βουλευτὴς*[62] *ἢ ταξεώτης μὴ γενέσθω ἐπίσκοπος, μὴ πρότερον πέντε καὶ δέκα*[63] *ἔτη*[64] *μονάσας*[65], *ἀλλ' εἰ παρὰ ταῦτα γένηται, τῇ ἰδίᾳ ἀποδιδόσθω τύχῃ. ὁ*[66] *ἧττον* (v. *ἥττων*)[67] *τῶν τριάκοντα ἐνιαυτῶν*[68] *μὴ χειροτονείσθω ἐπίσκοπος. ὁ λαικός*[69], *εἰ μὴ τρεῖς μῆνας καταλεγεῖ* (v. *καταλεγῇ*) *ἐν τῷ*[70] *κλήρῳ, μὴ προςαγέσθω*[71] *εἰς ἐπισκοπήν*[72]. *ὁ βουλευτὴς ἐπὶ πέντε καὶ δέκα*[73] *ἔτη*[74] *μονάσας χειρο* | [75] *τονείσθω ἐπίσκοπος καὶ τῆς τύχης ἐλευθερούσθω*[76], *τὸ*[77] *ἥμισυ τέταρτον*[78] *μέρος τῆς ἰδίας ὑποστάσεως παρέχων τῇ βουλῇ*[79] *καὶ τῷ δημοσίῳ. ἐὰν ἐντὸς ἓξ μηνῶν*[80] *μὴ γένωνται τὰ τῶν ἐπισκόπων ψηφίσματα, ὁ ἁρμόδιος πατριάρχης ἢ μητροπολίτης*[81],, *ὃν*[82] *βούλεται, χειροτονείτω κινδύνῳ τῆς ἰδίας ψυχῆς. ὅτι, εἰ μὲν ἀποροῦσι*[83] *τῶν τριῶν προςώπων, οἱ τὰ*[84] *ψηφίσματα ποιοῦντες δύνανται ἕνα ἢ δύο πρὸς τὴν τῶν τόπων εὐπορίαν ψηφίσασθαι. ὁ παρὰ ταῦτα*[85] *χειροτονούμενος ἐκπίπτει τῆς χειροτονίας. ὁ δὲ χειροτονῶν*[86] *ἐπὶ ἐνιαυτὸν χορίζεται* (v. *χωρίζεται*)[87] *τῆς λειτουργίας, τῇ ἐκκλησίᾳ προσκυρουμένης*[88] *τῆς*

Const. 2. De episcopis et clericis.

Idem imperator Petro praefecto praetorio. ***De administratione ac privilegiis aliisque diversis capitulis*** [*]**.**

Praesens constitutio, cum tempore posterior sit, omnia capita constitutionis, quae ante eam (posita) est, innovat. Sancit autem, ut, si necesse sit episcopum ordinari, clerus ac principes illius civitatis de tribus personis clericis ac monachis, cum iis vero etiam, si ita velint, laicis quoque, propositis sacris evangeliis decreta faciant, testantes eos litteras scire, neque cum foemina aut cum concubina cohabitare, aut liberos habere, sed etsi aliquam habuerunt uxorem, cum ea ex virginitate cohabitasse. Curialis vel cohortalis episcopus ne fiat; nisi prius quindecim annis vitam solitariam egerit. Verum si adversus haec factus sit, conditioni suae restituitor. Minor triginta annis episcopus ne ordinator. Laicus, nisi tres menses fuerit clero adlectus, ad episcopatum ne adducitor. Curialis, si quindecim annos vitam solitariam egit, episcopus ordinator et a conditione sua liberator, ita ut dodrantem propriae substantiae curiae et fisco praebeat. Si intra sex menses decreta de episcopis facta non sint, competens patriarcha vel metropolitanus, quem velit, ordinato periculo animae suae. Si trium personarum copiam non habent, ii, qui decreta faciunt, possunt unum vel duo pro locorum qualitate decreto nominare. Qui adversus haec ordinatur, ordinatione excidit. Qui vero ordinat, per annum a sacro ministerio removetur, ita ut facultates eius ecclesiae

---

46a) Hic numerus deest in Codice. Ad marg. *περὶ ἐπισκόπων καὶ μοναχῶν καὶ π/λ' ἱερωματικῶν/ καὶ μεταγενεστέρων παν'*. 46b) Tituli inscriptio sic exhibetur et in Notat. p. 240. 46c) Pro *πραιτωρίων* Codex habet PR*ιων*. Not. p. 240. *τῶν πραιτωρίων* habent. 47) Codex *προνομιων*. 48) Ad marg. *περὶ ψηφισμ. ἐπισκόπω βιβλ. α'. τοῦ κωδ. τιτλ. ε'*. 49) Codex *οὖσα*. 50) Codex *διατουπος*. An *διατυποῦσα* legendum? Fabr. *διατυποῖ δέ*. 51) Vox *εἰ* deest apud Fabr. 52) Incipit fol. 13. A. 53) Codex male *ἐπισκόπου*. Leuncl. sic vertit „*episcopum ordinari ab episcopis*.“ Videtur igitur legisse *ἐπίσκοπον χειροτονηθῆναι ὑπὸ ἐπισκόπων*. Quam lectionem ex interpolatione ortam esse monet Fabrotus in notis p. 1417. 54) Fabr. *τρισί*. 55) Codex *προκειμένοις*. 56) Codex *ποιοῦσι*. Rectius Fabrotus *ποιῶσι*. 57) Pro *μαρτυροῦντες ὡς γράμματα ἴσασιν* Fabr. habet *λέγοντες ἐν αὐτοῖς ὡς κανονικοὺς αὐτοὺς ἴσασι*. Sic et Leunclavius. Fortasse utrumque recte se habet. Sic igitur scripserit facile Athanasius *λέγοντες ἐν αὐτοῖς ὡς κοινωνικούς* (sic leg.) *αὐτοὺς ἴσασι, μαρτυροῦντες ὡς* etc. Utrumque enim in Nov. 123. cap. 1. refertur. Sic certe quidem et Cod. X., qui tamen ex alia Novellarum collectione hausit fol. 153. *οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ πρῶτοι τῆς πόλεως προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ἐπὶ τριῶν προςώπων τὸ ψήφισμα ποιείτωσαν τῶν ἐπισκόπων ὀμνύοντες, ὡς οὐ διδόασιν οὐδὲ δι' ἄλλην τινὰ προςπάθειαν ἐπελέξαντο αὐτούς, ἀλλ' ὡς εἰδότες αὐτοὺς ὄντας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ σεμνοῦ βίου καὶ ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη καὶ ὡς οὔτε γαμετὴν οὔτε παῖδας ἔσχον, ἀλλ' ὅτι, εἰ καὶ ἔσχον γαμετήν, μίαν μόνην ἐκ παρθενίας οἴδασι καὶ οὐ χήραν οὐδὲ διαζευχθεῖσαν ἀνδρός, ἀλλὰ καὶ τοῖς κανόσιν ἤτοι τοῖς νόμοις μὴ ἀπηγορευμένην καὶ οὐ ταξεωτικῆς οὔτε βουλευτικῆς τύχης εἰσίν, εἰ μὴ ἄρα τὰ ιε ἔτη ἀνελλειπῶς ἐποίησαν εἰς μοναστήρια*. A nostri Codicis lectione stat et Nov. 123. cap. 1. 58) Pro *ἢ* Fabr. habet *οὔτε*. 59) Fabrotus *συζῶσιν*. Codex *σὺν ζῶσιν*. 60) Codex habet *κἔτις* pro *καί τις*. 61) Pro *ταύταις συνῴκησαν* Codex habet *ταύτης συνώκησεν*, Fabrotus *ταύτῃ συνῴκησαν*. *Ταύταις* scripsi, cum in *εἴτις* insit collectivus numerus. 62) Ad marg. *β. περὶ ταξεωτῶν καὶ βουλευτῶν*. 63) Fabrotus *ιε'*. Codex *πέντε καὶ δεκα*. 64) Post *ἔτη* tit. 8. parat. §. 2. addunt *ἀνεπίληπτος*. 65) Pro *ἔτη μονάσας*, quod est apud Fabrotum, Codex *ἐτῆς* (sic) *μονάσας*. 66) *ὁ* deest apud Fabrotum. Ad marg. *γ'. περὶ χρόνου*. 67) Fabr. *ἥττων*. 68) Fabr. *ἐτῶν*. Leunclavius „*triginta*“ habet. Notat. p. 240. laudant *οὐχ ἧττον τριάκοντα ἐνιαυτῶν*. 69) ad marg. Codicis *β'. περὶ λαικῶν*. 70) *τῷ* deest apud Fabrotum. 71) *προαγέσθω* apud Fabrotum. Sic et Leuncl. Tit. 1. const. 1. *ἐπισκοπὴν προςαγέσθω*. Verum nec alterum damnandum est. Tit. 1. const. 1. *προςαγέσθω εἰς χειροτονίαν*. 72) Fabrotus *ἐπίσκοπον*. 73) Codex *πέντε καὶ δεκαετῆ μονάσας*. Fabrotus *δεκαπέντε ἔτη μονάσας*. Ad marg. *βι. α'. τι. γ'. τοῦ κωδ.* 74) Post *ἔτη* tit 18. const. 1. addit *ἀνεπιλήμπτως*. 75) Incipit fol. 13. B. 76) Fabr. *ἐλευθεροῦται*. 77) Pro *τὸ* Codex habet *τῷ*. 78) Codex *ἡμισυτέταρτον* 79) Codex *βουλῇ* habet. 80) Ad marg. Codicis *περὶ τοῦ πότε καὶ ψηφισμ χωρὶς ἐπαδιας πατριαρ χειροτον ἢ μητροπο*. 81) *ἢ ὁ μητροπολίτης* est in Notat. p. 240. 82) Pro *ὃν* Codex habet *ὄν*. 83) Pro *εἰ μὲν ἀποροῦσι* Fabrotus *εἰ μὴ εὐποροῦσι*. 84) Vocem *τὰ* Fabrotus omittit. 85) Ad marg. *περὶ ἐκπτώσεως καὶ λειτουργησι* (leg. *λειτουργίας*.) 86) Codex *χειροτονόν*. 87) Fabr. *χωρίζεται*. 88) Codex *προσκυρούμενος*. *) Leuncl. addit „*et quae deinceps*.“

αὐτοῦ περιουσίας. κατηγορηθεὶς [ὁ] 89) μέλλον (v. μέλλων) χειροτονεῖσθαι 90) πρὸ ἐξετάσεως μὴ χειροτονείσθω. ὁ δὲ κατήγορος 91) ἡττηθεὶς ἢ ἐπὶ τρίμηνον ἀπολειπὼν (v. ἀπολιπὼν) 92) τὴν κατηγορίαν ἐξορίζεται, τοῦ χειροτονοῦντος | 93) ἐπίσκοπον 94) ἐκ παραβασίας τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίοις ὑποβαλλομένου 95). πᾶς ἐπίσκοπος προῖκα 96) χειροτονείσθω, τοῦ διδοῦντος (v. διδόντος) 97) ἢ λαμβάνοντος ἢ μεσάζοντος τῆς ἱερωσύνης ἐκπίπτοντος πρὸς τὸ καὶ [τὸ] 98) δοθὲν τῇ ἐκκλησίᾳ προσκυροῦσθαι 99). εἰ δὲ λαικός ἐστιν ὁ λαβών, δηπλοῦν (v. διπλοῦν) 1) τὸ δοθὲν ἀναδώσει 2) τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀσφάλειαν 3) δὲ περὶ τούτου λαβὼν καὶ ταύτην ἀναδώσει 4) καὶ ὅσην παρέχει 5) ποσότητα. ἀνάγνωθι 6) τὴν ἑπτακαιδεκάτην 7) τοῦ παρόντος τίτλου διάταξιν 8). μεταγενεστέρα γὰρ οὖσα 9) κενίζει (v. καινίζει) 10) τὰ περὶ τῆς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων. οἱ πατριάρχαι 11) Ῥώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως [καὶ Ἀλεξανδρείας καὶ Θεουπόλεως] 12) καὶ 13) ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἱερωσολύμων (v. Ἱεροσολύμων) τὰ 14) τεταγμένα ἐξαρχῆς 15) ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν 16) καὶ συνηθειῶν παρεχέτωσαν, μὴ ὑπερβαίνοντες τὰς εἴκοσι τοῦ χρυσίου λίτρας· οἱ δὲ παρ' αὐτῶν ἢ παράτινος συνόδου χειροτονούμενοι 17) μητροπολῖται 18), ὁμοίως δὲ καὶ οἱ παρὰ | 19) τῶν μητροπολιτῶν εἰς ἐπισκοπὴν 20) προαγώμενοι (v. προαγόμενοι) 21), εἰ μὴ ἐλάττονα χρυσίου τριάκοντα λιτρῶν 22) πρόςωδον (v. πρόσοδον) 23) ἡ ἐκκλησία ἔχει 24), εἰς ἣν μέλλουσι χειροτονεῖσθαι, ἑκατὸν νομίσματα ὑπὲρ ἐνθρονιστικῶν 25) παρεχέτωσαν τῷ χειροτονοῦντι, τοῖς δὲ κληρικοῖς αὐτοῦ καὶ νοταρίοις ν̊. ν̊. τ'. 26) εἰ δὲ ἐλάττονα μὲν τῶν λ'. 27) τοῦ χρυσίου λιτρῶν 28), οὐχ ἥττονα δὲ τῶν δέκα λιτρῶν 29) πρόσοδον ἐτησίαν 30) ἡ ἐκκλησία ἔχει, τότε ρ'. νομίσματα διδότωσαν 31) τῷ χειροτονοῦντι καὶ τοῖς κληρικοῖς αὐτοῦ καὶ νοταρίοις ν̊. ν̊. σ'. 32) εἰ δὲ 33) ἥττον 34) τῶν ι'. 35) λιτρῶν, οὐχ ἥττον 36) δὲ τῶν ε'. ἐτησία 37) προςωδός (v. πρόσοδός) ἐστιν τῇ ἐκκλησίᾳ 38), παρεχέτωσαν μὲν τῷ 39) χειροτονοῦντι ν̊. ν̊. ν'. 40), τοῖς δὲ ἀμφ' αὐτὸν ν̊. ν̊. ο'. 41) ἐλάττονος 42) δὲ τῶν ε'. 43), οὐχ ἥττον δὲ 44) τῶν γ'. χρυσίου λιτρῶν 45) τῆς ἐτησίας προςώδου (v. προσόδου) τῇ ἐκκλησίᾳ 46) οὔσης, ιη'. 47) ν̊. ν̊. 48) ὁ χειροτονῶν λαμβανέτω καὶ οἱ 49) περὶ αὐτὸν ν̊. ν̊. κδ'. 50) εἰ δὲ

addicantur. Si is, qui ordinandus erit, accusatus fuerit, ante (caussae) examinationem ne ordinator. Accusator autem, si victus fuerit aut (per) tres menses accusationem deseruerit, exilio punitur, eo episcopo, qui eum ordinat, iisdem poenis propter legis violationem subiiciendo. Omnis episcopus gratis ordinator, ita ut is, qui dat vel accipit, vel (operam suam) interponit, ex sacerdotio excidat et ad haec id, quod datum est, ecclesiae addicatur. Si laicus est is, qui accepit, id, quod dedit, duplum reddet ecclesiae. Si vero etiam satisdationem de hoc accepit, et hanc restituet et tantundem, quantum ea continetur. Lege decimam septimam praesentis tituli constitutionem. Nam cum tempore posterior sit, innovat ea, quae de episcoporum ordinatione praecipiuntur. Patriarchae Romae et Constantinopoleos et Alexandriae et Theopoleos et archiepiscopus Hierosolymorum ea, quae ab initio de cathedraticis et consuetudinibus definita sunt, praestanto, non transscendentes (tamen) viginti auri libras. Qui vero ab ipsis vel ab aliqua synodo ordinantur metropolitani, similiter vero etiam, qui a metropolitanis ad episcopatum producuntur, nisi minorem auri triginta libris reditum ecclesia habet, ad quam ordinandi sunt, centum solidos nomine cathedraticorum ordinanti danto, clericis autem ipsius et notariis solidos trecentos. Si vero minorem quidem triginta auri libris, non inferiorem autem decem libris reditum annuum ecclesia habet, tunc centum solidos danto ordinanti et clericis eius et notariis ducentos solidos. Si vero minus decem libris; non inferius autem quinque annuus reditus est ecclesiae, danto ordinanti quidem quinquaginta solidos, iis vero, qui circa eum sunt, solidos septuaginta. Si vero minor quinque libris, non minus autem tribus auri libris annuus reditus est ecclesiae, decem et octo solidos is, qui ordinat, accipito, et ii, qui circa eum sunt, solidos viginti quattuor. Si vero

89) ὁ deest in Codice. 90) Codex χειροτονεῖσς. 91) Ad marg. Codicis περὶ τῆς συναγομένης ἐξορίας τῷ συκοφάντῳ (sic) πρὸ ἐξελασ' χειροτονήσης. 92) Fabr. ἀπολιπών. 93) Incipit fol. 14. A. 94) Codex ἐπίσκοπ. Fabr. ἐπισκόπου. Sic et Leuncl. 95) Codex ὑποβαλλομενος. 96) Codex προίκα. Ad marg. θ'. περὶ δώσεως (leg. δόσεως) χειροτονίας. 97) Fabr. διδόντος. 98) Vox τὸ apud Fabrotum non deest, in Codice deest. 99) Codex προσκυροῦσθαι habet, Fabrotus προς κυρωθῆναι. 1) Fabr. διπλοῦν. 2) Fabr. ἀναδίδωσι. 3) Codex ἀσφαλειαν. Notat. p. 240. habent ἀσφάλειαν. 4) Pro ἀναδώσει Fabr. habet ἀποδίδωσι. 5) Pro παρέχει Fabr. περιέχει. 6) Codex αν^α'. 7) Fabrotus ιζ'. Codex ἑπτακαιδεκάτην. 8) Pro διάταξιν Codex διατ. 9) Pro μεταγενεστέρα γὰρ οὖσα Fabrot. habet μεταγενεστέραν οὖσαν καί. 10) Fabr. καινίζει. 11) Ad marg. ι'. περὶ ἐνθρονιαστικ^ῶ καὶ συνιθιῶν (leg. ἐνθρονιαστικῶν καὶ συνηθειῶν.) 12) Haec, quae uncis inclusi, desunt in Codice. Agnoscit autem et Fabrotus et Nov. 123. cap. 3. prooem. 13) καὶ deest apud Fabrotum. 14) τὰ deest apud Fabr. 15) Codex ἐξαρχῆς. Fabr. ἐξ ἀρχῆς. 16) ἐνθρωνιαστικῶν Fabr. 17) Codex χειροτονούμ'. 18) Codex μητροπολίται. 19) Incipit fol. 14. B. 20) Codex ἐπισκοπόν. 21) Fabr. προαγόμενοι. 22) Pro χρυσίου τριάκοντα λιτρῶν Fabrotus habet τριάκοντα χρυσίου λίτρας. 23) Fabr. πρόσοδον. 24) Fabr. ἔχῃ. 25) Fabr. habet ἐνθρωνιαστικῶν. 26) Pro ν̊ ν̊ τ'. Fabr. habet νομίσματα τριακόσια. 27) Pro τῶν λ'. Codex habet τριάκοντα. 28) Fabrotus λίτρας. 29) λιτρῶν deest apud Fabrotum. 30) ἐτησίαν deest in contextu Codicis, sed cum omissionis signo a prima manu ad marginem adscriptum est. 31) διδότω habet Fabrotus pro διδότωσαν. Cum Fabroto consentit et Leunclavius. 32) Pro ν̊ ν̊. σ'. Fabrotus habet διακόσια. Pro σ'. Codex ͞C. 33) Pro εἰ δὲ Codex habet ἢ δὲ. 34) Fabr. ἧττων. Sic et Leuncl. 35) Fabrotus δέκα. Codex ε'. habet pro ι'. Vide Nov. 123. cap. 3. 36) Fabr. ἧττων. Sic et Leuncl. 37) Codex ἐτησίαν. Nonne voluit ἐτησία ἡ πρόσοδος? Fabr. ἡ ἐτησία. 38) Pro verbis πρόςωδος (sic in Cod.) ἐστιν τῇ ἐκκλησίᾳ Fabrotus habet πρόσοδος τῆς ἐκκλησίας. 39) Pro μὲν τῷ Fabrotus habet τῷ μέν. 40) Pro ν̊ ν̊ ν'. Fabrotus habet πεντήκοντα νομίσματα. 41) ν̊ ν̊ ο'. desunt apud Fabrotum, qui habet lacunae signum h. l. Codicis nostri lectio consentit cum Codice Veneto Novellarum Iustiniani in Nov. 123. cap. 3. Nec desunt haec verba in Leunclavii versione. 42) Fabrotus ante ἐλάττονος verbum ὁ intrudit. 43) Codex τῶν ε'., Fabrotus τῶν πέντε λιτρῶν. 44) Pro δὲ Codex habet δ. 45) Pro οὐχ ἧττον δὲ τῶν γ'. χρυσίου λιτρῶν Fabrotus habet οὐκ ἐλάττονος δὲ τριῶν τῆς ἐτησίας et rel. Οὐχ ἧττονος videtur legisse et Leuncl. 46) τῇ ἐκκλησίᾳ desunt apud Fabr. 47) Pro ιη'. Codex ῆ͞N habet, Fabrotus autem δεκαοκτώ. 48) Fabr. νομίσματα habet pro litteris ν̊ ν̊. 49) Pro οἱ Fabr. εἰ. 50) Pro ν̊. ν̊. κδ'. Fabrotus εἰκοσιτέσσαρα habet.

λείπεται τῶν τριῶν λιτρῶν ἡ ἐκκλησιαστικὴ πρόσωδος (v. πρόσοδος) 51), οὐκ ἐλαττοῦται δὲ τῶν β', | 52) παρεχέσθω 53) τῷ 54) μὲν χειροτονοῦντι νομίσματα ἕξ 55), τοῖς δὲ ἀμφὶ αὐτὸν 56) ν͂. ν͂. ιβ'. 57) ἐπὶ ἐλάττονι 58) προσώδῳ (v. προσόδῳ) τῶν β'. 59) λιτρῶν μηδὲν καθόλου παρεχέσθω. εἴτις 60) πλεῖον 61) λάβῃ τοῦ ὁρισμένου, (v. ὡρισμένου) 62) τριπλοῦν τὸ δοθὲν ἀναδόσει (v. ἀναδώσει) 63) τῇ ἐκκλησίᾳ. δύναται δὲ ὁ μέλλον 64) (v. μέλλων) χειροτονεῖσθαι καὶ πρὸ τῆς 65) ἐπισκοπῆς καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν ἴδια προςφέρειν 66) πράγματα τῇ ἐκκλησίᾳ, εἰς ἣν 67) μέλλει χειροτονεῖσθαι. σημείωσαι 68), ὅτι καὶ τὸν ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων 69) πατριάρχην ὀνόμασεν 70) (v. ὠνόμασεν) ἡ διάταξις 71), πᾶσα ἐπισκοπὴ 72) ὑπεξουσιώτητος (v. ὑπεξουσιότητος) καὶ δουλικῆς καὶ ἐναπογράφου 73) ἀπαλλάττει τύχης. ὁ βουλευτὴς 74) πρὸ τῆς διατάξεως χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος [καὶ] 75) τῆς μὲν τύχης ἐλευθεροῦται, τὸ νόμιμον μέρος ἧς εἶχεν ὑποστάσεως τῇ βουλῇ 76) καὶ τῷ δημοσίῳ παρέχων. ἃ δὲ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν προσεκτήσατο, ἡ κατ' αὐτὸν ἐκκλησία διαδέξηται 77) (v. διαδέξεται). ἐπίσκοπος 78) ἢ μοναχὸς μὴ καλείσθω 79) πρὸς κηδεμονίαν 80). οἱ δὲ λοιποὶ κληρικοί, | 81) εἰ βούλωνται 82), τὰς τῶν συγγενῶν 83) καταδεχέσθωσαν 84) εἴσω 85) τεσσάρων μηνῶν 86) τὴν οἰκείαν τῷ ἄρχοντι 87) φαναιροῦντες 88) (v. φανεροῦντες) γνώμην, πρὸς δὲ ἐξωτικοὺς 89) μὴ 90) ἑλκέσθωσαν. μηδεὶς ἐπίσκοπος 91) ἢ μοναχὸς 92) ἢ κληρικὸς ἐκλήπτωρ ἢ διοικητὴς 93) δημοσίων ἢ μισθωτὴς τελλῶν (v. τελῶν) 94), ἀλλοτρίων 95) κτήσεων ἢ κουράτωρ 96) οἴκου ἢ ἐντολεὺς δίκης ἢ ἐγγυητὴς ὑπὲρ τῶν τοιούτων αἰτιῶν 97) γινέσθω 98), οἷον δήποτε 99) εἰ 1) ἔχει βαθμὸν ἱερωσύνης. μόνον 2) γὰρ ἔξεστιν 3) αὐτοῖς ἐκκλησιαστικῶν 4) φροντίζειν πραγμάτων κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ῥητοῦ. Δύνανται αἱ ἅγιαι 5) ἐκκλησίαι καὶ οἱ λοιποὶ εὐαγεῖς οἶκοι 6) ἀλλήλοις καὶ τοῖς ἰδίοις κληρικοῖς μισθώσεις 7) καὶ ἐμφυτεύσεις 8) ἐκδιδόναι χωρὶς τῶν διοικητῶν αὐτῶν 9) καὶ χαρτουλαρίων καὶ συγγενῶν αὐτῶν καὶ ἀγχίστων 10). ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν ἐπίσκοπος τῆς οἰκείας 11) ἐκπίπτει περιουσίας, τῇ ἐκκλησίᾳ 12) ταύτης προςκυρουμένης 13). ὁ δὲ κληρικὸς ποινὴν δώσει τῇ ἐκκλησίᾳ, ἣν 14) ὁ ἐπίσκοπος | 15) ὁρίσοι 16). οἱ δὲ ἐκλήψεις 17) δημοσίων ἢ

reditus ecclesiae ad tres libras non adscendit, neque vero inferior est duabus, dantor ordinanti quidem solidi sex, iis autem, qui circa eum sunt, solidi duodecim. De reditu, qui duabus libris inferior est, nihil omnino praestator. Si quis plus acceperit, quam quod definitum est, id, quod datum est, triplum reddet ecclesiae. Potest autem is, qui ordinandus est, et ante episcopatum et post ordinationem (res) proprias ecclesiae, ad quam ordinandus est, afferre. Nota et episcopum Hierosolymorum ab (hac) constitutione dictum esse patriarcham. Omnis episcopatus patria potestate et servili et adscripticia conditione liberat. Qui curialis ante (hanc) constitutionem ordinatus est episcopus, conditione quidem (curiali) liberatur, portionem legitimam eius, quam habebat, substantiae curiae et fisco dans. Ea vero, quae post episcopatum acquisivit, ecclesia eius loci accipiet. Episcopus aut monachus ne vocator ad curam tutelamve. Reliqui vero clerici, si velint, cognatorum suscipiunto (tutelas curasve), ita ut intra quattuor menses suam animi destinationem magistratui manifestent; ad extraneorum autem (curam tutelamve) ne trahuntor. Nullus episcopus aut monachus aut clericus fiat susceptor vel administrator rerum fiscalium, vel conductor vectigalium, (vel) alienorum praediorum vel curator domus, vel procurator litis vel fideiussor ex talibus caussis, si qualemcunque habet sacerdotii gradum. Nam (hoc) tantum iis licet, rerum ecclesiasticarum habere curationem secundum (huius) textus constitutionem. Possunt sacrosanctae ecclesiae et reliquae venerabiles domus sibi inter se ac suis clericis in locationem et emphyteusin dare (praedia), exceptis administratoribus ipsarum et chartulariis et cognatis eorum et propinquis. Qui vero adversus haec facit episcopus, propria sua substantia excidit, quae ecclesiae applicatur. (Qui) vero clericus, ecclesiae eam, quam episcopus statuerit, poenam dabit. Qui vero (rerum) fiscalium susceptiones vel privatarum

---

51) Fabr. πρόςοδος. 52) Pro β'. Codex habet δύο. Incipit fol. 15. A. 53) Codex παρεχεσθω. Leuncl. videtur legisse παρεχέτω. 54) Pro τῷ Codex habet τό. 55) Pro ἕξ Fabrotus habet ς'. 56) Fabr. ἀμφ' αὐτόν. 57) Pro ν͂. ν͂. ιβ'. Fabrotus νομίσματα ιβ' habet. 58) Pro ἐπὶ ἐλάττονι Fabr. habet ἐπ' ἔλαττον δέ. 59) Pro β'. Fabrotus habet δύο. 60) Post εἴτις Fabrotus δὲ interponit. 61) πλέον Fabr. 62) Codex ὡρισμένου. 63) Fabr. ἀναδώσει. 64) μέλλων Fabr. 65) Pro πρὸ τῆς Codex habet πρωτῆς. 66) Codex προσφέρειν, Fabrotus προφέρειν. 67) Codex εἰσὶν habet pro εἰς ἥν. 68) Codex σημ. A verbo σημ. ad ἡ διατ. desunt omnia apud Fabrotum et Leunclavium. 69) Codex ἱεροσολυμων. 70) Fabr. ὠνόμασεν. 71) Codex διατ. 72) Ad marg. α'. περὶ διαφόρου τύχης. 73) Fabr. habet καὶ ἐναπογράφου καὶ δουλικῆς. Sic et Leuncl. 74) Ad marg. ιβ'. περὶ διαφόρου τύχης. Totum hoc caput a verbis ὁ βουλευτὴς usque ad verbum διαδέξηται deest apud Leunclavium et Fabrotum. 75) Vox καὶ ante τῆς non recte se habet, et deest tit. 8. parat. §. 2. Ideoque uncis inclusi. 76) Codex βουλή. 77) Διαδέξεται habent tit. 8. parat. §. 2. Fabrotus διαδέξεται. 78) Codex ἐπισκοπός. 79) Fabrotus προσκαλείσθω. Ad marginem ιγ'. περὶ κηδεμονίας. 80) Pro verbis πρὸς κηδεμονίαν tit. 13. parat. §. 1. habet εἰς ἐπιτροπήν. Inde a verbis ἐπίσκοπος ἢ μοναχὸς usque ad verba μὴ ἑλκέσθωσαν desunt omnia in versione Leunclavii. 81) Incipit fol. 15. B. 82) Fabr. βούλονται. 83) Codex εὐγενῶν. Sed vide Nov. 123. cap. 5. Ἰδίων συγγενῶν habet tit. 13. parat. §. 1. 84) Codex κατὰ δεχέσθωσαν. 85) εἴσω deest apud Fabr. 86) Pro τεσσάρων μηνῶν Codex habet δ' μ''. 87) Pro ἄρχοντι Codex habet ἄρχ. 88) φανεροῦντες Fabr. Codex φαναιροῦντες. Voces τῷ ἄρχοντι desunt tit. 13. parat. §. 1. 89) Codex sic habet. Fabrotus ἐξωτικάς. 90) Pro μὴ Codex habet μί. 91) Ad marg. ιδ'. ὥστε τοὺς κληρικοὺς μὴ ἐγχειρίζεσθαι ἀλλοτρίων πραγμάτων διοικ. (leg. διοικήσει.) 92) Codex habet μόναχος. 93) Codex διοικήτης. 94) Codex τελλών, Fabr. τελῶν. 95) Fabrotus ἢ ἀλλοτρίων. Sic et Leuncl. 96) Pro ἢ κουράτωρ (quae sunt Fabroti) Codex habet N CUR. 97) Fabrotus ἐγγυῶν habet pro αἰτιῶν. Sed ad marg. Fabr. adnotatum est ἴσ. αἰτιῶν. 98) Fabr. γενέσθω. 99) Fabrotus οἱονδήποτε. 1) εἰ deest apud Fabr. et Leuncl. 2) μόνοις Fabrotus. 3) Fabrotus ἐξέσται. 4) Pro ἐκκλησιαστικῶν Fabr. habet ἱερατικῶν. Nov. 123. cap. 6. καὶ τοῖς κληρικοῖς ὁμοίως τῶν οἰκείων ἐκκλησιῶν τὰς κτήσεις μισθοῦσθαι καὶ διοικεῖν συγχωροῦμεν. 5) Pro ἅγιαι Fabr. habet ἁγίαι. 6) Codex οἶκοι. 7) Pro μισθώσεις Fabrotus habet μισθώσασθαι. Sic et Leuncl. 8) Fabr. ex errore ἐμυφτεύσεις. 9) Vox αὐτῶν deest apud Fabrotum. 10) ἀγχιστέων Fabrotus. 11) Codex οἰκείας, Fabrotus ἰδίας. 12) Pro τῇ ἐκκλησίᾳ Codex habet τῆς ἐκλ'. Fabrotus ταύτης κληρουμένης τῇ ἐκκλησίᾳ. 13) Codex προσκυρουμ'. 14) Pro ἣν Codex habet ἥν. Ad marg. σημ. δὲ εἰ κεῖνεῖται. 15) Incipit fol. 16. A. 16) Fabrotus ὁρίσει. 17) Fabr. ἐκλήψεις. Cod. ἐκλήσεις.

ἰδιωτικὴν (v. *ἰδιωτικὴν*) *διοίκησιν* [18] *καταπιστεύσαντες* [19] *κληρικοῖς οἱουδήποτε βαθμοῦ* [20] *ἢ μοναχοῖς, ἢ ὑπὲρ τῶν τοιούτων αὐτοὺς* [21] *αἰτιῶν δεξάμενοι* [22] *ἐγγυητάς, οὐδὲ τοὺς εὐαγεῖς οἴκους, οὐδὲ αὐτοὺς τοὺς κληρικοὺς ἢ μοναχοὺς ἢ τὰς οὐσίας* [23] *αὐτῶν εὐθύνειν δύνανται, ἀλλὰ καὶ τὴν γενομένην* [24] *τῶν δημοσίων* [25] *βλάβην οἴκωθεν* [26] (v. *οἴκοθεν*) *ἀποκαταστήσουσι* [27]. *μὴ παραγέσθω* [28] *ἐπίσκοπος εἰς μαρτυρίαν, ἀλλὰ προτηθεμένων* (v. *προτιθεμένων*) *τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ἐν τῷ ἐπισκοπίῳ* (v. *ἐπισκοπείῳ*) [29], *δημοσίων παρόντων προσώπων* [30] *μαρτυρείτω, ἅπερ ἐπίσταται* [31]. *χρηματικῆς ἢ ἐγκληματικῆς* [32] *χάριν αἰτίας μηδεὶς ἐπίσκοπος* [33] *χωρὶς θείας κελεύσεως διαγέτω ἢ παραστάσιμον ποιείτω* [34], *τοῦ ἄρχοντος* [35] *τοῦ τὰ εἰρημένα προστάττοντος πρὸς τῇ ἐκπτώσει τῆς ζώνης βασάνοις καὶ ἐξορίᾳ διδομένου.* [36] *μὴ ἀποδημείτω* [37] *ἐπίσκοπος* [38] *ἢ κληρικὸς χωρὶς θείας* [*κελεύσεως ἢ*] *ἐπιτροπῆς* [39] *τοῦ ἔχοντος* | [40] *τὴν κατ' αὐτοῦ δικαιοδοσίαν, μήτε* [41] *ἀποδημῶν πλέον ἐνιαυτοῦ ὑπερτιθέσθω τὴν ἐπάνοδον, ἐπεὶ οὐ λήψεται τὰς* [42] *δαπάνας ἐκ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ. εἰ δὲ κανονικῶς καλούμενος* [43] *μὴ ἐπανέλθοι εἴσω τοῦ ὁρισμένου* [44] (v. *ὡρισμένου*) *χρόνου, ἕτερος χειροτονείσθω. ἀνιὼν* [45] *δὲ κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν Κωνσταντινουπόλει* [46] *διὰ τοῦ ταύτης πατριάρχου μηνυέσθω* [47] *βασιλεῖ. οἱ πατριάρχαι* [48] *καὶ μητροπολῖται* [49] *ἅπαξ ἢ δεὶς* [50] (v. *δὶς*) *τοῦ ἐνιαυτοῦ κοινὰς ποιείτωσαν* (v. *ποιείτωσαν*) [51] *συνόδους τὰς κατ' ἀλλίλων* (v. *ἀλλήλων*) [52] *καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς* [53] *ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν καὶ* [54] *διακρίνωντες* (v. *διακρίνοντες*) [55] *αἰτίας καὶ τὰ ἀνακύπτοντα* [56] *κατὰ κανῶνα* (v. *κανόνα*) *κατατιθέντες* [57] *κεφάλαια* [58]. *κληρικὸς μὴ ταβλιζέτω* [59] *μηδὲ κοινωνείτω ταβλίζοντι* [60] *ἢ θεωρείτω αὐτόν* [61], *μηδὲ* [62] *θέαις παρεμβαλέτω* (v. *παρεμβαλέτω*) [63], *ἐπείτοιγε εἰς μοναστήριον ἐπὶ τριετίαν ἐμβάλεται* (v. *ἐμβάλλεται*). *ἐπίσκοπος ἐξ ἀνάγκης* [64] *μὴ ἀπολυέτω κληρικὸν ἴδιον* [65]. *ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς* [66] *ἀκοινώνητον ποιὸν* (v. *ποιῶν*) *τινὰ* [67] *πρὸ τοῦ ἐξετα-*

(rerum) administrationem clericis cuiuscunque gradus vel monachis commiserunt, vel pro talibus caussis ipsos fideiussores acceperunt, nec venerabiles domos nec ipsos (illos) clericos vel monachos vel eorum substantias inquietare possunt, sed et damnum, quod (rebus) fiscalibus (inde) accidit, de suo reparabunt. Ne producitor episcopus ad (dicendum) testimonium, sed propositis sacrosanctis evangeliis in aedibus episcopalibus, publicis personis praesentibus, ea, quae scit, testimonii caussa dicito. Propter pecuniariam vel criminalem caussam nullus episcopum absque iussu divino perducito aut facito, ut exhibeatur, magistratu, qui ea, quae dicta sunt, fieri iubet, praeter cinguli amissionem tormentis et exilio poenas dante. Peregre ne proficiscitor episcopus vel clericus absque divina iussione vel permissu eius, qui iurisdictionem in eum habet, neve, si peregre proficiscatur, ultra annum reditum differto, siquidem non accipiet expensas (itineris) ex sua ecclesia. Si autem canonice citatus non redierit intra tempus definitum, alius ordinator. Si vero secundum ea, quae dicta sunt, Constantinopolin adeat, per eius (urbis) patriarcham imperatori indicator. Patriarchae ac metropolitani semel bisve (quocunque) anno communes (inter se) faciunto synodos, caussas, quae ipsis et episcopis et clericis, qui iis subiecti sunt, intenduntur, iudicantes et capitula emergentia secundum canonem disponentes. Clericus tabula ne ludito, neu communionem habeto cum eo, qui tabula ludit, aut ipsum spectato, neu ludis intervenito, cum, (si contra ea faciat), in monasterium per triennium iniiciatur. Episcopus ne cogitor dimittere (invitus) clericum suum. Episcopus aut clericus excommunicatum aliquem faciens,

---

18) Pro *δημοσίων ἢ ἰδιωτικὴν διοίκησιν* Fabr. habet *ἢ διοικήσεις δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν*. Sic et Leunclav. Tit. 15. parat. §. 1. habent *οἱ ἐκλήψεις δημοσίων ἢ διοικήσεις ἰδιωτικῶν πραγμάτων*. 19) Codex *καταπιστευσαντες*. 20) Verba *οἱουδήποτε βαθμοῦ* desunt tit. 15. parat. §. 1. 21) Codex *αυτοὺς*. 22) Codex *δεξαμ/*. 23) Codex *οὖσας*. 24) Fabrotus *γινομένην* habet. 25) *τῷ δημοσίῳ* Fabrotus habet pro *τῶν δημοσίων*. Leunclavius cum Fabroto consentit. 26) Codex *οἴκωθεν*. Fabrotus *οἴκοθεν*. 27) Fabr. *ἀποκαταστήσουσιν*. Codex *ἀποκαταστήσωσι*. 28) Ad marg. *περὶ μαρτυρίας ἐπισκόπων*. 29) Pro *ἐν τῷ ἐπισκοπίῳ*, quod est et in tit. 5. parat. §. 2., Fabr. habet *τῷ ἐπισκόπῳ*. Nov. 123. cap. 7. *ἀλλ' ὁ δικαστὴς πεμπέτω πρὸς αὐτοὺς τινὰς — ὡς προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων*. Firmatur haec lectio et ex Cod. X. fol. 153., qui haec habet: *κθ'. οἱ ἐπίσκοποι καλῶς μαρτυροῦσιν ἐν τῷ ἰδίῳ ἐπισκοπείῳ, παρόντων δημοσίων προσώπων καὶ προκειμένων τῶν ἁγίων λογίων*. 30) Fabr. *προσώπων παρόντων*. 31) Pro *ἐπίσταται* tit. 5. parat. §. 2. habent *γινώσκει*. 32) Ad marg. *ις'. περὶ παραστασίμων καὶ διαγ͂* (fortasse leg. *διαγωγῆς*). 33) *μηδεὶς ἐπίσκοπος* est et apud Fabr. et in Codice. Sed Leunclavius „*Nemo — episcopum producat*". Nov. 123. cap. 8. *ἐπίσκοπον — διάγεσθαι ἢ παρίστασθαι συγχωροῦμεν*. Ergo lege *μηδεὶς ἐπίσκοπον*, vel — *διαγέσθω ἢ παραστάσιμος ποιείσθω*. 34) Pro *ποιείτω* Codex habet *ἐποιήτω*. 35) *τοῦ* ante *ἄρχοντος* deest apud Fabrotum. Pro *ἄρχοντος* Codex habet *ἀρ*. 36) Codex *διδομ/*. Fabrotus *παραδιδομένου*. 37) Codex *ἀπὸ δημείτω*. 38) Ad marg. *ιζ'. περὶ τῆς τῶν ἐπισκόπων ἀποδημίας*. 39) Sic Fabr., cum quo consentit et Leuncl. Codex voces *κελεύσεως ἢ* omittit, et pro *ἐπιτροπῆς* habet *ἐπίτροπος*. Nov. 123. cap. 9. *εἰ μὴ μετὰ γραμμάτων τοῦ μακαριωτάτου αὐτῶν πατριάρχου — ἢ κατὰ βασιλικὴν δηλαδὴ κέλευσιν*. Paullo post: *δίχα ἐπιτροπῆς αὐτοῦ ἢ ἡμετέρας κελεύσεως εἰς τὴν βασιλίδα πόλιν ἐλθεῖν*. 40) Incipit fol. 16. B. 41) Fabrotus *μήτε δὲ ἀποδημῶν*. 42) *Τὰς* deest apud Fabrotum. 43) Codex *καλούμ/*. 44) *ὡρισμένου* Fabrotus. 45) Codex *ἀνιῶν*. 46) Fabrotus ordine inverso habet *ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰ εἰρημένα*. 47) Codex *μηνυέτω*. Nov. 123. cap. 9. *καὶ οὕτως δι' αὐτοῦ εἰς τὴν ἡμετέραν εἰσιέναι γαληνότητα*. 48) Ad marg. *περὶ συνόδων ἐπισκόπων*. Quae vero apud Fabrotum ante haec posita sunt p. 1321. lin. 2. *ἔχει δὲ* usque ad lin. 18. *γαληνότητα* agnoscuntur et a Leuncl., sed desunt in Codice omnia. Quod mirum non est. Nam verba contextus Novellarum apud nostrum non interponuntur. 49) Codex *μητροπολίται*. 50) Fabr. *δίς*. 51) Fabr. *ποιείτωσαν*. 52) Fabr. *ἀλλήλων*. 53) Codex *αὐτοῦ*. 54) *καὶ* deest apud Fabr. 55) Fabr. *διακρινοντες*. 56) Codex *ἀνακοίπτοντα*. 57) Fabr. *κανονικὰ διατιθέντες* habet pro *κατὰ κανόνα κατατιθέντες*. *Κανονικὰ* videtur legisse et Leunclavius. *Διατιθέναι* est etiam in Nov. 123. contextu cap. 10. 58) Pro *κεφάλαια* Codex *κεφάλ.* 59) Fabrotus *ταυλιζέτω*. Ad marg. *ιθ'. περὶ ταβλίου καὶ θεωρίας*. 60) Fabr. *τῷ ταυλίζοντι*. 61) Cod. *αυτόν*. Fabrotus *ἢ θεωρεῖ τὸν αὐτὸν* habet. 62) Pro *μηδὲ* Fabrotus *μήτε δέ*. 63) Fabr. *παραβαλλέτω*. 64) Ad marg. *κ'. περὶ ἀπολυτικῆς*. 65) Fabr. *ἴδιον κληρικόν*. 66) Ad marg. Codicis *κα'. περὶ ἐπιτιμίας ἀκοινωνισίας* (leg. *ἀκοινωνησίας*). Pro *κληρικὸς* Fabrotus habet *πρεσβύτερος*, quae lectio et Leunclavii est, et confirmatur Nov. 123. cap. 11. *πᾶσι δὲ τοῖς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις ἀπαγορεύομεν ἀφορίζειν τινὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας*. 67) Fabrotus *ποιῶν τινα*.

.σθῆναι τὴν ἐτίαν (v. αἰτίαν) [68] αὐτοῦ, | [69] ἵνα κατὰ κανώνας (v. κανόνας) [70] τοῦτο γένηται, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔσται ποινήν, τοῦ μείζονος ἐπισκόπου [τὸν δεθέντα λύοντος καὶ τὸν ἐπίσκοπον] [71] τῇ ποινῇ καθυποβάλλοντος [72], ἐφ' ὅσον συνείδοι (v. συνίδοι) χρόνον. ἐπίσκοπος μηδένα τυπτέτω [73], μηδὲ ἐπιβαινέτω, ἧς ἐξέπεσεν [74] πόλεως [75]. εἰ γὰρ πειραθείη ὑπεξελθεῖν [76] τοῦ τόπου, εἰς ὃν [77] οἰκεῖν κατεκρίθη, εἰς ἑτέρας ἐπαρχίας [78] ἐμβάλλεται εἰς μοναστήριον [79]. οἱ κληρικοὶ [80] γραμμάτων ἔστωσαν [81] ἐπιστήμονες. παλλακὴν ἢ φυσικοὺς παῖδας μὴ ἐχέτωσαν, μηδὲ [82] ἐσχηκότες χειροτονείσθωσαν, νομίμῳ [83] δὲ γαμετῇ [84] ἐκ παρθενίας ζευχθείσῃ [85] συνοικήτωσαν (v. συνοικείτωσαν) [86]. ὁ ἧττον (v. ἥττων) [87] τῶν [88] τριάκοντα ἐνιαυτῶν [89] μὴ χειροτονείσθω [ἐπίσκοπος] [90] πρεσβύτερος ἢ διάκονος [91], μήτε ἀναγνώστης ὁ [92] μὴ ἐπιβὰς τοῦ ή. [93] ἔτους, μήτε διακόνισα (v. διακόνισσα) [94] ἡ μὴ ὑπερβᾶσα [95] τοὺς μ'. ἐνιαυτοὺς χειροτονείσθω. ἔστω δὲ παρθένος ἢ ἐκ παρθενίας ἀνδρὶ συνοικήσασα εἴτις τοῦ [96]. χειροτονουμένου | [97] κληρικοῦ κατηγορεῖν βούλεται, ὁ [98] περὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ ἐν αὐτῷ [99] κρατείτω τρακτάτος [1]. ὁ ἄγαμος μέλλων χειροτονεῖσθαι διάκονος [2] ὁμολογείτω μένειν [3] ἄγαμος, μὴ δυναμένου τοῦ ἐπισκόπου [4] ἐπιτρέπειν αὐτῷ γαμεῖν [5], εἰ μὴ ἄρα [6] βούλεται τῆς ἐπισκοπῆς ἐκπεσίν (v. ἐκπεσεῖν) [7]. πρεσβύτερος ἢ διάκονος γαμῶν [8] τῇ βουλῇ [9] μετὰ τῆς οὐσίας παραδιδόσθωσαν [10]. ἀναγνώστης δὲ [11] μὴ [κατὰ τὰ ἐπιτετραμμένα γαμῶν ἢ] [12] δευτέροις ὁμειλῶν (v. ὁμιλῶν) [13] γάμοις μὴ προκοπτέτω [14]. μηκέτι λοιπὸν [15] βουλευτὴς [16] ἢ ταξεώτης κληρούσθω, τῆς βουλῆς καὶ τῆς τάξεως διεκδικούσης τὸν κληρωθέντα πλὴν εἰ μὴ πέντε καὶ δέκα [17] ἔτι (v. ἔτη) [18] μονάσας ἔτυχεν. ὁ [19] τοιοῦτος καὶ ἀπὸ [20] μοναχῶν γενόμενος κληρικὸς μὴ γαμείτω, μηδὲ εἰ [21] βαθμὸν μέτεισιν [22] ἱερωσύνης

priusquam eius caussa examinata sit, ut secundum canones hoc fiat, eidem poenae subiacebit, episcopo maiore ligatum solvente et episcopum ei poenae subiiciente, in quantum tempus ipsi visum fuerit. Episcopus neminem percutito, neu ingreditor urbem, ex qua eiectus est. Nam si conatus fuerit se proripere ex (eo) loco, in quo habitare damnatus est, in alius provinciae iniicitur monasterium. Clerici litterarum sunto gnari. Concubinam aut naturales liberos ne habento, neu, qui habuerint, ordinantor; cum legitima autem uxore, inde a virginitate ipsis copulata, cohabitanto. Qui minor triginta annis est, ne ordinator [episcopus] presbyter; neu diaconus subdiaconusve, qui minor viginti quinque annis est (?); neu lector, qui annum octavum non sit ingressus; neu diaconissa ordinator, quae quadraginta annos non superavit. Esto autem virgo, vel quae ex virginitate cum viro cohabitaverit. Si quis clericum, qui ordinatur, accusare vult, id, quod de episcopis tractatum est, valeto et in hoc. Coelebs, qui ordinandus est diaconus, promittito se mansurum esse coelibem, nec potest episcopus ipsi permittere uxorem ducere, nisi forte episcopatum velit amittere. Presbyter vel diaconus, si uxores ducant, curiae cum patrimonio suo traduntor. Lector autem, qui non secundum ea, quae praecepta sunt, uxorem ducit vel secundis nuptiis se copulat, ad superiorem (gradum) ne adscendito. Caeterum neque amplius curialis vel cohortalis fiat clericus, curia et cohorte eum, qui clericus factus est, vindicante, nisi quindecim annos solitariam vitam egerit. Qui talis est, et, qui ex monacho factus est clericus, matrimonium ne contrahito, nec si (eum)

---

68) Fabrotus αἰτίαν. 69) Incipit fol. 17. A. Pro verbis αὐτοῦ ἵνα κατὰ κανώνας τοῦτο γένηται Fabrotus habet τὴν τοῦτο γενέσθαι κατὰ κανόνας βουλομένην. 70) Codex κανώνας. 71) Uncis inclusa desunt in Codice sine lacunae suspicione, fortasse propter repetitionem verborum ἐπισκόπου et ἐπίσκοπον. Quae et ex Nov. 123. cap. 11. confirmantur. 72) Codex καθ' ὑποβάλλοντος. 73) Ad marg. κϛ. περὶ τοῦ μηδένα τύπτειν ἐπισκοπ. (leg. ἐπίσκοπον) ἢ τὴν ἰδίαν καταπατὴν (leg. καταπατεῖν) ἐξορίαν. 74) Fabr. ἐξέπεσε. 75) Codex πόλε. 76) Fabr. ὑπερεξελθεῖν. 77) Codex εἰσόν. 78) Possis verba εἰς ἑτέρας ἐπαρχίας ad praecedentia trahere, ut haec pendeant ab ὑπεξελθεῖν. Sententia haec erit, ut, *si se proripiat in alias provincias*, in monasterium iniiciatur. Sed obstat Nov. 123. cap. 11. ἢ καταλιπεῖν τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐκελεύσθη διάγειν, κελεύομεν τοῦτον μοναστηρίῳ ἐν ἄλλῃ ἐπαρχίᾳ καθεστῶτι παραδίδοσθαι. Quae verba faciunt, ut credam sic ab initio scriptum esse εἰς ἑτέρας ἐπαρχίας (gen. cas.) ἐμβάλλεται μοναστήριον. Vox εἰς ex superioribus male adhaesit, nec agnoscitur a Fabroto. 79) Pro εἰς μοναστήριον Fabrotus habet μοναστηρίῳ. 80) Ad marg. Codicis κγ'. περὶ τῆς τῶν κληρικῶν παρατηρίσεως (leg. παρατηρήσεως.) 81) Codex γραμμ ἔστωσαν habet pro γραμμάτων ἔστωσαν. 82) Codex μηδέ. Fabrotus μήτε δέ. 83) Codex νομίμῃ. 84) Codex γαμετή. 85) Pro ζευχθείσῃ Codex ζευχθείσης habet. Fabr. συζευχθείσῃ. 86) Fabr. συνοικείτωσαν. 87) Ad marg. κδ'. περὶ τοῦ χρόνου τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κατα μεν (leg. καταταττομένων.) Vox ὁ ante ἥττων deest apud Fabrotum. Ἥττων enim habet Fabr. 88) τῶν deest apud Fabrotum. 89) Codex ἐνιαύτῶν. XXX. annorum mentio est et in Notat. p 240. 90) Codex ἐπισκο. Habet pro ἐπίσκοπος. Quod et apud Fabrotum deest, nec est in Nov. 123. cap. 13., et repugnat plane eiusdem Novellae cap. 1. et 13. Ac videtur ortum ex interpolatione scioli alicuius. Vide Hombergkium ad Nov. 123. cap. 13. Ideo uncis inclusi. 91) Pro ἢ διάκονος, quod est in Codice, rectius Fabrotus μήτε διάκονος ἐλάττων εἰκοσιπέντε. Sic et Leuncl. Vide Nov. 123. cap. 13. Unde legendum h. l. μήτε διάκονος ὁ ἐλάττων τῶν εἴκοσι πέντε ἢ ὑποδιάκονος. Confusio verborum διάκονος et ὑποδιάκονος librario fraudi fuit. 92) ὁ deest apud Fabr. 93) Pro ή. Fabr. ὀγδόου. Codex μὴ ἐπιβὰς τοῦ ιηετους. Leunclavius in suis codd. mss. invenit ιη'. Vertit enim „decimum octavum." Haec est interpolatio ex legibus posterioribus facta. Vide Hombergkium ad Nov. 123. cap. 13. 94) Fabr. διακόνισα. 95) Codex υπερβάσα. 96) Vox τοῦ deest apud Fabrotum. Ad marg. κε'. περὶ κατηγορίας κληρικῶν. 97) Incipit fol. 17. B. 98) Pro ὁ Fabr. habet τό. 99) Pro ἐν αὐτῷ Fabr. ἐπ' αὐτῷ habet, Codex ἐνιαυτῷ. 1) Pro τρακτάτος Fabr. τρακτάτον. 2) Codex διάκονος. Addit Fabrotus ἢ ὑποδιάκονος. Sic et Leuncl. Cui lectioni favet Nov. 123. cap. 14. Ad marg. κε'. περὶ τοῦ χειροτον .... (desunt 4. litterae) συγχωρήσει ἀγωγ ... (desunt tres litterae). 3) Codex μὲν ἐν habet pro μένειν. 4) Fabr. τοὺς ἐπισκόπους. 5) Pro verbo γαμεῖν tit. 10. parat. §. 2. habent τὸν γάμον. 6) Codex ἀρα. 7) Fabr. ἐκπεσεῖν. 8) Codex γαμων. Ad marg. κζ. περὶ τῶν κεκωλυμένων τοῖς κληρικοῖς γαμ (leg. γάμων.) 9) Codex τηβουλη. 10) Fabr. παραδιδόσθω. 11) Pro ἀναγνώστης δὲ Codex habet ἀνα'. 12) Quae uncis inclusa sunt, desunt in Codice. In caussa sunt voculae ἢ et μὴ a librario confusae. Ea reperiuntur et tit. 10. parat. §. 2. 13) Fabr. ὁμιλῶν. 14) Codex προκοπείτω. 15) λοιπὸν deest apud Fabr. 16) Ad marg. κη'. περὶ βουλευτῶν καὶ ταξεώτου πρὸ τῆς διατάξεως χειροτονῆς (leg. χειροτονηθέντος.) 17) Codex sic habet, Fabrotus ιε'. 18) ἔτη Fabr. 19) ὁ δὲ Fabr. 20) Codex από. 21) Codex μὴ δὲ εἰ. Fabrotus μηδὲ εἰς. 22) Codex μετ' ισιν.

μὴ κωλύοντα τὸν γάμον [23]). ὁ ἀπὸ κληρικῶν [24]) γενόμενος λαικὸς ἐπιδιδόσθω τῇ βουλῇ. ὁ [25]) βουλευτὴς πρὸ τῆς διατάξεως [26]) εἰς κλῆρον [27]) καταληγεὶς (v. καταλεγεὶς) [28]) δι' ὑποκαταστάτων λειτουργείτω τὰ χρηματικά, | [29]) τῶν σωματικῶν [30]) ἀπηλαγμένων (v. ἀπηλλαγμένων) [31]). Ὁ εἰς κλῆρον κατατασσόμενος μὴ πλέον τῶν διαρίων [32]) τοῦ ἑνὸς ἐνιαυτοῦ ὑπὲρ συνηθειῶν [33]) παρεχέτω [34]). ὁ εὐαγὲς [35]) μετιὼν φρόντισμα προῖκα [36]) τοῦτο πραττέτω, τοῦ διδόντος [37]) ἢ λαμβάνοντος ἢ μεσάζοντος τῆς ἱερωσύνης ἐκπίπτοντος πρὸς τῷ [38]) καὶ τὸ δοθὲν τῷ εὐαγεῖ τόπῳ προσκυρωθῆναι. εἰ δὲ λαικὸς ἐστὶν [39]) ὁ λαβὼν ἢ μεσίτης γενόμενος, τὸ δοθὲν διπλοῦν ἀπετηθήσεται (v. ἀπαιτηθήσεται) [40]) ὑπὸ τῶν προνοητῶν τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς [41]) οἴκου (v. οἴκου) [42]). ἄδιαν (ἄδειαν) [43]) δὲ ἔχουσιν οἱ τὰ εἰρημένα μετιόντες [44]) φροντίσματα πρὸ τοῦ ταῦτα αὐτοῖς ἐγχειρισθῆναι, προσφέρειν τοῖς αὐτοῖς εὐαγέσιν οἴκοις (v. οἴκοις) [45]), εἴτι ἂν βουληθῶσιν ὑπὲρ σωτηρίας τῆς ἰδίας ψυχῆς. Δοῦλος [46]) εἰδότος καὶ οὐκ ἀντιλέγοντος τοῦ δεσπότου εἰς κλῆρον [47]) καταληγεὶς (v. καταλεγεὶς) [48]) ἐλευθεροῦται. εἰ δὲ ἀγνωεῖ (v. ἀγνοεῖ) [49]) ὁ δεσπότης, δύναται ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τοῦτον δουλαγωγεῖν. μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν οὐκέτι, πλὴν εἰ μὴ | [50]) ἕτερον ἐπέλθῃ [51]) βίον. ὁ δὲ ἐναπόγραφος [52]) καὶ παρὰ γνώμην δεσπότου ἐν τῷ ἰδιῳ (v. ἰδίῳ) [53]) χωρίῳ δύναται κληροῦσθαι, ὑποκείμενος [54]) τῇ γεωργίᾳ καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν [55]). ὁ κτίζων [56]) εὐαγῆ οἶκον ἐπιλεγέσθω τοὺς ἐν αὐτῷ λειτουργεῖν ὀφείλοντας, ὥστε τοὺς ἐπισκόπους [57]) χειροτονῆσαι αὐτούς, εἴπερ εἰσὶν ἄξιοι· εἰ δὲ μίγε (v. μήγε) [58]), τοὺς καλλίονας ἐπιλέξασθαι [59]). οἱ κληρικοὶ μέχρη (v. μέχρι) [60]) ψαλτῶν καὶ αὐτῶν [61]) ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς [62]) ἱεραῖς προσκαρτερίτωσαν (v. προσκαρτερείτωσαν) [63]) ὑπηρεσίαις [64]), ἔχοντες, εἰ καὶ ὑπεξούσιοι εἰσίν, ἐν καστρενσίῳ [65]) πεκουλίῳ τὰ ἐπικτηθέντα, καὶ δυνάμενοι [66]) εἰς αὐτὰ διατίθεσθαι, φυλάττοντες τοῖς ἀνιοῦσιν καὶ κατιοῦσιν [67]) τὸ νόμιμον μέρος. σημείωσαι [68]), ὅτι τοὺς ἄχρι ψαλτῶν κληρικοὺς [69]) ὠνόμασεν ἡ διάταξις. Πρεσβύτερος [70]) ἢ διάκονος [71]) ψευδομαρτυρήσας ἐπὶ τριετίαν χωριζέσθω τῆς λειτουργίας καὶ μοναστήριον [72]) οἰ-

sacerdotii gradum ambeat, qui nuptias non prohibeat (contrahi). Qui ex clerico factus est laicus, curiae traditor. Curialis, qui ante (hanc) constitutionem in clerum adlectus est, per substitutas (personas) munera pecuniaria obito, remotis corporalibus (muneribus). Qui in clerum refertur, non plus unius anni diariis nomine consuetudinum dato. Qui religiosam curationem ambit, gratis hoc facito, eo, qui dat, vel accipit, vel intervenit, ex sacerdotio excidente; praeterea id, quod datum est, religioso loco applicatur. Si vero laicus est is, qui accepit vel intercessit, id, quod datum est, duplum exigetur a curatoribus eiusdem religiosae domus. Licentiam autem habent ii, qui supra dictas curationes ambeunt, antequam eae ipsis traditae sint, offerre iisdem domibus religiosis, quicquid voluerint pro animae suae salute. Servus, qui sciente et non contradicente domino in clerum adlectus est, liber fit. Si vero dominus ignorat, potest intra annum retrahere hunc in servitutem; post annum autem non amplius, nisi ad aliam vitam transierit. Adscripticius etiam contra domini voluntatem in praedio suo potest clericus fieri, ita ut muneri colonario etiam post ordinationem maneat subiectus. Qui religiosam domum aedificat, deligito eos, qui in ea debeant cultum divinum peragere, ut episcopi eos ordinent, siquidem sint digni: sin minus, ut meliores eligant. Clerici usque ad cantores et ipsos ecclesiis (et) sacrosanctis ministeriis sunto studiose intenti, habentes, etsi in potestate patris sunt, in castrensi peculio res a se acquisitas, ita ut possint et de iis ipsis testari, servantes adscendentibus et descendentibus portionem legitimam. Nota, constitutionem clericos usque ad cantores nominasse. Presbyter vel diaconus, qui falsum testimonium dixit, ad triennium removetor a (sacro) ministerio et monasterium inhabitato.

---

23) Codex τὸν γάμον, Fabrotus τοὺς γάμους. 24) Ad marg. λ'. περὶ κληρίκου (leg. κληρικοῦ) ἐάσαντος τὸ ψαλ$^{\eta}$,, (sic). 25) Articulus ὁ deest apud Fabrotum. 26) Codex διατ. Ad marg. λα'. περὶ λειτουργ μοῦ (leg. λειτουργίας) τοῦ εἰς κλῆρον (leg. κλῆρον) καταλέγοντος (leg. καταλεγέντος). 27) Codex κλῆρον. 28) Fabr. καταλεγείς. 29) Codex χρήματα. Incipit fol. 18. A. 30) Tit. 8. parat. §. 2. habent τῶν σωματικῶν ἀπηλλαγμένος λειτουργειῶν. 31) Fabrotus ἀπηλλαγμένος. Sic et tit. 8. parat. §. 2. 32) Ad marg. περὶ συνηθείας κληρικῶν. 33) Pro ὑπὲρ συνηθειῶν Codex συνηθείας habet. 34) Codex παρεχέτω, Fabrotus παρέχεται. 35) Codex εναγες. Ad marg. λβ'. περὶ διοικήσεων ἱερατικῶν τ..μάτων (leg. φροντισμάτων). 36) Codex προικα. 37) Fabrotus διδόντος τι. 38) Codex προτῷ. Fabrotus πρὸς τό. 39) Pro λαικὸς ἐστὶν habet Fabr. λαϊκός ἐστιν. 40) Fabr. ἀπαιτηθήσεται. 41) Codex εὐαγούς. 42) Fabr. οἴκου. 43) Codex ἀδίαν. 44) Codex μετίοντες. 45) Fabr. οἴκοις. 46) Ad marg. λγ'. περὶ δούλων καὶ ἐναπογράφου κληρωθέντος. 47) Codex κλῆρον. 48) Fabr. καταλεγείς. 49) Fabr. ἀγνοεῖ. 50) Codex μήν. Incipit fol. 18. B. 51) Pro ἐπέλθῃ Fabrotus habet μετέλθοι. Tit. 18. parat. §. 1. habent εἰς ἕτερον μετέλθοι βίον. 52) Ad marg. λδ'. περὶ ἐναπογράφου ἐν τῷ ἰδίῳ (leg. ἰδίῳ) χ^{ρω} (leg. χωρίῳ) κληρωθὲν (leg. κληρωθέντος). 53) Fabr. ἰδίῳ. 54) Codex ὑποκειμ/. 55) Verba καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν desunt apud Fabrotum et Leunclavium. Hoc loco Leunclavius scholium intrudit, quod in suis MSS. videtur invenisse: „Nota instar militaris peculii castrensis, etiam clericum in alterius potestate constitutum, quae sibi adquirit ex clericatu, tamquam manumissum possidere." Vide not. 65. 56) Ad marg. λε'. ὥστε τὸν κτίζοντα εὐαγῆ οἶκον ἐπιλέγεσθαι τοὺς κληρικούς. 57) Pro τοὺς ἐπισκόπους Fabrotus τὸν ἐπίσκοπον. 58) Fabr. μήγε. 59) Codex ἐπιλέξασθαι, Fabrotus ἐπιλεξάσθω. 60) Fabr. μέχρι. 61) Ad marg. λε'. περὶ ἱερᾶς ὑπηρεσίας σαι (leg. καὶ) caςρένσιον (leg. καστρενσίων) πεκούλιον (πεκουλίων). 62) Codex sic habet. Legendum videtur καὶ ταῖς. Fabrotus habet καὶ ταῖς λοιπαῖς ἱεραῖς. Nov. 123. cap. 19. Θεσπίζομεν δὲ τοὺς εὐλαβεστάτους κληρικοὺς ταῖς ἰδίαις ἐκκλησίαις παραμένειν καὶ πᾶσαν αὐτοῖς ἁρμόζουσαν ἐκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν πληροῦν. 63) Fabr. προσκαρτερείτωσαν. 64) Pro ὑπηρεσίαις Fabrotus εὐχαῖς καὶ ὑπηρεσίαις. 65) ὑπεξούσιοί εἰσιν, ἐν καστρενσίῳ πεκουλίῳ habet Fabr. 66) Codex δυναμ/. Fabr. δυνάμενα. Notat. p. 241. haec addunt scholii loco: σημείωσαι κατὰ τὸ στρατιωτικὸν καστρένσιον καὶ ὁ ὑπεξούσιος κληρικὸς τὰ κτώμενα αὐτῷ ἐκ τοῦ κλήρου αὐτεξουσίως διακατέχει. 67) Fabrotus τοῖς ἀνιοῦσι καὶ κατιοῦσι. 68) Cod. σημ., quod et ad marg. repetitum est. Unde monstrum lectionis apud Fabrotum enatum σημεῖον. Quamquam Leunclavius habet „nota." 69) Vox κληρικοὺς deest apud Fabrotum. 70) Ad marg. λζ'. περὶ μαρτυρίας τῶν κληρικῶν. 71) Post διάκονος tit. 5. parat. §. 2. addunt haec: εἰς χρηματικὴν ὑπόθεσιν, quae hoc loco minus recte desiderantur. 72) Pro μοναστήριον οἰκείτω tit. 5. parat. §. 2. habent καὶ εἰς μοναστήριον ἐμβαλλέσθω.

κείτω. εἰ δὲ ἐπὶ ἐγκληματικῇ αἰτίᾳ ψευδομαρτυρήσῃ [73], γυμνούσθω τοῦ κλήρου | [74], καὶ νομίμως τιμωρείσθω, ὂν [75] τρόπον καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ ἐπὶ [76] πάσῃ αἰτίᾳ ψευδομαρτυρέσαντες (v. ψευδομαρτυρήσαντες) [77]. τὰς κατὰ τῶν κληρικῶν χρηματικὰς ὑποθέσεις [78] κρινέτω [79] ὁ ἐπίσκοπος καὶ ὁ ἄρχων ἐκβιβαζέτω τὰ κριθέντα, εἰ ἐτύχησαν [80] οἱ δικαζόμενοι. εἰ δὲ θάτερος αὐτῶν [81] εἴσω [82] ι΄. [83] ἡμερῶν ἀντείποι [84], ἐξεταζέτω τὴν ψῆφον ὁ ἄρχων, καὶ ἢ [85] κυρούτω αὐτήν [86], ὀρθῶς ἔχουσαν, πάσης λοιπὸν σχολαζούσης ἐκκλήτου, ἢ τὸ δοκοῦν ἀποφαινέσθω, ἐκκλήτῳ [87] ὑποκειμένης [88] τῆς αὐτοῦ [89] ψήφου. ἐπίσκοπος [90] ἐκ βασιλικῆς ἢ ἀρχικῆς κελεύσεως ἀκροώμενος [91] ὑποθέσεως τῷ παραπέμψαντι αυτῷ τὴν δίκην τὴν ἐπιδοθεῖσαν [92] ἔκλητον (v. ἔκκλητον) [93] ἀναφερέτω. ἐὰν κληρικὸς [94] παρὰ τῷ ἰδίῳ (v. ἰδίῳ) [95] ἐπισκόπῳ ἐγκληματικῶς [96] κατηγορεῖται [97], καθερείσθω (v. καθαιρείσθω) [98] μετ᾽ ἔλεγχον, καὶ τῷ προσφόρῳ δικαστῇ παραδιδόσθω πρὸς τιμωρίαν, εἰ δὲ ὁ ἄρχων [99] ἐξετάζει τὸ ἔγκλημα, ἔνοχον αὐτὸν εὑρίσκων, πεμπέτω τῷ ἐπισκόπῳ | [1] τὰ πεπραγμένα, ἐφ᾽ ᾧ [2] καθελεῖν αὐτὸν καὶ παραδοῦναι πρὸς [3] τιμωρίαν. ἀντιλέγοντος δὲ τοῦ ἐπισκόπου, ἀναφερέτω σὺν αὐτῷ βασιλεῖ τὰ πεπραγμένα καὶ τὴν περὶ τούτων ἀναμενέτω κέλευσιν. ὁ δὲ κληρικὸς ὑπὸ νομίμην [4] ἐν τῷ μεταξὺ γενέσθω ἀσφάλειαν [5]. ἐὰν [6] ἐπίσκοπος [7] παρετεῖται (v. παραιτεῖται) [8], ἢ ὑπερτίθεται δικάσαι [9] τῇ κατὰ τοῦ οἰκίου (v. οἰκείου) [10] κληρικοῦ κινουμένῃ [11] χρηματικῇ [12] ὑποθέσει, ὁ ἄρχων ταύτης ἀκροάσθω, ἐνυπόθηκον [13] ὁμολογίαν ὅρκου χωρὶς ἐκτιθεμένου κληρικοῦ [14]. εἰ δὲ ἐκκλησιαστικὴ αὐτῷ ζήτησις ἐπάγεται [15], μόνος ὁ ἐπίσκοπος ταύτην κρινέτω. ἐπίσκοποι [16] τινὰς κατ᾽ ἀλλήλων κεινοῦντες (v. κινοῦντες) [17] αἰτίας παρὰ τῷ ἰδίῳ (v. ἰδίῳ) [18] καταδικαζέσθωσαν [19] μητροπολίτῃ [20], συνακροωμένων δύο ἐπισκόπων τῆς συνόδου. θατέρου δὲ μὴ τυχόντος [21] τῇ τούτων κρίσει, ὁ ἁρμόδιος πατριάρχης ἐξετάσει τὴν ψῆφον, μὴ δεδιὼς [22] ἔκκλητον. μητροπολίτης δὲ ἐναγόμενος | [23] παρὰ τῷ ἰδίῳ (v. ἰδίῳ) [24] κρινέσθω πατριάρχῃ. ὁ αὐτὸς δὲ φυλαττέσθω τρακτάτος καὶ ἐπὶ κληρικοῦ τῷ ἰδίῳ (v. ἰδίῳ) [25] ἐνάγοντος ἐπισκόπῳ ἢ μητροπολίτῃ [26]. τὰ δὲ εἰρημένα πάντα [27] πρόσωπα, εἴτε [28] παρὰ τοῖς ἰδίοις (v. ἰδίοις) [29]

Si vero in caussa criminali falsum dixerit testimonium, clericatu privator et legitime punitor, quemadmodum et reliqui clerici, qui in quavis caussa falsum testimonium dixerunt. De litibus contra clericos pecuniariis iudicato episcopus, et magistratus iudicata exsequitor, si tacuerunt (?) litigatores. Si vero alteruter ex ipsis intra decem dies contradixerit, examinato sententiam magistratus, ac vel confirmato ipsam, si recte se habeat, omni deinceps appellatione cessante, vel id, quod (ipsi) placeat, pronuntiato, ita (tamen) ut eius sententia appellationi sit subiecta. Episcopus, qui ex iussu imperatoris vel magistratus audit caussam, ad eum, qui ipsi litem transmisit, appellationem subsecutam referto. Si clericus apud episcopum suum criminaliter accusatur, post factam (criminis) probationem deponitor, et iudici competenti traditor puniendus. Si vero magistratus crimen examinat, (crimini) obnoxium ipsum inveniens, mittito acta ad episcopum, ut is ipsum deponat et puniendum tradat. Si vero episcopus contradicit, cum ipso ad imperatorem acta referto et (eius) de his exspectato iussionem. Clericus autem medio tempore sub legitima esto cautela. Si episcopus recusat vel differt iudicationem de caussa pecuniaria, quae contra suum clericum movetur, magistratus hanc audito, clerico cautionem suae substantiae obligatione absque iureiurando interponente. Si vero ecclesiastica ipsi caussa intenditur, solus episcopus hanc iudicato. Episcopi, qui contra episcopos movent aliquas lites, apud suum metropolitanum iudicantor, duobus episcopis ex synodo simul (cum metropolitano) caussam audientibus. Si vero alteruter (ex litigantibus) non acquiescat in eorum sententia, competens patriarcha sententiam examinabit, non veritus appellationem. Metropolitanus autem, qui convenitur, apud suum patriarcham iudicator. Idem tractatus servator et in clerico, qui contra suum episcopum vel metropolitanum agit. Omnes autem supra dictae personae, sive apud suos episcopos aut metropolitanos aut patriar-

73) Tit. 5. parat. §. 2. ψευδομαρτυρήσει. 74) Incipit fol. 19. A. Pro τοῦ κλήρου tit. 5. parat. §. 2. habent τῆς χειροτονίας. 75) Codex habet ὂν. 76) Pro ἐπὶ habet ἐν Fabrotus. 77) Fabr. ψευδομαρτυρήσαντες. Tit. 5. parat. §. 2. haec habent: οἱ δὲ λοιποὶ κληρικοὶ ἐπὶ πάσῃ αἰτίᾳ ψευδομαρτυροῦντες ὑπόκεινται βασάνοις. 78) Ad marg. περὶ δίκης τῶ κληρικῶ/ (leg. τῶν κληρικῶν). 79) Pro κρινέτω tit. 6. parat. §. 1. habent διακρινέτω. 80) Pro εἰ ἐτύχησαν Fabrotus habet: εἴγε στοιχήσαιεν καί. Nov. 123. cap. 21. τοῖς κεκριμένοις ἐφησυχάσει. Unde coniectura ducor, ut credam h. l. legendum ἡσυχάσαιεν vel ἐσίγησαν. 81) Codex αὐτ. 82) Pro εἴσω tit. 7. parat. §. 1. habent ἐντός. 83) Fabr. δέκα. 84) Pro ἀντείποι Codex habet ἀντιπέ/. Sic et Nov. 123. cap. 21. ἀντείποι. Tit. 7. parat. §. 1. habent ἀντείπῃ. 85) Pro ἢ Codex habet ἡ. Idem error tit. 7. parat. §. 1. reperitur. 86) Pro κυρούτω Fabr. κουρούτου. Ad marg. Fabr. ἴσ. κυρούτω. 87) Codex ἐκκλητω. Fabr. ἐκκλήτου. 88) Codex ὑποκειμε/. 89) Pro αὐτοῦ Fabr. habet αὐτῆς. 90) Ad marg. λθ΄. περὶ ἐπισκο δανιοτ δικαστοῦ. 91) Codex ἀκροωμε/. 92) Codex ἐπιδοθεῖσαν. 93) Fabr. ἔκκλητον. 94) Ad marg. μ. περὶ κληρικῶν ἐγκληματικῶν. 95) Fabr. ἰδίῳ. 96) Fabrotus absurde ἐκκλησιαστικῶς. Sed iam Leunclavius verterat „criminaliter.“ 97) Fabrotus κατηγορῆται. 98) Codex καθερεισθω. Fabr. καθαιρείσθω. 99) Codex ἀρχων. 1) Incipit fol. 19. B. 2) Codex ἐφῶ. 3) Codex προς. 4) Pro νομίμην Fabrotus νομικήν. 5) Codex ἀσφαλείαν. 6) Ad marg. μα΄. ὥστε ὑπερτιθεμένους τοὺς ἐπισκοπ (leg. ὑπερτιθεμένου τοῦ ἐπισκόπου) τὸν αρ (leg. ἄρχοντα) ἀκροασ (leg. ἀκροᾶσθαι) τῶν κληρικῶν χρηματικῶν ὑποθέσεων. 7) Fabr. ὁ ἐπίσκοπος. 8) Fabr. παραιτεῖται. 9) Codex δικᾶσαι. 10) Fabr. οἰκείου. 11) Codex κινουμεν. 12) Codex χρηματική. 13) Pro ἐνυπόθηκον Codex ἐν ὑποθηκη. 14) Fabrotus τοῦ κληρικοῦ. 15) Codex ἐπαγάγεται. 16) Pro ἐπίσκοποι Codex habet ἐπισκπ. Fabrotus ἐπίσκοποί τινας. Ad marg. μβ΄. περὶ ἀγωγῆς ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν ἁρμοζούσης κατ᾽ ἀλλήλων. 17) Pro κινοῦντες Fabrotus habet κινούντων. Ad marg. Fabroti ἴσ. κινοῦντες. 18) Fabr. ἰδίῳ. 19) Pro καταδικαζέσθωσαν Fabr. δικαζέσθωσαν. Δικαζέσθωσαν videtur legisse et Leunclavius. Habet enim „experiantur.“ Nov. 123. cap. 22. ὁ μητροπολίτης αὐτῶν — τὸ πρᾶγμα κρινέτω. Quae Fabroti lectioni favere videntur. Δικάζεσθαι est „litigare.“ Vide Reitzium in gloss. Theoph. tom. II. p. 1262. Pro Codicis lectione stat id, quod sequitur, μητροπολίτης — παρὰ τῷ ἰδίῳ κρινέσθω πατριάρχῃ 20) Codex habet τροπο pro μητροπολίτῃ. 21) Fabrotus habet στοιχοῦντος pro τυχόντος. Possis et ἐφησυχάζοντος coniicere. 22) Pro δεδιὼς Codex δεδιῶς. 23) Codex ἐναγόμεν(ο habet. Incipit fol. 20. A. 24) Fabr. ἰδίῳ. [illegible]) Fabr. ἰδίῳ. 26) Codex μητροπ. 27) Fabrotus ἅπαντα. 28) Pro εἴτε Codex ἤτε. 29) ἰδίοις Fabr.

ἐπισκόποις ἢ μητροπολίταις ἢ πατριάρχαις δικάζονται [30]), *εἴτε* [31]) *παρ᾽ ἑτέροις τισίν, οὔτε* [*δὲ ἐγγύην οὔτε*] *ἐξωμοσίαν* [32]) *ὑπὲρ τῆς δίκης παρέχουσιν, ἀλλὰ μόνην ἐνυπόθηκον* [33]) cautiona [34]). *πᾶς κληρικὸς εὐαγῶν τόπων διοικητὴς ὢν* [35]) *ἀπαιτείσθω, ὅσα ἂν λογοθετούμενος* [36]) *φανείη χρεωστῶν. καὶ μετὰ καταβολήν, εἰ λέγοι* [37]) *ἀδίκως εὐθυνθῆναι ὑπὸ τοῦ ἰδίου* (v. *ἰδίου*) [38]) *ἐπισκόπου, τὸν μείζονα ἐπίσκοπον* [39]) *ἐπικαλείσθω, τούτων ἐχόντων χώραν* (*καὶ*) [40]) *ἐπὶ τῶν αὐτῶν* [41]) *κληρονόμων* [42]). *ὁ κληρικὸς* [43]) *παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου* (v. *ἰδίου*) [44]) *ἐπισκόπου μὴ ἀποδημείτω, τὰς προειρημένας ποινὰς εὐλαβού | μενος* [45]), *ἃς κατὰ τῶν ἐπισκόπων ἐπίγαγεν* (v. *ἐπήγαγεν*) [46]) *ἡ διάταξις* [47]). *πᾶς δὲ ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς* [48]) *ἐν Κωνσταντινουπόλει* [49]) *εὑρισκόμενος παρὰ μόνοις τοῖς ἐπάρχοις* [50]) *ἢ τοῖς θείοις δικαστηρίοις* [51]) *ἐναγέσθω, ἐν ᾧ* [52]) [*γέγονε προκάταρξις ἐν τῇ πατρίδι. ὅπου γὰρ*] [53]) *γέγωνε* (v. *γέγονε*) [54]) *προκάταρξις, ἐκεῖ καὶ τὸ πέρας* [*τῆς δίκης*] [55]) *γυμνάζεται.* [56]) *ὁ ἀποκρισιάριος μὴ ἐναγέσθω ὑπὲρ τῶν ἀποστειλάντων αὐτόν. εἰ δὲ κατ᾽ ἐντολὰς* [57]) *ἐναγάγει* (v. *ἐναγάγῃ*) *τινί* [58]), *ἀντεναγέσθω. ὁμοίως δὲ καὶ ὑπὲρ ὧν συνήλλαξεν* [59]) *ταῖς ἀποκρίσεσι διακονῶν* [60]). *ταῦτα καὶ περὶ ἐπισκόπων* [61]) *κρατεῖ διὰ χειροτονίαν ἢ πρεσβείαν ἀπελθόντων ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῶν χρονίων παραγραφῶν ἐκ τῆς αὐτῶν* [62]) *ἀπολίψεως* (v. *ἀπολείψεως*) [63]) (*μὴ βλαπτομένων*) [64]). *ὁ κληρικὸς* [65]) *καὶ ὁ μοναχὸς καὶ δι᾽ αὐτῶν* [66]) *καὶ δι᾽ ἐντολέων* [67]) *ἀνυβρίστως* [68]) *ἐναγέσθωσαν* [69]). *μονάστρια δὲ μὴ ἀφελκέσθω τοῦ μοναστηρίου, ἀλλὰ δι᾽ ἐντολέως* [70]) *ἐναγέσθω, τοῦ παραβαίνοντος δικαστοῦ* [71]) *τῆς ζώνης γυμνουμένου καὶ πέντε χρυσίου λιτρῶν προστιμουμένου* (v. *προστιμωμένου*), | [72]) *τοῦ δὲ ἐκβιβαστοῦ πρὸς* [73]) *τοῖς εἰρημένοις βασανιζομένου καὶ ἐξοριζομένου* [74]), *ἄδιαν* (v. *ἄδειαν*) [75]) *ἔχοντος τοῦ ἐπισκόπου μηνύειν βασιλεῖ περὶ τούτου. κληρικὸς* [76]) *αἰτιασθεὶς* [77]) *δ᾽. κεράτια* [78]) *λόγῳ* [79]) *σπορτούλων παρεχέτω.*

chas litigant, sive apud alios aliquos, neque per fideiussionem neo per iusiurandum litis nomine cautionem exponunt, sed per solam substantiae suae obligationem. Ab omni clerico, qui est venerabilium locorum administrator, exigantor, quantacunque visus fuerit debere redditis rationibus. Ac post solutionem, si dicat iniuste rationes a se esse exactas per suum episcopum, superiorem episcopum implorato, his locum habentibus (et) in eorum haeredibus. Clericus contra voluntatem sui episcopi peregre ne proficiscitor, supra dictas poenas timens, quas contra episcopos (haec) constitutio statuit. Omnis vero episcopus vel clericus, qui Constantinopoli reperitur, apud solos praefectos aut sacra iudicia convenitor, nisi facta sit litis contestatio de ea re in patria (eius). Ubi enim facta est litis contestatio, ibi et actionis finis exercetur. Apocrisiarius ne convenitor eorum nomine, qui ipsum miserunt. Si vero secundum mandata aliquem convenerit, reconventioni locus esto. Similiter et (convenitor) eorum nomine, quae contraxit, dum apocrisiarii munere fungitur. Haec et de episcopis valent, qui propter ordinationem vel legationem Constantinopolin venerint, temporalibus praescriptionibus ex ipsorum absentia praeiudicium non patientibus. Clericus et monachus et ex sua ipsorum (persona) et ex procuratorum (personis) absque iniuria conveniuntor. Monastria autem ne abstrahitor a monasterio, sed per procuratorem convenitor, iudice, qui adversus ea facit, cingulum amittente, et quinque auri librarum poenam dante; exsecutore vero praeter ea, quae dicta sunt, tormenta et exilium patiente; licentiam habente episcopo de hac (re) ad regem referendi. Clericus accusatus quattuor siliquas sportularum nomine

---

30) Pro *δικάζονται* Codex habet *δικάζον*. 31) Pro *εἴτε* Codex habet *ἦτε*. 32) Quae uncis inclusa sunt, in Codice desunt. In caussa fuit vicinum *οὔτε*. Nov. 123. cap. 22. *μηδεμίαν ἐγγύην ἢ ὁμολογίαν ὑπὲρ τῆς δίκης ἀπαιτείσθωσαν.* Notat. p. 241. sic habent: *ἢ ἐξομοσίαν ὑπὲρ τῆς δίκης ἀπαιτείσθωσαν.* 33) Codex *μόνην ἐνυπόθηκον* habet. Fabrotus legit *μόνον ὑπόθηκον*. 34) *ἀλλὰ μόνον ἐνυπόθηκον ἀσφάλειαν* habent Notat. p. 241. 35) Codex *διοικήτῆς* ꝏ habet pro *διοικητὴς ὤν*. Ad marg. *περὶ κληρικῶν εἰς λογοθέσιον καταχριθέντων παρὰ τῶν ἰδίων* (v. *ἰδίων*) *ἐπισκοπ.* (leg. *ἐπισκόπων*). 36) Codex *λογοθετούμ/*. 37) Fabrotus *λέγει*. 38) Fabr. *ἰδίου*. 39) Codex *ἐπισκοπ*. Nisi forte legendum *ἐπισκόπου*, hoc est: *eum, qui episcopo eo, qui rationes reddi postulaverat, gradu est superior*. Nov. 123. cap. 23. *ὁ μητροπολίτης τὸ πρᾶγμα ἐξεταζέτω.* 40) *καὶ* deest in Codice. 41) Fabrotus *αὐτοῦ*. 42) Codex *κληρονομων*. 43) Ad marg. *περὶ ἀποδημίας κληρικοῦ καὶ ἐναγωγῆς τῶν ἐν κωνσταντινουπō* (leg. *κωνσταντινουπόλει*) *εὑρισκομ ἐπισκōπ καὶ κληριк* (leg. *εὑρισκομένων ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν*). Hunc locum laudant Notat. p. 241. *Ὁ* deest in Notat. p. 241. 44) Fabr. *ἰδίου*. 45) Codex *ἐλαβούμενος*. Incipit fol. 20. B. 46) Fabr. *ἐπήγαγεν*. Sic et Not. p. 241. 47) Pro *διάταξις* Codex *διατ*. 48) Verba *ἢ κληρικὸς* desunt apud Fabrotum. 49) Codex *κωνσταντινουπ°*. *Ἐν Κωνσταντινουπόλει* habet et Nov. 123. cap. 24. Pro *ἐν Κωνσταντινουπόλει εὑρισκόμενος* Fabrotus habet *εὑρισκόμενος ἐν Βυζαντίῳ*. Sic legit et Leuncl. 50) Leunclavius videtur legisse „*τοῖς ἐπάρχοις τῶν πραιτωρίων*“. Sic enim habet: „*apud solos praefectos praetorio*“. 51) Pro *δικαστηρίοις* Fabr. *δικασταῖς* habet. Sic et Leuncl. 52) Codex *ἐνὼ* habet. Lege *ἐν ᾧ μὴ* vel *εἰ μὴ γέγονε*. Nov. 123. cap. 24. *εἰ μὲν προκάταρξις ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ὑπὲρ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως γέγονεν, ἐκεῖ τὴν δίκην πληροῦσθαι, εἰ δὲ μήπω ἤρχθη* etc. Caeterum verba *ἐν ᾧ* usque ad *πατρίδι* desunt plane apud Leunclavium. 53) Verba uncis inclusa desunt in Codice. 54) Pro *γέγωνε* Fabrotus habet *ἤ*. 55) Verba *τῆς δίκης* desunt apud Fabrotum. 56) Locum persimilem, verum, ut mihi videtur, ex alia Novv. collectione haustum habet Cod. X. fol. 153. *ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς εὑρισκόμενος ἐν Βυζαντίῳ παρὰ μόνοις τοῖς ἐπάρχοις ἢ τοῖς θείοις δικασταῖς ἐνάγεται εἰ μὴ ἄρα προκάταρξις γέγονε κατ᾽ αὐτοῦ ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει. ὅπου γὰρ ἡ προκάταρξις γέγονε κατ᾽ ἐκείνου, ἐκεῖ καὶ τὸ πέρας τῆς δίκης γυμνάζεται.* Ex quibus constat Leunclavii Codd. MSS. interpolatos fuisse ex aliis Novellarum collectionibus. 57) Fabr. *καὶ ἐντολάς*. 58) Pro *ἐναγάγῃ τινὶ* Codex *ἐναγαγει τιν ἤ*, Fabrotus *ἐνάγει τινι*. Pro *καὶ ἐντολὰς* Fabrotus *κατ᾽ ἐντολάς*. 59) Fabr. *συνήλλαξε*. 60) Pro *διακονῶν* Codex *διὰ x°x°*. 61) Pro *ἐπισκόπων* Fabrotus habet *τῶν ἐπισκόπων*. 62) Codex *αυτῶν*. 63) Fabrotus *ἀπολήψεως*. 64) Verba *μὴ βλαπτομένων*, quae et Fabr. et Leuncl. agnoscunt, desunt in Codice. 65) Ad marg. *μς´. περὶ ἱερωμένων ἐναγωγῆς*. 66) Sic tit. 5. parat. §. 2. *δι᾽ ἑαυτῶν* Fabrotus. Codex *διαυτῶν*. 67) Codex *διεντολέων*. 68) Fabrotus *ἐνυβρίστως*. 69) Pro *ἐναγέσθωσαν* Fabrotus habet *ἐναγέτωσαν*. 70) Incertum est, utrum in Codice sit *ἐντολέως* an *ἐντολέων*. Sed *ἐντολέως* habet et tit. V. parat. §. 2., ubi sic: *διὰ ἐντολέως ἐναγέσθω*. 71) Codex *δικάστου*. 72) Incipit fol. 21. A. Verba *καὶ πέντε χρυσίου λιτρῶν προστιμουμένου* desunt apud Fabrotum et Leuncl. Sed vide Nov. 123. cap. 27. 73) Sic et Fabrotus in contextu posuit. Ad marginem Fabr. „*in alio MS.* *παρά*“. 74) Codex *βασανιζομ/ καὶ ἐξοριζομ*. 75) Codex *ἀδίαν*. 76) Cod. ad. marg. *μζ. περὶ σπορτούλλων* (Cod. *σπορτουλλ*) *τῶν αἰτιαθέντων κληρικῶν καὶ π* (leg. *περὶ*) *αἰτιάσεως ἐπισκοπ* (leg. *ἐπισκόπων*). 77) *αἰτιαθεὶς* Fabr. et tit. 5. parat. §. 2. 78) Pro *κεράτια* Codex habet *κερ*. Fabrotus *τέσσαρα κεράτια*. 79) Pro *λόγῳ* Codex *λέγω* habet.

εἰ δὲ ἐν ἐπαρχίαις κατὰ θείαν[80]) κέλευσιν ἢ πατριάρχου[81]) ἢ ἄρχοντος ἐπιτροπὴν σταλῇ[82]) πρὸς αὐτοὺς ἐκβιβαστής, χρύσινον ά[83]). πολλῶν δὲ ὑπὲρ[84]) μιᾶς αἰτίας ὑπομνησθέντων, ἓν σπόρτουλον[85]) ὑπὲρ πάντων διδόσθω. ἐπίσκοπος δὲ αἰτιαθεὶς ὑπὲρ ἰδίας (v. ἰδίας) ἐτίας (v. αἰτίας)[86]) διδότω[87]) σπόρτουλα[88]), μηδαμῶς δὲ[89]) ἐναγέσθω ὑπὲρ τῆς ἰδίας (v. ἰδίας)[90]) ἐκκλησίας, ἀλλὰ ὁ οἰκονόμος[91]), αὐτοῦ[92]) τοῦ λαβόντος[93]) σπόρτουλα ὑπὲρ τὸ διορισθὲν ποσὸν διπλοῦν ἀναδιδόντος[94]) τὸ ληφθέν, καὶ ἧς ἔχει ἀξίας[95]) ἐκπίπτοντος. ὁ κληρικὸς συνοικείτω[96]) μόνῃ μητρὶ (καὶ θυγατρὶ)[97]) καὶ ἀδελφαῖς καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς αἰσχρὰν φευγούσαις ὑποψίαν. ὁ δὲ ἄλλαις[98]) συνοικῶν, εἰ μὴ ἀποστεῖ (v. ἀποστῇ)[99]) προτραπείς, ἢ ἐλεγχθῇ ταύταις[1]) συμφθαρείς, τῇ βουλῇ[2]) παραδιδόσθω. | [3]) ὁ δὲ ἐπίσκοπος μηδενὶ[4]) συνοικείτω γυναικί. ἡ[5]) διακόννισσα (v. διακόνισσα)[6]) μὴ συνοικείτω ἀνδρὶ, ὑποψίαν εἰσάγοντι πονηράν[7]). ἀπειθοῦσα[8]) δὲ πρὸς τοῦτο, μοναστήριων οἰκείτω (v. οἰκείτω)[9]) διηνεκῶς, μεριζομένη μετὰ[10]) τῶν τέκνων ἰν κάπιτα[11]) τὰ οἰκεῖα πράγματα, ἐφ᾽ ᾧ αὐτὴν[12]) ἐκ τοῦ οἰκείου μέρους ἀποτρέφεσθαι[13]) ἐν τῷ μοναστηρίῳ. ἄπαις δὲ οὖσα ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ μοναστηρίου [καὶ τῆς ἐκκλησίας][14]) κληρονομηθήσεται. ὁ ἐν λειτουργίᾳ ἢ ἐν[15]) λιτῇ ὑβρίζων ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν μετὰ βάσανον[16]) ἐξοριζέσθω. αὐτὴν δὲ τὴν λειτουργίαν ἢ λιτὴν[17]) κωλύσας, κεφαλικῶς τιμωρείσθω. μηδεὶς δὲ[18]) τῶν λαικῶν χωρὶς ἐπισκόπου [ἢ κληρικοῦ][19]) λειτανείτω (v. λιτανεύετω)[20]). δεῖ δὲ τοὺς σταυροὺς τῶν λιτῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀποτίθεσθαι. ὁ μέλλων ἡγεῖσθαι[21]) μοναστηρίου ψηφιζέσθω ὑπὸ τῶν μοναχῶν, μὴ πάντως ὁ πρῶτος κατὰ τὸν βαθμόν[22]), ἀλλ᾽ ὁ | χριστὸς (v. χρηστὸς)[23]) τὸν βίον. εἰ ἀγνοεῖ[24]) τὴν τοῦ μέλλοντος μονάζειν τύχην[25]) ὁ ἡγούμενος, πρὸ[26]) τριετίας μὴ διδότω αὐτῷ τὸ[27]) σχῆμα. μετὰ δὲ τριετίαν[28]), κἂν δοῦλος ἦν[29]), κἂν κολονὸς (v. κολωνὸς)[30]), κἂν ἐναπόγραφος, παρεχέτω. ἔσται γὰρ ἀπελεύθερος[31])

dato. Si vero in provinciis sacro iussu vel patriarchae vel magistratus mandatu missus fuerit ad eos executor, solidum unum (danto). Multis vero unius caussae nomine admonitis, unae sportulae pro omnibus dantor. Episcopus autem accusatus suae caussae nomine (ne?) dato sportulas. Nullo autem modo convenitor suae ecclesiae nomine, verum oeconomus, eo ipso, qui sportulas accepit supra definitum modum, duplum reddente id, quod accepit, ex eaque, quam habet, dignitate excidente. Clericus cohabitato cum sola matre et filia et sororibus aliisque (feminis) a turpi suspicione remotis. Qui vero cum aliis cohabitat, nisi (de ea re) admonitus destiterit, aut (si) convictus fuerit cum his concubuisse, curiae traditor. Episcopus autem cum nulla muliere cohabitato. Diaconissa ne cohabitato cum viro, qui turpem suspicionem praebet. In hoc autem si non obediat, in perpetuum habitato in monasterio, substantiam suam cum filiis (suis) in capita dividens, ut ipsa ex sua portione in monasterio alatur. Si vero liberos non habeat, ab ecclesia et monasterio eius haereditas occupabitur. Qui in ministerio sacro aut (in) litania contumelia afficit episcopum aut clericum, postquam tormenta passus erit, exilio punitor. Ipsum vero ministerium (sacrum) vel litaniam qui impedivit, capitali supplicio afficitor. Nemo ex laicis sine episcopo aut clerico litaniam facito. Oportet vero cruces litaniarum in ecclesiis reponi. Qui futurus est abbas monasterii, eligitor a monachis, non omnino is, qui primus gradu est, sed qui vitae (bonitate) praestat. Si ignorat eius, qui monachus futurus est, conditionem abbas, ante triennium ne dato ipsi habitum (monasticum). Post triennium autem, sive servus erat, sive colonus, sive adscripticius, dato. Erit enim liber (?)

---

80) Codex θεῖαν. 81) Pro πατριάρχου Fabrotus habet πατριαρχικήν. 82) Codex σταλή. 83) Pro χρύσινον ά. Cod. χρ͂ ᾱ. Nov. 123. cap. 28. νομίσματος id est solidi. Vide Ducangium in Glossario Graecitatis p. 1767. 84) Codex ὑπερ. 85) Codex habet ἐν σπορτούλων pro ἓν σπόρτουλον. 86) Fabr. ἰδίας αἰτίας. 87) Tit. 5. parat. §. 2. haec habent: ἐπίσκοπος δὲ αἰτιαθεὶς μὴ παρεχέτω σπόρτουλα, omissis istis verbis ὑπὲρ ἰδίας αἰτίας. Vides igitur h. l. negationem excidisse. Lege μὴ διδότω σπόρτουλα. Nov. 123. cap. 28.: ἐπίσκοπος — σπόρτουλα δὲ μηδὲ εἰ ὑπὲρ τῶν ἰδικῶν πραγμάτων ὑπομνησθείη, ἀπαιτείσθω. Particulam negativam et Leunclavius agnoscit. Vertit enim „nullas det sportulas". 88) Codex σπόρτουλαι. 89) Pro μηδαμῶς δὲ Codex μὴ δαμῶς δέ. 90) Fabr. ἰδίας. 91) Pro οἰκονόμος Codex οἶκος. 92) Codex αυτου. Vocem αὐτοῦ ad sequentia traxi. Designatur oeconomus ecclesiae, non episcopi. Nov. 123. cap. 28. τὰς κατὰ τῆς ἐκκλησίας προτιθεμένας ἀγωγὰς τῶν οἰκονόμων ὑποδεχομένων. Quo loco vides item, ut hoc loco, οἰκονόμους sine genitivo casu nominari. Sic absolute οἰκονόμος dicitur et cap. 23. Leunclavius ad superiora traxit αὐτοῦ. Vertit enim „sed ipsius oeconomus". 93) Pro λαβόντος Fabrotus λαμβάνοντος. 94) Codex ἀναδίδοντος. 95) Fabrotus ἧς εἶχεν ἀξίας. Sic et Leuncl. 96) Ad marg. μή. τίσιν ὤφειλον (leg. ὀφείλουσιν) ἀνυπόπτως σὺν οἰκεῖν (leg. συνοικεῖν) οἱ ἱερω..... (leg. οἱ ἱερεῖς); 97) Verba καὶ θυγατρὶ desunt in Codice. Nov. 123. cap. 29. μητρὸς καὶ θυγατρὸς καὶ ἀδελφῆς. 98) Fabrotus ἄλλῃ, Codex ἄλλοις. 99) Fabr. ἀποστῇ. 1) Fabrotus ταύτῃ, Codex ταύτης. 2) Codex βούλη. 3) Incipit fol. 21. B. 4) Pro μηδενὶ Fabrotus μηδεμιᾷ. Sic et Leuncl. Recte. Ad marg. Codicis μθ΄. τίσιν δύνανται συνοικεῖν διακόνισσαι; 5) Pro ἡ Codex ἤ. Vox ἡ deest tit. 9. parat. §. 1. 6) Codex διακοννισσα. Fabr. διακόνισσα. 7) Codex πονηραν. 8) Codex ἀπελθοῦσα δὲ πρ͂ τοῦτο. 9) Codex οἰκείτω. 10) Pro μεριζομένη μετὰ Codex habet μεριζόμ/μ/. 11) Fabr. „in capita". 12) Pro αὐτὴν Codex habet ἂν τήν. 13) Fabr. ἀποστρέφεσθαι. 14) Quae uncis inclusi, sunt in Codice, ac desunt apud Fabrotum. Ex male intellectis verbis, quae antecesserunt, orta est haec repetitio. Tit. 9. parat. §. 1. habent ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῦ κατ᾽ αὐτὴν μοναστηρίου κληρονομεῖται. Clar. Pomnitz conficit μοναστηρίου τῆς ἐκκλησίας. Recte. 15) ἐν ante λιτῇ deest apud Fabrotum. Ad marg. ν΄. περὶ λιτῆς καὶ λειτουργίας. 16) Pro βάσανον Fabr. habet βασάνους. 17) Fabr. τὴν λιτήν. 18) δὲ deest apud Fabrotum. 19) Verba ἢ κληρικοῦ desunt in Codice. Sed et Nov. 123. cap. 32. confirmantur. Leuncl. καὶ κληρικῶν videtur legisse. 20) Fabr. λιτανεύετω. 21) Ad marg. να΄. περὶ ἡγουμένων. 22) Cod. βάθμον. 23) Pro ἀλλ᾽ ὁ χριστὸς Codex habet ἄλλο χριστος. Fabr. χρηστός. Ante χριστὸς incipit fol. 22. A. 24) Ad marg. νβ΄. περὶ δούλου μονάζοντος καὶ ἀπογράφοντος (leg. ἐναπογράφου) καὶ κολόνου. ἀναγνωθη (leg. ἀνάγνωθι) τὴν ιγ΄. διάταξιν τοῦδε τοῦ τίτλου. 25) Codex τυχήν. Fabr. τὴν τύχην τοῦ μέλλοντος μονάζειν. 26) Codex προ. 27) Vox τὸ deest apud Fabrotum, sed non deest nec in Codice, nec tit. 18. parat. §. 1. 28) Fabrotus τὴν τριετίαν. Sic et tit. 18. parat. §. 1. 29) Fabr. δοῦλός ἐστι. Sic et Leuncl. 30) Codex κόλονος, Fabr. κολωνός. 31) Pro ἀπελεύθερος Fabr. habet ἐλεύθερος. Sic et tit. 18. parat. §. 1., et Leuncl. videtur agnoscere. Haec, quae de ἀπελευθέρου vel ἐλευθέρου dicuntur, sunt quasi quaedam interpretatio Nov. 123. cap. 35. Nec in ipsa Novella hae voces reperiuntur. Praefero lectionem „ἐλεύθερος". Sic enim Nov. l. l. καὶ μηδεὶς αὐτῷ μετὰ ταῦτα ὄχλησιν ὑπὲρ τύχης ἐπιφερέτω. Contra ea vox „ἀπελεύθερος" servo tantum, colono autem et adscripticio non conveniret.

ἀποδιδοὺς τῷ δεσπότῃ, ὅσα εἰσήγαγεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ πράγματα. εἰ δὲ[32]) πλανήεις (v. πλανήτης)[33]) γένηται, ἢ καὶ[34]) κοσμικὸν ἕληται[35]) βίον, τῇ προτέρᾳ ἀποδιδόσθω[36]) τύχῃ[37]). πάντες οἱ [ἐν][38]) κοινοβίῳ διάγοντες ἐν ἑνὶ[39]) οἴκῳ ἢ δύο[40]) κεχωρισμένοι καθευδεύτωσαν (v. καθευδέτωσαν)[41]) χωρὶς τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν[42]) ἀναχωρητῶν. μοναχοὶ[43]) καὶ μονάστριαι[44]) κοινῶς μὴ διαιτάσθωσαν[45]), ἀλλ' ἀναιρείσθωσαν[46]) τὰ διπλᾶ[47]) μοναστήρια, τῶν ἀνδρῶν ἐκ τούτων χωριζομένων καὶ ἐν ἑτέροις ἐμβαλομένων (v. ἐμβαλλομένων)[48]). αἱ μονάστριαι[49]) ἐπιλεγέσθωσαν ἑαυταῖς ἀποκρισιάριον κυρούμενον[50]) καὶ χειροτονούμενον ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, εἰ σεμνὸς | [51]) καὶ δόκιμος[52]) ἀποδειχθείη[53]). σβέννυται πᾶσα[54]) ὑποκατάστασις ἢ ἀποκατάστασις[55]) ὑπὸ αἵρεσιν γάμου καὶ[56]) παιδοποιείας (v. παιδοποιΐας)[57]) γενομένη[58]) ἐπὶ τὲ[59]) ἄρρενος καὶ θήλεος[60]) προσώπου ἐπὶ τῇ[61]) προικὶ καὶ δωρεᾷ[62]) καὶ ληγάτῳ[63]) καὶ κληρονομίᾳ, τῶν αὐτῶν[64]) βεβαρημένων εἰς[65]) κλῆρον[66]) ἢ εἰς μοναστήριον καταταττομένων[67]) καὶ μέχρι[68]) τελευτῆς τούτοις[69]) ἐναπομενόντων[70]), πλὴν εἰ μὴ εἰς αἰχμαλώτων ἀνάρυσιν (v. ἀνάρρυσιν)[71]) ἢ πτωχῶν ἀποτροφὴν κελευσθῇ προχωρῆσαι τὰ τοιαῦτα πράγματα. εἰ δὲ μέχρι[72]) τελευτῆς τὰ εἰρημένα οἱ βεβαρημένοι τῇ ὑποκαταστάσει[73]) ἔχοντες πρᾶγμα μὴ δαπανίσωσι (v. δαπανήσωσι)[74]) ἢ καταλίψωσιν (v. καταλείψωσιν)[75]) εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας, οὐ σβέννυνται αἱ τοιαῦται ὑποκαταστάσεις[76]). ὑπέξελε[77]) τοὺς μοναχοὺς καὶ (τὰς)[78]) μοναστρίας. ἐπὶ[79]) γὰρ τούτων διοίσουσι[80]) τὰ τοιαῦτα πράγματα τοῖς αὐτῶν μοναστηρίοις μετὰ τῶν ἄλλων αὐτῶν πραγμάτων, εἰ καὶ ἔτυχον οὗτοι καταλιπόντες | [81]) τὰ οἰκεῖα μοναστήρια. τὰ τοῦ μοναχοῦ πράγματα[82]), εἰ ἄπαις ἐστίν[83]), τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω. εἰ δὲ καὶ[84]) παῖδας ἔχει, δύναται[85]) πρὸ τοῦ μονάσαι[86]) καὶ[87]) ἐν τῷ μοναστηρίῳ[88]) διελεῖν τοῖς παισὶν[89]) τὴν οἰκείαν ὑπόστασιν, ἑνὸς παιδὸς μέρος ἑαυτῷ ἤτοι[90]) τῷ μοναστηρίῳ φυλάττον (v. φυλάττων)[91]). ἀδιάθετος δὲ τελευτῶν ὑπὸ τοῦ μοναστηρίου κληρονομεῖται, τῶν παίδων τὰ ἐξ ἀδιαθέτου λαμβανόντων[92]). ὁ μονάσας[93]) ἀζημίως λύει

reddens domino, quas res in monasterium intulit. Si vero erro factus sit, aut etiam vitam mundanam elegerit, conditioni priori restituitor. Omnes, qui degunt in coenobio, in una domo vel duabus separatim dormiunto, exceptis infirmis et iis, qui anachoretae dicuntur. Monachi et monastriae promiscue ne vivunto, sed tolluntor duplicia monasteria, ita ut viri ex his removeantur, et in alia iniiciantur. Monastriae eligunto sibimet ipsis apocrisiarium, qui tondetur et ordinatur ab episcopo, si honestum eum et idoneum (esse) probatum fuerit. Extinguitur omnis substitutio aut restitutio, sub conditione nuptiarum et liberorum procreationis facta et ex masculi et ex feminae persona in dote et donatione et legato et haereditate, si ii ipsi, qui (his oneribus) gravati sunt, in clerum vel in monasterium sese conferant et usque ad obitum in his perseverent; nisi ad captivorum redemptionem vel pauperum alituram proficere tales res iussum sit. Si vero usque ad obitum ii, qui substitutione gravati sunt, rem habentes res supra dictas non expenderint, aut reliquerint in pias caussas, non extinguuntur tales substitutiones. Excipe monachos et monastrias. Nam in his tales res pertinebunt ad ipsorum monasteria cum reliquis ipsorum facultatibus, licet fortasse monasteria sua reliquerint. Res monachi, si est sine liberis, ad monasterium pertinento. Si vero (et) liberos habet, potest, antequam monachus factus sit, et, dum in monasterio degit, inter liberos suum patrimonium dividere, unius filii portionem sibimet ipsi sive monasterio reservans. Intestatus autem si moritur, eius haereditas a monasterio occupatur, liberis accipientibus ea, quae ab intestato (habere debebant). Qui ad monasticam vitam

32) Post *εἰ δὲ* tit. 18. parat. §. 1. addunt *μετὰ ταῦτα*. 33) Codex *πλάνη τις*. 34) *καὶ* deest apud Fabr. et Leuncl. et tit. 18. parat. §. 1. 35) Codex *ἐλῆται*. 36) Fabrotus *ἀποδίδοται*. 37) Codex *τυχῇ*. 38) Vox *ἐν* deest in Codice. Ad marg. *νγ'*. *περὶ διε^{τα}/* (leg., *διαίτας*) *μοναχῶν*. 39) Pro *ἑνὶ* Codex habet *ἐνί*. 40) Codex *δυο*. Notat. p. 242. sic laudant hunc locum: *ἐν ἑνὶ οἴκῳ ἢ δύο πάντας οἰκεῖν*. 41) Fabr. *καθευδέτωσαν*. 42) Vox *τῶν* deest apud Fabrotum. 43) Codex *μόναχοι*. 44) Codex *μοναστρίαι*. Ad marg. *νδ'*. *περὶ τῶν διπλῶν μοναστηρίων*. 45) Codex *διαιτήσθωσαν*. 46) Codex *ἀλλαναιρείσθωσαν*. 47) Codex *διπλά*. 48) Fabr. *ἐμβαλλομένων*. 49) Codex *μοναστρίαι*. Ad marg. *νε'*. *περὶ ἀποκρισιαρίων γυναικῶν*. 50) Pro *κυρούμενον* Fabr. habet *κειρόμενον*. Verum illud confirmatur Nov. 123. cap. 36. 51) Incipit fol. 22. B. 52) Codex *σεμνῶς καὶ δοκίμως*. 53) Fabr. *ἀποδειχθῇ*. 54) Ad marg. *νς'*. *περὶ ἀποκαταστασεως* (leg. *ἀποκαταστάσεως*). 55) Verba *ἢ ἀποκατάστασις* desunt in Codice, addit Fabr. post *ὑποκατάστασις*. Caeterum Leuncl. videtur legisse *καὶ ἀποκατάστασις*. Vertit enim „*et omne fideicommissum*". Sed et Nov. 123. cap. 37. confirmantur. 56) Vox *καὶ* male deest tit. 9. parat. §. 1. 57) Fabr. *παιδοποιΐας*. 58) Fabr. *γινομένη*. 59) Codex *ἐπὶ τέ*. 60) Codex *θηλέος*, Fabr. *θήλεως*. 61) Pro *τῇ* Fabr. *τε*. Verba *ἄρρενος καὶ θήλεος προσώπου ἐπὶ τῇ* desunt tit. 9. parat. §. 1. 62) Fabr. *δωρεά*. 63) Codex *ληγάτο*. Tit. 9. parat. §. 1. *λεγάτῳ*. Verba *καὶ ληγάτῳ* non agnoscit Leunclavius. Habet enim „*sive donationem directam sive haereditatem*". 64) Pro *αὐτῶν* Fabr. habet *ταύταις*, tit. 1. const. 2. *αὐτῆς*. 65) Fabr. *ἢ εἰς*. 66) Codex *κληρ^ο*. 67) Codex *καταταττομ/*. Tit. 9. parat. §. 1. habent *καταλεγέντων*. 68) Codex *μεχρί*. 69) Pro *τούτοις* tit. 9. parat. §. 1. habent *αὐτοῖς*. 70) Tit. 9. parat. §. 1. videtur voluisse *ἐναπομεινάντων*. 71) Codex *ἀνάρυστιν*, Fabr. *ἀνάρρυσιν*. 72) Codex *μεχρί*. 73) Fabr. addit *ἢ ἀποκαταστάσει*. Non ita male. Vide Nov. 123. cap. 37. Verum si in contextu recipiamus hanc lectionem, etiam infra *ὑποκαταστάσεις ἢ ἀποκαταστάσεις* legendum fuerit. Fabroti lectionem Leuncl. non agnoscit. Nec ab usu Ictorum abhorret rem, supra omni ex parte explicatam, infra tantum ex parte significare. Vide observationes meas iuris Romani (Lipsiae 1834. 8.) p. 9. not. 22. 74) Fabr. *δαπανήσωσιν*. 75) Fabr. *καταλείψωσιν*. 76) Fabr. addit *ἢ ἀποκαταστάσεις*. Sic et Leuncl. Tit. 9. parat. §. 1. *αἱ τοιαῦται ὑποκαταστάσεις τὲ καὶ ἀποκαταστάσεις*. 77) Codex *ὑφεξέλε*. 78) *τὰς* deest in Cod. 79) Fabr. *ἐπεὶ* habet pro *ἐπί*. 80) Fabr. sic habet. Codex *διοικῶσι*. *Διοίσουσιν* tit. 9. parat. §. 1. 81) Incipit fol. 23. A. *Ἀπολιπόντες* Fabr. habet pro *καταλιπόντες*. 82) Ad marg. *νζ'*. *περὶ ὑποκαταστάσεως τῶν εἰσιόντων εἰς μοναστήριον*. 83) *Ἔστιν* habet Codex, Fabrotus *ἐστί*. 84) *καὶ* deest apud Fabrotum et Leuncl. et tit. 9. parat. §. 1. 85) Post *δύναται* Fabr. addit *καί*. Sic et tit. 9. parat. §. 1. et Leuncl. 86) Pro *πρὸ τοῦ μονάσαι* Codex habet *πρὸς τῷ μονᾶσθαι*. 87) *καὶ* deest apud Fabrotum. 88) Post *μοναστηρίῳ* Fabrotus addit *ὤν*. Nov. 123. cap. 38. *καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ μοναστήριον*. Pro verbis *καὶ ἐν τῷ μοναστηρίῳ* tit. 9. parat. §. 1. habent *καὶ ἐν τῷ μονάζειν*. 89) Fabr. *παισί*. 90) Leunclavius *ἤτοι* vertit „*hoc est*". Non ita male. Nam ea pars, quae monacho servatur, omnimodo monasterio cedet. Vide Nov. 123. cap. 38. Sed et nostra versione idem significatur. 91) Fabr. *φυλάττων*. 92) Leuncl. vertit „*liberis ab intestato legitimam partem habentibus*". Minus recte. Nam *τὰ ἐξ ἀδιαθέτου* sunt ea, quae ab intestato iis relinquenda sunt. Nov. 123. cap. 38. habet *τὸ μὲν νόμιμον μέρος οἱ παῖδες λήψονται, τὸ δὲ λοιπὸν τῆς οὐσίας τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω*. 93) Ad marg. *νη'*. *περὶ μνηστείας καὶ γαμούντων* (leg. *γάμων τῶν*) *μοναζόντων*.

τὴν πρὸς αὐτὸν συστᾶσαν [94]) μνηστείαν. ὁ [95]) δὲ γαμήσας [96]) μονάσῃ [97]), τῷ [98]) ἀπὸ τελευτῆς ὑποκείσεται [99]) κάσῳ. ἀμφοτέρων δὲ μονασάντων, ἀζημίως [1]) ὁ γάμος διαλύεται [2]). ἀναιρείσθω [3]) τοῖς ἀνιοῦσι [4]) καὶ κατιοῦσιν ὁ τῆς ἀχαριστείας (v. ἀχαριστίας) [5]) λόγος ἐπὶ ταῖς ἐτίαις (v. αἰτίαις) [6]) ταῖς πρὸ [7]) τοῦ [8]) μονάσαι [9]) παρακολουθησάσης (v. παρακολουθησάσαις) [10]). μηδεὶς [11]) αὐτῶν [12]) ἀφελκέτω τὸ [13]) μονάσαν πρόσωπον. ὁ ἀπὸ μοναστηρίου [14]) εἰς ἕτερον μετελθὼν [15]) τῷ προτέρῳ τὰ οἰκεῖα [16]) παρασκευάζει | [17]) προσκυρωθῆναι. ὁ μοναχὸς [18]) διὰ τῶν ἀποκρισιαρίων τὰ οἰκεῖα [19]) πραττέτωσαν πράγματα [19b]). ὁ ἀπὸ μοναχῶν [20]) γενόμενος κοσμικός [21]), μεθ' ὧν ἐπεκτήσατο, εἰς ἕτερον ἐμβαλλέσθω [22]) μοναστήριον. εἰ δὲ [23]) πάλιν γένηται κοσμικός, τῇ τάξει [24]) παραδιδόσθω. εἴτις ἁρπάσῃ ἢ ὑπονοθεύσῃ ἢ διαφθείρῃ [25]) ἀσκήτριαν [26]) ἢ διακόνισσαν ἢ μονάστριαν [27]) ἢ ἄλλην [28]) οἱανοῦν γυναῖκα εὐλαβῆ βίον ἢ [29]) σχῆμα ἔχουσαν, κεφαλικῶς μετὰ τῶν μετασχόντων τοῦ ἐγκλήματος τιμωρείσθω. τὰ δὲ πράγματα αὐτῶν προσκυρούσθω τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ ἢ τόπῳ, ἐν ᾧ [30]) ἡ γυνὴ ᾤκει [31]), προνοίᾳ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν κατὰ·τόπον [32]) ἐπισκόπων τὲ [33]) καὶ οἰκονόμων, τῆς γυναικὸς ἅμα τοῖς οἰκείοις [34]) πράγμασι [35]) εἰς ἀσφαλέστερον μοναστήριον ἐμβαλομένης (v. ἐμβαλλομένης) [36]). εἰ δὲ [ἡ] [37]) τοιαύτη γυνὴ διακόνησα (v. διακόνισσα) [38]) ἦν [39]) παίδων μήτηρ, τὸ νόμιμον μέρος τῶν αὐτῆς πραγμάτων | [40]) διδόσθω τοῖς παισίν [41]). τὰ δὲ εἰρημένα πράγματα εἰ μὶ (v. μὴ) [42]) ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἐκδικήσωσιν οἱ σεπτοὶ οἶκοι [43]), ὁ φίσκος ἀπαιτήσει [44]). μηδεὶς σκηνικὸς ἢ κοσμικὸς [45]) εὐλαβὲς μιμείσθω σχῆμα, ἢ ἐνπεζέτω (v. ἐμπαιζέτω) [46]), εἰδὼς ὡς καὶ βασανίζεται καὶ τιμωρεῖται [47]), τοῦτο ποιῶν. Ἐγράφη μ. μαίῳ [48]) ἰνδ. θ'. [49]) βασιλείας [50]) Ἰουστινιανοῦ τὸ κ'. μετὰ ὑπατ. Βασιλείου [51]).

se transtulit, impune dissolvit ea, quae cum ipso contracta sunt, sponsalia. Si vero nuptiis contractis monachus factus sit, ea, quae in casu mortis praestanda sunt, praestabit. Si vero ambo vitam monasticam amplexi sint, matrimonium impune dissolvitur. Ratio ingratitudinis tollitor inter adscendentes et descendentes in iis caussis, quae acciderunt, antequam ad vitam monasticam se contulerint. Nullus eorum personam, quae ad vitam monasticam se contulit, (e monasterio) abstrahito. Qui ex uno monasterio in aliud monasterium transiit, facit, ut bona ipsius priori (monasterio) addicantur. Monachus per apocrisiarios negotia sua peragito. Qui ex monacho factus est mundanus, cum iis, quae acquisivit, in aliud monasterium iniicitor. Si vero rursus mundanus factus sit, cohorti traditor. Si quis rapuerit, aut sollicitaverit, aut stupraverit ascetriam vel diaconissam vel monastriam vel aliam quamcunque mulierem, quae religiosam vitam vel habitum habet, capitali supplicio cum iis, qui criminis participes fuerunt, adficitor. Res vero eorum addicuntor venerabili domui vel loco, in quo mulier habitabat, curam (eius rei) habentibus magistratibus et (eius) loci episcopisque et oeconomis; (ipsa) muliere una cum suis rebus in tutius monasterium iniicienda. Si vero talis mulier diaconissa liberorum erat mater, legitima portio ex ipsius rebus dator liberis. Res autem supra dictas, nisi intra annum venerabiles domus vindicaverint, fiscus exiget. Nullus scenicus aut mundanus religiosum imitator habitum, aut (ei) inludito, sciens se et tormentis subiici et poena adfici, si talia faciat. *Scripta est mense Maio indictione 9. imperii Iustiniani (anno) 20. post consulatum Basilii 5 (?).*

---

94) Cod. B. *συστάσαν*. Sic et Cod. D. 95) Pro *ὁ* Fabrotus et Cod. D. habent *εἰ*. Si lectionem Codicis servare cupias, leges *ὁ δὲ γαμήσας εἰ* etc. Pro *ὁ δὲ γαμήσας* Cod. B. habet *εἰ δὲ γήμας*. 96) Pro *γαμήσας* Cod. D. habet *γείμας*. 97) Fabr. *μονάσει*. Sic et Cod. B. et D. 98) Cod. D. *τὸ* habet pro *τῷ*. 99) Codex *ὑποκεῖσεται*. Fabr. *ὑπόκειται*. Cod. D. habet *τὸ ἀπὸ τελευτῆς ὑπόκειται τῷ κάσσῳ*. Sic et tit. 9. parat. §. 1. et Cod. B. 1) Cod. B. *ἀζημείως*, D. *ἀζύμιος*. 2) Fabr. *ἀζημίως διαλύεται ὁ γάμος*. 3) Cod. B. *ἀναιρεῖσθω*. 4) Fabr. *ἀνιοῦσιν*. Ad marg. *νθ'. περὶ ἀχαριστίας τῶν μονασάντων*. 5) Fabr. *ἀχαριστίας*. 6) Fabr. *αἰτίαις*. Sic et Cod. B. 7) Pro *πρὸ* Codex *πρός*. Sic et Cod. B. 8) Pro *τοῦ* Cod. B. habet *τό*. 9) Codex *μονᾶσαι*. 10) Fabr. et Cod. B. *παρακολουθησάσαις*. 11) Cod. B. *μὴ δεῖς δὲ αὐτῶν*. 12) Pro *αὐτῶν* habet Fabr. *δὲ αὐτό*. Lectionem *αὐτῶν* et Leuncl. agnoscit. Recte. Nov. 123. cap. 41. *ἀπαγορεύομεν δὲ τοῖς γονεῦσι τοὺς ἰδίους παῖδας μοναχικὸν βίον ἐπιλεγομένους τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων ἀφέλκειν*. 13) Codex *τῷ* habet pro *τό*. 14) Ad marg. *περὶ μοναχῶν μετελθόντων*. 15) Cod. B. *ἕτερον μετιλθῶν*. Deinde pro verbis *τῷ προτέρῳ* Cod. B. habet *μοναστήριον τῷ προτέρῳ*. 16) Cod. B. *οἰκεία*. 17) Incipit fol. 22. B. 18) Fabr. *οἱ μονάχοι*. Sic et Cod. B. Sed collective dictum esse potest *ὁ μοναχός*. Ad marginem *ξα'. περὶ ἀποκρισιαρίων*. 19) Codex B. *οἰκεία*. 19b) *Πράγματα* deest apud Fabr. 20) Ad marginem *ξβ'. περὶ μο* (leg. *μοναχοῦ*) *γενομ*ε'/ (leg. *γενομένου*) *κοσμικοῦ*. Fabr. *ὁ ἀπὸ μοναχοῦ*. Codex B. *οἱ ἀπὸ μοναχῶν*. 21) Pro *κοσμικὸς* tit. 8. parat. §. 2. habent *λαικός*. 22) Tit. 8. parat. §. 2. habent *ἐμβαλλέσθω*. Cod. B. *ἐμβαλέσθω*. 23) Post *εἰ δὲ* tit. 8. parat. §. 2. habent *καὶ πάλιν*. 24) Post verba *τῇ τάξει* tit. 8. parat. §. 2. addunt *τοῦ ἄρχοντος*. Leuncl. videtur *τῇ βουλῇ* legisse. Vertit enim „*curiae*". Nov. 123. cap. 42. habet *καὶ τῇ ὑποκειμένῃ αὐτῷ τάξει συναριθμείτω*. 25) Fabr. *ἁρπάσει ἢ ὑπονοθεύσει*, verbis *ἢ διαφθείρῃ* omissis. 26) Codex *ἀσκητρίαν*. 27) Codex *ἢ διακονίσσαν ἢ μοναστρίαν*. 28) Pro *ἢ ἄλλην* Codex habet *ἡαλλήν*. 29) Pro *ἢ* Fabr. et Leuncl. *καί*. 30) Pro *ἐν ᾧ* Codex *ἐνό*. 31) Pro *ᾤκει* Codex *ὠκεῖ*. 32) Pro *τόπον* Codex *τόπων* habet. 33) Fabr. *τε*. 34) Codex *οἰκεῖοις*. 35) Fabr. *πράγμασιν*. 36) Codex *ἐμβαλομ*ε/. Fabrotus *ἐμβαλλομένης*. 37) *ἡ* deest in Codice. 38) Fabr. *διακόνισσα*, Codex *διακονησα*. 39) Pro *ἦν* Codex habet *ἠν*. Post *ἦν* Fabrotus *καὶ* interposuit. 40) Incipit fol. 23. A. 41) Fabrotus *παισί*. 42) Fabr. *μή*. 43) Codex *οἶκοι*. 44) Pro *ὁ φίσκος ἀπαιτήσει* Codex habet oficιος *αρτησῃ*. 45) Leunclavius videtur legisse *μηδεὶς κοσμικὸς ἢ σκηνικός*. Vertit enim „*nullus mundanus aut scenicus*". 46) Fabrotus *ἐμπερέτω*. Nov. 123. cap. ult. *ἐμπαῖξαι*. 47) Codex *τιμωρεῖ* habet pro *τιμωρεῖται*. 48) Fabr. *ἐγράφη μηνὶ μαρτίῳ*. 49) *ἰνδ. θ'.* deest apud Fabr. Haec nec Leuncl. habuit. 50) Fabr. *βασιλείᾳ*. 51) Fabr. *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου*. Leunclavius habet „*post consulatum Basilii V*". Legisse videtur *Βασιλείου τὸ ε'*. Recte. Vide Bieneri hist. Nov. p. 524. Notat. p. 242. *ἐγράφη μηνὶ μαΐῳ βασιλείας ἰουστινιανοῦ τῷ κ'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου ε'.*

γ'. ὥστε ὑπερτιθεμένους τοὺς ἄρχοντας ἀκούειν τῶν τοῦ προσιόντος[54]) δικαίων συνελαύνεσθαι ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τοῦτο πράττειν καὶ τὰ ἑξῆς[55]).

Ὁ αὐτὸς βασιλεύς. Ἐξ οὗπερ ἡμᾶς ὁ θεός[56]).

Ὁ χρηματικὸς (v. χρηματικῶς) ἢ ἐγκληματικὸς (v. ἐγκληματικῶς) ἀδικηθεὶς ὑπὸ τινὸς[57]) εἰ[58]) προσελθὼν[59]) τῷ ἄρχοντι μὴ πάθῃ ἀπόκρισιν[60]), προσίτω τῷ ἐπισκόπῳ, ἵνα στέλων (v. στέλλων)[61]) ἢ παραγινόμενος[62]) πρὸς αὐτὸν παρασκευάσῃ τὸν προσελθόντα [μετὰ][63]) τοῦ δικαίου ἀπαλαγῆναι (v. ἀπαλλαγῆναι)[64]). τοῦ γὰρ ἐπισκόπου παρακούων ὁ ἄρχων |[65]) ὑπὸ ἀγανάκτησιν γενήσεται βασιλικήν[66]), τοῦ μὴ τυχόντος τοῦ[67]) δικαίου τοῦτο[68]) αὐτὸ βασιλέα διδάσκοντος [μετὰ γραμμάτων[69]) τοῦ ἐπισκόπου]. εἰ μὴ μετὰ γραμμάτων[70]) παρενοχλήσῃ τῷ βασιλεῖ, τὰς αὐτὰς ὑφέξει ποινάς, ἃς ἤμελλεν[71]) ὁ ἄρχων[72]) ἐλεγχόμενος ὑπομένειν, ὡς[73]) μὴ φυλάξας τῷ προσελθόντι τὸ δίκαιον. εἴτις[74]) ἐν δίκῃ ὑποπτεύων[75]) τὸν ἄρχοντα, συνδικαστὴν[76]) λαμβανέτω τὸν ἐπίσκοπον, ὡς ἅμα τῷ ἄρχοντι διακρίνας τὴν ὑπόθεσιν ἔγγραφον[77]) αὐτῇ[78]) μετὰ τοῦ δικαίου ἐπιθήσῃ[79]) τομήν. ὁ παρὰ τοῦ[80]) ἄρχοντος λέγων[81]) ἀδικεῖσθαι[82]) δικαστὴν ἐχέτω τὸν ἐπίσκοπον. εἰ δὲ τοῖς κρινομένοις ὑπ' αὐτοῦ μὴ στυχήσῃ (v. στοιχήσῃ)[83]) ὁ ἄρχων, γνῷ δὲ [ὁ][84]) βασιλεὺς ὀρθῶς τὸν ἐπίσκοπον δεδικακέναι, ταῖς ἐσχάταις ὑποβληθήσεται τιμωρίαις[85]). προνοείτω ὁ ἐπίσκοπος τοῦ μὴ[86]) τοὺς ἐκβιβαστὰς ἢ ταξεώτας πλείονα σπόρτουλα ἢ ἐκβιβαστικὰ παρὰ τοῦ[87]) νενομισμένου |[88]) λαμβάνειν. ἐν ταῖς πόλεσιν[89]), ἐν αἷς μὴ ἐνδιμοῦσιν (v. ἐνδημοῦσιν)[90]) οἱ ἄρχοντες, ἀκροάσθωσαν τῶν δικῶν οἱ ἔκδικοι. εἰ δὲ ὕποπτοί εἰσιν[91]), συνδικαζέτωσαν[92]) αὐτοῖς οἱ ἐπίσκοποι ἀπροσωπολήμπτως (v. ἀπροσωπολήπτως)[93]) ἐπὶ πᾶσι τοῖς εἰρημένοις διαγινόμενοι[94]). οὐ χρὴ ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς ἢ μοναχοὺς ἄνευ γραμμάτων συστατικῶν τοῦ ἔχοντος τὴν κατ' αὐτῶν δικαιοδοσίαν[95]) ἀνιέναι ἐν Κωνσταντινουπόλει. τοῦτο γὰρ πράξαντες περὶ τὴν ἱερωσύνην κινδυνεύουσιν. ἀνάγνωθι διάταξιν β'. καὶ ζ'. τοῦδε τοῦ τίτλου[96]) περὶ τοῦ παρόντος κεφαλαίου. δύναται ὁ ἐπίσκοπος ἐκ ῥᾳθυμίας τοῦ ἄρχοντος[97]) καταμηνύειν τὴν[98]) τῶν ἐκβιβαστῶν τῶν

Const. 3. Ut, si differant magistratus audire ad se adeuntis iura, compellantur ab episcopis ad hoc faciendum et quae deinceps.

Idem imperator. *Ex quo nos Deus.*

Qui civiliter vel criminaliter ab aliquo laesus Nov. 86. est, si, cum magistratum adiisset, responsum non tulerit, adito ad episcopum, ut is mittendo ad (magistratum) eumve conveniendo faciat, ut, qui (magistratum) adierit, impetrato (suo) iure, discedat. Episcopo enim si dicto non est audiens magistratus, indignationem imperatoriam incurret, eo, qui ius (suum) non impetravit, hoc ipsum imperatorem docente una cum litteris episcopi. Si non cum litteris (episcopi?) imperatorem interpellaverit, easdem poenas sustinebit, quas daturus erat magistratus, quem probatur adeunti ius non servasse. Si quis in lite magistratum suspectum habet, simul cum eo iudicem capito episcopum, ut is una cum magistratu caussam diiudicans ei ex iusto per scriptam sententiam finem imponat. Qui dicit a magistratu sibi fieri iniuriam, iudicem habeto episcopum. Si vero in iis, quae ab ipso iudicantur, magistratus non acquieverit, cognoverit autem imperator recte episcopum iudicasse, poenis ultimis subiicietur. Provideto episcopus, ut ne executores vel cohortales sportulas ampliores vel mercedem pro executione sumant, quam, quod (legibus) definitum est. In civitatibus, in quibus magistratus praesto non sunt, defensores caussas audiunto. Si vero suspecti sunt, una cum ipsis episcopi iudicanto, sine ira ac studio in omnibus (supra) dictis (casibus) perpetuo se gerentes. Non oportet episcopos aut clericos aut monachos absque litteris commendaticiis eius, qui in eos habet iurisdictionem, Constantinopolin adire. Nam hoc si fecerint, de sacerdotio periclitantur. Lege const. 2. et 7. huiusce tituli de (hoc) praesente capitulo. Potest episcopus ex negligentia magistratus deferre

---

54) Pro *προσιόντος* Codex *προσιον*. 55) Codex *ἑξῆς*. 56) Pro *θεὸς* Codex *θς*. Ad marg. *α'. περὶ προσιόντων ἄρχοντι.* 57) Fabrotus *ὑπό τινος*. 58) Pro *εἰ* Codex *ἢ* habet. 59) Codex *προσέλθων*. 60) Codex *ἀποκρισεν*. 61) Fabrotus *στέλλων*. 62) *παραγινομ/* in Cod. 63) *μετὰ* deest in Codice. 64) *ἀπαλαγῆναι* Fabr. 65) Codex *ἀρχων*. Incipit fol. 23. B. 66) Fabr. *ὑπὸ βασιλικὴν ἀγανάκτησιν γενήσεται.* 67) *τοῦ* deest apud Fabr. 68) Pro *τοῦτο* Codex habet *τοῦ τό*. 69) Verba *μετὰ γραμμάτων τοῦ ἐπισκόπου* sunt apud Fabrotum et Leuncl., desunt in Codice. Sed sunt in Nov. 86. cap. 1. 70) Pro *εἰ μὴ μετὰ γραμμάτων* Fabr. habet *εἰ δὲ χωρὶς τούτων.* Post *γραμμάτων* addi malim *τοῦ ἐπισκόπου*, quae propter eandem verborum desinentiam facile excidere potuerunt. Sic et Nov. 86. cap. 3. *καὶ οὕτως ἔλθῃ ἐνταῦθα χωρὶς γραμμάτων τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου.* 71) Fabr. *ἔμελλεν*. 72) Codex *ἄρχων*. 73) Pro *ὑπομένειν ὡς* Codex *ὑπὸ μὲν ἑνός*. 74) Codex *εἴ τις*. Ad marg. *β'. περὶ ὑπόπτου ἄρχοντος.* 75) Fabr. *ὑποπτεύσει* habet pro *ὑποπτεύων*. Sed facile ex orationis tenore supplebitur *ἐστί*. 76) Pro *συνδικαστὴν* Codex habet *συνεδικ/*. 77) Fabrotus addit *ἢ ἄγραφον*, quae desunt in Codice. Sed Fabroti lectio et melior est, et agnoscitur a Leunclavio. Nov. 86. cap. 2. *ἢ κατὰ παρασημείωσιν ἔγγραφον ἢ διαγνωστικῶς διακρῖναι τὸ μεταξὺ τῶν δικαζομένων.* 78) Pro *αὐτῇ* Codex *αυτήν*. 79) Fabr. *ἐπιθήσει*. 80) Ad marg. *β'. περὶ ἀρχόντων ἀδικούντων.* Pro *παρὰ τοῦ* Fabr. habet *παρ' αὐτοῦ*. 81) Pro *λέγων* Fabr. *μέλλων* habet. Sic et Leuncl. 82) Fabrotus *ἀντιδικεῖσθαι*. Codicis lectio praeferenda. Nov. 86. cap. 4. *εἰ μέντοι συμβῇ — τινὰ τῶν — παρ' αὐτοῦ τοῦ — ἄρχοντος ἀδικηθῆναι.* 83) Fabr. *στοιχήσῃ*. 84) *ὁ* deest in Cod. 85) Verba *ὁ ἄρχων δηλαδὴ* desunt in Codice, cum apud Fabrotum sint post *τιμωρίαις* interposita. 86) *τοῦ μὴ* desunt apud Fabr. Ad marg. . . . *βαστικῶν* (leg. *περὶ ἐκβιβαστικῶν*). 87) Pro *παρὰ τοῦ* Fabr. habet *μὴ πέραν τοῦ*. Pro *παρὰ τοῦ* tit. 5. parat. §. 3. haec habent *πλείονα τοῦ*. Sed quis nescit *παρὰ* comparationi inservire? Quid Leuncl. in suis mss. codd. invenerit, incertum est. Habet enim „*quam legibus statutum est*". 88) Codex *ἐνομισμένου*. Incipit fol. 24. A. 89) Ad marg. *ε'. περὶ ἐκδίκων ὑπόπτων.* 90) Fabr. *ἐνδημοῦσιν*. 91) Fabr. *εἰσι*. 92) Pro *ὕποπτοί εἰσιν, συνδικαζέτωσαν* Codex *ὑποπτοιῶσιν δικαζέτωσαν*. 93) Fabr. *ἀπροσωπολήπτως*. Codex *ἀπρόσω λήμπτως*. 94) Pro *διαγινόμενοι* Codex *διαγλινότεροι* habet. 95) Codex *δικαιοδοσιαν*. 96) Pro *ἀνάγνωθι διάταξιν β'. καὶ ζ'. τοῦδε τοῦ* Codex sic habet *αν/ διατ/ ῑι κζ. τοῦδε τοῦ* etc. Significantur autem Nov. 123. et 67. Ab *ἀνάγνωθι* usque ad *κεφαλαίου* desunt omnia apud Fabr. et Leuncl. 97) Codex *ἄρχοντος*. 98) Vox *τὴν* deest apud Fabr.

πλέον [99]) *τοῦ νενομισμένου σπορτουλου* [1]) *μεθοδευόντων πλεονεξίαν* [2]). *ἐγράφει* (v. *ἐγράφη*) [3]) *πρὸ ιε'. καλαν. μαΐων* [4]) *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ ἔτους ιγ'. ὑπατίας* (v. *ὑπατείας*) *Ἀπίωνος.* [5]) |

executorum fraudes, qui plus, quam lege statutae sunt sportulae, exigunt. *Scripta est ante XV. Cal. Maias imperii Iustiniani anno 13. Appione consule.*

δ'. [6]) *περὶ τοῦ τοὺς κληρικοὺς τοῖς ἐπισκόποις ἀποκρίνεσθαι.*

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ ρριον [7]). *Πολ-*
Nov. 83. *λοὺς ἱεροὺς ἐγράψαμεν* [8]) *νόμους.*

Τὰς χρηματικὰς δίκας οἱ κληρικοὶ [10]) *παρὰ τοῖς ἰδίοις* (v. *ἰδίοις*) [11]) *ἐπισκόποις ὑποδεχέσθωσαν. τούτων δὲ μὴ δυναμένων αὐτὰς τέμνειν, οἱ ἄρχοντες* [12]) *ἐξεταζέτωσαν καὶ συντόμως τεμνέτωσαν, φυλάττοντες τοῖς κληρικοῖς τὰ προσόντα προνόμια. οἱ κληρικοὶ ἐπὶ τοῖς πολιτικοῖς ἁμαρτήμασιν ὑποκείσθωσαν τοῖς ἄρχουσιν* [13]) *τῶν ἐπαρχιῶν, ἀνάγκην* [14]) *ἔχοντος τοῦ ἐπισκόπου καθελεῖν τὸν ὑπεύθυνον παρὰ τῷ ἄρχοντι* [15]) *νομιζόμενον, ὥστε εἴσω δύο μηνῶν ἀπὸ προκατάρξεως ἀριθμουμένων* [16]) *ἐξετασθῆναι καὶ πέρας λαβεῖν τὸ κατὰ κληρικοῦ* [17]) *ἔγκλημα. εἰ δὲ ἐκκλησιαστικῷ ἁμαρτήματι* [18]) *ὑποπέσῃ κληρικός* [19]), *τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος καθ' ἑαυτὸν κρινέτω, μὴ δυναμένου* [20]) *τοῦ ἄρχοντος πάροδον* | [21]) *πρὸς τοῦτο ἔχειν. ἴσθη* (v. *ἴσθι*) [22]) *δέ, ὅτι ἡ διάταξις* [23]) *τοῦ παρόντος τίτλου μεταγενεστέρα οὖσα τελείως μετατυποῖ τὴν παροῦσαν διάταξιν* [24]). *ἐγράφη πρὸ ιε'. καλανδ. ἰουνίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τῷ* (v. *τὸ*) *ιγ'. ὑπᾱ/ Ἀρίονος* [25]).

Const. 4. Ut clerici episcopis respondeant.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Mnllas (et) sacras scripsimus leges* [9]).

Lites pecuniarias clerici apud suos episcopos suscipiunto. Hi vero si non possunt eas decidere, magistratus cognoscunto et breviter deciduntor, servantes clericis ea, quae horum sunt, privilegia. Clerici in delictis civilibus subiecti sunto magistratibus, qui provincias regunt, episcopo necesse habente eum, qui apud magistratum nocens existimatur, deponere; ita ut intra duos menses a litis contestatione numerandos id, quod clerico intenditur crimen, et examinatum sit, et finem accipiat. Si vero in ecclesiasticum delictum inciderit clericus, hoc episcopus per se solus iudicato, ita ut non possit magistratus aditum ad hanc (cognitionem) habere. Scito autem constitutionem (secundam?) huius tituli (hac constitutione) posteriorem plane transformare praesentem constitutionem. *Script. ante XV. Calend. Iunias imperii Iustiniani anno 13. Appione consule.*

ε'. περὶ καθερέσεως (v. *καθαιρέσεως*) *Ἀνθίμου καὶ Σεβήρου* [26]), *Πέτρου καὶ Ζωορᾶ.*

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ prιον [27]).
Nov. 42. *Πρᾶγμα οὐκ ἄηθες τῇ* [28]) *βασιλείᾳ.*

Ἀναθεματίζουσα τοὺς προγεγραμμένους ἡ διατ. [29]) *κελεύει τοὺς αἱρετικοὺς μήτε διδάσκειν τὰ οἰκεῖα δόγματα, μήτε παραβαπτίσματα ποιεῖν ἢ κοινωνίαν διδόναι, ἀπελαύνουσα τούτους καὶ τοὺς ὑποδεχομένους* [30]) *αὐτοὺς τημωρουμένη* (v. *τιμωρουμένη*) [31]). *τοὺς δὲ οἴκους* (v. *οἴκους*) [32]) *καὶ τὰς κτήσεις, ἐν οἷς* [33]) *λειτουργοῦσιν, ἢ ἐξ ὧν ἀποτρέφονται, ταῖς* [34]) *ὀρθοδόξοις ἐκκλησίαις προσκυροῖ* [35]), *θεσπίζουσα τὰ Σεβήρου συντάγματα* [36]) *πυρὶ*

Const. 5. De depositione Anthimi et Severi, Petri et Zoorae.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Rem non insolitam imperio.*

Eos, qui supra scripti sunt, damnans anathemate (haec) constitutio iubet haereticos neque docere dogmata sua, neque facere prava baptismata, aut communionem impertire, expellens hos, eosque, qui eos recipiunt, puniens. Domos autem atque possessiones, in quibus cultum suum peragunt, vel ex quibus aluntur, ecclesiis orthodoxis addicit, iubens libros Severi igni tradi, quique eos trans-

---

99) Fabrotus habet *τῶν πλείονα* pro verbis *τῶν πλέον*, Codex vero *τῶν πόλεων*. Nov. 86. cap. 9. *εἰ δέ τις μαγιστριανὸς ἢ ἐπαρχικός, οἱασδήποτε τύχης ὤν, λάβῃ πλείονα σπόρτουλα τῶν ὡρισμένων.* 1) Fabrotus *σπόρτουλα* habet. 2) Vox *πλεονεξίαν* deest apud Fabrotum. 3) Fabr. *ἐγράφη*. 4) Codex *μαΐων*. 5) Fabrotus ex hac subscriptione non habet, nisi haec: *ἐγράφη βασιλείᾳ ἰουστινιανοῦ.* Haec sola habet et Leunclavius. Incipit fol. 24. B. 6) Ad marg. *περὶ κληρικῶν. περὶ ῥητῆς ἐναγωγῆς τῶν κληρικῶν, καὶ νείζη* (leg. *καινίζει*) *τὴν παροῦσαν διατ. τὸ παρὸν κεφαλ. ἐντελέστερον παραδίδωσιν μετά τινος διορθώσεως ἡ β'. τοῦ δ'. τιτ. κεφ. α'. λε. καὶ λη. ἰς* (leg. *καὶ*) *μγ. ἰς νίζει* (leg. *καινίζει*) *τὸ παρὸν κεφ. ἡ αυ. β. διατ. τοῦ παροντ. κεφ. λζ.* Quae corrupta esse quis non videat? 7) *ρριον* omittit Fabrotus. Significatur autem *πραιτωρίων*. 8) Pro *ἐγράψαμεν* Nov. 83. contextus habet *γεγραφότες*. Codex *ἐγραψαμ*. Fabrotus ex hoc Novellae principio in contextu haec posuit tantum: *γέγραφε νόμους.* 9) Addit Leunclavius *„et quae sequuntur"*. Sed haec satis apparet ex ingenio Leunclavii profecta esse. In iis, quae sequuntur, Novellis eius rei mentionem non faciam. 10) Hanc constitutionem et ad monachos pertinere iubent tit. 5. paratitla §. 8. 11) Fabr. *ἰδίοις*. 12) Pro *τέμνειν οἱ ἄρχοντες* Codex habet *τέμειν οἱ αρχχ*. Verba *καὶ συντόμως τεμνέτωσαν* in MS. Fabr. non extant. 13) Fabr. *ἄρχουσι*. 14) Codex *ἀναγκὴν*. 15) Pro *τῷ ἄρχοντι* Fabr. *τοῦ ἄρχοντος* habet. 16) Codex *ἀριθμουμ*. Fabr. verba *ἀπὸ προκατάρξεως ἀριθμουμένων* omittit. 17) Pro *κατὰ κληρικοῦ* Fabr. habet *κατὰ τοὺς κληρικούς*. 18) Codex *ἁμάρτήματι*. 19) Codex *κληρικὸς* Fabr. habet *ὁ κληρικός*. 20) Pro *δυναμένου* Codex *δυναμ/* habet. 21) Codex *παρόδον*. Incipit fol. 25. A. 22) Ab hac voce *ἴσθι* usque ad finem constitutionis cum subscriptione desunt omnia apud Fabrotum et Leuncl. 23) Codex *ἡ διάταξις*. Deest numerus constitutionis. Leg. videtur *ἡ β'. διάταξις*. Significatur enim Nov. 123., quae est hac constitutione posterior. Vide Bieneri hist. Nov. p. 519. et 524. 24) Codex *παροῦσαν διατ.* 25) Codex *ἀριονος*. 26) Fabr. *Σευήρου καί*. 27) Pro *prιων* Fabr. habet *πραιτωρίων*. 28) Codex *οὐκαχθεσι βασιλεία*, Fabrotus *οὐκ ἄνθεσμον τῇ βασιλείᾳ* cum nota marginali *„in alio MS. ἄθεσμον"*. Leunclavius hanc Novellam Menae archiepiscopo et patriarchae adscripsit. Idem tamen ad marg. „In uno exemplari nostro paratitlorum *Ioanni* praefecto praet." 29) Fabr. *διάταξις*. 30) Codex *ὑπὸ δεχομένους*. 31) Codex *τημωρουμ*. Fabr. *τιμωρουμένη*. 32) Fabr. *οἴκους*. 33) Codex *ἐνοις*. 34) *ταῖς* deest apud Fabrotum. 35) Codex *πρὸς κυροί*. 36) Fabr. *συγγράμματα*.

παραδίδοσθαι καὶ τοὺς μεταγράφοντας αὐτά, τῆς δεξιᾶς | [37]) *στερεῖσθαι*[38]) *χειρός. ἐγράφει* (v. *ἐγράφη*)[39]) *πρώτη* (*sic*) *καλανδῶν ἀπριλίων μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου.*

scribant, dextra manu spoliari. *Script. ante 8 (?) Calendas Apriles post consulatum Belisarii.*

[ϛ'.][40]) περὶ τοῦ ἐν ἰδιωτικοῖς (v. ἰδιωτικοῖς)[41]) οἴκοις ἱερὰν μυσταγωγίαν μὴ γενέσθαι[42]).

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Καὶ τοῖς πάλαι[43]) *διηγόρευται*[44]) *νόμοις.*

Εἰς ἰδιωτικὸν οἰκὸν (v. *οἶκον*)[45]) *ἱερὰ λειτουργία*[46]) *μὴ γενέσθω, ἢ ἕτερόν τι*[47]) *πρὸς ἱερατικὴν βλέπων* (v. *βλέπον*)[48]) *κατάστασιν, εἰ*[49]) *μὴ πρότερον αἰτηθεὶς* (v. *αἰτηθείς*)[50]) *ὁ τῶν τόπων ἐπίσκοπος ἐπιτρέψει*[51]) *τοῖς ἐντοπίοις κληρικοῖς τοῦτο πρᾶξαι. εἰ δὲ παρὰ ταῦτα γένηται, ὁ μὲν οἶκος δημεύεται καὶ ὁ δεσπότης αὐτοῦ ὑπὸ*[52]) *βασιλικὴν ἀγανάκτισιν* (v. *ἀγανάκτησιν*)[53]) *ἔσται. οἱ δὲ ἄρχοντες γνῶντες* (v. *γνόντες*)[54]) *τοῦτο* [*εἰ*][55]) *μὴ διορθώσονται, ν'. χρυσίου λιτρῶν*[56]) *καταθήσωσι* (v. *καταθήσουσι*)[57]) *ποινήν, τὴν ὁμοίαν καὶ τῆς τάξεως ὑφισταμένης*[58]) *ζημίαν. ἐγράφει* (v. *ἐγράφη*) *γ'.*[59]) ~~νοv.~~ *βασιλ. Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*) *τὸ ια'.*[60]) *ὑπατ. Βελισαρίου* | [61]).

Const. 6. De hoc, ut sacer mysteriorum cultus in aedibus privatis ne fiat.

Idem imperator eidem. *Et priscis sancitum*) est legibus.* Nov. 58.

In domo privata sacrum ministerium ne fiat aliudve quid, quod ad statum sacerdotalem spectat, nisi prius rogatus istius loci episcopus permittet clericis, qui sunt eius regionis, hoc facere. Si vero adversus haec factum sit, domus quidem publicatur, eiusque dominus in indignationem imperatoriam incurret. Magistratus vero, his cognitis, si non corrigent, quinquaginta auri librarum solvent poenam, similem et cohorte (eorum) sustinente poenam. *Script. 3. Nov. imperii Iustiniani anno 11. Belisario consule.*

[ζ'.][62]) περὶ τοῦ μηδένα κτίζειν εὐκτήριον οἶκον χωρὶς τοῦ[63]) ἐπισκόπου κ. τ. ἑξῆς[64]).

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ[65]) *ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως*[66]). *Καὶ τὰ περὶ τῶν ἁγίων*[67]) *ἐκκλησιῶν.*

Παλαιὸν[68]) *σεπτὸν οἶκον ὁ βουλόμενος*[69]) *ἀνανεούτω μετὰ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου. καινὸν δὲ κτίζειν μὴ ἄλλως συγχωρείσθω, εἰ μὴ πρότερον γνώμῃ καὶ*[70]) *δοκιμασίᾳ τοῦ ἐπισκόπου ἀφορίσῃ τὰς ὀφειλούσας γίνεσθαι δαπάνας*[71]) *περὶ τὴν ἐπιμελλίαν* (v. *ἐπιμέλειαν*)[72]) *καὶ λυχνοκαΐαν τοῦ σεπτοῦ οἴκου καὶ τὰς σιτήσεις τῶν μελλόντων ἐν αὐτῷ λειτουργεῖν, δωρεὰν ἰδικῶς*[73]) *περὶ τούτων*[74]) *εἰς τὸν σεβάσμιον ἐκτιθέμενος*[75]) [*οἶκον. ἀνάγνωθι διάταξιν β'. τοῦ ὑποκειμένου*] *τίτλου*[76]) *καὶ δ*[77]). *γ'. τοῦ ἑξῆς, τὸ πῶς διατυποῦσιν αἱ αὐταὶ διατάξεις μεταγενέστεραι οὖσαι* (v. *οὖσαι*)[78]) *τοῦ παρόντος κεφαλαίου. χρὴ τοὺς ἐπισκόπους*[79]) *καὶ*[80]) *ταῖς οἰκείαις προσκαρτερεῖν ἐκκλησίαις, καὶ μὴ πολλὸν*[81]) *χρόνον τούτων ἀπολημπάνεσθαι* (v. *ἀπολιμπάνεσθαι*), *εἰδότας, ὡς οὔτε* (v. *οὔτε*)[82]) *δαπάναι* | [83]) *χορηγηθήσονται*[84]) *ἐκ τῶν*

Const. 7. Ut ne quisquam aedificet oratoriam domum absque episcopi (voluntate) et quae deinceps.

Idem imperator Menae episcopo Constantinopolitano. *Et ea, quae ad sanctissimas ecclesias pertinent.* Nov. 67.

Antiquam venerabilem domum, qui vult, instaurato ex episcopi voluntate. Sed novam exstruere non aliter cuiquam permittitor, nisi prius volente et probante episcopo deputaverit impensas, quae fieri debent ad tutelam et luminum accensionem (eius) venerabilis domus et annonas eorum, qui in ea sacrum ministerium sunt obituri, de his specialiter venerabili domui donationem faciens. Lege constitutionem 2. praesentis tituli et const. 3. sequentis, quomodo statuant eaedem constitutiones, quae hoc praesente capite sunt posteriores. Oportet episcopos et suis ecclesiis sedulo esse intentos, nec multum temporis ab his abesse; scientes fore, ut neque impensae suppeditentur ab administratoribus eius, quae

---

37) Incipit fol. 25. B. 38) Codex *στερεῖται.* 39) Codex *ἐγραφει.* Subscriptio tota deest apud Fabr. et Leuncl. Pro *πρώτη* fortasse legendum *πρὸ η'.* 40) Numerus deest in Codice. 41) Fabr. *ἰδιωτικοῖς.* 42) Pro *γενέσθαι* Fabr. *γίνεσθαι* habet. Ad marg. Codicis *δ'. περὶ λειτουργίας ἐν ἰδιωτικῷ οἴκῳ* (leg. *οἴκῳ*) *γινομένης. ἀνα'.* (leg. *ἀνάγνωθι*) *τῖ. β. τοῦδε τοῦ συντάγματος διατ. γ'. κεφ. θ'. ἐσ δὲ ὀχ ζη τοῦ πλάτους.* 43) Pro *πάλαι* Codex *παλαιοῖς.* 44) Pro *διηγόρευται* Fabr. habet *διαγορεύεται.* 45) Fabr. *οἶκον.* 46) Codex *ἱερὰν λειτουργίαν*, Fabr. *ἱερὰ μυσταγωγία.* 47) Codex *ἕτερον τι.* 48) Fabr. *βλέπον.* 49) Pro *εἰ* Codex habet *ἤ.* 50) Fabr. *αἰτηθείς.* 51) Fabr. *ἐπιτρέψῃ.* Sic et Leuncl. legisse videtur. 52) Post *ὑπὸ* Fabr. addit *τήν.* 53) Fabr. *ἀγανάκτησιν.* 54) Deest apud Fabr. haec pars sententiae *οἱ δὲ ἄρχοντες γνόντες τοῦτο εἰ μὴ διορθώσονται.* 55) Vox *εἰ* a Codice abest. Caeterum Leunclavius in suis codd. mss. et hanc vocem videtur reperisse. 56) Pro *λιτρῶν* Fabr. *λίτρας* habet. 57) Fabr. *καταθήσουσι.* 58) Codex *ὑφισταμ/.* Subscriptio apud Fabrotum deest, et apud Leuncl. 59) Ante ~~Nov.~~ videtur vox *νων.* excidisse, ut „*ante 3. Nonas Nov.*" significetur. Vide Bienerum in hist. Nov. p. 516. 60) Codex *τῶ ια'.* 61) Incipit fol. 26. A. 62) Hic numerus deest in Codice. 63) Fabr. *τοῦ* omittit. 64) *κ. τ. ἑξῆς* desunt apud Fabr. Ad marg. *περὶ τῶν κτιζόντων εὐκτήριον οἶκον καὶ πο* (legend. *πότε*) *τοῦτο ποιεῖν οὐ συγχωροῦνται. ες* (leg. (*ἐστὶ*) *δὲ ἡ πα/* (leg. *παροῦσα*) *διατ. ζδ'.* (leg. *ξζ'.*) *τοῦ πλατ.* (leg. *πλάτους*). 65) Codex *μηνά.* Deinde idem *Κωνσταντίνου πόλεως.* 66) Post *Κωνσταντινουπόλεως* Fabr. addit *καὶ τὰ ἑξῆς.* Sed *καὶ τὰ* Fabr. omittit ante *περὶ.* 67) Pro *ἁγίων* contextus Nov. 67. *ἁγιωτάτων*, ut et Fabr. 68) Codex *πάλαιον.* 69) Codex *βουλόμ/.* 70) Post vocem „*volente*" Leuncl. statim addit „*probante*". Ut in codd. mss. suis vocem *καὶ* non videatur invenisse. 71) Codex *δαπανάς.* 72) Fabrotus *ἐπιμέλειαν.* 73) Codex *ἰδικῶ.* 74) Pro *τοῦτον*, quod est in Codice, ex Fabroto *τούτων* reposui. 75) Codex *ἐκτιθεμ/.* Quae uncis inclusa sunt, desunt in Codice. 76) Pro *τίτλου* Codex *τ.* habet. 77) Pro *δ* Fabrot. habet *διάταξιν.* 78) Fabrotus *οὖσαι.* 79) Ad marg. *β'. περὶ ἀποδημίας ἐπισκόπων.* 80) Vox *καὶ* deest apud Fabrotum. 81) Fabr. *πολύν.* 82) Fabr. *οὔτε.* 83) Incipit fol. 26. B. 84) Post *χορηγηθήσονται* Fabrotus interponit *αὐτοῖς.* *) Leuncl. „*interdictum*". Fortasse *ἀπηγόρευται* legerat in suis codd. mss.

διοικητῶν τῆς κατ᾿ αὐτοὺς[85]*) ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ποιναῖς ὑποβληθήσονται*[86]*) ταῖς περὶ τούτου*[87]*) διηγορευμέναις. ἀνάγνωθι*[88]*) διατ. ῶ*[89]*) τοῦδε τοῦ τίτλου*[90]*) περὶ τοῦ παρόντος*[91]*) κεφαλαίου. τὰ ἀκίνητα*[92]*) πράγματα τῶν ἐν ταῖς μητροπόλεσιν ἐκκλησιῶν*[93]*) μὴ ἄλλως ἐκποιείσθω, εἰ μὴ παρόντος τοῦ μητροπολίτου*[94]*) καὶ δύο ἄλλων*[95]*) ἐπισκόπων τῆς αὐτοῦ*[96]*) παροικείας (v. παροικίας)*[97]*) δεκρέτου*[98]*) ἐπ᾿ αὐτοῖς πραχθῇ*[99]*). ἀνάγνωθι διάταξιν ..*[1]*) τοῦ ἑξῆς τίτλου*[2]*) μεταγενεστέραν οὖσαν*[3]*) περὶ*[4]*) ἐκποιήσεως ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. ἐγρ^α. καλαν. μαΐου*[5]*) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ β. ὑπ^α/*[6]*) Ἰωάννου.*

apud eos est, ecclesiae, sed et poenis subliciantur iis, quae de hoc statutae sunt. Lege constit. 2. (?) huiusce tituli, (qua) de praesenti capite (agitur). Res immobiles ecclesiarum, quae sunt in metropolibus (sitae), non aliter alienantor, nisi praesente metropolitano et duobus aliis episcopis dioeceseos, quae sub eo est, decretum de ipsis factum sit. Legito constitutionem .. sequentis tituli, quae posterior est, de alienatione rerum ecclesiasticarum. *Script. Calendis Maiis imperii Iustiniani anno 12. (?) Iohanne consule.*

η΄. ὥσταε (v. ὥστε)[7]*) τὰς περὶ τὸ Βιμινάκιον*[8]*) γενομένας*[9]*) ὑπὸ ῥωμαίους*[10]*) πόλεις ὑπὸ ἰδικὸν ἀρχιεπίσκοπον*[11]*) εἶναι, μὴ μὴν ὑπὸ τὸν Θεσσαλονίκης*[12]*).*

Const. 8. Ut civitates circa Viminacium, quae in Romanorum potestatem redactae sunt, sub speciali sint archiepiscopo, non autem sub Thessalonicensi.

Nov. 11. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Καπελαιῶνι*[12 b]*) ἐπισκόπῳ Ἰουστινιανῆς πρώτης*[13]*).* **Multis et variis modis**[14]).

Τῶν περὶ Βιμινάκιον[15]*) πόλεων |*[16]*) οἱ ἐπίσκοποι πάντες ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον*[17]*) εἰσὶν*[18]*) πρώτης*[19]*) Ἰουστινιανῆς*[20]*), ἐπειδὴ καὶ ἡ ἐπαρχότης περὶ*[21]*) Παννονίαν*[22]*) ἐκεῖσαι (v. ἐκεῖσε)*[23]*) μετέστη. ἐγρ^α/. μ΄. μαίῳ ὑπ^α/*[24]*) Βελισαρίου.*

Idem imperator Castellioni episcopo primae Iustinianae. *Multis et variis modis.*

Civitatium, quae circa Viminacium sunt, episcopi omnes sunt sub archiepiscopo primae Iustinianae, cum et praefectura Pannoniae illuc sit translata. *Script. mense Maio Belisario consule.*

θ΄. νόμος περὶ τοῦ ὁρισμένον (v. ὡρισμένον)[24 b]*) εἶναι τὸν ἀριθμὸν τῶν κληρικῶν τῆς ἁγίας μεγάλης ἐκκλησίας*[25]*).*

Const. 9. Lex (qua statuitur) ut definitus sit numerus clericorum sanctae magnae ecclesiae.

Nov. 3. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ ἐπισκόπῳ*[26]*) Κωνσταντινουπόλεως. Ἤδη μὲν*[27]*) κοινῷ τὲ*[28]*) καὶ ἰδίῳ*[29]*) νόμῳ.*

Ἡ διάταξις[30]*) τοπικὴ οὖσα τάττει τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀφειλόντων λειτουργεῖν κληρικῶν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως*[31]*) καὶ ἐν τοῖς ὑπ᾿ αὐτὴν σεπτοῖς*[32]*) οἴκοις, κολύουσα (v. κωλύουσα)*[33]*) τοῦ λοιποῦ ἀδιαρον*[34]*)*

Idem imperator Epiphanio episcopo Constantinopolitano. *Iam quidem generalique et speciali (?) lege.*

(Haec) constitutio, quae localis est, definit numerum clericorum, qui debent in magna ecclesia Constantinopolitana et in venerabilibus domibus, quae sub ea sunt, cultum sacrum peragere;

---

85) Pro *αὐτοὺς* Fabr. *αὐτῶν* habet. 86) Codex *ὑποβληθησονται*. 87) Fabr. habet *τούτων* 88) Pro *ἀνάγνωθι* Codex *αν^α/* habet. 89) Pro *διατ. ῶ.* Fabrotus habet *β΄. διάταξιν*. Sic et Leuncl. 90) Pro *τίτλου* Codex habet *τι.* Quae addit Fabrotus et Leuncl. post *κεφαλαίου τὴν ἐν τῷ ῥητῷ ρκζ΄*, haec desunt in Codice. 91) Fabr. *παντὸς* habet pro *παρόντος*. 92) Ad marg. Cod. *αν^α/* (leg. *ἀνάγνωθι*) *τὸ δεύτερον κεφαλ. τοῦδε τοῦ τιτλ. περὶ ἐκποιήσεως τῶν διαφερόντων ἀκινήτων πραγμάτων τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῶν μητροπ°* (sic). *ἀναγν. κεφ. w* (sic) *τι. ς΄. διατ. τ. β* (sic) *τι. γρα. σύνταγμα ἐκεῖ χ τελεῖν ἐκτίθεται τὰ κατὰ ἐκποιησδτ* (sic) *ἱερατικῶν ἀκινήτων πραγμάτων καὶ τί χρὴ εἰς εἶνη ἔπεσζ τ^ς διατ. μεταγενεστέρας οὖσα.* 93) Sic Fabr. Codex *ἐκκλησίαις*. 94) Codex *μετροπ°*. 95) Codex *δύο ἄλλων*, Fabr. *ἄλλων δύο*. 96) Pro *αὐτοῦ* Fabr. habet *αὐτῆς*. 97) Fabrotus *παροικίας*. 98) Codex *δεγρέτον*, Fabr. *δέκρετον*. 99) Mira est Leuncl. versio: *,,nisi praesente metropolitano et aliis duobus episcopis eiusdem viciniae, deputatis a synodo, uti res ipsis praesentibus „agatur*''. In suis codd. mss. vocem *δεκρέτον* plane non videtur habuisse. Est autem huic loco apta. Nov. 67. cap. 4. *κατὰ δεκρέτον ταύτην προϊέναι.* Significatur autem Nov.. 46. cap. 1., quae *decretum praesidis* in hac caussa interponi vult. 1) Fabrotus *διάταξιν β΄.. τοῦ.* Sic et Leuncl. Haec lacuna in Codice non apparet. 2) Pro *ἀνάγνωθι διάταξιν* Codex *ἀνα. δχ^ς.* Pro *τίτλου* Codex *τι.* 3) Pro *μεταγενεστέραν οὖσαν* Codex habet *μεταγενεστέρα οὔση.* 4) Post *οὖσαν* Fabrotus interponit *τ^ς ἐν τῷ ῥητῷ ρκζ.* Similiter et Leuncl. Quae a Codice plane absunt. 5) Fabr. *ἐγράφη καλάνδαις μαΐαις.* 6) *τὸ β. ὑπ^α/* est in Codice. Fabrotus *τὸ ιβ΄. ὑπάτου.* Sic et Leuncl. Recte. Vide Bieneri hist. Nov. p. 517. 7) Fabrotus *ὥστε.* Sic et Notata p. 232. 8) Fabr. Viminacium. Codex *βιμινάκιον.* 9) Codex et Not. p. 232. *γενομένας*, Fabrotus *γινομένας.* Sic et Leuncl. conlicit in Not. p. 232. 10) Notat. p. 232. *ῥωμαίοις.* Leuncl. l. l. legi iubet *ῥωμαίους.* 11) Fabr. *ὑπὸ ἰδικῶν ἀρχιεπισκόπων*, Codex *ὑπὸ ἰδικ° ἀρχιεπισκοπ°.* 12) Codex *θεσσαλονικαίων.* Pro *μὴ μὴν ὑπὸ τὸν* Codex habet *μū ΛωΠο τῶν.* 12 b) Fabrotus habet *Καστελλίωνι.* Sic et Leuncl. et Not. p. 232. Novella 11. *,,Catelliano*'' praefert. 13) Pro *πρώτης* Fabrotus habet *α΄.* Vox *πρώτης* deest in Notat. p. 232. 14) Sic recte Fabr. Codex *um· τισετ ουςριις modις.* 15) *τὸ* Viminacium habet Fabrotus. *Τὸ Βιμινάκιον* habent Notat. p. 232. 16) Codex *των ρεριτιιμιναсιον πολεων* habet. Incipit fol. 27. A. Post *πόλεων* Fabr. *καὶ* interponit. 17) Codex *ἀρχιεπισκοπον.* 18) Fabr. et Not. p. 232. *ἔστωσαν* habent pro *εἰσίν. Ἔστωσαν* videtur legisse et Leuncl. 19) Notat. p. 232. *τῆς πρώτης.* 20) Codex *πρω^τ iustinianis* habet. 21) Notat. p. 232. *ἡ περί.* 22) Pro *ἡ ἐπαρχότης περὶ Παννονίαν* Fabr. habet *ἡ ἐπαρχιότης ἡ περὶ Παννονίαν.* Codex *καννονίαν.* 23) Fabr. *ἐκεῖσε.* Sic et Not. p. 232. 24) Fabr. et Not. p. 232. *ἐγράφη μηνὶ μαΐῳ* (*Μαΐου* habent Not. p. 232.) *ὑπατείᾳ Βελισαρίου.* Sic et Leuncl. 24 b) Codex *ὁρισμένον.* Fabr. *ὡρισμένον.* 25) Fabr. addit *καὶ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν.* Sic et Leuncl. 26) Fabrotus *ἀρχιεπισκόπῳ* Sic et Leuncl. 27) Pro *ἤδη μὲν* Codex *ιιδιιμεν΄.* 28) Fabr. *τε.* 29) Pro *ἰδίῳ* Fabr. *ἰδικῷ* habet. Contextus autem Nov. 3. *ἡγεμονικῷ.* Notat. p. 229. laudant *κοινῷ τε καὶ ἰδικῷ νόμῳ.* 30) Cod. *διατ.* 31) Codex *Κωνσταντινουπολεως.* 32) Codex *σέπτοις.* 33) Fabr. *κωλύουσα.* 34) Pro *ἀδίαρον* Codex habet *διαqον.* Vox nova, quae in lexicis deest. *Διάρια* quid sint, satis explicuit Ducangius in gloss. Graec. p. 298.

χειροτονεῖσθαι καὶ super numerum[35]) ἀπὸ ἐκκλησίας εἰς ἑτέραν ἐκκλησίαν μεταφέρεσθαι. Ἐγρα/[36]) πρὸ[37]) ιθ'. καλανδ ἀπριλ ὑπα/[38]) Βελισαρίου.

prohibens, quominus in posterum quisquam ordinetur sine diariis et super numerum ab ecclesia in (aliam) ecclesiam transferatur. *Script. ante 19. Calendas Apriles Belisario consule.*

ι'. περὶ τοῦ τοὺς κληρικοὺς ἐξ ἑτέρας ἐκκλησίας μετατίθεσθαι |[39]) εἰς ἑτέραν εἰς τὸν τῶν ἐλλιπόντων στατούτων (v. στατοῦτον) ἀριθμόν[40]).

Const. 10. Ut clerici ex alia ecclesia in aliam transferantur in deficientium statutum numerum.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀνθίμῳ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως. Νόμον[41]) ἔναγχος ἐγράψαμεν[42]).

Τοπικὴ καὶ αὔτη[43]) ἡ διάταξις, κελεύουσα[44]) ἀντὶ τῶν ἐλλειπόντων κληρικῶν τῷ εὐαγεῖ κλήρῳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως μὴ ἀντεισάγεσθαι παγανόν[45]), ἀλλὰ σουπερνουμέρουμ[46]) ἐκ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν, ἕως ἂν εἰς τὸ ὁρισθὲν ἐξ ἀρχῆς στατοῦτον περιστῇ[47]) ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν ἑκάστῃ ἐκκλησίᾳ λειτουργούντων, ἐκβάλλουσα δὲ τοὺς ἀπὸ παγανῶν ἀντισαχθέντας (v. ἀντεισαχθέντας)[48]), σωφρονίζουσα[49]) τοὺς οἰκονόμους (v. οἰκονόμους)[50]) τῇ ἀναπράξει τῶν χωριγηθέντων (v. χορηγηθέντων) ἐκείνοις[51]) διαρίων. Ἐγρ. καλ. αὐγούστου ὑπατίας (v. ὑπατείας) Βελισαρίου[52]).

Idem imperator Anthimo episcopo Constantinopolitano. *Legem nuper scripsimus.* Nov. 16.

Localis (est) et haec constitutio, iubens in locum deficientium clericorum in venerabili clero magnae ecclesiae Constantinopolitanae non introduci extraneum, sed eum, qui est super numerum ex reliquis ecclesiis, donec ad definitum ab initio statutum redigatur numerus eorum, qui in quavis ecclesia sacrum ministerium obeunt; eiiciens autem eos, qui de extraneis introducti sunt; castigans oeconomos (poena) restitutionis diariorum, quae illis suppeditata fuerunt. *Script. Calend. Augustis Belisario consule.*

ια'. ὥστε τὰ καλούμενα ἐμφανιστικὰ[53]) ἐπὶ τῶν κληρικῶν καὶ τὰ[54]) ἑξῆς.

Const. 11. Ut ea, quae vocantur, insinuativa in clericis et quae deinceps.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως. Παρὰ πολλῶν[55]) προσελεύσεις δεχόμενοι[56]).

Μόνοι οἱ |[57]) χειροτονούμενοι ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως ἀπαιτείσθωσαν συνηθείας. οἱ δὲ τῶν ἄλλων[58]) ἐκκλησιῶν κληρικοὶ ἀπετοῦντες (v. ἀπαιτοῦντες)[59]) συνηθείας τοὺς ἐν[60]) αὐταῖς χειροτονουμένους, τῆς ἱερωσύνης ἐκπιπτέτωσαν[61]), τῶν ἀπετηθέντων (v. ἀπαιτηθέντων)[62]) τοὺς αὐτῶν[63]) ὑπεισιόντων[64]) βαθμούς. Ἐγρα/. Γ. νον.[65]) νοεμβρίων βασιλείας[66]) Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ)[67]) τὸ ια'. μετὰ τὴν ὑπα.[68]) Βελισαρίου τὸ ιγ'. ἰνδ. ια'.[69]).

Idem imperator Menae episcopo Constantinopolitano. *A multis aditi.* Nov. 56.

Soli hi, qui ordinantur in magna ecclesia Constantinopolitana, exiguntur consuetudines. Reliquarum autem ecclesiarum clerici, si ab his, qui in iis ipsis ordinantur, consuetudines exigant, sacerdotio excidunto, his ipsis, a quibus exactae sint, in gradus eorum succedentibus. *Script. 3. Nonas Novembres imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno 3. (?) indict. 1. (?).*

---

35) Fabr. *σουπερνούμερον.* Haec illustrantur ex Nov. 8. cap. 2. *prooem.*, quo loco *translatio clerici ab ecclesia in aliam ecclesiam sic demum permittitur, si in locum deficientis ex statuto numero clerici substituatur.* Caeterum haec verba *super numerum* Leuncl. plane non habuit. Legisse videtur *χειροτονεῖσθαι καὶ διὰ προστασίας ἀπὸ* et caet. Vertit enim „*et per patrocinium ab ecclesia*". 36) Fabr. *ἐγράφη.* 37) Codex *προ.* 38) Fabr. *καλανδῶν ἀπριλίων ὑπατείᾳ.* 39) Incipit fol. 27. B. 40) Fabrotus *εἰς τὸ τῶν ἐλλειπόντων καὶ στατούτων ἀριθμόν.* Idem ad marg. *ἴσ. εἰς τὸ τῶν ἐλλειπόντων στάτουτον καὶ ἀριθμόν.* Quod supra *στατοῦτον* adnotavi, confirmatur ex epigraphe Nov. 16. *εἰς τὸν τῶν ἐλλειπόντων στατοῦτον ἀριθμόν.* 41) Pro *νόμον* Codex habet *μόνον.* 42) Pro *ἐγράψαμεν* Codex *ἐγρα.* 43) Pro *αὔτη* Codex habet *αὐτή.* 44) Fabr. *κελεύσασα.* 45) Codex *παγανον.* Haec notio verbi *παγανὸς* in lexicis non notatur. Nov. 16. cap. 1. *μὴ ἕτερον εὐθὺς ἔξωθεν ἐπεισάγεσθαι.* Caeterum *παγανὸν* habent etiam Not. p. 238. 46) Codex *ἀλλα σουπερνουμερουμ.* Recte Fabr. *ἀλλὰ καὶ σουπερνούμερον.* Leuncl. legit *οὐδὲ σουπερνούμερουμ.* 47) Pro *ἕως* usque ad *περιστῇ* Codex habet *ὡςανειστορισθεν ἐξ ἀρχῆς στατοῦτον*, Fabrotus autem *ἕως ἂν εἰς τὸ ῥηθὲν ἐξ ἀρχῆς στάτουτον.* 48) Fabr. *ἀντεισαχθέντας.* 49) Pro *σωφρονίζουσα* Fabrotus *σωφρονίζει* habet. 50) Fabr. *οἰκονόμους.* 51) Pro *ἐκείνοις* Codex habet *αὐτοῖς.* 52) Fabr. *ἐγράφη εἴδοις αὐγούστου ὑπατείᾳ Βελισαρίου.* Sic et Leuncl. 53) Codex *ἐμφανιστικά.* 54) Pro *τὰ* Codex habet *τ.* Ad marg. *κανονίζεται ἡ παροῦσα διατ. ὑπὸ τοῦ κε'. κεφ. τ'. β. ἡ διατ. τούτου τοῦ τϊ.* 55) Pro *πολλῶν* Codex habet *πόλλων.* 56) Pro *δεχόμενοι* Cod. habet *δεχόμ.* 57) Codex *μονοι οἱ.* Incipit fol. 28. A. 58) Pro *ἄλλων* Codex *ἄλλω.* 59) Fabr. *ἀπαιτοῦντες.* 60) Pro verbis *ἐν αὐταῖς* Leunclavius videtur legisse *ἐπ' αὐταῖς.* Habet enim „*qui ad eas ordinantur*". Nov. 56. cap. 1. *χωρὶς δὲ αὐτῆς ἐν ταῖς ἄλλαις πάσαις μηδενὶ — παῤῥησίαν εἶναι — τὶ κομίζεσθαι.* 61) Codex *ἐκπίπτωσαν.* 62) Fabr. *ἀπαιτηθέντων.* 63) Pro *τοὺς αὐτῶν* Codex habet *τοὺς ὑπ' αὐτῶν.* 64) Codex *ὑπεισιοντων.* Fabr. *ὑπεισιόντας.* Idem ad marg. In alio ms. *ὑπεισιόντων.* 65) Fabr. *ἐγράφη πρὸ γ'. νώνων Νοεμβρίων βασιλείᾳ.* Notat. p. 236. hanc subscr. sic habent: *ἐγράφη πρὸ τριῶν νόνων νοεμβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ια' μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ γ' ἰνδικτιῶνος α'.* 66) Fabr. *βασιλείᾳ.* 67) Fabr. *Ἰουστινιανοῦ.* 68) Pro *ὑπα.* Fabr. *ὑπατείαν.* 69) Fabr. *τὸ γ'. ἰνδικτίωνι α'.* Sic et Leuncl. Quod rectius videtur. Vide Bieneri hist. Nov. p. 516.

ιβ'. ἔνθα τινὲς ἀφίστανται κληρικοί, ἕτεροι δὲ ἀντ' αὐτῶν ἀντικαθίστανται[70]) *κ. τ.*[71]) *ἑξῆς.*

Nov. 57. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ*[72]). *Πολλοὶ πολλάκις κληρικοί.*

Τὸ πρῶτον[73]) κεφάλαιον[74]) τῆς διατάξεως γενικὸν ἐστίν[75]). κελεύει γὰρ τοὺς ἀντισαχθέντας (v. ἀντεισαχθέντας)[76]) κληρικοὺς εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀναχωρησάντων[77]) τὰς ἐκείνων κομίζεσθαι σιτήσεις, ἐκείνων λοιπὸν μὴ προσδεχομένων[78]). τὸ β'. κεφάλαιον[79]) τοπικόν. προαγορεύει γὰρ τοῖς ἐπισκόποις Κωνσταντινουπόλεως κατὰ δοκιμασίαν ποιεῖσθαι |[80]) τὰς χειροτονίας τῶν ὑπ' αὐτοὺς κληρικῶν μὴ ἐπιστρεφομένοις[81]) ταῖς αἰτίσεσι (v. αἰτήσεσι)[82]) τῶν προσαγόντων αὐτούς, εἰ καὶ αὐτοὶ τὴν[83]) χορηγίαν ποιοῦνται τῆς δαπάνης τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων, εἰς οὓς[84]) αὐτοὺς ἀξιοῦσι χειροτονηθῆναι. Ἐγρ͞α/ βασιλείας[85]) Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ)[86]) τὸ ιά. μετὰ τὴν ὑπατ.[87]) Βελισαρίου[88]).

Const. 12. Ubi aliqui clerici discedunt, alii autem in ipsorum locum subrogantur et quae deinceps.

Idem imperator eidem. ***Multi saepe clerici.***

Primum (huius) constitutionis caput generale est. Iubet enim clericos in locum eorum, qui discesserunt, subrogatos illorum annonas accipere, ita ut illi in posterum non admittantur. Secundum caput locale est. Imperat enim episcopis Constantinopolitanis, ut examine interveniente fiant ordinationes clericorum, qui sub iis sunt, neve rationem habeant petitionum eorum, qui eos producunt, licet ipsi erogent sumtus earundem venerabilium aedium, ad quas ipsos volunt ordinari. ***Script. imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii.***

ιγ'. περὶ μοναστηρίων καὶ μοναχῶν. κ. τ. ἐξ.[89])

Nov. 5. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ ἐν ἀσκήσει μοναχικῇ*[90]) *βίος.*

Μηδεὶς[91]) ἐπιβαλέσθω[92]) κτίζειν μοναστήριον, εἰ μὶ (v. μὴ)[93]) πρότερον εὐχῆς[94]) ἡγησαμένης[95]) ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου παγῇ[96]) ἐν τῷ τόπῳ ὁ τίμιος σταυρός[97]). μηδεὶς[98]) λαμβανέτω σχῆμα μοναχικόν, εἰ μὴ πρότερον τριετίαν[99]) ἐν μοναστηρίῳ[1]) καρτερήσῃ, τὴν περὶ τὴν ἄσκησιν ἐνδεικνύμενος συντονίαν[2]). ὁ δὲ οὕτως[3]) μονάσας, εἰ καὶ δοῦλος ἐστίν, ἐλευθεροῦται μετὰ τριετίαν. |[4]) ὁ πάσχων[5]) περὶ καταστάσεως ζήτησιν εἰ εἰς[6]) ἕτερον μετέλθοι βίον, καταδουλοῦται. ἔξεστι δὲ τῷ δεσπότῃ λόγον ἀπαθείας παρέχοντι πρὸ τῆς[7]) τριετίας τὸν ἴδιον ἐκδικεῖν δοῦλον, μεθ' ὧν[8]) ὑφείλατο (v. ὑφείλετο)[9]) καὶ εἰσήγαγεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ πραγμάτων[10]). εἰ δὲ μηδὲν αὐτὸν[11]) διελέγχει[12]) πταῖσμα, δείκνυται δὲ σεμνὸς[13]) καὶ περὶ τὴν ἄσκησιν σπουδαῖος ὁ οἰκέτης[14]), οὐ δύναται αὐτὸν οὐδὲ πρῶ (v. πρὸ) τῆς τριετίας λαμβάνειν. τὰ μέντοι πράγματα, [ἃ][15]) φαίνεται ἐν τῷ μοναστηρίῳ εἰσαγαγὼν[16]), εἰσπράξει[17]). εἰ δὲ ἀπολείποι τὸ μοναστήριον[18]) οὗτος αὐτὸς ὁ μονάσας οἰκέτης[19]), ἔξεστι τῷ δεσπότῃ ἕλκειν αὐτὸν εἰς δουλείαν. Χρὴ τοὺς μοναχοὺς[20]) ἐν κοινοβίῳ διαιτᾶσθαι χωρὴς (v. χωρὶς)[21])

Const. 13. De monasteriis et monachis et quae deinceps.

Idem imperator Epiphanio episcopo Constantinopolitano. ***Vita, quae est in exercitatione monastica.***

Nemo incipito exstruere monasterium, nisi prius praecedentibus precibus ab episcopo defixa sit in eo, (de quo quaeritur), loco crux venerabilis. Nemo sumito habitum monasticum, nisi prius triennium in monasterio perseveraverit, exercitationis studium intentum significans. Qui autem sic vitam solitariam egit, quamquam servus est, post triennium fit liber. Qui patitur de statu quaestionem, si ad aliud vitae genus transierit, in servitutem redigitur. Licet autem domino, si promittat se (servum) malo ullo adfecturum non esse, ante triennium suum servum vindicare cum iis rebus, quas clam abstulit et in monasterium adtulit. Sin autem eum ullius delicti reum esse non probat, monstratur autem ipse esse honestus et exercitationi studiose intentus, non potest ipsum neque ante triennium recipere. Verumtamen eas res, quas apparet eum in monasterium induxisse, exiget. Sin autem monasterium relinquat hic ipse servus, qui vitam monasticam amplexus est, licet domino eum in servitutem retrahere. Oportet monachos in coenobio degere, exceptis

---

70) Codex ἀντικαθισταντаι. 71) Pro κ. τ. Fabr. habet καὶ τά. 72) Sic Fabrotus recte. Verba τῷ αὐτῷ desunt in Codice sine lacunae suspicione. 73) Pro voce πρῶτον Fabr. habet α'. 74) Pro κεφάλαιον Codex κεφ͞α. 75) Fabr. γενικόν ἐστι. 76) Fabr. ἀντεισαχθέντας. 77) Codex ἀναχωρησαντ̀. Leuncl. vertit „qui successerunt". Male. 78) Pro ἐκείνων λοιπὸν μὴ προσδεχομένων Codex habet ἐκσιῶν λοιπὸν μὴ προσδεχόμενος. Vide Nov. 57. cap. 1. 79) Pro κεφάλαιον Codex habet κεφ. 80) Incipit fol. 28. B. Codex ποιεῖσ∫. 81) Fabr. ἐπιστρεφομένους. Utrumque recte ponitur. 82) Codex αἰτισεσι. Fabr. αἰτήσεσι. 83) Articulum τὴν Fabrotus omittit. 84) Pro εἰς οὓς Codex habet εἴσουσα. 85) Fabr. ἐγράφη βασιλείᾳ. 86) Fabr. Ἰουστινιανοῦ. 87) Fabr. ὑπατείαν. 88) Leunclavius addit τὸ γ'. Recte. Vide Bieneri hist. Nov. p. 516. 89) Fabr. καὶ τὰ ἑξῆς. 90) Codex μοναχική. Fabrotus βίος omittit. Quid in paratitlis sit, Notat. p. 229. non satis declarant. 91) Ad marginem Codicis περὶ τοῦ κτίζοντος μοναστήριον. 92) Fabr. ἐπιβαλλέτω. Sic et Codex X. 93) Codex μι, Fabr. μή. 94) Pro εὐχῆς Codex habet ἀρχῆς. 95) Codex ἡγησαμ͞. Pro ἡγησαμένης Codex X. habet γενομένης. 96) Pro παγῇ Codex habet παγὶ. 97) Pro σταυρὸς Codex ς͞ο͞ς habet. 98) Ad marg. Codicis περὶ δούλου μονάσαντος. 99) Pro τριετίαν tit. 18. parat. §. 2. habet τριετῆ. 1) ἐν τῷ μοναστηρίῳ habet tit. 18. parat. §. 2. 2) Pro συντονίαν Codex συντομίαν habet. 3) Pro οὕτως Codex habet οὔτως. 4) Incipit fol. 29. A. 5) Pro ὁ πάσχων Codex habet ἐπάσχων, Fabrotus autem ὑποσχών. 6) Fabrotus εἰ δὲ εἰς, Codex autem εἰ δὲ habet, sed praepositionem εἰς omittit. 7) Vox τῆς deest apud Fabrotum. 8) Pro μεθ' ὧν Codex habet μεθόν. 9) Fabr. ὑφείλετο. 10) Pro πραγμάτων Codex habet πρᾶγμα. 11) Pro αὐτὸν tit. 18. parat. §. 2. habent αὐτοῦ. 12) Fabr. αὐτῶν διελεγχθῇ, Codex διέλεγχει. 13) Codex σεμν͞. 14) Pro ὁ οἰκέτης Codex habet οἰκεῖ. 15) ἃ deest in Codice. Ideoque uncis inclusi. Sed Fabr. et Leuncl. hanc vocem agnoscunt. 16) Codex εἰς ἀγαγών. 17) Codex εἰσπραξει. 18) Codex ἀπολείποι, Fabrotus ἀπολίποι. 19) Pro οἰκέτης Codex habet οἰκ͞. 20) Ad marg. περὶ κοινωβίων. Leg. κοινοβίων. 21) Fabr. χωρίς.

τῶν ἀναχωρητῶν καὶ ἡσυχαστῶν. τὰ πράγματα τοῦ εἰς ἕτερον βίον μετελθόντος μοναχοῦ τῷ κατ' αὐτὸν[22]) διοίσουσι μοναστηρίῳ[23]). [ὁ μέλλων μονάζειν προδιατιθέσθω[24]) τα οἰκεῖα, εἰδὼς ὡς συνεισελεύσονται τῷ μοναστηρίῳ τὰ πράγματα καὶ τῆς τούτου γενήσονται δεσποτείας][25]). ὁ μέλλων μονάζειν τοῖς μὲν παισὶ[26]) τὸ ἐκ νόμων ἐποφειλόμενον[27]) διδότω ἢ προσαναπληρούτω μέρος[28]), τῇ δὲ γαμετῇ | [29]) τὴν προῖκα καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ[30]) κάσου[31]) τῆς τελευτῆς ἁρμόζοντα. σημείωσαι ἐκ τῆς διατάξεως[32]), ὅτι καὶ ἡ προὶξ[33]) καὶ ἡ πρὸ γάμου[34]) δωρεὰ συμψηφίζεται εἰς τὸ ποσὸν τοῦ νομίμου μέρους. μοναχὸς εἰ[35]) στρατεύσηται[36]), τῶν οἰκείων ἐκπίπτων ταξεώτης γενήσεται[37]). μηδεὶς[38]) προσδεχέσθω[39]) τὸν ἀπὸ μοναστηρίου εἰς ἕτερον[40]) μεταβαίνοντα μοναστήριον[41]). ἡ[42]) γὰρ τούτου[43]) ὑπόστασις τῷ προτέρῳ[44]) διοίσει[45]) μοναστηρίῳ. ὁ ἀπὸ μοναχῶν γενόμενος[46]) κληρικὸς μὴ γαμείτω ἢ πορνευέτω, ἐπίτοιγε (v. ἐπείτοιγε)[47]) ἰδιώτης (v. ἰδιώτης)[48]) ἔσται, μὴ δυνάμενος στρατείᾳ παρεμβάλλειν. τὸν ἡγούμενον οὐχ ἁπλῶς βαθμός[50]), ἀλλ' ὁ χρηστὸς[51]) προχειριζέσθω[52]) βίος. ὅσα περὶ μοναχῶν καὶ κληρικῶν εἴρηται ἀῤῥένων, ταῦτα καὶ ἐπὶ θηλειῶν[53]) κρατεῖ. Ἐγράφ.[54]) πρὸ ιη'. καλ.[55]) ἀπριλλίων[56]) ὑπατείας[57]) Βελισαρίου.

iis, (qui) anachoretae et hesychastae (dicuntur). Res eius monachi, qui ad aliud vitae (genus) transiit, ad ipsius monasterium pertinebunt. Qui vitam monasticam amplexurus est, antea de rebus suis testamentum facito; sciens eas res [simul cum eo in monasterium esse venturas et in huius dominio fore. Qui vitam monasticam amplexurus est, liberis quidem partem, quae ex legibus (eis) debetur, dato aut eam suppleto; uxori autem dotem, eaque, quae illi ex casu mortis competunt. Nota ex (hac) constitutione, et dotem et ante nuptias donationem computari in quantitatem legitimae portionis. Monachus si miles factus sit, rebus suis excidens, erit apparitor. Nemo suscipito eum, qui a monasterio in aliud monasterium transit. Huius enim substantia ad prius monasterium pertinebit. Qui ex monacho factus est clericus, ne ducito uxorem aut scortator, cum (alioquin) privatus futurus sit, qui non possit ad militiam adspirare. In abbate eligendo non simpliciter gradus, sed vita honesta spectator. Quae de monachis et clericis maribus dicta sunt, haec et in foeminis valent. *Script. ante 18. Calendas Apriles Belisario consule.*

ιδ'. περὶ τοῦ, πῶς δεῖ[58]) βιοῦν μοναχούς; | [59])

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ[60]) ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως[61]). Ὁ μονήρης βίος[62]).

Ἡ διάταξις κυροῦσα τὴν πρὸ αὐτῆς κειμένην[63]) ἐν τῷδε τῷ συντάγματι ἀκριβεστέραν τοῖς[64]) μοναχοῖς προστίθησιν[65]) διέταν (v. δίαιταν)[66]) καὶ παραφυλακήν[67]). κωλύει δὲ καὶ[68]) ταφὴν[69]) ἀνδρῶν εἰς γυναικῶν γίνεσθαι[70]) μοναστήρια, καὶ γυναῖκας[71]) ἐν ἀνδρίοις (v. ἀνδρείοις)[72]) θάπτεσθαι, ἑκατέρων (v. ἑκάτερον)[73]) ἁμαρτημάτων πρόξενον εἶναι λέγουσα. οὔτε (v. οὔτε)[74]) δὲ ἄλλης ἕνεκεν[75]) αἰτίας ἐν[76]) ἀνδρικοῖς μοναστηρίοις ὁρᾶσθαι[77]) γυναῖκα[78]) συγχωρεῖ ἢ ἄνδρας[79])

Const. 14. Quomodo oportet monachos vivere?

Idem imperator Menae episcopo Constantinopolitano. *Vita solitaria.* Nov. 133.

(Haec) constitutio confirmans eam, quae ante ipsam posita est in hocce libro, magis accuratam monachis iniungit vivendi rationem et observationem. Prohibet autem sepulturam virorum in mulierum fieri monasteriis et mulieres in virorum sepeliri, dicens utrisque peccatorum (committendorum) inde nasci opportunitatem. Neque vero ob aliam caussam in virilibus monasteriis videri foe-

---

22) Codex καταυτόν. 23) Codex διοίσωσι μοναστήριον. Ad marg. Codicis adnotatum est: περὶ τοῦ γενομένου (sic) μοναχ λαικ. ἀπὸ μοναχ. Leg. videtur περὶ τοῦ γενομένου μοναχοῦ ἢ λαικοῦ ἀπὸ μοναχῶν. 24) Tit. 9. parat. §. 2. habent προδιατιθέσθω. Postea pro τῷ tit. 9. l. l. dat αὐτῷ ἐν τῷ. 25) Haec, quae uncis inclusi, desunt in Codice sine lacunae suspicione. Sed et ex Fabroti manuscriptis Codd. hausta sunt, et Leunclavius ea agnoscit. Nec desunt in Nov. 5. cap. 5. Cur hoc loco exciderint, caussa est satis manifesta. Ea enim, quae sequuntur, incipiunt ὁ μέλλων μονάζειν. Quae verba sunt etiam ab initio eorum, quae uncis inclusi. 26) Pro μὲν παισὶ Codex habet μέντοι. Tit. 9. parat. §. 2. habent τοῖς μὲν παισίν. 27) Codex ἐποφειλομ/. 28) Ante μέρος Codex interponit τῶ, quod cum et apud Fabrotum desit, et antecedat προσαναπληρούτω, videtur esse supervacanea repetitio ultimae syllabae verbi antecedentis. Nisi forte legendum ex tit. 9. parat. §. 2. προσαναπληρούτω τὸ μέρος. 29) Codex τῆς δὲ γαμ/. Fabrotus habet τῇδε τῇ γαμετῇ. Incipit fol. 29. B. 30) Pro ἀπὸ τοῦ Fabr. habet ὑπό. 31) Verba τοῦ κάσου desunt tit. 9. parat. §. 2. 32) Cod. σημ. ἐκ τῆς διατ. Ad marg. περὶ διατυπώσεως τῆς τῶν μοναχῶν περιουσίας. 33) Codex προιξ, Fabr. προίξ. 34) Codex πρὸ γάμου, Fabrotus πρὸ τοῦ γάμου. Est autem haec technica dicendi ratio ἡ πρὸ γάμου δωρεά. 35) Pro εἰ Fabr. habet εὐ. 36) Fabr. στρατευθήσεται. 37) Pro γενήσεται Fabr. habet γίνεται, Codex γενησεται. Tit. 8. parat. §. 3. habent γένηται. 38) Ad marg. η'. περὶ μοναχοῦ μεταβαίνοντος. Codex B. μήδείς. 39) Codex προσδεχέσθω, Fabrotus δεχέσθω. 40) Pro ἕτερον Fabr. habet μοναστήριον ἕτερον. 41) Codex μοναστήριον h. l. habet, ubi deest apud Fabr. 42) Pro ἡ Codex habet εἰ. 43) Cod. B. τοῦτου. 44) Cod. B. πρωτέρῳ. 45) Fabr. διοίσει, Cod. διοικεῖ. 46) ὁ ἀπὸ μοναχῶν/ γενόμενος habet Codex. Ad marg. θ'. περὶ μοναχοῦ κλερωθέντος (leg. κληρ.). 47) Codex ἐπιτοιγε, Fabrotus ἐπείτοιγε. 48) Codex ἰδίῳ τῆς, Fabr. ἰδιώτης. Nov. 5. cap. 8. καὶ ἰδιώτης ἔστω τὸ λοιπόν, πρὸς στρατείαν — ἐλθεῖν οὐ θαῤῥῶν. 50) Codex βαθμος habet, Fabrotus ὁ βαθμός. 51) Sic Fabrotus. Codex ἀλλοχς habet pro ἀλλ' ὁ χρηστός. Ad marg. ι'. περὶ ἡγουμένου μοναχοῦ. 52) Pro προχειριζέσθω Fabrotus habet προχειρίζεται. 53) Pro θηλειων Fabr. habet θηλειῶν. 54) Codex ἐγραφ., Fabr. ἐγράφη. 55) Pro ιη'. καλ. Fabr. habet καλανδῶν. Sic et Leuncl. 56) Codex απριλλίων. 57) Pro ὑπατείας Fabr. habet ὑπατείᾳ. 58) δεῖ deest apud Fabrotum. 59) Incipit fol. 30. A. Sic efferunt hunc titulum et Notat. p. 245. 60) Cod. B. μηνᾷ. Cod. Z. μηνά. Post vocem Κωνσταντινουπόλεως Cod. B. et Z. addunt: οὗ ἡ ἀρχή. 61) Notat. p. 245. habent μηνᾷ τῷ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ. 62) Cod. Z. μονήρι. 63) Pro κειμένην Codex habet κοιν/. 64) Pro τοῖς Codex B. habet ἐν τοῖς. 65) Fabr. προστίθησι. Sic et Cod. B. 66) Pro διέταν Codex διετίαν. Fabrotus δίαιτάν τε. Cod. B. δίαιτάν τε. 67) Codex παρὰ φυλακήν. 68) Vox καὶ deest in Cod. B. 69) Pro ταφὴν Fabr. et Cod. B. habent τάφους. 70) Pro γίνεσθαι Fabrotus habet τίθεσθαι. 71) Cod. B. γυναίκας. 72) Fabr. ἀνδρείοις, Cod. B. ἀνδρώοις. 73) Fabr. ἑκάτερον. 74) Fabr. οὔτε. Sic et Cod. B. 75) Pro ἕνεκεν Codex habet ἕνεκεν. 76) Pro ἐν Codex habet ἢ. 77) ὁρᾶσθαι Cod. B. 78) γυναίκα Cod. B. 79) Pro ἄνδρας Codex ἀνδρ habet.

γυναικῶν παρεμβάλλειν[80]) *μοναστηρίοις*[81]). *Σημείωσαι*[82]) *κανώνα* (v. *κανόνα*)[83]), *ὅτι συνγενία* (v. *συγγένεια*)[84]) *μοναχοῖς οὐκ ἔστι*[85]), *τοῖς γε*[86]) *τὸν ἐν οὐρανίοις*[87]) *ζηλώσασι*[88]) *βίον. Ἐγρᾶ/*[89]) *πρὸ*[90]) *δ'. νῶν. μαρτ. βασιλείας*[91]) *Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*) *τὸ η'.*[92]) *ὑπατ. Ἀπίωνος*[93]).

minam concedit, aut viros in foeminarum monasteria ingredi. Nota regulam, cognationem monachis non esse, siquidem vitam coelestem aemulentur. *Script. ante 4. Nonas Mart. imperii Iustiniani anno 12. (?) Appione consule.*

ιε'. ἡ[94]) διάταξις[95]), παρὰ τίσιν[96]) δεῖ δικάζεσθαι μοναχοὺς ἢ ἀσκητρίας;[97])

Const. 15. Constitutio, (quae statuit), apud quos debeant litigare monachi aut ascetriae.

Nov. 79. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς*[98]) *τῷ αὐτῷ. Πρᾶγμα μαθόντες.*

Ἡ διάταξις ἐξαιροῦσα | [99]) *τῆς τῶν ἀρχόντων ἀκροάσεως τὰς τῶν μοναζόντων ἀνδρῶν ταὶ* (v. *τὲ*)[1]) *καὶ γυναικῶν καὶ μὴν καὶ ἱερωμένων*[2]) *παρθένων ὑποθέσεις. παρακελεύεται τοῖς κατὰ τόπον ἐπισκόποις ἐξετάζειν ταύτας καὶ τέμνειν συντόμως κατὰ τοὺς νόμους καὶ τοὺς ἱεροὺς κανόνας, τῶν μὲν ἀρχόντων, εἰ ταῦτα μὴ παραφυλάξωσι*[3]), *τῆς ἀρχῆς*[4]) *ἐκπιπτόντων καὶ δέκα*[5]) *χρυσίου λιτρῶν ποινὴν*[6]) *τῷ δημοσίῳ καταβάλλειν ἀναγκαζομένων*[7]), *τῶν δὲ θαρρησάντων ἐκβιβαστῶν ἕνα τῶν εἰρημένων ὑπομνῆσαι εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐγκλείστραν*[8]) *ἐμβαλομένων* (v. *ἐμβαλλομένων*)[9]) *καὶ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου σωφρονιζομένων. Ἐγρά.*[10]) *μαρτ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ'. ὑπατ. Ἀπίωνος*[11]).

Idem imperator eidem. *Cum rem cognoverimus.*

(Haec) constitutio eximens ab audientia magistratuum caussas eorum, qui vitam monasticam amplectuntur, et virorum et feminarum atque adeo virginum consecratarum, iubet eorum locorum episcopos examinare has (caussas) et decidere breviter secundum leges et sacros canones, magistratibus quidem, si haec non observaverint, magistratum amittentibus et decem auri librarum poenam fisco solvere cogendis; exsecutoribus autem, qui unum ex supra dictis commonere ausi sint, in carcerem ecclesiasticum iniiciendis et ab episcopo castigandis. *Script. ... Mart. imperii Iustiniani anno 12. Appione consule.*

ις'.[12]) ἡ διάταξις ἑρμηνεύει τὴν πρὸ αὐτῆς ιγ'.[13]) διάταξιν τὴν περὶ τῶν[14]) εἰσιόντων εἰς τὰ μοναστήρια κ. τ. ἑξῆς. | [15])

Const. 16. (Haec) constitutio interpretatur constitutionem 13., quae ante eam posita est, (quae) de his (tractat,) qui ingrediuntur in monasteria et caetera.

Nov. 76. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ* $\overline{\text{ρριον}}$[16]). *Πρᾶγμα τοιοῦτο*[17]) *εἰς ἡμᾶς*[18]).

Τὴν βουλομένην διάταξιν τὰ τῶν ἀποτασσομένων[19]) *πράγματα*[20]), *ἐν*[21]) *οἷς ἐμόνασαν προσκυροῦσθαι*[22]) *μοναστηρίοις κελεύει ἡ παροῦσα διάταξις*[23]) *εἰς τὰ πρὸ αὐτῆς μὴ ἐκτίνεσθαι* (v. *ἐκτείνεσθαι*) facta[24]) *τοῖς προτέροις νόμοις τὴν τούτων παραδιδοὺς*[25]) *τομὴν*[26]). *ἐγρα. ιδ. ὀκτω. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*) *τὸ ιβ'. ὑπατείας Ἀπίωνος*[27]).

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Talis caussa ad nos.*

Eam constitutionem, quae vult res eorum, qui saeculo renuntiant, addici iis monasteriis, in quibus monasticam vitam amplexi sunt, iubet praesens constitutio non extendi ad ea facta, quae ante ipsam acciderunt, prioribus legibus eorum decisionem attribuens. *Scripta est Idibus Octobr. imperii Iustiniani anno 12. Iohanne consule. (?)*

---

80) Pro *γυναικῶν παρεμβάλλειν* Fabrotus habet *εἰς γυναικῶν παραβαλλόμενοι.* Pro *γυναικῶν* habet Codex *γυναῖκα.* Pro *παρεμβάλλειν* Cod. B. habet *παραβαλεῖν.* 81) Fabr. et Cod. B. *μοναστήρια.* Cod. Z. *παραβάλλειν μοναστηρίῳ.* 82) Codex habet *σήμ.* Cod. B. *σημειῶσαι.* 83) Codex *κανωνα*, Fabr. *κανόνα.* Sic et Codex B. 84) Fabr. *συγγένεια.* Cod. B. *συγγένια.* 85) Codex *ουλστι* habet pro *οὐκ ἔστι.* Codex B. habet *οὐκ ἔστιν.* 86) Pro *τοῖς γε* Codex habet *τοῖγε.* 87) Pro *οὐρανίοις* Codex et Cod. B. habet *οὐὡίοις*, Fabrotus *οὐρανοῖς.* 88) Pro *ζηλώσασι* Codex *ζημιώσασι.* 89) Fabr. *ἐγράφη.* Sic et Cod. B. 90) Fabrotus *πρὸ* omittit. Pro *νῶν. μαρτ.* habet idem *νώνων μαρτίων.* Codex B. hanc subscriptionem sic exhibet: *ἐγράφη τετάρτη νόνων μαρτίου βασιλείας Ἰουστινιανοῦ. τῷ ιγ'. ὑπατία ἀπίωνος.* 91) Codex *βασιλείας*, Fabr. *βασιλείᾳ.* 92) Pro *η'.* Fabr. *ιγ'.* Sic et Cod. B. Recte, si *Nonas Maias* legamus. Vide Bieneri hist. Nov. p. 525. Hanc constitutionem Notat. p. 245. latam dicunt secundum parat. anno imperii Iustiniani 13. Appione consule. Deinde p. 245. sic efferunt: *ἐγράφη τῇ νόνων μαΐου βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τῷ ιγ'. ὑπατείᾳ Ἀπίωνος.* 93) Fabr. *ὑπατείᾳ Ἀππίωνος.* Subscriptio in Cod. X. haec est: *ἐγράφη τετάρτη νόμων μαρτίῳ βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ ιγ'. ὑπατίας Ἀπίονος.* Pro *Ἀπίωνος* Codex habet *Ἄπιωνος.* 94) Deest *ἡ* in Notat. p. 237. 95) Codex *ἡ διατ.* 96) *τίσι* Not. p. 237. Pro *δεῖ* ibidem est *χρή.* 97) Pro *ἀσκητρίας* Fabrotus habet *μοναστρίας.* 98) Pro *βασιλεὺς* Codex habet *βασ.* 99) Incipit fol. 30. B. 1) Codex sic habet, Fabrotus *ἀνδρῶν τε.* 2) Codex *ἱερωμένων.* 3) Fabr. *φυλάξωσι.* 4) Codex *ἀρχής.* 5) Codex $\overline{\text{δικα}}$, Fabr. *ι'.* 6) Fabr. *λίτρας ποινήν.* 7) Pro *καταβάλλειν ἀναγκαζομένων* Fabr. *καταβαλλόντων.* Sic et Leuncl. Codex autem dat *ἀναγκαζόμενος.* 8) Codex *ἐγκλειστραν.* Leuncl. „*clostrum*". *Ἐγκλείστρα* pro *carcere* ex metaphora dicitur. Proprie enim significat *caveam avibus continendis aptam.* Vide Ducangium in gloss. Graecit. p. 345. 9) Codex *ἐμβαλόμενοι*, Fabr. *ἐμβαλλομένων.* Not. p. 237. *ἐμβαλλέσθωσαν.* 10) Codex *Ἔγρα.* 11) Codex *ἀπιωνος*, Fabr. *ἐγράφη εἴδοις μαΐαις βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ'. ὑπατείᾳ Ἀππίωνος.* Notata p. 237. *ἐγράφη εἴδοις μαΐαις βασιλείας Ἰουστινιανοῦ το ιγ'. ὑπατείᾳ Ἀπίωνος.* Leuncl. „*Dat. eid. Maiis imperii Iustiniani anno 13. Apione cos.*" Praeferenda est Codicis lectio. Vide Bieneri hist. Nov. p. 519. 12) Pro *ις'.* Codex habet *ιζ'.* 13) Pro verbis *τὴν πρὸ αὐτῆς ιγ'. διάταξιν* Fabr. et Leuncl. habent *τὴν προτέραν διάταξιν.* 14) Pro *περὶ τῶν* Codex habet *περιττῶν.* 15) Codex sic habet. Fabrotus *εἰς μοναστήρια καὶ τὰ ἑξῆς.* Incipit fol. 31. A. 16) Pro $\overline{\text{ρριον}}$ Fabrotus habet *πραιτωρίων.* Iohanni eandem constit. adscribunt et Not. p. 236. 17) Fabr. *τοιοῦτον.* 18) Pro *εἰς ἡμᾶς* Codex *εἰςημα* habet. 19) *ἀποτάσσεσθαι* est *monachum fieri.* Vide Ducangium in gloss. Graec. p. 111. 20) Pro *πράγματα* Codex habet *πραγμάτων.* 21) Praepositio *ἐν* deest apud Fabrotum. 22) Codex *προσκυροῦσθαι προσκυροῦσθαι* ex errore librarii. Fabrotus habet *προσκυρούσθω.* Sed ad marginem haec nota est: *ἴσ. προσκυροῦσθαι.* 23) Codex *κελεύει γὰρ τὴν παροῦσαν διατ.*, Fabrotus autem sic habet, ut in orationis contextu positum est. 24) Fabr. *ἐκτείνεσθαι φάκτα.* 25) Fabr. *παραδιδοῦσαν.* 26) Codex *τόμην.* 27) Fabr. *ἐγράφη εἴδοις ὀκτωβρίου βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ'. ὑπατείᾳ Ἰωάννου.* Si Codicem sequimur, emendandum est *τὸ ιγ'.*

ιζ΄. περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν[28]) *καὶ περὶ συνόδων καὶ προσκομηδῆς* (v. *προσκομιδῆς*)[29]).

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ μαγίστρῳ[30]). [*Εἰ*][31]) *τοὺς πολιτικοὺς νόμους.*

Χρὴ τὰ[32]) *ψηφίσματα τῶν χειροτονουμένων ἐπισκόπων ὑπὸ τοῦ κλήρου*[33]) *καὶ τῶν προτευόντων* (v. *πρωτευόντων*)[34]) *ταῖς*[35]) *πόλεσιν γίνεσθαι προκειμένων*[36]) *τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ἐπὶ γ΄.*[37]) *προσώποις, καὶ ἕκαστον* |[38]) *ὀμνύειν* (v. *ὀμνύειν*)[39]) *κατ' αὐτῶν*[40]), *ὅτι οὐ διὰ δόσιν*[41]) *ἢ ὑπόσχεσιν ἢ φιλίαν ἢ χάριν ἢ ἄλλην οἱανδήποτε προσπάθειαν*[42]), *ἀλλ' εἰδότες*[43]) *τοὺς ψηφισθέντας ὀρθῆς πίστεως καὶ σεμνοῦ*[44]) *βίου καὶ ὑπὲρ* [*τὸ*][45]) *λ΄. ἔτος*[46]) *εἶναι τούτους ἐπελέξαντο*[47]), *καὶ ὡς οὐδὲ γαμετὴν ἢ παῖδας*[48]) *ἴσασιν*[49]) *αὐτοὺς ἔχοντας νομίμους ἢ φυσικοὺς ἢ παλλακὴν*[50]) *ἐσχηκέναι ἢ ἔχειν. ἀλλ' εἰ καὶ πρότερόν*[51]) *τις αὐτῶν γαμετὴν*[52]) *ἔσχεν, ὡς μίαν ταύτην*[53]), *καὶ ἐκ παρθενίας αὐτῷ συνοικήσασαν*[54]). *προστιθέναι δὲ τοῖς ψηφίσμασιν, ὡς οὐδὲ πολητευόμενον* (v. *πολιτευόμενον*)[55]), *ἢ ταξεώτην τινὰ τῶν ψηφιζομένων*[56]) *εἶναι γινώσκουσι*[57]) *πλὴν εἰ μὴ ἐν*[58]) *μοναστηρίῳ οὐκ ἔλαττον ιε΄.*[59]) *ἐνιαυτῶν μονάσας δίκαιον*[60]) *ὁ πολιτευόμενος ἢ ταξεώτης βίον ἀδιαβλήτως*[61]) *ἐξετέλεσεν, ἵνα ἐκ τῶν οὕτως ψηφιζομένων γ΄.*[62]) *προσώπων ἐπίσκοπος*[63]) *χειροτονηθῇ*[64]) *ὁ* [*βελτίων*] *τῇ ἐπιλογῇ καὶ τῷ κρίματι*[65]) *τοῦ χειροτονοῦντος. Χρὴ δὲ τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι παρὰ*[66]) *τοῦ μέλλοντος αὐτὸν χειροτονεῖν λίβελλον* |[67]) *ἀπαιτεῖσθαι*[67 b]) *τὴν αὐτοῦ πιστούμενον*[68]) *πληροφορίαν, ἀπαγγέλλειν δὲ*[69]) *καὶ τὴν ἁγίαν προσκομιδὴν τὴν ἐπὶ τῇ ἁγίᾳ κοινωνίᾳ γενομένην*[70]) *καὶ τὴν ἐπὶ τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι*[71]) *προϊοῦσαν*[72]) *εὐχὴν καὶ τὰς λοιπὰς προσευχάς, ὀμνῦναι* (v. *ὀμνύναι*)[73]) *δὲ καὶ αὐτὸν τὸν χειροτονούμενον κατὰ τῶν ἁγίων γραφῶν*[74]), *ὡς οὔτε δι' ἑαυτοῦ*[75]) *οὔτε δι' ἑτέρου προσώπου δέδωκέν τι*[76]) *ἢ ὑπέσχετο*[77]) *ἢ μετὰ ταῦτα δώσει ἢ τῷ χειροτονοῦντι αὐτὸν ἢ τοῖς τὰ ψηφίσματα εἰς αὐτὸν ποιουμένοις*[78]), *ἢ ἑτέρῳ τινὶ ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτὸν γενομένης χειροτονίας*[79]). *τούτων δὲ μὴ φυλαττόμενον* (v. *φυλαττομένων*)[80]) *καὶ τὸν χειροτονούμενον*[81]) *καὶ τὸν χειροτονοῦντα τῆς ἐπισκοπῆς*[82]) *ἐκβάλλεσθαι. κατηγορηθέντος δὲ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπου*[83]) *ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἢ ἄλλου κληρικοῦ ἢ*

Const. 17. De ordinatione episcoporum et clericorum ac de synodis et oblatione (sacra).

Idem imperator Petro magistro. *Si leges civiles.* Nov.137.

Oportet decreta de iis, qui ordinantur episcopi, fieri a clero et primatibus civitatium, propositis sanctis evangeliis, in tres personas, et unumquemque iurare per ea, se eos non (elegisse) per largitionem vel promissionem vel amicitiam vel gratiam vel aliam quamcunque adfectionem, sed scientes eos, qui electi sunt, rectae fidei et honestae vitae esse et annum trigesimum transgressos, et cognovisse sese, eos non habere neque uxorem, neque liberos legitimos aut naturales aut habuisse habereve concubinam; verum, etsi antea ex iis aliquis habuerit uxorem, eam solam habuisse, quaeque cum eo ex virginitate cohabitaverit. (Oportet) autem addi decretis, se non cognovisse quemquam ex electis esse curialem aut cohortalem, nisi in monasterio non minus 15. annis monachus factus iustam vitam is, qui curialis aut cohortalis est, eo modo, qui reprehensionis expers est, transegerit. Ut ex tribus personis sic electis episcopus ordinetur is, qui praestantior est, ex electione et iudicio ordinantis. Oportet autem ab eo, qui ordinandus est, eum, qui eum est ordinaturus, exigere libellum, qui de recta eius fide et persuasione fidem faciat; enunciare vero etiam (eum, qui ordinandus est,) sacram oblationem, quae fit in sacra communione, et precationem, quae in sacro baptismate locum habet, et reliquas precationes. (Oportet) autem etiam eum ipsum, qui ordinatur, iusiurandum dare per sacras scripturas, se neque per semetipsum, nec per aliam personam dedisse quicquam, aut promisisse aut post haec daturum esse vel ordinanti vel iis, qui decreta de ipso faciunt, vel alii cui ordinationis, quae in ipsius persona fit, nomine. Haec autem si non observentur, et eum, qui ordinatur, et eum, qui ordinat, ab episcopatu repelli (iubet). Si accusatus sit is, qui ordinandus est episcopus aut presbyter aut diaconus aliusve clericus

---

28) Verba *καὶ κληρικῶν* desunt apud Leuncl. et in Notat. p. 246. 29) Fabr. *προσκομιδῆς*. Sic et Notat. p. 246. 30) Post *μαγίστρῳ* in suis mss. codd. Leunclavius videtur reperisse *ὀφφικίων*. Sic enim vertit: „*Petro magistro officiorum*“. 31) Vox *εἰ* deest in Codice. Fabrotus *εἰς*. 32) Vox *τὰ* deest apud Fabrotum. 33) Pro *τοῦ κλήρου* Fabrotus habet *τῶν κληρικῶν*. 34) Fabr. *πρωτευόντων*. 35) Pro *ταῖς* Fabrotus habet *ἐν ταῖς*. 36) Codex *προκειμ/*. 37) Pro *γ΄*. Fabrotus habet *τρισί*. 38) Incipit fol. 31. B. 39) Fabr. *ὀμνύειν*. 40) Codex sic habet, Fabr. *κατ' αὐτόν*. Et Leuncl. legit *κατ' αὐτόν*. Vertit enim: „*et quemlibet de iis iurare*“. Nov. 137. cap. 2. *καὶ ἕκαστον αὐτῶν ὀμνῦναι κατὰ τῶν θείων λογίων*. 41) Codex *δεάδοσιν*. 42) Codex *προσπαθείαν*. 43) Fabr. *εἰδότας*, Codex *εἰδότες*. 44) Codex *σίμνου*. 45) *τὸ* deest in Codice, sed apud Fabrotum est. 46) Pro *ἔτος* Codex *ετ°*. Fabrotus *τριακοστὸν ἔτος*. 47) Codex *επελεξαντο*. 48) Pro *ἢ παῖδας* Fabrotus *οὐδὲ παῖδας* habet. 49) Pro *ἴσασιν* Codex *εἴκασιν* habet. 50) Codex *παλλακην*. 51) Codex *πρότερον*. 52) Pro *γαμετὴν* Codex habet *γαμ/*. 53) Pro *μίαν ταύτην* Codex habet *μὴ ἀντ' αὐτήν*. 54) Codex *συνοικησασαν*. 55) Fabrotus *πολιτευόμενον*. 56) Pro *τῶν ψηφιζομένων* Fabrotus habet *τὸν ψηφιζόμενον*. 57) Codex *γινώσκουσι*, Fabrotus *γινώσκουσιν*. 58) Pro *πλὴν εἰ μὴ ἐν* Codex habet *πλὴν εἰ μέν*. 59) Pro *ιε΄*. Fabrotus habet *ἢ δεκαπέντε*. 60) Pro *μονάσας δίκαιον* Fabrotus *μοναδικῷ νόμῳ* habet. Sic et Leuncl. Nov. 127. cap. 2. *ἐν μοναστηρίῳ — βίον ἀδιαβλήτως ἐξετέλεσεν*. 61) Pro *ἀδιαβλήτως* Fabrotus habet *ἀδιάβλητον*. Sic et Leuncl. 62) Codex *ψηφιζομ/ γ΄*. Pro *γ΄*. Fabrotus habet *τριῶν*. 63) Codex *ἐπισκοππ*. 64) Fabr. *χειροτονηθείη*. 65) Pro verbis *ὁ βελτίων τῇ ἐπιλογῇ καὶ τῷ κρίματι* Codex habet *ὁ δὲ τῇ ἐπιλογῇ τοο κριμα*, Fabrotus *τῇ ἐπιλογῇ καὶ τῷ κρίματι*. Fundus emendationis meae est Nov. 137. cap. 2. *ὁ βελτίων χειροτονηθῇ τῇ ἐπιλογῇ καὶ τῷ κρίματι τοῦ χειροτονοῦντος*. 66) Codex *περί*. 67) Incipit fol. 32. A. Codex *λιβελλον*. Fabrotus inverso ordine *λίβελλον ἀπαιτεῖσθαι παρὰ τοῦ μέλλοντος αὐτὸν χειροτονεῖν*. 67 b) Codex *απαιτεῖσθαι*. 68) Codex *πιστουμένην*, Fabr. *πιστούμενος*. 69) Codex *δε*. 70) Fabr. *γινομένην*. 71) Codex *βάπτισμα*. 72) Codex *προσιοῦσαν*. 73) Fabr. *ὀμνύναι*. 74) Verba *κατὰ τῶν ἁγίων γραφῶν* desunt apud Fabrotum et Leuncl. 75) Verba *οὔτε δι' ἑαυτοῦ* desunt apud Fabr. Idem tamen ad marg. *ἴσ. οὔτε δι' αὐτοῦ*. 76) Codex *δίδωκεν τι*, Fabr. *δέδωκέ τι*. 77) Codex *ὑπεσχετο*. 78) Pro *ποιουμένοις* in Codice est *ποιουμ/*, apud Fabrotum *πεποιημένοις*. 79) Pro verbis *ἢ ἑτέρῳ τινὶ ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτὸν γενομένης χειροτονίας* Fabrotus habet *τῆς χειροτονίας*. 80) Fabr. *φυλαττομένων*. 81) Codex *χειροτονουμ/*. 82) Codex *τῇ ἐπισκοπῇ*. 83) Codex *ἐπικισκόπου*.

ἡγουμένου ὁ μέλλων χειροτονίαν ἢ προβολὴν[84]) ποιήσασθαι[85]) παρόντος τοῦ κατηγόρου | [86]) καὶ ἐπεξιόντος[87]) ἐξεταζέτω τὴν κατηγορίαν. εἰ δὲ καὶ ἀπολιμπάνεται[88]), ποιείσθω καὶ οὕτως ζήτησιν ἀκριβεστάτην τῆς κατηγορίας εἴσω μηνῶν τριῶν καὶ εὑρίσκον (v. εὑρίσκων)[89]) αἴτιον τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι εἴτε κατὰ τοὺς κάνωνας (v. κανόνας)[90]) εἴτε κατὰ τοὺς πολιτικοὺς νόμους[91]) ὑπερτιθέσθω τὴν χειροτονίαν. εἰ δὲ ἀνεύθυνον[92]) εὕροι[93]), εἴτε παρόντος, εἴτε[94]) καὶ ἀπόντος τοῦ κατηγόρου, πληρούτω τὴν χειροτονίαν[95]). ὁ δὲ[96]) κατήγορος μὴ συστὰς[97]) ἢ ἀποφυγών, εἰ μὲν[98]) κληρικὸς ἐστίν[99]), ἐξωθείσθω τοῦ οἰκείου βαθμοῦ. εἰ δὲ λαικός, τὸν προσήκοντα σωφρονισμὸν ὑπομενέτω. τούτων δὲ μὴ παραφυλαττομένων, ὡσαύτως [ὁ χειροτονῶν καὶ][1]) ὁ χειροτονηθεὶς ἐκβαλέσθω (v. ἐκβαλλέσθω). τὰ δὲ εἰρημένα καὶ ἐπὶ προβολῆς ἡγουμένων κρατεῖ. Χρὴ δὲ σύνοδον γίνεσθαι τῶν ἐπισκόπων κατὰ τὸν ὀκτώβριον[2]) μῆνα ἑκάστου ἔτους καὶ συνιέναι τοὺς μὲν μητροπολιτικὸν[3]) ἔχοντας δίκαιον | [4]) παρὰ τῷ προσφόρῳ πατριάρχῃ, τοὺς δὲ ἐπισκόπους παρὰ τοῖς οἰκείοις μητροπολίταις, ἐφ' ᾧ[5]) παρ' αὐτοῖς διαζητεῖσθαι τάς τε[6]) κανονικὰς ἐτίας (v. αἰτίας)[7]) καί, ὅσα τινὲς αὐτῶν τὲ[8]) τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ἡγουμένων καταλέγουσιν, ὡς παρὰ τοὺς θείους κάνωνας (v. κανόνας)[9]) τὶ[10]) διαπραττομένων, κατὰ τὴν τάξιν τῆς οἰκείας (v. οἰκείας)[11]) δικαιοδοσίας, τούτων παραφυλαττομένων[12]) οὐ μόνον παρ' αὐτῶν τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων[13]). ὅτι χρὴ τοὺς προσκομίζοντας ἢ τὴν εὐχὴν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ποιοῦντὰς ἐκφωνὴν (v. ἐκφωνεῖν)[14]) τὰς εὐχὰς καὶ[15]) τὴν προσκομηδὴν (v. προσκομιδήν)[16]), ἐπειδὴ καὶ τοῦτο[17]) Παύλῳ τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ τοῖς ἁγίοις[18]) διαγορεύεται πατράσιν[19]). τοὺς δὲ μὴ τοῦτο ποιοῦντας ἱερεῖς ὑπευθύνους εἶναι κρίσει[20]) τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ μηδὲ βασιλικὴν ἐκφεύγειν κίνησιν[21]). | δ. πρὸ[22]) ιη'. καλανδῶν Ἀπριλλίου βασιλείας Ἰουστινιανοῦ[23]) τὸ λθ'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τ. β̄.[24]).

abbasve, is, qui ordinationem vel creationem facturus est, praesente accusatore et (litem) persequente, accusationem examinato. Si vero etiam abest, etiam sic perquisitionem diligentissimam accusationis facito intra tres menses, ac, si inveniat nocentem eum, qui ordinandus est, sive secundum canones, sive secundum leges civiles, ordinationem differto. Si vero innocentem invenerit, sive praesente, sive etiam absente accusatore, ordinationem perficito. Accusator autem si (accusationem) non persequatur aut aufugerit, siquidem clericus est, de gradu suo deiicitor; sin autem laicus, castigationem ipsi convenientem sustineto. His autem non observatis, similiter et, qui ordinat, et, qui ordinatus est, eiicitor. Supra dicta autem et in creatione abbatum valent. Oportet autem synodum episcoporum haberi mense Octobri cuiusque anni et convenire eos, qui ius metropoliticum habent, apud competentem patriarcham; episcopos autem apud suos metropolitanos, ut apud ipsos examinentur et canonicae caussae et ea, quae aliqui ex ipsis episcopisque et clericis et monachis et abbatibus in medium proferunt, quasi quae contra divinos canones aliquo modo peragantur, secundum suae iurisdictionis ordinem, his observandis non tantum ab ipsis episcopis, verum etiam a magistratibus civilibus. Oportet eos, qui (sacram) oblationem faciunt vel precationem, (quae) in sancto baptismate (locum habet), preces et oblationem palam pronunciare, cum et hoc a Paulo, apostolorum principe, et a sanctis patribus praecipiatur. Sacerdotes autem, qui hoc non faciant, obnoxios (dicit) esse magni dei iudicio ac ne imperatoriam quidem indignationem effugere. *Dat. ante 18. Calendas Apriles imperii Iustiniani anno 39. post consulatum Basilii .....*

84) Fabr. *τὴν χειροτονίαν ἢ τὴν προβολήν.* 85) Fabr. *ποιεῖσθαι.* 86) Incipit fol. 32. B. 87) Codex *ἐπεξιοντος.* 88) Pro *ἀπολιμπάνεται* Phot. nomoc. I. 8. *εἰ δὲ ἀπολειφθῇ ἢ ἀναβάλληται.* 89) Fabr. *εὑρίσκων.* 90) Fabr. *κανόνας.* 91) Pro *νόμους* Fabrotus habet *τύπους.* 92) Codex *ἀνευθυνον.* 93) Codex *εὗροι.* 94) Codex *εἶτε.* 95) Propter repetitionem verbi *χειροτονίαν* desunt apud Fabrotum verba *εἰ δὲ ἀνεύθυνον* — usque ad *χειροτονίαν.* Desunt etiam apud Leunclavium. Genuina autem ea esse Nov. 137. cap. 8. demonstrat *εἰ δὲ ἀνεύθυνος φανείη, εἴτε παρόντος τοῦ κατηγόρου ἢ καὶ ἀπόντος γινέσθω ἡ χειροτονία.* 96) Pro *ὁ δὲ* Photius nomoc. I. 8. habet *καὶ ὁ.* 97) Codex *κατηγορος μ..* (deest una littera) *συστας.* Verbum *συστὰς* transtulit Leuncl. „*si probaverit*". Sic sane Nov. 137. cap. 8. *εἴτε παρὼν μὴ ἀποδείξει.* Atqui *συστῆναι* est *litem persequi, sibi constare in re peragenda.* 98) Pro *εἰ μὲν* Codex habet *ἥμεν.* 99) Fabr. *κληρικός ἐστιν. Ἐστὶν* omittit Photius. 1) Verba *ὁ χειροτονῶν καὶ* desunt in Codice. Sed sunt et apud Fabr. et Leunclavium. Sed et Nov. 137. cap. 8. confirmantur: *ὅ,τε χειροτονήσας καὶ ὁ χειροτονηθεὶς τῆς ἱερωσύνης ἐξωθείσθω.* Photius in nomoc. I. 8. *ὁ χειροτονήσας καὶ ὁ χειροτονηθεὶς ἐκβάλλονται.* 2) Codex *ὀκτωιβριον*, Fabrotus *ὀκτώ.* Sed idem ad marg. *ὀκτώβριον.* Photius in nomocan. VIII. 8., qui haec ex Athanasio laudat, *κατὰ τὸν Ἰούνιον ἢ Σεπτέμβριον* legit. Vide Iustelli bibl. iuris canon. p. 940. 3) Cod. *μὴ τροπολιτικόν.* 4) Incipit fol. 33. A. 5) Cod. *ἐφῶ.* 6) Codex *τὰς τε.* 7) Fabr. *αἰτίας.* 8) Codex *αὐτῶν τε.* 9) Fabr. *κανόνας.* 10) Fabr. *τι*, Codex *τῇ* habet. Caeterum insolens sane est genus constructionis *ὅσα — ὡς διαπραττομένων.* Expectes enim *διαπραττόμενα.* 11) Fabr. *οἰκείας.* 12) Fabr. *φυλαττομένων* habet pro *παραφυλαττομένων.* 13) Codex *αρχοντων.* 14) Fabr. *ἐκφωνεῖν.* 15) Pro *καὶ* Codex habet *ϛ̄.* 16) Fabr. *προσκομιδήν.* 17) Pro *τοῦτο* Codex habet *τοῦ τῷ.* Fabrotus pro *καὶ τοῦτο* habet *τοῦτο καί.* 18) Codex *καὶ τοὺς ἁγίους.* 19) Codex *διαγορεύεται πατράσι.* Sic et Leuncl. Fabr. *διηγόρευται.* 20) Pro *κρίσει* Fabr. habet *τῇ κρίσει.* 21) Fabr. *καὶ μὴ ἐκφεύγειν κίνησιν βασιλικήν.* Incipit fol. 33. B. 22) Pro *πρὸ* Codex habet *πρου.* 23) Codex *Ιουστινιανοῦ.* 24) Sic Codex. Litteris *τ. β'.* *titulus secundus* significari videtur, in hunc locum male a librario intrusus. Nam. *τ.* semper in Codice *τίτλος* significat. Caeterum deesse h. l. aliquid manifestum est ex subscriptionis defectu. Fabrotus hanc subscriptionem aliter enuntiavit *δατ. καλενδ. Ἀπρ. Κωνσταντ. βασιλείᾳ Ἰουστινιανοῦ λθ'. μετὰ τὴν ὑπατείαν::* Reliqua desunt. Leunclavius sic effert: *Dat. X. Kal. April. Constantinopoli imperatoris Iustiniani anno XXXIX. post consulatum Basilii XXIV.* Notat. p. 246. sic efferunt: Dat. X. Kalendas April. Constantinop. *βασιλέως Ἰουστινιανοῦ τῷ λθ'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου. κδ'.* Vide Biencri hist. Nov. p. 526.

Τὰ παράτιτλα[25]) τοῦ α΄. τίτλου[26]).

§. 1. Τίτλος β΄. διάτ. α΄.[27]) Πρῶτος ἐστὶν[28]) ἱερωσύνης ὁ [πρῶτος] θρόνος[29]) Ῥώμης, δεύτερος[30]) Κωνσταντινουπόλεως[31]). ὁ ἀρχιεπίσκοπος[32]) τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς[33]) ἐν ταῖς ὑπ' αὐτὸν ἐπαρχίαις τὸν τόπον[34]) ἐπέχει τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου Ῥώμης καὶ τὸν ὅμοιον τῆς ἱερωσύνης βαθμὸν[35]) τοῦ ἐπισκόπου Καρθαγένης[36]) τῆς Ἀφρικῆς. χρὴ τοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἔχοντας μητροπολιτικὸν δίκαιον ἀπολαύειν τούτου διηνεκῶς. — Χρὴ τοὺς ἐπισκόπους ἐποπτεύειν τὰς διοικήσεις τῶν ἔν τισιν[37]) εὐαγέσιν[38]) οἴκοις[39]) καταστάντων[40]) προνοητῶν ὑπὸ τῶν[41]) τοὺς αὐτοὺς[42]) εὐαγεῖς οἴκους οἰκοδομησάντων. — Διατυποῖ ἡ διάταξις, τί χρὴ πράττειν τὸν ἐπίσκοπον περὶ τῶν εἰς διάδοσιν πτωχῶν[43]) ἢ ἀνάρυσιν (v. ἀνάρρυσιν) | [44]) αἰχμαλώτων[45]) ἀπροσώπως τὲ[46]) καὶ ἀνονύμως (v. ἀνωνύμως)[47]) καταλειφθέντων. — Τὰς τῶν διαδόχων[48]) καὶ ἀδιαθέτων ἐπισκόπων καὶ λοιπῶν ἱερατικῶν προσώπων περιουσίας[49]) αἱ[50]) κατ' αὐτοὺς[51]) ἐκκλησίαι διαδέχονται.

§. 2. Τοῦ αὐτοῦ διάτ. θ΄.[52]). Δεῖ τοὺς οἰκονόμους τῶν ἐκκλησιῶν ἀδεῶς[53]) ἐκδικεῖν τὰ περιελθόντα[54]) εἰς τὴν βασιλείαν ἐξ εὐαγῶν[55]) οἴκων ἀκίνητα πράγματα κατὰ[56]) ἀμείψεως τρόπον[57]), ἐὰν πρὸς ἕτερον μετέλθωσιν[58]) πρόσωπον[59]). σημείωσαι[60]) δέ, ὅτι τὸ ἐναντίον φησὶν ἡ ια΄.[61]) διάταξις[62]) τοῦ ι΄.[63]) τίτλου[64]) μεταγενεστέρα οὖσα[65]).

§. 3. Τι. δ΄. διάτ.[66]) α΄.[67]) Χρὴ τοὺς ἐπισκόπους ἅμα τοῖς κτήτωρσιν (v. κτήτορσιν)[68]) τὰς ἀδικίας[69]) τῶν ἀρχόντων τῷ βασιλεῖ προσαναφέρειν.

§. 3b. [Διάτ. γ΄.] Χρὴ[70]) τοὺς ἐπισκόπους τὰς κανονικὰς ζητήσεις ἅμα τοῖς ἄρχουσιν[71]) τῶν ἐπαρχιῶν ἐξετάζειν. ἀνάγνωθι[72]) τὴν δ΄. διάταξιν[73]) τοῦ παρόντος τίτλου. κωλύει γὰρ τὸν ἄρχοντα εἰς κανονικὴν ἀκρόασιν παρεμβαλεῖν[74]) ἑαυτόν.

§. 4. Διάτ. κβ΄.[75]) Οὐ χρὴ τὸν ἐπίσκοπον[76]) συγχωρεῖν βιοκωλύτην[77]) ἢ ληστοδιώκτην[78]) χρημα | [79])τίζειν ἐν τόπῳ. — Ὅτι οὐ δεῖ τὸν ἐπίσκοπον συγχωρεῖν τοῖς ἄρχουσιν[80]) τοῖς πολιτικοῖς ἢ στρατιωτικοῖς ἢ ταῖς τάξεσιν αὐτῶν, κωλύειν διαθήκας γίνεσθαι[81]) ἢ ἐμφανίας (v. ἐμφανείας)[82]) αὐτῶν ἢ γάμους ἢ γαμικὰς δωρεὰς ἢ τοῦ ταφῆς ἀξιωθῆναι τοὺς τελευτῶντας[83]) ἢ ἀναγρα-

Paratitla tituli primi.

Nov. 131.

§. 1. Tit. **2.** const. **1.** Prima sacerdotii sedes est Romana, secunda Constantinopolitana. Archiepiscopus primae Iustinianae in provinciis, quae ipsi subiectae sunt, locum obtinet apostolicae sedis Romanae et similem sacerdotii gradum, atque episcopus Carthaginis in Africa. Oportet episcopos, qui habent ius metropoliticum, hoc (iure) perpetuo frui. — Oportet episcopos inspicere administrationes eorum, qui in aliquibus venerabilibus domibus inspectores constituti sunt ab iis, qui eas ipsas venerabiles domus exstruxerunt. — Statuit constitutio, quid episcopus facere debeat de iis, quae ad distributionem pauperibus (faciendam) aut redemptionem captivorum absque personarum ac nominum expressione relicta sunt. — In substantias eorum episcoporum et reliquarum sacerdotalium personarum, quae sine haeredibus atque intestati moriuntur, eae, in quibus sunt, ecclesiae succedunto.

Nov. 55.

§. 2. Eiusdem tituli const. 9. Oportet oeconomos ecclesiarum impune vindicare res immobiles, quae ad imperatoriam (maiestatem) ex venerabilibus domibus titulo permutationis pervenerunt, si ad aliam personam translatae fuerint. Nota autem contrarium dici a constitutione **11.** tituli **10.**, quae tempore est posterior.

Nov. 8.

§. 3. Tit. 4. const. 1. Oportet episcopos simul cum possessoribus iniurias magistratuum imperatori nunciare.

Nov. 17.

§. 3b. Const. 3. Oportet episcopos canonicos quaestiones una cum magistratibus, qui provinciis praesunt, examinare. Lege constitutionem 4. praesentis tituli. Prohibet enim, quominus magistratus in canonicarum (caussarum) audientiam sese ingerat.

Nov. 134.

§. 4. Const. **22.** Non oportet episcopum permittere, biocolytam aut latronum persecutorem in (eo) loco versari. — Non debet episcopus permittere magistratibus civilibus vel militaribus ipsorumve cohortibus, ut prohibeant, quominus testamenta fiant, vel publicentur, vel nuptiae contrahantur, vel nuptiales donationes (fiant), vel ii, qui moriuntur, sepulturae mandentur, vel inven-

---

25) Codex παρατίτλια. 26) Fabr. τοῦ τίτ. α΄. 27) Codex sic habet, Fabrotus autem τίτλου β΄. διάταξις γ΄. In contextu corrigendum διάτ. γ΄. Significatur enim tit. 2. const. 3. 28) Fabr. πρῶτός ἐστιν. 29) Pro ὁ πρῶτος θρόνος Fabrotus habet θρόνος ὁ. Vox πρῶτος in Codice supervacanea est. Verba ὁ πρῶτος desunt tit. 2. const. 3., nec agnoscuntur a Leunclavio. 30) Fabrotus δεύτερος ὁ. Recte. 31) Codex Κωνσταντινουπολεως. 32) Pro ὁ ἀρχιεπίσκοπος Codex habet ἀρχιεπισκοπος. Tit. 2. const. 3. habet ἀρχιεπίσκοπος, omisso articulo ὁ. 33) Codex Ιουστινιανῆς. 34) Pro τὸν τόπον tit. 2. const. 3. habet τόπον. 35) Ad vocem βαθμὸν apud Fabrotum adscriptum est ad marg. ἴσ. ὁ ἐπίσκοπος. 36) Codex Καρταγένης. Leuncl. videtur legisse βαθμὸν ὁ ἐπίσκοπος Καρθαγένης. 37) Codex ἐν τισιν. 38) Codex εὐάγεσιν. 39) Codex οἴκοις. 40) Codex καταστάτων. 41) Verba ὑπὸ τῶν desunt apud Fabrotum. Sed Leunclavius ea agnoscit. Habet enim „ab iis". 42) Pro αὐτοὺς Fabrotus αὐτῆς habet. 43) Codex πτωχῶν. 44) Incipit fol. 34. A. Fabr. ἀνάρρυσιν habet. 45) Codex αἰχμαλώτων habet, Fabrotus et tit. 2. const. 3. τῶν αἰχμαλώτων. 46) Fabr. τε. 47) Fabr. ἀνωνύμως. 48) Quid hic sibi velit τῶν διαδόχων, parum liquet. Corruptus locus est. Corrige ex tit. 2. const. 3. τὰς τῶν ἀδιαδόχων. 49) Fabrotus περιουσίας, Codex περιούσιαι. 50) Pro αἱ Codex αι. 51) Codex καταυτούς. 52) Codex τῶ αὐτῶ δ΄. θ΄. Fabrotus τίτλου τοῦ αὐτοῦ διάταξις θ΄. 53) Codex ἀδέως. 54) Codex περιέλθόντα. 55) Pro ἐξ Fabrotus habet τῶν. 56) Fabrotus pro κατὰ habet καί. Idem ad marg. ἴσ. τρόπῳ. Qua coniectura nunc facile caremus. 57) Codex τρόπο. 58) Fabr. μετέλθωσι. Sic et tit. 2. const. 9. 59) Codex προσωπον. 60) Codex σημ. 61) ια΄. deest apud Fabrotum. Lege ἡ ι΄. διάταξις ex tit. 2. const. 9. Significatur enim tit. 10. const. 10. Leuncl. haec habet: „quod contrarium dicat constitutio 54., quae tempore est posterior". 62) Codex διατ. 63) ι΄. deest apud Fabrotum. 64) Pro τίτλου Codex habet τ. 65) Locus corruptus. Fabrotus Novellam 54. significari putat. 66) Fabr. διάταξις. 67) Post διάτ. α΄. Fabrotus ex interpolatione addit ἐστὶν ἐν τῷ ῥητῷ ρη΄. Agnoscit tamen haec et Leuncl. 68) Fabr. κτήτορσι. Cod. X. κτήτωρσι. 69) Cod. ἀδικίας. 70) Uncis inclusa desunt in Cod. Haec non invenio notata neque in Nov. 8, neque in tit. 4. const. 1. — Excidisse videtur numerus in contextu a me positus διάτ. γ΄. Significatur enim tit. 4. constit. 3., quae hausta est ex Nov. 17. cap. 11. 71) Fabr. ἄρχουσι. 72) Codex ἀνα. 73) Codex διατ. 74) Pro παρεμβαλεῖν Fabr. παραβάλλειν. Quod Fabr. post ἑαυτόν addit ἔστι δὲ ἐν τῷ ῥητῷ πβ΄., glossa est, quamquam haec et Leuncl. agnoscit. 76) Cod ἐπισκοπον. 75) Post κβ΄. Fabr. ex glossa addit ἐστὶν ἐν τῷ ῥητῷ ρν΄. 77) Fabr. βιοκωλυτήν. 78) Fabr. sic habet, Cod. autem πληστοδιώκτην. 79) Incipit fol. 34. B. 80) Fabr. ἄρχουσι. 81) Fabr. γενέσθαι. 82) Sic Codex. Fabr. ἐμφανείας. 83) Pro verbis ἢ τοῦ ταφῆς ἀξιωθῆναι τοὺς τελευτῶντας Fabrotus habet ἢ τοὺς τελευτήσαντας ταφῆς ἀξιωθῆναι.

φὴν[84]) πραγμάτων τῶν[85]) τελευτησάντων [γίνεσθαι][86]) ἢ προσελθεῖν[87]) ἕτερόν τι[88]), τοῖς νόμοις οὐκ ἀπηγορευμένον[89]). — Ὅτι οὐ χρὴ[90]) μονάστριαν[91]) τῶν ἰδίων (v. ἰδίων)[92]) ἀφέλκεσθαι τόπων. — Παρακελεύεται ἡ αὐτὴ[93]) διάταξις τὰς μοιχευθείσας γυναῖκας σωφρονιζομένας[94]) εἰς μοναστήριον ἐμβάλλεσθαι[95]), διατυποῦσα τὰ περὶ τῆς ὑποστάσεως αὐτῶν, εἴτε παῖδας, εἴτε καὶ γονεῖς ἔχοιεν, ἢ[96]) καὶ μή.

tarium rerum earum, qui mortui sunt, fiat, vel aliud quidquam contrahatur, quod legibus non est prohibitum. — Non oportet monastriam ex suis locis abstrahi. — Iubet eadem constitutio debere mulieres adulteras castigatas in monasterium inilci, sanciens, (quid) de eorum substantia fieri debeat, sive liberos, sive etiam parentes habeant, aut non (habeant).

Nov. 15. §. 5. Τί. τῷ αὐτῷ διάτ.[98]) κδ'. Κατὰ ψήφισμα[99]) τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν κτητόρων προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων οἱ ἔκδικοι[1]) τῶν πόλεων προχειριζέσθωσαν[2]).

§. 5. Tit. eodem const. 24. Per decretum episcopi et possessorum, propositis sanctis evangeliis, defensores civitatum constituuntor.

Nov. 22. §. 6. Τ. ι'.[3]) διατ.[4]) β'.[5]) Ὁ δι' ἄσκησιν[6]) λύων τὸν ἴδιον γάμον τῷ ἀπὸ τελευτῆς ὑποκείσεται[7]) κάσῳ.

§. 6. Tit. 10. const. 2. Qui propter exercitationem (solitariam) nuptias suas dissolvit, ea, quae ex casu mortis praestanda sunt, praestabit.

Nov. 51. §. 7. Τ'. ιβ'.[8]) διάτ. β'. Ὅτι χρὴ τὸν |[9]) ἐπίσκοπον προνοεῖν τοῦ μὴ κωλύεσθαι[10]) τὰς σκηνικὰς βουλομένας[11]) τῆς σκηνῆς ἀπαλλάττεσθαι[12]).

§. 7. Tit. 12. const. 2. Episcopus curare debet, ut ne prohibeantur scenicae mulieres, quominus, si velint, a scena discedant.

Nov. 142. §. 8. Τϊ. ιβ'.[13]) διατ. ς'. Ὅτι χρὴ τοὺς ἐπισκόπους παραφυλάττειν τὰ περὶ τῶν εὐνουχιζομένων νενομωθετημένα (v. νενομοθετημένα)[14]).

§. 8. Tit. 18. (?) const. 6. Oportet episcopos observare ea, quae de iis, qui castrantur, sancita sunt.

ΤΙΤΛΟΣ Β'.[15])

Περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ τίτλων[16]).

TITULUS II.

De ecclesiasticis rebus et titulis.

Nov. 7. α'.[17]) νόμος περὶ τοῦ μὴ ἐκποιεῖσθαι ἢ[18]) ἀνταλάττεσθαι (v. ἀνταλλάττεσθαι)[19]) τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα κ. τ. ἑξῆς[20]).

(Const.) 1. Lex de hoc (lata), ut ne alienentur, aut permutentur res ecclesiasticae, et quae deinceps.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως. *Ἕνα σκοπὸν*[21]) *ἀεὶ τοῦτον ἐθέμεθα.*

Idem imperator Epiphanio archiepiscopo Constantinopolitano. *Unam intentionem semper hanc posuimus.*

Ἡ ἐφεξῆς διάταξις[22]) πάντα σχεδὸν τὰ νόμιμα τῆς παρούσης ἀνακεφαλαιοῦται καὶ κενίζει (v. καινίζει)[23]) διατάξεως[24]), μεταγενεστέρα[25]) οὖσα. αὔτη[26]) δὲ τὴν ιζ'.[27]) τοῦ β'. τϊ. τοῦ α'. βϊ.[28]) τοῦ κώδικος Ἀναστασίου διάταξιν[29]) ἀναιροῦσα καὶ ἀποδεχομένη[30]) τὴν Λέοντος διάταξιν[31]) ιδ'. οὖσαν[32]) τοῦ αὐτοῦ τίτλου[33]) καὶ ταῖς[34]) περιεχομέναις[35]) αὐτῇ ποιναῖς ὑποβάλλουσα τοὺς παρὰ τὴν διαγόρευσιν τοῦδε[36]) τοῦ νόμου[37]) ἐκ-

Constitutio, quae (hanc) sequitur, omnia propemodum praecepta (huius) praesentis constitutionis recapitulat, et immutat, cum sit tempore posterior. Haec vero constitutionem 17. tit. 2. libri 1. Codicis, quae Anastasii est, tollens et Leonis constitutionem, quae est 14. eiusdem tituli, recipiens et poenis, quae in ea continentur, subiiciens eos, qui contra sanctionem huiusce legis

---

84) Codex αν^α habet tantum pro ἀναγραφήν. 85) τῶν deest in Codice. 86) γίνεσθαι ἢ deest in Codice. Fabrotus omittit verba ἢ ἀναγραφὴν πραγμάτων τῶν τελευτησάντων γίνεσθαι. Tit. 4. const. 22. γενέσθαι ἢ habet. 87) Fabrotus ἐλθεῖν pro προσελθεῖν dat. 88) Fabrotus ἢ ἕτερόν τι. Ad marg. Fabroti ἴσ. εἰς. Codex ἡμερῶν τῇ habet pro ἕτερόν τι. 89) Codex ἀπηγορευμένον, Fabrotus ἀπαγορευόμενον. 90) Pro χρὴ Fabrotus habet δεῖ. 91) Codex μονάστρίαν. 92) Fabr. ἰδίων. 93) αὐτὴ deest apud Fabr. 94) Codex σωφρονιζομ/. 95) Codex ἐμβαλέσθαι. 96) Pro ἢ Fabrotus habet εἴτε. 98) Pro διατ. Codex habet δ^τ. 99) Codex καταψήφισμα. Post κδ'. Fabrotus addit ex glossa ἐστὶν ἐν τῷ ῥητῷ ιε'. Haec et Leuncl. habuit. 1) Codex ἔκδικοι. 2) Codex προχειριζέσθωσ. 3) Pro Τ. ι'. Fabrotus τίτλον ι'. 4) Pro διατ. Codex διάταξις. 5) Ante ὁ Fabrotus ponit ex glossa ἐστὶν ἐν τῷ ῥητῷ κβ'. Sic et Leuncl habet. 6) Codex διάσκησιν. 7) Leuncl. videtur legisse ὑπόκειται. Habet enim „tenetur". 8) Pro Τ'. ιβ'. Fabr. habet τίτλον ιβ'. Post διατ. β'. Fabrotus, adstipulante Leuncl., ex glossa interponit ἐστὶν ἐν τῷ ῥητῷ μη'. 9) Incipit fol. 35. A. 10) Codex κωλύεσ/. 11) Codex βουλομ/. 12) Fabrotus ἀπαλλάττεσθαι. Sed ad marginem correctum est. 13) Leg. Τϊ. ιη'. Verba τϊ. ιη'. desunt apud Leunclavium. Habet autem „constitutio 8." Fabrotus habet τίτλον ιη'. διάταξις η'. Deinde addit ex glossa κεῖται ἐν τῷ ῥητῷ ρα'. Sic et Leuncl. 14) Vox νενομοθετημένα deest apud Fabrotum. Codex νενομοθετημ/. 15) Codex Τ. Β'. 16) Voces καὶ τίτλων desunt apud Fabrotum. 17) α'. deest in Codice. 18) Pro ἢ Codex habet ν. 19) Codex ἀνταλαττεσθαι. Fabr. ἀνταλλάττεσθαι. 20) Fabrotus καὶ τὰ ἑξῆς. 21) Pro ἕνα σκοπὸν Codex habet ἐν ἀσκοπόν. Initium Novellae deest plane apud Fabrotum et apud Leuncl. 22) Verba ἡ ἐφεξῆς διάταξις desunt apud Fabr. et Leuncl. Codex ἢ habet pro ἡ. 23) Fabr. καινίζει. 24) Sic Fabrotus. Codex δι/. 25) Codex μ/γενεστέρα. 26) Pro αὕτη Codex αὐτῇ. 27) Fabrotus sic habet, Codex ιξ'. Ad marg. α'. περὶ κωλύσεως τῆς (Codex τοῖς) ἐπὶ τοῖς ἱερατικοῖς ἀκινήτοις πράγμασιν ἐκποιήσεως. 28) Codex β'. habet pro βϊ. Fabrotus τὴν ιζ'. τοῦ δευτέρου τίτλου τοῦ πρώτου βιβλίου. 29) Pro διάταξιν Codex habet δ^τ. 30) Codex ἀπὸ δεχομ/. 31) Codex δι^τ. 32) Pro ιδ'. οὖσαν Codex habet ἰδοῦσαν. 33) Pro τίτλον Codex τ habet. 34) Pro ταῖς Codex habet ταῖ. 35) Codex περιεχομένοις. 36) Pro τοῦδε Fabr. habet τοῦ δ'. Ad marg. ἀνά. (Codex ανα.) τὴν β'. τοῦ παρόντος τ. (leg. τίτλου) διατ. (leg. διάταξιν.) πάντα τὰ τῆς παρουσ. δι^τ (leg. παρούσης διατάξεως) θεμ^ε (leg. θέματα) ἐντελέστερον παρατιθέμεθα (leg. παρατιθεμένην) τίνα (leg. τινὰ) δὲ αὐτ (leg. αὐτῶν) καὶ ἐπανορθοῦ (leg. ἐπανορθοῦσαν) καὶ παντοίως ἀμείβουσαν. 37) Pro νόμου Fabr. habet βουλομένου.

ποιεῖν ἐνχειροῦντας (v. ἐγχειροῦντας)[38]) γενικὴν[39]) ποιεῖται νομοθεσίαν περὶ τῶν ἐν ἑκάστη ἐπαρχίᾳ καὶ τόπῳ διακειμένων ἐκκλησιῶν[40]) καὶ ἱερατικῶν ἀκινήτων[41]) πραγμάτων καὶ φησὶν τὰ ἀκίνητα τῶν ἐκκλησιαστικῶν[42]) ἢ ἑτέρων εὐαγῶν οἴκων ἢ μοναστηρίων ἢ συστημάτων πράγματα[43]), οἷς[44]) συναριθμεῖ[45]) καὶ τὰ γεωργικὰ ἀνδράποδα[46]) καὶ τὰς πολιτικὰς σιτήσεις[47]) κατ' οὐδένα τρόπον ἐκποιεῖσθαι[48]) ἢ διηνεκῶς[49]) ἐμφυτεύσασθαι[50]) ἢ κατὰ ἠδικὴν (v. ἰδικὴν)[51]) ὑποθήκην παρέχεσθαι ἢ εἰς ἀλαγὴν (v. ἀλλαγὴν)[52]) δίδοσθαι, πλὴν μόνῳ βασιλεῖ δι' ἀναγκαίαν[53]) χρείαν. γινέσθω[54]), φησίν, ἀκινήτων [ἢ][55]) ἱερατικῶν[56]) πραγμάτων πρόσκαιρος ἐμφύτευσις μέχρι τῆς ζωῆς[57]) τοῦ ἐμφυτευσαμένου καὶ παίδων[58]) αὐτοῦ καὶ ἐγγόνων[59]), ἀλλὰ μὴν καὶ γαμετῆς καὶ[60]) ἀνδρός, εἰ ῥητῶς[61]) τοῦτο[62]) συνεφώνησαν τῆς ἕκτης[63]) μοίρας | [64]) κουφιζομένης[65]) τῆς ἀρχαίας προσόδου. τὰ τῶν[66]) ἐκκλησιῶν καὶ σεπτῶν οἴκων προάστια (v. προάστεια)[66b]) μὴ πρὸς[67]) τὴν σωζομένην ἐξ αὐτῶν[68]) ἐκδιδόσθωσαν πρόσοδον, ἀλλὰ διατιμήσεως[69]) τούτων γενομένης[70]), ὅσην συνάγειν δύναται πρόσοδον ἡ ἀποτίμησις[71]) τοῦ προαστίου (v. προαστείου)[72]) εἰς κ'.[73]) ἔτη[74]) διερουμένη (v. διαιρουμένη)[75]), τοσαύτην [ὁ][76]) μέλλον (v. μέλλων)[77]) αὐτὸ[78]) ἐμφυτεύεσθαι[79]) ἐτησίαν[80]) τουτέστι τὸ κ'. μέρος[81]) τῆς γινομένης διατιμήσεως τοῦ προαστίου (v. προαστείου)[82]) προσομολογείτω[83]) ὁ ἐμφυτευτὴς εἰς ἐτησίαν παρέχειν πρόσοδον[84]). ἀγνωμοσύνη[85]) τοῦ ἐμφυτευτικοῦ κανόνος ἐπὶ διετίαν ἐκτεινομένη λύει τὴν ἐμφύτευσιν καὶ τὴν[86]) περὶ τῶν ἐμπονημάτων ἀπαίτησιν ἀναιρεῖ τῷ[87]) ἐμφυτευτῇ, ὑποβάλλουσα αὐτὸν καὶ τὰ αὐτοῦ πράγματα καὶ κληρονόμους[88]) αὐτοῦ, εἰ χεῖρον γένηται τὸ πρᾶγμα, τῇ[89]) ἀποκαταστάσει[90]) τῆς παλαιᾶς[91]) ὄψεος (v. ὄψεως)[92]). ἐριπίων (v. ἐρειπίων)[93]) τοῖς[94]) ἱερατικοῖς προσικόντων (v. προσηκόντων)[95]) συστήμασιν ἢ τόποις ἐμφυτευομένων, περὶ τούτων ὁ καταβλη | [96])

alienare tentant, generalem legislationem promulgat de sitis in quaque provincia et loco ecclesiasticis (?) rebus immobilibus et sacerdotum, et dicit res immobiles ecclesiarum (?) vel aliarum venerabilium domorum vel monasteriorum vel collegiorum, in quibus connumerat et mancipia colonica et civiles annonas, nullo modo alienari, vel in perpetuum in emphyteusin dari, vel hypothecae specialis titulo praeberi, vel in permutationis nomen dari, nisi soli imperatori propter necessariam (usus) caussam. Rerum, inquit, immobilium ad sacerdotes pertinentium temporalis emphyteusis fiat usque ad vitam eius, qui emphyteusin accepit, et liberorum ipsius et nepotum, verum etiam uxoris et viri, si specialiter in hoc consenserint, sexta parte ex pristino reditu levanda. Ecclesiarum et venerabilium domorum suburbana non ad eum reditum, qui ex ipsis percipitur, elocantor, sed aestimatione horum facta, quantus reditus cogi potest ex pretio praedii in 20. annos distributo, tantum is, qui id (praedium) emphyteusis nomine accepturus est, per singulos quosque annos promittito, hoc est, partem vigesimam pretii suburbani daturum se esse annui reditus nomine. Contumacia eius, qui emphyteuticum canonem non solvit, si ad biennium porrigatur, emphyteusin solvit, et petitionem sumtuum in agriculturam factorum adimit emphyteutae subiiciens ipsum, et res eius et haeredes ipsius, si res deterior facta sit, prisci status restitutioni. Si semiruta, quae pertinent ad collegia sacerdotum vel locos, in emphyteusin dentur, de his is, qui solvendus erit ca-

38) Fabr. ἐγχειροῦντας. 39) Pro γενικὴν Codex γενηκὶν habet. Ante γενικὴν Fabrotus intrudit ἀκίνητα τῶν ἐκκλησιῶν ἢ ἑτέρων εὐαγῶν οἴκων ἢ μοναστηρίων ἢ συστημάτων ἢ, quae et apud Leuncl. inveniuntur, excepta voce ultima ἢ, quae quidem omnia desunt in Codice. Ea magis declarandi caussa ab Athanasii interpolatoribus addita videntur, aut ex inferioribus huc male translata. 40) Fabr. ἐκκλησιαστικῶν, adstipulante Leuncl., habet pro ἐκκλησιῶν. Recte. 41) Cod. κηνίτων. Vocem ἀκινήτων Leuncl. non habuit. 42) Malim ἐκκλησιῶν. Nam de solis ecclesiis Nov. 7. cap. 1. loquitur. Nisi sic vertas: „*res immobiles ex rebus ecclesiarum*“, non inusitata Graecis orationis constructione. Hic locus exstat in Ecl. Leonis tit. 24. §. 4. Pro ἐκκλησιαστικῶν ἢ ἑτέρων Ecloga habet ἱερῶν ἐκκλησιῶν. 43) Pro ἢ συστημάτων πράγματα Codex habet ἠσυστημ/ τῶν πραγμάτων. Verba καὶ φησὶν τὰ ἀκίνητα usque ad verba συστημάτων πράγματα desunt apud Fabrotum. 44) Pro οἷς Codex habet οἱς. 45) Eclog. συναριθμεῖται. 46) Verba καὶ τὰ γεωργικὰ ἀνδράποδα desunt apud Fabrotum et Leuncl. 47) Pro σιτήσεις Ecl. habet ἐπικτίσεις. 48) Pro ἐκποιεῖσθαι Fabrotus habet ἐκποιηθῆναι. 49) Codex διηνεκ^ς. Verba ἢ διηνεκῶς usque ad ἀλλαγὴν δίδοσθαι desunt in Ecloga. 50) Fabrotus ἐμφυτεύεσθαι. Recte. Nam ἐμφυτεύσασθαι, ut ex iis, quae sequuntur, apparet, est „*emphyteusin accipere*“. 51) Fabrotus κατ' ἰδικήν, Codex κατὰ ἠδίκην. 52) Fabr. ἀλλαγήν. 53) Codex ἀναγκαῖαν. Eclog. δι' ἀναγκαίας χρείας. 54) Ad marg. β'. περὶ προσκαίρου ἐμφυτεύσεως (Codex ἐμφυτευσεως). 55) ἢ deest in Ecloga et apud Fabrotum. 56) Pro ἱερατικῶν Fabr. habet ἱερῶν. 57) Pro ζωῆς Codex habet ζώης. 58) Codex παιδων. Ecloga τῶν παίδων. 59) Codex ἐγγονων, Fabrotus ἐκγόνων. Sic et Ecloga. 60) καὶ deest in Ecloga. 61) Codex εἰρήτως. 62) Pro τοῦτο Codex habet τουτο. 63) Pro ἕκτης Codex ἐκ τῆς. 64) Incipit fol. 36. A. 65) Pro κουφιζομένης Ecloga habet κομιζομένης. 66) Ad marg. γ'. περὶ προαστίων (leg. προαστείων) ἐμφυτευομένων (Codex ἐμφυτευτωμένων). 66b) Fabr. προάστεια. Sic et Ecloga. 67) Pro πρὸς Fabrotus habet πρόσοδον. Reliqua τὴν σωζομένην ἐξ αὐτῶν ἐκδιδόσθωσαν πρόσοδον desunt apud Fabrotum, qui ad marg. ἰσ. ἐμφυτεύεται habet. Sed lacuna satis apparet. 68) Verba ἐξ αὐτῶν desunt in Ecloga. 69) Pro διατιμήσεως Ecl. habet δεῖ τῆς τιμήσεως. 70) Codex γενομένης, Fabrotus γινομένης. Sic et Ecloga. 71) Codex ἀποτιμησις. Pro ἡ ἀποτίμησις Fabr. habet ἡ ἀποτίμησιν. 72) Fabr. προαστείου. Sic et Ecl. 73) Pro κ'. Fabrotus εἴκοσι habet. 74) εἰς εἰκοστὸν ἔτος Eclog. 75) Fabr. διαιρουμένη. 76) ὁ est tantum apud Fabr. et in Ecl., in Codice deest. 77) Fabr. μέλλων. Sic et Ecl. 78) Codex αὐτῶ, Ecl. αὐτῷ. Sed ad marg. αὐτό, adiecta stellula. 79) Codex ἐμφυτεύεσθαι, Fabrotus ἐμφυτεύσασθαι. 80) Pro ἐτησίαν Fabrotus habet ἐπερωτάσθω πρόσοδον ἐτησίαν. Sic et Leuncl. Recte. Alioquin ea, quae sequuntur, sunt supervacanea. Ecl. habet ἐπερωτᾶσθαι πρόσοδον. 81) Pro τὸ κ'. Codex habet κατά. Vocem τουτέστι Fabr. omittit. Leuncl. eius loco καὶ legisse videtur. 82) Fabr. προαστείου. Sic et Ecloga. 83) Codex sic habet, Fabrotus καθομολογείτω. Ecl. προσομολογεῖται. 84) Codex προσοδον. 85) Ad marg. δ'. περὶ ἀγνωμοσύνης (Codex αγνωμοσύνης) ἐμφυτευτικοῦ κάνονος (leg. κανόνος). 86) τὴν deest apud Fabrotum. 87) Pro ἀναιρεῖ τῷ Codex habet ἀναιρείτω. Hoc loco a Leunclavio verbum „*constitutio*“ nulla necessitate urgente intruditur. 88) Pro κληρονόμους Cod. habet κληρ. 89) Pro πρᾶγμα τῇ Codex habet πράγματι. 90) Pro ἀποκαταστάσει Codex habet ἀποκαταστασι. 91) Codex παλαιάς. 92) Pro ὄψεος Codex οψεος habet, Fabr. ὄψεως. 93) Fabr. ἐρειπίων. 94) τοῖς deest apud Fabrotum. 95) Fabr. προσηκόντων. Codicis ad marg. ε'. περὶ ἐρίπιων (leg. ἐρειπίων). 96) Incipit fol. 36. B.

θησόμενος κανὼν δηλούσθω διὰ τῶν ἐν τοῖς τόποις ἀρχιτεκτόνων[97]), προκειμένων [τῶν][98]) ἁγίων εὐαγγελίων καὶ παρόντων τῶν διοικητῶν τῶν εὐαγῶν οἴκων, καὶ ε΄.[99]) πρεσβυτέρων καὶ δύο[1]) διακόνων, εἴπερ εὐπορεῖ ὁ οἶκος (v. οἶκος)[2]) τοσοῦτον[3]), ὥστε τὸν λαμβάνοντα τὴν ἐμφύτευσιν κεχρῆσθαι[4]) πρὸς οἰκοδομὴν (v. οἰκοδομὴν)[5]) ταῖς εὑρισκομέναις[6]) ὕλαις ἐν τοῖς[7]) αὐτοῖς ἐριπίοις (v. ἐρειπίοις)[8]). ἐπισυνάπτεσθαι[9]) προσώποις τὰς τῶν ἀκινήτων[10]) ἱερατικῶν πραγμάτων[11]) ἐμφυτεύσεις οὐ συγχωρεῖ ἡ διάταξις[12]). ὁ οὐσούμφρουκτον[13]) ἱερατικοῦ λαμβάνων[14]) πράγματος εὔπορος ἔστω καὶ ἕτερον[15]) ὅμοιον προσδωρείσθω[16]) τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, ὥστε ἑκάτερον μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν κατὰ δεσποτείαν ἐπανελθεῖν εἰς τὸν αὐτὸν σεπτὸν[17]) οἶκον. ὁ τολμήσας ἀκίνητον ἱερατικὸν πρᾶγμα ἀγοράσαι[18]) τῶν τημημάτων (v. τιμημάτων)[19]) καὶ τοῦ πράγματος ἀποστερεῖται, ἀναδιδοὺς καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ μέσου χρόνου, τῶν πεπρακότων[20]) οἰκονόμων (v. οἰκονόμων)[21]) τὲ[22]) καὶ διοικητῶν |[23]) καὶ[24]) ταῖς ποιναῖς ὑποβαλλομένων τῆς διατάξεως[25]) Λέοντος. ὁ κατὰ δωρεὰν λαβὼν πρὸς τὸ[26]) μὴ ἀπολαῦσαι[27]) τοῦ δωρηθέντος καὶ ἕτερον παραπλήσιον[28]) ἀποδίδωσιν[29]). ὁ κατὰ ἐναλαγὴν (v. ἐναλλαγὴν)[30]) κτησάμενος καὶ ὃ[31]) ἔλαβεν ἀναδώσει[32]) καὶ τοῦ δοθέντος ἐκπεσεῖται[33]). ὁ εἰς ἰδικὴν[34]) ὑποθήκην λαβὼν τοῦ χρέους καὶ τῆς ὑποθήκης ἐκπεσεῖται[35]). οἱ δὲ προειρημένοι[36]) πάντες[37]) τὰς προσφόρους ἀγωγὰς κατὰ τῶν συναλλαξάντων αὐτοῖς οἰκονόμων (v. οἰκονόμων)[38]) καὶ διοικητῶν δύνανται κινεῖν καὶ τὸ ἀζήμιον ἑαυτοῖς περιποιεῖν. οὐ κωλύεται εὐαγὶς (v. εὐαγὴς) οἶκος (v. οἶκος)[39]) ἐπὶ γενικῇ[40]) ὑποθήκῃ[41]) δανείζεσθαι. ὁ διηνεκῶς ἐμφυτευσάμενος ἐκπίπτων τοῦ πράγματος, μένι (v. μένει)[42]) τῷ κανόνι τῆς ἐμφυτεύσεως διηνεκῶς ὑποκείμενος[43]). ὁ ταβελλίων τοῖς εἰρημένοις ὑπουργήσας[44]) συναλλάγμασιν ἀειφυγείᾳ (v. ἀειφυγίᾳ)[45]) ζημιοῦται[46]), μηδὲ ἐκ θείων τύπων[47]) προσδοκῶν ἐπάνοδον[48]). οἱ ἄρχοντες τοιαῦτα ὑπαγορευθῆναι ἢ πραχθῆναι |[49]) παρ᾽ αὐτοῖς ἀνασχόμενοι[50]) συμβόλαια, ἀρχῆς τὲ[51]) καὶ ἀξίας[52]) ἐκπίπτουσιν[53]) καὶ τῇ[54]) δημεύσει[55]) καθυποβάλλονται[56]). τὰ ἱερὰ σκεύη ἐπὶ μόνῃ[57]) ἀναρύσει (v. ἀναρρύσει)[58]) αἰχμαλώτων ἐκποιείσθω[59]), τῶν[60]) παραβαινόντων ταῖς ποιναῖς[61]) ὑποβαλλομένων τῆς Λέοντος διατάξεως[62]). τὰ ἐκ τῆς διατάξεως κεκωλυμένα οὐδὲ διὰ πραγματικοῦ τύπου[63]) δύ-

non, declarator per architectos (eorum) locorum, propositis sanctis evangeliis, et praesentibus venerabilium aedium administratoribus et quinque presbyteris et duobus diaconis, siquidem ea domus in tantum copiam (eorum) habeat, ita ut is, qui emphyteusin accipit, ad aedificandum materiis, quae in iisdem semirutis inveniuntur, utatur. Continuari (iisdem) personis rerum immobilium, quae ad clerum pertinent, emphyteuses (haec) constitutio non concedit. Qui usumfructum accipit rei ad clerum pertinentis, locuples esto, et aliam (rem) similem religiosae domui donato, ut utraque post eius obitum ad eandem domum venerabilem dominii iure redeat. Qui ausus est rem immobilem ad clerum pertinentem emere, pretio (rei) et (ipsa) re privatur, restituens et medii temporis fructus; oeconomis et administratoribus, qui vendiderunt, poenis quoque constitutionis Leonis subiiciendis. Qui donationis titulo (rem) accepit, praeterquam, quod re donata non fruitur, etiam alteram, illi similem, reddit. Qui permutationis titulo (rem) acquisivit, et id, quod accepit, restituet, et id, quod datum est, amittet. Qui specialis hypothecae titulo accepit, et creditum et hypothecam amittet. Reliqui autem omnes, qui supra dicti sunt, actiones (sibi) competentes movere possunt contra oeconomos, qui cum ipsis contraxerunt, et administratores et indemnitatem (inde) sibimet ipsis servare. Non prohibetur venerabilis domus, quominus sub generali hypotheca mutuam (pecuniam) sumat. Qui in perpetuum emphyteusin accepit, ipsam rem amittit, et manet canoni emphyteuticario in perpetuum obnoxius. Tabellio, qui ad contractus (supra) dictos operam suam accommodavit, exilio perpetuo mulctatur, ne ex sacris quidem formis reditum exspectans. Magistratus, qui talia instrumenta dictari, vel actis inseri apud se passi sunt, et magistratum et dignitatem amittunt et confiscationi (bonorum) subiiciuntur. Vasa sacra ad solam captivorum redemptionem alienantor, iis, qui hanc legem migrant, poenis, (quae) in Leonis constitutione (definitae sunt), subiiciendis. Quae (hac) constitutione prohibita sunt, ne per pragmaticam quidem

97) A verbis περὶ τούτων usque ad ἀρχιτεκτόνων omnia desunt apud Fabrotum, qui sic exhibet: ὁ ὑπὲρ τούτων ἐν τοῖς τόποις ἀρχιτεκτονῶν. Sic et Leuncl. 98) τῶν deest in Codice. 99) Codex πέντε. 1) Codex δυο, Fabrotus β΄. 2) Codex οἰκός, Fabr. οἶκος. 3) Pro τοσοῦτον Fabr. τοσούτων. Sic et Leuncl. 4) Codex κέχρησθαι. 5) Fabr. οἰκοδομήν. 6) Codex εὑρισκομένοις. 7) Pro τοῖς Codex habet τ͡. 8) Fabr. ἐρειπίοις. 9) Ante ἐπισυνάπτεσθαι addit τοῖς αὐτοῖς Fabrotus, quae desunt in Codice. Vide not. 11. 10) Fabr. κινητῶν. Idem ad marg. ἴσ. ἀκινήτων. 11) Pro πραγμάτων Codex habet πραγματιτων. Ad marginem ϛ΄. περὶ τοῦ μὴ συνάπτεσθαι τοῖς αὐτοῖς τὰς ἐμφυτεύσεις. 12) Codex διατὰξις. 13) Codex οὔσουσφρουκτος. Ad marg. περὶ οὐσουφρούκτου. 14) Fabrotus οὐσούφρουκτον ἱερατικὸν λαμβάνων πρᾶγμα. 15) Pro ἕτερον Codex habet ἑτερο. 16) Pro προσδωρείσθω Codex habet πρ̊ δωρείσθω, Fabrotus πρᾶγμα δωρείσθω. Sed πρᾶγμα satis commode ex iis, quae antecedunt, tacito supplebitur. 17) Codex σέπτον. Fabrotus αὐτὸν omittit. 18) Codex ἀγορᾶσαι. 19) Codex τημημάτων, Fabr. τιμημάτων. Sic et Ecloga Leonis tit. 24. cap. 6 20) πιπρασκόντων Ecloga. 21) Fabr. οἰκονόμων. Sic et Ecloga. 22) Fabr. τε. 23) Incipit fol. 37. A. Vox καὶ deest in Codice. 24) καὶ deest in Ecloga. 25) Pro διατάξεως Codex habet διατ. 26) Codex πρὸ ϛὸ habet, Ecl. πρὸς τῷ. 27) Codex ἀπολῦσαι. 28) Pro παραπλήσιον Codex habet π͂ πλήσιον. 29) Pro ἀποδίδωσιν Ecl. et Fabr. habent ἀποδώσει. Sic et Leuncl. 30) Fabr. κατ᾽ ἐναλλαγήν. Sic et Ecl. 31) Ecl. καὶ ὁ. 32) Ecl. ἀποδώσει. 33) Codex ἐκπίσηται. Sic et Leuncl. 34) Pro ἰδικὴν Codex δικηλυ habet. 35) Pro ἐκπεσεῖται Codex habet ἐκπίπτει. 36) Codex προειρημ. 37) Codex παντες. 38) Pro οἰκονόμων Codex habet οἰκ̊, Fabr. οἰκονόμων. 39) Fabr. ὁ εὐαγὴς οἶκος. Sic et Codex X. 40) Pro γενικῇ Codex habet γενική. 41) Codex ὑπὸ θήκῃ. 42) Fabr. μένει. Verba μένει usque ad ὑποκείμενος desunt plane apud Leunclavium. 43) Pro ὑποκείμενος Codex habet ὑποκειμ/. 44) Codex ὑπουργησας. 45) Codex ἀεὶ φυγεῖα, Fabrotus et Cod. X. ἀειφυγίᾳ. 46) Pro ζημιοῦται Cod. X. habet ἔξεισι. 47) Codex X. ἐκ θείου τύπου. 48) Post ἐπάνοδον Cod. X. addit τουτέστι διὰ τῆς πενταετίας ἐπανέρχεσθαι. 49) Pro πραχθῆναι Codex habet πραχθηνȝ. Incipit fol. 37. B. 50) Pro ἀνασχόμενοι Codex habet ἀνασχομε. Codex X. ἀνασχομένοις. Fabr. ἀνεχόμενοι. Sic et Leuncl. 51) Fabr. τε. Τε deest in Cod. X. 52) Pro ἀξίας Fabr. habet ἐξουσίας. 53) Fabr. ἐκπίπτουσι. 54) Vox τῇ deest apud Fabrotum. 55) Verba καὶ τῇ δημεύσει καθυποβάλλονται desunt in Cod. X. 56) Codex καθυποβαλλονται. 57) Vox μόνῃ deest in Cod. B. 58) Fabr. ἀναῤῥύσει. 59) Codex ἐκποιεισθω. Cod. B. ἐκποιεῖσθω. Cod. X. ἐκποιείσθωσαν. 60) Codex X. τῶν δέ. 61) Codex B. πιναῖς. 62) Codex διαταξεως. Pro verbis τῆς Λέοντος Codex B. habet τοῦ Λέωντος. Verba τῆς Λέοντος διατάξεως desunt in Cod. X. 63) Pro τύπου Codex habet ὕπου.

ναται[64]) τις κατορθῶσαι, τοῦ ὑπαγορεύοντος[65]) κοιαίστωρος καὶ τῶν προσδεχομένων ἀρχόντων[66]) ποινὴν ἀνὰ ν'.[67]) λιτρῶν χρυσίου[68]) ἀπαιτουμένων[69]) καὶ[70]) τοῦ ὑπουργήσαντος[71]) ταβελλίονος[72]) ταῖς ποιναῖς ὑποβαλλομένου[73]) τῆς Λέοντος διατάξεως[74]), τῶν τε ἐπισκόπων καὶ διοικητῶν καὶ οἰκονόμων (v. οἰκονόμων)[75]), εἰ τὸν τοιοῦτον δέξωνται[76]) τύπον, περὶ τὴν ἱερωσύνην κινδυνευόντων. οἱ διοικηταὶ[77]) καὶ οἱ[78]) οἰκονόμοι τῶν εὐαγῶν οἴκων (v. οἴκων)[79]) τὲ[80]) καὶ συστημάτων ἄκοντες μισθώσεις ἢ ἐμφυτεύσεις τῶν ἱερῶν ἀκηνίτων (v. ἀκινήτων)[81]) πραγμάτων μὴ πραττέτωσαν, κἂν η (v. εἰ) θεῖος[82]) τινὶ περὶ τοῦτο |[83]) πορισθείη τύπος. μὴ ἐκποιείσθω[84]) μοναστήριον[85]), ἐν ᾧ[86]) θυσιαστήριον ἐστὶν[87]), [ἢ][88]) λειτουργία γέγωνεν (v. γέγονεν)[89]), ἐφ' ᾧ[90]) εἰς ἰδιωτικὸν (v. ἰδιωτικὸν)[91]) μετατεθῆναι[92]) σχῆμα[93]), ἐπίτοιγε (v. ἐπείτοιγε)[94]) ὁ ἀγοράσας ἐκπίπτει τῶν τιμημάτων, τῆς ἐκκλησίας τῷ ἀρχαίῳ σχήματι ἀποδιδούσης τὸ[95]) ἐκποιηθὲν μοναστήριον, ἀργούσης[96]) καὶ τῆς ἐν αὐτῷ προσιούσης[97]) ὑποθήκης. ἄπορον κτῆσιν[98]) μηδὲ κατὰ δωρεαν λαμβανέτω εὐαγὴς οἶκος. εἰ δὲ ἔλαβεν, ἀζημίως ἀφιστάσθω, μὴ ἀναδιδοὺς τὰ ὡς εἰκὸς ὑπὲρ τούτου αὐτῷ παρασχεθέντα. κινήσουσι[99]) γὰρ οἱ δεδωκότες τὰς προσφόρους ἀγωγὰς κατὰ τῶν συναλλαξάντων προνοητῶν καὶ διοικητῶν. οὐ μόνον τοῖς ἱερεῦσιν[1]), ἀλλὰ καὶ τοῖς πολιτικοῖς καὶ στρατιωτικοῖς ἄρχουσιν ἡ παραφυλακὴ δέδοται τῆς διατάξεως[2]), παντὸς δυναμένου[3]) τῶν παραβαινόντων αὐτὴν κατηγορεῖν. σημείωσαι[4]) κανόνα[5]), ὅτι τὰ κοινῇ[6]) καὶ ἐν γένει[7]) καὶ ἐπὶ τῆς τῶν πάντων ὠφελείας |[8]) νενομοθετημένα[9]) μᾶλλον κρατεῖν χρή[10]), ἤγουν[11]) τὰ κατά τινων[12]) σπουδὴν ἐπὶ παραφθορᾷ τῶν κοινῶν γενόμενα[13]) νόμων, καὶ ὅτι τὰ μὴ[14]) ἰδικῶς (v. ἰδικῶς)[15]) προσκείμενα[16]) αὐτῇ [οὐ][17]) περιεργάζεται[18]) ἡ διάταξις[18b]), οὐδὲ[19]) κατά τινά[20]) καινίζει τρόπον. Ἐγρ͞ᾱ/[21]) πρὸ ιζ'. καλανδ. μαΐων[22]) ὑπατίας (v. ὑπατείας)[23]) Βελισαρίου ινδ. β'.[24]).

sanctionem potest quisquam emendare, quaestore, qui dictat (constitutionem), et magistratibus, qui eam recipiunt, poenam quinquaginta auri librarum poenam dantibus, et tabellione, qui operam suam accommodavit, poenis subiiciendo, (quae) constitutione Leonis (definitae sunt), episcopis et administratoribus et oeconomis, si talem formam receperint, sacerdotii (amittendi) periculum subeuntibus. Administratores et oeconomi venerabilium domorum et collegiorum inviti locationes vel emphyteuses sacrarum rerum immobilium ne faciunto, licet sacra forma alicui de hoc fuerit impetrata. Ne alienator monasterium, in quo altare est, vel factum est sacrum ministerium, ut in privatum statum redigatur, cum (alioquin) is, qui comparavit, pretium (datum) amittat, ecclesia in antiquum statum restituente id, quod alienatum est, monasterium, cessante et hypotheca, quae ei imposita est. Praedium sterile ne per donationem quidem venerabilis domus accipito. Sin autem acceperit, impune derelinquito, non reddens ea, quae, ut fieri solet, pro eo ipsi data sunt. Movebunt enim ii, qui dederunt, competentes sibi actiones adversus curatores et administratores, qui (cum ipsis) contraxerunt. Non solum sacerdotibus, verum etiam magistratibus civilibus et militaribus observatio (huius) constitutionis commissa est, quolibet habente veniam accusandi eos, qui (eam) ipsam migrant. Nota regulam ea, quae in commune et generaliter et ad omnium utilitatem promulgata sunt, potius valere, quam ea, quae quorumdam studio ad communium legum corruptelam facta sunt, atque in ea, quae non specialiter in ea expressa sunt, ab (hac) constitutione non curiose inquiri, neque ab ea ullo modo novari. *Script. ante 17. Calendas Maias Belisario consule indictione 2.*

β'. περὶ διαφόρων[25]) ἐκκλησιαστικῶν κεφαλαίων[26]).

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ ἐπάρχῳ πραετωρίων[27]). Πολλῶν καὶ διαφόρων νόμων[28]).

Μηδεὶς τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἢ τῶν

Const. 2. De diversis capitulis ecclesiasticis.

Idem imperator Petro praefecto praetorio. *Multis et diversis legibus.* Nov. 120.

Nemo ecclesiae Constantinopolitanae aut vene-

64) Codex δύναται τις. 65) Codex ὑπαγορεύοντος. Pro κοιαίστωρος Fabrotus habet *Quaestoros*. 66) Codex προσδεχομ/ ἀρχοντων. 67) Pro ν'. Codex habet ν̄. Verba ποινὴν ἀνὰ ν'. λιτρῶν χρυσίου ἀπαιτουμένων Leuncl. non habuit. 68) Pro λιτρῶν χρυσίου Fabr. habet χρυσίου λιτρῶν. 69) Codex ἀπαιτούμενος habet. 70) καὶ deest apud Fabrotum. 71) Codex ὑπουργησαντος. 72) Codex τα βελλιονος, Fabrotus ταβελλίωνος. 73) Codex ὑποβαλλομ/. 74) Codex sic habet, Fabrotus διατάξεως Λέοντος. 75) Codex οἱ κονόμ/, Fabr. οἰκονόμων. 76) Codex sic habet, Fabr. δέξονται. 77) Codex διοικηται. Ad marg. ἀρχ. (leg. ἀρχὴ) περὶ ἀκουσίων συναλλαγμάτων ιχ (leg. fortasse καὶ) κεκωλυμ (leg. κεκωλυμένων). 78) Vox οἱ deest apud Fabrotum. 79) Fabr. οἴκων. 80) Fabr. τε. 81) Fabr. τῶν ἱερῶν ἀκινήτων πραγμάτων. 82) Codex θειος. 83) Incipit fol. 38. A. Pro verbis κἂν εἰ θεῖος τινὶ περὶ τοῦτο Fabrotus habet μηδὲ θεῖός τινι περὶ τούτου. 84) Codex B. ἐκποιεῖσθαι 85) Ad marg. ιθ. (leg. ιθ'.) περὶ ἐκποιήσεως μοναστηρίου καὶ ὑποθήκης. 86) Codex ἐνῶ. 87) Fabrotus θυσιαστήριόν ἐστιν. 88) Vocem ἢ Codex omittit, sed habet Codex B. 89) Fabr. γέγονεν. 90) Cod. B. ἐφῶ. 91) Fabr. ἰδιωτικόν. Εἰς ἰδιοτικω habet Cod. B. 92) Fabrotus μετατιθέναι. 93) Fabrotus σχῆμα omittit. Cod. B. σχήμα. 94) Fabrotus ἐπεί τοι γε, Codex ἐπὶ τοιγε. 95) Pro ἀποδιδούσης τὸ Codex habet ἀποδιδοὺς εἰ σό. 96) Verba ultima paullo aliter effert Codex B. ἀργούσης καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ προσιούσης ὑποθίκης. 97) Fabrotus omittit verba καὶ τῆς ἐν αὐτῷ προσιούσης. 98) Ad marg. περὶ ἀπόρου κτίσεως (leg. κτήσεως). 99) Pro κινήσουσι Codex habet κινήσεως εἰ, Fabrotus autem κινοῦσι. Sic et Leuncl. 1) Codex ἱερεῦσι, Fabr. ἱερεῦσιν. 2) Pro διατάξεως Codex habet διατ. 3) Pro παντὸς δυναμένου Codex habet πάντως δυναμ/. 4) Pro σημείωσαι Codex habet σημ. σημ. 5) Codex κανονα. 6) Codex κοινή. 7) Pro ἐν γένει Codex habet ἐνγενεῖ, Fabrotus εὐαγῆ. Sic et Leuncl. Nov. 7. epil. ὡς κοινωφέλειάν τε καὶ ὑπὲρ τῆς πανταχοῦ γῆς εὐσεβείας τεθειμένον (νόμον). 8) Codex ὠφελ/. Incipit fol. 38. B. 9) Fabrotus νομοθετηθέντα. 10) Pro κρατεῖν χρὴ Fabr. κρατεῖν. Cum Codice consentit et Leuncl. 11) Pro ἤγουν, quod Leuncl. videtur habuisse, Fabr. εἰ γάρ, Codex ἡ γάρ. 12) Codex κατὰ τινων. 13) Codex γενομ/. 14) Vocem μὴ Fabrotus omittit. 15) Fabr. ἰδικῶς. 16) Fabr. προκείμενα, Codex προσκειμ/. 17) οὐ non deest apud Fabrotum, sed a Codice abest. Leuncl. cum Fabr. consentit. 18) Codex περιεργάζεται. 18b) Codex διαταξις. 19) Pro οὐδὲ Codex habet οὐ. 20) Fabr. κατά τινα. 21) Codex Ἐγρ͞ᾱ/. Fabr. ἐγράφη. 22) Fabr. καλανδῶν μαΐων. 23) ὑπατείᾳ Fabrotus. 24) Pro ινδ. β'. Fabrotus habet τὸ ιβ'. Leuncl. subscriptionem hic exhibet: „*Dat. a. d. 17. Kalendas Maias post consulatum Belisarii anno 2.*" Notat. p. 230. hanc habent subscriptionem ἐγράφη πρὸ ιζ'. καλανδῶν μαΐων ὑπατείας Βελισαρίου τὸ β'. 25) Codex διαφορων. 26) Sic et Notat. p. 239. 27) Fabr. πραιτωρίων. 28) Pro νόμων Cod. habet νομ/.

ἐν αὐτῇ[29] ἢ[30] καὶ τῇ αὐτῆς ἐνορίᾳ[31] ἱδρυμμένων (v. ἱδρυμένων)[32] σεπτῶν[33] οἴκων (οἴκων)[34] [ἢ εὐαγῶν μοναστηρίων][35] ἢ [ξενώνων, ἐξῃρημένων τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων][36] πρᾶγμα ἀκίνητὸν ἢ πολιτικὴν σίτησιν ἢ γεωργικὸν ἀνδράποδον[37] πιπρασκέτω, ἢ δωρείσθω ἢ ὁπωσοῦν ἐκποιείτω[38], μόνης τῆς ἀνταλαγῆς (v. ἀνταλλαγῆς)[39] πρὸς βασιλικὴν οἰκεῖαν (v. οἰκίαν)[40] ἐπιτετραμένης (v. ἐπιτετραμμένης)[41], καὶ κολυομένων (v. κωλυομένων)[42] τῶν λεγομένων παροικικῶν. | [43]) ἐμφύτευσις παρὰ τῆς αὐτῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας καὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτῆς[44] σεπτῶν οἴκων γινέσθω μόνον εἰς τὸ πρόσωπον[45] τοῦ λαμβάνοντος καὶ ἄλλων δύο ἐφεξῆς αὐτοῦ διαδόχων, τῆς ἕκτης[46] μοίρας κουφιζομένης[47] τοῦ ὑφεστῶτος κανόνος. εἰ δὲ προάστιόν (v. προάστειον) ἐστι[48] τὸ εἰς ἐμφύτευσιν παρασχόμενον[49] πρόσοδον ἔχων (v. ἔχον)[50] ἐπὶ ὁλοκλήρῳ τῷ κανόνι ἢ καὶ μετὰ τῆς[51] προσθήκης ἐκδιδόσθω. μὴ οὔσης δὲ προσόδου οἱ διοικηταὶ τῶν αὐτῶν σεπτῶν[52] οἴκων[53] ἐπὶ ῥητῇ ποσότητι[54], εἰ βούλονται, ἐκδιδότωσαν[55]. τοῦ δὲ εἰς ἐμφύτευσιν δοθέντος κατά τινὰ[56] τρόπον εἰς βασιλικὸν[57] πρόσωπον [ἢ πόλιν][58] ἢ ταμιεῖον[59] ἢ εἰς βουλευτήριον ἢ ἄλλον εὐαγῆ[60] οἶκον (v. οἶκον)[61] περιερχόμενον ἐξέστω τοῖς ἐκδεδωκόσιν[62] αὐτὸ εἰς ἐμφύτευσιν[63] ἢ προσίεσθαι[64] καὶ ἐπ᾽ αὐτοῖς τὴν ἐμφύτευσιν ἢ ἀνατρέπειν αὐτήν. τὰ δὲ[65] ἐρίπια (v. ἐρείπια)[66], ἃ[67] μὴ[68] δύνανται ἀνοικοδομῆσαι, παρεχέτωσαν τοῖς βουλομένοις εἰς διηνεκῆ[69] ἐμφύτευσιν ἐπὶ | [70]) τρίτῳ μέρει[71] τῶν στεγονομίων, ἅτινα[72] ἑστώτων[73] ἐν αὐτοῖς[74] οἰκοδομημάτων[75] συνήγετο[76], ἐξ ἀρχῆς μέντοι τοῦ συναλάγματος (v. συναλλάγματος)[77]. εἰ δὲ βούλεται ὁ ἐμφυτευτὴς μετὰ τὸ κτῆσαι (v. κτίσαι)[78] ὁρισθῆναι τὸν ἐμφυτευτικὸν κανόνα, ἥμισυ μέρος τῶν[79] μετὰ τὸ κτίσαι ἀθροιζομένων[80] ἐνοικίων[81] παρεχέτω λόγῳ[82] ἐμφυτεύσεως, χρώμενος πρὸς οἰκοδομὴν (v. οἰκοδομὴν)[83] ταῖς εὑρισκομέναις ἐν αὐταῖς[84] ὕλαις[85]. ὁ εἰς χρῆσιν λαμβάνων ἀκίνητον πρᾶγμα[86] τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων παραυτὰ[87] διδότω αὐτοῖς εἰς δεσποτείαν[88] ἕτερον[89] ὁμοίας προσόδου τὲ[90] καὶ συντελείας, ἐφ᾽ ᾧ[91] μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν [ἢ][92] τὸν ὁριζόμενον

rabilium domorum, quae ibi vel in ipsius territorio aedificatae sunt, aut venerabilium monasteriorum aut xenonum, exceptis venerabilibus monasteriis, rem immobilem aut civilem annonam vel rusticum mancipium distrahito, aut donato, aut quocunque modo alienato, sola permutatione ad imperatoriam domum permissa, et prohibitis iis iuribus, quae colonica dicuntur. Emphyteusis ab eadem sanctissima ecclesia et iis, quae ipsi subiectae sunt, venerabilibus domibus fiat dumtaxat in personam accipientis et alios deinceps duos ipsius successores, sexta parte canonis subsistentis levanda. Si vero suburbanum est id, quod in emphyteusin datum est, reditumque habeat, sub praestatione solidi canonis aut etiam cum augmento locator. Si autem reditus nullus est, administratores earumdem venerabilium domorum sub certa quantitate, si velint, locanto. Quum id, quod datum est in emphyteusin, aliquo modo ad imperatoriam personam (aut civitatem) aut fiscum aut ad curiam vel aliam venerabilem domum pervenit, liceto iis, qui ipsum elocarunt in emphyteusin, aut emphyteusin et in iis ipsis admittere aut ipsam rescindere. Semiruta autem, quae non possunt restaurari, concedunto iis, qui volunt, in perpetuam emphyteusin sub praestatione tertiae partis pensionum, quae integris adhuc aedificiis, quae ibi erant, inde colligebantur, ab initio videlicet contractus. Si vero emphyteuta vult post aedificationem (peractam) emphyteuticarium canonem definiri, partem dimidiam pensionum, quae post aedificationem (peractam) inde colliguntur, dato emphyteusis nomine, materiis, quae ibi inveniuntur, ad aedificandum utens. Qui ad usum accipit rem immobilem earumdem venerabilium domorum, statim ipsis dato in proprietatem aliam (rem), quae similem habet reditum et collationem, ut post ipsius mortem vel id tempus, quod definitur,

---

29) Pro αὐτῇ Codex habet αὐτῶν. 30) Vox ἢ deest apud Fabrotum. 31) Codex τῆς αὐτῆς ἐνορίας habet pro τῇ αὐτῆς ἐνορίᾳ. 32) Fabr. ἱδρυμένων. 33) Codex σέπτων habet. 34) Fabr. οἴκων. 35) Fabr. verba ἢ εὐαγῶν μοναστηρίων omittit. Nec Leuncl. agnoscit. Recte. Sunt enim et iis, quae sequuntur, contraria et a Novellae 120. cap. 1. pr. aliena. 36) Quae uncis inclusa sunt, desunt in Codice sine ulla lacunae suspicione. Fabrotus habet ξενόνων loco vocis ξενώνων. Nov. 120. cap. 1. θεσπίζομεν τοίνυν μηδεμίαν ἄδειαν ἔχειν τοὺς διοικοῦντας τὰ πράγματα τῆς κατὰ τὴν βασιλίδα πόλιν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἢ ὀρφανοτροφείου ἢ ξενοδοχείου ἢ πτωχοτροφείου .... ἐξῃρημένων μόνων τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων. 37) Codex ἀνδραπόδων. 38) Fabr. ἐκποιείσθω. 39) Fabr. ἀνταλλαγῆς. 40) Fabr. οἰκίαν. 41) Codex ἐπιτετραμεν', Fabr. ἐπιτετραμμένης. 42) Pro καὶ κολυομένων Codex καὶ κολυομένης habet, Fabrotus vero κεκωλυμένων. Nov. 120. cap. 1. ἀλλ᾽ οὐδὲ παροικικῷ δικαίῳ δίδοσθαί τι συγχωροῦμεν. 43) Incipit fol. 39. A. 44) Pro αὐτῆς Fabr. habet αὐτήν. 45) Codex προσωπον. 46) Pro ἕκτης Codex habet ἐκ τῆς. 47) Pro κουφιζομένης Codex habet κουφιζομ῀νης. 48) Pro προάστιόν ἐστι Codex προάστιον ἐπί, Fabr. προάστειόν ἐστι. 49) Pro παρασχόμενον Fabr. habet παρεχόμενον. 50) Fabr. ἔχον. 51) Vox τῆς deest apud Fabr. 52) Codex σεπτων. 53) Codex οἰκων. 54) Codex ποσοτητι. 55) Fabrotus ἐπιδιδότωσαν. 56) Fabr. κατά τινα. 57) Pro βασιλικόν Codex habet βασιλικήν. 58) Voces ἢ πόλιν desunt in Codice. Fabr. ἢ εἰς πόλιν. Sic et Leuncl. Nov. 120. cap. 1. (ἢ εἰς βασιλικὸν οἶκον ἢ εἰς τὸ θεῖον ἡμῶν ταμιεῖον ἢ εἰς πόλιν τινά) demonstrat verba ἢ πόλιν post ταμιεῖον interponenda. Pro voce πρόσωπον Cod. habet προσωπον. 59) Cod. ταμεῖον. Fabr. εἰς ταμιεῖον. 60) Pro εὐαγῆ Codex εὐαγήν. 61) Fabr. οἶκον. 62) δεδωκόσιν Fabrotus. 63) Codex ἐμφυτευσιν. 64) Codex προσιεσθαι. 65) Codex τὰ δέ. 66) Fabr. ἐρείπια. 67) Pro ἃ Codex habet ἅ. 68) Codex μη. Leuncl. addit „religiosae domus". Quae nisi forte in codd. mss. invenerit, supervacanea sane videntur esse. 69) Pro διηνεκῆ Cod. habet δίκην ἐκεῖ. 70) Incipit fol. 39. B. 71) Codex τρίτω μέχρι, Fabrotus τρία μέρη habet loco verborum τρίτῳ μέρει. 72) Pro ἅτινα Codex habet ἄτιμα. 73) Pro ἑστώτων Codex habet ἔστω τῶν. 74) Pro ἐν αὐτοῖς, quae Codex habet, Fabrotus ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς. 75) Pro οἰκοδομημάτων Fabrotus habet οἰκήμασι. 76) Codex συνήγετω. Fabrotus συνήγετο. 77) Codex συναλαγμ͂. Fabrotus συναλλάγματος. 78) Pro κτῆσαι Fabrotus habet κτίσαι. Nov. 120. cap. 1. ὥστε πρότερον οἰκοδομῆσαι. 79) Pro τῶν Codex τῶ῀ habet. 80) Codex ἀθροιζομ'/. 81) Pro ἐνοικίων Fabrotus habet οἰκιῶν. Haec verba usque ad vocem ἐνοικίων ad superiora traxit Leuncl. Ad sententiarum nexum, utro modo distinguas, parum interest. Nec Nov. 120. cap. 1. §. 1. aliquid definit. 82) Pro λόγῳ Codex habet τῷ. 83) Fabr. οἰκοδομήν. 84) Pro αὐταῖς Codex habet αὐταῖς. 85) Codex ὕλαῖς. Post οἰκοδομὴν Fabrotus addit ἀκίνητον πρᾶγμα τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων. Quae quidem ex perversa repetitione eorum, quae infra leguntur, addita sunt a librario. 86) Ad marg. Codicis adiectum est γ'. περὶ χρήσεως. 87) Codex παρ᾽ αὐτά. Sic et Fabr. 88) Codex δεσποτ'/. 89) Pro ἕτερον est πρᾶγμα apud Fabr. 90) Pro τὲ habet τε Fabrotus. 91) Codex ἐφ᾽ ὡ. 92) Vox ἢ deest in Codice. Nov. 120. cap. 2. μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν ἢ μετὰ τὸν χρόνον, ἐφ᾽ ὃν et caet.

χρόνον μὴ ὑπερβαίνοντα[93]) τὴν τούτου ζωὴν[94]) καὶ τὸ δοθὲν αὐτῷ περιελθεῖν εἰς τὸν εὐαγέστατον οἶκον[95]). αἱ μισθώσεις τῶν εἰρημένων σεπτῶν[96]) οἴκων μὴ ὑπερβαινέτω[σαν][97]) τριακονταετίαν. εἰ δεῖται χρημάτων εἷς[98]) τῶν εὐαγῶν οἴκων εἰς δημοσίαν ἢ εἰς[99]) ἄλλην χρείαν, διδόσθω ἀκίνητον πρᾶγμα εἰς ἰδικὸν ἐνέχυρον, ἵνα ὁ |[1]) δανειστὴς πληρούμενος[2]) ἐξ αὐτοῦ[3]) τὸ κεφάλαιον[4]) καὶ ἀπὸ[5]) τετάρτου ἑκατοστῆς τόκους, ἀναδώσει τὸ ἐνέχυρον. αἱ ἐμφυτεύσεις καὶ ὑπὲρ πενταετίαν[6]) παρὰ γνώμην[7]) τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἢ τῶν προεστώτων τῶν εὐαγῶν οἴκων μὴ προβαινέτωσαν. δεῖ γὰρ ὀμνύειν τοὺς οἰκονόμους καὶ χαρτουλαρίους, ὡς οὐδεμίαν περιγραφὴν[8]) ἔχει τὸ συνάλλαγμα[9]). τούτων δὲ μὴ ὄντων[10]), τοὺς προεστῶτας τῶν εὐαγῶν οἴκων, προκειμένων[11]) τῶν ἁγίων εὐαγγελίων, ποιεῖσθαι τὸ συνάλλαγμα, τούτου[12]) αὐτοῦ ἐγγραφομένου[13]) ἐν τοῖς προιοῦσι συμβολαίοις[14]). μηδεὶς δὲ[15]) τῶν τρακτευτῶν ἢ διοικούντων τὰ πράγματα τῶν σεπτῶν οἴκων ἢ συγγενεῖς (v. συγγενὴς)[16]) αὐτῶν[17]) ἢ ἀγχιστὴς ἐμφυτεύσεις[17 b]) ἢ ὑποθήκας τῶν [αὐτῶν][18]) σεπτῶν οἴκων λαμβανέτω δι' ἑαυτοῦ ἢ παρενθέτου προσώπου, ἐπίτοιγε (v. ἐπείτοιγε)[19]) αὐτοῦ τοῦ[20]) λαμβάνοντος καὶ τῶν οἰκονόμων καὶ χαρτουλαρίων τὰς οὐσίας οἱ σεπτοὶ[21]) ἐκδεκήσουσι[22]) οἶκοι[23]). ἐπὶ τοῖς |[24]) ἀκινήτοις πράγμασι τῶν ἐν ἐπαρχίαις διακειμένων ἐκκλησιῶν ἢ[25]) σεπτῶν ἢ[26]) εὐσεβῶν οἴκων καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ πανταχοῦ ἱδρυμένων μοναστηρίων, προβαίνει διηνεκὴς ἐμφύτευσις[27]), κρατούντων ἐπὶ αὐτῇ[28]) πάντων τῶν εἰρημένων ἐπὶ ταῖς ἐμφυτεύσεσι ταῖς ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς βασιλευούσης πόλεως ἐκδιδομέναις. ἀνάγνωθι[28b]) κεφάλαιον ...[29]) τῆσδε τῆς διατάξεως[30]). ἐὰν μία[31]) τῶν εἰρημένων ἐκκλησιῶν ἢ σεπτῶν οἴκων δεῖται χρημάτων εἰς καταβολὴν δημοσίων ἢ εὐλύτωσιν χρέους καὶ μὴ ἔχει κινητὰ πράγματα, ἀφ' ὧν δυνατὸν[32]) λυθῆναι τὸ ὄφλημα, διδόσθω ἀκίνητον πρᾶγμα εἰς ἰδικὸν ἐνέχυρον τῷ δανειστῇ, ἵνα ἐξ αὐτοῦ τὸ χρέος[33]) καὶ τοὺς ἀπὸ τετάρτου[34]) πληρωθῇ τόκους. εἰ δὲ τὸ τοιοῦτον ἐνέχυρον μὴ ἐστὶν[35]) ἱκανὸν[36]) ἐπιλῦσαι τὸ χρέος, πράξεως[37]) ἀζημίως συνισταμένης[38]) παρὰ τοῖς προσφόροις πατριάρχαις τὲ[39]) καὶ μητροπολίταις |[40]) καὶ ἐπισκόποις ὀμνύτωσαν οἱ τῶν εὐαγῶν οἴκων[41]) διοικηταί, ὡς οὐκ ἐστὶν[42]) ἕτερος τρόπος διαλύων τὸ χρέος. καὶ φανερούτωσαν τὴν ποσότητα τῶν ὀφειλομένων καὶ οὕτως

si eius vitam non excedat, et id, quod ipsi datum est, ad maxime venerabilem domum perveniat. Locationes, (quae fiunt a supra) dictis religiosis domibus, ne excedunto triginta annos. Si opus est pecuniis uni ex venerabilibus domibus ad publicam vel ad aliam necessitatem, dator res immobilis in speciale pignus, ut creditor, cum ex ea sibi satisfecerit sortis usurarumque nomine ad modum quartae partis centesimae, pignus sit redditurus. Emphyteuses et hypothecae, et, quae ultra quinquennium fiunt locationes (?), contra sententiam archiepiscopi vel eorum, qui venerabilibus domibus praesunt, ne procedunto. Oportet autem iurare oeconomos et chartularios nullam inesse in contractu circumscriptionem. Sin autem hi non sint, ab iis, qui venerabilibus domibus praesunt, propositis sanctis evangeliis, (oportet) contractum fieri, ita ut hoc ipsum in instrumentis, quae de eo conficiuntur, inscribatur. Nullus autem ex tractatoribus vel iis, qui res venerabilium domorum administrant, aut cognatus ipsorum aut propinquus emphyteuses vel hypothecas earumdem venerabilium domorum accipito per semet ipsum vel per interpositam personam, cum alioquin eius ipsius, qui accipit, et oeconomorum et chartulariorum substantias venerabiles domus sint vindicaturae. In rebus immobilibus sitarum in provinciis ecclesiarum vel venerabilium vel piarum domorum et aedificatorum in (urbe) Constantinopolitana et ubique monasteriorum perpetua emphyteusis procedit, ita tamen, ut valeant in hac omnia, quae (supra) dicta sunt de emphyteusibus, quae ab ecclesiis regiae urbis elocantur. Lege caput ... huiusce constitutionis. Si una ex (supra) dictis ecclesiis aut venerabilibus domibus indiget pecuniis ad solvenda (fiscalia) tributa vel solvendum debitum neque habet res mobiles, de quibus debitum solvi possit, dator res immobilis in pignus speciale creditori, ut inde debito et usuris ad modum quartae (partis centesimae) satisfiat. Si vero tale pignus non sufficit ad solvendum aes alienum, gesta impune conficiuntor apud competentes patriarchas et metropolitanos et episcopos, et iuranto venerabilium domorum administratores, non esse aliam rationem solvendi aes alienum. Et manifestanto quantitatem eorum, quae debentur, et

---

93) Pro ὑπερβαίνοντα Codex habet ὑπερβαῖνον τά. 94) Codex ζώην. 95) Pro οἶκον Codex habet οἰκόν. 96) Cod. σίπτων. Ad marg. δ'. περὶ μισθώσεως. 97) Finis huius vocis „σαν" deest in Codice. 98) Pro δεῖται χρημάτων εἷς Codex habet δὲ τὰ χρήματα εἰς. Ad marginem ε'. περὶ δικαιας (leg. ἰδικῆς) ὑποθήκης. 99) Pro εἰς δημοσίαν ἢ εἰς ἄλλην Codex habet εἰ δημοσίαν εἰς ἄλλην. 1) Incipit fol. 40. A. 2) Codex πληρουμ'. 3) Pro αὐτοῦ Codex habet ουτου. 4) Pro verbis τὸ κεφάλαιον Codex habet τοκεφα. 5) Pro ἀπὸ Fabrotus habet τῆς ἀπὸ. 6) Codex ὑπὲρ ε̄ ἐτίαν. Ad marg. ς'. περὶ ἐμφυτεύσεως. Fabrotus habet αἱ ἐμφυτεύσεις καὶ αἱ ὑπὲρ πενταετίαν μισθώσεις. Sic et Leuncl. Nov. 120. cap. 5. τὰς δὲ ἐμφυτεύσεις καὶ ὑποθήκας καὶ τὰς ὑπὲρ πενταετίας μισθώσεις. Unde coniicias h. l. legendum esse αἱ ἐμφυτεύσεις καὶ ὑποθῆκαι καὶ αἱ ὑπὲρ πενταετίαν μισθώσεις. 7) Pro παρὰ γνώμην Codex habet παριαγνώμην. 8) Codex περὶ γραφήν. 9) Codex συναλλαγμα. 10) Pro μὴ ὄντων Codex habet μιόντων. 11) Pro προκειμένων Codex habet προκειμ'/. 12) Pro τούτου Fabr. habet τοῦ. Leuncl. „hoc ipso". 13) Codex ἐγγραφομ'/. 14) Codex προσιοῦσι συμβολὲ habet loco vocum προιοῦσι συμβολαίοις. 15) Vox δὲ deest apud Fabrotum. 16) Fabr. συγγενής. 17) Pro αὐτῶν Cod. habet αὐ. 17 b) Codex ἐμφυτεύσει. 18) Vox αὐτῶν deest in Codice, sed adest apud Fabrotum et Leuncl. 19) Fabr. ἐπείτοιγε, Codex ἐπιτοιγε. 20) Vocem τοῦ omittit Fabrotus. 21) Pro σεπτοὶ Codex habet σέπτοι. 22) Pro ἐκδικήσουσι Fabr. habet ἐκδικοῦσιν. 23) Codex οἶκοι. 24) Incipit fol. 40. B. Ad marg. περὶ διηνεκοῦς ἐμφυτεύσεως. 25) Pro ἢ Fabrotus habet καί. Sic et Leuncl. 26) Vocem ἢ Fabrotus omittit. Leunclavius habet „piarumque". 27) Pro ἐμφύτευσις Codex ἐμφυτ'/. 28) Fabr. ἐπ' αὐτῇ. 28 b) Pro ἀνάγνωθι Codex habet ανα. 29) Pro κεφάλαιον Codex habet κεφ. Deest aliquid. Fabr. κεφ. β'. 30) Pro διατάξεως Codex habet διαταξ. 31) Ad marg. Codex ζ'. περὶ ἐκποιήσεως ἰδικῶν (leg. ἰδικῶν) ἐνεχύρων (Codex ἐνεχυρων). 32) Pro δυνατὸν Fabr. habet δύναται. 33) Pro χρέος Fabrotus habet χρέως. 34) Pro τετάρτου Fabrotus habet τετάρτου ἑκατοστῆς. 35) Codex sic habet, Fabrotus μή ἐστιν. 36) Codex ἵκανον. 37) Pro πράσεως, quod est apud Fabrotum, Codex habet πράξεώς. Si πράσεως legamus, inferiora cum superioribus pugnabunt. Nov. 120. cap. 6. §. 2. παρ' αὐτοῖς τοῖς ἁγιωτάτοις πατριάρχαις — ὑπομνήματα ποιεῖσθαι. Πράξεις sunt acta publica. Vide Ducangium in gloss. Gr. sub verbo πρακτικὰ p. 1220. 38) Pro συνισταμένης Codex habet συνισταμ'/. 39) Pro τὲ Fabrotus τε. 40) Incipit fol. 41. A. 41) Pro οἴκων Codex habet οἰκῶν. 42) Pro ἐστὶν Fabrotus habet ἔστιν.

προβαινέτω πρᾶσις[43]) ἀκινήτου πράγματος, δημοσίων[44]) προγραμμάτων[45]) ἐπὶ κ'. ἡμέρας προτιθεμένων[46]) καὶ προτρεπόντων τοὺς[47]) ἀγοράζειν βουλομένους[48]), ἵνα ὁ πλέον παρέχων προτιμηθῇ. τούτων δὲ προιόντων γινέσθω ἡ πρᾶσις, καὶ τὸ τίμημα ὁ ἀγοραστὴς καταβαλλέτω τῷ δανειστῇ καὶ τοῦτο ῥητῶς ἐγγραφέσθω[49]) μεθ' ὅρκου ἐν τῇ ὠνειακῇ[50]) συγγραφῇ, καὶ ὡς οὐδὲν πρὸς βλάβην[51]) ἢ περιγραφὴν τοῦ εὐαγοῦς[52]) γέγονεν οἴκου. εἰ δὲ μὴ εὑρεθῇ[53]) ἀγοραστὴς[54]) μετὰ τὸ εἰρημένον πρόγραμμα, ὁ δανειστὴς πρὸ σολοῦτο[55]) τὸ πρᾶγμα λαμβανέτω εἰς τελείαν[56]) δεσποτείαν, τῆς δεκάτης[57]) μοίρας προστιθεμένης[59]) τὴν ἀκριβῆ τοῦ πράγματος διατίμησιν[60]). εἴτε δὲ πρᾶσις γένηται[61]), εἴτε ὁ δανειστὴς πρὸ σολοῦτο | [62]) τὸ πρᾶγμα λαμβάνει, οἱ διοικηταὶ τοῦ εὐαγοῦς[63]) οἴκου καὶ τὸ πλέον μέρος τῶν ἐν αὐτῷ λειτουργούντων συναινέτωσαν (v. συναινείτωσαν)[64]) τοῖς γινομένοις[65]). τὸ δὲ ἐκποιούμενον[66]) μὴ κατὰ ἐπιλογὴν[67]) τοῦ δαννεστοῦ διδόσθω, ἀλλὰ[68]) πρὸς ἀναλογίαν τῆς εὐπόρου καὶ ἀπόρου κτίσεως (v. κτήσεως)[69]). τοῖς δὲ δανεισαμένοις[70]) ἢ ὕστερον δανειζομένοις[71]) μὴ ἄλλως ἡ ἐκκλησία ἢ εὐαγὲς (v. εὐαγὴς)[72]) οἶκος καταλογιζέσθω τὰ χρήματα, εἰ μὴ πρότερον δειχθῶσιν[73]) εἰς χρείας τῶν ἐκκλησιῶν ἢ τῶν σεπτῶν οἴκων προχωρήσαντα. ἀλλ' ὁ δανειστὴς πρὸ τῶν τοιούτων ἀποδείξεων κατὰ τῶν συναλλαξάντων καὶ τῶν[74]) κληρονόμων αὐτῶν[75]) τὰς προσφόρους κινείτω ἀγωγάς, μὴ ἔχων ἄδειαν[76]) κατὰ τῶν εὐαγῶν οἴκων (v. οἴκων)[77]) χωρεῖν. ποιείτωσαν ἀζημίους[78]) πρὸς ἀλλήλους ἐναλλαγὰς οἱ[79]) εὐαγεῖς οἶκοι[80]) μετὰ συναινέσεως τοῦ πλείονος μέρους τῶν ἐν αὐτοῖς[81]) λειτουργούντων. τὰ ἀπὸ[82]) βασιλέως εἰς εὐαγῆ περιελθόντα τόπον | [83]) ἢ περιελευσόμενα μὴ πιπρασκέσθω ἢ ὑποτιθέσθω ἢ ἀνταλλαττέσθω[84]) ἢ ἄλλως ἐκποιείσθω, [μηδὲ] εἰ[85]) πρὸς ἄλλους[86]) εὐαγεῖς οἴκους[87]) τοιοῦτό τι[88]) πράξωσιν, ἐρρώσθω[89]). ἐὰν μοναστήριον[90]) εἰς ἰδιωτικὴν κατάστασιν ἐκποιηθῇ, τῷ ἀρχαίῳ σχήματι διὰ τῆς ἐκκλησίας ἀποδιδόσθω[91]). τὰς ἀνωφελεῖς[92]) ἢ[93]) καὶ[94]) ἐπιβλαβεῖς[95]) κτήσεις[96]) τῶν εὐαγῶν οἴκων[97]) πραττομένων ὑπομνημάτων ἐκποιήτωσαν (v. ἐκποιείτωσαν)[98]) οἱ τούτων διοικηταί, μόνης ἐξῃρημένης τῆς ἁγίας[99]) Κωνσταντινουπόλεος (v. Κωνσταντινουπόλεως)[1]). οἰκονόμοι[2]) καὶ διοικηταὶ καὶ χαρτουλάριοι[3]) τῶν σεπτῶν οἴκων καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῶν καὶ οἱ

ita procedito rei immobilis venditio, publicis proscriptionibus ad 20 dies exponendis, (quae) cohortentur eos, qui emere velint, ut, qui plus offerat, praeponatur (reliquis). His autem (ita) procedentibus, venditio fiat, et pretium emtor numerato creditori, et hoc disertis verbis inscribitor cum iureiurando in emtionis syngrapha, et nihil factum esse ad detrimentum vel circumscriptionem venerabilis domus. Si autem non inventus sit emtor post (supra) dictam proscriptionem, creditor pro soluto rem accipito in plenum dominii ius, decima parte adiicienda ad accuratam rei aestimationem. Sive autem facta sit venditio, sive creditor pro soluto rem accipiat, administratores venerabilis domus et maior pars eorum, qui in ea cultui sacro deserviunt, consensum iis, quae fiunt, adhibento. Id vero, quod alienatur, non secundum creditoris electionem dator, sed contemplatione fertilitatis et sterilitatis (eius) praedii. Iis autem, qui mutuam pecuniam sumserunt, vel posterioribus (temporibus) sumunt, non aliter ecclesia vel domus venerabilis acceptas ferto pecunias, nisi prius probatum fuerit, ad ecclesiarum necessitates vel venerabilium domorum (eas) expensas esse. Creditor autem, antequam eius rei facta sit probatio, contra eos, qui (cum eo) contraxerunt, et ipsorum heredes competentes (sibi) instituito actiones, veniam cum venerabilibus domibus agendi non habens. Impune inter se permutationes venerabiles domus faciunto cum consensu maioris partis eorum, qui in ipsis sacro cultui deserviunt. Quae ab imperatore ad venerabilem domum pervenerunt aut sunt perventura, ne distrahuntor, aut obligantor, aut permutantor, aut alio modo alienantor, neu, si contra alias domus venerabiles tale quid fecerint, valeto. Si monasterium ad statum privatum alienatione sit redactum, per ecclesiam in antiquum statum restituitor. Inutilia aut etiam damnosa praedia religiosarum domorum, cum gestorum confectione, earum administratores alienanto, excepta sola Constantinopoli. Oeconomi et administratores et chartularii venerabilium domorum, eorumque cognati et propinqui, qui quo-

43) Fabrotus recte habet ἡ πρᾶσις τοῦ ἀκινήτου πράγματος pro verbis πρᾶσις ἀκινήτου πράγματος. 44) Vox δημοσίων Leuncl. non videtur habuisse. 45) Pro προγραμμάτων Codex habet προγραμμ. 46) Pro προτιθεμένων Codex habet προτιθεμ/. 47) Pro τοὺς Codex habet τοῦ. 48) Pro βουλομένους Codex habet βουλομ/. 49) Pro ἐγγραφέσθω Fabr. habet ἐγγράφου. Non placet. Nov. 120. cap. 6. §. 2. καὶ τοῦτο ῥητῶς ἐγγραφῇ μεθ' ὅρκου τῇ ὠνιακῇ συγγραφῇ. 50) Pro τῇ ὠνειακῇ συγγραφῇ Codex habet ἐν τῷ ὠνειακῷ ἡ συγγραφή. Contra vero Fabrotus pro ὠνειακῇ habet ὠνιακῇ. 51) Pro verbis πρὸς βλάβην Codex habet πρὸς βλάμην. 52) Pro εὐαγοῦς Cod. habet εὐαγούς. Fabrotus post περιγραφὴν verbum γέγονε interponit, postea autem omittit. 53) Pro εὑρεθῇ Codex habet αἱρεθῇ. 54) Fabr. ὁ ἀγοραστής. 55) Fabr. pro soluto. 56) Pro εἰς τελείαν Fabrotus habet τελείαν. 57) Pro τῆς δεκάτης Codex habet ἀνδεκατης, Fabrotus δεκάτης. 59) Pro προστιθεμένης Codex habet προστιθεμ/. 60) Pro verbis τὴν ἀκριβῆ τοῦ πράγματος διατίμησιν Fabrotus habet τῇ ἀκριβεῖ τοῦ πράγματος διατιμήσει. 61) Pro γένηται Fabrotus habet γίνεται. 62) Pro verbis πρὸ σολοῦτο Codex habet προσολούτο, Fabrotus pro soluto. Incipit fol. 41. B. 63) Codex εὐαγούς. 64) Codex sic habet, Fabrotus συναινεσάτωσαν. 65) Fabrotus ex errore γινομένοις. 66) Pro ἐκποιούμενον Codex habet ἐκποιουμ. 67) Cod. κατ' ἐπιλογήν. 68) Codex ἀλλά. 69) Fabr. κτήσεως. 70) Pro δὲ δανεισαμένοις Fabrotus habet δεδανεισμένοις. 71) Fabrotus sic habet, Codex δανειζομεινο. 72) Fabr. εὐαγής. 73) Codex δειχθῶσι. 74) τῶν Fabrotus omittit. 75) Leuncl. videtur legisse τῶν αὐτῶν. Habet enim „eorumdem". 76) Codex ἀδείαν. 77) Fabr. οἴκων. 78) Pro ἀζημίους Fabr. habet ἀζημίως. 79) Cod. οἱ habet, Fabrotus omittit. 80) Codex οἶκοι. 81) Pro αὐτοῖς Cod. habet αὐτοῖς, Fabr. autem αὐτῷ. Idem tamen ad marginem „In ms. Iust. αὐτοῖς". 82) Ad marg. περὶ τοῦ μὴ ἐκποιεῖσθαι τὰ ἐκ βασιλέως εἰς εὐαγεῖς οἴκους περιελθόντα. 83) Incipit fol. 42. A. 84) Fabr. ἐναλλαττέσθω. 85) Pro μηδὲ εἰ Codex habet εἰς. Nov. 120. cap. 7. prooem. οὐδὲ εἰ πρὸς ἀλλήλους οἱ εὐαγεῖς οἶκοι τοιοῦτό τι πράξαιεν. 86) Pro ἄλλους Fabrotus habet ἀλλήλους. 87) Codex οἰκούς, Fabrotus οἶκοι. 88) Codex τοιοῦτο' τι. 89) Codex ἐρρωσθω. 90) Pro ἐὰν μοναστήριον Fabrotus habet ἐὰν ἐν μοναστηρίῳ. Idem tamen ad marg. adnotavit ἴσ. ἐν μοναστήριον. 91) Codex ἀποδιδοσθω. 92) Codex X. ἀνοφελεῖς. 93) Vox ἢ deest in Cod. X. 94) Vox καὶ deest apud Fabr. 95) Pro ἐπιβλαβεῖς Codex habet ἐπὶ βλάβει. Ad marg. ι'. περὶ ἐκποιήσεως μοναστηρίου. 96) Codex X. κτίσεις. 97) Codex τῶν εὐάγων οἴκω. 98) Fabr. ἐκποιείτωσαν. Cod. X. ὑπομνήματα ἐκποιείτωσαν. 99) Fabrotus post ἁγίας interponit ἐκκλησίας. Ad marg. Codicis ια'. περὶ βλαμερῶν (leg. βλαβερῶν). 1) Fabr. Κωνσταντινουπόλεως. 2) Fabr. οἱ οἰκονόμοι. 3) Codex sic habet, Fabrotus vero καὶ οἱ διοικηταὶ καὶ οἱ χαρτουλάριοι. Ad marg. Codicis ιβ'. περὶ διοικητῶν καὶ χαρτουλαρίων, ὥστε μὴ λαμβάνειν αὐτοὺς ἐκκλησιαστικά.

ἀγχιστεύοντες[4]) καθ' οἱονδήποτε[5]) τρόπον ἀγοράζοντες ἢ μεταχειριζόμενοι πράγματα[6]) τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων ἀκίνητα[7]) ἢ[8]) δι' ἑαυτῶν[9]) ἢ διὰ παρενθέτων προσώπων ταῖς ἔμπροσθεν ῥηθείσαις περὶ αὐτῶν ὑποβάλλονται ποιναῖς[10]). ὁ ἐμφυτευτὴς καὶ ὁ μισθωτὴς[11]) τῶν εὐαγῶν οἴκων | [12]) ἐπὶ διετίαν ἀγνωμονῶν[13]) τὸ ἐτήσιον πάκτον ἢ καὶ χεῖρον ποιῶν τὸ πρᾶγμα ἐκβαλλέσθω τῆς ἐμφυτεύσεως, μὴ δυνάμενος[14]) περὶ ἐμπονημάτων κινεῖν ἢ ἀπαιτείσθω τὸν ἐμφυτευτικὸν κανόνα καὶ τὸ διαφέρον[15]), εἰ τοῦτο νομισθῇ[16]) συμφέρειν[17]) τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ[18]). ἡ ἐκκλησία Ἱερωτολύμων (v. Ἱεροσολύμων)[19]) οὓς ἔχει ἐν αὐτῇ τῇ[20]) πόλει πιπρασκέτω οἴκους[21]), εἰς πεντήκοντα[22]) ἔτη τοῦ ἀθροιζομένου ἐτησίου στεγονομίου. ἡ ἐκκλησία Μυσίας[23]) καὶ Τομέως[24]) δύναται ἀκίνητα[25]) πράγματα ἐπὶ ἀναρύσει (v. ἀναῤῥύσει)[26]) αἰχμαλώτων ἐκποιεῖν, πλὴν εἰ μὴ ἰδικῶς ἀπηγορεύθη αὐταῖς[27]) ἡ ἐκποίησις. αἱ περιελθοῦσαι[28]) εἰς εὐαγεῖς οἴκους[29]) ἄποροι κτήσεις[30]) ἀναδιδόσθωσαν τοῖς δεδωκόσιν[31]) αὐτάς[32]), τοῦ ἀζημίου παρ' αὐτῶν[33]) πρὸς τούτοις γινομένου[34]) τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις πρὸς τῷ[35]) καὶ τὸ δοθὲν αὐτοῖς ὡς εἰκὸς ὑπὲρ τούτου χρυσίον[36]) μὴ ἀναδοθῆναι τοῖς δεδωκόσι[37]). μὴ ἀναγκαζέσθω[38]) ὁ[39]) σεπτὸς οἶκος ἄπορον ἢ εὔπορον ὠνήσασθαι | [40]) κτῆσιν. σημείωσαι[41]) ἐκ τῆς ἀντιδιαστολῆς ὅτι οἱ ἄλλοι πάντες[42]) ἀναγκάζονται. ὁ βουλόμενος[43]) εἰς χρῆσιν λαβεῖν ἱερατικὸν ἀκίνητον[44]) πρᾶγμα τῇ προειρημένῃ περὶ τούτου κεφαλαίῳ τετάρτῃ[45]) ἑπέσθω διαιρέσει. τὰ σεπτὰ[46]) κειμήλια ἐπὶ μόνῃ ἀναρύσει (v. ἀναῤῥύσει)[47]) αἰχμαλώτων ἐκποιείσθωσαν. εἰ δὲ τὶ[48]) ἐν αὐτοῖς περιτεύει (v. περιττεύει)[49]), ἢ ἀχώνευτον ἑτέρῳ σεπτῷ[50]) οἴκῳ ἢ χωνευόμενον[51]) τῷ βουλομένῳ[52]) πιπράσκεσθαι[53]), τῆς τιμῆς προχωρούσης εἰς εὐλύτωσιν[54]) χρεῶν. ὁ παρὰ τὰ[55]) εἰρημένα συναλλάττων διδότω[56]) τῷ σεπτῷ[57]) οἴκῳ τὸ πρᾶγμα μετὰ τῶν καρπῶν τοῦ μέσου χρόνου[58]), τοῦ δοθέντος τιμήματος ἢ ἀντιδώρου[59]) καὶ τοῦ[60]) εἰς ἐναλλαγὴν[61]) ὑπὲρ ἄλλης αἰτίας παρασχεθέντος μὴ ἀναδιδομένου παντελῶς. ὁ παρὰ τὸν νόμον[62]) ἐμφυτευσάμενος παραδιδότω τὸ πρᾶγμα, τῷ ἐμφυτευτικῷ μένων διηνεκῶς βεβαρημένος[63]) κανόνι. ὁ κατὰ[64]) δωρεὰν λαβὼν διπλάσιον | [65]) τὸ ληφθὲν ἀποδώσει μετὰ τῶν ἐν μέσῳ καρπῶν. ὁ δανειστὴς[66]) ἐκπίπτει τῆς ὑπο-

cunque modo emunt aut tractant res earundem venerabilium domorum immobiles aut per semetipsos aut per interpositas personas, iis, quae antea de his dictae sunt, poenis subiiciuntur. Emphyteuta et conductor (rerum, quae pertinent ad) venerabiles domos, si per biennium non praestiterit id, quod est (in) annuo pacto, aut etiam rem deteriorem reddiderit, de emphyteusi deiicitur, ita ut de culturae sumtibus actionem movere non possit, vel ab eo emphyteuticus canon exigitor, et id, quod interest, si hoc conducere venerabili domui visum fuerit. Ecclesia Hierosolymitana eas domos, quas habet in ipsa civitate, vendito (eo pretio, quod,) si in quinquaginta annos annua pensio colligatur, (inde redigitur). Ecclesia Mysiae et Tomensis res immobiles alienare potest ad captivos redimendos, nisi specialiter ipsis interdicta est alienatio. Steriles possessiones, quae ad venerabiles domos pervenerunt, redduntor his, qui ipsas dederunt, indemnitate ab ipsis ad haec praestanda venerabilibus domibus, cum praeterea et dati ipsis, ut fieri assolet, pro hoc solidi iis, qui dederunt, non restituantur. Ne cogitor venerabilis domus possessionem sterilem aut fertilem comparare. Nota ex (hac ipsa) oppositione reliquos omnes cogi. Qui vult ad usum accipere rem immobilem, quae ad clerum pertinet, decisionem, quae capite quarto de hoc superius exposita est, sequatur. Religiosa cimelia ad solam captivorum redemptionem alienantor. Si autem aliquo (modo) iis abundat, aut non conflata alii religiosae domui, aut conflata ei, qui (emere) velit, venduntor, pretio in aeris alieni solutionem vertendo. Qui praeter haec, quae dicta sunt, contrahit, dato religiosae domui rem cum fructibus medii temporis, pretio, quod datum est, aut remuneratione et eo, quod ad permutationem (vel) ex alia caussa datum est, omnino non restituendo. Is, qui contra (hanc) legem emphyteusin accepit, rem restituito, emphyteutici canonis praestationi in perpetuum manens obligatus. Qui donationis titulo accepit, duplum id, quod accepit, reddet cum fructibus medii temporis. Creditor amittit hypo-

---

4) Pro ἀγχιστεύοντες Fabrotus habet ἀγχιστεῖς. 5) Codex καθοιονδήποτε. 6) Pro πράγματα Codex habet πραγμα', Fabrotus autem πρᾶγμα. 7) Pro ἀκίνητα Codex habet ἀκινητ, Fabr. ἀκίνητον. 8) Vocem ἢ Fabrotus omittit. 9) Cod. ἑαυτῶν. 10) Pro ποιναῖς Cod. habet ποιν'. 11) Fabrotus inverso ordine haec exhibet ὁ μισθωτὴς καὶ ὁ ἐμφυτευτής. Ad marg. Cod. ιγ'. περὶ ἀγνωμοσύνης ἐμφυτευτῶν. 12) Incipit fol. 42. B. 13) Cod. ἀγνωμόνων. 14) Pro δυνάμενος Cod. habet δυναμ'/. 15) Pro διαφέρον Codex habet διαφόρον. 16) Pro τοῦτο νομισθῇ Codex habet τοῦτον ὁμισθῇ. 17) Cod. συμφέρειν, Fabrotus συμφέρον. 18) Pro οἴκῳ Codex habet οἰκῷ. 19) Ad marg. Cod. ιδ'. περὶ τῆς ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων. Hoc caput ἡ ἐκκλησία Ἱεροσολύμων usque ad verbum στεγονομίου postponit Leunclavius sequentis capituli fini: ἀπηγορεύθη αὐταῖς ἡ ἐκποίησις. Recte. Postponit enim his illa et Nov. 120. cap. 9. 20) Pro ἐν αὐτῇ τῇ Fabrotus habet ἐν τῇ αὐτῇ. 21) Pro οἴκους Codex habet οἰκούς. 22) Pro πεντήκοντα Fabr. habet ν'. 23) Pro Μυσίας Fabr. habet Ὀδύσσου. Leuncl. „*Odessi*". Recte. Vide Nov. 120. cap. 9. ibique Cuiacium. Verbum Μυσίας aut ex margine in textum migravit, cum glossa fuisset (utraque enim urbs est *Mysiae*), aut scriptum ab initio fuit Ὀδήσσου Μυσίας hoc est *Odessus*, *quae in Mysia sita est*. 24) Pro Τομέως habet Codex τὸ μέως. 25) Codex ἀκινητα. 26) Fabr. ἀναῤῥύσει. 27) Fabr. αὐτοῖς. 28) Ad marg. Cod. adscriptum est ιε'. περὶ κτήσεων ἀποδωρηθεισῶν (leg. ἀπόρων δωρηθεισῶν) σέπτοις (leg. σεπτοῖς) οἴκοις. 29) Pro οἴκους Codex habet οἰκούς. 30) Codex X. κτίσεις. 31) Cod. X. δεδοκῶσιν. 32) Pro αὐτὰς Codex habet αὐταῖς. 33) Codex παρ' αυτῶν. 34) Pro γινομένου Codex habet γινομ'. 35) Pro τῷ Fabr. habet τό. Codex habet προς τῶ. 36) Codex χρύσιον. 37) Pro δεδωκόσι Fabr. habet δεδωκόσιν. 38) Ad marg. Cod. ις'. περὶ ἀγορασίας. 39) ὁ deest apud Fabrotum. 40) Incipit fol. 43. A. 41) Pro σημείωσαι Codex habet σημ. 42) Pro ἄλλοι πάντες Fab. habet ἅπαντες. Is tamen ad marg. haec adnotavit: „*In Iust. MS.* ἄλλοι ἅπαντες". 43) Codex βουλομενος. Ad marg. Cod. ιζ'. περὶ χρήσεως. 44) Vox ἀκίνητον apud Leunclavium plane deest. 45) Pro τετάρτῃ, quod est in Codice, Fabr. habet δ'. Leg. videtur τετάρτῳ. 46) Pro σεπτὰ Codex habet σέπτα. Σεπτὰ habent et Notat. p. 239. Ad marg. Cod. ιη'. περὶ κειμηλίων. 47) Fabr. ἀναῤῥύσει. 48) Codex εἰ δὲ τί, Fabrotus εἰ δέ τι. 49) Fabr. περιττεύει. 50) Codex σέπτῳ. 51) Codex χωνευομ'/. 52) Codex βουλομ'/. 53) Pro πιπράσκεσθαι Fabrotus habet πιπρασκέσθω. Non ita est necessarium. Nam ex superioribus κελεύει supplendum. Πιπράσκειν habent Notat. p. 239. 54) Codex εὐλυτώσιν. 55) Ad marg. Cod. ιθ'. περὶ κεκωμμένων (leg. κεκωλυμένης) ἐκποιήσεως. 56) Pro διδότω Fabr. habet ἀναδιδότω. Sic et Leuncl. 57) Codex σέπτῳ. 58) Pro χρόνου Codex habet χρ°. 59) Codex ἀντιδώρου. 60) Pro τοῦ Codex habet τούς. 61) Pro ἐναλλαγὴν Fabrotus habet ἀλλαγὴν ἤ. Leuncl. etiam sic habet. Recte, ni fallor. Nov. 120. cap. 11. ἢ τὸ ἀντίδωρον ἢ τὸ ὑπὲρ ἀμείψεως ἢ ἄλλης οἱασοῦν αἰτίας αὐτῷ δεδομένον. 62) Ad marg. Cod. κ'. περὶ ἐμφυτεύσεως. 63) Cod. βεβαρημ'/. 64) Ad marg. κα'. περὶ δωρεᾶς. 65) Incipit fol. 43. B. 66) Ad marg. Cod. κβ'. περὶ δανιστοῦ (leg. δανειστοῦ).

θήκης καὶ 67) *τοῦ χρέους. ὁ συντάξας* 68) *παρὰ τὸν νόμον σύμβολον* 69) *διηνεκῶς ἐξορίζεται. τὰς ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις* 70) *ἀναιρεῖ διάταξις* 71) *ἡ παροῦσα, τὰ πρὸ αὐτῆς μὴ περιεργαζομένη φάκτα. Ἐγρ. ιδ. ιυν. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ γ'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου* 72).

γ'. περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τίτλων 73).

Nov. 131. *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς. Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανώνων* (v. *κανόνων*) 74).

Οἱ ὑπὸ τῶν δ'. 75) *συνόδων τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ Ἐφέσῳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει* 77) *καὶ ἐν Χαλκηδόνι* 78) *τεθέντες ὅροι νόμων* 79) *τάξιν ἐχέτωσαν καὶ τὰ δόγματα αὐτῶν ὡς αἱ θεόπνευστοι* 80) *τιμάσθωσαν γραφαί. πρῶτος* 81) *ἱερωσύνης θρόνος Ῥώμης* 82), *δεύτερος Κωνσταντινουπόλεως* 83). *ἀρχιεπίσκοπος* 84) *τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς* (v. *Ἰουστινιανῆς*) 85) *τόπον* 86) *ἐπέχει* 87) *ἐν ταῖς ὑπ' αὐτὸν* 88) *ἐπαρχίαις τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου Ῥώμης* 89) *χειροτονῶν τοὺς ἐπισκόπους* 90) *Δακίας Μεδιτερράνης* 91) *καὶ Δακίας Ῥιπενσίας* 92) *καὶ Πραεβάλεος* 93) *καὶ Δαρδανίας καὶ Μυσίας τῆς ἀνωτέρας καὶ Παννονίας. φυλαττέσθω τῷ θρόνῳ Ἀφρικῆς τὸ ἀρχιερατικὸν δίκαιον καὶ τὸ* 94) *δοθὲν αὐτῷ* 95) *προνόμιον. ὅσοι* 96) *τῶν ἐπισκόπων μητροπολιτικὸν ἔχουσι δίκαιον, ἀπολαυέτωσαν τούτου* 97) *διηνεκῶς. φυλαττέσθωσαν* 98) *ταῖς ἐκκλησίαις καὶ σεπτοῖς* 99) *οἴκοις τὰ* [*ἐν*] 1) *οἰκεῖα* 2) *προνόμια καὶ* 3) *τὰ διαφόρως αὐτοῖς ἐκ βασιλέων φιλοτιμηθέντα. πάσης ῥυπαρᾶς* 4) *λειτουργίας καὶ* 5) *ἐξτραορδιναρίας* 6) *διαγραφῆς* 7) *καὶ λουκρατίβον* (v. *λουκρατίβων*) 8) *βάρους ἔστωσαν ἀτελεῖς αἱ* 9) *ἐκκλησίαι* 10), *μόνες* (v. *μόναις*) 11) *ὑποκείμεναι ὁδοστρωσίαις* 12) *καὶ γεφυροποιΐαις* 13). *ἀντὶ πάσης χρονίας παραγραφῆς μόνη τῶν μ'. ἐνιαυτῶν ἀντικείσθω παραγραφὴ* 14) *τοῖς εὐαγέσιν* 15) *οἴκοις. ὁ ἀρξάμενος* 16) *κτίζειν σεπτὸν* 17) *οἶκον ἢ τὸν σαθρωθέντα ἐποικοδομεῖν ἑαυτὸν* 18) *καὶ τὸν ἴδιον* | 19) *κληρονόμον* 20) *ὑποβάλει* (v. *ὑποβάλλει*) 21) *τῇ πληρώσει* 22) *τοῦ ἔργου, πρότερον τοῦ τιμίου πηγνυμένου* 23) *σταυροῦ ὑπὸ τοῦ*

thecam et creditum. Qui contra (hanc) legem instrumentum composuit, exilio perpetuo multatur. Constitutiones, (quae) de his et similibus (caussis factae sunt,) praesens constitutio tollit, ea facta, quae ante eam acciderunt, non curiose inquirens. *Script. Id. Iun. imperii Iustiniani... post consulatum Basilii (anno 3).*

Const. 3. De ecclesiasticis titulis.

Idem imperator. ***De ecclesiasticis canonibus.***

Regulae a quatuor synodis, Nicaena, Ephesina, Constantinopolitana et Chalcedonensi constitutae legum vicem obtinento, earumque placita coluntor eodem modo, quo scripturae divinitus inspiratae. Prima sacerdotii sedes (esto) Romana, secunda Constantinopolitana. Archiepiscopus primae Iustinianae locum obtinet in subiectis ipsi provinciis apostolicae sedis Romanae, ordinans episcopos Daciae Mediterraneae et Daciae Ripensis et Praevalitanae et Dardaniae et Mysiae superioris et Pannoniae. Servator Africanae sedi ius pontificatus et datum ei privilegium. Qui ex episcopis habent ius metropolitanum, hoc (iure) perpetuo fruuntor. Serventur ecclesiis et religiosis domibus sua privilegia eaque, quae ipsis ab imperatoribus variis modis liberaliter concessa sunt. Ab omni munere sordido et extraordinaria exactione atque onere lucrativorum immunes sunto ecclesiae, solis subiectae pontium viarumque structuris. Omnis temporalis praescriptionis loco sola quadraginta annorum praescriptio venerabilibus domibus opponitor. Qui religiosam domum aedificare occoepit, aut vetustate collabescentem instaurare, se ipsum suumque heredem ad opus perficiendum obligat, antea venerabili cruce defigenda ab

67) *καὶ* deest apud Fabr. 68) Pro *συντάξας* Codex habet *συνταξας*. Ad marg. *κγ'. περὶ συμβολαιογράφων*. 69) Pro *σύμβολον* Fabrotus habet *συμβόλαιον*. 70) Pro *τὰς ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις* Fabrotus habet *τὰς ἐπὶ τούτοις ὁμοίως*. Codex *ὁμοιοις*. 71) Codex *διατ.*, Fabrotus *ἡ διάταξις*. 72) Fabr. *ἐγράφη εἴδοις Ἰουνίαις βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιη'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλ. τὸ γ'.* Leuncl. „*Dat. eid. Iuniis imperii Iustiniani anno 18. post consulatum Basilii 3.*" Leg. videtur *Ἰουστινιανοῦ τὸ ιη'. μ. τ. ὑ. Β. τὸ γ'.* Vide Bieneri hist. Nov. p. 523. Notat. p. 239. habent *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τῷ ιη'. μετὰ τὴν ὑπατείαν τοῦ Βασιλειουτῷ γ'.* 73) Fabr. *τιτλῶν*. Ad marg. *περὶ κανόνων*. 74) Fabr. *κανόνων*. 75) Pro *δ'*. Fabr. habet *τεσσάρων*. 77) Pro verbis *καὶ Ἐφέσῳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει* Fabrotus habet *καὶ Κωνσταντινουπόλει ἐν Ἐφέσῳ*. Quam verborum collocationem et Leuncl. habet, nec Nov. 131. cap. 1. improbat. Codex *Κωνσταντίνου πόλει* habet. 78) Codex *Χαλκήδονι*. 79) Pro *ὅροι νόμων* Codex habet *ὅρηνομων*. 80) Codex *θεοπνευστοι*. 81) Ad marg. *β'. περὶ προεδρίας*. Pro *πρῶτος* tit. 1. parat. §. 1. habent *πρῶτος ἐστίν*. 82) Codex *ρωμης*, Fabrotus *ὁ ῥώμης*. 83) Fabrotus *ὁ Κωνσταντινουπόλεως*. 84) Fabr. hoc loco et tit. 1. parat. §. 1. *ὁ ἀρχιεπίσκοπος*. Recte. Codex habet hoc loco *ἀρχιεπίσκοπος*. 85) Fabr. *Ἰουστινιανῆς*. Ad marg. *γ'. περὶ ἐπισκόπου* (Codex *ἐπισκο^π*) *τῆς πρώτης* (Codex *πρῶτης*) *Ἰουστινιανῆς*. 86) Codex *τόπον*, Fabr. *τὸν τόπον*. Sic et tit. 1. parat. §. 1. 87) Codex *ἐπέχοι*. Incipit fol. 44. A. 88) Codex *ὑπ αυτόν*. 89) Codex *ῥωμης*. 90) Post *ἐπισκόπους* Fabr. *πόλεων* interposuit. 91) Codex *μεδιτερρανης*, Fabrotus *μεδιτερρανίας καὶ Δακίας*, quae verba uncis inclusa in suo MS, deesse idem testatur in nota marginali. Ea desunt et apud Leuncl. 92) Codex *ριπενσιας*. 93) Codex habet *πραεσαλεος*, Fabr. *προβόλεως*, Notat. p. 248. *πραεβόλεως*, contextus Nov. 131. cap. 3. *τριβαλλέας*. Vide tamen ibi adnotat. *Hombergki* et *Spangenbergi*. 94) Pro *καὶ τὸ* Codex habet *κατά*. 95) Pro *αὐτῷ* Fabr. *αὐτῇ*. 96) Ad marg. *δ'. περὶ μητροπολιτῶν*. 97) Pro *ἀπολαυέτωσαν τούτου* Codex habet *ἀπολαυέτωσαν τουτοῦ*, Fabrotus *ἀπολαυέτωσαν αὐτοῦ*. 98) Codex *φυλαττεσθωσαν*. Ad marg. *ε'. περὶ προνομίων* (Codex *προνομιῶν*). 99) Codex *σέπτοις*. 1) Vox *ἐν* deest et apud Fabrotum, nec, quid sibi velit Codex, satis perspicitur. 2) Codex *οἰκεια*. 3) Pro *καὶ* Fabrotus habet *κατά*. Nov. 131. cap. 4. *πάντα δὲ τὰ προνόμια καὶ αἱ παραμυθίαι, ἅπερ ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας .... ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις ἢ ἑτέροις σεβασμίοις τόποις παρεσχέθη*. 4) Codex *πᾶσας ῥυπαράς*. Sic et Cod. B. Ad marg. *ς'. περὶ χρονίας παραδρομῆς*. Cod. B. *λειτουργείας*. 5) *καὶ* Fabr. omittit. 6) Codex *εξτραορδ.*, Fabr. *ἐκστραορδ.* Cod. B. *ἐκστραορδιναρείας*. 7) Codex *διαγρ^α/*. 8) Fabr. *λουκρατίβων*. Cod. B. habet *λουστρατίδων*. 9) Pro *ἔστωσαν ἀτελεῖς αἱ* Codex dat *ἑστῶσα κατελεισαι*. 10) Codex *ἐκκλ^η/*. 11) Pro *μόνες* Codex habet *μονες*, Fabr. *μόναις*. Sic et Cod. B. 12) Cod. B. *ὑποκειμέναις ὁδοστροσίαις*. 13) Codex *γεφυροποίαις*. Cod. B. *γεφυροποιήαις*. 14) Pro *παραγραφὴ* Codex habet *παρά*. 15) Codex *εὐαγεσιν*. 16) Codex *ἀρξαμενος*, Fabr. *βουλόμενος*. Sic et Leuncl. 17) Codex *σέπτον*. 18) Cod. X. habet *ἑαυτῷ* pro voce *ἑαυτόν*. 19) Incipit fol. 44. B. 20) Pro *κληρονόμον* Codex habet *κληρ^ο*. Cod. X. habet *καὶ τῶν ἰδίων κληρονόμων*. 21) Codex *ὑποβαλει*. Fabrotus *ὑποβάλλει*. 22) *τῇ πληρώσει* Fabr., Codex *τῷ πληρώσαντι*. Legendum fortasse *τῷ πληρώματι*. Cod. X. *τὴν πλήρωσιν*. 23) Pro *πηγνυμένου* Cod. habet *πηγνυμ^ε/*. Fabrotus ordine inverso haec habet *πρότερον πηγνυμένου τοῦ τιμίου σταυροῦ*.

ἐπισκόπου ἐν τῷ μέλλοντι [24]) κτίζεσθαι οἴκῳ. ὁ ἐν [25]) ἰδιωτικῷ [26]) οἴκῳ ἢ προαστίῳ (v. προαστείῳ) [27]) ἢ κτίματι (v. κτήματι) [28]) παρασυνάξεις ποιῶν ἐκπίπτει τῆς τούτου δεσποτείας, τῆς ἐντοπίου ἐκκλησίας τοῦτο λαμβανούσης. εἰ δὲ ἐπίτροπος [29]) ἢ ἐκλήπτωρ ἢ ἐμφυτευτὴς [30]) ἢ μισθωτὴς παρασυνῆξεν [31]), τοῦ δεσπότου μὴ γιγνώσκοντος, ἐκβαλέσθω [32]) τῆς ἐπαρχίας, τῶν αὐτοῦ πραγμάτων [τῇ ἐκκλησίᾳ προσκυρουμένων] [33]). τὸ καταλειφθὲν ληγάτον [34]) Χριστῷ τῷ Θεῷ [35]) ἡμῶν ἡ ἐκκλησία ἐκδικείτω τῶν τόπων, ἐν οἷς ὁ τελευτήσας τὴν οἴκησιν εἶχεν. εἰ δέ τι τῶν [36]) ἁγίων ὀνόματι καταλειφθῇ ληγάτον [37]), ὄντων πολλῶν [38]) εὐαγῶν οἴκων τῆς αὐτῆς [39]) προσηγορίας, τῷ πενεστέρῳ διδόσθω τὸ ληγάτον [40]). εἰ δὲ μηδεὶς ἐστὶν [41]) εὐαγεῖς (v. εὐαγὴς) οἶκος [42]) τῆς αὐτῆς προσηγορίας ἐν [ὅλῃ] [43]) τῇ πόλει ἢ τῇ ἐνορίᾳ αὐτῆς ἢ τῇ ἐπαρχίᾳ, ἡ ἐκκλησία [44]) τῶν τόπων ἐκδικείτω [45]) τὸ ληγάτον [46]). τὰ αὐτὰ [47]) καὶ ἐπὶ κληρονομίας. καὶ Φίσκου κρατεῖ. | [48]) ὁ κλῆρος [49]) προσταχθεὶς οἰκοδομῆσαι (v. οἰκοδομῆσαι) [50]), εἰ μὲν εὐκτήριον οἶκον, εἴσω ε ἐτίας [51]) πληρούτω τὸ ἔργον. εἰ δὲ νοσοκομίον [52]) καὶ [53]) ἄλλο παραπλίσιον (v. παραπλήσιον) [54]), εἰ μὶ (v. μὴ) [55]) εἴσω ἐνιαυτοῦ τελειώσει [56]) τὴν οἰκοδομὴν [57]), ἀναγκάζεται ἐν τῷ μεταξὺ οἶκον (v. οἶκον) [58]) ἀγοράσαι [59]) ἢ μισθώσασθαι καὶ τὸ εὐσεβῶς προσταχθὲν πέρατι παραδοῦναι [60]). τοὺς δὲ ὀφείλοντας προνοεῖν τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων κατὰ τὴν τοῦ τεστάτορος [61]) γνώμην ἐπιλεγέσθω ὁ κληρονόμος [62]), ἄδειαν [63]) ἔχοντος τοῦ ἐπισκόπου τῶν τόπων ἐποπτεύειν τὴν αὐτῶν διοίκησιν, καὶ ἐὰν ἀνεπιτηδείους [64]) εὕροι, ἄλλους ἀντικαθιστᾶν [65]). τὰ εἰς διάδοσιν πενήτων [66]) ἢ ἀνάρυσιν (v. ἀνάρρυσιν) [67]) αἰχμαλώτων καταλειφθέντα [68]) κατὰ τὴν τοῦ διαθεμένου [69]) διοικείσθωσαν βουλήν. ἐν ᾧ δὲ ὁ τεστάτωρ [70]) μὴ ῥητῶς ἐπέσκεψεν (v. ἐπέσκηψεν) [71]), ποίους πένητας [72]) τὰ καταλειφθέντα βούλεται λαβεῖν, ἢ τίνα τὴν [73]) ἀνάρυσιν (v. ἀνάρρυσιν) τῶν αἰχμαλώτων ποιεῖσθαι, ὁ | [74]) ἐπίσκοπος τῶν τόπων [75]) τὰ καταλει-

episcopo in ea, quae aedificanda est, domo. Qui in privata domo aut suburbano aut possessione conventicula secreta facit, huius proprietatem amittit, ecclesia loci rem accipiente. Si vero tutor aut exceptor aut emphyteuta aut conductor, ignorante domino, coegit conventicula secreta, provincia expellitor, rebus eius ecclesiae addicendis. Legatum Christo deo nostro relictum vindicato ecclesia eorum locorum, in quibus is, qui mortuus est, domicilium habuit. Si vero aliquod sanctorum nomine relinquatur legatum, si multae sint eiusdem nominis venerabiles domus, ei domui, quae pauperior est, legatum dator. Si autem nulla est venerabilis domus eiusdem nominis in tota urbe vel eius territorio, vel provincia, ecclesia loci legatum vindicabit. Eadem et in haereditate (valent). Et fisco potior est (ecclesia). Haeres iussus aedificare, siquidem domum oratoriam, intra quinquennium (hoc) opus absolvito. Si vero nosocomium, aliudque consimile, nisi intra annum aedificationem absolverit, cogitur interea domum emere, aut conducere atque (ita) id, quod ei pie mandatum est, ad finem perducere. Eos autem, qui debent curare easdem venerabiles domos, iuxta testatoris voluntatem haeres eligito, habente episcopo eorum, (de quibus agitur,), locorum potestatem administrationem eorum inspiciendi, ac, si minus idoneos invenerit, alios in eorum locum substituendi. Quae ad distributionem inter pauperes aut redemtionem captivorum relicta sunt, iuxta eius, qui testamentum fecit, voluntatem administrantor. Ubi vero testator non specialiter praecepit, quales pauperes velit accipere ea, quae relicta sunt, aut a quonam velit fieri captivorum redemtionem, episcopus eorum, (de quibus agitur,) locorum ea, quae relicta

24) Codex μίλλοντι. 25) Ad marg. θ'. περὶ συναγωγῶν. 26) Pro ἰδιωτικῷ Fabr. habet ἰδίῳ. 27) Fabr. προαστείῳ. 28) Fabr. κτήματι. Sic et tit. 8. parat. §. 3. 29) Codex ἐπιτρ°/. 30) Codex ἐμφυτευτης. 31) Pro παρασυνῆξεν Fabr. habet παρασυνῆξε. 32) Fabr. ἐκβαλλέσθω. 33) Quae uncis inclusa sunt, desunt in Codice, apud Fabr. non desunt, ac propter ea, quae postea leguntur ἡμῶν ἡ ἐκκλησία, videntur intercidisse. Nov. 131. cap. 8. τῶν πραγμάτων αὐτῶν τῇ κατὰ τὸν τόπον ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἐκδικουμένων. 34) Tit. 9. parat. §. 3. λεγάτον. 35) Pro ληγάτον Χριστῷ Codex habet Leg χω. Ad marg. Codicis ι'. περὶ ληγάτων ἀπολειφθέντων τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις καὶ τῷ δεσπο (leg. δεσπότῃ) χω (leg. Χριστῷ). 36) Codex habet pro εἰ δέ τι τῶν potius εἰδετινων. Fabr. εἰ δέ τινι τῶν. 37) Pro verbis καταλειφθῇ ληγάτον Codex habet καταλειφθῇ leg. Fabr. κατελείφθη ληγάτον. 38) Inverso ordine Fabrotus πολλῶν ὄντων. 39) Pro αὐτῆς Codex habet αὐτοῦ. Praeferenda est autem lectio Codicis propter ea, quae sequuntur. 40) Codex το λήγατον. 41) Fabr. μηδεὶς ἐστιν. 42) Codex οἶκος, Fabr. εὐαγὴς οἶκος. 43) Vocem ὅλῃ Codex omittit. 44) Pro ἐκκλησία Codex habet ἡ ἐκκλη. 45) Codex ἐκδικείτω, Fabrotus ἐκδικεῖ. 46) Codex habet λη̄γ. 47) Pro τὰ αὐτὰ Fabr. habet τὸ αὐτό. 48) Pro ἐπὶ κληρονομίας. καὶ Φίσκου κρατεῖ Codex habet ἐπὶ κληρ°ρ° καὶ Fεσκου κρατεῖ. Fabr. φίσκου. Leuncl. haec habet: „idem in haere-„ditate obtinet. Est enim fisco potior ecclesia". Recte ad sententiam. Nam sic nemo distinguere voluerit: τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ κληρονομίας καὶ φίσκου κρατεῖ. Quid enim in hac verborum structura fisco cum haereditate rei est? Significat autem *bona quasi vacantia non deferri ad fiscum, sed fisco praeferri ecclesiam*. Incipit fol. 45. A. 49) Pro κλῆρος Fabr. et tit. 9. parat. §. 3. merito habent κληρονόμος. Sic et Cod. θ X. fol. 135., quamquam is ex alia Novellarum collectione hausit. 50) Fabr. οἰκοδομῆσαι. Ad marg. ια'. περὶ προσταχ ἐν τὸν (leg. προσταχθέντων) σεπτὸν (Codex σέπτον) οἶκον (leg. οἶκον) ἢ νοσοκόμιον (leg. νοσοκομεῖον) κτίσαι (Codex κτῖσαι). 51) Sic Codex. Fabrotus πενταετίας. 52) Fabr. νοσοκομεῖον. 53) Pro καὶ Fabr. habet ἤ. 54) Fabr. παραπλήσιον. 55) Pro μὴ Codex habet μι, Fabr. μή. Idem Fabr. vocem εἰ omittit. 56) Pro τελειώσει Fabrotus habet τελειώσῃ ει, Cod. τελείως εἰ. 57) Codex οἰκοδομ. 58) Fabr. οἶκον. 59) Codex ἀγορᾶσαι. 60) Pro παραδοῦναι Fabr. habet δοῦναι. 61) Pro τεστάτορος Cod. habet ττορος. Haec verba „iuxta „testatoris voluntatem" Leunclavius ad sententiam interpositam traxit. Non ita male. Sed mea interpungendi ratio melius procedit secundum Nov. 131. cap. 10. καὶ εἰ μὲν αὐτὸς ὁ διαθέμενος ὁρίσει τοὺς ὀφείλοντας ξενοδόχους γενέσθαι ἢ πτωχοτρόφους ἢ ἄλλους τοιούτους διοικητάς, εἴτε τοῖς ἰδίοις κληρονόμοις τὴν τοιαύτην ἐπιλογὴν παράσχοι, κελεύομεν τρόποις ἅπασι τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ τὰ παρ' αὐτοῦ διατυπωθέντα πληροῦν. 62) Pro κληρονόμος Codex habet κληρ°/. 63) Cod. ἄδειαν. 64) Pro ἀνεπιτηδείους Fabrotus et Codex habent ἐπιτηδείους. Ad marg. Fabr. ἴσ. μή, ut hoc verbum intrudi velit. Nov. 131. cap. 10. καὶ εἰ εὕρωσι μὴ χρησίμους ὄντας τοὺς διοικητάς. 65) Codex ἀντικαθιστᾶ habet. 66) Codex πενητ. 67) Fabr. ἀναῤῥυσιν. 68) Codex καταλειφθέντων. 69) Fabrotus διατιθεμένου. 70) Pro verbis ὁ τεστάτωρ Codex habet υττωρ. Fabrotus verbum τεστάτωρ uncis inclusum, ad marginem negat, esse in MS. suo. 71) Fabrotus ἐπέσκηψε. Ad marg. Cod. ιβ'. περὶ τ (leg. τῶν) καταλειφθέντων εἰς διάδοσιν πενήτων καὶ ἀνάρυσιν (leg. ἀνάρρυσιν) αἰχμαλώτων. 72) Pro ποίους πένητας habet Codex ποιουμένη τάς. 73) Pro τίνα τὴν Codex habet τὴν ἄτην. Nov. 131. cap. 11. καὶ μὴ ὀνομαστὶ ὁ διαθέμενος εἴποι, διὰ τίνος χρὴ γίνεσθαι τὴν ἀνάρρυσιν. 74) Incipit fol. 45. B. 75) Pro verbis τὰ καταλειφθέντα βούλεται usque ad verba ὁ ἐπίσκοπος τῶν τόπων Fabrotus habet hoc solum βούλεται. Desunt et apud Leunclavium.

φθέντα μεθοδεύων μετὰ πάσης διακρίσεως πληρούτω τὰ διατεταγμένα. εἰ δὲ ὁ κελευσθεὶς[76] ταῦτα πρᾶξαι[77] [ἅπαξ καὶ δὶς ὑπομνησθεὶς][78] παρὰ τοῦ ἐπισκόπου[79] διὰ δημοσίων προσώπων, ὑπέρθεται (v. ὑπέρθηται)[80] τὸ προσταχθὲν εἰς ἔργον ἀγαγεῖν, αὐτὸς μὲν παντὸς κέρδους περιελθόντος εἰς αὐτὸν ἐκ τοῦ τεστάτορος[81] ἐκπίπτει[82]. ὁ δὲ τῶν τόπων ἐπίσκοπος καὶ[83] τὸ εἰρημένον κέρδος μετὰ[84] τῶν ἄλλων λαμβάνων πραγμάτων[85] τὴν ἐκείνου πληρώσει βουλήν[86], ἄδειαν[87] ἔχοντος τοῦ μητροπολίτου καὶ παντὸς ἑτέρου τὴν τοιαύτην ἐπαγαγεῖν[88] τῷ ἐπισκόπῳ ζήτησιν, ἐφ' ᾧ παντοίως πληρωθῆναι τὰ εὐσεβῶς διατυποθέντα (v. διατυπωθέντα)[89]. εἰ δὲ ὁ κληρονόμος[90] λέγει μὴ προσαρκεῖν τὴν οὐσίαν, ἀναδιδότω τὰ πράγματα, μὴ παρακρατὸν (v. παρακρατῶν)[91] Φαλκίδιον[92], ἵνα τὰ εὐσεβῶς δόξαντα τῷ τελευτήσαντι εἰς ἔργον ἀχθῇ[93]. τὰ εὐαγέσιν[94] οἴκοις ἢ ἐκκλησίαις[95] ἢ συστήμασιν[96] καταλειφθέντα λεγάτα[97] εἴσω μηνῶν ἓξ[98] τῆς ἐμφανείας[99] τῆς διαθήκης | [1] καταβαλλέσθω[2]. εἰ δὲ μήγε, ὁ τούτοις[3] βεβαρημένος καρπους καὶ τόκους αὐτῶν καὶ ἐπαυξήματα[4] προσδώσει. τὸ καταλειφθὲν εὐαγέσιν[5] οἴκοις [ἢ][6] συστήμασιν ἀνάλιον (v. ἀννάλιον)[7] λεγάτον[8] μηδενὶ τρόπῳ[9] ἐκποιείσθω, πλὴν εἰ μὴ οἱ τόποι[10] καὶ τὰ βεβαρημένα[11] πρόσωπα μακρὰν διεστίκασιν (v. διεστήκασιν)[12]. τινικαῦτα (v. τηνικαῦτα)[13] γὰρ δύνανται οἱ σεπτοὶ οἶκοι[14] ἀνταλλάττειν ἀλλήλοις[15] τὰ τοιαῦτα ληγάτα[16] ἐν πλησιάζουσι[17] τόποις μετὰ προσθήκης τοῦ τετάρτου[18] μέρους τῆς καταλειφθείσης ἐτισίας (v. ἐτησίας)[19] ποσότητος, εἰς λε'. ἔτη τῆς ἐτησίας καταβολῆς τὸ τοιοῦτον λέγατον[20]. οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ διοικηταὶ[21] τῶν εὐαγῶν οἴκων τὲ[22] καὶ συστημάτων τὰ πρὸ τῶν διοικήσεων ἢ[23] τῆς ἐπισκοπῆς κτηθέντα[24] αὐτοῖς[25] καὶ ὅσα[26] ἐν ταῖς διοικήσεσιν[27] καὶ ἐπισκοπαῖς[28] ὄντες ἐκ τελευτῆς[29] διεδέξαντο τῶν μέχρι τριῶν[30] βαθμῶν[31] συγγενῶν, οἷς βούλονται, παρεχέτωσαν[32]. τὰ

sunt, exigens cum omni discretione impleto ea, quae praecepta sunt. Sin autem is, qui haec facere iussus est, semel et bis admonitus ab episcopo per publicas personas, differat id, quod praeceptum est, ad effectum perducere, ipse quidem omne lucrum, quod ad ipsum a testatore pervenerit, amittit. Episcopus autem eorum, (de quibus agitur,) locorum, et lucrum, quod supra dictum est, cum reliquis rebus accipiens, illius voluntatem implebit, metropolitano et quocunque alio potestatem talem quaestionem episcopo movendi habente, ut, quae pie disposita sunt, omni modo impleantur. Si vero haeres dicat non sufficere substantiam, res (ipsas) reddito, non retinens Falcidiam, ut ea, quae pie disposita sunt a defuncto, ad effectum perducantur. Quae venerabilibus domibus, vel ecclesiis vel collegiis relicta sunt legata, intra 6. menses a publicatione testamenti (computandos) solvuntor. Sin minus, is, qui horum (praestatione) oneratus est, fructus et usuras ipsorum et accessiones praeterea solvet. Quod relictum est religiosis domibus aut, collegiis legatum annuum, nullo modo alienator, extraquam si loca et personae gravatae longe distent. Tunc enim possunt venerabiles domus permutare inter se talia legata vicinis in locis cum accessione quartae partis (iis) relictae annuae quantitatis, aut, si vendere velint tale legatum, non minoris id legatum alienare, quam quantum in 35. annos ex annua solutione conficiatur (?). Episcopi et administratores venerabilium domorum et collegiorum ea, quae ante administrationes aut episcopatum ab ipsis acquisita sunt, et quae, dum in administrationibus et episcopatibus sunt, ex morte usque ad tres gradus cognatorum acceperunt, iis, quibus volunt, concedunto.

---

76) Pro ὁ κελευσθεὶς Fabrotus habet κελευσθείς. Ad marg. ιγ'. περὶ χρόνων ἀπαιτησ/ (leg. ἀπαιτήσεως) τῶν καταλειφθέντων εὐαγέσιν οἴκοις. 77) Pro πρᾶξαι Fabr. habet διαπρᾶξαι. 78) Verba uncis inclusa sine lacunae suspicione desunt in Codice, sed ex Fabroto et Leuncl. suppleta sunt. Nov. 131. cap. 11. εἰ δὲ οἱ ταῦτα ποιῆσαι κελευσθέντες ἅπαξ καὶ δὶς παρὰ τοῦ μακαριωτάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου καὶ τῶν τούτου οἰκονόμων διὰ δημοσίων προσώπων ὑπομνησθέντες. 79) Pro ἐπισκόπου Codex habet ἐπισκόπῳ. 80) Codex ὑπερθεται, Fabr. ὑπέρθηται. 81) Pro τεστάτορος Codex habet ττ̄ορος. 82) Codex ἐκπίπτειν. 83) Vox καὶ deest apud Fabr. Non male. 84) Fabr. μετὰ καί. 85) Pro πραγμάτων Codex habet πραγμα̅. 86) Codex βούλην. 87) Codex ἀδείαν. 88) Sic Fabrotus. Codex ἀπαγαγεῖν. 89) Pro verbo διατυπωθέντα Fabrotus habet δόξαντα τῷ τελευτήσαντι εἰς ἔργον ἀχθῆναι. Nov. 131. cap. 11. καὶ παντὶ δὲ ἑτέρῳ ἄδεια ἔστω τὴν τοιαύτην ζήτησιν κινεῖν. 90) Pro verbis εἰ δὲ ὁ κληρονόμος Codex habet ἡ δὲ ὀκληρος. 91) Codex παρακρατον. 92) Codex Φαλκιδιον. 93) Quae inde a verbis εἰ δὲ ὁ κληρονόμος usque ad εἰς ἔργον ἀχθῇ leguntur in Codice, desunt apud Fabr. et Leuncl. Nam, quae ille exhibet τὰ εὐσεβῶς δόξαντα τῷ τελευτήσαντι εἰς ἔργαν ἀχθῆναι, ea manarunt ex lacuna. 94) Codex εὐαγεσιν. 95) Codex ἐκκλη). Ad marg. ιδ'. περὶ ἀναλίου (leg. ἀνναλίου) ληγάτου. Quae inscriptio ad caput, quod sequitur, pertinere videtur. 96) Fabr. συστήμασι. Haec verba inde a vocibus τὰ εὐαγέσιν Codex X. sic effert: τὰ εὐαγὲς οἴκων ἢ καταλειφθέντα ἐκκλησίας ληγάτα. 97) Codex λεγατα, Fabr. ληγάτα. 98) Pro μηνῶν ἓξ Cod. habet μ̆ μ̊ ς notamve similem. 99) Cod. X. ἐπιφανείας habet pro ἐμφανείας. 1) Incipit fol. 46. A. 2) Tit. 9. parat. §. 3. habent καταβαλλίσθω. 3) Codex τούτοις. Cod. X. ὁ τοιοῦτος. 4) ἐπαυξήσεις Photius nomocan. II. 1. p. 866. 5) Cod. εὐαγέσι. 6) Vox ἢ deest in Codice. Sed est et tit. 9. parat. §. 3. Ad marginem τεστάτορος σημ. ω̊. (leg. σημείωσαι ὡραῖον). 7) Fabr. ἀννάλιον. 8) Fabr. ληγατον. 9) Pro τρόπῳ Fabrotus habet προσώπῳ. Ad marg. autem adnotavit „*In MS. Iust.* „τρόπῳ". 10) Codex τοιποι. 11) Codex βεβαρημ/. 12) Fabr. διεστήκασι. 13) Fabr. τηνικαῦτα. 14) Codex οἶκοι. 15) ἀλλήλοις deest apud Fabrotum. 16) Pro ληγάτα Codex habet ληγ̄. 17) Codex πλησιαζουσι. 18) Pro τετάρτου Fabrotus habet δ'. 19) Fabr. ἐτησίας. 20) Sic Codex. Fabrotus pro verbis εἰς λε'. ἔτη τῆς ἐτησίας καταβολῆς τὸ τοιοῦτον λέγατον (leg. λεγάτον) sic habet: ἢ εἰσέτι τῆς ἐτησίας καταβολῆς ἐκποιεῖν τὸ τοιοῦτον ληγάτον Leuncl. „*aut eandem* „*rem legatam vendere pro annuo pretio, quod annis XXXV. numeratur*". Nov. 131. cap. 12. εἰ δὲ καὶ πωλῆσαι βούλοιτο τὸ τοιοῦτον ληγάτον, μὴ ἔλαττον τίμημα λαμβάνειν τοῦ, ὅσον ὑπὲρ τοῦ τοιούτου ληγάτου ἐπὶ λε'. ἐνιαυτοὺς συνάγηται. Unde corrigendus hic locus hoc modo: ἢ εἰ πωλῆσαι βούλοιντο τὸ τοιοῦτον ληγάτον, μὴ ἐλάττονος τοῦ, ὅσον εἰς λε'. ἔτη ἐκ τῆς ἐτησίας καταβολῆς συνάγηται, ἐκποιεῖν τὸ τοιοῦτον ληγάτον. 21) Ad marg. ιζ'. περὶ τῆς ὑποστάσεως τῶν ἐπισκόπ (leg. ἐπισκόπων) καὶ διοικητῶν καὶ οἰκονόμων. 22) Fabrotus τε. 23) Pro ἢ Codex habet ἡ. 24) Codex ἡττηθέντα habet pro voce κτηθέντα. Pro κτηθέντα fortasse ex tit. 9. parat. §. 3. reponendum ἐπικτηθέντα. 25) Codex αὐτ̄. Fabrotus omittit αὐτοῖς. 26) Codex ὅσα. 27) Codex διοικήσεσιν, Fabr. διοικήσεσι. 28) Pro ἐπισκοπαῖς Codex habet ἐπισκ̄π. 29) Pro verbo τελευτῆς videtur legisse Leuncl. διαθηκῶν. Sic enim: „*ex cognatorum ultimis voluntatibus*". 30) Vocem τριῶν Codex habet, Fabrotus omittit. Sed idem ad marg. „ἴσ. δ'." Leuncl. „*ad quartum usque gradum*". Nov. 131. cap. 13. οὓς ἐξ ἀδιαθέτου δύνανται μέχρι τετάρτου βαθμοῦ διαδέχεσθαι. Res ex eo iudicanda videtur, verba μέχρι τετάρτου βαθμοῦ *sintne usque ad quartum gradum producenda, an tertio gradu definita?* Μέχρι τρίτου βαθμοῦ habent et tit. 9. parat. §. 3. 31) Pro βαθμῶν Fabr. habet βαθμοῦ. 32) Tit. 9. parat. §. 3. habent παρεχέτωσαν τὲ καὶ καταλιμπανέτωσαν.

δὲ [33]) χωρὶς τούτων κτηθέντα [34]) αὐτοῖς [35]), εἴτε ἐκ διαδοχῆς συγγενῶν [36]) ἢ | [37]) καθ' ἕτερον τρόπον αἱ κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίαι [38]) διαδέχονται [39]). δύνανται δὲ εἰς αἰχμαλώτων ἀνάρυσιν (v. ἀνάρρυσιν) [40]) καὶ πτωχῶν τροφὰς [41]) καὶ εἰς ἄλλας εὐσεβεῖς αἰτίας ταῦτα δαπανᾶν, τούτων κρατούντων καὶ ἐπὶ νοσοκόμων καὶ ὀρφανοτρόφων καὶ λοιπῶν διοικητῶν εὐαγῶν [42]) οἴκων. τὰς τῶν ἀδιαδόχων [43]) καὶ ἀδιαθέτων ἐπισκόπων [44]) καὶ κληρικῶν καὶ λοιπῶν ἱερωμένων [45]) περιουσίας αἱ κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίαι [46]) κληρονομείτωσαν. μηδεὶς [47]) εὐαγὴς οἶκος [48]) ἐκδιδότω αἱρετικῷ ἀκίνητον κτῆσιν [49]), τὰς διορισμένας (v. διωρισμένας) [49b]) τῷ νόμῳ ποινὰς μετὰ τοῦ ἐκβαλόντος [50]) ὑποστελόμενος (ὑποστελλόμενος) [51]). λέγει δέ, ὅτι [ὁ] [52]) μὲν αἱρετικός, ὃ [53]) δέδωκεν, ἀπόλλυσιν [54]), ὁ δὲ ἐκδοὺς [55]) πάσης ἀποκινεῖται [56]) διοικήσεως [57]) καὶ εἰς μοναστήριον ἐμβάλλεται [58]) καὶ ἐπὶ ἐνιαυτὸν τῆς ἁγίας κοινωνίας χωρίζεται [59]), τὸ δὲ πρᾶγμα [60]) τῷ εὐαγεῖ [61]) οἴκῳ (v. οἴκῳ) [62]) ἀποκαθίσταται. τὸ ἐκποιηθὲν ὑπὸ ὀρθοδόξου [63]) χωρίον [64]) Ἰουδαίῳ ἢ Σαμαρίτῃ (v. Σαμαρείτῃ) [65]) ἢ Μοντανιστῇ [66]) ἢ ἄλλῳ αἱρετικῷ [67]) ἐκδικεί | [68])τω εἰς ἰδίαν [69]) δεσποτείαν ἡ [70]) ἐν αὐτῷ [71]) διακειμένη [72]) ὀρθόδοξος [73]) ἐκκλησία. τοὺς κτισθέντας [74]) ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν ναοὺς καὶ τὰς ὑπὸ [75]) Ἰουδαίων συναγωγὰς καινὰς οἰκοδομηθείσας [76]) αἱ ἐντόπιοι ἐκκλησίαι ἐκδικείτωσαν [77]). ὁ ἐν εἰδήσει [78]) ἐκδοὺς αἱρετικῷ ἰδίαν (v. ἰδίαν) [79]) κτίσιν (v. κτῆσιν) [80]) ἐκπιπτέτω τῶν προσόδων, τῆς ἐκκλησίας ταύτας διεκδικούσης [81]) τοῦ αἱρετικοῦ καὶ [82]) ἐκβαλλομένου [82b]) τῆς κτήσεως καὶ δημεύσει καθυποβαλλομένου. εἰ δὲ ἀγνοῶν τοῦτο ἔπραξεν, ἀζήμιος ἔστω. οἱ ὀρφανοτρόφοι [83]) ἐπὶ τοῖς ὀρφανικοῖς (v. ὀρφανικοῖς) [84]) πράγμασιν [85]) τάξιν [86]) ἐπιτρόπων καὶ κουρατώρων ἐχέτωσαν [87]), μὴ ἀπαιτούμενοι [88]) ἐγγύας ἢ λογισμοῖς ὑποκείμενοι [89]). ἰνβεντάριον [90]) δὲ τῶν ὀρφανικῶν [91]) ποιείτωσαν πραγμάτων [92]) καὶ τὰς ἁρμοζούσας ἐκείνοις ἀγωγὰς [93]) γυμναζέτωσαν [94]) κατὰ τῶν ὑπευθύνων. τὸν ὀρφανότρόφιον (v. ὀρφανοτροφεῖον) [95]) Κωνσταντινουπόλεως [96]) καὶ ὁ ξενὼν [97]) τοῦ Σαμψὼν [98]) καὶ πάν-

Quae vero extra haec ab ipsis acquisita sunt, sive ex cognatorum successione, sive alio modo, accipient ipsorum ecclesiae. Possunt autem ad captivorum redemtionem et pauperum alimenta et in alias pias caussas haec expendere, his locum habentibus et in nosocomis et orphanotrophis et reliquis venerabilium domorum administratoribus. Substantias eorum, qui sine haeredibus et intestati moriuntur, episcoporum et clericorum et reliquorum sacerdotum ecclesiae eorum haereditatis nomine habento. Nulla venerabilis domus haeretico immobilem possessionem locato, eas poenas, quae lege statutae sunt, una cum eo, qui conduxit, metuens. Dicit autem (haec constitutio) haereticum id, quod dedit, amittere; eum autem, qui locavit, ab omni administratione removeri et in monasterium iniici et ad annum a sacra communione segregari; rem autem venerabili domui restitui. Praedium Iudaeo vel Samaritae vel Montanistae vel alii haeretico ab orthodoxo alienatum orthodoxa ecclesia, quae in ipso sita est, proprietatis nomine vindicato. Templa ab haereticis exstructa novasque synagogas ab Iudaeis aedificatas eorum, (de quibus agitur,) locorum ecclesiae vindicanto. Qui sciens haeretico possessionem suam locavit, reditus (ex eo) amittito, ecclesia hos vindicante, haeretico et de possessione depellendo et bonorum publicationi subiiciendo. Sin ignorans hoc fecit, indemnis esto. Orphanotrophi in rebus pupillaribus locum tutorum et curatorum obtinento, ita tamen, ut ab iis fideiussores non exigantur, aut ad rationes reddendas obligentur. Inventarium autem rerum pupillarium faciunto et actiones illis competentes adversus eos, qui (pupillis) obligati sunt, exercento. Orphanotrophium Constantinopolitanum et xenon Sampsonis et omnes,

33) Pro τὰ δὲ tit. 9. parat. §. 8. τὰ γάρ. 34) Pro κτηθέντα Codex habet ἠττηθέντα. 35) αὐτοῖς Fabrotus omittit. 36) Post συγγενῶν tit. 9. parat. §. 8. addunt τῶν μετὰ τὸν τρίτον βαθμόν. 37) Incipit fol. 46. B. 38) Codex ἐκκλησιαι habet. 39) Pro διαδέχονται Fabr. habet διαδεχέσθωσαν. 40) Fabr. ἀνάρρυσιν. 41) Codex τροφᾶς. 42) Pro εὐαγῶν Fabrotus habet καὶ εὐαγῶν. 43) Ad marg. ις'. περὶ ἐπισκοπῶν (leg. ἐπισκόπων). Ad marg. κ'. ἀδιοχων (leg. περὶ ἀδιαδόχων) καὶ ἀδιαθέτων. 44) Codex ἐπισκοπῶν. 45) Codex ἱερωμένων, Fabrotus ἱερωμένας. Tit. 9. parat. §. 8. habet ἱερατικῶν pro voce ἱερωμένων. Leunclavius genitivum casum agnoscere videtur. 46) Codex ἐκκλήσιαι. 47) Cod. B. μὴ δεὶς. 48) Ad marg. κα'. περὶ αἱρετικῶν. 49) Cod. B. κτήσιν. 49b) Fabr. διωρισμένας. Cod. B. δι' ὁρισμένας. 50) Pro ἐκβαλόντος habet Fabr. ἐμβάλλοντος. Fortasse ἐκλαβόντος. Sic habet Codex B. Certe ἔκληψις est *conductio*. Vide Ducangii *glossarium Graecitatis* tom. I. p. 366. Ἐκβάλλοντος habent tit. 8. parat. §. 8. ex Fabr. rec. 51) Pro ὑποστελόμενος Codex habet ὑποστελομ/. Fabr. ὑποστελλόμενος. 52) Vox ὁ deest in Codice, sed nec apud Fabrotum nec in Codice B. 53) Codex ὁ habet. Pro ὃ Codex B. habet ἧτι. Videtur voluisse εἴτε, quod habet Fabrotus. Codex B. ὑποστελλομενος. 54) Codex ἀπολλυσιν. Cod. B. ἀπόλλυσι. 55) Pro ἐκδοὺς Cod. B. habet ἐκδόσας. 56) Cod. B. ἀποκινῆται. 57) Cod. B. διηκήσεως. 58) Pro ἐμβάλλεται, quod habet Fabrotus, Codex συμβάλλεται habet. 59) Codex χαρίζεται habet pro verbo χωρίζεται. 60) Cod. B. πράγμα. 61) Cod. B. εὐαγὴ οἴκω. 62) Fabr. οἴκῳ. 63) Codex ὑπὸ ὀρθοδόξου habet, Fabrotus ὑπὸ τ^{s} ὀρθοδόξου. Ad marg. ιη'. περὶ ἰουδαίου καὶ μοντανίστου καὶ σαμαρείτου (Codex σαμαρείτου). Tit. 8. parat. §. 2. ex rec. Fabr. ante Ἰουδαίῳ interponunt ἤ. 64) Cod. χωριον. 65) Codex Σαμαριτη. Fabr. Σαμαρείτῃ. Sic et tit. 8. parat. §. 8. 66) Codex μονταναστη, Fabr. Μωντανιστῇ. Sic et tit. 8. parat. §. 8. 67) Cod. αἱρετικῷ. 68) Incipit fol. 47. A. Fabr. ἐκδιδότω habet pro ἐκδικείτω. Idem tamen ad marginem Ισ. ἐκδικείτω. Nov. 131. cap. 14. ἡ ἁγιωτάτη ἐκκλησία τῆς αὐτῆς κώμης τὴν τούτων δεσποτείαν ἐκδικείτω. 69) Vox ἰδίαν deest in MS. Fabr. 70) Pro ἡ Codex habet ἤ, refragante tit. 8. parat. §. 8. 71) Pro ἐν αὐτῷ tit. 8. parat. §. 8. habent ἐν αὐτῷ τῷ χωρίῳ. 72) Codex διακειμένῃ. 73) Codex ὀρθοδοξος. 74) Pro κτισθέντας, quod est et in tit. 8. parat. §. 8., Codex habet συστηθέντας. 75) Codex ὑπό. Ad marginem ιθ'. περὶ ναῶν καὶ συναγωγῶν. 76) Codex sic habet, Fabrotus vero ordine inverso οἰκοδομηθείσας συναγωγὰς καινάς. Tit. 8. parat. §. 8. habent καὶ τὰς ὑπὸ Ἰουδαίων οἰκοδομηθείσας νέας συναγωγάς. 77) Pro verbis αἱ ἐντόπιοι ἐκκλησίαι ἐκδικείτωσαν Fabrotus habet αἱ ἐντόπιοι ἐκκλησίαι διεκδικείτωσαν, Codex autem αἰὲν τόπιοι ἐκκλησιαι ἐκδικειτωσαν. 78) Ad marg. κ'. ὥστε αἱρετικ. (leg. αἱρετικῷ) ὑπὸ ὀρθοδόξου μὴ δίδοσθαι κτῆσιν. 79) Fabr. ἰδίαν. 80) Fabr. κτῆσιν. 81) Codex sic habet, Fabrotus τῆς ἐκκλησίας ταῦτα διεκδικούσης. Post διεκδικούσης tit. 8. parat. §. 8. addunt καί. 82) Pro τοῦ αἱρετικοῦ καὶ Fabrotus habet καὶ τοῦ αἱρετικοῦ, ut et tit. 8. parat. §. 8. 82b) Codex ἐκβαλλομένον. 83) Ad marg. κα'. περὶ ὀρφανοτροφων (leg. ὀρφανοτρόφων). 84) Fabr. ὀρφανικοῖς. 85) Codex πράγμασι. 86) Codex ταξιν. 87) Codex ἐχετωσαν. 88) Codex ἀπαιτουμ/. 89) Cod. ὑποκειμ/. 90) Codex ἰνβενταριον, Fabrotus ἰμβεντάριον. 91) Pro voce ὀρφανικῶν tit. 13. parat. §. 2. habent ἐκείνοις διαφερόντων. 92) Codex πραγμα/. 93) Pro ἀγωγάς Fabr. habet συναγωγάς. 94) Pro verbis ἀγωγὰς γυμναζέτωσαν tit. 13. parat. §. 2. habent κινείτωσαν ἀγωγάς. 95) Fabr. ὀρφανοτροφεῖον. Cod. B. ὀρφανοτροφίον. 96) Codex Κωνσταντινου πο^{λ}/, Fabrotus Κωνσταντινουπ. 97) Cod. B. ξενῶν. 98) Cod. B. σάμψῳ.

τες[99]) οἱ ὑπ' αὐτοῦ[1]) ὄντες[2]) ξενῶνες. καὶ σεπτοὶ | [3]) οἶκοι[4]) κεχρήσθωσαν τοῖς προνομίοις τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Ἐγράφη προ ιδ'.[5]) καλαν.[6]) Ἀπριλλίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ)[7]) ιβ. ὑπατείας[8]) Βασιλείου δ'.[9]).

qui sub eo ipso sunt, xenones et venerabiles domus privilegiis fruuntor magnae ecclesiae Constantinopolitanae. *Scripta est ante 14. Calendas Apriles imperii Iustiniani anno 18. (?) (post) consulatum Basilii anno 4.*

δ'. ὥστε τὴν ἐκκλησίαν [Κωνσταντινουπόλεως[10]) καὶ] Ῥώμης ἔχειν τὴν τῶν ρ'. ἐνιαυτῶν παραγραφήν[11]).

Const. 4. Ut ecclesia [Constantinopolitana et] Romana habeat centum annorum praescriptionem.

Nov. 9. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπισκόπῳ Ῥώμης. ετιεγουμ οριγινεμ.[12]).

Τοπικὴ ἡ διάταξις μηδὲν πλέον τῆς ἐπιγραφῆς[13]) νομοθετοῦσα. Ἐγράφη μ. ματῳ η. ὑπατ. Βελισαρίου[14]).

Idem imperator Iohanni episcopo Romano. ***Et legum originem.***

Localis est (haec) constitutio nihil amplius praeter id, quod in inscriptione habetur, sanciens. *Scripta est mense Maio Belisario consule.*

ε'. ἡ διάταξις[15]) ἀναιροῦσα τὴν τῶν ρ'. ἐνιαυτῶν παραγραφὴν[16]) ἐπὶ τῶν εὐκτηρίων οἴκων.

Const. 5. Constitutio, quae centum annorum praescriptionem in oratoriis domibus abrogat.

Nov. 111. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἠλίᾳ ἐπάρχῳ Ἰλλυρικᾶς[17]). Quod medicamenta morbis[18]).

Ἀναιροῦσα ἡ διάταξις τὸ προνόμιον τῶν ἐκκλησιῶν καὶ εὐαγῶν οἴκων τὸ βουλόμενον[19]) τὴν τῆς ἑκατονταετίας παραγραφὴν ἀντικεῖσθαι[20]) αὐτοῖς παρακελεύεται ἀντὶ ταύτης τὴν τῆς τεσσαρακονταετίας[21]) [εἶναι][22]) παραγραφήν, καὶ μόνη ταύτῃ[23]) τὰς τῶν ἐκκλησιῶν | [24]) καὶ εὐαγῶν οἴκων ἐκβάλεσθαι (v. ἐκβάλλεσθαι)[25]) ἀγωγάς[26]). σημείωσαι[27]), ὅτι ἐπὶ τοῖς κεχρεωστημένοις ταῖς πόλεσιν[28]) καὶ τοῖς εἰς ἀνάρυσιν (v. ἀνάρρυσιν)[29]) αἰχμαλώτων καταλειφθεῖσιν, ἐφ' οἷς δέδωκεν ὁμοίως τὸ προνόμειον (v. προνόμιον)[30]) τῆς παραγραφῆς τῆς ἑκατονταετίας[31]) διάταξις[32]) ἀνηνεγμένη[33]) ἐν τῷ α'.[34]) βιβλίῳ τοῦ κωδ.[35]) ὑπὸ [τὸν β'.][36]) τοῦ β'. τίτλου[37]) οὖσαν[38]) τὸν ἀριθμὸν κγ'. οὐκ ἀνεῖλεν[39]) παντελῶς ἡ παροῦσα διάταξις[40]). Ἐγρα. καλανδ. Ἰουν. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιε'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου[41]).

Idem imperator Eliae praefecto Illyrici. ***Quod medicamenta morbis.***

Abrogans (haec) constitutio privilegium ecclesiarum et venerabilium domorum, quod vult centum annorum praescriptionem ipsis opponi, in huius locum succedere iubet quadraginta annorum praescriptionem, et hac sola ecclesiarum et venerabilium domorum actiones elidi. Nota in iis, quae debentur civitatibus, et, quae relicta sunt ad captivorum redemptionem, in quibus similiter dedit privilegium praescriptionis centum annorum constitutio, quae in primo libro Codicis sub tit. 2. numero 23. relata est, (praescriptionem centum annorum) non esse sublatam (omnino ab hac) praesente constitutione. *Scripta est Calendis Iuniis imperii Iustiniani anno 15. Basilio consule (?).*

---

99) Codex πάντες. 1) Fabr. ὑπ' αὐτῶν; sic et Leuncl. Codex habet ὑπαυ. Leg. ὑπ' αὐτοῦ. Nov. 131. cap. 15. καὶ τῷ ξενῶνι τῷ καλουμένῳ τοῦ τῆς ὁσίας μνήμης Σαμψὼν καὶ τοῖς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ διοίκησιν καθεστῶσιν εὐκτηρίοις ἢ ξενοδοχείοις. 2) Cod. B. ὄντες. 3) Incipit fol. 47. B. 4) Codex οἶκοι. Sic et Cod. B. 5) Pro ιδ'. Fabrotus habet ιβ'. Haec subscriptio in Cod. B. sic concepta est: ἐγράφη πρὸ δώδεκα καλαν Ἀπριλλίου βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιη'. ὑπατείας Βασιλείου τὸ δ'. Notat. p. 244. sic efferunt: ἐγράφη πρὸ ιη'. καλανδῶν ἀπριλλίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιη'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ δ'. Leuncl. „*Dat. a. d. XVIII. Kal. April. imperii Iustiniani anno XVIII. consulatu Basilii* „*IV.*" 6) Fabr. καλάνδων. 7) Fabr. Ἰουστινιανοῦ. 8) Pro ιβ'. ὑπατείας Fabr. habet τὸ ιη'. ὑπάτου. Recte. Vide Bieneri hist. Nov. p. 525. 9) Pro Βασιλείου δ'. Fabr. habet Βασιλ. τὸ δ'. 10) Codex Κωνσταντινουπολεως. Verba Κωνσταντινουπόλεως καὶ desunt apud Fabrotum et Leuncl. et in Notat. p. 231., atque etiam in collectione Novellarum 168., nec non in indice titulorum Codicis. 11) Notat. p. 231. laudant περιγραφήν. Verum Leuncl. ibi ex MS. iubet restitui παραγραφήν. 12) Cod. sic habet. Fabr. „*ut legum originem.*" Sic et incipit Nov. 9. 13) Pro ἐπιγραφῆς Fabr. habet παραγραφῆς. 14) Quid illud η sibi velit, non perspicio. Fabrotus ἐγράφη μηνὶ μαΐῳ ὑπατείᾳ Βελισαρίου. Sic et Leuncl. Habet enim „*Dat. mense Maio Belisario Cos.*" Sed quid illud η sibi velit, non satis intelligo. Notat. p. 231. nihil declarant. 15) Pro διάταξις Codex habet διατ. 16) Pro παραγραφὴν Codex habet παραγρ. 17) Codex sic habet, Fabrotus τοῦ Ἰλλυρικοῦ. Leuncl. *P. P. Illyrici.* Vulgata *Theodoto Orientalium praetoriorum praefecto.* Notat. p. 238. ἠλίᾳ ἐπάρχῳ τοῦ ἰλλυρικοῦ. 18) Pro *morbis*, quod deest apud Fabr. et Leuncl. et in Notat. p. 238., Codex habet *mortis*. 19) Pro βουλόμενον Codex habet βουλομ/. 20) Codex ἀντικεισθαι. 21) Fabr. τεσσαρακονταετίας. 22) εἶναι est apud Fabrotum, in Codice deest. 23) Pro ταύτῃ Fabrotus habet αὐτῇ. 24) Incipit fol. 48. A. 25) Fabr. ἐκβάλλεσθαι. 26) Pro ἀγωγὰς Codex habet ἀγρ/, Fabr. ἐναγωγάς. 27) Codex σημ. 28) Fabrotus πόλεσι. 29) Fabr. ἀνάῤῥυσιν. 30) Fabr. προνόμιον. 31) Pro ἑκατονταετίας Codex habet ρ. ἐτίας. 32) Codex διατ. 33) Codex ἀνηνεγμ/. 34) Pro α'. Fabr. habet πρώτῳ. 35) Pro κωδ. Fabr. habet κώδικος. 36) Pro β'. Codex habet ᾱ. Quae uncis inclusi, supervacanea esse apparet. Sunt tamen et apud Fabrotum. Desunt autem tit. 23. §. 3. Significatur const. 23. Cod. I. 2. 37) Pro τίτλου Fabr. habet βιβλίου. 38) Pro οὖσαν Fabr. habet τὴν οὖσαν. 39) Codex ἀνεῖλεν, Fabr. ἀνεῖλε. 40) Pro διάταξις Codex habet διατ. Quae vox deest apud Fabrotum. 41) Fabrotus ἐγράφη καλάνδαις Ἰουνίαις βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιε'. ὑπατείᾳ Βασιλείου. Leuncl. „*Dat. Kal. Iun. imperii Iustiniani anno XV. Basilio consule*". Recte. Vide Bienerum hist. Nov. p. 522.

ς'. περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Σολομῶνι [42]) ἐπάρχῳ ρRιων [43]) Ἀφρικῆς. δεlιερiuLεμ. [44])

Αἱ ἐκκλησίαι [45]) τῶν Ἀφρῶν [46]) ἐκδικείτωσαν τὰ παρ' αὐτῶν [47]) ὑπὸ τῶν Ἀριανῶν (v. Ἀρειανῶν) [48]) ἀφαιρεθέντα κειμήλια [49]) καὶ ἱερὰ ἐσθήματα, μὴ ἐκβαλλόμεναι χρονίᾳ παραγραφῇ [50]), τὰ ὑπὲρ τῶν κτήσεων δηλονότι συντελοῦσαι [51]) δημόσια. | [52]) αἱρετικὸς [53]) μὴ βαπτιζέτω, μηδὲ πολιτευέσθω, ἢ [54]) ὀφφίκιον μετιέτω [55]). ὁ ἀναβαπτισθεὶς [56]) πάσης [57]) ἀπεχέσθω στρατίας (v. στρατείας) [58]). Ἰουδαῖος [59]) Χριστιανὸν [60]) ἀνδράποδον [61]) μὴ ἐχέτω, μήτε [62]) κατεχόμενον (v. κατηχούμενον) [63]) περιτεμνέτω. μηδεὶς [64]) τόπος προσευχῆς [65]) τοῖς αἱρετικοῖς ἔστω [66]), τὰ δεδομένα προνόμια τῇ ἐκκλησίᾳ Καρταγένης [67]) φυλαττέσθωσαν ἀκαινοτόμητα [68]), μηδενὸς θαρροῦντος ἐξέλκειν τινὰ [69]) τῶν αὐτῆς ὅρων [70]), πλὴν εἰ [71]) μὴ φονεὺς ἐστὶν [72]) ὁ προσφεύγων [73]) ἢ παρθένον ἁρπάζῃ [74]) ἢ τοὺς Χριστιανοὺς ἐβιάσατο. τὰ καρποφορηθέντα [75]) ταῖς ἐκκλησίαις Ἀφρικῆς μηδεὶς ἀφαιρείσθω. Ἐγρα. [76]) καλ. [77]) Αὐγούστου [78]) ὑπατείας Βασιλείου [79]).

Const. 6. De ecclesiis in Africa (constitutis).

Idem imperator Solomoni praefecto praetorio. Nov. 37.
Venerabilem.

Ecclesiae Africanae cimelia, quae ipsis ab Arianis erepta sunt, sacrasque vestes vindicanto, non obiicienda longi temporis praescriptione, ita videlicet, si tributa, quae praediorum nomine (fisco) debentur, conferant. Haereticus ne baptizato, neu magistratum gerito *) officiumve ambito. Qui rebaptizatus est, ab omni militia se abstineto. Iudaeus servum Christianum ne habeto, neu catechumenum circumcidito. Nullus locus haereticis esto ad preces concipiendas. Privilegia ecclesiae Carthaginis data illibata custodiuntor, nemine quemquam extrahere audente de eius (ecclesiae) finibus, praeterquam si sit homicida is, qui ad eam confugit, aut virginem rapuerit (?), aut Christianis vim intulerit. Ea, quae ex fructibus ecclesiis Africanis oblata sunt, nemo iis auferto. ***Scripta est Calendis Augusti Belisario consule.***

ζ'. περὶ τοῦ τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας ἀναστάσεως καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ ἀρχιεπισκόπῳ [80]) Ἱεροσολυμῶν [81]). Ἤδη μὲν τὰ [82]) περὶ τῆς κωλύσεως.

Ἡ ἐκκλησία τῶν ἁγίων [83]) [τόπων] [84]) δύναται [85]) τὰς ἐν ταῖς πόλεσι [86]) διαφερούσας αὐταῖς [87]) οἰκήσεις [88]) ἐκποιεῖν εἰς λ'. ἔτη [89]) τοῦ ἀ | [90])θροιζομένου [91]) ἐτησίου στεγονομίου, ἐπὶ τῇ ἐκποιήσει δεκρέτου [92]) παρὰ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ [93]) τῆς αὐτῆς πόλεως πραττομένου [94]) καὶ τῶν τημημάτων (v. τιμημάτων) [95]) προχωρούντων εἰς ἐπίλυσιν τῶν δανεισθέντων αὐτῇ χρημάτων εἰς ἀγορασίαν προσόδων καὶ εἰς ἑτέρας εὐθαλεῖς καὶ ὠφελιμωτέρας [96]) κτήσεις. Ἐγράφη πρὸ ιε'. καλανδῶν Ἰουνίων μετὰ τὴν ὑπατίαν (v. ὑπατείαν) [97]) Βελισαρίου.

Const. 7. De hoc, ut ecclesia sanctae resurrectionis, et reliqua.

Idem imperator Petro archiepiscopo Hierosolymitano. ***Iam quidem ea, quae de prohibitione.*** Nov. 40.

Ecclesia sacrorum locorum aedificia, quae in civitatibus ad ipsas pertinent, alienare potest (eo pretio, quantum) ex annua pensione trigiata (?) annorum in unum collecta redditur, interveniente in (hac) alienatione decreto apud archiepiscopum eiusdem civitatis et pretio (inde) redacto ad solutionem creditarum ipsi pecuniarum proficiente, ad reditus comparandos et ad alias florentes et utiliores possessiones (emendas). ***Scripta est ante 15. Calendas Iunias post consulatum Belisarii.***

---

42) Codex Σολομωνι. Σολόμωνι Notat. p. 234. 43) Pro ρRιων Fabrotus habet πραιτωρίων. Sic et Notat. p. 234. 44) Fabrotus habet „Venerabilem". Sic et Not. p. 234. 45) Codex ἐκκλήσιαι. 46) Codex Ἀφρῶν habet, Fabrotus Ἄφρων significare videtur. Sic et Not. p. 234. Deest enim et accentus et spiritus. 47) Pro παρ' αὐτῶν Fabr. habet ὑπ' αὐτῶν. Qui idem ad marg. adnotavit „In MS. Iust. παρ'." 48) Fabr. et Not. p. 234. Ἀρειανῶν. 49) Codex κειμιλία. 50) Pro παραγραφῇ Codex habet παρα. 51) Fabrotus in contextu συντελοῦσα. Idem ad marginem „in MS. „Iustelli συντελοῦσαι". 52) Pro δημόσια Codex habet δημοσίᾳ. Incipit fol. 48. B. 53) Ad marg. α. περὶ αἱρετικῶν. 54) Pro ἢ tit. 3. parat. §. 4. habent μηδέ. 55) Pro ὀφφίκιον μετιέτω Cod. habet ὀφφικιοx (sic) μετιέτω. 56) Ad marg. β'. περὶ ἀναβαπτίσματος. 57) Codex habet πασης. Tit. 3. parat. §. 4. πάσης omittunt. 58) Fabr. στρατείας. 59) Tit. 3. parat. §. 4. habent ὁ Ἰουδαῖος. 60) Ad marg. ε'. περὶ Ἰουδαίου (leg. videtur γ'. περὶ Ἰουδαίου). 61) Codex ἀνδραπόδον. 62) Codex μητε. Tit. 3. parat. §. 4. habent μηδέ. 63) Pro κατεχόμενον tit. 3. parat. §. 4. habent κατηχούμενον. Sic et Leuncl. et Not. p. 234. Nov. 37. „*neque si forte catechumenos acciperent, circumcidere*". 64) Ad marg. δ'. περὶ τόπου αἱρετικοῦ. 65) Pro voce προσευχῆς tit. 3. parat. §. 4. habent εἰς εὐχήν. 66) Inverso ordine Notat. p. 234. μηδεὶς τόπος τοῖς αἱρετικοῖς ἔστω προσευχῆς. 67) Fabr. Καρθαγένης. Sic et Not. p. 234. 68) Codex ἀκαινοτομητά. 69) Codex τινα. 70) Pro ὅρων Codex habet ὀρῶν. 71) Pro εἰ Codex habet ἤ. 72) Fabr. φονεύς ἐστιν. Not. p. 234. φονεὺς ἐστιν. 73) Pro προσφεύγων Fabr. habet προσφυγών. Sic et Notat. p. 234. 74) παρθένων ἅρπαξ habet Fabr. et Leuncl. et Notat. p. 234. pro παρθένον ἁρπάζῃ. Praefero Fabroti lectionem. Nam praesenti tempori h. l. locus non est. Nov. 37. „*nisi tamen homicidae sint vel virginum raptores*". Excerptum Haloandri εἰ μὴ ἄρα φόνον ἢ ἁρπαγὴν παρθένου ἢ βίαν χριστιανοῦ ποιήσει Codicis lectioni favet. 75) Codex ται καρποφορηθέντα. Ad marg. ε'. περὶ καρποφοριῶν. 76) Fabrotus ἐγράφη. Sic et Notat. p. 234. 77) Pro καλ. Fabrotus habet καλάνδαις. Not. τῇ καλανδῶν. 78) Not. p. 234. αὐγούστων. 79) Pro ὑπατείας Βασιλείου habet Fabr. et Notat. p. 234. ὑπατείᾳ Βελισαρίου. Sic et Leuncl. Recte. Vide Bieneri hist. Nov. p. 513. 80) Pro ἀρχιεπισκόπῳ Fabrotus habet ἐπισκόπῳ. Sic et Leuncl. 81) Fabr. Ἱεροσολύμων. 82) Pro τὰ Fabrotus habet καὶ τά. Verum et ipsum Nov. 40. prooemium Codicis lectioni favet. Ad marg. adscriptum est ἡ β'. διατ. τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος (Codex παροντος) συντάγματος. Quae verba quo pertineant, mihi non constat. 83) Pro ἁγίων Codex habet ἁγιῶν. 84) Vox τόπων deest in Codice. 85) Codex δύνανται. 86) Pro verbis ταῖς πόλεσι Fabrotus habet τῇ πόλει. 87) Pro αὐταῖς Fabr. habet αὐτῇ. 88) Fabrotus οἰκίας. 89) Pro εἰς λ'. ἔτη Fabrotus habet πεντήκοντα ἔτη. Praeferenda lectio Fabroti πεντήκοντα. Vide Nov. 40. prooem. 90) Incipit fol. 49. A. 91) Codex ἀθροιζομ/. 92) Codex δεκρετου. 93) Fabr. παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου. 94) Codex πραττομ/. 95) Fabrotus τιμημάτων. 96) Verba εὐθαλεῖς καὶ ὠφελιμωτέρας desunt apud Fabrotum et Leuncl. 97) Fabrotus ὑπατείαν. *) Nov. 37. *publicis actibus amoveri et nihil penitus publicum gerere concedantur haeretici.* Leuncl. vertit „*nec esto decurio*". Utramque significationem vox πολιτεύεσθαι recipit. Vide Ducangium in Gloss. Graecit. p. 1195.

ή. περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐκποιήσεως καὶ [98]) καταβολῆς.

Nov. 46. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ (v. Ἰωάννη) ἐπάρχῳ ρ̄ρ̄ίον. [98b]). *Καὶ τὸ περὶ νόμους* [99]) *σπούδασμα.*

Ἡ διάταξις ἡ β'. [1]) τοῦ ε'. τίτλ. τοῦδε τοῦ συντάγματος [2]) μεταγενεστέρα [3]) τυγχάνουσα τελείως καὶ κοινοπρεπέστερον [4]) τὰ περὶ τῆς ἐκποιήσεως τῶν ἐκκλησιῶν [5]) ἀκινήτων παρατίθεται πραγμάτων [6]). ἡ δὲ παροῦσα διάταξις [7]) προγενεστέρα οὖσα καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους (v. οἰκείους) [8]) κρατοῦσα χρόνους [9]) παρακελεύεται μὴ ὄντων κινητῶν [10]) πραγμάτων ταῖς ἐκκλησίαις, | [11]) ἀφ' ὧν δυνατόν ἐστιν [12]) ἐπιλυθῆναι τὰ ἐποφειλόμενα παρ' αὐτῶν, δίδοσθαι ἀκίνητα πράγματα [13]) τῷ δανειστῇ πρὸς ἀναλογίαν χρέους [14]). εἰ δὲ δημόσιον πρόσκειται [15]) ὄφλημα καὶ κινητῆς ἀπορεῖ [16]) περιουσίας ἡ ἐκκλησία [17]), τηνικαῦτα [ἢ] [18]) συνιόντων τῶν αὐτῆς κληρικῶν ἅμα [19]) τῷ ἐπισκόπῳ πρὸς τὸν ἴδιον μητροπολίτην ἐξετάζεσθαι [20]) τὰ περὶ τοῦ προκειμένου χρέους τῶν ἁγίων προτιθεμένων εὐαγγελίων καί, δεκρέτου [21]) πραττομένου καὶ ψήφου προιούσης παρὰ τοῦ ἄρχοντος ἐπιτρεπούσης [22]) τὴν ἐκποίησιν, γίνεσθαι [23]) ἀκινήτου πράγματος πρᾶσιν. οὕτως μέντοι, ἐφ' ᾧ τὰ τιμήματα ἐπὶ τὸ δημόσιον καταβληθῆναι καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς καταβολῆς δημοσίας ἀποδείξεις πραττομένας [24]) ἐν ὑπομνήμασιν [25]) μετὰ καταθέσεως τῶν ταύτας [26]) πεποιηκότων λαβεῖν [27]) τοὺς ἀγοραστὰς καὶ ὑπεισελθεῖν τὰ τοῦ δημοσίου δίκαια καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἔχειν ἀσφάλειαν [28]). ἐξαιρεῖ [29]) δὲ τῆς οἰκείας νομοθεσίας ἡ διάταξις [30]) τήν τε [31]) μεγάλην ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοὺς εὐαγεῖς [32]) οἴκους, ὧν αὐτὴ [33]) πρόνοιαν ποιεῖται καὶ τὰ ὑπ' αὐτὸν (v. αὐτῶν) [34]) μοναστήρια | [35]) καὶ τὴν αὐτῆς [36]) περιοικίδα. Ἐγρα. [37]) *πρὸ ιδ'. καλανδῶν σεπτεμβρίου* (v. *σεπτεμβρίων*) [38]) *μετὰ τὴν ὑπατίαν* (v. *ὑπατείαν*) [39]) *Βελισαρίου* [40]).

Const. 8. De rerum ecclesiasticarum alienatione et solutione.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Et studium circa leges.*

Constitutio 2. tit. 2. (?) huiusce libri, quae hacce posterior est tempore, plene et ad communem utilitatem accommodatius ea, quae de rerum immobilium ad ecclesias pertinentium alienatione observanda sunt, proponit. Praesens autem constitutio, quae prior est tempore, et suis temporibus vim habebat, praecipit, ut, si ecclesiae non habeant res mobiles, ex quibus ea debita, quae ab ipsis contracta sunt, dissolvi possint, dentur res immobiles creditori pro crediti portione. Si autem fiscale debitum accedit, et rebus mobilibus ecclesia caret, tunc convenientibus clericis eius una cum episcopo apud suum metropolitanum caussam praesentis debiti examinari (iubet), propositis evangeliis et decreto interponendo et sententia praesidis interveniente, quae alienationem permittit, fieri rei immobilis venditionem; ita tamen, ut pretium fisco solvatur et apochas, quae de facta fisco solutione fiunt, gestis intervenientibus cum depositione eorum, qui has fecerunt, emtores accipiant, et in iura fisci succedant, et securitatem ab eo accipiant. Excipit autem (hac) sua legislatione (haec) constitutio et magnam ecclesiam Constantinopolitanam et venerabiles domos, quarum ipsa curam gerit, et quae sub ipsis sunt monasteria, et eius confinia. *Scripta est ante 14. Calendas Septembres post consulatum Belisarii.*

θ'. ὥστε τοῦ λοιποῦ [41]) ἀμείψεις ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μή, ὡς ἔτυχεν [42]), γίνεσθαι πρὸς τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα καὶ τὰ ἑξῆς.

Nov. 55. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ [43]) ἀρχιεπισκόπῳ [44]) Κωνσταντινουπόλεος (v. Κωνσταντινουπόλεως) [45]). *Νόμον ἐγράψαμεν* [46]).

Τὰ περιελθόντα εἰς τὴν βασιλείαν ἐξ εὐαγῶν οἴκων

Const. 9. Ut de caetero permutationes ecclesiasticarum rerum non fortuito fiant erga piissimum imperatorem et reliqua.

Idem imperator Menae archiepiscopo Constantinopolitano. *Legem scripsimus.*

Res immobiles, quae ad imperatoriam (maie-

98) Fabrotus habet *ἐκποιήσεώς τε καί.* 98b) Pro ρ̄ρ̄ίον Fabrotus habet *πραιτωρίων.* 99) Pro *νόμους* Fabr. habet *τοὺς νόμους.* Sic et Nov. 46. princ. habet. 1) Pro *β'.* Codex habet ᾱ. Numeri corrupti sunt. Apud Fabr. coniectura proponitur esse tit. 2. const. 1. Leg. *ἡ β'. τοῦ β'. τίτλου.* Significatur autem Nov. 120., quae est tit. 2. const. 2. Quae apud Bienerum hist. Nov. p. 515. leguntur, ex corrupta Fabroti et Leunclavi editione orta sunt. 2) Fabr. haec habet: *ἡ διάταξις τοῦ β'. τίτ. τοῦδε τοῦ συντάγματος.* 3) Post *μεταγενεστέρα* Fabrotus *αὐτῇ* interponit, sed uncis inclusum. Idem ad marginem adnotavit „Deest in MS. Fabroti". 4) Sic Fabrotus. Leuncl. *καινοπρεπέστερον* habuisse videtur. Codex *κενοπρεπεστερ̊.* 5) Pro *ἐκκλησιῶν* Fabr. melius habet *ἐκκλησιαστικῶν.* 6) Codex sic habet, Fabr. autem *πραγμάτων παρατίθεται.* 7) Pro *διάταξις* Codex habet *διατ.* 8) Fabr. *οἰκείους.* 9) Pro *χρόνους* Cod. habet *χρ̊'.* 10) Codex *κινητῶν.* 11) Incipit fol. 49. B. 12) Codex *ἀφὸν δύναται ἐστίν.* Fabr. *δυνατόν ἐστιν.* 13) Pro *ἀκίνητα πράγματα* Fabr. habet *ἀκίνητον πρᾶγμα.* 14) Fabr. *τοῦ χρέους.* 15) Pro *πρόσκειται* Fabrotus habet *πρόκειται.* 16) Pro *κινητῆς ἀπορεῖ* Cod. habet *κινῆ τις ἀμοιρεῖ.* 17) Pro *ἡ ἐκκλησία* Cod. habet *ἢ ἐκκλ/.* 18) Vox *ἢ* deest apud Fabr. et h. l. non convenit. 19) Pro *ἅμα* Codex habet *ἄμα.* 20) Codex *εξετάζεσθαι.* 21) Codex habet *τὰ περὶ* [*προκειμ̃ χρέους τῶν* ⌊*ων προτιθεμ̃εν εὐαγγελίων σαι δεκρετου.* 22) Pro *ἐπιτρεπούσης* Fabr. habet *ἐπιτρέποντος.* 23) Pro *γίνεσθαι* Fabr. habet *γενέσθαι.* 24) Codex *πραττομ/.* 25) Codex *ὑπομνήμασιν*, Fabr. *ὑπομνήμασι.* 26) Fabr. *ταῦτα* habet. 27) Leuncl. videtur legisse *καὶ τὸ πρᾶγμα λαβεῖν.* Quod et Nov. 46. cap. 1. refutatur. 28) Codex *ἀσφαλείαν.* 29) Pro *ἐξαιρεῖ* Fabr. habet *ἐξαιρεῖται.* 30) Pro *διάταξις* Codex habet *διατ.* 31) Codex *τὴν τε.* 32) Post *εὐαγεῖς* Fabr. interponit *αὐτῆς.* 33) Pro *αὐτὴ* Codex habet *αὐτῇ*, Fabr. *αὕτη.* 34) Pro *αὐτὸν* Fabrotus habet *αὐτήν.* 35) Incipit fol. 50. A. 36) Pro *αὐτῆς* Fabr. habet *ταύτης.* 37) Pro *ἐγρα.* Fabrotus habet *ἐγράφη.* Idem ad marginem subscriptionem deesse affirmat in suo Codice. 38) Fabr. *Σεπτεμβρίων.* 39) Fabr. *ὑπατείαν.* 40) Leuncl. habet „*consulatu Belisarii*". Vide Bien. hist. Nov. p. 515. 41) Pro *τοῦ λοιποῦ* Cod. habet *τοὺς λοιπούς.* Ad marg. *ἀναγν. τϊ. ς'. διατ. ι'. κεφ.* > (sic) *περὶ τῶν περιελθόντων εἰς βασιλία ἐξ..* (desunt duo litterae) *αγῶν* (leg. *εὐαγῶν*) *οἴκων* (Codex *οἴκω*). Numeri corrupti sunt. Leg. *τιτ. ι'. διατ. ι'. κεφ. ι'.* 42) Fabr. *ἔτυχε.* 43) Codex *Μηνά.* 44) Pro *ἀρχιεπισκόπῳ* Fabr. habet *ἐπισκόπῳ.* 45) Fabr. *Κωνσταντινουπόλεως.* 46) Pro *νόμον* Codex *μόνον* habet. Fabr. ante *νόμον* intrudit *περὶ ὧν*, quae quidem desunt in Codice. Leuncl. sic habet: „*de quibus scripsit*". Videtur legisse *περὶ ὧν ἔγραψε.*

ἀκίνητα πράγματα[47]) κατὰ ἀμείψεως τρόπον, ἐὰν πρὸς ἕτερον μετέλθωσι πρόσωπον, ὑπὸ τῶν κατὰ καιρὸν οἰκονόμων (v. οἰκονόμων)[48]) ἐκδικείσθωσαν[49]). ἀνάγνωθι[50]) τὸ ἐναντίον[51]) τι. ί. τοῦδε τοῦ συντάγματος διατ. ί. μεταγενεστέρας οὔσης κεφα. ί. χωρὶς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως οἱ λοιποὶ εὐαγεῖς οἶκοι[52]) ποιείτωσαν πρὸς ἀλλήλους διηνεκεῖς ἐμφυτεύσεις ἀκινήτων πραγμάτων, ἐφ' ᾧ μέντοι μὴ περιελθεῖν ταῦτα εἰς ἕτερον πρόσωπον. ἀνάγνωθι[53]) τι.[54]) β̄. τοῦδε τοῦ συντάγματος διατάξεως[55]) β΄. μεταγενεστέρας οὔσης[56]) κεφ^α. ς΄. καὶ ζ΄. Ἐγρ/|[57]) καλανδῶν Νοεμβρίου[58]) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ μετὰ τὴν ὑπατίαν (v. ὑπατείαν) Βελισαρίου. γ΄.

statem) ex venerabilibus domibus pervenerunt permutationis titulo, si ad aliam personam translatae fuerint, ab eius temporis oeconomis vindicantor. Lege contrarium tit. 10. huiusce libri const. 10., quae tempore posterior est, cap. 10. Praeter magnam ecclesiam Constantinopolitanam reliquae venerabiles domus faciunto inter sese perpetuas rerum immobilium emphyteuses; ita tamen, ut hae ad aliam personam non perveniant. Lege tit. 2. huiusce libri const. 2., quae tempore est posterior, cap. 6. et 7. *Scripta est Cal. Novembr. imperii Iustiniani .... post consulatum Belisarii (anno) 3.*

ί. περὶ τοῦ τὰ γήδια[59]) ἢ[60]) οἴκους ἢ ἀμπελῶνας καταλιμπανομένους[61]) τῇ ἐκκλησίᾳ[62]) Μυσίας εἰς ἀνάρυσιν (v. ἀνάρρυσιν)[63]) αἰχμαλώτων καὶ[64]) ἀποτροφὴν πτωχῶν καὶ τὰ ἑξῆς.

Const. 10. De hoc, ut agri aut domus aut vineae, quae ecclesiae Mysiae ad redemptionem captivorum et pauperum alimenta relinquuntur, et reliqua.

Ὁ αὐτὸς βασιλεύς. **Scimus antea**[65]) **promulgasse.**

Idem imperator. *Scimus antea promulgasse.* Nov. 65.

Τοπικὴ ἡ διάταξις[66]) τότε ἐπιτρέπουσα κατὰ τὸν[67]) αὐτῆς προσδιορισμὸν ἐκποιεῖσθαι τὰ εἰς ἀνάρυσιν (v. ἀνάρρυσιν)[68]) αἰχμαλώτων ἢ ἀποτροφὴν τῶν[69]) πτωχῶν καταλιμπανόμενα τῇ ἐκκλησίᾳ[70]) Μυσίας, ἡνίκα μακρὰν ἀπόκειται, καὶ τοῦτο ἰδικῶς ὁ καταλιπὼν[71]) διέταξεν[72]). Ἐγραφ. καλανδῶν Ἀπριλλίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινανοῦ) τὸ ια΄. ὑπατίας (v. ὑπατείας) Ἀπίωνος[72b]).

Localis est (haec) constitutio, quae sancit tunc secundum eius definitionem alienari ea, quae ad redemptionem captivorum aut ad alimenta pauperum ecclesiae Mysiae relinquuntur, cum ea longe absint et hoc specialiter is, qui reliquit, constituerit. *Scripta Calendis Aprilibus imperii Iustiniani anno 11. Appione consule.*

ια΄. περὶ τῶν ἐργαστηρίων Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὰ ἑξῆς.

Const. 11. De officinis Constantinopolitanis, et reliqua*).

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Λογγίνῳ τῷ[73]) ἐπάρχῳ πόλεως. Ἐπειδὴ μέλει[74]) τῷ ἡμετέρῳ κράτει.

Idem imperator Longino praefecto urbi. *Quoniam curae est nostrae potentiae.* Nov. 43.

Ἀρ΄[75]) ἐργαστηρίοις τῆς μεγάλης ἐκκλησίας |[76]) Κωνσταντινουπόλεως ἀτέλειαν[77]) λειτουργιῶν φιλοτιμεῖται ἡ διάταξις[78]) ὑπὲρ ἐκκομιδῆς τῶν τελευτώντων. κελεύει δὲ ἐκ τούτων ὀκτακόσια[79]) μὲν ἐν σώμασι λειτουργεῖν[80]), τὰ δὲ[81]) λοιπὰ ἐν ἀπαργυρισμῷ [μὴ συγχωροῦσα ἕτερον

Mille centum officinis magnae ecclesiae Constantinopolitanae immunitatem a muneribus praestandis largitur (haec) constitutio pro elatione eorum, qui decedunt. Iubet autem ex his octingentas munera, quae in operis consistunt, praestare; reliquas autem per adaerationem, non permittens aliam of-

---

47) Codex *πραγματα.* 48) Fabr. *οἰκονόμων.* 49) Codex *ἐκδικεισθωσαν.* 50) Pro *ἀνάγνωθι* Codex habet *ανα/.* Pro verbis *μεταγενεστέρας οὔσης* Codex habet *μεταγενεστέρα οὔση.* Fabrotus totum hoc sic exhibet: *ἀνάγνωθι τὸν θ΄. τίτλον τοῦ δ΄. βιβλίου τῆς αὐτῆς διατάξεως μεταγενεστέραν οὖσαν κεφ. ί.* Ad marg. Fabr. *ἴσ. μεταγενεστέρας οὔσης.* Leuncl. de his numeris non liquere affirmat. Leuncl. sic vertit: *legito titulum 9. libri quarti et eiusdem constitutionis 10. quae tempore posterior est, cap. 10.* 51) Codex *ἐνάντιον.* 52) Codex *οἶκοι.* 53) Pro *ἀνάγνωθι* Codex habet *ανα/.* 54) Pro *τι.* Fabr. habet *τίτλον.* 55) Pro *διατάξεως* Codex habet *δ^ι/.*, Fabr. *διάταξιν.* 56) Pro *μεταγενεστέρας οὔσης* Fabr. habet *μεταγενεστέραν οὖσαν*, Codex *μεταγενεστέρα οὔση.* 56 b) Pro *κεφ^α.* Fabr. habet *κεφάλαιον.* 57) *Ἐγράφη* Fabrotus. Incipit fol. 50. B. 58) Fabrotus *καλάνδαις νοεμβρίαις βασιλεύοντος Ἰουστιν. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ γ΄.* Leuncl. „*Dat.... Kal. Novembreis Iustiniani ..... post consulatum Belisarii 3.*" Post *Ἰουστινιανοῦ* excidit *τὸ ια΄.* Vide Bien. hist. Nov. p. 516. 59) Pro *τὰ γήδια* Codex habet *ταγήδια.* 60) Vox *ἢ* deest apud Fabrotum. 61) Codex *καταλιμπανομ/.* 62) *τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ* habent Notat. p. 236. 63) Fabr. *ἀνάῤῥυσιν.* 64) Fabr. *ἢ εἰς* habet pro voce *καί.* 65) Fabr. *ante*, Notat. p. 236. *antea.* 66) Pro *τοπικὴ ἡ διάταξις* Codex habet *τοπικῆς διατ.* 67) Pro *τὸν* Fabrotus habet *τήν.* 68) Fabr. *ἀνάῤῥυσιν.* Sic et Notat. p. 236. 69) Vox *τῶν* deest apud Fabrotum et in Notat. p. 236. 70) Pro *ἐκκλησίᾳ* Codex habet *ἐκκλ^η.* 71) Pro *ὁ καταλιπὼν* Codex habet *καταλειπόν.* 72) Pro *διέταξεν* Fabr. habet *διετάξατο.* Sic et Notat. p. 237. 72 b) Codex *ἀπιωνος.* Fabrotus subscriptionem sic exhibet: *Ἐγράφη καλάνδαις Ἀπριλλίαις βασιλεύοντος Ἰουστιν. τὸ ια΄. ὑπατείᾳ Ἀπίωνος.* Sic et Leuncl. Notat. p. 237. hanc subscript. sic habent: *ἐγράφη πρὸ καλανδῶν Ἀπριλλίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ΄. ὑπατεύοντος Ἀπίωνος.* Sic sane emendandum esset, si *Appione consule* hanc constitutionem emissam censeremus. Sin autem, *Appione* omisso, *ὑπατείᾳ Ἰωάννου* restituas (vide Bien. hist. Nov. p. 517.), aut scribendum erit *τὸ ιβ΄.*, aut statuendum ante *καλανδῶν Ἀπριλλίων* aliquid excidisse. 73) Vox *τῷ* deest apud Fabrotum. 74) Pro *μέλει* Fabr. habet *μέλλει.* 75) Codex *ᾱῤ.* Fabr. *χίλιοι; ἑκατόν.* Legendum ergo *͵αρ΄.* 76) Incipit fol. 51. A. 77) Codex *ἀτελείαν.* 78) Pro *διάταξις* habet Codex *διατ.* 79) Sic Codex. Fabrotus *ὀκτακοσίους.* Nov. 43. cap. 1. *ἀλλὰ τὸ — διατεταγμένον κρατεῖν, ὥστε ὀκτακόσια μὲν ἐργαστήρια τελεῖν τὰ σώματα.* 80) Codex *σωμασιλειτουργεῖν.* 81) Codex *δε.* *) Hanc inscriptionem Leunclav. sic effert: „*de officinis ecclesiae Constantinopolitanae*".

ἐργαστήριον] [82]) *προφάσει τούτου ἐξκουσατεύεσθαι* [83]). *Ἐγρα. Καλάνδων Ἰουλίων* [83a]) *μετὰ τὴν ὑπατίαν* (v. *ὑπατείαν*) [84]) *Βελισαρίου* [85]) *τὸ β΄.*

ficinam hoc praetextu habere excusationem. *Scripta Calendis Iuliis post consulatum Belisarii anno 2.*

Nov. 59. *ιβ΄. ἡ διάταξις* [86]) *πράττει* [87]) *τὰς δαπάνας τὰς ὀφειλούσας γίνεσθαι περὶ τὰς τῶν τελευτώντων κηδίας* (v. *κηδείας*) [88]).

Const. 12. (Haec) constitutio sumtus definit, qui debeant fieri in defunctorum funeribus.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πρων. [89]) *Ἕκαστον τῶν ἀγαθῶν.*

Τοπικὴ Κωνσταντινουπόλεως [90]) *ἡ διάταξις* [91]) *ὁρίζουσα τὸ ποσὸν* [92]) *τῶν ὀφειλόντων γίνεσθαι δαπανημάτων* [93]) *περὶ τὰς ἐκκομιδὰς* [94]) *τῶν ἐν αὐτῇ τελευτώντων. Ἐγρα. γ΄. νον. νοεμβρ. ιρο. μετὰ τὴν ὑπατίαν* (v. *ὑπατείαν*) *Βελισαρίου τὸ γ΄. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* [95])....

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Quidlibet ex bonis.*

Localis est (haec) constitutio civitatis Constantinopolitanae, determinans quantitatem expensarum, quae debeant fieri in efferendis iis, qui ibi decedunt. *Scripta est ante 3. Nonas Novembres Constantinopoli (?) post consulatum Belisarii (anno) 3. imperii Iustiniani ....*

Τὰ παράτιτλα [96]) *τοῦ τίτλου* [97]).

Paratitla huius tituli.

Nov. 6. §. 1. *Τι. α΄. διάτ. α΄. Χρὴ τὰ ἐπὶ χειροτονίᾳ* [98]) *διδόμενα* | [99]) *ἢ ἐπαγγελόμενα* (v. *ἐπαγγελλόμενα*) [1]) *ταῖς ἐκκλησίαις προσκυροῦσθαι* [2]) *κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως* [3]). — *Τὰ πράγματα τῆς φθαρείσης ἢ γαμηθείσης διακονίσσης* [4]) *ἢ εἰς ἕτερον μεταβαλούσης βίον ἡ ἐκκλησία* [5]) *ἢ τὸ κατ᾽ αὐτὴν* [6]) *διαδέχεται* [7]) *μοναστήριον.*

Nov. 123. §. 2. *Διάτ. β΄. Ὅτι* [8]) *χρὴ ταῖς ἐκκλησίαις προσκυροῦσθαι τὰ ὑπὲρ χειροτονίας παρὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως διδόμενα* [9]). — *Τὰ τοῦ ἐπισκόπου πράγματα τοῦ μισθώσεις ἢ ἐμφυτεύσεις ἀκινήτων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καταπιστεύσαντος διοικηταῖς ἢ χαρτουλαρίοις* [10]) *τῆς κατ᾽ αὐτὸν* [11]) *ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἢ συγγενεῖσιν* (v. *συγγενέσιν*) [12]) *αὐτῶν ἢ ἀγχισταῖς* [13]) *τῇ ἐκκλησίᾳ προσκυρωθήσωνται* (v. *προσκυρωθήσονται*) [14]). — *Τὰ ὑπὲρ προβολῆς* [15]) *εὐαγοῦς* [16]) *φροντίσματος διδόμενα* [17]) *ὁ τούτων* [18]) *δεσπόζων εὐαγὴς* [19]) *ἐκδικείτω οἶκος* [20]) *κατὰ* [21]) *τὸν τύπον τῆς διατάξεως.* — *Ὅτι χρὴ τοὺς διοικήσαντας* [*τὰ*] [22]) *ἐκκλησιαστικὰ πράγματα ἀπαιτεῖσθαι, ὅσα ἂν* [23]) *αὐτοὺς λογοθετῶν ὁ ἐπίσκοπος εὐθύνῃ* [24]), *τῆς ἀπαιτήσεως* | [25]) *καὶ εἰς κληρονόμους* [26]) *διαβαινούσης.* — *Χρὴ τὰ πράγματα τῆς διακονίσης* (v. *διακονίσσης*) [27]) *τῆς ἀνδρὶ συνοικούσης ὑποψίαν εἰσάγοντι πονηρὰν* [28]) *μετὰ παραγγελίαν* [29]) *τῇ ἐκκλησίᾳ* [30]) *προσκυροῦσθαι κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως. πότε τὰ πράγματα τὰ* [31]) *ὑπὸ αἰ-*

§. 1. Tit. 1. const. 1. Oportet ea, quae dantur ordinationis nomine aut promittuntur, ecclesiis addici secundum formam (huius) constitutionis. — Res diaconissae, quae stuprata est, vel nupsit, vel ad aliud vitae (genus) transiit, ecclesia aut monasterium ipsius accipit.

§. 2. Const. 2. Oportet ecclesiis addici ea, quae ordinationis nomine contra formam (huius) constitutionis dantur. — Res episcopi propriae, qui conductiones aut emphyteuses rerum immobilium ecclesiasticarum commisit administratoribus aut chartulariis sanctissimae ecclesiae suae aut cognatis ipsorum aut affinibus, ecclesiae addicentur. — Ea, quae propter promotionem ad religiosum munus dantur, venerabilis domus, quae horum nanciscitur proprietatem, vindicato secundum formam constitutionis. — Oportet ab iis, qui res ecclesiasticas administrarunt, exigi, quaecunque, rationibus ipsorum examinatis, episcopus invenerit ab iis deberi, exactione et in haeredes transeunte. — Oportet res diaconissae, quae cum viro cohabitat, pravam suspicionem praebente, postquam (ei) denuntiatum est, ecclesiae addici secundum formam constitutionis. Quando res, quae sub conditione

---

82) Haec, quae uncis inclusa sunt, desunt in Codice sine ulla lacunae suspicione, apud Fabrotum non desunt. 83) Pro *ἐξκουσατεύεσθαι* Codex habet *ἐξcusateusa.* Videtur voluisse *ἐξκουσατεῦσαι.* Nov. 43. cap. 1. §. 1. *τὰ μέντοιγε λοιπὰ πάντα ἐργαστήρια τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως τῶν δεκατεσσάρων κλιμάτων — ταῦτα ἅπαντα τελεῖν τὰ ἐπικείμενα αὐτοῖς δημόσια τέλη καὶ τὰ ἄλλα πάντα ποιεῖν τὲ καὶ πληροῦν κατὰ τὸ προσῆκον ἑκάστῳ τοῦ οἰκείου αὐτοῦ συστήματος καὶ καταβάλλεσθαι τῷ δημοσίῳ διὰ τῶν προστατῶν τοῦ συστήματος, οὐδενὸς προνομίῳ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἐπερείδεσθαι δυναμένου ἢ τοιαύτῃ τινὶ κεχρῆσθαι παραιτήσει.* 83a) Cod. *Ἰουλίαις.* 84) Fabr. hanc habet subscriptionem: *ἐγράφη καλάνδαις Ἰουλίου μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου.* Leuncl. sic habet: *Dat. Kal. Iuliis post consulatum Belisarii.* 85) Cod. *Βελισαρεου.* 86) Pro *διάταξις* Codex habet *διατ.* 87) Fabr. *τάττει.* 88) Fabr. *κηδείας.* 89) Pro *πρων* Cod. habet Fabr. *πραιτωρίων.* 90) Cod. *Κωνσταντίνου πόλεως.* 91) Codex *διαταξις.* 92) Codex *πόσον.* 93) Pro *δαπανημάτων* Codex habet *δαπάνημα.* 94) Codex *ἐκκομιδᾶς.* 95) Fabrotus subscriptionem hanc exhibet: *ἐγράφη γ΄. νωνῶν νοεμβρίων βασιλεύοντος Ἰουστιν. τὸ ιβ΄. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ γ΄.* Leuncl. sic habet: „*Dat. 3. Non. Novembr. imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii 2*“. Codicis scriptor verbo *ιρο* significare videtur *Constantinopolin.* Sic et subscriptio Nov. 59. revera habet. 96) Codex *παρατιτλα.* 97) Pro *τὰ παράτιτλα τοῦ τίτλου* Fabrotus habet *καὶ ὅσα παράτιτλα.* 98) Codex *χειροτονίαν.* 99) Incipit fol. 51. B. 1) Fabrotus *ἐπαγγελλόμενα.* 2) Pro *προσκυροῦσθαι* Fabrotus habet *προσκυρούσθω.* 3) Pro *διατάξεως* Codex habet *διατ.* 4) Fabrotus *διακόνου.* Codex *διακ°/.* 5) Pro *ἡ ἐκκλησία* Codex habet *ἢ ἐκκλη.* 6) Sic Fabrotus. Codex *αὐτόν.* 7) Codex *διαδέχεται*, Fabr. *διαδέξεται.* 8) In apographo meo pro *ὅτι* scriptum est *ὅτε.* 9) Codex *διδομ/.* 10) Codex *χαρτουλαρι/.* 11) Fabr. habet *αὐτῶν* pro *αὐτόν.* 12) Cod. habet *συγγενεισι*, Fabr. *συγγενέσιν.* 13) Pro *ἀγχισταῖς* Fabr. habet *ἀγχιστεῦσι.* 14) Fabr. *προσκυρωθήσονται.* 15) Codex *προβολῆς*, Fabr. *προσβολῆς.* Verum *πρόβλησις* est, ubi dicatur pro „*promotione ad munus ecclesiasticum*“. Cur non et *προβολή*? Vide Ducangium in glossario Graecitatis tom. I. p. 1233. 16) Cod. *εὐαγούς.* 17) Pro *διδόμενα* Cod. habet *διδομ/.* 18) Pro *τούτων* Fabr. habet *τούτου.* 19) Codex *εὐαγεῖς*, Fabr. *εὐαγῆς.* 20) Pro *οἶκος* Codex habet *οἴκους.* 21) Pro *κατὰ* Fabrotus habet *μετά.* Sed ad marg. adnotat *ἴσ. κατά.* 22) Vox *τὰ* deest in Codice. 23) Codex *ὅς ἄν.* Videtur voluisse *οἷς ἄν.* Sed obstat tit. 1. const. 2. 24) Pro *εὐθύνῃ* Fabr. *εὐθύνει.* 25) Incipit fol. 52. A. 26) Pro *κληρονόμους* Codex habet *κληρ°ρ°.* 27) Fabr. *διακονίσσης.* 28) Codex *πονήραν.* 29) Sic Fabrotus. Codex *παραγγελ/.* 30) Pro *τῇ ἐκκλησίᾳ* Fabrotus habet *ταῖς ἐκκλησίαις.* Sic et Leuncl. 31) Fabr. *τὰ* habet, Codex omittit.

ρεσιν[32]) *γάμου*[33]) *ἢ παιδοποιείας* (v. *παιδοποιΐας*)[34]) *καταλειφθέντα κληρικοῖς ἢ μοναχοῖς ταῖς ἐκκλησίαις προσκυροῦνται, φησὶν*[35]) *ἡ διάταξις*[36]). — *Τὰ πράγματα τῶν ἁρπασάντων ἢ διαφθειράντων ἢ ὑπονοθευσάντων*[37]) *μονάστριαν*[38]) *ἢ διακόνισσαν*[39]) *ἢ ἄλλην*[40]) *εὐλαβῆ γυναῖκα τοῖς κατ' αὐτὰς εὐαγέσιν οἴκοις* (v. *οἴκοις*)[41]) *προσκυροῦνται*[42]).

§. 3. *Tίτ.*[43]) *τῷ αὐτῷ διάταξις ζ'. Ὅτι οὐδεὶς δύναται εὐκτήριον οἶκον κτίζειν, εἰ μὴ γνώμη*[44]) *τοῦ ἐπισκόπου τὰ*[45]) *περὶ τὴν ἐπιμέλλειαν* (v. *ἐπιμέλειαν*)[46]) *καὶ λυχνοκαΐαν αὐτοῦ καὶ τὰς*[47]) *σιτήσεις*[48]) *τῶν μελλόντων ἐν αὐτῷ*[49]) *λειτουργεῖν κατὰ ἰδικὴν*[50]) *δωρεὰν ἀφορίσῃ*[51]).

§. 4. *Διάτ. ιγ'. Τὰ πράγματα τῶν εἰς ἕτερον βίον μετελθόντων μοναχῶν τὸ κατ' αὐτοὺς ἐκδικήσει*[52]) *μοναστήριον* |[53]). — *Χρὴ τὸν μέλλοντα μονάζειν προδιατιθέναι τὰ οἰκεῖα, ἐπεὶ οὐκ ἔσται τούτων κύριος, ἀλλὰ τὸ μοναστήριον.* — *Τὰ τοῦ μοναχοῦ πράγματα τοῦ εἰς ἕτερον βίον*[54]) *μεταχωρήσαντος τῷ προτέρῳ διοίσουσι μοναστηρίῳ*[55]).

§. 5. *Tί. γ'. διάτ. γ'.*[56]) *Ὅτι χρὴ ταῖς ἐκκλησίαις προσκυροῦσθαι τοὺς οἴκους, ἐν οἷς παρασυνάξεις*[57]) *ποιοῦσιν αἱρετικοί*[58]).

§. 6. *Tί. δ'. διάτ. κγ'.*[59]) *Τὰ τῆς μοιχηθείσης*[60]) *γυναικὸς πράγματα, εἴτε παῖδας*[61]) *εἴτε*[61b]) *γονεῖς ἔχοι*[62]), *εἴτε καὶ μή, κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως ἐκδικήσει τὸ μοναστήριον, ἐν ᾧ ἐμβάλλεται. ἀνάγνωθι*[63]) *ὅλον τὸ περὶ τούτου κεφάλαιον. διαλαμβάνει γὰρ καὶ*[64]) *περὶ τῶν χωρὶς αἰτίας ῥεπουδίου διαλυόντων*[65]) *τοὺς γάμους, τὰς ὁμοίας κατ' αὐτῶν*[66]) *ἐπάγον*[67]) *ποινάς.*

§. 7. *Tίτ. ζ'. διάτ. ζ'.*[68]) *Τὰ τῶν αἰχμαλώτων πράγματα, εἰ μὴ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἀναρυσθῶσι* (v. *ἀναρρυσθῶσι*) *παίδων*[69]), *ἡ*[70]) *κατ' αὐτοὺς ἐκκλησία*[71]) *ὑπὸ ἰνβεντάριον*[72]) *ἐκδικήσει καὶ εἰς ἀνάρυσιν* (v. *ἀνάρρυσιν*) *αἰχμαλώτων* |[73]) *δαπανήσει.* — *Τὰ πράγματα τοῦ*[74]) *σχῆμα κληρικοῦ ἔχοντος*[75]), *εἰ μήτε εἰς συγγενεῖς* (v. *συγγενεῖς*)[76]) *ὀρθοδόξους διάθηται*[77]) *μήτε κοινωνικοὺς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομουντας αὐτὸν ἔχει*[78]), *μέχρης* (v. *μέχρις*)[79]) *ἐνιαυτοῦ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ἡ*[80]) *ἐκκλησία ἐκδικήσει*[81]), *μετὰ δὲ τὸν*[82]) *ἐνιαυτὸν ὁ*[83]) *φίσκος.*

nuptiarum aut liberorum procreationis relictae sunt clericis aut monachis, ecclesiis addicantur, constitutio dicit. — Res eorum, qui rapuerunt, aut corruperunt, aut stupraverunt monastriam vel aliam religiosam mulierem, venerabilibus domibus ipsarum addicuntur.

§. 3. Eodem titulo const. 7. Nemo potest Nov. 67.
oratoriam domum aedificare, nisi de sententia episcopi ea, quae necessaria sunt ad curationem eius et luminum accensionem et annonas eorum, qui cultum sacrum in ea administraturi sunt, per specialem donationem definiverit.

§. 4. Const. 13. Res eorum monachorum, Nov. 5
qui ad aliam vitam transierunt, ipsorum monasterium vindicabit. — Oportet eum, qui monasticam vitam amplexurus est, ante de rebus suis testari, quoniam harum futurus non est dominus (ipse), sed monasterium. — Res monachi, qui ad aliam vitam se contulit, ad prius monasterium pertinebunt.

§. 5. Tit. 3. const. 4. (?) Oportet ecclesiis Nov. 132
addici domos, in quibus haeretici seorsim faciunt conventicula.

§. 6. Tit. 4. const. 22. (?) Res mulieris ad- Nov. 131.
ulteratae, sive liberos, sive parentes habeat, sive etiam non (habeat), secundum formam constitutionis id monasterium, in quod iniicitur, vindicabit. Lege totum caput, quod (de hoc) tractat. Disserit enim etiam de iis, qui absque repudii caussa nuptias dissolvunt, similes contra eos statuens poenas.

§. 7. Tit. 7. const. 7. Res captivorum, nisi Nov. 115.
a liberis suis redempti fuerint, ipsorum ecclesia sub inventario vindicabit, et ad redemptionem captivorum erogabit. — Res eius, qui clerici habitum habet, si neque in cognatorum orthodoxorum commodum testamentum fecerit, neque habeat ab intestato haeredes, qui communionis (fidei) participes sunt, usque ad annum, ab ipsius morte (computatum), ecclesia vindicabit, post annum autem fiscus.

32) Pro *αἵρεσιν* Codex habet *αἱρετικῶν*. 33) Pro *γάμου* Codex habet *γάμον*. 34) Fabr. *παιδοποιΐας*. 35) Pro *φησὶν* Codex habet *φη/*. 36) Inde a verbis *πότε* usque ad *φησὶν ἡ διάταξις* cuncta desunt in MS. Fabroti secundum eiusdem ad marginem adnotationem. Addit Leuncl. *iuxta constitutionis formam*. 37) Verba *ἢ διαφθειράντων ἢ ὑπονοθευσάντων* desunt apud Fabr., itemque videntur in Leuncl. mss. codd. defuisse. 38) Codex *μοναστρίαν*. 39) Codex *διακονίσσαν*. 40) Pro *ἢ ἄλλην εὐλαβῆ* Codex habet *κ'ἄλλην ἐλάβῃ*. 41) Fabr. *οἴκοις*. 42) Fabrotus *προσκυροῦσθαι*. 43) Pro *Tιτ.* Codex habet *T.* 44) Pro *γνώμῃ* tit. 1. const. 7. habet *γνώμῃ καὶ δοκιμασίᾳ*. 45) Pro *τὰ* Fabrotus habet *τῷ*. Sed ad marg. idem adnotavit: „*ἴσ. τά*". 46) Codex *ἐπιμελλείαν*, Fabr. *ἐπιμέλειαν*. 47) *τὰς* deest apud Fabr. 48) Pro verbis *τὰς σιτήσεις* Codex habet *τασι τὴν εἰς*. 49) Pro *ἐν αὐτῷ* Codex habet *ἑαυτῷ*. 50) Pro *ἰδικὴν* Fabr. habet *τὴν ἰδικήν*. 51) Cod. habet *ἀφορίσῃ*, Fabr. *ἀφορίσει*. 52) Codex *ἐκδικήσῃ*. 53) Incipit fol. 52. B. 54) Fabr. *κοινόβιον* habet pro *βίον*. Optime. Nam si Codicis lectionem retineas, turpis erit *ταυτολογία*. Deinde vides in hac enunciatione de duobus agi monasteriis. Quomodo enim aliter dici potuisset *τῷ προτέρῳ — μοναστηρίῳ*? Denique haec coniectura confirmatur tit. 1. const. 13. Ibi enim haec leguntur: *μηδεὶς προσδεχέσθω τὸν ἀπὸ μοναστηρίου εἰς ἕτερον μεταβαίνοντα μοναστήριον. ἡ γὰρ τούτου ὑπόστασις τῷ προτέρῳ διοίσει μοναστηρίῳ.* 55) Pro *διοίσουσι μοναστηρίῳ* Codex habet *διοικῶσι μοναστήριον*. 56) *Tί. γ'. διατ. δ'.* legendum videtur. Significatur enim tit. 3. const. 4. Leuncl. habet *const. 3. tit. 2. cap. 13.* 57) Pro *παρασυνάξεις* habet Codex *παρὰ συνάξεις*. 58) Codex *αἱρετικοί*, Fabrotus *οἱ αἱρετικοί*. 59) Fabrotus *τιτ. ιδ'. διατ. κβ'.*, Codex *τὸ δ'. διατ. κγ'.* Legendum *τί. δ'. διατ. κβ'.* Sic et Leuncl. Est enim tit. 4. const. 22. 60) Fabrotus *μοιχευθείσης*. Recte. Ante voces *τὰ τῆς* Fabrotus posuit *ὅτι*. Sed hoc verbum deest in Codice. 61) Codex *παῖδες*. 61b) Pro *εἴτε* Fabr. habet *ἤ*. 62) Fabr. *ἔχει*. 63) Pro *ἀνάγνωθι* Codex habet *ἀναγνῶναι*. 64) Post *καὶ* Fabrotus *τὸ* interponit. 65) Pro verbis *ῥεπουδίου διαλυόντων* Cod. habet *ρεπουδιου διαλουμ τῶν*. 66) Pro *κατ' αὐτῶν* Cod. habet *κατ' αὐτόν*. 67) Cod. *ἐπαγούσας*, Fabr. *ἐπάγων*. 68) Codex *T. Z. διατ. η'.*, Fabr. *τίτλος ζ'. διάταξις ζ'.* Sic et Leuncl. 69) Codex *παιδ.* 70) Pro *ἡ* Cod. habet *ἥ*. 71) Cod. *ἐκκλ͞ι* habet. 72) Fabr. *ἰμβεντάριον*. Quae vocem *ἰνβεντάριον* sequuntur usque ad *δαπανήσει*, ea apud Fabrotum desiderantur, nec Leunclavius agnoscit. Habet tamen Leuncl. „*consequitur*". 73) Incipit fol. 53. A. 74) Vox *τοῦ* caret accentu in Codice. Hoc loco videtur aliquid excidisse. Lego *τὰ πράγματα τοῦ αἱρετικοῦ τοῦ σχῆμα κληρικοῦ ἔχοντος*. Tit. 7. const. 7. *καὶ εἰ δὲ καὶ οὗτοι διεστραμμένοι εἰσὶν περὶ τὴν πίστιν, σχῆμα δὲ κληρικοῦ ὁ τελευτήσας αἱρετικὸς ἔχει, ἡ ἐντόπιος ἐκκλησία ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἐκδικήσει τὰ πράγματα αὐτοῦ.* 75) Cod. *ἔχοντος*. 76) Fabr. *συγγενεῖς*. 77) Fabrotus *διαθῆται*. Leuncl. haec habet: „*si neque liberos aut cognatos orthodoxos . . . habet*". Videtur legisse *εἰ μήτε παῖδας ἢ συγγενεῖς ὀρθοδόξους μήτε κοινωνικοὺς* etc. 78) Fabrotus *ἔχῃ*. 79) Fabr. *μέχρι*. 80) Pro *ἡ* Codex habet *ἢ*. 81) Pro *ἐκδικήσει* Fabrotus habet *ἐκδικεῖ*. 82) Pro *μετὰ δὲ τὸν* Codex habet *μετὰ τον*, Fabr. *μετὰ τόν*. 83) Pro *ὁ* Fabrotus habet *δὲ ὁ*.

Nov. 117. §. 8. Τίτ. ί. [84]) διάτ. θ'. [85]) Τὰ πράγματα τῆς χωρὶς εὐλόγου αἰτίας ῥεπουδιατευσάσης [86]) τὸν ἄνδρα τὸ [87]), ἐν ᾧ [88]) ἐμβάλλεται, [89]) μοναστήριον διαδέξηται (v. διαδέξεται) [90]) κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως.

§. 8. Tit. 10. const. 9. Res eius (mulieris), quae sine caussa idonea viro repudium misit, per successionem id, in quod iniicitur, monasterium habebit secundum formam constitutionis.

Nov. 54. §. 9. Τίτ. ιή. [91]) διάτ. α'. Χωρὶς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως δύνανται οἱ σεπτοὶ οἶκοι [92]) δεκρέτου [93]) πραττομένου [94]) ἐναλαγὰς (v. ἐναλλαγὰς) [95]) ἀκινήτων [96]) πραγμάτων ἐπὶ κοινῶς [97]) συμφέροντι [98]) πρὸς ἀλλήλους ποιεῖσθαι.

§. 9. Tit. 18. const. 1. Excepta magna ecclesia Constantinopolitana, possunt venerabiles domus, interveniente decreto, permutationes rerum immobilium inter sese ad communem utilitatem facere.

ΤΙΤΛΟΣ Γ'. [99])

Περὶ αἱρετικῶν καὶ Ἰουδαίων καὶ γαμετῶν αὐτῶν [1]).

TITULUS III.

De haereticis et Iudaeis et Samaritis (?).

(Const. 1. De haereticis et uxoribus eorum.)

Nov. 109. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βάσσῳ [2]) τοποτηρητῇ [3]) τῶν ἐπάρχων [4]). *Μίαν ἡμῖν εἶναι [5]) ἐπὶ παντὶ τῷ τῆς ἡμετέρας πολιτείας | τε [6]) καὶ βασιλείας τόπῳ [7]).*

Ὁ μὴ κοινωνῶν ἐν [8]) ταῖς ἐκκλησίαις, ἐν αἷς οἱ ἐντόπιοι συνέρχονται ἐπίσκοποι, αἱρετικὸς ἐστὶν [9]) ὑποκείμενος τοῖς κατὰ αἱρετικῶν [10]) νόμοις. σημείωσαι [11]), ὅτι οἱ [12]) τὰ Σεβήρου [13]) φρονοῦντες ἢ [14]) τὰ Διοσκόρου δεχόμενοι [15]) δόγματα Ἀκέφαλοι [16]) καλοῦνται. γυναῖκες [17]) τῶν αἱρετικῶν, αἱρετικαὶ [18]) οὖσαι, οὐ χρήσονται τῷ τῆς προικὸς ἢ ἑτέρῳ προνομίῳ, πλὴν εἰ μὴ μεταμεληθεῖσαι γένωνται κοινωνικαί [19]), καὶ ἐπιμείνωσι μέχρι τέλους. *Ἐγρα/ νον. Μαΐων [20]) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιέ. [21]) ὑπατείας Βελισαρίου [22]).*

Idem imperator Basso vicario praefectorum. *Unam nobis esse in quovis nostrae reipublicae et imperii loco.*

Qui non communicat in ecclesiis, in quibus eorum locorum episcopi conveniunt, haereticus est, iis legibus, quae adversus haereticos latae sunt, subiectus. Nota eos, qui cum Severo sentiunt, aut Dioscori dogmata amplectuntur, Acephalos vocari. Uxores haereticorum, quae (et ipsae) sunt haereticae, non utentur dotis aliove privilegio, nisi poenitentia actae ad communionem accedant, et in ea permaneant usque ad finem. *Scripta est Nonis Maiis imperii Iustiniani anno 15. Basilio (?) consule.*

β'. περὶ Σαμαριτῶν (v. Σαμαρειτῶν) [23]).

Const. 2. De Samaritis.

Nov. 129. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀδδαίῳ [24]) ἐπάρχῳ πραιτ. [25]). *Οὐδὲν οὕτω μέγα τῶν ὑπηκόων τινὸς τῶν ἡμετέρων.*

Ἡ διάταξις ἐπιτρέπει Σαμαρίτας (v. Σαμαρείτας) [26]) διατίθεσθαι καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖσθαι [27]) καὶ

Idem imperator Addaeo praefecto praetorio. *Nullum ita magnum alicuius ex nostris subditis.*

(Haec) constitutio permittit Samaritis, ut testamenta faciant, et (ut) ab intestato iis succedatur,

---

84) Pro *Τιτ. ί.* Fabrotus habet *T. ί.* 85) Numerum *θ'.* Leuncl. non habuit. 86) Codex *ῥεπουδιατευσάσης*. 87) Pro *τὸ* habet Codex *τῷ*. 88) Codex *ὡ*. 89) Codex *συμβάλλεται*. 90) Fabr. *διαδέξεται*. 91) Pro *τίτ. ιή.* habet Codex *τῇ*. Significatur tit. 18. const. 1. Fabrotus *τίτλος ιή*. Leuncl. habet *tit. 2. hoc libro constit. 18.* 92) Codex *οἱ σέπτοι οἶκοι*. 93) Pro *δεκρέτου* Codex habet *δεκρέτη*. 94) Codex *πραττομένου*. 95) Fabr. *ἐναλλαγάς*. 96) Codex *ἀκινητων*. 97) Pro *ἐπὶ κοινῶς* Codex habet *ἐπικοινῶς*, Fabr. *ἐπὶ κοινῷ*. Verum tit. 18. const. 1. *ἐπὶ κοινῶς συμφέροντι*. Leuncl. hunc locum de *alienatione* interpretatus est. 98) Pro *συμφέροντι* Codex habet *συμφέρον*. 99) Codex *T. γ'.* 1) Pro *γαμετῶν αὐτῶν* Fabrotus habet *Σαμαρειτῶν*. Ita et Leuncl. Sic legendum h. l. et ex auctoritate indicis, ubi sic est „*καὶ σαμαριτῶν*". Excidisse videtur titulus constitutionis 1. *α'. περὶ αἱρετικῶν καὶ γαμετῶν αὐτῶν*, quae in Codice non apparent, sunt autem et apud Fabrotum et Leuncl. et in indice titulorum fol. 2. B. Notat. p. 238. hanc inscriptionem tit. 1. sic efferunt: *περὶ αἱρετικῶν καὶ γαμετῶν αὐτῶν*. 2) Fabrotus *Βάσῳ*, Leuncl. *Ioanni*. 3) Codex *τοποτηρήτῃ*. Leuncl. *conservatori provinciarum*. 4) Notat. p. 238. habent *Ἰωάννῃ τηρητῇ τῶν ἐπαρχιῶν*. 5) Post *εἶναι* Fabrotus *βοήθειαν* intrusit, quod tamen in MS. Fabr. deesse nota ad marginem apposita significavit. Initio Novellae 109. *βοήθειαν* non deest. 6) *τε* Fabrotus. Post *πολιτείας* incipit fol. 53. B. 7) Sic et Leuncl. et Notat. p. 238. Pro *τόπῳ* Nov. 109. pr. habet *βίῳ*. 8) Fabr. *ἐν* omittit. Deest et apud Leuncl. 9) Fabrotus *αἱρετικός ἐστιν*. Codex *ἔστιν* habet. 10) Fabrotus *κατὰ τῶν αἱρετικῶν*. 11) Codex *σημ.* habet. 12) Pro *οἱ* Codex habet *ὁ*. 13) Pro *Σεβήρου* Fabr. habet *Σευήρου*. 14) Leunclavius videtur legisse *καὶ* pro *ἢ*. Habet enim *ἤ*. 15) Pro *δεχόμενοι* Codex habet *δεχομ/*. 16) Pro *ἀκέφαλοι* Codex habet *ἀκεφαλοι*. 17) Pro *γυναῖκες* Fabr. habet *αἱ γυναῖκες*. 18) Codex *ἀερετικαί*. 19) Pro *κοινωνικαὶ* Codex habet *κοινωναί*. Leuncl. aliud quid in suis codd. reperit. Sic enim: „*Si vero, postquam resipuerint, ad ecclesiae communionem accesserint, eorumdem privilegiorum fructu potiantur*". 20) Codex *μαιων*. 21) Annum 15. significari demonstrant Notat. p. 238. 22) Corr. *Βασιλείου*. Fabr. hanc subscriptionem sic exhibet: *Ἐγράφη ε'. νωνῶν Μαΐων βασιλέως Ἰουστινιανοῦ τὸ ιε'. ὑπατείᾳ Βελισαρίου*. Eandem in MS. Fabr. deesse nota marginalis indicat. Leunclavius sic habet: „*Data 5. Non. Maias imperii Iustiniani anno 15. consulatu Basilii*". Notat. p. 238. *τῇ ε'. νόνων Μαΐων* habent. 23) Fabr. *Σαμαρειτῶν*. Ad marg. *α'. περὶ τοῦ πολιτεύεσθ. σαμαρ.* (leg. *πολιτεύεσθαι Σαμαρείτας*). 24) Pro *Ἀδδαίῳ* Leuncl. habet *Areobindo*. Notat. p. 242. habent *ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀρεοβίνδῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων*. 25) Pro *πραιτ.* Fabrotus habet *πραιτωρίων*. 26) Codex *Σαμαρίτας*, Fabrotus *Σαμαρείταις*. Utrumque rectum. 27) Vox *κληρονομεῖσθαι* a Leuncl. minus recte activa significatione accepta videtur. Vide Nov. 129. cap. 1.

ληγατεύειν[28]*) καὶ δωρεῖσθαι καὶ ἐλευθερίας*[29]*) διδόναι καὶ πάντα*[30]*) κατὰ νόμους πράττειν τὰ συναλλάγματα. Σαμαρίτου* (v. *Σαμαρείτου*)[31]*) ἀδιαθέτου τελευτήσαντος* | [32]*) ἐπὶ παισὶν ἢ συγγενεῦσιν* (v. *συγγενέσιν*)[33]*) Χριστιανοῖς τὲ*[34]*) καὶ Σαμαρίταις* (v. *Σαμαρείταις*)[35]*) τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ καὶ τῆς αὐτῆς τάξεως, ὁ Χριστιανὸς αὐτοῦ παῖς ἢ*[36]*) συγγενὴς διαδεχέσθω αὐτόν, προτιμώμενος*[37]*) τοῦ Σαμαρίτου* (v. *Σαμαρείτου*)[38]*) παιδὸς ἢ συγγενοῦς. εἰ δὲ προσεχέστερός ἐστι*[39]*) περὶ τὸν βαθμὸν ἢ τὴν τάξιν ὁ Σαμαρίτης* (v. *Σαμαρείτης*)[40]*), προτιμάσθω τοῦ Χρισιανοῦ. ἴσθη* (v. *ἴσθι*)[41]*) δὲ*[42]*), ὅτι*[43]*) ὁ ἀποκλιόμενος* (v. *ἀποκλειόμενος*)[44]*) Σαμαρίτης* (v. *Σαμαρείτης*)[45]*) μετὰ ταῦτα Χριστιανὸς γενόμενος τὸ οἰκεῖον* (v. *οἰκεῖον*)[46]*) ἀπολαμβάνει μέρος*[47]*) παρὰ τοῦ*[48]*) Χριστιανοῦ συγκληρονόμου, τοὺς ἐν μέσῳ ζημιούμενος*[49]*) καρπούς. οἱ Σαμαρῖται* (v. *Σαμαρεῖται*)[50]*) εἰς τοὺς ἀνιόντας καὶ κατιόντας*[51]*) αὐτῶν Σαμαρίτας* (v. *Σαμαρείτας*)[52]*), ὡς βούλονται, διατιθέσθωσαν. : εἰ*[53]*) δὲ σὺν αὐτοῖς καὶ*[54]*) Χριστιανοὶ τοῦ αὐτοῦ τυγχάνουσι βαθμοῦ, εἰς μόνον τὸ ϛ'.*[55]*) μέρος τοὺς Σαμαρίτας* (v. *Σαμαρείτας*)[56]*) γραφέτωσαν κληρονόμους*[57]*), εἰς δὲ τὸ ὑπόλοιπον τοὺς Χριστιανούς, δυναμένων αὐτῶν*[58]*), εἰ περὶ τοῦτο παροφθῶσι*[59]*) τὸ μέρος, τὴν δὲ ἰνοφφικιόσο*[60]*) κινεῖν κατὰ τῆς ἐκείνων δια* | *θήκης*[61]*), τῶν εἰρημέ[νων*[62]*) ἐν τῇ προτέρᾳ διαιρέσει περὶ τῶν μετανοούντων]*[63]*) Σαμαριτῶν* (v. *Σαμαρειτῶν*)[64]*) καὶ ἐνταῦθα κρατούντων*[65]*). καὶ σημείωσαι*[66]*), ὅτι δύνανται οἱ Σαμαρῖται* (v. *Σαμαρεῖται*)[67]*) ἐκ τοῦ ἡμίσεος*[68]*) τρίτου μέρους τοῦ*[69]*) ἐκ διαθήκης ἁρμόζοντος τοῖς Χριστιανοῖς*[70]*) αὐτῶν διαδόχοις, λεγάτα*[71]*) καὶ πρεσβεῖα Χριστιανοῖς καταλιμπάνειν, οὐδὲν λοιπὸν τοῦ δημοσίου ἐκ τῆς αὐτῶν διεκδικοῦντος*[72]*) περιουσίας, οἷαδὴ*[73]*) τῆς παρούσης διατάξεως καὶ εἰς τὰ προλαβόντα φάκτα τὴν οἰκείαν ἀγούσης*[74]*) νομοθεσίαν. Ἐγράφη*[75]*) πρὸ ιζ'. καλανδῶν Ἰουλίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*) *τὸ κε'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ι'.*[76]).

et legata dent, et donent, et libertates concedant, et omnes contractus legitime perficiant. Samarita intestato defuncto, relictis liberis aut cognatis et Christianis et Samaritis eiusdem gradus eiusdemque ordinis, Christianus eius filius aut cognatus succedito ei, ita ut filio cognatove, qui est Samarita, praeferatur. Sin autem Samarita propior est gradu et ordine, Christiano anteponitor. Scito autem, Samaritam, qui excluditur, post haec factum Christianum, suam portionem recipere a Christiano cohaerede, ita tamen, ut medii temporis fructus amittat. Samaritae in commodum adscendentium et descendentium ab ipsis Samaritarum, ut velint, testamenta condunto. Sin autem cum iis ipsis et Christiani in eodem gradu sunt, ad solam sextam partem scribunto haeredes Samaritas, in reliquam autem partem Christianos, ita ut ipsi, si in hac parte neglecti sint, de inofficioso querelam possint instituere contra illorum testamentum, iis, quae in prima paragrapho dicta sunt de iis, qui poenitentia aguntur, Samaritis, et hic locum habentibus. Et nota, posse Samaritas ex decunce, qui ex testamento Christianis eorum successoribus competit, legata et liberalitates Christianis relinquere, nihil omnino fisco ex eorum substantia vindicante, quippe cum praesens constitutio et ad facta praeterita legislationem suam extendat. *Scripta est ante 17. Calendas Iulias imperii Iustiniani anno 25. post consulatum Basilii anno 10.*

---

28) Pro *καὶ ληγατεύειν* Codex habet *γαιλεγειν*. 29) Fabr. *ἐλευθερίαν*. 30) Codex *πάντα*. Leuncl. „*aliosque tales contractus impune peragendi.*“ 31) Fabr. *Σαμαρείτου*. 32) Incipit fol. 54. A. Ad marginem *β'*. *περὶ διαδόχου Χριστιανοῦ καὶ Σαμαρίτου* (leg. *Σαμαρείτου*) *ἐξ ἀδιαθέτου καλουμ/* (leg. *καλουμένου*). 33) Post *συγγενεῦσιν* Codex addit *ἐπὶ παισὶν ἢ συγγενέσιν*. Fabrotus habet *συγγενέσιν*. 34) Fabrotus habet *τε*. 35) Fabrotus *Σαμαρείταις*. 36) Pro *παῖς ἢ* Codex habet *παίσης*. Haec verba contractius Leuncl. exhibet: „*is, qui rectam fidem colit, ei heres esto, potioris Samarita conditionis.*“ 37) Pro *προτιμώμενος* Codex habet *προτιμωμ/*. 38) Fabr. *Σαμαρείτου*. 39) Codex *προσεχέστερος ἔστι*. 40) Fabr. *Σαμαρείτης*. 41) Pro *ἴσθη* Codex habet *ἰσθη*. 42) Pro *δὲ* Codex habet *δε*. 43) *ὅτι* deest apud Fabrotum. 44) Fabr. *ἀποκλειόμενος*. 45) Fabr. *Σαμαρείτης*. 46) Fabr. *οἰκεῖον*. 47) Pro *μέρος* Codex habet *μερος*. 48) Pro *παρὰ τοῦ* Codex habet *ἃ παρὰ τοῦ*. 49) Pro *ζημιούμενος* Codex habet *ζημιουμ/*. Verba *τοὺς ἐν μέσῳ ζημιούμενος καρποὺς* desunt apud Leuncl. 50) Pro *Σαμαρῖται* habet Fabrotus *Σαμαρεῖται*. 51) Codex *ἀνίοντας καὶ κατίοντας*. Ad marg. *γ'*. *περὶ διαθήκης Σαμαριτ* (leg. *Σαμαριτῶν*). 52) Fabrotus *Σαμαρείτας*. 53) Pro *εἰ* Codex habet *οἰ*. 54) Vox *καὶ* deest apud Fabrotum. 55) Littera *ϛ'*. male excidit in Codice. Fabrotus habet *μόνον τὸ τέταρτον μέρος*. Nov. 129. cap. 8. *εἰ δέ γε τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ καλουμένων τινὲς τῆς αὐτῆς τῷ πατρὶ πλάνης ὑπάρχοιεν, τούτοις οὐ περαιτέρω καταλείψει τῶν δύο τῆς περιουσίας οὐγκιῶν*. Confirmat hanc emendationem Leuncl. Habet autem: „*non ulterius Samaritas scribant haeredes, quam ex duabus facultatum suarum unciis.*“ 56) Fabr. *Σαμαρίτας*. 57) Pro *κληρονόμους* Codex habet *κληρ̊ρ̊*. 58) Codex *αυτῶν*. 59) Codex *παραφθῶσι*. Verba *εἰ περὶ τοῦτο παροφθῶσι* desunt apud Leuncl. 60) Codex *δειvoFFoσo*. Pro *δὲ* Fabrotus habet *δε*. 61) Pro *διαθήκης* Codex habet *δια* (Incipit fol. 54. B.) *διαθηκης*. 62) Codex habet *ειρημ'* pro *εἰρημένων*. 63) Quae uncis inclusa sunt, desunt in Codice sine lacunae suspicione. Itaque ex Fabroto supplevi. Nov. 129. cap. 8. *φυλαττομένου κἀνταῦθα τοῖς μεταμελεῖσθαι βουλομένοις τοῦ δύνασθαι τῆς ἰσότητος ἀπολαύειν πρὸς τοὺς ἐξ ἀρχῆς Χριστιανούς, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου φθάσαντες διωρίσαμεν*. 64) Fabr. *Σαμαρειτῶν*. 65) Pro *κρατούντων* habet Cod. *κρατούντω*. 66) Pro *σημείωσαι* Cod. habet *σημ.* 67) Fabr. *Σαμαρεῖται*. 68) Fabr. *ἡμίσεως*. Leuncl. hanc paragraphum non recte sic interpretatur: „*Samaritae orthodoxis heredibus relicta parte tertia, quae ipsis ex testamento competit, etiam legata Christianis dare possunt*“. 69) Vox *τοῦ* deest apud Fabr. 70) Fabr. *Χριστιανῶν*. 71) Codex *λεγατα*, Fabr. „*legata.*“ 72) Fabr. *ἐκδικοῦντος*. 73) Fabr. *οἷα δή*. 74) Pro *ἀγούσης* Fabr. habet *ἐναγούσης*. Legendum *ἀναγούσης*. Aliter paullo Leuncl. „*quum praesens ista constitutio legem ante hanc promulgatam aboleat.*“ 75) Codex *ἐγραφη*. 76) Fabrotus subscriptionem sic exhibet: *ἐγράφη πρὸ ιζ'. καλανδῶν Ἰουλίων βασιλέως Ἰουστινιανοῦ τὸ κε'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου*. Leuncl. hanc habet subscriptionem: *Dat.... imperii Iustiniani anno 25. post consulatum Basilii...* — Notat. p. 242. sic haben : *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ κε'. μετα τὴν ὑπατείαν Βασιλείου ι'.* Vide Bieneri hist. Nov. p. 525.

γ'. περὶ Σαμαριτῶν (v. Σαμαρειτῶν)[77].

Nov. 144. *Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (v. Ἰουττινιανὸς)[78] Διομήδῃ[79]) ἐπάρχῳ πραιτωρ.[80]). Τὴν ἀσεβῆ τῶν Σαμαριτῶν (v. Σαμαρειτῶν)[81]) αἵρεσιν καὶ τὴν παράλογον[82]) τούτων μανίαν.*

Ἡ διάταξις[83]) ἀναιρεῖ τὴν β'. τοῦδε τοῦ τίτλου διάταξιν καὶ παρακελεύεται τοὺς λοιποὺς[83a]) Σαμαρίτας (v. Σαμαρείτας)[83b]) μὴ | [84]) κληρονομὴν (v. κληρονομεῖν) ἐκ διαθήκης ἢ τούτων χωρίς, μηδὲ πρεσβείαν λαμβάνειν ἢ κατὰ δωρεᾶς τρόπον[85]) κομίζεσθαι πρᾶγμα, ἀλλὰ μηδὲ κατὰ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κλῆσιν διαδόχους[86]) ἔχειν Σαμαρίτας (v. Σαμαρείτας)[87]) ἢ ὅλως αἱρετικούς, μηδὲ σχηματιζομένους[88]) τὴν ὀρθὴν τῶν Χριστιανῶν προσδέχεσθαι πίστιν, ταῖς δὲ ἀληθείαις οὐχ οὕτως[89]) φρονοῦντας, μηδὲ μὴν διαθήκας εἰς αὐτοὺς γράφειν ἢ ληγάτα καταλιμπάνειν ἢ δωρεῖσθαι, πλὴν εἰ μὴ ὀρθόδοξοι εἶεν καὶ πίστει καὶ ἔργοις οἱ[90]) ταῦτα λειψόμενοι (v. ληψόμενοι)[91]). εἰ γὰρ μηδεὶς εἴη τούτων[92]), τῷ ἱερωτάτῳ ταμείῳ (v. ταμιείῳ)[93]) τας τουτων περιουσίας μετὰ τελευτὴν προσήκειν παρακελεύεται. ἐξαιρεῖ[94]) δὲ τῆς οἰκείας νομοθεσίας τοὺς τὰ[95]) Σαμαριτῶν (v. Σαμαρειτῶν)[96]) πρεσβεύοντας γεωργοὺς [πρὸς][97]) σύστασιν τῶν παρ' αὐτῶν γεωργουμένων χωρίων, συγχωροῦσα τούτοις γεωργοῦσι μέντοι τὰ γήδια, καὶ κληρονόμους καὶ ληγαταρίους | [98]) γράφειν[99]) τους αὐτῶν ἀνιόντας [καὶ κατιόντας][1]) καὶ τοὺς ἐκ πλαγίου συγγενεῖς, κἂν Σαμαρῖται (v. Σαμαρεῖται)[2]) εἰσίν. μηδενὸς δὲ τούτων εὑρισκομένων, τὸν κύριον τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ[3]) γεωργὸς ἦν ὁ τελευτήσας, τὰ παρ' ἐκείνου καταλειφθέντα παρακομίζεσθαι[4]) πράγματα ἐπιτρέπει καὶ τὴν τοῦ ταμίου (v. ταμιείου)[5]) τάξιν ἐπὶ τούτοις ἔχειν αὐτόν[6]), οἷα δὴ[7]) καὶ τοὺς δημοσίους φόρους ὑπὲρ ἐκείνου πληροῦντα[8]). κωλύει δὲ καὶ Σαμαρίτας (v. Σαμαρείτας)[9]) στρατεύεσθαι, συνηγορεῖν, συνεδρεύειν, ἢ ὅλως πολιτικὸν[10]) μετιέναι φρόντισμα. τοὺς δὲ ἀπὸ Σαμαριτῶν (v. Σαμαρειτῶν)[11]) ἐπιμείναντας τῇ προτέρᾳ πλάνῃ καὶ τὰ[12]) σάββατα[13]) φυλάττοντας καὶ[14]) ἄλλα τινὰ[15]) πράττοντας

Const. 3. De Samaritis.

Imperator Iustinianus Diomedi praefecto praetorio. *Impiam Samaritarum haeresin et absurdam eorum vesaniam.*

(Haec) constitutio tollit secundam huius tituli constitutionem, et prohibet, quominus de caetero (?) Samaritae haereditatem accipiant ex testamento aut absque eo, liberalitatemve capiant, aut per donationis modum rem (ullam) consequantur, verum (sancit), ut neque per successionem ab intestato Samaritas haeredes habeant, aut omnino haereticos, nec eos, qui prae se ferunt rectam Christianorum fidem sese profiteri, revera autem non ita sentiunt, neque testamenta in eorum commodum scribant, aut legata relinquant, aut donent, nisi si sint orthodoxi et fide et factis ii, qui haec capturi sunt. Nam si nemo ex his sit, iubet ad sacratissimum aerarium eorum facultates post mortem pertinere. Excipit autem a sua legislatione eos, qui Samaritarum partes tuentur, colonos ad constitutionem praediorum, quae ab iis coluntur, concedens his, siquidem praedia colant, ut scribant haeredes et legatarios adscendentes ipsorum et descendentes et ex transverso cognatos, tametsi Samaritae sint. Quod si nemo ex his inveniatur, dominum praedii, in quo colonus defunctus erat, iubet res ab illo relictas sibi habere, cumque in his obtinere fisci vicem, quippe qui et publica tributa pro eo praestet. Prohibet autem etiam, quominus Samaritae militent, advocati sint, assessores, aut omnino civilem curationem subeant. Qui vero, cum Samaritae antea fuissent, in priore errore perseverarunt, et sabbata custodiunt et alia quaepiam

---

77) Fabrotus *περὶ τῶν Σαμαρειτῶν*. Addit Leuncl. tituli inscriptioni verba haec: ,,*quae constitutionem ante hanc latam abrogat*''. Ad marginem Cod. adiecta est haec adnotatio a prima manu: *αναγν.* (leg. *ἀνάγνωθι*) *τϊ. β'. διατ. η'.* (leg. *διατ. γ'.*) *τοῦ παρόντος συντάγματος κεφ. θ'. περὶ παρασυναγωγῶν* ῑς *κεφ. ἡ* (leg. fortasse *καὶ κεφ. η'.*) *περὶ αἱρετικῶν καὶ κεφ. ιη'. περὶ τῶν Ἰουδαίων* (v. *Ἰουδαίων*) *καὶ Μοντανίστων* (sic) *καὶ Σαμαριτῶν* (v. *Σαμαρειτῶν*) *ις* (leg. *καὶ*) *κεφ. ιθ'. περὶ ναῶν καὶ συναγωγῶν ις' καὶ* (videtur vox *καὶ* bis, sed male repetita esse) *περὶ τοῦ μεταδίδοσθαι ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων κτῆσιν τοῖς αἱρετικοῖς* ῑς (leg. *καὶ*) *τη ε'. διατ.* (leg. *τὴν ε'. διάτ.*) *τοῦ α'. τϊ. περὶ τῆς καθαρέσεως* (leg. *καθαιρέσεως*) *Ἀνθυμίου* (leg. *Ἀνθίμου*) *καὶ Σεβέρου* (leg. *Σεβήρου*) *καὶ Πετρ* (leg. *Πέτρου*) *καὶ Ζωορᾶ* ῑς (leg. *καὶ*) *τϊ. ς'. κεφ. α'.* (leg. *τιτ. β'. διατ. ς'. κεφ. α'.*) *περὶ τοῦ τοὺς αἱρετικοὺς μὴ πολιτεύεσθαι ἤ* (leg. *ἤτοι*) *ὀφφικι* (leg. *ὀφφίκιον*) *μετιέναι* ῑς (leg. *καὶ*) *κεφ. α'. β'. περὶ τοῦ ἀναβαπτισθῆναι καὶ κεφ/ γ'. περὶ Ἰουδαίου* (v. *Ἰουδαίου*) *περιτέμνοντος Χριστιανὸν ἢ κατεχουμ* (leg. videtur ex tit. 2. const. 6. *κατέχοντος* vel *κατεχομένου*) *καὶ κεφ. λ'.* (numerus corruptus est; significatur autem tit. 2. const. 6.) *περὶ τὸ* π̄ω (leg. *τόπων*) *αἱρετικῶν* ῑς (leg. *καὶ*) *τϊ. ζ'. διατ. η'.* ῑς *κεφ. δ'. π ῥητῶν αἱρετικῶν ἢ ἀχαριστί* (leg. videtur *τϊ. ζ'. διατ. ζ'. κατὰ κεφ. δ'. περὶ ἐξνερεδατίονος αἱρετικῶν ἢ ἀχαριστίας*) *καὶ τϊ. θ'. διατ. ι'. περὶ αἱρετικῶν.* 78) Scrib. *Ἰουστῖνος*. Vide Bieneri hist. Nov. p. 94. seq. Haec nominum *Ἰουστινιανὸς* et *Ἰουστῖνος* permutatio in mss. codd. Novellarum fere perpetua est. Sic Cod. Flor. in Nov. 12. inscriptione habet *Ἰουστινὸς* pro voce *Ἰουστινιανός*. Quae eorundem nominum confusio et alias reperitur. Vide Heinecci comm. ad legem Iuliam et Papiam Poppaeam lib. II. cap. 2. (ed. Amstelod. 1726. 4.) p. 147. Observa autem h. l. non dici *ὁ αὐτὸς βασιλεὺς* et sequentem constit. 4. sic incipere: *αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός*. 79) Fabr. *Διομήδει*. 80) Fabr. *πραιτωρίων*. 81) Fabr. *Σαμαρειτῶν*. 82) Codex *παραλογον*. 83) Cod. *διατ*. 83a) Fabr. *τοῦ λοιποῦ*. Recte. 83b) Fabr. *Σαμαρείτας*. 84) Incipit fol. 55. A. 85) Pro *τρόπον* Fabr. habet *τρόπων*. Idem ad marg. *ἴσ. τρόπου*. Male. 86) Cod. *διαδόχοις*. 87) Cod. *Σαμαριτας*, Fabr. *Σαμαρείτας*. 88) Leuncl. hanc paragraphum non intellexit. Vertit enim: ,,*vel omnino haeretici, ne quidem si prae se ferant.*'' Nov. 144. cap. 1. *ἢ ὅλως αἱρετικούς, μηδὲ σχηματιζομένους τὴν ὀρθὴν τῶν Χριστιανῶν προσδέχεσθαι πίστιν.* 89) Pro *οὕτως* Fabr. habet *οὕτω*. 90) Pro *οἱ* habet Codex *ὅτι*. 91) Fabr. *ληψόμενοι*. 92) Codex *εἴη τούτων*, Fabr. *τούτων εἴη*. 93) Fabr. *ταμιείῳ*. 94) Fabrotus *ἐξαιρεῖται*. 95) Codex *τοὺς τας* habet pro *τοὺς τά*. 96) Codex *Σαμαρίτων* habet, Fabrotus *Σαμαρειτῶν*. 97) Vocem *πρός*, quae deest in Codice, ex Fabroti contextu supplevi. Eam agnoscit et Leuncl. Nov. 144. cap. 2. *διὰ τὴν τῶν παρ' αὐτῶν γεωργουμένων χωρίων σύστασιν.* 98) Codex *καὶ κληρ̊ρ̊ καὶ legatarius*. Incipit fol. 55. B. 99) Fabrotus ante vocem *γράφειν* male *καὶ* interponit. 1) Verba *καὶ κατιόντας* desunt in Codice, sed apud Fabrotum et Leuncl. inveniuntur. Nov. 144. cap. 2. *τούτοις γὰρ γράφειν ἐφίεμεν κληρονόμους — τοὺς αὐτῶν ἀνιόντας τε καὶ κατιόντας καὶ τοὺς ἐκ πλαγίου αὐτῶν συγγενεῖς.* 2) Codex *Σαμαριται*, Fabr. *Σαμαρεῖταί εἰσι*. 3) Codex *ἐνῶ*. 4) Fabrotus *κομίζεσθαι*. 5) Fabr. *ταμιείου*. 6) Pro *αὐτὸν* Codex habet *αὐτό*. 7) Codex *οἷα δή*, Fabrotus ita, ut in contextu posui. 8) Pro *πληροῦντα* Codex habet *πληροῦνται*. 9) Fabr. *Σαμαρείτας*. 10) Pro *ὅλως πολιτικὸν* Codex habet *ὀλωπολιτικόν*, Fabrotus *ὅλως πολιτικόν τι*. 11) Fabr. *Σαμαρειτῶν*. 12) Fabr. *τὰ* omittit. 13) Pro *σάββατα* Codex habet *σωματα*. *Σάββατα* et Fabrotus exhibet. Nov. 144. cap. 2. *ἐπὶ τὴν προτέραν πλάνην ἐπανελθόντες, τὰ σάββατα παραφυλαττόμενοι.* 14) Pro *καὶ* Fabrotus habet *ἢ καί*. Nov. 144. l. l. *ἢ καὶ πράττοντες τὰ διελέγχοντα.* 15) Codex *τινά*, Fabrotus *τινα*. Recte.

διελέγχοντα[17]) *τούτους ὑποκρίσει*[18]) *λαβεῖν τὸ ἅγιον*[19]) *βάπτισμα, δημεύεσθαι καὶ διηνεκῶς ἐξορίζεσθαι παρακελεύεται, ταῖς αὐταῖς ὑποβάλλουσα ποιναῖς καὶ τοὺς ἀσεβῆ προστασίαν κατὰ τῆς ὀρθῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως τοῖς τοιούτοις*[20]) *ἀπονέμοντας. πρὸς τούτοις θεσπίζει* | [21]) *μὴ προχείρως αὐτοὺς*[22]) *εἰσδέχεσθαι*[23]) *ἐπὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα, ἀλλὰ τοὺς μὲν χρὴ τῆς*[24]) *διδασκαλίας αἰσθανομένους*[25]) *ἐπὶ διετίαν κατηχεῖσθαι καὶ οὕτως*[26]) *βαπτίζεσθαι. τοὺς δὲ νέους πάνυ καὶ τῆς*[27]) *διδασκαλίας οὐ συνιέντας καὶ χωρὴς* (v. *χωρὶς*)[28]) *τῆς παρατηρήσεως ταύτης*[29]) *ἀξιοῦσθαι τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Σαμαρίτην* (v. *Σαμαρείτην*)[31]) *δὲ Χριστιανὸν οἰκέτην*[32]) *ἔχειν οὐ συγχωρεῖ, ἀλλ' εὐθέως τοῦτον εἰς ἐλευθερίαν ἁρπάζει. εἰ δὲ καὶ*[33]) *Σαμαρίτης* (v. *Σαμαρείτης*)[34]) *οἰκέτης*[35]) *θέλλει* (v. *θέλει*)[36]) *γενέσθαι Χριστιανός*[37]), *εὐθέως καὶ τούτῳ*[38]) *ἐλευθερίαν χαρίζεται*[39]).

faciunt, quae manifesto demonstrent, hos per simulationem sacrum baptisma accepisse, eos iubet bonorum publicationem pati, et perpetuo exilio dari, iisdem poenis subiiciens et eos, qui impium patrocinium contra rectam Christianorum fidem talibus praestant. Ad haec sancit non ita facile ipsos ad sacrum baptisma admitti, verum partim oportet, si eruditionis aliquem habeant sensum, per biennium esse catechumenos, et ita baptizari; iuvenes admodum autem, et qui eruditionis sensum nullum habent, etiam absque hac observatione sacro baptismate affici. A Samarita autem Christianum servum haberi non concedit, verum statim hunc in libertatem vindicat. Si vero etiam Samarita servus vult fieri Christianus, statim et huic libertatem concedit.

δ'. ἔδικτον[40]) περὶ αἱρετικῶν.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (v. *Ἰουστινιανὸς*) *Κωνσταντινουπολίταις*[41]). *Πρῶτον εἶναι καὶ μέγιστον ἀγαθόν.*

Προαγορεύει[42]) *τοῖς αἱρετικοῖς το ἔδικτον*[43]) *μη ποιεῖν παρασυνάξεις καὶ κελεύει τοὺς οἴκους, ἐν οἷς συνέρχονται, ταῖς ἐκκλησίαις προσκυροῦσθαι καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς αἱρετικοὺς*[44]) *ταῖς νομικαῖς*[44b]) *ὑποβάλλει*[45]) *ποιναῖς. Δᾶτ.*[46]) *νῶν. Ἀπριλλ. βασιλείας* | [47]) *Ἰουστινιανοῦ τὸ ιη'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ τέταρτον*[48]).

Const. 4. Edictum de haereticis.

Imperator Iustinianus Constantinopolitanis. *Primum ac maximum esse bonum.* Nov. 132.

(Hoc) edictum prohibet, quominus haeretici conventicula agant, et iubet domos, in quibus conveniunt, ecclesiis addici, et ipsos vero haereticos legitimis poenis subiicit. *Dat. Nonis April. imperii Iustiniani anno 18. post consulatum Basilii anno 4.*

ε'. ὥστε ἄδειαν[49]) εἶναι τοῖς βουλομένοις Ἑβραίοις ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν διὰ τῆς Ἑλληνικῆς[50]) φωνῆς ἢ[51]) καὶ τῆς Ἰταλικῆς[52]) ἢ καὶ διὰ τῆς τῶν ἄλλων γλώττης συμμεταβαλλομένης[53]) τοῖς τόποις ἀναγινώσκειν[54]) τὰς ἱερὰς γραφάς, ὥστε[55]) ἐννοεῖν[56]) τοὺς συνερχομένους τὴν ἀκρόασιν κατὰ τὴν τῶν ο'.[57]) καὶ τὴν Ἀκύλου παράδοσιν, καὶ ὥστε τὴν παρ'[58]) Ἑβραίοις λεγομένην δευτέρωσιν ὡς μὴ τοῖς ἱεροῖς[59]) ἀνειλημμένην βιβλίοις[60]) κωλυθῆναι τελείως, καὶ[61]) ὥστε τοὺς μὴ λέγοντας

Const. 5. Ut liceat Hebraeis, si velint, in synagogis suis voce Graeca vel Itala aut etiam reliquorum lingua, cum locis (ipsis) mutanda, legere sacras scripturas, ut ii, qui conveniunt, intelligant id, quod praelegitur, secundum septuaginta interpretum et Aquilae translationem, et, ut ea quae apud Hebraeos dicitur secunda editio, ut quae sacris libris comprehensa non sit, omnimodo prohibita sit, et ut ii, qui negant esse iu-

---

17) Codex *διελίγχοντα*, Fabrotus *τὰ διελέγχοντα*. 18) Fabr. *ἐν ὑποκρίσει*. 19) Pro *τὸ ἅγιον* Codex habet *τοὺς ἁγιω*. 20) Pro *τοῖς τοιούτοις* Fabr. habet *τούτοις*. 21) Incipit fol. 56. A. Hinc incipit et Photius nomoc. IV. 4. p. 907. 22) Photius *τοὺς Σαμαρείτας* habet pro *αὐτούς*. 23) Pro *εἰσδέχεσθαι* Fabr. habet *δέχεσθαι*. 24) Pro *χρὴ τῆς* Fabrotus habet *χρηστῆς*. Sic et Photius. 25) Pro *αἰσθανομένους* Codex habet *αἰσθανομ'/.* 26) Photius *οὕτω*. 27) *τῆς* deest apud Photium. 28) Fabr. *χωρίς*. 29) Codex *ταύτης*. 31) Fabrotus *Σαμαρείτην*. In verbo *βαπτίσματος* desinit textus Leunclavi. Reliqua ex hac constitutione non videtur habuisse. Ibidem desinit et Photius tit. 4. cap. 4. p. 907. 32) Pro *οἰκέτην* Fabrotus habet *οἰκ˜.* 33) Vocem *καὶ* Codex habet, Fabrotus omittit. 34) Fabrotus *Σαμαρείτης*. 35) Pro *οἰκέτης* Codex habet *οἰκ˜.* 36) Fabrotus *θέλει*. 37) Codex *Χριστιανούς*. 38) Pro *τούτῳ* Codex habet *τοῦτο*. 39) Codex *χρίζεται*. 40) Codex *δ'. ἔδικτον*, Fabrotus *δ'. Ἤδικτον*. Notat. p. 244. *ἔδικτον*. 41) Pro *Κωνσταντινουπολίταις* Codex habet *Κωνσταντινουπόλεως*. 42) Codex *προαγορεύειν*. 43) Fabrotus *ἤδικτον*. Hanc constitutionem Cod. B. sic dat: *ὅτι χρὴ ταῖς ἐκκλησίαις προσκυροῦσθαι τοὺς οἴκους, ἐν οἷς* (leg. *ἐν οἷς*) *παρασυνάξεις ποιοῦσιν οἱ αἱρετικοί*. 44) Hoc loco videtur aliquid excidisse. Leuncl. sic transtulit: „*atque uti tam ii, qui conventiculorum auctores sunt, quam qui ad eos conveniunt, ipsarum constitutionum poenis subiiciantur*". Confirmantur haec et Nov. 132. *τοῖς δὲ παρασυνάγουσιν ἢ πρὸς αὐτοὺς συναγομένοις τὰς ἐκ τῶν διατάξεων ποινὰς ἐπαχθῆναι πᾶσι τρόποις κελεύομεν.* 44b) Pro *νομικαῖς* Fabrotus habet *νομίμοις*. 45) Pro *ὑποβάλλει* Fabrotus habet *ὑποβάλλεσθαι*. 46) Codex *Διατ.* Subscr. deest apud Leuncl. et in Notat. p. 244. 47) Incipit fol. 56. B. Fabrotus *ἐγράφη δ'. νωνῶν Ἀπριλλιῶν*. 48) Pro *τὸ τέταρτον* Fabr. habet *τὸ α'*. Ad marg. Fabr. in MS. Iustelli dicitur esse *Βελισαρίου* pro *Βασιλείου*. Vide Bieneri hist. Nov. p. 525. 49) Pro *ἄδειαν* Codex habet *ἀδείαν*. 50) Notat. p. 247. *Ἑλληνίδος*. 51) Vox *ἢ* deest apud Fabrotum. 52) Notat. p. 247. *Ἰταλῆς*. 53) Fabrotus *συμμεταβαλλομένοις*. Ad marginem idem „*ἴσ. συμμεταβαλλομένης*". 54) Codex *ἀναγινώσκει*. 55) Notat. p. 247. non habent haec *ὥστε ἐννοεῖν* usque ad verba *κωλυθῆναι τελείως*. 56) Fabrotus *νοεῖν*. Verba *ὥστε ἐννοεῖν τοὺς συνερχομένους τὴν ἀκρόασιν κατὰ τὴν τῶν ο'. καὶ τὴν Ἀκύλου παράδοσιν* Leuncl. non videtur in suis mss. habuisse. 57) Pro *ο'*. Fabrotus habet *ἑβδομήκοντα*. 58) Codex *παρ*. A verbis *καὶ ὥστε τὴν παρ'* usque ad verba *κωλυθῆναι τελείως* desunt omnia apud Leunclavium. 59) Fabrotus *ταῖς ἱεραῖς*. 60) Pro *βιβλίοις* Fabr. habet *βίβλοις*. 61) Hanc periodum Notat. p. 247. sic efferunt *καὶ ὥστε ἀπελαύνεσθαι τόπου παντὸς τοὺς ἀρνουμένους τὴν κρίσιν ἢ ἀνάστασιν ἢ λέγοντας κτίσμα θεοῦ μὴ ὑπάρχειν τοὺς ἀγγέλους.*

κρίσιν ἢ[62]) ἀνάστασιν παντὸς ἀπελαύνεσθαι τόπου, ἅμα δὲ καὶ τοὺς μη ὁμολογοῦντας κτίσμα θεοῦ εἶναι[63]) τοὺς ἀγγέλλους (v. *ἀγγέλους*)[64]).

dicium vel resurrectionem ex quovis loco expellantur, simul vero etiam ii, qui non affirmant, angelos esse dei creaturam.

Nov. 146. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς[65]) Ἀρεοβίνδᾳ[66]) ἐπάρχῳ πρίων[67]). Χρὴ[68]) μὲν Ἑβραίους τῶν ἱερῶν βίβλων[69]) ἀκούοντας[70]).*

Idem imperator Areobindo praefecto praetorio. ***Oportet Hebraeos libros sacros audientes.***

Οὐδὲν πλέον τῆς ἐπιγραφῆς διδάσκει ἡ διάταξις, πλὴν ὅτι τοὺς κωλύοντας ἀρχιφερεκίτας | [71]) [*ἢ πρεσβυτέρους Ἑλληνίδι φωνῇ ἢ ταῖς ἄλλαις γλώτταις παρὰ τὴν Ἑβραικὴν προιέναι τὴν τῶν γραφῶν ἀνάμνησιν, σωφρονισμῷ καὶ δημεύσει καὶ ἐξορίᾳ καθυποβάλλει[72]). τοὺς μέντοι μὴ λέγοντας κρίσιν ἢ ἀνάστασιν ἢ τοὺς ἀγγέλους κτίσματα εἶναι, ταῖς πασῶν ἐσχάταις τιμωρίαις ὑποτίθησιν.* **Datum** *ς'. Φεβρουαρίου[73]) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ ἔτους κς'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ιβ'.*

Nihil amplius (haec) constitutio docet, quam, quod inscriptione continetur. Nisi quod archipherecitas aut seniores, qui lingua Graeca aliisve linguis praeter Hebraicam (sacrarum) scripturarum praelectionem fieri prohibeant, (corporali) castigationi et bonorum publicationi et exilio subiicit. Eos autem, qui negant iudicium, aut resurrectionem aut angelos (Dei) creaturas esse, omnium extremis poenis subiicit. ***Datum 6.... Februar. imperii Iustiniani anno 26. post consulatum Basilii anno 12.***

Τὰ παράτιτλα τοῦ τίτλου[74]).

Paratitla tituli.

Nov. 42. §. 1. *Τίτ. α'. διάταξις ε'. Ἀναθεματίζει ἡ διάταξις Ἄνθιμον καὶ Σεύηρον, Πέτρον καὶ Ζωορᾶν ὡς αἱρετικούς[75]), κελεύουσα μήτε τὰ οἰκεῖα διδάσκειν δόγματα μήτε παραβαπτίσματα ποιεῖν ἢ παρασυνάξεις, τοὺς οἴκους[76]), ἐν οἷς τοῦτο πλημμελεῖται, ταῖς ἐκκλησίαις προσκυροῦσα.*

§. 1. Tit. 1. const. 5. Anathemate afficit (haec) constitutio Anthimum et Severum, Petrum et Zooram tamquam haereticos, prohibens, quominus ipsorum dogmata doceantur, aut baptismata instituantur, aut prava conventicula; eas, in quibus hoc peccatur, domos orthodoxis ecclesiis addicens.

Nov. 58. §. 2. *Διάτ. ς'. Ἐὰν χωρὶς γνώμης τοῦ ἐπισκόπου ἐν ἰδιωτικῷ οἴκῳ γένηται σύναξις, ὡς ὑπὸ αἱρετικοῦ δεσποζόμενος, δημεύεται ὁ τοιοῦτος οἶκος.*

§. 2. Const. 6. Si absque voluntate episcopi in domo privata factum sit conventiculum, domus publicatur non aliter, ac si in haeretici dominio esset.

Nov. 131. §. 3. *Τίτ. β'. διάτ. γ'. Ὁ ἐν ἰδιωτικῷ οἴκῳ ἢ προαστείῳ ἢ κτήματι παρασυνάξεις ποιῶν ἐκπίπτει τῆς τούτου δεσποτείας, τῆς ἐντοπίου ἐκκλησίας τοὺς τοιούτους διεκδικούσης τόπους. — Μηδεὶς εὐαγὴς οἶκος ἐκδιδότω αἱρετικῷ ἀκίνητον κτῆσιν, τὰς τῷ νόμῳ διωρισμένας ποινὰς μετὰ τοῦ ἐκβάλλοντος[77]) ὑποστελλόμενος. — Τὸ ἐκποιηθὲν ὑπὸ ὀρθοδόξου χωρίον ἢ[78]) Ἰουδαίῳ ἢ Σαμαρείτῃ ἢ Μωντανιστῇ[79]) ἢ ἄλλῳ αἱρετικῷ ἐκδικείτω εἰς ἰδίαν δεσποτείαν ἡ ἐν αὐτῷ τῷ χωρίῳ[80]) διακειμένη ὀρθόδοξος ἐκκλησία. τοὺς κτισθέντας ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν ναοὺς καὶ τὰς ὑπὸ Ἰουδαίων οἰκοδομηθείσας νέας συναγωγὰς[81]) αἱ ἐντόπιοι ἐκκλησίαι ἐκδικείτωσαν. — Ὁ ἐν εἰδήσει ἐκδοὺς[82]) αἱρετικῷ ἰδίαν κτῆσιν ἐκπιπτέτω τῶν προσόδων, τῆς ἐκκλησίας ταύτας διεκδικούσης, καὶ[83]) τοῦ αἱρετικοῦ[84]) ἐκβαλλομένου τῆς κτήσεως καὶ δημεύσει καθυποβαλλομένου.*

§. 3. Tit. 2. const. 3. Qui in privata domo aut suburbano aut praedio prava facit conventicula, eius rei proprietatem amittit, ecclesia eius loci eiusmodi locos vindicante. — Nulla venerabilis domus locato haeretico immobilem possessionem, poenas lege definitas una cum eo, qui conduxit (?), verens. — Praedium ab orthodoxo alienatum aut Iudaeo, aut Samaritae, aut Montanistae, aut alii haeretico vindicato in suam proprietatem orthodoxa, quae in eo ipso loco sita est, ecclesia. Templa ab haereticis exstructa et novas synagogas, quae ab Iudaeis aedificatae sunt, ecclesiae eorundem locorum vindicanto. — Qui sciens haeretico suam possessionem locavit, reditus amittito, ecclesia hos vindicante, et haeretico ex possessione eiiciendo et (bonorum) publicationi subiiciendo.

Nov. 37. §. 4. *Διάτ. ς'.[85]) Αἱρετικὸς μὴ βαπτιζέτω, μηδὲ]* | [86]) *πολιτευέσθω μηδὲ[87]) ὀφφίκιον μετιέτω[88]). ὁ ἀναβαπτισθεὶς[89]) ἀπεχέσθω[90]) στρατείας. ὁ[91]) Ἰουδαῖος Χριστιανὸν ἀνδράποδον μὴ ἐχέτω, μηδὲ κατηχούμενον[92]) περιτεμνέτω. μηδεὶς τόπος τοῖς αἱρετικοῖς εἰς εὐχὴν ἔστω.*

§. 4. Const. 6. Haereticus ne baptizato, neu rempublicam gerito, neu officium ambito. Qui iterum baptizatus est, a militia abstineto. Iudaeus servum Christianum ne habeto, neu catechumenum circumcidito. Nullus locus haereticis esto ad preces faciendas.

62) Pro *ἢ* Fabrotus habet *καί*. 63) Fabrotus *εἶναι θεοῦ*, Codex *θ̅υ̅* *εἶναι*. 64) Fabrotus *ἀγγέλους*. 65) Codex *βασιλέυς*. 66) Fabrotus *Ἀρεοκίνδᾳ*. 67) Pro *πρίων* Fabrotus habet *πραιτωρίων*. 68) Fabr. *ἐχρῆν*. Sic et Leuncl. 69) Codex *βιβλων*. 70). Novella 146. initio: *ἐχρῆν μὲν Ἑβραίους τῶν ἱερῶν ἀκούοντας βιβλίων*. 71) Hoc in verbo desinit fol. 56. B. Incipit fol. 57. A inde a verbo *πολιτευέσθω*. Manifestum est h. l. ex Codice folium excidisse. Quae uncis inclusa sunt, ex Fabroti recensione supplevimus. 72) Leuncl. sic vertit: „*castigationi bonorum publicationis et exsilii et poenae corporalis subiicit*". Quorum partim ex Nov. 146. cap. 1. contextu sumpsisse videtur. 73) Leuncl. subscr. initium sic habet: „*Dat. eid. Februariis*" et caet. 74) Fabrotus *τιτ.* habet pro *τίτλου*. 75) Inde a verbis *ἀναθεματίζει* usque ad *Ζωορᾶν* desunt omnia apud Leuncl. 76) Tit. 1. const. 5. addit *καὶ τὰς κτήσεις, ἐν οἷς λειτουργοῦσιν* post *τοὺς οἴκους*. 77) Leuncl. *una cum conductore*. Recte, opinor. Ergo legendum *μετὰ τοῦ ἐκλαβόντος*. 78) Vox *ἢ* deest tit. 2. const. 3. 79) Tit. 2. const. 3. habet *Μοντανιστῇ*. 80) Voces *τῷ χωρίῳ* desunt tit. 2. const. 3. 81) Tit. 2. const. 3. haec habet: *καὶ τὰς ὑπὸ Ἰουδαίων συναγωγὰς καινὰς οἰκοδομηθείσας*. 82) Pro *ἐκδοὺς* Fabrotus habet *δούς*. Sed *ἐκδοὺς* restituendum fuit ex tit. 2. const. 3. 83) Vox *καὶ* deest tit. 2. const. 3. 84) Post *αἱρετικοῦ* tit. 2. const. 3. *καὶ* interposuit. 85) Fabrotus *διάταξις ς'*. 86) Vox *πολιτευέσθω* initium est fol. 57. A. 87) Pro *μηδὲ* tit. 2. const. 6. habet *ἤ*. 88) Codex *οFFικιο μετιίτω*. 89) Pro *ἀναβαπτισθεὶς* tit. 2. const. 6. habet *ἀναβαπτισθεὶς πάσης*. 90) Sic et tit. 2. const. 6. Fabrotus *ἀπεχέτω*. 91) Articulum *ὁ* tit. 2. const. 6. omittit. 92) Sic et Fabrotus et Codex. Sed tit. 2. const. 6. pro *κατηχούμενον* habet *μήτε κατεχόμενον*.

§. 5. *Τίτ. δ'. διάτ. γ'.*[93]) *Τὰ περὶ θρησκευτικῶν*[94]) *κινούμενα*[95]) *ὁ ἄρχων ἐξεταζέτω πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ δημοσίου, καὶ*[96]) *μηδενὶ ἑτέρῳ*[97]) *συγχωρείτω ταῦτα ζητεῖν, εἰ μήτειγε* (v. *μήτοιγε*)[98]) *ἐκ θείας κελεύσεως ἐπιτέτραπται.*

§. 6. *Διάτ. κδ'. Ὅτι*[99]) *χρὴ τοὺς ἐκδίκους ὀρθοδόξους*[1]) *εἶναι.*

§. 7. *Διάτ. η'.*[2]) *Τὸ εἶναι αἱρετικοὺς*[3]) *τοὺς παῖδας*[4]) *εἰς τρόπον ἀχαριστείας ἄγεται*[5]) *τοῖς γονεῦσιν*[6]). — *Ὁ*[7]) *αἱρετικὸς γονεὺς, κἂν θέλει*[8]), *κἂν μὴ θέλει*[9]), *ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων* (v. *ὀρθοδόξων*) *παίδων ἢ συγγενῶν κληρονομεῖται.* — *Τὰ τοῦ αἱρετικοῦ πράγματα τοῦ μὴ ἔχοντος παῖδας ἢ συγγενεῖς ὀρθοδόξους δημεύονται*[11]). *εἰ δὲ σχῆμα κληρικοῦ οὗτος*[12]) *ἔχει, ἡ ἐκκλησία ταῦτα ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἐκδικήσει. μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν ὁ φίσκος, βεβαίων*[13]) *φυλαττομένων τῶν κατὰ τῶν αἱρετικῶν κειμένων*[14]) *νόμων.* | [15])

§. 8. *Τίτ.*[16]) *η'. διάτ. β'.*[17]) *Τοὺς ἐκ βουλευτικῆς ἢ ταξεωτικῆς*[18]) *τύχης*[19]) *ὄντας Ἰουδαίους ἢ Σαμαρίτας* (v. *Σαμαρείτας*)[20]) *ἢ ἄλλως*[21]) *αἱρετικοὺς ταῖς σωματικαῖς καὶ χρηματικαῖς*[22]) *ὑποβάλλει λειτουργίαις ἡ διάταξις, μηδαμῶς αὐτοῖς προνομίου μεταδιδοῦσα*[23]).

§. 9. *Τίτ.*[24]) *θ'. διάτ.*[25]) *ι'. Ὁ*[26]) *αἱρετικὸς*[27]) *οὐ χρήσεται τῇ βοηθείᾳ τῆς διατάξεως τῆς τὰ*[28]) *ἀγνατικὰ καὶ κογνατικὰ διατυπούσης.*

§. 5. Tit. 4. const. 3. Eas caussas, quae de rebus liturgicis moventur, magistratus examinato ad fisci utilitatem, et nulli alii concedito de his quaestionem movere, nisi si quid ex sacra iussione ei concessum est. Nov. 17.

§. 6. Const. 24. Oportet defensores esse orthodoxos. Nov. 15.

§. 7. Const. 8. Filii si sint haeretici, (ea res) inter caussas ingratitudinis refertur a parentibus. — Haeretici patris haereditas, sive velit, sive nolit, orthodoxis liberis aut propinquis defertur. — Res haeretici, qui non habet liberos aut propinquos orthodoxos, publicantur. Sin autem clerici habitum hic gerit, ecclesia has intra annum vindicabit. Post annum autem fiscus, firmiter observandis iis legibus, quae contra haereticos latae sunt. Nov. 115.

§. 8. Tit. 8. const. 2. Qui ex curiali aut cohortali sunt conditione Iudaei aut Samaritae, aut alias haeretici, eos corporalibus et pecuniariis muneribus subiicit constitutio, nequaquam privilegium iis indulgens. Nov. 45.

§. 9. Tit. 9. const. 10. Haereticus non utetur auxilio (huius) constitutionis, quae agnatorum et cognatorum iura definit. Nov. 118.

[*ΤΙΤΛΟΣ*][29]) *Δ'.*

Περὶ ἀρχόντων καὶ δικαστῶν καὶ τοποτηρητῶν καὶ ἐκδίκων καὶ δικαιοδοσίας αὐτῶν.

α'. περὶ τοῦ[30]) τοὺς ἄρχοντας χωρὶς τῆς οἱασοῦν δόσεως γίνεσθαι.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (v. *Ἰουστινιανὸς*) *Ἰωάννη* (v. *Ἰωάννῃ*) *ἐπάρχῳ*[31]) *πραιτωρίων. Ἁπάσας ἡμῖν ἡμέρας τὲ καὶ νύκτας συμβαίνει.*

Τὰς περιεχομένας[32]) *ἀρχὰς τῇ ὑποκειμένῃ*[33]) *τῷδε τῷ νόμῳ ἀπογραφῇ*[34]) *χωρὶς πάσης δώσεως* (v. *δόσεως*) *κελεύει ἐκδίδοσθαι ἡ διατάττουσα τὰς συνηθείας*[35]) *τὰς ὀφειλούσας* (v. *ὀφειλούσας*) *ὑπὲρ αὐτῶν παρέχεσθαι. Ὁ* | [36]) *κόμης Φρυγίας Πακατιανῆς τὴν βικαρίου Ἀσίας καὶ τοῦ ἄρχοντος Φρυγίας*[37]) *Πακατιανῆς*[38]) *ἐχέτω τάξιν, τὰς τῶν δύο ἀρχόντων σιτήσεις εἰσκομιζόμενος καὶ κινδυνεύων εἰς τὰ δημόσια μετὰ τῆς οἰκείας* (v. *οἰκείας*) *τάξεως.*

TITULUS IV.

De magistratibus et iudicibus et vicariis et defensoribus et iurisdictione eorum.

Const. 1. Ut magistratus sine ulla datione fiant.

Imperator Iustinianus Iohanni praefecto praetorio. *Omnes nobis diesque et noctes contingit.* Nov. 8.

Qui magistratus notitia, quae huicce legi subiecta est, continentur, eos sine ulla datione mandari iubet (haec) constitutio, quae constituit, quid consuetudinum nomine pro iis praeberi debeat. Comes Phrygiae Pacatianae habeto officium, (quod est) vicarii Asiae et praesidis Phrygiae Pacatianae, utriusque magistratus annonas percipiens, et cum officio, quod ipsius proprium est, publicarum functionum periculum sustinens.

---

93) Fabrotus habet *διάταξις γ'.* 94) Pro *θρησκευτικῶν* tit. 4. const. 3. habet *θρησκευομένων*. Leuncl. legit *αἱρετικῶν* pro verbo *θρησκευτικῶν*. 95) Cod. *κινουμ/.* 96) Vox *καὶ* deest tit. 4. const. 3. 97) Vox *ἑτέρῳ* deest tit. 4. const. 3. 98) Codex *μητειγε*, Fabrotus *μήτοιγε*. 99) Codex *ὅτι*. 1) Codex *ὀρθοδοξους*. 2) Fabrotus *Τιτ. ζ'. διατ. ζ'.* Sic et Leuncl. Significatur enim Nov. 115., quae est tit. 7. const. 7. vel 8. Vide proleg. cap. 2. 3) Pro *εἶναι αἱρετικοὺς* Cod. habet *ἐναιρετικούς*. 4) Codex habet *παίδας*, Fabrotus *παῖδας*. 5) Fabrotus *εἰσάγεται*. 6) Codex *γονεῦσι*. 7) Vox *ὁ* deest plane in Codice. 8) Sic et tit. 7. const. 7. Fabrotus *θέλῃ*. 9) Fabrotus *θέλῃ*. Tit. 7. const. 7. *θέλει*. 11) Fabrotus *δημεύεται*. 12) Codex *οὕτως*. 13) Pro verbis *ὁ φίσκος βεβαίων* Codex habet *ὁ Φισκος βεβαίωℓ*. 14) Pro *κειμένων* Codex habet *κειμ/.* 15) Incipit fol. 57. B. 16) Pro *τίτ.* Codex habet *τ̄*. 17) Pro *διάτ. β'.* Fabrotus habet *διατ. κ'.* Non recte. Est enim tit. 8. const. 2. 18) Verba *ἢ ταξεωτικῆς* desunt apud Fabrotum; sed confirmantur et ex tit. 8. const. 2. 19) Fabrotus *τύχης*, Codex *τυχῆς*. 20) Fabrotus *Σαμαρείτας*. 21) Codex habet *ἄλλως*. Apud Fabrotum *ἄλλως* deest, ut et tit. 8. const. 2. Sic et Leuncl. 22) Verba *καὶ χρηματικαῖς* desunt tit. 8. const. 2. 23) Cod. *μεταδίδουσα*. 24) Pro *τίτ.* Codex habet *τ̄*. 25) Pro *διάτ.* Codex habet *διτ.* 26) Vox *ὁ* deest apud Fabr. 27) Codex *αἱρετικός*, ut et Fabr. Idem ad marg. *ἴσ. αἱρετικὴ* (leg. *αἱρετικῇ*). Male. 28) Post *τῆς τὰ* Fabrotus *αὐτῆς* intrudit, quod et a Codice abest, et tit. 9. const. 10. tenori repugnat. 29) *Τίτλος* deest in Cod. 30) Ad marginem Codicis adscriptum est *ā περὶ τῶν διδομένων ὑπὲρ συμβόλων*. 31) Codex *ἐπαρ.* tantum exhibet, omissis litteris *χῳ*. 32) Codex *περὶ ἐχομ/.* 33) Codex *ὑποκειμ/.* 34) Codex *ἀπογράφη*. 35) Codex *συνήθεις*. 36) Incipit fol. 58. A. Ad marginem adscriptum est *β̄. περὶ τοῦ κόμητος Φρυγίας Πακατιανῆς*. 37) Codex *φρυγιᾶς*. 38) Post *Πακατιανῆς* Codex repetit *Φρυγίας*.

ὁ [39]) πρώτης Γαλατίας κόμης ἑτέρας ἐπαρχίας οὐκ ἐπιβήσεται, κινδυνεύει δὲ καὶ αὐτὸς εἰς τὰ δημόσια μετὰ τῆς οἰκείας (v. οἰκείας) τάξεως. μηδεὶς πολιτικὸς ἢ στρατιωτικὸς ἄρχων τοποτηρητὴν [40]) ποιείτω. ἐκπεσεῖται γὰρ τῆς ἀρχῆς τοῦτο πράξας. περιαιρεθείσης [41]) τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς, ὁ κόμης τῆς Ἀνατολίας ἑκατέρας τάξεως ἄρχει. ὁ [42]) μὲν ἰδιώτης [43]) ἐπὶ χρηματικῇ ὑποθέσει καὶ ἐγκληματικῇ καὶ πάσῃ αἰτίᾳ ὑπόκειται τῷ πολιτικῷ ἄρχοντι. ὁ δὲ στρατιώτης καὶ ὑφ᾿ ἑτέρους τελῶν ἄρχοντας [44]) ἐπὶ μόνῃ τῇ εἰσπράξει τῶν δημοσίων καὶ κατ᾿ αὐτοῦ κινουμένοις ἐγκλήμασιν. κωλυέτω [45]) ὁ ἄρχων τοὺς εἰς τὰς ἐπαρχίας φοιτῶντας [46]) ἐκβιβαστὰς καὶ πλείωνα (v. πλείονα) σπόρτουλα | [47]) τῶν νενομισμένων κομίζεσθαι καὶ πρός γε καταμηνυέτω αὐτῶν. εἰ γὰρ τούτου ῥαθυμήσῃ, οἴκοθεν τοῖς ζημιωθεῖσιν ἀπολογήσεται. Εἰργέτω [48]) τοὺς ἐν ἀξίαις ὄντας ἀδικεῖν, τῶν ἀξιωμάτων αὐτοὺς παραλύων μετὰ τὸν ἔλεγχον [49]) τῶν ἀδικημάτων. ὁ ἄρχων [50]), ἐν οἷς ἄρχει [51]) τόποις, τὸν τοῦ βασιλέως ἐπέχει τόπον. πᾶς [52]) ἄρχων ὀμνύτω, ὡς οὐδὲν δέδωκεν ἢ ἐπεγγείλατο (v. ἐπηγγείλατο) [53]) τι [54]) διδόναι ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς, καὶ ὡς οὐ λαμβάνει τι [55]) ἐκ τῆς ἐπαρχίας χωρὶς τῶν οἰκείων [56]) σιτήσεων. ὁ πλέον τι [57]) λαμβάνων παρ᾿ ἄρχοντος [58]) τῶν ἐγκειμένων τῇ ὑποτεταγμένῃ τῷ νόμῳ γραφῇ [58a]) τετραπλάσιον ἀποδώσει [59]) τὸ ληφθέν, καὶ ἧς ἔχει ἀρχῆς καὶ ἀξίας ἐκπίπτει. φροντιζέτω [60]) ὁ ἄρχων τῆς τῶν δημοσίων ἀνύσεως, καὶ τῆς τῶν ὑπηκόων ἀβλαβίας καὶ παραπλησίους ἐχέτω τοὺς ἀμφ᾿ αὐτόν. ὁ [61]) βουλευτὴς οὐ κωλύεται ἄρχειν. κλέπτων [62]) ὁ ἄρχων ἐπὶ δόσει γενόμενος καὶ δημευθεὶς ἐξορίζεται καὶ | [63]) ἐν σώματι τιμωρεῖται. οἱ [64]) ἐπίσκοποι καὶ οἱ κτήτορες τὰς ἀδικίας τῶν ἀρχόντων μηνυέτωσαν βασιλεῖ [65]). ὁ ἄρχων [66]) μετὰ διαδοχὴν τὰς ν̄ ἡμέρας διατριβέτω ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ ἀπολογείσθω τοῖς ἐνάγουσιν περὶ μόνης κλοπῆς. πρὸς τούτῳ δὲ ἀπελθὼν κρατείσθω ὑπὸ τῶν συντελεστῶν καὶ δοκιμασίᾳ τοῦ ἐπισκόπου ἀνατρεπέσθω [67]), ὅσα ἠδίκησεν [68]). φυγὼν [69]) δὲ τὴν ἐπαρχίαν αὖθις εἰς αὐτὴν παραπεμπέσθω, τὸ τετραπλοῦν, ὧν ἠδίκησεν, παρέχων τοῖς ἠδικημένοις, ἀργούσης ἐπ᾿ αὐτοῖς ῥελεγατίονος. οἱ στρατιωτικοὶ ἄρχοντες [70]) τοὺς πολιτικοὺς μὴ ἐργολαμβανέτωσαν [71]), μηδὲ πολιτικοῖς παρεμβαλέτωσαν (v. παρεμβαλλέτωσαν) ἑαυτοὺς πράγμασιν. ἀνάγνωθι [72]) τί. κ̄. [73]) τοῦ παρόντος συντάγματος διάτ. ί. κεφ. ιζ΄. εὑρήσεις [74]) γάρ, ὅτι ὁ στρατιωτικὸς ἄρχων ἐν τοῖς ἐγκλήμασιν κατὰ πάντων [75]) ἔχει δικαιοδοσίαν. σημείωσαι [76]) αὐτὸ διὰ τοὺς δοῦκας [77]). ὁ ἄρχων [78]) ἐμπροθέσμως

Comes Galatiae primae ab alia provincia se abstinebit *), sustinet autem et ipse periculum publicarum functionum cum eo officio, quod eius proprium est. Nemo ex civilibus vel militaribus magistratibus vicarium facito. Excidet enim magistratu, qui hoc fecit. Sublato civili magistratu, comes Anatoliae utrique officio praeest. Qui privatus est, in lite pecuniaria et criminali et omni caussa civili magistratui subiectus est. Qui vero miles est, etiamsi aliis magistratibus obediat, (civili magistratui subiectus non est, nisi) in publicarum functionum exactione et in caussis criminalibus, quae contra eum moventur. Prohibeto magistratus, quominus ii, qui in provincias veniunt, executores plures sportulas percipiant, quam lege definitum est; et ad haec eorum nomina indicato. Nam si hoc neglexerit, de suo iis, qui damnum passi sunt, satisfaciet. Qui in dignitatibus sunt, eos prohibeto, quominus iniuriam faciant, dignitatibus ipsos spolians, post factam probationem harum iniuriarum. Magistratus in his locis, quibus praeest, imperatoris locum obtinet. Omnis magistratus iurato, se neque dedisse quicquam, neque promisisse, se quicquam daturum pro magistratu, neque se quicquam percepturum ex provincia praeter annonas ei deputatas. Qui a magistratu plus accepit iis, quae notitia, quae huic legi subiecta est, definita sunt, id, quod accepit, quadruplum restituet, et magistratu, quem habet, et dignitate excidit. Qui magistratus est, ad publicas functiones exigendas animum advertito et ad subditorum indemnitatem, et eos, qui circa eum sunt, habeto (sui) similes. Qui est curialis, non prohibetur, quominus magistratus sit. Qui magistratus factus est ea lege, ut quidpiam daret, et, bonis eius in publicum redactis, exilio multatur, et in corpus castigatur. Episcopi et possessores, quae fiunt a magistratibus iniuriae, eas imperatori indicanto. Magistratus, postquam ei successum est, quinquaginta dies commorator in provincia, et sese defendito adversus eos, qui eum de furto tantum conveniunt. Ad haec, si abierit, a collatoribus detinetor, et arbitrio episcopi, quicquid iniuria fecit, evertitor. Quod si ex provincia aufugerit, rursus in eam remittitor, ea, quae male fecit, in quadruplum restituens iis, qui laesi sunt, cessante in hoc (casu) relegatione. Qui militares sunt magistratus, civiles magistratus patrocinio suo ne defendunto, neve civilibus negotiis sese immiscento. Lege tit. 20. libri praesentis const. 10. cap. 17. (Ibi) enim invenies magistratum militarem in caussis criminalibus adversus omnes habere iurisdictionem. Nota

39) Ad marginem Codicis adscriptum est γ̄. περὶ τοῦ κόμητος Γαλατίας πρώτης. 40) Codex τοποτηρήτ. Ad marginem adscriptum est δ̄. περὶ τοποτηρητῶν. 41) Ad marginem Codicis adscriptum est ε̄. περὶ τοῦ κόμητος Ἀνατολειας (leg. Ἀνατολίας). 42) Ad marginem Codicis adscriptum est ί. (leg. ς̄.) περὶ δικαιοδοσίας. 43) Codex ἰδιωτής. 44) Sic legendum. Codex οὐφ ετέρους τελωναρχ. 45) Ad marginem Codicis adscriptum est ζ΄. περὶ σπορτούλων. 46) Codex φυτῶντας. 47) Incipit fol. 58. B. 48) Ad marginem Codicis η̄. περὶ ἀξιωματικῶν. Codex εἰγέτω. 49) Codex ἔλεγχον. 50) Ad marginem θ̄. ὅτι βασιλεῖ τοποτηρεῖ ὁ ἄρχων. 51) Codex ἄρχει. 52) Ad marginem περὶ ὅρκων ἀρχοντων (leg. ἀρχόντων). 53) Cod. B. ἐπιγγήλατο. 54) Vocem τι omittit Cod. B. 55) τί Cod. B. 56) Cod. habet οἰκειῶν. Cod. B. οἰκι. 57) Ad marg. περὶ τῶν ὑπὲρ ἀπογραφ. ἐνδιδομένων. 58) Cod. παρ᾿ ἀρχ. Nov. 8. cap. 7. παρὰ τῶν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς παριόντων. 58a) Legendum censet Clar. *Pomnitz* ἀπογραφῇ. Recte. Infra enim ἥ τε προειρημένη ἀπογραφή. 59) Codex ἀποδώσει. 60) Ad marginem ιβ̄. περὶ δημοσίων ἀνύσεων. 61) Ad marg. ιγ. περὶ βουλευτου (legendum βουλευτοῦ). 62) Ad marg. ιδ̄. περὶ κλοπῆς καὶ δόσεως ἀρχόντων. 63) Incipit fol. 59. A. 64) Ad marg. ιε. περὶ ἀναφορᾶς. 65) Cod. B. τῷ βασιλεῖ. 66) Ad marginem ις̄. ὥστε τὸν ἄρχοντα ν. ἡμέρας μετὰ διαδοχὴν προσμένειν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ. Voces ὁ ἄρχων bis scriptae sunt in Codice. 67) Pro ἀνατρεπέσθω tit. 20. parat. §. 2. habent ἀναπραττέσθω. Recte, ni fallor. 68) Codex ὅσα ἡ δίκη συνφυγῶν. 69) Codex φυγῶν. 70) Ad marginem ιζ̄. περὶ στρατιωτικῶν ἀρχόντων. 71) Codex ἀργολαμβανέτωσαν. Corrigendum id erat ex superioribus. 72) Codex ἀναγν. habet. 73) Cod. κ̄. 74) Codex εὑρήσης. 75) Codex καταπάντων. 76) Codex habet σημ̄. 77) Duces nominantur in Nov. 8. cap. 9. §. 1. 78) Ad marginem ιη΄. περὶ προθεσμιῶν τῶν δημοσίων. Codex post ea ἀπαιτείτο. *) Nov. 8. cap. 3. οὐδεμίαν γὰρ αὐτῷ ἑτέραν παντελῶς δίδομεν ἔχειν ἐξουσίαν κατ᾿ οὐδεμιᾶς Ποντικῆς, ἀλλὰ κατὰ μόνην Γαλατίαν τὴν πρώτην.

τους ὑποτελεῖς ἀπαιτείτω 79) *τὰ δημόσια. μηδεὶς* 80) *ἐπὶ ἐγκλήματι ἢ εἰσπράξει* 81) *δημοσίων ἢ δημοτικῇ ἀταξίᾳ* 82) *φόρου παραγραφὴν* 83) *ἀντιτιθέτω τῷ ἄρχοντι. οἱ ἐντόπιοι στρατιῶται* 84) *καὶ χωρὶς προστάξεων* 85) *καὶ θείων κελεύσεων ὑπουργείτωσαν τοῖς ἄρχουσι. τούτου γὰρ ῥᾳθυμοῦντες σιτήσεων ἅμα καὶ στρατίας* (v. *στρατείας*) *ἐκπίπτουσιν, καὶ περὶ τὸ σῶμα κινδυνεύουσι. μηδεὶς* 86) *τοῦ λοιποῦ ληστοδιώκτης ἢ βιοκωλύτης ἢ ἀφοπλιστὴς ἢ ἑτέρῳ τοιούτῳ χρώμενος ὀνόματι πεμπέσθω ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, τοῦ πέμποντος αὐτὸν δηλόνότι* 87) *λ'. χρυσοῦ λιτρῶν προστιμωμένου* 88) *καὶ ὑπὸ ἀγανάκτησιν βασιλικὴν γινομένου* 89), *τῶν δὲ* 89b) *ἐπὶ χώρας ἀρχόντων ἄδειαν* 90) *ἐχόντων κρατεῖν τὸν τοιοῦτον καὶ εἰς δεσμωτήριον ἀποτίθεσθαι καὶ μηνύειν τῷ βασιλεῖ, ἐφ' ᾧ ἐσχάτως τιμωρηθῆναι. χρὴ* 91) *τοὺς ἐπισκόπους ἀναφέρειν τῷ βασιλεῖ τὴν τῶν ἀρχόντων διοίκησιν. οἱ ἔκδικοι* 92) *τῶν πόλεων* 92a) *δ. μόνα νομίσματα* 93) *παρεχέτωσαν ὑπὲρ προσταγμάτων* | 94) *τῇ τάξει ἀρχόντων. οἱ δὲ τῶν ἄλλων πόλεων γ'., μηδὲν πλέον λαμβάνοντες τῶν ἐκ τοῦ δημοσίου ἢ ἐκ μακρᾶς συνηθείας ἀφωρισμένων* 95) *αὐτοῖς. εἰ γὰρ πλέον τι* 96) *λάβωσι* 97), *τετραπλάσιον τὸ ληφθὲν* 98) *καταθήσουσι* 99) *καὶ ἐκβαλλόμενοι* 1) *τοῦ ὀφφικίου διηνεκῶς ἐξορίζονται, σωματικὸν ὑφιστάμενοι σωφρονισμόν. τῷ παρόντι νόμῳ ὑποτέτακται ἥ τε προειρημένη ἀπογραφή, καὶ μὴν καὶ ὁ ὅρκος, ὃν χρὴ τοὺς ἄρχοντας ὑποτελεῖν, δεχομένους τὰ σύμβολλα* (v. *σύμβολα*). *ἀνάγνωθι* 2) *τὴν ιγ. διάταξιν* 3) *τοῦ ... τίτλου* 4) *τοῦδε τοῦ συντάγματος διάφορα* 5) *περὶ ἀρχόντων νομοθετοῦσαν.*

hoc propter duces. Magistratus intra tempus praestitutum a subditis exigito publica tributa. Nemo in caussa criminali aut exactione publicorum tributorum aut populari seditione fori praescriptionem magistratui opponito. Qui milites in iisdem locis constituti sunt, etiam sine (cuiusquam) praeceptis et sacris iussionibus magistratibus ministerium praebento. Hoc enim si negligant, et annonis simul et militia excidunt, et in corpus castigantur. Nullus de cetero latronum insectator aut violentiarum inhibitor aut ex iis, qui armatí dicuntur, aut, qui alio eiusmodi nomine utitur, in provincias mittitor, cum is, qui eum mittat, scilicet triginta auri libras poenae nomine soluturus sit, et imperatoriae indignationi subiiciatur. Magistratus vero, qui iis locis praesunt, habeant licentiam tales (homines) detinendi, et in carcerem iniiciendi et (rem ipsam) ad imperatorem referendi, ut ultimum supplicium subeant. Oportet episcopos ad imperatorem referre de magistratuum administratione. Defensores civitatum maiorum solos 4. solidos danto pro praeceptis officio magistratuum. Reliquarum autem civitatum defensores 3. danto, ita tamen, ut non plus accipiant iis, quae ex fisco aut ex longa consuetudine ipsis definita sunt. Nam si quid pluris acceperint, id quod acceperunt, quadruplum restituent, et ex officio eiecti perpetuo exilio multantur, et in corpus castigantur. Praesenti legi subiecta est et ea, quae supra dicta est, descriptio, et vero etiam iusiurandum, quod a magistratibus praestandum est, cum codicillos accipiunt. Lege et 13. constitutionem tituli... huius libri, quae de magistratibus varia constituit.

Edictum adiectum Nov. 8.

β. περὶ πραετώρων 6).

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Κωνσταντινουπολίταις. Τὸ τῶν λαμπρωτάτων (v. *λαμπροτάτων*) *τῆς ἀγρυπνίας ἀρχόντων ὄνομα.*

Ὁ τῆς συγκλήτου πραίτωρ ἐλευθερίας παρεχέτω, ἐπιτρόπους 7) *προχειριζέσθω. καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις πραττέτω ὁ τοῦ δήμου πραίτωρ, τῆς εὐταξίας* | 8) *τοῦ δήμου φροντιζέτω, τῶν βαρυτέρων ἀκροάσθω ἐγκλημάτων, ῥυπαρῶς* 9) *τὴν ἀρχὴν διανυέτω, μόναις ἀρκείσθω μετὰ τοῦ συμπόνου ταῖς ἐκ τοῦ δημοσίου παρεχομέναις* 10) *σιτήσεσι, τάξιν ἐπεχέτω δευτέραν τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως, τιμωρείσθω τοὺς παρὰ τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως ἐπὶ ἐγκλήμασι* 11) *καὶ ἐξετάσεσιν παραπεμπομένους, σὺν ἀκριβείᾳ* 12) *ζητῶν τὰ πλημμεληθέντα. Ἐγρ. ειδ. Ὀκτωβρίων ὑπατείας Βελισαρίου.*

Const. 2. De praetoribus.

Idem imperator Constantinopolitanis. *Clarissimorum vigiliae iudicum nomen.* Nov. 13

Praetor senatus libertates dato, tutores ordinato. Et praetor plebis his similia facito, quietis plebis curam habeto, graviores accusationes audito, (ne) sordide magistratum gerito, (una) cum consiliario contentus esto iis annonis, quae ex fisco praebentur, solis, secundum a praefecto urbi locum obtineto, punito eos, qui a praefecto urbi propter crimina et inquisitiones transmittuntur, diligenter ea, quae malefacta sunt, examinans. *Scripta est Idibus Octobribus Belisario consule.*

---

79) Codex *ἀπαιτεῖτο.* 80) Ad marginem *ιθ. περὶ παραγραφῆς.* 81) Codex *εἰ πράξει δημοσίῳ ἢ δημοτικὴ ἀταξία.* Incipit fol. 59. B. 82) Post verbum *ἀταξίᾳ* tit. 22. parat. §. 1. addunt *ἢ ἀξίωμα ἢ προνόμιον.* 83) Codex *παραγρ.* Eius vocis reliquae litterae desunt. 84) Ad marg. *κ. περὶ στρατιωτῶν ὑπουργίας.* 85) Codex *προσταξεων.* 86) Ad marg. *κα. περὶ ληστοδιώκτων καὶ βιοκωλύτων* (sic) *καὶ ἄλλων.* 87) Cod. *δηλονοτι.* 88) Cod. *προστιμοιμένων.* 89) Cod. *γινομ/.* 89b) *τῶνδε* est in Codice. Ad marg. additur *κβ. περὶ κινδύνου δημοσίων.* 90) Codex *αδειαν.* 91) Ad marg. *κγ. περὶ ἀναφορᾶς.* 92) Ad marg. *κδ. περὶ ἐκδόσεως ἐκδίκων.* 92a) Adde *τῶν μειζόνων.* Edict. cap. 1. *εἰ μεν μείζονες αἱ πολεις εἰεν.* 93) Codex *δ. μμ. νν. παρεχέτωσαν.* Legendum *τῶν μειζόνων πόλεων.* Edictum l. l. *εἰ μὲν μείζονες αἱ πόλεις εἶεν,* *solidos quattuor.* 94) Incipit fol. 60. A. 95) Codex *ἢ φορισμένων.* 96) Codex *πλεον τι.* 97) Codex *λαβωσι.* 98) Codex *λειφθέν.* 99) Codex *καταθήσωσι.* 1) Codex *ἐκκαλομ.* 2) Cod. *αν/* habet pro *ἀνάγνωθι.* 3) Codex *διατ.* 4) Pro *τίτλου* Codex *τ* habet. Lacuna nulla apparet. 5) Codex *δ/φ περὶ ἀρχ νομοθετοῦσαν.* 6) Codex *πραετωρίων.* Ad marginem adscriptum est *α. περὶ τοῦ συγκλητικοῦ πραίτωρος.* 7) Codex *ἐπιτρο* exhibet pro *ἐπιτρόπους.* 8) Incipit fol. 60. B. 9) *ῥυπαρῶς* ad praecedentia referri nequit. Qualis est enim sententia loci, si qui iubeatur magistratum tantum gerere, cui erat destinatus? Nov. 13. cap. 4. iubet in hoc munere peragendo abstinendum esse a sordibus. Legendum ergo *μὴ ῥυπαρῶς.* Quae res et ex iis, quae sequuntur, confirmatur. 10) Codex *παρεχομ/.* 11) Codex *ἐγκλήμ.* habet. 12) *συνακριβείᾳ* est in Codice.

[γ'.] μάνδατα παρεχόμενα[13]) σὺν[14]) τοῖς κωδικίλλοις τοῖς κατὰ τόπον ἄρχουσιν[15]).

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Τριβουνιανῷ κοιαίστορι[16]). Ἐξ
Nov. 17. λίβρις[17]) ἀντίκουις[18]).

Πᾶς ἄρχων[19]) προῖκα[20]) γινόμενος[21]) καθαρευέτω παντὸς λήμματος[22]), ταῖς δημοσίαις ἀρκείσθω σιτήσεσιν, μὴ ἔστω[23])..., περὶ[24]) τῆς εἰσπράξεως τῶν δημοσίων προνοείσθω[25]), τῆς καταστάσεως τοῦ δήμου φροντιζέτω, τὰς εὐτελεῖς δίκας ἀγράφως τεμνέτω[26]), μὴ συγχωρῶν πλέον τι[27]) δοθῆναι, ὧν ὁ νόμος διαγορεύει, τοῖς ἀπορωτέροις[28]) προῖκα | [29]) δικαζέτω, συντόμως τέμνων τὴν κατ' αὐτοὺς[30]) ὑπόθεσιν. ὁ μὴ παθὼν ἀπόκρισιν[31]) παρὰ τοῦ ἄρχοντος προσείτω (v. προσίτω) βασιλεῖ, καὶ τοῦτο διελέγχων ὑπὸ ἀγανάκτισιν (v. ἀγανάκτησιν) ποιήσει γίνεσθαι ἄρχοντα. εἰ δέ, πρὶν ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος περιφρονισθῆναι, βασιλεῖ προσέλθῃ, οὐκ ἀξιοῦται φιλανθρωπίας. τὰς τῶν[32]) ἐκβιβαστῶν...[33]) κωλυέτω ὁ ἄρχων καὶ τὰς ἐπιτιθεμένας τισὶν προστάξεις περὶ ὁδοστρωσιῶν[34]) καὶ γεφυροποιῶν[34b]) ἢ ἀφοπλισμῶν ἢ τειχῶν[35]) ἢ κοινῶν καθαιρέσεως, ἢ οἰκημάτων ἢ πολιτικῶν πόρτων[36]) ἢ ἑτέρων τοιούτων προφάσεων ἀπωθείσθω καὶ μὴ δεχέσθω. εἰ δὲ ἐκ θείων κελεύσεων τὰ τοιαῦτά τις ἐπιτέτραπται, γνωριζέτω βασιλεῖ, καὶ δευτέραν περιμενέτω κέλευσιν. ὑπουργείτωσαν τοῖς ἄρχουσιν τοῖς πολιτικοῖς οἱ ἐντόπιοι στρατιῶται, σωφρονιζόμενοι[38]) ὑπ' αὐτῶν, ἐφ' οἷς ὡς εἰκὸς πταίσωσιν[39]), καὶ τὸ ἱκανὸν ποιεῖν τοῖς ἠδικημένοις ἐκ τῶν οἰκείων (v. οἰκείων) ἀναγκαζόμενοι[40]) σιτήσεων. μηδεὶς[41]) ἀδικῶν ἀντιτιθέτω τῷ ἄρχοντι φόρου παραγραφήν. μὴ μόνον | [42]) οἱ ἄρχοντες, ἀλλὰ καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς ὄντες καθαρὰς παντὸς λήμματος ἐχέτωσαν τὰς χεῖρας. ὁ δοθεὶς παρὰ τοῦ ἄρχοντος λόγος μὴ ὑπερβαινέτω τὰς λ'. ἡμέρας. εἰ δὲ αἰτιαθῇ παρά τινος ὁ τὸν λόγον λαβών, ἐξεταζέτω τὴν ὑπόθεσιν ὁ ἄρχων, καὶ ἐκβιβαζέτω τὰ ἐν τῇ ψήφῳ. τοῦ δὲ[43]) καταδικασθέντος ἐπικαλουμένου τὸν λόγον, ἀποκαθιστάτω[44]) αὐτὸν τοῖς ὅροις καὶ ἔνδον τούτων ἐκβιβαζέτω τὴν καταδίκην[45]), φυλάττων[46]) τοῖς ὅροις τὴν προσήκουσαν[47]) τιμήν. ἀνδροφόνος[48]), μοιχός, παρθένον ἁρπάξας οὐ χρήσεται ὅροις. ἡ γὰρ τῶν ὅρων ἀσφάλεια[49]) οὐ τοῖς ἀδικοῦσι, ἀλλὰ τοῖς ἀδικουμένοις παρέχεται. τὰ δημόσια[50]) καὶ ἔσω τῶν ὅρων ἀπαιτείσθω, τῶν ἐκκλησιεκδίκων | [51]) καὶ οἰκονόμων (v. οἰκονόμων) ἐπαμυνόντων καὶ μὴ συγχωρούντων βίαιόν τι[52]) ἢ στασιῶδες παθεῖν τοὺς τὸν ἐκβιβασμὸν ἐπάγοντας, πλὴν εἰ μὴ οἴκοθεν τῷ δημοσίῳ κατα-

Const. 3. Mandata, quae dantur cum codicillis magistratibus, qui (certis) provinciis praesunt.

Idem imperator Triboniano quaestori. ***Ex libris antiquis.***

Omnis magistratus, qui gratis ad magistratum pervenit, ab omni captione purus esto, annonis, quae ex publico ei dantur, contentus esto, ne esto sordidus(?), exactioni publicarum functionum provideto, populi quietis rationem habeto, et viles caussas absque scriptis decidito, non concedens quicquam pluris dari, quam ea, quae lex definit, iis vero, qui pauperiores sunt, iudicia gratis dato, breviter tales caussas decidens. Qui responsionem a magistratu consecutus non est, imperatorem adito, et hoc ipsum si demonstret, efficiet, ut magistratus (imperatoriam) indignationem experiatur. Sin autem, priusquam a magistratu sit neglectus, imperatorem adeat, ei non ignoscitur. Executorum superexactiones (?) prohibeto magistratus, et, quae quibusdam imponuntur de viis sternendis, et pontium refectione aut armorum depositione, vel destructione murorum, imaginum, vel domuum, vel de publicis portibus vel aliis similibus praetextibus praecepta, reiicito, neve recipito. Sin autem ex divinis iussionibus talia quis (facere) iussus est, imperatori id manifestato, et secundam exspectato iussionem. Civilibus magistratibus milites, qui in eodem loco constituti sunt, ministerium praebento, castigandi ab ipsis, si quid, ut fieri solet, deliquerint, et iis, quibus ab ipsis damnum datum est, ex iis, quae ipsis deputatae sunt, annonis satisfacere cogendi. Nemo, qui delinquit, fori praescriptionem magistratui opponito. Non solum ipsi magistratus, verum etiam, qui circa ipsos sunt, manus habento ab omni captione puras. Qui datus est a magistratu λόγος, triginta dierum spatium ne excedito. Sin autem negotium ab aliquo fiat ei, qui λόγον accepit, magistratus negotium examinato, et ea, quae in sententia sunt, exsequenda mandato. Quod si, qui condemnatus est, ad λόγον auxilium provocet, restituito eum (sacris) septis, et intra haec condemnationis executionem facito, (iis) septis debitam reverentiam servans. Homicida, adulter, virginis raptor septorum auxilio non utetur. Nam eorum septorum tutamen non iis, qui delinquunt, verum iis, quibus iniuria infertur, praebetur. Publica tributa etiam intra septa exiguntor, ita, ut ecclesiarum defensores et oeconomi auxilium ferant, neque concedant iis, quibus eorum exactio est mandata, ullam vim adhiberi vel seditionem, nisi de

13) Codex παρεχομενος. Numerus γ'. deest in Codice. 14) Cod. σηꝰ. 15) Cod. ἀρχόντων. 16) Cod. habet τριςυλιακοθυαεσορι. Ad marginem περὶ δόσεως ἀρχχχ. (leg. ἀρχόντων) ις. (leg. α'.) τί χρὴ αὐτοὺς πρωτοτύπως φυλάττειν. 17) Pro λίβρις Cod. exhibet πλουοις. 18) Cod. αντικουις. 19) Cod. ἄρ. 20) προικα est in Cod. Sic et Cod. B. 21) Cod. B. γενόμενος. 22) Codex λήμμ̄ pro λήμματος exhibet. 23) Lacuna in Cod. nulla apparet. Loci tamen sententia exigit, ut aliquid excidisse statuamus. Legendum μὴ ἔστω σεσοφισμένην τινὰ ποιουμενος κατὰ τῶν ὑπηκόων ἐμπορίαν ex Nov. 17. cap. 1. Cod. B. supplet μεριστής. 24) Codex μέρι. Περὶ deest in Cod. B. Clar. *Pomnitz* conicit μὴ ἔστω ῥυπαρός, τῆς et caet. Recte. Const. 2. μὴ ῥυπαρῶς τὴν ἀρχὴν διανυέτω. 25) Cod. B. προνοεῖσθω. 26) Pro τεμνέτω Cod. B. habet τὲ μηνυέτω. 27) τὶ Cod. B. 28) Cod. ἀποροτέροις. Sic et Cod. B. 29) Cod. προικα. Sic et Cod. B. Incipit fol. 61. A. 30) Cod. B. τὴν κατ' αὐτῶν. 31) Ad marg. β. περὶ τοῦ περιφρονισθέντος παρὰ ποιούμενος παρὰ τοῦ ἀρχ. (leg. ἄρχον τος). 32) Cod. ταστῶν. 33) Lacuna in Cod. non apparet. Legendum ἐκβιβαστῶν ὑπερπράξεις. Nov. 17. cap. 4. μὴ συγχωρεῖν ἀδικεῖν, μήτε ὑπερπράττειν τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους. Ad marg. γ. περὶ ἐκβιβαστῶν καὶ περὶ τῶν γινομένων προστάξεων ἐπικοινοις (leg. ἐπὶ κοινοῖς) πράγμασιν. 34) Cod. ὁδοστρωσίων. 34 b) Cod. γεφορυποιῶν. Male. Nam γεφορυποιὸς est pontium architectus. Vidit Clar. *Pomnitz*. 35) Cod. τεῖχων. Pro ἢ κοινῶν legendum est ἢ εἰκόνων. Nov. 8. cap. 4. καὶ εἰκόνων καὶ τειχῶν. 36) Cod. πόρων. Legendum πόρτων. Vide Ducangium gloss. Graec. tom. I. p. 1206. Nov. 8. cap. 4. λιμένων. 38) Cod. σωφρονιζομε/. 39) Tit. 20. parat. §. 3. πταίσουσιν. 40) Cod. οἰκείων ἀναγκαζομ/. 41) Ad marg. ε. περὶ φόρου παραγραφῆς. 42) Ad marg. περὶ (leg. ς περὶ) τῶν παραμενόντων τοῖς ἄρχουσιν. Incipit fol. 61. B. 43) Cod. τοῦδε. 44) Cod. ἀπὸ καθιστάτω. 45) Cod. ex καταδικ. 46) Cod. φυλάττον. 47) Codex προσηκούσαν. 48) Cod. ἀνδραφόνος. Ad marg. τινὲς (leg. τίνες) οὐ δύνανται ἔχειν προσφύγιον. Deinde Codex μοῖχος habet. 49) Codex ἀσφαλεία. 50) Ad marg. θ'. ὅτι τὰ δημόσια ἔνδον τοῦ (leg. τῶν) ὅρων ἀπαιτοῦνται. 51) Codex ἐκκλησι ἐκδίκων. Incipit fol. 62. A. 52) βιαιον τι est in Codice.

θεῖναι βούλλονται (v. *βούλονται*) *τὰς ὀφειλάς. Οἱ ἄρχοντες*[53] ... *τοὺς πράκτωρας*[54] *τῶν δημοσίων γράφειν ἐν ταῖς ἀποχαῖς* (v. *ἀποχαῖς*) *τὸν ἀριθμὸν τῶν ἰούγων*[56] *καὶ τὰς τῶν χωρίων προσηγορίας καὶ τὴν ὑπὲρ τούτων συντέλειαν*[57], *ἵνα μὴ πρὸς τῇ χρηματικῇ ζημίᾳ καὶ περὶ τὴν ἀποκοπὴν τῆς χειρὸς κινδυνεύσωσι. εἰ δὲ μὴ δύνανται τὴν τῶν ἰούγων*[58] *ὑποστῆσαι ποσότητα, ἢ καὶ περὶ ἄλλα τινὰ φιλονεικοῦσιν, τὰ μὲν δημόσια κατὰ τὸ σύνηθες καταβαλλέτωσαν οἱ ὑποτελεῖς. μηνυέσθω δὲ τοῖς ἐπάρχοις τὰ περὶ τούτου, καὶ μετὰ δοκιμασίας αὐτῶν τὰ εἰρημένα πάντα ἐντιθέσθω ταῖς ἀποδείξεσιν. αἱ μεταθέσεις τῶν κτήσεων εἰς εὐπόρους ἀζημίως*[59] *γινέσθωσαν*[60]. *εἰς δὲ ἀπόρους κινδύνῳ τοῦ τὴν μετάθεσιν ποιουμένου προβαινέτωσαν, τοῦτο αὐτὸ ἐν ὑπομνήμασιν προσομολογοῦντος αὐτοῦ*[61]. *οἱ νεμόμενοι τὰς συντελείας ὧν* |[62] *νέμονται χωρίων τῷ δημοσίῳ καταβαλλέτωσαν. ὑπερόριος*[63] *γενόμενος ὁ ἄρχων, ἢ μετὰ τῆς τάξεως περινοστῶν*[64] *τὰς τῆς ἐπαρχίας πόλεις, οἴκοθεν δαπανάτω, μηδὲ ἀγγαρίαις τοὺς ὑποτελεῖς βαρύνων. ἀλλὰ κἂν στρατιώτας*[65] *ἔχει, παρασκευαζέτω τούτους ἐκ τῶν οἰκείων σιτήσεων τὰς δαπάνας ποιεῖσθαι. τὰς περὶ*[66] *θρησκευομένων*[67] *κινουμένας*[68] *ὁ ἄρχων ἐξεταζέτω πρὸς τὸ συμφέρων* (v. *συμφέρον*) *τοῦ δημοσίου, μηδενὶ*[69] *συγχωρῶν ταῦτα ζητεῖν, εἰ καὶ πρόσταξιν ἐπιφέρεται μείζονος ἄρχοντος*[70]. *τὰς κανονικὰς*[71] *ζητήσεις ἅμα*[72] *τῷ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ διακρινέτω ὁ ἄρχων. οἱ ἁμαρτάνοντες*[73] *κολαζέσθωσαν, μηδεμίαν τῶν πραγμάτων*[73b] *αὐτῶν ἐπήρειαν*[74] *ὑφισταμένων, ἀλλὰ τοῖς νομίμοις αὐτῶν φυλαττομένων*[75] *διαδόχοις. πᾶσαν ἄδικον προστασίαν κωλυέτωσαν οἱ ἄρχοντες καὶ μηδενὶ συγχωρίτωσαν* (v. *συγχωρείτωσαν*) *ἐργωλαμβάνειν* (v. *ἐργολαμβάνειν*)[76] *χωρία*[77] *καὶ ταῦτα οἰκειοῦσθαι, μηδαμόθεν* |[78] *αὐτῷ προσήκοντα. προνοείτωσαν τοὺς ἀλοτρίους* (v. *ἀλλοτρίους*)[79] *γεωργοὺς τοῖς οἰκείοις ἀποκαθίστασθαι δεσπόταις, ἄδειαν*[80] *ἔχοντες κατὰ τὸν ἀπειθοῦντα*[81] *τῆς ἐπαρχίας ἐπιβάλειν* (v. *ἐπιβάλλειν*) *ἄπορα. εἰ δὲ*[82] *ἐν ξένῃ διάγουσιν οἱ τοιοῦτοι γεωργοί,* [*μετὰ*][83] *δημοσίοις περὶ αὐτῶν κεχρήσθωσαν γράμμασιν πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης. μηδενὶ*[84] *συγχωρείτωσαν ἀλοτρίοις* (v. *ἀλλοτρίοις*) *οἴκοις* (v. *οἴκοις*) *ἢ ἀγροῖς ἢ ἐργαστηρίοις*[85] *ἢ πράγμασιν σανίδας ἐπιθεῖναι*[86] *ἐξ οἰκείας προσηγορίας*[87], *δήμευσιν ἐπάγωντες* (v. *ἐπάγοντες*) *τῷ ταῦτα πλημμελοῦντι. μηδεὶς*[88] *ἐν ἐπαρχίᾳ ὁπλοφορείτω, εἰ μὴ ἔνοπλον μετέρχεται στρατείαν.* |[89] *τὰ βασιλεικὰ* (v. *βασιλικὰ*)[90] *μανδάτα ἐμφανιζέτωσαν οἱ ἄρχοντες τῷ τε*

suo ea, quae fisco debentur, dependere velint. Magistratus exactores publicorum tributorum coguuto scribere in apochis numerum iugorum, et praediorum nomina, et ea, quae pro his conferuntur, ut ne praeter poenam pecuniariam etiam manus amputandae periculum subeant. Sin autem non possint iugorum quantitatem exponere, aut etiam circa alia quaepiam controversias moveant, publicas quidem functiones secundum id, quod solitum est, subditi solvunto. Nuntiator autem praefectis haec caussa, et una cum eorum decisione (caussae) supradicta omnia apochis inseruntor. Translationes possessionum ad idoneos impune fiant. Ad non idoneos autem periculo eius, qui facit translationem, procedunto, ita ut is hoc ipsum in actis confiteatur. Possessores tributa eorum, quae possident, praediorum fisco solvunto. Si ultra fines (provinciae) magistratus profectus sit, vel cum officio provinciae oppida circumeat, de suo sumptus facito, ne angariis quidem subiectos gravans. Sed et si milites habet, eos curato, ut ex annonis, quae eis deputatae sunt, sumptus faciant. Quae occasione religionis moventur (quaestiones), eas magistratus examinato ad utilitatem fisci, nemini concedens, ut de talibus rebus quaestionem moveat, etiamsi adferat praeceptum maioris magistratus. Quaestiones canonicas una cum urbis episcopo magistratus iudicato. Qui delinquunt, puniuntor, substantia eorum nihil detrimenti accipiente, verum legitimis successoribus conservanda. Omne iniustum patrocinium prohibento magistratus, neve cuiquam concedunto, ut (aliena) praedia suo patrocinio defendat, haecque sibi habeat, quae nihil ad eum pertinent. Providento, ut alieni coloni propriis dominis restituantur, potestatem habentes ei, qui dicto audiens non sit, adiiciendi (praedia) sterilia. Sin autem peregre degunt tales coloni, publicis utuntor litteris ad magistratus illius provinciae (mittendis) de illis (retrahendis). Nemini concedunto alienis domibus vel agris vel ergasteriis vel rebus titulos imponere ex propria voluntate, publicationem (earum rerum) ei, qui ita delinquit, irrogantes. Nemo in provincia arma ferto, nisi militiam armatam sequitur. Magistratus mandata imperatoria insinuanto et epi-

53) Ad marg. ῑ. *περὶ δημοσίων ἀποχῶν*. Quae post *ἄρχοντες* est lacuna, in Codice non apparet. Legendum *ἀναγκαζέτωσαν τοὺς πράκτωρας*. Nov. 17. cap. 8. *ἀναγκάσεις δὲ τοὺς δημοσίους πράκτορας*. Caeterum *πράκτωρας* dicas, an *πράκτορας*, nihil interest. Sic plane hunc locum exhibent et tit. 20. parat. §. 3. 54) Codex *πρακτωρας*. 56) Codex *ἰύγον*. Nov. 17. cap. 8. *ἢ ἰούγων ἢ ἰουγαλίων*. 57) Codex *συντελείαν*. 58) Codex *ἰούγων*. 59) Pro *ἀζημίως* tit. 20. parat. §. 3. habent *ἀζητήτως*. 60) Ad marg. ια͞ *περὶ μεταθέσεως*. 61) Codex *πρὸς ομολογοῦντος*. 62) Ad marg. ιβ͞. *περὶ συντελείας*. Incipit fol. 62. B. 63) Ad marg. ιγ͞. *περὶ ἀποδημίας ἀρχόντων*. 64) Codex pro *περινοστῶν* habet *περὶ ἑνὸς τῶν*. Nov. 17. cap. 9. *κἂν εἰ μὴ ὑπερόριος γίνοιο, ἀλλὰ τὰς τῆς ἐπαρχίας — περινοστοίης πόλεις*. 65) Codex *στρατιωας*. 66) Ad marg. ιδ͞. *περὶ ὁρισκευτικῆς* (leg. *θρησκευτικῆς*). 67) Pro *θρησκευομένων* tit. 8. parat. §. 5. habent *θρησκευτικῶν*. 68) Cod. *κινουμ/*. Adde *ὑποθέσεις*. 69) Tit. 8. parat. §. 5. habent *καὶ μηδενί*. Post *μηδενὶ* tit. 8. parat. §. 5. interponunt *ἑτέρῳ*. 70) Codex *ἄρχων* habet pro *ἄρχοντος*. 71) Ad marg. ι͞ε. *περὶ κανονικῶν ζητήσεων*. 72) Pro *ἅμα* Codex B. habet *ἄμα*. 73) Codex habet *αμαρτάνοντες*. 73b) Codex *πραγ*st pro *πραγμάτων* habet. 74) Codex habet *ἐπηρείαν*. 75) Codex *φυλαττομ/*. 76) Codex *ἔργω λαμβάνειν*. 77) Codex *χώρια*. 78) Incipit fol. 63. A. 79) Ad marginem Codicis *περὶ τοῦ ἀποκαθίστασθαι τοῖ* (leg. *τοῖς*) *ἰδίοις* (leg. *ἰδίοις*) *δεσπόταις τοὺς φυγαδὰς* (leg. *φυγάδας*) *γεωργούς. βι ᾱ. τι ... τοῦ κώδ. βι. ῑ. τι. κ̄. ᾱ.* Qui locus corruptus est. 80) Codex *ἀδείαν*. 81) Tit. 20. paratitla §. 3. habent *κατὰ τῶν ἀπειθούντων* pro *κατὰ τὸν ἀπειθοῦντα*. 82) Codex *εἶ δὲ* habet pro *εἰ δέ*. 83) Codex *μετά*. Quod cum abundet, et ipsis Novellae 17. cap. 14. verbis repugnet, uncis inclusi. 84) Codex *μηδένι*. Ad marginem Codicis *περὶ τοῦ μηδένα ἀλοτρίοις* (leg. *ἀλλοτρίοις*) *πράγματι* (leg. *πράγμασι*) *σανίδας ἐπιτιθέναι*. 85) Voces *ἢ ἐργαστηρίοις* desunt tit. 22. parat. §. 3. 86) Pro voce *ἐπιθεῖναι* tit. 22. parat. §. 3. habent *τιθέναι*. 87) Paratitla tit. 20. §. 3. comma post *προσηγορίας* poni suadent, non post *ἐπιθεῖναι*. Vide et const. 10. 88) Ad marginem *περὶ τοῦ μι* (leg. *μὴ*) *οπλοφωρεῖ* (leg. *ὁπλοφορεῖν*) *πάγανον. βι ᾱ. τι. μ͞. τοῦ κωδ. βι. ια͞. τι. β͞. ζ.* (sic) *τοῦ κώδικος*. 89) Cod. *στατείαν*. Incipit fol. 63. B. 90) Ad marg. *περὶ μανδάτων βι. α. τι. ε̄. τοῦ κώδ.* Postea Codex *μανδατα* habet.

ἐπισκόπῳ καὶ τῷ κληρικῷ, τοῖς κτίτωρσι (v. κτήτορσι) τῆς μητροπόλεως[91]), καὶ προτιθέτωσαν[92]) δημοσίᾳ[93]) οὐ μόνον ἐν τῇ μητροπόλει, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς πόλεσιν τῆς ἐπαρχίας. τοὺς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως[94]) φεύγοντας ἀτάκτους συνέχων ὁ ἄρχων ἀναφέρει τοῦτο ἐπάρχῳ τῆς πόλεως. Ἐγρ. καλανδῶν (v. καλάνδων) Μαΐων ὑπατείας Βελισαρίου.

scopo et clerico, possessoribus metropolitanis, et publice proponunto non solum in metropoli, verum etiam in reliquis provinciae civitatibus. Qui Constantinopoli fugiunt seditionum popularium principes, eos detinet magistratus, deque hoc praefectum urbi certiorem facit. *Scripta est Calendis Maiis Belisario consule.*

[δ′.][95]) περὶ τοῦ πραίτωρος Πισιδίας.

Const. 4. De praetore Pisidiae.

Nov. 24. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Καὶ τοὺς πάλαι Ῥωμαίους πεπιστεύκαμεν[96]).

Ὁ πραίτωρ Πισιδίας, σπεκταβίλιος[97]) ὤν, κατὰ[98]) μίμησιν τοῦ κόμητος τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοῦ κόμητος [Ἀνατολῆς][99]) Φρυγίας Πακατιανῆς καὶ τοῦ κόμητος Γαλατίας καὶ τῶν ἀνθυπάτων[1]) πολητικὸς (v. πολιτικὸς) ἅμα καὶ στρατιωτικός ἐστιν ἄρχων, ἑκατέρας τάξεως εἰς μίαν συνελθούσης καὶ εἰς ρ̄. ἄνδρας περιϊσταμένης, καὶ διὰ προβατουρίων (v. προβατορίων) στρατευομένης, καὶ τὸν κίνδυνον τῶν δημοσίων ἀναδεδεγμένης. χρὴ δὲ αὐτὸν τῶν πολιτικῶν φροντίζειν ἔργων καὶ τῆς ἀβλαβίας (v. ἀβλαβείας) τῶν ὑποτελῶν ἀνατρέχεσθαι[2]) καὶ πάντας κατὰ τοὺς νόμους τιμωρεῖσθαι τοὺς ἐπὶ ἐγκλήμασιν[3]) ἐλεγχομένους. ἔχειν δὲ δίφρον καὶ | [4]) πέλεκυν καὶ ῥάβδους[5]) καὶ ἀδρεσπόνσον[6]), ἐπιμελόμενον (v. ἐπιμελούμενον) τῆς γυμνασίας καὶ καταστάσεως τῶν στρατιωτῶν. τὰς δὲ κατὰ τῶν ἀποφάσεων (v. ἀποφάσεων) αὐτοῦ ἐπιδιδομένας ἐφέσεις ὁ ἔπαρχος τῶν πραιτωρίων καὶ ὁ κοιαίστωρ γυμναζέτωσαν. αὐτὸς δὲ ἀκροάσθω τῶν μέχρι ῑ.[7]) νν̊. ἐπιδιδωμένων (v. ἐπιδιδομένων) ἐκκλήτων κατὰ[8]) ἀποφάσεως δικαστοῦ ἐκ βασιλέως ἢ τινὸς τῶν ἀρχόντων Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτραπέντος δικάζειν, εἰ μὴ ἐστὶν[9]) σπεκταβίλιος ὁ τοιοῦτος[10]) δικαστής. δεχέσθω πρῶτος[11]) κωδίκελλον, καὶ τὰ θεῖα μάνδατα[12]) καὶ τὸν ὅρκον ὑπεχέτω, παραπλησίως τοῖς ἄλλοις ἄρχουσι, ἀρκούμενος ἅμα[13]) τῷ[14]) συμπόνῳ καὶ τῇ τάξει ταῖς ἐκ τοῦ δημοσίου ἠφορισμέναις (v. ἀφωρισμέναις) σιτήσεσιν[15]), οἷα[16]) δὴ καὶ προῖκα τὴν ἀρχὴν[17]) ἔχων καὶ μηδὲν ἕτερον διδούς, εἰ μὴ τὰ τῇ ὑποταγῇ τῆς διατάξεως[18]) περιεχόμενα[19]). σημείωσαι[20]), ὅτι οὐδὲ εἰς[21]) λογωθέσιον (v. λογοθέσιον)[22]) πολιτικὸν δύναταί[23]) τις ἐγχειρίζεσθαι χωρὶς θείου πραγματικοῦ τύπου. Ἐγράφη πρὸ ιε̄. καλανδ. Ἰουλίων[24]) ὑπατείας Βελισαρίου.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Et veteres Romanos credidimus.*

Praetor Pisidiae, qui inter viros spectabiles est, ad exemplum comitis Orientis et comitis Phrygiae Pacatianae et comitis Galatiae et proconsulum civilis simul et militaris est magistratus, utroque officio in unum coniuncto et ad centum viros redacto, et ex probatoriis militante et periculum publicarum functionum in se suscipiente. Oportet autem ipsum publicorum operum habere curam, et ad subditorum incolumitatem animum advertere, et omnes, qui deliquisse probantur, secundum leges punire. Habere autem ipsum (oportet) sellam (curulem) et securem et fasces et ad responsum, qui militum exercitationi et statui providebit. Quae vero fiunt ab eius sententiis appellationes, praefectus praetorio et quaestor exercento. Ipse vero audito appellationes, quae usque ad 10. aureorum summam fiunt contra sententiam iudicis, qui ab imperatore vel aliquo ex magistratibus Constantinopolitanis iudicare iussus est, nisi talis iudex est inter (viros) spectabiles. Primus autem accipito in codicillis(?) et divina mandata, et iusiurandum dato, ad similitudinem reliquorum magistratuum, et contentus esto una cum consiliario et officio iis, quae ex fisco ipsis deputatae sunt, annonis, cum et gratis magistratum accipiat, neque quicquam aliud det, nisi quae continentur in notitia, quae constitutioni subiecta est. Nota, neque rationibus publicis quemquam sese posse immiscere absque pragmatica sanctione. *Scripta est ante 15. Cal. Iulias Belisario consule.*

[ε′.][25]) περὶ τοῦ πραίτωρος Λυκαονίας.

Const. 5. De praetore Lycaoniae.

Nov. 25. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. [Τὸ] |[26]) Λυκαόνων[27]) ἔθνος.

Ὁ πραίτωρ Λυκαονίας ὅμοιός[28]) ἐστιν κατὰ πάντα τῷ πραίτορι[29]) Πισιδίας καὶ παραπλησιαν ἔχει τάξιν,

Idem imperator eidem. *Lycaonum gens.*

Praetor Lycaoniae similis est per omnia praetori Pisidiae, et similem habet gradum, excepto,

91) Codex μητροπ°. 92) Codex προτιθετωσαν. 93) Codex δημόσια. 94) Codex ἀπο Κωνσταντινουπόλει. Ad marg. περὶ ἀτάκτων Κωνσταντινουπ° (leg. Κωνσταντινουπόλεως) βι. ᾱ. τι. μ̄. τοῦ κωδ. βι. ᾱ. τι. ᾱ. τοῦ κωδ. 95) Numerus δ′. deest in Codice. 96) Codex πεπιστευκαμεν. 97) Codex *spectabilios* habet. Ad marg. σπεκταβίλιος περίβλεπτος. 98) Codex καὶ habet loco vocis κατά. 99) Codex Ἀνατολῆς, quod uncis inclusi. Nam et ab hoc loco alienum est, et Nov. 24. cap. 4. repugnat. 1) Hoc loco interpungendum est ob tenorem Nov. 24. cap. 4. 2) Pro ἀνατρεχεσζ (sic enim habet Cod.), quod sententiam loci corrumpit, malim ἐπιμελεῖσθαι. Clar. *Pomnitz* conilcit ἀντέχεσθαι, hoc est *curam habere*. 3) Codex ἐγκλήμασι. 4) Incipit fol. 64. A. 5) Cod. ῥαβδους habet. 6) Pro καὶ ἀδρεσπόνσον Codex habet ϑαιδρεσπονσοι. Ad marg. δρεσπονσον εἰς αποκρισιν τινα (leg. ἀδρεσπόνσον εἰς ἀπόκρισιν τινά). 7) Codex ῑ. Sed legendum φ′. ex Nov. 24. cap. 5. 8) Pro κατὰ Codex habet καί, quod vitiosum esse vel ex Nov. 24. cap. 5. apparet. Paullo supra τὰς δὲ κατὰ τῶν ἀποφάσεων αὐτοῦ ἐπιδιδομένας ἐφέσεις. 9) Pro εἰ μὴ ἐστὶν Codex ἐν νομῇ ἐστίν. 10) Codex τοιουτος. 11) Codex πρώτοις. Malim ex Nov. 24. cap. 6. legi ἐν τοῖς κωδικίλλοις. 12) Ad marg. κοδικ (sic) μάνδατα ἐντολαί. 13) Cod. ἀλλὰ habet pro ἅμα. 14) Codex τῶς pro τῷ habet. 15) Pro σιτήσεσιν Codex habet ητις ἐστίν. 16) Codex οἰα. 17) Codex προῖκαι ἡν ἀρχῇ habet pro προῖκα τὴν ἀρχήν. 18) Pro διατάξεως Codex habet διατ. 19) Codex habet περιεχομένας. 20) Codex σημ. 21) Pro εἰς Cod. habet ἐν. 22) Codex λόγω θέσιον. 23) Codex δύναται. 24) Pro Ἰουλίων Cod. Ἰουλίων habet. 25) Numerus ε′. deest in Cod. 26) Incipit fol. 64. B. 27) Codex Λυκαόνω, omisso articulo. Ad marg. περὶ ἐκκλήτων βι. β̄. τι. ζε. (sic) τοῦ κωδ. Hi numeri corrupti sunt. 28) Cod. ὅμοιος. 29) Codex κατὰ παν... πραίτορι habet.

πλὴν ὅτι τῶν μέχρι ͞φ ν̊ν̊. ἐκ... ὑπὲρ ἐκείνων[30]) *ἀκροᾶται. Ἐγρ. πρὸ ιε. καλάνδων..* [31]) *ὑπατίας* (v. *ὑπατείας*) *Βελισαρίου.*

quod appellationes usque ad quingentos solidos (ipse audit, non autem eas, quae) supra illam summam sunt. *Scripta est ante 15. Cal... Belisario consule.*

[ϛ'.][32]) περὶ τοῦ πραίτωρος Θρᾴκης.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Ἐκεῖνο τῶν ἀνωμολογημένων[33]).

Ὁ πραίτωρ Θρᾴκης σπεκταβίλιος ἐστίν, τὸ ἔκτομα[34]) *ἀναγκαζόμενος καθέξεσθαι τεῖχος. Ἐγρ.*[35]) *πρὸ ιε. καλάνδων Ἰαννουαρίων* (v. *Ἰανουαρίων*) *ὑπατείας Βελισαρίου.*

Const. 6. De praetore Thraciae.

Idem imperator eidem. *Illud in confesso.* Nov. 26.

Praetor Thraciae vir spectabilis est, et cogitur longum murum (?) custodire. *Scripta est ante 15. Cal. Ianuarias ... Belisario consule.*

[ζ'.][36]) περὶ τοῦ πραίτωρος Ἰσαυρίας.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Ὅπερ τισὶ[37]) *τῶν πρὸ ἡμῶν.*

Ὁ κόμης Ἰσαυρίας, σπεκταβίλιος ὤν., τὰ σύμβολα τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς ἐκ τοῦ σκρινίου[38]) *τῶν λιβέλλων δεχέσθω, τοῖς προειρημένοις ἐξομοιούμενος ἄρχουσι.* | [39]) *Ἐγρ. πρὸ δέκα πέντε καλάνδων*[40]) *Ἰανουαρίων* (v. *Ἰανουαρίων*) *ὑπατείας Βελισαρίου.*

Const. 7. De praetore Isauriae.

Idem imperator eidem. *Quod quibusdam ante nos.* Nov. 27.

Comes Isauriae, qui vir spectabilis est, militaris magistratus codicillos ex scrinio libellorum accipito, praedictis magistratibus assimilandus. *Scripta est ante 15. Cal. Ianuarias Belisario consule.*

[η'.][41]) περὶ τοῦ μοδεράτορος Ἑλινοπόντου (v. Ἑλενοπόντου).

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. [*Τὸ*] *καλῶς*[43]) *τὲ καὶ ἄνωθεν ἁρμοσθὲν τὲ*[44]) *καὶ ἐνωμένον* (v. *ἡνωμένον*).

Ἑλενοπόντου καὶ Πόντου Πολεμωνιακοῦ ἐναγέσθω σπεκταβίλιος μοδεράτωρ, πολιτικὸς ὢν καὶ στρατιωτικὸς ἄρχων. τοὺς μητροπολίτας ἑκατέρας[45]) *ἐπαρχίας ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως*[46]) *χειροτονείτω*[47]), *οἱ δὲ μητροπολῖται*[48]) *τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐπαρχιῶν. δι' ἑαυτοῦ*[49]) *περινοστείτω*[50]) *ὁ μοδεράτωρ* (v. *μοδεράτωρ*)[51]) *τὰς ὑπ' αὐτῶν πόλεις, καὶ τοποτηρητὰς μὴ πεμπέτω*[52]), *μηδὲ*[53]) *συγχωρείτω ἰδιώταις* (v. *ἰδιώταις*)[54]) [*τίτλα πράγμασι τισὶν ἐπιτιθέναι, ὑποβάλλων τοὺς τοῦτο πράττοντας ταῖς εἰς τοῦτο διηγορευμέναις ποιναῖς. ὅμοιος καὶ αὐτὸς ἔστω τοῖς εἰρημένοις ἄρχουσιν ἐπί τε τοῖς ἄλλοις καὶ ἐπὶ τῇ ἀκροάσει τῶν ἐκκλήτων*]. *Ἐγρα. πρὸ ιζ*[55]) *καλαν. Αὐγούστου ὑπατίας* (v. *ὑπατείας*) *Βελισαρίου.* | [56])

Const. 8. De moderatore Helenoponti.

Idem imperator eidem. *Quod pulchreque et longo ante tempore concinnatumque et adunatum.* Nov. 28.

Helenoponti et Ponti Polemoniaci introducitor spectabilis moderator, qui est magistratus civilis et militaris. Utriusque provinciae metropolitanos archiepiscopus Constantinopolitanus ordinato, metropolitani autem episcopos provinciarum (ordinanto). Ipse vero moderator civitates, quae sub eo (?) sunt, circumito, neve loci servatores mittito, neve concedito privatis [titulos rebus quibusdam imponere, eos, qui hoc faciunt, poenis, quae de hoc definitae sunt, subiiciens. Similis est et ipse (supra) dictis magistratibus et in reliquis (rebus) et in appellationibus audiendis]. *Scripta est ante 17. Calendas Augustas Belisario consule.*

[θ'.][57]) περὶ τοῦ πραίτωρος Παφλαγονίας.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ[58]). *Τὸ*[59]) *Παφλαγόνων ἔθνος.*

Const. 9. De praetore Paphlagoniae.

Idem imperator eidem. *Paphlagonum gens.* Nov. 29.

---

30) Post *ἐκ* lacuna conspicitur in Codice. Ex tenore Nov. 25. cap. 6. supplendum *ν̊ν̊. ἐκκλήτων αὐτός, ἀλλ' οὐ τῶν ὑπὲρ ἐκείνων ἀκροᾶται.* 31) Sic Cod. Recte. Nam Graeci *Κάλανδα* plurali numero proferre solent. Vide Ducangium gloss. Graec. tom. I. p. 547. Designatio mensis deest in Codice. 32) Numerus ϛ'. deest in Codice. 33) Codex corrupte *ἐκεινεις τῶν ανομον* habet pro *ἐκεῖνο τῶν ἀνωμολογημένων.* 34) Codex *ἔκτομα.* Quod quid sit, non explico. Refertur ad Nov. 26. cap. 1. §. 1. ubi vide Hombergkium. Lege *τὸ μακρόν.* 35) Pro *ἐγρ.* Codex habet *ἔγραvα.* 36) Numerus ζ'. deest in Codice. 37) Codex *ὅπερινοιν* pro *ὅπερ τισί.* 38) Codex *σκρανίου.* 39) Incipit fol. 65. A. 40) Codex *καλανδ῀.* 41) Numerus η'. deest in Codice. 43) *Τὸ* ante *καλῶς* deest in Codice. 44) Sic Codex. Oratio Novellae *ἁρμοσθέν τε* habet. 45) Pro *ἑκατέρας* Cod. B. habet *ἑκάστης.* 46) Codex *Κωνσταντινουπό.* 47) Codex B. *χειροτονήτω.* 48) Sic Codex. Cod. B. habet *μητροπολίται.* 49) Cod. *δι εαυτοῦ,* Cod. B. *δι' ἑαυτοῖς.* 50) Pro *περινοστείτω* Cod. habet *περινοσιείτω,* Codex B. *περινοστήτωσαν.* 51) Cod. B. *μοδεράτωρ.* 52) Cod. B. *μηπεμπέτω.* 53) Codex *μήδε,* Cod. B. *μὴ δέ.* 54) Cod. *ἰδιωτ῀,* Cod. B. *ἰδιώταις.* Quae uncis inclusa sunt, ex coniectura restitui. Pro iis haec in Codice habentur: *τι ἀπραγ...* (desunt fere tres litterae) *ἐπιτιθέναι ὑποβάλλει αυτου......* (desunt fere sex litterae) *πραττων ταπταις τοῦτο διηγορευμένας ποινὰς ὁμοίως καὶ αὐτὸς ἔστω εἰρημένοις ἄρχουσιν ἐπί τε τοῖς καὶ ἐπὶ τῇ ἀκροάσει τῶν ἐκκλησιῶν.* Hunc ego locum partim ex Nov. 28. cap. 5. et 8., partim ex Cod. B. restitui, ubi haec sic efferuntur: *ἰδιώταις τίτλα πράγμασι τισὶν ἐπιτιθέναι ὑποβάλλων τοὺς τοῦτο πράττοντας ταῖς διηγορευμέναις πιναῖς* (leg. *ποιναῖς*). *ὁμοίως* (sic) *καὶ αὐτὸς ἔστω τοῖς προειρημένοις ἄρχουσιν ἐπί τε τοῖς ἄλλοις* (sic) *καὶ ἐπὶ τῇ ἀκροάσει τῶν ἐγκλήτων ἐγράφη πρὸ ζ'. καλάνδων Αὐγούστου* et caet. 55) Pro *πρὸ ιζ'.* Codex habet *προιζ.* 56) Incipit fol. 65. B. 57) Numerus θ'. deest in Cod. 58) Codex *τῷ αὐ῀.* 59) Pro *τὸ* Codex habet *τῶν.*

Ὁ πραίτωρ Παφλαγονίας χρηματίζει, σπεκταβίλιος ὤν, ἐξομοιούμενος[60] *τῷ μοδεράτωρι*[61] *Ἑλενοπόντου*[62] *καὶ τὰς σιτήσεις λαμβάνων τὰς αὐτάς. Ἔγρα. πρὸ ιβ. καλάνδων Αὐγούστων ὑπατίας* (v. *ὑπατείας*) *Βελισαρίου.*

Praetor Paphlagoniae est vir spectabilis, moderatori Helenoponti assimilandus, et easdem annonas accipiens. ***Scripta est ante 12. Cal. August. Belisario consule.***

[ι'.][63] περὶ τοῦ ἀνθυπάτου Καππαδοκίας.

Const. 10. De proconsule Cappadociae.

Nov. 30. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Ὁπόσον*[64] *ἐστὶ τὸ τῶν Καππαδόκων ὄνομα*[65] *τὲ καὶ ἔθνος.*

Ὁ ἄρχων Καππαδοκίας, σπεκταβίλιος[66] *ὤν, ἀνθύπατος χρηματίζει τὸ πολιτικὸν τὲ καὶ στρατιωτικὸν καὶ ταμιακὸν* (v. *ταμειακὸν*) *ἡγούμενος, ἑκάστης τάξεως, εἰς ἃς*[67] *ἐτάχθη χρείας ἐξ ἀρχῆς, ὑπουργούσης αὐτῷ. ἐκδικείτω τὰ τῷ ταμιείῳ*[68] *προσήκοντα, μηδεμιᾶς*[69] *ἀντικειμένης χρονίας παραγραφῆς. τὰ ταμιακὰ* (v. *ταμειακὰ*)[70] *χωρία διὰ τῶν ἐκδίκων καὶ τῶν προσφόρων ταξεωτῶν ἐπιβλεπέτω, καὶ μὴ πεμπέτω ἐν αὐτοῖς |*[71] *τοποτηρητάς. μὴ συγχωρείτω τισὶν*[72] *ἐξ οἰκείας προσηγορίας ἀλλοτρίοις πράγμασιν τίτλα ἐπιτιθέναι. σημείωσαι*[73]*, ὅτι ὁ ἄρχων Ἀφρικῆς τὴν τάξιν τῶν ἐπάρχων τῶν*[74] *πραιτωρίων ἔχει. Ἔγρα. πρὸ ιε. καλανδ. Ἀπρί. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελησαρίου (Βελισαρίου).*

Idem imperator eidem. ***Quam amplum sit Cappadocum nomenque et gens.***

Praeses Cappadociae, qui vir spectabilis est, proconsul est, et rei civili et militari et fiscali praeest, utroque officio, ad quos usus ab initio constitutum est, ei apparente. Vindicato ea, quae ad fiscum pertinent, nulla temporali praescriptione opponenda. Fiscalia praedia autem per defensores et cohortales competentes inspicito, neve in ea mittito vicarios. Ne concedito cuiquam ex propria voluntate alienis rebus titulos imponere. Nota praesidem Africae locum praefectorum praetorio obtinere. ***Scripta est ante 15. Cal. Apriles post consulatum Belisarii.***

[ια'.][75] περὶ διατυπώσεως τῶν τεσσάρων ἀρχόντων Ἀρμενίας.

Const. 11. De descriptione quattuor praesidum Armeniae.

Nov. 31. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Τὰ μάτην κείμενα καὶ ἐκκεχυμένως*[76]*.*

Τῆς πρώτης Ἀρμενίας, ἧς μητρόπολις ἐστὶν Ἰουστινιανούπολις[77]*, ἀνθύπατος ἡγείσθω. τῆς δευτέρας, ἧς*[78] *μητρόπολις ἐστὶν Σεβαστία* (v. *Σεβάστεια*)*, ἡγεμονικὸς ἄρχων. τρίτης, ἧς*[79] *μητρόπολις Μελιτηνή*[80]*, κόμης Ἰουστινιανός* (v. *Ἰουστινιανός*)*, σπεκταβίλιος ὤν. τετάρτης ἄρχων ὑπατικός. ὁ ἀνθύπατος*[81] *τῆς πρώτης Ἀρμενίας τὰς ἐφέσεις κρινέτω, δυνάμενος καὶ ἀδνούμια*[82] *ποιεῖν τῶν ὑπ' αὐτῶν*[83] *στρατιωτικῶν ἀριθμῶν*[83a]*, τῆς αὐτοῦ*[83b] *τῆς ἱερατικῆς τάξεως κατὰ μηδένα τρόπον καινιζομένης. |*[83c] *Ἐγράφη πρὸ ιε. καλανδῶν* (sic) *Ἀπριλ. μετὰ τὴν ὑπατίαν* (v. *ὑπατείαν*) *Βελησαρίου* (v. *Βελισαρίου*)*.*

Idem imperator eidem. ***Perperam posita et effuse.***

Armeniae primae, cuius metropolis est Iustinianopolis, proconsul praeesto. Secundae, cuius metropolis est Sebastia, corrector. Tertiae, cuius metropolis Melitene, comes Iustinianus, qui vir spectabilis est. Quartae consularis magistratus. Proconsul primae Armeniae appellationes iudicato, ac potest etiam recensum agere numerorum militum (?), qui sub eo sunt, sacerdotum statu, qui ibi est, nullo modo innovato. ***Scripta est ante 15. Cal. Apriles post consulatum Belisarii.***

ιβ'. λὲξ οὒτ Βόνους[84] καὶ τὰ ἑξῆς.

Const. 12. Lex, ut Bonus et reliqua.

Iuliani epit. Nov. const. 38. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς πρὸς Βόνον κοιαίστωρα*[85] **exercitu. RESTE NOUIS.**

Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νήσων φησὶν[86] *ἡ διάταξις, ὑποβάλλουσα τῇ τοιαύτῃ ἀρχῇ Κύπρον*[87]*, Ῥόδον καὶ τὰς Κυκλάδας*[88] *νήσους, Καρίαν, Μυσίαν, Σκυθίαν, τὸν*

Idem imperator Bono quaestori exercitus. ***Recte nobis.***

De praefectura insularum (haec) constitutio loquitur, ei praefecturae subiiciens Cyprum, Rhodum et Cyclades insulas, Cariam, Mysiam, Scythiam,

---

60) Codex *ἐξ ὁμοιούμενος*. 61) Codex *μοδερατωρι*. 62) Codex *Ἐκλινοπόντου*. 63) Numerus *ι'*. deest in Codice. 64) Codex *ὅποσον*. 65) Sic oratio Novellae 30. Pro *ὄνομα* Codex habet *θέμα*. Ad marginem *βι. γ. τι. λβ. τοῦ κωδ.* 66) Ad marg. *περίβλεπτος*, quae est interpretatio vocis *σπεκταβίλιος*. 67) Pro *εἰς ἃς* Codex habet *εἰσάς*. 68) Codex *ταμίῳ*. 69) Codex *μηδεμίας*. Ad marginem *βι. α. τι. η. τοῦ κωδ.* 70) Codex *ταμία καὶ* habet pro *ταμειακά*. 71) Incipit fol. 66. A. Postea Cod. *τοποτηρήτας*. 72) Cod. *τίσιν*. 73) Codex *σημ.* habet. Ad marginem *περὶ τῶν ἀρχό Ἀφρικ* (leg. *ἀρχόντων Ἀφρικῆς*) *βι. α. τοῦ κωδ.* 74) Cod. *ἐπαρχόντων* pro *ἐπάρχων τῶν*. 75) Numerus *ια'*. deest in Codice. Ad marg. *βι. α. τ. λα'. τοῦ κω...* (sic). 76) Codex *ταμιάπην κείμενα ἐκκεχοιμένως*. 77) Codex *Ἰουστινιανοῦπ*. 78) Codex *ης*. 79) Cod. *ης*. 80) Codex *μελιτιν ἥ*. 81) Ad marginem *περὶ ἐκκλήτω* (adde litteram *ν*) *βι. ζ. τι. ξβ'. τοῦ κωδ.* 82) Codex *ἀδγνούμια*. Vide Ducangium gloss. Graec. p. 27. 83) Sic Codex. Ne muta. Sic saepenumero apud nostrum scriptorem a singulari numero ad pluralem transitur. Similis locus supra in Nov. 28. *δι' ἑαυτοῦ περινοστείτω ὁ μωδεράτωρ τὰς ὑπ' αὐτῶν πόλεις*. 83a) Codex *ἀριθμῶ*. 83b) Codex *αὐτό*. Sed legendum *αὐτοῦ*, id est *ibi*, ex Nov. 31. cap. 2. §. 1. Rectius haec collocabuntur hoc modo *τῆς ἱερατικῆς τάξεως τῆς αὐτοῦ*, aut vox *τῆς* post *αὐτοῦ* omittenda erit. 83c) Incipit fol. 66. B. 84) Codex *ιβ'. λεχτβούνους*. Similis est huius constitutionis titulus in Codice Novellarum Florentino. Vide Bieneri hist. Nov. p. 612. Ad marg. Codicis *λεξτβουνους..ομ* (leg. *νόμος*) *ὡς καλός*. Quasi vero haec esset translatio vocis *βόνος*. 85) Codex habet *κοιαιστωρα*. 86) Codex *φή*. 87) Codex *Κυπρόν*. 88) Codex *Κυλάδας*.

τούτων ἡγούμενον[89]) *Ἰουστινιανὸν* (v. *Ἰουστινιανὸν*) *κοιαίστορα* exercitu[90]) *προσαγορεύουσα, καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἡγεῖσθαι τῶν αὐτῶν ἐπαρχιῶν κελεύουσα, καὶ τὰς ἐκ τούτων πεμπομένας ἐκκλήτους ἐξετάζειν*[91]) *αὐτὸν διατυποῦσα καὶ πρόσγε τὴν ἴσην τάξιν αὐτῷ τῶν ἐπαρχιῶν τῶν πραιτωρίων ἀπονέμουσα. Ἐγρ. πρὸ ιε. καλανδῶν Ἰουνίου μετὰ τὴν ὑπατείαν*[93]) *Βιλησαρίου* (v. *Βελισαρίου*).

ιγ'.[95]) περὶ τοῦ πάντας ὑπακούειν τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Κωνσταντινουπολίταις[96]). *Μίαν εἶναι τῶν πασῶν*[97]) *τελεωτάτην* (v. *τελειοτάτην*)[98]) *ἀρετὴν ὑποληπτέον.*

Χρὴ ἕκαστον |[99]) *ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἐν ᾗ*[1]) *πλημμελήσει, ἢ ἔνθα χρημάτων ἢ ἐγκλημάτων ὑπεύθυνος γένηται, εἴτε περὶ γῆς ὁρίων, εἴτε περὶ δεσποτείας*[2]), *ἢ περὶ νομῆς, ἢ περὶ ὑποθήκης, ἢ ἑτέρας*[3]) *οἱασδήποτε προφάσεως, ἐν αὐτῇ τὰς ὑπευθύνας*[4]) *ὑπέχειν τοῖς πολιτικοῖς*[5]) *ἄρχουσιν, καὶ μὴ ὑπερόριον ἕλκεσθαι. τοῦ ἀδικήσαντος ἀπολιμπανομένου καὶ ἀδεφενδεύτου τυγχάνοντος, χρὴ ὑπομνήσεις προάγεσθαι τῷ προνοοῦντι τῶν αὐτοῦ πραγμάτων καὶ προθεσμίαν δίδοσθαι μηνῶν δ'.*[6]), *εἰ μέχρι δύο*[7]) *ἐπαρχιῶν ἀπολιμπάνεται. εἰ δὲ μεῖζον εἴη τὸ διάστημα, μηνῶν ἕξ. εἰ δὲ πορρωτέρω, τυχὸν Παλαιστίνης ἢ Ἐγύπτου* (v. *Αἰγύπτου*), *μηνῶν*[9]) *ὀκτώ* (v. *ὀκτώ*)[10]). *εἰ δὲ ἔτι μᾶλλον ἐπέκεινα, μηνῶν θ'.*[11]), *ἐφ' ᾧ τῆς εἰρημένης ἐντὸς προθεσμίας ἢ σταλῆναι τινά, εἰς πρόσωπον τοῦ πρωτοτύπου τὴν ἐναγωγὴν ὑποδεχόμενον*[12]), *ἢ καὶ αὐτὸν παραγενέσθαι. μὴ πέμποντος δὲ αὐτοῦ ἢ παραγινομένου* |[13]), *κρατεῖσθαι τὸν τούτου προνοητὴν*[14]), *καὶ ἀναγκάζεσθαι ὑποδέξασθαι τὴν ἐναγωγήν, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς καταδίκης δοῦναι, εἴπερ ὅλως εὐπορεῖ. εἰ δὲ ἐλλείπει*[15]), *ἐκ*[16]) *τῶν τοῦ ἀπολιμπανομένου πραγμάτων προσαναπληρωθῆναι*[17]) *τὸ λεῖπον. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ προνοητὴς ἀφανὴς*[18]) *γένηται, καλείσθω*[19]) *μὲν τῇ τοῦ νόμου φωνῇ*[20]) *ὁ πρωτότυπος· μὴ ὑπακούων δὲ καὶ ἀπὼν καταδικαζέσθω κατὰ*[21]) *τὸ σχῆμα τῶν ἐρημοδικίων*[22]), *ὃ καὶ σημείωσαι*[23]). *εἰ δὲ καὶ πρωτότυπος*[24]) *παραγένηται ἢ στέλλῃ*[25]) *εἰς πρόσωπον αὐτοῦ, ὁ δὲ κατήγορος ἀπολειφθείη, τότε καὶ ἀφιέτω τὸν*[26]) *ἐναγόμενον ὁ δικαστής, καὶ τὰς ζημίας αὐτῷ θεραπεῦσαι*[27]) *τὸν συκοφάντην καταναγκαζέτω. οὐδεὶς δὲ τὸν ἀδικοῦντα*[28]) *ἐκ προνομίου τινὸς ἢ δυναστείας ἢ τύπου*[29]) *τῆς τῶν ἀρχόντων ἐξαρπάζειν δύναται δικαιοδοσίας, πλὴν εἰ μὴ θεῖος πραγματικὸς*[30]) *τύπος προφάσει δημοσίας ἐτίας* (v. *αἰτίας*) *προελθὼν ἀγωγὴν κατὰ τὴν* |[31]) *βασιλίδα γενέσθαι πόλιν αὐτῷ*[32]) *προστάξει, ἢ ἐφέσεως ἐπὶ δίκῃ γενομένης ἀνάγκη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἐν τοῖς ἐφετικοῖς δικαστηρίοις γυμνασθῆναι την*[33]) *ἔγκλητον*[34]). *ὑπο-*

earum praesidem Iustinianum quaestorem exercitus appellans, et iubens eum militiae earumdem provinciarum praeesse, et definiens appellationes, quae ex his (provinciis) mittuntur, ab ipso examinari, et ad haec ipsi eundem locum assignans, quem habent praefecturae praetorio. *Scripta est ante 15. Cal. Iunias post consulatum Belisarii.*

Const. 13. De hoc, ut omnes obediant praesidibus provinciarum.

Idem imperator Constantinopolitanis. *Unam esse omnium perfectissimam virtutem existimandum.* Nov. 69.

Oportet quemcunque pati, in ea provincia, in qua delinquat, vel ubi (caussarum) pecuniariarum vel criminalium reus factus sit, sive de finibus praediorum (?), sive de dominio, sive de possessione, sive de hypotheca, sive alia quacunque de caussa, in ea ipsa provincia a civilibus magistratibus ius sibi dici, neque eum extra provinciae fines extrahi. Si, qui deliquerit, absens sit, et non defensus, oportet commonitoria dirigi ad eum, qui ipsius negotia curat, et spatium quattuor mensium dari, si usque ad duas provincias abest. Verum si maius sit intervallum, sex mensium. Sin autem ultra, fortasse ex Palaestina vel Aegypto, octo mensium. Sin vero etiam ultra (eas regiones), novem mensium, ut intra (supra) dictum temporis spatium aut mittatur aliquis, qui ex persona rei principalis actionem excipiat, aut etiam ipse veniat. Quod si is neque quemquam mittat, neque (ipse) adveniat, teneri huius procuratorem (iubet), eumque cogi, ut iudicium accipiat, et ea, quae ex condemnatione debentur, det, siquidem omnino sit locuples. Sin autem solvendo non est, ex absentis bonis suppleri (iubet) id, quod desit. Si vero et ipse procurator non apparuerit, (reus) principalis legitimo modo citator. Quod si dicto audiens non est, et absens condemnator ad exemplum eremodiciorum, id quod et notabis. Si vero reus principalis advenerit, vel mittat, qui ex ipsius persona iudicium accipiat, actor autem absit, tum iudex reum dimittito, et cogito calumniatorem, ut damnum ei resarciat. Nemo vero eum, qui delinquit, ex aliquo privilegio vel potestate vel forma iurisdictioni magistratuum eripere potest, nisi sacra pragmatica forma, per publicae caussae occasionem emissa, actionem adversus eum in regia urbe peragi iubeat, aut, provocatione in lite interposita, necesse sit Constantinopoli vel in tribunalibus provocationum exerceri appel-

89) Codex *τῶν τούτων ἡγουμένων.* 90) Ad marginem *κουαίστωρ ἐξερκίτου κοιαίστωρ στρατοπέδου.* 91) Codex *ἐξετάζει.* Ad marginem *περὶ ἐκκλη* (leg. *ἐκκλήτων*) *βι. ζ'. τι. ξε'. τοῦ κωδ.* 93) Codex *υπατειαν.* 95) Ad marginem *ξθ'. λγ'.* Prior numerus ad corpus 168. Novellarum spectat. 96) Codex *Κωνσταντινουπολιταις.* 97) Corpus 168. Novellarum vocem *τῶν* omittit. 98) Codex *τελεωτάτην.* 99) Incipit fol. 67. A. Ad marginem *περὶ τοῦ, ποῦ χρη τινὰ ἐνάγεσθαι βι .... τι. ιγ'. τοῦ κωδ.* 1) Codex *ἐνὶ* loco vocum *ἐν ᾗ* habet. 2) Codex *δεσποτ.* pro *δεσποτείας* habet. 3) Codex *ετας* habet pro *ἑτέρας.* Quod corrigendum est ex Nov. 69. cap. 1. 4) Oratio Novellae l. l. *εὐθύνας.* 5) Codex *πολιτικ.* 6) Codex *μηνῶν δεῖ* habet pro *μηνῶν δ'. εἰ.* 7) Codex *δυο.* 9) Codex *μήνων.* 10) Codex *ὀκτ.* 11) Codex *μήνων θ'.* 12) Codex *ὑποδεχομέ/.* 13) Incipit fol. 67. B. 14) Codex *προνοητῶν.* 15) Codex *εἰδελλείπεις.* 16) Codex *ἐν* habet pro *ἐκ.* 17) Codex *πρὸς ἀναπληρωθῆναι.* 18) Codex *ἄφνης.* Nov. 69. cap. 3. *εἰ δὲ οὐδὲ αὐτὸς φανείη ὁ τὸν κύριον τῆς δίκης παραστήσασθαι κελευσθεὶς ἢ τὸν* etc. 19) Codex *καλεῖσθαι.* 20) Codex *φωνή.* 21) Codex *καὶ* loco vocis *κατὰ* habet. 22) Codex *ἐρημοδικιων.* 23) Codex *οικαι σημ* habet loco vocum *ὃ καὶ σημείωσαι.* 24) Codex *πρωτοτύπος.* 25) Codex *ἠστήλει* habet loco vocum *ἢ στέλλῃ.* Melius tamen ex Nov. 69. cap. 1. legetur *παραγένοιτο ἢ στείλειε εἰς πρόσωπον αὐτοῦ.* 26) Codex *τὸ* habet pro *τόν.* 27) Codex *θεραπεῦσαι.* 28) Codex *ἀδικοῦντας.* Tit. 7. parat. §. 2. *ἀδικοῦντα.* 29) Tit. 7. parat. §. 2. verba *ἐκ προνομίου τινὸς ἢ δυναστείας ἢ τύπου* desunt. 30) Codex *πραγματικοὺς τύπους.* 31) Incipit fol. 68. A. 32) Codex *αὐτὸν* habet loco vocis *αὐτῷ.* 33) Pro *τὴν* Codex habet *τῇ.* 34) Sic Codex. Ne muta. Vide Reitzium in gloss. Theophil. tom. II. p. 1264.

βάλει (v. ὑποβάλλει)[35] *δὲ τῇ αὐτῆς νομοθεσίᾳ ἡ διάταξις*[36] *οὐ μόνον ἰδιώτας (v. ἰδιώτας)*[37]*, ἀλλὰ καὶ στρατευομένους καὶ ἀξιωματικοὺς καὶ δεσποτικοὺς καὶ ἐκκλησιαστικοὺς καὶ τοὺς τῶν θείων πριβάτων καὶ τοὺς τοῦ θείου πατριμονίου*[38]*, σχολάζειν, ὅσον ἐπὶ ταύτῃ, τὰ προσόντα αὐτοῖς κελεύουσα προνόμια, καὶ ἀνεροῦσα (v. ἀναιροῦσα)*[39] *τοὺς πορισθέντας ἢ πορίζομένους τινὶ ὑπεναντίον τοῦδε τοῦ νόμου θείους πραγματικοὺς τύπους ἢ θείας κελεύσεις*[40]*. τοῖς δὲ μὴ παραφυλάττουσιν ἄρχουσιν τὴν νομοθεσίαν, ἔκπτωσιν ἐπάγει τῆς ἀρχῆς καὶ πρόστιμον δέκα χρυσίου λιτρῶν*[41]*. Ἐγρ.*[42] *καλανδῶν Ἰουλίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιβ. ὑπατίας (v. ὑπατείας) Ἰω.*[43] (sic).

lationem. Subiicit autem eidem legi (haec) constitutio non solum paganos, verum etiam milites, et eos, qui in aliqua dignitate potestateve constituti sunt, et clericos, et eos, qui sacras res privatas et sacrum patrimonium tractant, quod ad hanc legem attinet, privilegia iis concessa cessare iubens, et sacras pragmaticas formas vel sacras iussiones, quae contra hanc legem datae sunt aut dantur, tollens. Qui vero magistratus hanc legem non observant, iis minatur magistratus depositionem et poenam decem librarum auri. *Scripta est Calendis Iuliis imperatoris Iustiniani anno 12. Iohanne consule.*

ιδ'.[44] περὶ τοῦ κουαίστωρος.

Nov. 80. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Κωνσταντινουπολίταις*[45]*. Ἀεὶ μετὰ τῆς ἐκ θεοῦ*[46]*.*

Τῷ[47] *κουαίστορι*[48] *οἱ ἐνδημοῦντες*[49] *ἐν Κωνσταντινουπόλει ξένοι*[50] *ὑπόκεινται, ὁμοίως*[51] *δὲ καὶ οἱ πλαστογράφοι*[52]*. ἔχει δὲ ἐξουσίαν, τοὺς ἐκεῖσε εὑρισκομένους γεωργοὺς κρατεῖν, καὶ παραπέμπειν εἰς τὰς ἰδίας*[53] *κώμας καὶ*[54] *ὑποστρέφοντας*[55] *πάλιν πικρῶς*[56] *βασανίζειν. δύναται δὲ τοῖς*[57] *ἐν Κωνσταντινουπόλει*[58] *ἄρχουσιν ἐπιτίθεσθαι*[59] *συντόμως διαλύειν τὰ πράγματα τῶν δεομένων αὐτῶν ξένων*[60] *καὶ δημοσίοις*[61] *κεχρῆσθαι*[62] *γράμμασιν πρὸς τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας*[63]*, καὶ ἐν τοῖς περάμασιν*[64] *Κωνσταντινουπόλεως ἰδίους (v. ἰδίους)*[65] *ταξεώτας στέλειν (v. στέλλειν)*[66]*. Ἐγρά. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιβ. μι. Μαρτίῳ ὑπατίας (v. ὑπατείας) Ἀπίωνος*[68]*.*

Const. 14. De quaestore.

Idem imperator Constantinopolitanis. *Semper cum Dei (auxilio).*

Quaestori peregrini, qui Constantinopoli commorantur, subiecti sunt, similiter autem etiam falsarii. Habet vero potestatem colonos, qui ibi reperiuntur, detinendi et ad proprios ipsorum vicos transmittendi, et, si rursus redeant, acerbe castigandi. Potest autem iis, qui Constantinopoli sunt, magistratibus iniungere, ut breviter caussas peregrinorum decidant, qui eos precibus adeant, et publicis litteris uti ad provinciarum praesides, et in traiectus maritimos Constantinopolitanos proprios mittere cohortales. *Scripta est imperii Iustiniani anno 12. mense Martio Appione consule.*

ιε'.[69] περὶ τῶν δικαστῶν[70].

Nov. 82. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Ζήνωνι τῷ τῆς θείας λήξεως.*

Τὰ προοίμια τῆς διατάξεως τοπικά. τάττει γὰρ τὰ περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαιτειτῶν (v. διαιτητῶν) καὶ θείων δικαστῶν. |[71] *εἶτα*[72] *παρακελεύεται μηδένα τοῦ λοιποῦ ὀμνύειν (v. ὀμνύειν) ὡς ἐμμενεῖ τοῖς παρὰ τοῦ αἱρετοῦ κρινομένοις, ἀλλά, κἂν ὀμώσῃ (v. ὀμόσῃ), ἀκινδύνως αὐτὸν ἐπιορκεῖν. χρῆναι δὲ*[73] *μᾶλον (v. μᾶλλον) αἱρεῖσθαι ἐπὶ ποινῇ*[74] *τοὺς δίκην*[75] *πρὸς ἀλλήλους ἔχοντας. αἱ τῶν*[76] *ἐπάρχων ψῆφοι μόνῃ ἀναψηλαφήσει, αἱ δὲ*[77] *τῶν ἡμῶν ἀρχόντων*[78] *ἐκκλήτῳ ὑπόκεινται. ἐὰν περὶ δαπανημάτων ὅρκον ὁ δικαστὴς ἐπαγάγῃ*[79] *τῷ λι-*

Const. 15. De iudicibus.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Zenoni divae memoriae.*

Prooemium constitutionis locale est. In ordinem enim redigit ea, quae ad iudices pedaneos et sacros iudices, qui Constantinopoli sunt, pertinent. Deinde prohibet, quominus de caetero quisquam iuret, sese mansurum esse in iis, quae ab arbitro iudicata erunt, sed, etiamsi iusiurandum dederit, impune eum vult peierare. Oportere autem eos, qui litem inter se habeant, potius cum poenae stipulatione sumere (arbitrum). Praefectorum sententiae soli retractationi, nostrorum vero iudicum (decisiones) provocationi subiectae sunt. Si iudex de expensis

---

35) Codex *ὑπὸ βάλει.* 36) In Codice est *διαταξ.* 37) Codex *ἰδιώτας.* 38) Codex *περιμονίου.* 39) Codex *ἀνεροῦσα.* 40) Codex *κελεύσεως.* 41) Codex *λι̅* pro *λιτρῶν.* 42) Codex *ἔγραψα.* 43) Id est *Ἰωάννου.* 44) Ad marginem *π'*, qui est numerus ex corpore 168. Novellarum haustus. 45) Codex *Κωνσταντινουπολι̅.* Incipit fol. 68. B. 46) Codex *ἐκθέτου.* Contextus Nov. *τοῦ θεοῦ.* Cod. B. *ἐκθ̅.* 47) Pro *τῷ* Codex habet *τό.* 48) Codex *κουαιστόριο.* Quod nisi Nov. 80. cap. 1. et 2. de solo „*quaestore*" loquerentur, coniicerem legendum esse *τῷ κουαιστορίῳ.* Cod. B. *τῷ κιέστωρι.* 49) Sic Cod. B. Recte. Articulus in Codice Parisiensi deest. Nam praecedenti voci male adhaesit. 50) Vox *ξένοι* deest in Cod. B. 51) *ὁμοίως* Cod. B. 52) Codex *πλαστόγραφοι.* 53) Cod. B. *ἰδίας.* 54) Pro *καὶ* Cod. B. habet *εἰ καί.* 55) Codex *ὑποστρέφων τάς.* 56) Cod. B. *πεικρῶς.* 57) Codex *δέκτοις.* Cod. B. *δὲ καὶ τοῖς.* 58) Cod. *Κωνσταντίνου πόλει.* 59) Cod. B. *ἐπιτίθεσθαι καί.* 60) Cod. B. *αὐτὸν ξεν̅.* 61) *δημοσίαις* Cod. B. 62) *κεχρεῖσθαι* Cod. B. 63) Codex *πρὸς τοῦ τῶν ἐπαρχιων ἄρχοντας.* Cod. B. *ἄρχον̅.* 64) Cod. B. *περαμασ̅.* 65) Cod. B. *ἰδίους.* 66) Cod. B. *τελεῖν.* 68) Subscriptio in Cod. B. sic se habet: *ἐγράφη βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τῷ ιβ'. μηνὶ μαρ̅ ὑπατίας Ἀπίωνος.* 69) Ad marg. *πβ'.* h. e. numerus corporis 168. Novellarum. 70) Ad marg. *περὶ τοῦ ὀμνύοντος* (leg. *ὀμνύοντας*) *ἐνμι̅* (leg. *ἐμμένειν*) *τοῖς παρὰ τοῦ ἑρέτου* (leg. *αἱρετοῦ*) *δικαζομ̅* (leg. *δικαζομένοις*) *βι. γ. τι. α. τοῦ κωδ. βι. δ. τι. α. τοῦ κωδ. βι. β. τι. ιε. τοῦ κωδ.* 71) Incipit fol. 69. B. 72) Codex *εἶτα.* 73) Codex *δεφ'* habet pro *δέ.* 74) Codex *ποινῆ.* 75) Codex *δίκ.* 76) Codex *αἰτίων.* Ad marg. *περὶ ἀναψηλαφήσεως. περὶ ψήφων τῶν ἐπάρχων ις* (leg. *καὶ*) *περὶ ἐκκλήτων βι. ζ. τι. μβ. τοῦ κωδ. .... τι. η. τοῦ κωδ.* 77) Codex *αἰδεῖ* habet pro *αἱ δέ.* Sic restituendum erat ex Nov. 82. cap. 12. 78) Codex *τῶν μοναρχόντων.* Nov. 82. cap. 12. *τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων.* 79) Codex *ἐπαγαγῇ.*

τιγάτορι [80]), δύναται [81]) τὴν διὰ τοῦ ὅρκου δηλωθεῖσαν ἀπομειοῦν ποσότητα. ἀναιρεῖν δὲ τοῖς δικαζομένοις [82]) τὸν [83]) περὶ ζημιωμάτων [84]) καὶ ἀναλωμάτων λόγον κωλύεται [85]). οἱ ἄρχοντες [86]) κατὰ [87]) νόμους δικαζέτωσαν μὴ προσιέμενοι [88]) ἐν μέσῳ δίκης θείας κελεύσεις ἢ πραγματικοὺς τύπους ῥυθμίζοντας τὴν τῆς ὑποθέσεως τομὴν [89]). περὶ δὲ ὧν φιλονεικοῦσιν, βασιλέως πυνθανέσθωσαν. Ἐγρά. ς̅ι̅ διάτ. | [90]) Ἀπριλ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ι̅γ̅. ὑπατείας Ἀπίωνος.

Iusiurandum litigatori iniunxerit, potest quantitatem iureiurando definitam (taxatione) minuere. Prohibetur autem, quominus eorum, quae inter litigatores de damno dato et expensis disputantur, nullam plane rationem habeat. Magistratus secundum leges iudicanto, in media lite sacras iussiones, vel pragmaticas sanctiones, quae caussae decisionem definiant, non admittentes. De quibus autem dubitant, de his imperatorem interroganto. *Scripta est ante 6. Idus April. imperii Iustiniani anno 13. Appione consule.*

ις'. [91]) ὥστε ἐν μέσῳ δίκης μὴ γίνεσθαι τύπους, θείας [92]) κελεύσεις καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ [93]) ἐπάρχῳ πραιτωρίων [94]). *Πάντα κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους βουλόμενοι* [95]).

Παρακελεύεται ἡ διάταξις πάντα δικαστήν, καὶ εἰ καὶ αἱρετὸς ἐστὶν [96]) ἢ compromissarius, κατὰ τοὺς γενικοὺς νόμους τέμνειν τὰς ὑποθέσεις καὶ μὴ προσδέχεσθαι θείους τύπους ἢ θείας κελεύσεις, προστάξεις τῶν ἐνδοξοτάτων ἀρχόντων διατυπούσας τὴν τούτων τομήν. εἰ δὲ ἀμφισβητεῖ ὁ δικαστὴς περὶ τῆς τοῦ νόμου ἑρμηνείας, βασιλέως πυνθάνεσθαι. τούτων δὲ μὴ φυλαττομένων, ἀνίσχυρον ἔσεσθαι τὴν ψῆφον, ὡς μηδὲ ἐκκλήτου χρῄζειν αὐτήν, μηδὲ ποινῆς εἰσάγειν ἀπαίτησιν [97]). τὴν δὲ [98]) παροῦσαν διάταξιν πρὸ τῆς βεβαιώσεως τῶν προσώπων ἐν τοῖς προοιμίοις ἑκάστης δίκης [99]) γράφεσθαι, πρὸς τῷ πάντας φυλάττεσθαι τὰ ἐν αὐτῇ περιεχόμενα. ἐξαιρεῖ δὲ τῆς διατάξεως | [1]) καὶ θείας κρίσεις καὶ τὴν περὶ δόσεως [2]) δικαστοῦ ἢ συνδικαστοῦ ἢ ἐκδόσεως τῶν πεπραγμένων ἢ ἐπίξεως (v. ἐπείξεως) τῶν [3]) πεπραγμένων [4]) ἢ ἐπίξεως (v. ἐπείξεως) [5]) τῆς δίκης προσιοῦσαν [6]) κέλευσιν. σημείωσαι [7]), ὅτι κατὰ θείας κρίσεως οὐκ ἔστιν ἔκκλητος. Ἐγρα/. πρὸ ῑ καλανδ. Δεκεμβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ι̅ε̅. ὑπατίας (v. ὑπατείας) Ἀπίωνος [8]).

Const. 16. Ut ne fiant in media lite formae, sacrae iussiones, et reliqua.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Omnia secundum nostras leges volentes.* Nov. 113.

Iubet constitutio quemcunque iudicem, quamvis et arbiter sit, vel compromissarius, secundum leges generales caussas decidere, neque sacras formas admittere, vel sacras iussiones, vel gloriosissimorum magistratuum, quae harum decisionem definiant, praecepta. Si vero iudex de legis interpretatione dubitet, imperatorem interrogato. His autem non observatis, sententiam robur non habituram, ut ipsa neque provocatione indigeat, neque poenae (promissae) exactionem secum ducat. Praesentem autem constitutionem ante personarum confirmationem in cuiusque litis initiis scribi, ut omnes, quae in ea continentur, observent. Excipit autem ab (hac) constitutione et sacras decisiones et iussionem, quae de datione iudicis vel alius, qui una cum alio iudicet, iudicis, vel de actorum exhibitione, vel de actibus iudicialibus celeriter expediendis, vel de sententia celeriter ferenda emissa sit. Nota adversus sacram decisionem non dari provocationem. *Scripta est ante 10. Calendas Decembres imperii Iustiniani anno 15. Appione consule.*

ιζ'. [9]). ὥστε τοὺς δικαστὰς μὴ ἀναμένην (v. ἀναμένειν) θείας κελεύσεις [10]), ἀλλὰ τὰ δοκοῦντα αὐτοῖς ψηφίζεσθαι.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. *Ἐπειδεῖ (v. ἐπειδὴ) τινὲς τῶν δικαστῶν.*

Πάντες [11]) οἱ δικασταὶ κατὰ τὸ φαινόμενον [12]) αὐτοῖς δίκαιον τὰς ὑποθέσεις τεμνέτωσαν, μὴ κεχρημένοι [13]) μηνύσεσι. ὁ γὰρ [14]) νομίζων ἀδικεῖσθαι ἐκ τῆς ἐκφωνουμένης [15]) ψήφου τῇ βοηθείᾳ χρήσεται τῆς ἐκκλήτου. δύο δὲ ἢ [16]) καὶ πλειόνων δικαζόντων καὶ περὶ τομῆς [17]) πρὸς

Const. 17. Ut iudices ne expectent sacras iussiones, sed, quae ipsis videantur, decernant.

Idem imperator Petro praefecto praetorio. *Cum quidam iudicum.* Nov. 125.

Omnes iudices secundum id, quod iis iustum videtur esse, caussas deciduntο, suggestionibus non utentes. Qui enim putat sibi iniuriam fieri ex sententia, quae profertur, auxilio provocationis utetur. Duobus autem vel etiam pluribus (simul) iudicantibus et de decisione

80) Codex λιτιγατολιου/. Ad marg. λιγάτορι (leg. λιτιγάτορι) τὸ ἐτιτασθέντι (leg. τῷ αἰτιασθέντι). 81) Tit. 5. parat. §. 7. pro δύναται habent οὐ δύναται. 82) Codex δικαζομενοις. 83) Codex τῶν. 84) Codex περιζημιωμάτων. 85) Pro κωλύεται tit. 5. parat. §. 7. habent οὐ κωλύεται. Sic et Nov. 82. cap. 10. hunc locum legi vult: εἰ μέντοι συνείδοι μὴ δεῖν μηδέτερον τῶν μερῶν. τῷ τῶν δαπανημάτων ὑποθεῖναι λόγῳ, αὐτὸ τοῦτο διορίζεσθαι ψήφῳ. 86) Ad marg. περὶ τοῦ μι (leg. μὴ) προΐεσθαι (leg. προσίεσθαι) τοὺς ἄρχοντας τύπους ἐν μέσῳ δίκης βι. ᾱ. τι. λ̅ε̅. τοῦ κωδ. βι. γ̅. τι. ι̅γ̅. τ (legendum τοῦ) κωδ. 87) Codex pro κατὰ νόμους habet καὶ ἀνόμους. 88) Pro προσιέμενοι tit. 5. parat. habent προσδεχόμενοι. 89) Codex τὸ μὴν habet pro τομήν. 90) Sic Codex. Legendum videtur πρὸ ς̅. εἰδῶν. Vide Bieneri hist. Nov. p. 519. Incipit fol. 69. B. 91) Ad marg. ριγ'. Qui est numerus corporis Novellarum 168. 92) Index fol. 3. A. habet ἢ θείας. 93) Codex Ἰωάννη. 94) Pro πραιτωρίων Codex habet π̅ρ̅ω̅ι̅. 95) Nov. 113. cont. habet πράττειν βουλόμενοι. 96) Cod. sic habet, ut in textu positum est. Quod non male defendi potest ex Nov. 113. cap. 1. Ad marg. Codicis κομπρομισσάριος ὁ συναλλασσόμενος. περὶ παντοίων δικαστῶν. 97) Codex ἀπαιτήσην. 98) Codex τήνδε. 99) Codex ἀδικήας habet pro δίκης. 1) Incipit fol. 70. A. 2) Pro περι δόσεως est in Codice περδόσεως, quod ex Nov. 113. cap. 2. corrigendum fuit. 3) Codex ἢ ἐπιξεως τον. 4) Codex πεπραγμένα ων. 5) Codex ἐπίξεως. 6) Codex προσιοῦσαν. 7) Codex σ̅η̅μ̅. ὅτι habet. 8) Ἀπίωνος nomen ex superioribus male adhaesit. Lege Βασιλείου. Vide Bieneri hist. Nov. p. 522. 9) Ad marg. ρκε'. Qui numerus est corporis 168. Novellarum. 10) Codex habet κελευσεις. 11) Ad marg. περὶ πάσης τύχης καὶ ἀξίας βι. ζ̅. τι. ξα. τοῦ κωδ. τι. (leg. βι.) ι̅ᾱ. τι. ᾱ. τοῦ κωδ. 12) Tit. 5. parat. §. 9. τὸ νενομισμένον habent pro τὸ φαινόμενον. 13) Codex κεχρημενοι. 14) Codex pro γὰρ habet γ/. 15) ἐκφωνουμένης omissum est in tit. 7. parat. §. 5. 16) Codex ἡ habet pro ἢ. 17) Codex περιτομῆς, Cod. B. περὶ τῆς τομῆς.

ἀλήλους (v. ἀλλήλους) διαφωνούντων[18]*, ἕκαστος αὐτῶν τὸ δοκοῦν κεχωρισμένως ἀποφαινέσθω*[19]*. ἀνάγνωθι*[20] *βί. μη. τῶν διγ. τί. α. διγ. λζ'. καὶ λη. Παύλου, Κελσου |*[21]*, καὶ σημείωσαι τὴν ἐν αὐτοῖς διάστηξιν (v. διάστιξιν) περὶ τῶν διχονοούντων*[22] *δικαστῶν. Ἐγρα/. καλανδ. Ὀκτωβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ις.*[23] *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου.*

inter se dissentientibus, quivis ex ipsis id, quod ei videtur, separatim pronunciato. Lege libri 42. (?) Dig. tit. 1. dig. 37. et 38. Paulli, Celsi, et nota eam, quae ibi fiat, distinctionem iudicum inter se dissentientium. *Scripta est Calendis Octobribus imperii Iustiniani anno 16. post consulatum Basilii.*

ιη'.[24] *νόμος περὶ τῶν ἀρχόντων.*

Nov. 95. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ*[25] *ἐπάρχῳ πραιτωρίων*[25a]*.*

Πᾶς ἄρχων μετὰ[26] *διαδοχὴν τὰς*[27] *νενομισμένας ν. ἡμέρας ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀρχθείσῃ ἐπαρχίᾳ προσμενέτω, δημοσίᾳ προερχόμενος*[28]*, καὶ τὰς παρὰ τῶν ἐγκαλούντων ἐναγωγὰς ὑποδεχόμενος καὶ πρᾶξιν περὶ τούτων συνιστῶν. εἰ δέ [τις] ἄρχων*[29] *ὤν, χωρὶς θείας κελεύσεως ἀναχωρισθείη τῆς*[30] *ἐπαρχίας, καθοσιώσεως ἐγκλήματι ὑποβαλλέσθω*[31]*, καὶ εἰς αὐτὴν πάλιν παραπεμπόμενος ἀπολογήσεται τοῖς ἀδικηθεῖσι. ὁ γενόμενος ἄρχων*[32] *πρὸ β. [μηνῶν]*[33] *ἡμερῶν τοῦ ἐπιστῆναι τῇ ἐπαρχίᾳ, πεμπέτω διάταγμα μετὰ τῆς φιλικῆς ἐπιστολῆς, καὶ διαδεχέσθω τὸν πρὸ αὐτοῦ ἄρχοντα, μὴ δυνάμενος |*[34] *ἐν τῷ μεταξὺ προβάλεσθαι (v. προβάλλεσθαι) τοποτηρητήν. αἱ*[36] *γὰρ σιτήσεις*[37] *τῆς ἀρχῆς, μέχρις ὅτε*[38] *ἐπὶ τῇ ἐπαρχίᾳ, τῷ πρὸ αὐτοῦ χορηγηθήσονται, οἷα δὴ καὶ τῆς ἀρχῆς μέχρι τότε ἀντεχομένῳ*[39]*. Ἐγρα. πρὸ ε'. καλαν. Νοεμβρίων βασιλίας (v. βασιλείας) Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ'. ὑπατίας (v. ὑπατείας) Ἀπίωνος.*

Const. 18. Lex de magistratibus.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio.

Omnis magistratus, postquam ei successor datus est (?), statutas quinquaginta dies in provincia ab ipso recta permaneto, in publicum prodito, et intentiones eorum, qui adversus eum actiones instituunt, excipiens, et de his gesta conficiens. Si vero is, qui magistratus est, sine sacra iussione provincia decesserit, maiestatis crimini subiicitor, et in ipsam (provinciam) denuo remissus, iis, qui iniuriam passi sunt, satisfaciet. Qui magistratus factus est, ante duos menses, quam ad provinciam advenerit, mittito (id, quod) *διάταγμα* (vocatur), cum amicabili epistola, et (ita) succedito magistratui antecessori, ita ut medio tempore praeponere vicarium non possit. Annonae enim, (quae) magistratui (deputatae sunt usque adeo), dum (sit) in provincia, antecessori solventur, quippe qui et magistratum usque ad hoc tempus gerat. *Scripta est ante 5. Calendas Novembres imperii Iustiniani anno 13. Appione consule.*

ιθ'.[40] *περὶ τοῦ μοδεράτορος*[41] *Ἀραβίας.*

Nov. 102. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Πολλὰς μὲν καὶ ἑτέρας ἀρχάς*[41b]*.*

Ὁ μοδεράτωρ Ἀραβίας σπεκταβίλιος ἐστὶν, κινδυνεύων εἰς τὰ δημόσια μετὰ τῆς οἰκείας τάξεως. τὸν δοῦκα καὶ τὸν φύλαρχον, καὶ τοὺς δεσποτικοὺς κωλυέτω ἀδικεῖν καὶ φροντίζειν τῶν[42] *τοῦ δήμου, ἔχων στρατιώτας, οὓς ὁ βασιλεὺς αὐτῷ ἀφορίσῃ. ἔοικεν δὲ τῷ*[43] *μοδεράτορι Ἑλενοπόντου, τὰς ἐκκλήτους καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως ἐκείνῳ*[44] *διοικῶν. ὁ δοῦξ Ἀρμενίας μὴ παρεμβαλλέτω ἑαυτὸν*[45] *εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα, μηδὲ ἐπικοινωνείτω τοῖς τοῦ μοδεράτωρος |*[46] *στρατιώταις. κομιζέσθω δὲ τὰς οἰκείας σιτήσεις, ὅθεν αὐτῷ ἐκτάξει μοδεράτωρ*[47]*. Ἐγρ. μ. Ἰουνίῳ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου.*

Const. 19. De moderatore Arabiae.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Multos quidem et alios magistratus.*

Moderator Arabiae (vir) spectabilis est, periculum sustinens publicarum functionum cum eo, quod ipsius proprium est, officio. Ducem et phylarcham et eos, qui nominantur despotici, prohibeto, quominus damnum iniuria inferant, et curam habeant eorum, quae ad populum pertinent, milites habens, quos imperator ipsi adsignaverit. Similis est autem moderatori Helenoponti, provocationes et reliqua simili modo, atque ille, administrans. Dux Arabiae sese ne ingerito rebus civilibus, neve communionem habeto cum militibus, qui moderatoris sunt. Annonas autem suas inde percipito, unde (eas) ipsi assignabit moderator. *Scripta est mense Iunio post consulatum Belisarii.*

---

18) Cod. B. *διαφονούντων*. 19) Codex *ἀπὸ φαινέσθω*. 20) Codex B. *ἀνάγνωθη βιβλίον μβ'. δίγεστον τίτλον α'. δίγεστον λε'. καὶ ἡρακλίου καὶ κέλσου καὶ σημείωσε τὴν ἑαυτοῖς διάταξιν περὶ τῶν* et caet. 21) Incipit fol. 70. B. Ad marg. *αν. β. μη. τῶ δειςς. τί. α. διγ. λζ. ις. λη Παύλου Κέλσου*. Numeri corrupti sunt. Legendum *βί. μβ'. τῶν διγ. τί. α.* (l. 38. et 39. D. XLII. 1.) ex emendatione doctissimi *Huenseli*, a consiliis praetori Lipsiensi. Ad marginem *δειςς παύλου κέλσου παύλῳ τῷ ὑψηλοτάτῳ*. Quae versio ex male intellectis vocibus Latinis originem habuit. 22) Cod. B. *διχονοούντων*. 23) Codex *ις h. e. ις*. 24) Ad marg. *ϙε'*. 25) Codex *Ιωάννη*. 25a) Initium Novellae deest in Cod. 26) Ad marg. *τὰς νενομισμένας ν. ημέρας . . .* (deest littera) *στρομιενεῖν* (leg. *ὥστε μενεῖν*) *τοὺς ἄρχοντας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ βιβλ. π τί. β. τοῦ κωδ.* 26) Codex ex errore *μετὰ μετά*. 27) Codex *τά*. 28) Codex *δημόσια προερχομ/.* Nov. 95. cap. 1. *δημοσίᾳ φαινόμενον*. 29) Codex *εἰ δὲ ἔπαρχων ὤν*. Verum *praefecti praetorio urbive* nomen ab hoc loco alienum est. Restitui locum ex Nov. 95. cap. 1. § 1. *εἰ δέ τις ἢ ἀρχὴν ἔχων*. 30) Cod. *ἀναχωρησθεὶης* pro *ἀναχωρισθείη τῆς*. 31) Cod. *ὑποβάλλλεθαι*, quod ob ea, quae sequuntur, corrigendum fuit. 32) Ad marginem *περὶ φιλικῆς ἐπιστολῆς καὶ διαταγμάτων καὶ σιτήσεων*. 33) Sic Cod. Vocem *μηνῶν* uncis inclusi, ex male intellecto ortam siglo, quo dies significantur. Vide Nov. 94. cap. 1. ad fin. 34) Cod. *δυναμεν*. Incipit fol. 71. A. 35) Cod. *εἰ* pro *αἱ* habet 37) Cod. *σιτήσεις*. 38) Deest aliquid, velut *ἦ*. 39) Codex *ἀντιχομένῳ*. 40) Ad marg. *ρβ'*. 41) Ad marg. haec adnotata sunt. *ἐπέχ* (leg. *ἐπέχει*) *τὰ ἰδιωτικά, πολιτικὰ καὶ τοῦ δημ.* (leg. *δημοσίου*) *πράγματα. — περὶ τοῦ δουκος* (leg. *δουκὸς*) *Ἀραβίας καὶ τοῦ φυλάρχου βί. α. τί. μς. τοῦ κωδ. — μοδεράτωρ ὁ ἔπαρχος. — σκεπταβίλιος περίβλεπτος*. 41b) Codex *ἀρχ*. 42) Codex *τῶ*. 43) Cod. pro *τῷ* habet *τό*. 44) Codex *ἐκεῖνα*. Minus recte. 45) Codex *ἐὰν τὸν* habet pro *ἑαυτόν*. Paullo ante ex tenore Nov. 102. legendum *Ἀραβίας* pro *Ἀρμενίας*. 46) Incipit fol. 71. B. 47) Legendum *ὁ μοδεράτωρ*.

κ'.[48]) περὶ τοῦ ἀνθυπάτου Παλαιστίνης.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Ἤδη μὲν καὶ ἄλλας γενῶν[49]) ἡγεμονίας.

Ὁ Παλαιστίνης ἀνθύπατος περίβλεπτος[50]) ἐστίν, περιπορφύρῳ στολῇ[51]) χρώμενος, ἣν τήβεννον προσαγορεύουσι[52]), καὶ στρατιωτῶν ἄρχων καὶ τῶν ἄχρι[53]) ῑ. λιτρῶν[54]) ἔκκλητον (v. ἐκκλήτων) ἑκατέρας Παλαιστίνης ἀκροώμενος. ὁ δοῦξ[55]) Παλαιστίνης πολιτικαῖς χρείαις[55a]) μὴ ἐπικοινωνείτω. ὁ ἀνθύπατος τὰ δημόσια μεθοδευέτω καὶ τῶν πολιτικῶν ἔργων ἐπιμελείσθω καὶ τὰς ἐν δευτέρᾳ Παλαιστίνῃ γενομένας δημοτικὰς ἀταξίας καταστελέτω (v. καταστελλέτω)[56]) καὶ τοὺς αἰτίους[57]) τιμωρείσθω, ἐν τοῖς τόποις γινόμενος[58]). τοὺς ἀφορισθέντας[59]) αὐτῷ στρατιώτας ἐκ βασιλικῆς κελεύσεως μήτε ὁ δοῦξ, μήτε ὁ στρατηλάτης Ἀνατολῆς ἀποκινείτω. ἐπὶ τῇ εἰσπράξει τῶν δημοσίων καὶ τοῖς δημοτικοῖς[60]) θορύβοις | [61]) πᾶσα αὐτῷ ὑποκείσθω τύχη. Ἐγράφη μηνὶ Ἰουλίῳ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου.

Const. 20. De proconsule Palaestinae.

Idem imperator eidem. *Iam quidem et alios gentium praesidatus.* Nov. 103.

Proconsul Palaestinae vir spectabilis est, utens stola purpurea, quam togam vocant, et milites regens, et provocationes utriusque Palaestinae usque ad decem libras audiens. Dux Palaestinae cum civilibus caussis communionem ne habeto. Proconsul publica tributa exigito, et operum publicorum curam habeto, et, quae in secunda Palaestina factae sunt populares seditiones, eas obprimito, et noxios punito, ita ut in eos locos proficiscatur. Eos, qui ipsi assignati sunt milites ex principali iussione, neque dux, neque magister militum Orientis ab eo avocato. In exactione publicorum tributorum et (in) popularibus tumultibus quivis ordo ipsi subiectus esto. *Scripta est mense Iulio post consulatum Belisarii.*

κα'.[62]) περὶ τοῦ πραίτωρος Σικελίας.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. **Tua cognoscat sublimitas.**

Τὰ δημόσια Σικελίας ὑπὸ τὸν κόμητα τελοῦσιν τοῦ θείου πατριμονίου. τὰς δὲ ἐκεῖθεν πεμπομένας[63]) ἐκκλήτους ὁ κοιαίστωρ ἐξετάζει, πράττων καὶ τὰ τῶν ἐκδίκων καὶ πατέρων[64]) ψηφίσματα τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, ἧς πραίτωρ ἄρχει, τῶν πολιτικῶν προνομίων καὶ τῆς στρατιωτικῆς δαπάνης ἐπιμελώμενος (v. ἐπιμελούμενος). Ἐγράφη βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ῑᾱ. μ̄. Δεκεμβρίῳ μετὰ τὴν ὑπατίαν (v. ὑπατείαν) Βελισαρίου τὸ β̄.

Const. 21. De praetore Siciliae.

Idem imperator eidem. *Tua cognoscat sublimitas.* Nov. 104. apud Bienerum in hist. Nov. p. 498.

Publicae functiones Siciliae sunt sub comite sacri patrimonii. Quae autem exinde mittuntur provocationes, quaestor examinat, qui et defensorum et patrum (civitatum) decreta eiusdem provinciae tractat, cui (provinciae) praetor praeest, privatorum privilegiis et rei militaris impensis providens. *Scripta est imperii Iustiniani anno 11. mense Decembr. post consulatum Belisarii anno 2.*

κβ'.[65]) περὶ ἀρχόντων καὶ τοποτηριτῶν (v. τοποτηρητῶν) καὶ διαλύσεως γάμων καὶ τιμωριῶν ...[66]) κεφαλαίων.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μουσωνίῳ ἐπάρχῳ πόλεως. Τὰ πρὸς ὀφέλειαν (v. ὠφέλειαν) τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων.

Μηδεὶς ἄρχων πολιτικὸς ἢ στρατιωτικὸς | [67]) Κωνσταντινουπόλεος (v. Κωνσταντινουπόλεως) ἢ ἑτέρου τόπου τοποτηρητὴν[68]) ἢ βίας κωλυτὴν[69]) ἢ ληστοδιώκτην ἐχέτω, πλὴν εἰ μὴ ἐν ἑτέρῳ κελευσθῇ ἀπελθεῖν τόπῳ. τότε γὰρ δύναται κατὰ θείαν[70]) κέλευσιν τοποτηριτὴν[71]) ἔχειν. οἱ ἔπαρχοι τῶν πραιτωρίων ἐν Ὀσροηνῇ[72]) καὶ Μεσοποταμίᾳ καὶ ἐν ἄλλοις τόποις, ἐν οἷς χρεία γένηται στρατευμάτων, πεμπέτωσαν τοποτηρητὴν[73]) κατὰ θείαν[74]) κέλευσιν, τῆς στρατιωτικῆς δαπάνης ἐπιμελόμενον[75]). ὁ

Const. 22. De magistratibus, et vicariis, et matrimonii dissolutione, et poenis, aliisque capitulis (?).

Idem imperator Musonio praefecto urbi. *Quae ad utilitatem nostrorum subditorum.* Nov. 134.

Nullus magistratus civilis aut militaris Constantinopolitanus vel alius (cuius) loci vicarium vel biocolytam vel latronum persecutorem habeto, nisi in alium locum discedere iussus. Tunc enim potest secundum sacram iussionem habere vicarium. Praefecti praetorio in Osroenam et Mesopotamiam, et in alios locos, in quibus exercitibus opus est, mittunto secundum sacram iussionem vicarium, qui rei militaris impensis provideat. Qui

48) Ad marginem ργ'. 49) Codex γένων. Oratio Nov. 103. ἐθνῶν. Ad marginem περὶ ἐκκλήτων βί. ξ̄. τί. ξ̄ι. τοῦ κωδ. 50) Codex περιβλεπτος. 51) Pro περιπορφύρῳ στολῇ Codex exhibet φορηστά. 52) Fundus huius emendationis est Nov. 103. cap. 1. τηβέννῳ, φαμὲν δὲ τῇ περιπορφύρῳ στολῇ. Codex χρώμενος ἱωτιβημιων προαγορεύουσι. 53) Codex ἀχρή. 54) λιτρῶν restitui ex Nov. 103. cap. 1. Codex nihil habet, nisi ℔, signum librae non inusitatum. 55a) Clar *Pomnitz* coniicit πολιτικῆς χρείας. 55) Cod. δουξ. Ad marginem περὶ δοῦκος (legendum δουκὸς) Παλαιστίνης βί. ᾱ. τί. ῑδ. τοῦ κωδ., βί. δ. τί. ᾱ. τοῦ κωδ. 56) Codex καταστελέτω. 57) Codex ἐτίους. 58) Codex γινομένοις habet pro γινόμενος. Sed corrigendum fuit ex Nov. 103. cap. 2. καί, εἴποτε τοιοῦτό τι γένοιτο, κατὰ τὴν δευτέραν τὲ ἐπιφοιτᾶν Παλαιστίνην καὶ καθιστᾶν τὸ ταράττον. 59) Ad marginem περὶ ὑπουργίας στρατιωτῶν βί. ᾱ. τί. κθ'. τοῦ κωδ. 60) Codex δημωτικοῖς. 61) Incipit fol. 72. A. Cod. θορβίοις. 62) Ad marginem οϛ. Deinde haec posita sunt ad marginem περὶ τοῦ πραίτωρος Σικελίας καὶ τοῦ στρατηγοῦ. περὶ ἐκκλήτων βί. ζ. τί. ξδ. τοῦ κωδ. βί. ᾱ. τί. ῑε. τοῦ κωδ. βί. η̄ τί. ιβ. τοῦ κδ. (leg. κωδ.) 63) Cod. πεμπομένους. 64) Codex ἐκδίκων κατὰ πατέρων. Nov. 75. *pro defensoribus vel patribus.* 65) Ad marg. ρλδ'. 66) Haec lacuna in Cod. notata non est, verumtamen de ea non potest dubitari. Supple καὶ ἑτέρων ex indice titulorum fol. 3. B. 67) Incipit fol. 72. B. Cod. πολιτικῶς ἢ στρατιωτικῶς. Ad marginem περὶ τοῦ μὴ ἔχειν τοῖς ἀρχχ. τοποτηρ. (leg. τοὺς ἄρχοντας τοποτηρητήν). 68) Codex τοποτηρητην. 69) Cod. βίας κωλύτην. Melius oratio Novellae 134. βιοκωλύτην. 70) Cod. θεῖαν. 71) Cod. τοποτηρήτην. 72) Cod. ενος ρωή. Ad marginem περὶ τοῦ ἐπάρχ (leg. ἐπάρχου) πραετωρ. (leg. πραιτωρίων) βί. ᾱ. τί. κζ'. τοῦ κωδ. βί. γ̄. τί. κθ'. 73) Codex τοποτηρητην. 74) Codex θεῖαν. 75) Codex ἐπιμελομεν.

παρὰ τὰ εἰρημένα τοποτηρητὴν προβαλλόμενος, τῆς ζώνης ἐκπίπτων 76), *κ'. χρυσίου λιτρῶν* 77) *προστιμᾶται. ὁ δὲ γενέσθαι θαρρήσας δημεύσει καὶ ἐξωρίᾳ* (v. *ἐξορίᾳ*) *ὑποβάλλεται. χωρὶς ἀναγκαίας αἰτίας ...* 78) *ὁ ἄρχων τὴν ἐπαρχίαν. χρείας δὲ καλουμένης, οἴκοθεν καὶ αὐτὸς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν δαπανάτωσαν* 79), *μὴ ἀγγαρεύωντες* (v. *ἀγγαρεύοντες*) 80) *ἢ ζημιοῦντες τοὺς ὑπηκόους, μηδὲ καινὰς συνηθείας ἐπινοοῦντες, ἢ τὰς ἐπινοηθείσας* 81) *ἐκ τῶν πρὸ αὐτῶν μεθοδεύοντες. οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ οἰκήτορες* 82) *τῶν πόλεων* | 83) *μὴ δεχέσθωσαν βίας κωλυτήν* 84), *ἢ ληστοδιώκτην. μηδεὶς* 85) *τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις στελλομένων..., εἴτε* 86) *περὶ ἄλλου πράγματος, τοποτηριτοῦ* (v. *τοποτηρητοῦ*) *πρόσταξιν ἢ ὄνομα ἐχέτω, ἀλλ' ἀζημίως πληρούτω ὁ ἐγκεχειρισμένος* 86b), *ἀμύνοντος αὐτῷ τοῦ ἄρχοντος καὶ τῆς τάξεως* [*τῶν δήμων φροντιζέτω*], 87) *εἰ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ ἄρχοντος ἐνεχειρίσθη* 88). *πᾶς ἄρχων ἀνυέτω τὰ δημόσια, τῆς καταστάσεως τῶν δήμων φροντιζέτω, πᾶσαν ἀδικίαν ἀναστελέτω* (v. *ἀναστελλέτω*), *καὶ πρόσγε ἀμυνέτω τοῖς πράττουσι τὰ δημόσια περὶ τὴν τούτων ἐξάνυσιν. τὰς ἁρμοζούσας τινὶ χρηματικὰς ὑποθέσεις* 89) *ἐξεταζέτωσαν οἱ ἄρχοντες. χρὴ τοὺς ἄρχοντας* 90) *ἀσφαλίζεσθαι τὴν ἐπαρχότητα καὶ τὸν κόμητα τῶν λαργιτιώνων παρὰ* 91) *τῶν ἀνικόντων* (v. *ἀνηκόντων*) *αὐτοῖς δημοσίων κατὰ τὰς ἐπαρχίας, ὧν* 92) *μέλουσι* (v. *μέλλουσι*) *ἄρχειν. καὶ μὴ ἀσφαλιζόμενοι γὰρ οὕτως ἐνέχονται μετὰ τῶν οἰκείων* (v. *οἰκείων*) *τάξεων, ὡς* 94) *ὅσοι τὰς ἀσφελείας ἐκθέμενοι. εἰ δὲ σκρινιάριοι* 95) *ἢ βίνδικες* 96) *ἢ ἕτεροι τινὲς* | 97) *ἰδιοκηνδύνως* (v. *ἰδιοκινδύνως*) *πράττουσι τὰ δημόσια, ἐπὶ τούτοις χρὴ τοὺς ἄρχοντας ἐνκινδυνεύειν* (v. *ἐγκινδυνεύειν*). *εἴτις τῶν πολιτικῶν* 98) *ἢ στρατιωτικῶν ἀρχόντων ἢ τῶν τάξεων αὐτῶν κωλύσῃ διαθήκην γενέσθαι ἢ ἐμφανισθῆναι, ἢ γάμον προσελθεῖν, ἢ γαμικὰς δωρεὰς πραχθῆναι, ἢ τοὺς τελευτῶντας ταφῆς ἀξιωθῆναι, ἢ ἀναγραφὴν πραγμάτων γενέσθαι ἢ ἕτερόν τι τούτοις ἐοικὸς ἢ ὑπουργήσῃ, ὁ* 99) *ταῦτα τολμῶν τι, ἐκπίπτων τῆς ζώνης, ἐξορίζεται καὶ οἴκοθεν τὰς ζημίας τῷ ἠδικημένῳ κατὰ τὸ διπλάσιον ἐπιγνώσεται, δυναμένου τοῦ ἀδικηθέντος καὶ τῇ ἄλλῃ τῶν νόμων χρήσασθαι βοηθείᾳ. χρὴ δὲ τοὺς* 1) *ἐπισκόπους* [*καὶ*] 2) *τοὺς πρώτους τῶν πόλεων κωλύειν τὰ τοιαῦτα καὶ φροντίζειν τοῦ ἀζημίως καὶ ἀνεμποδίστως* 3) *κατὰ τοὺς νόμους ταῦτα πράττεσθαι* 4), *καὶ τὰ περὶ τούτων μηνύειν. πᾶς ἄρχων* 5) *δεχέσθω τὰς* 6) *ἐκ-*

contra ea, quae (supra) dicta sunt, vicarium praeponit, cingulo privatur, et viginti auri libras poenae nomine solvit. Qui vero (vicarius) fieri ausus est, bonorum publicationi et exilio subiicitur. Sine caussa necessaria praeses (ne circumito) provinciam. Si vero aliqua necessitas urgeat, et ipse et ii, qui circa eum sunt, de suo sumptus faciunto, angarias non exigentes, aut damno subditos afficientes, neque novas consuetudines excogitantes, neque a suis antecessoribus excogitatas exigentes. Episcopi et magistratus et urbium habitatores biocolytam aut latronum persecutorem ne recipiunto. Nemo ex iis, qui in provincias mittuntur, sive praetextu publicarum exactionum (?), sive alia de caussa vicarii praeceptionem vel nomen habeto, verum, absque cuiusquam dispendio, is, cui ea res commissa est, eam impleto, auxilium ipsi ferente magistratu eiusque officio, etsi contra ipsum magistratum (ea res ei) commissa sit. Omnis magistratus publicas functiones exigito, quietis populi curam habeto, omnem iniuriam reprimito, et ad haec auxilium ferto iis, qui publicas functiones tractant, ad has exigendas. Quae autem competunt alicui caussae pecuniariae, eas magistratus examinanto. Oportet magistratus satisdare praefecturae et comiti largitionum de publicis tributis, quae ad eos pertinent, secundum singulas provincias, quas recturi sunt. Etenim si non caveant, (et) sic cum iis, quae eorum propriae sunt, cohortibus tenentur, ac si cautiones exposuissent. Si vero scriniarii vel vindices vel aliqui alii suo periculo publicas functiones tractant, de his oportet magistratus subire periculum. Si quis civilium vel militarium magistratuum vel officiorum, quae eorum propria sunt, prohibeat, quominus testamentum fiat, vel insinuetur, vel nuptiae contrahantur, vel propter nuptias donationes fiant, vel defuncti sepulcrum mereantur, vel rerum inventarium fiat, vel aliud quid, quod his simile est, aut operam suam accommodet, qui haec (facere) audet, cingulo spoliatur, et exilio multatur, et de suo damnum ei, qui iniuria affectus est, in duplum resarciet, eo, qui (damno) iniuria affectus est, potestatem habente et reliquis legum auxiliis utendi. Oportet autem episcopos et principes civitatium talia prohibere, et curare, ut haec sine cuiuspiam damno et impedimento secundum leges fiant, et talia (ad imperatorem) referre. Omnis magistratus

76) Codex *ἐκπίπτ*. 77) Pro *λιτρῶν* Cod. habet *γγ*. 78) Haec lacuna in Cod. non apparet. Supple ex Nov. 134. cap. 1. *μὴ περινοστείτω*. Ad marginem *περὶ τοῦ, πότε δεῖ περινοεῖν* (leg. *περινοστεῖν*) *τοὺς ἄρχοντ.* (leg. *ἄρχοντας*) *τὴν ἐπαρχίαν βί. α. τί. λβ'. τοῦ κωδ.* 79) Codex *δαπανήτωσαν*. 80) Ad marg. *περὶ ἀγγαρίων ἐπινοιῶν* (leg. *ἀγγαρειῶν ἐπινοητῶν*) *βί. γ'. τί. ιβ'. τοῦ κωδ.* 81) Codex *ἐπινοηθεῖσας*. Ad marg. *περὶ βίας κωλύτου* (legendum *κωλυτοῦ*) *καὶ ληστοδιώκτου βί. α. τί. δ. τοῦ κωδ. βιβλ. τ. αι'. τοῦ κωδ.* (quae corrupta sunt). 82) Codex *οἰκτήτορες*, omisso articulo. Nov. 134. cap. 2. *καὶ αὐτοὺς τοὺς κατὰ πόλεις οἰκοῦντας*. 83) Incipit fol. 73. A. 84) Codex *κωλυτην*. 85) Ad marginem *περὶ τῶν ἐν ἐπαρχίᾳ στελλομέν* (leg. *στελλομένων βί. α. τί. η'. τοῦ κωδ.*) 86) Codex *εἰτέ*. Lacuna, quae antea posita est, in Cod. non apparet. Nov. 134. cap. 2. *προφάσει δημοσίων εἰσπράξεων ἢ ἑτέρων οἱωνδήποτε ἀναφυομένων ζητήσεων*. Legendum ergo: *εἴτε προφάσει δημοσίων εἰσπράξεων εἴτε περὶ ἄλλου πράγματος*. 86b) Codex *ἐνκεχείριστας*. Quod cum corruptum sit, neque possit esse adiectivum verbale *ἐγχειριστός*, cuius ab hoc loco aliena est significatio, augmento suadente et voce, quae deinde legitur, *ἐνεχειρίσθη*, scripsi *ἐγκεχειρισμένος*. 87) Quae uncis inclusa sunt, ab ipsa Novella 134. hoc loco absunt. In hanc lineam ex iis, quae sequuntur, translata sunt ex errore librarii. 88) Codex *ἐνεχειρισθῇ*. 89) Sic oratio Novellae habet. Cod. *ὑποθήκας*. 90) Ad marginem *τίν* (leg. *τίνων*) *χρὴ προνοεῖν τοὺς ἀρχ.* (leg. *ἄρχοντας*) *βί α. τί. ι. τοῦ κωδ., βιβλ. ια τί. ιθ'. τοῦ κωδ.* 91) Sic Cod. Oratio Novellae *ὑπέρ*. 92) In Codice deest *ὧν*. 94) Codex post *ὡς* adiicit *οἰκείων τάξεων*, quae verba ab hoc loco aliena esse indicat Nov. 134. cap. 2. Ad marg. *περὶ τοῦ τοὺς ἄρχοντας κινδυνεύειν εἰς* (Cod. *ἐκ*) *τὰ δημόσια κατὰ* (leg. *μετὰ*) *τῶν οἰκείων* (Cod. *οἰκειων*) *τάξεων βί. α. τί. κ. τοῦ κωδ. βί. ια. τί. ιζ'. τοῦ κωδ.* 95) Ad marginem *οἱ σκρινιάριοι καμπροφοροι* (sic) *ἑρμηνεύονται. εἰσὶν δὲ χαρτουλάριοι*. 96) Ad marginem *ἔκδικοι*, sed a secunda manu. 97) Incipit fol. 73. B. Ante *πράττουσι* excidit sine dubio vocula *μή*. Vide Nov. 134. cap. 2. in fine. Ad marginem adscriptum est a secunda manu *ἔκδικοι*. Quae est explicatio eorum, quae supra dicta sunt *ἢ ἕτεροι τινές*. In Nov. 134. cap. 2. *ἔκδικοι* non est. 98) Ad marginem Codicis [illegible]ων *χρὴ ἀπέχεσθαι τοὺς ἄρχοντας καὶ τὰς τάξεις αὐτῶν βί. α. τί. μ. τοῦ κωδ.* 99) Codex *τὸ* habet loco *ὁ*. 1) Ad marginem *περὶ ἐπισκόπων* (Cod. *ἐπισκοπων*) *καὶ κτιτόρων* (leg. *κτητόρων*) (sic) *βί. α. τί. δ'. τοῦ κωδ.* 2) *καὶ* deest in Codice. Verumtamen sententia parum procedit, nisi addito *καί*, neque deest in Nov. 134. cap. 3. 3) Cod. *ἀνεμποδιστῶς*. 4) Cod. *πράττεσθαι*. 5) Ad marginem *περὶ ἐκκλήτων καὶ ἐκβιβαστῶν βί. α. τί μ. τοῦ κωδ. βί. γ'. τί. ε'. τοῦ κωδ. βί. ζ τί. ξβ'. τοῦ κωδ.* 6) Pro *τὰς* tit. 7. parat. §. 7. habent *τὰς πεμπομένας*.

κλήτους καὶ ἐκδιδότω τὰ πεπραγμένα καὶ μὴ ἐπαγέτω[7]) μετὰ τὴν ἔκκλητον ἐκβιβαστικὴν ὑπηρεσίαν. ὁ | [8]) μισθῶν[9]) τὰ τέκνα τοῦ χρεώστου ἐκπιπτέτω τοῦ χρέους, καὶ τοσαύτην ἄλλην ποσότητα τῷ[10]) κρατηθέντι ἢ[11]) τοῖς γονεῦσι[12]) αὐτοῦ καταβαλλέτω, καὶ σωματικῶς τιμωρείσθω. εἰ καὶ πολλάκις[13]) συναινέσει γυνὴ δανειζομένῳ τῷ[14]) ἀνδρί, ἢ ὑποτίθεται αὐτὴν[15]) καὶ τὰ οἰκεῖα πράγματα ὑπὲρ αὐτοῦ, οὐ κατέχεται, πλὴν εἰ μὴ σαφῶς δειχθείη[16]) τοῦ[17]) δανείου προχώρησις εἰς[18]) πράγματα αὐτῆς γίνεσθαι[19]). μὴ ἐμβαλέσθω (v. ἐμβαλλέσθω)[20]) γυνὴ εἰς δεσμωτήριον[21]) ἢ ἀποκλειέσθω[22]) ἢ φυλαττέσθω[23]) ὑπὲρ χρηματικῆς αἰτίας, ἀλλὰ νομίμως, δι' οὗ[24]) βούλεται, τοῖς ἐνάγουσιν ἀποκρινέσθω, ποινῆς ἐπικειμένης ἐκ παραβάσεως[25]) τῷ μὲν μείζονι[26]) ἄρχοντι κ'.[27]) χρυσίου λιτρῶν[28]), τῷ δὲ[29]) ἥττονη (v. ἥττονι)[30]) ι'.[31]), τοῖς δὲ ὑπουργήσασιν[32]) σωφρονισμοῦ[33]) καὶ ἐξορίας πρὸς τῇ στερήσει τῆς ζώνης. εἰ δὲ συμβῇ[34]) τὴν γυναῖκα[35]) ἀδεφένδευτον[36]) γενέσθαι, ἢ καταδικασθῆναι, μηδὲ[37]) οὕτως ἐγκληέσθω (ἐγκλειέσθω)[38]), ἢ φυλαττέσθω[39]), ἀλλὰ τὰ δοκοῦντα τοῖς νόμοις ἐπὶ τοῖς πράγμασιν αὐτῆς[40]) ψηφιζέσθω. ἐγκληματικῶς δὲ | [41]) ἐναγομένη[42]) ἐγγύας[43]) προσώπου[44]) παρεχέτω, ἤ, εἰ ὁμώσῃ (ὀμόσῃ) μὴ[45]) εὐπορεῖν ἐγγυῶν[46]), ἐξομνυέσθω[47]) περὶ τῆς προσεδρείας[48]). βαρυτάτου δὲ ὄντος[49]) τοῦ ἐγκλήματος, ἐν μοναστηρίῳ ἢ ἀσκητηρίῳ, ἢ σεμναῖς γυναιξὶν πρὸς παραφυλακὴν παραδιδόσθω μέχρι τελείας[50]) τοῦ ἐγκλήματος ἀποκαλύψεως τε[51]) καὶ ἐκβάσεως. μονάστρια[52]) δὲ ἢ[53]) ἀσκήτρια[54]) ὑπὲρ μηδεμιᾶς[55]) ἐτίας (v. αἰτίας) ἀφελκέσθω τῶν ἰδίων (v. ἰδίων)[56]) τόπων. μοιχείας ἀποδειχθείσης[57]) ὁ μὲν μοιχὸς καὶ [οἱ][58]) ὑπουργήσαντες αὐτῷ τὰς ποινὰς ὑποσχέτωσαν[59]) τὰς εἰρημένας Κωνσταντήνῳ (v. Κωνσταντίνῳ) τῷ τῆς θείας λήξεως. εἰ δὲ γυναῖκα ὁ μοιχὸς ἔχει, διδόσθω αὐτῇ[60]) ἐκ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων ἡ προὶξ καὶ τὰ ἕδνα, ἔστιν[61]) τὸ τέταρτον μέρος τῆς αὐτοῦ περιουσίας. τὰ δὲ λοιπὰ αὐτοῦ πράγματα διαιρείσθω εἴς τε τοὺς κατιόντας καὶ τοὺς ἀνιόντας αὐτοῦ μέχρι τρίτου βαθμοῦ κατὰ[62]) τὰς αὐτῶν τάξεις τε καὶ βαθμούς. τούτων δὲ μὴ ὑπόντων, φίσκῳ[63]) προσκυρούσθω[64]), τῆς μοιχευ-

suscipito provocationes, et gesta edito, neve post appellationem (interpositam) executionis caussa operam cuiquam accommodato. Is, qui liberos debitoris locat, credito excidito, et alteram tantam quantitatem ei, qui detentus est, vel parentibus eius solvito, et in corpus castigator. Etiamsi saepenumero mulier viro mutuam pecuniam accipienti consentiat, vel se ipsam et res suas pro eo supponat, non tenetur, nisi liquido demonstratum sit, mutuam pecuniam in eius rem esse versam (?). Mulier in carcerem ne iniicitor propter pecuniariam caussam, aut includitor, aut custoditor, verum legitime, per quem vult, agentibus respondeto, poena ex facto contra hanc legem (perpetrato) maiori quidem magistratui viginti librarum auri imminente, minori autem decem, iis vero, qui operam suam ei rei agendae accommodarunt, tormentis exilioque (una) cum cinguli privatione afficiendis. Si vero acciderit, ut mulier non defensa vel condemnata sit, ne sic quidem includitor aut custoditor, verum ea, quae legibus placent, in ipsius rebus iudicis sententia definiuntor. Ea autem, quae propter crimen accusatur, sponsores pro (sua) persona dato, aut, si iuraverit, sibi non esse copiam sponsorum, cautionem iuratoriam de hoc praestato, ut se sistat. Quod si gravissimum sit crimen, in monasterium vel in asceterium (iniicitur), vel venerabilibus mulieribus ad custodiam traditor usque ad perfectam criminis manifestationemque et accusationis finem. Monacha autem aut ascetria nulla de caussa ab iis locis, ubi degit, abstrahitor. Adulterio probato, adulter quidem et ii, qui ipsi operam suam accommodarunt, poenas a Constantino divae memoriae statutas subeunto. Si vero adulter mulierem habeat, ex eius bonis do ipsi dator et ante nuptias donationes, aut (?) quarta pars eius, quae ipsius est, substantiae. Reliquae vero eius res dividuntor inter descendentesque et inter adscendentes ipsius usque ad tertium gradum secundum ordines ipsorum et gradus. Si vero hi non subsint, fisco (bona) applicantor, mu-

---

7) Pro ἐπαγέτω tit. 7. parat. §. 7. habent ἐναγέτω. 8) Codex habet ἢ pro ὁ. Incipit fol. 74. A. 9) Cod. μισθών. 10) Ante τῷ tit. 15. parat. §. 2. addunt ἤ. 11) Vox ἢ deest tit. 15. parat. §. 2. 12) Codex γόνευσις. 13) Ad marg. περὶ γυναικὸς ὑπευθύνου γινομένης (Cod. γινομενς) περὶ τοῦ ἀνδρὸς βι. α. τι. κι. τοῦ κωδ. 14) Codex X. habet τῷ ἰδίῳ ἀνδρί. 15) Codex αὐτήν. Cod. X. ἢ ὑπόθηται ἑαυτήν. Nov. 134. cap. 8. καὶ τὴν οἰκείαν περιουσίαν ἢ καὶ ἑαυτὴν ἔνοχον ποιήσει. 16) Codex X. δειχθῇ ἡ τοῦ δανείου. 17) Lege contra Codicem ἡ τοῦ. 18) Codex εἰ pro εἰς habet. 19) Codex γίνεσθαι. Nov. 134. cap. 8. ἀποδειχθείη, ὅτι — ἐδαπανήθη. Legendum ergo γενέσθαι. 20) Codex εμβαλεσθω. Ad marginem περὶ τοῦ μὴ ἀποκρίνεσθαι γυναῖκα ἐπὶ χρηματικῇ καὶ ἐγκληματικῇ εἰ (leg. αἰτίᾳ) βι. θ'. τι. δ'. τοῦ κωδ. 21) Cod. X. δεσμοτήριον. 22) Codex ἀποκλινέσθω. Cod. B. ἀποκλυέσθω. Nov. 134. cap. 9. ἐγκλείηται ἢ φυλάττηται. 23) Codex φυλαττεσθω. 24) Codex διοῦ. Tit. 5. parat. §. 10. δι' οὗ ἂν βούληται. 25) Pro παραβάσεως Cod. B. habet παραβασίας. 26) Vox μὲν deest in Codice B. Deinde idem Cod. B. habet μείζωνι. 27) Pro κ'. Cod. Ꝟ. Cod. B. habet εἰκοσητοῦ. 28) Codex habet pro χρυσίου λιτρῶν haec: χρ' ‹λι›, Cod. B. χρυσίου λίτρας. 29) Codex δε. 30) Codex ἥττονη, Cod. B. ἥττωνι. 31) Pro ι'. Cod. B. habet δέκα. 32) Cod. B. ὑπουργήσασι. Et Cod. X. ita habet. 33) Cod. B. σοφρονισμοῦ. 34) Codex ἡ δὲ συμβῇ, Cod. B. εἰ δὲ συμβεῖ. 35) Cod. B. γυναίκα. 36) Pro ἀδεφένδευτον Codex habet afenditon. Ad marginem ἀδιεισδικιτ. (leg. ἀδιεκδίκητον). Nov. 134. cap. 9. μὴ βουληθείη προβάλλεσθαι τινὰ τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἀποκρινόμενον. 37) Cod. B. μὴ δέ, Cod. X. καὶ μηδέ. 38) Pro ἐγκληέσθω Cod. B. habet ἐγκλυέσθω, Cod. X. ἐγκλειέσθω. 39) Codex φυλαττεσθαι. 40) Cod. X. αὐτοῖς habet pro αὐτῆς. 41) Pro δὲ Codex 7 habet. Vox δὲ deest in Cod. B. Incipit fol. 74. B. 42) Pro ἐναγομένη tit. 5 parat. §. 10. habet κατηγορουμένη. 43) Codex ἐγγυάς. Sic et Cod. B. X. 44) Pro προσώπου Cod. B. habet προσω^π'. 45) Pro verbis ἢ εἰ ὁμώσῃ μὴ εὐπορεῖν Cod. B. habet ὅμως τί εὐπορεῖ, X. ἢ ὅμως οὐκ εὐπορεῖ. 46) Cod. ἐγγύων. Pro ἐγγυῶν alias habetur ἐγγυητοῦ. 47) Cod. B. ἐξομνείσθω, X. ἐξομνύσθω. 48) Cod. B. προαιδρί' habet pro verbo προσεδρείας, X. προεδρείας. 49) Cod. B. ὄντως. 50) Pro τελείας Cod. X. habet τελευταίας. 51) Codex ἀποκαλυψιως τέ. Τε deest in Cod. X. 52) Cod. μοναστρία. 53) Pro verbo ἢ Cod. B. habet καί. 54) Cod. ἀσκητρία. Sic et Cod. B. Ad marginem περὶ μοναστρίας καὶ ἀσκητρίας βι. α. τι. γ'. τοῦ κωδ. 55) Codex μηδεμίας, Cod. B. μὴ δὲ μίας. 56) Codex ἰδίων. Sic et Cod. B. 57) Codex ἀπὸ δειχθείσης. Ad marg. περὶ μοιχῶν καὶ μοιχαδ (leg. μοιχάδων) πραγμα ... (leg. καὶ πραγμάτων αὐτῶν) βι. θ'. τι. θ'. τοῦ κωδ. 58) Codex non habet οἱ. 59) Codex ὑπεσχίτωσαν. 60) Codex αὐτῷ. Sed et sententia loci hanc emendandi rationem suadet, et Nov. 134. cap. 10. τὴν προῖκα καὶ τὴν πρὸ γάμου δωρεὰν αὐτῇ περισώζεσθαι. 61) Lacunam esse hoc loco apparet. Nov. 134. cap. 10. ἢ τὸν ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου νόμου μοῖραν. Legendum ἔστιν ὅτε καί, vel, deleto verbo ἔστιν, corrigendum ἤτοι. 62) Codex καὶ habet loco vocis κατά. Vide Nov. 134. cap. 10. 63) Codex Φισκω. 64) Codex προσκυρουσθω.

θείσης γυναικὸς ἁρμοδίως σωφρονιζομένης, καὶ εἰς μοναστήριον ἐμβαλλομένης. ἔξεστι[65]) δὲ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς εἴσω διετίας ἀναλαβεῖν αὐτήν | [66]), μηδὲν ἐντεῦθεν[67]) ζημιουμένῳ, ἀλλ' οὕτως ἀνευθύνου τοῦ πράγματος ὄντος, ὡσεὶ μηδὲν ἐν τῷ μεταξὺ παρηκολούθησεν. τῆς δὲ διετίας παραδραμούσης, κουρευέσθω[68]), καὶ οἰκείτω μέχρι τέλους τὸ μοναστήριον ἡ γυνή[69]), τῶν κατιόντων αὐτῆς τὸ δίμοιρον μέρος λαμβανόντων τῆς αὐτῆς περιουσίας, μεταξὺ αὐτῶν κατὰ νόμους διαιρεθησόμενον, τοῦ δὲ[70]) μοναστηρίου τὸ ἕτερον τρίτον μέρος κομιζομένου. εἰ δὲ μόνους ἀνιόντας ἔχει, τὰς μὲν η'. οὐγγίας[71]) λήψεται τὸ μοναστήριον, τὰς δὲ τέσσαρας[72]) οἱ ἀνιόντες, εἰ μὴ συνέπραξαν τῇ μοιχείᾳ. αὐτῶν γὰρ συμπραξάντων, τὴν πᾶσαν αὐτῆς περιουσίαν λήψεται τὸ μοναστήριον, φυλαττομένων τῷ ἀνδρὶ τῶν κάσσων (v. κάσων)[73]) τῆς προικός. μὴ πεμπέσθω ῥεπούδιον[74]) ἐπὶ αἰτίᾳ μὴ ῥητῶς[75]) διηγορευμένῃ, ἀλλά, κἂν γένηται, μὴ ἐρρώσθω. μήτε δὲ συναίνεσις λυέτω γάμον, ἢ συγχωρείτωσαν ἀλλήλοις οἱ γήμαντες τὰ ἁμαρτήματα. τοῦ δὲ | [76]) παρὰ ταῦτα τολμῶντος ῥεπούδιον στεῖλαι τὴν περιουσίαν οἱ ἐκ τούτου ἢ ἐξ ἑτέρου γάμου τεχθέντες παῖδες διαδέξωνται (v. διαδέξονται) κατὰ τὴν τοῦ νόμου τάξιν πρὸς τὸ[77]) καὶ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα κατὰ[78]) πάντα τὸν χρόνον τῆς αὐτῶν ζωῆς εἰς μοναστήρια βληθῆναι καὶ ἀνὰ δ'. οὐγγίας[79]) τῆς αὐτῶν ὑποστάσεως προσκυρωθῆναι τοῖς μοναστηρίοις, ἐν οἷς[80]) ἐμβάλονται (v. ἐμβάλλονται). σημείωσαι[81]), ὅτι οὐ δύνανται οἱ πταίσαντες γονεῖς τὴν χρῆσιν ἐκδικῆν (v. ἐκδικεῖν) τῶν εἰς τοὺς ὑπεξουσίους αὐτῶν ἐκ τῆς εἰρημένης αἰτίας περιερχομένων[82]) πραγμάτων. εἰ δὲ μόνους ἀνιόντας ἔχουσι οἱ τὰ εἰρημένα πλημμελήσαντες, τὸ[83]) γ'. μέρος λαμβανέτωσαν ἐκεῖνοι, εἰ μὴ τῇ λύσει συνήνεσαν[85]) τοῦ γάμου, τὸ δὲ[86]) δίμοιρον τὸ μοναστήριον. μὴ ὄντων δὲ ἀνιόντων, ἢ ὄντων μέν, συναινεσάντων[87]) δὲ τῇ λύσει τοῦ γάμου, ἡ πᾶσα αὐτῶν περιουσία τοῖς μοναστηρίοις, ἐν οἷς ἐστιν[88]), προσκυροῦται[89]). οἱ δὲ ὑπουργήσαντες τῇ τοιαύτῃ λύσει τῶν γάμων, εἰ καὶ[90]) συμβολαιογράφοι[91]), σωφρονισθέντες[92]) ἐξωριζέσθωσαν (v. ἐξοριζέσθωσαν). | [93]) δύνανται δὲ οἱ χωρὶς αἰτίας διαλύσαντες τοὺς γάμους τοὺς πρὸς ἀλλήλους, πρὶν[94]) εἰς μοναστήριον βληθεῖναι (v. βληθῆναι), συνάπτεσθαι πάλιν[95]) ἀλλήλοις, οὐδεμίαν ποινὴν ἢ ζημίαν εὐλαβούμενοι. εἰ, θατέρου δὲ βουλομένου, ὁ ἕτερος ἀναμείνῃ, χώραν δώσει τῇ κατ' αὐτοῦ ποινῇ, τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν τάξεων αὐτῶν τὰ εἰρημένα παραφυλαττόντων, καὶ ἐκ παραβασίας δήμευσιν καὶ ἐξωρίαν (v. ἐξορίαν) ὑφορωμένων, τῶν δὲ ἐπισκόπων προνοούντων, ὥστε τὰς ὑποπεσούσας τῷ νόμῳ γυναῖκας ἢ εἰς μοναστήριον βληθῆναι, καὶ ἐκδικηθῆναι τούτῳ τὰ εἰρημένα πράγματα. εἰ δὲ ὁ κατηγορηθεὶς ἐπὶ μοιχίᾳ (v. μοιχείᾳ) τρόπῳ τινὶ ἐκφύγῃ, εἰ τὰ μετὰ ταῦτα εὑρεθῇ συνὼν τῇ μοιχευθείσῃ ἢ πρὸς γάμον αὐτὴν λάβῃ, ὁ μὲν γάμος ἄκυρος, αὐτὸς δὲ παρὰ

liere adultera convenienter in corpus castiganda et in monasterium iniicienda. Licet vero viro eius intra biennium ipsam recipere, ita ut is nullum inde damnum patiatur, sed ei sit res integra, perinde ac si nihil medio (tempore) accidisset. Biennio autem exacto, mulier tondetor, et usque ad (vitae) finem monasterium habitato, eius descendentibus ex ipsius substantia, quae inter ipsos secundum leges dividentur, duas partes accipientibus, monasterio autem reliquam tertiam partem habente. Sin autem adscendentes habet solos, octo quidem uncias accipiet monasterium, quattuor autem adscendentes, nisi, ut adulterium fieret, auxilium tulerunt. Hi enim si auxilium tulerint, totam eius substantiam monasterium accipiet, ita ut ii, qui ex dote veniunt, casus marito serventur. Ne mittitor repudium propter caussam non disertis verbis expressam, verum, etsi factum sit, ratum ne esto, neve consensus nuptias dissolvito, aut coniuges sibi inter se delicta condonanto. Qui vero contra haec repudium mittere audeat, eius substantiam ii, qui ex hoc vel alio matrimonio procreati sunt, liberi accipient secundum legis ordinem. Praeterea et vir et uxor ad omne vitae eorum tempus in monasteria iniicientur, et quaternae unciae de eorum substantia monasteriis, in quae iniiciuntur, addicentur. Nota, non posse parentes, qui deliquerint, earum rerum, quae ad liberos, qui in eorum potestate sunt, ex (supra) dicta caussa perveniant, usumfructum vindicare. Si vero solos adscendentes habent ii, qui (supra) dicta delicta deliquerunt, illi tertiam partem accipiunto, nisi in matrimonii dissolutionem consenserunt; duas autem partes monasterium (accipito). Si vero non sint adscendentes, aut sint quidem, consenserint vero in matrimonii dissolutionem, tota ipsorum substantia monasteriis, in quibus sunt, addicitur. Qui vero ad talem nuptiarum dissolutionem operam accommodarunt suam, etiamsi tabelliones sint, in corpus castigantor et in exilium mittuntor. Possunt vero ii, qui sine caussa nuptias, quae inter ipsos constabant, dissolverunt, priusquam in monasterium iniiciantur, rursus inter se coniungi, nullam poenam damnumve metuentes. Si vero alter, altero volente, moram iniecerit, locum faciet ei, quae contra eum statuta est, poenae, magistratibus et eorum cohortibus ea, quae (supra) dicta sunt, observantibus et, si adversus ea fecerint, bonorum publicationem et exilium metuentibus, episcopis vero curantibus, ut mulieres, quae in legem inciderint, vel in monasterium iniiciantur, et, ipsi res (supra) dictae vindicentur. Si vero (is, qui) adulterii accusatus (est), aliquo modo effugerit, si post haec cum adultera (muliere) concubuisse de-

65) Pro ἔξεστι Codex ἔξε habet. 66) Incipit fol. 75. A. 67) Codex pro ἐντεῦθεν habet ἐτεθὶν. Nov. 134. cap. 10. μηδένα κίνδυνον ἐντεῦθεν εὐλαβουμένῳ. 68) Codex κωρευίσθω. 69) Codex ἡγηνή. 70) Codex τοῦδε. 71) Pro οὐγγίας Codex habet signum ʃo, quo signo unciae significantur. 72) Codex τέσσαρις. 73) Codex κασσων. Ad marginem κάσ (leg. κάσον) τὸ νόμιμον μέρος. περὶ τῶν χωρὶς (Codex χωρις) εὐλόγ (leg. εὐλόγου αἰτίας) διαλυσάντων (Codex διαλυσαντ) γάμους καὶ περὶ πραγμάτων αὐτῶν. βι. β. τι. ιζ. τ' (leg. τοῦ) κωδ. 74) Ad marginem ῥεπούδιον χωρισμέ (leg. χωρισμός). 75) Codex ρητῶς. 76) Incipit fol. 75. B. 77) Sic Cod. Melius legetur πρὸς τῷ. 78) Pro κατὰ Codex habet καί. Nov. 134. cap. 11. ἐπὶ πάντα τὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον. Vox καὶ ab hoc loco aliena est. 79) Pro οὐγγίας Codex habet ʃo. γo 80) Codex ἐνοῖς. 81) Codex σημ. 82) Cod. dat περιεχομ' μ pro περιερχομένων. Atqui περιέχεσθαι ab hoc loco alienum est. Nov. 134. cap. 11. τοῦ διδομένου τοῖς παισὶ μέρους. 83) Codex τῷ hab[illegible] pro τό. 85) Codex συναίνεσαν. 86) Codex τόδε. 87) Codex συναινεσαντων. 88) Codex ἐστιν. Melius foret [illegible]. Nov. 134. cap. 11. ἐνεβλήθησαν. 89) Codex προσκυροῦσι. 90) Fortasse legendum est pro εἰ potius ἤ. Nov. 134. cap. 11. ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπουργοῦντας ταῖς τοιαύταις λύσεσιν τῶν γάμων ἢ τὰ τοιαῦτα ἀθέμιτα συμβόλαια συντιθέντας. 91) Codex συμβολαιογραφοι. 92) Codex φρονισθέντες habet pro σωφρονισθέντες. Nov. 134. cap. 11. ταῖς εἰς σῶμα ποιναῖς ὑποβάλλεσθαι κελεύομεν. 93) Incipit fol. 76. A. 94) Codex πριν. 95) Codex πάλιν.

παντὸς συσχεθεὶς δικαστοῦ τιμωρεῖται, μὴ δεόμενος ἑτέρας ἀποδείξεως ἢ κατηγορίας. καὶ ἡ γυνὴ δὲ καρεῖσα μέχρι τέλους οἰκήσει (οἰκήσει), | 96) μοναστήριον, τῆς ἑκατέρων περιουσίας, καθάπερ εἴρηται, διαιρουμένης εἰς τὲ τοὺς ἀνιόντας καὶ κατιόντας αὐτῶν καὶ τὰ μοναςήρια κινδύνῳ τοῦ κόμητος 97) τῶν πριβάτων 98) καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων. μηδεὶς τοῦ λοιποῦ 99) ἄρχων δι' οἱονδήποτε 1) ἔγκλημα τεμνέτω δύο χεῖρας 2), ἢ πόδας ἢ τὰ ἄρθρα 3) παραλυέτω. κλέπται εἰσὶν οἱ λάθρα καὶ ἄνευ ὅπλων ἁμαρτάνοντες, βίᾳ δὲ πλημμελοῦσιν οἱ μετὰ ὅπλων ἢ καὶ τούτων χωρὶς ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ ἢ ὁδῷ τισὶν ἐπερχόμενοι. αἱ περιουσίαι 4) τῶν διά τι 5) ἔγκλημα θανάτῳ 6) ἢ δημεύσει ὑποκειμένων τοῖς κατιοῦσιν αὐτῶν ἁρμοζέτωσαν, ἢ τοῖς ἀνιοῦσιν 7) μέχρι τρίτου βαθμοῦ. ταῖς δὲ γαμεταῖς αὐτῶν αἱ προῖκες καὶ τὰ ἕδνα 8) παρέχεσθω, ἢ τὸ τέταρτον μέρος τῆς πάσης αὐτῶν ὑποστάσεως, ἐν ᾧ 9) ἄπροικοι καθεστήκασιν. εἰ δὲ μηδεὶς τούτων ὑπέστη, ὁ φίσκος 10) τὰς οὐσίας αὐτῶν ἐκδικήσει. οἱ δὲ ἐπὶ καθοσιώσει κατακριθέντες τοῖς παλαιοῖς ὑποκείσθωσαν νόμοις. | 11)

prehensus sit, vel in matrimonium eam duxerit, nuptiae quidem ratae non sunt, ipse vero ab omni iudice retinetur et punitur, ita ut alia probatione vel accusatione opus non sit. Et mulier vero tonsa usque ad (vitae) finem monasterium habitabit, substantia utriusque, sicut dictum est, et inter adscendentes et descendentes ipsorum et monasteria dividenda, periculo comitis privatarum et reliquorum magistratuum. Nullus de caetero magistratus propter qualecunque delictum duo manus vel pedes abscidito, vel membra dissolvito. Fures sunt, qui clam et sine armis delinquunt; vi autem delinquunt, qui armis aut etiam absque iis in qualicunque loco aut via aliquem aggrediuntur. Substantiae eorum, qui propter aliquod delictum morti vel bonorum publicationi subiecti sunt, ad eorum descendentes pertinento, vel ad adscendentes usque ad tertium gradum. Uxoribus autem eorum dotes et ante nuptias donationes dantor, vel quarta pars totius substantiae eorum, si indotatae sint. Si vero nemo ex his subsit fiscus eorum bona vindicabit. Qui autem maiestatis damnati sunt, antiquis legibus subiecti sunto.

κγ'. 12) ὥστε τοῦ λοιποῦ μηδεμίαν ἄδειαν 13) ἔχειν τὸν δοῦκα ἤτοι βίας κωλυτὴν 14) κατὰ 15) Φρυγίαν ἑκατέραν, Πισιδίαν 16) παραγίνεσθαι, ἢ τινὰς τῶν αὐτοῖς προσηκόντων ἐν αὐταῖς στέλλειν 17) καὶ συνέχειν τινάς, ἀλλὰ μηδὲ 18) τοὺς οἰκοῦντας [τὰς 19)] αὐτὰς ἐπαρχίας δύνασθαι παραγίνεσθαι πρὸς τοὺς κατὰ καιρὸν τὰς αὐτὰς 20) ἔχοντας ἀρχὰς ἐπί τε 21) Λυκαονίας καὶ Φρυγίας καὶ τινὰς ὑπὸ μέμψεις 22) ποιεῖν, τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων ἱκανῶν καθεστώτων ταῖς ἀναφυομέναις χρηματικαῖς ὑποθέσεσιν ἐπεξιέναι.

Const. 23. Ut de caetero nullam licentiam habeat dux aut biocolyta in utramque Phrygiam (vel) Pisidiam veniendi, aut aliquos eorum, qui ipsis obediunt, in eas ipsas (provincias) mittendi detinendive quosdam, verum ut neque habitatores earumdem provinciarum adire possint eos, qui eodem tempore eosdem magistratus gerunt et in Lycaonia et in Phrygia, et quosdam (actione) convenire, civilibus magistratibus ad caussas pecuniarias, quae emergant, decidendas sufficientibus.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀρεονίνδᾳ (v. Ἀρεοβίνδῳ) ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Τοῖς ἀεὶ παρεμπίπτουσιν.

Οὐδὲν πλέον τῆς ἐπιγραφῆς διδάσκει ἡ διάταξις. Δ/ γ'. III. δ. 23) νοεμβρ cπς 24) βα/ Ἰουςινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ κε'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ β'. 25).

Idem imperator Areobindo praefecto praetorio. Nov. 145.
His, quae semper incidunt.

Nihil amplius, quam in inscriptione (positum est), docet constitutio. *Data est ante 6. (Idus) Novembres Constantinopoli imperii Iustiniani anno 25. post consulatum Belisarii anno 10. (?).*

κδ'. 26). περὶ τῶν ἐκδίκων.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη (v. Ἰωάννῃ) ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Εἰ μὴ θᾶττον ἐπαγάγοιμεν. | 27)

Οἱ ἐν ταῖς πόλεσιν ὑπιλημμένοι (v. ὑπειλεμμένοι), εἰ καὶ 27b) ἀξιωματικοὶ εἰσίν, εἰ 28) ἐν στρατείᾳ καταλέγονται,

Const. 24. De defensoribus.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. Nov. 15.
Nisi velocius revocemus.

Qui in civitatibus continentur, etsi in dignitate sunt, sive in militiam adleguntur, defensiones civitatum secun-

96) Incipit fol. 76. B. 97) Pro κόμητος Codex habet κομη̃ς. 98) Ad marginem est ἰδιωτικῶν, quae est vocis πριβάτων quasi quaedam expositio. 99) Ad marg. περὶ τοῦ μὴ τέμνεσθαι τὰς β'. χεῖρας, ἢ πόδας ἢ τὰ ἄρθρα (leg. ἄρθρα) παραλύεσθαι βι. π̄ τι. μζ.' τοῦ κωδ. Cod. B. μὴ δεῖς τοῦ λοιποῦ. 1) διὰ οἱοντίποτε Cod. B. 2) Cod. B. χεῖρας. 3) Cod. ἀρθρα. 4) Ad marg. περὶ τῆς οὐσίας τῶν τιμωρουμ̃ (leg. τιμωρουμένων) βι. π̄. τιτλ. μθ'. τοῦ κωδ. 5) Cod. διάτι. 6) Cod. θανάτου. Nov. 134. cap. 13. ἐπὶ ἐγκλήμασι κατηγορουμένους, ἐφ' ὧν οἱ νόμοι δήμευσιν ἢ θάνατον ὁρίζουσιν. 7) Pro ἀνιοῦσιν tit. 9. parat. §. 5. habent ἀνιοῦσιν καί. 8) Pro ἕδνα Codex habet ἕδνη. 9) Cod. ἐνῷ. 10) Cod. ὁ φίσκος. 11) Incipit fol. 78. A. 12) Ad marginem ρδ'. 13) Cod. ἀδείαν. 14) Cod. κωλύτην. 15) Cod. κατα. 16) Codex sic habet. Quod quamquam deest in titulo Novellae 145., confirmatur tamen eius Novellae prooemio et cap. 1. Malim tamen καὶ Πισιδίαν ex ind. tit. fol. 8. B. 17) Cod. habet κτελεῖν pro στέλλειν. Nov. 145. cap. 1. ἢ στέλλειν τινὰ τῆς τάξεως τῆς αὐτῶν ἢ καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῖς προσηκόντων, καὶ συνέχειν τινάς. 18) Cod. ἀλλὰ μὴν δέ. 19) τὰς deest in Codice. Verum ex voce οἰκοῦντας supplendum est. Nov. 145. τοὺς τῶν αὐτῶν ἐπαρχιῶν. 20) Sic Codex. Melius Novella 145. τὰς τοιαύτας. 21) Cod. ἐπὶ τε. 22) Cod. ὑπομέμψεις. 23) Scribendum videtur Δατ. γ'. [illegible] Νοεμβρ. Nam γ'. III. videtur ex male intellecto siglo VI. esse natum. V. Bieneri hist. Nov. pag. 527. 24) Hoc sigl[illegible]antinopolis significatur. 25) Leg. videtur τὸ ι'. pro τὸ β'. 26) Ad marginem ιε'. 27) Incipit fol. 78. B. Ad marginem περὶ τοῦ τοὺς ἐκδίκ^θ (leg. ἐκδίκους) μὴ κεχρεῖσθαι (leg. κεχρῆσθαι) προνομίῳ πρ^ο (leg. πρὸς) παραστισιν (leg. παράστασιν) τοῦ τοιούτου ὀφικίου (leg. ὀφφικίου) καὶ περὶ ψιφισμα (leg. ψηφισμάτων). 27) Codex ἐπαγάγαιμ/. Nov. 15. ἐπανάγοιμεν. 27b) Pro εἰ καὶ tit. 22. parat. §. 3. habent κἂν. 28) Pro εἰ corrigendum esse videtur εἴτε vel ἤ. Vocem ἢ pro εἰ habet tit. 20. parat. §. 5. Nov. 15. cap. 1. οὐδ' ἄν, εἰ στρατείαν ἔχοι σεμνήν.

τὰς ἐκδικίας κατὰ κύκλον ἐπὶ διετίαν μετίτωσαν [29]), μὴ δυνάμενοι ἔχειν ἐξκουσατίωνα ἐκ προνομίου τινὸς ἢ θείων κελεύσεων ἢ πραγματικῶν τύπων, ψηφίσματος ἐν αὐτοῖς μεθ' ὅρκου γινομένου παρὰ [30]) κτητόρων, χάριν τοῦ ἐπιτήδιον (v. ἐπιτήδειον) αὐτὸν γινώσκειν, καὶ τοῦ ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων διὰ προστάξεως κυροῦντος τὸ ψήφισμα. ὀμνύτωσαν δὲ οἱ πρὸς τοῦτο [31]) μέλλοντες [32]) παριέναι τὸ φρόντισμα, ὡς πάντα πράξουσιν τὰ λυσιτελοῦντα ταῖς πόλεσιν, πρὸς τὸν νόμον καὶ τὸ δίκαιον βλέποντες. μηδεὶς δὲ αὐτοὺς πρὸ τῆς διετίας πανέτω τοῦ ὀφφικίου, ἀλλ' εἴ τι [33]) πταίσουσιν, ὁ ἄρχων ἀναφερέτω τῇ ἐπαρχότητη (v. ἐπαρχότητι) [34]). τοποτηρητὴς [35]) ἐκδίκου μὴ γινέσθω, αὐτοῖς δὲ [36]) τοῖς ἄρχουσιν τοποτηρείτω. πραττέσθωσαν [37]) παρ' αὐτῷ διαθηκῶν καὶ δωρεῶν καὶ τῶν τοιούτων ἐμφάνιαι (v. ἐμφάνειαι) [38]) καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ὅσα ὑπομνημάτων [39]) χρήζουσι, πλὴν | [40]) εἰ μὴ εἰς ἀρχικὴν φέρουσι δικαιοδοσίαν, μὴ δυναμένου τοῦ ἄρχοντος ἢ ἑτέρου προσώπου κωλύειν πράττεσθαι παρὰ τῷ ἐκδίκῳ ἢ πραττόμενα ἐκδίδοσθαι, εἰ καὶ αὐτῶν ἅπτονται [41]). τοῖς πράκτωρσιν [42]) τῶν δημοσίων ἐπαμυνέτωσαν οἱ ἔκδικοι [43]) περὶ τὰ ἀνίκοντα (v. ἀνήκοντα) [44]) τῷ ὀφφικίῳ αὐτῶν. τάξιν ἐχέτω [45]) τοῦ ἄρχοντος ὁ δημέκδικος ὑπουργούμενος παρὰ τῶν ἐπιχωρίων ταξεωτῶν ἐν ἀπουσίᾳ αὐτοῦ. ἐχέτω [46]) ταχυγράφον καὶ δύο [47]) ταξεώτας δικῶν [48]) πρὸς ὑπουργίαν. ἔκδικος καὶ τῶν μέχρι ι'. [49]) νομισμάτων [50]) ἀκροάσθω δικῶν, οὐ δυναμένου [51]) τινὸς ἐπὶ τῇ εἰρημένῃ ποσότητι ἄκοντα τὸν ἀντίδικον εἰς δικαστήριον ἕλκειν, ἢ ἐπιτηδὲς αὔξειν [52]) τὴν ἐπιτήμησιν (v. ἐπιτίμησιν) [53]) τῆς δίκης. ὑποκείσεται γὰρ ὁ τοῦτο πράττων τοῖς περὶ τὴν δίκην γενομένοις ἀναλώμασιν. ἐκκλήτου δὲ [54]) ἐπιδοθείσης τῷ ἐκδίκῳ, ὁ ἄρχων ἐξετάζει τὴν ἔκκλητον. ὑβρισθεὶς [55]) ἢ ἀμελληθεὶς (v. ἀμεληθεὶς) ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος ἢ τῶν ταξεωτῶν ὁ ἔκδικος ἀναφέρει | [57]) τῇ [58]) ἐπαρχότητι καὶ ἐξ αὐτῆς τὴν ἐκδίκησιν ἀναμενέτω. ἐχέτω ἀρχεῖον καὶ χαρτοφύλακας [59]) τῶν παρ' αὐτῶν πραττομένων, δ. ν ν παρέχων ὑπὲρ προστάγματος, εἰ μεγάλης ἐστὶν πόλεως ἔκδικος. εἰ δὲ μικρᾶς [60]), γ'. ἀρκείσθω [61]) ταῖς ἐκ τοῦ δημοσίου ἠφορισμέναις (v. ἀφωρισμέναις) σιτήσεσιν καὶ τῶν κουφωτέρων (v. κουφοτέρων) ἀκροώμενος ἐγκλημάτων, σωφρονιζέτω τοὺς ὑπευθύνους, τοὺς δὲ τὰ βαρύτερα πλημμελήσαντας τῷ ἄρχοντι παραπεμπέτω. κελεύσει [62]) τῶν ἀρχόντων ἐκβιβασμὸν ἐπαγέτω τοῖς χρεωσοῦσιν δημόσια. ὁ παρὰ τὰ προειρημένα [63]) γενόμενος ἔκδικος καὶ ὁ τὴν ἐπ' αὐτῷ προελθοῦσαν ψῆφον παραιτούμενος ε'. χρυσίου λίτρας [64]) καταθήσει [65]) τοῖς ἔργοις τῆς πόλεως, μὴ

dum circulum per biennium suscipiunto, ita, ut ex privilegio aliquo vel divinis iussionibus vel pragmaticis formis excusationem habere non possint, decreto in ipsis cum iureiurando interponendo a possessoribus de hoc, quod (illum) ipsum sciant esse idoneum, et praefecto praetorio per praeceptum confirmante decreta. Iuranto autem ii, qui talem administrationem subituri sunt, se omnia facturos, quae ad utilitatem civitatium spectent, legem iusque respicientes. Nemo vero ipsos ante biennium (exactum) ab officio removeto, verum, si quid delinquent, magistratus ad praefecturam (de ea re) referto. Vicarius defensoris ne fiat, ipsis autem magistratibus vicarius esto (defensor). Aguntor apud ipsum (defensorem)testamentorum et donationum et similium (negotiorum) insinuationes et reliqua omnia, quae gestorum confectione indigent, extraquam, si ad magistratus pertineant iurisdictionem, ita ut magistratus aliave persona prohibere non possit, quominus apud defensorem haec fiant, vel, quae (gesta) conficiuntur, edantur, quamvis et ipsos tangant. Exactoribus publicarum functionum defensores circa ea, quae ipsorum officio facienda sunt, auxilium ferunto. Magistratus locum obtineto defensor civitatis, eique, absente magistratu, ii, qui locorum proprii sunt cohortales, apparento. Habeto notarium scribam et duo cohortales, ut ei in iure reddendo appareant. Defensor etiam caussas usque ad X. (?) solidos audito, ita ut adversarium quisquam invitum intra supra dictam quantitatem ad (magistratus) tribunal pertrahere non possit, neque, data opera, augere litis aestimationem. Hoc enim qui facit, earum, quae propter litem factae sunt, expensarum (restitutioni) erit obnoxius. Appellatione autem a defensore facta, magistratus appellationem examinat. Quod si defensor a magistratu vel cohortalibus iniuria affectus sit vel neglectus, ad praefecturam (de ea re) referto, et ab eo vindictam exspectato. Habeto archium et chartarum custodes de iis gestis, quae apud eum conficiuntur, pro praecepto quattuor solidos dans, si magnae sit civitatis defensor; sin parvae, tres. Contentus esto iis, quae (ei) ex publico fisco definitae sunt, annonis, et de levioribus criminibus cognoscito, obnoxios (crimini) castigato; qui autem graviora deliquerint, ad magistratum transmittito. Iussu magistratuum executionem facito contra eos, qui publicas functiones debent. Is, qui contra ea, quae supra dicta sunt, factus est defensor, et is, qui decretum pro ipso factum detrectaverit, quinque auri libras solvet in publi-

29) Pro μετίτωσαν tit. 20. parat. §. 5. habet μετιέτωσαν. Sic et tit. 22. parat. §. 3. 30) Cod. παρα. 31) Codex προστοῦτο. 32) Codex μίλλοντες. 33) Codex habet ἔτι pro εἴ τι. 34) Cod. ἐπαρχότητη. 35) Codex τοποτηρητῆς. Ad marginem περὶ τοποτηρητ (leg. τοποτηρητοῦ) ἐκδίκου βι. α τι. γ. τοῦ κωδ. 36) Sic Codex. Melius erit legi αὐτὸς δέ. Vide Nov. 15. cap. 2. 37) Ad marg. περὶ πεπραγμ (leg. πεπραγμένων) ἤτοι ὑπομνημα (leg. ὑπομνημάτων). 38) Codex ἐμφανιαι. Nov. 15. cap. 3. melius ἐμφανίσεις. 39) Cod. ὑπομνηματ. 40) Incipit fol. 79. A. 41) Cod. καιμπτονται habet pro ἅπτονται. Nov. 15. cap. 3. κἂν εἰ τὸ πραττόμενον ἅπτοιτο τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἐπάρχοντος. 42) Ad marginem περὶ πρακτόρων (sic) δημοσίων. 43) Codex εκδικοι. 44) Ad marginem ὀφφίκιον τάγματι. 45) Ad marginem ὥστε τάξιν ἔχειν τ (leg. τοῦ) ἄρχοντος τὸν δημέκδικον. 46) Ad marginem περὶ τοῦ ὑπουργεῖσθαι τὸν ἔκδικον ὑπὸ ταξεωτῶν καὶ ταχυγράφων καὶ τῶν μέχρι ι ν (leg. νομισμάτων) ἀκροάσθω (leg. ἀκροᾶσθαι) δικ/. (leg. δικῶν). 47) Codex δυο. 48) Codex δικ/. 49) Nov. 15. cap. 3. §. 2. μέχρι χρυσῶν τριακοσίων. Non ausus sum quidquam mutare, cum nota ad marginem Codicis adscripta tueatur numerum ι. 50) Pro νομισμάτων Codex habet ν ν. Tit. 5. parat. §. 24. habet μέχρι τριῶν νομισμάτων. 51) Codex οὐ δυνάμενος. Nov. 15. cap. 3. §. 2. οὐ δυναμένων τῶν ὑποτελῶν ἕλκειν τοὺς αὐτῶν ὑπευθύνους. 52) Codex ἄξιν habet pro αὔξειν. 53) Nov. 15. cap. 4. καὶ ἐξεπιτηδὲς ηὐξῆσθαι. Paullo ante ἀποτιμᾶσθαι τὴν δίκην. Lege ergo ἀποτίμησιν. 54) Ad marginem περὶ ἐκκλήτου βι ζ. τι μ. τοῦ κωδ. 55) Ad marginem περὶ ὑβρισθέντος ἐκδίκου. 57) Incipit fol. 79. A. 58) Codex habet τῷ τῆς pro τῇ. Legendum ἀναφερέτω τῷ ἐπαρχότητι. Nov. 15. cap. 5. τῷ θρόνῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ταῦτα προσαγγέλλειν. 59) Ad marginem περὶ τοῦ ἔχειν τὸν ἔκδικον ἀρχεῖον. 59) Codex μικρῆς. 60) Ad marginem περὶ σιτήσεως ἐκδίκου καὶ περὶ κουφοτέρων ἐγκλημάτων βι. θ'. τι. μ τοῦ κωδ. Cod. ἀρκείσθ. 62) Cod. κελεύει. Ad marginem περὶ ἐκβιβασμοῦ δημοσίων βι. ι'. τι. ιθ'. τοῦ κωδ. 63) Ad marg. περὶ παραστήσεως (leg. παραστάσεως) τοῦ ὀφικίου. 64) Pro λίτρας Cod. habet λι. 65) Cod. καταθέσει.

δυνάμενος μηδὲ οὕτως παραιτεῖσθαι τὸ ὀφφίκιον. ἐκ δοκιμασίας δὲ [ἀξίωμα] [66]) καὶ ψήφου ἐπισυναπτέσθω αὐτῷ καὶ ἐπὶ ἄλλην διετίαν τὸ ὀφφίκιον [67]), μὴ μὴν [68]) καὶ περαιτέρω. τελευτήσαντος ἐκδίκου ὁ μετ' αὐτὸν [68b]) ἐν τῷ κύκλῳ καλείσθω, καὶ ψη | [69]) φίσματος γενομένου παρ' αὐτά, μενέτω τὸ φρόντισμα, μὴ ἀναμένων τὰς ἐκ τῆς ἐπαρχότητος προστάξεις. ἐπακολουθήσουσι [70]) γὰρ μετὰ ταῦτα. Ἐγράφ. ιδ' ... [71]) Αὐγουστ. ὑπατίας (v. ὑπατίας) Βελισαρίου.

corum operum civitatis commodum, ita ut ne sic quidem officium detrectare possit. Ex approbatione autem et decreto et in aliud biennium officium ei prorogator, ultra vero non (item). Mortuo defensore, qui post eum in circulo est, vocator, et, decreto secundum ea facto, eam administrationem subito, non expectans praecepta a praefectura danda. *Scripta est 14.... August. Belisario consule.*

Τὰ παράτιτλα [72]) τοῦ τίτλου.

§. 1. *Τίτλος* [73]) *α̅. διατ. α̅. Χρὴ τοὺς ἄρχοντας μηνύειν βασιλεῖ τοὺς παραβένοντας (v. παραβαίνοντας) τὴν τῆς διατάξεως νομωθεσίαν (v. νομοθεσίαν).*

§. 2. *Διατ. β'.* [74]) *Τὰς κατὰ τῶν κληρικῶν χρηματικὰς ὑποθέσεις διακρινέτω ὁ ἐπίσκοπος, ἐντὸς* [75]) *δὲ τῶν ι'.* [76]) *ἡμερῶν μὴ στοιχήσαντος τῇ ψήφῳ αὐτοῦ, ἐξεταζέτω ταύτην ὁ ἄρχων. ἐὰν* [77]) *ἐπίσκοπος ὑπὸ ἄρχοντος δοθῇ δικαστής, ἐκκλήτου παρακολουθούσης, ὁ ἄρχων ...* [78]) *αὐτὸν δικαστήν, ἀκροάσηται (v. ἀκροάσεται) ταύτης. ἐὰν ἐπίσκοπος παραιτεῖται ἢ ὑπερτήθεται (v. ὑπερτίθεται) δικάσαι* [79]) *κατὰ τοῦ οἰκείου κληρικοῦ κινηθείσῃ χρηματικῇ* [80]) *ὑποθέσει, ὁ ἄρχων αὐτῆς ἀκροάσηται (v. ἀκροάσεται)* [81]). *τὰς* [82]) *τῶν ἱερέων ἢ κληρικῶν γενομένας ὕβρεις καὶ χωρὶς προσελεύσεως ἐκδικείτω ὁ ἄρχων. τὸν ἁρπάσαντα ἢ ὑπνοθεύσαντα ἢ |* [83]) *διαφθείραντα διακόνισσαν* [84]) *ἢ ἀσκήτριαν ἢ μοναστρίαν, ἢ ἄλλην εὐλαβῆ γυναῖκα, τιμωρείσθω ὁ ἄρχων ἐκ τοῦ τύπου* [85]) *τῆς διατάξεως* [86]).

§. 3. *Διατ. γ'. Ἐάν τις* [87]) *προσελθὼν ἄρχοντι* [88]) *μὴ πάθῃ ἀπόκρισιν, ἀναφορᾶς* [89]) *αὐτῷ παρεχομένης* [90]) *ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, ὑπ' ἀγανάκτισιν (v. ἀγανάκτησιν) βασιλικὴν ποιεῖ γενέσθαι τὸν ἄρχοντα. ἐὰν ἐν δίκῃ* [91]) *ὕποπτός ἐστιν ὁ ἄρχων, συνδικαστὴν ἐχέτω τὸν ἐπίσκοπον. εἰ δὲ αὐτὸς ὁ ἄρχων ἀδικεῖ, μόνος ὁ ἐπίσκοπος τῆς κατ' αὐτοῦ* [92]) *ἀκροάσηται (v. ἀκροάσεται)* [93]) *δίκης. ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς μὴ ἐνδημοῦσιν (v. ἐνδημοῦσιν) ἄρχωντες (v. ἄρχοντες)* [94]), *ὁ ἔκδικος ἀκροάσηται (v. ἀκροάσεται) τῶν δικῶν. ὕποπτος δὲ ὢν* [95]) *συνδικαστὴν ἕξει τὸν ἐπίσκοπον.*

§. 4. *Διατ. δ'. Ἐπὶ τοῖς πολιτικοῖς* [96]) *ἁμαρτήμασιν οἱ κληρικοὶ τοῖς ἄρχουσιν ὑπόκεινται τῶν ἐπαρχιῶν.*

§. 5. .... *Ὁ* [97]) *ἄρχων* [1]) *μὴ φυλάττον (v. φυλάττων) τὰ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν ἄλλων ἱερωμένων προνόμια τὰ βουλόμενα δικάζειν ταῖς χρηματικαῖς αὐτῶν ὑποθέσεσιν τοὺς ἰδίους (v. ἰδίους) ἐπισκόπους, τῆς ἀρχῆς ...* [2]), *ἐκβιβαστῶν τῶν ταῦτα παραβαινόντων κατὰ τὸν τύπον τιμωρουμένων* [3]) *τῆς διατάξεως. |* [4])

Paratitla huius tituli.

§. 1. Tituli 1. constit. 1. Oportet a magistratibus relationes fieri ad imperatorem de iis, qui (huius) constitutionis legislationem migrant. Nov. 6.

§. 2. Const. 2. Lites, (quae) clericis (intenduntur), pecuniarias episcopus iudicato. Intra decem dierum spatium autem, si (alteruter) in eius sententia non acquieverit, magistratus litem examinato. Si episcopus a magistratu datus sit iudex, subsecuta appellatione, magistratus, (qui) eum iudicem (dederit), eam audiet. Si episcopus recusat aut differt iudicare de lite pecuniaria adversus suum clericum mota, magistratus eam audiet. Quae sacerdotibus vel clericis iniuriae factae sunt, magistratus, etsi aditus non sit, vindicato. Eum, qui rapuerit, vel sollicitaverit, vel stupraverit diaconissam vel ascetriam vel monacham vel aliam religiosam mulierem, magistratus ex sanctione (huius) constitutionis punito. Nov. 123.

§. 3. Const. 3. Si quis, qui magistratum adiit, responsum non tulerit, data ei ab episcopo (ad nos) relatione, indignationem imperatoriam ut magistratus incurrat, efficiet. Si in lite aliqua magistratus suspectus est, habeto episcopum una secum iudicantem. Si vero ipse magistratus delinquit, solus episcopus eam, quae adversus eum movetur, caussam audiet. In iis, in quibus praesto non sunt magistratus, civitatibus defensor de litibus cognoscet. Si sit autem (is) suspectus, habebit episcopum una secum iudicantem. Nov. 144.

§. 4. Const. 4. In delictis civilibus clerici magistratibus, qui provincias regunt, subiecti sunt. Nov. 83.

§. 5. (Const. 15.) Magistratus, qui clericorum et reliquarum (personarum) consecratarum privilegia, quae volunt iudicari caussas eorum pecuniarias a propriis eorum episcopis, non observat, magistratu (excidito), exsecutoribus, qui haec migrant, secundum formam (huius) constitutionis castigandis. Nov. 79.

---

66) Sic Codex. Sed *ἀξίωμα* uncis inclusi. Abest enim a Novellae 15. epilogo. 67) Codex *ὀφφικιοῦ*. 68) Codex *μημὴν* habet loco vocum *μὴ μήν*. 68b) Ad marginem *περὶ τελευτήσαντος ἐκδίκου*. 69) Incipit fol. 80. A. 70) Codex *ἐπακολουθήσασα* habet pro *ἐπακολουθήσουσι*. 71) Haec lacuna in Cod. non apparet 72) Codex *παρατιτλα*. 73) Ad marginem *περὶ μηνύσεως*. 74) Ad marginem *περὶ χρηματικς* (legendum *χρηματικῆς*) *ὑποθέσεως τῶν κληρικῶν*. 75) Codex habet *ἐνὸς* pro *ἐντὸς*. 76) Numerus *ι'*. deest in Codice. 77) Ad marginem *περὶ ἐκκλήτ.* (legendum *περὶ ἐκκλήτου*). 78) Haec lacuna in Codice non apparet Supple *ὁ δούς*. Tit. 1. const. 2. *ἐπίσκοπος, ἐκ βασιλικῆς ἢ ἀρχικῆς κελεύσεως ἀκροώμενος ὑποθέσεως, τῷ παραπέμψαντι αὐτῷ τὴν δίκην τὴν ἐπιδοθεῖσαν ἔκκλητον ἀναφερέτω*. 79) Codex *ὑπερτήθεται δικάσαι*. Ad marginem *περὶ δίκης τῶν ἱετμένων* (legendum *ἱερέων*). 80) Codex *χρηματικῇ*. 81) Codex *ἀκροάσηται*. 82) Ad marginem *περὶ ὕβρης* (lege *ὕβρεως*) *τῶν ἱερέων*. 83) Incipit fol. 80. B. 84) Codex *διακονισσαν*. 85) Codex *ἐκ τὸν τύπον*. 86) Codex *διατ*. 87) Ad marginem *περὶ τοῦ προσελθόντος ἀρχον* (lege *ἄρχοντι*) *καὶ μὴ παθόντος ἀπόκρισιν*. Codex *ἐάν τις*. 88) Codex habet *ἀρχ°* pro *ἄρχοντι*. 89) Codex *ἀναφοράς*. 90) Cod. *παρεχομένης* habet pro *παρεχομένης*. 91) Ad marginem *περὶ ὑπόπτου ἐν δίκῃ ἄρχοντ°* (lege *ἄρχοντος*). 92) Codex *κατ' αὐτόν*. 93) Cod. *ἀγοράσηται* habet loco vocis *ἀκροάσεται*. 94) Tit. 1. const. 3. *οἱ ἄρχοντες*. Ad marginem *περὶ ἐκδικ* (leg. *ἐκδίκων*). 95) Codex *ὑπόπτος*. 96) Ad marginem *περὶ ἐγκλημάτων τῶν κληρικῶν*. 97) Hoc novae constitutionis initium est. Est autem tituli 1. constitutio 15. Lege ergo *διατ. ιε'*. 1) Ad marginem *περὶ προνομίων τῶν κληρικῶν*. 2) Haec lacuna in Codice non apparet. Supple *ἐκπιπτέτω τῶν*. Tit. 1. const. 15. *τῶν μὲν ἀρχόντων — τῆς ἀρχῆς ἐκπιπτόντων*. 3) Pro *τιμωρουμένων* Codex habet *τιμωρούμενος*. 4) Codex *τῆς δια*'. Incipit fol. 81. A.

Nov. 7. §. 6. *Τίτλος β'. διατ. α'.*[5]) *Οἱ ἄρχοντες, παρὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως συγχωροῦντες ἐκκλησιαστικὸν γενέσθαι συνάλλαγμα, τῆς ἀρχῆς παραλύονται, καὶ ἀξίας γυμνοῦνται καὶ δημεύσει καθυποβάλλονται. — Οὐ μόνον τοῖς ἱερεῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολιτικοῖς καὶ στρατιωτικοῖς ἄρχουσιν ἡ παραφυλακὴ δέδοται τῶν τῇ αὐτῇ διατάξει διωρισμένων.*

Nov. 146. §. 7. *Τίτλος γ'. διατ. ε'. Οἱ*[6]) *ἄρχοντες τιμωρείσθωσαν κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως τους πρεσβυτέρους καὶ ἀρχιφερεκιτας τῶν Ἰουδαίων τοὺς μὴ συγχωροῦντας ἑλληνίδι*[7]) *ἢ ἄλλῃ φωνῇ*[8]) *τὰς θείας ἀναγιγνώσκεσθαι*[9]) *γραφάς, ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς μὴ λέγοντας κρίσιν ἢ ἀνάστασιν καὶ τοὺς ἀγγέλους κτίσμα εἶναι.*

Nov. 124. §. 8. *Τι. ε'. διατ. γ'. Μηδεὶς πολιτικὸς ἢ στρατιωτικὸς ἄρχων συγχωρείτω σπόρτουλα*[10]) *δοθῆναι πλέον τοῦ τεταγμένου*[11]) *ποσοῦ*[12]) *τῷ οἵῳ δήποτε*[13]) *ἐκβιβαστῇ.*

Nov. 13. §. 9. *Διατ. δ'.*[14]) *Αἱ κελεύσεις καὶ αἱ προστάξεις τῶν ἀρχόντων αἱ βουλόμεναι διαχθῆναι ἢ παραστῆσαι* | [15]) *τινά, μὴ ἄλλως ἐκβιβαζέσθωσαν, εἰ μὴ πρότερον ὁ ἐνάγων ἐγγύας παράσχῃ*[16]), *ὅτι, εἰ μὴ ἐπεξέλθῃ*[17]) *καὶ κρατήσῃ*[18]) *τῆς δίκης, δίδωσιν*[19]) *μέχρι*[20]) *τῆς*[21]) *ποσότητος τὰ τοῦ ῥέου δαπανήματα*[22]). — *Ὁ ἀπὸ δικαστικῆς διαλαλιᾶς*[23]) *ὑπομνησθεὶς ἐχέτω προθεσίαν κ̅. ἡμερῶν,* [ὧν][24]) *ἐντὸς χρὴ αὐτὸν διασκέψασθαι, εἴτε ὤφειλεν συνελθεῖν παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστῇ, ἢ παραιτήσασθαι αὐτόν, ἢ συνδικαστὴν αἰτῆσαι.*

Nov. 90. §. 10. *Διατ. ε'. Τοὺς*[25]) *εὐτελεῖς μάρτυρας βασανιζέτω ὁ ἄρχων πρὸς καταλίψην* (v. *κατάληψιν*) *τῆς ἀληθείας*[26]) *ἐπὶ τῶν ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων. χρὴ πάντως παρὰ τοῖς δικασταῖς τοὺς μάρτυρας παραγενέσθαι ἀνάγνωθ. τὸν ε'.*[27]) *τίτλ. σχεδὸν γὰρ πάντα*[28]) *τὰ ἐν αὐτῷ*[29]) *νόμιμα τῷ προκειμένῳ τίτλῳ διαφέρουσιν.*

Nov. 52. §. 11. *Τι. ς'. διατ. α'.*[30]) *Κωλυέτωσαν τοὺς ἐνεχυριασμοὺς οἱ ἄρχοντες, τιμωρούμενοι τοὺς τοτοῦ πλημμελήσαντας κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως.*

Nov. 60. §. 12. *Διατ. β'.*[31]) *Παραφυλαττέτωσαν οἱ ἄρχοντες τοῦ μὴ ἐνεβρίζεσθαι τὰ σώματα τῶν τυλευτησάντων. οἱ σύνεδροι*[32]) *τῶν ἀρχόντων μὴ ἀκροάσθωσαν καθ' ἑαυτοὺς τῶν εἰσαγομένων δικῶν, ἀλλ' ἡ*[33]) *προκάταρξις* | [34]) *καὶ τὰ μέσα τῶν ἀγωγῶν κινείσθωσαν παρὰ τοῖς ἄρχουσιν, καὶ ἀναγινωσκέσθω παρ' αὐτῶν ἡ αὐτοτελὴς*[35]) *ψῆφος.*

§. 13. *Ὁ ζ'. τιτλ. ὅλος σχεδὸν*[36]) *τῷ παρόντι διαφέρει, περὶ ἐκκλήτων διαλεγόμενος.*

Nov. 1. §. 14. *Τιτ. θ'. διατ. α'.*[37]) *Παραφυλαττέτωσαν οἱ ἄρχοντες τοῦ μὴ ὑπερβαίνειν τὸν ἐνιαυτὸν τὴν*[38]) *κηνουμένην* (v. *κινουμένην*) *δίκην προφάσει τοῦ μὴ πληρωθῆναι τὰ δόξαντα τῷ τελευτήσαντι*[39]).

§. 6. Tituli 2. const. 1. Magistratus, qui contra formam constitutionis concedunt ecclesiasticum fieri contractum, magistratu privantur, et dignitate exuuntur, et bonorum publicationi subiiciuntur. Non solum sacerdotibus, sed etiam civilibus et militaribus magistratibus data est observatio eorum, quae eadem constitutione comprehensa sunt.

§. 7. Tituli 3. const. 5. Magistratus secundum formam (huius) constitutionis puniunto seniores et archipherecitas Iudaeorum, qui non concedunt lingua Graeca aliave divinas scripturas recitari; item etiam eos, qui negant iudicium esse, et resurrectionem, et angelos esse (dei) creaturam.

§. 8. Tit. 5. const. 3. Nullus civilis aut militaris magistratus concedito sportulas dari maiores, quam, quae est lege definita quantitas cuicunque exsecutori.

§. 9. Const. 4. Iussiones et praecepta magistratuum, quae volunt aliquem perduci aut exhiberi, non aliter dantor ad executionem, nisi antea actor fideiussores dederit de dandis, nisi litem persecutus sit et in ea caussa vicerit, usque ad (certam) quantitatem, rei expensis. — Qui ex iudiciali interlocutione admonitus est, habeto viginti dierum spatium, intra quos oportet ipsum dispicere, utrum ad eundem iudicem convenire debeat, an recusare ipsum aut petere alium, qui una cum eo iudicet.

§. 10. Const. 5. Viles testes magistratus torqueto ad eruendam veritatem in caussis criminalibus. Oportet omnino testes apud iudices comparere. Lege quintum titulum. Fere enim omnia iura, quae ibi tractata sunt, ad titulum praesentem pertinent.

§. 11. Tit. 6. const. 1. Prohibento magistratus pignorationes, punientes eos, qui hoc deliquerunt, secundum formam (huius) constitutionis.

§. 12. Const. 2. Magistratus se abstinento ab iniuriis, quae fiant corporibus defunctorum. Adsessores magistratuum ne audiunto per se ipsi lites eas, quae inferuntur, verum litis contestatio et res mediae actionum moventor apud magistratus et recitator ab ipsis sententia definitiva.

§. 13. Titulus 7. fere totus ad praesentem (titulum) pertinet, cum de appellationibus loquatur.

§. 14. Tit. 9. const. 1. Cavento magistratus, ne annum excedat caussa, quae eo praetextu movetur, quod ea, quae defuncto placuerunt, impleta non sint.

---

5) Ad marginem *περὶ ἐκκλησιαστικῶν συναλλαγμάτων.* 6) Codex *ὁ* habet pro *οἱ.* Ad marginem *περὶ πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιφερεκτίτων* (lege *ἀρχιφερεκτιτῶν*) *Ἰουδαίων* (Cod. *Ἰουδαιων*). 7) Pro *ἑλληνίδι* Codex habet *ἑλληνιδῆ.* 8) Codex *φώνῃ.* 9) Codex *ἀναγιγνωσκεσθαι.* 10) Codex *σπόρτουλας.* Tit. 5. const. 3. habet *σπόρτουλα.* 11) Tit. 5. const. 3. habet *διατεταγμένου.* 12) Codex habet *πόσου.* Tit. 5. const. 3. *ποσοῦ.* 13) Codex *οἰῷ δήποτε.* Ad marginem *ἐκβιβαστικὰ ἤγουν ὑπερ* (lege *ὑπὲρ*) *σιτισμοῦ.* 14) Ad marginem *περὶ κελεύσεων καὶ προστάξεων* (sic legendum, Codex *συνταξεων*). 15) Incipit fol. 81. B. 16) Tit. 5. const. 4. *προσκαταστήσῃ.* Codex *παρασχῇ.* 17) Codex *ἐπεξελθῇ.* 18) Pro *κρατήσῃ* est in Codice *κρατηθῇ.* 19) Pro *δίδωσιν* tit. 5. const. 4. habet *δίδωσι.* 20) Codex *μεχρί.* 21) Pro *τῆς* tit. 5. const. 4. habet *ῥητῆς.* 22) Pro *ῥέου δαπανήματα* Codex habet *ρευδαρα....* (desunt fere quattuor litterae in Codice). 23) Codex *διὰ λαλ...* De *διαλαλιὰ* vide Ducangium in gloss. Graec. pag. 297. Ad marginem *ὑπευθύνου* (sic). *περὶ προθεσμίας τῶν ὑπὸ αἰτίας γενομένων.* 24) *ὧν* deest in Codice. Tit. 5. const. 4. *ἐφ' ᾧ εἴσω τούτων.* 25) Ad marginem *περὶ μαρτύρων.* 26) Codex *ἀληθείας.* 27) Numerus Codicis corruptus [illegible]. Habet enim *βε'.* 28) Codex *πᾶντα.* 29) Pro *αὐτῷ* Codex *αὐτῶν* habet. 30) Ad marginem *περὶ ἐνεχυριασμοῦ.* 31) Ad marginem *περὶ λειψάνων.* 32) Ad marginem *περὶ συνεδριῶν.* 33) Tit. 6. const. 2. habet *ἥ, τε* pro *ἡ.* 34) Incipit fol. 82. A. 35) Codex *αὐτοτελῆς.* 36) *ὁλοσχεδὸν* est in Codice pro *ὅλος σχεδόν.* Sed *ὁλοσχεδὸν* ne Graecum quidem videtur esse. 37) Ad marginem *περὶ χρόνου τῆς ἐκπληρώσεως τῶν δοξάντων τῷ τεστάτορι.* 38) Pro *την* Codex habet *τ̂.* 39) Pro *τῷ τελευτήσαντι* tit. 9. const. 1. habet *τῷ τεστάτωρι.*

§. 15. [Tι. ί.][40] διατ. θ'.[41] Τὰς περὶ τῶν ῥεπουδίων[42] ποινὰς κατὰ τὸν[43] τύπον τῆς διατάξεως ἐπαγέτωσαν ἄρχοντες.

§. 16. Τι. ιά. διατ. ά.[44] Παραφυλαττέτωσαν οἱ ἄρχοντες τὰ διηγορευμένα τῇ διατάξει[45] περὶ τῶν ἀθεμίτως γαμούντων.

§. 17. A. Τι. ιβ'. διατ. ά. Κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως τιμωρείσθωσαν οἱ ἄρχοντες τοὺς πορνοβοσκούς[46].

§. 17. B. [Διατ. β'.] Παραφυλαττέτωσαν[47] οἱ ἄρχοντες τοῦ μὴ κωλύεσθαι σκηνικὴν βουλομένην ἐκ τῆς σκηνῆς ἀπαλλάττεσθαι[48].

§. 18. Διατ. γ'.[49] Τοὺς ἀσελγαίνοντας καὶ κατὰ θεοῦ[50] κεφαλῆς | [51] ἢ τριχὸς ὀμνύντας ἔπαρχος τῆς πόλεως κολαζέτω.

§. 19. Τι. ιγ'. διατ. ά.[52]. Κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως τοὺς κηδεμόνας[53] τῶν ὀρφανικῶν χειροτονείτωσαν οἱ ἄρχοντες.

§. 20. Τι. ιη'. διατ. ς'.[54]. Τοὺς εὐνουχίζοντας τινὰ οἱ ἄρχοντες κολαζέτωσαν κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως.

§. 21. Τι. κ'. διατ. ά.[55] Τοῦ δεληγάτου[56] μὴ ἐνπροθέσμως (v. ἐμπροθέσμως)[57] παρατιθεμένου[57], ὁ ἔπαρχος τῶν πραιτωρίων καὶ τρακτευταὶ[58] καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν ἐπαρχιῶν ταῖς ὑποκειμέναις τῇ διατέξει ποιναῖς ὑποβαλέσθωσαν. — Ἐὰν μὴ κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως αἱ ἀποχαὶ τῶν δημοσίων γένωνται, ὁ περὶ τούτου προσελευσθεὶς [ὁ][59] ἄρχων καὶ ῥαθυμήσας ποινὴν ί.[60] χρυσίου λιτρῶν μεθοδεύεται. ὁ ἀμφιβάλλων[61] περὶ συντελείας ἀναγκαζέτω διὰ τοῦ ἄρχοντος τὸν κηνσουάλιον[62] φανερῶσαι τὰ αὐτοῦ ἰοῦγα[63]. — Τὰς ἐπιβολὰς τῶν ἀπόρων κατὰ γνώμην[64] τῶν ἀρχόντων χρὴ γενέσθαι. ἐκκλήτου δὲ παρακολουθούσης ὁ ἔπαρχος τῶν πραιτωρίων γυμνάσει τὴν ἔκκλητον. | [65] — Μηδεὶς δημόσια χρεωστῶν[66] ἐκτατέτω (v. ἐκταττέτω) τῷ[67] δημοσίῳ τὸν ἴδιον χρεώστην, εἰ μὴ πρότερον καὶ αὐτὸς[68] ἀπορήσει, κἀκεῖνος ὀφθῇ (v. ὀφθῇ)[69] χρεωστῶν, ἑκάτερον τοῦ ἄρχοντος δοκιμάζοντος. — Μήτε οἱ τὰ δημόσια[70] διοικοῦντες, μήτε οἱ ἄρχοντες ἢ αἱ τάξεις αὐτῶν τοῖς πολιτικοῖς πόροις ἐπικοινωνείτωσαν. — Μηδεὶς ἄρχων[71] ἢ τῶν δηοικούντων (v. διοικούντων)[72] δημόσια τοποτηρείτω τοῖς ἐπάρχοις ἢ τῇ στρατηγίδι[73] ἀρχῇ[75]. οἱ ἄρχοντες μήπω ἐπιστάντες ταῖς ἐπαρχίαις[76] ἢ κατὰ κέλευσιν βασιλικὴν τούτων ἀπολειφθέντες ἔχουσιν ἄδειαν[77] τοποτηρητὰς προβάλεσθαι (v. προβάλλεσθαι), πάντα [77b] ποιεῖν δυναμένους[77c] καθ' ὁμοιότητα αὐτῶν

§. 15. Tit. 10. const. 9. Poenas, quae contra repudia statutae sunt, secundum formam (huius) constitutionis magistratus inroganto. Nov. 117.

§. 16. Tit. 11. const. 1. Magistratus ea, quae (hac) constitutione de iis, qui incestas nuptias contrahunt, sancita sunt, observanto. Nov. 12.

§. 17. a. Tit. 12. const. 1. Secundum formam (huius) constitutionis magistratus lenones puniunto. Nov. 14.

§. 17. b. Const. 2. Providento magistratus, ne mulier, quae artem ludicram facit, prohibeatur, quominus, si velit, a scena discedat. Nov. 71.

§. 18. Const. 3. Eos, qui luxuriantur et per dei caput vel capillum iurant, praefectus urbi punito. Nov. 77.

§. 19. Tit. 13. const. 1. Secundum (huius) constitutionis formam magistratus tutores et cura(rerum) pupillarium eligunto. Nov. 72.

§. 20. Tit. 18. const. 8. (?). Eos, qui mares castrant, magistratus secundum formam (huius) constitutionis puniunto. Nov. 142.

§. 21. Tit. 20. const. 1. Si delegatum non tempore praestituto proponatur, praefectus praetorio et tractatores et praesides provinciarum poenis, quae (hac) constitutione propositae sunt, subiiciuntor. — Si non secundum formam (huius) constitutionis apochae publicorum tributorum factae sint, a magistratu, qui de hac (re) aditus erit, si (id) neglexerit, poena decem librarum auri exigitur. Is, qui de (tributorum) collatione dubitat, per magistratum censualem cogito, ut iuga eius manifestet. — Adiectiones sterilium (praediorum) oportet secundum magistratuum sententiam fieri; si vero provocatio subsecuta sit, praefectus praetorio provocationem exercebit. — Nemo, qui publica tributa debet, fisco debitorem suum delegato, nisi prius et ipse ad egestatem perductus erit, et illum (revera) esse debitorem liqueat, de utroque magistratu cognoscente. — Neque ii, qui publica tributa administrant, neque magistratus, aut ipsorum cohortes cum vectigalibus civitatium communionem habento. — Nullus magistratus, aut ex iis, qui publica tributa administrant, quisquam vicarius esto praefectorum aut (eius) magistratus, (qui) magister militum (vocatur). — Magistratus, (qui provinciis praesunt,) provincias nondum ingressi, aut, qui secundum imperatoris iussionem ab his absunt, habent licentiam vicarios constituendi, qui secundum Nov. 128.

40) Τι. ί. deest in Codice. Est autem tit. 10. const. 9. 41) Ad marginem περὶ ῥεπουδίων. 42) Codicis margo haec exhibet: ῥεπούδιον (leg. ῥεπουδίων) χωριζομε (id est χωριζομένων) εξετί (leg. ἐξ αἰτίας). 43) Codex κατ' αὐτόν. Nisi legendum sit κατ' αὐτὸν τόν. 44) Ad marginem περὶ αθεμίτων (leg. ἀθεμίτων γάμων). 45) διατ. est in Codice. 46) Codex πορνοβόσκους. Verba διατ. β'. ex Codice exciderunt. Est autem tit. 12. const. 2. 47) Ad marginem περὶ σκηνικῶν. 48) Codex ἀπαλλαττεσθαι. 49) Ad marginem περὶ ἀσελγενῶν (leg. ἀσελγαινόντων). 50) Pro θεοῦ Codex habet θυ. 51) Incipit fol. 82. B. Pro κεφαλῆς Codex σφαλῆς. 52) Ad marginem περὶ κηδαιμόνων (lege κηδεμόνων). 53) Codex κηδέμονας. 54) Ad marginem περὶ τῶν εὐνουχιζόντων. Pro διατ. ς'. lege διατ. η'. Est enim tit. 18. const. 8. 55) Ad marginem περὶ ληγάτου ἐκτα. Haec manifesto corrupta sunt. 56) Codex τοῦδε ληγάτου. 57) Codex ἐνπροθεσμ. Tit. 21. const. 1. habet μὴ ἐν καιρῷ pro verbis μὴ ἐνπροθέσμως. 58) Tit. 20. const. 1. habet προτιθεμένου. 59) Legendum videtur οἱ τρακτευταί, ut est tit. 20. const. 1. 60) Pro ί., quod est tit. 20. const. 1., Codex habet έ. 61) Verbum ὁ uncis inclusum est. Id enim ingenio linguae Graecae repugnat. 62) Ad marginem περὶ κηνσουαλίων διατιμη (lege διατιμητῶν). 63) Tit. 20. const. 1. habet κηνσοφύλακα pro κηνσουάλιον. 64) Tit. 20. const. 1. habet τὰ ἰοῦγα αὐτοῦ. 65) Codex καταγνώμην. 66) Incipit fol. 83. A. 67) Ad marginem περὶ τῶν χρεωστούντων δημοσία (leg. δημόσια) καὶ ἐκτατόντων (leg. ἐκταττόντων) τοὺς ἰδίους (leg. ἰδίους) χρεώστας. 68) Vox τῷ deest tit. 20. const. 1. 69) Pro καὶ αὐτὸς tit. 20. const. 1. habet καὐτός. 70) Codex habet ὄφθη. Tit. 20. const. 1. habet δειχθῇ. 71) Ad marginem περὶ πολιτικῶν πόρων. 72) Ad marginem περὶ τοποτηρητῶν. πόται (leg. πότε) δύναται ὁ ἄρχων τούτου (leg. τούτους) προβάλεσθαι (leg. προβάλλεσθαι) καὶ τί δύνανται οὗτοι ποιεῖν; 73) Cod. habet δη οἰκούντων. Tit. 20. const. 1. habet ἢ δημόσια διοικῶν. 74) Cod. στρατηγιδι. 75) Pro ἀρχῇ Codex habet ἀρχ. 76) Pro ταῖς ἐπαρχίαις tit. 20. const. 1. habet τῇ ἐπαρχίᾳ. 77) Codex ἀδείαν. 77b) Codex πάντα. 77c) Cod. δυναμένου.

χωρὶς μέλους ἀποκοπῆς [78]) καὶ ἐσχάτης τιμωρίας. Εἴτ[78b]) ἄρχων ληστοδιώκτην ἢ τριβοῦνον προβαλεῖται [79]), ταῖς ὑποκειμέναις τῇ διατάξει ποιναῖς ὑποβάλλεται. ὁ στρατιωτικὸς ἄρχων [80]) ἐν τοῖς ἐγκλήμασιν κατὰ πάντων ἔχει δικαιοδοσίαν. — Ὅτι οὐ χρὴ [81]) τοὺς ἄρχοντας ἀγγαρίας (v. ἀγγαρείας) ἀπαιτεῖν. — Ὅτι χρὴ τὸν ἄρχοντα [82]) μετὰ τὴν διαδοχὴν | [83]) ν. ἡμέρας διατρίβειν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, δημοσίᾳ φαινόμενον καὶ τὰς ἐναγωγὰς τῶν ἐγκαλούντων ὑποδεχόμενον [84]). εἰ δὲ ἀναχωρήσῃ, παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ συνιέναι τοὺς ἀδικηθέντας παρ' αὐτοῦ, καὶ μεθ' ὅρκου ἐν ὑπομνήμασιν φανεροῦν τὰς [85]) ἀδικίας αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ κινδύνῳ τῶν ἐπάρχων καὶ τοῦ τρακτευτοῦ τῆς χώρας τὸ ἱκανὸν αὐτοῖς γενέσθαι ἐκ τῆς τούτου περιουσίας. εἴτε ῥεονοκατορίαν [86]) δέχηται ὁ ἄρχων, εἴτε κατὰ θείαν κέλευσιν εἰς ἑτέραν [87]) μεταστῇ ἐπαρχίαν, ἢ δημοσίαν ἐπιτραπῇ διοίκησιν, χρὴ αὐτὸν ἐντολέα προβάλεσθαι (v. προβάλλεσθαι) μέχρι τῶν νενομισμένων ἡμερῶν, ὑποδεχόμενον τὰς κατ' αὐτοῦ ἐναγωγάς.

ipsorum exemplum omnia facere possunt, praeter (quod) membrum abscidere ultimumque supplicium inrogare nequeunt. Si quis magistratus latronum persecuto rem aut tribunum designabit, poenis, quae in (hac) constitutione positae sunt,. subiicitur. Militari magistratui in criminalibus (caussis) adversus omnes competit iurisdictio. — Non licet magistratibus angarias exigere. — Oportet magistratum, (qui provinciae praeest,) postquam ei successor datus est, quinquaginta dies in provincia commorari, publice prodeuntem, et actiones eorum, qui eum conveniunt, excipientem. Sin autem discesserit, apud episcopum (oportet) convenire eos, qui ab eo iniuria affecti sunt, et iuratos cum gestorum confectione manifestare damna ab ipso sibi data, ut periculo praefectorum et tractatoris (eius) loci ipsis ex huius substantia satisfiat. Sive revocatoriam magistratus accipiat, sive secundum divinam iussionem in aliam provinciam translatus sit, vel publicam administrationem gerere iussus, oportet ab ipso procuratorem designari usque ad dies praestitutos, qui actiones, quae adversus ipsum moventur, excipiat.

Nov. 130. §. 22. Διατ. β'. Χρὴ τοὺς [88]) ἄρχοντας προευτρεπίζειν ἐν ταῖς παρόδοις τῶν στρατιωτῶν τὰς τούτων ἀποτροφάς. — Εἰ μὴ ποιήσουν οἱ ὀπτίωνες ῥέκαυτα [89]) τῆς γινομένης [90]) δαπάνης [91]) ἐν ταῖς διόδοις (v. διόδοις) τῶν στρατιωτῶν, παρὰ τῷ ἄρχοντι ἢ τῷ ἐκδίκῳ τὰ περὶ τούτου πραττέσθω, ὥστε τὰς σιτήσεις τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἐξάρχων | [92]) αὐτῶν ἐγκρατηθῆναι παρὰ τοῦ δημοσίου καὶ τοῖς δαπανήμασιν λογισθῆναι τὰ διὰ τῆς πράξεως δηλούμενα. — Ἐὰν [94]) ἐπίτηδες ὁ ἄρχων μὴ εὐτρεπίσει τὰ πρὸς τὴν δίοδον τῶν στρατευμάτων [95]), ἐκπίπτει τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξορίζεται.

§. 22. Const. 2. Oportet magistratus in militum transitibus in antecessum horum alimenta procurare. — Si optiones expensarum, quae fiunt, recauta non facient in militum transitibus, apud magistratum aut defensorem de hoc gesta conficiuntor, ut annonae militum et exarchorum eorum a fisco retineantur, eaque, quae per gestorum confectionem declarantur, inter expensas referantur. — Si magistratus ea, quae ad exercituum transitum necessaria sunt, data opera non procurabit, magistratu excidit in exiliumque mittitur.

ΤΙΤΛΟΣ Ε'.

TITULUS V.

Περὶ λιτιγιόσων [96]), ἐκβιβαστων καὶ λιτιγατόρουμ. [97])

De litigiosis, executoribus, et litigatoribus.

α'. [98]) νόμος περὶ τῶν ἐκβιβαστῶν καὶ τῶν αἰτιωμένων τὲ καὶ ἀνταιτιαθέντων.

Const. 1. Lex de executoribus et de iis, qui conveniuntur, et iis, contra quos mutua petitio instituta est.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Ἐπειδὴ τὰς συκοφαντίας μισοῦμεν. [99])

Nov. 96. Χρὴ τὸν ἐνάγοντα πρὸ τῆς τοῦ βιβλίου πομπῆς [1]) ἀσφαλίζεσθαι τὸν ἐναγόμενον καὶ τὸν πληρωτὴν [2]) τῆς ὑποθέσεως εἰς χρόνον, ὡς εἴσω μηνῶν β'. προκατάρχεται τῆς δίκης, ἢ [3]), εἰ μὴ τοῦτο πράξει, διπλᾶ παρεχέτω [4]) ἐναγομένῳ τὰ δαπανήματα,

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Quoniam calumnias odimus.*

Oportet ab eo, qui agit, ante libelli transmissionem cautionem exponi ei, quocum agitur, et caussae executori de tempore, se intra duos menses litem contestari, aut, si hoc non faciet, ei, quicum agitur, in duplum expensas reddito, quae

78) Codex ἀπὸ κοπῆς habet. 78b) Pro εἴτις tit. 20. const. 1. habet εἴτε. Ad marginem περὶ τριβούνων καὶ ληστοδιωκτῶν (Codex ληστοδώκτων). 79) Codex προκαλεῖται. Tit. 20. const. 1. habet τολμήσει — προβαλέσθαι. 80) Ad marginem περὶ στρατιωτικῶν ἀρχόντων. 81) Ad marginem περὶ ἀγγαριῶν (leg. ἀγγαρειῶν). 82) Ad marginem περὶ ἀρχόντων διαδεχθέντων. 83) Incipit fol. 83. B. 84) Codex ὑποδεχόμ'/. 85) Pro φανεροῦν τὰς Codex habet φανεροῦντας. 86) Ad marginem περὶ ἐντοιλέων (leg. ἐντολέων) τῶν διαδεχόμ' (leg. διαδεχομένων) ἀρχόντων. 87) Codex ἑτέραν. 88) Ad marginem περὶ ἀποτροφ˜ (leg. ἀποτροφῶν) στρατιωτ˜ (leg. στρατιωτῶν) διαδόχων (leg. διοδευόντων). 89) Pro ῥέκαυτα Codex habet ῥεουσαύτα. Ad marginem περὶ ὀπτιώνων μὴ ποιούντων ῥέκαυτα (Codex ῥεσαυτ.) τ' (leg. τῆς) κατὰ τὴν δίοδον δαπάνης (Codex δαπανῆς). 90) Tit. 20. const. 2. habet χορηγουμένης pro γινομένης. 91) Codex δαπανῆς. 92) Incipit fol. 84. A. Codex ἐξαρχῶν. 94) Ad marginem περὶ αρχ' (leg. ἄρχοντος) μὴ εὐτρεπίσαντος ἐπίτηδες (Codex ἐπιτηδίς) τὰ πρὸς τὴν δίοδον. 95) Verba τῶν στρατευμάτων desunt tit. 20. const. 2. 96) Codex perilitigioson. 97) Ad marginem λιγατόρουμ (leg. λιτιγατόρουμ) ἀντετιασθέντων (leg. ἀνταιτιασθέντων). λιτιγιόσων αἰτιωμένων. 98) Ad marginem ϛ'. Codex λιτιγατορουμ. 99) Ad marginem περὶ ἀσφαλείας ἐκτιθεμεν (leg. ἐκτιθεμένων) ὑπὸ τοῦ ἐνάγοντος πρὸ τῆς τοῦ βι. (leg. βιβλίου) πομπῆς (Cod. πομπῇ) βι. γ'. τι. β. τοῦ κωδ., βι. τ'. τι. ιθ', βι. β. τι νϛ'. 1) Verbum πομπῆς deest tit. 15. parat. §. 3. 2) Pro πληρωτὴν tit. 15. parat. §. 3. habent ἐκβιβαστήν. 3) Cod. ἡ habet loco vocis ἤ. 4) Sic Cod. Malim παρέχει τῷ.

τοὺς λϛ'. χρυσοὺς[5]) *μὴ ὑπερβαίνοντα. — Ὁ ὑπὸ μέμψιν γενόμενος, ὑπεύθυνον νομίζων ἔχειν τὸν ἀντίδικον* [5b]), *μὴ παρ' ἑτέρῳ ἀλλὰ παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστῇ*| [6]) *αἰτιάσθω αὐτόν. εἰ δὲ ὕποπτον ἔχει τὸν δικαστήν, ἐντὸς κ'. ἡμερῶν ἄλλον αἱρείσθω, ἑκατέρᾳ ὑποθέσει δικάσοντα. εἰ δὲ μὴ βούλεται τοῦτο* [7]) *πρᾶξαι, δεχέσθω τὴν ἐναγωγήν, παρ' ᾧ ἐμέμφθη δικαστῇ καὶ μετὰ τὴν ψῆφον τὴν ἀντεναγωγὴν προτιθέτω παρ' ἑτέρῳ δικαστῇ. Ἐγρ. καλανδῶν Νοεμβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*) *τὸ ιγ'. ὑπατείας*[8]) *Ἀπίωνος.*

tamen quantitatem 36. aureorum non excedant. Qui conventus est, si credat obligatum sibi habere adversarium, (is) non apud alium, verum apud eundem iudicem eum convenito. Quodsi (eum) iudicem habet suspectum, intra 20 dies alium eligito, qui de utraque caussa sit iudicaturus. Si vero hoc facere non vult, iudicium accipito apud eum, apud quem conventus est, iudicem, et post sententiam (latam) reconventionem apud alium iudicem exponito. *Scripta est Calendis Novembr. imperii Iustiniani anno 13. Appione consule.*

β'. περὶ λιτιγιόσων.[9])

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Πολλὰ μὲν περὶ τῶν λιτιγιόσων.

Λιτιγιόσα νοοῦνται πάντα τὰ πράγματα, ὅσα περὶ δεσποτίας (v. *δεσποτείας*) *ἔχει*[11]) *ἀμφισβήτησιν δι' ἀρχικῆς ὑπομνήσεως ἢ διαθέσεως*[12]) *βασιλεῖ προσενεχθεισῶν*[13]) *καὶ ἐν δικαστηρίῳ καταφανῶν γινομένων καὶ δι' ἑαυτοῦ*[14]) *τῷ ἀντιδίκῳ τοῦ*[15]) *δεηθέντος γνωσθεισῶν. τὰ δὲ τοιαῦτα πράγματα οἱ κληρονόμοι*[16]) *τοῦ περὶ αὐτῶν προκαταρξαμένου πρὸς ἀλλήλους οὐ κωλύονται διελέσθαι. — Λιτιγιόσου πράγματος λεγατευθέντος* | [18]), *τὰ ἀπὸ τελεσμάτων λεγατάριον*[19]) *ὁρᾷ*[20]). *ὅθεν καὶ δύνανται μετασχεῖν τῆς περὶ τούτου*[21]) *δίκης. — Αἱ ὑποθῆκαι*[22]) *τῶν πραγμάτων οὐ περιέχονται τῇ λιτιγιόσου προσηγορίᾳ. δύναται*[23]) *οὖν ὁ χρεώστης ταῦτα πολεῖν* (v. *πωλεῖν*) *καὶ τὸ ἱκανὸν ἐκ τῆς τιμῆς περιποιεῖν τῷ δανειστῇ. εἰ δὲ μὴ τοῦτο πράξει, ἐκδικῆσαι*[24]) *τὰς ὑποθήκας παρὰ τοῦ ἠγορακότως* (v. *ἠγορακότος*) *ὁ δανειστής. — Ἡ ψῆφος*[25]) *ἡ κελεύουσα ὑπομνησθῆναι τινά, περιεχέτω μὴ ἄλλως προσάγεσθαι τὴν ὑπόμνησιν, εἰ μὴ πρότερον βιβλίον τῷ*[26]) *αἰτιασθέντι πεμφθῇ, καὶ ἐγγυητὴς* | [27]) *τῆς προσεδρίας καὶ τῆς δεκατομοιρίας δοθῇ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων παρὰ τοῦ ἐνάγοντος, ἤ, εἰ ὀμόσοι*[28]) *παρὰ τῷ δικαστῇ ἀπορεῖν ἐγγυῶν, διομοσίαν* (v. *διωμοσίαν*) *ἐκθῆται τούτων αὐτῶν ἕνεκεν. εἰ δὲ ἄνευ τοῦ τύπου τῆς διατάξεως ὑπόμνησις τινὶ προσαχθῇ, ὁ μὲν δικαστὴς ποινὴν καταθήσει μετὰ τῆς οἰκείας τάξεως ἀνὰ δέκα χρυσίου λιτρῶν*[29]). *ὁ δὲ ἐκβιβαστὴς δημευθεὶς ἐπὶ πενταετίαν ἐξωρίζεται* (v. *ἐξορίζεται*). *ὁ δὲ αἰτιαθεὶς ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ αἰτιασμένου* (v. *ἠτιασμένου*)[30]) *κινδύνῳ*[31]) *τοῦ δικαστοῦ τὸ ἀζήμιον ἕξει. τῆς δὲ τοιαύτης ἀκριβείας ἐξαιρεῖ τὰς προαιρετοὺς ἐξεταζομένας ὑποθέσεις. — Ἐὰν ἐκ θείας*[31]) *κελεύσεως ἢ ἀρχικῆς προστάξεως ἐνάγων τῆς μετὰ τὴν προκάταρξιν ἀπολειφθῇ τῆς δίκης, ὑπομιμνησκέσθω ἐξ ἐπιτάσεως τοῦ διαδίκου*

Const. 2. De litigiosis.

Idem imperator eidem. *Multa quidem de litigiosis.*

Litigiosae (res) esse intelliguntur omnes res, quae de dominio habent controversiam motam ex citatione magistratus aut ex precibus imperatori oblatis et in iudicio insinuatis, vel, de quibus per eum ipsum, qui obtulit, adversarius certior factus est. Tales res haeredes eius, qui de iis litem contestatus est, non prohibentur, quominus inter se dividant. Re litigiosa legata, iudicii exitus ad legatarium spectat. Unde et possunt litem de hac (re) participare. Hypothecae rerum verbo *(rei) litigiosae* non comprehenduntur. Debitor igitur has vendere potest et ex pretio exinde (redacto) creditori satisfacere. Si vero hoc non faciet, creditor hypothecas ab eo, qui emit, vindicare (potest). Decretum (magistratus), quod aliquem citari iubet, conditionem in se habeto, ut non aliter quisquam ad citationem adigatur, nisi prius libellus ei, qui conventus est, missus sit, datusque sit ab actore, gestis intervenientibus, fideiussor de hoc, ut iudicio usque ad finem sit adfuturus, et de decima parte (litis); aut, si iuraverit coram iudice, sibi non esse copiam fideiussorum, de his ipsis rebus iuratoriam cautionem exposuerit. Quodsi contra (huius) constitutionis formam citatio alicui adacta sit, iudex cum sua cohorte decem auri librarum poenam solvet. Executor autem, bonis publicatis, exilio quinquennali multatur. Qui vero conventus est, ex substantia eius, qui actor est, periculo iudicis indemnitatem consequetur. A talis subtilitatis observatione eas caussas, quae consensu (utriusque partis examinantur), excipit. Si is, qui ex divina iussione aut praecepto magistratus agit, (eam) iudicii partem, quae post litis contestationem est, deseruerit, citator ex intentione eius,

---

4) Pro *χρυσοὺς* Cod. habet *χρ°*. 5b) Cod. *ἀντιδίκον*. Ad marg. *περὶ ὑπομεμψεως* (sic) *βι. ε' τι. ϛ τοῦ κωδ., βι. ζ. τι. η, βι ζ. τι ιγ'.* 6) Incipit fol. 84. B. 7) Cod. *τούτῳ* habet pro *τοῦτο*. 8) Cod. *ὑπατίας*. 9) Cod. *ρελιγιόσων*. Ad marg. *αἰτιωμένων* (leg. *ἀιτιωμένων*). 11) Codex habet *ἔχοντας* loco vocis *ἔχει*. Nov. 112. cap. 4. *οὗ τινος περὶ τῆς δεσποτείας ζήτησις μεταξὺ τοῦ ἐνάγοντος καὶ ἐναγομένου κινεῖται.* 11) Cod. vere *διαθέσεως*. Corrigendum *διὰ δεήσεων* Nov. 112. cap. 1. *ἢ διὰ δεήσεων βασιλεῖ προσενεχθεισῶν*. 12) Cod. *προσενεχθεὶς ὤν*. 14) Sic Cod. Nov. l. l. *αὐτοῦ*. 15) Codex *του*. 16) Ad marg. *περὶ κληρονόμων βι. γ'. τι. λζ τοῦ κωδ., βι. τῶν αὐτῶν* (quae sunt corrupta) *τι. λη'.* 18) Incipit fol. 85. A. Ad marg. *περὶ ληγάτου βι ζ. τι. λζ τοῦ κωδ.* Deinde positum est *λιτιγιόσου αἰτιασθέντος* (sic). 19) Codex male *λεγαταρίων*. Optima est lectio tit. 9. parat. §. 6. *τὸ ἀποτέλεσμα τὸν ληγατάριον*. 20) Cod. male *ὅρα* loco vocis *ὁρᾷ*. 21) Pro *τούτου* tit. 9. parat. §. 6. habent *αὐτοῦ*. 22) Cod. *ὑποθῆκαι*. Ad marg. *περὶ ὑποθηκῶν βι δ. τι. κδ. τοῦ κωδ. βι. η. τι. ιϛ'. τοῦ κωδ.* 23) Tit. 15. parat. §. 4. habent *οὐ δύναται*. 24) Tit. 15. parat. § 4. habent *ἐκδικήσει*. 25) Ad marginem *περὶ β* (leg. *βιβλίου*) *πομπῆς καὶ περὶ προσεδρίας καὶ δεκατομοίρας βι. ζ. τι. ϛϛ. τοῦ κωδ. βι. γ'. τι. α'. τοῦ κωδ. βι. γ' τι. ι.* 26) Cod. habet *τὸ* pro *τῷ*. 27) Incipit fol. 85. B. Codex *ἐγγυητῆς*. 28) Tit. 15. parat. §. 4. *ὀμόσῃ*. 29) Pro *λιτρῶν* Cod. habent *λι*. 30) Codex *αιτιασμένου*. Malim *αἰτιάζοντος*. Nov. 112. cap. 2. *ἣν ὁ αἰτιαθεὶς ἐκ ταύτης τῆς παρὰ τὴν δύναμιν τοῦ παρόντος νόμου μεθοδείας ὑπομένοι, ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ ἐνάγοντος τῷ ἐναχθέντι θεραπευθήσεται.* 31) Codex *κινδύνου*. 32) Ad marginem *περὶ τοῦ ἐκ θείας κελεύσεως ἢ ἐκ προστάξεως ἐνάγοντος καὶ μὴ* (leg. *μετὰ*) *προκάταρξιν ἀπολειφθέντος βι. γ'. τι. α'. τοῦ κωδ. βι τ. τι. ιθ'. βι. τ. τι. ζ.* Post *ἐὰν* inserendum est *ὁ* ex tenore Nov. 112. cap. 3.

ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ. ἀπειθῶν δὲ ἢ ἀφανὴς γενόμενος τρισὶν[33]) *ἐδίκτοις καλείσθω, ἑκάστου λ'. ἡμερῶν ἔνδοσιν ἔχοντος, καὶ πρὸς τούτοις ἑτέρου ἐνιαυτοῦ προθεσμίαν λαμβανέτω, ἧς*[34]) *ἐντὸς εἰ μὴ παραγένηται ὁ ἐναγαγών, [ὁ] |* [35]) *τῆς ὑποθέσεως δικαστὴς κατὰ μίαν μοῖραν ἐξετάσας τὴν ὑπόθεσιν, νόμιμον αὐτῇ ἐπιθήσει πέρας· εἰ δὲ ἐντὸς τοῦ ἐνιαυτοῦ παραγένηται*[36]) *ὁ ἐναγαγών, [ἢ]*[37]) *μὴ ἄλλως προσδεχέσθω πρὸς τὴν δίκην, εἰ μὴ πρότερον παράσχῃ τῷ ἀντιδίκῳ τὰς δαπάνας καὶ τὸ ἱκανὸν ποιήσῃ τῆς προσεδρίας. εἰ δὲ διὰ τὸ μὴ παραδραμεῖν τὸν ἐνιαυτὸν ἐπιτηδὲς*[38]) *παραγένηται καὶ πάλιν* [39]) *ἀπολειφθῇ, ἐκπιπτέτω τῶν ἰδίων (v. ἰδίων) ἐναγωγῶν. ὁ μὴ προθέμενος ἐναγαγεῖν τινὶ ἄκων τοῦτο ποιεῖν μὴ ἀναγκαζέσθω. Ἐγράφη δ'. εἴδως*[40]) *Σεπτεμβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιε. ὑπατίας (v. ὑπατείας) Βασιλείου.*

qui conventus est, a iudice. Quod si non obediat, vel non appareat, tribus edictis vocator, quocunque (edicto) XXX dierum interstitium habente, et ad haec alius anni accipito spatium, intra quod nisi is, qui actionem instituit, advenerit, iudex caussae, lite ex una tantum parte examinata, legitimum ei finem imponet. Si vero intra annum is, qui actionem instituit, advenerit, non aliter ad iudicium admittitor, nisi prius adversario expensas restituerit, et de hoc, ut (iudicio) adfuturus sit, satis dederit. Si vero propterea, ut ne annus praetereat, data opera advenerit, et rursus (iudicium) deseruerit, actiones suas amittito. Qui autem hoc propositum plane non habuit, ut cum quopiam ageret, invitus hoc facere ne cogitor. *Scripta est ante 4. Idus Septembres imperii Iustiniani anno 15. Basilio consule.*

γ'. ὥστε τοὺς δικαζομένους ὀμνύειν, ὅτι οὐδὲν ἔξω τῶν ὁρισθέντων τῇ διατάξει δίδωσιν καθ' οἷον δήποτε τρόπον. ἔχει δὲ καὶ ἄλλα δύο[41]) *κεφάλαια.*

Const. 3. Ut litigatores iurent, se nihil quidquam ullo modo praeter ea, quae (hac) constitutione definita sunt, dare. Habet autem etiam alia duo capita.

Nov. 124. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Τὸν παρόντα νόμον προφέρομεν.*

Χρὴ τοὺς δικαζομένους[42]) *παρόντας τε καὶ ἀπολιμπανομένους ἢ ἐκείνους, εἰς οὓς, ὡς εἰκός, ἐν μέσῳ ἡ ὑπόθεσις μετενεχθείη*[43]), *ὀμνύειν, ὡς οὐ*[44]) *δεδώκασιν ἢ ὑπέσχοντο*[45]) *ἢ δι' ἑαυτῶν ἢ διὰ*[46]) *παρενθέτων προσώπων παρέχειν τοῖς δικασταῖς ἢ τισὶν ὑπὲρ αὐτῶν ἐπὶ διαφθορᾷ τῆς δίκης πλέον, ὧν*[47]) *διετύπωσεν ἡ διάταξις*[48]). *εἰ γὰρ ἐνάγων*[49]) *ἐκφύγῃ τὸν ὅρκον, ἐκπίπτει τῆς ἀγωγῆς. ὁ δὲ ἐναγόμενος |* [50]) *παραιτούμενος καταδικάζεται. εἰ δὲ ὀμώσαντες (v. ὀμόσαντες) εἴπωσιν τὲ*[51]) *καὶ ἀποδείξωσιν δεδωκέναι*[52]), *ἀζήμιοι μὲν αὐτοὶ ἔστωσαν. ὁ δὲ λαβὼν ἢ ὑπόσχεσιν καταδεξάμενος ἐπὶ μὲν τῶν χρηματικῶν ὑποθέσεων τὸ τριπλοῦν, εἰ μέν τι ἔλαβεν*[53]), *τὸ διπλοῦν δέ, ὧν*[54]) *ὑπεσχέθη*[55]) *αὐτῷ, ὑπὸ τοῦ φίσκου*[57]) *ἀπαιτείσθω, ἐκπίπτων καὶ ἧς ἔχει ἀξίας τὲ καὶ ἀρχῆς. ἐπὶ*[58]) *δὲ τῶν ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων λαβὼν ὑπόσχεσιν ἢ δόσιν*[59]) *ἐξοριζέσθω. εἰ δὲ τὰ ὁμοθέντα (v. ὀμοθέντα)*[60]) *οἱ λιτιγάτορες μὴ δυνηθῶσιν ἀποδεῖξαι, ἀληθὴς ὅρκος ἐπαγέσθω τοῖς δικασταῖς καὶ τοῖς εἰληφέναι ὑπὲρ αὐτῶν ὑπόσχεσιν ἢ δόσιν λεγομένοις, κἀκείνων ὀμνύντων οἱ λιτιγάτορες ἐπὶ μὲν ταῖς χρηματικαῖς αἰτίαις τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης καταβαλλέτωσαν*[61]), *τῷ φίσκῳ δηλονότι, τὴν ἰδίαν (v. ἰδίαν) ἔκβασιν (v. ἔκβασιν) ἀναμενούσης αὐτῆς. ἐπεὶ (v. ἐπὶ) δὲ*[62]) *τῶν ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων δημευέσθωσαν*

Idem imperator Petro praefecto praetorio. *Praesentem legem proferimus.*

Oportet litigatores et praesentes et absentes, aut illos, ad quos, ut fieri solet, medio (tempore) caussa sit delata, iurare, se nihil dedisse, aut promisisse, aut per semet ipsos aut per interpositas personas dare iudicibus aut aliis (quibusdam) pro ipsis ad iudicium corrumpendum amplius iis, quae constitutio definivit. Nam si actor iusiurandum effugerit, actionem amittit. Qui vero convenitur, si (iurare) nolit, condemnatur. Sin autem dato iureiurando et dixerint et demonstraverint se dedisse (aliquid), ipsi quidem sunto indemnes. Ab eo autem, qui cepit aut promissionem acceptavit, in pecuniariis quidem caussis triplum, si quid cepit, duplum autem id, quod ei promissum est, fiscus exigito, ita ut ipse et dignitate et magistratu, quem habet, excidat. In caussis autem criminalibus, qui promissionem vel dationem acceptavit, exilio punitor. Sin autem ea, de quibus iuratum est, litigatores probare non potuerint, veritatis iusiurandum iudicibus et iis, qui promissionem vel dationem acceptasse dicuntur, de iis ipsis iniungitor; ac, si illi iurent, litigatores in pecuniariis quidem caussis litis aestimationem solvunto, fisco videlicet, ipsa lite exitum suum habente. In caussis quidem criminalibus

---

33) Codex *τρισιν.* 34) Codex *ἧς ἐντός,* 35) Articulus *ὁ* deest in Cod. Sed linguae Graecae ratio, ut is addatur, exigit. Incipit fol. 86. A. 36) Cod. *περιγένηται.* Quod corrigendum est. Nov. 112. cap. 3. *εἰ δὲ ἐντὸς τῆς εἰρημένης τοῦ ἑνὸς ἐνιαυτοῦ προθεσμίας παραγένηται.* Praepositionum *περὶ* et *παρὰ* solemnis est permutatio in mss. codd. Basilicorum. 37) Sic in Codice. Uncis inclusi, cum sententia non recte procedat. 38) Cod. *ἐπιτηδες.* 39) Cod. *πᾶλιν.* 40) Sic Cod. Legendum *εἰδῶν.* 41) Cod. *δυο.* Ad marg. *ρκδ'.* Ad marg. *ὅτι οὐδένα (leg. οὐδένα) ἐνάγει* (leg. *ἐνάγειν*) *ἀναγκάζεται. βι. η'. τρῦ κωδ.* 42) Ad marg. *περὶ ὅρκου τῶν δικαζοντ* (leg. *δικαζόντων*) *καὶ τῶν ἐκ τῆς ἐπιορκίας ἐπιτιμίων, βι. ρ. τι. ιη. τοῦ κωδ., βι. δ. τι. α. τοῦ κωδ. βι. γ. τι. α. τοῦ κωδ.* 43) Cod. *μετενεχθεῖ ἢ.* 44) Cod. *ὥσον* habet pro *ὡς οὐ.* Nov. 124. cap. 1. *ὀμνύναι, ὅτι οὐδὲν παντελῶς... δεδώκασιν.* 45) Cod. *ὑπόσχοντο.* 46) Pro *ἢ δι' ἑαυτῶν* Cod. habet *τῇδε ἑαυτόν.* Nov. 124. cap. 1. *δώσουσιν ἢ δι' ἑαυτῶν.* 47) Cod. *ὧν* habet pro *ὧν.* 48) Cod. *διατ.* 49) Melius *ὁ ἐνάγων.* Codex *ἐναγων.* 50) Incipit fol. 86. B. 51) Cod. *δὲ* habet pro *τέ.* 52) Codex *δέδωκεν* habet pro *δεδωκέναι.* 53) Pro *εἰ μέν τι ἔλαβεν* Codex habet *ἢ μένον ἔλαβεν.* Nov. 124. cap. 2. *ὁ δὲ ἢ δόσιν ἢ ὑπόσχεσιν καταδέξασθαι δειχθέμενος εἰ μὲν χρηματικὴ εἴη ἡ ὑπόθεσις, τὸ μὲν διδόμενον τριπλοῦν, τὸ δὲ ὑποσχεθὲν διπλοῦν εἰσπραττέσθω.* 54) Pro *ὧν* Codex habet *ων.* 55) Codex *ὑποσχέθη.* 56) Ad marginem *περὶ δημοσίου.* 57) Cod. *ἐπεὶ* habet pro *ἐπί.* 58) Cod. *δόσι.* 59) Ad marginem *περὶ αἰτιασθέντων.* 60) Codex *καταβαλλετωσαν.* 62 Cod. *ἐπεὶ δέ.*

| [63]) τῆς ἐγκληματικῆς αἰτίας παρὰ τοῖς ἁρμοδίοις δικασταῖς κατὰ νόμους περαιουμένης. εἰ δὲ ὁμόσαντις (v. ὀμόσαντες) οἱ δικάζοντες μηδὲν δοῦναι ἢ ὑποσχέσθαι, ἐντὸς δ΄. μηνῶν τῆς ἀναγνωσθείσης ψήφου ἐλεγχθῶσιν ψευσάμενοι [64]), αἱ [65]) εἰρημέναι ποιναὶ κατά τε αὐτῶν, κατά τε τῶν λαβόντων ὑπόσχεσιν ἢ δόσιν χώραν ἐχέτωσαν. ἐπίτροπος δὲ ἢ κουράτωρ [66]), τῇ ποινῇ τῆς διατάξεως [67]) ὑποπεσών [68]), μὴ ἀδικείτω τὸν παρ' αὐτοῦ κηδεμονευόμενον. μηδεὶς [69]) πολιτικὸς ἢ στρατιωτικὸς ἄρχων συγχωρείτω σπόρτουλα δοθῆναι πλέον τοῦ διατεταγμένου [70]) ποσοῦ τῷ οἱῳδήποτε ἐκβιβαστῇ [71]), ἀλλὰ τὸ πλέον δοθὲν ἐν τετραπλασίονι [72]) ἀπαιτείτω ποσότητι, καὶ τὸ μὲν τῷ δεδωκότι ἀποκαθιστάτω, τὸ δὲ τριπλοῦν τῷ φίσκῳ εἰσκομιζέτω, ὑφορώμενος [73]) ἐκ ῥᾳθυμίας οἴκοθεν τὰ εἰρημένα παρασχεῖν. ἄδειαν [74]) δὲ ἐχέτωσαν οἱ ἐκβιβαζόμενοι ἀνθίστασθαι τοῖς ἐκβιβασταῖς ἐπὶ τῷ πλεονασμῷ τῶν σπορτούλων καὶ χειρὶ [75]) τὴν τούτων ἀποθεῖσθαι (v. ἀπωθεῖσθαι) πλεονεξίαν. οἱ ῥεφερενδάριοι [76]) μόναις ταῖς βασιλικαῖς σχολαζέτωσαν ἀποκρίσεσιν, μὴ παρεμβάλοντες (v. παρεμβάλλοντες) ἑαυτοὺς εἰς πράγματα ἢ ἐκβιβασμοὺς τῶν δι' αὐτῶν βασιλεῖ προσελθόντων, ἢ ἀναγκάζοντες τοὺς διαδίκους αὐτῶν διαλύσεις τινὰς ἢ ἀπαλλαγὰς πρὸς αὐτοὺς παρὰ προαίρεσιν τίθεσθαι, ὑποκείμενοι τῇ ἐκ προφάσεως αὐτῶν [77]) γινομένῃ αὐτοῖς ζημίᾳ, πρὸς τὸ μηδὲν ἐκείνους ὑπομεῖναι πρόκριμα περὶ τὰ οἰκεῖα δίκαια. Ἐγράφη [78]) πρὸ ιη΄. καλ. Ἰανουαρίων βασιλείας Ἱουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιθ΄. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ α΄. [79]).

bona eorum confiscantor, ipsa caussa criminali apud competentes iudices secundum leges finienda. Quodsi litigatores, qui sese nihil dedisse vel promisisse iuraverunt, intra quattuor menses a recitata sententia (computatos) mendacii convicti sint, (supra) dictae poenae et adversus ipsos et adversus eos, qui promissionem vel dationem acceptarunt, locum habento. Tutor vero vel curator, qui in poenam (huius) constitutionis incidit, eum, cuius negotia curat, damno ne afficito. Nullus civilis aut militaris magistratus concedito sportulas dari maiores, quam, quae lege definita est quantitas cuicunque executori, verum id, quod plus datum est, quadruplum (?) exigito, et partem quidem ei, qui dedit, restituito, triplum autem in fiscum inferto, ex negligentia sua hanc poenam verens, ut ea, quae dicta sunt, de suo praestet. Licentiam autem habento ii, adversus quos executio fit, executoribus, si plus sportularum (ab iis) exigant, resistendi et manu illorum fraudem defendendi. Referendarii solis imperatoris responsis vacanto, caussis aut executionibus eorum, qui per ipsos imperatorem adierunt, semetipsos non ingerentes, aut eorum adversarios cogentes, ut quaspiam transactiones aut pacta cum iis inviti componant. Debent (enim) hoc damnum reparare, quod ex ipsorum persona datur, praeterquam quod illi circa sua iura praeiudicium non patiantur. *Scripta est ante 18. Calendas Ianuarias imperii Iustiniani anno 19. post consulatum Basilii anno 4 (?).*

δ΄. [80]) περὶ παραστασίμων [81]) καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἱωάννῃ (v. Ἰωάννῃ) [82]) ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Πολλοὶ προσιόντες ἡμῖν.

Αἱ κελεύσεις καὶ αἱ προστάξεις [83]) ἢ ἀχθῆναι [84]) ἢ παραστῆναι τινὰ ἐν δικαστηρίῳ ἐπιτρέπουσαι μὴ ἄλλως ἐκβιβαζέσθωσαν, εἰ μὴ πρότερον ὁ ἐνάγων ἐγγύας προσκαταστήσῃ [85]), ὅτι, εἰ μὴ ἐπεξέλθῃ καὶ κρατήσῃ τῆς δίκης, δίδωσι μέχρι ῥητῆς | [86]) ποσότητος τὰ τοῦ ῥέου [87]) δαπανήματα. παρασταθέντος δὲ τοῦ ῥέου ἐντὸς τῆς ὁρισθείσης παρὰ [88]) τοῦ δικαστοῦ προθεσμίας, εἰ μὴ εἴσω ι΄. ἡμερῶν καὶ αὐτὸς ἀπαντήσει, καταδικαζέτω αὐτὸν ὁ δικαστὴς τῆς ὑποθέσεως εἰς τὰ γενόμενα τῷ ῥέῳ δαπανήματα περί τε [89]) τὴν ὁδοιπορίαν καὶ τὴν ἐν ξένῃ διατριβήν [90]), ὅρκον ἐπαγαγὼν [91]) μετὰ ταξατίωνος [92a]) περὶ τούτων τῷ ῥέῳ [92b]). καὶ ἐὰν ὑπερβῶσιν αἱ δαπάναι τὸ ποσὸν [92c]) τῶν δοθεισῶν ἐγγυῶν (v. ἐγγυῶν) παρὰ τοῦ ἐνάγοντος, οἱ μὲν ἐγγυηταὶ αὐτοῦ ἀπαιτείσθωσαν,

Const. 4. De iis, qui exhibentur, et quae deinceps.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. Nov. 53.
Multi nos adeuntes.

Iussiones et mandata de ducendis aut exhibendis quibusdam (personis) in iudicio non aliter dantor ad executionem, nisi prius is, qui agit, fideiussoribus datis promiserit, se, nisi litem persecutus sit eaque vicerit, ad certam quantitatem dare rei expensas. Sin autem reus intra praestitutum a iudice tempus exhibitus sit, nisi intra decem dies et ipse occurret, iudex (eius) caussae eum condemnato in expensas, quae et propter peregrinationem et propter commorationem in terris peregrinis a reo factae sunt, insiurandum cum taxatione de his reo deferens, ac, siquidem expensae superent quantitatem, de qua fideiussores ab actore dati sunt, a fideiussoribus quidem haec, quae promiserunt, exi-

63) Incipit fol. 87. A. 64) Cod. ψασάμτνοι habet pro ψευσάμενοι. 65) Cod. αἱ habet pro αι. 66) Ad marginem φροντιστής. 67) Codex διατ. 68) Codex ὑποπεσῶν. 69) Ad marginem περὶ σπορτούλων βι. α΄. τι. μ΄. τοῦ κωδ. βι. τω. τι. μς΄. βι. τ. τι. β΄. τοῦ κωδ. 70) Tit. 4. parat. §. 8. τεταγμένου. 71) Codex ἐκβιβαστήν. Nov. 124. cap. 3. μηδὲ ἄλλῳ οἱῳδήποτε ἐκβιβαστῇ, συγχωρῶσι πλέον τι παρ' οἱουδήποτε προσώπου σπορτούλων ὀνόματι λαμβάνειν. 72) Codex τετραπλάσιον. 73) Codex ὑφορώμενον. 74) Cod. ἀδείαν. 75) Incipit, fol. 87. B. 76) Ad marg. περὶ ῥεφερενδαρίων. βι. ιβ΄. τι. ιθ΄. τοῦ κωδ. βι. τ. τι κη΄. 77) Cod. αὐτων. 78) Cod. ἐγραφη. 79) Falsum hoc est vel propterea, quod primus post consulatum cuiuspiam annus sic notari solet: „μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου." Leg. τὸ δ΄. Vide Bien. hist. Nov. p. 524. 80) Codex γ΄. habet pro δ΄. Ad marg. ιγ. 81) Sic Codex. Ad marginem πότε χρὴ παρίστασθαι ἢ διάγεσθαι (leg. διάγεσθαι) τινα. βι. ζ. τι. β΄. τοῦ κωδ. βι. γ΄. τι. α΄ τοῦ κωδ. 82) Cod. Ἱωάννη. 83) Tit. 4. parat. §. 9. addunt τῶν ἀρχόντων. 84) Pro ἢ ἀχθῆναι tit. 4. parat. §. 9. διαχθῆναι habent. 85) Pro προσκαταστήσῃ tit. 4. parat. § 9. habent παράσχῃ, et tit. 15. parat. §. 5. προσκαταστήσει. 86) Incipit fol. 88. A. 87) Ad marg. ὑπευθύνου, quae est versio vocis ῥέου. 88) Codex παρα. 89) Cod. δε΄. Quod quidem sententiam corrumpit. Emendationis meae fundus est: Nov. 53. cap. 1. ὅρκῳ δὲ αὐτοῦ κρίνεσθαι πᾶσαν δαπάνην, ἣν ὑπέστη περί τε τὴν ὁδοιπορίαν, περί τε τὴν ἐν ξένῃ διατριβήν. 90) Cod. διατρίβειν. 91) Cod. ἐπαγαγῶν. 92a) Pro μετὰ ταξατίωνος Cod. dat μεταταχειν τιονος. 92b) Ad marginem ῥέῳ ὑπευθύνῳ βι. γ΄. τι. β. τοῦ κωδ. 92c) Cod. πόσον.

ἅ[93]) προσομολόγησαν (v. προσωμολόγησιν.) αὐτοὺς[94]) δὲ ὁ ἐνάγων ἀναπληρώσει τὸ λεῖπον τοῖς δαπανήμασιν. χρὴ[95]) τὸν ἐξ αἰτιάσεως ὑπομνησθέντα βιβλίον δέχεσθαι καὶ προθεσμίαν ἔχειν κ'. ἡμερῶν, ἐφ' ᾧ εἴσω τούτων ἢ παραιτήσασθαι τὸν δικαστήν,... αἰτῆσαι[96]), ἢ συνελθεῖν παρὰ τῷ δεξαμένῳ τὴν κατ' αὐτοῦ μέμψιν, ἢ φιλικῶς πρὸς τὸν ἀντίδικον διαλύσασθαι. χρὴ δὲ αὐτὸν ὑπογράφειν ἐν τῷ ἀντι | [97]) βίβλῳ καὶ δηλοῦν τὴν ἡμέραν καὶ τὸν χρόνον τῆς ὑπομνήσεως καὶ ὑπὸ προσωπικὴν τελεῖν ἐγγύην[98]) μέχρις[99]) συμπληρώσεως τῶν κ'. ἡμερῶν καὶ συνερχόμενον παρὰ τῷ δικαστῇ ἐρωτᾶσθαι, εἰ παρῳχήκασιν αἱ κ'. ἡμέραι. τούτων δὲ μὴ φυλαττομένων, ἀνίσχυρον[1]) εἶναι τὴν προκάταρξιν καὶ ἄδειαν[2]) ἔχειν τὸν ῥέον εἴσω τῶν αὐτῶν κ'. ἡμερῶν, ὡσεὶ μὴ γέγονεν προκάταρξις, ἅπαντα πράττειν τὰ εἰρημένα. σημείωσαι[3]), ὅτι ὁ ἐκ παραιτήσεως ἐλθὼν εἰς δεύτερον δικαστήν, οὐ δύναται καὶ τοῦτον παραιτεῖσθαι. ἐὰν μετὰ διομωσίαν (v. διωμοσίαν)[4]) ἀφανὴς γενόμενος ὁ ῥέος μὴ παραγένηται ἐντὸς τῆς ὁρισθείσης ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ προθεσμίας, μὴ κωλυόμενος μέντοι ὑπὸ τοῦ διαδίκου.... ἐκ[5]) τινος ἐμποδιζόμενος ἀνάγκης, πεμπέσθω εἰς νομὴν τῶν αὐτοῦ πραγμάτων ὁ ἐνάγων φυλακταίου (v. φυλακτέου) χρέους ἕνεκεν, οὐ καλῶς[6]) ἀναδιδοὺς τὴν νομὴν τῷ ῥέῳ τῷ μετὰ ταῦτα παραγινομένῳ, εἰ μὴ καὶ τὰς ζημίας λάβει (v. λάβῃ) καὶ ἐγγύας ἔκ τινος | [7]) παράσχῃ, ὅτι δέχεται τὴν ἐναγωγήν. ἐν ᾧ δὲ μὴ ἔστιν[8]) ἄρχων, ἀλλ' ἐκ θείας κελεύσεως ἀρχικῆς[9]) προστάξεως ἀκροᾶται τῆς ὑποθέσεως, ὁ διὰ τῶν ἀρχόντων ἢ τοῦ παραπέμψαντος τὴν δίκην τὰ εἰρημένα πραττέτω. σημείωσαι[10]), ὅτι τοπικὸν τῆς βασιλευούσης ἐστὶν τὸ μέρος τοῦτο[11]) τῆς διατάξεως. τὰ[12]) ἐκ τοῦ κάσου τῶν πιπράσκεσθαι δυναμένων στρατειῶν[13]) κερδαινόμενα οἱ παῖδες τοῦ τελευτήσαντος ἢ ἡ γαμετὴ[14]) λαμβανέτωσαν ἐκ θείας ἀντιγραφῆς, ὡς βασιλικὴν φιλοτιμίαν καὶ μὴ ὡς ἴδια (v. ἴδια)[15]) τοῦ τελευτήσαντος. ἐὰν ἄπορος ἀπέβη, ὁ δανειστὴς δὲ ἐπὶ κτίσει (v. κτήσει)[16]) τῆς αὐτῆς στρατίας (v. στρατείας)[17]) δεδωκὸς (v. δεδωκὼς)[18]) χρυσίον, προτιμάσθω εἰς ταῦτα. μὴ ὑπόντων δὲ τῶν εἰρημένων προσώπων, οἱ λοιποὶ ταῦτα ἐχέτωσαν δανεισταί. ἐξαιρεῖ[19]) δὲ τῆς τοιαύτης ἀκριβείας τὰς τῶν σιλεντιαρίων στρατείας. εὔπορος[20]) γυνὴ ἐπὶ ἀπόρῳ τελευτήσασα ἀνδρὶ χωρὶς γαμικῶν συμβο | [21]) λαίων ὁμοίως δὲ καὶ εὔπορος ἀνὴρ ἐπὶ ἀπόρῳ τελευτήσας γυναικὴ (v. γυναικὶ)[22]) εἰς τὸ τέταρτον μέρος τῆς οἰκείας (v. οἰκείας) περιουσίας κληρονομείσθω ὑπὸ τοῦ περιόντος, εἰ καὶ παῖδες ὕπεισιν αὐτοῖς. εἰ δὲ ἥττονι τούτου[23]) ληγάτῳ

guntor; ipse (?) autem actor id, quod de expensis residuum erit, restituet. Oportet eum, qui ex conventione citatus est, libellum accipere et habere spatium viginti dierum, ut intra hos aut iudicem recuset, aut alium iudicem petat, qui una cum eo iudicet, aut eum, qui actionem adversus ipsum (motam) accepit, adeat, aut amicabiliter cum adversario transigat. Oportet autem ipsum subscribere in eo libello, qui dicitur responsionis, et manifestare diem et tempus citationis, et usque ad completionem viginti dierum sub personali esse fideiussione, et ad iudicem venientem interrogari, sintne viginti dies praeterlapsi. Haec autem si non observentur, invalidam esse litis contestationem, reumque habere licentiam intra illos ipsos viginti dies, omnia, quae (supra) dicta sunt, faciendi proinde, ac si litis contestatio facta non esset. Nota, ab eo, qui ex recusatione ad secundum venit iudicem, non posse et hunc recusari. Si post iusiurandum datum intra spatium a iudice definitum reus non se stiterit, siquidem non ab adversario impediatur, (vel) per aliquam necessitatem prohibeatur, in rerum, quae eius sunt, possessionem actor mittitor rei servandae caussa, ita ut non aliter (?) reo, qui post haec adveniat, restituat possessionem, nisi et damnum sibi datum recuperaverit, et fideiussorem ille (?) dederit de hoc, ut ad actionem sit responsurus. Ubi vero non est magistratus, verum ex divina iussione (vel) praecepto magistratus caussam audit, is per magistratus aut eum, qui iudicium delegavit, ea, quae (supra) dicta sunt, facito. Nota regiae urbis localem esse hanc partem constitutionis. Ea, quae ex casu militiarum, quae vendi possunt, lucri nomine rediguntur, liberi eius, qui defunctus est, aut uxor ex sacro rescripto accipiunto, quasi liberalitatem imperialem, et non quasi res proprias defuncti. Si in egestate decessit, tunc creditor, qui ad eandem militiam acquirendam aurum dedit, in his praefertor. Sin autem eae, quae (supra) dictae sunt, personae non sint, reliqui creditores haec habento. Excipit autem ab hac subtili observatione silentiariorum militias. Mulier locuples, quae relicto paupere marito absque dotalibus instrumentis defuncta est; similiter autem etiam vir locuples, qui relicta paupere muliere defunctus est, in quartam partem substantiae suae habeto haeredem eum, qui superest, etsi liberi iis sunt. Sin autem minore legato aut liberalitate honoratus

93) Codex ἀ. 94) Pro αὐτοὺς legendum videtur αὐτὸς vel αὐτοῖς. 95) Ad marginem βι. ἀ. τι. ἀ. τοῦ κωδ. 96) Huius lacunae in Codice nullum exstat vestigium. Supplendum ἢ συνδικαστὴν αἰτῆσαι etc. Nov. 58. cap. 3. ὥστε εἴτε παραιτήσασθαι βουληθείη, εἴτε καὶ συνδικαστὴν αἰτῆσαι. Vox δικαστὴν in caussa fuit, cur ἢ συνδικαστὴν exciderit. 97) Incipit fol. 88. B. 98) Cod. ἐγγυήν. 99) Cod. μεχρίς. 1) Cod. ἀνισχρόν. 2) Cod. ἀδείαν. 3) Cod. σημ. 4) Ad marginem περὶ ῥέου μετὰ διομωσίαν (leg. διωμοσίαν) καταλειφθέντος βι. ζ. τι. μγ'. τοῦ κωδ. βι γ'. τι. α'. τοῦ κωδ. 5) Haec lacuna in Codice non apparet. Nov. 53. cap. 4. §. 1. ἐλευθέραν μέντοι τούτου παῤῥησίαν ἔχοιν, ἀλλὰ μή, ὡς εἰκός, ἐξεπίτηδες παρὰ τοῦ διώκοντος καθειργμένος ἢ κωλυόμενος ἐλθεῖν. Legendum ergo ἢ ἔκ τινος. Alioquin vox μὴ ad partem sententiae posteriorem tacito trahi non potest. 6) Non ita male. Verum vel sponsione vincam, ni Athanasius scripsit οὐκ ἄλλως. 7) Incipit fol. 89. A. Pro verbis ἔκ τινος, quae sensum non habent idoneum, lege ἐκεῖνος. Mutatur enim subiectum orationis. 8) Sic Codex. 9) Leg. ἢ ἀρχικῆς προστάξεως. Nov. 53. cap. 4. εἴτε ἐκ θείου τύπου τυχὸν ἢ κελεύσεως ἢ καὶ παρά τινος ἄρχοντος. 10) Cod. habet σημ. loco vocis σημείωσαι, ut saepius. 11) Codex τούτον. 12) Codex male τάς. Ad marginem περὶ τοῦ κάσου τῶν πιπράσκεσθαι δυναμένων (Cod. δυναμ') στρατειῶν. Vide Hombergkium ad Nov. 53. cap. 4. 13) Codex male στρατιῶν. Veram lectionem praestat et nota ad marginem adscripta et oratio genuina Novellae 53. cap. 4. Ad verba τοῦ κάσου adscriptum est ad marginem Codicis κάσου μέρους νόμιμος (leg. νομίμου) ἤγουν τὸ (leg. τοῦ) δ'. 14) Pro γαμετὴ tit. 9. parat. §. 7. habent γαμετὴ τούτου. 15) Codex ἰδία. 16) Codex ἐπικτίσει. Nov. 54. cap. 5. sic habet: εἴη ὁ εἰς αὐτὸ τοῦτο δανείσας, ἐφ' ᾧ τῆς στρατείας ἐκεῖνον τυχεῖν. 17) Cod. στρατίας. 18) Male Codex δεδωκός. 19) Cod. ἐξαίρει. 20) Ad marginem περὶ τῶν χωρὶς προιὸς (Cod. πρ..κὸς) συνελθόντω.. (leg. συνελθόντων) εἰς γάμον καὶ περὶ ἐξωπροίκων (Cod. ἐξ οτ'.....κ). 21) Incipit fol. 89. B. 22) Cod. γυναική. 23) Vox τούτου deest tit. 10. parat. §. 8.

ἢ πρεσβείῳ τετίμηται παρὰ τοῦ τελευτήσαντος, τὸ τέταρτον οὐδὲν ἧττον προσαναπληροῦται. ἀνάγνωθι[24]) τί. ί., ὅς γράφει[25]), ὅτι ὁ ἀνὴρ οὐδὲν κερδαίνει ἐκ τῆς ἀπροίκου γυναικός. μᾶλλον χρὴ πείθεσθαι ἐκείνῃ, ὡς[26]) μεταγενεστέρᾳ. σημείωσαι[27]), ὅτι τὰ τῆς γυναικὸς ἐξόπροικα (v. ἐξώπροικα)[28]) οὐχ ὑπόκεινται[29a]) εἰς τὰ χρέα τοῦ ἀνδρός, εἰ μὴ καθ' ὅσον[29b]) αὐτὸν ἐκ τοῦδε τοῦ νόμου κληρονομεῖ, καὶ ὅτι οἱ[30]) δυνάμενοι προῖκα ἢ πρὸ γάμου δωρεὰν[31]) ἐπιδοῦναι ἀλλήλοις οἱ γήμαντες[32]) τούτου παρημέλησαν[33]), οὐχ ἕξει[34]) χώραν ἐφ' ἐνὴ (v. ἐνὶ)[35]) τούτων ἡ[36]) ἀπὸ τοῦδε τοῦ νόμου διαδοχή. Ἐγραφ. καλανδ. Ὀκτωβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιά. μετὰ τὴν ὑπατίαν (v. ὑπατείαν) Βελησαρίου (v. Βελισαρίου) τὸ β'.

est a defuncto, quam, (quantum haec quarta pars) facit, quarta nihilo minus adimpletur. Lege tit. 10., quo loco scribitur virum de muliere, quae sine dote est, nihil lucri facere. Oportet autem magis obsequi illi, ut quae sit tempore posterior. Nota, parapherna mulieris non esse obnoxia aeri alieno, (quod) maritus (contraxit), nisi, in quantum ex hacce lege eius fit haeres; et si, cum coniuges dotem aut ante nuptias donationem sibi dare possint, hoc neglexerint, in eorum quoquam locum ei, quae ex hacce lege defertur, successioni non fore. *Scripta est Calend. Octobribus imperatoris Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno 2.*

έ. περὶ[37]) τῶν μαρτύρων.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Ἡ τῶν μαρτύρων πρὸς τὰς ἀποδείξεις.[38])

Οἱ ἀξίαν |[40]) ἢ στρατίαν (v. στρατείαν) ἢ ἐπιτήδευσην (v. ἐπιτήδευσιν)[41]) ἢ εὐπορίαν ἔχοντες κατὰ πρόληψιν δεκτοὶ εἰς μαρτυρίαν. οἱ δὲ μὴ τοιοῦτοι[42]) ἄμεμπτοι ἔστωσαν καὶ ἐπιεικεῖς καὶ παρ' ἑτέρων μαρτυρούμενοι. ἐὰν ἄγνωστοί τινὲς καὶ εὐτελεῖς μαρτυρίσουσιν (v. μαρτυρήσουσιν), καὶ ἀμφισβητῆται τὰ τῆς αὐτῶν[43]) μαρτυρίας, δύναται ὁ δικαστής, εἰ μὲν ἄρχων ἐστίν, δι' ἑαυτοῦ. εἰ δὲ μή ἐστιν ἄρχων, ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ τοῦ πραίτωρος, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις διὰ τοῦ ἐκδίκου τούτους βασανίζειν. κατ' ἐγγράφων[44]) χρεῶν ἄγραφος καταβολὴ[45]) οὐκ ἐστὶν δεκτή. εἰ[46]) δὲ μάρτυρες ἀξιόπιστοι ῥογάτοι[47]) ἐπὶ τούτῳ γενόμενοι μαρτυρήσουσι ἢ[48]) παρεῖναι τῇ καταβολῇ, ἢ ἀκηκοέναι[49]) τοῦ δανειστοῦ λέγοντος ἀπειληφέναι τὸ χρέος, προσδεχέσθω ἡ τούτων μαρτυρία. τὰς ἐκ τοῦ παρήκοντος[50]) καὶ ἐξ ἀκοῆς γινομένας μαρτυρίας οὐ δέχεται ὁ νόμος. ταβουλάριοι[51]) μὴ πιστευέσθωσαν[52]) ἐκ μαρτυρίων[52b]), λέγοντες τὸν ἔνπειρον (v. ἔμπειρον)[53]) γραμμάτων[54]) οἰκεῖον προσομολογῆσαι[55]) χρέος. τὰ ἐκμαρτύρια[56]) ἐχέτωσαν μαρτύρων παρουσίαν καὶ κατάθεσιν ὑπογραφῶν. |[57]) ἐαν αὐταῖς[58]) ἢ ἀλλήλαις αἱ τῶν[59]) μαρτύρων ἀντίκεινται φωναί, ταῖς ἀξιοπιστοτέραις ὁ δικάζων προσεχέτω, καὶ τοὺς ὑπόπτους σωφρονιζέτω μάρτυρας. ὁ τρίτον[60]) παραγαγὼν[61]) μάρτυρας μετὰ τὸ ἐκλαβεῖν[62]) μὴ παραγέτω[63]) ἄλλους. εἰ δὲ μὴ ἐξήληφεν (v. ἐξείληφεν)[64]) ἢ ἐνέτυχεν ταῖς μαρτυρίαις

Const. 5. De Testibus.

Idem imperator eidem. *Testium quae est ad probationes utilitas.* Nov. 90.

Ii, qui dignitatem aut militiam aut officium aut divitias habent, ex praesumptione ad testimonium dicendum habiles sunt. Qui autem tales non sunt, absque reprehensione sunto et moderati et, quos (tales) esse alii testimonium perhibeant. Si ignoti aliqui et viles testimonium dicent, et de eorum testimonio controversia est, iudex, siquidem est magistratus, per semetipsum eos tormentis subiicere potest; sin autem magistratus non est, Constantinopoli per praetorem, in provinciis autem per defensorem. Contra debita, quae scriptis continentur, solutio, quae sine scriptura facta est, non potest adlegari. Si autem testes fide digni, qui ad hoc rogati sunt, testimonium dicent, aut se adfuisse solutioni aut audivisse ex creditore, cum is diceret debitam (sibi pecuniam) se accepisse, horum testimonium recipitor. Testimonia, quae in transitu aut de auditu fiunt, lex non agnoscit. Tabulariis fides ne habetor ex eorum attestationibus, cum dicant eum, qui litterarum peritus sit, suum debitum agnovisse. Attestationes habento testium praesentiam et subscriptionum depositionem. Si sibimetipsis aut inter se pugnant testium voces, is, qui iudicat, ad eas, quae fide digniores sunt, animum advertito, et suspectos testes castigato. Qui tertio testes produxit, postquam eorum testimonia accepit, alios ne producito. Sin autem non acceperit,

24) Cod. ἀνα. habet pro ἀνάγνωθι, solita nota. Significatur autem tit. 10. const. 9. 25) Pro ὅς γράφει Codex εἰςγρα$^{\tau\tau}_{+}$. 26) Codex habet κ ...... νηως μεταγενεστέρα pro verbis ἐκείνῃ ὡς μεταγενεστέρᾳ. 27) Codex σημ. 28) Cod. ἔξο προικα. Vide Ducangium in Glossario Graecitatis tom. I. p. 413. 29a) Cod. οἴκοι πόκεινται habet pro οὐχ ὑποκεινται. 29b) Cod. καθόσον. 30) Codex sic habet. Malim εἰ οἱ vel εἰ, deleta voce οἱ. 31) Cod. δωρεά. 32) Cod. γήμωντες. 33) Cod. παρημέλησεν. 34) Pro οὐχ ἕξει dat Codex οὐκ ἔξει. 35) Pro ἐφ' ἐνὶ Codex dat ἐφενή. 36) Pro ἡ Codex habet ἤ. 37) Ad marginem ϥ'. τίνες δεκτοὶ εἰς μαρτυρίαν καὶ περὶ προλήψεων. 38) Codex ἀποδειξεις. 40) Incipit fol. 90. A. 41) Codex ἐπιτηδεύμασην εὐπορίαν habet pro ἐπιτήδευσιν ἢ εὐπορίαν. Nov. 90. cap. 1. ἢ στρατείας ἢ εὐπορίας ἢ ἐπιτηδεύσεως. 42) Codex τοιοῦτον. 43) Cod. αὐτῷ habet pro αὐτῶν. 44) Ad marginem περὶ ἀγράφου καταβολῆς. Pro ἐγγράφων Cod. ἔγγραφον. Nov. 90. cap. 2. ἐπὶ χρέεσιν ἀγράφοις. 45) Codex καταβολῇ. 46) Codex δεῖ δὲ habet pro εἰ δέ. 47) Codex ῥογάτοι. Tit. 14. parat. §. 3. habent ἐπὶ τούτων. 48) Vox ἢ deest tit. 14. parat. §. 3. 49) Cod. ἀκηκοέν habet pro ἀκηκοέναι 50) Cod. πανείκοντος habet pro παρήκοντος Nov. 90. cap. 2. τὰς δὲ ματαίας ταύτας καὶ ἐκ τοῦ παρήκοντος γενόμενα μαρτυρίας. 51) Ad marginem περὶ ταβουλαρίων. 52) Codex πιστευεσθωσαν. 52b) Pro ἐκ μαρτυρίων Codex habet tit. 23. §. 8. ἐν ἐκμαρτυρίᾳ, Cod. X. habet ἐν ἐκμαρτυρίῳ. 53) Cod. ἐνπειρον. Cod. X. ἔμπειρον. 54) Post γραμμάτων Cod. X. addit χωρὶς ὑπογραφῆς. 55) Cod. προσομολογησαι. Cod. X. ὁμολογῆσαι. 56) Codex ἐκμαρτύριας. Quod corruptum esse et accentus et constructionis ordo demonstrant. Dicitur autem et ἐκμαρτύριον et ἐκμαρτυρία. Vide Lexica h. v. Nov. 90. cap. 3. habet ἐκμαρτυρίαν. 57) Codex ὑπογραφ῀. Vox ὑπογραφῶν deest in Cod. X. Incipit fol. 90. B. 58) Cod. αὐταῖς. Nov. 90. cap. 3. εἰ δέ τινες καθαρῶς ἐναντία σφίσιν αὐτοῖς ἢ καὶ ἀλλήλοις φθέγξαιντο. Ad marginem περὶ τῶν διαμαχομένων μαρτύρων. 59) Cod αἰτῶν habet pro αἱ τῶν. 60) Hoc caput Basil. ed. Fabr. tom. II. p. 585., addito *Theodori* nomine, laudant. 61) Cod. παραγαγῶν. Ad marginem περὶ τοῦ ποσάκις παράγονται μάρτυρες (leg. μάρτυρες). 62) Pro verbis μετὰ τὸ ἐκλαβεῖν Cod. X. habet μετὰ τὴν ἔκδοσιν. 63) Cod. X. παραγαγέτω. B. μὴ παραγάγῃ. 64) Cod. X. ἐξείληφεν ἢ ἐνέτυχε. Sic et Bas.

δι' ἑαυτοῦ ἢ τοῦ συνηγόρου[65]) *αὐτοῦ, ἢ τινὸς*[66]) *ὑπὲρ αὐτοῦ πράττοντος, μήτε*[67]) *δὲ ὁ διάδικος*[68]) *ἐξέδωκεν αὐτῷ τὰς τούτων*[69]) *παραγραφάς, δύναται τετάρτην ποιεῖσθαι παραγωγὴν μαρτύρων*[70]), *ἑτέραν δέ οὐδαμῶς*[71]), *ὀμνὺς*[72a]), *ὡς ἀδόλως καὶ χωρὶς τινὸς*[72b]) *περινοίας αἰτεῖ*[72c]) *ταύτην*[72d]) *γενέσθαι. ὁ δὲ ἅπαξ*[72e]) *ἢ δὶς παραγαγὼν μάρτυρας καὶ ἀποταξάμενος καὶ ἐκλαβὼν ἢ κατασκεψάμενος*[73]) *τὰς παραγραφὰς οὐδὲ διὰ βασιλικῆς κελεύσεως τετάρτην δύναται παραγαγεῖν μαρτυρίαν. δυνατὸν*[74]) *ἀπο χώρας εἰς χώραν καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς*[75]) *ἐπαρχίαν, ἐν ᾧ*[76]) *ὁ δικάζων τοῦτο ψηφίσηται*[77]), *παρὰ τῷ ἐκδίκῳ ἢ τῷ ἄρχοντι τῶν τόπων πραττωμένας* (v. *πραττομένας*) *τὰς μαρτυρίας ἐξ αἰτήσεως ἑνὸς τῶν* | [78]) *μερῶν καὶ μηδενὶ προεκδιδομένας, ἀλλὰ καὶ σημία* (v. *σημεῖα*)[79]) *προσλαμβανούσας στέλλεσθαι τῷ δικάζοντι, ἐφ' ᾧ πέρας λαβεῖν τὴν ἀρχθῆσαν* (v. *ἀρχθεῖσαν*)[80]) *παρ' αὐτῷ ὑπόθεσιν, μὴ κωλυομένου τοῦ αἰτήσαντος τοῦτο γενέσθαι πρὸ ἐκδόσεως ἄλλους, ἢ*[81]) *βούλεται, παραγαγεῖν μάρτυρας. ἐπὶ τῶν*[82]) *ἐγκλημάτων ἀνάγκη πάντως*[83]) *παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστῇ παράγεσθαι τοὺς μάρτυρας. εἰ*[84]) *ὡς δοῦλος*[85]) *διαβάλλεται*[86]) *μάρτυς*[87]), *λέγοι δὲ*[88]) *εὐγενὴς εἶναι, δεχέσθω ἡ*[89a]) *τούτου μαρτυρία, παραγραφαῖς*[89b]) *ὑποκειμένη. εἰ δὲ ἀπελεύθερος εἶναι φησίν*[90]), *τοῦτο παραυτὰ*[91]) *δεικνύτω*[92]), *ἢ ὀμνύτω*[93a]) *μὴ δύνασθαι τοῦτο προχείρως*[93b]) *δεῖξαι*[94]), *καὶ τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ ἀναλαμβανομένης*[95]) *τοῖς πραττωμένοις* (v. *πραττομένοις*)[96]), *μὴ ἄλλως*[97]) *αὐτὴν προσδεχέσθω ὁ δικαστής, εἰ μὴ πρότερον συστῇ τῇ ἐλευθερίᾳ*[98]). *ὁ ἐγκληματικῶς*[99]) *τινὶ*[1]) *δικαζόμενος μὴ μαρτυρείτω*[2]) *κατ' αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐχθρὸς*[3]) *καὶ*[4]) *ὁ*[5]) *χρηματικῶς παρ' αὐτοῦ μεμφθεὶς μαρτυρείτω μὲν κατ' αὐτοῦ, ταῖς δὲ περὶ*[6]) *τούτου παραγραφαῖς ὑπο* | [7]) *κείσθω. ὁ μέσος*[8]) *τοῖς μέρεσιν γενόμενος ἐκ συναινέσεως αὐτῶν καὶ ἄκων μαρτυρείτω. ἐάν τις*[9]) *ὡς ἠδικιμένος* (v. *ἠδικημένος*)[10]) *βούλεται*[11]) *παρὰ τῷ ἐκδίκῳ* [*ἢ*[12])] *τῷ ἄρχοντι μάρτυρας παραγαγεῖν, προτρεπέτω ἐγγράφως παρόντα τὸν διάδικον γενέσθαι*[13]) *καὶ τῶν μαρτυρουμένων ἀκοῦσαι, ἢ ἐξ οἰκείας κινήσεως ὁ ἄρχων ἢ ὁ ἔκδικος τοῦτο πραττέτω. ἐκείνου δὲ περιφρονοῦντος, οὐ μὴ*[14]) *κωλυομένου ἐξ ἀνάγκης ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας παραγενέσθαι, κατὰ μίαν μοῖραν*[15]) *παραγέτω*[16]) *τοὺς μάρτυρας ὁ διάδικος, οὐ δυναμένου τοῦ περιφρονήσαντος*[17]) *ὡς μονομερῆ*[18]) *τὴν τοιαύτην διαπραξιν ...*

nec viderit testimonia aut per semetipsum aut advocatum suum aut aliquem, qui pro eo agit, nec vero adversarius ipsi exceptiones, (quae) adversus haec (competunt), ediderit, quartam testium productionem facere potest, aliam autem nullo modo (ita, si) iureiurando dato affirmet, se sine dolo (malo) et absque ulla machinatione (fraudulenta) petere, ut haec fiat. Qui autem semel aut bis testes produxit, et conclusit, et accepit (testimonia), aut exceptiones conspexit, nec per imperatoriam iussionem potest quarta vice testes producere. Fieri potest, ut a loco in locum et a provincia in provinciam, si is, qui iudicat, hoc decreverit, apud defensorem vel magistratum loci testimonia ex unius partis postulatione exhibeantur, et ad eum, qui iudicat, mittantur, ut ea, quae apud eum inchoata est, controversia finem accipiat. Nemini autem prius edantur, sed et signa accipiant, (ita tamen,) ut non prohibeatur is, qui hoc fieri postulavit, quominus ante editionem alios, si velit, testes producat. In caussis criminalibus necessarium omnino est, ut apud eundem iudicem producantur testes. Si testis servus dicatur esse, ipse autem dicat se esse ingenuum, huius testimonium recipitor, ut tamen exceptionibus obnoxium sit. Si vero se esse libertum dicit, hoc extemplo demonstrato, aut iurato, se non posse hoc facile demonstrare, testimoniumque eius in actis recipiatur; iudex (autem) non aliter illud admittito, nisi prius de libertate constiterit. Qui criminaliter cum aliquo litigat, testimonium adversus eum ne dicito. Qui autem inimicus est, quique in caussa pecuniaria ab ipso conventus, testimonium adversus eum dicito, exceptionibus autem, quae de hoc competunt, obnoxius esto. Qui mediator inter partes exstitit, ex earum consensu et invitus testimonium dicito. Si quis, cum se laesum esse dicat, apud defensorem, vel apud magistratum testes producere velit, per scripturam adversarium admoneto, ut adsit, et testimonium dicentes audiat, vel ex proprio motu magistratus aut defensor hoc facito. Si autem ille negligat, nec ex aliqua necessitate aut alia qua caussa advenire impediatur, ex uno latere adversarius testes producito, ita ut non possit is, qui neglexit, talem actum, tanquam uno ex latere confectum, suspectum facere.

---

65) Cod. *συντηγόρου*. Bas. *διὰ τοῦ συνηγόρου*. Bas. 66) *ἢ τινος* Cod. X. Sic et Bas. 67) Bas. *μηδὲ* pro *μήτε δέ*. 68) Cod. *διαδίκος*. 69) Pro *τούτων* Bas. hab. *τῶν μαρτύρων*. 70) *μαρτύρων* deest in Cod. X. 71) Verba *ἑτέραν δὲ οὐδαμῶς* desunt in Bas. Deinde Bas. *ὀμνύων*. 72a) Cod. *ὄμνυς*. 72b) Cod. X. *χωρίς τινος*. 72c) Cod. *αἰτεῖν*. Quod si velis retinere, legendum supra *ὥστε* pro *ὡς*. 72d) Cod. X. *αὐτήν*. Bas. *τοῦτο*. 72e) Codex *ὀσεαπαξ* habet pro *ὁ δὲ ἅπαξ*. 73) Pro *κατασκεψάμενος* Cod. X. habet *σκεψάμενος*. Deinde pro verbis *τὰς παραγραφὰς* idem Cod. habet *τὰς μαρτυρίας ἢ τὰς κατ' αὐτῶν παραγαφὰς γνούς*. 74) Ad marginem *περὶ τὸν* (leg. *τῶν*) *ἐν ἑτέροις τόποις ὀφειλόντων μαρτυρεῖσθαι* (Cod. *μαρτυρεῖσαι*). 75) Cod. X. addit *ἄλλην* ante *ἐπαρχίαν*. 76) Codex habet *ἐνὼ* pro *ἐν ᾧ*. Malim *ἐάν*. 77) Cod. X. *ψηφίσεται*. 78) Incipit fol. 91. A. 79) Novella 90. cap. 5. *ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων σημεῖα δεχομένων*. 80) Cod. *ἀρχθῆσαν*. Cod. X. *ἀρχθεῖσαν*. 81) Legendum videtur *εἰ* loco vocis *ἤ*. Cod. X. habet *ἄλλον εἰ βούλεται*. 82) Ad marginem *περὶ τῶν ἐπι* (leg. *ἐπὶ*) *ἐγκλημάτων μαρτύρων* (Cod. *μαρτύρ*). 83) Cod. *παντώς*. 84) Haec pars est in Basil. ed. Fabr. tom. II. pag. 586. 85) Ad marginem *περὶ καταστάσεως τ̃* (leg. *τοῦ*) *μάρτυρος*. 86) Codex *διασάλχλεται* habet pro *διαβάλλεται*. Novella 90. cap. 6. *εἰ δὲ λέγοιτο δουλικῆς εἶναι τύχης ὁ βουλόμενος μαρτυρεῖν*. 87) Bas. *ὁ μάρτυρ*. 88) *δὲ* deest in Cod. X. *λέγει δὲ* in Bas. 89a) Bas. *τούτου ἡ*. 89b) Bas. *παραγραφῇ*. 90) Cod. X. *εἶναί φησι*. Bas. *εἶναι φησί*. 91) Cod. *παραυτα*, Cod. X. *παρ' αὐτοῦ*. 92) Cod. X. *δεικνύσθω*. Bas. *παρ' αὐτοῦ δεικνύσθω*. 93a) Bas. *ὀμνυέτω*. 93b) Bas. *πρόχειρον*. 94) Bas. *δεῖξαι*. 95) Bas. *ἀναλαμβανόμενος*. 96) Bas. *τῆς πραττομένης* 97) A verbo *αὐτοῦ* usque ad verba *μὴ ἄλλως* desunt omnia in Cod. X. 98) Melius erit *ἡ ἐλευθερία*. Sic Codex X. 99) Ad marginem *τίνες οὐ δύνανται μαρτυρεῖν;* 1) Cod. X. *τινι*. 2) Cod. X. *μαρτυρεύτων*. 3) Codex *ἐχθός*. 4) *ὁ δὲ ἐχθρὸς καὶ* desunt in Cod. X. 5) Pro *ὁ* Codex X. habet *ὁ δ'*. 6) Pro *περὶ* Cod. X. habet *παρά*. 7) Incipit fol. 91. B. 8) Ad marginem *περὶ μεσίτου*. 9) Cod. *ἐάν τις*. 10) Cod. X. *ἠδικημένος*. 11) Lege *βούληται*. 12) Codex omittit *ἤ*. Sed est in Cod. X. Novella 90. cap. 9. *παρὰ τοῖς τῶν τόπων ἐκδίκοις ἢ παρὰ τοῖς λαμπροτάτοις τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχουσιν*. Ad marginem Codicis *πῶς τὰ μονομερῶς* (Cod. *μονομέρως*) *πεπραγμένα συσταλήν* (sic Cod. Lege *κατὰ σύστασιν*) *πέπραχθε* (leg. *πεπράχθαι*) *δοκοῦσιν;* 13) Codex X. *παραγενέσθαι*. 14) Pro *μὴ* Cod. X. habet *μήν*. Recte. 15) Codex *μοίραν*. Cod. X. *μοῖραν*. 16) Cod. X. *παραγαγέτω*. 17) Cod. *περιφρονησαντος*. 18) Cod. *μονομερή*.

βάλην (v. διαβάλλειν)[19]) *πρᾶξιν*[20]). *τὰ δὲ λοιπὰ πάντα*[21]), *ὅσα ἐν τοῖς φθάσασι νόμοις περὶ μαρτύρων εἴρηται, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ φυλάττει σχήματος ἡ διάταξις*[22]). *Ἐγράφη καλάνδων Ὀκτωβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιβ'. ὑπατείας ....*[23]).

Reliqua autem omnia, quae in legibus anterioribus de testibus dicta sunt, (haec) constitutio in eodem statu conservat. *Scripta est Calendis Octobribus imperii Iustiniani anno 12..... consule.*

Τὰ παράτιτλα τοῦ τίτλου.

§. 1. *Τίτλος α'. διατ. β'.*[24]) *Ἐπίσκοπος μὴ παραγέσθω*[25]) *εἰς μαρτυρίαν, ἀλλά, προτιθεμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων, ἐν τῷ ἰδίῳ (v. ἰδίῳ) ἐπισκοπίῳ (v. ἐπισκοπείῳ)*[26]), *δημοσίων παρόντων προσώπων, μαρτυ* | [27]) *ρείτω*[28]), *ἅπερ γινώσκει*[29]).

§. 2. *Διατάξεως*[30]) *τῆς αὐτῆς. Χρηματικῆς ἢ ἐγκληματικῆς χάριν αἰτίας μηδεὶς ἐπίσκοπον χωρὶς*[31]) *θείας κελεύσεως διαγέτω ἢ παραστάσιμον ποιείτω*[32]), *τῶν παραβαινόντων ταῖς ὑποκειμέναις τῇ διατάξει ποιναῖς ὑποβαλλομένων. — Πρεσβύτερος*[33]) *ἢ διάκονος εἰς χρηματικὴν ὑπόθεσιν ψευδομαρτυρίσας (v. ψευδομαρτυρήσας) ἐπὶ τριετίαν χωριζέσθω τῆς λειτουργίας καὶ εἰς μοναστήριον ἐμβαλλέσθω. εἰ δὲ ἐπὶ ἐγκληματικῇ αἰτίᾳ ψευδομαρτυρήσει*[34]), *γυμνοῦται τῆς χειροτονίας*[35]) *καὶ νομίμως τιμωρεῖται*[36]). *οἱ δὲ λοιποὶ κληρικοὶ ἐπὶ πάσῃ αἰτίᾳ ψευδομαρτυροῦντες*[37]) *ὑπόκεινται βασάνοις. — Τὰς*[38]) *κατὰ τῶν κληρικῶν χρηματικὰς ὑποθέσεις ὁ εἰδὼς*[39]) *ἐπίσκοπος διακρινέτω*[40]) *καὶ ὁ ἄρχων ἐκβιβαζέτω τὰ κριθέντα. θατέρου δὲ τῶν μερῶν ἴσω (v. εἴσω) ι'. ἡμερῶν ἀντιπόντος (v. ἀντειπόντος) τῇ κρίσει τοῦ ἐπισκόπου, ὁ ἄρχων ἐξετάσει τὴν ψῆφον, ὑποκείμενος ἐγκλήτῳ*[41]), *εἴπερ ἐξ ἐναντίας ἀποφένεται (v. ἀποφαίνεται) τῆς κρίσεως τοῦ ἐπισκόπου.* | [42]) — *Κληρικοῦ*[43]) *ἐγκληματικῶς*[44]) *κατηγορουμένου παρὰ τῷ ἰδίῳ (v. ἰδίῳ) ἐπισκόπῳ ἢ τῷ ἄρχοντι, διατυποῖ*[45]) *ἡ διάταξις, τί χρὴ προελθεῖν*[46]); — *Παρὰ τίσιν χρὴ δικάζεσθαι τοὺς ἐπισκόπους*[47]) *καὶ τοὺς κληρικοὺς αἰτίας τινὰς ἀλλήλοις ἐνάγοντας, εἴτε ἐπὶ χώρας εἴτε ἐν Κωνσταντινουπόλει, φησὶν ἡ διάταξις. — Ὁ μὲν κληρικὸς*[48]) *καὶ ὁ μοναχὸς καὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ δι' ἐντολέων δύναται δικάζεσθαι τοῖς ἐνάγουσιν. μονάστρια*[49]) *δὲ μὴ ἀφελκέσθω τοῦ ἰδίου (v. ἰδίου) μοναστηρίου, ἀλλὰ διὰ ἐντολέως*[50]) *ἐναγέσθω. — Κληρικὸς*[51]) *αἰτιαθεὶς*[52]) *τέσσαρα μα*[53]) *λόγῳ σπορτούλων παρεχέτω. εἰ δὲ κατὰ*[54]) *θείαν κέλευσιν ἐμέμφθη*[55]), *χρύσινον*[56]) *ἕνα*[57]). *πολλῶν δὲ κληρικῶν καὶ ὑπὲρ μιᾶς αἰτίας ὑπομνησθέντων*[58]), *οἱ πάντες ἓν*[59a]) *σπορτούλων (v. σπόρτουλον)*[59b]) *παρεχέτωσαν. ἐπίσκο-*

Paratitla huius tituli.

§. 1. Titulus 1. const. 2. Episcopus ad testimonium dicendum ne producitor, sed, propositis sacrosanctis evangeliis, in domo sua episcopali, publicis personis praesentibus, ea, quae scit, testimonii caussa dicito. Nov. 123.

§. 2. Eiusdem constitutionis (haec sunt): Propter caussam pecuniariam aut criminalem nemo episcopum absque divina iussione perducito, aut, ut exhibeatur, facito, iis, qui adversus haec faciant, poenis, quae (hac) constitutione continentur, subiiciendis. — Presbyter aut diaconus, qui in caussa pecuniaria falsum testimonium dixit, per triennium a (sacro) ministerio suspenditor, et in monasterium iniicitor. Sin autem in caussa criminali falsum testimonium dicet, ab ordinatione removetur et secundum leges punitur. Reliqui autem clerici in quacunque caussa, si testimonium falsum dicant, tormentis subiiciuntur. — Caussas pecuniarias, quae adversus clericos moventur, (proprius eorum) episcopus diiudicato, et magistratus ea, quae iudicata sunt, ad executionem dato. Sin vero alterutra ex partibus (litigantibus) intra 10. dies iudicio episcopi contradixerit, magistratus sententiam examinabit; provocatio (autem) hic locum habebit, si ferat sententiam iudicio episcopi contrariam. — Si clericus criminaliter accusetur, apud suum episcopum aut apud magistratum, (haec) constitutio sancit, quomodo procedendum sit. — Apud quos episcopi litigare debeant, et clerici, qui lites aliquas inter se habent, sive in provincia, sive Constantinopoli, (haec) constitutio definit. — Clericus quidem et monachus possunt et per semetipsos et per procuratores cum actoribus litigare. Monastria autem a suo monasterio ne abstrahitor, sed per procuratorem convenitor. — Clericus, si commonitus fuerit, quattuor siliquas sportularum nomine dato. Si autem per divinam iussionem citatus (?) est, aureum unum praestato. Sin autem multi clerici et de una caussa commoniti fuerint,

---

19) Cod. X. *διαβάλλειν.* 20) Codex *πράξιν.* Sic et Cod. X. 21) Codex *πᾶντα.* 22) Pro *διάταξις* Codex habet *διατ.* 23) Reliqua desunt in Codice ex subscriptione. Supple *Ἰωάννου.* Sin autem *Ἀπίωνος* malis, scribendum est *β. Ἰ. τὸ ιγ'.* Vide Bien. hist. Nov. p. 520. 24) Ad marginem *περὶ μαρτυρίας.* 25) Codex *παραγίσθω.* Codex B. *παραγενέσθω.* 26) De *ἐπισκοπεῖον* vide Ducangium in Glossario Graecitatis tom. I. pag. 425. Pro *ἐν τῷ ἰδίῳ ἐπισκοπείῳ* Fabrotus *τῷ ἐπισκόπῳ.* 27) Incipit fol. 92. A. 28) Pro *μαρτυρείτω* Cod. B. habet *μαρτυρεῖ τά.* 29) Tit. 1. const. 2. habet *ἐπίσταται* pro *γινώσκει.* 30) Codex habet *διάτάξις* loco vocis *διάταξις.* Ad marginem *περὶ παραστασίμου.* 31) Codex *χώρις.* Pro *ἐπίσκοπον* Fabrotus *ἐπίσκοπος.* 32) Pro *διαγέτω ἢ παραστάσιμον ποιείτω* Codex habet *διαγέτω παραστασίμων ποιείτω.* 33) Ad marginem *περὶ κληρικῶν ψευδομαρτυρούντων ἐπὶ χρηματικῇ ἢ ἐγκληματικῇ αἰτίᾳ* (leg. *αἰτίᾳ*). 34) Tit. 1. const. 2. *ψευδομαρτυρήσῃ.* 35) Pro *τῆς χειροτονίας* tit. 1. const. 2. habet *τοῦ κλήρου.* 36) Codex *τημωρεῖται.* 37) Tit. 1. const. 2. *ψευδομαρτυρήσαντες.* Reliqua *ὑπόκεινται βασάνοις* desunt. l. l. 38) Ad marginem *περὶ φόρου ἱερωμένων.* 39) Pro *ὁ εἰδὼς* tit. 1. const. 2. habet tantum *ὁ.* Conliciam legendum *ὁ ἴδιος*, ut paullo infra. 40) Codex *διὰ κρινέτω.* 41) Pro *ἐγκλήτῳ* tit. 1. const. 2. habet *ἐκκλήτῳ.* 42) Incipit fol. 92. B. 43) Ad marginem *περὶ κληρικοῦ ἐγκληματικῶς κατηγορουμένου.* 44) Codex *ἐγκληματικῶς.* Fabrotus *ἐκκλησιαστικῶς.* 45) Codex *διατυποί.* 46) Codex *προελυθὴν* habet pro *προελθεῖν.* 47) Ad marginem *περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν ἀλλήλοις ἐναγόντων.* 48) Ad marginem *περὶ ἐντολέων.* 49) Codex *μοναστήρια.* 50) Tit. 1. const. 2. *δι' ἐντολέως.* 51) Ad marginem *περὶ σπορτούλων κληρικῶν.* 52) Tit. 1. const. 2. *αἰτιασθεὶς*, sed Fabr. Codices dant *αἰτιαθείς.* 53) Codex *τεστεσσαραμα.* Tit. 1. const. 2. habet *δ'. κεράτια.* 54) Tit. 1. const. 2. recte addit *ἐν ἐπαρχίαις κατὰ* etc. 55) Codex *ἐμεμφθη.* Tit. 1. const. 2. *σταλῇ πρὸς αὐτοὺς ἐκβιβαστής.* Leg. *ὑπεμνήσθη.* 56) Codex *χρυσινον.* 57) Pro *ἕνα* Codex dat *ἐν*, tit. 1. const. 2. autem *α'.* 58) Post *ἕνα* usque ad *ὑπομνησθέντων* Codex habet *ἀπόλλω δὲ κληρικῶ κατὰ (ἅμα?) ὑπὲρ μιᾶς* (sic) *αἰτίας ὑπομνησθέντων.* 59a) Pro *ἓν* Codex habet *ἐν.* 59b) Tit. 1. const. 2. *ἓν σπόρτουλον* habet.

πος δὲ αἰτιαθεὶς[60]) μὴ παρεχέτω[61]) σπόρτουλα, μηδὲ ἐναγέσθω ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐκκλησίας, ἀλλ᾽ ὁ οἰκονόμος αὐτοῦ.

Nov. 164. §. 3. Τι: τῷ αὐτῷ[62]) διατ. γ'. Προνοείτω ὁ ἐπίσκοπος τοῦ μὴ τοὺς ἐκβιβαστὰς [ἢ][63]) ταξεώτας πλείονα τοῦ νενομισμένου λαμβάνειν σπόρ | τουλλα (v. σπόρτουλα)[64]) ἢ ἐκβιβαστικά.

Nov. 145. §. 4. Διατ. δ'.[65]) Οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ μοναχοὶ[66]) ἐπὶ τῶν χρηματικῶν ὑποθέσεων τοῖς ἰδίοις (v. ἰδίοις) ἐπισκόποις καὶ μόνον ἀποκρίνονται.

Nov. 17. §. 5. Τι: δ'. διατ. γ'.[67]). Τὰς τῶν ἐκβιβαστῶν ἀδικίας κωλυέτω ὁ ἄρχων.

Nov. 96. §. 6. Διατ. ιγ'. Ὁ ἐπὶ χρήμασιν ἢ ἐγκλήμασιν ὑπεύθυνος[68]) ὢν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἐν ᾗ ἔπεσεν ἢ συνίλαξεν (v. συνήλλαξεν)[69]), ἀπολογείσθω· τοῦ ἀδικήσαντος[70]) ἀπολιμπανομένου καὶ ἀδεφενδεύτου[71]) τυγχάνοντος, [πῶς][72]) χρὴ προσελθεῖν, φησὶν ἡ διάταξις.

Nov. 82. §. 7. Διατ. ιε'.[73]) Μηδεὶς τῶν δικαζομένων ὀμνυέτω ἐμμένην (v. ἐμμένειν)[74]) τῇ τοῦ δικαστοῦ[75]) κρίσει. — Ἐὰν[76a]) περὶ δαπανημάτων ὅρκον ὁ δικαστὴς ἐπαγάγῃ τινὶ τῶν δικαζομένων, οὐ[77]) δύναται τὴν διὰ τοῦ ὅρκου δηλωθῆσαν (v. δηλωθεῖσαν) ἀπομιοῦν (v. ἀπομειοῦν) ποσότητα. ἀναιρεῖν δὲ τοῖς δικαζομένοις τὸν[77b]) περὶ ζημιωμάτων λόγον οὐ κωλύεται[78]). οἱ ἄρχοντες[79]) κατὰ νόμους δικαζέτωσαν, μὴ προσδεχόμενοι[80]) ἐν μέσῳ δίκης θείας κελεύσεις ἢ πραγματικοὺς τύπους, ῥυθμίζοντας τὴν[81]) τῆς ὑποθέσεως τομήν.

Nov. 113. §. 8. Διατ'. ις'.[82]) Χρὴ τοὺς δικαστὰς κα | [83])τὰ νόμους[84]) δικάζειν καὶ περὶ τῶν ἀμφιβαλλομένων πυνθάνεσθαι βασιλέως[85]).

Nov. 125. §. 9. Διατ'. ιζ'.[86]) Πάνταις (v. πάντες)[87]) οἱ δικασταὶ[88]) κατὰ τὸ[89]) νενομισμένον[90]) αὐτοῖς δίκαιον τὰς ὑποθέσεις τεμνέτωσαν, μὴ κεχρημένοι μηνύσεσι περὶ αὐτῶν, κἂν ἀμφιβάλωσιν.

Nov. 134. §. 10. Διατ. κγ'.[92]) Μὴ ἐμβαλέσθω[93]) γυνὴ[94]) εἰς δεσμωτήριον ἢ φυλαττέσθω ἢ ἀποκλειέσθω[95a]) ὑπὲρ χρηματικῆς αἰτίας, ἀλλὰ νομίμως, δι᾽ οὗ ἂν βούληται[95b]) τοῖς ἐνάγουσιν ἀποκρινέσθω. — Εἰ δὲ συμβῇ αὐτὴν ἀδεφένδευτον[96]) γενέσθαι ἢ καταδικασθῆναι, μηδὲ οὕτως ἐγκληέσθω (v. ἐγκλειέσθω) ἢ φυλαττέσθω, ἀλλὰ τὰ δοκοῦντα τοῖς νόμοις ἐπὶ τοῖς πράγμασιν αὐτῆς ψηφιζέσθω. ἐγκληματικῶς δὲ κατηγορουμένη[97]) ὀμνύουσα μὴ εὐπορεῖν ἐγγυῶν ἐξομωσίαν (v. ἐξωμοσίαν) καταπιστευέσθω. βαρυτάτου δὲ ὄντος τοῦ ἐγκλήματος εἰς μοναστήριον[98]) ἐμβαλέσθω (v. ἐμβαλλέσθω) ἢ σεμναῖς γυναιξὶν προς παρα-

cuncti unas sportulas danto. Episcopus autem, si commonitus sit, sportulas ne dato, neu pro sua ecclesia convenitor, sed eius oeconomus.

§. 3. Tituli eiusdem const. 3. Provideto episcopus, ne executores aut cohortales sportulas maiores, quam, quod definitum est, accipiant, (maioresve) expensas executionis.

§. 4. Const. 4. Clerici et monachi in caussis pecuniariis suis episcopis iisque solis (?) respondent.

§. 5 Tit. 5. const. 3. Iniurias executorum magistratus impedito.

§. 6. Constit. 13. Is, qui vel propter pecuniarias caussas vel criminales obligatus est, in ea provincia, in qua deliquit vel contraxit, (ei, qui ipsum actione pulsat,) respondeto. Si is, qui deliquit, absit et absque defensore sit, quemadmodum procedendum sit, constitutio docet.

§. 7. Const. 15. Nemo ex litigatoribus iurato, se in iudicis sententia acquiescere. — Si iudex de expensis iusiurandum alicui ex litigatoribus detulerit, eam quantitatem, quae per iusiurandum definita est, deminuere non potest. Tollere autem (omnem) de damnis datis disputationem inter litigatores non prohibetur. Magistratus secundum leges iudicanto, ita, ut in media lite divinas iussiones non recipiant, vel pragmaticas formas, quae caussae decisionem definiunt.

§. 8. Constit. 16. Oportet iudices secundum leges iudicare et de iis, quae dubitantur, interrogare imperatorem.

§. 9. Const. 17. Omnes iudices secundum id, quod iustum esse ab ipsis existimatur, caussas decidunto, neu utuntor suggestionibus, etiamsi dubitent.

§. 10. Const. 23. Ne iniicitor mulier in monasterium aut custoditor aut includitor propter caussam pecuniariam, sed legitimo modo, per quemcunque velit, actoribus respondeto. — Sin autem acciderit, ut ipsa defensoris expers fuerit, vel condemnata sit, ne sic quidem includitor aut custoditor, verum ea, quae legibus placent, de rebus eius decernuntor. Sin autem criminaliter accusetur, iureiurando affirmans se fideiussores non habere, fides ei habetor, si se sisti iuraverit. Gravissimum autem si crimen sit, in monasterium iniicitor, vel venera-

60) Codex αἰτιαθεῖς. 61) Pro μὴ παρεχέτω tit. 1. const. 2. habet διδότω absque voce μή, sed addit ὑπὲρ ἰδίας αἰτίας. 62) Codex sic habet. Ad marginem περὶ ἐκβιβαστῶν. 63) ἢ deest in Codice. Tit. 1. const. 3. ἐκβιβαστὰς ἢ ταξεώτας. 64) Codex σπορτουλλα. Incipit fol. 93. A. 65) Ad marginem περὶ φόρου κληρικῶν καὶ μοναχῶν. 66) Verba καὶ οἱ μοναχοὶ desunt tit. 1. const. 4. 67) Pro γ'. Codex habet γ. 68) Cod. ὑπευθυνός. 69) Cod. συνίλαξεν. Ad marginem περὶ φόρου καὶ ἐναγομένων, ποῦ ὤφειλαν ἀπὸ κρίνεσθαι (leg. ἀποκρίνεσθαι). 70) Ad marg. περὶ τ̄ (leg. τῶν) ἀφενδευτῶν (leg. ἀδεφενδεύτων). 71) Pro ἀδεφενδεύτου Cod. habet ἀfeudeutou 72) Cod. non habet πῶς. Quod tamen necessarium est ut, suppleatur. 73) Ad marginem περὶ τοῦ μηδένα ὀμνύειν ὡς ἐνμένειν (leg. ἐμμένειν) τῇ κρίσει τοῦ δικάζοντος. 74) Codex ἐμμένην habet pro ἐμμένειν. 75) Pro δικαστοῦ tit. 4. const. 15. habet τοῖς παρὰ τοῦ αἱρετοῦ κρινομένοις. 76a) Ad marginem περὶ ὅρκου τῶν ἐπὶ τῇ δίκῃ δαπανημάτων. 77) Vocem οὐ omittit plane tit. 4. const. 15. 77b) Codex τῶν habet pro τόν. 78) Pro οὐ κωλύεται tit. 5. const. 15. habet κωλύεται. 79) Ad marginem περὶ ψήφων (Cod. ψηφῶν) ἀρχικῶν. 80) Pro verbo προσδεχόμενοι tit. 4. sonst. 15. habet προσιέμενοι. 81) Pro τὴν Codex habet τάς. Quod ferendum non est. 82) Ad marginem περὶ τοῦ κατὰ νόμους δικάζειν τοὺς ἄρχ. (leg. ἄρχοντας). 83) Incipit, fol. 93. B. 84) Cod. B. habet νόμον. 85) Vox βασιλέως deest tit. 4. const. 16. 86) Ad marginem πῶς χρὴ δικάζειν τοὺς ἄρχοντας; 87) Codex πάνταις. 88) Pro δικασταὶ Codex habet δικαιόται. Fortasse δικαιοδόται. Contextus Novellae 125. πάντες οἱ δικασταί. 89) Codex κατὰ τόν. 90) Tit. 4. const. 17. τὸ φαινόμενον habet pro τὸ νενομισμένον. 91) Pro κγ'. legendum est κβ'. Est enim tituli 4. const. 22. 93) Codex ἐκβαλέσθω. Est ex tituli 4. const. 22. Contextus Athanasii ἐμβαλλέσθω. 94) Codex γύνη. Ad marginem περὶ τοῦ μὴ ἀποκρίνεσθαι γυναῖκα καὶ περὶ τῶν κατ᾽ αὐτὰς ὑποθέσεων. 95a) Codex ἀποκλείσθω. 95b) Codex διοιανβούλεται. Tit. 4. const. 22. δι᾽ οὗ βούλεται. 96) Codex ἀφενδευτον. 97) Pro κατηγορουμένη tit. 5. const. 23. habet ἐναγομένη. Post haec l. l. additur ἐγγύας προσώπου παρεχέτω ἤ. 98) Pro verbis εἰς μοναστήριον ἐμβαλέσθω tit. 4. const. 22. habet ἐν μοναστηρίῳ ἢ ἀσκητηρίῳ.

φυλακὴν παραδιδόσθω. — Μονάστρια δὲ ἢ ἀσκήτρια[99]) *ὑπὲρ*[1]) *μηδεμιᾶς*[2]) *αἰτίας ἀφελκέσθω τῶν ἰδίων* (v. *ἰδίων*) *τόπων.*

§. 11. *Διατ. κδ'. Τῶν μέχρι*[3]) *τριῶν*[4]) *ν. ν. ὑποθέσεων* | [5]) *ὁ ἔκδικος ἀκροάσθω*[6]). *φροντιζέτω δὲ καὶ τὰ κοῦφα τῶν ἐγκλημάτων.*

§. 12. *Τι. ζ'. διατ. γ'. Ἐὰν τὶς*[7]) *ἐξ ἰδιοχείρου συμβολαίου ἐνάγει τινί, καὶ ὁ διάδικος ἰσχυρίζεται γράμμασιν, δύναται, τὴν περὶ τούτων ἀπαιτούμενος πίστην* (v. *πίστιν*), [*αἰτεῖν*][8]) *καὶ*[9]) *τὴν σύνκρισιν* (v. *σύγκρισιν*) *γενέσθαι τῶν παρ' αὐτοῦ καὶ*[10]) *διαδίκου προενεχθέντων*[11]) *ἰδιοχείρων, τούτων*[12]) *κρατούντων καὶ ἐπὶ τῶν*[13]) *δημοσίων ἀποδείξεων. — Ἐν τοῖς δικαστηρίοις*[14]) *ὁ περὶ τῶν ἀποδείξεων ὅρκος συναπτέσθω τῷ*[15]) *τῆς* calumn*ιας καὶ μηδενὶ καθόλου συγχωρείσθω, καὶ σημείωσαι*[16]) *διὰ τοὺς κληρικοὺς μάλα*[17]).

§. 13. *Διατ. ζ'. Εἰ*[18]) *τῶν δικαζομένων τὸ ἓν μέρος ἀποτάξηται*[19]) *ὡς*[20]) *ἀρκούμενον, τὸ δὲ ἕτερον ὑπερτίθεται ἀποτάξασθαι, ὡς βουλόμενον τὶ προσθῆναι* (v. *προσθεῖναι*) *ταῖς δικαιολογίαις αὐτοῦ, ὁ δικαστὴς τῆς ὑποθέσεως*[21]) *τρεῖς αὐτῷ παρεχέτω προθεσμίας ἀπὸ λ'. ἡμερῶν, ὧν ἐντὸς*[22]) *εἰ μὴ ἀποτάξηται, ἐκφερέτω τὴν ψῆφον κατὰ*[23]) *τὴν τῶν πραχθέντων* | [24]) *δύναμιν.*

§. 14. *Τι. η'.*[25]) *διατ. β'. Δύναται Ἰουδαῖος καὶ Σαμαρίτης* (v. *Σαμαρείτης*) *καὶ πᾶς αἱρετικὸς ὑπὲρ ὀρθοδόξων καλεῖσθαι εἰς μαρτυρίαν.*[26])

§. 15. *Τι. θ'.*[27]) *διατ. α'. Μὴ ὑπερβαινέτω τὸν ἐνιαυτὸν ἡ κινουμένη δίκη προφάσει τοῦ μὴ*[28]) *πληρωθῆναι τὰ βεβουλευμένα*[29]) *τῷ τεστάτωρι.*[30])

§. 16. *Τι. ιδ'. διατ. γ'.*[31]) *Ἐν ταῖς παραθήκαις χρὴ μάρτυρας προσλαμβάνεσθαι*[32]) *τὸν παρατιθέμενον. — Τὰ ἐπ' ἀγορᾶς συμβόλαια*[33]) *μαρτυρείσθω πρὸ τῆς συντάξεως. — Ἐπὶ τῶν ἀγράφων συναλλαγμάτων ὁ μὲν ἐνάγων παραγέτω τοὺς μάρτυρας*[34]), *ὁ δὲ ἐναγόμενος ὀμνύτω ἢ ἀντεπαγέτω τὸν ὅρκον.*

§. 17. *Τι. ιε'. διατ. α'.*[35]) *Χρὴ τὸν δανειστὴν πάσας τὰς περσοναλίας ἀγωγὰς διελθεῖν*[36]) *κατὰ τοῦ πρωτοτύπου καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνόχων γενομένων, καὶ οὕτως*[37]) *ταῖς ὑποθηκαρίαις χρήσασθαι κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως.*

§. 18. *Τι. κβ'. διατ. β'.*[38]). *Οἱ ἀξιωματικοὶ*[39]) *μέχρης* (v. *μέχρις*)[40]) *ἰλλουστρίων τὴν ἰνϊουριάρουμ χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς κηνουμένην* (v. *κινουμένην*)[41]), *ὡσαύτως δὲ καὶ τὰς ἄλλας χρηματικὰς* | [42]) *ὑποθέσεις δι' ἐντολέως αὐτῶν ἀγωνιζέσθωσαν.*

bilibus mulieribus custodienda traditor. — Monastria autem aut ascetria nulla de caussa a suis locis abstrahitor.

§. 11. Const. 24. Caussas, quae usque ad tres solidos sunt, defensor audito. Animum autem etiam ad leviora crimina advertito. Nov. 15.

§. 12. Tit. 7. const. 3. Si quis ex chirographo instrumento aliquem convenit et adversarius (eius) nititur scripturis, potest, si his (instrumentis) fidem haberi postulet, exigere, ut comparatio (litterarum) fiat eorum chirographorum, quae et ab ipso et ab adversario prolata sunt, his valentibus et in publicis scripturis. — In iudiciis de probationibus iusiurandum coniungitor cum iureiurando calumniae, et nemini penitus remittitor, et nota (hoc) vel maxime propter clericos. Nov. 49.

§. 13. Const. 7. Si una pars ex litigantibus controversiae renuntiaverit, quasi contenta sit, altera pars autem renuntiationem differat, quasi aliquid addere allegationibus suis velit, iudex caussae tria spatia ipsi concedito, triginta quodque dierum, intra quae si non renuntiaverit, sententiam secundum actorum vim et potestatem proferat. Nov. 115.

§. 14. Tit. 8. const. 2. Iudaeus et Samarita et omnis haereticus pro orthodoxis ad testimonium (dicendum) vocari potest. Nov. 38.

§. 15. Tit. 9. const. 1. Annum ne excedito caussa, quae hoc praetextu, quod ea, quae testatori placuerunt, non impleta sint, movetur. Nov. 1.

§. 16. Tit. 14. const. 3. In depositionibus (faciendis) oportet testes ab eo, qui deponit, adhiberi. — In instrumentis, quae in foro conficiuntur, antequam compleantur, testium praesentia significator. — In contractibus, qui sine scriptis fiunt, actor quidem testes producito, reus autem iurato aut iusiurandum referto. Nov. 73.

§. 17. Tit. 17. const. 1. Oportet creditorem omnes actiones personales adversus (reum) principalem et eos, qui pro ipso obligati sunt, movisse, et sic secundum formam (huius) constitutionis (actionibus) hypothecariis uti. Nov. 4.

§. 18. Tit. 22. const. 5. (?) Ii, qui in dignitatibus sunt usque ad illustres (personas), iniuriarum actionem, quae pecuniarie et crimidaliter movetur, similiter autem etiam reliquas pecuniarias caussas per procuratorem suum exercento. Nov. 71.

---

99) Codex *μοναστρία δὲ ἢ ἀσκητρία.* 1) Cod. *ὑπερ.* 2) *μηδεμιας* est in Codice. 3) Cod. *μεχρί.* 4) Tit. 4. const. 24. *μέχρι ι'. νομισμάτων.* Sed numerus corruptus videtur. Vide ibi notam. 5) Incipit fol. 94. A. 6) Pro *ἀκροάσθω* Codex habet *ἐγκροάσθω.* 7) Ad marginem *περὶ παραθέσεως καὶ ἰδιωχείρων* (leg. *ἰδιοχείρων*). 8) *αἰτεῖν* deest in Codice. Sed quam facile ante *καὶ τὴν* excidere potuit? *Ἀπαιτεῖν* est tit. 7. const. 3. 9) *καὶ* deest tit. 7. const. 3. 10) Tit. 7. const. 3. habet *καὶ τοῦ διαδίκου.* 11) Codex *πρὸ ἐνεχθέντων.* 12) Pro *τούτων* Codex habet *τοῦ τών.* 13) Pro *ἐπὶ τῶν* tit. 7. const. 3. habet *ἐπί.* 14) Ad marginem *περὶ τοῦ ὅρκου τῶν ἀποδείξεων καὶ τῆς καλουμνίας.* Sequitur eius vocis interpretatio *συκοφαντίας.* 15) Sic tit. 7. const. 3. Pro *τῳ* Codex habet *των.* 16) Codex *σημ.* habet. 17) Codex *μάλ.* 18) Pro *εἰ* Codex habet *ἤ.* Ad marginem *ἐπὶ* (leg. *ἐὰν*) *ἐν* (leg. *ἓν*) *μέρος τῶν δικαζομένων ἀποτάξηται* (Cod. *ἀποδείξ'*) *τὸ δὲ ἕτερον* (Cod *ἑτερ°*) *μή.* 19) Tit. 7. const. 7. habet *ἀποτάξεται.* 20) Pro *ὡς* Codex habet *ως* 21) Verba *τῆς ὑποθέσεως* desunt tit. 7. const. 7. 22) Pro *ὧν ἐντὸς* Codex habet *ἀνέντως.* 23) Pro *κατὰ* tit. 7. const. 7. habet *μετά.* 24) Incipit fol. 94. B. 25) Pro *η'.* Codex habet ⲋ. Ad marginem *περὶ μαρτύρων αἱρετικῶν.* 26) Ad marginem *τότε προδήλως, ἡνίκα πρὸς αἱρετικὸν ἀγωνίζεται* (Cod. *αἰωνίζεται*), *καὶ ἡνίκα περὶ βουλευτικ^ς* (leg. *βουλευτικῆς*) *ἢ ταξεωτικῆς τυχὸν* (leg. *τύχης*) *ζητήσης* (leg. *ζήτησίς ἐστιν*). 27) Pro *θ'.* Codex habet *ιθ'.* 28) Vox *μὴ* deest in Cod. B. 29) Pro *βεβουλευμένα* tit. 9. const. 1. habet *βεβουλευμένα.* 30) Cod. B. non habet voces *τῷ τεστάτωρι.* 31) Ad marginem *περὶ ἀγορέ^ω* (leg. *ἀγοραίων*) *συμβολαίων.* 32) Codex *προλαμβόνεσθαι.* Tit. 14. const. 3. *λαμβάνειν.* Ad marginem *περὶ παραθηκῶν.* 33) Ad marginem *περὶ ἀγράφων συναλλαγμάτων.* 34) Tit. 14. const. 3. habet *παραγέτω μάρτυρας.* 35) Ad marginem *περὶ περσοναλίων καὶ ὑποθηκαρίων ἀγωγῶν.* 36) Sic tit. 15. const. 1. Codex *ἐλθεῖν* habet pro *διελθεῖν.* 37) Pro *καὶ οὕτως* tit. 15. const. 1. habet *οὕτως τέ.* 38) Legendum *διατ. ε'.* Est enim const. 5. tit. 22. 39) Ad marginem *περὶ δίκης ἀξιωματικῶν καὶ τ̄* (leg. *τῆς*) *ἰουριάρουμ* (leg. *ἰνϊουριάρουμ*). 40) Tit. 22. const. 5. habet *μέχρι.* 41) Pro *κινουμένην* tit. 22. const. 5. habet *κινείτωσαν τὲ καὶ ὑποδεχέσθωσαν.* 42) Incipit fol. 95. A.

ΤΙΤΛΟΣ ϛ'.

Περὶ ἐνεχυριασμοῦ καὶ παραγγελίας (v. παραγγελίας), καὶ ὥστε τὰ λίψανα (v. λείψανα) τῶν τελευτώντων μὴ ἐνυβρίζεσθαι.

[α'.][43]) ἡ[44]) διάταξις δύο ἔχει κεφάλαια[45]) τὸ πρῶτον, περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι ἐνεχυριασμοὺς[46]) ὑπὲρ ἑτέρων[47]) προσώπων καὶ τὰ ἑξῆς[48]).

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.
Nov. 52. *Τοὺς ἀνελευθέρους ἐνεχυριασμούς.*[49])

Μηδεὶς χρηματικῆς[50]) *ἢ ἐγκληματικῆς ἕνεκεν ὑποθέσεως ἄλλον ἀντ' ἄλλου ἐνεχυριαζέτω ἢ στρεβλούτω ἢ ἐνυβριζέ..*[51]) *ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ. εἰ γάρ τι*[52]) *τοιοῦτο τολμήσῃ, οὐ μόνον τὸ τετραπλοῦν, ὧν*[53]) *εἴληφεν, καταβάλει (v. καταβάλλει)*[54]) *τῷ βιασθέντι*[55]), *ἀλλὰ καὶ τῆς ἀγωγῆς ἐκπίπτει, ἧς εἶχεν κατ' ἐκείνου*[56]), *περὶ οὗ τὸν ἐνεχυριασμὸν ἐπλημμέλησεν, ὑποκείμενος πρὸς τούτοις*[57]) *καὶ σωματικῇ*[58]) *τημωρίᾳ (v. τιμωρίᾳ), τῶν ἀρχόντων, εἰ τούτου ῥᾳθυμήσειαν, βασιλικὴν ὑφορωμένων ἀγανάκτησιν. αἱ*[59]) *ὑπὸ ἰδιωτῶν εἰς τὴν βασιλείαν*[60]) *γινόμεναι*[61]) *δωρεαὶ ἐπ' ἀγορᾷ*[62]) *πληρούσθωσαν κατὰ τὴν τῶν συμβολαίων ἀκρίβειαν, καὶ μὴ δείσθωσαν ὑπομνημάτων, ὃν |*[63]) *τρόπον οὐδὲν*[64]) *ἐκ τῆς βασιλείας γινόμεναι ἐφ' οἱᾳδήποτε*[65]) *ποσότητι*[66]) *δωρεαί. Ἐγρά. καλανδῶν Σεπτεμβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ α'.*[67]) *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου*[68]).

β'.[69]) περὶ τοῦ τοὺς τελευτῶντας ἤγουν τὰ λείψανα αὐτῶν μὴ ἐνυβρίζεσθαι παρὰ τῶν δανειστῶν.

Nov. 60. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Οἱ τῆς ἀληθείας τῶν πραγμάτων ἐστοχασμένοι*[70]).

Ἐὰν δανειστὴς[71]) *ἀρρωστοῦντος τοῦ ἰδίου (v. ἰδίου) χρεώστου ὀχλήσει (v. ὀχλήσει)*[72]) *αὐτῷ οἴκοι κειμένῳ ἢ*[74]) *τοὺς παῖδας αὐτοῦ ἢ τὴν γαμετὴν ὑβρίσῃ (v. ὑβρίσῃ)*[75]) *μετὰ θάνατον σφραγίσῃ τὸν αὐτοῦ οἶκον ἐξ αὐθεντείας (v. αὐθεντίας) χωρὶς ἀρχικῆς ψήφου*[77]), *ἐκπιπτέτω μὴν τῆς ἀγωγῆς, εἴτε δικαίαν ἔχει, εἴτε καὶ μή.*

TITULUS VI.

De pignoratione, et denuntiatione, et ne defunctorum reliquiae iniuria afficiantur.

Constit. 1. (Haec) constitutio duo habet capita, primum, ne pignorationes pro aliis personis fiant, et quae deinceps.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Inhonestas pignorationes.*

Nemo propter caussam pecuniariam vel criminalem alium pro alio pignorato, aut vexato, aut iniuria afficito in quocunque loco. Nam, si quid tale ausus sit, non solum quadruplum id, quod acceperat, restituit ei, cui vis inlata est, sed etiam ea, quam contra illum, propter quem pignorationem fecit, habebat, actione excidit, ita ut praeter haec et corporali poenae subiiciatur, magistratibus, si haec neglexerint, imperatoriam indignationem verentibus. Quae a privatis imperatoriae (maiestati) donationes fiunt, in foro complentor secundum instrumentorum subtilitatem, neu gestis egento, eodem modo, quo nec hae donationes, quae ab imperatoria fiunt (maiestate), in qualicunque quantitate (gestis) egent. *Scripta est Calendis Septembribus imperii Iustiniani anno 11. (?) post consulatum Belisarii.*

Constitutio 2. Ut ne defuncti aut eorum cadavera iniuria afficiantur a creditoribus.

Idem imperator eidem. *Qui animum ad veritatem rerum intendunt.*

Si creditor, debitore eius aegrotante, eum ipsum, cum domi iaceat, vexabit, aut filios eius uxoremve iniuria affecerit, (aut) post eius mortem domum ipsius signaverit ex sua ipsius auctoritate sine decreto magistratus, actione excidito, sive iustam habeat, sive non. Alterum autem tantum re-

---

43) Vox α'. deest in Codice. 44) Ad marginem βι. α'. Vox ἡ deest in Cod. D. 45) Post κεφάλαια Cod. D. addit ἐχ. 46) Cod. D. habet ἐνεχειρειασμούς. 47) Pro ἑτέρων Cod. D. habet ὧν. 48) Pro verbis τὰ ἑξῆς Cod. D. habet ὥσπερ αἱ παρὰ τῶν βασιλέων δωρεαὶ οὐ χρίζουσι (Cod. D. sic habet; lege χρῄζουσι) πράξεως ὑπομνημάτων οὕτ√ (leg. οὕτε) αἱ παρὰ τῶν ἰδιοτῶν (leg. ἰδιωτῶν) εἰς τοὺς βασιλεῖς γενόμεναι δωρεαὶ χριζέτωσαν (leg. χρῃζέτωσαν). Reliqua sumta ex contextu Novellae 52. 49) Codex ἐνεχυριασμον. 50) Codex χρηματικής. 51) Haec lacuna est duarum litterarum in Codice conspicua. Lege ἐνυβριζέτω. 52) Codex γάρ τί. 53) Pro ὧν Codex habet ὤν. 54) Cod. καταβάλει. 55) Codex τὸ βιασθέντι habet pro τῷ βιασθέντι. 56) Codex κατ'εκείνου. 57) Codex τούτοις. 58) Codex σωματική. 59) Ad marginem περὶ δωρεῶν. 60) Pro verbis εἰς τὴν βασιλείαν tit. 14. parat. §. 4. habent εἰς τὸν βασιλέα. 61) Tit. 14. parat. §. 4. habent γονομένη. 62) Codex ἐπ' ἀγορα. Novella 52. cap. 2. ἐν ἀγορᾷ. Tit. 14. parat. §. 4. ἐπ' ἀγορᾶς. 63) Incipit fol. 95. B. 64) Sic Codex. Malim scribi οὐδὲ αἱ. Sic tit. 14. parat. §. 4. 65) Codex οἱαδήποτι. 66) Codex ποσοτητι. Voces ἐφ' οἱᾳδήποτε ποσ. melius transponentur post voces μὴ δείσθωσαν ὑπομνημάτων ex tit. 14. parat. §. 4., ubi tamen ἐφ' ὁσῃδήποτε legitur. 67) Leg. τὸ ιά. Vide Bieneri hist. Nov. p. 515. 68) Addendum est τὸ β'. Quamquam haec designatio etiam in reliquis Iustinianarum Novellarum collectionibus desideratur. Vide Bieneri hist. Novell. p. 515. Sed anno 537. p. Chr. n. haec Novella antiquior esse nequit, cum annus imperii Iustiniani adnotatus sit. 69) Ad marginem ζ'. 70) Codex ἐστοχασμοί. 71) Ad marginem περὶ τοῦ μὴ ἐνέχεσθαι τοὺς ἀῤῥωστοῦντας ἢ ἐνυβρίζεσθαι τὰ σώματα τῶν τελευτώντων ἢ τοὺς παῖδας ἢ τὰς γαμετὰς περὶ τὸ (Codex τοῦ) χρέος διαστρέφεσθαι. 72) Tit. 15. parat. §. 7. habent παρενοχλήσῃ. Novella 60. cap. 1. καὶ ἐνοχλοίη. 74) Pro ἢ Codex habet ἤ. 75) Post ὑβρίσῃ vox ἢ deesse videtur, quae quam facile exciderit post σῃ, statim apparet. Nec deest tit. 15. parat. §. 7. 77) Loco verborum χωρὶς ἀρχικῆς Codex χωρας.ἀραχικῆς.

τοσοῦτον δὲ ἕτερον προσκαθιστάτω τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ, ὅσον ἔλεγεν ἐποφίλεσθαι (v. ἐποφείλεσθαι) παρ' αὐτοὺς[78]), καὶ ἀτιμούσθω πρὸς τούτοις, καὶ εἰς τὸ τρίτον δημευέσθω τῆς ἰδίας (v. ἰδίας) περιουσίας, τούτων κρατούντων[79]), εἰ καὶ μὴ τὸ λίψανον (v. λείψανον) αὐτοῦ ἐνύβρισεν, ἢ ταφῆναι[80]) διεκώλυσεν. οἱ δὲ ἄρχοντες Κωνσταντινουπόλεως, ταῦτα παρορῶντες[81]), ἀνὰ κ'. χρυσίου λιτρῶν ποινὴν καταβαλλέτωσαν μετὰ τῶν οἰκείων (v. οἰκείων) τάξεων. οἱ δὲ τῶν ἐπαρχιῶν πολιτικοὶ καὶ | [82]) στρατιωτικοὶ ἄρχοντες ἀνὰ ε'. χρυσίου λίτρας προστημάσθωσαν (v. προστιμάσθωσαν). οἱ σύνεδροι[83]) τῶν ἀρχόντων μὴ ἀκροάσθωσαν καθ' ἑαυτοὺς τῶν εἰσαγομένων δικῶν ἀλλ', ἥ τε[84]) προκάταρξις καὶ τὰ μέσα τῶν ἀγωμένων (v. ἀγομένων)[85]) παρὰ τοῖς ἄρχουσι γηνέσθωσαν (v. γινέσθωσαν), καὶ ἀναγινωσκέσθω παρ' αὐτῶν ἡ αὐτοτελὴς ψῆφος. τῶν δὲ[86]) λοιπῶν τῆς δίκης οἱ σύναιδροι (v. σύνεδροι) ἀκροάσθωσαν. τούτων δὲ μὴ παραφυλαττομένων, αὐτοὶ μέν, εἰ[87]) συνήγοροι εἰσίν, ἐκβάλλονται τοῦ καταλόγου. εἰ δὲ μή εἰσιν συνήγοροι, ὃ καὶ σημείωσαι[88]), ἐκπίπτοντες[89]) τῆς ζώνης ι'. χρυσίου λίτρας ἀπαιτηθήσονται ποινήν. οἱ[90]) δὲ ἄρχοντες τὰ εἰρημένα παραβάντες ἀνὰ[91]) κ'. χρυσίου λίτρας προστιμηθήσονται. πάντες δὲ οἱ λοιποὶ δικασταί, ὅσοι μὴ ἐν ἀρχαῖς εἰσίν, εἰ μὴ ἐκ προοιμίων μέχρης (v. μέχρις) πέρατος τῶν δικῶν ἀκροάσονται τῶν κινουμένων παρ' αὐτοῖς ὑποθέσεων ἅμα τοῖς ἰδίοις (v. ἰδίοις)[92]) συνέδροις ὧν[93]) ται (v. τε) ἔχουσιν ἀξιωμάτων ἐκπίπτουσιν, καὶ πρόστιμον ἀνὰ κ'. χρυσίου λιτρῶν[94]) ἀπαιτηθήσονται, τῶν συναίδρων (v. συνέδρων) αὐτῶν τῖς ται (v. τῆς τε)[95]) πόλεως ἐκήνης (v. ἐκείνης) ἀπελαυνομένων, εἰ[97]) ταῦτα παρεῖδον, καὶ πρόσγε ἀτημίᾳ (v. ἀτιμίᾳ) πληττωμένων (v. πληττομένων). | [98]) Ἐγράφη[99]) ......

stituito eius haeredibus, quantum dixit (sibi) deberi ab ipso, et ad haec esto infamis, et usque ad tertiam partem suae substantiae (bonorum) publicationem patitor, his valentibus, etsi cadaver eius iniuria non affecit, aut prohibuit, quominus sepeliretur. Magistratus autem Constantinopolitani, si haec negligant, vigenarum auri librarum poenam solvunto cum his, quae sub iis sunt, cohortibus. Magistratus autem provinciarum civiles et militares quinarum librarum auri poenam patiuntor. Assessores magistratuum per se ipsi lites, quae inferuntur, ne audiunto, verum et litis contestatio et res mediae actionum apud magistratus aguntor recitatorque ab iis sententia definitiva. Reliquas autem litium partes assessores audiunto. Haec autem si non observentur, ipsi quidem, si advocati sunt, ex numero eiiciuntur. Sin autem advocati non sunt, quam rem et notabis, excident cingulo et denarum auri librarum poena ab iis exigetur. Magistratus autem, qui ea, quae (supra) dicta sunt, migraverunt, vigenas auri libras poenae nomine solvent. Omnes autem reliqui iudices, qui magistratus (?) non sunt, nisi ab initio usque ad finem litium eas, quae apud ipsos moventur, caussas una cum suis assessoribus audient, excident iis, quas habent, dignitatibus, et poena vigenarum auri librarum ab iis exigetur, assessoribus ipsorum et ex illa urbe, si talia neglexerunt, expellendis, et ad haec infamia plectendis. *Scripta est* ......

[γ'.][1]) περὶ παραθήκης καὶ διαμαρτυρίας ἐνοίκων[2]) καὶ ἀναρτήσεως πολιτικῶν ἄρτων.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Δίκης ἔναγχος[3]).

Ὁ παραγγείλας ἐγγράφως[4]) παραθήκην τινὸς ἢ πολιτικοὺς ἄρτους ἢ στεγονόμιον[5]), ὡς παρὰ τοῦ ....[6]) τούτων ἐποφειλόμενος, πρῶτον μὲν[7]) ὑπόκειται τῷ τυχηρῷ τούτων κηνδύνῳ (v. κινδύνῳ)[8]), δώσει δὲ πρὸς τούτοις τῷ δεσπότῃ[9]) τούτων[10]) τὸν ἀπὸ τρίτου ἑκατοστῆς τόκον, ἀφ' οὗ παρήγγειλεν χρόνου[11]), καὶ πᾶσαν βλάβην ἐκ προφάσεως τῆς παραγγελείας (v. παραγγελίας) γινομένην[12]) θεραπεύσει. σημείωσαι[13]), ὅτι δεφενσίων[14]) χωρὶς ἐγγυητοῦ παντελῶς οὐ γίνεται. *Ἐγρά.*[15]) *καλάνδ.*

Const. 3. De deposito et denuntiatione inquilinorum et suspendenda civilium panium (erogatione).

Idem imperator eidem. *Litem nuper.*

Is, qui depositum alicuius in scriptis denuntiavit, vel panes civiles, vel domorum pensionem, quasi horum dominus debitor suus esset, primum quidem fortuito horum casui subiectus est, dabit autem ad haec horum domino trientes usuras ex eo tempore, ex quo denuntiavit, omneque damnum, quod denuntiationis praetextu infertur, resarciet. Nota, defensionem absque fideiussore plane non fieri. *Scripta* Nov. 88.

---

78) Sic Codex. Malim παρ' αὐτοῦ, ut est tit. 15. parat. §. 7. 79) Codex κρατούντω. 80) Pro ταφῆναι tit. 15. parat. §. 7. habent προκομισθῆναι. Vox μὴ refertur ad legem antiquiorem, cuius sententia refertur a Iustiniano Nov. 60. cap. 1. §. 1. 81) Codex προορῶντες. 82) Incipit fol. 96. A. 83) Ad marginem περὶ συνέδρων. 84) Codex ἀλλ' ἥτε. Tit. 4. parat. §. 12. habet ἤ. 85) Pro ἀγομένων tit. 4. parat. §. 12. habent ἀγωγῶν. Recte. 86) Codex τῶν δε. 87) Codex οἱ habent pro voce εἰ. 88) Pro σημείωσαι Codex σημ. 89) Codex ἐκπιπτοντες. 90) Codex ὁ habet pro οἱ. 91) Codex ανα. 92) Codex ἰδίοις. 93) Pro ὧν Codex ὦν. 94) Pro λιτρῶν Codex λλ, vulgari nota. 95) Pro της τε Codex habet τίσται. 97) Pro εἰ Codex habet ἐνί. 98) Incipit fol. 96. B. 99) Post ἐγράφη nihil in hac linea neque in posteriori ex Novellae 60. subscriptione conspicitur. 1) Numerus deest in Codice. 2) Pro ἐνοίκων Cod. habet ἐνὸς κίων. 3) Ad marg. περὶ προσαγγελίας (Cod. προσαγγελείας). Additum est etiam in margine ἡ παροῦσα διατ'. ἀναιρεῖ τὴν ια'. τ (legendum τοῦ) λη'. τί. τοῦ κωδ. τ (legendum τοῦ) α'. βι. 4) Pro ὁ παραγγείλας ἐγγράφως Codex habet παραγγελείας (sic) ἐγγράφους. Quae si servare velis, legendum erit ὁ ποιήσας παραγγελίας ἐγγράφους εἰς. 5) Tit. 17. parat. §. 3. habent ἐνοίκιον. 6) Codex ως παρα του. Postea desunt quinque litterae, quae vetustate evanuerunt. Lege ὡς παρὰ τοῦ δεσπότου τούτων ἐποφειλόμενος. Ὁ ἐποφειλόμενος est is, cui aliquid ab aliquo debetur. Vide Reitzium in gloss. Theophilino p. 1270. Sic paratitla tituli 17. §. 3. scribi suadent. 7) Codex μεν. 8) Codex κηνδύνω. 9) Cod. δεσπό habet pro δεσπότῃ. 10) Pro τούτων tit. 17. parat. §. 3. habent αὐτῶν. 11) Pro ἀφ' οὗ παρήγγειλεν χρόνου Codex habet ἄνευ παρηγγειλεν χρ. 12) Pro γινομένην Codex γινομένη. 13) Pro σημείωσαι Codex ση. habet. Ad marginem περὶ δεφενσίονος (Cod. defensιονος.) 14) Ad marginem ἡ ἐκδίκησις, quae est translatio vocis δεφενσίων. 15) Codex εγρα.

Σεπτεμβρίων (sic) *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ'. ὑπατείας* (sic) *Ἀπίωνος.*

est Calendis Septembribus imperii Iustiniani anno 13. Appione consule.

Τὰ παράτιτλα τοῦ αὐτοῦ τίτλου.[16a])

§. 1. Τιτλ. δ'. διατ. κβ'.[16b]) Οὐ χρὴ τοὺς ἄρχοντας
Nov. 134. κωλύειν τοὺς τελευτήσαντας ἀξιωθῆναι ταφῆς.

§. 2. Διατ. τῇ αὐτῇ. Ἐγκλήματος ἁμαρτηθέντος[17])
Nov. 134. μὴ ἄλλος ἀντ' ἄλλου κρατείσθω ἢ ἐνεχυριαζέσθω ἢ μιούσθω (v. μειούσθω[18]), μηδεμίαν τῶν πραγμάτων αὐτοῦ[19]) ἐπήρειαν[20]) ὑφισταμένων [21]).

§. 3. Τι. ζ'. διατ. η'.[22]). Μέχρη (v. μέχρι)[23]) τῶν
Nov. 115. ἐνάτων (v. ἐννάτων) τὸ ἀνενόχλητον ἔχουσιν οἱ | [24]) τοῦ τελευτήσαντος κληρονόμοι[25]) καὶ οἱ παῖδες[26]) καὶ οἱ συγγενεῖς καὶ ἡ γαμετὴ αὐτοῦ, καὶ εἴτε ἐγγύας εἴτε ἀσφαλείας[27]) ἐν τῷ μεταξὺ ἀπαιτήθησαν (v. ἀπῃτήθησαν[28a]), ἀντ' οὐδενὸς λογισθήσονται.[28b])

Paratitla eiusdem tituli.

§. 1. Tit. 4. const. 22. Non oportet magistratus impedire, quominus defuncti sepulturam mereantur.

§. 2. Eadem constitutione. Si crimen commissum sit, alius pro alio ne detinetor, vel oppignerator, aut deminuitor, substantia eius nullum periculum subeunte.

§. 3. Tit. 7. const. 8. Usque ad novem dies a vexationibus liberantur defuncti haeredes, et liberi, et cognati, et uxor eius, et, sive fideiussiones, sive cautiones ab iis exactae fuerunt, pro nullis habebuntur.

ΤΙΤΛΟΣ Ζ'.

Περὶ ἐκκλήτων.

[α'.][29]) νόμος[30]) περὶ τῶν ὑπηρετουμένων ὀφφικίων[31]) ταῖς ἄκραις[32]) τῶν ἐκκλήτων [3].

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.
Nov. 20. *Ἤδη μὲν θεῖον*[34]).

Τοπικὴ ἡ[35]) διάταξις, τάττουσα τοὺς ὀφείλοντας ὑπουργεῖν ἐν ταῖς ἄκραις τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει[36]) γυμναζομένων ἐκκλήτων. Ἐγράφ.[37]) *πρὸ ιε'. καλανδῶν Ἀπριλλίων* (v. *Ἀπριλίων*) *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βεληϛαρίου* (v. *Βελισαρίου*).

TITULUS VII.

De appellationibus.

(Const. 1.) Lex de officiis, quae summis appellationibus ministrant.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Iam quidem sacrum.*

Localis est (haec) constitutio, quae ordinat eos, qui in summis appellationibus, quae Constantinopoli exercentur, ministrare debent. *Scripta est a. 15. Calendas Apriles post consulatum Belisarii.*

β'. περὶ ἐκκλήτων.[38])

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Τριβουνιάνῳ[39]) (sic) κοιαίστωρι. *Ἀντεριόρουμ λέγουμ*[40]).
Nov. 23.

Οὐ[41]) μόνον ὁ[42]) πρωτότυπος, ἀλλὰ καὶ ὁ προκουράτωρ[43]) καὶ ὁ δεφένσωρ[44]) αὐτοῦ[45]) καὶ ὁ κουράτωρ[46]) καὶ ὁ πάτρων[47]) εἴσω ι'. ἡμερῶν τῆς ἐκφωνηθείσης ψήφου δύναται ἔκκλητον ἐπιδιδόναι. τοὺς ἐπάρχους[48])

Const. 2. De appellationibus.

Idem imperator Triboniano quaestori. *Anteriorum legum.*

Non tantum principalis, verum etiam procurator et defensor eius et curator et patronus potest intra 10. dies a sententia promulgata (computandos) appellationem interponere. A praefectis praetorio

---

16a) Codex *τιτλοῦ*. 16b) Ad marginem *περὶ τοῦ μὴ κωλύεσθαι ταφ^* (legendum *ταφῆναι*) *τοὺς τελευτήσαντας*. 17) Codex *ἁμαρτηθέντες*. 18) Cod. *μιούσθω*. 19) Codex *αὐτου*. 20) Codex *ἐπηρειαν*. 21) Pro *ὑφισταμένων* Codex *ὑφισταμ'*. 22) In nostro opere est tit. 7. const. 7. Sed vide notam ad indicem titulorum tit. 7. Ergo paratitlorum auctor octo numeravit tit. 7. constitutiones. Ad marginem *περὶ τοῦ μέχρι τ* (leg. *τῶν*) *ἐνάτων* (leg. *ἐννάτων*) *μὴ ἐνοχλεῖσθαι τοὺς π̊ρηκον* (leg. *προσήκοντας*) *τῷ τελευτήσαντι*. 23) Cod. B. *μέχρι*. 24) Pro *οἱ* Codex habet *οι* Incipit. fol. 97. A. 25) Cod. B. *κληρονομ*. 26) Cod. B. *παίδες*. 27) Codex B. *ἀσφαλείας τινάς*. 28a) Codex *ἀπαιτηθησαν*. 28b) Pro *λογισθήσονται* Cod. B. habet *ἢ λογισθήσονται*. 29) Numerus deest in Codice. 30) Cod. *κα'*. ad marg. habet. 31) Ad marg. *ταγμάτων*. Quae est versio vocis *ὀφφικίων*. 32) Sic optime Cod. Hal. *σάκροις*. Scr. *ἄκροις*. 33) Pro *ἐκκλήτων* Cod. *ἐκκλή'*. 34) Cod. *θείων*. Ad marg. *περὶ τῶν ὑπουργούντων ἐν τῇ τάξει τῶν ἐκκλήτων*. 35) Cod. *τοπικὴν* habet pro *τοπικὴ ἡ*. 36) Pro *τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει* Codex *τῶν μὲν Κωνσταντινουπόλεως*. 37) Codex *εγραφ*. 38) Codex ad marginem *κγ'*. Paullo supra notatum est ad marginem *διατ. ι'. κεφ. λγ'*. Haec epitome exstat in editionibus Novellarum graecis et Haloandri et Scrimgeri. Lectiones notabo varias. *Περὶ ἐκκλήτων*. Sic et Hal. Sed Scrimg. habet *περὶ τῶν ἐκκλήτων, πρὸς τίνα ἀναπέμπονται, εἰ μέχρι δέκα χρυσίου λιτρῶν ἐστιν ἡ ἐκκλητευθεῖσα ὑπόθεσις*. 39) Hal. *Τριβωνιανῷ τῷ ἐνδοξοτάτῳ κοιαίστωρι τὸ β'. καὶ ἀπὸ ὑπάτων*. 40) Verba *ὁ αὐτὸς βασιλεὺς* usque ad *λέγουμ* desunt omnia apud Scrimgerum. 41) Addit Haloander *Λέγει δὲ καθόλου, ὡς οὐ μόνον* etc. 42) Ad marginem Cod. *περὶ προθεσμίας τῶν ἐκκλήτων*. A verbis *οὐ μόνον* incipiunt Basil. IX. 2. 2. ed. Heimb. p. 447. 43) Pro *προκουράτωρ* Bas. et Scrimg. *ἐντολεύς*. 44) Pro *δεφένσωρ* Hal. *δεφήνσωρ*, Bas. *διεκδικητής*, Scrimg. et Coisl. *ἐκδικητής*. 45) *αὐτοῦ* deest apud Fabr. 46) Pro *κουράτωρ* Codex solitam notam habet cur. Novella 23. cap. 1. „*sive per procuratores seu per defensores vel curatores.*" 47) Hal. *πάτρωνος*. 48) Coisl. Theod. *τοὺς ἐπάρχους*, Fabr. *τοῖς ἐπάρχοις. τοῖς δὲ ἐπάρχοις* Scrimg. Hal. *ὑπάρχοις δέ*.

τῶν πραιτωρίων οὐδεὶς ἐγκαλεῖται[49]). *οὐδὲν*[50]) *ἐκ*[51a]) *παραδρομῆς τοῦ χρόνου τῇ δίκῃ γίνεται*[51b]) *πρόκριμα, ἐκ τοῦ μὴ σχολάζειν* |[52]) *τὸν βασιλέα ταύτης ἀκροᾶσθαι, ἡνίκα*[53]) *εἰς αὐτὸν καὶ τὴν σύγκλητον ἀναφέρεται τὰ τῆς ὑποθέσεως. ἡ*[54]) *ἐκκλητευθεῖσα δίκη μέχρι*[55]) *ι'. χρυσίου λιτρῶν οὖσα, ἐπὶ μὲν τῆς Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως καὶ τῆς προσηνομένης*[56]) *ἑκατέρας Λιβύης ἀκροατὴν ἕξει τὸν Αὐγουστάλιον, ἐπὶ δὲ τῆς Ἀνατολικῆς διοικήσεως τὸν κόμητα τῆς Ἀνατολῆς, ἐπὶ δὲ τῆς Ποντικῆς καὶ Ἀσιανῆς τοὺς περιβλέπτους*[57]) *κόμητας καὶ ἀνθυπάτους καὶ κουράτωρας*[58]), *ὡσαύτως*[59]) *δὲ*[60]) *καὶ μοδεράτορας*[61]), *εἴπερ ἰδικῶς*[62]) *αὐτοῖς τοῦτο ἐπιτέτραπται, πάντων τῶν προειρημένων σάκρον*[63]) *ἐχόντων αὐδιτόριον*[64]) *καὶ μὴ δυναμένου τινὸς τὰς ἐπὶ τῇ ἐξετάσει τῶν ἐκκλήτων προιούσας παρ' αὐτῶν ψήφους παραιτεῖσθαι. τὰς ἐκ τῶν*[65]) *ἀποφάσεων*[66]) *τῶν σπεκταβιλλίων*[67]) *ἀρχόντων γινομένας ἐκκλήτους, εἴτε ὑπερβαίνουσι τὸ ποσὸν*[68]) *τῶν ι'. τοῦ χρυσίου*[69]) *λιτρῶν*[70]), *εἴτε καὶ ἐλατοῦνται* (v. *ἐλαττοῦνται*) *περὶ τοῦτο*[71]), *ὁ ἔπαρχος*[72]) *τῶν πραιτωρίων ἅμα τῷ κοιαίστωρι ἐξεταζέτω, ἑκατέρας αὐτοῖς*[73]) *ὑπουργούσης τάξεως*[74]). *σημείωσαι*[75]), *ὅτι πάντες οἱ δοῦκες σπεκταβίλλιοι εἰσίν, καὶ ὅτι τὰς αὐτῶν ἐκκλήτους* |[76]) *καὶ τῶν θείων δικαστῶν μέχρις ι' λιτρῶν ἐν Κωνσταατινουπόλει παρὰ τοῖς προσφόροις ἐφέταις*[77]) *ἐξετάζεσθαι φησὶν ἡ διάταξις, φυλάττουσα ἐπὶ σχήματος τὰ λοιπὰ πάντα, ὅσα τοῖς νόμοις περὶ ἐκκλήτων διηγόρευται. Ἐγρ^α. τριῶν*[78]) *νων. Ἰανουαρίων* (v. *Ἰανουαρίων*)[79]) *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου.*

nemo appellat. Nullum ex temporis lapsu caussae fit praeiudicium, si imperator tempus hanc audiendi non habeat, cum caussae cognitio ad ipsum et ad senatum refertur. Lis, de qua provocatio facta est, si usque ad decem auri libras sit, in dioecesi quidem Aegyptiaca et utraque Libya, quae ei adiuncta est, ad audientiam Augustalis perveniet, in dioecesi Orientis ad comitem Orientis, in Pontica et Asiana ad spectabiles comites et proconsules et curatores; eodem autem modo et (ad) moderatores, si hoc specialiter ipsis mandatum est, omnibus his, qui supra dicti sunt, sacrum habentibus auditorium et nemine habente licentiam eas sententias, quae in appellationum examinatione ab iis interponuntur, recusandi. Eas appellationes, quae a decretis spectabilium magistratuum fiunt, sive decem auri librarum quantitatem superant, sive etiam hac (summa) minores sunt, praefectus praetorio una cum quaestore examinato, utroque officio iis ministrante. Nota, omnes duces (viros) spectabiles esse, et (hanc) constitutionem dicere, appellationes eorum et sacrorum iudicum usque ad decem libras Constantinopoli apud competentes iudices examinari; (ita tamen), ut reliqua, quae de provocationibus legibus cauta sunt, in suo statu conservet. *Scripta est ante 3. Nonas Ianuarias post consulatum Belisarii.*

γ'.[80]) περὶ τῶν εἰσιόντων τὴν ἔκκλητον καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ (v. *Ἰωάννῃ*)[81]) *ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Τὸ ῥευστὸν*[82]) *δὴ τοῦτο καὶ ἀνθρώπινον.*

Ἐὰν ὁ ἐφέσει[83]) *χρησάμενος μετὰ τὴν γενομένην*[84]) *ἐπὶ τῇ κυρίᾳ εἴσοδον*[85]) *ἀπολειφθῇ*[86]) *εἴσο* (v. *εἴσω*)[87]) *διετίας*[88]), *δύναται ὁ νικήσας εἰσηέναι* (v. *εἰσιέναι*)[89]) *παρὰ τῷ δικαστῇ τῆς ἐφέσεως κατὰ μίαν μοῖραν*[90]) *καὶ τοῦτο*[91]) *καταμέμφεσθαι*[92]) *καὶ ζητεῖν τὸν ἀντίδικον*[93]), *κἂν*[94]) *μὴ εὕροι*[95]), *πρὸς τῷ*[96]) *τέλει τῆς διετίας ἐντὸς*[97]) *τοῦ ἀπολιμπανομένου*[98]) *μηνὸς*[99]) *παρασκευάζειν μονομε-*

Const. 3. De his, qui appellationem interponunt, et quae deinceps.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Fluxum hercle hoc et humanum.* Nov. 49.

Si is, qui appellationem interposuit, postquam eam in die fatali introduxit, intra biennium absit, potest is, qui vicit, iudicem appellationis ex uno latere adire, et hoc conqueri, et adversarium conquirere, et, si eum non invenerit, ad finem biennii intra mensem, qui adhuc superest, caussam ita instruere, ut ex uno latere iudicetur, ac-

---

49) Bas. *ἐκκαλεῖται*. Recte. Sic et Scrimg. 50) Ad marginem *ἐὰν μὴ σχολάζουσιν οἱ τῆς ἐκκλήτου ἀκροαταὶ* (Codex *ἀκροάται*). 51a) Coisl. *ἐκ τῆς*. 51b) Pro *γίνεται* Coist. habet *δίδοται*. 52) Incipit fol. 97. B. 53) Ad marginem *περὶ. παρὰ τίσιν γυμνάζεται ἔκκλητος καὶ, μεχρι* (leg. *μέχρι*) *ποίας ποσότητος*. 54) Pro *ἡ* Scrimg. habet *καὶ*. 55) Codex *μεχρί*. 56) Pro *προσηνωμένης* Codex habet *προσκινουμένης*. 57) Codex *περιβλίπτους*. 58) Pro *κουράτωρας* Hal. *πραίτωρας*, Codex curas. habet. Scrimg. *καὶ ἀνθυπάτων καὶ κουρατόρων*. 59) Coisl. *ὡς οὕτως* pro *ὡσαύτως*. 60) *δὲ* deest apud Hal. 61) Bas. et Scrimg. *μοδεράτωρος*. Hal. *μοδεράτωρας*. 62) Pro *εἴπερ ἰδικῶς* Hal. *περὶ δίκης*. 63) Codex *σάκρων*. Bas. *θείων*. Heimb. corr. *θεῖον*. Scrimgerus *θεῖον*. Haloander *ἱερόν*. 64) Bas. et Scrimg. *ἀκροατήριον*. Sic et Haloand. 65) Theodor. *ἐκ τῶν νομίμων ἀποφάσεων*. 66) Sic Fabr., Coisl. autem et Scrimg. *προφάσεων*. Hal. *προφάσει*. 67) Pro *σπεκταβιλίων* Bas. et Scrimg. *περιβλεπτων*. Sic et Hal. 68) Hal. *πόσον*. 69) Hal. *τοῦ χρυσίου τῶν δέκα*. 70) Theodor. *τὰς δέκα τοῦ χρυσίου λίτρας*, omissis verbis *τὸ ποσόν*. 71) Coisl. *τούτου*. Scrimg. ante *ὁ* interponit *καί*. 72) Hal. *ὁ ὕπαρχος*. 73) Coisl. *αὐτούς*. 74) Bas. *τῆς τάξεως*. Sic et Hal. In verbo *τάξεως* deficiunt Bas. Hal. Scrimg. Hal. tamen addit hanc subscriptionem: *ἐγράφη τριῶν νόννων Ιανουαρίων μετὰ τὴν ὑπάτειαν Βελισαρίου*. 75) Cod. *σημ*. 76) Incipit fol. 98. A. 77) Codex *ἐφεταῖς*. Nov. 23. cap. 4. „ad competentes antiquo more iudices." 78) Codex *τριων*. 79) Codex *Ἰανουαρίων*. 80) Ad marginem *μβ'*. 81) Codex *Ἰωάννῃ*. 82) Codex *ῥευστόν*. 83) Codex *ἐφεσει*. Ad marginem *περὶ τῶν μετὰ προκάταρξιν τῶν ἐκκλητων* (leg. *ἐκκλήτων*) *ἀπολειφθέντων*. 84) Post verbum *γενομένηνφθ* Cod. B. addit *εἴσω διετίας*. 85) Codex *εἴσοδος* habet pro *εἴσοδον*. Cod. B. *εἰσόδω*. 86) Codex *ἀπὸ λειφθῇ*. Codex B. *ἀπολυφθεῖ*. 87) Cod. *εἰσο*. 88) Voces *εἴσο διετίας* desunt in Cod. B. 89) Cod. B. *εἰσιέναι*. 90) Pro *μοῖραν* Codex habet *μύραν*. Cod. B. *μοίραν*. 91) Cod. *τοῦτον*. 92) Codex *καὶ τοῦτον καταμέμφεσθαι*. Novella 49. cap. 1. *καὶ αὐτὸ τοῦτο μέμψασθαι*. 93) Codex *ἀντιδίκον*. 94) Codex *καὶ* habet pro *κἂν*. Cod. B. *καὶ εἰ*. 95) Pro *εὕροι* Cod. B. habet *εὕρει*. 96) Pro verbo *τῷ* Cod. B. habet *τό*. 97) Pro voce *ἐντὸς* Cod. B. habet *ἐνός*. 98) Cod. B. *ὑπολιμπανομένου*. 99) Pro *μηνὸς* Codex *μηεuo* habet. Novella 49. cap. 1. *ἕνα τυχὸν ὑπολιμπάνεσθαι τῷ πράγματι μῆνα*. Haec periodus sic est construenda, ut distinxi. Nam si illa „*πρὸς τῷ τέλει — μηνὸς*" ad ea, quae praecedunt, trahantur, obstabit Nov. 49. cap. 1. *καὶ εἴτε εὑρεῖν αὐτὸν ἰσχύσειεν, εἴτε ἐκεῖνος οὐ φανείη, τὰ ἑαυτοῦ δίκαια φέρειν εἰς μέσον. δηλαδὴ τῆς διετίας ἐνισταμένης ἔτι πρὸς τῷ πέρατι μέντοι, ὥστε ἕνα τυχὸν ὑπολιμπάνεσθαι τῷ πράγματι μῆνα.*

ῥῶς κριθῆναι τὴν ὑπόθεσιν, καὶ εἴτε νικήσῃ [1]), εἴτε ἡττηθῇ [2]), λήψεται πάντως| [3]) τὰ δαπανήματα παρὰ τοῦ διαδίκου [4]) τῶν μετὰ τὴν ἔφεσιν εἰσόδων [5]) διὰ τὸν [6]) ἐν τῷ ῥητῷ λογισμόν [7]). ἑκατέρων δὲ ἀπολειφθέντων [8]) μετὰ τὴν ἐπὶ τῇ κυρίᾳ εἴσοδον [9]) καὶ μὴ παραγενομένων [10]) εἴσω διετίας, ἡ πρώτη κυροῦται ψῆφος. ἐάν τις [11]) ἐξ ἰδιωχείρου (v. ἰδιοχείρου) [12]) συμβολαίου [13]) ἐνάγει τινί, καὶ ὁ διάδικος ἑτέροις τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἰσχυρίζεται γράμμασιν, δύναται τὴν περὶ τούτων ἀπαιτούμενος [14]) πίστιν ἀπαιτεῖν [15]) σύγκρισιν [16]) γενέσθαι τῶν παρ' αὐτοῦ καὶ τοῦ διαδίκου [17]) προενεχθέντων ἰδιωχείρων (v. ἰδιοχείρων), τούτων κρατούντων καὶ ἐπὶ [19]) δημοσίων ἀποδείξεων [20]) καὶ ἐπὶ τῶν παραπλησίων δηλαδὴ [21]) τῶν ποιουμένων τὴν σύνκρισιν (v. σύγκρισιν) [22]) ὀμνύντων ἀρρᾳδιουργήτως ταύτην ποιεῖσθαι. ἐν τοῖς δικαστηρίοις [23]) ὁ περὶ τῶν [24]) ἀποδείξεων ὅρκος συναπτέσθω τῷ [25]) τῆς calumνίας (sic) [26]) καὶ μηδενὶ καθόλου συγχωρείσων, καὶ σημείωσαι [27]) διὰ τοὺς κληρικοὺς μάλιστα [28]). Ἐγρᾶ/ [29]) πρὸ [30a]) ι'. καλανδῶν Σεπτεμβρίων [30b]) μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου.

sive vicerit, sive victus fuerit, omni modo accipiet expensas ab adversario aditionum post appellationem (factarum) propter eam rationem, quae in contextu expressa est. Sin autem utrique post introductam (appellationem) in tempore fatali absint, et intra biennium non advenerint, prima sententia confirmatur. Si quis ex instrumento chirographo aliquem convenit, et adversarius (eius) aliis eiusdem personae scripturis nititur, potest, si his (instrumentis) fidem haberi velit, postulare, ut comparatio litterarum fiat horum chirographorum, quae ab ipso et ab adversario prolata sunt, his valentibus et in publicis scripturis et in similibus, iurantibus videlicet iis, qui litterarum comparationem faciunt, se hanc non leviter facere. In iudiciis iusiurandum, quod de probationibus praestatur, cum iureiurando caluminae coniungitor, et nemini omnino remittitor, et nota haec vel maxime propter clericos. *Scripta est ante 10. Calendas Septembres post consulatum Belisarii.*

δ'. [31]) περὶ τῶν ἐκκλήτων τῶν ὑποτεταγμένων ἐπαρχιῶν τῷ ἐπάρχῳ τῶν νήσων [32]).

Const. 4. De appellationibus provinciarum praefecto insularum subiectarum.

Nov. 50. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βόνῳ [33]) κοιαίστωρι ἐξερκίτου. Ἴσμεν πρώην θείαν πεποιημένοι διάταξιν.

Τὰς ἐκκλήτους τὰς ἀπὸ Σκυθίας καὶ Μυσίας ὁ ἔπαρχος αὐτὸς [34]) δεχέσθω, τὰς δὲ Κύπρου καὶ Ῥόδου καὶ Καρίας ὁ αὐτὸς [35]) ὢν [36]) ἐν Κωνσταντινουπόλει [37]) ἅμα τῷ κουαίστωρι ἐξεταζέτω ἢ ὁ τοποτηρητὴς | [38]) αὐτοῦ, ἐν ᾧ πρωτοτύπως δέδωκεν τὸν δικαστήν, ἢ προοίμιον ἐδέξατο παρ' αὐτῷ ἡ ὑπόθεσις [39]) ἐν Κωνσταντινουπόλει [40]) καὶ ὕστερον ἀναγκέως (v. ἀναγκαίως) ἐξεδήμησεν. εἰ τινῶν ἐπαρχιῶν ἐφέσεις ἑτέρῳ δικαστῇ παρεπέμποντο, ἡ συνήθεια [41]) κρατείτω. Ἐγρα/μ̄. [42]) Σεπτεμβρίῳ βασιλείας Ἰουστινιαχοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιϛ'. [43]) μετὰ τὴν ὑπατίαν (v. ὑπατείαν) Βελισαρίου τὸ β'.

Idem imperator Bono quaestori exercitus. *Scimus pridem nos fecisse sacram constitutionem.*

Appellationes, quae ex Scythia et Mysia veniunt, ipse praefectus recipito; eas autem, quae ex Cypro et Rhodo et Caria, idem, si Constantinopoli sit, una cum quaestore examinato aut vicarius eius, siquidem principaliter (praefectus) iudicem dedit, aut caussa apud eum Constantinopoli inchoata est et postea ex necessitate (ex urbe) abiit. Sin autem aliquarum provinciarum appellationes ad alium iudicem transmissae sunt, id quod consuetum est, valeto. *Scripta est mense Septembri imperii Iustiniani anno 16. post consulatum Belisarii anno 2.*

ε'. [44]) περὶ ἐφέσεων.

Const. 5. De appellationibus.

Nov. 93. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ (v. Ἰωάννῃ) [45]) ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Αἱ τῶν ὑπηκόων τῶν ἡμετέρων προσαγγελίαι. [46])

Εἰ, γυμναζομένης ἐν τῷ ἐφετικῷ δικαστηρίῳ τῆς ἐπιδοθήσεις (v. ἐπιδοθείσης) ἐκκλήτου, ἐκ συναινέσεως πρὸς κοινὸν [47]) ἐλθοῦσι [ἢ] διαγνώμονα [48]) καὶ μετὰ διετίαν

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Subditorum nostrorum interpellationes.*

Si, cum in appellatorio iudicio appellatio, quae interposita est, exercetur, ex consensu ad communem arbitrum venerint, et post biennium ex aliquo prae-

---

1) Codex B. νικήσει. 2) Codex B. ἡττηθεῖ. 3) Codex παντῶς. Cod. B. πάντα. Incipit fol. 99. A. 4) Pro voce διαδίκου Cod. B. habet ἀντιδίκου. 5) Pro voce εἰσόδων Cod. B. habet εἴσοδον. 6) Cod. B. διὰ τῶν. 7) Pro voce λογισμὸν Codex B. habet λογίμοι. 8) Cod. B. ἀποληφθέντων. 9) Cod. B. εἴσωδον. 10) Codex B. παραγινομένων. 11) Codex ἐάν τις. Ad marginem περὶ τοῦ πῶς χρὴ τὰς συγκρισεις (leg. συγκρίσεις) προιέναι, καὶ περὶ δημοσίων ἀποδείξεων. 12) Tit. 14. parat. §. 5. habent ἰδίου pro ἰδιοχείρου. 13) Codex συμβολαίω. 14) Tit. 14. parat. §. 5. habent ἀπαιτουμένην. 15) Tit. 14. parat. §. 5. habent αἰτεῖν. 16) Codex συγκοισιν. Tit. 5. parat. §. 12. καὶ ante σύγκρισιν interponunt. 17) καὶ διαδίκου tantum habent tit. 5. parat. §. 12. 19) Pro ἐπὶ tit. 5. parat. §. 12. habent ἐπὶ τῶν. 20) Voce ἀπόδειξις hoc loco „scripturam" significari demonstrat Nov. 49. cap. 2. §. 2. εἰ δὲ καὶ ἐκ δημοσίων ἀρχείων προκομισθείη χάρτης οἷον ἀπόδειξις τῆς τραπέζης τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων. 21) Tit. 14. parat. §. 5. habent δηλονότι pro δηλαδή. 22) Pro verbis τὴν σύνκρισιν Codex habet τηνοσύνκρισιν. 23) Ad marginem περὶ ὅρκου τῶν ἀποδείξεων καὶ ταῖς (leg. τῆς) calumνίαις (leg. καλουμνίας.) 24) Loco verborum περὶ τῶν Codex ὅπερ habet. 25) Codex τὸ habet pro voce τῷ. 26) Ad marginem συκοφαντείας, quae est explicatio vocis calumνίας. 27) Pro σημείωσαι Codex habet σημ. 28) Pro μάλιστα Codex habet μαλ. 29) Cod. εγρᾶ/. 30a) Codex προ. 30b) Cod. Σεπτεμβρίων. 31) Ad marginem ν'. 32) Codex habet τῶν νισσίου pro τῶν νήσων. 33) Codex κόνῳ habet loco vocis Βονῳ. 34) Pro αὐτὸς Codex habet αὐτόν. 35) Pro ὁ αὐτὸς Codex habet η αυτός. 36) Pro ὢν Codex habet ὄν. 37) Codex Κωνσταντίνου πόλει. 38) Incipit fol. 99. A. 39) Codex ὑποθέσεις. 40) Codex Κωνσταντίνου πόλει. 41) Codex συνηθεία. 42) Sic Codex, non inusitata nota, qua μηνὶ significatur. 43) Legendum videtur τὸ ιϛ. Vide Bieneri hist. Nov. p. 515. 44) Ad marginem ϥϛ. 45) Cod. Ἰωαννη. 46) Codex αἱ τῶν ὑπηκόων τῶν ἡμέρων ἡ προσαγέλειαι. 47) Loco verborum πρὸς κοινὸν Codex habet προεκοινον. Vocem ἢ post ἐλθοῦσι uncis inclusi, quod loci sententiae non satis conveniat. Nov. 93. pr. διαγνώμονας δὲ ἐλέσθαι κοινοὺς ἐγγράφως. Nisi forte credendum sit, ante vocem ἢ aliquid excidisse. 48) Codex διαγνῶμονα.

ἔκ τινος [ἤ][49]) προφάσεως πάλιν εἰς τὸ ἐφετικὸν δικαστήριον ἡ ἀκρόασις ἐνεχθῇ[50]) τοῖς μὲν ἄλλοις δικαίοις ἕκαστος τῶν δικαζομένων κεχρήσθω[51]) ὡσεὶ μηδενῶς (v. μηδενὸς) ἐν μέσῳ γεγονότως (v. γεγονότος). τῇ δὲ[52]) παραδρομῇ τῆς διετίας οὐδέτερος χρήσεται, πλὴν εἰ μὴ ἔτυχεν καὶ μετὰ τὴν δευτέραν εἰς τοὺς ἐφέτας[53]) σύνοδον τὴν διετίαν παραδραμεῖν. Ἐγράφ.[54]) πρὸ ε΄. εἰδῶν ...[55]) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιγ΄. ὑπατείας Ἀπίωνος.

textu rursus ad iudicium appellatorium cognitio (caussae) delata sit, reliquis quidem iuribus unusquisque litigantium utitor, perinde ac si nemo in medio fuisset constitutus. Biennii autem cursu nemo utetur, nisi si contigerit, ut et post secundam ad iudices aditionem biennium praeterierit. *Scripta est ante 5. Idus .... imperii Iustiniani anno 13. Appione consule.*

ϛ΄. περὶ ἐκκλήτων.[56])

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδότῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Θεοδόσιος καὶ Οὐαλεντινιανὸς οἱ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως.

Οἱ ἔπαρχοι καὶ ὁ κουαίστωρ[57]), ἐν τάξει σάκρου[58]) αὐδιτορίου ἐξετάζοντες ἔκκλητον[59]), μὴ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἐξ οἰκείου[60]) προφερέτωσαν τὰς διαλαλιὰς καὶ τὴν ὑπόθεσιν νομίμως τεμνέτωσαν, ἐξυπηρετουμένων[61]) αὐτοῖς τῶν εἰωθότων[62]) ταξεωτῶν. εἰ δὲ παρὰ ταῦτα πράξωσιν[63]), καθοσιώσεως[64]) ὑποβάλλονται ἐγκλήματι.[65]) ἐπὶ πάσῃ[66]) δὲ ἐκκλήτῳ[67]) φυλαττέσθωσαν αἱ ταύτης ἡμέραι παρὰ τῶν μερῶν. εἰ δὲ ὁ ἐκκαλεσάμενος[68]) μὲν[69]) παραγένηται[70]), ὁ δὲ νικήσας ἀπολειφθῇ[71]), ἀναμενέτωσαν αὐτὸν[72]) μέχρις[73]) τῆς τελευταίας[74]) κυρίας οἱ δικασταί[75]), καὶ ἀναζητοῦντες εἰ μὴ εὕρωσιν, ἐξεταζέτωσαν καὶ κατὰ μίαν μοῖραν τὰ πεπραγμένα, καὶ νόμιμον αὐτοῖς[76]) παρεχέτωσαν ψῆφον. εἰ δὲ ὁ νικήσας παραγένηται, ὁ δὲ ἐκκαλεσάμενος[77]) ζητηθεὶς[78]) μὴ εὑρεθῇ[79]), πρὸς τῇ τελευταίᾳ κυρίᾳ[80]), ἑτέρους γ΄.[81]) μῆνας[82]) ἀναμενέτωσαν αὐτὸν οἱ δικασταί, ὧν[83]) ἐντὸς εἰ μὴ παραγένηται, μὴ κυρούσθω[84]) τῇ παραδρομῇ[85]) τοῦ χρόνου ἡ ψῆφος[86a]) ἀλλὰ κατὰ μίαν[86b]) μοῖραν ἐξεταζέτωσαν ψῆφον. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, εἴτε παρόντων τῶν | [87]) μερῶν ἀμφοτέρων, ἢ καὶ ἑνὸς αὐτῶν ἀπολιμπανομένου ἔκκλητος γυμνάζεται, μηκέτι[88]) τῇ παραδρομῇ τοῦ χρόνου βεβαιούσθω ἡ ψῆφος, ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς...[89]) τῷ δικαστῇ τῆς ἐκκλήτου[90]). μὴ πᾶσαι[91]) δὲ αἱ διαγνώσεις ἐν τῇ πρώτῃ ἀναφερέσθωσαν συνόδῳ, ἀλλ' ἑκάστη αὐτῶν[92]) ἐχέτω τὴν ἰδίαν (v. ἰδίαν) ἡμέραν προσγεγραμμένην[93]). χρὴ δὲ πάντας[94]) τοὺς δικαστὰς δέχεσθαι ἐπιδιδομένας ἐκκλήτους κατὰ τὰς ὡρισμένας ἡμέρας[95]), εἰ τοῦτο νόμος ἐπιτρέπει, καὶ ἐντὸς λ΄. ἡμερῶν μετὰ τὸ ἐπιδοθῆναι τὴν ἔκκλητον, τὰ πεπραγμένα παρέχειν τοῖς δικαζομένοις μεθ'

Const. 6. De appellationibus.

Idem imperator Theodoto praefecto praetorio. Nov. 126.
Theodosius et Valentinianus piae memoriae.

Praefecti et quaestor, qui in sacri auditorii loco appellationem examinant, non quasi ex persona imperatoris, sed ex sua interlocutiones proferunto et caussam legitime decidunto, ita ut ipsis appareant ii, qui soliti sunt, cohortales. Sin autem adversus haec fecerint, maiestatis crimini subiiciuntur. In quavis autem appellatione huius dies a partibus servantor. Sin autem is, qui appellationem interposuit, advenerit, is autem, qui vicit, absit, exspectanto ipsum iudices usque ad ultimum diem fatalem, et conquirentes (eum), si non invenerint, et unilateraliter acta examinanto, et legitimum iis finem imponunto. Si vero is, qui vicit, advenerit, is autem, qui provocationem interposuit, conquisitus non fuerit inventus, praeter ultimum diem fatalem iudices eum exspectanto, (et) alios tres menses, intra quos si non advenerit, lapsu temporis sententia ne confirmator, sed unilateraliter sententiam examinanto. Atque, ut uno verbo dicamus, sive praesente utraque parte, sive etiam altera ex iis absente appellatio exerceatur, lapsu temporis sententia nullo modo confirmator, verum ad id, quod verum (iustumque) est, apud iudicem appellationis (examinator). Non omnes autem cognitiones in primo consessu referuntor, sed quaevis ex iis habeto diem suam praescriptam(?). Oportet omnes iudices recipere appellationes, quae interponuntur, in diebus definitis, si hoc lex permittit, et intra 30. dies, postquam appellatio interposita sit, acta litigantibus praebere cum

---

49) Codex habet vocem ἤ. Legendumne est *ἔκ τινος περιστάσεως ἢ προφάσεως*? Novella 93. cap. 1. *καὶ καθ' οἱανδήποτε περίστασιν ἐπανέλθοι πάλιν εἰς τοὺς ἐφέτας ἡ δίκη.* 50) Codex *ἐνέχθη*. Fortassis legendum *ἠνέχθη*. 51) Codex *μεχρήσθω* habet loco vocis *κεχρήσθω*. Novella 93. cap. 1. *τοῖς μὲν ἄλλοις πᾶσιν ἐξέστω χρῆσθαι τοῖς μέρεσιν.* 52) Codex *τῇδε* habet loco vocis *τῇ δέ*. 53) Codex *ἐφετάς*. 54) Codex *εγραφ*. 55) Deest sine lacunae suspicione in Codice nomen mensis. 56) Incipit fol. 99. B. Ad marginem *ρκϛ΄*. 57) Pro voce *ὁ κουαίστωρ* Cod. B. habet *κυίστωρες*. 58) Codex *σακρου*. 59) Codex B. habet *ἔγκλητον*. 60) Codex B. *οἰκίου*. 61) Codex B. *ἐξ ὑπηρουμένων*. Codex B. *ἐξ ὑπηρέ^τουμένων*. Paullo infra *οἱ ἐξυπηρετούμενοι* commemorantur. 62) Cod. B. *ἰωθώτων*. 63) Codex B. *πράξωσι*. 64) Cod. B. *καθ' ὁσιώσεως*. 65) Cod. B. *ἐγκλήματα*. 66) Cod. B. *πάσῃ*. 67) Cod. B. *ἐγκλήτῳ* 68) Cod. B. *ἐγκαλεσάμενος*. 69) Pro *μὲν* Codex habet *μ'*. 70) Cod. B. *παραγίνεται*. 71) Cod. B. *ἀποληφθεῖ*. 72) Pro voce *αὐτὸν* Codex B. habet *αὐτῷ*. 73) Cod. B. *μέχρι*. 74) Codex *τελευταῖας*. 75) Codex B. *δικασταί*. 76) Codex *νομιμὸν αὐτοῖς*. 77) Cod. B. *ἐγκαλεσάμενος*. 78) Cod. B. *ζητηθεῖς*. 79) Pro voce *εὑρεθῇ* Cod. B. habet *ἐβρεθῇ*. 80) Codex *πρὸς τὰ τελευταία κυρια*. 81) Pro *γ΄*. Cod. B. habet *τρεῖς*. 82) Codex B. *μήνας*. 83) Pro *ὧν* Codex habet *ὄν*. 84) Pro *κυρούσθω* Codex habet *κρούσθω*. 85) Cod. B. *παραδρομή*. 86a) Cod. B. *ψῆφος*. Inde a verbis *ἀλλὰ κατὰ μίαν* usque ad verba *βεβαιούσθω ἡ ψῆφος* desunt omnia in Cod. B. propter similem verborum desinentiam. 86b) Codex *μοίραν*. 87) Incipit fol. 100. A. 88) Cod. *μήκετι*. 89) Haec lacuna in Codice non est notata. Deest aliquid, ut totius loci docet constructio. Supplendum ex Cod. B. *καὶ τὸ δίκαιον ἐξεταζέσθω παρὰ* et caet. Novella 126. cap. 2. *ἀλλὰ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου σκοπουμένου.* 90) Cod. B. *ἐγκλήτου*. 91) Ad marginem *περὶ τοῦ ἑκάστην* (Codex *ἑκαστην*) *ἐν ταῖς ἐκκλησίαις διάγνωσιν τὴν ἰδίαν* (Codex *ἰδίαν*) *ἔχειν ἡμέραν*. 92) Codex *αὐτων*. 93) Codex habet *πρὸς γεγραμμένην*. Nov. 126. cap. 2. habet *προγεγραμμένην*. Quae lectio non displicet. 94) Ad marginem *περὶ τοῦ ἀναγκάζεσθαι τοὺς δικαστὰς* (Codex *δικαστας*) *δέχεσθαι τὰς ἐκκλήτους καὶ ἐκδιδόναι* (Cod. *ἐκδιδοναι*) *τὰ πεπραγμένα*. 95) Nov. 126. cap. 3. *τὴν μὲν ἔκκλητον ταῖς διωρισμέναις ἡμέραις προσαγομένην.* Itaque Athanasium sic scripsisse conicio: *τὰς ἐπιδιδομένας κατὰ τὰς ὡρισμένας ἡμέρας ἐκκλήτους.* Sed neque altera lectio displicet.

οἰκείας (v. οἰκείας) | ὑπογραφῆς. εἰ δὲ τοῦτο παροραθῇ, οἱ δικασταὶ καὶ οἱ ἐξυπηρετούμενοι αὐτοῖς τὴν ζημίαν τὴν γενομένην τῷ ἐκκαλεσαμένῳ ἐκ τοῦ μὴ δοθῆναι αὐτῷ τὰ πεπραγμένα οἴκοθεν (v. οἴκοθεν) καταθήσουσιν, καὶ πρόστιμον ἐκ τοῦ φίσκου ι'. χρυσίου[96]) *λιτρῶν ἀπαιτηθήσονται. Ἐγρ^α/*[97]) . . . . .

subscriptione sua. Sin autem hoc neglectum fuerit, iudices et ii, qui ipsis apparent, damnum, quod ei, qui provocavit, datum est ex eo, quod acta ipsi data non sint, de suo solvent, et poena denarum auri librarum ab iis exigetur fisci nomine. *Scripta est* . . . .

ζ'.[98]) ἡ διάταξις ἔχει κεφάλαια[99]) . . . . πρῶτον, ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν ἐκκλήτων[1]) καὶ ἀναψηλαφήσει καὶ τῶν ἐκ τῶν δικαστῶν ἀναφορῶν[2]), ὥστε κατ' ἐκείνους τοὺς νόμους τέμνεσθαι τὰς | [3]) ὑποθέσεις καὶ[4]) τοὺς κρατοῦντας ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψήφου καὶ τῆς μηνύσεως, οὐ μὴν τοὺς ὕστερον[5]) τεθέντας καὶ τὰ ἑξῆς.

Const. 7. (Haec) constitutio habet capita ...; primum, ut in examinandis appellationibus et retractationibus et relationibus, quae a iudicibus fiunt, caussae secundum illas leges decidantur, quae tempore sententiae (latae) et suggestionis valent, non secundum eas, quae postea promulgatae sunt, et quae deinceps.

Nov. 115. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Ἦλθεν εἰς γνῶσην (v. γνῶσιν) τῆς ἡμετέρας γαληνότητος.*

Ὁ τῷ ἐφετικῷ[6]) *δικάζων δικαστηρίῳ κατὰ τοὺς κρατοῦντας νόμους ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐκκλητευθήσης (v. ἐκκλητευθείσης) ψήφου κρινέτω τὰ τῆς ἐφέσεως, καὶ μὴ κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα ἐκφωνηθέντας, εἰ καὶ ἐνάγονται εἰς τὰ προλαμβάνοντα φάκτα, τούτων κρατούντων καὶ ἐπὶ τῇ ἀναψηλαφήσει τῶν ἀποφάσεων τῶν ἐπάρχων καὶ ἐπὶ ταῖς γηνομέναις (v. γενομέναις) ἀναφοραῖς τῶν ἀρχόντων, ἡνίκα τῶν δύο μερῶν ἀποταξαμένων τοῖς ἀγῶσιν πυνθάνεσθαι τὸ πρακταῖον (v. πρακτέον) ὁ δικαστής, ὅπερ ἀναιρεῖται*[7]). *εἰ τῶν δικαζομένων*[8]) *τὸ ἓν μέρος ἀποτάξεται*[9]) *ὡς ἀρκούμενον, τὸ δὲ ἕτερον ὑπερτίθεται ἀποτάξασθαι*[10]) *ὡς ἤδη τι προσθῆναι (v. προσθεῖναι) ταῖς δικαιολογίαις, ὁ δικαστὴς τρεῖς παρεχέτω προθεσμίας ἀπὸ λ'. ἡμερῶν, ὧν*[11]) *ἐντὸς εἰ μὴ ἀποτάξηται, ἐκφερέτω τὴν ψῆφον μετὰ*[12]) *τὴν τῶν πραχθέντων δύναμιν*[13]). *μὴ ἐξέστω*[14]) *τοῖς ἀνιοῦσιν τοὺς κατιόντας ἐξ αὐτῶν ἄρρενάς*[15]) *τε καὶ θηλείας |*[16]) *pRαιτερίτους ἢ ἐξαιρετάτους ποιεῖσθαι ἐν ταῖς ἰδίαις (v. ἰδίαις)*[17]) *διαθήκαις, κἂν εἰ*[18]) *διὰ οἱασδήποτε δωρεᾶς ἢ*[19]) *ληγάτου καθ' οἱονδήποτε τρόπον τὴν νόμιμον αὐτοῖς παρέχοιεν*[20]) *μοῖραν*[21])*, πλὴν εἰ μὴ ἀχαριστείας (v. ἀχαριστίας) ὕπεστιν λόγος, ἰδικῶς (v. ἰδικῶς) παρ' αὐτῶν ἐν τῇ διαθήκῃ προσγραφόμενος. ἐντεῦθεν εἰς εὐσύνοπτον*[22]) *ἀριθμὸν περϊστῶν*[23]) *τοὺς τῆς ἀχαριστίας τρόπους καὶ ἄλλους ἐπιμίσγεσθαι τούτοις μη συγχωρῶν ὁ νόμος παρατίθεται πρότερον τὰς κατὰ τῶν παίδων ἀχαριστίας. εἰσὶν δὲ αὗται. τὸ τυπῆσαι τοὺς γονεῖς, τὸ βαρέως ὑβρίσαι, τὸ ἐγκληματικῶς κατηγορεῖσαι (v. κατηγορῆσαι)*[24a])*χωρὶς*[24b])*τῶν εἰς τὴν βασιλείαν ἢ τὴν πολιτίαν (v. πολιτείαν)*[24c]) *ἀναφερομέ-*

Idem imperator eidem. *Pervenit ad scientiam nostrae serenitatis.*

Is, qui in appellatorio iudicat iudicio, secundum eas leges, quae valent tempore sententiae latae, de qua provocatio facta est, caussam appellationis iudicato, neque secundum eas, quae post haec promulgatae sunt, etsi hae ad facta praeterita producantur, his valentibus et in retractatione sententiarum praefectorum et in relationibus, quae a magistratibus factae sunt, quando utraque pars controversiis renuntiaverit, et iudex, quid faciendum sit, interrogare maluerit. Si ex litigatoribus una pars (controversiae), renuntiaverit, quasi contenta sit, altera autem renuntiationem differat, (cum dicat) se habere, quod allegationibus addat, iudex tria spatia concedito, triginta quodque dierum, intra quae si non renuntiaverit, sententiam proferto secundum actorum vim et potestatem. Ne liceto ascendentibus descendentes ab ipsis et masculos et feminas praeterire aut scribere exhaeredes in suis testamentis, etsi per qualemcunque donationem aut legatum aut quolibet modo legitimam iis portionem dent, nisi ingratitudinis ratio subest, specialiter ab ipsis in testamento adscripta. Inde in numero facile conspicuo (haec) lex ingratitudinis caussas comprehendit, et alias his immisceri non concedit, et prius (caussas) ingratitudinis adversus liberos exponit. Sunt autem hae: si parentes verberaverint, gravi iniuria affecerint; si criminis accusaverint, exceptis his criminibus, quae contra imperatoriam maiestatem sunt vel

---

96) Pro *χρυσίου* Codex habet *χρυσοῦ*. 97) Reliqua ex subscriptione desunt in Codice. Quapropter lacunae signum posui. Excidit autem etiam Nov. 75., quae in titulorum indice exstat. 98) Ad marginem *ριέ*. 99) Excidere h. l. verba *ς'. τό*, ut ex tit. indice constabit. 1) Codex *ἐκκλητῶν*. 2) Codex *ἀναφόρων*. 3) Incipit fol. 100. B. 4) *καὶ* videtur esse delendem ob totum sententiarum nexum. Deest etiam in argumento Novellae 115. 5) Pro *ὕστερον* Codex habet *ὕστερο*. 6) Ad marginem *περὶ, ποίους νόμους χρὴ διδάξεσθαι τὰς* (leg. *τοὺς*) *ἐφετάς* (leg. *ἐφέτας*); 7) Locus difficilis. Pro verbis *ὅπερ ἀναιρεῖται* lego *μᾶλλον αἱρεῖται*. Nam et verbum *πυνθάνεσθαι* non habet, quo referatur, et voces *ὅπερ ἀναιρεῖται* et cum superioribus et Nov. 115. cap. 1. plane pugnant. An legendum ad Codicis litteras accommodatius *ὑπὲρ αὐτοῦ* (h. e. de ea ipsa re) *αἱρεῖται*? Amicus quidam coniecerat *ὁ δικαστὴς προαιρεῖται*, hoc est, *constituit*. 8) Codex ad marginem haec habet: *περὶ τοῦ ὑπερτιθεμένου ἀποτάξασθαι ταῖς δικαιολογίαις μετὰ τὸ πληρῶσαι τὸν ἀντίδικον αὐτοῦ τῆς οἰκείας* (Codex *οἰκείας*). 9) Pro *ἀποτάξεται* tit. 5. parat. §. 13. habent *ἀποτάξηται*. 10) Cod. *ἀποταξασθαι*. 11) Pro *ὧν* Codex habet *ὤν*. 12) Pro *μετὰ* tit. 5. parat. §. 13. habent *κατά*. 13) Legendum fortasse *κατὰ τὴν τῶν πραχθέντων δύναμιν*. 14) Pro *ἐξέστω* Codex habet *ἐξεταζέτω*. Ad marginem *περὶ τοῦ μὴ πραετερετεύειν ἢ ἐξεραδιτεύειν* (Codex *ἐξεραδευτεύειν*) *τοὺς παῖδας χωρὶς* (Codex *χωρις*) *λόγοι ἀχαριστίας* (Codex *ἀχαριστείας*). 15) Codex *ἀῤῥένας*. 16) Incipit fol. 101. A. 17) Codex *ἰδίαις*. Ad marginem *πραετερίτευς ἢ ἐξεριδάτους παραβάτους* (Codex *παραβάτας*) *ἢ ἀκλήρους* (Codex *ἄκληρος*). 18) Codex *καὶ* habet pro *κἂν εἰ*. Novella 115. cap. 3. *κἂν εἰ δι' οἱασδήποτε* etc. 19) Codex *ληγατεύειν* habet pro *ληγάτου ἤ*. Novella 115. cap. 3. *ἢ ληγάτου ἢ φιδεϊκομμίσσου*. 20) Codex *παρέχων* habet pro *παρέχοιεν*. Novella 115. cap. 3. *παράσχοιεν*. 21) Codex *μοίραν*. 22) Codex *εὐσυνόπτον*. 23) Codex *περιϊστῶν*. 24a) Novella 115. cap. 3. *εἰ ἐπὶ ἐγκληματικαῖς αἰτίαις αὐτῶν κατηγορήσοι*. 24b) Codex *χώρις*. 24c) Cod. *πολιτίαν*.

των ἐγκλημάτων, τὸ μετὰ φαρμακῶν[25]) τοὺς παῖδας[26]) συναναστρέφεσθαι, τὸ ἐπιβουλεῦσαι οἱῳδήποτε τρόπῳ τῇ ζωῇ[27]) τῶν γονέων, το συμμίσγεσθαι τῇ ἰδίᾳ (v. ἰδίᾳ) μητρυιᾷ[28]) ἢ τῇ παλακῇ (v. παλλακῇ)[29a]) τοῦ πατρός, τὸ συκοφαντῆσαι τοὺς γονεῖς καὶ μεγάλης ζημίας γενέσθαι αὐτοῖς πρόξενον, τὸ ἐγκεκλισμένου (v. ἐγκεκλεισμένου) τινὼς (v. τινὸς) τῶν γονέων, αἰτηθέντα τὸν παῖδα μὴ ἑλέσθαι, εἰς ὅσον εὐπορεῖ, τοῦτον ἐγγυήσασθαι (τὸ δὲ τῆς ἐγγύης[29b]) ἐπὶ ἀῤῥένων κρατεῖ μόνον[29c]), εἰ κωλύσει τοὺς γονεῖς διαθέσθαι[30]) ὁ[31]) παῖς |[32]) (ἐπὶ τούτου δὲ τοῦ[33]) θέματος εἰ δυνηθεὶς[34]) ὁ γονεὺς τρόπῳ τινὶ διαθέσθαι[35]), μηδὲν[36]) μεμψάμενος τῷ παιδὶ ἐτελεύτησεν, ἀργεῖ ὁ τῆς ἀχαριστίας[37]) λόγος. εἰ δὲ[38]) ἐν αὐτῇ τῇ κωλύσει ἀδιαθέτως[39]) ἐτελεύτησεν, ἔξεστιν[40]) τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένοις καὶ τοῖς ὁπωσοῦν ἀδικηθεῖσιν[41]) ἐκ τοῦ μὴ γενέσθαι[42]) τὴν διαθήκην τοῦτο ἀποδεικνύναι[43]), ὥστε κατὰ τοὺς κειμένους[44]) νόμους τὰ περὶ τούτου[45]) κριθῆναι), εἰ παρὰ[46]) γνώμην τῶν γονέων, μὴ ὄντων τοιούτων[47]) ὁ[48]) παῖς μεταξὺ μίμων[49]) ἢ κυνηγῶν[50]) ἑαυτὸν[51]) ἐγκαταλέξοι, ἐν τούτῳ[52]) τῷ ἐπιτηδεύματι μείνῃ[53]) στρεφόμενος[54]) ἐὰν ἡ θυγάτηρ ἕληται[55]) σωφρόνως συναφθῆναι ἀνδρὶ[56]), ἀλλ' αἰσχρῶς καὶ ἀσχημόνως ζῆν[57]). καὶ σημείωσαι[58]), ὅτι δύναται ἡ θυγάτηρ εἴκοσι πέντε ἐτῶν[59]) οὖσα, τοῦ πατρὸς[60]) ὑπερτιθεμένου συνάψαι αὐτὴν πρὸς νόμιμον γάμον, παρὰ γνώμην αὐτοῦ γαμεῖσθαι[61]). εἰ δὲ καὶ ἀσελγής ἐστιν[62]) μετὰ τὸν εἰρημένον[63]) χρόνον, οὐ δύναται τοῦτο εἰς τρόπον ἀχαριστίας[64]) λογίζεσθαι ὁ πατήρ[65]). ἐὰν τὶς μανεὶς ὑπὸ τῶν οἰκείων παροραθῇ παίδων ἢ τῶν μελλόντων αὐτὸν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖν ἔξεστι νήψαντος[66]) αὐτοῦ, ἀποκληρονόμους[67]) αὐτοὺς ποιεῖσθαι, εἰ δὲ ἐν μανίᾳ κατεχόμενον αὐτὸν ἐξοτικός (v. ἐξωτικός) τις[68]) ἰδὼν[69]) ἀμελλούμενον (v. ἀμελούμενον) καὶ δια|[70]) μαρτυρίαν πέμψας τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου ἢ ἐκ διαθήκης καλουμένοις εἰς τὸν αὐτὸν[71]) κλῆρον, οὐκ ἔπισεν (v. ἔπεισεν) ἐπιμελήσασθαι τοῦ μεμμηνότος (v. μεμηνότος), αὐτὸς δὲ τοῦτο ἐποίησεν, κληρονομήσει αὐτόν, ἀκυρουμένης μὲν τῆς ἐνστάσεως, εἴπερ ὅλως γέγονεν διαθήκη, κρατούντων δὲ τῶν λοιπῶν τῶν ἐγκειμένων αὐτῇ. αἰτία πρὸς τούτοις[73]) ἀχαριστείας (v. ἀχαριστίας) ἐστὶν τὸ αἰχμαλοτισθέντα (v. αἰχμαλωτισθέντα) τὸν γονέα[74]) μὴ ἀναρυσθῆναι (v. ἀναῤῥυσθῆναι) ὑπὸ τῶν παίδων. ἔξεστιν γὰρ αὐτῷ ἐπανελθόντι ἀποκληρονόμους γράφειν αὐτούς. εἰ δὲ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τελευτήσει, τὰ πράγματα αὐτοῦ [ὑπὸ] ἰνβεντάριον[75]) ἡ ἐκκλησία τῶν τόπων λήψεται καὶ εἰς ἀνάῤῥυσιν (v. ἀνάρυσιν) αἰχμαλώτων ἐκποι-

contra rempublicam; si liberi cum veneficis conversentur; si parentium vitae quocunque modo insidias struxerint; si cum noverca sua concubitum patraverint, vel cum patris concubina; si per calumniam parentes detulerint et magni damni iis auctores exstiterint; si filius, cum unus ex parentibus in carcerem coniectus fuisset, rogatus noluerit, in quantum facere potest, eius esse fideiussor (caussa autem fideiussionis in masculis tantum valet); si filius parentes prohibuerit, quominus testamentum facerent [in hoc autem casu si, cum aliquo modo parens testamentum facere potuisset, is (parens) decessit, nec hoc filio exprobravit, cessat ingratitudinis ratio. Sin autem in ipsa prohibitione intestatus decessit, licet iis, qui ab intestato vocantur, et iis, qui quocunque modo iniuriam passi sunt ex eo, quod testamentum factum non est, hoc demonstrare, ut secundum leges, quae de hoc latae sunt, haec caussa iudicetur); si contra voluntatem parentium, qui tales non sunt, filius se in numerum mimorum vel bestiariorum curaverit recipiendum, et in hoc (vitae) genere constanter permanserit; si filia noluerit honeste cum (aliquo) viro coniungi, sed turpiter et inhoneste vivere maluerit, et nota posse filiam, quae annos viginti quinque nata est, si pater differat eam in legitimo matrimonio collocare, contra eius voluntatem nubere. Sin post tempus (supra) dictum etiam luxuriosa est, hoc pater propter pro caussa ingratitudinis habere non potest. Si quis furiosus factus a suis liberis neglectus fuerit aut ab iis, qui ab intestato ei futuri sunt haeredes, licet, si ad sanam rationem redierit, eos facere exhaeredes. Sin vero ipsum in furore constitutum, extraneus aliquis viderit neglectum, et denuntiationem miserit iis, qui ab intestato aut ex testamento ad eius haereditatem vocantur, nec tamen iis persuaserit, ut curam furiosi gererent, ipse autem hoc fecerit, haeres eius fiet, (haeredum) institutione non valente, siquidem omni modo testamentum factum est, valentibus tamen reliquis, quae in testamento posita sunt. Praeter haec est ingratitudinis caussa, si parens (ab hostibus) captus a liberis redemptus non sit. Licet enim ei, si redierit, illos scribere exhaeredes. Sin autem in captivitate morietur, res eius (sub) inventarii (con-

25) Codex φαρμάκων. Novella 115. cap. 3. εἰ μετα φαρμακῶν ὡς φαρμακὸς συναναστρέφεται. 26) Codex παίδας. 27) Codex ζωή. 28) Codex μητρυΐᾳ. 29a) Codex παλάκῃ. 29b) Codex ἐγγυῆς. 29c) Codex ad marginem περὶ ἐγγυεῖς (leg. ἐγγύης). 30) Pro διαθέσθαι Cod. B. habet διατίθεσθαι. 31) Pro ὁ Codex habet οἱ. 32) Incipit fol. 101. B. 33) Cod. B. τοῦτου δὲ τοῦ. 34) Cod. B. δυνηθεῖς. 35) Vox διαθέσθαι deest in Cod. B. 36) Cod. B. μὴ δὲν. 37) Codex B. ἀχαριστίας. 38) Codex ἡ δὲ habet loco vocis εὐδέ. 39) Codex B. ἀδιάθετος. 40) Cod. B. ἔξεστι. 41) Cod. B. ἀδικηθήσιν. 42) Cod B. γίνεσθαι. 43) Codex ἀποδείκνυται. 44) Pro verbis κατὰ τοὺς κειμένους Cod. B. habet ἀκατακειμένους. 45) Cod. B. περιτοῦτον. 46) Cod. B. παρα. 47) Cod. B. τοιοῦτον, sed supra του secunda manus τῶν posuit. 48) ὁ deest in Cod. B. 49) Codex μιμων. 50) Codex συνηγορῶν habet loco vocis κυνηγῶν. Novella 115. cap. 3. μεταξὺ κυνηγῶν ἢ μίμων. 51) Cod. B. ἑαυτῷ. 52) Cod. B. τοῦτω. 53) Codex B. μενεῖ. 54) Cod. B. τρεφόμενος. 55) Codex ἐλῆται. Codex B. μὴ ἐλεῖται. Legendum videtur μὴ ἕληται, ita ut ex particula negativa in ea sententiae parte, quae est adfirmativa, particula affirmantis suppleatur. 56) Cod. B. τῷ ἀνδρί. 57) Codex ζήν. Cod. B. ζεῖν. 58) Codex habet καὶ σημ. pro verbis καὶ σημείωσαι. Ad marginem σημ. ὅτε ὑπεξουσία χωρίς (Codex χώρις) γνώμης τοῦ πατρὸς γαμεῖν δύναται. 59) Codex ἔτων, Cod. B. κε'. ἐτῶν. 60) Cod B. τοῦ πρς. 61) γαμεῖσθαι Cod. B. 62) Cod. ς habet pro ἐστιν. Cod. B. ἀσελγήσει. Solita est haec eius vocis nota in codd. mss. 63) Cod. B. εἰρημένον non habet. 64) Cod. B. ἀχαριστείας. 65) Verba ὁ πατὴρ desunt in Cod. B. 66) Pro νήψαντος Codex habet νήψαν. 67) Codex ἀπὸ κληρονόμους. 68) Codex ἐξοτικὸς τίς. 69) Pro ἰδὼν Codex habet εἶδον. 70) Codex διὰ μαρτυρίαν. Incipit fol. 102. A. 71) Pro αὐτὸν legendum est αὐτοῦ. 73) Ad marginem περὶ αἰχμαλώτων. 74) Codex γονεα. 75) ὑπὸ deest in Codice. Adiiciendum autem est ad hanc sententiam ex tit. 2. parat. §. 7. Nam Novella 115. cap. 3. ἀλλὰ — πάντα τὰ πράγματα τὰ παρ' αὐτοῦ καταλιμπανόμενα, τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως, ἐξ ἧς ὥρμηται, προσκυροῦσθαι, inuentariou δηλαδὴ ἐπὶ δημοσίου ἐκμαρτυρίου γινομένου, ὥστε μηδὲν ἐκ τῆς αὐτοῦ περιουσίας παραπολέσθαι. Ad marginem γνῶσιν κατὰ ἀναγραφήν, quae est versio vocis ἰνβεντάριον.

ήσει[76]), τούτου κρατοῦντος καὶ εἰ παῖδας μὴ ἔχων συγγενεῖς ἔχει ἢ ἐξωτικὸν πρὸ τῆς αἰχμαλοσίας (v. αἰχμαλωσίας) γραφέντα παρ' αὐτοῦ κληρονόμον. κατὰ δὲ μόνων τῶν πεπληρωκότων τὸν ιη'.[77]) ἐνιαυτὸν παίδων ταὶ (v. τὲ) καὶ συγγενῶν καὶ ἐξωτικῶν κληρονόμων χώρα τῇ διατάξει[78]). σημείωσαι[79]), ὅτι τὰ παρὰ τῶν ἀφηλίκων ἢ ὑπεξουσίων παίδων[80]) ἢ συγγενῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς αἰχμαλωσίας γενόμενα ἐπὶ ἀναρύσει (v. ἀναρρύσει) τοῦ αἰχμαλώτου συναλλάγματα ὡς παρὰ[81]) τελείων καὶ αὐτεξουσίων |[82]) προελθόντα βέβαια φυλάττονται, ὑποστρέφων ὁ αἰχμάλωτος ὑπάγεται τοῖς τοιούτοις χρέεσιν. ἔστιν καὶ[83]) ἄλλος τρόπος ἀχαριστίας τοῖς γονεῦσιν κατὰ τῶν παίδων τὸ αἱρετικοὺς αὐτοὺς εἶναι καὶ μὴ δέχεσθαι τὰς ἁγίας δ'. συνόδους. καὶ σημείωσαι[84]), ὅτι ὁ μὴ ὀρθόδοξος[85]) γονεὺς ἀναγκάζεται τοὺς παῖδας ὀρθοδόξους ὄντας γράφειν κληρονόμους, κἂν θέλει, κἂν μὴ θέλει[86]), ὅλως εἰ διαθήκην ποιεῖ, ἢ παίδων μὴ ὄντων, τοὺς λοιποὺς αὐτοῦ συγγενεῖς κοινωνικοὺς[87]) ὄντας. εἰ δέ τινες[88]) τῶν παίδων ἢ συγγενῶν ὀρθόδοξοι[89]) εἰσίν[90]), ἄλλοι δὲ αἱρετικοί, τὰ μέρη τῶν αἱρετικῶν οἱ ὀρθόδοξοι[91]) λήψονται[92]), μὴ δυνάμενοι ταῦτα ἐκποιεῖν, ἄχρης (v. ἄχρις)[93]) ὅταν ἐκεῖνοι ἐν τῇ αἱρέσει τελευτήσουσιν. μεταμελουμένοις γὰρ αὐτοῖς δώσουσιν τὰ οἰκεῖα μέρη χωρὶς καρπῶν καὶ προσώδων (v. προσόδων)[94]) τοῦ μέσου χρόνου. εἰ δὲ πάντες οἱ παῖδες αἱρετικοὶ εἰσίν, οἱ μετ' αὐτοὺς καλούμενοι ὀρθόδοξοι συγγενεῖς κληρονομοῦση (v. κληρονομοῦσι)[95]). καὶ εἰ δὲ καὶ οὗτοι διεστραμμένοι εἰσὶν περὶ τὴν πίστιν |[96]) σχῆμα δὲ κληρικοῦ ὁ τελευτήσας αἱρετικὸς ἔχει, η ἐντόπιος ἐκκλησία ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἐκδικήσει τὰ πράγματα αὐτοῦ εἰ δὲ παρέδραμεν[97]) ὁ ἐνιαυτὸς...[98]) ὁ τελευτήσας αἱρετικὸς ἐστίν, μὴ ἔχων σχῆμα ἱερατικόν, ὁ φίσκος ἐξ εὐθείας διαδέξεται τὰ πράγματα, τούτων[1]) οὐ μόνον ἐκ διαθήκης ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κρατούντων[2]). σημείωσαι[3]), ὅτι βεβαιοῖ ἡ διάταξις τοὺς κατὰ τῶν αἱρετικῶν νόμους. εἴτε πάσας τὰς προειρημένας αἰτίας τῆς ἀχαριστίας γράψουσιν οἱ γονεῖς, εἴτε μίαν ἐκ τούτων καὶ ταύτην οἱ κληρονόμοι δείξουσιν ἀληθεύουσαν, ἐρρώσθω ἡ διαθήκη. τῶν δὲ γονέων μὴ γραψάντων ἀχαρίστους τοὺς παῖδας[4]) καὶ γραψάντων, ἐὰν μὴ ἀποδείξωσιν[5]) ἀληθῆ τὴν ἐτίαν (v. αἰτίαν) τῆς ἀχαριστίας οἱ κληρονόμοι, μόνη ἡ[6]) ἔνστασις ἀνατρέπεται, καὶ ὅσον ἐπὶ ταύτῃ, ἀδιαθέτως δοκεῖ τελευτᾶν ὁ γονεύς, τὰ δὲ λοιπὰ τῆς διαθήκης κεφάλαια κατὰ νόμους γεγραμμένα ἐπὶ σχήματος φυλαχθήσονται. αἰτίαι[7]) τοῖς παισὶν[8]) ἀχαριστίας κατὰ τῶν γονέων αὗται· εἰ ἐπὶ κεφαλικῷ[9]) ἐγκλήματι κατεῖπον[10]) αὐτῶν δίχα μέντοι τῶν εἰς καθοσίωσιν |[11]) φερομένων, ἤγουν εἰς ἀναίρεσιν ζωῆς τούτους

fectione) ecclesia, eorum, (ubi sunt,) locorum capiet et redimendorum captivorum caussa alienabit, his valentibus et, si liberos non habens cognatos habeat aut extraneum, qui ante captivitatem ab ipso haeres scriptus sit. Caeterum in iis tantum, qui annum decimum octavum superaverunt, liberis et cognatis et extraneis haeredibus (haec) constitutio locum habet. Nota, eos contractus, qui a minoribus vel ab iis, qui in parentium potestate sunt, liberis aut cognatis tempore captivitatis ad captivum redimendum facti sunt, perinde ac si ab iis, qui aetatis perfectae et sui iuris sunt, facti essent, firmos custodiri, et captivus, si (ita) redierit, talium debitorum nomine tenetur. Est et alia caussa ingratitudinis parentibus contra liberos, si sint haeretici, nec agnoscant quattuor sancta concilia. Ac nota, eum, qui rectae fidei non est, parentem cogi, ut eos liberos, qui sunt rectae fidei, sive velit, sive nolit, haeredes scribat, si modo testamentum faciat, aut si liberi non sint, reliquos suos cognatos, qui (catholicae) sunt communionis participes. Sin autem aliqui ex liberis aut cognatis orthodoxi sunt, alii autem haeretici, portiones eorum, qui haeretici sunt, orthodoxi capient, ita tamen, ut has alienare non possint usque ad hoc tempus, quo illi in haeresi constanter permanentes morientur. Iis enim, si poenitentia agantur, portiones suas dabunt absque fructibus (et accessionibus medii temporis. Si autem omnes liberi sunt haeretici, cognati orthodoxi, qui post eos vocantur, haeredes sunt. Atque, si etiam hi a fide (catholica aberrarunt, habitum autem clerici is, qui haereticus defunctus est, habet, eius loci ecclesia res eius intra annum vindicabit. Si vero annus praeteriit, (aut) is, qui defunctus est, haereticus est, qui sacerdotis habitum non habeat, fiscus directo res eius capiet, his non tantum in successione testamentaria, verum etiam intestati valentibus. Nota, (hac) constitutione confirmari leges, quae contra haereticos latae sunt. Sive omnes caussas supradictas ingratitudinis parentes scribent, sive unam ex his et hanc haeredes veram esse demonstrabunt, testamentum valeto. Si vero parentes liberos ingratos non scripserunt, sive scripserunt, nisi haeredes caussam ingratitudinis esse veram demonstraverint, sola (haeredis) institutio corruit, et, quod ad hanc attinet, parens videtur decedere intestatus, reliqua autem testamenti capita, quae secundum leges scripta sunt

76) Codex ἔξω διάσει habet loco vocis ἐκποιήσει. Novella 115. cap. 3. ἐφ' ᾧ πᾶν, ὅπερ ἐντεῦθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν περιέλθοι, εἰς αἰχμαλώτων ἀνάρρυσιν προχωρεῖν. 77) Codex ιν'. Novella 115. cap. 3. οἵτινες ὀκτωκαιδέκατον τῆς ἑαυτῶν ἡλικίας ἐπλήρωσαν ἐνιαυτόν. 78) Pro διατάξει Codex habet διατ. 79) Codex habet σημ. pro σημείωσαι. 80) Codex bis haec verba sic exhibet: ἢ ὑπεξουσίων παίδων ἢ συγγενῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς αἰχμαλωσίας γενόμενα ἐπὶ ἀναρύσει τοῦ αἰχμαλώτου συναλλάγματα ὥσπερ ἀτελίων καὶ αὐτεξουσίων παίδων ἢ συγγενῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς αἰχμαλωσίας γενόμενα ἐπὶ ἀναρύσει τοῦ αἰχμαλώτου συναλλάγματα ὥσπερ αἰτελείων καὶ αὐτεξουσίων etc. 81) Pro ὡς παρὰ Codex habet ὡπξ. Ὡς παρὰ habent et tit. 13. parat. §. 6. Deinde τελείων scripsi ex eodem loco. Pro τελείων Codex habet h. l. αὐτελείων. 82) Incipit fol. 102. B. 83) Ad marginem περὶ αἱρετικῶν. 84) Pro σημείωσαι Codex habet σημ. 85) Codex ὁ μι ορθόδοξος. 86) κἂν θέλει κἂν μὴ θέλει habent et tit. 3. parat. §. 7. 87) Tit. 3. parat. §. 7. ὀρθοδόξων. Vide Duangium in Glossario Graec. tom. I. p. 678. 88) Pro εἰ δέ τινες Codex εἰ διέτινες habet. 89) Codex ὀρθοδόξοι. 90) Cod. εἴσιν. 91) Codex ὀρθοδόξοι. 92) Pro λήψονται Codex μέμψονται, quod ferri nequit. Fortasse dialectus Aegyptiaca in caussa fuit, ut λήμψονται pro λήψονται scriptum esset in authentico. 93) Codex ἄχρης. 94) Codex προ- 95) Codex κληρονόμοῦση. 96) Incipit fol. 103. A. Pro διεστραμμένοι Codex habet διετραμμένοι. Novella 115. cap. 3. σώδων.. εἰ δὲ οἱ παῖδες μὲν διεστραμμένοι καὶ τῆς κοινωνίας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀλλότριοι εὑρεθεῖεν. 97) Codex παραδράμει. 98) In Codice notata non est haec lacuna. Constat autem facile ex sententiarum nexu, aliquid deesse. Ego ex Novellae 115. cap. 3. suppleo ἢ ὁ τελευτήσας etc. 1) Codex τούτῳ habet pro τούτων. 2) Pro κρατούντων Codex κρατούντ. 3) Codex habet σημ. 4) Codex παίδας. 5) Codex ἀποδείξουσιν. Sed particula ἐὰν coniunctivum modum requirit. 6) Pro μόνη ἡ Codex μόνην. 7) Ad marginem αἰτίαι (Cod. αἰτία) τοῖς παισὶν (Codex πᾶσιν) ἀχαριστίας κατὰ τῶν γονέων. 8) Pro παισὶν Codex dat πᾶσιν. Vide Novellae 115. cap. 4. 9) Cod. κεφαλικῶς. 10) Pro κατεῖπον Codex habet καὶ εἶπον. Quod manifesto falsum est. 11) Incipit fol. 103. B.

παρέδωκαν, ἢ διὰ φαρμάκων, ἢ γωητίας (v. γοητείας), ἢ καθ' ἕτερον τρόπον τῇ ζωῇ αὐτῶν ἐπεβούλευσαν[12]), ἢ τῇ γαμετῇ ἢ τῇ παλακῇ (v. παλλακῇ) τοῦ παιδὸς ὁ πατὴρ συνδιεφθάρῃ, ἢ δυναμένους τοὺς παῖδας διαθέσθαι κωλύσουσιν οἱ γονεῖς τοῦτο πρᾶξαι. κρατείτω τὰ ἀνώτερα[13]) εἰρημένα, εἰ δηλητηρίοις κατ' ἀλλήλων οἱ γονεῖς χρήσουσι πρὸς ἀναίρεσιν τῆς ζωῆς ἢ τῶν φρενῶν. καὶ[14]) δύνανται οἱ παῖδες τὸν πτέσαντα (v. πταίσαντα)[15]) γονέα[16]) ἀποκληρονόμον γράφειν πρὸς τῷ[17]) ὑποκεῖσθαι αὐτὸν πουβλίκῳ ἐγκλήματι. εἰ μανεὶς[18]) ὁ παῖς ἢ αἰχμάλωτος γενόμενος περιφρονηθῇ ὑπὸ τῶν γονέων ἢ τῶν συγγενῶν ἢ τῶν γραφέντων ὑπ' αὐτοῦ κληρονόμων καὶ ὀρθόδοξος ὢν αἱρετικοὺς ἔχει τοὺς γονεῖς, τὰ ἔμπροσθεν ἐπὶ τοῖς ὁμίοις (v. ὁμοίοις) εἰρημένα καὶ ἐπ' αὐτοῖς κρατήσει. εἴ τινες δὲ τῶν ἐξ ἑκατέρου πλευροῦ αἰτιῶν εἰς ἔγκλημα φέρουσιν, τὰς ἐντεῦθεν ποινὰς ὑποσχέτωσαν[19]) οἱ ταύταις ὑποπεπτωκότες. Ὁ ἐπὶ ῥητῷ πράγματι γραφεὶς κληρονόμος οὐκ ἀνατρέπει τὴν διαθήκην, ἀλλὰ τὸ λεῖπον τῷ νομίμῳ μέρει[20]) προσαναπληροῦται. | [21]) Μέχρι τῶν ἐνάτων (v. ἐννάτων)[22]) τοῦ τελευτήσαντος μὴ ἐνοχλείσθωσαν[23]) οἱ παῖδες ἢ οἱ κληρονόμοι ἢ οἱ συγγενεῖς ἢ ἡ γαμετὴ αὐτοῦ ἢ ἐγγυηταὶ αὐτοῦ ἢ ἄλλως προσήκοντες, ἀλλ' εἴτε ἐγγύας[24]) εἰσεπράχθησαν[25]) εἴτε ἀσφαλείας ἐξέθεντο, οὐδὲν ἐκ τούτων βλαβήσονται, ἀκυρουμένων αὐτῶν, οὐκ ἀντιτιθεμένης δηλαδὴ τοῖς ἐνάγουσιν αὐτοῖς χρονίας παραγραφῆς, εἰ συμβῇ μεταξὺ τῶν ἐννάτων (v. ἐνάτων) σβεσθῆναι τὸν χρόνον τῶν οἰκείων (v. οἰκείων) ἀγωγῶν. Ὁ ἐν ἀντιφωνήσει λέγων „τὸ ἱκανόν σοι[26]) ποιῶ" εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται. ὁ δὲ λέγων „τὸ ἱκανόν[27]) σοι γενήσεται" ἀνεύθυνος ἔσται. εἰ δὲ εἴπῃ „παρ' ἐμοῦ καὶ τοῦδε"[28]), μόνος[29]) αὐτὸς τὸ οἰκεῖον (v. οἰκεῖον) ἀπαιτεῖται μέρος, οὐδὲν προκρίνων [τῷ][30]) παρ' αὐτοῦ ἐξονομασθέντι[31]). εἰ δὲ „γενήσεται τὸ ἱκανὸν παρ' ἐμοῦ ἢ τοῦδε" προσομολογήσῃ[32]), τὸ ὅλον ἀπαιτεῖται[33]). σημείωσαι,[34]) ὅτι καὶ εἰς τὰ ἐπηρτημένα[35]) φάκτα ἀνάγει ἑαυτὴν ἡ διάταξις[36]). Ἐγρά. καλανδῶν (sic) Φεβρουαρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ[37])... ἰνδικτιῶνος (v. ἰνδικτιῶνος) ε'.[38]).

in statu (suo) custodientur. Caussae ingratitudinis liberis adversus parentes sunt hae: si criminis capitalis eos accusaverunt, exceptis iis (caussis), quae ad maiestatem referuntur, aut ad vitae interitum hos tradiderunt, aut per venena aut praestigias aut alio modo vitae eorum insidias struxerunt, aut cum uxore vel concubina filii pater concubitum patravit, aut liberos, qui testamentum facere possunt, quominus faciant, parentes prohibebunt. Ea, quae supra dicta sunt, valento, si parentes malis venenis ad vitae interitum aut mentis alienationem inter sese utentur. Ac possunt liberi eum ex parentibus, qui (ita) deliquit, exheredem scribere; praeterea is etiam publicae accusationi obnoxius erit. Si filius furiosus aut (ab hostibus) captus neglectus sit a parentibus aut cognatis aut iis, qui ab eo scripti sunt haeredes, et, cum ipse sit orthodoxus, parentes habet haereticos, ea, quae antea de similibus (caussis) dicta sunt, et in his valebunt. Sin autem aliquae ex caussis, quae ab utraque sunt parte, ad accusationem (criminalem) pertinent, eas poenas, quae (de his rebus) statutae sunt, subeunto ii, qui in has (caussas) inciderunt. Qui in re certa scriptus est haeres, testamentum non subvertit, verum id, quod legitimae portioni deest, suppletur. Usque ad dies novem a morte defuncti (computandos) ne vexantor liberi aut haeredes aut cognati aut uxor eius aut fideiussores eius aut, qui alio modo propinqui eius sunt, verum, sive fideiussiones ab iis exactae sunt, sive cautiones exposuerunt, nihil damni ex his sentient, cum talia invalida sint, nec possit iis ipsis, qui agunt, temporalis praescriptio opponi, si evenerit, ut intra novem (illos) dies actionum, quae iis competunt, dies exierit. Is, qui in pecunia constituenda dicit *„satis tibi facio,"* in solidum convenitur. Qui vero dicit *„satis tibi fiet,"* obligatus non erit. Sin autem dixerit *„a me et hocce,"* ab eo solo sua pars exigitur, nullo praeiudicio inde nascituro ei, qui ab eo nominatus est. Sin autem ita constituerit *„satis tibi fiet a me aut ab hocce,"* solidum ab eo exigitur. Nota, ad facta, quae adhuc in suspenso sunt, (hanc) constitutionem se ipsam referre. *Scripta est Calendis Februariis imperii Iustiniani .... indictione* 5.

Τὰ παράτιτλα τοῦ τίτλου.

§. 1. Τι. α'. διατ. β'. Τὰς κατὰ τῶν[39]) κληρικῶν χρηματικὰς ὑποθέσεις ὁ ἐπίσκοπος δι | [40]) ακρινέτω, ὁ ἄρχων ἐκβιβαζέτω τὰ κριθέντα. εἰ δὲ θάτερος τῶν δικαζομένων ἐντὼς (v. ἐντὸς)[41]) ι'. ἡμερῶν ἀντείπῃ[42]) τῇ κρίσει, ὁ ἄρχων ἐξετάσει τὴν ψῆφον καὶ ἢ κυροῖ[43]) αὐτὴν ὀρθῶς ἔχουσαν[44]), πάσης λοιπὸν σχολαζούσης ἐκκλήτου, ἢ

Paratitla (huius) tituli.

§. 1. Tituli 1. const. 2. Caussas pecuniarias, Nov. 134.
quae adversus clericos sunt, episcopus decidito, magistratus autem ea, quae iudicata sunt, ad executionem perducito. Si autem alteruter ex litigatoribus intra 10 dies rei iudicatae contradicat, magistratus sententiam examinato, et vel ipsam, si recte se habeat, con-

12) Codex ἐπιβούλευσαν. 13) Codex ἀνώτερα. Legendum videtur ἀνωτέρω. Haec verba κρατείτω — εἰρημένα, quae a me propter sequens καὶ ad inferiora tracta sunt, possunt et ad superiora trahi, sed minus commode. 14) Pro voce καὶ Codex ται habet. 15) Codex πτεσαντά. 16) Codex γονεα. 17) Codex πρὸς τῷ. 18) Pro εἰ μανεὶς Codex habet ἢ μανεῖς. 19) Codex ὑπεσχέτωσαν. Legendumne fortasse ὑπεχέτωσαν? 20) Post μερει (sic) in Codice positum est εἰ, quod videtur ex male repetita ultima syllaba vocis μέρει profectum esse. 21) Codex πρὸς ἀναπληροῦται. Incipit fol. 104 A. 22) Novella 115. cap. 5. πρὸ τῆς τῶν ἐννέα ἡμερῶν προθεσμίας. De ἐννάτων, id est *Novendialibus* vide Ducangium in Glossario Graecitatis tom. I. p. 387. 23) Codex ἐνοχλευέσθωσαν. 24) Codex ἐγγυάς. 25) Codex εἰς ἐπράχθησαν. 26) Codex ἱκανὸν σοι. 27) Codex ἱκανὸν σοι. 28) Codex τοῦ δέ. 29) Codex μονος. 30) τῷ deest in Codice. Sed et ob sententiarum contextum deesse nequit, nec deest tit. 15. parat. §. 8. 31) Codex ἐξονομαθέντι. 32) Codex πρὸς ὁμολογήσῃ. 33) Codex τόλον habet pro τὸ ὅλον. 34) Codex σημ. 35) Codex ἐνειρτημένα. Tit. 8. const. 5. ἐπὶ τῶν ἐπηρτημένων φάκτων. 36) Pro ἡ διάταξις Codex habet ἡ δ. 37) Post vocem Ἰουστινιανοῦ excidit sine dubio anni et consulatus designatio. Lege τὸ ιε'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου ἰνδικτιῶνος ι'. 38) Codex. ἰνδικτ. ε. 39) Ad marginem περὶ ἐκκλήτου κληρικῶν. 40) Incipit fol. 104. B. Pro διακρινέτω tit. 1. const. 2. habet κρινέτω. 41) Codex ἔντως. Tit. 1. const. 2. habet εἴσω. 42) Pro ἀντείπῃ tit. 1. const. 2. habet ἀντείποι. 43) Pro ἢ κυροῖ Codex habet ἡ κυροῖ. Idem error est tit. 1. const. 2. 44) Codex ἐχούσαν.

τὸ δοκοῦν καὶ αὐτὸς[45]) ψηφίζεται ἐκκλήτῳ ὑποκείμενος[46]). — Ὁ ἐπίσκοπος[47]), δάτιβος[48]) γενόμενος[49]) δικαστής, ἐὰν ἔκκλητον δέξηται, τῷ παραπέμψαντι αὐτῷ τὴν δίκην ταύτην ἀναφερέτω.

Nov. 69. §. 2. Τι. α'. διατ. ιγ'.[50]) Οὐδεὶς τὸν ἀδικοῦντα ἐκ[51]) τῆς τῶν ἀρχόντων ἐξαρπάζειν δύναται δικαιοδοσίας. ὁ μέντοι ἀδικήσας, δίκην πρότερον ἐσχηκὼς πρός τινα καὶ ἐκκαλεσάμενος, μέλλων ται (v. τε) ἀποδημεῖν διὰ τό γυμνάσαι[52]) τὴν ἔκκλητον, οὐκ ἐπέχεται[53]) παρὰ τοῦ ἄρχοντος. ἀνάγνωθι[54]) τὴν δ'. καὶ ε'. καὶ ς'. καὶ ζ'. καὶ η'. καὶ θ'. καὶ ι'. τοῦ τίτλου[55]) διατ. διατυποῖ γὰρ περὶ τῶν ἐκκλήτων τῶν[56]) περιεχομένων ταῖς αὐταῖς διατάξεσιν[57]) ἐπάρχων.

Nov. 82. §. 3. Διατ. ιε'. Αἱ τῶν[58]) ἐπάρχων ψῆφοι μόνῃ ἀναψηλαφήσει, αἱ δὲ[59]) τῶν ἀρχόντων ἐκκλήτῳ ὑπόκεινται. — Οὐδεὶς τρίτον δύναται ἐκκαλεῖσθαι, ὁ δὲ κοντούμαξ[60]) οὐδ' ὅλως.

Nov. 113. §. 4. Διατ. ιζ'[61]). Εἰ μὴ κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως ἠκροάσατο (v. ἠκροάσατο) ὁ δικαστὴς τῆς κεινουμένης (v. κινουμένης) παρ' αὐτῷ | [62]) δίκης, οὐ χρεία ἐκκλήτου. αὐτόθεν γαρ ἀνισχύρως (v. ἀνίσχυρος) ἡ ψῖφος (v. ψῆφος).

Nov. 125. §. 5. Διατ. ιζ'. Πᾶς δικαστὴς κατὰ τὸ φαινόμενον αὐτῷ δίκαιον τὰς ὑποθέσεις τεμνέτω, μὴ κεχρημένως (v. κεχρημένος) μηνύσει περὶ αὐτῶν. ὁ δὲ νομίζων ἀδικεῖσθαι ἐκ τῆς[63]) ψήφου τῇ βοηθείᾳκεχρήσθω τῆς ἐκκλήτου.

Nov. 140. §. 6. Διατ. κα'. Τὰς ἀπὸ Σικελίας πεμπομένας ἐκκλήτους ὁ κουαίστωρ ἐξετάζει.

Nov. 134. §. 7. Διατ. κα'. [64]) Πᾶς ἄρχων δεχέσθω τὰς πεμπομένας[65]) ἐκκλήτους καὶ ἐκδιδότω τὰ πεπραγμένα καὶ μὴ ἐναγέτω[66]) μετὰ τὴν ἔκκλητον ἐκβιβασμὸν τῆς ψή, που ἢ νομὴν πραγμάτων μετατιθέτω μέχρις διακρίσεως τῆς ἐκκλήτου.

Nov. 15. §. 8. Διατ. κδ'.[67]) Καὶ τῷ ἐκδίκῳ δικάζοντι καλῶς ἔκκλητος ἐπιδίδτοαι[68]), ἣν ὁ ἄρχων ἐξετάζει.

Nov. 119. §. 9. Τίτλος δέκατος διατ. ι'. Ἐκκλήτου δοθείσης, ἐὰν ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐμπραθέσμῳ[69]) ἑκάτερος ἢ θάτερος τῶν δικαζομένων ἐμφανείσῃ (v. ἐμφανίσῃ) ἑαυτὸν τῷ[70]) δικαστῇ τῆς[71]) ἐκκλήτου ἢ τῷ συνέδρῳ[72]) αὐτοῦ ἢ τῷ εἰσαγωγεῖ[73]) τῆς δίκης, καὶ ὑπερθῶνται[74]) ἐκεῖνοι τὴν ἀκρόασιν, μὴ γινέσθω πρόκριμα τοῖς μέρεσιν, ἀλλ' ἐξεταζέσθω καὶ μετὰ τὴν προθεσμίαν ἡ ψῆφος καὶ νόμιμον δεχέσθω πέρας. αἱ ψῆφοι[75]) τῶν ἐπάρχων διὰ λιβέλλου[76]) ἐπιδοθέντος αὐτοῖς ἢ τοῖς συνέδροις αὐ-

firmat, ita ut omnis deinceps appellatio cesset, vel id, quod ipsi videtur, et ipse per sententiam profert, ita ut provocationi subiaceat. — Episcopus, qui dativus iudex factus est, si provocationem receperit ad eum, qui ipsi litem transmisit, hanc referto.

§. 2. Tit. 4. (?) const. 13. Nemo eum, qui delinquit, ex iurisdictione magistratuum eximere potest. Is autem, qui deliquit, si antea cum aliquo, litem habuerit, et appellationem interposuerit, velitque peregre proficisci, ut appellationem exerceat, a magistratu non retinetur. Lege 4. et 5. et 6. et 7. et 8. et 9. et 10. huius tituli constitutionem. Loquitur enim de appellationibus eorum, quorum (descriptio) iisdem constitutionibus continetur, praefectorum.

§. 3. Const. 15. Sententiae praefectorum soli retractationi subiectae sunt, sententiae autem magistratuum provocationi. — Nemo potest tertia vice appellare, contumax autem ne potest quidem.

§. 4. Const. 16. (?) Nisi secundum formam (huius) constitutionis iudex eam litem, quae apud ipsum movetur, audierit, appellatione opus non est. Ex eo enim ipso sententia invalida est.

§. 5. Const. 17. Omnis iudex secundum id, quod ipsi iustum videtur esse, caussas decidito, non utens de iis relatione (ad principem facienda). Qui autem existimat sibi ex sententia fieri iniuriam, auxilio appellationis utitor.

§. 6. Const. 21. Appellationes, quae de Sicilia mittuntur, quaestor examinat.

§. 7. Const. 22. Omnis magistratus recipito appellationes, quae mittuntur, et acta edito, neu post provocationem (interpositam) sententiam ad executionem perducito, aut rerum possessionem transferto usque ad appellationis diiudicationem.

§. 8. Const. 24. Et apud defensorem, si is iudicat, recte appellatio interponitur, quam magistratus examinat.

§. 9. Titulus 10. const. 10. Si provocatio facta fuerit, si in ultima die fatali uterque aut alteruter ex litigantibus se ipsum manifestaverit iudici appellationis, vel eius assessori, vel ei, qui litem introducit, et illi (caussae) auditionem differant, praeiudicium ne fiat partibus, verum examinator etiam post diem fatalem sententia et legitimum finem accipito. Sententiae praefectorum per libellum ipsis aut eorum assessoribus aut ei, qui litem introducit, oblatum intra de-

45) Verba καὶ αὐτὸς desunt tit. 1. const. 2. 46) Codex ὑποκειμ/ habet loco vocis ὑποκείμενος. 47) Codex οἱ ἐπίσκοποι. 48) Codex δάτισος. Ad marginem περὶ ἐκκλήτου δατίβου δικαστοῦ. Paullo infra ad marginem δατίβος (sic) ὁ διδόμενος ἐκβιβαστὴς ἢ κρίτης (leg. κριτής). 49) Codex γενόμενοι. 50) Legendum τι. δ'. διατ. ιγ'. Ad marginem περὶ τῶν ἀδικούντων, ὅτι...... (supple οὐδενὶ) εἰς (dele εἰς) ἐξαρπάζειν αὐτοὺς δύνανται τρ⁰ (leg. τρόπῳ). 51) Vox ἐκ deest tit. 4. const. 13. Ibi addita haec sunt: ἐκ προνομίου τινὸς ἢ δυναστείας ἢ τύπου. 52) Cod. γυμνᾶοαι. 53) Cod. ἐπιχει. Quod ferri nequit. 54) Codex ἀναγνω. 55) Lege τίτλου. In Codice est τ. 56) Codex των. 57) Pro διατάξεσιν Codex habet δ'. διατ'. Qua formula codd. mss. solent pluralem numerum designare. 58) Codex αἱ τῶν. Ad marginem περὶ ψηφῶν (sic) τῶν ἀρχόντων. 59) Codex αἱ δέ. 60) Ad marginem κόντουμαξ (Codex κοντουμαξ) καταφρονίτ: (leg. καταφρονητής). 61) Pro ιζ'. legendum est ις'. 62) Incipit fol. 105. A. Codex παρ' αυτῶ. 63) Pro ἐκ τῆς tit. 4. const. 17. habet ἐκ τῆς ἐκφωνουμένης. 64) Codex κα'. Legendum κβ.' Ad marginem Codicis περὶ τοῦ δέχεσθαι τοὺς ἄρχοντας πεμπομένας αὐτοῖς ἐκκλήτους. 65) Vox πεμπομένας deest tit. 4. const. 22. 66) Sic Codex. Melius legetur ἐπαγέτω, ut et tit. 4. const. 22. habetur. 67) Ad marginem περὶ ἐκδίκου. 68) Codex ἐπὶ διδοται. 69) Codex ἐμπροσθέσμῳ. Tit. 10. const. 10. habet ἐμπροθέσμῳ. 70) τὸ Codex habet pro τῷ. 71 · τῆς deest tit. 10. const. 10. 72) Pro τῷ συνέδρῳ. tit. 10. const. 10. habet τῶν συνέδρων. 73) Pro εἰσαγωγεῖ, quod tit. 10. const. 10. quoque habetur, Codex habet συναγώγι. 74) Pro ὑπερθῶνται tit. 10. const. 10. habet ὑπερτίθεται. 75) Ad marginem περὶ λιβέλλων ἐπιδιδομένων κατὰ τὸν ψῆφον τῶν ἐπάρχων. 76) Pro διὰ λιβέλλου ἐπιδοθέντος tit. 10. const. 10. (sic) habet λιβέλλων ἐπιδοθέντων.

τῶν ἤ τῷ[77]) εἰσαγωγεῖ τῆς δίκης ἐντὸς ι. ἡμερῶν ἀναψηλαφῶνται, ὧν[78]) ἐντὸς ἀργεῖ ὁ ἐκβιβασμὸς τῆς ψήφου, εἰ μήτιγε (v. μήτοιγε) ἐγγύας[79]) ὁ νικήσας παράσχῃ, ὅτι καταχριθεὶς διὰ τῆς ἀναψηλαφήσεως ἀποκαθίστησιν, ἅπερ ἔλαβεν, μετὰ καρπῶν τὲ καὶ ἐπαυξήσεων[80]). εἰ δὲ μετὰ τὰς ι'. ἡμέρας ὁ λίβελος (v. λίβελλος) ἐπιδοθῇ[81]), ὃ καὶ σημείωσαι[82]), ἐκβιβάζονται μὲν τὰ ψηφισθέντα, καὶ χωρὶς τοῦ δοῦναι ἐγγύας[83]) τὸν νικήσαντα. ἡ δὲ ἀναψηλάφησις[84]) τὸν ἴδιον (v. ἴδιον) ἕξει δρόμον.

cem dies retractantur, intra quos cessat sententiae executio, nisi fideiussores is, qui vicit, dederit de hoc, ut, si per retractationem condemnatus sit, ea, quae ceperit, cum fructibus et accessionibus restituat. Sin autem post decem dies libellus oblatus sit, id quod et notabis, ad executionem quidem perducuntur ea, quae iudicata sunt, quamvis is, qui vicit, fideiussores non dederit. Retractatio autem cursum suum habebit.

§. 10. Τί. κβ'. διατ. γ'. Οἱ συγκλητικοὶ ἐν τάξει silentius cumbentu[85]) ἀκροάσθωσαν, προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελλίων, τῶν εἰς βασιλέα φερομένων ἐκκλήτων καὶ κονσουλτατιόνων καὶ τὸ δοκοῦν τῷ βασιλεῖ ἀναφερέτωσαν[86]), ἐφ' ᾧ κυρωθῆναι τὴν αὐτῶν ψῆφον.

§. 10. Tit. 22. const. 3. Senatores in ordine silentii conventus, propositis sanctis evangeliis, appellationes, quae ad imperatorem deferuntur, et consultationes audiunto, et id, quod ipsis placet, ad imperatorem referunto, ut sententia eorum confirmetur. Nov. 62.

ΤΙΤΛΟΣ Η'. | [87])

Περὶ βουλευτῶν καὶ ταξεωτῶν.

α'. ὥστε τοὺς βουλευτὰς τὸ[88]) ἐνασύγκιον (v. ἐνναούγκιον) ἔχειν καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Οἱ τὴν πολιτείαν ἡμῶν. | [89])

Εἴτε πατρίκιος[90]), εἴτε ὕπατος ὀρδινάριος[91]), εἴτε στρατηλάτης, ἢ ἔπαρχος ἔμπρακτος γένηται ὁ βουλευτής[93]), ἐλευθεροῦται τῆς βουλῆς. σημείωσαι[94]), ὅτι ἐπὶ τῆς ιδ'. ἐπινεμήσεως μετὰ τὴν ὑπατίαν (v. ὑπατείαν) Βελισαρίου ἐκφωνηθῆσα (v. ἐκφωνηθεῖσα) ἡ διάταξις εἰς τὴν ια'. ἐπινέμησιν τὴν οἰκείαν[95]) ἀνάγει[96]) νομωθεσίαν (v. νομοθεσίαν)[97]), καὶ ὅτι συγκλητικοὺς ἐκάλεσεν τοὺς βουλευτὰς καὶ πρεφεκτορίας[98]) τὰς στρατηλασίας. ὁ βουλευτὴς[99]) γνησίαν μὴ ἔχων γονὴν ἀναγκάζεται ἢ εἰς πᾶσαν τὴν ὑπόστασιν ἢ πάντος (v. πάντως) εἰς τὸ ἐναούγκιον (v. ἐνναούγκιον) τὴν βουλὴν γράφην (v. γράφειν) κληρονόμον, ἢ ἄλλως τὰς αὐτὰς θ'. οὐγκίας αὐτῇ[1]) παρέχειν. εἰ δὲ μόνον νόθους παῖδας ἔχει[2]), δύναται μετὰ τοῦ ἄχθους τῆς βουλῆς εἰς ὁλόκληρον γράφειν αὐτοὺς κληρονόμους ἢ οὐκ εἰς ἔλαττον τοῦ ἐναουγκίου (v. ἐνναουγκίου), καὶ διαιρεῖν μεταξὺ αὐτῶν τὰ καταλελημμένα (v. καταλελειμμένα), ἀρκούσης τῆς τοιαύτης γραφῆς ὑπαγαγεῖν αὐτοὺς τῇ βουλῇ. τῶν δὲ[3])

TITULUS VIII.

De curialibus et cohortalibus.

Const. 1. Ut curiales habeant dodrantem et quae deinceps.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Ii, qui rempublicam nostram.* Nov. 38.

Si is, qui curialis est, sive patricius, sive consul ordinarius, sive magister militum, sive praefectus in actu constitutus factus sit, curia liberatur. Nota, (hanc) constitutionem, quae decima quarta indictione post consulatum Belisarii data est, ad undecimam indictionem suam legislationem referre, et curiales senatores vocasse et praefecturas magisteria militum. Curialis, qui legitimam sobolem non habet, cogitur aut in totam substantiam, aut omnimodo in dodrantem curiam scribere haeredem, aut alio modo dodrantem ei dare. Sin autem liberos tantum habet naturales, cum onere curiae in solidum eos scribere potest haeredes, aut non in minorem partem dodrante, et ea, quae relicta sunt, inter eos dividere, sufficiente tali scriptura ad hos curiae subiiciendos;

---

77) Pro ἤ τῷ Codex habet ἤτω. 78) Pro ὧν Codex habet ὤν. 79) Pro ἐγγύας Codex habet ἐγγυάς. 80) Pro μετὰ καρπῶν τὲ καὶ ἐπαυξήσεων tit. 10. const. 10. habet μετὰ τῶν ἐπαυξήσεων. 81) Codex ἐπιδοθή. 82) Codex habet ὁ καὶ σημ. 83) Codex ἐγγυάς. 84) Codex ἤδε ἀναψηλαφήσεις habet. 85) Sic Codex. Tit. 22. const. 3. habet σηλεντίου comentu. Ad marginem σιλεντίου κομβέντου ἡ συνεδρίῳ συνάξει (leg. ἐν συνεδρίου συνάξει). 86) Pro ἀναφερέτωσαν Codex habet ἀναφερέτωσ. Tit. 22. const. 3. habet λεγέτω. 87) τίτλος η'. deest in Codice. Ad marginem est ι'., quod videtur pro η'. esse positum ex iotacismo. 88) Loco vocis τὸ Codex τὰς habet. 89) Incipit fol. 106. A. Contextus Novellae 38. habet ἡμῖν. 90) Ad marginem περὶ ἀξιωμάτων. 91) Ad marginem ὀρδινάριος τῇ τάξει ἔμπρακτ (leg. ἔμπρακτος). 93) Possis et sic distinguere: γένηται, ὁ βουλευτὴς — ἐλευθεροῦται. Verum cum verba ὁ βουλευτὴς ad utramque sententiam referenda sint, haec, quam adhibui, vocum distinctio praeferenda fuit. 94) Codex σημ. 95) Codex οἰκειαν. 96) Codex ἀνάγειν. 97) Haec illustrantur verbis Nov. 38. praef. in fin. καὶ τὴν παροῦσαν νομοθεσίαν ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης ἐπινεμήσεως τῆς ἄρτι διελθούσης ἄρχεσθαι, ἐξ οὗπερ ἡμῖν ἐν βουλῇ γέγονεν οὗτος ὁ νόμος. Itaque subscriptio ea, quae apud Athanasium habetur, undecimam indictionem refert. Vide Bieneri historiam Novellarum p. 513., sed cuius emendationes Athanasii auctoritate refutentur. 98) Loco vocis πρεφεκτορίας Codex habet ρεFectoριας. Ad marginem ἀρχοντικάς, quae videtur esse versio vocis ρεFectoρίας. 99) Ad marginem περὶ βουλευτοῦ μη ἔχοντος γνησίαν γονήν, ἀλλὰ νόθους παῖδας. 1) Pro αὐτῇ Codex αὐτὴν habet. 2) Codex habet ἔχειν pro ἔχει. 3) δε est in Codice.

παραιτουμένων τὰ μέρη τοῖς δεχομένοις[5] *προσαύξεται. πάντων δὲ ἀπαγορευόντων τὰς μὲν γ'. οὐγκίας λήμψονται* (v. *λήψονται*) *οἱ ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενοι ἐπὶ τὸν αὐτὸν κλῆρον, τὸ δὲ ἐνναούγκιον* (v. *ἐνναούγκιον*) *ἡ βουλή. ἀδιαθέτου δὲ τοῦ τελευτήσαντος* |[6] *ἡ μὲν βουλὴ*[7] *διαδέξεται τὸ ἐναούγκιον* (v. *ἐνναούγκιον*), *οἱ δὲ ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενοι τὸ τριούγκιον. εἰ δὲ βουληθῶσιν οἱ νόθοι παῖδες ὑπαγαγεῖν ἑαυτοὺς τῇ βουλῇ, αὐτοὶ τὸ ἐναούγκιον* (v. *ἐνναούγκιον*) *λήμψονται* (v. *λήψονται*), *τούτων κρατούντων καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ δούλης τεχθέντων παίδων τοῖς βουλευταῖς, εἴτε ἐλευθερωθέντες ὑπὸ τοῦ πραίτωρος*[8] *ἐπαιδόθησαν* (v. *ἐπεδόθησαν*), *εἴται* (v. *εἴτε*) *ἑαυτοὺς μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τελευτήσαντος τοῦ πατρὸς ἐπέδωκαν. ὁ βουλευτὴς τοῖς κατιοῦσιν*[9] *γνησίοις ἄρρεσιν παισὶν μὴ ἔλαττον τῶν θ'. οὐγκιῶν καταλημπανέτω* (v. *καταλιμπανέτω*)[10] *τῆς οἰκείας ὑποστάσεως, μήτε δὲ ἀπομιούτω* (v. *ἀπομειούτω*) *τὸ μέρος τὸ δυνάμενον ἀποκλεῖσαι δὲ ἰνοφφικιόσο*[11], *διαιρῶν εἰς αὐτοὺς τὴν οὐσίαν, πλὴν εἰ μὴ τρόπος ὕπεστιν ἀχαριστείας* (v. *ἀχαριστίας*). *οἱ δὲ τοιοῦτοι παῖδες πρὸς τὴν ἀναλογίαν τῆς διαδοχῆς τὰς βουλευτικὰς ἐπιγνώσονται λειτουργίας, ὃ καὶ σημείωσαι*[12]. *τοῦ δὲ*[13] *ὑπολοίπου τριουγκίου ἐχέτω ὁ πατὴρ τὴν ἐξουσίαν, δυνάμενος, οἷς βούλεται, τοῦτο παραπέμπειν. ὁ αὐτὸς κρατείτω τρακτάτος*[14] *καὶ ἐπὶ θυγατέρων βουλευταῖς τῆς αὐτῆς ....*[15] *γαμηθεισῶν*[16] *ἢ γαμεῖσθαι μελλουσῶν. εἰ τινὲς*[17] *βουλευταῖς, τινὲς δὲ ἐλευθέροις ἐγαμήθεισαν* (v. *ἐγαμήθησαν*), *τὰς μὲν*[18] *θ'. οὐγκίας αἱ βουλευταῖς* |[19] *γαμηθεῖσαι*[20] *τῆς οἰκείας πατρίδος λήμψονται, ὡς ἂν ὁ*[21] *πατὴρ ταύτας διανείμῃ, φυλάττων κἀνταῦθα τὰ ἐξ ἀδιαθέτου αὐταῖς. τὸ δὲ τριούγκιον αἱ*[22] *λιπαί* (v. *λοιπαί*), *εἴτε ἐλευθέροις συνήφθησαν, εἴτε ἄλλης πόλεως βουλευταῖς, λόγου γινομένου τῶν αὐτῶν προικῶν. εἰ δὲ ἐξ*[23] *ἑκατέρας φύσεως ὑπέστην* (v. *ὕπεστιν*) *γνησία γονὴ τῷ βουλευτῇ, οἱ μὲν ἄρρενες τὸ ἥμισυ μέρος τῆς τούτου λήμψονται* (v. *λήψονται*) *περιουσίας, αἱ δὲ θήλιαι* (v. *θήλειαι*)[24] *τὸ ἄλλο ἥμισυ οὐ τέλειον. δώσουσιν γὰρ αὐτοῦ τὸ τέταρτον τοῖς βουλεύουσιν*[25]. *εἰ δὲ βουλευταῖς τῆς αὐτῆς πόλεως ἐγαμήθησαν, τὸ ἥμισυ αὗται τῆς πατρῴας λήμψονται* (v. *λήψονται*) *περιουσίας, τοῦ ἑτέρου ἡμίσεως μέρους τοῖς ἄρρεσιν προσχωροῦντος. εἰ δὲ ἔνιαι* (v. *ἔνιαι*)[26] *μὲν ἐγαμήθησαν βουλευταῖς, ἔνιαι* (v. *ἔνιαι*)[27] *δὲ ἐλευθέροις βουλῆς, αἱ*[28] *μὴ γαμιθεῖσαι* (v. *γαμηθεῖσαι*) *βουλευταῖς δώσουσι τὸ δ'. τοῖς βουλεύουσιν ἄρρεσιν ἀδελφοῖς. οἱ παῖδες*[29] *τῶν βουλευτῶν τῇ πατρῴᾳ ἑπέσθωσαν αἱρέσει, εἰ καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν ταμιακῆς* (v. *ταμειακῆς*) *ἢ κογχυλευτικῆς ἢ κωμητικῆς*[30] *ὑπάρχει τύχης, καὶ κρατείτω τὰ περὶ τούτου ἀπὸ τῆς διελθούσης ι'. ἐπινεμήσεως. Ἐγρᾱ/. πρὸ ε'. καλανδῶν* (sic) *Μάρ̄. μετὰ τὴν ὑπατίαν* (v. *ὑπατείαν*) *Βελισαρίου ἰνδ̄ ια.* |[31]

portiones autem eorum, qui recusant, iis, qui (talem conditionem) accipiunt, adduntur. Quodsi omnes recusant, tres quidem uncias ii, qui ab intestato ad eandem haereditatem vocantur, capient, dodrantem autem curia. Sin autem is, qui defunctus est, intestatus decessit, curia dodrantem accipiet; ii autem, qui ab intestato vocantur, tres uncias. Sin autem filii naturales se ipsos subiicere curiae voluerint, ipsi dodrantem capient, his valentibus et in iis liberis, qui ex ancilla curialibus nati sunt, sive manumissi a patre (?) (curiae) oblati sunt, sive semetipsos, postquam manumissi sunt, defuncto patre obtulerunt. Curialis descendentibus legitimis filiis masculis non minus dodrante suae substantiae relinquito, neve portionem, quae querelam de inofficioso excludere potest, deminuito, substantiam inter ipsos dividens, nisi caussa ingratitudinis adsit. Tales autem liberi pro ea, quam accipiunt, portione haereditatis munera curiae agnoscent, quam rem et notabis. Reliquarum autem trium unciarum pater dispositionem habeto, ita ut eas, quibus velit, relinquere possit. Idem tractatus valeto et in filiabus, quae curialibus eiusdem (civitatis) nupserunt vel nubent. Si quaedam curialibus, quaedam liberis nupserunt, novem uncias eae, quae curialibus patriae suae nupserunt, capient, prout pater has distribuerit, conservans et in hoc casu ipsis portionem, quam ab intestato habuissent; tres autem uncias reliquae (capient), sive liberis nupserunt, sive alienae civitatis curialibus, ita ut et dotes ipsarum in rationes deducantur. Sin autem utriusque generis subest legitima soboles curiali, masculi quidem dimidiam partem ex huius substantia capient, feminae autem alteram dimidiam, (sed) non totam. Dabunt enim quartam partem iis, qui curiales sunt. Sin autem curialibus eiusdem civitatis nupserunt, dimidiam partem hae ex paterna substantia capient, altera parte dimidia ad masculos pertinente. Sin autem quaedam curialibus nupserunt, quaedam autem iis, qui a curia liberi sunt, eae; quae curialibus non nupserunt, curialibus masculis fratribus quartam partem dabunt. Filii curialium paternam conditionem sequuntor, etsi mater eorum conditionis est tamiacae aut purpurariae aut vicaneae, et ea, quae de his disposita sunt, a decima indictione, quae praeteriit, valento. *Scripta est ante 5. Calendas Martias post consulatum Belisarii indictione 11.*

5) Codex *τοῖς η̄*. An fortasse legendum *ἤδη*? 6) Incipit fol. 106. B. 7) Codex *βούλη*. 8) Hic latet ulcus. *Πραίτωρος* ad manumissionem, quae vindicta fit, pertinet. Quo tamen de manumissionis genere hoc loco sermo non est. Nov. 38. cap. 2. §. 1. *εἰ δὲ καὶ ἐκ δούλης αὐτῷ τεχθέντες εἶεν, εἶτα αὐτοὺς ἐλευθερώσειν*. Legendum ergo *ὑπὸ τοῦ πατρός*. In caussa fuit sine dubio nota aliqua, qua et *πατὴρ* et *πραίτωρ* significatur. 9) Ad marginem *περὶ υἱῶν καὶ θυγατέρων γνησίων τοῦ βουλευτοῦ*. 10) Codex *καταληπανίτω*. 11) Codex *δε* inofficioso. 12) Codex *σημ̄*. 13) Codex *τοῦδε*. 14) Codex *τρακτατος*. Ad marginem *σκοπός*, quae est versio vocis *τρακτάτος*. 15) Hoc loco lacunae signum posui. Deest enim aliquid. Supplendum *πόλεως*. Novella 38. cap. 4. *εἰ δὲ πᾶσαι θήλειαι καθεστήκοιεν, εἰ μὲν αὐτῆς τῆς πόλεως γαμηθεῖεν βουλευταῖς*. 16) Codex *γαμηθείσεις*. 17) Pro *εἴτινες* Codex habet *ὡς τινες*. 18) Codex *μεν*. 19) Incipit fol. 107. A. 20) Codex *γαμηθεῖσα*. 21) Cod. *ὡσάν*, verum non iuris fictio, sed patris in dodrante distribuendo arbitrium demonstratur. Nov. 38. cap. 4. *διαιρούμενον κἀνταῦθα, καθάπερ ἂν ὁ πατὴρ βουληθείη*. 22) Codex *αἱ*. 23) Scripsi *ἐξ* pro *ἐκ*, quod in Codice est. 24) Codex *θηλίαι*. 25) Codex *βουλευοῦσιν*. 26) Codex *ἐνίαι*. 27) Codex *ἐνιαι*. 28) Pro *βουλῆς αἱ* Codex habet *βουλῆσαι*. 29) Ad marginem *ὅτι οἱ παῖδες τῶν βουλευτῶν τοῦ πατρὸς ἕπονται αἱρεσει* (leg. *αἱρέσει*). 30) Codex *κωμπικῆς*. 31) Incipit fol. 107. B.

β'. περὶ[32]) τοῦ μὴ ἐλευθερωθῆναι βουλευτικῆς τύχης Ἰουδαίους καὶ Σαμαρίτας (v. Σαμαρείτας), καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. ***Ῥῆμα τι[33]) πρὸς ἡμᾶς ἔναγχος.***

Τοὺς ἐκ βουλευτικῆς[34]) ἢ ταξεωτικῆς τύχης ὄντας Ἰουδαίους καὶ Σαμαρίτας (v. Σαμαρείτας)[35]) ἢ αἱρετικοὺς[36]) ὑποβάλλει ταῖς σωματικαῖς[37]) λειτουργίαις ἡ διάταξις, οὐδαμῶς αὐτοῖς μεταδιδοῦσα τῶν παρεχομένων τοῖς[38]) βουλευταῖς προνομίων περὶ τὸ[39]) μὴ τύπτεσθαι ἢ διάγεσθαι ἢ παρίστασθαι ἢ τὰ λοιπὰ τὰ τούτοις παραπλήσια. εἰ δὲ ὀρθόδοξος εἰς[40]) βουλευτικὴν ταξεωτικὴν ἕλκεται[41]) τύχην, δείδωσιν (v. δίδωσιν) αὐτοῖς ἄδειαν[42]) τούτων καταμαρτυρεῖν. σημείωσαι[43]), ὅτι ὑπὲρ[44]) ὀρθοδόξων πρὸς αἱρετικοὺς ἢ ἄλλοθεν [εἰς][45]) δικαζομένων δέχεται ὁ νόμος τὴν τοῦ Ἰουδαίου (v. Ἰουδαίου) καὶ αἱρετικοῦ[46]) καὶ Σαμαρίτου (v. Σαμαρείτου) μαρτυρίαν, καὶ ὅτι Ἰουδαῖος (v. Ἰουδαῖος) καὶ πᾶς ἕτερος, εἰ καὶ μὴ ἐστὶν Χριστιανός, ἕλκεται εἰς ταξεωτικὴν τύχην, ὁμοίως δὲ καὶ εἰς βουλευτικήν. ***Ἐγράφη καλάνδων[47]) Σεπτεμβρίων μετὰ τὴν ὑπατίαν (v. ὑπατείαν) Βελισαρίου τὸ δεύτερον.*** | [48])

Const. 2. Ut liberati non sint a curiali conditione Iudaei et Samaritae, et quae deinceps.

Idem imperator eidem. ***Verbum quoddam ad nos.*** Nov. 45.

Eos, qui curialis aut cohortalis sunt conditionis, Iudaeos et Samaritas et haereticos subiicit corporalibus muneribus (haec) constitutio, nequaquam iis concedens privilegia, quae curialibus dantur, (hoc est,) ut non verberentur, aut ducantur, aut exhibeantur, aut reliqua, quae his sunt similia. Sin orthodoxus ad curialem aut cohortalem trahitur conditionem, lex eis dat facultatem contra hos testimonium dicendi. Nota, pro orthodoxis contra haereticos aut haereticis contra haereticos (?) litigantibus legem recipere testimonium Iudaei et haeretici et Samaritae, et Iudaeum et quemcunque alium, etsi Christianus non sit, trahi ad cohortalem conditionem, similiter autem etiam ad curialem. ***Scripta est Calendis Septembribus post Consulatum Belisarii anno 2.***

γ'. ὥστε τὴν ἔμπρακτον ἐπάρχοντα, οὐ μὴν ὀνοράριον[50]) ἀπαλλάττειν βουλευτικῆς τύχης καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς[51]) (sic). ***Πολλὰ τῶν ἤδη νομοθετηθέντων[52]).***

Πάρελθαι (v. πάρελθε) τὴν διάταξιν, οὐδὲν πλέον τῆς ἐπιγραφῆς νομοθετοῦσαν. ***Ἐγράφη ....[53])***

Const. 3. Ut ordinaria praefectura (?), non autem honoraria a curiali conditione liberet, et quae deinceps.

Idem imperator. ***Multa ex iis, quae olim sancita sunt.*** Nov. 70.

Praetereas (hanc) constitutionem, quae nihil amplius, sancit quam (quae) in inscriptione (dicuntur). ***Scripta est....***

δ'.[54]) περὶ μόρτις καῦσα δωρεᾶς εἰς βουλευτὰς γιγνομένης[55]).

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. ***Τὰς τῶν βουλευτῶν κακουργίας.***

Ἡ μόρτις καῦσα δωρεὰ λεγάτῳ προσέοικεν καὶ διὰ τοῦτο ὑπομνημάτων οὐ χρῄζει. δύναται δὲ ὁ ταύτην ποιῶν τὴν ἐκ μεταμελείας ἀνάκλησιν[56]) ἀναιρεῖν ἑαυτῷ, καὶ, ὡς βούλεται, ὅρους ἐντηθῆναι (v. ἐντιθέναι)[57]) αὐτῇ. βουλευτὴς δὲ τοιαύτην δωρεάν, ὁμοίως δὲ καὶ πᾶσαν ἁπλῆν κωλύεται ποιεῖν. δύναται δὲ ὅμως[58a]) ὑπὲρ παίδων ἀρρένων τὲ καὶ θηλείων προῖκας[58b]) καὶ πρὸ γάμου δωρεὰς[59]) ἐπιδιδόναι πρὸς τὸ διωρισμένον (v. διωρισμένον) μέτρον, βιβλ. ι'. τοῦ κωδ. τι. λδ'.

Const. 4. De mortis caussa donatione in curiales facta.

Idem imperator eidem. ***Curialium fraudes.*** Nov. 87.

Mortis caussa donatio legato aequiparatur, et propterea actis non indiget. Potest autem is, qui hanc facit, revocationem ex poenitentia sibimetipsi eripere et, prout velit, conditiones ei inserere. Curialis autem talem donationem, similiter autem etiam quamcunque aliam simplicem (donationem) facere prohibetur. Attamen potest pro liberis masculis et feminis dotes et ante nuptias donationes dare ad mensuram libri 10. Codicis tit. 34.

---

32) Ad marginem *με'*. 33) Codex *ῥήματι*. 34) Ad marginem *περὶ τοῦ μὴ ἀπολαύειν τοὺς αἱρετικοὺς βουλευτὰς ἢ ταξεώτας προνομίου τινός*. 35) Codex *σαμαρίτας*. 36) Pro *ἢ αἱρετικοὺς* tit. 3. parat. §. 8. habent *ἢ ἄλλως αἱρετικούς*. 37) Post *σωματικαῖς* tit. 3. parat. §. 8. addunt *καὶ χρηματικαῖς*. 38) Pro *τοῖς* Codex habet *ταῖς*. 39) Pro *τὸ* Codex habet *τῷ*. 40) Pro *εἰς* Codex habet *ἐκ*. 41) Codex *ἕλκει* habet pro *ἕλκεται* 42) Codex *ἀδείαν*. Ad marginem *σημ.* (leg. *σημείωσαι*) *ἰδικὰ περὶ βουλευτικῶν καὶ ταξεωτικῶν*. 43) Codex *ὑπ̄ερ* 44) Pro *ὑπὲρ* Codex habet *περ*. Vide tit. 5. parat. §. 14. 45) Praepositionem *εἰς*, quae in Codice est, uncis inclusi. Neque enim satis commoda exibit sententia. An fortassis legendum erit *δικαζομένων ἐνδέχεται*? Verum neque alterum illud *ἢ ἄλλοθεν* satis bene procedit. Lege *ἢ αἱρετικῶν πρὸς ἀλλήλους*. Nov. 45. cap. 2. *εἰ μὲν ἀλλήλοις φέροιντό τε ἐκεῖνοι καὶ δικάζοιντο, καὶ ἑκάτερος αἱρετικὸς εἴη ὅ τε ἐνάγων ὅ τε ἐναγόμενος, δύνασθαι μαρτυρεῖν. Εἰ δὲ αὖθις αἱρετικός τε εἴη καὶ ὀρθόδοξος, κατὰ μὲν αἱρετικῶν καὶ σφόδρα δύνασθαι μαρτυρεῖν ὑπὲρ ὀρθοδόξων, κατὰ ὀρθοδόξων οὐκ ἔτι.* 46) Codex *ἑτερικοῦ*. 47) Codex *καλανδῶν*. 48) Incipit fol. 108. A. 50) Codex *ὀνοραρίαν*. At marginem *ο̄ι.* 51) Excidit nomen eius, ad quem Novella missa est. Cum autem lex, quae postmodo habetur, *τῷ αὐτῷ* habeat, manifestum est, hoc loco supplendum esse *τῷ αὐτῷ*. 52) Codex *νενομοθετηθέντων*. 53) Lacuna in Codice non conspicitur. Deest autem fere tota huius constitutionis subscriptio. Codex *εγραφη*. 54) Ad marginem Codicis *πζ̄*. 55) Ad marginem Codicis *περὶ δωρεᾶς μόρτις καῦσα εἰς ἰδιώτας* (Codex *ἰδιώτας*) *γινομένης*. 56) Codex *ἀνακλῆσιν*. 57) Codex *ἐντηθῆναι*. 58a) Ad marginem *περὶ προικῴων καὶ δωρεῶν πραγμάτων*. 58b) Codex *προῖκας*. 59) Codex *δωρεᾶς*.

διατ'. δ'. δύναται δὲ καὶ ἐκποιήσεις[60]) ἀκηνίτων (v. ἀκινήτων) ποιεῖσθαι. κατὰ τὴν διάστιξιν τῆς ε'. διατάξεως τοῦ αὐτοῦ βι. καὶ[61]) τι. ὅσοι δὲ μὶ (v. μὴ)[62]) εἰσὶν βουλευταὶ ἄδειαν ἔχουσιν καὶ εἰς | [63]) βουλευτὰς καὶ εἰς ἰδιώτας μόρτις caussa[64]) συναλλάττειν δωρεάς. Ἐγρ^α/ πρὸ ιβ'. καλανδῶν (sic) .....[65]) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιγ'. ὑπατείας Ἀπίωνος.

constitutione 4. definitam. Potest autem etiam alienationes rerum immobilium facere secundum distinctionem 5. constitutionis eiusdem libri et tituli. Qui vero curiales non sunt, facultatem habent et in curiales et in privatos mortis caussa donationes conferendi. *Scripta est ante 12. Calendas ..... imperii Iustiniani anno 13. Appione cos.*

[ε'.][66]) περὶ βουλευτῶν.

Nov. 101. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. *Καλῆς ἡμῖν νομοθεσίας ἀφορμήν.*[67])

Ὁ μὶ (v. μὴ) ὢν[68]) βουλευτὴς γραφεὶς ὑπὸ[69]) βουλευτοῦ κληρονόμος προσαγέτω[70]) ἑαυτὸν τῇ βουλῇ σὺν γονῇ τε καὶ πάσῃ διαδοχῇ, καὶ ἔστω βουλευτὴς καὶ κληρονόμος. εἰ δὲ ἐξ ἀδιαθέτου καλεῖται ἐπὶ τὸν κλῆρον τοῦ τελευτήσαντος βουλευτοῦ, εἴσω μηνῶν ς'. φανερούτω, εἰ πρόσεισι τὸν[71]) κλῆρον, ἐφ' ᾧ[72]) βουλεύειν σὺν τῇ οἰκείᾳ γονῇ, καὶ, τῆς ἐπιδόσεως γινομένης, λαμβανέτω τὰ πράγματα τοῦ τελευτήσαντος βουλευτοῦ ἢ πάντα ἢ ἄχρη (v. ἄχρι) τῶν θ'. οὐγκιῶν[73]). εἰ δὲ ἐπὶ ὅρῳ[74]) τοῦ βουλεῦσαι δωρήσεται βουλευτὴς πράγματα[75]) καὶ τραδιτεύσῃ, ταῦτα ἐκδικείσθωσαν ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ ἔστωσαν παρ' αὐτῇ, ἕως ἂν ἡ[76]) ἐπίδοσις γένηται, δηλαδὴ ἐπὶ ἑκάστῳ θέματι πραττομένων ὑπομνημάτων παρὰ τῷ ἄρχοντι καὶ ἀζημίως τῆς ἐπιδόσεως προιούσης. ὡς ἂν δὲ μὴ περιγραφὴ γένηται ἐπὶ τοῖς βουλευτικοῖς πράγμασιν, χρὴ ὑπὸ[77]) σφραγίδας αὐτοῦ |[78]) καὶ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἐκδίκου γενέσθαι τὰ τοῦ τελευτήσαντος [εἰ][79]) βουλευτοῦ πράγματα, πρότερον ἀναγραφῆς ἀκριβοῦς ἐπ' αὐτοῖς προιούσης, καὶ φυλάττεσθαι ταῦτα, μέχρις ὅταν ἡ ἐπίδοσις[80]) γένηται, κατὰ τὰ ἔμπροσθεν εἰρημένα. εἰ δὲ ὁ γραφεὶς[81]) ἢ ὁ καλούμενος ἐξ ἀδιαθέτου μη βουληθῇ ἐπιδοῦναι ἑαυτόν, μόνας λήψεται τὰς τρεῖς οὐγκίας, τὸ δὲ ἐναούγκιον (v. ἐννεαούγκιον) ἡ[82]) βουλή. πολλῶν δὲ ὄντων, οἱ μὲν βουλεύοντες τὰς θ'. οὐγκίας λήψονται, οἱ δὲ μὴ βουλεύοντες τὰς τρεῖς οὐγκίας. ἡ θυγάτηρ[83]) τοῦ βουλευτοῦ συναφθεῖσα πρὸς γάμον τῷ[84]) ἐπιδόσαντι ἑαυτὸν τῇ βουλῇ ἢ τῷ ἐκ γένους ὄντι βουλευτῇ τῆς αὐτῆς πόλεως[85]) εἰς ὁλόκληρον τὸν ἴδιον κληρονομήσει[86]) πατέρα, πλὴν εἰ μὴ ἔφθασεν ἐκεῖνος τὰς τρεῖς οὐγκίας ἑτέροις παραπέμψας. πολῶν (v. πολλῶν) δὲ οὐσῶν θυγατέρων, αἱ μὲν[87]) βουλευταῖς γαμηθεῖσαι τῆς αὐτῆς πόλεως ἢ τοῖς ἐπιδεδωκόσι ἑαυτοὺς τῇ βουλῇ λήμψονται (v. λήψονται) τὸ ἐναούγκιον (v. ἐννεαούγκιον), αἱ δὲ λοιπαὶ τὸ τριούγκιον. πασῶν δὲ ἰδιωτευουσῶν (v. ἰδιωτευουσῶν), τρεῖς μὲν αὗται κομίζονται τρεῖς ὀγκίας (v. οὐγκίας)[88]), ἡ δὲ βουλὴ ἐκδικήσῃ (v. ἐκδικήσει) τὸ ἐναούγκιον (v. ἐνναούγ-

Const. 5. De curialibus.

Idem imperator eidem. *Bonae nobis sanctionis occasionem.*

Qui curialis non est, si a curiali scriptus sit haeres, semetipsum curiae dato et cum progenie sua et omnibus successoribus, et curialis esto haeresque. Sin autem ab intestato vocatur ad haereditatem defuncti curialis, intra 6 menses indicato, adeatne haereditatem ea conditione, ut curialis fiat cum sua progenie, et, si fiat oblatio (curiae), accipito res defuncti curialis, aut omnes, aut usque ad novem uncias. Si vero sub conditione, ut fiat curialis, curialis res donaverit et tradiderit, hae a curia vindicantor, et penes eam sunto, donec facta sit oblatio (curiae), conficiendis scilicet de quocunque casu gestis apud magistratum, et oblatione sine ullo damno procedente. Ne autem fiat aliqua circumscriptio in rebus curialium, oportet ab eo et curia et episcopo et defensore fieri rerum defuncti curialis consignationem, conficiendo antea diligenter earum ipsarum inventario, et conservari, donec facta sit oblatio secundum ea, quae antea dicta sunt. Sin autem scriptus (haeres), aut, qui ab intestato vocatus est, noluerit semetipsum offerre, solas tres uncias capiet, dodrantem autem curia. Sin autem multi sunt, ii, qui curiales fiunt, dodrantem capient, ii, autem, qui curiales non fiunt, tres uncias. Filia decurionis, quae matrimonio coniuncta est cum eo, qui se ipsum curiae obtulerit, aut eo, qui ab eiusdem civitatis decurione descendit, in solidum patri suo haeres fiet, nisi ille antea tres uncias in alios contulerit. Sin autem multae sunt filiae, eae, quae curialibus eiusdem civitatis nupserunt, aut iis, qui se ipsos curiae obtulerunt, dodrantem capient, reliquae autem tres uncias. Sin vero omnes sunt privatae, hae quidem tres uncias capient, curia autem dodrantem vindicabit. Dicit autem (constitutio), earum viros his (bonis), quae ad (eorum) uxores pervene-

60) Codex ἐκποιήσει. 61) Pro καὶ Codex habet ς', non inusitatam vocis καὶ notam, quae ad similitudinem numeri ς' accedat. Bienerus recte legit καὶ. Kriegelius in ea nota explicanda parum recte versatus est. 62) Pro δὲ μὴ Codex habet δεμί. 63) Incipit fol. 108. B. 64) Sic Codex. 65) Deest nomen mensis in Codice. Supple Ἰουνίων. Vide Bieneri hist. Nov. p. 519. 66) Numerus ε'. deest in Codice. 67) Ad marginem Codicis περὶ κληρονόμων τῶν βουλευτῶν. 68) Pro ὁ μὴ ὢν Codex habet ὁ μιών. 69) Codex ὑπο. 70) Pro προσαγέτω Codex habet προσάγει τῷ. 71) Pro εἰ πρόσεισι τὸν Codex habet εἰ πρὸς ει αὐτόν. Nov. 101. cap. 2. καὶ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἐν ὑπομνήμασι δηλοῦν εἴσω μηνῶν ἓξ καὶ ἅμα μὲν βουλεύειν σὺν τῇ οἰκείᾳ διαδοχῇ καὶ περιουσίᾳ, ἅμα δὲ γενέσθαι κληρονόμον. 72) Codex 'φῶ. 73) Codex οὐγκιῶν non habet sed Γο. 74) Codex ἐπιόρω. 75) Pro voce πράγματα Codex habet πραγ^μ. 76) Pro ἡ Codex habet ἥ. 77) Codex ὑπο. 78) Incipit fol. 109. A. 79) Sic Codex. Vox εἰ, cum sit supervacanea, a me uncis inclusa est. 80) Codex ἢ ἐπίδοσις habet pro ἡ ἐπίδοσις. 81) Pro εἰ δὲ ὁ γραφεὶς Codex habet ἢ δὲ ὁ γραφῆς. 82) Pro ἡ Codex habet ἥ. 83) Ad marginem περὶ θυγατέρων τῶν βουλευτῶν. 84) Pro τῷ Codex habet τω. 85) Haec est interpretatio Novellae 101. cap. 4. Illud sane constat, *curiales* dictos esse et eos, qui a decurione descendant. Sunt enim ea lege nati, ut curiales fiant. Vide Reitzium in excursu XV. ad Theophilum p. 1206. Qui autem curiae sese obtulerunt, eos curiales factos esse idem Reitzius l. l. p. 1205. docuit. 86) Codex κλῆρονομήσει. 87) Pro αἱ μὲν Codex habet αἷ μεν. 88) Codex ὀγκίας.

κιον). χρῆναι δὲ φησὶν τοὺς ἄνδρας αὐτῶν | 89) τοῖς εἰς τὰς γαμετὰς περιελθοῦσιν εἰς βουλευτικὰς αἰτίας 90), τούτου κρατοῦντος, εἰ καὶ ἐκ τῶν τοιούτων γάμων παῖδες ἢ θυγατέραις (v. θυγατέρες) γένωνται. εἰ δὲ μὴ παιδοποιήσασα ἡ τοιαύτη γυνὴ τελευτήσῃ καὶ ὁ ταύτης ἀνὴρ δευτέροις ὁμιλήσει 91) γάμοις καὶ παῖδας ἄρρενας ἢ θηλείας σχοίη 92) βουλευταῖς γαμηθεισας, εἰς 93) αὐτοὺς περιελεύσονται τὰ τῆς προτέρας γυναικὸς πράγματα, ἢ καὶ 94) ἐντεῦθεν 95a) ἄπαιδος αὐτοῦ τελευτῶντος τὴν περιουσίαν ἡ βουλὴ διαδέξεται, χώραν ἐχούσης τῆς διατάξεως 95b) καὶ ἐπὶ τῶν ἐπηρτημένων φάκτων. Ἐγράφη καλάνδων 96) Αὐγούστ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιγ'. ὑπατίας (v. ὑπατείας) Ἀπίωνος.

runt, uti (debere) ad caussas curiae (expediendas), hoc valente, etsi filii filiaeve ex talibus nuptiis progeniti fuerint. Sin vero talis mulier, cum liberos nullos procreasset, decesserit, eiusque vir ad secundas nuptias transibit, habueritque liberos masculos aut feminas, quae curialibus nupserunt, ad (hos) ipsos res prioris mulieris pervenient, aut etiam, si inde liberos non habeat et decedat, curia eius substantiam vindicabit, (hac) constitutione et in iis factis, quae in suspenso sunt, locum habente. *Scripta est Calendis Augustis imperii Iustiniani anno 13. Appione consule.*

Τὰ παράτιτλα τοῦ αὐτοῦ τίτλου.

§. 1. *Τί. α'. διατ. α'. Πᾶς κληρικὸς 97) μέχρι 98) ἀναγνωστῶν τῆς ἱερᾶς ἀφιστάμενος 99) ὑπηρεσίας ἢ ἕτερον μεταδιώκων βίον ταξεώτης ἢ βουλευτὴς γενήσεται πρὸς τὴν τῆς ὑποστάσεως εὐπορίαν.*

§. 2. *Διατ. β'. 1) Βουλευτὴς ἢ ταξεώτης μὴ γενέσθω ἐπίσκοπος, μὴ πρότερον ιε'. ἔτη ἀνεπίλημπτος (v. ἀνεπίληπτος) μονάσας 2), ἀλλ', εἰ παρὰ ταῦτα γένηται, ἀποδιδόσθω τῇ ἰδίᾳ (v. ἰδίᾳ) τύχῃ (τὰ αὐτὰ καὶ ἡ ιζ'. τοῦ τίτλου φησὶν ἡ διάταξις) 3). — Ὁ βουλευτὴς ἐπὶ ιε'. 4) ἔτη μονάσας χειροτονείσθω | 5) ἐπίσκοπος καὶ τῆς τύχης ἐλευθερούσθω, τὸ ἥμισυ τέταρτον μέρος τῆς ἰδίας (v. ἰδίας) ὑποστάσεως παρέχων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δημοσίῳ. — Ὁ βουλευτὴς 6), πρὸ τῆς διατάξεως χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος 7), τῆς μὲν τύχης ἐλευθεροῦται, τὸ νόμιμον μέρος ἧς εἶχεν ὑποστάσεως τῇ βουλῇ καὶ τῷ δημοσίῳ παρέχων. ἃ δὲ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν παρεκτήσατο, ἡ κατ' αὐτὸν 8) ἐκκλησία διαδέξεται 9). — Βουλευτὴς 10) πρὸ τῆς διατάξεως εἰς κλῆρον καταλεγεὶς 11) δι' ὑποκαταστάτων λειτουργείτω τὰ χρηματικά, τῶν σωματικῶν ἀπηλαγμένος (v. ἀπηλλαγμένος) 12) λειτουργειῶν (v. λειτουργιῶν) 13). — Ὁ ἀπὸ μοναχῶν γενόμενος λαϊκὸς 14) μεθ' ὧν 15) ἐπεκτήσατο εἰς ἕτερον ἐμβαλέσθω (v. ἐμβαλλέσθω) 16) μοναστήριον. εἰ δὲ καὶ 17) πάλιν γένηται κοσμικός, τῇ τάξει τοῦ ἄρχοντος 18) παραδιδόσθω 19).*

§. 3. *Διατ. ιγ'. Μοναχός 20), εἰ στρατεύσηται 21) τῶν οἰκείων (v. οἰκείων) 22) ἐκπίπτων, ταξεώτης γίνεται 23).*

§. 4. *Τί. δ'. διατ'. α'. Ὁ βουλευτὴς οὐ κωλύεται ἄρχειν.*

§. 5. *Τί. ια'. διατ. δ'. Δύναται ὁ πατήρ, καὶ [ὁ] 24)*

Paratitla huius tituli.

§. 1. Tit. 1. const. 1. Omnis clericus usque ad Nov. 6.
lectores, qui a sacro ministerio deficit, aut aliam vitam sequitur, pro modo facultatium suarum cohortalis aut curialis fiet.

§. 2. Const. 2. Curialis aut cohortalis episco- Nov. 123.
pus ne fiat, nisi antea quindecim annos sine (ulla) reprehensione vitam solitariam egerit. Verum, si adversus ea (episcopus) factus sit, conditioni restituitor suae. (Eadem et constitutio 17. huius tituli dicit.) — Curialis, qui quindecim annos vitam solitariam egit, episcopus ordinator et a conditione (sua) liberator, dodrantem suae substantiae curiae et fisco dans. — Curialis, qui ante (hanc) constitutionem episcopus ordinatus est, a conditione liberatur (sua), portionem legitimam eius, quam habebat, substantiae curiae et fisco concedens. Quae autem, postquam episcopatum adeptus est, acquisivit, ecclesia loci vindicabit. — Curialis ante (hanc) constitutionem in clerum adlectus per suppositas personas munera pecuniaria obito, ita ut a corporalibus muneribus liber sit. — Qui ex monacho laicus factus est, cum iis, quae acquisivit, in aliud monasterium inijcitor. Sin autem et rursus mundanus factus sit, ad cohortem magistratus dator.

§. 3. Const. 13. Monachus, si miles factus Nov. 5.
sit, rebus suis excidit et cohortalis fit.

§. 4. Tit. 4. const. 1. Curialis magistratus Nov. 8.
esse non prohibetur.

§. 5. Tit. 11. const. 4. Potest pater, etsi (?) cu- Nov. 89.

89) Incipit fol. 109. B. 90) Loco vocum *εἰς βουλευτικὰς αἰτίας* Codex habet *βουλευτικῆς αἰτίας*. Nov. 101. cap. 4. *οἱ δὲ γήμαντες χρήσονται τοῖς πράγμασι εἰς τὰς βουλευτικὰς αἰτίας*. 91) Sic Codex. 92) Codex *σχόη*. 93) Codex *γαμηθεισάσεις*. 94) Pro *ἢ καὶ* Codex habet *ἤκαι*. 95a) Codex habet *ἐτεῦθεν*. 95b) Codex *διατίξεως*. An vero legendum erit *διαστίξεως*? 96) Codex *καλανδων*. 97) Ad marginem *περὶ κληρικῶν*. 98) Codex *μεχρί*. 99) Codex *ἐφιστάμενος*. 1) Ad marginem *περὶ βουλευτῶν ἢ ταξεωτῶν*. 2) Codex *μὴ πρότερον ι. ἐτίαν ἐπίληπτος μονάσας*. Possis et legere *ιε'. ἐτίαν ἀνεπίλημπτος μονάσας*. Pro *ιε'*. tit. 1. const. 2. habet *πέντε καὶ δέκα*. Vox *ἀνεπίλημπτος* deest ibidem. 3) Codex *διατ.* 4) Pro *ιε'*. Codex habet *ε'*. Verum contextus Novellae *ιε'*. Ad marginem *πότε δύναται* (Codex *πάλαι δύναται*) *βουλευτὴς εἰς ἐπισκοπὴν διάγεσθαι*. Pro *ιε'*. tit. 1. const. 2. habet *πέντε καὶ δέκα*. 5) Incipit fol. 110. A. 6) Ad marginem *περὶ τῆς ὑποστασεως* (leg. *ὑποστάσεως*) *τοῦ εἰς ἐπισκοπὴν προσχεθέντος* (leg. *προαχθέντος*) *βουλευτοῦ*. 7) Ante *τῆς* tit. 1. const. 2. male intrudit *καί*. 8) Pro *αὐτὸν* Codex habet *αὐτῶν*. 9) Pro *διαδέξεται* tit. 1. const. 2. habet *διαδέξηται*. 10) Ad marginem *περὶ βουλευτῶν κληρωθέντων*. Caeterum *ὁ βουλευτὴς* est tit. 1. const 2. 11) Tit. 1. const. 2. habet *καταληγείς*. 12) Pro *ἀπηλλαγμένος* tit. 1. const. 2. *ἀπηλλαγμένων* habet. 13) Vox *λειτουργιῶν* tit. 1. const. 2. deest. 14) Ad marginem *περὶ τῶν ἀπὸ μοναχῶν γενομέ* (leg. *γενομένων*) *λαικῶν*. Pro *λαικὸς* tit. 1. const. 2. *κοσμικὸς* habet. 15) Codex *μεθ' ὧ*. 16) Tit. 1. const. 2. *ἐμβαλλέσθω*. 17) *αἱ* deest tit. 1. const. 2. 18) Voces *τοῦ ἄρχοντος* desunt tit. 1. const. 2. 19) Codex B. *παραδιδόσθαι*. 20) Ad marginem *περὶ μοναχοῦ στρατευσαμένου*. 21) Pro *εἰ στρατεύσηται*, quod est tit. 1. const. 13., Codex habet *ἡ στρατεύση ταί*. 22) Codex B. habet *οἰκείων*. 23) Pro *γίνεται* Codex habet *γένηται*. Legendum videtur *γενήσεται*, quod et tit. 1. const. 13. habetur. Sic et Cod. B. 24) Vox *ὁ* deest tit 11. const. 4. Sic legendum.

μὴ ὢν βουλευτής[25]), γνησίας ὑπούσης γονῆς, τοὺς νόθους αὐταῦ[25b]) παῖδας, εἰ καὶ ἰλούστριοι (v. ἰλλούστριοι) εἰσίν, ποιεῖν γνησίους διὰ τῆς εἰς[26]) τὸ βουλευτήριον ἐπιδόσεως κατὰ τοὺς ὑποκειμένους τῇ διατάξει τρόπους. | [27]) — Ὁ Κωνσταντινουπολίτης[28]), εἰς ἣν βούλεται μητροπόλην (v. μητρόπολιν), τοὺς νόθους ἐπιδιδώτω (v. ἐπιδιδότω) παῖδας τῇ βουλῇ, καί, ὡς βούλεται, μητροπολιτικοῖς[29]) βουλευταῖς τὰς θυγατέρας κατεγγυᾶται[30]). ὁ δὲ ἀλλαχόθεν ὁρμώμενος ἢ εἰς τὴν ἰδίαν (v. ἰδίαν) πόλιν, ἤ, ὑφ' ἣν[31]) τελεῖ, τὴν ἐπίδωσιν (v. ἐπίδοσιν) ποιείτω[32]). — Ὁ ἐκ δούλης τεχθεὶς[33]) δύναται μετὰ τὴν ἐλευθερίαν παρὰ τοῦ πατρὸς εἰς βουλὴν ἐπιδοθῆναι. μὴ οὔσης δὲ γνησίας γονῆς, δύναται καὶ ἑαυτὸν μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς ἐπιδοῦναι. ὁ διὰ τῆς[34]) εἰς τὸ βουλευτήριον ἐπιδόσεως γενόμενος γνήσιος κληρονομείτω τὸν πατέρα ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου καὶ δωρεὰν παρ' αὐτοῦ λαμβανέτω, μὴ δυνάμενος πλέον ἔχειν τῶν γνησίων[35]) παίδων τοῦ τὸ ἐλάχιστον ἔχοντος. — Ὁ νόθος παῖς καταδεξάμενος τὴν εἰς τὸ βουλευτήριον ἐπιδόσην (v. ἐπίδοσιν) οὐ δύναται διαδύνειν[36]) τὴν βουλευτικὴν τύχην προφάσει τοῦ ἀποστῆναι τῆς πατρῴας κληρονομίας ἢ τῶν δωρηθέντων αὐτῷ παρὰ τοῦ πατρός. — Ὁ διὰ τῶν ἐπιδόσεων τῶν εἰρημένων τῇ διατάξει γενόμενος βουλευτὴς πρὸς μόνον τὸν πατέρα γνήσιος κρίνεται, τοῖς δὲ ἀνιοῦσιν[37]) ἢ τοῖς ἐκ πλαγίου οὐδαμῶς συνάπτεται πρὸς συνγένειαν (v. συγγένειαν).

rialis non sit, legitimamque sobolem habeat, naturales liberos suos, etsi illustres sunt, iustos facere per oblationem curiae, secundum eos, qui (hac) constitutione continentur, modos. — Constantinopolitanus, in qua vult metropoli, naturales liberos curiae dato, et, prout velit, metropolitanis curialibus filias despondet. Qui autem aliunde originem trahit, aut in sua ipsius civitate aut in ea, cui subiectus est, oblationem facito. — Is, qui ex ancilla natus est, postquam libertatem consecutus est, a patre suo curiae offerri potest. Quodsi legitima soboles non sit, et semetipsum post patris mortem offerre potest. Qui per oblationem curiae factam iustus (filius) factus est, patri ex testamento et ab intestato haeres esto, et donationem ab eo capito, ita tamen, ut plus habere non possit, quam unus ex iustis liberis, qui minimum habeat. — Naturalis filius, qui semel oblationem curiae factam acceptavit, curialem fortunam effugere non potest hoc praetextu, quod a paterna haereditate sese abstineat, aut ab iis, quae ipsi a patre donata sunt. — Is, qui per oblationes, quae (hac) constitutione dictae sunt, curialis factus est, contemplatione patris tantum iustus (filius) esse existimatur, cum ascendentibus eius autem aut ex latere cognatis nullo modo per cognationem coniungitur.

ΤΙΤΛΟΣ θ'. | [38])

Περὶ τῶν ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων [39]) καὶ περὶ ὑποκαταστάσεων καὶ ἀποκαταστάσεων καὶ τοῦ Φαλκιδίου[40]).

TITULUS IX.

De haeredibus ex testamento et ab intestato et de substitutionibus et restitutionibus et Falcidia.

(Const. 1. De haeredibus et Falcidia.)

Nov. 1. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Ἐνησχολημένοις ἡμῖν[41]).

Οἱ ἀνιόντες καὶ οἱ κατιόντες[42]) γραφέντες κληρονόμοι ἐκ ψήφου δικαστικῆς ὑπομνησθέντες [εἰ][43]) ἐνιαυτὸν παρελκύσουσιν καὶ μὴ πληρώσουσι τὰ κατὰ νόμους βεβουλευμένα τῷ τεστάτορι, ἐκπίπτουσιν τῆς κληρονομίας λαμβάνοντες ἐξ ἀδιαθέτου[44]), τῶν λοιπῶν πραγμάτων ἐπὶ τοὺς ὑποκαταστάτους συγκληρονόμους αὐτῶν, ἐν ᾧ ἀδιτεύουσιν[45]), κατὰ τὸ μέρος τῶν ἐνστάσεων προτιθεμένων[46]). εἰ δὲ μὴ εἰσὶν ὑποκατάστατοι οἱ συγκληρονόμοι ὄντες ..[47]) οὐκ ἀδιτεύουσιν, ἐρχέσθωσαν τὰ πρά-

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Occupatis nobis.*

Adscendentes et descendentes, qui scripti sunt haeredes, si, cum ex iudiciali decreto admoniti sint, annum protraxerint, neque ea, quae secundum leges a testatore statuta sunt, implebunt, excidunt ex haereditate, portionem, quam (ex lege) ab intestato habuissent, capientes, reliquis rebus ad substitutos cohaeredes eorum, siquidem (eam haereditatem) adeunt, pro portione, in quam instituti sunt, adiiciendis. Sin autem non sunt substituti ii,

25) Codex ὁ μηὼν βουλευτής. 25b) Leg. αὀτοῦ. 26) Pro διὰ τῆς εἰς Codex habet διεστήσεις. 27) Incipit fol. 110. B. Ad marginem περὶ τοῦ (leg. τῆς) εἰς τὸ βουλευτήριον επιδόσεως (leg. ἐπιδόσεως) περὶ βουλευτῶν. 28) Post Κωνσταντινουπολίτης tit. 11. const. 4. καὶ ῥωμαῖος addit. 29) Pro μητροπολιτικοῖς Codex habet μητροπολ[illegible]. Fortasse legendum erit καὶ ἧς βούλεται μητροπόλεως βουλευταῖς, ut est tit. 11. const. 4. Verum si μητροπολιτικοῖς praeferas, recte corriges καὶ οἷς βούλεται μητροπολιτικοῖς. 30) Pro κατεγγυᾶται in Codice est καὶ ἐγγυᾶται. 31) Pro ὑφ' ἣν Codex habet ὑφειν. 32) Tit. 11. const. 4. habet ποιείσθω. 33) Ad marginem περὶ τῶν ἐκ δούλης τεχθέντων. 34) Ad marginem περὶ διαδοχῆς. 35) Ante voces τῶν γνησίων tit. 11. const. 4. addit ἑνός. 36) Sic legendum videtur esse. Pro διαδύνειν Codex habet διαδύβειν. 37) Codex habet ἀνιοῦσιν. Tit. 11. const. 4. addit ἢ κατιοῦσιν, quae tamen hoc loco desiderantur. 38) Incipit fol. 111. A. Cod. τ. θ.' habet pro τίτλος θ'. 39) Codex κληρονομῶν. 40) Supple ex indice tit. fol. 5. A. α'. περὶ τῶν κληρονόμων καὶ τοῦ φαλκιδίου. 41) Codex ἐνησχολημενοις ημῖν (sic). 42) Ad marginem περὶ ἀνιόντων ϰ (legendum καὶ) κατιόντων γραφέντων κληρονόμων καὶ ὑπερτιθεμένων πληροῦσθαι τὰ βεβουλευμένα τῷ τεστάτωρι (sic). 43) εἰ deest in Codice, verum loci sententia exigit, ut id apponatur. 44) Legendum τὰ ἐξ ἀδιαθέτου. Portionem legitimam significat ex Nov. 1. cap. 1. §. 1. 45) Codex vocem ἀδιτεύουσιν ad marginem sic explicat: ἐμβατευοῦσιν (legendum ἐμβατεύουσιν). 46) Codex προτιθεμένων. Legendum videtur esse προστιθεμένων. Nov. 1. cap. 1. §. 1. προσαυξέειν ἐκείνοις κατὰ τὸ μέρος τῆς ἐνστάσεως. 47) Codex hoc loco lacunam habet, sed non notatam. Supple ἤ. Nov. 1. cap. 1 §. 1. εἰ δὲ μηδεὶς ἄλλος εἴη κληρονόμος, ἢ τύχοιεν μὲν γεγραμμένοι τινές, μὴ προσίοιεν δὲ τῷ κλήρῳ, τηνικαῦτα etc.

γματα 48) ἐπὶ τῶν 49) καθ' ὁμάδα 50) φιδεικομμισσαρίων 51), ἢ πλειόνων ὄντων ἐπὶ τὸν μείζονα μοῖραν 52) ἔχοντα, τούτων κρατούντων καὶ ἐπὶ ληγαταρίων καὶ ἐπὶ φιδεϊκομμισσαρίων μείζοσιν ἰδικοῖς 53) ληγάτοις ἢ πρεσβείοις τετημημένων (v. τετιμημένων) | 54). πάντων δὲ τῶν προειρημένων ἐξ ἰσομοιρίας τιμηθέντων, ἐφ' ἅπαντας 55) ὁ κλῆρος ἐπίσης 56) ἥξει 57) ἐπὶ τὸν βουλόμενον. εἰ δὲ παραιτήσονται, προσδέχεται καὶ δοῦλον ὁ νόμος ἐν τῇ διαθήκῃ ἐλευθερωθέντα. πολλῶν 58) δὲ ἐλευθερωθέντων 59), τὸν κατὰ τὴν τάξιν τῆς γραφῆς προτεύοντα (v. πρωτεύοντα) προτιμᾷ τῶν ἄλλων. καὶ τούτων δὲ παραιτουμένων, τοῖς 60) ἐξ ἀδιαθέτου δίδωσιν χώραν κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς συγγενείας καὶ μετ' ἐκείνους ἐξωτικῷ βουλομένῳ τὸν κλῆρον παραδίδωσιν, μήτε τῷ δημοσίῳ, εἴγε βούλεται, ἀπαγορεύει 61) τοῦ κατοιχομένου 62) τὴν διαδοχήν. ἐπὶ πάντων δὲ τούτων ἀνάγκη τῶν ἀδιτευόντων ἀσφάλειαν 63) παρασχεῖν, καθάπερ ὁ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων ἐπιδέχοιτο 64) τρόπος, ὡς πληρώσει τὰ βεβουλευμένα κατὰ νόμους τῷ 64b) τελευτήσαντι. ὁ μὴ ἐξ ἀνάγκης 65) νόμου γραφόμενος κληρονόμος, μὴ πληρῶν τὰ διατεταγμένα τῷ τεστάτωρι, πάσης ἐκπίπτει τῆς κληρονομίας, μηδὲ φαλκίδιον παρακρατῶν, χώραν διδοὺς τῇ εἰρημένῃ διαιρέσει τὲ καὶ διαδοχῇ. σημείωσαι 66), ὅτι τῷ ἐξηρεδάτῳ 67) μηδὲν ἔχοντι ἐκ τῆς δια | 68) θήκης οὐ δίδωσιν πάροδον 69) ὁ νόμος, καὶ ὅτι πάντες οἱ ἐκ τούτου τοῦ νόμου καλούμενοι δίκαιον ἔχουσιν ἀδιτίονος καὶ pRoνετεδετίονος καὶ τέλειοι εἰσὶν κληρονόμοι. καὶ ἐπὶ ληγαταρίων καὶ φιδικομμισσαρίων 71), εἰ 72) μὴ πληρούντων τὰ βεβουλευμένα τῷ τεστάτωρι, χώρα γίνεται 73) τῇ προκειμένῃ διαιρέσει. ὁ φαλκίδιον 74) βουλόμενος παραστῆσαι 75) ποιείτω ἰνβεντάριον ἐν προθεσμίᾳ 76), προσλαμβανόμενος τοὺς ληγαταρίους καὶ φιδεϊκομμισσαρίους 77), ἢ τινὰς ὑπὲρ αὐτῶν πράττοντας, εἰ μὴ δύνανται παρεῖναι. ἐκδημούντων δὲ 78) αὐτῶν ἢ 79) μὴ βουλομένων παρεῖναι, τοὺς παρόντας αὐτῶν διαμαρτυράσθω, οὕτω τὲ γ'. κτήτορας εὐυπολήμπτους (v. εὐυπολήπτους) ἀξιωπίστους (v. ἀξιοπίστους) 80) προσκαλούμενος ποιείτω τὴν ἀναγραφὴν κατὰ τοὺς χρόνους καὶ τοὺς τρόπους τῆς περὶ τούτου κειμένης διατάξεως βι. ς'. τοῦ κώδικος τι. λ'. διατ. κβ'., ἄδειαν 81) ἐχόντων τῶν ἀπολειφθέντων λεγαταρίων πρὸς φανέρωσιν τῶν καταλειφθέντων πραγμάτων οὐ μόνον τοὺς οἰκέτας βασανίζειν, ἀλλὰ καὶ ὅρκον ἐπάγειν τοῖς μάρτυσιν καὶ τῷ κληρονόμῳ. ὅταν | 82) ὁ τεστάτωρ κελεύσει μὴ παρακρατηθῆναι φαλκίδιον, οὐκ ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος ἀδιτεῦσαι, ἀλλὰ ταῖς ἔμπροσθεν εἰρημέναις διαδοχαῖς χώρα γενήσεται. οὐ δύναται ὁ κληρονόμος εἰδὼς τὴν οὐσίαν τοῦ τελευτήσαντος τισὶν 83) μὲν τῶν ληγαταρίων εἰς 84) πλῆρες 85) καταβάλειν (v. καταβάλλειν), ἐκ τηνῶν (v. τινῶν) 86) δὲ παρακατέχειν πειρᾶσθαι φαλκι-

qui cohaeredes sunt, (aut) non adeunt, res pertinento ad fideicommissarios universales, aut, si plures sint, ad eum, qui maiorem partem habet, his valentibus et in legatariis et in fideicommissariis, qui maioribus legatis rerum singularum aut liberalitatibus honorati sunt. Sin autem omnes, qui supra dicti sunt, ex aequalibus partibus honorati sunt, ea haereditas ad omnes, (hoc est) ad eum, qui velit, aequis portionibus pertinebit. Sin autem recusabunt, etiam servum lex invitat eum, qui in testamento libertate donatus est. Sin multi libertate donati sunt, eum, qui secundum ordinem scripturae primo loco positus est, reliquis lex praefert. Et his vero recusantibus, iis, qui ab intestato veniunt, secundum cognationis consequentiam locum facit, postque illos extraneo cuique, qui velit, haereditatem tradit, neque fisco, siquidem velit, adimit defuncti haereditatem. In his vero omnibus, si (eam haereditatem) adeant, necesse est, ut cautionem exponant, prout rerum et personarum conditio recipiat, se impleturos esse ea, quae secundum leges a defuncto iussa sunt. Is, qui non ex legis necessitate haeres scribitur, si non impleat ea, quae a testatore iussa sunt, tota haereditate excidit, ne Falcidiam quidem retinens, locum faciens et (supra) dictae distinctioni et successioni. Nota, exhaeredato, qui ex testamento nihil habet, lege aditum non dari, et omnes, qui ex hacce lege vocantur, habere ius aditionis et pro haerede gestionis, plenosque esse haeredes. Et in legatariis et fideicommissariis, nisi impleant ea, quae a testatore iussa sunt, praesenti distinctioni locus fit. Qui Falcidiam introducere vult, intra tempus praestitutum inventarium facito, legatarios et fideicommissarios, vel aliquos, qui pro iis agunt, si ipsi adesse non possint, adsumens. Sin autem ipsi peregre absunt aut adesse nolunt, eos, qui ex iis praesentes sunt, contestator, sicque tres possessores bonae existimationis, fide dignos advocato, et inventarium facito secundum tempora et modos praestitutos in ea, quae de hoc agit, constitutione libr. 6. Codicis tit. 30. const. 22., iis, qui absunt, licentiam habentibus legatariis ad manifestationem rerum relictarum non tantum servos torquendi, verum etiam iusiurandum testibus et haeredi deferendi. Si testator Falcidiam non retineri iubebit, haeres adire non cogitur, sed iis, quae supra dictae sunt, successionibus locus fiet. Non potest haeres, qui defuncti

48) Post πράγματα Codex ponit τά, quae vox est ab hoc loco aliena. 49) Pro τῶν Codex habet τόν. 50) Codex καθομάδα. 51) Codex Fιδεϊcommissarίων. Paullo supra Codex habet τὸν loco vocis τῶν. Vox Fιδεϊcommissarίων ad marginem Codicis sic explicatur: τῇ πίοτει συμβαλομένων ληγαταρίων. 52) Codex μοίραν. 53) Codex ἠδικαῖς habet loco vocis ἰδικοῖς. 54) Incipit fol. 111. B. Ad marginem καὶ (legendum τῇ) πίστει συμβαλομένων, quae est versio vocis φιδεικομμισσαρίων. 55) Codex ἅπαντ˘. 56) Codex ἐφήσης. 57) Codex ἐξείη habet pro ἥξει. 58) Codex habet πόλλων. 59) Codex ἐλευθερωθέντων. 60) Codex τούς. 61) Codex ἀπαγορεύω. 62) Codex κατοιχουμένου. 63) Codex ἀσφαλείαν. Ad marginem Codicis τῶν ληγατευθέντων. 64a) Codex ἐπιδοχοι habet pro ἐπιδέχοιτο. Nov. 1. cap. 1. §. 1. καθάπερ ἂν ὁ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων ἐπιδέχοιτο τρόπος. 64b) Pro τῷ Codex habet τό. 65) Ad marginem περὶ ἐξωτικῶν γραφομένων κληρονόμων καὶ μὴ ἀνεχομένων πληρῶσαι τὴν βουλὴν τοῦ διαθεμένου. 67) Codex habet σημ͞. 68) Codex habet τὸν ἐχηεροδατον. 69) Incipit. fol. 112. A. 70) Sic Codex. Legendum πρόσοδον. Nov. 1. cap. 1. §. 4. ἐξηρεδάτους δὲ παῖδας... οὐ καλοῦμεν, οὐδὲ προσιέμεθα. 71) Codex φιδικομμισσαρίων. 72) Sic Codex. 73) Pro γίνεται Codex habet γινέται. 74) Codex φαλκίδιος. Ad marginem περὶ τοῦ φαλκιδίου καὶ περὶ ἰνβενταρίου. 75) Vox παραστῆσαι minus commodam efficit sententiam. Crediderim melius dici παρακρατῆσαι. Paullo infra: ὅταν ὁ τεστάτωρ κελεύσει μὴ παρακρατηθῆναι φαλκίδιον. 76) Pro προθεσμίᾳ Codex habet προθεσμ͞. Vox ἰνβεντάριον ad marginem Codicis sic explicatur: γνῶσιν (Codex γνώσιν) ἀπογραφήν. 77) Ad marginem vox φιδεικομμισσαρίους sic explicatur: ληγάτωρας (leg. ληγαταρίους) καὶ (legendum κατὰ) πίστεις συμβαλλομένων (leg. συμβαλλομένους. 78) Codex habet ἐνδημούντων δε. Nov. 1. cap. 2. εἰ δὲ ἀπῶσί τινες. 79) Codex ἡ habet pro ἤ. 80) Codex ἀξιωπίστους. 8l) Codex ἀδείαν. 82) Incipit fol. 112. B. 83) Codex τισιν. 84) Pro εἰς Codex εἰ habet. 85) Codex πληρες. 86) Codex τήνων.

διον, ἀλλ' οὐδὲ ῥεπετιτεύειν[87]) *τὰ καταβληθέντα, εἰ μὴ ἐξ εὐλόγου αἰτίας, τυχὸν ἀπροόπτου*[88]) *χρέους ἀναφανέντος ἢ ἑτέρου τινὸς ἐλατοῦντος* (v. *ἐλαττοῦντος*)[89]) *τῇ τοῦ τελευτήσαντος περιουσίᾳ. μὴ ὑπερβαινέτω*[90]) *τὸν ἐνιαυτὸν ἡ κινουμένη δίκη*[91]) *προφάσει τοῦ μὴ πληρωθῆναι τὰ δόξαντα*[92]) *τῷ τεστάτωρι*[93]), *ἀλλ' ἐὰν εἴσω τούτου*[94]) *ἀρχομένου μετὰ ὑπόμνησιν ἐκ δικαστικῆς ψήφου προιοῦσαν*[95]) *μὴ πληρώσει τις τὰ βεβουλευμένα τῷ τεστάτωρι, ἐκπίπτει τῶν καταλειφθέντων. χώρα δὲ γενήσεται τῇ ἔμπροσθεν εἰρημένῃ διαιρέσει τὲ καὶ διαδοχῇ*[96]). *σημείωσαι*[97]), *ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν πατρωνικῶν διαδοχῶν*[98]) *καὶ ἐπὶ πάσης ἐγγράφου τὲ καὶ ἀγράφου τελευταίας βουλήσεως καὶ ἐπὶ παντὸς*[99]) *προσώπου ἰδιωτικοῦ* (v. *ἰδιωτικοῦ*) *καὶ στρατιωτικοῦ καὶ ἱερατικοῦ καὶ βασιλικοῦ* | [1]) *χώραν ἔχει ἡ διάταξις, καὶ ὅτι ἄνιβοι* (v. *ἄνηβοι*)[2]) *καὶ ἀτελεῖς ὑποπεσόντες τῇ διατάξει δι' ἀποκαταστάσεως*[3]) *βοηθοῦνται ἢ*[4]) *διὰ τῆς τῶν*[5]) *κηδεμόνων ἐναγωγῆς. Ἐγρ^α/. καλάνδων Ἰανουαρίων*[6]) *ὑπατίας* (v. *ὑπατείας*) *Βελησαρίου* (v. *Βελισαρίου*) *ἰνδ α'.*[7]).

substantiam novit, quibusdam ex legatariis solidum persolvere, ex quibusdam autem conari retinere Falcidiam, verum ne repetere quidem (potest) ea, quae soluta sunt, nisi ex iusta caussa, forte si debitum, quod ignorabatur, apparuerit aliudve quid, quod defuncti substantiam deminuat. Annum ne excedito caussa, quae movetur eo praetextu, quod ea, quae testatori placuerunt, impleta non sint; verum, si quis intra hunc (annum), qui ab commonitione ex iudiciali decreto procedente incipit, ea, quae a testatore iussa sunt, non implebit, excidit iis, quae (ei) relicta sunt; locus autem fiet supra dictae distinctioni et successioni. Nota et in successionibus patronorum et in omni scripta et non scripta ultima voluntate et in omni persona privata et militari et sacerdotali et imperatoria (hanc) constitutionem locum habere, et impuberibus et minoribus, qui in (hanc) constitutionem inciderint, per in integrum restitutionem auxilium ferri aut per actionem contra tutores (curatoresve) instituendam. *Scripta est Calendis Ianuariis Belisario consule indictione 1.*

β'.[8]) *περὶ τοῦ*[9]) *τριουγκίου*[10]) *καὶ ἐξαουγκίου*[11]), *ἔχει δὲ καὶ ἄλλα κεφάλαια.*

Const. 2. De triente (?) et semisse; habet autem etiam alia capitula.

Nov. 18. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Ἤδη μὲν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ*[12]).

Τοῖς παισὶν[13]) *μέχρι τεσσάρων τὸν ἀριθμὸν οὖσιν τὸ τρίτον ἐποφίλουσιν* (v. *ἐποφείλουσιν*) *μέρος οἱ γονεῖς τῆς οἰκείας ὑποστάσεως. εἰ δὲ ὑπὲρ τοὺς τέσσαρας*[14]) *ὦσι, τὸ ἥμισυ· οἱ δὲ βουλευταὶ τὸ ἥμισυ τέταρτον, μὴ συγχωρουμένου τοῦ νομίμου μέρους κατὰ δεσποτείαν ἢ χρῖσιν* (v. *χρῆσιν*) *μίωσιν* (v. *μείωσιν*)[15]) *τινὰ ἐπιδέχεσθαι. σημείωσαι*[16]), *ὅτι ὁ ἐπὶ παισὶν τελευτῶν οὐ δύναται τὴν χρῆσιν πάντων αὐτοῦ τῶν πραγμάτων τῇ οἰκείᾳ* (v. *οἰκείᾳ*)[17]) *καταλιμπάνεσθαι γαμετῇ*[18]), *ἀλλ' ἀναγκάζεται τοῦ νομίμου μέρους καὶ τὴν χρίσην* (v. *χρῆσιν*) *παρέχειν τοῖς παισὶν πρὸς τῇ δεσποτείᾳ*[19]). *φησιν δὲ ἡ διάταξις ἐπ' ἐκείνων*[20]) *τῶν προσώπων κρατεῖν τὸν νόμον, ἐφ' ὧν*[21]) *ἐξ ἀρχῆς ὁ τοῦ παλαιοῦ τετάρτου τῆς δὲ*[22]) inofficioso *νενομοθέτηται*[23]) *λόγος, καὶ σκόπει, μήποται* (v. *μήποτε*)[24]) *καὶ τοῖς* | [25]) *ἀνιοῦσιν δυνατὸν λέγειν ἐντεῦθεν τὸ νόμιμον αὐξάνεσθαι μέρος καθ' ὁμοιότητα τῶν κατιόντων. καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ περὶ τῶν νόθων διατάξει τοῦδε τοῦ συντάγματος ῥητῶς οὕτως φησὶν ἡ διάταξις. „εἰ δὲ ἔχοιεν οἱ ἔμ„προσθεν εἰρημένοι τηνὰς* (v. *τινὰς*) *τῶν ἀνι„όντων, τὴν νόμιμον αὐτοῖς καταλιμπανέτω„σαν μοῖραν*[26]), *ἣν ὁ νόμος καὶ ἡμεῖς ἐτάξα-*

Idem imperator eidem. *Iam quidem magnae huic.*

Liberis, qui usque ad quattuor numero sunt, parentes tertiam partem suae substantiae debent; sin vero plures sunt, quam quattuor, semissem. Curiales autem dodrantem (debent), ita ut legitima portio circa proprietatem aut usumfructum deminutionem aliquam pati non possit. Nota, eum, qui moritur, superstitibus liberis, non posse usumfructum omnium suarum rerum uxori suae relinquere, verum cogi, ut portionis legitimae et usumfructum liberis cum (eiusdem portionis) proprietate concedat. Dicit autem (haec) constitutio, in illis personis locum habere (hanc) legem, in quibus ab initio ratio antiquae quartae, quae per actionem de inofficioso (testamento) petitur, lege introducta est, ac vide, ne dici possit, et ascendentibus ad exemplum descendentium exinde portionem legitimam augeri. Etenim in ea quoque constitutione, quae *de (liberis) naturalibus* in hocce libro posita est, specialiter sic loquitur constitutio: *„si vero ii, qui supra dicti sunt, quosdam ex ascendentibus habeant, portionem legitimam iis relinquunto, quam lex et nos definivimus."* Ut

87) Codex *ῥεπετιτεύειν* (sic). 88) Pro *ἀπροόπτου* Codex habet *ἀπρόπτου*. Nov. 1. cap. 3. *παραδόξου τινὸς ἀναφανέντος*. 89) Codex *ἐλατοῦντες*. Quamquam hoc verbum cum dativo casu construendi ratio satis rara est. Nov. 1. cap. 3. *ὅπερ ἐλαττοῖ τὴν οὐσίαν*. 90) Ad marginem *περὶ χρόνου δίκης*. 91) Codex *ἠκείνου μετὰ δίκη* habet loco vocum *ἡ κινουμένη δίκη*. Nov. 1. cap. 4. *οὐδεμίαν γὰρ τῶν τοιούτων ζητήσεων ἢ δικῶν ὑπερβαίνειν τὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ χρόνον*. 92) Pro *δόξαντα* tit. 5. parat. §. 15. habent *βεβουλευμένα*. 93) Pro verbis *τῷ τεστάτωρι* tit 4. parat. §. 14. habent *τῷ τελευτήσαντι*. 94) Pro *τούτου* Cod habet *τοῦτον*. 95) Cod. *προϊοῦσαν*. 96) Cod. *διαδοχῆς*. 97) Cod. *σημ*. 98) Cod. *διαδόχων*. 99) Codex *παντώς*. 1) Incipit fol. 113. A. 2) Codex *ἄνιβοι*. 3) Codex *διαποκαταστάσεως*. 4) Pro *ἢ* Codex habet *ἡ*. Nov. 1. cap. 4. *καὶ ἡ διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ ἡ διὰ τῆς κατὰ τῶν ἐρραθυμηκότων κηδεμόνων ὁδοῦ*. 5) Pro *τῶν* tit. 18. parat. §. 7. habent *κατὰ τῶν*. 6) Codex *Ἰανουαριων*. 7) Numerus indictionis corruptus est. Vide Bieneri historiam Novellarum p. 509. Legendum *ιγ'*. 8) Codex *β*. 9) Ad marginem *ιη'*. 10) Codex sic habet. In indice titulorum fol. 4. B. est *τετραουγκίου*. Recte. 11) Codex *ἐξαουγκίου*. 12) Codex *ταυτη*. 12) Ad marginem *περὶ τοῦ νομίμου μέρους*. 14) Codex *τέσσαρις*. 15) Codex *μὶ ὦσιν* habet loco vocis *μείωσιν*. 16) Codex *σημ*. 17) Codex *οἰκείᾳ*. 18) Pro *καταλιμπάνεσθαι γαμετῇ* Codex habet *καταλιμπανομένῃ γαμετῇ*. Nov. 18. cap. 3. *ταῖς μὲν γυναιξὶ πάντα κατέλιπον τῶν ἑαυτῶν πραγμάτων τὸν ουσούφρουκτον*. 19) Codex habet *ἅμα τῇ δεσποτείᾳ* pro verbis *πρὸς τῇ δεσποτείᾳ*. Novella 18. cap. 3. *καὶ τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἐπικαρπίαν πρὸς τῇ δεσποτείᾳ καταλιμπανέτω*. 20) Codex *ἐπεκείνων*. 21) Codex *ἐφ' ᾧ* habet pro *ἐφ' ὧν*. 22) Pro *δὲ* Codex habet *δε*. 23) Codex *νενομοθέτηται*. 24) Codex *μὴ ποταί*. 25) Incipit fol. 113. B. 26) Codex *μοίραν*.

„μεν." [27]) ὥστε[28]) ἐντεῦθεν τεκμέρεσθαι, (v. τεκμαίρεσθαι), ὅτι καὶ τοῖς ἀνιοῦσιν τὸ νόμιμον ηὐξήθη μέρος ἐκ τῆς[29]) παρούσης διατάξεως. οὐδαμοῦ γὰρ φαίνεται τὸ[30]) τῶν ἀνιόντων νόμιμον μέρος ἐν ἄλαις (v. ἄλλαις) τυπώσας διατάξεσιν ὁ καλλίνικος (v. καλλίνικος)[31]) ἡμῶν βασιλεύς, καί, ὡς ἔοικεν, τὴν παροῦσαν διάταξιν ἐνιττόμενος (v. αἰνιττόμενος) τὰ προειρημένα διεξῆλθεν ἐν τῇ τῶν περὶ νόθων νομοθεσίᾳ τοῦδε τοῦ συντάγματος. οἱ κατιόντες ἐξ ἀρρένων ἢ θηλείων προσώπων ἐξ ἴσης κληρονομοῦσιν τοὺς γονεῖς, ἀργούσης τῆς ἐκ τῶν νόμων πρώην εἰσενεχθείσης[32]) ἐπὶ τούτοις διαφορᾶς. καὶ ἐπὶ τῶν ἐξ ἀπροίκου τεχθέντων καὶ ἐπὶ τῶν ποιήσει προικῴων συμβολαίων γνησίων γενομένων χρὴ τὸν παρόντα φυλάττεσθαι νόμον. καὶ σημείωσαι[33]), ὅτι ἐπὶ τῶν ἀπροίκων γυναικῶν | [34]) διάθεσιν ὁμολογουμένην καὶ σαφῆ ζητεῖ[35]) ὁ νόμος. ὁ φυσικὸς πατήρ[36]), γνησίων ὄντων παίδων, μόνον τὸ δωδέκατον μέρος οἰκείας (v. οἰκείας) ὑποστάσεως τοῖς φυσικοῖς[37]) καταλιμπάνειν δύναται παισίν[38]), in caritate[39]) μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς οἰκείας μητρὸς διαιρούμενον. γνησίων δὲ μὴ ὑπόντων παίδων, τὸ ἥμισυ. εἰ[40]) δὲ ἀδιάθετος[41]) τελευτήσει, μὴ ἔχων γνησίους παῖδας ἢ νομίμην. γαμετήν, τὸ ϛ'. μέρος τῆς αὐτοῦ περιουσίας οἱ φυσικοὶ λήμψονται (v. λήψονται) παῖδες μετὰ τῆς οἰκείας (v. οἰκείας) τοῦτο μεριζόμενοι μητρός[42]). ὁ ἔχων παλακὴν (v. παλλακὴν) καὶ παῖδας, ἐξ αὐτῆς, ἄλλας ἐπισαγαγὼν (v. ἐπεισαγαγὼν)[43]) παλακάς (v. παλλακάς), οὐδὲν τοῖς ἐκ τούτων τεχθείσην (v. τεχθεῖσιν) παισὶν δύναται παρέχειν ἢ[44]) καταλιμπάνειν. καὶ σημείωσαι[45]) ὅτι ἀνακαθημένη ἡ[46]) δούλη τῷ ἰδίῳ (v. ἰδίῳ) δεσπότῃ οὐ περιέχεται τῇ προσηγορίᾳ τῆς παλακῆς (v. παλλακῆς) πρὸ τοῦ ἐλευθερωθῆναι. καὶ διαθεμένου τοῦ τελευτήσαντος γονέως χώραν ἐχέτωσαν αἱ συνεισφοραί, πλὴν εἰ μὴ τεστάτωρ ῥητῶς γενέσθαι ταῦτα διεκώλυσεν. ὁ πατὴρ διαιρῶν[47]) τὴν ἑαυτοῦ περιουσίαν ἐν τῇ οἰκείᾳ διαθήκῃ τοῦτο πραττέτω ἰδιάζοντος (v. ἰδιαζόντως), ὑπογραφέτω ἐν ταῖς διαιρέσεσιν, ἢ[48]) τοὺς παῖδας ποιήτω (v. ποιείτω) ἐν αὐταῖς ὑπογράψαι | [49]). ὁ τὴν ἰδίαν (v. ἰδίαν)[50]) συγγραφὴν[51]) ἢ τὴν ἐπ' αὐτὸν[52]) γενομένην καταβολὴν ἀρνούμενος, τὸ διπλάσιον μετ' ἐλέγχους καταθήσει, τοῦ δικαστοῦ[53]) ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀγομένου (v. ἀγομένου) ποινήν, εἰ παρίδοι[54]) τὸν νόμον. ὁ δὲ παραυτὰ[55]) τοῦ ἀρνήσασθαι ἐξ ἐπιφορᾶς ὅρκου τὴν ἀλήθειαν[56]) φανερῶν ἐκφεύξεται τὴν καταδίκην τοῦ διπλασίονος (v. διπλασίωνος)[57]). βραδέως[58]) δὲ ὁμολογῶν καταθήσει τὰς δαπάνας τῆς δίκης ὅρκῳ τοῦ ἀντιδίκου. τῷ[59]) ἀρνουμένῳ[60]) χρεώστῃ οὐ λογισθήσονται αἱ μετὰ ταῦτα

exinde argumentari (liceat), et adscendentibus portionem legitimam auctam esse ex praesente constitutione. Liquet enim, nusquam ascendentium portionem legitimam in aliis constitutionibus definitam esse a victorioso nostro imperatore, atque, ut videtur, praesentem constitutionem obscure significans, ea, quae supra dicta sunt, in constitutione huiusce libri, qua de naturalibus (liberis) agitur, exposuit. Ii, qui ex masculis vel feminis personis descendunt, ex aequalibus partibus parentum sunt haeredes, cessante ea differentia, quae antea ex legibus de his introducta erat. Et in his, qui ex (matrimonio) indotato nati sunt, et in his, qui ex pactorum dotalium confectione legitimi (filii) facti sunt, oportet praesentem constitutionem custodiri. Ac nota, in mulieribus indotatis a lege consensum declaratum et manifestum requiri. Pater naturalis, si liberi legitimi sint, partem suae substantiae duodecimam relinquere potest solam naturalibus liberis, quae in caritate inter ipsos et eorum matrem dividitur. Sin autem legitimi liberi non sunt, partem dimidiam (relinquere potest). Sin autem intestatus decedet, cum liberos legitimos non habeat aut legitimam uxorem, sextam substantiae eius partem naturales liberi capient cum matre sua dividendam. Is, qui concubinam ex eaque liberos habet, si alias concubinas superinduxerit, nihil potest liberis, qui ex his procreantur, tribuere vel relinquere. Et nota, eam ancillam, quae cum domino suo consueverit, non comprehendi nomine concubinae, antequam manumissa sit. Ac, si testamento condito parens decesserit, collationes locum habento, nisi testator specialiter haec fieri prohibuerit. Pater, qui suam substantiam in testamento suo dividit, hoc per se solus facito, in divisionibus subscribito, aut facito, ut liberi in iis subscribant. Qui suam syngrapham vel solutionem sibi factam infitiatur, postquam (eius rei) facta est probatio, duplum solvet, iudice eandem poenam subituro, si (hanc) legem neglexerit. Qui autem statim post infitiationem factam ex iurisiurandi delatione veritatem manifestat, dupli condemnationem effugiet. Qui autem cunctanter nimis confitetur, impensas iudicii ex iureiurando adversarii solvet. Debitori infitianti non proderunt, quae post haec proferuntur solutionum

---

27) Ad marginem Codicis τὸ ἔχειν καὶ τοὺς ἀνιόντας τὴν νόμιμον μοῖραν (Codex μοίραν.) Pro ἣν ὁ νόμος καὶ ἡμεῖς ἐτάξαμεν ὥστε Codex sic habet: ἡ νόμιμος ἥμης εταξάμενος. Significatur tit. 11. const. 4. hoc est Nov. 89. cap. 12. 28) Cod. ος habet pro ὥστε. 29) Pro τῆς Codex habet τ̂. 30) Pro τὸ Codex habet τῷ. 31) Codex καλινῖκος. 32) Codex πρωηνοις ἐνεχθείσης. 33) Codex σημ. 34) Incipit fol. 114. A. 35) Pro σαφῆ ζητεῖ Codex σαφηζη habet. 36) Ad marginem Codicis παιΔΔ (leg. περὶ παίδων) φυσ̀ κ/ (leg. φυσικῶν καὶ) γή (leg. γνησίων) περὶ διαδοχὶς (leg. διαδοχῆς) φυσικοῖ πατρός. 37) Codex φυσικ̑. 38) Codex πᾶσιν. 39) Codex ἐνcaritate. 40) Cod. ἢ habet pro εἰ. 41) Codex ἀδιαθετος. 42) Pro μητρὸς Codex μέρος habet. Nov. 18. cap. 5. δύο τῆς πατρῴας οὐσίας ἔχειν οὐγκίας ἅμα τῇ μητρὶ μεριζομένας. 43) Codex ἐπισαγάγων. 44) Pro ἢ Codex habet εἰ. 45) Codex σημ. 46) Pro ἡ Codex habet εἰ. 47) Ad marginem περὶ τοῦ διαιροῦντος τὴν ὑπόστασιν εἰς τοὺς ἰδίους παῖδας. 48) Pro ἢ Codex habet ἤ. 49) Incipit fol. 114. B. 50) Codex X. ἰδίαν. 51) Hic locus exstat in Leonis ecloga ed. Leuncl. tit. 22. §. 15. tom. II. p. 119. Varias lectiones siglo „*Ecl.*" notabimus. Ad marginem Codicis περὶ τοῦ ἀρνουμένου τὴν ἰδίαν συγγραφήν, ἢ (leg. ἢ) τὸν (leg. τὴν) ἀπ' αὐτὸν (leg. ἐπ' αὐτὸν) γενομένην καταβολήν. 52) Codex X. ἐπ' αὐτῷ. Sic et Ecl. 53) Verba τοῦ δικαστοῦ ὑπὸ τὴν αὐτὴν usque ad παρίδοι τὸν νόμον desunt in Ecl. 54) Codex παροίδοι. Tit. 14. parat. §. 6. παρείδῃ. 55) Codex παραυτα. Codex X. παρ' αὐτά. Ecl. πάραυτα. 56) Codex ἀληθειάν. 57) Codex X. τοῦ διπλασίου. Sic et Ecl. 58) Pro βραδέως Codex X. habet βαρέως. Ecloga ὁ δὲ βραδέως. 59) Ante vocem τῷ Codex X. addit ἐπειδή. 60) Ad marginem περὶ τοῦ ἀρνουμένου ἴδιον χρέος καὶ περὶ τοῦ ἀρνουμένου δανειου (Codex δανειοτοῦ.)

τοῦ τραπτάτου τῆς διατάξεως, ὅτι δύναται βασιλεὺς παρὰ τὸν νόμον χαρίζεσθαι Ἐγρ͡. καλάνδων Μαΐων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιβ΄. μετὰ τὴν ὑπατείαν Ἰωάννου.

beris ex (nova) legislatione relinquenda est. Ac nota quidem ex tractatu (huius) constitutionis, imperatorem gratiam (eius legis) facere posse. *Scripta est Calendis Maiis imperii Iustiniani anno 12. post consulatum Iohannis.*

ς΄. [33]) περὶ ὁμοπατρίων καὶ ὁμομιτρίων (v. ὁμομητρίων) ἀδελφῶν.

Const. 6. De fratribus consanguineis et uterinis.

Nov. 84. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. *Πολλοῖς* [34]) *πανταχόθεν ἡ φύσις κενουργήμασιν* (v. *καινουργήμασιν*.)

Idem imperator eidem. *Multis undique natura novitatibus.*

Οἱ ἐξ [35]) ἑκατέρου γονέος (v. γονέως) συναπτόμενοι τῷ τελευτήσαντι ἀδελφῷ προτημῶνται (v. προτιμῶνται) περὶ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίαν αὐτοῦ [36]) ἐξ ἑνὸς γονέως [37]) αὐτῷ συναπτομένου. σημείωσαι [38]), ὅτι καὶ τοῦ πατρὸς τοῦ τελευτήσαντος προτημῶνται (v. προτιμῶνται) οἱ τούτου ἀδελφοί, οὐ μόνον οἱ ἐξ ἑκατέρου γονέως [39]). ὄντων ἀδελφῶν τῷ τελευτήσαντι οἱ παλαιοὶ | [40]) κρατοῦσιν νόμοι. Ἐγρ͡/ βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιβ΄. [41]) πρὸ ιε΄. καλάνδων Ἰουνίων (v. Ἰουνίων) ὑπατίας (v. ὑπατείας) Ἀπίωνος.

Qui ex utroque parente cum fratre defuncto coniunguntur, in intestati successione ei, qui ex uno parente cum ipso coniungitur, anteponuntur. Nota, et patri defuncti eius fratres praeferri non tantum eos, qui ex utroque parente (coniuncti sunt). Quod si fratres (ex utroque latere coniuncti) non sint defuncto, veteres leges valent. *Scripta est imperii Iustiniani anno 12. ante 15. Calendas Iunias Appione cos.*

ζ΄. [42]) περὶ ἀμέτρων [43]) δωρεῶν εἰς παῖδας γενομένων.

Const. 7. De immodicis donationibus in liberos factis.

Nov. 92. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. *Ἤδη τὰ περὶ τοῦ φαλκιδίου.*

Idem imperator eidem. *Iamdudum de Falcidia.*

Ὁ ἄμετρον δωρεὰν εἰς τηνὰς (v. τινὰς) τῶν παίδων ποιησάμενος ἀνάγκην ἔχει ἐν τῇ διανομῇ τοῦ οἰκείου κλήρου τοσοῦτον ἑκάστῳ τῶν παίδων τὸ ἐκ τοῦ νόμου φυλάττειν μέρος, ὅσον ἥρμοττεν πρὸ τοῦ αὐτὸν τὴν εἰρημένην ποιήσασθαι δωρεάν, οὐ δυναμένου [44]) τοῦ τιμηθέντος παιδὸς τῇ τοιαύτῃ δωρεᾷ ταύτῃ μὲν ἀρκεῖσθαι, τοῦ δὲ πατρῴου κλήρου ἀφίστασθαι, ἀλλ᾽ ἀναγκαζομένου ἢ τῶν δωρεῶν ἐξίστασθαι ἢ [45]) τὸν κλῆρον προΐεσθαι [46]) καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἐξισοῦν τὸ νόμιμον μέρος. μικρᾷ [47]) τῇ παραυξήσει δύναται ὁ πατὴρ τοὺς ἰδίους (v. ἰδίους) προτιμᾶν παῖδας. σημείωσαι [48]), ὅτι τοὺς κατὰ τῶν ἀχαρίστων νόμους ἀκεραίους ἐφύλαξεν ἡ διάταξις [49]), καὶ ὅτι περὶ πατρὸς μόνου διαλέγεται, καὶ ὅτι ἐν ἀρχῇ τὸ νόμιμον μέρος φαλκίδιον ἐκάλεσεν [50]). ἀνάγνωθι [51]) βι΄. λά. τι΄. α΄. διατ. πζ΄ [52]). καὶ βι΄. γ΄. τοῦ κωδ. τι΄. κθ΄. διατ. η΄. Ἐγρ͡/ ς΄. ἰδῶν Ὀκτωβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) | [53]) τὸ ιγ΄. ὑπατείας Ἀπίωνος.

Qui immodicam donationem in aliquos ex liberis contulit, ei necessitas incumbit in substantiae suae distributione tantum unicuique ex liberis legitimae portionis nomine relinquendi, quantum ei competebat, antequam donationem dictam faceret, ita ut filius, qui tali donatione honoratus est, hac quidem contentus esse non possit, paternam autem haereditatem repudiare, sed, (ut is) aut donationes reddere cogatur, aut haereditatem adire et fratribus exaequare legitimam portionem. Parvulo (autem) augmento pater liberos suos prae (reliquis) honorare potest. Nota, leges, quae contra ingratos latae sunt, ab (hac) constitutione incolumes conservari, eamque de solo patre loqui, ab initioque legitimam portionem vocasse Falcidiam. Lege libri 31. tit. 1. dig. 87. et libri 3. Codicis tit. 29. const. 8. *Scripta est ante 6. Idus Octobres imperii Iustiniani anno 13. Appione cos.*

---

33) Ad marginem Codicis πδ΄. 34) Codex πόλλοις. 35) Ad marginem Codicis περὶ διαδοχῆς τῶν ἀδελφῶν. 36) Post αὐτοῦ ponendum videtur esse τοῦ. 37) Codex γόνεως. 38) Codex σημ. habet. 39) Codex γόνεως. 40) Incipit fol. 117. A. Sic Codex, ut in contextu posui. Lege ob sententiarum nexum μὴ ὄντων ἀδελφῶν ἐξ ἑκατέρου γονέως τῷ τελευτήσαντι Quae quidem confirmantur Nov. 84. cap. 2. εἰ δὲ οὐ τοιοῦτόν ἐστι θέμα, ἀλλ᾽ ἢ μόνον καθεστᾶσιν ὁμοπάτριοι ἢ ὁμομήτριοι. — ταῦτα τοῖς προτέροις ἀνακείσθω νόμοις. 41) Corrigendum τὸ ιγ΄. Vide Bieneri historiam Novellarum p. 519. Caeterum tota periodus sic videtur esse immutanda: πρὸ ιε΄. καλάνδων Ἰουνίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ΄. ὑπατίας Ἀπίωνος. 42) Ad marginem ϙβ΄. 43) Codex ἀβέτρων. 44) Codex δυναμ/. 45) Pro ἢ Codex habet ἡ. 46) Legendum esse arbitror προσίεσθαι. Nov. 92. cap. 1. ἀλλ᾽ οὐκ ἀναγκαζομένων μέν, εἰ ἀρκοῦνται ταῖς δωρεαῖς καταδέχεσθαι τὸν κλῆρον. Sententia Novellae paucis, sed optime ab Athanasio exponitur. 47) Codex μικρᾶ. 48) Codex σημ. 49) Codex διατ. 50) Codex ἐκαλεσεμ. 51) Pro ἀνάγνωθι Codex habet ἀναγν. 52) Pro διατ. πζ΄. legendum videtur διγ. πζ΄. Significatur autem fr. 87. §. 4. D. 31. et const. 8. Cod. III. 29. 53) Incipit fol. 117. B.

η'.[54]) περὶ τῶν βουλευτῶν[55]).

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βάσσῳ τῷ προτηρητῇ[56]) τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων. Κωνσταντίνῳ τῷ τῆς θείας λήξεως.

Ἐὰν ὁ γράμματα ἐπιστάμενος βούλεται[57]) μεταξὺ τῶν αὐτοῦ παίδων ποιήσειν[58]) διατύπωσιν, πρῶτον μὲν προγραφέτω τὸν χρόνον, εἶτα τῶν παίδων τα ὀνόματα οἰκείᾳ χειρὶ καὶ τοὺς οὐγκιασμούς, εἰς οὓς γράφει αὐτοὺς κληρονόμους. εἰ δὲ ῥητοῖς πράγμασιν περιστῆσαι βούλεται τὰς ἐνστάσεις, φανερούτω[59]) δι' ὅλων πραγμάτων τὰ γνωρίσματα, ὥστε τοῖς αὐτοῦ γράμμασιν πάντα δηλοῦσθαι. εἰ δὲ ληγάτα[60]) ἢ ἐλευθερίας καταλιμπάνει[61]) οἰκείᾳ χειρί, καὶ τὰ περὶ τούτου δηλονότι[62]) καταλεγέτω τοῖς μάρτυσιν, ὡς πάντα τὰ περιεχόμενα τῇ διαθήκῃ οἰκείᾳ (v. οἰκείᾳ) γέγραφεν χειρί. τούτων γὰρ οὕτως[63]) προιόντων, εἰ καὶ[64]) περὶ τὴν λοιπὴν χηρεύει ἀκρίβειαν[65]) ἡ[66]) οὕτως τυπωθεῖσα διαθήκη, οὐδὲν ἧττον ἔῤῥωται, οὐ καλῶς | [67]) ἀνατρεπομένη, πλὴν εἰ μὴ ὁ τεστάτωρ ἐπὶ ζ'. μαρτύρων εἴπῃ βούλεσθαι αὐτὴν ἀργεῖν. δευτέραν δὲ ποιῶν ἔγγραφον ἢ ἄγραφον διαθήκην, κατὰ τὴν τῶν νόμων ἀκρίβειαν[69]) ταύτην τυπούτω[70]). ὁ διαιρῶν[71]) εἰς τοὺς παῖδας τὴν ἰδίαν (v. ἰδίαν) ὑπόστασιν ὑπογραφέτω ἐν τῇ διαιρέσει, τοὺς παῖδας παρασκευαζέτω τοῦτο πρᾶξαι καὶ προσομολογῆσαι[72]) ἐμμένειν ἐν αὐτῇ. Ἐγρ/. καλάνδων Φεβρουαρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιδ'. ὑπατίας (v. ὑπατείας) Βασιλίου (v. Βασιλείου) ἰνδ. δ'.

Const. 8. De (ultimis) voluntatibus (?).

Idem imperator Basso vicario praefectorum gloriosissimorum. *Constantino divae memoriae.* Nov. 107.

Si is, qui litterarum sciens est, inter liberos suos dispositionem facere velit, primo quidem tempus praescribito, deinde liberorum nomina sua manu et unciarum definitiones, in quas ipsos scribit haeredes, (adscribito). Sin autem certis rebus institutiones (haeredum) concludere velit, omnium (harum) rerum notas manifestato, ut suis ipsius litteris omnia declarentur. Sin autem legata aut libertates sua manu relinquit, ea quoque, quae de hoc tractant, dicito testibus, se omnia, quae testamento comprehenduntur, manu scripsisse sua. His enim ita procedentibus, etsi reliquarum (sollemnitatum) observatione deficit testamentum, quod ita conditum est, nihilo minus valet, non aliter (?) infirmandum, nisi si testator coram septem testibus velle sese id valere negaverit. Sin autem secundum facit testamentum aut scriptum aut sine scriptis, secundum legalem observationem (sollemnitatum) hoc condito. Qui inter liberos substantiam dividit suam, in divisione subscribito, facitoque, ut liberi hoc idem faciant, promittantque se in ea permansuros esse. *Scripta est Calendis Februariis imperii Iustiniani anno 14. Basilio consule indictione 4.*

θ'. περὶ τῶν ἀποκαταστάσεων.[73])

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Ὑποθέσεως ἠκούσαμεν (v. ἠκούσαμεν).

Ἐὰν ὁ διαθέμενος κελεύσῃ τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ[74]) ἀποκαταστῆσαι ἑτέρῳ τινί[75]), ὅ γε[76]) ἂν εὑρεθῇ[77]) ἔχων τῆς κληρονομίας ἐν τῷ μέλλειν τελευτᾶν, μὴ πᾶσαν οὕτως δαπανάτω τὴν κληρονομίαν, ἀλλὰ μέχρῃ (v. μέχρι) τοῦ Φαλκιδίου[78]). τὰς δὲ τρεῖς τούτου οὐγκίας φυλαττέτω τῷ φιδεικομμισαρίῳ (v. φιδεικομμισσαρίῳ)[79]), πλὴν εἰ μὴ προῖκα ἢ δωρεὰν ὑπὲρ ἰδίων παίδων βούλεται[80]) παρασχεῖν ἢ ἀναῤῥύσασθαι[81]) αἰχμαλώτους, ἢ εἰσελυτὸν δαπάνης[82]) καὶ οὐκ εὐπορεῖ ἀλλαχόθεν. ἐπὶ γὰρ τούτων τῶν θεμάτων καὶ[83]) αὐτὸν δαπανῶν τὸν

Const. 9. De restitutionibus.

Idem imperator eidem. *Caussam audivimus.* Nov. 108.

Si is, qui testamentum fecit, haeredem suum iusserit alii cui restituere, quicquid ex ea haereditate tum, cum moriturus est, habere inventus sit, haereditatem sic disperdito non omnem, sed usque ad Falcidiam. Tres autem huius (Falcidiae) uncias fideicommissario conservato, nisi dotem vel donationem pro suis liberis dare vult aut redimere captivos aut vitae suae sustentandae caussa expendere et aliunde substantiam (idoneam) non habet. Nam in his casibus et si ipsam Falcidiam eroget, non

54) Ad marginem ρζ'. 55) Codex *βουλεύτων*. Atque haec lectio *τῶν βουλευτῶν* quidem, quo tandem pertineat, mihi non constat. Nov. 107. haec habet: *περὶ βουλήσεων τῶν εἰς παῖδας γενομένων*. Corrigendum est igitur et hoc loco: *περὶ βουλήσεως*. Sic enim et in titulorum indice habetur. 56) Legendum *τοποτηρητῇ*. Nov. 107. *ἐπέχοντι τὸν τόπον Ἰωάννου.*

57) Corrigendum videtur *βούληται*. 58) Cod. *ποιήσει*. 59) Cod. *φανερούτων τὰς δι' ὅλων πραγμάτων*. Nov. 107. cap. 1. *καὶ τὰ τούτων ἐγγραφέτω γνωρίσματα*. Leg. fortasse *φανερούσθωσαν δι' ὅλων πραγμάτων* vel *φανερούτω ἐντὸς δι' ὅλων γραμμάτων τὰ γνωρίσματα*. 60) Cod. *ἢ δὲ ληγάτα*. 61) Cod. *καταλειμπάνει*. 62) Post *δηλονότι* Codex *ἢ* ponit, quod cum loci sententiam pervertat, in notis commemorandum duxi. Optima est *Pomnitzi* coniectura legentis *καὶ τὰ περὶ τούτου δηλούτω καὶ λεγέτω τοῖς μάρτυσιν, ὡς πάντα τὰ περιεχόμενα* etc. Vide Nov. 107. c. 1. 63) Cod. *ὄντων* habet pro *οὕτως*. Possis corrigere vel *οὕτως* vel *ὄντως*. 64) Pro *εἰ καὶ* Cod. habet *ἢ καί*. 65) Cod. *ἀκριβείαν*. 66) Pro *ἡ* Cod. *ἢ* habet. 67) Incipit fol. 118. A. Pro *οὐ καλῶς* legendum videtur *οὐκ ἄλλως*, cum *πλὴν εἰ μὴ* sequatur. Neque enim illud quaeritur, eiusmodi testamentum iure, an iniuria infirmetur; hoc quaeritur, utrum infirmetur, necne. 69) Codex *ἀκριβείαν*. 70) Codex *τυπόντ*. 71) Codex *διαιρων*. Ad marginem Codicis *περὶ αἱρέσεως*. 72) Codex *πρὸς ὁμολογῆσαι*. 73) Ad marginem *ρή*. 74) Codex *αὐτῷ*. Haec vox deest tit. 10. parat. §. 8. 75) Pro *ἑτέρῳ τινὶ* Codex habet *ἕτερον τινί*. Vocem *ἑτέρῳ* omittunt tit. 10. parat. § 9. 76) Pro *ὅ γε ἂν* Codex habet *ὁ γάρ*. Tit. 10. parat. §. 8. habent *ὅσα εὑρεθῇ*. 77) Codex *ἐυρέθη*. 78) Codex habet *τοῦ φίσκου Φαλκιδίου* pro verbis *τοῦ φαλκιδίου*. 79) Codex *φιδεϊκομμισαρίῳ*. 80) Pro *βούλεται* tit. 10. parat. §. 9 habent *δύναται*. 81) Codex *ἀρύσασθαι* habet loco vocis *ἀναρρύσασθαι*. 82) Sic Codex. Haec corrupta esse videntur. Legendum *ἢ εἰσῆλθεν δαπάναι*. Nov. 108. cap. 2 *εἰ δὲ συμβαίη μηδὲ αὐτὸν ἐκ τινῶν αἰτιῶν ἔχειν, ὅθεν ποιεῖτο δαπάνας, ἐκ τῆς τοιαύτης ἀποκαταστάσεως καὶ ταύτας ποιεῖσθαι δίδομεν αὐτῷ παῤῥησίαν*. Placet tamen etiam tit. 10 parat. scriptura *ἢ εἰς αὐτὸν δαπανῆσαι καὶ οὐκ εὐπορεῖ ἀλλαχόθεν.* 83) Ad marginem Codicis *τίνα δύναται ἐξαιρεῖσθαι τῶν ἀποκαταστάσεων.*

φαλκίδιον, οὐκ ἐγκαλεῖται. εἰ δὲ παρὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας δαπανήσας τὸν φαλκίδιον οὐκ εὐπορεῖ τὸ[84]) ἱκανὸν ποιῆσαι τῷ φιδεικομμισσαρίῳ, ἔξεστιν |[85]) ἐκείνῳ παρὰ παντῶς (v. παντὸς)[86]) νεμωμένου (v. νεμομένου) ἐκδικῆσαι τὰ πράγματα διὰ τῆς ἰν ῥὲμ καὶ τῆς ὑποθηκαρίας. σημείωσαι[87]) καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι δύναται ὁ τεστάτωρ συγχωρεῖν τῷ κληρονόμῳ τὴν Φιδεικομμισσόρουμ σερβανδόρουμ ἱκανοδοσίαν. καὶ [τῇ][88]) ἐπὶ τῶν ἠρτημένων[89]) Φάκτων χώρα τῇ διατάξει. Ἐγράφη ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ.

ι΄. ἡ διάταξις[90]) ἀναιροῦσα τὰ ἀδνατικὰ καὶ τυποῦσα τὰς[91]) ἐξ ἀδιαθέτου κλήσεις.

Nov. 88. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Πολλοὺς καὶ διαφόρους νόμους.*

Πρώτη τάξις τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κλήσεων ἡ[92]) τῶν κατιόντων, δευτέρα ἡ[93]) τῶν ἀνιόντων, τρίτη[94]) τῶν ἐκ πλαγίου. τελευτήσαντος τινός, οἱ κατιόντες αὐτοῦ ἐξ ἄρρενος ἢ θήλεος[95]) προσώπου ὑπεξούσιοί τε καὶ αὐτεξούσιοι καλοῦνται εἰς τὴν αὐτοῦ διαδοχήν, προτιμώμενοι τῶν ἀνιόντων [αὐ]τοῦ[96]), εἰ καὶ ὑπεξουσίου[97]) αὐτῶν, περὶ τῆς χρήσεως τῶν ἀπροσπορίστων κειμένων νόμων. οἱ ἐκ προτελευτήσαντος υἱοῦ ἢ θυγατρὸς τεχθέντες παῖδες ἑκατέρας φύσεως τὸ τοῦ οἰκείου γονέως ὑπεισέρχονται πρόσωπον καὶ ἅμα τοῖς θείοις |[99]) κληρονομοῦσιν τον ἴδιον πάππον, ἰν στίρπες διαιρουμένης τῆς κληρονομίας. μὶ (v. μὴ) ὄντων[1]) κατιόντων οἱ ἀνιόντες κληρονομοῦσιν, οἱουδήποται (v. οἱουδήποτε) ἂν ὦσιν[2]) βαθμοῦ, καὶ οἵας δήποτε[3]) φύσεως, προτιμώμενοι τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν, πλὴν ἀδελφῶν ἐξ ἑκατέρου γονέως[4]) συναπτομένων τῷ τελευτήσαντι. οὗτοι[5]) γὰρ μετὰ τῶν οἰκείων γονέων συναναπέμπονται, κἂν[6]) ὑπεξούσιοι αὐτοῖς καθεστήκασιν, ἰν κάπιτα[7]) μετ' αὐτῶν μεριζόμενοι τὴν κληρονομίαν, καὶ μηδὲ τὴν χρίσην (v. χρῆσιν)[8]) αὐτοῖς φυλάττωντες (v. φυλάττοντες) ἐπὶ τούτοις τοῖς πράγμασιν, μηδεμιᾶς[9]) οὔσης διαφορᾶς, εἴτε θήλειαι[10]) εἴτε ἄρρενες εἰσὶν οἱ πρὸς[11]) τὴν κληρονομίαν καλούμενοι, οὔτε[12]) εἰ δι' ἄρρενος ἢ θήλεος προσώπου συνάπτονται τῷ[13]) τελευτήσαντι, ἀλλ' οὔτε, εἰ ὑπεξούσιος ἢ αὐτεξούσιος ἐστίν, ὃν διαδέχονται. τῶν δὲ ἀνιόντων ἀνίσων[14]) ὄντων βαθμῶν, οἱ προσεχέστεροι[15]) μᾶλλον καλείσθωσαν. εἰ δὲ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ πάντες εἰσίν, τὸ ἥμισυ οἱ ἀδνάτοι, ὅσοι εἰσίν[16]), καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ οἱ κογνάτοι[17]) διαδέχονται. ὁ ἐκ πατρὸς[18]) καὶ μητρὸς ἀδελφὸς πάντων |[19]) προτιμάσθω τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν τοῦ τελευτήσαντος ἀδελφοῦ εἰς τὴν ἐκείνου διαδοχήν. σὺν αὐτῷ δὲ καὶ οἱ τεκνάδελφοι[20]) ἐξ ἑκατέρου γονέως[21]) συναπτώμενοι (v. συναπτόμενοι)[22]) τῷ[23]) τελευτήσαντι κληρονομείτωσαν. ἀδελ-

convenitur (actione). Sin autem praeter caussas (supra) dictas Falcidiam erogaverit, nec (satis) locuples sit ad fideicommissario satisfaciendum, licet illi a quocunque (earum rerum) possessore eas vindicare per in rem actionem et hypothecariam. Nota et hinc, a testatore remitti posse haeredi fideicommissorum servandorum satisdationem. Et in factis, quae in suspenso sunt, (huic) constitutioni locus est. *Scripta est eadem die, (qua, quae supra relata est).*

Coust. 10. Constitutio, quae agnationis iura tollit et ad haereditatem intestati vocationes ordinat.

Idem imperator Petro praefecto praetorio. *Multas ac diversas leges.*

Primus ordo eorum, qui ad intestati (haereditatem) vocantur, est descendentium, secundus adscendentium, tertius eorum, qui ex latere sunt. Si quis defunctus sit, descendentes eius ex mascula vel feminina persona, et, qui alieni iuris sunt, et, qui sui iuris, ad eius successionem vocantur, ita ut et ascendentibus eius, etsi in eorum fuit potestate, praeferantur, legibus, quae de usufructu rerum, quae parentibus non acquiruntur, latae sunt, in suo statu manentibus. Ii, qui ex praedefuncto filio vel filia nati sunt liberi utriusque sexus, parentis sui in locum succedunt, ac simul cum parentum fratribus avo suo haeredes fiunt, haereditate in stirpes dividenda. Sin descendentes non sunt, ascendentes haeredes fiunt, cuiuscunque sint gradus, ac cuiuscunque sexus, ita ut ex latere cognatis praeponantur, exceptis fratribus, qui ex utroque parente cum defuncto coniunguntur. Hi enim (simul) cum parentibus suis admittuntur, etiamsi in eorum potestate constituti sunt, in capita cum iis haereditatem dividentes, nec usumfructum quidem harum rerum iis conservantes, nulla differentia facienda, sive feminae, sive masculi sunt, qui ad haereditatem vocantur, nec, si per masculinam aut femininam personam cum defuncto coniungantur, verum neque, si sui aut alieni iuris sit is, cui succedunt. Sin autem ascendentes disparium graduum sunt, ii potius, qui propinquiores sunt, vocantor. Sin omnes eiusdem gradus sunt, partem dimidiam, quotquot sunt agnati, capient, et alteram dimidiam cognati. Qui ex patre et matre frater est, omnibus praeponitor, qui cum fratre defuncto ex latere cognat isunt, circa istius successionem. Cum ipso autem et fratrum filii, qui ex utroque parente cum defuncto coniunguntur, haeredes sunto. Sin autem

84) Codex *τοῦ* habet pro *τό*. 85) Incipit fol. 118. B. 86) Pro *παρὰ παντὸς* Codex habet *παραπαντως*. 87) Codex *σημ*. 88) Vocem *τῇ* uncis includendam curavi. Turbat enim sententiarum nexum. 89) Codex *ἠρτησμένων*. 90) Ad marginem Codicis *ριω*. Leg. *ριή*. Ibidem paullo infra *ἀδνατικὰ τὰ ἀνιόντα*. 91) Codex *τὰ* habet pro *τάς*. 92) Codex *ἤ* habet pro *ἡ*. 93) Codex *ἥ*. 94) Codex *τρί*. 95) Codex *θηλέος*. 96) Loco vocis *αὐτοῦ* Codex habet *τοῦ*. 97) Codex *ὑπεξουσίως*. 99) Incipit fol. 119. A. 1) Pro *μὴ ὄντων* Codex habet *μεόντων*. 2) Codex *ἄνωσιν*. 3) Codex *οἷαςδήποτε*. 4) Codex *γόνεως*. 5) Pro *οὗτοι* Codex habet *οὔτοι*. 6) Pro *κἂν* Codex *καὶ* habet. 7) Codex *καπιτα*. 8) Codex *χρίσην*. 9) Codex *μηδεμίας*. 10) Codex *θηλεῖαι*. 11) Pro voce *πρὸς* Codex habet *πρ̂*. 12) Pro *οὔτε* Codex habet *ὃ*. 13) Pro *τῷ* Codex habet *τό*. 14) Codex *ἀνισων*. 15) Codex *προσχέστεροι*. 16) Pro *ὅσοι εἰσὶν* Codex habet *ὁσοιασιν*. 17) Ad marginem *ἀνιόντες οἱ ἐκ θηλυγονίας*. 18) Ad marginem *περὶ ἀδελφῶν καὶ ἀδελφοπαίδων*. 19) Incipit fol. 119. B. 20) Codex *τέκνα ἀδελφοί*. Vide Ducangium in glossario Graecitatis p. 1539. 21) Codex *γόνεως*. 22) Codex X. *συναπτόμενοι*. 23) Pro *τῷ* Codex habet *τό*.

φῶν δὲ μὶ (v. μὴ)[24]) ὄντων ἐξ ἑκατέρου γονέως[25]) συναπτομένων οἱ ἐξ ἑνὸς γονέως συναπτόμενοι ἀδελφοὶ προτιμάσθωσαν τῶν ἄλλων συγγενῶν. εἰ δὲ εἰσὶν[26]) τεκνάδελφοι[27]) ἑκάτερα προισχόμενοι δίκαια, προτιμάσθωσαν τῶν ἐξ ἑνὸς γόνεος (v. γονέως)[28]) συναπτομένων τῷ τελευτήσαντι ἀδελφῷ[29]). ἔγνως γάρ, ὡς καὶ τοὺς[30]) τεκναδέλφους[31]) καλεῖ ὁ νόμος μετὰ τῶν θείων[32]) εἰς τὴν τοῦ τελευτήσαντος διαδοχήν, τὴν τάξιν τοῦ οἰκείου (v. οἰκείου)[33]) πατρὸς διδοὺς αὐτοῖς, ὁσοιδήποται (v. ὁσοιδήποτε) ἂν ὦσιν, πλὴν[34]) εἰ μὴ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ τελευτήσαντος μετὰ τῶν γονέων συναναπέμπονται εἰς τὴν ἐκείνου διαδοχήν. γενικῶς οὖν[35]) χρεῖ σαι (v. χρῆ σε)[36]) εἰδέναι, ὅτι γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ ἀδελφοπαίδων ὑπόντων τῷ[37]) τελευτήσαντι ἀποκλίονται (v. ἀποκλείονται)[38]) οἱ ἀδελφόπαιδες[39]), μὶ (v. μὴ) ὄντων[40]) δὲ γονέων μετὰ τῶν θείων κληρονομοῦσιν[41a]), προτιμώμενοι καὶ αὐτῶν τῶν θείων, εἰ ἐκεῖνοι μὲν ἐξ ἑνὸς πλευροῦ[41b]) συνάπτονται | [42]) τῷ τελευτήσαντι, οὗτοι δὲ ἑκάτερα[43]) πρὸς αὐτὸν προίσχονται δίκαια. σημείωσαι[44]), ὅτι[45]) οἱ ἐξ ἑνὸς γονέως[46]) ὄντες ἀδελφοὶ τῷ τελευτήσαντι οὐ κληρονομοῦσιν αὐτὸν μετὰ τῶν ἀνιόντων. μετὰ το\ :ἀδελφοὺς[47]) καὶ τεκναδέλφους οἱ προσεχέστεροι καλείσθωσαν συγγενεῖς, ἰν κάπιτα[48]) διαιρούμενοι τὴν κληρονομίαν, εἴπερ ἅπαντες τοῦ αὐτοῦ τυγχάνουσιν βαθμοῦ. οὐδεμία σήμερον διαφορὰ ἀδγνάτων[49]) καὶ κογνάτων, ὅσον ἧκει[50]) εἰς τὰς διαδοχάς[51]) τὲ καὶ ἐπιτροπάς, ἀλλ᾽ ὁμοίως πρὸς ἑκάτερα καλοῦνται. γυνὴ οὐκ ἐπιτροπεύσει[52]), μήτηρ δὲ καὶ μάμμη, εἰ θέλουσιν[53]), ἐπιτροπεύσουσιν κατὰ τὴν τάξιν τῆς διαδοχῆς. τούτω (v. τοῦτο) πραττέτωσαν, πάντων τῶν ἄλλων προτιμώμεναι συγγενῶν, ἀποταξάμεναι[54]) τῷ Βελλιάνῳ (v. Βελλειανείῳ) δόγματι καὶ τῇ δευτερογαμίᾳ, καὶ σημείωσαι[55]), ὅτι τὸ[56]) τεσταμενταρίων ἐπιτρόπων οὐ προτιμῶνται. πολλῶν συγγενῶν κατ᾽ αὐτῶν εἰς ἐπιτροπὴν βαλομένων[57]), ἐξ ἐτήσεως (v. αἰτήσεως)[58]) αὐτῶν τῷ[58a]) ἑνὶ ἢ τοῖς ἐπιλεγομένοις ἐκ πάντων[59]) κινδύνῳ τῶν ἄλλων ἡ[60]) τῶν ὀρφανικῶν πραγμάτων ἀποκληρούσθω διοίκησις. | [61]) αἱρετικὸς οὐ χρήσεται τῇ βοηθείᾳ τῆς διατάξεως, ἀλλὰ τοῖς προτέροις ὑποβάλλεται νόμοις. σημείωσαι[62]), ὅτι ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου μηνὸς[63]) τῆς ἕκτης ἐπινεμήσεως ἡ παροῦσα κρατεῖ διάταξις, καὶ ὅτι τοὺς ἐν τέλει[64]) ὤντας (v. ὄντας) χρόνων ἄρρενας καλεῖ πρὸς τὰς ἐπιτροπάς, πλὴν εἰ μὴ ἔχουσιν

fratres non sunt, qui ex utroque parente coniunguntur, fratres, qui ex uno parente coniunguntur, reliquis cognatis praeponuntor. Sin autem fratrum sunt filii, qui utriusque (coniunctionis) iura prae se ferunt, iis, qui ex uno parente cum defuncto fratre coniunguntur, anteponuntor. Nosti enim, et fratrum filios cum parentum fratribus ad defuncti haereditatem a lege vocari, quae locum patris sui iis concedit, quotcunque (numero) erunt, nisi si fratres defuncti una cum parentibus ad illius successionem admittuntur. Generaliter igitur oportet te scire, si parentes et fratres et fratrum filii defuncto sint, fratrum filios excludi; sin autem parentes non sint, (hos) una cum parentum fratribus esse haeredes, ita ut et ipsis parentum fratribus anteponantur, si illi quidem ex uno latere cum defuncto coniunguntur, hi autem iura ex utroque latere (cum defuncto) coniunctionis prae se ferunt. Nota autem, fratres, qui ex uno parente cum defuncto coniunguntur, eius haeredes una cum adscendentibus non esse. Post fratres et fratrum filios propinquiores vocantor cognati, in capita dividentes haereditatem, siquidem omnes eiusdem gradus sunt. Hodie nulla est differentia agnatorum et cognatorum, quantum pertinet ad successiones et tutelas, verum simili modo ad utrasque vocantur. Mulier tutelam non geret, mater autem et avia, si velint, secundum successionis ordinem tutelam gerent. Hoc faciunto, ita ut omnibus reliquis cognatis anteponantur, si Velleiano Senatusconsulto et secundis nuptiis renunciaverint. Ac nota, testamentariis tutoribus (eas) non praeponi. Si multi cognati (simul) inter se ad tutelam vocentur, ex eorum petitione uni vel iis, qui ex omnibus eliguntur, periculo reliquorum rerum pupillarium administratio defertor. Haereticus auxilio (huius) constitutionis non utetur, verum anterioribus legibus subiicitur. Nota, a mense Iunio sextae indictionis praesentem constitutionem valere, et eos, qui perfectae aetatis sunt, ad tutelas vocari, nisi ius ex-

---

24) Pro μὶ Codex μι habet. Codex X. μή. 25) Codex γόνεως. 26) Codex X. δέ εἰσι. 27) Codex τεκναδελφοι. 28) Codex γόνεος. 29) Codex X. ἀδελφῶν. 30) Codex X. αὐτοὺς τούς. 31) Codex X. τεκναδελφου (sic). 32) Pro verbis τῶν θείων Codex X. habet ἐκείνων. 33) Codex X. οἰκείου. 34) Vox πλὴν deest in Cod. X. 35) Pro οὖν Codex habet σύν. 36) Pro χρεῖ σαι Codex X. habet χρή. 37) Pro τῷ Codex habet τό. 38) Codex X. ἀποκλείονται. 39) Codex ἀδελφοπαῖδες. 40) Codex μιόντων. Codex X. μὴ ὄντων. 41a) Codex X. κληρονομοῦσι. 41b) Pro πλευροῦ Codex X. habet κλήρου. 42) Incipit fol. 120. A. 43) Codex ἐκκάτερα. Codex X. ἑκάταρια. 44) Pro σημείωσαι et reliq. Cod. X. habet καὶ ὅτι, εἰ θεῖος ἢ θεία ὕπεστι τῷ τελευτήσαντι, καὶ τούτων προτιμᾶται ὁ τούτου τεκνάδελφος. εἰ δὲ πάντες ὁμοίου εἰσὶν βαθμοῦ, μετὰ τοὺς ἀδελφοὺς ἢ τεκναδέλφους οἱ προσεχέστεροι καλείσθωσαν συγγενεῖς, ἰν κάπητα διαρούμενοι (leg. διαιρούμενοι) τὴν κληρονομίαν, εἴπερ πάντες εἰσὶ καὶ τοῦ αὐτοῦ τυγχάνουσι βαθμοῦ. 45) Codex σημ. ὅτι. 46) Codex γόνεως. 47) Ad marginem περὶ κληρονομίας τῶν ἐκ πλαγίου. 48) Ad marginem Codicis ἰν κάπιτα ἐν κεφαλαίοις. 49) Codex αδγνάτων. 50) Pro ἧκει Codex ἧκεν habet. Tit. 9. const. 12. ὅσον ἧκει εἰς τὸ ἐξ ἑνὸς γονέως. 51) Codex διαδοχ. 52) Tit. 13. parat. §. 9. habent ἐπιτροπεύει. 53) Sic tit. 13. parat. §. 9. Pro εἰ θέλουσιν Codex hoc loco corrupte satis εἰσέλθουσι habet. Caeterum, ut hic locus melius procedat, legendum videtur εἰ θέλουσιν ἐπιτροπεῦσαι, κατὰ τὴν τάξιν τῆς διαδοχῆς τοῦτο πραττέτωσαν. Tit. 13. parat. §. 9. εἰ θέλουσιν ἐπιτροπεῦσαι, κατὰ τὴν τάξιν τῆν διαδοχῆς προτιμάσθωσαν τῶν ἄλλων συγγενῶν et caet. 54) Codex ἀποτασάμενοι habet loco vocis ἀποταξάμεναι. 55) Codex σημ. 56) Pro τὸ malim αὗται. 57) Codex βαλομένην. Tituli 13. paratitla habent καλουμένων. Recte. Nov. 118. cap. 5. εἰ δὲ πολλοὶ τὸν αὐτον τῆς συγγενείας ἔχοντες βαθμὸν καλοῦνται πρὸς τὴν ἐπιτροπήν. 58) Codex ἐξετίσεως. 58a) Pro τῷ Codex habet τῶν. 59) Voces ἢ τοῖς ἐπιλεγομένοις ἐκ πάντων desunt tit. 13. parat. §. 9. 60) Pro ἡ Codex habet ἤ. 61) Incipit fol. 120. B. 62) Codex σημ. 63) Nov. 118. cap. 6. ἅτινα ἐκ προοιμίων τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τῆς παρούσης ἕκτης ἐπινεμήσεως συνέβη. Lege ergo in Athanasii libro ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου. Nam hoc dicendi genus ἀπὸ mensis initium demonstrat, finem non item. Tit. 10. const. 12. τούτου κρατοῦντος ἀπὸ καλανδῶν Ἰανουαρίων τῆς ια΄. ἐπινεμήσεως. 64) Pro ἐν τέλει ὄντας Codex habet ἐντέλων ὤντας. Legi poterit et τοὺς ἐντελεῖς ὄντας, eadem plane sententia.

ἐξκουσατίονος δίκαιον. Ἐγράφη πρὸ ιζ. καλάνδων Αὐγούστων[65]) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιβ'[66]) μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ β'.

cusationis habent. *Scripta est ante 7. Calendas Augustas imperii Iustiniani anno 12. post consulatum Basilii anno 2.*

ια'. περὶ ὑποκαταστάσεως[67]) καὶ τῶν[68]) κωλυομένων ὑπὸ τοῦ τεστάτορος ἐκποιήσεων.

Const. 11. De substitutione et alienationibus, quae a testatore prohibentur.

Nov. 159. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μουσωνίῳ ἐπάρχῳ πόλεως. Τοσοῦτον ἡμῖν φιλανθρωπίας περίεστιν[70]).

Ἐάν τις[71]) εἰς τοὺς οἰκείους διαθέμενος παῖδας ὑποκαταστήσει μὲν αὐτοὺς ἀλλήλοις ἐξ ἀπαιδίας, κωλύσει δὲ διηνεκῶς τῶν παρ' αὐτοῦ καταλιμπανομένων πραγμάτων τὴν[72]) ἐκποίησιν, εἰπὼν ται (v. τε)[73]) καὶ διαταξάμενος μηδαμῶς ταῦτα βούλεσθαι ἐξελθεῖν τῆς αὐτοῦ φαμιλίας τὲ καὶ ὀνόματος, οὐ περαιτέρω τετάρτης αὐτῷ γενεσίας τὰ τῆς[74]) ἐκποιήσεως κωλυθήσεται, ἀλλὰ δυνηθήσονται οἱ[75]) μετὰ ταύτην τὴν γενεὰν[76]) συγγενεῖς αὐτοῦ ἀνευθύνως ταῦτα ἐκποιεῖν. σημείωσαι, ὅτι τῷ ὀνόματι[77]) τῆς ἐμῆς[78]) φαμιλίας καὶ ἡ νύμφη μου συμπεριέχεται[79]), καὶ ὅτι ἐὰν πάντες οἱ γραφέντες κληρονόμοι καὶ ἀλλήλοις ἐξ ἀπαιδίας ὑποκαταστάντες ἐκποιήσουσιν πράγματα τῆς κληρονομίας, ἐφ' οἷς ὁ τεστάτωρ ἐκώλυσεν τὴν ἐκποίησιν, οὐ δύνανται, χώραν λαβούσης τῆς ὑποκαταστάσεως, περὶ ταύτης κατ' ἀλλήλον (v. ἀλλήλων)[80]) κεινὴν (v. κινεῖν) οἱ δοκοῦντες[81]) διὰ τῆς γενομένης παρ' αὐτῶν[82a]) ἐκποιήσεως τῆς περὶ τὴν ὑποκατάστασιν ἀναχωρεῖν γνώμης τοῦ τεστάτορος. Ἐγράφει (v. ἐγράφη) καλανδῶν (sic) Φεβρουαρ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιθ'.[82b]) μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ τέταρτον.

Idem imperator Musonio praefecto urbis. *Tantum nobis benignitatis superest.*

Si quis, condito, inter liberos suos testamento ipsos sibi invicem substituet, ita, si sine liberis decedant, prohibebit autem in perpetuum rerum, quae ab ipso relictae sunt, alienationem, dicens et constituens, nullo modo se velle has de sua familia et nomine exire: ea alienatio non prohibebitur ultra quartum eorum, qui ab eo descendunt, gradum, verum hi, qui post hunc gradum cum eo cognati sunt, impune has alienare poterunt. Nota nomine „*meae familiae*" et sponsam meam contineri, ac, si omnes, qui haeredes scripti sunt et sibi invicem ita si sine liberis decedant, substituti, res haereditarias, quarum alienationem testator prohibuit, alienent, (eos) non posse, si substitutioni locus factus fuerit, de hac inter se controversiam movere, cum per alienationem, quam ipsi fecerint, a sententia, quam testator circa substitutionem habuit, recedere videantur. *Scripta est Calendis Februariis imperii Iustiniani anno 19. post consulatum Basili anno 4.*

ιβ'. ὥστε τοὺς παῖδας τοῦ προτελευτήσαντος ἀδελφοῦ κληρονομεῖν μετὰ τῶν ἀδελφῶν, καὶ ἀνιόντων ὑπόντων, καὶ περὶ ἔδνων[83]).

Const. 12. Ut liberi praedefuncti fratris haeredes sint una cum fratribus, etsi adscendentes adsunt, ac de ante nuptias donationibus.

Nov. 127. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεωδότῳ (v. Θεοδότῳ)[84]) ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Τοὺς ἡμετέρους νόμους ἡμεῖς ἐπανορθοῦν[85]) οὐκ ὀκνοῦμεν.

Εἰ καὶ ἀνιόντες εἰσὶν τῷ τελευτήσαντι καὶ ἀδελφοὶ[86]) καὶ ἑτέρου ἀδελφοῦ παῖδες, οὐδὲν ἧττον οἱ τεκνάδελφοι συγκληρονομοῦσιν τοῖς θείοις, ὅσοι ἂν ὦσιν[87]), τὴν | [88]) τοῦ ἰδίου πατρὸς λαμβάνοντες τάξιν, ὅσον ἥκει εἰς τὸ ἐξ ἑνὸς γονέως[89]) ἢ ἐξ ἑκατέρου πλευροῦ συνάπτεσθαι τῷ τελευτήσαντι, ἣν αὐτὸς δέδωκεν ὁ νόμος, καὶ ἡνίκα μετὰ μόνων[90]) αὐτοὺς ἐκάλεσεν τῶν θείων,

Idem imperator. Theodoto praefecto praetorio. *Nostras leges emendare nos non piget.*

Etsi adscendentes defuncto sunt et fratres et alterius fratris filii, nihilominus fratrum filii una cum (suorum) patrum fratribus, quotcunque (numero) erunt, haeredes erunt, sui patris in locum succedentes, quantum pertinet ad eos, qui ex uno parente aut ex utroque latere cum defuncto coniunguntur, quem (locum) ipsa lex (iis) adsignavit,

---

65) Pro Ἀυγούστων Codex habet Ἀύγούς. 66) Pro ιβ'. legendum videtur β'. Vide Bienerum in histor. Nov. p. 523. 67) Ad marginem Codicis ρνθ'. 68) Pro καὶ τῶν Codex habet κριτῶν. 70) Codex περιεστιν. 71) Codex ἐὰν τίς. 72) Pro τὴν Codex habet τ̂. 73) Pro εἰπὼν τε Codex habet ἔπωνται. 74) Loco vocum γενεσίας τὰ τῆς Codex habet γενεσίας τῆς. 75) Pro οἱ Codex habet ὁ. 76) Incipit fol. 121. A. 77) Codex τὸ ὀνόματι. 78) Codex ἐνῆς. 79) Loco verborum ἡ νύμφη μου συμπεριέχεται Codex habet ἡ νύμφη μουσὺν περιέχεται. 80) Codex καταλλήλον. 81) Codex ἀδικοῦντες. Nov. 159. cap. 3. ὡς καὶ τῶν ἄλλων Ἱερίου... υἱῶν τὰ αὐτῶν ἐκποιησάντων πράγματα καὶ συμφωνησάντων, ὥσπερ καὶ τοῖς τῶν λοιπῶν ἐκποιήσεσι. 82a) Codex αὐτῷ habet. Melius erit legi αὐτῶν. 82b) Aut erratum est in mensis designatione, aut scribendum est βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιη'. 83) Codex ἐδνῶν. 84) Codex Θεωδότῳ, cum Novellarum contextus Βάσσῳ habeat. Vide Bieneri historiam Novellarum p. 532. 85) Codex νόμους ἡμεῖς ἐπανορθοῦν. Collectio CLXVIII. Novellarum νόμους ἐπανορθοῦν ἡμεῖς. 86) Codex ἀδελφοι. 87) Codex ὥσιν. 88) Pro τὴν Codex habet τό. Incipit fol. 121. B. 89) Codex γόνεως. 90) Codex μόνον habet.

τούτου κρατοῦντος ἀπὸ καλανδῶν Ἰανουαρίων τῆς ια'. ἐπινεμήσεως. ἐμφανιζέσθω ἐν ὑπομνήμασιν ἡ πρὸ γάμου δωρεά, ἐὰν ὑπερβαίνει τοὺς·φ'. χρυσούς. 92) *μὴ ἐμφανιζομένη γάρ, ὅσον εἰς τὸ πρόσωπον τῆς γυναικός, ἔρρωται, καὶ ἀπαιτήσει ταύτην* 93) *κατὰ τοὺς κάσους. ὁ δὲ ἀνὴρ βλαβήσεται, μὴ δυνάμενος ἔχειν τι κέρδος ἐκ τῆς προικὸς διαλυθέντος τοῦ γάμου. ἡ μὴ δευτερογαμοῦσα γυνὴ πάσης* 94) *μὲν τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς ἐχέτω χρίσην* (v. *χρῆσιν*) 95), *ἐκδικήσει δὲ καὶ μέρος τῆς δεσποτίας* (v. *δεσποτείας*) 96) *αὐτῆς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν παίδων, τούτων κρατούντων καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν* 97) *ἀνιόντων, κἂν ἄρρενες ὦσι. ταῖς ὡρισμέναις ποιναῖς κατὰ τῶν γυναικῶν τῶν χωρὶς εὐλόγου αἰτίας* 98) *διαλυουσῶν τοὺς γάμους καὶ τοὺς ἄνδρας ὑποβάλει* (v. *ὑποβάλλει*) *ἡ διάταξις* 99), *δίκαιον* '*εἶναι* 1) *νομοθετοῦσα ἐπὶ ἴσου ἁμαρτήματος* 2) *παραπλησίας ἐπάγεσθαι ποινάς. Ἐγράφει* (v. *ἐγράφη*) *καλάνδων* 3) *Ἰουλίων βασιλείας* | 4) *Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*) *τὸ κβ'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ζ'.*

et tunc, cum eos cum solis patris fratribus vocaret, his valentibus a Calendis Ianuariis 11. indictionis. Ante nuptias donatio gestis insinuator, si quingentos aureos excedit. Nam si non insinuatur, quod ad mulieris personam pertinet, valet, eaque hanc secundum casuum (qualitatem exiget.) Vir autem damnum sentiet, cum soluto matrimonio nihil quidquam lucri ex dote habere possit. Mulier, quae ad secundas nuptias non transit, totius quidem ante nuptias donationis usumfructum habeto, vindicabit autem etiam partem proprietatis eius (donationis) pro numero liberorum, his valentibus et in reliquis adscendentibus, etsi masculi sint. Poenis, quae contra mulieres quae sine iusta caussa nuptias dissolvunt, lege definitae sunt, et viros (haec) constitutio subiicit, iustum esse sanciens, in pari delicto similes statui poenas. *Scripta est Calendis Iuliis imperii Iustiniani anno 22. post consulatum Basilii anno 7.*

ιγ'. πότε 5) *ὁ μὴ ἀδιτεύσας* 6) *κληρονομίαν* 7) *τὸ δίκαιον τῆς ἀδιτίονος* 8) *δύναται τοῖς ἰδίοις* (v. *ἰδίοις*) 10) *παραπέμπειν διαδόχοις.*

Const. 13. Quando is, qui haereditatem nondum adiit, ius aditionis ad suos successores transmittere possit?

Ὁ αὐτὸς βασιλεύς. 11) *Δέησις* 12) *ἡμῖν ἀνεγνώσθη Θέκλης τῆς καὶ Μάννους* 13).

Ὁ Θεοδοσίου 14) *νόμος διαγορεύων* 15a) *τὸν* 15b) *οὔπω ἐνιαυτῶν ἑπτὰ* 16) *γενόμενον μὴ δύνασθαι τὸν μητρῷον* 17) *οἰκειοῦσθαι* (v. *οἰκειοῦσθαι*) 18) *κλῆρον, εἰ μὴ ἐπίτροπον ἔχοι, ἀλλὰ τελευτήσαντος αὐτοῦ ἐπ' ἐκείνους* 19) *φέρεσθαι τοῦτον* 20), *οἷς* 21) *ἁρμόζειν ἤμελλεν, εἰ μὴ πρὸς τὸν κλῆρον ὁ τελευτήσας ἄνηβος ὑπὸ τῶν νόμων ἐκλήθη, τότε χώραν ἔχει, ἡνίκα ἐνιαυτὸς παρῴχηκεν* 22) *καὶ οὐκ ἠδήτευσεν* (v. *ἠδίτευσεν*) 23) *ὁ ἄνηβος τὴν ἁρμόσασαν αὐτῷ κληρονομίαν* 24). *εἰ μέντοι ἐνιαυτοῦ ἐνδαψιλευομένου* 25), *πρὶν πληρωθῆναι τὸν χρόνον τῆς διασκέψεως, ὁ κληρονόμος ἐτελεύτησεν* 26), *καλῶς κατὰ τὴν τοῦ εὐσεβεστάτου δεσπότου ἡμῶν* 27) *Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*) 28) *διάταξιν δίκαιον* 29) *τῆς ἀδιτίονος* 30) *παραπεμπέτω* [*εἰς*] 31a) *τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους. Ἐγρ^α/. ιδ. ἰδῶν Ἰουλίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*) *τὸ ιγ'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ τέταρτον.* | 31b)

Idem imperator. *Preces nobis recitatae sunt Theclae, quae et Manno appellatur.* Nov. 158.

Lex Theodosii, quae constituit eum, qui nondum septem annos natus sit, maternam haereditatem acquirere non posse, nisi tutorem habeat, verum, ipso defuncto eam (haereditatem) ferri ad illos, quibus deferenda fuisset, nisi ad haereditatem defunctus impubes a legibus vocatus fuisset, tunc locum habet, cum annus praeterierit et impubes haereditatem sibi delatam non adierit. Quodsi annus supersit, ac, priusquam tempus deliberandi praeterlapsum sit, haeres defunctus sit, recte secundum piissimi domini nostri Iustiniani constitutionem ius aditionis ad haeredes suos transmittito. *Scripta est ante 14. Idus Iulias imperii Iustiniani anno 13. post consulatum Basilii anno 4.*

---

92) Loco vocis *χρυσοὺς* Cod. habet *χρ̃*. 93) Post *ταύτην* tit. 10. parat. §. 9. addunt *γύνη*. 94) Cod. *πᾶσης* Pro *πάσης* tit. 10. parat. §. 9. habent *καθόλου*. 95) Codex *χρίσην*. Pro *χρῆσιν* tit. 10. parat. §. 9. habent *τὴν χρῆσιν*. 96) Codex *δεσποτίας*. 97) Codex *λοίπων*. 98) Pro verbis *εὐλόγου αἰτίας* tit. 10. parat. §. 9. habent *αἰτίας ῥεπουδίου*. 99) Pro *διάταξις* Codex habet *διατ*. 1) Verba *δίκαιον εἶναι* omittunt tit. 10. parat. §. 9. 2) Pro voce *ἁμαρτήματος* in Codice est *ἁμαρ̃'*. 3) Codex *καλανδων*. 4) Incipit fol. 122. A. 5) Codex *ποτ*) habet pro *πότε*. In contextu Codicis X. est *ρνγ'. πότε* et caet. 6) Codex X. *ἀδιτεύων*. 7) Loco vocis *κληρονομίαν* Codex habet *κληρονο*. Codex X. habet *κληρονόμος*. 8) Codex *ἀδιτιονος*. Codex X. *ἀδιτιόνου*. 9) Pro *δύναται* Codex X. habet *καὶ δύναται*. 10) Codex X. *ἰδίοις*. 11) Haec Novella, quae in corpore CLXVIII. numero 158. habetur, in editionibus absque imperatoris nomine circumfertur. Iustiniani esse Athanasius docet. In Codice X. desunt verba *ὁ αὐτὸς βασιλεύς*. 12) Codex *δεήσεις*. 13) Novella 158. habet *τῆς καὶ Μανοῦς*. Codex X. habet *Μάνου*. 14) Cod. X. *Θεοδόσιος*. 15a) Codex X. *ὁ διαγορεύων*. 15b) Pro *τὸν* Codex habet *τῶν*. 16) Pro *ἑπτὰ* Codex habet *ἐπά*. Cod. X. *γενόμενον ἑπτὰ ἐτῶν*. 17) Codex habet *τῶν μητρόων* loco vocum *τὸν μητρῷον*. 18) Codex X. *οἰκειοῦσθαι*. 19) Loco vocum *ἐπ' ἐκείνους* Codex *ἐπεκεῖνο οὐ*. 20) Pro *τοῦτον* Codex X. habet *τὸν τον*. 21) Pro *οἷς* Codex habet *οἵς*. 22) Codex X. *παρῴχηκεν ἐνιαυτός*. 23) Codex X. *ἠδίτευσεν*. 24) Voces *τὴν ἁρμόσασαν αὐτῷ κληρονομίαν* in Codice X. desunt. 25) Pro *ἐνδαψιλευομένου* Cod. X. habet *γεδαψιλευομένου*. 26) Cod. X. *ἐτελεύτησε*. 27) In Codice X. desunt verba *τοῦ εὐσεβεστάτου δεσπότου ἡμῶν*. 28) Codex X. *Ἰουστινιανοῦ*. 31) Pro *δίκαιον* Codex X. habet *καιόν*. Codex X. *τὸ δίκαιον*. 32) Codex X. *ἀδιτιόνος*. Reliqua ad finem usque in Codice X. sic efferuntur: *παραπέμπει τοῖς αὐτοῦ κληρονόμοις βασιλεύοντος Ἰουστινιανοῦ ἔτους ιγ'.* 31a) In Codice deest *εἰς*. 31b) Incipit fol. 122. B. Subscriptio huius constitutionis leviter corrupta est.

Τὰ παράτιτλα τοῦ τίτλου.

Nov. 123. §. 1. Τί. α΄. διατ. β΄. Διακόνισσα[32] μὴ[33] συνοικείτω ἀνδρὶ ὑποψίαν[33b] εἰσάγοντι πονηράν[34], ἐπείτοιγε εἰς μοναστήριον ἐμβάλλεται, καὶ εἰ[35] ἄπες (v. ἄπαις) ἐστὶν, ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῦ κατ' αὐτὴν μοναστηρίου κληρονομεῖται[37]. — Σβέννυται πᾶσα [ὑποκατάστασις][38] καὶ ἀποκατάστασις ὑπὸ αἵρεσιν (v. αἵρεσιν) γάμου [καὶ][39] παιδοποιείας (v. παιδοποιΐας)[40] γινομένη[41] ἐπί τε[42] προικὶ καὶ δωρεᾷ καὶ λεγάτῳ[43] καὶ κληρονομίᾳ, τῶν αὐταῖς[44] βεβαρημένων εἰς κλῆρον ἢ εἰς μοναστήριον καταλεγέντων[45] καὶ μέχρι[46] τελευτῆς αὐτοῖς[47] ἐναπομεινάντων[48], πλὴν εἰ μὴ εἰς αἰχμαλότων (v. αἰχμαλώτων) ἀνάρυσιν (v. ἀνάρρυσιν)[49] ἢ πτωχῶν ἀποτροφὴν ἐκέλευσεν ὁ τεστάτωρ τὰ τοιαῦτα προχωρῆσαι[50] πράγματα. καὶ[51] μήτε δαπανήσωσι, μήτε εἰς εὐσεβεῖς αὐτὰ καταλείψωσιν αἰτίας, οὐ σβέννυνται αἱ τοιαῦται ὑποκαταστάσεις τὲ καὶ ἀποκαταστάσεις ἐξῃρημένων τῶν μοναχῶν καὶ μοναστηρίων[52]. ἐπὶ γὰρ τούτων διοίσουσιν[53] τὰ τοιαῦτα πράγματα [μετὰ][54] τῆς ἄλλης αὐτῶν περιουσίας τοῖς οἰκείοις μοναστηρίοις, εἰ καὶ ἔτυχον ἀπολιπόντες ταῦτα. τὰ τοῦ μοναχοῦ πράγματα, εἰ ἄπαις ἐστὶν, τῷ μοναστηρίῳ διαφέρουσιν. εἰ δὲ[55] παῖδας ἔχει, δύναται καὶ[56] πρὸ τοῦ μονάσαι[57] καὶ ἐν τῷ μονάζειν[58] διαιλὴν (v. διελεῖν) τοῖς παισὴν (v. παισὶν) | [59] τὴν οἰκείαν ὑπόστασιν, ἑνὸς παιδὸς ἑαυτῷ ἢ[60] τῷ μοναστηρίῳ μέρος φυλάττων. ἀδιάθετος δὲ τελευτῶν ὑπὸ τοῦ μοναστηρίου[61] κληρονομεῖται, τῶν παίδων τὸ ἐξ ἀδιαθέτου μέρος[62] λαμβανόντων. — Ὁ μετὰ τὸ γῆμαι[63] μονάσας τῷ ἀπὸ τελευτῆς ὑπόκειται[64] κάσῳ. — Ἀναιρείσθω τοῖς ἀνιοῦσιν καὶ κατιοῦσιν ὁ τῆς ἀχαριστίας λόγος ἐπὶ ταῖς ἐτίαις (v. αἰτίαις) ταῖς πρὸ τοῦ μονάσαι[65] παρακολουθησάσαις[66].

Nov. 5. §. 2. Διατ. ιβ΄.[67] Ὁ μέλλων μονάζειν[68] προδιατιθέτω[69] τὰ οἰκεῖα, εἰδὼς, ὅτι συνελεύσονται αὐτῷ[70] ἐν[71] τῷ μοναστηρίῳ τὰ πράγματα, καὶ τῆς τούτου γενήσονται δεσποτείας. ὁ μέλλων μονάζειν τοῖς μὲν παισὶν[74] τὸ ἐκ νόμων ἐποφιλόμενον (v. ἐποφειλόμενον) διδότω ἢ προσαναπληρούτω τὸ[75] μέρος, τῇ δὲ[76] γαμετῇ τὴν προῖκα καὶ τὰ ἀπὸ τῆς[77] τελευτῆς

Paratitla (huius) tituli.

§. 1. Tit. 1. const. 2. Diaconissa cum viro, qui turpem suspicionem praebet, ne cohabitato, cum alioquin in monasterium iniiciatur, ac, si sine liberis sit, ab ecclesia aut loci monasterio haereditas eius capiatur. — Exstinguitur omnis (substitutio) et restitutio, quae fit sub conditione nuptiarum (et) liberorum procreationis, et in dote et donatione et legato et haereditate, si ii, qui (his) ipsis onerati sunt, in clerum aut in monasterium adscripti sint, et usque ad obitum in iis perseverarint, nisi ad captivorum redemptionem aut pauperum alituram testator has res proficere iussit. Ac, (si) nec expenderint, nec eas (res) ad pios usus reliquerint, tales et substitutiones et restitutiones non extinguuntur, exceptis monachis et monastriis (?). Nam in his quidem tales res cum reliqua eorum substantia ad ipsorum monasteria pertinebunt, etsi ab his recesserunt. Res monachi, si sine liberis est, ad monasterium pertinent. Sin autem liberos habet, potest et, antequam monachus fiat, et dum monachus est, inter liberos suam substantiam distribuere, unius filii portionem sibimet ipsi sive monasterio reservans. Si vero intestatus moritur, eius haereditas a monasterio occupatur, liberis portionem, quam ab intestato habere debebant, accipientibus. — Qui post nuptias contractas monachus fit, ea, quae in casum mortis praestanda sunt, praestat. Inter adscendentes et descendentes ingratitudinis ratio in iis caussis, quae, antequam ad vitam monasticam se contulerint, acciderunt, tollitor.

§. 2. Const. 13. Qui vitam monasticam amplexurus est, antea de rebus suis testamentum facito, sciens, eas res simul cum ipso in monasterium venturas esse et in eius dominio fore. Qui vitam monasticam amplexurus est, liberis quidem eam portionem, quae ex legibus (iis) debetur, dato aut suppleto, uxori autem dotem et ea, quae in casu mor-

---

32) Codex διακονισσα. 33) Vox μὴ deest in Codice, cuius lacunae vestigia in Codice apparent. 33b) Codex ὑφοψίαν. Statim postea idem Codex εἰς...τι habet loco vocis εἰσάγοντι. 34) Codex πονηρίαν. 35) Pro εἰ Codex habet ἡ. 37) Pro κληρονομεῖται Codex habet .... ονομεῖται. 38) Vox ὑποκατάστασις deest in Codice, ubi lacunae vestigia quaedam habentur. Supplendum sic fuit ex contextu tit. 1. const. 2. 39) Vox καὶ in Codice non habetur, neque ullum lacunae exstat vestigium. Supplenda tamen fuit haec vox ex tit. 1. const. 2. 40) Codex παιδοποιείας. 41) Codex γινόμ/. 42) Pro ἐπί τε tit. 1. const. 2. habet ἐπὶ τὲ ἄρρενος καὶ θήλεος προσώπου ἐπὶ τῇ προικὶ et caet. Codex ἐπὶ τε. 43) Tit. 1. const. 2. ληγάτῳ. 44) Codex αὐτῆς habet. Tit. 1. const. 2. αὐτῶν habetur pro αὐταῖς. 45) Pro καταλεγέντων tit. 1. const. 2. habet καταταττομένων. 46) Codex μεχρί. 47) Pro αὐτοῖς tit. 1. const. 2. habet τούτοις. 48) Codex habet αὐτοὺς ἐναπομεῖναι τῶν loco vocum αὐτοῖς ἐναπομεινάντων. Tit. 1. const. 2. habet ἐναπομενόντων. 49) Codex ἀνάρυσιν. 50) Codex προχωρεῖται habet pro προχωρῆσαι. 51) Pro καὶ tit. 1. const. 2. habet εἰ δὲ μέχρι τελευτῆς. Itaque hoc loco κἂν legendum videtur, hoc est „ac si“, aut, si hoc minus placeat, ἐὰν δέ. 52) Pro μοναστηρίων tit. 1. const. 2. suadet, ut legamus μοναστριῶν. Sic enim ibi: ὑπέξελε τοὺς μοναχοὺς καὶ τὰς μοναστρίας. 53) Tit. 1. const. 2. habet διοίσουσι. 54) Vox μετὰ deest in Codice. Verum ab hoc loco abesse nequit. Tit. 1. const. 2. haec habet: μετὰ τῶν ἄλλων αὐτῶν πραγμάτων. 55) Post δὲ tit. 1. const. 2. addit καί. 56) Vox καὶ ante vocem πρὸ deest tit. 1. const. 2. 57) Codex μονᾶσαι. 58) Pro voce μονάζειν tit. 1. const. 2. habet μοναστηρίῳ. 5)9 Codex παισην. Incipit fol. 123. A. 60) Pro ἑαυτῷ ἢ Codex habet ἑαυτῶν. Tit. 1. const. 2. ἑνὸς παιδος μέρος ἑαυτῷ ἤτοι τῷ μοναστηρίῳ φυλάττων. 61) Pro μοναστηρίου Codex habet κληρονόμου μοναστηρίου. Hoc falsum esse totus sententiarum contextus docet. 62) Pro verbis τὸ ἐξ ἀδιαθέτου μέρος tit. 1. const. 2. habet τὰ ἐξ ἀδιαθέτου. 63) Ad marginem Codicis περὶ τοῦ μετὰ τὸ γήμαι (sic Codex habet; lege γῆμαι) μονάσαντος (Codex δονάσαντος). 64) Pro ὑπόκειται tit. 1. const. 2. habet ὑποκείσεται. 65) Codex μονᾶσαι. 66) Codex παρακολουθησάσ'. 67) Legendum διατ΄. ιγ΄. 68) Codex νομάζειν. 69) Tit. 1. const. 12. προδιατιθέσθω. Codex habet πρὸ διατιθέτω. 70) Verba αὐτῷ ἐν tit. 1. const. 2. omittit. 71) Ad marginem περὶ διαδοχῆς τῶν μοναζόντων. Qui quidem titulus aeque ad id, quod praecessit, caput pertinere videtur. 74) Tit. 1. const. 12. habet παισί. 75) Vox τὸ deest tit. 1. const. 12. 76) Pro τῇ δὲ Codex habet τῆδε. 77) Pro ἀπὸ τῆς tit. 1. const. 12. habet ἀπὸ τοῦ κάσου τῆς et caet.

ἁρμόζοντα[78]). σημείωσαι[79]) ἐκ τῆς διατάξεως, ὅτι καὶ ἡ προῖξ καὶ ἡ πρὸ γάμου δωρεὰ συμψηφίζονται εἰς τὸ ποσὸν τοῦ νομίμου μέρους.

§. 3. Τί. β'.[80]) διατ. γ'. Τό καταλειφθὲν λεγάτον[81]) Χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν ἤ τινι[82]) τῶν ἀγγέλων ἢ μαρτύρων, εἴτε ὀνομαστὴ (v. ὀνομαστὶ) εἴτε ἀνώνυμος (v. ἀνωνύμως), πῶς χρὴ μεθοδεύεσθαι καὶ τίσιν[83]) παρέχεσθαι, φησὶν ἡ διάταξις[84]). — Κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως | [85]) ἀναγκαζέσθω ὁ κληρονόμος κτήζειν (v. κτίζειν), ὃν προσετάχθη ὑπὸ τοῦ τεστάτορος οἶκον (v. οἶκον) εὐαγῆ[86]) ἢ νοσοκόμιον (v. νοσοκομεῖον.) — Πῶς χρὴ ἀπαιτεῖσθαι καὶ ὑπὸ τίνων[87]) τὰ εἰς διάδοσιν πτωχῶν ἢ ἀνάρυσιν (v. ἀνάρρυσιν) αἰχμαλώτων καταλειφθέντα ληγάτα[88]); εἴσω μηνῶν ἓξ τῆς ἐμφανείας τῆς διαθήκης καταβιλέσθῶ (v. καταβαλλέσθω)[89]). εἰ δὲ μή, ὁ τούτοις βεβαρημένος καρποὺς[90]) καὶ τόκους αὐτῶν καὶ ἐπαυξήματα προσδώσει. τὸ καταλειφθὲν εὐαγέσιν[91]) οἴκοις ἢ συστήμασιν ἀνάλιον (v. ἀννάλιον)[92]) λεγάτον[93]) μὴ ἐκποιείσθω, εἰ μὴ κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως. — Οἱ ἐπίσκοποι καὶ, οἱ διοικηταὶ τῶν εὐαγῶν οἴκων ἢ[94]) συστημάτων τὰ πρὸ τῆς διοικήσεως ἢ τῆς ἐπισκοπῆς ἐπικτηθέντα καὶ, ὅσα ἐν ταῖς διοικήσεσιν καὶ ἐπισκοπαῖς ὄντες ἐκ τελευτῆς διεδέξαντο τῶν μέχρι τρίτου βαθμοῦ[95]) συγγενῶν, οἷς βούλονται, παρεχέτωσαν τὲ καὶ καταλιμπανέτωσαν[96]). τὰ γὰρ[97]) χωρὶς τούτων κτηθέντα, εἴτε ἐκ διαδοχῆς συγγενῶν τῶν μετὰ τὸν τρίτον βαθμόν[98]) εἴτε καθ' ἕτερον τρόπον, αἱ[99]) κατ' αὐτοὺς[1]) ἐκκλησιαι διαδέξωνται (v. διαδέξονται. τὰς τῶν ἀδιαδόχων[2]) καὶ ἀδιαθέτων ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν καὶ λοιπῶν ἱερατικῶν[3a]) περιουσίας αἱ[3b]) κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίαι κληρονομοῦσιν.

§. 4. Τί. γ'. διατ. β'. καὶ γ'. Διατυποῖ ἡ διάταξις τὰ | [4]) περὶ τῆς τῶν Σαμαριτῶν (v. Σαμαρειτῶν)[5]) διαδοχῆς.

§. 5. Τί. δ'. διατ. κβ'. Αἱ ὑποστάσεις τῶν διά τι[6]) ἔγκλημα θανάτῳ ἢ δημεύσει ὑποκειμένων τοῖς κατιοῦσιν αὐτῶν ἁρμοζέτω[6b]) ἢ τοῖς ἀνιοῦσιν [καὶ][7]) μέχρι τρίτου βαθμοῦ.

§. 6. Τί. ε'. διατ. β'. Τὰ λιτιγιόσα πράγματα οὐ κωλύονται οἱ κληρονόμοι πρὸς ἀλήλους (v. ἀλλήλους) διαιρεῖσθαι. λιτιγιόσου πράγματος ληγατευθέντος τὸ ἀποτέλεσμα τὸν[8]) ληγατάριον ὁρᾷ, ὅθεν καὶ δύναται[9]) μετέχειν τῆς περὶ αὐτοῦ[10]) δίκης.

§. 7. Διατ. δ'. Τὰ ἐκ τοῦ κάσου[11]) τῶν πιπράσκεσθαι δυναμένων στρατειῶν κερδενόμενα (v. κερδαινόμενα) οἱ παῖδες τοῦ τελευτήσαντος ἢ ἡ γαμετὴ τούτου[12]) λαμβανέτωσαν ἐκ θείας ἀντιγραφῆς, ὡς βασιλικὴν φιλο-

tis ei competunt. Nota ex (hac) constitutione, et dotem et ante nuptias donationem in quantitatem legitimae portionis computari.

§. 3. Tit. 2. const. 3. Legatum Christo deo no- Nov. 131.
stro relictum aut alicui ex angelis aut martyribus, sive nominatim, sive absque nomine, quemadmodum peti debeat et quibus dari (oporteat), (haec) constitutio dicit. — Secundum formam (huius) constitutionis haeres aedificare cogitor, quam iussus est (aedificare) a testatore domum venerabilem aut nosocomium. — Quemadmodum peti debent, et a quibus legata, quae relicta sunt ad distributionem pauperibus faciendam aut captivorum redemptionem? Intra sex menses a testamenti publicatione solvuntor. Sin minus, is, qui his (legatis) oneratus est, fructus et usuras ipsorum et accessiones restituet. Legatum annale, quod venerabilibus domibus relictum est aut collegiis, ne alienator, nisi secundum (huius) constitutionis formam. — Episcopi et venerabilium aedium vel collegiorum administratores ea, quae ante administrationem aut episcopatum acquisiverunt, et ea, quae dum in administrationibus et episcopatibus sunt, ex morte usque ad tertium gradum cognatorum acceperunt, quibus velint, et concedunto et relinquunto. Quae enim praeter haec acquisita sunt, sive ex successione cognatorum, qui ultra tertium gradum sunt, sive alio modo, ecclesiae eorum, (ubi sunt,) locorum capient. Episcoporum, qui sine haeredibus et intestati moriuntur, et clericorum et reliquorum sacerdotum substantias ipsorum ecclesiae haereditatis nomine accipiunt.

§. 4. Const. 2. et 3. (Haec) constitutio ea, quae Nov. 129.
ad Samaritarum successionem pertinent, sancit.

§. 5. Tit. 4. const. 22. Substantiae eorum, Nov. 22.
qui propter aliquod delictum morti vel bonorum publicationi subiecti sunt, ad eorum descendentes pertinento aut ad adscendentes usque ad tertium gradum.

§. 6. Tit. 5. const. 2. Res litigiosas non pro- Nov. 112.
hibentur haeredes, quominus inter se dividant. Si res litigiosa legata sit, exitus (litis) ad legatarium spectat, unde (is) et liti, quae de ea re pendet, sese immiscere potest.

§. 7. Const. 4. Ea, quae ex casu militiarum, Nov. 53.
quae vendi possunt, lucri nomine rediguntur, liberi eius, qui defunctus est, uxorve ex sacro rescripto capiunto, tamquam liberalitatem imperialem, ac non

78) Codex ἁρμόζοντος. 79) Pro σημείωσαι Codex habet σημ. 80) Pro β'. Codex habet ιβ'. Ad marginem Codicis περὶ ληγάτων πρεσβείων. 81) Loco vocis λεγάτον Codex habet λεγάτῳ. Tit. 2. const. 3. ληγάτον. 82) Pro ἤ τινι Codex habet ἥτινι. 83) Pro τίσιν Codex habet τισίν. 84) Codex habet διατ. 85) Incipit fol. 123. B. 86) Codex εὐαγεῖν. 87) Codex ὑπό τινων. 88) Non sine caussa suspicari videor, hoc loco lacunam esse. Primum enim quo illud πῶς referes? Deinde, quae de *sex mensibus* dicuntur, non de his tantum legatis, verum de aliis quoque, quae quibuscunque ecclesiis vel sacris domibus relinquuntur, tit. 2. const. 3. sancit. Sic enim ibi: τὰ εὐαγέσιν οἴκοις ἢ συστήμασιν καταλειφθέντα λεγάτα εἴσω μηνῶν ἓξ τῆς ἐμφανείας τῆς διαθήκης καταβαλλέσθω. Legendum ergo φησὶν ἡ διάταξις, καὶ ὅτι τὰ εὐαγέσιν οἴκοις ἢ συστήμασιν καταλειφθέντα λεγάτα εἴσω μηνῶν ἓξ et caet. Repetitio verborum καταλειφθέντα ληγάτα videtur in caussa fuisse, quare ea, quae supplevi, exciderint. 89) Tit. 2. const. 3. habet καταβαλλέσθω. 90) Codex καρπούς. 91) Codex εὐγαγέσιν. 92) Codex ἀναλιον. 93) Codex λεγατον. 94) Pro ἢ tit. 2. const. 3. τὲ καὶ habet. 95) Pro τρίτου βαθμοῦ tit. 2. const. 3. habet τριῶν βαθμῶν. 96) Verba τὲ καὶ καταλιμπανέτωσαν desunt tit. 2. const. 3. 97) Pro τὰ γὰρ tit. 2. const. 3. habet τὰ δέ. 98) Tit. 2. const. 3. habet τῶν μετὰ τὸν τρίτον βαθμόν. 99) Codex αἰ. 1) Pro κατ' αὐτοὺς Codex habet κατὰ τούς. 2) Codex ἀδιαδόχω. 3a) Codex τερατικῶν. Tit. 2. const. 3. habet ἱερωμένων. 3b) Codex αἰ. 4) Incipit fol. 124. 5) Codex Σαμαριτῶν. 6) Codex διατί. 6b) Leg. ἁρμοζέτωσαν. 7) Quod uncis inclusi καὶ, in contextu tit. 4. const. 22. deest, et totam sententiam corrumpit. 8) Pro τὸ ἀποτέλεσμα τὸν tit. 5. const. 2. habet ἀπὸ τελεσμάτων. 9) Loco vocum τὸ ἀποτέλεσμα τὸν ληρατάριον ὁρᾷ, ὅθεν καὶ δύναται Codex sic habet: τὸ ἀποτελεσμα τῶν ληγαταρίων ἀγορασθὲν καὶ δύναται. 10) Pro αὐτοῦ tit. 5. const. 2. habet τούτου. 11) Pro κάσου Codex habet κατὰ σοῦ. 12) Vox τούτου deest tit. 5. const. 4.

τιμίαν καὶ μή, ὡς ἴδια (v. ἴδια) τοῦ τελευτήσαντος, εἴτε [13] τὰ ἄλλα ἄπορος εἴη [14] ὁ τελευτήσας, μόνοις παραχωροῦντες τοῖς ἐπὶ κλησει [15] τῆς αὐτῆς στρατείας δεδανικώσιν, (v. δεδανεικόσιν) [16]. ἐξαιρεῖται δὲ τῆς διατάξεως ἡ τῶν [17] σεληντιαρίων (v. σιλεντιαρίων) στρατεία.

Nov. 115. §. 8. Τι. ζ. διατ. ζ. Περὶ πραετερίτων [18] καὶ ἐξαιρεδάτων (sic) [19] καὶ ἀχαριστείας (v. ἀχαριστίας) παίδων [20] καὶ γονέων φησὶν ἡ διάταξις. — Τῇ αὐτῇ. Ὁ ἐπὴ ῥετῷ (v. ἐπὶ ῥητῷ) [21] πράγματι γραφὴς (v. γραφεὶς) κληρονόμος οὐκ ἀνατρέπει τὴν διαθήκην, ἀλλὰ τὸ λεῖπον πρὸς τὸ νόμιμον μέρος | [22] ἀναπληροῦται.

Nov. 38. §. 9. Τι. η΄. διατ. α΄. Περὶ διαδοχῆς βουλευτοῦ ἄπαιδος τὲ καὶ παῖδας ἔχοντος τοῦτο μὲν γνησίους, τοῦτο δὲ καὶ νόθους φησὶν ἡ διάταξις. ἀναγνώθη (v. ἀνάγνωθι) οὖν αὐτὴν καὶ τὴν πεντηκοστὴν πέμπτην [23] τοῦ τι. διατ.

Nov. 2. §. 10. Τι. ι΄. διατ. α΄ [24]. Περὶ ἐπιλογῆς τῶν κερδανθέντων ἀπὸ τοῦ κάσσου (v. κάσου) τοῦ γάμου καὶ περὶ διαδοχῆς τῶν ἐκ προτέρων γάμων τεχθέντων καὶ PRαετεριτιόνων [25a] καὶ ἐξνερεδατιόνων φησὶν ἡ διάταξις.

Nov. 2. §. 11. Διατ. τῇ αὐτῇ. Μήτηρ μὴ [25b] δευτερογαμοῦσα ἐκ προτελευτῆς πάντων τῶν παίδων τὸ ἐξ ἀπαιδίας κερδαίνει σύμφωνον ἐκ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς.

Nov. 22. §. 12. Διατ. β΄. Ἔξεστιν τοῖς συνοικεσίοις τοὺς περὶ τῶν [26] γάμων καὶ διαλύσεων αὐτῶν καὶ κάσων φυλάττουσιν [27] νόμους, ὡς βούλονται, διατίθεσθαι, οὐδενὸς θείου [28] τύπου ἢ προστάξεως ἀρχικῆς δυναμένου ἀνατρέπειν τὴν κατὰ νόμους γενομένην διαθήκην. — Θανάτῳ διαλυθέντος τοῦ γάμου, τῷ περιόντι [ὁ] [29] ἀπὸ τελευτῆς ἁρμόσει κάσος κατὰ τὴν δύναμιν τῶν γαμικῶν συμφώνων. — Τὰ γαμικὰ κέρδη τῶν μὴ δευτερογαμούντων οἱ παῖδες διαδέξωνται (v. διαδέξονται) κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως, εἴτε κληρονομοῦσιν τοὺς γονεῖς, εἴτε καὶ μή. | [30] — Περὶ τῶν πραγμάτων τῶν [μὴ] [31] δευτερογαμουσῶν πρὸ τοῦ πενθήμου (v. πενθίμου) ἢ μετὰ τὸν πένθιμον ἐνιαυτὸν διατυποῖ ἡ διατ., πῶς τὰ τοιαῦτα πράγματα οἱ παῖδες διαδέχονται; — Εἴτι πλέον ἐπαιδόθη (v. ἐπεδόθη) ἐκ τοῦ δευτερογαμίσαντος (v. δευτερογαμήσαντος) [32] προσώπου τοῦ παρεχομένου παρ᾽ αὐτοῦ ἑνὶ τῶν παίδων τὸ ἐλάχιστον ἔχοντι, ἐκδικοῦσιν οἱ εὐχάριστοι παῖδες κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως. — Δευτερογαμὸν (v. δευτερογαμῶν) ὁ πατὴρ ἀπαιτείσθω παρὰ τοῦ ληγαταρίου παιδὸς τὴν λεγατόρουμ σερβανδόρουμ ἀσφάλειαν [33], εἰ καὶ τὰ μαὺ [34] ταύτην ἐπὶ τῆς προτέρας μένων εὐνῆς [35] οὐκ ἀπαιτεῖται. — Περὶ τῶν καταελιφθέντων τισὶν ἐπὶ αἱρέσει τοῦ [μὴ] [36] δευτερογάμη-

tamquam res proprias defuncti, vel, si caetera defunctus solvendo non sit, ita, ut solis concedant iis, qui ad acquirendam eam ipsam militiam pecuniam mutuam dederunt. Excipitur autem ab (hac) constitutione silentiariorum militia.

§. 8. Tit. 7. const. 7. De praeteritis et exhaeredatis et ingratitudine liberorum ac parentum loquitur (haec) constitutio. — Ibidem. Qui in re certa haeres scriptus est, testamentum non subvertit, verum id, quod ad legitimam portionem deest, suppletur.

§. 9. Tit. 8. const. 1. De successione in bona curialis et, qui liberos non habet, et, qui habet liberos partim legitimos, partim spurios, (haec) constitutio loquitur. Lege igitur ipsam et 55. (?) eius tituli constitutionem.

§. 10. Tit. 10. const. 1. De electione in his facienda, quae ex casu matrimonii lucrifacta sunt, et de successione eorum, qui ex prioribus nuptiis procreati sunt, et praeteritionibus et exhaeredationibus (haec) constitutio loquitur.

§. 11. Const. eadem. Mater, quae ad secundas nuptias non transit, si omnes liberi praemoriantur, id, quod ex pacto non existentium liberorum venit, ex ante nuptias donatione lucratur.

§. 12. Const. 2. Licet coniugibus, si leges de nuptiis et earum dissolutionibus et casibus latas observent, eo, quo velint, modo testari, ita ut nulla sacra forma aut praeceptum magistratus testamentum, quod secundum leges factum est, rescindere possit. — Nuptiis morte diremtis, ei, qui superest, lucrum, quod ex casu mortis venit, secundum vim et potestatem nuptialium pactorum competet. — Lucra nuptialia eorum, qui ad secundas nuptias non transeunt, liberi secundum formam (huius) constitutionis accipient, sive parentum sunt haeredes, sive etiam non. — De rebus earum, quae ante annum luctus aut post eum annum ad secundas nuptias transeunt, (haec) constitutio sancit, quemadmodum liberi in tales res succedant. — Siquid pluris datum sit ab ea persona, quae ad secundas nuptias transiit, quam, quantum ab ea uni ex liberis, qui minimum habet, datum est, grati liberi (hoc) vindicant secundum formam (huius) constitutionis. — Pater, qui ad secundas nuptias transit, cogitor a filio legatario legatorum servandorum caussa satisdare, etsi haec (cautio) vel maxime, si in primo matrimonio acquiescat, non exigatur. — De iis, quae quibusdam relicta sunt sub conditione, ut ad secundas nuptias

13) Codex εἶτε. 14) Pro εἴη Codex habet εἶ. 15) Malim ex tit 5. const. 4. leg. κτήσει τῆς αὐτῆς σαρατείας. 16) Codex δεδανικῶσιν. 17) Pro ἡ τῶν Codex habet ἢ τῶν. 18) Pro πραετερίτων Codex habet πραετωρίων. 19) Ad marginem παραβάτων καὶ ἀκλήρων, quae est Graeca Latinarum vocum interpretatio. 20) Codex παιδων. 21) Pro ἐπὶ ῥητῷ Codex habet ἐπηρετῷ. 22) Incipit fol. 124. B. 23) Sic Codex. At haec manifesto sunt corrupta. Hoc enim docet tota tituli 8. constitutio. 24) Pro τι. ι΄. διατ. α΄. Codex habet τι. δ΄. διατ. ς΄. 25a) Codex πRαετερίτων habet. Male. Nam tit. 10. const. 1. non de liberis agit, verum de matre praeterita vel exhaeredata. 25b) Vox μὴ deest tit. 10. const. 1. 26) Vox τῶν deest tit. 10. const. 2. 27) Tit. 10. const. 2. habet φυλάττοντας. 28) Pro θείου Codex habet θετοῦ. Verum θεῖος est tit. 10. const. 2. 29) Pro περιόντι, quod est tit. 10. const. 2., Codex habet περιόν. Articulus autem hoc loco deesse nequit, quamquam in Codice non apparet. Neque vox ὁ deest tit. 10. const. 2. 30) Incipit fol. 125. A. 31) Vox μὴ in Codice deest, verum, quia tenori tit. 10. const. 2. repugnat, uncis a nobis inclusa est. Ad marginem Codicis περὶ πραγμάτων τῶν μὴ δευτερογαμούντων πρὸ τοῦ πενθήμου (leg. πενθίμου) χρόνου. 32) Codex δευτερομίσαντος. 33) Pro ἀσφάλειαν Codex habet ἀσφαλείαν. 34) Sic Codex. Lego τὰ μάλιστα. Utraque vox deest tit. 10. const. 2. 35) Pro εὐνῆς Codex habet ἐνί. 36) Vox μὴ hoc loco in Codice deest, verum ex tit. 10. const. 2. supplenda erat.

σαι τὸ παρὸν τῆς διατάξεως διαλαμβάνει. φησὶν καὶ περὶ χρήσεως τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς καὶ περὶ τῆς τῶν παίδων διαδοχῆς τῶν ἐκ προτέρου γάμου τεχθέντων, καὶ περὶ τοῦ δύνασθαι τοὺς γονεῖς ἐπὶ ἐλαχίστῃ ἐπαυξήσει προτιμᾶν τοὺς παῖδας.

§. 13. *Ἡ δ'. διάταξις τοῦ ι'. τ. ὑπότιτλος ἐστὶν τοῦ προκειμένου, ἑρμηνεύουσα διάταξιν τὴν ἐπὶ ταῖς διαδοχαῖς τῶν παίδων τὰ ἐξ ἀπαιδίας εἰσάγουσαν* 38).

§. 14. *Διατ. ϛ'. Περὶ συνεισφορῶν τῆς προικὸς τοῦτο μὲν τῆς αὐτεξουσίας, τοῦτο δὲ* | 39) *καὶ τῆς ὑπεξουσίας θυγατρὸς φησὶν ἡ διάταξις, καὶ ἀναγνώθη* (v. *ἀνάγνωθι*) *τὸ περὶ τούτου κεφάλαιον.*

§. 15. [*Διατ. θ'.*] 40) *Οἱ ἀνιόντες παρέχοντες τοῖς παισὶν τὸ ἐκ νόμων ἐποφειλόμενον αὐτοῖς μέρος* 41) *δύνανται* 42) *τὰ λοιπὰ αὐτῶν πράγματα αὐτοῖς καταλιμπάνειν ἐπὶ ὅρῳ* 43) *τοῦ μηδεμίαν μετουσίαν ἔχειν πρὸς ταῦτα προφάσει χρήσεως ἢ δεσποτείας τὸν ἔχοντα αὐτοὺς ὑπεξουσίους. οἱ δὲ παρὰ τοὺς γονεῖς πάντας* 44) *δύνανται τοὺς ἀλλοτρίους παῖδας γράφειν κληρονόμους εἰς πᾶσαν τὴν περιουσίαν ἐπὶ ὅρῳ* 45) *τοῦ μὴ ἔχειν τοὺς γονεῖς χρῆσιν ἢ δεσποτείαν* [*ἀνειστὰν*] 46) *παρ' αὐτῶν καταλιμπανομένων.*

§. 16. *Διατ. ι'.* 47) *Τοῖς δυναμένοις διατιθέναι νέοις τε καὶ ἐφήβοις συγχωρεῖ* 48) *ὁ νόμος, οἷς βούλονται οἰκέταις, ἐν ταῖς ἰδίαις ἐλευθεροῦν διαθήκαις* 49). — *Καὶ ἄνευ* (v. *ἄνευ*) *τοῦ* 50) *δημοσιεῦσαι τὸ τοῦ κληρονόμου ὄνομα τοῖς μάρτυσιν κατὰ τὴν παλαιὰν* 51) *συνήθειαν* 52) *βουλόμενος* 53) *διατίθεσθαι* [*διατιθέσθω*] 54), *μόνον εἰ γράψει αὐτὸς* 55a) *τοῦ κληρονόμου προσηγορίαν.* — *Ἐφ' ὧν θεμάτων* 55b) *κωλύσει ὁ τεστάτωρ τὴν* 56) *ἐκποίησιν, οὐκ ἁρμόσῃ* (v. *ἁρμόσει*) *τῷ κληρονόμῳ φαλκίδιος.*

§. 17. *Τι. ια'. διατ. δ'. Ὃν τρόπον οἱ νόθοι παῖδες* | 57) *κληρονομήσουσιν* 58) *τὸν πατέρα καὶ ἀποτρέφονται ἐκ τῆς αὐτοῦ περιουσίας, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ πατέρες τοὺς νόθους παῖδας κληρονομείτωσαν καὶ ἀποτρεφέσθωσαν ἐξ αὐτῶν.*

§. 18. *Τι. ιη'. διατ. β'. Ὁ στρατιώτης* 60) *ληγατεύσας τῷ ἰδίῳ* (v. *ἰδίῳ*) *οἰκέτῃ ἐλεύθερον αὐτὸν ἀποτελεῖ.*

non transeant, praesens constitutio loquitur. Loquitur et de usufructu ante nuptias donationis et de liberorum successione, qui ex prior matrimonio procreati sunt, et de hoc, ut parentes minimo augmento liberos prae reliquis honorare possint.

§. 13. Const. **4.** tituli 10. praesenti (constitutioni) subiungenda est, quae interpretatur eam, quae in successione liberorum ea, quae ex casu non existentium liberorum veniunt, inducit, constitutionem. Nov. 68.

§. 14. Const. **6.** De dotis collatione tam eius filiae, quae sui iuris est, quam eius, quae in aliena potestate est, (haec) constitutio loquitur, et lege caput, quod de hoc tractat. Nov. 97.

§. 15. (Const. 9.) Adscendentes, si liberis eam portionem, quae ex legibus iis debetur, dant, reliquas res suas iis relinquere possunt sub (hac) conditione, ut praetextu usufructus aut proprietatis is, qui eos in potestate habet, nihil ex his participetur. Qui autem praeter parentes sunt, omnes (?) possunt alienos liberos scribere haeredes in totam suam substantiam sub hac conditione, ut parentes eorum usumfructum aut proprietatem eorum, quae ab ipsis relinquuntur, non habeant. Nov. 117.

§. 16. Const. 10. Adultis pariter ac puberibus, qui possunt testari, lex concedit, iis servis, quos velint, in suis testamentis libertatem dare. — Et, quamvis haeredis nomen testibus publicatum non sit, is, qui secundum antiquam consuetudinem testari vult, (testator), dummodo ipse nomen haeredis scribat. — In quibus casibus testator alienationem prohibebit, haeredi (quarta) Falcidia non competet. Nov. 119.

§. 17. Tit. 11. const. 4. Naturales liberi, quemadmodum patri haeredes fient, et ex eius substantia aluntur, eodem modo et patres naturalibus liberis haeredes sumto et ab his aluntor. Nov. 89.

§. 18. Tit. 18. const. 2. Miles, qui servo suo legatum reliquit, facit, ut libertatem consequatur. Nov. 78.

---

38) Codex *εἰσαγουσαν*. 39) Incipit fol. 125. B. 40) Verba *διατ. θ'.* in Codice desunt. Est autem tit. 10. const. 9. 41) Sic tit. 10. const. 9. Pro *ἐποφειλόμενον* Codex hoc loco habet *συνοφειλόμενον*. 42) Codex *δύναται*. 43) Pro *ἐπὶ ὅρῳ* Codex habet *ἐπὶ ορω*. 44) Legendum *πάντες*. 45) Codex *ἐπὶ ὅρω*. 46) Vox *ἀνειστάν*, quid sibi velit, mihi plane non liquet. Ac deest etiam tit. 10. const. 9. Legendum arbitror *τῶν παρ' αὐτῶν καταλιμπανομένων*, vel *τῶν αὐτοῖς παρ' αὐτῶν καταλιμπανομένων*. 47) Pro *διατ. ι'.* Codex habet *διατ. γ'.* Significatur tit. 10. const. 10. 48) Codex *συγχωρεῖν*. 49) Aut scribendum *ἐλευθερίαν διδόναι* aut legendum *οὓς βούλονται οἰκέτας*. 50) Post *τοῦ* tit. 10. const. 10. interponit *γράψαι καί*. 51) Codex *παλαίαν*. 52) Codex *συνηθείαν*. 53) Tit. 10. const. 10. additur vox *ὁ*. Legendum ergo *ὁ βουλόμενος*. 54) Vox *διατιθέσθω* in Codice deest, verum ex tit. 10. const. 10. supplenda est. 55a) Pro *μόνον εἰ γράψει αὐτὸς* Codex habet *μόνον ἐγράψει αὐτούς*. 55b) Pro *ἐφ' ὧν θεμάτων* tit. 10. const. 10. habet *ἐφ' ᾧ*. 56) Pro *τὴν* Codex habet *ἤ*. 57) Incipit fol. 126. A. 58) Tit. 11. const. 4. melius scriptum est *κληρονομοῦσιν*. 60) Codex habet *στρατιωτής*.

ΤΙΤΛΟΣ ι'.[61]

Περὶ γάμων καὶ ῥεπουδίων καὶ προικόων (v. προικῴων) καὶ προγαμιαίων δωρεῶν καὶ γαμικῶν κερδῶν.

α'. περὶ τοῦ μηκέτι[62]) ἐπιλέγεσθαι[63]) τὰς δευτερογαμούσας καὶ περὶ ἄλλων κεφαλαίων.

Nov. 2. *Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (v. Ἰουστινιανὸς) Ἑρμογένει μαγίστρῳ. Καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν νενομοθετικῶσι (v. νενομοθετηκόσι) Ῥομαίοις (Ῥωμαίοις)[64]).*

Κωλύει τοὺς δευτερογαμοῦντας γονεῖς ἡ διάτ.[65]) εἰς τὴν κερδαίνουσαν[66]) προῖκα ἢ[67]) πρὸ γάμου[68]) δωρεὰν ἕνα[69]) τῶν παίδων ἐπιλέγεσθαι, φυλάττουσα τοῖς μὲν παισὶν[70]) τὴν τούτων δεσποτείαν, τοῖς δὲ γονεῦσιν τὴν χρίσην (v. χρῆσιν). πάντων δὲ τῶν παίδων προτελευτώντων, τὴν δευτερογαμήσασαν μητέρα[71]) εἰς τὸ ἐξ ἀπαιδίας καλεῖ[72]) σύμφωνον[73]), εἰς δὲ λοιπὸν τὸν[74]) ἐξ ἀδιαθέτου τῶν παίδων κληρονόμων (v. κληρονόμον). εἰ μετὰ τὸ ἐκποιηθῆναι τὴν κερδαν | [74a])θῆσαν (v. κερδανθεῖσαν)[75]) προῖκα ἢ πρὸ γάμου δωρεὰν ἡ μήτηρ ἢ ὁ πατὴρ δευτέροις[76]) ὁμιλήσῃ γάμοις, ἀνατρέπεται τὸ συνάλλαγμα, τοῦ ἐκποιήσαντος προσώπου τῶν οἰκείων προτελευτήσαντος παίδων. εἰ δὲ[77]) οἱ παῖδες προτελευτήσουσιν, εἰς μὲν τὸ ἐξ ἀπαιδίας σύμφωνον ἔρρωται. τοῦ δὲ ἐκποιήσαντος γονέως[78]) τοὺς παῖδας κληρονομήσαντος, βεβαιωθήσεται εἰς τὸ παντελὲς ἡ ἐκποιήσεις (v. ἐκποίησις)[79]). ὁ [ἐκ][80]) προτέρων γάμων τεχθεὶς δύναται καὶ περιούσης τῆς μητρὸς εἰς ἐξωτικὸν διατίθεσθαι, ἐν ᾧ τῇ μητρὶ τὸ νόμιμον καταλιμπάνει μέρος. δύναται δὲ καὶ αὐτὴν τὴν μητέρα εἰς τὴν λοιπὴν αὐτοῦ περιουσίαν, ἐξαιρουμένης τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς, γράφειν κληρονόμον. ἀδιάθετος δὲ τελευτῶν ὑπὸ τῶν οἰκείων κληρονομεῖται παίδων, ὧν μὴ ὑπόντων[81]), ἀδελφοὶ τούτου διαδέχονται, συναναπεμπομένης αὐτοῖς τῆς[82]) μητρός, εἰ καὶ δευτέροις προσομήλησε (v. προσωμίλησε)[83]) γάμοις. σημ.[84]), ὅτι πραετέριτα [ἢ][85]) ἐξνερεδάτα[86]) γενομένη ἡ μήτηρ εἰ καὶ ἐδευτερογάμησεν, δύναται κατὰ τῆς διαθήκης τοῦ οἰκείου κινεῖν παιδός, καὶ ὅτι πατὴρ δευτερογαμῶν οὐ κωλύεται κλη | [88]) ρονομεῖν τὸν υἱόν. ἡ μήτηρ[89]) δευτερογα-

TITULUS X.

De nuptiis ac repudiis et instrumentis dotalibus et ante nuptias donationibus et lucris nuptialibus.

Const. 1. De hoc, ut (mulieres), quae secundas nuptias ineunt, non amplius habeant electionem, et de aliis capitulis.

Imperator Iustinianus Hermogeni magistro. *Et iis, qui ante nos leges tulerunt, Romanis.*

Parentes, qui secundas nuptias ineunt, (haec) constitutio prohibet, quominus contemplatione dotis, quam lucri fecerunt (?), aut ante nuptias donationis unum ex liberis eligant, liberis quidem earum proprietatem conservans, parentibus autem usumfructum. Sin autem omnes liberi praedefuncti sunt, matrem, quae secundas nuptias contraxit, ad lucrum ex pacto non existentium liberorum vocat, in reliquam autem (partem) eum, qui ab intestato liberis haeres fit. Si, facta dotis, quae lucrifacta est, aut ante nuptias donationis alienatione, mater aut pater secundas inierit nuptias, contractus (alienationis) rescinditur, si ea persoan, quae alienavit, ante liberos suos moriatur. Si autem liberi praedefuncti erunt, quod quidem ad lucrum, quod ex pacto non existentium liberorum venit, attinet, valet. Si vero parens, qui alienavit, liberis haeres factus est, alienatio in solidum confirmabitur. Is, qui ex prioribus nuptiis procreatus est, potest, et vivente matre, in extranei (favorem) testamentum facere, si modo matri legitimam portionem relinquat. Potest autem et ipsam matrem in reliquam suam substantiam, excepta ante nuptias donatione, scribere haeredem. Sin autem intestatus moritur, haereditas ipsius a liberis eius capietur, qui si deficiant, huius fratres succedunt, ita ut una cum his mater vocetur, quamvis ad secundas transierit nuptias. Nota, matrem praeteritam (aut) exhaeredatam, etiamsi ad secundas transierit nuptias, contra testamentum filii sui experiri posse, et patrem, qui ad secundas nuptias

---

61) Codex τϊ. habet loco vocis τίτλος ι'. 62) Codex μήκετι. Ad marginem τ. β'. 63) Vox ἐπιλέγεσθαι sic videtur esse transferenda *habere electionem*. Nov. 2. cap. 1. καὶ μηδεμίαν ἄδειαν εἶναι τῇ μητρὶ τοὺς μὲν τῶν παίδων ἐπιλέγεσθαι. 64) Codex καὶ τοῖς πρωλιινενομοθετικῶσι ρομαΐοις. 65) Codex διατ. 66) Malim κερδανθεῖσαν. 67) Pro ἢ Codex habet ἡ. 68) Codex προγάμου. 69) Pro ἕνα Codex ἑνα. 70) Codex haec verba μεν παισιν non habet. Verum et appositio verborum τοῖς δὲ γονεῦσιν et Nov. 2. cap. 1. nostram emendationem confirmant. 71) Pro μητέρα Codex habet μρα. 72) Codex κάλλεις habet loco vocis καλεῖ. 73) Codex habet συμφωνον. 74) Pro τὸν Codex habet τό. 74a) Incipit fol. 126. B. 75) Codex κερδανθησαν. 76) Codex δευτεροις. 77) Pro εἰ δὲ Codex habet οἱ δέ. 78) Codex γόνεως. 79) Pro ἡ ἐκποίησις Codex habet ἢ ἐκποιήσεις. 80) Vox ἐκ deest in Codice, verum ex linguae Graecae legibus hoc loco deesse non potest. 81) Post ὑπόντων Cod. haec ponit οἰκετῶν κληρονομεῖται παίδων, quae est praecedentium verborum mala repetitio, nec Nov. 2. cap. 3. confirmatur. 82) Pro τῆς Codex habet τε. 83) Codex προσομήλησ. Nov. 2. cap. 3. προσωμίλησε. 84) Legendum σημείωσαι. 85) Vox ἢ in Codice deest; est autem huic loco vel maxime accommodata. Nov. 2. cap. 3. ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ τῆς διαθήκης αὐτῇ διδομένων δικαίων, εἴτε ὁ παῖς αὐτὴν παραλείψειεν ἢ καὶ ἀλόγως ἀποκληρονόμον ποιήσηται φυλαττομένων. 86) Codex ἐξνερεδάτα. 88) Incipit fol. 127. A. 89) Tit. 9. parat. §. 11. legisse videntur ἡ μήτηρ μὴ δευτερογαμοῦσα.

μοῦσα ἐχέτω τὴν χρίσην (v. *χρῆσιν*) *τῶν ἀκινήτων τῆς δωρεᾶς πραγμάτων, ἐν αὐτοῖς τοῖς εἴδεσιν ἐκ προτελευτῆς πάντων τῶν*[91]) *παίδων τὸ ἐξ ἀπαιδίας κἀνταῦθα κερδαίνουσα σύμφωνον. εἰ δὲ ἐν κινητοῖς*[92]) *πράγμασιν ἐστὶν ἡ δωρεά, τὸν ἀπὸ τρίτου ἑκατοστῆς λαμβανέτω τόκον, τῆς ἀπὸ χρήσεως*[93]) *τῆς ἀσφαλείας τούτου γε χάριν ἐς αὐτὴν γινομένης. ἐν εὐπορίᾳ*[94]) *χρημάτων ἢ καὶ αὐτῶν τῶν τῆς δωρεᾶς πραγμάτων οὔσης τῆς περιουσίας τοῦ τελευτήσαντος, ἐπιλογὴν ἐχέτω ἡ γυνὴ τὰ πράγματα λαβεῖν τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς, ἀσφαλιζομένη* (v. *ἀσφαλιζομένη*) *τῆς ἀποκαταστάσεως τοὺς παῖδας, ἢ τὸν ἀπὸ τρίτου ἑκατοστῆς ὑπὲρ αὐτῶν*[95]) *κομίζεσθαι τόκον. εἰ δὲ ἀναμὶξ ἐν*[96]) *κινητοῖς καὶ ἀκινήτοις πράγμασιν εἴη ἡ δωρεά*[97]), *τῶν μὲν ἀκινήτων ἐχέτω τὴν χρίσην* (v. *χρῆσιν*)[98]), *ἐπὶ δὲ τοῖς κηνιτοῖς* (v. *κινητοῖς*)[99]) *ὁ προρηθεὶς κρατείτω τύπος. τῆς ἐπαγγελθείσης*[1]) *προικὸς μὴ ἐντελῶς ἢ μηδὲ*[2]) *διόλου*[3]) *ἐπιδοθείσης*[4]) *ἡ μὲν μηδὲν ἐπιδοῦσα μηδὲν κερδαινέτω τῆς δωρεᾶς. ἡ δὲ ἔλαττον ἐπιδοῦσα μηδὲν κερδαινέτω ἐκ τῆς δωρεᾶς*[5]), *χώραν ἐχούσης* |[6]) *τῆς δια ἀξεως*[7]) *καὶ ἐπὶ τῶν ἔτι ἡρτημένων* (v. *ἠρτημένων*)[8]) *ὑποθέσεων. Ἐγράφη πρὸ ιβ'. καλάνδων*[9]) *Ἀπριλίων ὑπατίας* (v. *ὑπατείας*) *Βελισαρίου ἰνδ. ιγ'.*

transit, non prohiberi, quominus filio haeres fiat. Mater, quae secundas nuptias init, usumfructum habeto rerum immobilium, quae sunt in (ante nuptias) donatione, lucrifaciens ex ipsis speciebus, praedefunctis omnibus liberis et in hoc casu id, quod ex pacto non existentium liberorum venit. Sin autem in rebus mobilibus donatio consistit, mater usuras trientes capito, cautione usufructuaria hoc quidem nomine ipsi exponenda. Sin substantia defuncti copiam habet pecuniae aut etiam earum ipsarum rerum, quae in donatione sunt, mulier electionem habeto, utrum res, (quae sunt in) ante nuptias donatione, capere (velit), satisdans liberis de (earum) restitutione, an trientes usuras earum nomine accipere. Sin mixtim donatio in rebus mobilibus et immobilibus consistat, rerum immobilium quidem usumfructum habeto, in mobilibus autem forma supra dicta valeto. Si dos promissa non tota aut omnino non data sit, ea quidem, quae (plane) nihil dedit, ex donatione nihil lucrifacito; ea autem, quae minus dedit, nihil plus iis, quae dederat, ex donatione lucrifacito, (hac) constitutione et in iis caussis, quae adhuc in suspenso sunt, locum habente. *Scripta est ante 12. Calendas Apriles Belisario consule indictione 13.*

β'.[10]) *περὶ τῶν δευτερογαμούντων.*

Ὁ αὐτὸς βασιλευς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Πολλοὶ μὲν ἤδη καὶ ποικήλοι (v. *ποικίλοι*)[11]).

Κατὰ τοὺς οἰκείους χρόνους κρατεῖ ἡ διάταξις, οὐκ ἐνάγουσα[12]) *ἑαυτὴν εἰς τὰ προλαμβάνοντα. ὅτι ἔξεστι τοῖς συνοικησίοις* (v. *συνοικεσίοις*) *τοὺς περὶ*[13]) *γάμων καὶ διαλύσεων αὐτῶν καὶ κάσων φυλάττοντας*[14]) *νόμους ὡς βούλονται διατίθεσθαι*[15]). *καὶ σημείωσαι*[16]), *ὅτι οὐδὲν θεῖος τύπος οὔτε πρόσταξις ἀρχικὴ δύναται ἀνατρέπειν τὴν κατὰ νόμους γενομένην διατύπωσιν, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀπροίκων*[17]) *γυναικῶν χωρὶς ῥεπουδίου πομπῆς οὐ διαλύεται γάμος. ὁ δι' ἄσκησιν*[18]) *λύων*[19]) *τὸν γάμον, τῷ*[20]) *ἀπὸ τελευτῆς ὑπόκειται κάσῳ. τοῦ ἐπὶ τριετίαν*[21]) *ἀπὸ καιροῦ τοῦ γάμου μὴ δυνηθέντος μηγῆναι* (v. *μιγῆναι*) *τῇ ἰδίᾳ* (v. *ἰδίᾳ*) *γαμετῇ ἀζήμιος*[22]) *ὁ γάμος διαλύεται. αἰχμαλωσία*[23]) *συμβαίνουσα τῷ ἀνδρὶ ἢ τῇ*[24]) *γυναικὶ οὐ διαλύει τὸν γάμον. εἰ δὲ ἄδηλος εἴη ἡ ζωὴ τοῦ αἰχμαλώτου τεθέντος,* |[25]) *πενταετίας παραδραμούσης ἀπὸ καιροῦ τῆς αἰχμαλωσίας, δύναται τὸ ἐν πολιτείᾳ μένον πρόσωπον καὶ χωρὶς ῥεπουδίου*[26]) *ἀζημίως λύειν τὸν γάμον. ἡ τῶν εὐγενῶν εἰς*

Const. 2. De iis, qui secundas nuptias ineunt.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. Nov. 22.
Multae quidem iam et variae.

Secundum sua tempora valet (haec) constitutio, quae ad (facta) praeterita non se refert. Licet coniugibus, si leges de nuptiis earumque dissolutionibus et casibus latas observent, eo, quo velint, modo testari. Ac nota, non posse per sacram formam nec per praeceptum magistratus eam, quae secundum leges facta est, dispositionem revocari, (et) in uxoribus quoque indotatis sine repudii missione nuptias non dissolvi. Is, qui propter vitam solitariam nuptias dissolvit, id, quod ex casu mortis venit, lucrum praestare debet. Eius, qui per triennium ex nuptiarum coniunctione cum sua uxore concumbere non potuit, matrimonium impune dissolvitur. Captivitas, quae in viro vel in muliere accidit, nuptias non dissolvit. Si vero incertum sit, an vivat is, qui in captivitatem redactus est, quinquennio praeterlapso inde ab eo tempore, quo captivitas evenit, ea persona, quae in civitate remanet, et absque repudio impune nuptias dissolvere

---

91) Pro voce *τῶν* Codex habet *των*. 92) Pro *ἐν κινητοῖς* Codex habet *ἐκίνη τοῖς*. 93) Codex *χρώσεως* habet pro voce *χρήσεως*. 94) Pro *εὐπορίᾳ* Codex habet *ἀπορίᾳ*. Nov. 2. cap. 4. *πλὴν εἰ μὴ ἄφθονος ἡ τοῦ ἀνδρὸς εἴη περιουσία, καὶ ἔχοι καὶ χρυσίον καὶ ἄργυρον καὶ ἐσθῆτα .... τηνικαῦτα γὰρ* et caet. 95) Pro vocibus *ὑπὲρ αὐτῶν* Codex habet *ὑπὲρ ἑαυτόν*. 96) Pro *ἀναμὶξ ἐν* Codex habet *ἀνάμιξεν*. 97) Pro *εἴη ἡ δωρεὰ* Codex habet *εἰς τὴν δωρεάν*. 98) Pro *χρῆσιν* Codex habet *χρίσην*. 99) Codex habet *κηνίτοις* pro *κινητοῖς*. 1) Codex *ἐπαγγελθήσει* habet pro voce *ἐπαγγελθείσης*. 2) Codex habet *μὴ δέ*. Malim tamen legi *μηδέν*. 3) Codex habet *διόλως*. 4) Codex *ἐπιδοθείσης*. 5) Sic Codex. Arbitror tamen post vocem *μηδὲν* lacunam esse, totumque locum sic esse legendum: *μηδὲν πλέον, ὧν δέδωκεν, κερδαινέτω*. Nov. 2. cap. 5. *ἡ δὲ ἔλαττον, ἥπερ ὡμολόγησε, δοῦσα τοσοῦτον ἀπολαμβανέτω μόνον, ὅσον ἐπίδωκεν*. 6) Incipit fol. 127. A. 7) Codex *διαταξέως*. 8) Codex *ἠρτημένων*. 9) Codex *καλανδων*. 10) Ad marginem *κβ'*. 11) Codex *ποικηλοί*. 12) Pro *ἐνάγουσα* legendum videtur esse *ἀνάγουσα*. Sic tit. 11. const. 10. *ἀναβάλλειν*. 13) Tit. 9. parat. §. 12. habent *περὶ τῶν γάμων*. 14) Tit. 9. parat. §. 12. habent *φυλάττουσιν*. 15) Codex *διατιθέσθαι*. 16) Codex *σημ.* 17) Pro *ἀπροίκων* Codex habet *προικῶν*. Nov. 22. cap. 8. *τὸ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀπροίκων συμβολαίων διαλυομένων*. 18) Codex *διάσκησιν*. 19) Pro *λύων* Codex habet *λύσιν λύων*. 20) Codex habet *τό*. 21) Codex *τριετίαν* habet. Novella 22. cap. 6. de *διετίᾳ* loquitur, sed toto hoc spatio elapso. Numquis autem ignorat Graecorum et Romanorum consuetudinem eum annum, a quo initium numerandi fit, in numerum ipsum imputandi? 22) Codex *ἄζημιος*. Fortasse legendum erit *ἀζημίως*. 23) Codex *αἰχμαλωσίας*. 24) Pro *τῇ* Codex habet *τῷ*. 25) Incipit fol. 128. A. Pro *τεθέντος* Codex habet *τιθέντος*. Fortasse legendum *ποιηθέντος*. 26) Codex *ρεπουδίου*.

μέταλλον καταδίκη καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν γάμον ἐπὶ σχήματος φυλάττει [27]). σημείωσαι [28]), ὅτι ἀπὸ τημωρίας (v. τιμωρίας) οὐ καταδουλοῦνται [29]). ὁ πρὸς τοὺς ἀπελευθέρους γάμος, θατέρου τούτων ἐκ ψήφου δικαστικῆς καταδουλοθέντος (v. καταδουλωθέντος) [30]), διαλύεται, τοῦ ἐλευθέρου τὸν ἀπὸ τῆς τελευτῆς κάσον κερδαίνοντος. ὥστε οὖν, εἰ καὶ μετάλλῳ [31]) παραδοθῆναι συμβῖ (v. συμβῇ) [32]) τὸν ἀπολεύθερον ἐκ ψήφου δικαστικῆς, καταδουλοῦται. ἡ γὰρ καινοτομία τοῦ μὴ καταδουλοῦσθαι τὸν μεταλλιζόμενον ἐπὶ μόνων εὐγενῶν χώραν ἔχει. μεταξὺ δούλου καὶ ἐλευθέρου [33]) οὐ συνίσταται γάμος, οὐδὲ προῖξ [34]), οὐδὲ πρὸ γάμου δωρεά [35]). πᾶς δεσπότης [36]) τὸν ἴδιον (v. ἴδιον) [37]) δοῦλον ἢ τὴν θεράπαιναν [38]) ὡς ἐλεύθερον ἢ ἐλευθέραν πρὸς γάμον [39]) συνάπτων [40]) τῷ ἀγνοοῦντι [41]) τὴν τούτων [42]) κατάστασιν [43]) ἢ συναινῶν τοῖς τοιούτοις [44]) γάμοις ἢ ἐπίτηδες σιωπῶν [45]) οὐδὲ λύει τὸν γάμον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ [46]) δεσ | [47])ποτίας (v. δεσποτείας) [48]) ἐκπίπτει, τοῦ δούλου [49]) προσώπου ἐλευθέρου ἅμα [50]) καὶ εὐγενοῦς γινομένου [51]), τούτου [52]) κρατοῦντος καὶ ἐπὶ τῶν ΡRοδερελίκτων [53]) οἰκετῶν [54]) καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ νώσῳ (v. νόσῳ) [55]) περιφρονηθέντων ὑπὸ [56]) τῶν ἰδίων (v. ἰδίων) [57]) δεσποτῶν. ἡ δεπορτατίων, εἰς ἣν [58]) μετεχώρησεν ἡ τοῦ πυρὸς καὶ ὕδατος ἀπαγόρευσις, οὐ λύει τὸν γάμον. ὁ στρατιώτης [59]) ἐπὶ [60]) δεκαετῆ χρόνον ἀπολειφθεὶς [καὶ] [61]) | ὀχλούμενος ὑπὸ τῆς ἰδίας (v. ἰδίας) γαμετῆς, μηδὲν αὐτῇ ἐγγράφως ἢ ἀγράφως δηλώσας [62]), ἀζήμιος λύει τὸν πρὸς αὐτὴν γάμον. ἡ δὲ τούτου γαμετὴ οὐ πρότερον γαμήσει, πρὶν ἂν τῷ ἄρχοντι αὐτοῦ προσελθοῦσα ἐκ βασιλικῆς ἀντιγραφῆς ἐπιτραπῇ [63]) γαμῆσαι. μετὰ ποινῆς λύει τὸν γάμον αἰτία μοιχίας (v. μοιχείας), φόνου, φαρμακίας (v. φαρμακείας), γοητίας (v. γοητείας), ἐπιβουλὴ κατὰ τῆς βασιλείας, πλαστογραφία, τυμβωρυχία, ἱεροσυλία, λῃστεία, ὑποδοχὴ λῃστῶν, ἀπελασία, ἀνδραποδισμός, εἰ πορνεύσει ὁ ἀνὴρ ἐπ' ὄψεσι τῆς γυναικός [64]), ἢ θάτερος αὐτῶν [65]) ἐπιβουλεύσει τῇ ζωῇ θατέρου, εἰ ὁ ἀνὴρ μαστίξῃ τὴν γυναῖκα, ἐξοτικοῖς (v. ἐξωτικοῖς) [66]) ἡ γυνὴ συνδιετᾶται (v. συνδιαιτᾶται) [67]) ἤγουν συμποσιάζει, ἢ [68]) τοῦ ἀνδρὸς ἀπόκοιτος γένηται ἀλόγως | [69]) ἡ γυνὴ χωρὶς τοῦ οἴκου τῶν γονέων [70]), εἰ θέαις [71]) παρεμβάλει (v. παρεμβάλλει) παρὰ γνώμην αὐτοῦ, εἰ χεῖρας [72]) αὐτῷ ἐπαγάγῃ, εἰ [εἰς] [73]) προλύπην αὐτοῦ ἐπίτιδες (v. ἐπίτηδες) ἀμβλώῃ [74]), ἢ ἀνδράσιν κατὰ [75]) τρυφῆς πρόφασιν συνλούσηται, ἢ ἑτέρῳ τινὶ περὶ γάμου διαλέγεται. ὁ μίᾳ τῶν εἰρημένων ὑποπίπτων αἰτιῶν [76]) ζημιοῦται τὰ ἐπι-

potest. Ingenuorum ad metalla condemnatio et libertatem et nuptias in eodem statu, quo fuerunt, conservat. Nota, poenae caussa servum fieri neminem. Nuptiae, quae inter libertinos consistunt, si alteruter ex his de sententia iudiciali in servitutem redactus sit, dissolvuntur, ita ut is, qui liber est, lucrum, quod ex casu mortis venit, accipiat. Proinde, etsi contigerit, ut libertus ex sententia iudiciali ad metalla detur, servus fit. (Haec) enim immutatio (veteris iuris), ne fiant servi hi, qui ad metalla dati sunt, in ingenuis tantum locum habet. Inter servum et liberum nuptiae non consistunt, nec dos, nec ante nuptias donatio. Omnis dominus, qui suum servum ancillamve quasi liberum liberamve per nuptias cum eo, qui horum conditionem ignorat, coniungit, aut in tales nuptias consentit aut data opera dissimulat, nec nuptias dissolvit, verum etiam (eorum) proprietate excidit, cum serva persona libera simul et ingenua fiat, hoc (eodem) valente etiam in servis, qui pro derelictis habentur, et in iis, qui a dominis suis propter morbum neglecti sunt. Deportatio, in quam aqua et igni interdictio transfusa est, nuptias non dissolvit. Miles, qui per decennium abfuit et, cum ab uxore sua sollicitetur, nihil ipsi in scriptis aut sine scriptis declaravit, facit, ut impune nuptiae, quas cum ea (habet constitutas,) dissolvantur. Huius autem uxor non nubet, priusquam, adito eius (militis) praefecto, ex rescripto principali veniam nubendi impetraverit. Cum poena nuptias dissolvit adulterii caussa, homicidii, veneficii, praestigiarum, insidiae imperio structae, falsum, sepulcrorum violatio, sacrilegium, latrocinium, latronum susceptio, abigeatus, plagium, si in conspectu mulieris vir fornicabitur, aut eorum alter alterius vitae insidias struet, si vir mulierem verberaverit, (vel) mulier cum extraneis convivit vel epulatur, aut sine (idonea) caussa extra viri habitationem mulier pernoctet, excepta domo parentium, si contra ipsius voluntatem ludis interveniat, si manum ipsi intulerit, si ad ipsum contristandum data opera abortum faciat, aut una cum viris luxuriae gratia lavetur, aut cum alio quo de nuptiis disserat. Is, qui in unam ex (supra) dictis caussis incidit, multatur iis, quae dederat, hoc est,

27) Codex φυλάττειν. 28) Codex σημ. 29) Codex καταδουλοῦται. 30) Codex καταδουλοθέντος. 31) Codex μετάλλων. 32) Pro συμβῇ Codex habet συμβῖ. 33) Codex B. ἐλευθέρας. 34) Codex B. προῖξ. 35) Codex B. οὐδὲ προγαμιαία δωρεά. 36) Post δεσπότης in Codice apponitur τῆς, quod ex mala ultimae syllabae repetitione ortum videtur esse. 37) Codex B. ἴδιον. 38) Codex θεραπαίναν. 39) In Codice B. desunt voces πρὸς γάμον. 40) Codex συνάπτον. 41) Codex B. ἀγνωοῦντι. 42) Codex B. τούτων. 43) Post κατάστασιν tit. 18. parat. §. 7 addunt ἐλευθέρῳ. 44) Codex B. τοιούτοις. 45) Pro ἐπίτηδες σιωπῶν Codex habet ἐπιτηδιόσοπον. Nov. 22. cap. 11. εἰδείη δὲ τὸ γινόμενον καὶ ἐξεπίτηδες ἀποκρύπτοι. 46) Codex habet ἐπαυτῷ. Cod. B. ἐπ' αὐτόν. 47) Incipit fol. 128. B. 48) Codex B. δεσποτείας. 49) Codex B. δούλου. 50) Codex B. ἅμα. 51) Codex B. γενομένου. 52) Cod. B. τούτου. 53) Sic Codex. Cod. B. προδερελίκτων. Nov. 22. cap. 12. καὶ κατὰ τὸν ὡσανεὶ pro derelicto τίτλον. 54) Codex B. ἱκετῶν. 55) Pro ἐν τῇ νόσῳ Codex habet ἐντώνως εἰ. Cod. B. νοσεῖν. Nov. 22. cap. 12. ἢ νοσοῦντας ἀποπεμψάμενος ἢ καὶ καταφρονήσας αὐτῶν. 56) Pro ὑπὸ Cod. B. habet παρά. 57) Cod. B. ἰδίων. 58) Pro εἰς ἣν Codex habet εἰ σήν. 59) Codex στρατιωτῆς. 60) Codex 'ἐπί. 61) Pro καὶ Codex habet ὁ. 62) Codex habet δολος ἢ pro voce δηλώσας. Nov. 22. cap. 14. ὁ δὲ σαφῶς ἀπείποι πρὸς τὸν γάμον τὸν αὐτῆς ἢ καθάπαξ σιγήσειε. 63) Codex ἐπιτράπῃ. 64) Codex habet εἰ προσνεύσει ὁ ἀνὴρ ἐπόψεσι τῆς γυναικὸς pro verbis εἰ πορνεύσει ὁ ἀνὴρ ἐπ' ὄψεσι τῆς γυναικός. Nov. 22. cap. 15 ἢ οὕτως ἀσελγῶς βιοῦντα, ὡς ἐν ὄψεσι τῆς γαμετῆς ἑτέραις συνδιαφθείρεσθαι. 65) Codex θατέροις αὐτήν. Manifesto θάτερος significatur. Malim tamen corrigi vel ὁ ἕτερος vel ἅτερος. 66) Codex ἐξοτικοῖς. Legendum videtur ἢ ἐξωτικοῖς. 67) Codex συνδιεταται. 68) Pro voce ἢ Codex habet ἡ. 69) Incipit fol. 129. A. 70) Codex γόνεων. 71) Codex θείαις. Nov. 22. cap. 15. ἱπποδρομίαις χαίρουσάν τε καὶ παραγινομένην ἢ θεάτροις παραβάλλουσαν. 72) Codex χεῖρας habet. 73) Deest vox εἰς propter vocem praecedentem εἰ in Codice. 74) Pro ἀμβλώῃ Codex habet ἀμβλω. 75) Cod. κατα. 76) Codex αιτιῶν.

δεδομένα[77]), *τουτέστιν ἡ μὲν γυνὴ τὴν προῖκα, ὁ δὲ ἀνὴρ τὰ ἕδνα, οὐ δυναμένης τῆς γυναικὸς προ πενταετίας*[78]) *μετὰ διάλυσιν τοῦ γάμου ἀνευθύνως*[79]) *ἑτέρῳ*[80]) *γαμεῖσθαι. ἀλλ' οὐδὲ*[81]) *ἀλόγως λύσασα*[82]) *τον γάμον πρὸ ἐνιαυτοῦ*[83]) *γαμήσει. ὁ δὲ ἀνηρ διαλυθέντος τοῦ γάμου, ὅτε βούλεται, ἀκωλύτως γαμεῖ*[84]). *ἀναγνώθη* (v. *ἀνάγνωθι*) *καὶ διατ. θ'. τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἢ καὶ κθ'. καὶ ις'.*[85]) *τί. δ'. διατ. κα'.*[86]) *κεφαλ. ιζ'. καινίζουσι*[87]) *γὰρ καὶ τὰς αἰτίας κοινὰς*[88]) *τῶν ῥεπουδίων. οὔτε ἀγνοοῦντος, οὔτε εἰδότος, οὔτε συναινοῦντος τοῦ δεσπότου ἔρρωται ὁ τοῦ ἐναπογράφου πρὸς ἐλευθέραν γάμος, ὅθεν οὐδὲ συνίσταται ἡ προῖξ ἢ δωρεὰ ἐπὶ τοιούτου*[89]) *γάμου, ἀλλὰ δύναται ὁ δεσπότης δι' ἑαυτοῦ ἢ διὰ τοῦ ἄρχοντος σωφρονίζειν τὸν ἴδιον* (v. *ἴδιον*) *γεωργὸν καὶ τῆς πρὸς τὴν ἐλευθέραν χωρίζειν*[90]) *συναφείας. ἀναγνώθη* (v. *ἀνάγνωθι*) | [91]) *τί. ια'.*[92]) *διατ. δ'. κεφάλαιον. ι'. οἱ χωρὶς*[93]) *προικῴων συμβολαίων ἐκ μόνης διαθέσεως συστάντες γάμοι τὸν*[94]) *ἀλόγως λύσαντα τὸν γάμον τῷ τετάρτῳ μέρει τῆς οἰκείας* (*οἰκείας*) *καταδικάζουσι περιουσίας, οὐ περαιτέρω μέντοι τῶν ρ'. τοῦ χρυσίου λιτρῶν, εἰ καὶ ἡ ὑπόστασις τοῦ τὸν*[95]) *γάμον διαλύσαντος ὑπερβαίνει τὸ τετραπλάσιον τῆς εἰρημένης ποσότητος, τῆς γυναικὸς κἀνταῦθα*[96]) *μὴ δυναμένης, εἰ εὐλόγως λύσαι τὸν γάμον, πρὸ ἐνιαυτοῦ γαμεῖν. εἰ δὲ ἀλόγως, πρὸ πενταετίας. οἱ ὑπεξούσιοι καὶ οἱ ἐμαγκίπατοι παῖδες ἐπὶ βλάβῃ τῶν γονέων χωρὶς τῆς αὐτῶν συναινέσεως τοὺς ἰδίους* (v. *ἰδίους*) *μὴ διαλυέτωσαν γάμους. ἀνάγνωθι τίτλον ζ'. διατ. η'. κεφ. δ'., πότε ἡ θυγάτηρ δύναται καὶ*[97]) *χωρὶς γνώμης τοῦ πατρὸς γάμοις ὁμιλῆσαι. θανάτῳ διαλυθέντος τοῦ γάμου, τῷ περιόντι ὁ*[98]) *ἀπὸ τελευτῆς ἁρμόσει κάσος κατὰ τὴν δύναμιν τῶν γαμικῶν συμφώνων. τὰς ἀνίσους ἐπιδόσεις τῶν προικῶν καὶ τῶν διὰ τοὺς γάμους δωρεῶν δέχεται ὁ νόμος. τὰ δὲ ἄνισα κέρδη πρὸς τὸ ἐλλῖπον* (v. *ἐλλεῖπον*)[99]) *κανονίζεσθαι*[1]) *φησίν. τὰ γαμικὰ κέρδη κατὰ χρῆσιν*[2]) *καὶ δεσποτείαν μὴ δευτερωγαμοῦντες* (v. *δευτερογαμοῦντες*) *ἐχέτωσαν οἱ γονεῖς, καὶ εἰ ταῦτα ζῶντες οὐκ ἐξεποίησαν ἢ ῥητῶς* | [3]) *ὑπέθεντο ἢ ἰδικῶς* (v. *ἰδικῶς*) *ἑτέροις παρέπεμψαν, λαμβανέτωσαν οἱ τούτων παῖδες, ἐξ ἴσης αὐτὰ μεριζόμενοι μοίρας*[4]), *εἴτε καὶ μή. εἰ δὲ μετὰ τῶν παίδων καὶ ἐξωτικοὺς ἔγραψεν κληρονόμους, οἱ παῖδες*[5]) *κατ' ἐξαίρετον*[6]) *λήψονται τὰ τοιαῦτα κέρδη, ἀλλ' ἐξ ἴσης αὐτὰ*[7]) *μεριζόμενοι μέρος*[8]) *πρὸς ἑαυτούς, εἰ καὶ ἐξ*

mulier quidem dote, vir autem ante nuptias donatione (privatur), ita ut mulier ante quinquennium post nuptiarum dissolutionem impune alii nubere non possit. Verum nec, si iusta (?) de caussa (mulier) matrimonium dissolverit, ante annum (alii) nubet. Vir autem, dissoluto matrimonio, quando volet, uxorem ducere non prohibetur. Lege etiam const. 9. praesentis capitis, vel etiam 29. et 16., tituli 4. const. 22. (?) cap. 17. Immutant enim etiam caussas communes repudiorum. Nec nesciente, nec sciente, nec consentiente domino valent adscripticii cum libera (muliere) nuptiae. Unde nec dos aut (ante nuptias) donatio in tali matrimonio consistit, verum dominus per se ipsum vel per magistratum colonum suum castigare potest et a coniunctione cum libera (muliere) dimovere. Lege tit. 11. const. 4. cap. 10. Nuptiae, quae absque dotalibus instrumentis ex solo consensu contractae sunt, eum, qui absque iusta caussa matrimonium dissolvit, ad hanc poenam adstringunt, ut quarta parte suae substantiae multetur, non ultra tamen centum auri libras, etsi substantia eius, qui matrimonium dissolvit, quadruplum (supra) dictae substantiae superat. Mulier et in hoc casu, si iusta de caussa nuptias dissolverit, ante annum (alii) nubere non potest; sin vero iniusta de caussa, (nec) ante quinquennium. Liberi, qui in potestate sunt, et emancipati in fraudem parentum absque eorum consensu nuptias ne dissolvunto. Lege tit. 7. const. 8. cap. 4., (ubi de eo agitur,) quando filia absque patris voluntate matrimonio (cum aliquo) sese coniungere possit. Diremtis morte nuptiis, ad eum, qui superest, lucrum, quod ex casu mortis venit, pertinebit secundum (vim et) potestatem nuptialium instrumentorum. Inaequales dationes dotium et propter nuptias donationum lex agnoscit. Inaequalia autem lucra ad mensuram eius, quod ad quantitatem deest, exigi (haec) constitutio dicit. Lucra nuptialia parentes, qui non secundas contrahunt nuptias, in usufructu et proprietate habento, eaque si, dum vivunt, non alienaverunt aut expresse hypothecae dederunt, aut specialiter ad alios transmiserunt, eorum liberi capiunt, ex aequis portionibus ipsa dividentes, sive eos ipsos liberos haeredes scripserunt, sive non (?). Sin vero una cum liberis et extraneos haeredes scripsit, liberi velut praecipua talia lucra capient, verum ex ae-

---

77) Codex *ἐπὶ δεδομένα.* 78) Pro *πενταετίας* Codex habet *ε̄ ετίας.* 79) Codex *ἀνευθυνος.* 80) Codex *ἑτερο.* 81) Pro *ἀλλ' οὐδὲ* Codex habet *ἄλλου δέ.* Legendum postea *εὐλόγως.* Nam vox *οὐδὲ* ad *γαμήσει* pertinet. Nov. 22. cap. 16. *εἰ δὲ καὶ εὐλόγως ἡ γυνὴ τὸ ῥεπούδιον στείλειε.* 82) Codex *λυσασα.* 83) Codex *ενιαυτοῦ.* 84) Codex *γαμεῖν.* 85) Hi numeri corrupti sunt. Significatur caput nonae constitutionis. Pro *κεφαλαίου* legendum videtur esse *τίτλου.* Utrumque enim nota persimili in codd. mss. designari solet. 86) Pro *κα'*, quod Codex habet, legendum videtur esse *κβ'*. Significatur enim tit. 4. const. 22. 87) Codex *καὶ νίζουσι.* 88) Pro *κοινὰς* Codex habet *ποινας.* 89) Post vocem *τοιούτου* in linea positum est *σωφρονίζειν*, punctis tamen supra lineam positis. Quae res ex sequenti versu videtur esse repetita. 90) Pro *χωρίζειν* Codex habet *χαρίζειν*, quae vox et activo genere non enuntiatur, et ab hoc loco est plane aliena. Nov. 22. cap. 17. *ἀφέλκειν ἀπὸ τῆς μάτην αὐτῷ συνούσης.* 91) Codex *ἀνάγνωθη.* Incipit fol. 129. B. 92) Pro litteris *ια'*. Codex habet *να'.* 93) Ad marginem Codicis *περὶ προικῴων.* 94) Pro *τὸν* Codex habet *τῶν.* 95) Pro verbis *τοῦ τὸν* Codex habet *τοῦτον.* 96) Codex *κἄνταυθα.* 97) Pro *καὶ* Codex habet *καικαί.* 98) Vox *ὁ* deest tit. 9. parat. §. 12. 99) Codex *ἔλλιπον.* Possis et *ἐλλιπὸν* coniicere. 1) Codex *κανονιζεσθαι.* 2) Codex *χρῆσιν.* 3) Incipit fol. 130. A. Codex *ῥητ*^ς. 4) Post vocem *μοίρας* lacuna in Codice apparet nulla. Supple *εἴτε ἔγραψεν* (vel *ἔγραψαν*) *αὐτοὺς τοὺς παῖδας κληρονόμους, εἴτε καὶ μή.* Quae quidem propter ea, quae postea posita sunt, facile excidere potuerunt. Fundus huius emendationis est Nov. 22. cap. 20. *λήψονται ταῦτα, καίτοι μὴ κληρονομοῦντες τοῦ γονέως.* Sic et satis commode opposita erunt haec verba *εἰ δὲ μετὰ τῶν παίδων.* Brevius tit. 9. parat. §. 12. *εἴτε κληροονμοῦσιν τοὺς γονεῖς, εἴτε καὶ μή.* 5) Loco vocum *οἱ παῖδες* Codex habet *ὑπαῖδες.* 6) Codex habet *καθ' ἐξαίρετον.* 7) Pro voce *αὐτὰ* Codex habet *αὐτῶν.* 8) Vox *μέρος* huic loco non satis apta est et accommodata. Lege *μοίρας.* Paullo supra dictum erat *ἐξ ἴσης αὐτὰ μεριζόμενοι μοίρας.* Nov. 22. cap. 20. §. 1. *ἀλλ' ἐξ ἴσης διαιρήσονται πρὸς τὸν ἀριθμὸν τον ἑαυτῶν.*

ἀνίσσων (v. ἀνίσων) μερῶν ἐγράφησαν κληρονόμοι, οὐδὲν τῶν ἐξωτικῶν ἔχειν δυναμένων εἰς ταῦτα. τὰ τῶν ἀχαρίστων μέρει (v. μέρη) τοῖς ἄλλοις προστιθέσθω [9]) *παισίν, ἢ πάντων ὄντων ἀχαρίστων τοῖς γραφεῖσιν ἐξωτικοῖς κληρονόμοις. σημείωσαι, ὅτι* [10]) *καὶ οἱ ἔγγονοι κληρονομοῦντες τοὺς γονεῖς καὶ μετὰ τῶν θείων τὸν ἴδιον (v. ἴδιον) διαδεχόμενοι πάππον διαδέξωνται (v. διαδέξονται) τὰ εἰρημένα κέρδη, ὅσοι ἂν ὦσιν, τὸ τοῦ ἰδίου (v. ἰδίου) γονέως ὑπεισιόντες πρόσωπον, καὶ ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀπροίκων συνοικεσίων τὰ εἰρημένα κρατεῖ. ἡ ἀποβαλλομένη ἄνδρα, εἰ καὶ ἄπαις ἐστίν, ὅμως πρὸ τοῦ πενθήμου (v. πενθίμου) χρόνου δευτερογαμοῦσα ἀτιμοῦται, οὐδὲν ἐκ τοῦ προτέρου κερδαίνουσα γάμου κατὰ κάσον ἢ διαθήκην ἢ ληγάτον ἢ μόρτις καῦσα δωρεὰν [ἢ]* [11]) *καθ' ἕτερον τρόπον, ἀλλὰ ταῦτα διαδέξωνται (v. διαδέξονται) τὰ πρόσωπα τῶν συγγενῶν τοῦ προτέρου ἀνδρός, ἀνιόντες φημὴ (v. φημὶ) καὶ κατιόντες καὶ ἐκ πλαγίου μέχρι |* [12]) *δευτέρου βαθμοῦ ἤ, μηδενὸς τούτων ὄντος, τὸ δημόσιον. εἰ δὲ καὶ ἐξωτικός τις διάθεται (v. διάθηται)* [14]) *εἰς αὐτήν, ἢ δωρήσεταί τι* [15]) *αὐτῇ ἢ ληγατεύσῃ ἢ* [16]) *ἄλην (ἄλλην) τινὰ φιλοτιμίαν ποιήσει εἰς αὐτήν, οὐδενὸς τούτων ἀπολαύσει. τὰ γὰρ τοιαῦτα πράγματα ἢ εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ἐξωτικοῦ, ἢ εἰς τοὺς συγκληρονόμους αὐτῆς, ἢ εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου διαδόχους τοῦ ἐξωτικοῦ παραγενήσονται. οὐ δύναται δὲ ἡ τοιαύτη γυνὴ πλέον τοῦ τρίτου μέρους τῆς ἰδίας (v. ἰδίας) ὑποστάσεως τῷ δευτέρῳ αὐτῆς ἐπιδοῦναι ἀνδρί, οὔτε δὲ τοὺς ἐπὶ ἑκαστέρω τοῦ* [17]) *τρίτου βαθμοῦ τῶν αὐτῆς συγγενῶν κληρονομεῖν. τὴν δὲ αὐτῆς ἀτιμίαν λύει, παίδων αὐτῇ μὴ ὑπόντων, βασιλέως ἀντιγραφή* [18]). *εἰ δὲ παῖδες αὐτῇ ὦσιν ἐκ τοῦ προτέρου γάμου, δεῖται μὲν καὶ οὕτως βασιλικῆς κελεύσεως. οὐκ ἄλλως δὲ ἀπαλλάσσεται τίς (v. τῆς) τε ἀτιμίας καὶ τῶν λοιπῶν ποινῶν, εἰ μὴ τὸ ἥμισυ μέρος τῆς ἰδίας (v. ἰδίας) ὑποστάσεως, ἣν εἶχεν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς δευτερογαμίας, χωρὶς τινὸς αἱρέσεως δωρήσεται τοῖς παισὶν κατὰ χρῆσιν καὶ δεσποτείαν, μηδαμῶς τούτων ἐξουσιάζουσα* [19]). *τούτου γὰρ τοῦ μέρους κύριοι γενήσονται οἱ παῖδες καὶ δύνανται καὶ περιόντες ἐκποιεῖν αὐτὸ* [20]) *καὶ τε |* [21]) *λευτῶντες παραπέμπειν, εἰς οὓς βούλονται. ἀδιαθέτων δὲ αὐτῶν τελευτώντων, εἰ παῖδας ἔχοιεν, οἱ παῖδες αὐτὸ* [22]) *διαδέξωνται (v. διαδέξονται). εἰ δὲ μὴ ὕπισιν (v. ὕπεισιν) παῖδες, οἱ ἀδελφοί. εἰ δὲ μίτε (v. μήτε) ἀδελφοὶ* [23]) *εἰσίν, τότε εἰς τὴν μητέρα ὑποστρέψῃ (v. ὑπεστρέψει) παίδων. προτέρων γάμων ὄντων οἱ δευτερογαμοῦντες γονεῖς μόνην χρῆσιν ἔχουσιν τῶν ὁποσοῦν (v. ὁπωσοῦν) εἰς αὐτοὺς περιελθόντων ἐκ τῶν προτέρων οἰκεσίων* [24]), *εἴτε κατ' ἐνστάσεως τρόπον, εἴτε κατὰ πρεσβεῖον, ληγάτον* [25]) *ἢ δωρεάν, ἢ καθ' ἕτερον* [26]) *τρό-*

quis (portionibus) ipsa inter se dividentes, etsi ex inaequalibus portionibus haeredes scripti sunt, ita ut extranei nihil ex his participentur. Ingratorum (liberorum) portiones reliquis liberis adduntor, aut, si omnes ingrati sunt, extraneis, qui haeredes scripti sunt. Nota, et nepotes, si parentibus haeredes fiant, et cum patruis avunculisque avo suo succedere *) accepturosque esse lucra (supra dicta), quotcunque sint, patris sui personam subeuntes, et in indotatis quoque matrimoniis ea, quae dicta sunt, valere. Ea, quae virum amisit, etsi sine liberis est, tamen, ante luctus tempus ad secundas nuptias si transeat, infamis fit, nihil ex anterioribus nuptiis lucrifaciens per casum aut testamentum aut legatum aut mortis caussa donationem aut alio modo, verum personae cognatorum prioris mariti haec accipient, ascendentes dico et descendentes et ex latere cognatos usque ad secundum gradum, aut, si nemo ex his sit, fiscus. Sin autem etiam extraneus quis in eius (favorem) testamentum fecerit, aut aliquid ei donabit aut legati nomine reliquerit aut alia qua liberalitate eam afficiet, his plane non fruetur. Tales enim res aut ad extranei haeredes, aut ad eius (mulieris) cohaeredes aut ad eos, qui ab intestato extraneo succedunt, pervenient. Nec vero talis mulier plus tertia parte suae substantiae secundo coniugi dare potest, nec vero eorum, qui longius, quam ex tertio gradu cum ipsa cognati sunt, fieri haeres. Infamiam autem eius solvit, si liberos non habeat, imperatoris rescriptum. Sin autem liberos habeat ex priore matrimonio, eget et sic imperatoris iussu; non aliter autem et infamia et reliquis poenis liberatur, nisi dimidiam partem substantiae suae, quam habebat tum, cum secundas nuptias contraheret, absque aliqua conditione liberis donabit ad usumfructum et proprietatem, ita ut nullam plane potestatem (in ea portione) habeat. Huius enim portionis domini liberi fient, eamque possunt et, dum supersunt, alienare, ac, si moriuntur, ad eos, quos velint, transmittere. His autem intestato morientibus, si liberos habeant, liberi id ipsum accipient; si vero liberi non sunt, fratres; si vero nec fratres sunt, tunc ad matrem liberorum redibit. Sin anteriores nuptiae fuerunt, ii, qui ad secundas nuptias transeunt, solum usumfructum habent eorum, quae quocunque modo ex priori matrimonio ad ipsos pervenerunt, sive per modum institutionis (haeredis), sive per liberalitatem, legatum vel donatio-

---

9) Codex *προτιθέσθω.* 10) Codex *σημ. ὅτι.* 11) Vox *ἢ* deest in Codice. 12) Incipit fol. 130. B. 14) Fortasse legendum erit *διατίθεται.* 15) In Codice est *δωρήσεται τι.* 16) Pro voce *ἢ* in Codice est *π'.* 17) Sententia huius loci haec est: eorum, qui ultra ertium gradum cognati sunt, haereditatem a muliere capi non posse. Nov. 22. cap. 22. §. 1. *ἀλλὰ μέχρι τρίτου βαθμοῦ θεωρουμένου πανταχόθεν στήσεται μόνον τὰ τῆς διαδοχῆς αὐτῇ. οἱ πορρωτέρω δὲ ὄντες ἑτέρους ἕξουσι κληρονόμους.* Loco verborum *ἐπὶ ἑκαστέρω τοῦ* Codex habet *ἐπὶ κάσου.* Ego scribi volebam *τοὺς ἑκαστέρω.* Sed *Godofredus Stallbaumius* de *τοὺς ἐπὶ ἑκαστέρω* me admonuit. 18) Loco vocis *ἀντιγραφὴ* in Codice est *ἀντιγρ/.* Nov. 22. cap. 22. §. 1. *τὴν ἀτιμίαν λέλυται βασιλέως γράμμασι κελεύοντος.* 19) Codex *ἐξουσιαζούσαν* habet. Sententia haec est: ita ut nullam plane potestatem in ea, quam cessit, parte habeat. Vide Nov. 22. cap. 22. §. 1. Vox *τούτων* refertur ad verba *τὸ ἥμισυ μέρος*, quae collective dicta sunt. 20) Codex habet *αὐτῷ* pro *αὐτό.* 21) Incipit fol. 131. A. 22) Codex habet *αὐτῷ* pro *αὐτό.* 23) Codex *ἀδελφοι.* 24) Sic Codex. Legendum *συνοικεσίων.* 25) Codex *ληγατον.* 26 Codex *καθέτερον.* *) Haec interpretatio est optima Nov. 22. cap. 21. ubi haec leguntur: *ἐπείτοιγε ἐπὶ τους ἀδελφοὺς ἄγομεν.* Quae nec a versione vulgata, nec ab *Hombergkio* satis intellecta sunt. Quis enim unquam dixit *ἐπείτοιγε* esse „*alioquin*“?

πον, μὴ δυνάμενοι εἰς τοῦτο ἕνα τῶν παίδων ἐπιλέγεσθαι. ἡ γὰρ τούτων δεσποτεία, εἴτε κληρονομοῦσιν τοὺς γονεῖς, εἴτε καὶ μή, παισὶν [27]) διαφέρει τοῖς παισίν, ἐν οἷς καὶ ἔγγονοι, ὥσοι (v. ὅσοι) ἂν ὦσιν [28]), τὸ τοῦ οἰκείου (v. οἰκείου) πατρὸς ὑπεισέρχονται πρόσωπον, ἐν ᾧ δηλαδὴ κληρονομοῦσι τὸν πάππον ἢ τὴν μάμμην, καθὰ καὶ ἐπὶ τῶν κερδῶν τῶν μὴ δευτερογαμούντων γονέων εἴρηται. εἰ δέ τι [29]) ἐξ αὐτῶν ἐκποιήσωσιν οἱ δευτερογαμήσαντες γονεῖς, δύνανται οἱ παῖδες τοῦτο διεκδικεῖν εἰς [30]) λ'. ἐνιαυτῶν ἀρχομένων τρέχειν, ἐφ' οὗ [31]) γένωνται αὐτεξούσιοι. εἰ δὲ ἄνηβοι ἠσίν (v. εἰσίν), ἀφ' οὗ γένωνται μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα ἔφηβοι. τοῦτο δὲ | [32]) ἧττον τοιούτων πραγμάτων ἐκποιήσεις βεβαιοῦνται [33]) εἰς τὴ παντελές, ὅταν πάντες προτελευτήσωσιν οἱ παῖδες. εἰ δὲ πάντων τῶν παίδων προτελεύσουσιν οἱ γονεῖς, εἰς τὸ παντελὲς ἀκυροῦται ἡ ἐκποίησις. εἰ δὲ εἷς τῶν παίδων τελευτήσει, εἰς τὸ ἁρμόζον ἐξ ἀπαιδίας ἐκ τοῦ κάσου κέρδος τῷ περιόντι γονεῖ βέβαιον ἔσται συνάλλαγμα καὶ μόνον, ἐπειδὴ τοῦτο τὸ κέρδος κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρήσην (v. χρῆσιν) διοίσει τῷ περιόντι γονεῖ. τὰ δὲ λοιπὰ πράγματα εἰς τοὺς λοιποὺς διαδόχους τοῦ τελευτήσαντος παραγίνονται παιδός. ἀνάγνωθι [34]) τὸ λε'. καὶ λς'. κεφάλαιον τῆσδε τῆς διατάξεως, καὶ μὴ νόμιζε περὶ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς ταῦτα λέγειν τὴν διάταξιν, ἀλλὰ περὶ τῶν χωρὶς ταύτης περιελθόντων εἰς τὴν μητέρα ἐκ τοῦ ἀνδρὸς πραγμάτων. ἐπὶ γὰρ τῆς πρὸ γάμου [35]) δωρεᾶς, εἰ μὴ πάντες προτελευτήσουσιν οἱ παῖδες, οὐ κερδαίνει τὸ ἐξ ἀπαιδίας σύμφωνον ἡ μήτηρ, ὡς ὑποκατιὼν [36]) ἐν τῷ λδ'. κεφαλαίῳ [37]) εὑρήσεις. ἐὰν οὖν ὁ ἐξ ἀπαιδίας κάσος τρίτον τυχὸν ἢ ἥμισυ μέρος τῆς δωρεᾶς παρέχει τῇ μητρί, κερδαίνει τοσοῦτον αὐτή [38]), τελευτήσαντος ἑνὸς τῶν παίδων, ἐκ τῆς | [39]) ἐκείνου διαδοχῆς μέρος, εἰς τὰ πράγματα δηλαδὴ τὰ διὰ τῆς δευτερογαμίας τῆς μητρὸς εἰσελθόντα εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός, ὅσον ἐξ ἀπαιδείας (v. ἀπαιδίας), ὡς εἴρηται, ἔμελλεν κερδαίνειν ἡ μήτηρ τῆς δωρεᾶς. εἰ δ' ἂν [40]) μὴ ἐδευτερογάμησεν, εἰς μέντοι τὰ πράγματα, ὅσα οὐ διὰ μέσης τῆς μητρὸς ἀλλὰ πρωτοτύπως [41]) πατρῶθεν (v. πατρόθεν) εἰς τὸν παῖδα διέβη. οὐχ [42]) ἕξει δεσποτείαν ἡ μήτηρ κληρονομοῦσα σὺν τοῖς ἀδελφοῖς τὸν υἱόν [43]), ὡς ἐν τῷ λς'. κεφαλαίῳ. ὁ ἐπὶ παισὶν δευτερογαμῶν οὐ δύναται τὸ (v. τῷ) [44]) γήμαντι τῆς ἰδίας (v. ἰδίας) περιουσίας πλέον τι παρέχειν καθ' οἱανδήποτε [45]) πρόφασιν τοῦ παρεχο-

nem vel per alium modum, ita ut in hoc unum ex liberis eligere non possint. Harum enim (rerum) dominium ad omnes liberos (?) pertinebit, sive parentibus haeredes fiant, sive etiam non, inter quos (liberos) et nepotes, quotcunque sunt, patris sui personam subeunt, videlicet, si avi aut aviae haeredes sunt secundum ea, quae de lucris parentum, qui ad secundas nuptias non transierunt, dicta sunt. Sin autem aliquid ex iis rebus parentes, qui ad secundas nuptias transierunt, alienaverunt, hoc liberi intra triginta annos, qui currere incipiunt ex eo (tempore), quo sui iuris facti sint, vindicare possunt; sin vero impuberes sunt, ex eo (tempore), quo, postquam sui iuris facti sint, pubertatem sint consecuti. Hoc autem minus talium rerum alienationes in solidum confirmantur, si omnes liberi praedefuncti sint. Sin autem ante omnes liberos parentes morientur, alienatio in solidum infirmatur. Si vero unus ex liberis morietur, in hoc tantum lucrum, quod ex casu non existentium liberorum ei parenti, qui superest, competit, contractus firmus erit, quoniam hoc lucrum et ad proprietatem et ad usumfructum ei parenti, qui superest, competet. Caeterae autem res ad reliquos successores defuncti liberi perveniunt. Lege caput 35. et 36. huiusce constitutionis, nolique existimare, de ante nuptias donatione haecce dici ab (hac) constitutione, verum de (reliquis) rebus, quae praeter hanc ad matrem a viro pervenerint. Nam in ante nuptias donatione, nisi omnes liberi praedefuncti erunt, lucrum, quod ex pacto non existentium liberorum venit, mater non percipit, ut infra capite 34. invenies. Si igitur casus non exsistentium liberorum tertiam forte vel dimidiam partem donationis matri praebet, uno ex liberis mortuo, ipsa tantam portionem ex illius successione capit videlicet contemplatione earum rerum, quae per secundum matris matrimonium ad ipsum ex patris substantia pervenerunt; quantam partem, ut dictum est, mater ex donatione lucrifactura erat; sin autem ad secundas nuptias non venerit, certe quidem contemplatione earum rerum, quae non per mediam matris personam, verum principaliter a patre ad filium pervenerunt. Mater, quae filio simul cum fratribus haeres fit, ut in capite 36. (invenies), proprietatem non habebit. Is, qui, cum liberos habeat, ad secundas nuptias transit, coniugi ex sua substantia amplius quicquam dare non potest sub qualicunque praetextu, quam quantum id facit, quod uni ex

---

27) Sic Codex. Non dubito corrigere εἴτε καὶ μή, πᾶσιν διαφέρει τοῖς παισὶν ἐν οἷς καὶ ἔγγονοι et caet. Nov. 22. cap. 25. ἐλεύσεται δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν κερδῶν εἰς τοὺς παῖδας ἅπαντας τοὺς ἐκ τῶν προτέρων γάμων. Deinde paullo post ἄλλως τε εἴπερ ἁπάντων τῶν παίδων ὁμοίως κληρονομοῦσιν οἱ γονεῖς καὶ οὐ τὸν μὲν διαδέχονται, τὸν δὲ οὐχ ὁμοίως, ἀνθ' ὅτου μὴ καὶ αὐτοὶ πᾶσιν ἐξίσης τόγε ἐπὶ τούτῳ προσφέρονται, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐπιλέγονται, τοὺς δὲ παρορῶσιν. Vox πᾶς et aliis locis eodem modo ponitur. Infra paullo εἰ μὴ πάντες προτελευτήσουσιν οἱ παῖδες. 28) Codex ὥσοι ἀνῶσιν. 29) Codex εἰ δὲ τι. 30) Pro εἰς tit. 15. parat. §. 13. habent εἴσω. Quod et hoc loco videtur esse reponendum. 31) Codex ἐφ' οὗ. Legendum ἀφ' οὗ. Sic et tit. 15. parat. §. 13. 32) Incipit fol. 131. B. 33) Codex βεβαιοῦται. 34) Pro voce ἀνάγνωθι Codex habet ἀναγνωθ. 35) Codex πρό γάμου (sic). 36) Codex ὑποκατιών. 37) Pro κεφαλαίῳ Codex habet κεφάλαιον. 38) Pro αὐτὴ Codex habet αὐτῇ. 39) Incipit fol. 132. A. 40) Codex εἰδάν. 41) Codex πρωτοτύπ". 42) Pro οὐχ Codex habet οὐκ. 43) Codex habet υἱον. 44) Pro verbis τὸ μὲν γήμαντι Codex habet τὸ μὴ γήματι. Nov. 22. cap. 27. de donatione vitrico vel novercae facienda loquitur. Nisi forte existimandum est, verbis τῷ μὴ γήμαντι Iustiniani sanctionem significari l. l. ταὐτοῦ τούτου φυλαττομένου καὶ ἐπὶ πάππου καὶ μάμμης καὶ προπάππου καὶ προμάμμης καὶ ἐγγόνων ἀρρένων ἢ θηλειῶν καὶ προεγγόνων ὁμοίως, εἴτε ὑπεξούσιοι τυχόν, εἴτε ἐμαγκιπάτοι καθεστήκοιεν, ἐκ τῆς πατρῴας ἢ μητρῴας κατιόντες σειρᾶς. 45) Codex καθοιανδήποτε.

μένου ἐνὶ 46) τῶν παίδων τὸ 47) ἐλάχιστον ἔχοντι 48), τοῦ ἐλαχίστου δηλαδὴ μέρους. εἰ δὲ 49) πλέον ἐπιδοθῇ 50), ἀντὶ μὴ δωθέντος (v. δοθέντος) ἔσται, τοῦ νόμου τοῦτο τοῖς παισὶν φιλοτιμωμένου. τὰ δὲ τῆς τοιαύτης ἐπιδόσεως ἐξ ἐβέντου 51) σκοπηθήσεται καὶ 52) πρὸς τὴν οὐσίαν τὴν εὑρισκομένην 53) κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τελευτῆς τοῦ δευτερογαμοῦντος προσώπου. σημείωσαι 54), ὅτι οἱ ἀχάριστοι παίδαις (v. παῖδες) καὶ αὐτοῦ [τοῦ] 55) νομίμου ἀποκλίονται (v. ἀποκλείονται) μέρους, καὶ ὅτι δύνανται οἱ ἀχάριστοι 56) παῖδες τὸ πλέον τῆς ἐπιδόσεως ὡς μὴ ἐπιδοθὲν ἐκδικεῖν. | 57) οἱ ἀπὸ πρώτου καὶ δευτέρου γάμου τεχθέντες παῖδες τὸν μὲν κοινὸν γονέα ἀδιάθετον τελευτῶντα ἐξ ἴσης 58) κληρονομοῦσιν. ἕκαστος δὲ αὐτῶν τὰ ἐκ τοῦ κάσου τῆς προικὸς καὶ πρὸ γάμου δωρεᾶς περιγινόμενα κέρδη τῷ ἰδίῳ (v. ἰδίῳ) γονεῖ κατ᾽ ἐξαίρετον 59) λίψεται (v. λήψεται), κἂν μὴ τρίτοις 60) γάμοις οἱ δεύτεροι ἐνυβρίσθησαν παῖδες. ὅσα δὲ ἕτερα μετὰ τὴν προῖκα ἢ πρὸ γάμου δωρεὰν περιῆλθον 61) πράγματα κατὰ πρεσβεῖον ἢ ἔνστασιν (v. ἔνστασιν) [ἢ] 62) καθ᾽ ἕτερον τρόπον ἐκ τῆς δευτέρας συναφείας εἰς τὸ δευτερογαμῆσαν 63) πρόσωπον, ταῦτα κοινῶς διαδέξονται οἱ ἀπὸ τοῦ προτέρου καὶ δευτέρου γάμου παῖδες τοῦ ταῦτα κερδήσαντος γονέως καὶ μὴ ὁμηλήσαντος (v. ὁμιλήσαντος) [τρίτοις] 64) γάμοις, πλὴν εἰ μὴ ἔφθασεν τινὰ τούτων ἐκποιῆσαι περιὼν 65) ὁ ταῦτα κερδήσας γονεύς, τούτων κρατούντων καὶ ἐπὶ τῶν γενομένων ἐκ ῥεπουδίου διαλύσεων καὶ ἐπὶ τῶν ἀπροίκων συνοικεσίων 66).* οἱ δευτερογαμοῦντες αὔξειν μὲν δύνανται τὰς προῖκας καὶ πρὸ γάμου δωρεάς, μίωσιν (v. μείωσιν) 67) δὲ τούτων ποιεῖσθαι παντελῶς οὐ συγχωροῦνται, ἐν ᾧ παῖδας ἐκ προτέρων ἔχουσιν γάμων. οἱ δὲ μὴ δευτερογαμοῦντες ἀκηνδύνως (v. ἀκινδύνως) ἑκάτερον πράξουσιν. ὁμοίως ἐπιως .... 68) | 69) τὸν κατὰ πρόφασιν προικὸς ἢ πρὸ γάμου 70) δωρεᾶς ἐπιδοθέντα οὐσουφροῦκτον ἐκ τοῦ προτέρου συνοικεσίου 71) δεύτερος ἐπιγενόμενος οὐ λύει γάμος, εἰ καὶ τοῦτο ὁ τελευτήσας ἰδικῶς (v. ἰδικῶς) διετάξατο 72). τὸν 73) δὲ καταλειφθέντα ἢ δωρηθέντα οὐσουφροῦκτον 74) δύναται ὁ καταλείπων 75) κωλύειν ἐκ δευτερογαμίας δοθῆναι. σημείωσαι 76) κανονικῶς εἰρημένων (v. εἰρημένον), ὅτι ὁ 77) νόμος τῆς τῶν ἰδιοτῶν (v. ἰδιωτῶν) γνώμης ἰσχυρότερος ἐστίν. φησὶν γάρ· τὸ ἐκ τοῦ νόμου δεδομένον κέρδος ἰδιώτης (v. ἰδιώτης) παντάπασιν ἀφελέσθαι οὐκ ἰσχύει. τῶν ὁπωσοῦν περιποιηθέντων 78) τοῖς ὑπεξουσίοις εἴτε ἐκ μητρόας (v. μητρῴας) διαδοχῆς, ἢ καθ᾽ ἕτερον τρόπον, τὴν χρῆσιν ἐχέτωσαν δευτερογαμοῦντες οἱ τούτων πατέρες, ἐξῃρημένων καστρενσίων καὶ κονάσι καστρενσίων πεκουλίων 79). τὰ πρὸ τῆς δευτερογαμίας δωρηθέντα τοῖς παισὶν παρὰ τῶν μητέρων οὐ δύναται ἐξ

liberis datur, qui minimum habeat, minima videlicet portio. Si vero plus datum sit, pro non dato erit, lege hoc (ipsum) liberis largiente. Talis autem datio ex eventu spectabitur, et ad hunc substantiae modum exigetur, qui tempore obitus eius personae, quae secundas contrahit nuptias, reperitur. Nota, ingratos liberos et ab ipsa portione legitima excludi, et gratos liberos (?) id, quod in datione plus est, quasi datum non sit, revocare posse. Liberi ex primo et secundo matrimonio procreati communi parenti, qui intestatus moritur, ex aequis portionibus haeredes fiunt. Quivis autem ex ipsis ea lucra, quae ex casu dotis et ante nuptias donationis ad parentem suum perveniunt, tamquam praecipua capiet, etiamsi per tertias nuptias secundi liberi iniuria affecti non sunt. Reliquas autem res, quae praeter dotem vel ante nuptias donationem per liberalitatem aut haeredis institutionem aut alio modo ex secunda coniunctione ad personam, quae secundas nuptias contraxit, pervenerunt, has liberi ex priori et secundo matrimonio eius parentis, qui has lucrifecit et tertias nuptias non contraxit, communiter accipient, nisi si aliquam ex his is, qui eas lucrifecerat, parens, dum vivit, alienaverit, his valentibus et in (nuptiarum) dissolutionibus, quae ex repudio factae sunt, et in indotatis matrimoniis. Ii, qui secundas nuptias contrahunt, dotes et ante nuptias donationes augere quidem possunt, harum deminutionem autem facere omnino prohibentur, si filios ex priori matrimonio habeant. Qui autem ad secundas nuptias non transeunt, impune utrumque facient. Similiter............ Usumfructum, qui praetextu dotis aut ante nuptias donationis ex priori matrimonio datus est, secundae nuptiae supervenientes non solvunt, etsi hoc specialiter is, qui defunctus est, constituit. Relictum autem aut donatum usumfructum is, qui relinquit, prohibere potest ex secundis nuptiis concedi. Nota id, quod regulae loco dictum est, legem privatorum voluntate magis valere. Dicit enim, lucrum, quod ex lege datum est, a privato nullo modo auferri posse. Eorum, quae quocunque modo a filiisfamilias acquisita sunt, sive ex materna successione, sive alio modo, usumfructum habento horum patres, qui ad secundas nuptias transeunt, exceptis peculiis castrensibus et quasi castrensibus. Eas res, quae ante secundas nuptias (contractas) liberis a matribus donatae sunt, mater

46) Codex ἐνί. 47) Pro voce τὸ Codex habet τῷ. 48) Codex ἔχον. 49) Pro verbis εἰ δὲ Codex habet ἔτι δέ. 50) Cod. ἐπὶ δοθῇ. 51) Pro ἐξ ἐβέντου Cod. habet ἐχεβέντου. 52) Pro καὶ Cod. habet ῑε̄. 53) Pro verbis τὴν εὑρισκομένην Codex habet τῆς εὑρισκομένης. 54) Codex σημ̄. 55) Vox τοῦ deest in Codice. 56) Pro ἀχάριστοι tit. 9. parat. §. 12. legisse videntur εὐχάριστοι. Sic sane hoc loco legendum est. Nov. 22. cap. 27. τοιοῦτον δὲ τὸ περιττὸν διαιρήσονται πρὸς ἀλλήλους οἱ κεχαρισμένοι παῖδες τοῖς γονεῦσιν, οὐχ οἱ ἀχάριστοι περὶ τούτους δεικνύμενοι. — τοὺς γὰρ τοιούτους καὶ τῆς ἐντεῦθεν ὠφελείας ἀφαιρούμεθα. 57) Incipit fol. 132. B. 58) Pro ἐξ ἴσης Codex habet ἐξήσεις. 59) Codex καθ᾽ ἐξαίρετον. 60) Codex τριτοῖς. 61) Pro περιῆλθον Codex habet περίλλνθαν. 62) Vox ἢ deest in Codice. 63) Codex δευτερογαμήσαν. 64) Vox τρίτοις a me interposita est, cum in Codice desit. Nov. 22. cap. 29. §. 1. καὶ ὑπὸ τρίτων οὐ σαλευθέντα γάμων. 65) Pro περιὼν Codex habet περὶ ὧν. Nov. 22. cap. 29. §. 1. καὶ παρὰ περιόντων ὃν βούλονται διοικείσθω τρόπον. 66) Codex συνικεσίων. 67) Codex μιῶσιν. 68) Deest in Codice ex errore scribae librarii unus versus, quae lacuna ibi notata non est. Ego suppleo ὁμοίως ἐπὶ μὴ οὖσιν παισὶν ἐκ προτέρων γάμων οἱ δευτερογαμοῦντες. Vide Nov. 22. cap. 31. 69) Incipit fol. 133. A. 70) Codex προγάμου. 71) Codex συνοικεσίου. 72) Codex διετάξετο. 73) Pro τὸν Codex τὸ habet. 74) Codex οὐσουφρουκτον. 75) Codex καταλείπων. 76) Codex σημ. 77) Pro ὁ Codex habet ὅ. 78) Codex περὶ ποιηθέντων. 79) Codex πεκουλίων.

ἀχαριστίας ἀνατρέπειν[80] μήτηρ, εἰ μὴ δειχθεῖεν[81] οἱ παῖδες περὶ τὴν ζωὴν[82] ἢ τὴν ὑπόστασιν ἐπιβουλεύσαντες αὐτῇ ἢ[83] χεῖρας[84] ἐπιβαλόντες αὐτῇ. ἡ δευτερογαμοῦσα τῷ τοῦ[85] δευτέρου ἀνδρὸς χρήσεται προνομίῳ τὲ καὶ ἀξιώματι. ἐάν τις τὴν ἰδίαν (v. ἰδίαν) ἐλευθερώσας δούλην γυναῖκα νόμιμον αὐτὴν προσλάβειται (v. προσλάβηται), | [86] οὐ δύναται αὐτὴ ῥεπουδίῳ[87] διαλῦσαι τὸν γάμον ἢ ἄκοντος αὐτοῦ ἑτέρῳ γαμεῖσθαι. ἡ γὰρ τοιαύτη συνάφεια πορνεία[88] ἐστίν, καὶ οὐ γάμος. δίδωσιν ὁ νόμος προτίμησιν τῇ μητρὶ τῇ μὴ δευτερογαμούσῃ εἰς τὸ τοὺς οἰκείους ἀνάγειν παῖδας. τὸ ἀναδοθῆναι παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐν συνεστῶτι γάμῳ τῇ γυναικὴ (v. γυναικὶ) τὴν προῖκα χωρὶς τῶν ἐγνωσμένων τῷ νόμῳ αἰτιῶν εἰς δωρεὰν μεταπίπτει, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔρρωται. δύναται οὖν ὁ ἀνὴρ καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ, τελευτησάσης τῆς γυναικός, ἐκδικεῖν ταύτην παρὰ τῶν κληρονόμων αὐτῆς μετὰ τῶν ἐν μέσῳ καρπῶν καὶ δευτερογαμῶν[89] φυλάττειν αὐτὴν τοῖς παισίν. δύναται δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ τὴν ὁμολογηθεῖσαν, μήπω δὲ καταβληθεῖσαν προῖκα καὶ συνισταμένου τοῦ γάμου καὶ μετὰ θάνατον τῆς γυναικὸς ἀπαιτεῖν ὁ ἀνήρ. ἀναγνώθη (v. ἀνάγνωθι) τὴν πρὸ αὐτῆς διάταξιν ἐν τῷ τέλει. μὴ ἄλλως ἐπιτροπευέτω τῶν γνησίων ἢ φυσικῶν παίδων [ἡ μήτηρ][90], εἰ μὴ ὁμώσῃ (v. ὀμόσῃ)[91] δευτερογαμεῖν. παραβᾶσα δὲ τὸν ὅρκον ὑπόκειται οὐ μόνον ταῖς[92] κατὰ τῶν[93] πρὸ τοῦ πενθήμου (v. πενθίμου) χρόνου γαμουσῶν γυναικῶν ἐπηρτημέναις ποιναῖς, ἀλλ' οὐδὲ ἄνιβον (v. ἄνηβον) τελευτῶντα τὸν υἱὸν κληρονομήσει[94], κἂν | [95] ὑπεκατέστησεν αὐτὴν ὁ ἀνὴρ τῷ οἰκείῳ (v. οἰκείῳ) παιδί[96a]. τὰ δὲ αὐτῆς πράγματα, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ τοῦ δευτέρου αὐτῆς ἀνδρὸς τοῖς ἐπιτροπικοῖς ὑποκείσονται[96b] λόγοις τοῦ παιδός, πλὴν εἰ μὴ πρὸ τῆς δευτερογαμίας ᾔτισεν (v. ᾔτησεν) τῷ παιδὶ ἐπίτροπον καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτῷ παρέθετο καὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ληφθέντα[97] κατέβαλλεν[98]. δευτερογαμῶν ὁ πατὴρ ἀπαιτείσθω παρὰ τοῦ ληγαταρίου παιδὸς τὴν ληγατόρουμ σερβανδόρουμ ἀσφάλειαν[99], εἰ καὶ ταύτην ἐπὶ τῆς προτέρας μένων εὐνῆς[1] οὐκ ἀπαιτεῖται. κληρικὸς δευτερογαμῶν, πρεσβύτερος καὶ διάκονος καὶ ὑποδιάκονος ἐξωθείσθω τῆς χειροτονίας[2], ἀναγνώστης δὲ μὴ προκοπείτω[3]. διγαμῶν[4] δὲ μὴ χειροτονείσθω, μηδὲ χήραν ἢ ἀπολελυμένην ἢ ἐκ πορνίας γίμας (v. πορνείας γήμας)[5]. ἀναγνώθι (v. ἀνάγνωθι) τιτ. α'. διγ.[6] β'. κεφ. κζ' καὶ κη'. περὶ[7] κεκωλυμένων γάμων τοῖς κληρικοῖς καὶ κεφ. νη'. περὶ μνηστείας καὶ γάμου τῶν μονασάντων. τὰ ἐπὶ αἱρέσει τοῦ μὴ δευτερογαμῆσαι καταλιμπανόμενα[8] τινὶ ἢ δωρούμενα[9] ἢ ὁποσοῦν (v. ὁπωσοῦν) φιλοτιμούμενα πρὸ τοῦ ἐνιαυτοῦ μὴ ἀπαιτείσθω, πλὴν εἰ μὴ ἱερωσύνη παρεντεθεῖσα κωλύει τὸν γάμον. μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν ἀσφάλειαν ἀπ | [10] αιτεί-

ex (caussa) ingratitudinis revocare non potest, nisi probatum fuerit, insidias eius vitae aut substantiae a liberis structas esse aut manus ipsi illatas. Ea, quae ad secundas nuptias transit, secundi viri utetur et privilegio et dignitate. Si quis servae suae libertatem largitus uxorem legitimam eam duxerit, ipsa repudio nuptias dissolvere non potest, aut illo invito alii nubere. Talis enim coniunctio fornicatio est, nuptiae non (item). (Haec) lex matrem, quae ad secundas nuptias non transit, in hoc praefert, ut liberos suos educet. Si, matrimonio constante, dos mulieri a viro reddita sit praeter eas caussas, quae a lege agnitae sunt, in donationis speciem (hoc) cadit, ac propterea non valet. Possunt igitur maritus eiusque haeredes, mortua muliere, hanc ab eius haeredibus cum fructibus medii temporis vindicare, et, si ad secundas nuptias transeat, liberis eam servare. Potest autem nihilominus vir et promissam dotem, non tamen numeratam, et constante matrimonio et post uxoris obitum petere. Lege eam, quae ante hanc posita est, constitutionem in fine. Non aliter autem mater liberorum iustorum vel naturalium tutelam suscipito, nisi iuraverit ad secundas nuptias se non transire. Sin autem iusiurandum migraverit, non tantum iis poenis, quae iis imminent mulieribus, quae ante luctus tempus matrimonium ineunt, subiecta est, verum nec impuberi filio morienti haeres fiet, quamvis ipsam pater filio suo substituerit. Res autem eius, similiter vero etiam res secundi mariti eius tutelaribus rationibus filii (hypothecae titulo) obligatae sunt, nisi si ante secundas nuptias filio tutorem petiit et rationes ipsi reddidit eaque, quae ex caussa tutelae accepit, numeravit. A patre, qui ad secundas nuptias transit, filius legatarius cautionem legatorum servandorum exigito, etsi (haec) cautio ab illo, si in priori matrimonio acquiescat, non exigitur. Clericus, qui secundum matrimonium contrahit, si presbyter est, diaconusque et subdiaconus, ordinatione excidito; si lector est, ne promoveter. Qui autem secundas nuptias contrahit, ne ordinator, nec si viduam aut per repudium a viro disiunctam aut ex fornicatione uxorem duxerit. Lege tit. 1. const. (?) 2. cap. 27. et 28. de nuptiis, quae clericis interdictae sunt, et cap. 58. de sponsalibus et nuptiis eorum, qui monasticam vitam amplexi sunt. Ea, quae alicui sub conditione, ne ad secundas nuptias transeat, relinquuntur aut donantur aut (alio) quocunque (modo) per liberalitatem conceduntur, ante annum ne exiguntor, nisi sacerdotium, in medio interposi-

80) Codex ἀνατροπεῖν. Nov. 22. cap. 35. τὸ διδομένον ἀνατρέπειν. 81) Codex δειχθῆεν. 82) Codex ζώην. 83) Loco verborum αὐτῇ ἢ Codex habet αὐτήν. 84) Pro χεῖρας Codex habet χεῖρας. 85) Pro τῷ τοῦ Codex habet τὸ τοῦ. 86) Incipit fol. 133. B. 87) Pro αὐτὴ ῥεπουδίῳ Codex habet αὐτὴν ῥεπούδιον. 88) Codex συναφεία προνεία. 89) Codex δευτερογαμων. 90) Voces ἡ μήτηρ desunt in Codice, sed ob totum sententiarum contextum interponendae fuerunt. Sunt autem etiam tit. 13. parat. §. 20. 91) Codex ὁμώσῃ. Sic tit. 13. parat. §. 10. hunc locum exhibent. Ante δευτερογαμεῖν vox μὴ intercidisse videtur. Nov. 22. cap. 40. εἰ δὲ ἐπιτροπεύοι γυνὴ τῶν παίδων, ὡς ἀνήβων καθεστώτων, διομοσαμένη μὴ πρὸς δεύτερον ἔρχεσθαι γάμον. 92) Pro ταῖς Codex habet τες. 93) Pro τῶν Codex habet τόν. 94) Tit. 13. parat. §. 10. κληρονομεῖ. 95) Incipit fol. 134. A. 96a) Tit. 13. parat. §. 10. παιδίῳ. 96b) Tit. 13. parat. §. 10. ὑπόκεινται. 97) Pro verbis τὰ ἀπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ληφθέντα malim τὰ ἀπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐποφληθέντα. 98) Tit. 15. parat. §. 13. habent κατέβαλεν. Recte. 99) Cod ἀσφαλείαν. 1) Pro εὐνῆς Codex habet ἐν ἧς. 2) Nov. 22. cap. 42. ἐκπίπτειν τῆς ἱερωσύνης διεταξάμεθα. 3) Codex προκοπείσθω. 4) Codex διγάμων. 5) Nov. 22. cap. 42. εἶτα φανείη γυναῖκα ἔχων μὴ ἐκ παρθενίας αὐτῷ συνοικήσασαν, ἀλλ' ἢ διεζευγμένην ἀνδρὸς ἢ ἄλλως οὐκ ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς αὐτῷ νομίμως συνελθοῦσαν. 6) Pro διγ. legendum videtur esse διατ. Significatur tit. 1. const. 2. 7) Codex περι. 8) Codex καταλιμπανόμ. 9) Pro δωρούμενα Codex habet δευτερούμενα. 10) Incipit fol. 134. B. Paullo ante Codex ἀσφαλείαν.

σθω ὁ λαμβάνων, ὡς ἀναδίδωσι τὸ ληφθὲν μετὰ τῶν ἐν μέσῳ ἐπαυξήσεων δευτέροις προσομιλῶν γάμοις, καὶ οὕτως ἀπολαυέτω τοῦ καταλελιμμένου (v. καταλελειμμένου). καὶ εἰ μὲν ἀκήνιτον (v. ἀκίνητον)[10b]) καταλειφθέν[11]), διομνύσθω περὶ τῆς εἰς ἀκέραιον τούτου ἀποκαταστάσεως καὶ ὑποτιθέσθω ἐπὶ τούτῳ τὰ οἰκεῖα πράγματα, εἰ καὶ[12]) σιωπηρῶς ὑπόκειντται[13]) ἐκ τοῦδε τοῦ νόμου. εἰ δὲ κηνιτὸν (v. κινητὸν) ἐστὶν τὸ καταλειφθὲν καὶ εὔπορος ἐστὶν ὁ λαμβάνων, ἐπερωτάσθω, ὁποῖον[14]) παρείληφεν[15]) τὸ πρᾶγμα, παρέχειν ἐκ δευτερογαμίας μετὰ τῶν ἐν μέσῳ καρπῶν· εἰ δὲ μὴ ἐστὶν[16]) εὔπορος, ἐγγύας παρεχέτω· ἀπορῶν[17]) δὲ ἐγγυῶν ἐξομνύσθω καὶ οὕτως λαμβανέτω, εἰδὼς ὡς, εἰ[18]) δευτερογαμήσει, παρὰ παντὸς κατέχοντος ἐκδικηθήσεται τὸ πρᾶγμα. [νομισμά]των[19]) δὲ καταλειφθέντων ἀσφαλιζέσθω μετ' ἐγγυῶν, εἰ μὴ εὔπορος ἐστίν, ὡς ταῦτα ἀποδίδωσι δευτερογαμῶν μεθ' ὧν ἂν διομόσοιτο εἰληφέναι τόκων, ἢ εἰ συγχρήσοιτο τοῖς νομίσμασιν[20]), μετὰ τῶν ἀπὸ τρίτου ἑκατοστῆς. ἄπορος δὲ ὢν καὶ μὴ δυνάμενος ἀσφαλίσασθαι ἐξ ἐγγύης[21]), αὐτὸς τὸν ἀπὸ τρίτου ἑκατοστῆς λαμβανέτω τόκον, οὐκ ἄλλως τῶν νομισμάτων[22]) ἢ τῶν πραγμάτων παρεχομένων αὐτῷ ἢ τοῖς κληρονόμοις, πλὴν εἰ μὴ τελευτήσει ἢ | [23]) κληρωθῇ, ἐπὶ πᾶσιν τοῖς εἰρημένοις τῶν τυχηρῶν περιστάσεων κατὰ τοὺς οἰκείους θεωρουμένων νόμους. αἱ δὲ[24]) προλεχθῆσαι (v. προλεχθεῖσαι) ἀσφάλειαι[25]) ἐκείνοις παρεχέσθωσαν, οἷς ἁρμόσει πάντως[26]) ἐκ δευτερογαμίας ἡ[27]) ἀνάδοσις. δύναται δὲ ταύτας συγχορεῖν (v. συγχωρεῖν) ὁ τεστάτωρ. τῶν ἀκινήτων τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς πραγμάτων δευτερογαμοῦσα ἡ μήτηρ ἐχέτω τὴν χρῆσιν, ἐν αὐτοῖς[28]) τοῖς πράγμασιν προνοοῦσα[29]) κατὰ τοὺς νόμους τοῦ μὴ εἰς ἐλάττωσιν ἐλθεῖν ἢ χήρονα (v. χείρονα) ταῦτα γενέσθαι[30]), καὶ προτελευτώντων πάντων τῶν παίδων, τὸν[31]) ἐξ ἀπαιδείας (v. ἀπαιδίας) αὐτὴ[32]) κερδαινέτω κάσον. εἰ δὲ ἐν χρυσίῳ[33]) ἢ ἐν κινητοῖς πράγμασιν ἐστὶν ἡ πρὸ γάμου δωρεά, τὸν ἀπὸ τρίτου ἑκατοστῆς ἀσφαλιζέσθωσαν οἱ παῖδες[34]) παρέχειν αὐτῇ[35]) τόκον, ἐν ᾧ μὴ ἐπὶ κηνιτοῖς καταλειφθήσιν (v. κινητοῖς καταλειφθεῖσιν) πράγμασιν ἐτελεύτησεν ὁ ἀνήρ. εἰ δὲ εὔπορον κατέλιπεν[36]) περιουσίαν, ἐν τῇ αἱρέσει κείσθω τῆς μητρὸς ἢ τὰ πράγματα λαβεῖν καὶ ἀσφαλίσασθαι περὶ τῆς τούτων ἀποκαταστάσεως, ἢ τὸν ἀπὸ τρίτου ἑκατοστῆς τόκον, τῆς αὐτῆς φυλαττομένης διαιρέσεως, καὶ ἡνίκα ἐν κινητοῖς[37]) καὶ ἀκινήτοις πράγμασιν ἐστὶν δωρεά. ἡ μήτηρ δευτερογαμοῦσα οὐ κωλύεται ἐκ διαθήκης τὸν υἱὸν κληρονομεῖν. ἄπαιδος δὲ καὶ ἀδιαθέτου τελευτῶντος αὐτοῦ ἐπὶ μητέρι καὶ ἀδελφοῖς, τῶν μὲν πατρῴων καὶ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς μόνην ἐχέτω χρίσιν (v. χρῆσιν) κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προ-

tum, matrimonium impediat. Post annum autem ab eo, qui accipit, cautio exigitor, se id, quod acceperit, redditurum esse cum medii temporis accessionibus, si ad secundas nuptias transeat, et sic ea re, quae relicta est, fruitor. Ac, si res immobilis relicta est, iuratoriam cautionem exponito de huius rei in solidum restitutione, et propter hoc res suas oppignerato, etsi tacito ex hacce lege obligatae sunt. Si vero res mobilis relicta est, et is, qui accipit, locuples est, stipulatione intercedente promittito, rem talem, qualem acceperit, in casu secundarum nuptiarum se esse redditurum cum medii temporis fructibus; sin autem locuples non est, fideiussores dato; sin autem copiam fideiussorum non habet, cautionem iuratoriam exponito, et sic (rem relictam) accipito, sciens, si ad secundas nuptias transiturus sit, a quocunque possessore rem vindicatum iri. Nummi autem si relicti sunt, siquidem locuples est, satisdationem exponito, fideiussoribus (firmatam), se eos reddere, si ad secundas transeat nuptias, cum iis usuris, quas se accepisse iuraverit, aut, si nummis ipse usus sit, cum usuris trientibus. Sin autem pauper est ac satisdationem exponere per fideiussores non potest, ipse quidem trientes usuras accipito, ita ut nummi aut res non aliter ipsi (eius)ve haeredibus tradantur, nisi morietur aut in clerum adscriptus fuerit, in omnibus iis, quae supra dicta sunt, fortuitis casibus secundum suas leges spectandis (et diiudicandis). Eae, quae supra dictae sunt, satisdationes illis dantor, quibus, si secundae nuptiae ineantur, restitutio omni modo facienda est. Potest autem testator has remittere. Rerum immobilium, quae in ante nuptias donatione sunt, mulier, si secundas nuptias contrahit, usumfructum habeto; contemplatione autem ipsarum rerum secundum leges provideto, ne deminutionem patiantur, aut deteriores fiant, ac, si omnes liberi ante moriantur, ipsa id, quod ex casu non exsistentium liberorum venit, lucrifacito. Sin autem in auro signato aut in rebus mobilibus ante nuptias donatio consistit, satisdationem liberi praestanto, se ei usuras trientes dare, nisi vir relictis rebus mobilibus mortuus sit. Sin autem locupletem reliquit substantiam, mater electionem habeto, utrum res accipere et de earum restitutione satisdare velit, an usuras trientes, eadem distinctione et tunc observanda, cum in rebus mobilibus aut immobilibus donatio consistit. Mater, quae ad secundas nuptias transit, non prohibetur, quominus ex testamento filii haeres sit. Ipso autem sine liberis et intestato moriente, matre et fratribus relictis, rerum quidem paternarum et ante nuptias donationis solum usum-

---

10b) Supple *τὸ καταλειφθέν*. Infra enim *εἴ δὲ κινητὸν ἐστὶν τὸ καταλειφθέν*. 11) Deesse videtur in hac verborum conceptione vox *ἐστίν*, quae vox ob ea, quae antea posita sunt, facile hoc loco excidere potuit. Scribitur enim in codicibus mss. 'ά'. Postea paullo: *εἰ δὲ κινητὸν ἐστιν τὸ καταλειφθέν*. 12) Legendum fortasse *ἃ καί*. 13) Pro voce *ὑπόκειντται* tit. 15. parat. §. 18. habent *κατέχωνται*. 14) Codex *ὅποιον*. 15) Codex *παρείληφθεν*. 16) Codex *ἔστιν*. 17) Codex *ἀπόρων*. 18) Pro *ὡς εἰ* Codex habet *ὡσεί*. 19) Pro *νομισμάτων* Codex habet *τῶν*. Nov. 22. cap. 43. *εἰ δὲ χρυσίον εἴη τὸ καταλελειμμένον*. *Χρυσίον* est autem *aurum signatum*. Vide observationes iuris Romani meas (Lipsiae 1834.) p. 11. *Νόμισμα* est autem *aureus*. Vide Reitzi glossarium Theophilinum p. 1281. 20) Pro *νομίσμασιν* Codex habet *ν̊ ν̊*. 21) Pro *ἐγγύης* Codex habet *ἐγγυός*. 22) Pro *νομισμάτων* Codex habet *ν̊ ν̊*. 23) Incipit fol. 135. A. 24) Codex *αἰ δέ*. 25) Codex *ἀσφαλειαι*. 26) Codex *παντός*. 27) Pro *ἡ* Codex habet *ἤ*. 28) Pro *ἐν αὐτοῖς* Codex habet *ἑαυτοῖς*. 29) Codex *προνοοῦσαν*. 30) Codex *γενέσθω*. 31) Pro voce *τὸν* Codex habet *τά*. Nov. 22. cap. 45. *τοῦ μὲν ἐξ ἀπαιδίας casu τῇ μητρί*. 32) Pro *αὐτὴ* Codex habet *τοῦτο*. 33) Ne puta, Athanasium a Nov. 22. cap. 43. sententia aberrasse. Ipse enim Iustinianus *χρήματα* et *χρυσίον* permutat. Cap. 43. §. 2. *εἰ δὲ πᾶσα καθεστήκοι τυχὸν ἐν χρήμασιν — μὴ ἀπαιτεῖν παρὰ τῶν παίδων χρυσίον*. 34) Codex *ἀσφαλίζεσθαι ὁσὰν οἱ παῖδες*. *Ἀσφαλίζεσθαι* est *satisdare*. Vide Reitzi glossarium Theophilinum p. 1255. 35) Codex *αὐτή*. 36) Pro *κατέλιπεν* Codex habet *κατέλοιπεν*. 37) Codex *κινητῶς*.

λαβοῦσιν. εἰς δὲ τὰ λοιπά, ὅσα μὴ πατρῶθεν περιῆλθαν (v. πατρόθεν περιῆλθον) εἰς τὸν τελευτήσαντα υἱόν, καλείσθω μετὰ τῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν, ἑνὸς αὐτῶν πρόσωπον ἐπέχουσα[39]. οὐδεμία δὲ λοιπὸν ἔσται διαφορά, εἴτε ἄρρενες μόνοι, εἴτε θήλειαι[40] καθεστήκασιν[41] καὶ ἑκατέρας[42] φύσεως ἀδελφοί. εἰ δὲ εἷς τῶν ἀδελφῶν τοῦ τελευτήσαντος ἐγκληματικῶς[43] αὐτοῦ [τοῦ][44] περιόντος κατηγόρησεν, ἢ περὶ τὴν ζωὴν ἢ τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ ἐπεβούλευσεν[45], αὐτὸς μὲν ὡς ἀχάριστος ἐκβάλλεται τοῦ κλήρου, τὸ δὲ τούτου μέρος ἡ μήτηρ μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἀδελφῶν λαμβάνει, χώραν ἐχόντων τῶν εἰρημένων, εἴτε πρὸ τῆς τελευτῆς τοῦ παιδὸς ἐδευτερογάμησεν ἡ μήτηρ, εἴτε καὶ μετὰ ταῦτα. τὸ τελευταῖον κεφάλαιον συμβουλευτικῶς φησὶν ἡ διάταξις παραινοῦσα τοῖς μὴ δευτερογαμήσασιν ἐπὶ μετρίᾳ, μὴ μὴν ἀμέτρῳ[47] ἐπαυξήσει ἐνίους[48] τῶν παίδων τῶν ἄλλων προτιμᾶν. Ἐγρ. πρὸ ιε'. καλανδ. Ἀπριλ. μετὰ τὴν ὑπατίαν (v. ὑπατείαν) Βελησαρίου (v. Βελισαρίου). | [49]

fructum habeto secundum ea, quae in antecedentibus diximus. In reliqua autem, quae non ex patre ad filium defunctum pervenerunt, (mater) una cum eius fratribus vocator, unius ex ipsis personam sustinens. Caeterum nulla erit differentia, sive soli masculi, sive feminae sunt et utriusque sexus fratres. Si vero unus ex fratribus defuncti ipsum, dum vivit, criminaliter accusavit aut vitae aut substantiae eius insidias struxit, ipse quidem, tamquam ingratus, ab haereditate removetur, huius autem portionem mater cum reliquis eius fratribus accipit, iis, quae dicta sunt, locum habentibus, sive ante filii obitum ad secundas nuptias mater migravit, sive etiam post haec. In ultimo capite per modum suasionis (haec) constitutio loquitur, admonens eos, qui ad secundas nuptias non transierunt, ut modico augmento aliquos ex liberis prae reliquis honorent, immodico non item. *Scripta est ante 15. Calendas Apriles post consulatum Belisarii.*

γ'. [50] περὶ τοῦ τὰ ἀκίνητα τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς μὴ ὑποτίθεσθαι, μηδὲ ὅλως[51] ἐκποιεῖσθαι παρὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὰ ἑξῆς[52].

Const. 3. De hoc, ut res immobiles, (quae) in ante nuptias donatione (sunt), ne supponantur, neu omnino a viro alienentur et reliqua.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ[53] αὐτῷ. Πρᾶγμα ἐλεεινὸν γίνεσθαι[54] μαθόντες.

Idem imperator eidem. *Rem miserandam fieri cognovimus.* Nov. 61.

Τὰ ἀκίνητα τῆς πρὸ γάμου[55] δωρεᾶς, μηδὲ συναινούσης τῆς γυναικὸς ἐκποιείσθω ἢ ἐνεχυριαζέτω ὁ ἀνήρ, μηδὲ ἐχέτωσαν οἱ λαμβάνοντες ἀσφάλειαν[56], πλὴν εἰ μὴ ἡ γυνὴ δευτέραν ποιήσεται συναίνεσιν μετὰ διετίαν κατὰ τὸ σχῆμα τῶν ἰντερκεσιόνων (v. ἰντερκεσσιόνων), μηδὲ οὕτως ὑπομένουσα πρόκριμα, εἰ μὴ δύναται ἐκ τῆς ἄλλης περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς τὸ ἱκανὸν[57] αὐτῇ γενέσθαι ἐπὶ τῇ πρὸ γάμου δωρεᾷ, κἂν πολάκης (v. πολλάκις) συναινέσῃ τῇ αὐτῆς ἐκποιήσει. οἱ μέντοι ἀγορασταὶ καὶ οἱ λοιποὶ οἱ συναλλάξαντες τῷ ταύτης ἀνδρὶ τὰς προσφόρους κατ' αὐτοῦ κινείτωσαν....[58], τούτων κρατούντων καὶ ἐπὶ τῶν ἀκινήτων τῆς προικὼς (v. προικὸς) πραγμάτων. σημείωσαι[59], ὅτι μόνῃ τῇ γυναικὶ κινούσῃ τὸ προνόμιον τῆς προικὸς καὶ[60] δέδοκεν (v. δέδωκεν) ἡ διάταξις τῶν προγενεστέρων[61] τοῦ ἀνδρὸς αὐτὴν προτιμῶσα δανειστῶν. ἀνάγνωθι[62] τὴν ε'. τοῦ τίτλου διάταξιν[63]. Ἐγρά. καλάνδων Δεκεμβρ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ια'. μετὰ τὴν ὑπατ. Βελησαρίου (v. Βελισαρίου) τὸ β'. | [64]

Res immobiles, (quae) in ante nuptias donatione (sunt), ne consentiente quidem muliere, vir alienato aut supponito, neu ii, qui accipiunt, securitatem habento, nisi si mulier secundum consensum post duos annos interponet ad exemplum intercessionum, ne sic quidem praeiudicium patiens, nisi ex reliqua viri substantia satisfieri ei potest de ante nuptias donatione, etsi in eius alienationem saepe consenserit. Emtores autem et reliqui, qui cum huius marito contraxerunt, eas, quae ipsis adversus eum competunt (actiones), movento, his valentibus et in rebus immobilibus dotalibus. Nota, soli uxori, si agat, privilegium dotis ab (hac) constitutione, quae antiquioribus viri creditoribus ipsam praefert, datum esse. Lege quintam (huius) tituli constitutionem. *Scripta est Calendis Decembr. imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno 2.*

---

39) Codex ἐπεχούσαν. 40) Codex θηλεῖαι. 41) Codex καθεσθήκασιν. 42) Pro ἑκατέρας Codex habet ἑτέρας. Tit. 10. const. 9. οἱ κοινοὶ παῖδες ἑκατέρας φύσεως ὄντες. 43) Codex ἐγκληματικ͂. Vide Nov. 22. cap. 47. §. 2. 44) Vox τοῦ deest in Cod. Verum in hoc sententiarum contextu deesse nequit. 45) Cod. ἐπὶ βούλευσεν. 47) Loco verborum ἐπὶ μετρίᾳ, μὴ μὴν ἀμέτρῳ Cod. habet ἐπιμετρίαμηνkαμέτρῳ. 48) Pro ἐνίους Codex habet ἐντούς. 49) Incipit fol. 136. A. 50) Ad marginem ξα'. 51) Index titulorum fol. 5. B. habet ἄλλως pro voce ὅλως. 52) Codex ἐξῆς. 53) Pro τῷ Codex habet τω. 54) Codex γινεσθαι. 55) Codex προγαμου. 56) Codex ἀσφαλεῖαν. 57) Codex ἵκανον. 58) Sic Codex, sed ut nulla lacunae suspicio appareat. Videtur autem deesse vox ἀγωγάς. 59) Codex σημ. habet pro σημείωσαι. 60) Vox καὶ delenda videtur esse. 61) Codex προγινεστέρων. 62) Pro ἀνάγνωθι Codex habet ἀνάγν. 63) Loco verborum τοῦ τίτλου διάταξιν Codex habet τουτ͂ δτ. 64) Incipit fol. 136. B.

δ'. ὥστε την διάταξιν[65]) τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὴν ἐπὶ ταῖς διαδοχαῖς τῶν παίδων τὰ ἐξ ἀπαιδίας εἰσάγουσαν κρατεῖν ἐν τοῖς μετὰ τὴν διάταξιν[66]) συμβαίνουσιν φάκτοις, ἐπὶ δὲ τοῖς[67]) πρὸ αὐτῆς τὴν Λεόντος διάταξιν χώραν ἔχειν[68]).

Const. 4. Ut constitutio piissimi imperatoris Iustiniani, quae in successionibus liberorum ea, quae ex casu non existentium liberorum veniunt, lucra inducit, valeat in iis factis, quae post (eam) constitutionem accidunt, in iis autem, quae ante eam, locum habeat Leonis constitutio.

Nov. 68. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. *Ἴσμεν τὴν Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης.*

Οὐδὲν πλέον τῆς ἐπιγραφῆς διδάσκει ἡ διάταξις[69]), πλὴν ὅτι ἑρμηνεύουσα[70]) τὴν διάταξιν[71]) τὴν ἐπὶ ταῖς διαχογαῖς[72]) τῶν παίδων τὰ ἐξ ἀπαιδίας εἰσάγουσαν παρακελεύεται τοὺς κληρονόμους τῶν τελευτησάντων παίδων ἢ ἐγγόνων, εἴτε γονεῖς εἶεν, εἴτε ἕτεροι τινές, ἐκεῖθεν ἔχειν τινὰ βοήθειαν[73]), μόνου[74]) τοῦ ἀπὸ τελευτῆς ἐξ ἀπαιδίας συμφώνου μένοντος[75]) καὶ κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρῆσιν[76]) παρὰ τῷ κερδάναντι, τοῦ λοιποῦ δὲ ἐπὶ τοὺς κληρονόμους τῶν τελευτησάντων παίδων καὶ ἐγγόνων ἰόντος. Ἐγράφ... ......[77]).

Idem imperator eidem. *Scimus constitutionem Leonis piae memoriae.*

Nihil amplius, quam quod in inscriptione habetur, (haec) constitutio docet, nisi quod eam, quae in successionibus liberorum lucra, quae ex casu liberorum non existentium veniunt, inducit, constitutionem interpretans, haeredes iubet defunctorum filiorum aut nepotum, sive parentes sunt, sive alii qui, exinde aliquid habere auxilii, ita ut hoc solum, quod mortis caussa in casum non existentium liberorum pacto convenit, maneat et in proprietate et usufructu eius, qui lucrifecit; reliqua autem portio ad defunctorum liberorum et nepotum haeredes perveniat. *Scripta est* ......

[ε'.][78]) ὥστε ἀπαιτήσεως οὔσης (v. οὔσης) προικὸς πρώτης καὶ δευτέρας, δευτερογαμοῦντος τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὰ ἑξῆς. |[79])

Const. 5. Ut, si exactio sit dotis primae et secundae, viro ad secundas nuptias transeunte, et reliqua.

Nov. 91. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. *Πρώην δικαζόντων ἡμῶν.*

Ἐὰν δύο προῖκες ἐκ μιᾶς[80]) κεχρεώστηνται ὑποστάσεως, τὰ μὲν φενόμενα (v. φαινόμενα) ἐξ αὐτῶν οἱ ἑκκατέρας (v. ἑκατέρας)[81]) γαμετῆς ἐκδικείτωσαν[82]) παῖδες, μὴ ἔχοντες ἐν τούτοις[83]) κατ' ἀλλήλων προνόμιον. εἰς δὲ τὰ μὴ φαινόμενα τῆς δευτέρας προικὸς προτιμάσθω περὶ τὰς ὑποθήκας ἡ πρώτη[84]), εἴτε ἐξ αὐτῆς μεθοδεύεται...[85]) παίδων ἢ ἐγγόνων καὶ τῶν ἐφεξῆς κατιόντων, τούτων κρατούντων[86]) καὶ ἐπὶ δημοσίων ὀφλημάτων (v. ὀφλημάτων). κἀνταῦθα γὰρ τῷ προγενεστέρῳ χρέει[87]) τῶν δημοσίων εἴκει[88]) πάντως[89]) τὸ μεταγενέστερον. εἰ, τοῦ μέρους τῆς γυναικὸς βουλομένου[90]) δοῦναι τὴν ἐπαγγελθεῖσαν προῖκα καὶ ἴσως διαμαρτυραμένου περὶ τούτου τὸν ἄνδρα καὶ αὐτὰ παραθεμένου τὰ πράγματα, ὑπερτίθεται ὁ ἀνὴρ ταῦτα δέξασθαι, ὑποκείσθω, ὁπωσδήποτε λυθέντος τοῦ γά-

Idem imperator eidem. *Nuper iudicantibus nobis.*

Si duo dotes ex una substantia debentur, eas quidem res, quae apparent ex ipsis, utriusque coniugis liberi vindicanto, in his inter se (praelationis) privilegium non habentes. Earum autem rerum, quae non apparent, contemplatione doti secundae prima praefertor circa hypothecas, sive ab ipsa (muliere) petitur, (sive ab eius) filiis aut nepotibus et reliquis deinceps descendentibus, his valentibus et in fiscalibus debitis. Nam et hic antiquiori debito fiscali omnino cedit id, quod posterius est. Si, cum pars mulieris dotem promissam dare velit, ac fortasse de hoc maritum contestata sit, et ipsas res deposuerit, maritus has accipere cunctatur, quocunque modo solutum erit matrimonium, ante nuptias

---

65) Codex *διατ.* Ad marginem *ξβ'.* 66) Cod. *διατ.* 67) Codex *ἐπεὶ δὲ τοῖς.* 68) Codex habet *ἔχοι.* 69) Pro *διάταξις* Codex habet *διατ.* 70) Codex *ἑρμηνευσα.* 71) Pro *δάταξιν* Codex *διατ.* habet. 72) Cod. *διαδοχεῖς.* 73) Codex *βοηθείαν.* 74) Codex *νόμου.* Vide Nov. 68. cap. 1. praef. 75) Pro verbis *συμφώνου μένοντος* Codex haec habet *συμφωνούμενον τοῦτο καί.* Quae emendatio confirmatur his Novellae 68. cap. 1. verbis: *μόνου τοῦ ἀπὸ τελευτῆς ἐξ ἀπαιδίας συμφώνου μένοντος καὶ κατὰ δεσποτείαν παρὰ τῷ κερδάναντι.* Athanasius Nov. 68. cap. 1. prooemium recte interpretatus est. Vulgata versio autem vim et potestatem vocum *μόνου τοῦ* non intellexit. 76) Codex *καταχρῆσιν.* 77) Reliqua ex huius Novellae subscriptione in Codice non apparent. 78) Ad marginem *ϙα'.* Caeterum numerus *ε'.* in Codice deest. 79) Incipit fol. 137. A. 80) Codex *ἐκμιάς.* 81) Codex *ἑκκατέρας.* 82) Tit. 15. parat. §. 15. habent *ἐκδικείσθωσαν.* 83) Codex *τούτοῖς.* 84) Codex *ἢ πρώτη.* 85) In Cod. post *μεθοδεύεται* nullum apparet lacunae vestigium. Ego suspicor, quaedam post *μεθοδεύεται* excidisse, velut *εἴτε ἐκ τῶν αὐτῆς.* Quae propter vocis *αὐτῆς* confinium facile excidere potuerunt. Vide Nov. 91. cap. 1. Hanc emendationem manifesto confirmant tit. 15. parat. §. 15.: *εἴτε ἐξ αὐτῆς τῆς γυναικός, εἴτε ἐκ τῶν κατιόντων αὐτῆς μεθοδεύεται (ἡ προίξ).* 86) Pro voce *κρατούντων* Codex habet *κρατο αὐτῶν.* 87) Pro voce *χρέει* Codex habet *χρῆ εἰ.* 88) Codex *εἰκει.* 89) Codex *παντῶς.* 90) Codex *βουλόμενος.*

μου, τοῖς κάσοις τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς. εἰ δὲ ἡ γυνὴ ὑπερτίθεται[91]) δοῦναι τὴν ἐπαγγελθεῖσαν προῖκα, μὴ ἐχέτω λόγον τινὰ περὶ τῆς δωρεᾶς. σημείωσαι[92]) κανώνα (v. κανόνα), ὅτι ὁ δοῦναί[93]) τι βουληθείς, ἐν ᾧ[94]) τὴν λῆψιν ὁ λαβεῖν ἠξιομένος (v. ἠξιωμένος) παραιτεῖται, ὅμοιος ἐστὶν τῷ δεδωκότι. | [95]) Ἐγράφη καλάνδων Ὀκτωβρ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιγ'. ὑπατίας (v. ὑπατείας) Ἀπίωνος.

donationis casibus obnoxius esto. Si vero mulier dationem promissae dotis differat, nihil iuris circa donationem habeto. Nota regulam, eum, qui dare voluit, si acceptationem is, qui acceptare rogatus est, recusat, ei, qui dedit, similem esse. *Scripta est Calendis Octobr. imperii Iustiniani anno 13. Apione consule.*

ς'.[96]) περὶ ἰσότητος προικὸς καὶ τῆς διὰ τῶν γάμων δωρεᾶς καὶ ἑτέρων κεφαλαίων[97]).

Const. 6. De aequalitate dotis et propter nuptias donationis et aliis capitulis.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Ἐπειδὴ τὰ πολλὰ τῶν ἐν τοῖς νόμοις ζητήσεων.

Ἡ πρὸ γάμου δωρεὰ ἰσόμετρος[98]) γενέσθω[99]) τῇ προικὶ καὶ παραπλησίους ἐχέτω τοὺς κάσους. ἀνάγνωθι[1]) βι. α'. τοῦ κωδ. τι. ιδ'. ιε'. καὶ ἐν τῷ δὲ[2]) σπονσαλίβους βι. ; γ'. διατ. θ'.[3]) καὶ σύγκρινον τὰ ἀμφότερα. ἡ γυνὴ μεθοδεύουσα τὴν προῖκα πάντων ἐπὶ ταῖς ὑποθήκαις προτιμάσθω τῶν[4]) προγενεστέρων ἐπὶ τισὶν συναλλάγμασιν τοῦ ἀνδρὸς δανειστῶν. ἐπαυξήσεως[5]) προικὸς γιγνομένης (v. γενομένης) χρὴ καὶ τὴν δωρεὰν τῷ ἴσῳ συναυξάνεσθαι ποσῷ[6]). ἐὰν ἐν κινητοῖς πράγμασιν γέγονεν τῆς προικὸς ἡ προσαυξήσης (v. προσαύξησις), ὁ χρόνος σκοπείσθω[7]). εἰ δὲ ἐν ἀκινήτοις, προτιμάσθω. ἐν ταῖς ὑποθήκαις[8]) ὁ μὲν[9]) δανείσας εἰς ἀγορασίαν ἢ ἀνανέωσιν κτήσεως ἢ οἴκου ἢ πλοίου ἢ ἑτέρου τινὸς τοιούτου[10]) τῶν μὲν ἄλλων προτιμάσθω δανειστῶν εἰς ταῦτα[11]), εἰ | [12a]) καὶ προγενέστεροι τυγχάνουσιν[12b]), μόνῃ δὲ παραχωρείτω[13]) προικί, οὐκ ἔτι δὲ καὶ τῇ πρὸ γάμου[14]) δωρεᾷ[15]), κἂν[16]) προτερεύει κατὰ τοὺς χρόνους ἡ αὐτὴ δωρεά. ὁ δὲ εἰς κτῆσιν στρατείας δανείσας καὶ[17]) παρασκευάσας ἐν[18]) τῷ συμβολαίῳ τοῦ δανείσματος ἐγγραφεῖναι (v. ἐγγραφῆναι)[19]) τὸ κυριότερον (v. κυριώτερον)[20]) αὐτὸν εἶναι τῶν ἄλλων δανειστῶν προτιμᾶται καὶ[21]) αὐτῆς τῆς προικός. ἀνάγνωθι[22]) βι. η'. τοῦ κωδ. τι. ιγ'.[23]) διατ.

Idem imperator eidem. *Cum magnam partem in legibus quaestionum.* Nov. 97.

Ante nuptias donatio modum doti aequalem habeto et similes casus. Lege libr. h. Codicis tit. 14. 15. et in libro *de sponsalibus* tit. 3. const. 19. (?), et compara utrumque (caput). Mulier, quae dotem petit, omnibus creditoribus antiquioribus ex contractibus quibuspiam cum marito factis contemplatione hypothecarum praefertor. Si dotis augmentum factum sit, etiam donationem oportet aequali quantitate augeri. Si in rebus mobilibus factum est dotis augmentum, tempus spectator; si vero in rebus immobilibus, praefertor. In hypothecis is, qui ad emendum aut restaurandum praedium aut domum aut navem aut aliud quid tale credidit, reliquis quidem creditoribus in his praefertor, etsi antiquiores sunt; soli autem doti concedito, non tamen ante nuptias donationi, etiamsi ea ipsa donatio tempore prior est. Is vero, qui ad militiam acquirendam credidit, ac fecit, ut in obligationis instrumento scriptum sit, ipsum reliquis creditoribus potiorem esse, et ipsi doti praefertur. Lege libri 8. Codicis tit.

---

91) Codex ὑπερτιθεται. 92) Codex σημ. 93) Pro ὁ δοῦναί Codex habet οὐ δύναται. Nov. 91. cap. 1. ὁ γὰρ δοῦναι βουληθείς. 94) Codex ἐνῶ. 95) Incipit fol. 187. B. 96) Ad marginem ϛ'. 97) Pro κεφαλαίων Codex habet κεφ. 98) Codex ἰσομέτρος. 99) Codex γενέσθ˜. 1) Pro ἀνάγνωθι Codex habet ἀναγν. 2) Codex δε. 3) Pro θ'. legendum videtur ιθ'. Est enim Cod. V. 3. const. 19. Atque etiam alter numerus corruptus est. 4) Pro τῶν Codex habet τῷ. 5) Codex ἐπ' αὐξήσεως. 6) Codex πόσῳ. 7) Codex κοπείσθω. Hanc ego emendationem non absurdam esse arbitror. Nov. 97. cap. 2. εἰ δὲ ἡ γυνὴ ἀκίνητον οὐκ ἔχουσα περιουσίαν ἐν κινητοῖς γράψειε τὴν ἐπαύξησιν, ἴστω τὸ προνόμιον οὐχ ἕξουσα, εἰ μὴ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας (sic legendum; male vulgo ἐπαρχαίας) μόνης προικός, οὐ μὴν ἐπὶ τῆς ἐσχηματισμένης ἴσως ἐπαυξήσεως. Postea haec habentur: καὶ βλάπτεσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τοῦ παρ' ἡμῶν ταῖς προιξὶ δεδομένου προνομίου κατ' οὐδένα βουλόμεθα τρόπον. 8) Verba ἐν ταῖς ὑποθήκαις in hac verborum conceptione in Cod. X. adiecta non sunt. Secutus est igitur pravam hancce distinctionem: προτιμάσθω ἐν ταῖς ὑποθήκαις. ὁ μὲν δανείσας. Quamquam enim ea ad superiora trahi possunt, tamen in his, quae sequuntur, omitti nequeunt. Nov. 97. cap. 3. τούτου ἀκόλουθόν ἐστι κἀκεῖνο διορίσασθαι ἐπὶ θέμασι τοιούτοις ἀμφισβητηθέν. ἴσμεν καὶ τῶν πρεσβυτέρων δανειστῶν τινὰς ὑποθήκας περιγίνεσθαι νεωτέρας οὔσας, ἐκ προνομίων ὑπὸ τῶν νόμων αὐταῖς δεδομένων et caet. 9) Vox μὲν deest in Cod. X. 10) Pro τοιούτου in Codice est τοτοῦ'. Pro verbis κτήσεως ἢ οἴκου ἢ πλοίου ἢ ἑτέρου Codex X. habet πλοίου ἢ οἴκου ἢ ἄλλου. 11) Pro verbis τῶν μὲν ἄλλων προτιμάσθω δανειστῶν εἰς ταῦτα Codex X. habet προτιμᾶται τῶν ἑτέρων δανειστῶν. 12a) Incipit fol. 138. A. 12b) In Codice X. est προγενέστεροί εἰσι. 13) Pro παραχωρείτω Codex X. habet παραχωρεῖται τῇ. Recte. Deinde a voce οὐκ ἔτι usque ad verbum δωρεὰ desunt omnia in Codice. 14) Codex προγάμου. 15) Codex δωρεα. 16) Codex καν. 17) καὶ deest in Cod. X. 18) Pro ἐν in Codice X. est δὲ ἐν. 19) Pro verbis συμβολαίῳ τοῦ δανείσματος ἐγγραφεῖναι τὸ in Cod. X. est γραμματίῳ ἐντεθεῖναι. 20) Codex X. κύριωτερον. 21) Codex X. προτιμᾶται οὗτος καί. 22) Codex ἀναγν. habet pro voce ἀνάγνωθι. 23) Laudatur Codicis VIII. 14. (13.) const. 27. Vide Carolum Witte in libro: *Die leges restitutae des Justinianeischen Codex p. 76.*

κζ'. καὶ βi. δ'.[24]) τῶν δὲ ῥέβους τi. γ'. διγ. νβ'. ἐὰν ἔκ τινος κάσου περιβληθῇ[25]) εἰς τὸν πατέρα ἡ ἐπιδοθεῖσα παρ' αὐτοῦ προῖξ[26]) ὑπὲρ τῆς οἰκείας[27]) θυγατρός, ἀνάγκη δευτερογαμούσῃ αὐτῇ εἰς ὁλόκληρον ταύτην ἐπιδοῦναι, ἐν ᾧ τυχὸν ἄπορος[28]) γέγονεν ἐν τῷ μεταξύ, τῶν ἐκ τοῦ κάσου τῆς δωρεᾶς κερδανθέντων κατ' ἐξαίρετον[29]) τῇ θυγατρὶ διαφερόντων καὶ οὐδαμῶς δυναμένου τοῦ πατρὸς ταῦτα οἰκειοῦσθαι, ἀλλὰ μόνην τὴν τούτων ἔχοντος χρῆσιν, ἐφ' ὅσον περίεστιν[30]) χρόνον. ἡ αὐτεξουσία καὶ τελεία[31]) γυνή, εἰς ἀπορίαν μέλλοντος ἐλαύνειν τοῦ ἀνδρός, δύναται καὶ ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ ἐκδικὴν (v. ἐκδικεῖν) τὴν προῖκα καὶ τὴν διὰ τοὺς γάμους δωρεάν, καὶ τελευτήσαντος τοῦ πατρὸς ἀνάγκην ἔχει συνεισενεγκεῖν τὴν | [32]) προῖκα καὶ οὕτως συμμερίσασθαι τοῖς ἀδελφοῖς, ἢ παρὰ τὴν ταύτης ποσότητα λαβεῖν τὸ πατρῷον. ἡ δὲ[33]) ὑπεξουσία οὖσα[34]), εἰ διεμαρτύρατω (v. διεμαρτύρατο) τὸν πατέρα ἐκδικῆσαι τὴν προῖκα, ὁ δὲ ῥαθυμήσας οὐκ ἐξεδίκησεν, οὔτε δὲ παρέσχεν αὐτῇ ἄδειαν[35]) τοῦ ἐκδικῆσαι τὴν προῖκα, τότε μόνην αὐτὴν τὴν ἀγοιγὴν[36]) τῆς προικὸς συνεισφέρουσα τοῖς ἀδελφοῖς, κληρονομεῖ τὸν πατέρα, τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἀγωγῆς[37]) πάντας κοινῶς ὁρῶντος. εἰ δὲ ἕτερος τὶς καὶ οὐχ ὁ πατήρ, ἀλλὰ τυχὸν ἡ[38]) μήτηρ ἐπέδωκεν τὴν προῖκα, καὶ ἡ συνεισφορὰ περὶ ἐκίνην (v. ἐκείνην) στρέφεται τὴν ἐλπίδα, ἐκ δὲ τῆς τοῦ πατρὸς ἀπηθείας (v. ἀπειθίας) τοῦ μήται (v. μήτε) κινῆσαι κινδυνεύει τὰ τῆς προικός, δύναται ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος ἡ θυγάτηρ ὑπερτιθεμένου τοῦ πατρὸς συναπαιτεῖσαι (v. συναπαιτῆσαι) αὐτῇ τὴν προῖκα, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ταύτην ἀπαιτεῖν, τοῦ ἀνδρός, εἰς ὅσον εὐπορεῖ, καταδικαζομένου. καὶ σημείωσαι[39]), ὅτι, ἐφ' ὧν θεμάτων χώρα τῇ συνεισφορᾷ, ἐπὶ τούτων καὶ τῇ παρούσῃ διατάξει, καὶ ὅτι τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς κερδανθείσης ὑπὸ τῆς ὑπεξουσίας καλῶς ἀπαιτεῖ | [40]) τὸν οὐσουφροῦκτον αὐτῆς ὁ ἔχων αὐτὴν ὑπεξουσίαν, καὶ ὅτι κατὰ μόνων τῶν πραγμάτων τοῦ ἀνδρὸς τὸ προνόμιον τῆς προγενεσίας φυλάττεται τῇ γυναικί, οὐ μὴν καὶ κατὰ τῶν ἄλλων τῶν, ὡς εἰκός, τὴν προῖκα ὑποδεξαμένων, τυχὸν κηδευτῶν[41]) καὶ ἀνδραδέλφων ἢ ἑτέρου τινός. Ἐγρά. καλάνδων Δεκημβρίων (v. Δεκεμβρίων) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιγ'. ὑπατίας (v. ὑπατείας) Ἀπίωνος.

14. (?) const. 27. et libri 8. ex parte *de rebus* tit. 1. dig. 52. Si ex aliquo casu dos, quae ab eo pro ipsius filia data est, ad patrem redierit, oportet, si ipsa ad secundas nuptias transeat, in solidum eam dari, nisi forte medio tempore ad paupertatem redactus fuerit, iis, quae ex casu donationis lucrifacta sunt, praecipui nomine ad filiam pertinentibus, ita ut pater haec in dominium suum nullo modo possit redigere, verum solum usumfructum eorum, quamdiu vivit, habeat. Uxor, quae sui iuris et perfectae aetatis est, cum ad egestatem maritus perventurus est, et constante matrimonio dotem petere potest et ante nuptias donationem, ac mortuo patre cogitur dotem conferre, et sic partiri cum fratribus, aut, deducta huius quantitate, paternam substantiam capere. Ea vero, qnae in (parentis) potestate est, si patrem contestata est, ut dotem peteret, is autem propter negligentiam non petiit, nec vero veniam petendi dotem ipsi dedit, tunc ipsam dotis actionem solam fratribus conferens patri haeres fit, actionis exitu ad omnes communiter spectante. Si vero alius quis, non tamen pater, verum fortasse mater dotem dedit, ac collatio circa illam spem vertitur, ex patris autem contumacia non agentis dotis caussa periclitatur, filia in hoc casu, patre una cum ipsa dotem petere differente, et absque eo hanc petere potest, viro, in quantum facere potest, condemnando. Ac nota, in his casibus, in quibus collationi locus est, et praesenti constitutioni esse locum; ac, donatione ab ea, quae in parentis potestate est, lucrifacta, eius usumfructum ab eo, qui habet eam in potestate, recte peti; et in rebus tantum mariti privilegium antiquitatis servari mulieri, neque in aliis, qui dotem, ut fieri assolet, susceperunt, velut in soceris et mariti fratribus aut aliis quibusdam. *Scripta est Calendis Decembr. imperii Iustiniani anno 13. Appione consule.*

ζ'.[42]) ὥστε μήτε τὸν ἄνδρα τὸ ἐκ τῆς προικός, μήτε τὴν γυναῖκα τὸ ἐκ τῆς πρὸ γάμου[43]) δωρεᾶς κέρδος οἰκειοῦσθαι καὶ τὰ ἑξῆς.

Const. 7. Ut neque vir lucrum ex dote, nec mulier ex ante nuptias donatione in dominium suum redigat et reliqua.

Nov. 98. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Τὰ μὲν ἀεὶ καὶ ὡσαύτως[44]) ἔχοντα νόμων οὐ δεῖται ποικίλων.

Idem imperator eidem. *Ea quidem, quae semper et eodem modo sese habent, variis non indigent legibus.*

---

24) Legendum καὶ βi. η'. τῶν δὲ ῥέβους τιτλ. α'. διγ. νβ'. Significatur autem Dig. XIX. 1. fr. 52. §. 2. 25) Codex περὶ βληθέν. 26) Codex προῖξ. 27) Codex οικείας. 28) Hoc loco μὴ ἄπορος legi suadet Nov. 97. cap. 5. τηνικαῦτα μὴ πλεῖον ἀναγκάζεσθαι διδόναι, — εἰ μὴ καθ' ὅσον ἡ τῆς περιουσίας αὐτοῦ δύναται δύναμις. 29) Codex καὶ ἐξαίρετον. 30) Codex περιέστιν. 31) Codex τελεῖα. 32) Incipit fol. 138. B. 33) Pro δὲ Codex habet δε. 34) Codex οὐσα. 35) Codex ἀδείαν. 36) Pro ἀγοιγὴν Codex habet ἀγρ῀. 37) Pro ἀγωγῆς Codex habet ἄγι῀. 38) Pro ἡ Codex habet εἰ. 39) Codex habet σημ̅. 40) Incipit fol. 139. A. 41) Pro κηδευτῶν Codex habet κιθευτῶν. 42) Ad marginem Codicis ιη'. 43) Codex προγάμου. 44) Pro ἀεὶ καὶ ὡσαύτως Codex habet δικαίως αὐτώς.

Καὶ μὴ δευτερογαμούντων γονέων φυλαττέσθω τοῖς παισὶν τὰ ἐκ ῥεπουδίου [ἢ][45]) τελευτῆς γαμικὰ κέρδη κατὰ δεσποτείαν, ἡ δὲ[46]) τούτων χρῆσις τοῖς γονεῦσιν διαφερέτω, τοὺς οἰκείους (v. οἰκείους) ἀποτρέφειν παῖδας ἀναγκαζομένοις. εἰ δὲ καὶ βόνα γραζία[47]) διαλυθῇ γάμος καὶ παρακρατηθῇ ἢ δοθῇ[48]) τι[49]) προφάσει τούτου, οὐδὲν ἧττον καὶ τούτου δεσπόζουσιν οἱ παῖδες, ὡς εἰ[50]) γαμι | [51]) κὸν τυχὸν εἴη[52]) κέρδος, τῆς αὐτῆς δηλαδὴ προχωρήσεως καὶ διαδοχῆς ἁρμοζούσης ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις πᾶσιν, ἣν φθάσας ὁ νόμος εἴρηκεν ἐπὶ τοῖς κερδανθεῖσιν ἐκ τῶν δευτερογάμων[53]). Ἐγρ. πρὸ ιζ'. καλανδ. Ἰανουαρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ)[54]) ὑπατείας Ἀπίωνος[55]).

Etiamsi ad secundas nuptias non transeant parentes, servantor liberis lucra nuptialia ex repudio aut morte ad proprietatem; horum autem ususfructus pertineto ad parentes, qui liberos suos alere coguntur. Si vero etiam bona gratia nuptiae dissolutae sint et retentum sit aut datum aliquid hoc nomine, nihilominus et huius proprietatem consequuntur liberi, ac si nuptiale forte lucrum esset, eadem videlicet transmissione et successione competente in omnibus his, quae supra dicta sunt, quam lex antea dixit in his, quae lucrifacta sunt ex iis, qui secundas nuptias ineunt. ***Scripta est ante 17. Calendas Ianuarias imperii Iustiniani (anno 13.) Appione cos.***

η'.[56a]) περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐπὶ τῇ προικὶ ἀναργυρίας.

Const. 8. De tempore non solutae pecuniae, (quae) in dotem (constituta est).

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Καὶ τὰς ἀναργυρίας τὰς ἀντιτιθεμένας.

Idem imperator eidem. ***Et exceptiones non solutae pecuniae, quae opponuntur.*** Nov. 100.

Εἴσω μὲν διετίας ῥεπουδίῳ ἢ[56b]) θανάτῳ λυθέντος τοῦ γάμου ἐνιαυτὸς[57]) διδόσθω τῷ ἀνδρὶ καὶ κληρονόμοις[58]) αὐτοῦ περὶ ἀναργυρίας μέμφεσθαι τῆς προικός, ἐφ' ᾧ μέντοι τὰ τῆς μέμψεως ἐγγράφως διὰ[59]) δικαστοῦ γενέσθαι καὶ τῷ μέρει γνωσθῆναι τῆς γυναικός. εἰ δὲ ἄχρι δεκαετίας ὁ γάμος διαρκήσει, τρεῖς μῆνες διδόσθωσαν καὶ τῷ ἀνδρὶ καὶ τῷ τούτου κληρονόμῳ εἰς τὴν ἀναργυρίας μέμψιν, ψηφιζόμενοι ἐκ διαλύσεως τοῦ γάμου. εἰ δὲ ὑπὲρ τὴν δεκαετίαν ὁ γάμος ἐπεκταθῇ, οὔτε ὁ ἀνὴρ οὔτε ὁ κληρονόμος αὐτοῦ περὶ ἀναργυρίας τῆς προικὸς κινήσει. ὁ δὲ ἀφῖλιξ (v. ἀφῆλιξ)[60]) ἀνὴρ ἀπὸ καιροῦ | [61]) τοῦ γάμου[62]) μέχρι συμπληρώσεως ἐνιαυτῶν δώδεκα κεχρήσθω τῇ τῆς ἀναργυρίας μέμψει. εἴσω δὲ τούτων τελευτήσαντος αὐτοῦ, ὁ τούτου κληρονόμος, εἰ μὴ ἀφῖλιξ (v. ἀφῆλιξ)[63]) ἐστίν, ἐνιαυτὸν ἐχέτω πρὸς τὸ μέμφεσθαι[64]) περὶ τῆς ἀναργυρίας. εἰ δὲ ἀφῖλιξ (v. ἀφῆλιξ)[65]) ἐστίν, πενταετίαν. σημείωσαι[66]), ὅτι ἀπολήμψεως (v. ἀπολήψεως)[67]) οὔσης προικός, οὐ χόρα (v. χώρα)[68]) τῇ μέμψει, καὶ ὅτι καὶ ἐν συνεστῶτι τῷ[69]) γάμῳ κατὰ τοὺς ἐπιτετραμένους (v. ἐπιτετραμμένους) χρόνους δύναται ὁ ἀνὴρ καὶ ὁ τὴν προῖκα ὑποδεξάμενος μέμφεσθαι περὶ ἀναργυρίας αὐτῆς, καὶ ὅτι, κἂν μερικὴ γένηται καταβολὴ τῆς προικός, οὐδὲν ἧττον κινεῖται τὰ τῆς ἀναργυρίας. Ἐγράφ. πρὸ ιγ'. καλανδ. Ἰαννουαρ.[70]) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιγ'. ὑπατείας Ἀπίωνος.

Si nuptiae intra biennium repudio aut morte solutae sunt, annus dator viro eiusque haeredibus ad querendum de non numerata pecunia, quae in dote est, dummodo querela certe quidem in scriptis (aut) per iudicem facta sit et ad mulieris partem de ea nuntius allatus. Si vero usque ad decennium matrimonium durabit, tres menses, qui ex dissolutione matrimonii computantur, dantor et viro et eius haeredi ad non numeratae pecuniae querelam. Sin autem ultra decennium nuptiae extensae sint, neque vir, neque eius haeres de non soluta pecunia, quae in dote est, experietur. Vir autem, qui minor est, a tempore contractarum nuptiarum usque ad duodecim annorum completionem utitor non solutae pecuniae querela. Sin autem intra hos ipse defunctus sit, huius haeres, nisi minor est, annum habeto ad querendum de non soluta pecunia; si vero minor est, quinquennium. Nota, ubi de recipienda dote agatur, querelae locum non esse, atque etiam constante matrimonio secundum tempora praestituta virum et eum, qui dotem suscepeiit, de non facta eius solutione queri posse, atque, etiamsi partiaria facta sit dotis solutio, nihilominus non solutionis querelam moveri. ***Scripta est ante 13. Calendas Ianuarias imperii Iustiniani anno 13. Appione consule.***

---

45) Vox ἢ in Codice deest. Verum hoc loco deesse non potest. 46) Codex ἢ δέ. 47) Sic Codex. 48) Codex δοθη. 49) Pro verbis ἢ δοθῇ τι Codex habet ἠδοθῆκα τῇ. 50) Pro ὡς εἰ Codex ὡσεὶ habet. 51) Incipit fol. 139. B. 52) Pro εἴη Codex habet εἶναι. 53) Codex δευτερογαμων. 54) Legendum est βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ'. 55) Ex hoc loco confirmatur emendatio Bieneri in historia Novellarum p. 521. 56a) Codex habet κ'. pro η'. Ad marginem Codicis adscriptum est ρ'. 56b) Pro ῥεπουδίῳ ἢ Codex habet ῥεπούδιον. 57) Pro ἐνιαυτὸς Codex habet ἐνι αυτος. 58) Pro κληρονόμοις Codex habet κληροῦ. 59) Ante vocem διὰ vox ἢ intercidisse videtur. Nov. 100. cap. 1. ἀλλὰ δεῖ τὴν ἐκμαρτυρίαν ἐν γράμμασιν εἶναι. εἰ δὲ καὶ ἐν δικαστηρίῳ τυχὸν ποιήσασθαί τις αὐτὴν βουληθείη, δεῖ πάντως γνωσθῆναι τῇ γυναικὶ ἢ τῷ τὴν προῖκα ὅλως ἐπιδοῦναι καταγράψαντι. 60) Codex ἀφιλιξ. 61) Incipit fol. 140. A. 62) Tit. 13. parat. §. 8. καὶ post vocem γάμου interponunt. 63) Codex ἀφίλιξ. 64) Pro verbo μέμφεσθαι tit. 13. parat. §. 11. habent μέμψασθαι. 65) Codex ἀφίλιξ. 66) Codex σημ. 67) Codex ἀπὸ λήμψεως. 68) Pro verbis οὐ χώρα Codex habet οὐχ ὁρᾷ. 69) Pro τῷ Codex habet τό. 70) Codex Ἰαννουαρχ.

ϑ'.[71]) περὶ γάμων καὶ ῥεπουδίων καὶ γνησίων παίδων καὶ διαφόρων κεφαλαίων.

Nov. 117. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδότῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Διαφόρων κεφαλαίων εἰς ἡμᾶς ἀνενεχθέντων.*

Δύνανται οἱ ἀνιόντες μετὰ τὸ ἐκ νόμων τοῖς παισὶν ἐποφειλόμενον μέρος τὰ λοιπὰ αὐτῶν πράγματα | [72]) δωρεῖσθαι ἢ καταλιμπάνειν αὐτοῖς ἐπὶ ὅρῳ[73]) τοῦ μηδεμίαν μετουσίαν πρὸς ταῦτα ἔχειν προφάσει[74]) χρήσεως ἢ δεσποτείας τὸν ἔχοντα αὐτούς, ὑπεξούσιοι εἰ[75]) εἰσὶν οἱ παῖδες, ἐντελοῦς[76]) δὲ ὅμως[77]) ἡλικίας, ὑπ' αὐτῶν διοικουμένων. εἰ δὲ ἀφίλικες (v. ἀφήλικες) τυγχάνουσι, ὑπὸ τῶν δοθέντων αὐτοῖς παρὰ τοῦ τεστάτωρος ἐπιτρόπων ἢ κουρατώρων, ἤ, ἐν ᾧ μὴ δέδωκεν ἢ οἱ δοθέντες παρῃτήσαντο ἢ ἐτελεύτησαν ἢ οὐ συγχωροῦνται διοικῆσαι, προνοουμένων ὑπὸ τοῦ προβληθέντος αὐτοῖς μετ' ἐγγύης[78]) δόσεως ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος κηδεμόνος[79]), τούτων κρατούντων καὶ ἐπὶ ἐξωτικῶν, τοὺς ἀλλοτρίους παῖδας ἐπὶ τῷ προειρημένῳ ὅρῳ κληρονόμους ἐνστησαμένων, ἐφ' ὧν οὐ κεῖται ἀνάγκη[80]) νόμιμον καταλιμπάνεσθαι μέρος. ἐὰν ὁ φυσικοὺς παῖδας ἔχων ἀπὸ γυναικός, πρὸς ἣν[81]) ἠδύνατο νόμιμος συστῆναι[82]) γάμος, ἐν ἀγοραίῳ ἢ ἰδιωχείρῳ (v. ἰδιοχείρῳ)[83]) συμβολαίῳ, τριῶν ἀξιωπίστων (v. ἀξιοπίστων) μαρτύρων ..[84]) υἱὸν ἀποκαλέσει, καὶ μηδὲ ἔτι[85]) φυσικόν, γνεσίους (v. γνησίους) αὐτόν τὲ[86]) καὶ τοὺς λοιποὺς ποιεῖ παῖδας, τῆς μητρὸς μηδεμίαν ἑτέραν ἀπόδειξιν ἀπαιτουμένης | [87]) περὶ τὸ νόμιμον[88]) εἶναι τὸν πρὸς αὐτὴν γάμον. ὅτι ὁμοίως[89]) τοῖς ἐκ προικοφόρου καὶ οἱ ἀπὸ ἀπροίκου γυναικὸς τεχθέντες παῖδες[90]) τὸν ἴδιον κληρονομοῦσιν[91]) πατέρα, κοινῶς τοῦτον[92]) διαδεχόμενοι[93]). οἱ ἀξιωματικοὶ μέχρι ἰλλουστρίων[94]) χωρὶς προικόων (v. προικῴων) συμβολαίων οὐ δύνανται νόμιμον συναλλάττειν γάμον, εἰ μὴ ἄρα πρὸ τῆς ἀξίας ἠγάγοντο. οἱ δὲ ὑπόσπονδοι καὶ βάρβαροι, [εἰ][95]) καὶ ἀξιωματικοὶ εἰσίν, καὶ οἱ λοιποὶ δὲ πάντες, ὁποίας ἂν εἶεν[96]) στρατείας ἢ ἐπιτηδεύσεως, δύνανται καὶ μετὰ προικόων (v. προικῴων)[97]) συμβολαίων, καὶ ἐκ μόνης γαμικῆς διαθέσεως νόμιμον συναλλάττειν γάμον, μὴ δεόμενοι τῆς περὶ τῶν τοιούτων γάμων κειμένης παρατηρήσεως ἐν ταῖς προλαβούσαις διατάξεσιν. οἱ ἀπὸ ἐλευθέρας γυναικὸς τεχθέντες, πρὸς ἣν γαμικῇ ἐστὶν συνέσι (v. συνέσει) ἢ διαθέσι (v. διαθέσει)[98]), ὡς γνήσιοι τὸν ἴδιον κληρονομοῦσιν πατέρα. ἡ ἄπροικος γυνή,

Const. 9. De nuptiis et repudiis et liberis iustis et diversis capitulis.

Idem imperator Theodoto praefecto praetorio. *Diversis capitulis ad nos relatis.*

Possunt adscendentes praeter portionem, quae liberis ex legibus debetur, reliquas suas res iis donare vel relinquere sub conditione, ut praetextu ususfructus vel proprietatis is, qui eos (in potestate) habet, nihil ex his praetextu ususfructus vel proprietatis participetur, (quae quidem res,) si liberi in potestate sunt, perfectae tamen aetatis, ab ipsis administrantur; sin autem forte sunt minores, ab iis, qui tutores vel curatores a testatore ipsis dati sunt, aut, si (is) non dederit, aut ii, qui dati sunt, se excusarunt, aut mortui sunt, aut veniam administrandi non accipiunt, ab eo tutore (curatoreve), qui ipsis cum satisdatione a magistratu datus est, curantur, his valentibus et in extraneis, qui alienos liberos sub conditione supra dicta haeredes instituerunt, in quibus portionem legitimam relinqui necesse non est. Si is, qui ex ea muliere, cum qua iustae nuptiae iniri potuerunt, naturales liberos habet, in forensi instrumento aut sua manu scripto, quod trium testium fide dignorum habet subscriptiones, (aliquem ex iis) *filium* nominabit, nec tamen etiam *naturalem*, tam ipsum, quam reliquos liberos iustos efficit, nulla alia probatione a matre exigenda de hoc, quod eae, quae cum ipsa contractae sunt, iustae nuptiae sint. Similiter iis, qui ex dotata muliere nati sunt, et ii, qui ex indotata, patris sui haeredes sunt, communiter huic succedentes. Ii, qui in dignitatibus usque ad illustres sunt, absque instrumentis dotalibus legitimas nuptias contrahere non possunt, nisi, antequam dignitatem consecuti sint, eas uxores duxerunt. Foederati et barbari, etsi in dignitatibus constituti sunt, et reliqui vero omnes, qualiscunque erunt militiae aut studii, possunt et cum instrumentis dotalibus et ex sola affectione nuptiali iustum contrahere matrimonium, ita ut ea observatione, quae de talibus nuptiis in anterioribus constitutionibus posita est, opus non sit. Ii, qui ex libera muliere, quacum est animo nuptiali vel affectione, nati sunt, tamquam iusti (liberi) patri suo haeredes sunt. Uxor

---

71) Ad marginem ριϑ'. 72) Incipit fol. 140. B. 73) Codex ἐπιόρῳ. 74) Codex προφασει. 75) Vox εἰ in Codice deest, sed, quam facile ante εἰσὶν excidere potuerit, satis apparet. Ac totus sane orationis contextus simile quiddam desiderat, et tit. 9. parat. §. 15. hanc emendationem confirmant. Sic enim ibi: τὸν ἔχοντα αὐτοὺς ὑπεξουσίους. 76) Codex ἐντελούς. 77) Codex ὁμως. 78) Pro ἐγγύης Codex habet ἐγγύου. 79) Codex κηδέμονος. 80) Codex ἀνάγκην. 81) Codex προην habet loco verborum πρὸς ἥν. 82) Pro συστῆναι Codex habet συστῇ και. 83) Codex ἰδιωχείρω. 84) Post μαρτύρων excidisse aliquid plus quam manifestum est. Supplendum ex tit. 11. parat. §. 2. ἔχοντι ὑπογραφάς. Nov. 117. cap. 2. εἴτε ἰδίᾳ χειρὶ συγγεγραμμένα καὶ ἔχοντι ὑπογραφὰς τριῶν μαρτύρων ἀξιοπίστων. 85) Pro ἔτι Codex habet ἐπί. Pro μηδὲ ἔτι tit. 11. parat. §. 2. habent μὴ προσθήσει. 86) Pro αὐτόν τέ Codex habet αὐτῶν τέ. 87) Incipit fol. 141. A. Codex ἀπαιτούμενος. Tit. 11. parat. §. 2. habent ποιεῖ παῖδας, τῆς μητρὸς — ἀπαιτουμένης περὶ τὸ νόμιμον εἶναι. Nov. 117. cap. 2. ὥστε μηδὲ παρ' αὐτῆς πρὸς τὴν τοῦ γάμου πίστιν ἑτέραν ἀπόδειξιν ἐπιζητεῖσθαι. 88) Pro verbis τὸ νόμιμον Codex habet τὸν νόμιμοι. 89) Codex B. ὁμοίως. 90) Codex B. παίδες. 91) Codex B. κληρονομοῦσι. 92) Codex τούτων. 93) Pro διαδεχόμενοι Codex habet διαδεχομ/. Codex B. διαδεχόμενος. 94) Codex ἀλλουστρίων. 95) Vox εἰ deest in Codice. 96) Pro εἶεν in Codice est ἦν. 97) Codex προικόων. 98) Pro verbis πρὸς ἣν γαμικῇ ἐστὶν συνέσει ἢ διαθέσει Codex haec habet: πρόην γαμικῆς συνέσει ἢ διαθέσει. Nov. 117. cap. 5. εἴ ποτέ τις γυναῖκα δίχα προικῴων λάβοι μετὰ διαθέσεως γαμικῆς. Quae verba et paullo infra repetuntur. Clar. *Pomnitz* corrigit πρὸς ἣν γαμικὴ συνίστη διάθεσις.

εἰ ὑπὲρ τοὺς γ΄. παῖδας ὁ ταύτης ἔχει σύμβιος ἐξ αὐτοῦ τοῦ γάμου ἢ καὶ ἑτέρου, μὴ[99]) τὸ τέταρτον τῆς τούτου περιουσίας λαμβανέτω, ἐκ τελευτῆς ἢ ῥεπουδίου[1]) τοῦ ταύτης συμβίου διαλυθέντος τοῦ γάμου, ἀλλὰ | [2]) πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν πάντων ἐκείνων παίδων μεριζέσθω πρὸς αὐτοὺς τὰ πράγματα καὶ ἐχέτω ταῦτα κατὰ χρῆσιν καὶ ἐπικαρπίαν, τῆς τούτων δεσποτείας τοῖς ἐκ τοῦ πρὸς[3]) αὐτὴν γάμου τεχθεῖσιν παισὶν φυλαττομένης. σημείωσαι[4]), ὅτι ἐπὶ τῶν ἀπροίκων συνοικεσίων διαλύσεως γινομένης ἢ θανάτῳ ἢ ῥεπουδίῳ οὐδὲν ὁ ἀνὴρ κερδαίνει ἐκ τῆς οὐσίας τῆς γυναικός. δύνανται οἱ ἀξιωματικοὶ μετὰ προικόων (v. προικῴων) συμβολαίων καὶ τὰς εὐτελεῖς γυναῖκας οἰκειοῦσθαι [εἰς][5]) γάμον, οἱ δὲ λοιποὶ πάντες καὶ χωρὶς προικόων (v. προικῴων) καὶ μετὰ προικόων (v. προικῴων). διαλυθέντος[6]) γάμου, εἰ μὲν παρ᾽ αἰτίαν τοῦ ἀνδρός[7]), οἱ κοινοὶ[8]) παῖδες ἑκατέρας φύσεως ὄντες[9]) παρὰ τῇ μητρὶ[10]) μὴ δευτερογαμούσῃ[11]) διαγέτωσαν, ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς ἀποτρεφόμενοι καὶ δυνάμενοι τελευτῶντας τοὺς γονεῖς κληρονομεῖν. εἰ δὲ παρ᾽ αἰτίαν[12]) τῆς γυναικὸς ὁ γάμος διελύθη, παρὰ τῷ πατρὶ[13]) καὶ οἰκείτωσαν (v. οἰκείτωσαν)[14]) καὶ τρεφέσθωσαν παρ᾽ αὐτοῦ[15]). ἀποροῦντος δὲ τοῦ πατρός, ἡ μήτηρ τούτους[16]) τρεφέτω. καὶ γὰρ πάντες[17]) οἱ ἀνιόντες καὶ κατιόντες[18]) πενομένους | [19]) ἀλλήλους ἀναγκάζονται τρέφειν. νῦν τὰς αἰτίας προτίθησιν, ἐξ ὧν ὁ ἀνὴρ πέμψας ῥεπούδιον[20]) ἀποκερδαίνει τὴν προῖκα διαλυομένου τοῦ γάμου. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τοῦτο πράξασα τὸν[21]) πρὸς τὸν ἄνδρα λύει γάμον, τὴν πρὸ γάμου δωρεὰν ἀποκερδαίνουσα. ἐφ᾽ ἑκατέρου δὲ θέματος τὰ ὁποσοῦν (v. ὁπωσοῦν)[22]) κερδαινόμενα τοῖς κοινοῖς ἁρμόσει παισίν. εἰσὶν δὲ κατὰ πρόσωπον τῆς γυναικὸς αἰτίαι αὗται[23]). εἰ κατὰ τῆς βασιλείας βουλευσαμένοις τισὶν συνειδυῖα ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ οὐκ ἐφανέρωσεν. πλὴν ἀνὴρ μαθὼν παρ᾽ αὐτῆς[24]) σιωπήσῃ, δύναται ἡ γυνὴ τοῦτο παραγγεῖλαι, ὥστε τὸν ἄνδρα μηδεμίαν ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας ῥεπουδίου πρόφασιν ἔχειν. εἰ περὶ μοιχίας (v. μοιχείας) ὁ ἀνὴρ γραψάμενος ἀληθῆ τὴν κατηγορίαν ἀποδείξῃ, δύναται ῥεπούδιον ἐκπέμπειν καὶ οὐ μόνον πρὸς[25]) τῇ προικὶ τὴν δωρεὰν ἀποκερδαίνειν[26]), [ἐν][27]) ἀλλ᾽ εἰ μὴ ἔχοι παῖδας, ἕτερον τοσοῦτον λαμβάνειν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῆς, ὅσον τὸ τρίτον ποιεῖ τῆς προικός. εἰ δὲ παῖδας ἔχει, τήν τε προῖκα[28]) καὶ τὴν ἄλλην αὐτῆς περιουσίαν οἱ παῖδες | [29]) λίψονται (v. λήψονται), τιμωρουμένης αὐτῆς ἅμα τῷ μοιχῷ. τοῦ δὲ μοιχοῦ ἡ γυνὴ πρὸς τῇ προικὶ τὴν πρὸ γάμου[30]) λείψεται (v. λήψεται) δωρεὰν κατὰ χρήσεως[31]) τρόπον, τῆς αὐτῆς δεσποτείας μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ μοιχοῦ πραγμάτων τοῖς αὐτῶν φυλαττομένων παισίν. μὴ ὑπόντων δὲ παίδων ἡ[32]) τούτου γαμετὴ λήψεται πρὸς τῇ[33]) προικὶ

indotata, si plus tres liberos huius maritus ex his ipsis nuptiis habet aut etiam (ex) aliis, quartam partem ex ipsius substantia, si per mortem aut repudium mariti eius nuptiae dissolutae sint, ne capito, verum secundum numerum omnium illius liberorum inter eos res (eius) dividuntor, easque habeto ad usum et fructum, harum (rerum) proprietate liberis, qui ex eo, quod cum ipsa initum erat, matrimonio procreati sunt, conservanda. Nota, in matrimoniis indotatis, si solutio eorum contingat aut morte aut repudio, nihil lucrari virum ex uxoris substantia. Ii, qui in dignitatibus constituti sunt, cum instrumentis dotalibus et viles mulieres in matrimonio collocare sibi possunt, reliqui autem omnes et sine (instrumentis) dotalibus et cum (instrumentis) dotalibus. Matrimonio dissoluto, siquidem (hoc) culpa mariti (contigit), liberi communes utriusque sexus apud matrem, si ad secundas nuptias non transit, vitam degunto, (verum) ex substantia patris aluntor et parentum, qui moriuntur, haereditatem capere possunt. Sin autem culpa mulieris matrimonium dissolutum est, apud patrem et habitanto et ab eo aluntor. Sin vero pater ad egestatem perductus sit, mater hos alito. Omnes enim adscendentes et descendentes invicem se ipsos, si egeant, alere coguntur. Nunc caussas proponit, ex quibus vir, qui repudium misit, matrimonio soluto, dotem lucretur. Similiter vero etiam mulier, quae hoc fecit, nuptias, quas cum marito habet constitutas, dissolvit, ante nuptias donationem lucrifaciens. In utroque autem casu ea, quae qualicunque modo lucrifiunt, ad communes liberos pertinebunt. Sunt autem in mulieris persona hae caussae: si mulier, quae quibuspiam, qui imperio insidias struxerunt, conscia esset, hoc viro non manifestavit. Sed si vir, cum haec ex ea cognovisset, tacuerit, mulier hoc indicare potest, ita ut vir ex hac caussa praetextum repudii habeat nullum. Si vir (mulierem) adulterii (ream) inscripserit et veram esse accusationem probaverit, repudium mittere potest et non modo praeter dotem (ante nuptias) donationem lucrari, verum, si liberos non habeat, tantum ex eius substantia accipere, quantum tertia dotis pars facit. Si vero liberos habet, et dotem et reliquam eius substantiam liberi capient, ipsa simul cum adultero punienda. Adulteri autem uxor praeter dotem ante nuptias donationem ususfructus nomine capiet, huius proprietate simul cum reliquis adulteri rebus liberis eorum conservanda. Sin autem liberi non sint, huius uxor prae-

99) Pro μὴ Codex habet ἤ. 1) Codex ρεπουδίου. 2) Incipit fol. 141. B. 3) Codex προς. 4) Pro σημείωσαι Codex habet σημ. 5) Post οἰκειοῦσθαι in Codice tres litterae desunt. Lacunam voce εἰς interposita explevi. Nov. 117. cap. 6. τὰς τοιαύτας γυναῖκας μετὰ προικῴων συμβόλαιων ἑαυτοῖς συνάπτειν. 6) Codex B. ῥεπουδίου διαλυθέντος. 7) Codex παραιτίαν τοῦ ἀνδρός. 8) Codex B. κινον. 9) Codex B. ὄντες. 10) Pro τῇ μητρὶ Codex B. habet τῇ μρί. 11) Codex B. δευτερογαμησασῃ. 12) Codex παραιτίαν. 13) Pro πατρὶ Codex B. habet πρί. 14) Codex B. οἰκήτωσαν. 15) Voces παρ᾽ αὐτοῦ in Codice B. desunt. 16) Codex B. αὐτούς. 17) Codex B. habet πάντ̄, hoc est πάντας, loco vocis πάντες. 18) Codex κατιοντες. 19) Incipit fol. 142. A. 20) Codex ρεπούδεον. 21) Pro τὸν Codex τὸ habet. 22) Codex ταοποσοῦν. 23) Codex αὗται. 24) Pro παρ᾽ αὐτῆς Codex habet παρὰ τῆς. 25) Codex προς. 26) Codex ἀπὸκερδαίνειν. 27) Id, quod uncis inclusi ἐν, in Codice non deest, verum sententiam corrumpit. 28) Pro προῖκα Codex habet προῖκαν. 29) Incipit fol. 142. B. 30) Codex προγάμου. 31) Codex καταχρήσεως. 32) Pro ἡ Codex habet ἤ. 33) Pro τῇ Codex habet τήν.

τὴν δωρεάν. τὴν λοιπὴν τοῦ μοιχοῦ περιουσίαν τὸ δημόσιον διαδέξεται[34]). ἐάν[35]) οἱωδήποτε[36]) τρόπῳ ἡ γυνὴ τῇ ζωῇ τοῦ ἀνδρὸς[37]) ἐπεβούλευσεν ἢ τοῖς τοῦτο πράξασιν συνιδυῖα (v. συνειδυῖα)[38]) μὴ ἐφανέρωσεν τῷ ἀνδρί. ἐάν[39]) παρὰ γνώμην τοῦ ἀνδρὸς ἀνδράσιν ἐξωτικοῖς[41]) συμποσιάζει[42]) ἢ συνλούεται. ἐάν[43]) μὴ βουλομένου τοῦ ἀνδρὸς ἐξώκοιτος[44]) γένηται[45]) χωρὴς (v. χωρὶς) τῶν ἰδίων (v. ἰδίων)[46]) γονέων. ἐὰν θεωρήσῃ κωλύοντος ἢ ἀγνοοῦντος τοῦ ἀνδρός. εἰ δὲ ὁ ἀνὴρ ἀλόγως τὴν γυναῖκα διώξῃ, ἡ δὲ ἀποροῦσα ἀπόκοιτος[47]) γένηται, οὐ ζημιοῦται. Αἰτίαι εὐλόγου ῥεπουδίου τῇ γυναικὶ κατὰ τοῦ ἀνδρὸς αὗται[48]). εἰ κατὰ τῆς βασιλείας ὁ ἀνὴρ βουλεύεται, ἢ συνειδὼς τοῖς τοῦτο πράττουσιν, οὐκ ἐφανέρωσεν τὸ γινόμενον. ἐὰν οἱωδήποτε τρόπῳ ἐπεβούλευσεν τῇ ζωῇ τῆς γυναικός, | [49]) ἢ συνειδὼς οὐκ ἐμήνυσεν αὐτῇ, ἢ τῆς τούτου ἐκδικήσεως περιεφρόνησεν. ἐὰν προέδωκεν αὐτὴν μοιχευθῆναι. ἐὰν μοιχείας γραψάμενος αὐτὴν ἡττηθῇ, ὑποκείσεται ταῖς κατὰ τοῦ μέρους τῆς γυναικὸς ἔμπροσθεν ῥηθήσαις (v. ῥηθείσαις)[50]) ἐγκληματικαῖς ποιναῖς κατὰ τὴν τοῦ προσώπου καὶ τῶν πραγμάτων ποιότητα. ἐὰν ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ ἢ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει συνοικεῖ ἑτέρᾳ γυναικὶ καὶ μετὰ τὸ παραγγελθῆναι ἅπαξ ἢ δὶς[51]) διὰ τῶν ἰδίων (v. ἰδίων) γονέων ἢ τῶν τῆς γυναικὸς ἢ ἄλλων ἀξιωπίστων (v. ἀξιοπίστων) προσώπων μὴ ἀπόσχηται, ἔξεστιν τῇ γυναικὶ τὸν γάμον διαλύειν, καὶ πρὸς τῇ προικὶ καὶ τῇ δωρεᾷ τὸ τρίτον μέρος τῆς δωρεᾶς λαμβάνειν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ ἀνδρός, φυλαχθησόμενον τοῖς κοινοῖς παισίν. εἰ δὲ μὴ ἔχει παῖδας, ἀποκερδήσει ταῦτα δεσποτείας δικαίῳ. ἀπὸ συναινέσεως διαλύειν γάμον οὐδεὶς[52]) δύναται, εἰ μὴ σωφροσύνῃ[53]). προφάσει δὲ[54]) σωφροσύνης[55]) διαλυομένου τοῦ γάμου καὶ ἡ προῖξ[56]) καὶ ἡ δωρεὰ ἐπὶ τοῦ τοιούτου[57]) σχήματος τοῖς κοινοῖς[58]) φυλαχθήσονται παισίν. ἐὰν δὲ[59]) τὶς τῶν διὰ σωφροσύνην[60]) λυσάντων τὸν γάμον ἄλλην ἀγάγηται γαμετὴν [ἢ][61]) πορνεύσῃ[62]), τὴν | [63]) πᾶσαν[64]) αὐτοῦ περιουσίαν οἱ παῖδες λήψονται[65]), καὶ εἰ ἀτελοῦς ὦσι[66]) ἡλικίας, διοικηθήσονται καὶ ἀνατραφήσονται[67]) παρὰ τοῦ μὴ πταίσαντος[68]) γονέως. ἀμφοτέρων δὲ πταισάντων[69]) οὐδὲν ἧττον τὰς τούτων ὑποστάσεις οἱ παῖδες[70]) διαδέξωνται (v. διαδέξονται)[71]), **curatoros**[72]) τοῖς πράγμασιν ἐπὶ τῶν ἀφηλίκων[73]) δεδομένου[74]) παρὰ τοῦ προσφόρου δικαστοῦ. εἰ δὲ μὴ ἔχωσι παῖδας[75]) οἱ πταίσαντες, τὸ δημόσιον διαδέξεται[76]) τὴν τούτων περιουσίαν πρὸς[77]) τῷ[78]) αὐτοὺς καὶ[79]) νομίμως τιμωρηθῆναι. ἡ γυνὴ τοῦ ἐν ἐξπαιδείτῳ

ter dotem donationem capiet. Reliquam adulteri substantiam fiscus suscipiet. Si mulier insidias vitae viri qualicunque modo struxit, aut, quae his, qui hoc fecerunt, conscia esset, hoc viro non manifestavit. Si contra mariti voluntatem una cum viris extraneis convivatur aut lavatur. Si viro nolente foris pernoctavit, praeterquam, si apud parentes suos fuerit. Si marito impediente vel ignorante ludos spectaverit. Si vero vir sine iusta caussa uxorem persecutus sit, ea autem, quid faciendum esset, nescia foris pernoctaverit, non punitur. Caussae iusti repudii mulieri adversus virum sunt hae: Si vir imperatori insidias struit, aut his, qui hoc faciunt, conscius, id, quod fit, non manifestavit. Si qualicunque modo vitae mulieris insidias struxit, vel (aliis, qui hoc faciunt,) conscius ei non indicavit, vel huius (rei) vindictam sumere neglexit. Si eam adulterandam (aliis) tradiderit. Si adulterii eam accusaverit et (iudicio) victus fuerit iis poenis criminalibus, quae de mulieris parte antea dictae sunt, secundum personae et rerum qualitatem subiicietur. Si in eadem domo aut in eadem urbe cum alia muliere consuevit, et, postquam per suos parentes aut parentes mulieris aut alias personas fide dignas semel bisve ipsi denuntiatum est, sese non abstinuit, nuptias dissolvere mulieri licet, et praeter dotem donationemque tertiam partem donationis accipere ex substantia viri, quae communibus liberis servabitur. Sin autem liberos non habet, haec iure proprietatis lucrabitur. Ex consensu, nisi castitatis caussa, matrimonium dissolvere nemo potest. Praetextu castitatis vero si matrimonium dissolvitur, et dos et donatio in hoc casu liberis communibus servabitur. Si vero aliquis ex iis, qui matrimonium castitatis caussa dissolverunt, aliam uxorem duxerit, aut fornicatus sit, totam eius substantiam liberi capient, ac, si imperfectae sint aetatis, ab eo parente, qui non deliquit, administrabuntur et alentur. Sin autem uterque deliquit, nihilominus horum substantias liberi suscipient, curatore (iis) rebus a magistratu competente dando(?), si minores sunt. Sin autem ii, qui deliquerunt, liberos non habeant, fiscus horum substantias suscipiet, praeterquam quod et ipsi legitime puniuntur. Uxor eius, qui in expeditione versatur,

---

34) Codex διαδέξηται. 35) Ea, quae sequuntur usque ad verba τῶν ἰδίων γονέων, in Codice C. apparent. 36) Codex C. οιοδήποτε. 37) Codex C. τοῦ ἀνδρὸς τῇ ζωῇ. 38) Codex C. πράξασι συνοιδυῖα. 39) Codex C. ἢ ἐάν. 41) Codex C. ἐρωτικοῖς. 42) Codex C. συμποσια^σ. 43) Cod. C. ἢ ἐάν. 44) Codex ἐξωκοιτος, Codex C. ἔξω κοίτεις. 45) Codex C. γίνειται. 46) Codex C. ἰδίων. Post γονέων idem Codex addit χωρίζεται. 47) Codex ἀποίκοιτος. 48) Codex αιται. 49) Incipit fol. 143. A. 50) Codex ῥηθήσαις. 51) Codex δις. 52) Codex B. οὐδεῖς. 53) Codex B. ἐπὶ σοφροσύνῃ. 54) Pro δὲ Codex habet δε. 55) Codex B. σοφροσύνης. 56) Codex B. προῖξ. 57) Pro verbis τοῦ τοιούτου Codex B. habet τοιοῦτου. 58) Codex B. κινοῖς. 59) Pro ἐὰν δὲ τὶς Codex B. habet εἰ δέ τις. 60) Codex B. habet σοφροσύνην. 61) Vox ἢ in Codice deest, verum in Codice B. non deest. Nov. 117. cap. 10. εὑρεθείη ἄλλους συναλλάττων γάμους ἢ ἀσώτως ζῶν. 62) Codex B. πορνεύσει. 63) Incipit fol. 143. B. 64) Codex B. πάσαν. 65) Codex B. λείψονται. 66) Codex B. ὦσιν. 67) Codex ἀνατραφῆσονται. 68) Codex πίσαντος. An voluit πεσόντος? Sed vide proleg. cap. 1. p. XI. Nov. 117. cap. 10. εἰ δὲ ἀμφότεροι οἱ γονεῖς τῷ τοιούτῳ περιπέσωσι πταίσματι. 69) Codex παισάντων. 70) Codex habet ὑπαῖδες pro οἱ παῖδες. 71) Codex B. διαδέξονται. 72) Pro voce *curatoros* Codex B. habet κουράτορας ἐπί. 73) Codex ἀφηλικων. 74) Sic Codex. Leg. διδομένου. 75) Codex B. ἔχωσι παίδας. 76) Codex B. διαδέξηται. 77) Codex B. πρ^ο. 78) Pro voce τῷ Codex B. habet τὸ καί. 79) Vox καὶ deest in Codice B.

(v. ἐξπεδίτῳ) τυγχάνοντος ἐνόπλου στρατιωτοῦ ἢ φοεδεράτου ἢ σχολαρίου, εἰ μὴ γνῷ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν δι᾽ ἐνομότου (v. ἐνωμότου)[80]) καταθέσεως τῶν πριόρων αὐτοῦ καὶ τοῦ[81]) τριβούνου ἢ τοῦ ὀπτίωνος τῶν φοιδεράτων[82]) ἢ τοῦ πρώτου τῶν σχολαρίων ἢ[83]) τοῦ ἀκτουαρίου αὐτῶν, ὁσοσδήποται (v. ὁσοσδήποτε) εἰ παρελκυσθείη χρόνος, οὐ δύναται ἑτέρῳ γαμεῖσθαι, καὶ τοῦτο δὲ μαθοῦσα[84]) μετὰ ἐνιαυτὸν γαμεῖσθαι ἐκ[85]) τῆς τοιαύτης καταθέσεως[86]). εἰ δὲ μὴ φυλάξασα[87]) τὸν νόμον συναφθῇ ἀνδρί, καὶ αὐτὴ καὶ ὁ ταύτην λαβὼν ὡς μοιχοὶ τιμωρείσθωσαν. εἰ δὲ καὶ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων ἐνομώτως (v. ἐνωμότως) καταθέμενοι τελευτῆσαι τὸν ἄνδρα |[88]) αὐτῆς εὑρεθῶσιν ψευσάμενοι, τῆς στρατείας γυμνωθέντες δέκα χρυσίου λίτρας[89]) καταθήσουσιν ἐπ᾽ ἐκείνων (v. ἐκεῖνον)[90]), ον εἶπον τετελευτηκέναι, ἄδειαν[91]) ἔχοντος αὐτοῦ, εἰ βουληθείη, τὴν ἰδίαν (v. ἰδίαν) ἀναλαμβάνην (v. ἀναλαμβάνειν) γαμετήν. προφάσει τοῦ μὴ δύνασθαι τὸν ἄνδρα ἐξ ἀρχῆς τοῦ γάμου μίσγεσθαι τῇ ἰδίᾳ[92]) γαμετῇ[93]) [καὶ][94]) τῶν [δι᾽][95]) ἄσκησιν [ἢ][96]) δι᾽ αἰχμαλωσίαν λεγομένων διαλύσεων τὰ ἀρχαῖα κρατίτω (v. κρατείτω) νόμιμα. χωρὶς αἰτίας τῷ παρόντι νόμῳ προσκειμένης οὐ δυνατὸν διαλύεσθαι γάμον, ἀλλ᾽ ἐὰν γυνὴ ἀλόγως πέμψῃ ῥεπούδιον τῷ ἀνδρί, διδώσθω (v. διδόσθω) αὐτῷ ἡ προῖξ φυλαχθησομένη τοῖς κοινοῖς αὐτῶν παισίν. παίδων δὲ μὴ ὄντων, εἰς κέρδος αὐτοῦ. ἡ δὲ γυνὴ κινδύνῳ τοῦ δικαστοῦ παραδιδόσθω τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως, ἐν ᾗ[97]) τὴν οἴκησιν ἔχει, ὥστε ταύτην ἐμβληθῆναι εἰς μοναστήριον τὸν πάντα τῆς ζωῆς αὐτῆς χρόνον. τὰ δὲ πράγματα αὐτῆς κατὰ τὸ δήμοιρον (v. δίμοιρον) οἱ παῖδες λίψονται (v. λήψονται) μέρος, κατὰ δὲ τὸ τρίτον τὸ μοναστήριον. παίδων δὲ μὴ ὄντων, ἀλλὰ μόνων γονέων, τὸ δήμοιρον (v. δίμοιρον)[98]) μέρος τῆς περιουσίας αὐτῆς λήψεται τὸ μοναστήριον, τὸ δὲ τρίτον οἱ γονεῖς, εἰ μὴ ἔχοντες αὐτὴν ὑπεξουσίαν τῷ |[99]) ἀλόγως[1]) συνήνεσαν[2]) ῥεπουδίῳ. τούτου[3]) γὰρ[4]) γενομένου, πᾶσαν τὴν οὐσίαν αὐτῆς ἐκδικήσει τὸ μοναστήριον, τοῦ αὐτοῦ κρατοῦντος, εἰ μηδὲ[5]) παῖδας ἢ γονεῖς ἔχει. τούτων μὴ παραφυλαττομένων ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει δικαστής, ἄρχων ὤν, κ΄.[6]) χρυσίου λιτρῶν[7]) ζημιοῦται, καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ ι΄. ὁ δὲ ἐν ἐπαρχίᾳ[8]) ἄρχων δέκα χρυσίου λιτρῶν[9]) καταθήσει ποινὴν καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ ε΄., τῶν ὁμοίων κρατούντων καὶ ἐπὶ χαμαιδικαστοῦ. εἰ δὲ ὁ ἀνὴρ ἀλόγως διαλύει τὸν γάμον, πρὸς τῇ προικὶ καὶ τῇ δωρεᾷ καὶ ἄλλο ἕτερον αὐτῆς τρίτον μέρος δώσει τῇ γυναικί, τῆς δεσποτείας τῆς δωρεᾶς καὶ τοῦ τρίτου ταύτης μέρους φυλαττομένης[10]) τοῖς κοινοῖς παισίν, ἢ παίδων μὴ ὄντων, αὐτῇ τῇ γυναικί.

armati militis aut foederati aut scholaris, nisi eius mortem cognoverit per iuratam depositionem priorum eius et tribuni vel optionis foederatorum vel primi scholarium et (?) eorum actuarii, non potest, si quantumcunque tempus praeterierit, alii nubere; et hoc vero si resciverit, post annum ex tali depositione (computandum) nubere potest. Sin autem (hac) lege non observata cum viro se coniunxerit, et ipsa et is, qui eam duxit, tamquam adulteri puniuntur. Si vero etiam, cum hi inter gestorum confectionem, maritum eius esse mortuum, iurati deposuissent, repertum fuerit eos esse mentitos, militia exuentur, et ei, quem mortuum esse dixerant, decem auri libras solvent, ipso veniam habente, si voluerit, uxorem recipiendi suam. De hoc autem, quod vir ab initio matrimonii cum uxore concumbere non possit sua, (et) de dissolutionibus, quae propter vitam asceticam (vel) propter captivitatem contingere dicuntur, antiquae leges valento. Absque caussa, quae praesenti legi apposita est, matrimonium dissolvi non potest, verum, si mulier absque iusta caussa viro repudium miserit, ei (viro) dos dator, communibus liberis conservanda. Si vero liberi non sunt, ipsius lucro cedet. Mulier autem episcopo urbis, in qua domicilium habet, periculo iudicis traditor, ut haec per totum vitae tempus in monasterium iniiciatur. Res autem eius ad duas partes liberi accipient, ad tertiam vero monasterium. Si liberi non sunt, sed parentes soli, duas partes ex eius substantia monasterium capiet, tertiam parentes, nisi, cum eam in potestate haberent, in repudium absque iusta caussa (factum) consenserunt. Hoc enim si factum sit, monasterium totam eius substantiam vindicabit, hoc ipso valente, si nec liberos aut parentes habeat. Haec si non observentur, is, qui Constantinopoli est iudex, si magistratus sit, viginti auri libris multatur, eiusque cohors decem. Qui autem in provincia magistratus est, decem librarum auri poenam solvet eiusque cohors quinque, his similiter valentibus et in iudice pedaneo. Sin autem vir sine iusta caussa matrimonium dissolvit, praeter dotem et (ante nuptias) donationem et aliam tertiam eius partem mulieri dabit, donationis proprietate huiusque tertiae partis liberis communibus servanda, aut, si liberi non sint, ipsi mulieri. Si absque una ex praedi-

80) Pro δι᾽ ἐνωμότου Codex habet διενομότου. 81) Pro καὶ τοῦ legendum καὶ τῶν χαρτουλαρίων ἢ τοῦ. Neque enim uterque ex Nov. 117. cap. 11. adeundus est, verum unum ex his adiri sufficit. Πρὸς τοὺς πρίορας, inquit, τοὺς χαρτουλαρίους — καὶ τούτους ἤτοι τὸν τριβοῦνον, εἴγε πάρεστιν. 82) Codex φυδεράτων. 83) Pro ἢ legendum videtur esse καί. Nov. 117. cap. 11. παρὰ τῶν πρώτων τῆς σχολῆς καὶ τοῦ ἀκτουαρίου. 84) Ex superioribus hoc loco tacito repetenda est vox δύναται. 85) Pro ἐκ Codex habet ὁ. 86) Codex habet καταθέσε^ς. 87) Codex habet φυλαξασα. 88) Incipit fol. 144. A. 89) Pro λίτρας Codex habet ℊ. 90) Nov. 117. cap. 11. ἐπ᾽ ἐκεῖνον, ὃν ἐψεύσαντο. 91) Codex ἀδείαν. 92) Codex ἰδία. 93) Codex γαμετή. 94) Vox καὶ in Codice deest. Vide Nov. 117. cap. 12. 95) Vox δι᾽ in Codice deest. 96) Vox ἢ in Codice deest. 97) Codex ἐνὴ habet pro ἐν ᾗ. 98) Codex δήμορον. 99) Incipit fol. 144. B. 1) Nov. 117. cap. 14. τῷ ἀλόγῳ συνήνεσαν ῥεπουδίῳ. Corrige ἀλόγῳ. 2) Codex συναίνεσαν. 3) Codex habet τοῦτου. 4) Pro γὰρ Codex habet χ. 5) Codex μὴ δέ. 6) Pro voce κ΄. Codex habet η΄. Nov. 117. cap. 13. εἰ μὲν κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν εἴη ὁ ἄρχων, αὐτὸς μὲν εἴκοσι χρυσίου λιτρῶν ποινὴν ἀπαιτηθήσεται. Litterae η et κ, quam saepe in nostro Codice confusae sint, non opus est, hoc loco ut demonstremus. 7) Pro λιτρῶν Codex habet ℊ. 8) Nov. 117. cap. 14. εἰ δὲ κατὰ χώραν εἴη ὁ τοιοῦτος ἄρχων. 9) Codex λιτρ. tantum habet. 10) Codex φυλαττομένοις.

ἐὰν χωρὶς μιᾶς[11]) τῶν εἰρημένων αἰτιῶν ὁ ἀνὴρ ξυλοκοπήσει τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἢ τύψῃ ἢ μαστιγώσῃ, ὁ μὲν γάμος οὐ διαλύεται, δώσει δὲ αὐτῇ καὶ ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ ἐκ τῆς ἰδίας (v. ἰδίας) ὑποστάσεως, ὅσον τὸ τρίτον ποιεῖ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς. ὁ ὑπονοῶν τὴν ἰδίαν (v. ἰδίαν) γαμετὴν εἴς τινά, πεμπέτω αὐτῷ τρεῖς ἐγγράφους διαμαρτυρίας[12]) ἐχούσας[13]) ἀνδρῶν ἀξιωπίστων (v. ἀξιοπίστων) μαρτυρίας[14]) ἐφ' ᾧ[15]) συντυχεῖν | [16]) αὐτῇ[17]), καὶ ἐὰν μετὰ ταῦτα εὕροι αὐτὸν[18]) μετ' αὐτῆς εἰς τὸν ἴδιον (v. ἴδιον) οἶκον ἢ τὸν αὐτῆς ἢ τὸν τοῦ μοιχοῦ ἢ ἐν προπίναις[19]) ἢ ἐν προαστίοις (v. προαστείοις), ἀκινδύνως ἰδίᾳ χειρὶ ἀναιρείτω αὐτόν. εἰ δὲ ἀλαχοῦ (v. ἀλλαχοῦ) εὕροι αὐτὴν σὺν αὐτῷ[20]), ἐπὶ τριῶν ἀξιωπίστων (v. ἀξιοπίστων) μαρτύρων[21]) παραδιδότω αὐτῷ τῷ ἄρχοντι[22]), καὶ μηδενὸς ἑτέρου ζητουμένου, μήτιγε (v. μήτοιγε)[23]) εἰ ἐπέμφθησαν αἱ τρεῖς διαμαρτυρίαι, ὡς μοιχὸν τιμωρείσθω αὐτὸν ὁ ἄρχων, ἄδειαν[24]) ἔχοντος τοῦ ἀνδρὸς κατηγορεῖν, εἰ βούλεται, τῆς γυναικός....[25]). ἐὰν [ἐν][26]) ἁγίῳ οἴκῳ συλλάβηται τὸν μοιχὸν μετὰ τῆς γυναικὸς διαλεγόμενον μετὰ τὰς τρεῖς διαμαρτυρίας, παραδιδότω ἀμφωτέρους (v. ἀμφοτέρους) φυλακταίους τοῖς κληρικοῖς τοῦ τόπου, μέχρις[27]) ὅταν ὁ ἄρχων πέμψας παραλάβει (v. παραλάβῃ) αὐτούς, καὶ τιμωρήσεται. καὶ σημείωσαι[28]), ὅτι μοιχὸς[29]) ἢ γυναικῶν ἅρπαξ[30]) οὐκ ἔχει προσφύγιον, καὶ ὅτι γενικῶς νομοθετὴ (v. νομοθετεῖ) ἡ διάταξις, ἵνα ἐάν τις[31]) εὕροι τὴν ἰδίαν γυναῖκα ἢ τὴν θυγατέρα ἢ τὴν ἐγγόνην ἢ τὴν νύμφην μετὰ τὰς τρεῖς διαμαρτυρίας ἐν ἁγίῳ[32]) οἴκῳ μετά τινος διαλεγομένην καὶ ὑπονοήσῃ αἰσχρόν τι[33]) περὶ αὐτῶν[34]), ἄδειαν ἔχει ἢ[35]) παραδοῦναι αὐτοὺς τοῖς κληρικοῖς τῶν τόπων ἢ τοῖς ἐκκλησιεκδίκοις, | [36]) ἐφ' ᾧ ἐκείνους[37]) φυλάξαι αὐτοὺς τῷ τὰ ἐγκλήματα ἐξετάζοντι δικαστῇ ὀφείλοντι τὸ πρᾶγμα μετὰ ἀκριβείας ζητῆσαι. Ἐγρᾳ/. πρὸ ιε'. καλάνδων[38]) Ἰανουαρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ις'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου ινδ. ς'.

ctis caussis mulierem suam vir fustibus ceciderit, aut pulsaverit aut flagellaverit, nuptiae quidem non dissolvuntur, dabit autem ipsi, et constante matrimonio, ex sua substantia, quantum tertia ante nuptias donationis pars facit. Qui uxorem suam cum aliquo (rem habere) suspicatur, illi tres scriptas mittito contestationes, quae virorum fide dignorum testimonia habent, de hoc, quod ipse cum ea convenerit, et, si post haec ipsum cum ea aut in domo sua invenerit aut in uxoris aut in adulteri aut in propinis aut in suburbanis, impune sua ipsius manu eum occidito. Sin autem in alio loco ipsam cum eo invenerit, praesentibus tribus testibus fide dignis, tradito ipsi magistratui, et nulla alia quaestio movebitur, nisi haec (?), an tres contestationes missae sint, et sic eum velut adulterum magistratus punito, viro, si velit, uxorem accusandi veniam habente.... Si in sacra aede adulterum cum uxore colloquentem post tres contestationes deprehenderit, utrosque (eius) loci clericis custodiendos tradito usque ad hoc tempus, quo magistratus mittat, eosque recipiat et puniat. Ac nota, adulterum aut mulierum raptorem non habere refugium, et (hanc) constitutionem generaliter sancire, ut, siquis uxorem suam aut filiam aut nepotem aut sponsam repererit post tres contestationes in sacra aede cum aliquo colloquentem, et turpe aliquid de iis suspicatus fuerit, veniam habeat aut eos (horum) locorum clericis tradendi, aut ecclesiae defensoribus, ut illi hos servent iudici, qui de criminibus quaerit, qui caussam cum diligentia perquirere debet. *Scripta est ante 15. Calendas Ianuarias imperii Iustiniani anno 16. post consulatum Basilii indictione 6.*

[ι'.][39]) περὶ τοῦ[40]) τὰς διὰ τοὺς[41]) γάμους δωρεὰς μὴ χρῄζειν[42]) ὑπομνημάτων καὶ περὶ ἄλλων κεφαλαίων.

(Const. 10.) De hoc, ut propter nuptias donationes gestorum (confectione) non egeant, et de aliis capitulis.

Nov. 119. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ[43]) ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Τὴν διὰ τοὺς γάμους δωρεάν.

Idem imperator Petro praefecto praetorio. *Propter nuptias donationem.*

---

11) Codex μίας. 12) Codex διὰ μαρτυρίας. 13) Codex ἔχουσας. 14) Pro μαρτυρίας Codex habet μάρτυρας. 15) Codex habet ἐφ' ὧν pro ἐφ' ᾧ. 16) Incipit fol. 145. A. 17) Pro αὐτῇ Codex habet αὐτήν. 18) Pro αὐτὸν Codex habet αὐτῶν. 19) Pro voce προπίναις Codex habet προπίναν. Vide Nov. 117. cap. 15. ἢ προπίναις. 20) Pro σὺν αὐτῷ Codex habet μὲν ταυτου. 21) Potest distinctio et post vocem μαρτύρων poni. Nov. 117. cap. 15. hoc statuit, *ut, si invenerit, tunc, adhibitis tribus testibus, episcopo tradat.* Εἰ δὲ ἐν ἄλλῳ τόπῳ, inquit, τὸν τοιοῦτον εὕροι μετὰ τῆς ἑαυτοῦ γαμετῆς διαλεγόμενον, οὐκ ἔλαττον τριῶν μαρτύρων ἀξιοπίστων συγκαλουμένων, τῷ ἄρχοντι παραδιδόναι τῷ τὰ ἐγκλήματα ἐξετάζοντι. 22) Loco vocum τῷ ἄρχοντι Codex habet τὸ ἀρχ͂. Nov. 117. cap. 15. τῷ ἄρχοντι. 23) Locus corruptus est. Pro μήτοιγε εἰ scribendum est vel εἰ μέντοιγε vel ἤτοι γε εἰ. Ex Nov. 117. cap. 5. in hoc casu trium missio contestationum probanda est. 24) Codex ἀδίαν. 25) Hoc loco lacuna apparet in Codice. Supplendum fortasse erit καὶ κατὰ τοὺς νόμους τῷ ἐγκλήματι ἐπεξιέναι. Cuius supplementi fundus est Nov. 117. cap. 15. *prooem.* 26) Vox ἐν in Codice deest. 27) Codex habet μεχρὶς ὅταν. 28) Codex habet σημ͞. 29) Codex μοιχος habet. 30) Codex γυναικῷ ἅρπαξ. 31) Codex τις habet. 32) Pro ἐν ἁγίῳ Codex habet ἐναγίω. 33) Codex αἰσχρὸν τι habet. 34) Codex αὐτὸν habet. Sequitur tamen αὐτούς, et Nov. 117. cap. 15. §. 1. habet καὶ ὑπονοήσοι αἰσχρᾶς χάριν αἰτίας αὐτοὺς συνομιλεῖν. 35) Pro voce ἢ Codex ἡ habet. 36) Pro ἐκκλησιεκδίκοις Codex habet κλησιεκδίκοις, ut solent fere omnes medii aevi codices manuscripti. Incipit fol. 145. B. 37) Codex ἐκείνοις. 38) Codex καλανδων. 39) Deest numerus ι'. in Codice. Ad marginem Codicis adscriptum est ριθ'. 40) Pro τοῦ Codex habet τούς. 41) Pro διὰ τοὺς Codex habet διατιους. 42) Codex χρῆζειν. 43) Pro Πέτρῳ Codex habet Πέρῳ.

Οσης ἂν εἴη ποσότητος ἡ πρὸ γάμου δωρεά, μὴ δείσθω ὑπομνημάτων. σημείωσαι[44]*, ὅτι ἰδικόν ἐστιν συνάλλαγμα ἡ πρὸ γάμου δωρεά. ἀνάγνωθι*[45]*) τὴν ιβ'.*[46]*) τοῦ τίτλου διάτ. ἐκείνη γὰρ βούλεται ἐμφανίζεσθαι τὰς πρὸ γάμου δωρεάς, καινοτομοῦσα τὴν παροῦσαν*[47]*). ὁ δυνάμενος διατίθεσθαι νέος ἐλευθεροῖ*[48]*) οὓς βούλεται οἰκέτας*[49]*) ἐν τῇ ἰδίᾳ (v. ἰδίᾳ) διαθήκῃ. ὁ ἐν δευτέρῳ*[50]*) συμβολαίῳ προμνησθεὶς*[51]*) οὐ πάσχει*[52]*) πρόκριμα περὶ τὴν ἀλήθειαν*[53]*). ἐκκλήτου*[54]*) παρακολουθησάσης, ἐὰν ἐν τῇ τελευταίᾳ*[55]*) ἐμπροθέσμῳ ἑκάτερος*[56]*) ἢ θάτερος*[57]*) τῶν δικαζομένων ἐμφανίσῃ*[58]*) ἑαυτὸν τῷ δικαστῇ ἐκκλήτου*[59]*) ἢ τοῖς συνέδροις | *[60]*) [ἢ]*[61]*) τῷ εἰσαγωγεῖ*[62]*) τῆς δίκης καὶ ὑπερτίθεται*[63]*) τὴν ἀκρόασιν, μὴ γινέσθω*[64]*) ἐκ τούτου πρόκριμα τοῖς μέρεσιν, ἀλλ' ἐξεταζέσθω μετὰ ταῦτα ἡ*[65]*) ἔκκλητος καὶ νόμιμον δεχέσθω πέρας*[66]*). αἱ ψῆφοι τῶν ἐπάρχων*[67]*), λιβέλλων ἐπιδοθέντων αὐτοῖς [ἢ]*[68]*) τοῖς συναίδροις (v. συνέδροις) ἢ τῷ*[69]*) εἰσαγωγεῖ*[70]*) τῆς δίκης, εἴσω ἡμερῶν δέκα ἀναψηλαφούντων, ἐντὸς ἀργῖ (v. ἀργεῖ)*[71]*) ὁ ἐκβιβασμὸς τῆς ψήφου, εἰ μήτιγε (v. μήτοιγε) ὁ νικήσας ἐγγύας παράσχῃ, ὅτι καταχριθεὶς διὰ τῆς ἀναψηλαφήσεως, ἀποκαθίστησιν, ἅπερ ἔλαβεν, μετὰ τῶν ἐπαυξήσεων*[72a]*). εἰ δὲ μετὰ τὰς δέκα*[72b]*) ἡμέρας ὁ λίβελος (v. λίβελλος) ἐπιδοθῇ, ἐκβιβάζονται τὰ ψηφισθέντα καὶ χωρὶς τοῦ δοῦναι ἐγγύας*[73]*) τὸν νικίσαντα (v. νικήσαντα), τῆς ἀναψηλαφήσεως τὸν ἴδιον ἐχούσης δρόμον. παρόντων τῶν δανειστῶν κατὰ τῆς προσελευθείσης*[74]*) κληρονομίας παρεχέτω τοῖς νέοις ἄρχων ἀποκατάστασιν. εἰ δὲ μὴ πάρεισιν, καλείτω αὐτοὺς κηρύγμασιν, διδοὺς προθεσμίαν τριῶν μηνῶν, ἧς ἐντὸς*[75]*) εἰ μὴ παραγένωνται, παρεχέτω τὴν ἀποκατάστασιν, παρασκευάζων ἀναγραφῆναι*[76]*) καὶ ἀσφαλῶς παρά τινι παραφυλαχθῆναι. ἡ τῶν δέκα καὶ εἴκοσιν*[77]*) ἐτῶν παραγραφὴ τῶτε (v. τότε)*[78]*) συμβάλεται (v. συμβάλλεται) τῷ*[79]*) βόνα φίδε νομεῖ*[80]*), ἡνίκα ὁ δεσπότης, εἰδὼς διαφέρειν αὐτῷ τὸ πρᾶγμα καὶ παρὰ τῷ νεμομένῳ εἶναι, μὴ διεμαρτύρατο αὐτόν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βόνα φίδε νομεὺς*[81]*) παρὰ μάλα*[82]*) φίδε νομέως ἐκτήσατο τὸ πρᾶγμα*[83]*). ἐὰν δὲ τὶς ἐν τῇ χρονίᾳ*[84]*) τῶν δέκα ἐνιαυτῶν παραγραφῇ ἐπί τινας μὲν ἐνιαυτοὺς παρῇ*[85]*), ἐπί τινας δὲ ἀπολειφθῇ, ἄλλοι τοσοῦτοι αὐτῷ προστιθέσθωσαν, ὅσους*

Cuiuscunque quantitatis est ante nuptias donatio, gestorum (confectione) ne indigeto. Nota, specialem esse contractum ante nuptias donationem. Lege 12. (huius) tituli constitutionem. Illa enim vult, ante nuptias donationes insinuari, praesentem (constitutionem) innovans. Minor, qui testari potest, quos vult servos, in suo testamento manumittit. Is, qui in secundo instrumento primi fecit mentionem, de veritate non patitur praeiudicium. Appellatione secuta, si in ultima die fatali uterque aut alteruter ex litigantibus iudici appellationis se ipsum manifestaverit, aut assessoribus, aut ei, qui litem introducit, et (is) (caussae) auditionem differt, ex hoc partibus praeiudicium ne fiat, verum post haec appellatio examinator, et finem legitimum accipito. Sententiae praefectorum, si libelli ipsis (aut) assessoribus aut ei, qui litem introducit, oblati sunt, intra decem dies retractantur, intra quos sententiae executio quiescit, nisi is, qui vicit, fideiussores de hoc dederit, ut, si per retractationem condemnatus sit, ea, quae cepit, cum accessionibus restituat. Sin autem post decem dies libellus oblatus fuerit, ea, quae iudicata sunt, ad executionem perducuntur, etsi is, qui vicit, fideiussores non dederit, retractatione cursum habente suum. Praesentibus creditoribus, contra haereditatem aditam magistratus minores in integrum restituito. Sin autem non adsunt, ipsos per citationes convocato, trium mensium diem praestituens, intra quam si non advenerint, in integrum restitutionem dato, et curato (res haereditarias) describendas et tuto apud aliquem custodiendas. Decem vel viginti annorum praescriptio tunc bonae fidei possessori prodest, cum dominus, sciens rem ad se pertinere et apud possessorem esse, eum contestatus non sit, ipse autem bonae fidei possessor rem a malae fidei possessore acquisiverit. Si quis autem in temporali decem annorum praescriptione aliquot annos adsit, aliquot autem abfuerit, alii totidem

---

44) Codex habet *σημ.* 45) Codex *ἀναγν.* 46) Haec Novella constitutio in huius tituli paratitlis habetur. Manifesto argumento, et paratitla singulorum titulorum partem efficere, adeoque ab initio, neque post totius operis confectionem ipsis titulis addita esse. 47) Codex *τὴν παρουσαν.* 48) Pro *ἐλευθεροῖ* Codex habet *ἐλευθεροῦτο.* 49) Codex *οἰκετὰς* habet. 50) Codex *δευτέρως* habet. 51) Codex habet *πρὸ μνησθείς.* Lege *πρώτου* vel *προτέρου μνησθείς.* Hic error ex eo ortus esse videtur, quod *πρὸ* in verborum compositione per litteram *ᾱ* scribi soleat, quo eodem siglo et vox *πρῶτος* significatur. 52) Pro *πάσχει* Codex *παράσχει* habet. Vide tit. 14. paratitl. §. 9. 53) Codex *ἀληθείαν.* 54) Codex *ἐκκλήτον.* 55) Codex *τελευταίᾳ.* 56) Codex *ἑκατέρως.* 57) Codex *θατέρως.* 58) Codex *ἐμφανείσῃ.* 59) Pro *ἐκκλήτου* tit. 7. parat. §. 9. *τῆς ἐκκλήτου* habent. 60) Codex *ἢ τῶν συνέδρων* habet. Fortasse *τῷ συνέδρῳ* significatur, ut et tit. 7. parat. §. 9. habetur. Incipit fol. 146. A. 61) Vox *ἢ* in Codice deest, sed tit. 7. parat. §. 9. habetur. Nov. 119. cap. 4. *ἢ τοῖς αὐτοῦ συνέδροις ἢ τοῖς τὰς δίκας εἰσάγουσι.* 62) Codex *εἰσαγωγει.* 63) Pro *ὑπερτίθεται* tit. 7. parat. §. 9. *ὑπερθῶνται* habent. 64) Pro *γινέσθω* Codex *γεσθω* habet. 65) Pro *ἡ* Codex *ἢ* habet. 66) Pro *δεχέσθω πέρας* Codex *δεχίσθωσαν τέρας* habet. 67) Pro *ἐπάρχων* Codex *ἐπαρχιῶν* habet. 68) Post *αὐτοῖς* contra Codicis auctoritatem vocem *ἢ* interposui. Quae coniectura confirmatur tit. 7. parat. §. 13. Nov. 119. cap. 5. *προφέρειν τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις τοῖς τὴν ψῆφον προάγουσιν ἢ τοῖς τούτων συμπόνοις.* 69) Pro *ἢ τῷ* Codex habet *ἐν τῷ.* 70) Codex *εἰσαγώγει.* 71) Pro *ἀργῖ* Codex habet *ἀργι.* Pro *ἐντὸς* tit. 7. parat. §. 9. *ὧν ἐντὸς* habent. Totum locum sic restituo: *ἀναψηλαφῶνται, ὧν ἐντὸς ἀργεῖ ὁ ἐκβιβασμός.* 72a) Pro *μετὰ τῶν ἐπαυξήσεων* tit. 7. parat. §. 7. habent *μετὰ καρπῶν τε καὶ ἐπαυξήσεων.* 72b) Codex *δεκα.* 73) Codex *ἐγγυάς.* 74) Sic Codex, forma sane insolita. Malim *προσελευσθείσης.* 75) Pro *ἧς ἐντὸς* Codex habet *εἰς ἐντός.* 76) Codex *ἀναγραφῆν* habet loco vocis *ἀναγραφῆναι.* 77) Pro *εἴκοσιν* in Codice est *κ'.* 78) Pro *παραγραφὴ τότε* Codex habet *παραγράφειτωτε.* Incipit fol. 146. B. 79) Pro *τῷ* Codex habet *τό.* 80) Pro *νομεῖ* Codex habet *ἐνομεῖ.* 81) Pro *αὐτὸς δὲ ὁ βόνα φίδε νομεὺς* Codex habet *αὐτὸς δὲ φοναφιδε ἐνομεύς.* 82) Codex *μᾶλα.* 83) Hoc loco Codicis ad marginem adscriptum est *περὶ τῆς τούτου ἀποκαταστάσεως.* 84) Pro *χρονίᾳ* Codex habet *χονίαι.* 85) Pro *παρῇ* Codex habet *παρει.*

ἔτυχεν ἀπολειφθείς. καὶ ἄνευ τοῦ γράψαι καὶ δημοσιεῦσαι τὸ τοῦ κληρονόμου ὄνομα κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν[86]) *ὁ*[87]) *βουλόμενος διατιθέσθω, ἀρκούμενος τῷ*[88]) *μόνον ὑπογράψαι ἐν τῇ διαθήκῃ, εἰ καὶ μὴ φανερῶσαι τοῖς μάρτυσιν τὰς τῶν κληρονόμων ἐνστάσεις. τὰ ἐξ εὐαγοῦς οἴκου περιελθόντα εἰς βασιλέα μετατιθέσθω εἰς ἕτερον πρόσωπον. ἐφ' ᾧ*[89]) *ὁ τεστάτωρ κωλύσει τὴν ἐκποίησιν τοῦ ληγατευθέντος ὑπ' αὐτοῦ πράγματος, ἐπὶ τούτων οὐχ ἁρμοζέτω*[90]) *κληρονόμῳ*[91]) *τοῦ ληγαταρίου φαλκίδιος. ἡ διάταξις καὶ εἰς τὰ ἠρτημένα ἀναβάλλει αὐτὴν*[92]) *φάκτα. Ἐγρ͂/ πρὸ ις'. καλάνδων Φεβρουαρίων βασιλίας Ἰουστινιανοῦ (v. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιζ'. μετὰ τὴν ὑπατίαν Βασιλίου (v. ὑπατείαν Βασιλείου) τὸ γ'.*

(anni) ei apponuntor, quot abfuit. Etsi non scripserit haeredis nomen aut publicaverit, secundum antiquam consuetudinem, qui volet, testamentum condito, satis habens, si testamento subscripserit tantum, quamvis testibus haeredum institutiones non manifestaverit. Ea, quae ex venerabili domo ad imperatorem pervenerunt, in aliam personam transferuntor. Si testator impediet rei a se legatae alienationem, in his rebus haeredi quarta Falcidia contemplatione legatarii ne competat. (Haec) constitutio et ad ea, quae in suspenso sunt, facta se producit. *Scripta est ante 16. Calendas Februarias imperii Iustiniani anno 17. post consulatum Basilii anno 3.**)

ια'.[93]) *ὥστε δύνασθαι κατὰ συναίνεσιν λύειν τὸν γάμον.*

Const. 11. Ut nuptiae consensu dissolvi possint.

Nov. 140. *Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστῖνος Ἰουλιανῷ (v. Ἰουστῖνος Ἰουλιανῷ)*[94]) *ἐπάρχῳ πόλεως. Γάμου σεμνότερον ἐστὶν*[95]) *ἀνθρώποις οὐδέν.*

Ἡ διάταξις ἄδειαν[96]) *δίδωσιν τοῖς βουλομένοις*[97]) *καὶ ἐκ μόνης*[98]) *συναινέσεως καὶ ῥεπουδίου πομπῆς ἀζημίως τοὺς ἰδίους (v. ἰδίους) διαλύειν γάμους. εἰ γὰρ μόνη ἡ ἀμοιβαία*[99]) *διάθεσις τοὺς γάμους συνίστισι (v. συνίστησι), εἰκότως ἐναντία γνώμη κατὰ συναίνεσιν τούτους διαλύει*[1]). *τὰς δὲ λοιπὰς αἰτίας, δι' ἃς*[2]) *χωρὶς ποινῆς οὐ διαλύουσιν τοὺς γάμους, ἐπὶ σχήματος φυλάττει. Δατ'.*[3]) *xυιιι....*[4]) *Ὀκτωβρ ῖ/ ἐν Χαλκιδῶνι (v. Χαλκηδόνι) βασιλείας καὶ ὑπατίας Ἰουστίνου (v. ὑπατείας Ἰουστίνου) αὐγούστου τὸ*[5]) *ια'.*[6]).

Imperator Iustinus Iuliano praefecto urbis. ***Matrimonio venerabilius hominibus est nihil.***

(Haec) constitutio iis, qui velint, veniam dat, et ex solo consensu et repudii missione impune nuptias dissolvendi suas. Si enim sola mutua animi destinatio nuptias contrahit, naturaliter contraria destinatio per consensum eas dissolvit. Reliquas autem caussas, propter quas impune matrimonia non dissolvuntur, in suo statu conservat. *Dat. 18... Octobr. Chalcedone imperii et consulatus Iustini anno 1.(?).*

Τὰ παράτιτλα τοῦ τίτλου.

Paratitla huius tituli.

Nov. 6. §. 1. a. *Τι. α'. διατ. α'. Περὶ τῶν κεκωλυμένων τοῖς κληρικοῖς γάμων διαλαμβάνει τὸ δέκατον τῆς διατάξεως*[7]) *κεφάλαιον.*

Nov. 123. §. 1. b. *Διατ. β'. Ὁ ἄγαμος μέλλων χειροτονεῖσθαι διάκονος ὁμολογείτω μένειν ἄγαμος, μὴ δυναμένου τοῦ ἐπισκόπου ἐπιτρέπειν αὐτῷ τὸν γάμον*[8]), *εἰ μὴ ἄρα βούλεται τῆς |*[9]) *ἐπισκοπῆς ἐκπεσῖν (v. ἐκπεσεῖν). πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος γαμῶν*[10]) *τῇ βουλῇ*

§. 1. a. Tit. 1. const. 1. De nuptiis, quae clericis interdictae sunt, decimum (huius) constitutionis caput tractat.

§. 1. b. Const. 2. Coelebs, qui diaconus ordinandus est, se manere coelibem promittito, ita ut episcopus veniam matrimonium contrahendi ei dare non possit, nisi forte episcopatu excidere velit. Presbyter autem, aut diaconus, aut subdiaconus, qui

---

86) Codex *συνηθείαν*. Haec verba ad ea, quae sequuntur, pertinent, ut Nov. 119. cap. 9. docet his verbis: *κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν διαθῶνται.* 87) Vox *ὁ* tit. 9. parat. §. 16. deest. 88) Pro *τῷ* Cod. *τὸ* habet. 89) Pro *ἐφ' ᾧ* tit. 9. parat. §. 16. habent *ἐφ' ὧν θεμάτων*. Leg. *ἐφ' ὧν*. Sequitur enim *ἐπὶ τούτων*. 90) Pro *οὐχ ἁρμοζέτω* Cod. habet *οὐκ ἁρμοζείτω*. 91) Cod. *κληρονόμου*. Haec verba *κληρονόμῳ τοῦ ληγαταρίου* contrahi non possunt. Nam verba *τοῦ ληγαταρίου* a voce *φαλκίδιος* pendent, ut quarta, cuius deductionem legatarius pati debeat, Falcidia significetur. Vide Nov. 119. cap. 11. 92) Pro verbis *ἀναβάλλει αὐτὴν* Codex *ἀνακλαθ αὐτὴν* habet. Conicias et *ἀνακαλεῖ αὐτήν*. 93) Ad marginem *ρν'*. 94) Haec est Iustini Novella, Iustiniani non est. Vide Scrimgeri notam ad h. l., Bienerum in historia Novellarum p. 93., et Wittium in commentariis iurisprudentiae historicae ed. Savinii tom. VIII. p. 163. not. 1. 95) Sic Codex. Nov. 140. vocem *ἐστὶν* post vocem *οὐδὲν* reiicit. 96) Codex *ἀδείαν*. 97) Codex *τῆς βουλομένης* habet pro *τοῖς βουλομένοις*. 98) Codex *καὶ εἰς μόνης*. 99) Pro *ἡ ἀμοιβαία* Codex habet *φαμοιβαια*. 1) Codex *διαλύειν* habet pro voce *διαλύει*. 2) Pro verbis *αἰτίας, δι' ἃς* Codex *αἰτιᾶσθαι* habet. Nov. 140. cap. 1. *καὶ τῶν αἰτιῶν, ἐξ ὧν ἐπιτέτραπται διαλύειν τὸν γάμον*. 3) Pro *δατ'*. Codex *διατ'*. habet, qua nota *διάταξις* significatur. 4) Hoc loco lacunam esse tota contextus ratio demonstrat. 5) Pro *τὸ* Codex *εἰς* habet. 6) Pro *ια'*. legendum videtur esse *α'*. Vide Bieneri historiam Novellarum p. 527. 7) Pro *διατάξεως* Codex *διατ.* habet. 8) Pro verbis *τὸν γάμον* tit. 1. const. 2. habet *γαμεῖν*. 9) Incipit fol. 146. B. 10) Pro *γαμῶν* Codex habet *γάμον*. *) Hinc confirmatur emendatio Bieneri in hist. Nov. p. 523.

μετὰ τῆς ἰδίας (v. ἰδίας) ὑποστάσεως παραδίδωται (v. παραδίδοται). ἀναγνώστης δέ, μὴ κατὰ τὰ ἐπιτετραμμένα γαμῶν[11]) *ἢ δευτέροις ὁμιλῶν γάμοις, μὴ προκοπτέτω.*

§. 2. *Διατ. ιγ'. Ὁ ἀπὸ μοναχῶν γενόμενος κληρικός μὴ γαμείτω ἢ πορνευέτω. — Τοῦτο*[12]) *μὴ παραφυλάττων ἰδιώτης (v. ἰδιώτης) γενήσεται, μὴ δυνάμενος στρατείαν*[13]) *παρεμβαλεῖν*[14]).

§. 3. Τι. *δ'. διατ. κβ'. Μὴ κωλυέτω ὁ πολιτικὸς ἢ στρατιωτικὸς ἄρχων νομίμους συναλλάττεσθαι γάμους. — Περὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐπὶ αἰτίᾳ μὴ ῥητῶς διηγορευμένῃ τῷ νόμῳ πεμπόντων ἀλλήλοις χωρίσματα, καὶ περὶ τῆς αὐτῶν ὑποστάσεως, καὶ ποίαις ὑποβάλλονται ποιναῖς, καὶ περὶ μοιχοῦ καὶ μοιχάδος διατυποῖ ἡ διάταξις*[15]). *καὶ ἀνάγνωθη (v. ἀνάγνωθι) τὰ περὶ τούτων κεφάλαια*[16]). *— Ἐκ τῆς ὑποστάσεως τῶν διά τι*[17]) *ἔγκλημα θανάτῳ ἢ δημεύσει ὑποβληθέντων ἐξαιρείσθω ἡ προῖξ καὶ ἡ πρὸ γάμου δωρεὰ τῶν γυναικῶν αὐτῶν. εἰ δὲ ἄπροικοι εἰσίν, τὸ τέταρτον μέρος τῆς περιουσίας.*

§. 4. Τι. *ε'. διατ. δ'. Εὔπορος*[18]) *γυνὴ ἐπὶ ἀπόρῳ τελευτήσασα ἀνδρὶ χωρὶς |*[19]) *γαμικῶν συμβολαίων, ὁμοίως δὲ καὶ εὔπορος*[20]) *ἀνὴρ ἐπὶ ἀπόρῳ τελευτήσας γυναικὶ εἰς τὸ τέταρτον μέρος τῆς οἰκείας περιουσίας κληρονομείσθω ὑπὸ τοῦ περιόντως (v. περιόντος), εἰ καὶ παῖδες ὕπεισιν αὐτοῖς. εἰ δὲ ἥττονι*[21]) *λεγάτῳ ἢ πρεσβείῳ τετίμηται παρὰ τοῦ τελευτήσαντος, τὸ τέταρτον προσαναπληρούσθω*[22]). *ἀνάγνωθι τὴν θ'. τοῦ*[23]) *παρόντος τίτλου*[24]) *διάταξιν.*

§. 5. Τι. *η'. διατ. ε'. Περὶ θυγατέρων βουλευτῶν πρὸς γάμον ἐκδιδομένων φησὶν ἡ διάταξις.*

§. 6. Τι. *θ'. διατ. β'. Οἱ ἐξ ἐλευθέρας γυναικὸς τεχθέντες παῖδες προικῴων συμβολαίων ποιήσει*[25]) *γίνωνται (v. γίνονται) γνήσιοι, τούτου κρατοῦντος, εἴτε πρὸ τῆς ποιήσεως τῆς προικός*[26]), *εἴτε καὶ μετὰ τὴν ποίησιν ἐτέχθησαν.*

§. 7. *Διατ. η'.*[27]) *Ὁ ἀποκαταστάσει βεβαρημένος ἐξαιρείτω ταύτης τὰ γαμικὰ συναλλάγματα, μὴ συγχωρούμενος πρὸς περιγραφεῖν (v. περιγραφὴν) τῆς ἀποκαταστάσεως*[28]) *αὔξειν τὰς ἤδη γενομένας*[29]) *γαμικὰς ἐπιδόσεις. — Ὁ ἐπιτραπὴς (v. ἐπιτραπεὶς) ἀποκαταστῆσαι*[30]) *τινὶ κληρονομίαν ἢ λεγάτον*[31]) *ἢ φιδεικόμμισσον*[32]) *δύναται ἐκ ταύτης τῆς ἀποκαταστάσεως ἐπιδόσεις γαμικὰς ποιεῖσθαι πρὸς τὴν |*[33]) *τῶν πραγμάτων ποιότητα καὶ τὸ οἰκεῖον ἀξίωμα.*

§. 8. *Διατ. θ'. Ἐὰν ὁ διαθέμενος κελεύσει τῷ κληρονόμῳ*[34]) *ἀποκαταστῆσαι τινί, ὅσα εὑρεθῇ ἔχων [ἢ]*[35]) *τῆς κληρονομίας ἐν τῷ μέλλειν αὐτὸν τὸν κληρονόμον*[36]) *τελευτᾷν, μὴ πᾶσαν οὕτως*[37]) *δαπανάτω*

matrimonium contrahit, curiae cum sua substantia traditur. Lector autem, qui non secundum ea, quae iussa sunt, matrimonium contrahit, aut ad secundas nuptias transit, ne promovetor.

§. 2. Const. 13. Qui ex monacho clericus fa- Nov. 5.
ctus est, uxorem ne ducito aut scortator. Hoc si non observet, privatus fiet, qui ad militiam aspirare non possit.

§. 3. Tit. 4. const. 22. Civilis aut militaris Nov. 134.
magistratus, quominus legitimae contrahantur nuptiae, ne prohibeto. — De viris et mulieribus, qui propter caussam specialiter in lege non expressam repudia sibi mittunt, ac de substantia eorum, et quibus poenis subiiciantur, et de adultero et de adultera (haec) constitutio sancit. Ac lege haec capita, quae de his tractant. — Ex substantia eorum, qui propter aliquod delictum morti aut bonorum publicationi subiecti sunt, dos et ante nuptias donatio uxorum excipiuntor; sin indotatae sunt, quarta pars substantiae.

§. 4. Tit. 5. const. 4. Mulier locuples, quae Nov. 53.
paupere marito relicto absque dotalibus instrumentis defuncta est, similiter vero etiam vir locuples, qui, paupere coniuge relicta, defunctus est, in quartam partem suae substantiae eum, qui supervivit, haeredem habeto, etsi liberos habeant. Sin autem minore legato aut liberalitate a defuncto honoratus est, quarta pars adimpletor. Lege nonam praesentis tituli constitutionem.

§. 5. Tit. 8. const. 5. De filiabus curialium, Nov. 101.
quae in matrimonium dantur, (haec) constitutio loquitur.

§. 6. Tit. 9. const. 2. Liberi, qui ex libera Nov. 18.
uxore procreati sunt, per dotalium instrumentorum confectionem iusti fiunt filii, hoc valente sive ante dotis constitutionem, sive etiam postea nati sunt.

§. 7. Const. 3. (?) Qui restitutione (aliqua) Nov. 39.
oneratus est, ex hac contractus, qui propter nuptias fiunt, recipito, ut tamen veniam non habeat ad restitutionem circumscribendam dationes nuptiales, quae iam factae sunt, augendi. — Qui restituere alicui haereditatem iussus est aut legatum aut fideicommissum, ex hac restitutione facere dationes nuptiales potest secundum rerum qualitatem et suam ipsius dignitatem.

§. 8. Const. 9. Si is, qui testamentum fecit, Nov. 108.
iubebit haeredem restituere alicui, quicquid habere ex ea haereditate inventus sit tum, cum ipse haeres moriturus est, ne totam sic disperdito haereditatem,

---

11) Codex *γάμων*. 12) Pro *τοῦτο* Codex *τοῦ* habet. 13) Sic Codex. Tit. 1. const. 13. *στρατείᾳ*. 14) Sic Codex. Tit. 1. const. 13. *παρεμβάλλειν*. 15) Pro *διάταξις* Codex habet *διατ.* 16) Codex habet *κεφαλ.* pro verbo *κεφάλαια*. 17) Codex *διατι*. 18) Pro *εὔπορος* Codex *ἄπορος* habet. 19) Incipit fol. 147. A. 20) Pro *εὔπορος* Codex habet *ἄπορος*. 21) Pro *ἥττονι* Codex *ἧττον* habet. Post *ἥττονι* tit. 5. const. 4. *τούτου* addit. 22) Codex *προσαναπληρουσθ*. 23) Pro *τοῦ* Codex *τῆς* habet. 24) Pro *παρόντος τίτλου διάταξιν* Codex habet *παρόντος διατ.* 25) Codex *ποιήσεις* habet. 26) Pro verbis *τῆς προικὸς* tit. 9. const. 2. *τῶν προικῴων* habet. 27) Pro *διατ. η'.* legendum est *διατ. γ'.* 28) Codex *ἀπὸ καταστάσεως*. 29) Post vocem *γενομένας* tit. 9. const. 3. *πρὸ τῆς διατάξεως* addit. 30) Codex *ἀπὸ καταστᾶσαι*. 31) Codex *λεγατον*. Tit. 9. const. 3. *ληγάτον* habet. 32) Codex *Fιδεικόμμισσον*. 33) Incipit fol. 147. B. 34) Pro verbis *τῷ κληρονόμῳ*, quae tit. 9. const. 9. habentur, Codex *τὸ κλήρῳ* habet. 35) Vox *ἢ* in Codice est, sed et a tit. 9. const. 9. abest. Nonne voluisse videtur *ἔχων ἐκ τῆς κληρονομίας*? 36) Pro *αὐτὸν τὸν κληρονόμον* Codex habet *αὐτ τὸν κλ.* 37) Codex *οὔτως*.

τὴν κληρονομίαν, ἀλλὰ μέχρι τοῦ φαλκιδίου[38] *φυλαττέτω φιδεικομμισσαρίῳ*[39], *πλὴν εἰ μὴ προῖκα ἢ δωρεὰν ὑπὲρ ἰδίων παίδων*[40] *δύναται*[41] *παρασχεῖν ἢ ἀναρύσασθαι* (v. *ἀναρρύσασθαι*) *αἰχμαλώτους ἢ εἰς αὐτὸν*[42] *δαπανῆσαι, καὶ οὐκ εὐπορεῖ ἀλλαχόθεν.*

verum usque ad (quartam) Falcidiam conservato fideicommissario, excepto quod dotem aut donationem pro suis liberis dare potest, aut redimere captivos, aut vitae suae sustentandae caussa erogare, cum aliunde substantiam (idoneam) non habet.

Nov. 127. §. 9. *Διατ. ιβ'. Ἐμφανιζέσθω ἐν ὑπομνήμασι*[43] *ἡ πρὸ γάμου [δωρεά]*[44], *εἰ ὑπερβαίνει τοὺς φ'. χρυσούς*[45]. *μὴ ἐμφανισθεῖσα*[46] *γάρ, ὅσον εἰς τὸ πρόσωπον τῆς γυναικός, ἔρρωται, καὶ ἀπαιτίσει* (v. *ἀπαιτήσει*) *ταύτην γυνὴ*[47] *κατὰ τοὺς κάσους. ὁ δὲ ἀνὴρ βλαβήσεται, μὴ δυνάμενος ἔχειν τι κέρδος ἐκ τῆς προικός, διαλυθέντος τοῦ γάμου. ἡ μὴ δευτερογαμήσασα γυνὴ καθόλου*[48] *μὲν τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς ἔχει τὴν*[49] *χρῖσιν, ἐκδικὴ* (v. *χρῆσιν, ἐκδικεῖ*) *δὲ καὶ μέρος τῆς δεσποτείας αὐτῆς πρὸς ἀναλογίαν*[50] *τῶν παίδων, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀνιόντων κρατεῖ, εἰ καὶ ἄρρενες* (v. *ἄρρενες*) *ὦσιν.* | [51] **Ταῖς** *κατὰ τῶν γυναικῶν ὁρισμέναις* (v. *ὡρισμέναις*) *ποιναῖς χωρὶς αἰτίας ῥεπουδίου*[52] *διαλυουσῶν τοὺς γάμους καὶ τοὺς ἄνδρας ὑποβάλλει ἡ διάταξις*[53] *νομοθετοῦσα ἐπὶ ἴσου ἁμαρτήματος παραπλησίας*[54] *ἐπάγεσθαι τὰς ποινάς.*

§. 9. Const. 12. Ante nuptias (donatio), si quingentos aureos excedit, gestis insinuator. Nam, si insinuata non sit, quantum ad mulieris personam pertinet, valet, eamque mulier secundum casuum (qualitatem) exiget. Vir autem damnum sentiet, cum ex dote, soluto matrimonio, nihil quicquam lucri habere possit. Mulier, quae ad secundas nuptias non transiit, in totum quidem ante nuptias donationis usumfructum habet, vindicat autem etiam partem proprietatis eius pro numero liberorum; id quod in reliquis adscendentibus valet, etsi masculi sint. Poenis, quae contra mulieres, quae absque repudii caussa nuptias dissolvunt, definitae sunt, et viros subiicit (haec) constitutio, sanciens in pari delicto similes poenas irrogari.

Nov. 19. §. 10. *Τι. ια'. διατ. β'. Περὶ τῶν πρὸ τῶν*[55] *προικόων* (v. *προικῴων*) *συμβολαίων τικτομένων παίδων, πῶς γίνονται γνήσιοι, φησὶν ἡ διάταξις.*

§. 10. Tit. 11. const. 2. De iis, qui ante dotalia instrumenta nascuntur, liberis, quemadmodum iusti fiant, (haec) constitutio loquitur.

Nov. 74. §. 11. *Διατ. γ'. Γνησίας ὑπούσης γονῆς, μόνη προικῴων συμβολαίων ποίησις γνησίους τοὺς νόθους ἀποτελεῖ. οἱ μέχρι*[56] *ἰλουστρίων* (v. *ἰλλουστρίων*) *συγκλητικοὶ χωρὶς γαμικῶν συμβολαίων νόμιμον συναλλάττουσι*[57] *γάμον. οἱ ὄντες ἐν σεμνοτέραις στρατείαις*[58] *ἢ ἐπιτηδεύμασιν δύνανται κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως νομίμως γαμεῖν καὶ χωρὶς προικόων* (v. *προικῴων*) *συμβολαίων, οἱ δὲ λοιποὶ πάντες καὶ ἀγράφως καὶ ἐγγράφως νομίμους προσλαμβάνεσθαι γαμετάς.—Ὁ μεθ' ὅρκου ἐν τάξει γαμετῆς προσλαμβανόμενος*[59] *γυναῖκα τελευτὸν* (v. *τελευτῶν*)[59a] *ἢ*[60] *καὶ ἀλόγως αὐτὴν ἀποπεμπόμενος τὸ τέταρτον αὐτῇ*[61] *μέρος δόσει* (v. *δώσει*)[62] *τῆς οἰκείας*[63] *περιουσίας, ἔχων καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς παῖδας*[64] *γνησίους, τῆς γυναικὸς ἀναγκα* | [65] *ζομένης ῥεπούδιον αὐτῷ στεῖλαι*[66], *ἡνίκα*[67] *ἀλόγως*[68] *αὐτὴν ἀποπέμψεται*[69].

§. 11. Const. 3. Si legitima soboles adsit, sola dotalium instrumentorum confectio naturales liberos legitimos reddit. Senatores usque ad illustres absque dotalibus instrumentis legitimas nuptias non contrahunt. Ii, qui in honestioribus militiis vel curationibus sunt, secundum formam (huius) constitutionis etiam absque dotalibus instrumentis iustas nuptias contrahere possunt. Reliqui autem omnes et sine scriptis, et scriptura interveniente, iustas adsumere (possunt) uxores. Is, qui iureiurando interposito mulierem quasi uxoris loco adsumpsit, cum moritur, aut etiam, cum absque iusta caussa eam dimittit, quartam partem substantiae ei dabit suae, liberos quoque ex ea procreatos iustos habens, si mulier repudium ipsi mittere cogatur, cum sine iusta caussa ipsam dimiserit.

Nov. 89. §. 12. *Διατ. δ'. Ἡ τῶν προικόων* (v. *προικῴων*) *συμβολαίων ποίησις τὸν νόθον εἰς γνήσιον ἄγει*[70], *εἴτε προϋπῆσαν*[71] *παῖδες, εἴτε καὶ μετὰ ταῦτα γένονται* (v. *γένωνται*).

§. 12. Const. 4. Dotalium instrumentorum confectio (filium) naturalem ad legitima iura producit, sive liberi antea adfuerunt, sive etiam post haec nati sint.

Nov. 78. §. 13. *Τι. ιη'. διατ. β'. Ὁ βουλόμενος τὴν ἰδίαν ἀπελευθέραν νόμιμον ἔχειν γαμετὴν ποιήτω* (v. *ποιείτω*) *αὐτῇ*[72] *προικῷον*[73] *καὶ τοὺς*[74] *ἐξ αὐτῆς τεχθέντας*

§. 13. Tit. 18. const. 2. Qui libertam suam iustam uxorem habere vult, cum ea dotale instrumentum facito, et liberos ex ea natos iustos habe-

---

38) Tit. 9. const. 9. haec habentur: *ἀλλὰ μέχρι τοῦ Φαλκιδίου. Τὰς δὲ τρεῖς τούτου οὐγκίας φυλαττέτω τῷ φιδεικομμισσαρίῳ.* Quo loco, quae hic contracta satis habentur, latius exponuntur. 39) Codex *φιδεϊκομμισσάριον.* 40) Codex *παιδων.* 41) Pro *δύναται* tit. 9. const. 9. *βούλεται* habetur. 42) Codex *αὐτόν.* 43) Tit. 9. const. 12. habet *ὑπομνήμασιν.* 44) Vox *δωρεὰ* in Codice deest. Sed tit. 9. const. 12. non deest. 45) Pro *χρυσοὺς* Codex *χρ°* habet. 46) Codex *ἐμφανισθεῖσαν.* 47) Vox *γυνὴ* tit. 9. const. 12. deest. 48) Pro *καθόλου* tit. 9. const. 12. *πάσης* habet. 49) Vox *τὴν* tit. 9. const. 12. deest. 50) Pro *ἀναλογίαν* tit. 9. const. 12. habet *τὸν ἀριθμόν.* 51) Codex *ὥσιν.* Incipit fol. 148. A. 52) Codex *ρεπουδίου.* Pro verbis *αἰτίας ῥεπουδίου* tit. 9. const. 12. *εὐλόγου αἰτίας* habet. 53) Pro *ὑποβάλλει ἡ διάταξις* Codex habet *ὑποβάλλειν διάταξιν.* 54) Codex *παραπλησιας.* 55) Pro *πρὸ τῶν* Codex habet *πρώτων.* 56) Codex habet *μεχρί.* 57) Tit. 11. const. 3. habet *συναλλάττουσιν.* 58) Pro *στρατείαις* Cod. *στρατείας* habet. 59) Cod. B. habet *προσλαβόμενος γυναῖκα καὶ τελευτῶν.* 59a) Tit. 11. const. 3. habet *καὶ τελευτῶν.* 60) Pro *ἢ* Cod. habet *ἡ.* Vox *ἢ* tit. 11. const. 3. plane deest. 61) Pro *αὐτῇ* Codex habet *αὐτήν.* 62) Codex B. *δώσει.* 63) Codex B. *ἐκεῖ".* 64) Codex B. *παίδας.* 65) Incipit fol. 148. B. 66) Pro verbis *αὐτῷ στεῖλαι* Codex B. habet *ἀποστεῖλαι.* 67) Codex B. *ἡνίκα.* 68) Pro *ἀλόγως*, quod et tit. 11. const. 3. habetur, Codex hoc loco habet *λόγος.* Vox *ἀλόγως* deest in Codice B. 69) Tit. 11. const. 3. et Cod. B. habent *ἀποπέμψηται.* 70) Pro *ἄγει* tit. 11. const. 4. habet *μεταποιεῖ.* 71) Codex *προϋπησαν.* 72) Vox *αὐτῇ* tit. 18. const. 2. deest. 73) Codex *προικῴων* habet. 74) Pro *τοὺς* Codex *τὰς* habet.

γνησίους ἕξει[75]). ὁ προῖκα ποιήσας τῇ ἰδίᾳ (v.' ἰδίᾳ) δούλῃ, ἐλευθέραν αὐτὴν καὶ νόμιμον ἀποδεικνύει γαμετήν.

§. 14. *Διατ.* δ'. καὶ ε'. Περὶ τῶν γεωργικῶν γάμων καὶ τῆς τούτων γονῆς ἑκκατέρα (v. ἑκατέρα)[76]) διαγορεύει[77]) νομοθεσία[78]).

bit. Qui dotale instrumentum (?) cum serva sua facit, efficit, ut libertatem consequaur, et iusta eius uxor fiat.

§. 14. Const. 4. et 5. De rusticorum nuptiis et de horum prole utraque constitutio loquitur. Nov. 162. et 156.

ΤΙΤΛΟΣ ια'.

Περὶ ἀθεμιτογαμίας καὶ νόθων παίδων, καὶ τίνες τρόποι[79]) προάγουσιν εἰς γνησιότητα καὶ περὶ ἀρπαγῆς[80]) γυναικός[81]).

[α'. περὶ ἀθεμίτων γάμων.]

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (v. Ἰουστινιανὸς) Φλώρῳ κόμητι πριβάτων. Τοὺς ὑπὲρ τῶν ἀθεμίτων[82]).

Τοὺς ἀθέμιτον συναλάξαντας (v. συναλλάξαντας) γάμον μὴ ἔχοντας παῖδας νομίμους δημεύει[83]) μετὰ τῆς ἐπιδοθείσης αὐτοῖς προικός[84]). εἰ δὲ εὐτελεῖς[85]) εἰσίν[86]), καὶ εἰς σῶμα αὐτοὺς σωφρονίζεσθαι φησίν[87]), ὑπάγουσα καὶ |[88]) τὴν γυναῖκα καὶ τῇ[89]) δημεύσει, εἰ τὸν[90]) νόμον γινώσκουσα συνήφθη ἀθεμίτως. παίδων δὲ νομίμων αὐτοῖς ὄντων, τὴν πατρῴαν[91]) εὐθὺς αὐτοῖς[92]) δίδωσιν περιουσίαν, αὐτεξουσίους αὐτοὺς ποιοῦσα, ἐφ' ᾧ τρέφειν τοὺς γονεῖς καὶ τὰ ἀναγκαῖα[93]) χοριγεῖν (v. χορηγεῖν)[94]) ἐπὶ πάντα τὸν χρόνον τῆς αὐτῶν ζωῆς[95]). οἱ[96]) πρὸ τῆς διατάξεως τους ἀθεμίτους λύσαντες γάμους οὐδεμιᾷ[97]) ὑποβάλλονται ποινῇ. οἱ δὲ ἐντὸς διετίας τοῦ γενέσθαι πᾶσιν ἐμφανῆ τὸν νόμον[98]) τοῦτο[99]) πράξαντες, τοῦ[1]) τετάρτου[2]) μέρους τῆς περιουσίας[3]) δημευομένου[4]), τοὺς ἐκ τῶν ἀθεμίτων γάμων τεχθέντας παῖδας[5]) ἀκηνδύνως (v. ἀκινδύνως) ἔχειν δύνανται κληρονόμους ἐκ διαθήκης τε καὶ ἐξ ἀδιαθέτου[6]), μὴ ὑπόντων γνησίων. [εἰ] εἰσὶν[7]) γνήσιοι τοῖς ἀθεμήτοις (v. ἀθεμίτοις) ἀναμεμιγμένοι[8]), τὸ ἥμισυ[9]) τέταρτον μέρος τῆς μετὰ τὴν δήμευσιν ἐναπομενούσης περιουσίας οἱ γνήσιοι λήμψονται (v. λήψονται)[10]), τὸ δὲ λοιπὸν τέταρτον οἱ ἀθέμητοι (v. ἀθέμιτοι), τούτων κρατούντων, εἰ καὶ μετὰ τὸν ἀθέμιτον γάμον γνήσιοι

TITULUS XI.

De incestis nuptiis et liberis naturalibus, et qui modi ad iustorum liberorum iura perducant, et de raptu mulierum.

(Const. 1. De incestis nuptiis.)

Imperator Iustinianus Floro comiti rei privatae. Nov. 12. *Eas, quae de incestis.*

Eos, qui incestas nuptias contraxerunt, si iustos liberos non habeant, bonorum publicationi subiicit una cum ea, quae ipsis data est, dote. Sin autem viles sunt, et corporaliter eos castigari dicit, subiiciens et uxorem bonorum publicationi, si, cum legem sciret, tamen incestis nuptiis sese coniunxerit. Quod si iustos liberos habeant, paternam substantiam statim eis concedit, quum et sui iuris ipsos faciat, sub hac conditione, ut parentes alant et necessaria ad omne vitae tempus iis praestent. Ii, qui ante (hanc) constitutionem incestas nuptias dissolverunt, nulli poenae subiiciuntur. Ii autem, qui intra biennium, postquam (haec) lex omnibus manifesta facta est, hoc fecerunt, quartae partis bonorum patiuntur confiscationem, et liberos, ex incestis nuptiis procreatos, possunt impune habere haeredes et ex testamento et ab intestato, si liberos iustos non habeant. Si iustos habent incestuosis permixtos, dodrantem substantiae, quae post (bonorum) confiscationem superest, iusti (liberi) capient, reliquam autem quartam incestuosi, his välentibus, etsi post

---

75) Codex ἕξειν habet. 76) Codex ἑκκατερα. 77) Codex διαγορεύειν. 78) Codex habbet νομοθεσίαν. 79) Codex τροποι. 80) Pro voce ἁρπαγῆς Codex habet ἀργησης. Emendationem meam index titulorum confirmat. 81) Post vocem γυναικὸς ex titulorum indice fol. 6. A. supplendum περὶ ἀθεμίτων γάμων. Quae tamen in Codice desunt. 82) Haec Novella in Codice X. sic inscribitur: ἀπὸ τῆς νε'. νεαρᾶς, ἥτις ἐπιγέγραπται περὶ ἀθεμίτων γάμων. 83) Pro δημεύει Codex habet δημεύσει. Quam lectionem si servare cupias, adiiciendum erit ὑποβάλλει. Codex X. δημεύει habet. 84) Post vocem προικὸς Codex X. addit ἡ διάταξις. 85) Pro voce εὐτελεῖς Codex εὐτελεῖ habet. 86) Codex X. εἰσι. 87) Pro φησὶν Codex X. habet φαίνεται. 88) Incipit fol. 149. A. 89) Vox καὶ in Cod. X. deest. Dele ergo καί. 90) Pro εἰ τόν, quae et in Codcie X. habentur, Cod. habet ἣ τον. 91) Cod. X. πατρῷαν habet. 92) Codex X. αὐτοῖς εὐθὺς habet. 93) Codex ἀναγκαια. 94) Codex X. χορηγεῖν. 95) Codex X. ζωῆς αὐτῶν. 96) Codex X. οἱ δέ. 97) Codex οὐδεμία. 98) Pro τὸν νόμον Codex habet τὸ νόμιμον. 99) Codex X. habet τοῦτον. 1) Pro τοῦ Codex habet τό. 2) Pro τετάρτου Codex habet τετάρτ. 3) Codex περιούσιας. 4) Codex X. δημευόμενοι. 5) Post παῖδας Codex X. addit οὐκ ἀχαρίστους ὄντας. 6) Codex ἐξαδιαθέτου. 7) Codex εἰσὶν habet, omissa voce εἰ. Codex X. habet εἰ γάρ εἰσι. 8) Codex X. τοῖς ἀθεμίτοις ἀναμιγνυμένοις. 9) Codex X. ἥμισυ non habet. 10) Codex X. λήψονται.

αὐτοῖς γεγόνασιν παῖδες. ἡ[11]) *δὲ γυνὴ ἐντὸς διετίας λύσασα τὸν ἀθέμιτον γάμον*[12]) *οὐδὲν ζημιοῦται.* | [13]) *λαμβάνει γὰρ τὴν προῖκα. μετὰ διετίαν εἰ μὴ λυθῇ ὁ ἀθέμητος (v. ἀθέμιτος)*[14]) *γάμος, καὶ ἡ προῖξ*[15]) *καὶ ἡ περιουσία τοῦ ἀνδρὸς δημεύεται καὶ οἱ ἀθέμητοι (v. ἀθέμιτοι)*[16]) *παῖδες ἀποκλίονται (v. ἀποκλείονται)*[17]) *τῆς διαδοχῆς. εἰ δὲ εἰσὶν*[18]) *γνήσιοι, τοῦ τετάρτου δημευομένου μέρους*[19]), *τὰ λοιπὰ αὐτοὶ κληρονομοῦσιν*[20]), *τῆς προικὸς κἀνταῦθα ὑπὸ δήμευσιν ἀγομένης*[21]). *ἡ*[22]) *μὴ λύσασα ἐμπροθέσμως*[23]) *τὸν ἀθέμιτον γάμον ἐκπίπτει τῆς προικός. οἱ ἐξ ἀπροίκου γυναικὸς τεχθέντες παῖδες, ἥτις ἠδύνατο (v. ἠδύνατο) νόμιμον συναλάξαι (v. συναλλάξαι) γάμον, ποιήσει*[24]) *προικῴων συμβολαίων κατὰ πάντα γινέσθωσαν*[25]) *γνήσιοι καὶ τῶν φυσάντων διάδοχοι, εἰ καὶ ἐξ ἑτέρων νομίμων γάμων προυπάρχουσιν*[26]) *παῖδες. Ἐγρά. πρὸ ιε΄. καλανδ. Ἰουλίων ὑπατίας (v. ὑπατείας) Βελισαρίου.*

incestas nuptias iusti liberi ipsis agnati sunt. Mulier vero, quae intra biennium incestas nuptias dissolvit, non punitur; recipit enim dotem. Post biennium autem, nisi incestae nuptiae solutae sint, et dos et viri substantia confiscantur, et incestuosi liberi a successione plane excluduntur. Sin autem iusti liberi sunt, quarta pars bonorum confiscatur, reliquarum autem rerum ipsi haeredes fiunt, dote etiam in hoc casu confiscationi subiicienda. Ea vero, quae intra tempus praestitutum incestas nuptias non dissolvit, dote excidit. Liberi, qui ex indotata muliere, quae iustas nuptias contrahere poterat, nati sunt, confectione instrumentorum dotalium per omnia fiant iusti et parentum (suorum) successores, etsi ex aliis iustis nuptiis prius nati liberi adsunt. *Scripta est ante 15. Calendas Iulias Belisario consule.*

β΄.[27]) *περὶ τῶν πρὸ τῶν συμβολαίων προικῴων*[28]) *τικτομένων παίδων.*

Const. 2. De liberis, qui ante instrumenta dotalia nascuntur.

Nov. 19. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ἀμφισβήτησιν*[29]) *[ματαίαν τισὶν*[30]) *ἐμπεσεῖν*[31]).

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Pervenit ad nos dubitationem vanam quibusdam incidisse.*

Καὶ γνησίων ὄντων παίδων ἐκ προτέρων γάμων, πρὸς τὴν δευτέραν γαμετὴν γινομένη[32]) *προῖξ γνισίους (v. γνησίους) ἀποτελεῖ τοὺς αὐτῆς παῖδας, τούς τε* | [33]) *πρὸ τῶν προικῴων καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα τεχθέντας. Ἐγρά. πρὸ*[34]) *ιε΄. καλανδ. Ἀπρὶ. μετὰ τὴν ὑπατίαν (v. ὑπατείαν) Βελισαρίου.*

Et si iusti liberi ex priore matrimonio sunt, dos, quae cum secunda uxore constituitur, liberos eius legitimos reddit, tam eos, qui ante dotalia instrumenta, quam eos, qui post haec nati sunt. *Scripta est ante 15. Calendas Apriles post consulatum Belisarii.*

γ΄.[35]) *ταῖς πρότερον γινομέναις*[36]) *διατάξεσιν, ταῖς βουλομέναις τοὺς νόθους παῖδας*[37]) *τῇ ποιήσει τῶν προικῴων γίνεσθαι γνησίους, προστίθησιν ἡ παροῦσα διάταξις θέματα*[38]) *τινὰ καὶ τὰ ἑξῆς.*

Const. 3. *Constitutionibus prius factis, quae naturales liberos confectione dotalium instrumentorum fieri iustos volunt, praesens constitutio aliqua capita addit et reliqua.

Nov. 74. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Ὀρθῶς εἴρηται τοῖς πρὸ ἡμῶν.*

Idem imperator eidem. *Recte dictum est ab iis, qui ante nos.*

Ὁ μὴ ἔχων γνησίαν γονήν, εἰ βούλεται[39]) *τοὺς νόθους αὐτοῦ παῖδας γνησίους ποιῆσαι, ἀποστρέφεται*[41]) *δὲ τὴν τούτων μητέρα περὶ τὴν κοίτην [τὴν]*[41]) *ἁμαρτήσασαν*[42]) *τὴν αὐτοῦ, ἢ καὶ οὐ δύναται προικῷα ποιῆσαι*[43]) *πρὸς αὐτήν, καὶ διὰ τούτων τὸ γνήσιον δοῦναι*[44]) *τοῖς παισὶν [διὰ]*[45]) *τὸ ἴσως προτελευτῆσαι αὐτήν, ἢ ἱερωθῆναι, ἢ ὑπό τινος εἴργεσθαι*[46]) *νόμου ἢ ὑπὸ τῶν παίδων ἀποκρύπτεσθαι, ἵνα μὴ*[47]) *γένωνται*

Is, qui legitimam sobolem non habet, si naturales suos liberos iustos reddere velit, aversetur autem horum matrem, quippe quae thorum ipsius violaverit, aut etiam instrumenta dotalia cum ea facere non possit, et hoc (modo) iura iustorum liberorum liberis impertire, fortasse (quod) ea praedefuncta sit, aut consecrata, aut ab aliqua lege prohibeatur, aut a liberis abscondatur, ut parentis potestati ne subii-

---

11) Pro *ἡ* Codex habet *ἤ*. 12) Verba *γνήσιοι αὐτοῖς* usque ad *λύσασα τὸν ἀθέμιτον γάμον* in Codice X. desunt. 13) Incipit fol. 149. B. 14) Codex *ἀθέμητος*. 15) Codex X. *εἰ δὲ μὴ ἐλύθη ὁ γάμος ὁ ἀθέμιτος καὶ ἡ προῖξ*. 16) Codex X. *ἀθέμιτοι*. 17) Codex X. *ἀποκλείονται*. 18) Codex X. habet *εἰ δέ εἰσι*. 19) Vox *μέρους* in Codice X. deest. 20) Codex X. *κληρονομοῦσι*. 21) Pro voce *ἀγομένης* Codex X. habet *γενομένης*. 22) Pro voce *ἡ* Codex habet *ἡ γάρ*. 23) Codex *ἐμπροθέσμοις*. 24) Pro *ποιήσει* Codex habet *ποιήσῃ*. 25) Codex *γινεσθωσαν*. 26) Codex *πρὸ ὑπάρχουσιν*. 27) Ad marginem *ιθ΄*. 28) Codex *προικώων*. 29) Codex *ἀμφισβήτησις*. 30) Codex *τισιν*. 31) Pro *ἐμπεσεῖν* Codex habet *ἐγπαισιν*. 32) Codex *γινομένην*. 33) Incipit fol. 150. A. 34) Codex habet *προ*. 35) Ad marginem Codicis *οδ΄*. 36) Legendum *γενομέναις*. 37) Codex *παιδας*. 38) Pro *θέματα* Codex habet *μέματα*. 39) Pro *εἰ βούλεται* Codex *ἢ βούλεται* habet. 40) Codex *ἀποστρεφεται*. 41) Vox *τὴν* hoc loco ferri non potest. Videtur autem ex voce *κοίτην* male esse efficta. 42) Codex *ἁμαρτησασαν*. 43) Pro verbis *προικῷα ποιῆσαι* Codex habet *προικώω ἀποιησαι*. 44) Pro *δοῦναι* Codex *δύναται* habet. 45) Vox *διὰ* in Codice deest. 46) Pro *εἴργεσθαι* Codex habet *ἤργεσθαι*. 47) Pro *ἵνα μὴ* Codex habet *ῗνα μη*.

ὑπεξούσιοι, δείσθω βασιλέως καὶ τὰς περὶ τούτου ἀκριβείας[48] *διδάξας, ἕξει τοὺς παῖδας γνησίους τὲ*[49] *καὶ ὑπεξουσίους. εἰ δὲ καὶ διατιθέμενος εἴποι βούλεσθαι ὡς παρὰ*[50] *γνησίων αὐτῶν κλη* | [51] *ρονομεῖσθαι, δεόμενοι*[52] *βασιλέως οἱ παῖδες γενήσονται γνήσιοι κληρονόμοι. γνησίας ὑπούσης γονῆς, μόνη προικῴων συμβολαίων ποίησις γνησίους τοὺς νόθους ἀποτελεῖ. οἱ μέχρις*[53] *ἰλουστρίων* (v. *ἰλλουστρίων*) *συγκλητικοὶ χωρὶς προικῴων συμβολαίων νόμιμον οὐ συναλάττουσιν* (v. *συναλλάττουσιν*)[54] *γάμον. οἱ ὄντες ἐν σεμνοτέραις στρατείαις ἢ ἐπιτηδεύμασιν μετὰ προικῴων*[55] *γαμήτωσαν* (v. *γαμείτωσαν*), *ἢ ἐν ἁγίῳ*[56] *οἴκῳ συνερχόμενοι ἐπὶ τριῶν κληρικῶν καὶ ἡγουμένου ἢ τοῦ ἐκκλησιεκδίκου τῶν τόπων ἀγράφως τὴν γαμικὴν φανερούτοσαν* (v. *φανερούτωσαν*) *προαίρεσιν, ἐφ᾽ ᾧ ἐκείνους ἰδιοχείρως τὸ γεγονὸς καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὸν χρόνον ἀπογράφεσθαι καὶ παρασχεῖν τοῖς συναλάξασιν* (v. *συναλλάξασιν*) *ἢ ἐν τῷ κιμιλιαρχείῳ* (v. *κειμηλιαρχείῳ*) *τοῦ σεπτοῦ οἴκου*[57] *ἀποτίθεσθαι πρὸς ἀπόδειξιν τῶν πραχθέντων. ἀνάγνωθι*[58] *τί. ι΄. διατ. θ΄. περὶ γάμου τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ἐν ἐπιτηδεύμασιν ὄντων. ἀναιροῦσι γὰρ τὰ ἐνταῦθα περὶ αὐτῶν κείμενα νόμιμα. ὁ καλιγάτος στρατιώτης καὶ ὁ γεωργὸς καὶ τὸ λοιπὸν εὐτελὲς πλῆθος δύναται ἐγγράφως καὶ ἀγράφως γαμεῖν.* | [59] *ὁ μεθ᾽ ὅρκου προσλαβόμενος γυναῖκα, καὶ*[60] *τελευτῶν καὶ*[61] *ἀλόγως αὐτὴν ἀποπεμπόμενος*[62], *τὸ τέταρτον αὐτῇ δώσει τῆς οἰκείας περιουσίας, ἔχων καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς παῖδας γνησίους, τῆς γυναικὸς ἀναγκαζομένης*[63] *ῥεπούδιον αὐτῷ στεῖλαι, ἡνίκα αὐτὴν ἀλόγως ἀποπέμψηται*[64]. *οἱ μὴ ἐκ τῶν εἰρημένων τεχθέντες γάμων νόθοι εἰσίν, εἰς τὸ διατεταγμένον ποσὸν τοὺς πατέρας κληρονομοῦντες*[65]. *ὁ ἀπὸ κεκωλυμένου τεχθεὶς γάμου οὔτε τῆς τοῦ νόθου ἀξιοῦται προσηγορίας, οὔτε καταδιαδέξεται τὸν πατέρα*[66]. *Ἐγρ΄/ πρὸ α΄. νον.* (sic)[67] *Ἰουνίων*[68] *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*) *τὸ ιβ΄. ὑπατίας Ἰωάννου* (v. *ὑπατείας Ἰωάννου*) *ἰνδικτιόνος* (sic) *τετάρτης*[69].

ciantur, preces imperatori offerto, ac, si huius (rei) diligentem observationem probaverit, habebit liberos et iustos et in potestate. Sin autem etiam, cum testamentum conderet, dixerit, velle sese eos tamquam legitimos (liberos) sibi esse haeredes, liberi, precibus imperatori oblatis, legitimi haeredes fient. Si legitima soboles adsit, sola instrumentorum dotalium confectio naturales liberos iustos facit. Senatores usque ad illustres absque instrumentis dotalibus iustas non contrahunt nuptias. Ii, qui in honestioribus militiis vel curationibus sunt, cum instrumentis dotalibus nuptias ineunto, aut in sacra aede conveniunto, et, praesentibus tribus clericis et abbate aut defensore ecclesiae eius loci, sine scriptis nuptialem declaranto animi destinationem, ut illi propria manu id, quod factum est, et diem et annum perscribant, et id, quod ita perscriptum est, iis, qui matrimonium contraxerunt, tradant aut in venerabilis domus cimeliarchio deponant ad ea, quae gesta sunt, demonstranda. Lege tit. 10. const. 9. de nuptiis eorum, qui in dignitatibus sunt, eorumque qui in curationibus sunt. Tollunt enim iura, quae de iis hoc loco statuta sunt. Miles caligatus et colonus et reliqua vilium (personarum) multitudo et cum scriptis et sine scriptis matrimonium contrahere potest. Qui iureiurando interposito mulierem adsumpsit, et, cum moritur, et, cum sine iusta caussa eam dimittit, quartam partem suae substantiae ei dabit, liberos ex ea procreatos habens iustos, si mulier cogatur ei mittere repudium, cum sine iusta caussa ipsam dimiserit. Ii, qui non ex supra dictis nuptiis procreati sunt, naturales liberi et in quantitatem definitam patrum heredes sunt. Is, qui ex prohibitis nuptiis procreatus est, ne nomine quidem naturalis filii dignus habetur, nec patri succedet. *Scripta est pridie Nonas Iunias imperii Iustiniani anno 12. Iohanne consule indictione quarta.*

δ΄.[70] περὶ τῶν νόθων.

Const. 4. De liberis naturalibus.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Τὸ τῶν νόθων ὄνομα.

Τὸν νόμιμον γάμον ἢ προικῷα[71] *συνίστησιν ἢ γαμικὴ διάθεσις προελθοῦσα, καθ᾽ οὓς*[72] *ὁ νόμος φθάσας ὑφηγήσατο τρόπους, καὶ οἱ τεχθέντες ἐντεῦθεν γνήσιοι εἰσίν. οἱ δὲ ἐξ ἄλλης συναφίας* (v. *συνα-*

Idem imperator eidem. *Naturalium (liberorum) nomen.* Nov. 89.

Iustas nuptias aut dotalia instrumenta faciunt, vel nuptialis animi destinatio, quae secundum eos modos, quos lex praecedens demonstravit, declarata est, ac liberi inde nati iusti sunt. Ii vero, qui ex

---

48) Codex *ἀκριβεία.* 49) Pro *τὲ* Codex habet *δέ.* 50) Codex habet *ὡς παρα.* 51) Incipit fol. 150. B. 52) Codex *δεόμενος.* Refertur autem haec sententia ad Nov. 74. cap. 2. §. 1. 53) Codex *μεχρίς.* 54) Pro *οὐ συναλλάττουσιν* Codex habet *ουσαλάττουσιν.* Nov. 74. cap. 4. §. 1. *ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μειζόνων ἀξιωμάτων καὶ ὅσα μέχρι τῶν ἡμετέρων ἐστὶ συγκλητικῶν καὶ τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἰλλουστρίων, οὐδὲ γίνεσθαι ταῦτα παντελῶς ἀνεχόμεθα. ἀλλ᾽ ἔστω καὶ προῖξ καὶ προγαμιαία δωρεά.* 55) Codex *προικωων.* 56) Codex *ἐναγίῳ.* 57) Codex habet *ἢ ἐν τῷ κιμιλιαρχίῳ τοῦ σέπτου οἴκου.* 58) Codex *ανάγνωθι.* 59) Incipit fol. 151. A. 60) Vox *καὶ* deest tit. 10. parat. §. 11. 61) Tit. 10. parat. §. 11. habent *ἢ καί.* 62) Cod. *ἀπὸ πεμπόμενος.* 63) Pro *ἀναγκαζομένης* Codex habet *ἀναγκαζόμενος.* Nov. 74. cap. 5. prooem. *ἀλλ᾽ εἴπερ ταύτην ἀλόγως ἐκβάλοι τῆς οἰκίας, αὐτὸ τοῦτο ἔστω κατὰ τοῦ ἀνδρὸς αἰτία καὶ ἡ γυνή, τούτου γεγονότος, ῥεπούδιόν τε αὐτῷ στελλέτω καὶ ἀπαιτείτω τὸ τέταρτον, εἰ δειχθείη γαμετὴ καθεστῶσα.* 64) Tit. 10. parat. §. 11. habent *ἀποπέμψεται.* 65) Codex *κληρονομούντων.* Nov. 74. cap. 6. *ἔσονται νόθοι, καὶ τῶν παρ᾽ ἡμῶν φιλοτιμηθέντων τοῖς νόθοις, εἴτε ἐκ διαθήκης, εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου, τεύξονται.* 66) Pro *οὔτε καταδιαδέξεται τὸν πατέρα* Codex habet *οὐκεκα διατάξηται τὸν πατίρα.* 67) Codex $\overline{\text{αιων}}$ habet pro *α΄. νον.* Vide Bieneri historiam Novellarum p. 518. 68) Codex *Ἰουνῖ.* 69) Lege *ἰνδικτιῶνος α΄.* Reliqui fontes *primam indictionem* praeferunt. Vide Bieneri historiam Novellarum p. 518. 70) Ad marginem *πθ΄.* 71) Codex *προικώας.* 72) Pro *καθ᾽ οὓς* Codex *καθὸς* habet.

φείας) παρὰ τὴν ἀθέμητον (v. ἀθέμιτον) νόθοι καλοῦνται. χρὴ δὲ εἰδέναι, ὅτι ἀντὶ πάντων τῶν περὶ | [73]) τῶν νόθων διαγορευόντων νόμων τε καὶ διατάξεων ἡ παροῦσα μόνη ἀρκήσει διάταξις. δύναται ὁ πατήρ, καὶ μὴ[74]) ὢν βουλευτής, γνησίας ὑπούσης γονῆς τοὺς νόθους αὐτοῦ παῖδας, εἰ καὶ ἰλούστριοι (v. ἰλλούστριοι) εἰσίν, ποιεῖν γνησίους διὰ τῆς εἰς τὸ βουλευτήριον ἐπιδόσεως, θεωριῶν ἀγομένων[75]), ἢ καὶ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων. εἰ δὲ καὶ ἐν διαθήκῃ ἔγραψεν[76]) τὸν νόθον βουλευτὴν γενέσθαι, κἀκεῖνος[77]) ἐξεδέξατο[78]) τὴν γραφήν, ἔσται ὁ τοιοῦτος βουλευτής. εἰ δέ, γνησίας γονῆς μὴ ὑπούσης, μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς ὁ νόθος παῖς ἐπέδωκεν ἑαυτόν, ἔσται γνήσιος καὶ βουλευτής. σημείωσαι[79]), ὅτι ὁ μὲν πατήρ, καὶ γνησίας οὔσης γονῆς, δύναται διὰ τῶν εἰρημένων ἐπιδόσεων τοὺς νόθους ποιεῖν γνησίους, ὁ δὲ νόθος, γνησίας ὑπούσης γονῆς, οὐ δύναται μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς ἑαυτὸν ἐπιδιδόναι, καὶ ὅτι οἱ νόθοι ἀξιώμασιν κοσμούμενοι, βουλευτικῆς ἀπαλλάττουσιν τύχης, οὐκ ἐπιδίδονται εἰς βουλευτήριον[80]). ὁ Κωνσταντινουπολίτης[81]) καὶ[82]) Ῥωμαῖος[83]), εἰς ἣν βούλεται[84]) μητρόπολιν, τοὺς νόθους ἐπιδιδώτω (v. ἐπιδιδότω) παῖδας, καὶ ἧς βούλεται μητροπόλεως βουλευταῖς[85]) τὰς θυγατέρας. | [86]) ὁ δὲ ἀλαχόθεν (v. ἀλλαχόθεν) ὁρμώμενος, ἢ εἰς τὴν ἰδίαν πόλην (v. ἰδίαν πόλιν), ἢ ὑφ᾽ ἣν[87]) τελεῖ, τὴν ἐπίδοσιν ποιείσθω[88]). σημείωσαι[89]), ὅτι καὶ ὁ πάππος καὶ οἱ ἐπέκεινα ἀνιόντες[90]) δύνανται τοὺς κατιόντας αὐτῶν ἐπιδιδόναι τῷ βουλευτηρίῳ. ὁ ἐκ δούλης τεχθεὶς δύναται μετὰ τὴν ἐλευθερίαν εἰς βουλὴν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπιδοθῆναι, δύναται δέ, μὴ οὔσης γνησίας γονῆς, καὶ ἑαυτὸν μετὰ τὴν τελευτὴν ἐκείνου ἐπιδοῦναι. ὁ διὰ τῆς ἐπιδόσεως γενόμενος γνήσιος κληρονομείτω τὸν πατέρα ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου, καὶ δωρεὰν παρ᾽ αὐτοῦ λαμβανέτω, μὴ δυνάμενος πλέον ἔχειν[91]) ἑνὸς[92]) τῶν γνησίων παίδων τοῦ τὸ[93]) ἐλάχιστον ἔχοντος. ἀνάγνωθι[94]) τὴν περὶ τῶν βουλευτῶν διάταξιν, ἧς ἡ ἀρχὴ *καλῆς*[95]) *ἡμῖν νομοθεσίας*[96]). ὁ νόθος παῖς, ἅπαξ καταδεξάμενος τὴν ἐπίδοσιν, οὐ δύναται διαδύνειν[97]) τὴν βουλευτικὴν τύχην προφάσει τοῦ ἀποστῆναι τῆς πατρῴας κληρονομίας ἢ τῶν δωριθέντων (v. δωρηθέντων) αὐτῷ παρὰ τοῦ πατρός. ἐξ ἀρχῆς δὲ παραιτησάμενος τὴν ἐπίδοσιν, οὐδενὸς ἀπολαύσει τῶν τοῦ καταλειφθέντων ὑπὸ τοῦ πατρός. ἐκδικήσει γὰρ αὐτὰ | [98]) [ἡ] βουλή[99]). τούτων κρατούντων ἐπί ται (v. ἐπί τε) ἀρρένων ἐπιδιδομένων τῇ βουλῇ, ἐπί ται (v. ἐπί τε) θηλειῶν βουλευταῖς γαμηθεισῶν. οὐδὲ γὰρ εἰσάγει διαφορὰν ὁ νόμος, εἴται (v. εἴτε) δι᾽ ἀρρένων βουλεύοι[1]) παίδων, εἴτε καὶ διὰ τῶν οἰκείων γαμβρῶν. ὁ διὰ τῶν εἰρημένων τρόπων γενόμενος γνήσιος πρὸς μόνον τὸν πατέρα[2]) κρίνεται γνή-

alia coniunctione (nati sunt) praeter incestam, naturales vocantur. Oportet autem scire, pro omnibus legibus et constitutionibus, quae de naturalibus liberis loquuntur, praesentem solam constitutionem suffecturam esse. Potest pater, et si curialis non sit, habeatque legitimam prolem, naturales liberos suos, etsi illustres sunt, iustos facere per oblationem curiae, cum spectacula aguntur, sive etiam per gestorum confectionem. Sin autem etiam in testamento scripsit naturalem (filium) curialem fieri, atque ille scripturam comprobavit, talis (filius) curialis erit. Sin autem, cum legitima soboles non adesset, post patris mortem naturalis filius semetipsum obtulit, iustus (filius) erit et curialis. Nota, patrem, etsi legitima soboles ei sit, per (supra) dictas oblationes naturales (liberos) facere posse legitimos; naturalem autem (filium), si legitima soboles adsit, non posse post mortem patris semetipsum offerre, et naturales (liberos), iis dignitatibus, quae a curiali fortuna liberant, ornatos, curiae non offerri. Constantinopolitanus et Romanus, in qua vult metropoli, naturales liberos offerto, et filias, cuius vult metropolis curialibus, in matrimonio collocato. Qui autem aliunde originem trahit, aut in sua ipsius civitate aut in ea, cui subiectus est, oblationem facito. Nota, et ab avo et ab ulterioribus adscendentibus descendentes ipsorum curiae offerri posse. Is, qui ex serva natus est, potest, postquam libertatem consecutus est, curiae a patre suo offerri; potest autem, si legitima soboles non adsit, etiam semetipsum post illius mortem offerre. Qui per oblationem iustus (filius) factus est, haeres esto patri ex testamento et ab intestato, et donationem ab eo capito, ita tamen, ut plus habere non possit, quam unus ex iustis liberis, qui minimum habeat. Lege constitutionem, quae de curialibus lata est, cuius initium (hoc) est *„Pulchrae nobis legislationis."* Filius naturalis, qui semel oblationem acceptavit, curialem fortunam effugere non potest hoc praetextu, quod a paterna haereditate se abstineat, aut ab his (rebus), quae sibi a patre donatae sunt. Ab initio autem si oblationem recusavit, nulla ex iis rebus fruetur, quae ipsi a patre relictae sunt: curia enim eas vindicabit; his valentibus tam in masculis, qui curiae offeruntur, quam in feminis, quae curialibus nupserunt. Neque enim lex differentiam inducit, sive per masculos liberos curiae munera subeat, sive per generos suos. Is, qui per supra dictos modos iustus filius factus est, contemplatione patris tantum

---

73) Pro περὶ Codex habet π', non inusitatam Graecorum notam. Incipit fol. 151. B. 74) Pro μὴ tit. 8. parat. §. 5. ὁ μὴ habent. 75) Codex sic habet. In Nov. 89. cap. 2. haec leguntur: καὶ τοῦτο αὐτὸ ἀνειπόντι κατὰ τὴν ἐκεῖσε θέαν. 76) Pro ἔγραψεν Codex habet ἐγρ̈. 77) Codex κακεῖνος. 78) Codex ἐξαδέξατο. 79) Pro σημείωσαι Codex habet σημ̅. 80) Codex δουλευτήριον. 81) Codex κωνσταντίνουπολίτης. 82) Verba καὶ Ῥωμαῖος tit. 8. parat. §. 5. desunt. 83) Codex ῥωμαίοις. 84) Pro εἰς ἣν βούλεται Codex habet εἰσὶν βουλευταί. 85) Pro βουλευταῖς Codex habet βούλεται. 86) Incipit fol. 152. A. 87) Codex ὑφήν. 88) Tit. 8. parat. §. 5. habent ποιείτω. 89) Codex σημ̅. 90) Pro οἱ ἐπέκεινα ἀνιόντες Codex habet οἱ ἐπ᾽ ἐκεῖνα ἀνιοντες. 91) Codex ἐχειν. 92) Vox ἑνὸς tit. 8. const. 5. deest. 93) Pro τοῦ τὸ Codex habet τοῦτο. 94) Codex ἀναγν. 95) Codex habet καλής. 96) Codex νομοθεσιας. Significatur autem Nov. 101., quae apud Athanasium tit. 8. const. 5. habetur. 97) Codex habet διαδυύειν pro διαδύνειν. Nov. 89. cap. 3. καὶ τῆς τύχης ἀναχωρεῖν. 98) Incipit fol. 152. B. Vox ἡ in Codice deest. 99) Codex βουλή. 1) Pro βουλεύοι Codex habet βουλευται. Nov. 89. cap. 3. §. 1. εἴτε δι᾽ ἀρρένων τὶς βουλεύοι παίδων, ubi vetus interpres: *munera curiae agat.* 2) Pro πατέρα Codex habet πρα͡.

σιος, τοῖς δὲ ἀνιοῦσιν ἢ κατιοῦσιν αὐτοῦ[3]) ἢ τοῖς ἐκ πλαγίου οὐδαμῶς συνάπτεται πρὸς συγγένειαν[4]). ὅθεν οὐδὲ κληρονομεῖσθαι παρ' ἐκείνων οὐδὲ κληρονομεῖν ἐξ ἀδιαθέτου δύναται. ὁ νόθος παῖς διὰ τῆς ἐπιδόσεως γενόμενος γνήσιος, εἰ[5]) παῖδας ἔχει γνησίους, ὑπ' αὐτῶν κληρονομεῖται, οἱαδὴ βουλεύειν καὶ αὐτῶν τῶν[6]) ἀναγκαζομένων. εἰ δὲ μὴ βουλεύοντας[7]) ἔχει παῖδας, τρεῖς μόνον οὐγκίας οὗτοι λήψονται, τὴν δὲ λοιπὴν αὐτοῦ περιουσίαν ἐκδικήσει ἅμα τῇ βουλῇ τὸ δημόσιον. εἰ δὲ μηδὲ ὅλως ὕπεστιν αὐτῷ παῖς, τὰς μὲν τρεῖς οὐγκίας παραπέμψει, εἰς οὓς βούλεται, ἢ καὶ εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου, τὸ δὲ ἐνναούγκιον[8]) δόσει (v. δώσει) τῇ βουλῇ καὶ τῷ δημοσίῳ. οὐ μόνον οἱ συγγενεῖς τοῦ ἐπιδοθέντος τῇ βουλῇ, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἐξωτικὸς δύναται | [9]) διὰ[10]) θείας ἀντιγραφῆς ὑπάγειν ἑαυτὸν τῇ βουλῇ καὶ τὸ μέρος οἰκειοῦσθαι τὸ περιελθὸν[11]) εἰς αὐτὴν ἐκ τοῦ τελευτήσαντος βουλευτοῦ[12]). ὁ μόνους νόθους παῖδας ἔχων μετὰ τοῦ ἄχθους τῆς βουλῆς γραφέτω αὐτοὺς κληρονόμους, εἰ βούλεται, ἢ εἰς ὁλόκληρον ἢ πάντως εἰς τὸ ἐναούγκιον (v. ἐννούγκιον). εἰ γὰρ ἔλαττον αὐτοῖς καταλείψῃ, ἀναπληροῦται[13]) τὸ λεῖπον, ἀρκούσης τῆς τοιαύτης γραφῆς ἀντὶ πάσης ἐπιδόσεως. τῶν δὲ παραιτουμένων τὰ μέρη προστιθέσθω τοῖς βουλεύουσιν. πάντων δὲ παραιτουμένων, τὸ ἐνναούγκιον[14]) ἐκδικήσει τὸ[15]) βουλευτήριον. εἰ δὲ ὁ[16]) τοὺς νόθους παῖδας ἔχων ἀδιαθέτως τελευτήσει, γνησίας μὴ ὑπούσης γονῆς, τὰς γ'. οὐγκίας[17]) λήψονται οἱ ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενοι ἐπὶ[18]) τὸν αὐτοῦ κλῆρον, τὸ δὲ ἐναούγκιον (v. ἐνναούγκιον) οἱ νόθοι παῖδες ἤγουν οἱ βουλεύοντες ἐξ αὐτῶν λαμβανέτωσαν, τούτων κρατούντων καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ δούλης τεχθέντων καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπιδοθέντων ἢ ἑαυτοὺς[19]) ἐπιδεδωκότων. ἡ τῶν προικῴων συμβολαίων ποίησις τὸν νόθον εἰς γνήσιον μεταποιεῖ[20]), εἴτε προϋπῆσαν[21]) παῖδες, εἴτε καὶ μετὰ ταῦτα ἐ | [22]) πεγένοντο, εἴτε μηδὲ ὅλως μετὰ προικῴων γεγόνασιν. πάντες γὰρ ἔσονται γνήσιοι. γίνονται ὁμοίως οἱ νόθοι γνήσιοι διὰ τῶν τρόπων, οὓς ἡ προλαβοῦσα διάταξις[23]) ἀπηριθμήσατο. γνησίας δὲ ὑπούσης γονῆς, μόνη ἡ[24]) προικῴων συμβολαίων ποίησις[25]) καὶ ἡ[26]) εἰς τὸ βουλευτήριον ἐπίδοσις[27]) τοὺς νόθους γνησίους ἀπεργάζεται. ἄκοντες δὲ οἱ νόθοι οὐ γίνονται γνήσιοι. εἰ δὲ τινὲς[28]) μὲν αὐτῶν καταδέξονται τὸ γενέσθαι γνήσιοι, οἱ δὲ λοιποὶ παραιτήσονται, τῶν παραιτησαμένων ἐν τῇ νοθίᾳ (v. νοθείᾳ) μενόντων[29]), οἱ καταδεξάμενοι προαγέσθωσαν εἰς γνησιότητα, καὶ παραπλησίως τοῖς νομίμοις παισὶν τοὺς γονεῖς τελευτῶντας κληρονομείτωσαν. σημείωσαι[30]), ὅτι οὐ δύναται ὁ φυ-

iustus esse existimatur, cum adscendentibus autem eius aut descendentibus aut ex latere (cognatis) nullo modo per cognationem coniungitur. Quapropter nec eius haereditas ab illis capi, nec ipse iis haeres ab intestato fieri potest. Naturalis filius, qui per oblationem iustus (filius) factus est, si liberos habet iustos, eos habebit haeredes, utpote qui et ipsi curiae munera subire cogantur. Sin autem liberos habet, qui munera curiae non subierunt, hi tres tantum uncias capient. Reliquam autem ipsius substantiam fiscus una cum curia vindicabit. Si vero ei filius omnino non est, tres quidem uncias, ad quos vult, transmittet, aut etiam ad eos, qui ab intestato ei futuri sunt haeredes. Novem autem uncias curiae et fisco dabit. Non solum autem cognati eius, qui curiae oblatus est, verum etiam quivis extraneus per sacrum rescriptum se ipsum curiae offerre potest, et eam portionem suam facere, quae ad curiam ex defuncti curialis (bonis) pervenit. Is, qui solos naturales liberos habet, cum onere curiae eos scribito haeredes, si vult, aut ex asse, aut omnino in novem uncias. Nam si minus eis reliquerit, id, quod deest, adimpletur, sufficiente tali scriptura loco cuiuscunque oblationis. Eorum autem, qui recusant, portiones iis, qui curiae munera subeunt, adduntor. Sin autem omnes recusant, novem uncias curia vindicabit. Si vero is, qui naturales liberos habet, intestatus morietur, cum legitima soboles non adsit, tres quidem uncias ii, qui ab intestato ad ipsius haereditatem vocantur, capient. Novem autem uncias naturales liberi sive ii, qui ex ipsis curiae munera subierunt, capiunto, his valentibus et in iis, qui ex ancilla procreati ac post manumissionem a patre oblati sunt, aut semetipsos obtulerunt. Instrumentorum nuptialium confectio filium naturalem in iustum transformat, sive antea adfuerunt liberi, sive postea nati sunt, sive nec ulli omnino post dotalia (instrumenta) provenerunt. Omnes enim iusti (liberi) erunt. Simili modo naturales liberi iusti fiunt per eos modos, quos antecedens constitutio enumeravit. Si vero legitima soboles adsit, sola instrumentorum dotalium confectio, et oblatio curiae filios naturales iustos facit. Inviti autem naturales liberi iusti non fiunt. Si vero aliqui ex his iustorum liberorum statum acceptabunt, reliqui autem recusabunt, iis, qui recusaverunt, naturalibus manentibus, ii, qui acceptaverunt, ad liberorum legitimorum statum promoventor, et pariter atque iusti liberi parentum morientium haeredes sunto. Nota, naturalem patrem liberos na-

---

3) Voces η κατιοῦσιν αὐτοῦ tit. 8. parat. §. 5. desunt. 4) Codex συγγενεῖαν. Tit. 8. parat. §. 5. συγγένειαν. habent. 5) Pro εἰ in Codice est ἤ. 6) Sic Codex. Quae quum a Graecae linguae ingenio plane abhorreant, supplendum videtur αὐτῶν τῶν παίδων, vel corrigendum αὐτῶν τούτων. 7) Codex βουλευοντας. 8) Pro ἐνναούγκιον Codex habet ἐναγο. 9) Incipit fol. 153. A. Paullo supra Codex habet ἐξωτικος. 10) Pro διὰ Codex habet ϑ, non inusitatam Graecis notam. 11) Codex περὶ ἐλθόν. 12) Pro βουλευτοῦ Codex habet βούλονται. 13) Codex ἀναπληροῦνται. 14) Pro ἐνναούγκιον Codex habet θ' οὔγκιον. 15) Pro τὸ Codex τῷ habet. 16) Pro ὁ Codex habet τό. 17) Pro γ'. οὐγκίας Codex habet Γ' ογκι". 18) Pro ἐπὶ Codex habet επι. 19) Codex habet ἑαυτούς. 20) Pro μεταποιεῖ tit. 10. parat. §. 12. habent ἄγει. 21) Codex προυπησαν. 22) Incipit fol. 153. B. 23) Codex διατ. 24) Pro μόνη ἡ Codex μήνη habet. 25) Codex ποιήσης. 26) Pro ἡ Codex habet ἤ. 27) Pro ἐπίδοσις Codex habet ἐπίδοσ. 28) Codex τίνες. 29) Pro μένοντων Codex habet μὲν ὄντων. 30) Codex habet σημ.

σικὸς πατὴρ τοὺς νόθους παῖδας υἱοθετεῖσθαι[31]. ὁ ἔχων γνησίαν γονήν, μὴ πλέον μιᾶς οὐγκίας[32] τῆς ἰδίας ὑποστάσεως τοῖς ἰδίοις[33] νόθοις αὐτοῦ παισὶν καὶ τῇ τούτων μητρὶ[34] καταλειμπανέτω (v. καταλιμπανέτω) ἢ δωρείσθω. εἰ δὲ μόνην παλακὴν (v. παλλακὴν) ἔχει[35], τὸ ἥμισυ [τὲ][36] τῆς οὐγκίας[37] αὐτῇ[38] παρεχέτω. εἰ δὲ μήτε[39] παῖδας[40] γνησίους ἔχει, μήτε δὲ[41] τῶν ἀνιόντων τινά, ὃν ὁ νόμος βούλεται γράφεσθαι[42] κληρονόμον, δύναται ἐξ ὁλοκλήρου[43] τοὺς νόθους παῖδας[44] κληρονόμους ἐνίστασθαι | [45], ἢ καὶ τὴν πᾶσαν αὐτοῖς δωρεῖσθαι περιουσίαν. εἰ δὲ εἰσὶν ἀνιόντες αὐτοῖς, τοῦ νομίμου μέρους αὐτοῖς[46] καταλιμπανομένου, τὰ λοιπὰ πάντα, εἰ[47] βούλονται, τοῖς νόθοις παρεχέτωσαν παισίν. ἀδιαθέτου τελευτῶντος τοῦ φυσικοῦ πατρὸς χωρὶς κατιόντων τῶν[47b] γνησίων ἢ νομίμης γαμετῆς, οἱ νόθοι παῖδες μετὰ τῆς οἰκείας μητρὸς[48] β'. οὐγκίας[49] κληρονομοῦσιν τῆς ἐκείνου περιουσίας, ἰν κάπιτα[50] ταύτας διαιρούμενοι· τὰς δὲ λοιπὰς διαδέξονται οἱ καλούμενοι ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὸν κλῆρον αὐτοῦ, ἢ οἱ πατρῶνες αὐτοῦ, ἢ τὸ δημόσιον. τὰς δὲ προειρημένας β'.[51] οὐγκίας κληρονομίσουσιν (v. κληρονομήσουσιν) οὐδὲν ἧττον οἱ νόθοι παῖδες, καὶ μὴ περιούσης τῆς μητρός. ὁ ἔχων γαμετήν, οὐ δύναται παλακὴν (v. παλλακὴν) ἔχειν. ἐάν τις[52] πολλαῖς[53] συνφθειρόμενος (v. συμφθειρόμενος) κατ' αὐτῶν[54] γυναιξὶν παῖδας ἔχοι, [ἢ][55] οὔτε[56] γνησίους, οὔτε νόθους τούτους ἕξει, οὔτε κληρονομηθήσεται[57] παρ' αὐτῶν. οἱ γνήσιοι παῖδες[58] καὶ ἡ τούτων μήτηρ[59] καὶ οἱ λοιποὶ καλούμενοι πρὸς τὸν τοῦ πατρὸς κλῆρον τρεφέτωσαν τοὺς νόθους αὐτοῦ παῖδας[60] ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκημασίᾳ (v. δοκιμασίᾳ). | [61] περὶ νόθων ἐγγόνων τὰ εἰρημένα τοῖς παλαιοῖς κρατείτω[62] νόμοις. οἱ νόθοι παῖδες, ὃν[63] τρόπον κληρονομοῦσιν[64] τὸν πατέρα καὶ ἀποτρέφονται ἐκ τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ πατέρες τοὺς νόθους παῖδας κληρονομείτωσαν, ἀποτρεφόμενοι[65] παρ' αὐτῶν. εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ πατρὸς καταλιμπανομένα τοῖς νόθοις παισὶν δυνατὸν[66] ἐπίτροπον δοθῆναι κονφιρματευόμενον[67]. δύναται δὲ καὶ ἡ μήτηρ τούτων[68] ἐπιτροπεύειν, [τὰ][69] ἐπὶ ταῖς ἐπιτροπαῖς τῶν γνησίων παίδων παραφυλάττουσα νόμιμα. οἱ ἐκ συνελεύσεων[70] κεκωλυμένων τεχθέντες οὐ κληρονομοῦσιν τὸν πατέρα, οὐδὲ τρέφονται παρ' αὐτοῦ, ἀλλ'[71] οὐδὲ τῆς τῶν νόθων ἀξιοῦνται προσηγορίας. ἐπὶ τῶν ποστούμων ὁ συμβαλόμενος (v. συμβαλλόμενος) αὐτοῖς σκοπείσθω καιρός, εἴτε ὁ τῆς γεννήσεως[72] εὑρεθείη,

turales adoptare non posse. Is, qui legitimam sobolem habet, non plus, quam unam unciam substantiae suae liberis suis naturalibus et horum matri relinquito vel donato. Si vero solam concubinam habet, dimidiam partem unciae ei dato. Si vero neque liberos legitimos habet, nec vero aliquem ex adscendentibus, quem lex scribi haeredem vult, naturales liberos ex asse haeredes instituere potest, aut etiam totam substantiam iis donare. Si vero adscendentes habent, legitima portione eis relicta, reliqua omnia, si volunt, naturalibus liberis danto. Intestato moriente naturali patre absque descendentibus legitimis aut legitima uxore, naturales liberi cum matre ex illius substantia haeredum nomine duas uncias accipiunt, in capita has dividentes; in reliquas autem succedent ii, qui ab intestato ad eius haereditatem vocantur, aut patroni eius, aut fiscus. Duas autem uncias supra dictas haeredum nomine habebunt nihilo minus naturales liberi, etsi mater non supersit. Is, qui uxorem habet, concubinam habere non potest. Si quis cum multis simul inter se mulieribus consuetudinem et ex iis liberos habeat, neque iustos neque naturales hos habebit, nec eius haereditas ab iis capietur. Iusti autem liberi et horum mater et reliqui, qui ad patris haereditatem vocantur, naturales eius liberos alunto viri boni arbitratu. De naturalibus nepotibus ea, quae in antiquis legibus dicta sunt, valento. Naturales liberi, quemadmodum haeredes patri sunt, ex eiusque substantia aluntur, eodem modo et patres liberis naturalibus haeredes sunto et ab iis aluntor. In ea, quae a patre naturalibus relinquuntur liberis, fieri potest, ut tutor detur, qui confirmatione eget. Potest autem etiam mater horum tutelam suscipere, si ea iura, quae ad tutelam in iustos liberos suscipiendam pertinent, observet. Ii, qui ex coniunctionibus prohibitis nati sunt, patri haeredes non sunt, nec ab ipso aluntur, verum nec naturalium liberorum nomine digni existimantur. In postumis autem hoc tempus spectator, quod iis vel maxime prodest, sive tempus

---

31) Codex υἱοθετεῖσθαι. 32) Codex B. οὐγγίας. 33) Codex B. ἰδίοις non habet. 34) Codex B. μ̄ρὶ καταλειμπανέτω. 35) Pro ἔχει Codex habet ἔχην. 36) τὲ est in Codice. Verum quo pertineat, mihi certe non constat. Nisi legendum sit ταύτης τῆς οὐγκίας. 37) Pro οὐγκίας in Codice est Ϛο, quae est non inusitata Graecis nota. Codex B. οὐγγίας. 38) Codex B. αὐτή. 39) Pro μήτε Codex habet μετά. Codex B. μή. 40) Codex B. παῖδας. 41) Codex B. δὲ non habet. 42) Codex B. habet γράφεσθαι βούλεται. 43) Codex ἐξολοκλήρως. 44) Codex παίδας. Sic et Codex B. 45) Codex ἐνιστασθαι. Incipit fol. 154. A. 46) Codex B. αὐτοῖς non habet. 47) Pro εἰ Codex habet ἡ. 47b) Pro τῶν leg. ὄντων. 48) Pro μητρὸς Codex habet μ͠ρς. 49) Pro β'. οὐγκίας Codex habet ū Ϛο. 50) Pro ἰν κάπιτα Codex habet ἰ͞ν cάpιτα. 51) Pro β'. Codex habet ᾳ'. 52) Codex ἐὰν τις. 53) Pro πολλαῖς Codex habet πολλάς. 54) Voces κατ' αὐτῶν sic interpretandae sunt: *invicem, inter sese.* Sic certe tit. 9. const. 10. πολλῶν συγγενῶν κατ' αὐτῶν εἰς ἐπιτροπὴν καλουμένων. Clariss. *Pomnitz* conilcit κατὰ ταὐτόν, hoc est, *simul.* 55) Vox ἢ in Codice non deest, verum, quia sententiam pervertit, uncis inclusa est. 56) Codex οὔτε. 57) Pro κληρονομηθήσεται Codex habet κληρονομηθῆναι τε. 58) Codex παίδες. 59) Codex μ͠ηρ. 60) Codex παίδας. 61) Incipit fol. 154. B. 62) Codex κρατείτων. 63) Pro ὃν Codex habet ὄν. 64) Pro κληρονομοῦσιν tit. 9. parat. §. 17. habent κληρονομήσουσιν. 65) Codex ἀποτροφόμενοι. 66) Codex δύνατον. 67) Codex κονFιρματευόμενον. 68) Codex τοῦτον. Quod corrigendum fuit, tum quia pluralis numerus antecedit, tum propter peculiarem vocis ἐπιτροπεύειν construendae rationem. 69) Vox τὰ in Codice deest. Nov. 89. c. 14 πάντα πραττούσῃ, ὅσα ἐπὶ γνησίων ὥρισται παίδων. 70) Codex συνελεύσεως. Nov. 89. cap. 15. ὁ ἐκ συνελεύσεων ἢ νεφαρίων ἢ ἰγκέστων ἢ δαμνάτων. 71) Codex ἀλλ'. 72) Pro γεννήσεως Codex habet κτήσεως.

εἴτε τοῦ τοκετοῦ. Ἐγρ%. καλάνδων Σεπτεμβρίων βασιλίας Ἰουστινιανοῦ (v. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιγ'.....[73]).

conceptionis, sive partus. *Scripta est Calendis Septembribus imperii Iustiniani anno 13.....*

ε'. περὶ ἁρπαγείσης[74]) γυναικὸς καὶ γαμουμένης τῷ ἁρπάσαντι αὐτήν.

Const. 5. De rapta muliere et ea, quae raptori suo nubit.

Ὁ αὐτὸς βασιλεύς. Λέγις ἰντερπρετατιόνεμ | [75]).

Idem imperator. *Legis interpretationem.* Nov. 143.

Ὁ παρὼν νόμος ἀνακεφαλαιούμενος ἐν [75b]) τῷ κώδηκι (v. κώδικι) κειμένην [76]) περὶ ἁρπαγείσης [77]) γυναικὸς διάταξιν [78]) παρακελεύεται ἑλομένην [79]) γυναῖκα συναφθῆναι τῷ ἁρπάσαντι[80]) αὐτὴν οἱασδήποτε ἡλικίας ἢ καὶ[81]) αἱρέσεως οὖσαν[82]), μηδὲν ἐκ τῆς αὐτοῦ[83]) κερδαίνειν περιουσίας, ἀλλὰ καὶ ἀθέμιτον εἶναι τὸν τοιοῦτον γάμον. τὰ μέντοι πράγματα τοῦ ἁρπάσαντος καὶ τῶν συμπραξαμένων αὐτῷ εἰς τὴν ἁρπαγὴν τοὺς γονεῖς τῆς γυναικὸς ἀποκερδαίνει, [εἰ][84]) μὴ τῷ τοιούτῳ ἀθεμήτῳ (v. ἀθεμίτῳ) συνήνεσαν[85]) γάμῳ ἢ [86]) τοῦ μὲν συναινέσαντος γάμῳ[87]), τὸν μὴ συναινέσαντα[88]) ἐξ αὐτῶν. ἑκατέρου δὲ συναινέσαντος[90]) τῷ γάμῳ ἢ τελευτήσαντος[91]), τὸν φίσκον οἰκειοῦσθαι. τήνδε[92]) [τὴν][93]) παροῦσαν νομοθεσίαν, οἱαδὴ[94]) ἑρμηνεύουσαν τὰς ἐν[95]) τῷ κώδηκι (v. κώδικι) διατάξεις[96]), οὐκ ἀπὸ τοῦ νῦν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐκείνων θέσεως κρατεῖν παρακελεύεται. δατ. καλάνδων[97]) Ἰανουαρίων cp. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιϛ'.[98]) μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ κβ'.[99])

Praesens lex, quae in Codice positam de rapta muliere constitutionem recapitulat, iubet mulierem, quae (matrimonio) cum raptore suo coniungere sese maluerit, cuiuscunque sit aetatis aut etiam conditionis, nihil ex eius substantia lucrari, verum etiam tales nuptias nefarias esse. Res autem eius, qui rapuit, et eorum, qui ad raptum perficiendum operam suam illi commodarunt, parentibus mulieris lucri nomine cedunt, nisi in tales nuptias nefarias consenserunt, aut, si alter quidem in (eas) nuptias consenserit, ei, qui ex ipsis non consenserit. Sin vero uterque in nuptias consenserit aut defunctus sit, fiscum dicit (eas res) in proprietatem suam redigere. Hancce autem constitutionem praesentem, utpote quae constitutiones in Codice positas interpretetur, non ab hoc, quod nunc est, tempore, sed ex eo, quo illae latae sunt, valere praecipit. *Data Calendis Ianuariis Constantinopoli imperii Iustiniani anno 36. (?) post consulatum Basilii anno 22.*

ϛ'.[1]) θεῖος πραγματικὸς τύπος περὶ τῶν ἐν Ὀσροηνῇ [2]) καὶ Μεσοποταμίᾳ[3]) ἀθέμιτον[4]) συναλλαξάντων γάμον[5]).

Const. 6. Sacra pragmatica forma de his, qui in Osroëna et Mesopotamia nefarias nuptias contraxerunt.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Φλόρῳ κώμητι (v. κόμητι) τῶν θείων | [6]) πριβάτων. Παράδοξος[7]) ἦλθεν εἰς ἡμᾶς τὶς λόγος.

Idem imperator Floro comiti sacrae rei privatae. Nov. 154.
Inopinatus venit ad nos rumor quidam.

Ὁ παρὼν θεῖος πραγματικὸς τύπος τὰς γενομένας ἀθεμιτογαμίας ἐν ταῖς εἰρημέναις δύο ἐπαρχίαις μέχρι[8]) τῆς ἐκφωνήσεως πρώτης[9]) διατάξεως τοῦ παρόντος τίτλου συγχωρεῖ[10]) καὶ παντοίως[10b]) ἀπολυπραγμονήτους εἶναι βούλεται, τους δὲ μετα τὴν ἐκφώνησην (v. ἐκφώνησιν) τῆς αὐτῆς διατάξεως ἀθεμητογαμήσαντας (v.

Praesens sacra forma pragmatica eas nefarias nuptias, quae usque ad publicationem primae constitutionis praesentis tituli in supra dictis duabus provinciis factae sunt, permittit, et omni modo vult esse inconcussas; eos autem, qui post publicationem eiusdem constitutionis nefarias nuptias contraxerunt

---

73) Reliqua ex subscriptione in Codice desunt. Supplendum *ὑπατείας Ἀπίωνος.* Vide Bieneri histor. Nov. p. 519. seq. 74) Pro *ἁρπαγείσης* Codex habet *ἁρπαγῆς εἰς.* Ad marginem Codicis *ρλζ'.* 75) Incipit fol. 155. A. Huius constitutionis titulus in Cod. X. hic est: *ὁ αὐτὸς πιστὸς βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς Ἀραβίνδῳ Λεγεῶνι.* 75b) Leg. *τὴν ἐν.* 76) Pro *κειμένην* Cod. habet *κείμενος.* Verum ipsa Nov. 143. de una tantum lege loquitur, hoc est, de hac, quam Iustinianus tulit. Codex X. habet *τὰς ἐν τῷ κώδικι κειμένας — διατάξεις.* 77) Pro *ἁρπαγείσης* Codex habet *ἁρπαγῆς εἰς.* 78) Pro *διάταξιν* Codex habet *διάτ*^α/. 79) Codex *ἑλομένην.* Codex X. *τὴν ἑλομένην.* 80) Codex *ἁρπάσειντι.* 81) *καὶ* deest in Codice X. 82) Codex *οὖσαν.* 83) Vox *αὐτοῦ* deest in Codice X. 84) Vox *εἰ* in Codice deest. Cod. X. habet *ἀποκερδαίνειν εἰ μή.* Recte. 85) Codex *συνήνησαν.* 86) Pro *γάμῳ ἢ* Codex habet *γάμων,* Codex X. *γάμῳ αὐτῶν μή.* 87) Pro verbis *τοῦ μὲν συναινέσαντος γάμῳ* Codex habet *τὸν μὴ συνήνεσαν γάμον.* Voces *τοῦ μὲν συναινέσαντος γάμῳ τὸν μὴ* in Codice X. desunt. 88) Codex X. habet *συναινέσαντά τινα.* 90) Codex X. *ἑκατέρους δὲ συναινέσαντας.* 91) Codex X. *τελευτήσαντας.* 92) Codex X. *τὴν δέ.* 93) Vox *τὴν* in Codice deest. Sed et a Codice X. abest. 94) Codex *οἱαδή.* Codex X. habet *οἷα διερμηνεύουσαν.* 95) Vox *ἐν* in Codice X. deest. 96) Codex X. habet *κώδικι κειμένας διατάξεις.* 97) Codex *καλανδων.* Subscriptio in Codice X. deest. 98) Pro *ιϛ'.* lege *λϛ'.* Bienerus in hist. Nov. p. 527. habet *λζ'.* propter Iunii mensis designationem. 99) Sic Codex. 1) Pro *ϛ'.* Cod. *ε'.* Ad marginem *ρβε'.* 2) Pro *Ὀσροηνῇ* Codex habet *νόρροειν ἤ.* 3) Codex *Μεσοποταμίαν.* 4) Codex *ἀθέμιτος* 5) Codex *γάμων.* 6) Incipit fol. 155. B. 7) Codex *παραδόξως.* 8) Codex *μεχρί.* 9) Pro *πρώτης* Codex habet *πρὸ τῆς.* 10) Codex *συγχωρῆ.* 10b) Legendum *πάντως* vel *παντελῶς.*

ἀθεμητογαμήσαντας)[11] *ἢ ἀθεμιτογαμοῦντας, εἴτε ἄνδρες*[12]*), εἴτε γυναῖκες, οὐ*[13]*) μόνον περὶ τὴν οἰκείαν κινδυνεύειν περιουσίαν*[14]*), ἀλλὰ καὶ κεφαλικῶς τιμωρεῖσθαι παρακελεύεται, οὐδενὸς ἐξαιρουμένου, οὔτε, εἰ μείζονος, οὔτε*[15]*) εἰ*[16]*) ἐλάττονος ἢ*[17]*) καταστάσεως ἢ τύχης ἢ ἱερωσύνης. λοιπὸν*[18]*) ὡς ἐν κανώνι (v. κανόνι) φησίν, ὅτι χρὴ τὰ ὀρθὰ*[19]*) καὶ τὰ προσήκοντα φρονεῖν καὶ τοὺς ἄλλους ἀνιστᾶν*[20]*) [εἰς τὸν]*[21]*) τοιοῦτον ζῆλον, ἀλλ᾽ οὐ πράττειν τινὰς παράνομα καὶ εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους καταφεύγειν μίμησιν. παραφυλάττεσθαι δὲ τὴν τοιαύτην νομοθεσίαν παρακελεύεται ὑπὸ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων, δήμευσιν*[22]*) καὶ ζώνης*[23]*) ἀφέρεσιν (v. ἀφαίρεσιν) καὶ ἐσχάτας τιμωρίας κατ᾽ αὐτῶν ἐπάγων, εἰ πάροιδεν*[23b]*) τὰ θεσπισθέντα διατάξει. |*[24]*)*

aut contrahunt, sive viri sunt, sive foeminae, non tantum de propria sua substantia periclitari, verum etiam capitali affici supplicio iubet, nemine excipiendo, sive maioris sit, sive minoris conditionis aut fortunae aut sacerdotii. Caeterum tamquam regulae loco dicit, oportere recta et ea, quae decent, sentire et reliquos ad talem aemulationem instigare, sed non perpetrare quemquam ea, quae legibus contraria sunt, et ad mutuam (eius rei) imitationem confugere. Observari autem talem legislationem iubet a civilibus et militaribus magistratibus, bonorum confiscationem et cinguli ademtionem et ultimas poenas iis inrogans, si qui ea, quae (hac) constitutione sancita sunt, neglexerint.

[Τὰ παράτιτλα τοῦ τίτλου.][25]*)*

Paratitla (huius) tituli.

Nov. 39. §. 1. *Τί. θ'. διατ. γ'. Ἡ τῷ ἐνδεκάτῳ*[26]*) μηνὶ τῆς τοῦ ἀνδρὸς τελευτῆς τεκοῦσα*[27]*) οὐ μόνον*[28]*) στούπρου ὑποβάλλεται*[29]*) ἐγκλήματι, ἀλλά, εἰ παῖδας ἔχει, τῆς*[30]*) δωρεᾶς*[31]*) ἐκπίπτει, ὑπαγομένη καὶ αὐταῖς ταῖς ἠπηλλημέναις (v. ἠπειλημέναις) ποιναῖς κατὰ τῶν δευτερογαμουσῶν πρὸ τοῦ πενθήμου (v. πενθίμου) χρόνου.*

§. 1. Tit. 9. const. 3. Ea, quae mense undecimo post viri mortem enixa est, non tantum stupri crimini subiicitur, verum, si liberos habet, donatione excidit, ita ut et ipsis illis poenis, quas (leges) his, qui ante tempus luctus ad secundum matrimonium transeunt, minantur, subiiciatur.

Nov. 117. §. 2. *Τί. ι'. διατ. θ'. Ἐὰν ὁ φυσικοὺς παῖδας*[33]*) ἔχων ἀπὸ γυναικός, πρὸς ἣν ἠδύνατο νόμιμος*[34]*) συστῆναι γάμος, ἐν ἀγοραίῳ ἢ ἰδιοχείρῳ συμβολαίῳ τριῶν ἀξιοπίστων μαρτύρων ἔχοντι ὑπογραφὰς*[35]*) ἢ ἐν διαθήκῃ ἢ ἐν ὑπομνήμασιν τοῦτον*[36]*) υἱὸν ἀποκαλέσῃ καὶ μὴ προσθήσει*[37]*) φυσικόν, οὐ μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας*[38]*) γνησίους ποιεῖ παῖδας, τῆς μητρὸς μηδεμίαν*[39]*) ἑτέραν ἀπόδειξιν ἀπαιτουμένης*[40]*) περὶ τοῦ νόμιμον εἶναι τὸν πρὸς αὐτὴν γάμον.*

§. 2. Tit. 10. const. 9. Si is, qui naturales habet liberos ex ea muliere, cum qua iustae contrahi poterant nuptiae, in forensi instrumento aut sua manu scripto, quod trium testium fide dignorum habet subscriptiones, aut in testamento, aut in gestis *„filium“* nominaverit, et non adiiciet *„naturalem,“* non tantum ipsum, verum etiam reliquos omnes iustos efficit liberos, nulla alia probatione a matre exigenda de hoc, quod eae, quae cum ipsa contractae sunt, nuptiae iustae sint.

---

11) Codex *ἀθεμητογαμησαντας*. 12) Propter totius orationis tenorem vocem aliquam, velut *εἰσίν*, excidisse conicio. 13) Pro *οὐ* Codex habet *συ*. 14) Pro *περιουσίαν* Codex habet *περὶ τὴν οὐσίαν*. 15) Pro *οὔτε* Codex habet *ὃ*. 16) Pro *εἰ* Codex habet *ἤ*. 17) Pro *ἢ* Codex habet *ἡ*. Nov. 154. cap. 1. *εἴη*. 18) Codex *λιπόν*. 19) Cod. *ὄρθα*. 20) Cod. *συνιστῶν*. Nov. 154. cap. 1. *ἀνιστᾶν*. 21) Voces *εἰς τὸν* in Codice desunt, sed ex Novella 154. cap. 1. supplendae fuerunt. 22) Codex *δημεύσι*. 23) Codex *ζωνῆς*. 23b) Legendum *παρεῖδεν*. 24) Pro *διατάξει* Codex habet *διατ/*. Leg. *τῇ διατ.* Incipit fol. 156. A. 25) Hic titulus in Codice deest. 26) Pro *ἐνδεκάτῳ* Codex habet *ἐν δεκάτῳ* 27) Codex *τεκούσα*. 28) Pro *μόνον* tit. 9. const. 3. recte *μόνον τῷ* habet. 29) Pro *ὑποβάλλεται* Codex habet *ὑπολάβεται*. 30) Tit. 9. const. 3. *καὶ τῆς* habet. 31) Post vocem *δωρεᾶς* tit. 9. const. 3. addit *τῆς πρὸ τῶν γάμων*. 33) Codex *παίδας*. 34) Codex *νομίμως*. 35) Codex *ὑπογρ/*. 36) Pro *τοῦτον* Codex habet *τοῦ τῶν*. 37) Codex *προθήσει*. 38) Vox *πάντας* deest tit. 10. const. 9. 39) Codex *μήδεμίαν*. 40) Tit. 10. const. 9. in Codice *ἀπαιτούμενος* habetur.

ΤΙΤΛΟΣ ιβ'.[41])

Περὶ πορνοβοσκῶν καὶ σκηνικῶν[42]) καὶ ἀσελγαινόντω[ν].

TITULUS XII.

De lenonibus et scenicis et luxuriantibus.

[α'. περὶ πορνοβοσκῶν.][43])

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (v. Ἰουστινιανὸς)[44]) Κωνσταντινουπολίταις. Καὶ τοῖς παλαιοῖς νόμοις.

Ἡ διάταξις πᾶσαν κωλύει πορνοβοσκίαν ἐκ[45]) παντὸς τόπου, παρακελευομένη τοῖς πραίτωρσιν τοῦ δημοσίου[46]) καὶ τοῖς ἄρχουσιν ἀναζητεῖν καὶ τιμωρεῖσθαι πικρῶς καὶ ἐξελαύνειν τῶν πόλεων, καὶ τὰς εἰς αὐτὸν | [47]) γενομένας ἀσφαλείας (v. ἀσφαλείας) τε καὶ ἐγγύας[48]) περὶ πορνοβοσκίας ἀνατρέπει[49]) [ἢ][50]) δημεύει πρὸς τούτοις καὶ τὴν οἴκησιν τὴν εἰδήσει δεσπότου[51]) πορνοβοσκῷ ἐκδοθεῖσαν καὶ ποινὴν ι'. χρυσίου λιτρῶν τὸν τοιοῦτον[52]) σωφρονίζει. Ἐγρ/. καλαν. Δεκεμβρίων ὑπατείας Βελισαρίου.

(Const. 1. De lenonibus.)

Imperator Iustinianus Constantinopolitanis. ***Et antiquis legibus.*** Nov. 14.

(Haec) constitutio omne lenocinium in omni loco prohibet, iniungens praetoribus plebis et magistratibus, ut (lenones) conquirant et amare puniant et civitatibus expellant; ac tam cautiones, quam fideiussiones de lenocinio (lenoni) factas rescindit, et praeterea domum, quae, sciente domino, lenoni locata est, confiscat, et poena decem auri librarum talem (dominum) coërcet. ***Scripta est Calendis Decembribus Belisario consule.***

β'.[53]) ἡ διάταξις βούλεται τὰς ἐπὶ σκηνῆς οὐχ ὅρκον ἢ ἐγγυητὴν παρασχεῖν[54]) καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Ἴσμεν πρώην πεποιημένοι[55]) νόμον[56]).

Ταῖς βουλομέναις ἀπαλλαγῆναι πορνίας (v. πορνείας), ἀναχωρῆσαι τῆς σκηνῆς[57]). ὁ γὰρ κωλύων αὐτὰς καὶ ἐπέχων ι'. χρυσίου λίτρας[58]) καταθήσει τῇ κωλυομένῃ παρ' αὐτοῦ, κινδύνῳ τῶν ἀρχόντων καὶ κληρονόμων αὐτῶν καὶ προνοίᾳ τῶν[59]) ἐπισκόπων [καὶ][60]) τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων, οἷς ἡ παραπλησία[61]) ἐπικείσεται ποινή, εἰ τούτου ῥᾳθυμήσουσιν. Ἐγράφη καλάνδων Σεπτεμβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελησαρίου (v. Βελισαρίου) τὸ β'.

Const. 2. Haec constitutio vult scenicas mulieres non iusiurandum aut fideiussorem dare et reliqua.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. ***Scimus, pridem nos fecisse legem.*** Nov. 51.

Iis mulieribus, quae a fornicatione discedere volunt, scenam derelinquere liceto (etiamsi iusiurandum vel fideiussores de hoc dederint, quod [scenam] derelicturae non sint). Nam qui ipsas impedit et retinet, decem auri librarum (poenam) solvet ei, quae ab ipso impeditur, periculo magistratuum et haeredum eorum et providentia episcoporum et militarium magistratuum, quibus, si hoc negligent, similis poena iniungetur. ***Scripta est Calendis Septembribus imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno 2.***

γ'.[62]) περὶ τῶν ἀσελγαινόντων ἢ ὀμνυόντων (v. ὀμνυόντων) | [63]) κατὰ θεοῦ κεφαλῆς, ἢ τριχός, ἢ τῶν τοιούτων.

Ὁ αὐτὸς βασιλεύς. Ἔδικτον. Πᾶσιν ἀνθρώποις.

Const. 3. De his, qui luxuriantur, aut per dei caput aut capillum aut (res) similes iurant.

Idem imperator. Edictum. ***Omnibus hominibus.*** Nov. 77.

---

41) Pro *τίτλος* in Codice est *T.* 42) Pro *σκηνικῶν* Codex habet *κηνικῶν.* 43) Ex indice titulorum fol. 6. B. hic supplendum est *α'. περὶ πορνοβοσκῶν.* Quae verba propter similium verborum repetitionem in Codice hoc loco videntur excidisse. 44) Codex *Ἰουστινιανός.* 45) Pro *ἐκ* Codex habet *εἰς.* 46) Pro *δημοσίου* Nov. 14. habet *δήμου.* 47) Pro *αὐτὸν* Codex habet *αυ*. Haec ad *πορνοβοσκόν*, qui tacita cogitatione supplendus est, referuntur. Incipit fol. 156. B. 48) Codex *ἐγγυάς.* 49) Codex *ἀνατρέπῃ.* 50) Sic Codex. Pro *ἢ* legendum est *καὶ* vel *ἔτι δέ.* 51) Pro *δεσπότου* Codex habet *δεσ*. 52) Pro *τὸν τοιοῦτον* Codex habet *τῶν τοιούτων.* 53) Ad marginem Codicis *να'.* 54) Pro *οὐχ ὅρκον ἢ ἐγγυητὴν παρασχεῖν* Codex habet *οὐ μόνον εἰς ἐγγυητὴν παράσχοιεν.* Nov. 51. *μήτε ἐγγύην μήτε ὅρκον ἀπαιτεῖσθαι προσεδρείας.* 55) Codex *πεποιημ*. 56) Cod. *νόμε*. 57) Pro *σκηνῆς* Codex habet *ἐκήνης.* Deest aliquid, velut *ἔξεστιν* (vel *ἐξέστω*), *κἂν εἰ ὅρκον ἢ ἐγγύας δοῖεν περὶ τοῦ μὴ ἀναχωρῆσαι.* Vide Nov. 51. prooem. et cap. 1. et tit. 15. parat. §. 17. 58) Pro *λίτρας* Codex habet *λιτρῶν.* Quam rem si servare velis, addes vocem *ποινήν.* 59) Codex ante vocem *τῶν* haec inserit: *τῶν ἀρχόντων καὶ κληρονόμων αὐτῶν καὶ προνοίᾳ.* Quae repetitio ex homoeoteleutis orta esse videtur. 60) Vox *καὶ* in Codice deest. 61) Codex *παραπλησια.* 62) Ad marginem Codicis *οζ'.* 63) Incipit fol. 157. A.

Χρῆναι φησὶν ἡ διάταξις τοὺς ἀσελγαίνοντας ἢ βλασφημοῦντας κατὰ κεφαλῆς θεοῦ[64]) ἢ τριχὸς ὀμνύοντας ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως[65]) συνεχομένους κολάζεσθαι. σημείωσαι[66]), ὅτι μᾶλλον τοπικὴ ἐστὶν Κωνσταντινουπόλεως[67]) [ἐπιτραπῆναι τὰς αὐτὰς τιμωρίας].[68])

Oportere dicit constitutio eos, qui luxuriantur aut blasphemant, cum per dei caput aut capillum iurent, a praefecto urbis detineri et puniri. Nota, magis esse localem (hanc) constitutionem Constantinopolitanae civitatis, (quia praefecto urbi Constantinopolitanae) eaedem poenae (exequendae) mandatae sunt.

Τὰ παράτιτλα τοῦ τίτλου.

Nov. 123. §. 1. Ti. α'. διατ. β'. Μηδεὶς[69]) σκηνικὸς μιμείσθω σχῆμα ἱερατικόν.

Paratitla huius tituli.

§. 1. Tit. 1. const. 2. Nullus histrio habitum sacerdotalem imitator.

ΤΙΤΛΟΣ ιγ'.

Περὶ ἐπιτρόπων.

[α'.] ὥστε[70]) τοὺς ὑπεύθυνα[71]) λέγοντας ἔχειν τὰ πράγματα τῶν νέων καὶ τὰ ἑξῆς.

Nov. 72. Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἰωάννῃ (v. Ἰουστινιανὸς Ἰωάννῃ) ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

Ὁ καλούμενος εἰς ἐπιτροπὴν ἢ curatέραν, ὑπευθύνως (v. ὑπεύθυνος) διαφανῶς ὢν τοῖς ἀφήλιξιν [ἢ][72]) ὑποκειμένους[73]) αὐτοὺς ἔχων, μὴ παρερχέσθω[74]) εἰς τὴν τούτων κηδεμονίαν. ἐὰν κατὰ τὸν τῆς κηδεμονίας καιρὸν ἀγωγάς τινὰς κατὰ τῶν ἀνίβων (v. ἀνήβων) κτήσεται[75]) ὁ ἐπίτροπος, ἄλλος[76]) αὐτῷ προσζευγνύσθω[77]) [καὶ][78]) ὀμνύσθω ἀπρόδοτον φυλάττειν τὸν νέον[79]). ὁ διὰ τὸ ὑπεύθυνον ἔχειν τὸν νέον παραιτούμενος τὸ ὀφφίκιον ἀποδεικνύτω | [80]) τοῦτο[81]) ἢ ὀμνύτω. εἰ γὰρ σιωπήσας χειροτονηθῇ, ἐκπίπτει τῆς κατὰ τοῦ νέου ἀγωγῆς αὐτός[82]). ὁ δὲ διαφανῶς ὑπεύθυνος ὢν τῷ νέῳ[83]) ἐπίτηδες σιωπήσας[84]) καταβολαῖς[85]) τισὶν πρὸς ἐλευθερίαν[86]) τῆς ἐνοχῆς... [87]). εἰ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ὀφφικίου ἢ καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιτηδεύσει ὑπεύθυνον κτήσασθαι τὸν νέον ὁ κηδεμών, ἢ ἀγωγὰς κατ' αὐτοῦ ἐκχωρηθῆναι, οὐδὲν αὐτὸν ἀδικεῖ καὶ ὁ χειροτονήσας[88]) αὐ-

TITULUS XIII.

De tutoribus (et curatoribus).

(Const. 1.) Ut ii, qui obligatas se habere res minorum dicunt, et reliqua.

Imperator Iustinianus Iohanni praefecto praetorio.

Is, qui ad tutelam aut curam vocatur, si manifesto minoribus sit obligatus, (vel) obligatos ipsos habeat, horum tutelam (curamve) ne adito. Si eo, quo tutelam gerit, tempore actiones aliquas tutor contra impuberes acquiret, alius ei adiungitor (et) iurato se curaturum, ut minor indemnis praestetur. Is, qui propterea, quod minorem sibi habeat obligatum, officium recusat, hoc demonstrato aut iurato. Nam si, cum tacuerit, electus fuerit, ipse ea actione, quam contra minorem habebat, excidit. Qui autem manifesto minori obligatus est, si hoc data opera tacuerit, ad liberationem ab obligatione consequendam solutione (non pervenit). Si tempore, quo officio fungebatur, aut etiam post haec tutor (curatorve) obligationes adversus minorem acquirere studebit vel actiones contra eum sibi cedi et is, qui

---

64) Pro θεοῦ Codex habet θ̄ῡ. 65) Codex πόλεος. 66) Codex σημ̄. 67) Codex κωνσταντινουπολεως. 68) Sic Codex. Illud satis apparet, horum verborum sententiam non esse satis perspicuam. Suspicor autem ante vocem Κωνσταντινουπόλεως haec excidisse: διὰ τὸ τῷ ἐπάρχῳ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτραπῆναι τὰς αὐτὰς τιμωρίας. Quorum verborum haec erit sententia: *id, quod dicitur, praefecto urbis Constantinopolitanae tales poenas iniungi exequendas, manifesto esse argumento, quare hanc constitutionem localem esse credamus.* Caeterum facile apparet, quemadmodum verba διὰ τὸ τῷ ἐπάρχῳ post voces ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου excidere potuerint. 69) Codex μηδὴς habet loco vocis μηδείς. 70) Sic Codex. Legendum ex titulorum indice α'. ὥστε τούς et caet. 71) Codex ὑπευθυνα. 72) Vox ἢ in Codice deest. 73) Codex ὑποκείμενος. 74) Codex παρεχίεσθω. Nov. 72. cap. 1. μὴ παριέναι εἰς τὴν κηδεμονίαν αὐτοῦ. 75) Pro κτήσεται Codex ἤτησεται habet. An fortasse voluit αἰτήσεται, hoc est, *poscet, ut sibi a iudice reddantur?* Quodsi qui ζητήσεται coniiciat, Nov. 72. cap. 2. contradicet. Optime autem κτήσεται legetur. Nov. 72. cap. 2. ὑπεύθυνον αὐτῷ κτήσοιτο τὸν νέον. Litterae κ et η in Codice quasi quadam ductuum cognatione coniunguntur. 76) Pro ἄλλος Codex habet ἀλλ' ὡς. 77) Codex προσζευγνοίσθω. 78) Codex vocem καὶ non habet. 79) Codex habet τῶν νέων. 80) Incipit fol. 157. B. 81) Pro τοῦτο Codex habet τούτῳ. 82) Pro αὐτὸς Codex habet αὐτῷ. 83) Pro τῷ νέῳ Codex habet τῶν νέων. 84) Codex ἐπιτηδεσιωπήσας. 85) Pro καταβολαῖς Codex habet καταβō. 86) Codex προς ἐλευθερίαν. 87) Manifestum est quaedam excidisse, fortassis οὐχ ἥκει. Quamquam haec lacuna in Cod. notata non est. Nov. 72. cap. 4. ἴστω καὶ οὗτος, ὡς ὑφέξει ποινὴν τὸ μὴ δύνασθαι καταβολαῖς ἢ ἄλλαις λύσεσι τοῦ χρέους ἑαυτὸν καταβάλλειν. 88) Pro χειροτονήσας ex Nov. 72. cap. 5. tenore legendum videtur ἐκχωρήσας αὐτῷ.

τόν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγωγῶν ἐκπίπτει αὐτός τε καὶ ὁ χειροτονήσας αὐτῷ [89]). σημείωσαι [90]), ὅτι ἐπὶ ἑκάστῳ κηδεμόνι [91]) χώρα τῷ νόμῳ. ὁ κηδεμὼν οὐκ ἀναγκάζεται δανίζειν (v. δανείζειν) τὰ ὀρφανικὰ χρήματα, πλὴν εἰ μὴ ἡ ὑπόστασις τῶν νέων ἐν χρυσίῳ ἐστὶν καὶ χρήζει δανισθῆναι (v. δανεισθῆναι) πρὸς ἀναγκαίαν τῶν δαπανημάτων χρείαν. ἐὰν ὁ κηδεμὼν δανήσει (v. δανείσει) τὰ τοῦ νέου χρήματα ἑκόν (v. ἑκών), δύο μῆνας ἐνδοσίμους ἐχέτω, οὓς ὁ νόμος λαξαμέντον [92]) καλεῖ [93]), καὶ ἐπὶ τῇ ἀποκαταστάσει τῶν δανεισθέντων μετὰ τῶν τόκων [94]) κινδυνευέτω. τὰς προσόδους τῶν νέων εἰς τὰς ἀναγκαίας αὐτῶν προχωρεῖν δαπάνας καὶ τὸ περιτενόμενον (περιττευόμενον) ἀπαιτεῖσθαι [95]). εἰ μόνης κινητῆς ὑποστάσεως δεσπόζουσιν | [96]) οἱ ἀφήλικες, τὴν εἰς δαπάνην [97]) ἀρκοῦσαν [98]) ἐκ ταύτης ποσότητα οἱ τούτων κηδεμόνες δανιζέτωσαν (v. δανειζέτωσαν), τὴν δὲ περιττὴν ἀποτιθέσθωσαν. ἀγοραζέτωσαν ἐκ ταύτης εὐθαλῆ πρόσοδον τοῖς ἀφήλιξιν: πᾶς πρὸς κηδεμονίαν καλούμενος ὀμνύτω πάντα πράττειν πρὸς ὀφέλειαν (v. ὠφέλειαν) τῶν κηδεμονευομένων, ὑποκείμενος οὐδὲν ἧττον τοῖς λογισμοῖς. Ἐγρ/. καλάνδων [99])…. ὑπατ. ιω. [1]).

cessit(?), nihil damni ei infert, verum etiam actionibus excidunt et ipse et is, qui ei cessit. Nota, in quocunque tutore vel curatore locum esse legi. Tutor curatorve non cogitur pecunias pupillares in foenore collocare, nisi si in pecunia numerata minorum substantia consistat, et opus sit, ut pecunia sub foenore collocetur, ad necessarium expensarum usum. Si tutor (curatorve) pecunias minoris in foenore volens collocabit, duo menses induciarum habeto, quos lex laxamentum vocat, et de pecunia foenori data una cum usuris restituenda periculum subito. Reditus autem minorum (haec constitutio dicit) ad necessarias expensas proficere, et id, quod superest, reponito(?). Si in rerum mobilium tantum proprietate minorum substantia consistat, eam tantum ex illa quantitatem, quae ad expensas (erogandas) sufficit, tutores curatoresve sub usuris collocanto; eam autem, quae superest, reponunto. Ex hac fructuosum (aliquem) reditum minoribus emunto. Quicunque ad tutelam curamve vocatur, iurato, se omnia facere ad utilitatem eorum, qui sub cura tutelave sunt, ita ut nihilominus rationibus reddendis obnoxius sit. *Scripta est Calendis …. Iohanne consule.*

β'. περὶ τοῦ ἀκωλύτως τὰς μητέρας [2]) ἐπιτροπεύειν τῶν παίδων καὶ μηδὲ ὅρκον παρέχειν.

Const. 2. De hoc, ut absque prohibitione matres filiorum tutelam gerant, neu iusiurandum dent.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Ἔναγχος ἐγράψαμεν νόμον.

Idem imperator eidem. *Nuper scripsimus legem.* Nov. 94.

Ἡ μήτηρ ὑπευθύνους ἔχουσα τοὺς οἰκείους παῖδας γνησίους τε [καὶ] [3]) φυσικούς, ἢ [4]) καὶ ὑπεύθυνος αὐτοῖς οὖσα, δύναται αὐτῶν ἐπιτροπεύειν, ἀποταξαμένη [4b]) τῷ Βελλιανίῳ [5]) δόγματι καὶ τῇ δευτερογαμίᾳ καὶ χωρὶς ὅρκου, καὶ ὑποτιθεμένη τὰ αὐτῆς πράγματα. δευτερογαμοῦσα γὰρ παραυτὰ [6]) τῆς ἐπιτροπῆς ἀποκινεῖται καὶ ταῖς ποιναῖς ὑποβάλλεται ταῖς [κατὰ] [7]) τῶν τοιούτων διηγορευμέναις καὶ πρόσγε τῷ [8]) τῆς ἐπιορκίας ἐγκλήματι, ὡσεὶ [9]) ἔτυχεν τὸν ὅρκον | [10]) παρασχοῦσα. οἱ ἄρχοντες φροντιζέτωσαν τοῦ δοῦναι τὰ ἱκανὰ τους κηδεμόνας καὶ τοῦ ἀναγραφῆναι [11]) τὰ ὀρφανικά. σημείωσαι [12]), ὅτι πανταχοῦ νέον ἐμνημόνευσεν ἡ διάταξις, οὐκέτι δὲ ἄνηβον [13]), καὶ ὅτι τὸν [14]) σκρίβα λαμπρότατον ἐκάλεσεν [15]). Ἐγρα. ιδ'. Ὀκτωβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιγ'. ὑπατίας (v. ὑπατείας) Ἀπίωνος.

Mater, quae filios suos obligatos (sibi) habet, tam iustos, quam naturales, aut etiam, quae eis obligata est, ipsorum gerere tutelam potest, si Velleiano SC. et secundis nuptiis renunciaverit et absque datione iurisiurandi, et suas ipsius res pignori obligaverit. Nam si ad secundas nuptias transeat, statim a tutela removetur, et iis, quae contra tales statutae sunt, poenis subiicitur, et ad haec periurii crimini, quasi iusiurandum revera praestitisset. Magistratus curanto, ut tutores satisdent et res pupillares (in inventario) consignentur. Nota, ubique minoris ab hac constitutione factam esse mentionem, non pupilli, et scribam (virum) clarissimum dictum esse. *Scripta est Idibus Octobr. imperii Iustiniani anno 13. Appione consule.*

γ'. [16]) περὶ τοῦ δύνασθαι τοὺς παῖδας

Const. 3. De hoc, ut liberi adversus

89) Sic Codex. Legendum ex Nov. 72. cap. 5. tenore ἐκχωρήσας. 90) Codex σημ. habet. 91) Codex κηδέμωνι. 92) Codex λαχαμεντον. 93) Pro καλεῖ Codex habet καλή. 94) Post τόκων tit. 17. parat. §. 5. habent αὐτῶν. 95) Pro ἀπαιτεῖσθαι legendum est ἀποτιθέσθω. Nov. 72. cap. 7. εἰ δὲ πλείους εἰσὶ τῶν αὐτάρκων, τὸ πλεῖον ἀποτιθέσθω. 96) Incipit fol. 158. A. 97) Codex δαπάνη. 98) Codex ἀρκουσαν. 99) Integer versus per librarii errorem excidisse videtur. Supplendum καλάνδων Ἰουνίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ'. ὑπατ. Ἰωάννου. Vide Bieneri historiam Novellarum p. 518. 1) Hae notae sic sunt explicandae: ὑπατείας Ἰωάννου. 2) Codex μήτερας. Ad marginem Codicis ϙδ'. 3) Vox καὶ in Codice deest. 4) Pro ἢ Codex habet εἰ. 4b) Codex ἀποτασαμένη. Nov. 94. cap. 1. ἀποταττομέναις. 5) Codex Σελλιανίῳ. Vide Nov. 94. cap. 2. 6) Codex παραυτα. 7) Vox κατα in Codice deest. 8) Pro τῷ Codex habet τό. 9) Codex ὥσει. 10) Incipit fol. 158. B. 11) Pro ἀναγραφῆναι Codex habet ἀναγραφ^{ω}. 12) Codex σημ. 13) Codex ἀνήβων. 14) Pro τὸν Codex habet τοῦ. 15) Pro ἐκάλεσεν Codex habet ἐκάλεσαι. De hoc *scribae* munere vide Rudorffium de iure tutelae tom. III. p. 159. 16) Ad marginem Codicis ρλη'. Codex X. in contextu habet ρνε'.

λων συγγενῶν χωρὶς τῶν τεσταμενταρίων ἐπιτρόπων, ἀποτασόμεναι (v. ἀποτασσόμεναι)[98] *τῷ Βελλιάνῳ δόγματι καὶ τῇ δευτερογαμίᾳ. — Πολλῶν συγγενῶν κατ' αὐτῶν εἰς ἐπιτροπὴν καλουμένων*[99]*, ἐξ αἰτήσεως αὐτῶν ἐνὶ*[1] *κινδύνῳ τῶν ἄλλων ἢ*[2] *τῶν ὀρφανικῶν πραγμάτων ἀποκληρούσθω διοίκησις.*

ceptis tutoribus testamentariis, praeferuntor, si SC. Velleiano et secundis nuptiis renuncient. — Si multi cognati simul inter se ad tutelam vocantur, ex petitione eorum uni reliquorum periculo rerum pupillarium administratio defertor.

Nov. 22. §. 10. *Τι. ι'. διατ. β'. Μὴ ἄλλως*[3] *ἐπιτροπευέτω τῶν γνησίων ἢ φυσικῶν παίδων ἡ μήτηρ, εἰ μὴ ὀμόσῃ (v. ὀμόσῃ) δευτερογαμεῖν*[4]*. παραβᾶσα δὲ τὸν ὅρκον ὑπόκειται οὐ μόνον ταῖς ὁρισμέναις (v. ὡρισμέναις) ποιναῖς κατὰ τῶν πρὸ τοῦ πενθήμου (v. πενθίμου) χρόνου γαμουσῶν, ἀλλ' οὐδὲ ἄνηβον τελευτῶντα τὸν υἱὸν κληρονομεῖ*[5]*, κἂν ὑπεκατέστησεν αὐτὴν ὁ ἀνὴρ τῷ οἰκείῳ παιδίῳ*[6]*. καὶ σημείωσαι*[7]*. τὰ δὲ αὐτῆς πράγματα, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ τοῦ δευτέρου αὐτῆς ἀνδρὸς τοῖς ἐπιτροπικοῖς ὑπόκεινται*[8] *λόγοις τοῦ παιδός, πλὴν εἰ μὴ πρὸ τῆς δευτερογαμίας ᾔτησεν*[9] *τῷ παιδὶ ἐπίτροπον*[10] *καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτῷ παρέθετο καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς ἐποφληθέντα*[11]*.*

§. 10. Tit. 10. const. 2. Mater non aliter tutelam iustorum liberorum aut naturalium gerito, nisi iusiurandum dederit, se ad secundas non transire nuptias. Sin autem iusiurandum migrarit, non tantum iis poenis, quae adversus has, quae ante luctus tempus nubunt, statutae sunt, subiecta est, verum nec impuberi filiò morienti haeres est, quamvis vir eam filio substituerit suo. Et nota hoc. Res autem eius, similiter vero etiam res secundi mariti eius tutelaribus filii rationibus obligatae sunt, nisi si ante secundas nuptias filio tutorem petiit, et rationes ipsi et ea, quae ex tutelae caussa debita sunt, reddidit.

Nov. 5. §. 11. *Διατ. η'. Ὁ ἀφῆλιξ ἀνὴρ ἀπὸ καιροῦ τοῦ γάμου καὶ μέχρις*[12] *συμπληρώσεως ἐνιαυτῶν*[13] *δώδεκα δύναται κεχρῆσθαι ἀναργυρίᾳ περὶ τῆς προικός. εἴσω*[14] *τούτων τελευτήσαντος αὐτοῦ, ὁ τούτου κληρονόμος, εἰ μὴ ἐστὶν*[15] *ἀφῆλιξ, ἐνιαυτὸν ἔχει πρὸς*[16] *τὸ*[17] *μέμψασθαι*[18] *περὶ τῆς ἀναργυρίας. εἰ δὲ ἀφῆλιξ ἐστίν, πενταετίαν.* | [19]

§. 11. Const. 8. Vir, qui minoris aetatis est, ab initi matrimonii tempore etiam usque ad completionem duodecim annorum uti potest de dote pecuniae non solutae remedio. Intra hos autem (annos) si ipse defunctus sit, haeres eius, nisi minor sit, annum habet ad querelam de pecunia non soluta (movendam); sin is minor est, quinquennium (habet).

Nov. 117. §. 12. *Διατ. θ'. Ἐὰν ὑπεξουσίοις ἀφήλιξιν καταλειφθῇ κληρονομία ἐπὶ ὅρῳ*[20] *τοῦ μὴ ἔχειν τοὺς γονεῖς αὐτῶν τὸν οὐσουφροῦκτον*[21] *αὐτῆς, καλῶς ἐπίτροπος αὐτοῖς προχειρίζεται. καὶ σημείωσαι*[22]*, πόται (v. πότε) καὶ ὁ ὑπεξούσιος δύναται ἔχειν ἐπίτροπον.*

§. 12. Const. 9. Si minoribus, qui in potestate (parentum) sunt, haereditas sub hac conditione, ut parentes eorum usumfructum eius (haereditatis) non habeant, relicta sit, recte curator iis datur. Ac nota, quando et is, qui in potestate (parentum) est, curatorem habere possit.

Nov. 89. §. 13. *Τι. ια'. διατ. δ'. Εἰς τὰ*[23] *ὑπὸ τοῦ πατρὸς καταλιμπανόμενα τοῖς νόθοις παισὶν δυνατὸν ἐπίτροπον δοθῆναι κονφιρματευόμενον. καλῶς δὲ καὶ ἡ μήτηρ ἐπιτροπεύει αὐτῶν.*

§. 13. Tit. 11. const. 4. In res, quae a patre naturalibus liberis relinquuntur, fieri potest, ut tutor, qui confirmatione eget, detur. Recte autem etiam mater eorum tutelam suscipit.

---

98) Tit. 7. const. 10. habet *ἀποταξάμεναι*. 99) Tit. 7. const. 10. habet *βαλομένων*. 1) Pro *ἐνὶ* Codex habet *ἐν*. Tit. 7. const. 10. habet *τῷ ἑνί*. Post *ἐνὶ* tit. 7. const. 10. addit *ἢ τοῖς ἐπιλεγομένοις*. 2) Pro *ἢ* Cod. habet *ἤ*. 3) Pro *ἄλλως* Cod. habet *ἄλλω*. 4) Sic hunc locum exhibet et tit. 10. const. 2. Legend. *μὴ δευτερ*. 5) Tit. 10. const. 2. *κληρονομήσει*. 6) Tit. 10. const. 2. *παιδί*. 7) Codex habet *σημ.* Verba *καὶ σημείωσαι* tit. 10. const. 2. desunt, et ab hoc loco sunt plane aliena. Unde enim pendeant? Videntur autem ex margine in contextum esse recepta, cum studiosus aliquis, cui hic locus videretur esse satis memorabilis, ad marginem, ut fieri solet, adscripsisset: *καὶ σημ.* 8) Tit. 10. const. 2. habet *ὑποκείσονται*. 9) Pro voce *ᾔτησεν* Codex habet *ἢ τῆς ἐν*. 10) Pro voce *ἐπίτροπον* Codex habet *ἐπιτροπῆς*. 11) Tit. 10. const. 2. post *ἐποφληθέντα* addit *κατέβαλλεν*. Quae res tamen necessaria non est. Pro *ἐποφληθέντα* tit. 10. const. 2. habet *ληφθέντα*. 12) Codex *μεχρις*. Vox *καὶ* deest tit. 10. const. 8. 13) Vox *ἐνιαυτῶν* in Codice ex errore librarii bis scripta est. 14) Tit. 10. const. 8. vocem *δὲ* addit. 15) Codex habet *ἐστιν*. 16) Pro *πρὸς* Codex habet *πρό*. 17) Pro *τὸ* Codex habet *τοῦ*. 18) Pro *μέμψασθαι* tit. 10. const. 8. *μέμφεσθαι* habet. 19) Incipit fol. 161. A. 20) Codex *ὅρῳ*. 21) Tit. 10. const. 9. *χρῆσιν* habet. 22) Codex *σημ.* 23) Codex *ἑστά*.

ΤΙΤΛΟΣ ιδ'.

.... [24]

TITULUS XIV.

(De instrumentis et tabellionibus.)

Περὶ τῶν συμβολαιογράφων καὶ περὶ τοῦ πρωτόκολα (v. πρωτόκολλα) [25] ἔχειν αὐτοὺς [26] ἐν ταῖς χάρταις.

Const. 1. De tabellionibus, et ut ipsi protocolla habeant in chartis.

Ὁ αὐτοκράτωρ [27] Ἰουστινιανὸς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Δίκης μικρῷ πρόσθεν ἠκροασάμεθα [28].

Imperator Iustinianus Iohanni praefecto praetorio. *Litem paullo ante audivimus.* Nov. 44.

Ἡ διάταξις [29] παρακελεύεται τοὺς συμβολαιογράφους τοὺς μὴ δι' ἑαυτῶν ἐπιτασσομένους ἢ εὑρισκομένους ἐν τῇ ἀπολύσει τῶν συμβολαίων ἐκπίπτειν τοῦ ὀφφικίου καὶ τοὺς [30] πρὸς ταῦτα ὑπουργήσαντας [31] αὐτοῖς, εἴπερ εἰσὶν ἐπιτήδειοι, ἀντεισάγεσθαι [32] τῇ στατίονι. εἰ δὲ μὴ εἰσὶν ἄξιοι, ἑτέρους ἀντ' αὐτῶν, τοῦ κυρίου τῆς στατίονος, [εἰ] [33] ἐξωτικὸς ἐστίν [34], οὐδὲν ὅλως ζημιουμένου, ἀλλὰ τῶν | [35] συνηθειῶν ἀπολαύοντος [36], προσέτι καὶ τῶν ἀνοθεύτων συμβολαίων ἐπὶ τῆς οἰκείας μενόντων ἰσχύος [37]. τοὺς δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει συμβολαιογράφους χρῆναι φησὶν παρὰ τῷ μαγίστρῳ τῶν κήνσων [38] τινὰς προχειρίζεσθαι εἰς τόπον [39] αὐτῶν τοὺς καὶ ἐπιτασσομένους καὶ πληροῦντας τὰ συμβόλαια καὶ παραγινομένους [40], καὶ ὥστε τὰ συμβόλαια τὰ ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων καὶ μόνῃ γινόμενα ἐν χάρταις προσγράφεσθαι, δυναμένοις διὰ τῶν πρωτοκόλων (v. πρωτοκόλλων) [41] τόν τε χρόνον καὶ τὴν προσηγορίαν τοῦ κατὰ καιρὸν κόμητος τῶν θείων θησαυρῶν δηλῶσαι [42]. Ἐγράφ. πρὸ ιη'. καλάν. Σεπτεμβρίων μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελησαρίου (v. Βελισαρίου) [43].

(Haec) constitutio tabelliones, qui non per semet ipsos (instrumenta) ordinant, aut in instrumentorum perfectione (adesse) inveniuntur, officio suo excidere iubet, et eos, qui ad haec operam accommodarunt suam, siquidem digni sint, in stationem indroduci; sin digni non sint, alios eorum loco, domino stationis, siquidem extraneus sit, nihil omnino damni sentiente, verum etiam iis, quae consuetudinis nomine dantur, perfruente; ad haec et instrumentis, quae adulterina non sunt, in suo valore manentibus. Tabelliones, qui Constantinopoli sunt, dicit debere apud magistrum census aliquos designare in suum ipsorum locum, qui et ordinent et compleant instrumenta et, (dum complentur), adsint; et instrumenta, quae in regia urbe eaque sola conficiuntur, in chartis scribi, quae per protocolla et tempus et nomen comitis sacrarum largitionum eius temporis significare possint. *Scripta est ante 18. Calendas Septembres post consulatum Belisarii.*

β'. [44] περὶ τοῦ προτάσσεσθαι τὸ τοῦ βασιλέως ὄνομα ἐν τοῖς συμβολαίοις καὶ τὰ ἑξῆς.

Const. 2. Ut in instrumentis nomen imperatoris praeponatur, et quae deinceps.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Ἐκεῖνο [45] παντὸς [46] εἶναι σεμνότατον.

Idem imperator eidem. *Illud ex omnibus esse gravissimum.* Nov. 47.

Ἐν ἑκάστῳ συμβολαίῳ, ἐν ἑκάστῳ ὑπομνήματι παρακελεύεται ἡ διάταξις τὸν χρόνον τῆς βασιλείας καὶ τὸν ὕπατον καὶ τὴν ἐπινέμησιν καὶ τὸν μῆνα καὶ τὴν

In quocunque instrumento, in quibuscunque gestis (haec) constitutio annum imperii et consulem et indictionem et mensem et diem praescribi

---

[24] Ad marginem *μδ'*. Haec inscriptio ex titulorum indice fol. 7. A. sic est restituenda: *τίτλος ιδ'. περὶ συμβολαίων καὶ συμβολαιογράφων. α'. περὶ τῶν συμβολαιογράφων κ. τ. ἑ.* [25] Codex *πρωτοκολα.* [26] Pro *αὐτοὺς* Codex habet *αὐτοῖς.* [27] Codex *αὐτοκρατωρ.* [28] Codex *δίκης μικροτρθεν ἠκροασάμεθα.* [29] Pro *διάταξις* Codex habet *δεατ.* [30] Pro *τοὺς* Codex habet *τοῦ.* [31] Codex *ὑπουργήσαντος.* [32] Pro *ἐπιτήδειοι ἀντεισάγεσθαι* Codex habet *ἐπὶ τιδιοιὰν τισἄγεσθαι.* [33] Vox *εἰ* in Codice deest. [34] Pro *ἐστὶν* Codex habet *εἰσίν.* [35] Incipit fol. 161. B. [36] Codex *ἀπολαβόντος* habet pro *ἀπολαύοντος.* [37] Pro voce *ἰσχύος* Codex habet *ἴσχυος.* [38] Codex *κηνσῶν.* [39] Pro voce *τόπον* Codex habet *τὸ πων.* [40] Codex *παραγενομένων.* Nov. 44. cap. 1. §. 4. *ἐπιτάττεσθαι — τὰ συμβόλαια καὶ ἀπολυομένων αὐτῶν παραγίνεσθαι.* [41] Codex *πρωτοκολων.* [42] Hic locus significatur in Basilicorum ed. Fabr. tom. III. p. 82., ubi tamen aliter conceptus est: *Ἀθανασίου. Οἱ τοῦ Βυζαντίου συμβολαιογράφοι οὐ γραφέτωσαν ἐν χάρτῃ μὴ πρωτόκολλον ἔχοντι, ἐν ᾧ γέγραπται καὶ ἡ προσηγορία τοῦ κόμητος τῶν λαργιτιόνων ἤτοι τῶν θείων θησαυρῶν καὶ ὁ χρόνος τῆς ἑκάστου χρόνου ποιήσεως. ὁ δὲ γράφων ἐν ἑτέρῳ χάρτῃ παραποιήσεως ὑπόκειται ποινῇ. τοῦτο δὲ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν οὐ κρατεῖ διὰ τὸ μὴ πάντως εὐπορεῖν ἐν αὐταῖς τῶν τοιούτων χαρτῶν.* [43] Haec Novella ad annum 536. p. Chr. n. videtur esse referenda, contra quam Bienero in historia Novellarum p. 514. visum est. [44] Ad marginem *μζ'*. [45] Codex *ἐκείνῳ.* [46] Contextus Novellae 47. habet *πάντων.*

ἡμέραν | [47]) προγράφεσθαι, ἔσθ᾽ ὅτε [48]) δὲ καὶ τὸ ἔτος τῆς πόλεως καὶ ὅσα ἄλλα συνήθηται [49]). εἰ δὲ ῥωμαϊκοῖς γράμμασιν γράφονται [50]) οἱ χρόνοι, σαφῆ [51]) ταῦτα καὶ εὐανάγνωστα πᾶσιν γινέσθωσαν. Ἐγράφη πρὸ α΄. καλαν. Σεπτεμβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ β΄. [52]) ἰνδικτιῶνος [53]) α΄.

iubet, aliquando autem etiam annum urbis (conditae) et alia, quae (adiici) consueverunt. Sin autem Latinis litteris tempora scribuntur, perspicuae fiant, quaeque faciles lectu sint. *Scripta est pridie Calendas Septembres imperii Iustiniani anno 11. (?) indictione 1.*

γ΄. [54]) ἡ διάταξις [54b]) περὶ τῆς τῶν συμβολαίων ἀσφαλείας τὲ καὶ πίστεως καὶ περὶ παραθήκης καὶ τὰ ἑξῆς.

Const. 3. Constitutio, (quae) de instrumentorum cautela et fide (tractat), et de deposito et quae deinceps.

Nov. 73. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Ἴσμεν [55]) τοὺς ἡμετέρους νόμους. . .

Idem imperator eidem. *Scimus nostras leges.*

Χρὴ τὸν παρατιθέμενον τρεῖς μάρτυρας [56]) λαμβάνειν σεμνοὺς καὶ ἀξιοπίστους πρὸς ἀσφάλειαν [57]) τῆς παραθήκης. οὗτοι ἐκτιθέμενοι παρουσίᾳ αὐτῶν χειρογραφῆσαι τὸν [58]) τὴν παραθήκην λαβόντα πίστιν βεβαίαν παρέχουσιν τῷ γεγονότι, τούτου κρατοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ δανίου (v. δανείου) καὶ ἑτέρων συναλλαγμάτων. εἴτε [59]) μὴ βούλεται ὁ δανειστὴς ἐπ᾽ ἀγορᾶς γενέσθαι τὸ συμβόλαιον [60]), μὴ ἄλλως ἔστω εἰς πίστωσιν δεκτόν, εἰ μὴ καὶ μαρτύρων ἔχει παρουσίαν ἀξιωπίστων (v. ἀξιοπίστων), οὐκ ἐλλιττόνων (v. ἐλαττόνων) τῶν τριῶν, ἵνα, εἴτε αὐτοὶ παραγένοιντο καὶ τοῖς οἰκείοις μαρτυρήσαιεν γράμμασιν [61]), εἴτε ἕτεροι τηνὲς (v. τινὲς) μαρτυροῦντες | [62]), ὡς παρόντων αὐτῶν [63]) τὸ συμβόλαιον συνετάγη [64]), λαμβάνει τὸ πρᾶγμα πίστην (v. πίστιν) ἑκατέρωθεν. ἀνάγνωθι τιτ. ε΄. διατ. ε΄. κεφ. ε΄. περὶ ταβουλαρίων καὶ κεφάλαιον ς΄. περὶ ἐκσφραγισμάτων καὶ τιτλ..... [65]) διατ. ι΄. κεφ. γ΄. περὶ πρώτου καὶ δευτέρου συμβολαίου. ἐὰν τῇ παραθέσει τῶν γραμμάτων ἡ [66]) τῶν μαρτύρων ἐναντιοῦται φωνή, τοῖς μάρτυσιν μᾶλλον [67]) προσεκτέον, πλὴν εἰ μὴ ὁ δικαστὴς ἕτερόν τι ἀληθέστερον καταλάβῃ. ἐν τῇ ἀρνήσει [68]) τῶν ἀμαρτύρων ἰδιοχείρων εἰς ἀπορίαν ἀποδείξεων ὁ ὅρκος ἐπαγέσθω τῷ λεγομένῳ ταῦτα χειρογραφῆσαι. τὰ ἐπ᾽ ἀγορᾶς συμβόλαια μαρτυρείσθω [69]) πρὸ τῆς συντάξεως. τὰ ἀμφισβητούμενα περὶ τὴν πίστιν συμβόλαια βεβαιούσθω διὰ καταθέσεως τῶν ἐν αὐτοῖς ὑπογραψάντων μαρτύρων. εἰ δὲ ἐτελεύτησαν ἢ ἀπολιμπάνονται, ὁ συντάξας ταβελλίων [70]) ἢ ὁ γράψας τὸ συμβόλαιον ἢ ὁ ἀριθμητής, εἴπερ ὅλως ἀριθμητὴν ἔχει [71]), τὰ περὶ τῆς πίστεως αὐτοῦ φανερούτωσαν. τούτων δὲ τελευτησάντων ἢ [72]) μὴ παρόντων ἡ τῶν [73]) γραμμάτων γινέσθω [74]) σύγκρισις, | [75]) ὀμνύντος τοῦ προκομίζοντος τὸ

Oportet eum, qui deponit, tres testes honestos et fide dignos adhibere ad depositi securitatem. Hi, si se praesentibus eum, qui depositum accepit, chirographum scripsisse exponunt, rei factae solidam perhibent fidem, hoc et in mutuo et in aliis contractibus valente. Ac, si creditor in foro confici instrumentum non vult, non aliter habile esto ad probationem faciendam, nisi et testium praesentiam habet fide dignorum, non minus trium, ut, sive ipsi adfuerint, et litterarum suarum testimonium perhibeant, sive aliqui alii testimonii loco dicant, ipsis praesentibus instrumentum esse compositum, caussa utrinque fidem accipiat. Lege tit. 5. const. 5. cap. 5. de tabulariis, et cap. 6. de aperiendis tabulis signatis; et tit. 10. (?) const. 10. cap. 3. de primo ac secundo instrumento. Si comparationi litterarum testium vox adversatur, ad testes magis animus advertendus est, nisi si iudex aliud quid verius esse deprehenderit. In abnegatione chirographorum, quae coram testibus confecta non sunt, si inopia sit probationum, iusiurandum defertor ei, qui haec sua manu conscripsisse dicatur. In instrumentis, quae in foro conficiuntur, antequam compleantur, testium praesentia significator. Instrumenta, quorum de fide dubitatur, ex depositione testium, qui iis subscripserunt, valorem accipiunto. Sin autem mortui sunt, aut absunt, tabellio, qui ea complevit, aut is, qui instrumentum conscripsit, aut adnumerator, siquidem omnino adnumeratorem habet, de eius fide sententiam declaranto suam. His vero mortuis aut non praesentibus, comparatio litterarum fiat, eo, qui instrumentum producit, iusiurandum

---

47) Incipit fol. 162. A. 48) Codex ἐσθ᾽ ὅτε. 49) Sic Codex. Quae loquendi ratio nusquam reperitur. Fortasse legendum συνήθη ἐστί, vel συνείθισται. Nov. 47. cap. 2. φυλάττεται παρατήρησις ἐπὶ τοῖς τῶν πόλεων χρόνοις. 50) Pro voce γράφονται Codex habet ἐγράφονται. 51) Pro voce χρόνοι σαφῆ Codex habet χρόνοις φη. 52) Pro voce τὸ β΄. legendum est τὸ ια΄. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ ιβ΄. Vide Bieneri historiam Novellarum p. 515. 53) Codex ἰνδικτιώνος. 54) Ad marginem ογ΄. 54b) Codex διατάξις. 55) Pro ἴσμεν Codex habet εἰς μέν. 56) Pro μάρτυρας Codex habet μαρτυρίας. Nov. 73. cap. 1. προσκαλείσθω δὲ καὶ μάρτυρας, ὡς οἷόν τε σεμνοὺς καὶ πίστεως ἀξίους. 57) Codex ἀσφαλείαν. 58) Pro τὸν Codex habet τό. 59) Pro εἴτε Codex habet εἴ τά. 60) Pro verbis τὸ συμβόλαιον Codex habet τῷ συμβολαίῳ. 61) Pro verbis μαρτυρήσαιεν γράμμασιν Codex habet μαρτυρῆσαι ἐγγράμμασιν. Nov. 73. cap. 2. καὶ τοῖς οἰκείοις μαρτυρήσαιεν γράμμασιν, εἴτε ἕτεροι τινές. 62) Codex εἴτε ἐπέροι τηνὲς μαρτυροῦντες. Incipit fol. 162. B. 63) Pro voce αὐτῶν Codex habet αὐτῷ. 64) Codex σὺν ἐτάγη. 65) Pro καὶ τιτλ.... Codex habet ϛ (id est καὶ) τ. Deest igitur numerus tituli solus. Supplendum τιτλ. ι΄. Significatur enim tit. 10. const. 10. 66) Pro voce ἡ Codex habet ἧ. 67) Pro voce μᾶλλον Codex habet ἄλλον. 68) Pro verbis ἐν τῇ ἀρνήσει Codex habet ἐὰν ὁ ἀρνήσεως. 69) Codex μαρτυρεισθ῀. 70) Pro voce ταβελλίων Codex habet ταβέλλιον. 71) Pro voce ἔχει Codex habet ἔχειν. Nov. 73. cap. 7. §. 1. εἰ δὲ καὶ ἀριθμητὴν ἔχοι τὸ συμβόλαιον. 72) Pro voce ἢ Codex habet εἰ. 73) Pro ἡ τῶν Codex habet ἠτῶν. 74) Pro γινέσθω Codex habet γι....νέσθω. 75) Codex συγκρισις. Incipit fol. 163. A.

συμβόλαιον μηδεμίαν[76]) ἀναρτῆσαι παραποίησιν[77]). ὁ αἰτῶν σύγκρισιν γίνεσθαι ὀμνύτω, ὡς ἄλλης ἀπορῶν συστάσεως εἰς τοῦτο[78]) προῆλθεν, καὶ ὡς οὐ διεπράξατό τι[79]) δολερὸν[80]) εἰς αὐτὸ κατὰ σκοπὸν[81]) τοῦ προελθεῖν τὴν σύγκρισιν. ἀνάγνωθι τιτλ. ζ'. διγ.[82]) γ'. (καὶ)[83]) κεφαλ.[84]) γ'. περὶ συγκρίσεως ἰδιοχείρων (v. ἰδιοχείρων), τιτ. δ'. διατ. β'. κεφαλ.[85]) η'. καὶ[86]) θ'. καὶ[87]) ι'. καὶ ια'. καὶ ιβ'. περὶ συμβολαίων καὶ ἰδιωχείρων (v. ἰδιοχείρων). δυνατὸν [ἐκ][88]) συναινέσεως τῶν μερῶν πράττεσθαι[89]) τὰ συμβόλαια καὶ τὴν ἐντεῦθεν προσλαμβάνειν πίστιν. ἐν τοῖς γινομένοις συμβολαίοις ὑπὸ ἀγραμμάτων[90]) καὶ ὀλιγογραμμάτων ταβουλάριος καὶ μάρτυρες ὑπογραφέτωσαν εὐ γινωσκόμενοι τοῖς συμβάλουσιν (v. συμβάλλουσιν)[91]), οἱ πάντες μέχρι[92]) πέντε τὸν ἀριθμὸν[93]) μετὰ τοῦ ταβουλαρίου. ἐπὶ τῶν ἀγράφων συναλλαγμάτων ὁ μὲν ἐνάγων παραγέτω μάρτυρας[94]), ὁ δὲ ἐναγόμενος[95]) ὀμνύτω (v. ὀμνύτω) ἢ ἀντεπαγέτω τὸν ὅρκον. τὰ εἰρημένα περὶ τῆς τῶν συμβολαίων πίστεως ἐπὶ τῶν ὑπερβαινόντων συναλαγμάτων (v. συναλλαγμάτων) τὴν μίαν τοῦ χρυσίου λίτραν[96]) φυλαττέσθω. |[97]) τὰ ἐν χωρίοις γινόμενα συμβόλαια κατὰ τὸ κρατῆσαν ἔθος προΐτωσαν. Ἐγράφη α'. νων.[98]) Ἰουνίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιβ'.[99]) ὑπατίας (v. ὑπατείας) Ἀπίωνος ἰν. α'.

dante, falsum (in eo) a se commissum esse nullum. Is autem, qui postulat, ut comparatio fiat, iurato, se, alia commendatione deficiente, ad hoc descendisse, nec quidquam circa id ipsum dolo malo a se factum esse ea intentione, ut comparatio procederet. Lege tit. 7. const. (?) 3. cap. 3. de comparatione chirographorum, tit. 4. const. 2. cap. 8. et 9. et 10. et 11. et 12. de instrumentis et chirographis. Fieri potest, ut ex partium consensu instrumenta gestis insinuentur, et inde fidem accipiant. Instrumentis, quae a personis, quae litterarum ignarae aut parum gnarae sunt, conficiuntur, tabularius et testes, contrahentibus bene noti, subscribunto, omnes usque ad quinque numero una cum tabulario. In contractibus, qui sine scriptis fiunt, actor quidem testes producito, reus autem iurato aut iusiurandum referto. Ea, quae de fide instrumentorum dicta sunt, in his contractibus observantor, qui unam auri libram superant. Ea, quae in agris conficiuntur, instrumenta secundum eam, quae valet, consuetudinem fiant. *Scripta est pridie Nonas Iunias imperii Iustiniani anno 12 Appione consule indictione 1.*

Τὰ παράτιτλα τοῦ τίτλου.[1])

§. 1. Τι. β'. διατ. α'. καὶ β'. Ταβελλων (v. ταβελλίων) ὑπαυργῶν[2]) τοῖς κεκωλυμένοις ἐπὶ τῶν ἐκκλησιῶν συναλλάγμασιν διηνεκῶς ἐξωρίζεται (v. ἐξορίζεται), μηδὲ ἐκ θείων τύπων προσδοκῶν ἐπάνοδον.

§. 2. Τι. δ'. διατ. κδ'.[3]) Οὐ δύναται ὁ ἄρχων τῆς ἐπαρχίας, τὰ νόμιμα κωλύειν προϊέναι τὰ[3b]) συναλάγματα (v. συναλλάγματα). — Οἱ ὑπουργήσαντες συμβολαιογράφοι τῇ παρανόμῳ τῶν γάμων λύσει σωφρονισθέντες ἐξωρίζονται (v. ἐξορίζονται).

§. 3. Τι. ε'. διατ. ε'.[4]) Κατ' ἐγγράφου χρέους ἄγραφος καταβολὴ οὐκ ἐστὶν[5]) δεκτή. εἰ δὲ μάρτυρες ἀξιώπιστοι[7]) παρακληθέντες καὶ ἐπὶ τούτων[8]) γενόμενοι μαρτυρίσουσιν (v. μαρτυρήσουσιν) παρεῖναι[9]) τῇ καταβολῇ [ἢ][10]) ἀκοῦσαι[11]) τοῦ δανειστοῦ λέγοντος

Paratitla (huius) tituli.

§. 1. Tit. 2. const. 1. et 2. Tabellio, qui ad faciendos contractus, qui contemplatione ecclesiarum prohibiti sunt, operam suam commodat, perpetuo exilio punitur, nec ex sacris rescriptis reditum exspectans. Nov. 7. et 120.

§. 2. Tit. 4. const. 22. (?) Magistratus, qui provinciae praeest, impedire non potest, quominus legitimi contractus procedant. — Tabelliones, qui iniustae nuptiarum dissolutioni ministerium praebuerunt, (in corpus) castigantur et exilio puniuntur. Nov. 134.

§. 3. Tit. 5. const. 5. Contra debitum, quod scriptis continetur, solutio, quae sine scriptis fit, proferri non potest. Si vero testes fide digni, qui et ad haec advocati sunt, testimonii loco dicent, adfuisse se solutioni, (aut) audivisse ex creditore, Nov. 90.

---

76) Codex μὴ δεμίαν. 77) Pro παραποίησιν Codex habet παραποιῆσαι. 78) Pro ἐς τοῦτο Codex habet ἐς τοῦ. 79) Codex διεπράξατο τι. 80) Pro δολερὸν Codex habet δολ'ρον. 81) Pro εἰς αὐτὸ κατὰ σκοπὸν Codex habet εἰς τὸ κατασκόπον. Nov. 73. cap. 7. §. 3. οὐδέ τι περὶ αὐτὴν ἔπραξεν ἢ ἐμηχανήσατο, ὅπερ, ὡς εἰκός, δυνηθείη τὴν ἀλήθειαν ἀποκρύψαι. 82) Sic Codex. Pro διγ. scribendum διατ. 83) Vocem καὶ delendam censeo, ideoque uncis inclusi. 84) Pro κεφαλ. Codex habet κεφα. 85) Codex κεφα. 86) Pro καὶ Codex habet ς. 87) Pro καὶ Codex habet κ. 88) Vox ἐκ in Codice deest. 89) Sic Codex. Nov. 73. cap. 7. §. 3. τὸ ἐμφανῆ ποιεῖσθαι τὰ συμβόλαια καὶ κατατίθεσθαί τι ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων αὐτοὺς τοὺς συμβάλλοντας. Vox πράττεσθαι habet aliquam *gestorum* demonstrationem. 90) Pro vocibus ὑπὸ ἀγραμμάτων Cod. habet ὑπογραμμάτων. Nov. 73. cap. 8. ὑπὲρ τοῦ ἀγραμμάτου ἢ τοῦ ὀλιγογραμμάτου. 91) Pro verbis εὐ γινωσκόμενοι τοῖς συμβάλουσιν Codex habet συγινωσκομένας συμβάλουσιν. Nov. 73. cap. 8. μάρτυρας οὐκ ἀγνώστους τοῖς συμβάλλουσιν. 92) Codex μεχρί. 93) Pro verbis πέντε τὸν ἀριθμὸν Codex habet παντὸς τῶ ἀριθμόν. Nov. 73. cap. 8. δῆλον ὄν, ὡς οὐκ ἐλάττους πέντε μαρτύρων. 94) Tit. 5. parat. §. 16. habent παραγέτω τοὺς μάρτυρας. Ubi quaedam videntur deesse. Siquidem ea, quae infra adferuntur, pro certo ponunt et indubitato, supra aliquam factam esse *iurisiurandi delati* mentionem. Lege παραγέτω μάρτυρας ἢ ὅρκον ἐπαγέτω. Vide Nov. 83. cap. 10. 95) Codex ἐναγομενος. 96) Pro verbis χρυσίου λίτραν in Codice est χρ λι. 97) Incipit fol. 163. B. 98) Pro α'. νων. Codex habet ἄνον. 99) Scribendum ιγ'. pro ιβ'. Bienerus in historia Novellarum p. 518. anno praecedenti assignare voluit. 1) Pro voce τίτλου Codex habet τι. 2) Codex ὑπουργών. 3) Legendum κβ'. 3b) Dele τά. 4) Numeri in Codice B. desunt. 5) Codex B. οὐκ ἔστιν. 7) Codex B. μαρτυρες ἀξιόπιστοι. 8) Tit. 5. const. 5. habet ἐπὶ τούτῳ. Pro verbis παρακληθέντες καὶ ἐπὶ τούτων γενόμενοι μαρτυρίσουσιν Codex B. haec habet: ῥογάτοι ἐπὶ τοῦτο γινόμενοι μαρτυρήτωσαν. 9) Ante vocem παρεῖναι tit. 5. const. 5. addit ἤ. 10) Codex vocem ἢ non habet, quae tamen vox ex tit. 5. const. 5. interponenda est. 11) Codex B. ἢ ἀκούσαι.

ἀπειληφέναι τὸ χρέος[12], προσδεκτὴ ἐστὶν[12] ἡ[14] τούτων[15] μαρτυρία.

cum is diceret, debitum se accepisse, horum testimonium recipi potest.

Nov. 52. §. 4. Τι. ϛ'. διατ. α'. Ἡ ὑπὸ ἰδιώτου (v. ἰδιώτου) γενομένη[16] εἰς τὸν βασιλέα[17] δωρεὰ ἐπ' ἀγωρᾶς (v. ἀγορᾶς)[18] πληρούσθω κατὰ τὴν τῶν συμβολαίων ἀκρίβειαν καὶ μὴ δείσθω ὑπομνημάτων ἐφ' ὁσηδήποται (v. ὁσηδήποτε)[19] εἰ προσέλθοι[20] ποσότητι, ὃν τρόπον[21] οὐδὲ[22] αἱ βασιλικαὶ χρίζουσιν (v. χρήζουσιν) | [23] δωρεαί.

§. 4. Tit. 6. const. 1. Ea, quae imperatori a privato facta est, donatio in foro completor secundum instrumentorum subtilitatem, ac gestis ne indigeto, si in quantacunque quantitate consistat, eodem, quo nec imperatoris donationes (gestis) egent, modo.

Nov. 49. §. 5. Τι. ζ'.[24] διατ. γ'. Ἐὰν τὶς ἐξ ἰδίου[25] συμβολαίου ἐνάγι (v. ἐνάγει) τινί, καὶ ὁ διάδικος ἑτέροις τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἰσχυρίζεται γράμμασιν, δύναται τὴν περὶ τούτων ἀπαιτουμένην[26] πίστιν αἰτεῖν[27] σύγκρισιν γενέσθαι τοῦ παρ' αὐτοῦ καὶ τοῦ διαδίκου προενεχθέντων ἰδιωχείρων (v. ἰδιοχείρων), τούτων κρατούντων καὶ [ὁ][28] ἐπὶ δημοσίων ἀποδείξεων καὶ ἐπὶ τῶν παραπλησίων, δηλονότι[29] τῶν ποιουμένων τὴν σύγκρισιν ὀμνύντων ἀρᾳδιουργείτως (v. ἀρρᾳδιουργήτως) ταύτην ποιεῖσθαι.

§. 5. Tit. 7. const. 3. Si quis aliquem ex instrumento convenit suo, et adversarius aliis eiusdem personae nititur scriptis, potest fidei caussa, quae ut his (instrumentis) habeatur, postulatur, petere, ut comparatio fiat eorum, quae ab ipso et ab adversario prolata sunt, instrumentorum, his valentibus et in publicis scripturis et in similibus, videlicet his, qui comparationem faciunt, iurantibus, se eam non leviter facere.

Nov. 18. §. 6. Τι. η'.[30] διατ. β'. Ὁ τὴν ἰδίαν (v. ἰδίαν) συγγραφὴν ἢ τὴν ἐπ' αὐτὸν γενομένην καταβολὴν ......[31] διπλάσιον καταθήσει, τοῦ δικαστοῦ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀγομένου ποινήν, εἰ παρίδη[32] τὸν νόμον. ὁ δὲ παραυτὰ[33] τοῦ ἀρνήσασθαι ἐξ ἐπιφορᾶς ὅρκου τὴν ἀλήθειαν[34] φανερῶν φεύγει τὴν δίκην τοῦ δηπλασίωνος (v. διπλασίωνος). ὁ δὲ βραδέως ὁμολογῶν, τὴν δαπάνην καταθέσει (v. καταθήσει) ὅρκῳ τοῦ ἀντιδίκου.

§. 6. Tit. 9.(?) const. 2. Is, qui suam syngrapham aut solutionem sibi factam (infitiatur), duplum solvet, iudice eandem poenam subituro, si (hanc) legem neglexerit. Qui autem statim post infitationem ex iurisiurandi delatione veritatem manifestat, dupli condemnationem effugiet. Qui autem cunctanter confitetur, impensam ex iureiurando adversarii solvet.

Nov. 117. §. 7. Ἡ ζ'.[35] διάταξις τοῦ θ'. τίτλου τῷ προκειμένῳ διαφέρει, τὰ περὶ ἀμέτρων δωρεῶν εἰς παῖδας γενομένων διατυποῦσα, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ η'. διάταξις περὶ βουλήσεως καὶ διαιρέσεων διαλαμβάνουσα[36].

§. 7. Const. 7. tituli 9., quae de immodicis donationibus, quae liberis factae sunt, sancit, ad praesentem (titulum) pertinet; similiter autem etiam const. 8., quae de (ultima) voluntate ac divisionibus tractat.

Nov. 97. §. 8. Τι. θ'.[37] διατ. ϛ'. Ὁ δανείσας εἰς κτῆσιν στρατείας, ἐὰν ἐν τῷ συμβολαίῳ τοῦ δανείου παρασκευάσει ἐντεθῆναι, | [38] ὥστε κυριότερον (v. κυριώτερον) αὐτὸν εἶναι τῶν ἄλλων δανειστῶν, προτιμᾶται ὁ τοιοῦτος[39] καὶ αὐτῆς τῆς προικός. καὶ σημείωσαι[40], πότε τὸ προνόμιον τῆς προικὸς παραβαίνεται.

§. 8. Tit. 10.(?) const. 6. Is, qui ad acquirendam militiam credidit, si fecerit(?), ut in obligationis instrumento dictum sit, potiorem ipsum esse reliquis creditoribus, talis et ipsi doti praefertur. Ac nota, quando dotis privilegium transcendatur.

Nov. 119. §. 9. Τι. ι'. διατ. ι'. Ὁ ἐν δευτέρῳ συμβολαίῳ πρῶτον[41] μνησθεὶς οὐ πάσχει πρόκριμα περὶ τὴν ἀλήθειαν[42].

§. 9. Tit. 10. const. 10. Is, qui in secundo instrumento primi fecit mentionem, de veritate praeiudicium non patitur.

Nov. 142. §. 10. Τι. ιη'. διατ. η'.[43] Ἐάν τις[44] ἀνακρίνη[45] τὸν εὐνουχιζόμενον παρὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως ἢ εἰ[46] συμβολαιογράφος[47] ἀνάσχηται συμβόλαιον ἐπὶ προκρίματι αὐτοῦ[48], τῇ αὐτῇ διατάξει ποιναῖς ὑποβάλλεται.

§. 10. Tit. 18. const. 8. Si quis eum, qui castratur, contra (huius) constitutionis formam inquisitionis caussa examinet, aut si tabularius in eius praeiudicium instrumentum exposuerit, eadem constitutione poenis subiicitur.

---

12) Codex B. χρέως. 13) Codex B. προσδεκτή ἐστιν. 14) Pro voce ἡ Codex habet μή. 15) Pro voce τούτων Codex B. habet αὐτῶν. 16) Tit. 6. const. 1. habet γινόμεναι. 17) Pro εἰς τὸν βασιλέα tit. 6. const. 1. habet εἰς τὴν βασιλείαν. 18) Tit. 6. const. 1. habet ἐπ' ἀγορᾷ. 19) Codex ἐφοσηδήποται. 20) Sic Codex. Legendum videtur ἂν προέλθῃ. 21) Codex ὁ τρόπος habet pro ὃν τρόπον. 22) Pro οὐδὲ Codex habet οἱ δέ. 23) Incipit fol. 164. A. 24) Pro τι. ζ'. Codex habet τ. ιζ'. 25) Pro ἰδίου tit. 7. const. 5. habet ἰδιοχείρου. 26) Tit. 7. const. 3. habet ἀπαιτούμενος. Utrumque recte se habet. 27) Pro voce αἰτεῖν tit. 7. const. 5. habet ἀπαιτεῖν. 28) Vox ὁ et loci sententiam pervertit, et a tit. 7. const. 3. tenore abest. 29) Pro voce δηλονότι tit. 7. const. 3. habet δηλαδή. 30) Pro τι. η'. lege τι. θ'. 31) Deest hoc loco aliquid, velut ἀρνησάμενος τὸ vel ἀρνούμενος τό. Vide tit. 9. const. 2. Haec tamen lacuna in Codice non notatur. 32) Pro voce παρίδη Codex habet παρείδη. Coniicias παρεῖδε. Tit. 9. const. 2. habet παρίδοι. 33) Codex παρ' αὐτά. 34) Codex ἀληθείαν. 35) Pro ἡ ζ'. Codex habet ιζ. 36) Codex διαιρέσεων διαλαμβάνουσαν. 37) Pro τι. θ'. legendum τι. ι'. Est enim tituli 10. const. 6. 38) Incipit fol. 164. B. 39) Verba ὁ τοιοῦτος desunt tit. 10. const. 6. 40) Codex σημ. 41) Pro voce πρῶτον Codex habet πρω. Tit. 10. const. 10. pro verbis πρῶτον μνησθεὶς habet προμνησθείς. 42) Codex habet ἀληθείαν. 43) Pro τι. ιη'. διατ. η'. Codex habet τι. η. διατ. Significatur autem tituli 18. const. 8. 44) Codex ἐάν τις habet. 45) Codex ἀνεκρίνη. 46) Pro voce εἰ Codex habet εἰς. 47) Codex συμβολαιογραφ°. 48) Pro verbis προκρίματι αὐτοῦ Codex habet προκρίματι να.

ΤΙΤΛΟΣ ιε'.[1])

Περὶ ἐγγυητῶν καὶ μανδατόρων[2]) καὶ ἀλληλεγγύων καὶ ἀργυροπρατικῶν συναλαγμάτων (v. συναλλαγμάτων).

Διατ. α'.[3])

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἰωάννῃ (v. Ἰουστινιανὸς Ἰωάννῃ) ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Νόμον παλαιὸν τεθημένον (v. τεθειμένον) μὲν ἤδη.

Εἰ μὴ ἀπορήσῃ ἢ ἀπολειφθῇ ὁ πρωτότυπος, μὴ κινείτω[4]) ὁ δανειστὴς κατὰ τῶν ἐγγυητῶν αὐτοῦ ἢ μανδατόρων ἢ ἀντιφωνητῶν ἢ βεβαιωτῶν. εἰ δὲ ἀπολιμπανομένου ἐκείνου κινήσει κατ' αὐτῶν, προθεσμίαν αὐτοῖς παρεχέτω ὁ δικαστής, ἧς ἐντὸς[5]) χρὴ αὐτοὺς ἢ τὸν πρωτότυπον παραστῆσαι ἐναγόμενον ἢ αὐτοὺς τὴν δίκην ἀγωνισαμένους τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι[6]) τῷ δανειστῇ[7]), ἐκχωρουμένων αὐτοῖς τῶν κατὰ τοῦ πρωτοτύπου ἀγωγῶν. |[8]) εἰ μὴ πάσας τὰς περσοναλίας ἀγωγὰς διέλθῃ ὁ δανειστὴς κατὰ τοῦ πρωτοτύπου καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνόχων[9]) γενομένων, οὕτω τὲ[10]) τὰς ὑποθηκαρίας κινήσῃ κατά τε[11]) αὐτοῦ[12]) τοῦ πρωτοτύπου καὶ τῶν νεμομένων πράγματα αὐτοῦ, οὐκ ἐλεύσεται[13]) κατὰ τῶν πραγμάτων τῶν ἐγγυητῶν ἢ τῶν ἄλλως ἐνόχων ὑπὲρ αὐτοῦ γενομένων ἢ τῶν ὑπευθύνων ἐκείνοις καθεστώτων. κατὰ μέντοι αὐτοῦ τοῦ πρωτοτύπου ἀδιαστίκτως, ὅτε βούλεται, τὰς περσοναλίας καὶ ὑποθηκαρίας κινήσει ἀγωγάς. ὁ δανειστὴς ἐπιτιθέμενος τῷ χρεώστῃ λαβεῖν τὸ χρέος, εἰ μὴ ἔστιν[14]) αὐτῷ κινητὰ[15]) πράγματα, προξενείτω ἀγοραστὴν[16]) ἀκινήτου πράγματος τῷ δεβίτορι ἢ αὐτὸς πρὸ σολοῦτο λαμβανέτω καλιστεῦον ἀκήνιτον (v. καλλιστεῦον ἀκίνητον) πρᾶγμα[17]), διατιμήσεως ἀκριβοῦς ἐπ' αὐτῷ γινομένης καὶ τῆς ἐνδεχομένης ἀσφαλείας ὑπὸ τοῦ δεβίτορος εἰς αὐτὸν προιούσης. σημείωσαι[18]), ὅτι δανειστὴς καλεῖται πᾶς ἄνθρωπος ὑπεύθυνον ἔχον (v. ἔχων) τινὰ[19]) ἐφ' οἱᾳδήποτε αἰτίᾳ, καὶ ὅτι τὰς ἀργυροπρατικὰς ἀντιφωνήσεις ἐξαιρεῖ[20]) τῆς οἰκείας νομοθεσίας ἡ διάταξις[21]). Ἐγρ/. ιζ'. καλάνδων[22]) Ἀπρί. ὑπατίας (v. ὑπατείας) Βελισαρίου.

β'. περὶ τῶν ἀλληλεγγύων. |[23])

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Ἴσμεν[24]) πρώην τεθηκότες (v. τεθεικότες) νόμον.

TITULUS XV.

De fideiussoribus et mandatoribus et iis, qui constituunt, et duobus reis promittendi et contractibus argentariorum.

Const. 1. (De fideiussoribus ac mandatoribus et quae deinceps.)

Imperator Iustinianus Iohanni praefecto praetorio. *Legem antiquam positam quidem olim.* Nov. 4.

Nisi (reus) principalis ad egestatem perductus sit aut absit, creditor adversus fideiussores eius aut mandatores aut eos, qui pro eo constituerunt, aut adfirmatores ne experitor. Sin autem, illo absente, adversus ipsos experietur, iudex spatium iis dato, intra quod eos aut (reum) principalem oporteat exhibere, qui conveniatur, aut per semet ipsos litem exercere et sic creditori satisfacere, ita tamen ut actiones, quae (isti) contra (reum) principalem competunt, ipsis cedantur. Nisi omnes actiones personales creditor moverit contra (reum) principalem et eos, qui pro eo se obligarunt, et sic hypothecaria actione sit expertus tam contra ipsum (reum) principalem, quam contra eos, qui eius res possident, non veniet contra res fideiussorum aut eorum, qui alio modo pro eo obligati sunt, aut eorum, qui illis obligatione tenentur. Contra ipsum (reum) tamen principalem sine ulla distinctione, quando vult, actiones personales et hypothecarias movebit. Creditor, qui de debito solvendo debitori instat, si is res mobiles non habeat, emptorem rei immobilis debitor procurato, aut ipse rem immobilem debitoris, quae bonitate excellit, pro soluto accipito, accurata eius rei aestimatione facienda, et ea, quae fieri possit, cautione a debitore ipsi exponenda. Nota, creditorem appellari omnem hominem, qui aliquem ex qualicunque caussa habet obligatum; et constituta argentariorum ab (hac) constitutione legislatione sua excipi. *Scripta est ante 17. Calendas Apriles Belisario consule.*

Const. 2. De duobus reis promittendi.

Idem imperator eidem. *Scimus nos pridem posuisse legem.* Nov. 99.

---

1) Codex habet τι. ιε. 2) Sic Codex. Deinde idem ἀλληλεγγυῶν. Index titulorum fol. 7. A. post vocem μανδατόρων addit καὶ ἀντιφωνητῶν. 3) Supplenda est inscriptio ex indice titulorum διατ. α'. περὶ ἐγγυητῶν καὶ μανδατόρων κ. τ. ἑ. 4) Codex κινεῖτω. 5) Pro verbis ἧς ἐντὸς Codex habet ἧς ἐντός. 6) Pro voce ποιῆσαι Codex habet ποιῆσι. 7) Pro verbis τῷ δανειστῇ Codex habet τὸ δανειστή. 8) Incipit fol. 165. A. 9) Pro ἐνόχων Codex habet ἐνοχῶν. 10) Codex habet οὐτοτέ pro verbis οὕτω τέ. Quod si legas οὐ τότε, non solum ea, quae sequuntur, nimis laxe cum superioribus coniuncta esse videbuntur, verum etiam Athanasius sibimet ipse repugnabit. Paullo post enim dicit, contra debitorem principalem indistincte moveri posse et in rem et in personam actionem. Vide Nov. 4. cap. 2. init. 11) Codex κατὰ τέ. 12) Codex αὐτούς. 13) Pro verbis οὐκ ἐλεύσεται Codex habet οὐ κελεύσεται. 14) Codex ἐστίν. 15) Pro αὐτῷ κινητὰ Codex habet αὐτοκινητά. 16) Codex ἀγοραστῆναι. 17) Codex ἀκήνιτον πρᾶγμα. 18) Codex σημ. 19) Pro τινὰ Codex habet τήν. 20) Codex ἐξαίρει. 21) Pro διάταξις Codex habet διατ. 22) Codex καλανδων. 23) Ad marginem ϟθ'. Codex ἀλληλεγγυῶν. Incipit fol. 165. B. 24) Codex ἰσμέν.

Ὁ ἀλληλεγγύως[25]) δανεισάμενος, εἰς ὁλόκληρον ἐνέχεσθαι προσομολογήσας, παρόντων μὲν καὶ εὐπορούντων[25b]) συνδανεισαμένων τὸ οἰκεῖον μέρος μόνον ἀπαιτηθήσεται, τοῦ δικαστοῦ, εἰ μή ἐστιν ἄρχων[26]), διὰ τοῦ προσφόρου ἄρχοντος ἀναγκάζοντος πάντας εὑρεθῆναι καὶ τὴν ἐναγωγὴν ὑποδέξασθαι[27]), ὥστε κοινὴν ἐπὶ πᾶσιν γίνεσθαι ψῆφον. ἀπολιμπανομένων δὲ ἢ ἀπορούντων[28]) τῶν συνδανεισαμένων[29]), τὰ ἐκείνων μέρη οἱ παρόντες καὶ εὐποροῦντες ἀπαιτηθήσονται. *Ἐγράφη πρὸ ιη'. καλάνδων Ἰανουαρίων* (v. *Ἰανουαρίων*) *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*) *τὸ ιγ'. ὑπατίας* (v. *ὑπατείας*) *Ἀπίωνος.*

Ab eo, qui, (alio) reo promittendi interposito, pecuniam mutuam sumsit, si teneri se in solidum promiserit, siquidem adsint et solvendo sint ii, qui simul cum eo pecuniam mutuam sumserunt, portio tantum sua petetur, iudice, siquidem magistratus non est, per competentem magistratum omnes (correos) adesse et actionem suscipere cogente, ut communis in omnes feratur sententia. Si vero absunt aut ad egestatem perducti sunt ii, qui simul pecuniam mutuam acceperunt, illorum portiones exigentur ab iis, qui adsunt et solvendo sunt. *Scripta est ante 18. Calendas Ianuarias imperii Iustiniani anno 13. Appione consule.*

γ'.[30]) περὶ τῶν συναλλαττόντων τοῖς ἀργυροπράταις.

Const. 3. De his, qui cum argentariis contrahunt.

Nov. 136. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Στρατηγίῳ κόμητι λαργιτιόνων. *Οἱ ἐκ τοῦ συστήματος τῶν ἀργυροπρατῶν.*

Idem imperator Strategio comiti largitionum. *Ii, qui ex corpore argentariorum.*

Ὁ ἀργυροπράτης[31]) ἐξ ἰδικοῦ συμφώνου οὐ δύναται χωρεῖν κατὰ τῶν ἐγγυητῶν καὶ μανδατόρων τοῦ πρωτοτύπου πρὸ τῆς κατ' αὐτοῦ μεθοδίας (v. μεθοδείας). σημείωσαι[32]), ὅτι ἔξεστιν ἑκάστῳ τῶν δεδομένων αὐτῷ παρὰ τοῦ νόμου περιφρονεῖν. καὶ τοῦτο δὲ σημείωσαι[33]) ἐκ τῆς ἀντιδιαστολῆς, | [34]) ὅτι οἱ λοιποὶ ἅπαντες[35]) παρὰ τοὺς ἀργυροπράτας οὐ δύνανται πακτεύειν ὥστε τοὺς ἐγγυητὰς καὶ μανδάτορας κρατεῖσθαι τὲ καὶ ἀποκρίνεσθαι πρὸ τῆς μεθοδίας (v. μεθοδείας) τῆς κατὰ τοῦ πρωτοτύπου. ἰδοῦ (v. ἰδοὺ) γάρ, ἐνταῦθα ἐξαίρετον προνόμιον δέδωκεν τοῦτο τοῖς ἀργυροπράταις ἡ διάταξις. ὑπαγέσθωσαν ταῖς γενικαῖς τῶν ἀργυροπρατῶν[36]) ὑποθήκαις αἱ δυνάμεναι πιπράσκεσθαι στρατῖαι (v. στρατεῖαι)[37]) τῶν χρεωστούντων αὐτοῖς καὶ παίδων αὐτῶν πλ..[38]) εἰ μὴ δίξωσιν (v. δείξωσιν) οἱ παῖδες, ὅτι ἀπὸ μητρόων (v. μητρῴων) ἐστρατεύθησαν ἢ ἀπὸ ......κῆς[39]) φιλοτιμίας. τοῦτο δὲ τὸ προνόμιον ἄλλος οὐκ ἔχει, ἀλλ' οὐδὲ[40]) αὐτοὶ οἱ ἀργυροπρᾶται[41]), εἰ μὴ δειχθῇ πρότερον, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἄλλα[42]) πράγματα δυνάμενα τὰ χρεωστούμενα αὐτοῖς ἐπιλῦσαι. ὁ ἀργυροπράτης εἰς τὰ ἀγορασθέντα πράγματα ἐκ τῶν δανεισθέντων ὑπ' αὐτοῦ χρημάτων προτιμάσθω τῶν ἄλλων δανειστῶν, ὡσανεὶ ἔτυχεν[43]) αὐτὸς εἰς ἴδιον πρόσωπον τὴν ὠνὴν[44]) ποιησάμενος, μόνον[45]) εἰ[46]) γέγονεν ὑποθήκης μνήμη ἐν τῷ συμβολαίῳ τοῦ δανείου. εἰ δὲ ὑπὲρ ἀγορασίας εἰδῶν παρέσχεν ἀγράφως χρυσίον τῷ συναλακτῇ (v. συναλλακτῇ)[47]) ἢ τὰ εἴδη ἀπολύσας αὐτῷ[48]) οὐκ ἔλαβεν τὸ τίμημα, τοῦτο δεικνὺς ἐκδικείτω τὰ εἴδη | [49]), μὴ δυναμένων τῶν ἄλλων δανειστῶν

Argentarius, (nisi) ex speciali pacto, non potest (actionem) contra fideiussores movere et mandatores (rei) principalis, antequam contra ipsum (actionem) instituerit. Nota, licere cuicunque ea (privilegia), quae a lege ipsi data sunt, negligere. Hoc autem nota ex oppositione, reliquos omnes praeter argentarios non posse pactum inire, ut fideiussores et mandatores ante et teneantur et respondeant, quam contra (reum) principalem actio instituta fuerit. Ecce enim, hoc loco hoc (quasi quoddam) praecipuum privilegium argentariis (haec) constitutio concessit. Generalibus argentariorum hypothecis subiiciuntor militiae, quae vendi possunt, eorum, qui ipsis obligati sunt, et liberorum ipsorum. (nisi) si liberi se ex materna substantia militiam acquisivisse aut ab imperatoris liberalitate demonstraverint. Hoc autem privilegium alius non habet, sed ne ipsi quidem argentarii, nisi antea demonstratum sit, alias res, unde ea, quae ipsis debentur, solvantur, non esse. Argentarius in rebus, quae ex pecuniis, quae ab eo mutuo datae sunt, comparatae sunt, reliquis debitoribus praefertor, quasi ipse ex sua persona emtionem fecisset, modo hypothecae mentio in instrumento debiti facta sit. Si vero propter emtionem specierum sine scriptis aurum signatum contrahenti dederit, aut, cum species ei dimisisset, pretium (earum) non accepit, hoc demonstrato, (itaque) species vindicato, ita ut reli-

25) Codex ἀλληλεγγυως. 25b) Legendum εὐπορούντων τῶν συνδανεισαμένων. Infra paullo ἢ ἀπορούντων τῶν συνδανεισαμένων. 26) Pro verbis εἰ μή ἐστιν ἄρχων Codex habet ἡ μὲν ἄρχων. Vide Novell. 97. cap. 1. §. 1. 27) Codex ὑπὸ δέξασθαι. 28) Codex ἀποροῦντος. 29) Pro συνδανεισαμένων Codex habet οὖν δανεισαμένων. 30) Ad marginem ρλβ'. 31) Hic locus et secum pugnat (nam postea significatur, tale pactum ratum esse et hanc vim habere, ut, principali debitore omisso, argentarii actio statim contra fideiussorem moveatur), et Nov. 136. cap. 1. contradicit. Existimo autem post ἀργυροπράτης voces εἰ μὴ excidisse. 32) Codex σημ. habet. 33) Codex habet σημ. 34) Incipit fol. 166. A. 35) Pro ἅπαντες Codex habet οἱ πάντες. 36) Codex ἀργυροπράτων. 37) Pro voce στρατῖαι Codex habet στρατίας. 38) Desunt fere duo litterae in Codice. Legendum πλήν. 39) Codex habet lacunam quinque vel sex litterarum. Legendum βασιλικῆς ex Nov. 136. cap. 2. 40) Codex ἀλλουδέ. 41) Codex ἀργυροπράταις. 42) Codex ἀλλά. 43) Pro voce ἔτυχεν Codex habet ἔτοιχεν. 44) Pro voce ὠνὴν Codex habet ὠνῆν. 45) Codex habet ποιησαμ' μονον pro verbis ποιησάμενος, μόνον. 46) Pro εἰ Codex habet ἡ. 47) Codex τὸ συναλάκτη. 48) Pro ἢ τὰ εἴδη ἀπολύσας αὐτῷ Codex habet ῆτα ειθει ἀπολήσας αὐτῷ. Vox ἀπολύσας verti potest „dimittens.“ 49) Incipit fol. 166. B.

δικαίῳ τῆς ἰδίας ὑποθήκης ἀποσπάσαι αὐτά. ὁ ἀργυροπράτης καὶ ὑπὲρ τῶν ἀγράφων συναλαγμάτων (v. συναλλαγμάτων), εἰ καὶ μὴ ἐπερώτησεν (v. ἐπηρώτησεν)[51], τὸν ἀπὸ διμοίρου ἑκατοστῆς ἀπαιτείτω[52]. ὁ ἀργυροπράτη[53]) συναλάξας (v. συναλλάξας), ἐὰν ὁμολογίαν περὶ χρέους ποιήσῃ αὐτῷ ἰδιόγειρον (v. ἰδιόχειρον) ἢ ἐνυπόγραφον[54]) ἢ καὶ ἐκδῷ αὐτῷ λογοθέσιον, οὐ δύναται μετὰ ταῦτα ἀναργυρίᾳ χρήσασθαι. αἱ γὰρ[55]) περσονάλιαι[56]) αἱ ἀγωγαὶ ἁρμόζουσιν κατ' αὐτῶν ἀδιαστίκτως, εἰ μὴ γέγονεν ὑποθήκης μνήμη. εἰ δὲ καὶ μὴ ῥητῶς ὑπόθηταί τις τῷ ἀργυροπράτῃ τα πράγματα, ὅλως δὲ εἴπῃ „*κινδύνῳ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμῶν πραγμάτων*“ ἢ ἄλλως ἔννοιαν[57]) παράσχῃ ὑποθήκης[58]), δίδωσιν ὁ νόμος αὐτῷ τὴν τῶν πραγμάτων ὑποθήκην. τοῖς ἀργυροπράταις, κἂν μὴ ῥητῶς ἐκφωνηθῇ τὸ ποσὸν[59]) τοῦ τόκου, ὁ ἀπὸ διμοίρου[60]) ἑκατοστῆς παρέχεται[61]). ἐὰν τὰ γινόμενα πρὸς τοὺς ἀργυροπράτας λογοθέσια[62]) ῥητῶς τὰς ἐτίας (v. αἰτίας) ἔχουσι τῆς δαπάνης, ὑπογράψει δὲ ἐν αὐτοῖς ὁ συναλακτής (v. συναλλακτής)[63]), ἢ καὶ ὁμολογίαν ἐπίθηται ὁ δανεισάμενος ἢ διαλυσάμενος, οὐκέτι δύναται τῆς δαπάνης ἀποδείξεις ἀπαιτεῖν, εἰ μὴ μόνον ορ...[64]) ἐπάγειν εἴσω |[65]) τῶν[66]) τῆς ἀναργυρίας χρόνων. ἡ διάταξις[67]) ι'. χρυσίου λιτρῶν[68]) ποινὴν ἐπάγει κατὰ τῶν παραβαινόντων τὴν τοιαύτην νομοθεσίαν ἢ παραβαίνεσθαι συγχωρούντων. Ἐγρ̃/. *καλάνδων Ἀπρι. ὑπατίας* (v. *ὑπατείας*) *Βελισαρίου.*

qui creditores iure specialis hypothecae eas avocare non possint. Argentarius et in contractibus, qui sine scriptis fiunt, etsi stipulationem (usurarum) non interposuit, besses usuras exigito. Is, qui cum argentario contraxit, si confessionem debiti sua manu scriptam aut subscriptam ei exposuerit, aut etiam ei rationes ediderit, non potest post haec non numeratae pecuniae remedio uti. Personales enim actiones adversus eos sine ulla distinctione tenent, nisi hypothecae facta est mentio. Si vero etiam non specialiter aliquis res argentario opposuerit, omnino autem dixerit: „*periculo meo et mearum rerum,*“ aut alio modo significationem *hypothecae* fecerit, lex ipsi dat rerum hypothecam. Argentariis, etiamsi quantitas usurarum specialiter expressa non sit, usurae besses dantur. Si eae rationes, quae cum argentariis conficiuntur, caussas expensarum specialiter continent, contrahens autem in ipsis subscribet, aut etiam is, qui pecuniam mutuam sumsit aut transactionem fecit, (debiti) confessionem adiecerit, non potest amplius probationes expensarum (factarum) exigere, nisi solum iusiurandum intra tempora non numeratae pecuniae deferre (velit). (Haec) constitutio decem auri librarum poenam iis, qui hanc legislationem migrant, aut, ut migretur, concedunt, iniungit. *Scripta est Calendis Aprilibus Belisario consule.*

Τὰ παράτιτλα τοῦ τίτλου.

§. 1. Τι. α'. διατ. β'. Οἱ ἐκλήμψεις (v. ἐκλήψεις) δημοσίων ἢ διοικήσεις ἰδιωτικῶν (v. ἰδιωτικῶν) πραγμάτων καταπιστεύσαντες κληρικοῖς ἢ μοναχοῖς ἢ ὑπὲρ τῶν τοιούτων αὐτοὺς[69]) δεξάμενοι ἐγγυητάς, οὐδὲ τοὺς εὐαγεῖς οἴκους, οὐδὲ αὐτοὺς τοὺς κληρικοὺς ἢ μοναχοὺς[70]) ἔχειν[71]) δύνανται. — Ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς[72]) δικαζόμενος οὔτε ἐγγυητὴν οὔτε ἐνόμοτον (v. ἐνώμοτον)[73]) ὁμολογίαν ὑπὲρ τῆς δίκης ἀπαιτεῖται.

§. 2. Τι. δ'. διατ. κβ'. Οἱ ἄρχοντες τῶν ἐπαρχιῶν ἀσφαλιζέσθωσαν τὸ δημόσιον περὶ τῆς τῶν φόρων ἀποπληρώσεως. καὶ μὴ ἀσφαλιζόμενοι γὰρ ὑπόκεινται ἐς τοῦτο[74]) μετὰ τῆς οἰκείας (v. οἰκείας) τάξεως. — Ὁ δανειστὴς[75]) εἰς ἐνέχυρον ἢ δουλικὴν ὑπηρεσίαν λαβὼν ἢ μισθῶν τὰ τέκνα τοῦ χρεώστου ἐκπίπτει τοῦ

Paratitla (huius) tituli.

§. 1. Tit. 1. const. 2. Ii, qui conductiones re- Nov. 123.
rum fiscalium aut administrationes privatarum rerum clericis aut monachis commiserunt, aut pro talibus (caussis) eos fideiussores acceperunt, nec venerabiles domos, nec ipsos clericos aut monachos habere possunt obligatos. — Ab episcopo aut clerico, qui litigat, nec fideiussor nec cautio iuratoria propter litem exigitur.

§. 2. Tit. 4. const. 22. Magistratus, qui pro- Nov. 134.
vinciis praesunt, fisco de tributorum plena illatione satisdanto. Nam si satisdationem non dent, in hoc cum sua cohorte tenentur. — Creditor, qui in pignus aut servile ministerium liberos debitoris accepit aut locat, credito excidito et alteram tantam

---

51) Codex ἐπερώτησεν. Codex B. ἐπερώτησεν ἕκαστος. 52) Post ἀπαιτείτω tit. 17. parat. §. 6. melius additur τόκον. Pro verbis ἑκατοστῆς ἀπαιτείτω Codex B. habet ἀπαιτεῖ τόκον. 53) Codex ἀργυροπράτης. Quod et iis, quae infra leguntur, repugnat, et Novellae 136. cap. 3. contradicit. 54) Codex ἐνυπογραφον. 55) Pro αἱ γὰρ Codex habet αἱ γα. 56) Codex περσοναλίας. 57) Codex ἐννοίαν. 58) Codex ὑποθήκη. 59) Codex πόσον. 60) Codex δημοίρου. 61) Codex παρεχέτω. 62) Codex λογοθεσία. 63) Codex συναλάκτης. 64) Desunt tres litterae in Codice. Lege ὅρκον. Vide Nov. 136. cap. 6. In iis, quae sequuntur, supplendum est δύναται. 65) Incipit fol. 167. A. 66) Pro τῶν Codex habet τόν. 67) Codex δια'. 68) Pro λιτρῶν Codex habet λ̸. 69) Sic tit. 1. const. 2. Codex habet αὐτοῖς. Post αὐτοῖς tit. 1. const. 2. addit αἰτιῶν. 70) Post μοναχοὺς tit. 1. const. 2. addit ἢ τὰς οὐσίας αὐτῶν. 71) Sic Codex. Pro ἔχειν tit. 1. const. 2. habet εὐθύνειν. Leg. ἐνόχους ἔχειν. 72) Cod. κληρικος. 73) Codex ἐννομότον. 74) Pro verbis εἰς τοῦτο Cod. habet ἐς τοῦ. Tit. 4. const. 22. οὕτως habet. 75) Haec Codex X. aliter effert. Habet enim fol. 61. Ἀθανασίου τοῦ σχολαστικοῦ. Ὁ δανειστὴς μισθωτὰς εἰς (Harmenopulus ἢ εἰς) δουλικὴν ὑπηρεσίαν λαβὼν τὰ τέκνα τοῦ χρεώστου ἐκπίπτει τοῦ χρέους καὶ ἄλλην τοσαύτην ποσότητα (Harm. καὶ τὴν ὁμοίαν τῷ χρέει ποσότητα) τῷ κρατηθέντι παιδὶ ἢ τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ καταβάλλειν (Harm. καταβαλεῖν) ἀναγκάζεται πρὸς τῷ καὶ σωματικῶς αὐτὸν τιμωρηθῆναι. Quae et in Harmenopuli πρόχειρον lib. 3. tit. 5. §. 105. ed. Reitzi p. 195. migrarunt, cuius scriptoris varias lectiones, addito signo „*Harm.*,“ supra adnotavi. Ex Harmenopulo hoc caput male transiit in Basilicorum lib. 52. tit. 1. §. 13. ed. Fabr. tom. VI. p. 641. ex Fabroti restitutione. Vide proleg. cap. III. num. 4.

χρέους καὶ τοσαύτην ἄλλην ποσότητα ἢ[76]) τῷ κρατιθέντι (v. κρατηθέντι) [ἢ][77]) γονεῦσιν αὐτοῦ καταβάλει (v. καταβάλλει), καὶ πρὸς τούτοις[78]) σωματικῶς τιμωρεῖται. | [79]) — Γυνὴ ἐγκληματικῶς ἐναγομένη ἐγγύας[80]) προσωπικὰς ἀπαιτείσθω. εἰ δὲ ὀμώσῃ (v. ὀμόσῃ) μὴ εὐπορεῖν ἐγγυητοῦ[81]), ἐξωμνυέσθω (v. ἐξομνυέσθω) περὶ τῆς προσεδρίας (v. προσεδρείας). βαρυτάτου δὲ ὄντος τοῦ ἐγκλήματος, ἐν μοναστηρίῳ ἢ ἀσκητηρίῳ ἢ σεμναῖς γυναιξὶν παραδιδόσθω πρὸς παραφυλακὴν μέχρις τελείας τοῦ πράγματος ἀποκαλύψεος (v. ἀποκαλύψεως)[82]).

quantitatem vel ei, qui detentus est, (vel) parentibus eius solvito, et praeter haec in corpus punitur. — A muliere, quae propter crimen accusatur, sponsores pro (sua) persona (?) exiguntor. Si vero iuraverit, copiam fideiussoris sibi non esse, cautionem iuratoriam de se sistenda praestato. Quod si gravissimum sit crimen, in monasterium aut asceterium aut venerabilibus mulieribus ad custodiam traditor usque ad perfectam caussae manifestationem.

Nov. 96. §. 3. Τί. ε'. διατ. α'. Ὁ ἐνάγων πρὸ τῆς[83]) τοῦ βιβλίου [πομπῆς][84]) ἀσφαλιζέσθω τὸν ἐναγόμενον καὶ τὸν ἐκβιβαστὴν[85]) τῆς ὑποθέσεως εἰς ν°. ν°. λϛ'.[86]), ὡς εἴσω μηνῶν β'. προκατάρχεται τῆς δίκης, ἤ, εἰ μὴ τοῦτο πράξει, διπλᾶ παρεχέτω[86b]) ἐναγωμένῳ (v. ἐναγομένῳ) τὰ δαπανήματα.

§. 3. Tit. 5. const. 1. Actor ante libelli transmissionem reo et exsecutori caussae in solidos 36. cautionem exponito, se intra duo menses litem contestari, aut, si hoc non faciet, in duplum reo expensas reddito.

Nov. 112. §. 4. Διατ. β'. Αἱ ὑποθῆκαι τῶν[87]) πραγμάτων οὐ περιέχονται τῇ[88]) λιτιγιόσου προσηγορίᾳ. [οὐ][89]) δύναται οὖν ὁ χρεώστης ταῦτα πολεῖν (v. πωλεῖν) καὶ τὸ ἱκανὸν ἐκ τῆς τιμῆς[90]) περιποιεῖν τῷ δανειστῇ. εἰ δὲ μὴ τοῦτο πράξει, ἐκδικήσει[91]) τὰς ὑποπεσούσας[92]) παρὰ τοῦ ἠγορακότως (v. ἠγορακότος) ὁ δανειστής. — Ὁ αἰτιασθεὶς μὴ ἄλλως ὑπομιμνησκέσθω[93]), εἰ μὴ πρότερον βιβλίον αὐτῷ πεμφθῇ παρὰ τοῦ ἐνάγοντος καὶ ἐγγυητὴς τῆς προσεδρίας (v. προσεδρείας) καὶ τῆς δεκατομοιρίας[94]) δοθῇ αὐτῷ[95]), ἢ [εἰ][96]) ὀμόσῃ (v. ὀμόσῃ)[97]) ἀπορεῖν ἐγγυῶν, διομοσίαν (v. διωμοσίαν)[98]) ἐκθῆται περὶ τούτων.

§. 4. Const. 2. Hypothecae rerum non continentur „*litigiosae (rei)*" nomine. Potest igitur debitor has vendere et ex pretio (redacto) creditori satisfacere. Si vero hoc non faciet, creditor res obligatas ab emtore vindicabit. — Is, qui convenitur, non aliter citator, nisi antea libellus ipsi ab actore missus sit, et sponsor de hoc, ut (actor) iudicio usque ad finem adstiturus sit, et de decima parte ei datus sit, aut actor, si iuraverit copiam fideiussorum sibi non esse, cautionem iuratoriam de his exposuerit.

Nov. 53. §. 5. Διατ. δ'. Ὁ[99]) μεμφθὴς (v. μεμφθεὶς) παρά τινος οὐκ | [1]) ἄλλως παραστάσιμος ἢ[2]) ......[3]) γίνεται[4]), εἰ μὴ πρότερον ὁ [ἐνάγων][5]) ἐγγύας[6]) προσκαταστήσει[7]), ὅτι, εἰ μὴ ἐπεξέλθῃ καὶ κρατήσῃ τῆς δίκης, δίδωσι μέχρι ῥητῆς ποσότητος τὰ τοῦ ῥέου δαπανήματα. — Ὁ αἰτιαθεὶς παρά τινος ὑπὸ[8]) προσωπικὴν ἐγγύην[9]) τελείτω ἄχρι συμπληρώσεως κ'. ἡμερῶν, ὢν[10]) ἐντὸς χρὴ αὐτὸν διαλύσασθαι πρὸς τὸν ἀντίδικον, ἢ ἕτερον δικαστὴν ...[11]), ἢ παρὰ τῷ αὐτῷ συνελθεῖν δικαστῇ. — Ὁ ἐπὶ κτίσει (v. κτήσει) στρατείας δανίσας (v. δανείσας) καὶ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν παίδων τοῦ δανεισαμένου προτιμάσθω εἰς τὰ ἐκ τοῦ κάσου τῆς στρατείας περιγενόμενα. γαμετῆς δὲ ἢ παίδων μὴ ὑπόντων οἱ δανεισταὶ τοῦ τελευτήσαντος[12]) ταῦτα ἐκδικείτωσαν, κἂν μὴ ἐπὶ κτίσει (v. κτήσει) τῆς αὐτοῦ στρατείας ἐδάνεισαν.

§. 5. Const. 4. Is, qui ab aliquo conventus est, non aliter exhibendus aut (ducendus est), nisi antea actor, fideiussoribus datis, promiserit, se, nisi litem persecutus sit eamque vicerit, rei expensas usque ad certam quantitatem dare. — Qui ab aliquo conventus est, sub personali esto fideiussione usque ad completionem viginti dierum, intra quos ipsum cum adversario transigere oportet, aut alium iudicem (petere aut eum, qui simul cum altero iudicet), aut ad eundem iudicem convenire. — Is, qui ad acquirendam militiam credidit, et uxori et liberis eius, qui creditum sumsit, praefertor in haec, quae ex casu militiae lucri nomine rediguntur. Sin autem uxor aut liberi non sint, creditores defuncti haec vindicanto, etsi ad acquirendam eius militiam non crediderunt.

---

76) Vox ἢ deest tit. 4. const. 22. 77) Vox ἢ in Codice deest, sed tit. 4. const. 22. apparet. 78) Pro τούτοις Codex habet τοῦτοις. Voces πρὸς τούτοις tit. 4. const. 22. desunt. 79) Incipit fol. 167. B. 80) Codex ἐγγυάς. 81) Pro voce ἐγγυητοῦ tit. 4. const. 22. habet ἐγγυῶν. 82) Post vocem ἀποκαλύψεως tit. 4. const. 22. addit τε καὶ ἐκβάσεως. 83) Codex πρὸς τῇ habet loco verborum πρὸ τῆς. 84) Vox πομπῆς in Codice deest. Supplendum id erat ex tit. 5. const. 1. 85) Pro ἐκβιβαστὴν tit. 5. const. 1. habet πληρωτήν. 86) Legendum εἰς νομίσματα λϛ'. 86b) Leg. παρεχέτω τῷ. 87) Sic tit. 5. const. 2. Hoc loco Cod. habet καὶ τῶν pro τῶν. 88) Cod. habet τῆς pro voce τῇ. 89) Vox οὐ a tit. 5. const. 2. abest, sed hoc loco non deest. 90) Codex τιμής. 91) Tit. 5. const. 2. habet ἐκδικῆσαι. 92) Pro ὑποπεσούσας tit. 5. const. 2. habet ὑποθήκας. 93) Codex ὑπὸ μιμνησκέσθω. 94) Codex δεκατομορίας. 95) Pro αὐτῷ Codex habet αὐτοῦ. 96) Post vocem ἢ in Codice vox εἰ excidit, quae tamen tit. 5. const. 2. habetur. 97) Tit. 5. const. 2. habet ὀμόσοι. 98) Codex διόμοσίαν. 99) Pro voce ὁ Codex habet οὐ. 1) Incipit fol. 168. A. 2) Pro voce ἢ Codex ἤ. 3) Haec lacuna in Codice sic expletur: διαταξίμως. Quod, quid sibi velit, a me ignorari ingenue confiteor. Tit. 5. const. 4. ἢ ἀχθῆναι ἢ παραστῆναι. Nov. 53. cap. 1. τῆς παραστάσεως ἢ ἀπαγωγῆς. Legendum est igitur h. l. ἀπαγώγιμος. Contra *Pomnitz* διατάξιμος servandum putat. 4) Codex habet γίνηται. 5) Vox ἐνάγων in Codice deest, verum tit. 5. const. 4. habetur. Quam facile autem ante vocem ἐγγύας excidere potuerit, satis liquet. Tit. 5. const. 4. habet προσκαταστήσῃ. 6) Codex ἐγγυάς. 7) Codex προκαταστήσει. Verum altera lectio praeferenda videtur esse, cum tit. 5. const. 4. habeatur, et Nov. 53. cap. 1. aperte eam confirmet. 8) Codex ὑπο. 9) Codex ἐγγυήν. 10) Pro ὢν Codex habet ὤν. 11) Huius lacunae in Codice nullum habetur vestigium. Legendum est ergo ex tit. 5. const. 4. ἢ συνδικαστὴν αἰτῆσαι. 12) Codex τελεύτησαντος.

§. 6. Tι. ς'. διατ. α'. *Μηδεὶς χρηματικῆς*[13] *ἢ ἐγκληματικῆς χάριν αἰτίας*[14] *ἄλλον ἀντ' ἄλλου ἐνεχυριαζέτω.*

§. 7. *Διατ. β'. Ἐὰν δανειστὴς ἀρρωστοῦντι τῷ χρεώστῃ παρενοχλήσῃ*[15] *ἐν τῷ οἴκῳ (v. οἴκῳ) αὐτοῦ, ἢ μετὰ θάνατον σφραγίσῃ κατὰ αὐθεντίαν τὸν αὐτοῦ οἶκον (v. οἶκον) [ἢ]*[16] *τὴν γαμετὴν αὐτοῦ ἢ τοὺς παῖδας ὑβρίσῃ, οὐ μόνον ἐκπίπτει τῆς ἀγωγῆς, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον*[17] *ἕτερον προσκαθίστησιν τοῖς κληρονόμοις τοῦ τε |*[18] *λευτήσαντος, ὅσον ἔλεγεν ἐποφείλεσθαι παρ' αὐτοῦ, καὶ πρὸς τούτοις*[19] *ἀτιμοῦται καὶ εἰς τὸ τρίτον τῆς οὐσίας δημεύεται, τούτων κρατούντων, εἰ καὶ τὸ λίψανον (v. λείψανον) αὐτοῦ ἐνύβρισεν ἢ καὶ προκομισθῆναι*[20] *διεκώλυσεν.*

§. 8. Tι. ζ'. διατ. ζ'. *Τρόπος ἀχαριστίας τοῖς γονεῦσιν ἐστὶν κατὰ*[21] *τῶν παίδων τὸ ἐγκεκλησμένον (v. ἐγκεκλεισμένον) τὸν πατέρα, μὴ αἱρεῖσθαι τὸν ἄρρενα αὐτοῦ παῖδα, εἰς ὅσον εὐπορεῖ, ἐγγυήσασθαι αὐτόν. — Ὁ λέγων ἐν ἀντιφωνήσει*[22] *„τὸ*[23] *ἱκανόν σοι ποιῶ“ εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται. ὁ δὲ λέγων „τὸ ἱκανὸν σοὶ γενήσεταὶ παρ' ἐμοῦ καὶ τιτζίου“ μόνος αὐτὸς τὸ ὅλον ἀπαιτεῖται χρέος*[24]*, οὐδὲν προκρίνων τῷ*[25] *παρ' αὐτοῦ ἐξονομασθέντι*[26]*. ὃν τρόπον [εἰ]*[27] *εἴποι „τὸ ἱκανόν σοι*[28] *γενήσεται παρ' ἐμοῦ ἢ τιτίου,“ ὁμοίως εἰς ὁλόκληρον ἀπαιτεῖται.*

§. 9. Tι. θ'. διατ. α'. *Ὁ ἀδιτεύων κληρονομίαν ἀσφάλειαν*[29] *ἀπαιτείσθω κατὰ τὴν τοῦ προσώπου καὶ τῶν πραγμάτων ποιότητα, ὡς πληρώσει τὰ κατὰ νόμους βεβουλευμένα τῷ τελευτήσαντι.*

§. 10. *Διατ. β'. Ὁ δανειστὴς τὰς οἰκείας ἀρνησάμενος ἀποδείξεις διπλάσιον τὸ περιεχόμενον αὐταῖς ποσὸν μετ' ἔλεγχον λογιζέσθω*[30] *τῷ χρεώστι (v. χρεώστῃ). |*[31]

§. 11. *[Διατ. δ'.]*[32] *Τοῖς δανεισταῖς οὐδὲν ποιεῖ πρόκριμα τὸ ὀμόσαι τὸν τελευτήσαντα περὶ τοῦ μέτρου τῆς ἰδίας (v. ἰδίας) ὑποστάσεως.*

§. 12. Tι. ι'. διατ. α'. *Διατυποῖ ἡ διάταξις, πότε*[33] *χρὴ τοὺς παῖδας περὶ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς τὴν οἰκείαν δευτερογαμοῦσαν κατασφαλίζεσθαι μητέρα.*

§. 13. *[Διατ. β'.]*[34] *Τὰ ἐκ τοῦ προτέρου γάμου κερδανθέντα ἐὰν δευτερογαμοῦντες ἐκποιήσουσιν*[35] *οἱ γονεῖς, δύνανται οἱ ἐκ τῶν προτέρων γάμων τεχθέντες παῖδες ἐκδικεῖν κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως εἴσω τριακονταετίας ἀρχομένης ἀφ' οὗ γένωνται αὐτεξούσιοι. εἰ δὲ ἄνηβοι εἰσίν, ἡνίκα ἔφιβοι (v. ἔφηβοι)*[36] *γένονται (v. γένωνται). — Δύνανται δὲ ὁμοίως ἐκδικεῖν οἱ παῖ-*

§. 6. Tit. 6. const. 1. Nemo propter pecuniariam aut criminalem caussam alium pro alio pignerato. Nov. 52.

§. 7. Const. 2. Si creditor debitorem suum aegrotantem domi vexaverit, aut post (eius) mortem sua ipsius auctoritate eius domum signaverit, (aut) eius uxorem liberosve iniuria affecerit, non tantum actione excidit, verum etiam alterum tantum haeredibus defuncti restituit, quantum ab eo sibi deberi dixit, et ad haec infamis fit, et usque ad tertiam substantiae suae partem bonorum confiscationem patitur, his valentibus, etsi reliquias eius iniuria affecerit aut etiam impedierit, quominus efferrentur. Nov. 60.

§. 8. Tit. 7. const. 7. Caussa ingratitudinis parentibus est adversus liberos, si pater in carcerem coniectus sit, filium eius masculum nolle, in quantum facere possit, eius fieri fideiussorem. — Is, qui in constituenda pecunia dicit: *„satis tibi facio,“* in solidum convenitur. Ab eo autem, qui dicit: *„satis tibi fiet a me et Titio,“* solo totum debitum exigitur (?), ita ut praeiudicium ei, qui ab ipso nominatus est, non faciat. Quemadmodum, si dixerit: *„satis tibi fiet a me aut a Titio,“* similiter in solidum ab eo debitum exigitur. Nov. 115.

§. 9. Tit. 9. const. 1. Ab eo, qui haereditatem adit, cautio exigitor secundum personae et rerum qualitatem de hoc, ut ea, quae secundum leges a defuncto iussa sunt, sit impleturus. Nov. 1.

§. 10. Const. 2. Creditor, qui suas scripturas infitiatus est, duplam eam, quae in iis continetur, quantitatem, post (factam) eius rei probationem debitori adnumerato. Nov. 18.

§. 11. (Const. 4.) Creditoribus nihil praeiudicii facit, si defunctus de modo suae substantiae iuraverit. Nov. 48.

§. 12. Tit. 10. const. 1. (Haec) constitutio definit, quando liberis de ante nuptias donatione mater, quae ad secundas transeat nuptias, cautionem exponere debeat. Nov. 2.

§. 13. (Const. 2.) Ea, quae ex priore matrimonio lucrifacta sunt, si parentes, qui ad secundas nuptias transeunt, alienabunt, ii, qui ex prioribus nuptiis nati sunt, liberi vindicare possunt secundum formam (huius) constitutionis intra triginta annos, qui incipiunt (ab eo tempore), ex quo sui iuris facti sint; sin autem impuberes sunt, ex eo tempore, quando puberes facti sint. — Possunt autem simi- Nov. 22.

13) Pro voce *χρηματικῆς*, quae tit. 6. const. 1. habetur, Codex habet hoc loco *σχηματικῆς*. 14) Pro verbis *χάριν αιτίας* tit. 6. const. 1. habet *ἕνεκεν ὑποθέσεως*. 15) Codex *παρενοχλῆσαι*. 16) Vox *ἢ* in Codice deest, sed propter ea, quae praecedunt, abesse non potest. 17) Codex habet *τοσοῦ τόν*. 18) Incipit fol. 168. B. 19) Codex *τούτοις*. 20) Pro voce *προκομισθῆναι* tit. 6. const. 2. habet *ταφῆναι*. 21) Pro *κατὰ* Codex habet *καί*. 22) Codex *ἐναντιφωνήσει*. 23) Pro voce *τὸ* Codex habet *τῷ*. 24) Hic locus mirum in modum corruptus est. Nov. 115. enim aperte refragatur, et tit. 7. const. 7. pro verbis *τὸ ὅλον ἀπαιτεῖται χρέος* haec scripta sunt: *τὸ οἰκεῖον ἀπαιτεῖται χρέος*. 25) Pro voce *τῷ* Codex habet *τό*. 26) Codex *ἐξονομασθέν τι*. 27) Vox *εἰ* in Codice deest, verum a tit. 7. const. 7. non abest. 28) Codex habet *ἱκανὸν σοι*. 29) Codex habet *ἀσφαλείαν*. 30) Pro voce *λογιζέσθω* tit. 9. const. 2. habet *καταλογίζεσθαι*. 31) Pro voce *χρεώστῃ* Codex habet *χρεώστι*. Incipit fol. 169. A. 32) Haec, quae a me uncis inclusa sunt, in Codice desunt. Verum hoc loco adiicienda erant. Neque enim tit. 9. const. 2. est, sed const. 4. 33) Codex *ποτέ*. 34) Verba *διατ. β'.* in Codice desunt. 35) Melius erit *ἐκποιήσωσιν*. 36) Ante vocem *ἔφηβοι* tit. 10. const. 2. addit *μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα*.

δεις καὶ[37]) *τὸ πλέον ἐν ἐπιδόσει γενόμενον παρὰ τοῦ δευτερογαμοῦντος γονέως τοῦ*[38]) *καταλειφθέντος*[39]) *ἐλαχίστου μέρους τῷ*[40]) *ἐκ τῶν προτέρων γάμων τεχθέντι παιδί. — Οὐ μόνον πράγματα*[41]) *τῆς μητρός, ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ δευτέρου ἀνδρὸς ὑπόκεινται τοῖς ἐπιτροπικοῖς λόγοις τοῦ ἀνήβου*[42]) *παιδὸς αὐτῆς*[43])*, πλὴν εἰ μὴ πρὸ τῆς δευτερογαμίας ᾔτησεν τῷ παιδὶ ἐπίτροπον, καὶ τοὺς λόγους αὐτῷ παρέθετο, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐποφληθέντα κατέβαλεν*[44])*. — Τὰ ἐπὶ αἱρέσει*[45]) *μὴ δευτερογαμῆσαι ἐποφληθέντα* | [46]) *ἢ δωρηθέντα ἢ ὁπωσοῦν*[47]) *φιλοτιμιθέντα* (v. *φιλοτιμηθέντα*) *τινὶ*[48]) *πρὸ τοῦ ἐνιαυτοῦ μὴ ἀπαιτείσθω, πλὴν εἰ μὶ* (v. *μὴ*) *ἱερωσύνη παρεντεθεῖσα*[49]) *κωλύει τὸν γάμον. μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν ἀσφάλειαν*[50]) *ἀπαιτείσθω ὁ λαμβάνον* (v. *λαμβάνων*) *κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως περὶ τῆς τούτων ἀποκαταστάσεως. καὶ ὑποτιθέσθω ἐπὶ ταύτῃ τὰ οἰκεῖα πράγματα, εἰ καὶ τὰ μάλιστα, καὶ μὴ ὑποτιθεμένων αὐτῶν, σιωπηρῶς ἐνέχωνται*[51]).

liter vindicare liberi et hoc, quod in datione ab eo, qui ad secundas nuptias transit, parente facta plus est, quam quae minima portio filio ex prioribus nuptiis nato relicta est. — Non solum res matris, verum etiam res secundi mariti eius (hypothecae titulo) rationibus obligatae sunt tutelaribus filii impuberis eius, nisi si ante secundas nuptias tutorem filio petiit, et rationes ei reddidit, et ea, quae ex caussa tutelari debita sunt, solvit. — Ea, quae sub conditione, ut ad secundas nuptias ne transeat, debita sunt aut donata aut quocunque modo per liberalitatem alicui concessa, ante annum ne exiguntor, nisi si sacerdotium in medio interpositum nuptias impedit. Post annum autem ab eo, qui accipit, cautio exigitor secundum formam (huius) constitutionis de harum (rerum) restitutione. Ac propter hanc res suas oppignerato, etsi vel maxime, quamvis illi non oppigneraverint, tacito obligantur.

Nov. 61. §. 14. *Ἡ γ'. διάταξις τοῦ ι'. τίτλου*[52]) *τῷ παρόντι διαφέρει*[53])*, κωλύουσα τὰ ἀκίνητα τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς ἐκποιεῖσθαι ἢ ὑποτίθεσθαι παρὰ τοῦ ἀνδρός. καὶ ἀνάγνωθι τί. δ'. διατ. κβ'. τοῦ παρόντος συντάγματος περὶ γυναικὸς ἐνοχοποιούσης ἑαυτὴν ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός.*

§. 14. Const. 3. tituli 10. ad praesentem (titulum) pertinet, cum prohibeat, quominus res immobiles, quae in ante nuptias donatione sunt, a viro alienentur aut oppignerentur. Ac lege tit. 4. const. 22. praesentis operis de muliere, quae se ipsam pro viro obligat.

Nov. 91. §. 15. *Διατ. ε'. Ἐὰν δύο προῖκες ἐκ μιᾶς* [*οὐσίας*] *ὑποστάσεως*[54]) *ἐποφείλονται, τὰ μὲν φενόμενα* (v. *φαινόμενα*) *ἐξ αὐτῶν*[55]) *οἱ τῶν δύο γυναικῶν ἐκδικείσθωσαν*[56]) *παῖδες μὴ ἔχοντες ἐν τούτοις προνόμιον κατ' ἀλλήλων*[57])*, εἰς*[58]) *δὲ τὰ μὴ φαινόμενα προτιμάσθω τῆς δευτέρας προικὸς ἡ πρώτη, εἴτε ἐξ αὐτῆς τῆς γυναικός, εἴτε ἐκ τῶν κατιόντων αὐτῆς μεθοδεύεται.*

§. 15. Const. 5. Si duo dotes ex una substantia debentur, ea quidem, quae ex iis exstant, duarum mulierum liberi vindicanto, in his inter sese privilegium non habentes. Contemplatione autem earum (rerum), quae non exstant, secundae doti prima praefertor, sive ab ipsa muliere, sive ab eius descendentibus petitur.

Nov. 97. §. 16. *Διατ. ς'. Γυνὴ ἀπαιτρῦσα τὴν προῖκα πάντων ἐπὶ ταῖς ὑποθήκαις προτιμάσθω τῶν προγενεστέρων τοῦ ἀνδρὸς δανειστῶν.* | [59]) — *Ἐὰν* [*ἐν*][60]) *κηνιτοῖς* (v. *κινητοῖς*) *πράγμασιν γένηται*[61]) *προσαύξησις προικός, ὁ χρόνος τοῖς δανεισταῖς καὶ τῇ προσαυξήσει τὴν προτίμησιν ....*[62])*. εἰ δὲ ἐν ἀκινήτοις γένηται ἡ προσαύξησις, ἐχέτο* (v. *ἐχέτω*) *τὸ προνόμιον τῆς προικός. ἐν ταῖς ὑποθήκαις*[63]) *ὁ δανείσας εἰς ἀγορασίαν ἢ ἀναναίωσιν* (v. *ἀνανέωσιν*) *πλοίου*[64]) *ἢ οἴκου*[65]) *ἢ ἄλλου τινὸς τοιούτου προτιμᾶται*[66]) *εἰς ταῦτα*[67]) *τῶν ἄλλων δανειστῶν, εἰ καὶ προγενέστεροι εἰσίν. μόνῃ δὲ παραχωρεῖ τῇ προικί. — Ὁ δὲ εἰς κτῆσιν*[68]) *στρατείας δανείσας, ἐὰν παρασκευάσει*[69]) *ἐν τῷ γραμμα-*

§. 16. Const. 6. Mulier, quae dotem petit, contemplatione hypothecarum omnibus antiquioribus viri debitoribus praefertor. — Sin in rebus mobilibus factum sit dotis augmentum, tempus creditoribus et augmento praelationem (tribuit). Sin autem in (rebus) immobilibus factum sit augmentum, habeto privilegium dotis. In hypothecis is, qui ad emendam aut restaurandam navem aut domum aut aliud quid tale credidit, in haec reliquis debitoribus, etsi sunt antiquiores, praefertur. Doti autem soli cedit. — Is, qui ad acquirendam militiam credidit, si fecerit, ut in instrumento scriptum sit, reliquis

37) Pro voce *καὶ* Codex habet *κα.* 38) Pro voce *τοῦ* Codex habet *τό.* 39) Codex *καταλειφθέντος.* 40) Pro voce *τῷ* Codex habet *τό.* 41) Ante vocem *πράγματα* vox *τὰ* excidisse videtur. 42) Vox *ἀνήβου* tit. 10. const. 2. deest. 43) Pro voce *αὐτῆς* Codex habet *αὐτῇ.* Haec vox in tit. 10. const. 2. contextu deest. 44) Tit. 10. const. 2. habet *κατέβαλλεν.* 45) Tit. 9. const. 2. habet *τὰ ἐπὶ αἱρέσει τοῦ μὴ* et caet. Recte. 46) Incipit fol. 169. B. 47) Pro *ὁπωσοῦν* Codex habet *ὅπως οὖν.* 48) Vox *τινὶ* deest tit. 10. const. 2. 49) Codex *παρεντεθῆσα.* 50) Codex *ἀσφαλείαν.* 51) Codex *ἀνέχωνται*, quod ab hoc loco alienum est. Verba *σιωπηρῶς ὑπόκεινται*, quae tit. 10. const. 2. reperiuntur, aliquem obligationis nexum demonstrant. 52) Pro voce *τίτλου* Codex habet *τί.* 53) Codex *διαφέρειν.* 54) Vocem *οὐσίας* uncis inclusi. Videtur enim haec esse interpretatio vocis *ὑποστάσεως*, cui nec satis apte coniungitur. Vox *ὑποστάσεως* tit. 10. const. 5. habetur. 55) Codex *αὐτῶν* habet. 56) Tit. 10. const. 5. habet *ἐκδικείτωσαν.* 57) Pro verbis *κατ' ἀλλήλων*, quae et tit. 10. const. 5. habentur, Codex habet *κατάλληλον.* 58) Pro voce *εἰς* Codex habet *εἰ.* 59) Incipit fol. 170. A. 60) Vox *ἐν* in Codice deest, sed, quam facile post vocem *ἐὰν* excidere potuerit, satis liquet. Neque vox *ἐν* tit. 10. const. 6. deest. 61) Pro voce *γένηται* tit. 10. const. 6. habet *γέγονεν.* 62) In Codice nullum apparet huius lacunae vestigium. Tu, si me audis, supplebis *παρέχει.* Vide Nov. 97. cap. 1. In tit. 10. const. 6. nihil frugi habetur. 63) Sic distinguendam arbitror esse orationem, ut tit. 10. const. 6. satis demonstrat. Impedimento est autem Nov. 97. cap. 3. init., quominus sic legamus: *προτιμάσθω ἐν ταῖς ὑποθήκαις. ὁ μὲν δανείσας.* 64) Ante vocem *πλοίου* tit. 10. const. 6. addit *κτήσεως ἤ.* Codex B. *ἀνανεώσας.* 65) Codex B. *οἶκον.* 66) Codex B. *προτιμάται.* 67) Pro verbis *εἰς ταῦτα* Codex habet *εἰ ταῦτα.* Codex B. *εἰς ταῦτα.* 68) Codex *κλῆσιν* habet pro *κτῆσιν.* Vide et tit. 10. const. 6. 69) Codex B. habet *παρασκευάσῃ.*

τίῳ (v. *γραμματείῳ*)[70] *ἐντεθῆναι*[71] *κυριότερον* (v. *κυριώτερον*) *αὐτὸν εἶναι*[72] *τῶν ἄλλων δανειστῶν*[73]), *προτιμᾶται*[74]) *οὗτος καὶ αὐτῆς τῆς προικός.*

§. 17. Ti. *ιβ'.*[75]) *διατ. β'. Μὴ ἐμποδιζέτω ταῖς βουλομέναις ἀπαλαγῆναι πορνίας* (v. *ἀπαλλαγῆναι πορνείας*) *τὸν ὅρκον ἢ ἐγγύας*[76]) *παρασχεῖν, ἐφ' ᾧ μὴ ἀναχωρῆσαι τῆς σκηνῆς. οὐδὲ γὰρ* committ*εύονται αἱ τοιαῦται ἐγγύαι*[77]).

§. 18. Ti. *ιγ'. διατ. α'.*[78]) *Προνοείσθωσαν*[79]) *οἱ ἄρχοντες τοῦ ἀπαιτεῖσθαι ἐγγυητὰς τοὺς κηδεμόνας τῶν ἀτελῶν.*

§. 19. Ti. *ις'. διατ. α'. Ὁ γεωργῷ δανείζων τὴν γῆν*[80]) *αὐτοῦ εἰς ἐνέχυρον μὴ λαμβανέτω.*

creditoribus potiorem se esse, hic et ipsi doti praefertur.

§. 17. Tit. 12. const. 2. Iis (mulieribus), quae a fornicatione recedere volunt, impedimento ne esto, quod iusiurandum aut fideiussores dederunt de hoc, ut scenam derelicturae non sint. Neque enim tales fideiussiones committuntur. Nov. 51.

§. 18. Tit. 13. const. 2. (?) Magistratus curanto, ut a minorum curatoribus fideiussores exigantur. Nov. 94.

§. 19. Tit. 16. const. 1. Is, qui agricolae credit, terram eius in pignus ne accipito. Nov. 32.

ΤΙΤΛΟΣ ις'.

Περὶ δανείων γεωργικῶν καὶ περὶ τοῦ μηδένα τὸ λοιπὸν[81]) *ἀναγκάζεσθαι ἐκστάσει χρήσασθαι.* |[82])

[*α'.*][83]) *περὶ τοῦ μηδένα δανείζοντα γεωργῷ κρατεῖν τὴν ἐκείνου γῆν, καὶ πόσον ὀφείλουσιν* (v. *ὀφείλουσιν*) *λαμβάνειν τόκον.*

Ὁ[84]) *αὐτοκράτωρ*[85]) *Ἰουστινιανὸς* (v. *Ἰουστινιανός*)[86]) *Ἀγερωχίῳ*[87]) *ἄρχοντι Θρᾴκης. Πρᾶγμα*[88]) *δεινὸν καὶ πάσης*[89]) *ἐπέκεινα*[90]) *καὶ ἀσεβείας καὶ πλεωνεξίας* (v. *πλεονεξίας*)[91]).

Μηδεὶς[92]) *γεωργοῖς*[93]) *δανείζων τὴν γῆν*[94]) *αὐτοῦ εἰς τὸ*[95]) *ἐνέχυρον*[96]) *λαμβανέτω. ἀλλ' εἰ*[97]) *καρποὺς δανείσῃ*[98]), *τὴν ὀγδόην μοῖραν*[99]) *ἑκάστου μωδίου* (v. *μοδίου*)[1]) *καθ' ἕκαστον ἔτος λαμβανέτω τόκου*[2]) *ὀνόματι*[3]). *εἰ δὲ χρυσίον δανήσει* (v. *δανείσει*)[4]), *κεράτιον ἓν*[5]) *ὑπὲρ ἑκάστου νομίσματος*[6]). *ὁ δὲ παρὰ ταῦτα*[7]) *δανείζων*[8]) *ἐκπίπτει. σημείωσαι*[9]), *ὅτι ξηρῶν καρπῶν*[10]) *ἐμνημόνευσεν ἡ διάταξις, οὐχὶ δὲ*[11]) *καὶ ὑγρῶν. Ἐγρ/*[12])

TITULUS XVI.

De pecuniis, quae rusticis mutuae dantur, ac de hoc, ne quisquam de reliquo cogatur bonorum cessione uti.

(Const. 1.) De hoc, ut nemo, qui rustico credit, illius terram detineat, ac, quantas usuras accipere debeant.

Imperator Iustinianus Agerochio praesidi Thraciae. *Rem duram et, quae supra omnem et impietatem et avaritiam.* Nov. 32.

Nullus, qui agricolis credit, terram eius in pignus accipito. At si fructus crediderit, octavam partem cuiuscunque modii per quemcunque annum usurae nomine capito; sin autem aurum signatum credet, unam siliquam pro quocunque solido (capito). Is autem, qui praeter haec credit, (credito) excidito. Nota, (hanc) constitutionem aridorum fru-

---

70) Codex B. *γραμματίῳ.* 71) Post vocem *ἐντεθῆναι* tit. 10. const. 6. recte interponit *τό.* 72) Codex B. vocem *εἶναι* non habet. 73) Codex *δανείστων.* 74) Codex B. *προτιμάται.* 75) Pro *τί. ιβ'.* Codex habet *τὸ ιβ'.* 76) Codex *ἐγγυάς.* 77) Codex *ἐγγυαί.* 78) Legendum *διατ. β'.* Est enim tit. 13. const. 2. 79) Codex *προνοείσθωαν.* 80) Codex *γήν.* 81) In indice titulorum fol. 7. A. voces *τὸ λοιπὸν* desunt. 82) Incipit fol. 170. B. 83) Hic numerus in Codice non apparet, verum statim ante verba *ὁ αὐτοκράτωρ* positus est. 84) Vox *ὁ* in Codice B. deest. 85) Codex B. habet *αὐτοκράτορ.* 86) Ad marginem *λβ'.* 87) Codex *Αγερουχίω*, Codex B. *Ἀγεροχίῳ.* 88) Codex B. *πράγμα.* 89) Pro *πάσης* Codex *πάσεις* habet. 90) Codex B. habet *πασ" ἐπεκεῖνα.* 91) Codex *πλεωνεξ".* 92) Codex B. *μὴ δείς.* 93) Codex *γεωργός.* Codices B. et X. *γεωργῷ* habent. Vide Nov. 32. *inscriptionem* et *prooemium.* 94) Codex B. *γήν.* 95) Codd. B. et X. *εἰς τὸ* non habent. 96) Cod. B. *ἐνέχειρον.* 97) Pro *εἰ* Codex B. habet *ἤ.* 98) Codex B. *δανείσει.* Sic et Codex X. 99) Pro voce *μοῖραν* Codex et Cod. X. habent *μοίραν.* 1) Sic Codex. Codices B. et X. habent *μοδίου.* Nov. 32. cap. 1. *μοδίου.* 2) Pro *τόκου* Codices B. et X. habent *τόκων.* 3) Pro *τόκου ὀνόματι* Codex habet *τὸ κονόματι.* 4) Codex B. habet *δανείσει.* Sic et Codex X. 5) Pro *κεράτιον ἓν* Codex habet *κρατεῖν ἐν.* Codex B. *κεράτην ἕνα.* Nov. 32. cap. 1. *ἐφ' ἑκάστῳ νομίσματι ἐνιαύσιον κεράτιον ἓν προφάσει τόκου.* 6) Pro voce *νομίσματος* Codex habet *ν°*, Codex B. *νομκμζκ.* 7) Codex B. *ταύτα.* 8) Codex B. interponit voces *τοῦ χρέους.* 9) Codex *σημ.* Codex B. habet *σημείωσε.* 10) Codex B. habet *καρπῶν ξηρῶν.* 11) Pro verbis *οὐχὶ δὲ* Codex habet *οὐχ ἢ δέ.* Vox *δὲ* in Codice B. deest. 12) Codex X. *ἐγράφη.*

πρὸ ιζ'. καλάνδων[13]) *Ἰουλίου* (v. *Ἰουλίου*)[14]) *ὑπατίας* (v. *ὑπατείας*) *Βελισαρίου*[15]).

ctuum mentionem fecisse, liquidorum non item. *Scripta est ante 17. Calendas Iulias Belisario consule.*

β'.[15b]) *ἡ διάταξις ὁμοία*[16]) *τῇ προλαβούσῃ.*

Const. 2. Haec constitutio superiori similis est.

Nov. 34. *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς. Ῥὲμ δοῦραμ*[17]).

Idem imperator. *Rem duram.*

Οὐδὲν πλέον τῆς προλαβούσης νομοθετεῖ[18]) *ἡ διάταξις, πλὴν ὅτι ῥωμαιστὴ* (v. *ῥωμαιστὶ*) *πέφρασται καὶ μόνον* .... [19]).

Nihil amplius, quam superior, (haec) constitutio sancit, nisi quod Latine tantum scripta est....

γ'.[20]) *ὥσται* (v. *ὥστε*) *καὶ ἐπὶ στρατιωτῶν*[21]) *δανειζόντων καὶ ἐπὶ παντὸς ἐζωσμένου προσώπου χώραν ἔχειν τὰς προειρημένας*[22]) *δύο διατάξεις.*

Const. 3. Ut et in militibus, qui pecuniam creditam dant, et in omni persona, quae cingulo ornata est, supra dictae duo constitutiones locum habeant.

Nov. 33. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Δομνίκῳ ἐπάρχῳ* | [23]) *πραιτο* (sic). ***Propter avaritiam creditorum.***

Idem imperator Domnico praefecto praetorio. *Propter avaritiam creditorum.*

Ἡ διάταξις τοπικὰς ἐνίττεται (v. *αἰνίττεται*) *τυγχάνειν τὰς πρὸ αὐτῆς δύο διατάξεις τῶν γεωργῶν Θρᾴκης καὶ τῶν γεωργῶν τοῦ Ἰλυρικοῦ* (v. *Ἰλλυρικοῦ*), *ὑποβάλλουσα τοῖς αὐτῶν ἐπιτιμίοις τοὺς στρατιώτας καὶ πάντας τοὺς ἐζωσμένους, παρὰ τὴν διαγωγὴν τῶν αὐτῶν δύο διατάξεων δανείζοντας καὶ τόκον ἐπερωτῶντας. τινὲς δὲ ἐκ τοῦ πρόσκεισθαι τῇ μὲν πρώτῃ διατάξει „καὶ τοῦτον εἶναι τὸν νόμον κοινὸν ἅπασιν φιλάνθρωπόν τε*[24]) *ἅμα καὶ εὐσεβῆ*[25]),“ *τῇ* [*δὲ*][26]) *δευτέρᾳ* ***„et hanc***[27]) ***legem communem***[28]) ***omnibus esse humanitati***[29]) ***gaudentem***[30])“ *γενικὰς ταύτας εἶναι φασίν. καὶ μᾶλλον χρὴ γενικὰς αὐτὰς προσδέχεσθαι διὰ τὸ εἰρημένον α'. βι.*[31]) *τῶν διγ. τι. ϛ'.*[32]) *διγ. θ'. εἴρηται δέ, ὅτι εἰ ῥητῶς*[33]) *φάκτου τινὸς ἢ προσώπου μέμνηται διάταξις*[34]), *ἔχει δὲ ἐν αὐτῇ γενικὰ ῥήματα, κατὰ παντὸς ὁμοίου προσώπου καὶ φάκτου κρατεῖ. Ἐγράφη πρὸ ιζ'. καλάνδων Ἰουλίων* (v. *Ἰουλίων*)[35]) *ὑπατίας* (v. *ὑπατείας*) *Βελισαρίου.*

(Haec) constitutio obscure significat, duas esse constitutiones, quae ante eam positae sunt, locales agricolarum Thraciae et agricolarum Illyrici, subiiciens earum poenis milites et omnes, qui cingulo ornati sunt, qui contra sanctionem harum ipsarum duarum constitutionum credunt atque usuras stipulantur. Aliqui autem ex eo, quod primae constitutioni appositum est: *„et hanc esse legem communem omnibus, humanamque simul et piam,“* secundae autem *„et hanc legem communem omnibus esse humanitati gaudentem,“* generales has esse constitutiones dicunt. Et magis est, ut ipsae pro generalibus haberi debeant, propter id, quod dictum est in libro 1. Digest. tit. 3. dig. 12.(?) Dictum est autem (ibi): si facti alicuius aut personae constitutio disertis verbis facit mentionem, habet autem in se verba generalia, adversus omnem similem personam ac factum valere. *Scripta est ante 17. Calendas Iulias Belisario consule.*

δ'.[36]) *περὶ τοῦ μὴ ἀναγκάζεσθαι τινὰς ἐκστάσει κεχρῆσθαι καὶ τὰ ἑξῆς.*

Const. 4. De hoc, ut ne quisquam cogatur bonorum cessione uti et quae deinceps.

Nov. 135. *Ὁ αὐτὸς βασιλεύς. Ὅσα τὸ θεῖον ἐξευμενίζεσθαι*[37]) *ὑφ' ἡμῶν προτρέπει*[38]).

Idem imperator. *Quae invitant, ut divinum (numen) a nobis placetur.*

Ἡ παροῦσα διάταξις ἀναιροῦσα τὰς ἐκ | [39]) *στάσεις παρακελεύεται ὅρκον ὑποτελεῖν πρὸς τῶν ἁγίων*

Praesens constitutio, quae bonorum cessiones tollit, ab iis, qui non habent, unde debita, de qui-

---

13) Codex *καλανδων*. Codex X. *καλανδῶν*. 14) Codex X. *Ἰουλίων*. 15) Subscriptio huius consitutionis in Cod. B. haec est: *ἐγράφη πρὸ ιζ'. καλαν Ἰουλίου ὑπατίας Βελισαρίου*. Cod. X. habet *Βελησαρίου*. 15b) Ad marginem *λγ'*. 16) Codex *ὅμοια*. 17) Pro voce *δοῦραμ* Codex habet *δουπλα*. 18) Pro voce *νομοθετεῖ* Codex habet *νομοθετῇ*. 19) Haec lacuna in Codice conspicua est. Excidit autem, nisi fallor, sola subscriptio. 20) Ad marginem *λδ'*. 21) Codex *στρατειῶν* habet pro voce *στρατιωτῶν*. Vide Nov. 33. *„militibus.“* 22) Titulorum index fol. 7. B. habet tantum *τὰς εἰρημένας*. 23) Incipit fol. 171. A. 24) Codex *φιλάνθρωπόν τὲ ἅμα καὶ εὐσεβεῖ*. 25) Codex *εὐσεβεῖ*. 26) Vox *δὲ* in Codice deest. 27) Pro verbis *„et hanc“* Codex habet *ἑτανκ*. 28) Codex *comunem*. 29) Codex *umanitati*. 30) Nov. 34. *„et haec lex communis omnibus sit, humanitate et pietate gaudens.“* 31) Pro *α'. βι.* Codex habet *ιαι*. 32) Sic Codex. Legendum videtur *τι. γ'. διγ. ιβ'*. Significatur autem l. 12. D. I. 3. 33) Pro verbis *εἰ ῥητῶς* Codex habet *εἰρητῶς*. 34) Pro *διάταξις* Codex habet *διατ*. 35) Codex *καλανδων Ἰουλίων*. 36) Ad marginem *ρλθ'*. 37) Codex *ἐξευμενίζεσθαι*. 38) Codex habet *προτρέπει*, verum contextus Novellae 135. *προτρέπεται*. 39) Incipit fol. 171. B.

εὐαγγελίων τοὺς μὴ[40]) *ἔχοντας ἐπιλῦσαι τὰς ἐπαγομένας ὀφειλάς*[41]), *ὡς οὐδεμία*[42]) *πρόφασις*[43]) *αὐτοῖς ὑπολείπεται χρυσίου ἢ πραγμάτων*[44]), *ὅθεν τὸ χρέος ἐπιλύσουσιν, καὶ τοῦ ὅρκου παρεχομένου ἀνενοχλήτους φυλάττεσθαι. τοὺς δὲ δανειστὰς αὐτῶν τὰς ἁρμοζούσας τοῖς χρεώσταις ἢ ἁρμόσαι δυναμένας ἀγωγὰς ἢ δίκαια, ἀπὸ κληρονομίας τυχὸν ἢ δωραιᾶς* (v. *δωρεᾶς*) *συγγενῶν ἢ καθ᾽ ἕτερον τρόπον ἐπὶ κινητοῖς ἢ ἀκινήτοις πράγμασιν, οἰκειοῦσθαι τὲ καὶ κινεῖν ἐκ προσώπου τῶν ὀφειλετῶν* (v. *ὀφειλετῶν*)[45]), *εἶται* (v. *εἴτε*)[46]) *καταδέχονται τοὺς κλήρους ἢ*[47]) *τὰς δωρεὰς ἐκεῖνοι, εἶται* (v. *εἴτε*) *καὶ μή, καὶ εἶται* (v. *εἴτε*)[48]) *πάρεισιν*[49]), *εἴτε ἀπολιμπάνονται, καὶ τὸ ἱκανὸν αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς χρέεσιν περιποιεῖν, μόνον παραχοροῦντας* (v. *παραχωροῦντας*)[50]) *τῷ προνομίῳ τῆς προικός. τοὺς δὲ μέχρι ψιλῆς ἐννοίας παρασαλεύειν τολμῶντας*[51]) *τὰ νομοθετηθέντα ὑποβάλλει*[52]) *ποινῇ ι'. χρυσίου λιτρῶν*[53]) *καὶ τοῖς*[54]) *εἰς σωτηρίαν*[55]) *κινδύνοις. Ἐγράφη πρὸ ς'. καλάνδων Μαρτ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*) .. *μετὰ τὴν ὑπατείαν* ....[56]).

bus conveniuntur, solvant, iusiurandum per sacrosancta evangelia dari iubet, sibi nullam speciem reliquam esse auri aut rerum, unde debitum sint soluturi, et, si iusiurandum praestetur, ab omni vexatione liberos conservari; creditores autem eorum actiones vel iura, quae debitoribus competunt aut competere possunt, fortasse ex haereditate aut donatione cognatorum aut alio modo in rebus mobilibus aut immobilibus, et sua facere, et movere ex persona debitorum, sive hi haereditatem acceptent aut donationes, sive non, et sive adsunt, sive absunt, et (sic) sibi satisfacere propter debita, dotis privilegio tantum cedentes. Eos autem, qui vel sola cogitatione migrare audent ea, quae (hac lege) sancita sunt, poenae decem auri librarum subiicit, (statuitque,) ut de vitae incolumitate periculum subeant. *Scriptu est ante 6. Calendas Martias imperii Iustiniani .. post consulatum....*

Οὗτος ὁ τίτλος οὐχ ἔχει παράτιτλα.

Hic titulus paratitla non habet.

(ΤΙΤΛΟΣ ιζ'.

Περὶ τόκων.)[57])

(TITULUS XVII.

De usuris.)

α'.[58]) περὶ τόκων ναυτικῶν.

Const. 1. De usuris nauticis.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἰωάννῃ (v. *Ἰουστινιανὸς Ἰωάννῃ*) *ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Μηνύσεως ἠκούσαμεν.* |.[59])

Ἡ διάταξις τάττει, πῶς χρὴ τὰ ἐπιπόντια δανείζεσθαι χρήματα ταὶ (v. *τὲ*) *καὶ κάρπους καὶ τὰ περὶ τοῦ κινδύνου αὐτῶν. Ἐγρ/. πρὸ καλαν. χ̅.*[60]) (sic)

Imperator Iustinianus Iohanni praefecto praetorio. *Nuntium audivimus.* Nov. 106.

(Haec) constitutio definit, quemadmodum maritimae pecuniae mutuo dari debeant, fructusque earum et ea, quae ad earum periculum spectant. *Scripta est ante Calendas .. Constantinopoli ...*

β'. περὶ τόκων[61]).

Const. 2. De usuris.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Ἴσμεν[62]) *ἐκ μηνύσεως τῆς σῆς ὑπεροχῆς.*

Ἡ διάταξις ἀναιρεῖ τὴν πρὸ αὐτῆς, τῷ κεκρατι-

Idem imperator eidem. *Scimus ex relatione tuae celsitudinis.* Nov. 110.

(Haec) constitutio eam, quae ante ipsam posi-

---

40) Pro *μὴ* Codex habet *μί*. 41) Codex *ὀφείλας*. 42) Codex *οὐδεμίαν* habet pro *οὐδεμία*. 43) Codex habet *προφάσεις*. 44) Pro voce *πραγμάτων* Codex habet *πρᾶγμα*. Nov. 135. cap. 1. *ὡς οὔτις αὐτῷ πρόφασις πραγμάτων χάριν ὑπολέλειπται*. 45) Codex *ὀφειλέτων*. 46) Pro *εἴτε* Codex habet *εἶται*. 47) Pro voce *ἢ* Codex habet *εἰ*. 48) Codex *εἶται*. 49) Codex *παρεισίν*. 50) Pro voce *παραχωροῦντας* Codex habet *παραχοροῦνται*. 51) Pro voce *τολμῶντας* Codex habet *τολμόντας*. 52) Pro voce *ὑποβάλλει* Codex habet *ὑπὸ βαλλῃ*. 53) Pro voce *λιτρῶν* Codex habet *λ̅ι̅*. 54) Pro *τοῖς* Codex habet *τούς*. 55) Pro voce *σωτηρίαν* Codex habet *σ̅ω̅ι̅α̅ν̅*, notam Graecis non inusitatam. 56) Haec lacuna in Codice satis clare conspicitur. Intercidit autem, nisi fallor, solum consulis nomen. Si Bienerum sequimur, erit vel *Basilii* vel *Belisarii nomen*. Verum anno 536. p. Chr. n. posteriorem esse hanc Novellam constitutionem ex adnotatione annorum imperii satis constabit. Vide Bieneri hist. Novell. p. 504. 57) Tituli nota *τίτλος ιζ'*. in Codice post vocem *ναυτικῶν* posita est, supra non habetur. Supplendum ex indice titulorum *τίτλος ιζ'. περὶ τόκων*. 58) Ad marginem Codicis *ρς'*. 59) Incipit fol. 172. A. 60) Hoc siglo *Constantinopolis* significari solet. Ante hanc vocem mensis Septembris mentio, quae fuerat, nescio quo casu excidit. Vide Bieneri historiam Nov. p. 521. 61) Ad marginem *ρι'*. 62) Pro *ἴσμεν* Codex habet *εἰσμέν*.

κότι· (v. κεκρατηκότι) ἔθει ἐπιτρέπουσα τὰ ἐπιπόντια[63]) *συναλλάγματα. Ἐγράφη ....*[64])

ta est, tollit, contractus maritimos ad consuetudinem, quae invaluit, remittens. *Scripta est ....*

γ'.[65]) ἀντιγραφη ἑρμηνεύουσα τὴν ἑρπὴν[66]) τῶν τόκων.

Const. 3. Rescriptum, quod cursum(?) usurarum interpretatur.

Nov. 121. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀρσίμῳ[68]) ἄρχοντι Τάρσου[69]).

Οὐ μόνον τοὺς[70]) *ἐν ὁμάδι*[71]), *ἀλλὰ καὶ τοὺς κατὰ μέρος καταβαλομένους τόκους εἰς τὸ διπλάσιον συμψηφίζεσθαι φησίν, ὡς καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐν τῷ κωδ. τοῦ λβ'. τι. τοῦ δ'. βι. κειμένης περὶ τῶν τόκων διατάξεως τοῦτο*[72]) *βουλομένου*[73]). *Ἐγρ. πρὸ ιζ'. καλαν. Μαΐ. ὑπατίας* (v. *ὑπατείας*) *Βελισαρίου.*

Idem imperator Arsimo praesidi Tarsi.

Non tantum eas usuras, quae simul solvuntur, verum etiam eas, quae per partem solvuntur, in duplum computari dicit, quasi et finis constitutionis de usuris (latae), quae in tit. 32. libri 4. posita est, hoc (idem) velit. *Scripta est ante 17. Calendas Maias Belisario consule.*

Τὰ παράτιτλα τοῦ τίτλου.

Paratitla (huius) tituli.

Nov. 120. §. 1. Τι. β'. διατ. β'. *Ὁ δανείζων ἐκκλησίᾳ*[74]) *ἢ ἑτέρῳ σεβασμίῳ οἴκῳ* (v. *οἴκῳ*) *οὐ δύναται πλέον τοῦ δ'. τῆς ἑκατοστῆς τόκον ἐπεροτᾶν* (v. *ἐπερωτᾶν*).

§. 1. Tit. 2. const. 2. Is, qui ecclesiae aut alii religiosae domo credit, non potest plus, quam quadrantes usuras stipulari.

Nov. 131. §. 2. Διατ. γ'. *Τὰ εὐαγέσιν οἴκοις* (v. *οἴκοις*)[75]) *ἢ ἐκκλησίαις ἢ συστήμασιν καταλειφθέντα ληγάτα*[76]), *εἰ μὴ ἐντὸς ἑξαμίνου* (v. *ἑξαμήνου*) *τῆς ἐμφανίας* (v. *ἐμφανείας*) *τῆς διαθήκης καταβληθῶσιν, ὁ τούτοις βεβαρημένος* |[77]) *καρποὺς καὶ τόκους αὐτῶν καὶ ἐπαυξήματα ἀπαιτεῖται.*

§. 2. Const. 3. Quae venerabilibus domibus aut ecclesiis aut collegiis relicta sunt legata, nisi intra 6. menses a testamenti publicatione soluta sint, ab eo, qui his oneratus est, fructus et usurae eorum et accessiones exiguntur.

Nov. 88. §. 3. Τι. ς'. διατ. γ'. *Ὁ παραγγείλας*[78]) *παραθήκην τινὸς ἢ πολιτικοὺς ἄρτους ἢ ἐνοίκιον*[79]), *ὡς παρὰ τοῦ δεσπότου ἐποφειλόμενος, οὐ μόνον τῷ τυχηρῷ*[80]) *ὑπόκειται κινδύνῳ, ἀλλ' ἀποδόσει* (v. *ἀποδώσει*) *πρὸς τούτοις τῷ δεσπότῃ*[81]) *αὐτῶν*[82]) *τὸν ἀπὸ τρίτου ἑκατοστῆς τόκων* (v. *τόκον*), *ἀφ' οὗπερ παρήγγειλεν χρόνου*[83]).

§. 3. Tit. 6. const. 3. Is, qui depositum alicuius denuntiavit aut panes civiles aut domorum pensionem, quasi eorum dominus debitor suus esset, non tantum fortuito casui subiectus est, verum ad haec domino eorum ab eo tempore, quo denuntiavit, trientes usuras dabit.

Nov. 2. §. 4. Τι. ι'. διατ. α'. *Εἰ ἐν κινητοῖς πράγμασιν ἐστὶν ἡ πρὸ γάμου δωρεὰ τῆς δευτερογαμούσης γυναικός, οἱ ἐκ τῶν προτέρων γάμων, τεχθέντες αὐτῇ*[84]) *παῖδες τὸν ἀπὸ τρίτου ἑκατοστῆς παρεχέτωσαν αὐτῇ τόκον ἐπὶ πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτῆς. τὸ αὐτὸ φησὶν καὶ ἡ β'.*[85]) *τοῦ τίτλου διάταξις*[86]).

§. 4. Tit. 10. const. 1. Si ante nuptias donatio mulieris, quae ad secundas nuptias transit, in rebus mobilibus consistit, ii liberi, qui ex prioribus nuptiis ei nati sunt, ad omne vitae eius tempus trientes usuras ei danto. Idem dicit et secunda tituli constitutio.

Nov. 72. §. 5. Τι. ιγ'.[87]) διατ. α'. *Ὁ κηδεμὼν ἑκὼν δανείζων τὰ τοῦ νέου χρήματα β'. μῆνας ἐνδοσίμους ἔχει, οὓς ὁ νόμος*[88]) *λαξαμέντον*[89]) *καλεῖ καὶ ἐπὶ τῇ ἀποκαταστάσει τῶν δανεισθέντων μετὰ καὶ τῶν τόκων αὐτῶν*[90]) *κινδυνεύει.*

§. 5. Tit. 13. const. 1. Curator, qui minoris pecunias in foenore sponte collocat, duo menses induciarum habet, quos lex laxamentum vocat, et de pecuniae foeneratae restitutione una cum usuris periculum subito.

Nov. 136. §. 6. Τι. ιε'. διατ. γ'. *Ὁ ἀργυροπράτης καὶ ὑπὲρ τῶν ἀγράφων συναλαγμάτων* (*συναλλαγμάτων*)[91]), *εἰ καὶ μὴ ἐπερώτησεν* (v. *ἐπηρώτησεν*), *τὸν ἀπὸ διμοίρου*

§. 6. Tit. 15. const. 3. Argentarius et propter contractus, qui sine scriptis fiunt, etsi stipulatio (usurarum) non intercessit, usuras besses exigit. —

---

63) Codex *ἐπιποντίας*. 64) Pro *ἐγράφη* Codex habet *ἐγρά*. Reliqua in Codice desunt, verum haec lacuna in Codice notata non est. 65) Ad marginem Codicis *ρκα'*. Pro voce *ἀντιγραφὴ* Codex habet *ἀντιγράφει*. 66) Pro *ἑρπὴν* index titulorum fol. 7. B. *ερ.. πην*. Hoc quid sit, ignoro. Nisi forte corrigendum est: *ἑρωήν*, hoc est *cursum*, vel *ἑρπῆνα*, id est *reptationem*. 68) Contextus Graecus Novellae 121. habet *Ἀρσιλίῳ*. 69) Sic Codex. Nov. 121. *Ταρσοῦ*. 70) Pro *τοὺς* Codex habet *τοῦ*. 71) Codex *νομάδι*. 72) Pro *τοῦτο* legendum videtur *ταὐτό*, hoc est, *quasi idem voluerit*. 73) Pro vocibus *τοῦτο βουλομένου* Codex habet *τοὺς βουλομένους*. 74) Codex *ἐκκλησίαν*. 75) Codex *οἴκοις*. 76) Codex *λήγατα*. 77) Incipit fol. 172. B. 78) Post vocem *παραγγείλας* tit. 6. const. 3. addit *ἐγγράφως*. 79) Pro *ἐνοίκιον* Codex habet *ἐνοικείων*. Verum tit. 6. const. 3., et Nov. 88. *στεγονόμιον* habent. Vide, utrum eligas. 80) Sic tit. 6. const. 3. Hoc loco Codex *οὐ μόνον τῷ τὸ χείρω*. 81) Codex *δεσπότυ*. 82) Pro *αὐτῶν* tit. 6. const. 3. habet *τούτων*. 83) Codex *χρο* habet pro voce *χρόνου*. 84) Codex *αὐτῇ*. 85) Pro *ἡ β'*. Codex habet *κβ'*. Significatur Nov. 22., quae tit. 10. constitutio 2. est. 86) Pro *διάταξις* Codex habet *διατ*. 87) Pro *τι ιγ'*. Codex habet *τ'. ιγ'*. 88) Pro verbis *οὓς ὁ νόμος* Codex habet *τοὺς νόμους*. 89) Codex *λαχάμεντον*. 90) Vox *αὐτῶν* tit. 13. const. 3. deest. 91) Pro *συναλαγμάτων* Codex habet *ἐναλαγμάτων*.

ἑκατοστῆς ἀπαιτεῖ[92]) *τόκον.* — *Τοῖς ἀργυροπράταις, κἂν μὴ ῥητῶς ἐκφωνηθῇ τὸ ποσὸν*[93]) *τοῦ τελεσθησομένου*[94]) *τόκου,* [*ὁ*][95]) *ἀπὸ διμοίρου*[96]) *τόκος*[97]) *παρεχέσθω.*

§. 7. *Τι. ις'. διατ. β'.*[98]) *Ὁ δανείζων γεωργῷ καρποὺς τὴν* | [99]) *ὀγδόην μοῖραν λαμβανέτω ὑπὲρ τόκων. εἰ δὲ χρυσίον*[1]) *δανείσει, κατὰ νόμισμα κεράτιον ἕν*[2]).

Argentariis, etiamsi quantitas usurarum, quae praestabuntur, specialiter expressa non sit, usurae besses dantor.

§. 7. Tit. 16. const. 2. (?) Is, qui rustico fructus credit, partem octavam usurarum nomine capito. Sin autem aurum signatum credet, pro singulo quoque solido unam siliquam capito. Nov. 32.

ΤΙΤΛΟΣ ιη'.[3])

Περὶ ἐλευθερίας ὑπεξουσίων καὶ δούλων καὶ γεωργῶν καὶ γάμων αὐτῶν καὶ ἐπιμερισμοῦ[4]) *γονῆς καὶ περὶ χαμευρετῶν βρεφῶν καὶ εὐνουχιζόντων.*

TITULUS XVIII.

De libertate filiorum, qui in potestate (parentum) sunt, et servorum et colonorum et nuptiis ipsorum et distributione prolis ac de infantibus, qui expositi sunt, et his, qui castrant.

α'.[5]) *ὥσται* (v. *ὥστε*) *τὴν διάταξιν τὴν βουλομένην τοὺς ἐξ ἐναπογράφου*[6]) *καὶ ἐλευθέρας τεχθέντας ἐλευθέρους εἶναι καὶ τὰ ἑξῆς.*

Const. 1. Ut ea constitutio, quae vult ex adscripticio et libera natos esse liberos et quae deinceps.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἰωάννῃ (v. *Ἰουστινιανὸς Ἰωάννῃ*) *ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Ἔν τινι*[7]) *τῶν ἡμετέρων διατάξεων.*

Ἡ διάταξις, ἑρμηνεύουσα τὴν παρακελευομένην τοὺς[8]) *ἐξ ἐναπογράφου*[9]) *πατρὸς*[10]) *καὶ ἐλευθέρας μητρὸς τεχθέντας τῇ μητρῴᾳ ἕπεσθαι τύχῃ, ἐπὶ τοῖς μετὰ τὴν ἐκφώνησιν*[11]) *ἐκείνης*[12]) *τικτομένοις χώραν ἔχειν αὐτὴν*[13]) *φησίν, καὶ τὰ πρὸ αὐτῆς μὴ ἐργάζεσθαι νόμιμα*[14]). *ἐξῃρημένης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, δύνανται*[15]) *οἱ σεπτοὶ οἶχοι* (v. *οἶκοι*)[16]) *ἐναλλαγὰς πρὸς ἀλλήλους ἀκινήτων ποιεῖσθαι πραγμάτων ἐπὶ κοινῷ*[17]) *συμφέροντι, δεκρέτου*[18]) *πραττομένου καὶ ὅρκου διδομένου παρὰ τῶν διοικητῶν τῶν εὐαγῶν οἴκων περὶ τούτου καὶ σκοπουμένου*[19]) *τοῦ συμφέροντος πα* | [20]) *ρὰ τῷ τῶν τόπων μητροπολίτῃ. τὰ δὲ παρὰ τὴν ἀκρίβειαν*[21]) *τῆς διατάξεως γινόμενα ἀνίσχυρα. Ἐγρ/. καλαν*^δ^ *Σεπτεμβρ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*) *τὸ ια'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ β'.*

Imperator Iustinianus Iohanni praefecto praetorio. ***In quadam nostrarum constitutionum.*** Nov. 54.

(Haec) constitutio, quae interpretatur eam, quae eos, qui ex patre adscripticio et matre libera nati sunt, maternam conditionem sequi iubet, in his, qui post illius publicationem nascuntur, eam locum habere dicit, et iura, quae ante eam valuerunt, (ab ea) non immutari (?). Excepta magna ecclesia Constantinopolitana, venerabiles domus permutationes rerum immobilium inter sese facere possunt in communem ipsarum utilitatem, ita ut decretum interponatur, et a venerabilium domorum administratoribus de hoc iusiurandum detur, et utilitas (eius rei) apud (eorum, de quibus agitur), locorum metropolitanum consideretur. Ea autem, quae adversus (huius) constitutionis subtilitatem fiunt, invalida sunt. ***Scripta est Calendis Septembribus imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno 2.***

---

92) Codex *ἀπαιτεῖν.* 93) Codex *πόσον.* 94) Vox *τελεσθησομένου* deest tit. 15. const. 8. 95) Vox *ὁ* in Codice deest, tit. 15. const. 3. non deest. 96) Tit. 15. const. 3. post vocem *διμοίρου* verbum *ἑκατοστῆς* interposuit. 97) Pro verbis *ἀπὸ διμοίρου τόκος* Codex habet *ἀπὸ διμοίρου τόκου ἀπὸ διμοίρου τόκος.* 98) Nisi legendum sit *διατ. α'.* pro voce *διατ. β'.*, mira erit discrepantia paratitlorum ab Athanasii contextu. Tit. 16. const. 2. enim lectorem ad constit. 1. remittit, quo loco ea, quae hic traduntur, habentur. 99) Incipit fol. 173. A. 1) Codex *χρύσιον.* 2) Pro verbis *κατὰ νόμισμα κεράτιον ἕν* Codex habet ⱶ/ (h. e. *κατὰ*) N° (h. e. *νόμισμα*) *κερ*^α^ *ᾱ.* Tit. 16. const. 1. *κεράτιον ἓν ὑπὲρ ἑκάστου νομίσματος.* 3) Codex *τῖ ιη.* 4) Pro voce *ἐπιμερισμοῦ* Codex habet *ἐπὶ μερισμούς.* 5) Ad marginem Codicis *νδ'.* 6) Codex *αναγράφου* habet pro voce *ἐναπογράφου.* 7) Pro verbis *ἔν τινι* Codex habet *εἰς τήν.* 8) Pro verbo *τοὺς* Codex habet *τοῖς.* 9) Codex *ἐξεναπογράφου.* 10) Codex *πρς* habet pro *πατρός.* 11) Pro voce *ἐκφώνησιν* Codex habet *ἐκποίησιν φώνησιν.* 12) Codex *ἐκείνοις.* 13) Pro verbis *ἔχειν αὐτὴν* Codex habet *ἔχει εἰναὐτήν.* 14) Pro voce *νόμιμα* Codex habet *νομίμ°.* *Pomnitz* vult *μετεργάζεσθαι νόμιμα.* 15) Codex *δύναται.* 16) Codex *οἶκοι.* 17) Codex *ἐπικοινῶς.* 18) Codex *δερέτου.* 19) Pro voce *σκοπουμένου* Codex habet *σκοιτουμένου.* 20) Incipit fol. 173. B. 21) Codex *ἀκριβείαν.*

β'.[22]) *ὥστε τοὺς ἀπελευθέρους τοῦ λοιποῦ χρυσοῦ δακτυλίου καὶ παλιγγενεσίας μὴ δεῖσθαι καὶ τὰ ἑξῆς.*

Const. 2. Ut de reliquo liberti aureo annulo ne indigeant et natalium restitutione, et reliqua.

Nov. 78. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ*[23]). *Τέλειον*[24]) *ἡμῖν ἁπάντων τῶν*[25]) *ἀγαθῶν*[26]).

Οἱ ἐλευθερούμενοι πολεῖται (v. *πολῖται*) *Ῥωμαίων γινέσθωσαν, αὐτόθεν ἔχοντες τὸ δίκαιον τῶν χρυσῶν δακτυλίων καὶ τῆς παλιγγενεσίας, ὑποκείμενοι μέντοι τοῖς πατρωνικοῖς, εἰ μὴ ῥητῶς καὶ τούτων αὐτοὺς ἀφῆκεν*[27]) *ὁ ἐλευθερωτής*[28]). *οἱ ἀχάριστοι περὶ τοὺς πάτρωνας φανέντες ἢ τοὺς παῖδας αὐτῶν ἢ ὑβρίσαντες ἢ ζημιώσαντες καταδουλούσθωσαν*[29]). *ὁ βουλόμενος τὴν ἰδίαν* (v. *ἰδίαν*) *ἀπελευθέραν νόμιμον ἔχειν γαμετὴν ποιείτω*[30]) *προικῷον*[31]), *καὶ ἕξει αὐτὴν* [*καὶ*][32]) *τοὺς ἐξ αὐτῆς*[33]) *τεχθέντας*[34]) *γνησίους*[35]). *ὁ*[36]) *προῖκα*[37]) *ποιήσας τῇ ἰδίᾳ* (v. *ἰδίᾳ*) *δούλῃ*[38]), *ἐλευθέραν αὐτὴν*[39]) *καὶ νόμιμον παρασκευάζει γενέσθαι γαμετὴν καὶ τοὺς παῖδας*[40]) *ἐλευθέρους ταὶ* (v. *τὲ*)[41]) *καὶ γνησίους. Ἐγρ/ καλάνδων Φεβρουαρίων βασις* |[42]) *Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανου*) *τὸ ιβ'. ὑπατίας* (v. *ὑπατείας*) *Ἀπίωνος*[43]).

Idem imperator eidem. ***Summum nobis ex omnibus bonis.***

Qui manumittuntur, cives Romani fiant, ius aureorum annulorum et natalium restitutionis statim habentes, ita tamen ut patronatus iuri subiecti sint, nisi specialiter et ab hoc manumissor eos liberavit. Ii, qui ingrati adversus patronos apparuerunt, aut liberos eorum vel iniuria vel damno affecerunt, in servitutem retrahuntor. Qui libertam suam iustam uxorem habere vult, instrumenta dotalia facito et ipsam habebit (iustam uxorem) et eos, qui ex ipsa nati sunt, iustos (liberos). Is, qui instrumenta dotalia(?) cum serva sua confecit, efficit, ut ipsa libera fiat et iusta uxor, atque, (ut) liberi et ad libertatem et ad iura iustorum filiorum perveniant. *Scripta est Calendis Februariis imperii Iustiniani anno 12. Appione consule.*

γ'.[44]) *ἡ διάταξις ἡ διὰ τῶν ἀξιωμάτων καὶ ἐπισκοπῆς ἐλευθεροῦσα τῆς ὑπεξουσιότητος.*

Const. 3. Constitutio, quae dignitatibus et episcopatu (filiumfamilias) a patria potestate liberat.

Nov. 81. *Ὁ ἔνπρακτος* (v. *ἔμπρακτος*)[45]) *καὶ ἔπαρχος καὶ στρατηλάτης καὶ ὁ ἀπὸ ὑπάτων καὶ ὁ εἰς ἐπισκοπὴν προαγόμενος ἐλευθεροῦται τῆς*[46]) *ὑπεξουσιότητος. εἰ γὰρ δοῦλος ἐν εἰδέσει* (v. *εἰδήσει*) *δεσπότου στρατευσάμενος ἢ ἀξίαν παρὰ βασιλέως λαβὼν ἐλευθεροῦται τῆς τύχης, πολλῷ*[47]) *μᾶλλον ὁ ὑπεξούσιος ταῖς εἰρημέναις ἀξίαις κοσμιθεὶς* (v. *κοσμηθείς*). *σημείωσαι*[48]), *ὅτι οὐ κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἐμαγκιπατίονις*[49]) *αὐτεξούσιος γίνεται*[50]) *ὁ διὰ ταύτης ἐλευθερωθεὶς*[51]) *τῆς διατάξεως, ἀλλ' ὡς εἰ ἐτελεύτησεν ὁ τούτου πατήρ. μένει γὰρ ἔχων*[52]) *ἀμίωτα* (v. *ἀμείωτα*) *τὰ λεγίτιμα δίκαια καὶ τὸ πεκούλιον ἄθηκτον* (v. *ἄθικτον*), *καὶ τοὺς ἰδίους* (v. *ἰδίους*) *παῖδας μετὰ τελευτὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ ποιήσει*[53]) *φαμιλίαν*[54]). *Ἐγρ/ πρὸ ιε'. καλάνδων*[55]) *Ἀπριλ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*) *τὸ ιβ'. ὑπατίας* (v. *ὑπατείας*) *Ἀπίωνος.*

In actu constitutus tam praefectus, quam magister militum et consularis et is, qui ad episcopatum promovetur, a patria potestate liberatur. Nam, si servus, qui sciente domino militavit, aut dignitatem ab imperatore consecutus est, a conditione sua liberatur, multo magis filius, qui in patris potestate est, si (supra) dictis dignitatibus ornatus sit, (a parentis potestate liberabitur). Nota, non ad emancipationis modum sui iuris fieri eum, qui per hanc constitutionem liberatus est, sed, quasi huius pater mortuus esset. Retinet enim iura legitima non deminuta, et peculium illaesum, et liberos suos post patris mortem in suam ipsius familiam rediget. *Scripta est ante 15. Calendas Apriles imperii Iustiniani anno 12. Appione consule.*

---

22) Ad marginem *οβ'*. 23) Codex B. *τὸ αὐτό*. 24) Nov. 78. habet *τελείων*. 25) Vox *τῶν* in Codice B. deest. 26) Post haec Codex B. addit: *ὁ στρατιώτης* (Codex *στρατιώτη*) *ληγατεύσας* (Codex *λιγατεύσας*) *τῷ ἰδίῳ δούλῳ ἐλεύθερον αὐτῷ* (legendum *αὐτὸν*) *ποιεῖ*. (Nov. 74. cap. 4.) *Ἄλλο τοῦ αὐτοῦ. Ὁ βουλόμενος.* 27) Codex *ἀφήκεν*. 28) Codex *ἐλευθερωτῆς*. 29) Codex *καταδουλοῦσθ σ*. 30) Post vocem *ποιείτω* tit. 10. parat. §. 13. vocem *αὐτῇ* interponunt. Codex B. *αὐτῷ*. 31) Codex *προικώων*. Codex B. *προικῷον*. 32) Vox *καὶ* in Codice deest, verum in Codice B. adest. Ad vocem *αὐτὴν* facile ex superioribus suppleri potest *νόμιμον γαμετήν*. Non displicet tamen lectio tit. 10. parat. §. 13.: *ποιείτω αὐτῇ προικῷον καὶ τοὺς—τεχθέντας γνησίους ἕξει*. Legendum igitur hoc loco: *ποιείτω αὐτῇ προικῷον καὶ ἕξει τοὺς ἐξ αὐτῆς* et caet. 33) Pro *αὐτῆς* Codex habet *αὐτῇ*. 34) Codex *τεχθέντ*. 35) Vox *γνησίους* in Codice B. deest. 36) Pro *ὁ* Codex habet *οἱ*. 37) Aut fallor, aut loco vocis *προῖκα* legendum erit *προικῷα*. Nov. 78. cap. 4. *βουληθείη δὲ ἐκεῖνος ὕστερον τὴν γαμετὴν ἐλευθερῶσαι καὶ προικῷα συντάξαι συμβόλαια, ἅμα τῇ τῶν προικῴων γραφῇ* et caet. Tit. 10. parat. §. 13. habent et vocem *προῖκα*. 38) Codex B. *δούλῃ*. 39) Pro voce *αὐτὴν* Codex B. habet *αὐτοῦ*. 40) Codex habet *παῖδας τε*. 41) Pro *ἐλευθέρους ταὶ* Codex habet *ἐλευθέρουςαί*. Codex B. vocem *ταὶ* omittit. 42) Incipit fol. 174. A. 43) Subscriptio huius constitutionis in Codice B. haec est: *ἐγράφη καλανδῶν Φεβρουαρίου βασιλεύοντος Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ'. ὑπατίᾳ Ἀπίωνος*. 44) Ad marginem *πα'*. 45) Pro verbis *ὁ ἔνπρακτος* tit. 22. parat. §. 8. habent *ὁ ἔμπρακτος ὕπατος καὶ* et caet. Ea, quae sequuntur, tit. 22. l. l. plenius efferuntur. 46) Vox *τῆς* tit. 22. parat. §. 8. deest. 47) Codex *πόλλῳ*. 48) Codex *σημ*. 49) Codex *ἐμαγκιπάτιονις*. 50) Pro *γίνεται* Codex habet *γένηται*. 51) Codex *ἐλευθερωθείς*. 52) Codex *ἔχων*. 53) Codex *ποιῆσαι*. 54) Codex *Faμιλίαν*. 55) Codex *καλανδων*.

[δ'.][56]) *θεῖος πραγματικὸς τύπος καταπεμφθεὶς | [57]) Δομνίκῳ ἐπάρχῳ τοῦ Ἰλλυρικοῦ χάριν τῶν ἐξ ἐναπογράφου καὶ ἐλευθέρας τικτομένων καὶ περὶ γονῆς τῶν [58]) ἐναπογράφων καὶ ἑτέρων κεφαλαίων.*

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Δομνίκῳ [59]). Ἐπύθετο ἡμῶν [60]) ἡ σὴ ἐνδοξότης.

Ἐάν τίς [61]), ἁπλῆν [62]) δωρεὰν ἐν [63]) συνεστῶτι γάμῳ [64]) εἰς τὴν ἰδίαν ἐκθέμενος γαμετήν, μὴ τραδιτεύσῃ μὲν τὰ δωρηθέντα, ἐφησυχάσῃ [65]) δὲ μέχρι [66]) τελευτῆς, βεβαιοῦται ἡ τοιαύτη δωρεὰ ἀπὸ τοῦ χρόνου [67]) τῆς γραφῆς [68]) τὴν σύστασιν ἔχουσα. καὶ δύναται ἡ γυνὴ ἀπαιτεῖν αὐτὴν ἢ καὶ [69]) νεμομένη [70]) παραγράφεσθαι τοὺς ἐνάγειν αὐτὴν [71]) βουλομένους. σημείωσαι [72]) ὡραῖον, ὅτι, εἰ [73]) καὶ [74]) ὑπόθεται (v. ὑπόθηται) [75]) καὶ [76]) ἐνεχυρίασεν [77]) ὁ ἀνὴρ τὸ δωρηθὲν τῇ γυναικῄ (v. γυναικί), ὡς εἴρηται, οὐ δοκεῖ [78]) ἀνακαλεῖσθαι τὴν δωρεάν, ἀλλ' ἐκδικήσει τὸ δωρηθὲν ἡ γυνὴ ὡς προεκπεποιημένον αὐτῇ ἤδη [79]), καὶ ὅτι ὑπὲρ [80]) τοὺς φ'. [81]) χρύσους [82]) ..... καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων δωρεῶν. ὁ ἐξ ἐναπογράφου [83]) καὶ ἐλευθέρας τεχθεὶς τὴν τῆς μητρὸς μεταδιόκει (v. μεταδιώκει) τύχην, ἀναγκάζεται δὲ ὅμως ἐν ᾧ ἐτέχθη χωρίῳ οἰκεῖν (v. οἰκεῖν) καὶ τὰ [84]) ἐν αὐτῷ γεωργεῖν γήδια, ἔχων ἐλεύθερον τὸ πεκούλιον, πλὴν εἰ μὴ | [85]) ἑτέρας ἰδικῆς κτίσεως (v. κτήσεως) γένηται κύριος, ἱκανῖς (v. ἱκανῆς) οὔσης εἰς τὴν αὐτῆς γεωργίαν ἀποσχολῆσαι [86]) αὐτόν, μεθιστάμενον ἐκ τῆς προτέρας οἰκήσεως [87]) εἰς αὐτήν. τὰ αὐτὰ καὶ περὶ κολονοῦ (v. κολωνοῦ) φησίν, ὁρίζων κολονὸν (v. κολωνὸν) εἶναι τὸν ἐξ ἐλευθέρας [88]) γαστρὸς ἐν ἀγρῷ τεχθέντα, ᾧ καὶ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ ἰδίου (v. ἰδίου) ἐπιβάλλει χωρίον. ἐὰν δύο [89]) ἐναπόγραφοι [90]) διαφόρου δεσπότου [91]) συνέλθωσιν [92]) πρὸς γάμον [93]) καὶ παῖδας [94]) ἔχωσι [95]) μέχρι β'. [96]) τὸν ἀριθμόν, πρὸς λαχνὸν [97]) χωρίζεται [98]) ἡ γονή [99]). εἰ δὲ τρεῖς γένονται (v. γένωνται) [1]), δύο τῇ μητρὶ [2]) ἀκολουθήσουσιν [3]) καὶ ὁ εἷς πατρί [4]), καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, τὸν μὲν [5]) εἰς ὁλόκληρον διερεῖσθαι (v. διαιρεῖσθαι) [6]) δυνάμενον ἐξίσης ἑκατέρῳ [7]) προχωρή-

(Const. 4.) Sacra pragmatica forma Domnico praefecto Illyrici missa eorum caussa, qui ex adscripticio et libera nascuntur, et de adscripticiorum prole et aliis capitulis.

Idem imperator Domnico. ***Interrogavit nos gloria tua.*** Nov. 162.

Si quis, cum constante matrimonio uxori suae simplicem donationem fecisset, res donatas non tradiderit, tacuerit autem usque ad mortem (suam), talis donatio confirmatur, a tempore scripturae valorem habens suum. Ac mulier eam petere potest, aut etiam, si possideat, eos, qui eam convenire volunt, exceptione summovere. Nota id, quod opportuno loco dicitur, etsi vir id, quod mulieri donatum est, hypothecae et pignori obligavit, ut dictum est, non videri donationem revocare, sed rem donatam a muliere vindicatum iri, quasi iam antea alienatione ad ipsam translata esset; et id, quod quingentos aureos superat, (si actis insinuatum non sit, non valere, valere autem id, quod usque ad quingentos aureos est), et in talibus donationibus. Is, qui ex adscripticio et libera natus est, matris conditionem sequitur; cogitur autem in eo praedio, ubi natus est, habitare eiusque agros colere, liberum habens peculium, nisi et alius specialis possessionis, quae ipsum in sua cultura occupatum teneat satis, dominium acquisiverit et ex priore habitatione in illam transmigret. Eadem et de colono dicit, colonum eum esse statuens, qui ex ventre libero in agro natus est, cui etiam culturam et administrationem praedii sui iniungit. Si duo adscripticii diversorum dominorum in matrimonium convenerint et usque ad duorum numerum liberos habeant, sorte proles dividitur. Sin tres nati sunt, duo matrem sequentur, et unus patrem, et, ut simpliciter dicam, is (numerus), qui in solidum dividi potest, ex aequo utrique parti proderit; id

---

56) Numerus δ'. in Codice deest. 57) Incipit fol. 174. B. 58) Pro voce *τῶν* Codex habet *τί*. 59) Codex B. *Δομνήκῳ*. 60) Codex *ἡμῶ* habet pro voce *ἡμῶν*. Codex B. *ὑπίθετο ἡμῖν* habet loco vocum *ἐπύθετο ἡμῶν*. 61) Codex B. *ἐάν τις*. 62) Pro voce *ἁπλῆν* Codex habet *ἁπλήν*. Sic et Codex B. 63) Vox *ἐν* in Codice B. deest. 64) Codex B. *συνεστῶτι τῷ χάμῳ*. Deinde voces *μὴ τραδιτεύσῃ μὲν τὰ δωρηθέντα* in Codice B. desunt. 65) Codex B. *ἐφησυχάσει*. 66) Codex *μεχρί*. 67) Pro *χρόνου* Codex habet *χρ°/*. 68) Pro *γραφῆς* Codex habet *γρι*. Ponitur autem donationem in scriptis esse factam. Nov. 162. cap. 1. haec tantum habet: *εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς .... ἐξ οὗ γίγονεν*. 69) Codex B. *εἰ καὶ* habet pro verbis *ἢ καί*. 70) Codex *νεμομένην*. Codex B. *νεμωμένη*. 71) Pro *αὐτὴν* Codex B. habet *αὐτῇ*. 72) Codex *σημ.* Codex B. *σημωραῖον*. 73) Vox *εἰ* in Codice B. deest. 74) Pro verbis *εἰ καὶ* Codex habet *ἐν καί*. 75) In Codice B. est *ὑπέθετο*. 76) Pro voce *καὶ* Codex B. habet *ἢ καί*. 77) Codex B. *ἐνεχειρίασεν*. 78) Codex B. *δοκεῖ*. 79) Codex B. habet *πρὸ ἐκπεποιημένον αὐτὴ ἤδη*. 80) Codex B. habet *ἡ ὑπὲρ τούς*. 81) Codex B. *πενταχοσίους χρυσίνους*. 82) Pro *χρυσοὺς* Codex habet *χρυσίους*. Postea lacuna versus unius dimidiique in Codice apparet. Supple *τὰ μὴ ἐμφανισθέντα ὑπομνήμασιν οὐκ ἔρρωται, ἔρρωται δὲ τὰ μέχρις τῶν φ'. χρυσῶν καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων δωρεῶν*. Vide Nov. 162. cap. 1. Codex B. hanc lacunam ex parte sic explet: *δωρεὰ κἂν μὴ πραχθεῖ* (leg. *πραχθῇ*), *μέχρι τῆς ποσότητος τῶν φ'. χρυσίνων βέβαιον ἔξη* (leg. *ἕξει*). 83) Codex *ἐξεναπογράφου*. 84) Pro *τὰ* Codex habet *τόν*. 85) Incipit fol. 175. A. 86) Verbum *ἀποσχολεῖν* satis rarum est. Nov. 162. cap. 2. *ἀσχολεῖν*. An legendum *ἀσχολῆσαι* vel *ἀποσχολάσαι*? 87) Codex *οἰκείσεως*. 88) Codex *ἐξελευθέρας*. 89) Pro *δύο* Codex habet *β*. 90) Cod. B. *ἐν ἀπόγραφοι*. 91) Pro verbis *διαφόρου δεσπότου* Cod. X. sic habet: *διαφόρους θεσποτείας*. 92) Cod. X. *συνέλθωσι*. 93) Cod. B. *γαμον*. 95) Cod. *παιδας*. — Cod. B. *καὶ παίδας ἔχωσιν*, Cod. X. *καὶ παῖδας σχῶσι*. 96) Pro *β'*. Codex B. habet *δύο*. 97) Pro verbis *πρὸς λαχνὸν* Codex et Codd. B. et X. habent *προσλαχμόν*. *λαχνὸς* enim est „sors." Vide Ducangium in Glossario mediae et infimae Graecitatis tom. I. p. 795. 98) Pro voce *χωρίζεται* Codex habet *χρίζεται*, Codex X. *μερίζεται*, Codex B. *μερίζονται*. Nov. 162. cap. 3. *κλήρῳ τῆς ἐπιλογῆς γινομένης*. 99) Verba *ἡ γονὴ* in Codice B. desunt. 1) Codex X. *γένωνται*. 2) Codex B. *μρί*. 3) Codex B. *ἀκολουθήσωσιν*. Codex X. *ἀκολουθήσουσι*. 4) Codex B. *τῷ πατρί*. Sic et Cod. X. 5) Codex B. *τὸ μέν*. Sic et Cod. X. Recte. 6) Codex B. *διαιρεῖσθαι*. Sic et Codex X. 7) Codex *ἑκατέρων*.

σειν[8]) μέρει[9]), τὸ δὲ περιττὸν[10]) τῷ μέρει[11]) προστεθήσεται[12]) τῆς μητρός. σημείωσαι[13]), ὅτι περὶ τῶν ἐνκειμένων (v. ἐγκειμένων)[14]) κεφαλαίων τῷ παρῶντι (v. παρόντι)[15]) πραγματικῷ τύπῳ[16]) γενικὴν ἐπαγγέλλεται ποιεῖσθαι νομοθεσίαν. Ἐγρ̆ᾱ/ πρὸ ιε'. ιδω Ἰουνίων (v. Ἰουνίων) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιγ'. ὑπατίας (v. ὑπατείας)[18]) Ἀπίωνος[19]).

autem, quod superest, matris parti addetur. Nota, de (his), quae praesenti pragmaticae formae insunt, capitibus dici generalem fieri legislationem. *Scripta est ante 15. Idus Iunias imperii Iustiniani anno 13. Appione consule.*

ε.'[20]) περὶ τοῦ ἐπιμερίζεσθαι τὴν γονήν τῶν γεωργῶν.

Const. 5. De distribuenda rusticorum prole.

Nov. 156. Ὁ αὐτὸς βασιλεύς. Οἱ τὰ πράγματα πράττοντες τῆς κατὰ Ἀπάμιαν (v. Ἀπάμειαν) | [21]) ἁγιωτάτης ἐκκλησίας.

Ὁ παρὼν[22]) τύπος διατάξεως[23]) ἐκφωνηθείσης[24]) μνήμην ποιεῖται[25]) βουλομένης[26]) ἐπὶ τῶν γεωργῶν τὴν γονὴν μερίζεσθαι, καὶ εἰ μὲν[27]) ἴσος (v. ἴσος)[28]) ἐστὶν ὁ τῶν τεχθέντων ἀριθμός, εἰς δύο[29]) διαιρεῖσθαι, εἰ δὲ ἄνηβος ἢ[30]) καὶ εἷς μόνος[31]) ὁ τεχθής (v. τεχθείς)[32]), τηνικαῦτα τὴν γαστέρα τὸ[33]) πλέον ἔχειν[34]), διότι[35]) καὶ μᾶλλον[36]) ἐμόχθησεν[37]). καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν[38]), εἷς[39]) μὲν ὢν[40]) παῖς ἀκολουθήσει τῇ μητρί[41]), τριῶν δὲ ὄντων[42]) τῶν τεχθέντων οἱ β'. ἢ αἱ β'.[43]) τῆς μητρὸς[44]) ἔσονται[45]), ὁ εἷς[46]) δὲ τῇ τοῦ πατρὸς ἀκολουθήσει δεσποτίᾳ (v. δεσποτείᾳ)[47]), καὶ οὕτως[48]) ἀεὶ[49]) τὸ πλέον ἡ[50]) γαστὴρ ἕξει[51]) καὶ τὸ ἐν πολλοῖς στασιαζόμενον χρόνοις τὴν προσήκουσαν δέξεται[52]) τομήν[53]). Ἐγρ̆ᾱ/ ....[54]).

Idem imperator. *Qui res administrant sanctissimae ecclesiae Apamensis.*

Praesens forma constitutionis antea promulgatae facit mentionem, quae vult inter rusticos prolem dividi, et, siquidem aequalis sit natorum numerus, in duas dividi partes; sin autem inaequalis aut etiam unus solus natus sit, tunc ventrem id, quod plus est, habere, quoniam et plus laboraverit. Et, ut simpliciter dicam, si unus tantum filius sit, matrem sequetur; sin autem tres nati sunt, duo filii filiaeve matris erunt, unus autem patris dominium sequetur, et sic semper venter id, quod plus est, habebit, et id, quod multis temporibus controversum erat, convenientem decisionem accipiet. *Scripta est .....*

ς'.[55]) περὶ τῶν πρὸ τῆς διατάξεως γενομένων γεωργικῶν γάμων.

Const. 6. De nuptiis ante (hanc) constitutionem inter rusticos contractis.

Nov. 157. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Λαζάρῳ. Ἐκ τῶν διαφόρως εἰς ἡμᾶς ἀνηνεγμένων.

Ὁ παρὼν πραγματικὸς τύπος τοπικὸς[56]) μὲν ἐστὶν Ὀσροηνῆς[57]) καὶ Μεσοποταμίας, γενικοῖς δὲ χρώμενος ῥήμασιν ἐπεκτείνει[58]) τὴν νομοθεσίαν καὶ εἰς τὰ

Idem imperator Lazaro. *Ex iis, quae diverso modo ad nos relata sunt.*

Praesens pragmatica forma Osroenae et Mesopotamiae localis est; generalibus autem verbis utens, legislationem et ad facta similia extendit (suam).

---

8) Cod. προχωρήσει. Recte. Cod. B. προσχωρίσει. Si προχωρήσει servare malis, leges τὸ μὲν εἰς ὁλόκληρον. Nov. 162. cap. 3. τὸ μὲν εἰς ἰσότητα διαιρεῖσθαι δυνάμενον προσνέμων ἐξίσης. 9) Pro voce μέρει Codex B. habet μέρ. 10) Codex περὶ τὸν habet. 11) Voces τῷ μέρει in Codice B. desunt. 12) Codex προτεθήσεται. 13) Codex σημ. Cod. B. σημείωσε. 14) Codex B. κειμένων. Cod. X. ἐγκειμένων. 15) Codex B. παρόντι. Sic et Codex X. 16) Pro voce τύπῳ Codex X. habet βιβλίῳ. 18) Codex υπατίας. 19) Subscriptio huius constitutionis in Codice B. haec est: ἐγράφη πρὸ ε'. καλανδῶν Ἰουνίου βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιχ'. ὑπατίᾳ Ἀπίωνος. Codex X. habet ἐγράφη πρὸ πέντε εἰδῶν Ἰουνίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ ὑπατίας Ἀππίωνος. 20) Ad marginem ρμ'. 21) Codex Ἀπαμίαν, Codex B. Ἀπάμειαν. Sic et Cod. X. Verba κατὰ Ἀπάμειαν in Codice Z. plane desunt. Incipit fol. 175. B. 22) Codex B. παρόν. 23) Pro voce διατάξεως Codex habet δ/. 24) Codex B. ἐκφωνηθήσης. 25) Codex B. ποιῆται. 26) Codex B. βουλόμενος. Sic et Cod. X. 27) Pro verbis εἰ μὲν Codex habet ἰ μεν. 28) Codices B. et Z. ἴσος. Sic et Cod. X. 29) Pro verbis εἰς δύο Codex habet εἰ δὲ μί. Nov. 156. cap. 1. καὶ εἰ μὲν ἴσος ἐστὶν ὁ τῶν τεχθέντων ἀριθμός, εἰς δύο μερίζεται. Codex X. habet διαιρείσθω. 30) Pro verbis ἄνηβος ἢ Codex B. habet ἄνισος εἰ. Codices A. et X. ἄνισος ἤ. Legendum sane ἄνισος ἤ. Nov. 156. cap. 1. εἰ δὲ ἄνισος, ἢ καὶ εἷς μόνος ὁ τεχθείς. 31) Cod. μονος. 32) Codex τεχθής. Cod. B. τεχθεῖς. Codd. X. et Z. τεχθείς. 33) Vox τὸ in Codice Z. deest. 34) Codex ἔχει. 35) Codex B. δι' ὅτι. 36) Codices B. et Z. ἄλλον. Pro μᾶλλον Codex X. habet πλέον. 37) Codex B. ἐμόχθησε. Sic et Codex X. 38) Pro verbis ἁπλῶς εἰπεῖν Codd. B. et Z. habent ἀπεῖν. Voces ἁπλῶς εἰπεῖν in Codice X. desunt. 39) Codex εἷς. 40) Codex B. ὢν. Cod. Z. εἷς μένων. 41) Pro voce μητρὶ Codex B. habet μρί. 42) Codex B. ὄντων. 43) Pro verbis ἢ αἱ β'. Cod. et Codd. B. et Z. habent καὶ β'. Verba ἢ αἱ β'. in Cod. X. desunt. Nov. 156. cap. 1. οἱ δύο ἢ αἱ δύο. 44) Cod. B. μρς. 45) Post ἔσονται Codex B. addit καί. 46) Pro εἷς Cod. ὅς, Cod. B. εἷς. Cod. X. habet ὁ δὲ εἷς, Cod. Z. καὶ ὁ εἷς δέ. 47) Codex B. δεσποτεῖα. 48) Codex οὗτος habet pro voce οὕτως. 49) Codex ἀεῖ. 50) Codex ἤ. 51) Codices A. et B. ἔχει. Codex X. ἕξει ἡ γαστὴρ καὶ τό. 52) Vox δέξεται in Codicibus B. et Z. deest. 53) Hoc loco desinit excerptum Codicum B. et Z. Pro τομὴν Codex Z. habet τιμήν. 54) Haec lacuna in Codice non conspicitur. 55) Ad marginem ρβα'. 56) Codex τοπικῶς. 57) Pro verbis ἐστὶν Ὀσροηνῆς Codex habet ἐςινοσροήν. 58) Codex ἐπεκείνει habet.

παραπλήσια φάκτα. παρακελεύεται δὲ τοὺς ἐκ διαφόρων[59]) *ὁρμωμένους χωρίων γάμους πρὸς ἀλήλους* (v. *ἀλλήλους*) *συμβαλόντας μέχρι τῆς αὐτοῦ ἐκφωνήσεως ἀπολυπραγμονήτους* | [60]) *εἶναι, καὶ μηδὲ δύνασθαι τὸν δεσπότην*[61]) *διασπᾶν*[62]) *τοὺς ἰδίους* (v. *ἰδίους*)[63]) *συναφθέντας κατὰ τὸ πρότερον κρατῆσαν*[64]) *ἔθος, ἢ προσήκουσαν αὐτοῖς γῆν προσαναγκάζειν*[65]) *τούτους γεωργεῖν, ἀλλὰ μηδὲ τῶν γονέων ἀφαιρεῖσθαι* [*ἢ*][66]) *τοὺς παῖδας προφάσει τύχης γεωργικῆς, ἀλλ' εἴ τι τοιοῦτον γέγονεν, ἐπανορθωθῆναι καὶ, εἶται* (v. *εἴτε*) *παῖδας ἀφαιρεθῆναι συμβέβηκεν, εἴτε γυναῖκας*[67]), *τούτους ἀποδοθῆναι τοῖς ἰδίοις* (v. *ἰδίοις*) *γονεῦσιν ἢ συνοίκοις, οὐ δυναμένων τῶν τὰ χωρία*[68]) *κεκτιμένων* (v. *κεκτημένων*) *ἀφέλκειν τοὺς συναλάξαντας* (v. *συναλλάξαντας*) *ἢ τοὺς ἐντεῦθεν τεχθέντας παῖδας*[69]). *τῶν γὰρ τοιούτων τι πρᾶξαι πειρομένων* (v. *πειρωμένων*)[69b]) *περὶ αὐτὸ*[70]) *κινδυνεύει τὸ χωρίον, ᾧ δῆθεν πειρᾶται τοὺς γεωργοὺς ἐκδικεῖν. Ἐγρ. καλαν. Μαΐων ις'.*[71]) *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*) *τὸ ..*[72]) *μετὰ τὴν ὑπατείαν ....*[73]).

Iubet autem eos, qui, cum ex diversis praediis originem trahant, usque ad ipsius promulgationem nuptias inter sese contraxerunt, non vexari, ac neo posse (rusticos) iam (inter se) coniunctos secundum consuetudinem, quae antea valebat, a domino divelli, aut cogi, ut terram ad se pertinentem colant, verum nec a parentibus liberos praetextu conditionis rusticanae abripi, sed, si quid tale factum sit, (hoc) corrigi, et, sive contigerit, ut liberi abrepti sint, sive mulieres, hos parentibus reddi suis aut coniugibus, ita ut ii, qui praedia acquisiverunt, coniunctos aut inde natos liberos abstrahere non possint. Nam si ex his aliquid facere conentur, de ipso praedio, cui rusticos vindicare conantur, periclitantur. *Scripta est Calendis Maiis imperii Iustiniani anno ... post consulatum ....*

ζ'.[74]) *περὶ τῶν χαμευρετῶν*[75]) *βρεφῶν.*

Const. 7. De infantibus expositis.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἡλίᾳ[76]) *ἐπάρχῳ*[77]) *τοῦ Ἰλυρικοῦ* (v. *Ἰλλυρικοῦ*)[78]). *Ἔγκλημα τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης ἀλλότριον.*

Idem imperator Eliae praefecto Illyrici. *Crimen a sensu humano alienum.* Nov. 153.

Τὰ παρὰ δεσποτῶν[79]) *ἐκτιθέμενα βρέφη εἰς ῥύμας*[80]) *ἢ ἐκκλησίας ἢ ἑτέρους τόπους δουλικῆς καταστάσεως καθεστῶτα*[81]) *ἐλεύθερα παραυτίκα εἶναι παρακελεύεται ὁ παρὸν* (v. *παρὼν*)[82]) *πραγματικὸς τύπος, κἂν ἀκριβής τις*[83]) *σύστασις ὑπάρ* | [84]) *ξει τῷ*[85]) *ἐνάγοντι εἰς τὸ δεῖξαι τὸ τοιοῦτον πρόσωπον διαφέρειν τῇ αὐτοῦ δεσποτείᾳ. σημείωσαι*[86]) *καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι περιφρονῶν ὁ δεσπότης ἀσθενοῦντος τοῦ οἰκέτου*[87]) *αὐτοῦ ἐκπίπτει τῆς ἐπ' αὐτῷ δεσποτείας, καὶ ὅτι ἐσχάταις ὑπόκειται τιμωρίαις ὁ τούτοις*[88]) *ἐνχειρῶν* (v. *ἐγχειρῶν*), *καὶ ὅτι ὁ παρὼν πραγματικὸς τύπος γενικοῖς χρησάμενος ῥήμασιν νόμος εἰκότως νοηθήσεται. δατ. ιδ'. Δεκεμβρ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*) *τὸ ιε'. ὑπατείας Βασιλείου.*

Praesens forma pragmatica infantes, qui a dominis in vicis aut ecclesiis aut aliis locis exponuntur, si servilis conditionis sint, statim liberos fieri iubet, etsi actor manifestam habeat probationem, ut talem personam in suo dominio esse ostendat. Nota et hinc, dominum, qui servum suum aegrotum negligat, eius dominium amittere, et eum, qui haec patret, ultimis subiectum esse poenis, et praesentem pragmaticam formam, cum generalibus verbis usa sit, pro lege merito habitum iri. *Dat. Idibus Decembr. imperii Iustiniani anno 15. Basilio consule.*

η'.[89]) *περὶ τῶν εὐνουχιζόντων.*

Const. 8. De his, qui castrant.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μαρθάνῃ[90]) *κόμητι*[91]) *πριβάτων. Αἱ*[92]) *παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν*[93]) *βεβασιλευκότων.*

Idem imperator Marthanae comiti rerum privatarum. *Quae ab iis, qui ante nos imperium tenuerunt.* Nov. 142.

---

59) Codex *διαφόρ~.* 60) Codex *ἀπολυπραγμονήτου.* Incipit fol. 176. A. 61) Pro verbis *τὸν δεσπότην* Codex habet *τῶν δεσποτῶν.* 62) Codex *διὰ πᾶν* habet pro voce *διασπᾶν.* Nov. 157. cap. 1. *διασπᾶν.* 63) Pro *ἰδίους* legendum videtur esse *ἤδη.* Nov. 157. cap. 1. *τοὺς ἤδη συναφθέντας.* 64) Codex *κρατήσαν.* 65) Cod. *πρὸς ἀναγκάζειν.* 66) Vox *ἢ* uncis a me inclusa est, quia, quo pertineat, non satis constat. Deest et in Nov. 157. cap. 1. 67) Codex *γυναῖκ~.* 68) Pro voce *χωρία* Cod. *χωρίς.* 69) Cod. *παιδας.* 69b) Leg. *πειρώμενος.* 70) Pro *περὶ αὐτὸ* Cod. *πριατό.* Nov. 157. cap. 1. *καὶ περὶ αὐτὸ κινδυνεύσει τὸ χωρίον.* 71) Codex *ις'* habet, quod tamen ad litterarum *ιζ'* similitudinem accedat. Videtur demonstrari nota „CP." hoc est *Constantinopoli.* 72) Haec lacuna in Codice non conspicitur. 73) Finis subscriptionis deest. In Codice haec lacuna notata non est. Scrimgerus ad annum 585. hanc legem retulit. Quam tamen opinionem falsam esse et Bienerus in historia Novellarum p. 529. observavit, et Athanasius, qui annum imperii notaverit, facile demonstrat. 74) Ad marginem *ρμβ'.* 75) Codex *χαμερε τῶν.* Codex B. *χαμεβρέτων.* Codex Z. vocem *τῶν* omittit. 76) Codex B. *Ἡλια.* 77) Codex habet tantum *ἐπαρ.* 78) Cod. B. *Ἡλυρικοῦ.* Codex Z. *Ἰλλυρικοῦ.* 79) Cod. B. *δεσπότων.* Cod. Z. *τῶν δεσποτῶν.* 80) Cod. B. *ῥήμας.* 81) Cod. B. *καθεστῶτα.* 82) Codex B. *παρῶν.* 83) Pro *τις* Codex habet *ἧς.* Cod. B. *τίς.* 84) Incipit fol. 176. B. 85) Pro *τῷ* Codex habet *τό.* 86) Codex *σημ.* 87) Codex *οἰκετοῦ.* 88) Codex *τοῦτοις.* 89) Codex *ρμγ'.* ad marginem habet. 90) Codex *Μαρθανῇ.* 91) Codex B. *κώμητι.* 92) Pro *αἱ* Codex habet *ἡ.* Codex B. habet *εἰ.* 93) Codex B. *προημῶν.*

'Ο τολμήσας ἐν οἵῳ δήποτε[94]) τόπῳ τῆς πολιτείας[95]) οἷον δήποται (v. δήποτε)[96]) πρόσωπον εὐνουχίσαι[97]), εἰ[98]) μὲν ἄρρην[99]) ἐστὶν[1]), παραπλησίως καὶ αὐτὸς εὐνουχιζέσθω[2]) διὰ τοῦ κόμιτος[3]) τῶν πριβάτων, καὶ τὴν Γύψον οἰκείτω (v. οἰκείτω)[4]). εἰ δὲ [μὴ][5]) γυνὴ ἐστὶν[6]), τιμωρείσθω[7]) καὶ δημευέσθω[8]) καὶ [εἰς][9]) ἐξωρίαν (v. ἐξορίαν)[10]) πεμπέσθω[11]). οἱ δὲ ἐπιτάξαντες καὶ πρόσωπα δεδωκότες[12]) εἰς τὸ εὐνουχισθῆναι ἢ οἴκους (v. οἴκους)[13]) τινὰς[14]) παρασχόμενοι, εἴτε ἄνδρες, εἴτε γυναῖκες[15]) εἶεν[16]), τὰς αὐτὰς ἐκείνοις[17]) ὑπομενέτωσαν τιμωρίας. οἱ μέντοι[18]) εὐνουχισθέντες δοῦλοι ὄντες[19]) [εἰς][20]) ἐλευθερίαν ἁρπα | [21]) ζέσθωσαν, μηδενὸς[22]) τολμῶντος[23]) κατά τινὰ[24]) περίνοιαν[25]) ἐκποιεῖσαι (v. ἐκποιῆσαι)[26]) αὐτούς, ἢ καὶ[27]) συμβόλαιον ἢ τὰς λεγομένας ἀνακρίσεις[28]) ἐπ' αὐτοῖς ποιεῖσθαι, τῶν τοῖς τοιούτοις[29]) συναλλάγμασιν[30]) ὑπουργούντων[31]) ταῖς προειρημέναις ὑποβαλομένων (v. ὑποβαλλομένων)[32]) ποιναῖς[33]). εἰ δὲ καὶ διὰ πάθους[34]) συμβῇ[35]) δοῦλον εὐνουχισθῆναι, ἔσται καὶ οὕτως[36]) ἐλεύθερος. οἱ μέντοι [ἐξ] ἐλεύθεροι[37]) διὰ[38]) πάθους[39]) εὐνουχιζόμενοι ἐξῄρηνται[40]) τῆς νομοθεσίας. ταῦτα δὲ φυλαχθήσονται ἐκ τῶν[41]) ἐν Κωνσταντινουπόλει[42]) καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχόντων[43]) καὶ τῶν κατὰ τὸν τόπον ἱερῶν[44]) ἔτ. $\overline{\chi\beta}$.[45]). Ἐγρ/ καλανδ. Δεκεμβρίων ἐν τῷ σέπτιμο[46]) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ)[47]) μετὰ τὴν ὑπατίαν (v. ὑπατείαν) Βασιλείου τὸ ιδ'.[48]).

Is, qui in qualicunque reipublicae loco qualemcunque personam castrare conatus est, siquidem vir est, simili modo et ipse per comitem rerum privatarum castrator, et Gypsum habitato. Sin autem mulier est, punitor et bonorum confiscationem sustineto, et in exilium mittitor. Ii autem, qui, (hoc ut fieret), mandarunt, et, ut castratio patraretur, personas subornarunt, aut domos aliquas obtulerunt, sive viri sint, sive mulieres, easdem, quas illi, poenas sustinento. Castrati autem, si servi sunt, ad libertatem trahuntor, nemine per aliquam fraudem eos alienare aut etiam instrumentum aut, quae vocantur ἀνακρίσεις, eas de iis facere conante, iis, qui talibus contractibus ministerium praebent, poenis supra dictis subiiciendis. Si vero etiam propter vitium contigerit, ut servus castratus sit, et sic liber erit. Liberi (?), qui propter vitium castrantur, ab (hac) legislatione excipiuntur. Eadem a magistratibus Constantinopolitanis et provincialibus et eius, (de quo agitur), loci episcopis observabuntur. *Scripta est Calendis Decembr. in Septimiliario (?) imperii Iustiniani post consulatum Basilii anno 14.*

Τὰ παράτιτλα τοῦ τίτλου.

Paratitla (huius) tituli.

Nov. 123. §. 1. Τί. α'. διατ. ε'.[49]) 'Ο βουλευτὴς ἐπὶ ιε'.' ἔτη ἀνεπιλήμπτως (v. ἀνεπιλήπτως)[51]) μονάσας καὶ ἐπίσκοπος χειροτονηθεὶς[52]) τῆς τύχης ἐλευθεροῦται, τὸ ἥμισυ[53]) τέταρτον μέρος τῆς ἰδίας (v. ἰδίας) ὑποστάσεως παρέχων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δημωσίῳ (v. δημοσίῳ). τὸ

§. 1. Tit. 1. const. 2. (?) Curialis, qui sine ulla reprehensione vitam solitariam quindecim annis egit et episcopus ordinatus est, a conditione liberatur (sua), ut tamen dodrantem substantiae suae curiae tradat et fisco. Idem et constitutio 17. eius

94) Codex B. οἱοδήποτε. Codex X. οἱῳδήποτε. 95) Pro verbis τόπῳ τῆς πολιτείας οἷον δήποται Codex B. habet πολιτείας τόπῳ οἱονδήποτε. 96) Codex X. οἱονδήποτε. 97) Codex habet εὐνουχῆσαι. Codices B. et X. eandem formam referunt. 98) Pro voce εἰ Codex habet ἤ. 99) Codd. B. et X. ἄρρεν. 1) Cod. X. ἐστί. 2) Post vocem εὐνουχιζέσθω Codex B. addit καὶ εἰ περισωθείη δημευέσθω. Cod. X. καὶ εἴπερ σωθείη δημευέσθω. 3) Codex B. κώμητος. Cod. X. κόμητος. 4) Codex οἰκεῖτο. Cod. B. οἰκήτο. Cod. X. οἰκείτω. 5) Codex habet μή, quod, quia ab hoc loco alienum est, et in Codd. B. et X. deest, uncis includendum curavi. Nov. 142. cap. 1. εἰ δὲ γυναῖκες ὦσιν αἱ τοῦτο ποιοῦσαι. 6) Codex B. γυνή ἐστιν. 7) Codex τιμωρεῖσθω. Sic et Codex B. 8) Voces καὶ δημευέσθω in Codd. B. et X. desunt. 9) Vox εἰς in Codice deest, non deest autem in Codd. B. et X. 10) Codex B. ἐξορίαν. Sic et Codex X. 11) Cod. πεμπέσθ'. 12) Codex B. δεδωκότες. 13) Codex B. οἴκους. Sic et Cod. X. 14) Pro voce τινὰς Codex B. habet ἢ τόπους τινάς. 15) Codex et Cod. B. habent γυναίκες. 16) Codex εἶεν habet, Cod. B. εἰσί. 17) Codex B. ἐκεῖνας. 18) Codex B. μέν τι habet pro voce μέντοι. 19) Cod. B. ὄντες. 20) Vox εἰς deest in Codice, in Codd. B. et X. non deest. 21) Incipit fol. 177. A. Codd. B. et X. ἀναρπαζέσθωσαν. 22) Cod. B. μὴ δενός. 23) Cod. B. τολμώντος. 24) Cod. B. κατά τινα. 25) Codex περινοίαν. 26) Codd. B. et X. ἐκποιῆσαι. 27) Pro voce καὶ Codex habet ϛ'. Vox καὶ deest in Codd. B. et X. 28) De voce ἀνακρίσεις vide Hombergkium ad Novell. 142. cap. 2. 29) Codex B. τοιοῦτοις. 30) Codex B. συναλαγμάτων. 31) Codex B. ὑπουργοῦντων. 32) Cod. B. ὑποβαλλομένων. Sic et Codex X. 33) Codex B. πιναῖς. 34) Codex X. πάθος. 35) Codex B. συμβεῖ. 36) Codex B. οὕτσς. Codex X. οὗτος. 37) Codex ἐξ ἐλεύθεροι. Codex B. vocem ἐξ non habet. Sic et Codex X. Ἐξελεύθεροι sunt „liberti." Vide lexx. Fortasse voluit ἐξ ἀρχῆς ἐλεύθεροι. Nov. 142. cap. 2. οἱ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὄντες ἐλεύθεροι. 38) Codex B. καὶ διά. 39) Codex X. habet πάθος. 40) Codex B. ἐξήρινται. Codex X. ἐξηρηνται. 41) Pro voce τῶν Codex B. habet τῆς. Voces ἐκ τῶν in Codice X. desunt. 42) Codex Κωνσταντίνουπόλει. 43) Codex X. habet διὰ τῶν ἀρχόντων pro voce ἀρχόντων. 44) Pro verbis κατὰ τὸν τόπον ἱερῶν Codex B. habet κατατόπων ἱερέων, Codex X. κατὰ τόπον ἱερέων. 45) Sic Codex. Legendum est autem ἐπισκόπων. Nov. 142. cap. 2. ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις τοῖς κατὰ τόπον ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις καὶ τοῖς τούτων ἄρχουσιν. 46) Voce σέπτιμο fortasse *Septimiliarium* significatur. Vide Bieneri historiam Nov. p. 523. 47) Post vocem Ἰουστινιανοῦ excidit annotatio anni, qui est imperatoris Iustiniani. Quae lacuna in Cod. non apparet. 48) Subscriptio huius constitutionis in Codice B. haec est: ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς μετὰ τὴν ὑπατίαν Βασιλείου τὸ ιδ'. 49) Pro voce ε'. scribendum videtur esse β'. Est enim tit. 1. const. 2. 51) Pro verbis ιε'. ἔτη ἀνεπιλήμπτως Codex habet ῑεπιαν ἐπιλήμπτως. Vox ἀνεπιλήμπτως deest tit. 1. const. 2. 52) Codex χειροτονηθεῖς. 53) Pro ἥμισυ Codex habet ἥμισοι.

αὐτὸ καὶ ἡ ιζ'. τοῦ τι. διατ. φησίν[54]). — *Πᾶσα*[55]) *ἐπισκοπὴ ὑπεξουσιότητος καὶ ἐναπογράφου καὶ δουλικῆς ἀπαλάττει* (v. *ἀπαλλάττει*) *τύχης*. — *Δοῦλος, εἰδότος καὶ οὐκ ἀντιλέγοντος τοῦ δεσπότου εἰς κλῆρον καταλη | γεὶς* (v. *καταλεγεὶς*)[56]) *ἐλευθερούσθω. εἰ δὲ ἀγνωεῖ* (v. *ἀγνοεῖ*)[57]) *τοῦτο ὁ δεσπότης, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἐκδικείσθω· μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν οὐκέτι*[58]), *πλὴν εἰ μὴ εἰς ἕτερον μετέλθοι βίον*. — *Εἰ ἀγνοεῖ τὴν τύχην τοῦ μέλλοντος μονάζειν ὁ ἡγούμενος, πρὸ τριετίας*[59]) *μὴ παρεχέτο* (v. *παρεχέτω*)[60]) *αὐτῷ τὸ σχῆμα· μετὰ δὲ τὴν*[61]) *τριετίαν, κἂν*[62]) *δοῦλος ἐστίν, κἂν κολονός* (v. *κολωνός*)[64]), *κἂν ἐναπόγραφος, παρεχέτω. ἔσται γὰρ ἐλεύθερος*[64]), *ἀποδιδοὺς τῷ δεσπότι* (*δεσπότη*)[65]), *ὅσα εἰσήγαγεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ πράγματα. εἰ δὲ μετὰ ταῦτα*[66]) *πλανήτης*[67]) *γένηται, ἢ*[68]) *κοσμικὸν ἕλεται* (v. *ἕληται*)[69]) *βίον, τῇ προτέρᾳ δίδοται τύχῃ*.

tituli dicit. — Omnis episcopatus a parentis potestate et adscripticia et servili conditione liberat. — Servus, qui sciente domino et non contradicente inter clericos relatus est, liberator. Sin autem dominus hoc ignorat, intra annum vindicator; post annum autem non amplius, nisi ad aliud vitae (genus) transierit. — Si abbas conditionem eius, qui vitam solitariam amplexurus est, ignorat, ante triennium ei habitum ne dato; post triennium autem, sive servus est, sive colonus, sive adscripticius, dato. Erit enim liber, eas res, quas in monasterium intulit, domino restituens. Sin autem post haec erro factus sit, aut vitam mundanam elegerit, priori conditioni redditur.

§. 2. *Διατ. ιγ.' Μηδεὶς λαμβανέτω σχῆμα μοναχικόν, εἰ μὴ πρότερον τριετῆ*[70]) *καρτερήσει ἐν τῷ*[71]) *μοναστηρίῳ, τὴν περὶ τὴν ἄσκησιν συντονίαν ἐνδεικνύμενος. ὁ δὲ οὕτως μονάσας, δοῦλος ὤν, ἐλευθεροῦται, οὐδεμίαν μετὰ τὴν τριετίαν ζήτησιν ὑφιστάμενος. ἕτερον δὲ μετιὼν*[72]) *βίον, καταδουλοῦται*[73]). — *Εἰ δὲ μηδὲν*[74]) *αὐτοῦ*[75]) *διελέγχοι πτέσμα* (v. *πταῖσμα*)[76]) *ὁ δεσπότης, δείκνυται δὲ σεμνὸς καὶ σπουδαῖος περὶ τὴν ἄσκησιν, οὐδὲ πρὸ τῆς τριετίας δύναται ὁ δεσπότης λαμβάνειν αὐτόν*.

§. 2. Const. 13. Nemo habitum monasticum sumito, nisi prius in monasterio triennium perseverabit, intentum exercitationis studium significans. Qui autem sic vitam solitariam egit, si servus sit, liber fit, nullam post triennium (status) quaestionem sustinens. Sin autem ad aliud vitae genus transierit, in servitutem redigitur. — Sin autem dominus non demonstret, ipsum delicti (cuiuspiam) esse reum, ipse autem honestus esse probetur atque exercitationi studiose intentus, nec ante triennium dominus ipsum recipere potest. Nov. 5.

§. 3. *Τι. γ'. διατ. γ'. Ὁ τοῦ Σαμαρίτου* (v. *Σαμαρείτου*) *οἰκέτης*[77]) *εἴτε Χριστιανός ἐστιν*[78]), *εἴται* (v. *εἴτε*) *θέλει γενέσθαι Χριστιανός, εὐθὺς εἰς ἐλευθερίαν ἀναρπάζεται |*[79]) *καὶ πολίτις* (v. *πολίτης*) *Ῥωμαίων καθίσταται*.

§. 3. Tit. 3. const. 3. Servus Samaritae, sive Christianus est, sive Christianus vult fieri, statim ad libertatem trahitur et civis Romanus fit. Nov. 144.

§. 4. *Τι. η'. διατ. α'. Πατρικιότης, ὑπατία* (v. *ὑπατεία*), *στρατιλασία* (v. *στρατηλασία*), *ἐπαρχότης ἔμπρακτος ἐλευθερώσει*[80]) *τύχης βουλευτικῆς*.

§. 4. Tit. 8. const. 1. Patriciatus, consulatus, magisterium militum, praefectura (eius), qui in actu (constitutus) est, a conditione curiali liberabit. Nov. 38.

§. 5. *Διατ. β'. Αἵρεσις ἢ θρισκία* (v. *θρησκεία*) *οὐκ ἀπαλάττει* (v. *ἀπαλλάττει*) *τινὰ τύχης βουλευτικῆς ἢ ταξεωτικῆς*.

§. 5. Const. 2. Haeresis aut cultus illicitus a condicione curiali aut cohortali neminem liberat. Nov. 45.

§. 6. *Διατ. γ'. Νονοράρια ἐπαρχότης ἢ στρατιλασία* (v. *στρατηλασία*) *οὐκ ἐλευθεροῖ*[81]) *τὸν βουλευτὴν τῆς τύχης*.

§. 6. Const. 3. Honoraria praefectura aut magisterium militum curialem a conditione non liberat (sua). Nov. 70.

§. 7. *Τι. ι'. διατ. β'. Ἡ δεπορτατίων ἐπὶ σχήματος φυλάττει τὴν ἐλευθερίαν*. — *Ἡ τῶν εὐγενῶν εἰς μέταλλον καταδίκη*[82]) *οὐ ποιεῖ δοῦλον τὸν καταδικασθέντα*. — *Τὰ*[83]) *ἐξ ἐλευθέρας γαστρὸς τικτόμενα ἐλεύθερα*[84]) *γίνονται, εἰ καὶ δοῦλος, εἰ καὶ*[85]) *ἐναπόγραφος ἐστὶν ὁ τούτων*[86]) *πατήρ*. — *Δεσπότης*[87]) *τὸν ἴδιον δοῦλον ἢ τὴν θεράπαιναν*[88]) [*ὡς*][89]) *ἐλευθέραν συνάπτον* (v. *συνάπτων*) *πρὸς γάμον τῷ ἀγνοοῦντι* (v.

§. 7. Tit. 10. const. 2. Deportatio libertatem in statu suo conservat. — Ingenuorum ad metalla condemnatio condemnatum in servitutem non redigit. — Qui ex libero ventre nascuntur, liberi fiunt, etsi eorum pater servus aut etiam adscripticius est. — Dominus, qui servum suum ancillamve quasi liberam cum eo, qui horum conditionem ignorat per nuptias Nov. 22.

---

54) Pro voce *φησὶν* Codex habet *φη*. 55) Codex *πάσα* habet. 56) Codex habet *καταληγεὶς*. Incipit fol. 177. B. 57) Pro verbis *εἰ δὲ ἀγνωεῖ* Codex habet *ἡ δὲ ἀγνωή*. 58) Codex *οὔκετι*. 59) Codex B. *προτριετίας*. 60) Codex *παρέχετο*. Tit. 1. const. 2. habet *διδότω*. 61) Vox *τὴν* in Codice B. deest. 62) Pro voce *κἂν* Codex B. habet *εἰ*. 63) Codex *coλονος*. Verba *κἂν κολονὸς* desunt in Codice B. 64) Tit. 1. const. 2. *ἀπελεύθερος*. 65) Codex B. *δεσπότει*. 66) Codex B. *ταύτα*. 67) Codex *πλανητης*, Codex B. *πλάνη τίς*. 68) Post vocem *ἢ* tit. 1. const. 2. vocem *καὶ* interponit. 69) Codex B. *ἐλεῖται*. 70) Sic Codex. Tit. 1. const. 13. *τριετίαν*. 71) Vox *τῷ* tit. 1. const. 13. deest. 72) Codex *μετιῶν*. 73) Codex *κατὰ δουλοῦται*. 74) Codex *μηδένα*. 75) Pro voce *αὐτοῦ* tit. 1. const. 13. habet *αὐτόν*. 76) Codex *πεσμα* habet. Tit. 1. const. 13. *πταῖσμα*. 77) Codex *οἰκετης*. 78) Codex *ἐστίν*. 79) Incipit fol. 178. A. 80) Pro voce *ἐλευθερώσει* Codex habet *ἐλευθέρους ἤ*. 81) Codex *ἐλευθεροι*. 82) Codex *καταδίκης*. 83) Pro voce *τὰ* Codex habet *τό*. 84) Codex B. *καὶ ἐλευθερα*. 85) Codex B. *ἢ καὶ* habet pro verbis *εἰ καί*. Recte. 86) Pro voce *τούτων* Codex B. habet *τούτου*. 87) Codex habet *δεσπό*. 88) Codex B. habet *θεράπεινα*. 89) Vox *ὡς* in Codice deest, verum nec in Cod. B. deest, nec tit. 10. const. 2. Ac fortasse plura hoc loco excider, quae ex tit. 10. const. 2. sic suppleri possunt: *ὡς ἐλεύθερον ἢ ἐλευθέραν*.

ἀγνοοῦντι) τὴν τούτων[90]) κατάστασιν ἐλευθέρῳ[91]), ἢ συναινῶν[92]) τοιούτοις[93]) γάμοις, [ἢ][94]) ἐπίτηδες[95]) σιωπῶν, οὐδὲ λύει τὸν γάμον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ δεσποτίας (v. δεσποτείας) ἐκπίπτει, τοῦ δούλου[96]) προσώπου εὐγενοῦς[97]) ἅμα[98]) καὶ ἐλευθέρου γινομένου[99]). — Περιφρονῶν ὁ δεσπότης ἀσθενοῦντος τοῦ ἰδίου (v. ἰδίου) δούλου[1]), ἀπολέσει[2]) τὴν ἐπ' αὐτῷ δεσποτίαν (v. δεσποτείαν). ὁ προδερέλικτος[3]) οἰκέτης ἐλεύθερος γενήσεται. | [4])

coniungit, aut in tales nuptias consentit, aut data opera tacet, nec nuptias solvit, verum etiam eius dominio excidit, cum serva persona simul ingenua et libera fiat. — Dominus, qui servum suum aegrotantem negligit, eius dominium amittet. Servus pro derelicto habitus liber fiat.

ΤΙΤΛΟΣ ιθ'.[5])

TITULUS XIX.

(De Armeniis et Africa.)

α'. περὶ [τοῦ][6]) τοὺς Ἀρμενίους κατὰ τοὺς Ῥωμαίων πολιτεύεσθαι νόμους.

Const. 1. De hoc, ut Armenii secundum Romanorum leges vivant.

Edict. Iustiniani 3. Ὁ αὐτὸς βασιλεύς. *Καὶ Ἀρμενίους βουλόμεθα.*

Idem imperator. *Et Armenios volumus.*

Οὐδὲν πλέον τῆς ἐπιγραφῆς· διδάσκει ἡ διατ. Ἔγραφ ......

Nihil amplius, quam, quod in inscriptione est, (haec) constitutio docet. *Scripta est .....*

[β'.][7]) περὶ [τοῦ][8]) τοὺς ἐν Ἀφρικῇ μέχρι πενταετίας τα ἀφαιρεθέντα ὑπὸ τῶν Βανδήλων τὰ[9]) πράγματα αὐτῶν εἴσω ῥητῶν[10]) βαθμῶν ἐκδικεῖν.

Const. 2. De hoc, ut ii, qui in Africa sunt, usque ad quinquennium res suas ab Vandalis abreptas usque ad certos gradus vindicare possint.

Nov. 36. Ὁ αὐτὸς βασιλεύς. ***Omni in infinitum***[11]).

Idem imperator. *Omne infinitum.*

Παρελθε τὴν διάταξιν τοπικὴν οὖσαν καὶ χρονικήν. Ἐγρ/. ....[12]).

Praetereas (hanc) constitutionem, cum localis sit et temporalis. *Scripta est ....*

Οὗτος ὁ τίτλος οὐκ ἔχει παράτιτλα.

Hic titulus paratitla non habet.

---

90) Pro voce τούτων Codex B. habet τούτου. 91) Vox ἐλευθέρῳ a tit. 10. const. 2. abest. Codex B. ἐλευθερῶν. 92) Codex B. συναινοῦν. 93) Codex habet τοιοῦτος pro voce τοιούτοις. Pro τοιούτοις Codex B. habet τοῖς. 94) Vox ἢ in Codice deest, verum ex tit. 10. const. 2. supplenda est. 95) Pro voce ἐπίτηδες Codex habet ἐπὶ τῇ ... (desunt tres fere litterae, quarum defectus in Codice apparet). 96) Codex B. δοῦλου. 97) Codex δούλου εὐγενοὺς. 98) Codex B. ἅμα. 99) Codex B. γενομένου. 1) Pro verbis τοῦ ἰδίου δούλου Codex B. habet τοῦ δούλου τοῦ ἰδίου. 2) Codex ἀπολαύσει, quod contrarium plane foret Novellae 22. Codex B. ἀπόλλυσι. 3) Codex B. habet καὶ ὁ pro verbis ὁ προδερέλικτος. 4) Incipit fol. 178. B. 5) Codex τϊ. ιθ'. habet. Excidit tituli inscriptio, quae ex titulorum indice fol. 8. A. sic videtur esse supplenda: περὶ Ἀρμενίων καὶ Ἀφρικῆς. 6) Vox τοῦ in Codice deest, adest autem in titulorum indice fol. 8. A. Post vocem ἔγραφ in Codice lacuna apparet plane nulla. 7) Codex β'. non habet. 8) Vox τοῦ in Codice deest, non deest autem in titulorum indice fol. 8. A. 9) Nisi fallor, vox τα melius aberit, ut in titulorum indice fol. 8. A. 10) Pro verbis εἴσω ῥητῶν Codex habet εἰς ὠρητῶν. 11) Sic Cod. Nov. 36. init. *Omne infinitum.* 12) Haec lacuna in Codice non apparet.

ΤΙΤΛΟΣ κ'.[13])

Περὶ συντελεστῶν καὶ στρατιωτῶν καὶ[14]) *παρόδου καὶ παραμονῆς καὶ μητάτων*[15]) *καὶ κατασκευῆς ὅπλων.*

TITULUS XX.

De collatoribus et militibus et transitu et remansione (militum) et metatis et armorum fabricatione.

α'.[16]) *περὶ συντελεστῶν καὶ ἄλλων κεφαλαίων.*

Const. 1. De collatoribus et aliis capitulis.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Ὅσα πρὸς ὀφέλειαν (v. *ὠφέλειαν*)[17]) *τινὶ*[18]) *τῶν ἡμετέρων ὑποτελῶν*[19]).

Idem imperator Petro praefecto praetorio. *Ea,* Nov. 128.
quae ad utilitatem alicui nostrorum subiectorum.

Ἐν ἀρχῇ ἑκάστου ἔτους ἐν τῷ Σεπτεμβρίῳ ἢ Ὀκτωβρίῳ μηνὶ προτιθέσθω δελεγάτον[20]) *ἐν τοῖς δημοσίοις τόποις ἑκάστης πόλεως, διορίζων* (v. *διορίζον*) *τὴν δαπάνην καὶ τοὺς τίτλους, εἰς οὓς χρὴ καταβάλεσθαι* (v. *καταβάλλεσθαι*) *τὰ δημόσια,* | [21]) *τῶν συντελεστῶν ἄδειαν*[22]) *ἐχόντων ἐκλαμβάνειν ἴσον. τοῦ δελεγάτου*[23]) *μὴ ἐν καιρῷ*[24]) *προτιθεμένου*[25]), *λογιζέσθω τοῖς συντελεσταῖς, ὅσα φανῶσιν εἰς ἑτέρους καταβαλόντες*[26]) *τίτλους. τούτων δὲ παρορωμένων οἱ μὲν ἔπαρχοι ἐκ ῥᾳθυμίας λ'. χρ. λγ*[27]) *ἀπαιτείσθωσαν ποινήν, οἱ δὲ τρακτευταὶ κ'., οἱ δὲ ἄρχοντες τῶν ἐπαρχιῶν ἀνὰ δέκα, ἐκπίπτοντες καὶ ἧς ἔχουσιν ἀρχῆς, αἱ δὲ τάξεις αὐτῶν ἀνὰ πέντε. τὰς τῶν ἰδῶν* (v. *εἰδῶν*)[28]) *εἰσκομιδὰς πάσας*[29]) *ἐν προοιμίοις τοῦ ἐνιαυτοῦ ποιείτοσαν* (v. *ποιείτωσαν*) *οἱ συντελεσταί, τὴν δὲ χρυσικὴν τελείαν*[30]) *κατὰ τὰς ὁρισμένας* (v. *ὡρισμένας*) *τῶν νόμων προθεσμίας. αἱ ἀποχαὶ τῶν δημοσίων καὶ τὴν ἰουγατίωνα καὶ τὸ ποσὸν τῶν νομισμάτων καὶ τὰ ὀνόματα* (v. *ὀνόματα*) *τῶν κτίσεων* (v. *κτήσεων*) *δηλούτωσαν, τῶν παρ' αὐτὰ πραττόντων ι'. χρυσίου λλ*[31]) *ἀπαιτουμένων ποινὴν καὶ βασανιζομένων, καὶ τοῦ ἄρχοντος*[32]) *ἐκ ῥᾳθυμίας ι'. λλ. πρόστιμον ἀπαιτουμένου*[33]). *ὁ ἀμφιβάλλων περὶ συντελείας ἀναγκαζέτω διὰ τοῦ ἄρχοντος ἢ τοῦ ἐπισκόπου τὸν κηνσοφύλακα*[34]) *φανερῶσαι τὰ ἰοῦγα*[35]) *αὐτοῦ. μηδεὶς ἀναγκαζέτω τοὺς κτήτορας ὑποδέκτας ὀνομάζειν τῆς ἐν χρυσῷ*[36]) *συντελείας, ἀλλ' οἱ πράκτορες τῶν δημοσίων ἰδιοκινδύνως* | [37]) *τοῦτο πραττέτωσαν. μὴ πεμπέσθω ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐξπελευτής*[38]), *ἀλλὰ κανονικάριος καταπλέκων*[39]) *τὴν ἄνυσιν τῶν δημοσίων. μηδενὶ ἀγράφως ἐπιβαλλέσθω κτίσις* (v. *κτῆσις*) *ἄπορος, ἀλλὰ κατὰ ψῆφον ἀρχηκήν* (v. *ἀρχικήν*), *καθ' ἧς*[40]) *εἰ παρακολουθήσει ἔκκλητος, ὁ ἔπαρχος τῶν πραιτορίων* (v. *πραιτωρίων*) *ταύτην διασκοπήσει. ὁ δὲ τὴν ἄπορρον* (v. *ἄπορον*) *δεχόμενος κτίσιν* (v. *κτῆσιν*)

In cuiusque anni initio mense Septembri aut Octobri delegatum, quod definit impensas et titulos, in quos publica tributa oporteat solvi, in publicis cuiuscunque civitatis locis proponitor, collatoribus habentibus licentiam exemplum (eius) transscribendi. Si delegatum non tempore praestituto proponatur, collatoribus ea, quae in alios titulos ab iis soluta esse apparuerit, imputantor. Haec autem si negligantur, a praefectis quidem propter (eorum) negligentiam triginta auri librae poenae nomine exiguntor; a tractatoribus autem viginti; a magistratibus autem, qui provinciis praesunt, decem, ita ut et eum magistratum, quem habent, amittant; a cohortibus autem eorum quinque (exiguntor). Omnes specierum illationes collatores initio anni faciunto; auri vero collationem secundum tempora a legibus praestituta. Apochae tributorum publicorum et iugationem et quantitatem solidorum et nomina possessionum manifestanto, iis, qui contra (ea) faciunt, poenam decem auri librarum solventibus et tormentis subiiciendis et magistratu propter negligentiam decem librarum poenam dante. Is, qui de tributorum collatione dubitat, per magistratum aut episcopum publicarum descriptionum custodem cogito, ut iuga eius manifestet. Nemo possessores cogito, ut auri collationis susceptores nominent, verum publicorum tributorum exactores hoc periculo faciunto suo. Is, qui expelleuta dicitur, in provincias ne mittitor, sed canonicarius, qui tributorum illationem ad finem perducat. Nemini sterilis possessio absque scriptura adiicitor, verum ex sententia magistratus, quam si appellatio sequetur, praefectus praetorio hanc iudicabit. Is vero, qui sterilem possessionem recipit, inde a

13) Codex habet *τι. κ'.* 14) Vocem *καὶ* ante vocem *παρόδου* omittit titulorum index fol. 8. A. 15) Pro voce *μητάτων* Codex habet *μὴ τατῶν.* 16) Ad marginem *ρκη'.* 17) Codex *ὀφελείαν.* 18) Vox *τινὶ* deest in Novellae 138. prooemio. 19) Codex *ὑπὸ τελῶν.* 20) Significatur *delegatio*, de qua vide Hombergkium ad Novellae 128. cap. 1. Codex *δελεγατον.* 21) Incipit fol. 179. A. 22) Codex habet *ἀδείαν.* 23) Codex *δελιγάτου.* 24) Tit. 4. parat. §. 21. habent *ἐνπροθέσμως* loco vocum *ἐν καιρῷ.* 25) Pro *προτιθεμένου* tit. 4. parat. §. 21. habent *παρατιθεμένου.* 26) Codex *καταβάλοντος.* Verum hic locus aoristum tempus requirit. 27) Sic Codex. Censeo legendum esse *λ'. χρυσίου λιτρῶν.* 28) Codex *ιδων.* Nov. 128. cap 2. *εἰδῶν.* 29) Codex *πᾶσας.* 30) Nov. 128. cap. 2. *τοὺς δὲ ἀργυρικοὺς* (scil. *τίτλους*). Hoc loco legendum videtur esse *τὴν χρυσικὴν συντέλειαν.* 31) Lege *λίτρας* vel *λιτρῶν.* 23) Pro *ἄρχοντος* Codex *ἄρ* habet. 33) Codex *ἀπαιτουμ.* 34) Codex *κηνσοφύλακαν.* Tit. 4. parat. §. 21. habent *κηνσουάλιον.* 35) Codex *ιοῦγα.* 36) Nov. 128. cap. 4. *τοὺς ἐν χρυσίῳ συντελεστάς.* 37) Incipit fol. 179. B. 38) Codex *ἐξπιλευτής.* 39) Codex *κατέπληγον* habet pro *καταπλέκων* h. e. *finiens.* 40) Codex *καθῆς.*

ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἐπιβολῆς ταύτης συντελείτω, καὶ περὶ προλαβόντων δημοσίων μὴ ἐνοχλείσθω. χρὴ δὲ τὴν ἐπιβολὴν[41] *εἰς τέλειον γίνεσθαι καὶ*[42] *μετὰ πάντων*[43] *τῶν εὑρισκομένων*[44] *καὶ ἐνθηκῶν καὶ καρπῶν καὶ ζώων καὶ παντὼς* (v. *παντὸς*)[45] *στρουμέντου*[46]. *εἰ*[47] *ἄπεστιν ἢ οὐ φένεται* (v. *φαίνεται*)[48] *ὁ τὴν ἐπιβολὴν ὀφείλων* (v. *ὀφείλων*) *δέξασθαι*[49], *ἢ ἄλλως πως συμβῇ*[50] *αὐτὴν ὑπερτεθῆναι*[51], *πραττέσθω*[52] *ὑπομνήματα*[53] *παρὰ τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας δηλοῦντα τὴν κατάστασιν καὶ τὴν*[54] *ποιότητα τῆς κτίσεως* (v. *κτήσεως*)[55] *καὶ πάντα τὰ εὑρισκόμενα*[56]. *καὶ ἐν τῷ μεταξὺ οἱ πράκτωρες* (v. *πράκτορες*)[57] *τῶν δημοσίων φροντιζέτωσαν αὐτῆς*[58], *ὥσται* (v. *ὥστε*) *εὑρισκομένου μετὰ ταῦτα τοῦ*[59] *ὀφείλοντος αὐτὴν καταδέξασθαι, μὴ ἄλλως αὐτὸν*[60] *ἀναγκασθῆναι ταύτην ἔχειν, ὡς ἂν*[61] *ἀποκαταστεῖ* (v. *ἀποκαταστῇ*) *αὐτῷ τὸ διὰ* |[62] *τῆς προφάσεως τῶν νεμηθέντων*[63] *αὐτὴν*[64] *ἧττον ἢ χεῖρον*[65] *γενομένων* (v. *γενόμενον*)[66]. *ὑπὲρ τῶν ἐπὶ χώρας δαπανημένων*[67] *μὴ διδόσθω παραπομπικά· ὑπὲρ δὲ τῶν ἐκπεμπομένων κατὰ τὸ ἔθος παρεχέσθω. ἡ ἰδιωτικὴ*[68] *ἢ δημοσία χρεία πρὸ τοῦ ἐμφανισθῆναι τὴν ἐπ' αὐτῇ κέλευσιν μὴ ἐκβιβαζέσθω. ὁ τὰ δημόσια πράττον* (v. *πράττων*) *μὴ συγχωρείσθω*[69] *ἰδιωτικὴν* (v. *ἰδιωτικὴν*) *ἐκβιβάζειν χρείαν. μηδεὶς δημόσια χρεωστῶν ἐκταττέτω* [*τῷ*][70] *δημοσίῳ τὸν ἴδιον* (v. *ἴδιον*) *χρεώστιν* (v. *χρεώστην*), *εἰ μὴ πρότερον καὐτὸς*[71] *ἀπορήσει*[72], *κἀκεῖνος δειχθῇ*[73] *χρεωστῶν, ἐκκάτερον* (v. *ἑκάτερον*) *τοῦ ἄρχοντος δοκιμάζοντος. ὁ δὲ παρὰ τὰ εἰρημένα ἐκβιβάζων ἀποστρατεύεται καὶ δημευθεὶς ἐξωρίζεται* (v. *ἐξορίζεται*), *τοῦ ἐπιτρέψαντος ἄρχοντος ε'. χρ͞υ/*[74] *ζημιουμένου. οἱ πράκτωρες* (v. *πράκτορες*) *τῶν δημοσίων περισσοπρακτοῦντες ἢ ἀδικοῦντες τινὰ περὶ τὰ δημόσια λόγῳ ἀσυλίας μὴ κεχρήσθωσαν. μηδεὶς ἀπαιτείσθω δημόσια ὑπὲρ τοῦ*[75] *ἰδιωκτίτου* (v. *ἰδιοκτήτου*)[76] *τοῦ ἰδίου* (v. *ἰδίου*) *γεωργοῦ, εἰ μὴ αὐτὸς ἰδίᾳ* (v. *ἰδίᾳ*) *προαιρέσει τῇ τοιαύτῃ συντελείᾳ ἔνοχον ἐποίησεν ἑαυτόν. τὰ δημόσια σταθμία τε καὶ μέτρα ἐν τῇ ἑκάστης*[77] *πόλεως*[78] *ἐκκλησίᾳ ἀποκείσθωσαν, καὶ πρὸς ταῦτα ὁ ὑποτελεῖς* (v. *ὑποτελὴς*) *συν* |[79] *τελείτω, τὰ μὲν τῶν εἰδῶν μέτρα παρὰ τῆς ἐπαρχότητος λαμβάνων, τὰ δὲ τοῦ χρυσοῦ καὶ λοιπῶν*[80] *μετάλλων σταθμία παρὰ τοῦ ἄρχοντος τῶν λαργιτιόνουμ. οἱ τὰ*

tempore huius adiectionis (tributa) solvito, et de anterioribus tributis ne vexator. Oportet autem adiectionem in solidum fieri cum omnibus, quae ibi inveniuntur, et dotibus et fructibus et animalibus et omni instrumento. Si abest aut non apparet is, qui adiectionem recipere debet, aut alio quocunque modo acciderit, ut ea differatur, apud magistratum, qui provinciae praeest, gesta conficiuntor, quae declarent statum et qualitatem possessionis et omnia, quae in ea inveniuntur. Et medio tempore publicorum tributorum exactores administrationem eius habento, ut, si is, qui ipsam recipere debet, post haec inveniatur, non aliter hanc habere cogatur, quam si id, quod eorum, qui eam possederunt, nomine minus aut deterius factum sit, ipsi restitutum fuerit. De his, quae in (iis ipsis) locis expenduntur, ea, quae parapompica dicuntur, ne dantor; de iis autem, quae foras emittuntur, secundum consuetudinem dantor. Rei privatae vel publicae executio ne fiat, nisi iussio, quae de ea facta est, insinuata sit. Is, qui publica tributa exigit, licentiam ne habeto privatae caussae nomine exactionem faciendi. Nemo, qui publica tributa debet, fisco debitorem delegato suum, nisi prius et ipse ad egestatem perductus erit, et ille debitor esse probatus fuerit, magistratu utrumque examinante. Is autem, qui praeter ea, quae (modo) dicta sunt, exactionem facit, a militia removetur, et, bonorum confiscationem passus, in exilium mittitur, magistratu, qui haec fieri iussit, (decem auri librarum, eiusque cohorte) quinque poenam dante. Exactores publicorum tributorum, qui plus, quam debetur, exigunt aut aliquem circa tributa iniuria afficiunt, iure asyli ne utuntor. A nemine exiguntor tributa pro iis, quae eius colonus iure dominii tenet, nisi ipse sponte sua ad talem collationem semet ipse obligavit. Publica pondera et mensurae in cuiusque civitatis ecclesia reposita sunto, et ad haec tributarius collationem facito, specierum quidem mensuras a praefectura accipiens, auri autem et reliquorum metallorum pondera a magistratu, qui largitionibus praeest. Ii, qui

---

41) Codex B. *ἐπιβουλήν*. 42) Pro voce *καὶ* Codex habet *τ͞ι*, Codex B. *τουτέστι*. 43) Codex B. *μεταπάντων*. 44) Post vocem *εὑρισκομένων* Codex addit *γεωργῶν καὶ πεκουλίων*. 45) Codex B. *παντός*. 46) Codex *παντὼς στρουμέντου*, Codex B. *παντὸς εἴδους*. Vox *strumentum* pro voce *instrumentum* et ab hominibus, qui medio aevo vixere, saepenumero usurpatum. 47) Pro *εἰ* Codex B. habet *εἰ δέ*. 48) Codex B. *φαίνεται*. 49) Codex B. habet *ὁ τ͞ἐ βουλὴν ὀφείλων δέξασθαι*. 50) Codex B. *συμβῇ*. 51) Codex B. *ὑπερτιθέναι*. 52) Pro voce *πραττέσθω* Codex B. habet *πράττεσθαι*. 53) Codex *ὑπὸ μνήματα*. 54) Vox *τὴν* in Codice B. deest. 55) Codex B. *κτήσεως*. 56) Pro verbis *τὰ εὑρισκόμενα* Codex B. habet *εὑρίσκομεν*. 57) Codex B. *πράκτορες*. 58) Pro voce *αὐτῆς* Codex B. habet *αὐτοῖς*. 59) Vox *τοῦ* in Codice B. deest. 60) Pro *αὐτὸν* Codex B. habet *αὐτήν*. 61) Pro verbis *ὡς ἂν* Codex habet *ὡσάν*. Quod ab hoc loco videtur esse alienum. Nov. 128. cap. 8. habet *εἰ μή*. Pro *ὡς ἂν* Codex B. habet *ἐάν*. 62) Incipit fol. 180. A. 63) Pro voce *νεμηθέντων* Codex B. habet *μωνηθέντων*. 64) Pro *αὐτὴν* Codex habet *αὐτ͞*, Cod. B. *αὐτῇ*. 65) Pro *χεῖρον* Codex habet *ἠχεῖρον*. 66) Codex B. habet *ἧττον ἢ χεῖρον γινόμενον*. 67) Sic Codex. Arbitror tamen hanc vocem ab hoc loco alienam esse. Legendum est *δαπανωμένων*. Postea *ὑπὲρ δὲ τῶν ἐκπεμπομένων*. Nov. 128. cap. 9. *δαπανωμένων* habet. 68) Pro verbis *ἡ ἰδιωτικὴ* Codex habet *ἠδιωτική*. 69) Codex *συγχωρεῖσθω*. 70) Vox *τῷ* in Codice deest, sed quam facile post vocem *ἐκταττέτω* excidere potuerit, satis constat. *Ἐκταττέτω τῷ* habent Codd. in libro *περὶ διαφ.* §. 19. et tit. 4. parat. §. 21. 71) Codex *καυτός*. 72) Codex *ἀπορήσεις*. Possis et *ἀπορήσας*. Sed *ἀπορήσει* habetur et tit. 4. parat. §. 21. et in libro *περὶ διαφ.* §. 19. Nov. 128. cap. 12. *εἰ μὴ ὁ πρῶτος χρεώστης ἀποδειχθῇ κατὰ μηδένα τρόπον παντελῶς δυνάμενος τὰς δημοσίας συντελείας καταβάλλειν*. 73) Pro *δειχθῇ* tit. 4. parat. §. 21. habet *ὀφθῇ*. 74) Codex habet *ἐχρ͞υ/* pro *ε'. χρ͞υ/*. Post vocem *ἄρχοντος* lacunam esse, et quae est satis absurda totius sententiae conturbatio, satis ostendit, et Nov. 128. cap. 12. palam confirmat. Supplendum *δέκα χρυσίου λίτρας καὶ τῆς αὐτοῦ τάξεως ε'. χρυσίου ζημιουμένου*. 75) Codex *τῷ* habet pro voce *τοῦ*. 76) Codex *ἰδιωκτίτῳ*. 77) Pro *ἑκάστης* Codex habet *ἑκάστῃ*. Nov. 128. cap. 14. *ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ ἑκάστης πόλεως ἐκκλησίᾳ φυλάττεσθαι*. 78) Pro voce *πόλεως* Codex habet *π͞*. 79) Incipit fol. 180. B. 80) Codex *λυπῶν*. Leg. *τῶν λοιπῶν*.

δημόσια διοικοῦντες καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ[81]*) αἱ τάξεις αὐτῶν τοῖς πολιτικοῖς πόροις ἢ τοῖς σολεμνίοις μὴ ἐπικοινωνέτωσιν* (v. *ἐπικοινωνείτωσαν*)[82]), *μήτε δὲ οἱ κτίτορες* (v. *κτήτορες*) *εἰς ἑτέρας χρίας* (v. *χρείας*) *παρὰ τὰς ἐξ ἀρχῆς ἠφορισμένας τούτοις προχωρείτωσαν, εὐλαβούμενοι τὴν εἰς τὸ διπλάσιον ἀνάδοσιν, τοῦ ἐπισκόπου*[83]) *μετὰ τῶν*[84]) *προτευόντων* (v. *πρωτευόντων*) *ἐν τῇ πόλει λογοθετοῦντος τοὺς τοιούτους πόρους καὶ τῶν τὰ δημόσια πρατόντων ἀμιώτους* (v. *πραττόντων ἀμειώτους*)[85]) *αὐτοὺς ἀπαιτουμένων. εἴτις δὲ λογοθέτης ἐξ οἱουδήποται δηκαστηρίου* (v. *οἱουδήποτε δικαστηρίου*) *τῶν τοιούτων πεμφθῇ χρημάτων, ἐξέστω τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρωτεύουσιν ὑποθεῖσθαι αὐτῶν*[86]), *καὶ μινύειν* (v. *μηνύειν*) *βασιλεῖ, ἐφ' ᾧ τὰς ζημίας τὰς προφάσει αὐτοῦ γενομένας ἀποσωθῆναι τῆς πόλεως. ἀνὴρ δὲ ὑπειλημμένος*[87]) *καὶ ἀξίᾳ κεκοσμημένος κατ' ἔγγραφον*[88]) *θείαν κέλευσιν ὑπὸ σημείωσιν*[89]) *τοῦ βασιλέως, ὡς δηλοῦσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν αἰτίαν καὶ τοὺς χρόνους, ὧν αὐτῷ τοὺς λογισμοὺς* | [90]) *ἐπιτρέπει, τὰ τοιαῦτα*[91]) *μετιέτω* (v. *μετίτω*) *λογοθέσια*[92]), *ὥστε τὰς παρ' αὐτοῦ γινομένας ἀμεριμνίας μηκέτι εἰς ἑτέραν ἀγαγέσθαι ζήτησιν. σημείωσαι*[93]), *ὅτι ἡ ἀπορία τῶν διοικούντων τὰ πολιτικὰ τοὺς προβαλλομένους αὐτοὺς κηνδινεύεται* (v. *κινδυνεύεται*). *μηδεὶς ἄρχων ἢ δημόσια διοικῶν τοποτηρίτω* (v. *τοποτηρείτω*) *τοῖς ὑπάργοις ἢ τῇ στρατηγίδη* (v. *στρατηγίδι*) *ἀρχῇ*[94]). *μόνοις*[95]) *γὰρ τοῖς ἐπάρχοις ἔξεστιν κατὰ θείαν κέλευσιν ἐν ἐξπαιδείτῳ τοποτηριτὴν* (v. *ἐξπεδίτῳ τοποτηρητὴν*) *ἔχειν. ὁ οὖν παρὰ ταῦτα προβαλλόμενος λ'. χρυσίου λιτρῶν*[96]) *καταθήσει ποινήν, ἀποκαθιστῶν καὶ τὰς ἐντεῦθεν συμβασάσας*[97]) *τινὶ ζημίας. ὁ δὲ γενέσθαι*[98]) *θαρρήσας, ι'. χρυσίου M*[99]) *ζημιούμενος, πάσης*[1]) *ἀρχῆς καὶ στρατίας* (v. *στρατείας*) *ἐκπίπτει. οἱ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἄρχοντες, ἐνδημοῦντες ταῖς ἐπαρχίαις, μὴ ἐχέτωσαν τοποτηριτάς* (v. *τοποτηρητάς*), *ποινῆς*[2]) *ι'. χρυσίου* *Ꝛ*[3]) *ἐπικειμένης τῷ προβαλλομένῳ καὶ τῷ προβληθέντι. μήπω δὲ ἐπιστάντες τῇ ἐπαρχίᾳ*[4]) [*, ἢ καὶ ἐὰν*][5]) *κατὰ θείαν κέλευσιν αὐτῆς ἀπολειφθῶσιν*[6]), *ἐχέτωσαν τοποτηρητάς* (v. *τοποτηρητάς*), *πάντα ποιεῖν καθ' ὁμοιότητα αὐτῶν δυναμένους, πλὴν μέλλους* (v. *μέλους*) *ἀποκοπῆς*[7]) *καὶ ἐσχάτης τιμωρίας. εἴ τε*[8]) *τολμίσει* (v. *τολμήσει*) *ἄρχων λιστοδιώκτην* (v. *ληστοδιώκτην*) *ἢ τρι* | [9]) *βοῦνον προβάλεσθαι* (v. *προβάλλεσθαι*), *ἐκπίπτων τῆς ἀρχῆς ι'. χρυσίου λλ*[10]) *καταθήσει ποινήν, τοῦ γενέσθαι θαρρήσαντος βασανιζομένου καὶ μετὰ δήμευσιν ἐξωριζομένου* (v. *ἐξοριζομένου*). *σημείωσαι*[11]), *ὅτι ὁ στρατιωτικὸς ἄρχων ἐν τοῖς ἐγκλήμασιν κατὰ*

tributa fiscalia administrant, et magistratus eorumque cohortes cum vectigalibus civitatum aut solemnibus communionem ne habento. Verum nec possessores in alios usus, quam qui ab initio his praescripti sunt, haec eroganto, dupli restitutionem metuentes, episcopo una cum principalibus civitatis horum vectigalium rationes exigente, ita ut haec sine ulla deminutione ab iis, qui tributa exigunt, restituantur. Si quis autem logotheta ex qualicunque iudicio talium pecuniarum missus sit, episcopo et principalibus liceto, iis non obedire(?), et (de hac re) ad imperatorem referre, ut damna, quae eius nomine civitati data sunt, resarciantur. Vir autem bonae existimationis dignitateque ornatus secundum sacram iussionem litteris perscriptam cum imperatoris subscriptione, ut quae nomen eius et dignitatem et caussam et tempora, quorum ratiocinia ipsi committit, contineat, hoc rationum exigendarum officium suscipito, ut (tamen) securitates, quae ab ipso exponuntur, in aliam quaestionem non deducantur. Nota, egestatem eorum, qui civilia vectigalia administrant, eorum, qui eos designarunt, periculo esse. Nullus magistratus aut is, qui publica tributa administrat, praefectorum vicarius esto aut eius magistratus, (qui) magister militum (vocatur). Solis enim praefectis licet secundum sacram iussionem in expeditione vicarium habere. Is igitur, qui praeter haec designavit, triginta auri librarum poenam dabit, ea etiam damna, quae exinde alicui acciderunt, resarciens. Is autem, qui (vicarius) fieri praesumpsit, decem auri librarum poenam dat et omni magistratu ac militia excidit. Magistratus civiles et militares, qui provincias ingressi sunt, vicarios ne habento, poena decem auri librarum ei, qui designat, et ei, qui designatus est, imminente. Sin autem provinciam nondum ingressi sunt, (aut vero etiam) secundum sacram iussionem ab ea absunt, vicarios habento, qui ad ipsorum exemplum omnia facere possint, praeterquam quod membrum abscidere et ultimum supplicium inrogare nequeant. Ac si magistratus latronum persecutorem aut tribunum designare audebit, magistratu excidit et decem auri librarum poenam solvet, eo, qui fieri praesumpsit, tormentis subiiciendo et bonorum confiscationem subeunte et in exilium mittendo. Nota, magistratui militari in criminalibus (caussis) adversus omnes

81) Pro *καὶ* tit. 4. parat. §. 21. habent *ἤ*. 82) Codex *ἐπὶ κοινωνέτωσαν*. 83) Codex *τοὺς ἐπισκόπους* habet. Vide Nov. 128. cap. 16. 84) Pro *τῶν* Codex habet *τῶ*. 85) Codex *ἀμιώτως*. 86) Sic Codex. Legendum *μὴ πείθεσθαι αὐτῷ* vel *ἀπωθεῖσθαι αὐτόν*. Nov. 128. cap. 17. *μὴ ἀποκρίνεσθαι ὑπὲρ τῶν εἰρημένων κεφαλαίων τοῖς τοιούτοις προσώποις*. 87) Nov. 128. cap. 18. *εὐυπόληπτον*. Verum est tamen, ubi sola vox *ὑπόληψις* *bonam existimationem* demonstret. Vide Ducangium in Glossario Graecitatis p. 1646. 88) Codex *κατέγγραφον*. 89) Sic Codex. Nov. 128. cap. 18. *ἔγγραφον θείαν κέλευσιν λαβεῖν, περιέχουσαν διὰ ἡμετέρας εὐσεβοῦς ὑποσημειώσεως*. De voce *σημείωσις* vide Ducangium l. l. p. 1362. 90) Incipit fol. 181. A. 91) Pro *τὰ τοιαῦτα* Codex habet *τὰ τοιαύτα*. 92) Codex *λογοθεσία*. 93) Codex *σημ̅*. Designatur Nov. 128. cap. 16. fin. 94) Codex *στρατηγίδη ἀρχῇ*. 95) Codex *μόνος*. 96) Pro voce *λιτρῶν* Codex habet *λι*. 97) Codex *συμβασάσις*. 98) Pro voce *γενέσθαι*, quae Nov. 128. cap. 19. habetur, Codex habet *γεγίνεσθαι*. An fortasse significatur *γεγενῆσθαι*? 99) Sic Codex. Legendum videtur *λιτρῶν*. 1) Codex *πάσης*. 2) Codex *ποινής*. 3) Legendum *λιτρῶν*. 4) Pro verbis *τῇ ἐπαρχίᾳ* tit. 4. parat. §. 21. habent *ταῖς ἐπαρχίαις*. 5) Ea, quae uncis inclusi, in Codice desunt; verum ita supplenda esse, Nov. 128. cap. 20. et tit. 4. parat. §. 21. satis demonstrant. 6) Codex *ἀπὸ λειφθῶσιν*. 7) Codex *ἀπὸ κοπῆς*. 8) Codex *εἴτε*. 9) Incipit fol. 181. B. 10) Legendum *λιτρῶν*. 11) Codex *στμ̅* habet.

πάντων ἔχει δικαιωδοσίαν (v. *δικαιοδοσίαν*). *οἱ ἄρχοντες καὶ αἱ τάξεις*[12]) *μὴ ἀγγαρευέτωσαν τοὺς ὑποτελεῖς, ἀλλ' οἴκοθεν δαπανάτωσαν*[13]). *οἱ ἄρχοντες ν'. ἡμέρας διατριβέτωσαν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοῖς ἐνάγουσιν*[14]). *παρὰ*[15]) *τοῖς ἐπισκόποις συνερχόμενοι οἱ ἀδικηθέντες ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων* [ἢ][16]) *ὀμνύντες*[17]) *κατὰ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων φανερούτωσαν τὰς γενομένας αὐτοῖς ζημίας, ἐφ' ᾧ κινδύνῳ τῶν ἐπάρχων καὶ τοῦ τρακτευτοῦ τῆς χώρας ἐκ τῆς τοῦ φεύγοντος περιουσίας ταύτας αὐτοῖς ἀποσωθῆναι. πᾶς ἄρχων ῥεβοκατορίαν*[18]) *δεχόμενος ἢ εἰς ἑτέραν ἀρχὴν ἢ εἰς δημοσίαν μεθιστάμενος διοίκησιν, ἐντολέα προβαλέσθω* (v. *προβαλλέσθω*) *ἐπὶ ταῖς νενομισμέναις ἡμέραις πρὸς ὑποδοχὴν τῶν κατ' αὐτοῦ ἀγωγῶν. εἰ δὲ διαλάθοι*[19]), *κρατείτω ἐπ' αὐτῷ τὰ ὡρησμένα* (v. *ὡρισμένα*) *τῇ παρούσῃ διατάξει. Ἐγρ/ ῑī*[20]) *ιϛ Ἰουνι*[21]) *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*) *τὸ ιθ'. μετὰ τὴν ὑπατίαν* (v. *ὑπατείαν*) *Βασιλείου τὸ δ'.* | [22]).

competere iurisdictionem. Magistratus eorumque cohortes a collatoribus angarias ne exigunto, verum de suo impensas faciunto. Magistratus quinquaginta dies in provinciis in eorum, qui eos conveniunt, commodum commorantor. Apud episcopos ii, qui iniuria adfecti sunt, conveniunto, et cum gestorum confectione aut iurisiurandi per sacra evangelia datione damna sibi data declaranto, ut praefectorum periculo et tractatoris (eius) loci ex substantia (magistratus), qui aufugit, haec ipsis resarciantur. Omnis magistratus, qui revocatoriam accipit, aut ad alium magistratum, vel ad publicam administrationem transfertur, in diebus praestitutis ad excipiendas actiones, quae contra ipsum instituentur, procuratorem designato. Sin autem latitarit, ea, quae per praesentem constitutionem definita sunt, in eo valento. *Scripta est ante 8. (?) Idus Iunias imperii Iustiniani anno 19. post consulatum Basilii anno 4.*

β'[32]). *περὶ τοῦ, πῶς δεῖ τοὺς στρατιώτας τὴν πάροδον ποιεῖσθαι ἐν ταῖς πόλεσιν καὶ περὶ ιντρυ*[23]) [24]).

Const. 2. De hoc, quomodo milites transitum facere oporteat in civitatibus et de introitu.

Nov. 130. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ. Πρώτην καὶ μεγίστην ἡγούμεθα σύστασιν.*

Idem imperator eidem. *Primum ac maximum arbitramur statum.*

Ἑπέσθωσαν δελεγάτωρες (v. *δελεγάτορες*)[25]) *τοῖς στρατεύμασιν, ἐφ' ᾧ τῆς ἀποτροφῆς εὐτρεπιζομένους*[26]) *παρὰ τῶν ἀρχόντων, ῥογεύεσθαι αὐτοὺς διὰ τῶν*[27]) *ἠδίων* (v. *ἰδίων*) *ὀπτιώνων*[28]), *τὴν ιε'. τῶν εἰδῶν λαμβανόντων μοῖραν*[29]) *εἰς παραμυθίαν καὶ ῥέκαυτα*[30]) *εἰς τοὺς ὑποτελεῖς ἐκτιθεμένων τῆς χωρηγουμένης* (v. *χορηγουμένης*) *δαπάνης κηνδύνῳ* (v. *κινδύνῳ*) *τῶν ἐξάρχων καὶ διασωστῶν*[31]) *καὶ πρωτευόντων ἑκάστου τάγματος, μηδενὸς εἰς τὸν ἔπιτα* (v. *ἔπειτα*)[32]) *χρόνον*[33]) *ἰντρόιτον*[34]) *ἀπαιτοῦντος*[35]). *μὴ διαστρεφέσθωσαν οἱ ὑποτελεῖς εἰς ἕτερα*[36]) *εἴδη παρὰ τὰ εὑρισκόμενα ἐν ταῖς ἐπαρχίαις*[37]) *ἀπαιτούμενοι· λογιζέσθω δὲ αὐτοῖς τὰ διὰ τῶν ῥεκαύτων φανερούμενα*[38]). *εἰ δὲ ὑπερέδωκαν,* [ἢ][39]) *ἀναπληρούσθωσαν ἐκ τῶν μελλόντων παρ' αὐτῶν*[40]) *συντελεῖσθαι. προφάσει δὲ διόδου μὴ γενέσθω ἀπαργυρισμός, ἀλλ' ὁ*[41]) *τοῦτο πράξας τὸ διπλάσιον ὧν*[42]) *ἔλαβεν ἀπαιτείσθω. τῶν ὀπτιόνων* (v.

Delegatores exercitus sequuntor, ut alimenta a magistratibus procurantes, per optiones suos eorum erogationem faciant, qui (optiones) decimam quintam specierum partem emolumenti caussa accipiunt et collatoribus de expensis suppeditatis recauta exponunt periculo exarchorum et diasostarum et cuiusque legionis principum, nemine in posterum introitum exigente. Collatores per aliarum specierum ne vexantor exactionem, quam quae in provinciis inveniuntur; his autem computantor ea, quae per recauta declarantur. Sin autem plus, quam debebatur, solverunt, hoc ex iis speciebus, quas ipsi postea collaturi sunt, suppletor. Transitus autem praetextu nulla fiat pecuniae numeratae exactio, verum ab eo, qui hoc fecit, duplum eius quantitatis, quam cepit, exigitor. Si optiones recauta ex-

12) Pro verbis *αἱ τάξεις* Codex habet *αἰτάξεις*. 13) Codex *δαπανάτωσ*. 14) Post vocem *συνερχόμενοι* interpungi potest, verum Nov. 128. cap. 23. post vocem *ἐνάγουσιν* interpungendum esse docet. Sic enim ibi: *πεντήκοντα ἡμέρας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διατρίβειν καὶ τοῖς ἐναγωγάς τινας κατ' αὐτῶν κινοῦσιν ἀποκρίνεσθαι.* 15) Noli existimare Athanasium a contextu Novellae 128. cap. 23. recedere voluisse. Quae enim in illa ita definiuntur, si intra legitimos dies magistratus provinciam deseruerit, hic paucis comprehendit: *ἐκ τῆς τοῦ φεύγοντος περιουσίας.* 16) Pro voce *ἢ* Codex habet *ἤ*. Vocem *ἢ* uncis includendam putavi. Nam etsi hoc loco ferri posset, tamen Novellae sententiam perverteret totam. Utrumque enim coniungendum est ex Novellae 128. cap. 23. tenore, et gestorum confectio et iurisiurandi datio. Sic enim ibi: *καὶ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων ἕνα ἕκαστον ἁπτόμενον τῶν ἁγίων εὐαγγελίων φανεροῦν τὰς ἐπαχθείσας.* Fortasse aliquis coniiciat pro voce *ἢ* verbum *καὶ* inserendum esse. 17) Codex *ὀμνῦντες*. 18) Codex *ῥεβοκατορίαν*. 19) Codex *διὰ λάθοι*. 20) Diei incerta sane est demonstratio. In reliquis Novellarum collectionibus dies plane non habetur. Vide Bieneri historiam Novellarum p. 525. 21) Codex *ιουνί*. 22) Incipit fol. 182. A. 23) Ad marginem *ρα*. 24) Sic Codex. Legendum *ἰντροΐτων*. Vide Nov. 130. cap. 1. 25) Codex habet *δὲ λεγάτωρες*. 26) Codex *εὐτρεπιζομ/*. 27) Pro voce *τῶν* Codex habet *αὐτῶν*. 28) Codex *ὀπτιῶνων*. 29) Codex *μοίραν*. 30) Codex *ρεκαύτα*. 31) Codex *διασώστων*. 32) Pro voce *ἔπειτα* Codex habet *ἐπὶ τά*. 33) Pro voce *χρόνον* Codex habet *χρ̊δ*. 34) Pro voce *ἰντρόιτον* Codex habet *ἰντροιτον*. 35) Sic legendum. Codex *ἀπαιτοῦντες*. 36) Pro voce *ἕτερα* Codex habet *ἕτερα*. 37) Littera *ἑ*, quae in voce *ἐπαρχίαις* habetur, ad similitudinem litterae *θ* accedit. 38) Codex *φανερουμένας*. Nov. 130. cap. 3. *τὴν δὲ γινομένην παρὰ τῶν κτητόρων δαπάνην καὶ δηλουμένην διὰ τῶν recautων.* 39) Vocem *ἤ*, quae in Codice est, uncis inclusi. Nam et ab hoc loco aliena est, et Nov. 130. cap. 3. repugnat. 40) Pro verbis *παρ' αὐτῶν* Codex habet *παρὰ τῶν*. 41) Pro verbis *ἀλλ' ὁ* Codex habet *ἀλλό*. 42) Pro voce *ὧν* Codex habet *ὤν*.

ὀπτιόνων μὴ ποιησάντων ῥέκαυτα τῆς δαπάνης, | [43]) συνέρχέσθωσαν ὑποτελεῖς παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ ἄρχοντι τῶν τόπων, ἢ ἀπόντος τοῦ ἄρχοντος παρὰ τῷ ἐκδίκῳ, καὶ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων φανερούτοσαν (v. *φανερούτωσαν*) [44]) *τὴν δαπάνην, ὥσται* (v. *ὥστε*) *τὰς σητίσεις* (v. *σιτήσεις*) *τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἐξάρχων αὐτῶν ἐγκρατηθῆναι τὰς* [45]) *διὰ τῆς [παρόδου]* [46]) *παρὰ τοῦ δημοσίου, αὐτοῖς δὲ λογισθῆναι [τὰ]* [47]) *διὰ τῆς πράξεως δηλούμενα. χρὴ τοὺς διασώστας προπέμπειν, καὶ εὐτρεπίζειν ἐν οἷς μέλλῃ τόποις καταντᾶν* [48]) *τὸ στράτευμα, καὶ μὴ συγχωρεῖν προφάσει τούτου* [49]) *ἀργυρολογεῖσθαι τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας. εἰ γὰρ τοῦτο πράξουσιν, αὐτοὶ μὲν τὸ διπλάσιον ὧν εἰλήφασιν ἐπὶ τὸ δημόσιον καταθήσουσιν· τοῖς δὲ* [50]) *συντελεσταῖς διὰ πράξεως ὑπομνημάτων παριστῶσιν τὰ γινόμενα ἡ ἐπαρχότης ἀποκαταστήσει τὴν βλάβην. εἰ δὲ ἐπίτιδες* (v. *ἐπίτηδες*) *ὁ τῆς ἐπαρχίας ἄρχων μὴ εὐτρεπίσει τὰ πρὸς τὴν δίοδον, ὡς ἐκ* [51]) *τούτου βλαβῆναι* [52]) *τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, ὁ μὲν ἄρχων ἐκπίπτων τῆς ἀρχῆς μετὰ τῆς τάξεως ἐξωρίζεται* (v. *ἐξορίζεται*), *τοῖς δὲ ἀδικηθεῖσιν κατὰ τοὺς προειρημένους τρόπους τὸ ἀζήμειον* (v. *ἀζήμιον*) *περιγενήσεται. σημείωσαι* [53]), *ὅτι κωλύει ἡ διάταξις τοὺς στρατιώτας* | [54]) *εἰς τὰς αὐθεντίας* [55]) *μένην οἰκήσεις* (v. *μένειν οἰκήσεις*), *καὶ ὅτι τὰ εἰρημένα αὐτῇ ἐπὶ ἐθνικῶν κρατεῖ στρατευμάτων. Ἐγρ/ καλανδ. Μαρτ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*) *τὸ ιη'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ γ'.* [56])

pensarum non fecerunt, collatores apud episcopum et magistratum, qui (iis) locis praeest, conveniunto, aut, si magistratus absit, apud defensorem, et per gestorum confectionem expensas declaranto, ut annonae militum et exarchorum eorum propter transitum deputatae a fisco retineantur, ipsis autem ea, quae per (gestorum) confectionem declarantur, computentur. Diasostas oportet praemitti, et in iis, per quae exercitus est transiturus, locis (res necessarias) procurare, nec permittere, ut hoc nomine a civitatibus et pagis pecuniae exactio fiat. Hoc enim si facient, ipsi quidem duplum id, quod ceperunt, fisco reddent; collatoribus autem, qui per gestorum confectionem ea, quae fiunt, declarant, praefectura damnum datum restituet. Si vero magistratus, qui provinciae praeest, ea, quae ad transitum necessaria sunt, consulto non procurabit, ut exinde civitates et pagi a militibus damno afficiantur, magistratus quidem magistratu excidit, et una cum cohorte in exilium mittitur, iis autem, qui damno affecti sunt, secundum praedictos modos damnum resarcietur. Nota, (hanc) constitutionem prohibere, quominus milites in dominorum habitationibus commorentur, et ea, quae in hac (constitutione) dicta sunt, in exercitibus (aliarum) gentium valere. *Scripta est Calendis Martiis imperii Iustiniani anno 18. post consulatum Basilii anno 3.*

γ'. περὶ τοῦ μὴ παραμένειν τισὶν στρατιώτας ἢ φοιδεράτους [57]).

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεωδωσίῳ (v. *Θεοδοσίῳ*) [58]) *ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Μετὰ τὴν τοῦ δεσπότου θεοῦ εὐμένιαν* (v. *εὐμένειαν* [59]).

Εἴτις μετὰ τὴν ἐμφανίαν (v. *ἐμφάνειαν*) *τῆς διατάξεως ἀποσχολήσει στρατιώτην ἢ φοιδέρατον* [60]) *εἰς ἰδίαν χρείαν, δημεύεται καὶ ἧς* [61]) *ἔχει στρατείας* [62]) *καὶ ἀξίας γυμνοῦται. οἱ δὲ στρατιῶται καὶ οἱ φοιδεράτοι* [63]) *μὴ ἀναχωροῦντες τῆς τοιαύτης παραμονῆς ἀποστρατεύονται καὶ ἐσχάτως τιμωροῦνται, τῶν ἀρχόντων, εἰ ταῦτα* [64]) *μὴ παραφυλάξουσιν, ι'. χρυσίου λλ. προστιμωμένων καὶ ἐξορίᾳ παραδηδομένων* (v. *παραδιδομένων*), *πάσης ἀργούσης* [65]) *θείας κελεύσεως καὶ πραγματικοῦ τύπου ὑπεναντίον τῆς παρούσης διατάξεως. Ἐγρ/ ιδ. Ἀπρι.*

Const. 3. De hoc, ut ne milites aut foederati apud quosquam remaneant.

Idem imperator Theodosio praefecto praetorio. Nov. 116.
Post domini dei benevolentiam.

Si quis post (huius) constitutionis publicationem militem aut foederatum in suam utilitatem occupatum detinebit, bonorum confiscationem patitur, et ea, quam habet, militia ac dignitate privatur. Milites autem ac foederati, qui a tali remansione non recedunt, a militia removentur et ultimo supplicio afficiuntur, magistratibus, si haec non observabunt, decem auri librarum poenam dantibus, et in exilium mittendis. Neque ulla valeto contra praesentem constitutionem sacra iussio et pragmatica forma.

---

43) Incipit fol. 182. B. 44) Codex *φανεροῦτοσαν*. 45) Pro voce *τὰς* Codex habet *τά*. 46) Vox *παρόδου* in Codice deest. Voces *τὰ διὰ τῆς παρόδου* tit. 4. parat. §. 22. desunt. Nov. 130. cap. 5. *τοῖς μὲν ὑποτελέσι παρέχειν ἢ καὶ λογίζεσθαι τὴν παρ' αὐτῶν γενομένην δαπάνην, παρακρατεῖν δὲ αὐτὴν τὴν ποσότητα τὴν διὰ τῆς πράξεως δηλουμένην ἐκ τῶν δελεγατευομένων ἀπὸ τοῦ δημοσίου τοῖς ἐξάρχοις καὶ τοῖς στρατιώταις τοῖς τὴν δαπάνην ποιησαμένοις.* 47) Vox *τὰ* in Codice deest, verum nec sententia loci satis procedit absque articulo, et vox *τὰ* tit. 4. parat. §. 22. habetur. 48) Sic Nov. 130. cap. 6. Codex *καταντήν*. 49) Codex *τοῦτου* habet. 50) Pro verbis *τοῖς δὲ* Codex habet *τ̂ δέ*. 51) Verba *ὡς ἐκ* usque ad voces *ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν* tit. 4. parat. §. 22. omittunt, ubi haec tantum leguntur: *τὰ πρὸς τὴν δίοδον τῶν στρατευμάτων.* 52) Pro voce *βλαβῆναι* Codex habet *λαβεῖν αι*. 53) Codex habet *σημ*. 54) Incipit fol. 183. A. 55) Pro voce *αὐθεντίας* Nov. 130. cap. 9. habet *αὐθεντικάς*, quod tamen, ut hoc loco intrudatur, opus non est. 56) Scribendum *τὸ δ'*. Vide Bieneri historiam Novellarum p. 525. Si voces *τὸ γ'*. retineas, vereor, ne scribendum sit *τὸ ιζ'. μετὰ τὴν ὑπατείαν* et caet. 57) Codex habet *φειδερατους*. Ad marginem *ρις'*. 58) Pro voce *Θεωδωσίῳ* contextus Novellae 116. habet *Theodoto*. 59) Pro verbis *θεοῦ εὐμένιαν* Codex habet *θυ εὐμενί*. 60) Codex *φοιδερατον*. 61) Pro voce *ἧς* Codex habet *εἰς*. 62) Codex *στρατεῖας*. 63) Codex *φοιδεράτου*. 64) Pro voce *ταῦτα* Codex habet *ταύτα*. 65) Pro voce *ἀργούσης* Codex habet *ἀρκούσης*.

βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιε'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασί.[66])

Scripta est Idib. April. imperii Iustiniani anno 15. post consulatum Basilii.

δ'.[67]) περὶ τῶν ὅπλων.

Const. 4. De armis.

Nov. 85. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βασιλίδι μαγίστρῳ. *Τὸν μέγαν* | [68]) *θεὸν καὶ σωτῆρα*[69]).

Ἰδιώτης (v. ἰδιώτης) ὅπλα μὴ σκευαζέτω ἢ πιπρασκέτω ἢ ὁπωσοῦν ἐκποιείτω, εἰ μὴ μόνον μικρὰ μαχαίρια εἰς πόλεμον μὴ πεποιημένα. τοῖς φαβρικισίοις[70]), καὶ οὐδενὶ ἑτέρῳ, ἡ ὁπλωποιεία (v. ὁπλοποιία)[71]) συγκεχώρηται. οἱ δεπούτατοι[72]) τῶν ἀριθμῶν τῶν παλαιῶν ἐπιμελλίσθωσαν (v. ἐπιμελείσθωσαν) ὅπλοις[73]). οἱ βαλλιστράριοι τὰ παρ' αὐτῶν ἐργαζόμενα ὅπλα εἰςκομιζέτωσαν τῷ δημωσίῳ (v. δημοσίῳ)[74]) κινδύνῳ τῶν πατέρων[75]) τῶν πόλεων, οἷς καὶ ὑποκεῖσθαι[76]) αὐτοὺς φησὶν ἡ διάταξις, κίνδυνον ἐπάγουσα τοῖς ἄρχουσιν καὶ ταῖς τάξεσιν[77]) αὐτῶν καὶ τοῖς φαβρικησίοις[78]) καὶ τοῖς πατράσιν[79]) τῶν πόλεων, εἰ[80]) τῆς παραφυλακῆς τῶν εἰρημένων ἀμελήσουσιν. σημείωσαι[81]), ὅτι παρὰ τῶν ἰδιωτῶν (v. ἰδιωτῶν)[82]) ἐργαζόμενα ὅπλα ἰδιώταις (v. ἰδιώταις) ἐκποιούμενα[83]) ἐκδικήσει τὸ δημόσιον. *Ἐγρᾶ/ πρὸ ς'. καλάνδων Ἰου.*[84]) *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιγ'. ὑπατίας (v. ὑπατείας) Ἀπίωνος ινδ δ'.*[85])

Idem imperator Basilidi magistro. *Magnum deum ac salvatorem.*

Privatus arma ne fabricato aut vendito aut quocunque modo alienato, nisi parvulos tantummodo cultellos, qui belli caussa facti non sunt. Fabricensibus, neque ulli alii armorum fabricatio concessa est. Deputati numerorum curam antiquorum armorum gerunto. Ballistrarii ea, quae ab ipsis fiunt, arma fisco inferunto periculo patrum civitatium, quibus et subiectos esse eos (haec) constitutio dicit, quae poenam magistratibus eorumque cohortibus et fabricensibus et patribus civitatium iniungit, si eorum, quae dicta sunt, observationem negligent. Nota, arma a privatis facta, privatis vendita, fisco vindicatum iri. *Scripta est ante 6. Calendas Iulias (?) imperii Iustiniani anno 13. Appione consule indictione 4.*

ε'.[86]) περὶ τοῦ μηδένα μητεύεσθαι ἐπὶ ἰδιωτικαῖς ἢ δημοσίαις προφάσεσιν.

Const. 5. De hoc, ut nemini privatarum aut publicarum caussarum praetextu metatorum onus iniungatur.

Deest in nostris Novellarum exemplaribus. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς . . . .[87]). *Τὸ*[88]) *στρατιωτικὸν ἡμὴν* (sic)[89]) *ἡ πολιτεία διὰ τοῦτο τρέφει.*

Μηδεὶς τῶν ἀρχόντων ἢ τῶν λογοθετῶν[90]) ἢ τῶν ἄλλων τῶν τὰ δημόσια πραττόντων μητευέτω οἶκον τινὸς προφάσει δημοσίων ὀφλημάτων[91])· ἀλλ' εἰ περιτύχῃ[92]) τοὺς ὑπευθύνους ἔνδον τῶν οἴκων (v. οἴκων) κρύπτεσθαι, δημοσίοις κεχρήσθω προσώποις πρὸς τὴν τούτων ἀναζήτησιν· καὶ εἴπερ εὗρον | [93]) αὐτούς, δημοσίᾳ[94]) παραγέτω καὶ τὴν εἴσπραξιν[95]) ποιείσθω, μηδαμῶς τοῖς οἴκοις (v. οἴκοις) παρενοχλῶν· εἰ δὲ καὶ στρατιωτικῆς δεηθείη βοηθείας πρὸς τὴν ἐξάνυσιν τῶν δημοσίων, μὴ κεχρίσθω (v. κεχρήσθω) νεολέκτοις στρατιώταις πρὸς

Idem imperator . . . . *Exercitum nobis res publica propterea alit.*

Nullus ex magistratibus aut logothetis aut reliquis, qui publica tributa tractant, domui cuiusquam publicorum debitorum praetextu metatorum onus imponito, sed, si acciderit, ut debitores in domibus latitent, publicis personis ad horum investigationem utitor; atque si ipsos invenerint, publice producito et extractionem facito, domibus (tamen) nullo modo quicquam oneris imponens; sin autem etiam ad tributorum exactionem militari auxilio egeat, militibus nuper in numeros relatis ad hunc

---

66) In hac subscriptione aliquid corruptum esse satis constat. Aut enim mensis designatio corrupta habetur, aut scribendum erit *Ἰουστινιανοῦ τὸ ις'*. Vide Bieneri histor. Novell. p. 522. 67) Ad marginem *πα'*. 68) Incipit fol. 183. B. · 69) Pro verbis *θεὸν καὶ σωτῆρα* Codex habet *θ͞ν καὶ σ͞ρα*. 70) Sic legendum ex Nov. 85. cap. 4. *οὐδὲ ταῦτα*, inquit, *γὰρ ἑτέρῳ τινὶ κατασκευάζειν ἐφίεμεν, πλὴν τῶν καταλεγομένων ἐν ταῖς ἱεραῖς ἡμῶν φάβριξι.* De voce *φαβρικήσιος* vide Ducangium in Glossario Graecitatis p. 1653. Pro *φαβρικισίοις* Codex habet *γραφικοῖς ἰοῖς*. 71) Pro verbis *ἡ ὁπλωποιεία* Codex habet *ἢ ὁπλωποιείας*. 72) Pro voce *δεπούτατοι* Codex habet *δερέτατοι*. Nov. 85. cap. 1. *ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἐν τοῖς ἀριθμοῖς συγκαταλεγομένοις, οὓς ὁπλοποιοὺς ἢ δεπουτάτους καλοῦσι.* 73) Pro *ὅπλοις* legendum est *ὅπλων*. Quae res et verbis *τῶν παλαιῶν* declaratur. Neque enim ad *τῶν ἀριθμῶν* refertur. Nov. 85. cap. 1. *εἰ δέ τι νέον κατασκευάζουσι.* Genitivum casum et vox *ἐπιμελείσθωσαν* requirit. 74) Voces *τὸ δημόσιον* apud Athanasium *fiscum* demonstrant. Quamquam hoc loco magis est, ut publicum cuiusque civitatis armamentarium designetur. Vide Nov. 85. cap. 1—3. 75) Pro voce *πατέρων* Codex habet *π͞ρων*. 76) Codex habet *ὑπὸ κεῖσθαι αὐτούς*. 77) Pro verbis *ταῖς τάξεσιν* Codex habet *τεστάξεσιν*. 78) Pro verbo *φαβρικησίοις* Codex habet *ὀφαβρικησίοις*. 79) Codex *π͞τρασιν*. 80) Pro voce *εἰ* Codex habet *ἤ*. 81) Codex habet *σημ*. 82) Codex *ἰδιωτι*. 83) Codex habet *ἐκποιούμενοι* pro voce *ἐκποιούμενα*. 84) Legendum *Ἰουλίων*, si fides Codici Novellarum Vindobonensi habenda sit. Vide Bieneri historiam Novellarum p. 519. 85) Scribendum *ινδ. α'*. 86) Ad marginem *ρμδ'*. 87) Haec lacuna in Codice notata non est. 88) Pro voce *τῷ* Codex habet *τό*. 89) Fortasse legendum *ἡμῖν* pro voce *ἡμήν*. 90) Codex *λογοθέτων*. 91) Codex *οφλημάτων*. 92) Pro voce *περιτύχῃ* in Codice est *περὶ τόται*. An *εἴπερ τύχῃ*? 93) Pro voce *εὗρον* Codex habet *εὗρον*. Incipit fol. 184. A. 94) Codex *δημόσια*. 95) Codex *εἰς πρᾶξιν*.

τοῦτο, ἀλλὰ τοῖς ἐν πράγμασιν τετριμένοις (v. τετριμμένοις) καὶ τὴν πολιτικὴν τάξιν ἐπισταμένοις[96]) *καὶ τὴν εἴσπραξιν*[97]) *οὐκ ἐν τοῖς οἴκοις, ἀλλὰ δημοσίᾳ*[98]) *ποιουμένοις μετὰ τῆς πρεπούσης καθοσιώσεως. καθόλου δὲ πᾶσιν προαγορεύει ἡ διάταξις ἐπὶ προφάσεσιν*[99]) *ἰδιωτικαῖς (v. ἰδιωτικαῖς) στρατιώταις*[1]) *μὴ κεχρῆσθαι ἢ τὴν οἱανοῦν δι᾿ αὐτῶν ἐπαγαγεῖν μεθοδίαν (v. μεθοδείαν)*[2]) *τισίν, εἰδότων τῶν τοιοῦτό τι πράττειν ἐπιχειρούντων, ὡς καὶ πάσης ἀγωγῆς ἢ ἀνανεώσεως, ἃς ὁ νόμος*[3]) *αὐτοῖς ἐδίδου κατὰ τῶν εὐθυνομένων, ἐκπεσοῦνται δι᾿ αὐτὴν*[4]) *καὶ μόνην τὴν ἐνχείρισιν (v. ἐγχείρησιν)*[5]). *τοὺς δὲ ἀφοριζομένους στρατιώτας εἰς ἐξάνυσιν*[6]) *δημοσίων παρακελεύεται πάσης*[7]) *σπορτούλλων ἀπέχεσθαι λήψεως καὶ μηδὲν*[8]) *καθόλου παρὰ τινὸς λαμβάνειν, ἀλλὰ ταῖς* | [9]) *οἰκείαις ἀρκεῖσθαι σητήσεσιν (v. σιτήσεσιν). τὴν δὲ τῶν εἰρημένων πάντων παραφυλακὴν*[10]) *τοῖς κατὰ τόπον ἐπισκόποις τὲ καὶ ἄρχουσιν ἐπιτρέπει. πρὸς τούτοις ἀπαγορεύει τοῖς ἄρχουσιν καὶ παντὶ ἑτέρῳ οἶκον (v. οἶκον)*[11]) *τινὸς μὴ καταλύειν προφάσει τοῦ ἀνανεῆσαι κατὰ τοῦ δεσπότου τοῦ οἴκου (v. οἴκου), δίχα μέντοι κενοτομίας (v. καινοτομίας). καθ᾿ ἑτέρου*[12]) *γενομένου τῷ τοῦτο πράξαντι τὴν κατὰ τὸ δηπλάσιον (v. διπλάσιον) ἔκτισιν τῆς ζημίας τῆς γενομένης τῷ δεσπότι (v. δεσπότῃ) τοῦ οἴκου (v. οἴκου)*[13]) *καὶ ποινὴν δέκα χρυσίου λιτρῶν [ἐπάγει]*[14]) *καὶ βασιλικὴν ἀγανάκτισιν (v. ἀγανάκτησιν), τούτων παραφυλαττομένων ὑπό ται (v. ὑπό τε)*[15]) *τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν τὰ δημόσια πραττόντων. Ἐγρ̃/ ....*[16]).

(usum) ne utitor, verum his, qui multum magnumque rerum habuerunt usum, et qui civilem statum noverunt, et exactionem non in domibus, verum cum convenienti devotione publice faciunt. Generaliter autem (haec) constitutio omnibus praecipit, ut in caussis privatis militum usus ne sit, neque qualiscunque executio adversus quosquam per milites fiat, scientibus iis, qui tale quid facere tentant, omni actione et novatione, quam lex contra eos, qui actione pulsantur, ipsis concessit, propter ipsam eiusque solum conatum sese privatum iri. Milites vero, qui ad tributorum exactionem adhibentur, iubet ab omni sportularum capione sese abstinere, neque quicquam omnino a quoquam accipere, verum annonis contentos esse suis. Horum autem omnium, quae dicta sunt, observationem et episcopis cuiusque loci et magistratibus committit. Ad haec sancit, ut magistratus aut quivis alius cuiusquam domum praetextu operis novi contra domini (eius) domus voluntatem ne diruat absque operis novi tamen nunciatione. Ac(?) si contra factum sit, ei, qui hoc fecit, in duplum restitutionem damni, domino aedificii dati, iniungit (?) ac poenam decem auri librarum et imperatoris indignationem (minatur), his et a magistratibus et ab iis, qui publica tributa tractant, observandis. *Scripta est ....*

ϛʹ.[17]) περὶ συγχωρίσεως (v. συγχωρήσεως) δημοσίων.

Const. 6. De indulgentia publicorum tributorum.

Ἰουστῖνος (v. Ἰουστῖνος) Αὔγουστος. (sic) *ἔδικτον. Ὅσιν (v. ὅσην) περὶ τὰ κοινὰ τῶν πραγμάτων.*

Iustinus Augustus. Edictum. *Quanta circa communes res.* Nov. 148.

Ἡ διάταξις συγχωρεῖ πᾶσιν[18]) *τοῖς ὑποτελέσιν*[19]) *τὰ μέχρι*[20]) *τῆς διελθούσης ηʹ. ἐπινεμήσεως καὶ αὐτῆς ἐποφιλόμενα (v. ἐποφειλόμενα) παρ᾿ αὐτῶν δημόσια, θεσπίζουσα μὲν μηδεμίαν εἴσπραξιν ἐλλιμμάτων (v. ἐλλειμμάτων) γενέσθαι ἄχρι τῆς αὐτῆς ἐπινεμήσεως, εἴτε τὴν γενικὴν εἴτε τὴν ἰδικὴν (v. ἰδικὴν) τράπεζαν*[21]) *ὁρῶσιν τῶν ἐν ὅλῃ*[22]) *τῇ πολητίᾳ (v. πολιτείᾳ)* | [23]) *ἐνδοξοτάτων ἀρχόντων*[24]), *εἴτε εἰς τοὺς θείους θησαυροὺς ἢ τὸ ἱερότατον ταμίον (v. ἱερώτατον ταμιεῖον) ἢ τὸ θεῖον ρατριμονίουμ*[25]) *ἢ τὸν κώμητα (v. κόμητα) τῶν οἰκιῶν*[26]) *ἀναφέρονται, ἀλλὰ πᾶν*[27]) *ὅσον ἔν ται (v. ἔν τε) χρυσῷ*[28]) *καὶ ἀργύρῳ καὶ ἑτέροις τισὶν κεχρεώστηται, τοῦτο πᾶσιν τοῖς ἐποφείλουσιν*[29]) *συνχωρεῖσθαι (v. συγχωρεῖσθαι), ὡς μηδὲ*[30]) *γεωργοὺς μισθωτὰς ἢ ἐμ-*

(Haec) constitutio omnibus collatoribus ea, quae usque ad praeteritam octavam indictionem et ipsam ab iis debentur, publica tributa remittit, iubens nullam fieri exactionem reliquorum usque ad (hanc) eandem indictionem, sive generalem, sive specialem mensam spectant gloriosissimorum in universa republica magistratuum, sive ad sacros thesauros, aut sanctissimum aerarium, aut sacrum patrimonium, aut comitem domorum pertinent, sed, quicquid et in auro et (in) argento et (in) aliis quibusdam (speciebus) debetur, haec omnia omnibus debitoribus indulgeri, ut neque ab agricolis aut conductori-

---

96) Codex *ἐπὶ σταμένοις.* 97) Codex *εἰσπραξιν.* 98) Codex *δημόσια.* 99) Pro verbis *ἐπὶ προφάσεσιν* Codex habet *ἐπιπροφεύσεσιν.* 1) Codex *στρατιῶταις.* 2) Codex *μεθοδιάν.* 3) Pro verbis *ἀνανεώσεως, ἃς ὁ νόμος* Codex habet *ἀναγεώσει κοσὸνομος.* 4) Codex *διαυτήν.* 5) Codex *ἐγχειρίσιν.* 6) Codex *εξάνυσιν.* 7) Codex *πάσῃ.* 8) Codex *μὴ δέν.* 9) Incipit fol. 184. B. 10) Codex *παραφυλακ'.* 11) Codex *οἴκῳ.* 12) Codex *καθετέρου.* Legendum videtur *καὶ ἑτέρου* 13) Codex *οἴκου.* 14) Vox *ἐπάγει* in Codice deest. Possit et *ἐπάγουσα* suppleri. 15) Codex *ὑπὸ ται.* 16) Haec lacuna in Codice notata non est. 17) Ad marginem Codicis *ρνα'.* (leg. *ρμη'.*). 18) Pro voce *πᾶσιν* Codex habet *πᾶσαν.* 19) Codex *ὑποτέλεσιν.* 20) Codex *μεχρί.* 21) Codex habet *τραπίζαν.* 22) Pro verbis *ἐν ὅλῃ* Codex habet *ἐνόλῃ.* 23) Incipit fol. 185. B. 24) Pro verbis *ἐνδοξοτάτων ἀρχόντων* Codex habet *ἐνδοξότατον ἄρχοντα.* Nov. 148. cap. 1. *τὴν ἰδικὴν τράπεζαν τῆς σῆς ἐνδοξότητος ταῦτα ὁρᾷ* et caet. 25) Codex *πατριμόνιουμ.* 26) Sic legendum. Nov. 148. cap. 1. *ἢ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου κουράτωρος τῶν οἰκιῶν.* 27) Codex *ἀλλαπαν* habet. 28) Nov. 148. cap. 1. *χρυσίῳ.* 29) Codex *ἐποφειλοῦσιν.* 30) Pro *μηδὲ* Codex habet *μὴ δέ.*

φυτευτὰς ἢ τοὺς κεκτιμένους (v. *κεκτημένους*) *εἰσπράττεσθαι παντελῶς τὰ τῷ δημωσίῳ* (v. *δημοσίῳ*) *παρ' αὐτῶν ἐποφειλόμενα ἄχρη* (v. *ἄχρι*) *τῆς αὐτῆς ὀγδόης ἐπινεμήσεως. ἐξερεῖ* (v. *ἐξαιρεῖ*)[31] *δὲ τῆς οἰκείας νομοθεσίας τὰς στρατιωτικὰς καὶ φοιδερατικὰς δισcussίονας. εἰ δὲ καί τινα*[32] *παρὰ τοῖς λεγομένοις ὑποδέκταις ἢ ἐγκλήτορσιν*[33] *ἢ ἀπαιτειταῖς* (v. *ἀπαιτηταῖς*)[34] *ἐν χρυσῷ ἢ ἐν ἀργύρῳ ἢ τῶν ἄλλων τῶν ἐν εἴδη* (v. *εἴδει*)[35] *τελουμένων εὑρεθείη παρὰ τῶν ὑποτελῶν καταβληθέντα, εἰσπραχθῆναι ταῦτα παρακελεύεται καὶ οἷς προσήκει καταβάλλεσθαι τίτλοις*[36]. *τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τοὺς ἄλους* (v. *ἄλλους*) *τοὺς λαβόντας παρὰ τῶν ὑποδεκτῶν*[37] *χρυσίον ἢ ἕτερόν τι ἐπινεμίσεως* (v. *ἐπινεμήσεως*) *φόρων καὶ τοῦτο μὴ καταβάλλοντας*[38] *ἐπὶ τὸ δημόσιον ἐξαιρεῖ*[39] *τῆς οἰκείας* (v. *οἰκείας*) *νομοθεσίας καὶ ἀναγκάζουσα αὐτοὺς τοῦτο καταβάλλειν ἐπὶ τὸ δημόσιον* |[40] *ἢ*[41] *καὶ ἐφ' οὓς ἁρμόζουσι τὰ τοιαῦτα*[42], *οἱαδὴ*[43] *τῆς διατάξεως τοῖς συντελεσταῖς μόνον συγχωρούσης τὰ ὀφλήματα, οὐ μὴν τοῖς παρ' αὐτῶν τὰ δημόσια κομισαμένοις*[44] *καὶ ἀποστερεῖν τοὺς ἐκταγαρίους*[45] *καὶ τὸ δημόσιον πειρωμένοις. ἀναιρεῖ δὲ καὶ πᾶσαν συγγραφὴν καὶ περίνοιαν*[46a] *πρὸς περιγραφὴν γενομένην*[46b] *παρούσης φιλοτιμίας. Ἐγ ρ͂/....*[47]).

bus aut emphyteutis aut possessoribus omnino ea, quae ab ipsis fisco debentur, usque ad eandem octavam indictionem exigantur. Excipit autem a sua legislatione militares et foederatorum discussiones. Si vero etiam aliqua apud eos, qui susceptores dicuntur, vel exceptores vel exactores, in auro aut in argento aut ex aliis rebus, quae in specie conferuntur, inventa sint a collatoribus soluta, haec exigi iubet et iis titulis, ad quos pertinent, solvi. Eodem vero modo et reliquos, qui a susceptoribus aurum aliudve quid ex indictionis tributis acceperunt, et hoc fisco non solvunt, a sua excipit legislatione et ipsos cogit, ut hoc fisco solvant, aut etiam iis, quibus talia competunt, utpote cum (haec) constitutio collatoribus tantum debita indulgeat, non autem iis, qui ab ipsis publica tributa acceperunt et praebendarios ac fiscum his defraudare conantur. Tollit autem etiam omnem syngrapham et machinationem ad circumscriptionem praesentis liberalitatis factam. *Scripta est* ....

Τὰ παράτιτλα τοῦ τίτλου.

Nov. 123. §. 1. *Τι. διατ. α'. β'. Οἱ πρῶτοι τῶν κτητόρων ἅμα τῷ κλήρῳ τὸν ὀφείλοντα* (v. *ὀφείλοντα*) *γενέσθαι ἐπίσκοπον ψηφιζέσθωσαν. τὸ αὐτὸ καὶ ἡ ιζ'. τοῦ τίτλου διάταξις.*

Nov. 8. §. 2. *Τι. α'. διατ. β'.*[48] *Οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ κτήτορες τὰς ἀδικίας τῶν ἀρχόντων μινυέτωσαν* (v. *μηνυέτωσαν*) *βασιλεῖ. — Εἰ μὴ ἀνέχεται μετὰ διαδοχὴν ὁ ἄρχων τὰς νενομισμένας ν'. ἡμέρας διατρῖψαι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, κρατείσθω ὑπὸ τῶν συντελεστῶν καὶ δοκιμασίᾳ τοῦ ἐπισκόπου ἀναπραττέσθω*[49], *ὅσα ἠδίκησεν. — Χρὴ τοὺς συντελεστὰς ἐμπροθέσμως τὰ δημόσια μεθοδεύεσθαι. — Μηδεὶς συντελεστὴς κατὰ τοῦ δημοσίου κε* |[50] *χρήσθω φόρου παραγραφῇ*[51]. — *Οἱ ἐντώπιοι* (v. *ἐντόπιοι*) *στρατιῶται καὶ χωρὶς προστάξεως καὶ θείων κελεύσεων ὑπουργείτωσαν τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν*[52].

Nov. 17. §. 3. *Διατ. γ'. Ὑπουργείτωσαν τοῖς πολιτικοῖς ἄρχουσιν οἱ ....*[53] *παρ' αὐτῶν, ἐφ' οἷς* (*ὡς εἰκὸς*)[54] *πταίσουσιν*[55], *καὶ τὸ ἱκανὸν ποιεῖν τοῖς ἰδικιμένοις* (v. *ἠδικημένοις*) *ἐκ τῶν οἰκείων* (v. *οἰκείων*) *ἀναγκαζόμενοι*[56])

Paratitla (huius) tituli.

§. 1. Tit. 1. const. 2. Principes possessorum una cum clero eum, qui episcopus fieri debeat, creanto. Idem et constitutio 17. (eius) tituli (sancit).

§. 2. Tit. 4. const. 1. (?) Episcopi et possessores eas, quae a magistratibus fiunt, iniurias imperatori indicanto. — Si magistratus, postquam ei successum est, definitas quinquaginta dies morari in provincia non sustineat, a collatoribus detinetor et de episcopi sententia, quicquid iniuria fecit, resarcitor. — A collatoribus oportet publica tributa intra diem praestitutum exigi. — Nullus collator fori praescriptione adversus fiscum utitor. — Qui in certis locis constituti sunt milites, etiam absque (cuiusquam) praecepto et sacris iussionibus magistratibus, qui provinciis praesunt, ministerium praebento.

§. 3. Const. 3. Ministerium praebento civilibus magistratibus (milites, qui in iis locis constituti sunt), ab iis (castigandi), siquid, ut fieri solet, peccabunt, et cogendi iis, quibus ab ipsis damnum datum est, ex iis, quae ipsis deputatae sunt, annonis sa-

---

31) Codex *ἐξέρει*. 32) Codex *καὶ τινας*. 33) Qui locus *accusatori*? Legendum *ἐκλήπτορσιν*. Nov. 148. cap. 2. *ὑποδέκταις ἢ ἀπαιτηταῖς ἢ ἐκλήπτορσιν*. 34) Pro *ἀπαιτειταῖς* Codex habet *ἀπαιτεῖταις*. *Ἀπαιτηταῖς* correxi ex Nov. 148. cap. 2. 35) Pro voce *εἴδει* Codex habet *εἴδη*. 36) Pro voce *τίτλοις* Codex habet *τιτλ˜*. 37) Cod. *ὑποδέκτων*. 38) Codex *καταβαλλόντας*. 39) Codex *ἐξαίρει*. 40) Incipit fol. 185. B. 41) Pro voce *ἢ* Codex habet *η̅*. 42) Novella 148. cap. 2. *ἢ καὶ οἷς ἂν ἁρμόζῃ τὰ τοιαῦτα καταβαλεῖν*. Quae quidem satis perspicua sunt. 43) Codex *οἷαδή*. 44) Codex *κομισάμενος*. 45) Vox *ἐκταγάριος* in lexicis deest. Est autem *ἐκταγὴ* ***sportula***, vel ***praebenda***. Vide Ducangium in Glossario Graecitatis p. 1522. Nec analogia linguae Graecae videtur repugnare, cum et *ταγάριον* inveniatur. Vide Ducangium l. l. p. 1523. Nov. 148. cap. 2. *ἐκείνους, ὅπου ἂν ἐκτεταμένοι τύχοιεν ὄντες*. Vulgata versio: ***destinati***. Itaque in ipso Novellae contextu legendum videtur esse *ἐκτεταγμένοι*. 46a) Codex *περινοίαν*. 46b) Lege *τῆς παρούσης*. 47) Deest subscriptio, sed haec lacuna in Codice notata non est. 48) Numeri corrupti sunt. Legendum *τι. δ'. διατ. α'*. 49) Tit. 4. const. 1. pro *ἀναπραττέσθω* habet *ἀνατρεπέσθω*. 50) Incipit fol. 186. A. 51) Pro voce *παραγραφῇ* Codex habet *παραγραφήν*. 52) Voces *τῶν ἐπαρχιῶν* tit. 4. const. 1. desunt. 53) Haec lacuna in Codice notata non est. Legendum *οἱ ἐντόπιοι στρατιῶται, σωφρονιζόμενοι παρ' αὐτῶν* et caet. Fundus huius emendationis est tit. 4. const. 3. 54) Codex *ὡς εικῶς*. 55) Vox *πταίσωσιν* tit. 4. const. 1. habetur. 56) Codex *ἀναγκαζομένοις*.

σιτήσεων. — Τὰ δημόσια καὶ ἔσω τῶν ὅρων ἀπαιτείσθωσαν οἱ συντελεσταί, ἐπαμυνόντων τοῖς τούτων[57] *πράκτωρσιν* (v. *πράκτορσιν*) *τῶν ἐκκλησιεκδίκων καὶ τῶν οἰκονόμων* (v. *οἰκονόμων*). — *Ἀναγκαζέτωσαν οἱ ἄρχοντες τοὺς πράκτορας τῶν δημοσίων ἐν ταῖς ἀπολυομέναις τοῖς συντελεσταῖς παρ' αὐτῶν ἀποχαῖς εἰσγράφειν*[58] *τὸν ἀριθμὸν τῶν*[59] *ἰούγων*[60] *καὶ τὰς τῶν χωρίων προσηγορίας καὶ τὴν ὑπὲρ τούτων συντέλειαν*[61]. *ἐὰν δὲ ἀμφιβάλεται συντελεστὴς πρὸς τοὺς πράττοντας δημόσια περὶ τῆς*[62] *ἰουγατίονος* (v. *ἰουγατίονος*)[63] *αὐτοῦ ἢ περὶ ἑτέρου τινὸς καὶ μὴ δύναται τοῦτο ἐπὶ χόρας* (v. *χώρας*) *διακριθῆναι, τὰ μὲν δημόσια κατὰ τὸ σύνηθες ἀπαιτείσθω· ἡ δὲ τοῦ πράγματος διάγνωσις φυλαττέσθω τῷ ἐπάρχῳ τῶν πραιτωρίων. αἱ μεταθέσεις τῶν κτίσεων* (v. *κτήσεων*) *εἰς εὐπόρους ἀζητήτως γινέσθωσαν*, | [64] *εἰς δὲ ἀπόρους κινδύνῳ τῶν τὴν μετάθεσιν ποιουμένων, τοῦτο αὐτὸ ἐν ὑπομνήμασιν προσομολογούντων. οἱ νεμόμενοι τὰς συντελείας, ὧν νέμονται*[65] *χωρίων, τῷ δημοσίῳ καταβαλλέτωσαν. Μὴ βαρείτω δαπάναις ἢ ἀγγαρίαις τοὺς ὑποτελεῖς ὁ ἄρχων. — Μηδενὶ*[66] *συγχωρείτωσαν οἱ ἄρχοντες ἐργολαμβάνειν χωρία καὶ ταῦτα οἰκειοῦσθαι* (v. *οἰκειοῦσθαι*), *μηδαμόθεν αὐτοῖς προσήκοντα. τοὺς φυγάδας γεωργοὺς ὑποκαθιστάτωσαν*[67] *οἱ ἄρχοντες τοῖς συντελεσταῖς, ἄδειαν*[68] *ἔχοντες κατὰ τῶν ἀπειθούντων*[69] *τὰ τῆς ἐπαρχίας ἐπιβάλλειν* [*ἄπορα*][70], *κεχρεῖσθαι* (v. *κεχρῆσθαι*)[71] *δὲ καὶ διμοσίοις* (v. *δημοσίοις*) *γράμμασιν περὶ αὐτῶν εἰς τὰς ὑπερορίους*[72] *ἐπαρχίας. — Ἀλλοτρίοις οἴκοις* (v. *οἴκοις*) *ἢ ἀγροῖς ἢ ἐργαστηρίοις ἢ πράγμασιν μηδενὶ συγχωρίτωσαν* (v. *συγχωρείτωσαν*) *οἱ ἄρχοντες σανίδας ἐπιτεθῆναι*[73] *ἐξ οἰκείας προσηγορίας. — Μηδεὶς ἐν ἐπαρχίᾳ ὁπλοφορείτω*[74], *εἰ μὴ ἔνοπλον μετέρχεται στρατίαν* (v. *στρατείαν*).

tisfacere. — **Publica tributa et intra septa a collatoribus exiguntor, defensoribus ecclesiarum et oeconomis auxilium ferentibus horum exactoribus. — Magistratus exactores publicorum tributorum coguunto ut in apochis, quae collatoribus ab iis exponuntur, numerum iugorum et praediorum nomina et ea, quae pro his conferuntur, inscribant. Sin autem collator his, qui publica tributa exigunt, de ipsius iugatione aut de alio quo controversiam movet, hoc, que in (eo ipso) loco diiudicari non potest, publica tributa quidem secundum id, quod solitum est, ab iis exiguntor; caussae cognitio autem praefecto praetorio reservator. Translationes possessionum ad idoneos sine ulla controversia ac quaestione fiant; ad steriles autem periculo eorum, qui translationem faciunt, hoc ipsum in actis promittentium. Possessores tributa eorum, quae possident, praediorum fisco solvunto. — Magistratus subditos expensis aut angariis ne gravato. — Magistratus nemini concedunto praedia (aliena) patrocinio defendere suo et haec, quae nihil ad ipsos pertineant, sibi habere. Fugitivos colonos magistratus collatoribus restituunto, licentiam habentes, iis, qui dicto audientes non sunt, provinciae (praedia sterilia) adiiciendi, utendi autem etiam litteris publicis de his (retrahendis), in provincias extraneas (mittendis). — Nemini magistratus concedunto, ut alienis domibus aut agris aut ergasteriis aut rebus tituli ipsorum nomine imponantur. — Nemo in provinciis arma ferto, nisi (qui) militiam armatam sequitur.**

§. 4. *Διατ. κα'.*[75] *Μὴ ζημιούτωσαν τοὺς ὑποτελεῖς προφάσει παρόδου*[76] *ἢ ἀποδιμίας* (v. *ἀποδημίας*), *μηδὲ καινὰς συνηθείας ἐπινοήτωσαν* (*ἐπινοείτωσαν*) *αὐτοὺς*[77], *ἀλλὰ καὶ τῶν ἤδη ἐπινοηθησῶν* (v. *ἐπινοηθεισῶν*) *ἀπεχέσθωσαν.* | [78] *προνοήτωσαν* (v. *προνοείτωσαν*) *οἱ ἐπίσκοποι ἅμα τοῖς πρότοις* (v. *πρώτοις*) *τῶν συντελεστῶν τοῦ μὴ κωλύειν τοὺς ἄρχοντας ἐπιτετραμένα* (v. *ἐπιτετραμμένα*) *προϊέναι συναλάγματα* (v. *συναλλάγματα*).

§. 4. Const. 22. (?) Subditos praetextu transitus aut peregrinationis damno ne adficiunto, neu novas consuetudines adversus hos excogitanto, verum etiam ab iis, quae iam excogitatae sunt, sese abstinento. Providento episcopi una cum principalibus collatorum, ne magistratus prohibeant, quominus liciti contractus procedant. Nov. 134.

§. 5. *Διατ. κδ'. Οἱ ἐν ταῖς πόλεσιν ὑπειλημμένοι, εἰ καὶ ἀξιωματικοὶ εἰσίν, ἢ ἐν στρατίᾳ* (v. *στρατείᾳ*) *καταλέγονται, τὰς ἐκδικίας κατὰ κύκλον*[79] *ἐπὶ διετίαν μετιέτωσαν* (v. *μετίτωσαν*)[80], *μὴ δυνάμενοι ἔχειν ἐξκουσατίωνα*[81] *καθ' οἱαν δήποτε τρόπον, τῶν κτητόρων*[82] *καὶ τοῦ ἐπισκόπου μεθ' ὅρκου ψηφιζομένων αὐτούς*[83].

§. 5. Const. 24. Qui in civitatibus continentur, etsi (aliqua) dignitate honorati sunt aut in militiam adleguntur, defensiones civitatium in orbem per biennium suscipiunto, neque (ullam) qualicunque modo habere possunt excusationem, possessoribus et episcopo cum iureiurando hos creantibus. Nov. 15.

---

57) Codex *τοῖς τούτων*. 58) Codex habet *εἰ γράφειν* pro *εἰσγράφειν*. Tit. 4. const. 1. pro voce *εἰσγράφειν* habet tantum *γράφειν*. 59) Pro *τῶν* Codex habet *τόν*. 60) Codex *ἰϋγον*. 61) Codex *συντελειαν*. 62) Pro *τῆς* Codex habet *τήν*. 63) Codex habet *ἰϋγατίονος*. 64) Codex *γινεσθωσ*. Pro voce *ἀζητήτως* tit. 4. const. 3. habet *ἀζημίως*. Incipit fol. 186. B. 65) Pro verbis *συντελείας ὧν νέμονται* Codex habet *συντ....* (desunt tres fere litterae in Codice) *ειασων νέμονται*. 66) Pro voce *μηδενί*, quae tit. 4. const. 3. habetur, Codex hoc loco habet *μηδεμή*. 67) *ἀποκαθιστάτωσαν* tit. 4. const. 3. habetur, quam lectionem praefero. 68) Codex *ἀδείαν*. 69) Pro verbis *τῶν ἀπειθούντων* Codex habet *τὸν ἀπειθοῦντα*. 70) Vox *ἄπορα* in Codice deest, sed tit. 4. const. 3. habetur. 71) Pro *κεχρεῖσθαι* Codex habet *ἀποκεχρεῖσθαι*. Syllabae *ἀπο* testimonio sunt, vocem *ἄπορα* hoc loco excidisse. 72) Pro voce *ὑπερορίους* Codex habet *ὑπερίους* (sic). 73) Tit. 4. const. 3. habet *ἐπιθεῖναι*. Leg. *ἐπιτιθέναι*. 74) Codex *ὁπλοφορεῖτω*. 75) Legendum *κβ'*. 76) Codex *παρόδου*. 77) Pro voce *αὐτούς* legendum videtur *αὐτοῖς*. Deest autem haec vox tit. 4. const. 22. 78) Incipit fol. 187. A. 79) Pro verbis *κατὰ κύκλον* Codex habet *κατακυκλοῦν*. 80) Tit. 4. const. 24. habet *μετίτωσαν*. Recte, ni fallor. 81) Codex *ἐγκουσατίωνα*. 82) Pro voce *κτητόρων* Codex habet *κτητόρῶ*. 83) Codex *αυτούς*.

ΤΙΤΛΟΣ κα'.

Περὶ κηπουρῶν καὶ γεηπόνων[84]) *καὶ πραγματευτῶν καὶ τῆς ἐπὶ θάλασσαν*[85]) *ὄψεως* (v. *ὄψεως*)[86]).

[α'.] .....[87]).

Nov. 64. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Λογγίνῳ ἐπάρχῳ πόλεως. Πολλαὶ*[88]) *πανταχόθεν ἡμῖν.*

Τοπικὴ Κωνσταντινουπόλεως ἡ διάταξις[89]), κελεύουσα τοὺς κηπουροὺς πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς διατιμωμένων[90]) ὑπό ται (v. ὑπό τε) τῶν[91]) κηπουρῶν καὶ τῶν σουμμαρίων, προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων[92])· τὸν δὲ[93]) χέρσον[94]) ἡμερώσαντας[95]) τόπον μισθὸν λαμβάνειν κατὰ διατίμησιν. Ἐγρᾱ/ πρὸ ιδ'. καλάνδων[96]) Φεβρουαρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ια'. ὑπατείας Ἰω.[97]).

TITULUS XXI.

De hortulanis et agricolis et negotiatoribus et maris aspectu.

(Const. 1. De hortulanis).

Idem imperator Longino praefecto urbis. *Multae undique nobis.*

(Haec) constitutio Constantinopolitanae civitatis localis est, quae iubet hortulanos, omnium eorum, quae in iis (hortis) sunt, aestimatione facienda tam ab hortulanis, quam a summariis, propositis sanctis evangeliis .....; sin vero locum squalidum excoluerint, secundum (eius rei) aestimationem mercedem accipere. *Scripta est ante 14. Calendas Februarias imperii Iustiniani anno 11. Iohanne consule.*

[β'.][98]) περὶ κενοτομιῶν (v. καινοτομιῶν) τῆς ἐπὶ[99a]) θάλασσαν ὄψεως[99b]) (v. ὄψεως)[1]).

Nov. 63. *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ*[2]). *Πρᾶγμα*[3]) *δολερῶς γενόμενον*[4]).

Καὶ αὐτὴ[5]) τοπικὴ |[6]) Κωνσταντινουπόλεως ἡ διάταξις, κελεύουσα μέχρι ρ'.[7]) ποδῶν μηδένα[8]) κτίζοντα[9]) θαλάσσης ἀποκλίειν (v. ἀποκλείειν)[10]) ἄποψιν διὰ παραπετάσματος ἢ καθ' ἕτερον τρόπον, τῇ καθαιρέσει τοῦ κτισθέντος[11]) καὶ ποινῇ[12]) ι'.[13]) χρυσίου λιτρῶν[14]) σωφρονίζουσα[15]) τὸν παραβαίνοντα[16]) τὴν αὐτῆς νομοθεσίαν. Ἐγρᾱ/ πρὸ ιζ'. καλάνδων Μαρτίων βασιλ' Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ια'. ὑπα. ιω.[17])

(Const. 2.) De operis novi nunciationibus propter maris aspectum.

Idem imperator eidem. *Rem, quae dolose facta est.*

Etiam haec ipsa (constitutio) civitatis Constantinopolitanae localis est, quae usque ad centum pedes vetat, a quoquam, qui aedificat, maris excludi aspectum (velut quodam) velo aut alio modo, destructione eius, quod aedificatum est, et poena decem auri librarum eum, qui huius constitutionis legislationem migrat, castigans. *Scripta est ante 17. Calendas Martias imperii Iustiniani anno 11. Iohanne consule.*

γ'.[18]) ὥστε τοὺς πραγματευτὰς καὶ τεχνίτας καὶ γεηπόνους καὶ ναύτας καὶ πάντα τὰ ἐπιτηδεύματα κατὰ τὴν ἀρχαίαν συν-

Const. 3. Ut negotiatores et artifices et agricolae et nautae et omnes professiones secundum antiquam consuetudinem, quae ante

---

84) Codex γνηπόνων. 85) Codex θαλάσσαν. 86) Codex ὄψε˜. 87) Numerus constitutionis primae in Codice notatus non est. Supplenda est inscriptio ex titulorum indice fol. 8. B. α'. περὶ κηπουρῶν. 88) Pro voce πολλαί, quae in Novella 64. habetur, Codex habet πολλοί. 89) Pro voce διάταξις Codex habet διατ. 90) Codex διατιμουμένων. 91) Codex ὑποταιτῶν. 92) Hoc loco quaedam excidisse totus sententiarum contextus demonstrat. Supple τοὺς κήπους ἀποδιδόναι τοῖς δεσπόταις, id est, *hortos, quos conduxerunt, hortorum dominis restituere.* 93) Pro τὸν δὲ Codex τὸ δέ. 94) Pro voce χέρσον Codex habet χρ̊. 95) Pro voce ἡμερώσαντας Codex habet μερώσαντας. 96) Codex καλανδων. 97) Vox ιω. interpretanda est Ἰωάννου. 98) Numerus β'. in Codice deest. 99a) Pro ἐπὶ index titulorum fol. 8. B. habet περί. 99b) Codex θαλάσσαν. 1) Codex ὄψε˜. Index titulorum fol. 8. B. ἀπόψεως. 2) Pro verbis τῷ αὐτῷ Codex B. habet Λογγίνῳ ἐπάρχῳ πόλεως. Sic et Codex X. 3) Codex B. πράγμα. 4) Codex B. γινόμενον. Sic et Nov. 63. prooem. 5) Codex X. καὶ αὐτῇ. Pro τοπικὴ Κωνσταντινουπόλεως Codex X. habet τῇ οἰκείᾳ Κωνσταντινουπόλει. Codex B. habet καὶ αὐτῇ τῇ οἴκῃ Κωνσταντινουπόλῃ pro verbis καὶ αὐτὴ τοπικὴ Κωνσταντινουπόλεως. 6) Incipit fol. 187. B. 7) Codex B. ἑκατῶν. 8) Codex B. μὴ δένα. 9) Codex habet κτιζόντι, Cod. B. κτήζοντα. 10) Codex ἀποκλύειν, Codex X. ἀποκλείειν. 11) Codex B. κτηθέντος. 12) Pro voce ποινῇ Codex habet ποινήν. Sic et Codex B. et X. 13) Pro ι'. Codex B. habet δέκα. Sic et Codex X. 14) Pro verbis χρυσίου λιτρῶν Codex habet χρ̊/ λλ, Codex B. χρυσίου λίτρας. 15) Codex B. σωφρονίζουσαν. 16) Codex B. et X. τὸν παραβαίνοντα non habent. 17) Subscriptio in Codice B. deest. In Codice X. haec est subscriptio: ἐγράφη πρὸ ιζ'. καλανδῶν Μαρτίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ. 18) Pro numero γ'. numerus β'. in Codice habetur. Ad marginem ρκβ'.

ἤθειαν[19]) λαμβάνειν καὶ διδόναι[20]), ὥσην (v. ὅσην) πρὸ τοῦ θανατικοῦ, καὶ μηδὲν πλέον.

pestem fuit, ac nihil amplius accipiant et dent.

Ὁ αὐτὸς βασιλεύς. Ἔγνωμεν ὡς μετὰ τὴν παίδευσιν.

Idem imperator. Cognovimus, post castigationem. Nov. 122.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς δηλοῦται ὁ σκοπὸς τῆς διατάξεως. τοῦτο δὲ ἐξ ἀρχῆς σημείωσαι[21]), ὅτι ὁ πλέον δοὺς ἢ λαβὼν μίσθωμα ἢ τίμιμα (v. τίμημα) τὸ πλέον τριπλάσιον[22]) καταθήσει τῷ[23]) φίσκῳ[24]), καὶ ὡς παρεγγυᾷ[25]) τοῖς ἀρχιτέκτοσιν, καθὼς[26]) πρὼ (v. πρὸ) τοῦ[27]) θανατικοῦ τὰς μητρίσεις (v. μετρήσεις) τῶν ἔργων ποιεῖσθαι. Ἐγρ/ πρὸ ι'. καλαν Ἀπρι βασιλίας Ἰουστινιανοῦ (v. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιζ'. ὑπα. Βασιλείου τὸ γ'. | [28])

Ex inscriptione declaratur finis (huius) constitutionis. Hoc autem ab initio nota, eum, qui plus mercedis aut pretii dedit aut accepit, id, quod plus est, triplum fisco esse soluturum, admonerique architectos, ut eodem, quo ante pestem, modo operum mensuras faciant. *Scripta est anno 10. Calendas Apriles imperii Iustiniani anno 17. (post) consulatum Basilii anno 3.*

ΤΙΤΛΟΣ κβ'.[29])

Περὶ ὑπάτων καὶ ἀξιωματικῶν[30]) καὶ ῥεφερενδαρίων καὶ βοηθῶν ἤτοι μεμωραλίων, καὶ ὥσται (v. ὥστε) τὰς θείας κελεύσεις ὑπογραφὴν ἔχειν τοῦ κοιαίστωρος.

TITULUS XXII.

De consulibus et dignitate ornatis et referendariis et adiutoribus sive memorialibus, et ut sacrae iussiones habeant subscriptionem quaestoris.

α'.[31]) *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Στρατιγίῳ κώμητι (v. Στρατηγίῳ κόμητι) λαργιτιόνων. Τὸ τῆς ὑπατίας ὄνομα (v. ὑπατείας ὄνομα) τε καὶ πρᾶγμα.*

Const. 1. Idem imperator Strategio comiti largitionum. *Consulatus nomenque et caussa.* Nov. 105.

Μόνος βασιλεὺς ὑπατεύων χρυσὸν ῥιπτέτω, οἱ δὲ ἄλλοι, [εἰ][32]) θέλουσιν, ἄργυρον. μὴ θέλοντες γὰρ οὐκ ἀναγκάζονται. αἱ γυναῖκες τῶν ὑπάτων τῆς αὐτῆς ἀπολαυέτωσαν τιμῆς, καὶ ὁ ὕπατος. τὰς βασιλικὰς φιλοτιμίας κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος λαμβανέτωσαν οἱ ὑπατεύοντες, μόνα παρέχοντες τὰ ἐν τῇ ἀπογραφῇ[33]) περιεχόμενα τῇ ἀποκειμένῃ ἐν τῇ σχολῇ τῶν λαργιτιόνων. οἱ ὕπατοι[34]) ἑπτάκις προερχέσθωσαν[35]) ἐν ὅλῳ τῷ[36]) ἐνιαυτῷ, ἐν[37]) καλάνδαις Ἰανουαρίοις (v. Ἰανουαρίαις)[38]), καὶ ὅτε τὴν ἀρχὴν ἀποτίθενται, καὶ ἡνίκα β'.[39]) θεοροῦσιν (v. θεωροῦσιν) μάππας[40]) καὶ τρία θέατρα καὶ κυνήγια. Ἐγρ/ καλανδ.[41]) Ἰανουαρ βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ια'. μετὰ τὴν ὑπατίαν (v. ὑπατείαν) Βελισαρίου τὸ β'[42])

Solus imperator, cum consul est, aurum spargito; reliqui autem, si volunt, argentum: nam, si nolunt, non coguntur. Uxores consulum eodem, quo et consules, honore fruuntor. Imperatorias liberalitates secundum veterem consuetudinem ii, qui consules sunt, capiunto, ea sola praebentes, quae in ea descriptione, quae in schola largitionum deposita est, continentur. Consules septies in toto anno procedunto, Calendis Ianuariis, et, quando magistratum deponunt, et, quando duas mappas spectant et tria theatra et venationes. *Scripta est Calendis Ianuariis imperii Iustiniani anno 11. post consulatum Belisarii anno 2.*

---

19) Codex συνιθήαν habet. 20) Codex habet διαδόναι pro voce διδόναι. Index titulorum fol. 9. A. habet διδόναι. 21) Codex σημ. 22) Pro τριπλάσιον Codex habet τρίπλασιν. 23) Pro voce τῷ Codex habet τό. 24) Pro voce φίσκῳ Codex habet Fίσκῳ. 25) Codex παρεγγυά. 26) Pro voce καθὼς Codex habet καθωσι. 27) Pro verbis πρὼ τοῦ Codex habet πρωτοῦ. 28) Incipit fol. 188. A. 29) In Codice tantum T. κβ'. ad marginem adscripta sunt. Nam in contextu non apparent. 30) Index titulorum fol. 9. A. ἀξιωμάτων. 31) Ad marginem ρε'. Intercidisse videtur primae constitutionis inscriptio περὶ ὑπάτων, quae exstat in indice titulorum fol. 9. A. 32) Vox εἰ in Codice deest. 33) Codex ἀπὸ γραφῇ. 34) Codex ὕπατι. 35) Codex X. προσερχέσθωσαν. 36) Vox τῷ in Codice X. deest. 37) Pro voce ἐν Cod. „. habet. In Cod. B. ἐν non est. Pro ἐν Cod. X. habet τουτέστιν. 38) Pro καλάνδοις Ἰανουαρίοις Codex habet καλανδ Ἰανουαρῖ„ Codex B. καλάνδις Ἰανουαρ. Codex X. Ἰαννουαρίων. 39) Codex B. δύο. Sic et Codex X. 40) Codex B. θεωροῦσι μάπας, Codex X. θεωρῶσι μάμπας. 41) Scribendum πρὸ ι'. καλανδ. Vide Bieneri historiam Novellarum p. 521. 42) Codex B. habet ἐγράφη καλανδῶν Ἰαννουαρίων βασιλείας ι'. Ἰουστινιανοῦ τὸ ια'. μετὰ τὴν ὑπατίαν Βελισαρίου τὸ β'. Codex X. habet ἐγράφη καλανδῶν Ἰαννουαρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ἑνδέκατον μετὰ τὴν ὑπατίαν Βελησαρίου.

[β'.][43]) περὶ τῶν ῥεφερενδαρίων, ὥσται (v. ὥστε) ὀκτὼ αὐτοὺς εἶναι.

Const. 2. De referendariis, ut octo numero sint.

Nov. 10. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ...[44]). *Μετὰ τῶν ἄλλων ἁπάντων.*

Idem imperator .... *Cum aliis omnibus.*

Οὐδὲν πλέον τῆς ἐπιγραφῆς. ἔχει ἡ διάταξις κεφάλαια τρία. Ἐγρά/ |[45]) .....

Nihil amplius (sancit), quam quod in inscriptione est. Habet (haec) constitutio tria capita. *Scripta est ....*

[γ'.][46]) περὶ τῶν συγκλητικῶν.

(Const. 3.) De senatoribus.

Nov. 62. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἱωάννη (v. Ἰωάννῃ) ἐπάρχῳ πραιτωρίων. *Antiquissimis temporibus.*

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Antiquissimis temporibus.*

Χρὴ τοὺς συγκλητικοὺς ἐν τάξει σηλεντίου[47]) **comentu**[48]) ἀκροᾶσθαι (v. ἀκροᾶσθαι)[49]) τῶν εἰς βασιλέα φερομένων ἐκκλήτων καὶ κονσουλτατιώνων, προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελλίων. καὶ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς λεγέτω[50]) βασιλεῖ, ἐφ' ᾧ κυρωθῆναι τὴν ψῆφον αὐτῶν. ἐν τοῖς ἱπποδρομίοις καὶ ἐν τοῖς κονβέντοις συνερχομένης τῆς συγκλήτου, καθέζεσθωσαν οἱ ἔπαρχοι καὶ οὕτως οἱ λοιποὶ συγκλιτηκοὶ (v. συγκλητικοὶ) κατὰ τὴν οἰκείαν τάξιν. ὁ ὀρδινάριος ὕπατος προτιμᾶται ὀνοραρίου, κἂν μεταγενέστερος ἐστίν. ὁ ἀπὸ ἀρχόντων κεχρήσθω τῇ τιμῇ[51]), ἣν[52]) εἶχεν πρὸ τῆς ἀρχῆς. ὁ ἰλούστριος (v. ἰλλούστριος)[53]) δύναται γενέσθαι πατρίκιος. Ἐγραφ. *καλάνδων*[54]) *Ἰανουᾶρ βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (v. *Ἰουστινιανοῦ*)....[55]) *μετὰ τὴν ὑπατίαν* (v. *ὑπατείαν*) *Βελισαρίου* ...[56]).

Senatores oportet in ordine silentii conventus(?) appellationes, quae ad imperatorem deferuntur, et consultationes audire, propositis sanctis evangeliis. Atque id, quod iis placet, imperatori dicitor, ut sententia eorum confirmetur. In hippodromiis et in conventibus si senatus conveniat, praefecti sedento, et sic reliqui senatores secundum suum quisque ordinem. Ordinarius consul honorario praefertur, etsi tempore posterior sit. Qui ex magistratu est, eo honore, quem ante magistratum habuit, utitor. Vir illustris patricius fieri potest. *Scripta est Calendis Ianuariis imperii Iustiniani .... post consulatum Belisarii ...*

δ'.[57]) περὶ τῶν βοηθῶν τοῦ κουέστωρος (v. κουαίστωρος).

Const. 4. De adiutoribus quaestoris.

Nov. 35. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Τριβουνιανῷ κοιαίστορι. *Ἰντερ βιρος*[58]).

Idem imperator Triboniano quaestori. *Inter viros.*

Ἡ διάταξις διατυποῖ[59]) τὰ περὶ τῶν μεμοραλλίων καὶ[60]) τοῖς σκρινίοις τῶν λιβέλων (v. λιβέλλων) καὶ τῶν ἐπιστολῶν, κελεύουσα κϛ'. βοηθοὺς εἶναι τῶν αὐτῶν[61]) σκρινίων, ιβ'.[62]) τῶν μεμόρων, καὶ ἀνὰ ζ'. τῶν ἄλλων β'. σκρινίων· πρὸς τούτοις[63]), ποῖ[64]) καὶ τίνες δύνανται τῶν βοηθῶν ἑτέρους ἀντισάγειν (v. ἀντεισάγειν) |[65]) εἰς τοὺς ἑαυτῶν τόπους. Ἐγρα/. *πρὸ ι'. καλαν Ἰου* (v. *Ἰουλίων*) *ὑπατίας* (v. *ὑπατείας*) *Βελισαρίου.*

(Haec) constitutio sancit de memorialibus (scrinii memoriae) et scriniorum libellorum atque epistolarum, iubens viginti sex esse adiutores eorundem scriniorum, duodecim memoriae, et septenos reliquorum duorum scriniorum. Ad haec (sancit), quae in loca, et, qui ex adiutoribus alios in sua ipsorum loca subrogare possint. *Scripta est ante 10. Calendas Iulias Belisario consule.*

---

43) Numerus β'. in Codice deest. 44) Reliqua ex subscriptione in Codice desunt, ubi tamen nullum lacunae exstat vestigium. 45) Incipit fol. 188. B. Reliqua ex subscriptione desunt, verum sine lacunae suspicione. 46) Numeri γ'. nota a Codice abest. 47) Codex σημεντίου. 48) Sic Codex. In quo illud quidem manifestum est, „*conventum*" significari. Aut fallor, aut ante vocem κομβέντου verba καὶ ἄνευ exciderunt. Nov. 62. excerptum: *quamvis silentium tantum sine conventu senatoribus denunciatum fuerit.* Vide Bieneri historiam Novellarum p. 496. 49) Codex ἀκρᾶσθαι. 50) Pro voce λεγέτω tit. 7. parat. §. 10 habent ἀναφερέτωσαν. 51) Codex τιμή. 52) Pro voce ἣν Codex habet ἥ. 53) Codex ἰλοῦστριος (sic). 54) Codex καλανδων. Bienerus in historia Novellarum p. 517. coniicit, post vocem ἐγράφη diei numerum excidisse. 55) Deesse hoc loco anni significationem satis apparet. 56) Si, quod Bienerus in historia Novellarum p. 517. voluit, legendum sit Βελισαρίου τὸ β'., subscriptio sic emendanda erit: βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ια'. μ. τ. ὑ. Β. τὸ β'. Nam anno 536. haec lex antiquior est, ideo quod anni imperii Iustiniani notati reperiuntur. 57) Ad marginem λε'. 58) Codex sic habet. 59) Codex διατοιποῖ. 60) Hoc loco deesse aliqua videntur. Hoc autem vox καὶ ostendit. Lege μεμοραλίων ἐν τῷ σκρινίῳ τῶν μεμόρων. Nam et infra de tribus scriniis loquitur, et memoriales in omnibus scriniis fuerunt. Nov. 35. *Inter viros devotos memoriales tam sacri nostri scrinii memoriae, quam epistolares nec non libellenses.* Vide const. 10. Cod. XII. 9. 61) Pro verbis τῶν αὐτῶν legendum videtur πάντων τῶν propter ea, quae antecedunt. 62) Codex habet λβ'. pro ιβ'. 63) Codex τοῦτοις. 64) Pro voce ποῖ h. e. *quae in loca* Codex habet ποί. 65) Incipit fol. 189. A. Codex ἀντισαγάγειν.

ε'.[66]) ὥσται (v. ὥστε) ἐπὶ τῶν ἰλουστρίων (v. ἰλλουστρίων) ἐν τοῖς χρηματικοῖς δι' ἐντολέως[67]) πάντως[68]) λέγεσθαι τὰς δίκας καὶ τὰ ἑξῆς[69]).

Const. 5. Ut in viris illustribus pecuniariae lites per procuratorem omni modo agantur et reliqua.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ (v. Ἰωάννῃ) ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Ὁπόσα[70]) προΐασιν.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio. *Quaecunque procedunt.* Nov. 71.

Οἱ ἀξιωματικοὶ[71]) μέχρι ἰλουστρίων (v. ἰλλουστρίων) τὴν ἰνιουριάρουμ[72]) χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς κινείτωσαν τὲ καὶ ὑποδεχέσθωσαν δι' ἐντολέως. ὡσαύτως[73]) δὲ καὶ τὰς χριματικὰς (v. χρηματικὰς) ὑποθέσεις δι' ἐντολέως ἀγωνιζέσθωσαν. οἱ δὲ ἄλλοι πάντες καὶ δι' ἑαυτῶν καὶ δι' ἐντολέως τὰς χρηματικὰς ὑποθέσεις πραττέτωσαν. σημείωσαι[74]), ὅτι τοὺς τριβούνους καὶ κόμητας λαμπροτάτους ἐκάλεσεν. Ἐγρα/. πρὸ νόνων (sic) *Ἰουλίων (v. Ἰουλίων)[75]) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιβ'. μετὰ τὴν ὑπατίαν (v. ὑπατείαν) ιω.*

Ii, qui in dignitatibus sunt usque ad illustres (personas), actionem iniuriarum pecuniarie et criminaliter per procuratorem et movento et suscipiunto. Eodem modo autem etiam caussas pecuniarias per procuratorem exercento. Reliqui autem omnes et per semet ipsos et per procuratorem caussas pecuniarias tractanto. Nota autem, tribunos et comites dictos esse (ab hac constitutione) viros clarissimos. *Scripta est ante Nonas Iulias imperii Iustiniani anno 12. post consulatum Iohannis.*

[ς'.][76]) περὶ τοῦ τὰς θείας κελεύσεις ἔχειν ὑπογραφὴν τοῦ κουαέστορος.

(Const. 6.) De hoc, ut sacrae iussiones subscriptionem quaestoris habeant.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδότῳ ἐπάρχῳ πραιτορίων (v. πραιτωρίων). Nostrae serenitatis[77]) solicitudo.

Idem imperator Theodoto praefecto praetorio. *Nostrae serenitatis sollicitudo.* Nov. 114.

Μηδεὶς ἄρχων ἢ δικαστὴς προσδεχέσθω θείαν κέλευσιν μὴ δηλοῦσαν ἐναργῶς διὰ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ κοιαίστορος, μεταξὺ τίνος[78]) ἐξεφωνήθη, καὶ τίνι[79]) κατεπέμφθη |[80]) καὶ διὰ τίνος[81]). ἡ δὲ ταύτης ἀμοιροῦσα[82]) τῆς ὑπογραφῆς[83]) ἀνίσχυρος ἔστω καὶ ὁ ταύτην ἐγχειρήσας, ὡς πλαστογράφος, τιμωρείσθω. Ἐγρα/. καλαν. Νοεμβρίων[84]) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (v. Ἰουστινιανοῦ) τὸ ιε'. ὑπατείας Βασιλείου.

Nullus magistratus aut iudex sacram suscipito iussionem, quae per subscriptionem quaestoris dilucide non declarat, inter quem edita sit, et cui missa sit, et per quem. Ea autem, quae huius subscriptionis expers est, invalida esto, atque is, qui hanc ingerit, tamquam falsarius punitor. *Scripta est Calendis Novembribus imperii Iustiniani anno 15. Basilio consule.*

Τὰ παράτιτλα τοῦ τίτλου.

Paratitla (huius) tituli.

§. 1. Τι. δ'. *διατ. α'. Κωλυέτω[85]) ὁ ἄρχων τοὺς ἀξιωματικοὺς ἀδικεῖν, τῶν ἀξιωμάτων αὐτοὺς παραλύων μετὰ τὸν ἔλεγχον τῶν ἀδικημάτων. — Μηδεὶς ἐπὶ ἐγκλήματι ἢ εἰσπράξι* (v. *εἰσπράξει*) *δημοσίων ἢ δημοτικῇ[86]) ἀταξίᾳ φόρου παραγραφὴν ἢ ἀξίωμα ἢ προνόμιον[87]) ἀντιτιθέτω τῷ ἄρχοντι.*

§. 1. Tit. 4. const. 1. Prohibeto magistratus eos, qui in dignitatibus sunt, quominus iniuriam faciant, dignitatibus eos spolians post factam (harum) iniuriarum probationem. — Nemo in caussa criminali aut publicorum tributorum exactione aut populari seditione fori praescriptionem aut dignitatem aut privilegium magistratui opponito. Nov. 8.

§. 2. [*Διατ. γ'.*][88]) *Μηδεὶς ἀδικῶν, κἂν ἀξιωματικὸς ἢ δυνάστης ἐστίν, ἐχέτο* (v. *ἐχέτω*) *φόρου παραγραφήν. πᾶσαν ἄδικον προστασίαν κωλυέτω ὁ ἄρχων. — Καὶ μὴ συγχωρείτω τινὶ τῶν ἀξιωματικῶν ἢ ἄλλων ἐν δυνάμει ὄντων ἀλλοτρίοις οἴκοις* (v. *οἴκοις*) *ἢ ἀγροῖς[89]) ἢ πράγμασιν σανίδας ἐξ οἰκείας προσιγορίας* (v. *προση-*

§. 2. (Const. 3.) Nemo, qui delinquit, etsi in dignitate sit vel dynasta, fori praescriptionem habeto. Omne iniustum patrocinium magistratus prohibeto. — Nec concedito cuiquam ex iis, qui in dignitate sunt, aliisve, qui in potestate sunt, alienis domibus aut agris aut rebus titulos suo ipsorum Nov. 17.

---

66) Ad marginem *εα'.* 67) Codex *διεντολέως.* 68) Codex *παντος* habet pro *πάντως.* 69) Codex *ἐξ ῆς.* 70) Pro voce *ὁπόσα* Codex habet *ὁποσα.* 71) Pro voce *ἀξιωματικοὶ* Codex habet *ἀξιωματικοῖς.* 72) Codex *ἰνϒριάρουμ.* 73) Codex *ὡς [illegible]τως.* 74) Codex habet *σημ.* 75) Codex *Ἰουλῖ.* 76) Numerus constitutionis in Codice deest. Ad marginem *ρια'.* 77) Pro verbis *nostrae serenitatis* Codex habet *nostra serenitas.* 78) Codex *τινός.* 79) Pro voce *τίνι* Codex habet *τινί.* 80) Incipit fol. 189. B. 81) Codex *διά τινος.* 82) Pro *ἀμοιροῦσα* Codex habet *ἀμοροῦσα.* 83) Pro voce *ὑπογραφῆς* Codex habet *ὑπὸγρα.* 84) Codex *Νοεμβρῖ.* 85) Pro *κωλυέτω* tit. 4. const. 1. habet *εἰργέτω.* 86) Codex habet *δημοτική.* 87) Verba *ἢ ἀξίωμα ἢ προνόμιον* tit. 4. const. 1. desunt. 88) Voces *διατ. γ.* in Codice desunt. 89) Post vocem *ἀγροῖς* tit. 4. const. 3. interponit *ἢ ἐργαστηρίοις.*

γορίας) τιθέναι[90]). — *Οὐδεὶς ἀδικῶν ἐκ προνομίου ἢ ἀξίας ἢ δυναστίας* (v. *δυναστείας*) *τὴν τοῦ ἄρχοντος ἐκφεύγει δικαιοδοσίαν.*

nomine ponere. — Nemo, qui delinquit, ex privilegio aut dignitate aut dynastia magistratus iurisdictionem effugit.

Nov. 15. §. 3. *Διατ. κδ'. Οἱ ἐν ταῖς πόλεσιν ὑπειλημένοι* (v. *ὑπειλημμένοι*), *κἂν*[91]) *ἀξιωματικοὶ εἰσίν, κατὰ κύκλον*[92]) *τὰς ἐκδικείας* (v. *ἐκδικίας*) *τῆς ἰδίας* (v. *ἰδίας*) *πατρίδος ἐπὶ διετίαν μετιέτωσαν* (v. *μετίτωσαν*)[93]).

§. 3. Const. 24. Qui in civitatibus continentur, etsi in dignitate sint, in orbem defensiones patriae suae per biennium suscipiunto.

Nov. 22. §. 4. Τί. ζ'. *διατ. α'. Τὰ περὶ τῶν ὀφειλόντων ὑπουργεῖν ἐν ταῖς ἀκροάσεσιν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει γυμναζομένων ἐκκλήτων διατυποῖ ἡ διάταξις.* | [94])

§. 4. Tit. 7. const. 1. De his, qui in earum appellationum, quae Constantinopoli exercentur, cognitionibus ministrare debent, (haec) constitutio sancit.

Nov. 23. §. 5. *Διάτ. β'. Ὅτι πάντες οἱ δοῦκες σπεκταβίλιοι εἰσίν.*

§. 5. Const. 2. Omnes duces sunt viri spectabiles.

Nov. 38. §. 6. Τί. ή.[95]) *διατ. α'. Πατρικιότης καὶ ὑπατία* (v. *ὑπατεία*) *καὶ στρατιλασία* (v. *στρατηλασία*) *καὶ ἐπαρχότης ἔμπρακτοι ἐλευθεροῦσι βουλῆς.*

§. 6. Tit. 8. const. 1. Patriciatus et consulatus et magisterium militum et praefectura, quae in actu constituta sunt, a curia liberant.

Nov. 117. §. 7. Τί. ί. *διατ. θ'. Οἱ ἀξιωματικοὶ μέχρι ἰλουστρίων* (v. *ἰλλουστρίων*) *χωρὶς προικόων* (v. *προικῴων*) *συμβολαίων νόμιμον*[96]) *οὐ δύνανται*[97]) *συναλλάττειν γάμον. τὸ αὐτὸ καὶ ἡ β'. τοῦ ια'. τί. διατ. φησίν*[98]).

§. 7. Tit. 10. const. 9. Ii, qui in dignitatibus sunt usque ad illustres, sine dotalibus instrumentis legitimas nuptias contrahere non possunt. Idem et 2. constitutio tituli 11. dicit.

Nov. 81. §. 8. Τί. ιή. *διατ. γ'. Ὁ ἔμπρακτος ὕπατος*[99]) *καὶ ἔπαρχος πραιτωρίων καὶ ὁ τῆς πόλεως*[1]) *καὶ ὁ στρατηλάτης καὶ ὁ ἀξίαν ἔχων ἀπὸ ὑπάτων, ἐπίσκοπος*[2]) *ἐλευθεροῦται*[3]) *ὑπεξουσιότητος.*

§. 8. Tit. 18. const. 3. In actu constitutus consul et praefectus praetorio et urbi et magister militum et is, qui dignitatem habet consularem, episcopus a parentum potestate liberatur.

Nov. 128. §. 9. Τί. κ'. *διατ. α'. Τὰ λογοθέσια*[4]) *τῶν ἀνικόντων* (*ἀνηκόντων*) *ταῖς πόλεσιν πόρων ἀξιωματικοῖς ὁ βασιλεὺς παραδίδωσιν κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως.*

§. 9. Tit. 20. const. 1. Ratiocinia vectigalium, quae ad civitates pertinent, imperator iis, qui in dignitate sunt, committit secundum formam (huius) constitutionis.

---

90) Pro voce *τιθέναι* tit. 4. const. 3. habet *ἐπιθεῖναι*. 91) Pro *κἂν* tit. 4. const. 24. habet *εἰ καί*. 92) Cod. habet *κατακύκλον*. 93) Codex *μετιετωσ̈*. Tit. 4. const. 24. *μετίτωσαν*. 94) Pro *διάταξις* Codex habet *διατ*. Incipit fol. 190. A. 95) Pro *τί. ή*. Codex habet *τῆ*. 96) Codex habet *νομιμον*. 97) Codex *δύναται*. 98) Pro *φησίν* Codex habet *φη*. 99) Vox *ὕπατος* tit. 18. const. 3. deest. 1) Verba *πραιτωρίων καὶ ὁ τῆς πόλεως* tit. 18. const. 3. desunt. 2) Pro voce *ἐπίσκοπος* Codex habet *ἐπίσκ*. Malim tamen *καὶ ὁ ἐπίσκοπος*. 3) Post vocem *ἐλουθεροῦται* tit. 18. const. 3. addit *τῆς*. 4) Codex habet *λογοθεσίᾳ*.

ANONYMI SCRIPTORIS
LIBELLUS
ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ.

PROLEGOMENA.

Operae pretium facturi videmur, qui ad Athanasii de Iustiniani Novellis commentarium librum *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* adiiciamus, ad vetustissimorum codicum manuscriptorum fidem emendatum. Sunt autem hi:

I. Codex Regiae, quae Lutetiae Parisiorum habetur, bibliothecae, qui inter Graecos eius bibliothecae libros manuscriptos numero **1381.** signatus est, nostrum libellum inde a fol. 190. A. usque ad fol. 193. B. habet. Desinit autem in §. 19. his litteris: *ὡς* .. (desunt duae litterae) *ο ἐκπεσο* ... (desunt aliqua ex ultimo versu). Eum codicem in prolegomenῶν, quae Athanasio Scholastico adiecta habentur, capite quinto satis descripsi, eaque res in caussa est, quare ea, quae iam supra exposita sunt, hoc loco praetermittere apud animum constituerim meum. Hunc ego librum manu exaratum nuda *Codicis* voce designare decrevi. In quo tamen bene cavendum a praeiudicata quorundam opinione, qui hunc libellum quasi quorundam paratitlorum loco titulo Athanasii Scholastici vigesimo secundo adiectum esse censeant[1]). Enimvero titulus vigesimus secundus, ut intuenti cuique in ea, quae typis exscribenda curavimus, apparebit, sua habet paratitla, quae quam non recte a nostri Codicis scriba calligrapho cum libello *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* coniuncta habeantur, vel ordo seriesque titulorum et constitutionum, quae in iis referuntur, docere debebat. Tituli XXII. in paratitlis hae constitutiones relatae sunt: §. 1. tit. 4. const. 1. — §. 2. tit. 4. const. 3. — §. 3. tit. 4. const. 24. — §. 4. tit. 7. const. 1. — §. 5. tit. 7. const. 13. — §. 6. tit. 8. const. 1. — §. 7. tit. 10. const. 9. — §. 8. tit. 18. const. 3. — §. 9. tit. 20. const. 1. Atqui libellus *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* denuo incipit hoc modo: §. 1. tit. 1. const. 2. — §. 2. tit. 2. const. 1. — §. 3. tit. 2. const. 5. — §. 4. tit. 4. const. 3. et caetera. Itaque satis apparet, cum et reliqua reliquorum titulorum paratitla singulas singulorum titulorum constitutiones ad eandem rationem referre soleant, ab his libelli *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* verbis: *τί. α'. διατ. β'. μηδεὶς ἀποκρισιάριος* etc. quasi nova quaedam incipere, quae parum recte cum superioribus coniungantur. Huc accedit de utriusque rei argumento magna inter utrumque librum dissensio. Nam in paratitlis tituli vigesimi secundi ea fere referuntur, quae ad huius tituli argumentum de reliquo Athanasiani operis tenore videri poterant esse praetermissa; contra ea in libello *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* ea reperiuntur, quae, cum ad tituli vigesimi secundi tenorem nihil pertineant, ab huius tituli paratitlis aliena forent, ut quae alienissima. Totam denique rem index titulorum, qui in Codice habetur, fol.

1) Vide V. Clar. *Zachariaeum* in libro *αἱ ῥοπαί* p. 34.

6. A. illustrare videtur. Ibi cum singulae tituli vigesimi secundi constitutiones relatae sint, post ista: ϛ'. περὶ τοῦ τὰς θείας κελεύσεις ὑπογραφὴν ἔχειν τοῦ κοιαίστορος haec habentur: ζ'. περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων κγ'. Ut proinde non satis constet, utrum nostri Codicis scriba libellum περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων pro tituli vigesimi secundi constitutione septima, an pro titulo vigesimo tertio habere maluerit. Itaque satis apparet, etiam ab huius indicis compilatore hunc libellum pro tituli 22. paratitlis habitum non esse.

II. Codex Graecus, qui inter libros eiusdem bibliothecae manuscriptos numero 1347. signatus est, descriptus ille quidem a catalogi Regiae bibliothecae compilatoribus tom. II. p. 300. B. Est chartaceus, saeculi, ut et V. Cl. *Eduardo Zachariaeo*[1]) placet, decimi sexti. Continet eclogam Basilicorum, Novellas imperatorum Graecorum selectas, Cosmae magistri sententias περὶ παροίκων, partitionem brevem Digestorum, ῥοπάς, aliam Novellarum Byzantinarum collectionem, eclogam Novellarum Leonis, Sisinnii patriarchae de incestis nuptiis epistolam, librum de actionibus, mensurasque geometricas. In eo codice nostrum libellum haberi *Zachariaeus* me docuit, proque ea, qua est, humanitate scripturae varietatem ex eo enotatam mecum communicare voluit. Is libellus post ῥοπάς positus videtur esse.

III. Codex Graecus, qui inter eiusdem bibliothecae libros numero 1351. signatus est, descriptus ille quidem a catalogi Regiae bibliothecae compilatoribus tom. II. p. 301. A. Est chartaceus, saeculi, ut et V. Cl. *Eduardo Zachariaeo* placet[2]), decimi quinti. Continet, auctore *Zachariaeo*[3]), eclogam Basilicorum, Novellas imperatorum Graecorum selectas, eclogam Novellarum Leonis, aliam Byzantinarum Novellarum collectionem, iurisiurandi de iis, qui munera obeunt, formulam, Eustathii magistri libellum de hypobolo, anonymi scriptoris de contumacia, tutela, peculio castrensi et paganico librum, ῥοπάς, libellum περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων (fol. 427.), lexica, quibus voces iuris declarantur, quattuor, septem Sapientium apophthegmata, de mensuris fragmentum, Matthaei monachi de officiis magnae ecclesiae et aulae Constantinopolitanae versus politicos, postremo, quae tantum bibliopegi errore in hunc codicem translata sunt, Michaelis Pselli de gradibus cognationis epistolam, Iohannis Xiphilini de sponsalibus opuscula duo, aliam Byzantinarum Novellarum collectionem, denique de haeresibus fragmentum. In eo codice nostrum libellum haberi *Zachariaeus* primus me docuit idemque etiam scripturae varietatem ex eo libro mihi suppeditavit.

IV. Codex Graecus, qui inter libros eiusdem bibliothecae manuscriptos numero 1357. A. signatus habetur, descriptus ille quidem a catalogi eiusdem bibliothecae compilatoribus tom. II. p. 620. Est membranaceus, partim saeculi decimi quarti. Continet autem synopsin Basilicorum, Novellas imperatorum Byzantinorum, Sisinnii patriarchae synodicon, ne duo fratres duas consobrinas uxores ducant, Athanasii patriarchae quaedam, sedium metropolitanarum catalogum, anonymi lexicon, quo iuris verba declarantur, Moschionis hypothecas, aliud iuris lexicon. In eo codice ῥοπάς et libellum περὶ διαφ. ἀναγνωσμάτων inesse docuit V. Cl. *Eduardus Zachariaeus*[4]), qui idem eius libri varias lectiones mecum communicavit. Quae quidem scripturae varietas, cum fere semper cum eius, quem secundo loco posui, codicis testimonio consentiat, digna visa non est, quae in notis commemoretur, nisi si quid ab huius libri fide abit.

V. Codex Vindobonensis, qui inter Caesareae bibliothecae supplementa numeris XLVII. et XLVIII. signatus habetur, descriptus ille quidem a Kollario in libro primo supplementorum tom. I. p. 334 — 341. Est in folio, chartaceus, foliorum 355., saeculi decimi septimi. Constat duobus voluminibus, continet synopsin Basilicorum, Novellas imperatorum Byzantinorum, brevem Digestorum partitionem, ῥοπάς, aliam Novellarum Byzantinarum collectionem, eclogam Novellarum Leonis, denique quandam Basilii Porphyrogennetae Novellam. In eo codice haberi nostrum libellum V. Ill. *Bienerus* me admonuit. Incipit a folio 220. B. Ad marginem codicis rubricae habentur legumque allegationes. Partim huius opusculi idem vir praestantissimus mecum communicare voluit.

---

1) l. l. p. 89. not. 48. 2) l. l. p. 37. 3) l. l. p. 89. not. 48. 4) l. l. p. 34. et seq.

VI. Codex Graecus, qui Venetiis inter Codices Graecos bibliothecae D. Marci numero 177. signatus est, descriptus ille quidem a Theupolo in catalogo eiusdem bibliothecae tom. I. p. 103. Est membranaceus, constat foliis 178., saeculi duodecimi. Continet synopsin Basilicorum usque ad litteram Σ. Praeeunt autem, teste catalogo, quaedam de gradibus cognationum ex libro secundo Institutionum. Vir Ill. *Carolus Witte*, qui primus animadvertit in hoc codice nostrum libellum haberi[1]), hoc precibus meis dedit, ut schedulas, quas ipse de huius libri argumento olim conscripserat, mecum communicaret. Ex his intellexi nostrum libellum cum libro ῥοπῶν ibi coniunctum haberi. Ad marginem codicis rubricae habentur legumque satis imperfectae allegationes. Nactus sum apographum nostri libelli, ab eodem viro doctissimo, quam potuit diligentissime, confectum, eoque ad hanc editionem adornandam non aegre usus sum.

VII. Codex Graecus, qui Florentiae inter Codices bibliothecae Medicaeae plutei LXXX. numero 10. relatus est, descriptus ille quidem satis diligenter a Bandinio in catalogo bibliothecae Laurentianae tom. III. p. 194. Est bombycinus, saeculi decimi quarti, foliorum 419. Continet Basilicorum synopsin, Novellas imperatorum Byzantinorum, ῥοπάς, librum περὶ διαφορᾶς ἀναγνωσμάτων (inde a pag. 391. usque ad pag. 395.), eclogam Novellarum Leonis. Vir Ill. *Carolus Witte* hoc mihi tribuit, ut, quae ex hoc codice enotasset, ad me transmittere voluerit.

VIII. Codex Graecus, qui inter eiusdem bibliothecae libros plutei LXXX. numero 8. relatus est, descriptus ille quidem a Bandinio l. l. p. 186. seq. Est membranaceus, saeculi decimi tertii, foliis 395. constat. Habet synopsin Basilicorum, Novellas imperatorum Byzantinorum, ῥοπάς, librum περὶ διαφορᾶς ἀναγνωσμάτων.

IX. Codex Graecus eiusdem bibliothecae, qui inter plutei IV. libros numero 10. relatus est, descriptus ille quidem satis diligenter a Bandinio l. l. tom. I. p. 530. Est membranaceus, saeculi undecimi, constat foliis 302. Continet synopsin Basilicorum, Novellas imperatorum Byzantinorum, ῥοπάς, aliam Novellarum Byzantinarum collectionem, eclogam Novellarum Leonis, libellum de actionibus, testamentum Gregorii, Moschionis hypothecas. In eo codice nostrum libellum inesse primus animadvertit V. Ill. *Carolus Witte*[2]), idemque etiam, quas de ea re ipse conscripserat schedulas, mecum communicavit.

X. Codex Haenelianus A., cuius historiam argumentumque in observationibus iuris Graeco-Romani p. 2 — 4. illustravi. Est is seaculi undecimi, habetque Basliicorum synopsin, Novellas imperatorum Byzantinorum, ῥοπάς, nostrum, quo de agitur, libellum, aliam Byzantinarum Novellarum collectionem, eclogam Novellarum Leonis, Sisinnii patriarchae de incestis nuptiis epistolam canonicam, de actionibus libellum, Gregorii testamentum, Moschionis hypothecas. Hunc ego librum beneficio *Haeneli* mei cum apographo ipse contuli meo. Noster libellus a folio 232. B. usque ad fol. 234. A. pertinet.

XI. Codex bibliothecae Palatinae, quae nunc Romae habetur, numero 13. signatus, descriptus ille quidem a Sylburgio in catalogo bibliothecae Palatinae p. 5. Hoc auctore in eo libro habentur Basilicorum synopsis, Novellae imperatorum Byzantinorum, ῥοπαί, libellus *de diversitate lectionum* seu *lecturarum*, alia Novellarum Byzantinarum collectio, ecloga Novellarum Leonis, Sisinnii de incestis nuptiis sermo, de actionibus liber, mensurae geometricae, Gregorii theologi testamentum, de bissento libellus, item de generatione hominis, de Istro fluvio, de actione in personam. Ipsum librum, cum Romae essem, quominus intuerer, Angeli Maii invidia impedimento fuit.

Postquam singulos codices manuscriptos, qui nobis innotuerunt, enumeravimus, non abs re fore arbitramur, si ipsam huius opusculi naturam indolemque paucis describamus. Habet perbreves sententias, ex Athanasii Scholastici de Iustiniani Novellis commentario hic illic exceptas, ut tamen tituli et constitutionis, unde singula quaeque deducta sint, numeri praetexantur. Itaque satis apparet, qualis quantaque inter utrumque librum intercedat cognatio. In quo tamen mira quaedam scri-

1) In libro: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft*, quem edidit *Savigny* tom. VIII. p. 168. 2) Ibid.

pturae intercedit diversitas. Primum enim fere omnes sententiae, quae in nostro libello relatae sunt, aliter conceptae sunt, atque in genuino Athanasii libro habentur. Deinde non desunt loci, qui in Athanasii, uti nunc habentur, exemplaribus plane desiderentur, cum tamen in libro *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* relati sint. Cuius rei exempla et ipsi supra retulimus [1] et argumenta haec sunt satis manifesta: §. 6. nostri libelli, quae ab his verbis incipit: *ἐγκλήματος ἀναρτηθέντος μὴ ἄλλος ἀντ' ἄλλου*, in Athanasii tit. 4. const. 22. deest, exstat autem in Nov. 134. cap. 4. Porro eiusdem §i haec pars, quae ab his verbis incipit: *ἐὰν θεία κέλευσις γένηται πρός τινα* eodem Athanasii loco deest, habetur autem in Nov. 134. cap. 6. Denique nostri libelli §. 18., quae in Athanasiani corporis tit. 18. const. 2. non habetur, in Nov. 78. cap. 4. exstat. Circumspicienti mihi idoneam aliquam has difficultates solvendi rationem nihil quicquam occurrit, nisi coniectura eaque in tanta antiquitatis caligine satis incerta. Sic enim censeo, hoc *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* libro scripturae varietatem, ex aliis codicibus manuscriptis haustam, contineri. Ac primum quidem, ut singula suo quaeque ordine persequamur, moris fuit apud veteres et Graecos et Romanos, ubi de scripturae veritate aliqua subnasceretur dubitatio, alios eiusdem libri codices manu exaratos adhibere, eorumque collatione calligraphi manum confirmare. Quam rem et *Claudius Salmasius* in prolegomenis ad Solinum p. IV. et *Iacobus Godofredus* ad const. 1. Theodos. Cod. I. 4. ed. Ritteri tom. I. p. 33. ita illustrarunt, ut nihil supra. Eandem singula exemplaria emendandi rationem et iureconsulti tenere voluerunt. Sic enim lex citatoria, quae in Theodosiani Codicis loco laudato relata est: „*si tamen eorum libri propter antiquitatis incertum codicum collatione firmentur.*“ Huc accedit libri Athanasiani, prout nunc habetur, natura indolesque. Cum enim in codice Graeco Parisiensi 1381. plane non integer habeatur, constet autem etiam ultimas tit. 11. 15. 17. constitutiones ad chronologicam rationem accommodatas non esse, ideoque serius adiectas videri, denique certum sit indubitatumque, ipsos adeo iureconsultos a repetitae praelectionis editionibus non abhorruisse [2], nihil plane obstat, quominus, quod Iustinianus Augustus de emendando Codice fecit, idem in Athanasii de Iustiniani Novellis commentario accidisse credamus. Quae si non displiceat coniectura, consequens est, ut, quid inter utramque editionem intercesserit discriminis, in hoc *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* libello annotatum videri dicamus. Sic et caussa redditur satis idonea, quare nostrum libellum videamus fere semper Athanasiano commentario quasi quendam comitem esse datum. Sic certe Codex Parisiensis Graecus 1381. utrumque librum coniunxit, atque adeo is, qui eius codicis *πίνακα* confecit, videtur dubitasse, utrum hic noster libellus pro Athanasiani corporis titulo vigesimo tertio, an pro vigesimi secundi constitutione septima habendus esset. Porro Codex B. [3], qui multa atque alia ex Athanasiano libro transtulit, eam rem confirmat, ut nihil supra. Nam caput 61., quod in nostro libelli §. 6. habetur, ita laudavit: *κεφ. α'. τιτλ. κγ'.* Ex quo manifestum est, eius codicis compilatorem in codicem Athanasii, qui et nostrum libellum haberet, incidisse et nescio quo errore ductum esse, ut eum libellum pro Athanasiani libri titulo vigesimo tertio haberet. Denique ex ea, quam supra posui, coniectura et titulus nostri operis videtur illustrari. Est autem *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* in Codd. Paris. 1381., 1351., 1347., 1357. A.; *περὶ διαφορᾶς ἀναγνωσμάτων* in Codd. Marc. 177., Laurent. LXXX. 10., LXXX. 8., IV. 10., Vindobonensi 48., Palatino-Vaticano 13 [4], Haeneliano A., excepto, quod pro voce *διαφορᾶς* exhibeat *διαφθορᾶς*. In tanta scripturae diversitate magis est, ut codicum Parisiensium auctoritatem non sequamur. Praeterquam enim, quod hoc scripturae genus incorrupta codicum antiquissimorum fide commendatur, habet et sententiam

---

1) In prolegom. Athanasii cap. II. p. XXI. 2) Fragm. Vatic. §. 247. Paullus libro I. *editionis secundae* de iurisdictione tutelari. Iustiniani const. de emend. Cod. §. 3. „in antiquis libris non solum primas editiones, sed et secundas, quas repetitas praelectiones veteres nominabant, subsecutas esse invenimus.“ Vide et *Zimmernium* in libro: *Die Geschichte des römischen Privatrechtes bis Iustinian* tom. I. p. 207. coll. p. 178. Idem exemplum de Codice emendando Iustinianus Augustus secutus est. 3) Vide prolegomenῶν Athanasii cap. V. 4) Sic enim *Sylburgius* in catalogi p. 5.: *de diversitate lectionum seu lecturarum.*

cum iis, quae supra disputavimus, satis convenientem. Ἀνάγνωσμα est enim ex constanti Graecorum, qui his temporibus vixerunt, dicendi ratione „*locus, qui adlegatur, citatur, praelegitur.*" Vide *Suiceri* thesaurum ecclesiasticum tom. I. p. 249. Eodem, quo Latini voce „*lectio*" utuntur, modo. Vide *Iacobum Godofredum* ad const. 1. Theod. Cod. I. 4. ed. Ritteri tom. I. p. 32. Itaque *περὶ διαφορᾶς ἀναγνωσμάτων* sic Latine reddetur: *de diversitate lectionum.* Quae res quam bene apteque eum, quem nostri libelli auctor secutus videtur esse, finem exprimat, ipse vides.

Ex iis, quae adhuc disputavimus, satis liquet, de nostri opusculi auctore non satis constare. Numquis enim credat, ab eodem, qui de Iustiniani Novellis commentarium composuit totum, etiam varias eiusdem libri lectiones congestas esse in unumque collectas? Contra quam V. Cl. *Eduardo Zachariaeo* 1) placuit, qui ipsum adeo Athanasium pro nostri libelli scriptore habere voluerit. Cuius opinionis illud quidem fundamentum esse non potest, quod hic libellus tam in codice Parisiensi Graeco 1381., quam in eo libro, quem Codicis B. nomine designare consuevi, cum Athanasiano corpore coniunctus habeatur. Etsi enim hoc viro doctissimo concedamus, huncce nostrum libellum vel maxime ad Athanasianum corpus pertinere, tamen corrupto horum codicum testimonio tantum non tribuerim, ut, quae Athanasii non sunt, Athanasii esse pronuntiem.

De integritate nostri libelli si quaeratur, cum in codice Parisiensi Graeco 1381. plane non integer habeatur, dubitatio subnascatur oportet, utrum in reliquis, quos adhibuimus, codicibus manuscriptis quae ultimo loco hoc est §. 21. relata est sententia, eam pro nostri libelli fine habeamus necne. Ego, qui hanc disputationem ad disputandi subtilitatem videam non redire, ad codicum manuscriptorum testimonium auctoritatemque descendere volui. Atque omnes quidem libri manu exarati, quos quidem consulere potuerim, post §. 21. nihil quicquam deesse uno omnes ore testantur. Sic certe codices Parisienses Graeci 1347., 1351., 1357. A., Haenel. A., Marcianus 177., Vindobonensis 48., Medicaei plut. LXXX. cod. 8. et 10., plut. IV. cod. 10. Huc accedit, quod §. 21. ex tituli 20. const. 4. desumta sit, quae res, cum noster libellus seriem ordinemque titulorum, qui apud Athanasium habetur, sequatur, manifesto est argumento, aut parum aut nihil post ista *ὑπόκεινται τῶν πόλεων* deesse. In medio totius operis contextu non desunt, quae in codice Parisiensi Gr. 1381. habeantur, in reliquis libris manuscriptis desint. De qua re infra paucis dicturi sumus.

Restat, ut codicibus manuscriptis, quos supra enumeravi, quemadmodum usus sim, paucis exponam. Ac primum quidem illud quasi cuiusdam fundamenti loco ponendum est, duas easque prorsus diversas codicum, quibus noster libellus continetur, familias ad nostram usque aetatem pervenisse. Altera codice Parisiensi Graeco 1381. continetur, altera reliquis, quos supra enumeravimus, codicibus manuscriptis. Quae res quum aliis argumentis demonstratur, tum utriusque contextus lacunis reliquorumque codicum in easdem corruptelas consensu satis declaratur.

De lacunis sic habeto. Quae §. 10. inde a verbis *ὁ μείζων* usque ad verba *ἀχαριστεῖται* habentur, in codice Parisiensi Graeco 1381. non desunt, desunt autem in cod. Marc. 177., Haenel. A., Paris. 1347., 1351., 1357. A. Contra vero §. 4. post *ἐξεταζέτω*, quae in codice Paris. 1381. habetur lacuna, a Codd. Marc. 177., Paris. 1347. et Haenel. A. recte ordineque suppletur. Porro §. 4. iidem codices habent *πρὸς τὸ ἐπὶ τούτοις συμφέρον*, cum Cod. Paris. 1381. *πρὸς τὸ συμφέρον* habeat. Atque etiam iidem libri lacunam, quae §. 6. post vocem *διηγορευμένη* in Paris. 1381. habetur, recte explent. Denique §. 12. iidem codices post vocem *αὐτῷ* satis apte dederunt *κατὰ τοῦ δεσπότου αὐτῶν*, quae quidem omnia in codice Paris. 1381. desunt.

De singularum vocum corruptelis, in quibus reliqui codices a codicis Parisiensis Graeci 1381. fide abeunt, sic habeto: §. 3. Codex Paris. 1381. habet *κεκαίνισται*; Codd. Haenel. A., Marc. 177. et Paris. 1347. *κεκανόνισται.* Porro ibidem iidem codices *κινουμένη* habent, cum Paris. 1381. *κειμένη* habeat. Paullo post iidem codices habent *τῶν ἀριθμῶν*, cum Cod. Paris. 1381. *τὸν ἀριθμὸν* habeat. Atque etiam §. 4. Cod. Paris. 1381. *ἡ παρθένων*

---

1) In libro: *αἱ ῥοπαὶ* p. 31. 39. et 81.

habet, reliqui tres codices *μήτε ὁ παρθένων*. Ibidem Cod. Paris. 1381. *πρόσταξιν* habent, reliqui tres codices *πρᾶξιν*. Ibidem Cod. Paris. 1381. *φυγάδες* habet, reliqui tres codices *οἱ φυγάδες*. Atque §. 6. codex Paris. 1381. habet *ἀναμενέτω*, reliqui codices *ἀναλαμβανέτω*. Ibidem codex Paris. 1381. *ἀλλά*, reliqui codices *ἀλλὰ καί*. Porro §. 6. codex Paris. 1381. *λόγος* habet, reliqui codices *ἀλόγως*. Denique §. 7. codex Paris. 1381. *πρὸς ὁμολογεῖσθαι* et *ἐχέτωσαν* habet, cum reliqui codices *προσομολογῆσαι* et *ἐχέτω* habent. In tanto singulorum codicum dissensu optimum factu visum est, nostri libelli editionem ad Codicis Parisiensis Graeci 1381. fidem dirigi, sed, quae manifesto vitio laborarent, ad reliquorum codicum testimonium emendari. Neque enim in vitiis tollendis lacunisque supplendis tali tantoque auxilio carere volui. De translatione Latina nihil moneo, nisi quod eaedem, quas in Athanasio edendo observavi, leges hoc quoque loco observandae visae sint.

Περὶ διαφόρων [1]) *ἀναγνοσμάτων* (v. *ἀναγνωσμάτων*) [2]).

§. 1. *Τί. α'. διατ. β'.* [3]) *Μηδεὶς ἀποκρισιάριος ἐναγέσθω ὑπὲρ τοῦ στείλαντος* [4]) *αὐτόν* [5]), *πλὴν* [6]) *εἰ μὴ κατὰ ἐντολὰς αὐτοῦ* [7]) *ἐνάγει* [8]) *τινὶ* [9]) *ἢ ὑπὲρ ὧν συνήλαξεν* (v. *συνήλλαξεν*) [10]) *κατὰ* [*τὸν*] [11]) *τῶν ἀποκρίσεων καιρόν, ζήτησιν* [12]) *ὑπομένει* [13]).

§. 2. *Τί. β'. διατ. α'.* [14]) *Ὅτι τὰ κοινῇ* [15]) *καὶ ἐν γένει* [16]) *καὶ ἐπὶ τῇ τῶν πάντων ὀφελείᾳ* (v. *ὠφελείᾳ*) [17]) *νενομοθετημένα μᾶλλον κρατεῖν χρὴ ἢ τὰ* [18]) *ἐκ τινῶν* [19]) *σπουδῆς* [20]) *ἐπὶ παραφθορᾷ* [21]) *τῶν κοινῶν γενόμενα νόμων* [22]).

§. 3. *Διατ. ε'.* [23]) *Τὰ κεχρεωστημένα ταῖς πόλεσιν* [24]) *καὶ τὰ* [25]) *εἰς ἀνάρρυσιν αἰχμαλότων* (v. *αἰχμαλώτων*) [26]) *καταλειφθέντα* [27]) *οὐκ ἐκβάλονται* (v. *ἐκβάλλονται*) [28]) *τῇ παραγραφῇ τῆς τεσσαρακονταετίας* [29]). *ἐπὶ γὰρ μόνων* | [30]) *τῶν εὐαγῶν οἴκων* (v. *οἴκων*) [31]) *κεκαίνισται* [32]) *ἡ περὶ τούτου* [33]) *κειμένη* [34]) *διάταξις* [35]) *βί. α'. τοῦ κωδ. τί.* [36]) *β'. οὖσα τὸν ἀριθμὸν* [37]) *κγ'.*

§. 4. *Τί. δ'. διατ. γ'.* [38]) *Ὁ διδόμενος παρὰ τῶν ἀρχόντων λόγος μὴ ὑπερβαινέτω τὰς λ'. ἡμέρας. εἰ δὲ αἰτιαθῇ* [39]) *παρά τινος* [*ὁ*] [40]) *τὸν λόγον λαβών, ἐξεταζέτω ....* [41]) *τὰ ἐν τῇ ψήφῳ. τοῦ δὲ καταδικασθέντος* [42]) *ἐπικαλουμένου* [43]) *τὸν δοθέντα λόγον, ἀποκαθιστάτω αὐτὸν τοῖς ὅροις* [44]) *καὶ ἔνδον τούτων ἐκβιβαζέτω τὰ κεκριμένα* [45]), *φυλάττων τοῖς ὅροις τὴν* [46]) *προσήκουσαν τημήν* (v. *τιμήν*) [47]). — *Μήτε ἀνδροφόνος* [48]), *μήτε μοιχὸς ἢ* [49]) *παρθένων ἅρπαξ κεχρήσθω*

De diversis lectionibus.

§. 1. Tit. 1. const. 2. **Nullus apocrisiarius** Nov. 123.
eius, qui ipsum misit, nomine, convenitor, nisi secundum eius mandata cum aliquo agit, aut etiam eorum nomine, quae, dum apocrisiarii munere fungitur, contraxit, caussae cognitionem sustinet.

§. 2. Tit. 2. const. 1. **Ea, quae in commune** Nov. 7.
et generaliter et in omnium utilitatem promulgata sunt, potius valere oportet, quam ea, quae quorumdam studio ad legum communium corruptelam facta sunt.

§. 3. Const. 5. **Ea, quae civitatibus deben-** Nov. 111.
tur, et, quae ad captivorum redemptionem relicta sunt, quadraginta annorum praescriptione non submoventur. Nam in solis venerabilibus domibus nova (lege) abrogata est ea, quae de hoc agit, constitutio, quae lib. 1. Codicis tit. 2. numero 23. habetur.

§. 4. Tit. 4. const. 3. **Is, qui a magistratibus** Nov. 17.
datur *λόγος*, triginta dierum (spatium) ne excedito. Sin autem ei, qui *λόγον* accepit, ab aliquo negotium factum sit, (caussam) examinato, quaeque sententia continentur (exsequitor). Quodsi is, qui condemnatus est, ad dati *λόγου* auxilium provocet, (sacris) septis eum restituito, et intra haec eorum, quae in sententia iudicata sunt, exsecutionem facito, (iis) septis debitam reverentiam servans. — Neque homicida, neque adulter aut virginum raptor septorum

---

1) Pro *διαφόρων*, quod et Codices Paris. Graeci 1351. 1347. 1357. A. habent, Cod. Marc. 177. et Vindob. habent *διαφορᾶς*. Haenel. A. *διαφθορᾶς*. 2) Cod. Marc. 177. Paris. 1351. 1347. 1357. A. *ἀναγνωσμάτων*. 3) Haec verba *Τί. α'. διατ. β'.* desunt in Marc. 177. et Cod. Paris. 1351. et 1347., Haenel. A. in contextu non habet; in marg. addit *τιτλ. α'. διατ. β'.* Paris. 1357. A. ad marg. habet *τί. α'. διατ. ιβ'.* 4) Codex *ςήλαντος*. 5) Paris. 1357. A. *αὐτός*. 6) *πλὴν* deest in Marc. 177. et Haenel. A. 7) Pro *αὐτοῦ* Marc. 177. et Haenel. A. habent *αὐτός*. 8) Codex *ἐνάγειν*. 9) Paris. 1347. *τινά*. 10) Marc. 177. et Haenel. A. *συνήλλαξεν*. Paris. 1347. *συνίλλαξεν*, 1351. *συνήλλαξε*, ut et 1357. A. 11) Vox *τὸν* excidit in Codice sine ulla lacunae suspicione. Sed est in Marc. 177. et in Haenel. A. 12) Paris. 1357. A. *ζήτεσιν*. 13) Haenel. A. *ὑπομ^ε'*. 14) Verba *τί β'. διατ. α'.* desunt in Marc. 177. et Paris. 1351. et 1347. Sed sunt in Haenel. A. ad marginem adscripta. Paris. 1357. A. ad marginem *τί. β'. διατ. α'.* 15) Pro *κοινῇ* Marc. 177. et Haenel. A. habent *κοινά*. Sic et Paris. 1347. 16) Paris. 1347. *ἔγγενα* habet pro verbis *ἐν γένει*. 17) Marc. 177. et Haenel. A. et Paris. 1347. *ὠφελείᾳ*. Tit. 2. const. 1. habet *ἐπὶ τῆς τῶν πάντων ὠφελείας*. 18) Pro *ἢ τὰ* Codex exhibet *ἧτα*. 19) Codex *ἐκ τινων*. Marc. 177. *ἐκ τινης*. Haenel. A. *ἐκ τινων*. 20) Codex *σπουδής*. 21) Codex *ἐπὶ παραφθορά*. Haenel. A. *ἐπιπαραφθορᾶ*. 22) Pro *νόμων* Marc. 177. habet *νομιμα*. 23) Verba *διατ. ε'.* desunt in Marc. 177. et Paris. 1351. et 1347. Desunt et in contextu Haenel. A., qui tamen ad marginem haec habet: *περὶ χρονίας περιγραφῆς διατ. ε'.* Paris. 1357. A. ad marginem eadem habet. 24) Marc. 177. Haenel. A. et Paris. 1347. *πόλεσι*. 25) Pro *τὰ* Codex habet *ταί*. 26) Marc. 177. *αἰχμαλώτων*. Sic et Paris. 1347. 27) Marc. 177. et Haenel. A. *καταληφθέντα*. Sic et Paris. 1347. 28) Codex *ἐκβόλονται*. Marc. 177. Haenel. A. *ἐκβάλλονται*. Sic et Paris. 1347. 29) Codex *μ̄ετίας*. Marc. 177. *μ'. ἐτίας*. Haenel. A. *μ̄ ἐτίας*. Paris. 1351. *τῇ τεσσαρακοστῇ* habet pro *τῆς τεσσαρακονταετίας*. 30) Incipit fol. 190. A. 31) Marc. 177. et Haenel. A. *οἴκων*. Sic et Paris. 1347. 32) Pro *κεκαίνισται* Marc. 177. et Haenel. A. habent *κεκανόνισται*. Sic et Paris. 1347. 33) Haenel. A. *τούτων* habet pro *τούτου*. 34) Pro *κειμένη* Marc. 177. et Haenel. A. habent *κινουμένη*. Sic et Paris. 1347. 35) Marc. 177. habet *διατ.* 36) Verba *κωδ. τί.* desunt in Marc. 177. Haenel. A. habet *κωδ. τοῦ β'.* Sic et Paris. 1351. 37) Pro *τὸν ἀριθμὸν* Marc. 177. et Haenel. A. habent *τῶν ἀριθμῶν*. Sic et Paris. 1347. 38) Ad. marg. Haenel. A. *περὶ λόγου*. Paris. 1357. ad marginem *τι. δ'. περὶ λόγου*. Pro *δ'. διατ.* Codex Paris. 1351. habet *διατ. δ'.* 39) Paris. 1351. *αἰτιασθῇ*. 40) Vox *ὁ* non deest tit. 4. const. 3., neque in Marc. 177. aut Haenel. A. In Codice hoc loco desideratur. 41) Haec lacuna in Codice non apparet. Supplendum *τὴν ὑπόθεσιν ὁ ἄρχων καὶ ἐκβιβαζέτω*. Marc. 177. et Haenel. A. *ὁ τὸν λόγον λαβών. ὁ ἄρχων ἐκβεβαζέτω τὰ ἐν τῇ ψήφῳ* et reliqua. Sic et Paris. 1347. 42) Haenel. A. *κατὰ δικασθέντος*. 43) Codex *ἐπὶ καλουμένου*. 44) Ad marg. Haenel. A. *τίνες οὐκ ἔχουσιν ὅρους;* 45) Haenel. A. *κεκριμμένα*. 46) Pro voce *τὴν* Codex Paris. 1347. *τοῖς* habet. 47) Marc. 177. et Haenel. A. *τιμήν*. 48) Ad marginem Cod. Paris. 1357. A. *τίνες οὐκ ἔχουσιν ὅρους*. 49) Pro *ἢ* Marc. 177. et Haenel. A. habent *μήτε ὁ*. Sic et Cod. Paris. 1347.

ἀσυλίᾳ. ἡ γὰρ[50] *τῶν ὅρων ἀσφάλεια*[51] *τοῖς ἀδικουμένοις, ἀλλ' οὐ*[52] *τοῖς ἀδικοῦσι παρέχεται. — Μηδεὶς ἀδικῶν ἐχέτω φόρου*[53] *παραγραφὴν*[54]. — *Τὰ δημόσια καὶ ἔνδων* (v. *ἔνδον*)[55] *τῶν ὅρων*[56] *ἀπαιτοῦνται, επαμυνόντων τῶν ἐκκλησιεκδίκων*[57] *τὲ*[58] *καὶ οἰκονόμων* (v. *οἰκονόμων*)[59] *τοῖς ταῦτα μεθοδεύουσιν*[60]. — *Τὰ κινούμενα θρισκευτικὰ* (v. *θρησκευτικὰ*)[61] *ὁ ἄρχων ἐξεταζέτω πρὸς τὸ*[62] *συμφέρον τῷ δημοσίῳ*[63], *μὴ συγχωρῶν ἑτέρῳ τινὶ*[64] *ταῦτα ζητεῖν, εἰ καὶ μεγίστην ἐπιφέρεται*[65] *πρόσταξιν*[66]. — *Οἱ ἁμαρτάνοντες*[67] *κολαζέσθωσαν, μηδεμίαν*[68] *ἐπήριαν* (v. *ἐπήρειαν*)[69] *ὑφισταμένων τῶν πραγμάτων αὐτῶν, ἀλλὰ τοῖς νομίμοις φυλαττομένων*[70] *διαδόχοις*[71]. — *Ἀποδιδόσθωσαν τοῖς*[72] *ἰδίοις* (v. *ἰδίοις*)[73] *δεσπόταις φυγάδες*[74] *γεωργοὶ προ* |[75] *νοίᾳ τῶν ἀρχόντων, οἷς ἄδια* (v. *ἄδεια*)[76] *δέδοται κατὰ τῶν ἀπειθούντων τὰ τῆς ἐπαρχίας ἐπιβάλλειν*[77] *ἄπορα*[78] *καὶ δημοσίοις κεχρῆσθαι*[79] *γράμμασιν*[80] *εἰς τὰς ὑπερορίους ἐπαρχίας*[81] *περὶ τῆς τούτων ἀποκαταστάσεως. — Ἀλλοτρίοις οἴκοις* (v. *οἴκοις*)[82] *ἢ ἀγροῖς ἢ ἐργαστηρίοις*[83] *ἢ πράγμασιν*[84] *μηδεὶς ἐξ οἰκείας*[85] *προσηγορίας σανίδας ἐπιτιθέτω, δήμευσιν* [*ἐκ*][86] *παραβασίας εὐλαβούμενος*[87].

auxilio utatur. Nam septorum tutamen iis, quibus iniuria infertur, verum non iis, qui delinquunt, praebetur. — Qui delinquit, fori praescriptionem ne habeto. — Publica tributa etiam intra septa exiguntur ita, ut et ecclesiarum defensores et oeconomi iis, qui haec exigunt, auxilium ferant. — Quae occasione religionis moventur quaestiones, eas magistratus ad utilitatem fisci examinato, nulli alii concedens, ut in has inquirat, etiamsi summum praeceptum adferat. — Ii, qui delinquunt, puniuntor, substantia eorum nullum detrimentum accipiente, verum legitimis successoribus conservanda. — Coloni fugitivi dominis suis restituuntor ex providentia magistratuum, quibus potestas data est, iis, qui dicto audientes non sunt, adiiciendi sterilia provinciae (praedia), litterisque publicis in extraneas provincias (dirigendis) de horum restitutione utendi. — Alienis domibus vel agris vel ergasteriis vel rebus nemo ex propria voluntate titulos imponito, si (hanc legem) migraverit, (earum rerum) publicationem metuens.

Nov. 69. §. 5. *Διατ. ιγ'. Τὸν ἀδικοῦντα*[88] *οὐ προνόμιον, οὐ τύπος, οὐ δυναστεία τῆς τοῦ ἄρχοντος ἐξαιρεῖται χειρός, πλὴν εἰ μὴ θεῖος πραγματικὸς τύπος προφάσει δημοσίας ἐτίας* (v. *αἰτίας*)[89] *ἀγώγιμον*[90] *κατὰ τὴν βασιλίδα πόλιν*[91] *κελεύσει αὐτὸν γενέσθαι*[92] *ἢ*[93] *ἐφέσεως*[94] *ἐπὶ*[95] *δίκῃ παρακολουθησάσης ἀνάγκη*[96] *ἐν τῷ ἐφετικῷ*[97] *δικαστηρίῳ γυμνασθῆναι τὴν ἔκκλητον*[98].

§. 5. Const. 13. Eum, qui delinquit, nec privilegium, nec forma, nec dynastia de magistratus manu eximere potest, nisi sacra pragmatica forma publicae caussae praetextu eum iubeat in regia urbe exhiberi, aut subsecuta appellatione necesse sit in tribunali provocationum examinari appellationem.

Nov. 134. §. 6. *Διατ. κβ'.*[99] *Ἐγκλήματος*[1] *ἀναρτηθέντος*[2])

§. 6. Const. 22. Si crimen commissum (?)

50) Pro *ἡ γάρ* Codex habet *εἰ γάρ*. 51) Codex *ἀσφαλεία*. Marc. 177. *ἀσφάλεια τῶν ὅρων*. Sic et Haenel. A. et Paris. 1347. habent, sed a 2. manu. Prima scripserat *ἀσφάλια*. 52) Pro *ἀλλ' οὐ* Marc. 177. et Haenel. A. habent *οὐ μήν*. Sic et Cod. Paris. 1351. Sed Paris. 1347. *οὐ μέν* habet. 53) Paris. 1351. *φόνου* habet. 54) Ad marg. Haenel. A. adscriptum est *περὶ χρόνου παραγραφῆς*. Sic et Cod. Paris. 1357. A. 55) Pro *ἔνδων* Haenel. A. habet *ἔνδον*. Sic et Paris. 1347. 56) Marc. 177. et Haenel. A. habent *τῶν ἀσύλων ὅρων*. Sic et Paris. 1347. Ad marg. Haenel. A. *περὶ ἀναλύσεως δημοσίων*. Cod. Paris. 1357. A. ad marginem *περὶ ἀσ''/ δημοσίων*. 57) Marc. 177. *κλησιεκδίκων*. Haenel. A. *κλησεκδίκων*. Sic et Paris. 1347. 58) *τὲ* deest tit. 4. const. 3. *Τε* habent Marc. 177. et Haenel. A. 59) Marc. 177. et Haenel. A. *οἰκονόμων*. Sic et Paris. 1347. 60) Marc. 177. et Haenel. A. *μεθοδεύσοι*. 61) Marc. 177. et Paris. 1347. *θρησκευτικῆς*. Paris. 1351. *θρησκευτικοῖς*. Paris. 1357. A. *θρησκευτικούς*. Sic et Haenel. A. Ad marg. Haenel. A. *περὶ ζητήσεως θρησκευτικῆς*. Sic et Paris. 1357. A., quae desunt in Cod. Marc. 177. 62) Codex habet *προς τό*. Marc. 177. *πρὸς τὸ ἐπὶ τούτοις συμφέρον*. Sic et Haenel. A. et Paris. 1347. 63) *τοῦ δημοσίου* habet tit. 4. const. 3. 64) Pro *τινὶ* Codex habet *τινι*. 65) Codex habet *συμφέρεται*. Correxi ex tit. 4. const. 3., ubi haec leguntur: *εἰ καὶ πρόσταξιν ἐπιφέρεται μείζονος ἄρχοντος*. 66) Pro *πρόσταξιν* Marc. 177. et Haenel. A. *πρᾶξιν*. Sic et Paris. 1347. 67) Ad marg. Haenel. A. adscriptum est *περὶ τῶν κολαζομένων* a prima manu. Secunda addit *καὶ ἁμαρτόντων καὶ τῆς τούτων οὐσίας*. Paris. 1357. A. ad marginem *περὶ τῶν κολαζομένων*. 68) Haenel. A. *μὴ δὲ μίαν*. 69) Codex *ἐπηρίαν*. Marc. 177. *ἐπέρειαν*. Sic et Paris. 1347. 70) Codex *φυλαττομεν̄*. 71) Pro *διαδόχοις* Marc. 177. *διαδοχων* habet. 72) Pro *τοῖς* Codex habet *αὐτοῖς*. 73) Marc. 177. et Haenel. A. *ἰδίοις*. Sic et Paris. 1347. 74) Marc. 177. et Haenel. A. *οἱ φυγάδες* habent. Sic et Paris. 1347. 75) Incipit fol. 191. A. 76) Marc. 177. et Haenel. A. *ἄδεια*. 77) Marc. 177. et Haenel. A. *ἐπιβαλεῖν*. Sic et Paris. 1347. 78) Codex *ἀπορα*. 79) Codex *κέχρησθαι*. 80) Pro *γράμμασιν*, quod tit. 4. const. 3. est, Codex hoc loco habet *πράγμασιν*. 81) Marc. 177. *ἐπαρχίας*. 82) Marc. et Paris 1347. *οἴκοις*. Sic et Haenel. A., cuius ad marg. sunt adscripta *π' ι' διατ. ιγ'. κ τ ἀδικο*. 83) Paris. 1347. *ἐργαστερίοις*. 84) Paris. 1347. *πράγμασι*. 85) Marc. 177. *μηδεὶς ἐκ ἐξ οἰκίας*. Haenel. A. *μὴ δεὶς ἐξ οἰκίας*. 86) Vox *ἐκ* in Codice deest, sed adest in Marc. 177. et Haenel. A. 87) Codex *εὐλαβουμένη*. Marc. 177. *εὐλαβουμενος*. 88) Marc. 177. *τὸν ἀδικο̄ς* habet pro *τὸν ἀδικοῦντα*. Verba *διατ. ιγ'*. desunt in Marc. 177. Haenel. A. et Paris. 1351. et 1347. In Codice Paris. 1357. A. haec ad marginem habentur: *περὶ τὸ διατ'. ιγ'. περὶ τῶν ἀδικούντων*. 89) Marc. 177. et Haenel. A. *αἰτίας*. Sic et Paris. 1347. 90) Marc. 177. *ἀγώγη μὴ* habet pro *ἀγώγιμον*. 91) Pro *πόλιν* Codex habet *πολ*. Marc. 177. *πολιν*. 92) Pro *γενέσθαι* Marc. 177. et Haenel. A. habent *γίνεσθαι*. Sic et Paris. 1347. 93) Pro *ἢ* Paris. 1347. habet *ἡ*. 94) Marc. 177. *ἐφέτεως*. 95) Codex *ἐπί*. Marc. 177. et Haenel. A. *ἐπιδικη*. 96) Codex et Marc. 177. et Paris. 1351. *ἀνάγκης*. Haenel. A. *παρακολουθησάσης ἀνάγκης*. Tit. 4. const. 3. *ἀνάγκη*. 97) Pro *ἐφετικῷ* Marc. 177. et Haenel. A. habent *ἐφετῷ*. Sic et Paris. 1347. 98) Marc. 177. et Haenel. A. *ἔγκλητον*. 99) *Διατ. κβ'*. deest in Marc. 177. Haenel. A. Paris. 1351. et 1357. A. Ad marginem Haenel. A. haec adscripta sunt *π' ἐγκλη^ατ' καὶ τιμρί' διατ. ιβ'*. Ad marg. Paris. 1357. A. *περὶ ἐγκλημάτων καὶ τιμωρίας διατ. ιβ'*. 1) Pro *ἐγκλήματος ἀναρτηθέντος* Cod. Paris. 1351. habet *ἐγκλητευθέντος ἁμαρτήματος*. 2) Marc. 177. Haenel. A. et Paris. 1347. *ἁμαρτηθέντος*. Recte, nisi fallor. Nov. 134. cap. 4. *ἢ ἕτερα οἱαδήποτε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐγκλήματα ἁμαρτηθείη*.

μὴ ἄλλος ἀντ' ἄλλου κρατείσθω ἢ ζημιούσθω[3]) *μηδὲ*[4]) *τὰ πράγματα τοῦ ἁμαρτήσαντος ἀφαιρείσθω τις, ἀλλὰ αὐτὸς τιμορείσθω* (v. *τιμωρείσθω*)[5a]) *μὴ*[5b]) *δυνάμενος δώσει* (v. *δόσει*)[6]) *χρημάτων*[7]) *διαδιδράσκειν τὰς ποινάς. εἰ δὲ ὁ τὸ ἔγκλημα τολμήσας λάθῃ, τὰ εἰρημένα τῇ διατάξει*[8]) *ποιείτω*[9]). — *Ἐὰν θεία*[10]) *κέλευσις*[11]) *γένηται πρός τινα τῶν ἀρχόντων ἢ δικαστῶν περὶ δημοσίας ἢ ἰδιοτικῆς* (v. *ἰδιωτικῆς*)[12]) *χρείας, συμβῇ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ παύσασθαι ἢ τελευτῆσαι τοῦτον, ὁ διάδοχος* | [13]) *αὐτοῦ δεχέσθω τὴν κέλευσιν καὶ ἐμφανιζέτω καὶ πληρούτω τὰ ἐν αὐτῇ, ἐν ᾧ*[14]) *μὴ ἀδικεῖται τὸ δημόσιον. εἰ δὲ νομίζεται βλάβη τὶς προστρίβεσθαι τῷ δημοσίῳ*[15]), *μινυέτω* (v. *μηνυέτω*) *βασιλεῖ*[16]) *καὶ β'.*[17]) *ἀναμενέτω*[18]) *κέλευσιν. ταῦτα καὶ ἐπὶ προστάξεων*[19]) *κρατεῖ κατὰ νόμους γενομένων, πλὴν εἰ μὴ*[20]) *βλάπτεται τὸ δημόσιον. ἐν ᾧ*[21]) *γὰρ ἀδικεῖται οὐδὲ μινύειν* (v. *μηνύειν*)[22]) *ἐνταῦθα*[23]), *ὡς ἐπὶ τῶν θείων*[24]) *κελεύσεων, ἀλλὰ*[25]) *παντοίως ἀπέχεσθαι τῆς τῶν προστεταγμένων*[26]) *ἐκπληρώσεως.* — *Ὁ δανειστὴς μισθώσας ἢ εἰς δουλικὴν ὑπηρεσίαν λαβὼν*[27]) *τὰ τέκνα τοῦ χρεώστου ἐκπίπτει τοῦ χρέους καὶ τὴν ὁμοίαν τῷ χρέει*[28]) *ποσότητα τῷ κρατηθέντι*[29]) *παιδὶ ἢ τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ*[30]) *καταβαλεῖν ἀναγκάζεται πρὸς τῷ*[31]) *καὶ σωματικῶς αὐτὸν τιμωρηθῆναι.* — *Εἰ καὶ πολλάκις, συναινέσει γυνὴ*[32]) *δανειζομένῳ τῷ οἰκείῳ* (v. *οἰκείῳ*)[33]) *ἀνδρί, ἢ*[34]) *ὑπόθηται*[35]) *ἑαυτὴν*[36]) *καὶ τὰ οἰκεῖα*[37]) *πράγματα ὑπὲρ αὐτοῦ*[38]), [*οὐ*][39]) *κατέχεται, πλὴν εἰ μὴ σαφῶς ἡ*[40]) *τοῦ δανείου*[41]) *προχώρησις*[42]) *ἀποδειχθῇ*[43]) *εἰς πράγματα αὐτῆς γενέσθαι.* — *Ὁ*[44]) *πέμψας* [*ἀ*]*λόγως*[45]) *ῥεπούδιον*[46]) *ἐπ' αἰτίᾳ*[47]) *διηγορευμένῃ* .....[48]) *τῶν εἰς τοῖς ὑπεξουσίους αὐτοῦ*[49]) *ἐκ τῆς εἰρημένης αἰτίας*[50]) *περιερχομένων*[51]) *πραγμάτων.* — *Δύο χεῖρας ἢ δύο*[52]) *πόδας*[53]) *μηδεὶς ἄρχων διὰ*[54]) *οἷον δήποται* (v. *δήποτε*)[55]) *ἔγκλημα ἀφαιρείσθω, ἀλλὰ* | [56]) *μηδὲ*[57]) *ἐξαρ-*

sit, ne alius pro alio detinetor, aut punitor, neve res eius, qui deliquit, a quoquam auferuntor, verum ipse punitor, ita ut pecuniae datione poenas effugere non possit. Sin autem is, qui crimen ausus est, latitaverit, ea, quae (hac) constitutione dicta sunt, fiant. — Si sacra iussio de publica vel privata caussa ad aliquem ex magistratibus data sit, medio autem tempore acciderit, ut hic a magistratu se abdicet vel moriatur, successor eius iussionem suscipito et insinuato et ea, quae in ea continentur, impleto, ut tamen fiscus damno non afficiatur. Sin autem suspicio adsit, damnum aliquod fisco illatum iri, ad imperatorem (de ea re) referto et secundam iussionem exspectato. Haec etiam in (magistratuum) praeceptis valent, quae secundum leges facta sunt, nisi fiscus damno afficitur. Nam, ubi (fiscus) damno adficitur, ne licet quidem de ea re (ad imperatorem) referre, quemadmodum in sacris iussionibus, verum omni modo oportet ab iis, quae iussa sunt, exsequendis sese abstinere. — Creditor, qui liberos debitoris locavit, aut ad servile ministerium deduxit, credito excidit et similem credito quantitatem filio, qui detentus est, aut eius parentibus solvere cogitur, praetereaque etiam in corpus punitur. — Etiamsi saepenumero mulier viro suo, qui mutuam pecuniam sumsit, consentiat vel se ipsam resque suas pro eo supposuerit, non tenetur, nisi liquido demonstratum fuerit, mutuam pecuniam in ipsius rem esse versam. — Is, qui iniuste ex caussa, quae (hacce lege) specialiter (?), expressa non (?) est, repudium misit, (usumfructum) rerum, quae ex (supra) dicta caussa ad liberos ipsius, qui in potestate sunt, pervenerunt (vindicare non potest). — Nullus magistratus propter qualecunque delictum duas manus, vel duos pedes abscidito, sed

---

3) Pro *ἢ ζημιούσθω* Haenel. A. et Paris. 1347. habent *καὶ ζημιούσθω*. 4) Marc. 177. *μηδε*. Haenel. A. *μὴ δέ*. 5a) Verba *τις ἀλλὰ αὐτὸς τιμορείσθω* desunt in Marc. 177. et Haenel. A. Vox *ἀλλὰ* in Paris. 1347. sic habetur *ἀλλ'*. 5b) Pro *μὴ* Marc. 177. et Haenel. A. habet *οὐ*. Sic et Paris. 1347. 6) Pro voce *δώσει* Paris. 1347. habet *δόσει*. 7) Pro *χρημάτων*, Codex habet *χρῆμα τῶν*. 8) Pro *διατάξει* Codex habet *διατ*. Sic et Marc. 177. 9) Pro *ποιείτω* Codex *προιείτω*. 10) Marc. 177. et Haenel. A. habent *θεῖα*. Ad marg. Haenel. A. et Paris. 1357. A. et Marc. 177. *περὶ θείων κελεύσεων* (Cod. Marc. 177. addit *καὶ*) *μεγίστων προστάξεων*. 11) Pro *κέλευσις* Codex habet *κίλευσης*. 12) Marc. 177. et Haenel. A. et Paris. 1347. *ἰδιωτικῆς*. 13) Incipit fol. 191. B. 14) Codex *ἐνω*. 15) Marc. 177. *δημωσίω*. Codex Haenel. A. verba *εἰ δὲ νομίζεται βλάβη τὶς προστρίβεσθαι τῷ δημοσίῳ* in contextu bis habet. 16) Marc. 177. et Paris. 1347. *μηνυέτω*. Pro *βασιλεῖ* Cod. Paris. 1357. A. habet *τῷ βασιλεῖ*. 17) Pro *β'*. Marc. 177. Haenel. A. et Paris. 1347. habent *δευτέραν*. 18) Pro *ἀναμενέτω* Marc. 177. et Paris. 1347. habent *ἀναλαμβανέτω*. 19) Codex *προστάξεως*. 20) Haenel. A. *πλὴν εἰ μη*. 21) Codex *ἐνοὶ*. Haenel. A. *ἐνῶ*. 22) Marc. 177. et Haenel. A. *μηνύειν*. Sic et Paris. 1347. 23) Paris. 1347. post *ἐνταῦθα* interponit *δύναται*. 24) Codex *θειῶ*. 25) Pro *ἀλλὰ* Marc. 177. et Haenel. A. habent *ἀλλὰ καί*. Sic et Paris. 1347. 26) Paris. 1357. A. *προτεταγμένων*. 27) Haenel. A. *ὑπολαβών*. 28) Codex *χρέῃ*. 29) Haenel. A. *κρατηθέντη*. 30) Pro voce *αὐτοῦ* Paris. 1351. habet *ἐκτου*. 31) Pro *τῷ* Marc. 177. et Haenel. A. et Paris. 1347. habent *τό*. 32) Haenel. A. *ἡ γυνή*. Ad marginem eiusdem libri *περὶ γυναικὸς ἰντερκεδεησης*. Ad marginem Cod. 1357. A. *περὶ γυναικὸς ἰντερκεδευούσης*. 33) Marc. 177. *οἰκείω*. Sic et Codex B. et Paris. 1347. 34) Vox *ἢ* deest in Haenel. A. Pro *ἢ* Paris. 1347. *καὶ εἰ* habet. 35) Codex B. *ὑποθεῖται*. 36) Codex *ἑαυτ'*. Codex B. *αὐτήν*. 37) Codex B. *οἰκία*. 38) Pro *αὐτοῦ* Marc. 177. et Haenel. A. et Paris. 1347. habent *ἑαυτοῦ*. 39) Vox *οὐ* deest in Codice, non deest et in Marc. 177. nec tit. 4. const. 22. Quam facile post vocem *αὐτοῦ* excidere potuerit, manifestum est. Cod. B. *οὐκατέλεσται*. 40) Pro *ἡ* Codex habet *ἤ*. 41) Codex B. *δανεῖον*. 42) Codex B. *προχώρισις*. 43) Codex B. *ἀποδειχθῇ*. 44) Ad marginem Haenel. A. *περὶ ῥεπουδίῳ*. Ad marginem Paris. 1357. A. *περὶ ῥεπουδίου*. 45) Pro *ἀλόγως* Codex habet *λόγος*. Marc. 177. et Haenel. A. *ἀλόγως*. Sic et Paris. 1347. 46) Codex *ῥεπούδιον*. 47) Codex habet *ἐπαιτία*. Paris. 1347. *ἐπὶ αἰτίᾳ*. Post *αἰτίᾳ* addendum est ex coniectura *μὴ ῥητῶς*. 48) Haec lacuna in Codice notata non est. Vide tit. 4. const. 22. Marc. 177. et Haenel. A. hanc lacunam sic explent: *διηγορευμένῃ τῷ νόμῳ οὐ δύναται τὴν χρῆσιν ἐκδικεῖν τῶν* et caet. Sic et Paris. 1347. 49) Pro *αὐτοῦ* Marc. 177. et Haenel. A. habent *αὐτούς*. Sic et Paris. 1347. 50) Ad marg. Haenel. A. et Paris. 1357. A. *περὶ κολάσεως*. 51) Haenel. A. *περὶ ἐρχομένων*. 52) Haenel. A. vocem *δύο* non habet. Sic et Paris. 1347. 53) Pro *δύο πόδας* Marc. 177. habet *ποδας* (sic). Ad marginem Haenel. A. *π'* *κολάσεως*. 54) Pro *διὰ* Haenel. A. habet *δι'*. 55) Marc. 177. et Haenel. A. *οἱονδήποτε*. Sic et Paris. 1347. 56) Incipit fol. 192. A. 57) Haenel. A. *μὴ δέ*.

δοῦναι τὶ βουληθείς[47]), ἐν ᾧ[48]) τὴν λῆψιν[49]) ὁ λαβεῖν ἠξιωμένος[50]) παραιτεῖται, ὅμοιος ἐστὶν[51]) τῷ δεδωκότι.

qui dare aliquid voluit, si is, qui acceptare rogatus est, acceptare recusat, similis est ei, qui dedit.

Nov. 97. §. 15. (Διατ. ϛ'.)[52]) Ὅτι καὶ τῆς πρὸ γάμου[53]) δωρεᾶς[54]) κερδανθείσης ὑπὸ τῆς ὑπεξουσίας καλῶς[55]) τὸν οὐσουφροῦκτον[56]) ταύτης καρποῦται ὁ ἔχων αὐτὴν ὑπεξουσίαν[57]).

§. 15. Const. 6. Ante nuptias donationis, quae ab ea, quae in potestate (parentis) est, muliere lucrifacta est, usufructu is, qui eam in potestate habet, recte gaudet.

Nov. 117. §. 16. Διατ. ϑ'.[58]) Δύναταί τις[59]) εἰς ὑπεξουσίους διατίθεσθαι[60]), ἐφ' ᾧ μὴ ἔχειν[61]) ἐν τοῖς πράγμασιν[62]) τῆς κληρονομίας χρῆσιν[63]) ἢ ἐπικαρπίαν τὸν τοιοῦτον[64]) γονέα. — Ὅτι πάντες οἱ ἀνιόντες[65]) καὶ κατιόντες[66]) παινομένους (v. πενομένους) ἀλήλους (v. ἀλλήλους)[67]) ἀναγκάζονται τρέφειν.

§. 16. Const. 9. Potest aliquis in eorum, qui in parentum potestate sunt, utilitatem testari hac conditione, ut in rebus (eius) haereditatis parens eorum (?) usum vel fructum ne habeat. — Omnes adscendentes et descendentes se ipsos invicem, si egeant, alere coguntur.

Nov. 119. §. 17. Διατ. ι'.[68]) Τότε ἡ τῶν ι'. καὶ κ'. ἐνιαυτῶν παραγραφὴ[69]) ἀγνωοῦντι (v. ἀγνοοῦντι)[70]) τῷ δεσπότι (v. δεσπότῃ)[71]) τὴν νομὴν |[72]) οὐκ ἀντίκειται, ὅτε ὁ νεμόμενος ὑπὸ μάλα φίδε[73]) νομέως[74]) ἔφθ(ασε τ)ὸ[75]) πρᾶγμα[76]) κτησάμενος[77]). ἐὰν τὶς[78]) ἐν τῇ χρονίᾳ τῶν ι'. ἐνιαυτῶν παραγραφῇ[79]) (ἐπί τινας)[80]) μὲν ἐνιαυτοὺς παρῇ[81]), ἐπί τινας δὲ ἀπολειφθῇ[82]), ἄλλοι τοσοῦτοι[83]) προστιθέσθωσαν[84]) αὐτῷ χρόνοι, ὅσους ἔτυχεν ἀπολειφθείς[85]). καὶ ἄνευ[86]) τοῦ γράψαι ἢ δημοσιεῦσαι τὸ (ὄ)νομα[87]) τοῦ κληρονόμου ὁ βουλ(ό)μενος[88]) κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν[89]) διατιθέσθω. — Ἐφ' ὧν θεμάτων[90]) ὁ τεστάτωρ κωλύσῃ[91]) τὴν (ἐ)κποίησιν[92]), ἐπὶ τούτων[93]) οὐχ ἁρμόσει (v. ἁρμώσει)[94]) τῷ κλ(η)ρονόμῳ[95]) φαλκίδιος[96]).

§. 17. Const. 10. Decem et viginti annorum praescriptio tunc domino, qui possessionem ignorat, non opponitur, cum is, qui possidet, rem a malae fidei possessore comparavit. Si quis in temporali 10 annorum praescriptione aliquot annos adsit, aliquot autem abfuerit, tot alii anni, quot abfuit, ei apponuntor. Etiamsi non scripserit haeredis nomen aut publicaverit, qui volet, secundum antiquam consuetudinem testamentum condito. — In quibus casibus testator alienationem prohibuerit, in his haeredi Falcidia non competet.

---

47) Codex βουληθεῖς. 48) Codex ἐνώ. 49) Codex λήψιν. 50) Codex ἀξιώμενος. Ἠξιωμένος habetur tit. 10. const. 5. 51) Marc. 177. ἐστι. Haenel. A. et Paris. 1347. ὁμοιός ἐστι. 52) Verba διατ. ϛ'. desunt in Codice et in Marc. 177. Haenel. A. et Paris. 1347. sine lacunae suspicione. Significatur autem tit. 10. const. 6. 53) Marc. 177. προγάμου. Sic et Haenel. A. 54) Codex δωρεάς. 55) Pro καλῶς Codex habet καλός. 56) Codex οὐσουφρουκτον. Marc. 177. Haenel. A. et Paris. 1347. οὐσούφρουκτον. 57) Marc. 177. et Haenel. A. ὑπεξούσιον. Sic et Paris. 1347. 58) Διατ. ϑ'. deest in Marc. 177. Paris. 1347. et Haenel. A., in quo tamen ad marg. adscriptum est δι ϑ'. 59) Pro τὶς Marc. 177. et Haenel. A. habent καί, Paris. 1347. καί τις habere videtur. 60) Post διατίθεσθαι Marc. 177. et Haenel. A. addunt τίς. 61) Marc. 177. et Haenel. A. ἔχει. Sic et Paris. 1347. 62) Marc. 177. et Haenel. A. πράγμασι. 63) Codex χρῆσιν. 64) Pro τοιοῦτον Marc. 177. et Paris. 1347. habent τοῦτον. Sic et Haenel. A. Recte. 65) Pro ἀνιόντες Codex habet ἀνύντες. Ad marginem Codex 1357. A. διατ. ϑ'. 66) Voces καὶ κατιόντες desunt in Marc. 177. et Haenel. A. 67) Marc. 177. et Haenel. A. πενόμενοι ἀλλήλους. Sic et Paris. 1347. 68) Voces διατ. ι'. in Marc. 177. Haenel. A. et Paris. 1347. desunt. Verum ad marginem Codicis Haenel. A. adscriptum est διατ. ι'. περὶ παρόντων καὶ ἀπολιμπανομένων. Ad marginem Cod. Paris. 1357. A. διατ. ι'. 69) Codex παραγραφήν. 70) Marc. 177. ἀγνοοῦντι. Sic et Haenel. A. et Paris. 1347. 71) Marc. 177. et Paris. 1347. δεσπότῃ habent. Codex Haenel. A. δεσπό. 72) Pro νομὴν Codex habet νομ. Incipit fol. 193. B. Ultima Codicis pagina mirum in modum situ corrupta est, ut multae, quae ea continentur, litterae oculos fugiant. Quae uncis () inclusi, a me suppleta sunt. 73) Codex ὑπο μαλα Fίδε. Haenel. A. habet ὑπομαλαφίδι. Quae verba ad marginem sic explicantur: κακὴ πιςε. 74) Marc. 177. ὑπομαλαφίδι νόμεως. 75) Codex ἐφθ.... (haec est quattuor litterarum lacuna, situ corruptarum.) Haenel. A. et Paris. 1347. ὀφθῇ. 76) Codex πράγμα. 77) Pro ἔφθασε τὸ πρᾶγμα κτησάμενος Marc. 177. habet ὀφθῇ τὸ πρᾶγμα κτισάμενος. In iis, quae sequuntur, si quae uncis () inclusa erunt, ea in Codice Parisiensi Athanasii deesse significantur. Ad Codicum Marc. 177. et Haenel. A. testimonium haec demonstratio non pertinet. 78) Marc. 177. ἐάν τις. Ad marginem Cod. Paris. 1357. A. περὶ παρόντων καὶ ἀπολιμπανομένων. 79) Codex παραγραφή. 80) Pro verbis ἐπί τινας Codex habet N... (desunt tres litterae) ιν. Ad marginem ... τ (legendum περὶ τῶν) παρόντων καὶ ἀπολειμπανομένων (leg. ἀπολιμπανομένων). 81) Codex παρη. Marc. 177. παρῆν. Sic et Haenel. A. et Paris. 1347. 82) Codex ἀπολειφθή. Marc. 177. ἀπελείφθη. Sic et Haenel. A. et Paris. 1347. 83) Codex ἄλλοις τοσοῦτοις. 84) Codex προτιθέσθ.. (deest littera) σ.. (deest littera) ν. Vide tit. 10. const. 10. — Marc. 177. προτιθέσθωσαν. 85) Codex ἀπολειφθεις. 86) Ad marginem Codicis περὶ τύπου διαθήκης. Sic et in Haenel. A. et in Paris. 1357. A. 87) Codex τὸ .. νομα. Post vocem τὸ littera deest. 88) Codex βουλ.. (littera deest) μενος. 89) Codex συνηθείαν. 90) Pro verbis ἐφ' ὧν θεμάτων Codex habet tit. 10. const. 10. ἐφ' ᾧ. Vocem θεμάτων Paris. 1347. Marc. 177. et Haenel. A. omittunt. 91) Codex κωλυσῃ. Codex Haenel. A. Marc. 177. et Paris. 1347. habent κωλύει. Ad marginem Cod. περὶ Φαλκιδίου. 92) Codex .. (deest littera) κποίησιν. 93) Paris. 1347. ἐπὶ τούτῳ. 94) Marc. 177. ἁρμόσει. 95) Cod. κλ.., (deest littera) ρονόμῳ. In Haenel. A. deest vox κληρονόμῳ. 96) Pro verbis τῷ κληρονόμῳ φαλκίδιος Marc. 177. habet τῷ φαλκίδ. Caeterum Paris. 1357. A. habet ὁ φαλκίδιος.

§. 18. *Ti. ι[η']*.[97] *διατ. β'. Ὁ στ[ρα] τιώτης*[98] *λεγατεύσας τὶ τῷ ἰδίῳ* (v. *ἰδίῳ*)[99] *δούλ(ῳ)*[1] *ἐλευθερίαν αὐτῷ χαρίζεται.*

§. 19. *Διατ. ιδ'.*[2] *Ἐὰν τὶς ἁπλῆν*[3] *δωρεὰν [ἐν]*[4] *συνεστῶτι τῷ γάμῳ εἰς τὴν ἰδίαν* (v. *ἰδίαν*)[5] *ἐκθέμενο[ς]*[6] *γαμετὴν ἐφησυχάσῃ*[7] *μέχρι τελευτῆς, [βεβαι]οῦται*[8] *τοιαύτη δωρεὰ ἀπὸ το[ῦ]*[9] *χρό(νου τῆς)*[10] *γραφῆς (τ)ὴν*[11] *σύστασιν ἔχουσα. (καὶ δύναται)*[12] *ἡ γυνὴ ἀπ(αι)τεῖν*[13] *αὐτὴν*[14] *ἢ κ(αὶ) ν(ε)μομένη τὴν δωρε(ὰν)*[15] *παραγράφ(εσθ)αι*[16] *τοὺς*[17] *ἐν(άγειν)*[18] *αὐτὴν περὶ ταύτης*[19] *βουλομέ(νους. σημείωσαι, ὅτι*[20]*), εἰ καὶ)*[21] *ὑπέθετο ἢ ἐνεχυρίασεν ὁ ἀνὴρ*[22] *(τὸ)*[23] *δωρηθὲν παρ' αὐτοῦ τῇ γυναικὶ, οὐ δ(οκεῖ ἀ)*[24]*νακαλεῖσθαι*[25] *τὴν δωρεάν, ἀλλὰ ἐκδι(κή)σει*[26] *ταύτην ἡ γυνή, ὡς (προ)εκπεπο)ιημένην αὐτῇ)*[27]. | [28] *ὑπὲρ*[29] *τὰ φ'. νομίσματα*[30] *δωρεὰ κἂν*[31] *μὴ πραχθῇ*[32], *μέχρι τῆς τῶν φ'. νομισμάτων*[33] *ποσότητος τὸ βέβαιον ἔχει.*

§. 18. Tit. 18. const. 2. Miles, qui servo suo aliquid legati nomine reliquit, libertatem ei donat. Nov. 78., cap. 4.

§. 19. Const. 4. (?) Si quis, cum simplicem donationem, matrimonio constante, uxori suae exposuisset, usque ad mortem tacuerit, talis donatio confirmatur a tempore scripturae valorem habens suam. Ac mulier eam petere potest, aut etiam, si possideat rem donatam, eos, qui ipsam de hac convenire volunt, exceptione submovere. Nota, etsi vir id, quod mulieri donavit, hypothecae vel pignori obligaverit, donationem revocasse non videri, verum hanc a muliere vindicatum iri, quasi iam antea ad ipsam alienatione translata esset. Donatio, quae quingentos solidos superat, etiamsi actis insinuata non sit, usque ad quingentorum solidorum quantitatem valorem habet. Nov. 162.

§. 20. *Ἰδιωτικὴ*[34] *ἢ δημοσία χρεία πρὸ τοῦ ἐμφανισθῆναι τὴν ἐπ' αὐτὴν*[35] *κέλευσιν μὴ ἐκβιβαζέτω*[36]. — *Ὁ*[37] *τὰ δημόσια πράττων μὴ συγχωρείσθω εἰς*[38] *ἰδιωτικὴν ἐκβιβάζειν χρείαν. — Ὁ τὰ δημόσια*[39] *χρεωστῶν μὴ ἐκταττέτω*[40] *τῷ δημοσίῳ τὸν ἴδιον χρεώστην, εἰ μὴ πρότερον καὶ αὐτὸς ἀπορήσει, κἀκεῖνος ἐδείχθη*[41] *χρεωστῶν. — Οἱ τὰ δημόσια*[42] *πράττοντες ἀμειώτως*[43] *τοὺς πολιτικοὺς ἀπαιτείσθωσαν*

§. 20. (Tit. 20. const. 1.) Rei privatae vel publicae, antequam iussio, quae de ea facta est, insinuata sit, executio ne fiat (?). — Is, qui publica tributa exigit, licentiam ne habeto privatae rei caussa facere executionem. — Is, qui publica tributa debet, debitorem fisco ne delegato suum, nisi prius et ipse ad egestatem perductus erit, et illum debitorem esse probatum fuerit. — Ab iis, qui publica vectigalia tractant, absque ulla deminutione civita- Nov. 128.

---

97) Codex *τi. ι.* habet. *Ti. ιη'. διατ. β'.* in Marc. 177. Paris. 1347. et Haenel. A. desunt. Verum ad marg. Haenel. A. est *τιτλ. ιη'. διατ. β'.* Ad marg. Paris. 1357. A. *τi. ιη'. διατ. β'. διάτ. ιδ'.* In Athan. tit. 18. const. 2. haec desunt. 98) Codex *στ..* (desunt duae litterae) *τιώτης.* 99) Marc. 177. *ἰδίῳ.* Sic et Haenel. A. et Paris. 1347. 1) Codex habet *δούλ...* Hoc caput exstat tit. 9. parat. §. 18. Ad marg. Codicis adscriptum est *περὶ ἐλευθερίας.* Marc. 177. habet *τῷ ἰδίῳ δούλῳ ἔχοντι ἐλευθερίαν.* Sic et Haenel. A. et Paris. 1347. 2) Sic Codex. Lege *διατ. δ'.* Est enim tit. 18. const. 4. *Διατ. ιδ'.* in Marc. 177. et Paris. 1347. desunt. 3) Codex *ἁπλὴν* habet. 4) Vox *ἐν* in Codice deest, verum ex tit. 18. const. 4. supplenda est. 5) Codex Marc. 177. et Haenel. A. et Paris. 1347. *ἰδίαν* habent. 6) Codex *ἐκθέμενο..* (deest littera). 7) Marc. 177. *ἐφ' ἡσυχάσῃ.* Paris. 1347. *ἐφησυχάσει.* 8) Codex *τελευτῆς α ....* (desunt quattuor litterae). Deinde propter linguae Graecae rationem corrigendum est *ἡ τοιαύτη δωρεά.* Sic revera Cod. Haenel. A. Paris. 1347. et Marc. 177. 9) Codex habet *το ..* (deest una littera). 10) Codex *χρ́ ......* (desunt sex litterae). 11) Codex *γραφῆς ..* (deest una littera) *ἡν.* 12) Codex *ἔχουσα .....* (desunt novem litterae). 13) Codex *ἀπ ..* (desunt duae litterae) *τεῖν.* 14) Pro *αὐτὴν* Paris. 1347. habet *αὐτῇ.* 15) Codex habet *αὐτὴν ἢ κ..* (desunt duae litterae) *γ..* (deest littera) *μομ.ν τὴν δωρε ..* (desunt duae litterae). Marc. 177. habet *ἢ καὶ νεμομένην τὴν δωρεάν.* Sic et Haenel. A. et Paris. 1347. 16) Codex habet *παραγράφ ...* (desunt tres litterae) *σαι.* 17) Pro voce *τοὺς* Codex habet *τοῦ.* 18) Codex habet *ἐν ....* (desunt quattuor fere litterae). 19) Pro *ταύτης* Marc. 177. Haenel. A. et Paris. 1351. habent *ταύτην.* 20) Verba *σημείωσαι ὅτι* in Marc. 177. Haenel. A. et Paris. 1347. desunt. 21) Post *βουλομε* reliqua, quae uncis inclusa sunt, in Codice desunt. Verum lacunae vestigia in codd. mss. satis sunt manifesta. Supplevi ex tit. 18. const. 4. Pro verbis *εἰ καὶ* Marc. 177. et Paris. 1347. habet *εἰ δὲ καί.* Sic et Haenel. A. 22) Post vocem *ἀνὴρ* Haenel. A. in contextu addit *περὶ ὧν.* 23) Codex *ἀνερ..* (deest littera) *ῶ...* (desunt aliqua). Marc. 177. habet *ὁ ἀνὴρ περὶ ὧν τὸ δωρηθέν.* Paris. 1347. *ὁ ἀνὴρ· περιὼν τὸ δωρηθέν.* 24) Codex *οὐδ ...* (desunt quinque litterae) *νακαλεῖσθαι.* 25) Marc. 177. *ἀνακαλεῖσθαι.* 26) Codex habet *ἀλλὰ ἐκδι..* (desunt duae litterae) *σει ταύτην.* Marc. 177. *ἀλλ' ἐκδικήσει.* Sic et Paris. 1347. 27) Codex habet *ὡσ..* (desunt duae litterae) *ο ἐκπεσο...* (desunt aliqua ex linea ultima). Ea, quae supplevi, ex tit. 18. const. 4. restitui. Hic est finis huius operis in nostro Codice. Pro voce *αὐτῇ* Marc. 177. habet *αὐτήν.* Haenel. A. *προεκπεποιημένην αὐτήν.* Paris. 1347. *προσεκπεποιημένην αὐτήν.* 28) Desinit fol. 193. B. 29) Haec quae sequuntur, ex Marc. 177. et Haenel. A. depromta sunt. Ad marginem Haenel. A. *περὶ δωρεᾶς ὑπομνημ^τ.* Ad marginem Paris. 1357. A. *περὶ δωρεᾶς ὑπομνημάτων.* 30) Pro *νομίσματα* Marc. 177. *νομισμ.* Haec ex tit. 18. const. 4. deducta sunt. Haenel. A. *φ. ν^ο.* 31) Haenel. A. *κἄν.* 32) Haenel. A. *μηπραχθῇ.* Cod. Paris. 1357. A. habet *μὴ προσαχθῇ* pro verbis *μὴ πραχθῇ.* 33) Pro voce *νομισμάτων* Marc. 177. habet *νομ.*, Haenel. A. *ν^ο ν^ο.* 34) Legendum *τi. κ'. διατ. α'. Ἰδιωτικὴ* et caet. Tit. 20. const. 1. habet *ἡ ἰδιωτική.* Ad marginem Cod. Paris. 1357. A. *περὶ ἐμφανείας θείων κελεύσεων καὶ μεγίστων προστάξεων.* 35) Marc. 177. *ἐπ' αὐτῇ.* Sic et Paris. 1351. 36) Legendum *ἐκβιβαζέσθω*, ut tit. 20. const. 1. et in Paris. 1351. habetur. 37) Verba *ὁ τὰ δημόσια πράττων μὴ συγχωρείσθω εἰς ἰδιωτικὴν ἐκβιβάζειν χρείαν.* 38) Vox *εἰς* tit. 20. const. 1. deest. 39) Marc. 177. *δημοσίᾳ.* Vox *τὰ* in Haenel. A. et Paris. 1347. deest. 40) Marc. 177. *ἐκταττέτω.* Tit. 20. const. 1. habet *μηδεὶς δημόσια χρεωστῶν ἐκταττέτω.* 41) Pro voce *ἐδείχθη* tit. 20. const. 1. habet *δειχθῇ.* Ad marginem Haenel. A. haec adscripta sunt: *π^ε ἐμφανείας θείων κελεύσεων καὶ μεγίστων προστάξεων.* 42) Marc. 177. *δημοσία.* 43) Sic Marc. 177. Legendum ex tit. 20. const. 1. *ἀμειώτους.*

πόρους, μήτε αὐτῶν μήτε τῶν ἀρχόντων ἢ τῶν ταξεωτῶν μετουσίαν τινὰ ἔχειν δυναμένων εἰς τὴν τούτων διοίκησιν, ἀλλ' οὐδὲ τῶν κτητόρων συγχωρουμένων εἰς ἑτέρας χρείας παρὰ τὰς ἐξ ἀρχῆς ἀφορισθείσας τούτους δαπανᾶν. — Χρὴ τὸν ἐπίσκοπον μετὰ ε'. τῶν ἐν τῇ πόλει πρωτευόντων τοὺς αὐτοὺς λογοθετεῖν πόρους καὶ μηδὲ προσδέχεσθαι λογοθετεῖν τοῦτον[44] *ἐξ οἱουδήποτε πεμπομένου δικαστηρίου*[45]. *μόνος γὰρ βασιλεὺς κατὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως*[46] *δισκούσσορας*[47] *τοῖς πολιτικοῖς ἀπονέμει πόροις. — Ὁ στρατιωτικὸς ἄρχων ἐν τοῖς ἐγκλήμασι κατὰ πάντων ἔχει δικαιοδοσίαν.*

tum vectigalia exiguntor, ita ut nec ipsi nec magistratus aut cohortales ullam habere possint in his administrandis communionem, sed ne possessoribus quidem liceat, ea in alios usus, quam, qui ab initio his praescripti sunt, erogare. — Oportet episcopum una cum quinque civitatium principalibus eorundem vectigalium rationes exigere, neque horum logothetam ex qualicunque iudicio missum suscipere (?). Solus enim imperator secundum formam (huius) constitutionis discussores civitatum vectigalibus distribuit. — Magistratus militaris de criminibus adversus omnes habet iurisdictionem.

Nov. 85. §. 21. *Οἱ βαλλιστράριοι*[48] *τοῖς πατράσιν*[49] *ὑπόκεινται τῶν πόλεων.*

§. 21. (Const. 4.) Ballistrarii patribus civitatum subiecti sunt.

44) V. Clar. *Pomnitz* hunc locum sic emendat *λογοθετεῖν τούτους τὸν ἐξ οἱουδήποτε πεμπόμενον δικαστηρίου.* 45) Sic Marc. 177. Ex tit. 20. const. 1. sic legendum videtur esse: *προσδέχεσθαι λογοθέτην τὸν ἐξ οἱουδήποτε πεμπόμενον δικαστηρίου.* 46) Pro voce *διατάξεως* Marc. 177. habet *διατ.* 47) Marc. 177. *δισκούσορας.* Sic et Haenel. A. et Paris. 1347. 48) Legendum *διατ. δ'. Οἱ βαλλιστράριοι.* Paris. 1347. *βαλλιστάριοι.* Designatur enim tit. 20. const. 4. 49) Marc. 177. et Haenel. A. *πατρᾶσιν.*

FRAGMENTA LIBRI

A

THEODORO HERMOPOLITANO

DE

IUSTINIANI NOVELLIS

COMPOSITI

QUOD EIUS FIERI POTUIT

IN INTEGRUM RESTITUTA.

ACCEDUNT FRAGMENTA

NOVELLARUM IUSTINIANI

A

PHILOXENO, SYMBATIO, ANONYMO

EDITARUM.

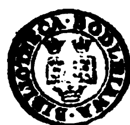

PROLEGOMENA.

Quod iamdudum in votis mihi fuit, ut *Theodori* de Iustiniani Novellis fragmenta colligerem collectaque, quam possem diligentissime, componerem, id nunc a me praestatur. Id ut ita facerem, duae caussae eaeque, ut opinor, gravissimae me impulerunt. Nam et periucundum mihi videbatur *Athanasio Theodorum* quasi quendam socium comitemque dare aetate supparem eundemque magna apud Graecos gratia auctoritateque florentem, et vero intelligebam novae Iustinianarum Novellarum editionis fundamenta sic demum recte iaci, si tutam hanc eandemque unicam viam ad Graecae orationis fidem explorandam eamque a posteriorum temporum iniuriis vindicandam muniissem atque firmassem. Itaque ad hoc taediosum sane idemque lubricum laboris genus manum admovi, non quo virorum doctorum suffragium plausumque promererer, sed, ut eius, quam animo concepi, cogitationis aliqua eluceret significatio. Cum autem in singulis Theodori fragmentis colligendis et in suo quibusque loco collocandis hoç mihi negotii datum esse viderem, ut quaedam de totius operis ratione praefarer, totam hanc disputationem in quattuor partes dispescere occoepi, uniuscuiusque partis argumentum quasi quibusdam lineis adumbravi, res suo quamque in loco collocatas elaboravi. Ita quattuor exierunt prolegomenῶν capita, quorum primo de nomine, patria, aetate, praeceptoribus Theodori agemus; secundo de indole naturaque eius, quem de Iustiniani Novellis composuit, libri disseremus; tertio de fontibus, unde hoc fragmentorum corpus haustum sit, disputabimus; quarto, quemadmodum nostro editoris officio functi simus, exponemus.

CAPUT I.

Cum multa et alia de iure Graeco-Romano a viro praestantissimo *Bienero* sint docte, mehercule, egregieque disputata, tum illa, quae de Theodori aetate, vita, scriptis[1]) scripsit, sunt ita comparata, ut nihil supra. Ego viri doctissimi scrinia non compilabo, sed, si quid secus videatur, hoc loco in medium proferam, illis, quae apud Bienerum et melius et commodius legi queant, plane praetermissis. In iis, quos equidem legerim, iuris Graeci libris Theodorus noster plerumque audit *Theodorus*, cognomine adiecto plane nullo. Sic pleraque Basilicorum scholia solam Theodori habent mentionem, sic Pseudo-Eustathius in libro *ῥοπῶν*, sic anonymus de peculiis scriptor, sic scholiastes Synopseos Basilicorum, quae in Codice Vaticano 852. habetur. *Theodorus*, adiecto *Hermopolitani* cognomine[2]), habetur apud Matthaeum, in Nomophylacisque, Basilicorum interpretis, scholiis[3]). Idem *Hermopolitanus* vocatur, Theodori nomine plane omisso,

1) In libro: Die Geschichte der Novellen p. 62—70. 2) In praef. syntagmatis canonum in synodici Beveregiani tom. II. *Θαλελαῖος κένσωρ* (leg. *ἀντικένσωρ*) *τοὺς κώδικας εἰς πλάτος ἐκδέδωκε, Θεόδωρος Ἑρμουπολίτης συντετμημένως, ἔτι δὲ συντομώτερον Ἀνατόλιος.* Sic recte *Ἑρμουπολίτης.* Nam *Ἑρμοπολίτης* ex linguae Graecae legibus stare non potest. 3) Basilic. ed. Fabr. tom. II. p. 587. *οὐ δεῖ προσέχειν ἐνταῦθα τῷ Ἑρμοπολίτῃ Θεοδώρῳ, ἀλλὰ μᾶλλον τῷ Ἀθανασίῳ.* Ibidem tom. III. p. 360. et 361. *οὕτω γὰρ λέγοντες οὔτε τῷ Ἀθανασίῳ ἐναντιωθησόμεθα — οὔτε τῷ Ἑρμοπολίτῃ Θεοδόρῳ* (leg. *Θεοδώρῳ*). Data opera omisi codicum Vindobonensium, qui Theodori Hermopolitani nomen praeferunt, testimonia.

apud eundem Nomophylacem[1]) et anonymum commentarii ad Photii nomocanonem scripti scriptorem, qui inter Ambrosianae bibliothecae libros littera I. numero 48. signatus habetur[2]). Quae cum ita sint, fere omnes ex nostris iureconsultis, qui hanc iurisprudentiae Graecae partem illustrandam sibi sumserunt, in hanc discesserant opinionem, ut verum nostri scriptoris nomen *Theodorum Hermopolitam* esse crederent[3]). Eam opinionem quo minus calculo comprobarem meo, a me nunquam potui impetrare. Nam ut hoc viris doctis demus, *Ἑρμουπολίτου* vocem quasi cuiusdam cognominis loco *Theodoro* fuisse, tamen Latina lingua *Hermopolitanus* dicendus est, *Hermopolita* non item. Dicitur enim *Ἑρμουπολίτης*, ut *Κωνσταντινουπολίτης*, *Θεοδοσιουπολίτης*, *Ἀδριανουπολίτης*, *Σεβαστουπολίτης*, quo dicendi genere Graeci scriptores patriam, unde originem habuerint, designare solent. Multae autem et aliae fuerunt civitates, quibus hoc nominis inditum erat. Est Hermopolis Aegypti civitas, de qua Hierocles grammaticus in Banduri imperio Orientali tom. I. p. 50. haec habet: *νζ'. ἐπαρχία Αἰγυπτιακῆς, ὑπὸ Αὐγουστάλιον πόλεις κγ'. Ἀλεξάνδρεια, Ἑρμούπολις, Μενελαΐτες* et caetera[4]). De reliquis civitatibus Stephanus Byzantinus ed. Berkeli p. 352. *Ἑρμούπολις Αἰγύπτου πόλις. Ἡρωδιανὸς δύο λέγει εἶναι καὶ μεγάλην καὶ μικράν, καὶ γ'. κατὰ Αἴγυπτον, καὶ δ'. κατὰ Ῥυμοῦιν, καὶ ε'. ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, καὶ ς'. ἐν Κῷ τῇ νήσῳ, καὶ ζ'. ἐν Ἀρκαδίᾳ. ὁ πολίτης Ἑρμεοπολίτης.* Itaque, quemadmodum *Constantinopolitanus*, *Theodosiopolitanus*, *Hadrianopolitanus*, *Sebastopolitanus* dicitur, eodem plane modo inter omnes constabit, *Theodorum Hermopolitanum* esse dicendum.

Transeo ad tempora, quibus Theodorus vixerit, recte ordineque definienda. In quo illa quidem argumenta, quae satis incertam eius rei significationem habent, plane praetermittemus; his contenti erimus solis, quae aliquam in ea re demonstranda habitura sint vim atque potestatem. Illud quidem *Bienerus*[5]), praeeunte tamen Reitzio[6]), invictis argumentis docuit Theodorum Iustiniani temporibus vixisse. Eorum virorum doctorum scrinia compilare non lubet. Adde, quod Theodori in Iustinianum Codicem scholia, quae in Basilicis relata sunt, semper ubique ante Thalelaei commentarios ad eundem librum scriptos collocata habeantur. Qua in re Basilicorum architecti temporum seriem ordinemque videntur observasse. Huc accedit, quod ipse Thalelaeus ad const. 29. Cod. II. 4.[7]) Theodorum Codicis interpretem laudaverit. Ut proinde satis appareat, alterum altero maiorem natu fuisse aut certe aetate supparem. Idem tamen Theodorus imperatoris Tiberii tempora vivendo videtur attigisse. Nam in Iustiniani Novellis laudandis tam in commentariis ad Codicem scriptis, quam in epitomis Novellarum iisdem numeris, qui in CLXVIII. Novellarum corpore habentur, usus esse reperitur. Vide, quae capite II. dicturi sumus. Quae cum ita sint, non accedo Bieneri[8]) coniecturae, qui nostrum scriptorem eundem, qui in const. *Omnem* inter antecessores a Iustiniano relatus sit, Theodorum esse crediderit. Quae constitutio, cum anno p. Chr. n. 533. emissa sit, si Bienerum sequeremur, credendum sane foret, ipsum adeo Nestorem a nostro scriptore vitae longitudine esse superatum. Neque vero alia est ulla caussa satis idonea, quare nostrum scriptorem antecessorem Constantinopolitanum fuisse arbitremur[9]). Itaque de tota hac caussa deliberandum esse censeo, donec meliora, quam, quae adhuc adlata sunt, argumenta ad eamque rem demonstrandam magis idonea a viris doctis in medium proferantur, praesertim cum hoc perspicacissimo nostro saeculo ad logicae artis et disciplinae leges institutaque examinentur omnia, neque tam facile quisquam possit viris doctis dicendo fraudem facere.

---

1) Basilic. tom. II. p. 587. *ὅτι τὸ παρὰ τοῦ Ἑρμοπολίτου λεγόμενον.* 2) Codex I. 48. fol. 152. *κεῖται δὲ ἐν τῷ Ἑρμοπολίτῃ οὕτως.* 3) Vide Suaresium in notitia Basilicorum §. 20., Fabrotum in Basilic. tom. II. p. 587. tom. III. p. 361., Reitzi excursum XX. ad Theoph. tom. II. p. 1240., Assemani bibliothecam iuris Orientalis lib. II. cap. 20. tom. II. p. 427., Pohli notam ad Suaresi l. l. p. 73. not. w., Heimbachi librum de Basilicorum origine p. 37. seq., Bieneri librum: *Die Geschichte der Novellen* p. 63. 4) Eiusdem civitatis mentio fit in catalogo episcopatuum in Beveregiani synodici tom. II. p. 143. (not.) 5) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 65. 6) In excursu XX. ad Theoph. tom. II. p. 1240. 7) In Basilic. libro 11. tit. 2. them. 46. ed. Heimbachi tom. I. p. 712. 8) In libro laudato p. 65. 9) Vide Pohlium ad Suaresii notitiam p. 73. not. w.

Praeceptores habuit Theodorus noster, uti et Reitzius[1]) et Bienerus[2]) observarunt, *Domninum*[3]), *Patricium*[4]), *Stephanum*[5]). Atque, ut a *Stephano* incipiamus, Bienerus[6]) eundem esse eum atque celeberrimum Digestorum interpretem disertis verbis negavit, Reitzius affirmavit[7]). Verum quam istius opinionis rationem idem Bienerus reddidit, cum eum, qui ipse Digestorum interpretes audiisset, Stephanum[8]) negarit praeceptorem esse potuisse eius, qui iam anno p. Chr. n. 533. antecessoris munus obiisset, Theodori, ea caussa mihi quidem videtur esse plane nulla. Namque haec res nititur praeiudicata illa opinione, ex qua quidam nostrum Theodorum eundem esse crediderunt, qui in const. *Omnem* antecessor esse perhibeatur. Est tamen mihi ad manum alia caussa, eaque, ut opinor, satis idonea, quare Bienerianam sententiam tueamur. Nam Stephanus, Digestorum interpres, et Dorotheum[9]) et Thalelaeum[10]) non ita raro *μακαρίτας* vocavit, quo dicendi genere eos, qui nostra memoria diem obierunt supremum, designare solemus[11]). Atqui Thalelaeus in eo, quem de Iustiniano Codice composuit, libro nostrum Theodorum eiusdem libri interpretem laudavit[12]). Ergo is, qui Thalelaeum vita defunctum esse ait, per temporum rationem non potuit esse Thedori nostri praeceptor. — Transeo ad alterum Theodori praeceptorem *Patricium*. Liceat mihi data hac dicendi opportunitate de optimo illo iuris civilis interprete quaedam proferre, non quo viris doctis vanam coniecturae speciem venditare ausim, sed ut inveteratum nostrorum iureconsultorum errorem ex animi mei sententia de medio tollam. Plerique ex nostris iureconsultis *Heroa Patricium* nuncupaverunt, qua in sententia video esse Reitzium[13]), Pohlium[14]), fratrem mihi cum primis dilectum[15]), Bienerum[16]). Mihi illud cognominis suspectum est omnino, cum tam apud Graecos, quam apud Latinos non meminerim eius nominis esse quemquam. Accedit, quod loci Basilicorum, qui id cognominis Patricio attribuere videantur, aliam, eamque multo probabiliorem, quam quae vulgo habetur, interpretationem recipiant. Patricius enim in Basilicis sic nude, *Herois* voce omissa, nuncupatur in Basilicorum tom. I. ed. Heimbachi p. 695., 704., 722., tom. III. ed. Fabr. p. 476., tom. V. p. 487., tom. VI. p. 60. et in const. *Tanta* §. 9. et in const. *Δέδωκεν* §. 9[17]). Contra vero, ubi de adversariorum sententia *Heros Patricius* laudari videatur, ii loci ex eorum, qui huic iureconsulto auditores aetateque fere suppares fuerunt, de iure Iustiniano libris hausti sunt. Laudatur *ὁ Ἥρως Πατρίκιος* in Basilic. tom. I. ed. Heimbach. p. 403., 405., 646., 649., 692., 810., tom. II. ed. Fabr. p. 486., 644., tom. III. p. 343., 350., 459., 535., 536., tom. V. p. 186., 265., 487., tom. VII. p. 31. et 864. et in synopsi Basilic. ed. Leunclav. p. 250. Idem vocatur *Πατρίκιος ὁ Ἥρως* in Basilicorum tom. VI. p. 575. et *ὁ Πατρίκιος Ἥρως* tom. III. p. 161. Qui locus corruptus est. Neque enim per Graecae linguae rationes dicere licet *ὁ Πατρίκιος Ἥρως*. Itaque corrige ad superiora exempla *ὁ Πατρίκιος ὁ Ἥρως*. Similiter Basilica corrupta sunt tom. I. ed. Heimbach. p. 722., ubi haec habentur: *ὁ Ἥρως ὁ Πατρίκιος*. Lege *ὁ Ἥρως Πατρίκιος*. Ex hac tam varia vocem *Ἥρως* collocandi ratione illud quidem satis apparet, hac dicendi forma nomen scriptoris alicuius proprium designari non posse, eamque vocem quasi cuiusdam adiectivi nominis loco voci *Πατρίκιος* esse adiectam. Accedit, quod in eodem

---

1) In excursu XX. ad Theophilum tom. II. p. 1240. 2) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 65. 3) Basilic. lib. 47. tit. 1. tom. VI. ed. Fabr. p. 217. *πλὴν ἰστέον, ὅτι Δομνῖνος ὁ πολυμαθὴς ὁ ἐμὸς διδάσκαλος δέχεται τὸ ῥητὸν τῆς διατάξεως.* Sunt verba Theodori ad const. 35. Cod. VIII. 54. 4) Theodorus ad l. l. Cod. *οὕτως γὰρ καὶ Πατρίκιος ὁ μόνος* (Reitzius recte conicit *ὁ ἐμὸς*) *διδάσκαλος ἐξηγήσατο τὴν παροῦσαν διάταξιν.* 5) Theodorus ad const. 21. Cod. I. 5. in Basil. lib. 21. tit. 1. tom. II. p. 580. *σημείωσαι δέ, ὅτι τοῖς συναριθμηθεῖσι μυσαροῖς οὐ συναριθμοῦνται οἱ Ἑβραῖοι. ταύτης γὰρ τῆς δόξης ἐγένετο Στέφανος ὁ ἐμὸς διδάσκαλος.* 6) l. l. p. 65. not. 65. 7) In excursu XX. ad Theophilum tom. II. p. 1240. 8) Sic enim Stephanus ad leg. 31. D. XII. 1. in Basilic. lib. 23. tit. 1. tom. III. p. 295.: *ὁ μέντοι ἡμέτερος διδάσκαλος οὕτω τὸ παρὸν ἐξηγήσατο δίγεστον.* 9) Ad leg. 4. Dig. XII. 3. in Basil. lib. 22. tit. 6. tom. III. p. 212. *εἷς ἐξ αὐτῶν ἢ ὡς ὕποπτος ἀπεκινήθη τῆς ἐπιτροπῆς, ὅπερ καὶ Δωρόθεος ὁ μακαρίτης φησίν.* Et ad fr. 60. pr. D. XVII. 2. in Basil. lib. 12. tit. 1. tom. I. ed. Heimbachi p. 763. *ὥστε καὶ ὑπὲρ τὸ νόμιμον ἀπαιτεῖται τόκον. οὕτω Δωρόθεος καὶ Θαλελαῖος οἱ μακαρῖται.* 10) Ad leg. 13. D. XII. 1. in Basil. lib. 23. tit. 1. tom. III. p. 265 seq. *Δωρόθεος μέντοι καὶ Θαλελαῖος οἱ μακαρῖται αὐτῷ τῷ κλέπτῃ τὸν ἀπὸ καλοῦ δαπανήματος δεδώκασι κονδικτίκιον.* 11) Vide proleg. ad Athanas. cap. VI. 12) Ad const. 29. Cod. II. 4. in Basil. ed. Heimbachi tom. I. p. 712. 13) In exc. XX. ad Theophil. tom. II. p. 1236. 14) In nota v. ad Suaresi notitiam Basilicorum §. 42. p. 136. 15) In libro de Basilicis et caet. p. 66 seq. 16) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 65. 17) Hoc nominis et alias occurrit. Vide const. 3. Cod. XII. 21., const. 4. Cod. ibid., const. 1. Cod. ibid.

scholio, qui supra ὁ Ἥρως Πατρίκιος nuncupabatur, paullo post sic nude ὁ Πατρίκιος audit. Vide Basil. tom. I. ed. Heimbach p. 649., tom. II. ed. Fabr. p. 644. Eadem observatio est in Eudoxio iureconsulto, qui sic nude Εὐδόξιος dicitur in constit. *Tanta* §. 9., et constit. *Δέδωκεν* §. 9., et in Basilic. ed. Heimbach. tom. I. p. 403. Idem in Basilic. ed. Heimbach. tom. I. p. 696. et 810., ed. Fabr. tom. II. p. 644., tom. VI. p. 227. ὁ Ἥρως Εὐδόξιος audit, inverso autem verborum ordine ὁ Εὐδόξιος ὁ Ἥρως in Basilic. ed. Fabr. tom. III. p. 60., vel Εὐδόξιος ὁ Ἥρως tom. II. p. 644. Quae cum ita sint, nova quaerenda erit vocem ἥρως ex linguae Graecae rationibus explicandi ratio. Atque intuentibus nobis in scriptorum, qui iis temporibus vixerunt, dicendi genus, duo sane interpretandi genera occurrunt. Ἥρως enim est ubi *virum praestantem excellentemque* designet. Cicero ad Atticum epistol. lib. VII. epist. 13. *De Vennonianis rebus tibi assentior. Labienum* ἥρωα *iudico. Facinus iamdiu nullum civile praeclarius.* Ibidem lib. XIV. epist. 4. *Nostri autem* ἥρωες, *quod per ipsos confici potuit, gloriosissime et magnificentissime confecerunt.* Sic et iuris Iustiniani interpretes locuti sunt. Basil. ed. Heimbach. tom. I. p. 645. *ὡς τὸν ἥρωα καὶ κοινὸν τῆς οἰκουμένης διδάσκαλον Κύριλλον τελείως καὶ ἀνελλιπῶς τὰ περὶ τούτων συναγαγόντα ἐν τῷ ὑπομνήματι τῶν δεφινίτων αὐτοῦ.* Et tom. III. ed. Fabr. p. 256. (Stephani) *καλῶς οὖν καὶ ἁρμοδίως ἄν τις τοῦ ἥρωος Ἀμβλίχου κεχρημένος ῥήμασιν εἴποι.* Sic et accipienda videntur, quae in Basilicorum tom. IV. p. 702. habentur: *οὕτω γὰρ ὁ ἥρως Κύριλλος τὸ παρὸν ῥέσπονσον ἡρμήνευσε.* Eodem modo Fabrotus hunc locum interpretatus est. Haec vocis ἥρως significatio etsi non absque aliqua veri similitudine ad illos, quos de Eudoxio Patricioque supra attulimus, locos adhiberi queat, tamen mihi temperare non possum, quin in hanc coniecturam magis inclinem, ut Eudoxium Patriciumque eodem iure ἥρωας dictos esse arbitremur, quo iure, qui nostra memoria defuncti sunt, omnes ἥρωες a Graecis nuncupari solent. Sic Alciphron epistol. lib. III. epist. 37. *τὸν ἥρω Φαιδρίαν* dixit, hoc est *τὸν μακαρίτην*; ubi vide *Berglerum*; item multi et alii Graeci posteriorum temporum scriptores [1]). Quae coniectura multis iisque non ita levibus argumentis confirmari videtur. Ac primum quidem ii, qui Eudoxium Patriciumque laudarunt, fere his iureconsultis aequales fuerunt, aut certe ab ea aetate non ita longe remoti. Deinde pro ea, quae iureconsultorum Graecorum consuetudo fuit, ut in interpretibus sua memoria defunctis laudandis vocem ὁ μακαρίτης adderent, ita hoc dicendi genere usi reperiuntur, ut ὁ μακαρίτης Στέφανος vel Στέφανος ὁ μακαρίτης loquerentur. Sic ὁ μακαρίτης Πατρίκιος in Basilic. tom. VI. p. 60. habetur. Atque etiam, voce ὁ μακαρίτης postposita, Δωρόθεος ὁ μακαρίτης in Basil. tom. III. p. 212., Θεόφιλος ὁ μακαρίτης l. l. p. 147., 155., 176., 180., 184., 249., 295., 310., 319., et tom. VII. p. 261., Θωρόθεος καὶ Θαλελαῖος οἱ μακαρῖται tom. I. ed. Heimbach. p. 763., Θαλελαῖος ὁ μακαρίτης tom. IV. ed. Fabr. p. 721. et tom. VII. p. 270. Eodem plane dicendi genere, quo τὸν ἥρωα Πατρίκιον vel Πατρίκιον τὸν ἥρωα dici supra observavimus. Porro idem, de quo sermo est, Patricius a Thalelaeo [2]) aliisque [3]) iuris Graeci interpretibus paullo ante ipsorum tempora defunctus esse traditur, adeoque ὁ μακαρίτης nuncupatur. Denique ὁ ἥρως Πατρίκιος et ὁ ἥρως Εὐδόξιος Demostheni clarae memoriae (Δημοσθένει τῷ τῆς εὐκλεοῦς μνήμης) oppositi esse reperiuntur [4]). Ubi hoc dicendi genere τὸν ἥρωα eos, qui nostra memoria defuncti sunt, designari vel logicae artis et disciplinae leges satis demonstrant. Quae si non displiceant, facile est ad divinandum, de eo, quod apud Fabrotum tom. III. p. 60. relatum est, scholio quid iudicandum esse videatur. Initium eius scholii hoc est: „Ἥρωος." Fabrotus interpretatur „*Herois.*" Cedo mihi iuris Iustiniani interpretem *Heroem*, qui nec usquam inveniatur, adeoque etiam p. 61. *τὸν Εὐδόξιον τὸν ἥρωα* laudaverit! Enimvero apparet, excidisse quaedam, velut Πατρικίου τοῦ (ἥρωος), quod nominis ex eorum, qui Codicem interpretati sunt,

---

1) Vide Raoul-Rochetti librum, cuius hic est titulus: *Monumens inédits Paris* 1833. (fol.), première partie, Achilléide p. 104. not. 1. et 2. 2) In Basilic. ed. Fabr. tom. VI. p. 60. *ὁ δὲ μακαρίτης Πατρίκιος — καλεῖ.* (Thalelaei.) 3) In Basilic. ed. Heimbach. tom. I. p. 695. *ὁ μὲν τῆς περιφανοῦς μνήμης Πατρίκιος — ἐνόησεν.* 4) In Basilic. ed. Heimbach. tom. I. p. 692. *οὕτως γὰρ καὶ ὁ ἥρως Πατρίκιος παρέδωκεν καὶ ὁ ἥρως Εὐδόξιος· δοκεῖ δὲ Δημοσθένει τῷ τῆς εὐκλεοῦς μνήμης.* Sciendum est autem, hoc dicendi genere *τῷ τῆς εὐκλεοῦς μνήμης* defunctos designari.

libris desumtum Basilicorum calligraphi male habuerunt. Certe Codicis interpretes Patricium *τὸν ἥρωα Πατρίκιον* vel *Πατρίκιον τὸν ἥρωα* fere semper nuncuparunt. Miramur autem Reitzium, strenuum alioquin iurisprudentiae Graecae adsertorem, in hac re iudicanda Fabroti auctoritati cessisse non invitum [1]). — De *Domnino* nihil fere constat, nisi quod in const. 6. Cod. II. 13. *ἑρμηνείᾳ*, quae apud Heimbachium tom. I. p. 403. habetur, cum Demosthene Eudoxioque Patricio oppositus est. Itaque iis temporibus, quibus ii, quos supra diximus, vixerunt, aetatem degisse non improbabiliter dicetur, cum praesertim ipse Patricius [2]), Thalelaeo auctore, Demosthenem in libris laudaverit suis.

CAPUT II.

Sequitur, ut de natura indoleque eius, quem Theodorus Hermopolitanus de Iustiniani Novellis conscripsit, commentarii videamus. In quo libro componendo ita versatus est, ut singularum quarumque Novellarum epitomas conficeret, confectasque certum in ordinem redigeret. De epitomis intuenti cuique in genuina huius libri fragmenta satis constabit. Singulis autem epitomis et titulum et prima quaeque Novellae, de qua quaeritur, verba videtur praetexuisse. Qua de re satis liquet ex Codicis Bodleiani numero 3399. signati tit. 32. fol. 131. cum Basilicorum lib. 41. tit. 4. them. 1. tom. V. p. 482—484. comparatione. Quae enim in Basilicis Theodoro attribuuntur, ea Codex Bodleianus ita habet:

Περὶ κληρονομιῶν καὶ φαλκιδίων.

Ἐνησχολημένοις ἡμῖν.

Κληρονόμοις ἀναγκαίως et caet.

Aliud eius rei testimonium ipse perhibet Theodorus in Basil. lib. 23. tit. 3. them. 77. ed. Fabr. tom. III. p. 479. schol. *n.*, ubi haec ex eiusdem ad Novellam 52. commentario laudantur:

Θεοδώρου.

Τοὺς ἀνελευθέρους ἐνεχυριασμούς.

Μήτε εἰς ἄλλον (Fabr. *ἄλλος*) *ἀντ' ἄλλου ἐνεχυραζέτω* etc.

Qua in re satis liquet, id, quod in Basilicorum fragmentis alio loco accidisse negamus, ipsis Theodori verbis, quae in Basilica translata sunt, prima Novellae 52. verba inhaesisse. — De titulis idem confirmatur ex Theodori ad Codicem Iustinianum commentariis. Ibi enim, ubi singulas Iustiniani Novellas constitutiones attulit, cum saepius Novellae numerum designarit, tum non ita raro ipsum constitutionis titulum apposuisse reperitur. Sic ad const. 1. C. V. 15. laudatur *ἡ περὶ τῆς ἀναργυρίας τῆς προικὸς νεαρὰ* in Basil. ed. Fabr. tom. IV. p. 712. Sic ad const. 1. C. VI. 2. attulit *τὴν περὶ χαμευρέτων νεαρὰν* in Basil. tom. VII. p. 212. Sic ad const. ult. C. XI. 40. laudavit *τὴν περὶ πορνοβοσκῶν νεαρὰν* in Basil. tom. VII. p. 683. Sic ad const. 1. C. IX. 29. laudavit *τὰς περὶ τῶν ἀρχόντων νεαρὰς* in Basil. tom. VII. p. 774. Sic ad const. 1. C. IX. 29. laudavit *τὴν περὶ δὲ πεκουλάτους νεαρὰν* in Basil. tom. VII. p. 774. — Illud ambigitur, utrum Theodorus ad singulas Novellarum epitomas subscriptiones adiecerit necne. Ego, ut ingenue dicam, quod sentio, ab hac coniectura non sum alienus, ut adiectas fuisse credam. Nam et Athanasium id ita fecisse compertum habemus, et epitome Novellae 111. a Theodoro confecta, quae in CLXVIII. Novellarum corpus migravit, tam in Scrimgeri, quam in Haloandri editione diei et consulis notam praefert. — In his epitomis componendis Theodorum brevitatis et in contractionis studiosum fuisse Nomophylax [3]),

---

1) In excursu XX. ad Theoph. tom. II. p. 1236.

2) In Basil. ed. Heimbach. tom. I. p. 405. *ὁ ἥρως Πατρίκιος ἐνόησεν, ἀναγαγὼν καὶ Δημοσθένην οὕτως αὐτὸ νενοηκότα.*

3) In scholio Basilicorum tom. II. p. 587. D. *ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν (τὸν Θεόδωρον), φιλοσύντομον ὄντα, οὕτω γράψαι.*

unus omnium optimus harum rerum iudex, testatus est et, quae ubique habentur Theodori fragmenta, confirmant.

Restat, ut de ordine, quem Theodorus Hermopolitanus in hoc libro conficiendo fuerit secutus, quaque ratione singulas quasque Iustiniani Novellas disposuerit, quaeramus. Quae quidem disputatio ad certa genuinaque Theodori fragmenta redit. Adhibui autem etiam eiusdem iureconsulti ad Codicem Iustinianum commentarios, ubi multa ex Novellis habentur. In quo singulas quasque constitutiones non uno eodemque modo allegavit. Partim enim *τὴν νεαρὰν* sic nude posuit[1]), partim *τὴν μετὰ τὸν κώδικα διάταξιν* commemoravit[2]), partim titulos constitutionum Novellarum adposuit[3]), partim singulas Novellas ad numerum laudavit. In eo, quem de Iustiniani Novellis composuit, legum libro Theodorus nullas laudavit Novellas constitutiones, nisi numeris distinctas. Dabo hoc loco, quam potero diligentissime, singularum Novellarum, quae a Theodoro in utroque libro ad numerum laudatae reperiuntur, catalogum, numerisque Theodori quemadmodum cum CLXVIII. Novellarum corpore conveniat, postea deinceps indicabo.

Nov. 1. laudatur a Theodoro ad const. 1. Cod. VI. 10. in Basilic. ed. Fabr. tom. V. p. 351., et ad const. 18. Cod. VI. 50. in Basilic. tom. V. p. 441. Idem est eius constitutionis numerus in corpore CLXVIII. Novellarum.

Nov. 2. laudatur a Theodoro ad const. 1. Cod. V. 15. in Basilic. tom. IV. p. 712., et ad const. 8. Cod. VI. 61. in Basilic. tom. VI. p. 127., item ad Nov. 22. tom. IV. p. 447., 489., 494., 495. Idem habetur eius constitutionis numerus in corpore CLXVIII. Novellarum.

Nov. 3. laudatur a Theodoro ad const. 20. Cod. VI. 20. in Basilic. tom. V. p. 535.

Nov. 4. laudatur a Theodoro ad Nov. 136. in Basilic. tom. III. p. 488. Idem numerus est in corpore CLXVIII. Novellarum.

Nov. 17. laudatur a Theodoro ad const. 1. Cod. IX. 48. in Basilic. tom. VII. p. 926. Idem numerus est in corpere CLXVIII. Novellarum.

Nov. 18. laudatur a Theodoro ad const. 1. Cod. III. 28. in Basilic. tom. V. p. 263., et ad const. 5. Cod. III. 29. in Basilic. tom. V. p. 487., et ad const. 1. Cod. V. 13. in Basilic. tom. IV. p. 664., et ad Nov. 1. in Basilic. tom. V. p. 482., et ad Nov. 22. in Basilic. tom. IV. p. 495., et ad Nov. 49. in Basilic. tom. III. p. 99. Idem numerus est in corpore CLXVIII. Novellarum.

Nov. 22. laudatur a Theodoro ad const. 1. Cod. V. 13. in Basilic. tom. IV. p. 664., et 665., et ad const. 4. Cod. VI. 56. in Basilic. tom. VI. p. 52., et ad const. 6. Cod. I. I. in Basilic. tom. VI. p. 54., et ad const. 8. Cod. VI. 61. in Basilic. tom. VI. p. 127., et ad const. 3. Cod. VIII. 56., in Basilic. tom. VI. p. 231. et ad Nov. 97. in Basilic. tom. V. p. 537., et ad Nov. 117. in Basilic. tom. IV. p. 334., et ad Nov. 119. in Basilic. tom. IV. p. 685. Idem numerus habetur in corpore CLXVIII. Novellarum.

Nov. 23. laudatur a Theodoro ad const. 11. Cod. V. 37. in Basilic. tom. V. p. 152. Idem numerus habetur in corpore CLXVIII. Novellarum.

Nov. 39. laudatur ad const. 3. Cod. VI. 48. in Basilic. tom. V. p. 457. Idem numerus habetur in corpore CLXVIII. Novellarum.

Nov. 49. laudatur a Theodoro ad const. 17. Cod. IV. 20. in Basilic. tom. II. p. 576. Idem numerus habetur in corpore CLXVIII. Novellarum.

---

1) Ad const. 12. Cod. II. 12. in Basilic. ed. Heimbach. tom. I. p. 407., et ad const. 5. C. I. I. p. 403., et ad const. 13. C. IV. 65. in Basilic. ed. Fabr. tom. II. p. 488., et ad const. 7. C. V. 4. in Basilic. tom. IV. p. 301., et ad const. 1. C. VII. 13. in Basilic. tom. VI. p. 532. 2) Ad const. 10. C. IV. 10. in Basilic. tom. III. p. 537. 3) Vide locos supra p. 205. adlatos.

Nov. 52. laudatur a Theodoro ad const. 34. Cod. VIII. 54. in Basilic. tom. VI. p. 221., et ad Nov. 87. in Basilic. tom. VI. p. 263. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 53. laudatur a Theodoro ad const. 7. Cod. VI. 61. in Basilic. tom. VI. p. 126., et ad const. 1. Cod. IX. 40. in Basilic. tom. VII. p. 796. Idem numerus habetur in corpore CLXVIII. Novellarum.

Nov. 61. laudatur a Theodoro ad const. 1. Cod. V. 23. in Basilic. tom. IV. p. 727. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 69. laudatur a Theodoro ad const. 2. Cod. II. 12. in Basilic. ed. Heimb. tom. I. p. 401., et ad const. 1. Cod. IX. 40. in Basilic. ed. Fabr. tom. VII. p. 796. Idem numerus habetur in corpore CLXVIII. Novellarum.

Nov. 71. laudatur a Theodoro ad const. 15. Cod. IX. 2. in Basilic. tom. VII. p. 557. Idem numerus habetur in corpore CLXVIII. Novellarum.

Nov. 72. laudatur a Theodoro ad const. 22. Cod. V. 37. in Basilic. tom. V. p. 155. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 73. laudatur a Theodoro ad const. 9. Cod. IV. 1. in Basilic. tom. III. p. 198., et ad const. 11. Cod. IV. 1. in Basilic. tom. III. p. 199., et ad Nov. 47. in Basilic. tom. III. p. 96. Idem numerus habetur in corpore CLXVIII. Novellarum.

Nov. 74. laudatur a Theodoro ad const. 6. Cod. VI. 61. in Basilic. tom. VI. p. 124. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.[1]

Nov. 78. laudatur a Theodoro ad const. 3. Cod. VII. 15. in Basilic. tom. VI. p. 538. et ad Nov. 117. in Basilic. tom. VI. p. 139. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 84. laudatur bis a Theodoro ad Nov. 118. in Basilic. tom. VI. p. 103. Idem numerus est in corpore CLXVIII. Novellarum.

Nov. 88. laudatur a Theodoro ad const. 10. Cod. IV. 1. in Basilic. tom. III. p. 99. et ad Nov. 73. in Basilic. tom. III. p. 112. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 89. laudatur a Theodoro ad const. 5. Cod. VI. 58. in Basilic. tom. VI. p. 79. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 90. laudatur a Theodoro ad const. 9. Cod. IV. 20. in Basilic. tom. II. p. 565. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 92. laudatur a Theodoro ad const. 2. Cod. III. 29. in Basilic. tom. V. p. 486., et ad const. 5. Cod. ibidem l. l., et ad const. 2. Cod. VI. 20. in Basilic. tom. V. p. 531. et 532. et ad const. 3. Cod. VI. 50. in Basilic. tom. V. p. 437. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 94. laudatur a Theodoro ad const. 6. Cod. VI. 56. in Basilic. tom. VI. p. 54. et ad Nov. 22. in Basilic. tom. IV. p. 498. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

---

1) Nov. 75. laudatur a Theodoro ad const. 5. Cod. II. 6. in Basilic. ed. Heimbach. tom. I. p. 335. Est Nov. 62. in CLXVIII. Novellarum corpore. Vide Bieneri librum: *Die Geschichte der Novellen* p. 56. et 496. seq. In tali tantoque reliquorum numerorum cum corpore CLXVIII. constitutionum consensu vix ac ne vix quidem dubitabis, quin hoc loco corrigendum sit ὅμοιον λέγει καὶ ἡ ξβ'. νεαρά. Quae coniectura si displiceat, conicias in exemplaribus CLXVIII. Novellarum antiquissimis Novellam 62. in locum Nov. 75., quae eadem est atque Nov. 104., suffectam fuisse. Vide Bieneri librum: *Die Geschichte der Novellen* p. 108., 455. et 461.

Nov. 97. laudatur a Theodoro ad const. 5. Cod. V. 11. in Basilic. tom. IV. p. 642., et ad const. 14. Cod. V. 12. in Basilic. tom. IV. p. 647. et 649., et ad const. 20. Cod. I. I. in Basilic. tom. IV. p. 651. et 655., et ad const. 1. Cod. V. 13. in Basilic. tom. IV. p. 665., et ad const. 2. Cod. VI. 20. in Basilic. tom. V. p. 531., et ad Nov. 18. in Basilic. tom. V. p. 537. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 98. laudatur a Theodoro ad Nov. 22. in Basilic. tom. IV. p. 447., 448., 489., Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 100. laudatur a Theodoro ad const. 5. Cod. IV. 30. in Basilic. tom. III. p. 350., et ad Nov. 39. in Basilic. tom. IV. p. 492. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 107. laudatur a Theodoro ad const. 1. Cod. III. 28. in Basilic. tom. V. p. 263. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 108. laudatur a Theodoro ad const. 3. Cod. VI. 48. in Basilic. tom. V. p. 458., et ad const. 3. Cod. VI. 50. in Basilic. tom. V. p. 437., et ad Nov. 39. tom. IV. p. 503. Idem numerus in corpore CLXVIII. habetur.

Nov. 111. laudatur ex Theodori de Novellis Iustiniani libro apud *(Pseudo-) Eustathium de diversis temporum intervallis* ed. Leuncl. I. G. R. tom. II. p. 246. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 115. laudatur a Theodoro ad const. 15. Cod. II. 3. in Basilic. ed. Heimbach. tom. I. p. 658., et ad const. 28. Cod. III. 28. in Basilic. ed. Fabr. tom. V. p. 267., et ad const. 3. Cod. VI. 48. in Basilic. tom. V. p. 457., et ad const. 11. Cod. VI. 50. in Basilic. tom. V. p. 439., et ad Nov. 60. in Basilic. tom. III. p. 369. In corpore CLXVIII. Novellarum idem numerus reperitur.

Nov. 117. laudatur a Theodoro ad const. 15. Cod. II. 3. in Basilic. ed. Heimbach. tom. I. p. 658., et ad const. 1. Cod. V. 13. in Basilic. ed. Fabr. tom. IV. p. 664., et ad const. 1. Cod. V. 49. in Basilic. tom. V. p. 61., et ad const. 3. Cod. VI. 48. in Basilic. tom. V. p. 458., et ad const. 1. Cod. VI. 60. in Basilic. tom. VI. p. 117., et ad const. 5. Cod. IX. 9. in Basilic. tom. VII. p. 665., et ad Nov. 18. in Basilic. tom. V. p. 486., et ad Nov. 22. in Basilic. tom. IV. p. 495., et ad Nov. 119. in Basilic. tom. IV. p. 685. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 118. laudatur a Theodoro ad const. 1. Cod. VI. 57. in Basilic. tom. VI. p. 55., et ad const. 2. Cod. VI. 58. in Basilic. tom. VI. p. 79., et ad Nov. 22. in Basilic. tom. IV. p. 493. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum reperitur.

Nov. 119. laudatur a Theodoro ad const. 2. Cod. VI. 50. in Basilic. tom. V. p. 437., et ad Nov. 87. in Basilic. tom. VI. p. 263. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum reperitur.

Nov. 123. laudatur a Theodoro ad const. 3. Cod. VI. 48. in Basilic. tom. V. p. 458., et ad Nov. 22. in Basilic. tom. IV. p. 494., et ad Nov. 117. in Basilic. tom. IV. p. 334. Idem numerus habetur in corpore CLXVIII. Novellarum.

Nov. 124. lardatur a Theodoro ad const. 5. Cod. IV. 1. in Basilic. tom. III. p. 196. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum reperitur.

Nov. 127. laudatur a Theodoro ad Nov. 22. in Basilic. tom. IV. p. 447. et 489., et ad Nov. 87. in Basilic. tom. VI. p. 263., et ad Nov. 118. in Basilic. tom. VI. p. 103. et 104. Idem numerus habetur in corpore CLXVIII. Novellarum.

Nov. 134. laudatur a Theodoro ad const. 7. Cod. V. 70. in Basilic. tom. V. p. 174., et ad const. 6. Cod. IX. 8. in Basilic. tom. VII. p. 609., et ad const. 1. Cod. IX. 40. in Basilic. tom. VII. p. 796., et ad const. 9. Cod. IX. 49. in Basilic. tom. VII. p. 877., et ad Nov. 52.

in Basilic. tom. III. p. 480., et ad Nov. 60. in Basilic. tom. III. p. 369. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 136. laudatur a Theodoro ad const. 5. Cod. IV. 30. in Basilic. tom. III. p. 350. et ad const. 14. Cod. I. I. in Basilic. tom. III. p. 359. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 138. laudatur a Theodoro ad Nov. 121. in Basilic. tom. III. p. 479., et ad Nov. 160. in Basilic. tom. III. p. 480. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 155. laudatur a Theodoro ad Nov. 22. in Basilic. tom. IV. p. 493. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum habetur.

Nov. 156. laudatur a Theodoro ad Nov. 162. in Basilic. tom. VI. p. 584. Idem numerus in corpore CLXVIII. Novellarum reperitur.

Nov. 159. laudatur a Theodoro ad const. 3. Cod. VI. 48. in Basilic. tom. V. p. 458. Idem numerus habetur in corpore CLXVIII. Novellarum.

Iis, quas laudavimus, Novellis constitutionibus cum omni ex parte cum corpore CLXVIII. Novellarum conveniat, non dubito, quin ex iis, qui has res iudicandas sibi sumant, nemo quisquam futurus sit, qui eius, quem ultimo loco commemoravimus, Iustinianarum Novellarum libri ab ipso Theodoro rationem habitam esse neget. Nisi forte existimas, alios apud Theodorum numeros ab initio relatos fuisse, quos secunda manus ad corporis CLXVIII. Novellarum ordinem immutarit correxeritque. Quae res et nullo pacto demonstrari potest, et ex Theodori ad Iustinianum Codicem commentariis falsa esse evincitur. Nobis autem haec singulorum, qui apud Theodorum habentur, numerorum cum CLXVIII. Novellarum corpore convenientia multum proderit ad tempora, quibus Theodorus vixerit, recte definienda. Quum enim hodie inter omnes constet, corpus CLXVIII. Novellarum imperatore Tiberio compilatum esse[1]), consequens est, ut Theodorum eadem fere tempora attigisse credamus. Quid, si ab eodem scriptore id ipsum CLXVIII. Novellarum corpus confectum et ad certum ordinem redactum esse coniiciamus? Quae res non improbabiliter demonstrari posse videtur. Primum enim ex iis, qui de Iustiniani Novellis scripserunt, quorum quidem libri ad nostram aetatem pervenerunt, nemo quisquam reperitur, qui singularum constitutionum digerendarum rationem ad CLXVIII. Novellarum corpus accommodaverit totam, uno excepto Theodoro. Deinde temporum, quibus Theodorus vixerit, rationes fere cum huius libri origine consentiunt. Porro, quam CLXVIII. Novellarum corpus apud Graecos in iuris studio formando habuit vim atque potestatem, eius rei caussa reddetur satis idonea, modo, qualis quantaque fuerit per totum imperium Orientale libri a Theodoro compilati auctoritas, cogitare velimus. Huc accedit, quod nonnulla, quae Theodori sunt, in illo, quod supra diximus, Novellarum corpore recepta sint. Vide, quae capite III. in medium sumus prolaturi. Quae coniectura si viris doctis non displiceat, tanti tamque taediosi, qui in Basilicis reliquisque iuris Graeci monumentis legendis relegendisque ponendus a me fuit, laboris, operae, studii aliquem fructum mihi videbor retulisse.

Venio ad interpolationes, quibus Theodori fragmenta non ita raro inquinata fuerunt, indicandas describendasque. Cuius disputationis bipartita est ratio. Partim enim, ut in Basilicorum scholiis accidisse videmus, qui ex iure Iustiniani apud Theodorum relati fuerunt loci, iis Basilicorum locus ei rei conveniens saepe multumque a nescio quo terrae filio adiectus est. Qua in re duplici ratione Basilicorum scholiastas usos esse animum advertimus; partim enim iuris Iustiniani mentio antea facta, Basilicorum loco in eam rem suffecto, deleta est omnino, partim in-

1) Vide Bienerum in libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 89.

tegra mansit, sed, praetexto ἢ vel ἤτοι, Basilicorum locus additus est[1]. Itaque boni erit interpretis eos locos, qui ex Basilicis interpolati sunt, quanta maxima fieri poterit diligentia, adnotare, ipsamque interpolationis originem fontemque demonstrare. Alterum interpolationis genus, quod ex iureconsultorum Graecorum glossis ad codicum manuscriptorum marginem adiectis ortum habuit, in Theodori fragmentis reperiri Nomophylax Basilicorum scholiastes demonstravit[2], qui, cum eam, quae ex Theodori libro in Basilicorum tom. II. p. 586. relata est, Novellae 90. interpretationem reprehendisset, verba ἔστι δοῦλος, quae l. l. ex Theodoro laudantur, ut quae totam loci sententiam pervertant, ab aliquo iuris non ita gnaro homine adiecta esse coniecit, idque multum ac saepenumero in Basilicis accidisse significavit[3]. Idem in aliis Theodori fragmentis, quae in Basilicis relata sunt, accidisse non dubito, quin iure meritoque suspicemur. Sed totum hoc coniecturae genus lubricum sane est incertumque, in quo vel prudentissimus quisque idemque sagacissimus antiquitatis vindex facile fallatur, et, si semel erratum sit, maxima cum difficultate medicina adhiberi queat. Itaque meas de hoc interpolationis genere suspiciones maximam partem tacito praetermittendas esse censui, non quo quicquam praeterirem, unde ad Theodori fragmenta et emendanda et critica arte et disciplina perpolienda aliquid utilitatis redundare videretur, sed, quia nolebam cuiquam videri aliquid sine caussa idonea suspicari, temeritatisque nimiaeque mei ipsius fiduciae contrahere crimen. Sed sit iam hic huius disputationis finis, quae, dum brevis esse laboro, in iustae orationis modum crevit.

C A P U T III.

De fontibus si quaeritur, unde haec, quae edimus, Theodori fragmenta hausta sint, nemo non videt, totum hoc disputandi genus satis magnam habere difficultatem. Ego satis habebo eorum fontium catalogum, quanta maxima potero, cura et diligentia componere, et, quibus in singulis Theodori fragmentis emendandis supplendisque usus sim adminiculis, paucis exponere. Qua in re ita versabimur, ut singulos fontes suo quemque numero distinguamus.

A. *Corpus CLXVIII. Novellarum.*

Habemus hunc librum ex duobus codicibus manuscriptis Graece editum, altero Florentino, altero Veneto. Florentinum exemplar secutus est *Gregorius Haloander*, Venetum *Henricus Scrimgerus*. Itaque utramque editionem adhibendam putavi; adieci autem etiam utriusque codicis varietatem scripturae, a me, dum in Italia commorabar, enotatam. In hoc libro haec recepta sunt Theodori fragmenta: *Novella 111.* Incipit πᾶσα ἀγωγή. Desinit ὑπατείας Βασιλείου. Ea enim Theodori esse et Bienerus in historia Novellarum p. 68. demonstravit, et nos ex libro ῥοπῶν docebimus. — *Novella 114.* Incipit πᾶσα κέλευσις. Desinit παρὰ τοῦ βασιλέως. Quae Theo-

---

1) Vide Reitzium in excursu XX. ad Theophili παράφρασιν tom. II. p. 1232. seq., fratrem mihi cum primis dilectum de Basilicorum origine et caet. p. 65., Bienerum in libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 149., me in observationibus iuris Graeco-Romani p. 20. 2) In Basilic. ed. Fabr. tom. II. p. 587. 3) Sic enim Nomophylax l. l.: *πλὴν οἶμαι μήτε αὐτὸν τὸν Θεόδωρον τὸ τοιοῦτον ἄτοπον ἐννοῆσαι, μήτοιγε καὶ εἰπεῖν. ἀλλ᾽ ἐκεῖνον μέν, φιλοσύντομον ὄντα, οὕτως γράψαι· ὅτι ἐὰν ὁ μάρτυς λέγεται εἶναι δοῦλος, ἑαυτὸν δέ φησιν εἶναι ἐλεύθερον, εἰ μὲν ἐκ γενετῆς, μαρτυροίη, ἐκβάλλεται δὲ διὰ παραγραφῆς· εἰ δὲ ἀπελεύθερος εἴη, δεικνύτω τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ. παραγράψαι δέ τινα τῶν ἀμαθῶν οἰόμενον νόμους γινώσκειν τὸ ἔστι δοῦλος· ὅπερ καὶ πολλαχοῦ τῶν Βασιλικῶν εὑρίσκεται.*

dori esse ex Basilicorum lib. 1. tit. 6. them. 27. (ed. Heimbachi tom. I. p. 92.) idem vir praestantissimus docuit l. l. p. 68. In quo illud sane mirum est, quod *Theodori* nomen in hoc libro nusquam adiectum esse videamus. — *Novella 138.* editionis Haloandrinae. Incipit ἡ παροῦσα διάταξις. Desinit ἰσχὺν νόμου. Eam epitomen, ab Haloandro satis male habitam, Theodori esse docet eiusdem fragmenti cum Nov. 121. in Basilicis compositio, quae res Basilicorum libro 23. tit. 3. them. 78. habetur. Atque ad hanc epitomen scriptum est Theodori scholium, quod habetur l. l. tom. III. p. 478. littera *p.*

B. *Pseudo-Eustathius de diversis temporum intervallis.*

Is liber Graecis dicitur ῥοπαί[1]). *Eustathii* nomen *Schardius* primus praefixit[2]), nisi fallor, ex Antonii Augustini bibliotheca sermonibusve haustum[3]). In codicibus autem manuscriptis, quos equidem viderim, nusquam reperitur. Neque sane exstat in codice chartaceo, qui inter Senatus Lipsiensis libros manu exaratos hoc signo „Rep. I. numero 66." signatus est, neque in duobus codicibus, qui sunt Gustavi Haeneli, antecessoris Lipsiensis, quos libros alio loco descripsi[4]). Exstant, auctore Bienero[5]) et Zachariaeo[6]), plures huius opusculi editiones. Altera eademque antiquiore Schardius usus est; altera, quae Basilicis confectis adaucta est et amplificata, Iacobus Cuiacius, Iohannes Leunclavius. Tertiam Zachariaeus ex codice, qui in bibliotheca Senatus Lipsiensis est, typis exscribendam curavit[7]). In prima eius libri editione nihil est, quod ad Theodorum pertinere videatur. In secundae tertiaeque editionis eo capite, quo de centum annorum in iure civili usu et auctoritate agitur, §. 2. Theodori fragmentum ex Novella 111. relatum est. Habetur autem in editione Iohannis Leunclavi in iure Graeco-Romano tom II. p. 216., Eduardi Zachariaei l. l. p. 240. Alia autem Theodori fragmenta in hoc libro non reperiuntur.

C. *Prochiron Basilii Macedonis.*

(Vide prolegomenῶν ad Athanasium adiectorum cap. III.)

Usus sum codice bibliothecae Senatus Lipsiensis manuscripto, qui repositorii I. est liber 66., ex posterioribus iuris civilis fontibus mirum in modum interpolato. Inveni autem haec prochiri fragmenta ex Theodori libro deducta: tit. 30. fol. 110. B. Incipit οἱ κατιόντες. Desinit καὶ τῶν ἐκ πλαγίου. — Ibidem. Incipit ἐὰν εἷς. Desinit τῶν ἀπροσπορίστων. — Ibidem. Incipit ἐὰν πάππος. Desinit εἴτε αὐτεξούσιοι. — Ibidem. Incipit κατιόντων. Desinit εἰς τὴν κληρονομίαν. — Et folio 111. B. Incipit οἱ ἀμφιθαλεῖς. Desinit κἂν ὑπεξούσιος ᾖν. — Ibidem. Incipit οἱ ἐκ τῶν αὐτῶν. Desinit ἀποθανόντα ἀδελφόν. — Ibidem. Incipit ἐάν τις. Desinit ὄντα ἀδελφὸν αὐτῶν. — Ibidem. Incipit ἀδελφοῦ μὴ ὑπόντος. Desinit ἐξ ἴσου κληρονομοῦσιν. Haec omnia ex Theodori commentario ad Novellam 118. hausta sunt, id quod me docuerunt Basilica lib. 45. tit. 3. them. 8. tom. VI. p. 103. seq.

Fuit mihi ad manum et aliud interpolati prochiri genus, quod in codice Bodleiano, qui numero 3399. signatus est, habetur. Nacti sumus beneficio V. Clar. *Eduardi Zachariaei* eius libri apographum, de quo videbis, quae in prolegomenῶν ad Athanasii corpus adiectorum capite V. disputavimus. In huius prochiri titulo 32. fol. 131. relata est Iustiniani Novella 1., ut ex Basilicorum lib. 41. tit. 4. them. 1. tom. V. p. 482—484. apparet, ex Theodori libro deducta. Incipit περὶ κληρονομιῶν καὶ φαλκιδίων. Ἐνησχολημένοις ἡμῖν (haec sunt prima No-

---

1) Vide observationes meas iuris Graeco-Romani p. 12. et 68. 2) Edidit *Simon Schardius*, Basileae 1561. 8. Vide V. Clar. *Zachariaei* librum: αἱ ῥοπαί p. 5. 3) Aliud visum est Zachariaeo l. l. p. 60—66. Sed vide, quae Zachariaeus l. l. p. 5. ex Schardii praefatione laudavit. 4) l. l. p. 2—6. Vide et Zachariaeum l. l. p. 60. 5) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 124. 6) l. l. p. 67—106. 7) l. l. p. 116. seq.

vellae verba). *Κληρονόμοις ἀναγκαίως.* Desinit *ἀρκοῦσι μόνον οἱ εἰρημένοι μάρτυρες.* Inter ea, quae ibi leguntur, sunt, quae in Basilicis plane desint. Incipit *πάντες οἱ κληρονόμοι.* Desinit *τὴν βούλησιν τοῦ τεστατόρος.* Cumque ea, quae ante ea verba leguntur, eaque, quae postea reperiuntur, ex auctoritate Basilicorum l. l. ad Theodori commentarium pertineant, vix ac ne vix quidem dubitari poterit, quin ea, quae in codice Bodleiano media interiiciuntur, eodem sint referenda. Sunt et alii eius codicis loci, qui ex commentariis iureconsultorum de Iustiniani Novellis hausti videantur. Quae cum nulla idonea de caussa Theodoro vindicari possint, atque adeo cum genuinis eius scriptoris epitomis pugnent, in huius libri accessione collocanda putavi. Sunt autem haec: Nov. **136.** in codicis tit. **16.** fol. **76.** reperitur. Incipit *ρλβʹ. περὶ συναλλαγμάτων ἀργυροπρατῶν. Ἐκ τοῦ συστήματος τῶν ἀργυροπρατῶν. Ὁ μανδατορεύων ἢ ἀντιφωνῶν.* Desinit *ὑπὲρ ἑαυτοῦ περιφρονεῖν.* Quae plane iis, quae Theodorus ex eadem Novella retulit, repugnant. — Nov. **99.** in codicis tit. **16.** fol. **77.** Incipit *περὶ ἀλληλεγγύων. Ἴσμεν πρώην τεθηκότες νόμον. Οἱ ἀλληλεγγύως.* Desinit *ιγ. ὑπατίας Ἀππίονος.* — Nov. **135.** in codicis tit. **16.** fol. **75.** Incipit *νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρμʹ. ρζʹ. περὶ ἐκστάσεων. Ὅσα τὸ θεῖον ἐξευμενίζεσθαι. Προφάσει ἐκστασίου.* Desinit *χωρὶς τῶν ταῖς ἀληθείαις τῇ αὐτοῦ γαμετῇ προσηκόντων.* — Edictum Iustiniani **9.** in codicis tit. **16.** fol. **75.** Incipit *ρξεʹ. περὶ ἀργυροπρατῶν. Τὸ κοινόν. Οἱ ἀργυροπράται οὐ δύνανται ὑπὲρ ἄλλων.* Desinit fol. **76.** *δικαστὴς ἐνάγουσι καὶ ἐναγομένοις κυροῖ τὰ προνόμια αὐτῶν.* — Nov. **129.** in codicis tit. **20.** fol. **86.** Incipit *Ἰουστινιανοῦ ρκβʹ. ρκζʹ. Περὶ τοῦ τοὺς Σαμαρείτας κληρονομεῖν καὶ κληρονομεῖσθαι καὶ τὰ ἄλλα ποιεῖν συναλλάγματα, καθὼς πρότερον. Οὐδὲν οὕτω μέγα τῶν ὑπηκόων. Οἱ Σαμαρεῖται καὶ διαθέσθαι δύνανται.* Desinit *ὡς ἐοικὸς περὶ τὰς διανομὰς ἐν ταῖς διαθήκαις.* — Nov. **159.** in codicis tit. **29.** fol. **115.** Incipit *ρκδʹ. ρκθʹ. Ἰουστινιανοῦ περὶ τοῦ τὰς ἀποκαταστάσεις μέχρις ἑνὸς βαθμοῦ κρατεῖν. Τοσοῦτον ἡμῖν φιλανθρωπίας. Ἐάν τις διαθέμενος καταλείψῃ.* Desinit *ἀπατήσει ἐκπίπτειν τοῦ ληγατευθέντος αὐτῷ.* — Nov. **118.** in codicis tit. **30.** fol. **124.** Incipit *διάταξις τῆς αʹ. νεαρᾶς Ἰουστινιανοῦ. Παίδων μὴ ὄντων οἱ ἀνιόντες καὶ οἱ πλησιάζοντες.* Desinit *καὶ οἱ ἀδελφόπαιδες γʹ. βαθμοῦ εἰσίν.* Haec plane iis repugnant, quae Theodorus ex eadem Novella constitutione in commentarium transtulisse videtur suum. — Nov. **155.** in codicis titulo **31.** fol. **129.** Incipit *ρνεʹ. περὶ τοῦ δύνασθαι τοὺς παῖδας κατὰ τῶν ἐπιτροπευόντων αὐτῶν γονέων ἀποκαθίστασθαι. Ἱκετηρίαν ἀνέτεινε Μάρθα τῷ ἡμετέρῳ κράτει. Ἐὰν γυνὴ τῶν ἑαυτῆς ἐπιτροπεύουσα παίδων.* Desinit *καὶ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῇ τοῦτο πράττειν ἀναγκάζεται.* — Nov. **158.** in codicis tit. **31.** fol. **129.** Incipit *ρνγʹ. πότε ὁ μὴ ἀδιτεύων κληρονόμος τὸ δίκαιον τῆς ἀδιτιόνου* (leg. *ἀδιτιόνος*) *καὶ δύναται τοῖς ἰδίοις παραπέμπειν διαδόχοις. Δέησις ἡμῖν ἀνεγνώσθη Θέκλης τῆς καὶ Μάνου* (sic). *Ὁ Θεοδόσιος νόμος.* Desinit *βασιλεύοντος Ἰουστινιανοῦ ἔτους ιγʹ.*

D. *Basilica eorumque scholia.*

In hoc legum corpore conficiendo multus fuit eius, qui a Theodoro Hermopolitano de Iustiniani Novellis scriptus est, commentarii usus. Tanta autem fuit per totam Graeciam eius libri auctoritas, ut Basilicorum architecti ipsis Iustinianarum Novellarum verbis in eius operis contextu positis hunc Theodori librum quasi cuiusdam commentarii loco adhibuerint. Ita factum est, ut maxima scholiorum, quae quidem ad Iustiniani Novellas referenda sint, pars ex eo libro hausta sit atque compilata. Adeoque perventum est, ut in veterum interpretum de Novellis interpretandis dissensione Theodori Hermopolitani interpretationes primo quoque loco collocarentur, et sic demum Athanasii Scholastici, Philoxenique sententiae referrentur[1]). Ut proinde mirum non sit, in Theodori libro in integrum restituendo Basilicis uberiorem et horum fragmentorum feraciorem fontem reperiri omnino nullum. In quo illud unum dolendum est, singulas, prout apud Theodorum relatae sunt, Novellarum epitomas, ut tironum in usum ad singula quaeque Basilico-

1) Vide Basil. lib. 21. tit. 1. them. 45. ed. Fabr. tom. II. p. 585. 586.

rum verba accommodarentur, quasi in membra discerptas esse atque distractas, Theodori nomine aut non adiecto, aut, quod quidem saepenumero factum videmus, calligraphorum scribarum incuria negligentiaque plane praetermisso. Solebant enim haec nomina miniatori, qui eam rem saepenumero neglexerit, describenda dari. Quare opus est, ut colligenti cuique in unumque locum cogenti disiecta dilacerataque Theodori membra non desit quasi cuiusdam divinationis donum, cum insigni aliqua ingenii alacritate animique sagacitate coniunctum. Cavendum est enim, ne quid praetermittas, quod iure meritoque Theodoro vindicari queat; videndumque, ne, quae aliena sunt, Theodoro attribuas; illud denique vel maxime curandum videtur esse, ut, quae sunt certa indubitataque Theodori fragmenta, ab iis, quae magnam habent vel certe aliquam dubitationem, iure ordineque separentur, externo aliquo signo distincta. Ego in ea re designanda stellula (*) usus sum.

Sed iam tempus est, opinor, hanc epitomarum in minutissimas quasque particulas distractionem a Basilicorum architectis factam de singulis exemplis demonstrare. In quo usurus sum his Basilicorum locis, qui, cum singulas Iustiniani Novellas habeant, scholia Theodori exhibent ad certa earum Novellarum verba adposita, nomine scriptoris non praetermisso. Ex his enim locis, ubi singula quaeque eiusdem Novellae scholia Theodori habent mentionem, ea res optime illustrabitur. — Nov. 1. habet scholia, Theodori nomine praefixo, tria tom. V. Basilicorum p. 482. litt. *b.*, p. 484. litt. *k.*, p. 485. litt. *p.* — Nov. 18. habet scholia Theodori nomine praefixa duo tom. V. Basilicorum p. 486. litt. *x.* et *z.* — Nov. 22. habet scholia, ubi Theodori disertis verbis mentio fit, Basilicorum tom. IV. p. 279. litt. *m.*, *n.*, p. 488. litt. *a.*, p. 489. litt. *b.*, *c.*, p. 490. litt. *e.*, *f.*, p. 491. litt. *i.*, *l.*, *m.*, p. 492. litt. *o.*, *p.*, *r.*, et quae deinceps posita sunt. — Nov. 39. habet scholia in Basilicorum tom. IV. p. 503. litt. *b.* et *c.*, Theodori nomine signata. — Nov. 73. habet scholia Basilicorum tom. III. p. 112. litt. *a.*, et p. 114. litt. *b.*, Theodori nomine adiecto. — Nov. 90. habet scholia Theodori in Basilicorum tom. II. p. 585. litt. *i.*, p. 586. litt. *m.*, p. 588. litt. *s.* — Nov. 100. habet scholia Theodori in Basilicorum tom. IV. p. 682. litt. *a.*, et p. 683. litt. *b.* — Nov. 118. habet scholia Theodori in Basilicorum tom. VI. p. 102. litt. *x.*, *y.*, *z.*, et, quae deinceps posita sunt. — Nov. 130. habet Theodori scholia in Basilicorum tom. III. p. 488. litt. *b.*, p. 488. litt. *c.*, p. 489. litt. *d.* — Nov. 134. habet Theodori scholia in Basilicorum tom. III. p. 371. litt. *m.*, et p. 372. litt. *n.*

Neque vero desunt exempla scholiorum Theodori in Basilicorum corpore relatorum, quae, cum ad eandem Iustiniani Novellam pertineant, ita tamen sunt in minutissimas quasque particulas distracta, ut initio primi cuiusque scholii Theodori nomen additum sit, initio reliquorum non item. Sic Novella 44. in Basilicorum tom. III. p. 93. litt. *b.* habet scholium, cuius initium hoc est: *Θεοδώρου. Οἱ συμβολαιογράφοι.* Adiectum est autem ad eundem supra dictae Novellae locum aliud scholium, cuius initium hoc est: *σημείωσαι, ὅτι.* Theodori autem mentio ibi facta non est. Utrumque scholium ad marginem codicis Vaticani 852. fol. 306. B. ita coniunctum habetur, ut pro uno eodemque Graeci interpretis scholio habendum esse videatur. — Idem ex Novellae 22. scholiis, quae Basilicorum tom. IV. p. 493. litt. *u.* et *x.* relata sunt, apparet. Quod enim primo loco positum est, Theodori nomen praefert; quod secundo, non item. Atqui codex Florentinus Basilicorum utrumque scholium, perinde ac si unius scholii loco esset, uno tenore exhibet. Atque etiam in Nov. 88., cuius scholia in Basilicorum tom. II. p. 129. litt. *n.* et *q.* posita sunt, idem accidisse videmus. Illud Theodori mentionem habet, hoc non item. Praefert vocem *Θέμα.* Utrumque scholium, quod apud Fabrotum in varias partes distractum divulsumque habetur, codex Coislinianus, numero 152. signatus, coniungit, ista voce *Θέμα* plane praetermissa. Denique in Basilicorum edit. Heimbachi tom. I. p. 92. Novellae 114. epitome habetur, cuius initium est: *πᾶσα κέλευσις.* Adiectum est etiam Theodori scholium, cuius initium est: *Θεοδώρου. Μὴ ἐναντιωθῇ σοι.* Utrumque, nomine Theodori omisso, coniunctum habetur in codice Coisliniano, qui numero 151. signatus est, et in Novellarum editionibus Gregorii Haloandri et Henrici Scrimgeri. Quid, quod ipsa Basilicorum scholia satis aperte docent, et magnam partem eorum scholiorum,

quae Theodori nomen non praeferant, tamen ex eodem fonte deductam esse derivatamque? Ita factum est in Nov. 22., cuius scholia in Basilicorum tom. IV. p. 279. relata sunt. Quod enim ibi litt. *m.* signatum est scholium, in codice Regio Parisiensi et Florentino Theodori nomen praefert. Scholium *n.* τοῦ αὐτοῦ inscriptum est in codice Regio, in Florentino non item. Denique quod p. 280. litt. *p.* refertur Basilicorum scholium, Theodori nomen nusquam praefert. Idem tamen ad finem haec habet: ταῦτα μὲν τοῦ Θεοδώρου εἰσίν, τὸ πλάτος δὲ τῆς νεαρᾶς οὕτως ἔχει. Neque desunt caussae satis idoneae, quare suspicemur, Fabrotum pro ea, qua in Basilicis edendis usus est, negligentia Theodori nomen, quod in Graecis exemplaribus reperisset, non ita raro tacito praetermisisse. Eius rei fidem faciunt Novellae 18. scholia, quae Basilicorum tom. V. p. 486. litt. *x.* et *y.* relata sunt. Quamquam enim Latina Fabroti interpretatio bis Theodori mentionem faciat, in Graeca tamen scholiorum oratione id nominis nullibi apparet.

In Basilicis compilandis quamquam vel maximus fuit Theodori usus, tamen nolim existimes, integras Theodori epitomas in hoc legum volumine receptas esse et suo quamque in loco, collocatas. Sic exempli gratia inter ea Novellae 1. scholia, quae Basilicorum tom. V. p. 482. litt. *b.* et p. 484. litt. *k.* relata sunt, aliquot Theodori verba excidisse satis aperte testatur codex Bodleianus numero 3399. signatus, qui, cum tit. 32. fol. 131. utramque Theodori interpretationem retulerit, inter utramque rem interposuit, quae Theodori esse nemo quisquam dubitabit. Incipit πάντες οἱ κληρονόμοι. Desinit τοῦ τεστάτωρος.

Restat, ut, quae ex Theodori interpretatione Novellarum in Basilicorum libros migrarunt, eorum fragmentorum catalogum hoc loco contexamus. Atque in contextum Basilicorum haec fere translata sunt. Nov. 111. in Bas. lib. 5. tit. 2. them. 16. (edit. Heimbachi) tom. I. p. 133. — Nov. 114. in Bas. lib. 1. tit. 6. them. 27. (edit. Heimbachi) tom. I. p. 92. — Nov. 121. in Basil. lib. 23. tit. 3. them. 78. (edit. Fabroti) tom. III. p. 463. — Nov. 138. in Basilicis loco laudato collocata est. In scholiis autem Basilicorum compilandis multus magnusque fuit Theodori usus. Qua in re recte definienda opus est, ut singula singulatim persequamur. Nov. 1., quae in Basilicorum libro 41. tit. 4. them. 1. relata est, scholia habet tom. V. p. 482., 484., 485. — Nov. 12., quae in Basilicorum lib. 28. tit. 6. them. 1. habetur, scholia habet tom. IV p. 312. — Nov. 18., quae in Basilicorum lib. 41. tit. 4. them. 2. relata est, scholia habet tom. V. p. 486. Pars eiusdem legis, quae in Basilicorum lib. 23. tit. 1. them. 62. reperitur, scholia habet tom. III. p. 346. — Nov. 21., quae in Basilicorum lib. 45. tit. 6. them. 1. posita est, scholia habet tom. VI. p. 139. — Nov. 22., quae in Basilicorum lib. 28. tit. 4. them. 45. posita est, scholia habet tom. IV. p. 279. et 280. Pars eiusdem legis, quae in Basilicorum lib. 28. tit. 12. them. 1. refertur, scholia habet tom. IV. p. 447. et 448. Denique ea pars, quae l. l. tit. 14. them. 1. reperitur, scholia habet tom. IV. p. 488., 489., 490., 491., 492., 493., 494., 495. — Nov. 32., quae in Basilicorum lib. 23. tit. 3. them. 74. collocata est, scholia habet tom. III. p. 478. — Nov. 39., quae in Basilicorum lib. 29. tit. 15. them. 1. collocata est, scholia habet tom. IV. p. 503. — Nov. 44., quae in Basilicorum lib. 22. tit. 2. them. 1. habetur, scholia habet tom. III. p. 93. et 94. — Nov. 47., quae in Basilicorum lib. 22. tit. 2. them. 2. habetur, scholia habet tom. III. p. 95. et 96. — Nov. 48., quae in Basilicorum lib. 41. tit. 6. them. 1. habetur, scholia habet tom. V. p. 497. — Nov. 49., quae in Basilicorum lib. 22. tit. 3. them. 1. collocata est, scholia habet tom. III. p. 99. — Nov. 52., quae in Basilicorum lib. 23. tit. 3. them. 77. posita est, scholia habet tom. III. p. 479. — Nov. 52., quae in Basilicorum lib. 47. tit. 1. them. 75. habetur, scholia habet tom. VI. p. 228. — Nov. 58., quae in Basilicorum lib. 13. tit. 2. them. 46. collocata est, scholia habet tom. II. p. 129. — Nov. 60., quae in Basilicorum lib. 23. tit. 2. them. 1. sita est, scholia habet tom. III. p. 368. — Nov. 73., quae habetur Basilicorum lib. 22. tit. 4. them. 1., scholia habet tom. III. p. 112. et 114. — Nov. 78., quae in Basilicorum lib. 48. tit. 26. them. 1. posita est, scholia habet tom. VI. p. 583. — Nov. 87., quae est in Basilicorum lib. 47. tit. 3. them. 49., scholia habet tom. VI. p. 263. — Nov. 90., quae in Basilico-

rum lib. 21. tit 1. them. 45. posita est, scholia habet tom. II. p. 583., 584., 585., 586., 588. — Nov. 97., quae habetur Basilicorum lib. 29. tit. 2. them. 1., scholia habet tom. IV. p. 677. Pars eius Novellae, quae Basilicorum lib. 41. tit. 7. them. 38. habetur, scholia habet tom. V. p. 537. — Nov. 100., quae in Basilicorum lib. 29. tit. 3. them. 1. posita est, scholia habet tom. IV. p. 682. et 683. — Nov. 114., quae in Basilicorum lib. 1. tit. 6. them. 27. posita est, scholium habet in editione Heimbachi tom. I. p. 92. — Nov. 115., quae posita est in libro 23. tit. 2. them. 2., scholia habet editionis Fabroti tom. III. p. 370. — Nov. 117., quae in Basilicorum lib. 45. tit. 6. them. 2. posita est, scholia habet tom. VI. p. 139. Pars eius Novellae, quae Basilicorum lib. 28. tit. 7. them. 1. et 3. collocata est, scholia habet tom. IV. p. 333. — Nov. 118., quae in Basilicorum lib. 45. tit. 3. them. 8. posita est, scholia habet tom. VI. p. 103. et 104. — Nov. 119., quae in Basilicorum lib. 48. tit. 26. them. 2. posita est, scholia habet tom. VI. p. 584. Pars eius Novellae, quae Basilicorum lib. 22. tit. 4. them. 1. habetur, scholia habet tom. III. p. 117. Denique, quae ex eadem lege in Basilicorum lib. 29. tit. 4. them. 1. recepta sunt, scholia habent tom. IV. p. 685. — Nov. 121., quae in Basilicorum lib. 23. tit. 3. them. 78. collocata est, scholia habet tom. III. p. 478. — Nov. 134., quae in Basilicorum lib. 23. tit. 2. them. 3. habetur, scholia habet tom. III. p. 371. — Nov. 136., quae in Basilicorum lib. 23. tit. 4. them. 1. habetur, scholia habet tom. III. p. 488. et 489. — Nov. 142., quae in Basilicorum lib. 60. tit. 51. them. 67. collocata est, scholia habet tom. VII. p. 867. — Nov. 160., quae in Basilicorum lib. 23. tit. 3. them. 79. habetur, scholia habet tom. III. p. 480. — Nov. 162., quae in Basilicorum lib. 47. tit. 1. them. 76. habetur, scholia habet tom. VI. p. 228. Pars eius constitutionis, quae in Basilicorum lib. 48. tit. 26. them. 3. habetur, scholia habet tom. VI. p. 584. — Nov. 164., quae in Basilicorum lib. 45. tit. 3. them. 9. habetur, scholia habet tom. VI. p. 104.

In singulis Basilicorum locis laudandis usus sum fratris editione, cuius tomus I. libros duodecim priores complectitur. Qui autem ex reliquis Basilicorum libris loci afferendi erant, eos ex Fabroti editione laudavi. In singulis autem Theodori fragmentis castigandis et in integrum restituendis iis, quae Basilicorum edendorum caussa, dum iter facio, paravi, auxiliis adminiculisque usus sum, non veritus, ne Basilicorum editionem praecipere viderer. In quo praedicanda mihi est fratris liberalitas mihi cum primis dilecti, qui mihi deesse noluit, quin ea, quae mihi rebusque meis aliquam utilitatem afferre possent, ultro mecum communicarit, eademque ut mihi haberem, non invito mihi persuasit. Eius viri beneficio usus sum varietate scripturae, quae in codice Basilicorum Florentino habetur, a me ante hos tres annos ex libro manuscripto enotata; adhibui etiam scholia codicis, qui inter Coislinianae bibliothecae libros numero 151. signatus est, inedita, quae quidem ad librum Basilicorum decimum tertium et decimum quartum pertinent; denique in tota hac caussa tractanda ita versatus sum, ut non viderer quidquam praetermittere, quod ad hunc libellum ornandum perpoliendumque de meo adiiciendum esse videretur.

E. *Synopsis Basilicorum.*

Basilicorum synopsis, prout a Iohanne Leunclavio edita est, in codicibus manuscriptis nusquam habetur. Est enim secundum litterarum ordinem in exemplaribus vetustissimis digesta, quem ordinem Leunclavius ad Basilicorum seriem immutavit. Vide Assemani bibliothecam iuris Orientalis lib. II. cap. 21. tom. II. p. 436—439. Genuinum eius libri ordinem exhibuit idem Assemanus l. l. p. 438—495. Saeculo post Christum natum duodecimo eum librum iam Graecorum iureconsultorum manibus tritum esse, idem Assemanus observavit l. l. p. 497. Atque etiam Codex Haenelianus A., quem in observationibus iuris Graeco-Romani p. 2. descripsi, cum undecimi post Christum natum saeculi sit, non dubito, quin Basilicorum synopsin iis temporibus iam extitisse apud Graecos satis significet. Denique V. Ill. Carolus Witte argumentis satis

idoneis probavit, eum librum medio fere saeculo post Christum natum decimo apud Graecos exstitisse [1]).

Ex Theodori Hermopolitani fragmentis in Basilicorum synopsin haec recepta sunt, sed Theodori nomine plane praetermisso. Nov. 121. est in Basilicorum synopsi lib. 23. tit. 3. them. 72. p. 251. Incipit *οἱ κατὰ μικρόν*. Desinit *κατεβλήθησαν*. — Nov. 138. in Basilicorum synopsi l. l. them. 73. p. 251. habetur. Incipit *ἡ παροῦσα διάταξις*. Desinit *περὶ τῶν τόκων τῶν πολιτικῶν χρημάτων*. Uterque locus autem ex Basilicis genuinis haustus est. Vide Basilicorum lib. 23. tit. 3. them. 78. tom. III. p. 463. Neque enim existimes velim, hos synopseos locos ex genuinis Theodori commentariis haustos esse, cum ecloga Basilicorum ex hoc legum volumine derivata sit tota, et ii, quos laudavimus, loci ad Basilicorum orationem mirum in modum conveniant. Si quid est, in quo Basilicorum synopsis a genuino Basilicorum contextu recedere videatur, id in notis ad singula Theodori fragmenta adscriptis commemorandum putavi.

Eadem synopsis Basilicorum habetur in codice Vaticano numero 852. signato, quem librum frater in secunda Basilicorum praefatione p. XIII. paucis descripsit. Est saeculi post Christum natum decimi tertii, habet Basilicorum synopsin a fol. 2. usque ad fol. 350. A. Margines codicis sunt satis lati. In iis scholia aliique iuris Iustiniani loci *κατὰ πόδας*, ut aiunt, relati sunt, scripti illi quidem alia manu, hoc est saeculi, ut mihi videtur, post Christum natum decimi quarti. Ex iis non ita pauca ad Iustiniani Novellas spectant, eaque non absque Theodori scholiis habentur. Singula recte ordineque nunc in medium proferemus. Fol. 306. A. haec leguntur: *νεαρὰ μζ'. Ἰουστινιανοῦ β^λ ς'* (leg. *βασιλέως*). Incipit *θεσπίζομεν τούς τε ὅσοι*. Desinit *τοῖς ὅλως συλλαβῶν ῥωμαϊκῶν οὐκ ἀνεπιστήμοσιν*. Sequitur scholium, cuius initium hoc est: *σχόλιον εἰς τ' νεαρ' ταύτ'* (leg. *εἰς τὰς νεαρὰς ταύτας*) *τὰς περὶ συμβολαιογράφων*. Incipit *οἱ συμβολαιογράφοι δι' ἑαυτ'* (leg. *δι' ἑαυτῶν*) *ἐπιταττέσθωσαν*. Desinit *τ'* (leg. *τοῖς*) *καθόλου καὶ γενικ'* (leg. *γενικῶς*) *οὐ λυμαίνεται*. Est scholium Theodori ad Nov. 44. cap. 1., quod in Basil. lib. 23. tit. 2. const. 1. tom. III. p. 93. litt. *b*. habetur. Deinde haec posita sunt: *τὸ προοίμιον τῆς νεαρᾶς. Ἰουστινιανὸς ιω* (leg. *Ἰωάννῃ*) *ἐπάρχῳ τὸ β'. ἀπὸ ὑπάτων καὶ πρικίων* (leg. *πατρικίων*). *Δίκης μικρῷ πρόσθεν ἠκροασάμεθα*. Desinit *κοινὸν ἐφ' ἅπασι ποιήσασθαι νόμον καὶ θεσπίζομεν*. Sequitur scholium, cuius initium hoc est: *τὸ μίγμα τῶν βουλευμάτων τῶν συμβαλλόντων*. Desinit *τὰς ἰδίας ἀγαγόντων γνώμας*. Est Theodori scholium ad Novellae 44. cap. 2., quod habetur in Basilicorum l. l. tom. III. p. 94. litt. *e*. Denique positum est Theodori scholium, ad Nov. 47. adscriptum, quod habetur Basilicorum lib. 22. tit. 2. them. 2. ed. Fabr. tom. III. p. 95. litt. *f*. Incipit *Θεοδώρ. Ἐν πᾶσι τοῖς ὁπωσοῦν γενομένοις*. Desinit *καὶ μαθήσῃ τελε'* (leg. *τελείως*) *τὰ περὶ συμβολαίων*. Sunt tamen et alia Iustiniani Novellarum excerpta in hoc synopseos codice, sed quae ad nostram fragmentorum collectionem nihil quicquam pertineant. In quo illud satis apparet, haec Theodori scholia ex integris Basilicorum libris in nostrum synopseos codicem esse traducta atque translata.

F. *Anonymi scriptoris δὲ ἀκτιονίβους libellus.*

Eum librum ex tribus codicibus manu exaratis edendum curavi Lipsiae 1830. 8. Duas habuerunt Graeci eius libri editiones. Prima desinit in haec verba: *ἡ ἀγωγὴ ἀτιμοποιὸς καθέστηκεν*. Vide l. l. p. 59. d. 14. Secunda ex Basilicis aliisque iuris civilis fontibus adaucta est et amplificata. Complectitur enim et ea, quae ex codice Haeneliano A. et Florentino typis exscribenda curavi, hoc est, quae inde a verbis *ὅσα παρὰ τῶν δικαζομένων* p. 59. d. 14. usque ad finem libri *καὶ τῷ παραγγέλματι τῶν ἀγορανόμων εἰς τὸ τετραπλοῦν* p. 75. m. 45. habentur. Prima libri editio ante Basilica confecta prodiisse videtur. De secunda eae iudicandi rationes, quas prolegomenῶν capite IV. attuli, satis demonstrant, quibus temporibus exierit.

---

1) In libro, cuius titulus hic est: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft, herausgegeben von Savigny* tom. VIII. p. 179. Vide et Zachariaeum in libro: *αἱ ῥοπαί* p. 33. seq.

In hunc librum repetitae praelectionis ex Basilicorum lib. **5.** tit. **2.** them. **23.** translatum est Theodori fragmentum. Incipit p. **59.** *πᾶσα ἀγωγὴ προσήκουσα σεπτῷ οἴκῳ.* Desinit l. l. in haec verba: *φυλαττουσῶν μέντοιγε τοὺς οἰκείους χρόνους.* Hoc est Nov. **111.** fragmentum, quod in Heimbachiana Basilicorum editione lib. **5.** tit. **2.** them. **16.** tom. I. p. **133.** habetur.

G. *Anonymi scriptoris de peculiis libellus.*

(Vide, quae in libro: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft* ed. Savigny tom. VIII. p. 320. notavi.)

Incipit *μακάριον ἂν ἦν καὶ τῷ κοινῷ.* Desinit *καταλιμπάνειν τῷ πατρὶ τὸν φαλκίδιον.* Ineditus est Graeci interpretis libellus, quem in Codice Bononiensi Novellarum Iustinianarum inveni inde a pagina **933.** usque ad paginam **957.** Alium eius libelli codicem manuscriptum nactus est Venetiis vir mihi amicissimus Carolus Witte, quicum meum codicis Bononiensis apographum communicavi. Is enim cum hunc libellum edendi consilium cepisset, a me petiit, ut, siquid haberem, quo eam provinciam ornarem, in eius rei communionem se admitterem, idque ut ita facerem, a me impetravit non invito. In quo virum praestantissimum de hoc uno admonemus, ut fidem datam quam primum solvat. — Is liber scriptus est post Basilicorum compilationem. Basilicorum enim ibi saepenumero facta est mentio. Habet autem etiam iuris Iustiniani puri puti quaedam vestigia. Quare coniectura ducor, ut ante Attaliatae tempora confectum esse credam, siquidem verum est, post ea tempora in iure Graecorum civili iuris Iustiniani usum auctoritatemque fuisse nullam aut certe perexiguam. — In hoc libro duo relata sunt Theodori Hermopolitani fragmenta, quae ad Novellas Iustiniani referuntur. Ad Novellae **22.** caput **35.** pertinet scholium Theodori, quod in Codice Bononiensi p. **945.** relatum est. Incipit *ταύτην τὴν νεαρὰν* (Cod. *ν*'') *συντέμνων ὁ* (Cod. *ο*) *Θεόδωρος* (Cod. *θεοδ*ω) *φησὶν* (Cod. *φ*υ') *οὕτως· τῶν ἁρμοζόντων τοῖς παισί.* Desinit *καὶ βι. ς'. τοῦ κώδικος τι. μς'. διατ. η.* Ad Novellae **118.** caput **1.** pertinet scholium Theodori, quod in Codice Bononiensi p. **942.** habetur. Incipit *καὶ Θεόδ*ω (leg. *Θεόδωρος*) *δὲ οὕτως φη* (leg. *φησίν*). *Ἐὰν εἷς* (Cod. *εἰς*) *τ* (leg. *τῶν*) *παίδων κληρονομήσας* (Cod. *κληρονομ*η'.) *τοῦ ἰδίου γον*'' (leg. *γονέως*). Desinit *καὶ τι. ξα'. διατ'. γ'. δ'. ς'.*

H. *Gregorius Nicaeensis ad Novellam 111.*

(Vide, quae in libro: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft* ed. Savigny tom. VIII. p. 321. notavi.)

Is libellus exstat in supra dicto Codice Bononiensi, qui Iustiniani Novellas habet, p. **984—986.** Incipit *Γρ*ηγ' *νικαί ἐρ*μ' *τοῦ, πᾶσα παραγρ*α *προσήκουσα σεπτῷ οἴκῳ. καὶ τῆς ρλα. νε.* (leg. *νεαρᾶς*) *σαφήνεια. Ἡ μὲν ιγ'.* (leg. *κγ'.*) *διάταξις τοῦ β'. τι. τοῦ α'. βι. τοῦ κωδ.* Desinit *οὕτω καὶ αἱ κατὰ δεκαε' καὶ εἰκοσαε' καὶ τριακονταε'.* Typis exscriptus adhuc non est hic Gregorii libellus. Itaque in notis ad Nov. **111.** posui totum. Refertur enim ad Theodori interpretationem, quae sic habet: *πᾶσα ἀγωγὴ προσήκουσα σεπτῷ οἴκῳ.* Illud autem, quod in Codice Bononiensi loco vocis *ἀγωγὴ* verbum *παραγραφὴ* habetur, tanti non est, ut ab ea opinione dimoveri te patiare. Nam, si ea, quae sequuntur, legas, animadvertas licebit, Gregorium *πᾶσα ἀγωγὴ* in Theodori exemplari reperisse.

I. *Anonymus scriptor ad Photii nomocanonem.*

Exstat in Codice manuscripto Graeco, qui hodie inter Ambrosianae bibliothecae libros hoc signo I. **48.** signatus habetur, inde a fol. **49.** usque ad fol. **183.** Vide, quae de hoc libro in prolegomenῶν ad Athanasii librum cap. V. num. VI. notavi. Fol. **152.** Nov. **6.** caput **17.** ex Theodori interpretatione adfertur. Incipit *κεῖται δὲ ἐν τῷ Ἑρμοπολίτῃ οὕτως. Πᾶς κληρικός.* Desinit in verba *βουλευτὴς ἢ ταξεώτης.*

K. *Harmenopuli* πρόχειρον τῶν νόμων, τὸ λεγόμενον ἡ ἑξάβιβλος.

In hoc libro aliqua Theodori fragmenta inveniuntur, sed ex prochiro Basiliano, ut opinor, deducta. Satis enim hodie constat, fere omnia, quae in prochiro inveniuntur, in Harmenopuli librum esse transsumta[1]). Sunt autem fere haec: lib. 5. tit. 8. §. 5. Incipit *οἱ κατιόντες*. Desinit *ἐκ πλαγίου*. Haec habentur apud Theodorum in Nov. 118. — Ibidem. Incipit *ἐὰν εἷς τῶν*. Desinit *τὴν χρῆσιν τῶν πορισθέντων*. Haec ex eodem loco deducta sunt. — Ibidem. Incipit *ἐὰν πάππος*. Desinit *αὐτεξούσιοι*. Haec in eodem loco habentur. — Ibidem §. 6. Incipit *κατιόντων μὴ ὑπόντων*. Desinit *ὁμοῦ καλοῦνται εἰς κληρονομίαν*. Haec ex eodem fonte hausta sunt. Deinde aliqua apud Harmenopulum habentur, quae apud Theodorum desunt. — Ibidem §. 10. Incipit *οἱ ἀμφιθαλεῖς*. Desinit *κἂν αὐτεξούσιος*. Quae item ex Theodoro l. l. hausta sunt. — Ibidem §. 11. Incipit *οἱ ἐκ τῶν*. Desinit *τὸν ἀποθανόντα ἀδελφόν*. — Ibidem §. 13. Incipit *ἐάν τις τελευτήσῃ*. Desinit *ὄντα ἀδελφὸν αὐτῶν*. Ibidem §. 14. Incipit *ἀδελφοῦ μὴ ὑπόντος*. Desinit *ἐξ ἴσου κλτρονομοῦσιν*. Quae quidem ex Theodori libro hausta esse, iam Reitzius vir doctissimus docuit ad Harmenopuli l. l. p. 288—290.

Ex his, quae adhuc diximus, satis apparet, commentarii a Theodoro de Iustiniani Novellis compositi multum magnumque fuisse per totam Graeciam usum, auctoritatem insignem, vim et potestatem in legum libris conficiendis haud contemnendam. Intuenti autem cuique in ea, quae de singulis fontibus, ex quibus nostri scriptoris fragmenta deduximus, disseruimus, suspicio coniecturaque subnascatur necesse est, hunc Theodori commentarium, Basilicis compilatis, tunc demum talem tantamque vim et auctoritatem apud Graecos iureconsultos esse consecutum. Primum enim, quae per totam iurisprudentiam Graecam eius libri vestigia habentur, ita sunt comparata, ut Basilicorum temporibus multa sint et indubitata, antea autem fere nulla, vel, quae certe in aleae speciem cadant. Nam et prochiron Basilianum Basilicis confectis compilatum est, et Eustathii secunda editio Hermopolitani mentionem habet, prima non item; denique, quae in CLXVIII. Novellarum corpus translata sunt Theodori fragmenta, facile fieri potuit, ut Basilicis confectis tunc demum in eo legum libro collocata receptaque sint, praesertim cum codices Novellarum Graeci, unde utraque Novellarum editio, hoc est Haloandri Scrimgerique prodiit, ex Basilicorum auctoritate mirum in modum a Graecis iureconsultis interpolati sint. Quodsi Athanasii et Hermopolitani, quae fuerunt apud Graecos, fata historiamque se inter comparare velimus, animadvertamus licebit Athanasii auctoritatem ante Basilica compilata per imperium Orientale fuisse non contemnendam, post ea tempora non item; contra ea Theodori vim et potestatem in Graeca iurisprudentia formanda ante Basilica confecta fuisse nullam aut certe perexiguam; postea, cum huius interpretis fama sensim per totum imperium Orientale percrebruisset, eum, de quo agitur, de Novellis Iustiniani commentarium multum ac saepe usurpatum esse manibusque iureconsultorum tritum. Quae cum ita sint, praeclare sane nobiscum actum putamus, quod, cum temporum iniuria purum putum Theodori librum nobis inviderit, eorum tamen librorum, unde huius libri bona pars in integrum restitui queat, memoria ad posteritatem pervenerit. Nolim tamen existumes, talem tantamque fuisse apud Basilicorum architectos eius libri auctoritatem, ut a nemine fuerit ullo unquam tempore reprehensus. Imo testem tibi dabo satis idoneum, qui non omnia, quae Theodori sunt, Graecis interpretibus placuisse satis ostendat. Is est Nomophylax, cuius scholium Basilicorum tom. II. p. 587. habetur. Ibi cum de Nov. 90. capite 6. interpretando Theodorus Hermopolitanus Athanasiusque in diversas partes abiissent, Nomophylax litem secundum Athanasium dare voluit. In caussis, quare ita censuerit, reddendis haec dixit:

---

1) Harmenopul. praef. ed. Reitzi p. 6. seq. Vide *Wittium* in libro: *Das Rheinische Museum*, Jahrgang III. Heft 1. p. 59—69.

δεύτερον δέ, ὅτι τὸ παρὰ τοῦ Ἑρμοπολίτου λεγόμενον παντελῶς ἐστιν ἄτοπον. Deinde, quae antea dixerat, emendans, haec ait: *πλὴν οἶμαι, μήτε αὐτὸν τὸν Θεόδωρον τὸ τοιοῦτον ἄτοπον ἐννοῆσαι, μήτοιγε καὶ εἰπεῖν.* Deinde, quid Theodorus scripserit, coniectura assequitur, quaeque absurdam sententiam referant, a sciolo aliquo iuris non ita perito de suo adiecta esse docet.

Non abs re alienum erit, hac data dicendi opportunitate etiam de Graeculi cuiusdam libro referre, quem cum viri docti fere ad unum omnes ad Theodori fragmenta in integrum restituenda adhibendum esse censuerint, ego gravissimis, ut opinor, de caussis negligendum abiiciendumque duxi. Is est *Nicolaus Comnenus Papadopoli* Cretensis, qui *praenotionum mystagogicarum ex iure canonico* librum Patavii **1697.** in folio edidit. Id autem ab eo in hoc libro componendo actum est, ut Graecorum ecclesiasticam disciplinam ab Italorum calumniis defenderet, Photianorumque erroribus sublatis, utriusque ecclesiae consensum demonstraret. In ea re demonstranda cum multos et alios laudaverit in utramque partem auctores, tum ad ius civile Graecorum descendere voluit. In quo a fraude doloque malo alienus non fuit, adeoque impudentiae arrogantiaeque progressus est, ut, de Italorum ignorantia iuris Graeci certo confisus, si quos iuris Graeci scriptoris apud Suaresium in notitia Basilicorum uberiore relatos cognovisset, quicquid in buccam venisset, statim proprio, ut aiunt, Marte de suo adiecerit, itaque monstrosum ad deformitatemque insignem partum ediderit. Ea res multis et aliis viris fraudi fuit, tum vel maxime Assemanio[1]), Pohlio[2]), Heimbachio[3]). Bienerus tamen[4]) fucum ibi fieri ab eo scriptore passus non est. Novissime V. Cl. Witte[5]) Bieneri iudicium iusto severius videri pronuntiavit. Bieneri sententiam tuetur et V. Cl. Eduardus Zachariaeus, qui Comnenum istum mendacii et stultitiae arguere voluerit[6]). Ego, qui ad hunc locum caussae alienae quasi quidam vindex accedam, ingenue profiteor, multos quidem et alios, qui viris doctis fucum fecissent, de nomine falsi suppositique partus ab hominibus harum rerum non imperitis delatos iudicatosque esse; qui autem in hoc scripturae genere Comneno impudentior arrogantiorque fuisset, inventum esse neminem. Neque quidquam isto homine absurdius stultiusque nec fingi potest, nec ullo modo excogitari. Nolumus tamen convicio contumeliaque, qua Graeculum istum afficimus, virorum doctissimorum suffragia plausumque mereri. Itaque, quare totum istum scriptorem condemnandum abiiciendumque censeamus, paucis significabimus. In quo has iudicandi rationes, quae aliquam habeant dubitationem, praetermittemus, illas hoc loco commemoraturi solas, in quas intuenti cuique de suspecta eius scriptoris fide constare possit. Ac primum quidem Comnenus saepe multumque ad *Tipuciti* auctoritatem descendere voluit. Laudavit *Tipuciti iureconsulti*[7]) commentationes ad Digesta[8]),

---

1) In bibliotheca iuris Orientalis lib. II. cap. 20. tom. II. p. 400—433. 2) In adnotationibus ad Suaresii notitiam Basilicorum ed. Lipsiae 1804. 8. 3) In dissertatione de Basilicorum origine. Lipsiae 1825. 4) Sic enim in libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 65. not. 64.: *Die fleissigen Untersuchungen des Asseman über diesen Gegenstand sind besonders durch eine grosse Anzahl höchstwahrscheinlich erdichteter Notizen in Nic. Comn. Papadopoli praenotiones mystagogicae ex iure canonico Patav. 1697. fol. fast ganz unbrauchbar geworden.* 5) In libro: *Ueber einige byzantinische Rechtscompendien des 9. und 10. Jahrhunderts* in Museo Rhenano tom. II. p. 288. not. 44. coll. tom. III. p. 69. not. 124. 6) In libro: *αἱ ῥοπαὶ* p. 65. 7) Iureconsultum ipse vocavit Resp. 2. sect. 4. p. 98.: *quorum sectam secutus videtur Leo Monachus et ex eo Tipucitus IC. (lib. 13. tit. 3.)* 8) Resp. 3. sect. 8. p. 205. b. Haec acute *Philoponus, unde acutissime Tipucitus (in lib. 2. ff. tit. de iust. et iur.) bonorum malorumque duo proponit genera: καὶ τῶν μὲν καλῶν* et caet. — Resp. 4. sect. 4. p. 238. b.: *cuius rationem Tipucitus noster (in lib. 1. Pand. in medio) eleganter exponit: ὅτι ἄμυνα εἴη* et caet. — Resp. 5. sect 5. p. 320. a. *et omnium latissime Tipucitus (in lib. 18. Pandect. init.), ex quo pleraque suppresso nomine Diplovataccius et Iohannes Lascares.* — Ibidem p. 323. b.: *quemadmodum notavit Tipucitus noster (ad rubr. Pand. de probat.) his verbis: ὁ δὲ* et caet. Eo loco et Basilica a Tipucito laudantur. — Resp. 6. sect. 1. p. 338. a.: *et post utrumque cum Tipucito (ad lib. 22. Pandect. tit. 3.).* — Ibidem: *asseritur tum per Tipucitum (ubi supra ad l. 8. eod. titulo).* — Ibid. b.: *quod post eum tradidit Tipucitus (ad d. lib. 22. tit. 3. l. 6.)* — Ibidem: *sic a Tipucito (d. tit. 3. l. 3.) universim describitur πειθανὴ τῆς ἀληθείας* et caet. — Resp. 6. sect. 5. p. 384. a.: *similia docet Tipucitus (ad tit. Pandect. de testib.) et ex illo Harmenopulus.*

Codicem [1]), Basilica [2]), male videlicet interpretatus Suaresii [3]) orationem, qua incertum est, utrum Basilicorum index, an iureconsultus aliquis designetur. Quae res satis prodit nostri hominis ingenium. *Τιπουκείτου* nomen per totam Graecorum iurisprudentiam semel occurrit, hoc est in notissima illa Basilicorum epitome, quae habetur in codicibus Vaticanis **853.** et **1928—1929.** Ex iis quem ultimo loco posui librum, is duobus voluminibus constat habetque eius, quem primo loco posui, codicis apographum, a Leone Allatio confectum. In utroque libro *Τιπουκείτου* voce libri titulus designatur, scriptoris nomen non item. Nam codicis Vaticani **853.** haec est epigraphe fol. **1. A.**: *Τιπούκειτος γινόμενος διὰ τῆς τοῦ θεοῦ βοηθες΄ τῆς* ...... (tertia pars lineae primae legi nequit) | *τῆς κυριωτ΄ παρὰ μ. . ηρι τ πατ* .... (dimidia secundae lineae pars legi nequit) | *κ . . . ψάτ εἰς τ΄ τοῦ΄ λειμῶνα καὶ ἔργοις..* (deest una littera) *τοῖ υν κωοδις* ...... (deest tertia lineae tertiae pars) | ... (desunt fere duae litterae) *οσφόρ καὶ αὐτοῦ τοῦ παραδείσου κλῆσϊ εἰλυφει* . . . (deest fere quarta lineae quartae pars). | Tunc demum haec posita sunt *βιβλίον πρῶτον τῶν βασιλικῶν τϊ. α΄.* Eiusdem libri fol. 8. B. schedula habetur, margini adglutinata, ubi manu scriptoris cuiusdam, qui tamen saeculo p. Chr. n. decimo sexto posterior fuit, haec adnotata sunt: *Τιπούκειτος | τὰ παράτιτλα τῶν ξ΄. βιβλίων βασιλικῶν τοῦ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου ἤτοι τοῦ* (sic) *·ἑξηκονταβίβλου.* Codicis **1928.** autem hic est titulus: *Τιπουκειτος γινομενος* (sic) *διὰ τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας καὶ της* (sic) — | *τῆς κυριωτάτης παρὰ μ κριτοῦ τοῦ πατ* — | *κ ψά΄ εἰς τὸν τούτου λειμῶνα καὶ ἔργοις καὶ τοῖς — ὡς — δ᾽ ἄρ | προσφόρως καὶ αὐτοῦ τοῦ παραδείσου κλῆσιν εἴληφεν* [4]). Non dubito, quin intuenti cuique in haec, quae diximus, ultro appareat *Tipuciti* ficticium esse nomen, et a iureconsultis Graecis ex totius libri tenore argumentoque desumtum. Sed praestat audire ipsum *Leonem Allatium*, qui in codicis **1928.** fol. 1. haec adnotavit: *Liber sic Τιπούκειτος dictus continet legum per | Leonem imperatorem reformatarum et libris sexaginta com | prehensarum, unde ἑξηκοντάβιβλος illi nomen fuit, παρατίτλους et | remissiones ad alia similia loca, accuratissime ab auctore confectus. | Dicitur Τιπούκειτος ex verbis τί et ποῦ et κεῖται, quasi diceret, quid, | et ubi iacet vel reperitur. Singulas enim legis materias in | quo libro, titulo, capite haberi possunt, diligentissime indicat. | Nomen aemulatur ab Athenaei Ulpiano Tyrio, qui ob assiduas quaestio | nes, quas ubique proponebat de rerum voculis, et quod inter epulas | nihil cibi gustare soleret, priusquam interrogasset, eius appellatio | κεῖται ἢ οὐ κεῖται (an videlicet alicubi inter scriptores extaret | vel non) Κειτουκείτου cognomen adeptus est.* [5]) | *Exscriptus est ex cod. Vaticanae Bibliothecae num. 853. carie exeso, et | plurimis in locis litteris ob vetustatem fugientibus, per Leonem | Allatium* et caet. Quae viri doctissimi sententia tum ipso libri argumento egregie confirmatur, tum vel maxime proprio iureconsultorum Graecorum dicendi genere illustratur. Illud enim *κεῖται* vel *οὐ κεῖται* facit, ut recordemur illa Theodori Balsamonis *ταῦτα ἐν τοῖς βασιλικοῖς οὐκ ἐτέθη* vel *οὐ κεῖται.* Neque vero a Graecorum usu et ratione dicendi alienum est, in duarum vocum interrogatoriarum concursu voculam *καὶ* plane omitti [6]). Quae cum ita sint, vix ac ne vix quidem dubito, quin omnes omnino iureconsulti, harum rerum non ignari, a *Comneno* fraudem nobis factam esse intelligant. Cuius temeritas et in hoc incusanda videtur esse, quod Tipuciti ad Digesta Codicemque commentarios laudaverit. Neque enim quisquam fuit Tipuciti

---

1) Resp. 3. sect. 7. p. 196.: *Vide, quae de hoc anatocismo — ex nostris Tipucitus (lib. 38. in Codic.) producta ad id iuris sententia (L. ult. Cod. de usuris) late constituit.* — Ibid. p. 196.: *Tipucitum nostrum (ad tit. Cod. de usuris.)* — Resp. 6. sect. 3. p. 370. a.: *Tipucitus (ad tit. Cod. de quaestio. in fi.).* — Ibid. b.: *quapropter Tipucitus noster (in d. tit. Cod. de quaestio.) χρή, ait,* et reliq. 2) Resp. 6. sect. 6. p. 393. b.: *quorum authoritate id ipsum affirmant Tipucitus in lib. 35. Basil.* — Resp. 6. sect. 7. p. 398. a.: *ut est certissimum ex relatis per Tipucitum (in lib. 35. Basilicon).* — Ibid. p. 400. a.: *Tipucitum (in lib. 35. Basilicon.).* 3) In notitia Basilicorum §. VIII. ed. Pohl. p. 25. 4) Ex his facile constat, quam sit Assemani suspecta fides, qui in bibliotheca iuris Orientalis lib. 2. cap. 23. tom. II. p. 502. hunc esse Tipuciti titulum ex Cod. Vat. 853. memoriae prodiderit: *τιπούκειτος ἢ παράτιτλα τῶν ἑξήκοντα βιβλίων τῶν βασιλικῶν. ἡ ἀρχὴ περὶ τῆς ἀνωτάτω τριάδος.* Qua re et Pohlius ad Suaresii notitiam Basilicorum §. 8. p. 27. deceptus est. 5) Vide Athenaei Deipnosoph. lib. 1. ed. Dindorfi tom. I. p. 2. 6) Vide Seidlerum ad Sophocl. Antigonam vers. 1.

nomine, neque, qua aetate noster Basilicorum interpres vixit, Digesta aut Codex in Graecorum interpretum manibus fuerunt. Vixit enim, ut ex imperatorum Novellis hic illic laudatis constat, saeculo p. Chr. natum undecimo vel elapso vel certe ad finem vergente [1]), quibus temporibus nullum fuisse Digestorum Codicisque per totum imperium Orientale usum post Bieneri meamque disputationem nemo quisquam dubitabit [2]). Numquis autem credat, Digesta Codicemque tum, cum ne legerentur quidem, commentariis fuisse illustrata? — Transeo ad alias caussas reddendas, quare *Comneni* fides suspecta esse videatur. Laudavit *Baphii* iureconsulti commentarios de Basilicis scriptos [3]), secutus videlicet Suaresii opinionem [4]), qui *Baphium* iureconsultum fuisse dixisset. Id nominis inter *ἅπαξ λεγόμενα* referendum est. Reperitur in Basilicorum lib. 60. tit. 48., cuius hic est titulus: *νόμος Φάβιος περὶ ἀνδραποδιστῶν*, them. 4. schol. *g*. tom. VII. p. 787. D. [5]), ubi manifestum est, pro *Βαφίου* corrigendum esse *Φαβίου*, hoc est legis Fabiae, quae et in iis, quae postmodo dicta sunt, *ὁ Φάβιος* [6]) audit. Hoc enim Basilicorum scholiastes dicit: *noli mirari, quod, cum Digestorum fragmentum 6.* (in Fabroti Basilicis est them. 7.) *legis Fabiae criminalem poenam esse dicat, pecuniariam non item, hoc tamen Basilicorum thema* (quod apud Fabrotum numero 4. signatum est) *pecuniariam poenam eius legis esse dicat, cum praesertim et ipsum thema 4. ad legem Fabiam pertineat. Sciendum enim esse*, ait, *hoc Basilicorum thema, etsi ad legem Fabiam pertineat, in Digestis aliter conceptum esse atque in Basilicis habeatur.* Itaque ad *τοῦ ἴνδικος ἀκολουθείαν* hoc est ad *contractam Digestorum versionem* provocavit, ubi verba Digestorum genuina recte translata habentur. Ex his, ut opinor, satis liquet, quam non recte Comnenus *Baphii* iureconsulti scholia ad Basilicorum libros scripta adlegaverit. — Porro idem *Comnenus* scholia *Attaliatae* et *Stephani* ad Eclogam legum a Leone et Constantino confectam laudavit [7]). Sed, quod pace virorum doctorum dixerim, hic falsarium istum in flagranti, ut aiunt, deprehendimus. In confingendis enim *Stèphani Attaliatae*que scholiis usus est Leunclavi editione eclogae imperatorum Leonis et Constantini, qui liber ab ipso editore ex duobus legum compendiis mirum in modum conflatus est. Priores enim decem tituli ex epanagoge Basilii, Leonis, Alexandri derivati sunt, reliqui ex Leonis et Constantini ecloga depromti [8]). Ut proinde Comnenus iste, Leunclavi insidiis circumventus, ipse manus dare cogatur. Numquid autem impudentius fingi potest aut omnino excogitari, quam Graecorum interpretum scholia ad eos librorum titulos themataque recitare, ad quae ne potuerunt quidem scribi? —

---

1) Assemanus biblioth. iuris Orientalis lib. II. cap. 20. tom. II. p. 547. *Tipucitum* saeculi X. iureconsultum esse voluit, codicemque Vaticanum 853. saeculi undecimi antiquitatem praeferre ait. Ergo ne legit quidem totum hoc legum corpus. Idem in codicis aetate definienda egregie errat. Est enim bombycinus, et saeculi XIV. antiquitatem refert. 2) Vide Bieneri librum: *Die Geschichte der Novellen* p. 149—157., et librum observationum iuris Graeco-Romani meum p. 21—27. 3) Resp. 6. sect. 3. p. 372.: *sed tres ex Graecis asseverant, Bestes Conostaulus, Baphius iudex Veli (in schol. ad lib. 4. Basilic. schol. 37.) et Theophilitzes Nomicus.* 4) In notit. Basil. §. XXXIX. ed. Pohl, p. 130. 5) *Μὴ θαυμάσῃς, πῶς, τοῦ τέλους τοῦ ς'. κεφ. ἀναφανδιὸν διακερυκεύοντος ἐπὶ τοῦ Φαβίου νόμου μὴ εἶναι χρηματικὴν ποινήν, μόνην δὲ ἐγκληματικὴν ἐπεξέλευσιν ἔχειν πρὸς τὸ πλημμέλημα, τὸ παρὸν τοῦτο κεφάλαιον περὶ χρηματικῆς ποινῆς διαλέγεται ἐκ τῶν τοῦ Βαφίου* (leg. *Φαβίου*) *ῥημάτων ὂν καὶ αὐτό. ἀλλ' ἴσθι, ὅτι τοῦτο, εἰ καὶ ἐκ τῶν τοῦ Βαφίου* (leg. *Φαβίου*) *ῥημάτων ἐστίν, ἀλλ' ἐκαινοτομήθη ὑπὸ τοῦ Βασιλικοῦ. ἐν γὰρ τῇ τοῦ ἴνδικος ἀκολουθείᾳ ἰσάζομεν* (leg. *ἰσαζόμενα*) *μᾶλλον τῷ τέλει τοῦ ς'. διγ. καὶ περὶ τιμωρίας ἐγκληματικῆς ἐκεῖ διαλέγεται. οὕτως γὰρ αὐτοῖς ῥήμασι ἐγκατέστρωται; ἐάν τις ἐλεγχθείη ὡς φυγάδας ἀλλοτρίους ὑποδεξάμενος, καὶ ἀποκρύψας, οὐ δύναται τὸ τοῦ Φαβίου ἔγκλημα διαφυγεῖν προφάσει τοῦ δικάζεσθαι περὶ δεσποτείας τοῦ δούλου.* 6) Sic ὁ *Ἀκουίλιος* l. l. p. 787. A., *ὁ Φάβιος* p. 788. A., p. 789. C., p. 791. A. 7) Resp. 5. sect. 5. p. 282. b.: *id ipsum ex nostris docuere Attaliates (in notis ad Eclogen L. Leo et Const. A. A. ad tit. 6. n. 2. λέγει δέ, τὸν ἄρχοντα ἔξω τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ ἰδιώτην εἶναι, ὅτι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ μόνῃ πολιτεύεται.* Quae quidem manifestum est pertinere ad Eclogam ed. Leuncl. VI. 2., ubi haec leguntur: *ὁ ἄρχων κατὰ μόνην τὴν ἰδίαν ἐπαρχίαν τὴν ἐξουσίαν ἔχει. ἔξω γὰρ ταύτης ἰδιώτης ἐστίν.* — Resp. 6. sect. 7. p. 404.: *quemadmodum asserit etiam ex nostris ante Antonium Stephanus iudex et magister (in schol.* (sic) *ad compen. Leg. Leon. et Const. ad tit. 26. in fine) cum de consuetudine philosophatus*, *τὸ ἔθος*, ait, *καὶ τὸ ἔθιμον διαφέρουσι. τὸ γὰρ πρῶτον γενικῶς τὴν συνήθειαν σημαίνει, τὸ δ' ἕτερον τὴν συνήθειαν ὑπὸ λαοῦ ἀψηφιτὶ εἰσενεχθεῖσαν. καὶ αὕτη μάρτυσι στερεοῦται, κἂν καὶ μὴ ἐνόρκοις, ὅτι φανερὰ καὶ ἀναμφισβήτητος τοῖς πολυπραγμονοῦσι περὶ αὐτῆς.* Quae quidem manifestum est pertinere ad tit. XXVI. Eclogae Leonis ed. Leuncl., cuius hic est titulus: *περὶ μαρτύρων.* 8) Vide Eduardi Zachariaei fragmenta versionis Graecae Legum Rotharis p. 9—12.

Denique et hoc nomine virum in veterum Graecorum libris confingendis artificem in ius vocabimus, quod *Constantini Harmenopuli* ad Iustiniani Digesta Codicemque laudaverit scholia[1]). Quae res et inaudita est, neque per chronologicas rationes ullo modo fieri potuit. Cum enim iuris Iustiniani libri iam saeculo post Christum natum undecimo duodecimoque neglecti abiectique per totam Graeciam iacerent, quid mihi hominem narras, qui trecentis annis post eosdem libros scholiis illustraverit suis?

Ex his, quae adhuc in medium protulimus, argumentis satis, opinor, liquet, *Comneno* in his rebus referendis fidem non constare. Accedit, quod idem *antecessoris* nomen, quod iis tantum iureconsultis, qui Iustiniano aequales fuerunt ab eave aetate non ita remoti, attribui meminimus[2]), temporibus Basilii Macedonis[3]) adeoque Constantini Harmenopuli[4]) obtinuisse auctor sit; quodque Balsamonis in Basilica scholia, quae nulla fuerunt, laudaverit[5]); quodque Aristenum inter Basilicorum scholiastas retulerit[6]); quodque Modestini[7]) Domninique[8]) scholia ad Novellas Constantini Leonisque scripta commemoraverit; quod denique Simeonem Attaliatam, Attaliatae illius, qui legum synopsin scripsit, pronepotem, Constantini Harmenopuli praeceptorem fecerit[9]). Quae quidem omnia cum aut omnino falsa sint, aut certe ita comparata, ut viris non sane inconsideratis probari non possint, de hoc scriptore praedicare licebit, quod est apud sapientissimum Romanorum poetam:

Hic niger est, hunc tu, Romane, caveto.

Veruntamen ne Theodori Hermopolitani quidem a nomine in rem suam vertendo scriptor iste impudentissimus abstinendum sibi putavit. Laudavit enim resp. 6. sect. 7. p. 402. A. Theodorum Hermopoliten his verbis: „*ut scias, inquit Theodorus Hermopolites* (schol. 3. in d. tit. de testibus), „ὅτι ἔστι πότ᾽ ἄν, ὅτι καὶ συγγενέσιν ἔξεστιν ὑπὲρ τῶν συγγενῶν μαρτυρεῖν, οὐδέποτε δὲ κατ᾽ αὐτῶν. „τοῖς δὲ δούλοις καὶ ἀπελευθέροις οὐδέτερον." Porro resp. 6. sect. 3. p. 374. b.: „*Theodorus*, „inquit, *Hermopolites (in ecloge Novellarum tit. II.)*: κατὰ μὲν τῶν δικαστῶν ἐπὶ δωροδοκίᾳ „φανερῶς ἀδικούντων διέταξε μετὰ τοὺς παλαιοὺς Κωνσταντῖνος καὶ Λέων αὐστηρῶς, κατὰ δὲ τῶν „ἐν ἱερεῦσι καὶ ἀρχιερεῦσι φοβερῶν αἰσχροκερδιῶν διὰ τῆς μιαρᾶς σιμωνείας ὁ θεῖος καὶ ἰσάγγελος „Ταράσιος μετὰ τοὺς κανόνας καὶ τοὺς πάλαι ἁγίους πατέρας, ἀλλ᾽ οὐδὲν πρὸς ὠφέλειαν. „πιπράσκουσι γὰρ ἅπαντες τὸ ἀώνητον, ἀλλ᾽ οἱ μὲν λάθρα, οἱ δὲ φανερῶς." De his locis quid iudicandum sit, ex iis, quae supra attulimus, satis apparet. Itaque, ne multi esse videamur, sit iam hic huius disputationis finis.

---

1) Resp. 3. sect. 1. p. 143. b.: *quantam nobis ubique ingerunt eius in Digestum ac Codicem luculentissimi commentarii.* — Resp. 4. sect. 4. p. 238. b. *Confirmat haec et luculentius et doctius Harmenopulus noster (in adnot. ad libr. Pandect. ad tit. de Iust. et iur. schol. 64.) dicens*: πάσῃ τῇ βασιλείᾳ et caet. — Ibid. p. 239. b.: *Docet hoc ipsum Harmenopulus noster (in d. tit. de iust. et iur. schol. 79.).* — Ibid. sect. 5. p. 241. b.: *cui adstipulatur Harmenopulus (in lib. 1. ff. tit. 1.).* — Ibid. sect. 8. p. 268. b. *ut Nostris cum Harmenopulo (ad tit. Pandect. de Iust. et Iur.) ratio naturalis ipsa probabit.* — Ibid. p. 273. b.: *immo palam id ipsum testati praeter Harmenopulum (ad tit. Pandect. de Adult.).* — Resp. 5. sect. 1. p. 282. b.: *et Harmenopulus (in tit. Pandect. de off. Iud.).* — Ibid. sect. 3. p. 300. b.: *Quare et Harmenopulus noster (d. tit. Pandect. de Iust. et iur.)*, οὐδ᾽ ἐπιχειρήμασιν, *inquit*, et caet. — *Harmenopuli commentarios in Codicem* laudavit Comnenus resp. 5. sect. 5. p. 321. b. *Nam et Harmenopulus (schol. 108. in Codicem) ait* τὸν σφαλέντα et caet. 2) Vide *Bienerum* in libro: *Beiträge zur Revision des Just. Codex*. p. 31. 3) Resp. 6. sect. 7. p. 403. b.: *Thalelaeus Antecessor (in Novell. Basilii Macedo. incip. cum bonorum omnium vers.* διὸ θεσπίζομεν.*).* — Resp. 5. sect. 5. p. 320. a.: *Eustathius Antecessor (in schol. ad Nov. 10. Leon.).* 4) Resp. 3. sect. 1. p. 143. b.: *ut* (Harmenopulus) *duodetrigesimo aetatis anno Antecessoris nomen meruerit.* 5) Resp. 5. sect. 1. p. 282. b.: *Idem docet et Balsamon (ad lib. 1. tit. 2. Basilicῶν).* 6) Resp. 5. sect. 1. p. 283. a.: *Quapropter Aristenus (ad tit. Basilicων de probat.)* ὁ ἐνταλθεὶς, ait, et caet. 7) Resp. 6. sect. 7. p. 402. a.: *Modestinus (ad Novell. Const. et Leon. in tit. de test. n. 4.).* 8) Ibid. p. 402. a.: *Domninus (ad eas d. Novell. d. tit. de test. in fin.).* 9) Resp. 3. sect. 3. p. 143. b.

CAPUT IV.

Posteaquam exposuimus, in his, quae ex Theodori de Iustiniani Novellis libro supersunt, fragmentis edendis quibus auxiliis adminiculisque usi simus, restat, ut nostro editoris officio quemadmodum functi simus, paucis exponamus. Ac primum quidem ex iis, quae capite secundo disputavimus, satis apparet, ipsa huius libri fragmenta ad CLXVIII. Novellarum ordinem digerenda esse. Incerta eiusdem scriptoris fragmenta stellula adposita (*) indicavimus. Scripturae, quae in iis, quos supra diximus, fontibus habetur, varietatem in notis indicare non neglеximus. Interpolationum, quae in his fragmentis reperiuntur, vestigia diligenter persequenda duximus, earumque originem fontemque demonstravimus. In Graecis quae corrupta habentur, critica arte et disciplina in integrum restituimus, rati, si usquam alias, at certe in hoc scripturae genere coniecturae non improbabili locum dari. Quam tamen, licet et facilitate et felicitate commendaretur, tamen vel sic magis in notis indicandam, quam in orationis contextu collocandam putavi, ne cuiquam viderer pro Theodori verbis venditare mea. Cum autem verba Theodori Graeca Latine exponenda esse videremus, Fabroti reliquorumque iuris Graeci interpretum translationes, quod eius fieri posset, retinendas esse censuimus, non quo plane nihil in ea re reprehenderemus, sed ut, quae ab aliis egregie gesta sunt, ex his suum cuique attribuerem. Ipsi veterum interpretum errores tacito emendavimus, castigavimus, correximus; ipsa translationis verba hic illic immutando ad certam quandam aequabilitatem revocavimus; ea, quae in orationis contextu corrupta sunt, ad coniecturae non improbabilis speciem transtulimus, sed interrogantis signo (?) adiecto; denique hoc agendum putavimus, ut haec, quam daturi sumus, Graecorum in Latinum sermonem translatio iustae interpretationis loco haberi posset.

Haec habui, quae de operis mei ratione viderentur esse praefanda. In quo si quid ab aequis harum rerum arbitris reprehendatur, gratus accipiam, acceptaque lance non iniqua trutinabor, et, si quid erratum sit, iure meritoque me in ordinem redactum esse ingenue confitebor Nam homo sum et humani nihil a me alienum puto.

Nov. 1. cap. 1. *Τοὺς παρά τινων γεγραμμένους.*] *Θεοδώρου. Ὁ κληρονόμος*[1]) *ἀναγκαῖος ἢ φιδεικομισσάριος*[2]) *τῶν κατ᾽ εἶδος, ἢ τῶν καθ᾽ ὁμάδα, καὶ ὁ πρεσβείῳ τιμηθεὶς, μὴ πληρῶν τὸ προστεταγμένον αὐτῷ ὑπὸ τοῦ τεστάτωρος, ἀλλὰ καὶ μετὰ καταδίκην*[3]) *ἀγνωμονῶν ἐπὶ ἐνιαυτὸν, μόνον τὸ ἐξ ἀδιαθέτου ἁρμόζον αὐτῷ κομίζεται, τουτέστι τὸ νόμιμον ποστημόριον, ὅπερ ἐστὶν ἀπὸ μὲν τεσσάρων ἀνὰ τὸ ἥμισυ, μέχρι δὲ τεσσάρων τὸ τρίτον, κατὰ τὴν ιη΄. νεαράν. ἰστέον δέ*[4]), *ὅτι τοὺς*[5]) *ἐξ ἀνάγκης νόμου*[6]) *θεματίζει ἡ παροῦσα διάταξις, ὡς δηλοῖ τὸ τέλος τοῦ παρόντος κεφαλαίου· ὅθεν φησίν, ὅτι μὴ ποιοῦντες τὴν κέλευσιν τοῦ τελευτῶντος οὐδὲν λήψονται, εἰ μὴ τὸ ἐξ ἀδιαθέτου, ὡς εἴπομεν. ἀλλὰ τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ μὴ πειθαρχήσαντος τῷ τεστάτωρι προσκυροῦται τοῖς συγκληρονόμοις αὐτοῦ κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ἐνστάσεως ἑκάστου*[7]) *αὐτῶν. εἰ δὲ συγκληρονόμοι αὐτῷ μὴ ὕπεισιν, ἢ ὑπῆσαν*[8]) *μέν, οὐκ ἠθέλησαν*[9]) *δὲ ἀδιτεῦσαι, τότε πάλιν τὸ λοιπὸν μέρος αὐτῶν*[10]) *δίδωσι τοῖς*[11]) *φιδεϊκομισσαρίοις, ἢ τοῖς ἐλευθερωθεῖσι δούλοις τοῦ διαθεμένου, ἀσφαλιζομένων πάντων δηλονότι, ὡς πληροῦσι τὸ προστεταγμένον ὑπὸ τοῦ τεστάτωρος. εἰ δὲ μήτε ληγατάριος μήτε οἰκέτης ἐλευθερωθεὶς ὕπεστι, τότε εἷς τῶν ἐξ ἀδιαθέτου τοῦ τεστάτωρος, ἢ καὶ οἱοσδήποτε θέλων ἐξωτικός, ἢ ἐν ἀπορίᾳ*[12]) *πάντων ὁ φίσκος λαμβάνει τὴν κληρονομίαν καὶ πληροῖ τὸ προστεταγμένον ὑπὸ τοῦ τελευτῶντος, καὶ ταῦτα ἐπὶ τῶν*[13]) *ἐξ ἀνάγκης νόμου γραφομένων κληρονόμων, τουτέστι κατιόντων, ἀνιόντων*[14]), *ἔσθ᾽ ὅτε δὲ*[15]) *καὶ ἀδελφῶν. ὁ γὰρ μὴ ἐξ ἀνάγκης νόμου γραφόμενος κληρονόμος, μὴ* (sic) *ποιήσει*[16]) *τὸ κελευσθὲν ὑπὸ τοῦ τεστάτωρος*[17]), *οὐδὲ τί ποτε*[18]) *λαμβάνει, τῇ δὲ λεχθείσῃ*[19]) *τῶν εἰρημένων προσώπων,*

Theodori. Necessarius haeres vel fideicommissarius rerum singularum vel haereditatis, et, qui donatione honoratus est, si id, quod (fieri) iussit testator, non faciat, verum etiam, postquam a iudice condemnatus est, intra annum dicto audiens non sit, id tantum, quod ipsi ab intestato competit, accipit, hoc est, legitimam portionem, quae quidem, si plus quattuor sunt, semis est, sin usque ad quatuor, triens secundum 18. Novellam. Sciendum est autem, eos, qui ex legis necessitate (scribuntur haeredes) ab hacce constitutione designari, ut finis praesentis capitis significat; unde ait, eos, qui ea, quae a defuncto iussa sunt, non faciunt, praeter portionem legitimam, ut iam diximus, nihil esse accepturos; sed residua portio eius, qui voluntati testatoris non obtemperavit, cohaeredibus eius pro portione, in quam scripti sunt, haereditaria vindicatur. Si cohaeredes eius non sint, vel fuerint quidem, haereditatem tamen adire noluerint, tunc (legatariis et iis, qui horum similes sunt, nempe) fideicommissariis vel servis (testamento) manumissis haec constitutio residuam eorum portionem concedit, ut tamen ab omnibus cautio de hoc praestetur, ea, quae a testatore iussa sunt, a se impletum iri. Si vero neque legatarius sit, neo servus (testamento) manumissus, tunc unus ex haeredibus legitimis testatoris, aut etiam extraneus, quicunque velit, aut, si omnes deficiant, fiscus haereditatem accipit, et id, quod a defuncto iussum est, exequitur. Atque haec de his, qui ex necessitate legis haeredes scribuntur, hoc est, descendentibus, ascendentibus, interdum autem etiam fratribus. Nam si is, quem haeredem institui necesse non est, testatoris iussa non exequetur, nihil penitus accipit, sed (reliquis personis) secundum supra dictam

---

1) Hic locus exstat in Codice Bodleiano 3399. tit. 32. fol. 131., sed Theodori nomine praetermisso. Titulus hic est: *περὶ κληρονομιῶν καὶ φαλκιδίων. Ἐνησχολημένοις ἡμῖν. Κληρονόμοις* et caet. 2) Pro verbis *ὁ κληρονόμος ἀναγκαῖος ἢ φιδεικομισσάριος* Bodlei. habet *κληρονόμοις ἀναγκαίοις ἢ φιδεικομισσαρίοις*. 3) Pro *καταδίκην* Bodlei. habet *δίκην*. 4) Pro *δὲ* Bodlei. habet *γάρ*. 5) Pro *τοὺς* Bodlei. habet *τοῖς*. 6) Pro *νόμου*, quod est in Bodlei., Fabr. habet *νόμους*. 7) Bodlei. *ἑκάστῳ*. 8) Pro *ὑπῆσαν* Bodlei. habet *ὕπεισι*. 9) Pro *ἠθέλησαν* Bodlei. habet *ἤθελον*. Ad vocem *ἀδιτεῦσαι* signum .·. in Bodlei. additum est. Addit autem idem Codex ad marg. *ἀποστρεψ. μερίσαι*. 10) Pro *αὐτῶν* Bodlei. habet *αὐτοῦ*. 11) Post *τοῖς* Bodleianus intrudit *λεγαταρίοις καὶ τοῖς τοιούτοις τουτέστι τοῖς*. Nov. 1. cap. 1. §. 1. *καὶ ἄδειαν παρεχέτω καὶ ληγαταρίοις καὶ φιδεϊκομμισσαρίοις καὶ οἰκέταις ἐλευθερίᾳ τιμηθεῖσι προσιέναι*. Itaque non dubitandum censeo, quin in Basilicorum codd. mss. integer versus librarii incuria exciderit. Quid enim facias de legatariis, qui in Novellae loco laudato collocati sunt, cum in Basilicis nulla plane exstet earum personarum mentio? 12) Bodlei. *ἀπορείᾳ*. 13) Pro *ἐπὶ τῶν* Bodleianus habet *ἐπὶ μόνων τῶν*, quae verba quemadmodum Nov. 1. cap. 1. §. 2. non confirmantur, ita orta videntur ex interpretatione verborum: *ὁ γὰρ μὴ ἐξ ἀνάγκης νόμου γραφόμενος κληρονόμος*. 14) Pro voce *ἀνιόντων* Bodlei. habet *καὶ ἀνιόντων*. 15) Vocem *δὲ* Bodlei. non habet. 16) Pro verbis *μὴ ποιήσει* Bodlei. habet *εἰ μὴ ποιήσῃ*. Recte, ni fallor. 17) Bodlei. *τεστάτορος*. 18) Pro *οὐδὲ τί ποτε* Bodlei. habet *οὐδέν*. 19) Pro voce *λεχθείσῃ* Bodlei. addit *διαιρέσει*.

φημὶ συγκληρονομων, διαιρέσει[20]) ληγαταρίων, καὶ δούλων ἐλευθερωθέντων[21]) θελοντων προσελθεῖν τῷ κλήρῳ τοῦ κατοιχομένου, καὶ φίσκῳ[22]) ἐν ὑστέρᾳ χώρᾳ τάξιν[23]) δίδωσι. πλὴν ἰστέον, ὅτι, ἐὰν κληρονόμος[24]) ἔχῃ ὑποκαταστάτους, αὐτοὶ πρῶτον μετὰ τὸν ἀγνωμονήσαντα[25]) καλοῦνται πρὸς τὸ πληρῶσαι τὴν βούλησιν τοῦ τεστάτωρος[26]) [τῶν] (sic)[27a]), ἐὰν θέλωσι, τῶν ἐξνερεδάτων[27b]) πανταχόθεν ἀποκλειομένων, εὐλόγου[28]) δηλονότι ὑπούσης αἰτίας. σημείωσαι[29]) δέ, ὅτι τότε ἀναγκάζεταί τις πληροῦν τὴν βούλησιν τοῦ τεστάτωρος, ὅτε οὐκ ἔστι[30]) παράνομος· τότε γὰρ οὐκ ἔρρωται, ὡς εἴρηται βιβ. ς'. τοῦ κώδικος[31]) τιτλ.[32]) μς'. διατ. β'.[33])

distinctionem locum facit, id est cohaeredibus, legatariis, et servis (testamento) manumissis et extraneis, qui libertate gaudent (?), si haereditatem defuncti adire velint, et novissimo quoque loco fisco. Sciendum tamen est, si haeres substitutos habeat, eos post eum, qui contumax fuerit, si velint, primo quoque loco ad voluntatem testatoris adimplendam vocari, iis, qui exhaeredati sunt, videlicet iusta ex caussa, omnimodo summovendis. Nota autem, voluntatem testatoris tunc necessario implendam esse, si modo legibus non refragetur; tunc enim non servatur, ut lib. 6. Cod. tit. 46. const. 2. dicitur.

Basil. lib. 41. tit 4. them. 1. tom. V. p. 484. schol. k.

Γινέσθω τοίνυν καταγραφή.] Θεοδ.[34]) Ο Φαλκίδιον θέλων παρακρατεῖν ποιείτω ἴνβεντον ἐμπροθέσμως[35]), τουτέστιν ἐντὸς τῶν τριῶν μηνῶν[36]), παρόντων ληγαταρέων[37]) καὶ[38]) τῶν δανειστῶν· ἢ[39]), εἰ μὴ εἰσιν οὗτοι, παρόντων τριῶν μαρτύρων ἀξιοπίστων. ἐὰν γὰρ παρόντες οἱ ληγατάριοι[40]) μὴ βουληθῶσι παραγενέσθαι ἐπὶ τῇ ποιήσει τοῦ ἰνβέντου, ἀρκοῦσι μόνοι οἱ εἰρημένοι μάρτυρες. ἀνάγνωθι βιβ. ς'. τιτ. λ'. καὶ ν'. ἀνάγνωθι περὶ ἰνβενταρίου πουπίλλου βιβ. ε'. τοῦ κώδικος τιτ. λζ'. διατ. κε'.[41]) καὶ νεαρὰν ρλα'. ἐν τῷ τέλει.

Theodori. Is, qui Falcidiam retinere vult, intra praestituta tempora inventarium facito, hoc est Nov. 1. cap. 2.
intra tres menses, praesentibus legatariis et creditoribus; vel, si hi non sint, praesentibus tribus testibus fide dignis. Nam si legatarii, qui adsunt, inventarii confectioni interesse nolint, supra dicti testes soli sufficiunt. Lege lib. 6. tit. 30. et 50.; et de inventario pupilli lege lib. 5. Cod. tit. 37. const. 25. et Nov. 131. ad finem.

Basil. l. l. tom. V. p. 485. schol. p.

Οὐ δώσομεν δὲ ἄδειαν.] Θεοδώρου. Ὁ κληρονόμος εἰδὼς τὴν οὐσίαν τοῦ τεστάτωρος οὐ δύναται τινὰς μὲν τῶν ληγαταρίων πληροῦν, ἐκ τινῶν δὲ παρακρατεῖν Φαλκίδιον ἢ ῥεπετιτεύειν τι, ἐὰν ἤδη αὐτοῖς κατέβαλεν, εἰ μὴ ἄρα ἀπρόοπτον χρέος ἀνεφάνη, ἢ συμβῇ αἰτία εὔλογος. ἀνάγνωθι β'. ς'. τοῦ κώδικος τιτ. ν'. διατ. ς'.

Theodori. Haeres, qui facultates testatoris cap. 3.
novit, non potest quibusdam ex legatariis solidum solvere, ex quibusdam autem (legatis) Falcidiam retinere, aut, si (legata) solida persolverit, ex iis aliquid repetere, nisi forte aes alienum, quod latebat, emerserit, aut alia quae iusta caussa supervenerit. Lege lib. 6. Codicis tit. 50. const. 6.

Cod. Ambros. biblioth. Med. I. 48. p. 152.

Κεῖται δὲ ἐν τῷ Ἑρμοπολίτῃ[42a]) *οὕτως.* Πᾶς κληρικός, κἂν ἀναγνώστης ἐστίν, εἰ καταλείψει τὴν ἱερατείαν, γενέσθω βουλευτὴς[42b]) ἢ ταξεώτης. ἐν δὲ τῷ Ἀθανασίῳ οὕτως· πᾶς κληρικὸς κ. τ. λ.

In (*Theodori*) *Hermopolitani* commentario haec Nov. 6. cap. 17.
sic expressa sunt: Omnis clericus, etiamsi lector sit, si sacerdotalem statum deserat, curialis vel cohortalis fiat. In *Athanasii* autem hoc modo: Omnis clericus et reliqua.

---

20) Verba *συγκληρονόμων διαιρέσει* in Bodlei. desunt. Post vocem *φημὶ* idem Codex *δὴ* apposuit. 21) Pro *ἐλευθερωθέντων* Bodlei. habet *καὶ ἐλευθέρων ἐξωτικῶν*. Malim eius Codicis auctoritatem sequi. Nam et supra dixit *τότε εἰς τῶν ἐξ ἀδιαθέτου — ἢ καὶ οἱοσδήποτε θέλων ἐξωτικὸς — λαμβάνει τὴν κληρονομίαν*, et, de servis quae supra dicta sunt, satis demonstrant, hos tantum significari, qui testamento manumissi sint. *Ἐλευθέρων* dictum est, ut servis opponerentur. 22) Bodlei. *φίσκον*. 23) Pro *ἐν ὑστέρᾳ χώρᾳ τάξιν* Bodlei. habet *ἐν ὑστέρᾳ τάξει χώραν*. 24) Vox *κληρονόμος* in Bodlei. deest. 25) Pro *ἀγνωμονήσαντα* Bodlei. habet *μετὰ τοὺς ἀγνωμονήσαντας*. 26) Bodlei. *τεστάτορος*. 27a) Vox *τῶν* in Bodlei. deest. Recte. Ideo uncis inclusi. 27b) Bodlei. *ἐξερεδάτων*. 28) Fabr. *εὔλογον*. Bodlei. habet *εὐλόγως*. Voces, quae sequuntur, *δηλονότι ὑπούσης αἰτίας* in Bodlei. desunt. 29) Pro *σημείωσαι* Bodlei. habet *σημ*. 30) Bodlei. *ἐστι* habet. 31) Bodlei. *τοῦ κωδ*. 32) Pro *τιτλ*. Bodlei. habet *καί*. 33) Bodlei. litteram *β'*. omittit. Post haec Bodlei. fol. 131. haec interponit: *πάντες οἱ κληρονόμοι τέλειοι νοοῦνται, κἂν εἰς μέρος εἷς ἕκαστος αὐτῶν ἐγράφη. τὰ λεχθέντα ἐπὶ κληρονόμου ἀγνωμονοῦντος κρατεῖ καὶ ἐπὶ ληγαταρίου, μὴ πληροῦντος τὴν βούλησιν τοῦ τεστάτορος.* Quae quidem sic Latine vertenda sunt: *omnes haeredes in solidum videntur esse, etsi unusquisque eorum ex parte tantum (scriptus) est. Ea, quae de haerede, qui testatori dicto audiens non est, dicta sunt, valent etiam in legatario, qui voluntatem testatoris non implet.* Quae aliquis dixerit Theodori esse. 34) Vox *Θεοδ.* in Bodlei. deest. 35) Bodlei. *ἐμπρόθεσμον*. 36) Pro *τῶν τριῶν μηνῶν* Bodlei. habet *τριμήνου*. 37) Bodlei. *τῶν λεγαταρίων*. 38) Pro *καὶ* Bodlei. habet *ἢ*. 39) Pro voce *ἢ* Bodlei. habet *καί*. 40) Bodlei. *λεγατάριοι*. 41) In nostris editionibus est const. 24. Cod. V. 37. 42a) Cod. Ambr. *Ἑρμοπολ*. 42b) Cod. Ambr. *βουλατής*.

Basil. lib. 28. tit. 6. them. 1. tom. IV. p. 312. schol. a.

Nov. 12. cap. 1. *Θεσπιζομεν τοίνυν.*] *Θεοδώρου*[43a]). *Ὁ γάμον ἀθέμιτον συναλλάξας, ἐὰν οὐκ ἔχει παῖδας ἀπὸ προτέρων νομίμων γάμων, δημεύεται μετὰ τῆς ἐπιδοθείσης αὐτῷ προικός. τὰ οὖν εἰρημένα ἐπὶ ἀνδρός, καὶ*[43b]) *γυναικὸς κρατεῖ ἀθεμίτως γαμηθείσης ἐν εἰδήσει τοῦ νόμου. ἀνάγνωθι βιβ. ε΄. τοῦ κωδ. τιτ. ε΄. διατ. δ΄. καὶ ς΄.*

Theodori. Qui nefarias nuptias contraxit, si ex prioribus nuptiis legitimis liberos non habeat, una cum dote ei data bonorum confiscationem patitur. Quae igitur de viro dicta sunt, et (in) muliere obtinent, quae iuris non ignara nefarias nuptias contraxit. Lege lib. 5. Cod. tit. 5. const. 4. et 6.

Basil. l. l. tom. IV. p. 312. schol. b.

cap. 2. ✲ *Τὴν πατρῴαν εὐθὺς ἐκεῖνοι.*] *Ὁ ἀθεμίτως γαμῶν εἰ παῖδας ἔχει ἀπὸ πρώτων γάμων νομίμων, διαδεχέσθωσαν αὐτόν, καὶ παραχρῆμα γένωνται* (sic) *αὐτεξούσιοι. πλὴν ὀφείλουσιν αὐτὸν τρέφειν καὶ χορηγεῖν*[44]) *αὐτῷ τὰ ἀναγκαῖα.*

Ei, qui nefarias nuptias contraxit, si liberos habeat ex priore matrimonio legitimo natos, succedunto, et confestim sui iuris fiant. Alere tamen eum debent et necessarium vitae sumptum ei praestare.

Basil. l. l. tom. IV. p. 312. schol. c.

cap. 3. ✲ *Ὁ μετὰ ταῦτα ἐχέτω χρόνος.*] *Ἐάν τις πρὸ τῆς παρούσης διατάξεως ἀθεμιτογαμήσῃ, οὐκ εὐθύνεται. ἐὰν δὲ μετὰ τὴν διάταξιν ἀθεμιτογαμήσας μὴ ἀποστῇ ἐντὸς β΄. ἔτους τῶν μυσαρῶν γάμων, δημεύεται εἰς μόνον τὸ τέταρτον τῆς αὐτοῦ περιουσίας, καὶ κληρονομεῖται εἰς τὸ ἄλλο ἥμισυ τέταρτον ὑπὸ τῶν τεχθέντων αὐτῷ ἀπὸ τοῦ τοιούτου γάμου, εἰ μὴ ἀχάριστοι ὦσιν· ἐὰν δηλονότι παῖδας ἀπὸ νομίμου γάμου οὐκ ἔχει. εἰ γὰρ ἔχει, τότε οἱ μὲν νόμιμοι αὐτοῦ παῖδες τρία μέρη λαμβάνουσιν ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ· οἱ δὲ ἀθεμίτως τεχθέντες τὸ ἓν ἄλλο μέρος λήψονται. τὰ αὐτὰ δὲ κρατεῖ, καὶ εἰ μετὰ τὸ λῦσαι τὸν γάμον ἀθέμιτον σχῇ ἀπὸ νομίμου γάμου παῖδας. πάλιν γὰρ οἱ ἐξ ἀθεμιτογαμίας ἓν μέρος κληρονομοῦσιν· οἱ δὲ νομίμως τικτόμενοι τἄλλα τρία μέρη λαμβάνουσι. καὶ ταῦτα μέν, ἐὰν ὁ ἀθεμίτως γαμήσας μετὰ τὴν διάταξιν ἐντὸς β΄. ἐνιαυτῶν ἀποστῇ τοῦ τοιούτου γάμου. εἰ γὰρ τῆς διετίας παραδραμούσης μὴ λύσῃ τὸν ἀθέμιτον γάμον, τότε δημεύεται μὲν πᾶσα ἡ τοῦ ἀνδρὸς περιουσία, τῆς δὲ γυναικὸς ἡ προῖξ· νομίμων μέντοιγε παίδων μη ὑπόντων αὐτοῖς. οἱ γὰρ ἐκ τοῦ ἀθεμίτου γάμου τεχθέντες αὐτοῖς οὐδὲν παντελῶς λήψονται*[45]). *ἐὰν δέ, ὡς διεστήξωμεν*[46]) (sic), *ἔχωσιν οἱ οὕτως ἀθεμιτογαμίᾳ ἐμμείναντες νομίμους παῖδας, τότε αὐτοὶ οἱ ὄντες υἱοὶ λαμβάνουσι τρία μέρη ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός, καὶ τὸ ἓν ἄλλο μέρος δημεύεται σὺν τῇ πάσῃ προικὶ τῆς μητρὸς αὐτῶν. τοῦτο δὲ νόησον, ἐὰν μετὰ τὸν ἀθέμιτον γάμον ἐτέχθησαν οἱ νόμιμοι παῖδες· εἰ γὰρ προεγεννήθησαν τοῦ τοιούτου γάμου, τότε τὸ πᾶν λαμβάνουσι κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς παρούσης διατάξεως. ἀνάγνωθι βιβ. ε΄. τοῦ κώδικος τιτ. ε΄. διατ. δ΄. καὶ ς΄., οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ τέλος τῆς οδ΄. νεαρᾶς. ἡ ἐγκαίρως μέντοι, τουτέστιν ἐντὸς τῆς διετίας ἀποστᾶσα γυνὴ τῆς ἀθεμιτογαμίας τὴν αὐτῆς προῖκα λαμβάνει μηδὲν ζημιουμένη.*

Si quis ante hanc praesentem constitutionem nefarias nuptias contraxerit, non inquietatur. Si vero, nefariis nuptiis post hanc constitutionem contractis, intra biennium se non abstineat, quarta tantum pars bonorum eius fisco vindicatur; tres autem partes liberi, qui ex eiusmodi matrimonio nati sunt, haereditatis nomine ferunt, nisi ingrati sint: scilicet si alios liberos ex iustis nuptiis non habeat. Nam si (eiusmodi liberos) habeat, tunc iusti quidem liberi eius tres partes ex eius substantia capiunt; qui autem ex nefariis nuptiis procreati sunt, reliquum quadrantem ferent. Eadem autem valent, si post nefariarum nuptiarum solutionem ex iustis nuptiis liberos susceperit. Nam et hic ex nefariis nuptiis procreati quadrantem haereditatis nomine ferent; qui vero ex iniusto matrimonio descendunt, reliquum dodrantem. Atque haec quidem, si is, qui post hanc constitutionem nefarias nuptias contraxit, intra biennium ab eis se non abstineat. Nam si biennium praeterierit, et (tamen) nefarias nuptias non dissolverit, omnia mariti bona confiscantur atque adeo dos, quae uxoris est, scilicet si iustos liberos non habeant; nam, quos ex nefariis nuptiis procreaverunt liberos, hi nihil penitus ferent. Quodsi secundum id, quod distinximus, qui in nefariis nuptiis permanserunt, iustos liberos habeant, tunc ii, qui filii sunt, ipsi dodrantem bonorum paternorum capiunt, et reliquus quadrans una cum dote matris eorum tota confiscatur. Hoc autem sic intellige, si post nefarias nuptias iusti liberi prognati sunt; nam, si ante has nuptias procreati sunt, tunc solidum capiunt secundum id, quod initio praesentis constitutionis dicitur. Lege lib. 5. Cod. tit. 5. const. 4. et 6., nec non finem Novellae 74. Mulier tamen, quae tempestive, id est intra biennium nefariis nuptiis renunciavit, dotem capit suam, neque ullum damnum sentit.

43a) Haec scholia in Codice Florentino Basilicorum desunt. 43b) Legendum *καὶ ἐπί.* 44) Fabr. *χωρηγεῖν.* 45) Fabrotus *λήψωνται.* 46) Legendum *ὡς διεστίξαμεν.*

Basil. lib. 41. tit. 4. them. 2. tom. V. p. 486. schol. u.

* *Καταλιμπάνειν μόνον.*] Τὸ νόμιμον[47]) ποστημόριον, ὃ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου καλεῖται, ἐστὶ μὲν ἄχρι τεσσάρων παίδων τετραούγκιον· ἀπὸ δὲ τῶν δ'. ἄνω ἑξαούγκιον. οἱ γονεῖς γὰρ ἀναγκάζονται ἐᾶσαι τὸ εἰρημένον ποσὸν τοῖς ἰδίοις τέκνοις, δηλονότι ἐνστάσει, κατὰ τὴν ριε'. νεαράν. ἀνάγνωθι βιβ. γ'. τοῦ κώδικος τιτ. κη'. διάταξιν ς'. η'., νεαραν κβ'. ξς'. ϙβ'.

Portionem legitimam, quae et portio (successionis) ab intestato dicitur, si usque ad quatuor filii sint, triens est; si plures, semis. Parentes enim supra dictam quantitatem liberis relinquere coguntur suis, scilicet titulo institutionis, secundum Novellam 115. Lege lib. 3. Cod. tit. 28. const. 6. (et) 8., Nov. 22. 66. 92. Nov. 18 cap. 2.

Basil. l. l. tom. V. p. 486. schol. x.

Καὶ τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἐπικαρπίαν.] Τὸ ἐξ ἀδιαθέτου νόμιμον μέρος οὐ μειοῦται οὔτε κατὰ χρῆσιν, οὔτε κατὰ δεσποτείαν, ἀλλὰ κατὰ χρῆσιν καὶ κατὰ δεσποτείαν ὀφείλει δίδοσθαι.

Theodori[48]). Portio legitima (successionis) ab intestato neque ad usumfructum, neque ad proprietatem deminuitur, verum absque deductione ad usumfructum et proprietatem dari debet. cap. 3.

Basil. l. l. tom. V. p. 486. schol. y.

Οὐδὲ ἐκείνου.] *Πάντες οἱ κατιόντες, κἂν ἄρρενες κἂν θήλειαι ὦσι, κἂν ἐξ ἀρρένων, κἂν ἐκ θηλειῶν, ἐξ ἴσου κληρονομοῦσι τοὺς ἰδίους γονέας ἐξ ἀδιαθέτου. ἀνάγνωθι βιβλίον ς'. τοῦ κώδικος τιτ. νε'. καὶ νη'., καὶ μάλιστα τὴν ιδ'. καὶ ιε'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διάταξιν. μὴ λάθῃ σε δὲ ἡ ριη'. νεαρά, ἀλλ' ἀνάγνωθι καὶ ταύτην.*

Eiusdem[49]). Omnes descendentes, sive masculi sint, sive feminae, sive ex masculis descendant, sive ex feminis, parentibus suis ab intestato aequabiliter succedunt. Lege lib. 6. Cod. tit. 55. et 58., et imprimis const. 14. et 15. eiusdem tituli. Nec te lateat Novella 118., sed hanc quoque lege. cap. 4.

Basil. l. l. tom. V. p. 486. schol. z.

Εἰ καὶ μὴ προῖκες.] Θεοδώρου. Καὶ οἱ ἐξ ἀπροίκου γυναικὸς τεχθέντες καλῶς κληρονομοῦσι τοὺς ἰδίους γονεῖς, κἂν νόθοι[50]) ἦσαν, καὶ ἐγένοντο γνήσιοι τῇ ποιήσει τῶν προικῴων. ἀνάγνωθι τὴν ριζ'. νεαράν, ἔνθα κεῖται. ἀνάγνωθι βιβ. ε'. τοῦ κώδικος τιτ. κζ'. διατ. ε'. ς'. ι'. ια'.

Theodori. Etiam ii, qui ex muliere indotata nati sunt, parentibus iure succedunt suis, licet naturales filii fuerint, et instrumentorum dotalium confectione legitimi facti sint. Lege Nov. 117., ubi (haec) tractantur. Lege lib. 5. Cod. tit. 27. const. 5. 6. 10. 11. Ibid.

Basil. lib. 23. tit. 1. them. 62. tom. III. p. 346. schol. o.

Εἰ δὲ τὴν ἀπαρίθμησιν.] Θεοδώρου. Ἐὰν ἀρνησάμενός τις μὴ δεδόσθαι τι αὐτῷ παρά τινος, ὕστερον εἴπῃ, ὅτι ναὶ μὲν ἔλαβον, κατέβαλον δὲ τὸ πᾶν, ἢ μέρος αὐτοῦ, οὐδὲν ὠφελεῖται.

Theodori. Si quis, cum sibi quidquam datum esse negaverit, postea dicat: „*accepi quidem, sed totum vel partem eius solvi,*" hoc nihil ei proderit. cap. 8.

Basil. l. l. tom. III. p. 346. schol. p.

* *Εἶτα ὕστερον χρήσαιτο.*] *Δικαιολογίαις*[51]) δηλαδὴ λεγούσαις καταβαλεῖν αὐτὸν ἢ τὸ πᾶν ἢ τὸ μέρος.

Allegationibus scilicet, quae vel totum solvisse ipsum vel partem demonstrent. Ibid.

---

47) Etsi in Basilicis Fabroti Theodori nomen non habetur, tamen arbitramur hoc scholium Theodoro recte vindicari. Hinc enim incipiunt scholia Novellae 18. in Basilicis collocata, quo loco Basilicorum architecti Theodori *epitomas* commemorare solent. Atque ea, quae sequuntur, scholia ex auctoritate Fabroti, qui Theodori nomen utroque *loco* in Latina versione expressit, recte Theodoro vindicantur. Ut proinde nec hoc, quod posuimus, a Theodori manu alienum videatur esse. 48) Sic Fabrotus. Non dubitandum censeo, quin interpretis nomen in Graecis Fabroti incuria omissum sit. Ipse enim se prodit. 49) Sic Fabrotus. Non dubitandum, quin eiusdem viri docti incuria verba *τοῦ αὐτοῦ* in Graeco contextu exciderint. 50) Fabr. *νοθοι*. 51) Hoc scholium in Basilicorum editione id, quod ante posui, sequitur, videturque ad eandem Theodori epitomen pertinere.

Basil. lib. 45. tit. 6. them. 1. tom. VI. p. 139. schol. a.

Nov. 21. cap. 1. *Καὶ παρὰ Ἀρμενίοις.*] Θεοδώρου. Οἱ Ἀρμένιοι κατὰ τοὺς Ῥωμαίων νόμους πολιτευέσθωσαν. ἀνάγνωθι τὴν λα'. νεαράν, καὶ μαθήσῃ τὰ περὶ αὐτῶν τελείως.

Theodori. Armeni Romanorum legibus reguntor. Lege Novellam 31., et de his plene disces.

Basil. lib. 28. tit. 4. them. 45. tom. IV. p. 279. schol. m.

Nov. 22. cap. 8. *Εἰ γὰρ ἐκ ψήφου δικαστικῆς.*] Θεοδώρου. Ἡ εἰς μέταλλον[52] καταδίκη[53] οὔτε δοῦλον τῆς[54] τιμωρίας ποιεῖ τὸν καταδικασθέντα[55], οὔτε γάμον λύει. ἀνάγνωθι βιβλ. ε'. τοῦ κώδικος τίτλον ις'. διαταξ.[56] κδ'. καὶ τιτλ. ιζ'. διαταξ.[57] α'. καὶ βιβλ. θ'. τοῦ κώδικος τιτ. μζ'. διαταξ. θ'.

Theodori. In metalla condemnatio neque servum poenae facit eum, qui condemnatur, neque nuptias dirimit. Lege lib. 5. Cod. tit. 16. const. 24., et tit. 17. const. 1., et lib. 9. Cod. tit. 47. const. 9.

Basil. l. l. tom. IV. p. 279. schol. n.

cap. 11. *Εἴτις ἐξέδωκεν.*] Τοῦ αὐτοῦ[58]. Δεσπότης συνάπτων τὸν δοῦλον ἐλευθέρῳ προσώπῳ τινὶ[59]) ὡς ἐλεύθερον, ἢ[60]) συναινῶν τοῖς τοιούτοις[61]) γάμοις, ἢ ἐν εἰδήσει κακούργως σιωπῶν, οὔτε λῦσαι[62]) τὸν γάμον δύναται, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπ' ἐκείνῳ δεσποτείας ἐκπίπτει. ἀνάγνωθι βιβ. β'. τοῦ κώδικος τιτ. κ'. διατ.[63]) δ'.

Eiusdem. Dominus, qui servum quasi liberum cum libera quapiam persona coniungit, vel eiusmodi nuptiis consentit, aut sciens dolo malo tacuit, neque nuptias dissolvere potest, sed etiam illius dominio excidit. Lege lib. 2. Cod. tit. 20. const. 4.

Basil. l. l. tom. IV. p. 280. schol. p.

cap. 13. *Περιορισμὸς ἢ ἐξορία.*] Περιορισμὸς ἐπέχων χώραν aquae et ignis interdictionos, οὐ λύει[64]) τὸν γάμον. ἀνάγνωθι ε'.[65]) τοῦ κώδικος τιτλ. ις'.[66]) διάταξ. κδ'.[67]) καὶ τιτ. ιζ'. διατ. α'. καὶ βιβλ. μη'. τιτ. κ'. διγ. ε'.[68]) καὶ βιβ. κδ.' τιτ. α'. διγ. ιγ'. ταῦτα μὲν τοῦ Θεοδώρου εἰσί. τὸ πλάτος δὲ τῆς νεαρᾶς οὕτως ἔχει etc.

Deportatio, quae aqua et igni interdictionis locum obtinet, matrimonium non solvit. Lege lib. 5. Cod. tit. 16. const. 24., et tit. 17. const. 1., et lib. 48. (Dig.) tit. 20. dig. 5., et lib. 24. tit. 1. dig. 13. Haec quidem Theodori sunt. Τὸ πλάτος Novellae autem sic habet etc.

Basil. l. l. tom. IV. p. 280. schol. q.

cap. 19. * *Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον.*] Μήτε ὑπεξούσιος μήτε ἐμαγκίπατος λυέτωσαν τὰ αὐτῶν συνοικέσια ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἰδίων γονέων ἐκτὸς τῆς ἐκείνων βουλήσεώς τε καὶ συναινέσεως. ἀνάγνωθι βιβ. ε'. τοῦ κώδικος τιτλ. ιζ'. διατ. ιβ'.

Nec filiusfamilias, nec emancipatus nuptias suas in parentum suorum damnum absque illorum voluntate et consensu dissolvunto. Lege lib. 5. Cod. tit. 17. const. 12.

Basil. lib. 28. tit. 12. them. 1. tom. IV. p. 447. schol. a.

cap. 20. *Λυθέντος τοίνυν τοῦ γάμου.*] Θεοδώρου. Τῶν γαμικῶν κερδῶν οἱ μὴ δευτερογαμοῦντες τελείως δεσπόζουσι. μέμνησο τῆς β'. νεαρᾶς. τοῦτο ἀναιρεῖ ἡ ϟη'. νεαρά. πλὴν ἴσθι, ὅτι ἄλλο προστίθησι τῇ εἰρημένῃ ϟη'. ἡ ρκζ'. νεαρά[69]). ἀνάγνωθι οὖν τὰς

Theodori. Hi, qui secundas nuptias non contrahunt, lucrorum nuptialium plenum habent dominium. Memineris Novellae 2. Hoc abrogat Nov. 98. Verum sciendum est, aliud dictae 98. Novellae per Novellam 127. adiici. Lege ergo utramque

---

52) Flor. μετάλλον. 53) Flor. καταδίκης. 54) Vox τῆς in Cod. Flor. deest. 55) Pro καταδικασθέντα Flor. habet καταδικαζόμενον. 56) Pro διαταξ. Flor. habet δι^r. 57) Pro διαταξ. Flor. habet δι^r. 58) Verba τοῦ αὐτοῦ in Flor. Cod. desunt. 59) Flor. τινὶ προσώπῳ. 60) Voces ὡς ἐλεύθερον ἢ in Flor. desunt. 61) Pro voce τοιούτοις Flor. habet τοιούτου. 62) Flor. λύσαι. 63) Pro διατ. Flor. habet δι^r. Designatur const. 4. Cod. de dolo malo (II. 21.). 64) Initium scholii in Codice Flor. hoc est: ἡ δεπορτατίων ἔχουσα τάξιν ὕδατος καὶ πυρὸς ἀπαγορεύσεως οὐ λύει et caet. 65) Flor. βι. ε̅. 66) Flor. ιζ'. Designatur const. 24. Cod. de don. inter virum (V. 16.). 67) Post verba διατ. κδ'. Cod. Flor. haec habet: καὶ κζ'. καὶ βι. θ'. τι. μζ'. διατ. θ'. ταῦτα μέν ἐστι Θεοδώρου. τὸ δὲ πλάτος οὕτως ἔχει. Hac Codicem laudandi ratione βι. θ'. τι. μζ'. διατ. θ'. designatur const. 9. Cod. de poenis (IX. 47.). Quid Theodori sit, facile discerni non potest. 68) Designatur fr. 5. D. 48. 20. 69) Codex Flor. habet ἡ ρκζ'. ὁμοίως νεαρὰ pro verbis ἡ ρκζ'. νεαρά.

δύο διατάξεις. σήμερον γὰρ ὁ μὴ δευτερογαμῶν[70]) ἑνὸς μόνου παιδὸς ἔχει μέρος.

constitutionem. Hodie enim, qui secundas nuptias non contrahit, unius tantum filii portionem habet.

Basil. lib. 28. til. 12. them. 1. tom. IV. p. 449. schol. c.

Καὶ ἔσονται ταῦτα.] Θεοδώρου. Ἐὰν οἱ δευτερογαμοῦντες τὰ γαμικὰ κέρδη μὴ ἐκποιήσωσι, μήτε ὑπόθωνται ῥητῶς τελευταίαν βούλησιν, λαμβανέτωσαν αὐτὰ οἱ τεχθέντες αὐτοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ γάμου παῖδες ἐξ ἴσου, κἂν μὴ κληρονομήσουσιν[71]) αὐτούς, εἰ μὴ ἄρα ὀφθῶσιν ἀχάριστοι. τὸ γὰρ τοῦ ἀχαρίστου παιδὸς μέρος προσαυξάνεται τοῖς λοιποῖς ἀδελφοῖς. εἰ δὲ πάντες οἱ παῖδες εὑρεθῶσιν ἀχάριστοι, τότε τὸ μέρος αὐτῶν προστίθεται τοῖς κληρονόμοις τῶν ἰδίων γονέων, κἂν ἐξωτικὸς[72]) εἶεν. ἴσθι δέ, ὅτι καὶ ἐνταῦθα οἱ ἔγγονοι ὑπεισέρχονται τὸ πρόσωπον τοῦ ἰδίου γονέως, ἐὰν τὸν πατέρα κληρονομῶσι. καὶ σημείωσαι, ὅτι τὰ εἰρημένα κρατεῖ καὶ ἐπὶ τῶν ἀπροίκων κερδαινόντων τὸ τέταρτον τῆς οὐσίας, ἢ οἱονδήποτε μέρος ἀπὸ τῶν κάσων[73])· αὗται[74]) γὰρ καλῶς πακτεύουσιν. ἀνάγνωθι βιβλ. ε'. τοῦ κώδικος τιτλ. θ'. διατ. θ'., καὶ μέμνησο τῆς β'. νεαρᾶς καὶ τῆς ϟη'. ὁμοίως[75]). σημείωσαι[76]), ὅτι ἔνστασις[77]) οὐκ ἔστιν[78]) ἐκποίησις. τὸ[79]) ἐναντίον λέγει[80]) βιβλ. ε'. τοῦ κώδικος τιτλ. θ'. διατ. η'.

Theodori. Si ii, qui secundas nuptias contrahunt, lucra nuptialia non alienaverint, neque supremo iudicio specialiter obligaverint, liberi ex eodem matrimonio procreati ex aequo haec capiunto, etiamsi haeredes eorum non fient, nisi forte ingratos eos esse apparuerit. Portio enim ingrati filii reliquis fratribus accrescit. Si vero omnes liberos constet ingratos esse, tunc eorum portio haeredibus parentum ipsorum adponitur, etiamsi extranei (?) sint. Scito autem, hic quoque nepotes in parentis sui personam succedere, si ei haeredes exstiterint. Et nota, ea, quae dicta sunt, etiam in indotatis (personis) observari, quae quartam bonorum partem vel qualemcunque ex casibus lucrantur. Hae enim recte paciscuntur. Lege lib. 5. Codicis tit. 9. const. 9., et memineris Novellae 2. et similiter Novellae 98. Nota, (heredis) institutionem alienationem non esse. Contrarium dicit lib. 5. Codicis tit. 9. const. 8.

Nov. 22. cap. 20.

Basil. lib. 28. tit. 14. them. 1. tom. IV. p. 488. schol. a.

Εἴ τινες τοῖς ἔμπροσθεν.] Θεοδώρου[81]). Ἡ πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου δευτερογαμοῦσα γυνὴ ἀτιμοῦται, μηδὲν ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου κερδαίνουσα, μήτε πλέον τοῦ τρίτου μέρους τῆς ἰδίας οὐσίας δυναμένη ἐπιδοῦναι τῷ δευτέρῳ ἀνδρί. καὶ τότε τοῦτο νόει, ὅτι δύναται ποιῆσαι, ὅτε παῖδας οὐκ ἔχει ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς τοῦ πρώτου. εἰ γὰρ ἔχει παῖδας, τὸ ἁρμόζον ἑνὶ τῶν παίδων ἀπὸ τοῦ τρίτου μέρους[82]), τῆς προτέρας αὐτῆς προικὸς μεριζομένης πᾶσι τοῖς ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τεχθεῖσιν υἱοῖς, δίδωσι τῷ δευτέρῳ ἀνδρὶ εἰς προῖκα, ὡς ἀνήνεκται ἐν τῷ ε'. βιβ. τοῦ κώδικος τιτλ. θ'. διατ. ς'. ἀνάγνωθι δὲ τὴν α'. καὶ β'. καὶ γ'. διατ. τοῦ εἰρημένου τιτ. καὶ βιβ. ς'. τιτλ. νς'. διατ. θ'. ἡ πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου δευτερογαμοῦσα οὐ δύναται πρὸς τοῖς εἰρημένοις λαβεῖν τι ἀπὸ οἱουδήποτε προσώπου κατά τινα φιλοτιμίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῇ ἐαθέντα ἐλεύσονται εἰς τὰ δέκα πρόσωπα τῶν συγγενῶν αὐτοῦ[83]) τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ἀνιόντας φημὶ καὶ κατιόντας καὶ τοὺς ἐκ πλαγίου δευτέρου βαθμοῦ. εἰ δὲ οὐχ ὕπεστιν ἓν τῶν εἰρημένων προσώπων, εἰς τὸ ταμεῖον προσχυροῦται. οὐ μόνον δὲ τὸ λεχθὲν ὑπομένει ἡ δευτερογαμοῦσα, ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ἐπέκεινα τοῦ τρίτου βαθμοῦ συγγενεῖς αὐτῆς διαδέχεται.

Theodori. Mulier, quae intra annum luctus iterum nubit, infamia notatur, neque quicquam ex secundis nuptiis lucratur, neque plus, quam trientem bonorum suorum secundo marito dare potest. Hoc autem ita demum ab ea fieri posse intellige, si liberos ex priore marito non habeat. Nam, si liberos habeat, id, quod uni ex liberis ex triente competit, secundo marito in dotem dat, priore ipsius dote inter omnes filios ex priore matrimonio susceptos dividenda, ut in libr. 5. Cod. tit. 9. const. 6. relatum est. Lege 1. 2. et 3. const. praedicti tituli et lib. 6. tit. 56. const. 9. Quae ante tempus luctus completum secundo nubit mulier, praeter ea, quae dicta sunt, nihil potest ex ulla cuiuscunque personae liberalitate capere; sed et ea, quae a marito ipsi relicta sunt, ad decem personas cognatorum mariti eius venient, ascendentes dico et descendentes et eos, qui usque ad secundum gradum ex latere cognati sunt. Quod si nulla sit ex supra dictis personis, fisco vindicantur. Non solum autem id, quod dictum est, ea, quae secundo nubit, patitur, sed nec iis, qui ultra tertium gradum cum ipsa cognati sunt, succedit.

cap. 22.

---

70) Cod. Flor. ὁμηδευτερογαμῶν. 71) Codex Flor. κληρονομήσωσιν. 72) Codex Flor. ἐξωτικόν. Legendum ἐξωτικοί. 73) Codex Flor. κάσσων. 74) Pro αὗται Cod. Flor. habet αὐτοί. 75) Pro verbis καὶ τῆς ϟη'. ὁμοίως Cod. Flor. habet καὶ ἀνάγνωθι τὴν ἐνενηκοστὴν ὀγδόην ὁμοίως νεαράν. In haec verba Theodori scholium in Cod. Flor. desinit. Ea, quae sequuntur, novi scholii locum obtinent. 76) Inde a voce σημείωσαι ad finem scholii usque deesse omnia in manuscripto Codice Regio Fabrotus notat in nota ad marginem adposita. 77) Codex Flor. ἡ ἔνστασις. 78) Pro voce ἐστὶν Cod. Flor. habet 'Α^χ. 79) Vox τὸ deest in Cod. Flor. 80) Pro voce λέγει Cod. Flor. habet φησί. 81) Hoc scholium in Cod. Flor. deest. 82) Locus ad interpretandum satis difficilis. Ego ex Novellae 22. capite 22. et const. 6. Cod. V. 9. interpretationem composui meam. Fabrotus post vocem τοῦ τρίτου μέρους non distinxit, ideoque, quae coniungenda non erant, coniunxit. Vertit autem: *Nam, si liberos habeat, id, quod competit uni ex filiis ex tertia parte prioris dotis suae, ea divisa inter omnes liberos susceptos ex priore matrimonio, secundo marito in dotem dat.* Quae interpretatio iura mihi necdum audita pandit. 83) Post vocem αὐτοῦ Fabr. male interpunxit.

Basil. lib. 28. tit. 14. them. 1. tom. IV. p. 489. schol. b.

Nov. 22. cap. 22. *Εἰ δὲ ἀδιάθετος ὁ παῖς.*] *Θεοδώρου*[84a]). *Ἡ ἀτιμία τῆς δευτέρῳ γάμῳ προσομιλησάσης πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου κωλύεται*[84b]) *ἐξ ἀπαιδίας μὲν βασιλικοῖς γραμμασιν τοῦτο κελεύουσιν· ἐπὶ παισὶ δὲ οὐδὲ βασιλικῇ κελεύσει, εἰ μὴ ἄρα αὐτὴ ἡ γυνὴ τὸ ἥμισυ τῆς ἰδίας περιουσίας καθαρῶς δωρήσηται τοῖς ἐκ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς αὐτῆς παισί, μήτε τὴν χρῆσιν αὐτοῦ τοῦ ἡμισέως μέρους παρακατέχουσα. ἰστέον δέ, ὅτι, ἐὰν τελευτήσῃ εἷς τῶν εἰρημένων αὐτῶν υἱῶν, κληρονομοῦσιν αὐτὸν οἱ ἴδιοι αὐτοῦ παῖδες. εἰ δὲ υἱοὺς οὐκ ἔχει, διαδέχονται αὐτὸν οἱ οἰκεῖοι αὐτοῦ ἀδελφοὶ εἰς τὸ λεχθὲν ἥμισυ μέρος τὸ δωρηθὲν αὐτοῖς ἐκ τῆς μητρῴας ὑποστάσεως. εἰ δὲ ὁ τελευτήσας ἀπὸ τῶν παίδων υἱοὺς οὐκ ἔχει, οὐδὲ ἀδελφόν, ἀλλὰ μόνος ἦν, καὶ οὐδὲ διέθετο, τότε ἡ ἰδία μήτηρ*[85]) *τε καὶ δευτερογαμοῦσα γυνὴ κληρονομήσει αὐτόν, δηλονότι εἰς τὸ πολλάκις ῥηθὲν ἥμισυ μέρος τοῦ δωρηθέντος παρ' αὐτῆς διὰ τὴν τῆς αἰτίας ἐπίλυσιν. σὺ γὰρ οὕτω νόει τὸ ῥητὸν τῆς πάσης διατάξεως καὶ μὴ εἴπῃς, ὡς ἕτεροι δοξάζουσιν, ὅτι, ἄλλων παίδων μὴ ὑπόντων, κληρονομεῖ τὸν μόνον ὑπολειφθέντα υἱὸν αὐτῆς ἡ δευτερογαμοῦσα πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου εἰς τὸ πᾶν τῆς ἄλλης καὶ ὅλης αὐτοῦ περιουσίας. ἀνάγνωθι βιβλ. ς'. τοῦ κώδικος τιτ. νς'. διατάξει α'.*

Theodori. Infamia eius, quae secundas nuptias ante annum luctus completum contraxit, siquidem liberos non habeat, principali rescripto solvitur (?); sin autem liberos habeat, ne iussu quidem principis, nisi forte ipsa mulier dimidiam substantiae suae partem liberis suis ex priore marito susceptis pure donaverit, ne usumfructum quidem huius dimidiae partis retinens. Sciendum autem est, si unus ex supra dictis liberis eius decesserit, liberos eius haeredes fore. Si vero liberos non habet, fratres eius in supra dictam dimidiam partem, ipsis ex bonis maternis donatam, succedunt. Quodsi is, qui ex liberis decessit, liberos non habet, nec fratrem, sed solus est, neque testamentum fecit, tunc eius mater, etiamsi secundo nupsit, ei succedet, videlicet in eam, quam saepius commemoravimus, partem dimidiam ab ea donatam, ut se infamiae nota liberaret. Sic enim intellige totius constitutionis contextum, neve dixeris, ut quidam sentiunt, si alii liberi non sint, eam, quae secundas nuptias intra tempus luctus contrahit, ei, qui solus ex liberis eius remansit, in reliqua eius substantia eaque tota exstaturam esse haeredem. Lege lib. 6. Codicis tit. 56. const. 1.

Basil. l. l. tom. IV. p. 489. schol. c.

Ibid. *Εἰ δὲ ἀναμείνοιε.*] *Τοῦ αὐτοῦ*[86]). *Οἱ γονεῖς ἐπὶ παισὶ*[87]) *δευτερογαμοῦντες τὴν χρῆσιν μόνον*[88]) *ἔχουσιν, ὧν κερδαίνουσιν ἀπὸ τοῦ πρώτου γάμου, μήτε βεβαίως ἐκποιοῦντες αὐτά. εἰ γὰρ ἐκποιήσουσίν*[89]) *τι αὐτῷ, ἐκποιεῖται*[90]), *εἰ μὴ ἄρα τριάκοντα ἔτη*[91]) *παρῆλθεν, ἀφ' οὗ γεγόνασιν αὐτεξούσιοι οἱ ὀφείλοντες αὐτὰ διεκδικεῖν παῖδες ἢ ἔγγονοι. ἀνάγνωθι βιβλ. ε'. τοῦ κώδικος τιτλ. θ'. διαταξ. γ'. καὶ η'. καὶ βιβλ. ζ'.*[92]) *τοῦ κώδικος τιτλ. μ'. διαταξ. α'.*[93]). *ὁμοίως δὲ ἔγνως καὶ ἐν τῇ β'. νεαρᾷ. καὶ ἴσθι, ὅτι τοῦτο προβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν μὴ δευτερογαμούντων. καὶ αὐτοὶ γὰρ ἔχουσιν τὴν χρῆσιν τῶν γαμικῶν κερδῶν. ἀνάγνωθι τὴν ϛη'. νεαράν. πλὴν οἱ μὴ δευτερογαμοῦντες ἔχουσι πρὸς τῇ χρήσει καὶ ἑνὸς παιδὸς μέρος κατὰ δεσποτείαν, ὡς δηλοῖ ἡ ρκζ'.*[94]) *νεαρά. ἐν τούτῳ οὖν διαφέρουσι τῶν δευτερογαμούντων*[95]).

Eiusdem. Parentes, qui, cum liberos habeant, secundas nuptias contrahunt, eorum, quae ex prioribus nuptiis lucrantur, usumfructum habent solum, neque firmo iure ea alienare (possunt). Nam, si quid ea iis alienabunt, vindicatur, nisi forte triginta anni praeterierint, ex quo filii aut nepotes, qui ea vindicare debent, sui iuris facti sunt. Lege lib. 5. Cod. tit. 9. const. 3. et 8., et lib. 7. Cod. tit. 40. const. 1. Similiter autem etiam in Novella 2. didicisti. Et scito, hoc in his quoque, qui secundas nuptias non contrahunt, procedere; nam ipsi quoque usumfructum habent lucrorum nuptialium. Lege Novellam 98. Caeterum ii, qui secundas nuptias non contrahunt, praeter usumfructum unius etiam ex filiis portionem proprietatis iure habent, ut Nov. 127. ostendit. In hoc ergo ab his, qui secundas nuptias contrahunt, differunt.

Basil. l. l. tom. IV. p. 490. schol. e.

cap. 25. *Ἐλεύσεται δὲ τὰ τοιαῦτα.*] *Θεοδώρου. Ἐν τοῖς γαμικοῖς κέρδεσιν οὐ δύνανται οἱ γονεῖς προτιμᾶσθαι*[96]) *θάτερον παῖδα αὐτῶν τοῦ ἑτέρου. ἀλλὰ*

Eiusdem. In lucris nuptialibus parentes ex filiis suis alterum alteri praeferre non possunt.

84a) Hoc scholium in Cod. Flor. deest. 84b) Legendum *λύεται* pro voce *κωλύεται*. 85) Nov. 22. cap. 22. §. 1. de sola matre loquitur: *ἐχέτω παραψυχὴν τῆς ἑαυτῆς δυσκληρίας ἡ μήτηρ*. Delendum igitur *τε*. Alioquin sententia haec erit: „*et mater eius et mulier, quae secundo nubit.*" Quae res ab hoc loco aliena est, ut quae alienissima. Ego tamen etiam vocem *γυνὴ* deleverim. 86) Pro *τοῦ αὐτοῦ* Cod. Flor. habet *Θεοδώρου*. 87) Flor. *παισίν*. 88) Flor. *μόνην*. 89) Cod. *ἐκποιήσουσι*. 90) Flor. habet *αὐτῶν ἐκδικεῖται* pro *αὐτῷ ἐκποιεῖται*. Recte sane. 91) Pro *τριάκοντα ἔτη* Cod. Flor. habet *τριακονταετία*. 92) Pro *ζ'*. Cod. Flor. habet *λ'*. 93) Pro *α'*. Cod. Flor. habet *ια'*. 94) Pro *ρκζ'*. Cod. Flor. habet *κζ'*. 95) Post vocem *δευτερογαμούντων* Cod. Flor. addit *αὕτη ἡ προσθήκη ἐκ τοῦ ς'. βι. τοῦ κωδ. τι. νς'. διατ. δ'. ἐκ τῶν παραγραφῶν τοῦ κατὰ πόδας.* 96) Sic Cod. Flor. Fabrotus habet *προτιμεῖσθαι*.

καὶ οἱ παῖδες τοῦ τελευτήσαντος υἱοῦ τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς αὐτῶν ὑπεισέρχονται. μέμνησο τῆς β'. νεαρᾶς, καὶ ἀνάγνωθι βιβλ. ε'. τοῦ κώδικος τιτ. θ'. διατ. ε'., ἥτις ἐκαινοτομήθη ἐκ τῆς προκειμένης. ἔφη γάρ, ὅτι, ὡς θέλει, διανέμει τοῖς παισὶ τὰ γαμικὰ κέρδη τὸ κερδαῖνον αὐτὰ πρόσωπον.

Quin etiam liberi quoque defuncti filii patris sui personam subeunt. Memineris Novellae 2., et lege lib. 5. Cod. tit. 9. const. 5., quae quidem a praesente constitutione innovata est. Dixit enim, eam, quae ea lucra perceperit, personam, prout velit, inter liberos esse distributuram.

Basil. lib. 28. tit. 14. them. 1. tom. IV. p. 490. schol. f.

Ἐπειδὴ δὲ ἀκύρους.] Τοῦ αὐτοῦ [97]). *Οἱ γονεῖς δύνανται ἐκποιεῖν τὰ κερδανθέντα, ἐὰν οἱ παῖδες αὐτῶν προετελεύτησαν, δηλονότι μὴ ἔχοντες ἄλλους διαδόχους. εἰ γὰρ ἔχουσι, τὸ ἐξ ἀπαιδίας μόνον ἐκποιοῦσι. μέμνησο τῆς β'. νεαρᾶς. ἀνάγνωθι βιβλ. ε'. τοῦ κώδικος τιτλ. θ'. διατ. γ'. ε'.* [98]).

Eiusdem. Parentes ea, quae lucrifecerunt, si Nov. 22.
filii eorum praemortui sunt, videlicet si alios suc- cap. 26.
cessores non habeant, alienare possunt. Nam, si habeant, id solum, quod ex pacto non existentium liberorum ad eos pervenit, alienant. Memineris Novellae 2. Lege lib. 5. Cod. tit. 9. const. 3. et 5.

Basil. l. l. tom. IV. p. 490. schol. g.

Ἀλλὰ ἐνταῦθά τις.] Τοῦ αὐτοῦ [99]). *Ἑνὸς τῶν παίδων τελευτῶντος ἄπαιδος, ὁ μὲν περιὼν γονεὺς δευτερογαμήσας δηλονότι μόνον τὸ ἐξ ἀπαιδίας μέρος λαμβάνει· τὸ δὲ λοιπὸν εἰς τοὺς διαδόχους αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ ἐλεύσεται, εἴτε ἀδελφοί εἰσιν, εἴτε ἐξωτικοί. μέμνησο τῆς β'. νεαρᾶς.*

Eiusdem. Si unus ex liberis sine liberis de- Ibid.
cedat, parens quidem superstes, qui secundas videlicet nuptias contraxit, eam tantum partem, quae ex pacto non existentium liberorum venit, accipit; reliqua autem ad successores ipsius filii, sive fratres sint, sive extranei, venient. Memineris Novellae 2.

Basil. l. l. tom. IV. p. 490. schol. h.

* Ὅπερ μάλιστα ἐπὶ μητρός.] *Ἐπὶ γὰρ τοῦ πατρός, ὑπεξουσίου τοῦ παιδὸς ὄντος καὶ μὴ δυναμένου διατίθεσθαι* [1]) *ἐν τοῖς ἀπροσπορίστοις, κληρονόμος* [2]) *ἐξωτικὸς οὐκ ἔστι. σημείωσαι δέ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὴν μητέρα τοὺς παῖδας ὑπεξουσίους, ἐξωτικὸν πρόσωπον καλεῖσθαι. νόει δὲ οὕτως, εἰ διαζυγίῳ ἀποσταίη τοῦ ἀνδρός· τότε γὰρ ζῶσα καλεῖται συγκληρονομῆσαι τοῖς παισὶ τοῦ* [3]) *τελευτήσαντος παιδὸς κλῆρον δευτερογαμοῦντος ἀνδρός* [4]), *ὡς, εἴγε μὴ διαζύγιον ἐγένετο, πάντως ἂν ὁ γάμος οὐκ ἐλύετο, εἰ μὴ θανάτῳ μόνῳ· ἀλλὰ διαζυγίου γεγονότος, εἰκότως καὶ ἡ μήτηρ ὡς περιοῦσα κληρονομεῖ* [5]).

Nam patre superstite, cuius in potestate filius Ibid.
est, qui de his, quae patri non acquiruntur, bonis testamentum facere non possit, extraneus haeres non est. Nota autem, matrem propterea, quod filios in potestate non habeat, personam extraneam vocari. Sic autem haec intellige, si divortio a marito seiuncta sit: tunc enim, quandiu superstes est, una cum liberis ad haereditatem filii defuncti vocatur, si maritus ad secundas nuptias transierit, cum, si divortium factum non esset, matrimonium, nisi morte sola, omnimodo diremtum non fuisset; sed divortio facto, merito etiam mater, quoad superstes est, haereditatem accipit.

Basil. l. l. tom. IV. p. 491. schol. i.

Καὶ ἐπὶ τούτων δέ.] Θεοδώρου. *Τὰ κερδανθέντα* [6]) *τῶν* [7]) *γάμων προφάσει τοῖς γονεῦσιν, αὐτῶν οἱ παῖδες ἐξ ἴσου λαμβάνουσι, κἂν μὴ κληρονομήσουσι τοὺς ἰδίους γονεῖς· εἰ μὴ ἄρα ὦσιν ἀχάριστοι. τοῦτο ἔγνως καὶ ἀνωτέρω. ἀνάγνωθι βιβλ. ε'. τοῦ κώδικος τιτλ. θ'. διατ. ς'.* [8])

Theodori. Ea, quae contemplatione matrimonii Ibid.
a parentibus lucrifacta sunt, eorum liberi ex aequo capiunt, etiamsi parentum suorum heredes non erunt, nisi ingrati sint. Hoc etiam superius didicisti. Lege lib. 5. Cod. tit. 9. const. 6.

---

97) Pro *τοῦ αὐτοῦ* Flor. Cod. habet *Θεοδώρου*. 98) Pro *ε'*. Cod. Flor. habet *καὶ ε'*. *Τὸ ἐν τῇ β'. νεαρᾷ λέγ. ζήτει βι. με'. τῶν βασιλικῶν τιτ. α'. κεφ. κζ'.* 99) Pro *τοῦ αὐτοῦ* Flor. habet *Θεοδώρου*. Ante *Θεοδώρου* idem Codex ponit *ἐν τῷ ε'. κεφ.* 1) Pro *μὴ δυναμένου διατίθεσθαι* Cod. Flor. habet *διατίθεσθαι μὴ δέ*. 2) Pro *κληρονόμος* Cod. Flor. habet *δυναμένου κληρονόμος*. 3) Pro *τοῦ* Cod. Flor. habet *τὸν τοῦ*. 4) Cod. Flor. *τοῦ ἀνδρός*. 5) Post vocem *κληρονομεῖ* in Cod. Flor. rubrica haec adscripta sunt: *ζήτει τὴν ιδ'. διατ. τοῦ θ'. τι. τοῦ ε'. βι.* 6) Sic Cod. Flor. Fabrotus habet *κερδαθέντα*. 7) Pro *τῶν* Cod. Flor. habet *ἀπὸ τῶν*. 8) Pro *διατ. ς'.* Cod. Flor. habet *διατ. ς'. καὶ ζ': — βι. ε'. τοῦ κωδ. τι. θ'. διατ. η'. κεφ. β'.*

Basil. lib. 28. tit. 14. them. 1. tom. IV. p. 491. schol. k.

Nov. 22. cap. 27. *✲ Ἄριστα δὲ ἡμῖν Λέων.] Τὸ δευτερογαμοῦν ἐπὶ παισὶ πρόσωπον κατ' οὐδένα τρόπον δίδωσιν ἐκ τῆς αὐτοῦ[9a]) περιουσίας εἰς προῖκα ἢ πρὸ γάμου[9b]) δωρεὰν πλέον τοῦ ἁρμόζοντος ἑνὶ[10]) τῶν παίδων τῷ τοῦ[11]) ἔλαττον ἔχοντος[12]), δηλονότι ἐχόντων αὐτῶν τῶν παίδων τὸ νόμιμον ποστημόριον, ἐξωθουμένων μέντοιγε[13]) τῶν ὄντων ἐν αὐτοῖς ἀχαρίστων. ἰστέον μέντοι[14]), ὅτι ἡ οὐσία τοῦ τοιούτου προῖκα ἢ πρὸ γάμου δωρεὰν καταγράφοντα[15]) σκοπεῖται[16]) κατὰ τελευτὴν τὴν τοῦ[17]) προαποθανόντος, ἀλλὰ καὶ τὸ ποσόν, ὧν ἀποδίδωσιν. ἀνάγνωθι βιβλ. ε'. τοῦ κώδικος τιτ. θ'. διατ. ς'. θ'. ι'.[18]) καὶ μὴ λάθῃ σε ἡ ιγ'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλ. καὶ βιβλίου[19]). ἀνάγνωθι καὶ τὴν ιη'. διάταξιν.*

Persona, quae, cum liberos habeat, secundas nuptias contrahit, nullo modo ex bonis suis quidquam in dotem dat, aut in ante nuptias donationem, quod eam, quae uni ex liberis, qui minimum habeat, competit, portionem superet: ipsis liberis videlicet portionem legitimam' habentibus; summotis tamen his, qui inter illos ingrati sunt. Sciendum est autem, (non solum) bona eius, qui dotem aut ante nuptias donationem conscribat, sed et quantitatem eorum, quae tradit, ad mortis eius, qui praedefunctus est, tempus redigi. Lege lib. 5. Cod. tit. 9. const. 6. 9. 10. Nec te lateat constitutio 13. eiusdem tituli et libri. Lege etiam const. 18.

Basil. l. l. tom. IV. p. 491. schol. l.

cap. 29. *Ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖνο.] Θεοδώρου. Παίδων ὄντων ἀπὸ πρώτου καὶ δευτέρου γάμου τὰ μὲν ἕδνα ἢ τὴν προῖκα ἑκάστου[20]) γάμου οἱ ἐξ αὐτοῦ τεχθέντες τοῦ γάμου μόνοι[21a]) λαμβάνουσι κατ' ἐξαίρετον[21b]). διαδέχονται δὲ τὸ δευτερογαμῆσαν πρόσωπον[22]) ἐξ ἴσου πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ πρώτου, καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ δευτέρου τεχθέντες. τὸ δὲ λεχθὲν κρατεῖ καὶ ἐπὶ πάσης λύσεως γάμου καὶ ἐπὶ τῶν ἀπροίκων. ἀνάγνωθι βιβλ. ε'. τοῦ κώδικος τιτλ. θ'. διατ. α'.[23]).*

Theodori. Si liberi sint ex primo et secundo matrimonio, ante nuptias donationem quidem aut dotem uniuscuiusque matrimonii ii, qui ex eo (matrimonio) nati sunt, soli accipiunt praecipuam. Ei autem, quae ad secundas nuptias migravit, personae ex aequo, qui nati sunt ex primo et secundo, omnes succedunt. Id, quod dictum est, in omni matrimonii dissolutione et in mulieribus indotatis locum habet. Lege lib. 5. Cod. tit. 9. const. 1.

Basil. l. l. tom. IV. p. 491. schol. m.

cap. 31. *Τὰ δὲ περὶ αὐξήσεων.] Τοῦ αὐτοῦ[24]). Συνεστῶτος τοῦ γάμου δυνατὸν αὐξάνεσθαι καὶ μειοῦσθαι τὰς ἐπιδόσεις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐπιδίδοσθαι· εἰ μὴ ἄρα δεύτερος γάμος ἐμποδίσει[25]) τῇ μειώσει τῶν ἐπιδόσεων[26]), ἔνθα δηλονότι παῖδες προϋπεισιν ἑνὶ τῶν συναπτομένων. ἔγνως γάρ, ὡς ἐπὶ παισὶ δευτερογαμῶν οὐκ ἐπιδίδωσι πλέον τοῦ ἁρμόζοντος ἐλάττονος μέρους ἑνὶ τῶν ἀπὸ τοῦ γάμου[27]) παίδων. ἀνάγνωθι βιβλ. ε'. τοῦ κώδικος τιτλ. γ'. διγ. ιθ'. καὶ η'.[28]), ἔνθα φησίν, ὅτι δυνατὸν αὔξειν καὶ μειοῦν τὰς ἐπιδόσεις συνισταμένου τοῦ γάμου[29]).*

Eiusdem. Constante matrimonio ea, quae data sunt, augeri et deminui possunt, quin etiam ab initio dari possunt, nisi forte secundae nuptiae, quominus ea, quae data sunt, deminuantur, obstent, cum scilicet unus ex coniugibus liberos ex priore matrimonio natos habeat. Didicisti enim, eum, qui, cum liberos habeat, secundas nuptias contrahat, amplius dare non (posse), quam, quod uni ex liberis ex (priore) matrimonio susceptis competat. Lege lib. 5. Cod. tit. 3. const. 19. et 8., ubi dicit, constante matrimonio ea, quae data sunt, augeri posse atque deminui.

Basil. l. l. tom. IV. p. 491. schol. n.

Ibid. *✲ Τοῖς παισὶ τὸ δοθέν[30])]. Τὸ οὐκ ἔσται κέρδος τοῖς παισὶ μὴ ἀποφαντικῶς νοήσῃς, ἀλλ' οὕτως, ὅτι, εἴγε ἡ μείωσις ἐφειμζέ ἐνομίζετο,*

Illud *lucro non cedet* enuntiative ne intellexéris, sed sic: si deminutio, existentibus primis

---

9a) Fabr. αὐτοῦ. 9b) Pro verbis πρὸ γάμου Cod. Flor. προγαμιαίαν habet. 10) Pro ἑνὶ Cod. Flor. habet μέρους ἑνί. 11) Pro τῷ τοῦ Flor. Cod. habet τό. 12) Sic Fabr. Legendum est autem τῷ τὸ ἔλαττον ἔχοντι. 13) Cod. Flor. μέντοιγε. 14) Fabr. μέντοι. 15) Flor. καταγράφοντος. Recte sane. 16) Post σκοπεῖται in Cod. Flor. lacuna est duorum versuum. Postea ea, quae typis expressa sunt, in Flor. habentur. 17) Pro τὴν τοῦ Flor. habet τοῦ. 18) Pro ς'. θ'. ι'. Cod. Flor. habet ς'. καὶ θ'. καὶ ι'. 19) Post βιβλίου in Flor. haec addita sunt: διαστίζουσα περὶ ἐπερωτήσεως. 20) Fabr. ἑκαστοῦ. 21a) Pro τοῦ γάμου μόνοι Cod. Flor. habet μόνοι τοῦ γάμου. 21b) Flor. κατεξαίρετον. 22) Pro πρόσωπον Flor. habet ἄσωπον. 23) Pro διατ. α'. Flor. habet διατ. οδ'. 24) Pro τοῦ αὐτοῦ Flor. habet Θεοδώρου. 25) Pro ἐμποδίσει Flor. Cod. habet ἐμπό'. 26) Pro τῶν ἐπιδόσεων Cod. Flor. habet τῆς ἐπιδόσεως. 27) Pro verbis ἀπὸ τοῦ γάμου Cod. Flor. habet ς√ τοῦ α' γάμου. 28) Voces καὶ η' in Flor. desunt. 29) Pro verbis συνισταμένου τοῦ γάμου, quae Fabr. habet, Flor. Cod. συνισταμένων τῶν γάμων dat. 30) Hoc scholium ex Cod. Flor. desumtum est, ubi statim post id, quod supra posui, recitatur. Fabrotus solam versionem Latinam huius scholii habet, notatque in Regio exemplari deesse.

πρώτων ὑπόντων παίδων περιεγράφοντο οἱ παῖδες καὶ οὐδὲν ἂν αὐτοῖς ἐντεῦθεν [31]) *περιεγένετο κέρδος.*

liberis, permissa esse existimaretur, liberi circumscriberentur, et nullum lucrum exinde ad eos rediret.

Basil. lib. 28. tit. 14. them. 1. tom. IV. p. 492. schol. o.

Εἰ δὲ μόνον χρῆσιν.] *Θεοδώρου* [32]). *Ἐάν τις τῶν γημάντων θατέρῳ κατ' οὐσούφρουκτον πρᾶγμα ἐάσει* [33]), *οὐδὲ δεύτερος γάμος λύει αὐτόν, εἰ μὴ ἄρα ὁ καταλιπὼν εἴπῃ λυθῆναι αὐτὸν τὸν οὐσούφρουκτον τῇ δευτερογαμίᾳ. εἰ δὲ εὑρεθῇ ὁ οὐσούφρουκτος μέρος τῶν ἐπιδοθέντων ἐν προικὶ ἢ πρὸ γάμου δωρεάν* [34]), *τότε οὐδὲ λύεται, κἂν τελευτήσῃ* [35]) *ὁ ἐάσας αὐτὸν λυθῆναι, ἐφ' ὅσον περίεστιν ἐκεῖνος, ᾧπερ* [36]) *ὁ κάσος ἥρμοσεν. ἀνάγνωθι βιβλ. γ'. τοῦ κώδικος τιτλ. λγ'. διατ. γ'.* [37]) *καὶ ς'. καὶ βιβλ. ε'. τοῦ κώδικος* [38]) *τιτ. ι'. διατ. α'.*

Theodori. Si ex coniugibus alteri alter rei alicuius usumfructum relinquet, ne secundae quidem nuptiae eum (usumfructum) perimunt, nisi forte is, qui reliquit, ipsum usumfructum secundis nuptiis perimi dixerit. Sed, si ususfructus pars eorum, quae in dotem aut ante nuptias donationem data sunt, esse inventus sit, tunc ne amittitur quidem, etiamsi is, qui reliquit, eum perimi iusserit, quamdiu ille, cui casus competiit, superest. Lege lib. 3. Cod. tit. 33. const. 3. et 6. et lib. 5. Cod. tit. 10. const. 1. — Nov. 22. cap. 32.

Basil. l. l. tom. IV. p. 492. schol. p.

Ὡς πάντων ὁ πατήρ.] *Τοῦ αὐτοῦ* [39]). *Τῶν ἁρμοζόντων τοῖς παισὶ καθ' οἱονδήποτε τρόπον* [40]) *πρὸς κτῆσιν* [41]) *ἡ μὲν* [42]) *χρῆσις* [43]) *τῷ πατρὶ αὐτῶν* [44]) *ἀνήκει καὶ δευτερογαμοῦντι* [45]), *ὑπεξῃρημένων* [46]) *τῶν κανστρεσίων ....* [47]) *τοῖς υἱοῖς φυλάττεται. ἀνάγνωθι βιβλ. ς'. τοῦ κώδικος* [48]) *τιτλ. ξα'. διαταξ. ς'. καὶ* [49]) *η'. καὶ* [50]) *ια'. καὶ βιβλ. η'.* [51]) *τιτλ. μς'. διατ. α'.* [52])

Eiusdem. Eorum, quae quomodocunque liberis adquiruntur, ususfructus ad patrem eorum, etiamsi secundum matrimonium contrahat, pertinet, exceptis castrensibus (et quasi castrensibus) peculiis. Proprietas autem eorum liberis servatur. Lege lib. 6. Cod. tit. 61. const. 6. 8. et 11. et lib. 8. tit. 46. const. 1. — cap. 35.

Basil. l. l. tom. IV. p. 492. schol. q.

* *Ἡ μήτηρ μέντοι.*] *Μήτηρ υἱῷ δωρουμένη, εἰ δευτερογαμήσει, οὐκ ἀφαιρεῖται παρ' αὐτοῦ τὸ δωρηθέν, οὐδ' ὡς ἀπὸ ἀχαρίστου, εἰ μὴ ἄρα* [53]) *περὶ ζωὴν ἢ* [54]) *περὶ πᾶσαν τὴν οὐσίαν αὐτῆς ἐπεβουλεύθη ἐξ αὐτοῦ, ἢ ἐτύφθη. ἀνάγνωθι βιβλ. η'. τοῦ κώδικος τιτλ. νε'. διαταξ. ζ'. καὶ ι'.* [55])

Mater, quae filio donat, si secundas nuptias contrahet, quod donavit, non revocat, ne ex causa ingratitudinis quidem: nisi aut vitae aut bonis eius universis insidiatus fuerit, eamve verberaverit. Lege lib. 8. Cod. tit. 55. const. 7. et 10. — Ibid.

Basil. l. l. tom. IV. p. 492. schol. r.

Οὐ μὴν συγχωροῦμεν.] *Θεοδώρου. Ἡ γυνὴ δευτερογαμοῦσα ἀπολλύει* [56]) *τὴν τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀξίαν. ἀνάγνωθι βιβλ. ε'. τοῦ κώδικος τίτλου δ'. διατάξει ι'. καὶ βιβλίου ιβ'. τίτλου α'. διατάξει ιγ'.*

Theodori. Mulier, quae secundas nuptias contrahit, prioris mariti dignitatem amittit. Lege lib. 5. Cod. tit. 4. const. 10. et lib. 12. tit. 1. const. 13. — cap. 36.

Basil. lib. 28. tit. 14. them. 1.

* *Πρὸς τὴν τῶν παίδων ἀναγωγήν.*] *Μήτηρ θέλουσα καὶ προτεινομένη* [57]) *ἀναγέτω τοὺς ἰδίους παῖδας, μὴ δευτερογαμοῦσα μέντοιγε. τοῦτο νόει, ἐὰν*

Mater, si velit seque offerat, liberos suos educato, si secundas certe quidem nuptias non contrahat. Hoc intellige, si nuptiae morte dissolutae — cap. 38.

---

31) Cod. Flor. *ἐντευθ*. 32) *Θεοδώρου* in Flor. Cod. deest. Haec pars scholii, quod Theodori est, legitur et in Cod. Bononiensi, inter Codices Dominicanorum Latinos numero 80. signato. Sic enim habet p. 945.: *ταύτην τὴν νεαρὰν* (Cod. *Ν''*) *συντέμνων ὁ Θεόδωρος* (Cod. *Θεοδῶ.*) *φυ* (leg. *φησὶν*) *οὕτως· τῶν ἁρμοζόντων* et caet. 33) Flor. *ἐάσῃ*. 34) Flor. *δωρ''*. Lege *δωρεᾷ*. 35) Flor. *τελευτήσει*. 36) Flor. *ὅπερ*. 37) Flor. *διατ. γ'.* non habet. 38) In Flor. desunt verba *τοῦ κώδικος*. 39) Pro verbis *τοῦ αὐτοῦ* Flor. Cod. habet *Θεοδώρου*. 40) Bononiens. *τρόπ'*. 41) Bononiens. *προσκτήσεως* habet pro verbis *πρὸς κτῆσιν*. 42) Pro *μὲν* Bononiens. habet *μὴ*. 43) Pro *χρῆσις* Bononiens. habet *χρῆ*. 44) Pro *αὐτῶν* Bononiens. habet *αὐτοῦ*. 45) Pro *δευτερογαμοῦντι* Bononiens. habet *δευτερογαμοῦν*. 46) Bononiens. *ὑπεξῃρημὲν*. 47) Huius lacunae in Basilicis Fabroti vestigium exstat nullum. Post *κανστρεσίων* Flor. addit *καὶ κουάσι κανστρεσίων, ἡ δὲ δεσποτεία αὐτοῖς*. Recte. Post *κανστρε* (sic enim Bononiens.) idem Bononiens. addit *ἡ δὲ δεσπο τῶν* (leg. *αὐτῶν*) *τοῖς υἱοῖς* et caet. 48) Bononiens. *κωδ*. 49) Vox *καὶ* deest in Bononiens. et Flor. Caeterum numerus, qui praecedit, *ς'*. deest in Bononiens. 50) Vox *καὶ* deest in Flor. 51) Pro *η'*. Bononiens. *ς'*. habet. 52) Pro *διατ. α'*. Bononiens. habet *διατ. ιζ*. 53) Flor. *ἆρα*. 54) Pro *ἢ* Flor. habet *ἡ*. 55) Pro *ι'*. Flor. habet *θ'*. 56) Pro *ἀπολλύει τὴν τοῦ πρώτου ἀνδρος ἀξίαν* Flor. Codex habet *ἐκπίπτει τῆς ἀξίας τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς*. 57) Hoc scholium apud Fabrotum non habetur; ego ex Codice Flor. hausi. Flor. *προτεινομ*.

τελευτῇ ἐλύθη ὁ γάμος, καὶ ἀνάγν.[58]) βι. ε'. τοῦ κωδ. τι. μθ'. διατ. α'. καὶ β'. εἰ γὰρ ῥεπουδίῳ διελύθη ὁ γάμος, τότε παρὰ τῷ μὴ δεδωκότι τὴν αἰτίαν τῆς λύσεως οἱ παῖδες μένουσι κατὰ τὴν ριζ'. νεαράν. ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὴν πρώτην διάταξιν τοῦ προλεχθέντος τι. τοῦ ε'. βι. τοῦ κώδικος.

sunt, et lege lib. 5. Codicis tit. 49. const. 1. et 2. Nam si repudio nuptiae solutae sunt, tunc apud eum, qui dissolutionis caussam non praebuit, liberi secundum Novellam 117. manent. Lege autem etiam primam praedicti tituli libri 5. Codicis constitutionem.

Basil. lib. 28. tit. 14. them. 1. tom. IV. p. 492. schol. s.

Nov. 22. cap. 39. ✲ Τὰς δὲ δὴ προῖκας.] Ὁ ἀνὴρ συνεστῶτος τοῦ γάμου μὴ διδότω τὴν προῖκα τῇ γυναικὶ χωρὶς εὐλόγου αἰτίας. τοῦτο γὰρ ποιῶν δοκεῖ δωρεῖσθαι αὐτῇ, καὶ ἀπαιτεῖται τὴν προῖκα αὖθις μετὰ καὶ τῶν ἐν μέσῳ[59]) καρπῶν. ἀνάγνωθι βιβλ. ε'. τοῦ κώδικος τιτλ. ιβ'. διαταξ. κθ'. καὶ τιτλ. ιθ'. διατ. α'. δύναται ὁ ἀνὴρ μετὰ τελευτὴν τῆς γυναικὸς ἀπαιτῆσαι τὴν ὁμολογηθεῖσαν αὐτῷ προῖκα, δηλονότι ἐντὸς μόνον ι'. ἐτῶν κατὰ τὴν ρ'. νεαράν.

Vir constante matrimonio uxori sine iusta caussa dotem ne dato. Hoc enim si faciat, ipsi donare videtur, et dos cum medii temporis fructibus ab eo repetitur. Lege lib. 5. Cod. tit. 12. const. 29. et tit. 19. const. 1. Maritus post uxoris obitum dotem sibi promissam petere potest, videlicet intra solos decem annos, ut Novella 100. dicit.

Basil. l. l. tom. IV. p. 492. schol. t.

cap. 40. Εἰ δὲ ἐπιτροπεύοι γυνή.] Θεοδώρου. Γυνὴ τῶν ἰδίων παίδων ἐπιτροπεύουσα ὀμνύτω μὴ δευτερογαμεῖν· ἐὰν δὲ δευτερογαμήσει[60]), αἰτείτω τοῖς παισὶν ἐπίτροπον, καὶ λογοποιήσασα πληρούτω, ἃ ἐποφείλει[61]) ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς. ἴσθι δέ, ὅτι τὸ περὶ τοῦ[62]) ὅρκου ῥηθὲν ἀνήρηται[63]). οὐ γὰρ ὀμνύει ἡ μήτηρ σήμερον μὴ δευτερογαμεῖν, ἀλλ', εἰ δευτερογαμήσει, ἐκπίπτει τῆς ἐπιτροπῆς. ἀνάγνωθι[64]) τὴν ριη'. νεαρὰν καὶ τὴν ρνε'. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος τιτ. λα'. διατ. γ'. καὶ ς'. ἡ ἐπιτροπεύουσα τῶν ἑαυτῆς παίδων, εἰ γαμήσει[65]), ἐνέχεται ταῖς κατὰ τῆς πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου δευτερογαμούσης ποιναῖς, καὶ ὑπόκειται τὰ αὐτῆς πράγματα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ δευτέρου ἀνδρὸς αὐτῆς τοῖς ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τεχθεῖσιν αὐτῇ, καὶ οὐδὲ[66]) τὸν ἄνηβον αὐτῆς παῖδα διαδέχεται. τὰ αὐτὰ δὲ κρατεῖ, κἂν τοὺς φυσικοὺς αὐτῆς[67]) παῖδας ἡ μήτηρ ἐπιτροπεύουσα δευτερογαμήσει[68]). ἀνάγνωθι τὴν ϟδ'. καὶ τὴν ρνε'. νεαράν. ἀνάγνωθι καὶ[69]) βιβ. β'. τοῦ κώδικος τιτλ. λδ'. διατ. β'. περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ ἀνήβου καὶ βιβ. ε'.[70a]) τιτ. λα'. διατ. ια'. περὶ τῶν φυσικῶν.

Theodori. Mulier, quae liberorum suorum tutelam gerit, iurato se iterum non esse nupturam. Sin autem secundas nuptias contrahat, tutorem liberis suis petito, et redditis rationibus, quae ex tutelae gestione debet, persolvito. Scito autem, id, quod de iureiurando dictum est, abrogatum esse. Non enim hodie mater iurat, se secundas nuptias non esse contracturam, verum, si secundas nuptias contraxerit, tutelam amittit. Lege Novellam 118. et 155. Lege etiam lib. 5. Cod. tit. 31. const. 3. et 6. Mulier, quae liberorum suorum tutelam gerit, si nubet, poenis adversus eam, quae intra tempus luctus secundas nuptias contrahit, statutis tenetur, et tam res ipsius, quam secundi mariti liberis ex priore matrimonio ipsi prognatis iure hypothecae obligantur, neque filio suo impuberi succedit. Eadem autem valent, etiamsi mater, naturalium liberorum suorum tutelam gerens, secundas nuptias contraxerit. Lege Novellam 94. et 115. Lege etiam lib. 2. Cod. tit. 34. const. 2. de successione impuberis et lib. 5. Cod. tit. 31. const. 11. de naturalibus (liberis).

Basil. l. l. tom. IV. p. 493. schol. u.

cap. 41. Ἀρέσκει δὲ ἡμῖν.] Θεοδώρου. Δευτερογαμῶν ὁ πατὴρ ἀπαιτεῖται ὑπὸ τοῦ ἰδίου παιδὸς ληγαταρίου ὄντος[70b]) τῶν ληγατόρουμ σερβανδόρουμ ἱκανοδοσίαν. εἰ γὰρ μὴ δευτερογαμήσει[71]), οὐκ ἀπαιτεῖται τὴν τοιαύτην ἀσφάλειαν. ἀνάγνωθι βιβ. ς'. τοῦ κώδικος τιτλ. νδ'. διατ. α'. καὶ β'. καὶ δ'.

Theodori. A patre, qui ad secundas nuptias transit, filius, qui legatarius est, satisdationem legatorum servandorum caussa exigit. Nam si secundas nuptias non contrahet, eiusmodi cautionem (pater) non praestat. Lege lib. 6. Cod. tit. 54. const. 1. 2. et 4.

---

58) Flor. ἀναγν. 59) Pro μέσῳ Flor. Cod. habet τῷ μέσῳ. 60) Flor. δευτερογαμήσῃ. 61) Pro ἐποφείλει Flor. habet ἐφείλει. Verum supra litteram ἐ secunda manus litteras πο posuit. 62) Vox τοῦ deest in Flor. 63) Flor. ἀνήρηται. 64) Pro ἀνάγνωθι Cod. Flor. habet ἀνάγνωθι γάρ. 65) Pro γαμήσει Flor. habet γαμῇ. 66) Pro οὐδὲ Flor. habet οὐ. 67) Vox αὐτῆς in Flor. deest. 68) Flor. δευτερογαμῇ. 69) Pro καὶ Flor. habet δὲ καί. 70a) Post βιβ. ε'. Flor. addit τοῦ κωδ. 70b) Leg. τὴν τῶν. 71) Flor. δευτερογαμ'.

Basil. lib. 28. tit. 14. them. 1. tom. IV. p. 493. schol. x.

**Ἀλλὰ κᾂν εἴτις.*] Κληρικὸς[72]) δευτερογαμῶν τοῦ κλήρου ἐκπίπτει. ἀνάγνωθι βιβ. α΄. τοῦ κώδικος τιτ. γ΄. διατ. μα΄.[73]) ζήτει νεαρὰν ρκη΄.[74 a]) ἀναγνώστης[74 b]) δευτερογαμῶν μηκέτι εἰς ἄλλον ἐκκλησιαστικὸν βαθμὸν προβαινέτω[75]). ἀνάγνωθι νεαρ. μα΄. ς΄. καὶ ρκγ΄.[76]).

Clericus, qui secundas nuptias contrahit, clero Nov. 22.
excidit. Lege lib. 1. Cod. tit. 3. const. 41. Quaere cap. 42.
Novellam 128. Lector, qui secundas nuptias contrahit, ad alium ordinem ecclesiasticum ne promovetor. Lege Novellam 41. 6. et 123.

Basil. l. l. tom. IV. p. 493. schol. y.

Καί τι ὑπὲρ τούτου καταλιμπάνει.] Θεοδώρου. Τὰ ἐπὶ τῷ μὴ δευτερογαμῆσαι καταλιμπανόμενα ὑπὸ τοῦ συνοίκου, οὐκ ἀπαιτοῦνται πρὸ ἐνιαυτοῦ, εἰ μὴ ἄρα[77]) ἱερωσύνη τὴν δευτερογαμίαν ἐκώλυσε. μετὰ γὰρ τὸν ἐνιαυτὸν λαμβάνει αὐτὰ ἀσφαλιζόμενος, ὡς, εἰ δευτερογαμήσει, ἀναδίδωσιν[78]) αὐτὰ μετὰ τῶν ἐπαυξήσεων. ἀλλ' εἰ μὲν ἀκίνητα εἴησαν, διόμνυται τὴν ἀμείωτον αὐτῶν ἀποκατάστασιν, ὑποτιθέμενος τὰ ἑαυτοῦ, κᾂν τὰ μάλιστα σιωπηρῶς ὑπόκεινται. εἰ δὲ κινητὰ εἰσίν[79]), ὁμολογείτω τὴν αὐτῶν ἀποκατάστασιν μετὰ τῶν[80]) καρπῶν, ἐὰν εὔπορός ἐστιν. εἰ δὲ χρήματα εἴησαν, ἀναδιδότω καὶ οὓς ἔλαβεν αὐτῶν τόκους δανείσας. εἰ δὲ οὐκ ἐδάνεισεν, ἀλλὰ συνεχρήσατο, τρίτης[81]) ἑκατοστῆς τόκον διδότω. ἐὰν δὲ ἄπορος εἴη, καὶ ἐγγύας ἀπαιτείσθω. εἰ δὲ ἐγγυῶν οὐκ εὐπορεῖ, ἐξομνύσθω. ἰστέον δέ, ὅτι, ἐὰν δευτερογαμήσει[82]) ὁ τοιοῦτος, ἐκδικεῖται παρ' αὐτοῦ τὰ ἐαθέντα αὐτῷ ἐπὶ τῷ μὴ δευτερογαμεῖν. καὶ εἰ μὲν χρήματα εἰσί[83]), καὶ ἀπορεῖ ἐγγυητῶν καὶ περιουσίας, τρίτον ἑκατοστῆς τόκον δίδωσι. τὰ δὲ εἰρημένα κρατεῖ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἀλλήλοις συναπτομένων καὶ ληγατευόντων[84]) ἑαυτοῖς τινα[85]) πράγματα ἐπὶ τὸ[86]) μὴ δευτερογαμεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐξωτικῶν ληγατευόντων τισὶν ὑπὸ τοιαύτην αἵρεσιν. γνῶθι δέ, ὅτι τὰ τυχηρὰ καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ληγάτοις κατὰ τοὺς πάλαι[87]) περὶ αὐτῶν κειμένους νόμους τρακταΐζεται. καὶ μὴ λάθῃ σε, ὡς δύναται ὁ καταλιμπάνων τὸ τοιοῦτον ληγάτον συγ-

Theodori. Quae a coniuge sub conditione se- cap. 44.
cundas nuptias non contrahendi relinquuntur, ante annum non petuntur, nisi forte sacerdotium secundis nuptiis obstitit. Post annum enim ea capit, praestita cautione de (rebus) ipsis una cum accessionibus, si ad secundas nuptias transeat, restituendis. Quodsi res immobiles sint, de integra earum restitutione iusiurandum praestat, (simul et) res suas hypothecae obligans, licet vel maxime tacite ei obligatae sint. Sin autem (res) mobiles sint, ipsarum restitutionem, si locuples est, una cum fructibus promittito. Sin autem in pecuniis consistant, etiam usuras, quas ex iis, dum in foenore collocavit, percepit, reddito. Quodsi in foenore non collocaverit, sed eas in usum converterit suum, trientes usuras dato. Verum si locuples non sit, etiam fideiussores ab eo petuntor. Sin fideiussorum copiam non habeat, iureiurando dato promittito. Sciendum est autem, si talis secundas nuptias contraxerit, ea, quae ei sub conditione, ne ad secundas nuptias transeat, relicta sunt, vindicatum iri. Ac, siquidem in pecuniis consistant, nec copiam habeat fideiussorum, neque locuples sit, tertiam partem centesimae usurarum nomine praestato. Quae autem dicta sunt, non solum inter coniuges, qui sibi invicem res aliquas sub conditione, ne ad secundas nuptias transeant, legant, locum habent, sed etiam in extraneis, qui quibuspiam sub tali conditione legata relinquunt. Scito autem, et in huiusmodi legatis casuum rationem haberi secundum leges, quae antea de his latae sunt. Nec te lateat, ab eo, qui eiusmodi legatum

---

72) Hoc scholium cum eo, quod supra positum est, in Cod. Flor. coniunctum habetur. 73) Pro *μα΄.* Cod. Flor. habet *μδ΄.* Ac deinde idem Codex addit *καὶ ς΄. καὶ τὴν ρκγ΄.* 74 a) Verba *ζήτει νεαρὰν ρκγ΄.* in Cod. Flor. desunt. 74 b) Flor. *ὁ ἀναγνώστης.* Ab his verbis in Cod. Flor. novum scholium incipit. Hoc loco Fabrotus stellula ante vocem *ἀναγνώστης* posita notat, Graeca in Regio exemplari deesse. Sumsit ergo sine dubio haec ipsa ex codice manuscripto Ribierii. 75) Pro verbis *μηκέτι εἰς ἄλλον ἐκκλησιαστικὸν βαθμὸν προβαινέτω* Cod. Flor. habet *οὐ προκόπτει περὶ τὴν χειροτονίαν.* 76) Pro verbis *ἀνάγνωθι νεαρ. μα΄. ς΄. καὶ ρκγ΄.* Flor. Cod. habet *ἀνάγνωθι τὴν ρκγ΄. νεαράν.* Postea idem codex in eiusdem scholii tenore haec addidit: *ὁ δίγαμος οὐ χειροτονεῖται, κᾂν χήρ̈ καρπόνην ἔχῃ. εἰ δὲ καὶ χειροτονηθεὶς τοῦτο ποιήσει, τοῦ κλήρου ἐκπίπτει. ἀνάγνωθι βι. α΄. τοῦ κωδ. τι. γ΄. διατ. μδ΄. καὶ νεαρὰν ρκγ΄. ζήτει βι. γ΄. τι. α΄. κεφ. λα΄., λβ΄.* Quae sic Latine vertenda sunt: *Qui ad secundas nuptias transiit, non ordinatur, sive viduam sive virginem (?) duxerit. Si vero etiam, postquam ordinatus est, hoc faciet, clero excidit. Lege lib. 1. Codicis tit. 3. const. 44. et Nov. 123. Quaere lib. 3. tit. 1. const. 31. et 32.* Pro *κᾂν χήρ̈ καρπόνην* legendum videtur *κᾂν χήραν, κᾂν παρθένον ἔχῃ.* Expressa haec sunt ex Nov. 22. cap. 42. *εἰ δὲ ἐν ἰδιώταις ὢν ἐπὶ χειροτονίαν ὑποδιακόνου ἢ διακόνου ἢ πρεσβυτέρου ἐλθεῖν βούλοιτο, εἶτα φανείη γυναῖκα ἔχων μὴ ἐκ παρθενίας αὐτῷ συνοικήσασαν, ἀλλ' ἢ διεζευγμένην ἀνδρὸς ἢ ἄλλως οὐκ ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς αὐτῷ νομίμως συνελθοῦσαν, ἢ καὶ αὐτὸς πρὸς δευτέρους ἀφίκοιτο γάμους, οὐ τεύξεται τῆς ἱερωσύνης, ἀλλὰ κᾂν εἰ λαθὼν εἰς τοῦτο ἔλθοι, πάντως αὐτῆς ἐκπεσεῖται.* Quae supra recitavimus, Theodori esse putamus. 77) Cod. Flor. *ἄρα.* 78) Sic Flor., Fabrotus autem *ἀναδίδοσιν.* 79) Flor. *κινητά εἰσιν.* 80) Vox *τῶν* in Codice Flor. deest. 81) Pro *τρίτης* Flor. habet *τρίτον.* 82) Flor. *δευτερογαμ*.* 83) Flor. *χρήματά εἰσι.* 84) Cod. Flor. *ληγατευθέντων.* 85) Flor. *τινά.* 86) Pro voce *τὸ* Flor. habet *τῷ.* Recte. 87) Sic Flor. Fabr. autem habet *πάλιν.*

χωρῆσαι τὴν περὶ αὐτοῦ εἰρημένην ἀσφάλειαν. ἀνάγνωθι βιβ. ς'. τοῦ κώδικος τιτ. μ'.[88]) διατ. α'. καὶ γ'.[89]) καὶ τιτ. μς'. διατ. δ'.[90]), καὶ ἴσθι, ὅτι φησὶν ἡ ρκγ'. νεαρά, ὡς τὰ ἐαθέντα τινὶ ἐπὶ αἱρέσει γάμου ἢ παιδοποιΐας λύεται, εἰ χειροτονηθῇ ἢ μονάσει.

reliquit, cautionem, quae de hoc supra dicta est, remitti posse. Lege libri 6. Cod. tit. 31. const. 1. et 3. et tit. 46. const. 4. Ac scito, in Novella 123. dici, eorum, quae sub conditione, si nuptias contraxerit, vel liberos susceperit, relicta sunt, conditionem remitti, si in clerum adlectus fuerit, vel monachus factus erit.

Basil. lib. 28. tit. 14. them. 1. tom. IV. p. 494. schol. z.

Nov. 22. *Αἱ δὲ εἰρημέναι παρ' ἡμῶν.*] Θεοδώρου.
cap. 44. Τῶν μὲν ἀκινήτων πραγμάτων τῶν ἕδνων, [ὧν][91]) ἔχει
§. 9. τὴν χρῆσιν ἡ γυνὴ καὶ δευτερογαμοῦσα, καί, εἰ προτελευτήσουσιν αὐτῆς οἱ παῖδες, κερδαίνει τὸν ἐξ ἀπαιδίας κάσον[92]) κατὰ δεσποτείαν. τῶν δὲ κινητῶν τρίτον ἑκατοστῆς τόκον λαμβάνει· εἰ δὲ ἐν κινητοῖς καὶ ἀκινήτοις εἰσὶ τὰ ἕδνα, ἐπιλεγέσθω ἡ γυνὴ τὰ πράγματα σὺν τῇ ἀσφαλείᾳ τῆς ἀποκαταστάσεως ἢ τὸν τόκον. ὃ γὰρ βούλεται, ποιείτω. μέμνησο τῆς β'. νεαρᾶς, καὶ ἀνάγνωθι βιβλίου[93]) ε'. τοῦ κώδικος τιτλ. θ'. διάταξιν τρίτην καὶ[94a]) τετάρτην καὶ[94b]) ε'. ια'.

Theodori. Ante nuptias donationis, si in rebus immobilibus consistat, usumfructum et tunc mulier habet, si secundas nuptias ineat, et, si liberi eius praemoriantur, proprietatem quoque lucratur in casu non existentium liberorum. Mobilium autem rerum usuras capit trientes; sin autem in mobilibus et immobilibus ante nuptias donationes consistant, mulier res eligito una cum cautione de his restituendis praestanda, aut usuras. Nam id, quod vult, facito. Memineris Novellae 2., et lege lib. 5. Cod. tit. 9. const. 3. 4. et 5. 11.

Basil. l. l. tom. IV. p. 494. schol. a.

cap. 46. *Εἰ τοίνυν νομίμως ὁ παῖς.*] Τοῦ αὐ-
§. 1. τοῦ[95]). Ἡ μήτηρ καὶ[96]) διγαμοῦσα λαμβάνει τὰ ὑπὸ τοῦ ἰδίου παιδὸς ἐαθέντα αὐτῇ ἐν διαθήκῃ. ἔγνως γὰρ ἐν τῇ β'. νεαρᾷ, ὡς ἀναγκάζεται αὐτῇ ἐᾶσαι τὸ νόμιμον ποστημόριον. ὁμοίως ἐπὶ γυναικὸς εἴρηται ἐν τῷ ς'. βιβ. τοῦ κώδικος τιτλ. μ'. διατ. β'.

Eiusdem. Mater, quae iterum nubit, ea, quae sibi a filio suo testamento relicta sunt, capit. Didicisti enim in Novella 2., filium compelli, ut ipsi portionem legitimam relinquat. Similiter dctum est in uxore lib. 6. Cod. tit. 40. const. 2.

Basil. l. l. tom. IV. p. 494. schol. b.

Ibid. *Εἰ δὲ ἀδιάθετος ὁ παῖς τελευτήσειεν.*]
§. 2. Τοῦ αὐτοῦ[97]). Ἐάν τις ἀδιάθετος τελευτήσῃ ἐπὶ δευτερογαμησάσῃ μητρὶ καὶ ἀδελφοῖς, τῶν μὲν πατρῴων[98]) αὐτοῦ πραγμάτων ἤτοι τῶν ἕδνων ἡ μήτηρ ἐχέτω τὴν χρῆσιν, ἐπειδὴ τελευτώσης αὐτῆς καὶ ἡ χρῆσις τῶν τοιούτων πραγμάτων τοῖς περιλιμπανομένοις παισὶν ἁρμόζει κατὰ τὴν β'.[99]) νεαράν. εἰ δὲ προτελευτήσωσιν[1]) οἱ παῖδες, λαμβάνει κατὰ δεσποτείαν[2]) ἀπὸ τῶν ἕδνων τὸ ἐξ ἀπαιδίας[3]). τὸ οὖν εἰρημένον ἐνταῦθα νόμιμον, εἰ ζώντων τῶν παίδων δευτερογαμήσει ἡ μήτηρ. μόνην[4]) γὰρ τὴν χρῆσιν ἔχει τῶν ἕδνων, ὡς φησὶν[5]) ἡ προλεχθεῖσα α'. νεαρά[6]). ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὸ μετὰ τὸ παρὸν κεφάλαιον τῆς προκειμένης διατάξεως. ἔχει οὖν ἡ δευτερογαμοῦσα γυνή, ὡς εἴρηται, τὴν χρῆσιν τῶν ἕδνων· εἰς δὲ τὰ λοιπὰ πράγματα τοῦ πρώτου[7]) αὐτῆς ἀνδρὸς καλεῖται μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, δηλονότι ἐν κάπιτα, φυλαττομένων καὶ[8]) ἐνταῦθα τῶν περὶ ἀχαριστίας νόμων. ἰστέον δέ, ὅτι ἀχάριστος

Eiusdem. Si quis intestatus decesserit, relicta matre, quae ad secundas nuptias transiit, et fratribus, paternorum quidem bonorum eius sive ante nuptias donationum mater usumfructum habeto, quoniam, ea moriente, etiam ususfructus eiusmodi rerum filiis competit secundum Novellam 2. Verum, si liberi praemortui sint, dominii iure capit ex ante nuptias donatione, quod in casum orbitatis convenit. Ius ergo, quod hic dictum est, locum habet, si viventibus liberis mater ad secundas nuptias transibit. Habet enim solum usumfructum ante nuptias donationis, ut dicit praedicta Novella 2. Lege autem hoc quoque, quod sequitur, caput praesentis constitutionis. Habet ergo, ut dictum est, mulier, quae secundas nuptias contrahit, usumfructum ante nuptias donationis; ad reliquas autem res prioris mariti sui una cum fratribus eius vocatur, scilicet in capita, hic quoque legibus de ingratitudine servandis. Sciendum est autem,

---

88) Sic Flor. Fabr. λα'. 89) Flor. γ'. Fabr. ς'. 90) Post διατ. δ'. Flor. addit καὶ τι. νδ'. διατ. β'. καὶ ζ'. 91) Vox ὧν in Flor. Cod. deest. Ego uncis inclusi. 92) Flor. κάσσον. 93) Pro βιβλίου Flor. habet βι. Legendum βιβλίου. Fabr. βιβλίῳ. 94a) Vox καὶ in Flor. deest. 94b) Vox καὶ in Flor. deest. 95) Pro τοῦ αὐτοῦ Cod. Flor. habet Θεοδώρου. 96) Vox καὶ deest in Cod. Flor. 97) Pro verbis τοῦ αὐτοῦ Flor. Cod. habet Θεοδώρου. 98) Cod. Flor. πατρῴων. 99) Pro β'. Flor. Cod. habet νβ'. 1) Flor. προτελευτήσουσιν. 2) Voces κατὰ δεσποτείαν in Flor. desunt. 3) Post ἀπαιδίας Flor. addit κατὰ δεσποτείαν. 4) Flor. μόνον. 5) Pro ὡς φησὶν Flor. habet ὡς ταῦτα φησίν. 6) Sic Fabr. Lege ex Flor. ἡ προλεχθεῖσα β'. νεαρά. 7) Fabr. πρώτου, Flor. Cod. πρό. 8) Vox καὶ in Flor. deest.

ἀδελφὸς νοεῖται ὁ ἐπιβουλεύων τῇ ζωῇ ἢ τῇ οὐσίᾳ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ ὁ ἐγκληματικῶς αὐτοῦ κατηγορῶν. τοῦ γὰρ τοιούτου ἀδελφοῦ το μέρος συγκληρονομεῖ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ τοῦ λοιποῦ ἡ μήτηρ. μέμνησο τῆς β'. νεαρᾶς, καὶ σημείωσαι ἐντεῦθεν, ὅτι ἡ[9]) ἀχαριστία καὶ ἐξ ἀδιαθέτου τρακταΐζεται.

fratrem intelligi ingratum eum, qui vitae, aut substantiae fratris sui insidiatur, et eum, qui capitis accusat. Nam huiusmodi fratris portionem una cum fratribus eius capit de reliquo mater. Memineris Novellae 2., et nota exinde ingratitudinem etiam in successione ab intestato tractari.

Basil. lib. 28. tit. 14. them. 1. tom. IV. p. 495. schol. c.

Κἀκεῖνο δὲ κύριον.] Τοῦ αὐτοῦ[10a]). Ἡ γυνὴ δευτερογαμοῦσα τὴν χρῆσιν μόνον ἔχει τῶν ἔδνων, κἂν ἡ κληρονομήσασα[10]) ἕνα τῶν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου αὐτῇ τεχθέντων, ὃς καὶ ἔλαχε μέρος τῆς δεσποτείας, ἢ τὸ πᾶν τῶν ἔδνων. μέμνησο τῆς β'. νεαρᾶς καὶ ἀνάγνωθι βιβ. ε'. τοῦ κώδικος τιτ. θ'. διαταξ. δ'. καὶ τιτ. ι'. διαταξ. α'. καὶ βιβ. ς'. τοῦ κώδικος τιτλ. ν'. διατ. ε'.

Eiusdem. Mulier, quae ad secundas nuptias transit, ante nuptias donationis usumfructum habet solum, licet uni ex liberis prioris matrimonii successerit, cui etiam proprietas sponsalitiae largitatis pro parte, vel in solidum obvenit. Memineris Novellae 2., et lege lib. 5. Cod. tit. 9. const. 4. et lib. 6. Cod. tit. 50. const. 5. Nov. 22. cap. 47. §. 1.

Basil. l. l. tom. IV. p. 495. schol. d.

* **Ἐπειδὴ δὲ ἡ μήτηρ.**] Ἡ μήτηρ[11a]) συγκληρονομεῖ τοῖς ἰδίοις τέκνοις, κἂν ἄρρενες, κἂν θήλειαι ὦσι, τὸν τελευτήσαντα αὐτῆς μὲν υἱόν, ἐκείνων δὲ ἀδελφόν, ἑνὸς δὲ ἀδελφοῦ καὶ αὐτὴ μέρος λαμβάνουσα. ὁμοίως φησὶν ἡ β'. νεαρά. ἀνάγνωθι βιβ. ς'. τοῦ κώδικος τιτ. νς'. διατ. ζ'. ἥτις καὶ ἐκαινοτομήθη.

Mater una cum filiis suis, sive masculi sint, sive foeminae, ei, qui filius quidem ipsius, illorum autem frater est, defuncto haeres fit, portionem unis ex fratribus et ipsa capiens. Idem ait Novella 2. Lege lib. 6. Cod. tit. 56. const. 7., quae et innovata est. Ibid. §. 2.

Basil. l. l. tom. IV. p. 495. schol. e.

Ἐκεῖνο δὲ ἔτι.] Θεοδώρου[11b]). Τὸ ἐξ ἀδιαθέτου μέρος οὐ μόνον τῶν[11c]) ἐκ τοῦ πρώτου γάμου, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκ τοῦ δευτέρου συνοικεσίου ἁρμόζει, καὶ τὸ ὑπολελειμμένον, ὡς θέλουσιν, οἱ γονεῖς διανέμουσι. σημείωσαι δέ, ὅτι τοῦτο[11d]) νόμιμον συμβουλευτικόν ἐστι, καὶ οὐκ ἀναγκαστικόν. ἀνάγνωθι δὲ ὁμοίως ἐν τῇ ριζ'. μέμνησο τῆς ιη'. νεαρᾶς, ἐξ ἧς ἔγνως, πόσον ἐστὶ τὸ νόμιμον ποστημόριον. καὶ ἴσθι, ὅτι ἡ προκειμένη διάταξις οὐκ ἀνακαλεῖται εἰς τοὺς πρὸ αὐτῆς χρόνους.

Theodori. Portio successionis ab intestato liberis non solum iis, qui ex priore matrimonio, sed etiam iis, qui ex secundo procreati sunt, competit; id vero, quod reliquum est, parentes pro arbitrio distribuunt suo. Nota autem, hanc (constitutionis) partem suadere (tantum), non necessitatem imponere. Similiter lege in Nov. 117. Memineris Novellae 18., ex qua cognovisti, quota sit portio legitima. Ac scito, praesentem constitutionem ad ea, quae ante eam fuerunt, tempora non revocari. cap. 48.

Basil. lib. 23. tit. 3. them. 74. tom. III. p. 478. schol. l.

Θεσπίζομεν τοίνυν.] Θεοδώρου. Ὁ δανείζων γεωργῷ μὴ λαμβανέτω εἰς ὑποθήκην τὴν γῆν αὐτοῦ. τόκον δὲ ἀπαιτείτω αὐτόν, ἐπὶ μὲν τῶν καρπῶν ὀγδόην μοῖραν τοῦ μοδίου, ἐπὶ δὲ χρυσοῦ κατὰ νόμισμα α'. κεράτιον α'. καὶ ἐὰν λάβῃ τὸν τοιοῦτον τόκον, ἀναγκαζέσθω ἀποδοῦναι ὅσα ἔσχεν ἐνέχυρα παρ' αὐτοῦ, κἂν γῆ[12a]), κἂν βοσκήματα, κἂν ἀνδράποδα εἴη· ὁ γὰρ παρὰ τὰ εἰρημένα γεωργοῖς δανείζων καὶ τοῦ χρέους ἐκπίπτει. ἀνάγνωθι βιβ. η'. τοῦ κώδικος τιτ. ιζ'. διατ. η'., οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν μη'. τιτ. τοῦ ια'. βιβ. τοῦ κώδικος, μάλιστα τὴν κ'. διατ. τοῦ αὐτοῦ τιτ. καὶ βιβ.,

Theodori. Qui agricolae pecuniam credit, fundum eius pignori ne capito. Usurarum autem nomine, creditis quidem fructibus, partem modii octavam capito; credita autem pecunia, in singulos nummos singulas siliquas. Et si tales usuras ceperit, cogitor, ut pignora, quae ab eo accepit, ei reddat, sive fundus sit, sive pecora, sive mancipia: nam is, qui adversus ea, quae dicta sunt, agricolis credit, credito excidit. Lege lib. 8. Codicis tit. 17. const. 8., nec non tit. 48. lib. 11. Cod. et praecipue const. 20. eiusdem tituli et libri, ut ea, quae ad agricolas Nov. 32. cap. 1.

---

9) Vox ἡ in Flor. deest. 10a) Hoc scholium in Codice Flor. deest, in quo hoc loco duorum foliorum lacuna apparet. 10b) Pro κἂν ἡ εἰ κληρονομήσασα legendum est κἂν εἰ κληρονομήσῃ. Nov. 22. cap. 47. §. 1. τὴν μητέρα, μηδὲ καθ' ὅσον κληρονομεῖ τοῦ παιδός, τῆς δεσποτείας τῶν ταύτης τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς πραγμάτων ἀπολαύειν, μόνην δὲ ἔχειν τὴν τούτων — χρῆσιν καὶ ἐπικαρπίαν. 11a) Hoc scholium in Flor. Cod. deest. 11b) Hoc scholium in Cod. Flor. deest. 11c) Leg. οὐ μόνον τοῖς. 11d) Fortasse leg. τοῦτο τὸ νόμιμον. 12a) Fabrotus γῇ.

ὅπως μάθῃς τὰ περὶ τῶν γεωργῶν. μὴ λάθῃ δέ σε ἡ ια'. διατ. τοῦ ι'. τιτ. τοῦ δ'. βιβ. τοῦ κώδικος, ἥτις φησίν, ὅτι κολωνός, κἂν παρουσίᾳ τοῦ[12b]) οἰκείου δεσπότου δανείσηται, οὐ ποιεῖ αὐτὸν ἔνοχον.

spectant, discas. Nec te lateat constitutio 11. tit. 10. lib. 4. Cod., qua colonus, licet praesente domini sui actore (?) mutuam pecuniam acceperit, eum non obligare dicitur.

Basil. lib. 29. tit. 15. tom. IV. p. 503. schol. b.

Nov. 39. cap. 1. *Εἴ τις τὸ λοιπὸν ἀποκατάστασιν.*] Θεοδώρου. Ὁ ἀξιώσας τινὰ τοῖς ἑαυτοῦ κληρονόμοις[13]) ἄλλῳ ἀποκαταστῆσαι, φυλαττέτω ἐξ αὐτῆς τοῖς οἰκείοις παισὶ[14]) τὸ νόμιμον ποστημόριον. ἀνάγνωθι τὰς ὑποκειμένας διατάξεις ἐν[15]) τῷ κη'. τιτ. τοῦ γ'. βιβ. τοῦ κώδικος καὶ τὴν γ'. καὶ δ'. καὶ ς'. καὶ ζ'. καὶ η'. διάταξιν τοῦ μθ'. τιτ. τοῦ ς'. βιβ. τοῦ κώδικος. ὁ ἀξιωθεὶς[16]) ἀποκαταστῆσαι κληρονομίαν, δύναται ὑπεξαιρεῖν ἐξ αὐτῆς τὰ γαμικὰ συναλλάγματα[17])· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἃ χρεωστεῖται ἀπὸ πρὸ γάμου δωρεᾶς[18]) ἢ ἀπὸ προικὸς ὑπεξαιρεῖ[19]). μὴ δυνάμενος μέν τοί γε[20]) αὔξειν αὐτὰ πρὸς περιγραφὴν τῆς ἀποκαταστάσεως[21]). ἀνάγνωθι τὰς ὑποκειμένας[22]) τῷ μθ'. τιτ. τοῦ ς'. βιβ. τοῦ κώδικος καὶ τὴν ρη'. νεαράν. μετὰ[23]) τὴν προῖκα καὶ τὰ ἕδνα ὁ φαλκίδιος τρακταΐζεται. ἀνάγνωθι βιβ. ς'. τοῦ κώδικος τιτ. ν'. διατ. ς'. καὶ ιδ'. ὁ ἀξιωθεὶς ἀποκαταστῆσαι κληρονομίαν, δύναται γαμικὰς ἐπιδόσεις ποιεῖσθαι ἐκ τῶν ὑποκαταστάντων πραγμάτων. ἀνάγνωθι τὰς ὑποκειμένας διατάξεις τῷ μθ'. τιτ. τοῦ ς'. βιβ. τοῦ κώδικος.

Theodori. Qui quempiam rogavit, ut haereditatem (?) alii restitueret suam, ex ea portionem legitimam liberis suis servato. Lege constitutiones in tit. 28. lib. 3. Cod. positas et const. 3. et 4. et 6. et 7. et 8. tit. 49. lib. 6. Cod. Qui rogatus est, ut haereditatem restituat, ex ea contractus nuptiales deducere potest, quin etiam ea, quae ex ante nuptias donatione vel ex dote debentur, deducit: ita tamen, ut ea in fraudem restitutionis augere non possit. Lege constitutiones in tit. 49. lib. 6. Cod. positas et Novellam 108. Post dotem et ante nuptias donationem de lege Falcidia tractatur. Lege lib. 6. Cod. tit. 50. const. 6. et 14. Qui rogatus fuit, ut haereditatem restituat, ex iis, quae supersunt, rebus nuptiales donationes facere potest. Lege constitutiones in tit. 49. lib. 6. Cod. positas.

Basil. l. l. tom. IV. p. 503. schol. c.

cap. 2. *Καίτοιγε νόμιμον γάμον πραξάσας.*] Θεοδώρου. Ἡ ἐν τῷ ια'. μηνὶ τῆς τελευτῆς τοῦ ἀνδρὸς[24]) τεκοῦσα στοῦπρον ἁμαρτάνει, καὶ ἐκπίπτει τῆς χρήσεως τῶν ἕδνων. καὶ ἐὰν παῖδας ἔσχεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀνδρός, ὑπόκειται τοῖς ἐπιτιμίοις, οἷς τιμωρεῖται καὶ ἡ γάμον συναλλάττουσα πρὸ τοῦ πενθίμου καιροῦ. ἀνάγνωθι βιβ. θ'. τοῦ κώδικος τιτ. θ'.

Theodori. Ea, quae undecimo mense post mortem viri peperit, stuprum committit, et usumfructum ante nuptias donationis amittit. Ac si ex eodem marito liberos habuit, iisdem, quibus et ea, quae intra tempus luctus nubit, punitur, poenis subiecta est. Lege lib. 9. Cod. tit. 9.

Basil. lib. 22. tit. 2. them. 1. tom. III. p. 93. schol. b.

Nov. 44. cap. 1. *Θεσπίζομεν ὥστε.*] Θεοδώρου[25]). Οἱ συμβολαιογράφοι δι' ἑαυτῶν ἐπιταττέσθωσαν καὶ παρόντων αὐτῶν ἀπολυέσθω τὸ συμβόλαιον, καὶ οὕτω συνταττέσθωσαν[26]) αὐτό. χρὴ δὲ αὐτοὺς εἰδέναι καὶ τὰ ἐν ταῖς χάρταις ἐμπεριεχόμενα, ὥστε καὶ ἐρωτωμένους ἀποκρίνεσθαι. ἰστέον, ὅτι[27]) παρὰ τὰ εἰρημένα ἐὰν[28]) ποιήσωσί τι[29]), ἐκπίπτουσι τῆς στατίωνος[30]) ἤτοι τοῦ

Theodori. Tabelliones per semet ipsi (instrumenta) ordinanto, iisque praesentibus instrumentum absolvitor, atque ita conficitor (?). Oportet autem, et ea, quae chartis continentur, iis cognita esse, ut (de his), si interrogentur, respondeant. Sciendum est, si quid adversus ea fecerint, statione

---

12b) Hoc loco Fabrotus, stellula adiecta, ad marginem notavit *διοικητοῦ*. Videtur voluisse, vocem *διοικητοῦ* ante verba *τοῦ οἰκείου δεσπότου* excidisse. Sic certe in Latina versione expressit: *licet praesente actore domini sui mutuam pecuniam acceperit.* Recte, ni fallor. Cod. IV. 10. 11. *nec ad eum obligandum actorum ipsius adiuvat te praesentia.* 13) Pro voce *κληρονόμοις* Cod. Flor. habet *κληρονομίαν*. Legendum ergo *τὴν ἑαυτοῦ κληρονομίαν*. Nov. 39. cap. 1. *ἵνα, εἴ τις τὸ λοιπὸν ἀποκατάστασιν ποιοῖτο τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων.* 14) Flor. *παισίν*. 15) Vox *ἐν* in Flor. deest. 16) A verbis *ὁ ἀξιωθεὶς* in Flor. Cod. novum scholium incipit. 17) Cod. Flor. post vocem *συναλλάγματα* addit *τοῦ ἀξιώματος* (leg. *ἀξιώσαντος*) *αὐτὸν ἀποκαταστῆσαι*. 18) Flor. *δωρεάς*. 19) Pro *ὑπεξαιρεῖ* Cod. Flor. habet *ἐκ τοῦ ἀξιώσαντος αὐτὸν ἀποκαταστῆσαι ὑπεξαιρεῖ*. 20) Flor. *μέντοιγε*. Recte. 21) Cod. Flor. *ὑποκαταστάσεως*. 22) Post *ὑποκειμένας* Flor. addit *διατάξεις*. 23) A verbo *μετὰ* novum scholium in Cod. Flor. incipit. 24) Flor. *τοῦ ἰδίου ἀνδρός*. 25) Hoc scholium exstat sine Theodori nomine in Codicis Vaticani antiquae depositionis numero 852. signati fol. 306. B. Vide Basilica ed. Heimbachi tom. I. praefat. p. XIII. Varietatem scripturae littera V. notabo. 26) V. *συνταττεσθω*. 27) Pro *ὅτι* V. habet *ὅτι ἄν*. 28) V. vocem *ἐὰν* non habet. 29) V. *ποιήσωσι τί*. 30) V. *στατίονος*.

ἀριθμοῦ[31]), καὶ ἀντεισάγεται ἄλλος ἀντὶ τοῦ ὑπουργήσαντος τῷ παρανόμῳ τρόπῳ ἐπιτήδειος· καὶ οὔτε ζημιοῦται[32]) ἐκ τούτου ὁ πρῶτος τῆς στατίωνος[33]), ἀλλὰ καὶ τὰς συνηθείας αὐτοῦ λαμβάνει, καὶ οὔτε ἀκυροῦται τὸ οὕτω γενόμενον συμβόλαιον.

excidere hos sua sive numero, et alium idoneum subrogari in eius locum, qui non legitimo modo operam suam accommodarit, neque ullum ex hoc damnum inlatum iri ei, qui princeps stationis est, sed etiam consuetudines inde provenientes ad eum pertinere, ac ne instrumenta quidem ita confecta irrita fore.

* *Οὐκ ἂν ἐμποδὼν σταίη.*][34]) Σημείωσαι, ὅτι τὸ σπανίως γινόμενον[35]) τοῖς καθόλου καὶ γενικοῖς[36]) οὐ λυμαίνεται[37]).

Nota, id, quod raro fit, iis, quae generaliter concepta sunt, non vitiari. Nov. 44. cap. 1.

Basil. lib. 22. tit. 2. them. 1. tom. III. p. 93. schol. c.

* *Διότι μηδ' ἐν ἀνθρώποις.*] Τοῦτο λέγει, ὅτι οὐκ ἔστιν εὑρεῖν τὸ παρ' ἀνθρώποις ὑπονοούμενον ἀναμφισβήτητον εἶναι, ὡς μὴ δύνασθαι ὅλως δέξασθαι ἀμφισβήτησιν. τοῦτο δὲ τὸ λέγειν, ὡς διὰ νόσον ἢ ἄλλην αἰτίαν τινὰ ἀναχωροῦντες ἀμφισβητούμενόν ἐστι· καὶ πόσῳ μᾶλλον δέξεται περισσότερον τὴν ἀμφισβήτησιν; σημείωσαι, ὅτι τὰ ἀναμφισβήτητα ἀμφισβητοῦνται.

Hoc ait, in rebus humanis nihil reperiri, quod usque adeo ab omni dubitatione remotum habeatur, ut nullam omnino dubitationem recipere possit. Quod autem dicit, propter morbum aut aliam quam caussam aliquem abesse, id dubitatione non caret; et quanto magis igitur maiorem recipiet dubitationem? Nota, etiam ea, quae dubia non sunt, tamen dubitationem recipere. Ibid.

Basil. l. l. tom. III. p. 94. schol. d.

* *Ἀλλὰ μηδὲ τοὺς πόρους.*] Τί γάρ, ὅτι ἔλεγεν ὁ συμβολαιογράφος, ὅτι προσέρχονταί μοι ἐν ταὐτῷ πολλοὶ θέλοντες συναλλάττειν, καὶ οὐ δύναμαι μόνος ἐγὼ τῶν πάντων συμβολαίων ἐκτιθέναι, εἰ μὴ καί τινι τῶν ὑπ' ἐμὲ ἐπιτάξω, ἐμοῦ τόδε συντάττοντος τὸ συμβόλαιον, ἐκείνου ἐκτιθέντος ἕτερον; εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ποιήσω, καταλείψωσιν ἂν ἐμὲ οἱ συναλλάττοντες, καὶ πρὸς ἕτερον ἀπέλθωσιν, καὶ ζημιωθήσομαι ἐγώ, ἐλαττουμένου τοῦ πόρου μου.

Quid enim, si tabellio eodem tempore plerosque ad se venisse dicat, qui contrahere - velint, neque se solum omnibus contractibus conficiundis superesse posse, nisi et aliquem ex iis, qui sibi subiecti sint, praeposuerit, ita ut ipse hoc instrumentum componat, dum ille aliud conficiat? Hoc si non fecerit, futurum, ut, se relicto, alium contrahentes adeant, ipseque quaestu suo imminuto damnum patiatur. Ibid.

Basil. l. l. tom. III. p. 94. schol. e.

* *Μὴ εἰς ἕτερον χάρτην καθαρὸν γράφειν συμβόλαιον.*] Τὸ μίγμα[38]) τῶν βουλευμάτων τῶν συναλλαττόντων[39]) προσώπων λέγεται συμβολή[40])· τοῦτο[41]) καὶ τὸ περὶ[42]) ἔγγραφον σύνταγμα καλεῖται συμβόλαιον[43]), οἷον ὑπόμνημα μεταξὺ[44]) τῶν συμβαλλόντων, ἤτοι συμμιξάντων καὶ συναινεσάντων καὶ εἰς τὸ αὐτὸ[45]) τὰς ἰδίας ἀγαγόντων γνώμας. ἐντατέσθωσαν, μᾶλλον δὲ ἐάσθωσαν ἐν τοῖς συμβολαίοις τὰ πρωτόκολλα, δηλοῦντα ἤτοι ἔχοντα τὸν χρόνον καὶ τὴν προσηγορίαν τοῦ κόμητος τῶν λαργιτιόνων. τοῦτο δὲ νόει γινόμενον ἐπὶ μόνων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει προβαινόντων συμβολαίων.

Mixtura voluntatum earum personarum, quae contrahunt, dicitur *συμβολή*; propterea (?) etiam instrumentum, quod de ea re conscriptum est, *συμβόλαιον* dicitur, quasi monumentum inter eos, qui contrahunt, sive commiscuerunt et consenserunt et in idem voluntates contulerunt suas. Inseruntor, vel potius relinquuntor in instrumentis protocolla, quae tempus et nomen comitis largitionum declarant vel habent. Hoc autem intellige in iis tantum instrumentis, quae Constantinopoli conficiuntur, fieri. cap. 2.

* Ἐντεῦθεν οἶμαι νομοθετεῖν τὴν νεαράν, ὅτι ὀφείλουσι τὰ συμβόλαια ἐν ξυλοχαρτίοις γράφεσθαι· ἐν γὰρ αὐτοῖς καὶ μόνοις εὑρίσκονται τὰ πρωτόκολλα.

Hinc arbitror, hac Novella constitutione sanciri, ut contractus in iis chartis, quae *ξυλοχάρτια* vocantur, scribantur; in illis enim solis protocolla inveniuntur. Ibid.

---

31) Verba ἤτοι τοῦ ἀριθμοῦ in V. desunt. 32) V. ζημιοῦται τὶς ἐκ τούτου. 33) V. στατίονος. 34) Fabr., haec quo referantur, non adnotavit. V. cum superioribus coniungit. 35) V. γενόμενον. 36) V. γενικ˜. 37) In voce λυμαίνεται desinit V. 38) Hoc quoque scholium exstat in Codice 852. Vatic. biblioth. fol. 307. A., sed absque Theodori nomine. 39) Pro συναλλαττόντων V. habet συμβαλλόντων. 40) Pro συμβολὴ V. habet συμβο῀. 41) Pro τοῦτο V. habet διό. Recte. 42) Pro περὶ V. habet ἀπὸ ταύτ῀. 43) Pro verbis καλεῖται συμβόλαιον V. habet συμβολὴ καλεῖται. 44) Ante μεταξὺ V. addit τῶν συμφωνηθέντων. 45) Pro verbis τὸ αὐτὸ V. habet ταὐτό.

Basil. lib. 22. tit. 2. them. 2. tom. III. p. 95. schol. f.

Nov. 47. cap. 1. *Θεσπίζομεν τούς τε ὅσοι.*] Θεοδώρου[46]). Ἐν πᾶσι τοῖς ὁπωσοῦν πραττομένοις[47]), οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς συμβολαίοις προταττέσθωσαν[48]) τὸ τοῦ βασιλέως ὄνομα καὶ ὁ χρόνος τῆς βασιλείας καὶ ὁ τυχὼν ἐνιαυτὸς καὶ ἡ ἴνδικτος[49]) καὶ τὸ τῆς πόλεως ἔτος ἢ ἄλλο ἔθος, καί, εἰ διὰ Ῥωμαϊκῶν γραμμάτων χαραχθῶσι[50]), σαφῶς γραφέσθωσαν καὶ δῆλα[51]) εἴη τὰ τοῦ χρόνου. ἀνάγνωθι[52]) τὰς ὑποκειμένας διατάξεις τοῦ κδ'.[53]) τιτ. τοῦ δ'. βιβ. τοῦ κώδικος[54]) καὶ τὴν ογ'. νεαράν, καὶ μαθήσεις[55]) τελείως[56]) τὰ περὶ τῶν συμβολαίων[57a]).

Theodori. In omnibus non solum actis, quae quomodocunque conficiuntur, verum etiam in instrumentis nomen imperatoris praeponitor, et tempus imperii, et annus, qui currit, et indictio et annus civitatis conditae vel alia consuetudo. Ac, si litteris Latinis haec exarentur, clare scribuntor, et tempora manifesto designantor. Lege constitutiones, quae tit. 21. (?) lib. 4. Cod. positae sunt, et Novellam 73., et ea, quae ad instrumenta pertinent, plenissime disces.

Basil. lib. 41. tit. 6. them. 1. tom. V. p. 497. schol. a.

Nov. 48. cap. 1. *Θεσπίζομεν εἴ τις.*] Θεοδώρου. Ἐὰν ὁ τεστάτωρ ἀπογραφὴν τῆς ἰδίας οὐσίας ποιησάμενος ὀμόσῃ μηδὲν ἄλλο ὑπεῖναι αὐτῷ, οὐ δύνανται οἱ αὐτοῦ κληρονόμοι πλέον τι ζητεῖν, ἐπεὶ καὶ τῶν ἐπελευθέντων[57b]) αὐτοῖς ἐκπίπτουσι. καὶ τοῦτο μὲν περὶ κληρονόμου· οἱ γὰρ δανεισταὶ οὐ προκριματίζονται ἐκ τούτου, ἀλλ' ἔξεστιν αὐτοῖς διὰ πάσης νομίμης ἐρεύνης ἐξελθεῖν καὶ μετὰ τὸ ὀμόσαι τὸν τεστάτωρα. τὸ ἐναντίον δὲ βιβ. γ'. τοῦ κώδικος τιτ. λη'. διατ. ι'. καὶ βιβλίῳ δ'. τιτ. ιθ'. διατ. ς'. καὶ τῷ λε'. βιβλίῳ τιτ. β'. διγ. ιε'. ἐν τῷ τέλει. ὁμοίως φησὶν ἰνστιτούτων α'. τιτ. ς'.

Theodori. Si testator, descriptione bonorum suorum facta, iuraverit, nihil aliud (praeterea) sibi in bonis esse, haeredes eius amplius negotium facessere non possunt, siquidem et iis, quae ad ipsos pervenerunt, excidunt. Atque hoc quidem de haerede: creditoribus enim exinde praeiudicium non fit, sed licet eis omni legitimo modo facere perquisitionem, etiam post iusiurandum a testatore datum. Huic contrarium est, quod dicitur lib. 3. Cod. tit. 38. const. 10. et lib. 4. tit. 19. const. 6. et lib. 35. tit. 2. dig. 15. in fine. Similiter Instit. 1. tit. 6. loquitur.

Basil. lib. 22. tit. 3. tom. III. p. 99. schol. a.

Nov. 49. cap. 2. *Κἀκεῖνο δὲ ἡγούμεθα.*] Θεοδώρου. Ὁ ἐνάγων τινὶ ἐξ ἰδιοχείρου τοῦ διαδίκου αὐτοῦ τῆς αὐτῆς χειρὸς γράμματα προκομίζοντι, εἰ εἴπῃ δεῖνα[58a]) ἐκ τῶν προκομιζομένων γραμμάτων γενέσθαι τὴν σύγκρισιν, ἀκουσθήσεται, ὀμνυόντων δηλονότι τῶν συγκρινόντων. καὶ σημείωσαι, ὅτι, ἃ φέρει τις ὑπὲρ ἑαυτοῦ, οὐ δύναται παραγράφεσθαι, καιρῷ ποτε φερόμενον κατ' αὐτοῦ, κἂν συμβόλαια ὦσιν, εἴτε ἄκτωρ ἐστίν, εἴτε ῥέος. καὶ ἐνταῦθα οἶμαι ἁρμόζειν τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, ὃ δίκαιόν τις εἴπῃ κατά τινος, τῷ αὐτῷ καὶ αὐτὸς ὑπόκειται. [κεῖται δὲ ὁ κανὼν βιβ. ζ'. τιτ. γ'. κεφ. κγ'.][58b]) ὅμοιον βιβ. δ'. τοῦ κωδ. τιτ. κ'. διατ. ιζ'. [ἤτοι βιβ. κα'. τιτ. α'. κεφ. μα'.][59]) εἴρηται ἐπὶ μαρτύρων. ἀνάγνωθι δὲ τὴν ζ'.[60]) καὶ τὴν κ'. διατ. τοῦ κα'. τιτ. τοῦ αὐτοῦ δ'. βιβ. [ἤτοι βιβ. κα'. τιτ. α'. κεφ. οε'. οθ'.][61]) καὶ μαθήσῃ τὰ περὶ συγκρίσεως συμβολαίων. μὴ λάθῃ δέ σε ἡ ιη'. νεαρὰ κεφ. η'., ἀλλὰ μέμνησο αὐτῆς. καὶ ἐξ ἀποδείξεως τῶν ἐπάρχων τῆς τραπέζης γίνεται σύγκρισις. σημείωσαι δέ, ὅτι καὶ δημοσίων χαρτῶν γίνεται

Theodori. Qui aliquem ex adversarii sui chirographo convenit eiusdem manus scripturam proferentis, si ex scripturis, quae proferuntur, comparationem fieri dicat, audietur videlicet his, qui comparationem faciunt, iusiurandum dantibus. Ac nota, non posse quemquam ea, quae pro se profert, exceptione submovere, si quando contra semetipsum proferatur, licet instrumenta sint, sive actor sit, sive reus. Atque huc arbitror regulam pertinere, qua dicitur: id, quod quisque iuris in alium dixerit, eidem (iuri) et ipse subiicitur. [Exstat autem regula lib. 7. tit. 3. cap. 23.] Idem dicitur lib. 4. Codicis tit. 20. const. 17. [sive lib. 21. tit. 1. cap. 41.] de testibus. Lege const. 7. et 20. tit. 21. eiusdem libri 4. [sive lib. 21. tit. 1. cap. 75. 79.], et disces ea, quae ad comparationes instrumentorum pertinent. Nec te lateat Nov. 18. cap. 8., sed eius memento. (Litterarum) comparatio etiam ex apocha, quae ex mensa praefectorum profertur, fit. Nota autem, et publicarum chartarum fieri comparationem.

---

46) Hoc scholium, addito Theodori nomine, exstat in Cod. Vat. 852. fol. 307. A. 47) Pro πραττομένοις V. habet γενομένοις. 48) Pro προταττέσθωσαν V. habet πραττέσθω. Verba τὸ τοῦ βασιλέως ὄνομα καὶ in V. desunt. 49) Pro ἴνδικτος V. habet $\overset{\tau\iota\varsigma}{N}$. 50) V. χαραχθῶσιν. 51) V. δεῖλα. 52) V. ἀναγ. 53) Pro κδ'. V. habet κα'. Recte, ni fallor. Nam designatur titulus Codicis *de fide instrumentorum* (IV. 21.). 54) Pro κώδικος V. in contextu habet ἡ̄ς βι̃. κβ'. τι̃. α'. κεφ. νη'. 55) Pro καὶ μαθήσεις V. habet καὶ μαθήσῃ. 56) V. τελίως. 57a) V. addit ἐν τῷ δ'. τι̃. τούτου τοῦ βι̃. κειμένην. 57b) Corrige ἐπελθόντων. 58a) Corrige ex V. Clar. *Pomnitzi* coniectura: εἰ εἴπῃ δεῖν ἑκατέρων τῶν προκομιζομένων et reliqua. 58b) Designatur Basil. lib. 7. tit. 3. them. 23. ed. Heimb. tom. I. p. 263. Ideo uncis inclusi. Videtur Digestorum locus (II. 2.) a Theodoro esse commemoratus. 59) Designatur Basilicorum lib. 21. tit. 1. them. 40. ed. Fabr. tom. II. p. 521. 60) Designari videtur const. 16. Cod. IV. 21. 61) Haec est Basilicorum designatio lib. 22. tit. 1. them. 75. et 79. tom. III. p. 14. et 18.

σύγκρισις. ἀναγνωθι βιβ. β'. τοῦ κωδ. τιτ. α'. διατ. β'. καὶ ς'. καὶ βιβ. δ'. τιτ. κα'. καὶ γνώσῃ ἄλλα περὶ δημοσίων χαρτῶν καὶ λόγων 62).

Lege lib. 2. tit. 1. const. 2. et 6. et lib. 4. tit. 21. et alia disces, quae ad publicas chartas et rationes pertinent.

Basil. lib. 23. tit. 3. them. 77. tom. III. p. 479. schol. n.

Θεσπίζομεν μηδένα.] Θεοδώρου. Τοὺς ἀνελευθέρους ἐνεχυριασμούς. μήτε εἷς ἄλλος 63) ἀντ' ἄλλου ἐνεχυραζέτω, μήτε στρεβλούτω, ἐπειδὴ δίδωσιν ἐν τετραπλῷ, ὃ ἔλαβεν, καὶ ἐκπίπτει τῆς αὐτοῦ ἀγωγῆς, καὶ σωματικῶς τιμωρεῖται 64). εἰ δέ τις ἄρχων ῥᾳθυμήσει περί τι τῶν εἰρημένων, ὑπομένει βασιλικὴν ἀγανάκτησιν. ἀνάγνωθι βιβ. η'. τοῦ κώδικος τιτ. ις'. διατ. ς'. ζ'. καὶ η'. ὅμοιον δέ φησιν ἡ ρλδ'. νεαρὰ κεφ. ζ'.

Theodori. Illiberales pignorationes. Nullus ab alio pro alio pignus ne capito neve alium torqueto: alioquin, quod accepit, quadruplum reddet, et actione sua excidit et corporaliter punitur. Sin autem qui magistratus circa quid ex iis, quae dicta sunt, negligenter se gesserit, indignationem imperatoris sustinet. Lege lib. 8. Cod. tit. 16. const. 6. 7. et 8. Simile quiddam autem Novella 134. cap. 7. dicit. Nov. 52. cap. 1.

Basil. lib. 47. tit. 1. them. 75. tom. VI. p. 228. schol. a.

Καθάπερ αἱ παρὰ βασιλέως.] Θεοδώρου. Ἡ παρὰ βασιλέως ἢ εἰς βασιλέα γενομένη δωρεὰ οὐ χρῄζει πράξεως ὑπομνημάτων, κἂν ὑπερβαίνῃ τὴν ὡρισμένην τῷ νόμῳ ποσότητα. ἀνάγνωθι βιβ. η'. τοῦ κώδικος τιτ. νγ'. διατάξει λδ'. 65 a).

Theodori. Donatio a principe, vel principi facta, actorum confectione non indiget, licet supra quantitatem lege definitam donatum fuerit. Lege lib. 8. tit. 53. const. 34. cap. 2.

Basil. lib. 23: tit. 2. them. 1. tom. III. p. 368. schol. a.

Θεσπίζομεν εἴτις.] Θεοδώρου. Μὴ στρεμματιζέτω δανειστὴς τὸν χρεώστην αὐτοῦ τελευτῶντα μηδὲ τοὺς παῖδας μηδὲ τὴν γαμετὴν αὐτοῦ, μήτε σφραγιζέτω τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ περιφυλαττέσθω 65 b) μὴ κωλύειν αὐτὸν ταφῆναι, μήτε ὑβρίζειν τὸ λείψανον αὐτοῦ. ποιῶν γάρ τι τῶν εἰρημένων ἐκπίπτει τῆς ἰδίας ἀγωγῆς καὶ ἀπαιτεῖται ἄλλο τοσοῦτον, ὅσον χρεωστεῖται, καὶ δημεύεται εἰς τὸ τρίτον τῆς αὐτοῦ περιουσίας καὶ ἀτιμοῦται. ταῦτα δὲ εἰ μὴ φυλάξουσιν οἱ ἄρχοντες, ἐν μὲν τῇ Κωνσταντίνου πόλει προστιμῶνται ἅμα ταῖς αὐτῶν τάξεσιν ἀνὰ ν'. λιτ. 66) χρυσίου· ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις ζημιοῦνται ἅμα ταῖς τάξεσιν αὐτῶν ἀνὰ ν'. τιτλ. (sic) 67) χρυσίου. ἀνάγνωθι τὸ τέλος τῆς ριε'. νεαρᾶς καὶ τὴν ρλδ'. ὁμοίως νεαράν.

Theodori. Creditor debitorem suum morientem ne vexato neque liberos neque uxorem eius; neve signa aedibus eius imponito, sed et caveto, ne sepulturae eius impedimento sit, neve reliquias eius iniuria afficiat. Nam, si quid ex iis, quae dicta sunt, fecerit, actione excidit sua et alterum tantum, quantum ei debetur, praestat et tertiae partis bonorum suorum confiscationem patitur, et infamis fit. Haec autem si magistratus non observaverint, in urbe quidem Constantinopolitana cum suis cohortibus viginti (?) libris auri multantur; in provinciis autem cum cohortibus suis 5. (?) libris. Lege finem Novellae 115. et Nov. 134., quae similiter habet. Nov. 60. cap. 1.

Basil. lib. 22. tit. 4. them. 1. tom. III. p. 112. schol. a.

Εἴτις ἀσφαλῶς.] Θεοδώρου. Ὁ παραθέμενος πράγματα ἀσφαλιζέσθω αὐτά, καὶ δεικνύτω τρισὶ μάρτυσιν, ὅτι παρατέθεικεν. ἀνάγνωθι τὰς προκειμένας διατάξεις τοῦ λδ'. τιτ. τοῦ δ'. βιβλίου τοῦ κώδικος καὶ τὴν πη'. νεαρὰν [ἤτοι βιβ. ιγ'. τιτ. β'. 68)].

Theodori. Is, qui res deponit, eas in tutum redigito, et per tres testes doceto, se deposuisse. Lege constitutiones tit. 34. lib. 4. Codicis et Nov. 88. [vel lib. 13. const. 2.]. Nov. 73. cap. 1.

---

62) Reliqua huius tituli scholia Theodori esse nego, cum ex peculiari quodam de litterarum collatione tractatu hausta esse videantur. Certe *θεματισμοὶ* Novellarum, qui Basil. tom. III. p. 98. commemorantur, in Theodori commentario, quod ego sciam, nulli sunt. Porro illud scholium, quod legitur tom. III. p. 99. D. lin. 6., ad Iustiniani Novellas nihil attinet, verum ex commentario ad Iustinianum Codicem scripto haustum videtur esse. Id quod satis constabit ex facta *τοῦ κατὰ πόδας* et Thalelaei mentione. Vide p. 100. A. lin. 1. Quid, quod haec scholiorum longitudo ne videatur quidem satis convenire cum Theodori nostri brevitate? Denique soholium *b.*, quod tom. III. p. 100. habetur, aperte ad Basilica scriptum est. Sic enim: *ὥστε ἐκ τούτου ἀναιρεῖται ἡ ἀρχὴ τοῦ οε'. κεφ. τοῦ α'. τιτ.* Significatur Basilicorum lib. 22. tit. 1. them. 75. 63) Pro *ἄλλος* legendum videtur esse *ἄλλον*. 64) Sic legendum. Fabr. *τιμωρεῖσαι*. 65 a) Designatur const. 34. Cod. de donationibus (VIII. 54.). 65 b) Leg. *παραφυλαττ.* 66) Pro *ἀνὰ ν'.* scribendum est *ἀνὰ κ'.* Nov. 60. cap. 1. *τοῖς μὲν ἐνταῦθα ἄρχουσι — ἀνὰ* viginti librarum auri *ποινή*. Athan. 6. 2. p. 81. *ἀνὰ κ'. χρυσίου λιτρῶν ποινὴν καταβαλλέτωσαν.* 67) Pro *τιτλ.* corrigendum *λιτρ.* Caeterum pro *ἀνὰ ν'.* h. l. legendum est *ἀνὰ ε'.* Sic Athan. 6. 2. p. 81. *οἱ δὲ τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντες ἀνὰ ε'. χρυσίου λίτρας προστιμάσθωσαν.* Sic et Nov. 62. cap. 1. et Basil. tom. III. p. 367. 68) Designatur Basil. lib. 13. tit. 2., ubi Nov. 88. them. 46. habetur. Ideo haec verba uncis inclusi.

Basil. lib. 22. tit. 4. them. 1. tom. III. p. 114. schol. b.

Nov. 73. cap. 1. *Ὥστε παριόντας μάρτυρας.*] Θεοδώρου. Πάντες, οἳ λέγουσιν, ὅτι ὑπέγραψαν αὐτοί, ἢ ὑπὸ ἄλλων ὑπεγράφη τινὰ ἰδιόχειρα, ἐπὶ αὐτῶν πιστεύονται.

Theodori. Omnibus, qui dicunt, se (chirographis) subscripsisse vel ab aliis chirographa quaedam esse subscripta, in his creditur.

Basil. lib. 48. tit. 26. them. 1. tom. VI. p. 583. schol. a.

Nov. 78. cap. 1. *Θεσπίζομεν εἴτις.*] Θεοδώρου. Πῶς ἐλευθερούμενος Ῥωμαῖος νοεῖται καὶ δίκαιον ἔχει χρυσοῦ δακτυλίου καὶ παλιγγενεσίας, πλὴν ὑπόκειται[69a]) τοῖς πατρωνικοῖς δικαίοις, εἰ μὴ ἄρα ῥητῶς αὐτῷ συνεχωρήθη ἐκ τοῦ ἐλευθερώσαντος (ὁ γὰρ θέλων ὁ πάτρων συγχωρεῖ τῷ ἐλευθερουμένῳ τὰ πατρωνικὰ δίκαια), φησὶ ἡ γ'. καὶ δ'. διατ. τοῦ δ'. τιτ. τοῦ ς'. βιβ. τοῦ κώδικος. εἰ δὲ βούλει γνῶναι τὰ περὶ τῶν πατρωνικῶν δικαίων καὶ διαδοχῶν[69b]), ἀνάγνωθι τὸν εἰρημένον ς'. τιτ. καὶ τὸν ζ'. τιτ. τοῦ αὐτοῦ βιβ. ς'. καὶ γνώσῃ. εἰ δὲ τὰ περὶ ἐλευθεριῶν θέλεις μαθεῖν, ἀνάγνωθι τιτ. ιε'. καὶ τὸν ις'. καὶ τὸν ιζ'. καὶ τὸν ιη'. καὶ τὸν ιθ'. καὶ τὸν κ'. καὶ τὸν κα'. καὶ τὸν κβ'. καὶ τὸν κγ'. τιτ. τοῦ ζ'. βιβ. τοῦ κώδικος καὶ μαθήσῃ.

Theodori. Quomodo manumissus civis Romanus esse intelligatur, et ius aurei annuli habeat et restitutionis natalium, nisi quod iuri patronatus subiectus sit, nisi forte manumissor id ei nominatim remiserit (nam si velit patronus, ei, qui manumittitur, iura patronatus remittit), constitutio 3. et 4. tit. 4. lib. 6. Codicis dicit. Sin autem scire velis de iure patronatus et successionibus, lege supra dictum 6. tit. et 7. tit. eiusdem lib. 6. et cognosces. Si autem de manumissionibus discere velis, lege tit. 15. et 16. et 17. et 18. et 19. et 20. et 21. et 22. et 23. lib. 7. Cod. et disces.

Basil. lib. 47. tit. 3. them. 49. tom. VI. p. 263. schol. c.

Nov. 87. prooem. *Ἡμεῖς εὑρόντες.*] Θεοδώρου. Ἡ μόρτις καῦσα δωρεὰ ληγάτον ἐστί, καὶ δύναται ὁ θέλων ἐν αὐτῇ ἀποτάξασθαι τοὺς ὅρους τῆς ἀνακλήσεως. ἀνάγνωθι βιβ. η'. τοῦ κώδικος τιτ. νς'. καὶ μαθήσῃ τὰ περὶ τῶν μόρτις καῦσα δωρεῶν. ἡ μόρτις καῦσα δωρεὰ οὐ δεῖται πράξεως ὑπομνημάτων. ἀνάγνωθι βιβ. α'. τοῦ κώδικος τιτ. γ'. διατάξει λη'. καὶ βιβ. ε'. τιτ. ιβ'. διατ. λα'. καὶ τιτ. ις'. διατάξει κε'. καὶ βιβ. η'. τιτ. νε'. διατάξει δ'. καὶ ς'. καὶ νεαρὰν νβ'. καὶ ριθ'. καὶ ρκζ'., ὅπως γνώσῃ, ποῖαί εἰσιν ἄλλαι δωρεαὶ μὴ δεόμεναι πράξεως ὑπομνημάτων.

Theodori. Mortis caussa donatio legatum est, et potest is, qui vult, hanc ei legem dicere, ut eius repetitio non sit. Lege lib. 8. Cod. tit. 56. et ibi ea, quae ad mortis caussa donationes pertinent, disces. Mortis caussa donatio gestorum confectione non indiget. Lege lib. 1. Cod. tit. 3. const. 38. et lib. 5. tit. 12. const. 31. et tit. 16. const. 25. et lib. 8. tit. 55. const. 4. et 6. et Novellam 52. 119. et 127., ut scias, quales sint aliae donationes, quae monumentorum confectione non indigent.

Basil. lib. 13. tit. 2. them. 46. tom. II. p. 129. schol. n.

Nov. 88. cap. 1. *Εἴτις παρά τινος λάβῃ.*] Θεοδώρου[70]). Ὁ παραθήκην δεξάμενος ἐπὶ τισιν ὅροις πληρουμένων τῶν δοξάντων ἀποκαθιστάτω αὐτήν, μὴ κωλυόμενος ἀφ' οἱουδήποτε[71]), ὥστε αὐτὴν διδόναι. ἀλλὰ καὶ ὁ παραγγέλλων αὐτῷ μὴ ἀποκαταστῆσαι ὑποκείσθω τοῖς συμβησομένοις[72]) κατὰ τύχην τῶν παρατεθέντων πραγμάτων[73]) καὶ ἀπαιτείσθω τοὺς ἀπὸ τρίτης ἑκατοστῆς τόκους, κἂν μὴ χρυσίον εἴη τὸ παρατεθέν. ἀνάγνωθι βιβ. δ'. τοῦ κώδικος τιτ. λδ'. διατ. ε'. ς'. περὶ τῶν δοξάντων ἐπὶ ταῖς παραθήκαις, καὶ[74]) διατ. ια'. τοῦ αὐτοῦ τϊ. καὶ βϊ. περὶ τῶν[75]) γενομένων ἀλόγως[76]) παραγγελιῶν ἐν ταῖς παραθήκαις[77]). μέμνησο νεαρᾶς ογ'.[78]).

Theodori. Qui sub quibusdam conditionibus depositum accepit, his, quae placuerunt, impletis, id restituito, neve a quoquam prohibetor, quominus reddat. Sed et is, qui ei renuntiat, ne (rem depositam) restituat, id, quod rebus depositis casu accidit, periculum subito, et tertiam centesimae partem usurarum nomine praestato, licet res depositae in auro signato non consistant. Lege lib. 4. Codicis tit. 34. const. 5. et 6. de his, quae in deposito factae sunt, conventionibus, et const. 11. eiusdem tituli et libri de denuntiationibus, quae absque iuris ratione in caussa depositi fiunt. Memento Nov. 73.

69a) Fbr. ὑποκεῖται. 69b) Fabr. διαδόχων h. e. successoribus. 70) Pro Θεοδώρου Fabr. Θεμα habet. Sic, ut in contextu posuimus, Codex Coislin. num. 152. fol. 127. B. 71) Pro ἀφ' οἱουδήποτε Cod. Coislin. habet ἀ..... (haec situ corrupta sunt) οὐδέποτε. 72) Coislin. τοῖς συμ.... (haec situ corrupta sunt) τῷ κατὰ τύχην. 73) Coislin. τῷ παρατεθ' πράγματ. 74) Sic Coislin. Fabrotus verba διατ. ε'. ς'. περὶ τῶν δοξάντων ἐπὶ ταῖς παραθήκαις καὶ non habet. 75) Verba τοῦ αὐτοῦ τϊ. καὶ βϊ. apud Fabrotum desunt. 76) Sic Coislin. Fabrotus ἀλόγων. 77) Sic Fabr. Coislin. παρακαταθήκαις. 78) Coislin. μέμνησαι δὲ τῆς ογ'. νεαρᾶς. Post haec Coislin. uno tenore sic pergit: μαρτυρία τόκον τῶν χρημάτων μηδὲ εἰπ ὑπεύθυνον et caet. Quae sunt apud Fabrotum θέμα μηδείς, in Coislin. desunt.

Basil. lib. 13. tit. 2. them. 46. tom. II. p. 129. schol. q.

Ἀναρτηθῆναι τὴν χορηγίαν.] Θέμα.[79]) Μηδεὶς ὑπεύθυνον ὄντα τινὰ νομίζων κωλυέτω τὴν[80]) τῶν πολιτικῶν ἄρτων ἢ τὴν τῶν ἐνοικίων χορηγίαν αὐτοῦ[81])· ἐπειδὴ κινδυνεύει εἰς τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν, καὶ[82]) τρίτης ἑκατοστῆς τόκον[83]) παρέχει[84]) τῷ ἀπολυομένῳ[85]). ἀνάγν. βιβλίον ια'.[86]) τοῦ κώδικος τιτλ. κε'. καὶ τιτλ. κη'. διατ. ια'.[87]).

Theodori (?). Nemo quemquam, quem sibi obnoxium esse credit, prohibeto, quominus panes civiles praestentur, vel aedium pensiones solvantur: quoniam periculum interitus eorum subit, et usuras trientes illi, si absolvatur, praestat. Lege librum **11.** Codicis tit. **25.** const. **1.** et **2.** de panibus et annonis et lib. **4.** tit. **34.** const. **11.** de retentione (?). Nov. 88. cap. 2.

Basil. lib. 21. tit. 1. them. 45. tom. II. p. 583. schol. z.

Τὰς δὲ ματαίας ταύτας καὶ ἐκ τοῦ παρήκοντος μαρτυρίας.] Θεοδώρου[88]). Οὐκ εἰσὶ δεκτέοι οἱ λέγοντες, ὅτι ἤκουσαν τοῦδε χρεωστεῖν τῷδε, ἢ τόνδε καταβαλεῖν τῷδε χρυσίον[89]), ἢ τόνδε λαβεῖν χρυσίον[90]) παρὰ τοῦδε, κἂν ταβουλλάριοι ὦσι οἱ ταῦτα μαρτυροῦντες. ὑπέξελέ μοι τὴν περὶ καινοτομίας κτισμάτων ἢ ὅρων[91]) ζήτησιν· ἐπὶ τούτων γὰρ καὶ ἐξ ἀκοῆς μαρτυρία δέχεται. [καὶ ἀνάγνωθι βιβ. κβ.' τί. α'. κεφ. κη'.][92])

Theodori. Recipiendi non sunt testes, qui dicant, audiisse se, cum ille diceret, se illi debere, vel illum illi pecuniam solvisse, vel illum ab illo pecuniam accepisse, quamvis tabularii sint, qui haec testimonii loco dicant. Excipe de operis novi nunciatione et finibus quaestionem: in his enim etiam de auditu testimonium admittitur. [Et lege lib. **22.** tit. **1.** cap. 28.] Nov. 90. cap. 2.

Basil. l. l. tom. II. p. 583. schol. z.

* Ἀκούσοι τοῦδε λέγοντος εἰληφέναι χρυσίον.] Περὶ καταθέσεων[93]) φησὶ ἐνταῦθα κατὰ δύο τρόπους γενομένων, ἐπί τε λύσει συναλλάγματος (καὶ δηλοῖ τοῦτο διὰ τὸ λέγειν εἰληφέναι παρὰ τοῦδε χρυσίον, ἤγουν τὸν δανειστὴν ἀπὸ τοῦ χρεώστου) καὶ ἐπὶ συστάσει (καὶ δηλοῖ τοῦτο διὰ τὸ λέγειν ἢ ὀφείλειν τῷδε, τουτέστι τὸν χρεώστην τῷ δανειστῇ).

De depositionibus, duobus modis factis, hic loquitur, et dissolvendae obligationis caussa (quod significat his verbis: *accepisse* (illum) *ab illo sive creditorem a debitore pecuniam*) et ad contrahendae (quod ostendit his verbis: *vel* (illum) *illi debere sive debitorem creditori*). Ibid.

Basil. l. l. tom. II. p. 583. schol. a.

* Καὶ αὖθις παρήχθη τις.] Συκοφαντούμενος παρά τινος ὡς χρέος ὀφείλων παρέξειν αὐτῷ. ἕτερον δὲ ὅμοιον κατὰ τὸ εἶδος εὑρὼν ὁ ἐνάγων τῷ συκοφαντουμένῳ ἐνώπιον τινῶν μαρτύρων ἐρώτησεν[94]), ὡς παρασχεῖν μοι βουλόμενον νομίσματα. τοῦ δὲ καταθεμένου καὶ τῶν μαρτύρων βεβαιωσάντων τὴν κατάθεσιν, πρὸς τὸν ἀληθῶς συκοφαντούμενον ὥρμησε κινεῖν εἰς τὸ λαβεῖν τὰ χρήματα. ὁ δὲ ἀπηγόρευεν. οἱ δὲ μάρτυρες συνῄνουν πλανώμενοι τῇ ὄψει, ὅπερ ὕστερον οὐ διέλαθεν.

Qui calumniam ab aliquo patitur, quasi ei debitum exsolvere debeat. Actor alium, qui eum, qui calumniam patitur, vultu referret, invenit; coram testibus quibusdam eum interrogavit, quasi ipsi pecuniam solvere vellet. Hic cum (se debere) deposuisset, ac testes depositionem confirmassent, adversus eum, qui vere calumniam passus est, agere constituit, ut pecuniam acciperet. Ille vero negavit a se deberi quicquam. Testes autem vultu decepti consenserunt, quod postea non latuit. Ibid.

---

79) Sic Fabr. Legendum Θεοδώρου. 80) Pro τὴν Coislin. habet τά. 81) Coislin. χορηγ' αὐτὴν habet pro χορηγίαν αὐτοῦ. Fabr. χωρηγίαν αὐτοῦ. 82) Verba αὐτῶν καὶ in Coislin. situ corrupta sunt. 83) Vox τόκον in Coislin. deest. 84) Coislin. παρέχειν. 85) Coislin. ἀπολλυμένῳ. 86) Coislin. litteras ια'. omittit. 87) Pro verbis τιτλ. κε'. καὶ τιτλ. κη'. διατ. ια'. Coislin. haec habet τϊ. μδ'. δι/. (leg. διατ.) α'. β'. περὶ ἄρτων καὶ ἀννόνων καὶ ρ̃ι. δ'. τϊ. α'. περὶ κατασχίσεως. Fabrotus haec ita vertit: *Lege librum 11. Codicis tit. 25. et 28. constit. 2. de panibus et annonis et libr. 4. tit. 34. const. 11.* Ergo unus versus, qui in Graecis deest, excidisse videtur, fortasse incuria Fabroti. Ego, ut in versione posui, legendum esse censeo. De tit. 25., qui in nostris edit. 24. est, vide Wittium in libro: *Die leges restitutae des Justin. Codex.* p. 80., Bienerum in libro: *Revisoin des Justin. Codex.* p. 70. 88) Fabr. Θεόδωρος. 89) Fabr. χρύσιον. 90) Fabr. χρύσιον. 91) Sic coniicit Fabrotus. In contextu posuit ὅλων. Emendavit autem ex lib. 22. Basil. tit. 1. them. 28. ed. Fabr. tom. III. p. 6. 92) Ea, quae uncis inclusi, Basilicorum sunt, quae apud Fabr. tom. III. p. 6. habentur. 93) Haec, quae sequuntur, scholia probabile est esse Theodori. Nam et eadem est loquendi ratio, quae in Theodoro (nota usum vocis τοῦδε), et illud, quod Theodori nomen disertis verbis praefert, proxime sequuntur, et varia Iustiniani iuris capita laudantur, quod saepissime a Theodoro factum videmus. Atque hae quidem particulae ad unum Theodori scholium pertinere videntur, quod eo, quo nunc habetur, modo discerptum est distractumque, ut ad singula Novellae 90. verba accommodaretur. Reliqua, quae apud Fabr. tom. II. p. 584. habentur, non satis caussae est, quare Theodoro vindicentur. 94) Legendum ἠρώτησεν.

Basil. lib. 21. til. 1. them. 45. tom. II. p. 584. schol. b.

Nov. 90. cap. 3. ✲ *Τοιαύταις πιστεύομεν μαρτυρίαις.*] *Οὐ πιστεύονται οἱ ταβουλλάριοι λέγοντες ἐν ἐκμαρτυρίῳ καταθέσθαι καὶ ὁμολογεῖν τινα χρεωστεῖν, ἐὰν ἐκεῖνος οἶδε γράμματα, καὶ οὐκ ὑπέγραψε δηλονότι ἢ ἰδιόχειρον οὐκ ἐξέθετο, εἰ μὴ ἄρα ἐπὶ μαρτύρων νομίμων κατέθετο. καὶ σημείωσαι αὐτό, ὅτι, ἐὰν ὁ λέγων χρεωστεῖν ὑπέγραψεν ἐν τῷ ἐκμαρτυρίῳ ἢ ἰδιόχειρον ἐξέθετο ἢ ὡμολόγησεν ἐπὶ μαρτύρων, κατέχεται, ἐὰν γράμματα εἶδεν*[95]*. ἐὰν γὰρ ἀγράμματός ἐστιν, ἔρρωται τὸ παρὰ τοῦ ταβουλλαρίου γινόμενον ἐκμαρτύριον κατὰ τὴν ἐντεῦθεν λεχθεῖσαν ἀντιδιαστολήν· ἐὰν μέντοι ἔχει τριῶν μαρτύρων ὑπογραφὰς τὸ ἐκμαρτύριον κατὰ τὰ ἑξῆς λεχθησόμενα. εἰσδεκτέα ἐστὶ τὰ ἐκμαρτύρια, ἐὰν ἔχωσι καταθέσεις καὶ ὑπογραφὰς τῶν μαρτύρων. σημείωσαι οὖν διὰ τὸ ἀδιαστίκτως εἰρημένον, ἐν τῷ δ'. βιβλίῳ τοῦ κώδικος τιτ. κ'. διατάξει δ'. ὅτι οὐχ ἔστι δεκτέα τὰ ἐκμαρτύρια καθ' ἑαυτά.*

Tabulariis fides ne habetor, si in attestatione dicant, quendam deposuisse ac confessum esse, se debere, si ille litteras sciat, nec subscripserit videlicet, vel chirographum manu sua perscriptum non exposuerit, nisi forte testibus legitimis praesentibus deposuit. Et nota hoc, si is, qui debere se dicat, in attestatione subscripserit, vel chirographum exposuerit, aut confessus fuerit coram testibus, si litteras sciat, ipsum teneri. Nam, si litteras nesciat, quae a tabulario fit attestatio, valet, (ut) ex oppositione, quae ibi proposita est (satis apparet), si tamen attestatio trium testium subscriptiones habeat, secundum ea, quae postea dicentur. Recipiendae sunt autem attestationes, si depositiones et subscriptiones testium habeant. Nota igitur propter id, quod indistincte dictum est lib. 4. Cod. tit. 20. const. 4., solas attestationes per se non recipi.

Basil. l. l. tom. II. p. 584. schol. g.

Ibid. ✲ *Εἰ δὲ τινὲς καθαρῶς.*] *Ὅτε οἱ μάρτυρες ἑαυτοῖς ἐναντιοῦσι ἢ ἄλλοις μάρτυσι, τότε ἐχέτω*[96]*ὁ δικάζων τοὺς ἐξ αὐτῶν ἀξιοπιστοτέρους καὶ κολαζέτω τοὺς ὑπόπτους, εἴπερ ἐξεπίτηδες φανεῖεν κακουργοῦντες. ἀνάγνωθι βιβ. δ'. τοῦ κωδ. τιτ. κ'. διατ. θ'. ιγ'. ιδ'. καὶ ιε'.*

Cum testes sibimet ipsis vel aliis testibus contradicunt, tunc is, qui iudicat, honestioribus potius testibus fidem habeto, et in suspectos animadvertito, si dolo malo eos in ea re versatos esse appareat. Lege lib. 4. Codicis tit. 20. const. 9. 13. 14. et 15.

Basil. l. l. tom. II. p. 585. schol. i.

cap. 4. ✲ *Ἐπειδὴ δὲ πολλοί.*] *Θεοδώρου*[97]*. Ὁ τρίτην παραγαγὼν μαρτυρίαν οὐκ ἔτι προφέρει μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν παραγραφῶν. ἐὰν δὲ μὴ ἐξελάβετο, μήτε ἐνέτυχε δι' ἑαυτοῦ ἢ διὰ τοῦ ἰδίου συνηγόρου ταῖς μαρτυρίαις, τότε δύναται πρὸ ἐκδόσεως τῶν παραγραφῶν καὶ τετάρτην μαρτυρίαν παραγαγεῖν, ὀμνύων, ὅτι οὐ κατὰ δόλον αἰτεῖ τὴν μαρτύρων παραγωγήν. τοῦτο δὲ ποιῶν παράγει καὶ χωρὶς βασιλικῆς κελεύσεως.*

Theodori. Qui testes tertio produxit, post exceptionum editionem non amplius testes producit. Sed, si nondum (testimonia) acceperit, neque ea per se, aut per advocatum suum cognoverit, tunc ante exceptionum editionem etiam quartam testium productionem facere potest, iurans testium productionem a se absque dolo malo desiderari. Hoc vero qui facit, etiam absque imperatoris iussione eos producit.

Basil. l. l. tom. II. p. 586. schol. k.

Ibid. ✲ *Ἐκεῖνο μέντοι τῶν ὡμολογημένων ἐστίν.*] *Ὁ ἅπαξ ἢ δὶς παραγαγὼν*[98]*μάρτυρας, ἐὰν ἀποτάξηται καὶ διασκέψηται διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν μαρτυριῶν καὶ τῶν παραγραφῶν καὶ μάθῃ τὰς μαρτυρίας, οὐ δύναται οὐδὲ διὰ βασιλικῆς ἀντιγραφῆς ἄλλους παραγαγεῖν μάρτυρας.*

Qui semel aut iterum testes produxit, si concluserit et ex editione testimoniorum et exceptionum testimonia cognoverit, nec ex principali rescripto alios testes producere potest.

---

95) Legendum *οἶδεν*. 96) Fabr. ad marginem, adiecta stellula, apposuit *δεχέτω*. Legendum *δεχέσθω*. 97) Restitui hoc loco nomen *Theodori*, cum Fabrotus habeat *Ἀθανασίου*. Quod quidem nescio quo errore accidisse videtur. Nam illud quidem scholium, quod Fabroto auctore *Theodoro* attribuere soliti sunt, *Athanasii* est, Theodori non item. Habetur enim in Athanasii tit. 5. const. 5. Itaque non est veri dissimile, Fabrotum ex codice Regio primo loco *Theodori* nomen et scholium ponere voluisse, ut tamen, quae *Theodori* sunt, *Athanasio* attribuerit; quae *Athanasii*, Theodoro adscripserit. Fuerit ergo ab initio hic ordo: *Θεοδώρου. Ὁ τρίτην παραγαγὼν μαρτυρίαν οὐκ ἔτι* et reliqua. *Ἀθανασίου. Ὁ τρίτον παραγαγὼν μάρτυρας μετὰ τὸ* et reliqua. *Φιλοξένου. Ὁ τρίτην παραγαγὼν μαρτυρίαν οὐκ ἔτι προφέρει τετάρτην.* Tota horum scholiorum conturbatio ex eorundem verborum repetitione videtur esse orta. Huius ego coniecturae sponsorem tibi dabo ipsum adeo Fabrotum. Nam in Basil. tom. II. p. 586. schol. *m.* post *Theodori* scholium Athanasii verba adferuntur. Nam primum scholium, quod incipit his verbis: *ὁ ἅπαξ ἢ δὶς παραγαγὼν μάρτυρας ἐὰν ἀποτάξηται*, sine dubio *Theodori* est, cum primo loco positum sit. Secundum autem scholium *ὁ ἅπαξ ἢ δὶς παραγαγὼν μάρτυρας καὶ ἀποταξάμενος* *Athanasii* est, ut ipse tit. 5. const. 5. testatur. Tertium autem scholium, cuius initium est *ὁ ἐκλαβὼν τὰς μαρτυρίας*, ut ipse Fabrotus testatur, *Philoxeni* est. 98) Hoc scholium, quare Theodoro vindicemus, in nota superiori dictum est. Videtur autem cum reliquis Theodori ad Nov. 90. scholiis fuisse coniunctum.

Basil. lib. 21. tit. 1. them. 45. tom. II. p. 586. schol. l.

* *Εἰς ἐπαρχίαν ταῦτα αἰτεῖν γίνεσθαι.*] *Δυνατὸν*[99]) *ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἐκ διαλαλιᾶς δικαστικῆς τοὺς μάρτυρας σταλῆναι, πραττομένων μέντοιγε*[1]) *κατὰ νόμους ἐν μὲν ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τῷ ἐκδίκῳ ἢ παρὰ τῷ ἄρχοντι, ἐν τῇ Κωνσταντίνου πόλει παρὰ τοῖς θείοις δικασταῖς. καὶ σημείωσαι, ὅτι αἱ πραττόμεναι μαρτυρίαι ὀφείλουσιν ἔχειν σημεῖον ἐκείνου, παρ' ᾧ καὶ ἐπράχθησαν. ἀνάγνωθι βιβ. δ'. τοῦ κώδικος τιτ. κ'. διατ. ις'. καὶ τιτ. κα'. διατ. ιη'.*

Fieri potest, ut testes ex civitate in civitatem ex interlocutione iudicis mittantur, ut (testimonia) tamen secundum leges exhibeantur in provinciis apud defensorem vel apud praesidem, Constantinopoli apud divinos iudices. Ac nota, in testimoniis signum illius, apud quem dicta sunt, esse debere. Lege lib. 4. Codicis tit. 20. const. 16. et tit. 21. const. 18. Nov. 90. cap. 5.

Basil. l. l. tom. II. p. 586. schol. m.

Ἐπὶ γὰρ ἐγκληματικῶν.] *Θεοδώρου. Ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων ἀνάγκη πάντως παραχθῆναι τοὺς μάρτυρας καὶ μὴ τὰς φωνὰς αὐτῶν.*

Theodori. In criminibus necesse est, ut (ipsi) testes omnino producantur, non voces eorum. Ibid.

Basil. l. l. tom. II. p. 586. schol. m. et n.

* *Εἰ δὲ λέγοιτο δουλικῆς εἶναι.*] *Σημείωσαι ἰδικόν*[2]). *ἐὰν ὁ μάρτυρ λέγεται εἶναι δοῦλος, ἑαυτὸν δέ φησιν ἐλεύθερον, εἰ μὲν ἐκ γενετῆς ἐστι δοῦλος καὶ μαρτυρήσει, ἐκβάλλεται διὰ παραγραφῆς. εἰ δὲ ἀπελεύθερος εἴη, δεικνύτω τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ, ἢ ὀμνύτω, ὡς οὐκ ἔστιν αὐτὴ ἐν ἑτοίμῳ. καὶ εἰ μαρτυρήσας μὴ δείξει μὲν αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἐλευθερίαν, οὐκ ἔστι λοιπὸν πρόσδεκτος. σημείωσαι*[3]), *ὅτι καθόλου δοῦλος οὐ μαρτυρεῖ. ἔγνως γὰρ ἐν τῷ δ'. βιβ. τοῦ κώδικος τιτ. κ'. διατ. η'., ὡς οὔτε ὑπὲρ δεσπότου μαρτυρεῖ οὔτε κατὰ δεσπότου. ἀνάγνωθι δὲ βιβ. ς'. τοῦ κώδικος τιτ. κγ'. διατ. α'., ἔνθα φησίν, ὅτι ὁ μὴ ἐναχθεὶς περὶ τῆς ἰδίας καταστάσεως καλῶς μαρτυρεῖ ἐν καταθήκῃ*[4]).

Nota ius singulare. Si testis servus esse dicitur, ille autem se liberum esse contendit, si quidem a nativitate servus est et testimonium perhibebit, exceptione submovetur. Si autem libertinus sit, manumissum se esse demonstrato, aut iurato, (eius rei) probationem sibi in promptu non esse. Et si testis adhibitus fuerit, nec manumissionem suam ostenderit, de reliquo admitti non potest. Nota, servum penitus testem non esse. Didicisti enim lib. 4. Codicis tit. 20. const. 8., servum nec pro domino nec adversus dominum testem esse posse. Lege autem lib. 6. Codicis tit. 23. const. 1., qua is, cui nemo status controversiam moverit, recte ad testamentum testis adhiberi dicitur. cap. 6.

Basil. l. l. tom. II. p. 588. schol. t.

* *Ὅσοι μεσῖται γεγόνασι αὐτοῖς.*] *Ὁ μεσάσας τισὶν ἐν πράγματι οὐ μαρτυρεῖ αὐτοῖς ἐν τῇ αὐτῇ ὑποθέσει, δηλονότι παρ' ἄλλῳ δικαστῇ, εἰ μὴ ἄρα συναινέσουσι τὰ δύο μέρη τῇ μαρτυρίᾳ αὐτοῦ. σημείωσαι οὖν ἐν τῷ δ'. βιβ. τοῦ κωδ. τιτ. κ'. διατ. ις'. [καὶ ἀνάγνωθι βιβ. θ'. τιτ. α'. κεφ. νγ'., ὅ φησιν· ἐκκαλεσάμενος δικαστὴν οὐ δύναμαι παραιτεῖσθαι ὡς ἐχθρὸν διδόμενόν μοι ἐφ' ἑτέρᾳ δίκῃ δικαστήν· δύναμαι γὰρ πάλιν ἐκκαλέσασθαι.]*[5])

Qui se mediatorem quibusdam in re (aliqua) exhibuit, iis eadem in caussa testimonium perhibere non potest, apud alium scilicet iudicem, nisi utraque pars in eius testimonium consentiet. Nota igitur lib. 4. Cod. tit. 20. const. 16. [Et lege lib. 9. tit. 1. cap. 53., quod ita habet: Si a iudice provocavi, eum, in alia caussa iudicem mihi datum, quasi inimicum recusare non possum: possum enim (ab ipso) denuo provocare.] cap. 8.

---

99) Hoc scholium quare Theodoro vindicemus, ex iis, quae supra dicta sunt, apparet. Fabrotus tamen Theodori nomen non addidit. Cuius rei argumentum scholium *m.*, quod p. 586. legitur, perhibet satis idoneum. Hic enim Theodori nomen disertis verbis commemorandum erat, tum quia Athanasii scholium Theodoro oppositum est, tum quia in Nomophylacis scholio, quod p. 587. habetur, utriusque interpretis et Theodori et Athanasii manifesta habetur dissensio. 1) Fabrotus, adiecta stellula, in margine adnotavit *μαρτυριῶν*. Melius fuerit *τῶν μαρτυριῶν*. Infra *ὅτι αἱ πραττόμεναι μαρτυρίαι.* 2) Hoc scholium a Fabroto perperam Nov. 90. cap. 5. adscribitur, cum ad caput 6. manifesto pertineat. Theodori esse et huius scholii cum superioribus coniunctio et disertum Nomophylacis testimonium tom. II. p. 587. demonstrat. 3) Hoc scholium manifesto pars est praecedentis scholii. Fabrotus tamen a superioribus separandum esse putavit. 4) Pro *καταθήκῃ* legendum arbitror *διαθήκῃ*. Quam rem et Fabr. tetigit. Vertit enim „*ad testamentum testem adhiberi.*" De *testamento* rem confirmat et const. 1. Cod. VI. 23. 5) Quae uncis inclusimus, ex Basilicorum lib. 9. tit. 1. them. 53. hausta sunt. Vide ed. Heimbachi tom. I. p. 432.

Basil. lib. 21. tit. 1. const. 45. tom. II. p. 588. schol. s.

Nov. 90. cap. 9. *Καὶ τοῦτο δὲ πολλάκις.] Θεοδώρου. Ἐάν τις προτραπῇ ὑπὸ τοῦ συνεστῶτος κατ' αὐτοῦ μάρτυρος παραγενέσθαι καὶ ἀκροάσασθαι τῶν παρατιθεμένων καὶ μὴ παραγένηται, ἔρρωνται αἱ πραττόμεναι κατ' αὐτοῦ μαρτυρίαι, κἂν κατὰ μίαν μοῖραν συνέστησαν· καὶ οὐ δύναται αὐτὰς παραγράφεσθαι, ἀλλ', εἴπερ ἑτέραν ἔχει παραγραφὴν χωρὶς τοῦ λέγειν, ὡς κατὰ μίαν μοῖραν ἐγένοντο, οὐ κωλύεται αὐτῇ χρήσασθαι. μέμνησο τῆς ις'. διατάξεως τοῦ κ'. τιτ. τοῦ δ'. βιβ. τοῦ κωδ. [Ζήτει βιβ. ξ'.[6]) τιτ. γ'. κεφ. μ'. καὶ ἀναγνοὺς ἐκεῖνο, σκόπησον, μήποτε καὶ ἡ παροῦσα διάταξις περὶ μαρτύρων διδάσκει μὴ δυναμένων εἶναι. καὶ μετὰ ταῦτα νομοθετεῖ, ὡς, κἂν μήπω ἔφθασα κινῆσαι κατὰ τοῦ ὄντος μοι ἐνόχου, εὕρω δὲ τοῦτον ἔν τινι τόπῳ, ἐν ᾧ καὶ οἱ τῆς ὑποθέσεως μάρτυρες διάγουσιν, ἔχειν μὲ ἄδειαν καταναγκάσαι τοῦτον δέξασθαι τὰς φωνάς. ἔχει δὲ τὸ ῥηθὲν κεφάλαιον οὕτως· ἐὰν γραμματεῖον χρέους αἱρετικοῦ ἀπαλείψῃς, καὶ δειχθῇ τοῦτο διὰ τεκμηρίων ἢ μαρτύρων τῶν μὴ δυναμένων εἶναι, τῆς αἱρέσεως ἐξιούσης, καταδικάζῃ μέν, οὐκ ἄλλως δὲ ἀπαιτῇ, εἰ μὴ ἐξέλθῃ τοῦ χρέους ἡ αἵρεσις.]*

Theodori. Siquis admonitus sit, ut in eius, qui adversus ipsum testimonium dicit, interrogatione adsit depositionesque audiat, et (tamen) non advenerit, testimonia adversus eum dicta valent, etiamsi uno ex latere tantum prodierunt; neque ea exceptione submovere poterit, sed, siquam habet aliam exceptionem praeter hanc, quod uno ex latere prodierant, non prohibetur, quominus hac utatur. Memento const. 16. tit. 20. lib. 4. Codicis. [Quaere lib. 60. tit. 3. cap. 40., illoque perlecto, vide, num praesens quoque constitutio de testibus, qui esse non possunt, loquatur. Ac post haec sancit, ut, quamvis adversus eum, qui mihi obligatus est, nondum egerim, hunc autem in aliquo loco, ubi et testes caussae degunt, invenerim, mihi liceat hunc ad testium voces suscipiendas compellere. Sic autem habet supra dictum caput: Si cautionem conditionalis debiti deleveris, et hoc argumentis probetur vel testibus, qui eo tempore, quo conditio existit, esse non possunt, condemnaris quidem, non aliter tamen exactio fiet, quam si debiti conditio exstiterit.]

Basil. lib. 29. tit. 2. them. 1. tom. IV. p. 677. schol. a.

Nov. 97. cap. 2. *Εἴπερ ἐπαυξῆσαι βουληθείη τὴν προῖκα.] Θεοδώρου[7]). Αἱ ἐπαυξήσεις τῶν προικῶν καὶ τῶν ἕδνων ἴσαι ὀφείλουσιν εἶναι. πλὴν ἰστέον, ὅτι, ἐὰν ἡ ἐπαύξησις ἐν κινητοῖς γένηται πράγμασι, οὐκ ἔχει ἐπ' αὐτῇ τὰ αὐτὰ προνόμια ἡ γυνή, ἃ ἔχει ἐπὶ τῇ α'.[8]) ποσότητι. εἰ δὲ ἐν ἀκινήτοις εἴη ἡ ἐπαύξησις τῆς προικός, ἔχει τὰ αὐτὰ δίκαια ἡ γυνὴ καὶ ἐπ' αὐτῇ[9]) τῇ προσαυξήσει, κἂν ὕπεισιν ἄλλοι[10]) τοῦ ἀνδρὸς δανεισταί, καὶ σημείωσαι τὴν διάστιξιν. ξένον γάρ ἐστι τὸ νόμιμον, ὅθεν ἀνάγνωθι βι. ε'. τοῦ κωδ. τι. τριτ. διατ. ιθ'. καὶ κ'.*

Theodori. Augmenta dotium et ante nuptias donationum aequalia esse debent. Sed sciendum est, si augmentum in rebus mobilibus factum sit, non habere mulierem in ipso eadem privilegia, quae in prima quantitate habet. Verum, si dotis augmentum in immobilibus (rebus) consistat, mulier eadem iura etiam in ipso augmento habet, etiamsi alii creditores mariti eius subsint, ac nota distinctionem. Est enim ius novum; itaque lege lib. 5. Cod. tit. 3. const. 19. et 20.

Basil. l. l. tom. IV. p. 677. schol. c.

cap. 3. *✻ Ὅτι τῶν κερδῶν ἐκπίπτουσιν.] Οὐ προτιμᾶται[11]) ἡ γυνὴ τῶν προτέρων δανειστῶν περὶ τὴν πρὸ γάμου δωρεάν. ἰστέον δέ, ὅτι κεῖται βι. η'. τοῦ κώδικος τι. ιζ'. διαταξ. ιβ'., ὅτι οὐκ ἔχει γυνὴ ὑποθήκην ἐπὶ τῇ πρὸ γάμου δωρεᾷ. εἰ καὶ χρεωστουμένη[12]) γυνὴ προῖκα προτιμᾶται ὅλων τῶν δανειστῶν τοῦ ἀνδρός, ὅμως, ἐάν τις δανείσῃ ἐπὶ τῷ τὸν ἄνδρα ἢ τοὺς παῖδας αὐτῆς στρατευθῆναι καὶ συμφωνήσῃ ἐγγράφως, ὥστε κυριώτερον αὐτὸν εἶναι τῆς προικός,*

Mulier prioribus creditoribus in ante nuptias donatione non praefertur. Sciendum est autem, in lib. 8. Cod. tit. 17. const. 12. scriptum esse, mulierem in ante nuptias donatione hypothecam non habere. Licet mulier, cui dos debetur, omnibus mariti creditoribus praeferatur, tamen, siquis ad hoc pecuniam crediderit, ut maritus vel liberi eius militiam nanciscantur, et in scriptis convenerit, ut ipse

---

6) Quae uncis inclusimus, apud Fabrotum habentur cum Theodori scholio coniuncta. Verum haec Theodori non sunt. Primum enim ea, quae afferuntur, ex Basilicorum tom. VII. p. 59. hausta sunt. Deinde neque illa, quae in hoc loco deprehenditur, loquacitas Theodoro convenit, quem ex Nomophylacis tom. II. p. 587. testimonio cognoverimus in Novellis illustrandis fuisse brevitatis vel maxime studiosum. Denique ista verba: *σκόπησον, μήποτε καὶ ἡ παροῦσα διάταξις περὶ μαρτύρων διδάσκει μὴ δυναμένων εἶναι* recte ad Basilica trahuntur, quorum haec pars, quae ex Codice et Novellis hausta est, non ita raro *διατάξεως* nomine laudatur. Basilic. tom. II. p. 587. *ὁμοίως τῇ παρούσῃ διατάξει τοὺς ὄντας δούλους κωλύει μαρτυρεῖν καὶ ἡ μθ'. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου.* 7) In Regio ms. codice et D. Rib. Fabrotus Graeca deesse notavit. De ms. cod. D. Rib. vide Bienerum in libro: *Civilistisches Magazin* ed. Hugo tom. VI. fasc. 1. p. 67. Apposuit tamen idem Fabr. Latinam Herveti interpretationem. Ego Graeca ex codice Basilicorum Florentino supplevi. 8) Pro *α'*. Flor. habet *ἁ*. 9) Pro *αὐτῇ* Flor. habet *αυτ*. 10) Flor. *ἀλλ' οἱ*. 11) Etiam hoc loco Graeca apud Fabrotum desunt. Nos ex eodem codice Basilicorum Florentino supplevimus. 12) Flor. *χρεωστουμ'*.

κάσου τινὸς προβαίνοντος, προτιμᾶται ὁ τοιοῦτος τῆς προικός. πλὴν ἴσθι, ὅτι οὐ δυνατόν, τοιοῦτόν τι συμφωνεῖσθαι, μὴ προκειμένης στρατείας[13]*. μέμνησο τῆς νγ'. καὶ ἀνάγνωθι*[14]*) τὴν ρλς'. νεαράν.*

dote potior sit, casu aliquo procedente, talis doti praefertur. Verum scito, non posse talem fieri pactionem, nisi militia adsit. Memineris Nov. 53. et lege Novellam 136. I.

Basil. lib. 41. tit. 7. them. 38. tom. V. p. 537. schol. o.

Κἀκεῖνο δὲ νομοθετῆσαι.] Θεοδώρου. *Ἐὰν εὐλαβῆται τὸν ἄνδρα ἡ γυνή, ἵνα μὴ ἀπορήσῃ, δύναται καὶ ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ φροντίσαι τῆς ἀσφαλείας τῆς προικὸς καὶ τῶν ἕδνων. ἰστέον γάρ, ὅτι ἔχει παρακατάσχεσιν, ὡς βιβ. ε'. τοῦ κώδικος τιτ. ιβ'. διατάξει κθ'. μέμνησο τῆς κβ'. νεαρᾶς. ἐὰν ἀποροῦντος τοῦ ἀνδρὸς ἡ γυνὴ ἀπορήσῃ, καὶ οὐ συνεισενέγκῃ τὴν ἑαυτῆς προῖκα, οὐ κληρονομεῖ τὸν ἴδιον πατέρα, ἐὰν δηλονότι αὐτεξουσία ἦν. ὑπεξουσίας γὰρ αὐτῆς οὔσης ὁ πατὴρ ὀφείλει προνοεῖσθαι. εἰ γὰρ ἐκεῖνος τότε μὴ ἀπαιτήσει, οὐδὲ ἧττον κληρονομεῖ αὐτὸν ἡ ἰδία θυγάτηρ, ὁρῶντος τοὺς συγκληρονόμους αὐτοῦ τοῦ ἀποτελέσματος. ταῦτα δὲ νόει, ἐὰν ὁ πατήρ ἐστιν ὁ ἐπιδιδοὺς τὴν προῖκα. εἰ γὰρ ἄλλος ἐπιδέδωκε, δύναται ἡ κόρη καὶ ἀπειθοῦντος τοῦ πατρὸς κινεῖν κατὰ τοῦ ἰδίου ἀνδρός, καὶ ἀπαιτεῖν τὴν προῖκα, ἵνα συνεισενέγκῃ αὐτήν, ἐπειδὴ αὐτὴν ὁρᾷ ὁ κίνδυνος. σημείωσαι δέ, ὅτι ἀνάγκη τὴν θέλουσαν θυγατέρα κληρονομεῖν τὸν ἴδιον πατέρα, συνεισενεγκεῖν τὴν παρὰ ἐξωτικοῦ δοθεῖσαν ὑπὲρ αὐτῆς προῖκα. εἰ δὲ βούλει τὰ περὶ συνεισφορᾶς προικὸς μαθεῖν, ἀνάγνωθι βιβλίον ς'. τοῦ κώδικος τιτ. κ'. διάταξιν β'. γ'. ια'. ιβ'. ιγ'. ιθ'. κ'.*

Theodori. Si mulier vereatur, ne maritus ad inopiam deducatur, constante etiam matrimonio dotis et ante nuptias donationis securitati providere potest. Sciendum est enim, mulierem retentionem habere, ut lib. 5. Codicis tit. 12. const. 29. (habetur.) Memineris et Nov. 22. Si, marito ad inopiam deducto, mulier inops sit, nec dotem suam conferat, patri suo haeres non fit; nempe si mulier sui iuris erat. Sin autem in potestate sit, pater ei providere debet. Ille enim si (de dote) tunc agere supersederit, filia eius nihilominus ei succedit, actionis exitu ad eius cohaeredes spectante. Haec autem intellige, si pater est is, qui dotem dat. Nam si alius dedit, filia, patre quoque recusante, maritum suum actione convenire potest, et dotem suam repetere, ut eam conferat, quia periculum ad eam respicit. Nota autem, filiam, quae patri suo haeres esse velit, dotem ab extraneo pro se datam conferre. Si vero, quae ad dotis collationem pertinent, scire vis, lege lib. 6. Codicis tit. 20. const. 2. 3. 11. 12. 13. 19. 20.

Nov. 97. cap. 6.

Basil. lib. 29. tit. 3. them. 1. tom. IV. p. 682. schol. a.

Θεσπίζομεν, εἰ μὲν ἐνιαυτούς.] Θεοδώρου[15]*. Ἐὰν ἐντὸς δύο ἐτῶν ὁ γάμος λυθῇ οἱῳδήποτε τρόπῳ, τότε ἡ ἐπὶ τῇ τῆς προικὸς δόσει ἀναργυρία ἁρμόζει τῷ ἀνδρὶ καὶ τοῖς αὐτοῦ κληρονόμοις εἴσω τριῶν ἐτῶν, ἐφ' ὅσον ὁ γάμος συνίσταται εἰς αὐτὰ τὰ δύο ἔτη, καὶ λοιπὸν μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου δίδοται ἐπὶ ἄλλον ἐνιαυτόν. ἐὰν δὲ πλέον μὲν τῆς διετίας, ἧττον δὲ τῆς δεκαετίας ἐπεκταθεὶς*[16]*) ὁ γάμος μετὰ ταῦτα λυθῇ, τότε ἁρμόζει ἐντὸς δέκα ἐνιαυτῶν ἡ εἰρημένη παραγραφὴ τῷ ἀνδρί. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ δίδοται ὡς [ἐκ]*[17]*) παραπομπῆς, ἐντὸς μέντοιγε τριῶν μηνῶν, ἐνδαψιλευομένων*[18]*) τῶν ι'. ἐτῶν δηλονότι. εἰ δὲ συσταθῇ*[19]*) ὁ γάμος ὑπὲρ τὰ ι'. ἔτη καὶ μὴ γένηται ζήτησις περὶ τῆς ἀπαριθμήσεως τῆς προικός, ἀναιρεῖται παντελῶς ἡ τῆς ἀναργυρίας παραγραφή, μηδὲ*[20]*) τοῖς κληρονόμοις τοῦ ἀνδρὸς παρεχομένη*[21]*). ἀνάγνωθι βι. δ'. τοῦ κωδ. τι. λ'. διατ. ιε'. καὶ βι. ε'. τι. ιε'. διατ. γ'., καὶ ἴσθι, ὅτι τὰ εἰρημένα ἐκεῖσε ἀνῄρηται ὑπὸ τῆς προκειμένης νεαρᾶς διατάξεως.*

Theodori. Si intra biennium matrimonium quovis modo solutum sit, tunc remedium non numeratae dotis marito eiusque haeredibus intra tres annos competit, (nimirum) in quantum matrimonium biennio constitit, et de reliquo post matrimonii dissolutionem usque ad alium annum datur. Si vero matrimonium, quod plus biennio constitit, minus autem decennio, post haec solutum fuerit, tunc intra decem annos (supra) dicta exceptio marito competit. Quin etiam eius haeredibus velut ex transmissionedatur, intra tres videlicet menses, ad idem proficientibus decem annis. Sin autem ultra decem annos matrimonium constiterit et de dotis numeratione quaestio mota non sit, exceptio dotis non solutae omnino tollitur, neque haeredibus mariti concedenda. Lege lib. 4. Cod. tit. 30. const. 15. et lib. 5. tit. 15. const. 3. Ac scito, ea, quae illic dicta sunt, ab hac praesente Novella constitutione abrogata esse.

Nov. 100. cap. 1.

---

13) Flor. *στρα*' habet pro voce *στρατείας*. 14) Pro voce *ἀνάγνωθι* Flor. habet *ἀνά*. 15) Graeca in mss. codd. Regiis deesse Fabrotus notavit. Quae hoc loco Fabr. apposuit, Herveti ex translatione sumta sunt. Nos Graeca ex codice Flor. supplevimus. 16) Flor. *ἐπεκαταθείς*. 17) Vox *ἐκ* in Flor. deest. Verum ex toto sententiarum contextu supplenda fuit. 18) Pro *ἐνδαψιλευομένων* Flor. habet *ἐνδαψιλευομ*'. 19) Flor. *συστα*'. 20) Flor. *μὴ δέ*. 21) Flor. *παρεχομ*.

Basil. lib. 29. tit. 3. them. 1. tom. IV. p. 683. schol. b.

Nov. 100. cap. 2. * *Εἰ μὲν ἀφῆλιξ εἴη ὁ ἀνήρ.*] *Θεοδώρου*[22]). *Ἐπὶ ἀφήλικος ἀνδρὸς ἁρμόζει ἡ τῆς προικὸς ἀναργυρία ἐντὸς ιβ'. ἐτῶν ἀριθμουμένων ἐν τῷ καιρῷ τῶν γάμων καὶ οὐ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ συνοικεσίου. ἰστέον δέ, ὅτι καὶ μετὰ κ'. ἔτη δίδοται ἡ αὐτὴ παραγραφὴ*[23]) *τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ ἐπὶ ἄλλον ἐνιαυτόν, ἔνθα αὐτὸς ὁ ἀνὴρ εἴσω τῶν ἐτῶν τοῦ γάμου ἐτελεύτησε*[24]), *καὶ οὐδὲ ὁ κληρονόμος ὁ αὐτοῦ ἀφῆλιξ ἦν. εἰ γὰρ εὑρεθῇ ἥττων*[25]) *ὁ κληρονόμος, τότε ἔχει πρὸς*[26]) *τοῖς ιβ'. ἐνιαυτοῖς τοῦ τεστάτορος*[27]) *καὶ ἄλλα ε'. ἔτη, κἂν ὁ τελευτήσας τελείας ὑπῆρχεν ἡλικίας*[28]). *σημείωσαι*[29]) *τὴν περὶ*[30a]) *τῶν ἡττόνων διαφοράν, καὶ πρόσεχε*[30b]), *ὅτι ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῶν γάμων καὶ οὐ μετὰ λύσιν οἱ χρόνοι τῆς ἐπὶ τῇ προικὶ ἀναργυρίας ψηφίζονται. καίτοι εἴρηται ἐν τῷ ε'. βι. τοῦ κώ. τι. ιβ'. διατ. α'. καὶ βι. ζ'. τι. θ'. διατ. ζ'., ὅτι οἱ χρόνοι τῆς ἐπὶ τῇ προικὶ ἀγωγῆς οὐκ ἀπὸ τῆς συστάσεως*[31]), *ἀλλὰ ἀπὸ τῆς λύσεως τοῦ γάμου ἀριθμοῦνται.*

Theodori. In viro, qui nondum perfectae aetatis est, dotis non solutae querela intra duodecim annos, qui a tempore matrimonii, non autem post eius solutionem numerantur, competit. Sciendum est autem, etiam post viginti annos eandem exceptionem eius haeredi in alium annum dari, quando ipse maritus intra matrimonii tempora decesserit, eiusque haeres perfectae aetatis non fuerit. Nam si haeres minor (XXV. annis) esse inveniatur, tunc praeter duodecim annos, quos testator habuit, etiam alios quinque annos habet, etiamsi is, qui decessit, perfectae erat aetatis. Nota differentiam, quae de minoribus est, et animum adverte, a tempore nuptiarum et non post (earum) solutionem tempora querelae dotis non solutae computari. Atqui dictum est in lib. 5. Cod. tit. 12. const. 1. et lib. 7. tit. 9. const. 7., tempora de dote actionis non a matrimonio contracto, sed a (matrimonii) dissolutione computari.

Basil. l. l. tom. IV. p. 683. schol. c.

Ibid. §. 1. *Οὐκ ἐλάττους τῶν πέντε καὶ δέκα ἐνιαυτῶν.*] *Θεοδώρου. Τὰ εἰρημένα κρατεῖ ἐπὶ τῶν μελλόντων γάμων. ἐπὶ γὰρ τῶν συνεστώτων, εἰ μὲν ὑπόλοιπός ἐστιν ἡ δεκαετία*[32]), *τότε ἔχει ὁ ἀνὴρ οὐχ ἧττον*[33]) *τῆς δεκαετίας χρόνον*[34]) *ἐπὶ τῇ ἀναργυρίᾳ, ἥτις καὶ κληρονόμοις*[35]) *παραπέμπεται. εἰ δὲ ἥττων χρόνος*[36]) *διετίας*[37]) *ἀπολιμπάνεται, ἢ ἐὰν καὶ τὰ δέκα ἔτη παρῆλθον, ὁ μὲν ἀνὴρ τὸ τηνικαῦτα ἄλλην ....*[38]) *ἐτίαν ἔχει, οἱ δὲ κληρονόμοι αὐτοῦ λαμβάνουσι τρεῖς μόνους μῆνας μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου.*

Theodori. Haec, quae dicta sunt, in futuris matrimoniis valent. Nam constante matrimonio, si decennium quidem superest, tunc maritus non minus decennio habet ad dotis non solutae querelam, quae etiam ad haeredes transmittitur. Sin autem minus, quam biennii tempus superest, aut si decem anni praeterierunt, tunc vir quidem aliud biennium (?) habet, haeredes autem eius tres solos menses accipiunt post matrimonii dissolutionem.

Pseudo-Eustathius de diversis temporum intervallis ed. Leunclavi tom. II. p. 246.

Nov. 111. *β'. Τὰ εἰς ἀνάρρυσιν αἰχμαλώτων τῇ ἑκατονταετίᾳ ἀποκλείονται, ὡς βιβ. τοῦ κωδ. τιτ. β'. διατ. κγ'. τοῦτο δὲ εἰς μὲν τὰ βασιλικὰ οὐ κεῖται. φησὶ δὲ ὁ Θεόδωρος ἐν ἑκατοστῇ ἑνδεκάτῃ νεαρᾷ, ὅτι μέχρι νῦν κρατεῖ. τὸ δὲ τρίτον κεφάλαιον τοῦ γ'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικ. δηλοῖ, ὅτι ἀνῃρέθη.*

2. Ea, quae ad captivos redimendos relicta sunt, spatio centum annorum excluduntur, ut lib. 1. (?) Cod. tit. 2. const. 23. habetur. Hoc autem in Basilicis quidem positum non est, verum *Theodorus* ad Novellam 111. ait, id usque ad hoc tempus valere. Tertium caput tit. 3. lib. 5. Basilic. sublatum id esse significat.

Collectio CLXVIII. Novellarum.

Ibid. *Περὶ*[39]) *τοῦ χρόνου τῶν ἁρμοζουσῶν ἀγωγῶν*[40]) *τοῖς εὐαγέσι τόποις.*

De temporis spatio, quo actiones, quae venerabilibus locis competunt, concluduntur.

Πᾶσα[41a]) *ἀγωγὴ προσήκουσα σεπτῷ οἴκῳ, εἴτε περσοναλία*[41b]), *εἴτε ὑποθηκαρία ἐστίν, οὐχ ὑπερβαίνει*

Omnis actio, quae venerabili domo competit, sive personalis, sive hypothecaria est, quadraginta

---

22) Graeca in mss. codd. deesse Fabrotus notavit. Idem Latina ex Herveti translatione apposuit. Ego Graeca ex codice Basilicorum Florentino sumsi. 23) Flor. *παραγ*. 24) Flor. *ἐτελεύ*. 25) Flor. *εὑρε ἥττον*. 26) Pro *πρὸς* Flor. habet *πρ*. 27) Flor. *τεστά*. 28) Flor. *ὑπῆρχ ἡλι*. 29) Pro *σημείωσαι* Flor. habet *σι*. 30a) Pro *περὶ* Flor. habet *π*. 30b) Pro *πρόσεχε* Flor. habet *προσ*. Fabr. *προσέχε*. 31) Flor. *συστ*. 32) Flor. *ὑπόλοιπ* *Ϊ ἡ ιετία*. 33) Malim *ἥττονα*. 34) Flor. *ιετίας χρ*. 35) Flor. *κληρονομ*. 36) Flor. *χρ*. 37) Flor. *διετί*. 38) Haec lacuna in Codice notata est. Supplendum *ἄλλην διετίαν*. 39) Haec, quae hoc loco typis exprimenda curavimus, ex Haloandrina et Scrimgeriana Novellarum Iustiniani editione hausta sunt. Theodori esse, vel ea, quae ex Pseudo-Eustathio supra recitavimus, satis ostendunt. Caeterum pars huius epitomae in Basilicorum lib. 5. tit. 2. them. 16. ed. Heimbachi tom. I. p. 133. posita est; inde transiit in Anonymi librum *δὲ ἀκτιονίβους* p. 59. 40) Hal. *ἀγαγῶν*. 41a) A voce *πᾶσα* Basil. et Anonym. incipiunt. 41b) Scrimg., Basil. et Anonym. *προσωπικὴ* habent pro *περσοναλία*.

τα τεσσαράκοντα ἔτη[42]), τῶν ἁρμοζουσῶν ἑκάστῳ οἴκῳ τοιούτῳ εὐαγεῖ[43]) προσκαίρων παραγραφῶν φυλαττουσῶν μέντοιγε τοὺς οἰκείους χρόνους[44]). ἔνθα φησὶν ἑκατὸν ἔτεσι μόνοις φθείρεσθαι τὰς ἀνηκούσας τοιούτοις σεπτοῖς τόποις ἀγωγάς· ὁμοίως καὶ τὰς ἐπὶ τοῖς ἐαθεῖσιν[45]) εἰς λύτρωσιν αἰχμαλώτων. πλὴν σημαίνει[46]), ὅτι ἡ προκειμένη οὐκ ἐμνημόνευσε τῶν ἐπὶ αἰχμαλωσίαν ἐαθέντων[47]) ἀγωγῶν. ὥστε οὖν νομίζω, ὅτι μέχρι τοῦ νῦν μόνῃ τῇ ἑκατονταετίᾳ καὶ οὐχὶ τῇ τεσσαρακονταετίᾳ φθείρονται. Ἐξεφωνήθη μηνὶ Ἰουνίῳ[48a]) ἔτει ιε'. αὐτοκράτορος[48b]) Ἰουστινιανοῦ ἐπὶ ὑπατείας Βασιλείου.

annos non transgreditor, temporalibus tamen praescriptionibus, quae unicuique tali venerabili domo competunt, tempora sua servantibus. Ibi dicit, eas actiones, quae talibus venerabilibus locis competunt, solo centum annorum decursu extingui; similiter et eas, quae de iis, quae ad captivorum redemptionem relicta sunt, moventur. Caeterum notat, in praesente (constitutione) mentionem factam non esse earum actionum, quae propter ea, quae ad captivos redimendos relicta sunt, competunt. Propterea existimo, usque ad hoc tempus sola centum annorum praescriptione exstingui, quadraginta non item. *Data est mense Iunio imperii Iustiniani anno 15. Basilio consule.*

Γρηγορίου Νικαέως[49]) ἑρμηνεία[50]) τοῦ, πᾶσα παραγραφὴ[51]) προσήκουσα σεπτῷ οἴκῳ, καὶ τῆς ρλα'. νεαρᾶς[52]) σαφήνεια[53]).

Ἡ μὲν κγ'.[54]) διάταξις τοῦ β'. τϊ. τοῦ α'. βϊ. τοῦ κωδ.' εἰς ἑκατονταετίαν[55]) πάσας ἐξαπλοῦσα τὰς τῶν εὐαγῶν οἴκων ἀγωγάς, οὐδεμίαν[56]) ἐβούλετο[57]) ταύταις ἀντικεῖσθαι[58]) παραγραφήν[59]), πλὴν τῆς ἑκατονταετίας[60]). ἡ δὲ ρια'. νεαρά, μ'. ἔτη περικλείσασα πάσας τὰς[61]) τῶν τοιούτων[62]) οἴκων ἀγωγάς[63]), τὰς ἀπὸ ῥοπῆς φημὶ μέχρι[64]) τεσσαρακονταετίας[65]) [τοῦτο γὰρ βούλεται πάντως[66]) τὸ πᾶσα ἀγωγή[67]), δυνάμενον[68]), τοῦ πράγματος[69]) προσδιορισμὸν τοιοῦτον[70]) ἔχοντος καὶ πάντα παραλαμβάνοντος, ἂν μή τι ῥητῶς ὑπεξαιρεθῆναι[71])] δέδωκε[72]) νοεῖν, ὅτι καὶ τὰς κατὰ τῶν αὐτῶν[73]) οἴκων[74]) παραγραφὰς τεσσαρακονταετίᾳ[75]) περιώρισεν[76]).. εἰ γὰρ ὁ διὰ παραγραφῆς[77]) ἐκβαλλόμενος ἀγωγὴν[78]) οὐκ ἔχει[79]), εὔδηλον, ὡς ὁ ἔχων ἀγωγὴν[80]) οὐκ ἐκβάλλεται[81]) διὰ παραγραφῆς[82]), ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὸς παραγράφεται[83]) τοὺς ἐνάγοντας[84]). ὁ μὲν[85]) ἔχων ἀγωγήν[86]), φημί[87]), ἔχει[88]) καὶ παραγραφήν[89])· ὡς εἶναι δῆλον ἐντεῦθεν, ὅτι τῶν ἀγωγῶν[90]) εἰς μ'. ἔτη[91]) ἐκτεινομένων τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις αἱ κατ'

Gregorii Nicaeensis interpretatio verborum: omnis actio (?), quae venerabili domo competit, et Novellae 131. declaratio.

Constitutio 23. tit. 2. lib. 1. Codicis, quae ad centum annos omnes venerabilium domorum actiones simpliciter extendit, nullam volebat his praescriptionem opponi, nisi centum annorum. Novella autem 111., quae quadraginta annorum spatio omnes talium domorum actiones conclusit, has dico, quae et a momento (incipiunt) et ad quadraginta annos (perveniunt), [hoc enim omni modo sibi volunt ista verba *omnis actio*, cum in hac verborum conceptione, quae talem habet definitionem et omnia comprehendit, nihil disertis verbis excipi possit] in caussa fuit, quare existimemus, et praescriptiones, quae contra easdem domos venerabiles competunt, centum annorum spatio concludi. Nam si is, qui per praescriptionem summovetur, actionem non habet, satis manifestum est, eum, qui actionem habeat, praescriptione non summoveri, sed magis ipsum praescribere iis, qui agant. Qui actionem habet, inquam, habet et exceptionem; ut proinde exinde appareat, cum actiones, quae venerabilibus domibus competunt, usque ad quadraginta annos extensae sint, et

---

42) Post vocem ἔτη interpungendum fuit, post vocem παραγραφῶν non item. Pravam interpungendi rationem et Agylaeus secutus est. Si enim haec transtulit: *non transscendit quadraginta annos temporalium praescriptionum, quae unicuique istiusmodi sacrae domui competunt, et quidem sua tempora servant.* Recte haec distincta sunt in libro δὲ ἀκτιονίβους p. 59. et in Basil. tom. I. ed. Heimb. p. 133. 43) Scrimg. ἑκάστῳ τοιούτῳ εὐαγεῖ οἴκῳ. 44) In voce χρόνους Basil. et Anonym. desinunt. 45) Sic Scrimg., Haloander ἐκθεῖσιν. 46) Hal. σημαίνει. 47) Hal. ἐκθέντων. Legendum τῶν ἐπὶ αἰχμαλώτων λύτρωσιν. 48a) Sic Scrimgerus. Consentiunt cum hac mensis designatione reliqui, quos equidem noverim, iuris fontes. Vide Bieneri hist. Novell. p 522. Haloander tamen Ἰουλίῳ habet. 48b) Hal. αὐτοκράτωρος. 49) Haec quae hoc loco exhibemus, sunt Gregorii Nicaeensis, hausta illa quidem ex Codice Bononiensi, qui inter Latinos bibliothecae fratrum S. Dominici Codices numero 80. signatus habetur. Incipiunt haec p. 983. Pro Γρηγορίου Νικαέως Cod. Bon. habet Γρ'ῳ' Νικαί. Prior vox *Gregorium* demonstrat, quae non est inusitata Graecis nota. Posterior, etsi ex palaeographiae rationibus magis est ut Νικαίας designet, praeferendum tamen duxi Νικαέως. Certe in multis Basilicorum locis scholia τοῦ Νικαέως nomine adferuntur. Vide Basilic. ed. Fabr. tom. II. p. 616., 619., 650., 655., tom. III. p. 101., 113., 186., 194., 207., 240., 275., 372., tom. VII. p. 276., 658. Quin et tom. VII. p. 658. satis clare ὁ Νικαεὺς audit. Contra tom. II. p. 549. τοῦ Νικαίου habetur. Gregorii tamen nostri in Basilicis mentio nulla habetur. 50) Bon. ἑρμ. 51) Bon. παραγρα/. Legendum est ἀγωγή. Sic et infra τὸ πᾶσα ἀγωγή. 52) Pro voce νεαρᾶς Bon. habet ν. 53) Incipit p. 984. 54) Bon. κγ. 55) Bon. εἰς ρ ἐτ'. 56) Bon. οὐδὲ μίαν. 57) Bon. ἐβούλετ. 58) Bon. ταύτ' ἀνικεῖσθ. 59) Bon. παραγρα'. 60) Bon. ἑκατονταετ'. 61) Bon. τ'. 62) Bon. τοιούτ. 63) Bon. ἀγωγ'. 64) Bon. με'. 65) Bon. μετ'. 66) Bon. πάντ. 67) Pro ἀγωγὴ Bon. habet ἀγω'. 68) Bon. δυνα. 69) Pro πράγματος Bon. habet π. 70) Bon. πρδοιρισμ τοιαύτην. 71) Bon. ῥητ ὑπεξαιρεθ. 72) Bon. δέδωξ. 73) Bon. αὐτ. 74) Bon. οἰκ. 75) Bon. μτ'. 76) Bon. περιώρισαν. 77) Bon. διαπαραγρα/. 78) ἀγω'. 79) Bon. ἐχ. 80) Bon. ἀγω'. 81) Bon. ἐκβάλετ. 82) Bon. παραγρ. 83) Bon. παραγράφετ. 84) Bon. τοὺς ἐνάγοντ. 85) Bon. μὲν'. 86) Bon. ἀγω. 87) Bon. φη. 88) Bon. ἐχ. 89) Bon. πγρα'. 90) Bon. τ ἀγωγ. 91) Bon. μετ'.

αὐτῶν παραγραφαὶ 92) μέχρι τεσσαρακονταετίας 93) σχολάζουσι 94). οὐ γὰρ ἂν ἔσουσιν 95) αἱ ἀγωγαὶ 96) εἰς τοσοῦτον 97), εἴπερ εἶχον 98) ἀναιρούσας 99) διὰ μέσου 1) παραγραφάς 2). καὶ ταύτην τὴν διάνοιαν ὑποβάλλει 3) τὸ ῥητὸν αὐτό, συνιστῶν 4) ἄχρι μ'. χρόνων 5) τὰς ἀγωγάς 6) ἐκ τοῦ ἀναιρεῖν προδήλως τὰς 7) ἀναιρέτους τούτων παραγραφάς 8). ἐπεὶ δὲ καὶ ῥητῶς ἔδει τὴν τοῦ ῥητοῦ δύναμιν ἐκφανθῆναι 9), τοῦτο ποιεῖ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἡ νεαρὰ 10), καὶ ἀπὸ τῶν φύσει προτέρων 11) ἀρχομένη, τῶν 12) ἐντὸς λέγων 13) τῆς δεκαετίας 14) προσκαίρων 15) παραγραφῶν 16), καθὰ 17) καὶ αὐτοῖς δοκεῖ τοῖς ἀντιπίπτουσιν 18), δείκνυσιν ἐξ ἀντιδιαστολῆς 19), ὡς αἱ τοιαῦται πρόσκαιροι παραγραφαὶ 20) παρὰ μὲν τῶν εὐαγῶν οἴκων ἀντιτιθέμεναι τοῖς αὐτοὺς 21) ἐνάγουσι τοὺς οἰκείους ὅρους 22) φυλάττουσιν 23)· κατ' αὐτῶν 24) δὲ παρά τινων 25) προβαλλόμεναι τρέχουσι πρὸς τὴν τεσσαρακονταετίαν 26). καὶ φησίν 27)· *τῶν ἁρμοζουσῶν ἑκάστῳ οἴκῳ τοιούτῳ εὐαγεῖ προσκαίρων παραγραφῶν φυλαττουσῶν μέντοιγε* 28) *τοὺς οἰκείους χρόνους*. οὕτω γὰρ ἐχούσης τῆς περιφορᾶς, ἀναγκαίως ἀπ' αὐτῶν 29) ἡ ἀντιδιαστολὴ 30) λαμβάνεται 31) τῶν ῥημάτων 32). καὶ χρὴ τὸν ὁπωσοῦν συνιέντα λέγειν, ὡς, εἴπερ ἐν 33) τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις 34) καθ' ἑτέρων ἁρμόζουσαι πρόσκαιροι παραγραφαὶ 35) τοὺς οἰκείους τηροῦσι 36) λόγους, αἱ κατ' αὐτῶν 37) ἄρα προβαλλόμεναι παρ' ἑτέρων οὐκ ἐπὶ τῶν αὐτῶν 38) μένουσι 39) χρόνων 40), ἀλλ' ἀναμένουσιν 41) ἐπὶ τὴν τεσσαρακονταετίαν 42), ἵνα συμφωνήσῃ 43) τῇ διανοίᾳ τοῦ προλαβόντος περὶ τῶν ἀγωγῶν 44) ῥητοῦ καὶ τὸ περὶ 45) τῶν προσκαίρων παραγραφῶν 46) ἐπαγόμενον. ὅπερ ἐλλιπῶς 47) ἔχον ἡ ρλα'. νεαρὰ 48) καὶ οἱ νέοι 49) φωΝ'Ι ἀφιεῖσα φησίν 50). ὡς ἐπὶ γνωρίμου 51) γέγονεν 52) ἐκ τῆς κατὰ τὴν ρια'. νεαρὰν 53) ἀντιδιαστολῆς 54) τὸ τὰς κατὰ τῶν εὐαγῶν οἴκων ἐντὸς 55) δεκαετίας 56) κινουμένας 57) ἀγωγὰς ἐπὶ τῶν οἰκείων μὴ μένειν ὅρων, ἀλλὰ προχωρεῖν εἰς τεσσαρακονταετίαν 58). προστίθημι κἀγὼ τὰ περὶ 59) τῶν ἑξῆς. θεσπίζων 60) μήτε τὴν δεκαετίαν 61), μήτε τὴν εἰκοσιετίαν 62) ἢ τριακονταετίαν 63) ἀντικεῖσθαι 64) τούτοις, ἀλλ' ἢ μόνην τὴν τεσσαρακονταετίαν 65), ὡς ἂν ὁμολογεῖν 66) πανταχόθεν ταῖς 67) νομικαῖς διανοίαις καὶ τὰ ῥητά 68), καὶ μηδὲν ἔχειν 69) μαχόμενον. καὶ οὐδὲ δύναταί 70) τις ἀντιδιαστέλλειν. ἐνταῦθα πρὸς 71) τας ἔσωθεν δεκαετίας 72) παραγραφὰς ἀντιδιαστέλλειν τὸν λόγον 73), ἀλλ' εἴπερ 74) ἄρα πρὸς τὰς ὁμοίας 75). ὡς γὰρ ἐκεῖ πρὸς ἑαυτὰς 76) ἀντιδιαστελλομένων τῶν τῇ δεκαε-

praescriptiones, quae iis opponi possint, usque ad quadraginta annorum spatium cessare. Neque enim actiones in tantum competerent, si haberent praescriptiones, quae ipsas (actiones) medio tempore tollerent. Et hanc ipsam cogitationem ipsa contextus verba subiiciunt, quae usque ad quadraginta annos actiones extendunt propter id, quod manifesto harum (actionum) praescriptiones nondum sublatas sustulerunt. Cum autem etiam disertis verbis oporteret verborum, quae contextus sunt, sententiam explicari, hoc facit Novella in iis, quae adiiciuntur, cumque ab iis, quae natura priora sunt, incipiat, et in praescriptionibus, quae intra decem annos sunt, temporalibus desinat, ut et ipsis adversariis videtur, ex oppositione ostendit, tales temporales praescriptiones, quae a venerabilibus domibus iis, qui eas conveniunt, opponantur, tempora sua observare; eas autem, quae a quibuspiam adversus ipsas opponantur, currere usque ad quadraginta annos. Et ait: *temporalibus tamen praescriptionibus, quae unicuique tali domo venerabili competunt, sua tempora observantibus.* Sic enim se habente definitione, necessario ab his ipsis verbis argumentum, quod a contrario vocatur, infertur. Atque oportet eum, qui qualicunque modo intelligat, dicere, si praescriptiones, quae venerabilibus domibus contra alios competunt, temporales tempora sua observent, eas, quae adversus ipsas ab aliis opponuntur, non in iisdem temporibus manere, sed usque ad quadraginta annos extendi, ut cum sententia eorum, quae praecesserunt de actionibus verborum consentiant ea, quae de temporalibus praescriptionibus adiiciuntur. Ea cum minus plene se habeant, Novellae 131. nova quaedam proponens tractat. Ut (proinde) ex (eius Novellae) ad Novellam 111. oppositione satis sit manifestum, eas actiones, quae intra decennium contra venerabiles domos moventur, intra fines suos non manere, verum ad quadraginta annos produci. Ego quoque addo, quae deinceps (sequuntur). Sancit, neque decennii neque vicennii neque tricennii praescriptionem his opponi, verum solam quadraginta annorum praescriptionem, ut ea, quae dicta sunt, cum legum sententiis omni modo consentiant, neque quidquam habeant, quod repugnet. Ac non potest quisquam hoc loco ad eas praescriptiones, quae intra decennium sunt, orationem opponere, verum tantummodo ad eas, quae similes sunt. Ut enim istic, ubi eae, quae decennio conclu-

92) Bon. αὐτ̃ παραγρα'. 93) Bon. μεχρ μ̄ετ'. 94) Bon. σχολάζει. 95) Bon. ἔξο. 96) Bon. ἀγωϛ'. 97) Bon. τοσοῦτ. 98) Bon. εἰχ. 99) Bon. ἀναιρούσ'. 1) Bon. διαμέσου. 2) Bon. παραγραφ'. 3) Bon. ὑποβαλλ'. 4) Bon. συνις. 5) Bon. χρο'. 6) Bon. τ' ἀγω'. 7) Bon. τ̃. 8) Bon. περιγραφάς. 9) Bon. ἐκφανθ'. 10) Bon. π'. 11) Bon. προτρ'. 12) Bon. τ. 13) Legendum λήγουσα. 14) Bon. δεκαετ'. 15) Bon. προκαιρ. 16) Bon. παραγρα'. 17) Bon. καθ'. 18) Bon. τ' ἀντιπιπτουσ. 19) Bon. ἐξαντιδιαστο'. 20) Bon. παραγρα'. 21) Bon. αυτ̃. 22) Bon. ὅρ'. 23) Bon. φυλαττ. 24) Bon. αὐτ̃. 25) Bon. παράτινων. 26) Bon. μ̄ετ'. 27) Pro φησὶν Bon. habet φή. 28) Bon. μ'τοιγε. 29) Bon. αυτ̃. 30) Bon. ἀντιαστολή. 31) Bon. λαμβάνετ. 32) Bon. ῥηματ. 33) Pro ἐν legendum videtur αἱ. 34) Bon. οἰκ'. 35) Bon. παραγρα'. 36) Bon. τηρ'σ. 37) Bon. αὐτ̃. 38) Bon. αὐτ̃. 39) Bon. μέν. 40) Bon. χρον. 41) Bon. ἀναμένουσ. 42) Bon. μ̄ετ'. 43) Bon. συμφωΝ'. 44) Bon. ἀγωγ̃. 45) Bon. π'. 46) Bon. παραγραφ'. 47) Bon. ἐλλιπως. 48) Bon. Ν'. 49) Bon. νεοι. Legendum arbitramur καινὴν φωνὴν ἀφιεῖσα. 50) Bon. φΗ'. 51) Bon. γνωριμ'. 52) Bon. γέγον'. 53) Bon. νεαρ'. 54) Bon. ἀντιδιαστολ'. 55) Bon. ἐντος. 56) Bon. δεκαετ'. 57) Bon. κινουμέν'. 58) Bon. μ̄ετ'. 59) Bon. π'. 60) Legendum θεσπίζει pro voce θεσπίζων. 61) Bon. ἰετί'. 62) Bon. κ̄ετ'. 63) Bon. λετ'. 64) Bon. ἀντικεῖσθ. 65) Bon. μ̄ετ'. 66) Bon. ὁμολογ'. 67) Bon. τ̃. 68) Bon. ῥτά. 69) Bon. ἐχ. 70) Bon. δύναι'ας (sic). 71) Bon. προ' τ'. 72) Bon. ἔσωθ ιετ'. 73) Bon. ἀντιδιαστ' λόϛ. 74) Legendum ἤπερ. 75) Bon. τ' ὁμοι'. 76) Bon. ἑαυτ'.

τία[77]) περικλειομένων[78]) συνήγετο[79]), ὅτιπερ αἱ τοῖς εὐαγέσιν[80]) οἴκοις ἁρμόζουσαι πρόσκαιροι[81]) παραγραφαὶ φυλάττουσι τοὺς ἰδίους χρόνους, ἄρα[82]) αἱ κινούμεναι κατ' αὐτῶν[83]) οὐ φυλάττουσιν[84]). οὕτω καὶ αἱ κατὰ δεκαετίαν[85]) καὶ εἰκοσαετίαν[86]) καὶ τριακονταετίαν.

duntur, sibimet ipsis opponuntur, colligebatur praescriptiones, quae venerabilibus domibus competant, temporales sua quamque tempora observare, ergo eae, quae contra ipsas moventur, non observant: idem de his, quae decennio et vicennio et tricennio concluduntur, (valet).

Basil. lib. 1. tit. 6. them. 27. ed. Heimbach. tom. I. p. 92.

Πᾶσα[87]) κέλευσις[88]) ὑπογραφὴν ἐχέτω τοῦ κοιαίστωρος[89]) καὶ δηλούτω, περὶ τίνων ἐξεφωνήθη καί, ὅτι ποῖον δίδωσι δικαστήν.

Omnis iussio subscriptionem quaestoris habeto et declarato, quibus de rebus promulgata sit, et qualem iudicem det. Nov. 114.

Ὑπογραφὴν κοιαίστωρος.] *Θεοδώρου[90]). Μὴ ἐναντιωθῇ[91]) σοι, κἂν κελεύῃ[92]) πᾶσαν βασιλέως ἀντιγραφὴν[93]) ὀφείλειν[94]) πάντως χειρὶ τοῦ βασιλέως ὑπογράφεσθαι. ἡ γὰρ παροῦσα διάταξις οὐκ ἀναιρεῖ τὸ λεχθὲν ἐν τῷ κώδικι, ἀλλὰ προστίθησι τὸ ἐνταῦθα θεσπισθέν· δῆλον ὅτι[95]) τὰς μὴ ὀφειλούσας[96]) ὑπογράφεσθαι παρὰ[97]) τοῦ βασιλέως.*

Theodori. Tibi ne adversetur, etsi iubeat, omne omnino imperatoris rescriptum manu imperatoris subscribi. Praesens enim constitutio non tollit id, quod in Codice dictum est, sed id, quod hic sancitum est, adiicit: videlicet ea, quae ab imperatore subscribi non debent. Ibidem.

Basil. lib. 23. tit. 2. them. 2. tom. III. p. 370. schol. d.

* Ἀλλὰ μηδὲ τοὺς κληρικούς.] *Θαλελαίου[98]). Οὔτε τὸ σῶμα τοῦ τελευτήσαντος, οὔτε εἷς τῶν πενθούντων, οὔτε ἐγγυητὴς αὐτῶν πρὸ τῶν θ'. ἡμερῶν τοῦ πένθους ἐνάγεται, οὐδὲ ἐνοχλεῖται. ἀλλὰ καὶ ἐὰν εἷς τῶν εἰρημένων ἀναγκαζόμενός τι ποιήσῃ, ἐκ περιστάσεως οὐ προκριματίζεται. οὐδὲ γὰρ τὸ πραττόμενον ἔρρωται. πλὴν ἰστέον, ὅτι οὐδὲ τῷ ἄκτωρι ποιοῦσιν αἱ θ'. ἡμέραι τοῦ πένθους πρόκριμα καθ' οἱονδήποτε τρόπον. μέμνησο τῆς ξ'. νεαρᾶς. ἀνάγνωθι καὶ τὴν ρλδ'.*

Theodori. (?) Neque corpus defuncti, neque quisquam eorum, qui lugent, neque fideiussor eorum ante novem dies convenitur, aut inquietatur. Sed et si quis ex iis, qui (supra) dicti sunt, compellatur, ut aliquid faciat, ex rei eventu praeiudicium non patitur. Neque enim id, quod actum est, valet. Caeterum sciendum est, ne actori quidem novem dies luctus ullo modo praeiudicare. Memento Nov. 60. Lege et Novellam 134. Nov. 115. cap. 5. §. 1.

Basil. lib. 45. tit. 6. them. 2. tom. VI. p. 139. schol. b.

Θεσπίζομεν εἴτις.] *Τοῦ αὐτοῦ[99]). Οἱ ἐξ ἐλευθέρας τεχθέντες παῖδες, πρὸς ἣν γαμικὴν διάθεσιν εἶχεν ὁ πατὴρ αὐτῶν χωρὶς προικῴων, ὡς γνήσιοι κληρονομοῦσιν αὐτῶν τὸν οἰκεῖον πατέρα. καὶ σημείωσαι, ὅτι ἐλευθέραν εἶπεν, καὶ οὐκ ἀπελευθέραν διὰ τὴν οη'. νεαρὰν εἰποῦσαν δεῖν γίνεσθαι ἐπὶ τῆς ἀπελευθέρας προικῷα πάντως συμβόλαια.*

Eiusdem. Liberi ex muliere ingenua procreati, erga quam pater eorum maritalem affectionem absque dotalium instrumentorum confectione habebat, tamquam legitimi patri suo haeredes fiunt. Et nota, eum dixisse *ingenuam* et non *libertinam* propter Novellam 78., quae in libertina dotalia instrumenta omnimodo fieri oportere dixit. Nov. 117. cap. 3.

---

77) Bon. *δεκαε'*. 78) Bon. *περικλειομεν*. 79) Bon. *συγήγετ*. 80) Bon. *εὐαγέα*. 81) Bon. *προσκαιροί*. 82) Legendum *ἄρα*. 83) Bon. *αὐτ*. 84) Bon. *φυλάττ*. 85) Bon. *δεκαετ'*. 86) Bon. *εἰκοσαε'*. 87) Haec epitome exstat in Scrimgeri et Haloandri Novellarum editione. Scripturae varietatem notabo. Scrimgerus tituli loco habet *περὶ θείων κελεύσεων διάταξις ριδ'*. Sic et Haloand. 88) Scrimgerus Hal. *πᾶσα θεία κέλευσις*. 89) Hal. *κοιαίστορος*. 90) Sic Fabr. Nomen Theodori in Cod. Coislin. deest, qui et epitomen et scholium coniungere voluerit. Deest et apud Scrimgerum et Haloandrum. 91) Scrimgerus *μὴ ἐναντιωθήσοι*. Meliora Haloand. 92) Hal. *κελεύοι*. 93) Sic Fabr. Sed Cod. Coislin. pro *πᾶσαν βασιλέως ἀντιγραφὴν* habet *παρὰ βασιλέως ἀντιγραφή*, Scrimgerus *πᾶσα βασιλέως ἀντιγραφή*, Hal. *πᾶν ῥέσκριπτον*. 94) Scrimg. *ὀφείλει*. 95) Scrimgerus *δηλονότι*. Post vocem *θεσπισθὲν* reliqua apud Haloandrum deficiunt. 96) Sic Cod. Coislin. 97) Pro *παρὰ* Fabr. et Scrimgerus habent *ὑπό*. 98) Sic Fabr. Atqui Thalelaeum non constat ad Iustiniani Novellas scholia scripsisse. Arbitramur autem, *Θεοδώρου* nomen restituendum esse, hancque esse Fabroti hallucinationem, qui notas *θεοδ* et *θαλ*. permiscuerit. Vide enim singulos, qui ibi laudantur, iuris Iustiniani locos, eosque laudandi rationem, quae cum Theodori dicendi genere omni ex parte conveniat. Denique satis constat, quae primó quoque loco ad singulas Novellas, quae in Basilicorum contextu collocatae sunt, scholia apposita habeantur, ea fere omnia ex Theodori commentario esse hausta. Vide exempli gratia tom. III. p. 368. schol. *a.*, p. 371. schol. *m.*, ut et saepe alias. 99) Hoc scholium est Theodori, cuius nomen praecedenti scholio adscriptum est.

Basil. lib. 28. tit. 7. them. 1. tom. IV. p. 333. schol. a.

Nov. 117. cap. 8. * Ἐπειδὴ πολλάς.] Εὔλογος[1] αἰτία ῥεπούδιι ἐστι[2] τὸ συνειδέναι τὴν γυναῖκα ἐπιβουλὴν κατὰ τοῦ βασιλέως[3] καὶ μὴ μηνῦσαι[4] τῷ ἀνδρί, καὶ τὸ[5] τὸν ἄνδρα γνόντα σιωπῆσαι, δυναμένης τῆς γυναικὸς καὶ δι' ἕτερον[6] μηνῦσαι[7]. τὸ μοιχευθῆναι τὴν γυναῖκα, εἴπερ ὁ ἀνὴρ γραψάμενος νικήσει. τότε γὰρ πρὸς τὴν προῖκα[8] ἐκ τῆς ἄλλης οὐσίας τῆς γυναικὸς λαμβάνει ὁ ἀνήρ, ὅσον ποιεῖ τὸ τρίτον[9] μέρος τῆς προικός, παίδων μὴ ὑπόντων· εἰ γὰρ ὕπεισι παῖδες, αὐτοὶ λήψονται τὴν προῖκα καὶ πᾶσαν τὴν περιουσίαν τῆς μητρὸς αὐτῶν τιμωρουμένης. ἐὰν δὲ κατηγορήσας ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικὸς μοιχείαν μὴ δείξῃ[10], ἀλλ' ἡττηθῇ, αἰτίαν ῥεπούδιι[11] καθ' ἑαυτοῦ εἰσάγει ἐκ τοῦ αὐτοῦ. ἀνάγνωθι βιβ. τοῦ κώδικος ε'. τιτ. ιζ'.[12] διατ. ή. καὶ βιβ. θ'. τιτλ. θ'. διατ. ιβ'. καὶ ιδ'. καὶ[13] κζ'. καὶ λδ'. μέμνησο τῆς κβ'. διατάξεως[14] καὶ ἀνάγνωθι τὴν[15] ρμ'. νεαράν. ὁ μοιχεύσας τιμωρεῖται. ἡ δὲ γαμετὴ αὐτοῦ πρὸς τῇ προικὶ αὐτῆς[16] λαμβάνει τὴν χρῆσιν τῶν ἑδνῶν[17] [καὶ τὸ τρίτον μέρος τῆς τοῦ ἀνδρὸς περιουσίας, τῆς δεσποτείας μέντοι][18] φυλαχθησομένης τοῖς ἰδίοις[19] παισίν, οἷς[20] προσκυροῦται καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα οὐσία τοῦ ἀνδρός, τουτέστι[21] τοῦ μοιχεύσαντος πατρὸς αὐτῶν. εἰ γὰρ παῖδες οὐχ ὕπεισιν αὐτῷ, καὶ κατὰ δεσποτείαν τὸ τρίτον μέρος καὶ τὰ ἕδνα λαμβάνει[22] ἡ γυνή. ἡ δὲ λοιπὴ αὐτοῦ περιουσία φισκοῦται. ἀνάγνωθι βιβλ. θ'. τοῦ κώδικος τιτ. θ'. διαταξ. δ'. καὶ[23] ε'. καὶ[24] ς'. καὶ νεαρὰν ριθ'.

Iusta caussa repudii est, si mulier insidias, quae adversus imperatorem struebantur, cognoverit et marito non significaverit, et si maritus hoc ab uxore sua sibi indicatum tacuerit, cum mulier, etiam per alium indicare possit: si uxor adulterium commiserit, siquidem vir eam adulterii ream postulaverit et condemnaverit. Tunc enim praeter dotem ex reliquis mulieris bonis maritus, si iberi non subsint, tantum accipit, quantum facit tertia pars dotis: nam si liberi subsint, ipsi dotem et totam matris suae, quae punitur, substantiam capient. Sed si maritus, qui uxorem accusavit, adulterium non probaverit, sed victus sit, hoc ipso adversus semet ipsum caussam repudii inducit. Lege lib. 5. Cod. tit. 17. const. 8. et lib. 9. tit. 9. const. 12. et 14. et 27. et 34. Memineris Novellae 22., ac lege Novellam 140. Qui adulterium commisit, punitur. Uxor autem eius praeter dotem suam etiam usumfructum propter nuptias donationis accipit [et tertiam partem bonorum mariti, proprietate tamen] liberis suis conservanda, quibus etiam reliqua substantia mariti addicitur, hoc est, patris eorum, qui adulterium commisit. Nam si liberi ei non subsint, mulier tertiam partem (bonorum mariti) et ante nuptias donationem et proprietatis nomine accipit; reliqua autem eius bona fisco vindicantur. Lege lib. 9. Cod. tit. 9. const. 4. et 5. et 6. et Novellam 119.

Basil. lib. 28. tit. 7. them. 3. tom. IV. p. 333. schol. b.

cap. 12. Ταῖς δὲ εἰρημέναις αἰτίαις.] Θεοδώρου[25]. Αἱ[26] λύσεις τοῦ γάμου ἀτιμώρητοί εἰσί[27]· τὸ μὴ δύνασθαι τὸν ἄνδρα μιγῆναι τῇ γυναικί, τὸ αἰχμαλωτισθῆναι, τὸ μονάσαι[28]. ἐφ' ὧν θεμάτων τὰ εἰρημένα ἤδη κρατεῖ. ἴσθι γὰρ σὺ ἔξωθεν, ὅτι οἱ ἀπὸ τελευτῆς κάσοι τρακταΐζονται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ[29]. ἀνάγνωθι περὶ τοῦ μὴ δύνασθαι μιγῆναι βιβ. ε'. τοῦ κώδικος τιτ. ιζ'. διαταξ. ι'. (λέγει[30] γάρ, [ὅτι, ἐὰν ἀδυνατήσῃ ὁ ἀνὴρ ἐπὶ διετίᾳ τῇ οἰκείᾳ μιγῆναι γυναικί, ἔξεστι γυναικὶ τὸν γάμον διαλύεσθαι ἀκινδύνως, οὐ λαμβάνειν δὲ τὴν προγαμιαῖαν δωρεάν, ἀλλὰ μόνην προῖκα, καὶ νεαρὰν κβ'.][31]. περὶ τοῦ μονάσαι ἀνάγνωθι βιβ. α'. τοῦ

Theodori. Caussae, propter quas matrimonia impune solvuntur, hae sunt: si maritus cum uxore misceri non possit, si ab hostibus captus sit, si monachus factus sit. In his casibus ea, quae iam dicta sunt, valent. Scito enim extrinsecus, id, quod ex casu mortis venit, (etiam) in hac caussa tractari. De eo, qui coire non potest, lege lib. 5. Cod. tit. 17. const. 10. Dicit enim, si triennio maritus cum uxore sua concumbere nequeat, uxori licere matrimonium impune dissolvere, non accipere autem ante nuptias donationem, sed dotem solam. Lege et Nov. 22. De iis, qui monachi facti sint, lege lib. 1.

---

1) Hoc scholium, nisi omnia me fallunt, Theodori est, tum, quia ab initio positum est, tum, quia eiusdem *Theodori* ad Nov. 9. scholium praecedit. Quod vero nomen *Theodori* secundo loco additum est, primo non est, eius rei caussa haec redditur satis idonea, quod nomina scholiastarum initio titulorum adscripta miniatori describenda data sint, qui ea saepenumero neglexerit. Vide observationes iuris Romani meas (Lipsiae 1834.) p. 13. 2) Flor. ῥεπουδίου ἐστίν. 3) Pro τοῦ βασιλέως Flor. habet τῆς βασιλείας. 4) Flor. μηνύσαι. 5) Vox τὸ in Flor. deest. 6) Flor. δι' ἑτέρου. 7) Fabr. μηνύσαι. 8) Flor. πρὸς τῇ προικί. 9) Pro τρίτον Flor. habet ῥητόν. 10) Fabr. δείξῃ. 11) Flor. ῥεπουδίου. 12) Flor. βιβ. ε'. τοῦ κώδικος τιτλ. ιζ'. 13) Vox καὶ deest in Flor. 14) Vox διατάξεως in Flor. deest. 15) Pro τὴν Flor. habet καὶ τήν. 16) Pro αὐτῆς Flor. habet αὐτοῦ. 17) Flor. ἕδνων. 18) Quae uncis inclusa sunt, in Cod. Flor. desunt. 19) Pro ἰδίοις Flor. habet οἰκείοις. 20) Pro οἷς Flor. habet οἷς τισι. 21) Pro τουτέστι Flor. habet τε΄΄. 22) Pro verbis τὸ τρίτον μέρος καὶ τὰ ἕδνα λαμβάνει Flor. habet λαμβάνει τὰ ἕδνη. 23) Vox καὶ in Flor. deest. 24) Vox καὶ in Flor. deest. 25) Nomen Theodori in Flor. deest. 26) Vox αἱ in Flor. deest. 27) Flor. εἰσι. 28) Sic Flor., Fabr. male μονεῦσαι. 29) Pro ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Flor. habet ἐπὶ αὐτ΄. 30) Pro λέγει Flor. habet φησὶ ἡ τοιαύτη διάταξις. 31) Ea, quae uncis inclusi, in Flor. aliter concepta sunt: ὅτι, ἐὰν ἐπὶ γ'. ἔτη μὴ δυνηθῇ ὁ ἀνὴρ συγγενέσθαι τῇ γαμετῇ αὐτοῦ, ἔξεστιν ταύτην διαλύειν τὸ συνοικέσιον, πλὴν ἀζημι΄΄ μὴ λαμβάν τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, ἀλλὰ μόνην τὴν προῖκα ἀκαινοτόμητ καὶ νεαρ. κβ'.

κώδικος τιτλ. γ'. διαταξ. νβ. καὶ νεαρὰν ρκγ'. περὶ δὲ τοῦ αἰχμαλωτισθῆναι ἀνάγνωθι βιβ. ε'. τοῦ κώδικος τιτλ. γ'. διαταξ. ια'. πλὴν μέμνησο τῆς νεαρᾶς κβ'. κεφ. ζ'.

Cod. tit. 3. const. 52. et Novellam 123. De captivitate autem lege lib. 5. Cod. tit. 3. const. 11. Caeterum memineris Novellae 22. cap. 7.

Basil. lib. 45. tit. 3. them. 8. tom. VI. p. 102. schol. x.

Εἴτις τοίνυν τῶν κατιόντων.] Θεοδώρου. Οἱ κατιόντες, κἂν ἄρρενες, κἂν θήλειαί εἰσι [32]), προτιμῶνται τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν ἐκ πλαγίου. ἀνάγνωθι βιβλ. ϛ'. τοῦ κώδικος τιτλ. νε'. διατ. ια'. καὶ ιβ'.

Theodori. Descendentes, sive masculi, sive feminae, adscendentibus et his, qui ex transverso (cognati sunt), praeferuntur. Lege lib. 6. Codicis tit. 55. const. 11. et 12. Nov. 118. cap. 1.

Basil. l. l. tom. VI. p. 102. schol. y.

Ἐπὶ γὰρ τῇ χρήσει πραγματων.] Τοῦ αὐτοῦ [33]). Ἐὰν εἷς τῶν παίδων κληρονομήσῃ [35]) τοῦ ἰδίου γονέως [36]), προσπορίζει τῷ ἑαυτοῦ πάππῳ τὸν οὐσούφρουκτον [37]) τῶν ἀπροσπορίστων [38]). τὰ γὰρ περὶ τῆς χρήσεως τῶν ἀπροσπορίστων [39]) τὰ [40]) παλαιὰ νόμιμα οὐκ ἐκαινίσθησαν [41]). ἀνάγνωθι [42]) βιβλ. ϛ'. τοῦ κώδικος τιτλ. νθ'. διατ. ια'. καὶ τιτ. ξ'. [43]) διατ. α'. [44]) καὶ τιτ. ξα'. διατ. γ'. δ'. καὶ [45]) ϛ'. πλὴν ἴσθι, ὅτι κληρονομῶν ὁ ἀδελφὸς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν οὐ προσπορίζει τῷ [46]) ἑαυτοῦ πατρὶ τὸν οὐσούφρουκτον, ὡς ἐπάγει ἡ ριη'. νεαρά.

Eiusdem. Si unus ex liberis patri suo haeres exstiterit, avo suo usumfructum eorum, quorum proprietas parentibus non acquiritur, acquirit. Nam quae de usufructu eorum, quae parentibus non acquiruntur, a veteribus legibus sancita sunt, innovata non sunt. Lege lib. 6. Codicis tit. 59. const. 11. et tit. 60. const. 1. et tit. 61. const. 3. 4. et 6. Caeterum scito, a fratre, qui fratri suo succedit, patri usumfructum non acquiri, ut Novella 118. cavet. Ibid.

Basil. l. l. tom. VI. p. 102. schol. z.

Οὕτω μέντοιγε, ὥστε.] Τοῦ αὐτοῦ. Ἐὰν πάππος τελευτήσῃ ἐπὶ υἱῷ, καὶ ἐγγόνοις ἀπὸ ἄλλου παιδός [47]), οἱ ἔγγονοι ὑπεισέρχονται τὸ πρόσωπον τοῦ ἰδίου γονέως, καὶ ἅμα τῷ υἱῷ, τουτέστι τῷ ἰδίῳ θείῳ, κληρονομοῦσιν αὐτὸν *in stirpes* [48]), κἂν ἄρρενες, κἂν θήλειαι ὦσιν, εἴτε αὐτεξούσιοι εἰσίν, εἴτε ὑπεξούσιοι [49]). ἀνάγνωθι βιβ. ϛ'. τοῦ κώδικος τιτ. ιε'. διατ. γ'. καὶ τιτ. νε'. διάταξ. γ'.

Eiusdem. Si avus, filio, et nepotibus ex alio filio relictis, decesserit, nepotes in parentis sui personam succedunt, et una cum filio, hoc est, cum patruo suo in stirpes ei succedunt, sive masculi sint, sive feminae sint, sive sui iuris sint, sive filiifamilias. Lege lib. 6. Cod. tit. 15. const. 3. et tit. 55. const. 3. Ibid.

Basil. l. l. tom. VI. p. 103. schol. a.

Ἀκόλουθον δὲ εἶναι.] Τοῦ αὐτοῦ. Οἱ κατιόντες προτιμῶνται τῶν ἀνιόντων, ὡς εἴρηται. κατιόντων δὲ [50]) μὴ ὑπόντων, προκαλοῦνται οἱ ἀνιόντες τῶν ἐκ πλαγίου πάντων, χωρὶς τῶν ἐκ τῶν αὐτῶν γονέων φύντων ἀδελφῶν. ἰστέον δέ [52]), ὅτι ἐπὶ τῶν ἀνιόντων προτιμᾶται ὁ ἐγγύτερος τῷ βαθμῷ τοῦ μὴ

Eiusdem. Descendentes ascendentibus, ut dictum est, praeferuntur. Sin autem descendentes non sint, ascendentes ante omnes, qui ex latere veniunt, praeter fratres ex iisdem parentibus procreatos vocantur. Sciendum est autem, in parentibus gradu proximiorem (parentem) ei, qui inferioris Ibid.

---

32) Haec exstant et in prochiri tit. 30. p. 110. B. et in Harmenopulo lib. 5. tit. 8. §. 5. Varietatem scripturae statim referemus. Proch. et Harm. κἂν θήλειαι ὦσι. 33) Haec eadem et in libro de peculiis inedito habentur, cuius initium hoc est: μακάριον ἂν ἦν. Vide, quae notavimus in libro: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft* tom. VIII. p. 326. Incipiunt a verbis εἴτις τοίνυν τῶν κατιόντων ὑπείη, quae sunt Nov. 118. cap. 1. Desinunt in haec verba: τοὺς περὶ τούτων ἡμῶν νόμους τοῖς γονεῦσιν φυλάττομεν. Postea statim haec habentur: ταῦτα γὰρ τὰ ῥητὰ συντέμνει καὶ Συμβάτιος οὕτως· — Καὶ Θεόδωρος (Bon. θεόδ^ω) δὲ οὕτως φησὶν (Bon. φη)· ἐὰν εἷς (Bon. εἰς) et caet. Desinit διατ. γ'. δ'. ϛ'. Varietatem scripturae litteris Bon. notabimus. Eiusdem Symbatii scholium ad Nov. 22. cap. 34. paullo post recitatur his verbis καὶ ὁ (Cod. ἡ) Συμβάτιος (Cod. συμβατ) δὲ οὕτω περὶ τῆς νεαρᾶς (Cod. Ν^ε) φησὶν (Cod. φη) τὸ ὁπωσοῦν et caet. 35) Bon. κληρονομ^η'. 36) Bon. γον^ε'. 37) Pro τὸν οὐσούφρουκτον prochir. et Harm. habent τὴν χρῆσιν, Bon. οὐσουφροῦκτον. 38) Harm. pro τῶν ἀπροσπορίστων habet τῶν πορισθέντων. 39) Bon. habet τῆς χρ^ησ/τῶν ἀπρ^οποριστ'. 40) Vox τὰ in Bon. deest. 41) Bon. οὐ κεκαίνισται. 42) Bon. ἀνάγν. 43) Bon. τιτ. ζ'. 44) Bon. ᾱ habet pro α'. 45) Vox καὶ in Bon. deest. 46) Pro τῷ Fabr. habet τοῦ. 47) Prochir. pro παιδὸς habet παιδὸς προτελευτήσαντος. 48) Pro *in stirpes* proch. habet ὅ,τι ἔμελλε λαμβάνειν ὁ πατὴρ αὐτῶν. Harmenopulus habet αὐτὸν λαμβάνοντες, εἴτι ἔμελλε λαμβάνειν, εἰ περιῆν ὁ πατὴρ αὐτῶν. 49) Prochir. εἴτε ὑπεξούσιοι εἰσίν, εἴτε αὐτεξούσιοι. Sic et Harmenop. 50) Vox δὲ in prochir. et Harmen. deest. 52) Vox δὲ deest apud Harmenop.

πλησιάζοντος, κἂν θῆλυ πρόσωπον εἴη. εἰ γάρ εἰσι[53]) *πάντες τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ*[54]), *ὁμοῦ καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν. ἀνάγνωθι βιβ. ϛ'. τοῦ κώδικος τιτλ. νϛ'. διατ. β'. καὶ τιτ. νζ'. διατ. δ'.*

gradus est, praeferri, licet femina sit. Si enim omnes eiusdem gradus sint, simul ad haereditatem vocantur. Lege lib. 6. Cod. tit. 56. const. 2. et tit. 57. const. 4.

Basil. lib. 45. til. 3. them. 8. tom. VI. p. 103. schol. b.

Nov. 118. cap. 2. *Εἰ δὲ μετὰ τῶν.*] *Τοῦ αὐτοῦ. Οἱ ἀμφιθαλεῖς ἀδελφοὶ καὶ αἱ*[55]) *ἀδελφαὶ καὶ οἱ*[56]) *ἀνιόντες ὁμοῦ καλοῦνται* in capita[57]), *καὶ οὐδὲ προσπορίζουσι τοῖς γονεῦσιν αὐτῶν οἱ ἀδελφοὶ τὸν οὐσούφρουκτον*[58]) *τοῦ ἁρμόζοντος*[59]) *αὐτοῖς μέρους τῆς*[60]) *κληρονομίας τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ*[61]), *κἂν ὑπεξούσιος*[62]), *κἂν αὐτεξούσιος*[63]). *ἀνάγνωθι βιβ. ϛ'. τοῦ κώδικος τιτ. νϛ'. διγ. ζ'.*[64]) *καὶ τιτ. νη'. διατ. α'. καὶ ιε'. καὶ τιτ. νθ'. διατ. α'.*

Eiusdem. Fratres et sorores ex utroque parente coniuncti et adscendentes simul vocantur in capita, nec fratres parentibus suis usumfructum acquirunt partis, quae eis ex haereditate fratris sui competit, sive in potestate (defunctus) erat (?), sive sui iuris. Lege lib. 6. Cod. tit. 56. const. 7. et tit. 58. const. 1. et 15. et tit. 59. const. 1.

Basil. l. l. tom. VI. p. 103. schol. c.

cap. 3. *Μήτε κατιόντας.*] *Τοῦ αὐτοῦ. Οἱ ἐκ τῶν*[65]) *γονέων φύντες ἀδελφοὶ πρώτην ἔχουσι τάξιν εἰς τὸ κληρονομῆσαι τὸν ἴδιον ἀδελφόν, ἄλλων ἀδελφῶν προκειμένων μὴ ὑπόντων*[66]) *ἀμφιθαλῶν· πλὴν εἰ μὴ ὕπεισι*[67]) *παῖδες ἑτέρου ἀδελφοῦ αὐτῶν*[68]) *ὁμομητρίου καὶ ὁμοπατρίου. κἀκεῖνοι γὰρ*[69]) *ὁμοῦ καλοῦνται, τουτέστιν οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ παῖδες τοῦ ἀμφιθαλοῦς ἀδελφοῦ, εἰς τὰ τοῦ τελευτῶντος αὐτῶν μὲν ἀδελφοῦ, ἐκείνων δὲ θείου. εἰ δὲ μὴ ὕπεισιν ἀμφιθαλεῖς ἀδελφοὶ*[70]) *ἢ παῖδες ἀδελφῶν τοιούτων δηλονότι, τότε οἱ ἐκ διαφόρων φύντες*[71]) *γονέων ἀδελφοὶ κληρονομοῦσι τὸν ἀποθανόντα ἀδελφόν. ἀνάγνωθι βιβ. ϛ'. τοῦ κώδικος τιτλ. νη'. διάταξ. α'. καὶ γ'. καὶ μέμνησο τῆς ὀγδοηκοστῆς τετάρτης νεαρᾶς.*

Eiusdem. Fratres ex (iisdem) parentibus progeniti in fratris sui haereditate primum locum obtinent, si alii fratres adsint, qui tamen non ex utroque parente coniuncti sint: nisi filii alius fratris, qui eandem matrem eundemque patrem habet, exstant. Tunc enim et illi simul vocantur, hoc est, fratres et filii fratris ex utroque parente coniuncti, ad bona defuncti, qui illorum quidem frater est, horum autem patruus. Sin autem fratres ex utroque parente progeniti non exstant filiive fratrum, qui videlicet tales sunt, tunc fratres ex diversis parentibus progeniti defuncto fratri succedunt. Lege lib. 6. Cod. tit. 58. const. 1. et 3. et memento Novellae 84.

Basil. l. l. tom. VI. p. 103. schol. d.

Ibid. *Ἵνα εἰ τυχόν.*] *Τοῦ αὐτοῦ. Ἐάν τις τελευτήσῃ ἐπὶ*[72]) *ἀδελφῷ ἐκ διαφόρων γονέων ὑπάρχοντι καὶ ἐπὶ υἱοῖς ἀδελφοῦ ὁμομητρίου*[73]), *οἱ τεκνάδελφοι προτιμῶνται τῶν ἀδελφῶν*[74]) *εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν αὐτῶν γονέων θεῖοι προτιμῶνται τῶν ἐκ διαφόρων ὄντων γονέων ἀδελφοπαίδων. ἰστέον δέ, ὅτι, ἀδελφῶν ἀμφιθαλῶν ἢ*[75]) *παίδων τοιούτων ἀδελφῶν μὴ ὑπόντων, τότε οἱ*[76]) *ἐκ διαφόρων ἀδελφῶν*[77]) *κληρονομοῦσι τὸν ἐξ ἑνὸς γονέως ὄντα ἀδελφὸν αὐτῶν. μέμνησο τῆς νεαρᾶς πδ'. καὶ ἀνάγνωθι τὴν ρκζ'. νεαράν.*

Eiusdem. Si quis, relictis fratre, qui ex diversis parentibus procreatus est, et filiis fratris ex eodem patre et matre nati, decesserit (?), fratris filii in eius haereditate fratribus praeferuntur. Etenim patrui ex iisdem parentibus fratrum filiis, qui ex diversis parentibus sunt, praeferuntur. Sciendum est autem, si fratres ex utroque parente progeniti, vel filii eiusmodi fratrum non exstent, tunc eos, qui ex diversis fratribus sunt, eorum fratri, qui ex uno parente est, haeredes fieri. Memineris Nov. 84. et lege Novellam 127.

---

53) Proch. *γὰρ εἰσί.* 54) Proch. *τοῦ βαθμοῦ*, omissa voce *αὐτοῦ.* 55) Vox *αἱ* deest in proch. et Harmen. 56) Proch. vocem *οἱ* non habet. 57) Pro *in capita* proch. et Harmen. habet *ἐξ ἴσης.* 58) Pro *τὸν οὐσούφρουκτον* proch. et Harm. habent *τὴν χρῆσιν.* 59) Proch. et Harm. *ἁρμόσαντος.* 60) Pro *τῆς* proch. et Harm. habent *ἐκ τῆς.* 61) Post *ἀδελφοῦ* proch. addit *οἱ ἀδελφοί.* 62) Harm. *κἂν ὑπεξούσιος ἦν.* Praefero proch. et Harm. lectionem. Nov. 118. cap. 2. *καὶ εἴτε αὐτεξούσιος, εἴτε ὑπεξούσιος ἦν, ὃν διαδέχονται.* Si nostram lectionem retinere malis, corrigendum erit *εἴτε ὑπεξούσιον, εἴτε αὐτεξούσιον.* 63) Proch. *κἂν αὐτεξούσιος. κἂν ὑπεξούσιος ἦν.* 64) Pro *διγ. ζ'.* corrige *διατ. ζ'.* 65) Pro *ἐκ τῶν* Proch. habet *ἐκ τῶν αὐτῶν.* Recte. 66) Pro *ὑπόντων* proch. et Harm. habent *ὄντων.* Recte, ni fallor. 67) Pro *εἰ μὴ ὕπεισι* Proch. habet *εἴπερ εἰσί.* 68) Pro *αὐτῶν* Harmenop. habet *αὐτοῦ.* 69) Proch. vocem *γὰρ* omittit. 70) Harm. *ἀδελφοὶ ἀμφιθαλεῖς.* 71) Vox *φύντες* apud Harm. deest. 72) Pro *ἐπὶ* Harm. habet *ἐπ'.* 73) Proch. *ἀδελφοῦ ὁμοπατρίου καὶ ὁμομητρίου.* Harmenopulus inverso ordine *ὁμομητρίου καὶ ὁμοπατρίου ἀδελφοῦ.* Recte. 74) Proch. et Harm. *τοῦ ἀδελφοῦ.* 75) Pro *ἢ* proch. et Harm. habent *καί.* 76) Proch. *οἱ ἀδελφοὶ οἱ ἐκ.* Si prochirum sequamur, totus locus sic erit interpretandus: *tunc fratres, qui ex diversis parentibus nati sunt, fratri suo, qui ex uno parente cum ipsis coniunctus est, haeredes fieri.* 77) Pro *ἀδελφῶν* proch. habet *γονέων.* Harmenopulus habet *οἱ ἐκ διαφόρων γονέων ἀδελφοί.*

Basil. lib. 45. tit. 3. them. 8. tom. VI. p. 104. schol. e.

Ὁπότε τοίνυν.] *Θεοδώρου. Οἱ ἀδελφόπαιδες προτιμῶνται τῶν θείων, κἂν τρίτου εἰσὶ βαθμοῦ, ἐπειδὴ καὶ ὁ πατὴρ αὐτῶν, τουτέστιν ὁ ἀδελφὸς προετιμᾶτο τῶν θείων. ὁ μὲν γὰρ ἀδελφὸς β'. βαθμοῦ ἐστιν, ὁ δὲ θεῖος τρίτου. καὶ λοιπὸν οἱ παῖδες τοῦ ἀδελφοῦ ἐπαναβαίνουσιν εἰς τὸν τόπον τοῦ ἰδίου πατρός, ὡς ἤδη προέγνωμεν. ἀνάγνωθι δὲ τὴν ρκζ'. νεαρὰν ὁμοίως.*

Theodori. Fratrum filii patruis praeferuntur, etiamsi tertii gradus sint, quoniam pater quoque eorum, hoc est frater patruis praelatus fuisset. Nam frater secundi gradus est, patruus tertii. Ac de reliquo fratris filii in patris sui locum subeunt, ut iam didicimus. Lege etiam similiter Novellam 127. Nov. 118. cap. 3.

Basil. l. l. tom. VI. p. 104. schol. f.

Εἰ δὲ μήτε ἀδελφούς.] *Τοῦ αὐτοῦ. Ἀδελφοῦ μὴ ὑπόντος μὴ δὲ*[78]*) ἀδελφόπαιδος, οἱ λοιποὶ ἐκ πλαγίου συγγενεῖς καλοῦνται, οἱ τῷ βαθμῷ μέντοιγε*[79]*) ὄντες ἐγγύτεροι. καὶ εἰ*[80]*) εὑρεθῶσι πολλοὶ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ ὑπάρχοντες,* in capita[81]) *κληρονομοῦσιν.*

Eiusdem. Si frater non exstet nec fratris filius, caeteri ex latere cognati vocantur, qui videlicet gradu proximiores sunt. Et si plures inveniantur, qui eiusdem gradus sint, in capita haereditatem dividunt. Ibid.

Basil. l. l. tom. VI. p. 104. schol. g.

Οὐδεμίαν δὲ εἶναι.] *Τοῦ αὐτοῦ. Ἴση ἐστὶν ἡ τάξις τῶν ἀῤῥένων καὶ τῶν θηλειῶν συγγενῶν, κἂν ἐμαγκίπατοι εἰσίν, ὅσον μέντοιγε πρὸς τοὺς τῶν κληρονόμων βαθμοὺς καὶ πρὸς τὰς ἐπιτροπάς. ἀνάγνωθι βιβ. ϛ'. τοῦ κώδικος τιτ. να'. διατ. ιδ'. ιε'. καὶ τιτ. νθ'. διατ. α'. καὶ μέμνησο τῆς ιη'. νεαρᾶς.*

Eiusdem. Aequalis est ordo masculorum cognatorum et feminarum, licet emancipati sint, quod quidem ad haeredum gradus et tutelas attinet. Lege lib. 6. Codicis tit. 51. const. 14. 15. et tit. 59. const. 1., et memento Novellae 18. cap. 4.

Basil. lib. 29. tit. 4. them. 1. tom. IV. p. 685. schol. a.

Τὴν διὰ τοὺς γάμους δωρεάν.][82]) *Θεοδώρου. Ἰδικὸν ἐστὶν συνάλλαγμα ἡ πρὸ γάμου δωρεά. καὶ σημείωσαι*[83]*), ὅτι συνάλλαγμα ὁ νόμος οἶδε τὴν πρὸ γάμου δωρεάν. ὅσης δήποτε ποσότητος*[84]*) εἴη ἡ πρὸ γάμου δωρεά, ἔῤῥωται, κἂν μὴ πραχθῇ....*[85]*). ἀνάγνωθι βι. ε'. τοῦ κώδικος τι. γ'. διατ. ιζ'. τὸ δὲ λεχθὲν ἐνταῦθα νόει ἐπὶ*[86]*) μόνου τοῦ μέρους τῆς γυναικός. ὅσον γὰρ πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀνδρός, ἀναιρεῖ αὐτὸ ἡ ριζ'. πλὴν μέμνησο τῆς κβ'. νεαρᾶς εἰπούσης τετρακοσίων λιτρῶν*[87]*) εἶναι τὴν προῖκα. ἔγνως δὲ πολλαχοῦ, ὅτι αἱ προῖκες καὶ αἱ πρὸ γάμου δωρεαὶ ἴσαι ὀφείλουσι γίνεσθαι.*

Theodori. Ante nuptias donatio est specialis contractus. Et nota, ante nuptias donationem tamquam contractum ab (hac) constitutione agnosci. Quantaecunque autem sit quantitatis ante nuptias donatio, valet, etiamsi actis insinuata non fuerit. Lege lib. 5. Cod. tit. 3. const. 17. Quod autem hic dictum est, de sola mulieris parte intellige. Nam quod ad viri partem attinet, id a Novella 117. tollitur. Caeterum memento Novellae 22., quae dotem esse librarum quadringentarum dicit. Didicisti autem multoties, dotes et ante nuptias donationes aequales esse debere. Nov. 119.

Basil. lib. 48. tit. 26. them. 2. tom. VI. p. 584. schol. b.

Θεσπίζομεν ὥστε ἄδειαν.] *Θεοδώρου. Οἱ δυνάμενοι νέοι διατίθεσθαι ἐλευθερίας καλῶς καταλιμπάνουσιν. ἀνάγνωθι βιβ. ζ'. τοῦ κώδικος τιτ. κδ'.*[88]*). διατ. δ'., ἔνθα εἴρηται, ὅτι ὁ μείζων τῶν ιδ'. ἐτῶν καὶ οὐχ ὁ ἥττων καλῶς διατίθεται.*

Theodori. Minores, qui testari possunt, recte libertates relinquunt. Lege lib. 7. Cod. tit. 24. const. 4., ubi maior annis quatuordecim recte testari dicitur, minor non item. cap. 2.

Basil. lib. 22. tit. 4. ed. Fabr. tom. III. p. 117. schol. p.

Καὶ τοῦτο πρὸς τούτοις παρακελευόμεθα.] *Θεοδώρου. Ὁ συνιστῶν συμβόλαιον, κἂν μνημονεύῃ ἐν αὐτῷ ἄλλου συμβολαίου, οὐ προκριματίζει*

Theodori. Qui instrumentum conficit, quamvis alterius instrumenti mentionem faciat, veritati non cap. 3.

---

78) Scrib. *μηδέ.* Harm. *μήτε.* 79) Pro *μέντοιγε* Harm. habet *μέντοι.* 80) Pro *καὶ εἰ* habet Harm. *κἄν.* 81) Pro verbis *in capita* proch. habet *ἐξ ἴσου.* Sic et Harm. 82) Graeca hoc loco apud Fabrotum desunt; versionem tamen Herveti idem apposuit. Graeca supplevimus ex Codice Florentino. 83) Flor. *σημ.* 84) Flor. *ποσό*ττ'. 85) Haec lacuna in Flor. notata est. 86) Pro *ἐπὶ* Flor. habet *ἐπεί.* 87) Flor. *τετρακ*' λτρ'. 88) Designatur const. 4. Cod. qui testam. facere (VII. 22.).

τὴν ἀλήθειαν. ἀνάγνωθι βιβ. δ'. τοῦ κώδικος τιτ. κβ. διατ. α'. [ἤτοι βιβλ. κβ'. τιτ. α'. κεφ. πα'.][89]), ἔνθα εἴρηται, ὅτι σκοπητέα μᾶλλόν ἐστιν ἡ ἀλήθεια ἢ τὰ γράμματα[90]).

praeiudicat. Lege lib. 4. Cod. tit. 22. const. 1. (seu lib. 22. tit. 1. cap. 81.), quo dicitur, veritatem potius, quam scripturam spectandam esse.

Basil. lib. 23. tit. 3. them. 78. tom. III. p. 478. schol. p.

Nov. 121. *Οἱ κατὰ μικρὸν κατὰ χρόνον.*] Θεοδώρου. Οἱ κατὰ μέρος καταβαλλόμενοι τόκοι ἐν τῷ διπλῷ συμψηφίζονται, κἂν μὴ καθάπαξ ὑφ' ἓν κατεβλήθησαν[91]). ἀνάγνωθι βιβ. δ'. τοῦ κώδικος τιτ. λβ'. διατ. κζ'. μέμνησο δὲ καὶ τῆς ρλη'. νεαρᾶς.

Theodori. Usurae, quae per partes solvuntur, in duplum computantur, etiamsi non simul uno tempore solutae sint. Lege lib. 4. Codic. tit. 32. const. 27. Memento et Novellae 138.

Basil. lib. 23. tit. 2. them. 3. tom. III. p. 371. schol. m.

Nov. 134. cap. 7. *Εἴτις τοιοῦτό τι πλημμελήσει.*] Θεοδώρου. Ἐὰν δανειστὴς κατασχῇ τὰ τέκνα τῶν ἰδίων χρεωστῶν εἰς ἐνέχυρον ἢ εἰς δουλικὴν ὑπηρεσίαν, ἐκπιπτέτω τοῦ ἡμίσους ἢ καὶ παντὸς τοῦ χρέους καὶ καταδικαζέσθω ἄλλην τοσαύτην ποσότητα ἐκείνῳ, ὃν κρατεῖ, ἢ τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ[92]) καὶ σωματικῶς τιμωρείσθω. ἀνάγνωθι βιβ. δ'. τοῦ κώδικος τιτ. ι'. διατ. ιβ'. [ἤγουν βιβ. κδ'. τιτλ. γ'. κεφ. ις'.[93])] καὶ τιτλ. μγ'. διατ. α'. [ἤγουν βιβ. ιθ'. τιτλ. α'. κεφ. πη'.[94])] καὶ βιβ. η'. τιτ. ις'. διατ. ς'.[95]).

Theodori. Si creditor debitorum suorum liberos pignoris iure detinuerit, aut in servile ministerium acceperit, dimidia parte debiti aut etiam toto credito excidito, et alteram tantam quantitatem illi, quem detinet, vel parentibus eius praestare condemnator et corporaliter punitor. Lege lib. 4. Cod. tit. 10. const. 12. [seu lib. 24. tit. 3. cap. 16.] et tit. 43. const. 1. [seu lib. 19. tit. 1. cap. 88.] et lib. 8. tit. 16. const. 6.

Basil. l. l. tom. III. p. 372. schol. n.

cap. 8. *Κἀκεῖνο.*] Θεοδώρου. Συναινοῦσα γυνὴ δανειζομένῳ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς καὶ ὑποτιθεμένη τὰ ἴδια οὐ κατέχεται, κἂν πολλάκις τοῦτο ποιήσῃ ἐπὶ τῷ αὐτῷ συναλλάγματι· εἰ μὴ ἄρα δειχθῇ τὰ δανεισθέντα προχωρηθῆναι εἰς πράγματα αὐτῆς. ἀνάγνωθι βιβ. δ'. τοῦ κώδικος τιτλ. ιβ'. διατ. α'. [ἤτοι βιβ. κδ'. τιτλ. δ'. κεφ. α'.[96])] καὶ τιτ. ξε'. διατ. κδ'. [ἤτοι βιβ. κ'. τιτ. α'. κεφ. πζ'.[97])].

Theodori. Mulier, quae viro suo, cum mutuum accipit, consentit, et res suas obligat, non tenetur, licet id multoties in eodem contractu fecerit: nisi forte pecuniam mutuo sumtam in rem eius versam esse probetur. Lege lib. 4. Cod. tit. 12. const. 1. [seu lib. 24. tit. 4. cap. 1.] et tit. 65. const. 24. [seu lib. 20. tit. 1. cap. 87.].

Basil. lib. 23. tit. 4. tom. III. p. 488. schol. b.

Nov. 136. cap. 1. *Ἀντιτίθοιτο δὲ αὐτοῖς ἡ διάταξις.*] Θεοδώρου. Ἐὰν ἀργυροπράτης ἐγγυητήν τινα λάβοι ἢ μανδάτορα ἢ ἀντιφωνητήν, εἰ μὲν μηδὲν συνεφωνήθη, χώραν[98a]) ἡ διάταξις ἡ λέγουσα, ὥστε τοὺς πρωτοτύπους παρόντας καὶ εὐποροῦντας ἐνέχεσθαι. ἐὰν δὲ συμφωνηθῇ, ὥστε χωρεῖν αὐτὸν καὶ κατὰ τοῦ ἐγγυητοῦ, ἔρρωται τὸ πάκτον, καί, εἴτις παρὰ τὰ εἰρημένα ποιήσει, προστιμᾶται ι'. λιτρ., κινδυνεύων καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ[98b]). μέμνησο τῆς δ'. νεαρᾶς καὶ ἀνάγνωθι βιβ. η'. τοῦ κώδικος τιτλ. μα'. διατ. κα'. κγ'.

Theodori. Si argentarius fideiussorem acceperit vel mandatorem vel pecuniae constitutae reum, siquidem nihil convenerit, constitutio, qua cavetur, ut rei principales, si adsunt solvendoque sunt, conveniantur, locum (habet). Sin autem convenerit, ut etiam fideiussorem (antea) convenire liceat, pactum valet. Ac si quis adversus ea fecerit, poena decem librarum (auri) ei imminebit, etiam de salute sua periculum subeunti. Memento Novellae 4., et lege lib. 8. Codicis tit. 41. const. 21. 23.

---

89) Ea, quae uncis inclusi, Basilicorum sunt. Exstant apud Fabrotum tom. III. p. 22. 90) Quae apud Fabrotum sequuntur tom. III. p. 117. a verbo ζήτει, Theodori non sunt. Nam, quod laudatur βιβ. λζ'. τιτλ. ζ'. κεφ. ν'., ad Basilica referendum est, neque a quoquam potest Iustininanarum Novellarum interpreti vindicari. 91) Thema Basilicorum, ad quod hoc Theodori scholium adscriptum est, sic est conceptum: οη'. (Synopsis Leunclavi p. 251. οβ'.) *Οἱ κατὰ μικρὸν κατὰ χρόνον καταβαλλόμενοι τόκοι τῷ διπλῷ συμψηφίζονται, κἂν μὴ καθάπαξ ὑφ' ἓν* (Synops. ὑφ' ὄν; sed Leuncl. emendat ὑφ' ἕν) *κατεβλήθησαν. Usurae per partes diversis temporibus solutae in duplum computantur, etiamsi non universae simul solutae fuerint.* Quae quidem fere eadem sunt, quae apud Theodorum habentur. 92) Ad marginem Fabrotus, stellula adiecta, notat δοθῆναι. 93) Est haec Basilicorum designatio ed. Fabr. tom. III. p. 531. 94) Hoc quoque est Basilicorum thema, sed quod tom. II. p. 579. desideretur. 95) Designatur const. 6. Cod., quae res pignori (VIII. 17.). 96) Designatur Basil. tom. III. p. 538. 97) Designatur Basil. tom. II. p. 443. 98a) Hoc loco Fabrotus stellula adiecta ad marginem supplet ἔχει. 98b) Fabr. αὐτοῦ.

Basil. lib. 23. tit. 4. tom. III. p. 488. schol. c.

Διότι ἔξεστιν ἑκάστῳ.] *Τοῦ αὐτοῦ.* *Ἔξεστιν ἑκάστῳ καταφρονεῖν τῶν ἰδίων δικαίων. ἀνάγνωθι βιβ. β'. τοῦ κώδικος τιτ. γ'. διγ. κθ'. [ἤτοι βιβ. ια'. τιτ. α'. κεφ. πθ'.]* 99).

Eiusdem. Unicuique licet iuribus suis renuntiare. Lege lib. 2. Cod. tit. 3. const. 29. [seu lib. 11. tit. 1. cap. 89.] Nov. 136. cap. 1.

Basil. l. l. tom. III. p. 489. schol. d.

Δεύτερον δὲ αὐτοῖς.] *Θεοδώρου.* *Ἡ προγενεστέρα διάταξις τοῦτο ἐνομοθέτησεν, ἵνα, ἐὰν ἀργυροπράτης ἢ ἄλλος οἱοσδήποτε ἔμπορος ὑπόθηται τῷ οἰκείῳ δανειστῇ τὰ ἑαυτοῦ πράγματα καὶ μετὰ τοιοῦτο συνάλλαγμα στρατείαν περιποιήσει παισὶν ἰδίοις ἢ συγγενέσι πωλεῖσθαι δυναμένην, ἐξῆν* [1]) *τῷ δανειστῇ τοὺς στρατευομένους παῖδας ἢ συγγενεῖς τῶν εἰρημένων παίδων ἀπαιτεῖν τὸ χρέος, ὅπερ αὐτῷ ἐποφείλεται, ἢ τοσαῦτα μεθοδεύειν αὐτούς, ὅσα πωλεῖσθαι ἡ αὐτὴ στρατεία δύναται· καὶ μὴ βαρηθῇ ὁ δανειστὴς ἀποδεῖξαι τοῦτο, ὅτι ἐξ ὑποστάσεως τοῦ χρεώστου οἱ μνημονευθέντες παῖδες ἢ συγγενεῖς αὐτῶν τὴν στρατείαν ἐπορίσαντο, εἰ μὴ τὸ ἐναντίον ἀποδείκνυται ἢ ἐξ ἑτέρας ἢ οἰκείας ὑποστάσεως ὑπὲρ τῆς τοιαύτης στρατείας δεδώκασι τὰ χρήματα. τοῦτο οὖν ἐστιν, ὃ λέγει ἐνταῦθα, μὴ δύνασθαι λέγειν τοὺς παῖδας τῶν ἀργυροπρατῶν, ὅτι οὐκ ἐκ πατρῴων χρημάτων ἐκστρατευσάμεθα* [2a]), *ἀλλ' ἀπὸ χρημάτων ἑτέρωθεν πορισθέντων ἡμῖν ἢ ἐξ οἰκείων ἡμῶν. δεξαμένη δὲ τὴν αἴτησιν τῶν ἀργυροπρατῶν ἡ νεαρὰ καὶ τοιαύτην πρόληψιν κρατεῖν κατὰ τῶν δανειζομένων νομοθετήσασα, ἐπήγαγεν ὑποκεῖσθαι τοῖς ἀργυροπράταις καὶ τὰς τῶν παίδων τῶν χρεωστῶν αὐτῶν στρατείας. πλὴν εἰ μὴ δείξουσιν οἱ παῖδες, ὅτι οὐκ ἀπὸ χρημάτων τῶν πατέρων αὐτῶν, ἀλλ' ἐξ ἑτέρων ἐστρατεύσαντο. τὸ δὲ ἢ ἐκ μητρῴας τῶν παίδων οὐσίας ἢ ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας ἡ στρατεία περιγέγονεν αὐτοῖς ἐν παραδείγματος γέγονε τρόπῳ, ἑρμηνευούσης τῆς διατάξεως τὸ ἀπὸ χρημάτων τοῦ πατρός. εἰ γὰρ καὶ μὴ ἀπὸ βασιλικῆς φιλοτιμίας ἢ μητρῴας περιουσίας οἱ παῖδες τὰς στρατείας ἐκτήσαντο, ἀλλ' ἀπὸ χρημάτων ἐξ ἑτέρας αἰτίας πορισθέντων αὐτοῖς, οὐδὲ οὕτως τῶν οἰκείων στρατειῶν στερηθήσεται* [2b]). *τοῦτο γὰρ μόνον βαρύνονται δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἀπὸ πατρῴων χρημάτων ἐστρατεύσαντο. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο εἴπωμεν, ἀλλ' εἰς τὰ δύο ταῦτα θέματα στενοχωρήσωμεν αὐτούς, ἵνα τότε μόνον ἐκφύγωσι τοὺς ἀργυροπράτας πατρῴους ὄντας δανειστάς, ὅταν δείξωσιν ἀπὸ μητρῴων χρημάτων ἢ βασιλικῆς φιλοτιμίας κτήσασθαι τὰς στρατείας, εὑρίσκονται οἱ παῖδες τῶν ἀργυροπρατῶν μείζονος ἀξιούμενοι προνοίας, ὅτε οἱ μέν, ἐὰν δείξωσι καὶ ἀπὸ χρημάτων ἑτέρωθεν αὐτοῖς προσγενομένων ἐξωνηθείσας τὰς στρατείας, μήτε γὰρ ἀπὸ βασιλικῆς φιλοτιμίας καὶ μόνης, ἢ μητρῴας κληρονομίας κτηθείσας αὐτοῖς, ἔχουσι ταύτας καλῶς· οἱ γὰρ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων παῖδες τὸ ἐξ ἑτέρων χρημάτων κτηθῆναι αὐτοῖς τὰς στρατείας ἀποδεῖξαι οὐ συγχωροῦνται. τοῦτο δὲ ἄτοπον. κατὰ γὰρ τῶν ἀργυροπρατῶν καὶ τῶν παίδων*

Theodori. Anterior constitutio hoc cavit, ut, cap. 2.
si argentarius aliusve quilibet negotiator res suas creditori obligaverit suo, et post eiusmodi contractum liberis suis vel cognatis militiam comparaverit, quae vendi potest, creditori liceat ab iis, qui militant, liberis vel cognatis liberorum supra dictorum nomen, quod ipsi debetur, exigere, vel tantum ab iis petere, quanti ipsa militia vendi possit; neque creditor probare compellatur, a liberis supra dictis eorumve cognatis ex debitoris substantia militiam fuisse comparatam, dummodo contrarium non probetur, hos ex alienis vel suis bonis eius militiae comparandae caussa pecunias dedisse. Hoc igitur est, quod hic dicitur, liberos argentariorum dicere non posse, se militiam ex pecunia paterna nactos non esse, sed ex pecunia aliunde quaesita vel ex sua. Haec Novella quum argentariorum desiderium admisisset statuissetque, ut eiusmodi praesumptio adversus eos, qui mutuam pecuniam accipiunt, obtineret, insuper addidit, ut et militiae liberorum debitorum argentariis hypothecae iure obligatae sint, nisi liberi se non ex pecunia paterna, sed ex alia militiam esse nactos docebunt. Quod autem ait *vel ex maternis filiorum bonis vel ex principali liberalitate militiam ab iis esse acquisitam*, id exempli gratia dictum est, cum haec constitutio verba *ex pecunia paterna* interpretaretur. Nam, si neque ex principali liberalitate aut ex materna substantia liberi militias acquisiverunt, verum ex pecunia ex alia caussa ipsis quaesita, neque sic militiis defraudabuntur suis. Hoc enim solum probent necesse est, se militiam ex paterna pecunia non esse nactos. Nam si non hoc dixerimus, sed ad hos duos casus eos restrinxerimus, ut tunc tantummodo argentarios, qui patris creditores sunt, effugiant, cum ex bonis maternis vel principali liberalitate militias a se esse acquisitas ostenderint, liberis argentariorum magis consultum videbitur, cum hi, si ex pecunia aliunde sibi quaesita, quam ex principali munificentia aut materna haereditate militias emtas esse probaverint, has recte possideant; reliquorum hominum liberi autem licentiam probandi non habeant, ex aliorum pecunia militias sibi esse acquisitas. Hoc autem absurdum esset. Nam adversus argentarios eorumque liberos

---

99) Haec, quae uncis inclusi, Basilicorum sunt. Habentur in ed. Heimb. tom. I. p. 664. In Fabr. editione thema 89. habetur, in Heimb. them. 90. 1) Hoc loco Fabrotus, stellula adiecta, ad marginem adnotavit ἐξῇ. 2a) Legendum ἐστρατευσάμεθα. 2b) Legendum στερηθήσονται.

αὐτῶν πρωτοτύπως ἡ τοιαύτη πρόληψις ἐτέθη. καὶ δεηθέντων αὐτῶν ὕστερον κρατεῖν τὴν πρόληψιν εἰς τοὺς παρ᾽ αὐτῶν δανειζομένους, μόλις ἡ τούτων δέησις προσεδέχθη. ἀνοίκειον οὖν ἐστι τὸ ὑπονοεῖν, μεῖζον αὐτοῖς χαρισθῆναι προνόμιον οὗπερ[3a]) ᾔτησαν.

principaliter eiusmodi praesumptio introducta est; eisque petentibus, ut haec praesumptio in posterum adversus eos, qui mutuam pecuniam ab ipsis accepissent, obtineret, hoc aegre admissum est eorum desiderium. Absurdum est igitur existimare, maius eis, quam quod petierint, indultum esse privilegium.

Nov. 136. cap. 2. * Ἐάν τις τῶν ἀργυροπρατῶν[3b]) στρατεύσηται καὶ στρατεύσῃ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, δοκεῖ κατὰ πρόληψιν ἐξ ἀλλοτρίων ποιεῖσθαι τὰς στρατείας· ὅθεν ὑπόκεινται σιωπηρῶς εἰς ἃ χρεωστοῦσιν, εἰ μὴ ἄρα δειχθῶσιν, ὅτι ἐκ τῶν οὐσιῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῆς μητρῴας οὐσίας τῶν παίδων ἢ ἀπὸ βασιλικῆς φιλοτιμίας εἰσὶν αὗται αἱ στρατεῖαι. ἰστέον[4]) δέ, ὅτι, ἐάν τινες χρεωστοῦσι τοῖς ἀργυροπράταις, οὐκ ἀναγκάζονται εὐποροῦντες περὶ τὸ πληρῶσαι τοὺς χρεώστας διὰ στρατείας δοῦναι. μέμνησο τῆς νγ'. νεαρᾶς καὶ τῆς ϟζ'.

Si quis ex argentariis militaverit et liberos suos militare fecerit, secundum praesumptionem ex aliena pecunia militias comparasse videtur, ideoque, in quantum debent, (militiae) creditoribus obligantur, nisi forte probatum sit, ex pecunia ipsorum vel ex bonis maternis liberorum vel ex principali liberalitate has militias ad eos pervenisse. Sciendum est autem, si qui argentariis (pecuniam) debeant, eos, si solvendo sint, non compelli, ut ex militia sua creditoribus satisfaciant. Memento Novellae 53. et 97.

Basil. lib. 23. tit. 3. them. 78. tom. III. p. 463.

Nov. 138. * Ἡ παροῦσα[5]) διάταξις δηλοῖ, ὅτι οἱ[6]) κατὰ μέρος καταβαλλόμενοι τόκοι τὸ διπλοῦν τοῦ χρέους οὐχ ὑπερβαίνουσιν[7]). ὑπεξῄρηται δὲ τὸ κείμενον ἐν τῇ ρξ'. περὶ τῶν τόκων τῶν πολιτικῶν χρημάτων[8]). πᾶσα[9]) θεία βασιλικὴ[10]) ἑρμηνεία ἰσχὺν ἔχει νόμου.

Praesens constitutio ostendit, usuras, quae per partes solvuntur, duplum debitum non excedere. Verum excipitur id, quod in Novella 160. de usuris pecuniae ad civitates pertinentis dicitur. Omnis sacra principis interpretatio legis habet vigorem.

Basil. lib. 60. tit. 51. them. 67. tom. VII. p. 867. schol. d.

Nov. 142. prooem. *Θεσπίζομεν τοὺς ἐν οἱῳδήποτε.*] Θεοδώρου. Ὁ εὐνουχίζων τινά, εἰ μὲν ἄρρην ἐστί, πρὸς ταῖς περιεχομέναις τῷ νόμῳ ποιναῖς καὶ δημεύεται καὶ εἰς Γύψον διηνεκῶς ἐξορίζεται· εἰ δὲ γυνὴ εἴη, τιμωρεῖται καὶ διηνεκῶς ἐξορίζεται. ἀνάγνωθι βιβλ. δ'. τοῦ κωδ. τιτλ. μβ'. διατ. α'. καὶ β'.

Theodori. Qui aliquem castrat, si vir sit, praeter poenas, quae lege comprehenduntur, et bonorum confiscationem patitur, et Gypsum perpetuo doportatur; si mulier sit, castigatur et in perpetuum deportatur. Lege lib. 4. Codicis tit. 42. const. 1. et 2.

Basil. lib. 23. tit. 3. them. 79. tom. III. p. 480. schol. r.

Nov. 160. cap. 1. *Θεσπίζομεν τοὺς χρυσίον.*] Θεοδώρου. Ἐὰν κτήτορες πολιτικοὶ εἵλωνται[11]) χρήματα, ἐφ᾽ ᾧ συντελεῖσθαι ὑπ᾽ αὐτῶν ἑκάστου ἔτους τῇ πόλει, χορηγείσθω τὸ δόξαν, ἕως οὗ μένει τὸ χρυσίον παρὰ τῷ λαβόντι αὐτό, κἂν ὑπερβαίνῃ τὸ διπλοῦν ἡ τοῦ τόκου κατὰ μέρος καταβολή. οὐ γὰρ ἐπὶ τούτου κρατοῦσιν αἱ προλεχθεῖσαι διατάξεις, ἐπειδὴ κυρίως τόκος οὐκ ἔστι. μέμνησο τῆς ρλη'. νεαρᾶς καὶ τῆς κζ'. διατ. τοῦ λβ'. τιτ. τοῦ δ'. βιβ. τοῦ κώδικος καὶ ἀνάγνωθι βι. ια'. τιτλ. λθ'. διατ. α'.

Theodori. Qui in civitatibus sunt possessores, si pecunias acceperint, ut ex ea certam pensionem quotannis civitati inferant, placita praestantor, quamdiu pecunia apud eum, qui eam accepit, est, quamvis usurae per partes solutae duplum excedant. Neque enim in hoc (casu) supra dictae constitutiones valent, quia proprie usura non est. Memento Novellae 138. et const. 27. lib. 4. Cod. tit. 32. et lege lib. 11. tit. 39. const. 1.

3a) Fabr. οὔπερ. 3b) Hoc scholium ad eiusdem Novellae 136. cap. 2. pertinet. Puto autem Theodori esse, tum quia Theodori scholium, nomine non addito, sequitur, tum quia hoc loco eadem, quae in Theodori commentario habetur, est Iustiniani Novellas laudandi ratio. De reliquis autem huius tituli scholiis, quae Theodori sint, quae non, ipse iudicare non ausim. 4) Fabr. ἰστέον. 5) Haec Novellae 138. pars eodem modo apud Haloandrum in editione Novellarum p. 209. reperitur. Extat etiam in Synopsi ed. Leuncl. p. 251. Synopsis numerum ογ'. adiicit. Nos hanc epitomen Theodoro vindicamus. Primum enim Novella 160. eo, quo Theodorus solet, modo laudatur. Deinde haec coniectura eo videtur confirmari, quod haec Novellae 138. summa in Haloandrina Novellarum editione recepta sit. Vide prolegom. Theodori p. 209. et 211. 6) Vox οἱ deest in synopsi. 7) Haloander ὑπερβαίνουσι. Inde a voce ὑπεξῄρηται usque ad vocem χρημάτων omnia apud Haloandrum desunt. 8) In vocem χρημάτων synopsis desinit. 9) Fabrotus haec πᾶσα θεία et caet. ad sequens Basilicorum thema pertinere iussit. Sed iam Haloandri editio, quid faciendum esset, demonstravit. Pro πᾶσα Hal. habet καὶ ὅτι πᾶσα. 10) Haloander θεῖα καὶ βασιλική. 11) Legendum εἵλωνται. Nov. 160. cap. 1. τοὺς τὸ χρυσίον εἰληφότας.

Basil. lib. 47. tit. 1. them. 76. tom. VI. p. 228. schol. b.

Γυνή τις ἐπὶ τοῖς.] *Τοῦ αὐτοῦ*[12]). *Ἡ παροῦσα διάταξις συγχωρεῖ δωρεὰν τὴν γενομένην μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός. καὶ ἐὰν ἀνὴρ ἐτελεύτησεν ἐφησυχάσας τῇ δωρεᾷ, ἐνάγονται οἱ κληρονόμοι ἀναγκαζόμενοι παρασχεῖν, ἅπερ ὁ ἀνὴρ ἐδωρήσατο. ἴσχυσε γὰρ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀνδρὸς ἡ δωρεά, κἂν τραδιτίων μὴ παρηκολούθησε.*

Eiusdem. Haec constitutio permittit donationem, quae inter virum et uxorem facta est. Et si vir in ea donatione acquiescens obiit, haeredes eius conveniuntur, et ea, quae vir donavit, praestare compelluntur. Nam viri morte donatio convaluit, licet traditio secuta non sit. Nov. 162. cap. 1.

Basil. lib. 48. tit. 26. them. 3. tom. VI. p. 584. schol. c.

Θεσπίζομεν, εἴτις ἐξ ἐλευθέρας.] *Τοῦ αὐτοῦ*[13]). *Οἱ ἀπὸ πατρὸς καὶ μητρὸς ἐναπογράφου γεννώμενοι ἐναπόγραφοί εἰσι καὶ τῷ πατρὶ ἀκολουθοῦσιν, εἰ μὴ ἄρα διαφόρων δεσποτῶν εἴησαν οἱ γονεῖς αὐτῶν. τότε γὰρ τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ μερίζονται, τῆς μητρὸς ἐχούσης τὴν ἐπιλογὴν καὶ τὸ πλεῖον μέρος ἐπ' αὐτῶν τῶν παίδων. μέμνησο τῆς ρνς'. νεαρᾶς*[14]) *καὶ ἀνάγνωθι βιβ. α'. τοῦ κώδικος τιτλ. μη'. διατ. κγ'.*

Eiusdem. Ii, qui ex patre et matre adscripticiis nascuntur, adscripticii sunt et patrem sequuntur, nisi forte eorum parentes diversorum sint dominorum. Tunc enim inter patrem et matrem liberi dividuntur, matre electionem, et maiorem liberorum numerum habente. Memento enim Novellae 156., et lege lib. 1. Cod. tit. 48. const. 23. cap. 2.

Basil. lib. 45. tit. 3. them. 9. tom. VI. p. 104. schol. h.

Θεσπίζομεν, ἅπαντας.] *Τοῦ αὐτοῦ*[15]). *Πᾶς τελευτῶν διατυπώσεται τὰ καθ' ἑαυτόν, ὡς βούλεται, κατὰ νόμους, καὶ μὴ κωλυέσθω ὑπό τινος, μήτε σφραγῖδες ἐπιτεθῶσι τοῖς πράγμασιν αὐτοῦ. καὶ εἰ μὴ θελήσει διαθέσθαι, κληρονομείσθω ὑπὸ τῶν ἰδίων συγγενῶν.*

Eiusdem. Quisquis decedit, de rebus suis, ut velit, secundum leges disponet, neu a quoquam prohibetor, neu signa rebus eius imponuntor. Ac, si testari nolet, cognati eius haeredes sunto. Nov. 164. cap. 1.

---

12) Hoc est *Theodori*, cuius scholium praecessit. 13) Hoc est *Theodori*, cuius nomen praecedenti scholio additum est. 14) Fabr. *νεαράς*. 15) Hoc est *Theodori*, cuius scholia paullo ante posita sunt.

ACCESSIO I.

FRAGMENTA PHILOXENI.

De Philoxeno nihil quicquam constat, nisi quod hic illic in Basilicorum libris eius verba laudantur, hausta illa quidem ex eiusdem ad Novellas Iustiniani commentario. Loci, ubi eius libri epitomae habentur, sunt Basilicorum lib. 22. tit. 4. ed. Fabr. tom. III. p. 114. schol. *c.* (Nov. 73. cap. 2.) et p. 116. schol. *i.* (Nov. 73. cap. 7.), denique lib. 21. tit. 1. them. 45. tom. II. p. 585. schol. *i.* (Nov. 90. cap. 4.). Ex his, ut opinor, testimoniis satis perspicuis V. Ill. *Frid. Aug. Bienerus* [1]), quem iuris Graeco-Romani quasi quendam instauratorem iure meritoque celebramus, non iniuria videtur coniecisse, exstitisse quidem apud Graecos Philoxeni de Novellis Iustiniani commentarium, sed non ita notum, neque tantopere usu tritum, quanto Athanasii Theodorique Hermopolitani libros. In fragmentis Philoxeni edendis Fabroti editionem secutus sum, versionem tamen Latinam paullisper immutavi.

ΦΙΛΟΞΕΝΟΥ. — *PHILOXENI.*

Basil. lib. 22. tit. 4. tom. III. p. 114. schol. c.

Nov. 73. cap. 2. *Φαμὲν δὲ τὴν ἐξ ὅρκων.*] *Φιλοξένου.* *Ἐξ ἀρνήσεως τῶν ἀμαρτύρων ἰδιοχείρων ἐξ ἀπορίας ἀποδείξεως ὅρκος ἐπάγεται τῷ λεγομένῳ ταῦτα χειρογραφῆναι.*

Philoxeni. In abnegatione chirographorum, quae absque testibus confecta sunt, ex probationis inopia iusiurandum ei, qui haec conscripsisse dicitur, defertur.

Basil. l. l. tom. III. p. 116. schol. i.

cap. 7. *Εἰς τὴν παρ' ἄλληλα κρίσιν τῶν συμβολαίων.*] *Φιλοξένου.* *Ὁ αἰτῶν σύγκρισιν γενέσθαι ὀμνύτω, ὡς ἀπορῶν πάσης ἄλλης ἀποδείξεως εἰς τοῦτο ἦλθε, καὶ ὅτι οὐδὲν ἔπραξε δολερόν, εἰς τὸ κατὰ σκοπὸν αὐτοῦ ἐλθεῖν εἰς τὴν σύγκρισιν.*

Philoxeni. Qui postulat, ut litterarum comparatio fiat, iurato in inopia aliarum probationum ad hoc se venisse, et nihil dolo malo fecisse, ut secundum propositum suum ad litterarum comparationem veniret.

Basil. lib. 21. tit. 1. them. 45. tom. II. p. 585. schol. i.

Nov. 90. cap. 4. *Ἐπειδὴ δὲ πολλοί.*] *Φιλοξένου.* *Ὁ τρίτην παραγαγὼν μαρτυρίαν οὐκ ἔτι προφέρει τετάρτην μαρτυρίαν μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν παραγραφῶν. τότε γὰρ δύναται πρὸ ἐκδόσεως τῶν παραγραφῶν καὶ τετάρτην μαρτυρίαν παραγαγεῖν, ὀμνύων περὶ δόλου, ὅτι ἐκτὸς δόλου ζητεῖ τὴν τῶν μαρτύρων παραγωγήν.*

Philoxeni. Ei, qui trinam fecit testium productionem, quartam productionem post editionem exceptionum facere non potest. Tunc enim ante exceptionum editionem et quartam testium productionem facere potest, iusiurandum dans, se absque dolo malo testium productionem quaerere.

---

1) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 70.

ACCESSIO II.

FRAGMENTA SYMBATII.

De Symbatio nihil quicquam constat, nisi quod in libro de peculiis inedito, qui ab his verbis incipit: *μακάριον ἂν ἦν καὶ τῷ κοινῷ*, aliquoties huius iureconsulti epitomae de Novellis Iustiniani compositae post Theodori Hermopolitani epitomas laudantur. Huius opusculi, quod equidem noverim, tria exstant exemplaria manuscripta. Primum exstat in codice, qui inter codices bibliothecae S. Domin. Bononiensis Latinos numero 80. signatus est, satis a me, ut opinor, descripto in ea, quam fratri praestantissimo male tribuerunt, commentatione [2]. Huius ego libri contextum in singulis Symbatii fragmentis sequi apud animum constitui meum. Secundum exemplar habetur inter codices Graecos bibliothecae D. Marci, quae Venetiis est, numero 174. signatum [3]. Varietatem scripturae ex hoc libro enotatam V. Ill. *Carolus Witte*, qui me meaque tueri non dedignatur, mecum communicavit, sed nescio quo casu acciderit, ut hic liber manuscriptus fere semper cum Bononiensi exemplari conspiret. Tertium huius opusculi exemplar habetur in codice, qui inter codices Regiae bibliothecae Parisiensis Graecos numero 1351. signatus est. Qua de re vir mihi amicissi mus *Eduardus Zachariaeus* me fecit certiorem.

ΣΥΜΒΑΤΙΟΥ — *SYMBATII.*

Liber ineditus de peculiis in codice Bononiensi Dominicanorum num. 80.

Καὶ ὁ [4]) Συμβάτιος [5]) δὲ οὕτω περὶ τῆς νεαρᾶς [6]) φησίν [7])·

Τὰ ὁπωσοῦν περιποιηθέντα τοῖς ὑπεξουσίοις, εἴτε ἐκ μητρῴας [8]) διαθήκης, ἢ καθ᾽ ἕτερον τρόπον, τὴν χρῆσιν ἐχέτωσαν καὶ δευτερογαμοῦντες οἱ τούτων πατέρες, ἐξῃρημένων καστρεσίων καὶ ὡσανεὶ καστρεσίων πεκουλίων.

Ac *Symbatius* vero ita de (hac) Novella loquitur: Nov. 22. cap. 34.

Quae quocunque modo filiis in parentum potestate constitutis acquiruntur, sive ex materno testamento sive alio modo, eorum usumfructum habento horum patres, etsi ad secundas nuptias transeant, exceptis castrensibus peculiis et quasi castrensibus.

Ibidem.

Ταῦτα γὰρ τὰ ῥητὰ συντέμνει καὶ Συμβάτιος οὕτως·

Τελευτήσαντος τινὸς οἱ κατιόντες αὐτοῦ ἐξ ἄρρενος ἢ θήλεος προσώπου [9]) αὐτεξούσιοί τε καὶ ὑπεξούσιοι καλοῦνται εἰς τὴν αὐτοῦ διαδοχήν, προτιμώμενοι τῶν ἀνιόντων αὐτοῦ, εἰ καὶ ὑπεξούσιος αὐτῶν ἐτύγχανεν ὁ

Haec enim, quae dicta sunt, *Symbatius* ita in breve contrahit: Nov. 118. cap. 1.

Si quis defunctus est, descendentes eius ex mascula vel feminina persona, tam qui sui iuris sunt, quam qui sub potestate parentum, ad eius successionem vocantur; adscendentibus enim eius praeponuntur, etsi is, qui defunctus est, in eorum

---

2) *Reiseberichte aus Italien* in libro, qui dicitur *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft, herausgegeben von Savigny* tom. VIII. p. 317—330. 3) Vide *Witte* in libro laudato tom. VIII. p. 175. 4) Pro ὁ Bon. ἡ. 5) Bon. Συμβα^τ. 6) Pro νεαρᾶς Bon. ν^ς. 7) Bon. φη. 8) Ven. μητρῴης. 9) Bon. ἀσώπου.

τελευτήσας καὶ ἥρμοζεν[10]) *αὐτοῖς ἡ χρῆσις*[11]), *μὴ καινιζομένων τῶν περὶ τῆς χρήσεως τῶν ἀπροσπορίστων κειμένων νόμων.*

potestate erat, iisque usus fructus competebat, ita tamen, ut leges, quae de usufructu earum rerum, quae parentibus non acquiruntur, latae sunt, non innoventur.

ACCESSIO III.

INCERTORUM FRAGMENTA.

I.

Codex Bodlei. 3399. tit. 16. fol. 76.

Nov. 136. *ρλβ'. Περὶ συναλλαγμάτων ἀργυροπρατῶν. Ἐκ τοῦ συστήματος τῶν ἀργυροπρατῶν.*

Ὁ μανδατορεύων ἢ ἀντιφωνῶν ἢ ἐγγυώμενος ἀργυροπράτην Κωνσταντινουπόλεως δύναται διὰ τὸ τῶν ἀργυροπρατῶν περὶ τὰ κοινὰ χρήσιμον ἐγγράφως συμφωνεῖν καὶ περὶ[12]) *τῶν πρωτοτύπων ἐνάγεσθαι. ἑκάστῳ γὰρ ἔξεστι τῶν ὑπὲρ ἑαυτοῦ περιφρονεῖν.*

132. *De contractibus argentariorum. Ex corpore argentariorum.*

Mandator, vel qui pecuniam constituit, vel qui apud argentarium Constantinopolitanum fideiussor fit, propter communem argentariorum utilitatem in scriptis pacisci potest, ut etiam ante principales debitores (?) conveniatur. Unicuique enim licet, ea, quae pro se introducta sunt, contemnere.

II.

Ibidem tit. 16. fol. 77.

Nov. 99. *Περὶ ἀλληλεγγύων. Ἴσμεν πρώην τεθηκότες νόμον.*

Οἱ ἀλληλεγγύως δανειζόμενοι, ἐὰν μὴ ὁμολογήσωσιν, ὥστε ἕνα ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ πᾶν ἔχεσθαι[13a]) *πάντες ἐξ ἴσου ὑπόκεινται, καὶ ἄλλος ἀντ' ἄλλου οὐκ ἐνέχεται. ἐὰν δὲ ὡμολόγησαν ὡς εἷς ἕκαστος, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀπόντων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἀπορούντων ἐξ αὐτῶν ἐνέχεται. ἐὰν δὲ πάντες πάρεισι καὶ εὐποροῦσιν, ὅλοι ἐνάγονται κοινῶς καὶ καταδικάζονται, καὶ οὐ δίδωσι μόνος τὸ πᾶν εἷς ἕκαστος ἐξ αὐτῶν, κἂν τοῦτο ἔδοξεν, ἀλλ' οὐδὲ μόνος ἐνάγεται εἰς τὸ ὅλον, εἰ μὴ ἄρα οἱ λοιποὶ ἀποροῦσιν ἢ ἄπεισιν. βι. β'. τοῦ κωδ. τι. γ'. διατ. ιη'. καὶ βι. η'. τι. λθ'.*[13b]) *διατ. α'. β'. καὶ τὰ περὶ τὸ τέλος τῆς ριε'. νεαρᾶς. τὰ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ δανειστοῦ γινόμενα σύμφωνα μεταξὺ τῶν ἐγγυητῶν οὐ βλάπτει αὐτὸν τὸν δανειστήν. ὁμοίως βι. β'. τοῦ κωδ. τι. γ'. διατ. κε'. καὶ βι. γ'. τι. λϛ'. διατ. κγ'. ἔγνως περὶ χρεωστῶν. Ἐξεφωνήθη μηνὶ Ἰανουαρίῳ ...*[14]) *ἔ7.* (sic) *ιγ'. ὑπατίας* (v. *ὑπατείας*) *Ἀππίονος.*

De reis promittendi. Novimus antea a nobis latam esse legem.

Ii, qui quasi duo rei promittendi pecuniam mutuam accipiunt, si non promittant, ut unus ex iis in solidum teneatur, omnes aequaliter obligantur, atque alius pro alio non obligatur. Sin autem pacti sunt, ut unusquisque (in solidum teneatur), et pro iis, qui absunt, et pro iis, qui ex iis ad egestatem perducti sunt, tenetur. Sin vero omnes adsunt et solvendo sunt, omnes communiter conveniuntur et condemnantur, neque unusquisque ex iis solus solidum praestat, etsi hoc convenerit, verum neque solus in totum convenitur, nisi forte reliqui solvendo non sint vel absint. (Lege) lib. 2. Cod. tit. 3. const. 18. et lib. 8. tit. 39. const. 1. 2. et ea, quae circa finem Nov. 115. sunt. Ea pacta, quae ignorante creditore inter fideiussores fiunt, ipsi creditori non praeiudicant. Similiter lib. 2. Cod. tit. 3. const. 25. et lib. 3. tit. 36. const. 23. de debitoribus nosti. *Emissa est mense Ianuario ... anno 13. Appione consule.*

---

10) Bon. *ἥρμοζεν.* 11) Bon. *ἀντ'˜ ἡ χρ῀ς.* 12) Legendum videtur *πρό.* Vide Nov. 136. cap. 1. 13a) Legendum *ἐνέχεσθαι.* 13b) In nostris editionibus Codicis haec habentur lib. 8. tit. 40. 14) Lacunae vestigia in nostro codice apparent nulla.

III.

Codex Bodlei. 3399. tit. 16. fol. 75.

Νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρμ'. ρζ'. Περὶ ἐκστάσεων. Ὅσα τὸ θεῖον ἐξευμενίζεσθαι.

Προφάσει ἐκστασίου παρὰ τῶν ἀρχόντων οὐδεὶς τῶν χρεωστῶν αἰκίζεται, ἀλλ' ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων ὄμνυσι, μὴ εὐπορεῖν χρημάτων ἢ πραγμάτων, καὶ λοιπὸν οἱ δανεισταὶ τὰς αὐτῷ προσούσας[15a]) οἰκειοῦνται καὶ ἐκ προσώπου αὐτοῦ κινοῦσιν αὐτὰς καὶ μεθοδεύουσι χωρὶς τῶν ταῖς ἀληθείαις τῇ αὐτοῦ γαμετῇ προσηκόντων.

Novella Iustiniani 140. 107. De bonorum cessionibus. Quae ad numen divinum placandum. Nov. 135.

Praetextu bonorum cessionis nemo debitorum a magistratibus vexatur, verum per evangelia iurat, sibi copiam pecuniae non esse, vel rerum ac de reliquo creditores (actiones), quae ei competunt, sibi habent, ex eiusque persona eas movent ad exsecutionemque perducunt, exceptis his, quae uxori eius revera competunt.

IV.

Ibidem tit. 16. fol. 75.

ρξε'. Περὶ ἀργυροπρατῶν. Τὸ κοινόν.

Οἱ ἀγυροπρᾶται[15b]) οὐ δύνανται ὑπὲρ ἄλλων ἀντιφωνεῖν, εἰ μὴ ἔγγραφον λάβωσιν ἐπίταλμα, δηλοῦν σαφῶς ὅλον τὸ πρᾶγμα, πῶς χρὴ πραχθῆναι. εἰ δὲ ἀγράφως ἐνταλθέντες ἀντιφωνήσωσιν ἄχρι ῥητοῦ χρόνου, κἀκεῖνος, ὑπὲρ οὗ γέγονεν ἡ ἀντιφώνησις, ἐφ' ὅλον τὸν ὁρισθέντα χρόνον καὶ ἄλλο δίμηνον μὴ μέμψηται, χρὴ τῷ ἀντιφωνήσαντι πάντως τὸ δεικνύμενον κατὰ γνώμην αὐτοῦ ἀντιπεφωνῆσθαι χρέος καταβάλλεσθαι καὶ μὴ ἔχειν αὐτὸν ἢ κληρονόμους αὐτοῦ παραγραφὴν κατὰ τῶν ἀντιφωνησάντων ἢ ἐκχωρουμένων τὰς ἐντεῦθεν ἀγωγάς. χρὴ γὰρ τὸν δικάζοντα ἢ ἐγγράφου γενομένης ἐντολῆς ἀκολουθεῖν αὐτῇ ἢ ἀγράφου λεγομένης καὶ δεικνυμένης οὕτω κρίνειν. εἰ δὲ καί τι δειχθῇ διὰ γραμμάτων ἢ μαρτύρων, χρὴ τὸ συμφωνηθὲν ἀπαιτεῖσθαι αὐτούς, οὐδενὸς ἀντικειμένου νόμου ὡς ἐχρῆν ταῦτα πραχθῆναι. ἐὰν ἀργυροπρᾶται λογισμοὺς ἀντισυγγράφους ἢ ἀντιγράφους[16]) ποιήσωσιν ἢ πρὸς τοὺς συμβάλλοντας αὐτοῖς, ἢ παρ' ἐκείνων λάβωσι δηλοῦντας εἰσκομιδὴν χρημάτων ἢ δαπάνην καὶ γράμματα φέροντας[17]) τοῦ ἀργυροπράτου ἢ τοῦ ὑπογραφέως αὐτοῦ, ἢ τοῦ ἀρμαρίτου[18]), ἢ τῶν αὐτοῖς συναλλαξάντων ἢ ὁλογράφους ἢ ὑπογραφέντας, οὐ δύνανται οἱ συναλλάξαντες τὴν μὲν καταγραφομένην παρὰ τῶν ἀργυροπρατῶν ἐν τοῖς ἀντισυγγράφοις βρεβίοις εἴσοδον δέχεσθαι καὶ ἐντεῦθεν αὐτοὺς ἀπαιτεῖν, πρὸς δὲ τὴν καταγραφεῖσαν ἔξοδον ἀντιλέγειν ὡς οὐ γεγενημένην· οὔτε οἱ ἀργυροπρᾶται δύνανται τὴν μὲν δαπάνην ἀπαιτεῖν, μὴ δέχεσθαι δὲ τὴν εἴσοδον, ἀλλ' ἐκ τῶν ἑκατέρωθεν προκομιζομένων ἀντισυγγράφων λογοθεσίων ἢ αὐτογράφων ἢ[19]) μαρτυρεῖται τὰ γράμματα τῆς εἰσόδου καὶ δαπάνης, ἑκάτερον πιστεύεται. οὐ γὰρ χρὴ τὸ μὲν κατ'

165. De argentariis. Commune. Ed. Iust. 9.

Argentarii pro aliis constituere non possunt, nisi mandatum in scriptis comprehensum acceperint, quod clare totam rem explicet quemadmodum fieri debeat. Sin vero absque scriptis mandatum iis datum sit, iique usque ad certum temporis spatium constituant, atque ille, pro quo pecunia constituta est, per totum tempus definitum et alios duos menses questus non sit, oportet omnimodo ei, qui pecuniam constituit, id, quod secundum eius sententiam constitutum esse probatur, debitum solvi, neque habere eum eiusve haeredes exceptionem adversus eos, qui constituerunt, vel eos, quibus actiones inde provenientes cessae sunt. Oportet enim, eum, qui iudicat, vel mandatum in scriptis factum subsequi, vel, si sine scriptura factum esse dicatur et probetur, sic iudicare. Si vero etiam aliquid per scripturam vel testes probatum sit, oportet id, quod pacto convenerit, ab his exigi, nulla lege prohibente, quominus haec, ut oportebat, fierent. Si argentarii rationes utriusque manu vel sua manu (?) scriptas vel cum iis, qui cum ipsis contrahunt, fecerint, vel ab illis acceperint, quae pecuniarum illationem vel erogationem declarant, litterasque argentarii vel subscriptoris eius, vel Samaritae, vel eorum, qui cum ipsis contraxerunt, habent vel totas eorum manu scriptas vel ab iis subscriptas, hi, qui contraxerunt, eum, qui ab argentariis in brevibus utriusque manu scriptis perscribitur, reditum acceptare, exindeque ab iis petere, simul vero iis, quae ibi perscriptae sunt, expensis, quasi factae non essent, contradicere non possunt; neque vero argentarii possunt expensas quidem petere, reditum autem non acceptare, verum ex rationibus utriusque manu vel sua scriptis, quae utrinque proferuntur, si litterae reditus expensarumque (quasi quodam) testimonio confirmantur, utrique rei fides habetur. Neque enim oportet id,

---

15a) Arbitror vocem *αγωγας* h. l. excidisse. 15b) Codex *ἀργυροπράται.* 16) Corrige ex Iust. ed. 9. cap. 2. *αὐτογράφους.* Infra: *προκμιζομένων ἀντισυγγράφων λογοθεσίων ἢ αὐτογράφων.* 17) Codex *φέροντα.* Vide Iust. ed. 9. cap. 2. §. 1. 89) Leg. *Σαμαρείτου.* 19) Pro *ἢ* legendum *εἰ.*

αὐτῶν κρατεῖν, τὸ δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ἄκυρον εἶναι, ἀλλ' ἀπαιτεῖσθαι δεῖ, ὅσα δεικνύει τὰ λογοθέσια, εἰ μὴ θάτερον μέρος πλάνην ψήφου ἢ περὶ τόκου λῆψιν παθεῖν προφανῶς δείξοι. τότε γὰρ νομίμως αὐτὸ χρὴ διορθοῦσθαι, ὥστε τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα ἐπ' ἀμφοτέρων κρατεῖν. ἐὰν ἀργυροπράτης ἀλληλεγγύους ἢ μανδάτορας λάβῃ εἰς χρέος, εἶτα τὸ πλεῖστον τοῦ χρέους λαβών, παρ' ἑνὸς αὐτῶν τῶν δύο[20]) ἔξωθεν ὁμολογίαν λάβῃ δηλοῦσαν, ὡς ἐμπροθέσμως καταβάλλουσι, καὶ διαλύσηται πρὸς πάντας, συμβῇ δὲ τὸν λοιπασθέντα τελευτῆσαι, χρὴ τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους τὸ ἐγγράφως ὁμολογηθὲν εἰσπράττεσθαι μετὰ τοῦ συμφωνηθέντος τόκου. ἐάν τινες παρὰ ἀργυροπρατῶν δανείσωνται δόντες ἐνέχυρα καὶ ἐπιτρέψωσιν ἐν ταῖς δανειακαῖς συγγραφαῖς, ἐκ διαπράσεως τῶν ἐνεχύρων πίστει αὐτῶν γινομένης λαμβεῖν τὸ τίμημα καὶ λογίσασθαι εἰς τὸ χρέος, οὐ χρὴ πολυπραγμονεῖσθαι αὐτούς, ἀλλ' ὀμνύειν, πόσου ἐπώλησαν, καὶ πιστεύεσθαι. εἰ δέ τις ἐγγράφως δανειζόμενος ἐνέχυρα σφραγισθέντα ἢ ἀσφράγιστα δοίη, ἀναγκάζεται ἢ λαβεῖν αὐτὰ ἀραδηούρ[21a]) γητα, τὰς σφραγίδας[21b]) ἐπιγινώσκων, καὶ πληρῶν τὸ κεφάλαιον καὶ τὸν συμφωνηθέντα τόκον, ἢ μὴ ἔχων χρυσίον πρὸς τὴν ἀξίαν τιμὴν αὐτὰ τῷ δανειστῇ καταλιμπάνειν καὶ πληροῦν τὸ λοιπόν, μηδενὸς λέγειν[22]), ὡς χρὴ τὸν δανειστὴν ἀρκεῖσθαι τοῖς ἐνεχύροις, κἂν ἥττονος ὦσι τιμῆς. εἰ δὲ δανείσηταί τις παρὰ ἀργυροπράτου ἐπὶ ἐνεχύρῳ σφραγισθέντι ἢ ἀσφραγίστῳ, καὶ χρόνον ὁρίσῃ τῇ καταβολῇ, καὶ τὸ ἱκανὸν ἐμπροθέσμως μὴ ποιήσῃ, ἀλλ' ἕτερος τοσοῦτος παρέλθῃ χρόνος, χρὴ ἀκριβῶς ἐπὶ ταβουλαρίου καὶ τῶν θείων λογίων διατιμᾶσθαι καὶ λογίζεσθαι εἰς τὸ χρέος ἢ μέρος αὐτοῦ. ἡ διάταξις ἡ κωλύουσα τόκον ὑπὲρ διπλάσιον δίδοσθαι ἐπὶ μὲν τοῖς καταβληθεῖσιν αὐτοῖς ἀργεῖ, κἂν ὑπὲρ τὸ διπλοῦν ἐστιν, οὐκ ἀντίκειται δὲ ἐπὶ τοῖς ἀληθῶς ἀργυροπρατικοῖς συναλλάγμασιν· οὔτε αὐτοὶ ἀποχρήσασθαι δύνανται πρὸς τοῖς[23]) αὐτοῖς συναλλάξαντας, οὔτε λογίζεσθαι τοὺς καταβληθέντας τόκους εἰς τὸ διπλοῦν τοῦ τόκου εἰς[24a]) τὸ ἀρχαῖον ὄφλημα. καὶ μερικαὶ τῶν τόκων καταβολαὶ φθάσασαι τὸ διπλοῦν τοῦ χρέους σβεννύουσιν αὐτό. δύνανται οἱ ἀργυροπρᾶται[24b]) στρατεύεσθαι χωρὶς τῶν ἐνόπλων, τόκους δὲ ἀργυραπρατικοὺς τουτέστι διμοιραίους λαμβάνουσιν. ἐπὶ τοῖς ἀργυροπρατικοῖς συναλλάγμασιν οὐ δύναταί τις αἰτεῖν τὸ μὴ δεῖν παντελῶς δοῦναι κεφάλαιον ἢ τόκους, ἢ τοὺς καταβληθέντας νομίμους τόκους εἰς τὸ χρέος λογίζεσθαι. ἐὰν ἀργυροπράτου χρεώστης γαμετὴν καὶ ὑπευθύνους

quod contra eos est, valere, illud autem, quod pro iis est, invalidum esse, verum tantum oportet exigi, quantum rationes demonstrant, nisi altera utra pars calculi errorem vel circa usurarum capionem damni quidpiam se esse passam manifesto demonstret. Tunc enim legitimo modo (hoc) ipsum oportet emendari, ut ius aequitasque in utraque parte valeat. Si argentarius duo reos promittendi vel mandatores debiti nomine acceperit, deinde, cum maximam debiti partem accepisset, ab uno ex his vel duobus confessionem consecutus sit, quae ipsos praestituto tempore soluturos esse declaret, et (sic) cum omnibus transactionem fecerit; acciderit autem, ut is, qui reliquum solvere debebat, moreretur: id, quod in scriptis promissum est, una cum usuris, de quibus pacto convenerit, exigi oportet. Si qui, pignoribus datis, ab argentariis mutuam pecuniam sumserint, et in syngraphis de mutuo confectis permiserint, ut ex pignorum venditione eorum fide facienda pretium accipiant, in debitumque imputent, non oportet his negotium facessi, verum iurare debent, quanti vendiderint, et (sic) his fides habetur. Si quis autem in scriptis mutuam pecuniam sumens, pignora obsignata vel non obsignata dederit, cogitur, ut vel ipsa, si negligentia creditoris deteriora reddita non sint, recipiat, sigilla recognoscens, sortemque usurasque, de quibus pacto convenit, adimplens, vel, si pecuniam non habeat, iusto pretio ea creditori relinquat et id, quod residuum est, expleat, nemine dicere valente, creditorem pignoribus, etsi minoris pretii sint, contentum esse debere. Si quis autem ab argentario, dato pignore, quod obsignatum est vel non est, pecuniam mutuam sumserit, et tempus solutioni praestituerit, ac tempore definito satis non fecerit, sed aliud tantum temporis praeterierit, oportet (haec) diligenter coram tabulario et divinis scripturis aestimari, in debitumque (vel totum) vel eius partem imputari. Constitutio, quae prohibet, quominus usurae ultra duplum dentur, in his, quae iam soluta sunt, cessat, etsi duplum excedunt, neque vero in contractibus, qui revera argentariorum sunt, opponitur; neque ipsi possunt adversus eos, qui cum ipsis contraxerunt, (ea lege) abuti, neque usuras iam solutas in duplum usurarum vel in antiquum debitum imputare. Etiam usurae per partes solutae, quae duplum sortis debitae excedunt, (obligationem) exstinguunt. Argentarii, exceptis militiis armatis, militare possunt; usuras autem, quae argentariorum propriae sunt, hoc est besses capiunt. In his contractibus, qui argentariorum proprii sunt, non potest quisquam postulare ut sortem vel usuras dari omnino non oporteat, vel usuras legitimas iam solutas in sortem debitam imputari. Si argentarii debitor uxorem habeat et eos,

---

20) Legendum ἢ τῶν δύο. Iustin. ed. 9. cap. 3. παρ' ἑνὸς αὐτῶν ἢ δύο λαβόντες ὁμολογίας. 21a) Incipit fol. 76. Legendum ἀρραδιούργητα. Ed. 9. cap. 4. μὴ ῥαδιουργηθέντα. 21b) Legendum σφραγῖδας. 22) Post vocem λέγειν excidit fortasse vox τολμῶντος. 23) Leg. τούς. 24a) Leg. ἢ εἰς. Edict. 9. cap. 5. οὐκ ἀναγκαζομένων ὑπολογίζεσθαι οὔτε εἰς τόκον οὔτε εἰς ἀρχαῖον ὄφλημα τὰ ἤδη ὑπὲρ τὸ κεφάλιονα καταβεβλημένα. Paullo post οὐδὲ δυναμένων λογίζεσθαι τοὺς ἤδη καταβεβλημένους τόκους ἢ εἰς τὸ διπλοῦν τοῦ τόκου ἢ εἰς τὸ ἀρχαῖον ὄφλημα. 24b) Codex ἀργυροπρᾶται.

ἔχῃ καὶ παρασκευάσῃ τοὺς ὑπευθύνους ἐπὶ τὴν γαμετὴν αὐτοῦ προφάσει προικὸς ἢ περὶ φερνῶν[25]) ἢ ἄλλων χρεῶν τὰ χρέη καταθεῖναι, καὶ διαλύσεις ἢ ἀποδείξεις παρ᾽ αὐτῆς λαβεῖν, εἶτα τελευτήσει ἄπορος, ὁ δὲ ἀργυροπράτης ἔλθῃ ζητῶν τὰ ἴδια λαβεῖν, ἡ δὲ γαμετὴ τοῦ τελευτήσαντος ζητεῖ πάλιν ταῦτα κομίσασθαι· ἀναγκάζονται οἱ γεγονότες ὑπεύθυνοι τῷ ἀνδρὶ ἀβλαβῶς καὶ ἀζημίως προκομίζειν ἃς ἔλαβον διαλύσεις παρὰ τῆς γαμετῆς αὐτοῦ ἢ ἀποδείξεις καὶ ἀναλαβεῖν, ἵνα, εἴτε ἐντεῦθεν ὁ ἀργυροπράτης ὀφείληται ἢ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ, περιποιηθῇ τῷ ἀργυροπράτῃ. ἐὰν ἀργυροπράται πρός τινας ἀντισυγγράφους ὁμολογίας ἢ διαλύσεις ἢ οἱασοῦν ἔθεντο συνθήκας ἢ ποιήσωνται, καὶ πάντας κατὰ διαφόρους τρόπους ἀπολέσωσιν, ἀναγκάζονται οἱ ἔχοντες τὰ ἀντισύγγραφα προσκομίζειν[26a]) ἢ ἐν ὑπομνήμασιν ὀμνύειν, ὡς οὐκ ἔχουσιν ἢ οὐ δύνανται προκομίσαι καὶ ἀπολύονται. παράνομα σπούρτουλα[26b]) ἢ δικαστικὰ δαπανήματα οὐ χρὴ τοὺς ἀργυροπράτας ἀπαιτεῖσθαι· ἐπιχώρα (sic)[27]) ταῖς ὡρισμέναις ποιναῖς. τηνικαῦτα κουέστωρ Τριβουνιανὸς ἀπενεμήθη τοῖς ἀργυροπράταις δικαστὴς ἐνάγουσι καὶ ἐναγομένοις[28]). κυροῖ τὰ προνόμια αὐτῶν.

qui ipsi obligati sunt, ac fecerit, ut hi, qui sibi obligati sunt, uxori ipsius praetextu dotis vel parapheruorum (?) vel aliorum debitorum id, quod debetur, persolverint, atque apochas liberatorias vel factae solutionis probationes acceperint, deinde (ipse) in egestate morietur, venerit autem argentarius, qui suum recipere velit, uxor vero defuncti haec (eadem) accipere tentet: ii, qui viro obligati fuerunt, absque ullo damno poenaque eas, quas ab eius uxore acceperunt, apochas vel factae solutionis probationes, proferre et recipere coguntur, ut, sive argentario aliquid exinde debeatur, sive eius haeredibus, id argentario servetur. Si argentarii mutuis syngraphis pacta vel liberationes vel qualescunque conventiones cum quibusdam composuerunt facientve, omnesque diversis modis amittent, hi, qui his contrarias syngraphas habent, eas proferre (?) coguntur, aut in actis iusiurandum dare, se (eas) non habere vel proferre non posse, et absolvuntur. Sportulas legibus contrarias expensasque iudiciales non oportet ab argentariis exigi: alioqui poenis, quae (de hoc) definitae sunt, locus erit. Tunc Tribonianus quaestor argentariis iudex delegatus est, cum conveniunt (aliquem), cumque conveniuntur. Confirmat (autem etiam) eorum privilegia.

V.

Codex Bodlei. 3399. tit. 20. fol. 86.

Ἰουστινιανοῦ ρκβʹ. ρκζʹ. Περὶ τοῦ τους Σαμαρείτας κληρονομεῖν καὶ κληρονομεῖσθαι καὶ τὰ ἄλλα ποιεῖν συναλλάγματα καθὼς πρότερον. Οὐδὲν οὕτω μέγα τῶν ὑπηκόων.

Οἱ Σαμαρεῖται καὶ διαθέσθαι δύνανται καὶ ληγάτα διδόναι καὶ λαμβάνειν καὶ δωρεὰς ποιεῖν καὶ λαμβάνειν καὶ ἄλλως διοικεῖν τὰ περὶ τῶν οὐσιῶν αὐτῶν καὶ ἐλευθεροῦσιν. ἐὰν ἀδιάθετος Σαμαρείτης τελευτήσῃ, καταλιπὼν παῖδας ἢ συγγενεῖς τοὺς μὲν ὀρθοδόξους, τοὺς δὲ Σαμαρείτας, οἱ ὀρθόδοξοι προτιμῶνται, ἐὰν τοῦ αὐτοῦ εἰσι βαθμοῦ, οὐ μὴν μακροτέρου. εἰ δὲ γένοιντο ὀρθόδοξοι οἱ ἀποκλεισθέντες, τὸ μέρος τὸ ἴδιον λαμβάνουσι χωρὶς τῶν ἐν μέσῳ καρπῶν. ἐὰν ὁ διατιθέμενος Σαμαρείτης τοὺς ἀνιόντας ἢ κατιόντας ἔχει Σαμαρείτας, ὡς θέλει, διατιθέσθω· εἰ δέ τινες αὐτῶν ὦσιν ὀρθόδοξοι, οὐ πλέον τῶν βʹ. οὐγκιῶν καταλείψει τοῖς Σαμαρείταις· τὸ δὲ πλέον τοῖς ὀρθοδόξοις. ἐπι[29]) δύναται δὲ ἐξ αὐτῶν ληγατεύειν ὀρθοδόξοις. ἐπιστρέφοντες δὲ ἐξισοῦνται τοῖς ὀρθοδόξοις, ὡς εἴρηται. ἐπὶ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου ἁρμόζει κατιοῦσιν αὐτῶν καὶ ἀνιοῦσιν ὀρθοδόξοις δὲ ʼINOFFICIOSO[30])

Iustiniani Nov. 122. 127. De hoc, ut Samaritae haereditates capiant, eorumque haereditates capi possint, et reliquos contractus, ut antea faciant. Nihil ita magni subditorum. Nov. 129.

Samaritae et testamenta facere possunt, et legata dare et capere, et donationes facere et capere, alioque modo ea, quae adb ona ipsius pertinent, administrare, atque etiam (recte) manumittunt. Si Samarita, liberis vel cognatis relictis partim orthodoxis, partim Samaritis, intestatus decesserit, orthodoxi praeponuntur, si eiusdem sunt gradus, non autem remotioris. Sin vero ii, qui exclusi sunt, orthodoxi facti fuerint, portionem capiunt suam absque his, qui medio tempore provenerunt, fructibus. Sin Samarita, qui testamentum facit, ascendentes vel descendentes habet Samaritas, ut velit, testamentum facito. Si vero aliqui ex his orthodoxi sint, non amplius, quam duas uncias Samaritis relinquet; id vero, quod plus est, orthodoxis. Praeterea vero legata orthodoxis ex his relinquere potest. Quodsi (ad orthodoxam ecclesiam) se convertunt, orthodoxis aequiparantur, ut iam dictum est. Circa portionem, quae ab intestato debetur, descendentibus eorum et adscendentibus orthodoxis de inofficioso

25) Legendum παραφέρνων. Ed. 9. cap. 7. προφάσει προικὸς ἢ παραφέρνων. 26a) Leg. προκομίζει. Ed. 9. cap. 7. §. 1. τὰ ἀντισύγγραφα προκομίζειν. Paullo post apud nostrum ἢ οὐ δύνανται προκομίσαι. 26b) Leg. σπόρτουλα. 27) Leg. ἐπεὶ χώρα. 28) Sic interpungendum ex tenore ed. 9. cap. 8. καὶ ἀκροᾶσθαι αὐτῶν κατὰ τὸ τοῦ ἰδικοῦ δικαστοῦ σχῆμα, ἐναγόντων τὲ καὶ ἐναγομένων. 29) Pro ἐπι lego ἔτι. 30) Cod. δε INOFFICIOSO.

ἀδικηθεῖσιν, ὡς ἐοικός, περὶ τὰς διανομὰς ἐν ταῖς διαθήκαις.

(testamento) querela competit, si in distributionibus in testamentis factis iniuriam passi sunt.

VI.

Codex Bodlei. tit. 29. fol. 115.

Nov. 59. *ρκδ'. ρκθ'. Ἰουστινιανοῦ. Περὶ τοῦ τὰς ἀποκαταστάσεις μέχρις ἑνὸς βαθμοῦ κρατεῖν. Τοσοῦτον ἡμῖν φιλανθρωπίας.*

Ἐάν τις διαθέμενος καταλείψῃ τοῖς αὐτοῦ παισὶ πράγματα καὶ ἐξ ἀπαιδίας ὑποκαταστήσῃ, καὶ τελευτήσει ὁ εἷς ἐπὶ παιδί, οὗτος δὲ ὁ τοῦ διατιθεμένου ἔγγονος ἄπαις τελευτήσει, οὐ δύνανται οἱ θεῖοι αὐτοῦ ἐκδικεῖν τὰ πράγματα. ἡ γὰρ τοιαύτη αἵρεσις περὶ τῶν πρώτων εἴρητο. εἰ δὲ καὶ εἴποι, πρᾶγμα μὴ ἐξελθεῖν τῆς αὐτοῦ φαμηλίας καὶ μὴ ἐκποιηθῆναι, δύνανται οἱ παῖδες τὰ πράγματα καταλιπεῖν ταῖς ἑαυτῶν γαμεταῖς, κἂν ὁ πατὴρ αὐτῶν εἶπε, μὴ ἐξελθεῖν αὐτὰ τῆς φαμηλίας αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἡ νύμφη τῆς φαμηλίας αὐτοῦ ἐστι. καὶ ἐπὶ τῆς τοιαύτης δὲ κωλύσεως καὶ ἐξωτικὸς τὰ τοιαῦτα πράγματα καλῶς λαμβάνει, ὅτε πολλῶν παρελθουσῶν διαδοχῶν αὐτὸς δὲ διὰ μέσου ἀνήβου γίνεται κληρονόμος. εἰ δὲ καὶ ἐκποίησιν κωλύει ὁ διαθέμενος, οὐ δύνανται οἱ προεκποιήσαντες ἐγκαλεῖν τοῖς μετ' αὐτοὺς ἐκποιοῦσιν. λέγει δέ, ὅτι ὁ τεστάτωρ συνεχώρησε τοῖς αὐτοῦ παισὶ τὴν **ut legatorum** *ἀσφάλειαν, ἐπαγαγών, ὡς, εἴτις αὐτῶν ἐγχειρήσοι ἀπατῆσαι*[31]*, ἐκπίπτειν τοῦ ληγατευθέντος αὐτῷ.*

124. 129. Iustiniani. De hoc, ut restitutiones usque ad unum gradum valeant. Tantum nobis benignitatis.

Si quis testamento condito liberis suis res reliquerit, et in eum casum, si sine liberis decesserint, substituerit, et unus filio quodam superstite decedet, hic autem, qui testatoris nepos est, sine liberis decedet, patrui eius res vindicare non possunt. Haec enim talis conditio de his, qui primi sunt, dicta erat. Si vero etiam dixerit, rem de sua familia non exire neque alienari, liberi eas res uxoribus suis relinquere possunt, etiamsi pater eorum eas de familia sua non exire dixerit: siquidem et nurus de eius familia est. Atque etiam in tali prohibitione extraneus quoque tales res recte capit, cum, multis successionibus interpositis, ipse per medium pupillum haeres fit. Si vero is, qui testamentum fecit, alienationem quoque prohibet, hi, qui antea (eas res) alienarunt, eos, qui post ipsos alienant, reprehendere non possunt. Dicit autem, testatorem liberis suis satisdationem *ut legatorum* remisisse, si adscripserit, ut, si quis eam petere tentaverit, rebus ipsi legatis excidet.

VII.

Ibidem tit. 30. fol. 124.

Nov. 118. *Διάταξις τῆς α'. νεαρᾶς Ἰουστινιανοῦ.*

Παίδων μὴ ὄντων οἱ ἀνιόντες, [καὶ][32] *οἱ πλησιάζοντες τῷ τελευτήσαντι, καλοῦνται, καὶ μετ' αὐτῶν μόνοι τῶν ἐκ πλαγίου ὁμοπάτριοι ἢ ὁμομήτριοι*[33] *ἀδελφοὶ τοῦ τελευτήσαντος, εἰ δὲ πολλοὶ ὦσι τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ, ἐξίσης κληρονομοῦσι, τουτέστιν οἱ πρὸς πατρὸς τὸ ἥμισυ καὶ οἱ πρὸς τῇ μητρὶ τὸ ἥμισυ. καὶ οἱ ἐξ ἑκατέρου γονέως ἀδελφοὶ τοῦ τελευτήσαντος μετὰ τῶν πλησιαζόντων γονέων καλοῦνται ἰν κάπητα, τουτέστιν ἐξ ἴσου εἰς τὰ ὑπόντα πρόσωπα, μὴ δυναμένου τοῦ πατρός, ἔνθα μετὰ τῶν παίδων καλεῖται, χρῆσιν ἐπιζητεῖν τοῦ ἁρμόζοντος αὐτοῖς μέρους. ἀντὶ γὰρ τῆς χρήσεως μέρος λαμβάνει τῆς κληρονομίας. ἐὰν μὴ ὦσι κατιόντες ἢ ἀνιόντες, οἱ ὁμοπάτριοι καὶ ὁμομήτριοι ἀδελφοὶ καλοῦνται, καί, τούτων μὴ ὑπόντων, οἱ ἐξ ἑνὸς γονέως ἀδελφοὶ τοῦ τελευτήσαντος. καλοῦνται δὲ οἱ ἀδελφόπαιδες μετὰ τῶν ἰδίων θείων, καί, ὁσοιδήποτε ἂν*

Constitutio primae Novellae Iustiniani.

Si liberi non sunt, adscendentes, et hi quidem, qui proximiore gradu cum defuncto coniunguntur, vocantur, cumque his soli ex iis, qui ex latere cognati sunt, fratres defuncti, qui eundem patrem eandemque matrem (?) habent; si vero multi eiusdem gradus sunt, ex aequis partibus haeredes fiunt, hoc est, qui ex paterna linea sunt, dimidiam partem accipiunt, qui ex materna, (alteram) dimidiam. Atque hi, qui ex utroque parente defuncto fratres sunt, cum parentibus proximioribus in capita vocantur, hoc est, in aequas partes secundum personarum, quae subsunt, numerum, ita tamen, ut pater, ubi cum liberis vocatur, usumfructum portionis, quae ipsis competit, petere non possit. Nam pro usufructu portionem haereditatis capit. Si descendentes vel adscendentes non adsunt, fratres, qui ex eodem patre eademque matre nati sunt, vocantur, atque, si hi non subsint, fratres defuncti ex uno parente vocantur. Vocantur autem fratrum filii cum patruis suis, et, quotcunque sunt, tan-

---

31) Leg. *ἀπαιτῆσαι.* 32) Vox *καὶ* sententiam loci aliquantulum pervertit ideoque uncis inclusa est.
33) Legendum *οἱ ὁμοπάτριοι καὶ ὁμομήτριοι ἀδελφοὶ τοῦ τελευτήσαντος.*

ὦσι, λαμβάνουσιν, ὅσον, εἰ περιῆν ὁ πατὴρ αὐτῶν, ἐλάμβανε. καὶ οἱ μὲν[34]) οἱ περιόντες ἀδελφοὶ τοῦ τελευτήσαντος ὁμοπάτριοι καὶ ὁμομήτριοι αὐτοῦ ἦσαν, ὁ δὲ τελευτήσας ἐξ ἑνὸς μόνου γονέως, οἱ ἀδελφοὶ μόνοι κληρονομοῦσι, τῶν ἀδελφοπαίδων ἀποκλειομένων. εἰ δὲ τοὐναντίον ὁ μὲν τελευτήσας ὁμοπάτριος καὶ ὁμομήτριος ἦν, οἱ δὲ περιόντες ἀδελφοὶ ἐξ ἑνὸς μόνου γονέως, οἱ ἀδελφόπαιδες κληρονομοῦσι, τῶν ἀδελφῶν ἀποκλειομένων, κἂν οἱ μέν εἰσι γ'. βαθμοῦ, οἱ δὲ β'· μόνοι δὲ τῶν ἐκ πλαγίου ἀδελφόπαιδες ἀναβαίνουσιν εἰς τὴν τάξιν τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ἐὰν γὰρ ὦσι γονεῖς καὶ ἀδελφοὶ τοῦ τελευτήσαντος, ἀποκλείονται οἱ ἀδελφόπαιδες αὐτοῦ· μὴ ὑπόντων δὲ γονέων, οἱ ἀδελφόπαιδες κληρονομοῦσι μετὰ τῶν ἀδελφῶν τοῦ τελευτήσαντος, προτιμώμενοι τῶν θείων αὐτοῦ, κἂν οἱ θεῖοι τοῦ τελευτήσαντος καὶ οἱ ἀδελφόπαιδες γ'. βαθμοῦ[35]) εἰσίν.

tam partem accipiunt, quantam pater eorum, si superesset, accepisset. Ac, siquidem fratres defuncti, qui supersunt, cum ipso ex patre et matre coniuncti erant, is vero, qui defunctus est, ex uno parente solo, fratrum filiis exclusis, fratres soli haeredes fiunt. Si vero ex contrario is, qui defunctus est, ex patre et matre cognatus fuit, ii autem, qui supersunt, fratres ex uno parente solo, fratrum filii soli haeredes fiunt, fratribus exclusis, etsi hi quidem tertii gradus sunt, illi autem secundi. Ex his autem, qui ex latere cognati sunt, soli fratrum filii in patris sui locum succedunt. Nam si parentes et fratres defuncto sint, filii fratrum eius excluduntur; si vero parentes non subsint, filii fratrum cum defuncti fratribus haeredes fiunt, ita ut patruis suis praeferantur, etsi patrui defuncti et fratrum filii tertii gradus sint.

VIII.

Codex Bodlei. 3399. tit. 31. fol. 129.

ρνε'. Περὶ τοῦ δύνασθαι τοὺς παῖδας κατὰ τῶν ἐπιτροπευόντων αὐτῶν γονέων ἀποκαθίστασθαι. Ἱκετηρίαν ἀνέτεινε Μάρθα τῷ ἡμετέρῳ κράτει.

Ἐὰν γυνὴ τῶν ἑαυτῆς ἐπιτροπεύουσα παίδων προβάληται τῆς δευτέρας αὐτῶν ἡλικίας κηδεμόνα, καὶ παρασκευάσῃ πρὸς αὐτὴν διαλύσασθαι περὶ τῶν ἐπιτροπικῶν λόγων, οὕτω τὲ δευτέροις προσομιλῆσαι[36]) γάμοις, δύνανται οἱ παῖδες, μήπω τῆς νομίμης ἡλικίας γενόμενοι, κατ' αὐτῆς ἀποκαθίστασθαι. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ πατρώνων ἐπιτροπευόντων τῶν ἰδίων ἀπελευθέρων. χρὴ φυλάττεσθαι τοῖς γονεῦσι τὴν ὀφειλομένην παρὰ τῶν παίδων αἰδῶ τε καὶ θεραπείαν, ἐν ᾧ μὴ βλάβη παρ' αὐτῶν κατὰ τῶν παίδων γένηται. τῶν δὲ ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παίδων περιορᾶν οὔτε ὅσιον, οὔτε προσῆκον, τὰ ἐκ πατρῴας περιουσίας εἰς αὐτοὺς ἐρχόμενα τὰς μητέρας δύνασθαι κερδαίνειν, ἢ τῶν δευτέρων ἀνδρῶν ἢ τῶν ἐξ αὐτῶν τεχθέντων ταῦτα ποιεῖσθαι. κατὰ μίμησιν δὲ τῶν ἄλλων ἐπιτρόπων ἐν τῷ καιρῷ τῆς προβολῆς ἀναγκάζεται κατατίθεσθαι, μὴ ἐᾶν ἀδεφενδεύτους τοὺς παῖδας, καὶ τοῖς ἐπιτροπικοῖς ἐνδέχεται[37]) λογισμοῖς· καὶ εἴπερ ἕτερον βουληθείη τοῖς παισὶ προβάλλεσθαι κηδεμόνα, οἰκείῳ κινδύνῳ καὶ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῇ τοῦτο πράττειν ἀναγκάζεται.

155. De hoc, ut liberi adversus parentes, qui eorum tutelam administrant, in integrum restitui possint. Manum supplicem Martha maiestati nostrae porrexit. Nov. 155.

Si mulier, quae liberorum suorum tutelam gerit, secundae eorum aetatis curatorem designaverit, ac fecerit, ut secum de rationibus tutelaribus transactiones fiant, et sic ad secundas nuptias transierit, liberi, qui nondum legitimam aetatem attigerunt, adversus eam in integrum restitui possunt. Idem et in patronis obtinet, qui libertorum suorum tutelam gerunt. Oportet servari parentibus debitam a liberis reverentiam officiumque, dummodo ne liberis damnum ab his inlatum sit. Liberos autem, qui ex priori matrimonio nati sunt, negligere nec fas est, nec (pietati) convenit, ea, quae ex paterna substantia ad ipsos perveniant, a matribus lucrifieri posse, aut ad secundos viros vel hos, qui ex his nati sunt, transferri. Ad instar reliquorum tutorum tempore, quo designatur, deponere cogitur, se liberos indefensos non esse relicturam, et rationibus (?) tutelaribus obnoxia est; ac si quidem alium liberis tutorem (curatoremve) designare velit, hoc suo periculo substantiaeque suae facere cogitur

IX.

Ibidem.

ρνη'. Πότε ὁ μὴ ἀδιτεύων κληρονόμος τὸ δίκαιον τῆς ἀδιτιόνου[38]) καὶ δύναται τοῖς ἰδίοις παραπέμπειν διαδόχοις. Δέησις ἡμῖν ἀνεγνώσθη Θέκλης τῆς καὶ Μάνου.

158. Quando haeres, qui haereditatem non adit, ius aditionis ad suos quoque haeredes transmittere possit. Preces nobis recitatae sunt Theclae, quae et Manno dicitur. Nov. 158.

---

34) Pro οἱ μὲν legendum εἰ μέν. 35) Codex βαθμον. 36) Codex προσομιλῆσαι. 37) V. Cl. Pomnitz recte scribit ἐνέχεται 38) Codex ἀδιτιόνος.

Ὁ Θεοδόσιος νόμος ὁ διαγορεύων τὸν οὔπω γενόμενον ἑπτὰ ἐτῶν μὴ δύνασθαι τὸν μητρῷον οἰκειοῦσθαι κλῆρον, εἰ μὴ ἐπίτροπον ἔχοι, ἀλλὰ τελευτήσαντος αὐτοῦ ἐπ' ἐκείνους φέρεσθαι τοῦτον, οἷς ἁρμόζειν ἤμελλεν, εἰ μὴ πρὸς τὸν κλῆρον ὁ τελευτήσας ἄνηβος ὑπὸ τῶν νόμων ἐκλήθη, τότε χώραν ἔχει, ἡνίκα παρῴχηκεν ἐνιαυτὸς καὶ οὐκ ἠδίτευσεν ὁ ἄνηβος. εἰ μέντοι ἐνιαυτοῦ γε δαψιλευομένου, πρὶν πληρωθῆναι τὸν χρόνον τῆς διασκέψεως, ὁ κληρονόμος ἐτελεύτησε, καλῶς κατὰ τὴν Ἰουστινιανοῦ διάταξιν τὸ δίκαιον τῆς ἀδιτιόνος παραπέμπει τοῖς αὐτοῦ κληρονόμοις. Βασιλεύοντος Ἰουστινιανοῦ ἔτους ιγ'.

Theodosii lex, quae ab eo, qui septimum annum nondum attigerit, nisi tutorem habeat, maternam haereditatem acquiri non posse sancit, verum ipso defuncto hanc ad illos ferri constituit, quibus competeret, nisi pupillus defunctus a legibus ad haereditatem vocatus fuisset, tunc locum habet, cum annus praeteriit, neque pupillus adiit. Quodsi, anno adhuc suppetente, priusquam deliberandi tempus praeterierit, haeres defunctus est, recte secundum Iustiniani constitutionem aditionis ius ad haeredes suos transmittit. ***Imperii Iustiniani anno 13.***

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Pag. VI. lin. 16. Pro *ἐπιτομὴ τῶν μετὰ τὸν κώδικα νεαρῶν διατάξεων κατὰ τίτλους συγκειμένη* V. Cl. *Eduardus Zachariaeus*, litteris ad me datis, legendum esse docuit *ἐπιτομὴ τῶν μετὰ τὸν κώδικα νεαρῶν διατάξεων κατὰ τίτλους συγκειμένων.* Non repugno. Tunc sic Latine tota res reddetur: *epitome post Codicem Novellarum constitutionum in titulos distributarum* et caet.

Pag. XVIII. lin. 15. De hac *παρατίτλων* definitione V. Cl. *Eduardo Zachariaeo*, ut litteris ad me datis em docuit, mecum convenit; de *Matthaei monachi* loco, quem l. l. not. 4. attulimus, interpretando non item. Namque vocem *παραλελειμμένων* de his, quae *praeterita praetermissare* sunt, interpretatur, eamque interpretationem paratitlorum, quae *Prochiro aucto* adiecta sunt, exemplo defendere conatur. Paratitlorum notionem enim aliam aliis temporibus fuisse. Ego, qui meam qualemcunque opinionem tueor, non video, quare hoc interpretationis genus recipiamus. Primum enim vox *παραλελειμμένων* eam, quam posui, sententiam habere potest, dummodo ad ea, quae ex iisdem, quibus paratitla addita sunt, legum libris ad eam, qua de agitur, rem praetermissa sunt, referatur. Deinde *Matthaeus monachus* haec, cum de Iustiniani libris ageret, adnotare voluit. Itaque satis apparet, iam non suis temporibus quae paratitlorum notio fuerit, ab hoc scriptore exponi, sed totam hanc rem ad Iustiniani tempora pertinere.

Pag. XXXI. lin. 5. *Psellus in epistola de Novellis Iustiniani.*] Hunc libellum Pselli non esse nuper contendit V. Cl. *Carolus Witte* in libro: *Kritische Jahrbücher für deutsche Rechtswissenschaft* ed. Richter. Monat Mai S. 392. Caussas, quare id ita esse crediderit, expromere alienum est ab hoc loco, ut quod alienissimum.

Ibidem. Ad haec, quae in nota 3. de *πλάτους* notione attulimus, addendus nunc est alius *Theodori Balsamonis* locus, qui ad Photii nomocan. tit. I. cap. 34. in bibliotheca iuris canonici p. 856. sic habetur: *ἡ δὲ β'. διάταξις τοῦ α'. τίτλου ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιάνειος ρκγ'., καὶ ἐτέθη εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν γ'. τιτλ. α'. κεφ. λη'. οὕτως ἔχον· „τοὺς „ἐναπογράφους ἐν αὐταῖς μόνον ταῖς κτήσεσιν, ἐν αἷς „εἰσὶν ἐναπόγραφοι, κληρικοὺς καὶ παρὰ γνώμην τῶν „δεσποτῶν γίνεσθαι συγχωροῦμεν, ἐφ' ᾧ μέντοι ὥστε „κληρικοὺς αὐτοὺς γινομένους τὴν ἐπικειμένην αὐτοῖς „γεωργίαν πληροῦν.“ πλὴν γίνωσκε, ὅτι αὕτη ἡ νεαρὰ ἡ περὶ τῶν ἐναπογράφων ἄλλως εἶχε πρὸ τοῦ συντεθῆναι τὸ πλάτος τῶν νεαρῶν, καὶ ἄλλως ἐγράφη εἰς τὸ πλάτος καὶ μετετέθη εἰς τὰ βασιλικά. πρότερον μὲν γὰρ καπιτιῶνος τε ἐμέμνητο ἤτοι κεφαλιτιῶνος, ὅτι καὶ καπίτους ἡ κεφαλὴ κατὰ Λατίνους λέγεται, καὶ δι' ὑποκαταστάτων λειτουργεῖν τοὺς ἐναπογράφους διωρίζετο. εἰς δὲ τὸ πλάτος καὶ εἰς τὰ βασιλικὰ τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν ἤτοι τῆς κεφαλιτιῶνος οὐκ ἐτέθη.* Quod hoc loco de *πλάτους* natura Theodorus memoriae prodidit, verendum est, ne ex male intellectis Photii verbis prodierit. Sic enim Photius l. l. p. 855.: *ἡ δὲ ις'. διατ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. (τοῦ γ'. τιτλ. τοῦ α'. βιβλ. τοῦ κωδ.) καὶ ἡ β'. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν φησὶ τοὺς ἐναπογράφους καὶ ἀκόντων τῶν δεσποτῶν ἐν ταῖς κατ' αὐτοὺς κτήσεσιν χειροτονεῖσθαι, ἐφ ᾧ διὰ τῶν δεσποτῶν τὴν καπιτιῶνα συντελεῖν καὶ διὰ ὑποκαταστάτων λειτουργεῖν.* Quod Photius utrique legi, hoc est const. 16. Cod. I. 3. et Nov. 123. tribuit, hoc idem Balsamon, qui constitutionem Codicis ne legit quidem, cum nec in Basilicis posita sit, soli Novellae 123. tribuere voluit. Iam de capitatione et *γεωργίας* per substitutas personas agnitione ipsa const. 16. Cod. I. 3. loquitur his verbis: „*Imperatores Honorius et Theo-* „*dosius Augusti Anthemio P.P.* Quisquis „censibus fuerit adnotatus, invito agri domino, „temperet ab omni clericatu: adeo ut, etiamsi in „eo vico, in quo noscitur mansitare, clericatus „fuerit, sub hac lege religiosum adsumat sacerdo- „tium, ut et *capitationis sarcinam per ipsum do-* „*minum agnoscere compellatur*, et *in ruralibus ob-* „*sequiis, quo maluerit, subrogato utatur* —.“ De *capitatione* vero et *substitutis personis* nihil quicquam in Nov. 123. cap. 17. habetur, nec sane fieri potest, ut huius Novellae contextum ullo unquam tempore aliter sese habuisse credamus. Nihil enim de hac re nec Athanasius tit. 1. const. 2., nec denique vetus Novellarum interpres, quem quidem vulgatae versionis auctorem esse adfirmant. Ex his testimoniis satis, opinor, de Balsamonis errore eiusque fonte constabit. Itaque multum abest, ut Theodoro in hac re fides constet, ut manifestum potius negligentiae suae incuriaeque ipse perhibeat testimonium. Quod igitur Novellam 123., antequam in ea collectione, quae *τὸ πλάτος τῶν νεαρῶν* vocatur, aliter habuisse affirmavit, hoc ad nostram disputationem non pertinet. Caeterum et ex hoc loco satis apparet, *τὸ πλάτος τῶν νεαρῶν* quasi quandam pecu-

liarem Iustinianarum Novellarum collectionem a Theodoro Balsamone demonstrari. — Hunc Balsamonis locum, qui me, dum omnes iurisprudentiae Graecae angulos anquiro, nescio quo casu fugerat, vir doctissimus *Carolus Witte* mihi indicavit, quem tamen de *πλάτους* notione aliter censuisse video in libro: ***Kritische Jahrbücher für deutsche Rechtswissenschaft, herausgegeben von Richter.*** **1837.** Monat Mai. S. 391.

Pag. XXXII. lin. **25.** De ecloga Leonis et Constantini quae a me proposita est opinio, et nunc, dum singula perlustro, mihi placet, sed paucis mutatis. Nam, ut vir praestantissimus *Zachariaeus* me admonuit, mensis Martius anni post orbem conditum 6248. secundum vulgarem Graecorum tempora computandi rationem in annum 740. post Christum natum incidit. Ergo nec satis cum indictione 9., quae a mense Septembri 740. usque ad mensem Septembrem 741. extenditur, conveniet. Mirum tamen, quod eandem et anni post orbem conditum et mensis et indictionis designationem et alii iique pervetusti eclogae codices manuscripti praeferant. Sic certe codex antiquissimus, qui inter Graeca bibliothecae Laurentianae exemplaria plutei IX. est codex 8., et codex Rawlison 158., quem Zachariaeus saeculi XI. esse iudicavit. Vide *τὸν πρόχειρον νόμον* edid. *Zachariaeus* proleg. cap. II. §. 5. p. XXIV. et p. 333. Ego ut hanc quaestionem de mea virique mihi amicissimi Zachariaei sententia paucis decidam, ad Theophanis chronographiam confugiendum arbitror. Is scriptor non sane contemnendus duo annos post orbem conditum computandi rationes Graecis in usu fuisse affirmat, alteram Romanam, alteram Alexandrinam. Hanc veriorem esse ipse memoriae prodidit. Sic enim p. **117.**: *τοῦτο δὲ τὸ ἔτος, ἐν ᾧ Ζήνων τέθνηκε καὶ Ἀναστάσιος ἐβασίλευσεν, ἀπὸ Ἀδὰμ μὲν κατὰ Ῥωμαίους ͵επϟθ'., κατὰ δὲ τὴν ἀκιρβῆ καὶ ἀληθινὸν ψῆφον Ἀλεξανδρέων ͵ε[illegible]πγ.', ἀπὸ δὲ τῆς ἀρχῆς Διοκλητιανοῦ σζ'., τῆς θείας σαρκώσεως υπγ'. ινδ'. ιδ'. ἐστέφθη δὲ Ἀναστάσιος τῇ προγεγραμμένῃ ιδ'. ἰνδικτ. μηνὶ Ἀπριλ. ιδ'. ἡμέρᾳ πέμπτῃ τῇ μεγάλῃ τοῦ πάσχα.* Hic est annus post Christum natum **491.**, ut Pagius in Critica ad Baronium tom. II. p. 439. docuit. Ergo Alexandrini sedecim annis posterius, quam Romani, orbem conditum esse arbitrati sunt. Hanc eandem opinionem idem Theophanes duobus locis confirmat. Sic enim p. **345.** ad Leonis Isauri annum **24.**: *ἔτος ἦν ἀπὸ κτίσεως κόσμου κατὰ Ῥωμαίους ͵ςσμη'. ἀπὸ Ἀδάμ, κατὰ δὲ Αἰγυπτίους ἤγουν Ἀλεξανδρεῖς ͵ςσλβ'., ἀπὸ δὲ Φιλίππου τοῦ κατὰ Μακεδόνας ͵αξγ'. ἐβασίλευσεν οὖν Λέων ἀπὸ κε'. τοῦ Μαρτίου μηνὸς τῆς ιε'. ἰνδικτιῶνος ἕως μηνὸς Ἰουνίου ιη'. τῆς θ'. ἰνδικτιῶνος.* Hic est annus post Christum natum **741.**, ut ex indictione 9. satis constat. Denique codex Vaticanus, qui numero **154.** signatus est, auctore Goario in notis ad Theoph. p. **545.** inscriptionem chronici, quo de agitur, sic exhibet: *ἀπὸ ͵εψοζ'. ἔτους τοῦ κόσμου ἕως ͵ςτε'. ἔτους κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεῖς, κατὰ δὲ Ῥωμαίους ͵ςτκα'.* His quasi cuiusdam fundamenti loco positis, dispiciendum est, a quo tempore Graeci, qui his temporibus vixerunt, annum connumerare coeperint. Enimvero mensem Septembrem pro anni cuiusque initio fuisse satis constat. Ipse enim Theophanes annum a mense Septembri connumerare voluit, quod ex uniuscuiusque anni in chronographia notati significatione facile constat. Eadem annum computandi ratio apud Athanasium tit. **20.** const. **1.** habetur. Ut proinde, quod indictionis cuiusque initium fuisse videmus, idem in anni computatione omnium omnino consensu receptum videatur esse. Vide Bieneri historiam Novellarum p. **505.** Iam si quae dubitatio supererit, haec chartis Graecis, quas Montefalconius in palaeographiae Graecae lib. 6. publici iuris fecit, tolletur, quae quidem omnes Romanam annos ab orbe condito numerandi rationem praeferunt. Inter eas, quae tertio loco habetur, p. **400.** sic habet: *μηνὶ Μαΐῳ ἰνδ. η'. τοῦ ἔτους ͵ςχλη'.* Iam octava indictio teste Pagio l. l. tom. IV. p. **461.** inde a mense Septembri anni post Christum natum **1129.** usque ad Septembrem **1130.** pertinuit. Ergo hoc diploma anno **1130.** editum est. Quod vero quarto loco habetur, hanc habet anni designationem p. **402.**: *κατὰ τῆς ἐνισταμένης ἐννάτης ἰνδικτιῶνος τὸν Σεπτέμβριον μῆνα ͵ςχλθ'.* Iam cum nona indictio a Sept. **1130.** ad Sept. **1131.** currat, satis constabit anno p. o. c. **6639.** annum Christi **1130.** significari. Reliqua praetereo, ne longus sim. — Denique dispiciendum est, quare anni ab orbe condito computati, qui in ecloga Leonis et Constantini habentur, satis videantur ad 9. indictionem convenire. Enimvero haec Iconoclastarum temporibus consuetudo obtinuit, ut, duobus annis in unum contractis, annos ab orbe condito uno minus computarent. Quod quale sit, nunc explicandum est. Theophanes in chronographia singulos annos ad Alexandrinorum consuetudinem exprimere voluit. Is, ut ex pag. **117.** videre licet, vulgarem methodum secutus, mensem Martium ind. 3. anni ab orbe condito **6212.** in annum quartum imperii Leonis incidere p. **335.** docuit. Designatur annus post Christum natum **720.** Porro, quod Leonis uxor mense Octobri anni post Christum natum **718.** coronata est, idem p. **335.** anno imperii tertio, mundi **6211.** accidisse refert. His et illud consentaneum est, quod aestatem nonae indictionis cum decimo imperii anno p. **338.** coniunxerit. Cumque imperator Leo iam anno imperii nono iconas tollere destinasset, decimus imperii annus duas indictiones complectitur, hoc est, nonam decimamque. Nam, quae die **18.** mensis Octobris decimae indictionis gesta sunt, idem Theophanes p. **339.** in annum decimum imperii Leonis incidere docuit. Ex hoc tempore Theophanes et annos mundi et annos imperatorum uno minus enumeravit. Sic p. **342.**, quae die septimo mensis Ianuarii indict. **13.** (hoc est anno post Christum natum **730.**) gesta sunt, anno imperii Leonis decimo tertio adsignavit. Sic p. **345.** annum vicesimum quartum imperii Leonis ind. **9.** cum anno mundi **6248.** secundum Romanos, **6232.** secundum Alexandrinos composuit, eoque [illegible] ipsum adeo imperatorem mortuum esse retulit. Alia eius rei

vestigia habentur apud eundem scriptorem p. 347., ubi mensem Iunium indict. 10. cum anno mundi 6233. composuit; p. 353., ubi annum mundi 6236. cum anno quarto imperii Constantini composuit; p. 366., ubi annum mundi 6256. cum anno 24. imperii Constantini coniunxit; p. 377., ubi annum mundi 6267. cum mense Septembri decimae quartae indictionis et anno 35. imperii Constantini conglutinavit. Post haec Theophanes, nisi fallor, in viam rediit; siquidem p. 379. diem Paschae decimae quartae indictionis anni 1. imperii Leonis cum anno 6268. coniunxit; p. 381. mensem Februarium indict. 3. anni quinti imperii Leonis cum anno mundi 6272. copulavit; p. 383. mensem Septembrem quartae indictionis anni primi imperii Constantini cum anno mundi 6273. coniunxit; p. 385. menses Maium Augustumque septimae indictionis cum quarto imperii Constantini anno composuit; p. 389. mensem Septembrem decimae indictionis cum septimo imperii anno copulavit; p. 391. mensem Novembrem duodecimae indictionis cum nono imperii anno contulit; denique p. 393. mensem Septembrem Octobremque decimae quartae indictionis cum anno mundi 6283. copulavit. Reliqua deinceps suo quaeque anno disposuit. Ex his, quae disputavimus, duo sunt, quae recte colligantur. Primum enim, quae ad Alexandrinam computandi rationem direximus, ea si ad Romanam transferamus, eclogae Leonis et Constantini fides constabit, quae mense Martio indict. 9. anno post orbem conditum 6248. edita esse perhibeatur. Deinde annum, qui a mense Septembri 740. post Christum natum usque ad mensem Septembrem anni insequentis pertinuit, apud Romanos numero 6248. signatum esse constabit, apud Alexandrinos 6232. Ex his emendanda sunt, quae vir praestantissimus *Carolus Witte* in censura *τῶν ῥοπῶν* edit. Zachariaei protulit. Vide librum: *Hallische Allgemeine Literaturzeitung.* April 1837. S. 470.

Ibidem lin. 37. Qui ex ecloga loci a me allati sunt, eos non ex pura puta ecloga, verum ad prochiron Basilii Macedonis interpolata haustos esse V. Cl. *Zachariaeus* me admonuit. Ego hac de re deliberandum arbitror, donec ecloga ab eodem viro doctissimo in integrum restituta publici iuris facta sit. Idem dicendum est de his, quae V. Cl. *Witte* in censura *τῶν ῥοπῶν* ed. Zachariaei l. l. p. 471—472. protulit.

Pag. XXXIII. lin. 10. Pro *779.* lege *879.*

— — lin. 11. Pro *770.* lege *870.* Idem error paullo post redit.

— — lin. 16. Hoc prochiri genus, quod in codice bibliothecae Senatus Lipsiensis inter repositorii primi codices numero 66. relato habetur, nunc a V. Cl. *Eduardo Zachariaeo* descriptum est in libro: *ὁ πρόχειρος νόμος* (Heidelbergae 1837.) proleg. cap. VIII. p. CLV—CLXXXV.

Pag. XXXVIII. lin. 37. Pro his, quae usque ad p. XXXIX. lin. 5. habentur, haec reponenda sunt: In genuino prochiri contextu, quem V. Cl. *Eduardus Zachariaeus* ante paucos menses edidit, haec ex Athanasiano libro recepta sunt: Tit. 16. cap. 12. Incipit *ὁ τὴν ἰδίαν συγγραφήν.* Desinit *ὅρκῳ τοῦ ἀντιδίκου.* Haec ex Athan. tit. 9. const. 2. deducta sunt. Reliqua Athanasii fragmenta, quae in *prochiron auctum* migrarunt, in genuino prochiri contextu plane desiderantur.

Pag. LI. lin. 20. Pro numero *3390.* legendum est *3399.*

Pag. LXXXV. lin. 39. Pro *eius, qui —, corporis* lege *eius, quod —, corporis.*

Pag. 3. lin. 38. *καὶ Εὐτροπίου*] De hoc loco lege, quae prolegmenῶν cap. V. p. LXXXI. diximus.

Pag. 5. lin. 5. Pro *τοῦ χειροτονοῦντος ἐπίσκοπον* legendum est *τοῦ χειροτονοῦντος ἐπισκόπου.* Hoc certe et Novellae 123. tenor exigit, et Fabroti Leunclavique exemplaribus confirmatur. Vide not. 94. Ego versionem Latinam ad hanc scripturam tacito accommodaveram. De hoc errore me admonuit *Steinackerus,* dulce decus columenque meum.

Pag. 8. lin. 15. *τοῦ η'. ἔτους*] De hoc loco vide, quae prolegomenῶν cap. V. p. LXXXII. et seq. diximus.

— — ibidem *χειροτονείσθω* [*ἐπίσκοπος*]. De hoc loco lege, quae prolegomenῶν cap. V. p. LXXXIII. adnotavimus.

— — lin. 19. Post vocem *συνοικήσασα* punctum ponendum est. Contra post voces *εἴτις τοῦ* punctum delendum est.

Pag. 9. lin. 1. Pro *ambeat* legendum est *ambiat.* Idem mendi genus lin. 15. occurrit ubi *ambiunt* scribendum est.

— — not. 55. ad finem. Pro *vide not. 65.* legendum *vide not. 66.*

Pag. 57. lin. 1. *τὸν τούτων ἡγούμενον Ἰουστινιανὸν κοιαίστορα exercitu προσαγορεύουσα*] Pro *Ἰουστινιανὸν* V. Cl. *Witte* in libro: *Kritische Jahrbücher für deutsche Rechtswissenschaft, herausg. von Richter.* Fünftes Heft. Monat Mai. p. 394. scribi voluit *Βόνον.* Quae coniectura et a cod. ms. fide abit, et sic videtur esse parum necessaria, si vocem *Ἰουστινιανὸν* adiectivi nomine cum voce *κοιαίστορα* coniungamus. Vide Tanneberg ad Psellum de Novellis Iustiniani p. 23. not. *h.*

Pag. 93. lin. 11. Pro verbis *εἰ δὲ ὀρθόδοξος εἰς βουλευτικὴν ταξεωτικὴν* legendum est cum Codice *εἰ δὲ ὀρθόδοξος εἰς βουλευτικὴν ἢ ταξεωτικήν.* Vox *ἢ* typographi errore excidit. Latina versio ad Codicis auctoritatem expressa est.

Pag. 116. lin. 28. *τοὺς ἐπὶ ἑκαστέρω τοῦ τρίτου βαθμοῦ*] Haec nos ex V. Cl. *Stallbaumi* emendatione. Codex habet *ἐπὶ κάσου* pro *ἐπὶ ἑκαστέρω τοῦ.* Exinde V. Cl. *Pomnitz* legendum censet *τοὺς ἐπέκεινα τοῦ τρίτου βαθμοῦ.* Optime. Athan. tit. 11. const. 4. *σημείωσαι, ὅτι καὶ ὁ πάππος καὶ οἱ ἐπέκεινα ἀνιόντες δύνανται τοὺς κατιόντας αὐτῶν ἐπιδιδόναι τῷ βουλευτηρίῳ.*

Pag. 182. not. 55. lin. 3. Pro his: *nam anno 586. haec lex antiquior est* legendum est: *nam anno 536. haec lex antiquior non est.*

Pag. 193. lin. 25. Post vocem *πολλάκις* comma delendum videtur esse.

Pag. 194. lin. 1. Lege αἱ περιουσίαι pro οἱ περιουσίαι.

Pag. 202. lin. 18. Theodorum Hermopolitanum σχολαστικὸν fuisse, ex codicis Bodleiani numero 173. signati testimonio non improbabiliter demonstrari potest. Nam secunda pars huius libri, quae foliis 195 membranaceis constat, habet fragmentum quoddam ex Theodori ad Iustinianum Codicem commentariis haustum: ἐκ τοῦ γ'. βι. τοῦ κώδ. Θεοδώρου σχολαστικοῦ τί. ϛ'. διατ. α'. μὴ κολαζέσθω ὁ ὑβρίζων. Qui Theodorus si idem atque Hermopolitanus fuisse credendus sit, de ea, quam supra posuimus, re facile constare poterit. Atque hoc quidem ita esse ut nobis persuadeamus, facit Theodori Hermopolitani auctoritas, cuius de Iustiniani Codice librum videmus a posteriorum temporum iureconsultis usurpatum fuisse manibusque tritum, praesertim cum alium inauditum sit Theodori nomine fuisse quemquam, qui de hoc libro commentarios composuerit. Nec denique tacito praetereundum est, quod hoc *Theodori* fragmentum inter media *Stephani*, qui de Pandectis Iustiniani librum edidit, fragmenta habeatur. Vide Zachariaei librum: ὁ πρόχειρος νόμος p. 283.

Pag. 211. C. Nunc haec ex editione prochiri Basiliani a V. Cl. *Eduardo Zachariaeo* confecta emendare licebit. Locus prochiri, ubi Theodori summa Nov. 118. habetur, est tit. 30. §. 2—10. ed. Zach. p. 158—161. Notabo autem hic varietatem lectionis, si quid a fide codicis Senatorii Lipsiensis abit. Anecd. p. 253. lin. 14. Pro ἀπροσπορίστων proch. habet πορισθέντων. — Lin. 24. Pro ἐὰν proch. ἐὰν ὁ. — Lin. 24. Vox προτελευτήσαντος post παιδὸς in proch. deest. — Lin. 26. *in stirpes*] proch. λαμβάνοντες εἴ τι ἤμελλε λαμβάνειν, εἰ περιῆν ὁ πατὴρ αὐτῶν. — P. 254. lin. 1. proch. γάρ εἰσι. — Lin. 2. Vox τοῦ ante βαθμοῦ deest in proch. — Lin. 17. πλὴν εἰ μὴ] proch. πλὴν εἰ. — Lin. 18. et 19. Pro ὁμομητρίου καὶ ὁμοπατρίου proch. habet ὁμοπατρίου καὶ ὁμομητρίου. — Lin. 37. Pro ἀδελφῶν proch. habet γονέων ἀδελφοί. — P. 255. lin. 10. Pro μὴ δὲ in proch. est μήτε. — Lin. 12. Vox αὐτοῦ ante βαθμοῦ in proch. deest. — Lin. 13. Pro εὑρεθῶσι πολλοὶ proch. habet πολλοὶ εὑρεθῶσι. — Lin. 14. Pro *in capita* proch. habet ἐξίσης.

Pag. 242. lin. 5. πῶς] Crediderim legendum esse πᾶς, itaque post vocem ἐλευθερώσαντος interpungendum erit. Post δίκαια autem vox ὡς interponenda est. Sententia loci haec erit: *Quicunque manumittitur, civis Romanus esse intelligitur et ius aurei annuli habet et natalium restitutionis, nisi quod iuri patronatus subiectus est, nisi forte manumissor ei, qui manumittitur, iura patronatus remittit. Nam si velit patronus, ei, qui manumittitur, iura patronatus remittit, ut const. 3. et 4. lib. 6. Codicis dicit.* Designatur const. 3. et 4. Cod. VI. 4., ubi vide Antonium Contium.

Pag. 246. lin. 24. Ad hunc locum V. Cl. *Ed. Zachariaeus* pertinere censet aliquam Nov. 91. cap. 1. summam, quae in prochiro tit. 9. cap. 13. habetur, in Basilicorumque lib. 28. tit. 14. edit. Fabr. tom. IV. p. 453. transiit, habeturque etiam apud Harmenopulum lib. 4. tit. 9. §. 40. Incipit προικῴων δύο. Quae coniectura quamquam non est improbabilis, tamen deliberandum censeo, donec certiora ex codd. mss. proferantur. Certe Fabrotus *Theodori* nomen non habet, et alioquin verum est, haec sola, quae cum summa veri specie Theodoro vindicari queant, in hac nostri libri parte attingenda fuisse.

Pag. 254. lin 14. Prochiron ed. *Zach.* tit. 30. §. 6—8. inter praecedens et subsequens Theodori fragmentum Nov. 127. cap. 1. summam interposuit, quam vir doctissimus *Zachariaeus* eiusdem Theodori esse iudicavit. Vide proch. p. 160. not. 7. Est autem haec summa: Ἀνιόντων ὑπόντων τῷ τελευτήσαντι καὶ ἀδελφῶν γνησίων καὶ παίδων ἀδελφοῦ ἀμφιθαλοῦς προτελευτήσαντος, πάντες καλοῦνται εἰς τὴν αὐτοῦ διαδοχὴν, κἂν θήλειαι, κἂν ἄρρενες ὦσιν. οἱ γὰρ ἀδελφόπαιδες ὑπεισέρχονται τὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς πρόσωπον, καὶ λαμβάνουσιν, εἴτι ἤμελλε λαμβάνειν, εἰ περιῆν, ὁ πατὴρ αὐτῶν. Versio Zachariaei haec est: *Exstantibus defuncto adscendentibus germanisque fratribus et liberis germani fratris praemortui, omnes vocantur ad eius successionem, sive mares sint, sive feminae; fratrum enim liberi in patris sui locum subeunt, et capiunt, quidquid pater eorum, si superesset, accepturus erat.* Haec et apud Harmenopulum προχ. lib. 5. tit. 8. §. 11. habentur.

Pag. 256. lin. 11. Ad hunc locum V. Cl. *Ed. Zachariaeus* pertinere censet summam Nov. 127. cap. 1., quae in prochiro Basiliano inter Novellae 118. capita interposita est, tit. 30. §. 6—8. p. 160. not. 7. Vide, quae in Add. ad p. 254. lin. 14. diximus.

INDEX RERUM,

quae in prolegomenis, notis, addendis habentur.

Numeri Latini *Athanasii* prolegomena designant, Arabici reliqua.

A.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

R.

S.

T.

V.

W.

Y.

Z.

Ω.

CATALOGUS
NOVELLARUM CONSTITUTIONUM,
quae apud Athanasium, Theodorum, Philoxenum, Symbatium, Anonymum habentur.

(Subest ordo CLXVIII Novellarum. ***Ath.*** Athanasium, ***Theod.*** Theodorum, ***Phil.*** Philoxenum, ***Symb.*** Symbatium, ***Anon.*** Incertorum fragmenta designat.)

Nov. 1. Ath. 9. 1. p. 97., 4. parat. §. 14. p. 68., 5. parat. §. 15. p. 79., 13. parat. §. 7. p. 147., 15. parat. §. 9. p. 157., Theod. p. 224.
Nov. 2. Ath. 10. 1. p. 112., 9. parat. §. 10—11. p. 110., 15. parat. §. 12. p. 157., 17. parat. §. 4. p. 161.
Nov. 3. Ath. 1. 9. p. 18.
Nov. 4. Ath. 15. 1. p. 153., 5. parat. §. 17. p. 79.
Nov. 5. Ath. 1. 13. p. 20., 2. parat. §. 4. p. 43., 8. parat. §. 3. p. 95., 9. parat. §. 2. p. 108., 10. parat. §. 2. p. 133., 13. parat. §. 11. p. 148., 18. parat. §. 2. 169.
Nov. 6. Ath. 1. 1. p. 1., 2. parat. §. 1. p. 42., 4. parat. §. 1. p. 67., 8. parat. §. 1. p. 95., 10. parat. §. 1. a. p. 132., Theod. p. 225.
Nov. 7. Ath. 2. 1. p. 26., 4. parat. §. 6. p. 68., libellus περὶ διαφ. ἀναγν. §. 2. p. 191.
Nov. 8. Ath. 4. 1. p. 49., 1. parat. §. 3. p. 25., 8. parat. §. 4. p. 95., 20. parat. §. 2. p. 178., 22. parat. §. 1. p. 183.
Nov. 9. Ath. 2. 4. p. 38.
Nov. 10. Ath. 22. 2. p. 182.
Nov. 11. Ath. 1. 8. p. 22.
Nov. 12. Ath. 11. 1. p. 135., 4. parat. §. 16. p. 69., Theod. p. 226.
Nov. 13. Ath. 4. 2. p. 51., 4. parat. §. 9. p. 68., 13. parat. §. 3. p. 147.
Nov. 14. Ath. 12. 1. p. 143., 4. parat. §. 17. a. p. 69.
Nov. 15. Ath. 4. 24. p. 65., 1. parat. §. 5. p. 26., 3. parat. §. 6. p. 49., 7. parat. §. 8. p. 90., 20. parat. §. 5. p. 179., 22. parat. §. 15. p. 184.
Nov. 16. Ath. 1. 10. p. 19.
Nov. 17. Ath. 4. 3. p. 52., 1. parat. §. 3. b. p. 25., 3. parat. §. 5. p. 49., 5. parat. §. 5. p. 78., 20. parat. §. 3. p. 178., 22. parat. §. 2. p. 183., libellus περὶ διαφ. ἀναγν. §. 4. p. 191.
Nov. 18. Ath. 18. 2. p. 98., 10. parat. §. 6. p. 133., 13. parat. §. 8. p. 147., 14. parat. §. 6. p. 152., 15. parat. §. 10. p. 157., libellus περὶ διαφ. ἀναγν. §. 12. p. 195., Theod. p. 227.
Nov. 19. Ath. 11. 2. p. 136.
Nov. 20. Ath. 7. 1. p. 82., 10. parat. §. 10. p. 134.
Nov. 21. Theod. p. 228.
Nov. 22. Ath. 10. 2. p. 113., 1. parat. §. 6. p. 26., 9. parat. §. 12. p. 110., 13. parat. §. 10. p. 148., 15. parat. §. 13. p. 157., 18. parat. §. 7. p. 169., 22. parat. §. 4. p. 184., libellus περὶ διαφ. ἀναγν. §. 13. p. 195., Theod. p. 228., Symb. p. 261.
Nov. 23. Ath. 7. 2. p. 82., 13. parat. §. 5. p. 147., 22. parat. §. 5. p. 184., libellus περὶ διαφ. ἀναγν. §. 9. p. 194.
Nov. 24. Ath. 4. 4. p. 54.
Nov. 25. Ath. 4. 5. p. 54.
Nov. 26. Ath. 4. 6. p. 55.
Nov. 27. Ath. 4. 7. p. 55.
Nov. 28. Ath. 4. 8. p. 55.
Nov. 29. Ath. 4. 9. p. 55.
Nov. 30. Ath. 4. 10. p. 56.
Nov. 31. Ath. 4. 11. p. 56.
Nov. 32. Ath. 16. 1. p. 159., 15. parat. §. 19. p. 159., 17. parat. §. 7. p. 163., Theod. p. 237.
Nov. 33. Ath. 16. 3. p. 160., 9. parat. §. 9. p. 110.
Nov. 34. Ath. 16. 2. p. 160.
Nov. 35. Ath. 22. 4. p. 182.
Nov. 36. Ath. 19. 2. p. 170.
Nov. 37. Ath. 2. 6. p. 39., 3. parat. §. 4. p. 48.
Nov. 38. Ath. 8. 1. p. 91., 5. parat. §. 14. p. 79., 18. parat. §. 4. p. 169., 22. parat. §. 6. p. 184., libellus περὶ διαφ. ἀναγν. §. 11. p. 194.
Nov. 39. Ath. 9. 3. p. 100., 10. parat. §. 7. p. 133., 11. parat. §. 1. p. 142., Theod. p. 238.
Nov. 40. Ath. 2. 7. p. 39.
Nov. 41. Ath. 7. 4. p. 84.
Nov. 42. Ath. 1. 5. p. 16., 3. parat. §. 1. p. 48.
Nov. 43. Ath. 2. 11. p. 41.
Nov. 44. Ath. 14. 1. p. 149., Theod. p. 238.
Nov. 45. Ath. 8. 2. p. 93., 3. parat. §. 8. p. 49., 18. parat. §. 5. p. 169.
Nov. 46. Ath. 2. 8. p. 40.
Nov. 47. Ath. 14. 2. p. 149., Theod. p. 240.
Nov. 48. Ath. 9. 4. p. 101., 15. parat. §. 11. p. 157., Theod. p. 240.
Nov. 49. Ath. 7. 3. p. 83., 5. parat. §. 12. p. 79., 14. parat. §. 4. p. 142., Theod. p. 240.
Nov. 50. Ath. 7. 4. p. 84.
Nov. 51. Ath. 12. 2. p. 143., 1. parat. §. 7. p. 26.

Nov. 52. Ath. 6. 1. p. 80., 4. parat. §. 11. p. 68., 14. parat. §. 3. p. 152., 15. parat. §. 6. p. 157.
Nov. 53. Ath. 5. 4. p. 73., 9. parat. §. 7. p. 109., 10. parat. §. 4. p. 133., 15. parat. §. 5. p. 156.
Nov. 54. Ath. 18. 1. p. 163., 2. parat. §. 9. p. 44.
Nov. 55. Ath. 2. 9. p. 40., 1. parat. §. 2. p. 25.
Nov. 56. Ath. 1. 11. p. 19.
Nov. 57. Ath. 1. 12. p. 20.
Nov. 58. Ath. 1. 6. p. 17., 3. parat. §. 2. p. 48.
Nov. 59. Ath. 2. 12. p. 42., Anon. p. 266.
Nov. 60. Ath. 6. 2. p. 80., 4. parat. §. 12. p. 68., 15. parat. §. 7. p. 157., Theod. p. 241.
Nov. 61. Ath. 10. 3. p. 121., tit. 15. parat. §. 14. p. 158.
Nov. 62. Ath. 22. 3. p. 182., 7. parat. §. 10. p. 91.
Nov. 63. Ath. 21. 2. p. 180.
Nov. 64. Ath. 21. 1. p. 180.
Nov. 65. Ath. 2. 10. p. 41.
Nov. 66. Ath. 9. 5. p. 101.
Nov. 67. Ath. 1. 7. p. 17., 2. parat. §. 3. p. 43.
Nov. 68. Ath. 10. 4. p. 122., 9. parat. §. 13. p. 111.
Nov. 69. Ath. 4. 13. p. 57., 7. parat. §. 2. p. 90., libellus *περὶ διαφ. ἀναγν.* §. 5. p. 192.
Nov. 70. Ath. 8. 3. p. 70., 18. parat. §. 6. p. 169.
Nov. 71. Ath. 22. 5. p. 71., 4. parat. §. 17. b. p. 69., 5. parat. §. 18. p. 79.
Nov. 72. Ath. 13. 1. p. 144., 4. parat. §. 19. p. 69., 17. parat. §. 5. p. 162.
Nov. 73. Ath. 14. 3. p. 150., 5. parat. §. 16. p. 79., Theod. p. 241., Phil. p. 260.
Nov. 74. Ath. 11. 3. p. 136., 10. parat. §. 10. p. 134.
Nov. 75. Ath. 4. 21. p. 61.
Nov. 76. Ath. 1. 16. p. 22.
Nov. 77. Ath. 12. 3. p. 144., 4. parat. §. 18. p. 69.
Nov. 78. Ath. 18. 2. p. 164., 9. parat. §. 18. p. 111., 10. parat. §. 13. p. 134., libellus *περὶ διαφ. ἀναγν.* §. 18. p. 197., Theod. p. 242.
Nov. 79. Ath. 1. 15. p. 22., 4. parat. §. 5. p. 67
Nov. 80. Ath. 4. 14. p. 58.
Nov. 81. Ath. 18. 3. p. 164., 22. parat. §. 8. p. 184.
Nov. 82. Ath. 4. 15. p. 58., 5. parat. §. 7. p. 78., 7. parat. §. 3. p. 90.
Nov. 83. Ath. 1. 4. p. 16., 4. parat. §. 4. p. 67.
Nov. 84. Ath. 9. 6. p. 102.
Nov. 85. Ath. 20. 4. p. 176., libellus *περὶ διαφ. ἀναγν.* §. 21. p. 198.
Nov. 86. Ath. 1. 3. p. 15.
Nov. 87. Ath. 8. 3. p. 93., Theod. p. 242.
Nov. 88. Ath. 6. 3. p. 81., 17. parat. §. 3. p. 162., Theod. p. 242.
Nov. 89. Ath. 11. 4. p. 137., 8. parat. §. 5. p. 95., 9. parat. §. 17. p. 111., 10. parat. §. 12. p. 134., 13. parat. §. 13. p. 148.
Nov. 90. Ath. 5. 5. p. 75., 4. parat. §. 10. p. 68., 14. parat. §. 3. p. 151., libellus *περὶ διαφ. ἀναγν.* §. 7. p. 194., Theod. p. 243., Phil. p. 260.
Nov. 91. Ath. 10. 5. p. 91., 15. parat. §. 15. p. 158., libellus *περὶ διαφ. ἀναγν.* p. 195.
Nov. 92. Ath. 9. 7. p. 102.
Nov. 93. Ath. 7. 5. p. 84.
Nov. 94. Ath. 13. 2. p. 145., 15. parat. §. 18. p. 159.
Nov. 95. Ath. 4. 18. p. 60.
Nov. 96. Ath. 5. 1. p. 70., 15. parat. §. 3. p. 156.
Nov. 97. Ath. 10. 6. p. 123., 9. parat. §. 14. p. 111., 14. parat. §. 8. p. 152., 15. parat. §. 16. p. 158., libellus *περὶ διαφ. ἀναγν.* §. 15. p. 196., Theod. p. 246.
Nov. 98. Ath. 10. 7. p. 125.
Nov. 99. Ath. 14. 2. p. 153., Anon. p. 262.
Nov. 100. Ath. 10. 8. p. 125., Theod. p. 247.
Nov. 101. Ath. 8. 5. p. 95., 10. parat. §. 5. p. 133.
Nov. 102. Ath. 4. 19. p. 60.
Nov. 103. Ath. 4. 20. p. 61.
Nov. 104. Ath. 4. 21. p. 61.
Nov. 105. Ath. 22. 1. p. 181.
Nov. 106. Ath. 17. 1. p. 161.
Nov. 107. Ath. 9. 8. p. 103.
Nov. 108. Ath. 9. 9. p. 103., 10. parat. §. 8. p. 133.
Nov. 109. Ath. 3. 1. p. 44.
Nov. 110. Ath. 17. 2. p. 161.
Nov. 111. Ath. 2. 5. p. 38., libellus *περὶ διαφ. ἀναγν.* §. 3. p. 191., Theod. p. 248.
Nov. 112. Ath. 5. 2. p. 71., 9. parat. §. 6. p. 109., 15. parat. §. 4. p. 156.
Nov. 113. Ath. 4. 16. p. 59., 5. parat. §. 8. p. 78, 7. parat. §. 4. p. 90.
Nov. 114. Ath. 22. 6. p. 183., Theod. p. 251.
Nov. 115. Ath. 7. 7. p. 86., 2. parat. §. 7. p. 43., 3. parat. §. 7. p. 49., 5. parat. §. 13. p. 79., 6. parat. §. 3. p. 82., 9. parat. §. 8. p. 110., 13. parat. §. 6. p. 147., 15. parat. §. 8. p. 157., libellus *περὶ διαφ. ἀναγν.* §. 10. p. 194., Theod. p. 251.
Nov. 116. Ath. 20. 3. p. 175.
Nov. 117. Ath. 10. 9. p. 126., 2. parat. §. 8. p. 44., 4. parat. §. 15. p. 69., 9. parat. §. 15. p. 111., 11. parat. §. 2. p. 142., 13. parat. §. 6. p. 148., 14. parat. §. 7. p. 152., 22. parat. §. 7. p. 184., libellus *περὶ διαφ. ἀναγν.* §. 16. p. 196., Theod. p. 251.
Nov. 118. Ath. 9. 10. p. 104., 3. parat. §. 9. p. 49., 13. parat. §. 6. p. 147., Theod. p. 253., Symb. p. 261., Anon. p. 266.
Nov. 119. Ath. 10. 10. p. 130., 7. parat. §. 9. p. 90., 9. parat. §. 16. p. 111., 14. parat. §. 9. p. 152., libellus *περὶ διαφ. ἀναγν.* §. 17. p. 196., Theod. p. 255.
Nov. 120. Ath. 2. 2. p. 29., 17. parat. §. 1. p. 162.
Nov. 121. Ath. 17. 3. p. 162., Theod. p. 256.
Nov. 122. Ath. 21. 3. p. 181.
Nov. 123. Ath. 1. 2. p. 4., 2. parat. §. 2. p. 42., 4. parat. §. 2. p. 67., 5. parat. §. 1. et §. 2. p. 77., 8. parat. §. 2. p. 95., 9. parat. §. 1. p. 108., 10. parat. §. 1. b. p. 132., 12. parat. §. 1. p. 144., 13. parat. §. 1. p. 147., 15. parat. §. 1. p. 155., 18. parat. §. 1. p. 168., 20. parat §. 1. p. 178., libellus *περὶ διαφ. ἀναγν.* §. 1. p. 191.
Nov. 124. Ath. 5. 3. p. 72., 4. parat. §. 8. p. 68., 13. parat. §. 4. p. 147.
Nov. 125. Ath. 4. 17. p. 59., 5. parat. §. 9. p. 78., 7. parat. §. 5. p. 90.
Nov. 126. Ath. 7. 6. p. 85.
Nov. 127. Ath. 9. 12. p. 106., 10. parat. §. 9. p. 134.
Nov. 128. Ath. 20. 1. p. 171., 4. parat. §. 21. p. 69., 22. parat. §. 9. p. 184., libellus *περὶ διαφ. ἀναγν.* §. 20. p. 197.
Nov. 129. Ath. 3. 2. p. 44., 9. parat. §. 4. p. 109., Anon. p. 265.

TYPOS AERE FUDIT, IMPRESSITQUE **FRIDERICUS NIES** LIPS.

ANEKΔOTA

TOMUS II.

IUSTINIANI CODICIS SUMMAM PERUSINAM

ANONYMIQUE SCRIPTORIS COLLECTIONEM

VIGINTI QUINQUE CAPITULORUM

ITEM

IOANNIS SCHOLASTICI PATRIARCHAE
CONSTANTINOPOLITANI

COLLECTIONEM OCTOGINTA SEPTEM CAPITULORUM

ET

Σύντομον διαίρεσιν τῶν νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ

NOVELLARUMQUE CONSTITUTIONUM INDICEM REGINAE
DENIQUE ANONYMI SCRIPTORIS DE PECULIIS TRACTATUM

EX CODICIBUS MANUSCRIPTIS

QUI

BONONIAE, LUTETIAE PARISIORUM, MONACHII, PERUSIAE, VENETIIS

REPERIUNTUR

EDIDIT

GRAECA IN LATINUM SERMONEM TRANSTULIT PROLEGOMENIS
ADNOTATIONE CRITICA INDICE

INSTRUXIT

GUSTAVUS ERNESTUS HEIMBACH

ANTECESSOR LIPSIENSIS.

ACCEDUNT

NOVELLAE CONSTITUTIONES IMPERATORUM BYZANTINORUM

A

CAROLO WITTE

EDITAE.

LIPSIAE MDCCCXL.

SUMPTIBUS IOANNIS AMBROSII BARTH.

VIRIS SUMMA PIETATE COLENDIS

Gustavo Hugo

IURIS UTRIUSQUE DOCTORI ANTECESSORI IN ACADEMIA GEORGIA AUGUSTA REGI HANNOV. A CONSILIIS IUSTIT. INTIM. PLURIUM ORDINUM COMMENDATORI ET EQUITI ETC.

HISTORICAE IURISPRUDENTIAE INSTAURATORI

ET

Ioanni Paulo de Falkenstein

PHILOS. DOCTORI ET LIB. ART. MAG. DIOECESI LIPSIENSI REGENDAE SUMMO PRAEFECTO ORDINIS PRO MERITO CIVICO PER SAXONIAM CONSTITUTI EQUITI ETC.

INGENUO HUMANITATIS DOCTRINAE LIBERALIUM STUDIORUM FAUTORI ILLUSTRI BONARUM ARTIUM PROPUGNATORI DEFENSORIQUE ASSIDUO

GRATI ANIMI SIGNIFICANDI CAUSA

HUNC LIBRUM

SACRUM ESSE VOLUIT

Gustavus Ernestus Heimbach

PROLEGOMENA.

Quam difficilis sit Ἀνέκδοτα tractandi ratio, ubi, quoquo ingrediare, ipse iter facias oportet, si unquam alias, in hoc certe quidem volumine elaborando expertum me esse ingenue confiteor. Neque ego hoc ideo dixi, ut arrogantiae nimiaeque mei ipsius fiduciae criminis suspicionem effugerem, sed ut errorum, quos imprudens adeoque invitus commiserim, apud arbitros non iniquos certe aliquam allegarem excusationem. Ipse dum librum lego relegoque, quaedam, quae in mendo cubabant, vidi, visaque emendavi. Verum numquis in hoc perspicacissimo saeculo dubitabit futurum, qui, quae ego cum summa oculorum intentione videre non potuerim, ipse primo aspectu cernat? Sic tamen semper mihi persuasi, ut est apud sapientissimum poetam:

Est quadam prodire tenus, si non datur ultra.

Cumque hoc mihi negotium datum esse viderem, ut huic, quem edo, tomo ad eundem fere, quo in primo usus sum, modum aliquid praefarer, talem tantumque laborem non gravate suscepi, non quo singula, quae hoc volumine comprehenduntur, opuscula viris doctis commendarem, verum ut eam, quam semel exorsus sum, telam pertexerem. In quo eandem, quam in superioris libri prolegomenis conscribendis ingressi sumus, viam sequemur, ut tamen, quae huic tomo praefanda esse videntur, omnino omnia in unum locum coniiciamus. Ita ex tali tantaque argumenti varietate sex prolegomenων capita exierunt, quorum primo de Iustiniani Codicis summa Perusina videbimus, qua in terra quibusque temporibus scripta sit; deinde etiam utilitatem, quae exinde ad Iustinianum Codicem et emendandum et critica arte et disciplina perpoliendum redundatura sit, paucis quasi lineis adumbrabimus. Secundo autem capite de collectione XXV capitulorum agemus, quibus ex libris manuscriptis hausta sit, qualemque historiam tam apud Graecos interpretes, quam apud recentiorum temporum iureconsultos habuerit, enarrabimus. Tertio capite corpus LXXXVII capitulorum, ab Iohanne Scholastico patriarcha Constantinopolitano confectum, ad eundem, quem in collectione XXV capitulorum illustranda observamus, modum tractabimus. Quarto capite Anonymi scriptoris σύντομος διαίρεσις τῶν νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ unde hausta sit, quibusve temporibus scripta, dicemus. Quinto indicem Novellarum Reginae, cuius partem Iacobus Cuiacius Latine edidit, sartum tectum praestabimus. Denique sexto capite libri de peculiis inediti codices manuscriptos describemus.

CAPUT I.

De Iustiniani Codicis summa Perusina.

Iustiniani Codicis summa habetur in Codice bibliothecae capituli, quod Perusiae est, pergameno, qui hodie littera A. numero XVIII. signatus est[1]. Est in quarto, ut vocant, maiori, constatque foliis 204., quae tamen numeris distincta non sunt. In unaquaque pagina versus habentur fere viginti quinque. Quaternionum numerus in hoc libro notatus non est. Lineae gra-

1) *Niehuhrius* hunc Codicem numero VII. hodie designari docet in tractatu „*Nachricht von einem Breviarium des Justinianeischen Codex*" in libro: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft*, ed. *Savigny* tom. III. 390. Hunc errorem *Bluhmius* notavit in praeclaro opere, cuius hic est titulus: *Iter Italicum*, tom. II. p. 209.

phio ductae esse reperiuntur. Una eademque manu Codex exaratus est totus, saeculique decimi p. Chr. n. antiquitatem videtur praeferre. Quae quidem opinio tum *Niebuhrii*, viri palaeographicarum rerum satis gnari, suffragio adiuvatur, tum mihi in istius scripturae antiquitatem intuenti vel maxime commendatur. De argumento huius exemplaris haec habeto. Folium primum omni ex parte scriptura vacuum est, itemque secundi pars prior, ut tamen hunc habeat titulum: *lib. cstitutionū* [2]) *iustiniani ipatoīs.* Haec ego ab eadem manu, quae totum codicem exaravit, profecta esse puto, quamquam *Niebuhrius* posterioribus temporibus vindicare voluit. Inde a folii secundi parte posteriore usque ad folii sexti partem priorem index titulorum uniuscuiusque libri, qui tamen libri III. titulum 42. non excedit, habetur. Est autem hic:

Incipit kapitula libri primi domini Iustiniani adnotationum codicum feliciter [3]). *Kap. I. De summa trinitate et de* [4]) *fide catholica et ut nemo de ea publice contendere audeat.* — *K. II. De episcopis et clericis orphanotrophis et brefotrophis et exenodochis* [5]) *et asciteriis et monachis et privilegiis* [6]) *eorum et castrensis* [7]) *peculio et de redimendis captivis et de nuptiis clericorum vetitis* | [8]) *vel permissis* [9]). — *III. De episcopali audientia et de diversis captivis* [10]) *que ad eius* [11]) *curāq; pertinet.* — *IV. De ereticis* [12]) *et Manicheis et Samaritis* [13]). *De quibus rebus supplicare licet* [14]). — *V. Ne scm baptismū heret˜* [15]). — *VI. De apostatis.* — *VII. Nemini liceat signum salvatoris χρι humi vel in silicibus* [16]) *vel in marmore sculpire vel pingere.* — *VIII. De Iudeis et celicolis.* — *IX. Ne christianum mancipius* [17]) *vel* [18]) *hereticus payanus* [19]) *vel Iudeus vel possedeat aut circumcidat.* — *X. De paganis sacrificiis et templis.* — *XI. De hiis* [21]), *q ad eccla confugiunt vel ibi exclamant.* — *XII. De his, qui in ecclesiis* [22]) *manumittuntur.* — *XIII. De legibus et constitutionibus principum et edictis.* — *XIV. De mandatis principum.* — *XV. De senatusconsultus* [23]). — *XVI. De veteri iure enucleando et de auctoritate iurisprudentium q in digestis refer˜* [24]). — *XVII. De iuris et facti ignorantiam.* — *XVIII. De p̄cibus* [25]) *imp̄ris* [26]) *offerendis et de quibus rebus supplicare liceat vel non.* — *XIX. Quando libellus principi datus litis contestationem facit.* — *XX. Ut lite pendente vel p' provocationem aut definitiva sententia nulla* [27]) *liceat imperatori supplicari* [28]) — *XXI. Si contrarius* [29]) *utilitatemve publicam* [30]) *vel p m̄dacium fuerit qd postulatum vel imperatum* [31]). — *XXII. De diversas re* | *scriptis* [32]) *et praugmaticis sanctionibus* [33]). — *XXIII. De statuis et imaginibus.* — *XXIV. De his, qui ad statuas confugiunt* [34]). — *XXV. De his* [35]) *officio prefectorum* [36]) *p̄torii* [37]) *Orientis et Yllirici.* — *XXVI. De officio p̄p̄.* [38]) *Africae et de.* — *XXVII. De officio praefecti urbis.* — *XXVIII. De officio magistri militum.* — *XXIX. Constitutio greca* [39]) *et latina.* — *XXX. De officio q:storisl̸o4* [40]). — *XXXI. De officio magistri offici* [41]). — *XXXII. De officio comiti sacrarum* [42]). — *XXXIII. De officio comitis rerum privatarum.* — *XXXIV. De officio proconsulis et legati.* — *XXXV. De officio comitis Orientis.* — *XXXVI. De officio praefecti Augustalis.* — *XXXVII.* [43]) *De officio vicarii.* — *XXXVIII. De officio pretoris.* — *XXIX.* [44]) *Ut nulli patrie sue administratio sine speciali permissu sub principis permittatur.* — *XL. De officio rectoris provincie.* — *XLI. De officio* [45]) *praefecti vigilum.* — *XLII. De officio* [46]) *civilium iudicium.* — *XLIII. De officium iudicum militari.* — *XLIV. De officium civilium iudicum.* — *XLV. De* [47]) *comitibus rei militaribus vł* [48])

---

2) Littera *c* ad similitudinem litterae *i* accedit, quae res Niebuhrium induxit, ut *institutionum* hoc loco haberi sibi persuaderet. Vide l. l. tom. III. p. 390. 3) Haec cum tituli loco sint, in exemplari tam rubro quam atro colore perscripta sunt. 4) *de* in Summa deest. 5) *xenodochis* Summa. 6) *de privilegio* Summa. 7) *castrense* Summa. 8) Incipit fol. 3. A. 9) Verba *et de nuptiis* usque ad *permissis* in Summa desunt. In Iustiniani Codicis exemplaribus tamen habentur. 10) Pro *captivis* Summa *kap.* habet. 11) Pro *eius* Summa *i;* habet. 12) *hereticis* Summa. 13) *Samaritanis* Summa. 14) Verba *de quibus rebus supplicare licet* in Summa hoc loco desiderantur, sunt autem tituli 18. 15) *iteretur* Summa. 16) *silice* Summa. 17) *mancipium* Summa. 18) *vel* in Summa deest. 19) *vel paganus* Summa. 21) *his* Summa. 22) *ecclesia* Summa. 23) *Senatusconsultis* Summa. 24) *referunt* Summa. 25) *precibus* Summa. 26) *imperatori* Summa. 27) *nulli* Summa. 28) *supplicare* Summa. 29) *contra ius* Summa. 30) *publicam* in Summa deest. 31) *vel interpellatum* Summa. 32) Incipit fol. 3. B. 33) Hic titulus in Summa deest. 34) Hic titulus bis in Codice positus est. 35) *his* in Summa deest. 36) *praefectorum* Summa. 37) *praetorii* Summa. 38) *praefecti* Summa. 39) *graeca* Summa. 50) *quaestoris* Summa. 41) *officiorum* Summa. 42) Hic titulus in Summa deest. 43) Leg. *XXXVII.* 44) Leg. *XXXIX.* 45) *officium* Summa. 46) *officium* Summa. 47) *De* Summa. 48) *vel* Summa.

tribunis lavacra presententur[49]. — *XLVI. De officio diversorum iudicum.* — *XLVII. Ut omnes*[50] *tam civiles, quam militares iudices post administrationem depositam per L.*[51] *dies in civitatibus vel certis locis permaneat*[52]. — *XLVIII. De officium eius, qui vicem alicuius iudicis optinet*[53]. — *XLIX. De assessoribus et cancellariis iudicum.* — *L. De annonis et capitis administrationum vel assessorum aliorumve publicas sollicitudines gerentium vel eorum, qui aliquas consecuti sunt dignitates.* | [54] — *LII. De contractibus iudicum vel eorum, qui* ~~ₛ~~[55] *contra eos et inibendis donationibus et in eos faciendis, et ne administrationis tempor. propria sedes edificent*[56]. — *LIII. De modo multarum, quae*[57] *a iudicibus infliguntur.* — *LIV. De defensoribus civitatum.* — *LV. De magistratibus et municipalibus.* — *LVI. De officio*[58] *iuridici*[59] *Alexandriae*[60]. — *LVII. De quadrimensuum*[61] *tam civilium, quam militarium.* — *Expt. lib. p̃.*

Incipit lib. scds. *I. De edendo*[62]. — *II. De in ius vocando*[63]. — *III. De pactis.* — *IV. De transactionibus.* — *V. De calculi errore.* — *VI. De postulando.* — *VII. De advocatis diversorum iudiciorum.* — *VIII. De advocatus fisci.* — *IX. De errore advocatorum uł libellum seu p̃ces*[64] *concipientium.* — *X. Ut q.*[65] *desunt advocationis*[66] *partium iudex suppleat.* — *XI. De causis*[67], *ex quibus infamia alicui inrogatur.* — *XII. De procuratoribus.* — *XIII. Ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus praestare*[68] *vel actiones in se transferre.* — *XIV. De his, qui potentiorum nomine titulos praediis*[69] *affigunt vel eorum noã in lite pretendunt.* — *XV. Ut nemo privatus*[70] *titulus prediis suis uel alienis imponat vel ad regalia suspendat.* — *XVI. Ut nemini liceat sine iudicis auctoritate signa inpremere rebus, quas alius tenet.* | [71] — *XVII. De*[72] *fiscus vel respublicas procurationem alicui patrocinii causa in litem*[73] *praestet*[74]. — *XVIII. De negotiis gestis.* — *XIX. De his, que uis*[75] *metuve causa gerunt.* — *XX. De dolo malo.* — *XXI. De in integrum restitutione minorum XXV. ann̄.* — *XXII. De filiofamilias minore.* — *XXIII. De fideiusso~~r~~*[76] *mino~~r~~.* — *XXIV. Si tutor vel curator intervenerit.* — *XXV. Si in communi eademque causa in integro*[77] *restitutio postuletur.* — *XXVI. Si adversus rem iudicata*[78]. — *XXVII. Si adversus vinditiō*[79]. — *XXVIII. Si adversus donatiōn.*[80]. — *XXIX. Si adversus libertatem.* — *XXX. Si adversus transactionem vel depositionem minor restitui velit.* — *XXXI. Si adversus solutionem ad*[81] *debitorem uł a se facta.* — *XXXII. Si adversus dotem.* — *XXXIII. Si adversus dilectum suum.* — *XXXIV. Si adversus usucapionem.* — *XXXV. Si adversus fiscum.* — *XXXVI. Si adversus creditorem.* — *XXXVII. Si ut se hereditatem abstineat*[82]. — *XXXVIII. Si ut omissam hereditatem uel bonorum possessionem vel apud aliud*[83] *adquiratur.* — *XXXIX. In quibus causis in integro restitutio necessaria non est.* — *XL. Qui et adversus quos in integrum restitui non possunt.* — *XLI. Si minor se maiorem dixerit vel probatus fuerit.* | [84] — *XLII. Si sepius*[85] *in integrum restitutio postuletur.* — *XLIII. De his, qui veniam etatis*[86] *impetraver*˜[87]. — *XLIV. Si maior factus ratum abuerit.* — *XLV. Ubi et aput quem cognitio restitutionis agitanda est.* — *XLVI. De reputationibus, que fiunt in iudicio in integro*[88] *restitutionis.* — *XLVII. Etiam et per procuratorem causam in integrum restitutionis agi potest*[89]. — *XLVIII. In integrum restitutione*[90] *postulata ne quid novi fiat.* — *XLIX. De restitutione militum et eorum, qui reipublice causa adfuer*˜[91]. — *L. De uxoribus militum vel eorum, qui reipublice causa absunt.* — *LI. De temporibus in integrum restitutionis tam minorum aliorum* q[92] *psonarumque restitui possunt quā heredum eorum.* — *LII. Quibus ex*

---

49) *presentetur* Summa. 50) *omnem* Summa. 51) *quinquaginta* Summa. 52) *permaneant* Summa. 53) *optinent* Summa. 5) Incipit fol. 4. A. 55) *sunt* Summa. 56) *proprias sedes aedificent* Summa. 57) *que* Summa. 58) *officia* Summa. 59) *iurici* Summa. 60) *Alexandrine* Summa. 61) *quadrimenstrum* Summa. 62) Hic titulus in Summa omissus est. 63) *vocandum* Summa. 64) *preces* Summa. 65) *que* Summa. 66) *advocatorum* Summa. 67) *caussis* Summa. 68) *prestare* Summa. 69) *prediis* Summa. 70) *pribatus* Summa. 71) Incipit fol. 4. B. 72) *Ne* Summa. 73) *lite* Summa. 74) *prestet* Summa. 75) *vim* Summa. 76) *fideiussoribus* Summa. 77) *integrum* Summa. 78) *iudicatam* Summa. 79) *vinditionem* Summa. 80) *donationem* Summa. Omissus est titulus: *Si adversus vinditionem pignoris.* 81) Pro *ad* Summa *a* habet. 82) *abstineant* Summa. 83) *quid aliud* Summa. 84) Incipit fol. 5. A. 85) *saepius* Summa. 86) *aetatis* Summa. 87) *impetraverunt* Summa. 88) *integrum* Summa. 89) *possit* Summa. 90) *restitutionis* Summa. 91) *adfuerunt* Summa. 92) Pro *aliarum* q Summa *aliorumque*.

causis maiores in integrum restituuntur. — LIII. De alienatione iudicii mutandi causa factas[93]. *— LIV. De receptis. — LV. De satisdando. — LVI. De formulis et inpetrationem actionum sublāt.*[94] *— LVII. De iureiurando propter kalumnia dando. — Explič. kāp. lib. II.*

Incīp. kap. lib. III. I. De iudiciis. — II. De sportulis et sumptibus in diversis[95] *iudiciis faciendis et de exsecutoribus*[96] *litium. — III. De pedaneis iudicibus. — IV. Qui pro sua iurisdic | tione*[97] *iudices darive poss. — V. Ne quis in sua causa iudicet vel sibi ius dicat. — VI. Qui legitima persona*[98] *in iudiciis abent vel non. — VII. Ut nemo invitus agere vel accussare*[99] *cogatur. — VIII. De honore*[1] *iudiciorum. — IX. De litis contestationibus. — X. De plus petitionibus. — XI. De dilationibus. — XII. De feriis. — XIII. De iurisdictione omnium iudicum et de foro competenti. — XIV. Quando inperator inter pupillos*[2] *vel viduas vel miserabiles personas cognoscat et ne exibeantur. — XV. Ubi de criminibus agi oportet. — XVI. Ubi de possessione agi oportet. — XVII. Ubi fideicommissum peti potest. — XVIII. Ubi conveniatur, qui certo loco dari*[3] *promisit. — XIX. Ubi in rem actio exiberi debet. — XX. Ubi de ereditate*[4] *agatur et ubi scriptum heres*[5] *in possessionem mitti postulare debet. — XXI. Ubi agi oportet de ratiociniis tam publicis, quam*[6] *privatis. — XXII. Ubi causa status agi debet. — XXIII. Ubi quis de curiali vel de*[7] *coortalia vel conventione*[8] *convenitur. — XXIV. Ubi senatores vel clarissimi vel*[9] *civiliter vel criminaliter conveniantur. — XXV. In quibus causis militantes foris perscriptionem*[10] *uti non possunt*[11]. *— XXVI. Ubi cause fiscalis vel divine domus ho | minumque*[12] *eius aguntur. — XXVII. Quando liceat sine iudice unicuique vindicare se vel publicam devotionem. — XXVIII. De inofficioso testamento. — XXIX. De inofficiosis donationibus. — XXX. De inofficiosis dotibus. — XXXI. De repiditione*[13] *hereditatis. — XXXII. De rei vindicatione. — XXXIII. De usumfructum*[14] *et abitationem et ministerium servorum. — XXXIV. De servitutibus et de*[15] *aqua. — XXXV. De lege Aquilia. — XXXVI. De familia herciscundis*[16] *iudicium. — XXXVII. De communi divid*[17]. *— XXXVIII. Communia utriusque iudicio tam familie erciscunde*[18], *quam communi dividund*[19]. *— XXXIX. De finium regundorum. — XL. De consortibus eiusdem militis. — XLI. De noxialibus actionibus. — XLII. Ad exibendum.*

Reliqua ex titulorum indice desiderantur, quae lacuna in Codice notata non est. Postea absque ulla argumenti, quod deinceps tractatur, significatione, haec habentur: *T. I. De summa trinitate et de fide catholica et ut nemo de ea publice contendere audeat.* Codicis liber primus inde a folio 6. A. usque ad fol. 24. A. pertinet; liber secundus inde a fol. 24. A. usque ad fol. 52. A.; tertius inde a fol. 52. A. usque ad fol. 74. A.; quartus inde a fol. 74. A. usque ad fol. 107. B.; quintus inde a fol. 108. A. usque ad fol. 132. A.; sextus inde a fol. 132. B. usque ad fol. 161. A.; septimus inde a fol. 161. A. usque ad fol. 188. B.; octavus inde a fol. 188. B. usque ad fol. 204. A. Reliqua pergamena scriptura vacua est, neque ullam lacunae significationem habet. Finis operis in Codice hic est: *Lex VIII. Idem aug. Flore. Si te abse,* quae quidem verba ad const. 8. Cod. de donationibus (VIII. 54.) referuntur. — Singularum constitutionum adeoque etiam titulorum, ex quibus opus nostrum constat, in archetypo, unde vel noster Codex descriptus est vel nostrum opus, ita uti nunc habetur, per in breve contractionem exiit, mira quaedam videtur fuisse quarundum rerum in locos, a quibus alienae sunt, ut quae alienissimae, translatio, ut, quid de ea re existimandum sit, non satis constet. Quod errorum genus etsi ex Iustiniani Codicis comparatione facile deprehenditur, fontes tamen causasque erroris ubique aperire satis lubricum est atque a disputandi subtilitate remotum. Ac primum quidem in medio folio 7. A. post-

---

93) *facta* Summa. 94) *sublatis* Summa. 95) *diversos* Summa. 96) *executoribus* Summa. 97) Incipit fol. 5. B. 98) *legitimam personam* Summa. 99) *accusare* Summa. 1) Pro *honore* Summa *ordine* habet. 2) *popillos* Summa. 3) *dare* Summa. 4) *hereditate* Summa. 5) *haeres* Summa. 6) *quam et* Summa. 7) *de* in Summa deest. 8) *conventione* Summa. 9) *vel* in Summa deest. 10) *perscriptionem* Summa. 11) *possent* Summa. 12) Incipit fol. 6. A. 13) *repetitione* Summa. 14) *usufructu* Summa. 15) *de* in Summa deest. 16) *herciscunde* Summa. 17) *dividundum* Summa. 18) *familiae herciscunde* Summa. 19) *dividundum* Summa.

quam lib. I. tit. 2. const. 11. argumentum descriptum est hoc modo: *Clericus ex ipso vico ordinetur*, haec statim posita sunt: *Lex XXVII. Idem aug. Eritrio pp. Si milex expleta militia clericum se reprobaverit, qui minime permaneat, excepto militia primipilarum*, illaque, quae usque ad constitutionem 39. eiusdem tituli habentur: *Impr. Iustinianus aug. Ioh. pp. Ubi foris praescriptionem non potuit vel hii, qui in documentum reanuntiaverit*, quae in medio fol. 8. A. habentur. Ibidem reliquae huius tituli constitutiones uno tenore habentur, hoc est, inde a lege 12. usque ad legis 26. finem, quibus adnexa sunt, quae inde a lege 40. usque ad legis 42. finem leguntur. Ex his, quae attulimus, satis apparet unum folium librarii incuria male transpositum fuisse. Qui error cum propter singulorum nostri Codicis foliorum continentiam non possit videri ab huius exemplaris calligrapho profectus esse, in archetypo, unde hic Codex manavit, exstitisse existimandus est. Unde coniectura ducimur, ut hoc, unde noster liber manavit, antiquitatis exemplar eiusdem fere formae fuisse eundemque versuum numerum habuisse credamus. Totum enim folium, quod male transpositum esse diximus, versuum, quales in nostro Codice habentur, numerum habet quadraginta novem. Atqui in unaquaque nostri libri pagina fere viginti quinque versus esse supra dictum est. Quae res et alio modo confirmatur. Nam ea, quae inde a lege 12. usque ad legis 26. finem habentur, in nostro Codice quinquaginta duo versuum spatium occuparunt. Itaque hoc quoque loco ad eundem fere numerum res redire videtur, cum haec, quae diximus, unicum unius folii argumentum fuisse ex iis, quae postmodo in nostro exemplari habentur, facile constet. Alius eiusdem generis error in titulis septimi octavique libri permiscendis adeoque etiam male connumerandis cernitur. Statim enim post inscriptionem const. 4. Cod. VII. 65. (quorum appellationes non recipiantur), quae ita habet: *Impr. Gratianus a. ad Olybrium*, in medio folio 184. B. aliqui ex libro octavo tituli habentur, quorum haec est series: *Tit. LXVI. Si communes res pignorate sint* (Cod. VIII. 21.). *Tit. LXVII. De preturio pignore et ut in actionibus etiam debitorum missio preturii pignus procedat* (Cod. VIII. 22.). *Tit. LXVIII. Si in causa iudicata pignus captum sit* (Cod. VIII. 23.). *Tit. LXIX. Si pignus pignori datum sit* (Cod. VIII. 24.). *Tit. LXX. De remissione pignorum* (Cod. VIII. 26.). *Tit. LXXI. Etiam ob chirographaria pignus teneri* (Cod. VIII. 27.). *Tit. LXXII. De distractione pignorum* (Cod. VIII. 28.). Huius tituli priores duodecim leges ibidem in medio folio 186. A. positae sunt; reliqua autem non hic habentur, verum suo quidque in loco libri octavi collocantur. Post legem 12. autem in folio supradicto argumentum const. 4. Cod. VII. 65. habetur his verbis: *Si iuste debitum publicum vel canonis petatur, apellatio recipi non potest.* Sed deinceps reliqua, quae libri septimi sunt, posita sunt, ut tamen veri titulorum numeri non praetermittantur. Ex his, quae diximus, apparet, unum folium, quod ad libri octavi argumentum spectat, in archetypo, unde noster Codex manavit, male transpositum fuisse, eamque rem nostri quoque exemplaris scribam fugisse, quippe qui libri octavi titulos ex eo errore male in librum septimum inlatos ad septimi libri seriem connumeraverit itaque genuinos eorum numeros falsis permutaverit. Postea tamen, cum genuinos libri septimi titulos invenisset, error apparuit, neque tamen male factum emendare voluit. Verum non solum in titulis male collocandis et in illos, quibus non conveniunt, locos transferendis insignis videtur fuisse librarii scribae hallucinatio, verum etiam in singulis cuiusque tituli constitutionibus loco movendis et ad locos, a quibus alienae sunt, adiiciendis. Sic libri quinti titulus primus, qui *de sponsalibus et arrhis sponsaliciis et proxeneticis* est, duas habet constitutiones ex eiusdem libri titulo nono, quo *de secundis nuptiis* agitur, haustas; quae autem tertio loco posita est constitutio, const. 3. C. V. 1. est. Eiusdem fere generis est, quod in libri quarti titulo trigesimo quinto accidisse videmus. Nam, quae in huius libri titulo trigesimo quarto, qui *depositi* est, praetermissa est constitutio 11., inter subsequentis tituli, qui *mandati* est, legem primam secundamque ita est interposita, ut et numerum ab hoc loco plane alienum praeferat. Denique in libri octavi titulo trigesimo quinto, qui *de exceptionibus sive praescriptionibus* est, duodecim leguntur constitutiones, quae etiam in genuini Codicis exemplaribus ad hunc titulum referuntur; postmodo lex quaedam posita est, quae iam nihil ad hunc titulum, verum ad eiusdem libri quadragesimum primum, qui *de fideiussoribus et mandatoribus* est, pertinet, quam aliae tituli trigesimi quinti leges excipiunt, quae, quamquam iam in hoc titulo relatae sunt, ita tamen

una eademque serie connumerantur, ut hic error ipsum adeo nostri libri calligraphum fefellisse videatur. Eiusmodi errores quemadmodum absque ullo negotio deprehendimus, ita contra ea errorum causam fontemque non ita facile aperimus. — Illa autem disputatio cum maiore veri specie instítui queat, quare factum sit, ut in quibusdam operis nostri partibus, quae sunt diversorum titulorum constitutiones, ad unum titulum revocarentur. Sic libri sexti titulo quinquagesimo septimo, qui *de legitimis haeredibus* est, tredecim leguntur constitutiones, quae ad hunc titulum etiam in genuinis Iustiniani Codicis exemplaribus referuntur; postmodo quinque constitutiones subsequentis tituli habentur, quae tamen superioris tituli numeros sequuntur. Qua de re ut melius constet, huius tituli argumentum paucis adumbrabimus. *Tit. LVII. de legitimis haeredibus. Lex 1.* (L. 1. Iust. Cod. VI. 58.). *Lex 2.* (L. 2. C. ibid.). *Lex 3.* (L. 3, C. ibid.). *Lex 4.* (L. 4. C. ibid.). *Lex 5.* (L. 6. C. ibid.). *Lex 6.* (L. 7. C. ibid.). *Lex. 7.* (L. 8. C. ibid.). *Lex 8.* (L. 9. C. ibid.). *Lex 9.* (L. 10. C. ibid.). *Lex 10.* (L. 11. C. ibid.). *Lex 11.* (L. 12. C. ibid.). *Lex 12.* (L. 13. C. ibid.). *Lex 13.* (L. 14. C. ibid.). *Lex 14.* (L. 7. Iust. Cod. *communia de successionibus* VI. 59.). *Lex 15.* (L. 8. C. ibid.). *Lex 16.* (L. 9. C. ibid.). *Lex 17.* (L. 10. C. ibid.). *Lex 18.* (L. 11. C. ibid.). Intuenti autem cuique in ea, quae attulimus, satis constabit inter legem decimam quartam superioris tituli subsequentisque constitutionem septimam unum folium excidisse, eumque errorem ab eo, qui archetypum confecit, profectum esse, a nostri libri scriptore non item. Quem adeo tota res fefellisse videtur, ut et genuinos tituli quinquagesimi octavi numeros ad quinquagesimi septimi seriem ordinemque immutaverit. Atque haec, quae disputavimus, omnia alio Codicis nostri loco, qui fol. 108. A. habetur, egregie confirmantur. Initio folii 108. A. libri quinti inscriptio habetur, sequitur tituli primi argumentum, conflatum illud quidem, ut et supra dictum est, ex tituli noni primique constitutionibus; denique libri quinti titulus decimus, undecimus et deinceps reliqui eodem, quo in Iustiniani Codice, ordine absque ullo lacunae indicio habentur. Quae res manifesto est argumento, in eo, unde nostrum exemplar manavit, libro plus octo titulos defuisse, idque nostri Codicis calligrapho adeo fraudi fuisse, ut et tituli noni constitutiones ad primum titulum retulerit. — De patria nostri Codicis nihil certi constat. Quamquam a vero minus aberrare putem, si quis hunc librum in Italia exaratum esse arbitretur. Ac primum quidem vix ac ne vix quidem tibi persuadere possis, tantae molis librum in eo loco, ubi non legeretur, denuo descriptum fuisse, cum praesertim Iustiniani Codicis in breve contractio, qualis quantaque in iure reddendo eius libri vis ac potestas fuerit, satis ostendat. Atqui his, quibus nostrum exemplar scriptum est, temporibus nullibi, nisi in terra Italia, Iustiniani Codicis vestigia reperias[20]); hoc autem loco eius libri exemplaria circumferri adeoque etiam ad lites decidendas adhiberi solita nemo dubitat. Nam et in praeclaro illo libello contra Senenses concepto, quem *Muratorius* in antiquitatibus Italiae tom. III. pag. 888 — 890. primus edidit virque mihi amicissimus *Wilte* in Musei Rhenani tom. III. pag. 458 — 466. ex antiquo exemplari emendavit, circa medium saeculum VIII. p. Chr. n. loci quidam ex Iustiniani Codicis libro IV., VIII., IX. ad verbum adferuntur, et in aliis iisque posterioribus scriptis, quae quidem ad terram Italiam referantur, non ita raro facta est Iustiniani Codicis mentio. Qua de re Vir Ill. *de Savigny* in historiae iuris Romani per medium aevum tom. II. p. 205—207. et 224—238. ita disputavit, ut nihil supra. Huc accedit, quod talis est per nostrum Codicem totius scripturae forma, talis singulorum ductuum ratio, qualis in codicibus in terra Italia scriptis vel maxime conspicitur. Denique rationes orthographicae hanc coniecturam videntur confirmare. Certe, quod Germani Italos miramur neque *nihil* neque *mihi* recte pronuntiare posse, cum proinde eas res efferre soleant, ac si *nikhil* vel *mikhi* scriptum esset, eius rei vestigia etiam in nostro Codice plus semel habentur. *Michi* est III. 26. 4., VI. 44. 1., 49. 19.; *nichil* I. 5. 3., 9. 6., 17. 2., 19. 8., 22. 5., 23. 4., 39. 9., 52. 1., II. 4. 13., 24., 7. 6., 12. 15., 18. 20., 21. 2., 22. 2., 25. 1., 29. 2., 43. 1. aliisque locis, quos enumerare longum est. Porro spiritus asperi, qui vocatur, omis-

---

20) Vide *Eichhorni* librum: *Deutsche Staats- und Rechtsgeschichte* tom. I. p. 661. (ed. IV.). Paullo aliter V. Cl. *de Savigny* censuit in libro: *Die Geschichte des Römischen Rechtes im Mittelalter* tom. II. p. 88. et 130. (ed. II.).

sio, quae apud Italos hodieque usurpatur, etiam apud nostri exemplaris auctorem redire solet. Sic *abet* pro *habet* est I. 2. 42., 3. 19., 5. 10., 17. 2., 26. 1., 37. 2., II. 6. 7., 7. 20., 12. 24., 20. 4., 40. 2., 55. 4., 58. 2. aliasque saepenumero; *abes* pro *habes* II. 18. 17., III. 36. 2., IV. 52. 1., V. 37. 8., 51. 4., VII. 14. 14., 40. 2., VIII. 44. 29.; *abent* pro *habent* III. 14. 7., 28. 37., IV. 44. 14., V. 31. 4., VI. 53. 4.; *abere* pro *habere* II. 7. 13., V. 62. 4., 16., VI. 20. 20., 21. 2., 9. 10., 25. 6., 26. 6., 40. 1., 49. 5., VII. 15. 3., 17. 1., 45. 14., 57. inscr., VIII. 16. 9.; *abens* pro *habens* II. 21. 2.; *abentem* pro *habentem* III. 36. 24.; *abentes* pro *habentes* IV. 29. 5., V. 66. 2.; *abentibus* pro *habentibus* VII. 15. 3.; *abeat* pro *habeat* I. 2. 32., 3. 21., 9. 4., 10. inscript., 1., 28. 1., 31. 4., II. 3. 19., III. 28. 25., 32. 6., 36. 16., IV. 31. 14., V. 70. 6., VI. 20. 19., 21. 3., 25. 6., 30. 22., 40. 2., 49. 4., 49. 12., 56. 5., 59. 4., 60. 7., VII. 70. 8.; *abeant* pro *habeant* I. 2. 41., 3. 45., 9. 6., 37. 1., III. 4. 1., 36. 10., VI. 20. 21., 30. 21.; *abuisti* pro *habuisti* II. 5. 1., 18. 15., VI. 26. 3., VIII. 44. 19.; *abuit* pro *habuit* II. 12. 15., 21. 2., 45. 1., 2., 50. 6., III. 1. 15., 34. 13., V. 62. 17., VI. 38. 1., 42. 21., 57. 16., VII. 10. 4., 15. 1., 40. 7., VIII. 16. 9.; *abuerunt* pro *habuerunt* II. 36. 3., III. 31. 12., IV. 21. 10., VIII. 18. 1.; *abueris* pro *habueris* VI. 46. 4.; *abuerit* pro *habuerit* I. 9. 13., 4. 56., II. 45. inscript., VI. 46. 1., VII, 15. 3.; *aberet* pro *haberet* VII. 6. 1.; *abetur* pro *habetur* II. 55. 5., VIII. 17. 2.; *abeantur* pro *habeantur* I. 12. 5., VII. 3. 1., VIII. 17. inscr.; *abita* pro *habita* I. 55. 1.; *abitare* pro *habitare* I. 12. 5.; *abitant* pro *habitant* VI. 3. 12.; *proibet* pro *prohibet* I. 12. 5.; *proibuit* pro *prohibuit* I. 12. 5.; *proibente* pro *prohibente* I. 12. 5.; *proibentes* pro *prohibentes* I. 12. 5.; *proiberis* pro *prohiberis* VIII. 35. 16.; *proibetur* pro *prohibetur* I. 2. 25., II. 4. 24., VII. 72. 7.; *proibentur* pro *prohibentur* VII. 18. inscript.; *proibitis* pro *prohibitis* IV. 59. inscript.; *inibendis* pro *inhibendis* I. 52. inscript.; *adibiti* pro *adhibiti* VI. 42. 22.; *adibita* pro *adhibita* IV. 19. 1.; *adibuisti* pro *adhibuisti* VII. 34. 5.; *exibeantur* pro *exhibeantur* III. 14. inscript.; *exibendum* pro *exhibendum* III. 42. inscript.; *exibeantur* pro *exhibeantur* V. 53. 3.; *exibendis* pro *exhibendis* VIII. 7. et 8. inscript.; *exibendo* pro *exhibendo* VIII. 8. inscript.; *ratiabitione* pro *ratihabitione* II. 12. 5., 56. 1., III. 42. 1., V. 16. inscript.; *distrai* pro *distrahi* II. 18. 17., IV. 52. 3., 53. 1., VIII. 17. 8., 25. 6., 36. 3.; *detraere* pro *detrahere* II. 50. 7.; *detraatur* pro *detrahatur* V. 14. 10.; *distraat* pro *distrahat* V. 37. 7.; *subtraent* pro *subtrahent* V. 37. 9.; *traatur* pro *trahatur* VII. 17. 1.; *retraitur* pro *retrahitur* II. 51. 2.; *contraenda* pro *contrahenda* VII. 38. inscript., VIII. 37. inscript.; *contrai* pro *contrahi* IV. 10. 5.; *exeredentur* pro *exheredentur* I. 2. 42.; *exeredari* pro *exheredari* III. 28. 19.; *exeredatus* pro *exheredatus* III. 28. 28.; *exeredatis* pro *exheredatis* VI. 28. inscript.; *exeredata* pro *exheredata* III. 28. 15. et 28.; *eres* pro *heres* II. 38. 2.; *erede* pro *herede* VI. 23. 12.; *ereditatem* pro *hereditatem* I. 18. 2.; *ereticus* pro *hereticus* I. 7. 3.; *coortalium* pro *cohortalium* VI. 61. inscript.; *coortalia* pro *cohortalia* III. 23. inscript.; *coortalibus* pro *cohortalibus* I. 39. 13.; *orreum* pro *horreum* IV. 65. 4.; *orreorum* pro *horreorum* VIII. 11. 2.; *ordei* pro *hordei* IV. 32. 11.; *conpreenso* pro *conprehenso* I. 53. 5., 54. 6.; *ospites* pro *hospites* I. 9. 3., II. 7. 20.; *Ypatium* pro *Hypatium* I. 28. 2.; *Ellisponti* pro *Hellesponti* I. 33. 2.; *epoticaria* pro *hypothecaria* VII. 39. 7. Etiam illa ad vulgaris dialecti rationem accommodata videntur esse: *Spaniorum* pro *Hispaniarum* VII. 32. 11. et VIII. 5. 2. et *Sperium* pro *Hesperium* I. 5. 2. Denique ex eodem fonte derivatum videri potest, quod *scolasticus* pro *scholasticus* I, 3. 14., II. 7. 1. et *incoare* pro *inchoare* aliaque id genus saepenumero leguntur. — De possessoribus huius exemplaris manuscripti neque in ipso quidquam annotatum reperi, neque *Niebuhrius* in iurisprudentiae historicae commentariis, quos tresviri ad promovendam iuris scientiam insignes ediderunt, tom. III. p. 389—396. significavit, neque *Bluhmius*, indefessus bibliothecarum, quae per Italiam sunt, investigator, itineris Italici tom. II. p. 209. retulit. Denique in codicum manuscriptorum nostrae bibliothecae catalogo, quem *Philippus Marinius* ὁ μακαρίτης confecit, nihil occurrit, quod ad hanc rem illustrandam adhiberi queat. Cumque et tegumentum Codicis satis vetustum sit, ad hanc coniecturam adducor, ut eum per longum tempus in ea, qua de agitur, bibliotheca delituisse credam, cum praesertim iuris Iustiniani libri ad legem Romanam,

qua clerici vivebant, per medium aevum referrentur[21]), neque bibliothecae vel ecclesiarum vel monasteriorum tales libros sibi comparare dedignarentur[22]).

Sed iam tempus est, ut ad ipsum opus perveniamus. Operis titulus qui fuerit, quaeritur. Nos, ut de ea re constare possit, omnia Codicis testimonia, ex quibus aliquid derivari queat, in hunc locum congeremus. Initio indicis fol. 2. B., quem supra retulimus, haec leguntur: *Incipit capitula libri primi domini Iustiniani adnotationum codicum feliciter.* Vox *capitula* quid sibi velit, in obscuro non est. Sequitur enim: *Kap. I. De summa trinitate et de fide catholica et ut nemo de ea publice contendere audeat. K. II. De episcopis et clericis* et reliqua. Itaque dubitari nequit, titulos hac voce designatos esse. Initio primi libri titulum operis intercidisse iam supra dictum est. Libri secundi fol. 24. B. hic est titulus: *Incipit liber constitutionum secundus adnotationum codicum feliciter.* Libri finis fol. 52. A. hic est: *Explicit constitutionum liber secundus.* Ibidem tertii libri hic est titulus: *Incipit constitutionum domini Iustiniani liber tertius feliciter.* Quarti libri fol. 74. A. hoc est initium: *Incipit liber constitutionum adnotationum quartus.* Quinti libri fol. 108. A. hic est titulus: *Incipit liber quintus adnotationum domini Iustiniani.* Ad finem quinti libri fol. 132. B. haec leguntur: *Explicit liber quintus constitutionum domini Iustiniani feliciter.* Initium libri sexti ibidem hoc est: *Incipit liber constitutionum sextus feliciter.* Desinit fol. 161. A.: *Explicit liber constitutionum VI. adnotationum domini Iustiniani feliciter.* Similis est libri septimi titulus: *Incipit liber constitutionum adnotationum domini Iustiniani septimus.* Desinit fol. 188. B. in haec verba: *Explicit liber septimus adnotationum domini Iustiniani.* Denique libri octavi ibidem hoc est initium: *Incipit liber octavus constitutionum domini Iustiniani, ut super.* Atque intuentibus nobis in haecce nostri Codicis testimonia illud quidem apparet, vocem *constitutionum* fere semper cum voce *liber* coniunctam haberi. Verum neque illa *adnotationum codicum* ficticia esse possunt, cum in indicis secundique libri titulis legantur. Huc accedit, quod et libri quarti, quinti, septimi titulis et ultimis sexti septimique verbis certe quidem aliqua ex parte confirmentur. Denique illa verba *domini Iustiniani*, si quando cum voce *adnotationum* coniuncta sint, his fere semper postposita esse repeiuntur. Sic certe initio quinti septimique libri et in fine sexti septimique. Contra ea illi loci, ubi verba *domini Iustiniani* cum voce *constitutionum* coniuncta habentur, ad nostram rem decidendam nihil videntur pertinere, cum in hoc omissionis genere facile peccari soleat. Itaque genuinum nostri operis titulum hunc esse arbitramur: *Incipit constitutionum liber primus adnotationum codicum domini Iustiniani.* Verbis *adnotationes codicum domini Iustiniani* singularum constitutionum in Iustiniani Codice relatarum epitomae demonstrantur. Neque in eo offendas, quod Iustiniani Codex plurali numero hoc loco designetur. Solent enim Graeci scriptores hunc librum voce *κώδικες* plurali numero designare[23]). Itaque facile fieri potuit, ut in exemplari, quod in terra Italia a Graecis occupata exaratum erat, libri titulus ad hanc consuetudinem conforma-

---

21) Vide Savinii librum: *Geschichte des Römischen Rechtes im Mittelalter* (ed. II.) tom. I. p. 130—137.
22) Vide Savinii librum laudatum I. p. 141—145. 23) Codex Graecus Monacensis numero 380. signatus in indice titulorum (vide *Ἀνέκδοτα* tom. I. p. XLIV.) ϟθ'. *συναγωγὴ τῶν εἰρημένων τίτλων καὶ παρατίτλων ἐν τοῖς κώδιξι καὶ τοῖς διγέστοις καὶ ταῖς διατάξεσι τῶν νεαρῶν.* Psellus *συνοψ.* vs. 44. in Meermanni thesauro iuris civilis et canonici tom. I. p. 43. *εἶτα συνοπτικώτερον τοῦ Λέοντος βιβλίον (τὸ πᾶν ἑξηκοντάβιβλον πάντας τοὺς νόμους ἔχον) τοὺς κώδικας, τὰ διγέστα, τὰς νεαρὰς συντόμως.* Attaliata in praefatione *τοῦ ποιήματος νομικοῦ* apud Leunclavium in iure Graeco-Romano tom. II. p. 2. de Iustiniani Codice sic loquitur: *τὰς δώδεκα βίβλους τῶν κωδίκων συνεπέρανεν.* Paullo post de Basilicorum confectione: *τά τε δίγεστα καὶ τοὺς κώδικας καὶ πολλὰ τῶν ἰνστιτούτων καὶ αὐτὰς τὰς Ἰουστινιανοῦ νεαρὰς δι' ἐννόμων ἀνδρῶν ἀγρύπνως ἐρανισάμενος.* Matthaeus Blastares in praefatione syntagmatis canonum apud Beveregium in Synodico tom. II. parte 2. p. penult. de Iustiniani Codice ita loquitur: *ἰδίᾳ δέ, ὅσα οἱ βασιλεῖς διωρίσαντο, ἐν βίβλοις ἔγραψε δώδεκα, ἅπερ ὠνόμασε κώδικας ἤτοι βασιλικὰς διατάξεις.* Hinc et singulos Codicis libros apud Graecos *κώδικας* vocatos esse constat. Paullo post idem de Iustiniani Codicis versionibus: *Θαλελαῖος (ἀντι)κένσωρ τοὺς κώδικας εἰς πλάτος ἐκδίδωκε.* Denique ad finem praefationis de Basilicorum compilatione ita habet: *καὶ τὰ διέχοντα τῇ θέσει συνάψας εἰς ἕν, τά τε δίγεστα καὶ τοὺς κώδικας καὶ πολλὰ τῶν ἰνστιτούτων καὶ αὐτὰς τὰς τοῦ Ἰουστινιανοῦ νεαρὰς — τεύχεσι ὠργάνωσεν ἕξ.* Harmenopulus in Manualis legum I. 1. §. 7. ed. Reitzi p. 12. *Λέων ὁ σοφὸς ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος τὰ δίγεστα καὶ τοὺς κώδικας καὶ τῶν ἰνστιτούτων πολλὰ καὶ νεαρὰς αὐτὰς εἰς ἓν πάντα συναγαγὼν — ἀπήρτισεν.*

retur, eaque res a summae Perusinae compilatore in hoc opus transferretur. Nec denique plurium genitivorum, quorum alter ab altero pendeat, concursus habet, quod mireris. Talia enim apud optimos quosque Latinitatis auctores habentur[23]). *Niebuhrio* num eadem, quae nobis, de operis titulo sententia sederit, ex eius verbis generaliter conceptis non satis perspicitur[24]).

Sequitur, ut ipsum operis argumentum describamus et quodammodo adumbremus. Est autem in nostro Codice Iustiniani Codicis summa, quae ut uniuscuiusque libri titulique ordinem sequitur, ita singularum constitutionum epitomas habet. Unicuique constitutioni numerus praepositus est hoc modo: *Lex I.*, *Lex II.* et caet. Qui numeri etsi in exemplari manuscripto notis Romanis exprimuntur, in editione tamen ad numerorum Arabicorum modum immutati sunt, ut a titulorum numeris recte discernerentur. Quodsi quando error in horum numerorum seriem irrepserit, Codicis lectionem in notis exprimere non dubitavi. Eius rei exempla haec sunto: I. 2. 25., 31. 4., II. 3. 34., 4. 37., 42. 4., III. 34. 14., IV. 32. 24., 35. 12., V. 16. 25., 17. 8., 37. 15—18., VI. 2. 14. et 15., 49. 8., VII. 14. 37., 46. 4., 63. 5. Idem de erroribus, qui in titulorum serie ordineque inveniuntur, facere non dubitavi. Exempla huius rei sunt: III. 12. et 15., IV. 28., VII. 17. et 73. Post numerum constitutionis, quae in nostro opere *legis* voce[25]) designatur, constitutionis inscriptio habetur, quae vel maxime ad Iustiniani Codicis auctoritatem accedit. Est tamen, ubi plenior in nostro exemplari habeatur, quam rem infra latius explicabimus. Hae inscriptiones in illo, unde nostrum exemplar ductum est, codice manuscripto, si non omnes, at certe magna pars siglis notisque conceptae videntur fuisse. Quae res exinde colligitur, quod harum notarum in nostro exemplari est ubi pravae interpretationes habeantur. Sic ex nota, qua *imperator* designatur, *imperante* exiit (VII. 34. 1., 35. 1. et 2.); sic ex nota, qua *augustus* significatur, *Aurelius* natum est (IV. 32. 1.); sic ex nota, qua *Caesar* exprimitur, vel *centum* profectum est (I. 18. 5., II. 43. 3.) vel *consul* (II. 4. 20., 24. 5., IV. 6. 4., VII. 57. 6., VIII. 47. 6.); sic ex siglis, quibus *nobilissimus Caesar* significatur, *novies et consul* exiit (II. 3. 15., VI .7. 6.) vel *novies* (III. 28. 16., IV. 35. 8.) vel *novies c.* (VII. 10. 3.) vel *novies pc.* (VII. 16. 6.) vel *comiti* (VII. 1. 12.); sic ex nota, qua *exemplum* designatur, *explicit* ortum est (VII. 16. 40.); denique ex nota, qua *Orientis* designatur, *ordinarium* exiit (IV. 61. 7., VI. 30. 15., VIII. 36. 11.). Illa tamen inscriptionum pars, quae sic habet: *idem augustus* vel *iidem augusti* in antiquo exemplari, unde nostrum deductum est, non ita saepe videtur rediisse, cum nostri operis scriptor in constitutionibus, quas iidem imperatores fecerunt, deinceps referendis saepius, quam in vulgatis Iustiniani Codicis exemplaribus fieri solet, nomina imperatorum integra litteris perscripserit. Cuius rei exempla habentur his locis: I. 7. 4., 5., II. 3. 30., 31., 56. 4. 6., III. 33. 14—17., IV. 1. 11 et 12., 5. 11 et 12., 18. 2 et 3., 20. 15—18., 29. 22—25., 30. 13—16., 37. 6 et 7., V. 12. 29—31., V. 37. 25—28., VI. 2. 20—22., 26. 8—11., 27. 4—6., 35. 11 et 12., 37. 21—26., 38. 3—5., 42. 30—32., VII. 15. 1—3. Non tamen dubitandum, quin inscriptiones singularum legum in nostro opere aliquando ad ea, a quibus aliena sunt, summaria trahantur, quam rem ex Iustiniani Codicis comparatione facile deprehendimus. Hoc factum est his locis: I. 14. 8 et 9., 18. 7., 50. 7. et 8., 54. 6 et 7., II. 3. 6 et 7., 4. 7—8., 7. 24., 12. 9—12. et 14—21. et 23—27., III. 36. 11 et 12., 38. 9—11., IV. 26.

---

23) Vide Perizonium ad Sanctii Minervam libr. II. cap. 3. p. 174. 24) l. l. tom. III. p. 390. 25) Id enim et singulae epitomae constitutionum praeferunt et his formulis demonstratur: *in ea lege habet* vel *in eadem lege habet* I. 2. 25, 31., 42., 5. 10., 26. 1., 27. 1., II. 7. 20., 55. 4., 58. 2., III. 1. 12., 28. 36., IV. 35. 22., 55. 35., V. 13. 1., 33. 1., 37. 26., VI. 23. 28., 27. 6., VII. 6. 1., 15. 1., 17. 1., 24. 1., 31. 1., 32. 12., 62. 6.; *in ea lege* II. 56. 1., 58. 2., VII. 39. 7., 62. 19.; *item in ea lege verba ipsa* VI. 30. 1.; *in ea lege verba hec ipsa* VI. 60. 6., 8.; *in ea lege habet verba* VI. 55. 4., VII. 7. 1.; *verba hec leg.* VI. 60. 5; *idem in ea lege habet* I. 2. 42., 3. 19., 5. 10., III. 28. 30., 31. 12., VII. 6. 1.; *in ea lege, ubi dicit* VII. 39. 7. et 8.; *in ea lege abet, ubi dicit* VII. 40. 2.; *in ea lege dicit* I. 12. 5., 14. 5., III. 28. 30., IV. 30. 14., VII. 63. 5.; *item in ea lege dicit* IV. 30. 14.; *idem in ea lege* I. 14. 5.; *in ea lege verba haec sunt* V. 1. 2., V. 12. 11. Denique παραπομπαὶ rem conficiunt: velut *require legem* III. 36. 15., 36. 16—25., 37. 1., VIII. 39. 2., *lege ipsam legem* III. 36. 4., VI. 53. 6. et 8., *hec lex et de nepotes — loquitur* VIII. 47. 10., *lex ut supra* II. 4. 30., 22. 9., V. 75. 4., *ut supra lege hoc habet et ista* III. 1. 16., *idem haec lex ut supra* IV. 56. 2.

10., 30. 6 – 10, V. 12. 24 – 30., 27. 12., VI. 2. 18., 37. 5 – 18., VII. 16. 3., 51. 3., VIII. 11. 3., 44. 29 et 30. Quae res quare acciderit, variae causae reddi possunt, eaeque, ut opinor, satis idoneae. Est ubi aberrans librarii scribae oculus in causa fuerit, quare prioris constitutionis inscriptio in subsequentem legem translata sit, velut VII. 38. 1.[26]). Est etiam, ubi ex subsequentis constitutionis inscriptione aliquid in antecedentis migraverit, velut, quod I. 3. 3. *Rufino pp.* habetur, id et contra fidem Theodosiani Codicis et codices mss. Iustiniani Codicis est, et ex const. 4. huius tituli in eam, quam dixi, legem translatum. Alia causa, quare inscriptiones ad leges, ad quas non pertinent, delatae sint, haec est, quod ex una Iustiniani Codicis constitutione aliquando duae nostri operis epitomae confectae sunt. Sic II. 3. 7. et 8. ex ea constitutione, quae in Herrmanniana Codicis editione const. 9. C. II. 3. (de pactis) est, orta sunt, habent autem constitutionis septimae nonaeque inscriptiones. Porro singularum legum apud nostrum scriptorem in alium locum translatio[27]) in causa fuit, quare inscriptiones in alium locum detrusae videantur esse. Sic III. 28. lex vigesima, vigesima prima secundaque apud nostrum scriptorem diverso ordine habentur, quam in Iustiniani Codicis exemplaribus manuscriptis. Quare factum est, ut, quae sunt const. 21. et 22. C. III. 28. inscriptiones, in nostro Codice manuscripto permiscerentur. Denique diversorum titulorum in unum confusio aliquando fecisse videtur, ut inscriptiones confunderentur. Quam rem ut exemplo illustremus, ad libri octavi titulum trigesimum quintum animum advertemus. Huius tituli primae quattuor constitutiones sunt eaedem, quae in Iustiniani Codicis libri VIII. titulo 36. habentur; quae vero apud nostrum scriptorem sequuntur usque ad decimam legem, hausta sunt quidem ex his, quae Iustinianus Codex l. l. inde a constitutione quinta usque ad decimam complectitur, habent autem inscriptiones ex constitutionibus, quae in eiusdem libri titulo 41. inde a septima usque ad duodecimam habentur, deductas; quae vero deinceps apud nostrum habentur leges undecima duodecimaque, eae et argumentum et inscriptiones penultimae constitutionis et ultimae tituli 36. libri VIII. referunt; sequitur apud nostrum scriptorem constitutio, quae const. 16. Iust. Cod. VIII. 41. est; ultimae autem huius tituli leges conveniunt cum his, quae in Iustiniani Codicis libri octavo titulo trigesimo sexto inde a constitutione quinta usque ad decimam tertiam habentur. Tantae nostri scriptoris a Iustiniano Codice discrepantiae quae causa fuerit, non est difficile explicare. Librarius scriba enim, ubi semel ad libri octavi titulum quadragesimum primum delatus erat, huius tituli inscriptiones in trigesimum sextum male intulit; postea, ubi errorem animadvertit suum, integras huius tituli leges ex eo, quod in vulgarem sermonem transtulit, opere in suum exemplar transscripsisse videtur. — Denique de inscriptionum interpolatione videndum est. Quae quidem disputatio duas habet partes, alteram, ut de his, quae fortuito casu acciderunt, interpolationibus videamus, alteram, ut de his, quae data opera apud nostrum scriptorem immutata sunt, dispiciamus. Atque ad illud quidem genus revocandum est, si quando ex diversarum constitutionum inscriptionibus una eaque satis absurda efficta est. Quae res cum in aliis locis, tum vel maxime in libri tertii titulo trigesimo sexto deprehenditur. Nam legis 19. inscriptio: *idem a. et c. pactumlelisygratiae* ex diversarum constitutionum inscriptionibus nata est, hoc est, const. 19., quae ita habet: *Iidem aa. et cc. Lysicrali,* et const. 20., quae haec est: *Iidem aa. et cc. Pactuelae.* Porro ex hac, quam ultimo loco retulimus, et const. 21. inscriptione, quae ita habet: *Iidem aa. et cc. Fortunalo* nata est haec legis vigesimae inscriptio: *Idem a. et c. Fortunalo Pactumiae.* Porro ex constitutione 21. et 22., quae *Dionysium* praefert, nata est haec legis 21. inscriptio: *Idem a. et c. Dionysio Fortunalo.* Atque ad eundem fere modum ex constitutionis 22. et 23. inscriptionibus haec, quae legis 22. est, orta est; denique ex const. 23. et 24. haec, quae legis 23. est. Huius erroris causa in eo videtur esse posita, quod librarii scribae oculus ab alia

---

26) Idem erroris genus etiam in libris mss. Iustiniani Codicis reperitur. Sic, teste Herrmanno, pars inscriptionis ex const. 28. C. I. 3. in manuscripto codice bibliothecae Universitatis Lipsiensis in const. 31. C. ibid. translata est. Vide Herrmannum pag. 32. not. 9. Similiter codex Parisiensis peccavit in const. 25. C. ibid. inscriptione. Vide Herrmannum p. 30. not. 12.

27) Eiusmodi translationes vel maxime insignes hae sunt: I. 18. 7. et 8., II. 17. 1. et 2., III. 34. 13. et 14., 36. 19. et reliqua usque ad 24., III. 38. 9. et 10., IV. 26. 8. et 9., V. 43. 1. et 2., VI., 3. 6. et reliqua usque ad 10., VI. 26. 1. et 2., 36. 5. et 6., VII. 4. 9. et 10., VIII. 17. 1. et 2. et 3.

ad aliam legem aberraverit itaque ex rebus plane dissimilibus unam eamque male cohaerentem inscriptionem conflaverit. Ad alterum interpolationis genus hoc primum referendum videtur esse, si quando is, cui rescriptum est, in Iustiniano Codice alio, quam, quo apud nostrum scriptorem habetur, modo efferatur. Sic const. 6. C. II. 7. *ad Florentium* $\overline{pp}$. habet, cum in summa Perusina *Florentio* $\overline{pp}$. sit. Ad eundem modum const. 3. C. II. 12. ed. Herrm. *ad Metrodorum*, cum tamen noster scriptor *Metrodoro* habeat. Atque rursus est, ubi Iustinianus Codex dativum casum praeferat, summa Perusina autem praepositionem. Sic const. 27. C. III. 27. *Verino* habet, cum apud nostrum scriptorem *ad Verianum* habeatur. Ex eodem errore multae et aliae corruptelae natae sunt, velut I. 2. 30. *Addioscoro* pro *Dioscoro*, I. 14. 9. *ad Palladio* pro *ad Palladium*, I. 22. 4. *ad Pompeio* pro *ad Pompeium* sive is *Pompeianus* est, II. 2. 17. *Adeximmacho* pro *Deximacho*, II. 7. 15. *ad Dioscoro* pro *Dioscoro*, III. 27. 2. *ad Adriano* pro *Hadriano*, VI. 17. 2. *ad Rufino* pro *ad Rufinum*. Deinde ad has, quae data opera factae sunt, inscriptionum corruptelas illud quoque revocandum est, si quando ex ipsis constitutionis verbis inscriptio aliquod incrementum ceperit, id quod vel maxime in prioribus cuiusque constitutionis verbis accidisse animadvertimus. Ac primum quidem IV. 8. 1., ubi *Hermogeni praesidi provinciae* habetur, ultima inscriptionis pars a Iustiniani Codicis exemplaribus abest, cumque praeses provinciae in contextu constitutionis tertia persona designetur[28]), ex prioribus legis verbis orta videntur esse. Sic IV. 28. 2. *Sophio et Zenodoro*, cum Iustinianus Codex *Sophiae* habeat. Atqui *et Zenodoro* orta sunt ex prioribus constitutionis verbis: *Zenodorus, si cum sui iuris esse publice videretur, — contraxit.* Quae quidem loquendi ratio satis absurda esset, si ipsi adeo Zenodoro rescriptum esse censeres. Sic VII. 62. 5. haec inscriptio habetur: *Impr. Diocl. et Max. aa. Valerio praesidi provinciae*, quae in Iustiniano Codice aliter concepta est: *Impp. Dioclet. et Maxim. aa. et cc. Valenti et aliis.* In qua utriusque libri diversitate illud apparet, voces *praesidi provinciae* ex prioribus constitutionis verbis[29]) esse enatas, siquidem in contextu constitutionis hi, ad quos litterae missae sunt, secunda persona compellantur, praeses provinciae autem tertia designatur. Idem erroris genus VIII. 29. 1. et 4. deprehenditur. Nam in prima quidem tituli lege verba summae Perusinae *praesidi provinciae* abiicienda sunt, tum quod in Iustiniano Codice desunt, tum quod is, cui rescriptum est, ibi secunda, praeses provinciae autem tertia persona significatur[30]); in quarta autem eiusdem tituli lege verba *praesidi provinciae* easdem ob causas condemnanda sunt[31]). Quorum errorum communis hic est fons, quod ea, quam primo loco retulimus, lex a verbis: *praeses provinciae* incipiat, haec autem, quam ultimo loco posuimus, in contextu constitutionis aliquam habeat *praesidis* mentionem. Denique II. 4. 12. verba *praesidi provinciae*, quae partem inscriptionis efficiunt, similiter ex prioribus const. 12. C. II. 4. verbis[32]) orta sunt, cum et in Iustiniano Codice desiderentur et praeses provinciae tertia persona designetur. Verum haec sufficiant ad demonstrandum id, quod supra posui. — Restat, ut de corruptelis inscriptionum, quae ex quarundam vocum omissione apud nostrum scriptorem profectae sunt, paucis videamus. Id genus erroris vel maxime in his, quae pluribus missae sunt, constitutionibus accidisse videtur. Ac primum quidem in Iustiniano Codice multae constitutiones reperiuntur, quae ad certam personam missae esse perhibentur, ut tamen hanc habeant inscriptionis adiectionem *et aliis*. Quod brevitatis causa factum esse apparet ex eo, quod hi, ad quos constitutio missa est, plerumque secunda pluralis numeri persona designantur. Inveniuntur tamen summae Perusinae loci non admodum pauci, ubi haec verba *et aliis* tam contra Iustiniani Codicis fidem, quam contra ipsarum constitutionum tenorem omissae sint. Sic const. 3. C. V. 28. habet *Gordio et aliis*, cum verba *et aliis* in summa Perusina desint. Atqui necessariam esse hanc verborum adiectio-

---

28) Iust. Cod. IV. 8. 1. *Praeses provinciae* iure proferre sententiam *curabit.* 29) Iust. Cod. VII. 62. 5. *Praeses provinciae*, ad quem *appellastis*, si non vitio negligentiae *vestrae* tempus — exemptum esse *animadverterit*, sed — cognoverit, iuxta perpetui iuris formam desiderio *vestro medebitur.* 30) Iust. Cod. VIII. 30. 1. *Praeses provinciae* aditus, si fuerit probatum, *tuum* creditorem — dolo malo fundum vendidisse, quanti *tua* interest, restitui *tibi* eundem creditorem *iubebit.* 31) Iust. Cod. I. 1. 4. Cum *alleges* —, *adito praeside provinciae, experire* actione, si — docere *potueris.* 32) *Iidem aa. Primo. Praeses provinciae existimabit*, utrum — transactio inter *te* et civitatis administratores facta sit. — Nam — *iubebit*, — non *sinet.*

nem ipse constitutionis tenor[34]) facile ostendit. Eodemque modo verba *et aliis*, quae in summa Perusina VI. 2. 16. desiderantur, in Iustiniano Codice habentur et vero omitti non debuisse ipsa constitutionis verba declarant[35]). Quae eadem ratio facit, ut verba *et aliis* in const. 6. C. VII. 10. deesse non possint, cum tamen apud nostrum scriptorem non habeantur[36]). Eiusdem farinae est, quod VII. 52. 3. verba *et aliis* desunt, quae tamen in Iustiniani Codicis exemplaribus habentur et abesse omnino non possunt[37]). Neque VIII. 17. 2. *et aliis* deesse possunt, contra quam nostro scriptori visum est[38]). Verum non solum in verborum *et aliis* ad inscriptionis finem adiectorum omissione noster scriptor subsistendum putavit, verum, quod mireris, etiam certa eorum, ad quos unaquaeque constitutio missa est, nomina praetermittenda esse duxit, si quando acciderit, ut Iustinianus Codex duas pluresve personas disertis verbis commemoraret. Atque hoc quoque erroris genus facile demonstratur, cum, quae apud nostrum scriptorem omissa sunt, et in libris mss. Iustiniani Codicis non desint et ob ipsum constitutionum tenorem abesse nequeant. Const. 25. C. II. 4. haec est inscriptio: *Iidem aa. et cc. Marcellae et Quirillae*, in Iustiniani Codicis exemplaribus, cum tamen summa Perusina verba *et Quirillae* omittat. Quae tamen abesse non possunt, cum in contextu constitutionis hi, ad quos missa est, secunda pluralis numeri persona compellentur[39]). Atque etiam V. 18. 6. inscriptionis pars apud nostrum scriptorem desideratur. Sic enim Codicis exemplaria: *Impp. Diocletianus et Maxim. aa. Alexandrae et Neroni*, cum tamen summa Perusina verba *et Neroni* plane non habeat. Atqui ipse constitutionis tenor exigit, ut duas personas significari credamus[40]). Denique in const. 2. C. V. 46. in Iustiniani Codicis codd. mss. haec habetur inscriptio: *Imp. Philippus a. et Philippus c. Asclepiadi et Menandro*, cum tamen summa Perusina verba *et Menandro* non habeat. Atqui genuina esse ipsa constitutionis verba loquuntur[41]). Quae cum ita sint, nolo tamen existimes nullam aut certe perexiguam utilitatem ad Iustiniani Codicis inscriptiones critica arte ac disciplina perpoliendas ex summariis Perusinis redundare. Quam rem infra latius explicabimus.

Transeo ad ipsas, quae apud nostrum scriptorem habentur, constitutionum epitomas describendas. Harum initio prima quaeque constitutionis verba in eo, unde nostrum exemplar ductum est, opere collocata fuisse videntur. Cuius rei indicium faciunt et illae inscriptionum corruptelae, quas ex prioribus constitutionum verbis enatas esse supra ostendimus, et hi summae nostrae loci, qui a prioribus constitutionum verbis etiamnum incipiunt. Cuius rei exempla haec in promptu sunt: I. 33. 2., II. 3. 25., 11. 17., III. 5. 1., IV. 28. 5., V. 37. 14., VI. 2. 12., 23. 26., VII. 25. 1., 56. 2. et 3., VIII. 47. 10. Postmodo ipsae constitutionum epitomae collocatae sunt, ut tamen cum superioribus per vocem *ubi* vel *ubi dicit* coniunctae sint. Prioris generis haec sunt exempla: I. 6. 11. et 12., 9. 1., 12. 5., 13. 1., 17. 1. et 2., II. 2. 1., 3. 3. et 23., 4. 7., 15., 16., 18., 6. 2. Ad id, quod ultimo loco posuimus, genus haec revocanda sunt: I. 27. 3. et 4., 30. 1. et 2., 31. 2. et 3. et 5., 7. 14. et 16. et 24., 12. 20. Ipsarum epitomarum haec est ratio, ut partim ipsa constitutionis verba referant, partim sententiam exprimant. Illud vel maxime sic locum habet, ubi ista verba *in ea lege* vel *item in ea lege habet* vel *item in ea lege verba haec ad locum*, *ubi dicit* adiecta sunt; hoc autem maximam partem operis occupavit. — In his epitomis conficiendis quae intentio nostri scriptoris fuerit, non est difficile intelligere. Iustiniani Codicis quasi quendam indicem secundum librorum titulorumque consequen-

---

34) Iust. Cod. V. 28. 3. Si tutores testamento *vobis* dati sunt, quamquam unus *vestrum* suae aetatis factus sit. 35) Cod. VI. 2. 16. Si servum *vestrum* — venundedit et rel. 36) Cod. VII. 10. 6. Iidem aa. et cc. *Milio et aliis*. Si pater servum *vestrum* manumisit. 37) Sic enim Cod. VII. 52. 3. Idem a. *Demetrio et aliis*. Si pecuniam, quam mala ratione intercepisse *vos* apparuerit, *iussi sitis* inferre et — non *provocaveritis*, universam quantitatem *debetis* inferre. 38) Sic enim Cod. VIII. 18. 2. Imp. Antoninus a. *Chresto et aliis*. Si — in possessionem — *inducti estis*, quam adversarius *vester* occupaverit, tempore *potiores estis*. 39) Cod. II. 4. 25. Si *maiores* viginti quinque annis cum patruo *vestro transegistis*, vel — *remisistis*, non iccirco, quod — *vos* fecisse *proponatis*. 40) Cod. V. 18. 6. Si circumscripta matre *vestra* —. Proinde si — circumventam matrem *vestram* — *ostenderitis*, quando, *vobis possidentibus*, ad obtinenda praedia etiam doli mali exceptionis potestas opituletur. 41) Cod. V. 46. 2. Quaedam pupillorum *vestrorum* — indemnitatem *vobis* promissam *adseveratis*. Quae si ita sunt et iidem — contra *vos* congredi malunt non immerito — praestari *desiderabitis*, quos et administrationem sine periculo suscepisse *proponitis*.

tiam contexere voluit, ut statim, quae totius constitutionis sententia esset, intelligeretur. Hinc, ubi similium sententiarum in eodem loco concursus est, nulla constitutionis titulive epitome habetur, et rerum similitudo designatur hoc modo: *ut supra titulus* III. 5. 1., *lex ut supra* II. 4. 30., 22. 9., V. 75. 4., *ut supra lege hoc habet et ista* III. 1. 16., *idem haec lex ut supra* IV. 56. 2. Aliquando etiam integrae constitutiones aut certe magna earum pars apud nostrum scriptorem relatae sunt, velut I. 1. 1., V. 17. 4., 37. 14., 62. 25., 65. 2., VI. 24. 5. et 12., 37. 4., 38. 3., 42. 20., 53. 2., 54. 7., VII. 16. 38., 27. 2., 72. 8., VIII. 16. 1., 35. 13. et 17 — 20., 47. 2. Quae res manifesto argumento est, in eo, unde nostrum exemplar ductum est, opere partim integras constitutiones positas fuisse, partim meliora, quam quae apud nostrum scriptorem habentur, singularum constitutionum summaria. Cuius rei fidem faciunt et illa ipsa verba: *in ea lege; item in ea lege habet; item in ea lege ad locum, ubi dicit.* Hoc enim dicendi genus quasi quosdam flosculos de singularum constitutionum tenore decerptos significat. Ac, ne quidquam ad eam rem demonstrandam desit, libri octavi titulum trigesimum, de quo iam supra actum est, hoc loco commemorabimus. Is titulus earundem constitutionum plures habet epitomas, quae et inter sese differunt, et tamen nescio quo casu in eundem locum conlatae sunt. Qua de re ut constet, totam rem in una quasi tabula adumbrabimus, primo loco Iustiniani Codicis constitutiones posituri, secundo tertioque diversas earundem epitomas.

Iust. Cod. VIII. 36. 5. ed. Spangenberg.	*Summa Perus. VIII. 35. 14.*	*Summa Perus. VIII. 35. 5.*
Impp. Dioclet. et Maxim. aa. et cc. Basilio. Licet unde vi interdictum intra annum locum habeat, tamen exceptione perpetua succurri ei, qui per vim expulsus post retinuit possessionem, auctoritate iuris manifestatur. S. Kal. Maiis Trallis aa. conss.	*Impr. Dioc. et Max. aa. et c. Basilio. Hic de violentia unius anni dic̄; lege ipsa lege.*	*Impr. Dioc. et Max. aa. et c. Eroti. Per usum intra annum est de momentum post de perpetua erit actio.*
6.	*15.*	*6.*
Iidem aa. et cc. Helenae. Si pactum intercessit, in exceptione sine temporis praefinitione de dolo replicare potes. S. Kal. Sept. Viminacii aa. conss.	*Idem a. et c. Elenae. Si pactus intercessit in exceptionem temporis praefinitionem, de dolo replicari n̄. potest.*	*Impr. Alex. a. Longino. De pacti querella de dolore replicari potest.*
7.	*16.*	*7.*
Iidem aa. et cc. Menandro. Si ex maiore debiti quantitate minor tibi soluta est, nec liberationem debitori tuo praestitisti: petere, quod non probatur redditum, contra exceptionem pacti replicatione tuam adiuvans intentionem, minime prohiberis. S. II. Kal. Mart. cc. conss.	*Idem a. et c. Manundre. Si ex maiore debiti quantitate minor tibi soluta est, intentionem tuam minime proiberis; lege ipsam legem.*	*Idem a. Aristograti. De pacto si minus, quam tibi debetur, accepisti, contra agere potis.*
8.	*17.*	*8.*
Iidem aa. et cc. Aurelio. Praescriptionem peremptoriam, quam ante contestari sufficit, omissam, priusquam sententia feratur, obiicere quandoque licet. S. XV. Kalend. Novemb. cc. conss.	*Idem a. et c. Aurelio. Perscriptionem peremptoriam, quam ante contestari sufficit, ꝉ omissam, priusquam sententiam feratur, obicere quandoque liceat.*	*Idem a. Vitali. Prescriptio temporum ante denuntiationem dici licet n̄. potest.*

9.	**18.**	**9.**
Iidem aa. et cc. Mutiano. Siquidem intentionem actoris probatione deficere confidis, nulla tibi defensio necessaria est. Si vero de hac confitendo exceptione te munitum asseveras, de hac tantum agi convenit. Nam si etiam de intentione dubitas: habita exceptionis contestatione, tunc demum, cum intentionem suam secundum asseverationem suam petitor probaverit, huic esse locum monstrari convenit. S. III. Non. Nov. Burtadizi cc. conss.	*Idem a. et c. Muciano. Siquidem intentionem actoris probationem defeč. c̄fidis, nulla tibi defensio necessaria est.*	*... Sallustio. Actor si de probationem defecit, cessit pretium.*
10.	**19.**	**10.**
Iidem aa. et cc. Aquilinae. Non exceptionibus actores, quibus reis auxilium tribuitur certis ex causis, sed replicationibus suam intentionem, si quam habeant, muniant. S. Kal. Decemb. Nicomediae cc. conss.	*Idem a. et c. Aquiliane. Non exceptionibus actoris, quibus rei auxilium tribuitur, certis ex caussis, set replicationibus suam intentionem, si qua, muniunt.*	*Idem a. Theodoto. Non sola allegatio petitori videndum est, set et pulsati.*
11.	**20.**	
Iidem aa. et cc. Neoni. Defensiones sive exceptiones ad intercessores extendi, quibus reus principalis integro manente statu munitus est, constat.	*Idem a. Nicomenianeoni. Defensiones sive exceptiones ad intercessores extendi, quibus reus principalis integro manente statu munitus est, constat. Sub die XV. Kl. Ian....*	**Deest.**
12.	**21.**	**11.**
Imp. Iulianus a. ad Iulianum comitem Orientis. Si quis advocatus inter exordia litis praetermissam dilatoriam praescriptionem postea voluerit exercere, et ab huiusmodi opitulatione submotus, nihilo minus perseveret atque praeposterae defensioni institerit, unius librae auri condemnatione multetur. Dat. VII. Id. Mart. Antiochiae Iuliano a. IV. et Sallustio conss.	*Impr. Iustinianus a. Iulianum comiti ordinarium. Si qđ advocatus praetermiserit inter exordia litis, unam libram auri condempnationem multatur.*	*Impr. Iulianus a. Iulianum comitem ordinarium. Advocatus si ad praetermissa redit, libra auri multatur.*
13.	**22.**	**12.**
Impp. Honor. et Theod. aa. Symmacho proconsuli Africae.	*Impr. Honorius et Theodosius aa. Symmacho p̄consuli*	*Impr. Honorius et Theod. aa. Symmacho proconsuli Africae.*

Praescriptiones fori in principio litis a litigatoribus opponendas esse legum decrevit auctoritas. Dat. V. Kalend. Sept. Ravennae Honorio X. et Theodosio VI. aa. conss.	*Africe. Praescriptionis fori in principio litigatoribus opponenda esse legum decrevit auctoritas. Dat. Kal. Septb. Honorio XI. et Theodosio VI. aa. cons.*	*Praescriptio fori in principio litis obici licet.*

Intuenti cuique in hanc, quam proposuimus, tabulam non dubito, quin, quid de tota hac causa iudicandum sit, statim appareat. Cum enim illae, quas secundo loco retulimus, epitomae pleniores sint, quam reliquae, adeoque etiam integrae constitutiones ibidem referantur, non deliberandum arbitramur, quin hanc partem ei, unde noster liber confectus est, operi vindicemus, quas epitomas nostri libri compilator male habuerit, ad eamque formam, quam tertio loco commemoravimus, redegerit. Atque hunc quidem scriptorem iam non integras constitutiones, quae in Iustiniano Codice habentur, sed summaria tantum transscribere voluisse, illud vel maxime argumento est, quod lectorem saepenumero ad ipsum constitutionis tenorem reiecit hoc modo: *require legem* (III. 36. 15., 36. 16—25., 37. 1., VIII. 39. 2.) vel *lege ipsam legem* (III. 36. 4., VI. 53. 6. et 8.). Denique illud tacito praetermittendum non est, quod nostri operis compilator ipsum adeo legis usum spectavit. Sic enim VI. 20. 19., cum argumentum const. 19. C. VI. 20. breviter delineasset: *ab isto loco utere legem.* Itaque manifestum est, haec summaria in iis, ubi Iustiniani corpora legis vicem obtinerent, locis compilata esse. Quodsi de me quaeras, quomodo haec summaria orta esse coniiciam, sic habeto. Qui integrum Iustiniani Codicem habebat, singularum legum, quae ibi relatae sunt, summaria confecisse eaque ad marginem exemplaris adscripsisse videtur. Eodem plane, quo cum Theodosiano Codice actum videmus, modo. Certe illud ex codice manuscripto Tilii facile constat, eiusmodi summaria ex singulis constitutionibus confici solita et ad marginem libri adiici[42]). Hanc nostri libri originem illa, de quibus iam supra retulimus, manifesto loquuntur: *ab isto loco utere legem* (VI. 20. 19.), *in ea lege verba hec ad locum, ubi huiusmodi igitur dicit* (VI. 27. 22.), *in ipsa lege ad locum, ubi dicit* (VI. 20. 19.), *in ea lege ad locum* (VI. 23. 21.), *in ea lege ad locum* (VI. 30. 22), *idem in ea lege verba habet ad locum, ubi dicit* (VI. 36. 8.), *in ea lege verba hec sunt ad locum* (VI. 42. 31.), *in ea lege verba ista ad locum* (VI. 43. 3.), *in ea lege habet hec verba ad locum* (VI. 49. 7.), *in ea lege habet hec verba ipsa ad locum* (VI. 55. 7.), *in ea lege hec verba ipsa ad locum* (VI. 55. 7.), *in ea lege abet verba ipsa ad locum, ubi dicit* (VI. 37. 13.), *in ea lege verba specialiter sunt ad locum* (VI. 59. 3.), *in ea lege hec ipsa sunt ad locum* (VI. 60. 6.), *in ea lege hec ipsa ad locum sunt* (VI. 60. 8.), *in ea lege habet verba ipsa ad locum* (VII. 6. 11.), *idem in ea lege ad locum verba ipsa* (VII. 6. 1.). Qui nostrum opus confecit, partim summaria, partim ipsas constitutiones in opus transtulit suum, usque adeo, ut nec ab inscriptionibus legum nec ab earum subscriptionibus abstinendum putaverit. Certe subscriptionum vestigia apud nostrum scriptorem exstant his locis: I. 1. 1., 55. 1., II. 4. 42., V. 37. 14., VI. 38. 3., VII. 16. 38., 72. 8. Hanc nostri operis conficiendi rationem fuisse, etiam glossae Iustiniani Codicis in contextum nostri libri receptae loquuntur. Sic VI. 9. 7. glossa habetur: *a obesse impedire, obici, obviari,* quam quidem glossam uncis includendam curavimus. Iam vox *obesse* non in epitome legis habetur, verum in const. 8. C. VI. 19. *sciat sibi non obesse.* Sic VI. 30. 18. haec glossa in contextum operis inlata est: *vacata demissa relicta.* Significatur vox *devoluta,* quae iam non in nostra epitome, sed in const. 18. §. 1. C. VI. 30. habetur: *successione ad eundem infantem devoluta,* et §. 2. *sive post mortem eius ad eum devolutam* et §. 3. *omnes haereditates ad eum devolutas.* Idem VI. 46. 6. factum est, ubi habetur: *peremptum absolutum.* Atqui vox *peremptum* iam non in hac epitome habetur, verum in const. 7. C. VI. 46. *vel alio fortuito casu peremptum est.* Neque dissimile est, quod VI. 35. 9. *clam occulte interpretatus* habetur, quae res ad const. 9. C. VI. 35., ubi *clandestinis insidiis* habetur, referenda est. Tales glossae Iustiniani Codicis vix ac ne vix quidem in nostrum opus inferri potue-

42) Vide *Haeneli* antiqua summaria Codicis Theodosiani (Lipsiae 1834.) p. XII—XV.

runt, nisi eo, quo diximus, modo ortum esse credamus. Denique totam rem Theodosiani Codicis summaria illustrant, ubi IX. 21. 9. *paracharactos falsos monetarios* et XIII. 1. 13. vocis *vernacula* interpretatio glossae loco habentur; et rerum legumque similitudo variis locis notatur, velut IX. 1. 16. et 17., 2. 6., 16. 2. et 4. et 5., 17. 4., 21. 2., 25. 2., 26. 3., 28. 1. et 2., 29. 2., 30. 4., 34. 5. et 8. et 10., 35. 5., 37. 3. et 4., 38. 6. et 12., 40. 5. et 6. et 16. et 23., 42. 13. et 23., X. 1. 4., 9. 1. et 2., 10. 1. et 10. et 26., 14. 2., 17. 2., 18. 3., 19. 1. et 11., 20. 8., XI. 30. 8. et 21. et 30. et 46. et 47. et 60. et 64., 31. 4., 36. 4. et 5. et 7. et 8. et 11. et 12. et 14. et 16. et 30. aliisque locis; denique legum usus hic illic respicitur, velut XII. 1. 90. et 145. et 148. et 160. et 166. et 173. et 176., XIII. 5. 5. et 8. et 10. et 13. et 16. et 36. et 38., XIV. 2. 17., XV. 2. 50., 7. 3. et 10. et 11., 8. 1., XVI. 10. 1.

Hae nostri libri epitomae aliquando ita non sunt absurdae, ut, quamquam ipsa constitutionis verba videas a nostro scriptore non esse intellecta, non aliquam tamen et cogitandi facilitatem et interpretandi sollertiam prodant. Maximam tamen partem sunt ita conceptae, ut ad constitutiones, ex quibus manaverunt, interpretandas vix ac ne vix quidem adhiberi queant. Nam, qui eas confecit, ipsa constitutionis verba aliis permutavit. Ita VII. 10. 4. et 14. 6. pro voce *ministerium* verbum *obsequium* posuit; ita VI. 53. 6. *stipendia* militum *mercedibus* concesserunt; ita VII. 51. 2. *litigator* in *causatorem* mutatus est[43]); sic VIII. 4. 4. ex *fructibus fruges* exierunt; sic denique VIII. 27. 20. ex *fundo terra* enata est. In quo ita non Latinitatis peritus videtur fuisse, ut ex claris constitutionum verbis huiusmodi monstra effecerit, ut, quo pertineant, difficile dictu sit. Sic I. 37. 2. ex const. 2. C. I. 39. his verbis: *per singulos annos officio Senatus* apud nostrum exiit: *per singulos Senatus;* sic V. 31. 7. ex voce *rationum* verbum *adiurationibus* effectum est; sic VII. 16. 33. verba *census que te scriptus est* ex male intellecta voce *tributa*, qua non *τὰ δημόσια*, verum perfectum tempus passivi generis demonstratur[44]), prodierunt; sic denique VII. 62. 5. *apostolos*, quorum in appellatione usus est, noster scriptor interpretatur: *epistolas ad ambulandum.* Ac ne iuris quidem antiquitatisve Romanae peritus fuisse videtur. De iure quidem ex VIII. 2. 2. liquet, nostro scriptori de haereditatis bonorumque possessionis differentia non satis constitisse[45]). Eiusdem fere farinae est, quod VIII. 42. 17. et 24. de pignore cogitaverit, cum const. 17. et 24. C. VIII. 43. de in solutum datione loquantur. De antiquitatis Romanae inscientia ex VI. 9. 8. constat, ubi duoviri, celeberrimi illi Italicorum municipiorum magistratus, in duorum testium censum coniecti esse reperiuntur[46]).

Sed tam tempus est, ut de patria, unde nostra summaria originem habuerint, verba faciamus. Quae quidem disputatio, cum certis veterum scriptorum testimoniis deficiamur, ad probabilitatis rationem redit tota. Ego in Italia scripta esse arbitror. Huius iudicii rationes hoc loco reddendae sunt satis idoneae. Intuentibus nobis in ea monumenta, quae in terra Italia medio aevo conscripta sunt, eadem Latinae linguae ratio occurrit, quae apud nostrum scriptorem habetur. Quin non desunt scripta, quae aliquam habeant vulgaris dialecti, quae hodie ab Italis usurpatur, significationem. Atque hoc quidem in chartis Longobardorum temporibus exaratis saepenumero accidisse videmus, ut verba quaedam dicendique genera, quae huius dialecti propria sunt, haberent[47]). Idem in iuris corporibus, quae his temporibus in Italia exarata sunt, factum videmus.

---

43) Sic *causatores* II. 10. 1., IV. 39. 2. habentur. *Causatio* etiam pro *lite* dicitur II. 13. 2., IV. 49. 15., VI. 37. 20.; sic et *causari* IV. 14. 6. Quae quidem dicendi ratio etiam in legibus Longobardorum, Gregorioque Turonensi reperitur. Vide Ducangii glossarium ad scriptores mediae et infimae Latinitatis ed. Bened. tom. II. p. 457. 44) Cod. VII. 16. 33. Licet accepta pecunia dominus te manumisit, tamen *tributa libertas* rescindi non potuit. 45) Epitome sic habet: Soror tua intestata sine liberis decessit, illi *heres* succedis. Const. 2. C. VIII. 2. de sola bonorum possessione agit. Sic enim: Si *ex edicto* sororis patruelis intestatae sine liberis defunctae, recte petita *bonorum possessione* quaesisti successionem —, secundum interdicti *quorum bonorum* tenorem — tibi rector provinciae restitui efficiet. 46) Epitome sic habet: Petendum successionem propinqui si quoram (leg. *coram*) *duo testes* contestasti decentatore, non tibi praeponitur tempus. Contra const. 9. C. VI. 9.: ita hoc observari decernimus, ut apud quemlibet *iudicem* vel etiam apud *duumviros* qualiscunque testatio amplectendae haereditatis ostendatur, statutis prisco iure temporibus coarctanda. 47) Vide *Muratorii* antiquitatum Italicarum diss. 32. tom. II. p. 1024—1038.

Sic lex Romana, quae Utinensis dicitur, *cosi* (quodsi), *scusare* (exsusare), *stimatione* (existimatione), *in coniugio prese* (uxorem ducebat), *per suam tema* (per suum timorem), *male favellant* et *essere*[48]. Sic glossaria Theodosiani Codicis *aumentari* (augeri), *esortatio* (exhortatio), *sta* (ista), *starum* (istarum)[49]. Eius generis apud nostrum scriptorem haec fere sunt: *freneticus* pro *insano* I. 3. 20., V. 70. 6., *maritata filia* pro *filia, quae viro nupsit,* V. 66. 2., VI. 26. 7., *patronibus* pro *patronis* V. 62. 5., *usuare* pro *uti* IV. 34. 3., *absentare sese* pro *abire* VII. 17. 1., 43. 2., *prode alicui facit* pro *utilitatem praebet*[50]) III. 1. 6., *prode nihil est* IV. 19. 17., VII. 16. 28., 21. 7., 26. 1., 28. 1., 33. 7., 35. 3. et 7., 67. 2., *prode est* V. 73. 1., 74. 2., VI. 2. 8. et 10., VII. 26. 1., 28. 1., 29. 4., 33. 7., 34. 2. et 5., 35. 3., 36. 7., 68. 2., VIII. 40. 28., *tullae res* VI. 46. 6., VII. 21. 6. et 7., VIII. 4. 9., *potent* pro *possunt*[51]) III. 29. 5., V. 16. 25., VI. 30. 7., 31. 1., VII. 62. 7. Similis horum est tertia vocis *movere* coniugatio, quae his locis reperitur: *movi* pro *moveri* VII. 39. 6., *removitur* V. 43. 8., 47. 1., VII. 14. 7. et forma perfecti temporis *solserit* pro *solverit* VIII. 31. 1., *persolsit* VI. 49. 9. et 19., VII. 49. 9. et 19., VIII. 40. 11., *absolsisti* VIII. 40. 28. Eodem spectat gerundii usus ad eum, quem Itali hodie habent, modum: VI. 2. 12. *et qui sciendo comparavit, furtim tenetur.* Expectes *sciens.* Item VIII. 40. 19. *si sciendo res alienas pignus accepisti.* Expectes hoc quoque loco *sciens.* Huc pertinet et illa loquendi ratio: *non habet unde reddere* IV. 15. 2., VII. 53. 9., atque inusitatum declinandi accusativum casum genus *pecoras*[52]) IV. 49. 16. Denique huc referas illud: *res prestitae* pro *rebus commodatis*[53]) IV. 24. 1. et 2. Itaque non dubito, quin viri docti, qui in haec, quae dedimus, vulgaris dialecti vestigia intueantur, in hanc, quam de nostri operis patria proposui, coniecturam consensuri sint ad unum omnes. — Illud autem maiorem habet difficultatem, si quis, qua in parte terrae Italiae hic liber conscriptus sit, eam partem accuratius demonstrare velit. Sed et hic aliquid certi adferri posse confidimus. Habentur enim aliquot locis ea dicendi genera, quae Graeci sermonis propria sunt, Latini Italicique non item. Sic, ut hoc uno exemplo defungar, neutrius generis pluralem numerum cum singulari verbi numero apud Graecos componi nemo nescit. Atqui hoc apud nostrum scriptorem habetur his locis: II. 3. 12. *pacta novissima valet,* II. 21. 5. *tempora restitutionis preiudicium non facit,* III. 42. 6. *instrumenta tuum nomen ostendit,* IV. 5. 9. *si sciens, que non debebatur, solvisti,* IV. 21. 17. *instrumenta in sceda facta aut non completa a scriba non valet,* IV. 40. 4. *frumenta, que ad exercitum transmittitur,* V. 16. 11. *si non repetiit maritus, que pro expensis uxoris sibi debebatur,* V. 25. 3. *nutrimenta ex praestabitur tibi,* VII. 70. 3. *que tibi in emancipatione datum est, auferre tibi a creditoribus non potest,* VIII. 50. 4. *nec a filiis eius distrahatur eius bona,* VII. 45. 4. *dato iudicato, si non apellavit, quae iudicatum est, firmum est.* Itaque probabile non est, hunc librum in iis Italiae partibus, quae Graecorum imperio nunquam subiectae erant, confectum esse, id quod vel maxime de Gallia Cisalpina valet, quam his, quo nostrum opus confectum est, temporibus Langobardorum fuisse nemo nescit. Caeterum in opere nostro aut nullus aut perexiguus cernitur Graeci sermonis usus. Graecae enim constitutiones, quae in Iustinianum Codicem inlatae sunt, in nostro libro praetermissae sunt ad unam omnes, quas tamen certum est in antiquis codicibus manuscriptis exstitisse[54]). Atque in hac causa noster

---

48) Vide *Savinii* librum: *Geschichte des Römischen Rechtes im Mittelalter* tom I. p. 428. 49) Vide *Haeneli* antiqua Summaria Codicis Theodosiani p. XIII. 50) Comparandum cum hoc, quod hodie Itali: *buon prò le faccia! Prode* cum *prò* ita comparatur, ut *virtude* cum *virtù*. *Dantis* divina comoedia *purgatorio* XV. 49. *ed io pensai andando prode acquistar nelle parole sue.* XXI. 75. *Non saprei dir, quanto mi fece prode.* In quibus locis *prode* idem est, quod nos *Vortheil* dicimus. Hos locos vir praestantissimus *Wittius* mihi indicavit. De forma *prode* idem comparat *Dantis* divinam comoediam *Inferno* II. 110. *Purgatorio* XXXII. 103. *Boccaci*que Novellas 79., 92. 51) Hoc a *potere* formatum est. *Poterà* pro *poterit* iam saeculo post Christum natum octavo reperiri ex *Brunetti* codice diplomatico Toscano vir doctissimus *Wittius* observavit. Ita et *volere* iam medio saeculo octavo reperiri ex *Fumagalli* codice diplomatico Ambrosiano idem *Wittius* animum advertit. 52) Sic hodie Itali: *una pecora*. 53) Sic hodie Itali: *dare in prestito, prestare ad usura, prestare sopra un pegno, panni prestati.* Vide *Bocacci* Novellas 12., 84. 54) Vide *Wittii* librum: *Die leges restitutae des Justinianeischen Codex* p. 6., et *Bieneri* librum: *Beyträge zur Revision des Justinianeischen Codex* p. 49—50. De codice, qui in bibliotheca capituli Veronensis delituit, vide *Goeschenium* praef. Caii p. LXVII., et praeclarum *Blumii* opus: *Iter Italicum* tom. I. p. 262.

scriptor bipartitam rationem secutus esse reperitur. Partim enim Graecarum legum defectum adnotavit, partim hanc mentionem inferre neglexit, ita ut nec in singulis uniuscuiusque tituli constitutionibus numerandis harum constitutionum rationem habuerit, verum rem tractare maluerit, quasi Graecae leges ne essent quidem. Ad id, quod primo loco posuimus, genus hi nostri operis loci referendi sunt: IV. 20. 1. et 13., 21. 16., 24. 1., 33. 1., 59. 1., 65. 34., VI. 48. 1., VII. 45. 15., 51. 5., 62. 35. Ad id, quod secundo, toti fere octo priores libri primi tituli spectant, ex reliquisque hi loci: I. 9. 2. et 16., 14. 9., 40. 11., 50. 12. et 13., II. 7. 17. et 18., III. 2. 1. et 2. Eiusdem farinae est, quod Graecae constitutiones ad titulorum finem absque ullo lacunae vestigio praetermissae sunt, velut II. 2. 4., 12. 27., III. 43. 15., IV. 21. 22., V. 32. 29. et 30., VI. 4. 4. Illud *συκοφαντις* autem, quod II. 12. 17. Graecis litteris expressum est, tanti non est, ut nostri libri compilatori magnam Graeci sermonis scientiam fuisse coniiciamus.

Transeo ad tempora, quibus nostra summaria conscripta sunt, accuratius describenda. Quae quidem disputatio cum illa, quam de patria libri instituimus, coniuncta est tota. Atque illud quidem satis apparet, post saeculum decimum componi non potuisse, cum codex manuscriptus, unde librum edimus, huius saeculi antiquitatem praeferat. Atque hunc quidem codicem libri *ἀρχέτυπον* non esse, tum ex singulorum foliorum in ea, a quibus aliena sunt, loca translatione, tum ex insignibus nostri exemplaris apparet lacunis, quarum partim scriba librarius notavit, partim tacito praetermisit. Eius, quod priori loco posuimus, generis haec fere sunt exempla: II. 11. 4., IV. 29. 7., 32. 14., 35. 1. et 11., VI. 1. 6., 2. 17., 13. 1. et 2., 15. 2. et 3. et 4. et 5. Ad alterum haec pertinent: I. 30. 1., II. 1. 3., IV. 25. 6., 29. 21., 32. 1., V. 12. 13., 18. 5., 36. 3., 37. 20., 57. 1., 62. 15., 65. 2., VI. 2. 10. et 12., 6. 7., 15. 5., 23. 28., 42. 18., 43. 3., VII. 16. 9. et 17., 26. 6., 33. 2., 53. 8., 62. 6. et 29., VIII. 13. 21., 19. 3., 27. 12., 35. 9. et 13. et 20., 47. 11., 48. 2. Ut proinde nostrum opus saeculo decimo antiquius esse cum aliqua veri specie dici queat. Verum et saeculo sexto posterius existimandum est, quod *duoviros* testibus permutaverit. Quae res manifesto est argumento, his temporibus, quibus Italica municipia etiam Romano more regerentur, componi non potuisse. Atqui illud, quod de municipiis diximus, sexto saeculo adeoque etiam initio septimi ita fuisse certum est et indubitatum[55]. Porro haereditatis bonorumque possessionis confusio in illis, ubi nostrum opus scriptum est, locis saeculi septimi initio locum habere non potuit, cum et iuris scholae ibi fuerint, et Taurinensis institutionum glossa utriusque rei differentiam recte adnotaverit[56]. Neque Italici sermonis vestigia, quae apud nostrum scriptorem habentur, saeculo octavo antiquiora sunt. Nam et vetustissima eius rei vestigia, quae a *Muratorio* referuntur, octavi saeculi antiquitatem non superant[57], et quae apud *Marinium* et *Spangenbergium* relatae sunt chartae Latinae, quae quidem in terra Italia his temporibus confectae sunt, hanc sermonis depravationem non habent. Denique ad Latinae linguae, prout in nostro libro habetur, rationem confugiendum est. Compares velim cum his, quae apud nostrum scriptorem habentur, illud dicendi genus, quod in *collectione de tutoribus*, in *dictato de consiliariis*, in *scholiis Iuliani*, in *glossa institutionum Taurinensi* habetur, et videbis maiorem apud nostrum haberi sermonis depravationem, quam apud reliquos horum temporum scriptores. Sic mulier *ducere maritum* dicitur V. 17. 7. et 9., 18. 3., 16. 2., VI. 40. 1., VII. 24. 1. Quod adeo a Romanorum consuetudine abit, ut nihil supra. Quid illa verborum monstra? *necessatur* pro *cogitur* III. 72. 2., V. 72. 4., *matrimoniare mulierem* pro *ducere uxorem* V. 27. 11., *uxoratus* II. 41. 1., *cassari* IV. 44. 5., I. 14. 6., VII. 2. 11., *libertare* pro *manumittere* I. 5. 5., VI. 30. 11., VII. 2. 5. et 6., 4. 13. et 15., 8. 7., 9. 7., 10. 5., 18. 3., *infiscare* pro *confiscare* I. 1. 7., VIII. 10. 6., *adfiscare* II. 6. 8., *obnoxiare* V. 16. 13., *obnoxiatio* II. 17. 3., *pactuare* II. 3. 30., 4. 9., 31. 2., VI. 31. 3., VII. 45. 7., 60. 3.,

---

55) Sic in gestis municipalibus Ravennae anno p. Chr. n. 625. confectis *optimi magistratus* commemorantur. Vide *Spangenbergi* iuris Romani tabulas negotiorum sollemnium num. XXXIX. p. 219. Atque etiam Gregorii Magni epistolae *curiae* et *ordinis* mentionem habent. Sic epist. II. 37., IV. 26. Vide *Savinii* librum: *Die Geschichte des Römischen Rechtes im Mittelalter* tom. I. p. 349—356. 56) Glossa Taurinensis fol. 71. num. 315—318. apud *Savinium* l. l. tom. II. p. 559. 57) Vide *Muratorii* Antiquitates Italiae diss. 32. tom. II. p. 1028—1034.

adpretiare V. 12. 10., *praedeliberare* I. 5. 2., *fidedicere* II. 22. 2., *minuatum* V. 51. 1., *deminuare* V. 55. 2., *capitaneum* pro *sorte* IV. 18. 32., VII. 46. 1.[58]), *infructibilis* pro *sterili* VII. 41. 3., *possibilitas* pro *substantia* VI. 37. 22., *procausator* pro *procuratore* II. 56. 1., *vilipretium* IV. 44. 12. et 15. et 16., V. 71. 11., *foeneus* pro *non solvendo* V. 46. 3., 51. 2. et 10.[59]), *innovatio* pro *novatione* VIII. 44. 2., 43. 13., *filiaster* VI. 49. 5., 55. 7., VIII. 47. 5., 48. 5., *filiastra* II. 18. 15., *canaba* IV. 24. 9., 64. 1., 65. 1., *superentiaria* V. 72. 4., *posteus* pro *postea* II. 3. 29., III. 41. 1., IV. 32. 4., V. 18. 8., VI. 22. 6., VII. 23. 1., 44. 2., 45. 11., VIII. 15. 5., 16. 9., *inventaneus* pro *inventario* I. 3. 19., V. 37. 24., 51. 13., 52. 3., 53. 2. et 3. et 4. et 5., VI. 30. 6. et 22. Huc spectat et inusitata dicendi ratio *bellator iudex* pro *militari iudice* VII. 48. 2., *desusceptus* pro *apocha* IV. 2. 17., 5. 11., 30. 14., VI. 49. 7.[60]), *minoratus* pro *eo, qui XXV. annos nondum complevit,* II. 4. 21., *annositas* pro *praescriptione* IV. 52. 1., V. 12. 30., 43. 1., 46. 1., 73. 1., VI. 2. 8. et 10., 30. 8., VII. 26. 7., 27. 1., VIII. 29. 2., 44. 26., *solidus* pro *pecunia* IV. 50. 7., 51. 6. et 7., 59. 7., V. 51. 3., VIII. 17. 7., 27. 13., *extraneare* pro *alienare* I. 7. 4., VI. 16. 25., VIII. 36. 2. similiaque. Atque genera rerum adeo apud nostrum scriptorem habentur permixta, ut, quid exierit, aliquando mireris. Sic *dos* masculino genere effertur V. 12. 13. et 18. et 22. et 24., VI. 44. 24.; ita et *corpus* III. 43. 10.; denique *pignus* VIII. 24. 1., 42. 17. Simili modo *iudicius* VII. 43. 8., 53. 6., 63. 6., 64. 6., *officius* VII. 62. 21., *damnum* VI. 61. 8., *triticus* III. 36. 5., *peculius* II. 7. 8., VI. 22. 2., VII. 23. 1., *debitus* II. 50. 7., IV. 2. 6., 21. 1., 30. 7., V. 16. 13., 71. 14. et 18., VI. 37. 15., 42. 17., 60. 8., 61. 8., VIII. 17. 8., 18. 8., 30. 2., 42. 15. et 25., *beneficius* VIII. 10. 5., 11. 7. et 17., *periculus* VIII. 44. 26., *placitus* II. 4. 21., IV. 45. 3., 49. 12., 54. 1. et 8., 58. 4., 64. 7., 65. 16., VIII. 24. 1., *testamentus* III. 28. 3. et 13. et 31., IV. 1. 13., V. 29. 3., VI. 23. 11. et 12. et 17. et 19. et 21., 25. 1., 27. 1., 29. 1., 32. 1., 36. 2. et 8., 37. 9., 39. 2., 42. 29., 58. 15., VII. 1. 10. et 11., 2. 11. et 12., 4. 12., *sacramentus* IV. 30. 16., *monumentus* III. 43. 10., *triticus* VIII. 10. 11., *documentus* IV. 3. 1., *pactus* VIII. 34. 1., 35. 15., *monasterius* I. 20. 20., *vitius* VII. 2. 12., *mancipius* IV. 55. 5., 57. 5. Porro hoc loco admonere par est de *animalem* III. 35. 5., *omnes privilegias* I. 2. 35., *per singulas scrinias* I. 26. 1., *arbitres* II. 55. 3. et 4., III. 3. 4. et 5., 8. 3., V. 11. 3., *arbitrem* VII. 17. 2., 22. 1., 62. 21. Atque etiam illa a vulgari regula recedunt: *permanis* pro *permanes* VII. 21. 22., *adimplis* pro *adimples* IV. 32. 21., VII. 54. 1., VIII. 37. 2., *debis* pro *debes* VII. 21. 3., 24. 1., VIII. 13. 19., *tenis* pro *tenes* VII. 32. 10., 73. 3. et 7., denique *potis* pro *potes* III. 32. 16., IV. 2. 12., 5. 2., 19. 11., 35. 19., 45. 2., V. 12. 1., VI. 44. 4., 49. 16., 52. 3. et 6., 62. 11. et 16. et 21. et 23., 74. 1., 75. 1., VII. 16. 3., 22. 4., 45. 8., 53. 8., 58. 1., 62. 4., 67. 1., VIII. 16. 2., 25. 5., 30. 3., 35. 2. et 7., 37. 8., 40. 6. et 11. et 18., 41. 5., 42. 5. et 24., 44. 2. Denique illae perfecti temporis formae a communi ratione recedunt: *comprehensit* III. 8. 1., *fugierit* I. 1. 48., III. 22. 1., *succedisti* II. 3. 6., *adimplisti* III. 32. 20., IV. 6. 3., *recipisti* III. 32. 17., *venundavit* IV. 36. 1., *empserit* IV. 39. 4., *occursi* VI. 35. 8., *cabuit* pro *cavit* IV. 30. 2. et 14. et 15., V. 71. 7., VII. 55. 1., *cabuerit* pro *caverit* IV. 30. 13. Atque etiam praepositionum cum certo casu coniunctio a vulgari norma apud nostrum recedit. Sic *de* accusativo casui iungitur I. 28. 4., II. 2. inscript., II. 3. 1., 5. 1., III. 40. 2., IV. 2. 17., 32. 27., 36. 9., 45. 2., 49. 2., 50. 5., V. 21. 3., 37. 4., 52. 1., 75. 1., VI. 3. 3., 49. 3. et 4. et 19., VII. 8. 6., 62. 1. et 16. et 37., VIII. 10. 6., 27. 1., 35. 9., 37. 6.; genitivo autem casui inhaeret IV. 30. 14., 65. 18. Item accusativo casui iuncta habentur *a* II. 7. 20., V. 12. 9., 25. 3., 62. 9., VI. 14. 3., 55. 3., VII. 2. 3., 19. 6., VIII. 10. 11., 41. 5.; *cum* II. 12. 11., IV. 29. 10., VI. 2. 20., 20. 12. et 16., VIII. 4. 4., 36. 4. Sic et *pro* II. 3.

---

58) Hoc ex statutis Venetorum Ducangius in glossario ad scriptores mediae et infimae Latinitatis ed. Bened. tom. II. p. 252. adstruxit. 59) Papias: *Feneus* pauper, sine fide. 60) Vocem *desusceptum* Ducangius l. l. tom. II. p. 1439. ex Latina Novellarum Iustinianarum versione Gregoriique Magni epistolis adstruxit.

27., 4. 34., 17. 3., 37. 2., IV. 31. 7., 35. 19., 49. 1., 61. 5., V. 11. 2., 36. 1., 44. 5. 51. 5., 60. 2., VI. 2. 21., 3, 4., 45. 1., 49. 14., 60. 8., VII. 17. 1., 18. 1., 70. 3., 73. 7., VIII. 13. 10., 27. 9., 39. 1., 42. 7., 51. 1.; *sine* II. 2. 1., V. 62. 2., 74. inscript., VI. 22. 2., 49. 5., VII. 73. 5., VIII. 6. 1., 35. 3.; *absque* I. 11. 4., 21. 6., 39. 15., IV. 21. 10., V. 16. 12., VI. 38. 4., VII. 43, 7., 47. 2., 53. 1., 60. 1., 64. 7., 72. 6., VIII. 33. 3.; *ex* II. 3. 13., 11. 10., IV. 31. 5., 36. 1., 47. 1., V. 14. 4., 40. 1., 75. 6., VI. 1. 3., 9. 4., 57. 13., 60. 8., VII. 10. 6., 40. 2., 68. 1., VIII. 31. 1.; *coram* VI. 9. 8., 23. 27. et 31., VII. 6. 1. Ablativo casui iuncta habentur: *apud* III. 42. 4., *per* I. 15. 1., 18. 13., III. 1. 12., IV. 19. 4., V. 40. 2., VI. 43. 3., 48. 7., 49. 3., 54. 8., VII. 2. 1., 4. 4., 21. 6., 32. 7., VIII. 44. 4., 53. 4., *post* I. 50. 6., II. 19. 4., 50. 5., III. 21. 2., IV. 26. 7. et 10., V. 12. 21., 15. 1. et 3., 63. 2., 74. 3., VI. 29. 1., VII. 62. 24. et 31., *propter* III. 28. 36., V. 18. 10., 36. 3., VII. 62. 33., 64. 8., *ad* IV. 61. 11., 63. 5., *intra* I. 18. 3., II. 9. 3., 19. 4., 50. 1. et 2., III. 28. 16., IV. 30. 14., V. 13. 1., 37. 22., 62. 2., VI. 26. 7., 30. 19., 57. 9., VII. 62. 6., VIII. 4. 2., 50. 18., 53. 4., *inter* III. 22. 5., V. 58. 1., VI. 37. 20., VII. 60. 1., *post* II. 19. 4., III. 21. 2., IV. 26. 7. et 10., V. 12. 21., 63. 2., V. 74. 3., VII. 62. 31., *ante* I. 21. 2. et 3., III. 1. 14., *citra* VII. 26. 7., *contra* I. 14. 5., II. 36. 1. et 2., III. 38. 7., IV. 6. 9., 20. 12., 30. 6. et 11., V. 58. 2., VII. 70. 4., VIII. 35. 2., 44. 27. Atque hanc linguae Latinae corruptelam facile est in chartis, quae Langobardorum temporibus exaratae sunt, invenire. Quod et *Niebuhrius*[61]) animadvertit, et exemplis a *Muratorio*[62]) allatis ita illustratur, ut nihil supra. Itaque nostrum librum intra septimum nonumque p. Chr. n. saeculum exaratum esse idem *Niebuhrius* recte statuit et Iustiniani iuris usum his temporibus fuisse ex hoc fonte confirmavit.

In hoc opere edendo exemplaris manuscripti, quo hoc antiquitatis monumentum conservatum est, auctoritatem fere secutus sum, ut tamen in manifesta libri depravatione ex genuina Iustiniani Codicis oratione corruptelam tollere non dubitaverim. Quod tamen ubi feci, eam rem diligenter indicavi. Descendendum est autem mihi ad has regulas, quas *Ruhnkenius* in Velleii Paterculi historiis ex unico codice manuscripto edendis proposuit, ut talis tantique viri auctoritate hanc emendandi rationem excusem. Quo in genere si quae incertiora visa sunt, quam ut in operis contextu collocarentur, hunc quidem ad codicis auctoritatem expressi, verum in notis de coniecturis admonui meis. Loci sententiam ubi non intellexi, et ab interpungendi ratione me abstinui. Latini sermonis corruptela, quae apud nostrum scriptorem constanter habetur, etiam in operis contextu exprimenda erat. Neque enim, quae medii aevi quasi quandam imaginem referant, manu facili emendanda sunt. Orthographicae rationes ad eandem fere regulam tractandae erant; in his tamen, quae leviora sunt, quam ut a nostri libri scriptore profecta esse credi possint, velut *michi*, *nichil*, *abet*, nostrorum temporum consuetudinem sequi malui. Et sic tamen cavi, ut, si quid ex his a scriptoris manu profectum videretur, id, quod eius fieri posset, conservarem. Ad hoc genus referendum illud, quod saepenumero in nostro libro habetur: *Item in ea lege abet.* Qua de re si quis me in ius rapiat, adversario non admodum reluctabor. Est enim tota haec criticae artis ac disciplinae pars ita lubrica itaque sibi non constat, ut ab arbitris non iniquis erroris veniam facile impetres.

Restat, ut hic, quem edimus, liber in Iustiniano Codice illustrando arteque critica et disciplina perpoliendo quam vim utilitatemque sit habiturus, describam et quasi quibusdam lineis adumbrem. Quo in genere tamen brevis esse apud animum constitui meum. Ac primum quidem illud dubitari potest, an is, unde nostrum opus exiit, Iustiniani Codicis liber manuscriptus his, quae nunc habentur, huius libri exemplaribus plenior integriorque fuerit. Habet enim fortasse nostrum opus constitutionum iniuria temporum deperditarum vestigia. Sunt autem haec: const.

---

61) In libro: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft, herausgegeben von Savigny*, tom. III. p. 391. 62) Vide chartas a *Muratorio* cum alias, tum in de antiquitatibus Italiae diss. 32. tom. II. p. 1025—1050. relatas.

4. C. I. 6. (ne sanctum baptisma iteretur) in nostris editionibus nulla habetur; in Summa Perusina autem p. 5. col. A. haec leguntur: *Lex 4. Impr. Valentinianus et Marcianus aa. Palladio pp. Religiosus si in doctrina presidibus declinaverit, tormentis exercetur.* Quae etsi eorum, quae in const. 6. C. I. 7. (de apostatis) leguntur, non sunt dissimilia, neque collectionis constitutionum ecclesiasticarum, quae in bibliotheca iuris canonici Iustelliana tom. II. p. 1292. legitur, auctoritate confirmantur, tamen et sic vera esse possunt, cum et chronologicae rationes nostro titulo satis constent, nec satis intelligi queat, qui factum sit, ut, quae est sequentis tituli constitutio, in nostrum titulum inlata sit. — Aliud eius rei vestigium videri potest const. 4. C. I. 30. (de officio quaestoris), quam ab initio ibi fuisse, ex nostris quidem libri editionibus non liquet. Atque Summa Perusina quidem p. 10. col. B. haec habet: *Lex 4. Impr. Anastasius a. ad Eusebium magister officiorum. De officio questoris sua voluntate in alia provincia abierit et bonis suis amittat per rectorem provincie inquiratur sub pena tres librarum auri.* Quae quamquam similia sunt horum, quae in const. 3. C. I. 30. relata sunt, tamen et sic vera esse possunt, cum ei, quo relata sunt, loco, etiam chronologicae tituli rationes satis conveniant, et habeant, quae in const. 3. C. l. l. plane non leguntur. Illa autem, quae ultimo loco refero, ita comparata ut de sunt, his mihi non liquere ingenue confitear. Ad finem enim tituli quadragesimi libri primi in nostris Iustiniani Codicis editionibus aliquot constitutiones deesse viri docti annotarunt, easque frater mihi carissimus ex Basilicorum VI. 1. 88. et 89. tom. I. p. 146. primus Codici restituit[63]. Atque apud Summae Perusinae scriptorem lib. I. tit. 39. post eam, quae apud *Herrmannum* const. 15. C. I. 40. est, relatae sunt tres ignotarum constitutionum epitomae hoc modo: *Lex 15. Impr. Honorius et Theodosius aa. Polimio pp. Moderator provinciae absque iussiones principis si exierit, multatur. Lex 16. Impr. Archadius et Honorius aa. Polymio consulari. Palatinus officium non observat, nec commercium exerceat. Lex 17. Impr. Leo a. Constantino pp. Iudici liceat, qui perpera agit, resecare.* In quibus si quod deperditarum constitutionum vestigium esse censendum sit, inscriptiones certe quidem legum non recte sese habere existimandae sunt, cum chronologicis tituli rationibus non satis conveniant. Verum nos hanc rem Iustiniani Codicis editori iudicandam relinquimus totam.

Porro non parva utilitas nostri operis in hoc cernitur, ut quasdam virorum doctorum de constitutionibus restituendis opiniones plenius refellamus. Sic exempli gratia nobilissima illa Galgosii constitutio[64], quae const. 2. C. III. 12. (de feriis) habetur, chronologicamque tituli seriem mirifice perturbat, etiam Summae Perusinae testimonio III. 12. 1. et 2. p. 32. col. A. refutatur, siquidem primam huius tituli legem statim illa sequitur, quae est in nostris editionibus const. 3. C. III. 12. Atque etiam virorum doctorum de const. 4. C. VIII. 52. (de infantibus expositis)[65] ex Iustiniani Codicis editionibus eiicienda sententia Summae Perusinae testimonio VIII. 51. 3. confirmatur, quippe quae tres tantum leges habeat, neque ullum lacunae vestigium insit. Atque, quod in omnibus Codicis editionibus adhuc incertum erat, utrum constitutio Graeca, quae in libri quarti titulo sexagesimo quinto desideratur, statim post trigesimam secundam huius tituli constitutionem, an post sequentem ponenda esset[66], ea lis ad *Cuiacii Wittii*que[67] sententiam iudicanda est, siquidem et Basilica[68] hanc legem ei, quam ultimo loco posuimus, legi postposuerunt, et scholium Theodori[69] eandem constitutionis trigesimae quartae loco laudavit, denique Summa Perusina hanc rem omni ex parte confirmat[70]. Atque etiam chronologia const. 10. C. VI. 3. (de operis libertorum) mirum in modum nostrorum summariorum testimonio illustratur.

---

63) Vide *Heimbach* in libro: *Ungedruckte Constitutionen des Justinianischen Codex aus der Coislinschen Handschrift der Basiliken* p. 28 – 29. 64) Vide *Savinii* librum: *Geschichte des Römischen Rechtes im Mittelalter* tom. IV. p. 315—318., *Bieneri* librum: *Beyträge zur Revision des Justinianeischen Codex* p. 79—81., *Herrmannum* in nota c. ad h. l. 65) Vide *Wittium* in libro: *Die leges restitutae des Justinianeischen Codex* p. 211—212., *Bienerum* l. l. p. 168. et 169., denique *Buchholtzium* in libro: *Juristische Abhandlungen aus dem Gebiete des heutigen Römischen Rechtes* S. 222—227. 66) Vide *Wittium* l. l. p. 186. 67) Observationum et emendationum lib. XII. cap. 38. 68) XX. 1. 95. ed. Fabr. tom. II. pag. 445. 69) Ad const. 3. C. IV. 65. in Basil. ed. Fabr. tom. II. pag. 486. 70) IV. 65. 33. *Idem a. Sebastiano pp. Rem conductam si reddere noluerit, reddat dupplum. Lex 34. Constitutio greca.*

Haec lex in vulgaribus Codicis editionibus cum hunc, quem notavimus, locum occupet, apud Haloandrum tamen post quintam huius tituli constitutionem interposita est. Itaque subscriptio: *PP. Kal. Novembr. Alexandro A. cons.* iam non ad annum **226.** p. Chr. n., quo Alexander Aug. II. et C. Marcellus Quintilianus consules fuerunt, verum secundum singularum constitutionum consequentiam ad annum **222.** p. Chr. n. referenda erit, quam rem Summa Perusina satis confirmat, cum hanc constitutionem eodem, quo Haloander, loco exhibeat [71]. Quae res et aliarum constitutionum auctoritate confirmatur. Const. **1.** C. IX. **2.** (de accusationibus et inscriptionibus). *Imp. Alexander A. Martiano — PP. III. Kal. Aug. Alexandro a. cons.* Const. **2.** C. ibid. *Idem a. Syro. — PP. XI. Kal. Decembr. Alexandro a. cons.* Const. **1.** C. IX. **35.** (de iniuriis) *Imp. Alexander a. Syro. — PP. XI. Kal. Decembr. Alexandro a. cons.*

Neque tacito praetereundum est, quod, quae de singulis titulis ex Iustiniano Codice eliminandis habentur apud viros doctos disputationes, summae Perusinae testimonio partim confirmantur. Duo tantum huius rei hoc loco referam exempla. In vulgatis Codicis editionibus libri secundi titulus septimus hic est: *de advocatis diversorum iudiciorum*, octavus: *de advocatis diversorum iudicum.* Eam, quam ultimo loco posui, rubricam *Wittius* [72] *Bienerus*que [73] et *Heimbachius* [74] delendam censent, tum quod chronologicae rationes non obstant, quominus utriusque tituli leges uno comprehendamus, tum quod, id ut ita faciamus, Graecorum interpretum exemplum suadet, tum denique, quod nec antiquissimi Codicis libri eam rubricam exhibent. Quae sententia testimonio summae Perusinae mirum in modum iuvatur, quippe quae omnes utriusque constitutiones uno titulo comprehendat. — Octavi libri titulus decimus hic est: *de novi operis nunciatione.* Quam rubricam tam *Wittius* [75], quam *Bienerus* [76] delendam unicamque eius tituli constitutionem ad superiora trahendam esse docuerunt, tum quod codices manuscripti hanc rubricam non agnoscunt, tum quod Graeci interpretes octavi libri titulos uno minus referunt, tum denique, quod illa dicendi ratio: *novi operis nunciatio* a vulgari dicendi forma aliena est. Remque totam nostra summaria conficiunt, quae VIII. **10.** rubricam *de edificiis*, **11.** *de operibus publicis* habent, itaque rubrica *de novi operis nunciatione* plane abiecta, unicam huius tituli constitutionem ad finem praecedentis exhibent.

Venio ad inscriptiones legum, quae in Iustiniano Codice relatae sunt, ex summa Perusina confirmandas. In quo non contemnendam huius libri auctoritatem fore iam *Niebuhrius* [77] animadvertit. Neque ego hoc loco eam partem, quam vir doctissimus *Aemilius Herrmannus* summa cum laude nuper tetigit, in iustae orationis modum tractabo, illa sola, quae, dum librum lego relegoque, ultro mihi sese obtulerunt, exempla commemoraturus. Sic, quod *Cuiacius* [78] in const. **10.** C. V. **34.** (qui dare tutores vel curatores possunt) inscriptione, quae ita habet: *Iidem aa. et cc. Florentino militi,* vocem *militi* delendam esse voluit, quod milites ne volentes quidem ad tutelam curamve admitterentur, id summae Perusinae testimonio omni ex parte confirmatur. Sic enim V. **34. 10.**: *Idem a. et c. Florentio.* — Const. **2.** C. VII. **67.** (de his, qui per metum iudicis) *Imp. Iulianus a. Geminiano,* ubi *Spangenbergius,* et in libris mss. et in Theodosiani Codicis XI. **30. 38.** *ad Germanianum pp.* haberi adnotavit. Quam rem et summa Perusina VII. **67. 2.** confirmat: *Impr. Iulianus a. Germaniano pp.* Recte. Vide *Iacobum Gothofredum* ad Th. Cod. l. l. ed. Ritteri tom. IV. p. **262.** not. *b*). — Const. **2.** C. VI. **13.** (de bonorum possessione contra tabulas liberti) *Imp. Anastasius a. Asclepiodoto.* In Theodosiani Codicis IV. **4. 7.** in codice G. et Parisiensi Contii editione iam non Anastasio, verum Theodosio tribuitur. Legendum ergo *Imp. Theodosius a. Asclepiodoto.* Summa Perusina VI. **13. 2.**: *Imp. Theodosius a. Asclepiodoto.* Denique const. **8.** C. VI. **36.** (de codicillis), quae ex eadem const. **7.** C. Th. IV. **4.** deducta est: *Imp. Theodosius a. Asclepiodoto pp.* — Const. **1.** C. I. **17.** (de vetere iure enucleando) in editione *Herrmanni* hanc praefert inscriptionem: *Imperator Flavius Iustinianus, pius, felix,*

---

71) VI. 3. 6. *Lex 6. Idem a. Cecilio.* Liberti libertorum operas patronis patronorum suorum facere non facient. 72) l. l. p. 74. et sq. 73) l. l. p. 60. 74) Ad Basilicorum VIII. 1. 36. tom. I. p. 358. not. *k*). 75) l. l. p. 76. 76) l. l. p. 65. 77) In libro: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft* ed. *Savigny* tom. III. p. 395. 78) Observationum et emendationum lib. XVII. cap. 6.

inclytus victor ac triumphator semper Augustus Triboniano quaestori suo salutem. Quae etsi in codice Florentino Pandectarum reperiantur, tamen contra codicum manuscriptorum, qui quidem Codicem habent, auctoritatem hoc loco in contextum recipienda non erant. Facile enim ex Iustinianarum Novellarum comparatione constabit, hunc, qui apud *Herrmannum* habetur, titulum ex pleniore aliquo huius constitutionis exemplari deductum esse. Sic autem Codicis libri manuscripti: *Imp. Iustinianus Triboniano eminentissimo quaestori sacri palatii.* Quam rem summa Perusina satis confirmat. Sic enim habet I. 17. 1.: *Impr. Iustinianus a. Tribuniano viro eminentissimo quaestori sacri palatii.* — Const. 4. C. III. 32. (de rei vindicatione) haec in vulgatis exemplaribus inscriptio est: *Imp. Gordianus a. Muniano militi Africae.* In quo illud sane mirandum est, quare *Munianus* miles Africae dicatur, quod a dicendi genere Romanis usitato alienum est, ut quod alienissimum. Illud tamen gratus accipio, quod *militi* imperator rescripsisse dicatur. Sic enim multa et alia rescripta praeferunt. Itaque vocem *Africae* nullo negotio delebis. Sic et summa Perusina III. 32. 4. *Impr. Gordianus a. Muniano militi.* — Porro const. 6. C. VI. 51. (arbitrium tutelae) inscriptio apud *Spangenbergium* haec est: *Impp. Diocletianus et Maximianus aa. et cc. Cononi et aliis.* In nota: „alias *Septimio* et *Cononi.*" Quam quidem scripturam optimam esse arbitror. Sic enim summa Perusina V. 51. 6.: *Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Septimo et Hononi.* Quodsi *Septimo* semel omissum fuit, illa verba *et aliis* a scribis librariis adiicienda erant. Namque ipsa constitutio secunda pluralis numeri persona usa esse reperitur[79]. — Const. 16. C. II. 7. (de advocatis diversorum iudicum) in Herrmanniana Codicis editione ad *Iustinianum praefectum urbi* missa esse dicitur, quamquam duo codices manuscripti non contemnendae auctoritatis, ipso *Herrmanno* teste, *pp.* hoc est *praefecto praetorio* habent. Viri doctissimi crisis summa Perusina adiuvatur. Sic enim II. 7. 6. *Impr. Leo iunior et Zenon aa. Iustinianus pu.* Ac de praefecto praetorio quidem sermo esse non potuit, cum is, ad quem constitutio directa est, magistratus praefecto praetorio oppositus sit[80]; de praefecto urbi autem actum esse tam Basilicorum contextus[81], quam, quod in iis habetur huius constitutionis scholium[82], disertis verbis declarant. — Optima est summae Perusinae emendatio in const. 14. C. VI. 21. (de testamento militis). Inscriptio legis haec est apud *Spangenbergium: Impp. Diocletianus et Maximianus aa. heredibus Maximi.* Summa tamen Perusina VI. 21. 14.: *Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. heredibus Maxime.* Legendum ergo: *heredibus Maximae.* Quam rem et ipsa constitutionis verba exigunt[83]. Ea enim, qua de agitur, caussa haec est: Mulier testamento haeres scripta fratris haereditatem sibi quaesiverat. Postmodo muliere mortua, filii eius haeredes a fratre testatoris filiisve de haereditate restituenda conveniuntur, quasi testamentum iuris observationem non habuerit. Ita imperatores liberis mulieris haereditatem auferendam non esse constituerunt. — Neque contemnendum est summae Perusinae auxilium in const. 3. C. VI. 14. (unde liberi) emendanda. Inscriptio ibi haec est: *Imp. Constantinus a. ad Leontium comitem R. P. Orientis.* Qua in re aliquid non recte sese habere tum illud argumento est, quod *comes Orientis comesque rerum privatarum* diversi magistratus fuerunt[84], tum Theodosianus Codex[85] satis demonstrat, ubi illa *R. P.* plane omittuntur. Atque summa Perusina VI. 14. 3. *Impr. Constantinus a. ad Leontium comitem Orientis.* Quae res et cum Theodosiani libri testimonio consentit, et illas, quas supra posui, difficultates omni ex parte dissolvit. — Atque etiam in const. 1. C. V. 56. (de usuris pupillaribus) probanda est summae Perusinae inscriptio: *Impr. Antoninus a. Presentino,* cum Iustiniani Codicis exemplaria partim *Presentino,* partim *Crescentino* praeferant. Ad eandem

79) Cod. V. 51. 6. *tutor vester — confirmare voluistis — vobis restitui — desideratis — habetis.* 80) Cod. II. 7. 16. Ad similitudinem sexaginta quatuor advocatorum fori *amplissimae praetorianae praefecturae* quindecim tantum ex foro *tuae magnitudinis* — eisdem privilegiis perfruantur. 81) Basilica VIII. 1. 28. ed. *Heimbachi* tom. I. pag. 347. *τὰ αὐτὰ τοῖς δύο τοῦ δημοσίου συνηγόροις καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς νῦν ὄντες δεκαπέντε παρὰ τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως συνήγοροι ἐχέτωσαν προνόμια.* 82) Basilica l. l. p. 347. *αὕτη κατὰ μίμησιν ἐκείνης νομοθετεῖ, ιε'. συνηγόρους τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως — τῶν αὐτῶν ἐκείνοις ἀπολαύειν προνομίων — ἀλλὰ τὰ αὐτὰ τῇ προλαβούσῃ περὶ τῶν ιε'. συνηγόρων τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως νομοθετεῖ.* 83) Cod. VI. 21. 14. Si a fratre suo militante *mater vestra* scripta heres successionem eius sibi quaesivit, quamvis testamenti scriptura non continet iuris observationem, hanc tamen hereditatem fratrem testatoris vel eius filios ab intestato evincere non potuisse iure constitit. 84) Cod. I. 31. *De officio comitis rerum privatarum.* 36. *De officio comitis Orientis.* 85) Const. 5. C. Theod. VIII. 18.

enim personam, ad quam const. 2. C. V. 51. (arbitrium tutelae) missa est, et illa lex directa esse videtur, quod utriusque constitutionis subscriptio manifesto declarat[86]). Atque in const. 2. C. V. 51. cum codices manu exarati inter *Praesentinum*, *Praesentem*, *Praesentianum*que varient, summa Perusina V. 51. 2. *Idem a. Presentino.* Ac de nomine *Praesentinus* nulla potest esse dubitatio, cum et apud Theophylactum hist. lib. VIII. cap. 13. habeatur, et ad aliorum nominum similitudinem expressum sit[87]).

Non tamen usque adeo in commendandis summariorum Perusinorum inscriptionibus procedo, ut nihil in hoc genere a nostro scriptore peccatum esse affirmem. Sunt adeo, quae non recte sese habeant. Cuius rei exempla hoc loco prolaturi sumus. Sic aperte falsum est, quod II. 3. 1. *Philippo* habetur, cum ipsa const. 1. C. II. 3. (de pactis) verba *Philino* legendum esse suadeant. — Sic II. 26. 1. *Iulio* corruptum est, cum ipsa const. 1. C. II. 27.[88]) ed. *Herrmanni* (si adversus rem iudicatam) verba pluribus personis rescriptum esse significent. Recte igitur se habet, quod vulgo *Iuliis.* — Sic IV. 16. 3. *Maximo* male habetur, cum ipsa constitutionis 3. C. IV. 16. (de hereditariis actionibus)[89]) verba de muliere loquantur. Recte ergo vulgo: *Maximae.* — Neque illud probandum est, quod IV. 29. 2. *Nepliano* habetur. Ad feminam enim const. 2. C. IV. 29. (ad SC. Velleianum)[90]) missa est. Recte itaque *Nepolianae.* — Denique illud quoque abiiciendum est, quod V. 12. 15. *Ulpiane* habetur. Legendum enim esse *Ulpiano*, ipsa const. 15. C. V. 12. (de iure dotium)[91]) verba loquuntur.

Atque non solum in legum inscriptionibus confirmandis nostra summa magnam habebit vim et auctoritatem, verum etiam in inscriptionibus supplendis pleniusque exhibendis. Sic integriores inscriptiones in summa Perusina habentur II. 23. 1., IV. 31. 8., 32. 6., 34. 1. et 2. et 3. et 4., 35. 6. et 7., 37. 2. et 4., quibus in locis eius, ad quem constitutio missa esse dicitur, nomini vox *militi* adiicitur, cum in manuscriptis codicibus reliquis non habeatur. Neque horum dissimile est, quod III. 28. 15. *Impr. Philippus a. et Philippus c. Afrodisie* habeatur, quum reliqui codices haec sola habeant: *Imp. Philippus a. Aphrodisiae.* Quam emendationem ex reliquis, quae eodem, quo nostra, anno prodierunt, constitutionibus facile comprobamus. Sic autem subscriptio const. 15. C. III. 28. (de inofficioso testamento): *PP. V. Kal. Aug. Philippo a. et Titiano conss.*[92]). Denique const. 15. C. VII. 45. (de sententiis et interlocutionibus) inscriptio in vulgatis Codicis editionibus magistratum, ad quem missa sit, non designat. At in summa Perusina VIII. 45. 15. haec habentur: *Impr. Iustinianus Iuliano pp.*

Illud quoque in summae Perusinae inscriptionibus commendandis praetermitti nequit, quod nomina eorum, ad quos leges missae sunt, diligentius, quam in vulgatis Codicis editionibus, expressa sunt. Ita, quae leges vulgo unum nomen praeferunt, apud nostrum scriptorem duo nomina habent.

---

86) Cod. V. 56. 1. *PP. Non. Iun. Antonino a. IV. et Balbino coss.* V. 51. 2. *PP. Non. Iul. Antonino a. IV. et Balbino coss.* 87) Sic Romani a *Catullo Catullinum*, a *Crispo Crispinum*, a *Caro Carinum*, a *Proculo Proculinum*, a *Severo Severinum* fecerunt. 88) Cod. II. 27. 1. Minus — *consecuti* — *potestis*, si — *minores fuistis* et — *vobis* largitur. — inferre non *potestis.* 89) Cod. IV. 16. 3. Heredem *mariti* quondam *tui* de dote tibi reddenda *conveni:* personalem enim actionem contra debitores haereditarios tibi decerni frustra *postulas.* 90) Cod. IV. 29. 2. Frustra SCi exceptione uti *tentasti*, quoniam principaliter ipsa *debitrix fuisti.* 91) Cod. V. 12. 15. post divortium quondam *uxoris tuae.* 92) Const. 4. C. VIII. 10. (de aedificiis privatis) *Imp. Philippus a. et Philippus c. Victori. — PP. IV. Kal. Apr. Philippo a. et Titiano conss.* Const. 6. C. IV. 28. (ad SC. Macedonianum) *Imp. Philippus a. et Philippus c. Theopompo. — PP. VI. Non. Mart. Philippo aug. et Titiano conss.* Const. 5. C. IV. 19. (de probationibus) *Imp. Philippus a. et c. Sertorio. — PP. VII. Id. April. Philippo a. et Titiano coss.* Confer const. 6. C. ibid. Const. 3. C. V. 38. (de periculo tutorum) *Imp. Philippus a. et Philippus c. Gratiano. — PP. III. Kal. Apr. Philippo a. et Titiano conss.* Const. 2. C. VIII. 68. (si tutor vel curator falsis) *Imp. Philippus a. et Philippus c. Aulizano. — PP. XIV. Kal. Iun. Philippo a. et Titiano conss.* Item Codex Gregor. ed. *Haeneli* II. 31. 1. *Impr. Philippus a. et Philippus c. Aelio Maximo. — PP. pridie Idus Nov. — Philippo a. et Titiano conss.* III. 2. 3. *Impr. Philippus a. et Philippus c. Aurelio Antonio. — PP. XIV. Kal. Novembr. Philippo a. et Titiano conss.* Vide et const. 7. C. III. 32. (de rei vindicatione), const. 9. C. III. 44. (de religiosis), const. 8. C. VIII. 43. (de solutionibus et liberationibus), const. 6. C. IX. 22. (ad legem Corneliam de falsis), const. 5. C. IX. 32. (de crimine expilatae hereditatis).

Id his locis factum esse videmus: IV. 31. 2., 4., 9., 10., 11., 12., 13.; 32. 3., 4., 5., 7., 8., 9., 10., 14., 17., 18., 20., 22., 23.; 33. 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9.; 35. 6., 7., 17., 19., 20.; 37. 2. et 4.; 38. 4., 5., 6., 7., 8., 13.; 39. 2., 3., 4., 5., 8.; 44. 3., 4., 5., 6., 8., 9., 10., 11.; 45. 1. et 2.; 46. 1., 2., 3.; 48. 1., 2., 5., 6.; 49. 2., 5., 8., 9., 10., 11., 13., 14., 15., 16.; 50. 1., 3., 4., 6., 7., 8., 9.; 51. 2., 3., 4., 5., 6., 7.; 55. 1., 4., 5.; 57. 3., 4., 5., 6.; 58. 1., 2. 3.; 61. 4.; 62. 1., 2., 3.; 65. 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 28., 29. Neque vero illud silentio praetereundum esse censeo, quod multa et alia nomina apud nostrum scriptorem aliter habentur, quam in vulgatis Codicis editionibus. Qua in re etsi nostrorum summariorum auctoritas nec ubique defendenda, tamen nec ita contemnenda est, ut nihil ad inscriptionum crisin conferre videatur. Cuius rei haec tantum exempla afferam: I. 2. 22., 26., 33.; 3. 3.; 7. 1.; 31. 3.; 54. 2., 9., 10.; II. 1. 5.; 2. 1.; 3. 13. et 18.; 4. 11.; 24. 39.; 5. 1., 7. 13.; 11. 2.; 12. 5.; 19. 8.; IV. 41. 2.; VII. 16. 11. et 12.; 53. 2.; VIII. 37. 2.

Etiam in subscriptionibus legum, quae in Iustiniano Codice relatae sunt, supplendis aliqua cernitur nostrorum summariorum utilitas. Quae quamquam satis raro apud nostrum scriptorem commemorantur, tamen est ubi reliquorum codicum manuscriptorum lacunae mirum in modum suppleantur. Sic const. 1. C. I. 57. (de officio iuridici Alexandriae) apud *Herrmannum* subscriptionem non habet; in summariis autem habet hoc modo: *Dato. Kal. Sept. Constantino Zenone et Marco conss.* Corrige *Datum* et *Constantinopoli* et *Martiano*, et in annum Christi 469. incides[93]). Atque hanc quidem subscriptionem genuinam esse, reliquarum constitutionum, quae hoc anno confectae sunt, exempla docent[94]). — Aliud huius rei exemplum const. 8. C. VII. 72. (de bonis auctoritate iudicis) suppeditat. Ibi cum in vulgatis Codicis editionibus nulla plane huius legis subscriptio habeatur, eius partem summa Perusina exhibet. Sic enim VII. 72. 8.: *Sub die VI. Kal. Ian. Nicena.* Quae autem aliis locis reperiuntur legum subscriptiones, velut II. 4. 42., V. 37. 14., VI. 38. 3., VII. 16. 38., aliquid etiam ad Iustiniani Codicis crisin collaturae sunt. Denique et illud commemorandum est, quod VI. 45. 2. *sine die et consule* habetur, quae res manifesto argumento est, illas leges, quae hoc modo adnotantur, ab initio subscriptiones non habuisse.

Neque contemnendum in singulis constitutionum verbis vel confirmandis vel emendandis auxilium ex iis, ubi integrae constitutiones relatae sunt, nostrorum summariorum locis redundabit. Quos locos cum iam supra indicaverimus, non est, quod eam rem hoc loco recoquamus. Verum et ex ipsis constitutionum, quae apud nostrum scriptorem habentur, summariis aliquid ad Iustiniani Codicis crisin proficiemus. Quam rem hoc loco paucis illustrabimus. Sic exempli gratia const. 1. C. VII. 62. (de appellationibus et consultationibus) haec leguntur: *Praeses de possessione pronuntiare et ita crimen violentiae excutere praeses provinciae debuit; quod cum non fecerit, iuste ab eo provocatum est.* *Contius* in codd. mss. veteribus haberi adnotavit: *iure provocatum.* Atqui et summa Perusina *iuste* legit. Sic enim VII. 62. 1.: *si hoc iudex pretermisit, et iuste appellatur.* Quae res et const. 7. C. ibidem confirmatur. Sic enim: *apud praesidem provinciae*

---

93) Vide Petri Relandi fastos consulares p. 648.

94) Sic enim inscriptio const. 1. C. I. 57.: *Impp. Leo et Anthemius aa. Alexandro duci et praefecto Augustali.* L. 31. C. I. 3. (de episcopis et clericis): *Impp. Leo et Anthemius aa. Armasio. — Dat. VIII. Idus Martias Martiano et Zenone conss.* L. 6. C. V. 9. (de secundis nuptiis): *Impp. Leo et Anthemius aa. Erythrio pp. — Datum Kal. Mart. Martiano et Zenone conss.* L. 5. C. VI. 61. (de bonis, quae liberis) *Impp. Leo et Anthemius aa. Erythrio pp. — Dat. V. Kal. Martias Martiano et Zenone conss.* L. 16. C. I. 4. (de episcopali audientia): *Impp. Leo et Anthemius aa. Erythrio. — Dat. Kal. Iul. Martiano et Zenone conss.* L. 42. C. II. 4. (de transactionibus): *Impp. Leo et Anthemius aa. Acrochirio. — Dat. Kal. Iul. Martiano et Zenone conss.* L. 13. C. I. 18. (de iuris et facti ignorantia): *Impp. Leo et Anthemius aa. Erythrio. — Dat. Kal. Iul. Martiano et Zenone conss.* L. 3. C. VIII. 53. (quae sit longa consuetudo): *Impp. Leo et Anthemius aa. Alexandro. — Dat. VII. Idus Sept. Martiano et Zenone conss.* L. 11. C. III. 12. (de feriis): *Impp. Leo. et Anthemius aa. Armasio. — Dat. Id. Decembr. Zenone et Martiano conss.* Sic inverso ordine et L. 14. C. II. 7. (de advocatis diversorum iudiciorum): *Impp. Leo et Anthemius Callicrati. — Dat. V. Kal. April. Zenone et Martiano conss.*

iuste te appellasse ostende. Atque etiam const. 6. pr. C. ibid.: *cum super omni causa interpositam provocationem vel iniustam tantum liceat pronuntiare vel iustam.* — Atque in const. 7. C. VII. 53. (de exsecutione rei iudicatae) haec habentur: *Si longis apertisque frustrationibus partis adversae restitutio remorata est —, a frustratore aestimatio eorum restituenda est.* Pro *remorata* alias *remota* est, quod et Codex G. confirmat. *Remota* etiam summariis Perusinis commendatur. Sic enim VII. 53. 7.: *cui restitutio sine causa remota est.* Quod dicendi genus valde placet. In voce *remota* enim illud inest, ut servorum restitutio amplius fieri nequeat; unde lucem capiunt, quae statim postea de aestimatione praestanda inferuntur. — Porro in const. 6. C. VII. 65. (quorum appellationes non recipiuntur) haec leguntur: *viginti librarum argenti multa et litigatorem — et iudicem involvat.* Ubi *Spangenbergius* haec adnotavit: „Codex Theo„dosianus *auri* et ita *Haloander* in textu. At in notis recogniti operis *alias argenti*, neque haec „lectio, nempe *argenti*, destituitur manuscriptorum quorundam auctoritate, ut *Contius* testatur, qui„bus addimus Cod. G." Legendum cum Theodosiano Codice XI. 36. 26.[95]) *auri.* Summa Perusina VII. 65. 6.: *viginti libras auri det pena.* Basilica tamen vocem *argenti* tuentur. Sic enim IX. 1. 147. ed. *Heimbachi* tom. I. p. 444.: εἴκοσι λίτρας ἀργυρίου παράσχοι. — Const. 19. C. VIII. 43. (de solutionibus et liberationibus) ita habet: *Si actore servo tam mutuis dandis pecuniis, quam debitis recipiendis praeposito in hoc, quod susceperas, eius dominae per ipsum satisfecisti, instrumentum inane solutione celebrata nihil tibi nocere potest. Aliter enim solventes servo de actione dominae liberare se non possunt.* Pro voce *dominae,* quae ultimo loco habetur, *Haloander* habet *domini.* Quod ferri potest, modo hoc cogitare velis, a speciali causa, quae in prioribus constitutionis verbis tractatur, ad generalem causam transitum fieri, itaque masculino generi locum esse. Ac *domini* habet etiam Codex G. apud *Spangenbergium,* et summa Perusina VIII. 42. 19.: *Actor si per fraudem aliquo fecit, dno impedire non potest.* — In const. 9. C. I. 3. (de episcopis et clericis) diaconissarum aetas definitur hoc modo: *Nulla nisi emensis quinquaginta annis secundum praeceptum apostoli ad diaconissarum consortium transferatur.* Pro *quinquaginta* Theodosianus Codex XVI. 2. 27. *sexaginta* habet, item tres libri Russardi. Recte, ni fallor. Summa Perusina I. 3. 9. *Diaconissa LX. annorum fiat.* Collectio constitutionum ecclesiasticarum tripartita I. 3. 9. ed. Fabr. p. 1254.: ἡ μὴ ὑπερβᾶσα τὸν ἑξηκοστὸν ἐνιαυτὸν οὐ γίνεται διακόνισσα. — Ultimo autem loco locum aliquem Iustiniani Codicis commemorabimus, qui multas multis difficultates peperit. Is est const. 2. C. III. 34. (de servitutibus et aqua): *Si aquam,* inquit, *per possessionem Martialis eo sciente duxisti, servitutem exemplo rerum immobilium tempore quaesisti.* Quae verba *Unterholznerum* usque adeo torserunt, ut de temporali spatio, quod ad servitutem quaerendam proficit, nihil quicquam hac lege statui affirmaverit[96]). Atque etiam novissimus, quod ego sciam, huius constitutionis interpres *Schillingius*[97]) his verbis vel maxime usus est, ut in servitutibus tempore quaerendis longi temporis praescriptionem, quae ad dominii causam spectat, observari solitam demonstraret. Vereor, ut recte. Certe Graeci interpretes *rerum mobilium* legerunt. Pseudo-Eustathius de diversis temporum intervallis in capite περὶ τριετίας: Ὁ ἕλκων, inquit, ὕδωρ ἐπὶ τρία ἔτη δι' ἀλλοτρίου ἀγροῦ ἐν εἰδήσει τοῦ δεσπότου τοῦ κτήματος κτᾶται οὐκ οὖσαν αὐτῷ δουλείαν, ὡς βι'. γ'. τι' λδ'. διατ. β'. Putavit igitur, nostram constitutionem de triennio locutam esse, quod in res mobiles cadit, in res immobiles non item. Certe ex imperatoris Iustiniani sanctione res mobiles triennio quaeruntur; res immobiles autem vel decennio vel vicennio, decennio quidem inter praesentes, vicennio inter absentes[98]). Totam denique rem summa Perusina III. 34. 2. conficit. Sic enim: *Si aquam per possessionem Martialis eduxisti, eo sciente, servitutum exemplo rerum mobilium tempore quesisti; sin autem, frustra queris.*

---

95) Theodosiani Codicis auctoritas et interpretatione Gothica firmatur. Sic enim apud Gothofredum tom. IV. p. 325.: *tam ipse iudex, quam is, qui appellaverit, viginti libras auri fisco cogantur solvere.* 96) In libro: *Ausführliche Entwickelung der gesammten Verjährungslehre* tom. II. §. 201. p. 155—157. 97) In libro: *Lehrbuch der Institutionen und Geschichte des Römischen Privatrechtes* tom. II. p. 656. not. *h*), et p. 657. not. *p*). 98) Const. 1. C. VII. 31. (de usucapione transformanda) pr. Iust. II. 6. (de usucapionibus) et Theophilus ibidem.

Sed haec utut sunt, neque horum summariorum scriptori multa commendatione invidiam facere nostrum est, neque ea, quae ex hac antiquitatis quasi quadam imagine ad Iustinianum Codicem illustrandum arteve critica et disciplina perpoliendum deduci queant, contemnere licebit. Reliqua doctissimus Iustiniani Codicis editor *Herrmannus*, cuius et iudicium acrius est et diligentia maior, non dubito quin persecuturus sit.

CAPUT II.

Collectio XXV capitulorum.

Editurus sum constitutionum corpus, quod, antequam vir summus *Bienerus* [1]) ad hanc iuris Romani partem illustrandam accederet, quid esset, ignorabatur abiectumque iacebat. Huius libri codices manuscripti, qui mihi quidem innotuerint, hi sunt:

I. Codex Graecus regiae bibliothecae Parisiensis numero 1320. signatus, descriptus ille quidem a catalogorum huius bibliothecae compilatoribus tom. II. p. 285—287. Est membranaceus, saeculi duodecimi, complectiturque Photii nomocanonem, inter aliosque iuris canonici libros corpus LXXXVII capitulorum inde a folio 212. A. usque ad folium 226. A., nostramque legum compilationem inde a folio 226. A. usque ad folium 246. A. Collectio constitutionum ecclesiasticarum tripartita adiecta non est.

II. Codex Graecus eiusdem bibliothecae numero 1324. signatus, descriptus ille quidem l. l. p. 289. Est membranaceus, saeculi duodecimi, complectiturque praefationem collectionis canonum ab Iohanne Scholastico confectae, Photii nomocanonem inter aliaque scripta tres, quae saepenumero coniunguntur, iuris canonici collectiones, LXXXVII, et XXV capitulorum, tripartitamque, quae Pseudo-Balsamoni tribuitur. Corpus LXXXVII capitulorum inde a folio 243. A. usque ad folium 266. B. habetur, idque capitula XXV sequuntur inde a folio 266. B. usque ad folium 310. B.

III. Codex Graecus eiusdem bibliothecae numero 1326. signatus, descriptus ille quidem a catalogorum compilatoribus l. l. p. 290. Est membranaceus, saeculi undecimi, habetque inter alia iuris canonici scripta nostram XXV capitulorum collectionem.

IV. Codex Graecus eiusdem bibliothecae numero 1334. signatus, descriptus ille quidem l. l. p. 295—296. Est membranaceus, saeculi, ut catalogorum confectoribus videtur, decimi, ut mihi placet, duodecimi, complectiturque collectionem canonum ab Iohanne Scholastico confectam, Photii nomocanonem interque alia canonici iuris scripta illas, de quibus supra diximus, tres iuris Iustiniani collectiones. Capitula LXXXVII habentur inde a folio 203. A. usque ad folium 219. B., eaque XXV legum corpus subsequitur.

V. Codex Graecus eiusdem bibliothecae numero 1355. signatus, descriptus ille quidem l. l. p. 301—302. Est chartaceus, saeculi decimi quinti, habetque corpus LXXXVII capitulorum inde a folio 356. A. usque ad folium 365. B., XXV legum autem inde a folio 365. B. usque ad folium 378. A.

VI. Codex Graecus bibliothecae Coislinianae, quae hodie in regiam inlata est, olim numero 23., hodie numero 209. signatus, descriptus ille quidem a Montefalconio in bibliothecae Coislinianae cap. II. p. 267—268. Est membranaceus, constatque foliis 286., et noni vel decimi ineuntis saeculi usque ad folium 260. est, exinde vero undecimi circiter, habetque collectionem canonum ab Iohanne Scholastico confectam, postque alia canonica scripta corpus LXXXVII capitulorum inde a folio 152. A.—177. A., quod collectio XXV capitulorum subsequitur.

---

1) In libro: *Die Geschichte der Novellen Justinians* p. 178—179.

VII. Codex Graecus bibliothecae Mediceae Laurentianae, quae Florentiae est, inter plutei X. libros numero 10. signatus. Vide *Bandini* catalogum codicum manuscriptorum bibliothecae Mediceae Laurentianae tom. I. p. 478. Est membranaceus, saeculi undecimi, foliisque 327. constat. Complectitur Iohannis Antiocheni collectionem canonum corpusque LXXXVII capitulorum, quae inde a folio 226. usque ad folium 244. B. habentur, XXV capitulorum inde a folio 244. B. usque ad fol. 283. B., tripartitamque Pseudo-Balsamonis constitutionum ecclesiasticarum collectionem.

VIII. Codex Graecus eiusdem bibliothecae, qui inter plutei LVI libros numero 13. signatus est, Est, auctore *Bandinio* l. l. tom. II. p. 310., chartaceus, saeculi decimi quinti, foliisque 111. constat. Habet quaestiones de rebus ecclesiasticis, canones synodi Nicaenae, triaque legum civilium corpora, id est, collectionem LXXXVII capitulorum inde a folio 35. usque ad folium 46., XXV. capitulorum inde a folio 46. usque ad folium 70., tripartitum constitutionum ecclesiasticarum corpus inde a folio 70. usque ad folium 92.

IX. Codex Graecus bibliothecae Sancti Marci, quae Venetiis est, numero 169. signatus. Est, auctore *Zanettio* in Graeca Divi Marci bibliotheca codicum manuscriptorum tom. I. p. 98., membranaceus, saeculi decimi quinti, constatque foliis 311. Inest titulus collectionis canonum ab Iohanne Scholastico compositae, eiusque praefatio, quae incipit: *οἱ τοῦ μεγάλου*[2]), Photiique syntagma canonum cum prologo nomocanonis in duas partes diviso[3]), collectionem LXXXVII capitulorum, XXV. legum, tripartitumque constitutionum ecclesiasticarum corpus.

X. Codex Graecus Vaticanus numero 846. signatus. Habet collectionem LXXXVII et XXV capitulorum, corpusque ecclesiasticarum constitutionum tripartitum[4]). Hunc codicem ab *Assemannio*, diligentissimo alioquin codicum Graecorum, qui in Vaticana bibliotheca sunt, perscrutatore, neglectum Vir Ill. *Fredericus Blume* invenit eiusque inventi nuncium ad *Bienerum* misit. Ego quominus hunc librum, dum Romae sum, inspicerem, *Angeli Maii* invidia impedimento fuit.

XI. Codex Graecus Vaticanus numero 1185. signatus[5]), olim Antonii Augustini, episcopi Ilerdensis[6]), saeculi decimi sexti, paginis 806 constat. Complectitur Photii nomocanonem cum Theodori Balsamonis scholiis, inter aliaque iuris civilis scripta habet collectionem LXXXVII capitulorum inde a pag. 575, et XXV legum inde a pag. 615.

XII. Codex Graecus Collegii Romani[7]), qui hodie littera D. numero 20. signatus est. Est chartaceus, saeculi decimi sexti, habetque collectione LXXXVII et XXV capitulorum. Tripartitae constitutionum ecclesiasticarum collectionis vestigium ibi habetur nullum.

XIII. Codex Graecus bibliothecae regiae Taurinensis numero XXVI. b. V. 6. signatus, descriptus ille quidem a *Pasinio* in codicibus manuscriptis bibliothecae regii Taurinensis Athenaei tom. I. p. 96—106. Est chartaceus, saeculi decimi sexti constatque foliis 222. Complectitur collectionem LXXXVII capitulorum inde a folio 1. usque ad folium 39., corpus XXV capitulorum inde a folio 39. usque ad folium 100., collectionem constitutionum ecclesiasticarum tripartitum inde a folio 100. usque ad folium 222. Titulus collectionis XXV capitulorum fol. 38. habetur: *διατάξεις νόμων πολιτικῶν ἐκ τῶν νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ διατάξεων καὶ ἑτέρων βασιλέων συνηγοροῦσαι καὶ ἐπικυροῦσαι τοὺς τῶν ἁγίων πατέρων ἐκκλησιαστικοὺς νόμους.* Sequitur apud Pasinium tabula XXV capitulorum cum nostra huius corporis editione consentiens.

XIV. Codex Graecus eiusdem bibliothecae numero CV. c. IV. 21. signatus, descriptus ille quidem a *Pasinio* l. l. tom. I. p. 194—212. Est membranaceus, saeculi circiter duodecimi, constatque foliis 511. Complectitur Photii nomocanonem inter aliaque iuris canonici scripta Iu-

---

2) Vide Iustellii bibliothecam iuris canonici tom. II. p. 499. 3) Prioris partis initium est: *τα μὲν σώματα.* Vide Iustellium l. l. tom. II. p. 789. Posterior sic habet: *ὁ μὲν παρών.* Vide Iustellium l. l. p. 792. 4) Vide *Bienerum* l. l. p. 166., 167., 173., 179. et *Blumium* in tractatu: *Byzantinisches Recht* in libro: *Rheinisches Museum für Jurisprudenz* tom. IV. p. 225. 5) Vide *Blumium* l. l. p. 225—226. 6) Inter codices manuscriptos Augustini numero 170. hunc librum relatum esse idem *Blumius* l. l. p. 225. docuit. Vide Augustini opera omnia (Lucae 1772.) tom. VII. p. 54. 7) De hac bibliotheca vide *Blumium* itineris Italici tom. III. p. 149

stiniani Novellam LXXVII. inde a folio 244. usque ad folium 245., collectionem LXXXVII capitulorum inde a folio 245. usque ad folium 265. A., XXV capitulorum inde a folio 265. B. usque ad folium 308. A., tripartitum constitutionum ecclesiasticarum corpus inde a folio 308. A. usque ad folium 398. A.

XV. Codex Graecus bibliothecae, quae est in τῇ μονῇ τῆς Παναγίας, quae prope Chalcidem est, qua de re vir doctissimus *Eduardus Zachariaeus* me fecit certiorem. Est membranaceus, saeculi decimi tertii habetque Photii nomocanonem, deindeque collectionem XXV capitulorum. In qua et subscriptiones haberi idem vir praestantissimus affirmavit.

XVI. Codex Graecus bibliothecae regiae Monacensis numero 380. signatus, descriptus ille quidem ab *Hardtio* in catalogo codicum manuscriptorum Graecorum bibliothecae regiae Bavaricae tom. IV. p. 167. Est bombycinus, saeculi decimi quarti, foliis 568. constat, multaque habet iuris canonici opuscula, inter quae Photii nomocanonem tresque iuris canonici collectiones, quas in iisdem exemplaribus saepenumero coniungi vidimus. Praecedit inde a fol. 363. Novella Iustiniani LXXVII. Sequitur collectio LXXXVII capitulorum inde a folio 374. usque ad folium 386.; XXV constitutionum inde a folio 386. usque ad folium 432., tripartita constitutionum ecclesiasticarum collectio inde a folio 432. usque ad folium 520.

XVII. Codex Graecus eiusdem bibliothecae numero 214. signatus, descriptus ille quidem ab *Hardtio* l. l. tom. II. p. 414. Est chartaceus, saeculi decimi quinti, constatque foliis 164. Complectitur tres iuris canonici libros, hoc est, collectionem LXXXVII capitulorum inde a foliò 1. usque ad folium 23., corpus XXV legum inde a folio 23. usque ad folium 66., tripartitam constitutionum ecclesiasticarum collectionem inde a folio 66. usque ad folium 149.

XVIII. Codex Graecus bibliothecae Caesareae Vindobonensis, a *Lambecio* in de bibliotheca Caesarea commentariis lib. VI. p. 54. edit. vet., p. 119. edit. Kollari descriptus. Est chartaceus, constatque foliis 318. Complectitur Photii nomocanonem habetque inter alios iuris canonici libros collectionem LXXXVII capitulorum inde a folio 280. A. usque ad folium 302. B., XXV. capitulorum inde a folio 302. B. usque ad folium 307. A., denique collectionem constitutionum ecclesiasticarum tripartitam.

XIX. Codex Graecus bibliothecae Sanctae Elisabethae, quae Vratislaviae est, descriptus ille quidem ex schedis beati *Hauboldi* a *Bienero* in historia Novellarum Iustiniani p. 600 et seq. Est chartaceus, saeculi decimi quinti vel decimi sexti constatque foliis 45. Habet collectionem XXV capitulorum, excerpta quaedam ex tripartita constitutionum ecclesiasticarum collectione et Heraclii Novellis synopsinque legum a Michaele Attaliata compilatam. Titulus nostrae collectionis hic est: *διατάξεις νόμων πολιτικῶν ἐκ τῶν νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ βασιλέως καὶ ἑτέρων βασιλέων συνηγοροῦσαι καὶ ἐπικυροῦσαι τοὺς τῶν ἁγίων πατέρων ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας.* Ex singulis constitutionibus autem, quae ibi relatae sunt, sexta et septima atque pars undecimae suo quaeque in loco non habetur; quae autem desunt, post caput vigesimum posita sunt. Quattuor Novellae, quae constitutionum XXII., XXIII., XXIV. et XXV. locos in reliquis codicibus manuscriptis occuparunt, in nostro libro non habentur.

XX. Codex Graecus bibliothecae Bodleianae, quae Oxonii est, hodie numero 173. signatus, olim Baroccii codex 173., descriptus ille quidem a *Zachariaeo* in libro: *ὁ πρόχειρος νόμος* pag. 282—287 [8]). In hoc libro insunt duo codices plane diversi, sive membranam, sive scripturam, sive quaternionum numerum spectes. Prior codex, de quo hoc loco sermo est, membranaceus est, constatque foliis 156. Scriptura est saeculi duodecimi; plurima folia, quae exciderunt, saeculi XIV. vel XV. manus supplevit. Habentur in hoc codice collectio LXXXVII. et XXV. capitulorum; accedit tripartitum constitutionum ecclesiasticarum corpus cum tribus imperatoris Heraclii Novellis.

---

8) Vide catalogos librorum manuscriptorum Angliae et Hiberniae in unum collectos (Oxoniae 1697.) p. 22. B.

XXI. Codex Graecus eiusdem bibliothecae numero 185. signatus, olim Baroccii codex 185., quem *Zachariaeus* l. l. p. 310. descripsit[9]). Est membranaceus, initio saeculi decimi quarti exaratus. Complectitur praeter alia iuris canonici opuscula Photii nomocanonem, collectionem LXXXVII. capitulorum, quae inde a folio 163. usque ad folium 181. habetur, corpus XXV constitutionum, quod inde a folio 181. usque ad folium 216. est, denique collectionem constitutionum ecclesiasticarum tripartitam, quae inde a folio 216. usque ad folium 288. pertinet.

XXII. Codex Graecus eiusdem bibliothecae numero 196. signatus, olim Baroccii liber 196[10]). Hunc librum *Zachariaeus* l. l. p. 311. et seq. descripsit. Est membranaceus, saeculi undecimi. Complectitur nomocanonem, ex quo Photius librum compilavit suum, collectionem canonum, duoque iuris civilis corpora, id est, collectionem LXXXVII capitulorum inde a folio 226. usque ad folium 243., XXV legum inde a folio 243. usque ad folium 264.

Ex hoc codicum manu exaratorum, quibus nostrum legum corpus continetur, catalogo ad eius historiam enarrandam fataque cognoscenda aliquid proficimus. Ac primum quidem huius libri in ecclesia Graeca magnum fuisse usum inde a saeculo post Chr. n. undecimo usque ad saeculum decimum quartum vel decimum quintum, tot exemplaria manu exarata satis docent. Huc accedit, quod cum his iuris canonici libris, quos a Graecis ad causas ecclesiasticas dirimendas adhibitas esse constat, nostrum opus in codicibus manuscriptis coniunctum esse reperitur. Sic Photii nomocanoni adiunctum est in Codice Parisiensi 1320., 1334., Taurinensi CV. c. IV. 21., Monacensi 380., Vindobonensi, Bodleiano 185. sive Barocc. 185., denique illo, qui in monasterio τῆς Παναγίας prope Chalcidem est. Sic collectioni canonum ab Iohanne Scholastico confectae nostrum opus adiectum esse reperitur in Codice Coisliniano 209. et Mediceo Laurentiano plut. X. num. 10. Utraque, quam diximus, canonum collectio, et Iohannis Scholastici et Photii nostrum librum praecedit in Codice Parisiensi 1324. Vaticanoque 1185., cuius rei vestigium etiam Codex Venetus 169. habet. Deinde et illud hoc loco animum advertere licebit, quod nostrum opus in exemplaribus manu exaratis cum his legum civilium, quae ad ius canonicum referuntur, collectionibus coniunctum sit, id est, cum corpore LXXXVII capitulorum et tripartita constitutionum ecclesiasticarum, quae Pseudo-Balsamoni tribui solet, collectione. In quo illud adnotare iuvat inter utrumque legum corpus nostrum librum ita interpositum esse, ut medio loco habeatur. Id factum videmus in Codice Parisiensi 1320. et 1324., Mediceo Laurentiano plut. X. num. 10. et plut. 56. num. 13., Veneto 169., Vaticano 846., Taurinensi XXVI. b. V. 6. et CV. c. IV. 21., Monacensi 380. et 214., Vindobonensi, Bodleiano 173., qui Baroccii 173. fuit, et 185., qui Baroccii 185. fuit. Atque etiam si quando cum sola LXXXVII capitulorum collectione coniunctus sit, id ita factum esse videmus, ut huic libro postpositus sit, velut in Parisiensi 1334. et 1355., Coisliniano 209., Vaticano 1185., Collegii Romani, quod Romae est, D. 20., Bodleianoque 196., qui Baroccii 196. fuit. Itaque facile est ad coniiciendum, illas tres, de quibus agitur, legum civilium collectiones non temere inter sese coniunctas haberi, verum ad canonum collectiones quasi cuiusdam appendicis loco adiectas esse, ut legibus civilibus quemadmodum cum canonibus conveniret, satis constaret. Sic Photii nomocanoni adiectae sunt in Codice Parisiensi 1320., Taurinensi XXIV. b. V. 6., Monacensi 380., Vindobonensi, Bodleiano 185., qui Baroccii 185. fuit; sic cum collectione canonum Iohannis Scholastici coniunctae cernuntur in Codice Mediceo Laurentiano plutei X. num. 10.; sic cum utroque et Photii et Iohannis opere in Codice Parisiensi 1324. connexae sunt, cuius rei vestigium et in Codice Veneto 169. superest. Quae si vera sunt, illud etiam statuamus licebit, hanc trium librorum coniunctionem post Heracliana tempora factam esse. In omnibus enim, quos mihi quidem intueri licuit, codicibus formae Heraclii ad tripartitam constitutionum ecclesiasticarum collectionem adiectae cernuntur, quas tamen ab initio in hoc libro non fuisse satis constat[11]).

---

9) Vide librum laudatum p. 24. A. 10) Vide librum laudatum p. 27. A. 11) Vide Ἀνέκδοτα tom. I. p. XLIV—XLVI.

Sed iam tempus est, ut ad ipsum, quod edimus, opus perveniamus. Id ex viginti quinque constitutionibus, quae partim ex Iustiniano Codice, partim ex Novellis desumtae sunt, constat. Titulus libri hic est: *διατάξεις νόμων πολιτικῶν ἐκ*[12]) *τῶν νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ βασιλέως συνηγοροῦσαι καὶ ἐπικυροῦσαι τοὺς τῶν ἁγίων πατέρων ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας.* Sic optimi quique codices mss., id est, Parisienses 1320., 1324., 1326., 1334., Coislinianus 209., Monacensis 380., Mediceus Laurentianus plutei X. numero 10., Taurinensis CV. c. IV. 21., Vindobonensis, quem *Lambecius* in commentariorum libro VI. p. 121. ed. Kollari descripsit. Alii tamen libri ab hac scriptura paullulum recedunt. Pro verbis *τῶν νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ βασιλέως* Codex Parisiensis 1355. et Vratislaviensis *τῶν νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ βασιλέως καὶ ἑτέρων βασιλέων* habent, Taurinensis XXVI. b. V. 6. autem *νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ διατάξεων καὶ ἑτέρων βασιλέων.* Ita librarius scriba, cum hoc legum corpus non tantum ex imperatoris Iustiniani constitutionibus, verum etiam ex aliorum imperatorum legibus deductum esse, id quod uniuscuiusque capituli inscriptio docet, animadvertisset, ad *ἑτέρων βασιλέων* mentionem confugere voluit. Ac ne ferri quidem potest, quod addidit. Etsi enim ea, quae ad nostri libri finem relata sunt, quattuor capitula ex Iustiniani Novellis hausta sunt, tamen illud dici non potest, reliqua capitula, quae ex Iustiniano Codice derivata sunt, ex aliorum imperatorum Novellis constitutionibus sumta esse. Numquid autem aliud sibi velle censeas, hoc dicendi genus: *ἐκ τῶν νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ βασιλέως καὶ ἑτέρων βασιλέων?* Denique illud hoc loco commemorandum est, hanc scripturam in codicibus manuscriptis non ita vetustis haberi. Ut proinde in hoc diversitatis genere aliquam recentiorum temporum interpolationem inesse vix ac ne vix quidem dubites. Illud autem, quod in reliquis codicibus manuscriptis de Iustiniani Novellis praedicatur, gratus accipio. Quamquam ne sic quidem mihi persuadeo, ut totam rem confectam esse credam. Constat enim ex tabula, quam inferiore loco ponemus, haec, quae primo loco apud nostrum scriptorem relata sunt, XXI capitula ex Iustiniano Codice secundum titulorum consequentiam in nostrum librum esse translata. Itaque facile est ad intelligendum, quam non recte Novellarum constitutionum tantum hoc loco mentio facta sit. Ego ut ingenue fatear, quod sentio, in antiquissimo exemplari, unde nostri libri manuscripti deducti sunt, lacunam inter *ἐκ* et *τῶν* fuisse statuo, quam ita facile suppleas: *ἔκ τε τοῦ κώδικος ἔκ τε τῶν νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ βασιλέως.* Quam coniecturam si gratus accipias, non tantum nostri operis tenori cum libri titulo omni ex parte conveniet, verum etiam causa reddetur satis idonea, quare librarii scribae verba *ἔκ τε τοῦ κώδικος* omiserint. Est enim hic vulgaris librariorum error, in homoeoteleutis, qualia sunt illa *ἔκ τε* et *ἔκ τε*, alteram rem oculis ad alteram aberrantibus praetermittere. Huc accedit, quod in quibusdam libris *ἔκ τε τῶν νεαρῶν Ἰ. β.* habetur, quae res manifesto est argumento, aliquid ex tituli tenore intercidisse. Hoc *ἔκ τε* enim, quo referatur, non habet. Denique aliae quoque apud nostrum scriptorem habentur lacunae, quae in omnibus, quos ego viderim, codicibus mss. reperiuntur, ideoque etiam in archetypo fuisse existimandae sunt. Sic ex capitis 23. subscriptione haec tantum in nostris codd. mss. relatae sunt: *Δατ.* ̅ν̅ι̅ι̅. Atque etiam capite 25. post *ἀκίνητα* verba *ὅσα μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν εἰς αὐτοὺς* in omnibus, quos ego viderim, libris exciderunt, quae tamen et in contextu 168 Novellarum reperiuntur, et ab hoc loco abesse nequeunt, cum alioquin sententia constitutionis futura sit plane nulla.

Singularum constitutionum, quae apud nostrum scriptorem relatae sunt, et inscriptio et consulatus et plerumque etiam subscriptio habetur. Unicuique autem legi, prima excepta, argumentum praeponitur, quod et ipsius opusculi partem efficit. Sunt enim ita comparata, ut a librariis scribis confingi non potuerint, et in omnibus, quos ego viderim, libris manuscriptis habentur, et denique cum constitutionum verbis ita sunt coniuncta, ut ab his nullis unquam machinis divelli queant. Sic, ut exemplis utar, cum primum capitulum Theodosii Valentinianique constitutionem habeat, secundi argumentum hoc est: *Ἰουστινιανοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως περὶ τελευτώντων κ. τ. ἑ.* ipsiusque constitutionis inscriptio sic habet: *ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Quae numquis non videat ad illa sola *Ἰουστινιανοῦ τ. ε. β.* relata esse? Idemque factum esse videas in cap. 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 14., 15., 16.,

12) *ἔκ τε* Mon. 214., Paris. 1334. et 1355. habent.

17., 18., 19., 20., 21. — Nunc horum argumentorum catalogum ex codicibus manuscriptis exhibebimus, constitutionum inscriptiones primaque et ultima verba adnotabimus, denique, numquae legis subscriptio in nostro libro habeatur, adscribemus. In quo horum librorum manu exaratorum testimoniis utemur: Codicis Graeci Parisiensis 1320., 1324., 1326., 1334., 1355., Coisliniani 209., Medicei Laurentiani plutei X. numero 10., Taurinensis XXVI. b. V. 6., Monacensis 380.

I. Argumentum huius constitutionis desideratur. *Αὐτοκράτορες Θεοδόσιος καὶ Οὐαλεντινιανὸς αα. Ὁρμίσδᾳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *θεσπίζομεν.* Desinit *διδάσκειν.* Subscriptio adest. Est const. 3. C. I. 1. (de summa trinitate).

II. *Ἰουστινιανοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως περὶ τελευτώντων καὶ καταλιμπανόντων κληρονόμον ἐκκλησίαν οἱανδήποτε. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *ἐπειδήπερ.* Desinit *κληρονομίαν.* Subscriptio adest. Est const. 26. C. I. 2. (de sacrosanctis ecclesiis).

III. *Λέοντος νόμος περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι μοναχὸν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ καὶ περιάγειν ἐν πόλει. Αὐτοκράτορες Λέων καὶ Ἀνθέμιος αα. Ζήνωνι στρατηγῷ.* Incipit *οἱ ἐν τοῖς.* Desinit *αὐστηρίᾳ.* Subscriptio adest. Est const. 29. C. I. 3. (de episcopis et clericis).

IV. *Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ τοῦ τρεῖς ἄνδρας χρῆναι δοθῆναι εἰς ψήφισμα ἐπισκόπου· καὶ τὸν γενόμενον ἀγύναιον καὶ ἄτεκνον εἶναι χρή. Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς α. Ἀταρβίῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *πᾶσαν ἀεί.* Desinit *νομοθεσίᾳ ποινάς.* Subscriptio adest. Est const. 42. C. I. 3.

V. *Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἄνευ κελεύσεως βασιλικῆς ἀνιέναι ἐν Βυζαντίῳ. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.* Incipit *πᾶσαν ἀεί.* Desinit *εὐσέβειαν ἐνεγκεῖν.* Subscriptio adest. Est const. 43. C. I. 3.

VI. *Ἰουστινιανοῦ νόμος ἀπαγορεύων εἶναι μοναστήρια διπλᾶ* (Taur. *διπλὰ*) *ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἢ συνδιαιτᾶσθαι μοναχοὺς μοναστρίαις. Ὁ αὐτος βασιλεὺς Μηνᾷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *τῆς τῶν.* Desinit *ποινάς.* Subscriptio adest. Est const. 44. C. I. 3.

VII. *Ἰουστινιανοῦ νόμος μὴ ἐξεῖναι* (Taur. *περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι*) *γαμεῖν μετὰ χειροτονίαν ὑποδιακόνῳ* (*ὑποδιάκονον* Taur.) *ἢ διακόνῳ* (*διάκονον* Taur.) *ἢ πρεσβυτέρῳ* (*πρεσβύτερον* Taur.), *εἰ μὴ μόνοις ψάλταις καὶ ἀναγνώσταις* (*εἰ μὴ — ἀναγνώσταις* in Taur. desunt). *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *τῶν ἱερῶν.* Desinit *ἔρχεσθαι.* Subscriptio adest. Est const. 45. C. I. 3.

VIII. *Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ τελευτώντων καὶ διατιθεμένων ποιεῖν ξενῶνα τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ ἐκ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων ἢ ἄλλον εὐαγῆ οἶκον, καὶ ἀμελούντων τῶν κληρονόμων ὅτι χρὴ τὸν τῆς πόλεως ἐπίσκοπον καταναγκάζειν τὸν κληρονόμον ποιεῖν τὰ περιεχόμενα τῇ διαθήκῃ* (*διατυπώσει* Taur.). *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *θεσπίζομεν.* Desinit *διασώζεσθαι.* Subscriptio adest. Est const. 46. C. I. 3.

IX. *Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ τοῦ μὴ δεῖν κατὰ τάξιν καὶ βαθμον πρώτων γίνεσθαι τοὺς ἡγουμένους ἢ τὰς ἡγουμένας, ἀλλὰ κατ' ἐκλογὴν ἐνάρετον καὶ ἱκανὸν ἀντέχεσθαι ψυχῶν. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *τοῖς ἱεροῖς.* Desinit *καινιζομένης νόμων.* Subscriptio adest. Est const. 47. C. I. 3.

X. *Ἰουστινιανοῦ νόμος, ὅτι οὐ χρὴ ἐπίσκοπον ἔχοντα γυναῖκα ἢ τέκνα γίνεσθαι. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *θεσπίζομεν.* Desinit *πάντων ἀρεσκούσης.* Subscriptio adest. Est const. 48. C. I. 3.

XI. *Ἰουστινιανοῦ νόμος, βουλευτὰς ἢ ταξεώτας μὴ γίνεσθαι ἐπισκόπους ἢ κληρικούς, εἰ μήπω παιδόθεν ἐμόνασαν, μηδὲ κληρικοὺς οἱουδήποτε τάγματος ἀφίστασθαι τοῦ κλήρου καὶ στρατεύεσθαι. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *θεσπίζομεν.* Desinit *φυλαττομένου.* Subscriptio adest. Est const. 52. C. I. 3.

XII. *Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ τῶν καταλιμπανομένων ἀννaλίων πτωχείοις ἢ ξενῶσιν ἢ ἄλλοις τισὶ* (*τισὶν* Taur.) *συστήμασιν, ὅτι οὐ χρὴ ἀπόπρασιν αὐτῶν γενέσθαι εἰς ποσὸν* (*ἐκ πόσου* Taur.) *χρυσίου, ἀλλ' ἐκ παντὸς τρόπου κατ' ἔτος δίδοσθαι. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *ὁ παρών.* Desinit *ταύτην προσάγοντες.* Subscriptio adest. Est const. 57. C. I. 3.

XIII. *Λέοντος νόμος περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι εἰς θυμέλην καταφέρειν σώματα ἐλεύθερα ἢ δοῦλα ἄκοντα. Αὐτοκράτωρ Λέων αὐτῷ δήμῳ.* Incipit *μηδὲ δοῦλον.* Desinit *ἀναγκάζεσθαι.* Subscriptio deest. Est const. 14. C. I. 4. (de episcopali audientia).

XIV. *Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ τοῦ μηδένα ἐμβάλλεσθαι εἰς φυλακὴν δίχα βασιλικῆς προστάξεως ἢ ἀρχόντων ἢ δημεκδίκων, δὶς δὲ* (pro *δὲ* Taur. *γὰρ* habet) *τῆς ἑβδομάδος τοὺς ἐμβεβλημένους ἐπισκέπτεσθαι χρὴ τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἀναφέρειν τῷ βασιλεῖ ἢ τοῖς ἄρχουσιν. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *οὐδένα.* Desinit *κίνησις.* Subscriptio adest. Est const. 22. C. I. 4.

XV. *Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ τοῦ μὴ δεῖν εἶναι φυλακὴν ἰδιωτικήν. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *ἰδιωτικάς.* Desinit *ἀφιεμένων* (*ἀφισταμένων* Flor. plut. 10. cod. 10.). Subscriptio adest. Est const. 23. C. I. 4.

XVI. *Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ τῶν κυβευόντων. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Δημοσθένει ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *ὅσα.* Desinit *ἐπανάγειν.* Subscriptio adest. Est const. 25. C. I. 4.

XVII. *Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ πολιτικῶν προσόδων. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *περὶ τῶν.* Desinit *προσῆκον.* Subscriptio adest. Est const. 26. C. I. 4.

XVIII. *Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ κληρικῶν ἐν αἰτίᾳ γενομένων* (*γινομένων* Taur.) *μὴ πρότερον ἐπὶ τοὺς πατριάρχας αὐτοὺς αἰτιᾶσθαι, πρὶν ἂν οἱ ἐπίσκοποι συνείδοιεν. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *θεσπίζομεν.* Desinit *κανόνων.* Subscriptio adest. Est const. 29. C. I. 4.

XIX. *Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ κηδεμόνων ἤγουν κουρατώρων* (*κουρατόρων* Taur.) *ὀρφανῶν. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *θεσπίζομεν.* Desinit *νενομοθέτηται.* Subscriptio adest. Est const. 30. C. I. 4.

XX. *Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἄκουσαν δούλην ἢ ἐλευθέραν εἰς σκηνὴν ἢ ὀρχήστραν κατιέναι. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τοῖς πανταχοῦ γῆς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις.* Incipit *θείαν.* Desinit *λογιζόμενοι.* Subscriptio adest. Est const. 33. C. I. 4.

XXI. *Ἰουστινιανοῦ*[13]) *νόμος, ὅτι οὐ χρὴ κύβοις προσανέχειν ἐπίσκοπον* (*ἐπισκόπῳ* Taur.) *ἢ πρεσβύτερον* (*πρεσβυτέρῳ* Taur.) *ἢ διάκονον* (*διακόνῳ ἢ ὑποδιακόνῳ* Taur.) *ἢ ψάλτας ἢ ἀναγνώστας, ἀλλ' οὐδὲ ἱππικὰ ἢ θέατρα ἢ κυνήγια ἢ τὸ τοιοῦτο θεωρεῖν. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.* Incipit *σφόδρα πιστεύομεν.* Desinit *ἰσχύσαιεν.* Subscriptio adest. Est const. 34. C. I. 4.

XXII. *Ἄλλη διάταξις περὶ ἐπισκόπων καὶ θείων κανόνων* (Taur. addit *καὶ ὅτι δεῖ τῆς χειροτονίας μετὰ πᾶσαν ἀκρίβειαν καὶ ἐρεύνησιν γίνεσθαι καὶ περὶ τῶν ἀναξίων χειροτονουμένων*). *Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς Ἀλαμανικὸς Γοτθικὸς Φραγγικὸς Οὐανδαλικὸς Ἀφρικανὸς εὐτυχὴς ἔνδοξος τροπαιοῦχος ἀεισέβαστος Αὔγουστος Πέτρῳ τῷ λαμπροτάτῳ μαγίστρῳ τῶν θείων ὀφφικίων.* Incipit *εἰ τούς.* Desinit *ἡγουμένοις.* Subscriptio adest. Est Novella 137.

XXIII. *Ἑτέρα διάταξις τοῦ αὐτοῦ, πῶς δεῖ βιοῦν τους μοναχούς. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ τῷ μακαριωτάτῳ ἐπισκόπῳ.* Incipit *ὁ μονήρης.* Desinit *σπευσάτω.* Subscriptionis initium solum adest. Est Novella 133.

XXIV. *Ἄλλη διάταξις περὶ ἐκκλησιῶν.* Inscriptio desideratur. Incipit *πολλῶν καὶ διαφόρων.* Desinit *καταστα͵ίη.* Inscriptio adest. Est Novella 120.

XXV. *Ἴσον θείου νόμου.* Inscriptio desideratur. Incipit *ἀπαγορεύομεν.* Desinit *προσκυρωθῆναι.* Subscriptio desideratur. Est Novella 131. cap. 13.

---

13) Haec rubrica in Codice Florentino plut. X. cod. 10. deest; itaque a *Bandinio* in catalogo bibliothecae Laurentianae tom. I. p. 478. omissa est.

Singulis capitulis nec in Parisiensibus codicibus manu exaratis nec in reliquis, quod ego sciam, numeri appositi sunt, excepto Coisliniano libro **209.**, ubi in margine numeri a prima manu perscripti sunt, et Monacensi **380.**, qui hos ibidem exhibet, sed a secunda manu scriptos. Ex hoc, quem dedimus, constitutionum, quae apud scriptorem nostrum reperiuntur, catalogo illud quidem facile, ut opinor, constabit, eas, quae priore loco referuntur XXI constitutiones, ex Iustiniano Codice secundum singulorum titulorum consequentiam in nostrum librum translatas esse, iisque quattuor Novellas quasi cuiusdam appendicis loco adiectas. In quo ne chronologicae quidem rationes satis sibi constare videntur. Novella **137.** enim anno post Chr. natum vel **565** vel **564** emissa est[14]; Novella **133.** anno **539**[15]; Novella **120.** anno **544**[16]; denique Novella **131.** anno **545**[17]. Itaque dubitari non potest, quin hae, quae ad leges ex Iustiniano Codice haustas adiectae sunt Novellae constitutiones, nec satis ordinatae sint. Quodsi et illud cogites, ex reliquis Iustiniani Novellis, quae sacros canones confirment cum iisque consentiant, multa in hoc legum corpore praetermissa esse, in hanc incidas oportebit coniecturam, ut XXV capitulorum collectionem iis temporibus, quibus Iustiniani Novellae *σποράδην* iacebant, confectam esse credas. Idque Iohannes Scholasticus tam vivo Iustiniano, quam paullo post Iustiniani mortem ita fuisse refert. Sic enim in praefatione collectionis LXXXVII capitulorum: *μετεγράφη ἐκ τῶν σποράδην κειμένων καὶ ἐκφωνηθεισῶν ὑπὸ τοῦ τῆς θείας λήξεως Ἰουστινιανοῦ μετὰ τὸν κώδικα θείων νεαρῶν διατάξεων*, de quo loco legenda sunt, quae *Bienerus*[18]) docte, ut solet, disputavit. Hinc et illud explicari potest, quod Novellae **131.** pars tantum apud nostrum scriptorem habetur, cum tamen reliquae constitutiones in nostrum librum translatae sint integrae. Fac enim in eo loco, ubi is liber conscriptus est, huius particulae tantum apographum extitisse, et habebis caussam satis idoneam, quare reliqua, quae huius Novellae sunt, a nostro scriptore silentio praetermissa esse credamus. Certe hanc Novellae constitutionis partem iam non ex authentico, sed ex apographo in nostrum librum translatam esse, ipso legis titulo significatur: *ἴσον θείου νόμου*. Est autem *ἴσον* ex Graecorum, qui tum fuerunt, dicendi ratione *exemplum ex authentico transsumtum*. Sic enim Codex Graecus Parisiensis numero **1382.** signatus folio **83. A.**: *μηδεὶς τὰ ἴσα τῶν βασιλικῶν ἀντιγραφῶν προσφερέτω, ἤγουν μηδεὶς μεταγραφέτω τὰς βασιλικὰς προσταγὰς καὶ ἐκ τῶν ἴσων αὐταῖς δικαιοῦσθαι δοκιμαζέτω, ἀλλὰ αὐτὰ προκομιζέτω τὰ αὐθεντικά. αὐθεντικὰ δὲ λέγονται τὰ πρωτότυπα, ἐν οἷς ἐστὶ καὶ ἡ τοῦ βασιλέως ἀντιγραφή*. Atque illa, quibus nostram legum collectionem adhuc vindicavimus, tempora nominibus quoque, quibus Iustinianus a nostro scriptore demonstratur, significantur. Audit enim in argumento capituli secundi *Ἰουστινιανὸς ὁ εὐσεβέστατος βασιλεύς*, cum, qui ante eum imperium tenuit, Leo tam in argumento capituli tertii, quam decimi tertii nullo plane honorifico nomine addito commemoretur. Quae quidem dicendi ratio his temporibus, quibus, Iustinus, quique cum Iustiniano coniuncti fuerunt, imperium tenuerunt, satis conveniet, posterioribus non item. Denique hoc loco commemorandum est, quod iam supra significavimus, in vetustissimis codicibus manuscriptis nostram legum collectionem cum corpore LXXXVII capitulorum et tripartito constitutionum ecclesiasticarum, quod Pseudo-Balsamoni tribui solet, libro ita coniunctam haberi, ut inter utrumque opus medio loco interposita sit. Qui ordo si ad chronologicas rationes exactus esse dicatur, ut et *Bienero*[19]) visum est, non dubito, quin iusti harum rerum arbitri nostrum librum medio tempore compilatum esse existimaturi sint. Eaque res et illis exemplaribus manuscriptis, quae nostram legum collectionem cum solo LXXXVII. capitulorum corpore coniunctam exhibent, confirmari potest. Etenim in his quoque libris illud constanter factum esse videmus, ut nostrum opus huic postpositum sit. Cumque corpus LXXXVII. capitulorum, ut et cap. III. dicemus, paullo post Iustiniani obitum, sed intra annos decem posteriores compilatum sit; tripartita autem constitutionum ecclesiasticarum collectio, si me audis[20]), ante Heracliana tempora, sin *Bienerum*[21]), ipso Heraclio vivo videnteque exiisse videatur, consequens

---

14) Vide *Bieneri* librum: *Die Geschichte der Novellen Justinians* p. 526. 15) Vide *Bienerum* l. l. p. 525. 16) Vide *Bienerum* l. l. p. 523. 17) Vide *Bienerum* l. l. p. 525. 18) l. l. p. 50. et seq. 19) l. l. p. 184. 20) *Ἀνέκδοτα* tom. I. p. XLIV—XLVI. 21) l. l. p. 185.

est, ut nostrum legum corpus post Iustiniani obitum, sed ante Heracliana tempora confectum esse dicamus.

De loco, ubi noster liber compilatus sit, nihil certi afferre possum. Illud tamen constabit, intra imperii Orientalis fines confectum esse, cum hae tantum leges, quae illic observabantur, apud nostrum scriptorem referantur. Neque fortasse a vero aberraverit, qui in aliquo dioeceseos Constantinopolitanae loco id factum esse contendat. Certe Novella **133.**, quae in collectione CLXVIII Novellarum ad praefectum praetorio aliquem missa esse perhibetur, in nostro legum corpore ad Mennam archiepiscopum Constantinopolitanum directa est, habetque hos patriarcharum titulos, qui nec praefectis praetorio tribuebantur, nec in collectione CLXVIII Novellarum exstant. Quam rem ut clarius exponamus, opus est, ut ad ipsa Novellae **133.** verba confugiamus. Ita autem cap. **1.** apud nostrum scriptorem: *ἡ τῶν ὑπὸ τὴν σὴν ὄντων ἁγιωσύνην*, quae oecumenico patriarchae satis conveniunt; in collectione CLXVIII Novellarum: *τῶν ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην ταύτης τῆς πόλεως ἢ τῶν ὑπὸ τὴν σὴν ὄντων ἁγιωσύνην.* In quibus secundae editionis vestigium deprehendimus. Illa enim: *τῶν — τῆς πόλεως* in exemplari ad praefectum praetorio, ubi patriarcha Constantinopolitanus tertia singularis numeri persona designandus fuit, misso fuisse apparet; haec autem *ἢ τῶν — ἁγιωσύνην* in exemplari ad patriarcham Constantinopolitanum, qui secunda singularis numeri persona demonstrandus fuit, misso posita fuisse constat. Quam quidem diversitatem a constitutionariis recte ordineque distinctam, compilator corporis CLXVIII Novellarum in unum male coniunxit[22]). Porro cap. **6.** apud nostrum scriptorem haec habentur: *ἢ ἐνταῦθα τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις τῶν πραιτωρίων*, quae cum in exemplari constitutionis ad praefectum praetorio mittendo mutanda essent, pro his collectio CLXVIII Novellarum: *ἢ ἐνταῦθα τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς.* Deinde paullo post apud nostrum scriptorem *ἢ ἐνταῦθα τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις τῶν ἱερῶν*, cum in corpore CLXVIII Novellarum haec habeantur: *ἢ ἐνταῦθα τῷ δικαστηρίῳ τῆς τῆς ὑπεροχῆς.* Denique eodem diversitas, quae in epilogo Novellae occurrit, referenda est. Apud nostrum scriptorem: *ἡ σὴ μακαριότης*; in collectione CLXVIII Novellarum: *ἡ σὴ ἐνδοξότης.* Quae cum ita sint, facile tibi persuadeas, nostrum legum corpus ab aliquo clerico, qui in dioecesi Constantinopolitana commorabatur Novellasque Iustiniani constitutiones ex exemplaribus ad patriarcham Constantinopolitanum transmissis cognitas haberet, compilatum esse.

Transeo ad nostri libri historiam enarrandam. Quae quidem disputatio duas habet partes, alteram, ut, quae fata huius libri apud veteres fuerint, demonstremus; alteram, ut, quomodo recentiorum temporum iureconsultis innotuerit, significemus. Atque illius quidem disputationis bipartita ratio est, siquidem paulo post Iustiniani obitum tota Graecorum iurisprudentia in duas discessit partes, alteram iuris canonici, alteram iuris civilis. Atque in codicibus quidem manuscriptis, qui ad ius canonicum spectant, nostram legum collectionem cum corpore LXXXVII capitulorum et tripartita constitutionum ecclesiasticarum, quae Pseudo-Balsamoni tribui solet, collectione satis mature coniunctam esse, ut medio loco inter utrumque librum interposita sit, iam supra observavimus. Quae quidem coniunctio in libris manuscriptis, qui saeculi undecimi vel duodecimi antiquitatem praeferunt, invenitur. Ad undecimum certe quidem saeculum referendus est codex Mediceus Laurentianus plutei **10.** num. **10.**; ad duodecimum autem Codex Graecus Parisiensis **1320.**, **1324.**, Bodleianus **173.**, qui Baroccii **173.** fuit. Itaque facile est ad coniiciendum, hanc collectionum coniunctionem antiquioribus temporibus factam esse, cum praesertim duae legum collectiones, hoc est LXXXVII et XXV capitulorum, solae eodem, quo in illis libris habentur, ordine iam in Codice Coisliniano **209.**, qui vel nono vel certe decimo saeculo ineunte exaratus est, inter sese coniunctae habeantur. Unde ad hanc coniecturam adducor, ut in antiquissimis canonum collectionibus has solas duas legum collectiones extitisse credam, quibus deinde nomocanone a

---

22) Ex hoc exemplo et illud discimus, ei, qui corpus CLXVIII Novellarum compilavit, ad manum fuisse exemplaria Novellarum ad diversas personas emissa, eaque ab illo inter sese collata esse. Quod quidem cum codicum manuscriptorum lectionem confirmandi ratione Romanis usitata ita coniunctam est, ut nihil supra. Vide *Ἀνέκδοτα* tom. I. p. 186.

Photio patriarcha edito tripartita constitutionum ecclesiasticarum, quae Pseudo-Balsamoni tribuitur, collectio addita sit, ut unum aliquod, quod omnes leges ecclesiasticas haberet, corpus exstaret. Illud certe quidem facile constat, tripartitam hanc collectionem Photio auctore in ius canonicum receptam fuisse. Nam et illum nomocanonem, cui haec collectio addita erat, vir praestantissimus in librum transtulit suum et in legibus civilibus cum canonum sanctione comparandis ad hanc tripartitam constitutionum ecclesiasticarum collectionem descendere voluit[23]. Atque ex his et illud explicari potest, quare trium collectionum coniunctio tam in exemplaribus, quae collectionem canonum Iohannis Scholastici habent, quam, quae Photii nomocanonem complectuntur, appareat. Cum enim priores duae collectiones cum collectione canonum Iohannis Scholastici coniunctae essent, Photii nomocanone edito illud quoque legum corpus, quod ab hoc usurpatum esse constabat, ad illam rem accedere debuit. Ac ne post ea quidem, quae descripsimus, tempora nostri libri usum per imperium Graecorum exolevisse exemplaria manu exarata posterioribus temporibus vindicanda satis significant. Ac decimo tertio quidem p. Chr. n. saeculo vindicandus est codex, qui in monasterio *τῆς Παναγίας* prope Chalcidem est; decimo quarto autem Codex Bodleianus **185.**, qui Baroccii **185.** fuit; denique decimo quinto Codex Graecus Parisiensis **1355.**, Mediceus Laurentianus plutei **56.** num. **13.**, Venetus **169.**, Monacensis **380.** et **214.** Mirum tamen, quod in hos iuris canonici libros, qui post Photiana tempora compilati sunt, nihil ex nostra legum civilium collectione translatum esse reperiatur. Cuius rei caussam *Bienerus*[24] hanc reddere voluit, quod ipsae constitutiones apud nostrum scriptorem relatae integrae habentur, quae res Graecos interpretes induxerit, ut hoc legum libro praetermisso epitomas constitutionum sequerentur. — In iure Graecorum civili aliquem nostri libri usum fuisse Codex Bodleianus numero **3399.** signatus satis declarat[25]. Ibi in libro, quem *Zachariaeus* epitomes legum nomine significat, aliquot constitutiones, quae apud nostrum scriptorem habentur, relatae sunt. Sunt autem hae. Fol. **140. A.** *Ἰουστινιανοῦ νόμος. Αὐτοκράτορες Θεοδόσιος καὶ Οὐαλεντινιανὸς αα. Ὁρμίσδᾳ ἐπάρχῳ* PRION. Incipit *θεσπίζομεν πάντα ἴσα.* Desinit *διδάσκειν.* Est caput **1.** collectionis XXV capitulorum. Subscriptionis in Codice Bodleiano vestigium non est. — Fol. **91.** *Ἰουστινιανοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως περὶ τελευτῶντος καὶ ἀπολιμπάνοντος κληρονόμον ἐκκλησίαν οἱανδήποτε. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτορίων.* Incipit *ἐπειδήπερ.* Desinit *πρέσβειον* (sic). Est caput **2.** collectionis XXV capitulorum. Subscriptio in Codice Bodleiano haec est: *D. XIN K NOV CR LAMP ET ORG Cↄ SS.* — Fol. **97.** *Λέοντος νόμος περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι μοναχὸν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ καὶ περιάγειν ἐν πόλει. Αὐτοκράτορες Λέων καὶ Ἀνθέμιος αὔγουστοι Ζήνωνι στρατηγῷ.* Incipit *οἱ ἐν τοῖς.* Desinit *αὐστηρίᾳ.* Est cap. **3.** collectionis XXV capitulorum. Subscriptio in Codice Bodleiano non est. — Fol. **96.** *Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ τοῦ μὴ δεῖν κατὰ τάξιν ἢ βαθμὸν πρωτείων γενέσθαι τοὺς ἡγουμένους ἢ τὰς ἡγουμένας, ἀλλὰ κατ' ἐκλογὴν ἐνάρετον καὶ ἱκανὸν ἀντέχεσθαι ψυχῶν. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *τοῖς ἱεροῖς.* Desinit *νόμου.* Est cap. **9.** collectionis XXV capitulorum. Subscriptio in Codice Bodleiano deest. — Fol. **46.** *Ἰουστινιανοῦ νόμος βουλευτὰς ἢ ταξεώτας μὴ γίνεσθαι ἐπισκόπους ἢ κληρικούς, εἰ μήπω παιδόθεν ἐμόνασαν μηδὲ κληρικοὺς οἱουδήποτε τάγματος ἀφίστασθαι τοῦ κλήρου καὶ στρατεύεσθαι καὶ ἕτερά τινα περιέχων. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ* PRION. Incipit *θεσπίζομεν.* Desinit *φυλαττομένου.* Est cap. **11.** collectionis XXV capitulorum. Subscriptio in Codice Bodleiano non est. Praeter haec, quae in contextu Codicis Bodleiani habentur, idem liber manuscriptus aliud huius rei vestigium habet. Ad marginem Codicis enim fol. **96.** haec leguntur: *Ἰουστινιανοῦ νόμος, ὅτι οὐ χρὴ ἐπίσκοπον ἔχοντα γυναῖκα ἢ τέκνα γενέσθαι. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.* Incipit *θεσπίζομεν μηδένα.* Desinit *ἀρεσκούσης.* Est cap. **10.** collectionis XXV capitulorum. Subscriptio in Codice Bodleiano haec est: D. I. Ч. K. AGS. CP. PST. ↄS. CAΦP. ET. OR. In Codice bibliothecae Divi Marci, quae Venetiis est, numero **579.** signato eadem, quae in Bodleiano **3399.**, epitome legum reperitur, ibique id, quod ultimo loco retulimus,

---

23) Vide *Ἀνέκδοτα* tom. I. p. LI. 24) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 175. 25) Vide *Ἀνέκδοτα* tom. I. p. LXXII—LXXVI. et *Zachariaei* librum: *ὁ πρόχειρος νόμος* p. 329—331. Hos, quos deinceps afferemus, locos *Zachariaeus* pro ea, qua erga me est, amicitia mecum communicare voluit.

caput iam non ad marginem, verum in contextu operis habetur. Ex tali tantoque horum locorum cum nostri corporis verbis consensu illud apparet, huic, qui epitomen legum compilaverit, scriptori codicem manuscriptum, qui nostrum librum complecteretur, ad manum fuisse. Neque enim illud dici queat, has, quas laudavimus, constitutiones ex puro puto Iustiniano Codice in epitomen legum esse translatas, cum rubricae argumentorum, quas nostri libri proprias peculiaresque esse supra diximus, cum ipsis uniuscuiusque constitutionis verbis eodem translatae esse reperiantur. In reliquis iuris civilis libris, qui post ea tempora scripti sunt, nostrae collectionis adeo nulla facta est mentio, ut nec quidquam proferri queat, quod cum aliqua veri specie huc referatur.

Venio ad alteram huius disputationis partem, hoc est, ad ea, quae nostri corporis apud recentiorum temporum iureconsultos fuerint, fata enarranda. Quam quidem partem *Bienerus*[26]) et *Wittius*[27]) ita illustrarunt, ut nihil supra. Itaque paucis tantum hanc rem tractabimus. Ab Iohanne Metello Sequano medio fere saeculo p. Chr. n. decimo sexto in codicibus manuscriptis bibliothecae Mediceae, quae Florentiae est, nostrum librum primum inventum esse Antonius Augustinus[28]) auctor est, idque ipsa Metelli epistola[29]) ad Antonium Augustinum data confirmatur. Ab hoc, ut idem Augustinus significat, aliquot exempla Graecarum constitutionum, quae in nostro libro relatae sunt, Lugdunenses librarii, id est, Hugo a Porta et Antonius Vincentius, extorserunt easque cum Francisci Hotomanni interpretatione anno 1551. iuris publici fecerunt[30]). Quae quidem constitutionum Graecarum appendix etiam in hanc, quam Russardus Duarenusque Lugduni apud Rovillium anno 1550. et 1561. curarunt, Iustiniani Codicis editionem recepta est. At Iohannes Metellus nostrum librum, prout invenit, cum Antonio Augustino, qui et alia deinde nostrae collectionis exemplaria pervetera Romae et Tridenti habuit[31]), communicavit, isque XXI constitutiones priores Iustiniano Codici restituit, in paratitlis Graecarum constitutionum collectionis ingenue professus, eas ex Graecarum constitutionum ecclesiasticarum collectione sumptas esse[32]). Quo dicendi genere, ut et *Bienerus*[33]) observavit, tam collectionem XXV capitulorum, quam tripartitum, quod Pseudo-Balsamoni tribui solet, ecclesiasticarum constitutionum corpus complexus est. Hanc enim, quam ultimo loco posuimus, collectionem pro parte totius operis ab Antonio Augustino habitam fuisse, ex paratitlo ad Cod. I. 1. 3., ubi totum primum Codicis titulum et aliquot alios in Graeca constitutionum ecclesiasticarum collectione fuisse et Graecas Latinasque constitutiones in epitomen redactas memoriae esse prodidit, aliisque paratitlorum locis[34]) satis constat. Unde et illud explicatur, quid sit, quod in fontibus, quibus ad leges Iustiniano Codici restituendas usus

---

26) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 176—179., et in libro: *Beyträge zur Revision des Justinianeischen Codex* p. 25 seq. 27) In libro: *Die leges restitutae des Justinianeischen Codex* p. 23. et seq. 28) Collectio constitutionum Graecarum Codicis (Ilerdae 1567.) praef. p. VIII.: *Io. Metello Sequano, a quo Lugdunenses librarii aliquot constitutionum exempla extorserunt, debemus partem laudis, quod in Florentina bibliotheca primus inciderit in collectionem constitutionum ecclesiasticarum, unde pleraque sumpsimus.* 29) Vide litteras a *Metello* anno 1545. datas in *Augustini* epistolis ex edit. Andres p. 188. 30) Vide *Bienerum* l. l. p. 176—178. 31) Collectio constitutionum Graecarum praef. p. VIII.: *Cuius postea libri aliquot exempla pervetera Romae et Tridenti habui.* 32) Paratit. ad I. 1. const. 3. *Hanc Graecam constitutionem invenimus in quadam collectione ecclesiasticarum constitutionum, cuius multa exemplaria vidimus. In ea totus hic titulus et aliquot alii relati sunt et partim Graeca verba constitutionem referuntur, partim in epitomen rediguntur tam Latinae, quam Graecae constitutiones.* Ad I. 2. 26. *Haec quoque constitutio sumpta est ex eadem collectione.* Ad I. 3. 29. *Sumpta est haec constitutio ex eadem collectione Graeca.* Ad I. 3. 41. *Est etiam haec constitutio ex eadem collectione Graeca constitutionum ecclesiasticarum.* Vide parat. ad I. 3. 42., 43., 44., 45., 46., 47., 52., 55., I. 4. 14., 23., 25., 26., 29., 30., 33., 34. 33) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 179 et 193., et in libro: *Beyträge zur Revision des Justinianeischen Codex* p. 26. not. 2. 34) Sic exempli gratia, cum const. 3. C. I. 1. (de summa trinitate) ex collectione XXV capitulorum retulisset (habet enim subscriptionem constitutionis), in parat. ad I. 1. 6. ait: *sumpta est ex supra dicta collectione.* Atqui epitome, quam retulit, ex tripartita constitutionum ecclesiasticarum collectione sumpta est. Vide Iustelli bibliothecam iuris canonici tom. II. p. 1235. Confer parat. ad I. 1. 7. cum Iustellio p. 1238. et ad I. 1. 15. cum Iustellio p. 1245., et ad I. 1. 17. cum Iustellio pag. 1245. Aliud huius rei testimonium exhibet paratitlon ad I. 4. Ibi cum const. 14. C. I. 1. 4. (de episcopali audientia) ex collectione XXV. capitulorum retulisset, ad I. 4. 17. sic adnotavit: *epitome sumpta est ex eadem collectione, de qua supra.* Atqui const. 17. C. I. 4. epitome haec habet, quae in tripartita collectione I. 4. 17. apud Iustellium p. 1275. habentur. Reliqua, ne longus sim, praetereo.

est, *collectionem constitutionum ecclesiasticarum Graecarum cum paratillis* posuerit, neque aliud constitutionum ecclesiasticarum corpus ibi commemoraverit. Paratitlorum certe quidem nomine illam tripartitae collectionis partem, quae et in codicibus Graecis *παρατίτλων* nomine venit, appellare voluit[35]). En ipsum constitutionum Graecarum ex nostro libro in collectionem Augustinianam translatarum catalogum: Caput I. nostrae collectionis apud Augustinum est const. 3. Cod. I. 1. p. 1.[36]). — Caput II. est apud Augustinum const. 26. C. I. 2. p. 31. — Caput III. est apud Augustinum const. 29. C. I. 3. p. 34. — Caput IV. est apud Augustinum const. 41. C. I. 3. p. 36. — Caput V. est apud Augustinum const. 42. C. I. 3. p. 45. — Caput VI. est apud Augustinum const. 43. C. I. 3. p. 48. — Caput VII. est apud Augustinum const. 44. C. I. 3. p. 53. — Caput VIII. est apud Augustinum const. 45. C. I. 3. p. 56. — Caput IX. est apud Augustinum const. 46. C. I. 3. p. 65. — Caput X. est apud Augustinum const. 47. C. I. 3. p. 67. — Caput XI. est apud Augustinum const. 52. C. I. 3. p. 68. — Caput XII. est apud Augustinum const. 55. C. I. 3. p. 76. — Caput XIII. est apud Augustinum const. 14. C. I. 4. p. 81. — Caput XIV. est apud Augustinum const. 22. C. I. 4. p. 83. — Caput XV. est apud Augustinum const. 24. C. I. 4. p. 84. — Caput XVI. est apud Augustinum const. 25. C. I. 4. p. 84. — Caput XVII. est apud Augustinum const. 26. C. I. 4. p. 85. — Caput XVIII. est apud Augustinum const. 29. C. I. 4. p. 93. — Caput XIX. est apud Augustinum const. 30. C. I. 4. p. 98. — Caput XX. est apud Augustinum const. 33. C. I. 4. p. 100. — Caput XXI. est apud Augustinum const. 34. C. I. 4. p. 103. Atque in bibliotheca, quam Augustinus libris manuscriptis habuit vel maxime instructam, nostri libri codicem manuscriptum delituisse ex iis, quae de codicibus num. X. retulimus, satis constabit. Non ita multo post *Iacobo Cuiacio* quoque nostrum opus innotuisse videtur. Certe anno 1562 constitutionem 22. C. I. 4. (de episcopali audientia) protulit in de diversis temporum praescriptionibus commentarii cap. III. Incipit *Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Μηνᾷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. Οὐδένα ἐμβάλλεσθαι.* Desinit *ἐνεχθείη κίνησις.* Subscriptio haec est: *Dat. XV. Kal. Feb. Decio cos.* Atqui hoc est collectionis viginti quinque capitulorum caput decimum quartum, neque, quod ego sciam, alias illa constitutio eo, quo protulit, modo habetur. Atque etiam in commentario ad titulum Digestorum de verborum obligationibus, qui quidem eodem, quem supra posuimus, prodiit anno, idem vir doctissimus ad legem decimam sextam haec adnotavit: *et habeo ea de re Graecam constitutionem Iustiniani ad Io. praef. praet. περὶ τῶν καταλιμπανομένων ἀναλλίων πτωχείοις ἢ ξενῶσιν ἢ ἄλλοις τισὶν εὐαγέσι συστήμασιν.* Quae quidem cum collectionis XXV capitulorum capite XII. ita conveniunt, ut nihil supra. Nam et rubricae pars apud Cuiacium habetur. Atque haec quidem *Cuiacius* ex codicibus manuscriptis Reginae, ex quibus et Eustathii antecessoris de diversis temporum intervallis librum protulit, hausisse videtur. Post ea tempora altum apud iureconsultos de nostro libro silentium fuit. Secutus est autem *Nicolaus Alemannus*, qui ex codice manuscripto Vaticano, qui nostrum librum habebat, novum Iustiniani rescriptum protulisse sibi visus est[37]), cum tamen iam apud Antonium Augustinum haberetur[38]). Cui quidem viro doctissimo nostrum opus ineditas Iustiniani Novellas habere visum est[39]). *Lambecium* non moramur, qui in de bi-

---

35) Conferas velim, quae pag. 22. *ἐκ τῶν παρατίτλων* habentur, cum his, quae apud Iustellium in bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 1265. exstant, vel ea, quae p. 25. *ἐκ τῶν παρατίτλων* reperiuntur, cum his, quae apud Iustellium tom. II. p. 1266. sunt. Vide et *Bieneri* observationem in libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 193. 36) In hoc catalogo contexendo editionem principem (Ilerdae 1567. 8. Petri Roburii) secuturus sum. 37) In notis ad Procopii Caesariensis Ἀνέκδοτα (Lugduni 1623. fol.) p. 41. *Haec explicatius habes in Iustiniani rescripto, quod Graece tibi damus ex Vaticana bibliotheca.* Incipit *βασιλεὺς Ἰουστιανὸς* (sic) *τοῖς ἀπανταχοῦ γῆς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις. Θείαν ἐποιήσαμεν.* Desinit *λογιζόμεναι D. K. NON. CP. DN. IUSTIN. PP. A. IV. et PAULINO COSS.* Est in collectione XXV capitulorum caput 20. 38) Collectio constitutionum Graecarum Codicis p. 100. Errorem *Alemanni* iam *Bienerus* notaverat in libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 176. not. *). 39) Sic enim l. l. p. 78. *Hunc numerum si cum editis Novellis conferas, multo plures Iustinianum scripsisse invenies. Argumento sint eae, quas eruditi iureconsulti nuper offenderunt, quasque nos partim integras legimus in Codice Vaticano manuscripto, ex quo rescriptum illud ad omnes episcopos de scenicarum nuptiis decerpsimus, quod supra cum Iustini constitutione collatum primi vulgavimus.*

bliotheca Caesarea commentariis nihil praeter nostri libri titulum initiumque primae constitutionis proferre voluerit. Postea *Pasinius* surrexit, qui in codicibus manuscriptis bibliothecae regii Taurinensis Athenaei, quos anno 1749 vulgavit, tom. I. pag. 104—105. ex codice manuscripto XXVI. b. V. 6. nostri operis titulum rubricasque descripsit. Qua in re a *Bandinio*, diligentissimo bibliothecae Mediceae Laurentianae perscrutatore, superatus est, quippe qui in catalogis codicum manuscriptorum huius bibliothecae, qui anno 1764 prodierunt, tom. I. p. 478—480. non tantum titulum nostri libri singulasque rubricas posuerit, verum etiam prioribus cuiusque constitutionis, quae ibi relata est, verbis adnotatis ad collectionem constitutionum Graecarum Codicis ab Antonio Augustino confectam lectorem reiicere voluerit. Postea *Koehlerus* in interpretationum et emendationum, quae Lipsiae anno 1792 prodierunt, libro I. cap. 9. p. 84—92. ex Codice *Meermanni* lectionis varietatem adnotavit, quae quidem ad const. 3. C. I. 1. (de summa trinitate), et ad const. 26. C. I. 2. (de sacrosanctis ecclesiis) et ad const. 29. et 42. C. I. 3. (de episcopis et clericis) refertur. Secutus est *ὁ μακαρίτης Hauboldus*, qui in institutionum iuris Romani lineamentis p. 153. nostri libri memoriam apud nostrates revocaverit; *Bienerus*, qui in historia Novellarum Iustinianarum p. 173—179. nostri operis historiam diligentissime persecutus est, adeoque pag. 597—601. tabulam omnium, quae ibi habentur, constitutionum ad *Pasini Bandini*que fidem exhibuit adeoque etiam codicem Graecum bibliothecae Sanctae Elisabethae, quae Vratislaviae est, ex schedis eiusdem *Hauboldi* descripsit; *Wittius*, qui in libro, quo de legibus Iustiniano Codici restitutis restituendisque agitur, p. 21—23., quae fata nostri libri apud recentiores iureconsultos fuerint, accurate enarravit, eiusque operis utilitatem in Iustiniano Codice supplendo emendandoque delineavit. Post ea tempora *Bienerus* 40) hanc rem denuo attingere voluit.

Restat, ut paucis comprehendam, quale meum editoris consilium fuerit. Ego ex his copiis, quas, dum iter facio, contraxeram, ad manum habui Codicis Graeci Monacensis numero 380. signati apographum, codicumque Graecorum Parisiensium numeris 1320., 1324., 1326., 1334., 1355. signatorum et libri Coisliniani 209. varietatem scripturae, tam ad rubricas capitulorum legumque inscriptiones subscriptionesque, quam ad integrum Novellarum constitutionum, quae in nostro libro relatae sunt, contextum spectantem. Ex his subsidiis cum nostri libri contextus componendus esset, in rubricis capitulorum, legumque inscriptionibus subscriptionibusque optimorum et antiquissimorum librorum auctoritatem secutus sum; in ipso operis contextu componendo ad librum Monacensem vel maxime animum adverti, ita tamen ut Augustinianam scripturae diversitatem, quae in collectione constitutionum Graecarum Codicis habetur, ad principis editionis fidem quam diligentissime adnotarem. In Novellis tractandis, ubi Augustini auxilio destituti sumus, aliquid etiam antiquissimis membranis, quae Lutetiae Parisiorum habentur, dandum fuit, qua re effectum est, ut a Monacensis exemplaris fide aliquantum recederetur. Numeros capitulorum adnotare nolui, cum in Codice Coisliniano 209. solo ad marginem a prima manu adnotati reperiantur, in Monacensi autem a secunda. Itaque ex reliquorum codicum consensu omittendi fuerunt, nisi quod in primo statim collectionis capitulo typographus parum recte α'. expressit. Quam rem in Corrigendis emendavimus. In subscriptionibus componendis illa quidem Latinorum verborum in Graecum translatio, quae in Monacensis exemplaris contextum recepta est, omittenda fuit. Nam et in antiquissimis codicibus Parisiensibus non habetur, et ex male intellectis verbis Latinis prodiisse videtur. Sic consules in constitutionum subscriptionibus ūc., hoc est, *viros clarissimos* appellatos esse certum est. Atqui in Monacensi *βικάριοι* exierunt. Sic const. 2. *Lampad. ἐτ ōn. uc. ɔs.*, ubi Graeca haec sunt: *Λαμπαδίου καὶ Ὀρέστου βικαρίων ς' ὑπάτων*. Idem erroris genus const. 7., 8., 12., 20., 21., 22. Neque illud mihi persuadere possum, ut a nostri libri scriptore profectum esse credam, quod const. 17. ex duobus consulibus tres exiisse videmus. Sic enim Latina: *caLχadι ἐτ Laūn ἐτ ὀn̄ ɔɔss.*, quae ita Graece redduntur: *μετὰ τὴν ὑπατείαν Καλχαδίῳ καὶ Λαυρεντίῳ καὶ Ὀρέστῃ ὑπάτοις*. Reliqua praetereo, ne longus sim. Denique haec translatio ne in Monacensi quidem exemplari constanter habetur. Quod quidem in constitutionis 9. fine factum vide-

40) In libro: *Beyträge zur Revision des Justinianeischen Codex* p. 25 seq.

mus, sed ut unus versus vacuus ibi habeatur, qui ab initio huic rei inservire poterat; itemque in constitutionis 24. subscriptione Graeca translatio habetur nulla, neque quicquam spatii relictum est, quo postea compleretur.

Restat, ut hanc quoque legum collectionem paucis commendemus, eiusque utilitatem in Iustiniani libris legum et in integrum restituendis et arte critica ac disciplina perpoliendis significemus. Atque illud quidem iam a plerisque animadversum video, qualis quantaque huius libri vis ac potestas in Iustiniano Codice supplendo Graecisque constitutionibus augendo sit. *Augustinum, Bienerum*que[41]) et *Wittium*[42]) in ea fuisse opinione videmus, ut integras Iustiniani Codicis constitutiones apud nostrum scriptorem relatas esse crederent. Cuius rei fidem faciunt tam inscriptionum, quam subscriptionum cum ipsis legum verbis coniunctio, reliquarumque Graecarum constitutionum, quae quidem integrae exstant, cum ipsis legum verbis comparatio, et Novellarum constitutionum appendix. Sic enim apud nostrum scriptorem relatae sunt, quemadmodum ab ipso Iustiniano emissas esse verisimile est; nisi quod in Novella 133. subscriptionis bona pars deest, in Novella 120. inscriptio non habetur atque ex Novella 131. capita duo tantum referuntur; quae res tamen tanti non est, ut ab ea, quam supra posui, opinione te dimoveri patiare. Neque desunt, ut et *Wittius* animadvertit, veterum scriptorum testimonia ad eam rem confirmandam satis idonea. Caput primum enim ex collectione XXV capitulorum iisdem, quibus apud nostrum scriptorem, verbis et in tripartitae constitutionum ecclesiasticarum collectionis lib. I. tit. 1. cap. 3. apud Iustellium bibliothecae iuris canonici tom. II. p. 1233. relatum est, prioraque constitutionis verba cum his consentiunt, quae in parat. I. 3. ed. *Iustelli* p. 1265. et I. 5. p. 1290. relata sunt. Accedit et Basilicorum I. 1. 3. ed. *Heimbachi* tom. I. p. 2., quae cum nostri libri contextu consentiunt, auctoritas. — Caput tertium ex corpore XXV capitulorum iisdem verbis in Basilicorum I. 1. 9. ed. *Heimbach.* tom. I. p. 13. habetur, initiumque capitis in tripartitae collectionis paratitlis I. 1. ed. *Iustelli* pag. 1242. laudatur. — Caput septimum ex collectione XXV capitulorum iisdem verbis, quae paratitla I. 2. p. 1250. referunt, apud nostrum scriptorem habetur. — Caput decimum quartum eodem, quo apud nostrum scriptorem, modo et in paratitlis I. 3. p. 1269. laudatur. — Caput decimum quintum ab his verbis incipit, quae in paratitlis l. l. p. 1268. relata sunt. Plura eiusmodi testimonia ex Basilicorum comparatione deduci apud *Wittium*que, qui hanc partem diligentissime tractavit, legi queunt. Nec enim aliorum scrinia compilare animus est. — Ad Novellas Iustiniani critica arte et disciplina perpoliendas hic, quem edimus, liber adhuc adhibitus non est. In quo non illud solum animum advertere licet, unam ex his ad aliam personam, quam quae in corpore CLXVIII Novellarum habetur, directam esse, verum etiam aliquot eiusdem Novellae locos ita emendari, ut nullum amplius depravationis supersit vestigium. Unum ex his locis iam supra protulimus; alterum hoc loco proponemus, ut de ea re plenius constet. Nov. 133. cap. 2. *ἔπειτα, κἂν εἴ τις ἐκκλησία κατα το μοναστήριον εἴη, μηδὲ οὕτως προφάσει τῶν ἐκκλησιῶν ἐκφοιτᾷν ἀδεῶς.* Atque in hoc quidem loco, quem ita, ut supra posuimus, Codex Novellarum Venetus exhibet, aliquid mendosum haberi vel ex hoc constat, quod praetextu ecclesiarum monasterio egrediendum non esse postea dicitur. Itaque hunc ponit casum, ecclesiam in monasterio non esse, qui tamen verbis *κἂν εἴ τις — εἴη* disertis verbis contradicit. Haec enim ecclesiam in monasterio esse significant, quod sane his temporibus usitatum fuit. Sic enim paulo post: *κατὰ τὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ καθεστῶσαν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν.* Cui rei medicinam facias, si cum *Haloandro* legas: *κατὰ τὸ μοναστήριον μὴ εἴη.* Quare non praeferemus collectionis nostrae auctoritatem habentis: *ἔπειτα κἂν εἰ μήτις ἐκκλησία κατὰ τὸ μοναστήριον εἴη.*

---

41) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 175.

42) In libro: *Die leges restitutae des Justinianeischen Codex* p. 28.

CAPUT III.

Collectio LXXXVII capitulorum.

Ad Iustiniani Novellas critica arte ac disciplina perpoliendas multum proficiet hic legum civilium liber, quem cum superiorum temporum iureconsulti ad unum omnes neglexissent, *Bieneri*[1]) industria factum est, ut, qui esset, non ignoraretur. Huius libri codices manuscripti, qui mihi quidem innotuerint, hi sunt:

I. Codex Graecus bibliothecae regiae Parisiensis numero **1320.** signatus. Est saeculi duodecimi, habetque nostrum librum inde a folio **212.** A. usque ad folium **226.** A. In medio opere folium excidisse p. **216.** not. **7.** significavi. Vide cap. II. num. I. In medio opere folium excidisse pag. **216.** not. **7.** significavi.

II. Codex Graecus eiusdem bibliothecae numero **1324.** signatus. Est saeculi duodecimi, habetque nostrum librum inde a folio **243.** A. usque ad folium **266.** B. Vide cap. II. num. II.

III. Codex Graecus eiusdem bibliothecae numero **1334.** signatus. Est, ut catalogorum compilatoribus videtur, saeculi decimi, ut mihi, duodecimi, habetque nostrum librum inde a folio **203.** A. usque ad folium **219.** B. Vide cap. II. num. IV.

IV. Codex Graecus eiusdem bibliothecae numero **1355.** signatus. Est saeculi decimi quinti, habetque nostrum librum inde a folio **356.** A. usque ad folium **365.** B. Vide cap. II. num. V. Est, in quo a reliquis libris manuscriptis differat. Titulus operis hic est: *αἱ διατάξεις τοῦ εὐσεβεστάτου αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ.* Postea statim haec habentur: *εἰς δόξαν* etc. Vide p. **208.** Singulorum capitum index in hoc libro non habetur. Scholia, quae in reliquis exemplaribus habentur, hoc loco non reperiuntur. Statim post nostrum opus versus illi Pselli, quos *Tanneberg*[2]) edidit, habentur. Hunc typotheta Codicem in opere edendo est ubi minus recte numero **1357.** designaverit.

V. Codex Graecus Coislinianus, hodie numero **34.**, olim **43.** signatus, descriptus ille quidem a Montefalconio in bibliotheca Coisliniana cap. II. p. **83—85.** Est membranaceus, saeculi duodecimi, foliisque **212.** constat. Complectitur Photii nomocanonem, inter aliaque iuris canonici scripta collectionem LXXXVII capitulorum inde a folio **177.** B. usque ad folium **190.** B. In indice capitulorum, qui praecedit, LXXXVI tantum capita numerantur. Factum est enim errore librarii, ut caput undetrigesimum numerum non habeat, itaque quae sequuntur capita uno minus relata sunt.

VI. Codex Graecus eiusdem bibliothecae hodie numero **209.**, olim **23.** signatus. Est saeculi vel noni vel decimi ineuntis, habetque nostrum librum inde a folio **152.** A. usque ad folium **177.** A. Vide cap. II. num. VI.

VII. Codex Graecus bibliothecae Mediceae Laurentianae, qui inter plutei IX. libros numero **8.** relatus est. Vide *Bandinium* in catalogo codicum manuscriptorum bibliothecae Mediceae Laurentianae tom. I. p. **402.** Est membranaceus, saeculi undecimi, constatque foliis **354.** Habet collectionem canonum a Iohanne Scholastico confectam, inter aliosque iuris canonici libros nostrum legum corpus inde a folio **311.** B. usque ad folium **326.** A.

VIII. Codex Graecus eiusdem bibliothecae, qui inter plutei X. libros numero **1.** relatus est. Vide *Bandinium* l. l. tom. I. p. **469.** Est chartaceus, saeculi decimi quarti, vetustate corrosus constatque foliis **267.** Complectitur Photii nomocanonem, inter aliosque iuris canonici libros nostrum librum inde a fol. **254.** B. usque ad folium **267.**

IX. Codex Graecus eiusdem bibliothecae, qui inter plutei X. libros numero **10.** relatus est. Est saeculi undecimi. Nostrum opus habetur inde a folio **226.** usque ad folium **244.** B. Vide cap. II. num. VII.

---

1) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 167—173.

2) Pselli de Iustiniani Novellis libellum ex litteris B. *Tannebergi* edidit *Albertus Berger* (Lipsiae 1836.) p. 24.

X. Codex Graecus eiusdem bibliothecae, qui inter plutei LVI. libros numero 13. relatus est. Est saeculi decimi quinti, habetque nostrum legum corpus inde a folio 70. usque ad folium 92. Vide cap. II. num. VIII.

XI. Codex Graecus bibliothecae Sancti Marci, quae Venetiis est, numero 169. signatus. Est saeculi decimi quinti. Vide cap. II. num. IX.

XII. Codex Graecus Vaticanus numero 843. signatus. Vide *Assemanni* bibliothecam iuris Orientalis lib. III. cap. 11. tom. III. pag. 353. seq. et cap. 13. tom. III. pag. 450 – 478. Est membranaceus, noni saeculi, foliisque 110. constat. Habet collectionem canonum ab Iohanne Scholastico confectam inde a folio 1. usque ad folium 33., collectionemque LXXXVII capitulorum inde a folio 33. usque ad folium 54. A. Titulus operis folio 34., teste *Assemanno* l. l. lib. III. cap. 13. tom. III. p. 450. hic est: *τῶν ἐγκειμένων μετὰ τοὺς κανόνας τῶν δέκα συνόδων νεαρῶν διατάξεων τὰ κεφάλαια.* Sequitur index LXXXVII. capitulorum, nec reliqua ex titulo operis habentur. Post capitulorum indicem hic titulus habetur: *συναγωγὴ νεαρῶν διατάξεων ὡς ἐν ἰνδικῇ.* Incipit praefatio *εἰς δόξαν.* Desinit *θεομιμήτως περισκοπούσης.* Sequitur capitulorum contextus. In medio capitulo decimo tertio aliquot foliorum defectu lacuna, quae usque ad caput LXXIV. pertinet, orta est. Ultima cap. 13. verba sunt: *καὶ ὅθεν ποιήσοιτο τὴν τούτων ἀπόδοσιν, οὐκ ἔχει.* Initium novi folii, quod est quadragesimum nonum, sic habet: *οδ'. εἴτις τῶν θείων μυστηρίων.* Ad operis finem haec habetur subscriptio: *τέλος τῶν πζ'. κεφαλαίων ἐκ τῶν νεαρῶν διατάξεων τῶν περὶ ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως.* Denique folio 54. B. haec habentur: *ἐπληρώθη σὺν θεῷ ἡ συναγωγὴ τῶν θείων κανόνων ἐν πεντήκοντα τίτλοις διῃρημένων καὶ ἐκ τῶν νεαρῶν διατάξεων τὰ πζ'. κεφάλαια Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἀπὸ σχολαστικῶν.* Sequuntur alia iuris canonici opuscula, quae apud *Assemannium* l. l. lib. III. cap. 13. tom. III. p. 474 – 478. latius describuntur.

XIII. Codex Graecus Vaticanus numero 846. signatus, de quo vide cap. II. num. X.

XIV. Codex Graecus Vaticanus numero 1185. signatus. Est chartaceus, saeculi decimi sexti, habetque nostrum librum p. 575. Vide cap. II. num XI.

XV. Codex Graecus Vaticanus numero 1142. signatus, qui cum *Assemannium* fugisset, a viro doctissimo *Blumio* repertus est[8]). Est chartaceus, saeculi decimi quinti, multumque situ corruptus. Continet inde a folio 1. usque ad folium 74. canones ecclesiae Graecae, inde a olio 75. A. usque ad folium 95. A. corpus LXXXVII capitulorum, inde a folio 95. A. usque ad finem alia iuris canonici opuscula.

XVI. Codex Graecus bibliothecae, quae in aedibus Barberinianis est, numero 192. signatus. Est bombycinus, saeculi decimi tertii, inter varias iuris canonici collectiones corpus LXXXVII capitulorum habet inde a folio 118. A. usque ad folium 136. A. Titulus operis hic est: *κεφάλεα ἐκ τοῦ κώδικος τῆς νεαρᾶς Ἰουστινιανοῦ.* Capitula in LXVI contextu desinunt.

XVII. Codex Graecus collegii Romani, quod Romae est, littera D. numero 20. signatus. Est chartaceus, saeculi decimi sexti. Vide cap. II. num. XII.

XVIII. Codex bibliothecae regiae Taurinensis XXVI. b. V. 6. signatus est saeculi decimi sexti, nostrumque librum habet inde a folio 1. usque ad folium 39. Ante titulum operis, qui ita habet: *ἐκ τῶν μετὰ τὸν κώδικα — ὡς ὑποτέτακται,* haec in contextu posita sunt: *Θεοδώρου διακόνου τῆς ἁγιωτάτης τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας νομοφύλακος καὶ χαρτοφύλακος καὶ πρώτου τῶν Βλαχερνῶν τοῦ Βαλσαμῶνος τοῦ μετὰ χρόνους τινὰς γεγονότος πατριάρχου Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας.* Vide cap. II. num. XIII.

XIX. Codex Graecus eiusdem bibliothecae CV. c. IV. 21. signatus est saeculi circiter duodecimi, habetque collectionem LXXXVII capitulorum, inde a folio 245. usque ad folium 265. A. Vide cap. II. num. XIV.

---

8) Vide *Blumium* in tractatu: *Byzantinisches Recht* in libro: *Rheinisches Museum für Jurisprudenz.* tom. IV. p. 226. seq.

XX. Codex Graecus bibliothecae Ambrosianae, quae Mediolani est, hodie littera G. numero 57. signatus. Est membranaceus, saeculi undecimi, habetque collectiones canonum et LXXXVII capitulorum.

XXI. Codex Graecus bibliothecae regiae Monacensis numero 380. signatus. Est saeculi decimi quarti, habetque nostram legum collectionem inde a folio 374. usque ad folium 386. Vide cap. II. num. XVI.

XXII. Codex Graecus eiusdem bibliothecae numero 214. signatus. Est saeculi decimi quinti, habetque nostrum librum inde a folio 1. usque ad folium 23. Vide cap. II. num. XVII.

XXIII. Codex Graecus bibliothecae Caesareae Vindobonensis, de quo *Lambecius* commentariorum libro VI. p. 54. ed. vet., p. 119. ed. Kollari retulit. Habet nostrum legum corpus inde a folio 280. A. usque ad folium 302. B. Vide cap. II. num. XVIII.

XXIV. Codex Graecus eiusdem bibliothecae, de quo *Lambecius* commentariorum libro VIII. p. 452. edit. vet., p. 950. ed. Kollari retulit. Est membranaceus, satis antiquus. Complectitur Photii syntagma canonum, cui praefatio nomocanonis praefixa est, inter aliaque iuris canonici scripta nostrum librum inde a folio 216. A. usque ad folium 230. A., denique Iustiniani Novellam LXXVII.

XXV. Codex Graecus eiusdem bibliothecae, de quo *Lambecius* commentariorum libro VIII. p. 458. ed. vet. p. 961., ed. Kollari retulit. Est chartaceus, habetque collectionem LXXXVII capitulorum inde a folio 1. usque ad folium 16., indicem Graecum nomocanonis a Photio compilati, catalogum officiorum magnae ecclesiae Constantinopolitanae, denique eiusdem nomocanonem.

XXVI. Codex Graecus bibliothecae regiae Borbonicae, quae Neapoli est, ita signatus: I. A. 4. Vide *Cyrilli* codices Graecos manuscriptos bibliothecae Borbonicae tom. I. p. 224. Est membranaceus, saeculi duodecimi[4]), constatque foliis 292. Complectitur collectionis canonum a Iohanne Scholastico confectae praefationem, Photii nomocanonem cum praefatione collectionemque LXXXVII capitulorum, quae inde a folio 226. B. usque ad folium 264. habetur.

XXVII. Codex Graecus bibliothecae Bodleianae, quae Oxonii est, numero 173. signatus, olim Barocci 173. Est saeculi duodecimi, exceptis foliis quibusdam, quae manus decimi quarti saeculi vel decimi quinti supplevit. Vide cap. II. num. XX.

XXVIII. Codex Graecus eiusdem bibliothecae, numero 185. signatus, qui olim Barocci liber 185. fuit. Est saeculi decimi quarti, nostrumque librum habet inde a folio 163. usque ad folium 181. Vide cap. II. num. XXI.

XXIX. Codex Graecus eiusdem bibliothecae numero 196. signatus, olim Barocci 196. Est saeculi undecimi, nostrumque librum habet inde a folio 226. usque ad folium 243. Vide cap. II. num. XXII.

XXX. Codex Graecus eiusdem bibliothecae numero 715. signatus, olim Laudi 73.[5]), quem *Zachariaeus* in libro: *ὁ πρόχειρος νόμος* p. 323 — 328. descripsit. Est membranaceus, saeculi undecimi ineuntis, foliisque 345 constat. Habet nomocanonem Photii, collectionem canonum, corpusque LXXXVII capitulorum, quod inde a folio 240. usque ad folium 262. pertinet.

XXXI. Codex Graecus eiusdem bibliothecae, olim Meermannianus 176., hodie Bodleianus Auct. t. II. 6., de quo vide *Zachariaeum* l. l. p. 338. Est membranaceus, saeculi undecimi, foliisque 241 constat. Complectitur collectionem canonum inde a folio 1. usque ad folium 220., collectionemque LXXXVII capitulorum inde a folio 220. usque ad folium 241. Hoc tamen loco non plures, quam 86. capita numerantur. Caput enim 57. ex duobus, id est 57. et 58. conflatum est, ita ut finis capitis 57. initiumque capitis 58. desint.

XXXII. Codex Graecus monasterii *τοῦ Φιλοθέου*, quod in monte Athonis situm est. Est membranaceus, saeculi decimi tertii, ab initio tamen mutilus. Complectitur collectionem canonum,

---

4) *Cyrillus* hunc librum saeculo decimo tertio vindicare voluit. 5) Vide Catalogos codicum manuscriptorum Angliae et Hiberniae p. 55. B.

Epiphanium de sectis, Photium *περὶ Φράγγων*, collectionem LXXXVII capitulorum, sententias synodales. Hunc codicem *Zachariaeus* invenit eiusque rei nuncium ad me perferendum curavit.

XXXIII. Codex Graecus monasterii *τοῦ Καρακάλλου*, quod in Monte Athone est. Est bombycinus, saeculi decimi quarti, ab initio tamen mutilus. Complectitur collectionem canonum ab Iohanne Scholastico confectam, capitula LXXXVII., aliaque iuris canonici opuscula. Nostri libri titulus hic est: *συναγωγὴ νεαρῶν διατάξεων ὡς ἐν ἰνδικῇ*. Hunc codicem *Zachariaeus* invenit eaque de re me certiorem fecit.

XXXIV. Codex Graecus monasterii *τῆς μεγίστης Λαύρας*, quod in Monte Athone situm est. Est membranaceus, saeculi duodecimi, initio tamen ad finemque mutilus. Complectitur collectionem canonum, Athanasii ad Rufinianum, Novellam Iustiniani LXXVII., Germani de synodis, LXXXVII capitula, Epiphanii et Timothei de sectis, eclogam legis Mosaicae, fragmentum quoddam *περὶ ὅρων*, eclogam Leonis et Constantini, leges Rhodias, denique excerpta quaedam ex Codice et Novellis. Hunc Codicem *Zachariaeus* invenit, quaeque hoc loco relata sunt, ad me perscripsit.

XXXV. Codex Graecus bibliothecae Tubingensis numero 193. signatus. Est chartaceus, in folio, saeculi decimi sexti. Complectitur collectionem LXXXVII capitulorum, Harmenopuli epitomen canonum, itemque de sectis libellum, fragmentumque quoddam, ubi de iureiurando Iudaeorum agitur, *ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν ἐπάρχων*. Fol. 1. A. haec nota habetur: *Accepi ego M. Coutius 11. die Septembr. 1578. Tybingae mittente venerabili M. Israële Wielando, Lauffae Ecclesiam Chri regente, qui nactus erat Spirae ex libris D. Sim. Schardii iurisc. μακαρίτου, ibi aliquando Camerae Imp. Assessoris.* De hoc libro manuscripto *Zachariaeus* me fecit certiorem, idemque hoc exemplar a Schardio, cum in Italia commoraretur, confectum esse coniecit.

Postquam singulos nostri libri codices manu exaratos, ubi exstent, cuius conditionis sint, commemoravimus, illud adnotare iuvat, hunc librum fere in his, quas legis loco apud Graecos fuisse satis constet, canonum collectionibus haberi. Ex his vel maxime cum collectione canonum ab Iohanne Scholastico confecta coniunctus esse reperitur, cuius rei testimonium nobis perhibent Codex Parisiensis 1334., Coislinianus 209., Laurentianus plutei IX. cod. 8., plutei X. cod. 10., Vaticanus 843., denique is, qui in monasterio *τοῦ Καρακάλλου* est. Idque confirmant alia exemplaria manu exarata, quae, quamquam Photii nomocanonem cum nostro libro coniunctum habent, tamen aliquod operis ab Iohanne confecti vestigium exhibent. Sic praefatio Iohannis habetur in Codice Parisiensi 1324., Veneto 169., Neapolitano I. A. 4. Atque hanc quidem utriusque operis coniunctionem iam antiquissimis temporibus factam esse ipsa codicum manu exaratorum vetustas satis comprobat, siquidem Codex Vaticanus 843. noni saeculi est, liber Coislinianus 209. noni vel decimi certe quidem ineuntis, Laurentianus plut. IX. cod. 8. et plut. X. cod. 10. undecimi, denique Parisiensis 1334. duodecimi. Quae quidem coniunctio quam arcta fuerit, illud, quod supra ex Codice Vaticano 843. attulimus, scholium arguit. Sic enim ad finem collectionis canonum et LXXXVII capitulorum fol. 54. B.: *ἐπληρώθη σὺν θεῷ ἡ συναγωγὴ τῶν θείων κανόνων ἐν πεντήκοντα τίτλοις διῃρημένων καὶ ἐκ τῶν νεαρῶν διατάξεων τὰ πζ΄. κεφάλαια Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἀπὸ σχολαστικῶν.* Itaque ab huius codicis scriptore utrumque opus coniunctim Iohanni Scholastico attribui videmus, ut pro diversis unius alicuius libri partibus habuisse videatur.

Titulus operis in optimis quibusque manuscriptis hic est: *ἐκ τῶν μετὰ*[6]) *τὸν κώδικα θείων νεαρῶν διατάξεων τοῦ τῆς θείας λήξεως Ἰουστινιανοῦ διάφοροι διατάξεις συνᾴδουσαι ἐξαιρέτως τοῖς θείοις ἱεροῖς κανόσι καὶ ἐκ περιουσίας τὴν οἰκείαν*[7]) *ἰσχὺν νέμουσαι, αἷς τάξιν τινὰ καὶ ἀριθμὸν ἐπεθήκαμεν πρὸς σύντομον εὕρεσιν τοῦ ἐπιζητουμένου κεφαλαίου, διὰ τό, ὡς εἴρηται, ἐκ διαφόρων διατάξεων εἶναι τὰ συνταχθέντα, ὡς ὑποτέτακται.* Sic Codex Coislinianus 209., 34., Parisiensesque

6) Pro *μετὰ* Codex Taurinensis numero CV. signatus teste *Pasinio* *κατὰ* habet. 7) Codex Monacensis 214. pro *οἰκείαν* habet *ἰδίαν*.

1320., 1324., 1334., Taurinensis CV. c. IV. 21., quibuscum et recentiores libri consentiunt, velut Mediceus Laurentianus plutei X. cod. 1., Monacensis 380. et 214., Taurinensis XXVI. b. V. 6. In tali tantoque optimorum codicum consensu vix ac ne vix quidem dubitandum est, quin ea, quae posuimus, pro vero libri titulo agnoscantur. In quae tamen si accuratius intueare, facile perspicies imperfectum quiddam ibi haberi. Ait enim, certum ordinem ac numerum constitutionibus in hoc libro relatis a se tributum esse, ut quodlibet caput, quod quaeritur, compendiose inveniretur. Quae quidem ad collectionem canonum, quibus haec capitula subiuncta erant, referuntur. Neque enim aliter illa *σύντομος εὕρεσις* explicari potest, satisve intelligi, quare factum sit, ut illae constitutiones, quae eximie cum sacris canonibus consentiunt, iisque insuper propriam vim ac potestatem tribuunt, solae in hunc librum transferrentur. Eademque observatio est etiam in his, quae sequuntur, verbis: *τῆς ἐγκειμένης μετὰ τοὺς κανόνας τῶν συνόδων διατάξεως τὰ κεφάλαια*, quae nostrum librum alicui canonum collectioni postpositum esse pro eiusque appendice habitum satis loquuntur. Atque ipse libri scriptor in praefatione, quae ab his verbis: *εἰς δόξαν* incipit, eius rei luculentum perhibet testimonium. Sic enim ille: *καὶ τὰ νῦν συντεθειμένα μετὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων ἀποστόλων καὶ τῶν τοῖς ἴχνεσιν αὐτῶν καθ' ἑκάστην σύνοδον ἀκολουθησάντων ὁσίων πατέρων μετεγράφη ἐκ τῶν — θείων νεαρῶν διατάξεων.* Ubi haec, quae sequuntur, Novellarum constitutionum capita post sanctos apostolorum et synodorum canones transscripta esse disertis verbis confirmat. Quaeritur autem, qualis sit illa, cui nostrum opus subiunctum fuerit, canonum collectio. Atque ea, quae ultimo loco retulimus, verba, si ab Iohanne Scholastico profecta esse arbitremur, cum tabula, quam idem scriptor collectioni canonum a se confectae praeposuit, mirum in modum consentiunt. Nam et illic primo loco canones apostolorum, sicque deinceps canones decem synodorum relati sunt[8]). Accedit, quod Vaticanus Codex numero 843. signatus tituli loco haec exhibet: *τῶν ἐγκειμένων μετὰ τοὺς κανόνας τῶν δέκα συνόδων νεαρῶν διατάξεων τὰ κεφάλαια.* Atqui decem tantum synodorum, neque plurium canones apud Iohannem Scholasticum tam in illa, quam diximus, tabula, quam in collectionis praefatione numerantur[9]). Itaque ad hanc coniecturam adducor, ut ipsam canonum collectionem in quinquaginta titulos ab Iohanne Scholastico distributam hoc loco designari credamus. Quae res non tantum codicum manuscriptorum, qui utrumque librum complectuntur, auctoritate, verum etiam illa, quam supra ex Codicis Vaticani 843. folio 54. B. recitavimus, adnotatione confirmatur. Eius codicis scriptor enim utrumque opus pro diversis eiusdem libri partibus videtur habuisse. Sic denique ratio redditur satis idonea, quare uterque liber in nomocanone, qui Iohanni Scholastico tribui solet, coniunctus sit. In quo illud quidem adhuc pro certo et indubitato posuimus, nostri libri scriptorem Iohannem Scholasticum esse. Cuius rei haec sunt, ni fallor, argumenta satis idonea, quorum maximam partem *Bienerus* in historia Novellarum p. 169. occupavit. Ac primum quidem Codicis Vaticani 843. adnotatio, quae folio 54. B. habetur, nostrum librum huic scriptori disertis verbis attribuit. Deinde ad finem nomocanonis, qui eidem patriarchae tribui solet, XXI capitula habentur, hausta illa quidem ex nostra legum collectione. Titulus operis apud Iustellium in bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 660. hic est: *ἕτερα κεφάλαια ἐκκλησιαστικὰ τῆς αὐτῆς νεαρᾶς διατάξεως*, quae eadem in Codice Graeco Parisiensi 1370. fol. 118. A. habentur. Series capitulorum eadem est, quae in hoc libro reperitur. Ad finem operis p. 672. *τέλος τῶν κεφαλαίων ἐκ τῶν νεαρῶν διατάξεων τῶν περὶ ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἀπὸ σχολαστικῶν*, quae eadem in supra dicto codice fol. 122. A. leguntur. Haec igitur capitula ex Novellis constitutionibus, quae de statu ecclesiastico tractant, Iohannis archiepiscopi Constantinopolitani hausta esse hoc loco perhibentur. Viden', ut nostra legum collectio Iohanni Scholastico attribuitur? Eandem legum appendicem, teste *Zachariaeo*[10]), etiam Codex Bodleianus 86., qui Barocci 86. fuit, habet, eundem, quem supra recitavimus, titulum praeferentem. Capitula, quae ibi XXII numero habentur, in hanc subscriptionem desinunt:

---

8) Vide *τάξιν τῶν κανόνων*, quae apud Iustellium in bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 501. est. 9) Collectio canonum Iohannis praef. l. l. p. 500. *δέκα γὰρ μετὰ τοὺς ἀποστόλους αἱ μεγάλαι τῶν πατέρων γεγόνασι σύνοδοι.* 10) In libro: *ὁ πρόχειρος νόμος* p. 279.

τέλος τῶν κεφαλαίων ἐκ τῶν νεαρῶν διατάξεων τῶν περὶ ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ σχολαστικοῦ. Quo quidem loco idem, quod supra diximus, habetur. Denique Codex Mediceus Florentinus, qui inter Graecos bibliothecae Laurentianae libros plutei V. cod. 22. est, auctore *Bandinio* in catalogo codicum Graecorum eiusdem bibliothecae tom. I. p. 46. ad finem nomocanonis ab Iohanne Scholastico confecti inde a folio 76. B. usque ad folium 83. B. eandem legum collectionem, quae apud Iustellium habetur, exhibet, ad eiusque finem haec leguntur: *τέλος τῶν κεφαλαίων ἐκ τῶν νεαρῶν διατάξεων τῶν περὶ ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἀπὸ σχολαστικῶν.* Itaque et hoc loco vides, nostrum legum corpus Iohanni Scholastico attribui. — Ex his, quae diximus, etiam tempora, quibus nostrum opus exaratum est, accuratius definiri queunt. Post Iustiniani obitum enim confectum esse illa loquuntur: *μετεγράφη ἐκ τῶν σποράδην κειμένων καὶ ἐκφωνηθεισῶν ὑπὸ τοῦ τῆς θείας λήξεως Ἰουστινιανοῦ μετὰ τὸν κώδικα θείων νεαρῶν διατάξεων,* quo quidem dicendi genere defuncti tantum imperatores appellantur. Theophilus paraphr. inst. II. 12. §. 4. ed. *Reitzi* tom. I. p. 363.: *τὰ ἐν τῇ εἰρημένῃ διατάξει τοῦ τῆς θείας λήξεως Ἰουστίνου,* ubi contextus Institutionum Latinus: *lex divi Iustini.* Atque cum Iohannes Scholasticus, patriarcha Constantinopolitanus, imperante Iustino anno post Christum natum 578. die 31. mensis Augusti indictione decima diem obiecit supremum [11]), consequens est, ut intra haec, quae diximus, tempora nostrum opus conscriptum esse dicatur. Ita et de loco, ubi scriptum sit, constare posse videtur. Iohannes Scholasticus enim inde ab anno p. Chr. n. 565 sedem Constantinopolitani patriarchae obtinuit [12]), in regiaque urbe commorari coactus fuit. Itaque verisimile est, nostrum librum in eadem civitate compositum esse. Quae si vera sunt, etiam illud iudicari potest, quam non recte nostra Novellarum constitutionum collectio *Theodoro Balsamoni* attribuatur [13]). Cuius rei, quod ego sciam, illud unum argumentum video afferri posse, quod in codice bibliothecae regiae Taurinensis Graeco, qui ita signatus est: XXVI. b V. 6., ut *Pasinius* catalogorum huius bibliothecae tom. I. p. 96. retulit, statim ante collectionem LXXXVII capitulorum haec habentur: *Θεοδώρου διακόνου τῆς ἁγιωτάτης τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας νομοφύλακος καὶ χαρτοφύλακος καὶ πρώτου τῶν Βλαχερνῶν τοῦ Βαλσαμῶνος τοῦ μετὰ χρόνους τινὰς γεγονότος πατριάρχου Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας.* Quae quidem omnia, nisi fallor, ad hunc Theodorum Balsamonem, qui idem Photii nomocanonem edidit editumque commentariis instruxit suis, referuntur. Sic enim in praefatione commentarii metrica, quam Iustellius nomocanoni praefixit [14]): *τῷ δ' αὖ Ἀντιοχείης ταπεινῷ πατριάρχῃ Βαλσαμὼν Θεοδώρῳ.* Atqui hunc, quem diximus, Balsamonem auctorem huius operis non esse, codicum, qui ad nonum decimumque saeculum referuntur, aetas satis demonstrat; tum, quod in aliis codicibus manuscriptis Iohanni Scholastico hunc librum attribui videmus, hanc rem aperte confirmat; ipsa quoque collectionis verba *τοῦ τῆς θείας λήξεως Ἰουστινιανοῦ,* quae quidem verba de imperatore *nuper mortuo* accipienda sunt, quae res in Theodori tempora non cadit; denique illud rem conficere videtur, quod Theodori temporibus iam non Novellae Iustiniani constitutiones, verum Basilica vim legum obtinuerunt, neque ulla causa satis idonea reddi potest, quare ad Iohannis collectionem canonum a Theodoro Balsamone, qui ipse Basilica Iustiniani corporibus praetulit [15]), collectio legum, quae non amplius valebant, addita fuerit. Accedit, quod exemplar Taurinense ne sit quidem aetatis eius, quae nos movere queat, quodque Theodori Balsamonis nomen in tales legum ecclesiasticarum collectiones aliis quoque locis, a quibus alienum est ut quod alienissimum, migrasse videamus.

---

11) Sic Theophanes chronographiae p. 209. (ed. Parisiis 1655.) ad annum Iustini 12.: *τῷ δ' αὐτῷ ἔτει μηνὶ Αὐγούστῳ λα'. ἰνδικτ. ι'. ἐτελεύτησεν Ἰωάννης ἐπίσκοπος ΚΠ.* Vide *Assemannium* bibliothecae iuris Orientalis lib. III. cap. 10. tom. III. pag. 340 — 343. 12) Theophanes chronographiae p. 203. ad annum Iustiniani 38.: *τῇ δὲ αὐτῇ ιγ'. ἰνδικτιῶνι μηνὶ Ἀπριλλίῳ ιβ'. Εὐτύχιος Πατριάρχης ΚΠ. καθῃρέθη καὶ ἐξωρίσθη ἐν Ἀμασίᾳ ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ, καὶ γέγονεν ἀντ' αὐτοῦ Ἰωάννης ἀπὸ σχολαστικῶν, ἀποκρισιάριος ὢν τῆς Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης.* Vide *Assemannium* l. l. p. 319 sq. 13) *Bandini* catalogus codicum manuscriptorum bibliothecae Mediceae Laurentianae tom. I. p. 402. B. Eadem opinio fuerat et *Lambecii* in commentariis de bibliotheca Caesarea ed. Kollari tom. VIII. pag. 980. 14) In bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 788. tom. I. p. 402. B. 15) Vide *Bieneri* librum: *Die Geschichte der Novellen* p. 213 — 216., *Ἀνέκδοτα* tom. I. p. LIII.

Sic tripartita ecclesiasticarum constitutionum collectio in Codice Peiresciano, quo *Fabrotus* usus est, iisdem fere verbis, quibus in Taurinensi libro, Theodoro Balsamoni vindicatur [16]).

Haec, quae de libri titulo, scriptore, patria adhuc disputavimus, nobis proderunt ad falsos, qui in codicibus manuscriptis inveniuntur, titulos refutandos. Prodeat autem primo loco Codex Graecus Parisiensis 1355., qui titulorum indice praetermisso hunc nostri operis titulum exhibet: *αἱ διατάξεις τοῦ εὐσεβεστάτου αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ.* Qui cum in recentioris aevi codice habeatur, neque aliorum librorum auctoritate confirmetur, ex his praefationis verbis confictus videtur esse: *μετεγράφη ἐκ τῶν σποράδην κειμένων καὶ ἐκφωνηθεισῶν ὑπὸ τοῦ τῆς θείας λήξεως Ἰουστινιανοῦ μετὰ τὸν κώδικα θείων νεαρῶν διατάξεων*, quo loco imperatoris Iustiniani Novellae constitutiones significantur. — Ex his praefationis verbis ortus est etiam Codicis Graeci Barberiani titulus: *κεφάλεα ἐκ τοῦ κώδικος τῆς νεαρᾶς Ἰουστινιανοῦ.* Ita et aliis locis ex verbis *αἱ μετὰ τὸν κώδικα νεαραὶ διατάξεις* similis corruptela enata est, veluti in libro, qui est Sanctae Mariae ad aedem S. Philippi Nerii Vallicellensis, E. 55. fol. 135. A. *ἐκ τῶν, ἅπερ ἐξελέξατο ἔκ τε τοῦ κώδικος καὶ τῶν νεαρῶν διατάξεων τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ* [17]), cum tamen in toto Athanasii Scholastici libro omnia de Novellis desumta esse cernantur, de Codice non item. Idem valet de Codice Graeco Parisiensi 1720., ubi ex eodem Athanasii libro excerpta habentur hoc titulo: *τῶν, ἅπερ ἐξελέξατο ἐκ τοῦ κωδ. καὶ τῶν νεαρῶν διατ.* [18]). Atque ex iisdem verbis, quae supra de Iohannis praefatione recitavimus, ille quoque titulus derivatus est, quem Codex Coislinianus 34. in totius libri indice fol. 1. B. posuit. Est autem hic: *ἐκ τῶν μετὰ τὸν κώδικα θείων νεαρῶν διατάξεων τοῦ τῆς θείας λήξεως Ἰουστινιανοῦ συνᾴδουσαι ἐξαιρέτως τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς κανόσι.* — Maiorem autem dubitationem illud habet, quid sit, quod in Codice manuscripto, qui in *μονῇ τοῦ Φιλοθέου* hic titulus habetur: *συναγωγὴ νεαρῶν διατάξεων ὡς ἐν ἰνδικῇ.* Quae quidem ad verbum consentiunt cum his, quae in Codice Vaticano 843. teste *Assemannio* in bibliotheca iuris Orientalis lib. III. cap. 13. tom. III. p. 450. post titulorum indicem, sed ante praefationem *εἰς δόξαν* habentur. In quo illud quidem satis antiquum videtur esse, quod *ὡς ἐν ἰνδικῇ* dicitur. Est autem index ex dicendi genere, quo Graeci iureconsulti utuntur, contracta Digestorum versio secundum singulorum librorum titulorumque consequentiam [19]). Atque indices quidem ad Digesta pertinuisse, ad Basilica non item, hoc vel maxime modo demonstratur. In his, quae in Basilicis relata sunt, indicis fragmentis Digestorum verba, quae in Basilicis aliis permutata sunt, et commemorantur et explicantur. Sic fr. 28. §. 3. D. 48. 19. (de poenis) *nonnunquam capite plectendi*, quibus indicis verba respondent. Sic enim Basil. LX. 51. 28. ed. Fabr. tom. VII. p. 858.: *ὁ ἴνδιξ· εἰς κεφαλὴν τιμωροῦνται.* Atqui Basilicorum contextus l. l. p. 834. *ἐξορίζονται.* Atque fr. 1 D. 48. 9. (de lege Pompeia) *ut poena ea teneatur, quae est legis Corneliae de sicariis*, quibuscum haec, quae Basilicorum LX. 40. 1. tom. VII. p. 704. ex indice referuntur, sane conveniunt: *ὁ ἴνδιξ καὶ ὁ Κύριλλος*, inquit, *τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ κατέχονται.* Atqui Basilicorum contextus l. l. p. 702. *πυρὶ παραδίδοται.* Porro fr. 2. §. 2. D. 48. 12. (de lege Iulia de annona) *et poena viginti aureorum statuitur.* Quam rem index satis exprimit Basilic. LX. 44. 2. tom. VII. p. 768.: *Κύριλλος καὶ ἴνδιξ κ'. νομίσματα.* Atqui Basilicorum oratio l. l. p. 767. de viginti auri libris loquuntur. Sic enim habent *καὶ ποινὴν κατ' αὐτῶν εἴκοσι χρυσίου λιτρῶν ὥρισται.* Aliud huius rei exemplum suppeditabit Basil. LX. 51. 6. tom. VII. p. 826. cum indice, qui p. 850. habetur, si cum his, quae fr. 6. pr. D. de poenis habentur, conferre velis. Huc accedit, quod in indice aliquando Pandectarum loci relati sint, qui in Basilicis plane non habentur. Sic in fr. 8. §. 4. D. de poenis quaedam referuntur, quae tam in nostris Basilicis LX. 51. 8., quam in indice tom. VII. p. 850. habentur. Adnotatum est autem ibi, ea, de quibus agitur, verba in melioribus Basilicorum codicibus deesse. Atque Basilicorum LX. 3. 11. tom. VII. p. 74. indicis verba referuntur, quae cum fr. 11. §. 2. D. 9. 2. (ad le-

---

16) In notis ad Balsamonis collectionem constitutionum eccles. in Iustellii bibliotheca iuris can. tom. II. p. 1377. A. *Fabrotus* codicem ita habere testatus est: *Θεοδώρου διακόνου τῆς ἁγιωτάτης τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας νομοφύλακος καὶ χαρτοφύλακος καὶ πρώτου τῶν Βλαχερνῶν τοῦ Βαλσαμῶνος, τοῦ μετὰ χρόνους τινὰς γεγονότος πατριάρχου Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας.* 17) *Ἀνέκδοτα* tom. I. p. LXVII. 18) l. l. p. LXIV. 19) Hanc sententiam iam in *Ἀνέκδοτ.* tom. I. p. XVIII. et p. 221. proposui.

gem Aquiliam) consentiunt, in Basilicis tamen non habentur. Porro in Basil. XLI. 7. 2. tom. V. p. 526. indicis verba referuntur, quae cum fr. 2. §. 6. D. 37. 6. ad verbum consentiunt, in Basilicis autem desiderantur. Denique ad hanc, quam supra posui, sententiam confirmandam illud adhiberi potest, quod hi Basilicorum, qui nec in Digestis habentur, loci et in indice desiderantur. Ita Basilicorum LX. 48. 5. tom. VII. p. 783. habentur, quae in fr. 5. D. 48. 15. (de lege Fabia) desunt, neque in indice haberi ex scholio tom. VII. p. 787. relato satis constat. Ita fit, ut Anonymi Cyrillique Pandectarum *ἔκδοσις* simul cum indice laudetur (Basil. tom. VII. p. 11.), Cyrillusque solus etiam cum indice componatur (Basil. tom. VII. p. 704., 768.), qui et indicem sequi videtur (Basil. tom. VII. p. 154.). Nisi forte id, quod ultimo loco attulimus, non ita recte dictum esse velis. Illud etiam nullo plane negotio demonstrabitur, indicis verba Graeca cum Pandectarum auctoritate consentire, quo in genere indicis scriptorem brevitatis studiosum fuisse satis apparet. Ita Basilicorum LX. 6. 14. tom. VII. p. 205. index breviter retulit, quae in fr. 14. §. 9. D. XI. 3. (de servo corrupto) latius explicantur. Sic Basilicorum LX. 51. 8. tom. VII. p. 850. in indice paucis exprimuntur, quae in fr. 8. §. 1. D. 48. 19. (de poenis) plenius leguntur. Ita Basilicorum LX. 51. 28. tom. VII. p. 858. index breviter explicat, quae in fr. 1. D. 48. 9. obscurius dicta sunt. Alia huius rei testimonia habes in Basilicorum XXIII. 3. 48. tom. III. ed. Fabrot. p. 454., ubi fr. 48. D. 22. 1. (de usuris et fructibus) ad verbum graece versum est; et LX. 48. 5. tom. VII. p. 787., ubi fr. 5. D. 48. 15. relatum est. In fragmento indicis, quod Basil. LX. 2. 2. tom. VII. p. 41. habetur, latior interpretatio fr. 2. pr. D. 9. 1. (si quadrupes pauperiem fecisse dicatur) continetur. Atque in fragmento indicis, quod in Basil. LX. 1. 45. tom. VII. p. 108. refertur, aliquid etiam ad interpretationem fr. 45. §. 4. D. 9. 2. dicitur. Etiam controversiae in indice breviter decisae sunt, ut Basil. XIII. 2. 1. tom. II. p. 111. disertis verbis docent. Atque in quovis Digestorum titulo eiusmodi indices fuisse Basilica LX. 15. 2. tom. VII. p. 387. significant his verbis: *τοῦτο τὸ κεφάλαιον οὐ κεῖται ἐν τῷ ἴνδικι· ὅμως ἀνάγνωθι αὐτόν, καὶ διὰ τοῦτο ἐστὶ καὶ παράτιτλον. τοῦ γὰρ τίτλου περὶ δούλου διδάσκοντος, τὸ παρὸν διδάσκει περὶ τιμωρίας ἐλευθέρῳ προσώπῳ προσγινομένης· οἱ δοῦλοι γὰρ μόνον ἐκδίδονται. Cum*, inquit, *id, de quo agitur, caput in indice non sit, consequens est, ut pro paratillo habeatur; in hoc titulo enim de servo, in illo autem tituli capite de libera persona sermo est.* Haec scholiastae adnotatio pro certo ponit et indubitato, indicem, ut et paratitla, omnibus titulis adiunctum fuisse adeoque totum tituli argumentum in indice adumbratum. Cum his consentiunt, quae Basil. LX. 37. 14. tom. VII. p. 646. relata sunt. *Ἀπὸ τούτου τοῦ θέματος*, inquit, *καὶ μέχρι τοῦ δ'. θέματος τοῦ ιδ'. διγ. ζητήσας τὸν ἴνδικα ἐν διαφόροις βιβλίοις οὐχ εὑρήσεις.* Illud igitur adnotatione dignum visum est, quod in quibusdam Digestorum libris inde a fr. 11. §. 11. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis) usque ad fr. 14. §. 3. D. ibid. indicem deesse repertum sit. Itaque coniiciamus licet, in indice reliqua tituli fragmenta secundum uniuscuiusque fragmenti consequentiam haberi. Hinc et illud explicatur, quid sit, quod Basilicorum LX. 48. 5. tom. VII. p. 787. *ἡ τοῦ ἴνδικος ἀκολουθεία* commemoretur, quod dicendi genus totius tituli adumbrationi satis convenire videtur. A singulis tamen titulorum fragmentis indicem tamen separatum fuisse, illud, quod Basilicorum XLII. 1. 8. tom. V. p. 584. habetur, satis docet. *Εἰπόν σοι*, inquit, *καὶ ἰνδικεύων, ὅτι μὴ θεματίσῃς δὲ ἰνοφφικίοσο.* Quae quidem adnotatio ad fr. 8. D. 5. 3. (de haereditatis petitione) pertinet. Cumque scholiastes hoc fragmentum non de inofficiosi querela interpretetur, idque a se iam in indice relatum esse dicat, consequens est, ut indicem a singulis uniuscuiusque fragmenti verbis seiunctum iisque praeponi solitum coniiciamus. Est autem indicis ratio, ut ex scholio tom. VII. p. 387. constat, ita cum paratitlis coniuncta, ut nihil supra. Certe hoc loco fragmentum quoddam in paratitlis habendum esse scholiastes voluit non aliam ob caussam, quam quod in indice tituli relatum non esset. Exinde facile constabit de utriusque rei, et paratitlorum, et indicis, coniunctione, quae tam in constitutione *Deo auctore*[20]), quam in Digestorum interpretatione nescio quo casu accidisse vix ac ne vix

---

20) §. 12. *Sed sufficiat, per indices tantummodo et titulorum subtilitatem, quae paratitla nuncupantur, quaedam admonitoria eius facere, nullo ex interpretatione eorum vitio oriundo.*

quidem videri potest. Neque, ut opinor, ab hac *indicis* notione illud alienum est, quod tam apud Caium[21]), quam apud ipsum adeo Iustinianum[22]) hac voce brevem alicuius rei descriptionem significariv idemus. — Quae adhuc de indicis notione disputavimus, aliquid, ut opinor, ad illum, quem supra posui, collectionis LXXXVII capitulorum titulum illustrandum allatura sunt. Verba enim *συναγωγὴ νεαρῶν διατάξεων ὡς ἐν ἰνδικῇ* nihil aliud, nisi antiquam illam *τοῦ ἴνδικος* notionem referunt, hoc est, contractam aliquam Novellarum expositionem secundum uniuscuiusque constitutionis consequentiam. Huc accedit, quod eodem plane modo, quo in Digestorum indicibus, in nostro quoque Novellarum libro partim ipsa constitutionum verba referuntur, partim in breve contrahuntur. In quo illud manifestum est *ἐν ἰνδικῇ* corruptum esse, legendumque *ἴνδικι*, quod corruptelae genus ex iotacismo ortum videtur esse. Sic enim nuncuparunt Basilica: *ὁ ἴνδεξ* tom. III. p. 454.; *ἴνδιξ* autem tom. II. p. 55. (bis) et 111., tom. III. p. 398. et 491., tom. VII. p. 154., 205., 379., 491., 704., 730. (bis), 734., 750, 768., 858.; *ἴνδικος* tom. V. p. 223., tom. VII. p. 41., 109., 368., 787.; *ἴνδικι* tom. V. p. 526., tom. VII. p. 11., 74., 387., 591.; *ἴνδικα* tom. VII. p. 74., 154., 646., 715., 730., 788., 850. Neque tamen mihi persuadere possum, ut eum, quo de agitur, titulum nostri operis genuinum esse credam. Ac primum quidem codicum manuscriptorum eorumque vetustissimorum, qui alium eumque optimum nostri libri titulum exhibent, auctoritas urgenda est. Deinde illa: *συναγωγὴ νεαρῶν διατάξεων* ita sunt comparata, ut parum considerate dicta videantur esse. Neque enim liquet, cuius Novellae constitutiones sint illae, quae in hoc libro referuntur, neque omnes omnino Iustiniani Novellae, verum hae, quae ad statum ecclesiasticum pertinent, ibi relatae esse reperiuntur. Quam rem et Codex Graecus Parisiensis, qui numero 1370. signatus est, fol. 122. A. satis indicat. Sic enim ille ad finem XXI capitulorum, quae Iohannis nomocanoni subiecta sunt: *τέλος τῶν κεφαλαίων ἐκ τῶν νεαρῶν διατάξεων τῶν περὶ ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως.* Accedit et Codicis Bodleiani 86., qui Baroccii 86. fuit, testimonium. Hic enim ad finem eiusdem corporis: *τέλος τῶν κεφαλαίων ἐκ τῶν νεαρῶν διατάξεων τῶν περὶ ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως.* Denique Codicis Vaticani 843. testimonium facit, ut eius, quem refutamus, tituli originem cognoscamus. Cum enim titulus operis hic sit: *τῶν ἐγκειμένων μετὰ τοὺς κανόνας τῶν δέκα συνόδων τὰ κεφάλαια* sequaturque LXXXVII capitulorum index, praefationi *εἰς δόξαν* is, quem refutamus, titulus praepositus est, ut ab aliquo canonici iuris studioso videatur facile confingi potuisse.

Ipsum, quod edimus, legum corpus nunc videndum est, qua ratione compositum sit, quas imperatoris Iustiniani Novellas constitutiones complectatur, quemque ad modum in libris manu exaratis habeatur. Praecedit capitulorum, quae in libro referuntur, index; unumquodque capitulum numero distinctum est. Indicis titulus hic est: *τῆς ἐγκειμένης μετὰ τοὺς κανόνας τῶν συνόδων διατάξεως τὰ κεφάλαια.* Ita Codex Graecus Parisiensis 1320., 1324., 1334., Coislinianus 34. et 209., Laurentianus plutei X. cod. 10., Neapolitanus. Paulo aliter liber Vaticanus 843., ubi capitulorum indici haec praeposita sunt: *τῶν ἐγκειμένων μετὰ τοὺς κανόνας τῶν δέκα συνόδων νεαρῶν διατάξεων τὰ κεφάλαια.* Is capitulorum *πίναξ* plane non habetur in Codice Mediceo Laurentiano plutei IX. cod. 8., plutei X. cod. 1., Parisiensi 1355. Barberinianoque. Post capitulorum indicem in omnibus, quos ego viderim, libris praefatio, cuius initium est: *εἰς δόξαν,* habetur, cui quidem in solo libro Vaticano 843. haec praeposita sunt: *συναγωγὴ νεαρῶν διατάξεων ὡς ἐν ἰνδικῇ.* Praefationem proxime subsequuntur ipsae Novellae constitutiones in nostrum librum translatae. Sunt autem hae: *Novella 6.* inde a primo usque ad quintum capitulum pertinet; *Novella 5.* caput sextum et sequentia usque ad caput undecimum occupavit; *Novella 83.* capituli duodecimi locum obtinet; *Novella 46.* in capitulo tertio decimo relata est; *Novella*

---

21) Caius inst. III. §. 54. *Hactenus omnia iura quasi per indicem tetigisse satis est; alioquin diligentior interpretatio propriis commentariis exposita est.* Idem IV. §. 15. *Deinde cum ad indicem venerant, antequam apud eum causam perorarent, solebant breviter et quasi per indicem rem exponere, quae dicebatur causae collectio, quasi causae suae in breve coactio.* 22) Iustin. inst. IV. 18. §. 12. *Sed de publicis iudiciis haec exposuimus, ut vobis possibile sit summo digito et quasi per indicem ea tetigisse; alioquin diligentior eorum scientia vobis ex latioribus Digestorum libris — adventura est.*

120. inde a capitulo quarto decimo usque ad septimum decimum pervenit; *Novella 56.* in capitulo octavo decimo relata est; *Novella 57.* in nono decimo; *Novella 3.* in vigesimo; *Novella 32.* capituli vigesimi primi locum habet; *Novella 131.* caput vigesimum secundum et ea, quae sequuntur, usque ad vigesimum sextum occupavit; *Novella 67.* caput vigesimum septimum est; *Novella 123.* inde a capitulo vigesimo octavo reliquam nostri libri partem occupavit. Unaquaeque ex his, quas diximus, Novellis constitutionibus titulum, qui argumentum legis refert, praefert. Deinde, verbis *διάταξις, ἧς ἡ ἀρχὴ* praepositis, Novellae constitutionis inscriptio plerumque prioraque legis verba habentur. Est tamen, ubi inscriptio constitutionis non habeatur, velut in Nov. 120. (cap. 14.), Nov. 32. (cap. 21.), Nov. 131. (cap. 22.), et ubi ne argumentum quidem constitutionis relatum sit, velut Nov. 3. (cap. 20.) et Nov. 56. (cap. 18.) et Nov. 57. (cap. 19.). Subscriptiones Novellarum fere nullae sunt, nisi quod Novella 123. in capitulo octogesimo septimo hac re non caret. — Quaeritur, utrum Novellae apud nostrum scriptorem habeantur integrae, an sententiae tantum constitutionum relatae sint. Ac mihi quidem noster scriptor mediam quandam viam ingressus videtur, quippe qui partim ipsa Novellae verba retulerit, partim sententias ex lege decerpere maluerit. Atque eius, quod primo loco posuimus, generis exempla adferre taedet, cum intuenti cuique in genuinum Novellarum contextum facile occurrant. Ad id, quod secundo loco commemoravimus, genus caput 2. revocandum est, quo sententia Nov. 6. cap. 2. refertur, verba non item. Eiusdem generis sunt illa, quae a verbis *μὴ δεῖν* incipiunt capitula, velut 18., 19., 20., 21. Denique illud *ὅτι*, quod in quibusdam Novellae 32. sententiis referendis cap. 21. habetur, manifesto argumento est, haec, quae ibi relata sunt, ex ipso Novellae contextu excerpta esse. Ita in hoc libro componendo Iohannes Scholasticus eandem, quam et Iulianus antecessor in commentario de Novellis Iustiniani concinnando secutus est, rationem tenuisse videtur. Ut proinde *ἴνδικος* nomen, quod et supra ex Codicis Vaticani 843. auctoritate nostri libri epitomis vindicavimus, et ad Iuliani antecessoris opus transferendum esse videatur. In uniuscuiusque constitutionis epitomis digerendis et in certum ordinem redigendis Iohannes Novellarum, quas retulit, tenorem plerumque secutus est; aliquando tamen ab hoc consilio recessit. Etenim cap. 13. Novellae 46. caput tertium secundo praeponere maluit; cap. 14. autem Novellae 120. caput sextum posuit, postmodo caput octavum; sic deinde ad sextum rediit, septimum nonumque addidit; denique cap. 17. ad capitis septimi paragraphum primam se contulit. Est etiam, ubi integra Novellarum constitutionum, quas quidem in libro retulit suo, capita tacito praetermiserit. Sic Novellae 131. capita 1. et 2. et 3. et 5. et 6. et 10. et 11. et 12., inde a capite 22. usque ad caput 26. referuntur, reliqua omissa esse reperiuntur. Quod quidem ea de causa factum esse videtur, ut, quae scriptoris consilio minus convenirent, abiicerentur.

Intuenti autem cuique in capitulorum indicem in optimis quibusque codicibus manuscriptis nostro libro praemissum non dubito, quin mirum esse videatur illud, quod singulis capitulis rubricae, quae in indice adnotantur, praemissae non sint. Ac non desunt veterum librorum testimonia, quae id aliter faciendum fuisse significent. Sic in Codice Parisiensi 1355. capituli duodecimi rubrica haec in operis contextu habetur: *περὶ κληρικῶν ἐχόντων τὶ πρὸς ἀλλήλους ἢ καὶ ἐναγομένων ὑπὸ τινός. Διάταξις ἧς ἡ ἀρχή*; item ad capitulum decimum tertium: *περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων πραγμάτων ἐκποιήσεως καὶ καταβολῆς δίχα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἧς ἡ ἀρχή*; item ad capitulum vigesimum octavum: *περὶ τῶν τὰ ψηφίσματα τῶν ἐπισκόπων ἐπιδιδόντων, ὅπως χρὴ γίνεσθαι.* Quae cum ad unum omnia cum his, quae in capitulorum indice habentur, rubricis conveniant, dubitandum non est, quin exinde in ipsam libri orationem translata sint, cum nec in reliquis iisque antiquissimis codicibus reperiantur. Huc accedit, quod et aliis locis eiusmodi rubricae insertae esse reperiuntur, sed, quae cum his, quae in capitulorum indice habentur, vix ac ne vix quidem conveniunt. Ita in Codice Parisiensi 1324. ad capitulum quinquagesimum septimum haec adscripta sunt: *ὅτ' ἕκαστος τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων διακρίνει τὰ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ πατριάρχαι*; item ad capitulum sexagesimum quartum tam in Codice Parisiensi 1320., quam 1355. haec adnotantur: *περὶ χρονίαν παραγραφὴν διὰ τὸν χρόνον, ὃν ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀποδημίᾳ παρείλκυσαν.* Quae capitulorum indici cum non satis conveniant, omit-

tenda visa sunt, cum nec in reliquis libris manu exaratis habeantur, et non habeant, quo defendantur.

Transeo ad historiam nostri libri enarrandam. Quae quidem enarratio duabus ex partibus constat, siquidem tam ex codicibus manuscriptis, in quibus nostrum opus reperitur, quam ex aliorum librorum, qui a Graecis posteriorum temporum iureconsultis compilati sunt, auctoritate suspensa est. Atque de codicibus manuscriptis quidem cum iam retulerimus, quae supra latius disputata sunt, hoc loco in medium proferre non attinet. Itaque ad alteram huius enarrationis partem transgredior, hoc est, ad libros iuris canonici, in quibus aliquod nostri operis vestigium habetur, enumerandos. Ac primum quidem, cum collectioni canonum ab Iohanne Scholastico compilatae noster liber quasi quaedam appendix ex ipsa scriptoris sententia adiuncta sit, dubitari non potest, quin in Nomocanonem, qui eidem scriptori tribui solet, qui quidem in bibliotheca iuris canonici Iustelliana tom. II. p. 603—660. typis exscriptus est, multa ex nostro libro translata sint. Ego satis habebo, singulos locos Nomocanonis, qui ex nostro opere deducti sunt, ad nostri libri seriem ordinemque hoc loco proponere. In quo editionem Iustellianam, quae ad fidem Codicis Parisiensis 1370., ut et *Bienerus*[23]) coniecerat, et ego, cum Lutetiae Parisiorum essem, inveni, directa est, vel maxime sequemur, ac sic deinceps ad reliquos huius operis codices manuscriptos descendemus. Praefatio operis[24]) *εἰς δόξαν* habetur Nomoc. 1. 1. p. 603. Desinit *περισκοπούσης*. Titulus est: *πρόλογος τοῦ α'. τίτλου*. — Cap. 1. Nomoc. 1. 1. p. 604. Incipit *αὐτοκράτωρ*. Desinit *ὑφηγήσαντο*. Titulus est: *ἐπιστολή*. — Cap. 3. Nomoc. 14. 1. p. 617. Incipit *μηδένα*. Desinit *ἀναλύειν*. Titulus est: *ἀπὸ τῆς ϛ'. νεαρᾶς διατάξεως*. — Cap. 5. Nomoc. 24. 1. p. 630. Incipit *τὰς δέ*. Desinit *τὸ δημόσιον*. — Cap. 8. Nomoc. 33. 2. p. 639. Incipit *εἰ δὲ εἴσω*. Desinit *ἔχειν*. Titulus est *τῆς αὐτῆς νεαρᾶς διατάξεως*. — Cap. 9. Nomoc. 34. 1. p. 641. Incipit *εἰ δέ τις*. Desinit *μοναστηρίου*. — Cap. 10. Nomoc. 34. 1. p. 641. Incipit *κἀκεῖνα δέ*. Desinit *σύμφωνον*. Ultima huius capituli pars apud Iohannem deest. — Cap. 17. Nomoc. 33. 2. p. 639. Incipit *πᾶσι*. Desinit *μοναστήριον*. — Cap. 20. Nomoc. 19. 1. p. 626. Incipit *μὴ δεῖν*. Desinit *μηνύειν ἡμῖν*. Titulus est: *ἀπὸ τοῦ τρίτου κεφαλαίου τῆς* (Cod. Ox. *τρίτης*) *νεαρᾶς διατάξεως*. — Cap. 21. Nomoc. 14. 1. p. 618. Incipit *μὴ δεῖν*. Desinit *εἰδέναι*. Titulus est: *ἀπὸ τοῦ κα'. κεφαλαίου τῶν διατάξεων*. — Cap. 22. Nomoc. 1. 3. p. 604. Incipit *θεσπίζομεν τοίνυν*. Desinit *ἐπαρχιῶν*. — Cap. 23. Nomoc. 1. 4. p. 605. Incipit *καὶ ἑξῆς θεσπίζομεν*. Desinit *πληροῦσθαι*. — Cap. 28. Nomoc. 8. 1. p. 612. Incipit *δίδωμι*. Desinit *χειροτονηθῆναι*. Titulus est: *ἀπὸ τῆς ρλ'. νεαρᾶς διατάξεως*. — Cap. 29. Nomoc. 8. 2. p. 612. Incipit *εἰ δὲ μή*. Desinit *μαρτυρίας*. — Cap. 30. Nomoc. 8. 3. p. 613. Incipit *οἱ δέ*. Desinit *ἐκβαλλέσθω*. — Cap. 31. Nomoc. 16. 6. p. 623. Incipit *εἰ δέ τις κατηγορήσει*. Desinit *ἐκβαλλέσθω*. Titulus est: *τῆς λα'. διατάξεως*. — Cap. 32. Nomoc. 16. 7. p. 623. Incipit *ὑπὲρ συνηθειῶν*. Desinit *διαιρείτωσαν*. Titulus est: *περὶ συνηθείας τῶν χειροτονουμένων τῆς λβ'. διατάξεως*. — Cap. 33. Nomoc. 14. 3. p. 619. Incipit *εἰ δὲ συμβῇ*. Desinit *συγχωροῦμεν γίνεσθαι*. Titulus est: *ἀπὸ τοῦ ιβ'. κεφαλαίου τῆς νεαρᾶς διατάξεως*. — Cap. 34. Nomoc. 14. 3. p. 619. Incipit *τοὺς δὲ πρεσβυτέρους*. Desinit *λειτουργίαν συγχωροῦμεν*. Hoc loco pars capituli sola habetur. — Cap. 35. Nomoc. 14. 1. p. 618. Incipit *ἀλλ' οὐδέ*. Desinit *ἐκωλύσαμεν*. — Cap. 37. Nomoc. 28. p. 635. Incipit *ἀπαγορεύομεν*. Desinit *ἐμβάλλεσθαι*. Titulus est: *τῆς λϛ'. διατάξεως*. — Cap. 39. Nomoc. 15. 1. p. 619. Incipit *τοῖς ἐπισκόποις*. Desinit *συνείδοι*. Titulus est: *τῆς β'. διατάξεως*. — Cap. 40. Nomoc. 15. 2. pag. 620. Incipit *ἀλλ' οὐδέ*. Desinit *ἱερέως*. Titulus est: *τῆς μ'. διατάξεως*. — Cap. 41. Nomoc. 17. 1. p. 625. Incipit *εἴτις ἐπίσκοπος*. Desinit *διορθώσηται*. Titulus est: *τῆς με'.* (Ox. *μα'.*) *διατάξεως*. — Cap. 42. Nomoc. 25. 1. p. 632. Incipit *κληρικούς*. Desinit *γάμον*. Titulus est: *τῆς μβ'. διατάξεως*. — Cap. 43. Nomoc. 25. 2. p. 632. Incipit *πρεσβύτερον*. Desinit *γάμους*. Titulus est: *τῆς μγ'. διατάξεως*. — Cap. 45. Nomoc. 25. 3. p. 632. Incipit *μὴ ἄλλως*. Desinit *ἐκβαλλέσθω*. Titulus est: *τῆς με'. διατάξεως*. — Cap. 47. Nomoc. 26. 4. p. 633. In-

23) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 196. not. 92.

24) Tabulam capitulorum in Nomocanonem translatorum exhibuit iam *Bienerus* l. l. p. 585—595.

cipit *εἰ ἀναγνώστης*. Desinit *ἀποκαθιστάσθω*. Titulus est: *ἐκ τῆς μζ'. διατάξεως*. — Cap. 50. Nomoc. 33. 2. p. 640. Incipit *ἂν δοῦλος*. Desinit *παραδιδόσθω*. — Cap. 52. Nomoc. 3. 1. p. 607. Incipit *πρεσβυτέρους καί*. Desinit *κομίζεσθαι*. Titulus est: *ἀπὸ τοῦ νβ'. κεφαλαίου εἰς τὸ δ'*. — Cap. 54. Nomoc. 15. 3. p. 620. Incipit *εἴ τις κατά τινος*. Desinit *γυμνάζεσθαι*. Titulus est: *τῆς δ'. διατάξεως*. Pars capituli deest. — Cap. 56. Nomoc. 15. 4. p. 620. Incipit *εἰ δὲ ἐκκλησιαστικόν*. Desinit *κανόνας*. Titulus est: *τῆς νς'. διατάξεως*. Item Nomoc. 20. 3. p. 628. Incipit *εἰ δέ*. Desinit *κανόνας*. — Cap. 57. Nomoc. 1. 1. p. 607. Incipit *εἴτινες*. Desinit *δυναμένου*. — Cap. 60. Nomoc. 8. 2. p. 613. Incipit *μὴ ἐξεῖναι*. Desinit *παραγίνεσθαι*. Titulus est: *τίτλου ζ'. τῆς ρλ'. νεαρᾶς διατάξεως*. — Cap. 61. Nomoc. 8. 3. p. 613. Incipit *εἴτις*. Desinit *ὑποκεῖσθαι*. Titulus est: *τίτλου ξα'. τῆς αὐτῆς*. — Cap. 65. Nomoc. 33. 3. p. 640. Incipit *εἴποτε δέ*. Desinit *ἀποκρινόμενον*. Titulus est: *τοῦ ξε'. κεφαλαίου*. — Cap. 71. Nomoc. 28. 2. p. 635. Incipit *πᾶσι δὲ τοῖς*. Desinit *ἐκφεύγει*. Titulus est: *τῆς οα'. διατάξεως*. — Cap. 72. Nomoc. 27. 2. p. 634. Incipit *ἐπίσκοπον*. Desinit *ἐκβαλλέσθω*. Titulus est: *τῆς οβ'. διατάξεως*. — Cap. 74. Nomoc. 20. 3. p. 628. Incipit *εἴτις*. Desinit *ἄρχοντας*. Titulus est: *τῆς οδ'. διατάξεως*. — Cap. 77. Nomoc. 33. 2. p. 639. Incipit *εἰ δέ τις*. Desinit *ἀξιούσθω*. — Cap. 79. Nomoc. 34. 1. p. 641. Incipit *εἰ δὲ ἀνήρ*. Desinit *κελεύομεν*. — Cap. 80. Nomoc. 34. 1. p. 641. Incipit *εἰ δὲ τοιοῦτον*. Desinit *διαφέρει*. — Cap. 81. Nomoc. 34. 1. p. 642. Incipit *μνηστείας*. Desinit *βουληθῇ*. — Cap. 82. Nomoc. 32. 1. p. 638. Incipit *οὐδεμίαν*. Desinit *παρακολουθησάσης*. Titulus est: *ἀπὸ τῆς πβ'. διατάξεως*. — Cap. 83. Nomoc. 32. 1. p. 638. Incipit *ἀπαγορεύομεν*. Desinit *ἀφέλκειν*. — Cap. 84. Nomoc. 34. 1. p. 642. Incipit *ἐὰν μοναχός*. Desinit *συναριθμείτω*. — Cap. 85. Nomoc. 24. 2. p. 631. Incipit *εἴτις*. Desinit *παισίν*. Titulus est: *τῆς πθ'. διατάξεως*. — Cap. 86. Nomoc. 24. 2. p. 631. Incipit *εἰ δὲ εἴσω*. Desinit *εἰσπραχθησομένου*. Atque haec quidem capitula ex nostra legum collectione in Nomocanonem, prout apud *Iustellium* habetur, translata sunt. Quae quidem translatio est ubi totius capituli facta sit; est etiam, ubi partem capituli solam comprehendat. Atque ad hoc, quod ultimo loco posuimus, genus hi fere loci revocandi sunt: cap. 10. Nomoc. 34. 1. p. 641., cap. 34. Nomoc. 14. 3. p. 619., cap. 54. Nomoc. 15. 3. p. 620. Singulis, qui in Nomocanonem translati sunt, locis plerumque tituli additi sunt. Ita *νεαρὰ διάταξις* nostra legum collectio vocatur in Nomoc. 8. 1. p. 612., 8. 2. p. 613., 14. 1. p. 617., 16. 6. p. 623., 19. 1. p. 626., 33. 2. p. 639.; *διάταξις* 15. 1. p. 619., 15. 2. p. 620., 17. 1. p. 625., 20. 3. p. 628., 24. 2. p. 631., 25. 1. p. 632., 25. 2. p. 632., 25. 3. p. 632., 26. 4. p. 633., 27. 2. p. 634., 28. 2. p. 635., 32. 1. p. 638.; *κεφάλαιον τῆς νεαρᾶς διατάξεως* laudatur in Nomoc. 14. 3. p. 619.; *κεφάλαια τῶν διατάξεων* laudantur Nomoc. 14. 1. p. 618. Atque his, quibus nostra legum collectio designatur, nominibus numerus, qui ad hoc legum corpus refertur, fere semper additus est, in quo tamen nescio quo casu accidit, ut magna pars numerorum in Nomocanone relatorum cum libro nostro non satis conveniant. Nisi forte id codicum manuscriptorum corruptelae tribuendum est. Qui cum libro nostro consentiunt numeri, hi sunt: *τῆς λα'. διατάξεως* Nomoc. 16. 6. p. 623., *τῆς λβ'. διατάξεως* Nomoc. 16. 7. p. 623., *τῆς μ'. διατάξεως* Nomoc. 15. 2. p. 620., *ἀπὸ τῆς μβ'. διατάξεως* Nomoc. 25. 1. p. 632., *τῆς μγ'. διατάξεως* Nomoc. 25. 2. p. 632., *τῆς με'. διατάξεως* Nomoc. 25. 3. p. 632., *ἐκ τῆς μζ'. νεαρᾶς διατάξεως* Nomoc. 26. 4. p. 633., *ἀπὸ τοῦ νβ'. κεφαλαίου* Nomoc. 3. 1. p. 607., *τῆς νς'. διατάξεως* Nomoc. 15. 4. p. 620., *τίτλου ξα'. τῆς αὐτῆς* Nomoc. 8. 3. p. 613., *τοῦ ξε'. κεφαλαίου* Nomoc. 33. 3. p. 640., *τῆς οα'. διατάξεως* Nomoc. 28. 2. p. 635., *τῆς οβ'. διατάξεως* Nomoc. 27. 2. p. 634., *ἀπὸ τῆς πβ'. διατάξεως* Nomoc. 32. 1. p. 638. In aliquot Nomocanonis titulis capitula, quae diversis nostrae legum collectionis locis habentur, ita inter se coniuncta sunt, ut una eaque continua serie referantur. Sic in primo Nomocanonis titulo haec capitula uno ordine referuntur: cap. 1., 22., 23., 57.; sic in decimo quarto titulo cap. 21. et 35. coniuncta sunt; sic in vigesimo titulo cap. 74. et 56. ad eundem locum revocantur; sic in trigesimo tertio titulo cap. 17. et 77. habentur, ut et cap. 8. et 50.; sic in titulo trigesimo quarto cap. 9., 10., 79., 80., 81. et 84. coniuncta sunt. Si quaeritur, num Nomocanonis compilator ea, quae ex collectione LXXXVII capitulorum deduxit, aliquantulum mutaverit, de suoque aliquid ad illa adiecerit, sic habeto. Ea, quae Nomocanonis scri-

ptor in librum transtulit suum, maximam partem eodem, quo in nostro legum libro habentur, modo habentur, ut ne inscriptiones quidem legum omissae sint. Nisi quod hic illic singulis, quae in Nomocanone reperiuntur, capitulis tituli praefixi sunt. Sic prooemio *εἰς δόξαν* hic titulus appositus est: *πρόλογος τοῦ α'. τίτλου*. Vide Nomoc. 1. 1. p. 603. Sic capituli primi nostrae collectionis in Nomoc. 1. 1. p. 604. titulus est: *ἐπιστολή*.

Iohannis Scholastici Nomocanoni tam in Codice Graeco Parisiensi 1370., quam in editione Iustelliana inde a pagina 660. usque ad paginam 672. legum civilium appendix subiuncta est, cuius titulus hic est: *ἕτερα κεφάλαια ἐκκλησιαστικὰ τῆς αὐτῆς νεαρᾶς διατάξεως*[25]). Quae quidem appendix viginti duo[26]) capitula, quae quidem omnia ex nostra legum collectione derivata sunt, complectitur. Cap. 1. p. 660., quod incipit *θεσπίζομεν* et in *φυλάττειν* desinit, est nostrae collectionis cap. 2. Titulus est *α'. περὶ τοῦ σκοπεῖσθαι πρότερον τὸν βίον τοῦ εἰς ἐπισκοπὴν ἀγομένου*. — Cap. 2. p. 661., quod incipit *ἐν οὐδεμιᾷ* et in *ἀγράμματον* desinit, est nostrae collectionis cap. 4. Titulus est: *β'. περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι κληρικὸν ἀγράμματον*. — Cap. 3. p. 661., quod incipit *ἀλλὰ μηδέ*, desinit autem *τῷ δημοσίῳ δίδοσθαι*, est nostrae collectionis cap. 48. Titulus est: *γ'. περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι κληρικὸν βουλευτὴν ἢ ταξεώτην*. — Cap. 4. p. 661., quod incipit *τοὺς δὲ εὐλαβεστάτους*, desinit autem *βασάνοις ὑποβάλλεσθαι*, est nostrae collectionis cap. 53. Titulus est: *δ'. περὶ ἐπὶ χρηματικῇ ἢ ἐγκληματικῇ ὑποθέσει ψευδομαρτυρούντων πρεσβυτέρων ἢ διακόνων*. — Cap. 5. p. 662., quod incipit *οὐδενὶ δέ*, desinit autem *πέμπομεν*, est nostrae collectionis cap. 36. Titulus hic est: *δ'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι ἄρχοντι εἰς δικαστήριον παριστᾶν ἐπίσκοπον εἰς μαρτυρίαν ἐκτὸς βασιλικῆς κελεύσεως*. — Cap. 6. p. 662., quod incipit *μηδένα*, desinit autem *κλήρου ἀπολύειν*, est nostrae collectionis cap. 38. Titulus est: *ε'. περὶ τοῦ μὴ ἀναγκάζεσθαι ἐπίσκοπον ἴδιον κληρικὸν ἀπολύσαι*. — Cap. 7. p. 662., quod incipit *εἰ δὲ ἐν τῷ καιρῷ*, desinit autem *ἐθεσπίσαμεν*, est nostrae collectionis cap. 44. Titulus est: *ϛ'. περὶ τοῦ ἀναφαινομένου κατηγόρου τῆς οἱασοῦν χειροτονίας*. — Cap. 8. p. 662., quod incipit *μὴ δεῖν*, desinit autem *ἐμφανησίμων*, est nostrae collectionis cap. 18. Titulus est: *περὶ τοῦ μὴ ζημιοῦσθαι κληρικὸν λόγῳ ἐμφανησίμων*. — Cap. 9. p. 662., quod incipit *μὴ δεῖν*, desinit autem *διορίζεσθαι*, est nostrae collectionis cap. 19. Titulus est: *η'. περὶ τοῦ μὴ διορίζεσθαι τὸν καθ' οἵαν δήποτε πρόφασιν ἀφιστῶντα ἑαυτὸν τῶν μυστηρίων ἢ τῆς λειτουργίας*. — Cap. 10. p. 662., quod incipit *πᾶσι δὲ τοῖς*,

---

25) Eadem legum appendix habetur etiam in Codice Bodleiano 86., qui Baroccii 86. fuit, descripto illo quidem a *Zachariaeo* in libro: *ὁ πρόχειρος νόμος* p. 279. Quae quidem appendix et ipsa viginti duobus capitulis constat, et inde a folio 62. usque ad folium 67. pertinet. Titulus hic est: *ἕτερα κεφάλαια ἐκκλησιαστικὰ τῆς αὐτῆς νεαρᾶς διατάξεως*. Titulus verbaque primi capitis cum his, quae apud *Iustellium* referuntur, consentiunt. Ita et capitis vigesimi secundi titulo verbisque cum his, quae ibidem leguntur, convenit. Posthaec illa subscriptio in Codice Bodleiano habetur: *τέλος τῶν κεφαλαίων ἐκ τῶν νεαρῶν διατάξεων τῶν περὶ ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ σχολαστικοῦ*. Eadem legum appendix habetur etiam in Codice Mediceo Laurentiano, qui inter plutei V. libros numero 22. relatus est. Is, auctore *Bandinio* in catalogo Graecorum codicum bibliothecae Mediceae Laurentianae tom. I. p. 45 et seq., inde a folio 1. usque ad folium 60. habet collectionem canonum ab Iohanne Scholastico confectam hoc titulo: *συναγωγὴ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν εἰς πεντήκοντα τίτλους διῃρημένων*; inde a folio 60. usque ad folium 76. nostrum Nomocanonem, cuius titulus hic est: *τὰ συνᾴδοντα νόμιμα τῶν προκειμένων κανόνων*, cuius ad finem haec adiecta sunt: *τέλος τῶν τίτλων τῶν συνᾳδόντων νομίμων τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσι τῆς νεαρᾶς διατάξεως*; denique nostram legum appendicem inde a folio 76. B. usque ad folium 83. B., cuius titulus hic est: *ἕτερα κεφάλαια ἐκκλησιαστικὰ τῆς αὐτῆς νεαρᾶς διατάξεως*. Initium hoc est: *περὶ τοῦ σκοπεῖσθαι πρότερον τὸν βίον τοῦ εἰς ἐπισκοπὴν ἀγομένου*. Incipit *θεσπίζομεν τοίνυν τοῖς θείοις διὰ πάντων ἑπόμενοι κανόσιν*, quae quidem cum his, quae apud Iustellium l. l. pag. 660. ex capitulo primo referuntur, plane consentiunt. Ultima verba haec sunt: *καὶ εἰς τὴν ἁπάντων γνῶσιν κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα πόλιν προτιθεμένων ἀγάγοι*, quae cum his, quae apud Iustellium l. l. p. 672. ex capite vigesimo primo referuntur, plane consentiunt. Postmodo haec posita sunt: *τέλος τῶν κεφαλαίων ἐκ τῶν νεαρῶν διατάξεων τῶν περὶ ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἀπὸ σχολαστικῶν*. In Codice Taurinensi CLXX. b. II. 24., teste *Pasinio* in catalogo bibliothecae regii Athenaei Taurinensis tom. I. p. 256., haec legum appendix non est, neque in Vaticanis 840. et 640., teste *Assemannio* in bibliotheca iuris Orientalis lib. III. cap. 12. tom. III. p. 422—450., reperitur. 26) Editum exemplar numeros viginti unius capitulorum exhibet. Error ex eo ortus est, quod littera *δ'.*, qua numerus IV. significatur, duobus iisque diversis capitulis addita est. Itaque, qui deinceps habentur capitulorum numeri, uno minus computantur. Hunc editoris errorem notaverat iam *Bienerus* in libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 199. not. 102.

desinit autem *οὐχ εὑρίσκονται*, est nostrae collectionis cap. 75. Titulus est: *θ'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι λαϊκοῖς λιτὴν ποιεῖν ἐκτὸς ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν.* — Cap. 11. p. 663., quod incipit *ὁ αὐτὸς βασιλεύς*, desinit autem *πολιτικοῖς ἄρχουσιν*, est nostrae collectionis cap. 12. Titulus est: *ι'. περὶ κληρικῶν ἐχόντων τι πρὸς ἀλλήλους ἢ καὶ ἐναγομένων ὑπό τινος καὶ τοῦ μὴ πλέον διμηναίου ὑπερβαίνειν τὴν δίκην, καὶ εἰ φωραθείη κληρικὸς ποινῆς ἄξιος, τί δέοι γίνεσθαι.* — Cap. 12. p. 664., quod incipit *ὁ αὐτὸς βασιλεύς*, desinit autem *ἀναδέδεικται*, est nostrae collectionis cap. 13. Titulus est: *ια'. περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων πραγμάτων ἐκποιήσεως δίχα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει.* — Cap. 13. p. 665., quod incipit *ὁ αὐτὸς βασιλεύς*, desinit autem *ἐμφυτεύματος γίνεσθαι*, est nostrae collectionis cap. 14. Titulus hic est: *ιβ'. περὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐμφυτεύτων* (sic), *τίνα δεῖ τρόπον διδόναι καὶ ἐμφυτεύεσθαι.* — Cap. 14. p. 666., quod incipit *εἰ δὲ ὑπέρ*, desinit autem *ἢ ἄλλως ἐκποιεῖσθαι*, est nostrae collectionis cap. 15. Titulus est: *ιγ'. περὶ τῶν ἐν χρέει δημοσίων ἢ ἑτέρας ἀνάγκης γινομένης ἐκκλησιῶν, καὶ πρὸς ἀλλήλας ἐμφυτεύσεις ποιεῖν χωρὶς τῶν ἐκ βασιλικῆς δωρεᾶς.* — Cap. 15. p. 667., quod incipit *τὴν δὲ ἁγίαν*, desinit autem *συνάγεται*, est nostrae collectionis cap. 16. Titulus est: *ιδ'. περὶ τοῦ ἔχειν ἄδειαν τὴν ἐκκλησίαν Ἱεροσολύμων πωλεῖν.* — Cap. 16. p. 667., quod incipit *εἴτις κατασκευήν*, desinit autem *καταλέλειπται*, est nostrae collectionis cap. 25. Titulus *ιε'. περὶ τῶν διατυπούντων ἐν διαθήκαις πρᾶξιν εὐσεβῆ προσελθεῖν καὶ ὅτι ἀμελούντων τῶν κληρονόμων ὑπὸ τῶν κατὰ χώραν ἐπισκόπων ἀναγκασθήσονται, εἰ καὶ τὰ μάλιστα παρὰ τῶν διαθεμένων ἢ δωρησαμένων ἀπηγορεύθη αὐτοῖς.* — Cap. 17. p. 668., quod incipit *εἰ δὲ ληγάτον*, desinit autem *προχωρεῖν*, est nostrae collectionis cap. 26. Titulus est: *ις'. περὶ τοῦ ὡρισμένου καιροῦ τῇ τῶν ληγάτων ἀπαιτήσει, καὶ περὶ τρόπου ἐκποιήσεως καὶ τιμῆς καὶ ἀνταλλαγῆς, εἰ δεήσοι.* — Cap. 18. p. 669., quod incipit *ὁ αὐτὸς βασιλεύς*, desinit autem *ἐπισκόπου*, est nostrae collectionis cap. 27. Titulus hic est: *ιζ'. περὶ τοῦ μηδένα κτίζειν εὐκτήριον χωρὶς ἐπισκόπου καὶ εἰ μη πρότερον τὰ εἰς λυχνοκαΐαν καὶ φιλοκαλίαν καὶ ἀποτροφὴν τῶν προσεδρευόντων στῆται.* — Cap. 19. p. 670., quod incipit *εἰ δὲ ἔγκλημα*, desinit autem *γίνεσθαι πρόσωπον*, est nostrae collectionis cap. 55. Titulus est: *ιη'. περὶ τοῦ ἐξεῖναι ἄρχοντι κληρικὸν ἐπὶ ἐγκλήματι κατηγορούμενον πρὸ κρίσεως τοῦ ἐπισκόπου κρῖναι· εἰ δὲ χρηματικὴ εἴη, ἐκτὸς ἐγγυητοῦ καὶ ὅρκου, ὁμολογίαν τον εναγομενον ἐπιτίθεσθαι.* — Cap. 20. p. 671., quod incipit *ὑπὲρ δὲ πασῶν*, desinit autem *διευλυτοῦν*, est nostrae collectionis cap. 59. Titulus est: *ιθ'. περὶ τοῦ μηδεμίαν ἐγγύην ἢ ὁμολογίαν ἀπαιτεῖσθαι ἐπισκόπῳ ἐναγομένῳ.* — Cap. 21. p. 671., quod incipit *ὑπόλοιπον*, desinit autem *ἀσκητηρίοις γίνεσθαι*, est nostrae collectionis cap. 76. Titulus est *κ'. περὶ τοῦ μὴ κατὰ βαθμὸν πάντως, ἀλλὰ κατ' ἐπιλογὴν τοὺς ἡγουμένους γίνεσθαι· ταῦτα δὲ καὶ ἐν γυναικείοις μοναστηρίοις.* — Cap. 22. p. 671., quod incipit *πᾶσι δὲ καθάπαξ*, desinit autem *προτιθεμένων ἀγάγοι*, nostrae collectionis est cap. 87. Titulus est: *κα'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι μηδὲν κεχρίσθαι ἢ ἐμπέξαι εὐλαβεῖ σχήματι ἢ πάσῃ ἐκκλησιαστικῇ καταστάσει καὶ τῆς τούτοις ὁρισθείσης κολάσεως.* Atque hi, quos recitavimus, singulorum capitulorum tituli cum his, qui in nostri libri indice habentur, fere semper conveniunt, ut tamen quaedam, quae in libro nostro reperiuntur, in Nomocanonis appendice desiderentur, velut cap. 1., quod cum in nostro libro secundo loco reperiatur, haec: *καὶ ποῖα δεῖ εἶναι ἐν αὐτῷ καὶ μὴ εἶναι* plane omissa sunt. Neque illud tacito praeterire licet, quod haec legum appendix, quae Nomocanoni adiecta est, ex codicibus manuscriptis, qui nostrum librum integriorem plenioremque, quam ut nunc habetur, exhibebant, hausta esse videatur. Certe quidem in capite decimo quarto, quod in appendicem duodecimo loco translatum est, et Novellae 120. inscriptio relata est, hoc modo: *ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων*, quae in omnibus, quos ego viderim, nostrae legum collectionis libris manu exaratis non habentur, et tamen ab initio in nostro libro fuisse reliquarum, quae in nostrum exemplar translatae sunt, Novellarum constitutionum exempla manifesto docent, velut cap. 1., 6., 12., 13., 27. Itaque verisimile est, in reliquis quoque, quae apud nostrum scriptorem referuntur, Novellis constitutionibus, quae inscriptiones non habent, easdem ab initio fuisse adscriptas iniuriaque temporum ex libris manu exaratis excidisse. Vide cap. 14., 21., 22., 28.

Atque haec quidem Nomocanonis, qui Iohanni Scholastico tribui solet, forma, quae apud Iustellium habetur, quaenam capitula ex nostro libro deducta habeat, satis, ut opinor, dictum est. Restat, ut, quibus temporibus haec Nomocanonis forma prodierit, paucis demonstremus, siquidem ea de re

magna est inter viros doctos dissensio. Ac *Iustellio*[27]) quidem placuit, Nomocanonem ipsi Iohanni Scholastico attribuendum esse, quae opinio neque eo, quo ad hanc rem confirmandam usus est, Codicis Bodleiani testimonio[28]) adiuvatur, et hanc ob causam, quod Iohannem ex duobus ibris a se compilatis tertium compilasse parum credibile est, ut et *Bienero*[29]) visum est, reiicienda videtur esse, cum praesertim probabile non sit, ipsam nostrae legum collectionis praefationem *εἰς δόξαν* etc. a viro doctissimo Nomocanoni praepositam esse. Imo illud ex *Bieneri* auctoritate optime defendi potest, quod Iohannem Scholasticum, si Nomocanonis scriptor esset, novam huic libro praefationem elaboraturum fuisse dixit. Atque etiam chronologicae rationes suadent, ut ab Iohannis Scholastici nomine discedamus. Usus est enim Nomocanonis compilator Athanasii Scholastici de Iustiniani Novellis constitutionibus commentario[30]), qui et iisdem fere, quibus Iohannes diem obiit supremum, temporibus prodiit, neque cum primum prodiret, statim tantae auctoritatis esse coepit, ut ab Iohanne Scholastico, qui Constantinopoli degeret, ad Nomocanonem compilandum adhibitum esse credibile sit. Denique hoc loco commemoranda sunt codicum manuscriptorum testimonia, quae nostram suspicionem omni ex parte confirmant. Etenim Codex Parisiensis Graecus numero 1370. signatus[31]) hunc Nomocanonem Theodoreto, episcopo Cypri, vel Cytri attribuit, quam eandem rationem et Codex Taurinensis, qui inter Graecos bibliothecae regiae libros CLXX. b. II. 24. signatus est, sequitur[32]); Codex Vaticanus autem numero 840. signatus hunc librum

---

27) In praefatione ad collectionem canonum ab Iohanne compositae in bibliotheca iuris canonici tom. II. p. 496. 28) Sic *Iustellius* l. l.: *Et Codex Oxoniensis συναγωγὴ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν εἰς πεντήκοντα τίτλους διῃρημένη*, et postea: *Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ σχολαστικοῦ εἰς τὸν νομοκανόνα πρόλογος.* 29) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 200. 30) Nomoc. 2. 1. p. 606., quod incipit *φυλαττέσθω*, desinit *προνόμιον*, deductum est ex Ath. II. 3. Titulus est: *ἀπὸ τῆς κε'. νεαρᾶς διατάξεως α'.* Atque l. l., quod incipit *ὅσοι*, desinit autem *διηνεκῶς*, est Athanasii II. 3. Titulus est: *ἀπὸ τῆς αὐτῆς νεαρᾶς β'.* — Nomoc. 3. 2. pag. 607., quod incipit *τὰς τῶν*, desinit *κληρονομείτωσαν* Athanasii est II. 3. Titulus est: *ἀπὸ τῆς αὐτῆς ρκε'. νεαρᾶς διατάξεως.* — Nomoc. 3. 3. p. 607., quod incipit *ὁ βασιλευτής*, desinit autem *διαδέξεται*, est Athanasii I. 2. Titulus est: *ἐκ τῆς ρλε'. διατάξεως ρ'.* — Nomoc. 7. 1. p. 611., quod incipit *ὁ αὐτὸς βασιλεύς*, desinit *ἐκβάλλεσθαι*, est Athanasii I. 17. Titulus est: *ἀπὸ τῆς ρξε'. νεαρᾶς διατάξεως.* — Nomoc. 10. 1. p. 614., quod incipit *πᾶς κληρικός*, desinit autem *εὐπορίαν*, est Athanasii I. 1. Titulus est: *ἀπὸ τῆς νεαρᾶς διατάξεως.* — Nomoc. 11. 1. p. 615., quod incipit *εἴτις ἐπίσκοπος*, desinit autem *δυναμένου*, est Athanasii I. 1. Titulus est: *ἀπὸ τῆς νεαρᾶς ς'.* — Nomoc. 11. 2. p. 615., quod incipit *πᾶς ἐπίσκοπος*, desinit *ἐκπίπτοντος*, est Athanasii I. 2. Titulus est: *ἀπὸ τοῦ ιθ'. κεφαλαίου τῆς ρλ'. διατάξεως.* — Ibidem, quod incipit *ὀμνύναι*, desinit *χειροτονούμενον*, est Athanasii I. 17. — Nomoc. 14. 3. p. 618., quod incipit *τὰ εὐαγίσιν*, desinit *προδώσει*, est Athanasii II. 3. Titulus est: *ἀπὸ τοῦ γ'. κεφαλαίου τῆς νεαρᾶς διατάξεως.* — Nomoc. 16. 1. p. 621., quod incipit *ὁ βουλόμενος*, desinit autem *ἐκπιπτέτωσαν*, est Athanasii I. 1. Titulus est: *ἀπὸ τῆς ς'. νεαρᾶς διατάξεως.* — Nomoc. 16. 2. p. 622., quod incipit *κατηγορηθέντας*, desinit *κρατείτω*, est Athanasii I. 17. — Nomoc. 18. 1. p. 626., quod incipit *εἰς ἰδιωτικόν*, desinit *ἀγανάκτησιν ἔστω*, est Athanasii I. 6. Titulus est: *τῆς ς'. νεαρᾶς διατάξεως.* — Nomoc. 19. 1. p. 627., quod incipit *μὴ ἀποδημείτω*, desinit *τῷ βασιλεῖ*, est Athanasii I. 2. Titulus est: *ἐκ τοῦ ιη'. κεφαλαίου ρδ'. νεαρᾶς διατάξεως.* — Nomoc. 20. 2. p. 628., quod incipit *ὁ κληρικός*, desinit *ἡ διάταξις*, est Athanasii I. 2. Titulus est: *ἀπὸ τοῦ μα'. κεφαλαίου τῆς αὐτῆς κανὼν ρδ'.* — Nomoc. 26. 1. p. 633., quod incipit *ἀναγνώστης*, desinit autem *κλήρου*, est Athanasii I. 1. Titulus est: *ἀπὸ τῆς ς'. νεαρᾶς διατάξεως.* — Nomoc. 26. 2. p. 633., quod incipit *κληρικός*, desinit *πορνείας*, est Athanasii X. 2. Titulus est: *ἐκ τῆς αὐτῆς διατάξεως.* — Nomoc. 27. 1. p. 634., quod incipit *πρεσβύτερος*, desinit autem *ἔστω*, est Athanasii I. 1. Titulus est *ἀπὸ τῆς ς'. νεαρᾶς διατάξεως.* — Nomoc. 41. 2. p. 652., quod incipit *ὁ δὲ κατηγορηθεὶς*, desinit autem *ἀρχόντων*, est Athanasii IV. 22. Titulus est: *ἀπὸ τοῦ γ'. κεφαλαίου τῆς ργ'. νεαρᾶς διατάξεως.* — Nomoc. 46. 3. p. 637., quod incipit *δύναται*, desinit autem *χειροτονεῖσθαι*, est Athanasii I. 2. Titulus est: *ἀπὸ τοῦ θ'. κεφαλαίου τῆς ρλ'. νεαρᾶς.* — Nomoc. 49. 1. p. 659., quod incipit *οἱ πατριάρχαι*, desinit autem *κεφάλαια*, est Athanasii I. 2. Atque quidem capitula ex integro Athanasii libro, neque vero ex tripartita constitutionum ecclesiasticarum collectione deducta esse duae vel maxime rationes mihi persuadent, ut credam. Laudantur enim apud Nomocanonis scriptorem tales Athanasiani libri loci, qui in tripartita Pseudo-Balsamonis collectione habentur, velut Athan. IV. 22., X. 2.; et alioquin facile constat, Nomocanonis scriptorem in Iustiniani Codicis summis recitandis aliis libris usum esse, quam ex quibus prima huius collectionis pars compilata est, quod facile tibi constabit, si Nomoc. 2. 3. p. 607. (L. 16. C. I. 2.) cum collectione tripartita I. 2. 16. p. 1245., vel Nomoc. 2. 4. (L. 16. C. ibid.) cum collectione tripartita I. 2. 6. p. 1243., vel Nomoc. V. 2. p. 609. (L. 42. C. I. 3.) cum collectione tripartita I. 3. 42. p. 1243., vel Nomoc. 6. 1. p. 609. (L. 45. C. I. 3.) cum collectione tripartita I. 3. 46. p. 1261. conferre velis. Ex his, quae supra diximus, et illud satis constat, Athanasii librum in Nomocanone fere semper nomine *τῆς νεαρᾶς διατάξεως* nuncupari. 31) Sic enim fol. 102. A., ubi Nomocanon incipit: *συναγωγὴ κανόνων εἰς ν'. τίτλους διῃρημένη παρὰ Θεοδωρίτου ἐπισκόπου Κύπρου* (vel *Κύτρου*; est enim satis male scriptum). Quae *Iustellius* l. l. pag. 496. paullo aliter exhibet: *Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρρου.* 32) Sic enim teste *Pasinio* in catalogo codicum bibliothecae regii Athenaei Taurinensis tom. I. pag. 256.: *εἰσαγωγὴ κανόνων εἰς πεντήκοντα τίτλους διῃρημένων παρὰ Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρρου*, quae quidem in primo statim Codicis folio habentur.

Iohannis Scholastici dici in nota marginali indicat[33]). Itaque satis constat, et apud veteres Graecos, qui de hac re nobis melius iudicare possent, nec de nostri operis scriptore satis constitisse, et illam opinionem, quae hunc librum Iohanni Scholastico attribueret, a quibusdam in dubium adductam esse. De Theodoreto episcopo Cypri vel Cytri vel Cyrrhi, cui noster legum liber in quibusdam codicibus manuscriptis attribuitur, nihil sane constat. Itaque alia via ingrediendum est, ut tempora, quibus nostri libri compilator vixerit, recte ordineque definiamus. Atque duodecimo quidem post Christum natum saeculo posteriorem non fuisse nostri operis compilatorem, vel ex hoc coniicere licet, quod codices manuscripti, qui hunc librum exhibent, ad haec tempora referuntur. Parisiensem quidem librum numero **1370.** signatum vel duodecimi saeculi exeuntis vel decimi tertii ineuntis esse iudicamus; Bodleianus autem Codex numero **86.** signatus, qui Barocci **86.** fuit, habetque nostrum Nomocanonem inde a folio **49.** usque ad folium **62.** hoc titulo: *τὰ συνᾴδοντα νόμιμα τῶν προκειμένων κανόνων*, coniunctum illum quidem cum LXXXVII. capitulorum appendice, auctore *Zachariaeo*[34]), saeculo post Christum natum decimo tertio vindicandus est; denique Codex Mediceus Laurentianus, qui inter plutei V. libros numero **22.** relatus est, cum Iohannis collectionem canonum hoc titulo: *συναγωγὴ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν εἰς πεντήκοντα τίτλους διῃρημένων* inde a folio **1.** usque ad folium **60.** complectatur, deinde eundem, quo de agitur, nomocanonem hoc titulo: *τὰ συνᾴδοντα νόμιμα τῶν προκειμένων κανόνων* inde a folio **60.** usque ad folium **76.** comprehendat, denique legum appendicem, quae et apud *Iustellium* reperitur, hoc titulo: *ἕτερα κεφάλαια ἐκκλησιαστικὰ τῆς αὐτῆς νεαρᾶς διατάξεως* contineat, auctore *Bandinio*[35]) saeculi post Christum natum duodecimi videtur esse. Verum neque illud dubitandum est, hanc Nomocanonis formam, quae apud *Iustellium* reperitur, saeculo post Chr. natum undecimo prodire non potuisse, siquidem *τὰ συνᾴδοντα νόμιμα*, quae ibi relata sunt, ex puris putis Iustiniani iuris codicibus hausta sunt, cum tamen hoc saeculo Basilica, neque iuris Iustiniani corpora pro lege fuisse certum indubitatumque sit. Ad superiora etiam tempora vir doctissimus *Bienerus*[36]) ascendere voluit, qui Nomocanonem non ita multo post imperatoris Iustiniani obitum confectum esse coniecerit, cum his maxime temporibus a iureconsultis Graecis multum ac saepenumero in hoc desudatum esse constet, ut iuris Iustiniani corpora cum iure ecclesiastico quam maxime compararentur. Hanc autem nostri libri originem hae, quas *Bienerus* attingere noluit, res manifesto loquuntur. Ac primum quidem cum in secundo Trullani concilii canone scripta quaedam, quae adhuc dubitabantur, velut Dionysii, Petri, Gregorii Thaumaturgi, Athanasii, Gregorii, Theophili, Cyrilli, aliorum[37]) canonis vicem obtinere iussa essent adeoque etiam canones loco laudato nuncupentur, dubitari nequit, quin haec quoque scripta in Nomocanone, qui omnia omnino iura ecclesiastica complecteretur, si is post concilium Trullanum compilatus fuisset, commemoranda atque inter canones referenda fuissent. Itaque vix ac ne vix quidem credibile est, nostrum Nomocanonem post haec tempora compilatum esse. Huc accedit, quod Nomocanonis tit. **50.** ed. *Iustelli* p. **660.** Apostolorum canon octogesimus quintus, quo constitutiones Apostolicae confirmantur, relatus sit, cum tamen has constitutiones secundo Trullani concilii canone reiectas improbatasque esse satis constet[38]). Quae res tempora, quae ante Trullanum concilium fuerunt, satis designat. Atque etiam illud tertio loco commemorandum est, quod nostri Nomocanonis scriptorem Heracliana tempora non attigisse illud argumento est, quod Heraclii Novellas constitutiones, quae quidem ad ius ecclesiasticum referuntur, inter *τὰ συνᾴδοντα νόμιμα* non retulerit. Immo omnes, quae inter *τὰ συνᾴδοντα νόμιμα* relatae sunt, leges hunc rei legalis statum, qui ante Heraclium fuit, loquuntur. Praeter Digesta Codicemque enim Nomocanonis auctor et collectione

---

33) Sic enim fol. 15. A., teste *Assemannio* in bibliotheca iuris Orientalis lib. III. cap. 12. tom. III. p. 422.: *λέγεται πόνημα εἶναι Ἰωάννου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἀπὸ σχολαστικῶν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἐξορισθέντος δηλαδὴ τοῦ ἁγίου Εὐτυχίου.* In contextu operis hic titulus habetur: *ὑποτύπωσις τῶν πεντήκοντα τίτλων.* 34) In libro: *ὁ πρόχειρος νόμος* p. 279. 35) In catalogo codicum Graecorum bibliothecae Mediceae Laurentianae tom. I. p. 45. et seq. 36) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 201. 37) Vide *Bieneri* de collectionibus canonum ecclesiae Graecae schediasma litterarium §. 3. p. 16—21. et *Ἀνέκδοτα* tom. I. p. XLVIII. 38) Vide *Bienerum* l. l. p. 16.

LXXXVII. capitulorum et Athanasiano de Iustiniani Novellis constitutionibus commentario et denique ignota quadam Novellarum Iustiniani constitutionum interpretatione[37]) usus esse reperitur.

Illud autem maiorem habet dubitationem, quid de illa Nomocanonis a Pseudo-Iohanne compilati forma, quae in reliquis codicibus manuscriptis habetur, iudicandum sit. Ego, cui curta supellex est, totam hanc causam his, qui me doctiores sagacioresque sunt, iudicandam relinquo, illud unum hoc loco commemoraturus, si quando corpus LXXXVII capitulorum Athanasianusque de Iustiniani Novellis commentarius etiam in reliquis Nomocanonis exemplaribus commemorentur. De Codice Vaticano, qui hodie numero 840. signatus est, quem ad amussim fere cum editione Iustelliana convenire *Assemannius*[38]) auctor est, dubitari nequit, quin utriusque rei mentio ibi habeatur. Quod quidem facile constabit ex ea, quam idem *Assemannius*[39]) proposuit, tabula. Statim enim in primo Nomocanonis titulo praefatio nostrae collectionis, quae incipit *εἰς δόξαν* habetur, quam caput 1. eiusdem corporis subsequitur[40]). Atque etiam in quarto Nomocanonis titulo haec inserta sunt, quae apud Iustellium tertio habentur. Primum enim capitulum, quod incipit *πρεσβυτέρους*, est nostri corporis cap. 52.; secundum, quod ita habet: *τὰς τῶν ἀδιαδόχων*, ex Athanasii tit. 2. const. 3. deductum est; denique tertium, cuius initium est *ὁ βουλευτής*, ex eiusdem scriptoris tit. 1. const. 2. provenit[41]). Ex his, quae attulimus, exemplis easdem fere leges, quae in editione Iustelliana habentur, in Vaticano Codice 840. laudari facile constat. Restat, ut et de altero Codice Vaticano, qui numero 640. signatus est, aliquid proferamus. Titulo quarto, qui haec, quae apud Iustellium tertii sunt tituli legum capita, complectitur, illa *πρεσβυτέρους* et reliqua capituli primi loco habentur; sequuntur autem haec: *τὰς τῶν ἀδιαδόχων*; denique ista: *ὁ βουλευτὴς* leguntur[42]). Quae quidem partim ex corpore LXXXVII capitulorum, partim ex Athanasii libro deducta esse, supra dictum est. Illud autem mirum est, quod hic, quem ultimo loco commemoravimus, codex manuscriptus inter *τὰ συνᾴδοντα νόμιμα* recentiorum imperatorum Novellas patriarcharumque tomos exhibeat, quae et a reliquis Nomocanonis libris manu exaratis absunt, neque ab initio partem huius libri fecisse existimantur[43]). Cumque etiam donatio, quae a Constantino Magno in Sylvestrum collata est, quae quidem donatio Graecis nono fere post Christum natum saeculo innotuit[44]), ibidem inter primi tituli *νόμιμα* relata esse reperiatur[45]), dubitari non potest, quin haec Nomocanonis forma, quam is, quo de agitur, liber praefert, posterioribus temporibus vindicanda sit. In hoc autem uterque Codex Vaticanus consentiunt, quod appendix viginti duo capitulorum ex nostra legum collectione deductorum ibi praetermissa est. Quae res facit, ut ab his, qui posterioribus temporibus ad Nomocanonem ex recentioris iuris fontibus locupletandum manum admovere voluerunt, hanc legum appendicem pro libro a Nomocanonis ratione plane alieno habitam esse credam.

Atque non tantum in Nomocanone compilando multus fuit nostrae legum collectionis usus, verum etiam alia eius rei apud iuris canonici auctores vestigia reperiuntur. *Arsenium* monachum,

---

37) Huius rei vestigia duobus locis in Nomocanone deprehendimus. Sic enim Nomoc. 26. 3.: *ἀπὸ τοῦ λβ'. κεφαλαίου τῆς κε'. νεαρᾶς διατάξεως.* Incipit *μή.* Desinit *γαμήσας.* Est Nov. 22. c. 42., quae nec in collectione LXXXVII. capitulorum relata est, et ab his, quae in Athanasii tit. 10. const. 2. habentur, multum recedit. Aliud eius rei vestigium est in Nomoc. 41. 1., ubi hic titulus est: *ἀπὸ τοῦ ια'. κεφαλαίου τῆς κε'. νεαρᾶς διατάξεως.* Incipit *τοῦ στρατιώτου.* Desinit *γαμηθῆναι.* Est Nov. 22. c. 14., quae nec in collectione LXXXVII. capitulorum relata est, nec cum his, quae apud Athanasium tit. 10. const. 2. habentur, convenit. 38) In bibliotheca iuris Orientalis lib. III. cap. 12. tom. III. pag. 423. 39) l. l. p. 423—450. 40) Vide *Assemannium* l. l. p. 423 et seq. 41) Vide *Assemannium* l. l. p. 427. 42) Vide *Assemannium* l. l. p. 427. 43) Sic enim *Assemannio* teste l. l. p. 427. ad finem quarti tituli fol. 54. B. habet: *πρόσταγμα τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ.* Inc. *πρᾶγμα εἰς θεὸν τολμώμενον περιφρόνησιν καὶ εἰς ἀθέτησιν θεσμῶν φυσικῶν.* Atque fol. 55. B. *πρόσταγμα τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἰωάννου τοῦ δούκα.* Inc. *ἔσονται οἱ Λευίται ἐμοὶ τῷ ἱεροφάντῃ Μωσῇ πάλαι χρηματίζει θεός.* Porro fol. 56. B.: *τόμος τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Γερμανοῦ.* Inc. *ἀκούσατε ταῦτα πάντα τὰ ἔθνη, ἐνωτίσασθε πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην.* Denique fol. 58. B.: *πρόσταγμα τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου.* Inc. *ὁ μακαριώτατος ἀρχιεπίσκοπος τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Βουλγαρίας ἀνήνεγκε τῇ βασιλείᾳ μου.* 45) Vide *Bienerum* in schediasmate litterario de collectionibus canonum ecclesiae Graecae. §. 14. p. 73. 46) Vide *Assemannium* l. l. p. 423.

qui saeculo post Christum natum decimo tertio synopsin canonum compilavit[46]), nostra legum collectione usum esse dubitari non potest. Qua de re etsi iam *Bienerus*[47]) aliquid dixit, tamen hoc loco non possum eam rem diligentius non persequi. Epitomes scriptor in libro compilando hoc consilii secutus est, ut iuris canonici praecepta in artem redigeret, quaeque de his tractant et synodorum et sanctorum patrum decreta ad hanc formam revocaret, enarratisque his, quae ex iuris canonici fontibus hauriuntur, testimoniis, ad ius civile, quo eadem praecepta traduntur, descenderet. Haec iuris civilis capita *νομικὰ κεφάλαια* nuncupavit, eaque numeris adpositis designavit. Qui quidem numeri cum his, qui in collectione LXXXVII capitulorum habentur, capitulorum numeris ita omni ex parte conveniunt, ut nihil supra. Sunt autem hi: Cap. 1. laudatur ab Arsenio cap. 3. p. 750. — Cap. 2. est apud Arsenium cap. 40. p. 757. et cap. 49. p. 759. — Cap. 3. Arsen. cap. 85. p. 768. et cap. 99. p. 772. — Cap. 4. Arsen. cap. 41. p. 758. — Cap. 5. Arsen. cap. 102. p. 773., et cap. 110. p. 776. — Cap. 6. Arsen. cap. 103. p. 774. — Cap. 7. Arsen. cap. 106. p. 775. — Cap. 8. Arsen. cap. 46. p. 759. — Cap. 9. Arsen. cap. 104. p. 774. — Cap. 10. Arsen. cap. 104. p. 774. — Cap. 11. Arsen. cap. 104. p. 774. — Cap. 12. Arsen. cap. 96. p. 771., et cap. 103. p. 774. — Cap. 13. Arsen. cap. 69. p. 763. — Cap. 14. Arsen. cap. 69. p. 763. et cap. 103. p. 774. — Cap. 15. Arsen. cap. 69. p. 763. et cap. 103. p. 774. — Cap. 16. Arsen. cap. 105. p. 774. — Cap. 17. Arsen. cap. 103. pag. 774. — Cap. 18. Arsen. cap. 96. cap. 771. — Cap. 20. Arsen. cap. 71. p. 764. — Cap. 22. Arsen. cap. 3. p. 750. et cap. 74. p. 765. — Cap. 23. Arsen. cap. 69. p. 763. — Cap. 24. Arsen. cap. 96. p. 771. et cap. 103. p. 774. — Cap. 25. Arsen. cap. 103. p. 774. — Cap. 26. Arsen. cap. 103. p. 774. — Cap. 27. Arsen. cap. 103. p. 774. — Cap. 28. Arsen. cap. 40. p. 757. — Cap. 29. Arsen. cap. 40. p. 757. — Cap. 30. Arsen. cap. 40. p. 757. — Cap. 31. Arsen. cap. 40. p. 757. — Cap. 33. Arsen. cap. 40. p. 757. et cap. 67. p. 763. — Cap. 34. Arsen. cap. 67. p. 763. — Cap. 35. Arsen. cap. 67. p. 763., cap. 69. p. 763., cap. 103. p. 774. et cap. 115. p. 778. — Cap. 37. Arsen. cap. 116. p. 778. — Cap. 39. Arsen. cap. 89. p. 769. et cap. 100. p. 772. — Cap. 40. Arsen. cap. 83. p. 767. — Cap 42. Arsen. cap. 41. p. 758. — Cap. 43. Arsen. cap. 41. p. 758. et cap. 110. p. 776. — Cap. 44. Arsen. cap. 41. p. 758. et cap. 96. p. 771. — Cap. 45. Arsen. cap. 64. p. 762. — Cap. 46. Arsen. cap. 64. p. 762. et cap. 124. p. 779. — Cap. 47. Arsen. cap. 124. p. 779. — Cap. 48. Arsen. cap. 41. p. 758. — Cap. 49. Arsen. cap. 103. p. 774. — Cap. 50. Arsen. cap. 46. p. 759. — Cap. 51. Arsen. cap. 46. p. 759. — Cap. 52. Arsen. cap. 96. p. 771. — Cap. 53. Arsen. cap. 96. p. 771. — Cap. 54. Arsen. cap. 96. p. 771. et cap. 103. p. 774. — Cap. 55. Arsen. 96. p. 771. et cap. 103. p. 774. — Cap. 56. Arsen. cap. 103. p. 774. — Cap. 60. Arsen. cap. 71. p. 764., cap. 96. p. 771. et cap. 103. p. 774. — Cap. 61. Arsen. cap. 71. p. 764. et cap. 103. p. 774. — Cap. 63. Arsen. cap. 96. p. 771. — Cap. 64. Arsen. cap. 96. p. 771. — Cap. 65. Arsen. cap. 96. p. 771. et cap. 103. p. 774. — Cap. 67. Arsen. cap. 96. p. 771. et cap. 103. p. 774. — Cap. 68. Arsen. cap. 96. p. 771. et cap. 103. p. 774. — Cap. 69. Arsen. cap. 96. p. 771. et cap. 103. p. 774. — Cap. 70. Arsen. cap. 96. p. 771. — Cap. 71. Arsen. cap. 102. p. 773. — Cap. 72. Arsen. cap. 102. p. 773. — Cap. 73. Arsen. cap. 110. p. 776. — Cap. 74. Arsen. cap. 82. p. 767. — Cap. 75. Arsen. cap. 32. p. 755. — Cap. 76. Arsen. cap. 104. p. 774. — Cap. 77. Arsen. cap. 106. p. 775. — Cap. 78. Arsen. cap. 96. p. 771. et cap. 104. p. 774. — Cap. 79. Arsen. cap. 104. p. 774. — Cap. 80. Arsen. cap. 104. p. 774. — Cap. 81. Arsen. cap. 104. p. 774. — Cap. 83. Arsen. cap. 104. p. 774. — Cap. 84. Arsen. cap. 104. p. 774. — Cap. 85. Arsen. cap. 108. p. 775. — Cap. 86. Arsen. cap. 108. p. 775. — Cap. 87. Arsen. cap. 116. p. 778. Atque hi quidem, quos adhuc retulimus, numeri ad nostri corporis se-

46) Est typis exscripta apud *Iustellium* in bibliotheca iuris canonici tom. I. pag. 749—784. Hunc librum ipse *νομοκανόνα* vocavit. Sic enim ad finem p. 784.: *τέλος τῶν τοῦ νομοκανόνος θείων κανόνων*, quo dicendi genere liber ex canonibus synodorumque decretis compilatus nuncupari solebat. Vide *Beveregii* Synodicon proleg. §. XXIX. pag. XVIII. seq.

47) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 172. et p. 584—592.

riem ordinemque conveniunt. Sunt tamen aliquot ex his, qui apud Arsenium referuntur, numeris, qui non recte sese habent. Id quod exinde colligitur, quod argumenta capitulorum, quae nostrae collectionis sunt, ab his, quae apud Arsenium tractantur, aliena sunt, ut quae alienissima. Quod accidit in referendo cap. 9. (Arsen. cap. 7. p. 751.), cap. 19. (Arsen. cap. 20. pag. 753.), cap. 34. (Arsen. cap. 82. p. 767.), cap. 39. (Arsen. cap. 80. p. 766.), cap. 72. (Arsen. cap. 96. p. 771.).

Atque non tantum Arsenii temporibus nostram LXXXVII capitulorum collectionem magna fuisse apud Graecos iuris canonici studiosos auctoritate certum est, verum etiam posterioribus temporibus obtinuisse liquet tam ex capitibus XXV., quae ex nostra legum collectione in Codicem Rawlis. numero 158. signatum, qui quidem saeculi p. Chr. n. decimi quarti vel quinti est, translata sunt, quam ex reliquis nostri libri codicibus manuscriptis, qui quidem saeculi p. Chr. n. decimi tertii decimique quarti sunt, habentque nostram legum collectionem cum aliis iuris canonici libris coniunctam. Atque saeculi quidem decimi tertii sunt codices, qui Romae in aedibus Barberinianis et in Monasterio *τοῦ Φιλοθέου*, quod in Monte Athone situm est, habentur. Ad saeculum decimum quartum referendus est Codex Mediceus Laurentianus plut. X. num. 1.; item Monacensis numero 380. signatus; denique, qui in Monasterio *τοῦ Καρακάλλου*, quod in Monte Athone situm est, asservatur. Atqui hunc librum iis, quibus non amplius legeretur, temporibus in alios codices transsumtum esse numquis credat? Neque desunt veterum exemplarium testimonia, quae nostram legum collectionem vel saeculo decimo quinto legi solitam declarent. Ad haec enim tempora referendi sunt codex Mediceus Florentinus, qui inter plutei LVI. libros numero 13. signatus est, Venetus 169., Vaticanus 1142., Monacensis 214.

Transeo ad iuris civilis, quod per Orientale imperium obtinuit, libros. Atque ad nostra usque tempora de huius legum collectionis vi ac potestate in iuris civilis libris formandis elarandisque ita non constitit, ut vel doctissimus historiae Novellarum enarrator nihil quidquam certi de hac re afferre potuerit. Hodie autem *Zachariaei* studio ac labore effectum est, ut certis huius rei argumentis non destituamur. Codex Bodleianus, numero 3399. signatus [49]), de quo multa et alia disputavimus, in aucti prochiri, quod idem vir doctus Epitomen legum nuncupare voluit, contextum multa ex nostra legum collectione intulisse reperitur. En tibi horum locorum catalogum ex litteris viri mihi amicissimi desumtum: Cap. 1. nostrae collectionis in Codicis Bodleiani folio 112. positum est. — Cap. 2. fol. 111 et seq. — Cap. 7. fol. 182. — Cap. 8. fol. 183. — Cap. 10. fol. 95 et seq. — Cap. 11. fol. 96. — Cap. 17. fol. 96. — Cap. 43. fol. 113. — Cap. 45. ibidem. — Cap. 46. ibidem. — Cap. 47. ibidem — Cap. 49. fol. 97. — Cap. 50. fol. 181. — Cap. 52. fol. 102. — Cap. 79. fol. 96. — Cap. 80. ibidem — Cap. 81. fol. 43. — Cap. 82. fol. 102. — Cap. 83. fol. 96.

Si quaeritur, quando nostra legum collectio nostrorum temporum iureconsultis innotuerit, illud praefari licebit, ante *Bieneriana* tempora nihil frugi de tota hac causa nec disputatum nec cogitatum esse. Quod nec mirum cuiquam videri potest, cum vel hi, qui hunc librum ex codicibus manuscriptis descripserunt, in errorem abripi se passi sint [50]). Qui primus de hoc opere meliora protulit, *Pasinius* [51]), idemque omnium omnino capitulorum rubricas ex Codice Taurinensi attulit, hunc librum Theodoro Balsamoni ex eiusdem exemplaris testimonio vindicare non dubitavit. Denique *Assemannius* [52]) in hac opinione fuit, ut illam Nomocanonis a Pseudo-Iohanne confecti appendicem, quae viginti duobus capitulis constat, pro uno eoque genuino, quod nostrae collectionis scriptor plenius exhibuerit, Iohannis opere haberet. Quamquam in hoc verum vidit, ut et LXXXVII capitulorum collectionem eidem Iohanni Scholastico attribuerit [53]). Posteaquam

48) Vide *Zachariaeum: ὁ πρόχειρος νόμος* p. 335. 49) Vide *Ἀνέκδοτα* tom. I. p. LXXII—LXXVI., *Zachariaeum ὁ πρόχειρος νόμος* p. 329—331. 50) Vide *Bieneri* librum: *Die Geschichte der Novellen* p. 172. et 173. 51) In Codicibus mss. Graecis bibliothecae regii Athenaei Taurinensis tom. I. p. 96—104. 52) In bibliotheca iuris Orientalis lib. III. cap. 13. tom. III. p. 450. 53) l. l. lib. III. cap. 11. tom. III. p. 354. et cap. 13. tom. III. p. 450.

autem *Bienerus* de tota hac causa docte, ut solet, disputavit[54]), per totam Germaniam nemo quisquam fuit, quin antiquissimum legum corpus veteri et honori et auctoritati restitutum gauderet.

Transeo ad harum, quas in contextu nostrae collectionis formando sequi placuit, regularum expositionem. Praeter Vaticani Codicis scripturam, quam *Assemannius*[55]) enotavit, et capitulorum LXXXVII. indicem, quem *Bienerus*[56]) de Taurinensi Florentinoque eodemque, quem supra commemoravi, Vaticano Codice manuscripto conficere voluit, in promptu mihi erant et quattuor codicum Pariss. Graecorum subsidia, hoc est, 1320., 1324., 1334., 1355. Contuli autem etiam, quam potui, diligentissime Nomocanonem a Pseudo-Iohanne compositum una cum viginti duorum capitulorum appendice, quae apud *Iustellium*[57]) huic libro subiecta est. Neque Codicis Oxoniensis, qui tamen hodie reperiri non potuit, varietatem scripturae a *Iustellio* ad editionis marginem adnotatam negligendam esse duxi, quam signo „*Ox.*" designavi. His ego subsidiis criticis contractis id egi, ut, quam possem, accuratissime totum nostri corporis contextum componerem. In quo primae partes Vaticano Codici dandae erant, cum et reliquos aetate superet et habeat, quae a reliquorum librorum scriptura recedant et tamen vera esse sentias. Habet exempli gratia cap. 6. verba *περὶ μοναστηρίων καὶ μοναχῶν καὶ ἡγουμένων*, quae et aliorum capitulorum comparatione confirmantur[58]) et in collectione CLXVIII Novellarum habentur; paullo post in Novellae inscriptione contra reliquorum librorum auctoritatem exhibet *ἀρχιεπισκόπῳ*, quod idem in collectione CLXVIII Novellarum reperitur; ibidem etiam *σύμβολον σωτηρίας*, quod idem Nov. 5. cap. 1. habetur. Est tamen, ubi manifesti errores in hoc codice deprehendantur. Sic in indicis cap. 85. verba *ἢ μονάστριαν* cap. 78. voces *ἢ ἀποκαταστάσει* contra ipsorum capitulorum tenorem omissa sunt, atque in cap. 5. *εἴτε*, quod Vaticani Codicis proprium est, manifesto corruptum est. Cumque et maxima collectionis pars in hoc libro exciderit, descendendum mihi erat ad Parisiensium Codicum auctoritatem, quos tamen est ubi in eandem corruptelam consentire videas. Sic cap. 23. *πασῶν* pro *πάντων* Parisienses libri habent ad unum omnes; sic cap. 5. *πᾶσι* pro *παισὶ* exhibent; sic denique cap. 51. *εἰ* pro *τοὺς* ibidem habetur. Quo in genere cum ad genuinam Novellarum orationem descendendum mihi esset, in reliquis fere Codicum 1324. et 1334., qui ubique in eandem rem consentiunt, ideoque uno numero, hoc est, 1324. in varietate scripturae adnotanda designantur, fidem secutus sum. Quamquam ne hi quidem reliqua ex parte errorum immunes fuerunt. Uterque enim in praefatione *ἐκφωνηθέντων* pro *ἐκφωνηθεισῶν*; indicis cap. 34. *ἐπισκοπὴν* pro *ἐπιτροπὴν*; denique cap. 25. his locis, quos p. 217. not. 63. et 64. indicavi, aliquot verba omittit, quae tamen et in reliquis codicibus manuscriptis habentur et Novellae 131. cap. 10. oratione confirmantur. Itaque et reliquorum librorum auxilio carere nolui, quamquam et hi plus minus corrupti sunt. Certe Parisiensis 1320. in praefatione *ἐκφωνηθέντων* habet; indicis cap. 73. *ὑποβληθεῖσα* pro *ὑπομνησθεῖσα* dat; cap. 6. *θεῷ* male omittit; cap. 8. *ἀρχὴ* pro *ἀρκεῖ* dat; cap. 45. voces *ἢ ὑποδιακόνῳ* non habet. Caret tamen interpolationibus, quales in Codice Parisiensi 1355., qui typothetae errore aliquando 1357. nuncupatur, multis locis deprehenduntur. Ad hoc genus haec fere revocanda sunt: operis titulus *αἱ διατάξεις τοῦ εὐσεβεστάτου αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ*; praef. *τῶν ἁγίων* pro *ὁσίων*; cap. 6. *ἔχειν* pro *εἶναι*; cap. 14. *ἢ ἕτεροι εὐαγεῖς ὦσιν οἶκοι* pro *ἢ ὅσα τοιαῦτα*; cap. 28. *τῷ λαῷ* pro *τῇ βουλῇ*; cap. 52. *ἰδιοκτήτων* pro *castrensibus peculiis;* cap. 73. *οἰκείων* pro *ἰδίων*. Neque illud praetereundum censeo, quod ea, quae genuina orationis verba sunt, plane omittat, neque alio corruptelae genere destitutus sit. Ad illud, quod primo loco commemoravi, genus haec fere pertinent: cap. 8. *εἰς ἄσκησιν*, cap. 1. *θεοῦ* abest. Ad hoc, quod ultimo loco posui, haec referas: cap. 1. *οὗτος* pro *οὕτω*, cap. 10. *δανεισάμενος* po *δωρησάμενος*, cap. 13. *νοουμένων* pro *ὠνουμένων*, cap. 28. *πράγματα* pro *γράμματα*, cap. 82. *ἀχρήστους* pro *ἀχαρίστους*. Non contemnendum criticae artis et disciplinae auxilium ex Pseudo-Iohannis Nomocanone, quem plenioribus nostrae collectionis libris manuscriptis usum esse iam su-

54) l. l. p. 167—173. 55) In bibliotheca iuris Orientalis lib. III. cap. 13. tom. III. p. 450—474. 56) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 585—597. 57) In bibliotheca iuris canonici tom. I. p. 660—672. 58) Vide cap. 1., 12., 13., 14., 21., 22., 27., 28.

pra vidimus, petendum erat, praesertim cum Codici Vaticano multis in locis consentiat, si quando acciderit, ut reliqui codices manuscripti aliud quid praeferant. Sic cap. **1.** Io. et Vat. *προσκυνητοὶ* pro *προσκυνούμενοι* habent; sic cap. **5.** in utroque libro *οὐκ* ante *αὐτεξουσίου* deest; sic cap. **9.** *ἰδιωτικὸν* pro *ἰδιώτην* ibidem habetur; sic cap. **13.** *ὡρισμένον* pro *ἄριστον* uterque liber habet; sic cap. **85.** ibidem *αὐτῷ* pro *αὐτῶν* positum est; denique cap. **86.** post *τούτου* verba *οὐ μόνον* interponuntur. Est tamen, ubi et ipse Nomocanonis scriptor satis corruptam scripturam sequatur. Sic cap. **13.** *οὐδὲν δεόντων* pro *οὐ δεδιότων*; cap. **14.** *σύνεσιν* pro *συναίνεσιν*; cap. **19.** *διορίζεσθαι* pro *διαρίζεσθαι*; cap. **20.** *ἀδιορίστους* pro *ἀδιαρίστους*; cap. **22.** *νεαρᾶς Ῥώμης* pro *νέας Ῥώμης*; cap. **27.** *πρόσοδον* pro *πρόοδον*; cap. **50.** *καταλεγῆναι* pro *καταταγῆναι*. Idemque liber est ubi lacunas, quas reliqui libri non habent, praeferat. Sic omissa sunt cap. **10.** verba *ἢ κατὰ προγαμιαίαν δωρεάν*; caput **14.** *καὶ μισθώσεσι*; cap. **33.** *ἐπίσκοπον*; cap. **37.** voces *ἢ εἰς οἱανδήποτε θέαν τοῦ θεωρῆσαι χάριν παραγενέσθαι*; cap. **77.** verba *εἰ δὲ μὴ γνωρίζηται, οἱᾳδήποτε ὑπόκειται τύχῃ*; cap. **85.** *καὶ τοὺς μετασχόντας αὐτῶν*. Neque desunt exempla corruptelae, quae ex interpolatione enatae est. Sic cap. **8.** *πληρωθέντος* pro *παρελθόντος* habetur; sic cap. **42.** *ἰδίαν* pro *οἰκείαν* legitur; sic denique cap. **3.** *καθισταμένης* pro *ἑλκομένης* in Parisiensi Nomocanonis codice habetur, quamquam Oxoniensis liber cum reliquis nostrae collectionis manuscriptis codicibus *ἑλκομένης* praeferat. Itaque Nomocanonis auctoritati in nostrae collectionis contextu formando aliquid, non tamen nimium dandum fuit. Ad lubricum emendationis genus, nisi in manifesta loci corruptela, cui ex genuina Novellarum oratione medicina facile adhiberi posset, fere nunquam descendi, sed, ut et sic causas, quare emendarem, satis exponerem. *Iustelli* coniecturas, satis illas quidem insulsas, velut cap. **2.** p. **209.** not. **49.** *εἰς* pro *εἷς*, cap. **20.** p. **216.** not. **46.** *περιοῦσι* pro *προσοῦσι*, commemorare volui, ne quid ad externam operis formam deesse videretur. Ipsi operi LXXXVII capitulorum indicem ex antiquissimis libris haustum praeponere non dubitavi, cum Codicis Parisiensis **1355.** auctoritas tanti non sit, ut genuinum esse neges. Atque haec quidem habui, quae de hoc, quod in oratione nostri libri castiganda in integrumque restituenda secutus sum, consilio praefaret.

Restat, ut de utilitate, quam hic, quem edimus, Novellarum constitutionum liber in Iustiniani Novellis critica arte atque disciplina perpoliendis habiturus sit, disseramus. Ego satis habebo pauca huius rei exempla hoc loco in medium proferre. Ita Novella **46.** praef. *ἵνα τὸ συμφέρον τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις ἐξευρίσκοιμεν, τὸ μὲν ἐκκεχυμένον καὶ ἄμετρον παύοντες, τὸ δὲ ἄριστόν τε καὶ μεμετρημένον ἀντεισφέροντες.* Sic Codex Venetus, Florentinusque et *Haloander*, *Scrimgerus*, *Spangenbergius*, *Osenbruggenius*. Vides autem *ἄμετρον* et *μεμετρημένον* sibi invicem opposita esse, quod item de *ἐκκεχυμνέον* et *ἄριστον* valere debeat. Iam vide, qualis sit *effusi optimique* oppositio? In quo illud quidem statim apparet, in *optimi* locum aliquid subrogandum, quod intra fines sese contineat suos. Cur non in contextum recipias collectionis LXXXVII capitulorum ex auctoritate *τὸ δὲ ὡρισμένον τε καί*. Sic enim cap. **13.** pr.: *τὸ μὲν ἐκκεχυμένον καὶ ἄμετρον παύοντες, τὸ δὲ ὡρισμένον καὶ μεμετρημένον ἀντεισφέροντες*, quam rem et Nomocanonis a Pseudo-Iohanne compositi appendix cap. **11.** in bibliotheca iuris canonici ed. *Iustelli* tom. I. p. **664.** confirmat, cum ita habeat: *τὸ δὲ ὡρισμένον καὶ μεμετρημένον ἀντεισφέροντες.* Quae res *Osenbruggenium*, novissimum Novellarum editorem p. **260.** praeterire non debebat. Vulgata tamen versio *ἄριστον* tuetur. Sic enim Codex Vindobonensis, qui inter Latinos iuris civilis libros numero **19.** relatus est: *quod autem optimum et meritum subrogantes*, ut tamen syllabae *tum* a secunda manu vox *est* imposita sit. Monacensis Codex, qui inter iuris civilis codices pergamenos numero **10.** relatus est, eandem rem confirmat. Sic enim illic: *quod autem optimum et meritum subrogantes*, ut tamen litterae *r*, quae vocis *meritum* est, littera *t* a secunda manu imposita sit. — Nov. **67.** pr. ex edit. *Spangenbergi* ita habet: *καὶ τὰ περὶ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν πολλοῖς περιλαβόντες νόμοις, ἔτι καὶ ἑτέρου δεόμεθα πρὸς τὰς ἀνακυψάσας τῶν ὑποθέσεων, καὶ αὖθις ἀναφυομένας ἀρχοῦντος.* Non contemnendum tamen, quod cap. **27.** nostrae collectionis habet Novellae emendandae auxilium: *ἀρχοῦντες*, quam rem et Nomocanonis appendix cap. **17.** apud Iustellium l. l. p. **669.** omni ex parte confirmat, cuius testimonium ab *Osenbruggenio* p. **321.** malo more commemoratum non est. Ita totius loci haec erit

sententia: *Alia tamen adhuc lege egemus, ut ad negotia, quae iam emerserunt et denuo renascuntur, sufficiamus.* Atque ex his, quae diximus, illud apparet, vocem *ἀρκοῦντες* verbo *περιλαβόντες* oppositam haberi, quae verborum oppositio omnimodo evertetur, si *ἀρκοῦντος* legamus. De vulgatae versionis auctoritate non satis constat. Sic enim Codex Vindobonensis: *adhuc etiam alia egemus ad exorta negotia et rus* (sic a prima manu; secunda correxit *rursus*) *ei mu emergentia sufficiente.* Codex Monacensis autem: *Adhuc etiam alia egemus ad exorta negotia et rursus emergentia sufficientia*, cum tamen secunda manus litteris *tia*, quod est delentis signum, puncta supposuerit, correxeritque *sufficiente.* Ita correctum videmus, quasi vetus Novellarum interpres *ἀρκοῦντος* habuerit, ut tamen non satis constet, an revera *sufficiente* scripserit. Quo in genere facile peccatur, cum praesertim littera *s*, in quam vox quaepiam desinat, in codicibus manu exaratis praecedenti litterae imponi soleat. — Nov. **123**. cap. **1**., qui episcopum eligunt, iubentur *ἐπὶ τρισὶ προσώποις ψηφίσματα ποιεῖν κινδύνῳ τῶν ἰδίων ψυχῶν καὶ ἕκαστον αὐτῶν ὀμνύναι κατὰ τῶν θείων λογίων καὶ ἐγγράφειν ἐν αὐτοῖς.* Sic Codex Venetus. In aliis autem huius Novellae exemplaribus verba *καὶ ἕκαστον αὐτῶν ὀμνύναι κατὰ τῶν θείων λογίων* defuisse, versio vulgata declarat, quae ex Codicis Vindobonensis auctoritate ita habet: *Mox in tribus personis decreta facere, propositis sacrosanctis evangeliis periculo suarum animarum dicentes in ipsis decretis.* Itaque veteris interpretis exemplar habuisse videtur: *ποιεῖν, προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων κινδύνῳ τῶν ἰδίων ψυχῶν, λέγοντας ἐν αὐτοῖς τοῖς ψηφίσμασιν.* Eiusdem farinae est, quod Iulianus antecessor in epitome Novellarum const. CXV. cap. **328**. haec habet: *in tribus personis decreta facere, propositis sanctis evangeliis, periculo animae suae, dicentes in ipsis decretis.* Quae res aperte collectionis nostrae testimonio confirmatur. Sic enim cap. **28**.: *ποιεῖν, προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων, κινδύνῳ τῶν ἰδίων ψυχῶν, ὡς οὐ διὰ δόσιν.* Atque etiam Athanasius tit. **1**. const. **2**. p. **4**. iusiurandum abesse satis significat. Sic enim ille: *προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ψηφίσματα ποιῶσι, μαρτυροῦντες, ὡς* et reliqua. Vin' tu scire, unde Codicis Veneti interpolatio orta sit? Nimirum ex Nov. **137**. c. **2**., quae ita habet: *καὶ προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ἐπὶ τρισὶ προσώποις ψηφίσματα ποιεῖν, καὶ ἕκαστον αὐτῶν ὀμνύναι κατὰ τῶν θείων λογίων καὶ ἐγγράφειν ἐν αὐτοῖς*, quae quidem in Basilicorum III. **1**. §. **8**. ed. *Heimbachi* tom. I. p. **93**. recepta sunt. Vide *Bienerum* in historia Novellarum p. **466**. Huius generis interpolationes et *Ἀνεκδότων* tom. I. p. XXXI. tetigi. — Denique cap. **14**. eiusdem Novellae: *εἰ δὲ μετὰ τὴν χειροτονίαν πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ἀγάγηται γαμετήν, ἐκβαλλέσθω τοῦ κλήρου καὶ τῇ βουλῇ καὶ τάξει τῆς πόλεως, ἐν ᾗ κληρικὸς ἦν — παραδιδόσθω.* Sic Codex Venetus. Verba *καὶ τάξει* Athanasius tit. **1**. const. **2**. non agnoscit. Sic enim: *πρεσβύτερος ἢ διάκονος γαμῶν τῇ βουλῇ μετὰ τῆς οὐσίας παραδιδόσθωσαν.* Praeterea voces *καὶ τάξει* apud Haloandrum, hoc est, in Codice Florentino non habentur. Quas nec vulgata versio agnoscit. Sic enim: *expellatur a clero et curiae civitatis illius, in qua clericus erat, — tradatur.* A nostra sententia stat et *Iulianus* antecessor in epitome Novellarum const. CXV. cap. **447**. *repellatur quidem de clero, curiae autem civitatis eius, in qua clericus erat, — tradatur.* Denique rem conficit totam nostrae collectionis testimonium. Sic enim cap. **46**.: *ἐκβαλλέσθω τοῦ κλήρου καὶ τῇ βουλῇ τῆς πόλεως, ὑφ' ἣν κληρικὸς ἦν, — παραδιδόσθω.* Itaque de *curiae* datione hoc loco intelligis actum esse, de *cohortali* conditione non item. Vin' tu scire, quemadmodum Codicis Veneti interpolatio orta sit? Nimirum ex Basilicis III. **1**. **27**. ed. *Heimbachi* tom. I. p. **100**. *ἐκβαλλέσθω τοῦ κλήρου καὶ τῇ τάξει τῆς πόλεως, ἐν ᾗ κληρικὸς ἦν, παραδιδόσθω.* Enimvero his, quibus Basilica compilata sunt, temporibus *curiae* municipiorum ne fuerunt quidem [59]), itaque, quae in Iustiniani Novella

---

59) Vide Leonis Novellam 46. ibique *Spangenbergium* p. 720. A. Hinc factum, ut, quae ad curiales pertinent, in Basilicis compilandis omissa sint ad unum omnia. Anonymi *διαίρεσις τῶν νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ* p. 235. *διότι τὰ περὶ βουλευτῶν οὐκ ἐδέχθη τὸ παράπαν παρὰ τῶν τὰ βασιλικὰ ἐκθεμένων.* Psellus in Synopsi legum vers. 441. *αἱ δὲ ἤργησαν, ἀλλοίωσιν τοῦ βίου δεξαμένου, οἷον τὰ περὶ βουλευτῶν.*

de *curia* dicta erant, a Basilicorum architectis in *τάξιν* tacito translata sunt. Qui Venetum Novellarum Codicem conscripsit, Basilicorum emendationem una cum genuina Novellae scriptura in contextum recepit, exinde illa *καὶ τῇ βουλῇ καὶ τάξει τῆς πόλεως* orta sunt. Verum haec, quae adhuc attulimus, exempla sufficere videntur, ut, qualis quantaque sit nostrae LXXXVII capitulorum collectionis in genuina Novellarum oratione formanda et ad criticam artem ac disciplinam revocanda vis ac potestas futura, intelligatur.

CAPUT IV.

Σύντομος διαίρεσις τῶν νεαρῶν τοῦ Ιουστινιανοῦ.

Quem nunc editurus sum de Iustiniani Novellis libellum, is ex Codice Graeco, qui in Regia bibliotheca Parisiensi numero 1182. signatus est, haustus est. Is ex bibliotheca *Mazarini* Cardinalis in hanc, in qua nunc est, bibliothecam translatus est, id quod quidam fol. 1. A. notavit et compilatores catalogorum huius bibliothecae tom. II. p. 237. confirmarunt. Charta bombycina est, eiusque maxima forma. Quae paginae ab initio et a fine codicis non ita multum absunt, situ tinearumque morsu mutilatae sunt; reliquarum facies satis est pulchra. Est saeculi post Christum natum decimi quarti, calami usus perpetuus est, rubricae nullus. Ibi satis multae reperiuntur notae, quarum interpretatio adeo est aliquando difficilis, ut in describendis his, quae in usum converti posse videbantur meum, ne digitum quidem a codicis scriptura abeundum esse existimaverim. Longum est, singula, quae in hoc libro habentur, opuscula enumerare; quam rem compilatores catalogorum l. l. tom. II. p. 237—240. tetigerunt. Qui tamen in hoc a fide abiisse censendi sunt, quod his ipsis, de quibus retulerunt, libris Michaelis Pselli nomen praeposuere fere omnibus. Etsi enim in quibusdam scriptis id ipsum in codice manu exarato factum esse videmus, non tamen ita saepe factum est, ut, qui catalogos conscripserunt, statuerunt. Atque epistolas quidem, quae ibi habentur, huius Pselli esse epistolarum tituli satis confirmant. De his autem, qui nostram *διαίρεσιν* proxime praecedunt subsequunturque, libellis maior est dubitatio, quae res quoniam a catalogorum compilatoribus satis negligenter tractata est [1]), nunc latius dicetur. Inde a folio 180. A. usque ad fol. 180. B. libellus habetur, cuius hic est titulus: *τοῦ Ψέλ..... περὶ προτελ..... τῆς τῶν νομ.....*, ubi, quae punctis notata sunt, tinearum morsu deperdita sunt. Atque *τοῦ Ψέλλου*, vel, si cum *Bosquetto* [2]) facias, *τοῦ Ψελλοῦ* supplendum esse cum *Tannebergio*, primo *διαιρέσεως* editore [3]), statuere licebit. Quamquam codices Parisienses Graeci numero 478. et 2749. signati, qui quidem Michaëlis Pselli habent synopsin legum iambis vulgaribus conscriptam, uno ore praeferunt *Μιχαὴλ τοῦ Ψέλλου*. — Inde a folio 180. B. usque ad folium 181. B. libellus habetur, cuius hic est titulus: *περὶ τῆς τῶν ἀγωγῶν διαιρέσεως*. — Inde a folio 181. B. usque ad folium 182. A. est *περὶ καίνων* (leg. *καινῶν*) *δογμάτων καὶ ὅρων τῶν ῥωμαιστὶ λεγομένων λέξεων*. — Inde a folio 182. A. usque ad folium 182. B. *περὶ κονδικτικίων κοινῶς πάντων καὶ περὶ ἀγωγῶν διαιρέσεως*. — Inde a folio 182. B. usque ad folium 183. A. *περὶ διγέστων διαιρέσεως*. — Inde a folio 183. A. us-

---

1) Catalogi bibliothecae regiae Parisiensis tom. II. p. 239. *105. Eiusdem (Michaelis Pselli) introductio ad legum scientiam. 106. Idem de actionum divisione. 107. De condictitiis generatim omnibus et de actionum divisione. 108. Idem de novis constitutionibus et de verborum Latinorum ad ius pertinentium significatione. 109. De Digestorum divisione. 110. Eiusdem compendiaria divitio Novellarum Iustiniani. 111. Eiusdem versus politici de omnibus disciplinis ad Michaelem Ducam imperatorem, quas eius pater idemque imperator scribere iussit, ut filius minore negotio scientiis operam daret.* 2) Ad Pselli *ποίημα νομικὸν* vers. 1. in *Meermanni* thesauro iuris civilis et canonici tom. I. p. 65. A. 3) *Pselli* de Iustiniani Novellis libellum Graece scriptum cum versione Latina, notis atque excursibus ex litteris b. *Tanneberg* edidit D. *Albertus Berger* (Lipsiae 1836).

que ad folium 184. B. *περὶ διαφόρων νομίμων.* — Inde a folio 184. usque ad folium 185. A. *σύντομος διαίρεσις τῶν νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ.* — Inde a folio 185. B. notum illud *Michaelis Pselli* ad *Michaelem Ducam* de arte grammatica et orthographia carmen habetur, cuius titulus hic est: *τοῦ αὐτοῦ Ψελλοῦ σύνοψις διὰ στίχων σαφῶν καὶ πολιτικῶν περὶ πασῶν τῶν ἐπιστημῶν γενομένη πρὸς τὸν εὐσεβέστατον μ̅λ̅* (leg. *βασιλέα*) *κυρὸν Μιχαὴλ τὸν Δοῦκαν ἐκ προστάξεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ μάλιστα, ὥστε διὰ τῆς εὐκολίας καὶ ἡδύτητος ἐνεχθῆναι τοῦτον εἰς τὴν μάθησιν τῶν ἐπιστημῶν*, cuius carminis initium hoc est: *Μελέτω σοὶ γραμματικῆς καὶ τῆς ὀρθογραφίας.* Quae cum ita sint, *Tannebergius*[4]) nostrum, quem edimus, librum eiusdem Pselli esse iudicavit. Cum enim is, quem ultimo loco commemoravimus, libellus ex omnium omnino virorum doctorum consensu Psello Michaeli tribuatur[5]), quam rem et ipse, qui in nostro codice habetur, libri titulus confirmat, ad eundemque Psellum illud quoque, quod inde a folio 180. A. usque ad folium 180. B. habetur, opusculum referendum sit, vix ac ne vix quidem dubitandum censuit, quin hi, qui inter utramque rem interiecti sunt, libelli eiusdem scriptoris sint. Sic autem sibi vir doctissimus persuasit, in his librorum titulis nomen scriptoris ideo praetermissum videri, quod codicis scriptor eiusdem eos scriptoris esse pro certo videretur posuisse. A qua *Tannebergi* opinione vir clarissimus *Wittius*[6]) dimoveri se passus est. Cui etsi non omnia, quae protulit, argumenta assentior, tamen illud concedo, magis esse, ut hunc librum Psello Michaeli non tribuamus. Cuius iudicii haec redditur ratio satis, ut opinor, idonea, quod, si *Tannebergi* coniecturam approbemus, ipsum sibi Psellum pugnare voluisse credamus oportebit. Quod quale sit, nunc explicandum est. Qui nostrum librum conscripsit, Iustiniani Novellas trifariam partiri voluit. Ac primum quidem Iustiniani Novellas, quae in Basilicis ex parte collocatae sint, ex parte non sint, quia vel ab aliis Novellis tollantur, vel latius explicentur, quasi quodam indiculo comprehendere voluit; deinde constitutiones, quae in Basilicis omnino non sunt receptae una serie collocavit[7]), iisque etiam leges, quae Iustiniani non sunt, receptas illas tamen in CLXVIII Novellarum corpore connumeravit; denique illas leges, quae in Basilicis collocatae sunt quidem, sed in desuetudinem abierunt, retulit[8]). In quo genere explicando a nostri libri scriptore id actum esse animadvertimus, ut omnes omnino Novellas, quae in hunc censum devocari possunt, oratione complecteretur sua. Quas autem hoc loco retulisse reperitur Novellas 3., 8., 13., 14., 15., 16., 17., 20., 27., 28., 29., 30., 31., 36., 37., 59., 80., 85., 102., 103., 130., 152., harum catalogus aliquantum abit ab hac serie, quam Psellus Michael in poëmate nomico exhibere voluit. Sic enim vers. 436. ex ed. Bosquetti: *Μὴ πάσας δ' οἴου, δέσποτα, τὰς νεαρὰς εὐχρήστους·* | *αἱ μὲν γὰρ οὐκ ἐτέθησαν τοῖς Λέοντος βιβλίοις,* | *ὧν ἡ μὲν γνῶσις ἀσφαλής, βασιλικὴ δὲ ἡ κλῆσις·* | *αἱ δὲ εἰ καὶ κατεστρώθησαν, ἐσχόλασαν τῷ χρόνῳ·* | *αἱ δὲ ἤργησαν ἀλλοίωσιν τοῦ βίου δεξαμένου·* | *οἷον τὰ περὶ βουλευτῶν* (Nov. 38., 101.), *τὰ περὶ τῶν πραιτώρων* (Nov. 13.), | *τὰ περὶ μοδεράτωρος* (Nov. 102.), *τὰ περὶ κοιαιστώρων* (Nov. 80.), | *τὰ περὶ τῶν ἐπαρχιῶν τῶν ἀπηριθμημένων* (fortasse Nov. 24—31.), | *ὅσα κατὰ συναίνεσιν τὸν γάμον διαιροῦσι* (Nov. 140.), | *τὰ περὶ συγχωρήσεως λοιπάδων δημοσίων* (Nov. 148.), | *τὰ περὶ τῶν ἐκκλήτων τῶν ἐν τῇ Σικελίᾳ* (Nov. 75—104.), | *τὰ περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι οἴκοι τὰς λειτουργίας* (Nov. 58.), | *τὰ περὶ τοῦ διηνεκῶς ποιεῖν τὰς ἐμφυτεύσεις* (Nov. 120., qua Novella septima sublata est), | *τὰ περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ θείων ἀφιδρυμάτων* (Nov. 37.). Quae ut recte intelligantur, admo-

---

4) l. l. p. VII. 5) Vide *Fabricii* bibliothecam Graecam edit. Harlesi tom. X. p. 70. 6) In censura libri a *Tannebergio* editi in libro: *Kritische Jahrbücher für deutsche Rechtswissenschaft, herausgegeben von Richter* 1837. tom. I. p. 391—393. 7) P. 234. *ποῖαι ἐκ μέρους κατεστρώθησαν, ἐκ μέρους δὲ οὐκ ἐγράφησαν, διὰ τὸ τὰ πλείω τούτων ὑφ' ἑτέρων νεαρῶν ἢ ἀνῃρῆσθαι ἢ πλατύτερον ἑρμηνεύεσθαι.* Item p. 235. *αἱ μὲν οὖν ἐκ μέρους κατεστρωμέναι αὗται, καὶ ὧν τὰ μὴ καταστρωθέντα κεφάλαια ὑφ' ἑτέρων νεαρῶν ἢ ἀναιρεῖται ἢ μετατυποῦται ἢ πλατύτερον ἑρμηνεύεται.* 8) P. 234. *ποῖαι μὲν τῶν νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ νομοθεσιῶν οὐ κατεστρώθη ἐν τοῖς λεγομένοις βασιλικῶν βιβλίοις.* P. 235. *αἱ δὲ μηδ' ὅλως καταστρωθεῖσαι εἰσὶν αὗται.* P. 236. *αὗται μὲν οὖν εἰσὶν αἱ μὴ καταστρωθεῖσαι νεαραὶ καὶ εἴτις τούτων κατεστρώθη, οὐκ ἔστι δὲ τῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ νεαρῶν νομοθεσιῶν.* 9) P. 234. *ποῖαι δὲ κατεστρώθησαν μέν, γεγενήκασιν δὲ ἄχρηστοι.* Pag. 236. *αἱ δὲ τεθεῖσαι μὲν ἐν τοῖς βασιλικοῖς, ὑπὸ δὲ ἀχρηστίας σχολάσασαι εἰσὶν αὗται.* Item paullo post: *αὗται μὲν οὖν καὶ* (leg. *αἱ*) *καταστρωθεῖσαι νεαραὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀχρηστεύσασαι δέ.*

nendus es, hunc constitutionum Novellarum catalogum non tantum ad illa *αἱ δὲ ἤργησαν, ἀλλοίωσιν τοῦ βίου δεξαμένου* referri, verum etiam ad superiora illa *αἱ μὲν γὰρ οὐκ ἐτέθησαν τοῖς Λέοντος βιβλίοις* et *αἱ δὲ εἰ καὶ κατεστρώθησαν, ἐσχόλασαν τῷ χρόνῳ*. Hoc enim et totus sententiarum, quae apud Psellum habentur, contextus docet, et haec, quae in catalogo relata sunt, Novellarum exempla satis declarant. Sic, ut paucis defungar, *τὰ περὶ βουλευτῶν*, quibus verbis Novellae 38. et 101. significantur, in Basilicis ne sunt quidem collocata. Sic enim noster scriptor p. 235.: *αἱ δὲ μηδ' ὅλως καταστρωθεῖσαι εἰσὶν αὗται. οὐδὲ ἡ λη'. νεαρὰ κατεστρώθη — οὐδὲ ἡ ρα'. ἡ περὶ βουλευτῶν* [10]). Item haec *ὅσα κατὰ συναίνεσιν τὸν γάμον διαιροῦσι*, ubi Novella 140. significatur, in Basilicis posita non sunt. Idem scriptor p. 235.: *οὐδὲ ἡ ρμ'. νεαρά, ἥτις ἐπιγέγραπται κατὰ συναίνεσιν λύειν τὸν γάμον* [11]). Denique illa *τὰ περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι οἴκοι τὰς λειτουργίας*, quibus Novella 58. designatur, in Basilicis nunquam fuerunt. Sic enim l. l.: *οὐδὲ ἡ νη'. ἡ περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι οἴκοι λειτουργίαν λέγουσα* [12]). Itaque non assentior *Wittio*, qui totum hunc Novellarum constitutionum, qui apud Michaëlem Psellum habetur, catalogum ad ultimam enuntiationis partem *αἱ δὲ ἤργησαν — δεξαμένου* retulerit, itaque Novellas in Basilicorum libris receptas, sed, quae in desuetudinem abierint, hoc numero comprehendi solas palam pronuntiaverit [13]). Quae cum ita sint, comparanti cuique utriusque rei catalogum, et qui apud nostrum scriptorem, et qui apud Michaëlem Psellum habetur, non dubito, quin aliqua diversitatis ratio eluceat. Ac primum quidem, quae verbis *τὰ περὶ τοῦ διηνεκῶς ποιεῖν τὰς ἐμφυτεύσεις* significatur Novella centesima vigesima, in Basilicis [14]) collocata est quidem, itaque inter has, quae a Michaële dicantur in desuetudinem abiisse, referenda est. Atqui nostri, quem edimus, libri scriptor, qui tamen in hoc genere illustrando diligentissimus esse voluit, hanc legem inter eas, quae cum in Basilicis collocatae essent, non usu tamen in desuetudinem abierunt, Novellas non retulisse reperitur. Reliqua huius diversitatis argumenta, quae *Wittius* [15]) ex Novella 38. et 148. repetere voluit, ita sunt comparata, ut praeiudicata illa opinione, quam supra in Pselli verbis interpretandis refutavimus, nitantur, quae hoc loco ut refutentur, opus non est. Neque tamen dubito, quin, quicunque in hanc, quam explicuimus, diversitatis rationem intueatur, nostrum, quem edimus, libellum Michaëli Psello abiudicaturus sit, cum praesertim ista huius libelli cum reliquis Pselli scriptis in Codice Graeco Paris. 1182. coniunctio tanti non sit, ut ad *Tannebergi* sententiam confirmandam exinde multum ponderis accedere videatur. — In reliquis, quae noster scriptor adnotavit, generibus persequendis adeo sibi non constitit, ut, quae ad aliam rubricam pertinent, ad aliam retulerit. Sic p. 234., cum Novellas in Basilicis ex parte positas, ex parte omissas persequeretur, Novellam quinquagesimam commemoravit, quam ne ex parte quidem in Basilicis fuisse ipse significat [16]) et paullo post idem confirmat [17]). Imo, quod mireris, usque adeo negligentiae processit, ut vel geminatas, quae semel certe quidem in Basilicis receptae sunt, Novellas utroque loco in Basilicis collocatas esse negaverit. Sic cum in corpore CLXVIII Novellarum constitutio LXXV., quae *περὶ τῶν ἐκκλήτων Σικελίας* est, et CIV., quae *περὶ τοῦ πραίτωρος Σικελίας* est, eiusdem legis exemplaria sint, noster scriptor utramque legem in Basilicis plane non esse positam satis significat [18]), quum tamen et in nostris Basil. IX. 2. 5. ed. *Heimbachi* tom. I. p. 450. habeatur, et solam Novellam LXXV. in Basilicis compilandis praetermissam esse reliqui iuris Graeci interpretes uno ore omnes memoriae prodiderint [19]).

De aetate nostri libri, qui epistolae formam prae se fert [19]), iudicaturo mihi illa, quam *Wittius* [21]) proposuit, coniectura arridet. Cum enim in Codice Parisiensi cum his libris *περὶ τῆς*

10) Vide *Bieneri* librum: *Die Geschichte der Novellen* p. 447. et 460. 11) Vide *Bienerum* l. l. p. 470. 12) Vide *Bienerum* l. l. p. 451. 13) l. l. p. 391 et seq. 14) Vide *Bienerum* l. l. p. 465. 15) l. l. p. 392. 16) *ἡ δὲ πεντηκοστὴ νεαρὰ ἡ περὶ ἐκκλήτου οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, ὡς τὰ αὐτὰ λέγουσα τῇ μα'. νεαρᾷ.* 17) p. 235. *αἱ δὲ μηδ' ὅλως καταστρωθεῖσαι εἰσὶν αὗται — οὐδὲ ἡ ν'., ὡς εἴρηται.* 18) p. 235. *οὐδὲ ἡ οε'. ἡ περὶ ἐκκλήτων Σικελίας — οὐδὲ ἡ ρδ'. ἡ περὶ τοῦ πραίτωρος Σικελίας.* 19) Vide *Bienerum* l. l. p. 455. 20) p. 237. *ἀλλ' ἀρκεῖ καὶ ταῦτα μέτρῳ ἐπιστολῆς* Huc pertinent et illa p. 234.: *ἐδεήθης μαθεῖν παρ' ἡμῶν.* 21) l. l. p. 392.

τῶν ἀγωγῶν διαιρέσεως, περὶ διγέστων διαιρέσεως, qui quidem iam saeculo post Chr. natum decimo in appendicem Synopseos Basilicorum recepti sunt [21]), coniunctus esse reperiatur, ad antiquiora Michaële Psello tempora referendus esse viro doctissimo visus est. Cumque Psellus Novellam CXX. in Basilicis quidem collocatam esse, at non usu in desuetudinem abiisse significet, quam tamen constitutionem nostri libri scriptor ab usu nondum recessisse auctor sit, vix ac ne vix quidem dubitandum est, quin noster scriptor ad antiquiora Psello tempora referendus sit. Huc accedit, quod initio operis Basilicorum cum quadam quasi praefatione mentio facta est [22]), quae res ad illa, quibus hoc nominis novum erat neque ita saepe auditum, tempora pertinet. Atque illud, quod de nostri scriptoris erroribus supra adnotavimus, magis est, ut ex horum temporum, ubi Basilica iureconsultorum Graecorum manibus non ita terebantur, ratione melius explicetur, quam ex horum, quibus Basilica, remotis iuris Iustiniani libris, sola pro lege habebantur, disciplina. Denique, quae ad finem nostri libelli p. **236.** sententiae paradoxae ex Novellis constitutionibus praeter epistolae rationem allatae sunt, et ipsae tunc, quo hic liber conscriptus est, puros putos iuris Iustiniani fontes legis vicem habuisse satis declarant, qua re decimum p. Chr. n. saeculum significatur.

In conficiendo opusculo noster scriptor CLXVIII Novellarum collectionem secutus esse reperitur. Quam quidem collectionem ad eundem fere modum, quo in Veneto Novellarum Codice habetur, digestam habuit, cum Novellam CXL. in Novellarum lato contextu non habuerit, cum sit Iustini eius, qui post Iustinianum imperavit [23]), quemadmodum nec CLXI., quippe quae Tiberii tertia sit constitutio [24]) Hunc Novellarum Codicem *τὸ πλάτος τῶν νεαρῶν* nuncupavit [25]). Singulas Novellas ad CLXVIII corporis ordinem numeris distinxit; unam, cuius esset, ignoravit [26]), quod libri manuscripti hiatu factum esse potest.

Restat, ut, quas leges in opusculi contextu formando ad artemque et disciplinam criticam exigendo observaverim, paucis exponam. In quo *Tannebergi* fere vestigia legi, ut tamen aliqua, quae ipse non recte ex operis contextu eiecerat, in pristinum statum reducerem. In notis variam editionis scripturam adnotavi, additis *Zachariaei* coniecturis, perpaucis illis quidem, sed optimis. Versionem Latinam confeci novam; editoris enim displicebat.

CAPUT V.

Novellarum Iustiniani index Reginae.

Quem edimus Iustinianarum Novellarum indicem, Reginae nomine nuncupatum, haustus est ex Codice, qui inter Graecos bibliothecae Regiae Parisiensis libros hodie numerum **1349.** praefert, olim **1840.** signatus erat. Est membranaceus [1]), saeculi, ut et catalogorum confectoribus placet, undecimi exeuntis, foliisque **238.** constat. Complectitur inde a folio **1.** usque ad folium **6. B.** indicem librorum XLV., XLVI., XLVII., XLVIII., XLIX., L. ex nostris Basilicis, ab illo, quem *Fabrotus* exhibere voluit, plane diversum, atque illius, quem frater in Basilicorum tom. I. pag.

---

21) Vide *Witti* tractatum: *Ueber die Novellen der Byzantinischen Kaiser* in libro: *Zeitschrift für die geschichtliche Rechtswissenschaft herausgegeben von Savigny* tom. VIII. p. 179. 22) p. 234. *οὐ κατεστρώθη ἐν τοῖς λεγομένοις βασιλικῶν βιβλίοις.* 23) p. 235. *οὐδὲ ἡ ρμ'., ἥτις ἐπιγέγραπται κατὰ συναίνεσιν λύειν τὸν γάμον, αὕτη δὲ οὐδὲ εἰς τὸ πλάτος ἐγράφη τῶν νεαρῶν, ὡς οὖσα Ἰουστίνου τοῦ μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν βασιλεύσαντος.* 24) p. 236. *οὐδὲ ἡ ρξα'. κατεστρώθη ἐν τοῖς βασιλικοῖς (ἔστι δὲ γ'. διάταξις τῶν νεαρῶν τοῦ Τιβερίου, οὐ κατεστρώθη δέ).* 25) Vide *Ἀνέκδοτα* tom. I. p. XXXI. 26) p. 236. *ἡ δὲ ρξε'. ἡ περὶ ἀπόψεως θαλάσσης κατεστρώθη μὲν ἐν βιβλίῳ νη'. τῶν βασιλικῶν, ἐν δὲ τῷ χύματι οὐ κεῖται, οὐδὲ εὑρέθη, τίνος ἐστίν.* 1) De hoc libro vide Catalogum Regiae bibliothecae Parisiensis tom. II. p. 301. et *Zachariaeum* in libro *αἱ ῥοπαί* p. 50—52.

XV—XX. ex Codicibus Coislinianis exhibuit, similiorem. Inde a fol. 7. A. usque ad folium 206. B. Basilicorum libri XLV., XLVI., XLVII., XLVIII., ita ut a *Fabrolo* editi sunt, habentur. Inde a fol. 207. A. usque ad fol. 233. A. Pseudo-Eustathii liber habetur, cuius hic est titulus: *περὶ χρονικῶν διαστημάτων ἀπὸ ῥοπῆς ἕως ἑκατὸν ἐτῶν*, qua de re *Zachariaeus*[2]) docte, ut solet, disputavit. Inde a folio 233. A. usque ad folium 236. B. de lege Falcidia et de metris geometricis tractatus habetur. Denique inde a folio 236. B. usque ad folium 238. *πίναξ τῶν νεαρῶν*, quem edimus, habetur. Is ad CLXVIII. Novellarum collectionem conformatus est totus, ut tamen unicuique legi locus Basilicorum, in quo Novella constitutio relata est, vel adscriptus vel superscriptus sit. Qua in re accidisse videmus, ut, si Basilicorum loci plures afferendi essent, plus, quam per singulos versus licebat, spatii a scriba librario relictum sit; quae res argumento est, hos Basilicorum locos iam in authentico, unde noster codex transscriptus est, exemplari Novellarum indici adiectos fuisse. Ipsa Novellarum series litteris paullo maioribus, quam Basilicorum loci, perscripta est; utramque tamen scripturam ab eadem manu profectam esse videas. Ultima codicis folia situ corrupta sunt, quae res in caussa est, ut pars numerorum rubricarumque hodie legi nequeant. Olim, ut catalogorum confectores adnotarunt, Mediceus fuit, quod de Catharinae, ex gente Medicea ortae, bibliotheca interpretandum esse censeo. Etenim initio Codicis manu *Devarii,* qui Reginae a bibliotheca fuit, quam manum V. Ill. *Hasius* agnovit, quaedam adscripta sunt, neque de *Iacobo Cuiacio* dubitandum, qui ex hoc libro, quem Reginae[3]) esse testatus est, nostrum Iustinianarum Novellarum indicem Pseudo-Eustathiique de diversis temporum intervallis librum[4]) edidit.

De temporibus, ad quae noster Novellarum index referendus sit, si quaeritur, illud quidem ante omnia tenendum est, diversam esse ipsius indicis et adnotationum ad eum adiectarum rationem. Has enim posterioribus temporibus ortas esse ipsa codicis, quo utrumque continetur, natura indolesque satis significat. Ac primum quidem hae adnotationes neque uno tenore cum ipsa indicis oratione coniunctae sunt, verum uniuscuiusque Novellae titulo vel impositae vel ita adscriptae, ut in eo, unde noster liber transscriptus est, exemplari ab initio non fuisse facile tibi persuadeas. Deinde mihi non satis liquet, quare a nostri codicis calligrapho in quibusdam locis plus, quam per singulos versus licebat, spatii adnotatione illa replendi relictum fuerit, nisi eandem rem in authentico, unde noster liber descriptus est, exemplari eodem modo fuisse coniiciamus. Denique non desunt, ut opinor, causae satis idoneae, ex ipsa indicis indole deductae, quibus te ad hanc opinionem adduci facile patiare. Cum enim noster indicis compilator CLXVIII Novellarum seriem ordinemque sequi instituerit, ab ea re ita tamen eum recessisse videmus, ut, quae in nostris Novellarum exemplaribus est Novella sexagesima octava, eam sexagesimae nonae loco collocaverit, quaeque in nostris editionibus est sexagesima nona, in prioris locum substituerit. Sic enim index p. 241.: *ξη'. περὶ τοῦ πάντας ὑπακούειν τοῖς ἄρχουσι. ξθ'. περὶ τῆς διατάξεως τῶν διαδόχων*, cum tamen in vulgatis Novellarum CLXVIII. editionibus sic habeatur: *ξη'. ὥστε τὴν διάταξιν τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως τὴν ἐπὶ ταῖς διαδοχαῖς τῶν γαμικῶν κερδῶν τὰ ἐξ ἀπαιδίας εἰσάγουσαν κέρδη κρατεῖν ἐν τοῖς μετὰ τὴν διάταξιν συμμείνασι φάκτοις, ἐπὶ δὲ τοῖς πρὸ αὐτῆς τὴν Λέοντος διάταξιν χώραν ἔχειν. ξθ'. περὶ τοῦ πάντας ὑπακούειν καὶ πείθειν τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν καὶ ἐπὶ ἐγκλήμασι καὶ ἐπὶ χρήμασι, κἀκεῖ τὰς ὑποθέσεις ἐξετάζεσθαι, μηδενὸς ἐξῃρημένου ἀπὸ προνομίου τινὸς χωρὶς θείου πραγματικοῦ τύπου.* Atqui *σύντομος διαίρεσις τῶν νεαρῶν*, quam saeculo p. Chr. n. decimo conscriptam esse capite IV. docui, in collectionis, quae ex CLXVIII. Novellis constitutionibus constat, exemplaribus hanc, quae in nostris exemplaribus habetur, constitutionum seriem certam indubitatamque fuisse satis testatur. Sic enim illa p. 235. *οὐδὲ ἡ ξη'. ἡ περὶ διατάξεως τῶν διαδοχῶν, οὐδὲ ἡ οδ'.* Itaque dubitandum non est, quin noster, quem edimus, Novellarum index ad antiquiora tempora referendus sit.

---

2) l. l. p. 51. et p. 93—95. 3) In expositione Novellarum constitutionum init.: *Index vero titulorum quia non erat certus, elegi ex Reginae bibliotheca breviorem aptioremque ceteris et hac pagina statim ut exprimeretur, curavi. Fuit Graecus, sed Latinum exhibere malui.* 4) Vide *Zachariaeum* l. l. p. 50. et seq.

Transeo ad aliam huius disputationis partem, hoc est, ad historiam argumentorum, quae in nostro indice habentur, enarrandam. Atque in his quidem CLXVIII. Novellarum libris illa Novellarum argumenta, quae nec cum indice nostro consentiunt et ex Athanasii de Iustiniani Novellis commentario maximam partem hausta sunt[5]), relata esse videmus. In vetustioribus tamen, quae nostram CLXVIII. collectionem habebant, exemplaribus eam rem aliter sese habuisse, ex eadem, quam supra diximus, Iustinianarum Novellarum descriptione discimus. *Σύντομος διαίρεσις* enim ita saepe cum his, quae in nostro indice referuntur, Novellarum argumentis consentit, ut, cum et haec CLXVIII Novellarum seriem ordinemque sequatur, magnam horum, quae in nostro indice habentur, argumentorum partem etiam in eo exemplari, unde *διαιρέσεως* scriptor deduxit sua, fuisse tibi persuadeas[6]). Contra ea apud eundem *διαιρέσεως* scriptorem inveniuntur, quae cum his, quae in nostro indice reperiuntur, Novellarum constitutionum argumentis aut non omni ex parte[7]) aut omnino non consentiunt[8]). Itaque dubitari non potest, quin, quae apud nostrum scriptorem referuntur, ex illis, quos in vetustissimis exemplaribus habuerunt, locis sensim deiecta et aliis, quae ex Athanasiano commentario hausta sunt, argumentis permutata sint. Quae res cum saeculo p. Chr. n. decimo in hoc, quem adhuc significavimus, statu fuerit, a nostro Reginae indice vel noni vel octavi p. Chr. n. saeculi antiquitatem praeferri facile videas.

Venio ad adnotationes ipsis Novellarum constitutionum argumentis adiectas, quas *Iacobus Cuiacius*, cum hunc libellum Latine ederet, praetermittere voluit omnes. Eas ita comparatas videmus esse, ut in unaquaque Novella referenda Basilicorum locus, ubi haec constitutio posita est, adnotatus esse reperiatur, qua in re nostrum indicis scriptorem summa cum diligentia versatum esse videmus. Certe ad Nov. 2. et 5. Basilicorum locos attulit, cum tamen in reliquis, qui apud *Bienerum*[9]) relati sunt, fontibus has leges in illo iuris corpore plane praetermissas esse adnotatum sit. Atque etiam, si quando una aliqua Novella in minutissimas quasque particulas distracta atque in diversis Basilicorum locis collocata fuit, hos tamen locos a nostro scriptore videmus satis diligenter adnotatos esse. Quamquam ne sic quidem omni ex parte reprehensione caret[10]). Plerisque in constitutionibus, quae in Basilicis praetermissae sunt, id ipsum a nostro scriptore adnotatum videmus hoc modo: *οὐδὲ αὕτη κεῖται*[11]), vel *οὐ κεῖται*[12]), vel *αὗται αἱ νεαραὶ οὐ κεῖνται ἐν τοῖς ἀνακεκαθαρμένοις βιβλίοις*[13]). Est tamen, ubi nihil plane adnotatum sit de Novellae constitutionis in Basilicis omissione[14]). Ex his, quae in medium protulimus, fortasse et de horum scholiorum origine constare poterit. Sunt enim, ni fallor, ex Basilicorum tabula, qualem Codex Coislinianus CLI.[15]) habet, deducta ad unum omnia. Praeterquam enim, quod ibi eodem, quo apud nostrum scriptorem modo Basilicorum capita ex Novellis deducta satis late describantur, illud etiam in hoc scripturae genere adnotatum reperitur, sitne tota Novella in Basilicis collocata[16]), quod idem apud nostrum indicis scriptorem relatum est[17]). Reliquas, quae in Basilicis desunt, Novellas ex aliquo huius rei indice, qualis in *διαιρέσει* vel post Tipucitum habetur, noster scriptor supplevisse videtur, ut tamen, si quando nihil de quapiam Novella adnotatum reperisset, et ad nostrum Novellarum indicem nihil quicquam adiicere voluerit. Quod quibus temporibus factum sit, in tanta rei obscuritate meum

---

5) Confer exempli gratia Nov. 2. cum Ath. tit. 10. const. 1. p. 112., Nov. 3. cum Ath. tit. 1. const. 9. p. 18., Nov. 5. cum Ath. tit. 1. const. 13. p. 20., Nov. 6. cum Ath. tit. 1. const. 1. p. 1., Nov. 7. cum Ath. tit. 2. const. 1. p. 26., Nov. 68. cum Ath. tit. 10. const. 4. p. 122. 6) Sic Nov. 6. argumentum, quod in indice Reginae habetur, cum his, quae in *διαιρέσει* p. 235. leguntur, consentit. Idem his locis factum esse videas: Nov. 17. (*διαιρ.* p. 236.) — Nov. 27—31., 36., 37. (*διαιρ.* p. 236.) — Nov. 40. (*διαιρ.* p. 235.) — Nov. 46. (*διαιρ.* p. 235.) — Nov. 74. (*διαιρ.* p. 234 et p. 235.) — Nov. 75. et 76. (*διαιρ.* p. 235.) — Nov. 85. (*διαιρ.* p. 236.) — Nov. 101. (*διαιρ.* p. 235.) — Nov. 102. et 103. (*διαιρ.* p. 236.) — Nov. 116. (*διαιρ.* p. 236.) — Nov. 127., 129. (*διαιρ.* p. 235.) — Nov. 130. (*διαιρ.* p. 236.) — Nov. 137. (*διαιρ.* p. 235.) — Nov. 165. (*διαιρ.* p. 236.) 7) Nov. 57., 61., 66. (*διαιρ.* p. 235.) 8) Nov. 16., 31. (*διαιρ.* p. 236.) — Nov. 105. (*διαιρ.* p. 235.). 9) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 438 seq. 10) Vide Nov. 22. et *Bienerum* l. l. p. 443. et seq. 11) Nov. 46., 50., 69., 84. 140., 147. 12) Nov. 83., 98., 110., 129., 139. 13) Nov. 56. 14) Nov. 38., 58., 67., 74., 75., 76., 77., 101., 105., 106., 127., 141., 154. 15) Vide Basilicorum tom. I. ed. *Heimbachi* p. XV—XX. 16) Basil. I. 9. p. XV., 10. ibid., II. 6. p. XVI., IV. 1. ibid., V. 2. ibid., VI. 3. p. XVII., IX. 2. p. XIX. 17) Nov. 23. p. 238., 32. p. 239., 44. et 48. ibid., 59. p. 240., 61. ibid., 63. p. 241., 64., 68, 73., 82., 88. ibid., 90. p. 242., 91., 92., 94., 107., 108. ibid., 109. p. 243., 111., 113., 114. ibid., 120. p. 244., 122., 124., 126., 132., 133. ibid., 136. p. 245., 142., 146., 149., 150., 151., 152. ibid., 156. p. 246., 157., 158., 159., 160., 164., 166., 168. ibid.

non est iudicare. Quamquam illud pro certo et indubitato ponere licet, post saeculum undecimum hoc genus adnotationis compilatum non esse. Nam et codex, quem secuti sumus, huius saeculi antiquitatem praefert, et, quae ibi relicta sunt spatia vacua, hanc adnotationem ex vetustiori aliquo libro in hoc exemplar transscriptam esse satis loquuntur.

In editione indicis adornanda unica Codicis Parisiensis auctoritas sequenda fuit, notaeque, quae in hoc libro habentur, quod eius fieri potuit, typographorum arte exprimendae. Quarum notarum bonam partem, hoc est, si quando codicis scriptura dubitationem reciperet, corruptave esset, in operis contextu collocare non dubitavi. Ab emendatione fere semper me abstinui, ut tamen, quae in mendo cubabant manifesto, ex orationis contextu sustulerim hisque, quae in eum locum suffici debebant, permutaverim. Sed et sic in notis et Codicis scripturam et emendationis causam annotavi, ne quid absque causa idonea mutare viderer. In lacunis veteris exemplaris indicandis religionem adhibui, quam maximam potui, neque in replendis multum desudavi. Est enim hoc genus supplementi ita comparatum, ut in *Scrimgeri* et *Haloandri* editionem Novellarum intuenti cuique sponte obtingat. Basilicorum locos, qui in notis habentur, ex Codicis auctoritate ad suam quemque Novellam constitutionem revocavi. Qui loci si quando cum nostrorum librorum auctoritate minus consentiant, non ego hanc praeferendam duxi, verum in notis de istius rei diversitate admonui. Neque quicquam aliud ex criticae artis et disciplinae legibus fieri potuit, siquidem ad eam rem animum advertenti tibi multas huius varietatis causas rationesque praeter emendandi necessitatem reddi posse facile constabit. In translatione Latina conficienda eas, quas in Athanasii opere edendo mihi proposueram, leges sequendas duxi. Quae si quando a Graeca oratione propter emendationis causam abeat, interrogantis signum (?) addendum visum est. *Iacobi Cuiaci*, unius omnium doctissimi viri, translationem Latinam, postquam laborem exantlaveram meum, cum illa, quam ipse confeci, comparavi, eamque iusto contractiorem neque tali tantoque viro satis dignam esse deprehendi. Itaque huius viri exemplum secutus non sum, quamquam aliqua, quae in usum converti posse videbantur meum, transferre non dubitavi.

Si quaeritur, quaenam fata huius libelli apud recentiorum temporum iureconsultos fuerint, paucis defungi licebit. Ante *Iacobi Cuiaci* tempora de hoc Novellarum indice nemini videtur constitisse. Is in Reginae codice inventum eo, quo diximus, modo Latine publici iuris fecit, sed omissa Basilicorum mentione. Exinde usque ad nostra fere tempora apud nostrates altum ea de re fuit silentium. Qui primus nostris temporibus hanc rem attingere voluit, *Bienerus* [18]) nostrum libellum aliquot foliis alicuius codicis manuscripti, qui et alia comprehenderet, comprehendi coniecit, qua in re quam non a vero aberraverit, et ipse, cum Lutetiae Parisiorum anno post Chr. n. MDCCCXXX. commoraretur, vidit et nostra editio satis significat.

Nunc de utilitate, quam noster Novellarum index sit habiturus, paucis dispiciendum est. Neque illud, quod iam supra dixi de Novellarum constitutionum argumentis in nostro indice relatis, quae quidem maiorem antiquitatem, quam quae in Veneto Florentinoque Novellarum libro habentur eius rei argumenta, praeferunt, hoc loco recoquere animus mihi est; hoc autem vel maxime commemorabo, ex adnotatione Basilicorum fere perpetua ad nostram Basilicorum editionem supplendam castigandamque aliquid utilitatis redundaturum esse. Supplendam, ubi codices manuscripti Basilicorum deficiunt, velut Nov. 8., 59., 79., 94., 122., 130., 149., 152., 155., 156., 157., 158., 159., 166., 167., 168. Castigandam, ubi Basilica, prout edita sunt, vel codicum manuscriptorum defectu, vel *Fabroti* negligentia alios, quam qui apud nostrum scriptorem habentur, thematum numeros praeferunt, velut Nov. 2., 6., 7., 81., 87., 88., 89., 90., 95., 109., 113., 114., 119., 123., 124., 125., 133., 134., 142., 144., 145., 146., 150., 160., 161., 162., 165. Qua in re quanta nostri libri auctoritas futura sit, vel ex hoc cognoscere licebit, quod, quae in fratris editione tom. I. p. 180—213. ex Coisliniano Codice numero CLI. signato supplentur, cum apud *Fabrotum* nihil praeter titulorum rubricam habeatur, ex nostro Novellarum indice omni ex parte confirmentur. Vide Nov. 24., 25., 26., 27., 28., 29.

---

18) In libro: *Die Geschichte der Novellen* p. 88.

CAPUT VI.

Anonymi scriptoris de peculiis tractatus.

Huius libri, quem ultimo loco collocavi, codices manuscripti, qui mihi quidem innotuerunt, hi sunt:

I. Codex Bononiensis, qui inter Latinos bibliothecae, quae fratrum, qui regulam S. Domenici sequuntur, est, libros manuscriptos numero 80. signatus est. Est saeculi decimi sexti initio exaratus, complectiturque Codicis Laurentiani, qui Novellas Iustiniani habet, una cum eius libri appendice apographum. Hunc ego cum alio loco satis, ut opinor, descripserim [1]), nihil ego hic moneo, nisi hoc, nostrum libellum in eo exemplari inde a pagina 933. usque ad paginam 957. haberi. Titulus operis in Codice habetur plane nullus.

II. Codex Venetus numero 174. signatus, descriptus ille quidem in Graeca Divi Marci bibliotheca tom. I. p. 102. Est membranaceus, saeculi decimi tertii, constatque foliis 326. in folio. Quae in hoc codice insunt opuscula, tam compilatores catalogorum, quam *Wittius* [2]) descripserunt, qui idem nostrum librum inde a folio 28. usque ad folium 33. ibi haberi eiusque rei apographum beneficio *Bettionis*, qui bibliothecae S. Marci hodie maxima cum laude praefectus est, ad se pervenisse auctor est. Titulus opusculi, quantum ego sciam, nec in hoc libro habetur ullus.

III. Codex Parisiensis, qui inter Graecos bibliothecae Regiae libros numero 1351. signatus est. Est chartaceus, saeculi decimi quinti, constatque foliis 472. Nostrum librum in hoc exemplari *Zachariaeus* primus invenit [3]). Habetur autem ibi inde a folio 196. A. usque ad folium 203. A. Codicis argumentum satis descripserunt tam catalogorum compilatores tom. II. p. 301. et seq., quam idem *Zachariaeus* in libro *αἱ ῥοπαὶ* p. 37—41. Huius ego libri apographum nactus sum beneficio eiusdem viri mihi amicissimi, qui hoc mihi tribuit, ut, quae in usum converti possent meum, maxima cum liberalitate mecum communicaret. Neque in hoc exemplari operis titulus reperitur, nisi *προοίμιον τοῦ λόγου*, quae res manifesto ad primum opusculi caput refertur.

Si quaeritur, qui genuinus libri titulus sit, de ea re non liquere pronuntiandum est. Nam, quae Parisiensis Codex habet *προοίμιον τοῦ λόγου*, reliquis codicibus non confirmantur, nec, nisi ad primum libri caput referri queunt. Nisi forte, quae inde a secundo reliquisque capitibus habentur, *λόγου* nomine appellata esse credas. Sic certe quidem illa vox *προοίμιον*, qua *praefatio* designatur, explicatur, et secundo libri capite ad ipsum rei, qua de agitur, argumentum, transitus fit, et ipse libri scriptor hunc tractatum *λόγου* nomine designare voluit [4]). Contra tamen si quis nitatur, et ex hoc scriptoris testimonio libri titulum a librario quopiam confictum esse dicat, non admodum repugnabo. In componendo libro anonymus scriptor id egit, ut, cum hos, qui iuris studio sese dant, ut magnam difficilemque scitu artem a se disci sibi persuaderent, adhortatus, eorum temeritatem, qui, priusquam rem legalem tenerent, rerum iudicationem attingerent, reprehendisset, ad quaestionem de patrum haereditate tam ex antiquis legibus, quam ex Novellis constitutionibus [5]) dissolvendam transitum faceret. eamque rem inde a capite secundo tractare voluit. Usus est autem ad hanc rem iudicandam Basilicorum locis [6]); praeterea tamen etiam puris putis Iustiniani iuris fontibus, velut *Theophilo* [7]), item vetustissimis Iustinianarum Novellarum interpretibus *Theodoro* [8]) *Symbatio*que [9]), cuius quidem scriptoris nec nomen neque ullum fragmentum in Basilica translatum est. Itaque dubitari nequit, quin hic, quem edimus, liber illis temporibus, quibus et Basilica exstabant et Iustiniani iuris corpora non admodum neglecta iacebant, vindicandus sit. Itaque ante saeculum

---

1) In tractatu: *Reiseberichte aus Italien* num. I., qui habetur in libro: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft hrausgegeben von Savigny* tom. VIII. p. 320—324. 2) In tractatu: *Ueber die Novellen der Byzantinischen Kaiser*, qui est in eodem libro tom. VIII. p. 174—175. 3) Vide *Zachariaei* historiae iuris Graeco-Romani delineationem (Heidelb. 1839.) §. 50. p. 81. num. I. 4) Cap. 3. p. 248. *καὶ μαθήσεις ὑποβαίνοντος τοῦ λόγου.* 5) Cap. 1. p. 247. *διά τε τῶν παλαιῶν νόμων καὶ τῶν νεαρῶν συμπλακὲν ζήτημα.* 6) Velut cap. 2. p. 247., cap. 3. p. 248., cap. 4. p. 249., 251., 253., cap. 6. p. 256. aliisque locis. 7) Cap. 6. p. 255., cap. 8. p. 257. 8) Cap. 4. p. 252. et 253. 9) Cap. 4. p. 252. et 254.

duodecimum conscriptus esse videtur; hoc enim saeculo ad causas iudicandas a iudicibus, qui per imperium Orientale fuerunt, Iustiniani iuris volumina adhibita non sunt, nec pro tribunali quicquam auditum, nisi Basilicorum nomen. Neque codicum manuscriptorum aetas huic sententiae repugnat, cum Codex Venetus numero 174. signatus decimi tertii sit saeculi. Denique quae est nostri libri in exemplari Parisiensi cum Synopsi Basilicorum coniunctio, cum saeculi decimi tertii initio facta sit [10], cum hac, quam supra posui, coniectura omni ex parte convenit.

Atque nostrum scriptorem satis eruditum iurisque peritissimum fuisse, et de suorum temporum iureconsultis conquestio et ipsa libri indoles argumentumque satis produnt. Usque adeo, ut in singulis Basilicorum fragmentis explicandi historicam, quam dicunt, interpretandi rationem secutus esse reperiatur, quae res in hominem inductum omnino non cadit.

De fatis historiaque nostri libri non admodum multa occurrunt. In vetustissimo Codice Veneto cum Synopsi Basilicorum coniunctus est appendicisque partem facit [11]. Quae appendix cum saeculo decimo exeunte [12] compilata sit, nostrum librum paullo post huic legum corpori adiectum esse censeo. — In Codice Parisiensi eandem nostri opusculi cum Synopsi Basilicorum coniunctionem accidisse cernimus, sed alio modo. Etenim hoc loco inter Synopseos glossas receptum est totum [13], quam rem et antiquissimum huius exemplaris scholium, quod pag. 247. not. 12. male Codici Bononiensi attribuimus, confirmat his verbis: *οὗτος εἷς ἐστι λόγος ἐν εἴδει σχολίων ἐνταῦθα τεθεὶς ἐν τῷ παντὶ ις΄. κεφ. καὶ ἀκολουθῶν τοῖς προτεταγμένοις σημείοις. ἀναγνώσεις τοῦτον κατὰ συνέχειαν.* Hoc est: *hicce unus est libellus, qui in modum scholiorum ad caput 16.* (litterae *κ΄.*) *Synopseos adiectus est litterasque praepositas sequitur. Lege igitur totum libellum secundum litterarum consequentiam.* *Σημεῖα*, ut *Zachariaeus* adnotavit, sunt notae *α΄. β΄.* et caet. in margine Codicis Parisiensis adscriptae. Itaque scholii scriptor et totum hunc libellum, prout secundum litterarum consequentiam perscriptus est, unum eundemque cohaerentem tractatum esse et eo, quo supra diximus, modo ad Basilicorum Synopsin scholii loco adiectum auctor est. In hoc exemplari et capitum numeri *α΄. β΄. γ΄.* et reliqui in margine additi esse reperiuntur, quam ego capitulorum distinctionem, etsi Codicis Bononiensis auctoritate non confirmetur, tamen conservandam duxi, ut lectoris commodo aliquid tribuere viderer. Hanc autem, quam dixi, nostri libri inter scholia Synopseos receptionem initio saeculi decimi tertii factam esse, tam Novellae imperatorum Graecorum adiectae, quam Balsamonis mentio, quae in scholiis Synopseos habetur, satis ostendunt [14]. — In Bononiensi Codice hic, quo de agitur, liber Novellis Iustiniani constitutionibus appendicis loco adiectus est, quae quidem adiectio quibus temporibus facta sit, ex reliquis huius appendicis particulis cum aliqua veri specie coniicere licebit. Habet enim Michaëlis Ducae et Alexii Comneni Novellas [15] constitutiones, quae post horum imperatorum tempora hanc rem accidisse satis loquuntur.

Inter recentiorum temporum iureconsultos de nostro libello *Antonio Augustino* constitit, isque vir doctissimus eius rei editionem paravit [16], sed consilium, nescio quo casu impeditus, non est exsecutus suum. Qui deinde Bononiense exemplar tractaverunt, nostrum libellum plane neglexerunt [17]. Ego, cum in Italia essem, hunc codicem manuscriptum tractavi inter aliaque, quae eo comprehenduntur, opuscula etiam nostri libri mentionem feci [18]. Iisdem fere temporibus etiam *Wiltius* [19] hoc opusculum in Codice Veneto a se repertum esse memoriae prodidit. In *Theodori Symbatii*que de Iustiniani Novellis commentariorum fragmentis colligendis tali tantoque auxilio carere nolui, itaque plus semel ad huius libri auctoritatem descendendum putavi [20]. Denique, qui ultimo

---

10) Vide *Zachariaei* librum: *αἱ ῥοπαὶ* p. 41. 11) Vide *Wittium* l. l. tom. VIII. p. 164—178. 12) Vide *Wittium* l. l. tom. VIII. p. 177. et 178. 13) Vide *Zachariaeum* in libro: *αἱ ῥοπαὶ* p. 38. 14) Vide *Zachariaeum* l. l. p. 38—40. 15) Vide, quae dixi l. l. tom. VIII. p. 320—322. 16) In epistola ad *Mendozam* de anno 1544. (opp. Lucae 1772.) tom. VII. p. 565.: *Atque etiam in Florentino Novellarum Codice quattuor Novellas intra hoc triennium esse sublatas scimus, quas nos ex eius exemplo quondam descripsimus. Item illas Alexii Porphirogennetae, Michaëlis et aliorum recentiorum imperatorum Novellas, quas Haloander habuisse se ait, in quibus docti cuiusdam interpretis de filiorumfamilias peculiis et testamentis, atque de privilegiis creditorum et, qui potiores habeantur, et de praescriptione sacrarum aedium, quae aliquando in vulgus edemus.* 17) Vide *Bieneri* librum: *Die Geschichte der Novellen* p. 563—571. 18) Vide, quae dixi l. l. tom. VIII. p. 320. 19) l. l. tom. VIII. p. 175. 20) Vide *Ἀνέκδοτα* tom. I. p. 217. et 261.

loco opusculi mentionem fecit, *Zachariaeus*[21]), tres, quos supra commemoravimus, codices manuscriptos posuit.

In editione opusculi adornanda Codicis Bononiensis auctoritatem vel maxime secutus sum, ut tamen in manifesta loci corruptela a Parisiensis libri auxilio non me abstinuerim. Quod et sic necessarium visum est, ubi Codicis Bononiensis notae sententiam obscuram faciunt lacunaeve in causa sunt, ut libri oratio non satis commode procedat[22]). Quae in Codice Parisiensi cap. 10. ad finem opusculi habetur lacuna, eam ex Codice Bononiensi, qui nostrum librum integriorem exhibet, supplevimus. Quem quidem codicis hiatum fortuito casu factum esse, illud vel maxime argumento est, quod ipse orationis tenor sententiaque satis incommode interrumpitur. Quamquam ipsum libri argumentum in capitis 10. his verbis: *ἐὰν μὴ καταλίπῃ τὸ νόμιμον μέρος τοῖς παισὶν αὐτοῦ ἢ τοῖς γονεῦσιν* finiri argumento sunt illa, quae paullo post habentur: *δεῖ νόημα καλὸν καὶ ἐπωφελὲς προστεθῆναι τῷ παρόντι συγγράμματι.* Sunt enim haec ita comparata, ut ea, quae sequuntur, quamquam ab ipso libri scriptore profecta esse videantur, tamen quasi cuiusdam appendicis loco adiecta esse cernantur.

Restat, ut nostrum librum lectori benevolo commendemus, sed paucis. Ac primum quidem illud scitu non est iniucundum, quod legum fragmentis explicandis nostrum scriptorem historico, quod dicunt, interpretationis genere usum esse videmus. Deinde *Symbatius* novus Novellarum Iustiniani interpres ad Athanasii, Theodori, Iuliani numerum ex hoc scripturae genere accedit. Porro Thalelaei ad Codicem Iustiniani scholia adferuntur, quae nec in Basilicis, neque in aliis iurisprudentiae Graecae locis habentur. Etiam ex Basilicorum locis laudatis ad editionem huius corporis a fratre continuandam aliquid utilitatis redundabit. Denique totam de peculiis filiorumfamilias iuris Romani doctrinam ita dilucide distincteque a nostro scriptore traditam esse videmus, ut ad totam rem diligentius tractandam quodammodo invitemur.

Verum hic finis *Ἀνεκδότων* esto. Reliqua, quae, dum iter facio, collegi, alia oblata temporis opportunitate, persequemur, non quo haec nullius momenta esse iudicemus, sed, ne telam, quam in Novellis Iustiniani constitutionibus critica arte ac disciplina perpoliendis pertexere semel suscepimus, maturo deseruisse videamur. Ad calcem huius tomi adiectae sunt adhuc ineditae Graecorum imperatorum constitutiones, quas publici iuris ut fierent, V. Ill. *Carolus Wittius* mecum communicavit idemque hortatu meo in Latinum sermonem transtulit prolegomenisque instruxit. Ego, qui ex tam pretioso antiquitatis thesauro multum lucis splendorisque ad historiam iuris Graeco-Romani illustrandam accedere videam, non dubito, quin, quisquis hunc librum attinget, viro doctissimo talis tantique laboris suscepti gratiam sit relaturus.

---

21) In historiae iuris Graeco-Romani delineatione p. 81. 22) Vide p. 249. not. 4., p. 250. not. 42., p. 251. not. 70., p. 253. not. 32. et 34.

IUSTINIANI CODICIS
SUMMA PERUSINA.

[INCIPIT CONSTITUTIONUM LIBER PRIMUS ADNOTATIONUM CODICUM DOMINI IUSTINIANI].*)

TITULUS I. De summa trinitate et fide catholica et ut nemo de ea publice contendere audeat.

Lex 1. Impr. pp. Gratianus et Valentinianus et Theodosius aaa. ad populum urbis Constantinopolitanae.

Cunctos populos, quos | 1) clementiae nostrae regit temperamentum, in tali volumus religione versari, quam divinum 2) Petrum apostolum tradidisse 3) Romanis, religio usque ad nunc ab ipso insinuata declarat, quamque pontificem Damasum sequi clarat et Petrum, Alexandriae episcopum, virum apostolicae sanctitatis, hoc est, ut secundum apostolicam disciplinam evangelicamque doctrinam patris et filii et spiritus sancti unam deitatem, maiestatem 4) et sub pia trinitate credamus. Hanc legem sequentes Christianorum Catholicorum nomen iubemus amplecti; reliquos vero dementes vesanosque iudicantes heretici dogmatis infamiam sustinere, divinam primum vindictam, post etiam motus nostri, quem ex coelesti 5) arbitrio sumpserimus, ultione plectendo. *Dat. VI. Kl.* 6) *Mar. Grat. Val. et Theod. Ma.* 7)

TITULUS II. De episcopis et clericis, orphanotrophis, et brefotrophis 8) et xenodochis 9) et asciteriis 10) et monachis et de privilegio eorum et de castrense 11) peculio et de redimendis captivis.

Lex 1. Impr. Constantinus aug. sat. [c. 1. C. I. 3.]
Clericus salariis cunariis salvari et ospites.

Lex 2. Idem aug. Felici epo. [c. 2. C. ibid.]
Clero et executore non conveniatur, neque publica solvat, et negotium 12) gestum rogatio eorum pauperes profici 13), nec angarias publico prestent 14).

Lex 3. Idem Aug. Tauro pp. [c. 3. C. I. 3.]
Possessiones.

Lex 4. Constantinus et Constans aa. ad Taurum pp. | 15) [c. 4. C. ibid.]
Servus fiscalis 16) si factus est clericus, in servitium revocetur.

Lex 5. Impr. Iovianus 17) *a. Secundo pp.* [c. 5. C. ibid.]
Qui sacratas virgines rapere temptaverit 18), capiti 19) puniatur.

Lex 6. Impr. Valentinianus et Valens et Gratian. aaa ad Cataconium 20). [c. 6. C. ibid.]
Prbr. ex pars sacrorum diaci subdiac. atque exorcistas set et lectores ostiariis omne officium ecclesiae sine querela vel opinione sint.

Lex 7. Impr. Theodosius a. dixit. [c. 7. C. ibid.]
Episcopus ad testimonium non veniat, quia persona et dignitas gravatur.

Lex 8. Idem a. Paulino praefecto Augustali. [c. 8. C. ibid.]
Presbyteri cum honore testimonium dicant. Clerici ad testimonium veniant.

Lex 9. Impr. Valentinianus et Theodosius aa. Tatiano pp. [c. 9. C. ibid.]
Diaconissa 21) LX. annorum fiat.

Lex 10. Impr. Arcadius et Honorius aa. Theodoro pp. [c. 10. C. ibid.]
Qui ministros ecclesiae in ipsa ecclesia iniuriaverit, capite puniatur.

Lex 11. Idem a. Eutichiano pp. [c. 11. C. ibid.]
Clericus ex ipso vico ordinetur.

Lex 12. 22) *Idem a. Eutichiano pp.* [c. 12. C. ibid.]

---

*) Haec desunt in Codice, quae uncis inclusi. Vide, quae Prol. cap. I. p. VIII. desputavimus.

1) Incipit fol. 6. B. 2) Sic Hal. Alii *divum*. 3) Codex *tradedisse*. 4) Nieb. *malestatem*. Pro *maiestatem* contextus Codicis habet *sub pari maiestate*. 5) Cod. *celesti*. 6) Nieb. pro *KL.* habet *Id.* 7) Pro *Ma* Nieb. *A. A. A.* habet. 8) Leg. *brephotrophis*. 9) Cod. *exenodochis*. 10) Leg. *asceteriis*. 11) Leg. *castrensi*. 12) Pro *negotium* Nieb. *negotiorum* habet. 13) Nieb. *perfici*. 14) Nieb. *praestent*. 15) Incipit fol. 7. A. 16) Codex *servus clericus fiscalis*. Verum secunda manus vocem *clericus* delevit. 17) Codex *Iobianus*. 18) Leg. *tentaverit*. 19) Leg. *capite*. 20) Vulgo *Cataphronium*. 21) Pro *diaconissa* Codex habet *diac*. Recte annum LX. Summa Per. praefert. Alias *L.* 22) Post legem 11. in Codice lex 27. habetur sequentesque usque ad finem legis 39. Sic deinceps lex 12. sequentesque habentur. Itaque apparet unum folium male transpositum esse in archetypo, unde noster liber manuscriptus manaverit. Lex 12. medio folio 8. A. incipit. Lex 27. et sequentes ad finem fol. 7. A., in fol. 7. B. et fol. 8. A. habentur.

Carton zu Heimbach Anecdota, Theil II. Bogen I. des Textes.

Curialis si clericus factus fuerit, ad curia revertetur. Decurio clericus fieri non vetatur.

Lex 13. Idem a. Sapidiano pp. [c. 13. C. I. 3.]
Qui privilegia ecclesie violaverit, quinquaginta librarum auri condempnetur.

Lex 14. Idem a. Tritiano[23]) *pp.* [c. 14. C. ibid.]
Sedente[24]) episcopo in sacrario suo si[25]) quis ille[26]) ad superbitate ingressus ad conturbandum eum pro quacunque utilitate, exilio centum milia deportentur. |[27])

Lex 15. Idem a. Studio pr. u. [c. 15. C. ibid.]
Episcopus conventicula extra ecclesia in propriam[28]) domum ñ. faciat; si fecerit, domum privetur.

Lex 16. Impr. pp. aug. Honorius et Theodosius Anthemio pp. [c. 16. C. ibid.]
Si clericũ censũ minimũ est sacerdos ad locum accedat honera privilegia relevet.

Lex 17. Idem a. Monaxio pp. [c. 17. C. ibid.]
Nullus religiosus cum publico comixtus sit vel in curia vel in extraneis causis. Nam poena amplectitur[29]).

Lex 18. Idem a. Monaxio pp. [c. 18. C. ibid.]
Sexcenti viri sint, qui hominibus debiles[30]) curas agant.

Lex 19. Idem a. Palladio pp. [c. 19. C. ibid.]
Clerici aliorum relictas uxores non accipiant. Nam domum gubernandum pro castitatem abeantur.

Lex 20. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. ad Taurum pp.
Omnes religiosos vel religiosas q secula solitaria vetant[31]) intestati decesserint, nullus propinquos illi[32]) succedat, pret˜ ecclesia aut monasterius illi coniunctus pret˜ que si ad curiam pertinet vel ad patronum habuit[33]).

Lex 21. Idem a. Thome pp. [c. 21. C. ibid.]
Curialis inluster factus et post diaconus at quẽ competit curiae et non administrat[34]).

Lex 22. Idem a. Florentiano[35]) *pp.* [c. 22. C. ibid.]
Siquis episcopum[36]) pro criminalem causam ad iudicium petierit iniuste, |[37]) trecenti auri penam det fisco. Privilegia religiositati salvetur.

Lex 23. Impr. Valentinianus et Martianus aa. Palladio pp. [c. 23. C. ibid.]
Eutichiti memoriam ab ultra Flaviani epi memoriam laudetur[38]).

Lex 24. Idem a. Palladio pp. [c. 24. C. I. 3.]
Quod pauperibus per testamentum relinquitur, firmum est.

Lex 25.[39]) *Impr. Martianus aug. Constantino pp.* [c. 25. C. ibid.]
Clericus si noluerit ante episcopum causam dicere non conpellatur. *In ea legẽ abet:* Lite pulsatus det executori, ubi clericus iurare proibetur et plus de duos solidos non det˜ sportulo vel procuratori suo amplius commodo.

Lex 26. Impr. Leo a. Bebiano[40]) *pp.* [c. 26. C. ibid.]
Crucem vel reliquias nullus monachus in terris publicis vel privatis ponat absque episcopo.

Lex 27. Idem aug. Eritrio pp. [c. 27. C. ibid.]
Si miles[41]) expleta militia clericum se reprobaverit, qui minime permaneat, excepto militia primipilarum.

Lex 28. Idem aug. Nicostrato pp. [c. 28. C. ibid.].
Captivorum redemptionem per testamentum aut in verbum reliquerit, adimpleatur. Curas[42]) episcopi sit exigendi, et iudici ratione[43]) edat.

Lex 29. Idem a. Armacio pp. [c. 31. C. ibid.]
Episcopalis actio omnium iudicum innotescat, et non decepta sit dignitas. *In*[44]) *ea legem abet:* Tam venerando antistis sedem. *Idem in ipsă legẽ habet:* Qui pro episcopali electione premium acceperit, infamiam decoloratus.

Lex 30. Idem a. Dioscoro[45]) *pp.* [c. 32. C. ibid.]
(Qui)[46]) orphanotrophus est absque[47]) fideiussore res minorum et omnem utilitatem vindicet, que et notum faciat iudici et civium.

Lex 31. Idem a. Eritrio pp.[48]) [c. 33. C. ibid.]
Nullus religiosus ad iudicia publica ñ. vocentur in longinquiora terra, sed apud locum propinquum. *In ea legẽ abet:* cls nullus executor[49]) iniuriose conveniat vel convitia inroget. Qui hoc presumpserit, amittat honorem et substantiam. *In eam legem abet:* Clericum vel religiosum qui iniuste ad iudicium ducit, omnes expensas reddat.

Lex 32. Idem aug. Eritrio pp. [c. 34. C. ibid.]
Eps si superstitem habeat[50]) fratrem, quando decesserit, liceat de rebus suis testari.

---

23) Alias *Hadriano.* 24) Codex *sedentẽ.* 25) Vox *si* in Cod. deest. 26) Leg. *illo.* 27) Incipit fol. 8. B. 28) Codex *proprium.* 29) Leg. *plectitur.* 30) Legendum *pro hominibus debilibus.* 31) Legendum *qui in solitaria vita.* 32) Leg. *propinquus illis.* 33) Legendum *praeter ecclesiam aut monasterium illis coniunctum, praeterquam si, quae ad curiam pertinent vel ad patronum, habuit.* 34) Sic Codex. Lego *ei, cui competit, curiae non administrat.* 35) Alias *Florentio.* 36) Codex habet *eps.* 37) Incipit fol. 9. A. 38) Sic Cod. Legendum videtur: *Eutychetis memoria aboleatur, Flaviani episcopi memoria laudetur.* 39) Codex *Lex XXVI.* habet. 40) Vulgo *Iuliano.* 41) Codex *milex.* 42) Leg. *cura.* 43) Legendum *rationes.* 44) Dubium est, utrum in Codice sit *hi*, an *in.* 45) Codex *Addioscoro* habet pro *Dioscoro.* 46) Vox *qui* in Cod. deest. 47) Vox *absque* non tota in Cod. habetur. Codex habet tantum *que.* 48) Vulgo *Eutropio.* 49) Sic Codex. Prima tamen manus supra lineam correxit *persecutor.* 50) Codex *abeat.*

Lex 33. Idem a. Eretrio p̄p̄.[49] [c. 35. C. I. 3.]

Omnes privilegias[50] locis venerabilibus serventur.

Lex 34. Idem a. Seuastiano p̄p̄. [c. 37. C. ibid.]

Liceat, si vult dominus, dare servo suo libertatem, ut fiat clericus.

Lex 35. Idem a. Sevastiano p̄p̄. [c. 38. C. ibid.]

Cum domini permissum |[51] servus monachus fit, si post aliam causam redierit ad servitium reportetur.

Lex 36. Impr. Iustinianus a. Archelao p̄p̄. [c. 39. C. ibid.]

Si quis clericus (si)[52] peritus sit vel in disceptatione esse forensium[53], feriendis temeratoribus huius sanctionibus[54] poenam quinquaginta librarum auri (multetur)[55].

Lex 37. Impr. Iustinianus a. Idis[56] *p̄p̄.* [c. 49. C. ibid.]

Ecclesia vel episcopus, qui tota bona sua pauperes[57] aut pro captivis erogandas[58] per testamentum gessit, filius exinde Falcidia consequatur. Episcopis sit distributio.

Lex 38. Impr. Iustinianus aug. Ioh. p̄p̄. [c. 50. C. ibid.]

Episcopus, presbyter, diaconus de adquisitione sua deliberet, quomodo vult.

Lex 39. Impr. Iustinianus aug. Ioh. p̄p̄. [c. 51. C. ibid.]

Ubi fori[59] praescriptionem non potuit, vel hii[60], qui in documentum reanuntiaverit[61].

Lex 40. Impr. Iustinianus a. Ioh. p̄p̄, [c. 52. C. ibid.]

Episcopus et cunctus clerus et monachi testari liceat, et omnibus debiles[62] tutelam inpendere.

Lex 41. Impr. Iustinianus a. Ermogeni magistro officiorum. [c. 54. C. ibid.]

Raptores sacrarum mulierum decollentur, et qui se ibi commiscuerunt. Res raptorum loca venerabilia, in qua fuerat dedicata, habeant[63] in perpetuum, et exinde usumfructum mulier consequatur.

Lex 42. Impr. Iustinianus a. Ioh. p̄p̄. [c. 56. C. ibid.]

Sponsata |[64] femina si post deo sacrata esse voluerit, seu vir arrasq. data fuerit, simplas recipiatur. *In ea legem abet*[65]: sine inminutione maritus vel uxor res suas recipiant, et a parentibus non exheredentur[66]. *Idem in ea legem abet*[67]: Siquis d̄m servire dedicavit, post (ad)[68] saeculum declinaverit, res ipsius ad locum venerabilem pertineant. *Idem in ea legē abeat:* Quodsi inuenti tali. Iudeus, paganus, hereticus servo christiano[69] non abeant[70]. Si habuerint, liberi fiant.

TITULUS III. De episcopali audientia et de diversis kap̄., quae ad i; cur̄a ptin̄.

Lex 1. Impr. Valentinianus et Valens aa. c. Iuliano comiti Orientis. [c. 1. C. I. 4.]

Hereticum ad publicum pertinet[71]. In negotium Christianis[72] non ledatur.

Lex 2. Idem aug. ad Claudium p̄p̄. [c. 2. C. ibid.]

Clericus caussa finita episcopo apellaverit[73], quinquaginta libras argenti poenam det.

Lex. 3. Impr. Gratianus et Valentinianus aa. Rufino p̄p̄. [c. 4. C. ibid.]

Deo[74] dicata si turpe se egerit, infamis est.

Lex 4. Impr. Theod, Archad. et Honorius aaa. Rufino p̄p̄. [c. 3. C. ibid.]

Die Pasce[75] omnes a vinculo exsolvantur.

Lex 5. Impr. Honorius Arcadius aa. Gennadio p̄p̄. [c. 5. C. ibid.]

Guvernante[76] rebus venerabilibus in obsequio Christianos habeant[77].

Lex 6. Idem a. Rufino p̄p̄. [c. 6. C. ibid.]

Quos synodus damnavit, nullus clericus vel monachus praesumat defendere, |[78] sed imperatoris[79] suggerat.

Lex 7. Idem aug. Eutuchiano[80] *p̄p̄.* [c. 7. C. ibid.]

Que[81] ab episcopo iudicata fuerit[82], non solvantur.

Lex 8. Impr. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Theodoro p̄p̄. [c. 8. C. ibid.]

Episcopi in iudicio non apelletur.

Lex 9. Impr. Honorius et Theodosius aa. Ceciliano[83] *p̄p̄.* [c. 9. C. ibid.]

Dominico die de carcere persone[84] n̄ educantur. iudex[85].

Lex 10. Idem a. Ceciliano[86] *p̄p̄.* [c. 10. C. ibid.]

Mathematicis si codices n̄. ante episcopo incenderint, foris civitate sit n̄. docendo. Nam exilio deportentur.

---

49) Pro *Eretrio* vulgo habetur *Dioscoro.* 50) Legendum *omnia privilegia.* 51) Incipit fol. 8. A. 52) Vox *si* in Codice redundat. 53) Legendum videtur *rerum forensium.* 54) Leg. *sanctioni.* 55) Vox *multetur* in Codice redundat. 56) Vulgo *Iohanni.* 57) Codex *pauperes.* Legendum *pauperibus.* 58) Legendum *eroganda.* 59) Pro *fori* Codex habet *foris.* 60) Codex *hii.* 61) Codex *reanuntiaverit.* 62) Legendum *debilibus.* 63) Codex *abeant.* 64) Incipit fol. 9. B. 65) Leg. *habet.* 66) Codex *exeredentur.* 67) Leg. *habet.* 68) Vocem *ad* Codex non habet. 69) Codex sic habet. Lego *servos christianos.* 70) Codex *abeant.* 71) Haec verba cum ad argumentum const. 1. Cod. I. 4. nihil pertineant, crediderim ex male intellectis tituli verbis prodiisse: „*et reverentiam pertinent pontificalem*". 72) Legendum videtur *Christianus.* 73) Leg. *appellaverit.* 74) Pro *deo* Codex habet d̄o. 75) Leg. *Paschae.* 76) Cod *guvernante.* 77) Codex *abeant.* 78) Incipit fol. 10. A. 79) Leg. *imperatori.* 80) Leg. *Eutychiano.* 81) Leg. *quae.* 82) Leg. *fuerint.* 83) Leg. *Caeciliano.* 84) Leg. *personae.* 85) Liquet aliqua praetermissa esse. 86) Leg. *Caeciliano.*

Lex 11. Idem a. Theodoro pp. [c. 11. C. I. 4.]

Si Romanus Christianus de captivitate reversus fuerit, non iniustet.

Lex 12. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Florentio pv. [c. 12. C. ibid.]

Liceat audire episcopum pro culpa rogantem.

Lex 13. Impr. Martianus a. Constantino pp. [c. 13. C. ibid.]

Religiosis[87] aput episcopum determinent causas.

Lex 14. Impr. Leo et Antonino[88] aa. Nicostrato pp. [c. 15. C. ibid.]

Scolasticus[89] non proferatur, nisi fuerit Christianus. Quodsi sub ingenio hoc fecerit, centum libras auri multetur, et alia poena quoque[90] iudici vel patroni[91] eị sit[92].

Lex 15. Idem a. Eritrio pp. [c. 16. C. ibid.]

Sponsa vel sponsus si adō converti voluerit, simplas arras[93] reddant.

Lex 16. Idem a. Eustacio[94] pp. [c. 19. C. ibid.]

Vel curialis Catholicus sit.

Lex 17. Impr. Iustinianus a. Moene. pp. [c. 21. C. ibid.]

Qui a iu | [95] dice in provincia directus est, erogari solidum et non accepit, contestetur ab alio iudice.

Lex 18. Impr. Iustinianus a. Demostenis[96] pp. [c. 24. C. ibid.]

Qui ex liberi vel libertini nascuntur, vel, si ab aliquo nutritus fuerit, liber permaneat.

Lex 19. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 27. C. ibid.]

Qui filiis suis curatorem constituit sive[97] fideiussionem administret, prestito sacramento, ut fideliter agat, et sub inventaneum[98] res suas recipiat. *Idem in ea legem abet*[99]: Evangelia in oms caussas creandi sint.

Lex 20. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 28. C. ibid.]

Si freneticus ad nuptias venerit, curator pro eo ñ spondeat, set ante curatorem et episcopum vel curialem et parentes ipsi spondeant.

Lex 21. Idem a. Iohi pp. [c. 31. C. ibid.]

Debitorem contra pupillum si habeat[1]) actionem, iudici petat illi constituere procuratorem aut episcopum[2]) petitionem porrigat.

TITULUS V. De hereticis et Manicheis et Samaritanis.

Lex 1. Impr. Constantinus a. ad Dracilianum. [c. 1. C. I. 5.]

Ubi nulla privilegia heretici[3]) sunt concessa.

Lex 2. Impr. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Sperium[4]) pp. [c. 2. C. ibid.]

Que[5]) interdicta sunt hereticis[6]), si non removeantur, nec eorum iudicia valeant.

Lex 3. Impr. Arcadius et Honorius aa. de ar|[7]) chepū. [c. 3. C. ibid.]

Heretici nihil[8]) suis ecclesiis vel dignitatibus defendat, si letanias die vel in nocte fuerint.

Lex 4. Idem a. et Theodosius a. Senatori pp.[9]) [c. 4. C. ibid.]

Manacheus[10]) puniatur, de rebus suis nihil[11]) praedeliberare. Filii si Christiani fuerint, liberi fiant.

Lex 5. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Florentio pp. [c. 5. C. ibid.]

Omnibus heresibus[12]) proibitum[13]) sit, templum habere[14]) vel servo sibi libertare.

Lex 6. Idem aug. Leontio pp[15]). [c. 6. C. ibid.]

Nestoriana secta qui usus fuerit aut scri|pserit[16]), substantiam amittat.

Lex 7. Idem a. Florentio pp. [c. 7. C. ibid.]

Curialis qualicunque[17]) religione sit, administret publico.

Lex 8. Impr. Valentinianus et Marcianus aa. Palladio pp. [c. 8. C. ibid.]

Qui damnatione quarta sinodarum[18]) non senserit damnationem[19]) hereticorum, rebus amissis exilio deportentur, et de militiam dignitatis[20]) cadant.

Lex 9. Iustinianus[21]) a. Eritrio pp. [c. 10. C. ibid.]

Si quis heretica templa terra vindedit[22]), ecclesie catholice efficiatur.

Lex 10. Impr. Iustinianus a. Demostenis[23]) pp. [c. 19. C. ibid.]

Orthodoxis filiis[24]) heresis[25]) patribus etiam nolentibus succedunt. *In ea legem abet*[26]): tam̄ easdem res hereticus si nullo propinqua Christiano reliquid[27]), fiscus substantiam eius occupet[28]). *Idem in ea legem abet*[29]): dū sui patrimonii ubi filii hereseos patres secundum patrimonii quantitatem abere[30]) iubentur.

---

87) Leg. *religiosi.* 88) Sic Codex. Legendum *Anthemius.* 89) Leg. *scholasticus.* 90) Pro *quoque* Cod. habet *q.* 91) Leg. *patronis.* 92) Leg. *eius sit.* 93) Leg. *arrhas.* 94) Vulgo *Eustathio.* 95) Incipit fol. 10. B. 96) Leg. *Demostheni.* 97) Pro *sive* leg. *sine.* Postea legendum *fideiussione.* 98) Leg. *inventarium.* 99) Codex *abet.* 1) Pro *habeat* Codex habet *abeat.* 2) Fortasse *ad episcopum.* 3) Codex *heretici.* 4) Vulgo: *Hesperium.* 5) Leg. *quae.* 6) Leg. *haereticis.* 7) Incipit fol. 11. A. Vulgo: *Clearcho praefecto urbi.* 8) Cod. *nichil.* 9) Pro *pp.* vulgo habetur *praefecto urbi.* 10) Leg. *Manichaeus.* 11) Codex *nichil.* 12) Codex *heresibus.* 13) Leg. *prohibitum.* 14) Codex *abere.* 15) Pro *pp.* vulgo habetur *praefecto urbi.* 16) Leg. *scripserit.* 17) Codex *qual'umq.* habet pro *qualicunque.* 18) Leg. *quartae synodorum.* 19) Legendum: *non consenserit in damnationem.* 20) Legendum *de militiae dignitate.* 21) Vulgo: *Anastasius.* 22) Leg. *vendidit.* 23) Leg. *Demostheni.* 24) Leg. *orthodoxi filii.* 25) Leg. *haereticis.* 26) Leg. *habet.* 27) Leg. *reliquit.* 28) Incipit fol. 11. B. 29) Leg. *habet.* 30) Leg. *alere.*

Lex 11. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 21. C. I. 5.]

Ubi non licet hereticis dare testimonium in causis, nisi contra hereticos.

Lex 12. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 22. C. ibid.]

Ubi non liceat hereticum heredem vel legatarium demittere[31]), in nullis penitus testamenta.

TITULUS VI. Ne sanctum baptismum iteretur.

Lex 1. Impr. Valentinianus, Gratianus et Valens aaa. (ad)[32]) *Florianum vicarium Asiae.* [c. 1. C. I. 6.]

Qui fidem apostolicam non sequitur, hereticus est.

Lex 2. Impr. Honorius et Theodosius aa. Anthemio pp. [c. 2. C. ibid.]

Qui rebaptizat, puniatur.

Lex 3. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Florentio pp. [c. 3. C. ibid.]

Testamenta hereticus non faciat.

Lex 4. Impr. Valentinianus et Marcianus aa. Palladio pp. [Deest in nostris edit.]

Religiosus si in doctrina presidibus declinaverit, tormentis exercetur.

TITULUS VII. De apostatis.

Lex 1. Impr. Constantinus a. ad Tauro[33]) *pp.* [c. 1. C. I. 7.]

Si Christianus Iudeus factus fuerit, res ipsius infiscetur.

Lex 2. Impr. Gratianus et Valentinianus et | [34]) *Theodosius aaa. ad Ypatium*[35]) *pp.* [c. 2. C. ibid.]

Ubi christiana facultatis[36]) si fuerit Iudeus effectus, publicentur.

Lex 3. Impr. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Flaviano pp. [c. 3. C. ibid.]

Si Christianus ereticus[37]) fuerit, nec ad testimonium veniat, nec christiani res adquirat.

Lex 4. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Basso pp. [c. 4. C. ibid.]

Christianus si ereticus[38]) factus fuerit, res suas non abeat[39]) potestatem extraneare, sed Christiani illi succedant heredes.

Lex 5. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Florentio pp. [c. 5. C. ibid.]

Quicumque servus[40]) seu ingenuum invitus[41]) res usuasione plectenda[42]) ex cultu Christiane religionis in effandam sectam statumque traduxerit, cum dispendio fortunarum capite puniendum censemus.

Lex 6. Impr. Valentinianus et Marcianus aa. Palladio praefecto. [c. 6. C. I. 7.]

Que catholică ecclesiam vel orthodoxe fidei ammisserit, etiam fieri ammissio puniatur.

TITULUS VIII. Nemini licet signum salvatoris Christi humi vel in silice aut in marmore sculpire vel pingere.

Lex 1. Impr. Valentinianus et Theodosius[43]) *aa. Eudoxio*[44]) *pp.* [c. 1. I. 8.]

Crucem in turpis[45]) locis qui fecerit, suppliciis adfligatur. | [46])

TITULUS IX. De Iudeis et celicolis[47]).

Lex 1. Impr. Antoninus a. Claudio Triphonino. [c. 1. C. I. 9.]

Ubi dicit, quod Cornelia Aquilia quid[48]) in Antiochia legavit, solvi non potest.

Lex 2. Impr. Constantinus a. Adesigrario[49]) *pp.* [c. 3. C. ibid.]

Si Iudeus a Christianitate converti voluerit et Iudeis condempnaverit, igni eos iubemus concremari.

Lex 3. Impr. Valentinianus et Valens Renagie[50]) *magistro officiorum.* [c. 4. C. ibid.]

In sinagoga ospites[51]) dentur.

Lex 4. Impr. Valentinianus, Gratianus et Theodosius aaa. Ginegio[52]) *pp.* [c. 6. C. ibid.]

Ubi dicit: ne Christianus habeat[53]) uxorem Iudeam et Iudeus Christianam.

Lex 5. Idem a. Infantio comiti Orientis. [c. 7. C. ibid.]

Ubi dicit: Nullus Iudeus iuxta legem suam nuptias sortiatur.

Lex 6. Impr. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Eutichiano pp. [c. 8. C. ibid.]

Christiani cum Iudeo vivendi nihil[54]) commune habeant[55]).

Lex 7. Impr. Arcadius et Honorius aa. Iudeis. [c. 9. C. ibid.]

Ut nullus eis pretia ponat.

Lex 8. Idem a. Eutichiano pp. [c. 10. C. ibid.]

Ubi Iudei curiales sint inter eos.

Lex 9. Impr. Honorius et Theodosius aa. Anthemio pp. [c. 11. C. ibid.]

Iudeis festivitates incendere et Christi cruce dedicare.

---

31) Leg. *dimittere.* 32) Vox *ad* deest in Codice. 33) Leg. *Taurum.* 34) Incipit fol. 12. A. 35) Leg. *Hypatium.* 36) Leg. *Christiani facultates.* 37) Leg. *haereticus.* 38) Leg. *haereticus.* 39) Leg. *habeat.* 40) Leg. *servum.* 41) Leg. *invitos.* 42) Legendum *seu suasione plectenda.* 43) Codex *Thodosius.* 44) Codex *Eudexio.* 45) Legendum *turpibus.* 46) Incipit fol. 12. B. 47) Codex *celicolis.* 48) Pro *quid* in Codice est *qd.* 49) Vulgo *Euagrium.* 50) Codex *Remigio.* 51) Leg. *hospites.* 52) Codex *Cynegio.* 53) Codex *abeat.* 54) Codex *nichil.* 55) Codex *abeant.*

Lex 10. Idem a. Iobio pp. [c. 12. C. I. 9.]

Celicolarum nomen inaudito. | [56]) Quicquid a fide Christiana discrepat, contra legem est.

Lex 11. Idem a. Ioh.[57]) *pp.* [c. 13. C. ibid.]

Sabbato die Iudeus nec Christianus inquietetur pro causa Iudei.

Lex 12. Idem a. Filippo[58]). [c. 14. C. ibid.]

Iudeus si non contra legem Christianam temptaverit[59]), non inquietetur nec sinagogam ei.

Lex 13. Idem a. Aureliano pp. [c. 15. C. ibid.]

Si Christianus cum Iudeo causam habuerit[60]), publice cum eo dicat.

Lex 14. Idem a. Asclepiodoro[61]). [c. 16. C. ibid.]

Si Iudeus Christianum circumciserit[62]), exilio damnetur.

Lex 15. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Ioh. comiti sacrarum largitionum. [c. 17. C. ibid.]

Oms Iudeis pro sinagogis suis reditibus censum solvat.

Lex 16. Idem a. Florentio[63]) *pp.* [c. 19. C. ibid.]

Iudeus nullus officium mutatur, et, qui sinagoga[64]) edificaverit, quinquaginta libras poenam det.

TITULUS X. Ne Christianum mancipium hereticus vel paganus vel Iudeus habeat[65]) vel possedeat[66]), aut circumcidat.

Lex 1. Impr. Constantinus ad Euacrium pp. [c. 1. C. I. 10.]

Nullus hereticus Christianum servum habeat[67]), et, qui in lege sua eum fecerit, occidatur.

TITULUS XI. De paganis sacrificiis et templis.

Lex 1. Impr. Constantinus a. ad Taurum pp. [c. 1. C. I. 11.]

Templa paganorum destrui[68]) et maleficos occidi et res eorum fiscari.

Lex 2. Impr. Gratianus Valentinianus et Theodosius aaa. Ginegio[69]) *pp.* [c. 2. C. ibid.]

Pagani puniantur. | [70])

Lex 3. Impr. Arcadius et Honorius aa. Macropio[71]) *et Proculiano*[72]) *vicariis.* [c. 3. C. ibid.]

Ornatum publicum non dissipari absque iussione principis.

Lex 4. Idem a. Apollodoro proconsuli Africae. [c. 4. C. ibid.]

Voluptatis ludũ publice celebrentur absque sacrificium.

Lex 5. Impr. Honorius et Theodosius aa. populo Cartaginensis[73]). [c. 5. C. I. 11.]

Fiscalia mura, si necesse fuerit, ecclesia vindicetur Christianus.

Lex 6. Idem a. Asclipiodoto[74]) *pp.* [c. 6. C. ibid.]

In Iudeis et paganis Christiani non innuant predare. Qui hoc praesumpserit, dupplum reddat.

Lex 7. Impr. Valentinianus et Marcianus aa. Palladio pp. [c. 7. C. ibid.]

Qui sacrificant idolis, puniantur.

Lex 8. Impr. Leo et Anthemius aa. Dioscoro pp. [c. 8. C. ibid.]

Sacrificia non fiant. Qui enim dederit locum, in quo templum paganis fiant[75]), ab honore dignitatis cadat, et sacro[76]) fisco solvatur.

TITULUS XII. De his, qui ad ecclesia[77]) confugiunt, vel ibi exclamant.

Lex 1. Impr. Arcadius et Honorius aa. Archelao praefecto Augustali[78]). [c. 1. C. I. 12.]

Iudeus si crimen[79]) vel debitum ad ecclesiam fugerit et Christianus factus fuerit, absolvatur a debito et a culpa.

Lex 2. Impr. Honorius et Theodosius aa. Ioviano pp. [c. 2. C. ibid.]

Qui de ecclesia hominem traxerit, puniatur.

Lex 3. Idem a. Hemerio pp. [c. 4. C. ibid.]

Servus si armatus in | [80]) ecclesia fugerit, requisitus dixerit pro timore culpa cedatur. Si enim confidens in ecclesiam armatus se defendi[81]), exinde tradatur.

Lex 4. Impr. Martianus a. ad populum. [c. 5. C. ibid.]

Qui seditionem in ecclesiam fecerit, ad supplicium veniat.

Lex 5. Impr. Leo a. Eritrio pp. [c. 6. C. ibid.]

Qui de ecclesia hominem traxerit vel tradiderit, occidatur. *In ea lege dicit:* Ubi ea, que sunt necessaria corpori fugacibus, sacrosanctis[82]) ecclesiis non posse denegari, et intra secta[83]) ecclesiae habitare[84]), et procuratore pro se ordinare.

TITULUS XIII. De his, qui in ecclesia manumittuntur.

Lex 1. Impr. Constantinus a. ad Protegene[85]) *episcopum.* [c. 1. C. I. 13.]

Ubi in ecclesia manumittuntur servi, ut scriptura fiat.

---

56) Incipit fol. 13. A. Haec sunt prima constitutionis 12. verba. 57) Vulgo *Iocio* vel *Iovino*. Contius *Ioanni*. 58) Leg. *Philippo*. 59) Leg. *tentaverit*. 60) Codex *abuerit*. 61) Vulgo *Asclepiodoto*. 62) Leg. *circumciderit*. 63) Vulgo *Florentino*. 64) Leg. *synagogam*. 65) Codex *abeat*. 66) Lege *possideat*. 67) Codex *abeat*. 68) Codex *distrui*. 69) Vulgo *Cynegio*. 70) Incipit fol. 13. B. 71) Leg. *Macrobio*. 72) Cod. *Procliano*. 73) Leg. *Carthaginensi*. 74) Leg. *Asclepiodoto*. 75) Legendum *fiat*. 76) Cod. *acro*. 77) Leg. *ecclesiam*. 78) Cod. *Augustalis*. 79) Leg. *ob crimen*. 80) Incipit fol. 14. A. 81) Leg. *defendit*. 82) Codex sic habet. Legendum *a sacrosanctis*. 83) Legendum *septa*. 84) Codex *abitare*. 85) Legendum *Protogenem*.

TITULUS XIV. De legibus et constitutionibus principum et edictis.

Lex 1. Impr. Constantinus a. ad Bassum pp. [c. 1. C. I. 14.]

Omnibus liceat leges conspicere.

Lex 2. Impr. Theod. et Valentinianus aa. ad Senatum. [c. 3. C. ibid.]

Lex, que in una persona data est, in cunctis proficiat. Concessa beneficia penitus retractari non liceat.

Lex 3. Idem a. ad Senatum. [c. 2. C. ibid.]

Omnes iussiones imperiales, que ex petitione vel ex cause[86]) datae sunt, in ipsis solis personis ut leges valeant, non in aliis causis.

Lex 4. Idem a. ad Volusianum pp.[87]) [c. 4. C. ibid. (?)]

Ubi poene, qui excludentes sensum verba pro parte proferunt.

Lex 5. Idem a. Florentio pp. [c. 5. C. ibid.]

Qui contra lex[88]) agit | [89]), penis[90]) subiacebit. Quid[91]) autem contra leges factum fuerit, scriptura vel sacramenta pro infectis habeantur[92]). *In ea lege dicit:* Lege contrahere prohibentes[93]). *Idem in ea lege dicit:* Quod lex fieri non vult, prohibuit[94]). *Idem in ea lege:* Quasi expressa legis. *Idem in ea lege:* Ubi lex, quod non prohibet[95]), admittit[96]). *Idem in ea lege:* Prohibente[97]) censuimus. Certum est, ubi contra leges pacta penitus non valeant.

Lex 6. Idem a. Florentio pp. [c. 6. C. ibid.]

Beneficia legis non cassentur.

Lex 7. Idem a. Cipro[98]) pp. [c. 7. C. ibid.]

Lex ut supra.

Lex 8. Idem a. ad Senatum. [c. 8. C. ibid. (?)]

Causa, quae[99]) non est ante finita, sub presente lege finiatur.

Lex 9. Impr. Valentinianus et Martianus aa. ad Palladio pp. [c. 9. C. ibid. (?)]

Qualis lex[1]) debet hac recipi, que in Senatum non est recepta, nec valere liceat.

Lex 10. Impr. Zeno a. Palladio pp. [c. 11. C. ibid.]

Leges, quae[2]) profunde vel clare posite[3]) sunt, licet imperatori maturissime tractare et emendare.

Lex 11. Iustinianus a. Demosteni pp. [c. 12. C. ibid.]

Indicatum imperatoris legem esse etiam in aliis similibus causis.

TITULUS XV. De mandatis principum.

Lex 1. Impr. Valentinianus, Theod. et Arcadius aaa. ad Euxinnum[4]) pp. [c. 1. C. I. 15.]

Omnis dignitas potentis per sacris constitutionibus declaretur.

TITULUS XVI. De Senatusconsultis. | [5])

Lex 1. Impr. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aa. ad Senatum. [c. 1. C. I. 16.]

Ubi qui contra Senatusconsultum sacrum scriptum impetraverit, cum ammissionem tertiae partis patrimonii infamiam notatur.

TITULUS XVII. De veteri iure enucleando et de auctoritate iurisprudentium, qui in Digestis referunt[6]).

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Tribuniano viro eminentissimo quaestori[7]) sacri palatii. [c. 1. C. I. 17.]

Ubi a Iustinian[s] [8]) leges laudantur. *In ea lege:* Ubi commentaria iuris perhibet[9]) fieri leges novas.

Lex 2. Impr. Iustinianus a. ad Senatum. [c. 2. C. ibid.]

Ubi connumerantur omnes leges, que ordinatae sunt. *In ea lege habet*[10]): Legibus nihil[11]) esse contrarium. *Idem in ea lege:* Ubi contrarium in constitutionibus non invenitur.

TITULUS XVIII. De iuris et facti ignorantiam.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Maximo militi. [c. 1. C. I. 18.]

Si in iudicio, que legib[s] fuit, pretermisisti, addictus subvenitur tibi.

Lex 2. Idem a. Iubenali (sic). [c. 2. C. ibid.]

Si hereditatem[12]) matris tue repudiasti, subveniri tibi potest.

Lex 3. Impr. Philippus a. Marcele. [c. 3. C. ibid.]

Filius emancipatus si intra anno adire bona non petit, excluditur.

Lex 4. Impr. Maximianus et Diocletianus aa. Iuliane[13]). [c. 4. C. ibid.]

Post divisionem testamenti si vitio invenitur divisio, | [14]) resolvitur, que acta fuerat.

---

86) Leg. *causa*. 87) Inscriptio huius legis est c. 4. C. I. 14. Verum sententia ex lege 5. C. ibid. hausta videtur esse. 88) Legendum fortasse *leges*. 89) Incipit fol. 14. B. 90) Leg. *poenis*. 91) Legendum *si quid*. 92) Codex *abeantur*. 93) Cod. *proibentes*. 94) Cod. *proibuit*. 95) Cod. *proibet*. 96) Cod. *ammitti*. 97) Cod. *proibente*. Verba sunt const. 5. §. 1. C. I. 14. 98) Vulgo *Cyro*. 99) Codex *causaq*. Sententia huius legis ex lege 7. C. I. 14. hausta est. 1) Sententia legis ex lege 8. C. I. 14. hausta est. 2) Codex *legesq*. 3) Leg. *positae*. 4) Cod. *Eusignium*. (5 Incipit fol. 15. A. 6) Leg. *referuntur*. 7) Sic secunda manus. Prima habuerat *questore*. 8) Leg. *Iustiniano*. 9) Leg. *prohibet*. 10) Codex *abet*. 11) Codex *nichil*. 12) Codex *ereditatem*. 13) Codex *Iuliane*. 14) Incipit fol. 15. B.

Lex 5. Impr. Constantinus et Maximianus aa. et centum[15] *Martiali Pal.* [c. 5. C. I. 18.]

Ex maternis bonis deliberare non potest.

Lex 6. Idem a. et c. Tauro et Pullioni. [c. 6. C. ibid.]

Per errorem transactio facta replicari non potest.

Lex 7. Idem a. et c. Dionisie. [c. 8. C. ibid. (?)]

Error factus in iudicio repeti potest, causa finita non licet[16].

Lex 8. Idem a. Zoe. [c. 7. C. ibid.]

Testamentum non legibus factum evellitur.

Lex 9. Idem a. et c. Gaio. [c. 9. C. ibid.]

Ubi nullus error factus, replicatio non sit.

Lex 10. Idem a. Anphye. [c. 10. C. ibid.]

Qui lege ignorat, que non debebantur, solvet, repetere potest.

Lex 11. Impr. Constantin^s a. Valeriano uicario. [c. 11. C. ibid.]

Ignorans ius minor etati q. ĉtra se fec. resduitur[17].

Lex 12. Impr. Valentinianus et Theod. aa. Flaviano p̄p. [c. 12. C. ibid.]

Leges ignorare, ā. desimulare[18] non licet.

Lex 13. Impr. Leo et Anthemius aa. Eritrio p̄p. [c. 13. C. ibid.]

Non facile sit mulieribus factum suum retractare. Quodsi per ignorantia se gravavit, subveniatur, quod lesa est, recipere.

TITULUS XIX. De precibus imperatori offerendo, et de quibus rebus supplicare liceat vel non.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Firmine. [c. 1. C. I. 19.]

Serviles preces[19] non facile audiantur, tamen cognita eius culpa in eum reficetur. | [20]

Lex 2. Impr. Constantinus a. Severo p̄p. [c. 2. C. ibid.]

Oblatas preces imperatoris, qđ ius tardius detur, valeant. q. non iuste alio ledet.

Lex 3. Idem a. ad populum. [c. 3. C. ibid.]

Contra ius postulare non licet.

Lex 4. Impr. Valentinianus, Gratianus et Theod. aaa. Florentio p̄p. [c. 4. C. ibid.]

Quidquid ad reddendum debitum indutias postulat, fideiussorem det.

Lex 5. Impr. Valentinianus et Valens aa. ad Volusianum p̄p. [c. 5. C. I. 19.]

In secundis convictus est, quem praefectus addixit, imperatori interpellare non licet.

Lex 6. Impr. Honorius et Theod. aa. Ysidoro p̄p. [c. 6. C. ibid.]

Qui ab imperatore scriptum meruit, non requiratur, per quem egit.

Lex. 7. Impr. Theod. et Valentinianus aa. ad Senatum. [c. 7. C. ibid.]

Ubi contra ius imperata non[21] valent, praeter si alium non noceat et ipsum iubat[22].

Lex 8. Idem a. Florentio p̄p. [c. 8. C. ibid.]

Ubi per oraculum instrumentis nihil[23] adiungitur per exemplaria.

TITULUS XX. Quando libellus principi datus litis contestationem facit.

Lex 1. Impr. Honorius et Arcadius aa. Remigio prefecto Augustali. [c. 1. C. I. 19.]

Qui imperatori interpellat, interrumpit tempora.

Lex 2. Impr. Iustinianus a. Mene p̄p. [c. 2. C. ibid.]

Oblatas preces[24] imperatori et dato[25] rescripto ex eo interrumpit tempora.

TITULUS XXI. Ut lite pendente vel post[26] provocationem aut definitiva sententia[27] nulli liceat imperatori supplicare.

Lex 1. Impr. Alexander a. Caperio. [c. 1. C. I. 21.]

Qui in iudicio addictus est, non apellavit[28], post imperatore si interpellavit, non illi subvenitur.

Lex 2. Impr. Constantinus a. Probiano suo salutem. [c. 2. C. ibid.]

Qui ante causa finita supplicaverit, condemnetur adversario suo.

Lex 3. Idem a. ad universos provinciales. [c. 3. C. ibid.]

Qui ante lite finita[29] interpellaverit vel imperatori interpellaverit, poenam[30] supplicii consequitur.

TITULUS XXII. Si contra ius utilitatemve vel per mendacium fuerit quid postulatum ve interpellatum.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Gregorio. [c. 1. C. I. 22.]

Que ab inperitis recognita et iudicata sunt, retractari non licet.

---

15) Pro *centum* legendum videtur *Caesares*. Caeterum tota inscriptio corrupta est. Vide c. 5. C. I. 18. 16) Sententia ex lege 7. C. I. 18. hausta est, inscriptio autem est legis 8. C. ibidem. 17) Malim *ignorans ius minor aetas in quae contra se fecit, restituitur*. 18) Leg. *aut dissimulare*. 19) Codex *p̄ces*. 20) Incipit fol. 16. A. 21) Vox *non* delenda est const. 7. C. I. 19. 22) Leg. *iuvat*. 23) Codex *nichil*. 24) Codex *p̄ces*. 25) Legendum *ex dato*. 26) Post vocem *post* in Codice una vox erasa est. 27) Lege *definitivam sententiam*. 28) Lege *appellavit*. 29) Codex *lite lite finita*. 30) Codex *poena*.

Lex 2. Idem a. Statie. [c. 2. C. I. 22.]
Interpellatio deposita vera aut mendacia liceat audiri et resecari.

Lex 3. Impr. Constantinus a. ad Bassum. [c. 3. C. ibid.]
Decem libras auri iudex multetur, qui interpellationem de falsis audire noluit.

Lex 4. Idem a. ad Pompeio. [c. 4. C. ibid.]
Coniuncta persona inquisitio causae non pretermittatur.

Lex 5. Impr. Theod. et Valentinianus aa. ad Senatum. [c. 5. C. ibid.]
Petitas imperiales iussiones si lege non concordant, nihil[33]) sint. | [34])

Lex 6. Impr. Anastasius a. Matroniano pp. [c. 6. C. ibid.]
Omnes iudices non presumant[35]) absque leges iudicare.

TITULUS XXIII. De statuis et imaginibus.

Lex 1. Impr. Alexander a. Supero. [c. 1. C. I. 23.]
Si unus meruit sacra, proficiat et fratribus eius in eadem causa.

Lex 2. Idem a. Pagatho[36]). [c. 2. C. ibid.]
Falsa sacra virtutem obtinere non potest.

Lex 3. Impr. Diocltitianus et Maximianus aa. Crispino praesidi provinciae. [c. 3. C. ibid.]
Sacra imperatori subscripta insinuentur, non exemplaria.

Lex 4. Impr. Constantinus a. Lysitanos. [c. 4. C. ibid.]
Absque die auctoritates legitur, nihil[37]) est.

Lex 5. Impr. Valentinianus, Theod. et Arcadius aaa. ad Nicetium praefectum annone. [c. 5. C. ibid.]
Cuicumque dignitatibus aliquis invidus est, ā. obviari sacrilegis est.

Lex 6. Impr. Leo a. Hilariano magistro officiorum et Patricium. [c. 6. C. ibid.]
Sacri adfatus[38]). Subscriptio imperatoris ex opere fiet. Qui imitaverit, amissis rebus, puniatur.

Lex 7. Impr. Zeno a. Sebastiano pp. [c. 7. C. ibid.]
Ubi pragmaticam iussionem in causis tantum infra scriptis dari precepit.

TITULUS XXIV. De his, qui ad statuas confugiunt.

Lex 1. Impr. Honorius et Arcadius a. Theodosio[39]) *pp.* [c. 1. C. I. 24.]
Iudex si statuas absque iussu principis sibi sociaverit, emolumenta, quas[40]) accepit, quadrumpplum[41]) reddat et sit infamis.

Lex 2. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Aetio pp. [c. 2. C. ibid.]
Statuas vel imagines imperatori erectas reverentiam habeat[42]).

Lex 3. Impr. Theod. et Valentinianus aa. Florentio[43]) *pp.* [c. 3. C. ibid.)
Imperatoris[44]) imagines et statuas non iniurientur.

Lex 4. Idem a. ad Nomum comitem et magistro officiorum. [c. 4. C. ibid.]
Ubicunque statuas vel imagines imp. dicta fuerit constituenda, ñ gravetur populus, sed, cuius statua est.

TITULUS XXV. De his, qui ad statuas confugiunt.

Lex 1. Impr. Valentinianus, Theod. aaa. et Arcadius, ut supra Quinegio[45]) *pp.* [c. un. C. I. 25.]
Qui a statuas confugit lib&.

TITULUS XXVI. De officio praefectorum pretorii Orientis et Yllirici. | [46])

Lex 1. Impr. Alexander a. Theodoto. [c. 1. C. I. 26.]
Petitiones si prefecto dedisti, non est contestatio.

Lex 2. Idem a. Restuto[47]). [c. 2. C. ibid.]
Data a praefecto probatoria valet.

Lex 3. Impr. Valentinianus, Theod. et Arcadius aaa. Tatiano pp. [c. 3. C. ibid.]
Praefectus si in provincias rectores ordinaverit et male egerit, liceat in eis vindicare.

Lex 4. Idem a. Adeo comiti et magister[48]) *utriusque militie.* [c. 4. C. ibid.]
Praefecto liceat dare militias.

Lex 5. Impr. Arcadius, Honorius et Theod. aaa. Anthimio pp. [c. 5. C. ibid.]
Pro remedia necessitatis administrationem publicam prestantur ad prefectum dirigantur. | [49])

TITULUS XXVI. De officio praefecti Africe et de . . .[50]).

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Archelao pp. Africe. [c. 1. C. I. 27.]
Ordinationem facit Iustinianus ā. in Africa. *In eadem lege abet*[51]): Per singulas scrinias ordi-

33) Codex *nichil.* 34) Incipit fol. 17. A. 35) Codex *presumant.* 36) Vulgo *Epagatho.* 37) Codex *nichil.* 38) Sunt prima verba legis 6. C. I. 23. 39) Vulgo *Theodoro.* 40) Lege *quae.* 41) Incipit fol. 17. B. 42) Codex *abeat.* 43) Vulgo *Florentino.* 44) Codex *impr.* 45) Vulgo *Cynegio.* 46) Lege *Illyrici.* 47) Vulgo *Restituto.* 48) Lege *magistro.* 49) Incipit fol. 18. A. 50) Lacunae vestigia in Cod. non apparent. 51) Leg. *habet.*

nationem annonarum et capitus prefecto Africae et ducibus et exercitui eius. *In ea lege abet* [52]): Ad Belesarium magistri militum de laudes et victorias Belesarii et ordinatione militum, et cum provinciales laedantur [53]).

TITULUS XXVII. De officio praefecti urbis.

Lex 1. Impr. Valentinianus et Valens aa. ad Volusianum pp. [c. 1. C. I. 28.]

Ubi dicit de annonam civilem ministrare.

Lex 2. Idem a. ad Amphelium [54]). [c. 2. C. ibid.]

Ubi dicit, ut nullas personas de provincias advocandas, nisi tantum per officium suum.

Lex 3. Impr. Gratianus et Valentinianus aa. ad Rufinum pp. [c. 3. C. ibid.]

Ubi dicit: Cuncti, qui intra urbem sunt, antecellant potestatibus.

Lex 4. Impr. Theod., Valentinianus et Arcadius aa. Severine [55]) *comiti sacrarum largitionum.*

Omnia corpora [56]) genera, que sunt Constantinopoli, prefecture urbane moderantur.

TITULUS XXVIII. De officio magistri militum.

Lex 1. Impr. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Eusignium pp. [c. 1. C. I. 29.]

Viri inlustres comites et magistri peditum et equitum. *In ea lege habet:* Praefectus in milites non habeat [57]) potestatem. | [58])

Lex 2. Impr. Honorio et Theodosio [59]) *aa. ad Ypatium magistro* [60]) *militum per Orientem.* [c. 2. C. I. 29.]

Apparitores, qui in obsequium magistri militum sunt, nullum conveniant ad eius iudicium plecare.

Lex 3. Impr. Zeno a. Sebastiano pp. [c. 3. C. ibid.]

Tributiorum [61]) causas iudex militum non exerceat, sed, cui commissum est.

Lex 4. Impr. Anastasius a. Iohi magistri [62]) *militum per Illiricum.* [c. 4. C. ibid.]

Milites de Ynliricum [63]) alibi non transponantur absque imperiali iussione.

TITULUS XXIX.

Constitutio graeca et latina.

TITULUS XXX. De officio questoris.

Lex 1. Impr. Theodosius a... [64]). [c. 1. C. I. 30.]

Ubi dicit: Omnes laterculi minores [65]) ad eius dignitatem pertinere.

Lex 2. Idem a. Elimoni [66]) *comiti et magistri* [67]) *officiorum.* [c. 2. C. I. 30.]

Ubi dicit: Laterculi minores [68]) ad curam esse questoris, media ad magistri militum potestatem.

Lex 3. Impr. Anastasius a. Eusebio magistri [69]) *officiorum.* [c. 3. C. ibid.]

Conductionem [70]), q. pertinent ad viros devotos scrinii memorie, sine subscriptione impr. non liceat pgere [71]).

Lex 4. Impr. Anastasius a. ad Eusebium magister [72]) *officiorum.* [Deest in Cod.]

De officio questoris sua voluntate in alia provincia abierit, et bonis suis amittat per rectorem provincie inquiratur sub pena tres librarum auri.

TITULUS XXXI. De officio magistri officiorum. | [73])

Lex 1. Impr. Constantinus a. ad agentes in rebus. [c. 1. C. I. 31.]

Ordinatio officii [74]) magistri officiorum.

Lex 2. Impr. Valentinianus, Theod. et Arcadius aaa. ad Principum [75]) *magistri officiorum.* [c. 2. C. ibid.]

Ubi dicit: Unusquisque ad locum suum.

Lex 3. Impr. Theod. et Valentinianus aa. Plegetio comiti et magistri [76]) *officiorum.* [c. 3. C. ibid.]

Ubi dicit: Scolaribus omnem privilegium ei conservetur.

Lex 4. [77]) *Idem a. Nonno magistro officiorum.* [c. 4. C. ibid.]

In omnem limitem habeat [78]) sollicitudinem. *In ea lege:* Scolari, si absq. probaturia [79]) inveniatur, proiectus de militia, viginti libras auri det poena [80]), nec liceat quis alterius locum comparare.

Lex 5. Impr. Iustinianus a. Tatiano mag. officiorum. [c. 5. C. ibid.]

Ubi dicit: Devotissimorum scolariorum sine probaturia [81]) inter eos non esse.

TITULUS XXXII. De officio comitis rerum privatarum.

Lex 1. Impr. Valentinianus et Valens aa. ad Honoratum consularem Bizacii. [c. 1. C. I. 33.]

Si quid negotiorum fuerit, in quibus aliquid commodi fiscalis, ad officium eius peragat.

---

52) Leg. *habet.* 53) Codex *et conprovinciales ledantur.* 54) Vulgo *Ampelium.* 55) Leg. *Severino.* 56) Legendum *corporum genera.* 57) Cod. *abeat.* 58) Incipit fol. 18. B. 59) Legendum *Honorius et Theodosius.* 60) Codex sic habet. Legendum *Hypatium magistrum.* 61) Leg. *tributorum.* 62) Leg. *magistro.* 63) Lege *Illyrico.* 64) Lacunae vestigia in Cod. non apparent. 65) Lege *minoris.* 66) Vulgo *Helioni.* 67) Leg. *magistro.* 68) Leg. *minoris.* 69) Lege *magistro.* 70) Haec vox ex verbo *conditiones* orta est. 71) Legendum *peragere.* 72) Leg. *magistrum.* 73) Incipit fol. 19. A. 74) Sic a 2. manu. Prima habebat *officio.* 75) Vulgo *Patricium.* 76) Leg. *magistro.* 77) Codex male *Lex XIV.* 78) Codex *abeat.* 79) Leg. *probatoria.* Haec, ni fallor, ex lege 5. C. I. 31. deducta sunt. 80) Leg. *poenam.* 81) Leg. *probatoria.*

Lex 2.[82] *Impr. Honorius et Arcadius aa. Minerio*[83]) *comiti rerum privatarum.* [c. 1. C. I. 33.]

Cognitionem comitive privatarium[84]) urbis praefectus sibi non vindicet quinquaginta librarum auri inferat.

TITULUS XXXIII. De officio proconsulis et legati. | [85])

Lex 1. Impr. Antoninus a. Iuliano proconsuli Africae. [c. 1. C. I. 35.]

Legati non solum civiles, sed etiam in reos inferat.

Lex 2. Impr. Arcadius et Honorius aa. ad Simplicium proconsule[86]) *Africae.* [c. 2. C. ibid.]

Officium Ellisponti [87]) consulari [88]). Angarias incommode ad aparitoribus[89]) exigantur.

TITULUS XXXIV. De officio comitis Orientis.

Lex 1. Impr. Leo a. Puseo praefecto. [c. 1. C. I. 36.]

Titulum Alitarciae[90]) cura ūus[91]) comitibus[92]) Orientis, Sirarchie[93]) ūū. cc. viros moderantes[94]) provinciam.

TITULUS XXXV. De officio praefecti Augustalis.

Lex 1. Impr. Valentinianus, Theod. et Arcadius aaa. Florentio praefecto Augustali. [c. 1. C. I. 37.]

Hominem tributam[95]) per Egyptiacam diocesim[96]) curam et provisionem peragat.

Lex 2. Impr. Theod., Honorius et Archadius aaa. Rupho pp. [c. 2. C. ibid.]

Et praefectus Augustali [97]) sub se iudicium examinandi vel puniendi habeat potestatem.

TITULUS XXXVI. De officio vicarii.

Lex 1. Impr. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. Anthonio[98]) *pp.* [c. 1. C. I. 38.]

In civilibus causis vicarius comitibus militum convenit anteferri.

Lex 2. Idem a. Eserium[99]) *pp.* [c. 2. C. ibid.]

Relationes vicariorum imperatori referantur.

TITULUS XXXVII. De officio praetoris.

Lex 1. Impr. Constantinus a. ad Senatum. [c. 1. C. I. 39.]

Ut, si in integro restitutio referenda est, tutores et curatores dandi seu ordinandi inquisitio. Liberos suos patre[1]) vel emancipati[2]) habeant[3]) potestatem. | [4])

Lex 2. Impr. Valentinianus et Martianus aa. Tatiano pp. [c. 2. C. I. 39.]

Tres tantummodo pretores[5]) per singulos Senatus[6]) praeciperat ordinari. Qui proprium larem in hac urbe habet[7]), ipse ordinetur, non de aliis provinciis.

(TITULUS)[8]) XXXVIII. Ut nulli patrie sue administratio sine speciali permissu sub principis permittatur.

TITULUS XXXIX. De officio rectoris provincie.

Lex 1. Impr. Alexander a. Iuliano. [c. 1. C. I. 40.]

Rectori provincie liceat causam audire.

Lex 2. Impr. Constantinus a. ad Maximum preside[9]). [c. 2. C. ibid.]

Provincie rector requirat, si potest, minorem obprimere.

Lex 3. Idem a. ad provinciales. [c. 3. C. ibid.]

Rector audiat et finiat omnes causas, et, quae[10]) provinciales suggesserint, principi renuntient.

Lex 4. Idem a. ad Periclem presidem. [c. 4. C. ibid.]

Rectori sollicitudo sit, qui contra utilitate publica[11]) gerunt, vindicet vel praefecto renuntiet.

Lex 5. Impr. Valentinianus et Valens aa. ad Probianum pu. [c. 5. C. ibid.]

Minor dignitas maiori praebeat honorem. In utilitatem rei publice[12]) si minor meliorem provisionem viderit, nec exasperetur, nec ad iniuriam reputetur.

Lex 6. Impr. Gratianus, Valentinianus et Theodosius | [13]) *aaa. Ciro pp.* [c. 6. C. ibid.]

Iudex si naves compellerit[14]) in hyverno[15]) navigare, centum quinquaginta libras argenti det fisco.

Lex 7. Impr. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Cinegio pp. [c. 7. C. ibid.]

Qui ordinaria dignitate cedit, futura utilitate publica ordinet[16]), poena subicitur[17]).

Lex 8. Idem a. Cinegio pp. [c. 8. C. ibid.]

Iudex si negotium eodem loco iusserit, ipse et officium eius substantiam amittat.

---

82) Hinc confirmatur coniectura eorum, qui rubricam *de off. com. sacri palatii.* delent. 83) Vulgo *Minervio.* 84) Lege *privatarum.* 85) Incipit fol. 19. B. 86) Vulgo *proconsulem.* 87) Leg. *Hellesponti.* 88) Haec sunt prima constitutionis verba. 89) Leg. *non incommode ab apparitoribus.* 90) Lege *Alytarchiae.* 91) Lege *viri spectabilis.* 92) Lege *comitis.* 93) Lege *Syrarchiae.* 94) Legendum *viri spectabilis moderantis provinciam.* 95) Legendum *omnia tributa.* 96) Leg. *dioecesin.* 97) Leg. *Augustalis.* 98) Lege *Antonio.* 99) Sic Codex. Lege *ad Hesperium pp.* 1) Fortasse leg. *patres.* 2) Leg. *emancipandi.* 3) Codex *abeant.* 4) Incipit fol. 20. A. 5) Codex *pretores.* 6) Pro *Senatus* legendum *annos* in const. 2. C. I. 39. 7) Codex *abet.* 8) Nota tituli deest in Codice. Sed numerus XXXVIII. adest. 9) Leg. *presidem.* 10) Pro *quae* Codex habet *q.* 11) Fort. legendum *utilitatem publicam.* 12) Cod. *publice.* 13) Incipit fol. 20. B. 14) Leg. *compulerit.* 15) Leg. *hiberno.* 16) Cod. *ornat* litteris *di* supra *m* impositiis, sed haec omnia a prima manu. 17) Leg. *subiicitur.*

Lex 9. Idem a. Polimio[18] *pp.* [c. 9. C. I. 40.]

Illirici moderator sine iussione impri nihil[19] presumere agat. Nam multatur.

Lex 10. Impr. Archadius et Honorius aa. Elimino[20] *comiti sacrarum largitionum.* [c. 10. C. ibid.]

Iudex nullum commertium agat.

Lex 11. Impr. Honorius et Theodosius aa. Theodoro pp. [c. 11. C. ibid.]

Moderator non permittat potentiorum actores perpera[21] agere.

Lex 12. Idem a. Monaxio[22] *pp.* [c. 12. C. ibid.]

Apparitores si perpera[23] egerint, fustigentur.

Lex 13. Impr. Leo a. Constantino pp. [c. 13. C. ibid.]

Siquis coortalibus[24] presumpserit regimen provincie vel cingulum cuiuslibet militie vel per imperiali iussione contra inlicita fecerit. | [25]

Lex 14. Idem a. Constantino pp. [c. 14. C. ibid.]

Nullus iudex pretermittat praetorio vel palatio et in privata domo habitet[26], nec tritica publica in domo privata ponat. Qui hoc presumpserit, quinquaginta libras auri det fisco.

Lex 15. Impr. Honorius et Theodosius aa. Polimio pp. [Deest in ed. vulg.]

Moderator provinciae absque iussiones principis si exierit, multatur.

Lex 16. Impr. Archadius et Honorius aa. Polymio consulari[27]. [Deest in ed. vulg.]

Palatinus officium non observat, nec commertium exerceat.

Lex 17. Impr. Leo a. Constantino pp. [Deest in ed. vulg.]

Iudici liceat, qui perpera[28] agit, resecare.

TITULUS XL. De officium[29] praefecti vigilum.

Lex 1. Impr. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Nebrio pu. [c. 1. C. I. 43.]

Prefectus vigilum personam, quam occidat, iudici manifestet.

TITULUS XLI. De officium civilium iudicium.

Lex 1. Impr. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Curtio pp. [c. 1. C. I. 45.]

Honoratas personas si casum[30] habent, cum iudice non resedeant.

Lex 2. Impr. Honorius et Theodosius aa. Anthemio pp. [c. 2. C. I. 45.]

Si quis pro utilitate publica agendum opprimitur, si iudicem interpellat et non illum vult audire, triginta libras auri fisco det[31].

TITULUS XLIV. De officium iudicum militari[32].

Lex 1. Impr. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. comitibus et magistri[33] *utriusque militiae.* [c. 1. C. I. 46.]

Comes in causa privata non se misceat.

Lex 2. Impr. Honorius et Theodosius aa. Monaxio pp. [c. 2. C. ibid.]

Ut miles executionem[34] curialem vel privatum hominem ad iudicium non conpellat. Qui hoc presumpserit, quinquaginta libras auri det fisco.

Lex 3. Impr. Valentinianus et Theodosius aa. Anatholium[35] *mag. militum.* [c. 3. C. ibid.]

Qui spectabiliorum militiam precesserunt, post minorem militiam adquisierit, tertiam partem bonorum adscribantur.

Lex 4. Idem a. Non.[36] *magistri*[37] *officiorum.* [c. 4. C. ibid.]

Duces militum in ipsis militibus commorari.

TITULUS XLV. De officium civilium iudicum.

TITULUS XLVI. Ne comitibus rei militaribus[38] vel tribunis labacra presentetur[39].

Lex 1. Impr. Honorius et Arcadius aa. Anthemio pp. [c. un. C. I. 47.]

Valnea[40] nullis dignitatibus abstineantur.

TITULUS XLVII. De officio diversorum iudicum.

Lex 1. Impr. Constantinus a. ad Domitium Celsum vicarium. [c. 1. C. I. 48.]

Si iudex matremfamiliam[41] per executorem de domo traxerit in publico,[42] capite puniatur. | [43]

Lex 2. Impr. Valentinianus, Theod. et Arcad. aaa. principibus pu. [c. 2. C. ibid.]

Honoratas[44] persona non conveniantur[45], nec in alterius carta subscribat.

Lex 3. Idem a. Constantino pp. Galliarum. [c. 3. C. ibid.]

Apud principem honoratas personas temerario ausus ingressus fuerit, tres libras auri det. Honoratas personas in consisturio[46] ingressus iudex illi honorem sedendi non optulerit, tres libras auri det.

---

18) Legendum *Polemio*. 19) Codex *nichil*. 20) Vulgo *Limenio*. 21) Leg. *perperam*. 22) Vulgo *Monachio*. Recte Codex. 23) Leg. *perperam*. 24) Leg. *cohortalibus*. 25) Incipit fol. 21. A. 26) Codex *abitet*. 27) Cod. *consularu*. 28) Leg. *perperam*. 29) Leg. *officio*. 30) Leg. *causam*. 31) Incipit fol. 21. B. 32) Leg. *militarium*. 33) Leg. *magistris*. 34) Leg. *per executorem*. 35) Legendum *ad Anatolium*. 36) Codex *Non*. Legendum [illegible]. 37) Leg. *magistro*. 38) Lege *militaris*. 39) Leg. *praestentur*. 40) Lege *balnea*. 41) Lege *matremfamilias*. 42) [illegible] interpungendum esse, docet c. 1. C. I. 48.: *ut eandem in publicum protrahat*. 43) Incipit fol. 22. A. 44) Lege *honorata*. 45) Lege *conveniatur*. 46) Lege *consistorio*.

TITULUS XLVIII. Ut omnem [47] tam civiles, quam militares iudices post administrationem depositam per quinquaginta dies in civitatibus vel certis locis permaneant.

Lex 1. Impr. Zeno a. Seuastiano pp. [c. 1. C. I. 49.]

Omnes, qui in cingulo fuerint, quando illi succeditur, quinquaginta dies in civitate habitet in publico, ubi egit. Sin autem fugierit [48], multatur quinquaginta auri libras, sed et causam dicit. Si iudex intra viginti et septem dies non eas finierit, decem libras auri det fisco.

TITULUS XLIX. De officium eius, qui vicem alicuius iudicis optinent.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Domitio vi|carum [49]. [c. 1. C. I. 50.]

Iudicis audita utilitate publica non neglegat.

Lex 2. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Anticho [50]) *pp.* [c. 2. C. ibid.]

Praefectus audiat vocem pupilli, ut ordinet tutorem vel curatorem.

TITULUS L. De assessoribus et cancellariis iudicum.

Lex 1. Impr. Maximianus et Dioclitianus aa. Paulino. [c. 1. C. I. 51.]

Iudex habet consiliario [51].

Lex 2. Impr. Constantinus a. ad Bassum pu. [c. 2. C. ibid.]

Prefecto [52]) conventionali, si solus assessor subscripserit, exilio deportetur.

Lex 3. Impr. Archadius a. Messale pp. [c. 3. C. ibid.]

Iudici [53]) consiliarii et cancellarii et domestici post cingulo quinquaginta dies eodem loco sint, et, quos gravavit, quadrupplum reddant. Medietas sit, quem gravavit, et alia fisco.

Lex 4. Impr. Theodosius et Archadius aa. ad Cecilianum vicarium. [c. 4. C. ibid.]

Domestici vel cancellarii, qui in provinciam administraverunt [54]), post expleto [55]) tempus neminem inquietet.

Lex 5. Impr. Honorius et Theodosius aa. Seleucho pp. [c. 5. C. ibid.]

Ut supra, et qui aliter praesumpserit [56]), decem libras auri multetur.

Lex 6. Idem a. Vitaliano duci Libiae. | [57]) [c. 6. C. ibid.]

Domesti [58]) vel duces post impleta militia [59]) non rei tenentur in ea militarem [60]). Poenam decem librarum auri multa det.

Lex 7. Idem a. Asclepiodoto pp [61]). [c. 7. C. I. 51.]

Velut castrensem [62]) peculium filiusfamilie adsessores [63]) etiam post patris obitum vindicet.

Lex 8. Idem a. Eustasio pp. [64]) [c. 8. C. ibid.]

Nullus iudicum ad provinciam sibi commissam quemquam secum adducere audeat.

Lex 9. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. ad Taurum. [c. 9. C. ibid.]

Si post depositam administrationem iudicum querimoniã provincialium vel curialium fuerint, in iudicio legibus tradantur.

Lex 10. Idem a. Florentio pp. [c. 10. C. ibid.]

In sua provincia adsessor moderatori quattuor menses fuerit, bona eius proscribatur [65]).

Lex 11. Idem a. Zoilo pp. Orientis. [c. 11. C. ibid.]

Iudici, qui adsessor fuerit, ultra immunitates publicas non faciat.

Lex 12. Impr. Martianus et Valentinianus aa. Palladio pp. [c. 12. C. ibid.]

Iudici liceat sibi facere consiliarium, et, si male agit, multet illum.

Lex 13. Impr. Iustinianus a. Demosthenì pp. [c. 14. C. ibid.]

Consiliarius uno tempore duabus potestatibus non sit. Si fuerit, decem libras | [66]) det fisco.

TITULUS LI. De annonis et capitis [67]) administrationum vel assessorum aliorumve publicas sollicitudines gerentium vel eorum, qui aliquas consecuti sunt dignitates.

Lex 1. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Florentio pp. [c. 1. C. I. 52.]

Omnes iudices capitum [68]) et emolumenta in auro accipiant.

TITULUS LII. De contractibus iudicum vel eorum, qui sunt circa eos et inhibendis [69]) donationibus (et) [70]) in eos faciendis, et ne administrationis tempore proprias sedes [71]) aedificent.

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Mene pp. [c. 1. C. I. 53.]

Iudici nihil [72]) liceat comparare iussionem principalem. Qui dedit, si vult, recipiat edisque veste et alimenta, nec edificari hoc nec cancellario, nec domestico, nec consiliariis liceat.

---

47) Lege *omnes*. 48) Lege *fugerit*. 49) Incipit fol. 22. B. Lege *vicario*. 50) Leg. *Antiocho*. 51) Lege *consiliarium*. 52) Crediderim legendum *libello*. 53) Leg. *iudicum*. 54) Codex sic a 2. manu. A prima scriptum erat *admiserunt*. 55) Leg. *expletum*. 56) Cod. *presumpserit*. 57) Incipit fol. 23. A. 58) Lege *domestici*. 59) Legendum *impletam militiam*. 60) Legendum *non retinentur in ea militare*. 61) Inscriptio est const. 8. C. I. 51. 62) Leg. *castrense*. 63) Leg. *adsessor*. 64) Est inscriptio const. 7. C. I. 51. 65) Legendum *proscribantur*. 66) Incipit fol. 23. B. 67) Codex *capitis*. Lege *capitatione*. 68) Codex *capitationem*. 69) Codex *inibendis*. 70) Deest *et* in Iust. Cod. Ideo uncis inclusum est. 71) Cod. sic habet. Leg. *aedes*. 72) Cod. *nichil*.

TITULUS LIII. De modo multarum, que a iudicibus infliguntur.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Firmo. [c. 1. C. I. 54.]

Si iudex hominem multaverit iniuria, infamis videtur.

Lex 2. Impr. Alexander a. Decimo. [c. 2. C. ibid.]

Procuratore [73] fisci non multetur. | [74]

Lex 3. Impr. Gordianus a. Celeri. [c. 3. C. ibid.]

Curatores rei publice non multentur.

Lex 4. Impr. Gratianus, Theodosius et Valentinianus aa. Eutropio pp. [c. 4. C. ibid.]

Prefecto quinquaginta librarum auri multetur.

Lex 5. Impr. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Pretextatum pp. [c. 5. C. ibid.]

Defensores civitatis si quem cognoverit malum penetrasse, conpreenso [75] indici perducat.

Lex 6. Impr. Honorius et Archadius aa. Messale pp. [c. 6. C. ibid.]

In eos, quos culpa respicit obnoxios, multa duas uncias auri, proconsulares senarum unciarum.

TITULUS LIV. De defensoribus civitatum.

Lex 1. Impr. Valentinianus et Valens aa. Senice. [c. 1. C. I. 55.]

Defensor civitatis usque ad quinquaginta solidos causam audiat.

Lex 2. Idem a. ad Probianum pp. [c. 2. C. ibid.]

Defensores civitatis ex curiale non fiant.

Lex 3. Idem a. et Gratianus ad Senatum. [c. 3. C. ibid.]

Decet deiectis personis defensores solis solacia prestare [76].

Lex 4. Impr. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Theodoro. [c. 4. C. ibid.]

Defensor | [77] civitatis defensor quinque annis sit, et prevideat gravamen provinciae, et libertas sit illi ingrediendi et suggerendi.

Lex 5. Impr. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Potamio augustali. [c. 5. C. ibid.]

Defensores ab omni pravitate defendat provinciales et curiales.

Lex 6. Idem a. Tatiano pp. [78] | [c. 7. C. I. 55.]

Defensores civitatis, si quem cognoverit [79] malum penetrasse, compreenso [80] iudici perducat.

Lex 7. Impr. Honorius et Archadius aa. Ceciliano pp. [81] [c. 8. C. ibid.]

Defensor cum consilio episcopi et clerici et populi et curialium fiat.

Lex 8. Impr. Honorius et Theodosius aa. Cecilio pp. [c. 8. C. ibid.]

Defensor non sit lesor, sed iubator omnium, et querellas lesorum in aures iudicum referre debeat.

Lex 9. Idem a. Cecilio pp. [c. 9. C. ibid.]

Provinciales iniurias seu lesiones actorum confectio a defensoribus fiat.

Lex 10. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. curialibus et defensoribus. [c. 10. C. ibid.]

Defensor si ab usu proprio se removerit, treginta [82] libras auri det fisco.

TITULUS LIV. De magistratibus (et) [83] municipalibus. | [84]

Lex 1. Impr. Constantinus a. ad Florentium pp. [c. 1. C. I. 56.]

Curiales exactionem ante tres menses adnuntiet.

Lex 2. Impr. Valentinianus et Valens a. ad Germanum. [c. 2. C. ibid.]

Magistratus conficiendorum actorum faciant.

TITULUS LV. De officia iurici [85] Alexandrine.

Lex 1. Leo et Anthemio [86] aa. Alexandro duci et prefecto [87] Augustali. [c. 1. C. I. 57.]

Iubemus apud Alexandrinae dumtaxat clarissime civitatis iuridicum licitum et concessum esse singulis quibuscumque volentibus donationes [88] conscriptae sollemniter instrumenta servare, eisdemque robor adici [89], et gestorum seriem apud eundem virum confecta, quam si apud virum clarissimum confecta moderatorem provincie, id [90a] magistratus vel defensorem plebis fuisse habita [90b] diceretur. *Dato* [91] *Kal. Sept. Constantino* [92] *Zenone et Marco conss.* [93]

TITULUS LVI. De quadrimenstrum tam civilium, quam militarium.

EXPLICIT LIBER PRIMUS.

---

73) Leg. *procurator*. 74) Incipit fol. 24. A. 75) Leg. *comprehensum*. 76) Cod. *prestare*. 77) Incipit fol. 24. B. 78) Inscriptio est const. 6. C.I. 55. Sed argum. ex const. 7. derivatum. 79) Lege *cognoverint*. 80) Lege *comprehensum*. 81) Inscriptio est const. 7. C. I. 55. Verum argumentum constitutionis ad const. 8. C. ibid. pertinet. 82) Lege *triginta*. 83) Vulgo *et* omissum est. 84) Incipit fol. 25. A. 85) Leg. *de officio iuridici*. 86) Leg. *Anthemius*. 87) Codex exhibet h. l. integram constitutionem. 88) Lege *donationis*. 89) Leg. *robur adiici*. 90a) Leg. *id est*. 90b) Cod. *abita*. 91) Leg. *datum*. 92) Leg. *Constantinopoli*. 93) Subscriptio in editt. Iust. Cod. deest.

INCIPIT LIBER | [94]) CONSTITUTIONUM SECUNDUS ADNOTATIONUM CODICUM FELICITER.

[TITULUS I. De edendo [95]).]

Lex 1. Impr. Severus a. Manlio. [c. 1. C. II. 1.]

Commodatas pecunias probet et traditiones sibi fieri per officium petat.

Lex 2. Impr. Antonius et Severus aa. Fausto. [c. 2. C. ibid.]

Fides veritatis et per publica scrinia amittantur.

Lex 3. Idem aa. et Valentinianus .... [96]).

Causam incoatam [97]) et non finitam postea et alibi dici potest.

Lex 4. Impr. Antonius a. Phafrodito. [c. 4. C. ibid.]

Actionem, quem [98]) proponis, probare debis [99]). Ut proferat documenta, non compellis.

Lex 5. Impr. Alexander a. Valentine. [c. 5. C. ibid.]

De mutuatas pecunias de ratiociniis fides creditoris admittitur.

Lex 6. Idem a. Uranio. [c. 6. C. ibid.]

Adversario petere sibi edere ratione [1]) iustum est.

Lex 7. Idem a. Valenti. [c. 7. C. ibid.]

Nullus compellatur contra se documenta ostendere.

Lex 8. Idem a. Floro. [c. 8. C. ibid.]

Ex instrumentis eius, | [2]) qui convenitur, petitor instrui.

TITULUS II. De in ius vocandum [3]).

Lex 1. Impr. Alexander a. Triphoni. [c. 1. C. II. 2.]

Ubi non licet marito uxore [4]) in ius vocare sine permissum [5]) iudicis.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Nocturno. [c. 2. C. ibid.]

Si libertus heredes patroni in iudicio vocaverit, poena subiaceat.

Lex 3. Impr. Diocletianus et Maximianus aa. Rogane. [c. 3. C. ibid.]

Filiusfamiliae patrem in iudicio ñ petat, emancipatus sub reverentiam petat, matrem an non.

TITULUS III. De pactis.

Lex 1. Impr. Severus a. Philippo. [c. 1. C. II. 3.]

Pactum inter patrem et filium de substantiam, qui prius moreretur, valeat.

Lex 2. Impr. Severus et Antonius a. Claudio. [c. 2. C. ibid.]

Ubi venditor ad auctorem suum redire non potest, pulsatus dare vendita si auctore pretermisso perdedit [6]).

Lex 3. Idem a. Restuto. [c. 3. C. ibid.]

Ubi ad lucrum et non ad damnum domini proficit industria.

Lex 4. Idem a. Valerie. [c. 4. C. ibid.]

Emptorem post causam finitam auctori renuntiavit, sibi perdedit.

Lex 5. Impr. Antonius a. Demagore. | [7]) [c. 5. C. ibid.]

Debitor creditori parte [8]) pecunie reddidit, de reliquo beneficia prestari promisit. Credere valet, et, si per ignorantiam sol [9]) sit, repetitur.

Lex 6. Idem a. Basilie [10]). [c. 7. C. ibid.]

Si debitori tuo heres succedisti, amisisti debitum.

Lex 7. Idem a. Maximo. [11]) [c. 8. C. ibid.]

Si pecora pascendo dedisti, ut facta communia esse [12]), valet.

Lex 8. Idem a. Mucatrauli. [c. 8. C. ibid.]

Pactum factum est [13]), per iudicem compellitur.

Lex 9. Impr. Alexander a. Dionisio. [c. 9. C. ibid.]

Pactum, quod circumventa fecit mulier, non valet.

Lex 10. Idem a. Nigae. [c. 10. C. ibid.]

Dotem, quam promisit mulier pro calumna [14]), dare exigitur.

Lex 11. Idem a. Capitoni. [c. 11. C. ibid.]

Si uxor ex pacto promisit marito pro eo usuras reddere, non valet.

Lex 12. Idem a. Facile. [c. 12. C. ibid.]

Pacta novissima valet [15]).

---

94) Incipit fol. 25. B. 95) Haec, quae uncis inclusi, ex Inst. Cod. addidi. 96) Lacunae vestigium in Codice non est. 97) Lege *inchoatam*. 98) Leg. *quam*. 99) Lege *debes*. 1) Leg. *rationes*. 2) Incipit fol. 26. A. 3) Lege *vocando*. 4) Lege *uxorem*. 5) Leg. *permissu*. 6) Leg. *reddidit*. 7) Incipit fol. 26. B. 8) Leg. *partem*. 9) Lege *solutum*. 10) Inscriptio est const. 6. C. II. 3. 11) Inscriptio est const. 7. C. II. 3. 12) Leg. *ut foetus communes essent*. 13) Supra voces *factum est* sec. manus notavit haec: *de pecora fetus earum quod factū ē p iud.* 14) Lege *alumna*. 15) Leg. *valent*.

Lex 13. Impr. Maximianus a. Marino. [c. 13. C. II. 3.]

Tunc ex pacto actio nascitur, cum ex bone fidei contractum discindens[16]) confestim efficitur.

Lex 14. Impr. Gordianus a. Cecilio militi. [c. 14. C. ibid.]

Qui fidem pacti non servat, poenam solvet.

Lex 15. Impr. Valentinianus, Galienus aa. et Valerianus a. novies et consul[17a]). [c. 15. C. ibid.]

Si in dotali instrumentum[17b]) convenit, ut |[18]) moriente patre cum fratre suo equalis extiterit, ea pacti conventione[19]) prohibet[20]) patrem vel obligare vel testamentum facere.

Lex 16. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Diopantho. [c. 16. C. ibid.]

Si convenit, ut, quis[21]) prius moreretur superseti[22]) facultate cedat.

Lex 17. Idem a. Adeximmacho. [c. 17. C. ibid.]

Sine scriptura pactum valere.

Lex 18. Idem a. Iuliano et Emilio. [c. 18. C. ibid.]

Si creditoribus vestris spondistis[23]), quis cui reddat, unus pro alieno non tenetur.

Lex 19. Idem a. Victoriano militi. [c. 19. C. ibid.]

Si fratres invicem stipulati sunt, ut, quis[24]) supervixerit, res eius habeat[25]), valet.

Lex 20. Idem a. Martiali. [c. 20. C. ibid.]

Traditio cum usucapione possibilitas fiet.

Lex 21. Idem a. Eusebio. [c. 21. C. ibid.]

Si antea sine scriptis inter vos convenit de novissima successione, et ille post scriptis illam aliis det, stipulatio plus est, si rem tu non possedisti.

Lex 22. Idem a. et c. Archelao. [c. 22. C. ibid.]

Tutor et curator contra utilitate[26]) pupilli, quod pactum ad pupillum non nocet.

Lex 23. Idem a. Honorato. [c. 23. C. ibid.]

Ubi filiis pactum non officit patris. |[27])

Lex 24.[28]) *Idem aug. Domnede.* [c. 24. C. ibid.]

Legatu[29], quod cessit mariti heredibus, uxor eum[30]) debitores petierit, non obicitur[31]) mulieri factum.

Lex 25. Idem a. Cornelie. [c. 26. C. ibid.]

Pactum successorum debitoris[32]). Ex lege duodecim tabularum aes alienum hereditarium pro portionibus quesitis singuli[33]) iurae[34]) divisum in solidum unum obligare creditori non potest.

Lex 26. Idem a. Eumero. [c. 25. C. II. 3.]

Debitoribus[35]) pactio creditoribus non nocet.

Lex 27. Idem a. Corneliae. [c. 26. C. ibid.]

Creditor heredes debitores singillant̄ exigere non potest unum pro alium.

Lex 28. Idem a. Cresimo. [c. 27. C. ibid.]

Secundum pactum peti iudicare iustum est.

Lex 29. Idem a. Leontio. [c. 28. C. ibid.]

Que in verbo placuisti, singulis annis dedisti, posteus dicat: indebite solfi[36]), non licet, nisi scriptum ostenderis.

Lex 30. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp̄. [c. 29. C. ibid.]

Qui pactuant, ut secretum non publicetur, cui[37]) non conservaverit, ipse sibi causam generavit.

Lex 31. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp̄. [c. 30. C. ibid.]

Pacisce[38]) de rebus homini viventi |[39]) non valet, nisi, cuius res sunt, consenserit.

TITULUS IV. De transactionibus.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Celerio. [c. 1. C. I. 4.]

Si tres curatores habuisti[40]), et cum duo transegisti, tertio[41]) conveniri potest.

Lex 2. Idem a. Iusticiae. [c. 2. C. ibid.]

Si cum sorore tua transigisti[42]), et cautionem te debere solidos spondisti[43]), persolvis.

Lex 3. Impr. Alexander a. Tullie. [c. 3. C. ibid.]

Quidam curator pulsatus ab eo, cuius cura[44]) gesserat, transactionem cum eum Aquilianam stipulationem interpositam depositam de minoribus fecit pecuniam, que accepit ab ea pecunia, de qua transactum est.

Lex 4. Idem Augustus Numidio. [c. 4. C. ibid.]

De[45]) legitima persona curatori suo fecit securitatem, contra agere non potest, si fraus non ostenditur.

Lex 5. Idem a. Evocato. [c. 5. C. ibid.]

Si coeredem[46]) quondam tutoris tui transegisti, replicari non potest.

Lex 6. Idem a. Pomponius[47]). [c. 6. C. ibid.]

Si fili cum matre pactuati sunt scriptis aut in verbis pro parte substantie, reser|vari[48]) licet.

---

16) Leg. *descendens.* 17a) Voces *novies et consul* ex male intellectis siglis prodierunt, quibus significatur *nobilissimus Caesar.* 17b) Legendum *instrumento.* 18) Incipit fol. 27. A. 19) Lege *conventione non.* 20) Codex *proibet.* 21) Lege *qui.* 22) Lege *superstiti.* 23) Lege *spopondistis.* 24) Lege *qui.* 25) Cod. *abeat.* 26) Lege *utilitatem.* 27) Incipit fol. 27. B. 28) Codex *Lex XXXXIIII.* 29) Lege *legatum.* 30) Pro *eum* legendum *cum.* 31) Leg. *obiicitur.* 32) Sunt prima const. 25. verba. 33) Leg. *singulis.* 34) Lege *iure.* 35) Legendum videtur *debitorum.* 36) Leg. *solvi.* 37) Leg. *qui.* 38) Leg. *pacisci.* 39) Leg. *hominis viventis.* Incipit fol. 28. A. 40) Cod. *abuisti.* 41) Leg. *tertius.* 42) Leg. *transegisti.* 43) Leg. *spopondisti.* Antea pro *cautionem* legendum videtur *cautione.* 44) Pro *cura* leg. *curam.* 45) Pro *de* lege *si.* 46) Lege *cum herede.* 47) Lege *Pomponiis.* 48) Incipit fol. 28. B.

Lex 7. Impr. Gordianus a. Licinio.[49] [c. 7. C. II. 4.]

Ubi non licet, cui tantum mandatum est, actio transigere.

Lex 8. Idem a. Iunio militi.[50] [c. 8. C. ibid.]

De alimentis preteritis, si questio defertur, transigi potest.

Lex 9. Idem a. Agrippino. [c. 9. C. ibid.]

Si cum fratre uxoris tue pactuasti, ut, si certum diem tot solidos acciperis[51], professionem[52] tradideris, si solidos non debet, ex eo compelli non potest.

Lex 10. Impr. Philippus augustus Apollophaniae. [c. 10. C. ibid.]

Si cum fratre tuo transigisti, post de fidem generis dicere non potest.

Lex 11. Impr. Valerianus et Galienus aa. et Valerius c. Gaio militi. [c. 11. C. ibid.]

Fideicommissum, si transegisti et mortuus est, post de minori aetate agere non potest.

Lex 12. Idem augustus Primo praesidi provinciae. [c. 12. C. ibid.]

Si civitati transactionem fecisti, que administratum est, post gravamen cognoscitur, repeti potest.

Lex 13. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Procule. [c. 13. C. ibid.]

Si intra positos terrores transigisti[53], nihil[54] est, si provaberis[55]. *In ea lege abet*[56]: Ubi ex placito dominus | [57] a servo suo non tenetur.

Lex 14. Idem a. Sopatre. [c. 14. C. ibid.]

Si contra placitum agere vis, redde, quod accepisti et tu adquiescis.

Lex 15. Idem a. Pontio. [c. 15. C. ibid.]

Ubi pactum in se repeti iubet, que nec solvi potest.

Lex 16. Idem a. Cecilio. [c. 16. C. ibid.]

Ubi non licet rumpi transactionem.

Lex 17. Idem a. Marcello. [c. 17. C. ibid.]

Transactio facta inrumpi non licet, si, qua[58] promissa sunt, adimplentur.

Lex 18. Idem a. Valentiniano. [c. 18. C. ibid.]

Ubi de publicis criminibus vel adulteriis pacisci non licet.

Lex 19. Idem a. Hereneo. [c. 19. C. ibid.]

Post factum documentum, si transactio intercessit sine dolo, firma est.

Lex 20. Idem a. et consul[59] *Antistiae.* [c. 20. C. II. 4.]

Transactio ex iudicio facta firma est.

Lex 21. Idem a. Geminiano. [c. 21. C. ibid.]

Que convenit per transactionem dari, si minoratus fuit, solutus est placitus.

Lex 22. Idem a. et c. Alexandre. [c. 22. C. ibid.]

Si legitima aetate transegisti, de dolo replicare non potest. | [60]

Lex 23. Idem a. Tatiano. [c. 23. C. ibid.]

Intentione decisa spondisti pecunias reddere, post dicas: *indebite spondi*, nihil est.

Lex 24. Idem a. Victori. [c. 24. C. ibid.

Mulier restituto documento traditas pecunias dixit nihil[61] amplius sibi deberi; si post probaverit, sibi rediberi proibetur[62].

Lex 25. Idem a. et c. Marcelle. [c. 25. C. ibid.]

Si legitima aetate abunculos[63] tuos munisti[64] vel cessisti, replicari non licet.

Lex 26. Idem a. Dionisie. [c. 26. C. ibid.]

Quod mater transigit, stabile est.

Lex 27. Idem a. Cathoni. [c. 27. C. ibid.]

Infirmus si transigit, stabile est.

Lex 28. Idem a. Saffatrute. [c. 28. C. ibid.]

Placito scripto et in verbo resolvi non licet.

Lex 29. Idem a. et c. Marcie. [c. 29. C. ibid.]

Transactio resolvi non potest, nec error admitti.

Lex 30. Idem a. et c. Anthonino. [c. 30. C. ibid.

Lex ut supra.

Lex 31. Idem a. et c. Proculo. [c. 31. C. ibid.]

Condictiones, que in pacto non tenetur, dici potest.

Lex 32. Idem a. et c. Cyrillo. [c. 32. C. ibid.]

Causa exquisita et iudicata, si apellatio non | [65] intercessit, repeti non potest.

Lex 33. Idem a. et c. Eucrasio. [c. 33. C. ibid.]

Si legitima aetate transactionem scripta[66] vel in verbo fecisti, stabilis est.

Lex 34. Idem a. et c. Ptholomaidae. [c. 34. C. ibid.]

Si pro donationem vel debitum fratris tui transigisti[67], replicari non potest.

Lex 35. Idem a. Admonio. [c. 35. C. ibid.]

Si intervenientes amicos[68] transactio convenit vel finivit, retractari non licet.

---

49) Haec est inscriptio const. 8. C. II. 4. 50) Haec est inscriptio const. 7. C. II. 4. 51) Lege *acceperis.* 52) Leg. *possessionem.* 53) Lege *si interposito terrore transegis* 54 Cod. *nichil.* 55) Lege *probaveris.* 56) Leg. *habet.* 57) Incipit fol. 29. A. 58) Lege *quae.* 59) Vox *consul* videtur prodiisse ex siglo, quo *Caesar* significatur, male intellecto. 60) Incipit fol. 29. B. 61) Cod. *nichil.* 62) Leg. *prohibetur.* 63) Leg. *avunculos.* 64) Legendum fortasse *remisisti.* 65) Incipit fol. 30. A. 66) Leg. *scriptam.* 67) Leg. *transegisti.* 68) Leg. *intervenientibus amicis.*

Lex 36. Idem a. Anchylleo (sic). [c. 36. C. II. 4.]

Tansactio legitima aetate facta, si, que promissa fuerunt, non sunt impleta, replicari potest.

Lex 37.[69]) *Idem a. et c. Basilisse.* [c. 37. C. ibid.]

Si transigere promisisti et non adimplisti[70]), poenaque spondidisti, adimplis[71]).

Lex 38. Idem a. et c. Theodosiano. [c. 38. C. ibid.]

Transactione[72]) sine dato promisso non fiet.

Lex 39. Idem a. Marciae. [c. 39. C. ibid.]

Pactum factum si mox eum penetuerit[73]), resolvi non potest.

Lex 40. Impr. pp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Eutropio pp. [c. 40. C. ibid.]

Transactio, ubi stipulatio est posita, absque poena excindi[74]) non potest. | [75])

Lex 41. Impr. Arcadius et Theodosius aa. Rufino pp. [c. 41. C. ibid.]

Transactione sine vi facta posita sacramenta[76]) per nullas preces revocetur, sed poena exigitur.

Lex 42. Impr. Anastasius a. Thome pp. Yllirici. [c. 42. C. ibid.]

Ubi iubet super omnes lites servilis vel adscripticia condictione[77]) transactiones movendas vel iam celebratas si non alio iure cognito eorum titubari. Dat. XV. KL. Decemb. Pat. et Ypat.

TITULUS V. De calculi errore.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Aurelio Quarto. [c. 1. C. II. 5.]

Saepius rationes recomputari licet, et sic habuisti[78]) reddere, de quod te falsasti, repeti potest.

TITULUS VI. De postulando.

Lex 1. Imp. Anastasius[79]) *a. Arthemidoro.* [c. 1. C. II. 6.]

Si prefecto non appellasti iussio eius iussionem obtemperaris.

Lex 2. Impr. Alexander Apollodoro. [c. 2. C. ibid.]

Ubi procurator cause libertus esse potest.

Lex 3. Impr. Gordianus a. Flaviano. [c. 3. C. ibid.]

Dato et non prestito[80]) beneficio recipit, et, si cautio|[81]) nem emisisti, recollige.

Lex 4. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Theodatiano. [c. 4. C. II. 6.]

Causa decisa replicari non potest dicendo, quia patronus meus absens fuit.

Lex 5. Imp. Constantinus a. Belladio. [c. 5. C. ibid.]

Advocatus de causa suscepta partem exinde petierit, extraciū fiat.

Lex 6. Impr. Valentinianus et Valens a. ad Olybrium pp. [c. 6. C. ibid.]

Ut advocatus iuret; si malum negotium suscepit, cognosci deserat, et non iniuriose agat, nec suscepto exasperet, nec per se litiget, ut possidere non exhonoretur.

Lex 7. Idem a. et c. Gratianus a. ad Olibrium pu. [c. 7. C. ibid.]

De perequandis patrociniis. *In ea lege abet*[82]): Ubi advocatum non licet esse, nec agere, qui suum negaverit patrocinium.

Lex 8. Impr. Leo et Antoninus[83]) *aa. Nicostrato.* [c. 8. C. ibid.]

Ubi non licet alios praeter advocatos Christianos[84]) esse. Quod si presumpserit, centum libras auri fisco det. Qui imperatori hoc subripuit, bonis eius infiscetur. Qui eum adsessorem habuerit[85]), medietas bonorum adfiscetur.

TITULUS VII. De advocatis | [86]) diversorum iudiciorum.

Lex 1. Impr. Antonius a. Daloni. [c. 1. C. II. 7.]

Si patronus scolasticus[87]), qui causam tuam tractavit, si dolo tibi fecit sententiam, addicatur.

Lex 2. Impr. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Anthonium pp. [c. 2. C. ibid.]

Curiales patroni causarum non sint.

Lex 3. Impr. Archadius et Honorius aa. ad Africanum pu. [c. 3. C. ibid.]

Ut curialis non sit advocatus.

Lex 4. Impr. Honorius et Theodosius aa. Eustatio pp. [c. 4. C. ibid.]

Quicquid advocatus adquisierit, post mortem patris sui ad exemplum militum proprio [peculio][88]) dominio valet vindicare.

Lex 5. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Cyro pp. [c. 5. C. ibid.]

Togarum dignitas data ab imperio recepta a prefecto honorari licet.

---

69) Cod. *Lex XXVII.* 70) Leg. *adimplesti.* 71) Legendum *poena, quam spopondisti, adimples.* 72) Leg. *transactio.* 73) Legendum *poenituerit.* 74) Codex sic habet. Legendum *rescindi.* 75) Incipit fol. 30. B. 76) Legendum fortasse *interposito sacramento.* 77) Legendum *conditione.* 78) Cod. *abuisti.* 79) Vulgo recte *Antoninus.* 80) Lege *praestito.* 81) Incipit fol. 31. A. 82) Leg. *habet.* 83) Leg. *Anthemius.* 84) Leg. *advocatos praeter Christianos* 85) Cod. *abuerit.* 86) Incipit fol. 31. B. 87) Lege *scholasticus.* 88) Vox *peculio,* quia sententiam pervertit, a me uncis inclusa est.

Lex 6. Idem a. et c. Florentio pp. [c. 6. C. II. 7.]
Advocato nihil [89]) aliud agere liceat preter causas tractare, neque iudicem esse, ne quid in provinciis agere. Si quis hoc presumpserit, quinquaginta auri det poena fisco. | [90])

Lex 7. Idem a. Thalasio pp. [c. 7. C. ibid.]
Togatis [91]) praefecture dignitati fieri licet.

Lex 8. Idem a. Ciro pp. [c. 8. C. ibid.]
Ubi iubet adquestum advocationis castrensem [92]) peculium esse.

Lex 9. Idem a. Apollonio pp. [c. 9. C. ibid.]
Advocatus si in provincia administraverint, post non sint advocatus.

Lex 10. Impr. Valentinianus et Martianus aa. Palladio pp. [c. 10. C. ibid.]
Qui prefecto consiliarius, post fisci advocatus fiat.

Lex 11. Impr. Leo a. Vibiano pp. [c. 11. C. ibid.]
Nemini liceat, nisi eminentissime prefecture centum quinquaginta advocatos.

Lex 12. Idem a. Eusebio pp. Yllirici. [c. 12. C. ibid.]
Duos annos fiant.

Lex 13. Impr. Leo et Anthemius aa. Sergio duci Egyptiaci limites. [c. 13. C. ibid.]
Ubi Alexandria quinquaginta advocatos iussit habere [93]).

Lex 14. Idem a. Callicatri pp. Yllyrici. [c. 14. C. ibid.]
Ubi dicit: Advocati in rebus publicis miscunt fata conlapsi sunt.

Lex 15. Impr. Leo a. ad Dioscoro. [c. 15. C. ibid.]
Fisci | [94]) patronus in anno, quem explicit, si mortuus fuerit, successores eius ipsius emolumenta consequantur.

Lex 16. Impr. Leo iunior et Zenon aa. Iustinianus [95]) pu. [c. 16. C. ibid.]
Ubi dicit: Sexaginta quatuor advocatos amplissime prefecturae quindecim tantum ex foro tue magnitudinis in presenti gradu primus [96]) optinent.

Lex 17. Idem a. Paulo pp. per Illiricum. [c. 17. C. ibid.]
Ubi iussio fori ipsius quinquaginta advocatos concludi.

Sequitur Greca.

Lex 18. Impr. Anastasius a. Eusebio magistro [militum] [97]) officiorum. [c. 1. C. II. 8.]
Ubi viri inlustres et proconsules Asiae ut post impleta [98]) advocationem dignitates, honores accipiant.

Lex 19. Idem a. Thome pp. per Ylliricum. [c. 2. C. ibid.]
Fisci advocati, si peregerint, sint inmunes et excusati ab omni inmunitate.

Lex 20. Idem a. Constantino pp. [c. 3. C. ibid.]
Advocati biennio fisci patroni anni succedant. *In eadem legem* [99]) *abet* [1]): Inlustris advocatus si fuit patronus fisci, domus eius ab hospites [2]) excusetur et ab sportulis ipsi et filiis eorum.

Lex 21. Idem a. Eustatio pp. uc. | [3]) [c. 4. C. ibid.]
Advocatus si fisci patronus fuit, et Kalendas Ianuarias inter spectabilis sit, et filii eius clarissimi tribuni notarii scrinii sine suffragio.

Lex 22. Impr. Iustinianus a. Martiano pp. [4]) [c. 6. C. ibid.]
Ubi patronus fisci sexaginta libras auri precepit accipere.

Lex 23. Impr. Iustinianus a. Archelao pp. [c. 7. C. ibid.]
Ubi nullum commodum dat patronus fisci.

Lex 24. Impr. Iustinianus a. Theodoro pu. [5]) [c. 8. C. ibid.]
Ubi dicit: Nemo excepta patroni persona superiori fruitur gradū.

Lex 25. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 9. C. ibid.]
Advocatus si intra biennium in comitatum non fuerit, amisit honorem gradus sui.

TITULUS VIII. De advocatis [6]) fisci.

Lex 1. Impr. Antonius a. Claudio. [c. 1. C. II. 9.]
Qui advocatus fisci fuit, post contra fiscum non suscipiat.

Lex 2. Impr. Valerianus et Galienus aa. [c. 2. C. ibid.]
Ut supra dicit.

Lex 3. Impr. Constantinus a. Emiliano [7]) proconsuli Africe. [c. 3. C. ibid.]
Advocati fisci non per | [8]) mittat publico gravari, nec onera [9]), ut privatus, faciat.

89) Cod. *nichil*. 90) Incipit fol. 32. A. 91) Cod. *thogatis*. 92) Legendum *castrense*. 93) Cod. *abere*. 94) Incipit fol. 32. B. 95) Leg. *Iustiniano*. 96) Leg. *primos*. 97) Vox *militum* delenda est. Ideo eam uncis inclusi. Caeterum et hic locus ostendit, Iust. Cod. II. 8. rubricam „*de advocatis diversorum iudicum*" non esse genuinam. 98) Leg. *impletam*. 99) Leg. *lege*. 1) Leg. *habet*. 2) Cod. *ospites*. 3) Incipit fol. 33. A. 4) Inscriptio in Iust. Cod. diversa est. 5) Inscriptio est const. 7. C. II. 8. 6) Cod. *advocatus*. 7) In Iust. Cod. *Aeliano*. 8) Incipit fol. 33. B. 9) Cod. *honera*.

Lex 4. Impr. Gratianus, Valentinianus et Theodossius aaa. ad Damiano com. [c. 4. C. II. 9.]

Rationes publicas ante advocatos fisci finiant.

TITULUS IX. De errore advocatorum vel libellum seu preces concipientium.

Lex 1. Alexander a. Aurelie. [c. 1. C. II. 10.]

Quod advocatus tuus allegavit, velud [10]) tu ipse locutus fuissis [11]).

Lex 2. Impr. Gordianus a. Rogato militi. [c. 2. C. ibid.]

Quod in libello petitionis tue dedisti, ita teneatur tuus negotius.

Lex 3. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Ulpiae. [c. 3. C. ibid.]

Iudicatum iam apellare, dum nec intra triduo appellatio deposita est. Advocati error preiudicium litigatorum non facit.

TITULUS X. Ut, que desunt advocatorum partium, iudex suppleat.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. ad Honoratum. [c. 1. C. II. 11.]

Causatores, quod minus | [12]) allegaverint, iudex suppleat.

TITULUS XI. De causis, ex quibus infamia alicui inrogatur.

Lex 1. Impr. Severus et Antonius aa. Manualio. [c. 1. C. II. 12.]

Qui fuit in carcere, infames n̄ facen*t* [13]).

Lex 2. Idem a. Sereno. [c. 2. C. ibid.]

Ubi in dupplum restituit, qui tributum exigit plus.

Lex 3. Idem a. Metrodoro. [c. 3. C. ibid.]

Si iudex curiale emerserit et post revocaret, crimen non est.

Lex 4. Impr. Severus et Antonius aa. Venustiano. [c. 4. C. ibid.]

Si ex sententia iudices . . . . [14])

Lex 5. Idem a. c. 5. C. ibid.]

Curiales fustari non licet. Si proconsulis iniuriam fecerit, infamis est.

Lex 6. Idem a. Iusto. [c. 6. C. ibid.]

Pecunias datas in opus publicum, si eas pertenuerit, infamis est.

Lex 7. Impr. Antoninus a. Demetrio. [c. 7. C. ibid.]

Qui bonis paternis repudiat, infamis est.

Lex 8. Idem a. Ulpie. [c. 8. C. II. 12.]

Si furtum | [15]) reddedisti, que post alium inventum est, non est infamis.

Lex 9. Idem a. Leto. [c. 9. C. ibid.]

Si quis publica negotia in patria sua, infamie sequitur.

Lex 10. Idem a. Severo. [c. 10. C. ibid.]

Iniuriarum ex personam quoque vir [16]) damnatus infamia notatur.

Lex 11. Impr. Alexander a. Erineo. [c. 11. C. ibid.]

Extranea substantia, que obvenit, renuntiavit, infamis non est.

Lex 12. Idem a. Donato. [c. 12. C. ibid.]

Qui alienam substantiam diripit, infamis est.

Lex 13. Idem a. Iubentio. [c. 13. C. ibid.]

Quem per testamentum patrem [17]) accusavit, infamis est.

Lex 14. Impr. Gordianus a. Iovino. [c. 14. C. ibid.]

Si accusatus fustigatus est, si sententiam criminis non legitur, infamis non est.

Lex 15. Idem a. Ulpiciae. [c. 15. C. ibid.]

Si mulier intra obitum mariti dixerit [18]) maritum, ipsa mulier et, qui eam accepit, infamis est.

Lex 16. Idem a. Domitiano. [c. 16. C. ibid.]

Qui pro ingerentem calumniam fustigatus est, ante quem et preco clamavit, infamis est.

Lex 17. Idem a. Magno. [c. 17. C. ibid.]

Verbum potius [19]) insertum verecundia est et | [20]) Grece habet συκωφαντις.

Lex 18. Idem a. Anthiocum. [c. 18. C. ibid.]

Transactio, ubi sacramentum legitur, replicari non potest. Si proposuerit, infamis est.

Lex 19. Impr. [Gratianus] [21]) Carinus et Numerianus aa. Aristogratis. [c. 19. C. ibid.]

Si iudex personam [22]) arguit et melius agat, non eum criminis designavit, non est infamis.

Lex 20. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Fortunato. [c. 20. C. ibid.]

Qui de usura usura [23]) exigit, infamis est.

Lex 21. Idem a. Statio. [c. 21. C. ibid.]

Qui in luso publice agit, mutatus est [24]).

Lex 22. Idem a. Domitiano. [c. 22. C. ibid.]

Qui fidem pacti non servat, infamis est.

---

10) Leg. *velut.* 11) Leg. *fuisses.* 12) Incipit fol. 34. A. 13) Leg. *infamis non fit.* 14) Versus post vocem *iudices* unus in Codice vacuus habetur. 15) Incipit fol. 34. B. 16) Leg. *servi.* 17) Fortasse legendum *pater.* 18) Leg. *duxerit.* 19) Leg. *precibus.* Haec sunt prima const. 17. C. II. 12. verba. 20) Incipit fol. 35. A. 21) Vox *Gratianus* in Codice a prima manu scripta habetur, sed a secunda manu deleta est. 22) Cod. *persona.* 23) Leg. *usuram.* 24) Leg. *notatus est.*

TITULUS XII. De procuratoribus.

Lex 1. Divus Pius Severus a.[25]). [c. 1. C. II. 13.]

Tunc procurator exigitur pro conservando fideiussorem, ubi dator absens est.

Lex 2. Idem a.[26]) *divi*[27]) *fratres Sextiliae.* [c. 2. C. ibid.]

Procuratores partem invicem litigare licet.

Lex 3. Impr. Severus et Antoninus aa. Pomponio. [c. 3. C. ibid.]

Pro legato here compelle | [28]) aut litigat aut procuratorem instituit.

Lex 4. Idem Saturnino. [c. 4. C. ibid.]

Causam quem dixisti te absente iudicata est, presentem uxorem tuam te nocere potest.

Lex. 5. Impr. Antoninus a. Pancratio. [c. 5. C. ibid.]

Qui absenti[29]) causa[30]) agebat, si non spondit de ratihabitione[31]), non illi respondes[32]).

Lex 6. Idem a. Marciano. [c. 6. C. ibid.]

Reus criminis procurator esse non potest.

Lex 7. Idem a. Marino militi. [c. 7. C. ibid.]

Militias nec pro patre vel matre aut uxorem agere non licet.

Lex 8. Idem a. Mansueto. [c. 8. C. ibid.]

Quod pro sua honestate curatorem instituit, agere potest.

Lex 9. Idem a. Aufidio.[33]) [c. 10. C. ibid.]

In unam causam procurator constitutus, alia[34]) si egit, preiudicium non fecit. Ipsam enim finitam revocare non licet. Si autem fraudem et dolum procurator non fecit, contra ipsum agi potest.

Lex 10. Idem a. Castriciae.[35]) [c. 11. C. ibid.]

Tutores et curatores in rem minorum instituere procuratores non possunt, sed actore[36]) constituit. | [37])

Lex 11. Idem a. Sebastiano.[38]) [c. 12. C. ibid.]

Cum mandatum patris filius agere potest causa[39]).

Lex 12. Idem a. Frontino militi.[40]) [c. 13. C. ibid.]

Cum mandatum matris agere causas non potest propter militiam. Si tua enim est, agere non prohiberis.

Lex 13. Impr. Gordianus a. Viciano militi. [c. 14. C. ibid.]

Si maritus causam uxoris minori etate absque curatore egit, ei subvenitur.

Lex 14. Idem a. Savino militi[41]). [c. 15. C. II. 13.]

Te comparasse non licet, gratis accipere licet.

Lex 15. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Cornificio.[42]) [c. 16. C. ibid.]

Procurator, qui non habuit[43]) ius vendendi[44]) absque domini consensu qui comparavit, nihil[45]) est.

Lex 16. Idem a. Paconie.[46]) [c. 17. C. ibid.]

Invitus procurationem agere non licet.

Lex 17. Idem a. et c. Mardonio[47]). [c. 18. C. ibid.]

Procurationem viri est agendum, nec mulieri, nec pupillo.

Lex 18. Idem a. Dionisie.[48]) [c. 19. C. ibid.]

Si pretium pro servo dedisti actorem non consentientem restitues servo.

Lex 19. Idem a. Firmo.[49]) [c. 20. C. ibid.]

Ante litem inchoatam et post lite[50]) inchoatam | [51]) procurator institui licet.

Lex 20. Idem a. ad Verinum praeside[52]) *Syriae.* [Ibidem.]

Ubi dicit: Negotium ad procuratoris personam non transiit.

Lex 21. Impr. Constantinus a. ad concilium provincie Africae. [c. 21. C. ibid.]

Pro causa uxoris, si maritus dederit fideiussorem de satisabitione[53]), liceat agi aut ex mandatum.

Lex 22. Idem a. ad Bassum pu. [c. 22. C. ibid.]

Causam a procuratore tolli non potest, nec criminis inmitti aut infirmitas vel certu casus.

Lex 23. Impr. Philippus a. Secundo pp. [c. 23. C. ibid.]

Procuratores domini effecti principalis litigare non potest.

Lex 24. Impr. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Pancratio pu. [c. 24. C. ibid.]

Inter initia litis debet inquiri, si habet[54]) personam agendi.

Lex 25. Impr. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Tatiano pp. [c. 25. C. ibid.]

Qui in cingulo dignitatis sunt constituti, per se litis negotium intulerint, iudex, qui eum audit,

---

25) Leg. *Pius a. Severo.* 26) *Id. a.* delenda sunt. 27) *Divi* Codex habet a 2. manu. Prima scripserat *dive.* 28) Incipit fol. 35. B. 29) Leg. *absentis.* 30) Cod. *causam.* 31) Cod. *ratiabitione.* 32) Cod. *respondis.* 33) Inscriptio est const. 9. C. I. 13. 34) Legendum fortasse *aliam.* 35) Haec est inscriptio const. 10. C. II. 13. 36) Leg. *actorem.* 37) Incipit fol. 36. A. 38) Haec est inscriptio const. 11. C. II. 13. 39) Leg. *causam.* 40) Inscriptio const. 13. C. II. 13. habet *Luciano militi. Frontonis* in const. 12. C. ibid. mentio fit. 41) Haec inscriptio ad const. 14. C. II. 13. videtur referenda. Vox *militi* fortasse ex voce *litem* orta est. Sic autem pro *te* legendum esse, satis constat. 42) Inscriptio est const. 15 C. II. 13. 43) Cod. *abuit.* 44) Cod. *vindendi.* 45) Cod. *nichil.* 46) Inscriptio est const. 16. C. II. 13. 47) Inscriptio est const. 17. C. II. 13. 48) Inscriptio est const. 18. C. II. 13. 49) Inscriptio est const. 19. C. II. 13. 50) Leg. *post litem.* 51) Incipit fol. 36. B. 52) Leg. *praesidem.* 53) Leg. *ratihabitione.* 54) Cod. *abet.*

viginti libras auri det pena officio, causidicus negotium amittat.

Lex 26. Impr. Arcadius, Honorius et Theodosius | [55]) *aaa. Anthemio pp.* [c. 26. C. II. 13.]

Si quis per procuratorem vult litigare, tribuatur ei.

TITULUS XIII. Ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus prestare vel actiones in se transferre.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximiamus aa. Aristobolo salutem. [c. 1. C. II. 14.]

Iudex non pertineat [56]) patrocinia potentum, sed removeat et iustitiam iudicet.

Lex 2. Impr. Honorius et Theodosius aa. Ioh. pp. [c. 2. C. ibid.]

Si creditor causationem debitoris ad potentes eas dant ad exigendum, debiti iactura creditores multentur.

TITULUS XIV. De his, qui potentiorum nomine titulos prediis affigunt, vel eorum nomina in lite pretendunt.

Lex 1. Impr. Arcadius et Honorius aa. Mensale pp, [c. 1. C. II. 15.]

Qui sub nomen potentis auri [57]) titulos in rebus alienis infigunt, poena multentur. Qui enim iussit, exilio deportentur. | [58]) Si iudex pro sua causa hoc fecerit, amittat negotium. Improbus litigator, cui nihil [59]) competit, agens infamium [60]) se induit.

TITULUS XV. Ut nemo pribatus titulus [61]) prediis suis [62]) vel alienis inponat vel ad regalia suspendat.

Lex 1. Impr. Honorius et Theodosius aa. Flaviano pp. [c. 1. C. II. 16.]

Qui in rebus suis tituli publicis adfigunt, publico efficiatur.

Lex 2. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Florentio pp. [c. 2. C. ibid.]

Qui ausus [63]) proprio in res alienas titulos publicos adfinxerint [64]), exilio deportentur. Si adparitores hoc presumpserit, tricinis auri poena.

TITULUS XVI. Ut nemini liceat sine iudicis auctoritate signa impremere rebus, quas alius tenet.

Lex 1. Impr. Probus a. Octaviano. [c. 1. C. II. 17.]

Ante finem iudicari res adversi non prosignentur,

Lex 2. Impr. Dioclitianus | [65]) *Maximianus aa. Craugasio.* [c. 2. C. II. 17.]

Res, quas alius tenet, suas ut obnoxius [66]) sigillari non presumatur ausu proprio.

TITULUS XVII. Ne fiscus vel res publicas procurationem alicui patrocinii causa in lite prestet.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Tertullo. [c. 2. C. II. 18.]

Res tuas fisco dari non potest, ut ab alio eas exigat.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Legitimo et aliis. [c. 1. C. ibid.]

Res publico tua utilitas adiubari [67]) non potest.

Lex 3. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Amphioni. [c. 3. C. ibid.]

Pro tuam obnoxiationem debitores tuos fisco deputari non potest.

Lex 4. Idem a. Achilli. [c. 4. C. ibid.]

Creditoribus faciendo invidia fiscale contra seculi nostri invidia. Redde, quod debis [68]) fisco.

TITULUS XVIII. De negotiis gestis.

Lex 1. Impr. Severus et Antonius [69]) *aa. Sopatre.* [c. 1. C. II. 19.]

Si filiis tuis tutela gessisti, quod in | [70]) sumptus expedisti [71]), non reputas.

Lex 2. Idem a. Rufine. [c. 2. C. ibid.]

Gubernator tutele, quod in eo in utilitate expensum est, reputatur.

Lex 3. Idem a. Adriano. [c. 3. C. ibid.]

Si pro fratre tuo pecunias reddedisti [72]), vel pignus recolegisti, recipi potest.

Lex 4. Idem a. Claudio. [c. 4. C. ibid.]

Qui tutelam gubernandum, de quo ei traditum est, rationes edat.

Lex. 5. Idem a. Trophimo. [c. 5. C. ibid.]

Qui tutelam leverti sui filium egit, adversus patroni heredes agere non licet.

Lex 6. Idem a. Gallo. [c. 6. C. ibid.]

Tutor a patre constitutus rationes tibi edere licet.

Lex 7. Impr. Antoninus a. Euprate. [c. 7. C. ibid.]

Si tutor tuus moriens in duabus unciis heredem te, qui adversus eum habes [73]), contra heredes agere potest.

---

55) Incipit fol. 37. A. 56) Leg. *pertineat.* 57) Leg. *potentioris.* 58) Incipit fol. 37. B. 59) Cod. *nichil.* 60) Leg. *infamia.* 61) Leg. *privatus titulos.* 62) Cod. *ss.* 63) Leg. *ausu.* 64) Leg. *adfixerint.* 65) Incipit fol. 38. A. Vox *et* videtur deesse. 66) Leg. *obnoxias.* 67) Leg. *adiuvari.* 68) Leg. *debes.* 69) Lege *Antoninus.* 70) Incipit fol. 38. B. 71) Leg. *expendisti.* 72) Leg. *reddidisti.* 73) Cod. *abes.*

Lex 8. Idem a. Severo. [c. 8. C. II. 19.]

Tutorem tuum, si ad rationes tibi faciendas mortuus est, propter militia praescriptio temporum te non praeiudicat.

Lex 9. Idem a. Sallustio. [c. 9. C. ibid.]

Si tutor a debitore tuo pecunias exigit, adversus eum agere potest.

Lex 10. Impr. Alexander a. Secundo et aliis. | [74]) [c. 10. C. ibid.]

Si in servo alieno sumpto expendisti, recipies.

Lex 11. Idem a. Erene. [c. 11. C. ibid.]

Mater in sumptus filiis quod expedit[75]), non recipies; in aliis utilitatibus filiorum quod expendit, recipiet.

Lex 12. Idem a. Theophilo. [c. 12. C. ibid.]

Si pro patre tuo debitum solvisti eo animo, ut reciperis[76]), coheredes tuos exigere potes.

Lex 13. Idem a. Aquilae. [c. 13. C. ibid.]

In uxoris tue infirmitatem quod erogasti, non recipis, sed, quod funus expedisti[77]), recipis et dote reddis.

Lex 14. Idem a. Rupho. [c. 14. C. ibid.]

Accepto mandato a marito et uxore, causa[78]) agere potest, et, si superexpendisti, ab eos[79]) recipis.

Lex 15. Imp. Gordianus a. Muciano. [c. 15. C. ibid.]

Si filiastras tuas ut pater habuisti[80]), quod per magisterium earum expedisti[81]), repeti non licet. Quod si eo animo dedisti, ut recipias, peti potest.

Lex 16. Impr. Galienus et Volusianus aa. Eutichiano. [c. 16. C. ibid.]

Si utilitates sororis tue egisti, et fisco pro ea dedisti, repeti potest.

Lex 17. Impr. Diocletianus et Maximianus | [82]) *aa. Claudio.* [c. 17. C. ibid.]

Curator res iam adtulit, distrahi[83]) non potest.

Lex 18. Idem a. Pomponio. [c. 18. C. ibid.]

Si bona fide in utilitate[84]) amici aliquid eum absentem expedisti[85]), recipere potest.

Lex 19. Idem a. Alexandro. [c. 19. C. ibid.]

Si communes res vendidisti et coheredes tuos[86]) aptum habuit[87]), de pretium agi potest.

Lex 20. Idem a. Octaviae. [c. 20. C. ibid.]

Cuius nihil[88]) interfuit, pro bona voluntate in tutelam gubernandam se miscuit, quod apud eum residet, cum usuris restituat; ab aliis autem[89]) adultis exigat.

Lex 21. Idem a. et c. Metreae. [c. 21. C. II. 19.]

Servus, quod cognatus tuus manumisit pro tua tutela gubernandum, ad servitium replicare non potest. Ad rationes etiam ambos servos compellis.

Lex 22. Idem a. et c. Eulogio. [c. 22. C. ibid.]

Quod casu periit, tutor non exigatur.

Lex 23. Idem a. Theodore. [c. 23. C. ibid.]

Negotiorum actiones[90]) personalem esse.

Lex 24. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 24. C. ibid.]

Qui aliena utilitate gessit, ex eo a domino interdictum est, si quid anni interfuerit sibi reputari, et priores edat rationes. | [91])

TITULUS XIX. De his, que vim metuve causa gerunt.

Lex 1. Impr. Alexander a. Felici. [c. 1. C. II. 20.]

Eos, qui fortum vel violentiam fecerint, quando inventi fuerint, exiguntur.

Lex 2. Impr. Idem a. Alexandro. [c. 2. C. ibid.]

De eo, qui vim[92]) sibi extortam cautionem post spontaneam solutionem adserit, si vim non probaberit[93]), non solvet propter novissimam voluntatem.

Lex 3. Impr. Gordianus a. Galo. [c. 3. C. ibid.]

Si avus tuus violenter possessionem vendedit[94]), reddito pretio recipis, si emptor ea alii vendedit[95]), si tempus non intercessit.

Lex 4. Idem a. Primo et Eutychiti. [c. 4. C. ibid.]

Per vim res venundasti, intra anno age restituto pretio in quadruplum tibi restituatur, post anno simplo.

Lex 5. Idem a. Rupho militi. [c. 5. C. ibid.]

De eo, qui violenter venundavit, et repetat et det pretium.

Lex 6. Impr. Diocletianus et Maximianus aa. Pollie. [c. 6. C. ibid.]

Violentie senatoris decoloratio est. | [96]).

Lex 7. Idem a. et c. Cytui. [c. 7. C. ibid.]

Instrumentum non valet.

Lex 8. Idem a. et c. Trophimo. [c. 8. C. ibid.]

De eo, qui pro spem timoris vendidit, repetere non potest.

Lex. 9. Idem a. Ymno. [c. 9. C. ibid.]

---

74) Incipit fol. 39. A. 75) Leg. *expendit.* 76) Leg. *reciperes.* 77) Leg. *in funus expendisti.* 78) Leg. *causam.* 79) Leg. *iis.* 80) Cod. *abuisti.* 81) Legendum *expendisti.* 82) Incipit fol. 39. B. 83) Cod. *distrai.* 84) Leg. *utilitatem.* 85) Leg. *expendisti.* 86) Leg. *coheres tuus.* 87) Iust. Cod. *ratum habuit.* 88) Codex *nichil.* 89) Cod. *aut̄.* 90) Leg. *actionem.* 91) Incipit fol. 40. A. 92) Leg. *vi.* 93) Leg. *probaverit.* 94) Leg. *vendidit.* 95) Leg. *vendidit.* 96) Incipit fol. 40. B.

Pro timore venditio facta dici non potest de nolente.

Lex 10. Idem a. Faustinae. [c. 10. C. II. 20.]

Per terrores venditas res repeti potest.

Lex 11. Impr. Constantinus a. ad Euacrium pp. [c. 11. C. ibid.]

Qui sub inpressionem vel metus res vendedit [97a]), restituto pretio res recipit.

Lex 12. Impr. Honorius et Theodosius aa. ad populum. [c. 12. C. ibid.]

Omnem scripturam per potentiam extortam non valet.

TITULUS XX. De dolo malo.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Clementinae. [c. 1. C. II. 21.]

Si fideiussor a creditore pignora comparavit, cum usuris pro dolo eas restituat.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Agrippae. [c. 2. C. ibid.]

De dolo agi potest.

Lex 3. Impr. Gordianus a. Aquilino. [c. 3. C. ibid.]

De dolo agere tempus te non excludet, quando in rem publicam occupatus fuisti.

Lex 4. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Menandre. [c. 4. C. ibid.]

Si amicus ancillam tuam | [97b]) in consortium habet [98]), promisit pro ea dare vicaria; si ea manumisit, revocari libertas non licet, sed vicaria et filios habet [99]), simul tradit.

Lex 5. Idem a. Afrodisiae. [c. 5. C. ibid.]

Si emancipata fuisti et instituisti ad agendum tuam actionem et transegisti legitimo ordine, replicari non potest.

Lex 6. Idem a. Hyrode. [c. 6. C. ibid.]

Exinde sidus prospiciendus est [1]).

Lex 7. Idem a. et c. Sebastiano. [c. 7. C. ibid.]

Si legitima aetatem fratris tui repudiasti, adire non potest. Si cognata tua, cuius substitutus es, dolo tibi fecit, contra eam agi potest.

Lex. 8. Impr. Constantinus a. Symmachum vicarium. [c. 8. C. ibid.]

De dolo intra biennium agi licet.

TITULUS XXI. De in integrum restitutione minorum viginti quinque annis.

Lex 1. Impr. Alexander a. Plutiane. [c. 1. C. II. 22.]

Si taciturnitas tua dissimulavit, agendum non est tibi preiudicium, quia minoris etatis est. | [2])

Lex 2. Idem a. Alexandro. [c. 2. C. II. 22.]

Si soror tua, quinque filios habens [3]), non successit hereditatem, nihil [4]) eum petit, quia etatem non habuit [5]) legitimam.

Lex 3. Idem a. Ruphino. [c. 5. C. ibid.]

Minorum viginti quinque annis restitutio salvatur.

Lex. 4. Dioclitianus et Maximianus aa. Attiano. [c. 3. C. ibid.]

Cum curatore tuo si vendidisti rem, contra agi non potest. Absque curatore quod egisti, repeti potes.

Lex 5. Idem a. Hysidoro. [c. 4. C. ibid.]

Minori etate tempora restitutionis praeiudicium non facit.

Lex 6. Idem a. Sententie. [c. 6. C. ibid.]

Minoris successio si non est denuntiata [6]), agi potest.

Lex 7. Idem a. Severae. [c. 7. C. ibid.]

De tutelam avunculi egit, contra heredes eius de restitutione agi potest.

Lex 8. Impr. Honorius et Theodosius aa. Iuliano proconsuli Africae. [c. 8. C. ibid.]

Minoris etate que praetermiserint vel ignoraverint, preiudicium non est.

Lex 9. Impr. Zeno a. Eliano pp. [c. 9. C. ibid.]

Lex, ut supra.

TITULUS XXII. De filiofamilias minore.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Candidiano militi. | [7]) [c. 1. C. II. 23.]

Si filiusfamiliae mutuas accepit pecunias, contra cautionem agere potest.

Lex 2. Idem a. Triphoni militi. [c. 2. C. ibid.]

Minor etatis filiusfamiliae extraneo fidedixit, nihil [8]) est; similiter est, si patrem fidedixit, cuius heres non est.

TITULUS XXIII. De fideiussoribus minorum.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Mironi militi. [c. 1. C. II. 24.]

Minor hereditati in venditione non tenetur, sed fideiussor persolvet.

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Carioni. [c. 2. C. ibid.]

Si fideiussor pro venditione tenetur, si emptor dolo fecit, absolvitur minor et fideiussor.

97a) Leg. *vendidit.* 97b) Incipit fol. 41. A. 98) Cod. *abeat.* 99) Cod. *abet.* 1) Leg. *ex indiciis dolus perspiciendus est.* 2) Incipit fol. 41. B. 3) Cod. *abens.* 4) Cod. *nichil.* 5) Cod. *abuit.* 6) Leg. *renuntiata.* 7) Incipit fol. 42. A. 8) Cod. *nichil.*

TITULUS XXIV. Si tutor vel curator intervenerit.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Marcianae. [c. 1. C. II. 25.]

Si tutor vel curator se interposuit in venditione[9]) minori, contra eos de restitutione agi potest.

Lex 2. Impr. Alexander a. Martianae. [c. 2. C. ibid.]

Tutori vel curatori in iudicio vel extra iudicio conventi sunt restitutionem minorum salvatur.[10])

Lex 3. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Nicomedi. [c. 3. C. ibid.]

Tutores vel curatores si male agentes sint, contra eos de restitutione agi potest.

Lex 4. Idem a. et c. Ysidoro. [c. 4. C. ibid.]

Creditor que cum tutore vel curatore finivit, stabile est.

Lex 5. Idem a. et cons.[11]) *Valentino.* [c. 5. C. ibid.]

Per tutores et curatores minorum damnas[12]) non generatur.

TITULUS XXV. Si in communi eademque causa in integrum restitutio postuletur.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Amphonio. [c. 1. C. II. 26.]

Si soror vestra legitima etate vos ignorantes res vestras vindedit[13]), si ei consensum in legitima etate non prebuisti, nihil[14]) vobis deminutum est.

TITULUS XXVI. Si adversus rem iudicatam.

Lex 1. Impr. Alexander a. Iulio. [c. 1. C. II. 27.]

Si minor etati de tutela causa dixisti, tibi preiudicium est, agi potest.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Serene. [c. 2. C. ibid.]

Si cum patre tuo, sub cuius potestate eras, tunc causam dixisti, contra iudicata sunt, dici potest. | [15])

Lex 3. Impr. Philippus a. Iulianae. [c. 3. C. ibid.]

Vicarius principis, ubi sententiam vices agit principis, propter principem infringere non potest.

Lex 4. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Urbiano. [c. 4. C. ibid.]

Etiamsi curator vel procurator minoris perdiderit iniuste, integrum restituere licet.

Lex 5. Idem a. Martiano. [c. 5. C. ibid.]

Contra tutores vel curatores contra res pupilli iudicatum fuerit, repeti potest.

TITULUS XXVII. Si adversus vinditionem[16]).

Lex. 1. Impr. Alexander a. Florentio militi. [c. 1. C. II. 28.]

Minor si cavens iuraverit, restitui non possit illi beneficium.

Lex 2. Impr. Constantinus a. ad populum. [c. 2. C. ibid.]

Fraudulentas vinditiones[17]) minorum contra emptorem et tutores agi potest.

TITULUS XXVIII. Si adversus vinditionem[18]) pignoris.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Sauinae. [c. 1. C. II. 29.]

A patre tuo pignus positum | [19]) te in minori etate creditor eas vendit restituuntur tibi.

Lex 2. Idem a. Severe. [c. 2. C. ibid.]

Contra creditorem patris tui, qui pignus vestrum vendit, agi potest, quia minores fuistis etate.

TITULUS XXIX. Si adversus donationem.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Theodote. [c. 1. C. II. 30.]

Si ante nuptias sponso donationem fecisti praesentem curatorem tuum, replicare[20]) non potest.

Lex 2. Idem a. Medie. [c. 2. C. ibid.]

Si pater tuus in fratre tuo mancipato[21]) fecit donationem, nihil[22]) vobis abstulit, nec si frater tuus rem sibi donatam a patre petente donavit, et, postquam legitimus effectus est, alii eam donat, petere licet.

TITULUS XXX. Si adversus libertatem.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Annie. [c. 1. C. II. 31.]

Minor etati, quem manumisit, non revocat, sed pretio liberto accipiet.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Solane. [c. 2. C. ibid.]

Servus ad non minor etati manumissus non revocatur, sed pretium pro se reddet. | [23])

Lex 3. Impr. Valentinianus et Galienus aa. Matronae. [c. 3. C. ibid.]

Si intra viginti annis etatis servum manumisisti, fraudare eum libertatem non potest, salva indemnitatem vestram. Si autem in tali fraude commisit, ut puniatur.

Lex 4. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Tatiano. [c. 4. C. ibid.]

Libertas a minori etate data rescindi non potest, si ipse minor postulationem non obtulerit[24]).

---

9) Codex *vinditione.* 10) Incipit fol. 42. B. 11) Pro *cons.* leg. *caes.* 12) Fortasse *damnum.* 13) Leg. *vendidit.* 14) Cod. *nichil.* 15) Incipit fol. 43. A. 16) Leg. *venditionem.* 17) Leg. *venditiones.* 18) Leg. *venditionem.* 19) Incipit fol. 43. B. 20) Leg. *replicari.* 21) Leg. *emancipato.* 22) Codex *nichil.* 23) Incipit fol. 44. A. 24) Cod. *optulerit.*

TITULUS XXXI. Si adversus transactionem vel depositionem minor restitui velit.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Honorato. [c. 1. C. II. 32.]

Minor, qui transigit, in irritum revocatur.

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Chymdone. [c. 2. C. ibid.]

Minor si transigit vel pactuavit, resolvitur.

TITULUS XXXII. Si adversus solutionem a debitorem vel a se facta.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. | [25] *Sotheri.* [c. 1. C. II. 33.]

Tutor curatori debitum administrationis persolvat.

Lex 2. Idem a. Laurinae. [c. 2. C. ibid.]

Que legati titulo commissa sunt, si a minore per errore accepta sunt, recipiuntur.

TITULUS XXXIII. Si adversus dotem.

Lex 1. Impr. Alexander a. Valenti. [c. 1. C. II. 34.]

Soror tua si in minoribus constituta omnes suas in dote fecit, si mortua est, intra triginta annos agere potest.

TITULUS XXXIV. Si adversus delictum[26] suum.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Longino. [c. 1. C. II. 35.]

Si minor crimen admiserit, etati non subvenitur.

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Procule. [c. 2. C. ibid.]

Si minor crimen admiserit, etati non subvenitur. Si mater lupanar effecta fuerit, et filius tutorem non quesierit[26b]), denegatur ei successio.

TITULUS XXXV. Si adversus usucapionem.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Ysidoro. [c. 1. C. II. 36.]

Si res minorum tenet, usūcapio eis non est.

TITULUS XXXVI. Si adversus fiscum. | [27]

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Longino. [c. 1. C. II. 37.]

Minor aetati actori fiscali minori pretio res vendedit, contra fisco agi potest.

Lex 2. Impr. Alexander a. Antiocho et aliis. [c. 2. C. ibid.]

Minor etati rem suam vendidit fisco et privatis minori pretio, contra his agi licet.

Lex 3. Impr. Maximianus et Dioclitianus aa. Laurentio. [c. 3. C. II. 37.]

Si creditores patris tui praedia, quae[28]) habuerunt[29]) opposita, venundarunt fisci, propter minorem etatem vestram repeti potest.

TITULUS XXXVII. Si adversus creditorem.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Pronico. [c. 1. C. II. 38.]

Si non minor aetate se debitum contraxit, solvet[30]).

Lex 2. Impr. Gordianus a. Galano. [c. 2. C. ibid.]

Si minor etati pro acceptas pecunias te obligasti, absolveris.

TITULUS XXXVIII. Si ut se hereditatem abstineant.

Lex 1. Impr. Severus et Anthoninus aa. Florentio et aliis. [c. 1. C. II. 39.]

Si in bonis patris te non miscuisti, conveniri illum debis. Si vellis accidere, etatis beneficium tibi subvenit. | [31])

Lex 2. Impr. Gordianus a. Herodote. [c. 2. C. ibid.]

Si ab hereditate, in quo heres[32]) scriptus est, repudiasti, successio tibi in integro propter minorietatem.

TITULUS XXXIX. Si ut omissam hereditatem vel bonorum possessionem vel quid aliud adquiratur.

Lex 1. Impr. Gordianus a. [c. 1. C. II. 40.]

Propter minorietate si propriam hereditatem amisit et pater repudiavit, adire potest.

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Sarapadi. [c. 2. C. ibid.]

Minor si bona paterna omisit, restitutio ei competit.

TITULUS XL. In quibus causis in integro restitutio[33]) necessaria non est.

Lex 1. Impr. Alexander a. Mutato. [c. 1. C. II. 41.]

Minorum, qui non adierunt facultate, beneficium legis eos in rem introducit.

Lex 2. Impr. Valerianus et Gallienus | [34]) *aa. et Valerianus c. Theodote.* [c. 2. C. ibid.]

Minor etati, si quinque filios habet[35]), non est ei praeiudicium, si tacuit de inofficioso testamento.

Lex 3. Impr. Dioclitianus et Maximianus a. Decimo. [c. 3. C. ibid.]

Minori non impedit, si morata est petere, que illi legatas relictas.

---

25) Incipit fol. 44. B. 26) Leg. *delictum*. 26b) Leg. *quaesivit*. 27) Incipit fol. 45. A. 28) Pro *quae* Cod. habet *q*. 29) Codex *abuerunt*. 30) Cod. *solbet*. 31) Incipit fol. 45. B. 32) Codex *eres*. 33) Codex *restutio*, sed prima manus supra syllabam *stu* litteras *ti* posuit. 34) Incipit fol. 46. A. 35) Codex *abet*.

Lex 4. Idem a. Stratonice. [c. 4. C. II. 41.]

Si tutor tuus non pro tutela tua in iudicio vocatus est, quod contra te dicitur iudicatum esse, te non nocebit.

Lex 5. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 5. C. ibid.]

Minorum etati repetitio nocet triginta et quadraginta annis non aliter triginta et quadraginta.

TITULUS XLI. Qui et adversus quos in integrum restitui non possunt.

Lex 1. Impr. Alexander a. Chononidi. [c. 1. C. II. 42.]

Minor aetate uxoratus si circumventus contra se fecerit, subvenitur ei.

Lex 2. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 2. C. ibid.]

Minores persona familiaritati siquid egerint, non est firmum. | 36)

[TITULUS] 37) XLII. Si minor se maiorem dixerit vel probatus fuerit.

Lex 1. Impr. Alexander a. Maximine. [c. 1. C. II. 43.]

Si minor aetate maiorem se scripserit, replicare non potest.

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Vitalio. [c. 2. C. ibid.]

Quando minori non restituitur auxilium, qui maiorem se esse mentitus est.

Lex 3. Idem a. Theodote. [c. 3. C. ibid.]

Si cum sacramentu 38) maiorem te esse confessus es, post de minore aetate agere non potest.

Lex 4. 39) *Idem a. Libio.* [c. 4. C. ibid.]

Minor etate, qui filios habet, si circumventus contra se aliquod fecit, vel resolvatur. In quo prolutio 40) etatis nulla invenitur, iudici est in aspectu eius considerare.

TITULUS XLIII. Si saepius in integrum restitutio postuletur.

Lex 1. Impr. Severus et Anthoninus aa. Romano et aliis. [c. 1. C. II. 44.]

Si minor etati in iudicio addictus est, et non adimplisti 41), nihil 42) te nocuit. | 43)

Lex 2. Impr. Alexander a. Iusto militi. [c. 2. C. ibid.]

Si per curatorem adulti causa acta est, stabilis est.

Lex 3. Impr. Philippus a. et Philippus Centum 44) Maniciae. [c. 3. C. II. 44.]

In una causa sepius introductio possessiones fieri non potest.

TITULUS XLIV. De his, qui veniam aetatis impetraverunt.

Lex 1. Impr. Aurelianus a. Agathocliti. [c. 1. C. II. 45.]

Qui veniam etatis petierunt, post illi beneficium minoris non subvenit.

Lex 2. Impr. Constantinus a. ad Venerium pu. [c. 2. C. ibid.]

Puer viginti annorum si aput iudicem veniam aetatis petierit et puellam decem et octo annorum proagentes suas utilitates, si hoc honeste vite sunt, audiantur propter ut agant suas utilitates, non ut vendant.

Lex 3. Impr. Iustinianus a. Mene pu. [c. 3. C. ibid.]

Non similis sit, qui non veniam postulavit, sicut is 45), qui postulavit, ad subveniendum etati.

Lex 4. Impr. Iustinianus a. ad Senatum. [c. 4. C. ibid.]

In omnibus, que minor egit, nisi veniam etatis postulavit, firmum est.

TITULUS XLV. | 46) Si maior factus ratum habuerit 47).

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Eutichiano. [c. 1. C. II. 46.]

Que minor etate contra se fecit, si post legitimam etatem ratam habuit 48), firmatum est.

Lex 2. Idem a. Sotheri. [c. 2. C. ibid.]

Que in minori etate contra se fecit, ratum habuit 49), rescindi non potest.

TITULUS XLVI. Ubi et aput quem cognitio restitutionis agitanda est.

Lex 1. Impr. Anthoninus a. Severo. [c. 1. C. II. 47.]

Si procurator tuus te adiudicavit, eius iudicio resolvi absque principe non potest.

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Aquilinae. [c. 2. C. ibid.]

Minor, quod in transactione tradidit, repeti potest.

Lex 3. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 3. C. ibid.]

De minorum restitutionum omnes iudices publicos vel privatos audiri liceat.

TITULUS XLVII. De reputationibus, que fiunt in iudicio in integrum restitutionis. | 50)

---

36) Incipit fol. 46. B. 37) Vox *titulus* deest in Cod. 38) Leg. *sacramento*. 39) Cod. *Lex* V. 40) Leg. *probatio*. 41) Leg. *adimplesti*. 42) Cod. *nichil*. 43) Incipit fol. 47. A. 44) Vox *centum* ex male intellecto siglo C., quo *Caesar* significatur, prodiit. 45) Codex *his*. 46) Incipit fol. 47. B. 47) Codex *abuerit*. 48) Codex *abuit*. 49) Codex *abuit*. 50) Incipit fol. 48. A.

Lex 1. Impr. Severus a. Tatiano. [c. 1. C. II. 48.]

Addicta restitutio non moretur adimplere cogitur.

TITULUS XLVIII. Etiam et[51]) per procuratorem causam[52]) in integrum restitutionis agi possit.

Lex 1. Impr. Alexander a. Liciniano. [c. 1. C. II. 49.]

Per procuratores restitutio agi potest.

TITULUS XLIX. In integrum restitutionis postulata ne quid novi fiat.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Secundo militi. [c. 1. C. II. 50.]

De restitutione iudicati qui agit, in suo statu reportavit causam.

TITULUS L. De restitutione militum et eorum, qui reipublice causa adfuerunt[53]).

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Chilo. [c. 1. C. II. 51.]

Intra anno erit restitutio. Si enim in expeditione publica fuit, praeterita tempora illi non praeiudicat.

Lex 2. Impr. Alexander a. Petronio. [c. 2. C. ibid.]

Restitutio militi intra anno licet.

Lex 3. Idem a. Flavio Arestodemo militi. [c. 3. C. ibid.]

Si miles res alienas, quas obtulit, intra anno petitur restitutio, post eius mortem post sex menses. | [54])

Lex 4. Impr. Gordianus a. Mestriano. [c. 4. C. ibid.]

Restitutio absentia eius, qui in expeditione publica est, tempus non reputatur.

Lex 5. Idem a. Secundino militi. [c. 5. C. ibid.]

Ubi post quadriennio venditio a fisco facta resciudi non potest.

Lex. 6. Impr. Valerianus et Galienus aa. Germano centurioni. [c. 6. C. ibid.]

Creditor pignus q: a milite oppositum habuit[55]) propter mora expeditionis vendedit restitui si minor debitus ē.

Lex 7. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Marinae. [c. 7. C. ibid.]

Debitum, quem pater contraxit, post eius obitum filius miles detrahere[56]) non potest.

Lex 8. Impr. Iustinianus a. Moene p̄p̄. [c. 8. C. ibid.]

Miles, dum in expeditione publica est, illa tempora ei non reputantur in causa.

TITULUS LI. De uxoribus militum vel eorum, qui reipublice causa absunt.

Lex 1. Impr. Alexander a. Secundine. [c. 2. C. II. 52.]

Mulieres q cum maritis suis in expeditione publica sunt, tempora illis subveniunt. | [57])

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Quintiliano. [c. 2. C. ibid.]

Mulier q cum marito suo milite in expedito publico fuit, retrahitur[58]) tempus de praescriptione[59]).

TITULUS LII. De temporibus in integrum restitutionis tam minorum aliarumque personarum, que restitui possunt, quam heredum eorum.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Pudenti militi. [c. 1. C. II. 53.]

Minor etate miles in aliquo utilitas eis[60]) lesa est et post expeditionem moratus est, minoris beneficium ei conservatur.

Lex 2. Idem a. Secundino. [c. 2. C. ibid.]

Si pater tuus, cui restitui competebat, si in minori etate mortuus est, et tu in minori etate vel[61]) in bello occupatus, postquam reversus fueris, salvatur tibi restitutio, que patri tuo competebat.

Lex 3. Idem a. Muciano militi. [c. 3. C. ibid.]

Si in | tra[62]) minores annos, quando tibi restitutio fuerit, in expeditione militie moratus est, restitutio tibi salvatur.

Lex 4. Dioclitianus et Maximianus aa. Dionisio. [c. 4. C. ibid.]

Si fratribus tuis successio debebatur et in bello morantes mortui sunt, p eora tibi successio integratur.

Lex 5. Impr. Constantinus a. [c. 5. C. ibid.]

Si minor veniam etatis iudici postulavit ut, que finita sunt, refragari non potest.

Lex 6. Idem a. ad Iulianum p̄p̄. [c. 6. C. ibid.]

Petitor dilatare non liceat.

Lex 7. Impr. Iustinianus a. Ioh. p̄p̄. [c. 7. C. ibid.]

Ubi annum utilem quadriennium dicit fieri restitutio minoris aetate post viginti quinque annis.

TITULUS LIII. Quibus ex causis maiores in integrum restituuntur.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Emiliano. [c. 1. C. II. 54.]

Qui pro publica legatione moratus est, praescriptio temporum eis non opponitur.

---

51) Leg. *ut*. 52) Leg. *causa*. 53) Leg. *abfuerunt*. 54) Incipit fol. 48. B. 55) Cod. *abuit*. 56) Cod. *detraere*. 57) Incipit fol. 49. A. 58) Cod. *retraitur*. 59) Cod. *pscriptione*. 60) Leg. *eius*. 61) Pro *vel* Codex habet *ut*. 62) Incipit fol. 49. B.

Lex 2. Idem a. Dionisio. [c. 2. C. II. 54.]

Qui in militia occupatus fuit, restitutio ei concedetur.

Lex 3. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Proculo decurioni. [c. 3. C. ibid.]

Cuuialis pro occupatione publica moratus debitum reddere | [63]) usuras illi non reputetur.

Lex 4. Idem a. Prisciano. [c. 4. C. ibid.]

Minorum restitutio annuitur.

Lex 5. Idem a. Lyciniano. [c. 5. C. ibid.]

Qui ab hostibus captus redit, prescriptio ei non preponitur [63 b]).

TITULUS LIV. De alienatione iudicii mutandi causa facta.

Lex 1. Impr. Dioclitianus [64]) *et Maximianus aa. Catulo.* [c. 1. C. II. 55.]

Si res tuas alio vendidit ab his posse unum quem elegeris tenere venditore aut emptore [65]).

TITULUS LV. De receptis.

Lex 1. Impr. Constantinus a. Nepotiane. [c. 1. C. II. 56.]

Ex conpromisso iudicata causa apellari non potest.

Lex 2. Impr. Carus, Carinus et Numerius aaa. Clementi. [c. 2. C. ibid.]

Qui in iudicio compromissariis non observabit [66]), poena exigitur.

Lex 3. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Petronie. [c. 3. C. ibid.]

Aruitres ex conpromisso iudicia si non obueris, conveniris.

Lex 4. Impr. Iustinianus a. Demosthenì pp. [c. 4. C. ibid.]

Arbitres per sacramentum electos absque scriptura apellari licet. *In ea lege habet* [67]): Ubi arbitres si sacramento scripto electos | [68]) iubet obtemperare et arbitres iurent, veritatem se indicare. *In eam lege habet:* Si arbiter dicat iurasse causedicum [69]), et unus causeticus [70]) neget, non potest iudicium subsistere, nec eius testimonium recipi.

Lex 5. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 5. C. ibid.]

Ubi silentium pro consensum habetur [71]). Quae [72]) indicata sunt intra dies decem mox non appellavit, postea non licet. *In ea lege:* Factum compromissum interruptio temporum est et que hibi [73]) confessum est vel actum, stabile [74]) est in alterius iudicium.

Lex 6. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 6. C. II. 56.]

Mulier, si inter se et filiis vel libertis vel inter aliis iudicare, nihil [75]) est.

TITULUS LVI. De satisdando.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Peritoni. [c. 1. C. II. 57.]

Qui procausatorem [76]) instituit, non dat fideiussorem de ratihabitione [77]), et si post per se vult litigare, licet. Pulsatus, instituto procuratore, alio submitare non licet. Fideiussor de solvendo iudicio [78]) detur. *In ea lege:* Procuratore pulsat det [79]) fideiussorem, ut, quod addictus fuerit, satisfaciat.

TITULUS LVII. | [80]) De formulis et impetrationem actionum sublatis.

Lex 1. Impr. Constantinus et Constans aa. Marcellino. [c. 1. C. II. 58.]

Si littera pro littera facta fuerit, non impedit.

Lex 2. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Hierio pp. [c. 2. C. ibid.]

Si antecumq. iudice causa acta est, recipitur exinde acta legitima.

TITULUS LVIII. De iureiurando propter calumnia dando.

Lex 1. Impr. Iustinianus a. ad Demostheni pp. [c. 1. C. II. 59.]

Iuret petitor non calumniandi animo probationem petere.

Lex 2. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 2. C. ibid.]

Procurator cause iuret non mala causa defendere. Nam non liceat iudici causam ipsam audire. *In ea lege habet* [81]): nisi sacrosancta evangelia fuerit. Post narratione ut advocatus iuret. Si causa mala cognoscit, deserat illum. *In ea lege habet* [82]): Advocati sacramenta legitimum prestent. Ut principalis persona iuret, non per calumnia petere, vel pulsatus non | [83]) malo [84]) animo reluctare. *In ea lege:* Que partes viros disertissimos advocatos, quod iam dispositum est a nobis, iusiurandum presentent sacrosancta evangelia. Ante iudicem evangelia sit [85]) semper, dum audet [86]). *In ea lege:* procurator eius prestet sacramenta. *In ea lege habet* [87]): Ubi absente parte altera pars iurare non potest. *In ea lege:* Neque enim pupillus neque adultus ubi pupil-

63) Incipit fol. 50. A. 63 b) Leg. *opponitur.* 64) Sic sec. manus. Prima habuit *Constantinus*, quod. sec. delevit. 65) Leg. *venditorem aut emptorem.* 66) Leg. *observavit.* 67) Cod. *abet.* 68) Incipit fol. 50. B. 69) Leg. *causidicum.* 70) Leg. *causidicus.* 71) Codex *abetur.* 72) Pro *quae* Codex habet *q.* 73) Legendum *ibi.* 74) Codex *stabilem.* 75) Cod. *nichil.* 76) Leg. *procuratorem.* 77) Cod. *ratiabitione.* 78) Leg. *iudicato.* 79) Leg. *procurator pulsati det.* 80) Incipit fol. 51. A. 81) Cod. *abet.* 82) Cod. *abet.* 83) Incipit fol. 51. B. 84) Pro *malo* Codex habet *arro.* 85) Leg. *sint.* 86) Leg. *audit.* 87) Cod. *abet.*

ius adultus principalia sacramenta prestat, sed quid agit. *In ea legem:* Per procuratorem causam agitur, qui absentem partem agit mandato sacramenti de calumnia ostendat, et, qui pro eo absente spondit, ostendat scriptum eiusdem infinitus. *In ea lege:* Cognovit vigorem suum, ubi sine principalia sacramenta causa agi non potest apud privatos, et actor simul iuret. *In ea lege:* Nullo mandato prolato, qualiter absens iuret, et qui lite mandat, absque mandato sacramenti non audiatur. *In ea lege:* Actor noluerit subire sacramentum calumniae. Qui non fuerit iurare ausus, inter initia negotium amittit, quando desiderat proponere. *In ea lege:* Et causarum patroni advocati prebeant sacramenta. Iudicis presentes evangeliis causam audiant | [88]) et finiant. *In ea lege:* Iubemus presentem quidem personam praesentes personas sacramentum detur inter initia.

EXPLICIT CONSTITUTIONUM LIBER SECUNDUS.

INCIPIT CONSTITUTIONUM DOMINI IUSTINIANI LIBER TERTIUS FELICITER. DEO GRATIAS AMEN.

TITULUS I. De iudiciis.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Clementi. [c. 1. C. III. 1.]

In iudicio de usuris quod non fuit actum, exigi non potest.

Lex 2. Idem a. Valerio. [c. 2. C. ibid.]

Si contra tutorem tuum de tutela gestam causam dixisti minus allegasti, concedere potest.

Lex 3. Impr. Alexander a. Faustine. [c. 3. C. ibid.]

Petenti iudicio repelli non licet.

Lex 4. Idem a. Popilio. [c. 4. C. ibid.]

Curator si detur, predia comparavit et tradedit [89]); ad curatorem recursum non habet [90]).

Lex 5. Impr. Gordianus a. Marcello. [c. 5. C. ibid.]

A iudice alius iudex ordinatus alio iudice facere non potest.

Lex 6. Idem a. Iunie. [c. 6. C. ibid.]

Servus in iudicio alii prode [91]) non facit. | [92])

Lex 7. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Herine. [c. 7. C. ibid.]

Servus stilii pignus positus res adnō comparatas tenens agi debet.

Lex 8. Impr. Constantinus a. et Licinius ad Dyonisium. [c. 8. C. ibid.]

In omni iudicio iustitia servetur.

Lex 9. Impr. Constantinus a. ad Maximum. [c. 9. C. ibid.]

Iudex inprimis requirat diligenter, cum et post sepius interroget, si postulant iudicari.

Lex 10. Idem a. ad Severum pp. [c. 10. C. ibid.]

Ceptam litem exinde in aliorum iudicia cum provocat poenam adfligatur.

Lex 11. Impr. Iulianus a. Iuliano pp. [c. 13. C. III. 1.]

Ut inter tres annos causa finiatur et de poena iudicii et de inclamatione absenti et expensas litis reddentes hic sunt.

Lex 12. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 14. C. ibid.]

Ut petitor iuret se per calumnia [93]) non petere. *In ea lege abet* [94]): Omnino iudices Romani. *In ea lege abet* [95]): Ut a principio litis usque in finem evangelia presentes sint.

Lex 13. Impr. Iustinianus Iuliano pp. [c. 15. C. ibid.]

Si contumax redierit ad iudicium, non audiatur, nisi prius omnia dam|na [96]) restituat, quantum inde estimaverit, postquam iuraverit, quantum expendit. Quod si hec iudex pretermiserit, de suo det parti lese. Hoc et de pedaneo iudice liceat iudicare.

Lex 14. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 16. C. ibid.]

Ante causa incoata [97]) licet iudice [98]) recusare et alios iubet audire et suspectum iudicem ante litem recusare nec apellare [99]).

Lex 15. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 18. C. ibid.]

Licet suspectum presidem recusare et ad maiorem iudicem ambulare aut apud municipes aut arbitros adque iudicatam fuerint index quē suspectum habuit [1]) in se requirat.

Lex 16. Impr. Iustinianus a. Iohi pp. [1b])

---

88) Incipit fol. 52. A. 89) Leg. *tradidit.* 90) Codex *abet.* 91) Hoc ex male intellecta voce *interesse* prodiit. 92) Incipit fol. 52. B. 93) Leg. *calumniam.* 94) Leg. *habet.* 95) Leg. *habet.* 96) Incipit fol. 53. A. 97) Cod. sic habet. Leg. *causam inchoatam.* 98) Leg. *iudicem.* 99) Leg. *appellare.* 1) Cod. *abuit.* 1b) Inscriptio est const. 17. C. III. 1.

Ut supra lege hoc habet [2]) et ista.

TITULUS II. De sportulis et sumptibus in diversos iudiciis faciendis et de executoribus litium.

Lex 1. Impr. Gratianus et Valentinianus et Theodosius aaa. ad Potitum vicarium. [c. 1. C. III. 2.]

Executor per litem inchoatam est ipse exequatur, vel si aliquod excedit quinq. libras auri det poena. | [3])

Lex 2. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 2. C. ibid.]

Omnes indices in cingulo positos si executores litis neglegent, alios efficaces instituat et certa multam et corporali disciplina mul adfligantur neglegentes executores.

Lex 3. Constitutio graeca hic in his titulo qui minus est in greco.

TITULUS III. De pedaneis iudicibus.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Vicani. [c. 1. C. III. 3.]

Sui [4]) iudicia non sunt commissa, que iudicavit, nihil [5]) est.

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. [c. 2. C. ibid.]

Licet iudici propter occupationem auditore deputari et excepta causa libertatis servorum.

Lex 3. Exemplum sacrarum eorundē a. et c. ad Serapionem. [c. 3. C. ibid.]

Deputatos arbitros si post denuntiationem apellaverit [6]), audiatur.

Lex 4. Idem a. et c. Firmino. [c. 4. C. ibid.]

Arbitres deputati si post inchoationem munus absens sit, aut non prehendunt iudicare, alios ei adhibeatur complere iudicium.

Lex 5. Impr. Iulianus a. Secundo pp. [c. 5. C. ibid.]

Si sunt causae de negotia et morantem iudicem provincie arbitres, liceat de|putari [7]) negotiatores.

TITULUS IV. Qui pro sua iurisdictione iudices darive possunt.

Lex 1. Impr. Theodosius et Valentinianus a. Cyro pp. [c. 1. C. III. 4.]

Si iudex conveniat persona, que eius foro non competit, nec convento valet, nec, que iudicata fuerit, effectum habeant [8]).

TITULUS V. Ne quis in sua causa iudicet vel sibi ius dicat.

Lex. 1. Impr. pp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. [c. 1. C. III. 5.]

Generali [9]). Ut supra titulus.

TITULUS VI. Qui legitimam personam in iudiciis habent [10]) vel non.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Candide. [c. 1. C. III. 6.]

Si minor aetate in iudicio absque tutore adductus est, nihil [11]) est.

Lex 2. Impr. Diocletianus et Maximianus aa. Agemacho. [c. 2. C. ibid.]

Ex permissum tutoris et curatoris licet minori agere et conveaire.

Lex 3. Impr. Honorius et Theodosius aa. Iuliano proconsule. [c. 3. C. ibid.]

De momento agi licet. Conveniri minori non licet.

TITULUS VII. Ut nemo invitus agere vel accusare cogatur. | [12])

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Camerio. [c. 1. C. III. 7.]

Invitus nemo cogatur agere vel accusare.

TITULUS VIII. De ordine iudiciorum.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Marcelline. [c. 1. C. III. 8.]

Si presens [13]) non conprehensit iudicare de testamento, ad maiorem iudicem dici potest.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Agnelle. [c. 2. C. ibid.]

Si ex linea patris fratris filii te pulsent, petere fidem generis licet.

Lex 3. Impr. Valentinianus et Gallienus aa. Demitrio. [c. 3. C. ibid.]

Si arbitres criminales causas audet et post competens iudex sententiam finet.

Lex 4. Impr. Constantinus a. ad Calpurnianum. [c. 4. C. ibid.]

Si iudex civilis in cause meritum crimen agnoscat, merito causae personam iudicationem manifestat; post competens iudex ex hoc prebet sententiam.

TITULUS IX. De litis contestationibus.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Valenti. [c. 1. C, III. 9.]

Contestatio litis non fiet, nisi per interlocutionem iudicis.

Constitutio greca.

TITULUS X. De plus petitionibus. | [14])

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 3. C. III. 10.]

Plus petendum amittit totum debitum.

TITULUS XI. De dilationibus.

---

2) Codex *abet.* 3) Incipit fol. 53. B. 4) Leg. *si.* 5) Codex *nichil.* 6) Leg. *appellaverit.* 7) Incipit fol. 54. A. 8) Cod. *abeant.* 9) Vox *generali* est initium const. un. C. III. 5. 10) Cod. *abeat.* 11) Codex *nichil.* 12) Incipit fol. 54. B. 13) Leg. *praeses.* 14) Incipit fol. 55. A.

Lex. 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et cesares. [c. 1. C. III. 11.]

Indutias postulari et tribui licet intra provincias tres menses, longius menses sex, trans mare novem.

Lex 2. Impr. Constantinus a. ad Ursum vicarium. [c. 2. C. ibid.]

Ex compromissu qui de arbitriorum iudicio aput [15]) principem offeret, emendari iudicium nichil.

Lex 3. Idem a. Profuturo prefecturio annonis. [c. 3. C. ibid.]

Si a delegatione datus pitatius, exigitur, quia administrat.

Lex 4. Idem a. ad Catulinum proconsule Africae. [c. 4. C. ibid.]

Absente patre [16]), iudice non licet indutias postulari, sed presentia et causa cognita.

Lex 5. Idem a. ad Maximum. [c. 5. C. ibid.]

Apellatio oblati suscipi licet.

Lex 6. Impr. Constantinus a. et Constantius c. ad Petronium vicarium Africae. [c. 6. C. ibid.]

Inter litigatores privatis cum fisco inducias postulatas tribui licet, si iustas cognoscantur. | [17])

Lex 7. Impr. Arcadius et Honorius aa. Messale pp. [c. 7. C. ibid.]

Trans mare indutias VIIII mensibus tribuatur.

TITULUS XII. [18]) De feriis.

Lex 1. Impr. Constantinus et Maximianus aa. et Severus idem a. et Maximus novies Cesar Virino. [c. 1. C. III. 12.]

Ad apellationem intra certos dies non fuerit, post non valet.

Lex 2. Impr. Constantinus a. Hispidio. [19]) [c. 3. C. ibid.]

Dominico die omnes ab omni opere cessent.

Lex 3. Idem a. ad Severum. [c. 4. C. ibid.]

Iudex nulli iniungat dies feriatos aliquid facere.

Lex 4. Impr. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Olibrium. [c. 5. C. ibid.]

Iudex menses duo feriatos indulgeat hominibus et pistoribus publicis.

Lex 5. Idem a. Luciano vicario Macchidonee [20]). [c. 6. C. ibid.]

Quadraginta dies quia aspicio caerimoniarum pascale tempus accipiant [21]).

Lex 6. Impr. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Albino pu. [c. 7. C. ibid.]

In omnes dies feriatos nihil [22]) a iudicibus fieri iniungantur a privatis; quod factam [23]) fuerit, irritum sit.

Lex 7. Idem a. Tatiano pp. [c. 8. C. III. 12.]

Quindecim dies pascales nihil [24]) fiat preter mancipandi et manumittendi. | [25])

Lex 8. Impr. Honorius et Theodosius aa. Anthemio pp. [c. 10. C. ibid.]

In quadragesima et feriatos dies latronum non inquisitio fiat.

Lex 9. Impr. Leo et Anthemius aa. Armasio pp. [c. 11. C. ibid.]

Diem dominicum omnis actio et executio conquiescat, neo expectacula fiat [26]).

TITULUS XIII. De iurisdictione omnium iudicum et de foro competenti.

Lex 1. Impr. Severus et Anthoninus aa. Severo et aliis. [c. 1. C. III. 13.]

Si procuratores vestros iudices eligistis, que iudicant, adimpleatis.

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Alexandro. [c. 2. C. ibid.]

Pulsatus actoris foro non sequaris.

Lex 3. Idem a. Iude. [c. 3. C. ibid.]

Electio pupilli iudices non facit.

Lex 4. Impr. Constantinus a. ad universos provinciales. [c. 4. C. ibid.]

Inchoata lite in alterius iudicis migrare non licet; post apellari licet.

Lex 5. Impr. Arcadius et Honorius aa. Vincentio pp. Galliarum. [c. 5. C. ibid.]

Petitor rei foro sequatur, et quis hominem ad militem delegavit vel inconpetenti iudicio sine iussione imperatoris duxit, amittat negotium, | [27]) et iudex decollentur.

Lex 6. Impr. Honorius et Theodosius aa. Anthemio pp. [c. 6. C. ibid.]

Magisterie potestates et magister officiorum privatarum causas audiant, militi non.

Lex 7. Impr. Anastasius a. Constantino pp. [c. 7. C. ibid.]

Preter iudicibus civilis liceat audire causas, non qui habent [28]) militiae dignitatem. Quis hoc presumpserit, amittat dignitatem.

TITULUS XIV. Quando imperator inter popillos [29]) vel viduas vel miserabiles personas cognoscat, et ne exhibeantur [30]).

---

15) Leg. *apud.* 16) Leg. *parte.* 17) Incipit fol. 55. B. 18) Cod. *T. VII.* 19) Ergo et hic const. 2. C. III. 12. praetermittitur. Vide *Wittium* in libro: *Die* leges restitutae *des Iustinianischen Codex p. 166.* et *Bienerum* in libro: *Beiträge zur Revision des Iustin. Codex p. 79.* 20) Leg. *Macedoniae.* 21) Haec ex prioribus constitutionis verbis orta sunt. Sic enim: *Quadraginta diebus, qui auspicio ceremoniarum paschale tempus anticipant.* 22) Cod. *nichil.* 23) Leg. *factum.* 24) Cod. *nichil.* 25) Incipit fol. 56. A. 26) Leg. *nec spectacula fiant.* 27) Incipit fol. 56. B 28) Cod. *abent.* 29) Lege *pupillos.* 30) Cod. *exibeantur.*

Lex 1. Impr. Constantinus a. ad Andronicum. [c. un. C. III. 14.]

Si imperator inter popillos[31] vel viduas causam audiet, ab aliis non audiatur.

TITULUS XV.[32] Ubi de criminibus agi oportet.

Lex 1. Impr. Severus et Anthoninus aa. Laurinae. [c. 1. C. III. 15.]

Criminali causa ubi misso[33] est vel in quo loco invenitur agatur.

Lex 2. Idem a. Nicae. [c. 2. C. ibid.]

Qui ingenuum vendit, plagiarius est criminis.

TITULUS XVI. Ubi de possessione agi oportet.

Lex 1. Impr. Valentinianus et Valens aa. ad Festum proconsule Africae. [c. 1. C. III. 16.]

Ubi vio|lentia[34] facta est, nihil[35] exequi potest.

TITULUS XVII. Ubi fideicommissum peti potest.

Lex 1. Impr. Severus et Anthoninus aa. Demitrio. [c. un. C. III. 17.]

Fideicommissum, ubi faculta est.

TITULUS XVIII. Ubi conveniatur, qui certo loco dare promisit.

Lex 1. Impr. Alexander a. Eraclee. [c. un. C. III. 18.]

Si certo loco promisisti restituere pecunias, si non reddedisti[36], alibi exigere poteris.

TITULUS XIX. Ubi in rem actio exiberi[37] debet.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Pancratio. [c. 1. C. III. 19.]

Actio in rem competit, si auctor non presentatur.

Lex 2. Impr. Constantinus a. ad universos provinciales. [c. 2. C. ibid.]

Si post rem possessam pulseris, auctorem debis[38] praesentare; post datas indutias auctor non presentatur, teneris, nec alias postulas indutias.

Lex 3. Impr. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aa. [c. 3. C. ibid.]

Si in rem vertitur, intentio aput locum accedatur.

TITULUS XX. Ubi de herteidate agatur, et ubi scriptum haeres in possessionem mitti postulare debet.

Lex 1. Impr. Valerianus et Gallienus aa. |[39] *Messie.* [c. un. C. III. 20.]

In rem intromitti his iuste postulat, si ipse pulsator responsum ubique reddere.

TITULUS XXI. Ubi agi oportet de ratiociniis tam publicis, quam et privatis.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Gerontio. [c. 1. C. ibid.]

Qui tutelas vel alias utilitates egit, in eo loco facit rationes.

Lex 2. Impr. Honorius et Theodosius aa. Machedonium magistri militum. [c. 2. C. ibid.]

Post expleto cingulo ut militia tenetur, si quem gravavit.

TITULUS XXII. Ubi causa status agi debet.

Lex 1. Impr. Alexander a. Arestograti. [c. 1. C. III. 22.]

Si servus fugiens in alia provincia liberum se dicat, iudex eum transmittat, unde fugit.

Lex 2. Impr. Decius a. et Decius co&us̄c̄. Felici procuratori nostro[40]. [c. 2. C. ibid.]

Curator per se causam examinare non potest.

Lex 3. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Zezonide. [c. 3. C. ibid.]

Qui in libertate constitutus ad servitium pulsatur, foro pulsati sequitur.

Lex 4. Idem a. Sisinne[41]. [c. 4. C. ibid.]

Si servus pro libertate clamat, ubi serviet, in eo loco causa audiatur.

Lex 5. Idem a. Diogeni presidi insularum. |[42] [c. 5. C. ibid.]

Si de libertis inter fisco et privato agatur, apud locum est agendum.

Lex 6. Impr. Iustinianus a. Moene p̄p̄. [c. 6. C. ibid.]

Servum id[43] libertinum in iudicio pulsatus, etsi quinque anni intercesserint, contra eos causa in omni praeturio.

TITULUS XXIII. Ubi quis de curiali, vel cohortali[44] vel condictione[45] convenitur.

Lex 1. Impr. Archadius et Honorius aa. Florentio p̄p̄. [c. 1. C. III. 23.]

Decurio si fugierit[46], inventus revocetur.

Lex 2. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Cyro p̄p̄. [c. 2. C. ibid.]

Curialis si se societ in alia terra, iudex eum revocat in suo loco, ut administret.

---

31) Lege *pupillos.* 32) Codex T̄. *XX.* 33) Leg. *commissa.* 34) Incipit fol. 57. A. 35) Cod. *nichil.* 36) Lege *reddidisti.* 37) Lege *exerceri.* 38) Lege *debes.* 39) Incipit fol. 57. B. 40) Voces *procuratori nostro* fortasse ex principio constitutionis natae sunt. 41) Secunda manus corrigit *Sisinnie.* 42) Incipit fol. 58. A. 43) Lege *vel.* 44) Cod. *coortalia.* 45) Leg. *conditione.* 56) Leg. *fugerit.*

TITULUS XXIV. Ubi senatores vel clarissimi civiliter vel criminaliter conveniantur.

Lex 1. Impr. Constantinus a. ad Octavianum comitem Spaniorum. [c. 1. C. III. 24.]

Si clarissimus raptum vel alio crimen admiserit, in ea provincia audiatur.

Lex 2. Impr. Valens, Gratianus et Valentinianus aa. ad Senatum. [c. 2. C. ibid.]

Senatores pro pecuniis causis apud eorum heredes audiantur.

Lex 3. Impr. Zeno Archadio pp. [c. 3. C. ibid.]

Sublimis potestas post crimen admiserit, | [47]) non per procuratorem litiget et ab imperio audiatur, aut, cuius erit, litigandum, sed et sententiam non denuntiet, nisi retulerit imperatoris.

TITULUS XXV. In quibus causis militantes foris perscriptionem[48]) uti non possent.

Lex 1. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Florentio pp. [c. 1. C. III. 25.]

Moderatores[49]) provinciae nullus contempnat iudicium.

TITULUS XXVI. Ubi cause fiscalis vel divine domus hominumque eius aguntur.

Lex 1. Impr. Severus et Anthoninus aa. Dioscoro. [c. 1. C. III. 26.]

De iure fisci homicidium factum per procuratores fisci agatur.

Lex 2. Idem a. Areste. [c. 2. C. ibid.]

Qui fiscalem hominem occisit, bonis eius fisco societur.

Lex 3. Impr. Antonius a. Eliodoro. [c. 3. C. ibid.]

Procuratori fisci ipse iudicare non potest.

Lex 4. Impr. Alexander a. Maximo. [c. 4. C. ibid.]

Si procuratore[50]) res meas comparasti, mihi[51]) praetium cum usuris solvis.

Lex 5. Impr. Constantinus a. ad Ursum. [c. 5. C. ibid.]

Fiscales causas rationabiliter decidantur.

Lex 6. Idem a. ad Italicum. [c. 6. C. ibid.]

Contra fiscalem hominem comitem privatorum ...[52]) roget. | [53])

Lex 7. Idem a. ad Bulephorum. [c. 7. C. ibid.]

Cholonos publicos ab angarias abstineantur.

Lex 8. Idem a. ad Taurum pp. [c. 8. C. ibid.]

Si servus publicus preter fecit, ad iudicium rectoris eum petis conductorem aut procuratorem causam dicatur.

Lex 9. Impr. Valentinianus et Valens aa. ad Philippum vicarium. [c. 9. C. III. 26.]

Si publicus procurator vel servus alicui mali admiserit, in iudicio conventus exigatur, et, si reus est, puniatur.

Lex 10. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. ad Polymium pp. [c. 10. C. ibid.]

Acceptor publicus in suo foro contra ipsum dicatur.

Lex 11. Impr. Theodosius et Valentinianus a. Arcaxi pp. sacri cubiculi. [c. 11. C. ibid.]

Publicus colonus aut inquilinus aut servus mali admiserit, apud comitem sacrarum audiatur.

TITULUS XXVII. Quando liceat sine iudice unicuique vindicare se vel publicam devotionem.

Lex 1. Impr. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad provinciales. [c. 1. C. III. 27.]

Siquis nocturnis in rem alienam incedat, aut sepius vim faciat, occisus ibi fuerit, valet. | [54])

Lex 2. Impr. Honorius, Archadius et Theodosius aaa. ad Adriano pp. [c. 2. C. ibid.]

Si miles violentia agat, mortuus aut vulneratus fuerit, non requiratur.

TITULUS XXVIII. De inofficioso testamento.

Lex 1. Impr. Severus et Anthoninus aa. Victorino. [c. 1. C. III. 28.]

De inofficioso testamento agi licet.

Lex 2. Idem a. Lucretio. [c. 2. C. ibid.]

Per inofficioso testamento accepisti possessionem ab erede ei tolli non potest.

Lex 3. Idem a. Ianuario. [c. 3. C. ibid.]

Mater condito testamento filios heredes fecit, alio post genuit, solutus testamentus.

Lex 4. Idem a. Sotherico et aliis. [c. 4. C. ibid.]

Filius vota coniunctus de inofficioso testamento agere non licet.

Lex 5. Impr. Anastasius a. Helio. [c. 5. C. ibid.]

Si pater tuus de inofficioso testamento pulsavit, te agere licet.

Lex 6. Idem a. Ingenuo. [c. 6. C. ibid.]

Exheredato filio tres unciis ex omnibus detur.

Lex 7. Idem a. Secundino. [c. 7. C. ibid.]

De inofficioso testamento nepotem dicere licet.

Lex 8. Idem a. Florentio. [c. 8. C. ibid.]

Si non minus de quartam portionem scriptus est, | [55]) contra testamentum patris agi non potest.

---

47) Incipit fol. 58. B. 48) Leg. *fori praescriptione.* 49) Legendum fortasse *moderatoris.* 50) Leg. *a procuratore.* 51) Cod. *michi.* 52) Lacuna est trium litterarum in Codice. 53) Incipit fol. 59. A. 54) Incipit fol. 59. B. 55) Incipit fol. 60. A.

Lex 9. Idem a. Romane. [c. 9. C. III. 28.]

De inofficioso testamento militi[56] dici non potest.

Lex 10. Idem a. Quintilliano. [c. 10. C. ibid.]

Si testator, si publicus eius facultas debetur, in uno filio testatus fuerit exheredatus, contra procuratorem publicum agat.

Lex 11. Idem a. Ingenuo. [c. 11. C. ibid.]

Arenariis inofficioso testamento praesentia agere licet, et filius eius, si arenarius fuerit.

Lex 12. Idem a. Licyniano et Diogeniano. [c. 12. C. ibid.]

Si testator dixit: *ille filius meus intestatus sine liberis mortuus fuerit, norus*[57] *mea succedat illi,* valet[58].

Lex 13. Impr. Gordianus a. Prisciano. [c. 13. C. ibid.]

Si testamentus cadat, pro qua re uni demisit[59] septem, alio quinque uncias, legati complentur.

Lex 14. Idem a. Prisco. [c. 14. C. ibid.]

De inofficioso testamento, quem non adisti, agere potest.

Lex 15. Impr. Philippus a. et Philippus c. Afrodisie. [c. 15. C. ibid.]

Filia exeredata amittere de inofficioso testamento tacere non potest. | [60]

Lex 16. Impr. Valentinianus, Galienus et Valerianus novies VIIII[61] *Theodote.* [c. 16. C. ibid.]

De inofficioso testamento agere potest, intra quinquennio agatur.

Lex 17. Impr. Carinus et Numerianus aa. Flore. [c. 17. C. ibid.]

Pretermisso filio sororem heredem fecit, de inofficioso testamento agere potest.

Lex 18. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Faustinae. [c. 18. C. ibid.]

Si filias sine liberis maritum heredem fecit, pater eius de inofficioso testamento agere potest.

Lex 19. Idem a. Apolenari. [c. 19. C. ibid.]

Filia prostituti[62] exeredari[63] potest.

Lex 20. Idem a. Alexandro. [c. 22. C. ibid.]

Si maritus pretermisit[64] filio uxorem suam fecit heredem, de inofficioso testamento agi potest.

Lex 21. Idem a. Tatile[65]. [c. 21. C. ibid.]

Nepotes de testamento avunculorum inofficiose testamento dicere non licet de falso.

Lex 22. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Sabiniano. [c. 20. C. ibid.]

Filia ex voluntate matris[66] nupsit absque patris consensum, separari a marito potest.

Lex 23. Idem a. Philippo. [c. 23. C. III. 28.]

Interdici | [67] testamentum culpa est.

Lex 24. Idem augustus. [c. 24. C. ibid.]

Miles de castrense peculio testatus de inofficioso nec pater nec filius dicere potest.

Lex 25. Idem a. Moenedote[68]. [c. 25. C. ibid.]

Si mater filio heredes instituit, ut, si pater eius emancipaverit, habeat[69], non dicatur de inofficioso testamento, quia providendum bonum hoc fecit.

Lex 26. Idem a. Sarapioni suo salute. [c. 26. C. ibid.]

Si pater filium in tres uncias constituit, nisi intra puueris mortuus fuerit, alius illi succedat, valet.

Lex 27. Impr. Constantinus a. ad Verianum. [c. 27. C. ibid.]

Uterini de inofficioso testamento agere non licet, sed germanis, si personam indignam heredem fecerit, excepto servo, quem diligit.

Lex 28. Idem a. ad Claudium presidem Datie. [c. 28. C. ibid.]

Sine culpa filius exeredatus[70] agere potest. Si filium mater exheredavit, tamquam ab intestato succedit. Quodsi mater turpiter egit, vel inpia filio fuit, extera erit substantiae.

Lex 29. Impr. Zeno a. Sebastiano pp. | [71] [c. 29. C. ibid.]

Dotem vel sponsalia filiis a parentes scripsit exheredatus fuerit filius, pro Falcidia sibi hoc reputatur.

Lex 30. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [c. 30. C. ibid.]

Testator filio suo minus quam illi competit relinquerit, si non culpavilem[72] consignificavit, fratres eius non illum ad culpam vocare possunt, equalaemque cum ea divident. *In ea lege dicit:* Ad inofficiosi testamenti querella vocantur. *Idem in ea lege abet*[73]: Filius si in Falcidia succedit, militiaque et a patre empta est, lucravit heredi si empta est militia, pretium sibi in portione reputet, excepto silentiariis.

Lex 31. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [c. 31. C. ibid.]

Testamentus, in quo exheredatus filius in Falcidia legitur, stabile est.

Lex 32. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [c. 32. C. ibid.]

---

56) Leg. *militis.* 57) Leg. *nurus.* 58) Pro *valet* Cod. habet *abet,* idque a secunda manu. 59) Leg. *dimisit.* 60) Incipit fol. 60. B. 61) Voces *Novies VIIII* ex his vocibus *Nob. caesar* prodierunt. 62) Leg. *prostituta.* 63) Leg. *exheredari.* 64) Leg. *pretermisso.* Inscriptio huius legis est const. 21. C. III. 28. 65) Inscriptio est const. 21. C. III. 28. 66) Sic sec. manus. Prima habebat *patris.* 67) Incipit fol. 61. A. 68) Cod. *Moene Dote.* 69) Cod. *abeat.* 70) Leg. *exheredatus.* 71) Incipit fol. 61. B. 72) Leg. *culpabilem.* 73) Leg. *habet.*

Testator, si uni filio exheredato Falcidia non reliquerit, testamento de aliis, quem deliberavit, valet.

Lex 33. Impr. Iustinianus a. Moene[74]) *pp.* [c. 33. C. III. 28.]

Testatori filio vel nepote ex testamento vel legato minus de Falcidia reliquerit, contra agi licet. Heres enim absque | [75]) controversiam eum in portionem volet recipere et ille eos ad iudicium vocet, tertiam partem minus, de quod illi competit, accipiat.

Lex 34. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 34. C. ibid.]

Exheredato filio vel nepote si mortuus fuerit vivente testatore, non licet de inofficioso testamento norus.

Lex 35. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 35. C. ibid.]

Filius si aliquas res a patre accipiet suo placito, ut hoc sibi in portione sufficiat, de inofficioso testamento agere potest.

Lex 36. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 36. C. ibid.]

De inofficioso testamento agi potest, ut heres a creditore solum non gravetur. Heres intra annum propterea[76]) responsum, propter causidicis. *In ea lege abet*: In eadem commanentes provinciam intra sex menses heres succedat, si presens est; si absens est, intra anno, ut possit quis agere de inofficioso testamento.

Lex 37. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 37. C. ibid.]

Filius testamentum facere de castrense peculio miles et militia de sua adquisitione solum licet; et grammaticus et medicus. De his re|bus[77]) non dicitur de inofficioso testamento, si non habent[78]) filios.

TITULUS XXIX. De inofficiosis donationibus.

Lex 1. Impr. Philippus a. Nichanori et Papianae. [c. 1. C. III. 29.]

Si mater res suas uni filio aut extraneo donavit et alias singulas uncias donavit, de inofficiosa donatione agere potest.

Lex 2. Impr. Valerianus et Galienus aa. Anthiae. [c. 2. C. ibid.]

Si pater tuus res suas filio dedit, et alii Falcidia[79]) reservavit, de inofficiosa donatione agi non potest.

Lex 3. Idem a. Heliano. [c. 3. C. ibid.]

Si filium heredem in pauco constituisti, minus de Falcidia dare non potest.

Lex 4. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Aristinae. [c. 4. C. ibid.]

Si filius matrem exheredari, potest mater de inofficioso agere.

Lex 5. Idem a. Cottaveo. [c. 5. C. III. 29.]

Si in filio emancipationem omnes res tuas donasti, alii filii contra fratrem agere potent.

Lex 6. Idem a. Dimitrie. [c. 6. C. ibid.]

Si pater in filio plus donavit, de reliquo divisio facta si ignoravit, qui gravatus est, repetere potest de inofficiosa donationem. | [80])

Lex 7. Idem a. Ammiano. [c. 7. C. ibid.]

Si mater tua res suas uni donavit filium et tibi tres uncias donavit, concedere potest.

Lex 8. Idem a. Auxanoni. [c. 8. C. ibid.]

Si pater uni filio omnia donavit, nihil[81]) est. Si mater sponsalia an filio emancipatio[82]) et donavit, consentiente marito resolvitur.

Lex 9. Impr. Constantinus a. Olybrio. [c. 9. C. ibid.]

Si uni filio minus quam Falcidia donatum est, repeti potest.

TITULUS XXX. De inofficiosis dotibus.

Lex 1. Impr. Constantinus a. ad Maximum preside Sicilie. [c. un. C. III. 30.]

Si parentes uni filio omnes res in dotem conscribat, de inofficioso querella agi potest.

TITULUS XXXI. De repetitione[82b]) hereditatis.

Lex 1. Impr. Titus Elius Antoninus aaa. Auguriano proconsule Africae. [c. 1. C. III. 31.]

Creditor post mortem debitoris usuras non lucrat, nisi ex eo heredem pulsavit.

Lex 2. Impr. Severus et Antoninus aa. Marcello militi. [c. 2. C. ibid.]

Si quis a patre tuo rem emptam tenet, quem tibi competit, ex eo illum pulsasti, cum fructibus tibi restituat. | [83])

Lex 3. Idem a. Epicte. [c. 3. C. ibid.]

Soror matris tue debito eius ab eius heredem repeti potest ad nomen matris tue de anteriore testamento inofficioso.

Lex 4. Impr. Antoninus a. Vitaliano. [c. 4. C. ibid.]

In morte cuiusdam, quod expedisti[84]), ab herede recipes[85]).

Lex 5. Idem a. Postumiane. [c. 5. C. ibid.]

Hereditatem, quem tenuisti, quam tibi credebas competere si addicta es[86]), recipis, quod creditoribus solveras. Nam creditore[87]) exigere non potest[88]).

Lex 6. Impr. Alexander a. Firmino. [c. 6. C. ibid.]

---

74) Pro *Moene* vulgo *Demostheni*. 75) Incipit fol. 62. A. 76) Supra vocem *propterea* secunda manus posuit *ciendum*. 77) Incipit fol. 62. B. 78) Cod. *abent*. 79) Leg. *Falcidiam*. 80) Incipit fol. 63. A. 81) Cod. *nichil*. 82) Litterae *tio* a sec. manu punctis notatae sunt, primaque man. *emancipavit* correxit. 82b) Leg. *petitione*. 83) Incipit fol. 63. B. 84) Leg. *expendisti*. 85) Leg. *recipis*. 86) Pro *addicta es* Codex habet *addictas*. 87) Leg. *a creditore*. 88) Leg. *potes*.

Si filii tui emancipati substantia aput nepotes residet, qui in tua non fuerunt potestate, repetere iuste potest.

Lex 7. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Restitute. [c. 7. C. III. 31.]

Petere facultatem pro herede licet remote pscriptionem[89] contra possessorem.

Lex 8. Idem a. et c. Asterio. [c. 8. C. ibid.]

Requiri licet, si eius propinquus testavit.

Lex 9. Idem a. et c. Demophole. [c. 9. C. ibid.]

Si successionem cognati scriptis repudiasti, adire non potest. | [90]

Lex 10. Idem a. et c. Theudatiano. [c. 10. C. ibid.]

Filiusfamilia[91] relicta sibi hereditate tenuit, patri adquisivit.

Lex 11. Impr. Archadius et Honorius aa. Eternati[92] proconsuli. [c. 11. C. ibid.]

Ad restituendam possessionem pulsari licet, non ut ipse confiteantur, quomodo possidet.

Lex 12. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 12. C. ibid.]

Si creditor absque herede occupaverit, dato fideiussorem, ratione facienda de fructibus et usuris. *Item in ea lege habet:* Annalem spatium tantummodo. ***Idem:*** Post anno defuncti heres pulsetur a creditoribus. Et liberti prius rationes edat, siquid habuerunt[93] commissum.

TITULUS XXXII. De rei vindicatione.

Lex 1. Impr. Severus et Anthoninus aa. Ceciliae. [c. 1. C. III. 32.]

Si alienum servum possedisti, quidquid sub tuo dominio adquisivit, simul cum servos et operas reddes.

Lex 2. Idem a. Aresteno. [c. 2. C. ibid.]

Si in rem tuam extraneus, te ignorante, edificavit[94] et mansit, dominus terre lucrabit.

Lex 3. Impr. Alexander a. Domine. | [95] [c. 3. C. ibid.]

Res tuas mater aut pater vendidit; absque pretium eas recipis, si heres non est.

Lex 4. Impr. Gordianus a. Muniano militi. [c. 4. C. ibid.]

Qui res tuas male fieri tenuit, alii eas vendidit, in rem tibi actio est ante prescriptionem temporis.

Lex 5. Idem a. Herasiano. [c. 5. C. ibid.]

Qui iniuste rem alienam tenuit, cum pensionibus restituat. Siquid hibi[96] expedit[97], non recipiet.

Lex 6. Idem a. Astronio. [c. 6. C. III. 32.]

Aput quem pecunias commendasti, si exinde aliquid suum nomen comparavit, sibi adquisivit, pecunias tibi restituit.

Lex 7. Idem a. Antonino. [c. 7. C. ibid.]

Fili ancille ad matrem pertinent.

Lex 8. Idem a. et c. Philippo militi. [c. 8. C. ibid.]

De pecunia militi ad tuum nomen comparasti; medietatem illi efficitur.

Lex 9. Impr. Carus, Carinus et Numerianus aaa. et c. Anthoni. [c. 9. C. ibid.]

Ancilla dotali conscripta si ab alio teneatur, recipis.

Lex 10. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Ianuario. [c. 10. C. ibid.]

Servorum instrumento perdito, in iudicio per testes iuris tui esse ostendis. | [98]

Lex 11. Idem a. Galano. [c. 11. C. ibid.]

Qui inscio agro alienum plantavit, domino terre effectum est.

Lex 12. Idem a. Alexandro. [c. 12. C. ibid.]

Vendita ancilla filii ex ea aput emptorem nati ipsius sunt, nec contra vinditionem[99] agi potest, sed de praetio, si non accepit.

Lex 13. Idem a. Eutichiano. [c. 13. C. ibid.]

Si de mancipio oritur causa, in iudicio presentetur.

Lex 14. Idem a. Septime. [c. 14. C. ibid.]

Si mater res filii si vendidit, si eius heres non est, agere potest.

Lex 15. Idem a. Proculino. [c. 15. C. ibid.]

Si unus dominus duobus vendidit, si posteriori traditionem celebravit, ipse erit dominus, sed reddet emptori pretium cum usuris; similiter et de donationibus potius erit traditio.

Lex 16. Idem a. et c. Ianuario. [c. 16. C. ibid.]

In solo commune edificasti; recepta expensa communis erit.

Lex 17. Idem a. et c. Sabino. [c. 17. C. ibid.]

Si res tuas ex iudicio recipisti et fruges retro temporum tibi restituat.

Lex 18. Idem a. et c. Claro. [c. 18. C. ibid.]

Si in rem tuam alius te ignorantem mansit, nihil[1] tibi nocet. | [2]

Lex 19. Idem a. et c. Callistrato. [c. 19. C. ibid.]

Integro dominium documenta declarant, si alterius iuris non est.

---

89) Leg. *remota praescriptione.* 90) Incipit fol. 64. A. 91) Leg. *filiusfamilias.* 92) Leg. *Aeternali.* 93) Codex *abuerunt.* 94) Lege *aedificavit.* 95) Incipit fol. 64. B. 96) Leg. *ibi.* 97) Leg. *expendit.* 98) Incipit fol. 65. A. 99) Leg. *venditionem.* 1) Codex *nichil.* 2) Incipit fol. 65. B.

Lex 20. Idem a. et c. Quartille.[3]) [c. 21. C. III. 32.]

Rem quam tuum dominium vindicas subiecto sacramento non adimplisti restituis.

Lex 21. Idem a. et c. Yrodeae. [c. 22. C. ibid.]

Male fidei possessa cum fructibus restituuntur.

Lex 22. Idem a. et c. Diodoto. [c. 23. C. ibid.]

Mancipium tuum furtim vel violentiam abstultam alii vendito tibi praeiudicio non potest fieri.

Lex 23. Idem a. et c. Magnifero.[4]) [c. 24. C. ibid.]

Nullo titulo precidentem te non munet pret˜ prescriptio. Qui autem ad limitem fuerunt, non illis preponitur, si prescriptio.

Lex 24. Idem a. et c. Iuliano.[5]) [c. 25. C. ibid.]

Sepius pro alio debito reddidisti[6]), non dominus efficeris, sed creditor.

Lex 25. Idem a. Eugomio.[7]) [c. 26. C. ibid.]

Longi temporis possessio non est, qui iam pulsatus videris.

Lex 26. Idem a. et c. Heliodoro.[8]) [c. 27. C. ibid.]

Servo empto si de presenti non est traditus, eum tenere non potis.

Lex 27. Idem a. et c. Philadelpho. | [9]) [?]

Iniusta probabilitas non restituitur.

Lex 28. Idem a. et c. Sopatro. [c. 28. C. ibid.]

Qui res alienas possidet, cogitur reddere.

TITULUS XXXIII. De usufructu et abitationem et ministerium servorum.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. et c. Possidonio. [c. 1. C. III. 33.]

Usumfructum uxor marito relinqui licet indemnes a creditoribus.

Lex 2. Idem a. Felici. [c. 2. C. ibid.]

Usufructum tibi relictum est proprietas creditoribus efficitur.

Lex 3. Impr. Antoninus a. Anthoniano. [c. 3. C. ibid.]

Usufructuarius pater tuus institutus post obitum eius filiis nihil[10]) competit.

Lex 4. Impr. Alexander a. Verbicio. [c. 4. C. ibid.]

Qui usufructuarius constitutus est, fideiussore det de non minuendo.

Lex 5. Idem a. Evocato. [c. 5. C. ibid.]

Si pater tuus usumfructum uxori reliquit[11]), usque dum ad legitimos annos fili pervenerint, si post hoc tenuit, fruges restituit.

Lex 6. Idem a. Stratonice. [c. 6. C. III. 33.]

Si maritus tuus in dote accepit sub pacto, ut usumfructum habeat[12]), post soluto matrimonio ei auferetur ususfructus.

Lex 7. Impr. Gordianus a. Ulpiano militi. [c. 7. C. ibid.]

Usufructuarius sarcitecta ipse faciat, | [13]) si quid a novo fecerit, heredes eius recipiunt.

Lex 8. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Hieronine. [c. 8. C. ibid.]

Usufructuarius prescriptionem non generat.

Lex 9. Idem a. et c. Auxanuse. [c. 9. C. ibid.]

Usufructuarius alienationem non facit, nec mancipium in alterius obsequium det.

Lex 10. Idem a. et c. Pomponio. [c. 10. C. ibid.]

Si maritus uxorem usumfructuaria reliquit[14]), certam a servis accipere valebit.

Lex 11. Idem a. et c. Theodoto. [c. 11. C. ibid.]

Habitatio mortem finit, non vindicat dominium.

Lex 12. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 12. C. ibid.]

Maritus si uxorem aut alium usumfructuarium fecerit, in certum tempus habet[15]).

Lex 13. Idem a. Iuliano pp. [c. 13. C. ibid.]

Usumfructum legatis relictum domum liceat manere et locare.

Lex 14. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 14. C. ibid.]

Usumfructum post discessum eius ad heredem revertit.

Lex 15. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 15. C. ibid.]

Si servus alienus adquisierat usumfructum, validum est, ut deminuatur.

Lex 16. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 16. C. ibid.]

Usumfructus a minore aetate relic|tus[16]) restituitur, si quid expetit, recepit.

Lex 17. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 17. C. ibid.]

Res communes invitus nemo compellitur tenere.

TITULUS XXXIV.[17]) De servitutibus et aqua.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Carphoniae. [c. 1. C. III. 34.]

Si per longi temporis iure quieto possedisti lumen, tibi auferri non potest, preter vim tibi facta.

---

3) Haec est inscriptio const. 20. C. III. 32. Verum sententia ad const. 21. C. ibid. refertur. 4) Est inscriptio const. 23. C. III. 32. 5) Inscriptio est const. 24. C. ibid. 6) Leg. *debitore dedisti.* 7) Est inscriptio const. 25. C. ibid. 8) Est inscriptio legis 26. C. ibid. 9) Inscriptio est const. 27. C. ibid. Incipit fol. 66. A. 10) Cod. *nichil.* 11) Cod. *reliquid.* 12) Cod. *abeat.* 13) Incipit fol. 66. B. 14) Cod. *reliquid.* 15) Cod. *abet.* 16) Incipit fol. 67. A. 17) Prima man. habuerat *XXXIII.*, sec. correxit *XXXIIII.*

Lex 2. Idem a. Martiali. [c. 2. C. III. 34.]

Si aquam per possessionem Martialis eduxisti, eo sciente, servitutum [18]) exemplo rerum mobilium tempore quesisti; sin autem, frustra queris.

Lex 3. Idem a. Ricane. [c. 3. C. ibid.]

Et in provinciali pretio [19]) constituti [20]) servitus aqueductus vel alie servitute.

Lex 4. Idem a. Cornilio. [c. 4. C. ibid.]

Aqua, que in alio loco oritur, sine voluntate eius, ad quem usus pertinet.

Lex 5. Impr. Philippus a. et Philippus c. Luciano militi. [c. 5. C. ibid.]

Si quid pars diversa contra servitutem edibus tuis dicit.

Lex 6. Impr. Claudius a. Prisco. [c. 6. C. ibid.]

Fonte aque usus tui sine voluntatem domini in aliorum predia non iniurietur.

Lex 7. Impr. Dioclitianus et Maximianus | [21]) *aa. Iuliano.* [c. 7. C. ibid.]

Si manifeste doceri non potest ius aquae ex more vetere, iudex provincie previdebit.

Lex 8. Idem a. et c. Niceto. [c. 8. C. ibid.]

In pariete vero tuo si fenestra vim fecit convincitur, cum expensa sua omnia restaurat.

Lex 9. Idem a. et c. Zosimo. [c. 9. C. ibid.]

Si in edibus vicini tibi debitam servitutem altius hedificavit.

Lex 10. Idem a. et c. Nimfidio. [c. 10. C. ibid.]

Si tibi servitutem aquae debere preses animadverterit.

Lex 11. Idem a. et c. Aurelio. [c. 11. C. ibid.]

Per agrum alienum, si servitutem non debet, ire vel agere vicini [22]) non licet.

Lex 12. Idem a. et c. Valerie. [c. 12. C. ibid.]

Non modus praediorum, sed servitus aque ducende terminum facit.

Lex 13. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 14. C. ibid.]

Ut nemo usum areae ventus tollat. Et usum habuit [23]) per agrum ipsius et per decem aut viginti annos inter presentes, iam non habet usum.

Lex 14. [24]) *Impr. Iustinianus a. Ioh. pp.* [c. 13. C. ibid.]

In omnibus tam usus mobilibus [25]) vel inmobilibus decem et viginti annis inter | [26]) presentes personas.

TITULUS XXXV. De lege Aquilia.

Lex 1. Impr. Alexander a. Liconidi. [c. 1. C. III. 35.]

Quidam non in silva ligno incidit vel igni casu comburet si probat, leges [27]) Aquiliae actionem habet [28]).

Lex 2. Impr. Gordianus a. Muciano. [c. 2. C. III. 35.]

Qui domum alienam deponet vel incendium, in damnum satisfaciat.

Lex 3. Idem a. Dolenti. [c. 3. C. ibid.]

Ancillam, quam caesam [29]) esse conquestus es, vel criminalem actionem adversus eum tibi competit.

Lex 4. Impr. Diocletianus et Maximianus aa. Zoilo. [c. 4. C. ibid.]

Qui damnum fecit et negat, et si probaverit, dupplum reddaet [30]).

Lex 5. Idem a. Claudio. [c. 5. C. ibid.]

Qui pecora tua vel alium animalem inclaudet [31]) et famem [32]) necat, dupplum [33]) reddet.

TITULUS XXXVI. De familia herciscunde iudicium.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Martiano. [c. 1. C. III. 36.]

Si non paternam hereditatem ex consensum [34]) dividisti vel transactio subsecuta est, iudicio potest experiri.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Vitiano. [c. 2. C. ibid.]

Uxor tua, si mortuo patre tuo, cum dote [35]) numeraverat, cum heres eius extiteris, adhuc in matrimonio tuo fuit, actionem habes. | [36])

Lex 3. Idem a. Rufo. [c. 3. C. ibid.]

Si quid a quo herede [37]) etiam tue [38]) portionis ex hereditatem sublatum fuerit, et probaveris [39]), reddet.

Lex 4. Impr. Alexander a. Anthonio. [c. 4. C. ibid.]

Si filiofamilias, dum fuit, eis res mobiles donata sunt, lege ipsam legem.

Lex 5. Idem a. Statilie. [c. 5. C. ibid.]

In mariti fuit potestatem facere testamentum in servo suo, qui in vinculis fuit, alter in exilio.

Lex 6. Impr. Gordianus a. Pompeio militi. [c. 6. C. ibid.]

Oms divisiones in omnibus non recipiunt.

Lex 7. Idem a. Heliano. [c. 7. C. ibid.]

Si qua fideicommissorum petitio inter coheredes consistat, voluntas testatricis servetur. Iudex vel preses provinciae.

Lex 8. Idem a. Thelesphoro. [c. 8. C. ibid.]

Bona communia ex hereditate patris vel matris dividantur cum familia herciscunde.

Lex 9. Idem a. Nervie. [c. 9. C. ibid.]

---

18) Leg. *servitutem.* 19) Leg. *praedio.* 20) Leg. *constitui.* 21) Incipit fol. 67. B. 22) Leg. *vicino.* 23) Cod. *abuit.* 24) Cod. *Lex XIII.* 25) Cod. *movibilibus.* 26) Incipit fol. 68. A. 27) Leg. *legis.* 28) Cod. *abet.* 29) Cod. *cesam.* 30) Leg. *duplum reddet.* 31) Cod. *inclaudet.* 32) Leg. *fame.* 33) Leg. *duplum.* 34) Leg. *consensu.* 35) Leg. *cui dotem.* 36) Cod. *abes.* Incipit fol. 68. B. 37) Leg. *a coherede.* 38) Leg. *tuae.* 39) Cod. *probaberis.*

Portionem erciscundae familiae hereditatis si qua pertinet, fructum augeri.

Lex 10. Idem a. Phylotere. [c. 10. C. III. 36.]

Testator heredes suos constitui possessiones cum mancipia habeant. | [40]

Lex 11. Impr. Philippus a. et c. Philippus Antoniae. [c. 12. C. ibid.]

Divisio facta inter fratres proponis irrita esse fides rei gestae [41] divisio adfirmat.

Lex 12. Impr. Gallus et Volusianus aa. Rufino [42]. [c. 11. C. ibid.]

Inter filios et filias bona intestatorum parentium pro virilibus portionibus aequo iure dividi oportet et explorati iuris est.

Lex 13. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Saturnino. [c. 13. C. ibid.]

Certum est, liberorum peculia post mortem patris in hereditatem dividenda ad communionem esse revocanda.

Lex 14. Idem a. Hermiano. [c. 14. C. ibid.]

Bona paternae quo iure inter te et fratrem tuum dividisti, si evictionis titulo factum est, unus quis eventum rei et detrimentum equo heredes suscipiant.

Lex 15. Idem a. et c. Theophyle. [c. 15. C. ibid.]

Si divisio possessionis facta est, pro solido rerum, quas ad patrem tuum pertenuit et firmavit, require legem.

Lex 16. Idem a. et c. Commodiano Eracliano. [c. 16. C. ibid.]

Si fili patris testamentum rescindendi si hoc inofficiosum non pro|bare [43] potest, nullam habeat [44] potestatem; require legem.

Lex 17. Idem a. et c. Lysigrati. [c. 17. C. ibid.]

Coheredibus divisione inter se facientibus absque ignorantes minime derogari. Req. [45] legem.

Lex 18. Idem a. Domne. [c. 18. C. ibid.]

Filie, cuius paterno nomine comparavit, si non post contrarium eius iudicium probetur, per arbitrium dividende hereditatis. Require legem.

Lex 19. Idem a. et c. pactumlelisygratiae. [c. 19. C. ibid.]

Incerti iuris est, earum rerum, ex quo heredibus iugio earum rerum. Require legem.

Lex 20. Idem a. et c. Fortunato Pactumiae. [c. 20. C. ibid.]

Familiae erciscundae iudicio. Req. leg. [46].

Lex 21. Idem a. et c. Dionysio Fortunato. [c. 21. C. ibid.]

Si pater specialiter aut generaliter designavit, inter se equale dividant. Req. legem.

Lex 22. Idem a. et c. Ermogeni Dianisio. [c. 22. C. III. 36.]

Rerum communem non consentientibus coheredibus. Req. legem.

Lex 23. Idem a. et c. Socrati Hermogeni. [c. 23. C. ibid.]

Licet pactum divisionis adversum singulos actio pro hereditatis portionibus [47]. Require legem.

Lex 24. Idem aug. et c. Dionysio. [c. 24. C. ibid.]

Filium, quem habentem [48] fundum portionem hereditatis fratribus ex quibusdam aliis quartam partem. Require legem.

Lex 25. Idem a. et c. [c. 25. C. ibid.]

Ex causa donationis vel aliunde tibi adquisita. Req. legem.

Lex 26. Impr. Constantinus a. ad Bassum. [c. 26. C. ibid.]

Sive per testamentum, sive per codicillos [49] vel per epistulam vel non completum testamentum parentes nominent.

TITULUS XXXVII. De communi dividundum.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Luciano. [c. 1. C. III. 37.]

Frater tuus portionem suam compitentem [50] venundavit, actio tibi est adversus qui vendidit. Nam si lite contestavit, alienare non potuit. Req. legem.

Lex 2. Impr. Alexander a. Avito militi. [c. 2. C. ibid.]

Si fratres tuus vineas communes distraxit [51], tibi preiudicium non fecit.

Lex 3. Idem a. Verecundiano. [c. 3. C. ibid.]

Inter fratrem et te dividendi bonis datus fuerit in officium arbitrium. Nam ea partem, quod competit, cum emptorem dabis.

Lex 4. Impr. Dioclitianus et Maximianus | [52] *aa. et c. Herode.* [c. 4. C. ibid.]

Si sorore tua viginti quinque annis sit, dividisti, divisio manet. Nam si minor aetate, solvitur divisio int' sorore de res commune.

Lex 5. Idem a. et c. Secundino. [c. 5. C. ibid.]

In commune vel societatem nemo compellitur invitus detineri, quapropter aditus preses provinciae equa [53] communia tibi cum sorore perspexerit, dividi provideat. Sub die mse. VII.

TITULUS XXXVIII. Communia utriusque iudicio [53b] tam familiae herciscunde, quam communi dividundum.

---

40) Cod. *abeant.* Incipit fol. 69. A. 41) Cod. *geste.* Caeterum inscriptio huius legis est const. 11. C. III. 36. Verba contextus ex const. 12. C. h. t. hausta sunt. 42) Inscriptio huius legis est const. 12. C. III. 36. Ipsa verba sunt const. 11. C. h. t. 43) Incipit fol. 69. B. 44) Cod. *abeat.* 45) Leg. *require.* 46) Leg. *require legem.* 47) Incipit fol. 70. A. 48) Cod. *abentem.* 49) Cod. *codicellos.* 50) Lege *competentem.* 51) Cod. *distrax.* 52) Incipit fol. 70. B. 53) Leg. *ea, quae.* 53b) Lege *iudicii.*

Lex 1. Impr. Antoninus a. Marco. [c. 1. C. III. 38.]

Res divisas replicari non licet.

Lex 2. Impr. Alexander a. Euphrate. [c. 2. C. ibid.]

Inter socios divisio facta in alios transferri licet.

Lex 3. Impr. Dioclitianus et Maximianus a. et c. Severo. [c. 3. C. ibid.]

Divisio absque iudicio, si dolus et fraus facta, replicatur.

Lex 4. Idem a. et c. ad Maximum. [c. 4. C. ibid.]

Si patruus tuus res communes negotium comparavit, ipsius efficitur, restituto tibi pretium portionis.

Lex 5. Idem a. et c. Frontonie Gallaphyroni. [c. 5. C. ibid.]

Communia documenta si unus teneat, iudici est praevidere, aput quem | [54]) resedeant.

Lex 6. Idem a. et c. Thesidiane. [c. 6. C. ibid.]

Res divisas absque scripturam invicem promisso sibi sacramento ut taceat de fraude replicat.

Lex 7. Idem a. et c. Severiano et Flaviano. [c. 7. C. ibid.]

Si frater tuus res communes pignoris dedit et divisionem non manifestavit, contra fratre erit vobis [55]) actio. Si enim consentistis, communis erit solutio.

Lex 8. Idem a. et c. Nichomacho. [c. 8. C. ibid.]

Si legitima etate servos dividistis et finistis, replicari non potest.

Lex 9. Idem a. et c. Calliconio.[56]) [c. 10. C. ibid.]

Si auctor per testamentum dixit, divisionem fuisse facta, de minus facta rem requiri licet.

Lex 10. Idem a. et c. Demitriano.[57]) [c. 9. C. ibid.]

Mancipia divisa iudicium est.

Lex 11. Impr. Constantinus a. Cyrillo.[58]) [c. 10. C. ibid.]

Divisio omnia specialiter designato.

Lex 12. Impr. Iustinianus a. ad Senatum. [c. 12. C. ibid.]

Si parentes in filio dote vel sponsalia dedit, quod ad se reverti promisit, si p testamentum alii eas res deliberavit, firmum non est, sed ad ipsos filios revertatur.

TITULUS XXXIX. De finium regundorum. | [60])

Lex 1. Impr. Dioclitianus[61]) *et Maximianus aa. et c. Nicyphoro.* [c. 1. C. III. 39.]

Terre fines designant nec emptor plus presumere licet.

Lex 2. Impr. Iustinianus a. Tatiano. [c. 2. C. ibid.]

Fines vicinorum sepius mutantur.

Lex 3. Impr. Constantinus a. ad Tertullianum. [c. 3. C. ibid.]

In possessionem plus petendum prius ostendat, et exinde agrimensor inter vos finiet.

Lex 4. Idem a. ad Bassum pu. [c. 4. C. ibid.]

Qui terminum abstulit ante iudicium, quod petit, amittat.

Lex 5. Impr. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Neuterio pp. [c. 5. C. ibid.]

Quinque pedes inter confinium vacat.

Lex 6. Impr. Theodosius, Archadius et Honorius aaa. Rufino pp. [c. 6. C. ibid.]

Confinales triginta annis finient[62]).

TITULUS XL. De consortibus eiusdem militis[63]).

Lex 1. Impr. Iulianus a. Secundo pp. [c. 1. C. III. 40.]

Lite [64]) excusare propter consortes suos non licet, seu absentes vel praesentes sint.

Lex 2. Impr. Valentinianus et Valens aa. Sallustio pp. [c. 2. C. ibid.]

Pro commune debito si unus vult litem suscipere et dat fideiussorem de rata abitionem | [65]) vel solvendum[65 b]), licet.

TITULUS XLI. De noxialibus[66]) actionibus.

Lex 1. Impr. Alexander a. Marcello. [c. 1. C. III. 41.]

Si servus domino furtum fecit, posteus [67]) manumissus est, furti non tenetur.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Quintilliano et aliis. [c. 2. C. ibid.]

Si servus tuus arbores alienas incidit te ignorante, servus est reus.

Lex 3. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Eutycio. c. [c. 3. C. ibid.]

Pro servi admissum contra domino iudice rogari licet et eius fidem peti, si cum eius conscientiam non fecit.

Lex 4. Idem a. et c. Sosio. [c. 4. C. ibid.]

---

64) Incipit fol. 71. A. 55) Cod. *vob.* 56) Inscriptio est const. 10. C. III. 38. 57) Inscriptio est const. 9. C. III. 38. 58) Inscriptio est const. 11. C. III. 38. 60) Incipit fol. 71. B. 61) Leg. *Diocletianus.* 62) Leg. *finient.* 63) Legendum *litis.* 64) Legendum *litem.* 65) Incipit fol. 72. A. 65b) Leg. *ratihabitione vel iudicato solvendo.* 66) Leg. *noxalibus.* 67) Leg. *postea.*

Si servus furtum admiserit, dominus convenitur intra tempus, quadrupplum reddet; plus pro criminale ammissionem servus tenetur.

TITULUS XLII. Ad exhibendum[68]).

Lex 1. Impr. Alexander a. Criscenti militi. [c. 1. C. III. 42.]

Si ancilla[69]) matris tue[70]) pater tuus vendidit, repetere potis[71]).

Lex 2. Idem a. Syro. [c. 2. C. ibid.]

Si pro crimen servi domino petatis in iudicio, servo praesente[72]), licet.

Lex 3. Idem a. Felicissimae. [c. 3. C. ibid.]

Pro alia | [73]) actione pulsari alia introduci non licet.

Lex 4. Idem a. Flarioche. [c. 4. C. ibid.]

Cognovit iudex tua documenta apud adversario residere; si praesumis[74]) de obiecta iurare, recipis.

Lex 5. Impr. Gordianus a. Sauianiano militi. [c. 5. C. ibid.]

Proponere actionem contra eum, qui tenet, vel, qui dolum fecit, liceat.

Lex 6. Impr. Philippus a. Polemonidi. [c. 6. C. ibid.]

Instrumenta tuum nomen ostendit, si fide eorum facis, nam secundo crimen obiectum addiceris.

Lex 7. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Vitaliano. [c. 7. C. ibid.]

Quod proponis, non defendas, contra te est.

Lex 8. Idem a. Potino. [c. 8. C. ibid.]

Res, quas commendasti, si amicus ea alii feneravit, tu exigere potes debitore; quod si tuum commendasti, sed fenerasti, adversus secundum debitorem non tibi est actione forte heres sit.

Lex 9. Idem a. et c. Faustino. [c. 9. C. ibid.]

Si, cui debuisti, reddidisti et documenta recipisti[75]), inquietari non potest.

TITULUS XLIII. De religiosis et sumptibus funerum.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Dionysiae. [c. 1. C. III. 44.]

In alienum agrum sepulchrum filii tui ab aqua | [76]) leditur[77]), vel eum munias, iudex arbitret, quod des pretium.

Lex 2. Idem a. Helariano. [c. 2. C. ibid.]

Te nolente, in rem tuam sepulcrum fieri, nec sepeliri licet: si, te absente, factum fuerit, venumdari, nec donari.

Lex 3. Alexandro a.[78]) Primo. [c. 3. C. ibid.]

Quod in funus expeditur[79]), recipis.

Lex 4. Idem a. Lycinio. [c. 4. C. ibid.]

Sepulchrum, ubi parentes familia sepeliant, heredes nec dividere licet.

Lex 5. Idem a. Primitivo et aliis. [c. 6. C. ibid.]

De perscriptione monumenti.

Lex 7. Impr. Gordianus a. Claudio. [c. 7. C. ibid.]

Movere sepulchrum non licet.

Lex 8. Impr. Philippus a. Iuliano. [c. 8. C. ibid.]

Sepulturas ad haeredes competit et non ad parentes.

Lex 9. Impr. Philippus a. et Philippus cesar Faustine. [c. 9. C. ibid.]

Sepulchrum venundari non licet.

Lex 10. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Aquilinae. [c. 10. C. ibid.]

Monumentus, | [80]) in quo non est sepelitus corpus, vendi licet.

Lex 11. Idem a. et c. Gaudentio. [c. 11. C. ibid.]

Violator sepulture obnoxius criminis est.

Lex 12.[81]) Idem a. et c. Victorino. [c. 12. C. ibid.]

Corpus in civitate non sepeliatur.

Lex 13. Idem a. et c. Victorino. [c. 13. C. ibid.]

Sepulcri dominus heres non dereliquerit nullus sit.

TITULUS XLIV. De aleae luso et aleatoribus. Grĕg.

Lex Greca. | [82])

EXPLICIT LIBER TERTIUS FELICITER.

---

68) Cod. *exibendum.* 69) Leg. *ancillam.* 70) Leg. *tuae.* 71) Leg. *potes.* 72) Cod. *presente.* 73) Incipit fol. 72. B. 74) Cod. *presumis.* 75) Leg. *recepisti.* 76) Incipit fol. 73. A. 77) Lege *laeditur.* 78) Leg. *impr. Alexander a.* 79) Leg. *expenditur.* 80) Incipit fol. 73. B. 81) Cod. *XIII.* ab initio habuerat, postea secunda manus *XII.* correxit. 82) Incipit fol. 74. A. Hic titulus constitutiones non habet, sed est quattuordecim versuum spatium vacuum. In fine huius spatii illa verba „*Lex greca*“ posita sunt.

INCIPIT LIBER CONSTITUTIONUM ADNOTATIONUM QUARTUS.

TITULUS I. De rebus creditis fide[83]) iureiurandis.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Herculiano. [c. 1. C. IV. 1.]

Ex consum accepto sacramento vel[84]) cessum replicari non licet.

Lex 2. Impr. a. Felici. [c. 2. C. ibid.]

Sacramento finito replicari non licet.

Lex 3. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Severe. [c. 3. C. ibid.]

Si ex necessitate iudicis iurasti, rescindi potest.

Lex 4. Idem a. Maxime. [c. 4. C. ibid.]

Si minor etate, iura resolvitur.

Lex. 5. Idem a. Iuliano. [c. 5. C. ibid.]

Minor in accepto iuravit, tutori nihil[85]) est, tutoris fides imploratur.

Lex 6. Idem a. et c. Basso. [c. 6. C. ibid.]

Ex placito dato sacramento valet.

Lex 7. Idem a. et c. Euticiane. [c. 7. C. ibid.]

In causa matris si filius absque eius voluntate | [86]) iuravit, eam non nocet.

Lex 8. Idem a. et c. Alexandro. [c. 8. C. ibid.]

Actoris relatio sacramenti finis iudicii est.

Lex 9. Idem a. Martiano. [c. 9. C. ibid.]

Mandatus si de calumnia iuramentus non legitur, firmum non est.

Lex 10. Idem a. Protogeni. [c. 10. C. ibid.]

Absque sacramento principali persone differri potest.

Lex 11. Impr. Iustinianus a. Demostheni pp. [c. 11. C. ibid.]

Si iuramento petieris et accipere volueris, ex eo sacramentum suscipis, nec probationem facere promitteris[87]).

Lex 12. Impr. Iustinianus a. Demostheni pp. [c. 12. C. ibid.

Cui iussum fuit iurare, si mortuus est, probatio[88]) iam non quaeratur[89]); si vivus recusavit, pro se probare[90]) iam non est. Quodsi iuste recusavit, licet; aut, si iudex hoc male dixit, emendari licet; si longius est, qui iuret, aput curiam loci iuret.

Lex 13. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 13. C. IV. 1.]

Cui relictum est legatio, si testamentus non invenitur, heres iuravit: hoc tibi est relictum, et post aliud inveniatur, plus exigi non potest.

TITULUS II. Si certum petatur.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Modestino. [c. 1. C. IV. 2.]

Heres pro parte sua legata | [91]) persolvat.

Lex 2. Idem a. Ermogeni. [c. 2. C. ibid.]

Si tua pecunia alius alii suum nomen dedit et rem illi obligavit, cui solidi sunt, ipsi proficit.

Lex 3. Impr. Gordianus a. Simpronio[92]). [c. 3. C. ibid.]

Eos, qui officio[93]) administrant, neque per se neque per subpositas personas tempore officii sui in provincia feuus agitare posse sepe scriptum est.

Lex 4. Impr. Philippus a. et Philippus c. Maximo. [c. 4. C. ibid.]

Qui pecuniam tuam feneravit, tuis nominis debetur.

Lex 5. Impr. Dioclitianus et Maximianus a. Aristodemo et Proculo. [c. 5. C. ibid.]

Debitores si non singuli et in solido capuerunt, unus pro alio non reddet.

Lex 6. Idem a. et c. Nicandro. [c. 6. C. ibid.]

Ex debito facta innovatione cum usuris, si ita non fuit anterior debitus, innovatio vacua est.

Lex 7. Idem a. et c. Pactumiae. [c. 7. C. ibid.]

Non, unde fuit pecunia mutuata, requiratur, sed ad quem fuit dati[94]).

Lex 8. Idem a. et c. Proculo. [c. 8. C. ibid.]

Si mutuo accepisti argentum vel alias res, spon|disti[95]) usuras cum solidis reddere, si minus valent, nihil[96]) tibi prodest.

Lex 9. Idem a. et c. Alexandro. [c. 9. C. ibid.]

Mutuas pecunias postulas restituit[97]); heres eius aut soluta ostendat aut reddat.

Lex 10. Idem a. et c. Crispino. [c. 10. C. ibid.]

Si plures creditores in uno documento pecuniam crediderunt, recipere debent.

83) Pro *fide* legendum *et de*. 84) Pro *vel* Codex habet ul̄. 85) Cod. *nichil*. 86) Incipit fol. 74. B. 87) Leg. *permitteris*. 88) Leg. *provocatio*. 89) Cod. *queratur*. 90) Leg. *provocare*. 91) Incipit fol. 75. A. 92) Leg. *Sempronio*. 93) Cod. *officia*. 94) Pro *dati* leg. *data*. 95) Incipit fol. 75. B. 96) Cod. *nichil*. 97) Lege *restitui*.

Lex 11. Idem a. et c. Maximino. [c. 11. C. IV. 2.]

Res alienas aput te, si per incendium perierunt, non reddas [98].

Lex 12. Idem a. et c. Theophanio. [c. 12. C. ibid.]

Cum alio pecunias accepisti absque cautionem et tu solus in integro exactus es; colligante tuo exigere potis [99].

Lex 13. Idem a. et c. Frontoni. [c. 13. C. ibid.]

Pro re aliena pecunias mutuo accepisti; persolvis, que [1] accepisti.

Lex 14. Idem a. et c. Adriano. [c. 14. C. ibid.]

Creditor sine scriptura feneravit; non habet [2] obnoxia substantia.

Lex 15. Idem a. et c. Caridimo. [c. 15. C. ibid.]

Si ex alterius petitione mutuasti alteri pecunias, non exigis, cui dedisti, sed, qui a te speravit. | [3]

Lex 16. Impr. Honorius et Theodosius aa. Theodoro pp. [c. 16. C. ibid.]

Qui iudici pecunias mutuavit ad emendo, ambo exilio damnentur.

Lex 17. Impr. Iustinianus a. Mene pp. [c. 17. C. ibid.]

Cautio vel desusceptu de quinquaginta libras auri facta absque trium testium subscriptione nihil [4] est.

TITULUS III. De suffragio.

Lex 1. Impr. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Rufino pp. [c. un. C. IV. 3.]

Qui pro suffragio dare spondit, tenetur, vel, si pignus det, firmatur. De prediis documentus et traditio celebretur. Nam aliter pervasor videtur.

TITULUS IV. De prohibita sequestratione pecunie.

Lex 1. Impr. Honorius et Theodosius aa. Ioh. pp. [c. un. C. IV. 4.]

Que repetitur debitum, non ante sequestretur, sed probetur.

TITULUS V. De condicione [5] indebiti.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Mutiano. [c. 1. C. IV. 5.]

Indebitas pecunias redditas a te vel a patre tuo probaberis, repetere potes.

Lex 2. Idem a. Secundine. [c. 2. C. ibid.]

Qui te iniuste delegavit et exigit, contra eum agere potis. | [6]

Lex 3. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Pamphilio. [c. 3. C. IV. 5.]

Indebitam pecuniam per errorem aut dolo soluta repeti potes.

Lex 4. Idem a. et c. Heracleo. [c. 4. C. ibid.]

In iudicio infidiante [7] indebite ignorante solvis vel cabueris [8], repetere potis [9].

Lex 5. Idem a. et c. Athalo. [c. 5. C. ibid.]

Emancipatus pro patre velut heredes reddidisti, repetere potis.

Lex 6. Idem a. et c. Masea. [c. 6. C. ibid.]

Si ignorante indebite reddidisti, repetere potes.

Lex 7. Idem a. et c. Dionisyae. [c. 7. C. ibid.]

Fideicommissum indebite per errorem solvisti, repeti potest.

Lex 8. Idem a. et c. Zeparo. [c. 8. C. ibid.]

Falso creditore reddidisti [10]; repeti potes.

Lex 9. Idem a. et c. [c. 9. C. ibid.]

Si sciens, quae [11] non debebatur [12], solvisti, repeti potes.

Lex 10. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 10. C. ibid.]

Si debitor promisit pecunias aut certam rem, in ipsius est potestatem, quod [13] vult, reddere.

Lex 11. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 11. C. ibid.]

Qui incerti per errorem debita [14] solverint, et desuscepto muniti sunt, repetere possunt.

TITULUS VI. De conditione [15] ob causam datorum. | [16]

Lex 1. Impr. Antoninus a. Callisteni. [c. 1. C. IV. 6.]

Quod in dote datum est, si non celebrentur vota, secundum leges recipiuntur, et, quae [17] scripta fuerant, effluxerunt.

Lex 2. Impr. Alexander a. Asclepiade. [c. 2. C. ibid.]

Res tibi donatas, ut creditoribus satisfaceris [18], aut placitum servas aut donatione refundis.

Lex 3. Impr. Valentinianus et Galienus aa. Aurelio et Alexandro. [c. 3. C. ibid.]

Res tibi donatas promisisti, ut restituas, alii non venderis; si non adimplisti [19], restituis.

Lex 4. Idem a. et c. Valerio consuli [20] Emilie. [c. 4. C. ibid.]

---

98) Secunda manus correxit *reddis*. 99) Credo legendum: *a collega tuo exigere potes*. 1) Lege *quae*. 2) Cod. *abet*. 3) Incipit fol. 76. A. 4) Cod. *nichil*. 5) Leg. *condictione*. 6) Incipit fol. 76. B. Leg. *potes*. 7) Leg. *infitiante*. 8) Leg. *caveris*. 9) Leg. *potes*. 10) Sic Codex a secunda manu. Prima manus habuerat *redisti*. 11) Cod. *que*. 12) Leg. *debebantur*. 13) Cod. *quot*. 14) Leg. *indebita*. 15) Leg. *condictione*. 16) Incipit fol. 77. A. 17) Cod. *que*. 18) Leg. *satisfaceres*. 19) Leg. *adimplesti*. 20) Verba *Valerio consuli* orta sunt ex his notis *Valer. c.*

Si munus accepisti et plus capuisti [21]), propter quod tibi aliquo beneficio prestaret, si non prestavit, petere potis.

Lex 5. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Martiali militi. [c. 5. C. IV. 6.]

Si militi dedisti, ut causam tuam ageret, si non egit, restituat.

Lex 6. Idem a. et c. Carioni [22]) *et Putioni.* [c. 6. C. ibid.]

Ancillam, quem [23]) pater tuus dedit, acceptor manumisit. Si donatio non ostenditur, repeti potest.

Lex 7. Idem a. et c. Gerontio. [c. 7. C. ibid.]

Quod donasti absque conditione, repeti non potest. | [24])

Lex 8. Idem a. et c. Flaviano. [c. 8. C. ibid.]

Sponsae tue absque condictione [25]) donasti, repeti non potes.

Lex 9. Idem a. et c. Birillo. [c. 9. C. ibid.]

Si libera aliquid tibi dedit, ut filii eius manumitterentur, si non adimpletur, restituitur. Si servus de peculio suo domine dedit, liber [26]) fiat, contra domino non agit, sed a iudice amonetur [27]), ut perficiatur.

Lex 10. Idem a. et c. Hononiae. [c. 10. C. ibid.]

Pro causa dato si non neglegenter minime perfecta est, sed casu, repeti non potest.

TITULUS VII. De conditionem [28]) ob trupem causam.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Ingenuo. [c. 1. C. IV. 7.]

Si pulsatus pro debito respondet, non secundum cautionem accepit, creditor probet.

Lex 2. Idem a. Longino. [c. 2. C. ibid.]

Si repetas domum, quem dicis: *tradidi*, si non possedit, restituere non potest.

Lex 3. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Dryoni militi. [c. 3. C. ibid.]

Si pro militia data pecunia repetis non tradedisti militia recipis.

Lex 4. Idem a. et c. Ruphino. [c. 4. C. ibid.]

Dato et non prestito restituitur.

Lex 5. Idem a. et c. Bithio. [c. 5. C. ibid.]

Pro uxore accipienda alii dedisti, prestita replicare non potest. | [29]).

Lex 6. Idem a. et c. Eutyciae. [c. 6. C. ibid.]

Prestita restituenda erunt.

Lex 7. Idem a. et c. Zenonide. [c. 7. C. IV. 7.]

Accepta pecunia, ut pecora daris [30]), compelleris adimplere.

TITULUS VIII. De conditione [31]) furtiva.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Hermogeni presidi provincie. [32]) [c. 1. C. IV. 8.]

Fructum amissum duo unus pro alio reddit; pro quo redditur, absolutus est.

Lex 2. Idem a. et c. Aristineto. [c. 2. C. ibid.]

Ante obligationem interempte rei furtivae damnum ad furem pertinere certissimum est. Suspensa.

TITULUS IX. De conditione [33]) in lege et ..ne [34]) causa vel iniusta causa.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Ulpio. [c. 1. C. IV. 9.]

Creditor debitorem ante tempus constitutum exigit; si male agit, fiscus anteponitur.

Lex 2. Idem a. et c. Scyllatio. [c. 2. C. ibid.]

Redditas pecunias, si cautio remansit, reddatur.

Lex 3. Idem a. et c. Gallatiae. [c. 3. C. ibid.]

Mala fide possessio tenta cum fruges restituatur.

*Lex 4. * Idem a. et c. Alexandro.* [c. 4. C. ibid.]

Capuisti [35]) et solidos non accepisti; repete cautionem. | [36])

TITULUS X. De oblegationibus [37]) et actionibus.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Valiae. [c. 1. C. IV. 10.]

Si pro alio solvisti, repetere debito potest.

Lex 2. Impr. Valentinianus et Galienus aa. Celso. [c. 2. C. ibid.]

Si res alienas, quae [38]) in dote data sunt, prescriptis annis intercedit, adquisitor lucrabit.

Lex 3. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Rusticiano. [c. 3. C. ibid.]

A conductoribus pensio exigatur.

Lex 4. Idem aug. et c. Lycinie. [c. 4. C. ibid.]

Bona fide contractio considerari equum est. [39])

Lex 5. Idem a. et c. Camerino et Martiano. [c. 5. C. ibid.]

Debito contrai ex voluntate non aliter.

Lex 6. Idem a. et c. Mauricio. [c. 6. C. ibid.]

---

21) Leg. *cavisti*. 22) Secunda manus correxit *Cyrioni*. 23) Leg. *quam*. 24) Incipit fol. 77. B. 25) Leg. *condictione*. 26) Leg. *ut liber*. 27) Leg. *admonetur*. 28) Leg. *condictione*. 29) Incipit fol. 78. A. 30) Leg. *dares*. 31) Leg. *condictione*. 32) Haec male ex prioribus constitutionis verbis ad inscriptionem translata sunt. 33) Leg. *condictione*. 34) Lege *sine*. In Cod. ante vocem *ne* duo litterae exciderunt. 35) Leg. *cavisti*. 36) Incipit fol. 78. B. 37) Leg. *obligationibus*. 38) Pro *quae* Cod. *q:* habet. 39) Lege *aequum*.

Si debitor tuus debitorem suum vel pignera eius tibi ad exigendum tradidit, tuis nummis exequi potes.

Lex 7. Idem a. et c. Euelpisto. [c. 7. C. IV. 10.]

Debitor, si ad nomen creditoris rem comparavit, si eas tradidit, dominus effectus est.

Lex 8. Idem a. et c. Crescentioni. [c. 8. C. ibid.]

Si patri tuo pecunias donasti, et pater tuus per procuratorem promisit tibi reddere, post casus eius heres eius exigere potis.

Lex 9. Idem a. et c. Clyconi[40]. [c. 9. C. ibid.]

Negante debitore creditor per suam manum armata agere | [41] non debet.

Lex 10. Idem a. et c. Rufino. [c. 10. C. ibid.]

Pignus auferri non potest, non redditas pecunias, sed si plus valet, refundat.

Lex 11. Idem a. et c. Paulinae. [c. 11. C. ibid.]

Credendum est, colono tuo mutuasses, que te non ledet.

Lex 12. Idem a. et c. Iovino. [c. 12. C. ibid.]

Liber pro debito servire non licet.

Lex 13. Idem a. Barsimio. [c. 13. C. ibid.]

Creditor contra debitorem agere licet, non pignerare negotium.

Lex 14. Idem a. et c. Hermedito. [c. 14. C. ibid.]

In potestate est creditoris, agere contra heredem debitoris, aut contra qui res tenet.

TITULUS XI. Ut actione[42] ab herede et contra heredem incipiantur.

Lex 1. Imp. Iustinianus a. Iohanni pp. [c. un. C. IV. 11.]

Pro legato vel debito contra heredem debitori agere licet.

TITULUS XII. Ne uxor pro marito vel maritus pro uxore vel patre[43] pro filio conveniatur.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Asclepiodote. [c. 1. C. IV. 12.]

Uxor pro marito non teneatur, nec si pro eo spondit. | [44]

Lex 2. Idem a. et c. Terentie. [c. 2. C. ibid.]

Pro culpa mariti uxor non inquietatur.

Lex 3. Idem a. et c. Carphoro. [c. 3. C. ibid.]

Nec mater pro filia, nec maritus pro uxore tenetur.

Lex 4. Idem a. et c. Philiotere. [c. 4. C. IV. 12.]

Mater pro filio absolutionem debiti non tenetur.

TITULUS XIII. Ne filius pro patre vel pater pro filio emancipato vel libertus pro patrono conveniatur.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Candito militi. [c. 1. C. IV. 13.]

Filius, qui in sua est potestate, vel, si sub patre est, contraxit debitum; pater non tenetur.

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Neutherio et Eutulmio[45]. [c. 2. C. ibid.]

Filius emancipatus pro patris debito non tenetur.

Lex 3. Idem a. et c. Theogeni. [c. 3. C. ibid.]

Curialis filius indebitum patrem factus pro patre non tenetur, quia exalterium est.

Lex 4. Idem a. Acheo. [c. 4. C. ibid.]

Filius pro patre vivente teneri non licet.

Lex 5. Idem a. et c. Lampadio. [c. 5. C. ibid.]

Servus et libertus pro patrono non tenetur.

TITULUS XIV. An servus ex suo facto per manumissionem non teneatur. | [46]

Lex 1. Impr. Severus a. Ioviano. [c. 1. C. IV. 14.]

Libertus, quod in servitium commisit, teneri non potest.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Veticho. [c. 2. C. ibid.]

Libertus in servitio debitum contraxit; si peculium non habet[47] concessum, non reddet.

Lex 3. Impr. Alexander a. Herodi. [c. 3. C. ibid.]

Promissa pecunia, ut servo tuo manumitteris, exigere potis.

Lex 4. Impr. Gordianus a. Heroni. [c. 4. C. ibid.]

Servus manumissus, si antea a domino furtum fecit, tenetur.

Lex 5. Idem a. Christho. [c. 5. C. ibid.]

Libertus, si antea pro fundo, quem tenuit, domine[48] pensionem debet, non reddet, si peculium non habet[49] cessum[50].

---

40) Supra *ni* secunda manus supra lineam adposuit $\overline{n}$. 41) Incipit fol. 79. A. 42) Leg. *actiones*. 43) Leg. *mater*. 44) Incipit fol. 79. B. 45) Prima manus habuit *Eulltulmio*. Verum litteras *ll* iam secunda manus delevit. 46) Incipit fol. 80. A. 47) Codex *abet*. 48) Leg. *domino*. 49) Cod. *abet*. 50) Leg. *concessum*.

Lex 6. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Feliciano. [c. 6. C. IV. 14.]

Dominus cum servo non causatur, ne post libertatem anteriores culpas requiritur.

TITULUS XV[51]. Quando fiscus vel privatus debitores sui debitores[52]) exigere potest.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Valeriano. [c. 1. C. IV. 15.]

Pro pupillo tutor de suo non reddet.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Marco. | [53]) [c. 2. C. ibid.]

Addicta tibi persona, si non habet[54]), unde reddere, debitores eius tenebis.

Lex 3. Impr. Gordianus a. Bimiano. [c. 3. C. ibid.]

Debitor, si non negat, ad solutionem compellitur.

Lex 4. Impr. Dioclit. et Max. aaa. et c. Zosimo. [c. 4. C. ibid.]

Nullus ad solutionem compellitur, priusquam convincatur.

Lex 5. Idem a. et c. Nanidiae. [c. 5. C. ibid.]

Adversus debitores[55]) sui agere potest.

TITULUS XVI. De actionibus haereditariis.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Hermeroti. [c. 1. C. IV. 16.]

Debitum matris a coheredibus petere potest.

Lex 2. Impr. Decius a. Thelemacae. [c. 2. C. ibid.]

Heres pro actoris persona tenetur.

Lex 3. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Maximo. [c. 3. C. ibid.]

Pro dote mariti tui heres constringi[56]) reddere et eius debitores.

Lex 4. Idem a. et c. Chrispo. [c. 4. C. ibid.]

Tutor pro debito patris pupilli reddet.

Lex 5. Idem a. Iulio. [c. 5. C. ibid.]

Procepta hereditate reddis, si tibi non antea debetur.

Lex 6. Idem a. et c. Domno. [c. 6. C. ibid.]

Cuius tutela administrasti, debitrix[57]) tibi ex | titit[58]), petere potis.

Lex 7. Idem a. et c. Apoplausto. [c. 7. C. ibid.]

Si creditor debitori heres successit, legatis implet.

TITULUS XVII. Ex dilectis[59]) defunctorum in quantum heredes conveniantur.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Machedone. [c. 1. C. IV. 17.]

Heres in tantum tenetur reddere, in quantum heres est.

TITULUS XVIII. De constituta pecunia.

Lex. 1. Impr. Gordianus a. Felici. [c. 1. C. IV. 18.]

Qui pro alieno debito promisit reddere, tenetur et heres eius.

Lex 2. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 2. C. ibid.]

Oma que obligantur tamquam insolido oblegatio tenetur.

Lex 3. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 3. C. ibid.]

De quacumque re homo spondit, tenetur.

TITULUS XIX. De probationibus.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Faustino. [c. 1. C. IV. 19.]

Creditor adhibita[60]) pecunia ostendat et debita solvat.

Lex 2. Impr. Iustinianus a. Aulciano. [c. 2. C. ibid.]

A possessore probatio non fiat.

Lex 3. Impr. Alexander a. Leene et Luppo. | [61]) [c. 3. C. ibid.]

Si auctor tuus a collegio se solsit, heres non tenetur.

Lex 4. Idem a. Avito. [c. 4. C. ibid.]

Proprietas non solum per instrumentum ostenditur, sed et per aliis argumentis.

Lex 5. Impr. Philippus a. et Philippus c. Sertu-rioni. [c. 5. C. ibid.]

Domestice probationis nihil[62]) est.

Lex 6. Idem a. et c. Romulo. [c. 6. C. ibid.]

In chartis defunctis vel testamentum alius debitor significetur, nihil[63]) est.

Lex 7. Impr. Galienus a. Sabino. [c. 7. C. ibid.]

Per suam scripturam alium debitorem sibi non facit.

Lex 8. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Publicio et Optato. [c. 8. C. ibid.]

Qui pulsat, ipse probet.

---

51) Tituli nota post inscriptionem in Codice posita est. 52) Leg. *debitoris.* 53) Incipit fol. 80. B. 54) Cod. *abet.* 55) Insere *debitoris.* 56) Leg. *constringitur.* 57) Leg. *debitrix.* 58) Incipit fol. 81. A. 59) Leg. *delictis.* 60) Cod. *adibita.* 61) Incipit fol. 81. B. 62) Cod. *nichil.* 63) Cod. *nichil.*

Lex 9. Idem a. et c. Martiane. [c. 9. C. IV. 19.]
Etatem tuam apud iudicem proba.

Lex 10. Idem a. et c. Ysidoro. [c. 10. C. ibid.]
Soli honores, dignitates libertatem non defendant; unus liber et alius servus inveniri potest.

Lex 11. Idem a. et c. Anthonie. [c. 11. C. ibid.]
Facto in testamento a parente tua easu non valeat, ex propinquitate agere potis. | [64]

Lex 12. Idem a. et c. Chironiae. [c. 12. C. ibid.]
Si perdito documento per testes dato pretio prouabis [65].

Lex 13. Idem a. et c. Iustino. [c. 13. C. ibid.]
Non per epistolas sanguinitatis probatur, sed per adsertionem.

Lex 14. Idem a. et c. Muciano. [c. 14. C. ibid.]
Non nudis adseverationibus, sed certis probationibus causa exsequitur.

Lex 15. Idem a. et c. Antonino. [c. 15. C. ibid.]
Qui se domino contendit, ipse probet.

Lex 16. Idem a. et c. Philippo et Sebastiane. [c. 16. C. ibid.]
Si frater tuus emancipatus possessionem patris quasi donata tenet, qui tenet, ipse probet.

Lex 17. Idem a. et c. Paulinae. [c. 17. C. ibid.]
Post manumissa matre natus est, liber est. Anterioribus filii [66] prode nihil [67] est.

Lex 18. Idem a. et c. Volentille. [c. 18. C. ibid.]
Adversario utente donatione quasi a te facta, si probas te non hoc scire, superabis.

Lex 19. Idem a. et c. Menandro. [c. 19. C. ibid.]
Dilatio opponitur inter initia usque ad probationem.

Lex 20. Idem a. et c. Phronimae. [c. 20. C. ibid.]
Perdito documento servus ut liberum se dicat, ipse probet.

Lex 21. Idem a. et c. Chrispo. [c. 21. C. ibid.]
Perdita documenta qui invenit, utendum non fiet dominus, | [68] sed cuius nomen legitur.

Lex 22. Idem a. et c. Agathodae. [c. 22. C. ibid.]
Si mater et frater servierunt, eius filium ad servitium non trahis [69], nisi certis adprobationibus.

Lex 23. Idem a. et c. Menelao. [c. 23. C. ibid.]
Actor, quod adseverat, probare non possit, reum necessitate contra ostendere non coget.

Lex 24. Impr. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. et ccc. ad Antonium pp. [c. 24. C. IV. 19.]
Prolato documento si fides facta non fuerit, falsus est.

Lex 25. Impr. Gratianus et Valentinianus et Theodosius aaa. et c. Floro pp. [c. 25. C. ibid.]
Accusatio per testes et lucidis probationibus [70] edocetur.

TITULUS XX. De testibus.

Lex 1. [c. 1. C. IV. 20.]
Greca. [71]

Lex 2. [72] *Impr. Alexander a. Carpo.* [c. 2. C. ibid.]
Pro ingenuitate soli testes non valent, sed documenta, aut si dixerit se interfuisse aut ibi subscripsisse.

Lex 3. Impr. Valentinianus et Gallienus a. et c. Rose. [c. 3. C. ibid.]
Domestici testes nihil [73] est. | [74]

Lex 4. Impr. Carus, Carinus et Numerianus aaa. et c. Aurelio. [c. 4. C. ibid.]
Unius testimonium nihil [75] est.

Lex 5. Impr. Diocltianus et Maximianus aa. et c. Candido. [c. 5. C. ibid.]
Testes bone opinionis sint.

Lex 6. Idem a. et c. Tertullo. [c. 6. C. ibid.]
Parentes et filii ad testimonium invicem contra se non venit.

Lex 7. Idem a. et c. Diogeni et Ingenuo. [c. 7. C. ibid.]
Actore adversario suo compellit contra se ostendere.

Lex 8. Idem a. et c. Derulonio. [c. 8. C. ibid.]
Servus pro domino nec contra domino [76] dicit; pro suo facto requiritur.

Lex 9. Impr. Constantinus a. ad Iulianum presidem. [c. 9. C. ibid.]
Unius testis fides non amittitur [77].

Lex 10. Impr. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. et c. ad Grecum pu. [c. 10. C. ibid.]
In rem propriam nullus testetur.

Lex 11. Impr. Honorius et Theodosius aa. et c. Ceciliano pp. [c. 11. C. ibid.]
Testes ad extraneas causas venent non in communes testium sumptus det.

Lex 12. Idem a. et c. [c. 12. C. ibid.]
Libertus contra patrono in iudicio non producit.

64) Incipit fol. 82. A. 65) Leg. *probabis.* 66) Leg. *filiis.* 67) Cod. *nichil.* 68) Incipit fol. 82. B. 69) Cod. *trais.* 70) Cod. *prouationibus.* 71) Sequitur spatium vacuum quattuor versuum. 72) Cod. *Lex III.* 73) Cod. *nichil.* 74) Incipit fol. 83. A. 75) Cod. *nichil.* 76) Pro *domino* utroque loco Cod. habet *dno.* 77) Leg. *admittitur.*

Lex 13. [c. 13. C. IV. 20.]
Greca. | 78)

Lex 14. Impr. Zeno a. Archadio pp. [c. 14. C. ibid.]

Testes non cum armis testificentur, sed civiliter.

Lex 15. Impr. Iustinianus a. Mene pp. [c. 18. C. ibid.]

Debitor ex cautione solutione scripta ostendatur aut per quinque[79] testes aut per securitatem.

Lex 16. Impr. Iustinianus a. Mene pp. [c. 17. C. ibid.]

Testes inimicos et redemptos repellitur ita ut probet.

Lex 17. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 19. C. ibid.]

Testes sine dispendio veniant; si noluerint, iniuriantur, et iurent, se nihil[80] scire. Testimonium mora observari quindecim dies. *In ea lege:* Non amplius testes observari dies quindecim susteneant.[81]

Lex 18. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 20. C. ibid.]

In arbitrum iudicium testium dicta valeat, et in altero iudicio proferuntur.

TITULUS XXI. De fide instrumentorum et ammissionem[82] eorum et apothecis[83] faciendis et de his, qui[84] sine scriptura fieri possunt.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Martie. [c. 1. C. IV. 21.]

Debitus probatus exigitur.

Lex 2. Impr. Alexander a. Maniliano. [c. 2. C. ibid.]

Qui instrumentum falsum utitur, reus est criminis. | 85)

Lex 3. Impr. Alexander a. Heliano. [c. 3. C. ibid.]

In iudicio accusator documentus, si fides fieri non potuit, denuo probari non licet.

Lex 4. Impr. Gordianus a. Martiano. [c. 4. C. ibid.]

Si probationibus constituisti ostendere et non potuisti, si per fidem publicam ostendere potest, firmum est.

Lex 5. Idem a. Prisco et Marco militi. [c. 5. C. ibid.]

Instrumento perdito debito adprobaveris, exigi potest.

Lex 6. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Luscidi. [c. 6. C. IV. 21.]

Confessione probita confugi non potest.

Lex 7. Idem a. Zinimae. [c. 7. C. ibid.]

Si per sacramentum solutum est, si post probari potuerit, veritas te convincit.

Lex 8. Idem a. et c. Aristeneto. [c. 9. C. ibid.]

Divisio facta revocari non licet.

Lex 10. Idem a. et c. Victorino. [c. 10. C. ibid.]

Res venditas absque instrumentum ratum habuerunt,[86] rescindi non potest.

Lex 11. Idem a. et c. Theogeni. [c. 11. C. ibid.]

Emancipatio | 87) chartule periit; si probaverit fuisse facta emancipatio, valet.

Lex 12. Idem a. et c. Dionisie. [c. 12. C. ibid.]

Absque instrumento facta introductio removeri non potest.

Lex 13. Idem a. et c. Leontio. [c. 13. C. ibid.]

De re gesta documentis perditis per testes, qui nihil[88] sciunt, probari non potest.

Lex 14. Idem a. et c. ad Severum comitem Spaniorum. [c. 14. C. ibid.]

Prolata scriptura, si testes aliter dixerint, inex uole efficitur totum.

Lex 15. Impr. Constantinus a. ad populum. [c. 15. C. ibid.]

Per testes, ut documentis, que probatur, valet.

Lex 16. [c. 16. C. ibid.]
Greca.[89]

Lex 17. Impr. Iustinianus a. Mene pp. [c. 17. C. ibid.]

Instrumenta in sceda facta aut non completa a scriba non valet.

Lex 18. Idem a. Mene pp. [c. 18. C. ibid.]

Aput locum fieri probationem peti licet, si non longinquo non sunt testes.

Lex 19. Idem a. Demostheni pp. [c. 19. C. ibid.]

De inlatis rebus si negatur manus conlationis edisus subscripta fiat.

Lex 20. Impr. Iustinianus a. Iohanni[90] pp. [c. 20. C. ibid.]

Manus conlationis fiet, ut primitus alterius documentus fiat, et ex ipso documento fiet manus conlationis.

Lex 21. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 21. C. ibid.]

Factam fidem chartulae pulsatus et accusare voluerit et iuraverit se potuisset probare et petitor iuraverit eam perdidisse, evaser̃ ambo.

---

78) Post vocem *Greca* duo versus integri lacunae loco habentur. Incipit fol. 83. B. 79) Cod. *quinq.* 80) Codex *nichil.* 81) Lege *sustineant.* 82) Leg. *amissione.* 83) Leg. *apochis.* 84) Pro *qui* legendum *quae.* 85) Incipit fol. 84. A. 86) Cod. *abuerunt.* 87) Incipit fol. 84. B. 88) Cod. *nichil.* 89) Post hanc vocem in Codice tres lineae vacuae sunt. 90) Secunda manus correxit *Iuliano.*

TITULUS XXII. Plus valere, quod agitur, quam quo simul ante concipitur.[91]

Lex 1. Impr. Valerius et Galienus a. et c. Rupho. [c. 1. C. IV. 22.]

Plus valet, quod actum est, quam quod scriptum.

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Maximianus et c. Sotheri. [c. 2. C. ibid.]

Quod dicitur mariti esse, similiter probet comparasse, ei non aufertur.

Lex 3. Idem a. et c. Marine. [c. 3. C. ibid.]

Non plus valet, quod scriptum est, sed gestum est.

Lex 4. Idem a. et c. Decio. [c. 4. C. ibid.]

Plus acta, quam scripta valet.

Lex 5. Idem a. et c. Victori. [c. 5. C. ibid.]

Credens, ut ipse esset, que convenerant, si alius fuit, plus valet, quem convenerat, quam quod scripsisti.

TITULUS XXIII. De commodato.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. | [92] *et c. Sulae.* [c. 1. C. IV. 23.]

Res prestitas ab hostibus tollatur; si non promisit suum periculum, non reddet. Nam comparatas res non ita est.

Lex 2. Idem a. et c. Aulozona. [c. 2. C. ibid.]

Ab obsequio ab alio tibi prestita ancilla socro tua, quod dedisti, repeti potest.

Lex 3. Idem a. et c. Sotere. [c. 3. C. ibid.]

Socre tue dedisti res, quas pro se alio reddedit[93]), restituitur tibi.

Lex 4. Idem a. et c. Faustinae. [c. 4. C. ibid.]

Res commodatas ex certa probatione recusetur.

TITULUS XXIV. De actione pigneratica.[94]

Lex 1. [c. 1. C. IV. 24.]

Greca.[95]

Lex 2. Impr. Alexander a. Demetrio. [c. 2. C. ibid.]

De pignus, unde pensio flet, repetetur indebitum.[96]

Lex 3. Idem a. Victori. [c. 3. C. ibid.]

Pensio reputetur; iniusto pignus non deterioretur.

Lex 4. Idem a. Hermeo et Maxille. [c. 4. C. ibid.]

Debitus pignus promisit certum diem, si non recolligerit, vendatur, licet creditor vendere.

Lex 5. Idem a. Dioscoride. [c. 5. C. ibid.]

Creditor pignus probaverit perdedisse, non tenetur; si non | [97] probet, reddet debitori, quod interest.

Lex 6. Idem a. Trophime. [c. 6. C. IV. 24.]

Creditor pignus, quod accipiet, ab inimicis perdidit; repeti non potest.

Lex 7. Idem a. Iuliano. [c. 7. C. ibid.]

Pignus non deterioretur a creditore; expensas colenti creditori restituitur.

Lex 8. Impr. Philippus a. et Philippus c. [c. 8. C. ibid.]

Pignus perdito amissa est actio utrorumque.

Lex 9. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Georgii. [c. 9. C. ibid.]

Pignus si in canaba debitoris positus perierit, creditor recipit debitum.

Lex 10. Idem a. et c. Apollodore. [c. 10. C. ibid.]

Positum pignus ante prescriptionem temporum, utilis erit actio repetendi.

Lex 11. Idem a. Amiano. [c. 11. C. ibid.]

Debitor[98] reddito pignus recipiendum est.

Lex 12. Idem a. Zanco. [c. 12. C. ibid.]

Redditus pignus, si non solvet, debitore[99] compellis reliquum debitom[1] solvere.

TITULUS XXV. De exercituaria, instituaria[2] actione.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Hermeti. [c. 1. C. IV. 25.]

Si servum tuum in actionem constitueris, si quid | [3] debitum contraxit, dominus solvet.

Lex 2. Impr. Alexander a. Callisto. [c. 2. C. ibid.]

Debitum servi de peculio eius redditur; quod autem in domino opus eius expedit[4], dominus reddet.

Lex 3. Idem a. Marciane. [c. 3. C. ibid.]

Pro servo negotiatore dominus reddet.

Lex 4. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Cauticone. [c. 4. C. ibid.]

Servus artifex navium dominus pro eo reddit.

Lex 5. Idem a. et c. Galo. [c. 5. C. ibid.]

Qui per servum mandavit accipere, quod acceptum est, dominus[5] reddet.

Lex 6. ...[6] et c. Honisimo. [c. 6. C. ibid.]

Cum domini voluntate servum suum cum libero pecunias mutuavit, dominus tenetur.

---

91) Leg. *quam quod simulate concipitur.* 92) Incipit fol. 85. A. 93) Leg. *reddidit.* 94) Leg. *pigneraticia.* 95) In Codice spatium est vacuum trium versuum. 96) Credo legendum esse *reputetur in debitum.* 97) Incipit fol. 85. B. 98) Lege *debito.* 99) Leg. *debitorem.* 1) Secunda manus corrigit *debitum.* 2) Leg. *exercitoria, institoria.* 3) Incipit fol. 86. A. 4) Lege *expendit.* 5) Pro *dominus* Cod. *d̄ns* habet. 6) Lacunae vestigium in Codice non est.

TITULUS XXVI. Quando cum eo, qui in aliena potestate [7]), negotium esse dicitur, vel de peculio seu quod iussu aut de in rem verso.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. et c. Helio. [c. 1. C. IV. 26.]

Filiusfamiliae, si cum voto patris tutelam cesserit [8]), pater teneatur.

Lex 2. Idem a. et c. Annio. [c. 2. C. ibid.]

Filiusfamiliae si in tutela se obligavit et heres patris non successit, non tenetur.

Lex 3. Impr. Antoninus a. Anthemoni. | [9]) [c. 3. C. ibid.]

In [10]) conscio domino servo pecunias creditas fuerit et domini utilitate expensum est, dominus reddet.

Lex 4. Idem a. Leucio. [c. 4. C. ibid.]

Filius si per iussum patris a creditore pecunias accepit et non est heres, non tenetur.

Lex 5. Impr. Alexander a. Asclepiade. [c. 5. C. ibid.]

Filiusfamiliae viginti quinque annis pro alio spondeat, de suo peculio reddet.

Lex 6. Impr. Valerius et Galienus aa. et Valerius c. Matrone. [c. 6. C. ibid.]

Absque domini voluntate, qui servum mutuavit, perdet, et, quod ei abstulit, legibus restituet.

Lex 7. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Criscenti. [c. 7. C. ibid.]

Absque domini voluntate quod servum creditum est, post mortem servi post anno de peculio eius dominus [11]) reddet.

Lex 8. Idem a. et c. Ysidoro. [c. 9. C. ibid.]

Filius pro patre fideiussor accessit, tenetur, si est heres aut emancipatus.

Lex 9. Idem a. et c. Dionisiae. [12]) [c. 8. C. ibid.]

Qui pro filio suo spondit, tenetur.

Lex 10. Idem a. et c. Aphrodisio. [c. 10. C. ibid.]

Gregarius servus peculii sui agnatione vendere licet. | [13])

Lex 11. Idem a. Attalo. [c. 11. C. ibid.]

Debitum ancille de peculio post anno viva vel mortua ancilla.

Lex 12. Idem a. et c. Victori. [c. 12. C. ibid.]

Pro servus domino non reddet, si peculium non est servi.

Lex 13. Impr. Honorius et Theodosius a. Ioh. pp. [c. 13. C. ibid.]

Debitum servi dominus non reddet, si peculium servi non est.

TITULUS XXVII. Per quas personas nobis adquiritur.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus [14]) *aa. et c. Marcello.* [c. 1. C. IV. 27.]

Per extranea persona adquiri non potest, nisi per procuratorem.

Lex 2. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 2. C. ibid.]

Per procuratores et curatores adquiritur.

Lex 3. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 1. C. ibid.]

Duobus domini servus ab uno iussus tulit pecunias mutuas; lucrum, quem fecit, ipsi fecit, qui iussit.

TITULUS XXVIII. [15]) Ad senatumconsultum Machedoniamum. [16])

Lex 1. Impr. Pertinax a. Atilio. [c. 1. C. IV. 28.]

Filiusfamilie pecunias credere non debuisti.

Lex 2. Impr. Sererus et Antoninus aa. et cc. Sophio et Zenodoro. [17]) [c. 2. C. ibid.]

Filius sue potestatis acceptas pecunias cum patri [18]) voluntate aut in eius rem eas expendit, tenetur. | [19])

Lex 3. Idem a. Macrino. [c. 3. C. ibid.]

Filiusfamilie mutuare non licet.

Lex 4. Idem a. Cyrillae. [c. 4. C. ibid.]

Filiusfamiliae permittente patre, quod accepit, ex patri [20]) substantia redditur.

Lex 5. Impr. Alexander a. Musae. [c. 5. C. ibid.]

Machedoniani senatusconsulti. [21]) Filiusfamilie in potestate patris ambulans pro sumptibus debitum contraxit; pater reddet.

Lex 6. Impr. Philippus a. et Philippus c. Theopompo. [c. 6. C. ibid.]

Filiusfamiliae debitum contraxit; de peculio eius restituitur.

Lex 7. Impr. Iustinianus a. et c. Ioh. pp. [c. 7. C. ibid.]

Filiusfamiliae contractum debitum, quod pater concessit, iussio patris constat. *In ea lege abet* [22]): Sic [23]) autem miles filiusfamiliae miles [24]) debitum contraxit, reddet.

TITULUS XXIX. Ad senatumconsultum Veleianum. [25])

---

7) Lege *potestate est.* 8) Leg. *gesserit.* 9) Incipit fol. 86. B. 10) Leg. *si.* 11) Pro *dominus* Cod. habet *dns.* 12) Inscriptio est const. 10. C. IV. 26. 13) Incipit fol. 87. A. 14) Sic a secunda manu. Prima manus pro *Maximianus* posuit *Marcello.* 15) Cod. *Titulus XXXVIII.* 16) Lege *senatusconsultum Macedonianum.* 17) Ultima pars inscriptionis videtur ex initio constitutionis esse efficta. 18) Leg. *patris.* 19) Incipit fol. 87. B. 20) Leg. *patris.* 21) Sunt prima const. 6. C. IV. 28. verba. 22) Leg. *habet.* 23) Lege *si.* 24) Vox *miles* male ex superioribus repetita videtur esse. 25) Lege *ad senatusconsultum Velleianum.*

Lex 1. Impr. Antoninus a. Lucillo. [c. 1. C. IV. 29.]
Mulier pro alio se obligari non licet.

Lex 2. Idem a. Neptiano. [c. 2. C. ibid.]
Mulier pro alio se obligari non licet.

Lex 3. Idem a. Servato. [c. 3. C. ibid.]
Mulier pro filio debitum spondit, nihil [26]) est.

Lex 4. Impr. Alexander a. Alexandriae. | [27]) [c. 4. C. ibid.]
Mulier res suas vendedit et pro marito reddedit, valet venditio.

Lex 5. Idem a. Poplianae. [c. 5. C. ibid.]
Si res tuas marito alii dedit, te sciente, tacebas, amisisti.

Lex 6. Idem a. Torquato. [c. 6. C. ibid.]
Mulier pro tutela filiis gerenda tutori quod spondit, tenetur.

Lex 7. Impr. Gordianus a. Viviano. [c. 7. C. ibid.]
Pro debito mariti mulier res suas .... [28]) valet.

Lex 8. Idem a. Triphoni. [c. 8. C. ibid.]
Emancipati filii si pro patris spondent, teneantur.

Lex 9. Idem a. Proculo. [c. 9. C. ibid.]
Mulier, si pro alio spondit et reddit, recipere potest.

Lex 10. Impr. Philippus a. et Philippus c. Typhine. [c. 10. C. ibid.]
Mulier, si negotium cum alium gessit, tenetur; pro conductela mariti se obligavit, non tenetur.

Lex 11. Idem a. Theodore. [c. 11. C. ibid.]
Post condictionem maritus res suas obligavit, mulieri non inpedit.

Lex 12. Impr. Valerianus et Galienus aa. Sepeduce. [c. 12. C. ibid.]
Mulier pro filia genero spondit, valet.

Lex 13. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Condiane. [c. 13. C. ibid.]
Mulier feneratas pecunias et in mariti utilitate profectas red | duntur. [29])

Lex 14. Idem a. Basilisse. [c. 14. C. ibid.]
Uxor pro marito spondit; si heres non est, non reddet, nec fideiussor eius.

Lex 15. Idem a, et c. Agrippino. [c. 15. C. ibid.]
Uxor pro marito se obligavit, nihil [29b]) est.

Lex 16. Idem a. et c. Ruphino. [c. 16. C. ibid.]
Mulier pro alio se obligavit, nihil [30]) est.

Lex 17. Idem a. et c. Alexandrie. [c. 17. C. ibid.]
Si vir accepit solidos et uxor prohibuit, non tenetur uxor,

Lex 18. Idem a. et c. Zotico. [c. 18. C. IV. 29.]
Creditor si pro manus uxoris marito tradidit pecunias, recipit a muliere.

Lex 19. Idem a. Faustine. [c. 19. C. ibid.]
Si creditor mulieris personam eligerit [31]), exceptionem contra petitorem habet. [32])

Lex 20. Idem a. Herodotiane. [c. 20. C. ibid.]
Heres mulieris contra creditorem obicere [33]) potest, si mulier pro alio se obligavit.

Lex 21. Impr. Anastasius a. mag. officiorum. [c. 21. C. ibid.]
Mulier pro se obligavit, valet.

Lex 22. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 22. C. ibid.]
Mulier, facta obligatione, intra biennium, si vult, replicat. | [34])

Lex 23. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 23. C. ibid.]
Mulier si aliquid acciperit [35]), ut se pro alio obliget, scriptis ostendatur, tenetur.

Lex 24. Impr. Iustinianus Iuliano pp. [c. 24. C. ibid.]
Ut servus et ancilla cum domini voluntate liberā accipiat, ostendit manumissionem.

Lex 25. Impr. Iustinianus a. ad populum Constantinopolitanae et universos provinciales. [c. 25. C. ibid.]
Masculus vel femina legitima aetate habentes [36]) pro extraneo dotem vel sponsalia spondent, tenentur.

TITULUS XXX. De non numerata pecunia.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Hilaro. [c. 1. C. IV. 30.]
Pignus dato cautionem amissam, si de pecunia non tradita licet dici.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Maturio. [c. 2. C. ibid.]
Minus accepta pecunia de plus cabuit [37]), licet replicari.

Lex 3. Idem a. Demetrie. [c. 3. C. ibid.]
Pulsatus si dicit dolo sibi facto aut minus dato, creditor probet, non ita actum fuisse.

Lex 4. Idem a. Basso. [c. 4. C. ibid.]
Ex cautionem si patrem [38]) reddidisti, de non numerata pecunia dicere potest.

Lex 5. Impp. Alexander a. Augustiano. [c. 5. C. ibid.]

---

26) Cod. *nichil.* 27) Incipit fol. 88. A. 28) Ultima lineae pars vacua est; nam lacuna notata habetur in Codice. 29) Incipit fol. 88. B. 29b) Cod. *nichil.* 30) Cod. *nichil.* 31) Leg. *elegerit.* 32) Cod. *abet.* 33) Leg. *obiicere.* 34) Incipit fol. 89. A. 35) Leg. *acceperit.* 36) Cod. *abentes.* 37) Leg. *cavit.* 38) Leg. *partem.*

Cautio, ubi pecunia non numerata legitur, | [39]) probari debet; si pro iusta causa illi debetur, spondet.

Lex 6. Idem a. Iustino. [40]) [c. 7. C. IV. 30.]

Contra cautione dicere potis [41]) de non numerata pecunia.

Lex 7. Idem a. Iuliano et Ammoniano. [42]) [c. 8. C. ibid.]

Non numerata pecunia debitum intra certum tempus contestavit et mortuus est, stat debitus.

Lex 8. Idem a. Materno. [43]) [c. 9. C. ibid.]

Non numerate pecuniae, que si intra certum tempus tacuit debitor, persolvet.

Lex 9. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Zoilo. [44]) [c. 10. C. ibid.]

De non numerata pecunia intra certum tempus utilis actio est.

Lex 10. Idem a. et c. Mucazano. [45]) [c. 11. C. ibid.]

In transactione non numerata pecunia dici potest.

Lex 11. Idem a. et c. Severiano. [c. 12. C. ibid.]

Non numerate pecunie contra mandatore et fideiussore obici [47]) potest.

Lex 12. Idem a. et c. Euticiano. [c. 11. C. ibid.]

Si transactionis causa dare pecunias spondisti, exceptionem non numerate pecunie defendi potest.

Lex 13. Impr. Iustinianus a. Theodoro pp. [c. 13. C. ibid.]

Qui ex anteriore debito cabuerit [49]), tenetur.

Lex 14. Impr. Iustinianus a. Mene pp. | [50]) [c. 14. C. ibid.]

Intra biennio non numeratae pecuniae questio praeponitur. *In ea lege dicit:* Pecunie penitus opponi securitas vel desusceptus. De non numerate pecuniae intra XXX dies licet dici. *Item in ea lege dicit:* Perpetuum sibi exceptionem debetur. NS cabuit [51]) et non accepit, si creditor absens est, contestetur iudices aut episcopum intra biennium.

Lex 15. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 15. C. ibid.]

Debitor, qui cabuit [52]) et non accepit pecunias, si creditor absens sit, et inveniatur creditori, actor cum eo dici potest.

Lex 16. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 16. C. ibid.]

Non numerate pecuniae sacramentus legatur, intra tempus agi licet.

TITULUS XXXI. De compensationibus.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Ulpianensu. [c. 1. C. IV. 31.]

Si tu publico debis [53]) et publicus tibi, compensatio fiat.

Lex 2. Idem a. Claudio et Asclepiade. [c. 2. C. ibid.]

Causa iudicata et soluta repeti non potest.

Lex 3. Impr. Alexander a. Hetrio Capitoni. [c. 3. C. ibd.]

In summa debiti que te fateris publico debitore persolvet.

Lex 4. Idem a. Flavio et Luciano. [c. 4. C. ibid.]

Si invicem sibi debeant, solutio est, computari debet, apud quem amplius resedet propter | [54]) usuras.

Lex 5. Idem a. Honorate. [c. 5. C. ibid.]

Si tibi ex fidecommissum debetur, et tu illi debis [55]), reputatio et usurarum computatio fiat.

Lex 6. Idem a. Polydeucie. [c. 6. C. ibid.]

Ubi mutue sunt petitiones, singillatim non finiuntur.

Lex 7. Idem a. Flavio Auxonio. [c. 7. C. ibid.]

In venditione compensatio debiti non opponitur, sed pro pretium impleatur.

Lex 8. Impr. Gordianus a. Aurelio Emerito militi. [c. 8. C. ibid.]

Qui te legatum petiit, si tibi debetur, compensatio fieri licet.

Lex 9. Idem a. Lycinie Eucimoni. [c. 9. C. ibid.]

Compensatio opponi non licet, si tibi nihil [56]) debetur.

Lex 10. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Iulio Nicandro. [c. 10. C. ibid.]

Quem debitum repetis, si tibi opponatur, quod eum ex alia causa indebite exigisti [57]), licet opponi.

Lex 11. Idem a. Claudio Iulio. [c. 11. C. ibid.]

Si tuam substantiam tutor gubernabit, quod plus expedit [58]), repetetur.

Lex 12. Idem a. et c. Lucio Corniliano. [59]) [c. 12. C. ibid.]

Invicem debitores compensationem faciant. Qui plus debet, si creditor accipere nollet, sequestra illum alibi propter usuras. | [60])

Lex 13. Idem a. et c. Aurelio Basso. [c. 13. C. ibid.]

Si ex pensione publica de his nihil [61]) tibi publicus debet, solveris pensionem.

Lex 14. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 14. C. ibid.]

---

39) Incipit fol. 89. B. 40) Inscriptio est const. 6. C. IV. 30. 41) Leg. *potes*. 42) Inscriptio est const. 7. C. ibid. 43) Inscriptio est const. 8. C. ibid. 44) Inscriptio est const. 9. C. ibid. 45) Inscriptio est const. 10. C. ibid. 47) Leg. *obiici*. 49) Leg. *caverit*. 50) Incipit fol. 90. A. 51) Leg. *cavit*. 52) Leg. *cavit*. 53) Leg. *debes*. 54) Incipit fol. 90. B. 55) Leg. *debes*. 56) Cod. *nichil*. 57) Leg. *exegisti*. 58) Leg. *expendit*. 59) Leg. *Corneliano*. 60) Incipit fol. 91. A. 61) Cod. *nichil*.

Qui in causa petitur, ut ipse contra illum habeat[62]), ambas simul finiantur.

TITULUS XXXII. De usuris.

Lex 1. Impr. Pius Aurelius....[63]) [c. 1. C. IV. 32.]

Si in cautione usuras non legitur, sed convenit dari, datur.

Lex 2. Impr. Severus et Antoninus a. et c. Lycio. [c. 2. C. ibid.]

Res venditas pretium non adimpletus est, cum usuris reddatur.

Lex 3. Idem a. et c. Iuliano Serpio. [c. 3. C. ibid.]

Non scripta usuras, si in verbo convenit dare, persolvitur.

Lex 4. Idem a. et c. Apronie Honorate. [c. 4. C. ibid.]

Positum pignus conventa usura posteus, si convenit plus dari usuras, non habet.[64])

Lex 5. Idem a. et c. Ultumio Subitiano et aliis. [c. 5. C. ibid.]

Si maiorem usuram spondedisti te dare et semper minorem solvisti, maiorem non exigeris.

Lex 6. Impr. Antoninus a. Antigono militi. [c. 6. C. ibid.]

Debitor creditori pecunias reddat, si noluerit accipere et debitor eas signatas alii sequestravit, ex eo usuras non solvit.

Lex 7. Idem a. et c. Domitio Arestheo. [c. 7. C. ibid.]

Cre|ditor[65]), quod ostendit, cautis probari debet.

Lex 8. Idem a. et c. Claudio Doriphoro. [c. 8. C. ibid.]

Si stipulatus debitor minoris usuris et post maioris[66]) promisisti et semper minores dedisti, maiores dari non potest.

Lex 9. Idem a. et c. Cannio Provo.[67]) [c. 9. C. ibid.]

Debitor, si pecunias non presumpsit reddere de pupillo, sed alii eas commendavit, ex eo usuras non solvet.

Lex 10. Idem a. et c. Crato et Donato militi. [c. 10. C. ibid.]

Usura tempora soluta[68]) dupplari non possunt.

Lex 11. Impr. Alexander a. Aurelio Terrano. [c. 12. C. ibid.]

Frumenti vel ordei[69]) mutuo dati accessio etiam ex nodo[70]) pacto prestanda est.

Lex 12. Idem a. et c. Popilio. [c. 11. C. ibid.]

Creditor possessionem, quem tenuit, fruges exinde reputat.

Lex 13. Idem a. et c. Eustaciae. [c. 13. C. IV. 32.]

Ex iudicio finitis vel omissis de usuris replicari non potest.

Lex 14. Idem a. et c. Aurelio Arcasiani. [c. 14. C. ibid.]

Si mulier debet pecunias, ut pro usuris ....[71])

Lex 15. Impr. Gordianus a. Claudio portorio. [c. 15. C. ibid.]

Debitor si spondet diem certum |[72]) non redderet, dupplum ā plus det, non valet.

Lex 16. Idem a. Flavio Sulpio. [c. 16. C. ibid.]

Debitor si frumentum certum diem non reddit et usuras, repeti potest.

Lex 17. Impr. Philippus a. et Philippus c. Aurelio Exiuno et aliis. [c. 17. C. ibid.]

Debitor si fundos in usuris consequendis redditos dedit, quod super usuris redditus est, non reputetur.

Lex 18. Impr. Dioclitianus et Maximianus et c. Aurelio Castori. [c. 18. C. ibid.]

Debitor si prius plus usuras dedit, quam capitanea persolveret, de usuras repeti potest.

Lex 19. Idem a. et c. Aurelio Cyrinaee. [c. 19. C. ibid.]

Debitor si vellet reddere pecunias et creditorem non invenerit et eas sequestratus sequestraverit, ex eo non persolvet usuras.

Lex 20. Idem a. et c. Aurelio Nicopolytano. [c. 20. C. ibid.]

Fideiussor tardius ad reddendum usuras non solvet.

Lex 21. Idem a. et c. Cressimeni. [c. 21. C. ibid.]

Dato pignus acceptas pecunias si usuras promisisti, adimplis.[73])

Lex 22. Idem a. et c. Comminio Carino. [c. 22. C. ibid.]

Usura non placita exigi non licet. Si convenit, quodsi[73b]) non daret, usuras persolveret|[74]), tenetur.

Lex 23. Idem a. et c. Iasoniano Cyliciae. [c. 23. C. ibid.]

Si mater legitima etate pecunias filiis cessit, in negotio usuras persolvet.

Lex 24.[75]) *Impr. Constantinus a. ad populum.* [c. 25. C. ibid.]

---

62) Cod. *abeat.* 63) Vox *Aurelius* ex male intellecto siglo „*a.*" videtur prodiisse. Lacunae vestigium in Codice apparet nullum. 64) Cod. *abet.* 65) Incipit fol. 91. B. 66) Sic a sec. manu. Prima habuerat *manoris.* 67) Leg. *Probo.* 68) Leg. *usurae per tempora solutae.* 69) Leg. *hordei.* 70) Lege *nudo.* 71) Integrae lineae spatium est vacuum in Cod. 72) Incipit fol. 92. A. 73) Leg. *adimples.* 73b) Leg. *ut, si.* 74) Incipit fol. 92. B. 75) Cod. *Lex IIII.*

Acceptas res mobiles si promisit dari usuras, persolvet.

Lex 25. Impr. Iustinianus a. Mene pp. [c. 26. C. IV. 32.]

Unaquamque personam, quantum det usuras. *In ea legem*[76]) *abet*[77]): Ceteros autem homines dimidia.

Lex 26. Impr. Iustinianus a. et c. Mene pp. [c. 27. C. ibid.]

Ante legem prolatam factum est, replicari non potest; si ante sponsum est et non soluta, secundum presentem legem exigitur usuras.

Lex 27. Impr. Iustinianus a. Demostheni pp. [c. 28. C. ibid.]

De usuras usuras non exigitur.

TITULUS XXXIII. De nautico fenore.

Lex 1. [Deest in vulgatis edit.]

Greca. Versiculum.[78])

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Scribonio. [c. 1. C. IV. 33.]

In nave, quae[79]) pecunias mutuat, nox[80]) de porto exierit, creditori[81]) est periculum, si quo[82]) contigerit.

Lex 3. Idem a. et c. Aureliae Consmiane. [c. 2. C. ibid.]

Mutuatas | [83]) pecunias plus usuras non exigi, quam constitutum est.

Lex 4. Idem a. et c. Aureliane Iuliane. [c. 3. C. ibid.]

Credita pecunia nauclerio, ut in Africa ambularet, et ille alibi ambulavit et angaria tentus est, secundum cautionem suam complet.

Lex 5. Idem et c. Pullio Iuliano Eucarista. [c. 4. C. ibid.]

Navigantibus feneras pecunias; si perierit, reddentur.

TITULUS XXXIV. De depositi.

Lex 1. Impr. Alexander a. Demetrio militi. [c. 1. C. IV. 34.]

Res commendatas ut commune[84]) casu perierint, non tenetur susceptor.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Celsino militi. [c. 2. C. ibid.]

Res commendatas, si mortuus est reddere, persolvat usuras.

Lex 3. Idem a. Austronio militi. [c. 3. C. ibid.]

Commendatas res usuaverit, usuras persolvat, aut dupplum, ut fuit, reddat.

Lex 4. Idem a. Thimograti militi. [c. 4. C. IV. 34.]

Commendatas pecunias, si eas exercitavit, usuras solvet.

Lex 5. Impr. Valerianus et Galienus aa. et Valerius c. Claudio. [c. 5. C. ibid.]

Si documenta cartarum[85]) commendasti, cuius orto tenuisti, etsi pensionem non adimplisti[86]), tamen documen | ta[87]) reddat.

Lex 6. Impr. Dioclitianus et Maximianus et c. Antonino Alexandro et Ulpiano Antipater. [c. 6. C. ibid.]

Commendatas chartas conservari licet.

Lex 7. Idem a. et c. Antiocho Antico Carpuniano militi[88]) *Democrati.* [c. 7. C. ibid.]

Commendatas pecunias alio mutuasti, teneris restituendum.

Lex 8. Idem a. et c. Aurelio Alexandro. [c. 8. C. ibid.]

Accepta pecunia, si alii eam det, non tibi est actio adversus debitorem, sed cui tu eam dedisti.

Lex 9. Idem a. et c. Aurelio Menopolo et ceteris. [c. 9. C. ibid.]

Facultas commendatas absque herede datari non licet.

Lex 10. Idem a. et c. Septime. [c. 10. C. ibid.]

Commendatas res restituantur.

Lex 11. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 12. C. ibid.]

Comendatas[89]) res a patre unus heres portionem suam tollet, et postea alias res interierint, qui tulit, lucravit.

TITULUS XXXV. Mandati.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Leoni. [c. 1. C. IV. 35.]

Idem mandata .....[90])

[Lex 1. Impr. Iustinianus a. Demostheni pp. | [91]) [c. 11. C. IV. 34.]

Comendatas[92]) res pro ipsa alienas dari non licet, et nisi iuraverit tecum interisse tibi actione, quod expedisti[93]), recipis.][94])

Lex 2. Impr. Antoninus a. Statio Marcellino. [c. 2. C. IV. 35.]

Fideiussor reddendas pecunias exigendum licet et heredem.

---

76) Leg. *lege.* 77) Leg. *habet.* 78) Postea duae lineae integrae vacuae sunt. 79) Pro *quae* Codex habet q. 80) Leg. *mox.* 81) Leg. *creditoris.* 82) Leg. *quod.* 83) Incipit fol. 93. A. 84) Fortasse legendum *si communi.* 85) Leg. *chartarum.* 86) Leg. *adimplesti.* 87) Incipit fol. 93. B. 88) Vocem *militi* secunda manus delevit. 89) Leg. *commendatas.* 90) Haec lacuna in Codice notata est. 91) Incipit fol. 94. A. 92) Lege *commendatas.* 93) Leg. *expendisti.* 94) Haec nescio quo casu in locum plane ineptum Codicis vitio delata sunt. Nam const. 11. C. IV. 34., quae superiore titulo defuit, in hoc titulo male collocata est.

Lex 3. Idem a. et c. Germano. [c. 3. C. IV. 35.]

Cui actione mandasti, quod egit, firmum est.

Lex 4. Impr. Alexander a. Aurelio Vulnerato. [c. 4. C. ibid.]

Mandata actione, quod egit, firmum est. Expensas, quas erogavit, recipit.

Lex 5. Idem a. Iuliano. [c. 5. C. ibid.]

Manda actione susceptam; si neglexit, compellitur.

Lex 6. Impr. Gordianus a. Aurelio[95] *Sostiu militi.* [c. 6. C. ibid.]

Pro quo spondisti[96] et reddidisti, eum exigere potest.

Lex 7. Idem a. Aureliano militi. [c. 7. C. ibid.]

Si litteras acceptas pecunias credidisti, secundum litteras tenetur.

Lex 8. Impr. Gordianus a. et c. Valerius c. vIIII Aurelio Licyo. [c. 8. C. ibid.]

Si pater per servum mandavit sibi mutuari pecunias et iam servus minori iam esse, heredes patris convenitur.

Lex 9. Impr. Dioclitianus et Maximianus | [97] *aa. et c. Marcello.* [c. 9. C. ibid.]

Si per procuratorem causam tuam lesam est, adversus eum dici potes.

Lex 10. Idem a. Aurelio Papio. [c. 10. C. ibid.]

Fideiussor, quod spondit, quem fidedixit, exigere potis.

Lex 11. Idem a. et c. Aurelio Gaio. [c. 11. C. ibid.]

Actor si exigit aut non expensas recipit ......[98]

Lex 12.[99] *Idem a. et c. Marcellino.* [c. 12. C. ibid.]

Procurator rem evictam possessionem vendit et post dominum ratum non fuit, venditi non habet.[1]

Lex 13. Idem a. et c. Aurelio Hermoniano. [c. 13. C. ibid.]

Procurator dolo vel culpa non faciat.

Lex 14. Idem a. et c. Hermoniano. [c. 14. C. ibid.]

Procurator a debitore pecunias, quas accepit, quod ex iudex comparavit, domino restituitur.

Lex 15. Idem a. et c. Aurelio p̄cario Atheneo. [c. 15. C. ibid.]

Mandata actione susceptor, si remotum est, solutum est.

Lex 16. Idem a. et c. Zando. [c. 16. C. ibid.]

Comparandam qui accepit pecunias, fraudem fecit, quod interest, tenetur.

Lex 17. Idem a. et c. Aurelio Gordiano. [c. 17. C. IV. 35.]

Non finito salario peti non potest. | [2]

Lex 18. Idem a. et c. Turciano. [c. 18. C. ibid.]

Fideiussor pro alio, quod reddidit, cum usuris recipitur.

Lex 19. Idem a. et c. Aurelio Eugenio. [c. 19. C. ibid.]

Pro inlicitas usuras pignus accepisti, exigere non potis debitori.

Lex 20. Idem a. et c. Aurelio Pegato. [c. 20. C. ibid.]

Mandatum acceptor expensas recipiat.

Lex 21. Impr. Constantinus a. Volusiano pp. [c. 21. C. ibid.]

Aliena vero negotia excepto[2b] officio geruntur.

Lex 22. Impr. Anastasius a. Eustatio p̄p̄. [c. 22. C. ibid.]

Qui litem comparat, quantum pretium dedit et usuram eorum incurrit, tantum exigit, si vicerit. *In ea lege abet*[3]: Sin autem per donationem actio data, valida est.

Lex 23. Impr. Iustinianus a. Ioh. p̄p̄. [c. 23. C. ibid.]

Actiones venundari non licet.

TITULUS XXXVI. Si servus se emi mandaverit.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Aurelio Dionisiae. [c. un. C. IV. 36.]

Si servus per extraneam personam de suas pecunias se comparavit, et ab ipso manumissus fuerit, nihil[4] est.

TITULUS XXXVII. Pro socio.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Aurelio. [c. 1. C. IV. 37.]

Si alius in comune[5] ponat solidos, alius opera abet, collegius est. | [6]

Lex 2. Idem a. et c. Aurelio Victorino militi. [c. 2. C. ibid.]

Pretium pensionis exequeris.

Lex 3. Idem a. et c. Aurelio. [c. 3. C. ibid.]

Communem rem adquisitam communi dividentur.

Lex 4. Idem a. et c. Aurelio Celeri. [c. 4. C. ibid.]

Societate & transactionis resolvi non potest.

Lex 5. Idem a. et c. Aurelio Theodoro. [c. 5. C. ibid.]

---

95) Litterae *Aur* a prima manu deletae sunt. 96) Codex *spondidisti*. 97) Incipit fol. 94. B. 98) Lacuna unius versus in Codice apparet. 99) Pro 12. Codex habet *II*. 1) Codex *abet*. 2) Incipit fol. 95. A. 2b) Leg. *exacto*. 3) Leg. *habet*. 4) Cod. *nichil*. 5) Leg. *commune*. 6) Incipit fol. 95. B.

Societas usque ad tempus finitum est, stat.

Lex 6. Impr. Iustinianus a. Iohanni pp. [c. 7. C. IV. 37.]

Socius infirmus fiet, sanus socius resolvet societate.

Lex 7. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 6. C. ibid.]

Societas, si unius honoris locus proficerit, non solvitur societas.

TITULUS XXXVIII. De contrahenda[7] emptione.

Lex 1. Impr. Valerianus et Galienus aa. Aurelio Paulo. [c. 1. C. IV. 38.]

Venditio facta de possessione, que[8]) alibi est constituta, valet.

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Aurelio Avio. [c. 2. C. ibid.]

Quod furiosus transigerit, nihil[9]) est.

Lex 3. Idem a. et c. Valerie. [c. 3. C. ibid.]

Venditio et emptio simul conpraehensa[10]) nihil[11]) est.

Lex 4. Idem a. et c. Aurelio Liciano. [c. 4. C. ibid.]

Facta in te donatio valet.

Lex 5. Idem a. et c. Umbige Gratiae. [c. 5. C. ibid.]

Tutor a pupillo rem comparare non licet.

Lex 6. Idem a. et c. Aurelio Lucretio. [c. 6. C. ibid.]

Si maritus uxori rem ex scripto vindedit[12]), filius in nom̄.[13]) matris sue[14]) exigit.

Lex 7. Idem a. et c. Aurelio Lysinioni. [c. 7. C. ibid.]

Si mater tua ancillam suam marito secundo donavit, valet.

Lex 8. Idem a. et c. Herodi et Diogeni. [c. 8. C. ibid.]

Res venditas, si pretium non accepisti, repeti pretium[15]) licet.

Lex 9. Idem a. et c. Severo militi. [c. 9. C. ibid.]

Qui comparavit, si pretium, quem spondit, non dedit, quia ille, non valet venditio.

Lex 10. Idem a. et c. Aurelio Paterno. [c. 11. C. ibid.]

Invitus comparare vel vendere non licet.

Lex 12. Idem a. Aurelio Paciano. [c. 12. C. ibid.]

Non dato pretio in emptione repeti potest.

Lex 13. Idem a. et c. Aurelio Decio Iuliano. [c. 13. C. IV. 38.]

Egi voluntate vendito ñ ex c̄strinctione.

Lex 14. Impr. Valentinianus, Gratianus et Theodosius aaa. Flaviano pp. Illyrici. [c. 14. C. ibid.]

Non licet consorti dicere: *non alii vendis.*

Lex 15. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. | [16]) [c. 15. C. ibid.]

Si res estimatas venditas fuerint, multum firmum est.

TITULUS XXXIX. De hereditate vel actio venditi[16b]).

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Geminio. [c. 1. C. IV. 39.]

Qui rem comparavit, contra creditores non litigat, sed auctor.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Titio Floriano. [c. 2. C. ibid.]

Qui adquisitam hereditatem vendidit, contra causatores ipse litigat.

Lex 3. Impr. Alexander a. Quintiano et Theomoto. [c. 3. C. ibid.]

Actor si invitus ad nomen domini[17]) rem comparet, dominus[18]) exinde dicere potest.

Lex 4. Idem a. Aurelio Diogeni militi. [c. 4. C. ibid.]

Qui suasit eum, qui necdum cognovit, ab eo emere, quod empserit, emptor sibi reputet.

Lex 5. Idem a. Nonario Honesimo. [c. 5. C. ibid.]

Venditor si ipso emptore pro ea rem procuratorem instituere licet.

Lex 6. Idem a. Pomponio militi. [c. 6. C. ibid.]

Non cepta hereditate vindi licet.

Lex 7. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Menasee. [c. 7. C. ibid.]

Si debitor creditori suo cautionem debiti sui illi opposuerit, ipse efficitur creditor. | [19])

Lex 8. Idem a. et c. Aurelio Vigiliano. [c. 8. C. ibid.]

Creditoris res obligatas a domino non revertitur, si non adimpleto placito.

Lex 9. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 9. C. ibid.]

Qui actionem designatam comparat, iuste lite persequitur.

---

7) Codex *contraenda.* 8) Cod. *quae.* 9) Leg. *nichil.* 10) Leg. *comprehensa,* 11) Cod. *nichil.* 12) Leg. *vendidit.* 13) Leg. *nomine.* 14) Leg. *suae.* 15) Cod. *p̄tiū.* 16) Incipit fol. 96. A. 16b) Leg. *actione vendita.* 17) Codex *dn̄i.* 18) Codex *dns.* 19) Incipit fol. 96. B.

TITULUS XL. Que res vendere[20]) non possunt, et qui vendere vel emere vetantur.

Lex 1. Impr. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Fausto comiti sacrarum largit.[21]) [c. 1. C. IV. 40.]

Regales vestes vendi nec emi licet.

Lex 2. Idem a. Cariobaudi duci. [c. 2. C. ibid.]

Ad inimicas gentes vendi aliquid non licet.

Lex 3. Impr. Arcadius et Honorius aa. ad Senatum et populum. [c. 3. C. ibid.]

Publica frumenta qui vendet vel emet, capiti[22]) puniantur.

Lex 4. Impr. Honorius et Theodosius aa. Faustino $\bar{p}p$. [c. 4. C. ibid.]

Frumenta, que ad exercitum transmittitur, qui ausu[23]) temerario eas tulerit, capiti puniantur.

TITULUS XLI. Que res exportari non licet.

Lex 1. Impr. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. Theodoto mag. militi[24]). [c. 1. C. IV. 41.]

Ad gentes inimicas nullum negotium portet.

Lex 2. Impr. Martianus a. Constantino $\bar{p}p$. | [25]) [c. 2. C. ibid.]

Qui arma ad inimicus[26]) vendit, puniantur.

TITULUS XLII. De eunuchis.

Lex 1. Impr. Constantinus a. Ursino duci Maesopotamiae. [c. 1. C. IV. 42.]

Qui eunuchum fecerit, puniatur.

Lex 2. Impr. Leo a. Viviano. [c. 2. C. ibid.]

Eunuchum comparari non licet.

TITULUS XLIII. De patribus, qui filios distraxerunt.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Aurelio Papiniae. [c. 1. C. IV. 43.]

Filio suo nemo vendat, nec donet, nec pignus det.

Lex 2. Impr. Constantinus a. provincialibus. [c. 2. C. ibid.]

Propter famem parentes filios licet vendere; posteus, si quis pro libertate pro eo pretium aut vicarium det, licet accipere.

TITULUS XLIV. De rescindenda venditione.

Lex 1. Impr. Alexander a. Aurelio Matroni[26 b]) *militi.* [c. 1. C. IV. 44.]

Qui per vim vendidit, rescinditur.

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Aurelio Luppo. [c. 2. C. IV. 44.]

Minoris pretium[27]) res venditas restitutas pretio[28]) res recipi potest. Quodsi emptor eligerit, adimplere pretium[29]) licet.

Lex 3. Idem a. et c. Titiae et Martiane. [c. 3. C. ibid.]

Iuste venditas res rescindi non potest.

Lex 4. Idem a. et c. Simpronio Eudoxio. [c. 4. C. ibid.]

Plus emptas res minori pretio[30]) res venditas | [31]) recipi non potest.

Lex 5. Idem a. et c. Claudio Rupho. [c. 5. C. ibid.]

Vinditori si dolus factus est, emptio cassatur.

Lex 6. Idem a. et c. Novisio Gaiano et Veterano. [c. 6. C. ibid.]

Bene venditas res retractari non licet.

Lex 7. Idem a. et c. Mucatraulo militi. [c. 7. C. ibid.]

Res autem venditas pretium reddere et rem recipere non potest.

Lex 8. Idem a. et c. Aurelio Euodie. [c. 8. C. ibid.]

Minus pretium[32]) de medietate datum repeti potest; emptoris est electio, adimplere aut rem reddere.

Lex 9. Idem a. et c. Domitio Civalensi. [c. 9. C. ibid.]

Facta venditio si solidi non sunt adnumerati et pecora in compensatione data, valet.

Lex 10. Idem a. et c. Emilio Severo. [c. 10. C. ibid.]

Qui rem male emit, et alii eam vendidit, si evictus fuerit, rem restituit.

Lex 11. Idem a. et c. Aurelio Magne. [c. 11. C. ibid.]

De dolo et[33]) minus pretium quando cognovisti, tunc te agere prohiberis.

Lex 12. Idem a. et c. Axiocho. [c. 12. C. ibid.]

In necessitate fames vel debiti res tuas vilipretium dedisti, repeti potest.

Lex 13. Idem a. et c. Aurelio Nice decaria. [c. 13. C. ibid.]

Rem in dotem posita vendita rescinditur, quia interdictum est.

Lex 14. Idem a. et c. Aurelio Basilide militi. [c. 14. C. ibid.]

Res obnoxes venditas irritum habent[34]).

---

20) Leg. fortasse *venire.* 21) Leg. *largitionum.* 22) Leg. *capite.* 23) Codex *quia usu.* 24) Lege *militum.* 25) Incipit fol. 97. A. 26) Leg. *inimicos.* 26 b) Leg. *Maroni.* 27) Codex *$\bar{p}ti\bar{u}$.* 28) Codex *$\bar{p}tio$.* 29) Codex *$\bar{p}tium$.* 30) Codex *$\bar{p}tio$.* 31) Incipit fol. 97. B. 32) Codex *$\bar{p}tium$.* 33) Vox *et* a prima manu supra lineam posita est. 34) Codex *abent.*

Lex 15. Impr. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad | [35]) *Ypatium.* [c. 15. C. IV. 44.]

Propter vilipretium emptio exscinditur.

Lex 16. Impr. Valentinianus, Theodosius et Archadius aaa. ad Magnillum vicarium Africe. [c. 16. C. ibid.]

Debitor creditori vilipretium rem vendidit, repeti potest.

Lex 17. Impr. Archadius et Honorius aa. Mesale. [c. 17. C. ibid.]

Propter qui pecunias civitati accepit, si pro emendo cuidam extero dedit, si perierint, ipsi eas reddet.

Lex 18. Impr. Arcadius et Honorius et Theodosius aaa. et c. Nestorium comiti rerum privatarum. [c. 18. C. ibid.]

Qui in exactione publica sunt, a privatis ni-[36]) comparent.

TITULUS XLV. Quando liceat ab emptione discedere.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Lycinio Ruphino. [c. 1. C. IV. 45.]

Si ex voluntate non vendidisti, agi potest.

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Aurelio Felici. [c. 2. C. ibid.]

Si ex voluntate vendidisti, de minus pretium potis dicere.

TITULUS XLVI. Si propter publicas pensitationes venditio fuerint celebrata.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Geminio Materno. | [37]) [c. 1. C. IV. 46.]

Pro tributu qui rem suam fiscó tradidit, nullus creditor preponere[38]) se potest.

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Attiniae Plotiane. [c. 2. C. ibid.]

Pro tributo rem tuam curiali vendidisti iusto p̄dio[39]), repeti non potest.

Lex 3. Impr. Constantinus a. ad Ignatium Faustinum presidi Vetice[40]). [c. 3. C. ibid.]

Legitima aetate pro tributo res suam iusto pretio exactori vendedit[41]), valet.

TITULUS XLVII. Sine censu vel reliquis fundum comparare[41b]) non posse.

Lex 1. Impr. Alexander a. Capitoni. [c. 1. C. IV. 47.]

Si mater tua in dotem posuit possessionem, uti pater tuus eam possederit[42]) et illa censum solveret, censum non solvit mulier, sed, qui possidet[43]), tam per emptionem vel pacto vel ex cautionem si factum fuerit.

Lex 2. Impr. Constantinus a. ad Antoninum Marcellinum praesidem annonariae. [c. 2. C. IV. 47.]

Possessionem censum vendi nec emi licet.

Lex 3. Impr. Iulianus a. ad Secundum p̄p. [c. 3. C. ibid.]

Qui possidet, ipse reddat.

TITULUS XLVIII. De periculo et commodo rei venditae.

Lex 1. Impr. Alexander a. Iulie Secunde. | [44]) [c. 1. C. IV. 48.]

Emptor si venditorem praetermittit in lite et perdidit, sibi reputat.

Lex 2. Idem a. Gorgilio Iuliano. [c. 2. C. ibid.]

Placitas res, antequam tradantur, si quod emerserit, venditori est; post traditas emptori reputatur, quod contigerit.

Lex 3. Idem a. Damphynae. [c. 3. C. ibid.]

Qui ex dolo vendit, emptore non nocet.

Lex 4. Impr. Gordianus a. Silvestro militi. [c. 4. C. ibid.]

Rem venditas venditor moram non fecit tradendo, sed emptor emptòri erit res emptori est periculum.

Lex 5. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Aurelio Leontio. [c. 5. C. ibid.]

Res venditas si emptor moraverit, casu perierit et emptori reputetur.

Lex 6. Idem a. et c. Aurelio Quirillo. [c. 6. C. ibid.]

Vendita ancilla, si mora emptor ad suscipiendum fecerit et mortua fuerit, emptori reputatur.

TITULUS XLIX. De actionibus empti et venditi.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Heliane. [c. 1. C. IV. 49.]

Cui rem vendidisti, si te pro pretium ad causam provocavit, contra emptorem est actio, non in rem[45]).

Lex 2. Impr. Valerianus et Galienus aa. et Valerius c. Flavio Domitiano. [c. 2. C. ibid.]

Res venditas | [46]) de minus pretium peti potest; ante emptionem si rem tenuit, pervasor[47]) est.

Lex 3. Impr. Dioclitianus et Maximianus a. et c. Serapiodoro. [c. 3. C. ibid.]

Arras datas pacti loco esse videtur.

---

35) Incipit fol. 98. A. 36) Cod. *nichil.* 37) Incipit fol. 98. B. 38) Leg. *praeponere.* 39) Leg. *pretio.* 40) Leg. *praesidem Beticae.* 41) Leg. *vendidit.* 41 b) Leg. *comparari.* 42) Leg. *possideret.* 43) Sic secunda manus correxit; prima habuerat *possedit.* 44) Incipit fol. 99. A. 45) Pro *in rem* Codex habet *ire.* 46) Incipit fol. 99. B. 47) Codex *pervasior.*

Lex 4. Idem a. Muciano. [c. 4. C. IV. 49.]

Venditor impleto pretio[48]) moretur facere traditionem, quantum domini[49]) interest, restituit.

Lex 5. Idem a. et c. Decimo Caplusio. [c. 5. C. ibid.]

Emptor si pretium[50]) non adimplet, cum usuris restituat pretium[51]) reliquo.

Lex 6. Idem a. et c. Aurelio. [c. 6. C. ibid.]

Ratione[52]) facta, venditio si aliud non convenit, statuendi.

Lex 7. Idem a. et c. Hysidoro. [c. 7. C. ibid.]

Servus si occulte de suo solido per extraneos se redimet, denuo domino detur pretium.

Lex 8. Idem a. et c. Aurelio Eusebio. [c. 8. C. ibid.]

Qui in vacuam possessionem successores eius emptorem vel heredes eius induxisse, nihil[53]) esse translatum.

Lex 9. Idem a. et c. Aurelio Zanie Antipatre. [c. 9. C. ibid.]

Qui plus dedit pretium[54]), quam res valet, contra venditore praeponi non licet agi.

Lex 10. Idem a. et c. Titio Attalo. [c. 10. C. ibid.]

Dato pretio pro carne, si non tradit carnem, quantum emptori interest, venditor reddet. | [55])

Lex 11. Idem a. et c. Flaviae Eucarpe. [c. 11. C. ibid.]

Vendito mancipio, si post venditor eum manumisit, nihil[56]) est.

Lex 12. Idem a. et c. Egicrispino. [c. 12. C. ibid.]

Vino vendito ex eo damno emerserit, et emptori est. Nam de mensura vel placito contra venditore est.

Lex 13. Idem a. et c. Flavio Alexandro. [c. 13. C. ibid.]

Emptori fruges consequi licet; minus pretium cum usuris restituat.

Lex 14. Idem a. et c. Aurelio Rosino. [c. 14. C. ibid.]

Servus emptus nullum vitium inserveat.

Lex 15. Idem a. et c. Aurelio Antonino Heliano. [c. 15. C. ibid.]

Ultra modum venditum triticum traditus detur, causatio fiet.

Lex 16. Idem a. et c. Aurelio Hermiano Cyrillo pp. [c. 16. C. ibid.]

Venditas pecoras[57]) aput venditorem residendum fructus fecerit, restituit emptori.

TITULUS L. Si quis alterius sibi sub alterius nomine[58]) vel aliena pecunia emerit.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Mercatori Secundo. [c. 1. C. IV. 50.]

Qui de alterius pecunia ad suum nomen[59]) fecit documentum, secundum documentum dominus[60]) efficitur.

Lex 2. Impr. Alexander a. Septimie. [c. 2. C. ibid.]

Si pater ad filii [nomen[61]) possessionem comparavit, fili erit. | [62])

Lex 3. Idem a. Favio Paterno. [c. 3. C. ibid.]

Cuius nomen legitur pecunias in documentum, ipse est dominus.

Lex 4. Impr. Valerianus et Galienus aa. et Valerius c. Aurelio Cyrillo. [c. 4. C. ibid.]

Si ad[63]) alterius instrumentum factum est tuam iussionem tu possides restitui te licet.

Lex 5. Impr. Diocliltianus et Maximianus aa. et Valerius c. Vero. [c. 5. C. ibid.]

Maritus de suos solidos ad nomen uxoris documentum fieri iussit, mariti est possessio.

Lex 6. Idem a. et c. Aurelio Dionisio. [c. 6. C. ibid.]

Si maritus pecunias dedit uxori et illa ad suum nomen emit, solidis[64]) reddet marito.

Lex 7. Idem a. et c. Aurelio Gerontio. [c. 7. C. ibid.]

Cui negotium commisisti, rem de tuo solido comparavit, tuum efficitur.

Lex 8. Idem a. et c. Maxime Valentinae. [c. 8. C. ibid.]

Si de aliena pecunia ad tuum nomen[65]) comparasti, dominus effectus es.

Lex 9. Idem a. et c. Eminio Rufiano. [c. 9. C. ibid.]

Inter absentes venditio fieri licet.

TITULUS LI. De rebus alienis non alienandis et prohibita rerum alienationem[66]) vel epotheca[67]).

Lex 1. Impr. Alexander a. Galtiano militi. | [68]) [c. 1. C. IV. 5.]

Si alium[69]) servum vendidisti, emptoris longi temporis non inquietantur, sed venditor pretium reddet, si emptor ignoraverit, alienus servus fuisset.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Grecie Helie. [c. 2. C. ibid.]

Maritus rem uxoris vendidit; si longi temporis emptorem non munet[70]), mulieri actio iure competit.

---

48) Codex *p̄tio.* 49) Pro *domini* Codex habet *dn̄i.* 50) Codex *p̄tium.* 51) Codex *p̄tium.* 52) Vox *ratione* ex voce *Neratio* corrupta est. 53) Cod. *nichil.* 54) Cod. *p̄tium.* 55) Incipit fol. 100. A. 56) Cod. *nichil.* 57) Pro *pecoras* Codex habet *peca.ras.* In medio verbo una littera erasa est. 58) Pro *nomine* Codex habet *noe.* 59) Codex *nom.* 60) Codex *dns.* 61) Codex *nom.* 62) Incipit fol. 100. B. 63) *Ad* a secunda manu supra lineam positum est. 64) Lege *solidos.* 65) Cod. *nom.* 66) Leg. *alienatione.* 67) Leg. *hypotheca.* 68) Incipit fol. 101. A. 69) Leg. videtur *alienum.* 70) Leg. *muniet.*

Lex 3. Impr. Diocliltianus et Maximianus aa. et c. Aurelio et Valeriano. [c. 3. C. IV. 51.]

Si iuste venditum est, ab herede inquietari non licet.

Lex 4. Idem a. et c. Domitio Aphibio. [c. 4. C. ibid.]

Si mater tua res mariti pignus posuit, filium praeiudicium non facit[71].

Lex 5. Idem a. et c. Aurelio Egro. [c. 5. C. ibid.]

Si pater res filio[72] emancipati vendidit, nihil[73] est.

Lex 6. Idem a. et c. Aurelio Rupho. [c. 6. C. ibid.]

Res ad te pertinentes nemo vendere potest.

Lex 7. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 7. C. ibid.]

Ad quem non pervenit res per testamentum vel ex pacto, si eam vendidit vel manumisit, cum fructibus eas restituit.

TITULUS LII. De communium rerum alienatione.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Apollodoro evocato. [c. 1. C. IV. 52.]

De his, qui rem communem vendidit, si annositas emptorem munit, cum venditori[74] habes[75] actionem, cui res competit. |[76]

Lex 2. Idem a. Hereiano militi. [c. 2. C. ibid.]

Si coheredes tua[77] rem vendiderunt, nihil[78] tibi nocet.

Lex 3. Impr. Diocliltianus a. et Maximianus a. et c. Aurelio Eusebio. [c. 3. C. ibid.]

Communes res distrahi[79] non licet.

Lex 4. Idem a. et c. Ulpiano militi. [c. 4. C. ibid.]

Communes res vendi non licet.

Lex 5. Idem a. et c. Olympiano. [c. 5. C. ibid.]

Qui rem ignorat communem, vendidit; emptori dupplum reddat pretium.

TITULUS LIII. Rem alienam gerentibus non interdici rerum suarum alienationem.

Lex 1. Impr. Severus et Anthoninus aa. et c. Publice Capriolae. [c. un. C. IV. 53.]

Tutor vel curator pro debito pupilli res ipsius distrahi[80] licet.

TITULUS LIV. De pactis inter emptorem et venditorem positis.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Claudie Diothime. [c. 1. C. IV. 54.]

Si vendedisti, ut intra certum tempus pretium[81] restitueris, valet placitus.

Lex 2. Impr. Alexander a. Caresio militi. [c. 2. C. ibid.]

Venditam rem si convenit, ut pretium[82] quocunque tempore recipiat, valet, remota praescriptionem[83].

Lex 3. Idem a. Felici militi. [c. 3. C. ibid.]

Si res vendita convenit, ut, si certum tempus non adimpleret, pretium remitteret, valet placitus.

Lex 4. Idem a. Claudio Iuliano et Proculiano. [c. 4. C. ibid.]

Res venditas non adimpleto pretio[84] res retolli |[85] non potest, solidos cum usuris.

Lex 5. Impr. Gordianus a. Aurelio Longino evocato. [c. 5. C. ibid.]

Res venditas si tardium pretium[86] exsolvet, usuras pensitare ab emptore praestare de iure postulas.

Lex 6. Impr. Carus, Carinus et Numerius aaa. et c. Solubrio Romulo. [c. 6. C. ibid.]

Minori pretio[87] rem emptam cum fructibus restituit.

Lex 7. Impr. Diocliltianus et Maximianus aa. et c. Faviano Musco. [c. 7. C. ibid.]

Venditas res si convenit reddito pretio recipi, valet.

Lex 8. Idem a. et c. Auxononi. [c. 8. C. ibid.]

Inter emptorem et venditorem vero placidus[88] valet.

Lex 9. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 9. C. ibid.]

Emptor si promisit nulli ea re alienare preter venditore, valet.

TITULUS LV. Si servus exportandus veniat[89].

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. et c. Petronie Flavillae. [c. 1. C. IV. 55.]

Qui mancipium emit, ut eum liberum faciat, adimplendum est.

Lex 2. Idem a. et c. Sezoncdymo. [c. 2. C. ibid.]

Manuinieetio in servum valet, si ab alio teneatur.

Lex 3. Impr. Alexander a. Nobilio liberto. [c. 3. C. ibid.]

---

71) Pro *facit* Codex habet *fac.* 72) Leg. *filii.* 73) Cod. *nichil.* 74) Leg. *venditore.* 75) Cod. *abes.* 76) Incipit fol. 101. B. 77) Leg. *tuam.* 78) Cod. *nichil.* 79) Cod. *distrai.* 80) Cod. *distrai.* 81) Cod. *ptium.* 82) Cod. *ptium.* 83) Leg. *praescriptione.* 84) Cod. *ptio.* 85) Incipit fol. 102. A. 86) Cod. *ptium.* 87) Cod. *ptio.* 88) Legendum *placitus.* 89) Legendum *veneat.*

Vendita ancilla, mora[90]) faciente emptore, venditor eam manumisisset, non valet manumissio. | [91])

Lex 4. Idem a. Aurelio Papiae. [c. 4. C. IV. 55.]

Servo alieno, qui manumisit, capitali poena vindicabit.

Lex 5. Idem a. Sextiano Sarapioni. [c. 5. C. ibid.]

Fugacem mancipium actor, ubi eum invenit, teneat.

TITULUS LVI. Si mancipium ita venierit, ne prostituatum[92]).

Lex 1. Impr. Alexander a. Socrate pp. [c. 1. C. IV. 56.]

Si ancillam tuam in turpem actionem positam vellis[93]) eam tollere, et habuerit[94]) vocem, ingenuitatis iudicem eam dici iubemus.

Lex 2. Idem a. Severo. [c. 2. C. ibid.]

Idem hec lex, ut supra.

Lex 3. Idem a. Aurelio Helie. [c. 3. C. ibid.]

Si ancilla tua vendidisti, ut non prostituta fieret, valet.

TITULUS LVII. Si mancipium ita fuerit alienatum, ut manumittatur vel contra.

Lex 1. Impr. Alexander a. Patricensi. [c. 1. C. IV. 57.]

Qui vendit aut donat, ut post certos annos liber sit, mancipium, aliud fieri non licet.

Lex 2. Idem a. Euticiano. [c. 2. C. ibid.]

Si naturalis filius venditus est, ut manumittatur, si non fuerit manumissus, ipsa natura liberum eum facit.

Lex 3. Idem a. et c. Fulcio Maximo. [c. 3. C. ibid.]

Qui vendit ancillam post XXV annis libera efficitur, si non fuerit facta, hique[95]) libera est et filius post in|pletum[96]) tempus natus est.

Lex 4. Impr. Gordianus a. Cornilie Iocundo. [c. 4. C. ibid.]

Dominus si ancille promisit dare libertatem et non occursit, ex ea voluntate libera est et fili, qui ex ea nascuntur.

Lex 5. Idem a. Aurelio Marino. [c. 5. C. ibid.]

Si sub conditione venditus est mancipius, non manumittatur, et fuerit manumissus, sine poena pretii eum retolli vinditor.

Lex 6. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Heloidie Rufine. [c. 6. C. ibid.]

Vendito mancipio, ut manumitteretur, si noluerit emptor hoc facere, compellitur.

TITULUS LVIII. De diliciis[97]) et actionibus.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Decentio Veromilio. [c. 1. C. IV. 58.]

Qui sciendum[98]) servum vitiosum vel bonum vendidit, si quid mali servum[99]) commisit, venditor pretium[1]) et damnum inlati[2]) reddat.

Lex 2. Impr. Gordianus Petilio Maximo. [c. 2. C. ibid.]

Servus si post annum fugierit[3]), periculum venditoris non est.

Lex 3. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Aurelio Muciano. [c. 3. C. ibid.]

Si, antequam venditus fuerit servus, non fuit fugax, post fugierit, non erit culpam venditoris. | [4])

Lex 4. Idem a. et c. [c. 4. C. ibid.]

Possessio vendita, ut, si illi non placuerit, eam reddere[5]), placitus valet.

Lex 5. Impr. Gratianus Valentinianus et Theodosius aa. Nebridio pp. [c. 5. C. ibid.]

Emptor timens, ne fugacis sit mancipius, reddi licet.

TITULUS LIX. De monopoliis et de conventu negotiatorum inlicito vel artificum ergolaborumque, nec non balneatorum prohibitis[6]) inlicitisque pactionibus.

Lex 1. [c. 1. C. IV. 59.]

Greca.[7])

Lex 2. Impr. Zeno a. Constantino pp. [c. 2. C. ibid.]

Qui monopolo petent et agent, amissis rebus suis, exilio morentur. Qui autem[8]) pactis se conscribunt pro caritate vendendi, quinquaginta libras auri det fisco.

TITULUS LX. De nundinis.

Lex 1. Impr. Valentinianus et Valens aa. ad Probum pu. [c. un. C. IV. 60.]

In omnibus mercatoribus conventio aut violentia non fiat.

TITULUS LXI. De vectigalibus et commissis.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. et c. Victorino. [c. 1. C. IV. 61.]

Servus ante descriptionem manumissus censum non dat.

Lex 2. Idem a. et c. Iunio. [c. 2. C. ibid.]

---

90) Leg. *moram.* 91) Incipit fol. 102. B. 92) Leg. *prostituatur.* 93) Leg. *velis.* 94) Cod. *abuerit.* 95) Leg. *sicque.* 96) Incipit fol. 103. A. 97) Leg. *aedilitiis.* 98) Cod. *sciens.* 99) Leg. *servus.* 1) Cod. *p̄tium.* 2) Leg. *inlatum.* 3) Leg. *fugerit.* 4) Incipit fol. 103. B. 5) Leg. *redderet.* 6) Codex *proibitis.* 7) Hoc loco duorum versuum spatium vacuum habetur. 8) Cod. *quia ut.*

Si ante quinquen|nium [9]) illis [10]) non est contestata, vindicari potest.

Lex 3. Idem a. et c. militibus. [c. 3. C. IV. 61.]

Prospectum, ne ommissa [11]) professione poena commissa teneantur [12]). Si deberi aparuerit [13]), exsolvet.

Lex 4. Impr. Constantinus a. ad Iunium Ruphum [14]). [c. 4. C. ibid.]

Census non datus non plus quam tres annos sustineatur.

Lex 5. Idem a. Menandro. [c. 5. C. ibid.]

Pro negotia negotiatores cannone [15]) non prestent.

Lex 6. Impr. Valentinianus et Valens aa. et c. ad Florum comiti sacras largit. [c. 6. C. ibid.]

Ut censum omnium sit communi solvendum.

Lex 7. Impr. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. et c. Marcellum comitem. [c. 7. C. ibid.]

Ordinarium [16]), ut et milites non se excusent de censum.

Lex 8. Impr. Valentinianus, Gratianus et Theodosius aaa. et c. Palladio comiti sacrarum. [c. 8. C. ibid.]

Allegatis [17]) gentium devotarum species de propriis convenit deportari.

Lex 9. Idem a. et c. Palladio sacrarum. [c. 9. C. ibid.]

Submovenda est ut animalium Abarchadie Egypti et Augusta.

Lex 10. Impr. Arcadius et Theodosius aa. Anthemio pp. [c. 10. C. ibid.]

Curiales pro exigendam canonem ut alia utilitatem solacia detur. | [18])

Lex 11. Idem a. et c. Lampadio pp. [c. 11. C. ibid.]

Qui ad usu proprio vel preces imperatoris sales tulerit, in conscio actore ipse in servitio cum ipso pretio [19]) deveniat.

Lex 12. Impr. Honorius et Theodosius aa. Gaistoni comiti sacrarum. [c. 12. C. ibid.]

Qui aget, ut censum non solvat, in carcere mittatur.

Lex 13. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. et c. Flaviano pp. [c. 13. C. ibid.]

Exceptis vectigalibus publicis, si necessitas fuerit, reserventur duas portiones erario publico.

TITULUS LXII. Nova vectigalia institui non posse.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Gavio Victorino. [c. 1. C. IV. 62.]

Novum censum fieri non licet.

Lex 2. Idem a. et c. Ventilio Callistiano. [c. 2. C. ibid.]

Novum censum cives facere non possunt.

Lex 3. Impr. Valentinianus et Galienus aa. et c. Aurelio Tusco et aliis. [c. 3. C. ibid.]

Novus census inconsulte non fiat, et si inconsulte exactum est, recipiatur.

Lex 4. Impr. Constantinus a. ad Felicem pp. [c. 4. C. ibid.]

De conductoribus publicis nova honera [20]) ruri fecerint, exilio deportentur.

TITULUS LXIII. De commerciis et mercatoribus. | [21])

Lex 1. Impr. Valentinianus et Valens aa. ad Iulianum comitem Orientis. [c. 1. C. IV. 63.]

Pro utilitate publica negotia exerceri non negetur.

Lex 2. Idem a. et Gratianus aa. Tatiano comiti sacrarum [22]). [c. 2. C. ibid.]

Nullum negotium vel [23]) aurum ad gentes portentur.

Lex 3. Impr. Honorius et Theodosius aa. et c. Theodoro pp. [c. 3. C. ibid.]

Nobiles personas commercium non faciant.

Lex 4. Idem a. et c. Anthemio pp. [c. 4. C. ibid.]

Cum Persis nemo mercetur sine iussione principis.

Lex 5. Idem a. Azedio pp. [c. 5. C. ibid.]

De certo numero negotiarum, q ad Persis negotia gerunt [24]).

Lex 6. Idem a. Maximo comiti sacrarum. [c. 6. C. ibid.]

Qui annona consuetudine negotii in civitate, in exilio deportetur.

TITULUS LXIV. De rerum permutationem et de prescriptis verbis actionem.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Trasee militi. [c. 1. C. IV. 64.]

Si pater tuus vendidit possessionem et aliam emit, commutatio constat.

---

9) Incipit fol. 104. A. 10) Leg. *lis.* 11) Leg. *omissa.* 12) Leg. *poenà commissi teneantur.* 13) Leg. *apparuerit.* 14) Leg. *Rufum.* 15) Leg. *canonem.* 16) Crediderim vocem *ordinarium* prodiisse ex male intellecto siglo, quo vox *Orientis* significatur. 17) Leg. *a legatis.* 18) Incipit fol. 104. B. 19) Cod. *ptio.* 20) Leg. *onera.* 21) Incipit fol. 105. A. 22) Codex *sacrarum.* 23) Pro *vel* Codex habet *ū.* 24) Cod. *ger.*

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Primitire. [c. 2. C. IV. 64.]

Commutatio vel venditio est.

Lex 3. Idem a. Barcio Leontio. [c. 3. C. ibid.]

In verbo commutatio nihil[25] est.

Lex 4. Idem a. Leontio. [c. 4. C. ibid.]

Commutata possessio, si venundata fuerit, non est tibi actio | [26] contra emptorem, sed, ad quem commutasti.

Lex 5. Idem a. et c. Theodolane. [c. 5. C. ibid.]

Si pater tuus fundum aut domum acceperit, si non accepit, si tu vellis[27], accipis; si non, recipis possessionem.

Lex 6. Idem a. et c. Protogeni. [c. 6. C. ibid.]

Res traditas, ut alias acciperis[28], hoc facto sine scriptura nihil[29] est.

Lex 7. Idem a. et c. Themotheo[30]. [c. 7. C. ibid.]

Species datas, ut alias acciperes, et non accipisti[31], in verbo placitus valet.

TITULUS LXV. De locato et conducto.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Iulio Agrippino. [c. 1. C. IV. 65.]

Locatam cannavam, quod per furem perierit, non est locatori periculum; quod per desertam canavam perierit, locatoris est mansio.

Lex 2. Idem a. Ephidio Epilicto. [c. 2. C. ibid.]

Pensio si moretur, cum usuris restituat.

Lex 3. Idem a. Flavio Calimorfo. [c. 3. C. ibid.]

Rem conductam prestitam pensionem expelli non potest, nisi ipse dominus huius manere vult aut edificare, aut si tu eam male egeris.

Lex 4. Impr. Alexander a. Hario Sabino. [c. 4. C. ibid.]

Conductum orreum[32] si latrones insistent eum frangere, dominus orree[33] solacium custodie prestet.

Lex 5. Idem a. Aurelio Petronio. [c. 5. C. ibid.]

Conductor | [34] si cum voluntate domini [35] aliis rem locavit, dominus exigat pensionem ab eis.

Lex 6. Idem a. Lucillio Victorino. [c. 6. C. ibid.]

Conductor si vult alio locare ad fruendum, licet.

Lex 7. Idem a. Septimio Gerentiano militi. [c. 7. C. ibid.]

Si cannonicario pro rem locatam illi sponsionem spondisti, post impletum tempus si eam tenuit, absolutus de posteriore tempus es.

Lex 8. Idem a. Saviniano Eginio. [c. 8. C. IV. 65.]

Rem conductam, si non venit[36] de damni vel lucri, pensio adimpletur.

Lex 9. Idem a. et c. Aurelio Fusco militi. [c. 9. C. ibid.]

Qui fundum emit, si non promisit colono, quem invenit, ibi permanere, repellit illum.

Lex 10. Impr. Gordianus a. Pomponio Sauino. [c. 10. C. ibid.]

In rem conductam expleto tempus heres non succedit.

Lex 11. Impr. Philippus a. et Philippus c. Aurelio Theodoro. [c. 11. C. ibid.]

Conductor post impletum tempus non tenetur rem.

Lex 12. Idem a. et Philippus c. Aurelio Nicee. [c. 12. C. ibid.]

Conductam rem, si ad latrones ex ea aliquid periit, domino reputetur.

Lex 13. Idem a. et c. Aurelio Iulio. [c. 14. C. ibid.]

Qui accepit pecuniam ex locato agro et refellit, agi potest. | [37]

Lex 14. Impr. Valerianus, Galienus aa. et Valerius c. Aurelio Eraclide S. [c. 13. C. ibid.]

Si singillatim conductores rem non susceperunt[38], unus pro alio conveniri non potest.

Lex 15. Idem a. et c. Aurelio Euphrosime. [c. 15. C. ibid.]

Si locator ante tempus ante expellit, penam subiacebit.

Lex 16. Idem a. et c. Aurelio Theomotheo. [c. 16. C. ibid.]

Placitus locationis servetur, nec amplius pensionem exigit.

Lex 17. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Hostilio Hectario praesidi provincie. [c. 17. C. ibid.]

Pensionem persolvi si moraveris, cum usuris reddis.

Lex 18. Idem a. et c. Annio Ursino. [c. 18. C. ibid.]

Per exsterelitatem pensionem non adimplisti[39], p' haec reddis.

Lex 19. Idem a. et c. Iulio Valerio. [c. 19. C. ibid.]

Si in cartas res locasti, de pensione videndum est.

Lex 20. Idem a. Aurelio Carphoro. [c. 20. C. ibid.]

---

25) Codex *nichil.* 26) Incipit fol. 105. B. 27) Leg. *velis.* 28) Leg. *acciperes.* 29) Codex *nichil.* 30) Leg. *Timotheo.* 31) Leg. *accepisti.* 32) Leg. *horreum.* 33) Leg. *horrei.* 34) Incipit fol. 106. A. 35) Pro *domini* Codex habet *dn̄i.* 36) Legendum videtur *non convenit.* 37) Incipit fol. 106. B. 38) Leg. *susceperunt.* 39) Leg. *adimplesti.*

Qui suam rem conduxit[40]), estimans alienam, domini[41]) sui praeiudicium non generat.

Lex 21. Idem a. et c. Anthonie. [c. 21. C. IV. 65.]

Rem locatam, si alius plus offeret, conductor repelli non potest.

Lex 22. Idem a. et c. Papiliano. [c. 22. C. ibid.]

Libelli testimonium dominum confirmat. | [42])

Lex 23. Idem a. et c. Aurelio Briso. [c. 23. C. ibid.]

Nemo enim sibi ius possessionis mutari potest.

Lex 24. Idem a. et c. Aurelio Antonino. [c. 24. C. ibid.]

Conductio sine scriptura pensione, mulier pro marito non reddet preces[43]), si ipsa conductione fiet.

Lex 25. Idem a. et c. Aurelio Epagatho. [c. 25. C. ibid.]

Primo reddat res conductas, et sic proponis de proprietate ipsius.

Lex 26. Idem a. et c. Aurelio Oponi et Thermosio. [c. 26. C. ibid.]

Res conductas, si tuas est, prius restituis.

Lex 27. Idem a. et c. Maximiano Agopodi. [c. 27. C. ibid.]

Si colono rem tuam dedisti, restituit; quod in verbo illi placuisti, revocabis.

Lex 28. Idem a. et c. Tusciano Neoni. [c. 28. C. ibid.]

Conductio ex dolo revocare non potest, nisi ex certo casus.

Lex 29. Idem a. et c. Aurelio Iuliano. [c. 29. C. ibid.]

Res conductas integra restituitur.

Lex 30. Impr. Theodosius et Valentinianus a. et c. Florentio pp. [c. 30. C. ibid.]

Curiales non conductores, nec procuratores nec fideiussores fient.

Lex 31. Impr. Leo a. Aspari mag. mil. NO. [c. 31. C. IV. 65.]

Milites non conductores ut procuratores nec fideiussores fiant.

Lex 32. Impr. Zeno a. Adamantium pp. | [44]) [c. 32. C. ibid.]

Domino liceat uni et alii locare; si conductores litem fecerint cedis, privatis[45]) exilio damnetur, militans decem libras auri det.

Lex 33. Idem a. Sebastiano pp. [c. 34. C. ibid.]

Rem conductam si reddere noluerit, reddat duplum.

Lex 34. [c. 33. C. ibid.]

Constitutio greca.

Lex 35. Impr. Iustinianus a. ad Senatum. [c. 35. C. ibid.]

Miles vel federatus procurationem vel conductionem egerit, amittat militiam. *In ea legem abet*[46]): Et ipsi[46b]), q suas facultates. Qui militanti possessionem locavit, amittat pensionem.

TITULUS LXVI. De emphiteutico iure.

Lex 1. Impr. Zeno a. Sebastiano pp. [c. 1. C. IV. 66.]

Qui iure enphiteutico accepit, si quod evenerit, sibi reputet, si dator sibi collegium non habet[47]).

Lex 2. Impr. Iustinianus a. Demostheni pp. [c. 2. C. ibid.]

Qui rem emphyteuticam tenuit, si intra triennium pensionem non intulerit, domino alii eam rem dare.

Lex 3. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 3. C. ibid.]

Qui in emphyteutico tenet, alii eum non prestat resistere intra duo menses, aliis aut. penam subiacet.

EXPLICIT LIBER QUARTUS. | [48])

---

40) Codex *cdux.* 41) Codex *aut.* 42) Incipit fol. 107. A. 43) Codex *pces.* 44) Incipit fol. 107. B. 45) Leg. *privatus.* Vox *cedis* videtur esse orta ex his const. 32. C. IV. 65. verbis: *si privatus est, acriter caesus exilii subeat poenam.* 46) Leg. *habet.* 46b) Haec verba constitutionis 35. C. IV. 65. 47) Cod. *abet.* 48) Incipit fol. 108. A.

INCIPIT LIBER QUINTUS ADNOTATIONUM DOMINI IUSTINIANI.

TITULUS I. De sponsalibus et arris[49] sponsaliciis et proxeneticis.

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [c. 8. C. V. 9.]

Qui stante filios ad secundas migravit nuptias, non amplius illi conferat, quam uni filio portio competit.

Lex 2. Impr. Iustinianus a. Demostheni pp. [c. 9. C. ibid.]

In secundo matrimonio non amplius conferatur, quam portio uni filio competit. *In ea lege verba hec sunt:* Non liceat parentibus iudicare.

Lex 3. Impr. Grat., Val. et Theod. Eutropio pp. [c. 3. C. V. 1.]

Arris[50] sponsaliorum nomine datis, si interea sponsus vel sponsa decesserit, que[51] data sunt, iubemus restitui, nisi causis[52], ut nuptie[53] non celebrent[54], defuncta persona iam praebuitur[55].

TITULUS X. Si secundo nupserit mulier, cui maritus usumfructum reliquerit.

Lex 1. Impr. Valentinianus, Theod. et Archad. aa. Tatiano pp. [c. 1. C. V. 10.]

Si maritus uxori usumfructum per testamentum dimisit, et mulier ad secundas migravit nuptias, amisit usumfructum; de sponsalibus usumfructum capit; si filio tutorem quesiit, rationes facit.

TITULUS XI. De dotis promissione vel nuda pollicitatione. | [56]

Lex 1. Impr. Alexander a. Claudie. [c. 1. C. V. 11.]

Si in coniunctione nihil[57] tibi traditum est, nec scriptum est, exigere nihil[58] potis.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Herodito. [c. 2. C. ibid.]

Si pro reliquam dotem usuram promisit dare, exigere potis.

Lex 3. Idem a. Claudio. [c. 3. C. ibid.]

Si in vota non scripsit tibi dotem, sed promisit dare, post aruitres[59] estiment, quid accipiat.

Lex 4. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Rupho. [c. 4. C. ibid.]

In dote que[60] a te scripta sunt[61] consentiente donatore, compellitur exigi.

Lex 5. Idem a. et c. Dasumiano. [c. 5. C. V. 11.]

Genere exigit dotem socer suo vel a cognatus.

Lex 6. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Hierio pp. [c. 6. C. ibid.]

Dos cum promissa id est verbo vel scriptis exigit.

Lex 7. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 7. C. ibid.]

Si pater pro filio dote vel sponsalia absque conditione fecit, exigitur.

TITULUS XII. De iure dotium.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Niciforo. [c. 1. C. V. 12.]

Pro dote sine scriptis res alienas tibi data sunt, de dolo agere potis[62], non de evictionis.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Alcibiadidi. [c. 2. C. ibid.]

Si scriptis dos a matre promissa est, tenetur. | [63] Nam filia promisit, prout ei facultas competebat, valet.

Lex 3. Impr. Alexander a. Euphemo. [c. 3. C. ibid.]

Mulier si superstite patre et marito per testamentum servo dotali manumisit, valet.

Lex 4. Idem a. Valenti. [c. 4. C. ibid.]

Si mulier tota bona in dote sua conscribat, firmum est.

Lex 5. Idem a. Statiae. [c. 5. C. ibid.]

Dos estimata accepta mariti efficitur. *In ea lege verba hec sunt:* Si res estimata in dote vir accipiet, post dissoluto matrimonio pretium[64], si vult, reddet.

Lex 6. Idem a. Sulpitio. [c. 6. C. ibid.]

Mater tua pro filia tua si promisit in verbo dotali dare, si tu illi heres es, persolvis.

Lex 7. Impr. Gordianus a. Marco. [c. 7. C. ibid.]

Si socer pro filia dote dare in verbo promisit, postea scriptis promisit minus, preiudicium puelle non generavit.

Lex 8. Idem a. Grippine. [c. 8. C. ibid.]

Mater dotem, quem pro filia dedit, si non con-

---

49) Leg. *arrhis.* 50) Leg. *arrhis.* 51) Leg. *quae.* 52) Legendum *causam.* 53) Leg. *nuptiae.* 54) Leg. *celebrentur.* 55) Leg. *praebuit.* 56) Incipit fol. 108. B. 57) Cod. *nichil.* 58) Cod. *nichil.* 59) Leg. *arbitri.* 60) Leg. *quae.* 61) Codex s̄. pro *sunt.* 62) Leg. *potes.* 63) Incipit fol. 109. A. 64) Codex *p̄tium.*

venit aliud, defuncta filia sine liberis, ad matrem reddit [65]).

Lex 9. Impr. Decius a. et Decius c. Urbicane. [c. 9. C. V. 12.]

Dotem, quem ad maritum portasti, si post publico debitor extitit, et prius tu dotem de substantia mariti exigis. | [66])

Lex 10. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. Ingenuo. [c. 10. C. ibid.]

Dotem ab uxorem accepisti adpretiatam [67]); si minuatam fuerit, estimationem eris obnoxius; si augmentasti re, recipis.

Lex 11. Idem a. et c. Severe. [c. 11. C. ibid.]

Dotem tuam si deporiet, maritus est obnoxius. *In ea lege verba hec:* Parentes [68]) pro filia arras accipiet, dupplum reddit, si absque culpa recusaverit, que et cause culpe hic posite sunt.

Lex 12. Idem a. et c. Rufine. [c. 12. C. ibid.]

Maritus de dote ad suum nomen predia comparavit, mariti est; nam pro solido dotalis obnoxius est.

Lex 13. ....[69]) a. et c. Catule. [c. 13. C. ibid.]

Mater tue dotem, quem in patrem tuum fecit, si vitrico inde non donavit, nihil [70]) est.

Lex 14. Idem et c. Basilisse [71]). [c. 14. C. ibid.]

Matrem dotem dare filio non cogitur, nec pater de bonis uxoris sue.

Lex 15. Idem a. et c. Ulpiane. [c. 15. C. ibid.]

Mulier dotem, quem sine scripture dedit, vel si documentum perdidit, quod per testes docuerit, post amissionis coniugii exigi potest.

Lex 16. Idem a. et c. Emiliano. [c. 16. C. ibid.]

Indivisa rem in dote conscribi licet.

Lex 17. Idem a. et c. Sabiniano. [c. 17. C. ibid.]

Dotem a patre | [72]) datam, retento sibi usumfructum venundari dotem non licet.

Lex 18. Idem a. et c. Menestrato. [c. 18. C. ibid.]

Filiam dotem, quem accepit a matre, si promisit dare matri quid singulis annis, mortua filia, promissio non restituitur.

Lex 19. Idem a. et c. Achilli. [c. 19. C. ibid.]

Si pater pro filia dotem fecit, et in testamentum eam heredem inter fratrem minorem fecit, minus de Falcidia in filie est potestatem eligere una ex duobus.

Lex 20. Idem a. et c. Tiberio. [c. 20. C. V. 12.]

Dotem factam si sponsalia similis non fuerit, de plus agi potest.

Lex 21. Idem a. et c. ad Geminum. [c. 21. C. ibid.]

Si inter uxorem et maritum convenit, ut post dissoluto matrimonio dotem, quem accepit, restituere pretium [73]) et non reddet, nisi casu perierit, sed ipsa res.

Lex 22. Idem a. et c. Polibiane. [c. 22. C. ibid.]

Pater dotem, quem filie dedit, vendi eas illi non licet.

Lex 23. Idem a. et c. Diogeni. [c. 23. C. ibid.]

Dotem, quem dedit, si pro anteriore debitum non vendidit, solvitur venditio.

Lex 24. Idem a. et c. Aurelio Elysimacho. [74]) [c. 25. C. ibid.]

Dotem, quem accepit mulier, si conditio po | -sita [75]) est, ut ex ea testari liceat, conditio valet.

Lex 25. Idem a. et c. Eutichiano. [76]). [c. 26. C. ibid.]

Si socer genero dotem dare promisit, exigitur.

Lex 26. Idem a. et c. Demostheni. [77]) [c. 27. C. ibid.]

Si res dotales aput maritum remanserunt ñ. iure hereditario, in usufructu tenetur.

Lex 27. Idem a. et c. Pompeiano. [78]) [c. 28. C. ibid.]

Uxor minore etate abente marito curatore sibi petere potest.

Lex 28. Impr. Zeno a. Emiliano p̄p. [79]) [c. 29. C. ibid.]

Stante coniugio si maritus ad inopia pervenerit, liceat minori contra creditores mariti agere, si quas res mariti tenent, et exactas pro dote et sponsalia, ita ut cum marito et filio exinde vivat.

Lex 29. Impr. Iustinianus a. Mene p̄p. [80]) [c. 28. C. ibid.]

Mulier in minori etate consentiente marito curator generalis et specialis est.

Lex 30. Impr. Iustinianus a. Demostheni p̄p. [c. 30. C. ibid.]

Mulier ad exigendam dotem et sponsalia annositas illi non opponitur, nisi a die defuncti mariti, aut, a quando inops factus est.

---

65) Leg. *redit.* 66) Incipit fol. 109. B. 67) Cod. *adp̄tiatā.* 68) Haec verba in const. 11. C. V. 12. desunt. 69) Haec lacuna in Codice notata non est. 70) Cod. *nichil.* 71) Litterae *si* in voce *Basilisse* iam antiquitus deletae sunt. 72) Incipit fol. 110. A. 73) Cod. *p̄tium.* 74) Inscriptio est const. 24. C. V. 12. 75) Incipit fol. 110. B. 76) Inscriptio est const. 25. C. V. 12. 77) Inscriptio est const. 26. C. ibid. 78) Inscriptio est const. 27. C. ibid. 79) Inscriptio est const. 28. C. ibid. 80) Inscriptio est const. 29. C. ibid.

Lex 31. Imp.[81] *Iust˜. a. Demosth. p̄p̄.*[82] [c. 31. pr. C. V. 12.]

Uxor sponsalia quē accepit si non habuit[83] filios, in perpetuum eas vindicat, si nulla con | ditio[84] intercessit.

Lex 32. Imp.[85] *Iustinianus*[86] *a. Iuliano p̄p.* [c. 31. §. 2. C. ibid.]

Si quis in panibus civilis[87], praedia vel[88] certum redditum[89] promisit in dotem dare, post biennium si vult mulier cum usuris repetit dotem.

TITULUS XIII. De uxoriactione ex stipulatu actionem transfusam[90] et de natura dotibus prestita.

Lex 1. Impr. Iustinianus a. ad populum[91] *urbis Constantinopolitane et universos provinciales.* [c. un. C. V. 13.]

In nuptiis si una cartula legibus sit confecta, aliam non legibus factam placetur, firmum est. *In ea lege abet*[91a]: Et inperitia rusticitatis et inpeditio scripturae n̄. impediat dos et[92] sponsalia absque[93] stipulatio data vel promissa valida sunt. *In ea lege abet*[93a]: In exstipulatione[94] defuncta muliere sine liberis, dotem non lucret maritus, sed ad propinquos uxori[95] revertatur. *In ea lege abet*[95a]: In rebus movilibus[96] intra anno defuncte uxoris maritus res eius ad parentes n̄. reddiderit, post cum tertia parte usure reddat et redditus aliarum rerum. *In ea lege abet*[96a]: Fetos autem[97] iumentorum, feta ani | malium[98] de dote mulieris usque ad mortem uxori[99] marito proficiat.

TITULUS XIV. De pactis conventis tam per dotem quam per donationem ante nuptias et parafernis.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. et c. Nicae. [c. 1. C. V. 14.]

Nutrix si pro alumna dotem dedit, repetere ea[1] non potest.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Theodote. [c. 2. C. ibid.]

Fructos agrorum, si ex pacto alii dedisti, repeti non licet.

Lex 3. Impr. Gordianus a. Torquate. [c. 3. C. ibid.]

Si in dote convenit, ut, si filius mortuus fuerit, patri proficiat, valet.

Lex 4. Idem a. Agatho. [c. 4. C. ibid.]

Si in nuptias conscriptus est, ut, si unus ex parentes moriatur, filius succedat, valet.

Lex 5. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Claudie. [c. 5. C. V. 14.]

Uxor si in dote[2] promisit, ut sine[3] liberis moriatur, maritus succedat, si in alio testavit, nihil[4] est.

Lex 6. Idem a. et c. Rupho. [c. 6. C. ibid.]

Si dos legitur, ut, si uxor sine filiis decessertt, maritus succedat, firmum est.

Lex 7. Idem a. et c. Filleto. [c. 7. C. ibid.]

Pater dote quem filia dedit, ea defuncta, ad relictos filios competit.

Lex 8. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. | [5] *et c. Hormisda p̄p.* [c. 8. C. ibid.]

Uxor quod supra dotem ad maritum, in potestate viri non est tenere ad tuendum.

Lex 9. Impr. Leo et Antoninus aa. et c. Nichostrato p̄p. [c. 9. C. ibid.]

Dos vel sponsalia post[6] dissolutum matrimonium ad superstitem conservetur in filiis nec potest superstite se ā. lucrare, si in coniuunctionem n̄. venit.

Lex 10. Impr. Iustinianus a. Moene p̄p. [c. 10. C. ibid.]

Dos et sponsalia equalis summa[7] scribantur ā q[8] minorem partem maior detraatur[9].

Lex 11. Impr. Iustinianus a. Ioh. p̄p. [c. 11. C. ibid.]

Mulier si supra dotem siquid ad maritum detulerit aut ex cautione exigere, vir rationes edat et, si qua neglegentia fuerit, ipse teneatur.

TITULUS XV. De dote cauta et n̄. numerata.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. et c. Dionisie. [c. 1. C. V. 15.]

Post dissoluto matrimonio dos scripta n̄ egit˜[10], si n̄ ostendatur tradita defuncto.

Lex 2. Impr. Alexd̄. Papiniane. [c. 2. C. ibid.]

Maritus si quid uxori donavit et in ipsa voluntate permansit, post eius[11] obitum mulier exigit heredes mariti.

Lex 3. Impr. Iustinianus a. Moene p̄p. [c. 3. C. ibid.]

Dotem vel sponsalia scriptam post[12] dissoluto matrimonio intra anno petatur, impleri potest.

---

81) Cod. *im̄.* 82) Inscriptio est const. 30. C. V. 12. 83) Cod. *abuit.* 84) Incipit fol. 111. A. 85) Cod. *im̄.* 86) Pro *Iustinianus* Cod. habet *Iust˜.* 87) Leg. *si quis panes civiles.* 88) Pro *vel* Cod. habet *ul̄.* 89) Leg. *reditum.* 90) Leg. *de rei uxoriae actione in ex stipulatu actionem transfusa.* 91) Codex *poplm̄.* 91a) Leg. *habet.* 92) Pro *dos et* crediderim legendum esse *dotes.* Const. un. §. 1. C. V. 13. *Ita enim et imperitia hominum et rusticitas nihil eis poterit afferre praeiudicii.* 93) Cod. *absq.* 93a) Leg. *habet.* 94) Leg. *in ex stipulatu actione.* 95) Leg. *uxoris.* 95a) Leg. *habet.* 96) Leg. *mobilibus.* 96a) Leg. *habet.* 97) Codex *aut̄.* 98) Incipit fol. 111. B. 99) Lege *uxoris.* 1) Lege *eam.* 2) Vox *dote* ita scripta est, ut primae litterae *do* a secunda manu supra lineam adiectae sint. 3) Lege *si sine.* 4) Cod. *nichil.* 5) Incipit fol. 112. A. 6) Pro *post* Cod. *p'* habet. 7) Leg. fortasse *summae.* 8) Credo legendum *adque.* 9) Leg. *detrahatur.* 10) Credo legendum esse *non petitur.* 11) Cod. *eī* habet pro *eius* 12) Cod. *p'* habet.

TITULUS XVI. De donationibus inter virum et uxorem, et pa|rente [13] in liberos pactis [14] et de dotis ratiabitione [15].

Lex 1. Impr. Antoninus a. Triphime. [c. 1. C. V. 16.]

Maritus quod uxori donavit, si fiscus occupavit, exigi potest, si in ea voluntate perseveraverit maritus.

Lex 2. Idem a. Marco militi. [c. 2. C. ibid.]

Ancillam si tuis nummis comparasti et eam redonasti, si in dotem non eam scripsisti [16], valet.

Lex 3. Idem a. Epictito. [c. 3. C. ibid.]

Uxor legitima etate [17] ancilla [18] marito suo donavit, et usque ad mortem in hoc perseveravit, firmum est.

Lex 4. Impr. Alexander a. Claudiano pp. [c. 4. C. ibid.]

Maritus et uxor minori etate [20] nihil [19] sibi donare possunt.

Lex 5. Idem a. Quintille. [c. 5. C. ibid.]

Mulier cum patre suo donavit marito tuo [21] cautionem debitoris; post obitum eius tu replicare contra debitores, que [22] finita sunt, non licet. Quodsi divortium [23] factum est, quod natum est, nihil [24] est.

Lex 6. Idem a. Nepotiano. [c. 6. C. ibid.]

Si res tuas uxoris tue [25] opposuisti in matrimonio, si dos ab ipsa non est facta, post ipse ei obitum non reputatur ad mulierem pertinere.

Lex 7. Idem a. Theodote. [c. 7. C. ibid.]

Si ex consensu patris in marito donatione [26] fecisti, et recte [27] non sint nuptie [28], nec donatio valet.

Lex 8. Idem a. Leoni. [c. 8. C. ibid.]

Ex reditus ex fundo do|tali [29] uxor tua caput [30] aliquid, si divortio [31] intercessit, ab ea repetere potest.

Lex 9. Impr. Gordianus a. Origeni. [c. 9. C. ibid.]

Si de tuo praedio [32] mancipia comparasti et uxori tue eas tradedisti [33], pretium repeti potest. Similiter, si in eius causis expendisti, repetere potest.

Lex 10. Idem a. Veriano. [c. 10. C. ibid.]

Si maritus uxori sue [34] suas res donavit et in ea voluntate perseveravit, post obitum viri absque crimen eas a muliere ñ. licet.

Lex 11. Idem a. Maximo. [c. 11. C. ibid.]

Si non repetiit maritus, que [35] pro expensis uxoris sibi debebatur, ab alio exigi non potest mulieri.

Lex 12. Idem a. Secundinae. [c. 12. C. V. 16.]

Maritus res, qnas donavit uxori absque [36] nuptias, si eas res vendidit, vel donavit, aut obnoxiavit, firmum non est.

Lex 13. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Rufine. [c. 13. C. ibid.]

Maritus uxori sponsalia quē fec̄., anterioribus creditoribus si redditur debitus, firma sunt [37]; posterior creditor illi non opponitur.

Lex 14. Idem a. et c. Octariane. [c. 14. C. ibid.]

A marito in uxore [38] donatione facta in testamento iussit conservari, firmum est.

Lex 15. Idem a. et c. Iustiniano et aliis. [c. 15. C. ibid.]

A marito in uxore [39] donatione facta, a muliere res possessa, quem maritus ñ. retractavit, a posterioribus | [40] mariti nec a fisco tolli non potest.

Lex 16. Idem a. et c. Theodoro. [c. 15. C. ibid.]

Filia te emancipasti heres uxoris tue succedsser̃ p̄dia quas tu comparasti quas uxor tua possedit, si non eas donasti aut res aut precipis.

Lex 17. Idem a. et c. Capituline [41]. [c. 17. C. ibid.]

Dote mulieris, si a marito consumpte sunt, ab heredes eius exigitur.

Lex 18. Idem a. et c. Maternae. [c. 18. C. ibid.]

Sponsalia, si a muliere divortio fiet, ab eius dominio auferri non potest.

Lex 19. Idem a. et c. Dionisiae. [c. 19. C. ibid.]

Vivente marito tuo si domum tibi mater tradidit, domina effecta est.

Lex 20. Idem a. et c. Claudie. [c. 20. C. ibid.]

Creditor mariti recepto debito si emaginariae venditione˜ fec̄, sponsalibus mulieri nocere non potest.

Lex 21. Idem a. et c. Cacaliae. [c. 21. C. ibid.]

Mulier solidos, quos accepit mutuos, si in utilitate [42] mariti expendit, si maritus locupletior exinde non est factus, non reddit maritus.

Lex 22. Idem a. et c. Arsinae. [c. 22. C. ibid.]

Maritos ervo uxori libertari licet, vivente uxore.

---

13) Incipit fol. 112. B. 14) Pro *pactis* legendum *factis*. 15) Leg. *ratihabitione*. 16) Cod. *scribsisti*. 17) Scrib. *aetate*. 18) Lege *ancillas*. 19) Leg. *aetate*. 20) Cod. *nichil*. 21) Fortasse leg. *suo*. 22) Lege *quae*. 23) Ex voce *divortium* secunda manus *dovortium* effecit. 24) Cod. *nichil*. 25) Leg. *tuae*. 26) Leg. *donationem*. 27) Leg. *rectae*. 28) Leg. *nuptiae*. 29) Incipit fol. 113. A. 30) Leg. *capit*. 31) Leg. *divortium*. 32) Leg. *pretio*. 33) Leg. *tradidisti*. 34) Leg. *suae*. 35) Lege *quae*. 36) Pro *absque* Codex habet *absq*. 37) Pro *sunt* Codex *s̄* habet. 38) Leg. *in uxorem*. 39) Leg. *in uxorem*. 40) Incipit fol. 113. B. 41) Leg. *Capitolinae*. 42) Leg. *utilitatem*.

Lex 23. Idem a. et c. Cecilianae. [c. 23. C. V. 16.]

Socera tua si alienam possessionem tibi donavit, obnoxia est.

Lex 24. Impr. Constant. a. Petro. [c. 24. C. ibid.]

Maritus res uxoris quovis titulo ad eum pervenit, si crimen gravem admisit, restituit. Quod | [43]) vir in uxore donavit, usque ad finem in hoc permansit, mulieri non aufertur.

Lex 25.[44]) *Imp. Iustinianus a. Moene pp.* [c. 25. C. ibid.]

Parentes, quod in filios donaverint, aliis extraneare non potent, et si in testamento hoc commemorare si non minus de legitima parte infirmum est.

Lex 26. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [c. 26. C. ibid.]

Imperator et imperatrix quod invicem sibi donant, firmum est.

Lex 27. Idem a. et c. Ioh. pp. [c. 27. C. ibid.]

Inter uxorem et maritum donatio intercedit, qui in captivitate tenetur, si revertatur, donatio illi stabilis est.

TITULUS XVII. De repudiis et iudicio de minoribus[45]) sublato.

Lex 1. Impr. Alexander a. Abitiane. [c. 1. C. V. 17.]

Maritus pro incendio vel alio casu uxorem ñ dimittat.

Lex 2. Impr. Valerius, Galienus et Valerius c. Pauline. [c. 2. C. ibid.]

Sponsa sponsum tres annos de peregre sustineat; si non venit, alium nubat.

Lex. 3. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Tullio. [c. 3. C. ibid.]

Qui repudium dat, quod in vota conscribet, amittat.

Lex 4. Idem a. et c. Phisoni[46]). [c. 4. C. ibid.]

Filie[47]) divortium fieri, in potestate matris non est.

Lex 5. Idem a. et c. Scyrioni. [c. 5. C. ibid.]

Pater si iniuste divortium fecit int˜ genero, postea nolente filia ad maritum reverti ñ imperat. Emancipata filia | [48]) pater divortium facere non habet[49]) potestatem.

Lex 6. Idem a. et c. Foebo. [c. 6. C. ibid.]

Licet repudii libellus si non fuerit traditus vel cognitus marito, dissolvitur matrimonium.

Lex 7. Impr. Constantinus ad Delmatium. [c. 7. C. V. 17.]

Maritus in profecti obsequium si uxori in peregre litteras non scripsit in quattuor annis, liceat mulieri alium maritum ducere.

Lex 8.[50]) *Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Hormisda pp.* [c. 8. C. ibid.]

Si iniusta causa et libellum repudii divortium fieri non licet. Ex quibus causis datur repudius, preses[51]) lectio declarat.

Lex 9. Impr. Anastasius a. Theodoro. [c. 9. C. ibid.]

Maritus et uxor si ex consensu se vellent dimittere, liceat mulieri intra annum alium ducere maritum.

Lex 10. Im. Iust. a. Moene pp. [c. 10. C. ibid.]

Maritus si duos annos uxorem habuit[52]) et propter senectutem non potest concubere[53]), si illi uxor repudium dat, amittat dotem et sponsalia.

Lex 11. Impr. Iust. a. Hermogeni magistri[54]) *officiorum.* [c. 11. C. ibid.]

Maritus et uxor absque[55]) dotali instrumento, per quem divortius factus fuerit, tres uncias substantiae sue ammittat[56]), et, si filii sunt, ipsi[57]) proficiant.

TITULUS XVIII. Soluto matrimonio dos quemammodum[58]) petatur. | [59])

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus a. et c. Gemine. [c. 1. C. V. 18.]

Soluto matrimonio que scriptas impleatur[60]), simul et ancilla cum filia sua.

Lex 2. Idem a. et c. Aquiliae. [c. 2. C. ibid.]

Dotem a patre tibi datam si fiscus occupavit pro crimine eius, tu recipere potest[61]).

Lex 3. Impr. Antoninus a. Hostilio. [c. 3. C. ibid.]

Mulier libera ignorans servum maritum duxit; dotem, quem[62]) illi dedit, de peculio eius recipis[63]), filii ingenui erunt.

Lex 4. Idem a. Apollonio. [c. 4. C. ibid.]

Dos a patre profecta, si in matrimonio processerit mulier filiafamilias, ad patrem redire debet.

Lex 5. I.[64]) *Valerius, Gali. et Valeris aaa. et c. ...*[64b]) [c. 5. C. ibid.]

Si uxor tua in captivitate sit, fratres[65]) eius dote[66]) a te exigere non potest, nisi post eius mortem.

---

43) Incipit fol. 114. A. 44) Codex ex errore *Lex XX.* habet. 45) Codex *moribus.* 46) Leg. *Pisoni.* 47) Lege *filiae.* 48) Incipit fol. 114. B. 49) Codex *abet.* 50) Cod. ex errore pro *Lex VIII.* habet *Lex III.* 51) Lege *praesens.* 52) Codex *abuit.* 53) Lege *concumbere.* 54) Leg. *magistro.* 55) Codex *absq.* 56) Lege *amittat.* 57) Lege *ipsis* ex const. 11. §. 1. C. V. 17. 58) Leg. *quemadmodum.* 59) Incipit fol. 115. A. 60) Lege *quae scripta sunt, impleantur.* 61) Lege *potes.* 62) Lege *quam.* 63) Lege *recipit.* 64) Leg. *impr.* 64b) Haec lacuna in Codice notata non est. 65) Leg. *frater.* 66) Leg. *dotem.*

Lex 6. I. Dioclitianus et Maxim. aa. et c. Alexandrie. [c. 6. C. V. 18.]

Norui sue mulier circumventa a marito possessionem minori pretium tradit, subvenitur illi, similiter et viro.

Lex 7. Idem a. et c. Herotio. [c. 7. C. ibid.]

Filia quod[67] aquisivit[68], a patre illi in dote reputari non licet.

Lex 8. Idem a. et c. Sallustie. [c. 8. C. ibid.]

Maritus, qui divortium fecit, ñ. amplius condempnatur, quamvis posteus idoneus fiat, preter ut | [69] compleat, quae[70] conscripsit in vota.

Lex 9. Idem a. et c. Marcie. [c. 9. C. ibid.]

Mulier, quidar[70]) repudium, non amplius exigitur, quam, ut dictum est, nec heres eius resistere potest.

Lex 10. Idem a. et c. Epigono. [c. 10. C. ibid.]

Mater tua propter socero tuo dotem dedit, mortuo marito socero exigere potis.

Lex 11. Imp. Honorius et Theodosius aa. Mariniano pp. [c. 11. C. ibid.]

Maritus mortuus est; dotem a te data[71] ab eius herede exigere potis.

TITULUS XIX. Si dos constante matrimonio soluta fuerit.

Lex 1. Impr. Honorius et Theodos. aa. et c. Mariniano pp. [c. 1. C. V. 19.]

Dotem accepit maritus; ab eius herede exigi potest cum fructibus propter filios.

TITULUS XX. De[72] fideiussores vel mandatores dotium dentur.

Lex 1. Impr. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. et c. Cynegio pp. [c. 1. C. V. 20.]

Non liceat marito fideiussore[73] dare pro conservanda dote.

Lex 2. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 2. C. ibid.]

Non liceat marito dare fideiussore[74] vel spondere de conservanda dote.

TITULUS XXI. Rerum amotarum.

Lex 1. Impr. Alexander a. Polydoche. [c. 1. C. V. 21.]

Divortium a te factum non solum, quod[75] accepisti, restituis, sed et, quae tu scripsisti.

Lex 2. Impr. Dioclit. et Maxim. aa. et c. Sereno. | [76] [c. 2. C. ibid.]

Propter divortium factum si quas res occultata[77] sunt, restituuntur.

Lex 3. Idem a. et c. Quartioni. [c. 3. C. V. 21.]

Propter divortium si quid ab una parte remota[78] est, post eius obitum, quantum invenitur de easdem res, tantum exigitur, non plus.

TITULUS XXII. De[79] pro dote mulieri bona mariti addicantur.

Lex 1. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Apollinari. [c. 1. C. V. 22.]

Pro dote uxoris oms bona mariti ñ. addicuntur, sed ei satisfiet, que debentur.

TITULUS XXIII. De fundo dotali.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. et c. Dide. [c. 1. C. V. 23.]

Si res dotales estimatas dentur et convenit, ut, quod[80] mulier eligat, licebit.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Domitie. [c. 2. C. ibid.]

Si in dotem rem communem accepisti, ad dividendum ñ. provocaveris, propter quia estimatio praedii positum est.

TITULUS XXIV. Divortio facta[81] apud quem liberi morari vel edocari[82] debent.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Maxim. aa. et c. Celestinae. [c. 1. C. V. 24.]

Divortio facto iudici est videri, aput quem nutriantur filii.

TITULUS XXV. De alendo[83] liberis hac[84] parentibus.

Lex 1. Impr. Pius a. Basso. [c. 1. C. V. 25.]

Si parentes necessitatem famis patiantur, filii illi[85] subveniant.

Lex 2. [Idem a.][86] divi fratres Celeri. [c. 2. C. ibid.]

Competens | [87] iudex a filii[88] te iubebit, si in ea facultate est, ut tibi alimenta praestare possit.

Lex 3. Idem a. et c. Tatiane. [c. 3. C. ibid.]

Mater filium, quem ab incertum hominem te protulisse dicis, si eum a te expellis, nutrimenta ei[89] praestabitur tibi.

Lex 4. Impr. Severus et Antoninus aa. Sabino. [c. 4. C. ibid.]

Si pater iniuste filium a se repellat, iuxta modum substantiae alimenta tibi prestat.

---

67) Pro *quod* Codex habet *qđ*. 68) Leg. *acquisivit*. 69) Incipit fol. 115. B. 70) Pro *quae* Codex habet *q*. 70b) Sic Cod. 71) Lege *datam*. 72) Pro *de* legendum *ne*. 73) Lege *fideiussorem*. 74) Lege *fideiussorem*. 75) Pro *quod* Codex habet *qđ*. 76) Incipit fol. 116. A. 77) Leg. *quae res occultatae*. 78) Leg. *remotum*. 79) Pro *de* lege *ne*. 80) Pro *quod* Codex habet *qđ*. 81) Leg. *facto*. 82) Leg. *educari*. 83) Leg. *alendis liberis*. 84) Lege *ac*. 85) Leg. *illis*. 86) Haec, quae uncis inclusi, delenda videntur esse. 87) Incipit fol. 116. B. 88) Lege *filio ali*. 89) Lege *eius*.

TITULUS XXVI. De concubinis.

Lex 1. Impr. Constant. a. ad populum. [c. un. C. V. 26.]

Nemini licentia concedatur, constante matrimonio concubinam penes se habere.

TITULUS XXVII. De naturalibus liberis et matribus eorum et ex quibus casibus[90]) iusti efficiuntur.

Lex 1. Impr. Constantinus a. ad Gregorium. [c. 1. C. V. 27.]

.... | [91])

Lex 10. Impr. Iustinianus a. Demostheni pp. [c. 10. C. ibid.]

Mulier, quae[92]) fuit concuba[93]) et post legitima effecta est uxor, filii anteriores et posteriores aequum succedant patri.

Lex 11. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 11. C. ibid.]

Vir, qui[94]) libera muliere habuit[95]) concubina et postea eam matrimoniavit, fili, qui nati sunt antea et postea, similes sint in successionem.

Lex 12. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp.[96]) [c. 12. C. ibid.]

Nepotes naturales non ita consequantur, sic[97]) fili naturales, de avi substantia.

Lex 13. Impr. Iustinian. a. Ioh. pp.[98]) [c. 13. C. ibid.]

Substantia avi paterni naturalis, sed etiam proavi vel eius cognationis.

TITULUS XXVIII. De tutela testamentaria.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. et c. Sperate. [c. 3. C. V. 28.]

Tutor, qui per testamentum datus est, si non se miscuit, nec teneri potest.

Lex 2. Impr. Anthemius a. Sauino. [c. 2. C. ibid.]

Testator per testamentum tutorem instituit, novissimus valet.

Lex 3. Impr. Alexander a. Cordie. [c. 3. C. ibid.]

Si per testamentum tutor vobis datus est, et vos super duodecim annis sitis, tutela[99]) ab eo non requiritis. | [1])

Lex 4. Idem a. Feliciano. [c. 4. C. ibid.]

Mater per testamentum filium heredem fecerit et tutorem illi instituerit, si administravit, fecit rationes tutelae.

Lex 5. Impr. Valerius et Galienus aa. Daphono. [c. 5. C. V. 28.]

Qui servum alienum tutorem filium suum[2]) dare vult et libertatem, prius illum redimat.

Lex 6. Impr. Diocltitianus aa. et c. Domine. [c. 6. C. ibid.]

Si pater per testamentum abunculo tuo[3]) tutorem tibi instituit, si non egit, conveniri potest.

Lex 7. Idem a. et c. Triphime. [c. 7. C. ibid.]

Tutor per testamentum datus, cui et competebat, si neglex.[4]), conveniri potest.

Lex 8. Impr. Theod. et Valent. aa. Florentinum pp. [c. 8. C. ibid.]

Si per testamentum gregis scripto[5]) tutor datus est, valet.

TITULUS XXIX. De confirmando tutore.

Lex 1. Impr. Alex. a. Prisco. [c. 1. C. V. 29.]

Tutor datus excausare[6]) se non potest absque iudice.

Lex 2. Idem a. Valerio. [c. 2. C. ibid.]

Per epistulam et inconsulte facto testamento tutor dari non potest, iudici[7]) est praevidere.

Lex 3. Idem a. et c. Sosiano. [c. 3. C. ibid.]

Si per inutilem[8]) testamentum tutor institutus est et alius tutor legitimus, iudici[9]) est discernere.

Lex 4. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 4. C. ibid.]

Naturale[10]) filio licet tutore[11]) ordinare, qui illum herem[12]) fecit.

TITULUS XXX. De legitima tutela. | [13])

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Firmine. [c. 1. C. V. 30.]

Patrui a tutela excusare se non possunt.

Lex 2. Idem a. et c. Asclipiodoto. [c. 2. C. ibid.]

Patrui a[14]) tutela excusare se non possunt, nisi crimine sit decoloratus.

Lex 3. Impr. Leo a. Eritrio pp. [c. 3. C. ibid.]

Propinqui a tutela excusare non possunt.

Lex 4. Impr. Anastasius a. Polycarpo pp. [c. 4. C. ibid.]

---

90) Pro *casibus* legendum videtur *causis*. 91) In Codice lacuna novem versuum notata est. Incipit fol. 117. A. 92) Pro *quae* Codex habet q. 93) Lege *concubina*. 94) Pro *qui* Codex babet q. 95) Codex *abuit*. Lege *liberam mulierem habuit concubinam*. 96) Haec inscriptio ex const. 11. C. V. 27. male videtur esse in nostram translata. 97) Lege *sicut*. 98) Non crediderim hoc esse deperditae alicuius constitutionis vestigium. Certe id, quod hac lege dicitur, ad const. 12. videtur pertinere posse. Inscriptio est const. 12. C. V. 27. 99) Lege *tutelam*. 1) Incipit fol. 117. B. 2) Lege *filiis suis*. 3) Lege *avunculum tuum*. 4) Lege *neglexit*. 5) Lege *graeco scripto*. 6) Lege *excusare*. 7) Lege *iudicis*. 8) Lege *inutile*. 9) Lege *iudicis*. 10) Lege *naturali*. 11) Lege *tutorem*. 12) Lege *heredem*. 13) Incipit fol. 118. A. 14) Vox *a* supra lineam a prima manu posita est, cum in contextu desit.

Aliena paterna anteponitur gubernare tutela[15]), quam aliena materna. Emancipatus filius legitima etate[16]) tutor sit nepotibus et fratribus.

Lex 5. Impr. Iust. a. Demostheni pp. [c. 5. C. V. 30.]

Intra viginti quinque anni etate[17]) tutor esse non licet.

TITULUS XXXI. Qui petant tutores vel curatores.

Lex 1. Impr. Anton. a. Chrisanthe. [c. 1. C. V. 31.]

Adultis[18]) petant sibi a iudice & curatore et parentes eı potent petere.

Lex 2. Idem a. Ephafrodito. [c. 2. C. ibid.]

Pro filio patroni tui iudicem roga, ut det illi tutore[19]) vel curatore[20]), ut non incurras periculum.

Lex 3. Idem a. Athalante. [c. 3. C. ibid.]

Mater pro tutore mortuo petat iudicem, alium dare filiis ss.[21]).

Lex 4. Idem a. Dnō. [c. 4. C. ibid.]

Pro filio debitoris tui pete iudice[22]) dare illi tutore[23]), si non habent[24]).

Lex 5. Impr. Alexander a. Fusciane. [c. 5. C. ibid.]

Amita licet petere nepoti suo dari tutore. | [25])

Lex 6. Idem a. Othacille. [c. 6. C. ibid.]

Mater filiis curatore[26]) petere licet.

Lex 7. Impr. Gordianus aa. Dionisio. [c. 7. C. ibid.]

Tutela gessisti, pete a iudice dari tutore, ne tu graveris adiurationibus[28]).

Lex 8. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Musico. [c. 8. C. ibid.]

Si mater per procuratore agebat a iudice petere tutore[29]), si ipse procurator mortuus est, mater pro negligentie tutelae non inculpatur.

Lex 9. Idem a. et c. Asclipiodoro. [c. 9. C. ibid.]

Si tutor legitimus fuit, mater ad culpam non veniet pro tutela.

Lex 10. Impr. Dioclit. et Maximianus aa. et c. Priscio. [c. 10. C. ibid.]

Consubrinus[30]) petere potest is illi dare tutore[31]), si mater neglexit.

Lex 11. Impr. Zeno a. Dioscoro pp. [c. 11. C. ibid.]

Et dare tutore, sicut ad legitimos filios.

TITULUS XXXII. Ubi petant[32]) tutores vel curatores.

Lex 1. Imperator Antoninus a. Aristobole. [c. 1. C. V. 32.]

Filio tuo apud ordinem curie petere in ea provincia, ubi patrimonium patris consistat.

TITULUS XXXIII. De tutoribus vel curatoribus inlustrium et clarissimarum personarum.

Lex 1. Impr. Valentinianus, Theodosius et Archadius aa. Proculo pp. [c. 1. C. V. 33.]

In urbe ad fi | lios[33]) inlustres ordinando tutore et curatore praefecti urbis interest. *In ea lege abet*[34]): Decernimus in provinciis curiales suscipiant tutela, si non sunt propinqui.

Lex 2. Idem aaa. & c. Aureliano pp. [c. 2. C. ibid.]

Inlustrium filiis curiales non occupentur tutela suscipere.

TITULUS XXXIV. Qui dari tutores vel curatores et qui dari[35]) possunt.

Lex 1. Impr. Alexander a. Ambibolo. [c. 1. C. V. 34.]

Adultus, quamvis de statu ipsius libertatis incertum sit, curator illi dare liceat.

Lex 2. Idem a. Arthemesie. [c. 2. C. ibid.]

Maritus uxori curator esse non potest.

Lex 3. Impr. Philippus a. Dolenti. [c. 3. C. ibid.]

Cecus legitima etate curatore habere[36]) non licet.

Lex 4. Idem a. Emerito. [c. 4. C. ibid.]

Miles tutor nec curator esse non potest. Si ignorans fuerit, rationes facit.

Lex 5. Impr. Dioclit. et Maximianus aa. et c. Heliane. [c. 5. C. ibid.]

Tutore mortuo alium petere licet iudicem aut curialem de ipso loco, non de alio.

Lex 6. Idem a. et c. Leontio. [c. 6. C. ibid.]

Si mater neglexerit de tutela filii, curie liceat previdere.

Lex 7. Idem a. et c. Rupho. [c. 7. C. ibid.]

Servili persona tutela dari non posse. | [37])

Lex 8. Idem a. et c. Euellsisto. [c. 8. C. ibid.]

Creditor debitori heredi tutore petere licet.

Lex 9. Idem a. et c. Maximiano. [c. 9. C. ibid.]

---

15) Lege *tutelam*. 16) Lege *aetate*. 17) Lege *annorum aetatem*. 18) Lege *adulti*. 19) Lege *tutorem*. 20) Lege *curatorem*. 21) Fortasse *suis*. 22) Lege *a iudice*. 23) Lege *tutorem*. 24) Codex *abent*. 25) Lege *tutorem*. Incipit fol. 118. B. 26) Lege *curatorem*. 28) Haec vox orta est ex voce *rationibus*. 29) Lege *tutorem*. 30) Lege *consobrinus*. 31) Lege *tutorem*. 32) Lege *petantur*. 33) Incipit fol. 119. A. 34) Lege *habet*. 35) Interpone *non*. 36) Codex *abere*. 37) Incipit fol. 119. B.

Abente tutore legitimo alio petere non licet.

Lex 10. Idem a. et c. Florentio. [c. 10. C. V. 34.]

Abente legitimo tutore alio petere sine culpa non licet, vel si absens sit.

Lex 11. Impr. Constantinus et Constans aa. et c. ad Bassum pu. [c. 11. C. ibid.]

Minor etate tenet suas nec alienas utilitates agere potest.

Lex 12. Impr. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Eutropio pp. [c. 12. C. ibid.]

Curator factus deserere non potest.

Lex 13. Impr. Honorius et Theodosius aa. Maximo pp. [c. 13. C. ibid.]

Magistratus vel tutor factus removere se ab administratione non potest.

TITULUS XXXV. Quando mulier tutele officium fungi potest.

Lex 1. Impr. Alexander a. Othaliciae. [c. 1. C. V. 35.]

Tutela administrare non potest.

Lex 2. Impr. Valentinianus, Theodosius et Archadius aaa. Tatiano pp. [c. 2. C. ibid.]

Mater si vult tutela[38] filio suo administrare, faciat cautione sacramentaria, quia ad alias nuptias non venet[39].

Lex 3. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 3. C. ibid.]

Si a patre tutor non fuit ordinatus, et matris vult tutorem accedere, factis[40] cum sacramentum | [41] fateatur sub obligationem[42] rerum suarum ad secundas nuptias non venire aut petat filio suo tutore.

TITULUS XXXVI. In quibus causis tutorem habenti[43] vel curatorem dari potest.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Tiberiano et Rufo. [c. 1. C. V. 36.]

Qui pro tempus datus est tutor propter[44] occupatione[45] publicam alius detur.

Lex 2. Impr. Alexander a. Valentio. [c. 2. C. ibid.]

In loco excusati curator adulti utilitatem non aget.

Lex 3. Idem a. ....[46] [c. 3. C. ibid.]

Qui propter[47] dispersa et magna substantia solus tutela[48] administrare ñ. sufficit[50], alius illi detur.

Lex 4. Impr. Valens et Galienus aa. Eupolitio. [c. 4. C. V. 36.]

Tutor si non sit idoneus aut[51] male agens, alius detur.

Lex 5. Imp. Dioclit. et Maximianus aa. et c. Zezoni. [c. 5. C. ibid.]

Propter magnam substantiam curatori subiungi licet tutor ad curam agendum ñ vocantur.

TITULUS XXXVII. De administrationem tutorum et curatorum et de pecunia pupillari feneranda vel deponenda.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Modesto. [c. 1. C. V. 35.]

Curator non ad periculum veniet, que tutor male egit.

Lex 2. Idem a. Thimoni et Ilpidoforo. [c. 2. C. ibid.]

Tutores et curatores a iudice ordinentur.

Lex 3. Impr. Antoninus a. Eumuso. [c. 3. C. ibid.]

Tutor, qui[52] pro pupillis erogavit, reputantur, que iuste claruerint, quod in ipsis erogavit | [53] fidei creditor illi si non illi interdictum est dari pupillis.

Lex 4. Idem a. Procule. [c. 4. C. ibid.]

Liber tutor rationales[54] edet de pecunias et de possessiones.

Lex 5. Idem a. Ruphino. [c. 5. C. ibid.]

Tutor, quando se absolvet, a curatore scriptis muniri debet.

Lex 6. Impr. Alexander a. Pachonio. [c. 6. C. ibid.]

Tutores et curatores non calumniosas mobant[55] actiones.

Lex 7. Idem a. Valerio. [c. 7. C. ibid.]

Si administrat tutelas, ut res ipsorum ñ distraat[56].

Lex 8. Idem a. Aprili. [c. 8. C. ibid.]

Si datus fuisti curator, alius administravit, tu damnum non habes[57]. Quodsi non tu damnificaris.

Lex 9. Idem a. Mellite. [c. 9. C. ibid.]

Curatores, si administrationes subtrahent[58], compelluntur.

Lex 10. Idem a. Ruphinae. [c. 10. C. ibid.]

Curator libertus si libertus si fraudem fecit, exigitur et ponitur.

---

38) Lege *tutelam*. 39) Lege *veniet*. 40) Lege *in actis*. 41) Incipit fol. 120. A. 42) Codex *oligationem*. Verum supra litteram *l* littera *b* apposita est. 43) Codex *abenti*. 44) Pro *propter* Codex habet $\overline{pp}$. 45) Legendum *occupationem*. 46) Haec lacuna in Codice notata non est. 47) Pro *propter* Codex habet *pp*. 48) Lege *tutelam*. 50) Codex *suffic̃*. 51) Pro *aut* Codex habet *ã*. 52) Codex *q*. 53) Incipit fol. 120. B. 54) Lege *libertus tutor rationes*. 55) Lege *moveant*. 56) Lege *distrahat*. 57) Codex *abes*. 58) Cod. *subtraent*.

Lex 11. Impr. Gordianus a. Cecilio. [c. 11. C. V. 37.]

Tutor vel curator si iniuste addictus est et non apellavit[59]), pupillo ipse satisfaciet.

Lex 12. Idem a. Octaviano. [c. 12. C. ibid.]

Administrator si fraudem vel neglegentiam fecit, de suo satisfaciat.

Lex 13. Idem a. Longino. [c. 13. C. ibid.]

Tutor vel curator debito[60]) minorum si exigit, fideiussorem non dat.

Lex 14. Impr. Philippus a. et Philippus c. | [61]) *Clementi.* [c. 14. C. ibid.]

Rationes curie administrante[62]) impletum vigesimum et quintum annum durante officium posci iure non posse manifestum est. *ppp. V. da. Philippo aug. et Tatiano.*

Lex 15.[63]) *Impr. Dioclit. et Max. aa. Licinio.* [c. 15. C. ibid.]

Curator non dato fideiussore non tenetur, compellitur ad agendum.

Lex 16.[64]) *Idem a. et c. Proculo.* [c. 16. C. ibid.]

Administratores non licet res minorum vendi, nisi ex certis causis; ab aliis exigere licet.

Lex 17.[65]) *Idem a. et c. Martiali.* [c. 17. C. ibid.]

Tutores non inpediantur testare.

Lex 18.[66]) *Idem a. et c. Sotherico.* [c. 18. C. ibid.]

Debitores pupilli proficiant in usuras, ne tutor gravetur.

Lex 19. Idem a. et c. Venditiano. [c. 19. C. ibid.]

Tutor gogi abet, si non administravit, obnoxius est pupillo.

Lex 20. Impr. Constantinus a. ...[67]) [c. 20. C. ibid.]

Pro officio tutoribus et curatoribus bona sunt[68]) obnoxia pro debito vel, si neglexerunt, administrare.

Lex 21. Idem a. et c. Maximo p̄p̄. [c. 21. C. ibid.]

Res minorum si ex neglegentia periit, quorum interest[69]), tenetur.

Lex 22. Idem a. et c. ad populum. [c. 22. C. ibid.]

Tutor omnia, quae[70]) intra civitate sunt, mobilia et mancipium vendat et de usuras.

Lex 23. Idem a. et c. Felici. [c. 23. C. ibid.]

Tutor praedia em|phyteuticam[71]) neglexit, si retolluntur, substantia res agitur.

Lex 24. Impr. Archadius et Honorius a. et c. Eutichiano p̄p̄. [c. 24. C. V. 37.]

Per tutores et curatores mox inventaneum faciat[72]), et res vetustas pupillis n̄. utatur, sed servetur. ā. vendent˜ pp usuras.

Lex 25. Impr. Iustinianus a. Iuliano p̄p̄. [c. 25. C. ibid.]

Tutores et curatores sub cautela fiant ā.[73]) debitores exigant absque dispensio[74]).

Lex 26. Impr. Iustinianus a. Ioh. p̄p̄. [c. 26. C. ibid.]

Tutores et curatores pupillis vel debiles mox se miscuerent[75]), non se removeant neglegentia agant; nam bonis eerum obnoxia sunt. Quod si ministrator debilis efficitur, alius detur. *In ea lege abet*[76]): Sancimus tutores et curatores prius cautionem faciant, reditus specierum vendant et ad usuras dent.

Lex 27. Impr. Iustinianus a. Ioh. p̄p̄. [c. 27. C. ibid.]

Tutores et curatores quemammodum[77]) pupillis s̄s̄.[78]) debeant administrare ex pensionibus ex usuris ex reditibus biennalem metas et in centum solidorum quantitatem sive ex contractibus.

Lex 28. Impr. Iustinianus a. Ioh. p̄p̄. [c. 28. C. ibid.]

Tutores et curatores pupillorum sive furiosis litem, quam susceperunt, non recusare eis licet vel si demens factus fuerit. | [79])

TITULUS XXXVIII. De periculum tutorum et curatorum.

Lex 1. Impr. Alexander a. Quinto et Quintotie. [c. 1. C. V. 38.]

Tutor vel curator si qua[80]) fraudem vel neglegentiam fecerint, substantias eorum obnoxias erunt.

Lex 2. Idem a. Satyro. [c. 2. C. ibid.]

Minor periculus non est tutore, si in alia provincia agat.

Lex 3. Impr. Philippus a. et Philippus c. Gratiano. [c. 3. C. ibid.]

Res pupilli ab igne consumptas fuerint, tutori non reputetur.

Lex 4. Idem a. et c. Floro. [c. 4. C. ibid.]

Quod casu periit, tutor[81]) non reputatur.

Lex 5. Idem Dioclit. et Maximiā. aa. Severo. [c. 5. C. ibid.]

Tutor et curator si ignorante aliquid perdiderint, non ipsis reputetur.

59) Leg. *appellavit.* 60) Lege *debita.* 61) Incipit fol. 121. A. 62) Leg. *curae administratae ante.* Haec sunt ipsa constitutionis verba. 63) Cod. *Lex V.* 64) Cod. *Lex VI.* 65) Cod. *Lex VII.* 66) Cod. *Lex VIII.* 67) Haec lacuna in Codice notata non est. 68) Codex s̄. 69) Codex *interē.* 70) Pro *quae* Codex habet *q.* 71) Incipit fol. 121. B. 72) Lege *fiat.* 73) Lege *ac.* 74) Sic secunda manus. Prima habuit *dispensio.* 75) Leg. *miscuerint.* 76) Leg. *habet.* 77) Leg. *quemadmodum.* 78) Leg. *suis.* 79) Incipit fol. 122. A. 80) Lege *quam.* 81) Lege *tutori.*

Lex 6. Idem a. Epicteto. [c. 6. C. V. 38.]

Tutor de curatore periculum non habet[82] tutoris.

TITULUS XXXIX. Quando facto tutoris vel curatoris minores agere vel convenire possunt.

Lex 1. Impr. Anthoninus a. Septimo. [c. 1. C. V. 39.]

Viginti quinque annorum adultus ipse convenitur et non curator.

Lex 2. Impr. Alexand. a. Synandro. [c. 2. C. ibid.]

Tutor si pecuniam pupilli mutavit[83], pupillos debitore exigere potest.

Lex 3. Impr. Dioclit. et Maximianus aa. et c. | [84] *Maxime.* [c. 4. C. ibid.]

Tutor vel curator si predia minoris lucravit[85], minor exigere potest, que ipsi locaverunt.

Lex 5. Idem a. et c. Onesime. [c. 5. C. ibid.]

Tutores et curatores explicita administrationem causa eorum per ipsius[86] agere potē[87].

TITULUS XL. Si ex pluribus tutoribus vel curatoribus omnes vel unum agere pro minore vel conveniri possunt.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Melthiadi. [c. 1. C. V. 40.]

Ex plures tutores et curatores unus agere potest.

Lex 2. Impr. Constantinus a. et Licinius ad Symmachum. [c. 2. C. ibid.]

Tutores et curatores plures diviserunt per singulis locis administrare licet.

TITULUS XLI. Ne tutor vel curator vectigal conducat.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Sexto. [c. 1. C. V. 41.]

Tutor vel curator conducere non potest, ut fiscali tributarius exigatur.

TITULUS XLII. De tutore et curatore, qui satis non dedit.

Lex 1. Impr. Valens, Gratianus aa. Titio et Flaviano. [c. 1. C. V. 42.]

Tutor vel curator si fidēiussorem ñ. dederunt pro amministrando,[87b] nec causis minorum agere possunt contra alios.

Lex 2. Idem a. et c. Euphoio. [c. 2. C. ibid.]

Tutor, qui fideiussorem ñ. dedit, vel si male egit, repelli potest.

Lex 3. Impr. Dioclit. et Maximianus aa. et c. Stratonice. [c. 3. C. V. 42.]

Tutor si fideiussorem non dedit, | [88] nec causa minoris agere potuit et qđ irritas.

Lex 4. Idem a. et c. Tertullio. [c. 4. C. ibid.]

Tutor si fideiussorem dedit, praeponitur propinqui tutori, qui fideiussorem non dedit.

Lex 5. Impr. Constantinus a. et Max. et Severus et Maximianus cc. [c. 5. C. ibid.]

Tutores fideiussorem ñ dedit; si quid distraxit, a pupillo reexigitur.

TITULUS XLIII. De suspectis rebus[89].

Lex 1. Impr. Antoninus a. Longino. [c. 2. C. V. 43.]

Curator si tardius accedat, ipsius est periculus; si suspectus est, alius datur.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Domitie. [c. 1. C. ibid.]

Libertus tutor ad restituendam tutelam conveniendus est.

Lex 3. Impr. Alexander a. Fortunate. [c. 3. C. ibid.]

Tutores ad rationes faciendo vel restituendo compelluntur, et si suspectū̄s removuntur[90].

Lex 4. Idem a. Thalidae. [c. 4. C. ibid.]

Tutor per testamentum datus, si in fraude invenitur, mutatur.

Lex 5. Idem a. Asclipiadi. [c. 5. C. ibid.]

Tutor et curator, si non recte gubernent, pro suspecto mutantur.

Lex 6. Impr. Gordianus a. Felici. [c. 6. C. ibid.]

Tutor et curator, si non recte agunt aut egens sit, mutari possunt, hoc pervidere extraneis det.

Lex 7. Idem a. et c. Gorgoniae. [c. 7. C. ibid.]

Tutor suspectus mutatur.

Lex 8. Impr. Philippus a. et Philippus c. Proculo. | [91] [c. 8. C. ibid.]

Tutor suspectus removitur, denuo administrando non veniet.

Lex 9. Impr. Dioclitianus et Maximiā. aa. et c. Damiano. [c. 9. C. ibid.]

Si tutor dolosus sit, removitur.

TITULUS XLIV. De in litem dando tutorem vel curatorem.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Meltiadi. [c. 1. C. V. 44.]

---

82) Codex *abet.* 83) Leg. *mutuavit.* 84) Incipit fol. 122. B. 85) Leg. *locavit.* 86) Leg. *ipsos.* 87) Leg. *potest.* 87b) Leg. *administrando.* 88) Incipit fol. 123. A. 89) Lege *tutoribus vel curatoribus.* 90) Lege *suspecti sunt, removentur.* 91) Incipit fol. 123. B.

Ut causa minorum agatur, etsi non habet [92] tutorem, curatorem dari potest.

Lex 2. Impr. Alexander a. Euaristo. [c. 2. C. V. 44.]

Si inter tutorem et pupillum causa est, pete curatore [93] illi fieri, ut causa [94] agere possis.

Lex 3. Impr. Galienus a. Valerio. [c. 3. C. ibid.]

Tutor sive curator ad protegendam causam datus conveniri potest.

Lex 4. Idem a. et c. Hyrineo. [c. 4. C. ibid.]

Ad militem datus tutor, si quid bona fide erogasti, a conductoribus [95] more solito exigere potest.

Lex 5. Impr. Dioclit. et Maxim. aa. et c. Tygrani. [c. 5. C. ibid.]

Tutor legitimus pro causam, quam habet [96] cum patre suo pupilli neglegentia in amministrando [96a] ñ. agat, sed post petat curatorem, contra quem agere potest.

TITULUS XLV. De eo, qui pro tutore negotia gessit.

Lex 1. Impr. Valerius et Galienus aa. Marcello. [c. 1. C. V. 45.]

Mulier si tutoris locum administravit, tenetur rationes facere.

Lex 2. Impr. Dioclit. et Max. et c. Marco. [c. 2. C. ibid.]

Tutor li|tem [97] pupilli agere debet.

TITULUS XLVI. Si mater indemnitatem promiserit.

Lex 1. Impr. Alexander a. Bruttie Curie. [c. 1. C. V. 46.]

Periculus poterat esse de tutela, quē tu mater suscepisti, si se non miscuisset.

Lex 2. Impr. Philippus a. et Philippus c. Asclepiadi. [c. 2. C. ibid.]

Si a matre vel avo tutor institutus fuisti, minor, quando proficit, contra te agit, non contra parentes.

Lex 3. Impr. Diocletianus et Max. aa. et c. Galano. [c. 3. C. ibid.]

Mater si in suo periculo dedit feneo tutore et hunc ipsa est obnoxia.

TITULUS XLVII. Si contra matris voluntatem tutor datus sit.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Tertio. [c. 1. C. V. 47.]

Tutor per testamentum matris institutus es, si alius ordinatus removitur.

TITULUS XLVIII. Ut causae post pubertatem hac sit [98] tutor.

Lex 1. Impr. Philippus a. Dextro. [c. un. C. V. 49.]

Tutor usque dum refundat actionem curatori, ipse agit.

TITULUS XLIX. Ubi pupilli edocuntur [99].

Lex 1. Impr. Alexander a. Dionisiodoro. [c. 1. C. V. 49.]

Filius apud matrem edocetur [1], si vitricus non est, aut, ubi iudex previderit.

Lex 2. Impr. Dioclit. et Maximiā. aa. et c. Grate. [c. 2. C. ibid.]

Pupillus apud patruo educatur.

TITULUS L. De alimentis pupillorum prestandae. | [2]

Lex 1. Impr. Antoninus a. Faustino. [c. 1. C. V. 50.]

Tutor alimento non prestet pupillo, iudicem rogare debet.

Lex 2. Impr. Alexander a. Aufidio. [c. 2. C. ibid.]

Si tutor vel curator estimat, quantum prestet sumptus vel aliis necessitates pupilli vel adulti, iudex definiat iuxta modum substantie.

TITULUS LI. Arbitrium tutele.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Leoni. [c. 1. C. V. 51.]

Si tutela [3] administrare cepisti [4], excusare te non potes, quia in testamentum augmentatum est vel minuatum.

Lex 2. Idem a. Presentino. [c. 2. C. ibid.]

Si substantia defuncti idonea fuit, et postea fenea cognoscatur, iudici [5] est a tutore hoc requirere.

Lex 3. Idem a. Vitalio. [c. 3. C. ibid.]

Curator de solidos adulti predia sibi comparavit aut possessionem refundat, aut cum usura solidos reddat.

Lex 4. Impr. Alexander a. Aglao. [c. 4. C. ibid.]

Qui res patris tui habuit [6], si a curatore vel tutore ei abstultum fuit, tu adversus eam actionem non habes [7].

Lex 5. Impr. Gordianus a. Victorino. [c. 5. C. ibid.]

---

92) Codex *abet.* 93) Lege *curatorem.* 94) Lege *causam.* 95) Lege *contutoribus.* 96) Codex *abet.* 96a) Leg. *administrando.* 97) Incipit fol. 124. A. 98) Leg. *adsit.* 99) Leg. *educuntur.* 1) Leg. *educetur.* 2) Leg. *pupillo praestandis.* Incipit fol. 124. B. 3) Lege *tutelam.* 4) Leg. *coepisti.* 5) Leg. *iudicis.* 6) Cod. *abuit.* 7) Codex *abes.*

Tutores et heredes eorum conveniuntur pro administrationem, que egerunt.

Lex 6. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Septimo et Hononi[8]. [c. 6. C. V. 51.]

Si tutor vel curator predia vindedit et pretium defraudavit, cum usuris restituat ipsi et heredes eius. | [9]

Lex 7. Idem a. et c. Alexandro. [c. 7. C. ibid.]

Tutor vel curator, quod neglexerint vel fraudaverint, restituet[10].

Lex 8. Idem a. et c. Delmatio. [c. 8. C. ibid.]

Tutorum et curatorum rationes reddere praescriptio non obicit.

Lex 9. Idem a. et c. Iuliano. [c. 9. C. ibid.]

Tutor reddet, quod debet, non mater, qui[11] eius indemnitatem promisit.

Lex 10. Idem a. et c. Pomponio. [c. 10. C. ibid.]

Defunctus tutores eius non occupasset, est tibi actio contra heredes eius et feneas moritur et eius uxori ante obnoxius fuit, subvenitur mulieri.

Lex 11. Idem a. et c. Lysitaniae. [c. 11. C. ibid.]

Tutor si et curationem egit hominibus rationem egit et ex omnibus rationem fecit. Si post administrationem tutele non se miscuit, non convenitur de curiationes[12].

Lex 12. Idem a. et c. Quintille. [c. 12. C. ibid.]

Tutele actio tam heredibus, quam etiam contra successores competit.

Lex 13. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 13. C. ibid.]

Tutor et curator secundum inventaneum exigitur; si non fecit inventaneum, periculum legis subiacebit.

TITULUS LII. De dividenda tutela et pro qua parte quisque tutorum conveniatur.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Optato. [c. 1. C. V. 52.]

De tutores et curatores plurimos si unus exigit et alius neglexit, unus pro alio non tenetur. | [13]

Lex 2. Impr. Carus, Carinus et Numerianus aaa. et c. Primogenio. [c. 2. C. ibid.]

Tutores et curatores plures unus pro alio non exigitur.

Lex 3. Impr. Dioclit. et Maxix. aa. et c. Zotico. [c. 3. C. ibid.]

Pupillo contra heredem tutoris licet iurare, etsi inventaneus illi non ostenditur.

TITULUS LIII. De in lite[14] iurando.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. et c. [c. 1. C. V. 53.]

Adversus heredem tutoris ad transferendam tutelam iudicem accipiens tempore litis ad puuerem instrumenta pertinentia[15] restitui desiderabis. Quodsi dolo non exibeantur[16], in litem iurandi tibi facultas erit, modo si quodam pupillo debitam affectionem ab incola quoque religionis ostendere volueris.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Severo. [c. 2. C. ibid.]

Si pater tuus tutela vel cura egit et petatur a te rationes vel inventaneo ostendere, si non ostendis, pupillus invitus iurat, sed iudici[17] est, per vicinos inquirere, que fuit substantia. Quod si pupillus voluerit iurare, que estimata fuissent substantia patris sui, annuatur illi.

Lex 3. Idem a. Prisciano. [c. 3. C. ibid.]

Si inventaneus non est factus, quantus pupillus iuraret ausus fuisse, substantia patris minus non det tutor. | [18]

Lex 4. Impr. Gordianus a. Muciano. [c. 4. C. ibid.]

Tutor si inventaneum non fecit, quantum pupillus iuraverit estimare se fuisse substantia patris, tantum reddet tutor.

Lex 5. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Arthemidoro. [c. 5. C. ibid.]

Contra filium tutoris pupillus iurare n̄. potest de non facto inventaneo, sed iudici est previdere per vicinos, que fuit substantia.

TITULUS LIV. De heredibus tutorum.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. et c. Fusciano. [c. 1. C. V. 54.]

Heres tutori acoiurare[19] non condemnatur, si pater eorum non est pulsatus.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Valentiniano et Materno. [c. 2. C. ibid.]

Heres tutoris vel curatoris pro administrationem auctorum suorum rationes edunt.

Lex 3. Idem a. Avite. [c. 3. C. ibid.]

Quod tutor pupillo, heres eius reddet.

Lex 4. Impr. Alexander a. Frontino. [c. 4. C. ibid.]

Heredes tutores[20] et curatores[21] exiguntur a pupillo.

TITULUS LV. Si tutor non gesserit.

Lex 1. Impr. Alexand. a. Zotico. [c. 1. C. V. 55.]

Quo4 c̄petit administrare tutela, si praetermiserit, contra eum agere potest.

---

8) Leg. *Cononi.* 9) Incipit fol. 125. A. 10) Lege *restituent.* 11) Pro *qui* lege *quae.* 12) Videtur voluisse *curationes.* 13) Incipit fol. 125. B. 14) Lege *litem.* 15) Lege *pertinentia.* 16) Lege *exhibeantur.* 17) Lege *iudicis.* 18) Incipit fol. 126. A. 19) Leg. *tutoris aut curatoris.* 20) Lege *tutoris.* 21) Leg. *curatoris.*

Lex 2. Idem a. Iusto. [c. 2. C. V. 55.]

Qui competit administrare tutela et pretermisit, ad culpam vocetur, | [22]) si alius non egit aut aliquid deminuatum fuit.

TITULUS LVI. De usuribus [23]) pupillaribus.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Presentino. [c. 1. C. V. 56.]

Tutor vel curator pecunias pupilli in sua utilitate expendit, cum usuris restituat.

Lex 2. Impr. Alexander a. Ampliato. [c. 2. C. ibid.]

Que debentur a tutore, cum usuris redduntur.

Lex 3. Idem a. Vitalio. [c. 3. C. ibid.]

Pecunias pupilli si tutor ad usuras si dare non potuit, nec ipse exigitur.

TITULUS LVII. De fideiussoribus tutorum seu curatorum.

Lex 1. Impr. Alexander a. ....[23a]) [c. 1. C. V. 57.]

Licet tibi, si vis contra tutorem vel fideiussorem vel heredes eorum agere, quem elegeris unam personam.

Lex 2. Idem a. et c. Prisco. [c. 2. C. ibid.]

Licet relicto fideiussorem principalem exigere, et, siquid minus fuerit, fideiussor tenetur.

TITULUS LVIII. De contrario iudicio.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. et c. Stratoni. [c. 1. C. V. 58.]

Inter tutore et causidico preiudicatum est, non licet causaticus contra pupillum agere.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Primitivo. [c. 2. C. ibid.]

Tutor si iniuste et absens pupille condempnatus est, contra pupilla agere potest.

Lex 3. Idem a. et c. Thelesidi. [c. 3. C. ibid.]

Si pater tuus p̄uignae [24]) suae tutela administravit, heres eius rationes facit. | [25])

TITULUS LIX. De auctoritate prestanda.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Antheniano. [c. 1. C. V. 59.]

Pupillus absque tutore vel curatore quod stipulavit, non valet.

Lex 2. Idem a. et c. Serene. [c. 2. C. ibid.]

Pupille absque tutore quod egit, nihil [26]) est.

Lex 3. Idem a. et c. Gaio. [c. 3. C. ibid.]

Qui a [27]) pupillo sine tutore comparavit, prescriptio pupilli non nocet.

Lex 4. Impr. Iustinianus a. Iuliano p̄p̄. [c. 4. C. V. 59.]

Minorum etati absque curatore causa [28]) dicere de crimine vel de aliis non licet.

Lex 5. Impr. Iustinianus a. Ioh. p̄p̄. [c. 5. C. ibid.]

Si plures una tutela susceperunt, simul ad ratione vocantur.

TITULUS LX. Quando curatores vel tutores esse designant [29]).

Lex 1. Impr. Antoninus a. Hermille. [c. 1. C. V. 60.]

Pro magna substantiam tutor datur in auxilio curatoris.

Lex 2. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Mene p̄p̄. [c. 2. C. ibid.]

Curatores tutoribus adiuncti sunt pro infirmitates eorum.

Lex 3. Impr. Iustinianus a. Mene p̄p̄. [c. 3. C. ibid.]

Puer XII^ci annorum curatorem accipiet et puella XIIII^ri annorum curatorem accipiet.

TITULUS LXI. De actore seu a tutore curatore [29a]) dando.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Alphogratio. [c. 1. C. V. 61.]

Explicita curationem per actorem licet agere.

TITULUS LXII. De excusationibus et de temporibus eorum. | [30])

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. et c. Aviole. [c. 1. C. V. 62.]

Si curator accessisti absque iudice, licebit adultos alios sibi petere.

Lex 2. Idem a. et c. Abentiano et Cosmonio. [c. 2. C. ibid.]

Si curatores generaliter dati estis sine decretum, alios sibi intra provincia competens iudex dat.

Lex 3. Impr. Antoninus a. Crispino. [c. 3. C. ibid.]

Si liberti tui curatore sine auctoritate accessisti, repelli potest.

Lex 4. Impr. Antoninus a. Agatho Demoniso. [c. 4. C. ibid.]

Pupilla tua uxore tulisti, eam habere [31]) non potest, sed infamis est.

---

22) Incipit fol. 126. B. 23) Lege *usuris*. 23a) Haec lacuna in Codice notata non est. 24) Lege *privignae*. 25) Incipit fol. 127. A. 26) Cod. *nichil*. 27) Cod. *quia*. 28) Leg. *causam*. 29) Lege *desinant*. 29a) Leg. *seu curatore*. 30) Incipit fol. 127. B. 31) Cod. *abere*.

Lex 5. Impr. Alexand. a. Bysiae. [c. 5. C. V. 62.]

Liberti patronibus filiis tutela administrare licet, si alii non sunt.

Lex 6. Idem a. Maximo. [c. 6. C. ibid.]

Cui iniungitur parentes vel a iudice vel curatore esse, intra quinquaginta dies renuntiet, si non vult agere, postea se excusare non potest.

Lex 7. Idem a. Antónino. [c. 7. C. ibid.]

Tutor et curator ab administratione non se excusat, si eius debitor fuit.

Lex 8. Idem a. Maximo. [c. 8. C. ibid.]

Conductores fiscales ab administrationem tutele se non excusant.

Lex 9. Idem a. Romano. [c. 9. C. ibid.]

Tutor et curator ab ad amministratione [32]) excusare se non potest, quia oculo ammisit [33]).

Lex 10. Idem a. Crispino. [c. 10. C. ibid.]

Qui tributa exibent, | [34]) a tutela et curatione excusantur.

Lex 11. Idem a. Hyle. [c. 11. C. ibid.]

Si per testamentum tutor constitutus est [35]), intra quinquaginta dies non renuntiasti, removere te non potis [36]); propter maiorem substantiam curatorem in auxilium tibi petere potis [37]).

Lex 12. Idem a. Yle. [c. 12. C. ibid.]

Testamento tutoris datus ut a bonis eius excuseris que pupilli tui in alia provincia, quam, unde [38]) es ibique morabis, intra quinquaginta dies postulare debuisti.

Lex 13. Idem a. Apollinari. [c. 13. C. ibid.]

Servus senatoris si filio eius fuerit vel curator, liber efficitur.

Lex 14. Idem a. Eracliae. [c. 14. C. ibid.]

Abunculus [39]) sine causa excusare se tutela non potest.

Lex 15. Idem a. .... [40]) [c. 15. C. ibid.]

Quamquam in tutela detentus seu qđ [41]) excusatio, quam obiciebas [42]), non est admissa, provocationis auxilium flagitari.

Lex 16. Impr. Philippus a. Theodoto. [c. 16. C. ibid.]

Si tutor datus fuisti et tunc contentus est, quia causa cum defuncto te habere [43]), tunc [44]) excusare te potis [45]) ab administrationem.

Lex 17. Impr. Valerius et Galienus aa. Ephegato. [c. 17. C. ibid.]

Qui nutricia sua uxorem habuit [46]), ab administrationem tutele excusatur, quia infamis est.

Lex 18. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Sauino. [c. 18. C. V. 62.]

Qui administravit tutela, quia non intra quin- | quaginta [47]) dies renuntiavit, quod ius licuisset, tunc illi rennuere [47a]) post non licet.

Lex 19. Idem a. Dionisio. [c. 19. C. ibid.]

Non compellitur mater tutela gubernare.

Lex 20. Idem a. et c. Charitino. [c. 20. C. ibid.]

Tutor explicita administratio nec curatione agere excusatur.

Lex 21. Idem a. et c. Paramonio. [c. 21. C. ibid.]

Fratribus tuis uterinis a tutela te excusare non potis [48]).

Lex 22. Idem a. et c. Armodorum. [c. 22. C. ibid.]

Tutor si presidi iussionem habet [49]) excusatus esse a tutela, absolutus est.

Lex 23. Idem a. et c. Neophito. [c. 23. C. ibid.]

Fratribus et nepotibus tuis excusare te ad [50]) gubernanda tutela sine causa non potis [51]).

Lex 24. Impr. Archadius et Honorius aa. Flaviano pp. [c. 24. C. ibid.]

Navicularii ad suum solus corpus tutor sit.

Lex 25. Impr. Anastasius a. Antiocho praeposito sacri cubiculi. [c. 25. C. ibid.]

UU. cc. sacri nostri palatii silentia nos [52]) circa latuos [53]) nro4 [54]) militantes de tutelis et curationibus excusari sancimus.

TITULUS LXIII. De falsis adsertionibus excusansus sit [55]).

Lex 1. Impr. Alexander a. Antisymmacho Diotimo. [c. 1. C. V. 63.]

Si extraneus, cui non competebat tutela, administravit propria voluntate, refutare potest. Si postea ad iudice [56]) detur, refutare non potest. | [57])

Lex 2. Impr. Philippus a. et Philippus c. Auligiano. [c. 2. C. ibid.]

Legitimi tutores post inchoata administratione tutela pro certa occasione non potest.

Lex 3. Idem a. et c. Otani. [c. 3. C. ibid.]

Tutor legitimus, qui ex aliqua causa potuerat se excusare, quia se miscuit, excusare se non potest, quia vitium fecit.

---

32) Lege *ab administratione.* 33) Lege *amisit.* 34) Lege *exigunt.* Incipit fol. 128. A. 35) Lege *es.* 36) Lege *potes.* 37) Lege *potes.* 38) Pro *quam unde* Codex habet *qua munde.* 39) Lege *avunculus.* 40) Haec lacuna in Codice notata non est. 41) Vox *qđ* supra lineam a secunda manu posita est. 42) Corr. *obiiciebas.* 43) Cod. *abere.* 44) Cod. *tc̄.* 45) Lege *potes.* 46) Cod. *abuit.* 47) Incipit fol. 128. B. 47a) Leg. *renuere.* 48) Lege *potes.* 49) Cod. *abet.* 50) Lege *a.* 51) Lege *potes.* 52) Lege *silentiarios.* 53) Lege *latus.* 54) Lege *nostrum.* 55) Legendum fortasse *si falsis adsertionibus excusatus sit.* 56) Lege *a iudice.* 57) Incipit fol. 129. A.

TITULUS LXIV. Si tutor reipublice causauerit[58]).

Lex 1. Impr. Gordianus a. Guttio. [c. 1. C. V. 64.]

Tutor vel curator publice datus, si intra tempus non renuntiavit, iuste ad iudicium vocatur.

Lex 2. Idem a. Regnio. [c. 2. C. ibid.]

Qui a tutela publica non se removerunt, peragere compelluntur.

TITULUS LXV. De excusatione veteranorum.

Lex 1. Impr. Anastasius a. Saturnino. [c. 1. C. V. 65.]

Veteranis una tutela administrat, si intra tempus ñ. renuntiaū.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Celeri veterano.

Quod placuit veteranos tantummodo cum veterani[59]) filiorum seu militarum[60]) et quidem una tutela securam[61]) eodem tempore administrante.....[62]) apud conpetentem iudicem deferat.

TITULUS LXVI. Qui numero liberorum se excusant.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Herodiano. [c. 1. C. V. 66.]

In Roma qui tres filios parvulos habet[63]), non agat tutela vel cura; in Italia quattuor; in provincia quinque. | [64])

Lex 2. Impr. Antoninus a. Marcello. [c. 2. C. ibid.]

Filia maritata et nepotes habentes[65]) patrem ad excusationem tutele non computentur.

TITULUS LXVII. Qui aetate[66]).

Lex 1. Impr. Philippus et Philippus c. Severo. [c. un. C. V. 68.]

Homo septuaginta annorum vocatur.

TITULUS LXIII. Qui morbo.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus a. Sabino. [c. un. C. V. 67.]

Cecus, surdus, mutus excusavit; perpetuam valitudinem tentus tutor vel curator esse non potest.

TITULUS LXIX. Qui numero tutelarum.

Lex 1. Impr. Sèverus et Antoninus a. Pompeiano. [c. un. C. V. 69.]

Qui quattuor tutelas vel curationes administravit, non amplius administret.

TITULUS LXX. De curatores furiosi vel prodigi.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Marine. [c. 1. C. V. 70.]

Curator pupilli post legitimos explicitos annos absolvitur; furiosi tutor non ita absolvitur.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Nichio. [c. 2. C. ibid.]

Tutor vel curator furiosi absque iudici[67]) iussione res eius non distraatur vel pignoris detur.

Lex 3. Idem a. Aureliano. [c. 3. C. ibid.]

Si pater tuus amens, curatorem illi pete. Nam, quod agit, resolvitur.

Lex 4. Impr. Dioclit. et Maximianus aa. Asclipiodoto. [c. 4. C. ibid.]

Furiosam uxorem repudiasti; si mater eius chartas eius conscidit, nihil[68]) furiose[69]) nocuit.

Lex 5. Impr. Anastasius a. ad populum. [c. 5. C. ibid.]

Eman | cipatis[70]) personis res nullus acquirere potest sine curatore, si furiosus est.

Lex 6. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 6. C. ibid.]

Freneticus semper habeat[71]) curatorem ex inchostionem usque ad plenam sanitatem.

Lex 7. Idem a. et c. Iuliano pp. [c. 7. C. ibid.]

Furiosus si patrem habet[72]), alius curator non datur. Quodsi non habet[73]), datur illi curator, ita ut det fideiussorem, non dat alia plurima sunt, que iubet fieri.

TITULUS LXXI. De praediis vel aliis rebus minorum sine decreto non alienandis vel obligandis.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Muciano. [c. 1. C. V. 71.]

Minor quod absque tutore vel curatore vendidit vel obligavit, dum ad legitimam etatem venerit, restituitur illi.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Clearco et Afrodisio. [c. 2. C. ibid.]

Tutor vel curator sine iudicio quod vendidit, firmum non est, vel que obligavit

Lex 3. Impr. Valerius Galienus aaa. Thoodosiano et aliis. [c. 3. C. ibid.]

Tutores pupilli sine iussione iudicis si vendidit, pupillus eam recepit.

Lex 4. Idem a. et c. Mitridati. [c. 4. C. ibid.]

---

58) Lege *causa aberit.* 59) Lege *conveterani.* 60) Lege *militum.* 61) Lege *unam tutelam seu curam.* 62) Lege *administrare.* Lacunae vestigia in Codice non comparent. 63) Cod. *abet.* 64) Incipit fol. 129. B. 65) Cod. *abentes.* 66) Codex *quia etate.* 67) Lege *iudicis.* 68) Cod. *nichil.* 69) Leg. *furiosae.* 70) Incipit fol. 130. A. 71) Cod. *abeat.* 72) Cod. *abet.* 73) Codex *abet.*

Pupillus vel adulti res suas nec vendi nec donari vel commutari licet nec cum fratre suo.

Lex 5. Idem a. Serene. [c. 5. C. V. 71.]

Si iudici iussio abuit, ut minor res suas vendat, propter petitionem adversa, | [75]) si post cognoscis falsa eius petitio fuisse, agere potis.

Lex 6. Impr. Carus, Carinus et Numerius aaa. Ovaro. [c. 6. C. ibid.]

Procuratores minorum si vendat, aput actam manifestet iussione iudicis.

Lex 7. Idem a. Ysidoro. [c. 7. C. ibid.]

Quod pater in ea mancipatione [76]) filio donavit, si ipse filius minor cabuit.

Lex 8. Impr. Diocl. et Maximianus aa. Theodote. [c. 8. C. ibid.]

Sponsa minor aetate sine curatore sponso aliquid donavit, nihil [77]) est.

Lex 9. Idem a. Muciano. [c. 9. C. ibid.]

Curator res minoris distraxit, firmum est. Idem et pignus tibi obligavit.

Lex 10. Idem a. Grato. [c. 10. C. ibid.]

Res minorum, que sine iudicio venditas sunt, nihil [78]) est. Quo aut ex iudicio vendita sunt, tutor exinde rationem facit.

Lex 11. Idem a. Trophimo. [c. 11. C. ibid.]

Minor sine iudicio rem minoris pretium vendidit, non est dici de vilipretium [79]), sed, ut restituat rem. Quodsi ex iudicio vendidit, de minori pretio impleatur, dicere potest.

Lex 12. Idem a. et c. Leontio. [c. 12. C. ibid.]

Res minorum in alia provincia positas preter censum per iudici iussionem ab extraneo venundantur.

Lex 13. Idem a. et c. Zenoni. [c. 13. C. ibid.]

Curialis propter censum rem alienam sine iudici auctoritate vendere non licet.

Lex 14. Idem a. et c. Frontoni. [c. 14. C. ibid.]

Curiales res minorum sine decreto vendidit; | [80]) si non constat, debitus cum fructibus restituatur.

Lex 15. Idem a. et c. Sabine. [c. 15. C. ibid.]

Minor pro insoluto cessionem possessionem, quem dedit sine auctoritate, recipiet cum fructibus.

Lex 16. Idem a. et c. Rusticie. [c. 16. C. ibid.]

Adultus sine auctoritate iudici possessionem distraxit; curatorem consentiente possessionem recipies.

Lex 17. Idem a. et c. Philippo. [c. 17. C. ibid.]

Rem communem ad minorem distrai non licet, sed ad dividendum maior dividet frater.

Lex 18. Impr. Constantinus a. et Constantinus c. ad Severum. [c. 18. C. V. 71.]

Minor debitus in publico vel privato iudicio examinetur, et, si verum est, cum auctoritate iudicis minor vendat rem suam.

TITULUS LXXII. Quando decretus opus non est.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Valenti. [c. 1. C. V. 72.]

Si probatur, quia pater pupilli promisit pretium [81]) recipere, possessionem reddere, tutor non habet [82]) necesse, iudici iussionem restituere.

Lex 2. Impr. Valerianus a. Pulchro. [c. 14. C. ibid.]

Qui decreto principis accipiet rem distrai, iudicem non necessatur inrogare [83]).

Lex 3. Impr. Dioclit. et Max. aa. Straniciane. [c. 3. C. ibid.]

Minor rem distrai non potest sine decreto, praeter s auctoribus eius iussio fuit. | [84])

Lex 4. Impr. Constantinus a. ad populum.

Tutor et curator vestes et superentiaria enim alia sine decreto vendi licet.

TITULUS LXXIII. Si quis ignorans rem minoris esse, sine decreto comparavit.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Felici. [c. 1. C. V. 73.]

Res [85]) tutoris rem pupilli vendidit; emptor si sciens alienum comparavit, annositas illi prode non est; si ignoravit, prescriptio illi prodest.

Lex 2. Idem a. Crispine. [c. 2. C. ibid.]

Qui sciens alienum comparavit, cum fructibus restituit.

Lex 3. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Agathae. [c. 3 C. ibid.]

Rem minorum esse ignorans ab alio comparavit, si praescriptio temporum non sit, restituit.

Lex 4. Idem a. et c. Alexandro. [c. 4. C. ibid.]

Qui bona fide rem adquisivit, sub se [85a]) vel auctor eius decem vel viginti annis possiderunt, inquietandus non est.

TITULUS LXXIV. Si maior factus sine decretum factum alienationem ratam habuerit.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Licinio. [c. 1. C. V. 74.]

Tutor patris tui sine decreto praedium vendi-

---

75) Incipit fol. 130. B. 76) Lege *emancipatione*. 77) Codex *nichil*. 78) Codex *nichil*. 79) Codex *vilip̄tium*. 80) Incipit fol. 131. A. 81) Codex *p̄tium*. 82) Codex *abet*. 83) Leg. *interrogare*. 84) Incipit fol. 131. B. 85) Lege *heres*. 85a) Leg. *si ipse*.

dit et pater tuus pretermisit, agere potis tu, ut solidos cum usuris recipias aut possessionem teneas.

Lex 2. Idem a. et c. Alexandro. [c. 2. C. V. 74.]

Qui tutore sine decreto res minorum comparavit ignorans, annositas illi prode est. | [86]

Lex 3. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [c. 3. C. ibid.]

Minor quod absque decreto alienavit, post expleta etate quinque annis tacuit, nihil[87] exinde proponi potest. Si veniam etatis[88] petiit et in vota sponsalia conscripsit, si tacuit inter praesentes decem annis et viginti inter absentes, firmum est.

TITULUS LXXV. De magistratibus conveniendis.

Lex 1. Impr. Antoninus aug. Muciano. [c. 1. C. V. 75.]

Magistratus, cui pupillus traditus est, ipse est obnoxius de indemnitatem pupilli. Quodsi tutorem vel curatorem illi instituit in cautionem muniti s. cum ipsa cautione administratores exigere potis et sine curiae cessionem.

Lex 2. Impr. Alexander a. Paterno. [c. 2. C. V. 75.]

Contra heredes curie si curiae culpam non est, de neglegentia pupilli non tenetur.

Lex 3. Impr. Gordianus a. Proniano. [c. 3. C. ibid.]

Curia si neglegentia in utilitate pupilli fecit, unus pro alio curiale tenetur.

Lex 4. Idem a. Aruntiano. [c. 4. C. ibid.]

Lex ut supra.

Lex 5. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Eugeniae. [c. 5. C. ibid.]

Si idonea persona per cautionem pupillo tutorem non dedit, ut tempus expletum rationes edat, ipsi curiales in integro teneantur.

Lex 6. Impr. Zeno a. Heliano pp. [c. 6. C. ibid.]

Si ex iussionem iudicis pro tutela curia inter se fecit, si in rebus discribendis[89] fraus facta est, ipsi periculus recipiet non[90] curatore. | [91]

EXPLICIT LIBER QUINTUS CONSTITUTIONUM DOMINI IUSTINIANI FELICITER.

INCIPIT LIBER CONSTITUTIONUM SEXTUS FELICITER.

TITULUS I. De fugitivus servus et de libertis mancipiisque cuiuscunque[92] civitatem artificibus et ad diversa opera deputatus et ad rem privatam vel dominicam pertinentibus.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. Etchelie. [c. 1. C. VI. 1.]

Fugitivus servus perscriptionem[93] temporum non habet[94].

Lex 2. Idem a. et c. Pompeiano. [c. 2. C. ibid.]

Fugitivus servus semper inquiri licet.

Lex 3. Impr. Constantinus a. et Liciani c. ad Probatum. [c. 3. C. ibid.]

Qui fugitivum servum sciens aput se detenuerit, alio tale cum ipso reddet aut viginti solidos aut fustigetur. Quodsi fugitivus dixerit, se esse ingenuum, absolvitur, qui eum suscepit. Quodsi ex consensum domini[95] hoc fecit, ipse servus publico societur.

Lex 4. Impr. Constantinus a. ad Valerianum. [c. 4. C. ibid.]

Qui servum artificem sollicitat, XII[96] solidos det. Qui eum ingenuum defendet, dua mancipia det.

Lex 5. Idem a. ad Ianuarium. [c. 5. C. VI. 1.]

Qui occulte fugitivum | [97] vel ingenuum eum defendet, tormentis castigetur.

Lex 6. Idem a. et c. ..... [98] comitem Spaniorum. [c. 6. C. ibid.]

Qui servum fugitivum repetet et defendit eum ingenuum, tormentis cum ipso adfligetur.

Lex 7. Impr. Valentinianus et Gratianus aa. et c. ad Felicem consularem. [c. 7. C. ibid.]

Qui servum fiscalem ancillae tue coniuncxerit[99].

Lex 8. Impr. Valentinianus, Theodosius et Archadius aa. Albino praefecto urb. Rome. [c. 8. C. ibid.]

Qui servum fiscalem ancillae tue coniuncxerit[1]), ipsa ancilla et filii[2]) fisco proficiat.

---

86) Incipit fol. 132. A. 87) Codex *nichil.* 88) Leg. *aetatis.* 89) Leg. *describendis.* 90) Leg. *cum.* 91) Incipit fol. 132. B. 92) Codex *cuiusque* (*cun* supra). 93) Lege *praescriptionem.* 94) Cod. *abet.* 95) Cod. *dni.* 96) Codex *XII^ci^.* 97) Incipit fol. 133. A. 98) Haec lacuna in Codice notata est. Desunt fere quattuor litterae. 99) Lege *coniunxerit.* 1) Lege *coniunxerit.* 2) Vox *filii* in contextu non est, verum hoc loco a secunda manu supra lineam adposita.

TITULUS II. De furtis et de servo corrupto.

Lex 1. Impr. Antoninus et Severus aa. et c. Diogeni. [c. 1. C. VI. 2.]

Qui pecunias dominicas a servo tulit et comparavit possessionem, furti tenetur.

Lex 2. Idem a. et c. negotiatoribus. [c. 2. C. ibid.]

Si rem, quem[3]) comparavit, furtiva cognoscatur, recepto pretio[4]) eas reddet.

Lex 3. Impr. Antoninus a Secundo. [c. 3. C. ibid.]

Si vitricus tuus occulte tibi aliquid tulit, furti tenetur.

Lex 4. Impr. Alexander a. Aurelio. [c. 4. C. ibid.]

Qui servum sollicitat et occultat, furti tenetur.

Lex 5. Idem a. Cornelio. [c. 5. C. ibid.]

Non licet dici: *a transitore incognito comparavi*, sed restituas illam rem.

Lex 6. Idem a. Philodoro. [c. 6. C. ibid.]

Qui servum alienum donavit aut vendidit vel occultavit, dominium | [5]) preiudicium non fecit, sed furtim tenetur.

Lex 7. Idem a. Dato. [c. 7. C. ibid.]

Qui pecunias accepit portandas, si exinde in sua utilitate[6]) expendit, furti˜ tenetur.

Lex 8. Idem a. Valenti. [c. 8. C. ibid.]

Qui ancillam tulit pro tributo, que non debetur, et vendidit, furti˜ tenetur, nec annositas est prode illi, qui comparavit.

Lex 9. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Hesidio. [c. 9. C. ibid.]

Qui occulte vel violenter res alienas tulit, poena subicitur[7]) legis.

Lex 10. Idem a. et c. ....[8]) [c. 10. C. ibid.]

Plagiata vel violenter abstulta mancipia et vendita, emptori annositas prode est.

Lex 11. Idem a. et c. Demosthení. [c. 11. C. ibid.]

Si noverca pupillo aliquid subtraxit, quadruplum reddat.

Lex 12. Idem a. et c. .....[9]) [c. 12. C. ibid.]

Ancillae.[10]) Qui furavit ancillam vel foetus eius et vendidit, furtim[11]) tenetur; et qui sciendo comparavit, furtim[12]) tenetur.

Lex 13. Idem a. et c. Domno.[13]) [c. 13. C. ibid.]

Defuncto[14]) transactio facta replicari non potest.

Lex 14. Idem a. et c. Dionysio.[15]) [c. 15. C. ibid.]

Pro furto actoris[16]) heres non exigitur.

Lex 15. Idem a. et c. Socratiae.[17]) [c. 16. C. ibid.]

Qui servum nutriendum accepit, qui eum vendidit, furtum tenetur.

Lex 16. Idem a. et c. Arthemidoro. [c. 17. C. ibid.]

Qui de naufragio vel incendio res abstulit, intra annum quadrupplum reddet, post annum simplum. | [18])

Lex 17. Idem aa. et cc. Cononi.[19]) [c. 18. C. ibid.]

. . . .[20])

Lex 18. Idem a. et c. Dionisiodoro.[21]) [c. 19. C. ibid.]

Res commendatas qui sine domini voluntate egit, dupplum reddet.

Lex 19. Idem aa. et c. Theofalsus. [Ibidem.]

Procurator depositum recipiendum vel aes alienum exigendum citra domini[22]) voluntate furti˜ facit preter rei restitutionem duppli nec manifesti furti˜ convenitur.

Lex 20. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 20. C. ibid.]

Qui servum alienum suasit, ut res domini ad se deportaret et fecit, alio tale servum cum ipsum reddet.

Lex 21. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 21. C. ibid.]

Pro furtum, quem ammisit[23]) servus, dominus convenitur. Si liber ammisit[24]) furtum, patronus convenitur.

Lex 22. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 22. C. ibid.]

Qui res mutuas accepit, furtim passus est, ipse exigat furem et non, cui res esse videtur.

TITULUS III. De operibus[25]) libertorum.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. et c. Romano. [c. 1. C. VI. 3.]

Libertus si sub retentatione factus fuit, persolvat labores. Quod si non dominus eius inopia patiatur, a liberto nutriatur.

Lex 2. Idem a. et c. Eutychiti. [c. 2. C. ibid.]

Libertus factus ad servitium non redagitur nec ad opera.

Lex 3. Idem a. et c. Quintiano. [c. 3. C. ibid.]

---

3) Lege *quam*. 4) Cod. *p̄tio*. 5) Incipit fol. 133. B. 6) Lege *suam utilitatem*. 7) Lege *poenae subiicitur*. 8) Haec lacuna in Codice notata non est. 9) Haec lacuna in Codice notata non est. 10) Hoc est primum constitutionis verbum. 11) Leg. *furti*. 12) Leg. *furti*. 13) Pro *Domno* Codex habet *Dño*. 14) Lege *de furto*. 15) Inscriptio est const. 14. Cod. VI. 2. 16) Legendum fortasse *auctoris*. 17) Inscriptio est const. 15. 18) Incipit fol. 134. A. 19) Inscriptio est const. 17. Cod. VI. 2. 20) Hic notata est duorum versuum lacuna in Codice. 21) Inscriptio est const. 18. C. VI. 3. Ipsa constitutionis verba hausta sunt ex const. 19. C. VI. 3. 22) Pro *domini* Codex habet *dni*. 23) Legendum fortasse *admisit* vel *commisit*. 24) Legendum *admisit*. 25) Leg. *operis*.

Qui manumisit, de operas, quas non cessit, si postea pretium[26]) accepit, reddet.

Lex 4. Impr. Antoninus a. Valeriano. [c. 4. C. VI. 3.]

Si libertus pro operas pretium[27]) debet domino, si eas reddet vel cautionem fecit, liber est.

Lex 5. Idem a. et c. Terentio. [c. 5. C. ibid.]

Quem mater tua liberum fecit ex iussione defuncti, tu operas ab eo petere non potes.

Lex 6. Impr. Alexander a. Cecilio. [Deest in nostris editionibus.]

Liberti libertorum operas patronis patronorum suorum facere non facient.

Lex 7. Idem a, Cyonie patricie.[28]) [c. 6. C. ibid.]

Liberti a patronis pretium pro operas exigi non potest.

Lex 8. Idem a. et c. Augustino. [c. 7. C. ibid.]

Qui ex suo pretio per alium se comparavit et ab eo manumissus est, honore patronatus non debet.

Lex 9. Idem a. Lytorio. [c. 8. C. ibid.]

Si liberta tua[29]) uxorem accepisti, operas ab ea exigere non potest.

Lex 10. Idem a. et c. Erculiano. [c. 9. C. ibid.]

Si libertus sub conditione factus, ut heredi eius serviat, pro herede servire non potest.

Lex 11. Impr. Gordianus a. Africano. [c. 11. C. ibid.]

Liberta libero paret[30]), et si eam patronus libero sociavit, honore[31]) patroni non amisit.

Lex 12. Impr. Dioclitianus et Max. aa. et cc. Veneriae. [c. 12. C. ibid.]

Liberti, ubi vult, habitant[32]), nec ab herede redigi potest absque ingraditudine. | [33])

Lex 13. Impr. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Probum ppm. [c. 13. C. ibid.]

Qui alienum libertum retinet, qui obnoxius est opera[34]) solvere, poena tenetur.

TITULUS IV. De bonis libertorum et de iure patronatus.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. et c. Secunde. [c. 1. C. VI. 4.]

Qui suo pretio[35]) pro alio se comparavit et ab eo manumissus est, postea a conditione reportare pro ingrato non potest.

Lex 2. Impr. Valentinianus et Valens ad Florianum pp. [c. 2. C. ibid.]

Qui liberta sua servo fiscale permittit accipere, ammisit[36]) iure[37]) patronatus.

Lex 3. Impr. Iustinianus a. Demostheni pp. [c. 3. C. VI. 4.]

Si patronus liberto suo faciat, ut non det honorem patrono, non subsistat, sed det honore et heredibus.

TITULUS V. Si in fraudem patroni aut liberti alienatio[39]) facta.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Claudio. [c. 1. C. VI. 5.]

Si libertus in fraudem patroni egerit, contra eum agi potest.

Lex 2. Idem a. et c. Iuliae. [c. 2. C. ibid.]

Intestato liberto mortuo patrono[40]) succedit, si non demisit liberos parentes.

TITULUS VI. De obsequiis patronis praestandis.

Lex 1. Impr. Alexander a. Zontio. [c. 1. C. VI. 6.]

Libertus contra patrono in eius indemnitatem agere non potest.

Lex 2. Idem a. Leonthogonio. [c. 2. C. ibid.]

Si liberta patrono uxor fuerit, obsequium non prestat. | [41])

Lex 3. Idem a. Santho. [c. 3. C. ibib.]

Liberti obseqũ patronis debent.

Lex 4. Idem a. Victorino. [c. 4. C. ibid.]

Si libertas patrono suo violentiam fecit, in servitio redigi debet.

Lex 5. Impr. Gordianus a. Sulphiciae. [c. 5. C. ibid.]

Si libertus heredi patroni honorem non praestaret, ipse in servitio se revocavit.

Lex 6. Idem a. Cornelio. [c. 6. C. ibid.]

Libertus, qui operas non habet[42]), reservata non facit, sed honorem prestat.

Lex 7. Impr. Dioclit. et Max. aa. ....[43]) [c. 7. C. ibid.]

Noverce tue libertis si tibi honore non prestavit, iudex vindicare potest.

Lex 8. Idem a. Hermenie. [c. 8. C. ibid.]

Libertus patrone sue obsequium denegare non potest.

TITULUS VII. De libertis et eorum liberis.

Lex 1. Impr. Anthoninus a. Dapho. [c 1. C. VI. 7.]

---

26) Cod. p̃tium. 27) Cod. p̃tium. 28) Vulgo inscriptio plane diversa habetur. 29) Leg. *libertam tuam* 30) Lege *liberum parit.* 31) Lege *honorem.* 32) Codex *abitant.* 33) Incipit fol. 134. B. Leg. *ingratitudine.* 34) Leg. *operas.* 35) Codex p̃tio. 36) Leg. *amisit.* 37) Leg. *iura.* 39) Cod. *alidoenatio.* Leg. *patroni a libertis alienatio facta sit.* 40) Leg. *patronus.* 41) Incipit fol. 135. A. 42) Codex *abet.* 43) Haec lacuna in Codice notata non est.

Qui iussa libertum fecit, culpas liberti filium non condemnat.

Lex 2. Impr. Constantinus a. ad Maximum pp. [c. 2. C. VI. 7.]

Si libertus contra patrono aget aut iniuria vel manus iniecerit, in servitio revertatur, et filios, qui post nascuntur, si non penituerit et bene egerit, efficiatur liber.

Lex 3. Impr. Honorius et Theod. aa. ad Senatum. [c. 3. C. ibid.]

Libertus contra patronum vel heres eius egerint, in servitute revertatur.

Lex 4. Impr. Theod. et Valentinianus aa. Basso pp. | [44] [c. 4. C. ibid.]

Liberti vel filii eius militantes, si ante contra patronos egerint, in servitio revertantur.

TITULUS VIII. De iure aureorum annulorum et de natalibus restituendis.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Philadelpho. [c. 1. C. VI. 8.]

Honore non ex genere, sed ab imperio datur.

Lex 2. Idem a. et c. Eumeni. [c. 2. C. ibid.]

Libertinis honor dignitatis nec ab imperio dari licet.

TITULUS IX. Qui admittit[45]) ad bonorum possessiones possunt, et intra quod tempus.

Lex 1. Impr. Severus et Anthoninus aa. et c. Macrinae. [c. 1. C. VI. 9.]

Filio petere paterna hereditate nulla pscriptio[46]) temporum illi obicitur[47]), si non pater ingratus illi decessit.

Lex 2. Idem a. et c. Crispino. [c. 2. C. ibid.]

Propinquis hereditate defuncti intra certum diem non petierit, amisit.

Lex 3. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Crescentino. [c. 3. C. ibid.]

Infantes hereditatem propinquorum petere anni non excludent.

Lex 4. Idem a. et c. Maximo. [c. 5. C. ibid.]

De successione si questio est dubietatis, utrum ex testamentum an ab intestato tempus si non impedit successionis.

Lex 5. Idem a. et c. Marcello. [c. 4. C. ibid.]

Emancipatus si intra annum non petiit, successionem patris amisit.

Lex 6. Idem a. et c. Frontine. [c. 6. C. ibid.]

Mulieri non liceat dicere: *ignoravi legem de successione*.

Pars epistule Constitutioni[48]) bis et Maximiani a. et Severi et Maximini novies consulibus.[49])

Pupillus per tutorem petere potest successionem propinqui et per se annositas illum non excludit.

Lex 7. Impr. Constantinus a. ad Dionisium. [c. 8. C. VI. 9.]

Successio propinqui si intra tempus non adhiet propter ignorantia vel rusticitate vel absentia, non ei impedit adire [a obesse impedire obici obviari.] [50])

Lex 8. Idem a. ad populum. [c. 9. C. ibid.]

Petendum successionem propinqui si quoram[51]) duo testes contestasti decentatore, non tibi praeponitur tempus.

TITULUS X. Quando non petentium partes petentibus adcrescunt.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Martianae. [c. 1. C. VI. 10.]

Si unus filius adipiscat substantiam patris, fratribus suis[52]) praeiudicium non fecit.

TITULUS XI. De bonorum possessiones contra tabulas.

Lex 1. Impr. Alexander a. Vitali. [c. 1. C. VI. 11.]

Si accusatus fuit testamentus, successori tempus non excludit.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Cornelio. [c. 2. C. ibid.]

Successio tibi ex testamento septem testes roborato.

TITULUS XII. De bonorum possessione contra tabulas, quam pretor liberis pollicetur.

Lex 1. Impr. Alexander a. Rupho. [c. 1. C. VI. 12.]

Contra testamentum agere licet filium et patrem contra se invicem, nam non aliis.

Lex 2. Idem a. Clare. [c. 2. C. ibid.]

Postumus si in testamentum non est nominatus, solvitur testamentum.

TITULUS XIII. De bonorum possessione contra tabulas liberti, que patronis vel liberis eorum datur.

Lex 1. Impr. Gordianus a Herculano. [c. 1. C. VI. 13.]

. . . . [53])

---

44) Incipit fol. 135. B. 45) Lege *admitti*. 46) Leg. *praescriptio*. 47) Lege *obiicitur*. 48) Lege *Constantii*. 49) Voces *novies consulibus* ortae sunt ex nota *N. C.*, qua *nobilissimi Caesares* designantur. 50) Haec, quae uncis inclusi, in contextum Codicis recepta sunt. Sed glossam sapiunt. 51) Leg. *coram*. 52) Pro *fratribus suis* Codex habet *frb; ss*. 53) Unus versus in Codice vacuus habetur.

Lex 2. Impr. Theodosius a. Asclepiodoto. [c. 2. C. VI. 13.]

. . . . [54]

TITULUS XIV. Unde liberi.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. Sarpedoni. [c. 1. C. VI. 14.]

Si pater filios suos emancipatus heres instituit, firmum est.

Lex 2. Idem a. et c. Zosimo. [c. 2. C. ibid.]

Filius vel nepus ab intestato heres succedit.

Lex 3. Impr. Constantinus a. ad Leontium comitem Orientis. [c. 3. C. ibid.]

Nepus a successionem aut repelli non potest, si non fuit emancipatus.

TITULUS XV. Unde legitimi et unde cognati.

Lex 1. Impr. Alexander a. Ulpio. [c. 1. C. VI. 15.]

Consobrini ex semine succedunt consubrio.[55]

Lex 2. Impr. Dioclit. et Max. aa. .... [c. 2. C. ibid.]

. . . . [56]

Lex 3. Idem a. et cc. Felici. | [57] [c. 3. C. ibid.]

. . . . [58]

Lex 4. Idem a. et cc. Surisse. [c. 4. C. ibid.]

. . . . [59]

Lex 5. . . . [60] *et c. Platoni.* [c. 5. C. ibid.]

. . . . [61]

TITULUS XVI. De edicto successorio.[62]

Lex 1. Impr. Alexander a. Iulio. [c. 1. C. VI. 16.]

Si mater non petiit hereditatem, que ei ex successione competebat, filio petere licet.

Lex 2. Impr. Dioclit. et Max. aa. et cc. Firmo. [c. 2. C. ibid.]

Si propinquus obmisit[63] petere hereditatem, que illi competebat ex successione, alius propinquus petere potest.

. . . . [64]

TITULUS XVII. De Carboniano edicto.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. et cc. Flore. [c. 1. C. VI. 17.]

Si ex matre tua minori etate constituti petatis successionem, ille vos in servitio petat dato fideiussorem accepit hereditatem et post de servitute agitur.

Lex 2. Impr. Valentinianus, Theod. et Archad. aaa. ad Rufino pp. [c. 2. C. VI. 17.]

Duodecim annorum puer de testato suo non inquietetur, sed facultate utatur.

TITULUS XVIII. Unde vir et uxor.

Lex 1. Impr. Valentinianus a. Hierio pp. [c. 1. C. VI. 18.]

Maritus et uxor invicem sibi succedant. | [65]

TITULUS XIX.[66] De repudianda bonorum possessionem.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Theodotiano. [c. 1. C. VI. 19.]

Emancipatus repudiavit substantia[67], postea ea repudiare[68] non potest.

Lex 2. Idem a. et c. Theodoro. [c. 2. C. ibid.]

Sub fraude repudiare facultate non licet.

TITULUS XX. De collationibus.

Lex 1. Impr. Alexander a. Deuteriae. [c. 1. C. VI. 20.]

Si filio emancipato pater herem fecit, validum est.

Lex 2. Idem a. Primo. [c. 2. C. ibid.]

Frater et soror dotati et heredes relicti dotem et facultatem equum dividant.

Lex 3. Idem a. et c. Alexandro. [c. 3. C. ibid.]

Dote parentes in filio facta ut hereditate inter fratres non sit mixtus firmum est.

Lex 4. Impr. Gordianus a. Marino. [c. 4. C. ibid.]

Dote sua mulier refundat et dividat cum fratre suo.

Lex 5. Idem a. Alexandro. [c. 5. C. ibid.]

Dotem suam refundat, et dividat cum fratre, et non illi obviat maritus eius.

Lex 6. Idem a. Claudio. [c. 6. C. ibid.]

Filius emancipatus cum fratribus conferet ad dividendum.

Lex 7. Impr. Philippus a. Tirannu. [c. 7. C. ibid.]

Filia, quem pater sibi heredem instituit, dotem suam non confundit inter fratres ut dividantur, si patris non est iussio.

Lex 8. Impr. Dioclit. et Max. aa. Calyppio. [c. 8. C. ibid.]

Dum substantiam patris dividisti, obligata fuisti dotem tuam confundere, non cogeris eam conferre inter fratres.

---

54) Duo versus in Codice vacui habentur. 55) Lege *consobrino.* 56) Unus versus in Codice vacuus habetur. 57) Incipit fol. 136. A. 58) Tres versus in Codice vacui habentur. 59) Unus versus in Codice vacuus habetur. 60) Haec lacuna in Codice notata non est. 61) Tres versus in Codice vacui habentur. 62) Vulgo inverso ordine *de successorio edicto.* 63) Leg. *omisit.* 64) Duo versus in Codice vacui habentur. 65) Incipit fol. 136. B. 66) Cod. habet *T. XVIII.* 67) Leg. *substantiam.* 68) Leg. *ad eam redire.*

Lex 9. Idem a. et c. Onesimo. [c. 9. C. VI. 20.]

Si fratres ambo | [69]) emancipati sunt, dotem suam non conferent. Quodsi alius non est emancipatus, si pater non testau˜.

Lex 10. Idem a. et c. Herenee. [c. 10. C. ibid.]

Filia per testamentum patrem rogavit, non conferre dotem, et pater aptum habuit [70]), fili defuncte non confert dote matris.

Lex 11. Idem a. et c. Arthemie. [c. 11. C. ibid.]

Testamentus, in quo postumus filius praetermissus est, resolvitur. Si emancipatus vult conferre, equum dividant.

Lex 12. Idem a. et c. Nilontie. [c. 12. C. ibid.]

Soror cum fratres suos minores dotem, quam accepit, in divisionem adducet.

Lex 13. Idem a. et c. Antistia. [c. 13. C. ibid.]

Ut omnia equa dividatis.

Lex 14. Idem a. et c. Stratonicae. [c. 14. C. ibid.]

Si maritus cum postumo fratrem dotem suam non confundit, nunc [71]) in divisionem eam adducis.

Lex 15. Idem a. et c. Philippo. [c. 15. C. ibid.]

Emancipati filii salvam que acceperunt [72]) reliqua equum dividant.

Lex 16. Idem a. et c. Socratis. [c. 16. C. ibid.]

Soror cum fratres equum divident ab intestato.

Lex 17. Impr. Leo a. Eritrio pp.

Omnia, quae [73]) a parentes in filio conscribuntur in nuptiis et in mancipationibus, post obitum parentum confundant et equum dividant.

Lex 18. Impr. Anastasius a. Constantino pp. [c. 18. C. ibid.]

Fratres cum alios emancipatos fratres [74]) conferant, et equum dividant.

Lex 19. Impr. Iustinianus a. Mene pp. [c. 19. C. ibid.]

Defunc | to [75]) avo relicto filio et nepote ex alio filio conferant dotem, que ab avo data est, simul et quod post obitum reliquid [76]); et ex omnibus duas partes habeat [77]) filius et tertiam nepus [78]) ex hoc, quod patri eius poterat competere. *In ipsa lege ad locum, ubi dicit:* Tam filios vel filias defuncte persone dotem, ante nuptias donationem. *Ab isto loco utere legem.*

Lex 20. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [c. 20. C. ibid.]

Si non ex testamento in quarta portionem Falcidiae scriptum est, equum dividant. *In ea lege abet:* Ea enim tantummodo ex his, que conferuntur. Dotis et sponsalia et donationis in conlatione veniant et aequum dividantur. Quodsi non dator fecit: *hoc excepto portionem illum volo habere* [79]), talis charta in conlatione non veniet.

Lex 21. Impr. Iustinianus a. Iohanni pp. [c. 21. C. VI. 20.]

Adquisitio filiorum post obitum parentum non dividantur, sed unusquisque suam adquisitionem n. habeant. [80])

TITULUS XXI. De testamento militis.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Floro militi. [c. 1. C. VI. 21.]

Si miles per testamentum fratri [81]) suo reliquit, quod ex parentum obvenit; quod autem ipse adquisiit, alii demisit, licuit.

Lex 2. Idem a. Septimo militi. [c. 2. C. ibid.]

Miles castrensem peculium commilitonem suum habere [82]) testavit, et matrem suam in reliquis reliquis rebus, validum est. | [83])

Lex 3. Idem a. Venditiano. [c. 3. C. ibid.]

Miles quomodo vult, deliberet testamentum, et, si alium heredem fecit in uncias decem et alio in duas, ex hoc tres uncias habeat [84]) filia.

Lex 4. Idem a. Alexander Iuni. [c. 4. C. ibid.]

Miles minori etate condito testamento servo libertatem dedit, nihil [85]) est. Quodsi ab alio illi datus est, ut post obitum suum eum libertum emitteret, quamvis minor etatis testatus fuit, libertas valet.

Lex 5. Idem a. Sozomeno. [c. 5. C. ibid.]

Militi, testamentum qualiter deliberaverit, impleatur.

Lex 6. Idem a. Valenti. [c. 6. C. ibid.]

Quidam reliquid [86]) uxorem et filiam condito testamento, et, si filia parvula moreretur, miles extraneus illi succederet, unde vivente filia in alio miles testare non potuit.

Lex 7. Idem a. Fortunato. [c. 7. C. ibid.]

Qui miles non fuit, quasi miles servum libertavit, invalidum est.

Lex 8. Impr. Gordianus a. Eternio militi. [c. 8. C. ibid.]

Dum miles fuisti, licebit te secundum consuetudinem militare [87]) testari.

Lex 9. Idem a. Valerio. [c. 9. C. ibid.]

Miles ignoravit filium habere [88]), alium herem fecit, invalidum est, si invenitur filius.

Lex 10. Impr. Philippus et al. Philippus aa. Iustino militi. [c. 10. C. ibid.]

---

69) Incipit fol. 137. A. 70) Cod. *abuit.* 71) Cod. *nc* habet pro *nunc.* 72) Cod. *acceper˜.* 73) Pro *omnia quae* Codex habet *omaq;* 74) Cod. *frs.* 75) Incipit fol. 137. B. 76) Lege *reliquit.* 77) Codex *abeat.* 78) Lege *nepos.* 79) Cod. *abere.* 80) Cod. *abeant.* Sed littera *n* praecedens a secunda manu deleta est. 81) Codex *fri.* 82) Cod. *abere.* 83) Incipit fol. 138. A. 84) Cod. *abeat.* 85) Cod. *nichil.* 86) Lege *reliquit.* 87) Lege *militarem.* 88) Cod. *abere.*

Miles, qui ignorat filiam habere [89]), eam per testamentum legato accipere iussit, exheredavit eam.

Lex 11. Idem a. et c. Emiliano militi. | [90]) [c. 11. C. VI. 21.]

Capitaturias [91]) institutiones et in militi [92]) testamentum nullius esse momento [93]) manifestum est.

Lex 12. Idem a. Domitiae. [c. 12. C. ibid.]

In testamento militi [94]) querella [95]) Falcidiae non obicitur. [96])

Lex 13. Impr. Valerius et Galienus aa. Claudie. [c. 13. C. ibid.]

Miles in expeditione testari licet, et, si sine testamento moritur, propinqui illi succedant.

Lex 14. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. heredibus Maxime. [c. 14. C. ibid.]

Si a frater suo mulier heres instituta, quod et ab intestato succedere potuit et filios non reliquit.

Lex 15. Impr. Constantinus a. ad populum. [c. 15. C. ibid.]

Miles in expedito, quomodo vult, testetur in verbo, in charta, in scuto, in vagina et in terra, firmum est.

Lex 16. Impr. Anthoninus a. Herio pp. [c. 16. C. ibid.]

Adparitor, dum in adparatum militum est, illi liceat testare, quomodo militi. [97])

Lex 17. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [c. 17. C. ibid.]

Militi in sua expeditione testari liceat, quomodo vult.

Lex 18. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 18. C. ibid.]

Miles in pupillaris annis constitutus testari non licet.

TITULUS XXII. Qui facere testamenta possunt, vel non possunt.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Petronio militi. [c. 1. C. VI. 22.]

Indivisa substantia unus de sua portione testari licet.

Lex 2. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Viatori et Pontiae. [c. 2. C. ibid.]

Testamentus, qui [98]) sine vim vel furorem | [99]) factus est, firmum est.

Lex 3. Idem a. et c. Licinio. [c. 3. C. ibid.]

Senes et infirmus testari licet. Filia, que in potestate patris est, testari non potest.

Lex 4. Idem a. et c. Rodoni. [c. 4. C. ibid.]

Si consobrinus tuus minor quatuordecim annis testatus est, invalidum est.

Lex 5. Impr. Constantinus a. ad Rufinum pp. [c. 5. C. VI. 22.]

Eunucho liceat facere testamentum.

Lex 6. Idem a. ad Volusianum pp. [c. 6. C. ibid.]

Qui in imperatore testavit, posteus vult in alio testare, licet.

Lex 7. Impr. Valentinianus, Valens et Grat. aaa. ad Maximum. [c. 7. C. ibid.]

Liceat, qui vult, instituere cum alio imperatore et augusta heredes et notare [1]).

Lex 8. Impr. Iustinianus a. Demostheni pp. [c. 8. C. ibid.]

Cecus [2]) testamentum faciat et deliberationem eius octo testes et scriba publicus, et post ita septima lex suprascripta invenimus quarto legis in codicum.

TITULUS XXIII. De testamentis et quemammodum [3]) testamenta ordinantur.

Lex 1. Impr. Adrianus a. Catonio. [c. 1. C. VI. 23.]

Qui in testamento subscripsit ut liber, postea servus inventus, non impedit.

Lex 2. Impr. Alexander a. Expedito. [c. 2. C. ibid.]

Testamento reservato [4]) si qua querella eius post invenitur, dici potest.

Lex 3. Idem a. Thygono. [c. 3. C. ibid.]

Si non legibus factus est testamentus in imperatore, valere non potest. | [5])

Lex 4. Impr. Gordianus a. Rufino. [c. 4. C. ibid.]

Si scriba in testamento nom. pronomen heredis fecit, non impedit, quia testes nom. heredi cognoverunt.

Lex 5. Impr. Valeiranus et Galienus aa. Lucillo. [c. 5. C. ibid.]

Per epistulas adseveratio et assertio filio non facit, quem in testamentum significavit, firmum est.

Lex 6. Impr. Dioclit. et Max. aa. Terentiae. [c. 6. C. ibid.]

Qui in testamento negavit alicui donationem fecisse, si invenitur facta, valet.

Lex 7. Idem a. et c. Rufine. [c. 7. C. ibid.]

Error tabellionis testamentum non solvit, si testes vera dicant.

Lex 8. Idem a. et c. Marcellino. [c. 8. C. ibid.]

---

89) Cod. *abere.* 90) Incipit fol. 138. B. 91) Leg. *captatorias.* 92) Leg. *militis.* 93) Lege *momenti.* 94) Lege *militis.* 95) Codex *q.rella.* 96) Lege *obicitur.* 97) Codex *quomodo vult militi.* 98) Pro *qui* Codex *q:* habet. 99) Incipit fol. 139. A. 1) Arbitror legendum esse *mutare.* 2) Lege *caecus.* 3) Lege *quemadmodum.* 4) Lege *reserato.* 5) Incipit fol. 139. B.

In testamentum necessitas mortalitatis minor numerum testimonium ñ. subvenit.

Lex 9. Idem a. et c. Patrocliae. [c. 9. C. VI. 23.]

Si ex sacro imperio non est tibi remissum de minore numerum testium, testamentus invalidum est.

Lex 10. Idem a. et c. Archillio. [c. 14. C. ibid.]

Non est integra hereditatio vel institutio, qui dixit: *facere volo testamento taliter.*

Lex 11. Impr. Constantinus ad populum. [c. 15. C. ibid.]

Non est firma deliberatio, qui dixit: *facio testamentum et instituo heredem*, aut, dum facit, admutescit.

Lex 12. Idem a. et c. Moenepholiano. [c. 10. C. ibid.]

Testamentus legibus factus si ad erede[6]) neglegatur, legatis non impedit.

Lex 13. Idem a. et c. Zeto. [c. 11. C. ibid.]

Legibus condito testamento si occultatus fuerit. | [7])

Lex 14. Idem a. et c. Matrone. [c. 12. C. ibid.]

Si testes octo ut coram testatore non fuerit, et suo vel alienum anulum signaverit, invalidus sit[8]) testamentus, et inquiratur, si ex dolo factum est.

Lex 15. Idem a. et c. Euripidiae. [c. 13. C. ibid.]

De pecunia testari licet.

Lex 16. Impr. Gratianus, Valens et Theod. aa. Eutropio pp. [c. 16. C. ibid.]

Imperatori et omnibus liceat testare, et, qui heres accedit, quamvis non legibus legata vel libertas relicta sit, si heres cognoscit, resolvat.

Lex 17. Impr. Honorius et Archad. aa. Aeternali proconsule[9]) Asiae. [c. 17. C. ibid.]

Testamentus, in quo superflua leguntur, non nocent, quod lex praecipit, factum est, resolvitur.

Lex 18. Idem a. et c. Africano pu. [c. 18. C. ibid.]

In urbe Roma testamentum aput censuales reserentur, non alibi. Nam irrita fiunt.

Lex 19. Impr. Honorius et Theod. aa. Ioh. pp. [c. 19. C. ibid.]

Testamentus propria voluntate dictante, non alio suadente, sed dictante firmum est.

Lex 20. Idem a. et c. edictum ad populum. [c. 20. C. ibid.]

Oms potens et mediocres liceat in testamenta defunctorum subscribere.

Lex 21. Impr. Theod. et Valentinianus aa. Florentio pp. [c. 21. C. VI. 23.]

Testator sua vel alterius voluntate manu scriptum testamentum et non relicto testibus septem testes firmaverint, et, si litteras ignorant, octavus subscribant et signant, validum est. *In ea* | [10]) *lege ad locum:* Per nuncupationem quoque, hoc est sine.[11]) Septem testes, ut supra dictum est, simul in unum eodemque tempore nuncupatio per septem testes valet. Novissimus testamentus legibus factus priorem solvit; codicellos quinque testes subscribant.

Lex 22. Impr. Zeno a. Sebastiano pp. [c. 22. C. ibid.]

Post expletum testamentum testes ad subscriptionem venire licet.

Lex 23. Impr. Iustinianus a. Archelao pp.[13]) [c. 24. C. ibid.]

Si ad scriba fallit textum testamenti[14]) legibus facere, non impedit testamentum.

Lex 24. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [c. 25. C. ibid.]

N.[15]) est ita subventum in testamentis sine[16]) in nuptiis, si testatoris voluntas exigatur.

Lex 25. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [c. 26. C. ibid.]

Nuncupatio[17]) per septem testes valet, qui simul positionem deliberationem testari cognoscant.

Lex 26. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [Ibidem.]

In testamentis sine scriptis faciendis omnem formalem observationem penitus amputamus[18]). Sine testatori septem testes simul omnibus manifestari significantes, ad quos substantiam suam pervenire vellet.

Lex 27. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 27. C. ibid.]

Testamentum legibus factum testator supervixerit, annos decem valet. Quodsi coram tres testes dixit[19]): *Nolo illo testamento valere*, licet. | [20])

Lex 28. Impr. Iustinianus a. ..... [21]) [c. 28. C. ibid.]

Testator non patiatur necessitatem potius[22]) vel[23]) escam aut medicina nec testium congregationem, et, si quoram[24]) testibus manifestaverit omnem deliberationem et ñ. p. adimplevit, hoc testamentum, quot[25]) dixit[26]), valet. *In ea lege abet*[27]): Sancimus, si qua sua manu testamentum et codicellos testator suam manum scripsit, validum est.

---

6) Leg. *ab herede.* 7) Incipit fol. 140. A. 8) Vox *sit* in contextu deest, sed supra lineam posita est. 9) Leg. *proconsuli.* 10) Incipit fol. 140. B. 11) Est initium const. 21. §. 2. C. VI. 23. 13) Inscriptio est const. 23. C. VI. 23. Contextus est const. 24. C. ibidem. 14) Pro *testamenti* Codex habet *testasacramti.* 15) Leg. *nunc.* 16) Leg. *sicut.* 17) Codex *nunccupatio.* 18) Haec sunt prima const. 26. C. VI. 23. verba. 19) Codex *dix̄.* 20) Incipit fol. 141. A. 21) Haec lacuna in Codice notata non est. 22) Lege *potus.* 23) Codex *ul* habet pro *vel.* 24) Lege *coram.* 25) Lege *quod.* 26) Cod. *dix̄.* 27) Leg. *habet.*

Lex 29. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 29. C. VI. 23.]

Testamentum et codicellos testator sua manu scripsit, validum est.

Lex 30. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 30. C. ibid.]

In testamentum si testes nom. heredi ñ. fecerint, invalidus sit testamentum, et, qui scripsit testamentum, falsarius plectatur.

Lex 31. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 31. C. ibid.]

Testator, dum inmutat testamentum et incidi[28] linum, alium non occurrisset facere, si quorum[29] testes ipsum vel alium heredem sibi esse dixerit, validum est.

Lex 32. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 32. C. ibid.]

In civitate et in castra septem testes scribunt testamentum, quinque cum signaculis et subscriptionem que et deliberationem et nomen heredi cognoscant et iurati dicant.

TITULUS XXIV. De heredibus instituendi[30] et que persone[31] heredes institui non possunt.

Lex 1. Impr. Titus Helius Antoninus aa. Antestaniano. [c. 1. C. VI. 24.]

Qui in[32] exilio deportantur, testari non potest, | [33] sed, cui ab intestato competit, succedit.

Lex 2. Impr. Anthoninus a. Cecilio. [c. 2. C. ibid.]

In quantum pater tuus heres scriptus est, amplius capere non potest.

Lex 3. Impr. Alexander a. Vitali militi. [c. 3. C. ibid.]

Qui suum servum fecit heredem, et substitutum illi constituere licuit.

Lex 4. Impr. Gordianus a. Ulpio. [c. 4. C. ibid.]

Si quis ignorans quasi filium suum esse heredem sibi illum instituit, post cognitionem proiei[34] potest.

Lex 5. Idem a. Cassiano. [c. 5. C. ibid.]

Non ideo minus uxor iurem[35] heres esse videtur instituta, quod non uxor, sed afines[36] testamento nominata est.

Lex 6. Impr. Philippus a. et Philippus c. Antonino. [c. 6. C. ibid.]

Si maritus axorem heredem fecit, debitum mariti satisfaciat.

Lex 7. Impr. Dioclit. et Maxim. aa. Zizonio. [c. 7. C. VI. 24.]

Hominem peregrinum heredem sibi instituere ante filium suum non licet.

Lex 8. Idem a. et c. Adriano. [c. 8. C. ibid.]

Collegas colleganti heres sine placito heres succedere non licet.

Lex 9. Idem a. et c. Iulie. [c. 9. C. ibid.]

In extraneum testari licet.

Lex 10. Idem a. et c. Asclepiade. [c. 10. C. ibid.]

A se ipsum nullus herem scribere potest.

Lex 11. Impr. Theod. et Valentinianus aa. Herio pp. [c. 11. C. ibid.]

Licet homini in alterius civitatis donare vel relinquere, quam vult rem.

Lex 12. Impr. Leo a. Herio pp. [c. 12. C. ibid.]

Heredi | tatis[37] vel legati seu fideicommissi aut donationis titulo domus aut annone civiles[38] aut quelibet edificia vel mancipia ad ius inclite urbis vel alterius cuiuslibet civitatis pervenire possunt.

Lex 13. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [c. 13. C. ibid.]

Exercitas res[39] testari licet, non de incertas, que solvuntur.

Lex 14. Impr. Iust. a. Ioh. pp. [c. 14. C. ibid.]

Testater si unum nomen et alium nomem dictavit, invalidum est testamentum.

TITULUS XXV. De institutionibus et substitutionibus seu restitutionibus sub condutone facta[40].

Lex 1. Impr. Severus et Anthoninus Alexandro. [c. 1. C. VI. 25.]

Testamentus sub conditione factus servetur conditio.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Cassie. [c. 2. C. ibid.]

Qui conditione testamenti non adimplet, exheredatur.

Lex 3. Idem a. Maxentio et aliis. [c. 3. C. ibid.]

Si mater tua sub conditione emancipatione[41] heres fecit, valet.

Lex 4. Impr. Alexander a. Emilio. [c. 4. C. ibid.]

Si res, que erant in potestate patris, testatus est, nihil[42] est; in peregre profectus filius exheredari non potest.

---

28) Lege *incidit.* 29) Lege *coram.* 30) Lege *instituendis.* 31) Lege *quae personae.* 32) Codex *qui* et supra vocem sec. manus *in* imposuit. 33) Incipit fol. 141. B. 34) Lege *protici.* 35) Lege *iure.* 36) Lege *affinis.* 37) Incipit fol. 142. A. 38) Cod. *civile.* 39) Lege *ex certas res.* 40) Lege *conditione factis.* 41) Lege *emancipationem.* 42) Codex *nichil.*

Lex 5. Impr. Valerius et Gallius a. Maximo. [c. 5. C. VI. 25.]

Sine ullo damno coniunctionem retinere potuisti; redigitur[43]) ad maritum, sciens hereditatem matris, etiamsi redieris, retentura[44]); quippe quam retinere[45]) scilicet, [46]) prorsus ab eo non recessisset.

Lex 6. Impr. Iustinianus a. ad Senatum. [c. 6. C. ibid.]

Ut, quod[47]) inter | [48]) iustos liberos nanctum[49]) est, hoc est[50]) inter naturales filios extendatur. Que omnia in legati vel fideicommissi specialiter locum habere[51]) sancimus.

Lex 7. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 7. C. ibid.]

Si testator iussit: *si hoc factum fuerit, habeat*[52]) *hoc*, et ipsum vivente conditio facta est, quod deliberavit, adimpletur.

Lex 8. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 8. C. ibid.]

Quis in conditione testamentum adiet, legata persolvat.

Lex 9. Impr. Iust. a. Ioh. pp. [c. 9. C. ibid.]

Quidam uxorem pregnantem heredem fecit reliquid[53]), etsi postumus natus fuerit, cum ipso heres sit, natus est et puer mortuus est, matri fecit lucrum successionis.

TITULUS XXVI. De inpuuerum[54]) et de aliis substitutionibus.

Lex 1. Impr. Titus Helius Antoninus a. Secundo. [c. 1. C. VI. 26.]

Qui testamento fecit duo heredes et invicem sibi substitutus, plenum ius est.

Lex 2. Impr. Severus et Antoninus aa. Afronime.[55]) [c. 2. C. ibid.]

In testamento qui filio suo herem fecit, et substituto illi fecit, valet sic tamen, si pupillus fuerit mortuus non maior.

Lex 3. Impr. Alexander a. Achille. [c. 3. C. ibid.]

Quamvis non per testamentum heres noluisti succedere, sed ab intestato successisti, omnem actionem, quam[56]) contra testatorem habuisti[57]), ammisisti.[58])

Lex 4. Idem a. Firmo. [c. 4. C. ibid.]

Testator iussit: *si filius eius puer moriatur, heres illi certa persona fiat*, et puer | [59]) mortuus est, successio illi debebitur.

Lex 5. Dioclitianus et Maximianus aa. Adriano. [c. 5. C. VI. 26.]

Qui filio legitime etatis fecit substitutum, nihil[60]) est.

Lex 6. Idem a. et c. Quintiano. [c. 6. C. ibid.]

Qui plures fecit heredes, qui iniuste factus est, repellitur et alii proficit, quia filius minus de Falcidia habere[61]) non potest.

Lex 7. Idem a. et c. Feliciano. [c. 7. C. ibid.]

Superstite patre filia maritata intra decem et septem annis condito testamento in aliquo pater illum non excludet.

Lex 8. Idem a. et c. Petronie. [c. 8. C. ibid.]

Si miles reliquid[62]) uxorem et filio fecit heredem cui instituit alios substituto si super pubertatis annos mortuus est, mater excludet substitutos.

Lex 9. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [c. 9. C. ibid.]

Ut non fiat talis testamentus.

Lex 10. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 10. C. ibid.]

Qui duos filios parvos sibi instituit heredes, ut[63]) inpuberes ambo moriantur, alius illi succedat, si unus mortuus est, frater excludit substituto.

Lex 11. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 11. C. ibid.]

Qui duos filios parvulos habet[64]), heredes instituit, ut, si puberes mortui fuerint, duo illi succedant.

TITULUS XXVII. De necessariis et servis heredibus instituendis vel substituendis.

Lex 1. Impr. Pertinax a. Lucretio. [c. 2. C. VI. 27.]

Si servum | [65]) suum heredem fecit, qui creditoris oblegatus pignoris[66]) erat, testamentus solvitur propter creditores.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Aufidio. [c. 1. C. ibid.]

Qui servum suum sub nomen libertatis heredem scripsit, validum est.

Lex 3. Idem a. et c. Felici. [c. 3. C. ibid.]

Qui ancillam pupilli sui uxorem sibi fecit, pupillus illa retollit lucra facultatem.

Lex 4. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 4. C. ibid.]

Si tutor pupillo herem fecit ut post obitum eius servum pupilli libertet heres succedat in hoc si adierit hereditatem, conditio valet servo.

---

43) Leg. *redi igitur*. 44) Leg. *retenturam*. 45) Leg. *retineres*. 46) Vox *si* interponenda est. 47) Cod. *qd*. 48) Incipit fol. 142. B. 49) Leg. *sanctum*. 50) Lege *hoc et*. 51) Cod. *abere*. 52) Cod. *abeat*. 53) Lege *reliquit*. 54) Lege *inpuberum*. 55) Littera *A* ex praecedentibus male adhaesit. 56) Pro *quam* Cod. *q:* habet. 57) Cod. *abuisti*. 58) Leg. *amisisti*. 59) Incipit fol. 143. A. 60) Codex *nichil*. 61) Cod. *abere*. 62) Leg. *reliquit*. 63) Lege *ut si*. 64) Cod. *abet*. 65) Incipit fol. 143. B. 66) Lege *creditori obligatus pignori*.

Lex 5. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 5. C. VI. 27.]

Qui servum suum herem instituit, liber est et heres; vel[67] illum substitutum filium suum[68] scripsit, ex eo liber effectus est.

Lex 6. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 6. C. ibid.]

Servus a domino institutus heres fuerit, liber effectus est et heres. *In ea lege abet*[69]: Libertus, si conditione[70] non adimplevit, in servitio redigitur.

TITULUS XXVIII. De liberis preteritis[71] vel exheredatis.[72]

Lex 1. Impr. Antoninus a. Favio. [c. 1. C. VI. 28.]

Qui unum ex filiis per testamentum exheredavit, heres cum fratribus succedet.

Lex 2. Impr. Alexander a. Eraclide. [c. 2. C. ibid.]

Si avus tuus, condito testamento, patruo suo et novercam heredem instituit, si non exheredavit, defuncto avo tuo heres succedis.

Lex 3. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 3. C. ibid.]

Pater | [73] si per testamentum filio exheredavit, firmum est.

Lex 4. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 4. C. ibid.]

Non licet ab intestato alter[74] succedere masculo, quam femine, et postumus equum succedant et in exheredatione similiter graventur.

TITULUS XXIX. De postumis heredibus instituendis vel exheredandis preteritis.[75]

Lex 1. Impr. Anthoninus a. Urittiano. [c. 1. C. VI. 29.]

Post facto testamento postumus natus est, de quod[76] in testamentum nulla est mentio; solvitur testamentus et nihil[77] per eum aliquid succedit, sed ab intestato omnes.

Lex 2. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Sotherico. [c. 2. C. ibid.]

Aborsum[78] uxoris testamentum non solvet, sed postumus.

Lex 3. Iust. a. Iuliano pp. [c. 3. C. ibid.]

Si postumus natus est, et mox mortuus est, solvet testamentum patris, in quo non fuit nominatus.

Lex 4. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 4. C. ibid.]

Post obitum testatoris intra decem menses natus est secundum voluntatem testatoris, firmum est.

TITULUS XXX. De iure deliberandi et de adeunda vel adquirenda hereditate.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Titisiae. [c. 1. C. VI. 30.]

Filius emancipatus ab intestatus heres succedit, nec servo defuncta manumittit.

Lex 2. Impr. Alexander Florentio militi. [c. 2. C. ibid.]

Si filius debito patris solsit, pro portione heredita | tis[80] reputetur.

Lex 3. Impr. Gordianus a. Florentino militi. [c. 3. C. ibid.]

Si nepus[81] tuus a patre suo heres institutus est et mortuus est, vel si heres succedis, intra constitutum tempus non neglegas.

Lex 4. Impr. Decius a. Athenaidi. [c. 4. C. ibid.]

Si filiofamilias hereditas ab alio relicta est, pater studere debet.

Lex 5. Impr. Valerianus et Galienus aa. Paulo. [c. 5. C. ibid.]

Quae[82] pupilla[83] relicta sunt, cum voluntate ej totum adire debet.

Lex 6. Impr. Dioclit. et Max. aa. Filippe. [c. 6. C. ibid.]

Si avus tuus patri tuo duas uncias reliquid[84], et ille tibi eas testavit, exigere ea potes.

Lex 7. Idem a. et c. Eusebio. [c. 7. C. ibid.]

Cui relicta est substantia, priusquam adiret, mortuus est, posteri eius adire non potent.

Lex 8. Idem a. et c. Claudio. [c. 8. C. ibid.]

Si filius ignorans si tardius adierit substantia[85] patris, annositas illum non excludit.

Lex 9. Idem a. et c. Platoni. [c. 9. C. ibid.]

Adultus relicta sibi a curatore substantia[86] tardius occupavit, anni illum non excludent.

Lex 10. Idem a. et c. Savine. [c. 10. C. ibid.]

Si legitima etate facultatem patris capuisti, a creditoribus te excusare non potest.

Lex 11. Idem a. et c. Philumine. [c. 11. C. ibid.]

Si substantiam patris renuntiasti, servum eius libertare non potuisti.

Lex 12. Idem a. et c. Antonino. [c. 12. C. ibid.]

Si puer adiet facultatem, heres invenitur. | [87]

Lex 13. Idem a. et c. Archipolidi. [c. 13. C. ibid.]

---

67) Lege *vel, si.* 68) Lege *filio suo.* 69) Lege *habet.* 70) Lege *conditionem.* 71) Leg. *praeteritis.* 72) Codex *exeredatis.* 73) Incipit fol. 144. A. 74) Pro *alter* legendum *aliter.* 75) Lege *praeteritis.* 76) Lege *quo.* 77) Cod. *nichil.* 78) Fortasse *abortus.* 80) Incipit fol. 144. B. 81) Lege *nepos.* 82) Pro *quae* Cod. *q'* habet. 83) Leg. fortasse *pupillo.* 84) Leg. *reliquit.* 85) Lege *substantiam.* 86) Leg. *substantia.* 87) Incipit fol. 145. A.

Qui suo heredi dimisit substantiam, adire potest.

Lex 14. Idem a. et c. Flaviae. [c. 14. C. VI. 30.]

Sororis tue facultatem adibisti, ad[88]) iniustos detentatores reliqua exigere potis.

Lex 15. Impr. Constantinus a. ad Leontium comitem ordinarium.[89]) [c. 15. C. ibid.]

Priusquam pater det filio facultatem, ipse adire non potest.

Lex 16. Impr. Archadius et Honorius aa. Hennodio. [c. 16. C. ibid.]

Nullus compellitur aliquid adquirere.

Lex 17. Impr. Theod. a. Anthemio pp. [c. 17. C. ibid.]

Scripulos[90]) a sollicitudo patre agere licet.

Lex 18. Impr. Theod. et Valentinianus aa. ad Senatum. [c. 18. C. ibid.]

Infantes annorum septem ab aliquo hereditas relicta est, pater vel avus exigere debet ipso vivente, vel mortuo ā tutores eꝫ[91]) [ultcata demissa relicta][92]).

Lex 19. Iust. a. Demostheni pp. [c. 19. C. ibid.]

Cui hereditas per testamentum vel ab intestato competit, intra anno adire debet, et si non adibit, ammisit illa[93]) et ipse, et heres eius. Hoc non dicit de filio et nepotibus.

Lex 20. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 20. C. ibid.]

Non fiat invitus homini hereditatem vel substitutionem adiere vel repudiare.

Lex 21. Iust. a. Ioh. pp. [c. 21. C. ibid.]

Si quis liberum instituit sibi heredem vel post obitum eꝫ servum, testatori | [94]) succedat. Quodsi heres noluit adire, servus succedit.

Lex 22. Impr. Iust. a. ad Senatum. [c. 22. C. ibid.]

Si mulier absque inventaneo occupavit substantiam, a creditoribus non absolvitur. Intra tres annos aut renuntiet hereditatem. Inventaneus intra XXX dies fiat, et intra sexaginta alios proficiatur[95]) per tabularium, in quo et heres subscribat et testes. Si heres absens sit, intra anno inventaneus fiat per heredem aut per procuratorem eius. Si plus relictum est legati, quam heredi, primitus heredi tres uncias salventur. Creditoribus non amplius reddis, preterquam substantiam adisti, simul et legatariis veniant, et si a creditores substantia comparavit, alii creditores non contra emptores habeat[96]) actionem. Reputetur in quod[97]) expensum est in funus et inventario et reservationem[98]) testamenti vel in alias causas. *In ea lege abet*[99]) *ad locum:* sine periculo habeant[1]) et leges Falcidie. *Ipsa verba sunt. Item in ea lege verba ipsa:* Rerum hereditariarum expendent et si qua cumq. causa abet heres vel legatarii contra defuncto proponant cum creditores. Nam de fraude substantiae per examinatione servorum ā. per sacramentum heredi cognoscatur. Fraus inventa dupplo reddatur.

TITULUS XXXI. De repudianda vel abstinenda hereditate. | [2])

Lex 1. Impr. Antoninus a. Muciano. [c. 1. C. VI. 31.]

Filius, qui non hereditario nom̄. tenet facultatem, sed pro custodia aut inquilinus, debitum patris non compellitur reddere.

Lex 2. Impr. idem a. Severo. [c. 2. C. ibid.]

Si res patris ex inventionem creditoris tenis[3]), debitum paternum non exigeris.

Lex 3. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Theodatiano. [c. 3. C. ibid.]

Si pactuasti hereditatem futuram te n̄. petere, repeti non potis.

Lex 4. Idem a. et c. Modestino. [c. 4. C. ibid.]

Qui legitimam etatem repudiavit, hereditatem adire non potest.

Lex 5. Idem a. et c. Claudio. [c. 5. C. ibid.]

Pupillus sine tuotre hereditate repudiavit, nihil[4]) est.

Lex 6. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 6. C. ibid.]

Filius impleta etate post mortem patris intra tres annos repudiet hereditatem et quarto anno, si vult, adibi scilicet[5]).

TITULUS XXXII. Quemammodum[6]) aperiantur testamenta et inspiciantur et describantur.

Lex 1. Impr. Alexand. a. Procule. [c. 1. C. VI. 32.]

Testamentus publice reseretur.

Lex 2. Impr. Valentinianus et Galienus aa. Alexandro. [c. 2. C. ibid.]

Testamento defuncti coram testibus tradi in publico recensetur.

Lex 3. Impr. Dioclit. et Max. aa. Aristotheli. [c. 3. C. ibid.]

Reseratio testamenti absque die et consule invalidum est.

---

88) Leg. fortasse *ab.* 89) Pro *ordinarium* vulgo habetur *Orientis.* Itaque prava sigli interpretatio in causa videtur fuisse, quare *ordinarium* exierit. 90) Haec vox ex male intellecta voce *scrupulosam* exiisse videtur. 91) Lege *tutores eius.* 92) Crediderim sane haec esse interpretationis loco. Pro *ultcata* arbitror legendum esse *devoluta*, quae quidem vox plus semel in const. 18. C. VI. 30. occurrit. 93) Lege *amisit illam.* 94) Incipit fol. 145. B. 95) Leg. *perficiatur.* 96) Cod. *abeat.* 97) Leg. *id quod.* 98) Leg. *reserationem.* 99) Leg. *habet.* 1) Cod. *abeant.* 2) Incipit fol. 146. A. 3) Leg. *tenes.* 4) Codex *nichil.* 5) Arbitror legendum esse *adire licet.* 6) Leg. *quemadmodum.*

Lex 4. Impr. Grat., Valentinianus et Theod. aaa. ad Sperium pp. [c. 4. C. VI. 32.]

Testamenta publice reserentur.

TITULUS XXXIII. De edicto Divi Adriani tollendo et quem | ammodum[7] scriptus heres in possessionem mittatur.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Lucillo. [c. 1. C. VI. 33.]

Prius heres in facultate mittatur, et post substitutus.

Lex 2. Impr. Alexander a. Eustatio. [c. 2. C. ibid.]

Si quis se dicit competere facultatem, prius heres in facultate ingrediatur.

Lex 3. Impr. Iustin. a. Iuliano pp. [c. 3. C. ibid.]

Testamento sine querella[8] oblato in iudicio intromittitur heres in facultate, et sic causiticus litigent. Heres si rem adquisitam dicitur alienam decem vel viginti annis possederit, non inquietur[9].

TITULUS XXXIV. Si quis aliquem testare proibuerit[10] vel coëgerit.

Lex 1. Impr. Alexander a. Severe. [c. 1. C. VI. 34.]

Testare hominem qui invitus facit, crimen admisit.

Lex 2. Impr. Dioclit. et Max. aa. Nicagore. [c. 2. C. ibid.]

Etsi quis inpediet testatori, ut non indignas personas heres scribentur, nihil[11] nocent.

Lex 3.[12] *Idem a. et c. Eutychidi.* [c. 3. C. ibid.]

Qui uxori sue dicit, ut in ipso testetur, criminis non est.

TITULUS XXXV. De his, quibus ut indignis auferuntur et ad Senatusconsultus Silaniarum[13].

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus a. Celeri. [c. 1. C. VI. 35.]

Qui iniuste facultate defuncti occupavit, cum fructibus cogatur reddere.

Lex 2. Idem a. Vero. [c. 2. C. ibid.]

Qui liberam personam puellam habet[14] in domo administrandum.

Lex 3. Impr. Alexander a. Antiochiano. [c. 3. C. ibid.]

Cui competit successio, non requirit mortem auctoris, qui ad | [15]) servis occisus est, fiscus succedit defuncto.

Lex 4. Idem a. Filomono. [c. 4. C. VI. 35.]

Per epistulas et codicillos heres non fiat.

Lex 5. Idem a. Tyranno. [c. 5. C. ibid.]

Quamvis indignus est heres adire hereditate, quia sepultura defuncti non adimplevit, tamen remittatur illi.

Lex 6. Idem a. Venusto et Clementino. [c. 6. C. ibid.]

Minor etati si offidit interdicendo, q testari voluit, remittitur illi.

Lex 7. Idem a. Vitaliae. [c. 7. C. ibid.]

Siquis non potuit obicere[16] heredi culpas exheredationis, ab intestato succedis.

Lex 8. Impr. Gordianus a. Tatiae. [c. 8. C. ibid.]

Non exsimilis exheredandi his quem non occursit testator accusare, sicut illum, quem exheredavit.

Lex 9. Impr. Dioclit. et Max. aa. Heliane. [c. 9. C. ibid.]

Qui mortem auctori sui non requirit, nec heres illi esse potest. Clam occulte interpraetatus.[17]

Lex 10. Idem a. Silviane. [c. 10. C. ibid.]

Si mortem propinquus vindicasti, heres inveniris.

Lex 11. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 11. C. ibid.]

Hereditatibus et in legatis et in fideicommissis maxime in libertatibus.

Lex 12. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 12. C. ibid.]

Servum non licet in crimine domini[18] sui credi, nisi sub examinatione. Nam servus si cognoverit domino[19] suo insidiari, manibus ut occidatur, et non defenderit | [20]) et mortuus fuerit, ipse servus occidatur.

TITULUS XXXVI. De codicellis.

Lex 1. Impr. Alexander a. Mocimo et aliis. [c. 1. C. VI. 36.]

Rumpitur testamentum, qui post unum[21] pretermisit; codicelli invalidi sint. Nam, quae[22] praetermissa sunt, addicta fuerint per codicellos, valet.

Lex 2. Impr. Philippus a. et Philippus c. Asclipiodote. [c. 2. C. ibid.]

Per codicellos testamentus non abstollitur, sed addi per codicellos licet.

---

7) Leg. *quemadmodum.* Incipit fol. 146. B. 8) Codex *q.rella.* 9) Lege *non inquietetur.* 10) Leg. *prohibuerit.* 11) Codex *nichil.* 12) Cod. *Lex IV.* habet. 13) Lege *SC. Silanianum.* 14) Codex *abet.* 15) Lege *a.* Incipit fol. 147. A. 16) Lege *obiicere.* 17) Leg. *interpretatus.* 18) Codex *dni.* 19) Codex *dno.* 20) Incipit fol. 147. B. 21) Lege *postumum.* 22) Pro *quae* in Codice *q:* est.

Lex 3. Impr. Dioclit. et Max. aa. Lachynto et aliis. [c. 3. C. VI. 36.]

Duo codicelli facti, novissimus valeat.

Lex 4. Idem a. et c. Stratonico. [c. 4. C. ibid.]

Codicelli absque testamentum invalidi sunt.

Lex 5. Idem a. et c. Demostheni. [c. 5. C. ibid.]

Post testamento, quod per codicellos firmavit, valet.

Lex 6. Idem a. et c. Flaviae. [c. 6. C. ibid.]

Codicello invito invitus factos invalidum est.

Lex 7. Impr. Constantinus a. ad Maximum pp. [c. 7. C. ibid.]

Per codicellos addere in testamentum et substitutum facere licet.

Lex 8. Impr. Theod. a. Asclipiodoto pp. [c. 8. C. ibid.]

Qui pro sua successione contra testamentum vel nuncupationem aget, legatariis non impediunt, si testamentus perfectus esse. *In alia lege abet*[23]: Scriptus heres fuerit vel nuncupatus, novissimus testamentus non legibus factum si tamen[25]) habuerit[26]) pro codicellos, valet. *Item in ea lege verba abet ad locum, ubi dicit:* Sponte voluerit ad fideicommissum nuncupatio vel codicelli per quinque testes valet.

TITULUS XXXVII. De legatis.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Opius liberti Sextiliae.[27]) [c. 1. C. VI. 37.]

Si aput heredem moratus est, vestimenta et alimenta, si testator iussit illi dare, ñ reputaũ.

Lex 2. Impr. Severus et Antoninus a. Sauiniano. | [28]) [c. 2. C. ibid.]

Si heres totam facultatem vendidit, et, que legatis relicta sunt, venditor ab emptore exigat et legati restituatur.

Lex 3. Idem aa. Victorino. [c. 3. C. ibid.]

Producto testamento si testator easdem res pignus posuit, ab here[29]) exigantur et legatis detur.[30])

Lex 4. Impr. Antoninus a. Sulpicio. [c. 4. C. ibid.]

Servi[31]) testamentum dominorum[32]) non data libertate legatum seu fideicommissum non valet, nec convalescere potest, licet post mortem testatoris libertatem aliqua ratione consecutis.[33])

Lex 5. Idem a. Iulio[34]). [c. 5. C. ibid.]

Legatariis n̄e ad iudicium ñ. ē. provocari.

Lex 6. Idem a. Faustino.[35]) [c. 6. C. VI. 37.]

Legatario si per codicellos substituto illi fecit, nihil[36]) est.

Lex 7. Idem a. Demitrio.[37]) [c. 7. C. ibid.]

Fundum, quem pater fratribus s̄s.[38]) dedit, tibi legavit, et a te queritur.[39])

Lex 8. Impr. Alexander a. Antiocho.[40]) [c. 8. C. ibid.]

Tutor sacramentum non prestat[41]), si a patre constitutus est, et, que illi legata relicta sunt, exigit, et a tutela non repellitur.

Lex 9. Idem a. Ingenne.[42]) [c. 9. C. ibid.]

Si accusatus testamentus falsus legata persolvere, accepto fideiussore, si ita claruerit, restituatur. | [43])

Lex 10. Idem a. Albiniano.[44]) [c. 10. C. ibid.]

Legata relicta res alienas credens suas esse ab herede adimpletur.

Lex 11. Idem a. Muciano.[45]) [c. 11. C. ibid.]

Que tibi relicta sunt, postea in dote data sunt tibi, tacebis.

Lex 12. Impr. Dioclit. et Max. aa. Severe.[46]) [c. 12. C. ibid.]

Si legatum, quam iussit testator a matre filia accipere, si ipsa filia non est heres matri, legatis exigi potest.

Lex 13. Idem a. et c. Tatiano.[47]) [c. 13. C. ibid.]

Testari[47b]) non licet iubere heredi, ut de suo solvat legata.

Lex 14. Idem a. et c. Terentio.[48]) [c. 14. C. ibid.]

Testatorem legata non exiguntur, sed post eius obitum.

Lex 15. Idem a. et c. Scyllae.[49]) [c. 15. C. ibid.]

Si testator significet nemini debere et post debitus claruerit, redditur; et, quod remanserit, salva Falcidia heredi, tunc libertas et legata solvatur.

Lex 16. Idem a. et c. Eutiiciano.[50]) [c. 16. C. ibid.]

Si creditor debitori suo pignus eius legatario nom̃ ab herede precipiet, exigitur.

Lex 17. Idem a. et c. Iustino.[51]) [c. 17. C. ibid.]

Relicta legata exigi licet a libertis et ingenuis.

---

23) Lege *habet.* 25) Codex *tam̄.* 26) Codex *abuerit.* 27) Arbitror legendum esse: *impr. Antoninus Pius a. libertis Sextiliae.* 28) Incipit fol. 148. A. 29) Lege *herede.* 30) Leg. *dentur.* 31) Leg. *servis.* 32) Codex *dno⁊.* 33) Lege *consecuti sint.* 34) Inscriptio est const. 6. C. VI. 37. 35) Inscriptio est const. 7. C. VI. 37. 36) Codex *nichil.* 37) Inscriptio est const. 8. C. ibid. 38) Lege *suis.* 39) Lege *quaeritur.* 40) Inscriptio est const. 9. C. ibid. 41) Lege *praestat.* 42) Leg. *Ingenuae.* Est inscriptio const. 10. C. VI. 37. 43) Incipit fol. 148. B. 44) Inscriptio est const. 11. C. ibid. 45) Pars inscriptionis est const. 12. C. ibid. 46) Inscriptio est const. 13. C. VI. 37. 47) Inscriptio est const. 14. C. ibid. 47b) Leg. *testatori.* 48) Inscriptio est const. 15. C. ibid. Verba constitutionis quo pertineant, non liquet. 49) Inscriptio est const. 16. C. ibid. 50) Inscriptio est const. 17. C. ibid. 51) Inscriptio est const. 18. C. ibid.

Lex 18. Idem a. et c. Niconi.[52] [c. 18. C. VI. 37.]

Legata non cum iniuria exiguntur per procuratore, sed per se.

Lex 19. Idem a. et c. Euticiano.[53) [c. 19. C. ibid.]

Successio vel legata mox post defunctum consequatur.

Lex 20. Impr. Constantinus a. ad populum. |[54] [c. 21. C. ibid.]

Inter herede et legatario causatio non oriatur.

Lex 21. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [c. 22. C. ibid.]

Legata, que singulis annis testator dari iussit, persolvuntur ab heredibus et pro heredibus eius.

Lex 22. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 23. C. ibid.]

Siquis antea totam possibilitatem cuidam donavit, liceat exinde per testamentum tertiam partem deliberare in alio. *In ea lege abet*[55] *verba hec ad locum dicit, ubi huiusmodi igitur dicit:* Si antea cuidam res fuerat conlocata et postea in ipso et alio eadem rem per testamentum in senis unciis reliquid[56], conservetur testatori voluntas.

Lex 23. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 24. C. ibid.]

Qui filio suo exheredavit et legato illi reliquid[57], et substituto illi constituit, substitutus repellitur.

Lex 24. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp.[58] [c. 25. et 26. C. ibid.]

Cui legatum relictum est, si testamentum celavit, transigere. Quodsi testator iussit, ut post aliquos tempus mortis sue consequatur legata, heredes dent fideiussore de conservandis rebus.

Lex 25. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp.[59] [c. 26. C. ibid.]

Legatario vel fideicommissario cautionem in personam heredes exponere post transactum tempus.

TITULUS XXXVIII. |[60] De verborum rerum[61] significatione.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Antipatro. [c. 1. C. VI. 38.]

Qui fundum vendidit, oleum, quem ibi habuit[62], non tenetur. Nam sibi ad expensas ibi habuit[63]. Legatarius legatario eas relinqui qui licet.

Lex 2. Impr. Dioclit. et Max. aa. et cc. Trifino. [c. 2. C. ibid.]

Fundum si donatus fuerit cum omnia[64], ibidem pertinentes capiuntur, simul et mouilia[65], seseque moventibus.

Lex 3. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 3. C. VI. 38.]

Sancimus cautionem nomine vel in grecis vel in latinis verbis scriptum fuerit. Nisi enim generaliter de satisdatione vel fideiussionem specialiter sit nominatum, cautionem vel cautela velut qr iam miniminime fideiussionem, sed in nullam promissionem significari. *Dat. Kal. Martias pc. Lampadio et Orestes.*

Lex 4. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 4. C. ibid.]

In testamentum liceat heredem instituere legata quod voluerit solvi et libertatem dari et tutorem instituere.

Lex 5. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 5. C. ibid.]

Liceat parentibus filios et nora et genero instituere et libertatem et legata ab eos dari, non autem filii patrem filii vel matrem legati relinquant.

TITULUS XXXIX. Si ommissa[66] sit causa testamenti. |[67]

Lex 1. Impr. Severus et Anthoninus aa. Ianuariae. [c. 1. C. VI. 39.]

Si in fraudem legatorum ad substituto heres substituto transtulit dari vendendum est.

Lex 2. Impr. Philippus a. et Philippus c. Victorie. [c. 2. C. ibid.]

In quem factus est testamentus, si noluit adhire[68] et alios propinquos ab intestato adiente, non solvet legata nec libertatem prestant.

Lex 3. Impr. Dioclit. et Max. aa. et cc. Pro⁊pi⁊. [c. 3. C. ibid.]

Si patri tuo relicta est facultas, sed ille non adhiet, set post obitum eius vos adistis, legata persolvis.

TITULUS XL. De indicta viduitate et de lege Iulia Miscella tollenda.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Bono. [c. 1. C. VI. 40.]

Si maritus uxoris legatum reliquid[70], si ad secundas nuptias non migrare[71], legatum habere[72] vult.

Lex 2. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 2. C. ibid.]

Non liceat maritum uxorem suam ad sacramentum tenere vel per testamentum, ut maritum non

52) Inscriptio est const. 19. C. ibidem. 53) Inscriptio est const. 20. C. ibidem. 54) Incipit fol. 149. A. 55) Leg. *habet*. 56) Leg. *reliquit*. 57) Leg. *reliquit*. 58) Haec constitutio ex duabus conflata est, hoc est, const. 25. et 26. C. VI. 37. 59) Haec constitutio aliqua verba const. 26. C. VI. 37. continet, verum illa vel maxime corrupta. 60) Incipit fol. 149. B. 61) Leg. *et rerum*. 62) Cod. *abuit*. 63) Cod. *abuit*. 64) Pro *omnia* Codex habet *oma*. 65) Leg. *mobilia*. 66) Leg. *omissa*. 67) Incipit fol. 150. A. 68) Lege *adire*. 69) 70) Leg. *reliquit*. 71) Leg. *migraret*. 72) Codex *abere*.

ducat, nec filios faciat, aut nihil[73]) substantiam eius habeat[74]), invalidum est.

Lex 3. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 3. C. VI. 40.]

Maritus et uxor testati fuerint, ut, si superstites ad secundas migraverit nuptias, nihil[75]) de eius substantia consequatur, nihil[76]) est, sed migret ad nuptias et omnia habeat[77]) secundum testamentum.

TITULUS XLI. De his, qui poene[78]) nomine in testamento vel codicellis[79]) relinquuntur.

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [c. un. C. VI. 41.]

Precipien | tes[80]) nullum valere dicendum poene[81]) nomine quodam esse relictam vel adeptam.

TITULUS XLII. De fideicommissis.

Lex 1. Impr. Anthoninus a. Demitrio. [c. 1. C. VI. 42.]

Si filius petit patrem alimenta et indumenta, ut eas postea redderet, exigitur.

Lex 2. Idem a. Eupatrio. [c. 2. C. ibid.]

Si legata ab haerede soluta sunt, sine causa pro herede eius pulsantur.

Lex 3. Idem a. Rufino. [c. 3. C. ibid.]

Liberta intestata sine filiis decessit, heres succedit manumissor.

Lex 4. Impr. Alexander a. Victorino. [c. 4. C. ibid.]

Si voluntatem defuncti adimplisti, que[82]) egisti, firma sunt.

Lex 5. Idem a. et c. Regine. [c. 5. C. ibid.]

Si fratri tuo non es relictus substitutus a defuncto successisset, que legata reliquid[82b]), consequeris.

Lex 6. Idem a. Nilo. [c. 6. C. ibid.]

Si testator res oblegatas[83]) legatarii reliquid[84]), heres colligat et tradat aut pretium[85]) eius det.

Lex 7. Idem a. Septimo. [c. 7. C. ibid.]

Propter deliberationem testatoris intentio est, iudex prevideat.

Lex 8. Idem a. Marcello. [c. 8. C. ibid.]

Liberto quae[86]) dimissa sunt[87]), exigat.

Lex 9. Impr. Gordianus a. Paulinae. [c. 9. C. ibid.]

Cui nihil[88]) relictum est, nec ipse ex ea hereditate alii relinquere potest.

Lex 10. Idem a. Firmo. [c. 10. C. VI. 42.]

Qui dixit: *volo hec fieri*, etsi non est perfectum, si sana mente[89]) hoc dixit[90]), valet.

Lex 11. Idem a. Appiano. [c. 11. C. ibid.]

Quotiens res venditur | [91]) ab alio, si his[92]), cuius fuit, consensit, evelli non potest ab eo, cuius fuit.

Lex 12. Impr. Philippus a. et Philippus c. Rufine. [c. 12. C. ibid.]

Hereditatem paternam a fratribus compellitur refundere, per testamentum patris retinet sibi Falcidia.

Lex 13. Idem a. et c. Simpronio. [c. 13. C. ibid.]

Substitutus legata non solvit, sed heres.

Lex 14. Impr. Valerius et Galienus a. Falconi. [c. 14. C. ibid.]

Duodecim annorum frater tuus p̄candum iussit legatum dare; si tu heres successisti, persolvis legata.

Lex 15. Idem a. et c. Philograti. [c. 15. C. ibid.]

Frater tuus de tua portione indivisa testare non potuit, set de sua.

Lex 16. Impr. Carus, Carinus, Numerius aaa. et c. Hysidore. [c. 16. C. ibid.]

Heres legata post omnimodo adempta hereditate persolvat.

Lex 17. Impr. Dioclit. et Max. aa. et cc. Fortunato. [c. 17. C. ibid.]

Si testator deliberavit, quomodo reddatur creditorum debitus, adiacet heredi, perscrutare, si vellet accidere.

Lex 18. ...[93]) et c. Pollausto. [c. 18. C. ibid.]

Defunctus invitus, cui aliquid cessit vel iussit, invalidum est.

Lex 19. Idem a. et c. Iuliano. [c. 20. C. ibid.]

Etiam a pupillorum tutoribus velut ab ipsis relicta fideicommissa debentur.

Lex 21. Idem a. et c. Tiberio. [c. 21. C. ibid.]

Si heres patri tuo est legata, quem ille habuit[94]), dare tu persolvis. | [95])

Lex 22. Idem a. et c. Planciano. [c. 22. C. ibid.]

Per epistulam vel parve scriptum vel in verbo legata relinquuntur adhibiti[96]) testes.

Lex 23. Idem a. et c. Stratonico. [c. 23. C. ibid.]

Si sollemnitas[97]) non est facta, adibisti[98]) hereditatem, legata persolvere non cogeris.

Lex 24. Idem a. et c. Menestrato. [c. 24. C. ibid.]

---

73) Cod. *nichil.* 74) Cod. *abeat.* 75) Cod. *nichil.* 76) Cod. *nichil.* 77) Cod. *oma abeat.* 78) Leg. *quae poenae.* 79) Leg. *codicillis.* 80) Incipit fol. 150. B. 81) Leg. *poenae.* 82) Leg. *quae.* 82b) Leg. *reliquit.* 83) Leg. *obligatas.* 84) Leg. *reliquit.* 85) Cod. *p̄tium.* 86) Pro *quae* Codex *q:* habet. 87) Pro *sunt* Codex *s̄* habet. 88) Cod. *nichil.* 89) Codex *m̄te* habet pro *mente.* 90) Cod. *dix̄.* 91) Incipit fol. 151. A. 92) Leg. *is.* 93) Haec lacuna in Codice notata non est. 94) Cod. *abuit.* 95) Incipit fol. 151. B. 96) Cod. *adibiti.* 97) Ad hanc vocem secunda manus ad marginem adnotat *legitima.* 98) Leg. *adivisti.*

Heres non tradit legatariis documenta possessiones, que illi relicta sunt, sed cautionem facit, ut, quando necessaria fuerit, manifestet illas.

Lex 25. Idem a. Iulianae. [c. 25. C. VI. 42.]

Ad heredes res proprias fideicommisso relinqui debent.

Lex 26. Idem a. et c. Gaio. [c. 26. C. ibid.]

Legata repudiasti, adhire [99]) non potis; si pater tuus pro te eas repudiavit, non te nocebit.

Lex 27. Idem a. et c. Olympiade. [c. 27. C. ibid.]

Heres si substantia repudiavit [1]), legata dari non compellitur.

Lex 28. Idem a. et c. Gaio. [c. 28. C. ibid.]

Libertas inutiliter data non valet.

Lex 29. Idem a. et c. Achilleo. [c. 29. C. ibid.]

Testamentus non legibus factus nec fideicommisso valet, si ipsi heres non succedent ab intestato.

Lex 30. Impr. Iustinianus a. ad Demostheni p̄p. [c. 30. C. ibid.]

Si utilis est huiusmodi fideicommissum, tota igitur antiqua super hoc explosa nobis in occasum placuit emancipatus aut pote iniuria patre effectus non compellitur [2]) fideicommissum a sua | [3]) persona relictum prestet.

Lex 31. Impr. Iustinianus a. Ioh. p̄p. [c. 31. C. ibid.]

Legatarius petat fide heredi, si iussus est illi aliquid dare vel quanto, et, quod iuraverit, credatur. Quod si ignorat, legitima probatio fiat. *In ea lege verba hec sunt* [4]) *ad locum*: Quemammodum [5]) extraneam fidem, qui voluntatem testatoris non adimplevit, recedit a successione.

Lex 32. Impr. Iustinianus a. Ioh. p̄p. [c. 32. C. ibid.]

Ubi dicit [6]): Ut duo testes dicant testimonium.

TITULUS XLIII. Communia de legatis et fideicommissis et de in re [7]) missione tollenda.

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Demostheni p̄p. [c. 1. C. VI. 43.]

Legatariis exactio triginta annis n̄ excludent, quia non est personarum actio, sed in rem, qui [8]) et epothecaria d̄r de quadraginta inante alia invenisse lege.

Lex 2. Impr. Iustinianus a. Iuliano p̄p. [c. 2. C. ibid.]

Legatariis omnino ab heredes compleatur, ut, sicut gaudet heres, ita et legatarius.

Lex 3. Impr. Iust. a. Ioh. p̄p. [c. 3. C. ibid.]

Si pluribus relicta fuerit hereditas, per sorte dividatur. Serviles masculi et feminas supra decem annis viginti solidos valet, minor decem, artifex triginta solid̄., notarius quinquaginta, medicus .... [9]); eunuchus decem decem annorum decem [10]) triginta solid̄, maiores quinquaginta solid̄; sin autem artifices sint, | [11]) comate LXX. solid̄. Quod odio alicui relictum fuerit, estimationem eius det, si in ipsa intentione mortuus fuerit, medietatem pretii [12]) det heres. *In ea lege abet* [13]) *verba ista ad locum:* Nemo itaque ex quod ipse non possidet, ad alium transferre non potuit, nec obligare, nec manumittere eas res, quas alius est iussus accipere.

TITULUS XLIV. De falsa causa legato vel fideicommisso.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Septimo. [c. 1. C. VI. 44.]

Testator si dixit: *nemini debeo, nemo mihi* [14]) *debet,* nihil [15]) est, sed, quae [16]) prolata fuerit, execuntur.

Lex 2. Impr. Alexander a. Faustinae. [c. 2. C. ibid.]

Si testator dixit [17]) quedam [18]) sibi debitorem, non exigitur citra probationem.

Lex 3. Idem a. Venerie. [c. 3.] C. ibid.]

Testator dixit dotem vel sponsalia adimpleta fuisset vel deberi, probatio est necessaria.

Lex 4. Impr. Gordianus a. Alexandro. [c. 4. C. ibid.]

Dotem, quem accepisti, per testamentum significis eam uxori tue reddidisses aut socer tuus tibi eas donavit, ostendere debis [19]).

Lex 5. Impr. Dioclitianus et Max. aa. et cc. Severe. [c. 5. C. ibid.]

Si testator dixit dotem accepisset eam reddi, probatio oportet eam reddidisse.

[TITULUS XLV.] [20]) De his, que sub modo legata vel fideicommissa relinquuntur.

Lex 1. Impr. Anthoninus a. Satornine. [c. 1. C. VI. 45.]

Testator pro adimplenda legata conditionem posuit, valet. | [21])

Lex 2. Impr. Gordianus a. Ammonio. [c. 2. C. ibid.]

Conditio testamenti valet et pro codicellis [22]).

TITULUS XLVI. De conditionibus insertis tam legatis, quam fideicommissis et libertatibus.

99) Leg. *adire.* 1) Ex voce *repudiavit* secunda manus effecit *renuntiavit.* 2) Secunda manus correxit *compellatur.* 3) Incipit fol. 152. A. 4) Pro *sunt* Codex s̄. habet. 5) Leg. *quemadmodum.* 6) Pro *dicit* Cod. dc̄. habet. 7) Lege *in rem.* 8) Pro *qui* Cod. q. habet. 9) Haec lacuna in Codice notata non est. Const. 3. C. VI. 43. *medicos autem et obstetrices sexaginta.* 10) Sic Codex. 11) Incipit fol. 152. B. 12) Cod. p̄tii. 13) Lege *habet.* 14) Cod. *michi.* 15) Cod. *nichil.* 16) Cod. *q.* 17) Cod. *dix̄.* 18) Leg. *quendam.* 19) Leg. *debes.* 20) Uncis inclusa in Codice desunt. 21) Incipit fol. 153. A. 22) Leg. *codicillis.*

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus a. Claudie. [c. 1. C. VI. 46.]

Si testator iussit, ut post obitum tuum neptis tua tibi succedat, si filios non habueris[23]), valet.

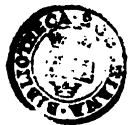

Lex 2. Idem a. Gallicano. [c. 2. C. ibid.]

Si testator legatum te accipere iussit, si marito non deserueris, firmum est.

Lex 3. Impr. Antoninus a. Aurelio militi. [c. 3. C. ibid.]

Si testator iussit te legatam accipere, si matrem suam non deseruierit[24]), placitus custodiendus est.

Lex 4. Impr. Alexander a. Liciniae. [c. 4. C. ibid.]

Legata tibi relicta, ut filium eius maritum habueris[25]), et, quia ante coniunctionem mortuus est, nihil[26]) consequeris.

Lex 5. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Faustino. [c. 5. C. ibid.]

Si mortuam viventem patrem legatum tibi reliquid[27]), interdicente patre, si non fuit emancipata, invalidum est.

Lex 6. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 7. C. ibid.]

Si testator servum suum libertatem sub conditionem dedit, quid ut faciat aut servo pro se det et praetermisit, in servitio permanet. Si quem ut daret, ad[28]) hostibus tultus est, quindecim solidos pro eodem det [peremptum absolutum][29]).

Lex 7. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 6. C. ibid.]

Testatori plures personas una conditione facere iussit, et accipere eos certam rem. Qui non adimplevit, ipse solus culpetur. | [30])

[TITULUS XLVII.][31]) De usuris et fructibus legatorum vel fideicommissorum.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus a. et c. Maximo. [c. 1. C. VI. 47.]

Legata cum usuris et fructibus exigantur ex die pulsationis.

Lex 2. Impr. Antoninus a. libertis Cassiani. [c. 2. C. ibid.]

Qui Falcidia relicta ex testamento moratur dare, cum usuris reddat, tamquam stipulatu.

Lex 3. Impr. Alexander a. Patrono. [c. 3. C. ibid.]

Quod tibi ex legato relictum est, mora damni heredis est.

Lex 4. Impr. Gordianus a. Dionisio. [c. 4. C. VI. 47.]

Legata morata a die pulsationis causa nascitur, non a die defuncti.

TITULUS XLVIII.

Lex Greca. ...[32]) [c. un. C. VI. 48.]

TITULUS XLIX. Ad senatu"consultum Trebellianum.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus a. Probo. [c. 1. C. VI. 49.]

Si heres institutus ante omnes[33]) creditores tres uncias tollet, a creditores reliquo tollent, vel, si quid legati datum est, creditor illis exigit.

Lex 2. Impr. Philippus a. et Philippus c. Iuliano: [c. 2. C. ibid.]

Heredes portionem suam[34]) honera[35]) debiti solvant.

Lex 3. Impr. Carus, Carinus et Numerius aaa. Zotico. [c. 3. C. ibid.]

Testator si per legatis sine herede de bona sua deliberavit, nihil[36]) est; ab intestato succedent propinquis. | [37])

Lex 4. Impr. Dioclitianus et Max. aa. et c. Quintiano. [c. 4. C. ibid.]

Testator si iussit legatarios in uncias accipere, ita ut heres de tres uncias minus non habeat[38]), firmum est, et heres sibi[38]) primitus tres uncias habeat[50]).

Lex 5. Idem a. et c. Verissimo. [c. 5. C. ibid.]

Si mulier in mortem suam sine testamentum marito et filiastro suo heres esse voluit, que iussit legata, adimpleantur.

Lex 6. Impr. Zeno a. Dioscoro pp. [c. 6. C. ibid.]

Si parentes filiis suis deliberaverit, ut, qui prius eorum mortuus fuerit, alius illi succedat, valet deliberatio in hoc, quod supra Falcidia portionis eius illi reliquid[41]).

Lex 7. Impr. Iustinian. a. Ioh. pp. [c. 7. C. ibid.]

Que pupillo ab alio relicta sunt, tutor exigat, et desuscepto faciat. *In ea lege abet*[42]) *hec verba ad locum:* Itaque sive per contumatia, si ab herede legata non exigisti, a substituto exigis.

Lex 8.[43]) *Impr. Iust. a. Ioh. pp.* [c. 8. C. ibid.]

Si testator legata ab herede dari iussit, et heres easdem substituto reliquid[44]), a substituto legata solvantur.

---

23) Cod. *abuerit.* 24) Leg. *deseruerit.* 25) Cod. *abueris.* 26) Cod. *nichil.* 27) Leg. *reliquit.* 28) Leg. *ab.* 29) Haec, quae uncis inclusimus, glossae loco esse, vel ex const. 7. C. VI. 46. apparet. 30) Incipit fol. 153. B. 31) Haec, quae uncis inclusimus, in Codice desunt. 32) Quinque versus in Codice vacui habentur. 33) Pro *omnes* Cod. habet *oms.* 34) Leg. *pro portione sua.* 35) Leg. *onera.* 36) Codex *nichil.* 37) Incipit fol. 154. A. 38) Cod. *abeat.* 39) Vox *sibi* a secunda manu supra lineam apposita est. 40) Codex *abeat.* 41) Leg. *reliquit.* 42) Leg. *habet.* 43) Cod. *Lex IX.* habet. 44) Leg. *reliquit.*

TITULUS XLIX.[44] Ad legem Falcidiam.

Lex 1. Impr. Severus et Anthoninus a. et c. Proco. [c. 1. C. VI. 50.]

Si minus de Falcidia tibi reliquid[45]), ipsam exigere potes in integro.

Lex 2. Idem a. et c. Laterano. [c. 2. C. ibid.]

Cui hereditas competit, si minus de Falcidia illum heredem vel legataris reliquerit, Falcidiam exigat.

Lex 3. Impr. Alexander a. Hermagore. [c. 3. C. ibid.]

Minus | [46]) de Falcidia filiis et nepotibus per legato relinqui ñ. potest, nec si amplius proficiscet exigere.

Lex 4. Idem a. Phileliano. [c. 4. C. ibid.]

Falcidia relinqui filiis licet.

Lex 5. Idem a. Samosite. [c. 5. C. ibid.]

Si mater in filia parva donationem fecit, quem sola habere[47]) voluit, Falcidiam persequitur.

Lex 6. Idem a. Secundine. [c. 6. C. ibid.]

Falcidia quarta pars est ex omni substantia, et, cui minus relinquit, exequi potest.

Lex 7. Idem a. Pomponio. [c. 7. C. ibid.]

De militi[48]) testamento Falcidia adici non licet.

Lex 8. Idem a. Aurelio. [c. 8. C. ibid.]

Si frater tuus, cui tu a patre scriptus fuisti, herem te instituit, et legata plurima dare iussit, minus de Falcidia adire non potest.

Lex 9. Impr. Gordianus a. Mestriano. [c. 9. C. ibid.]

Heres legata persolsit, et minus de Falcidia illis remansit, repetere non potuit legatarius.

Lex 10. Idem a. Diogeni. [c. 10. C. ibid.]

Cui competit successio, minus de Falcidia non potest habere[49]).

Lex 11. Idem a. Maximo. [c. 11. C. ibid.]

Si portionem tuam pater[50]) fratribus tuis iussit per testamentum dari, Falcidia[51]) repetere licet.

Lex 12. Impr. Dioclit. et Max. aa. Iustino. [c. 12. C. ibid.]

Placitus in coniugium, ut superstis Falcidia[52]) habeat[53]), invalidum est.

Lex 13. Idem a. et c. Zeto. [c. 13. C. ibid.]

Si quis servum tuum heredem instituit, ut liber sit, et plus est substantiam̄, quam pretium[54]) servi, ille erit liber, et dominus[55]) eius substantia illi relicta lucravit. | [56])

Lex 14. Idem a. et c. Pausune. [c. 14. C. VI. 50.]

Patris substantia, que adibisti, restitues pro debitum, quem administravit tutele, aut, quantum heres es, persolvis; nam fundum, quam tibi pater dedit, Falcidia retinebis.

Lex 15. Idem a. et c. Pomponi. [c. 15. C. ibid.]

Si dotem suam mulier per testamentum marito çessit, Falcidia exinde filiis restituatur.

Lex 16. Idem a. et c. Diomedi. [c. 16. C. ibid.]

Testator herem de alienis rebus fecit et legata de suo; heredi salvatur Falcidia de proprio.

Lex 17. Idem a. et c. Gaio. [c. 17. C. ibid.]

A coheredibus petere potis Falcidia.

Lex 18. Impr. Iustinianus a. Ioh. p̄p̄. [c. 18. C. ibid.]

Si testator minus de Falcidia ad heredibus reliquid[57]), salvetur primo heredi Falcidia.

Lex 19. Impr. Iustinianus a. Ioh. p̄p̄. [c. 19. C. ibid.]

Heres si legatis persolsit aut cautionem emisit, non habet[58]) fiduciam dicere, quia minus ab eo de Falcidia refundi te mihi[59]) de portiones vestras.

TITULUS L. De caducis tollendis.

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Senatu urbis[60]) Constantinopolitane[61]) et urbis[62]) Rome[63]). [c. un. C. VI. 51.]

Locum ante huic[64]) legi constituimus in his defunctorum vel elogiis. Leḡ. lex ipsa lege et alia multa invenies.

TITULUS LI. De his, que[65]) antea per tabulas[66]) hereditates transmittuntur[67]).

Lex 1. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Hormisde p̄p̄. [c. un. C. VI. 52.]

Filie, nepotes et pronepotes parentum suorum tamquam debitam substantiam | [68]) occupant.

TITULUS LII. Quando dies legati vel fideicommissi succedet[69]).

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus a. Agrippe. [c. 1. C. VI. 53.]

Legatariis exigunt heredem, que singulis annis iussi sunt[70]) accipere.

Lex 2. Idem a. Prasio. [c. 2. C. ibid.]

Si ager plurimis legatis est derelictis, unusquisque eos heredes pro parte succedant.

Lex 3. Idem a. Elie. [c. 3. C. ibid.]

---

44) Sic Cod. 45) Leg. *reliquit.* 46) Incipit fol. 154. B. 47) Cod. *abere.* 48) Leg. *militis.* 49) Cod. *abere.* 50) Cod. *pat̄.* 51) Lege *Falcidiam.* 52) Lege *Falcidiam.* 53) Cod. *abeat.* 54) Cod. *p̄tium.* 55) Pro *dominus* Codex habet. *d̄ns.* 56) Incipit fol. 155. A. 57) Leg. *reliquit.* 58) Codex *abet.* 59) Cod. *michi.* 60) Cod. *urb̄.* 61) Leg. *Constantinopolitanae.* 62) Cod. *urb̄.* 63) Leg. *Romae.* 64) Codex sic a secunda manu. Prima habuit *haec.* 65) Leg. *qui.* 66) Lege *ante apertas tabulas.* 67) Leg. *transmittunt.* 68) Incipit fol. 155. B. 69) Leg. *cedet.* 70) Pro *sunt* Codex *s̄.* habet.

Etsi defuncta est legataria, heres eius potest exigere, que illi relicta erant.

Lex 4. Idem a. Ambite. [c. 4. C. VI. 53.]

Si uxore marito iussa est, ut a filiis legata accipere, exigi potest.

Lex 5. Impr. Alexander a. Maximo. [c. 5. C. ibid.]

Si testator iussit ab heredem suum[71] accipere illa decem solidos, dum ad legitimos annos pervenerit, si antea mortua est, heres illius lucrabit.

Lex 6. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Eusebio. [c. 6. C. ibid.]

A patre si a sorore tua iussus est legata accipere, si non accepisti, Falcidia[72]) facultatis petere potis.

TITULUS LIII. Ut in possessione legatorum vel fideicommissorum servatorum[73]) causa mittatur et quando satisdare debet.

Lex 1. Impr. Divus Piuus[74]) Salvio. [c. 1. C. VI. 54.]

Que iussum est a testatore accipere, ab herede consequatur.

Lex 2. Impr. Divus Martius[75]) Stratonice. [c. 2. C. ibid.]

Ipsis rerum experimentis cognovimus ad publicam utilitatem pertinere, ut satisdationis quae[76]) voluntate defunctorum tuendi gratia potest $\overline{\text{aut}}$ | [77]) item fideicommissis iniuncte sunt, eorundem voluntatem remitti possint. Quocumque enim in iudicio voluntatis cautio legatis sive fideicommissis remitti potest. *Sine die et consule*[80]).

Lex 3. Impr. Severus et Antoninus a. Siphonisi. [c. 3. C. ibid.]

Que legatis relicta sunt, si cuidam distracte sunt, ab erede[81]) restituantur.

Lex 4. Idem a. Protagore. [c. 4. C. ibid.]

Pupilli a creditoribus actionem non habent[82]).

Lex 5. Impr. Alexander a. Pauline. [c. 5. C. ibid.]

Qui legata sive fideicommissa causa in possessionem mittitur, non proprietatem nanciscuntur[83]), sed eius pignoris.

Lex 6. Idem a. Donato. [c. 6. C. ibid.]

Fideicommissum servandi causa in possessionem post sex menses. Lex ipsa lege[84]).

Lex 7. Idem a. Procliano. [c. 7. C. ibid.]

Fideicommissum et legatis his, cuius ususfructus est, utatur leg̃.

Lex 8. Idem a. Zenodote. [c. 8. C. VI. 54.]

Contra eos, qui rem publicam administrant, sub condictione[85]) relictis fideicommissis. Lege ipsa lege.

TITULUS LIV. De suis et legitimis liberis et ex filia nepotibus ab intestati[86]) venientibus.

Lex 1. Impr. Severus et Anthoninus aa. Crispine. [c. 1. C. VI. 55.]

Soror fratri[87]) suo centum dies morata fuit, heres succedere non excluditur.

Lex 2. Impr. Dioclit. et Max. aa. Avie. [c. 2. C. ibid.]

Nepotes avo suo per stirpe succedant.

Lex 3. Idem a. et c. Marcelle.[88]) [c. 3. C. ibid.]

Postumus cum frater natum ab intestati[89]) equum succedant.

Lex 4. Idem a. et c. Apiano.[90]) [c. 4. C. ibid.]

Adoptivus et natu | li[91]) filii aequum succedant.

Lex 5. Idem a. et c. Possidonio. [c. 6. C. ibid.]

Ex libera et servo natus adulterus est, nec ad honorem pervenire potest.

Lex 6. Idem a. et c. Emiliano. [c. 7. C. ibid.]

Filius ex liberta in potestate patris est liber.

Lex 7. Idem a. et c. Cathoni. [c. 8. C. ibid.]

Apud hostes patre defuncto, filia communis vobis, quo casu scientia abona mortis non prestolatur, heres extitit sua et ad te transmisit successionem. *Sub die decimo Kl. Decto. Nicea.*

Lex 8. Impr. Valentinianus et Theod. aa. Const. pp. [c. 9. C. ibid.]

Defuncto avo superstites filios et nepotes per stirpe dividant, et nepotes tertiam partem refundant suis avunculis vel amitis.

Lex 9. Impr. Honorius et Theod. aa. Maximo pp. [c. 10. C. ibid.]

Successio avie filius et deminutio capitis non pponitur[92]).

Lex 10. Impr. Theod. et Valentinianus aa. ad Senatum urbis Rome. [c. 11. C. ibid.]

Defuncto filio superstite matre vel avia matre succedat.

Lex 11. Impr. Iustinianus a. Mene pp. [c. 12. C. ibid.]

Mortua persona superstite nepotes ex filio et alios nepotes ex fratre, succedunt nepotes ex filio.

---

71) Vox *suum* in Cod. supra lineam tantum apposita est. 72) Leg. *Falcidiam*. 73) Leg. *servandorum*. 74) Leg. *Pius*. 75) Lege *Marcus*. 76) Pro *quae* Cod. *q:* habet. 77) Incipit fol. 156. A. Verba *potest* $\overset{N}{\overline{\text{aut}}}$ quid sibi velint, mihi non liquet. 80) Cod. $\overline{cons}$. 81) Lege *herede*. 82) Cod. *abent*. 83) Cod. *naciscuntur*. 84) Leg. *lege ipsam legem*. 85) Lege *conditione*. 86) Leg. *intestato*. 87) Cod. $\overline{fri}$. 88) Inscriptio est const. 4. C. VI. 54. 89) Leg. *intestato*. 90) Inscriptio est const. 5. C. VI. 54. 91) Incipit fol. 156. B. 92) Leg. *opponitur*.

TITULUS LV. Ad Senatumconsultum[93]) Tertullianum.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. Vavinie. [c. 1. C. VI. 56.]

Defuncto filio superstite matre ipsam heres succedit.

Lex 2. Idem a. et c. Resue. [c. 2. C. ibid.]

Defuncto filio superstite | [94]) matre ipsa ab intestati succedit.

Lex 3. Impr. Constantinus a. Catilino praefecto Africe. [c. 3. C. ibid.]

Mater minori etate, si filio suo tutorem non petiit, si mortuus est, a successionem non excluditur mater.

Lex 4. Impr. Grat. Valens et Theod. aaa. Eustrophio pp. [c. 4. C. ibid.]

Defuncto marito, superstite matrem cum filio si intra annum migravit ad nuptias, infamis est; si veniam ab imperatore petierit et remiserit, reparavit in coniunctionem filiorum priorum sex uncias, donec ex suo matrimonio retento sibi usumfructum aboliti absolutio. *In ea lege abet[95]) verba:* Ex viro priore mulier, qui ad secundas nuptias migravit, defuncto filio superstite matre et fratre defuncti, patri debetur successio; quod si sola mater superstit, ipsa successit.

Lex 5. Impr. Theod. et Valentinianus aa. ad Senatum. [c. 5. C. ibid.]

Mulier si post mortem filia ad secundas ñ.[96]) migravit, morte filii ipsa lucret. Quodsi migravit, usumfructum de sponsalibus ss.[97]) habeat, proprietas superstitis fratri sit defuncti.

Lex 6. Idem a. et[98]) Florentino pp. [c. 6. C. ibid.]

Mulier, quae[99]) suscepit gubernare tutela[1]) filii, ad secundas nuptias migravit, priusquam ei petiit tutore, et si moriatur filius, non illi succedat heres.

Lex 7. Impr. Iustinianus a. Mene pp. [c. 7. C. ibid.]

Defuncto filio superstite matre et nepotes et filiastrum medie | tas[2]) sit matri secundum antiquas leges. *In ea lege abet[3]) hec verba ipsa ad locum:* Si vero matre superstite defuncto filio suo superstite et matre et fratres et nepotes equum dividant. *In ea lege hec verba ipsa ad locum:* Vel ex constitutionibus parte matris defuncta persona superstite pater et mater et fratres medietas parentibus est usumfructum.

TITULUS LVI. Ad Senatumconsultum[4]) Orphitianum.

Lex 1. Impr. Alexander a. Euacelo. [c. 1. C. VI. 57.]

Defuncta muliere, superstite filia et parentes, filia succedit.

Lex 2. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Merodore. [c. 2. C. ibid.]

Defuncta persona superstites duos filios et alio emancipato si mortuus emancipatus, duo filii succedant, exclusos omnes[5]) parentes.

Lex 3. Idem a. et c. Iuliane. [c. 3. C. ibid.]

Defuncta muliere filius succedit.

Lex 4. Idem a. et Valentinianus et Theod. aaa. et c. ad Elarium[6]) pp. [c. 4. C. ibid.]

Filii emancipati et parentes invicem sibi succedant.

Lex 5. Impr. Iustinianus a. Demostheni pp. [c. 5. C. ibid.]

Mulier inlustris habens[7]) filios ex nuptiis, alios ex adulterio, ex nuptiis filii succedunt mulieri. Minor sit, alio modo habeat[8]) filios, omnes[9]) succedant matri.

Lex 6. Idem a. Iuliano pp. [c. 6. C. ibid.]

Quidam iussit heredi dari libertatem ancille; mora faciente, si ancilla pepererit, liber natus est et matrem heres succedit.

TITULUS LVII. De legitimis heredibus. | [10])

Lex 1. Impr. Alexander a. Cassio Ermosiano. [c. 1. C. VI. 58.]

Filii parentibus succedunt, exclusos alios parentes.

Lex 2. Idem a. Tatiane et aliis. [c. 2. C. ibid.]

Si filius patri successionem ipso vivente repudiavit, post eius obitum adire non potest.

Lex 3. Impr. Decius a. Asclepiodote. [c. 3. C. ibid.]

Frater patri moritur exclusos nepotes.

Lex 4. Impr. Dioclit. et Max. aa. Cecilio. [c. 4. C. ibid.]

Si nepus[11]) tuus intestatus aut quattuordecim annis[11b]) decessit testatus, tu illi succedis.

Lex 5. Idem a. et c. Claudiane. [c. 6. C. ibid.]

Cui competit successio, ea repudiavit alius, propinquus succedit.

Lex 6. Idem a. et c. Lamnio. [c. 7. C. ibid.]

93) Leg. *Senatusconsultum.* 94) Incipit fol. 157. A. 95) Leg. *habet.* 96) Leg. *nuptias.* 97) Leg. *suis.* 98) Sic Codex sine lacunae suspicione. 99) Pro *quae* Codex habet q. 1) Leg. *tutelam.* 2) Incipit fol. 157. B. 3) Leg. *habet.* 4) Leg. *Senatusconsultum.* 5) Pro *exclusos omnes* Codex habet *excluso* $\overline{soms.}$ 6) Cod. *Adelarium.* 7) Codex *abens.* 8) Cod. *abeat.* 9) Cod. $\overline{oms.}$ 10) Incipit fol. 158. A. 11) Leg. *nepos.* 11b) Adde post vocem *annis* vocem *minor.*

Defuncto nepote succedit frater patris eius, exclusa sorore matris defuncti.

Lex 7. Idem a. et c. Silviano. [c. 8. C. VI. 58.]

Cui conpetebat successio, in captivitate decessit, propinquus illi succedat.

Lex 8. Idem a. et c. Damagore. [c. 9. C. ibid.]

Soror sorori succedit, excluso avo materno.

Lex 9. Impr. Theod. et Valentinianus aa. Florentio pp. [c. 10. C. ibid.]

Cui competit successio pupilli, si post obitum patris intra anno tutore illi non petierit, et mortuus fuerit, non illi succedit, sed alii.

Lex 10. Impr. Anastasius a. Constantino pp. [c. 11. C. ibid.]

Qui filios suos emancipavit, non illi abstollatur auctio[12]) vel a posteris eorum. | [13])

Lex 11. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 12. C. ibid.]

Uxor si quinquagesimo etatis sue anno partum fecit, cum aliis heres succedat.

Lex 12. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 13. C. ibid.]

Si filius emancipatus mortuus fuerit intestatus sine liberis superstite patrem et fratrem usumfructum sit patri, proprietas autem sit fratris.

Lex 13. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 14. C. ibid.]

Equum veniant ad successionem fratres[14]) et sorores de uno patre et matre progeniti. *In ea lege abet hec verba ipsa ad locum, ubi dicit:* Fratris filius ad successionem defuncta persona superstites nepotes ex fratres[15]) et alius de sorore anteponuntur in successione nepotes ex fratre et per capita dividant.

[*Lex 14.*[16]) *Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Nicolao.* [c. 7. C. VI. 59.]

Propinqui ab intestato succedant.

Lex 15. Idem a. et c. Nicolao[17]). [c. 8. C. ibid.]

Heres si ante testamentum vel post repudiavit hereditas, invalidus videtur testamentus.

Lex 16. Idem a. et c. Sopatro. [c. 9. C. ibid.]

Si liber[18]) homo ancillam suam uxorem habuit[19]), dominus[20]) ancille libus ee. non successit.

Lex 17. Idem a. et c. Danato. [c. 10. C. ibid.]

Nutritores ab intestato heres non succedit, quem nutriit.

Lex 18. Impr. Iustinianus a. Demosthenì pp. [c. 11. C. VI. 59.]

Defuncto filio superstite patre et germano et fratre uterinum, germanus illi succedit de castrense peculio.]

TITULUS LVIII. De communia ad successionibus. | [21])

. . . . | [22])

TITULUS LIX. De bonis maternis & maternis[23]) generis.

Lex 1. Constantinus a. consulibus[24]), *praetoribus, tribunis, senatui salutem.* [c. 1. C. VI. 60.]

Defuncta muliere superstite marito et filio, res eius pater tueat et usumfructum capiat et utilitate filii peragat. Quod si res filii distraxerit, non sit perscriptio filii repetendo[25]).

Lex 2. Impr. Archadius et Honorius aa. Florentio pp. [c. 2. C. ibid.]

Omnia, quae[26]) ex linea materna sunt, tueantur a patre et usumfructum capiat et non distrahatur[27]).

Lex 3. Impr. Theod. et Valentinianus aa. ad Senatum urbis Rome. [c. 3. C. ibid.]

Defuncta muliere reliquid[28]) marito et filios emancipatos; res emancipatas filii tollent; si alii non sunt non emancipati, patris est usumfructum; hoc est in nepotibus servanda. *In ea lege hec verba specialiter sunt*[29]) *ad locum:* Deteriores et in nepotibus filii non sinantur; mortua muliere reliquid[30]) marito et filio aut nepote, usumfructum avum est, proprietas filio et nepote.

Lex 4. Impr. Leo a. Colligrato pp. [c. 4. C. ibid.]

Defuncta muliere superstites marito et filios usumfructum marito habeat[31]), si ad secundas venerit nuptias non annon.

TITULUS LX. De bonis, que liberis in potestate constitutis ex matrimonium vel aliter adquiruntur, et eorum administrationem.

Lex 1. Theod. et Valentinianus aa. ad Senatum. [c. 1. C. VI. 61.]

Filius | [32]) aut filia matrimonio iuncta adquisierit ab avo vel avia, ipsorum sit, non patri eorum.

Lex 2. Idem a. et c. Hierio pp. [c. 2. C. ibid.]

Quocumque casu avo vel avia vel proavo filia adquisierit sub patre, usumfructum sit patri.

Lex 3. Idem a. et c. Florentio pp. [c. 3. C. ibid.]

---

12) Credo legendum *agnatio.* 13) Incipit fol. 158. B. 14) Cod. *frs.* 15) Cod. *frs.* 16) Haec, quae uncis inclusimus, ex titulo sequenti hausta esse, inspicienti cuique apparebit. 17) Inscriptio est const. 7. C. VI. 59. 18) Cod. *lib.* habet. 19) Cod. *abuit.* 20) Cod. *dns.* 21) Incipit fol. 159. A., quae tamen folii pars litteris vacua habetur. 22) Incipit fol. 159. B. 23) Lege *materni.* 24) Pro *consulibus* Codex habet *cons. B.* 25) Leg. *praescriptio filio opponenda.* 26) Codex *oma q.* 27) Cod. *distraatur.* 28) Leg. *reliquit.* 29) Cod. *specialit s.* 30) Leg. *reliquit.* 31) Cod. *abeat.* 32) Incipit fol. 160. A.

Defuncto filio, superstite patre et avo, si filia non reliquid[33]), patri est proprietas, usumfructum avo.

Lex 4. Impr. Leo et Anthoninus a. Eritrio pp. [c. 4. C. VI. 61.]

Adquisitio filiorum patris ul matris est usumfructum. Quodsi eas res parentes distraxerit, post eorum transitum filii vel nepotes exigant, remota praescriptionem [34]).

Lex 5. Idem a. Nepoti magri [35]) militum Dalmatiae. [c. 5. C. ibid.]

Vivente patre sponsum vel sponsa quae [36]) in coniunctione contulerint, firmum non est. *Verba hec leg.* Ipsa filia sub patreq. ab sponso vel marito adquisierit, non est patri.

Lex 6. Impr. Iustiniā. a. Demostheni pp. [c. 6. C. ibid.]

Omnem adquisitionem filii, excepto castrense peculio, patri sit [37]) usumfructum, et de usumfructum siquid adquisierit, cui vult, dimittat. *In ea lege verba hec ipsa sunt ad locum:* Sancimus huiusmodi casus filius quod a patre in mancipatione accepit, medietatem retineat pactus usumfructum, excepto catrense peculio. *In ea lege verba hec ipsa:* Ex quo epothecas. Res filiorum, quae [38]) patri debentur, usumfructum vendite sunt, post obitum patris sit repetitio | [39]), et non computetur anni, ex quo distractum est.

Lex 7. Impr. Iust. a. Iuliano pp. [c. 7. C. ibid.]

Filiusfamilias quod ab imperio adquisierit, ipsius sit, nec habeat [40]) pater vel mater aut avus exinde usumfructum.

Lex 8. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 8. C. ibid.]

Ex omnem adquisitionem filii portio [41]) est usumfructum, si aut filii legitime etate ab aliquo res relicte fuerint et filius volueri adire [42]), pater adhierit [43]), si quo damnus exinde emerserit, patri erit. Similiter et si quid [44]) patri relictum fuerit et noluerit adire, filius adierit, omnem damnum filio sit, quia licet hoc filio adire et patrem. Militi de castrense peculio licet facere. *In ea lege verba hec ipsa:* Est [45]) alienum, si supersederit pro rebus filiorum, si debitus est et non est redditus [46]), unde reddatur, licet patri res filiorum vendere et debitum reddere. *In ea lege verba hec ipsa ad locum sunt:* Ipsum autem [47]) filium aut [48]) filiam liceat patri pro necessitatem famis res, quae [49]) filiis competit, venundare, et pignus ponere et cum eis vivere. *In ea lege verba hec ipsa ad locum sunt:* In sacris constitutum vel patria potestate [50]). Quae [51]) filio ab alio relicta est facultas, si pater repudiavit, filio praeiudicio non fecit.

TITULUS LXI. De hereditate decurionum, naviculariorum, cohortalium [52]), militum et fabricencium [53]).

Lex 1. Impr. Constantinus a. Musciano prefecto anne [54]). [c. 1. C. VI. 62.]

Navicularii, qui publico administrationi, si moritur sine filio et parentes et intestatus, alii navi | cularii [55]) succedant, excluso fisco.

Lex 2. Impr. Constantinus a. Bono magistro militi [56]) et equitum. [c. 2. C. ibid.]

Qui honeribus [57]) publicis militant, absque herede corpora eius illi succedant.

Lex 3. Idem a. Rufino. pp. [c. 3. C. ibid.]

Qui in operibus publicis constituti sunt [58]), sine herede mortuus fuerit, corpora eius ei succedant.

Lex 4. Impr. Theod. et Valentinianus a. Florentio pp. [c. 4. C. ibid.]

Curiales moriens sine herede, curiales illi succedant.

Lex 5. Idem a. Aurelio comiti rerum privatarum. [c. 5. C. ibid.]

Faber fiscalis moriens sine herede, illi succedant fabri.

EXPLICIT LIBER CONSTITUTIONUM VI. ADNOTATIONUM DOMINI IUSTINIANI FELICITER.

---

33) Leg. *reliquit.* 34) Leg. *praescriptione.* 35) Leg. *magistro.* 36) Codex *q.* habet. 37) Leg. fortasse *sit ad.* 38) Codex q. 39) Incipit fol. 160. B. 40) Codex *abeat.* 41) Leg. *patris.* 42) Leg. *noluerit adire.* 43) Leg. *adierit.* 44) Pro *quid* Codex habet q*d.* 45) Leg. *aes.* 46) Leg. *reditus.* 47) Codex *au̅.* 48) Pro *aut* Codex habet *ā.* 49) Codex *resq.* 50) Deest hoc loco vox *liberatum*, quae const. 8. C. VI. 61. habetur. 51) Pro *quae* Codex *q.* habet. 52) Cod. *coortalium.* 53) Leg. *fabricensium.* 54) Leg. *annonae.* 55) Incipit fol. 161. A. 56) Leg. *militum.* 57) Leg. fortasse *oneribus.* 68) Codex *s.* pro *sunt* habet.

INCIPIT LIBER CONSTITUTIONUM ADNOTATIONUM DOMINI IUSTINIANI SEPTIMUS.

TITULUS I. De indicta[59] libertate et apud consilium manumissionis.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Terentio. [c. 1. C. VII. 1.]

Qui iuste manumissus est, inquietari non potest.

Lex 2. Impr. Dioclit. et Max. aa. Callistrio. [c. 2. C. ibid.]

Data libertas refragari non potest. | [60]

Lex 3. Idem a. et c. Attiae. [c. 3. C. ibid.]

Nec mulierem per maritum, nec alium per procuratorem vindicta manumittere posse, non est ambigui iuris.

Lex 4. Impr. Const. a. Maximo[61]. [c. 4. C. ibid.]

Ante iudicem vel curia libertum facere licet ad nō ut liber sit servus eius.

TITULUS II. De testamentaria manumissione.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Primo. [c. 1. C. VII. 2.]

Viginti annorum etate XX per testamento data libertas valet.

Lex 2. Idem a. Filito. [c. 2. C. ibid.]

Testator, quem manumisit, dum dominus vivet, serviat.

Lex 3. Idem a. Ephiposi. [c. 3. C. ibid.]

Heres si a successionem se abstineat, libertati non impedit.

Lex 4. Idem a. Anchilao. [c. 4. C. ibid.]

Si pater tuus libertus est, tu heres es, quod ante libertatae domino suo debuit, non reddis[62] nec rationem ei tu facis.

Lex 5. Impr. Alexander a. Quintiano. [c. 5. C. ibid.]

Qui creditoribus obnoxius fuit, servum, quem libertavit, non illi prodest.

Lex 6. Impr. Gordianus a. Philistrato. [c. 6. C. ibid.]

Qui te libertavit, si heres demisit[63], ut sufficiad[64] creditoribus, valeat tibi libertas.

Lex 7. Idem a. Iuste. [c. 7. C. ibid.]

Servum, quem auctor[65] tuus liberum esse noluit, non libertis.

Lex 8. Impr. Philippus a. et Philippus c. Gemello. [c. 8. C. VII. 2.]

Servum, quem in coniunctione filii sui fecit, firmum est.

Lex 9. Impr. Carus, Carinus et Numerianus aaa. Mauro. [c. 9. C. ibid.]

Si extraneum servum herem fecerit, valet; nam | [66] liberum eum facere non potest.

Lex 10. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Germano. [c. 10. C. ibid.]

In verbo data libertas valet, si aliud non impedit.

Lex 11. Idem a. et c. Laurinae. [c. 11. C. ibid.]

Si legibus non est factus testamentus, libertas servi cassatur; si non fecit, ut pro codicellis valet[67].

Lex 12. Idem a. et comiti[68] *Phizosi.* [c. 12. C. ibid.]

Recte factus testamentus si ab herede vitius neglegentie vel repudii factus est, libertas manet.

Lex 13.[69] *Idem a. et c. Martiali.* [c. 13. C. ibid.]

Libertum ab herede reputari non licet in servitio, nec perscriptio[70] eum nocebit.

Lex 14. Impr. Theod. et Valentinianus aa. Florentio. [c. 14. C. ibid.]

Testari verbis grecis et libertare liceat, si legibus fiat.

Lex 15. Impr. Iustin. a. Ioh. pp. [c. 15. C. ibid.]

Defunctus si per testamentum vel absque scriptura libertos fecerit, et heres noluerit succedere, liceat extraneo vel ipse libertos heres succedere, ita ut creditoribus satisfaciat, ita ut fideiussorem det; hoc intra anno fiat.

TITULUS III. De lege Fuffia Caninia tollenda.

Lex 1. Imp. Iust. a. Moene pp. [c. un. C. VII. 3.]

Libertas int˜ ingenuis habeantur[71].

TITULUS IV. De fideicommissariis libertatibus.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. ......[72] [c. 1. C. VII. 4.]

---

59) Leg. *vindicta*. 60) Incipit fol. 161. B. 61) Codex *Maximoo*. 62) Codex *redd̄*. 63) Leg. *dimisit*. 64) Leg. *sufficiat*. 65) Sic a secunda manu. Prima habuerat *actor*. 66) Incipit fol. 162. A. 66) Leg. *valeret*. 68) Vox *comiti* ex male intellecto siglo *c̄*, quo *Caesar* significatur, prodiisse videtur. 69) Cod. *Lex IIIX*. 70) Leg. *praescriptio*. 71) Cod. *abeantur*. 72) Haec lacuna in Codice notata non est.

Si ad hereditatem non adieris, qui iussus est hoc, quod tibi legatum dari iussum est, si alius adict absque[73]) conclusione ab herede de legata tibi dare non potest, et qui tenet. | [74])

Lex 2. Impr. Antoninus a. Valerio. [c. 2. C. VII. 4.]

Si per codicellis libertis iussus est legata adimplere, neglexistis, XX solidos daet[75]) poena.

Lex 3. Impr. Alexander a. Lucio. [c. 3. C. ibid.]

Qui iussi sunt certum tempus liberi fierent, si mora intercessit, filii, qui nati sunt, liberi sint.

Lex 4. Idem a. et c. Arriano. [c. 4. C. ibid.]

Si per testamento iussa es fieri ingenua, si heres tardavit, ex ea die tu et pater[76]) tuus liber est. Quodsi tu petere distulisti, partus tuus serviet.

Lex 5. Idem a. et c. Dionisio. [c. 5. C. ibid.]

Pupillus per testamentum libertum facere non potest.

Lex 6. Idem a. et c. Maximo. [c. 6. C. ibid.]

Testator alienam ancillam libertam fecit, et legata dimisit, si domina[77]) eius non adquievit, heres pro alterius redemptionem hoc legatum det.

Lex 7. Idem a. et c. Nicomedi. [c. 7. C. ibid.]

Testator heredi iussit facere de servo libero, adimpletur.

Lex 8. Idem a. et c. Euticheti. [c. 8. C. ibid.]

Testator iussit ancillam uxori sue libertam esse, si uxor non contradixit, libera est.

Lex 9. Idem a. et c. Mercuriali. [c. 9. C. ibid.]

Testator iussit: *quando filius meus legitima etate fuerit, libera sis;* si filius non ante et impleta etate mortuus est, ad illos annos tu libera es.

Lex 10. Impr. Valerianus et Galienus aa. Daphonio. | [78]) [c. 10. C. ibid.]

Qui servo suo tutore filio suo reliquid[79]), hoc liber est et tutela prestat.

Lex 11. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Flaviano. [c. 11. C. ibid.]

Testator heredi iussit te manumittere; si non te manumisit, servus es; contra[80]) eum iudicem, ut fias liber.

Lex 12. Idem a. et c. Herineo. [c. 12. C. ibid.]

Si servo comendatur testamentus[81]) vel[82]) codicellis, infirmum est.

Lex 13. Idem a. et c. Pithagoride. [c. 13. C. ibid.]

Maritus ancilla, quem[83]) antea uxori donavit, per testamento precario[84]) nomine libertavit, valet.

Lex 14. Impr. Iust. a. Ioh. pp. [c. 14. C. VII. 3.]

Si testator iussi[85]), quod de ista ancilla pregnante[86]) nascitur, liber sit, firmum est. Si unus vel gemini nascuntur, liberi sunt.

Lex 15. Impr. Iustinianus aa. Ioh. pp. [c. 15. C. ibid.]

Testator si iussit heredi, libertati dari servo, si heres tardaverit dare illi libertatem, iudex illum libertet, firmum est.

Lex 16. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 16. C. ibid.]

Testator iussit unum ex filiis istius ancillae libertum facere, si moratus est facere ille mortuus, post eius fili acille liberi sunt.

Lex 17. Impr. Iustinianus a Iuliano pp. [c. 17. C. ibid.]

Testator iussit legatario servum suum libertatē[87]) et heres non permisit, sed ad iudicio pervenit; heres pretium servom dare multatur salva libertate. Quod | [88]) si post libertatem legatario accusat, quod menses tenuerit, expensas legatarius quadrupplum reddat.

TITULUS V. Dediticia[89]) libertate tollenda.

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. un. C. VII. 5.]

Dediticia conditio nullo modo in posterum nostram rempublicam molestare concedatur, sed sit penitus delata[90]), quia nec in ius ēē. repperimus, sed vanum nomen huiusmodi libertatis circumducitur. Nos enim, qui libertatem colimus, et ea tantummodo in nostris esse legibus, quae res ipsa obtinent.

TITULUS VI. De Latina libertate tollenda et per certos modos in civitate Romana[91]) transfusam[92]).

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. un. C. VII. 6.]

Per epistulam servum libertas datur ita ut quinque testes scripti sunt. *In ea lege abet verba ipsa ad locum:* Ita tamen, ut ipso patrono vivente quorum[93]) quinque dominus dixit servo: *liber sis*, firmum est. *Idem in ea lege abet:* Quodsi quis servum suum egrum[94]) minaverit aut iactaverit dominus servum suum in infirmitate foris domum proicit[95]), si evasit, liber effectus est. *Idem in ea lege ad locum verba ipsa:*

73) Codex *absq.* 74) Incipit fol. 162. B. 75) Leg. *det.* 76) Codex *pat.* 77) Codex *dna.* 78) Incipit fol. 163. A. 79) Lege *reliquit.* 80) Lege *adi contra.* 81) Lege *servus commendatur testamento.* 82) Codex *ul.* 83) Lege *quam.* 84) Cod. *p̄cario.* 85) Leg. *iussit.* 86) Leg. *praegnante.* 87) Leg. *libertare.* 88) Incipit fol. 163. B. 89) Leg. *de dediticia.* 90) Leg. *deleta.* 91) Leg. *civitatem Romanam.* 92) Leg. *transfusa.* 93) Leg. *coram.* Sic const. un. §. 1. C. VII. 6. *hoc facere quinque testibus adhibitis.* Similiter et §. 2. 94) Leg. *aegrum.* 95) Leg. *proiicit.*

Ancilla sua sub hoc[96]) conditione. Qui ancilla sua prostituta fecerit, mox libera effecta est. *Idem in ea lege abet*[97]): Sed qui domini[98]) funus sepelit, ante lectum defuncti coronatus ambulat vel suer | [99]) lectos, sed et iusso defuncti vel heredi, hii[1]) servi liberi effecti sunt[2]), qui apellati[3]) dicuntur. *In ea lege abet*[4]): Qui servo liberam uxorem dedit. Si homini libero ancillam tuam uxorem dedisti, libera effecta est, vel, si consensit, ut eam haberet[5]). *Idem in ea legem:* Si dominus dixit. Si dominus inter acta servum suum dixerit filius, et mox ingenuus effectus est. *Idem in ea lege abet*[6]): Si dominus instrumenta servi coram quinque testes servo dedit, mox liber effectus est.

TITULUS VII. De servo communi manumisso.

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 1. C. VII. 7.]

Qui servo commune manumisit, compellatur coheredes portionem suam vendere heredi manumissoria, ut ipse fraus pretium pro se reddet. *In ea lege abet*[7]): Pretium ancille et servus sine arte viginti solid. XX; decem annorum decem solidos X., et relequas[8]) arte relege et invenis. *In ea lege abet*[9]): Servus pro parte manumissus si sotii[10]) pretium[11]) accipere noluerint, tunc amissio[12]) pretio[13]) iudex eum liberum efficiat.

Lex 2. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 2. C. ibid.]

Servus communis ab uno domino[14]) pro sua portione liberum fecit, alii socii pretium a servo accipiant.

TITULUS VIII. De servo pignori dato manumisso.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus a. Proculo. [c. 1. C. VII. 8.]

Mancipium, quem in dotem dedit, postea manumittere eam non licuit. | [15])

Lex 2. Idem a. Bascanto. [c. 2. C. ibid.]

Mancipium fisco obligatus vendi non licet.

Lex 3. Idem a. Antonino. [c. 3. C. ibid.]

Qui tota bona obligavit, servo libertatem non potuit dare.

Lex 4. Impr. Alexander a. Sabiniano. [c. 4. C. ibid.]

Debitor si cum voluntate creditori[16]) servum libertavit, valet.

Lex 5. Idem a. Extricaniano. [c. 5. C. ibid.]

Ancilla pignoris data fuit; non redditas pecunias, in servitio revocatur, si fuit manumissa.

Lex 6. Idem a. Auctori. [c. 6. C. VII. 8.]

Si tutor si de res pupilli servum comparavit et manumisit, non est firmum.

Lex 7. Impr. Gordianus a. Iuliane. [c. 7. C. ibid.]

Maritus si dotem uxoris mancipium comparavit, libertare illum non potuit.

TITULUS IX. De servis reipublice manumittendis.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Ephigonio. [c. 1. C. VII. 9.]

Qui servo publico manumisit vel vicario pro eo dedit, fuga lapsus est, manumissus est, in servitio redit.

Lex 2. Idem a. Agriagne. [c. 2. C. ibid.]

Ancillam, quem manumisisti, postea eam in dotem conscripsisti, filii ex ipsa nati liberi sunt.

Lex 3. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Philadelphio. [c. 3. C. ibid.]

Libertus si patrono suo curiali in obsequium fuit, servus non redigetur, cuius filius ex curie administrari potest.

TITULUS X. De his, qui non a domino manumissi sunt. | [17])

Lex 1. Impr. Antoninus a. Corneliano. [c. 1. C. VII. 10.]

Qui alienum servum manumisit, pretium reddat, quantum dominus[18]) vult.

Lex 2. Impr. Alexander a. Mercuriali. [c. 2. C. ibid.]

Si rogatus servo alteri comparasti, si, cui pretium[19]) fuit, eum manumisit, iniuste petis eum tibi servire.

Lex 3. Idem a. Pompeio. [c. 3. C. ibid.]

Qui te heredem fecit, si servo tuo manumisit, valet.

Lex 4. Impr. Valerius et Galienus aa. et c. Zoilo. [c. 4. C. ibid.]

Qui ad solum obsequium habuit[20]) datum servum, si eum manumisit, nihil[21]) est.

Lex 5. Impr. Dioclit. et Max. aa. Marcelle. [c. 5. C. ibid.]

Qui tibi donavit mancipium, postea eum libertare non potuit.

---

96) Leg. *hac.* 97) Leg. *habet.* 98) Cod. *quid omini.* 99) Incipit fol. 164. A. 1) Leg. *hi.* 2) Pro *sunt* Codex *s̄.* habet. 3) Leg. *pileati.* 4) Leg. *habet.* 5) Codex *aberet.* 6) Leg. *habet.* 7) Leg. *habet.* 8) Pro *relequas* secunda manus corrigit *reliquas.* 9) Leg. *habet.* 10) Leg. *socii.* 11) Codex *p̄tium.* 12) Leg. *amisso.* 13) Codex *ptio.* 14) Codex *d̄no.* 15) Incipit fol. 164. B. 16) Leg. *creditoris.* 17) Incipit fol. 165. A. 18) Codex *dns.* 19) Codex *p̄tium.* 20) Codex *abuit.* 21) Codex *nichil.*

Lex 6. Idem a. Mido. [c. 6. C. VII. 10.]

Si pater ex consensum fili minoris servum ipsius manumisit, nihil[22]) est.

Lex 7. Impr. Constantinus a. ad Bassum. [c. 7. C. ibid.]

Qui alienum mancipium manumisit, nihil[23]) est; sed alia dua domino reddat et trea[24]) fisco det. Si dominus per multa tempora sciens tacuit, libertas stat, et poena supra scripta adimpletur.

TITULUS XI. De his[25]), qui manumittere non possunt, et ne in fraudem creditorum manumittuntur[26]).

Lex 1. Impr. Alexander a. Antiocho. [c. 1. C. VII. 11.]

Debitor servum quem manumisit, a creditore revocatur.

Lex 2. Idem a. Netaliano. [c. 2. C. ibid.]

Servus ab extraneo manumittere non potest. | [27])

Lex 3. Idem a. Iustine. [c. 3. C. ibid.]

Alienum servum non licet manumittere.

Lex 4. Idem a. Felicissimo. [c. 4. C. ibid.]

Viginti annorum etate servum manumitti non licet.

Lex 5. Idem a. Crispino. [c. 5. C. ibid.]

Debitor fisci servum, quem manumisit, nihil[28]) est. Servus, qui per extraneum solidos dedit pro sua libertate, ingenuus non est.

Lex 6. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Olympio. [c. 6. C. ibid.]

Pupilla fideicommissaria libertate dare non potest; si a tutore data fuit, in servitio reddit[29]).

Lex 7. Idem a. et c. Zotico. [c. 7. C. ibid.]

Si curator debitor per testamentum manumisit, reportatur.

TITULUS XII. Qui non possunt ad libertatem pervenire.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. et c. Torquato. [c. 1. C. VII. 12.]

Qui in exilio sunt, ad libertatem non possunt perducere sua mancipia.

Lex 2. Impr. Valerianus et Galienus aa. Theodoro. [c. 2. C. ibid.]

Si servus per extraneum se redimat, libertas illius revocatur.

TITULUS XIII. Pro quibus causis servi premium[30]) accipiunt libertatem.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. Firmino. [c. 1. C. VII. 13.]

Servus qui dominus sui cede vindicat.

Lex 2. Impr. Constantinus aa. ad Ianuarium. [c. 2. C. ibid.]

Servus monetharius a fisco dato pretium[31]) liberatur.

Lex 3. Idem a. ad pptm. [c. 3. C. ibid.]

Servus, qui raptum fecit, si dominus[32]) culpam eius, liber efficitur.

Lex 4. Impr. Grat., Valent. et Theod. aaa. ad Viacrium pp. | [33]) [c. 4. C. ibid.]

Servus advocatus liber effectus est.

TITULUS XIV. De ingenuis manumissis.

Lex 1. Impr. Alexander a. Phileto. [c. 1. C. VII. 14.]

Ingenuus, si libertus est, sub conditione, si se probet liberum natum, eaque ad dominum accipiet, restituit[34]).

Lex 2. Impr. Gordianus a. Pompeie. [c. 2. C. ibid.]

Ingenua nata, qui nutrit, nutrimenta non consequitur, nec ea ancilla tenet.

Lex 3. Impr. Philippus a. Felicissimo. [c. 3. C. ibid.]

Ancilla manumissa postea filius[35]) creavit, postea denuo manumissa est, liberi sunt filii.

Lex 4. Impr. Dioclit. et Max. aa. Agrippe. [c. 4. C. ibid.]

Liber factus si post de captivitate redimatur, servus non erit suo domino.

Lex 5. Idem a. et c. Criscenti. [c. 5. C. ibid.]

Qui ingenuas personas ad servitium vocat, pro eius iniuria iudex decernere debet.

Lex 6. Idem a. et c. Dionisio. [c. 6. C. ibid.]

Liber propter obsequium, quem prestitit, servus effici non potest.

Lex 7. Idem a. et c. Patrone. [c. 7. C. ibid.]

Si ingenua tu et filii tui nati sunt, qui te pulsavit, removitur[36]).

Lex 8. Idem a. et c. Calimorfio. [c. 8. C. ibid.]

Liber natus vel factus qui de eius statu transigit sine eius consensum, libertati non nocebit.

Lex 9.[37]) *Idem a. et c. Pontanoni.* [c. 9. C. ibid.]

Libertina | [38]) liberum peperit, et post captivitate reversa ad servitium replicari non potest.

---

22) Codex *nichil*. 23) Codex *nichil*. 24) Leg. *tria*. Codex habet *tre a*. 25) Voces *de his* in Codice desunt. 26) Codex *manumittantur*. 27) Incipit fol. 165. B. 28) Codex *nichil*. 29) Fortasse *redit*. 30) Leg. *praemium*. 31) Codex *ptium*. 32) Codex *dns*. 33) Incipit fol. 166. A. 34) Ex hac voce secunda manus efficit *restituat*. 35) Leg. *filios*. 36) Leg. *removetur*. 37) Codex *Lex X*. 38) Incipit fol. 166. B.

Lex 10. Idem a. et. c. Ethimodore. [c. 10. C. VII. 14.]

Mulier libera vendi se permisit; filii, qui prius nati sunt, ad servitutem non vocantur.

Lex 11. Idem a. et c. Maxime. [c. 11. C. ibid.]

Liber sine conditione mercenarius se locavit, mercedes consequitur, nec libertati impediri potuit.

Lex 12. Idem a. et c. Quiete. [c. 12. C. ibid.]

Ingenua placitata et vendita servire non potest.

Lex 13. Idem a. et c. Menandro. [c. 13. C. ibid.]

Qui ingenuum se esse contendit, si non probet, nihil[39]) est.

Lex 14. Idem a. et c. Aristoteli. [c. 14. C. ibid.]

Libera persona in in[40]) sponsalibus posita habes[41]); in servitute teneri non potest.

TITULUS XV. Communia de manumissionibus.

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 1. C. VII. 15.]

Si quis suum servum, qui alii usumfructum debebat, vel, si eum usumfructuarium habuit[42]), manumittere illum non licuit, si sunt, quorum competent. *In ea lege abet*[43]): Liceat dominis, per quem vult, mandare, ut servo detur libertas in ecclesia.

Lex 2. Impr. Iustinianus aa. Iuliano pp. [c. 2. C. ibid.]

Liceat dominum, quemammodum[44]) vult, dare servo libertatem, sicut hic legitur.

Lex 3. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 3. C. ibid.]

De | [45]) communi ancilla dare servo libertatem, sicut hic legitur. Dominus sine uxore ancilla si a concubina habuerit[46]), si non ea manumisit, post obitum eius libera sit et filius eius. Quod si per testamentum eam ancillam esse voluerit, valet. Habentibus[47]) uxore non liceat concubina[48]) habere[49]).

TITULUS XVI. De liberali causa.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Saturnino. [c. 1. C. VII. 16.]

Si filii a parentibus venditi sunt, liberi efficiuntur.

Lex 2. Idem a. Vereniano. [c. 2. C. ibid.]

Quos servos tuos esse dicis, si liberi se clamant, audiantur.

Lex 3. Impr. Alexander a. Quirino[50]). [c. 4. C. VII. 16.]

Servum tibi in absentem dicis, condempnatus tenere eum non potis; in secundo iudicia adictus si apellavit, vendendum est.

Lex 4. Idem a. Iocundo[51]). [c. 3. C. ibid.]

Liber si ancillam uxorem duxerit, si ei est interdictum, se removit, servus non tenetur.

Lex 5. Idem a. Sabino. [c. 5. C. ibid.]

Viginti annorum qui se permisit vendi et liber fuit, servi est.

Lex 6. Impr. Valerianus, Galienus et Valerius aaa. novies pc.[52]) Barimetio. [c. 6. C. ibid.]

Liber invitus venditus liber effici potest.

Lex 7. Impr. Aurelianus a. Secundo. [c. 7. C. ibid.]

Qui a proprio domino[53]) manumittitur, inquietari non potest. | [54])

Lex 8. Impr. Dioclit. et Maximianus aa. Venerie. [c. 8. C. ibid.]

Qui te comparavit et manumisit, firmum est, salvo honore patronatus.

Lex 9. Idem a. et c. ....[55]) [c. 9. C. ibid.]

Servus liber factus ad iudicium peti, iniustum est.

Lex 10. Idem a. et c. Statio. [c. 10. C. ibid.]

Liberti quodcumque administrationem egerint, ad servitium non revocantur.

Lex 11. Idem a. et c. Faustino. [c. 11. C. ibid.]

Si servis honores utantur, a servitio se non excusant.

Lex 12. Idem a. et c. Secundo. [c. 12. C. ibid.]

Ex matre ingenua natus venditus fuisti; non reddito pretio liber eris.

Lex 13. Idem a. et c. Antistiae. [c. 13. C. ibid.]

Si pater vel proximus tuus liber in servitio mortuus res, de rebus eius agere potest.

Lex 14. Idem a. et c. Quintiane. [c. 14. C. ibid.]

Liber si ad servitium iniuste pulsetur, liber est.

Lex 15. Idem a. et c. Palladio. [c. 15. C. ibid.]

Si obmisisti[56]) fidem generis aut falsum contra te dictum est, in servitio non teneris.

Lex 16. Idem a. et c. Diogenie. [c. 16. C. ibid.]

Libera dum obsequium prestat minori etate si in dote scripta fuisti, nihil[57]) tibi nocet.

Lex 17. ....[58]) *Regino.* [c. 17. C. ibid.]

Si unus frater ex casu, alii non nocet. | [59])

---

39) Codex *nichil*. 40) Praepositio *in* ex errore bis posita est. 41) Codex *abes*. 42) Codex *abuit*. 43) Leg. *habet*. 44) Leg. *quemadmodum*. 45) Incipit fol. 167. A. 46) Codex *abuerit*. 47) Codex *abentibus*. 48) Leg. *concubinam*. 49) Cod. *abere*. 50) Haec est inscriptio const. 3. C. VII. 16. 51) Haec est inscriptio const. 4. C. VII. 16. 52) Haec verborum monstra ex siglis exorta sunt, quibus *Nobilissimus Caesar* designatur. 53) Codex *dno.* habet. 54) Incipit fol. 167. B. 55) Haec lacuna in Codice notata non est. 56) Leg. *omisisti*. 57) Cod. *nichil*. 58) Haec lacuna in Codice notata non est. 59) Incipit fol. 168. A.

Lex 18. Idem a. et c. Zotico. [c. 18. C. VII. 16.]
Sub locatione si fuisti, in servitio detineri non potest.

Lex 19. Idem a. et c. Paulo. [c. 19. C. ibid.]
Libertas si a te data, revocari non potest, nisi libertus ipse voluerit.

Lex 20. Idem a. et c. Aeternali. [c. 20. C. ibid.]
Libertas data revocari non licet nec sine libertate amittere.

Lex 21. Idem a. et c. Thalassae. [c. 21. C. ibid.]
Si non ex dolo in libertate permansisti, ad servitium replicari non potest.

Lex 22. Idem a. et c. Pardaleae. [c. 22. C. ibid.]
Si ex ancilla natus es, et postea ad libertatem venisti, in servitium non permanis.

Lex 23. Idem a. et c. Musciae. [c. 23. C. ibid.]
Si a minore manumissa es et post chartula tibi facta est, filii tui anteriores servientes tibi praeiudicium non facient.

Lex 24. Idem a. et c. Sebastiano. [c. 24. C. ibid.]
Mulier si in iudicio confessa fuerit, se esse ancilla [60]), et potuerit se libera ostendere, confessio illi non nocet libertati.

Lex 25. Idem a. et c. Licentiano. [c. 25. C. ibid.]
Servus recte manumissus si documento perierit, libertati non petit.

Lex 26. Idem a. et c. Molento. [c. 26. C. ibid.]
Documenta dari liberto dominus compellitur.

Lex 27. Idem a. et c. Asterio. [c. 26. C. ibid.]
Dominus vel heredes eius contra libertum suum pro servitio agere non potest.

Lex 28. Idem a. et c. Heromedotio. [c. 28. C. ibid.]
Si avus liber et curialis fuit, nepoti nihil [61]) prode est, si ad | [62]) servitium vocatur, nec si avi libertata [63]) fuit.

Lex 29. Idem a. et c. Trophile. [c. 29. C. ibid.]
Si de ancilla natus fuisti et pater [64]) tuus servus te redemisti sine libertate, servis.

Lex 30. Idem a. et c. Euticio. [c. 30. C. ibid.]
Libertus, si obsequium patrono non prestavit, ad servitium replicari non potest.

Lex 31. Idem a. et c. Corsiane. [c. 31. C. ibid.]
Si per calumniam ad servitium vocatus et adictus [65]) postea libero ostendere potueris, liber eris.

Lex 32. Idem a. et c. Athenaidi. [c. 32. C. VII. 16.]
Si mater servo filiis manumisit, si filius ibi subscripsit, reputari non licet.

Lex 33. Idem a. et c. Miltiade. [c. 33. C. ibid.]
Si iuste manumissus es census, que te scriptus est [66]), pro hoc ad servitutem non vocaris.

Lex 34. Idem a. et c. Hermine. [c. 34. C. ibid.]
Libera concuba fuisti, in servitio teneri non potest.

Lex 35. Idem a. et c. Athellio. [c. 35. C. ibid.]
Tutor servo pupilli libertare non potest.

Lex 36. Idem a. et c. Theodore. [c. 36. C. ibid.]
Liberta pro obsequio dominae perseveravit, libertas maculari non potest.

Lex 37. Idem a. et c. Olimpio. [c. 37. C. ibid.]
Si filio tuo genero tuo vendedisti, ambo in crimine iacent et socero et genero. | [67])

Lex 38. Idem a. et c. Philoserapi. [c. 38. C. ibid.]
Non idcirco, quod minus de te limenarca [68]) creato nemo contradixit reapublice [69]) nomine, moverit ibi status quaestio. pp. X. k. Ian. Nicea cc. cons.

Lex 39. Idem a. et c. Eutichio. [c. 39. C. ibid.]
Liberi homines, si servi adpetent, servi non tenentur.

Lex 40. Explicit [70]) sacrarum litterarum ad Verrianum. [c. 40. C. ibid.]
Contra statum libertatis absente patre [71]) nec testes discuti licet, nec iudicare.

Lex 41. Impr. Constantinus et Licinius aa. ad Titianum presidem [72]) Cappadocie. [c. 41. C. ibid.]
Qui in alterius iudicium confessa est, se esse ancilla [73]) et testes dixerunt te iudicem, eam addici licebit.

Lex 42. Impr. Constantinus et Licinius aa. ad Maximum pp. [c. 42. C. ibid.]
Filia ancille matris sequitur conditione.

TITULUS XXII. [74]) De adsertione tollenda.

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [c. 1. C. VII. 17.]
De servitio vel libertate aput iudicem, qui in cingulo positus est, examinari licet, non apud arbitrem. *In ea lege abet* [75]): Si ex libertate ad ser-

60) Leg. *ancillam.* 61) Cod. *nichil.* 62) Incipit fol. 168. B. 63) Leg. *avia libera.* 64) Cod. *pat.* habet. 65) Leg. *addictus.* 66) Haec verba *census que te scriptus est* ex male intellecta voce *tributa*, quae cum voce *libertas* coniungenda est, videtur prodiisse. 67) Incipit fol. 169. A. 68) Litterae *arca* in contextu desunt, sed supra lineam a secunda manu additae sunt. 69) Leg. *reipublicae.* 70) Haec vox ex male intellecto siglo prodiit, quo *exemplum* designatur. 71) Leg. *parte.* 72) Leg. *praesidem.* 73) Leg. *ancillam.* 74) Leg. *Tit. XVII.* 75) Leg. *habet.*

vitium traatur[76]), procuratore sibi facere licet. Si servus pro libertate proponat, procuratorem habere[77]) non licet. *In ea lege abet*[78]): Qui pro sua libertatem petet, fideiussorem det aut iura | toria[79]) cautione faciat, et, si se absentaverit, in absenti detur iudicatus manere eum servum.

Lex 2. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 2. C. VII. 17.]

Servus comparatus pro libertate clamans, dum causam terminatur, si mortuum fuerit, licet emptore pulsare venditore, ut ostendat, si servum vendidit aut dupplum pretium reddat.

TITULUS XVIII. Quibus ad libertatem proclamare non licet, et de rebus eorum, qui ad libertatem proclamare non proibentur[80]).

Lex 1. Impr. Gordianus a. Proculo. [c. 1. C. VII. 18.]

Homo liber, qui se permisit vendi pro pretium[81]) participandum, servus erit.

Lex 2. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Molane. [c. 2. C. ibid.]

Servus latroni fiscalis efficitur, nec libertari licet.

Lex 3. Impr. Const. a. ad Maximum pp. [c. 3. C. ibid.]

Si dominus[82]) hominem ad servitium petat, fideiussorem dat. Si pro libertate sua clamat et vicerit, quod ab ipso domino[83]) adquisivit, ammittit[84]); quod alius illi donavit, non admittit[85]).

TITULUS XIX. De ordine cognitionum.

Lex 1. Impr. Alexand. a. Vitalio. [c. 1. C. VII. 19.]

Qui ad servitutem petit, ipse probet; et, si probavit patrem tuum esse, te nihil[86]) nocet.

Lex 2. Idem a. Gallie. [c. 2. C. ibid.]

Si de crim.[87]) et de libertate causa petatur, de libertate prius agatur. | [88])

Lex 3. Idem a. Gallie. [c. 3. C. ibid.]

Si pro libertate et facultate causa agatur, prius de libertate agatur.

Lex 4. Impr. Gordianus a. Moenedemo. [c. 4. C. ibid.]

Qui et te ad servitium pulsavit, si te non evicerit, postea et contra eum agere potest.

Lex 5. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Alpheo. [c. 5. C. ibid.]

Si petas debitum ab illo, quiete[89]) servum esse dicit, prius agi debet: liber es, et postea debitum potis exigere.

Lex 6. Idem a. et c. Alexandro. [c. 6. C. VII. 19.]

Si petas ab illos homines res tibi abstultas, quos servos petis, prius de statu servitutis agere oportet.

Lex 7. Impr. Const. a. ad Bassum. [c. 7. C. ibid.]

Si petas tibi res abstultam adversus eum, qui de libertate sua contra te clamant, prius de libertate sua [contra te clamant, prius de libertate sita][90]) agi licet. *In ea lege abet*[91]): Dum quis repetatur, rem, quem abstulit, restitui sibi, et ille dicat servus mentis, prius sequestret res et de servitute sic dicat.

TITULUS XX. De conclusione[92]) detegenda.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Theodore. [c. 1. C. VII. 20.]

Si mater tua clamavit de violentia se fuisse, dum libera se ostendere non potuit, in servitio permansit tu et filii eius.

Lex 2. Idem a. et c. Milisiae. [c. 2. C. ibid.]

Libertina sub conditione absque[93]) publico iudicio in servitio | [94]) reverti non licet.

TITULUS XXI. Ne de statu defunctorum post quinquennium queratur[95]).

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Nichoni. [c. 1. C. VII. 21.]

Si mater tua ab aliquo manumissa est, quinque annis in libertate permansit, et mortua est, filia eius a proprio domino non inquietatur.

Lex 2. Idem a. et c. Maximo. [c. 2. C. ibid.]

Si ancilla tua ab alio manumissa fuit, et quinque annos ita permansit, et post mortem eius si filius eius, qui heres institutus est, in servitio non revocatur.

Lex 3. Impr. Alexander a. Olympiadi. [c. 3. C. ibid.]

Si de statu defuncti mariti tui questio[96]) movetur, si propter eius facultatem respondere debis[97]).

Lex 4. Impr. Dioclit. et Max. aa. Martiano. [c. 4. C. ibid.]

Si servus tuus ab extraneo manumissus est et heres constitutus[98]), si intra quinque annos non egisti, contra libertatem eius agere non potis.

---

76) Leg. *trahatur.* 77) Cod. *abere.* 78) Leg. *habet.* 79) Incipit fol. 169. B. 80) Leg. *prohibentur.* 81) Codex *p̄tium.* 82) Pro *dominus* Codex *dn̄s.* habet. 83) Codex *dn̄o.* 84) Leg. *amittit.* 85) Leg. *amittit.* 86) Codex *nichil.* 87) Leg. *crimine.* 88) Incipit fol. 170. A. 89) Leg. *qui et te.* 90) Haec, quae uncis inclusi, ex male facta repetitione superiorum verborum videntur esse orta. 91) Leg. *habet.* 92) Leg. *conlusione.* 93) Codex *absq:* habet. 94) Incipit fol. 170. B. 95) Leg. *quaeratur.* 96) Leg. *quaestio.* 97) Leg. *debes.* 98) Leg. fortasse *institutus.*

Lex 5. Impr. Gordianus a. Severo. [c. 5. C. VII. 21.]

Si mater tua ab aliquo manumissa mortua est, tu non inquieteris.

Lex 6. Impr. Valerianus et Galienus aa. Polle. [c. 6. C. ibid.]

Si mater tua per quinque annis in libertate morata est, tu non inquietaris.

Lex 7. Impr. Dioclit. et Max. aa. Heliodoro. [c. 7. C. ibid.]

Si pater vel mater tua quinque annis in libertate | [99]) vacans mortuus est, tu non inquieteris nec a fisco.

Lex 8. Idem a. et c. Theodoro. [c. 8. C. ibid.]

Si res servi tui apud alium non tenentur, praescriptio [1]) non opponitur. Quodsi servus pulsatus fuga lapsus mortuus est.

TITULUS XXII. De longi temporis prescriptionem [2]), que pro libertatem [3]) non adversus libertatem opponitur.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Musciano. [c. 1. C. VII. 22.]

Servus in fuga positus, anni illum liberum non facit.

Lex 2. Idem a. et c. Catherio. [c. 2. C. ibid.]

Si viginti annis bone fidei in libertate moratus est, inquietari non potest.

Lex 3. Exemplum sacrarum litterarum Constantini et Licinii ad Dionisium. [c. 3. C. ibid.]

Homo liber in obsequium cuidam fuerit sexaginta annis, non impedit libertatem.

TITULUS XXIII. De peculio eius, qui libertatem meruit.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. Rufino. [c. un. C. VII. 23.]

Libertus, si in priore libertate peculius illi non est concessus, si posteus per testamentum iterum illum libertavit, peculium donavit, firmum est.

TITULUS XXIV. De senatumconsultum Claudianum tollendum [4]).

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Hermogeni mag. off. [c. un. C. VII. 24.]

Lex Claudiani, ut liceat liberta servum maritum ducere, amputet eum est [4b]), qui servis cum liberis consortium committent. *In ea lege abet:* | [5]) Servus vel conditionalis, si liberam uxorem tulerit, mox separentur; quodsi non, ad libertatem veniant.

TITULUS XXV. De nudo ex [6]) iure Quiritium tollendum [7]).

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. un. C. VII. 25.]

Antique substilitatis ludibrium per hanc decisionem expellent [8]). Ipsa lege relegit.

TITULUS XXVI. De usucapione pro emptore vel post transactionem.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Flaviano. [c. 1. C. VII. 26.]

Servus tuus ab extraneo venditus fuerit, emptori possessio annorum prode non est, sed eum restituit.

Lex 2. Impr. Alexander a. Marcellino. [c. 3. C. ibid.]

Servus a tutore venditus, quem testator non iusserat vendi, emptore praescriptio non movet.

Lex 3. Idem a. Nepotille. [c 3. C. ibid.]

Ancillam, quem conparasti, si alienam constiterit, eam reddis; filios, quos aput te fecit, lucrabis.

Lex 4. Idem a. Achelleo. [c. 4. C. ibid.]

Ancillam, quem [9]) comparasti, si his [10]), cui fuit, consensum prebuit [11]), ad proprium dominum [12]) reverti non potest.

Lex 5. Impr. Gordianus a. Marino. [c. 5. C. ibid.]

Qui aliena ex parente vendidit, quod apud eum remansit, cum fructu restituit. Similiter et, qui emit, si sciens alienum esse comparavit.

Lex 6. Impr. Philippus a. ..... [13]) [c. 6. C. ibid.]

Qui sciens rem alii obligatam comparavit, prescriptio illum | [14]) non adiubat [15]).

Lex 7. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Pecudi. [c. 7. C. ibid.]

Qui alienum servum citra domini [16]) voluntate vendidit, furtum admisit, nec emptoris annositas prode est.

Lex 8. Idem a. Severo. [c. 8. C. ibid.]

De iusta causa transactio usucapi potest.

Lex 9. Idem a. et c. Gaio. [c. 9. C. ibid.]

Qui absente [17]) pupillo comparavit, restituit, nec perscriptione [18]) illi obponit.

TITULUS XXVII. De usucapione pro donato.

Lex 1. Impr. Alexander a. Machedio. [c. 1. C. VII. 27.]

---

99) Incipit fol. 171. A. 1) Cod. ~~p~~scriptio. 2) Leg. *praescriptione.* 3) Leg. *libertate.* 4) Leg. *SC. Claudiano tollendo.* 4b) Videtur voluisse *amputatum est.* 5) Leg. *habet.* Incipit fol. 171. B. 6) Vox *ex* delenda est. 7) Lege *tollendo.* 8) Sunt priora const. un. C. VII. 25. verba. Lege *expellentes.* 9) Leg. *quam.* 10) Leg. *is.* 11) Leg. *consensum praebuit.* 12) Cod. *$\overline{dum}$*. 13) Haec lacuna in Codice notata non est. 14) Incipit fol. 172. A. 15) Leg. *adiuvat.* 16) Cod. *$\overline{dni}$*. 17) Supra vocem *absente* a secunda manu posita est vox *tutorea.* 18) Leg. *praescriptionem.*

Post captivitate reversus res suas repeti licet, remota prescriptionem.

Lex 7. Idem a. et c. Casandro. [c. 7. C. VII. 35.]

Bone fidei possessorem decem et viginti annis prode est; si minus conputetur, conditio potest.

Lex 8. Impr. Iustinianus a. Mene pp. [c. 8. C. ibid.]

Miles, dum in utilitate publica occupatus fuit, praescriptio illi non impedit.

TITULUS XXXVI. Adversus creditorem.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Venerie. [c. 1. C. VII. 36.]

Inter debitorem et creditorem praescriptio taciturnitatis obicitur [64].

.... [65].

Lex 2. Impr. Dioclitianus et Max. aa. et c. Marcelle. [c. 2. C. ibid.]

Si res in te translate sunt et inter absentes, creditori auctori tuo contra te agere non possunt.

TITULUS XXXVII. De quadriennii praescriptione.

Lex 1. Impr. Constantinus a. ad Orpitum. [c. 1. C. VII. 37.]

Res fiscales qui iusto titulo possident, post quattuor annis non inquietentur.

Lex 2. Impr. Zeno a. Ennee comiti rerum privatarum. [c. 2. C. ibid.]

Qui res fiscalis comparatas a fisco possidet, | [66] quatuor annis non inquietetur.

Lex 3. Impr. Iustinianus a. Floro comiti rerum privatarum et curatorum dominice domus et Petro viro inlustris [67] curatoris [68] divine domus Auguste serenissime et Machedonio viro inlustri curatori et ipsi dominice domus. [c. 3. C. ibid.]

Ab imperatore vel ab Augusta quocunque titulo adquisivit, post quatuor annos non inquietetur, ut si non sunt insinuata sacra.

TITULUS XXXVIII. Ne fidei [69] dominicae [70] vel temporum [71] vindicatio temporis exceptione submoveatur.

Lex 1. Impr. Valentinianus et Valens aa. ad Probum pp. Galliarum. [c. 1. C. VII. 38.]

Ex servis fiscalibus si ad militiam vel dignitatem pervenerunt, in servitio [72] fisci revocentur.

Lex 2. Impr. Valentinianus et Theod. aa. Dextro comiti rerum privatarum. [c. 2. C. VII. 38.]

Qui res fiscales vel ecclesiasticas comparavit, praescriptio illi non computatur, sed restituet, et pretium recipit.

Lex 3. Impr. Archad. et Honorius aa. ad Paulum comiti domesticorum. [c. 3. C. ibid.]

Qui in res fiscales possidet, praescriptio illi non manet, sed restituit rem.

TITULUS XXXIX. De praescriptione triginta vel quadraginta annorum. | [73]

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. Arriane. [c. 1. C. VII. 39.]

Qui te absente res tuas desertas suppetit colere, ut fisco solveret, praescriptio illum non munet, sed rem restituet.

Lex 2. Impr. Valentinianus et Valens aa. ad Volusianum pu. [c. 2. C. ibid.]

Possessor quadraginta annorum inquietetur, nec conductor, qui rem alienam tenuit, ius sibi vindicet.

Lex 3. Impr. Honorius et Theod. aa. Asclipiodoto pp. [c. 3. C. ibid.]

Triginta annis actione non motas conquiescant, nec opponant militia vel absentia. Quod si ante executio data est, aut sacrae meruit, aut si minor etate fuit, licet pulsari.

Lex 4. Impr. Anastasius Matronino pp. [c. 4. C. ibid.]

Omnes [74] causas, que non fuerant mota, supra quadraginta annos non moventur.

Lex 5. Idem a. Anthoniate pp. per Yllyricum. [c. 5. C. ibid.]

Curialis ad administandum eum quadraginta annis n̄. defendit.

Lex 6. Idem a. et c. Leontio pp. [c. 6. C. ibid.]

Causa, que inter [75] quadraginta annis non est mota, nec movi [75b] licet.

Lex 7. Impr. Iustinianus a. Archelao pp. [c. 7. C. ibid.]

Cautio epothicaria [76] in quadraginta annis extenditur. *In ea lege, ubi dicit:* Et hoc dirimere. Tunc epothecarius [77] creditor excludet priorem creditorem personalem, si post obitum debitoris triginta | [78] annis intercesserint sine interrupta tempora. *In ea lege:* Creditor longiui possessione. Si novissimus creditor offerat reddere debitum priori creditori, omnem obligationem in se suscipiet. *In ea lege, ubi dicit:* Praescriptiones triginta vel quadraginta

---

64) Leg. *obiicitur.* 65) Haec lacuna in Codice notata non est. 66) Incipit fol. 175. B. 67) Leg. *viro inlustri.* 68) Leg. *curatori.* 69) Pro *fidei* lege *rei.* 70) Codex *dnice.* 71) Leg. *templorum.* 72) Sic secunda manus. Prima habuerat *servetio.* 73) Incipit fol. 176. A. 74) Cod. *oms.* 75) Cod. *int̃.* 75b) Leg. *moveri.* 76) Leg. *actio hypothecaria.* 77) Leg. *hypothecarius creditor.* 78) Incipit fol. 176. B.

annorum. Post dissoluto matrimonio ad repetenda dote vel sponsalia triginta vel quadraginta anni obponuntur.

Lex 8. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [c. 8. C. VII. 39.]

His, qui rem bone fidei adquisitam decem vel viginti annis possidet et postea abstulta est, repeti potest. *In ea lege habet, ubi dicit:* Triginta vel quadraginta annorum. Qui rem alienam possidet mala fide, postea, quacunque[79]) casu ad priorem dominum rediet, inquietari non debet.

Lex 9. Impr. Iustinianus a. Demostheni pp. [c. 9. C. ibid.]

Qui causam dixit, si non eam finiit propter alienum casum, liceat ex eo usque ad quadraginta annos extendi ex die, quo pulsatio facta est.

TITULUS XL. De annali exceptione Italie contractus tollenda et de diversis temporibus, prescriptionibus[79a]) et interruptionibus earum.

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 1. C. VII. 40.]

Preter epothecarias actiones. Nam alias omnes actiones vel divisiones post triginta annis | [80]) non moveantur, si non fuerant motas, excepto, si minor etate fuit.

Lex 2. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 2. C. ibid.]

Contra quem habes[81]) causam, si absens est, ut non te excludant anni, pene[82]) contestatione scripta apud iudicem aut episcopum[83]) aut ad curia aut in locum, ubi domicilium habuit[84]), et subscribant tres viri. Adversus pupillum iudicem rogare, ita fiat illi tutor. *In ea lege abet*[85]), *ubi dicit:* Triginta vel quadraginta annorum. Cui[86]) competit actio, dederit libellum conventionali, de unam rem post voluerit dicere, quia ex omnes[87]) actiones interrumpit tempora, verum non est.

TITULUS XLI. De alluvionibus et paludibus et pascuis ad alium statum translatis.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Marco. [c. 1. C. VII. 41.]

Fluminis cursus ab alio diverti non licet; ripa cedere licet propter suam laesionem. Si fluminis terram in alterius fundum duxit, adquisito4 lucravit.

Lex 2. Impr. Archadius, Honorius et Theod. aa. Caesario pp. [c. 2. C. ibid.]

Cursus aque si alio minavit et in alio addidit, propter censum providendum est.

Lex 3. Impr. Theod. et Valentinianus aa. Ciro pp. [c. 3. C. VII. 41.]

Ager aquosus infructibilis si ad culturam venerit, censum eius solvat: si contemp | serit[88]), quinquaginta libras auri poena.

TITULUS XLII. De sententiis prefectorum praeturiorum[89]).

Lex 1. Impr. Theod. et Valent. aa. Thalassio pp. Yllyrici. [c. un. C. VII. 42.]

Iudicium praefecti, qui supplicandum appellavit, liceat intra biennium reddere rationem.

TITULUS XLIII. Quomodo et quando iudex sententiam proferre debent[90]), praesentibus partibus vel una absente.

Lex 1. Impr. Titius[91]) *Helius Antoninus Publicio.* [c. 1. C. VII. 43.]

Absentem patrem[92]) non liceat iudicari.

Lex 2. Impr. Gordianus aa. Severo. [c. 2. C. ibid.]

Litigator si ad denuntiationem se absentaverit, liceat eum absenti dare sententiam.

Lex 3. Idem a. Antistio. [c. 3. C. ibid.]

Partem absentem vel indefensam addici non licet.

Lex 4. Impr. Philippus a. ad Domitium. [c. 4. C. ibid.]

Diem feriatum absente datus iudicium retractatur.

Lex 5. Impr. Philippus a. et Philippus c. Longino. [c. 5. C. ibid.]

Si iudex constituit in certum locum dare iudicatum et alibi inter absentes, invalidum est.

Lex 6. Impr. Valerianus et Galienus aa. Domitio. [c. 6. C. ibid.]

Minor sine curatore causa dixit[93]); si addictus est[94]), denuo litigari licet.

Lex 7. Impr. Dioclitianus et Maximianus aa. et c. Marino. [c. 7. C. ibid.]

Inter absentes absque contumacia iudicatus invalidus est.

Lex 8. Idem a. et c. Claudie. [c. 8. C. ibid.]

Litigator si se substraxit et tertio[95]) inclamatus ñ. apparuit, inter absentes datus iudicius firmum est. | [96]

Lex 9. Idem a. et c. Leontio. [c. 9. C. ibid.]

---

79) Leg. *quocunque.* 79a) Leg. *praescriptionibus.* 80) Incipit fol. 177. A. 81) Cod. *abes.* 82) Leg. *pone.* 83) Cod. *epm̄.* 84) Cod. *abuit.* 85) Leg. *habet.* 86) Haec verba ex const. 3. C. VII. 40. hausta videntur esse. 87) Cod. *om̄s.* 88) Incipit fol. 177. B. 89) Pro *praeturiorum* lege *praetorio.* 90) Leg. *debeat.* 91) Leg. *Titus.* 92) Leg. *partem.* 93) Cod. *dix̄.* Lege *causam dixit.* 94) Pro *est* in Cod. est ÷. 95) Cod. *t̃tio.* 96) Incipit fol. 178. A.

Tertiam vicem contumacem datus iudicatus firmum est.

Lex 10. Idem a. et c. Blesio. [c. 10. C. VII. 43.]

Si ex necessitate absens fuisti, que contra te iudicatum est, resolvitur.

Lex 11. Idem a. et c. Valerio. [c. 12. C. ibid.]

Si intra tempus constitutum, te tamen absente, iudicatum est, vel si non appellasti, iudicius invalidus est.

TITULUS XLIV.[97] De sententiis ex periculo recitandis.

Lex 1. Impr. Valerianus et Galienus aa. Quintio. [c. 1. C. VII. 44.]

Sententiam arbitrum si scripsit et ñ. relegit, invalidum est.

Lex 2. Impr. Valentinianus, Valerianus et Gratianus aa. ad Probum pu. [c. 2. C. ibid.]

Iudex non subito et facile denuntiet, nec posteus illi liceat retractare iudicium suum.

Lex 3. Idem a. et c. ad Probum pp. [c. 3. C. ibid.]

Causa scriptis dicta in verbo denuntiata invalidum est.

TITULUS XLV. De sententiis et interlocutionibus omnium iudicum.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Quintilliano. [c. 1. C. VII. 45.]

Causam, quem procurator dixit, eum absentem inter principales personas iudicatum est, nihil[98]) est.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Sextilio. [c. 3. C. ibid.]

Iudex liberi causam iudicavit; si post servus inventus est, praeindicavit, infirmum est.

Lex 3. Impr. Alexand. a. Vettio. [c. 3. C. ibid.]

Iudicatus in suspensus datus invalidum est.

Lex 4. Idem a. Severe. [c. 4. C. ibid.]

Siquid contra ordinem iudiciarium iudicatur, infirmum est.

Lex 5. Impr. Philippus a. et Philippus c. Montano. [c. 5. C. ibid.]

Qui fisci actiones tenerit, procuratore instituto, fidedixit[99]); dato iudicato, si non apellavit[1]), quae iudicatum est, firmum est. | [2])

Lex 6. Impr. Carus, Carinus et Numerianus aa. Zoilo. [c. 6. C. ibid.]

Iudex absente [iudicium][3]) officium iudicavit, invalidum est.

Lex 7. Impr. Dioclit. et Maxim. aa. et c. Ysidoro. [c. 7. C. ibid.]

Si imminentia iudicis pactuasti, vel si iudex non iniuste iudicavit, agere potest.

Lex 8. Idem a. et c. Lycinio. [c. 8. C. VII. 45.]

Iudicatam rem si non apellasti[4]), repetere non potes; si apellasti[5]), repetere potis.

Lex 9. Idem a. et c. Domno. [c. 9. C. ibid.]

Rem iudicatam sine appellationem ab alio iudicare, tractari non licet.

Lex 10. Idem a. et c. Menodoro. [c. 10. C. ibid.]

Qui per[6]) se non habet[7]), interdicere non potest.

Lex 11. Idem a. et c. Titiano. [c. 11. C. ibid.]

Si iudex sacramentum iudicavit dare, et non[8]), quid posteus observetur, invalidum est.

Lex 12. Impr. Archadius et Honorius aa. Iuliano proconsule Africae. [c. 12. C. ibid.]

Iudici liceat Latine vel Grece[9]) iudicare.

Lex 13. Impr. Iustinianus a. Demosthenì pp. [c. 13. C. ibid.]

Que contra leges iudicatae sunt a iudicibus vel a praefecto, retractari licet.

Lex 14. Impr. Iustinianus a. Demosthenì pp. [c. 14. C. ibid.]

Iudex publicus vel privatus, si cognovit petittorem causam malam habere[10]) vel debitorem esse, adiudicat illum.

Lex 15. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 15. C. ibid.]

Greca[11]).

Lex 16. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 16. C. ibid.]

Non licet iudici ante finem per interlocutionem denuntiare, ne causiticus ante finem apellare. | [12])

TITULUS XLVI. De sententia, quae sine certa quantitate prolata est.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. et c. Aemilianae. [c. 1. C. VII. 46.]

Si iudicavit reddi capitanea summa et non de usuris, firmum est.

Lex 2. Impr. Alexander a. Marcellino. [c. 2. C. ibid.]

Si iudicavit reddi debitum et summam non designavit, validum est.

Lex 3. Impr. Gordianus a. Aemilio. [c. 3. C. ibid.]

Incertus iudicatus solvitur, et non potest totam

---

97) Codex ab initio habuit *LXII.* Secunda manus correxit, ut in contextu positum est. 98) Codex *nichil.* 99) Cod. *fidedix̄.* 1) Leg. *appellavit.* 2) Incipit fol. 178. B. 3) Vox *iudicium* a prima manu deleta est. Ego uncis inclusi. 4) Leg. *appellasti.* 5) Leg. *appellasti.* 6) Hoc loco in Codice spatium trium fere litterarum vacuum habetur. 7) Cod. *abet.* 8) Hoc loco in Codice spatium trium fere litterarum vacuum habetur. 9) Leg. *Graece.* 10) Cod. *abere.* 11) In Codice unus versus vacuus habetur. 12) Leg. *appellare.* Incipit fol. 179. A.

summam debiti cum usuris solvi, si quantitatem in iudicio non declarata est, totum invalidum est.

Lex 4.[13]) *Idem a. et c. Saturnino.* [c. 4. C. VII. 46.]

Si consensisti, que iniustae iudicate sunt, adimplet; si iuste iudicavit, etsi non appellasti, eius iudicatum confirmasti.

TITULUS XLVII. De sententiis, quae pro eo, quod interest, proferuntur.

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Iohi pp. [c. un. C. VII. 47.]

Ex omni contractu vel locatione, que debetur, cum usuris restituatur; ex aliis casibus iudici est praevidere.

TITULUS XLVIII. Si non a competenti iudice iudicatum esse dicatur.

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Iohi pp. [c. 1. C. VII. 48.]

Iudex si ea, quae illi non sunt comissa[14]), iudicavit, invalidum est.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Liciniae. [c. 2. C. ibid.]

Bellator iudex si civilem causam iudicavit, absque appellationem invalidum est.

Lex 3. Impr. Dioclitianus et Max. aa. et c. Phi- | liethae[15]). [c. 3. C. ibid.]

Si in rem certam datus est iudex, alia iudicare non potuit.

Lex 4. Impr. Gratianus, Valentinianus et Theod. aaa. ad Potitum vicarium. [c. 4. C. ibid.]

Si adictus[16]) es a iudice, ubi te foris non competebat, tu absolveris.

TITULUS XLIX. De poena iudicis, qui male iudicavit vel eius, qui iudicem vel adversarium corrumpere iuravit[17]).

Lex 1. Impr. Antoninus aug. ad Gaudium. [c. 1. C. VII. 49.]

Si pecunias iudici dedisti, negotium ammisisti[18]).

Lex 2. Impr. Constantinus a. ad Felicem. [c. 2. C. ibid.]

Iudex si corruptus praemium vel amicitias praeiudicavit, quantum ipsa causa est, reddat, quem lesit[19]).

TITULUS L. De sententiam rescindi non posse.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Secundo. [c. 1. C. VII. 50.]

Si non apellat[20]), alterius iudicatum retractari non licet, nec suum.

Lex 2. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Alexandriae. [c. 2. C. ibid.]

Peremptoriam exceptionem in finem obici[21]) possit legitima aetate; si non apellasti[22]), iudicatus resolvi non potest.

TITULUS LI. De fructibus et litis expensis.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Maximianus aa. Actae. [c. 1. C. VII. 51.]

Illa expensa reddatur, quae iuste expensa sunt.

Lex 2. Impr. Valentinianus et Valens aa. Olibrio pp. [c. 2. C. ibid.]

Causator evictus[23]) simul et dispendia reddat.

Lex 3. Impr. Honorius et Theod. aa. Asclipiodoto pp.[24]) [c. 4. C. ibid.]

Lites[25]) expensas vel[26]) itineris et sump | tibus[27]) causiticum addicere.

Lex 5. [c. 5. C. ibid.]

Greca.

Lex 6. Impr. Anastasius a. Stephano magistro militi. [c. 6. C. ibid.]

Quidam per sacras constitutiones, alii per largitatem meruerunt. De sportulis legem ipsam lege.

TITULUS LII. De rei[28]) iudicata.

Lex 1. Impr. Anthoninus a. Stellatori. [c. 1. C. VII. 52.]

Unde fuisti adictus[29]), si post constiterit fraus fuisse, repeti potest.

Lex 2. Idem a. Pacatiano. [c. 2. C. ibid.]

Si intra certum tempus apellatum[30]) est, fines[31]) iudicati non est.

Lex 3. Idem a. Demetrio. [c. 3. C. ibid.]

Si iniuste adisses[34]) pecunias reddere, non appellasti, persolvis.

Lex 4. Impr. Gordianus a. Anthonino. [c. 4. C. ibid.]

Si per falsas chartas addictus es, repetere potis.

Lex 5. Impr. Dioclit. et Max. aa. Valentino. [c. 5. C. ibid.]

Si addictus fuisti et postulasti indutias, replicare non potest.

---

13) Codex *Lex XIV.* 14) Leg. *commissa.* 15) Incipit fol. 179. B. 16) Leg. *addictus.* 17) Leg. *curavit.* 18) Leg. *amisisti.* 19) Leg. *laesit.* 20) Leg. *appellat.* 21) Leg. *obiici.* 22) Leg. *appellasti.* 23) Leg. videtur *victus* pro *evictus.* 24) Inscriptio est const. 3. C. VII. 51. 25) Leg. *litis.* 26) Pro *vel* Codex I. habet. 27) Incipit fol. 180. A. 28) Leg. *re.* 29) Leg. *addictus.* 30) Leg. *appellatum.* 31) Leg. *finis.* 34) Leg. *addictus es.*

Lex 6. Impr. Honorius et Theod. aa. Iuliano procuratori Africae. [c. 6. C. VII. 52.]

Documenta gestis incertas[35]) firma sunt[36]), nec alia fide[37]) peti potest.

TITULUS LIII. De executione rei iudicatae.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus a. Iustino. [c. 1. C. VII. 53.]

Pignus absque iudicium et absenti persona vendi non licet.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Maximo. [c. 2. C. ibid.]

Si iudicatum est pignus vendi, si aliud inter vos non convenit, iudicium exequitur.

Lex 3. Idem a. Agrippe. [c. 3. C. ibid.]

Si pignus supra constitutum tempus apud te residet, absente debitorem iudex iussit vendi, si emptor non invenitur, creditor in rem introducitur. | [38])

Lex 4. Idem a. Marcello militi. [c. 4. C. ibid.]

Mercedes retinere non potis, pro quo tibi addictus est, sed iudex eum exigit.

Lex 5. Impr. Gordianus a. Amando. [c. 5. C. ibid.]

Quem dixisti[39]), nomen eius affige.

Lex 6. Impr. Philippus a. et Philippus c. Titiano. [c. 6. C. ibid.]

Iudex iudicavit et aliter[40]) exigi praecepit, iudicius cessatus est.

Lex 7. Impr. Dioclit. et Max. aa. Theodoro. [c. 7. C. ibid.]

Cui restitutio sine causa remota est, postea cum fructibus restituatur.

Lex 8. Idem a. et c. ....[41]) [c. 8. C. ibid.]

Post causam iudicatam liceat executori, quae iudicata sunt, exigere.

Lex 9. Idem a. et c. Glyconi. [c. 9. C. ibid.]

Quae iudicata sunt, si non habet[42]), unde reddere, res eius venundare executori facere licet ex iussione iudicis.

TITULUS LIV. De usuris rei iudicate.

Lex 1. Impr. Antoninus a. procuratoribus. [c. 1. C. VII. 54.]

Quae iudicatae sunt, non adimplisti, ex eo cum usuras persolvitur.

Lex 2. Impr. Iustinianus a. Moene pp. [c. 2. C. ibid.]

Quae iudicata sunt, reddit; si post quattuor menses non adimpleverit, ex eo usuras persolvat.

Lex 3. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 3. C. VII. 54.]

Ad iudicio[43]) addictus post quatuor menses exigatur.

TITULUS LV. Si plures una sententia condempnati sunt.

Lex 1. Impr. Alexander a. Victori. [c. 1. C. VII. 55.]

Ex iudicio debitores addicti collegas pro collega non exigitur, si singuli et in solido fidedicentes non cabuerunt.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Iohanniano. [c. 2. C. ibid.]

Procuratores dati a curatoribus, qui pro sua persona tenetur. | [44])

TITULUS LVI. Quibus res iudicatas[45]) non nocet.

Lex 1. Impr. Alexander a. Masculino. [c. 1. C. VII. 56.]

Sine tuo consensu siquis causam tuam dixit et perdedit[46]), tibi praeiudicium n̄. fec̄.[47]).

Lex 2. Impr. Gordianus a. Anthemio. [c. 2. C. ibid.]

Res inter alios iudicata neque emolumentum afferet his, qui in iudicio non interfuerunt[48]). Ipsam legem require.

Lex 3. Impr. Diocl. et Max. aa. Honorio. [c. 3. C. ibid.]

Iuris manifestum est et in accusationibus his, qui congressi iudicio non sunt, efficere non posse[49]). Ipsam legem require.

Lex 4. Idem a. et c. Sotheriano. [c. 4. C. ibid.]

Inter aliis iudicium actum aliis non praeiudicat.

TITULUS LVII. Comminationibus[50]), epistolas, programmata, subscriptiones auctoritatem rei iudicatae non haberet[51]).

Lex 1. Impr. Antoninus a. Rogatiano. [c. 1. C. VII. 57.]

Iudicatus si terrorem interpositum habet[52]), valere non potest.

Lex 2. Impr. Alexander a. Maximiano. [c. 2. C. ibid.]

Iudex si per epistulas iussit aliquem reddere, exigi non potest.

---

35) Leg. *inserta.* 36) Codex *firma s̄.* 37) Leg. *fides.* 38) Incipit fol. 180. B. 39) Codex *dixti.* 40) Codex *alit̄.* 41) Haec lacuna in Codice notata non est. 42) Cod. *abet.* 43) Leg. *a iudicio.* 44) Incipit fol. 181. A. 45) Leg. *iudicata.* 46) Leg. *perdidit.* 47) Leg. *non fecit.* 48) Haec sunt prima const. 2. C. VII. 56. verba. 49) Haes sunt prima const. 3. C. VII. 56. verba. Caeterum legendum est *officere* pro *efficere.* 50) Leg. *comminationes.* 51) Leg. *habere.* 52) Cod. *abet.*

Lex 3. Idem a. Zotico. [c. 3. C. VII. 57.]

Subscripto iudicato ab ipso retractari non potest.

Lex 4. Impr. Gordianus a. Asclepiadi. [c. 4. C. ibid.]

Quae addictus es, si solutionem non ostendis, etsi consensisti, quae iudicata sunt, persolvis.

Lex 5. Idem a. Iocundo. [c. 5. C. ibid.]

Iudex si absque inquisitione sententiam iussit te in fundus ingredere, validum non est.

Lex 6. Impr. Philippus a. et | [53]) Philippus consul [54]) Cassiano. [c. 6. C. ibid.]

Iudex si in pariete ponat scriptum quasi iudicatum vel t̄rores, invalidum est.

Lex 7. Impr. Constant. a. ad Bassum p̄u. [c. 7. C. ibid.]

Iudicatus in paucis litteris comprehensum temere non valet.

TITULUS LVIII. Si ex falsis instrumentis vel testimoniis iudicatum erit.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Absaniae. [c. 1. C. VII. 58.]

Indicata causa si ostendis falsa allegatio fuisse, petere potis.

Lex 2. Impr. Alexander a. Optato. [c. 2. C. ibid.]

Addictus si non apellavit [55]), et postea ostendit falsa fuisset [56]) instrumenta, agere potis.

Lex 3. Idem a. Clementi. [c. 3. C. ibid.]

Que iudicatum est, refutare non potest, priusquam ostendat falsa.

Lex 4. Impr. Gordianus a. Herennio. [c. 4. C. ibid.]

Iudex ignorans ex falsis actionibus te addixit, si probatum fuerit, suspenditur iudicatus et [57]) actio.

TITULUS LIX. De confessis.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Iuliano. [c. un. C. VII. 59.]

Quot [58]) in iudicio confitetur, negari non potest.

TITULUS LX. Inter alios acta vel iudicata aliis non nocere.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Ephageo. [c. 1. C. VII. 60.]

Inter aliis actum aliis n̄. nocet; si unus debitor reddidit, alio absque probationem exigere non potest.

Lex 2. Idem a. et c. Severe. [c. 2. C. VII. 60.]

Qui sua portionem transigit, alii non preiudicavit.

Lex 3. Idem a. et c. Fortunatae. [c. 3. C. ibid.]

Cum fratre [59]) tuo facultate successisti, tum, cum aliquem pactuasti, alii praeiudicium non fecisti.

TITULUS LXI. De relationibus.

Lex 1. Impr. Constant. a. Profuturo praefecto annone. [c. 1. C. VII. 61.]

Iudex si non | [60]) inter partes iudicavit, set arbitrare voluit [61]), vel si suum iudicium retractavit, apellatio [62]) constat.

Lex 2. Impr. Valentinianus et Valens aa. ad Viventio p̄p. [c. 2. C. ibid.]

Sugestio [63]) praesidis vel provincialium ad principem directam subscribatur.

TITULUS LXII. De apellationibus [64]) et consultationibus.

Lex 1. Sententia Divi Severi. [c. 1. C. VII. 62.]

Prius de causam intromissam iudica et post de crimen; si hoc iudex pretermisit [65]), et iuste appellatur.

Lex 2. Impr. Alexander a. Plariano. [c. 2. C. ibid.]

Dato iudicato apellare [66]) non proibeb̄.

Lex 3. Impr. Gordianus a. Victori. [c. 3. C. ibid.]

Apellatione [67]) interposita iudex noluerit recipere, valet apellatio [68]).

Lex 4. Impr. Philippus a. et Philippus c. Probo. [c. 4. C. ibid.]

Si non apellasti [69]), iudicato resolvere non potis.

Lex 5. Impr. Dioclit. et Max. aa. Valerio praesidi provinciae. [c. 5. C. ibid.]

Qui apellavit [70]) si tardius petiit epistolas [71]) ad ambulandum pp appellationem mortuus est, apellatio [72]) manet.

Lex 6. Idem a. .... [73]). [c. 6. C. ibid.]

Qui apellavit [74]), si minus in causa allegavit, liceat ei manifestare illi, cui deferet acta et iudicatum. Victor expensas recipiat. *In ea lege abet* [75]): Qui propria causa litigavit, intra biennium [76]) apellet [77]), procurator intra triduo apellet [78]).

---

53) Incipit fol. 181. B. 54) Vox *consul* ex male intellecta nota „*C*“ orta est, qua *Caesar* significatur. 55) Leg. *appellavit.* 56) Leg. *fuisse.* 57) Supra vocem *et* secunda manus posuit *ex.* 58) Leg. *quod.* 59) Cod. *f̄re.* 60) Incipit fol. 182. A. 61) Supra litteram *i* a secunda manu litterae *er* positae sunt. 62) Leg. *appellatio.* 63) Leg. *suggestio.* 64) Leg. *appellationibus.* 65) Leg. *praetermisit.* 66) Leg. *appellare.* 67) Leg. *appellatione.* 68) Leg. *appellatio.* 69) Leg. *appellasti.* 70) Leg. *appellavit.* 71) Cod. *epl̄as.* 72) Leg. *appellatio.* 73) Huius lacunae vestigia in Codice non apparent. 74) Leg. *appellavit.* 75) Leg. *habet.* 76) Leg. *biduum.* 77) Leg. *appellet.* 78) Leg. *appellet.*

Lex 7. [79]) *Idem a. Neoni.* [c. 7. C. VII. 62.]

Qui administrationem curie addicti sunt, si non apellaverint[80]), recusare se non potent.

Lex 8. Idem a. et c. Appiano. [c. 8. C. ibid.]

Si non minor etati addictus es, si non apellasti[81]), exigeris.

Lex 9. Idem a. et c. Eracleo clarissima nob. [c. 9. C. ibid.]

Dominus[82]) litis, procurator si apellavit[83]), procuratore agere potis dominus[84]) principalis. | [85])

Lex 10. Idem a. et c. Titiano. [c. 10. C. ibid.]

Procurator vel actor in conputationem in iudicio fallar apellare[87]) licet et adultis si veniam postulavit, litigavit, apellari[88]) illi licet.

Lex 11. Idem a. et c. Aurelio. [c. 11. C. ibid.]

Cives et advenas post iudicatum si non apellaver˜[89]), causa redici non potest.

Lex 12. Impr. Const. a. ad Catulinum. [c. 12. C. ibid.]

Qui apellat[90]), nullam iniuriam sustineat; si crimen obicit[91]), si fideiussorem non habet[92]), quem dare, in custodia teneatur.

Lex 13. Idem a. Petronio. [c. 13. C. ibid.]

Litigator quovis modo apellaverit[93]), iudicatum et acta ad comitatum producat.

Lex 14. Idem a. et c. ad Bassum. [c. 14. C. ibid.]

Apellare[94]) scriptis et in verbo[95]) licet.

Lex 15. Idem a. et c. ad Severum. [c. 15. C. ibid.]

Causas, que ad principem venerint, retractari non potest.

Lex 16. Idem a. et c. ad Maximum. [c. 16. C. ibid.]

De immagines[96]) imperatorum disceptatio, si apellatio[97]) datur, recipitur.

Lex 17. Idem a. et c. Iuliano pp. [c. 17. C. ibid.]

Si inter praetores quaestio[98]) de apellatione[99]), ad praefectum proferatur.

Lex 18. Idem a. et c. Victori. [c. 18. C. ibid.]

Debitor fisci si apellavit[1]), intra tempus constitutum non reddet rationem, debitum exigitur.

Lex 19. Idem a. et c. ad universos provinciales. [c. 19. C. ibid.]

Proconsulibus et comitibus et his, qui praefectorum cognoscunt. *In ea lege:* Omnibus iudices vel praefectos liceat apellatione[2]) suscipere. Quod[3]) si noluerit, hic, qui volet apellare[4]), si cognitum fuerit iniusta causa habere[5]), reus cum infamia discedat. Quod si his, qui iusta causa his q apellationem non suscepit, cum gravi infamio in urbe denuncietur. | [6])

Lex 20. Impr. Constantinus a. Albino. [c. 20. C. VII. 62.]

Omnibus litigatoribus liceat apellare[7]), et non dicat iudex, hoc sibi esse iniuria[8]).

Lex 21. Idem a. et a. ad Iulianum. [c. 21. C. ibid.]

Iudex si apellationem[9]) suscipere noluerit, tregинta[10]) libras auri det fisco, et officius idem[11]) triginta det.

Lex 22. Idem a. et c. ad Volusianum pp. [c. 22. C. ibid.]

Dato iudicato si apellare[12]) noluerit, audiatur.

Lex 23. Idem a. et c. ad Senatum. [c. 23. C. ibid.]

In designatas provincias ut apellatio[13]) suscipiatur.

Lex 24. Impr. Valentinianus et Valens aa. ordini civitatis Carthaginensium in Africa. [c. 24. C. ibid.]

Intra triginta dies post iudicato accipiat acta; liceat agere apellatione[14]). Qui autem fecerit illi inpedimentum, puniatur.

Lex 25. Impr. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aa. ad Syagriuio pp. [c. 25. C. ibid.]

Apellatio[15]) omnibus liceat admitti.

Lex 26. Idem a. et c. Archadius a. ad Paladium comitem rerum privatarum. [c. 26. C. ibid.]

Apellationem[16]) te inquiri iubemus, ne pro longinquitatem itineris ad rectorem provinciae tuae eos dirigas.

Lex 27. Impr. Archadius et Honorius aa. Henodio proconsul[17]) Africae. [c. 27. C. ibid.]

Appellatio vel iudicato non legibus facto valere non potest.

Lex 28. Idem a. et c. Nebrio consuli Asiae. [c. 28. C. ibid.]

Qui apellavit[18]), licet illi in alio iudicio causam dicere.

Lex 29. Idem a. et c. ..... [19]). [c. 29. C. ibid.]

Qui publico addicitur, appellare liceat illi.

---

79) Sic secunda manus. Prima habuerat *Lex VI.* 80) Leg. *appellaverint.* 81) Leg. *appellasti.* 82) Cod. *dns.* 83) Leg. *appellavit.* 84) Cod. *ans.* 85) Incipit fol. 182. B. 87) Leg. *appellare.* 88) Leg. *appellari.* 89) Leg. *appellaverunt.* 90) Leg. *appellat.* 91) Leg. *obiicitur.* 92) Cod. *abet.* 93) Leg. *appellaverit.* 94) Leg. *appellare.* 95) *Pro in verbo* Codex *ĩ vbo.* 96) Leg. *imagines.* 97) Leg. *appellatio.* 98) Codex *q.stio.* 99) Leg. *appellatione.* 1) Leg. *appellavit.* 2) Leg. *appellatione.* 3) Cod. *qđ.* 4) Leg. *appellare.* 5) Cod. *abe.* 6) Incipit fol. 183. A. 7) Leg. *appellare.* 8) Leg. *iniuriam.* 9) Leg. *appellationem.* 10) Leg. *triginta.* 11) Leg. *item.* 12) Leg. *appellare.* 13) Leg. *appellatio.* 14) Leg. *appellatione.* 15) Leg. *appellatio.* 16) Leg. *appellationem.* 17) Leg. *proconsuli.* 18) Leg. *appellavit.* 19) Haec lacuna in Codice notata non est.

Lex 30. Idem a. et c. Theodoro pp. [c. 30. C. VII. 62.]

Omnibus iudicibus sine dispendio liceat apellari[20]; praefecto apellare iniuste | [21] dispendium est.

Lex 31. Impr. Honorius et Theodosius aa. Asclipiodoto pp. [c. 31. C. ibid.]

Iudex publicus sex menses habeat[22] spatium post suscepta apellatione[23] dare aposthölos[24] arbitres quattuor.

Lex 32. Impr. Valentinianus et Theodosius aa. Chyro pp. [c. 32. C. ibid.]

Apellatio[25] aput praefectum aut questorem discutiatur.

Lex 33. Idem a. et c. Cyro. [c. 33. C. ibid.]

Contra rectorem provincie detur apellatio[26] propter fisco vel curia pp[27] resideat cum mal/ militi et audiat.

Lex 34. Impr. Iustinianus a. Demosthenі pp. [c. 34. C. ibid.]

Qui ad imperatorem defert apellationem iudici, qui ut sedeant iudices.

Lex 35. [c. 35. C. ibid.]

Greca.

Lex 36. Impr. Iustinianus a. Mene pp. [c. 37. C. ibid.]

Que pena sit, qui praeiudicat; intra biennium apellationis[28] tue rationem reddas.

Lex 37. Impr. Iust. a. Demosteni pp. [c. 38. C. ibid.]

Siquis de dignitates sunt, qui causam audierunt, apellationem[29] suscipiant, et apud questores cartularios audiatur.

Lex 38. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 39. C. ibid.]

Quae sit poena iudicibus potestatum, qui male iudicavit.

TITULUS LXIII. De temporibus et reputationibus[30] appellationum seu consultationum.

Lex 1. Impr. Constantinus a. ad Crispinum. [c. 1. C. VII. 63.]

Qui apellavit[31], intra duos menses aut conquiescant, aut petant apostolos, hoc est, litteras ad iudicem, qui apellationem[32] requiret.

Lex 2. Impr. Theodosius et Valentinianus aa. Cyro pp. [c. 2. C. ibid.]

Eunuchus iudicio ut intra quod menses, post obitum eius, qui litigavit, heres eius apellet[33].

Lex 3. Impr. Iustinianus a. Appioni pp. [c. 3. C. VII. 63.]

Si intra biennium apellationis[34] tue rationem non reddideris[35], nulla ratio tibi subveniat. | [36]

Lex 4. Impr. Iustinianus a. Adtiano mag. officiorum. [c. 4. C. ibid.]

Liceat apellare[37] et exinde tractare et non de alia causa; sed, siquid pretermisit, postea suggerat, qui causam apellationis retractat.

Lex 5.[38] *Impr. Iustinianus a. Tribuniano questori sacri palatii.* [c. 5. C. ibid.]

Q. provincia et intra quod tempus vel si morso occupaverit de apellatione[39] sua agat. *In ea lege dicit:* Intra anno recolligantur acta, et dentur chartulariis, simul et apellatione[40] et iudicato ut tractetur, et intra biennium reddatur ratio apellationis[41]; quot inevitabilis casus impediret, tertius addatur annus.

TITULUS LXIV. Quando provocare necesse non sint[42].

Lex 1. Impr. Alexander a. Apollinario et aliis. [c. 1. C. VII. 64.]

Inter absentes iudicato absque apellatione[43] resolvitur.

Lex 2. Idem a. Capitoni. [c. 2. C. ibid.]

Iudex si testamentum, quem minor de quattuordecim annos fecit, infirmum est, apellatio[44] tua iniusta est.

Lex 3. Impr. Gordianus a. Ingenuo. [c. 3. C. ibid.]

Si addictus fuisti, ut curialis es, si apellasti[45], ea causa reteni[46] non potis.

Lex 4. Impr. Valentinianus, Galienus et Valerianus aaa. Iuliano. [c. 4. C. ibid.]

Si magistratus dixit[47] te curialem esse, si non apellasti[48], non tibi est preiudicium, quia sententia non est lata.

Lex 5. Impr. Carus, Carinus et Numerianus aaa. Domitiano. [c. 5. C. ibid.]

Iudex provinciae si iniuncxit[49] vobis[50] aliquid contra iustitiam, si non apellasti[51], preiudicium tibi non fuit.

Lex 6. Idem a. Germano. [c. 6. C. ibid.]

Si intra dies constitutos deputatus est iudicare, post diem constitutum iudicavit, absque apellatione[52] iudicius eius invalidus est. | [53]

---

20) Leg. *appellari.* 21) Incipit fol. 183. B. 22) Cod. *abeat.* 23) Leg. *appellatione.* 24) Leg. *apostolos.* 25) Leg. *appellatio.* 26) Leg. *appellatio.* 27) Hae litterae ad constitutionis inscriptionem videntur pertinere. 28) Leg. *appellationis.* 29) Leg. *appellationem.* 30) Leg. *reparationibus.* 31) Leg. *appellavit.* 32) Leg. *appellationem.* 33) Leg. *appellet.* 34) Leg. *appellationis.* 35) Sic secunda manus. Prima manus habuerat *reddederis.* 36) Incipit fol. 184. A. 37) Leg. *appellare.* 38) Cod. *Lex X.* 39) Leg. *appellatione.* 40) Leg. *appellatione.* 41) Leg. *appellationis.* 42) Leg. *sit.* 43) Leg. *appellatione.* 44) Leg. *appellatio.* 45) Leg. *appellasti.* 46) Fortasse leg. *retineri.* 47) Cod. *dix̄.* 48) Leg. *appellasti.* 49) Leg. *iniunxit.* 50) Cod. *uob̄.* 51) Leg. *appellasti.* 52) Leg. *appellatione.* 53) Incipit fol. 184. B.

Lex 7. Impr. Dioclit. et Max. aa. Nicanore. [c. 7. C. VII. 64.]

Iudex premium si accepit, quae iudicavit, invalidum est absq. apellationem[54]).

Lex 8. Idem a. Constantino. [c. 8. C. ibid.]

Si pater tuus curialis fuit et te propter[55]) minorem etatem dixit[56]): dum proficeris curialis sis, sine apellatione[57]) subvenitur tibi propter[58]) minori etate.

Lex 9. Idem a. Rufino. [c. 9. C. idib.]

Miles post vicensima stipendia si causarius fuit, sine apellatione[59]) in militiis eum permanere iubet.

Lex 10. Impr. Iustinianus Moene pp. [c. 10. C. ibid.]

Victoris causae apellare[60]) propter dispendia, quia adversario non addixit reddere.

TITULUS LXV. Quorum apellationes[61]) non recipiantur.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Sabino. [c. 1. C. VII. 65.]

Contumax ante iudicium si apellavit[62]), non recipitur.

Lex 2. Impr. Cst. a. ad Ierodem. [c. 2. C. ibid.]

Criminosus convictus liceat illi apellare[63]).

Lex 3. Impr. Valentinianus et Valens aa. ad Modestum pp. [c. 3. C. ibid.]

Officium non liceat iudici suo ad te non dico causa, post sententiam apellari[64]) licet.

Lex 4. Impr. Gratianus a. ad Olybrium[65]). [c. 4. C. ibid.]

Si iuste debitum publicum vel canonis petatur, apellatio[66]) recipi non potest.

Lex 5. Impr. Valentinianus, Gratianus et Valerianus aaa. ad Thalassum proconsule Africae. [c. 5. C. ibid.]

Prefecto, qui iniuste apellavit[67]), quinquaginta libras argenti det pena.

Lex 6. Impr. Grat. Valentinianus et Theod. aaa. ad Ypatium pp. [c. 6. C. ibid.]

Qui testamento reservare[68]) non permittit aut in facultatem secundum[69]) testamentum introduci non permittit, viginti libras auri det pena.

Lex 7. Impr. Archadius a. ad Palladium comitem rerum privatarum. [c. 7. C. VII. 65.]

Ante iudicium nec discussor dari licet nec apellari[70]).

Lex 8. Impr. Honorius et Archad. aa. Apollodoro comiti rerum privatarum. [c. 8. C. ibid.]

Si iuste[71]) ratione debetur[72]) publico apparueris, apellare[73]) te non licet.

TITULUS LXVI. Si pendente appellationem | [74]) mors intervenerit.

Lex 1. Impr. Alexander a. Iuliano. [c. 1. C. VII. 66.]

Qui apellavit, si mortuus est, heres eius rationem reddat, aut iudicium conservet.

Lex 2. Idem a. Marcelline. [c. 2. C. ibid.]

Qui apellavit[75]), mortuus est, ad successores suos actio competit.

Lex 3. Idem a. Ulpio. [c. 3. C. ibid.]

Qui apellaū[76]), in exilio defunctus est, causa[77]) praeiudicium non generavit.

Lex 4. Impr. Gordianus a. Alexandro. [c. 4. C. ibid.]

Si pater[78]) tuus curialis adiudicatus est et apellaū[79]), mortuus est, ratio appellationis reddi non licet.

Lex 5. Idem a. Felici. [c. 5. C. ibid.]

Causa, que[80]) de ancilla dicta est, si apellatio[81]) posita est et mors intercesserit, de apellatione[82]) ratio reddenda est.

Lex 6. Impr. Constant. a. ad Bassum pp. [c. 6. C. ibid.]

Post apellationem[83]) si unus mortuus est, heres eius alii quattuor menses supra[84]) biennium augeatur reddere rationem appellationis.

TITULUS LXVII. De his, qui per metum iudicis non appellaverunt.

Lex 1. Impr. Diocli. et Max. aa. Diophani. [c. 1. C. VII. 67.]

Adictus[85]) non apellaū[86]), exigitur apellare[87]), timere non debis.

Lex 2. Impr. Iulianus a. Germaniano pp. [c. 2. C. ibid.]

Qui propter timorem iudicis apellationem[88]) non posuerit, postea agere non potest. Si violentia[89]) passus est, ᷈testatione[90]) publice ponat.

---

54) Leg. *appellatione.* 55) Cod. *ppt'.* 56) Cod. *dix̄.* 57) Leg. *appellatione.* 58) Cod. *p̄p̄t̄r̄.* 59) Leg. *appellatione.* 60) Leg. *appellare.* 61) Leg. *appellationes.* 62) Leg. *appellavit.* 63) Leg. *appellare.* 64) Leg. *appellari.* 65) Haec lacuna in Codice notata non est. Habet autem ad marginem a secunda manu *hd̄.*, quod sic interpretor *haec deest* sive *hic deest.* Hoc loco mirum quiddam accidit. Statim enim post inscriptionem const. 4. C. VII. 65. in medio folio 184. B. habentur tituli ex libro VIII. Codicis. Numeri titulorum ad seriem septimi libri accommodati sunt. Incipit *titulus LXVI. si communes res pignorate sint* (Cod. VIII. 21.). Desinit in c. 12. C. VIII. 28. (de distractione pignorum) in medio fol. 186. A. Deinde subsequitur contextus const. 4. C. VII. 65. Nos haec tacite emendabimus. 66) Leg. *appellatio.* 67) *appellavit.* 68) Leg. *reserare.* 69) Cod. *secd̄m.* 70) Leg. *appellari.* 71) Leg. *iusta.* 72) Leg. *debere.* 73) Leg. *appellare.* 74) Incipit fol. 186. B. 75) Leg. *appellavit.* 76) Leg. *appellavit.* 77) Leg. *causae.* 78) Cod. *p̄āt̄* habet pro *pater.* 79) Leg. *appellavit.* 80) Leg. *quae.* 81) Leg. *appellatio.* 82) Leg. *appellatione.* 83) Leg. *appellationem.* 84) Cod. *sup.*^{a} 85) Leg. *addictus.* 86) Leg. *appellavit.* 87) Leg. *appellare.* 88) Leg. *appellationem.* 89) Leg. *violentiam.* 90) Leg. *contestationem.*

TITULUS LXVIII. Si unus ex pluribus apellaverit[92]).

Lex 1. Impr. Alexander a. Licinio. [c. 1. C. VII. 68.]

Si contra plures iudicatum fuerit et unus ex consensum apellaverit[93]), omnes constat appellasse.

Lex 2. Idem a. Sereno. [c. 2. C. ibid.]

Si contra plures iudicatum fuerit, si unus apellavit[94]), minori etate prodest; nam maiori etate, qui ñ. apellaū.[95]), prode non est.

TITULUS LXIX. Si de momentaria apellationem[96]) fuerit apellatum[97]).

Lex 1. Impr. Valentinianus, Theod. et Archad. aa. ad Eusignium pp. [c. un. C. VII. 69.]

Qui de momento | [98]) restitutionis litigat, si apellaverit[99]), momento tam̄. restituat.

TITULUS LXX. Ne liceat in una eademque causa tertio provocare vel post duas sententias iudicum, qua[1]) definitio prefectorum[2]) roboravit, eas retractare. ...[3]) [Tit. Cod. VII. 70.]

Lex 1. Impr. Alexand. a. Hyrineo. [c. 1. C. VII. 71.]

Qui bona sua gesserit[4]), creditores succedunt, debitor iniuria in custodia ñ. patiatur.

Lex 2. Impr. Philippus a. et Philippus c. Abarcionto. [c. 2. C. ibid.]

Pro debito fiscali condempnatus es, si reddis, cessionem rerum suarum sine causa compelleris facere.

Lex 3. Impr. Valerianus et Galienus aa. et Valeriano novies c.[5]) Lenille. [c. 3. C. ibid.]

Si pater tuus pro debitum bonis cessit, que tibi in emancipatione antea datum est, auferre[6]) tibi a creditoribus non potest.

Lex 4. Impr. Dioclit. et Maxim. aa. et c. Chilo. [c. 4. C. ibid.]

Nisi debitor bona sua qüeret, creditores non eas occupent, sed vendantur, vel, si plus valet, recipiat, et liceat contra creditore agere, si praescriptio excluserat cautionem.

Lex 5. Idem a. et c. Mironi. [c. 5. C. ibid.]

Non propter honorem curiae bona cedat, sed propter debitum.

Lex 6. Apud acta impr. Theod. dixit: [c. 6. C. ibid.]

Debitor creditori suo res suas quodam modo vult cedere, licet.

Lex 7. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 7. C. VII. 71.]

Filios vel parentibus liceat cessionem rerum suarum facere, et nullam iniuriam pati.

. . . .[7]) [c. 8. C. ibid.]

Creditor si vult, quinque annis dare indutias ā.[8]) cessionem accipere habeat[9]) in potestatem. Fortior creditor aut plures quot[10]) ele | gerint[11]), hoc et alii faciant.

TITULUS LXXII. De bonis auctoritate iudicis possedisse[12]) uenundis[13]) et de reparationibus[14]) bonorum.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Atticiae. [c. 1. C. VII. 72.]

Prius omnium ab herede legata solvantur.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Arestoni. [c. 3. C. ibid.]

Inter heredem et creditorem patris sit audientiam renuntiandam facultatem.

Lex 3. Idem a. Claudianae. [c. 3. C. ibid.]

Si debitor timens cessionem fecit, licet pulsare creditorem, ita ut prius det fideiussorem.

Lex 4. Impr. Dioclit. et Max. aa. Clearcianae. [c. 4. C. ibid.]

Si creditor suscepisti successionem rerum, creditor spondet.

Lex 5. Idem a. et c. Abydonio. [c. 5. C. ibid.]

Creditor absente debitore iudici petat, introduci se in res debitoris.

Lex 6. Idem a. et c. Agathemero. [c. 6. C. ibid.]

Creditor, qui pignus[15]), fortior est ab alios. Quodsi absque pignus in verbo omnes crediderunt, equalemque[16]) in successionem debitoris veniunt.

Lex 7. Idem a. et c. Domno. [c. 7. C. ibid.]

Filius pro sua protectione[17]) matri debitor extitit; si eam heredem fecit, non proibetur[18]) exigere coheredes eius.

Lex 8. Idem a. et c. Helide. [c. 8. C. ibid.]

In possessionem rei servandae uxor defuncti vel alii creditores missi dominium ex causa tenentes adipisci minime possunt. Sub die VI. Kal. Ian. Nicena.

Lex 9. Idem a. et c. Geronuo. [c. 9. C. ibid.]

---

92) Leg. *appellaverit.* 93) Leg. *appellaverit.* 94) Leg. *appellavit.* 95) Leg. *non appellavit.* 96) Leg. *possessione* pro *appellationem.* 97) Leg. *appellatum.* 98) Incipit fol. 187. A. 99) Leg. *appellaverit.* 1) Leg. *quas.* 2) Leg. *praefectorum.* 3) Constitutio un. C. VII. 70. deest. Statim enim Codex ad sequentem titulum transit. 4) Leg. *cesserit.* 5) Voces *novies c̄.* ex siglo, quo *nobilissimus Caesar* designatur, prodierunt. 6) Leg. *auferri.* 7) Inscriptio const. 8. C. VII. 71. in Codice deest. 8) Leg. *aut.* 9) Cod. *abeat.* 10) Leg. *quod.* 11) Incipit fol. 187. B. 12) Leg. *possidendis seu.* 13) Leg. *vendundis.* 14) Leg. *separationibus.* 15) Deest *habet,* vel simile aliquid. 16) Num *aequalem?* 17) Leg. videtur *portione.* 18) Leg. *prohibetur.*

Tutor vel curator si de administratione debitor extitit, agere potest.

Lex 10. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 10. C. VII. 72.]

Omnes tutores absque epothecas equum veniant ad successionem debitoris, et, si unus occupavit, alii creditores contra eum agere potest. | [19]) Qui in una provincia sunt [20]), intra biennium; qui in trans mare sunt, intra quadriennio. Si plures [21]) eas vendiderunt, quam debeantur, apud ecclesiam seponant [22]) receptas expensas.

TITULUS LXXIII. [23]) De privilegio fisci.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Eutrophiae. [c. 1. C. VII. 73.]

Res mariti tui pro debito a fisco occupata sunt; si tibi conpetent, restituuntur tibi.

Lex 2. Idem a. et c. Valerianae. [c. 2. C. ibid.]

Res mariti, si tibi prius sunt obligata, quam fisco, excluditur fiscus.

Lex 3. Idem a. Iulianae. [c. 3. C. ibid.]

Si pro marito tuo debitum reddidisti, et eius substantiam tenis, si ante fisco fuit debitum, compelleris reddi.

Lex 4. Idem a. Cohinto [24]). [c. 4. C. ibid.]

Si antea fundus venditus est, quam fisco oblegaretur [25]), fiscus excluditur.

Lex 5. Impr. Alexander a. Magnae. [c. 5. C. ibid.]

Creditor a debitore suo pecunias exigit; si iuste constiterit, eas fisco reddat, sine usuras restituit.

Lex 6. Impr. Gordianus a. Severine. [c. 6. C. ibid.]

Q. fisco obnoxias fecit sponsalicia, quē post fec̄., nihil [26]) est.

Lex 7. Valentinianus, Galienus et Valens aaa. et c. Dyodoro. [c. 7. C. VII. 73.]

Pro maritum in fisco debitum reddidisti; a posteriores creditores mariti non inquietaris pro facultatem, quem tenis [27]).

TITULUS LXXIV. De privilegio dotis.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Firmo. [c. un. C. VII. 74.]

Scire debis, privilegium dotis, quo mulieres utuntur, in actione de dotem ad heredem non transire.

TITULUS LXXV. De revocandis his, quae per fraudem alienati [28]) sunt.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Cassie. [c. 1. C. VII. 75.]

Si creditor patris fundum tradidisti, si nihil [29]) debebatur, recipere potis.

Lex 2. Impr. Alexand. a. Simphorianae. [c. 2. C. ibid.]

Sponsalia | [30]) in te facta, si anteriores creditores sunt, defendere ea non potest.

Lex 3. Impr. Dioclit. et Max. aa. Acyndino. [c. 3. C. ibid.]

Si hereditatem patris te miscuisti, praeter donatio, quae in te an̄ [31]) facta est, non inquieteris.

Lex 4. Idem a. et c. Ephagato. [c. 4. C. ibid.]

Filius debitoris res patris alienare non potest.

Lex 5. Idem a. et c. Criscentino. [c. 5. C. ibid.]

Non liceat dici: ignoravi, apellare non reddo. Hic contra emptorem liceat agi, si sciens dum alienum comparavit.

Lex 6. Idem a. et c. Menander. [c. 6. C. ibid.]

Venditori poteris refutari documentum intra annum, si tibi dolo aut fraudem fecit.

EXPLICIT LIBER SEPTIMUS ADNOTATIONUM DOMINI IUSTINIANI.

---

19) Incipit fol. 188. A. 20) Cod. *provincias*˜ habet pro verbis *provincia sunt*. 21) Leg. *pluris*. 22) Leg. *deponant*. 23) Cod. *Titulus LXIII*. 24) Leg. *Quinto*. 25) Leg. *obligaretur*. 26) Cod. *nichil*. 27) Leg. *tenes*. 28) Leg. *alienata*. 29) Cod. *nichil*. 30) Incipit fol. 188. B. 31) Leg. *ante*.

INCIPIT LIBER OCTAVUS CONSTITUTIONUM DOMINI IUSTINIANI, UT SUPER.

TITULUS I. De interiectis[31].

Lex 1. Impr. Alexander a. Evocato. [c. 1. C. VIII. 1.]

Si arbor aliena fundamenta aut domum ledet[32]), tollatur.

Lex 2. Impr. Valerianus et Golienus aa. Messiae. [c. 2. C. ibid.]

Ex alterius provinciae iudex electus ad definiendum licet.

Lex 3. Impr. Dioclit. et Max. aa. Pompeiano. [c. 3. C. ibid.]

Qui interdixit, prouet[33]) ipse suum esse.

Lex 4. Impr. Archadius et Honorius aa. Hemiliano. [c. 4. C. ibid.]

Qui interdixit, ipse probet, quod potest.

TITULUS II. Quorum bonorum.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Iusto. [c. 1. C. VIII. 2.]

Possessionem patris tui, te filium probasti, recipis | [34]).

Lex 2. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Marco. [c. 2. C. ibid.]

Soror tua intestata sine liberi[37]) decessit, illi heres succedis.

Lex 3. Impr. Archadius et Honorius aa. Petro vicario. [c. 3. C. ibid.]

Uxor intestata sine filii[36]) decedens, excluso marito, parentes succedant.

TITULUS III. Quod legatorum.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Latinae. [c. un. C. VIII. 3.]

Heres scriptus in Falcidia non vendat legata solus, sed vel redimet heres prius quis succedat, det fideiussore, ut adimpleat legem.

TITULUS IV. Unde vi.

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Theodoro. [c. 1. C. VIII. 4.]

Recte possidet, si non est pulsatus.

Lex 2. Idem a. et c. Alexandro. [c. 2. C. VIII. 4.]

Violenter expulsus intra anno restitutio.

Lex 3. Idem a. et c. Ulpie et Proculinae. [c. 3. C. ibid.]

Violenter[37]) res occupate a iudice uob dns non firmatur.

Lex 4. Idem a. et c. Igino. [c. 4. C. ibid.]

Vim tenta possessio cum retro temporum fruges postulare licet.

Lex 5. Impr. Const. a. ad Tertullianum. [c. 5. C. ibid.]

Res locatas si alius vim non occupavit, cum poena restituat.

Lex 6. Impr. Valentinianus, Grat. et Theod. aaa. Pancratio pu. [c. 6. C. ibid.]

Tutores vel curatores dolo fecerint de pervasam rem minoris exilio deportentur, causa maioris pervasio restituitur.

Lex 7. Impr. Valentinianus, Theodosius et Archadius aaa. ad Messianum com. rerum privatarum. [c. 7. C. ibid.]

Si quis ausu proprio rem occupavit, si suam est, amittit alienam ipsam et estimationem rei reddet. | [38])

Lex 8. Impr. Archad. et Honorius aa. Pasifilo. [c. 8. C. ibid.]

De momento et, que sine violentia fiet occupatio, restitui iubetur.

Lex 9. Impr. Zeno a. Seuastiano pp. [c. 9. C. ibid.]

Cui res pervasas vel violenter tultas sunt, quod simul perdedit, iuraverit, recipiet.

Lex 10. Idem a. Seuastiano pp. [c. 10. C. ibid.]

Possessio alii locata alius invasit, puniatur et dns possessio restituatur.

Lex 11. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 11. C. ibid.]

Absque iudici[39]) auctoritate qui proprio ausu rem alienam tenuit, pdo dr.[40]) intra XXX. annos dupplum reddat dno, qui tunc praesenti[41]) non fuit.

---

31) Leg. *interdictis.* 32) Leg. *laedet.* 33) Leg. *probet.* 34) Incipit fol. 189. A. 35) Leg. *liberis.* 36) Leg. *filiis.* 37) Cod. *violent.* 38) Incipit fol. 189. B. 39) Lege *iudicis.* 40) Leg. *praedo dicitur.* 41) Leg. fortasse *in praesenti.*

TITULUS V. Si non per vim aliove modo absentis perturbata sit possessio.

Lex 1. Impr. Constantinus a. Severo. [c. 1. C. VIII. 5.]

Qui rem absenti[42] occupavit, reddet absenti; praescriptionem porũ non est, sed momentum reddat.

Lex 2. Impr. Archad. et Honorius aa. Petronio vicario Spaniorum. [c. 2. C. ibid.]

Iuste petisti, restituet tibi possessionem, quae[43] per absentiam abstulta est.

TITULUS VI. Uti possiditis[44].

Lex 1. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Cyrillo. [c. un. C. VIII. 6.]

Iuste possedisti sine pervasionem et violentiam; nam de proprietate requirendum est.

TITULUS VII. De tabulis exhibendis[45].

Lex 1. Impr. Valentinianus et Galienus aa. Germano. [c. un. C. VIII. 7.]

Si substitutus patris es, post eius obitum tu uteris testamentum.

TITULUS VIII. De liberi exibendi[46] seu deducendi[47] et de homine libero exhibendo[48].

Lex 1. Impr. Antoninus a. Iustino. [c. 1. C. VIII. 8.]

Si filii sunt comendati[49], matrem convenire eos potis.

Lex 2. Impr. Max. et Dioclit. aa. Cyrille. [c. 2. C. ibid.]

Liceat | [50] matrem convenire filium.

Lex 3. Idem a. et c. Euuodie. [c. 3. C. ibid.]

Licet matre convenire ut praesente filium.

TITULUS IX. De p̃cario[51] et de Salviano interdicto.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Aristoni. [c. 1. C. VIII. 9.]

Quae tibi obnoxia sunt, debitor alii eas vendedit repetere q se tenet q consensum non prebuisti.

Lex 2. Impr. Diocli͂. et Max. aa. et c. Fabricio. [c. 2. C. ibid.]

Res altı͂[52] obnoxias comparasti et ab herede tuo restituere potest.

TITULUS X. De edificiis.

Lex 1. Impr. Antoninus et Severus aa. Tauro. [c. 1. C. VIII. 10.]

Balneum edificari[53] non in altitudinem licet.

Lex 2. Impr. Alexander a. Diogeni. [c. 2. C. ibid.]

Ita distrue domum, ut publicum aspectum non deformes.

Lex 3. Idem a. Evocato. [c. 3. C. ibid.]

Domus in civitate in ruina posita, aspectus eius pro ornatus civitatis conservetur.

Lex 4. Impr. Phililpus[54] a. et Philippus c. Victori. [c. 4. C. ibid.]

Socius communem edificium restauravit; si intra quatuor menses non recipisti expensas, proprietas[55] tibi effecta est domus.

Lex 5. Impr. Diocli. et Maxi. aa. Octavio. [c. 5. C. ibid.]

Si communem balneo inconscio socio quasi suum restauravit, amittat expensas.

Lex 6. Impr. C̄st͂. a. Aelpidio p̄p̄. [c. 6. C. ibid.]

Si quis de ornatu civitatis marmora vel columnas tutulerit[56] et in via[57] posuerit, infiscetur ipsa possessio; similiter si de possessionem in aliam possessionem ponitur.

Lex 7. Impr. Iulianus a. ad Vitianum vicarium Africae. [c. 7. C. ibid.]

Nulli liceat calumnias[58] vel statuas alibi transferre.

Lex 8. Impr. Valentinianus, Valens et Grat. aaa. ad | [59] *Domestum p̄p̄.* [c. 8. C. ibid.]

Curialium in civitate in ruina posita compellantur restaurare; possessores in civitate in ruina positas compellantur restaurare.

Lex 9. Impr. Honorius et Archadius aa. et Theodosius aa. Emiliano p̄p̄. [c. 9. C. ibid.]

Qui a publico muro decem pedes longius non edificavit, destruatur eius edificium.

Lex 10. Impr. Honorius et Theodosius aa. Molaxio p̄p̄. [c. 10. C. ibid.]

Muralia deserta per provincias siquis edificare voluerit, liceat.

Lex 11. Idem a. Severo p̄p̄. [c. 11. C. ibid.]

Longius ab orrea publica, ubi triticus ponitur, decem pedes edificet.

Lex 12. Impr. Iustinianus a. Ioh. p̄p̄. [c. 12. C. ibid.]

---

42) Leg. *absentis.* 43) Cod. *q.* habet pro *quae.* 44) Leg. *possidetis.* 45) Cod. *exibendis.* 46) Leg. *liberis exhibendis.* — Cod. *exibendi.* 47) Leg. *deducendis.* 48) Cod. *exibendo.* 49) Vox *comendati* ex male intellecta voce *condemnati* videtur prodiisse. 50) Incipit fol. 190. A. 51) Leg. *precario.* 52) Leg. *alteri.* 53) Leg. *aedificari.* 54) Leg. *Philippus.* 55) Leg. *proprietas.* 56) Leg. *transtulerit.* 57) Secunda manus corrigit *villa.* Recte. 58) Leg. *columnas.* 59) Incipit fol. 190. B.

Lex Zenoniana ad Amantium data de servitutem valere iussit oms leges q in urbe recipiuntur, ita et in omi loco.

Lex 13. Impr. Iustin. a. Ioh. pp. [c. 13. C. VIII. 10.]

Qui interdicit edificare intra tres menses finiat certamen; si non potuerit, q edificat, det fideiussorem, ut, si edictus [60] fuerit, ss. [61] operibus illud destruat.

TITULUS XI. De operibus publicis.

Lex 1. Impr. Constantinus et Constans aa. ad Catulinum. [c. 1. C. VIII. 11.]

Ad iudicem iniunctas operas obediantur publico fieri nondum p' fuerit privatus.

Lex 2. Idem a. Marcello comiti horreorum [62]. [c. 4. C. ibid.]

Praeturia [63] publica fisco vindicentur.

Lex 3. Idem a. Ecdicio [64]. [c. 2. C. ibid.]

Que in utilitate publica expenduntur, praevidendum est.

Lex 4. Impr. Valentinianus et Valens a. ad Si- | machum [65] *pu.* [c. 5. C. ibid.]

Nova et vetera edes iudex sibi non applicet, sed suum edificet.

Lex 5. Impr. Valentinianus, Grat. et Theod. aa. ad Proculum. [c. 6. C. ibid.]

Res publica vel distracta vacantes publico praescriptio non fiet.

Lex 6. Idem a. Cindino pp. [c. 7. C. ibid.]

Portas civitatis et aquaeductum [66] restaurando nullus se excuset.

Lex 7. Idem a. Cinidio pp. [c. 8. C. ibid.]

Qui de solidos publicos res publicas fecit, murus intra quindecim annis si lapsus est, de suo illud refaciat.

Lex 8. Impr. Theodosius et Archadius et Honorius aaa. Aureliano pp. [c. 9. C. ibid.]

Ad construenda iussione principis res publicas ad alia ruina non distraatur absque iussione principis usque ad quinquaginta libras argenti q valet.

Lex 9. Idem aa. Rufino pp. [c. 10. C. ibid.]

Iudex perfecta opera publica sub ipso nom. in privato operavit, tenetur obnoxius multando.

Lex 10. Imp. Honorius a. Eusebio comiti Stab. [c. 11. C. ibid.]

Moenia publica et t'ma [67] de t'tia [68] parte redi tibi [69] publicis reparetur.

Lex 11. Idem a. Cesario pp. [c. 12. C. VIII. 11.]

Mura civitatum nova vel vetera restaurata a civibus fiant possibilitate praevidenda.

Lex 12. Idem a. Theodoro pp. [c. 13. C. ibid.]

Si iudex inconsulte iussit et nova aliquid fieri vel distrui et alibi transferri, sex libras auri det multa.

Lex 13. Idem a. Severo pp. [c. 14. C. ibid.]

Iuxta moenia publica domos vel porticus n. sint; si fuerint, retrahantur.

Lex 14. Idem a. Eutichiano pp. | [70] [c. 15. C. ibid.]

Nullus ab imperio petat, sibi opus publicum tribui, nisi ruinatas et parvas.

Lex 15. Impr. Honoriū. et Theod. aa. Emiliano pp. [c. 16. C. ibid.]

Si ex ruina n. vetustas edes publicas distractas reparentur et imagines releventur.

Lex 16. Impr. Hon. et Theod. aa. Menatio pp. [c. 17. C. ibid.]

Nullus in palatio propria sibi defendat habitando [71].

Lex 17. Id. a. Anthemio pp. [c. 18. C. ibid.]

In cuius terra turris publica fiet, beneficius illi repensetur.

Lex 18. Impr. Theod. a. Severino pp. [c. 19. C. ibid.]

Reditus portici ad luminaria publica et restauratione proficiat.

Lex 19. Impr. Theod. et Valent. aa. Cyro pp. [c. 20. C. ibid.]

Qui portaticum publico vel ex parte domus occupaūit, ita lib' [72] auri multetur.

Lex 20. Idem a. Cyro pp. [c. 21. C. ibid.]

Publici labites deauratos et marmora nullus ad usus ecclesiae tollant, nuptias inibi exerceat [73].

Lex 21. Impr. Do. a. Eritrio pp. [c. 22. C. ibid.]

Novum opus iudex non iniungat fieri.

TITULUS XII. De ratiociniis operum publicorum et de patria [74] civitatum.

Lex 1. Impr. Zeno a. et Archadius a. [75] [c. un. C. VIII. 12.]

---

60) Pro *edictus* legendum est *addictus*. 61) Leg. *suis*. 62) Codex *orreorum*. Inscriptio est const. 2. C. VIII. 12. 63) Leg. *praetoria*. 64) Inscriptio est const. 4. C. VIII. 12. 65) Incipit fol. 191. A. 66) Codex *aq.ductum*. 67) Leg. *thermae*. 68) Leg. *tertia*. 69) Leg. *ex reditibus publicis*. 70) Incipit fol. 191. B. 71) Cod. *abitando*. 72) Leg. *quinquaginta libras* ex const. 20. C. VIII. 12. 73) Secunda manus scripsit *exerceant*. 74) Pro *patria* legendum *patribus*. 75) Inscriptio huius legis corrupta est.

Aedificantes opus publicum ratiociniis eorum discussio fiat. Qui discutit, fraudem fecerit, quinquaginta auri libras multetur. *In ea lege:* Qui opus publicum de suo pollicitus est, facere compellitur.

TITULUS XIII. De pignoribus.

Lex 1. Impr. Sererus et Antoninus aa. Timotheo. [c. 1. C. VIII. 13.]

Debitor pignus cessit, absolutus est.

Lex 2. Id. a. Lucio. [c. 2. C. ibid.]

Qui omnem substantiam obligavit, vivendum; quod enim tradidit, iuris creditoris effectus est.

Lex 3. Idem a. ad Maximum. [c. 3. C. ibid.]

Creditor, non reddita sibi pecunia, per iudicem in rem oppositam introductus vim non fec[76].

Lex 4. Idem a. Bellio. [c. 4. C. ibid.]

Pignus datus reddito recipis.

Lex 5. Impr. Antoninus a. Domitio. [c. 5. C. ibid.]

Pignus tibi ob | positum[77], si pscriptio[78] te munet[79], absque iudicio iuris tui effectum est.

Lex 6. Idem a. Quinto. [c. 6. C. ibid.]

Possessio pignoris tenta, quod pro ea in publico dedit, debitori reputetur.

Lex 7. Impr. Gordianus a. Marciano. [c. 7. C. ibid.]

Usucapionem temporum pignus non habent[80].

Lex 8. Idem a. Festo. [c. 8. C. ibid.]

Creditor pignus pp. debitore vel fideiussore convenire potest.

Lex 9. Idem a. Attico. [c. 9. C. ibid.]

Possessio pignoris opposita alii a debitore, cum creditore ratione ponis de fructibus.

Lex 10. Impr. Dioclit. et Max. aa. Alexandro. [c. 10. C. ibid.]

Creditor debitore convenit, pro pignus sibi oppositum definiri.

Lex 11. Idem a. Euphrosino. [c. 11. C. ibid.]

Creditor sine iudice res sibi oppositas occupare non licet.

Lex 12. Idem a. Eusebio. [c. 12. C. ibid.]

Ad uxores[81] res creditori obpositas maritus, in quem donata sunt[82], restituto debito succedit.

Lex 13. Idem a. Matrone. [c. 13. C. VIII. 13.]

Si non minor XXV annis q.[83] opposuit, valet.

Lex 14. Idem a. Appiano. [c. 14. C. ibid.]

Obligatas res alii venditas creditori est potestas in rem ā[84] in emptorem actio.

Lex 15. Idem a. Basilide. [c. 15. C. ibid.]

Res obnoxias nec vendi, nec donari, nec fideicommisso liceat.

Lex 16. Idem a. Eranidi. [c. 16. C. ibid.]

Non sui pecunia fuit, sed, qui feneravit, est ipsi oblegatio[85].

Lex 17. Idem a. Pontie. [c. 17. C. ibid.]

De mutuas pecunias rem comparavit, emptoris est.

Lex 18. Idem a. et c. Euodio. [c. 18. C. ibid.]

Actio creditori in rem obligatam competit.

Lex 19. Idem a. et c. Maximo. [c. 19. C. ibid.]

Si violenter maiorem pignus opposuisti, pro conservando minori debis.

Lex 20. Idem a. et c. Alexandro. [c. 20. C. ibid.]

Creditor non compellitur, ut exigat debitore; signatas pecunias sequestret, etsi creditor non vult recipere.

Lex 21. Idem a. et c. ....[86] [c. 21. C. ibid.]

Reddito debitor pignus | [87] compellere restituere.

Lex 22. Idem a. Anthiotiano. [c. 22. C. ibid.]

Creditor conaluere debitum reddens a debitore eorum restituitur ei.

Lex 23. Idem a. Machedonio. [c. 23. C. ibid.]

Legitima etate si debitum concessit, valet.

Lex 24. Idem a. et c. Marco. [c. 24. C. ibid.]

Debitor creditore[88] compellere non potest, pignus persequi.

Lex 25. Idem a. Dracontio. [c. 25. C. ibid.]

Servus pignus datus mortuus est, debitor non est absolutus.

Lex 26. Idem a. Mauricio. [c. 26. C. ibid.]

Servus oppositus ab alio absolutus est, debitum pete.

Lex 27. Impr. Iust. a. Moene pp. [c. 27. C. ibid.]

---

76) Leg. *fecit.* 77) Incipit fol. 192. A. 78) Leg. *praescriptio.* 79) Leg. *muniet.* 80) Cod. *abent.* 81) Leg. *ab uxore.* 82) Cod. s̄. 83) Leg. *annis, qui.* 84) Fortasse voluit *potestas in debitorem aut in emptorem actionis.* 85) Leg. *obligatio.* 86) Haec lacuna in Codice non conspicitur. 87) Incipit fol. 192. B. 88) Leg. *creditorem.*

Debitor si post militiam filio suo vel cuilibet comparavit, creditori est obnoxium.

TITULUS XIV. In quibus causis pignus tacitae contraitur[89].

Lex 1. Impr. Antoninus a. Sperato. [c. 1. C. VIII. 15.]

Censitoribus bona obligata sunt, si fraudem fecerint.

Lex 2. Idem a. Proculo. [c. 2. C. ibid.]

Qui res fiscales frugiaū., bona eius obnoxia sunt.

Lex 3. Pars ex rescripto impr. Alexand. a. [c. 3. C. ibid.]

Si redditus[90] possessionis pignus opposuisti ut n̄. reputandum ꝯ q̄d exinde creditor comparaū. ipsius est.

Lex 4. Impr. Carus, Carinus et Numerius aaa. [c. 4. C. ibid.]

Si ante vota bona mariti sint oblegata[91]), mulier adquisiit.

Lex 5. Impr. Dioclit. et Max. et c. Currentie. [c. 5. C. ibid.]

Si mancipia pignoris obposita tenuisti, mulier eas in dote posite fuerint, pensionem reputas.

Lex 6. Impr. Theod. et Valentinianus aa. ad Florentium p̄p̄. [c. 6. C. ibid.]

Mulier si legibus tutela ministravit, si, antequam ad secundas nuptias migravit, tutorem non ordinavit[92], res mulieris obnoxia sunt.

Lex 7. Impr. Iust. a. Ioh. p̄p̄. [c. 7. C. ibid.]

Conductores si pensiones non solve | rint[93], bonis eorum obnoxia sunt.

TITULUS XV. Si aliena res pignoris[94] data sit.

Lex 1. Impr. Antoninus et Severus aa. Carpo. [c. 1. C. VIII. 16.]

Procurator domum oppositum[95] de suo debitum reddidit, recipere potes.

Lex 2. Idem a. Latinae. [c. 2. C. ibid.]

Res tuas alii ab alio oblegari[96] non potuit, te ignorante.

Lex 3. Impr. Antoninus a. Marciae. [c. 3. C. ibid.]

Tutor vel curator res pupilli alio obligari pro sua utilitate non potuit.

Lex 4. Impr. Alexander a. Secundo. [c. 4. C. VIII. 16.]

Filius legitima etate parentes res eorum alii oblegara[97] non licet.

Lex 5. Impr. Dioclit. et Max. aa. Euthicio. [c. 5. C. ibid.]

Debitor, qui[98] non possidit[99], oblegavit[1]. Si posteus quam rem adquisit[2], pignus tenetur.

Lex 6. Idem a. Zosimo. [c. 6. C. ibid.]

Filius viventes parentes creditori suo aliquid donavit, invalidum est, quia servus familiae fuit.

Lex 7. Idem a. Corniliae. [c. 7. C. ibid.]

Si tutor pro sua utilitate mancipium pupilli donavit et pupillus consentit, nihil[3] est.

Lex 8. Impr. Honorius et Theod. aa. Ioh. p̄p̄. [c. 8. C. ibid.]

Res domini per servo n̄[4] colono et procuratore obligari non potest.

TITULUS XVI. Que res pignoris obligari possit vel non, et qualiter pignus contrahatur.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Restuto. [c. 3. C. VIII. 17.]

Si monumentum corpus filiae tuae intulisti, religiosum fecisti, quo pacto oblegari[5] a quoquam prohibentem[6] iuris religione non posse in dubium venit[7].

Lex 2. Imp. Severus et Antoninus aa. Optate. [c. 1. C. ibid.]

Quem nutristi, res tuas pignus ponere non potis.

Lex 3. Idem a. Rogato. [c. 2. C. ibid.]

Qui documenta agros pignus ponit, ipsa | [8] agra oblegavit[9].

Lex 4. Imp. Alexander a. Evocato. [c. 4. C. ibid.]

Debitor pignus obligari licet, et si post[10] alii hoc obligavit, nisi anterior creditor tibi obnoxius est, oblegatio[11] novissima nihil[12] est.

Lex 5. Idem a. Septimio. [c. 5. C. ibid.]

A colonis res obligari non licet.

Lex 6. Impr. Diocl. et Max. aa. et c. Rupho. [c. 6. C. ibid.]

Filium vel ingenuem hominem pignus poni non licet.

Lex 7. Impr. Consta. a. ad universos provinciales. [c. 7. C. ibid.]

Executores pro debito pignus tulerit servum

89) Leg. *tacite contrahitur.* 90) Leg. *reditus.* 91) Leg. *obligata.* 92) Cod. *ordinaū.* 93) Incipit fol. 193. A. 94) Leg. *pignori.* 95) Secunda manus scripsit *oppositam.* 96) Leg. *obligari.* 97) Legendum opinor *alii obligare.* 98) Pro *qui* Codex *q.* habet. 99) Leg. *possidet.* 1) Leg. *obligavit.* 2) Leg. *adquisiit* vel *adquisivit.* 3) Codex *nichil.* 4) Lege *aut.* 5) Leg. *obligari.* 6) Leg. *prohibente.* 7) Leg. *in dubium non venit.* 8) Incipit fol. 193. B. 9) Leg. *obligavit.* 10) Pro *post* in Codice est *p⁹.* 11) Leg. *obligatio.* 12) Cod. *nichil.*

aratorem aut bovem vel ferramentum, tormentis adfligatur.

Lex 8. Impr. Honorius et Theod. aa. Comiti c. [c. 8. C. VIII. 17.]

Pignus, unde agro colluntur, tolli non licet.

Lex 9. Impr. Iust. a. Moene p̄p̄. [c. 8. C. ibid.]

Debitor, si in cautionem obligavit res, quas habere[13] videor et n̄q. abeturive ero, hoc est oblegato q̄t. in praesenti temp̄r. habuit[14]), nā. n̄. q. posteus adquisivit.

TITULUS XVII. Qui potiores pignore habeantur[15]).

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Secundo. [c. 1. C. VIII. 18.]

Novissimus creditor firmam causam habet, si priori creditoris[16]) satisfecit.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Chresto. [c. 2. C. ibid.]

Si, antequam legatariis demisit, in iudicio debitor addictū est, iudicius potior habetur[17]).

Lex 3. Idem Uuaro[18]). [c. 4. C. ibid.]

Si prius tibi pignus oblegaū., quam publico, praecedis.

Lex 4. Idem a. Silviano. [c. 3. C. ibid.]

Si res post privatam publicum fuerint obligatas, publicus reputetur.

Lex 5. Impr. Alexand. a. Septemio[19]). [c. 5. C. ibid.]

Prior debitor posteriore repelli non potest, quamvis pignus teneat.

Lex 6. Impr. Valerius et Galienus aa. Phyloximo. [c. 6. C. ibid.]

Generaliter bona oblegata[20]) habet[21]); praecedet illi, qui postea specialiter obligata accipiet.

Lex 7. Impr. Dioc. et Max. aa. Iuliano. | [22]) [c. 7. C. ibid.]

Dum una possessio plurimis sit opposita, prior creditor praeponitur aliis creditoribus[23]), maxime si invenitur, de cuius solido empta est.

Lex 8. Idem a. et c. Fabricio. [c. 8. C. ibid.]

Duobus creditoribus res obligatas prioris satisfiet, nec potest distrai[24]) qdam, nisi debitus restitutus fuerit.

Lex 9. Idem a. et c. Asclipiodoto. [c. 9. C. ibid.]

Siquis pignus a debitorem suum accepit, praeponitur aliis creditoribus.

Lex 10. Idem a. et c. Polideuciae. [c. 10. C. VIII. 18.]

Maritus uxori pro dote se obligavit, posteriores creditores et praecedere non possunt.

Lex 11. Impr. Leo a. Eritrio p̄p̄. [c. 11. C. ibid.]

Cautio secretis subscripta valet quod a tabellione facta est trium testium firmam valet.

Lex 12. Impr. Iustinianus a. Ioh. p̄p̄. [c. 12. C. ibid.]

Dos mulieris praeponatur anterioribus creditoribus mariti.

TITULUS XVIII. De his, qui in priorum creditorum locum succedunt.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Marcelline. [c. 1. C. VIII. 19.]

Posterior creditor epothecarius[25]) anteponitur priorum creditorum, qui non habuerunt[26]) rem oppositam.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Felici. [c. 2. C. ibid.]

Filius liber a patre in fisco pro patre reddidit, omnibus creditoribus patris anteponitur.

Lex 3. Impr. Alexand. a. Valenti. [c. 3. C. ibid.]

Si anteriori creditori, qui pecunias in se transtulit, aliis praeponitur.

Lex 4. Impr. Dioc. et Max. aa. Carpophoro. [c. 4. C. ibid.]

Si publico possessio obposita est, novissimus creditor si debitum restituit, publicum firmatur.

TITULUS XIX. Si antiquior creditor pignus vendiderit.

Lex 1. Impr. Alexander a. Athenioni. [c. 1. C. VIII. 20.]

Anterior creditor possessionem sibi traditam vindicet, firmum est.

Lex 2. Impr. Diocl. et Max. aa. et c. Heudemiae. | [27]) [c. 2. C. ibid.]

Creditor rem obligatam recte possidet.

Lex 3.[28]) *Idem a. et c. Theophilo.* [c. 3. C. ibid.]

Secundus creditor anteriori debitum non auferet[29]).

---

13) Cod. *abere.* 14) Codex *abuit.* 15) Cod. *abeantur.* 16) Leg. *creditori.* 17) Cod. *abetur.* 18) Legendum *idem a. Varo.* 19) Leg. *Septimio.* 20) Leg. *obligata.* 21) Cod. *abet.* 22) Incipit fol. 194. A. 23) Voces *aliis creditoribus* a secunda manu punctis notatae sunt. 24) Leg. *distrahi.* 25) Leg. *hypothecarius.* 26) Cod. *abuerunt.* 27) Incipit fol. 194. B. 28) Codex male *Lex II.* 29) Hoc loco in Codice sine lacunae suspicione statim sequitur c. 13. C. VIII. 28. (de distractione pignorum). Nos hanc lacunam ex superioribus supplevimus. Tu vide, quae supra ad fol. 184. B. Codicis adnotavimus.

TITULUS XX.[30] Si communes res pignorate sint.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Venusto. [c. un. C. VIII. 21.]

Rem communem, qui pignus posuit, socii portionem non tenetur.

TITULUS XXI. De preturio[31] pignore, et ut in actionibus etiam debitorum missio preturii pignus[32] procedat.

Lex 1. Impr. Iustinianus a. Mene pp. [c. 1. C. VIII. 21.]

Ex iudici iussione pignus traditum firmum est.

Lex 2. Idem a. Iuliano pp. [c. 2. C. ibid.]

Oblegatio rerum fiat, si per executorem pignus opponas, si ex pacto, si in iudicio spondeat.

TITULUS XXII.[33] Si 'in causa iudicata[34]) pignus captum sit. | [35]

Lex 1. Impr. Antoninus a. Galbinio. [c. 1. C. VIII. 23.]

Ex iudicio addictus pignus obliga[36] valet.

Lex 2. Impr. Alexander a. Valerio. [c. 2. C. ibid.]

Ex iudicio pignus venundari licet, non ipsi creditori, si[37] extraneo.

Lex 3. Impr. Gordianus a. Anthicono. [c. 3. C. ibid.]

Ex iudicio pignus vendi licet non pro calliditate.

TITULUS XXIII.[38] Si pignus pignori datum sit.

Lex 1. Impr. Gordianus a. Iampronio. [c. 1. C. VIII. 24.]

Creditor, quem accepit, alii opponere licet, reddita pecunia.

Lex 2. Impr. Dioclit. et Max. aa. Gemello. [c. 2. C. ibid.]

Possessione creditor pignus, quem tenuit, alii creditori eam tradidit pro suo debitum, licet.

[TITULUS XXIV. De partu pignoris et omni causa.] [39]

Lex 1. Impr. Alexander a. Mestriano[40]. [c. 1. C. VIII. 25.]

Pignus ex placito positus, valet placitus.

Lex 2. Impr. Dioclit. et Max. aa. et c. Nnoso et Antonino. [c. 2. C. ibid.]

Mancipia pignus opposita operas eorum pro usuras proficit.

TITULUS XXV.[41] De remissione pignorum.

Lex 1. Impr. Sererus et Antoninus a. Proculo. [c. 1. C. VIII. 26.]

Si post manumissionem pignus te obligavit, libertati non impedit.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Materno. [c. 2. C. ibid.]

Possessione, quem comparasti, sicut competebat, sciens consensit; recta est emptio.

Lex 3. Impr. Alexander a. Tauro. [c. 3. C. ibid.]

Si tibi debitor omnia obligavit, postea publico, tibi non impedit publicus.

Lex 4. Impr. Gordianus a. Aquilino. [c. 4. C. ibid.]

Si debitorem[42] alii oppositam comparasti, si consensus creditoris non ostenditur, infirma est emptio.

Lex 5. Idem a. Asclipiadi. [c. 5. C. ibid.]

Si debitum inutiliter remisisti, repetere potis.

Lex 6. Impr. Dioclit. et Max. aa. Argio. [c. 6. C. ibid.]

Creditor possessionem sibi obnoxiam distrai[43] vidit tacens, te admisit[44] op | positionem[45].

Lex 7. Idem a. Paulino. [c. 7. C. ibid.]

Creditor si heredi iussit cautionem, debitor absolutus est.

Lex 8. Idem a. Apollonio. [c. 8. C. ibid.]

Fisco comparantem creditor praesens tacuit, ammisit oblegationem[46].

Lex 9. Idem a. Ermiano. [c. 9. C. ibid.]

Si pro socero condam reddidisti, recipis. Nam ipse pignera sua recepit, iniuste reddidisti.

Lex 10. Idem a. et c. Quintille. [c. 10. C. ibid.]

Debitor citra consensum debitoris res positas[47] vendere non potest.

Lex 11. Impr. Iusti˜. a. Ioh. pp. [c. 11. C. ibid.]

Oppositio renovari licet, et sine censu creditori[48] a debitore alii vendi non licet, nec presto[49] consensu replicare debitorem.

TITULUS XXVI.[50] Etiam ob chirographaria[51] pignus teneri.

---

30) Cod. fol. 184. B. hunc titulum numero *LXVI.* insignivit. Error ortus est ex folii transpositione. Hic enim titulus in Codice eum sequitur, qui septimi libri est sexagesimus quintus. 31) Leg. *praetorio.* 32) Leg. *praetorii pignoris.* 33) In Codice habetur *Titulus LXVIII.* 34) Leg. *iudicati.* 35) Incipit fol. 185. A. 36) Leg. *obligatum.* 37) Leg. *sed.* 38) Codex *Tit. LXIX.* 39) Haec, quae uncis inclusimus, in Codice desunt. Nos ex toto sententiarum contextu supplevimus. Numeri legum sequentium a primo rursus incipiunt, ita ut titulum librarii incuria intercidisse satis appareat. 40) Haec inscriptio ad const. 1. C. VIII. 25. manifesto pertinet. Verum sententia constitutionis unde hausta sit, mihi non liquet. 41) Cod. *Tit. LXX.* 42) Leg. *ab debitore rem.* 43) Leg. *distrahi.* 44) Leg. *amisit.* 45) Incipit fol. 185. B. 46) Leg. *amisit obligationem.* 47) Leg. *oppositas.* 48) Leg. opinor *consensu creditoris.* 49) Leg. fortasse *praestito.* 50) Cod. *Tit. LXXI.* 51) Leg. fortasse *chirographariam* scil. *pecuniam.*

Lex 1. Impr. Gordianus a. Festo. [c. un. C. VIII. 27.]

Pro solidis mutuis oblegatio[52]) rerum fiet, et si secundus creditor cum pretio[53]) recomparavit, valet. Non redditas pecunias, anterior creditor firmus est.

TITULUS XXVII.[54]) De distractione pignorum.

Lex 1. Impr. Alexander a. Pagate. [c. 1. C. VIII. 28.]

Creditor si de redditus[55]) pignoris debito sibi satisfecit, pignus vendi non potest.

Lex 2. Idem a. Maximo. [c. 2. C. ibid.]

Creditor pignus vendere licet.

Lex 3. Idem a. Luciano. [c. 3. C. ibid.]

Creditor res oppositas vendidit; quot[56]) minus fuerit, exigit debitor et heredes eius.

Lex 4. Idem a. Criscenti. [c. 4. C. ibid.]

Creditor in fraudem venditionem pignorum fecit, debitor dicere potest.

Lex 5. Idem a. Sociano. [c. 5. C. ibid.]

Si pro reliqua parte debiti creditor pignus vendidit et reliquo pretio[57]) debitor nolens accipere rem distractam recipiet. | [58])

Lex 6. Impr. Gordianus a. Rogato. [c. 6. C. ibid.]

Maiorem pignus, quam debito vendi non licet.

Lex 7. Idem a. Caro. [c. 7. C. ibid.]

Cessante debitores eius a creditore debitas fraude ctra creditore competit actio.

Lex 8. Idem a. Maximo. [c. 8. C. ibid.]

Oblegatas[59]) pecunias creditor noluit accipere, si eas sequestrati, pignus non licuit a creditore vendi; antea licuit.

Lex 9. Impr. Dioclit. et Max. aa. Cyrillo. [c. 9. C. ibid.]

Debitor res oppositas vendidit, pretium[60]) pro debitum reddidit, valet et venditio.

Lex 10. Idem a. Rufino. [c. 10. C. ibid.]

Liceat per subpositam sibi rem obligari a venditore vendita emptor non inquietetur a creditore, si eum scientem comparavit.

Lex 11. Idem a. Rufinae. [c. 11. C. ibid.]

Si mulier pro alio pignus obligavit, absque marito suo vendere non potest.

Lex 12. Idem a. et c. ......[61]) [c. 12. C. VIII. 28.]

Debitor rem tibi obligatam alii vendidit, est actio contra emptorem.

Lex 13.[62]) *Idem a. et c. Theodote.* [c. 13. C. ibid.]

Pignus a creditore emptor firmus est.

Lex 14. Idem a. et c. Modesto. [c. 14. C. ibid.]

Si debitum tibi non redditur, iudex iubebit pignus vendi.

Lex 15. Idem a. et c. Arinae. [c. 15. C. ibid.]

Oblegato[63]) pignori mancipium a debitore alii venditus fuerit, contra emptore actio competit.

Lex 36. Idem a. Silvano. [c. 16. C. ibid.]

Si heres uni ex debitores res oblegatas[64]) alii vendidit, creditori nocere non potuit.

Lex 17. Idem a. et c. Agape. [c. 17. C. ibid.]

Res oblegatas[65]) alii vendi a debitore non licet.

Lex 18. Idem a. et c. Gaiano. [c. 18. C. ibid.]

Pignus qui a creditore emit, recte possidet.

Lex 19. Idem a. et c. Libiae. [c. 19. C. ibid.]

Si maritus uxori[66]) pecunias alii mutuavit, si illi heres non est, pignus eius vendere non potes[67]).

Lex 20. Id. a. et c. Sabino. [c. 20. C. ibid.]

Si creditor pignus plus debitum vendidit et tra[68]) comparavit, non est actio in rem, quem[69]) comparata est, set contra creditorem.

TITULUS XXVIII. Debitorem venditionem pignorum impediri[70]) non posse.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Marcello. [c. 1. C. VIII. 29.]

Si debitor res, quas oblegavit[71]), in alio transferre noluit, creditori non impedit.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Nepoti. [c. 2. C. ibid.]

Si debitum oblegatum[72]) ut fideiussorem creditor non accepit, sequestrato debito, pignus a debitore recte venditur.

TITULUS XXIX. Si vendito pignore agatur.

Lex 1. Impr. Alexander a. Agrippe praeside provincie[73]). [c. 6. C. VIII. 30.]

Creditor pignus plus, quam debetur, vendidit cum usuris ipse aut emptor reddet debitor.

Lex 2. Idem a. Emiliano. [c. 2. C. ibid.]

---

52) Leg. *obligatio.* 53) Cod. *ptio.* 54) Cod. *Tit. LXXII.* 55) Leg. *reditu.* 56) Leg. *quod.* 57) Leg. *ptio.* 58) Incipit fol. 186. A. 59) Leg. arbitror *obligatas.* 60) Cod. *ptium.* 61) Huius lacunae vestigium in Codice habetur nullum. 62) Inde a lege 13. C. VIII. 27. Codex Perusinus in viam redit. Habetur medio folio 194. B. 63) Leg. *obligatum.* 64) Leg. *obligatas.* 65) Leg. *obligatas.* 66) Pro *uxori* leg. *uxoris.* 67) Leg. *potest.* 68) Leg. *terram.* 69) Leg. *quae.* 70) Leg. *impedire.* 71) Leg. *obligavit.* 72) Leg. *obligatum.* 73) Voces *praesidi provinciae* ortae videntur esse ex principio constitutionis.

Si creditor servos tuos, quae illi non competebant, vendidit, | [74]) emptor tibi eos restituit, si annositas illum non munet [75]).

Lex 3. Idem a. Claudio. [c. 3. C. VIII. 30.]

Si uxor tua pro triginta solidos tuos servos plus valentes in XX solidos dedit, restituat pecunia, servos recipis a creditore.

Lex 4. Impr. Gordianus a. Euodomio praesidi provinciae. [c. 4. C. ibid.]

Creditor, si plus, quam debetur, pignus vendidit, debitor contra creditorem vel emptorem petere potest.

Lex 5. Impr. Dioc. et Max. aa. et c. Nonne. [c. 5. C. ibid.]

Pignus a creditore emptum sine ẽcludium [76]), inquietari non potest emptor debitore.

TITULUS XXX. De solutione pignoris.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Antiochie. [c. 1. C. VIII. 31.]

Qui pro parte heres ÷ [77]), nisi totum debitum solvet, adire potest [78]).

Lex 2. Impr. Gordianus a. Domitio. [c. 2. C. ibid.]

Debitus in persona heredes consistat.

Lex 3. Impr. Dioc. et Max. aa. et c. Floro. [c. 3. C. ibid.]

Reddito debito ā. [79]) sequestrato, petere potis a creditore pignus, ab auctore tuo opposito [80]).

TITULUS XXXI. Si unus ex pluribus heredibus creditores ū. debitores [81]) partem suam debiti solverit vel acciperit [82]).

Lex 1. Imp. Valerianus et Galienus aa. Tauro. [c. 1. C. VIII. 32.]

Defuncto creditore, si uni ex plures heredes solserit [83]), licet.

Lex 2. Imp. Dioc. et Max. aa. et c. Claudie. [c. 2. C. ibid.]

Si uni heredi debitum reddidisti, rem tibi restituta ab aliis heredibus peti potest.

TITULUS XXXII. Si pignori [84]) conventionem numeratio secuta non sit.

Lex 1. Severus et Antoninus aa. Elasio. [c. 1. C. VIII. 33.]

Dato pignus, solidos non te accepisse | [85]) pro pignus exigis.

Lex 2. Impr. Alexander a. Peregrino. [c. 2. C. VIII. 33.]

Si uxor tua pignus posuit et solidos ñ. [86]) accepit, eius cautione et res exigi potest.

TITULUS XXXIII. De iure dominii imperando [87]).

Lex 1. Impr. Alexander a. Nicolae. [c. 1. C. VIII. 34.]

Dn̄ii [88]) iure pignora possidere desideras, nōa [89]) debitorum ā̄t [90]) in solutione cessare dicis, exprime.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Iustae. [c. 2. C. ibid.]

Si ab imperio creditor speravit sub s̄s iuris firmare post usuras exigit, soluta est imperialis.

Lex 3. Impr. d̄. Iustin. Demosteni p̄p. [c. 3. C. ibid.]

A creditore pignus ñ. [91]) vendatur, nisi data auctoritate a iudice, et post biennium vendatur et post iurat absq. [92]) fraudem tantum pretium [93]) accepisse.

TITULUS XXXIV. De pactis pignorum et de commissuaria [94]) lege in pignoribus rescindenda.

Lex 1. Impr. Alexander a. Victorino. [c. 1. C. VIII. 35.]

Si ex pacto de solidis accepisti, et de pignus pactuavit, si intra tempus certum de ñ. accepta pecunia egit, firmatur pactus.

Lex 2. Impr. Diocl. et Max. aa. et c. Dionisio. [c. 2. C. ibid.]

Pro fundo, quem vendidisti, opposuisti alio fundo; si eviceris, tenetur.

Lex 3. Impr. Constant. a. ad populum. [c. 3. C. ibid.]

Causatio pignoris evolare fec̄. [96]) debitum.

TITULUS XXXV. De exceptionibus sive praescriptionibus.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Claudio. [c. 1. C. VIII. 36.]

Creditorum heredes unus, quam illi competit, agere potest.

Lex 2. Idem a. Iulio. [c. 2. C. ibid.]

De domo, quē tibi competit, si ñ est iudicatum ɫ [97]) si iudicatum est contra iustitia, petere potis.

Lex 3 Idem a. Vitali. [c. 3. C. ibid.]

---

74) Incipit fol. 195. A. 75) Leg. *munit* vel *muniet*. 76) Leg. *conludium*. 77) Leg. *est*. 78) Supra vocem *potest* a secunda manu vox *non* supra lineam addita est. 79) Leg. *aut*. 80) Leg. *oppositum*. 81) Leg. *creditoris vel debitoris*. 82) Leg. *acceperit*. 83) Leg. *solverit*. 84) Leg. *pignoris*. 85) Incipit fol. 195. B. 86) Legendum *non*. 87) Leg. *impetrando*. 88) Legendum *dominii*. 89) Leg. *nomina*. 90) Leg. *autem*. 91) Lege *non*. 92) Lege *absque*. 93) Cod. *p̄tium*. 94) Leg. *commissoria*. 96) Leg. *fecit*. 97) Leg. *vel*.

Contra quondam fr.[98] tuus legitimus tutor non litigavit, tu petere | [99] potis. Qd.[1] si litigavit, tu petere poteris. Quodsi litigavit, sine fraudem finitum est.

Lex 4. Impr. Alexand. a. Iunio et aliis. [c. 4. C. VIII. 36.]

Dicta causa et non finita integra est.

Lex 5. Impr. Dioc. et Max. aa. et c. Eroti. [c. 5. C. ibid.]

Per usum intra annum est de momentum post de perpetua erit actio.

Lex 6. Impr. Alex. a. Longino. [c. 6. C. ibid.]

De pacti querella[2]) de dolore[3]) replicari potest.

Lex 7. Idem a. Aristograti. [c. 7. C. ibid.]

De pacto si minus, quam tibi debetur, accepisti, contra agere potis.

Lex 8. Idem a. Vitali. [c. 8. C. ibid.]

Prescriptio temporum ante denuntiationem dici licet n̄. potest.

Lex 9. ....[4]) Sallustio. [c. 9. C. ibid.]

Actor si de probationem defecit, cessit pretium[5]).

Lex 10. Idem a. Theodoto. [c. 10. C. ibid.]

Non sola allegatio petitori videndum est, set et pulsati.

Lex 11. Impr. Iulianus a. Iulianum comitem ordinarium. [c. 12. C. ibid.]

Advocatus si ad praetermissa redit, libra auri multatur.

Lex 12. Impr. Honorius et Theod. aa. Symmacho proconsuli Africae. [c. 13. C. ibid.]

Praescriptio fori in principio litis obici[6]) licet.

Lex 13. Idem a. ....[7]) [c. 16. C. VIII. 41.]

Fuit integrum, antequam ad omnes fideiussores litis contestetur, unum eorum eligere creditori, lege ipsa lege.

Lex 14. Impr. Dioc. et Max. aa. et c. Basilio. [c. 5. C. VIII. 35.]

Hic de violentia unius anni dic̄.; lege ipsa lege.

Lex 15. Idem a. et c. Elene. [c. 6. C. ibid.]

Si pactus intercessit in exceptionem temporis praefinitionem, de dolo replicari n̄ potest.

Lex 16. Idem a. et c. Manundre. [c. 7. C ibid.]

Si ex maiore debiti quantitate minor tibi soluta est, intentionem tuam minime proiberis[8]); lege ipsam legem.

Lex 17. Idem a. et c. Aurelio. [c. 8. C. VIII. 35.]

Perscriptionem[9]) perempturiam[10]), quam ante contestari sufficit, ɨ[11]) omissam priusquam sententiam[12]) feratur, obicere[13]) quandoque | [14]) liceat.

Lex 18. Idem a. et c. Muciano. [c. 9. C. ibid.]

Siquidem intentionem actoris probationem defec̄. c̄fidis, nulla tibi defensio necessaria est.

Lex 19. Idem a. et c. Aquiliane. [c. 10. C. ibid.]

Non exceptionibus actoris, quibus rei auxilium tribuitur, certis ex causis, set replicationibus suam intentionem, si qua[15]), muniunt.

Lex 20. Idem a. Nicomenianeoni. [c. 11. C. ibid.]

Defensiones sive exceptiones ad intercessores extendi, quibus reus principalis integro manente statu munitus est, constat. *Sub die XV. Kl. Ian. ....*[16]).

Lex 21. Impr. Iustinianus a. Iulianum comiti ordinarium. [c. 12. C. ibid.]

Siqđ advocatus praetermiserit inter exordia litis, unam libram auri condempnationem multatur.

Lex 22. Impr. Honorius et Theodosius aa. Symmacho p̄consuli[17]) Africe. [c. 13. C. ibid.]

Praescriptionis fori in principio litigatoribus opponenda esse legum decrevit auctoritas. *Dat. Kal. Septb. Honorio XI. et Theodosio VI. aa. cons.*

TITULUS XXXVI. De litigiosis.

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Paulinae. [c. 1. C. VIII. 37.]

Pignus int̃. sedr venditas fuerit, invalidum est, si neget.

Lex 2. Imp. Const. a. ad provinciales. [c. 2. C. ibid.]

Res, unde litigatur, ante fine extraneari n̄. licet.

Lex. 3. Impr. Grat. Valent. Theod. aaa. Tatiano pp. [c. 3. C. ibid.]

Rem litigiosam distrai[18]), nec per testamentum relinqui, set heredes peragunt.

Lex 4. Impr. Iust. a. Ioh. p̄p. [c. 4. C. ibid.]

Rem litigiosam sciens comparavit, pretium[19]) ammittat[20]), qui vendidit vel donavit; ignorañ estimationem rei cum tertiam partem restituat. *In ea*

---

98) Leg. *frater.* 99) Incipit fol. 196. A. 1) Leg. *quod.* 2) Cod. *q.rella.* 3) Leg. *de dolo.* 4) Haec lacuna in Codice notata non est. 5) Cod. *p̄tium.* 6) Leg. *obiici.* 7) Haec lacuna in Codice notata non est. 8) Leg. *prohiberis.* 9) Leg. *praescriptionem.* 10) Leg. *peremptoriam.* 11) Pro ɨ leg. *vel.* 12) Leg. *sententiam.* 13) Leg. *obiicere.* 14) Incipit fol. 196. B. 15) Leg. *si quam habeant.* 16) Haec lacuna in Codice notata non est. 17) Leg. *proconsuli.* 18) Leg. *distrahi.* 19) Cod. *p̄tium.* 20) Leg. *amittat.*

lege ad locum: Si quis sciens. Haec lex ñ. solum de venditionem loquitur, set et, siquis donaverit ł[21]) in nuptias fecerit.

TITULUS XXXVII. De contraenda[22]) et committenda stipulatione. | [23])

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Secundo. [c. 1. C. VIII. 38.]

Qui per servo tuo ł libelli; dedit, utut stipulatio tenetur eius praesentia.

Lex 2. Idem a. Diodeti. [c. 2. C. ibid.]

Filiae tuae q̄d pollicitasti, adimplis.

Lex 3. Impr. Antoninus a. Adriano. [c. 3. C. ibid.]

Si alii pecunias dedisti mutuas, alius sponte suam exigit, quasi actor tenetur.

Lex 4. Impr. Alexander a. Sabine. [c. 4. C. ibid.]

Mulier dotem suam, quando moritur sine filiis, exinde medietatem deliberavit, valet.

Lex 5. Impr. Dioc. et Max. aa. et c. Ysidore. [c. 5. C. ibid.]

Rem iniuste promissam exigi non potest; nam, si pacto promisisti refundere, exigeris.

Lex 6. Idem a. et c. Herotio. [c. 6. C. ibid.]

De certas vel incertas res stipulatio fuerit, adimpletur.

Lex 7. Idem a. et c. Antonino. [c. 7. C. ibid.]

Minor etati absque tutore et curatore stipulari non potest.

Lex 8. Idem a. et c. Posydonio. [c. 8. C. ibid.]

Si tibi spondit servum dare et mox mortem eius, exigere potis.

Lex 9. Idem a. et c. Capitoni. [c. 9. C. ibid.]

Siquis per cruciatum mortis stipulatus, invalidum est.

Lex 10. Impr. Leo a. Eritrio. [c. 10. C. ibid.]

Stipulatio si sollempniter fiat, consensus perfecta stipulatione valet.

Lex 11. Impr. Iust. a. Moene p̄p. [c. 11. C. ibid.]

Ante p̊dē mortis sue q. stipulantur, valet.

Lex 12. Idem a. Moene p̄p. [c. 12. C. ibid.]

Si quis spondet dare ā.[24]) facere, minime adimplere tenetur, adimple.

Lex 13. Idem a. Iuliano p̄p. [c. 13. C. ibid.]

Stipulatione sua auctor non adimplevit, heres teneatur.

Lex 14. Idem a. Iuliano p̄p. [c. 14. C. VIII. 38.]

Ex iussu domini[25]) servus spondet, valet; q servus spondit, domino adimplet.

Lex 15. Idem a. Ioh. p̄p. [c. 15. C. ibid.]

Qui spondet edificium facere, non fecit; heres eius tenetur.

TITULUS XXXVIII. De | [26]) inutilibus stipulationibus.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Paulino. [c. 1. C. VIII. 39.]

Minor etate sine tutore q̄t. spondit, nihil[27]) est.

Lex 2. Impr. Alexander a. Moeno Phylotodis. [c. 2. C. ibid.]

Stipulatio non valet, qui divortium fecit.

Lex 3. Impr. Dioc. et Max. aa. Hysidore. [c. 3. C. ibid.]

Inter absentes stipulatio inutilis est.

Lex 4. Idem a. et c. Domne. [c. 4. C. ibid.]

Pacta violenter facta inutiles sunt.

Lex 5. Idem a. et c. Aquiline. [c. 5. C. ibid.]

Stipulatio per dolum et metum factus inutilis est.

Lex 6. Idem a. et c. Septimo et Eustolio. [c. 6. C. ibid.]

Subiecto suo si non stipulavit, set libero, solvet.

[TITULUS][28]) XXXIX. De duobus regis[29]) stipulandis[30]) et de duobus reis promittendis[31]).

Lex 1. Imp. Dioc. et Max. aa. Dyogenyo. [c. 1. C. VIII. 40.]

Duo debitores si unus pro ambos exactus fuerit, pro quo exsolvet, exigit illum.

Lex 2. Idem a. et c. Fabricio. [c. 2. C. ibid.]

Exp̄mere[32]) debuerat tuis p̲recibus[33]), utrum in parte, an in solidum; req̄. leg̅.

Lex 3. Idem a. et c. Andronico. [c. 3. C. ibid.]

Si unus accepit pecuniam mutuum, et alius, q simul ñ accepit, obligavit se reddere, absolvitur.

Lex 4. Impr. Iusti̅. a. Ioh. p̄p. [c. 4. C. ibid.]

Plures creditores et plures debitores unicuique reddat vel exigat.

TITULUS XL. De fideiussoribus et mandatoribus.

---

21) Leg. *vel.* 22) Leg. *contrahenda.* 23) Incipit fol. 197. A. 24) Leg. *aut.* 25) Cod. *dni.* 26) Incipit fol. 197. B. 27) Codex *nichil.* 28) Vox *titulus* deest in Codice. 29) Leg. *reis.* 30) Leg. *stipulandi.* 31) Leg. *promittendi.* 32) Leg. *exprimere.* 33) Cod. *p̄cibus.*

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus Alisiae. [c. 1. C. VIII. 41.]

Qui pro alio spondit, exigitur.

Lex 2. Idem a. Plutio. [c. 2. C. ibid.]

Creditor, si accepit pignus et fideiussore, restituit ei pignus.

Lex 3. Idem a. et c. Maximo. [c. 3. C. ibid.]

Creditor fideiussore tenet, si ñ. est debitor praesens, et si duo fideiussores sunt, unus pro alio in absenti tenetur.

Lex 4. Impr. Antoninus a. Rufine. [c. 4. C. ibid.]

Innovatio cautionis fideiussoris nom. fiet, prior fideiussor absolutus est.

Lex 5. Idem a. Posamoni. [c. 5. C. ibid.]

Licet creditori relicto fideiussore exigere.

Lex 6. Idem a. et c. Polle. [c. 6. C. ibid.]

Quod pater tuus pro alio spondit, tu contra obviare non potis.

Lex | [34]) *7. Idem a. et c. Heroti.* [c. 7. C. ibid.]

Qui ex alterius mandato pecunias non est oblegatus [35]).

Lex 8. Impr. Alexander a. Longino. [c. 8. C. ibid.]

Filiusfamilias in venditione pro patre spondit, tenetur.

Lex 9. Idem a. et c. Arestograti. [c. 9. C. ibid.]

Fideiussor sub pignus spondit, non absolvitur.

Lex 10. Idem a. et c. Vitali. [c. 10. C. ibid.]

Fideiussores duo ambo conveniantur et non pro alio.

Lex 11. Idem a. et c. Vitali. [c. 11. C. ibid.]

Fideiussores duo, si unus persolsit [36]), non recepit, qui pro alio fisco reddidit, recipere potis a socio tuo.

Lex 12. Idem a. et c. Theodoto. [c. 12. C. ibid.]

In verbo qui spondit, tenetur.

Lex 13. Pars epte Gordianus a. Bassogara. [c. 13. C. ibid.]

Qui latrone spondet praesentare compellitur.

Lex 14. Idem a. Claudio. [c. 14. C. ibid.]

Qui mandat actione ad exigendum, litigat det fideiussorem.

Lex 15. Idem a. et c. Maximo. [c. 15. C. ibid.]

Si per errore q. non debebatur fideiussor reddidit recipitur.

Lex 16. Idem a. et c. Baside. [c. 16. C. VIII. 41.]

Duos fideiussores antequam ambos in iudicio pulset, si vult unum tntn tenere non potest.

Lex 17. Impr. Philippus a. et Philippus c. Mirnae. [c. 17. C. ibid.]

Creditor si emisso pignus fideiussore exigere licet.

Lex 18. Impr. Dioc. et Max. aa. Sabiniano. [c. 18. C. ibid.]

Fundum pignori oblegatum [37]) si minor pretium [38]) iniuste vendidisti, de minore pretium [39]) petere non potis.

Lex 19. Idem a. et c. Aurelio. [c. 19. C. ibid.]

Si sciendo res alienas pignus accepisti, p' [40]) non potest dicere, quia alienum est, tolle illum.

Lex 20. Idem a. et c. Iuliano. [c. 20. C. ibid.]

Debitor per arbitrium addicitur, a creditore exigitur.

Lex 21. Idem a. et c. Hermiano. [c. 21. C. ibid.]

Fideiussor a creditore non prius compellitur, antequam de pignus oblegatum [41]) videatur.

Lex 22. Idem a. et c. Antipatro. [c. 22. C. ibid.]

Fideiussor si plus spondit, quam illum rogasti, tu non reddis.

Lex 23. Idem a. et c. Pergamo. [c. 23. C. ibid.]

Creditor, quem vult fideiussore ā. debitore.

Lex 24. Idem a. et c. Philipp. [c. 24. C. ibid.]

A creditore pignus vendito reliquo, quando vult, exigit fideiussoris. | [42])

Lex 26. Impr. Iustinianus a. Iuliano pp. [c. 25. C. ibid.]

Fideiussor pro absentia debitoris sex menses indutias habet [43]). Si ante constituto debito moritur, fideiussor absolvitur, et vult, pro eo litigare licet. Hoc intelligitur sex menses, ut, quantum spatium temporum pulsetur, medietatem, quam constitutum fuerat, accipit indutias.

Lex 27. Imp. Iust. a. Iuliano pp. [c. 26. C. ibid.]

Fideiussor sine scriptura post alios duos menses absolvitur, si re occupatis publica occupet fideiussor absolvitur.

Lex 28. Idem a. Ioh. pp. [c. 27. C. ibid.]

Duobus personis causa si unum contestasti, alii non est praeiudicium, vel si unum fideiussorem absolsisti, alii prode non est.

34) Incipit fol. 198. A. 35) Leg. *obligatus.* 36) Leg. *persolvit.* 37) Leg. *obligatum.* 38) Codex *ptium.* 39) Codex *ptium.* 40) Leg. *post.* 41) Leg. *obligatum.* 42) Incipit fol. 198. B. 43) Cod. *abet.*

TITULUS XLI. De novationibus et delegationibus.

Lex 1. Impr. Alexander a. Timotheo. [c. 1. C. VIII. 42.]

Debitor pro anteriore debito spondet reddere, firmum est.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Firmino. [c. 2. C. ibid.]

Qui anteriore debito promisit reddere, si non debebantur, soluta est pensio.

Lex 3. Idem a. Muciano. [c. 3. C. ibid.]

Si debitor creditore contestaret *nihil*[44]) *tibi debeo*, si solutionem ostendat, nihil[45]) est contestatio.

Lex 4. Idem a. Stratonico. [c. 4. C. ibid.]

Debitor si per procuratore pulsetur, non est absolutus, si ei innovatione et solutio facta est citra creditori voluntate.

Lex 5. Impr. Diocl. et Max. aa. et c. Septime. [c. 5. C. ibid.]

Si pater tuus pro alio spondit, excusare te a debitum non potis.

Lex 6. Idem a. et c. Ziparo. [c. 6. C. ibid.]

Creditor creditori invitus reddere pecunias non potest.

Lex 7. Idem a. Zoilo. [c. 7. C. ibid.]

Si solvere tibi pecuniam delegas eum corpus dare spopondit vel debitum constituit, suo nomine conveniri potest, alioquin adversus eum experiri pro chirographario debitore tuo frustra conaris.

Lex 8. Impr. Iust. a. ad Senatum. [c. 8. C. ibid.]

Innovatio confirmat anteriore pacto.

TITULUS XLII. De solutionibus et liberationibus.

Lex 1. Impr. Anto. a. Aristenete. [c. 1. C. VIII. 43.]

Debito, quo reddidit; si non dixit in capitaneum | [46]) eos reputare, et tc creditor in usura eos reputat.

Lex 2. Imp. Alexand. a. Basse. [c. 2. C. ibid.]

Fideiussores tunc absolvuntur, quando fiscus creditori succedit.

Lex 3. Impr. Gordianus a. Apollonio. [c. 3. C. ibid.]

Servus a libero mutuas pecunias accepit, si peculium suum ante non distraxit, reddet dns.

Lex 4. Idem a. Rufine. [c. 4. C. VIII. 43.]

Debitor si creditori reddit vel servo, cuius[47]) sit, absolutus est.

Lex 5. Idem a. Celso. [c. 5. C. ibid.]

Alterius debito exigere non potis, si eius non habes[48]) mandatum.

Lex 6. Idem a. Alexandro. [c. 6. C. ibid.]

De dubia rem[49]) transactio non fiet.

Lex 7. Impr. Philippus a. et Philippus c. Antiocho. [c. 8. C. ibid.]

Si pro debitorem compensasti, usuras non exigeris.

Lex 8. Idem a. et c. Rufo. [c. 8. C. ibid.]

Usuras, sicut in urbe, et in alio loco exigitur.

Lex 9. Id. Diocl. et Max. aa. Cassio. [c. 9. C. ibid.]

Pecuniā quē deb absente creditore si esse q. strati[50]), absolutus est.

Lex 10. Idem a. Ambrosio. [c. 10. C. ibid.]

Si legitima etate pro soluto dedit, heres eius solvere non potest.

Lex 11. Idem a. et c. Capituline[51]). [c. 11. C. ibid.]

Dum tu minor etate sis, maritus tuus debitore[52]) tuum citra tuo voto exigi[53]), tibi non praeiudicavit.

Lex 12. Id. a. et c. Euticio. [c. 12. C. ibid.]

Invitus[54]) vel absente creditore qui reddit, non est absolutus.

Lex 13. Idem a. et c. Phylotemo[55]). [c. 13. C. ibib.]

Si per mandatum te obligasti et post innovatione[56]) fecisti, et post solvisti, si creditor de una ratione duas scribsit[57]), veritas inquirenda est.

Lex 14. Idem a. et c. Gotheti. [c. 14. C. ibid.]

Creditor si confessus fuit recepisse se pecunias, plus est, quam scriptura.

Lex 15. Idem a. et c. Quadrationi. [c. 15. C. ibid.]

Si debitori tuo invitus cautionem reddidisti, manet tibi debitus.

Lex 16. Idem a. et c. Caridimo. [c. 16. C. ibid.]

Creditor a debitore in soluto noluit accipere, debitum licet exigi.

Lex 17. Idem a. et c. Cassio. [c. 17. C. ibid.]

Qui pro alio debitum solsit, ipsi est pignus obligatus. | [58])

---

44) Codex *nichil*. 45) Codex *nichil*. 46) Incipit fol. 199. A. 47) Codex *cul;*. 48) Pro *habes* Codex habet *abis*. 49) Leg. *re*. 50) Leg. fortasse *quam debitor absente creditore sequestravit*. 51) Leg. *Capitolinae*. 52) Leg. *debitorem*. 53) Leg. *exegit*. 54) Leg. *invito*. 55) Leg. *Philotimo*. 56) Leg. *innovationem*. 57) Leg. *scripsit*. 58) Incipit fol. 199. B.

Lex 18. Idem a. et c. Domitio. [c. 18. C. VIII. 43.]

Si procurator tuus pro te debitum reddidit, absolutus est.

Lex 19. Idem a. et c. Diogeni. [c. 19. C. ibid.]

Actor si per fraudem aliquo fecit, dno impedire non potest.

Lex 20. Idem a. et c. Eugratidi. [c. 20. C. ibid.]

Debitor creditori servi operas pro debito compensavit, valet.

Lex 21. Idem a. et c. Rupho. [c. 21. C. ibid.]

Quod minori pretio[59] vendidisti, firmum non est, ut tibi reliquo pretio[60] iusto adimpleat.

Lex 22. Idem a. et c. Grato. [c. 22. C. ibid.]

Charta caraxata recipienda non est.

Lex 23. Idem a. et c. Probatio. [c. 23. C. ibid.]

Si restituta pecunia non ostendis, sponsa pecunia[61] reddis.

Lex 24. Idem a. et c. Ruphino. [c. 24. C. ibid.]

Fundum, quem pignus posuisti, de meliorato dicere potis, sed plus vendita.

Lex 25. Idem a. et c. Antelliano. [c. 25. C. ibid.]

Solutio si non ostenditur, debitus persolvitur.

TITULUS XLIII. De acceptilationibus.

Lex 1. Impr. Antoninus a. Apronio. [c. 1. C. VIII. 44.]

Si auctor tuus pecunias recipit, heres debito exigere non potest.

Lex 2. Impr. Dioc. et Max. aa. et c. Claro. [c. 2. C. ibid.]

Donator si accepta pecunia innovatione[62] donationis fecit, replicari non licet.

TITULUS XLIV. De evictionibus[63].

Lex 1. Impr. Severus et Antoñ. aa. Monacio. [c. 1. C. VIII. 45.]

Qui fundum emit, ipse fructus consequitur, si aliud non convenit.

Lex 2. Idem a. et c. Quarte. [c. 2. C. ibid.]

Avus tuus quod[64] tibi donavit, contra coheredes tuos sub evictione agere potis ad exigenđ.[65]

Lex 3. Idem a. et c. Aureliano. [c. 3. C. ibid.]

Emptor antequam evincatur, auctore[66] convenire non potest.

Lex 4. Imp. Gordianus a. Georgio. [c. 4. C. ibid.]

A debitores alterius obligatas tibi pignus obposuit, actio tibi est contra debitore.

Lex 5. Idem a. et c. Patroniane. [c. 5. C. VIII. 45.]

De res oblegatas alii emisisti[67], de pretio agis.

Lex 6. Impr. Alex. a. Octavio[68]. [c. 6. C. ibid.]

Qui alienum vendidit, dupplum reddit, vel[69] si non promisit.

Lex 7. Idem a. Claro. [c. 7. C. ibid.]

Qui absque auctore litigat, perdet, sibi reputat.

Lex 8. Idem a. Clementio. [c. 8. C. ibid.]

Emptor si auctore vel[70] herede praetermisit, in lite perdet, sibi reputet.

Lex 9. Idem a. Terrentio[71]. [c. 9. C. ibid.]

Emptor contestat venditore, in lite inter noluit esse, victus est, recipit secundum documentum et rem melioratam.

Lex 10. Idem a. Largo. [c. 10. C. ibid.]

Venditor si fines demonstravit et alienos constiterit, tenetur.

Lex 11. Idem a. Clementi. [c. 11. C. ibid.]

Rem, quem[72] tu comparasti, venditorem tuum consensisti eam alii vendere, doli actio tibi impedit.

Lex 12. Impr. Gordianus a. Philippo. [c. 12. C. ibid.]

Servo, quem omisisti[73], liberum se ostendit, pretium[74] legibus recipit.

Lex 13. Idem a. Zoilo. [c. 13. C. ibid.]

Qui ex iudicio res refundit, eas res ab ipsa comparasti et victus fueris, recur | sum[75] non habes ad auctorem.

Lex 14. Idem a. Secundo. [c. 14. C. ibid.]

Pater si suo fundus ut filii vendidit, contra agere filius non potest, si heres est.

Lex 15. Impr. Philippus a. et Philippus c. Menandro. [c. 15. C. ibid.]

Si iuste iudicatum est, pignus exequi potest.

Lex 16. Impr. Diocl. et Max. aa. et c. Alexandro et Diogeni. [c. 16. C. ibid.]

Qui alienum tradidit, meliorationem rei recipit, sed rationes reditibus faciat.

Lex 17. Idem a. et c. Muciano. [c. 17. C. ibid.]

Pro rem, quem comparasti, ab alio damnum passus es, venditor tibi satisfaciat.

---

59) Codex p̄tio. 60) Codex p̄tio. 61) Codex *peccunia.* 62) Leg. *innovationem.* 63) Cod. *de evictionibus.* 64) Codex *qd.* 65) Leg. fortasse *exigendum.* 66) Leg. *auctorem.* 67) Fortasse *emisti.* 68) Incipit fol. 200. A. 69) Pro *vel* Codex habet *ut.* 70) Pro *vel* Codex habet Ɨ. 71) Leg. *Terentio.* 72) Leg. *quam.* 73) Hic latet *emisti.* 74) Codex *p̄tium.* 75) Incipit fol. 200. B.

Lex 18. Idem a. et c. Eutychio. [c. 18. C. VIII. 45.]

Servo, quem comparasti, si liberum se ostendit, ad auctorem reddis[76]. Quodsi servus est, non inquietabis auctorem.

Lex 19. Idem a. et c. Theodoro. [c. 19. C. ibid.]

Si rem alterius habuisti[77] obligatam[78], alii vendidisti, et emptor legitimum tempus possidit[79], ab emptore non inquietetur de evictione.

Lex 20. Idem a. et c. Oligio et alii. [c. 20. C. ibid.]

Si parentes vestri[80] rem vendiderunt, emptor evictus est, sciente vos vel parentes vestros, evictioni[81] poena teneris.

Lex 21. Idem a. et c. Eliodoro. [c. 21. C. ibid.]

Quocunque tempore ostensum fuerit hoc liberum esse, quod vendidit, exigitur venditor ab emptore.

Lex 22. Idem a. et c. Iulio. [c. 22. C. ibid.]

Fundum, quem comparasti, si alii oppositum fuit, si debitum reddis, iuste possedis[82].

Lex 23. Idem a. et c. Eustochio. [c. 23. C. ibid.]

Res, quas comparasti | [83] antea alii obnoxias fuerunt, evictus fueris, heres venditoris exigis.

Lex 24. Idem a. et c. Eutichio. [c. 24. C. ibid.]

Res venditas si alienas vel[84] liberas constiterit, absque evictione non absolvitur.

Lex 25. Idem a. et c. Saturninae. [c. 25. C. ibid.]

Ignorans liberum mancipium vendidisti, duplum pretium[85] reddis.

Lex 26. Idem a. et c. Neoni. [c. 26. C. ibid.]

Servum, quem vendidisti, si non defnieris, periculus venditoris est.

Lex 27. Idem a. et c. Theophilo. [c. 27. C. ibid.]

Emptor sciens alienum comparavit, contra venditore non habet[86] actione[87].

Lex 28. Idem a. et c. Maximiano. [c. 28. C. ibid.]

Emptor res venditori habet[88] obnoxias, siquid vendidit, non defendit, tenetur.

Lex 29. Idem a. et c. Hetreso[89]. [c. 30. C. ibid.]

Si sciendum alienum mancipium comparasti, ad auctorem recursum non habes[90].

Lex 30. Idem a. et c. Agatho[91]. [c. 31. C. ibid.]

Heres fideiussoris exigitur pro venditione[92].

Lex 31. Idem a. et c. Astio[93]. [c. 29. C. VIII. 45.]

Curator, quem cōmutaū. non defendet, dupplum reddet.

TITULUS XLV. Creditore[94] evictione[95] non debere.

Lex 1. Impr. Alexander a. Publicio. [c. 1. C. VIII. 46.]

Pignus sibi oppositum publicus vel privatus a creditore vendito, si alieno[96] constiterit esse, simplum reddit.

Lex 2. Impr. Gordianus a. Sabino. [c. 2. C. ibid.]

Pignus tibi obpositum si sub evictione vendidisti, ita teneris, si evictus fueris.

TITULUS XLVI. De patria potestate. | [97]

Lex 1. Impr. Severus et Antoninus aa. Titio. [c. 1. C. VIII. 47.]

Si pater filium suum dicat esse familias, qui iam tutela administravit, iudici est previderi.

Lex 2. Impr. Antoninus a. Patrone. [c. 2. C. ibid.]

Eius, quod in potestate patris agens habuisti, dominium ad patrem tuum pertinebit citra ea, que[98] non adquiruntur.

Lex 3. Impr. Alexander a. Artemidorum[99]. [c. 3. C. ibid.]

Quod filius adquisivit, pater non vendedit[1], si ei non est contumax.

Lex 4. Impp. Valerius et Galienus aa. et Valerianus c. Galle. [c. 4. C. ibid.]

Maternas iniurias requirentur, si filius superstis est, qui fecit.

Lex 5. Impp. Diocl. et Maximianus aa. Donatio. [c. 5. C. ibid.]

Filii matri reverentia et administrationem te prestent.

Lex 6. Idem a. Hermogeni. [c. 6. C. ibid.]

Filius abnegari non licet.

Lex 7. Idem a. Duplione. [c. 7. C. ibid.]

Filius si ex voto filius habeat, in avi potestate est.

Lex 8. Idem a. et c. Hemiliane. [c. 8. C. ibid.]

Libertus si ex iustis nuptiis filios habet, in ipsius est potestate.

---

76) Sic Cod. Leg. *redis.* 77) Cod. *abuisti.* 78) Cod. *oblegatam.* 79) Leg. *possedit.* 80) Pro *vestri* Codex habet *uri.* 81) Fortasse *evictionis.* 82) Leg. fortasse *possides.* 83) Incipit fol. 201. A. 84) Pro *vel* Cod. habet *ut.* 85) Cod. *dupplum p̄tium.* 86) Cod. *abet.* 87) Leg. *actionem.* 88) Cod. *abet.* 89) Inscriptio est const. 29. C. VIII. 45. 90) Cod. *abes.* 91) Inscriptio est const. 30. C. VIII. 45. 92) Cod. *vendictione.* 93) Inscriptio est const. 31. C. VIII. 45. 94) Leg. *creditorem.* 95) Leg. *evictionem.* Vox *pignoris* iniuria temporum excidisse videtur. 96) Leg. *venditum, si alienum.* 97) Incipit fol. 201. B. 98) Leg. *quae.* 99) Fortasse voluit *ad Artemidorum.* 1) Leg. *vendidit.*

Lex 9. Idem a. Nichagore. [c. 9. C. VIII. 47.]

Parentes filium negare non licet, nec a nutrimen repelli.

Lex 10. Impr. Constantinus a. ad Maximum pp. [c. 10. C. ibid.]

Libertas [2]) a maioribus tantum inpensum est.

TITULUS XLVII. De adoptionibus. | [3])

Lex 1. Impr. Gordianus a. Martiae. [c. 1. C. VIII. 48.]

Extranea persona adoptare filium sibi apud publicum iudicem fiet. Filium [4]), quem tibi naturalem dicis, si parentes sui testentur, delibera eum habere, Falcidia competit.

Lex 2. Impr. Diocl. et Max. aa. Themotheo. [c. 2. C. ibid.]

Inpuberem, quem ad vicem naturalis subulis adrogare desideras, si hii [5]), qui sanguinis necessitudinem iniunguntur [6]), id ei expedire apud praesidem provinciae confirmaverit [7]), filium habebis, sit aut [8]) bonorum quanta pars postremo iudicio tuo, quam si agere [9]) emancipatus fuerit, prebeatur [10]).

Lex 3. Idem a. et c. Martiano. [c. 3. C. ibid.]

Quem dicis libertum tuum esse, si non probas, vana est petitio.

Lex 4. Idem a. Procliano. [c. 4. C. ibid.]

Adoptare sibi alienum fillium non per chartula tabellionis, sed a iudice publicio [11]).

Lex 5. Idem a. et c. Vire. [c. 5. C. ibid.]

Mulier filiastrum suum sibi adoptare filium licet coram iudice.

Lex 6. Idem a. et čonsul [12]) Melitoni. [c. 6. C. ibid.]

Criminosa persona absque sacra persona absque sacra [13]) adoptare sibi filium licet.

Lex 7. Idem a. et c. Attico. [c. 7. C. ibid.]

Per legem homo filium sibi legibus adoptare licet.

Lex 8. Idem a. et c. Ysidori. [c. 8. C. ibid.]

Liberte sibi siuae filia sibi adoptare licet.

Lex 9. Idem a. et c. Marciano. [c. 9. C. ibid.]

Dominus servum si vult filium sibi adoptari licet. | [14])

Lex 10. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 10. C. ibid.]

Naturalis filius, si in testamentum pretermissus [15]) fuerit, agere potest. Hec [16]) lex et de nepotes et pronepotes naturalis loquitur.

Lex 11. Impr. Iustinianus a...... [17]) [c. 11. C. VIII. 48.]

Libertari et adoptari licet filio apud iudicem fieri.

TITULUS XLVIII. De emancipationibus liberorum.

Lex 1. Impp. Dioclitianus et Max. a. Herennio. [c. 1. C. VIII. 49.]

Si filius emancipatus, et suos filios licet emancipari.

Lex 2. Idem a. Genadie. [c. 2. C. ibid.]

. . . . [18])

Lex 3. Idem a. Heliodoro. [c. 3. C. ibid.]

Emancipatio solemnes scriptura queritur.

Lex 4. Idem a. et c. Coloniae. [c. 4. C. ibid.]

Nepus non ad auo au [19]) emancipatus, sed a patre, si superfutis est [20]).

Lex 5. Impr. Anastasius c. Constantino pp. [c. 5. C. ibid.]

Avo et proavo defuncto patre liceat nepote [21]) emancipare.

Lex 6. Impr. Iustinianus a. Ioh. pp. [c. 6. C. ibid.]

Emancipare liceat absque principis auctoritate.

TITULUS XLIX. De ingratis liberis.

Lex 1. Impp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Praetextum. [c. un. C. VIII. 50.]

Emancipatio resolvitur ab ingrato.

TITULUS L. De postlimio et de redemptoris ab ostibus [22]).

Lex 1. Impp. Severus et Antoninus aa. Garnio. [c. 1. C. VIII. 51.]

Filium de captivitate reversus est, exhereditari non potest; in captivitate filii procreati heres esse non licet.

Lex 2. Impr. Cordianus [23]) ag. Pupliciumuūano [24]). [c. 2. C. ibid.]

Coniugium tuum ab hostibus redemisti, a te separari | [25]) non potest.

Lex 3. Impr. Dioc. et Max. aa. Uuaro. [c. 3. C. ibid.]

Cognatus tuus ab hostibus captus, dum vivet, res eius sub idonea fideiussione conservetur.

Lex 4. Idem a. Hermogeni. [c. 4. C. ibid.]

---

2) Leg. *libertati.* 3) Incipit fol. 202. A. 4) Secunda pars huius legis, quae incipit a verbis *filium quem*, aliunde hausta videtur esse. 5) Leg. *hi.* 6) Leg. *necessitudine ei iunguntur.* 7) Leg. *confirmaverint.* 8) Leg. *ita ut.* 9) Pro *agere* malo *a te.* 10) Leg. *praebeatur.* 11) Leg. *publico.* 12) Pro *consul* legendum *Caesar.* Vox *consul* ex male intellecta nota orta est, qua *Caesar* significatur. 13) Voces *persona absque sacra* ortae sunt ex male repetitis verbis, quae antecedunt. 14) Incipit fol. 202. B. 15) Leg. *praetermissus.* 16) Leg. *Haec.* 17) Haec lacuna in Codice notata non est. 18) Contextus const. 2. C. VIII. 49. in Codice desideratur absque ulla lacunae suspicione. 19) Litterae *au* a secunda manu deletae sunt. 20) Leg. videtur *si superstes est*, vel, ut noster loqui solet, *superstis.* 21) Crediderim legendum esse *nepotem.* 22) Fortasse voluit *de postliminio et redemptis ab hostibus.* 23) Sic Cod. Leg. *Gordianus.* 24) Litterae *umuū* a sec. manu deletae sunt. 25) Incipit fol. 203. A.

Ab hostibus captus, priusquam cognoscatur mortuus, nec a filiis eius distrahatur eius bona.

Lex 5. Idem a. et c. Ursae. [c. 5. C. VIII. 51.]

A captivitate reversus a successione non fraudetur.

Lex 6. Idem a. et c. Iusto. [c. 6. C. ibid.]

Redemptus pretium restituat.

Lex 7. Idem a. et c. Claudium [26]. [c. 7. C. ibid.]

Fili nobili [27] redempta, in prostitutum posuerit, sine pretio libera effigitur [28].

Lex 8. Idem a. et c. Matrone. [c. 8. C. ibid.]

Captiva reddita partum fecerit, quod natum est ... [29]

Lex. 9. Idem a. et c. Gregorio. [c. 9. C. ibid.]

Filius, de captivitate reversus, hereditare non fraudat [30].

Lex 10. Idem a. et c. Apollodore. [c. 10. C. ibid.]

Servi de captivitate reversi sub domini serviant.

Lex 11. Idem a. et c. Eutychio. [c. 11. C. ibid.]

Liber ab hostibus redemptus reddito pretio liber est.

Lex 12. Idem a. et c. Quintianae. [c. 12. C. ibid.]

Miles, q de manu inimici retulit, sine pretio eos amittat.

Lex 13. Idem a. et c. Aurelio. [c. 13. C. ibid.]

Ab hostibus [31] liberam redemptam eam sociavit; fili nati liberi sunt et mater.

Lex 14. Idem a. et c. Severae. [c. 14. C. ibid.]

De captivitate regressus ab hereditate non fraudatur. | [32].

Lex 16. [33] *Idem a. et c. Basiline.* [c. 16. C. ibid.]

Originalius tuus ab hostibus redemptus, reddito pretio [34], recipis.

Lex 17. Idem a. et c. Diogenio. [c. 17. C. ibid.]

Liber redemptus, restituto pretio, liber efficiatur et parentum substantia [35] consequatur.

Lex 18. Idem a. et c. Triphoniano. [c. 18. C. ibid.]

A captivitate regressus [36] res, quas amiserat, intra anno erit repetitio.

Lex 19. Impr. Valentinianus, Valens et Grnus a. ad Severianum ducem. [c. 19. C. VIII. 51.]

Qui non ex voluntate apud gentes fuit, sed captivus, sed, postquam regressus fuerit, res, quas illi ab alio tenetur, recipiat.

Lex 20. Impr. Honorius et Theodosius aa. Theodoro pp. [c. 20. C. ibid.]

Liber redemptus, pretium restituto aut quinquennio obsequii operis praestito [37], liber efficiatur.

TITULUS LI. De infantibus expositis liberis et servis et de his, qui sanguinolentus [38] emptos vel nutriendos. [c. 2. C.ibid.]

Lex 1. Impr. Alexander a. Claudio. [c. 1. C. VIII. 52.]

Partus ale vel latine [39]. Si ab alio tenetur, recipis; pro sumptus et artificium pretium restituis.

Lex 2. Impp. Valentinianus, Valens et Grnus a. ad Probum pp.

Suum vel ancille filium proiectum qui colliget et nutriet, servum illum non tenet, nec, qui eum proiecit, recipit.

Lex 3. Impp. Iustinianus a. Demostheni pp. [c. 3. C. ibid.]

Qui infantem proiecit, collegit et nutriet, nulla | [40] conditione eum teneat, nec his, qui eum proiecit.

TITULUS LII. Que sit longa consuetudo.

Lex 1. Impr. Alexander a. Abro. [c. 1. C. VIII. 53.]

Consuetudo rationalis custodienda est.

Lex 2. Impr. Constantinus aa. ad Proculus [41]. [c. 2. C. ibid.]

Consuetudo illa servanda est, rationi et legi concordant [41 b].

Lex 3. Impp. Leo et Antoninus a. Alexander [42]. [c. 3. C. ibid.]

Iusta consuetudo pro lege servetur.

TITULUS LIII. De donationibus.

Lex 1. Impp. Severus et Antoninus a. Lucio. [c. 1. C. VIII. 54.]

Res donatas si reteneantur, exigi potest.

Lex 2. Impp. Gordianus a. Leoni. [c. 2. C. ibid.]

Quod tibi pater per emancipationem donavit heres eius te exigere non potest.

---

26) Legendum videtur *ad Claudium*. 27) Nonne *filia nobilis?* 28) Leg. *efficitur*. 29) Haec lacuna in Codice notata non est. 30) Leg. *hereditate non fraudatur*. 31) Codex *hotibus*. 32) Incipit fol. 203. B. 33) Sic Codex, lege 15. h. t. praetermissa. 34) Codex *ptio*. 35) Leg. *substantiam*. 36) Leg. fortasse *regressis*. 37) Cod. *prestito*. 38) Leg. fortasse *sanguinolentos*. 39) Hoc quid sit, me fugit. 40) Incipit fol. 204. A. 41) Leg. *Proculum*. 41b) Voluit fortasse *concordans*. 42) Leg. *Alexandro*.

Lex 3. Impp. Decius a. Marcellino. [c. 3. C. VIII. 54.]

Res donatas perpetua firmitas est.

Lex 4. Imp. Probus a. Marciae. [c. 4. C. ibid.]

Donatio non per actore, set per dominum[43] fiet.

Lex 5. Impp. Carus et Carinus et Numerius aa. Falconellae. [c. 5. C. ibid.]

Libertatis donatio et per epistolam fiet.

Lex 6. Impr. Diocls et Max. aaa. Arestiano. [c. 6. C. VIII. 54.]

Donatio absente firma est.

Lex 7. Idem a. Iulio. [c. 7. C. ibid.]

Census est praeiudicium[44] non facit. Quod si te presentem mancipata[45] alius suum nomen describat, se eas adquireret.

Lex 8. Idem aug. Flore. [c. 8. C. ibid.]

Si te abse......[46]

---

43) Pro *dominum* Codex *dnm*. 44) Codex *preiudicium*. 45) Leg. *mancipia tua*. 46) Hoc loco Codex desinit sine ulla lacunae significatione. In quo manifestum est, iniuria temporum aliquot folia periisse, vel in nostro exemplari vel in eo exemplari, unde noster liber transscriptus est.

ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΝΟΜΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

ΕΚ ΤΩΝ ΝΕΑΡΩΝ

ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

ΣΥΝΗΓΟΡΟΥΣΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΥΡΟΥΣΑΙ ΤΟΥΣ ΤΩΝ ἉΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥΣ ΚΑΝΟΝΑΣ[1]).

CONSTITUTIONES LEGUM CIVILIUM

EX NOVELLIS

IMPERATORIS IUSTINIANI

QUAE CONSENTIUNT ET CONFIRMANT SANCTORUM PATRUM ECCLESIASTICOS CANONES.

α'.

Αὐτοκράτορες[2]) *Θεοδόσιος καὶ Οὐαλεντινιανὸς αα.*[3]) *Ὁρμίσδᾳ*[4]) *ἐπάρχῳ πραιτωρίων.*

§. 1. *Θεσπίζομεν πάντα, ὅσα Πορφύριος ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ μανίας ἐλαυνόμενος ἢ ἕτερός τις κατὰ τῆς εὐσεβοῦς τῶν Χριστιανῶν θρησκείας συνέγραψε, παρ' οἱφδήποτε*[5]) *εὑρισκόμενα πυρὶ παραδίδοσθαι*[6]). *Πάντα γὰρ τὰ κινοῦντα τὸν θεὸν εἰς ὀργὴν συγγράμματα καὶ τὰς*[7]) *ψυχὰς ἀδικοῦντα οὐδὲ εἰς ἀκοὰς*[8]) *ἀνθρώπων ἐλθεῖν βουλόμεθα.* §. 2. *Ἔτι θεσπίζομεν τοὺς ζηλοῦντας τὴν ἀσεβῆ*[9]) *Νεστορίου πίστιν ἢ τῇ ἀθεμίτῳ*[10]) *αὐτοῦ διδασκαλίᾳ ἀκολουθοῦντας, εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἶεν ἢ κληρικοί, τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν ἐκβάλλεσθαι· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀναθεματίζεσθαι, ἐξουσίαν ἐχόντων τῶν βουλομένων ὀρθοδόξων τῶν ἑπομένων τῇ εὐσεβεῖ ἡμῶν νομοθεσίᾳ*

Const. 1.

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Hormisdae praefecto praetorio. c. 3. C. 1. 1. *(de summa trinitate.)*

§. 1. Sancimus, ut omnia, quaecunque Porphyrius sua pulsus insania vel alius quis contra religiosum Christianorum cultum conscripsit, apud quemcunque inventa fuerint, igni tradantur. Omnia enim scripta, quae Deum ad iram movent et mentes offendunt, ne ad aures quidem hominum pervenire volumus. §. 2. Ad haec sancimus, ut, qui impiam Nestorii fidem affectant, vel nefariam eius doctrinam sectantur, si quidem episcopi sint vel clerici, e sacris ecclesiis eiiciantur; sin laici, anathematizentur, orthodoxis, qui piam nostram legislationem sequuntur, si velint, licen-

---

1) Aug. *Augustini* collectionem constitutionum Graecarum Codicis Iustiniani designat. In subscriptionibus contulimus etiam sex Codices Parisienses, ex quibus singulos litteris distinctos habebimus. Sunt autem hi: Codex Graecus Paris. 1334. *C.* — Codex Gr. Paris. 1324. *A.* — Codex Gr. Paris. 1336. *F.* — Cod. Gr. Paris. 1320. *D.* — Codex Coislin. 209. *B.* — Codex Coislin. 1355. *G.* — Mon. Codicem Monacensem designat. Inscriptio eodem modo in Paris. habet. Nisi quod C. G. habent *ἔκ τε τῶν.* Mirum quod G. post *βασιλέως* addit *διατάξεων καὶ ἑτέρων βασιλέων.*
2) Numerus α'. in Monacensi ad marginem a sec. manu habetur. In Pariss. hi numeri plane desunt, excepto Cod. B., qui hos a pr. manu habet scriptos. — Aug. *βι. α'. τι. α'. ἡ τρίτη διάταξις τοῦ πρώτου βιβλίου καὶ τίτλου τοῦ κώδικος.* Haec desunt in Codicibus, nisi quod solus Mon. ad marginem, sed a prima manu, exhibet *βι. α'. τοῦ κωδ. τι. α'. διατ. γ'.*
3) In Var. Lect. Aug. *αὔγουστοι.* 4) Mon. *Ὁρμίσδα.* 5) Mon. *παροιωδήποτε.* Aug. *παρ' οἱῳδήποτε.* 6) Aug. in Var. *παραδιδόσθω.* 7) *τὰς* omitti inter variantes Aug. adnotavit. 8) *ἀκοὴν* Aug. inter variantes. *Ἀκοᾶς* Cod. D.
9) *ἀσεβεῖ* Cod. D. 10) Aug. *ἀθεμίτῳ.* Cod. D. *ἀθεμίτων.*

διχα φόβου καὶ βλάβης δημοσιεύειν αὐτοὺς καὶ ἐλέγχειν. §. 3. Ἐπειδὴ δὲ ἦλθεν εἰς τὰς εὐσεβεῖς ἡμῶν ἀκοάς, ὥς τινες διδασκαλίας τινὰς συνέγραψαν καὶ ἐξέθεντο ἀμφιβόλως [11]) καὶ [12]) οὐκ ἀκριβῶς συμφωνούσας [13]) τῇ ἐκτεθείσῃ ὀρθοδόξῳ πίστει παρὰ [14]) τῆς ἁγίας συνόδου τῶν συνελθόντων ἐν Νικαίᾳ καὶ ἐν Ἐφέσῳ ἁγίων πατέρων καὶ Κυρίλλου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς [15]) μνήμης τοῦ γεγονότος τῆς μεγάλης Ἀλεξανδρέων πόλεως ἐπισκόπου, κελεύομεν τὰ [16]) γεγονότα τοιαῦτα συγγράμματα ἢ πρὸ τούτου ἢ καὶ νῦν ἐμπίπρασθαι [17]) καὶ διαφερόντως τὰ Νεστορίου καὶ τελείῳ ἀφανισμῷ [18]) παραδίδοσθαι, ὥστε μηδὲ [19]) εἰς ἀνάγνωσιν τινὸς ἐλθεῖν, τῶν [20]) τοιαῦτα συγγράμματα ἤτοι βιβλία ἔχειν καὶ ἀναγινώσκειν ἀνεχομένων τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν ὑφορωμένων. τοῦ δὲ λοιποῦ μηδενὶ ἐξεῖναι παρὰ [21]) τὴν ἐκτεθεῖσαν [22]) πίστιν, καθάπερ εἰρήκαμεν, τὴν ἐν Νικαίᾳ καὶ ἐν Ἐφέσῳ [23]) λέγειν τὶ ἢ διδάσκειν. δατ. XIV. cL. μαR. cp. ZεNONε ετ ροςτYμιαΝΟ ϽϽss. [24])

tiam habentibus, absque metu et damno eos indicandi accusandique. §. 3. Quum vero ad pias nostras aures pervenerit, a quibusdam doctrinas quasdam conscriptas editasque esse ambigue, quaeque non accurate orthodoxae fidei congruunt, quae a sancta sanctorum patrum, qui Nicaeae et Ephesi convenerunt, synodo, et Cyrillo piae memoriae, qui magnae Alexandrinae civitatis episcopus quondam fuit, exposita est, iubemus, talia scripta, vel quae antea facta sunt vel quae nunc fiunt, ac potissimum ea, quae Nestorii sunt, comburi perfectoque interitui tradi, ut nec in cognitionem cuiusquam veniant, his, qui talia scripta vel libros habere legereque sustinuerint, ultimum supplicium metuentibus; in posterum vero nemini licere adversus fidem, prout diximus, Nicaeae Ephesique expositam dicere quicquam vel docere. ***Datum XIV. Kalendas Martias Constantinopoli Zenone et Postumiano coss.***

c. 26. C. 1. 2. (de sacrosanctis ecclesiis.)

Ἰουστινιανοῦ [25]) τοῦ εὐσεβεστάτου [26]) βασιλέως περὶ τελευτώντων καὶ καταλιμπανόντων κληρονόμον [27]) ἐκκλησίαν οἱανδήποτε.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

Ἐπειδήπερ ἐν πολλαῖς ἤδη διαθήκαις εὕρομεν τοιαύτας ἐνστάσεις, καθ᾽ ἃς ἢ [28]) ἐξ ὁλοκλήρου [29]) τὶς ἔγραψε [30]) τὸν δεσπότην ἡμῶν Χριστὸν κληρονόμον, μὴ [31]) προσθεὶς εὐκτήριον οἶκον μηδένα ἢ αὐτὸν τὸν δεσπότην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξ ἡμισείας [32]) ἢ ἐξ ἑτέρων ἀνίσων μερῶν, ἕτερον δέ τινα ἐξ ἡμισείας [33]) ἢ ἄλλης μοίρας (ἤδη γὰρ καὶ [34]) πλείοσι [35]) διαθήκαις κατὰ τοῦτον γενομέναις τὸν τρόπον ἐνετύχομεν), καὶ πολλὴν ἀδηλίαν ἐντεῦθεν [36]) οὖσαν [37]) κατὰ τοὺς παλαιοὺς ὁρῶμεν νόμους, καὶ τοῦτο ἐπανορθούμενοι θεσπίζομεν, εἰ μὲν τὸν δεσπότην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν γράψειέν [38]) τις κληρονόμον ἢ ἐξ ὁλοκλήρου [39]) ἢ ἐκ μέρους, ἄντικρυς δοκεῖν τὴν κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν ἢ τὴν κώμην ἢ τὸ χωρίον, ἐφ᾽ ἧς καθέστηκεν ὁ τελευτήσας, ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν ἐνίστασθαι κληρονόμον καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν ἔνστασιν ἀπαιτεῖσθαι παρὰ [40]) τῶν θεοφιλεστάτων αὐτῆς οἰκονόμων [41]) ἢ εἰς τὸ μέρος καθ᾽ ὅσον [42]) κληρονόμος γραφῇ, αὐτοῦ τοῦ κρατοῦντος ἢ καὶ [43]) ληγάτον ἢ [44])

[Const. 2.] Iustiniani piissimi imperatoris constitutio de his, qui decedunt et quamcunque ecclesiam heredem scribunt.

Idem imperator Iuliano praefecto praetorio.

Cum iam in multis testamentis invenerimus tales institutiones, quibus vel ex asse quispiam dominum nostrum Christum heredem scripsit, nulla aede sacra adiecta, vel ipsum dominum nostrum Iesum Christum ex semisse aliisve inaequalibus partibus, alium vero quempiam ex semisse vel alia parte (iam enim in plura testamenta, quae hoc modo facta sunt, incidimus) exindeque multam incertitudinem secundum veteres leges exoriri videamus, hoc quoque emendantes sancimus, ut, si quis dominum nostrum Iesum Christum vel ex asse vel ex parte heredem scripserit, eius civitatis vel castelli vel agri, in quo defunctus erat, sanctissima ecclesia manifesto videatur heres instituta, hereditasque a Dei amantissimis oeconomis eius vel ex asse vel ex parte, ex qua heres scripta est, exigatur, hoc ipso valente et, si legatum vel fideicommissum relictum

---

11) Aug. ad marginem, stella apposita, notat ἀμφιβόλους. Cod. D. ἀμφιβολῶς. 12) Vox καὶ in Cod. D. deest. 13) Aug. ex errore σιμφωνοῦσας, in Add. συμφωνοῦσας. Cod. D. ἐμφωνούσας. 14) Mon. περί. 15) Pro εὐσεβοῦς Aug. et Cod. D. habet εὐλαβοῦς. Idem inter var. εὐσεβοῦς. 16) τὰ μὲν Aug. 17) ἐμπιπρᾶσθαι Mon. 18) Aug. inter variantes ἀφορισμῷ. 19) Mon. μὴ δέ. Aug. μήτε, sed inter var. μηδέ. 20) Pro τῶν Aug. τῶν δέ. Idem tamen inter var. notat, pro τῶν δὲ alibi haberi τά, alibi τῶν τά. 21) Sic Aug. — Mon. περί. 22) Aug. ἐκτεθεῖσαν. 23) Mon. ἐνεφίσω. 24) Mon. addit ἐξεφωνήθη ις΄. (ergo legit Dat. XVI.) καλανδ. Μαρτίου μετὰ τὴν ὑπατείαν Ζήνωνος καὶ Ποστομιανοῦ ὑπάτων in contextu. — Aug. latinis litteris: *Datum XIIII. Kal. Mar. CP. Zenone et Postumiano Coss.* — G. habet δ. xιυ kω apis p.. NONECTPOSTUMIANO ɔss. Reliquorum codd. subscriptiones, ne longi simus, in unum coniungamus. Habent: d' (hoc deest in A.) XIU K. Map. Y (ultima littera in A. deest.) CP. (Cod. A. KP) ZENONE CT POSTUMIANO (Cod. A. POSTUMANO, Cod. D. postouμιανο) ɔss. 25) Ad marginem Mon. βι. α΄. τοῦ κωδ. τϊ. β΄. διατ. η΄. Ζήτει καὶ τὴν ρλα΄. νεαράν. Verba ἡ κς΄. διατ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου, quae sunt apud Augustinum, in reliquis exemplaribus non habentur. 26) εὐλαβεστάτου A. 27) κληρονομίαν A. 28) Sic Aug. — Mon. εἰ habet pro ἤ. 29) Mon. ἐξολοκλήρου. 30) ἔγραψεν Cod. D. 31) Sic Aug. — Mon. μη. 32) Sic Aug. — Mon. ἐξημισείας. 33) Sic Aug. — Mon. ἐξημισείας. 34) Vox καὶ deest apud Aug. et in Cod. D. 35) πλείωσι Aug. 36) ἐντεύθεν Aug. 37) οὔσαν ex errore Aug. 38) γράψειέ τις Aug. et Cod. D. 39) Mon. ἐξολοκλήρου. 40) Pro παρὰ Mon. habet περί. 41) οἰκονομων Cod. D. 42) Cod. D. καθόσον. 43) Leg. εἰ καί. 44) Sic Aug. — Mon. εἰ habet pro ἤ.

φιδικόμισσον[45]) καταλειφθείη[46])· καὶ ταῦτα διαφέρειν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, ἐφ' ᾧτε[47]) εἰς πτωχῶν ἀποτροφὴν[48]) αὐτὰ προχωρεῖν[49]). §. 1. Εἰ δὲ ἑνὸς τῶν ἁγίων ἀρχαγγέλων ἐμνήσθη ἢ τῶν προσκυνητῶν μαρτύρων, μὴ ποιησάμενος οἴκου μνείαν (τοῦτο ὅπερ ἴσμεν παρά τινος διατυπωθέν, καίτοι τῶν ἐπιφανῶν γεγονότος καὶ τῇ περὶ λόγους καὶ νόμους ἐνευδοκιμηκότος[50]) παιδείᾳ), εἰ μὲν ἐστὶ[51]) κατὰ τὴν πόλιν ἐκείνην, ἢ τὴν ἐνορίαν αὐτῆς εὐκτήριος οἶκος, εἰς τιμὴν ἐκείνου τοῦ σεβασμιωτάτου ἀρχαγγέλου ἢ τοῦ ἁγιωτάτου μάρτυρος αὐτὸν δοκεῖν γεγράφθαι κληρονόμον· εἰ δὲ οὐκ ἔστι κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν ἢ τὴν ἐνορίαν τοιοῦτος οἶκος, τηνικαῦτα τοὺς κατὰ τὴν μητρόπολιν σεβασμίους οἴκους, καὶ εἰ κατ' αὐτὴν γοῦν εὑρεθείη τοιοῦτός τις οἶκος[53]), ἐκείνῳ δοκεῖν τὸν κλῆρον ἢ τὸ πρεσβεῖον ἢ τὸ Fιδιcόμισσον[54]) μδς[55]) καταλελεῖφθαι, εἰ δὲ μηδὲ[56]) ἐκεῖσε φανείη[57]) τοιοῦτός τις οἶκος[58]) ὤν, αὖθις τὰς κατὰ τόπον ἁγιωτάτας ἐκκλησίας καὶ τοῦτο λαμβάνειν. δηλονότι[59]) ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἅπαντες οἱ λοιποὶ δικαίως παραχωροῦσιν οἶκοι[60]), πλὴν εἰ μὴ γένοιτο πρόδηλος[61]) ὁ τελευτήσας ἕτερον μέν τι[62]) ἐνθυμηθεὶς ὄνομα προσθῆναι[63]), ἕτερον δὲ εἰπὼν[64])· διὰ τὸ καί τι τοιοῦτον ἡμᾶς γνόντας[65]) κατά τινα διαθήκην ἐπὶ τοῦ Πόντου γενέσθαι κἀκεῖσε[66]) πάλιν τὸ ἀληθὲς[67]) ἀντὶ τοῦ γεγραμμένου παρασκευάσαι[68]) κρατῆσαι[69]). §. 2. Εἰ μέντοι ὁ[70]) διαθέμενος ῥητὸν μὴ θείη τόπον, εὑρεθείη δὲ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει ἢ τῇ περιοικίδι[71]) εὐκτήρια πολλὰ καθεστῶτα, εἰ μὲν ἔν τινι τούτων συχνῶς[72]) ὁ τελευτήσας ἐφοίτα καί τινα πρὸς αὐτὸ[73]) μείζονα εἶχε[74]) προσπάθειαν, ἐκείνῳ[57]) δοκεῖν καταλελεῖφθαι τὸ πρεσβεῖον. εἰ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον[76]) εὑρίσκοιτο, μᾶλλον ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐνδεεστέρῳ οἴκῳ καὶ δεομένῳ βοηθείας δοκεῖν τὸ τοιοῦτο καταλελεῖφθαι πρεσβεῖον ἤτοι τὴν κληρονομίαν. δα' XIII. CL. NOEμ. cR. Laωpaδ. ἔτ. oR. uc. ɔs.[77])

sit; haecque ad sanctissimas ecclesias pertineant, ut ad pauperum alimoniam proficiant. §. 1. Si vero unius ex sanctis archangelis vel venerandis martyribus meminerit, nulla facta aedis mentione (hoc, quod scimus a quodam dispositum, licet ex illustribus fuerit, verborumque et legum doctrina spectatus), si qui est in illa civitate territoriove eius venerabilis locus, in honorem illius reverendissimi archangeli vel sanctissimi martyris hunc videri sancimus scriptum esse heredem; sin vero in eadem civitate territoriove eius talis domus non est, tunc eas, quae in metropoli sunt, venerabiles domos, ac, si quidem in ipsa talis domus inventa sit, hereditatem illi vel legatum vel fideicommissum relictum, si vero illic nulla talis domus appareat, tunc, quae in eo loco sunt sanctissimae ecclesiae, eas et hoc accipere. Sanctissimis videlicet ecclesiis reliquae omnes domus concedunt, nisi manifesto appareat, defunctum de alio quidem nomine, quod adiiceret, cogitasse, de alio vero locutum esse. Tale quid enim in quodam testamento Pontici cuiusdam factum esse cognovimus, effecimusque, ut et illic veritas pro eo, quod scriptum erat, valeret. §. 2. Si quidem testator certum locum non apposuerit, inveniantur autem in illa urbe territoriove eius templa multa eiusdem nominis, siquidem in aliquo ex his defunctus assidue versabatur, maioremque quandam erga id ipsum affectionem habebat, illi videri relictum esse legatum; sin vero nullum tale inveniatur, magis ei ex eodem nomine videri tale legatum vel hereditatem esse relictam domui, quae prae reliquis indiget auxilioque eget. *Datum XIII. Kal. Novembres Constantinopoli Lampadio et Oreste VV. CC. coss.*

Λέοντος[78]) *νόμος περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι μοναχὸν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ καὶ περιάγειν ἐν πόλει*[79]).

(Const. 3.) Leonis constitutio de hoc, ne monacho liceat ex monasterio suo egredi et in civitate circumire. c. 29. C. 1. 3. (*de episcopis.*)

---

45) Aug. *φιδικόμμισσον.* Cod. D *Fιδεικόμισσον.* 46) Aug. *καταληφθείη.* 47) Aug. *ἐφ' ᾧ τέ.* 48) Aug. *ἀποστροφήν*, in Add. *ἀποτροφήν.* 49) Pars ultima vocis *προχωρεῖν* apud Aug. male deest. Verum idem in Add., quae desunt, addidit. 50) Pro *ἐνευδοκιμηκότος*, quod habet Mon., Aug. habet *εὐ εὐδοκιμηκότος.* 51) Aug. *ἔστι.* 53) Aug. *οἶκος.* 54) Sic Mon. — Aug. habet *φιδεικόμισσον*, Cod. D. *φιδεικόμμισσον.* 55) Vox *μδς* deest apud Aug. 56) Mon. et Cod. D. *μὴ δέ.* — Aug. *μή.* 57) Aug. *φανεῖη.* 58) *οἶκος* Aug. 59) Pro *δηλονότι* Cod. D. habet *δῆλον* ⁄·. 60) Aug. *οἶκοι*, Mon. *οἴκου.* 61) Sic Aug. — Mon. *πρόδηλον.* 62) Cod. *ᵘ̃τι* pro *μέν τι* habet. 63) *προσθεῖναι* Cod. D. 64) *εἰπῶν* Aug. 65) *γνόντας* Aug., Cod. D., sed Mon. *γνῶντας.* 66) *κἀκεῖσαι* Aug., in Add. *κἀκεῖσε.* 67) *τὸ ἀληθὲς* deest apud Aug. 68) *παρασκευᾶσαι* Cod. D. 69) Post *κρατῆσαι* Aug. addit *τὸ ἀληθές.* 70) Pro *ὁ* Aug. habet *ὁ μέν.* 71) Sic et Mon. a secunda manu. Prima habuit *περιοικήδη.* 72) Pro *συχνῶς* Aug. male *συγχνῶς.* 73) Pro *αὐτὸ* Cod. D. habet *αὐτόν.* 74) Aug. ex errore *εἶχε.* Cod. D. *εἶχ̆.* 75) Pro *ἐκείνῳ* Cod. D. habet *ἐκείνω.* 76) *τοιοῦτο* Aug., Cod. D. 77) Mon. in contextu Graecam subscriptionis versionem addidit: *ἐξεφωνήθη ιγ'. καλανδῶν Νοεμβρίων μετὰ τὴν ὑπατείαν Λαμπαδίου καὶ Ὀρέστου βικαρίων ϛ ὑπάτων.* Siglum VC. male intellexit. Quo cum *vir clarissimus* designetur, inde Graecae translationis auctor *vicarium et consulem* effinxit. Manifesto argumento, subscriptiones harum constitutionum Graecarum ab initio lingua Latina fuisse conceptas. — Subscriptio in G. ita habetur concepta: *δ.* XIII k NOuʒ cR Laμϑ ετoR uc σɔų. Cod. D. haec habet: δ. XII IL NoN cRuA ωRετoR ūs ɔu. Reliquorum codicum haec est lectio. *δατ* (pro his A. et C. habent *δ.*) XIII (pro his A. habet *χω*) k. NOM cR LAMR (LAMR desunt in A.) ET OR UC (Pro UC Cod. B. habet US, Cod. A. vero UCσ, quae C plane omittit) ɔs. — Augustinus subscriptionem Latinis litteris expressit hanc: *Dat. XIII. kal. NOV. CP. LAMPR. V. C. Cos.* Idem in Add. correxit *Lamp.* pro *Lampr.* 78) Ad marginem Mon. a sec manu *γ'.* Parisienses numerum non habent. 79) Ad marginem Mon. *βι. α'. τι. γ'. διατ. κθ'. τοῦ κωδ. Ζήτει καὶ Nᵇ. ε'. καὶ οθ'. καὶ ρλγ'.* Haec a prima manu. Desunt autem in Paris.

Αὐτοκράτορες Λέων καὶ Ἀνθέμιος αα. Ζήνωνι στρατηγῷ.

Οἱ ἐν τοῖς μοναστηρίοις διατρίβοντες μὴ ἐχέτωσαν ἐξουσίαν ἐξιέναι τῶν μοναστηρίων ἢ καὶ ἐν τῇ Ἀντιοχέων ἢ καὶ ἐν ἑτέραις πόλεσιν ἀναστρέφεσθαι, ὑπεξαιρουμένων[80]) μόνων τῶν καλουμένων ἀποκρισιαρίων, οἷς ἄδειαν παρέχομεν ἐθέλουσι διὰ μόνας ἀναγκαίας ἀποκρίσεις εἰσιέναι. καὶ οὗτοι δὲ αὐτοὶ οἱ ποιούμενοι τὰς εἰσόδους φυλαττέσθωσαν περὶ θρησκείας[81]) ἢ δόγματος διαλέγεσθαι, ἢ συμβουλαῖς τισὶ[82]) πρὸς στάσιν[83]) ἢ[84]) ταραχὴν ὁρώσαις[85]) τὰς ἁπλουστέρας ψυχὰς τοῦ δήμου παρατρέπειν, γινώσκοντες, ὡς ἀμολοῦντες τῶν προστεταγμένων παρὰ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας τῇ τῶν νόμων ὑποβληθήσονται αὐστηρίᾳ. δᾶτ'. CL. Iyh. CP. LEONE. ἀμψyι. ἔτ PROYIAN ͻs.[86])

Impp. Leo et Anthemius aa. Zenoni praetori.

Qui in monasteriis degunt, potestatem ne habento ex monasteriis egrediendi aut etiam in Antiochensi vel etiam in reliquis civitatibus conversandi, exceptis solis his, qui apocrisiarii vocantur, quibus licentiam damus, si velint, propter solas apocrises necessarias intrandi. Atque hi vero ipsi, qui ingrediuntur, caveant, ne de religioso cultu vel dogmate disputent, vel consiliis quibusdam, quae ad seditionem tumultumve spectant, simpliciores populi animos seducant, scientes, se, si ea, quae a nostra pietate iussa sunt, negligant, legum severitati subiectum iri. *Datum Kal. Iun. Constantinopoli Leone aug. IV. (?) et Probiano coss.*

c. 42. C. 1. 3. *(de episcopis et clericis.)*

Ἰουστινιανοῦ[87]) νόμος περὶ τοῦ τρεῖς ἄνδρας χρῆναι δοθῆναι εἰς ψήφισμα ἐπισκόπου καὶ τὸν γινόμενον ἀγύναιον καὶ ἄτεκνον εἶναι χρή[88]).

(Const. 4.) Iustiniani constitutio de hoc, ut tres viri ad decretum de episcopo faciendum adhiberi debeant, atque is, qui episcopus fit, sine uxore et liberis esse debeat.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς α. Ἀταρβίῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

Πᾶσαν ἀεὶ ποιούμενοι πρόνοιαν τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν εἰς τιμήν τε καὶ δόξαν[89]) τῆς ἁγίας ἀχράντου[90]) καὶ ὁμοουσίου τριάδος, δι' ἧς σώζεσθαι ἡμᾶς τὲ[91]) αὐτοὺς καὶ τὴν κοινὴν πολιτείαν πεπιστεύκαμεν, ἀκολουθοῦντες δὲ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἁγίων ἀποστόλων περὶ τοῦ ἀνεπιλήπτους ὀφείλειν χειροτονεῖσθαι τοὺς ἱερέας, οἵτινες μάλιστα διὰ τῶν οἰκείων[92]) εὐχῶν τὴν εὐμένειαν τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ τοῖς κοινοῖς περιποιεῖν ἐτάχθησαν πράγμασι, διὰ τοῦ παρόντος νόμου θεσπίζομεν, ὁσάκις ἂν ἐν οἱᾳδήποτε πόλει ἱερατικὸν θρόνον σχολάσαι συμβαίη[93]), ψήφισμα γίνεσθαι παρὰ[94]) τῶν οἰκούντων τὴν αὐτὴν πόλιν ἐπὶ τρισὶ τοῖς ἐπὶ ὀρθῇ[95]) πίστει καὶ βίου σεμνότητι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς μεμαρτυρημένοις, ὥστε ἐκ τούτων τὸν ἐπιτηδειότερον εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προχειρίζεσθαι. εἰ γὰρ οἱ ἅγιοι καὶ ἔνδοξοι ἀπόστολοι, οἱ τὴν ἱερωσύνην παρὰ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν δεξάμενοι, καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν τὴν γῆν[96]) πληρώσαντες καὶ τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν ἅπασι παραδεδωκότες, οὐδὲ αὐτῆς τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ζωῆς αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἡμετέ-

Imp. Iustinianus a. Atarbio praefecto praetorio.

Omnem semper curam gerentes sanctissimarum ecclesiarum in honoremque et gloriam sanctae, incorruptae et consubstantialis trinitatis, per quam et nosmet ipsos et communem rempublicam salvos fore credidimus; sequentes autem etiam doctrinam sanctorum apostolorum de hoc, ut irreprehensibiles creari debeant sacerdotes, qui maxime ea de causa ordinati sunt, ut benevolentiam clementis Dei rebus communibus precibus concilient suis, praesente lege sancimus, ut, quotiescunque in qualicunque civitate sacerdotalem sedem vacare contigerit, ab his, qui eandem civitatem habitant, de tribus personis decretum fiat, quae rectae fidei honestaeque vitae reliquarumque virtutum testimonium habent, ut ex his qui magis idoneus est, ad episcopatum promoveatur. Si enim sancti et gloriosi apostoli, qui sacerdotium a domino Christo, Deo nostro, consecuti sunt, bonisque omnibus terram impleverunt et eius doctrinam omnibus impertiti sunt, neque ipsi vitae, quam in hoc mundo degebant, pro salute nostra pe-

---

80) ὑφεξαιρουμένων Aug. 81) περιθρησκείας Cod. D. 82) τισι Cod. D. 83) Pro πρὸς στάσιν Aug. habet προστάσσειν, Cod. D. προσστᾶσιν. 84) Pro ἢ Aug. habet εἰς. 85) ὁρῶσαις Aug. 86) Mon. addit in contextu ἐξεφωνήθη καλαν. (δ') Ἰουνίαις μετὰ τὴν ὑπατείαν Λέοντος Αὐγούστου τὸ ς'. καὶ Προβιανοῦ ὑπάτου. Leg. *Leone aug. IV.*, ut *Hermannus* edidit. Vide *Relandi* fastos consulares p. 649. — Augustinus hanc habet subscriptionem: *Dat. Kal. Iun. cp. Leone a. et Probiano coss.* — Cod. G. habet: δ. K̄ qNCP̄IEONEĀṺETPROɥIANO ϑςς. Cod. D. habet: δ. KqΥ C̄PĪ EON̄E AUETPROUIAνvo ͻss. Reliquorum codicum testimonia haec sunt: δ. K̄. ĪqN̄ (pro ĪqN̄ B. C. habent q̄N̄) CP (Cod. B. et C. habent C̄PĪ.) EONE Aq ET (pro ET Cod. A. habet AT) PROqIANO (ROUIANO habet A.) ͻss. 87) Ad marg. Mon. δ'. a secunda manu additum habetur. 88) Post haec Mon. addit in contextu τϊ. γ'. διατ. μα'. Ζήτει καὶ Nε' ς'. καὶ ρκγ'. καὶ ρλα'. καὶ ρλζ'. Aug. habet ἡ μα'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου. Quae tamen a Parisiensibus codd. mss. absunt. 89) καὶ εἰς δόξαν Cod. D. 90) ἁγίας καὶ ἀχράντου Cod. D. 91) Aug. et Cod. D. τε. 92) οἰκειῶν Cod. D. 93) Pro συμβαίη Aug. habet συμβαίνῃ. 94) Sic Aug. et Cod. D. — Mon. περί. 95) Aug. et Cod. D. ἐπὶ ὀρθῇ, quae in Mon. sine lacunae suspicione plane non habentur. Contra ad vocem τοῖς in marg. Mon. apponitur γρ. καὶ τοῖς ἐν τῇ ὀρθῇ. Recte. 96) γὴν Aug.

ρας σωτηρίας ἐφείσαντο, πῶς οὐ δίκαιόν ἐστι τοὺς ὑπεισιόντας εἰς τὴν αὐτῶν[97]) τάξιν καὶ ἐγκαθισταμένους τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν ἱερέας καθαρὰν κεκτῆσθαι προαίρεσιν καὶ τῶν μὲν χρημάτων ὑπερφρονεῖν, πᾶσαν δὲ τὴν ἑαυτῶν ζωὴν εἰς τὸν φιλάνθρωπον ἀνατείνειν θεόν; §. 1. Ὥστε προσήκει τοιούτους ἐπιλέγεσθαι καὶ χειροτονεῖσθαι ἱερέας, οἷς οὐκ ἔστιν οὔτε τέκνα, οὔτε ἔγγονοι, ἐπειδὴ οὐχ οἷόν τε ἐστί[98]), τὸν περὶ τὰς βιωτικὰς ἠσχολημένον φροντίδας, ἃς οἱ παῖδες μάλιστα τοῖς γονεῦσι[99]) παρέχουσι, τὴν πᾶσαν σπουδήν τε καὶ ἔννοιαν[1]) περὶ τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔχειν πράγματα. τινῶν γαρ διά τὴν εἰς τὸν[2]) θεὸν ἐλπίδα καὶ διὰ τὸ τὰς ἑαυτῶν περισῶσαι ψυχὰς προστρεχόντων ταῖς ἁγιωτάταις[3]) ἐκκλησίαις καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς ταύταις προσφερόντων καὶ καταλιμπανόντων, ἐπὶ τὸ εἰς πτωχοὺς καὶ πένητας καὶ ἑτέρας εὐσεβεῖς ταῦτα[4]) δαπανᾶσθαι χρείας, ἄτοπόν ἐστι, τοὺς ἐπισκόπους εἰς οἰκεῖον[5]) ταῦτα ἀποφέρεσθαι κέρδος ἢ περὶ ἴδια τέκνα καὶ συγγενεῖς καταναλίσκειν. χρὴ γὰρ καὶ τὸν ἐπίσκοπον, μὴ ἐμποδιζόμενον προσπαθείᾳ[6]) σαρκικῶν τέκνων, πάντων πιστῶν πνευματικὸν εἶναι[7]) πατέρα. διὰ ταῦτα[8]) τοίνυν ἀπαγορεύομεν τὸν ἔχοντα τέκνα ἢ ἐγγόνους χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον. §. 2. Τοὺς δὲ νῦν ὄντας ἐπισκόπους ἢ μέλλοντας γίνεσθαι θεσπίζομεν μηδαμῶς ἔχειν ἐξουσίαν διατίθεσθαι ἢ δωρεῖσθαι ἢ καθ᾽ ἑτέραν οἱανδήποτε περίνοιαν ἐκποιεῖν τι τῆς ἑαυτῶν περιουσίας, ἣν μετὰ τὸ γενέσθαι ἐπίσκοποι ἐκτήσαντο ἢ ἀπὸ διαθηκῶν ἢ ἀπὸ δωρεῶν[9]) ἢ καθ᾽ ἕτερον οἱονδήποτε τρόπον, πλὴν εἰ μὴ μόνα, ἃ πρὸ τῆς[10]) ἐπισκοπῆς ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας ἔσχον ἢ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν ἀπὸ γονέων καὶ θείων καὶ ἀδελφῶν εἰς αὐτούς τι[11]) περιῆλθεν ἢ περιελεύσεται. πάντα δέ, ὅσα μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐξ οἱασδήποτε[12]) αἰτίας, καθὰ εἴρηται, χωρὶς τῶν εἰρημένων προσώπων εἰς αὐτοὺς περιῆλθε[13]), τῇ παρ᾽ αὐτῶν ἐπισκοπουμένῃ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ διαφέρειν κελεύομεν, καὶ ἐκδικεῖσθαι παρ᾽ αὐτῆς, οὐδενὸς[14]) ἑτέρου προσώπου δυναμένου ἐκ τούτου[14b]) εἰς οἰκεῖον ἀπενεγκεῖν κέρδος[15]). τίς γὰρ ἂν ἀμφισβητήσειεν, ὡς οἱ τούτοις τὰς ἰδίας οὐσίας καταλείψαντες ἢ καταλιμπάνοντες[16]) ἢ καὶ καθ᾽ ἕτερον τρόπον παραπέμψαντες ἢ παραπέμποντες οὐκ ἀφεωράκασιν εἰς τὴν αὐτῶν ἱερωσύνην, καὶ πιστεύσαντες, ὡς οὐ μόνον τὰ παρ᾽ αὐτῶν καταλειφθέντα εὐσεβῶς δαπανήσωσιν[17]), ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδίας αὐτῶν[18]) οὐσίας προσθήσουσι, τοῦτο ποιοῦσι; §. 3. Τῆς δὲ γενικῆς ἡμῶν ταύτης νομοθεσίας μόνα ἐξαιροῦμεν τὰ περιγινόμενα οἱαδήποτε πράγματα Ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ[19]) ἀρχιεπισκόπῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ πατριάρχῃ μέχρι τῆς παρούσης ἡμέρας. ἐπὶ γὰρ τοῖς ἀπὸ τοῦ παρόντος μέλλουσιν αὐτῷ προσγίνεσθαι κρατεῖν τὰ παρ᾽ ἡμῶν διατυπωθέντα καὶ τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ προσήκειν ταῦτα θεσπίζομεν. §. 4. Μετὰ δὲ τὴν τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τελευτὴν τοὺς κατὰ καιρὸν[20]) οἰκονόμους

percerunt, quomodo non iustum erit, eos, qui in ipsorum locum succedunt et sanctissimarum ecclesiarum sacerdotes instituuntur, puram habere voluntatem pecuniamque contemnere, omnem autem vitam suam ad clementem applicare Deum? **§. 1.** Itaque convenit, tales eligi ordinarique sacerdotes, qui nec liberos habent nec nepotes, quandoquidem fieri non potest, ut, qui quotidianae vitae curis, quas liberi maxime parentibus creant, distineatur, omne studiumque et cogitationem in divina liturgia rebusque ecclesiasticis collocet. Quum enim quidam ob summam in Deum spem suarumque animarum salutem ad sanctissimas ecclesias accedant, bonaque sua his offerant atque relinquant, ut in mendicos, pauperes et alios pios usus haec erogentur, absurdum est, episcopos in suum haec auferre lucrum, vel in liberos suos cognatosque haec expendere. Oportet enim etiam episcopum, liberorum carnalium affectione non impediri omniumque fidelium spiritualem patrem esse. Propterea igitur vetamus, eum, qui liberos vel nepotes habeat, episcopum creari. **§. 2.** Eos vero, qui nunc sunt futurive sunt episcopi, iubemus nullo modo habere licentiam testamentum faciendi, donandive vel per aliam quamcunque machinationem quidquam ex substantia alienandi sua, quam, postquam episcopi facti sunt, vel ex testamentis vel ex donationibus vel alia quacunque ratione acquisiverunt, nisi haec sola, quae ante episcopatum ex quacunque causa habuerunt, quaeve, postquam episcopi facti sunt, a parentibus et patruis avunculisque et a fratribus ad ipsos pervenerunt pervenientve. Omnia vero, quae post ordinationem ex quacunque causa, prout dictum est, exceptis supra dictis personis ad ipsos pervenerunt, haec ad sanctissimam ecclesiam, in qua ipsi episcopi sunt, pertinere ab eaque vindicari iubemus, nulla alia persona ex hoc quidquam valente ad lucrum transferre suum. Quis enim dubitaverit, eos, qui his proprias res reliquerint vel relinquant aut etiam alio modo transmiserint vel transmittant, eorum sacerdotium non respexisse, idque fecisse opinatos, fore, ut non solum haec, quae ab iis relicta sint, in pios usus erogent, sed etiam suas ipsorum substantias adiiciant? **§. 3.** A generali autem hac lege solas res excipimus, quaecunque Epiphanio sanctissimo archiepiscopo felicissimae huius civitatis et patriarchae usque ad hunc diem acquisita sunt. Nam in his, quae inde ab hoc tempore ei acquirentur, ea, quae a nobis constituta sunt, valere eaque ad sanctissimam magnam ecclesiam pertinere iubemus. **§. 4.** Post mortem vero Dei amantissimorum episcoporum sancimus, ut, qui

---

97) Pro αὐτῶν Codex D. habet αὐτ̂. 98) οἷον τέ ἐστι Aug. 99) Aug. γονεῦσι. 1) Aug. εὔνοιαν. Sic et Cod. D. 2) Vox τὸν deest in Cod. D. 3) Aug. ἁγιοτάταις. 4) Aug. ταύτας. 5) Aug. οἰκεῖον, Mon. ἐκεῖνον. 6) προσπαθείαις Aug. inter variantes notavit. 7) Aug. εἶναι. 8) Aug. διαταῦτα. 9) ἀποδωρεῶν Cod. D. 10) προτῆς Cod. D. 11) τι Cod. D. 12) Aug. ἐξ οἵας δήποτε. — Mon. ἐξοιαςδήποτε. 13) περιῆλθεν Cod. D. 14) Pro οὐδενὸς Aug. habet οὐδενός. 14b) Leg. ἐκ τούτων. 15) Aug. ἤέρδος in Add. κέρδος. 16) καταλειμπάνοντες. 17) Aug. δαπανήσωσι. Leg. δαπανήσουσιν. 18) Sic Aug. — Mon. αὐτῷ. 19) Vox ἁγιωτάτῳ deest apud Aug. 20) κατακαιρὸν Mon.

λόγους ἀπαιτεῖσθαι τῶν παρ᾽ αὐτῶν καταλελειμμένων[21]) πραγμάτων καὶ τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ προσήκειν, ἢ ἐκ ταύτης[22]) τῆς νομοθεσίας ἡμῶν[23]) ὀφειλόντων. §. 5. Καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς οἰκονόμους κατὰ κρίσιν καὶ δοκιμασίαν γίνεσθαι κελεύομεν, εἰδότας, ὡς παντὶ τρόπῳ καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτὸν λόγους ὑφέξουσι[24]) τῷ ἁγιωτάτῳ ἐπισκόπῳ τῆς οἰκείας διοικήσεως, καὶ πᾶν, ὅπερ ἂν φανεῖεν τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα καταβλάψαντες, ἢ κέρδος οἰκεῖον ποιησάμενοι, τοῦτο τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀποδώσουσι[25]) πράγμασιν· ὥστε[26]), εἰ μὲν περιόντες τοὺς τοιούτους ὑπόσχοιεν λόγους, γενέσθαι τὰ εἰρημένα· εἰ δὲ τελευτήσαιεν, πρὶν τοὺς αὐτοὺς λόγους ὑποσχεῖν, τότε τοὺς αὐτῶν κληρονόμους ὑπαχθῆναι τῇ τοιαύτῃ ζητήσει, καὶ συνελθεῖν πρὸς ἀποκατάστασιν πάντων, ὧν ἂν ἐντεῦθεν φανεῖεν ὀφείλοντες. §. 6. Δεῖν δὲ ᾠήθημεν καὶ τὰ ἐπὶ τοῖς τὴν φροντίδα ἀναδεδεγμένοις ἢ καὶ ἀναδεξομένοις τῶν τε εὐαγῶν ξενώνων καὶ νοσοκομείων καὶ πτωχείων[27]) καὶ ὀρφανοτροφείων καὶ βρεφοτροφείων διατυπῶσαι. καὶ γὰρ αὐτοῖς πᾶσαν ἄδειαν[28]) ἀναιροῦμεν τοῦ τὰ κτηθέντα αὐτοῖς μετὰ τὸ παραλαβεῖν τὰ εἰρημένα φροντίσματα, ἢ κατὰ διαθήκας ἢ καθ᾽ ἕτερον οἱονδήποτε τρόπον ἢ περίνοιαν εἰς ἕτερα μετατιθέναι πρόσωπα, πλὴν εἰ μὴ ὅσα πρώην ἔτυχον ἔχοντες ἢ μετὰ ταῦτα ἀπὸ γονέων ἢ θείων καὶ ἀδελφῶν εἰς αὐτοὺς περιῆλθε. Πάντα δέ, ὅσα τοῖς εἰρημένοις εὐαγέσιν οἴκοις προσήκει[29]) ἢ εἰς τοὺς τούτων προεστῶτας[30]) μετὰ τὸ τὴν τοιαύτην ἀναδέξασθαι[31]) φροντίδα περιῆλθεν ἢ περιελεύσεται, τοῖς αὐτοῖς εὐαγέσι διαφέρειν οἴκοις, καὶ εὐσεβῶς περὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς ὄντας ἢ θεραπευομένους διοικεῖσθαι κελεύομεν[32]). πρόδηλον γάρ ἐστιν[33]), ὅτι ὁ καταλιμπάνων ἢ δωρούμενος ἐγγράφως ἢ ἀγράφως ξενοδόχῳ ἢ νοσοκόμῳ ἢ πτωχοτρόφῳ ἢ ὀρφανοτρόφῳ ὑπὲρ τούτου δίδωσιν, ἵνα δι᾽ αὐτοῦ εὐσεβῶς διοικηθῇ, ὡς καὶ πολλὴν εὐσεβείας ἀφορμὴν αὐτοῦ ἔχοντος διὰ τοὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ φροντιζομένους· καὶ οὐ δίκαιόν ἐστι, τοῦτον, ἅπερ προφάσει τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ φροντιζομένων λαμβάνει, μὴ περὶ αὐτοὺς ἢ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἀναλίσκειν, ἀλλ᾽ εἰς ἴδιον αὐτὰ πρόσωπον ἀποφέρεσθαι καὶ οἰκεῖον ποιεῖσθαι κέρδος τοῦ φόβου τοῦ θεοῦ καταφρονήσαντα. Τίς[34]) γὰρ τὸν τὴν[35]) τοιαύτην ἔχοντα φροντίδα μὴ νομίσειεν[36]) διὰ τοῦτο[37]) ταύτην ἀναδέξασθαι, ἵνα μὴ μόνον ὅσα αὐτῷ ἔξωθεν περιγίνεται, ἀλλὰ καί, ὅσα ἔτυχεν ἐσχηκώς[38]), περὶ αὐτὴν δαπανήσῃ; §. 7. Ἔτι καὶ τοῦτο κελεύομεν, ὅσα μετὰ τὴν δεόντως παρὰ[39]) τῶν τοιούτων προσώπων γινομένην περὶ τοὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ[39a]) φροντιζομένους δαπάνην καὶ ἐπιμέλειαν περί τε τὰ πράγματα καὶ τοὺς οἴκους ἐκπεριττεῦσαι συμβαίνει, ταῦτα προχωρεῖν εἰς ἀγορασίαν προσόδων. πανταχοῦ γὰρ ἡμῖν σκοπός, εἰς ἐπίδοσιν[40]) ἤτοι αὔξησιν ἄγεσθαι τὰ εἰς εὐσεβεῖς ἀφωρισμένα[41]) χρείας πράγματα. οὕτως γὰρ[42]) ἕκαστος ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς τὶ πρᾶξαι[43]) βουλόμενος προθυμότερον[44]) ἐπιδώσει[45]), ἐὰν τὰ παρ᾽ αὐτοῦ

hoc tempore oeconomi sunt, rationes reddere cogantur de his rebus, quae ab iis relictae sunt ad sanctissimamque ecclesiam, vel ex hacce nostra lege pertinere debent. **§. 5.** Verum ipsos etiam oeconomos cum iudicio et scrutatione fieri iubemus, scientes, se omni modo singulis annis sanctissimo episcopo suae administrationis rationes esse reddituros, omniaque, in quibus damnum ecclesiasticis rebus a se inlatum esse, ipsosve lucrum sibi quaesivisse appareat, haec ecclesiasticis rebus reddi: ita ut, si superstites tales rationes susceperint, ea, quae supra dicta sunt, fiant; sin vero defuncti sint, priusquam tales rationes reddant, tunc eorum heredes tali quaestioni subiiciantur, ad omniumque, quaecunque exinde ab iis deberi appareat, restitutionem cogantur. **§. 6.** Oportere autem credidimus etiam de his aliquid definire, qui curam venerabilium xenonum et nosocomiorum et ptochiorum et orphanotrophiorum et brephotrophiorum susceperunt vel etiam suscepturi sunt. Etenim his omnem licentiam auferimus, res, quae, postquam supra dictas administrationes susceperunt, iis acquisitae sunt, vel testamento vel alio quocunque modo vel machinatione ad alias personas transferendi, nisi eas, quae antea fortasse habuerunt vel post haec a parentibus vel patruis avunculisve vel fratribus ad ipsos pervenerunt. Omnia vero, quae ad supra dictas sanctas domos pertinent vel ad harum praepositos, postquam talem curam susceperunt, pervenerunt pervenientve, ad easdem sacras domos pertinere iubemus, et pie in eos, qui ibi sunt vel curantur, erogari. Manifestum est enim, eum, qui in scriptis vel absque scriptura xenodocho vel nosocomo vel ptochotropho vel orphanotropho aliquid derelinquit vel donat, idcirco haec dare, ut pie per ipsum dispensentur, ut qui et multas pietatis exercendae occasiones per eos, qui a se curantur, habeat; neque iustum est, hunc ea, quae praetextu eorum, qui ab ipso curantur, accipit, non circa eos vel etiam pro iis erogare, verum in suam personam conferre et, timore Dei contemto, proprio lucro applicare. Quis enim est, qui talem curam habeat, quin existumet, idcirco hanc a se esse susceptam, ut non solum ea, quae extrinsecus ad ipsum veniunt, verum etiam ea, quae fortasse iam habuit, in eam impendat? **§. 7.** Ad haec etiam hoc iubemus, ut, quae post factam a talibus personis in eos, qui ab his curantur, necessariorum sumtuum erogationem debitamque rebusque et domibus curam superesse contigerit, haec ad reditus comparandos proficiant. Ubique enim nostra est intentio, ut res ad pios usus deputatae ad incrementum vel augmentum adducantur. Sic enim quivis, qui pro animae suae salute aliquid facere velit, ma-

---

21) Aug. καταλελειμμένον, in corr. καταλελειμένων. 22) ταύτης ἡμῶν Aug. habet loco vocis ταύτης. 23) Vox ἡμῶν deest apud Aug. 24) Aug. ὑφέξουσι. 25) Aug. ἀποδόσουσι. 26) Aug. ὥς τέ. 27) Mon. πτοχείων. 28) Mon. ἀδίαν. 29) Mon. προσήκειν. Ut in contextu posui, Aug. 30) προεστότας Mon. 31) ἀναδέξασθαι Aug. 32) κελεύομεν deest in contextu apud Aug. Idem tamen ad marginem hoc loco addi iubet. 33) γάρ ἐστιν Aug. 34) τίς Aug. 35) τὴν deest apud Aug. 36) νομίσειε Aug. 37) διατοῦτο una voce Mon. 38) ἐσχηκ^ω Mon. 39) Sic Aug., Mon. περί. 39a) Fortasse αὐτῶν. 40) Aug. ἐπίδωσιν. 41) ἀφορισμένα Mon. 42) γαρ Aug. 43) πρᾶξαι Aug. 44) προθυμώτερον Mon. 45) ἐπιδόσει Mon.

παρεχόμενα εὐσεβῶς μέλλει[46]) *διοικεῖσθαι πιστεύσειεν*[47]). §. 8. *Εἰ δὲ συμβῇ, τινὰ τούτων παύσασθαι τῆς φροντίδος, ἧς εἶχε, θεσπίζομεν τοῦτον*[48]) *εἰς τόπον αὐτοῦ καθισταμένου*[49]) *μετὰ τοῦ φόβου τοῦ δεσπότου θεοῦ λόγους ἀπαιτεῖσθαι πάσης τῆς παρ' αὐτοῦ γενομένης διοικήσεως, καθὰ τῇ θείᾳ ἡμῶν ταύτῃ περιέχεται νομοθεσίᾳ, εἰδότος καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν καθισταμένου, ὡς τῷ δεσπότῃ θεῷ τὸν ὑπὲρ τούτου λόγον ὑφέξει.* §. 9. *Ἔτι θεσπίζομεν, καθα τοῖς θείοις κανόσιν διώρισται*[50]), *μήτε ἐπίσκοπον, μήτε χωρεπίσκοπον, μήτε περιοδευτήν, μήτε πρεσβύτερον, μήτε ἄλλον οἱασδήποτε ἀξίας κληρικὸν ἐπὶ δόσει χειροτονεῖσθαι, ἀλλὰ μηδὲ*[51]) *οἰκονόμον ἢ ἐκκλησιέκδικον ἢ ξενοδόχον ἢ νοσοκόμον ἢ πτωχοτρόφον ἢ ὀρφανοτρόφον*[52]) *ἢ τὸν ἐπὶ τῆς πτωχείας παρέχοντά τι*[53]) *γίνεσθαι*[54]), *ἀλλὰ κατὰ κρίσιν καὶ δοκιμασίαν τῶν κατὰ τόπων*[55]) *θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τούτους προβάλλεσθαι. εἰ δέ τις εὑρεθείη προφάσει τῶν εἰρημένων χειροτονιῶν καὶ φροντισμάτων διδοὺς τὶ ἢ λαμβάνων, εἴτε ἐπίσκοπος εἴη, ἢ κληρικός, καὶ τὸν παρέχοντα καὶ τὸν λαμβάνοντα ἔξω τῆς ἱερωσύνης καὶ τοῦ κλήρου γίνεσθαι κελεύομεν, μετὰ τὸ ὑπὸ τὴν κατάκρισιν αὐτοὺς εἶναι τοῦ δεσπότου θεοῦ. εἰ δέ τις διὰ προστασίας γένηται, καὶ εὑρεθείη διδοὺς τί, τὸν γινόμενον ἔξω τοῦ κλήρου γίνεσθαι κελεύομεν. εἰ δὲ οἰκονόμος ἢ ἐκκλησιέκδικος ἢ χωρεπίσκοπος ἢ περιοδευτὴς ἢ ξενοδόχος ἢ νοσοκόμος ἢ πτωχοτρόφος ἢ ὀρφανοτρόφος ἢ ὁ καλούμενος ἐπὶ τῆς πτωχείας παρέχων τὶ φανείη*[56]) *ἐπὶ τὸ τὴν τοιαύτην αὐτῷ περιποιῆσαι φροντίδα, καὶ τοῦτον ἀποκινεῖσθαι τῆς τοιαύτης φροντίδος κελεύομεν.* §. 10. *Ἔτι θεσπίζομεν, πάντας τοὺς κληρικοὺς τοὺς ἐν ἑκάστῃ ἐκκλησίᾳ δι' ἑαυτῶν ψάλλειν τά τε νυκτερινὰ καὶ τὰ ὀρθρινὰ καὶ τὰ ἑσπερινά, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ δαπανᾶν τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα κληρικοὺς φαίνεσθαι, ὄνομα μὲν ἔχοντας κληρικῶν, μὴ ἐκτελοῦντας δὲ τὸ πρᾶγμα τοῦ κληρικοῦ πρὸς τὴν λειτουργίαν τοῦ δεσπότου θεοῦ. ἄτοπον γάρ ἐστιν, ἀντ' αὐτῶν γραπτοὺς ἀνάγκης ἐπαγομένης ψάλλειν. εἰ γὰρ πολλοὶ τῶν λαϊκῶν διὰ τὸ τὴν οἰκείαν ὠφελῆσαι*[57]) *ψυχὴν ταῖς ἁγιωτάταις*[58]) *ἐκκλησίαις προσεδρεύοντες σπουδαῖοι περὶ τὴν ψαλμῳδίαν δείκνυνται*[59]), *πῶς οὐκ ἄτοπον, τοὺς κληρικοὺς τοὺς ἐπὶ τοῦτο*[60]) *τεταγμένους μὴ πληροῦν τὸ οἰκεῖον ἐπάγγελμα; διὸ παντὶ τρόπῳ τοὺς κληρικοὺς ψάλλειν κελεύομεν, καὶ καταζητεῖσθαι αὐτοὺς παρὰ τῶν κατὰ καιρὸν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων καὶ δύο πρωτοπρεσβυτέρων ἑκάστης ἐκκλησίας καὶ τοῦ καλουμένου ἄρχοντος ἤτοι ἐξάρχου καὶ τοῦ ἐκδίκου ἑκάστης ἁγιωτάτης ἐκκλησίας, καὶ τοὺς μὴ εὑρισκομένους ἀμέμπτως ταῖς λειτουργίαις προσκαρτεροῦντας ἔξω τοῦ κλήρου καθίστασθαι. οἱ γὰρ καταστήσαντες ἤτοι κτίσαντες τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας ὑπὲρ τῆς αὐτῶν*[61]) *σωτηρίας*[62]) *καὶ τῆς κοινῆς πολιτείας κατέλειπον*[63]) *αὐταῖς οὐσίαις*[64]), *δι' ὧν ὤφειλον*[65]) *αἱ θεῖαι λειτουργίαι γίνεσθαι, ἐφ' ᾧ,τε διὰ τῶν λειτουργούντων ἐν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις εὐλαβεστάτων κληρικῶν θερα-*

gis prompte erogabit, si ea, quae ab ipso dantur, pie administratum iri credat. **§. 8.** Si vero contigerit, ut unus ex his curam, quam habuit, habere desinat, sancimus, ut is ab eo (?), qui in locum eius substituitur, cum timore domini Dei totius suae administrationis rationes reddere cogatur, prout sacra hac nostra lege continetur, sciente et eo, qui ipsi post substituitur, domino Deo de hoc redditurum se esse rationes. **§. 9.** Ad haec sancimus, quemadmodum sacris canonibus definitum est, ut ne qui episcopus neque chorepiscopus, neve circuitor, neve presbyter aut alius cuiuscunque dignitatis clericus per largitionem creetur, verum neque oeconomus aut defensor ecclesiae, aut xenodochus, aut nosocomus, aut ptochotrophus, aut orphanotrophus aut is, qui pauperibus praeest, cum aliqua datione fiat, sed ut hi iudicio atque inquisitione eorum, qui in illis locis sunt, Dei amantissimorum episcoporum creentur. Si qui vero inventus fuerit supradictarum creationum et munerum praetextu aliquid dedisse vel accepisse, sive episcopus sit, sive clericus, et eum, qui dat, et eum, qui accipit, sacerdotio et clero eiici iubemus, praeterquam quod domini Dei condemnationi obnoxii sunt. Si quis vero per patrocinium factus sit, compertusque fuerit aliquid dedisse, eum, qui ita fit, clero eiici iubemus. Si vero oeconomus, vel ecclesiae defensor, vel chorepiscopus, vel circuitor, vel xenodochus, vel nosocomus, vel ptochotrophus, vel orphanotrophus, vel qui pauperibus, ut dicunt, praeest, comperietur aliquid dare, ut sibi cura illa committatur, et hunc ab huiusmodi cura removeri iubemus. **§. 10.** Ad haec sancimus, ut omnes clerici, qui in quaque ecclesia constituti sunt, per semet ipsos nocturnasque et matutinasque et vespertinas preces canant, ac non solum in ecclesiasticarum rerum consumtione clerici appareant, nomen quidem clericorum habentes, rem autem clerici circa domini Dei ministerium non implentes. Absurdum est enim, pro ipsis scriptos, necessitate ipsis inducta, canere. Si enim multi ex laicis, ut animae suae consulant, ad sanctissimas ecclesias confluentes studiosos se circa psalmodiam ostendunt, quomodo non absurdum est, clericos, qui ad hoc constituti sunt, munus non implere suum? Quapropter omnimodo clericos canere iubemus et ipsos inquiri a suis, qui hoc tempore sunt, Dei amantissimis episcopis et duobus protopresbyteris cuiusque ecclesiae et eo, qui archon dicitur sive exarchus, et defensore cuiusque sanctissimae ecclesiae, et eos, qui in ministerio non inveniantur sine reprehensione perseverare, extra clerum constitui. Nam, qui sanctissimas ecclesias pro sua ipsorum et communis reipublicae salute constituerunt sive fundarunt, facultates, ex quibus sacra ministeria fieri deberent, iis reliquerunt, ut a piis-

---

46) *μέλλειν* Aug. 47) *πιστεύσειεν* Aug. 48) Mon. *τοῦ τόν*. Malim *τοῦτον ὑπὸ τοῦ*. 49) *καθιστάμενον* Aug. 50) *διώρισται κανόσι* Aug. 51) Mon., Aug. *μὴ δέ*. 52) *ἢ πτωχοτρόφον* post *ὀρφανοτρόφον* addit Aug. 53) *παρέχοντα τὶ* Aug. 54) *γενέσθαι* Aug. 55) Leg. *τόπον*. Sic et Aug. in corrig. 56) Pro *παρέχων τὶ φανείη* Aug. habet *φανείη παρασχών τι*. 57) *ὀφελῆσαι* Mon. 58) *ἁγιοτάταις* Aug. 59) Pro *δείκνυνται* Aug. habet *γίνονται* ad marginem, in contextu *δείκνυνται* posuit. 60) Pro *τοῦτο* Aug. habet *τούτῳ*. 61) *ἑαυτῶν* Aug. 62) Mon. *σ̄ρίας*. 63) *κατέλιπον* Aug. 64) Aug. *οὐσίας*. Recte. 65) Aug. *ὄφειλον*.

πεύεσθαι τὸν δεσπότην θεόν. ἄδειαν δὲ παρέχομεν[66]) *παντὶ προσώπῳ τῷ γινώσκοντι τούτων τὶ παραβαινόμενον, τοῦτο προσαναγγέλλειν καὶ φανεροῦν.* §. **11.** *Τὰ δὲ παρ' ἡμῶν θεσπισθέντα πέρατι παραδοῦναι καὶ εἰς ἔργον ἀχθῆναι μετὰ τῆς τοῦ θεοῦ εὐμενείας*[67]) *κελεύομεν, ὑφορωμένων τῶν παραβαίνειν ταῦτα τολμώντων*[68]), *πρῶτον μὲν τὸν ἐκ τῆς τοῦ δεσπότου θεοῦ κρίσεως κίνδυνον, ἔπειτα δὲ καὶ τὰς ἐγκειμένας τῇ αὐτῇ νομοθεσίᾳ ποινάς.* ꝺ. X. cal. μaR· cons. poςτ. δN°. iuςτιNιaN. pp. auɥ. u. ɔss.[69])

simis clericis, qui in sanctissimis ecclesiis ministrant, dominus Deus colatur. Licentiam autem damus omni personae, quae ex his aliquid praetermitti cognoscat, hoc denuntiandi et manifestandi. **§. 11.** Ea vero, quae a nobis sancita sunt, fini tradi ad effectumque perduci cum Dei benignitate iubemus, his, qui haec migrare audent, primum quidem ex domini dei iudicio periculum, deinde vero etiam poenas in hac ipsa lege expressas metuentibus. *Dat. Kal. Mart. Constantinopoli (?) dn. Iustiniano pp. aug. II. cos.*

c. 43. C. 1. 3. (*de episcopis et clericis.*)

Ἰουστινιανοῦ νόμος[70]) περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπίσκοπον ἄνευ κελεύσεως βασιλικῆς ἀνιέναι ἐν Βυζαντίῳ.

(Const. 5.) Iustiniani constitutio de hoc, ut ne episcopus absque imperatoris iussu Byzantium adire debeat.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

Idem imperator Epiphanio archiepiscopo Constantinopolitano et oecumenico patriarchae.

Πᾶσαν ἀεὶ ποιούμενοι πρόνοιαν τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, δι' ὧν καὶ τὴν ἡμετέραν βασιλείαν κρατύνεσθαι καὶ τὰ κοινὰ πράγματα τῇ τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ χάριτι τειχίζεσθαι πεπιστεύκαμεν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς ἡμῶν τε καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ψυχὰς σπουδάζοντες περισώζεσθαι, καὶ τούτου χάριν ἐπιμελούμενοι διὰ παντὸς[71]) *τοῦ μήτε τὰ συμφέροντα ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις καθ' οἱανοῦν*[72]) *πόλιν οὔσαις τρόπῳ τινὶ καταολιγωρεῖσθαι*[73]) *μηδὲ*[74]) *τὰς ἐν αὐταῖς θείας λειτουργίας ἐκ τῆς τῶν θεοφιλεστάτων ἱερέων ἀπουσίας ἐμποδίζεσθαι, ἢ μὴ προσηκόντως ἐπιμελεῖσθαι, ἀλλὰ μηδὲ*[75]) *τὰ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν ἐκδαπανᾶσθαι πράγματα, διά τε τῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ διὰ τῶν ἐνταῦθα περί τε τοὺς ἀνιόντας ἱερέας καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ὄντας κληρικοὺς ἢ οἰκέτας*[76]) *δαπανωμένων*[77]), *ὥστε πολλάκις καὶ δανείων γίνεσθαι χρείαν καὶ τὸ ἐντεῦθεν ἔρχεσθαι βάρος ἐπὶ τὰς αὐτὰς*[78]) *ἁγιωτάτας ἐκκλησίας, πρὸς τὸ μηδὲ*[79]) *τῶν*[80]) *ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων δεόντως προιέναι*[81]) *διοίκησιν περὶ*[82]) *τὸν τῆς ἀποδημίας*[83]) *θεοφιλεστάτων ἱερέων καιρόν, ταύταις πρὸς τὴν σὴν μακαριότητα ταῖς θείαις συλλαβαῖς χρήσασθαι δεῖν ᾠήθημεν* (§. 1.), *δι' ὧν αὐτῇ*[84]) *παρακελευόμεθα καταστῆσαι πᾶσι φανερὸν τοῖς κατὰ τὰς μητροπόλεις ἑκάστης ἐπαρχίας ὑπ' αὐτῇ*[85]) *τεταγμένοις ὁσιωτάτοις ἱερεῦσιν, ὡς οὐ προσήκει τινὰ τούτων*[86]) *ἢ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις τῆς ἐπαρχίας πόλεσι ταῖς ὑπὸ τῷ μητροπολίτῃ τεταγμέναις θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων κατ' οἰκείαν γνώμην δίχα θείας ἡμῶν ἰδικῆς προστάξεως ἀπολιμπάνειν μὲν τὴν παρ' αὐτοῦ διοικουμένην ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν, εἰς δὲ*

Omnem semper curam sanctissimarum ecclesiarum gerentes, per quas et nostrum imperium sustineri et communes res Dei clementissimi gratia muniri credidimus, atque adeo nostrasque et reliquorum omnium animas salvari studentes atque hac de causa per omnia solliciti, ne haec, quae sanctissimis ecclesiis in quacunque civitate constitutis prosunt, ullo modo minuantur, neve, quae in ipsis fiunt sacra ministeria, absentia Dei amantissimorum sacerdotum impediantur, aut non, ut decet, procurentur, sed ne res quoque sanctissimarum ecclesiarum consumantur, tam propter itinerum impensas, quam propter ea, quae in sacerdotes huc commeantes, quam clericos vel servos, qui cum iis sunt, erogantur, ita ut saepenumero etiam pecuniae sub foenore sumendae necessitas emergat, atque onus, quod exinde oritur, ad easdem sanctissimas ecclesias pertineat, praeterquam quod neque ecclesiasticarum rerum administratio in hoc, quo Dei amantissimi sacerdotes absunt, tempore ita, ut opus est, procedat: his ad tuam beatitudinem divinis apicibus uti nos oportere credidimus (**§. 1.**), per quos ei iubemus, ut omnibus piissimis sacerdotibus, qui per singulas metropoles uniuscuiusque provinciae ipsi subiecti sunt, manifestum faciat, non decere aliquem ex his vel iis, qui in reliquis provinciae civitatibus sub metropolitano constituti sunt, Dei amantissimis episcopis propria voluntate absque sacra nostra speciali iussione eam, quae ab ipso gubernatur, sanctissimam ecclesiam

66) *παρέχωμεν* Mon. 67) *εὐμενοίας* Aug., in corr. *εὐμενείας.* 68) *τολμόντων* Aug. 69) Addit Monac. in contextu *ἐξεφωνήθη ι'. καλανδῶν Μαρτίων μετὰ τὴν ὑπατείαν τοῦ δεσπότου Ἰουστινιανοῦ αἰωνίου Αὐγούστου δευτέρῳ τῆς ὑπατείας Ἰουστινιανοῦ.* Cod. G. haec habet ꝺ. kal. MART cR δN° IUSTINIPPA II ɔSS. Recte, opinor. Reliquorum codicum hoc est testimonium: ꝺ. (hoc deest in Codice A.) KAL. MAPT. cR*ΔNO* (Cod. A. C. D. δN°) IUSTIN (IUSTINI Cod. B. C. D.) PPA (littera A in A. deest) II ɔss. — Aug. haec habet: ***Kal. Mart. CP. DN. Iustiniano pp. a.*** II. *Coss.* 70 Ad marg. Mon. *ε'.*, sed a secunda manu. Verba Augustini *ἡ μβ'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου* desunt in Codice. Verba *νόμος — Βυζαντίῳ* desunt apud Augustinum. 71) *διαπαντὸς* Mon. 72) *καθ' οἵαν οὖν* Aug. 73) *κατολιγορεῖσθαι* Mon. 74) *μηδὲ* Mon. 75) *μηθὲ* Mon. 76) *οἰκέτας* Aug. 77) *δαπανομ* Mon. 78) Vox *αὐτὰς* in Mon. deest. 79) Mon. *μὴ δέ.* 80) *τὴν τῶν* Aug. 81) Sic Aug. — Mon. *προσιέναι.* 82) Pro *περὶ* Aug. *παρὰ* habet. 83) *τῶν θεοφιλεστάτων* Aug. 84 Pro *αὐτῇ* Aug. *αὐτοὶ* habet, in corrig. *αὐτῇ.* 85) Mon. *ὑπαντῇ.* 86) *τούτον* Aug., in corrig. *τούτων.*

τὴν εὐδαίμονα ταύτην ἀνιέναι πόλιν οἱουδήποτε πράγματος ἀνακύπτοντος, ἀλλὰ πέμπειν ἐνταῦθα ἕνα ἢ δύο τοῦ ὑπ' αὐτὸν[87]) *εὐαγοῦς κλήρου, καὶ ποιεῖν φανερὰ τῇ ἡμετέρᾳ εὐσεβείᾳ, περὶ ὧν δέονται, ἢ δι' αὐτῶν ἐξ εὐθείας προσιόντων ἡμῖν ἢ διὰ μέσης τῆς σῆς μακαριότητος, οὕτω τὲ*[88]) *τυγχάνειν δικαίας τὲ*[89]) *καὶ συντόμου τῆς ἡμετέρας βοηθείας. εἰ γάρ τι τῶν εἰς ἡμᾶς φερομένων τοιοῦτον ἡμῖν εἶναι φανείη, ὡς δεῖσθαι αὐτῶν τῶν θεοφιλεστάτων ἱερέων παρουσίας*[90]), *τηνικαῦτα γενέσθαι*[91]) *προστάξωμεν αὐτούς· δίχα δὲ τοιαύτης θείας ἡμῶν*[92]) *κελεύσεως οὐδένα παραγίνεσθαι συγχωροῦμεν,* (§. 2.) *εἰδότος τοῦ ταῦτα ὑπερβαίνοντος καὶ τὴν ὀρθῶς καὶ ὁσίως εἰσενεχθεῖσαν*[93]) *παρ' ἡμῶν ἐπὶ τῇ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν τιμῇ παραφυλακὴν παρεξιόντος*[94]) *οὐ μικρᾶς ἀγανακτήσεως πειραθήσεται, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀφορισμὸν γενήσεται, εἰ μὲν μητροπολίτης εἴη, ὑπὸ τῆς σῆς μακαριότητος, εἰ δὲ τῶν ὑπὸ τὸν μητροπολίτην πόλεων, δι' αὐτοῦ τοῦ μητροπολίτου. χρηματικὴν γὰρ ποινὴν ὁρίσαι κατὰ τῶν ὑπερβαινόντων τὴν θείαν ἡμῶν ταύτην διατύπωσιν οὐκ ἀναγκαῖον ᾠήθημεν, ὡς ἂν*[95]) *μὴ εἰς τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας ἡ ἐντεῦθεν περισταίη βλάβη, ὧν τὰ πράγματα πάσης μειώσεως*[96]) *ἐλεύθερα μένειν σπουδάζομεν.* §. 3. *Ταῦτα τοίνυν εἰς τὴν ἑκάστου γνῶσιν τῶν ὑπ' αὐτῇ τεταγμένων θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν ἐπισκόπων ἀγαγεῖν ἡ σὴ ὁσιότης σπουδασάτω, καὶ τὰς παρ' ἑκάστου πεμπομένας ἀποκρίσεις διά τε*[97]) *τῶν μητροπολιτῶν καὶ δι' αὐτῶν*[97a]) *τῶν λοιπῶν τῆς ἐπαρχίας πόλεων θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, ἃ περὶ τούτων μεμαθήκασιν*[98]), *εἰς τὴν ἡμετέραν εὐσέβειαν ἐνεγκεῖν.* *δ. χιc. μαRT cons. posτ. δν̄. ἰηςτιλιαn. pp. aug. II. ɔss.*[99])

relinquere et in hanc felicem urbem commeare, qualiscunque res emergat, verum huc mitti oportere unum vel duos ex sibi subiecto pio clero, nostraeque pietati fieri manifestum, qua de re supplicent, vel per ipsos recta ad nos venientes, vel per mediam tuam beatitudinem, atque ita hos iusta ac compendiaria nostra opitulatione perfrui. Nam si quid ex his, quae ad nos feruntur, tale esse nobis visum sit, ut ipsorum Dei amantissimorum sacerdotum praesentia indigeat, tunc ipsos adesse iubebimus; absque tali nostra autem divina iussione neminem venire concedimus (§. 2.), sciente eo, qui haec transgrediatur, et a nobis pro sanctissimarum ecclesiarum honore recte pieque introductam observationem praetereat, se non parvam indignationem esse experturum, verum etiam, siquidem metropolitanus sit, per beatitudinem tuam ab ecclesia separatum iri; sin vero ex civitatibus, quae metropolitano subiectae sunt, sit, per ipsum metropolitanum. Pecuniariam enim poenam adversus hos, qui sacram hanc nostram dispositionem transgrediuntur, statuere credidimus opus non esse, ne damnum, quod exinde oritur, ad sanctissimas ecclesias, quarum res ab omni deminutione liberas manere studemus, redundare possit. §. 3. Haec igitur tua sanctitas ad notitiam cuiusque eorum, qui sub ea constituti sunt, Dei amantissimorum metropolitanorum perferre studeat, quaeque ab unoquoque mittuntur responsiones tam a metropolitanis, quam et ab ipsis reliquarum provinciae civitatium Dei amantissimis episcopis de his, quae hac de re didicerint, ad nostram pietatem ut perferantur, efficiat. *Datum X. K. Martias Constantinop. (?) D. Iustiniano pp. Aug. II. cos.*

Ἰουστινιανοῦ[1]) νόμος ἀπαγορεύων εἶναι μοναστήρια διπλᾶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἢ συνδιατιᾶσθαι μοναχοὺς μοναστρίαις.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

Τῆς τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν καὶ τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων προνοοῦντες σεμνότητος, ἀπαγορεύομεν πᾶσι τοῖς οἰκοῦσι μοναστήρια[2]) *συνδιαιτᾶσθαι*[3]) *γυναιξὶ μοναστρίαις ἢ πρόφασιν τινὰ*[4]) *ἐπινοεῖν τοῦ κοινωνίαν τινὰ πρὸς αὐτὰς ἔχειν (τοῦτο γὰρ δικαίαν ὑποψίαν εἰσάγει τοῦ συνεχῶς, καί, ἡνίκα ἂν βούλοιντο, τυγχάνειν*[5]) *αὐταῖς)· ἀλλ' οὕτω κεχωρισμένους εἶναι, ὥστε μηδεμίαν*[6])

(Const. 6.) Iustiniani lex, quae virorum et mulierum communia monasteria esse prohibet vel monachos cum monastriis cohabitare.

c. 44. C. I. 3. (de episcopis et clericis.)

Idem imperator Menae praefecto praetorio.

Sanctissimarum ecclesiarum venerabiliumque monasteriorum decori consulentes, prohibemus, quominus omnes, qui in monasteriis habitant, cum mulieribus monastriis conversentur aut occasionem aliquam excogitent, communicationem cum ipsis habendi (hoc enim iustam suspicionem introducit, assidue eos, et quandocunque voluerint, cum illis con-

---

87) *ὑπ' αὐτοῦ* Mon. 88) *οὕτω τε* Mon. 89) *τε* Mon. 90) *παρουσίας* Aug., Mon. *περιουσίας*. 91) *γενέσθαι* Mon., *παραγενέσθαι* Aug. 92) Vox *ἡμῶν* deest apud Aug. 93) *εἰσενεχθῆσαν* Mon., *εἰσενεχθεῖσαν* Aug. 94) Contra Codd. et Aug. post *παρεξιόντος* interponendum est *ὡς*. 95) *ὡς ἂν* Aug. 96) Sic Aug., Mon. *μιώσεως*. 97) *διατε* Aug. 97a) Leg. *διὰ τῶν τῶν*. 98) *μεμαθηηκοσιν* Aug. — Idem in Corrig. *μεμαθήκασιν*. 99) Mon. in contextu addit *ἐξεφωνήθη ε̄. καλᾶν. Μαρ^τν μετὰ τὴν ὑπατείαν τοῦ δεσπότου Ἰουστινιανοῦ αἰωνίου Αὐγούστου δευτέρῳ τῆς ὑπατείας Ἰουστινιανοῦ*. ***Post consulatum*** mentio orta ex male intellectis siglis, quibus *Constantinopolis* designatur. Vide *Bieneri* hist. Novell. p. 503. Aug. hanc habet subscriptionem: *Dat. X. Kal. Mart. Cp. DN. Iustinia. PP. A. II. Cos.* Codex G. haec habet: ∂. X. K. MAPT CONSTAN USTINI ppA LL. ʒ. Reliquorum Codicum testimonium hoc est: ∂. X. K̄. MART. CONST. DNO (Codex D. *δν̄*) IUSTINIpp (Codex D. hoc loco IA addit) LL ɔss. 1) Ad marginem Codicis Monac. adpositum a prima manu *τί. γ'. διατ. μγ'.* 2) *μοναστηρίοις* Mon. 3) *συνδιετᾶσθαι* Aug. *συνδιαιτᾶσθαι* idem in Corrig. 4) *πρόφασίν τινα* Aug. 5) *συντυγχάνειν* Aug. Recte. 6) *μηδὲ μίαν* Mon.

μετουσίαν πρὸς ἀλλήλους καθ' οἱανοῦν αἰτίαν ἔχειν αὐτούς, μηδὲ[7]) ἐξευρίσκεσθαί τινα πρόφασιν ἢ τούτοις ἢ ἐκείναις τῆς μετ' ἀλλήλων[8]) διαγωγῆς. Ἀλλὰ μόνους μὲν καθ' ἑαυτοὺς ἄνδρας ἐν ἑκάστῳ μοναστηρίῳ διάγειν τῶν καθ' οἱανοῦν αἰτίαν πλησιαζουσῶν αὐτοῖς μοναστριῶν κεχωρισμένους, μόνας δὲ καθ' ἑαυτὰς γυναῖκας οὐκ ἀναμιγνυμένας ἀνδράσιν ὑπὲρ τοῦ πᾶσαν ὑπόνοιαν ἀσέμνου διαγωγῆς[9]) παντελῶς ἀναιρεθῆναι. ἀλλ' εἰ μὲν ἄνδρες εἶεν οἱ πλείονες, προσήκει προνοίᾳ τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τὰς γυναῖκας εἰς ἕτερον ἐπιτήδειον τόπον μεθίστασθαι, καὶ δοθῆναι μοναστήριον αὐταῖς, ἐν ᾧ[10]) δεήσει καθ' ἑαυτὰς τοῦ λοιποῦ σεμνῶς διαιτᾶσθαι. εἰ δὲ πλείονες εὑρεθεῖεν αἱ γυναῖκες[11]) οὖσαι, ἢ καὶ ἰσάριθμοι, τοὺς μὲν ἄνδρας μεθίστασθαι, τὰς δὲ γυναῖκας ἐν τῷ μοναστηρίῳ μένειν· ὥστε μέντοι τὰ πράγματα τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου κινητὰ καὶ ἀκίνητα καὶ αὐτοκίνητα τοὺς ἐξιόντας πρὸς τοὺς μένοντας κατ' ἀναλογίαν μερίζεσθαι. ταῖς δὲ ἀναγκαίαις ἀποκρίσεσι τῶν καθ' ἑαυτὰς μοναζουσῶν γυναικῶν ἕνα γέροντα παρὰ[12]) τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου τῆς πόλεως ἀφορίζεσθαι· εἰς δὲ τὸ τὰ τῆς[13]) θείας ἐκτελεῖσθαι λειτουργίας καὶ τῆς ἁγίας αὐταῖς μεταδίδοσθαι κοινωνίας ἕνα πρεσβύτερον καὶ ἕνα διάκονον, σεμνοῦ βίου τυγχάνοντας, δίδοσθαι τοὺς μόνα τὰ εἰρημένα πράττειν ὀφείλοντας, οὐ μὴν διαιτᾶσθαι καὶ συνοικεῖν αὐταῖς. τούτων γὰρ δὴ φυλαττομένων καὶ αὐτοῖς ὁ βίος εὐδαίμων ἔσται τοῖς μονάζειν αἱρουμένοις, καὶ τὰ τῆς κοινῆς ἡμῶν πολιτείας πράγματα ἑτοιμοτάτης[14]) τάξεται[15]) τῆς τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ βοηθείας. ἃ μὲν οὖν ὑπὲρ τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ νῦν καλῶς ἔχειν ἐδοκιμάσαμεν, ταῦτά ἐστιν[16]), καὶ πεποίθαμεν[17]), ὡς οὐ μικρὰ κἀνταῦθα διαφανήσεται προστιθεμένη τούτοις ἐκ τῆς θείας ἡμῶν ταύτης διατάξεως ὠφελείας[18]). §. 1. Δεῖ δὲ παραφυλακῆς ἀκριβεστάτης εἰς τὸ κατὰ μηδένα τρόπον ὑπερβαίνεσθαι ταῦτα, ἥτις οὐκ ἄλλως ἂν γένοιτο, ἢ τῶν θεοφιλεστάτων ἑκάστης πόλεως ἐπισκόπων ἐφορώντων ἐπιμελῶς τὰς τῶν μοναχῶν τῶν διαγόντων ἐν μοναστηρίοις τεταγμένοις ὑπὸ τὴν αὐτῶν φροντίδα διατριβάς, καὶ εἴ τινος αἴσθοιντο τοιούτου πταίσματος, πᾶσι τρόποις εἰργόντων[19]) τὸ παρ' αὐτῶν ἐγχειρούμενον, καὶ ποιναῖς μὲν ὑπαγόντων τοὺς καὶ μετὰ τὴν ἡμετέραν ἀπαγόρευσιν ἔτι τῶν αὐτῶν ἀνεχομένους[19b]), ἀναγκαζόντων δὲ τὰς αὐτῶν διατριβὰς καθαρὰς καὶ κεχωρισμένας εἶναι γυναικείας συνδιαγωγῆς. καὶ αὐτοῖς γὰρ τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις, εἰ μέλλοιεν ὀρθῶς τὰ περὶ τούτου διαλογίζεσθαι, γνώριμόν ἐστι[20]), ὡς ἐκ τούτου[21]) φυλάττεσθαι τὴν σεμνὴν ταύτην τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν διαγωγήν, καὶ μηδὲν ἀπρεπὲς ἢ ἄσεμνον αὐτῇ[22]) προσγίνεσθαι τὸν φιλάνθρωπον θεὸν εὐμενῆ τὰ κοινὰ πράγματα τῆς ἡμετέρας ἕξει πολιτείας. §. 2. Ἀλλ' ὡς ἂν μηδὲ[23]) αὐτοὶ οἱ θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι πάρεργον ἡγήσονται[24]) τὸ θεῖον ἡμῶν τοῦτο παράγγελμα, γινώσκειν αὐτοὺς βουλόμεθα, ὡς, εἴτις αὐτῶν φανείη μὴ σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ ταῦτα διερευνώμενος, ἢ διαφανὲν τὸ

versari); sed ita segregatos esse iubemus, ut inter eos ulla de causa commercium non sit, neque ullus praetextus ab his vel illis inveniatur mutuae inter se commorationis. Sed solos quidem per se viros in quolibet monasterio degere, ab his, qui quacunque de causa prope hos accedunt, monastriis segregatos; solas autem per se mulieres viris non intermixtas, ut omnis indecorae conversationis suspicio omnimodo tollatur. Verum, si quidem viri fueriat plures, oportet providentia eorum, qui in quaque civitate sunt, Dei amantissimorum episcoporum feminas in alium idoneum locum traduci iisque dari monasterium, in quo per se solas in posterum honeste conversari oportebit. Si vero plures inveniantur feminae aut etiam pari numero, viros quidem transferri, mulieres autem in monasterio manere, ita tamen, ut res eius mobiles et immobiles et sese moventes inter eos, qui exeunt, et eos, qui ibi manent, secundum proportionem dividantur. Ad necessarias autem responsiones mulierum, quae pro se separatim degunt, unus senex a Dei amantissimo episcopo eius civitatis designetur; ad divina vero ministeria peragenda sanctamque communionem iis praestandam unus presbyter et unus diaconus, qui honestae vitae sunt, constituantur, qui haec sola, quae supra dicta sunt, facere debeant, non autem etiam convesci cum illis et cohabitare. His enim servatis et ipsis vita felix erit, qui solitariam vitam eligunt; et communis nostrae reipublicae res promtissimum consequentur a clementi Deo auxilium. Quae igitur super communibus rebus etiamnum recte se habere existimavimus, haec sunt, credidimusque, non parvam hinc visum iri his addi ex divina nostra constitutione utilitatem. §. 1. Opus est autem custodia diligentissima, ne haec ullo modo migrentur, quae non aliter fieri possit, nisi Dei amantissimi cuiusque civitatis episcopi monachorum, qui in monasteriis sub ipsorum cura constitutis degunt, conversationes sedulo inspiciant, et, si quid senserint de huiusmodi lapsu, omnibus modis id, quod ita ab illis inceptum est, compescant, et poenis subiiciant eos, qui etiam post nostram prohibitionem adhuc eadem perpetrant, eosque cogant, ut eorum conversationes purae et ab omni mulierum commercio remotae sint. Nam et ipsis Dei amantissimis episcopis, si hoc recte aestimare velint, notum est ex hac devotissimorum monachorum *honestae* conversationis observatione, si nihil indecens aut inhonestum ei acciderit, clementem Deum propitium res nostrae civitatis communes habiturum. §. 2. Verum, ne vel ipsi Dei amantissimi episcopi sacrum hoc nostrum praeceptum supervacuum esse credant, scire eos volumus, si quis ex iis visus sit non cum omni diligentia haec investigare aut manifestum lapsum non secundum supradictos modos

7) μήδὲ Mon. 8) μετλλήλων Mon. 9) συνδιαγωγῆς Aug. 10) Sic et Aug. in Corrig., in contextu ἐν τῷ. 11) γυναῖκες Aug. 12) Aug. παρά, Mon. περί. 13) Pro τὰ τῆς Aug. τὰς habet. 14) ἑτυμοτάτης Mon. 15) Pro τάξεται Aug. habet τεύξεται. Recte. 16) ταῦτά ἐστιν Mon., ταῦτα ἐστὶ Aug. 17) πεπείθαμεν Aug. 18) ὠφέλεια Aug. 19) εἰργόντων Aug. 19b) Lege ἀντεχομένους. 20) γνωριμόν ἐστιν Aug. 21) Pro τούτου Aug. τοῦ habet. Recte. 22) αὐτῇ Aug. Ad marg. idem αὐτοῖς. 23) μὴ δὲ Mon., Aug. μήδ'. 24) ἡγήσωνται Aug.

σταῖσμα μὴ κατὰ τοὺς εἰρημένους ἐπανορθῶν τρόπους[25]), ἔνοχος μὲν ἔσται τῷ κρίματι τοῦ δεσπότου θεοῦ, καὶ νῦν δὲ ἐπ' αὐτὸν ἥξει τὰ τῆς βασιλικῆς ἡμῶν κινήσεως καὶ περὶ αὐτὴν κινδυνεύσει τὴν ἱερωσύνην, οὐδὲ ἄλλης μείζονος ἐνδεούσης[26]) ἀγανακτήσεως. §. 3. Τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὴν θείαν ἡμῶν ταύτην νομοθεσίαν φανερὰν καταστησάτω τοῖς ἐν ἑκάστῃ μητροπόλει θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις καὶ τοῖς λαμπροτάτοις ἄρχουσιν[27]) τῶν ἐπαρχιῶν, προστιθέμενος τὸ καὶ αὐτοῖς[28]), εἰ δεήσοι, πᾶσαν διδόναι βοήθειαν τοῖς εὐλαβεστάτοις τῶν πόλεων ἐπισκόποις, ἐφ' ᾧ ταῦτα κωλύειν, ἅπερ ἀναιρεθῆναι προσετάξαμεν, καὶ εἴτινι ῥᾳθυμίᾳ χρωμένους αὐτοὺς εὕροιεν, φανερὰν ἡμῖν ταύτην δι' οἰκείας ποιεῖν μηνύσεως, ὡς ἂν ἅπαντες[29]) εἰδεῖεν τὰ παρ' αὐτῶν ὀφείλοντα[30]) διαφυλάττεσθαι καὶ τὴν ἐξ ἀμελείας διωρισμένην[31]). φροντίσειέν τε[32]) οἱ θεοφιλέστατοι μητροπολῖται[33]) τοῦ καὶ τοῖς ἄλλοις εὐλαβεστάτοις τῶν πόλεων ἐπισκόποις τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ποιῆσαι φανερὸν τὸν θεῖον ἡμῶν τοῦτον νόμον, καὶ παρεγγυῆσαι πᾶσιν ἀγρύπνῳ σπουδῇ ταῦτα φυλάττειν, δεδιόσι τὸ ὁρισθὲν ἐπιτίμιον. §. 4. Ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ παρελκυσθῆναι τὴν ἀποπλήρωσιν[34]) τῆς θείας ἡμῶν ταύτης νομοθεσίας, ἀλλὰ μηδὲ[35]) αὐτοὺς τοὺς εὐλαβεστάτους μοναχοὺς τοὺς ἐπὶ τοῦ παρόντος συνδιαιτωμένους μοναστρίαις ὀλίγον νομίσαι χρόνον αὐτοῖς ἐνδεδόσθαι πρὸς τὸν ὀφείλοντα[36]) γενέσθαι χωρισμόν, ἐνιαυσιαῖον τοῦτον ὁρίζομεν, ψηφιζόμενον ἀφ' οὗπερ ἂν ἐμφανὴς ὁ θεῖος ἡμῶν οὗτος νόμος[37]) γένηται, ὥστε μετὰ τὴν τοῦ ἔτους περιδρομὴν[38]) εἰ φανείη τὰ τῆς κοινῆς διαίτης ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μένοντα σχήματος, ἁρμόσαι παντὶ τρόπῳ τὰς ἐγκειμένας τῷ θείῳ ἡμῶν νόμῳ τούτῳ ποινάς. Δατ. Xu. cal. Febr. Decio ɔss.[39])

emendare, obnoxium quidem eum fore iudicio domini Dei, et nunc in ipsum venturam esse ex imperiali nostro motu ultionem circaque ipsum sacerdotium eum periclitari, ut nec alia maior indignatio defutura sit. §. 3. Tua igitur excellentia divinam nostram hancce constitutionem manifestam faciat cuiusque metropolis Dei amantissimis episcopis clarissimisque praesidibus provinciarum, insuper iubens, ut et hi, si opus sit, religiosissimis civitatum episcopis ad haec, quae tolli iussimus, coercenda omne auxilium ferant, ac, si qua negligentia hos uti inveniant, eam nobis relationibus manifestam faciant suis, ut omnes utique, quae ab ipsis observari debeant, constitutamque adversus negligentes poenam cognoscant. Atque curent Dei amantissimi metropolitani, etiam reliquis reverendissimis civitatum eiusdem provinciae episcopis divinam hanc nostram legem manifestam facere, omnibus denuntiare, ut haec vigili studio observent, definitam poenam metuentes. §. 4. Ac ne plena observatio divinae huius nostrae legis protrahatur, verum etiam ne ipsi venerabiles monachi, qui nunc cum monastriis sub eodem tecto vivunt, parvum arbitrentur sibi tempus datum esse ad debitam separationem faciundam, annale ipsis definimus, ab eo die, quo divina haec nostra lex manifesta facta erit, computandum, ita ut post anni curriculum, si, quae ad communem victum attinent, in eodem statu manere visa sint, poenis, quae divinae nostrae legi insertae sunt, omnimodo locus sit. *Dat. XV. Cal. Febr. Decio cos.*

Ἰουστινιανοῦ νόμος μὴ ἐξεῖναι γαμεῖν μετὰ χειροτονίαν ὑποδιακόνῳ ἢ διακόνῳ ἢ πρεσβυτέρῳ, εἰ μὴ μόνοις ψάλταις καὶ ἀναγνώσταις[40]).

(Const. 7.) Iustiniani lex de hoc, ut ne liceat subdiacono vel diacono vel presbytero post factam ordinationem uxorem ducere, sed solis cantoribus et lectoribus. *c. 45. C. I. 3. (de episcopis et clericis.)*

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

Idem imperator Iuliano praefecto praetorio.

Τῶν ἱερῶν κανόνων μηδὲ[41]) τοῖς θεοφιλεστάτοις[42]) διακόνοις ἢ ὑποδιακόνοις γαμεῖν μετὰ τὴν τοιαύτην χειροτονίαν ἐφιέντων, ἀλλὰ μόνοις τοῖς εὐλαβεστάτοις ψάλταις τε καὶ ἀναγνώσταις τοῦτο συγχωρούντων, ὁρῶμεν[43]) τινὰς περιφρονοῦντας μὲν τῶν ἱερῶν κανόνων, παιδοποιουμένους δὲ ἔκ τινων[44]) γυναικῶν, αἷς ἁρμοσθῆναι κατὰ τὸν ἱερατικὸν θεσμὸν οὐ δύνανται. ἐπειδὴ τοίνυν ἡ ποινὴ τοῦ πράγματος ἐν μόνῃ τῇ[45]) τῆς ἱερωσύνης ἦν ἐκπτώσει, τους δὲ θείους κανόνας οὐκ

Cum sacri canones neque Dei amantissimis diaconis aut subdiaconis post huiusmodi ordinationem uxorem ducere permittant, verum solis reverendissimis cantoribusque et lectoribus hoc facere concedant, animum advertimus quosdam sacros canones despicere liberosque habere ex mulieribus quibusdam, quibuscum ex sacerdotali regula coniungi non possint. Cum igitur poena huius rei in sola sacerdotii amissione consisteret, sacros canones vero

25) τρόπους ἐπανορθῶν Aug. 26) ἐν δεούσης Aug. 27) Aug. ἄρχουσι. 28) αὐτοὺς Aug. 29) πάντες Aug. 30) ὀφείλοντα Aug. 31) Ad marginem Aug. notat deesse ποινήν. 32) φροντίσειάν τε Aug. 33) μητροπολῖται Aug. 34) ἀποπλήρωσιν Aug. 35) μὴ δὲ Mon. 36) Aug. ὀφείλοντα. 37) Pro οὗτος νόμος Aug. habet νόμος οὗτος. 38) παραδρομὴν Aug. 39) Mon. addit ἐξεφωνήθη ιε'. καλανδ'. Φεβρουαρίαις Δεκίῳ ὑπάτῳ. Antonius Aug. hanc habet subscriptionem: *Datum XV.* (ad marginem idem addit *V.*) *Kal. Febr. Decio cos.* Codex G. habet d. X. KAL. FEBR. DECIO ɔss. Sic et reliqui omnes. Solus Codex A. numerum clarius exhibet *XV.* 40) Ad marginem Mon. διγ'. μδ'. Ζήτει καὶ νεαρ' ς'. καὶ ρμα'. καὶ ρκγ'. καὶ τὰς π' κληρικῶν νεαράς. Verba Aug. ἢ μδ'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου desunt in Mon. 41) μὴ δὲ Mon. 42) Post θεοφιλεστάτοις Aug. recte addit πρεσβυτέροις μὴ δὲ τοῖς εὐλαβεστάτοις. 43) ὁρῶμεν Aug. 44) ἔκ τινῶν Aug. 45) τῇ post μόνῃ deest apud Aug.

ἔλαττον τῶν νόμων ἰσχύειν καὶ οἱ ἡμέτεροι βούλονται νόμοι, θεσπίζομεν κρατεῖν μὲν ἐπ᾽ αὐτοῖς τὰ τοῖς ἱεροῖς δοκοῦντα κανόσιν, ὡς ἂν εἰ καὶ τοῖς πολιτικοῖς ἐνεγέγραπτο[46]) νόμοις, καὶ πάντας αὐτοὺς τῆς τε[47]) ἱερωσύνης, τῆς τε θείας λειτουργίας, τῆς τε ἀξίας αὐτῆς, ἣν ἔχουσι, γυμνοῦσθαι. καθάπερ γὰρ τοῖς εὐαγέσι κανόσιν ἀπηγόρευται τὰ τοιαῦτα, οὕτω κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους τὸ πρᾶγμα κεκωλῦσθαι[48]), καὶ πρὸς τῇ εἰρημένῃ τῆς ἐκπτώσεως ποινῇ μηδὲ[49]) εἶναι γνησίους τοὺς ἐκ τῆς τοιαύτης ἀτόπου συνδιαφθορᾶς τεχθέντας ἢ τικτομένους, ἀλλὰ τῆς ἐκ τῶν τοιούτων σπερμάτων μετέχειν αἰσχύνης. τοιούτους γὰρ αὐτοὺς τίθεμεν, ὁποίους οἱ νόμοι τῶν ἐξ ἰγκέστων[50]) ἢ νεφαρίων τεχθέντας γάμων διορίζουσιν[51]), ὥστε μηδὲ[52]) φυσικοὺς ἢ νόθους νοεῖσθαι, ἀλλὰ πανταχόθεν ἀπηγορευμένους καὶ διαδοχῆς γονέων ἀναξίους, οὔτε δωρεὰν λαμβάνειν παρ᾽ αὐτῶν δυναμένους, οὐδὲ αὐτούς, οὐδὲ τὰς τούτων μητέρας, οὐ διὰ παρενθέτων[53]) προσώπων, ἀλλὰ πασῶν τῶν εἰς αὐτοὺς γινομένων παρὰ τῶν πατέρων φιλοτιμιῶν ὑπὸ τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν, ἐξ ἧς εἰσὶν οἱ τοῦτο ἁμαρτάνοντες, ἐρχομένων. ὅπερ γὰρ οἱ ἱεροὶ[54]) κανόνες κωλύουσι, τοῦτο καὶ ἡμεῖς διὰ τῶν ἡμετέρων εἴργομεν[55]) νόμων. εἰ δὲ καὶ ἐσχηματισμένη τὶς[56]) γένοιτο[57]) δῆθεν ἐνοχὴ ἐν προσποιήσει δανειακῶν ἢ ἄλλων συμβολαίων[58]), ὑπεύθυνον ποιοῦσα δῆθεν τὸν τῆς τοιαύτης φθορᾶς μετασχόντα, καὶ ταύτην ἀνίσχυρον εἶναι βουλόμεθα καὶ τὴν τῶν τοιούτων δόσιν οὐκ εἰς τὸ πρόσωπον, εἰς ὅπερ ἐκτίθεται[59]) τὰ τῆς συγγραφῆς, ἀλλ᾽ εἰς τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν ἔρχεσθαι. Δᾶτ. Xu ch. ɴοεμβʀ. cp. Lαμp. ἔτ̃. ὀʀ̃. ηucc. ɔɔss.[60]).

non minus legibus valere etiam nostrae leges declarent, sancimus, ut in his ea, quae sacris canonibus placuerunt, valeant, quasi et in civilibus legibus inscripta essent, et ut omnes illi tam sacerdotio, quam divino ministerio et ea, quam habent, dignitate priventur. Quemadmodum enim a sacris canonibus talia prohibentur, ita et secundum nostras leges rem impediri, ac praeter supradictam amissionis poenam neque legitimos esse ex tali absurdo complexu ortos vel orientes, verum etiam eam, quae ex talibus seminibus oritur, turpitudinem participare. Tales enim eos esse disponimus, quales leges hos faciunt, qui ex incestis vel nefariis nuptiis nati sunt, ut ne naturales quidem aut spurii intelligantur, verum undique illicitos parentumque successione indignos, neque donationem ab iis capere possint neque ipsi, neque horum matres, nec per interpositas quidem personas, verum omnibus, quae in eos a parentibus conferuntur liberalitates, ad sanctissimam ecclesiam, ex qua sunt, qui talia delinquunt, revertentibus. Quod enim sacri canones prohibent, hoc etiam per nostras leges prohibemus. Sin vero etiam simulata quaedam obligatio sub specie mutui vel alius generis contractuum facta sit, quae eum, qui huiusmodi stuprationis particeps factus est, revera obligatum faciat, tunc et hanc infirmam esse volumus, et talium rerum dationem non ad eam personam, in quam scriptura concepta est, sed ad sanctissimam ecclesiam pervenire. *Dat. XV. Kal. Novembr. Cp. Lampadio et Oreste VV. CC. coss.*

c. 46. C. I. 3. (de episcopis et clericis.) Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ τελευτώντων καὶ διατιθεμένων ποιεῖν ξενῶνα τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ ἐκ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων ἢ ἄλλον εὐαγῆ οἶκον, καὶ ἀμελούντων τῶν κληρονόμων ὅτι χρὴ τὸν τῆς πόλεως ἐπίσκοπον καταναγκάζειν τὸν κληρονόμον ποιεῖν τὰ περιεχόμενα τῇ διαθήκῃ.

(Const. 8.) Iustiniani lex de defunctis, qui testamento heredibus mandarunt suis, ut ex rebus suis xenonem vel aliam venerabilem domum exstruant, heredibusque id facere cunctantibus, ut illius civitatis episcopus heredem cogat, ut, quae testamento continentur, impleat.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

Idem imperator Iuliano praefecto praetorio.

Θεσπίζομεν[61]), εἴτις τελευτῶν εὐσεβῆ ποιεῖτο[62]) διατύπωσιν ἢ κατὰ ἐνστάσεως τρόπον ἢ κατὰ λεγάτον[63]) ἢ κατὰ[64]) φιδεϊκόμισσον ἢ κατὰ μόρτις[65]) καῦσα[66]) δωρεὰν ἢ καθ᾽ ἕτερον[67]) οἱονδήποτε νόμιμον; εἴτε ἐπισκήψειε τῷ κατὰ καιρὸν[68]) ἐπισκόπῳ πρόνοιαν τίθεσθαι τοῦ πληρωθῆναι τὰ παρ᾽ αὐτῷ[69])

Iubemus, si quis moriens piam faciat dispositionem vel per institutionis modum, vel per legatum vel fideicommissum, vel mortis causa donationem, vel alium quemcunque modum legitimum, sive iniunxerit ei, qui pro tempore episcopus est, curam agere, ut impleantur, quae ipse voluit, sive et hoc tacue-

46) Mon. ἐνεγέγραπτω. 47) τῆς τε Aug. 48) κεκώλυσθαι Mon. 49) μηδὲ Mon. 50) ἐξ ἰγκέστων Aug. 51) διορίζουσι Aug. 52) μὴ δὲ Mon. 53) οὐδὲ παρενθέτων Aug. Recte. 54) ἱερεῖς Mon. 55) Mon. εἴργομεν. 56) τὶς Mon. 57) γένοιτο deest apud Aug. 58) Mon. συμβολεῶ. 59) ἐκτίθεσθαι Aug., inter var. lect. notavit ἐκτίθεται. 60) Mon. in contextu post haec ἐξεφωνήθη ιε. καλαν᾽ Νοεμβρί μετὰ τὴν ὑπατείαν Λαμπαδίου καὶ Ὀρέστου μικαρίων καὶ ὑπάτων. Vox ὑπάτων ex male intellecto siglo prodiit, quo *vir clarissimus* designatur. Aug. habet: *Dat. XV. Kal. Nov. Cp. Lamp. V. C. Cos.* In Addendis autem correxit *Lamp. et Or. VV. CC.* Codex G. habet: ꝺ. XV K. NOMBR. ĒR. LAωpετōp цц̄CC ɔςς. Reliquorum Codicum hoc est testimonium: ꝺ. xu. KAL. NOEMBR. CP. LAMRETOR ყყcc (pro cc Cod. B. habet II) ɔss. 61) θεσπίζωμεν Aug. 62) Pro ποιεῖτο Aug. habet ποιείτω. Leg. ποιεῖται. 63) ληγᾶτον Aug. 64) κατὰ Aug. 65) Mon. μόρτ. 66) Sic Mon., Aug. καοῦσα. 67) ἕτερον Aug. 68) κατακαιρὸν Mon. 69) πάρ᾽ αὐτοῦ. Aug.

βεβουλευμένα, εἴτε καὶ σιγήσειεν[70]) *τοῦτο, εἴτε καὶ τοὐναντίον ἀπαγορεύσειεν, ἀνάγκην ἔχειν τοὺς κληρονόμους τὸ ἐπιταχθὲν ποιεῖν καὶ πληροῦν ἐκ τρόπου παντός. εἰ δὲ τοῦτο ἑκόντες μὴ ποιήσαιεν, τηνικαῦτα τοὺς κατὰ τόπον θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους περιεργάζεσθαι ταῦτα, καὶ ἀπαιτεῖν αὐτοὺς πάντα πληροῦν κατὰ τὴν βυυλὴν τοῦ τελευτήσαντος. ἀλλ' εἰ μὲν οἰκοδομὴν ἐκκλησίας ἐπιτάξειεν*[71]) *ὁ διαθέμενος, εἴσω τριετίας πάντως παρασκευάζειν αὐτὴν πληροῦσθαι· εἰ δὲ ξενῶνος ποίησιν, εἴσω ἑνὸς ἐνιαυτοῦ μόνου*[72]) *τοῦτο ποιεῖν ἀναγκάζεσθαι, ὡς ἱκανοῦ τοῦ χρόνου τούτου καθεστῶτος πληρῶσαι τὰ βεβουλευμένα τοῖς τετελευτηκόσιν*[73]). *δυνατὸν οὖν καὶ οἶκον μισθώσασθαι, τοὺς*[74]) *ἀρρώστους ἐγκατακλῖναι, ἄχρις οὗ τὰ τῆς οἰκοδομίας τοῦ ξενῶνος περαιωθείη. εἰ δέ τινα δοῦναι πρὸς ἅπαξ*[75]) *εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας προσταχθεῖεν, παραχρῆμα*[76]) *καταναγκάζειν αὐτοὺς τοῦτο ποιεῖν, τουτέστιν*[77]) *μετὰ τὴν τῆς διαθήκης ἐμφάνισιν*[78]) *καὶ τοῦ*[79]) *καταδέξασθαι τὸν κλῆρον ἢ τὸ πρεσβεῖον τοὺς τούτοις τετιμημένους.* §. 1. *Εἰ δὲ παρέλθοι ὁ εἰρημένος χρόνος, καὶ μήτε ἡ ἐκκλησία ἢ ὁ ξενὼν*[80]) *οἰκοδομηθείη, μήτε ξενοδόχος ᾖ*[81]) *ὁ τοιοῦτο*[82]) *ἐπιτεταγμένος, τηνικαῦτα αὐτοὺς τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἀπαιτεῖν τὰ ὑπὲρ τούτου*[83]) *καταλελειμμένα καὶ εἰς τοῦτο προσηκόντως ἐπιζητούμενα καὶ ποιεῖσθαι τὰς οἰκοδομὰς*[84]) *τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ξενώνων ἢ γεροντοκομείων ἢ ὀρφανοτροφείων κατασκευήν, καὶ πτωχοτροφείων ἢ νοσοκομείων ποίησιν, ἤτοι τῶν αἰχμαλώτων ἀγορασίαν, ἢ ἑτέραν*[85]) *οἱανδήποτε πρᾶξιν εὐσεβῆ*[86]) *τῷ τελευτήσαντι δόξασαν*[87]), *προβάλλεσθαι δὲ τοὺς ταῦτα διοικήσοντας ξενοδόχους ἢ ὀρφανοτρόφους ἢ βρεφοτρόφους ἢ γεροντοκόμους ἢ ἁπλῶς τῶν εὐσεβῶν πράξεων διοικητάς τε καὶ ἐπιμελητάς, οὐκ ἔτι δυναμένων μετὰ τὴν τοῦ εἰρημένου χρόνου διαδρομὴν καὶ τὴν εἰρημένην ἀγνωμοσύνην τῶν τοῦτο μὴ ποιησάντων ἐμβάλλειν ἑαυτοὺς εἰς τὴν τῶν εἰρημένων πραγμάτων διοίκησιν ἢ τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἀφιστᾶν τῆς αὐτῶν διοικήσεως,* (§. 2.) *τῶν λαμπροτάτων τῶν ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν*[89]) *ἀνάγκην ἐπιτιθέντων*[90]) *τοῖς κληρονόμοις ἐκ τρόπου παντὸς ταῦτα πληροῦν. καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῖς παλαιοῖς διηγόρευται νόμοις, ἀνάγκην ἐπιτιθέναι*[91]) *πληροῦν τὰς τῶν τελευτώντων*[92]) *βουλὰς τοὺς ἔχειν ἐφισταμένους*[93]), *ἅπερ ἐκεῖνοι*[94]) *κατέλειπον.* §. 3. *Τοὺς δὴ θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους, εἰ μέν τινας ῥητῶς οἱ τελευτῶντες ἐπιστήσαιεν τοῖς πράγμασιν, οἷον ξενοδόχους ἢ πτωχοτρόφους ἢ νοσοκόμους ἢ βρεφοτρόφους ἢ ὀρφανοτρόφους ἢ γεροντοκόμους ἢ παραμοναρίους ἢ οἰκονόμους ἢ ἁπλῶς τῶν εὐσεβῶν πράξεων διοικητάς, ἐκείνους μὲν ἐᾶν ἔχεσθαι τῆς διοικήσεως, αὐτοὺς δὲ μὴ διοικεῖν μέν, τὴν δὲ διοίκησιν αὐτῶν ἐποπτεύειν, καὶ ὀρθῶς μὲν ἔχουσαν ἐπαινεῖν, κατά τι δὲ παραβαινομένην ἐπανορθοῦν. κακίστης δὲ τῆς διοικήσεως γινομένης, καὶ ἀπελαύνειν ἐκείνους καὶ ἑτέρους ἐγκαθιστᾶν ἐννοοῦντας τὸ τοῦ μεγάλου θεοῦ δεος καὶ τὴν φοβερὰν τῆς μεγά-*

rit, sive et contrarium prohibuerit, necessitatem habere heredes id, quod ordinatum est, faciendi omnique modo adimplendi. Si vero hoc sponte non fecerint, confestim Dei amantissimos illius loci episcopos circa haec curiosos esse, et postulare, ut illi omnia secundum voluntatem defuncti adimpleant. Verum siquidem ecclesiam aedificari testator iussit, tunc intra triennium omnino ut perficiatur, operam dent; sin autem xenonis exstructionem iniunxerit, intra unum annum duntaxat hoc fieri cogantur, quippe cum hoc tempus idoneum sit ad ea, quae defunctis placuerunt, adimplenda. Namque potest et domus conduci et aegroti illic in lectis sterni, donec aedificatio xenonis compleatur. Si vero aliqua ad pias causas dari iussi sint, tunc hos confestim hoc facere cogant, hoc est, post testamenti insinuationem, et post apprehensam hereditatem legatorumve dationem his, qui iis honorati sunt. **§. 1.** Sin autem praedictum tempus praeterierit, ac neque ecclesia vel xenon aedificatus sit, neque xenodochus adsit, qui haec ordinare iussus sit, tunc ipsi Dei amantissimi episcopi exigant ea, quae hac de causa relicta sunt et ad hoc convenienter expetuntur, faciantque sanctissimarum ecclesiarum et xenonum exstructiones vel gerontocomiorum vel orphanotrophiorum ordinationem, et ptochotrophiorum vel nosocomiorum institutionem aut captivorum redemtionem aut aliam quamlibet actionem, quae defuncto pia visa est; designent etiam, qui haec administrent, xenodochos vel orphanotrophos vel brephotrophos vel gerontocomos vel denique piarum actionum dispensatoresque et curatores, ita ut neque amplius post supradicti temporis lapsum praedictamque contumaciam hi, qui hoc non fecerunt, praedictarum rerum administrationi sese immiscere vel Dei amantissimos episcopos ab earum administratione dimovere, (**§. 2.**) viris clarissimis praesidibus provinciarum necessitatem imponentibus heredibus, omni modo haec perficiendi. Namque et veteribus legibus definitum est, necessitatem imponi iis, quibus ea, quae defuncti reliquerunt, habere permissum est, eorum voluntates implendi. **§. 3.** Verum Dei amantissimi episcopi, si quidem aliquos testatores rebus specialiter praeposuerint, veluti xenodochos vel ptochotrophos vel nosocomos vel brephotrophos vel orphanotrophos vel gerontocomos vel paramonarios vel oeconomos vel denique piarum actionum administratores, hos quidem administrationem habere sinant, ipsi vero non administrent quidem, sed administrationem illorum inspiciant, eamque, si recte se habeat, laudent; sin ullo modo negligatur, emendent. Quodsi administratio pessime geratur, illos etiam expellant, et alios in eorum locum introducant, qui magni Dei timorem animo con-

---

70) *σιγήσειε* Aug. 71) Pro *ἐπιτάξειεν* Aug. habet *ἐπιτάξει ἄν*, inter variam lectionem tamen notavit *ἐπιτάξειεν*. 72) Pro *μόνου* Aug. habet *μόνον*. 73) Aug. *τετελευτηκόσι*. 74) *καὶ τοὺς* Aug. 75) *ἅπαξ* Aug. 76) *παρὰ χρῆμα* Aug. 77) *τουτέστι* Aug. 78) Mon. *ἐμφάνησιν*. 79) *καὶ τὸ* pro *καὶ τοῦ* Aug. habet. 80) *ξενὼν* Aug. 81) Aug. in contextu *ξενοδόχοι ᾖ*. Idem ad marginem *ξενοδόχος ᾖ*. 82) Pro *τοιοῦτο* Aug. habet *τοῦτο*. 83) Pro *τούτου* Aug. habet *τοῦτο*. 84) *οἰκοδομίας* Aug. 85) Aug. *ἕτεραν*. 86) Sic Aug., Mon. *εὐσεβεῖ*. 87) *δόξασ* Mon. 89) *ἐπαρχίων* Aug. 90) Aug. *ἐπιτεθέντων*. 91) Pro *ἐπιτιθέναι* Aug. *ἐπιθῆναι* habet. 92) *τελευτόντων* Aug. 93) Pro *ἐφισταμένους* Aug. habet *ἐφιεμένους*. 94) *ἐκεῖνοι* Aug.

λης καὶ ἀτελευτήτου κρίσεως ἡμέραν, πρὸς ἣν αὐτοὺς ἀποβλέποντας προσήκει πάντα πράττειν μετὰ τῆς πρὸς θεὸν[95]) συντεταμένης[96]) γνώμης. εἰ δὲ μὴ[97]) ῥητῶς τινὰς οἱ τελευτῶντες ἐπιστήσαιεν ταῖς διοικήσεσιν, ἀλλ' ἐν τῇ τῶν κληρονόμων ἐξουσίᾳ τὸ πᾶν ἀπόθοιντο, εἰ δὲ ῥαθυμήσαιεν[98]), τηνικαῦτα αὐτοὺς τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους καὶ διοικεῖν καὶ προβάλλεσθαι[99]) πτωχοτρόφους ἢ νοσοκόμους ἢ ξενοδόχους[1]) ἢ ὀρφανοτρόφους ἢ βρεφοτρόφους ἢ γεροντοκόμους ἢ οἰκονόμους ἢ παραμοναρίους ἢ διοικητάς, κἀνταῦθα πρὸς τὸν μέγαν θεὸν κατὰ νοῦν ἔχοντας[2]) σέβας, ὥστε ἐκ τρόπου παντὸς καὶ ἐκ πάσης ὁδοῦ[3]) ἐκ πάσης μηχανῆς εἰς ἔργον ἄγεσθαι τὰ εὐσεβῶς διατεταγμένα. §. 4. Ὑπὲρ δὲ τοῦ χρόνου παντός, ὃν ἂν ὑπέρθοιντο πρᾶξαι τὰ διατυπωθέντα[4]) οἱ γεγραμμένοι κληρονόμοι, ἀπαιτεῖσθαι αὐτοὺς καρποὺς[5]) καὶ προσόδους καὶ πᾶσαν νόμιμον ἐπαύξησιν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς τοῦ διαθεμένου[6]) τελευτῆς θεσπίζομεν, οὐ σκοπουμένης τῆς μόρας[7]) ἀπὸ[8]) προκατάρξεως ἢ αἰτιάσεως, ἀλλ' αὐτῷ τῷ νόμῳ δοκούσης γίνεσθαι τῆς καλουμένης μόρας[9]), χώραν λαμβανούσης τῆς τῶν καρπῶν καὶ τῶν[10]) τοιούτων προσθήκης· (§. 5.) αὐτοῦ τοῦ κρατοῦντος, εἰ καὶ μὴ[11]) παρὰ κληρονόμου[12]), ἀλλὰ φιδεκομισσαρίου[13]) ἢ ληγαταρίου καταλειφθείη τὸ τοιοῦτον εὐσεβὲς πρεσβεῖον καὶ τοῦτο καταδέξηται ὁ τῷ πρεσβείῳ τετιμημένος. καὶ τηνικαῦτα δὲ ἄδειαν εἶναι τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις, ἀπαιτεῖν τοὺς τοιούτους[14]) τισὶ τετιμημένους πρᾶξαι τὰ διαταχθέντα. §. 6. *Εἰ δὲ ῥαθυμήσαιεν οἱ κατὰ τὸν*[15]) τόπον θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι τοῦτο πρᾶξαι, ἴσως ἐκθεραπευθέντες παρὰ τῶν γεγραμμένων[17]) κληρονόμων ἢ λεγαταρίων ἢ φιδεκομισσαρίων[18]), ἄδεια[19]) ἔσται τῷ[20]) μητροπολίτῃ[21]) τῆς ἐπαρχίας ἢ καὶ[22]) τῷ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς ἐκεῖσε διοικήσεως ταῦτα μανθάνοντι ἀναζητεῖν[23]) καὶ καταναγκάζειν τὸ εὐσεβὲς ἔργον ἢ τὴν εὐσεβῆ φιλοτιμίαν ἐκ τρόπου πληροῦσθαι παντός, καὶ παντὶ τῷ βουλομένῳ τῶν πολιτῶν τοῦτο πράττειν. *Κοινοῦ γὰρ* ὄντος τοῦ τῆς εὐσεβείας λόγου, κοινὰς προσήκει καὶ[23b]) σπουδὰς τῆς τούτου καθεστάναι πληρώσεως, ἔχοντος παντὸς ἄδειαν ἐκ τοῦδε ἡμῶν τοῦ νόμου κινεῖν τὸν *ex lege condicticion* ἀπαιτεῖν[24]) τὰ καταλελειμμένα πληροῦσθαι, εἰδότος τοῦ ῥαθυμοῦντος τούτων θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου, ὡς καὶ αὐτὸς πρὸς ταῖς ἐξ οὐρανοῦ ποιναῖς καὶ βασιλικῆς κινήσεως ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ἀμελείας πειραθείη[25]). §. 7. Ὅπως δ' ἂν ἔτι μείζονι φόβῳ κατασχεθέντες οἱ κληρονόμοι τῶν τελευτώντων ἢ οἱ ταῖς τοιαύταις ὅλως ἄγεσθαι[25a]) πράξεσι βεβαρημένοι[26]) τὴν τούτων ποίησιν διαναβάλλοιντο, καὶ τοῦτο θεσπίζομεν, ὥστε, εἰ[27]) ἐνοχληθέντες παρὰ τῶν θεοφιλεστά-

cipiant terribilemque magni aeternique iudicii diem, ad quam respicientes conveniens est, ut omnia ex mente in Dei voluntatem directa faciant. Si vero defuncti nullos specialiter praestituerint administrationibus, verum in heredum potestate totum posuerint, hi autem neglexerint, tunc ipsi Dei amantissimi episcopi administrent, praeponantque ptochotrophos vel nosocomos vel xenodochos vel orphanotrophos vel brephotrophos vel gerontocomos vel oeconomos vel paramonarios vel administratores, atque etiam in hac re Dei honorem in animo habeant, ut omni ratione viaque ad effectum perducantur, quae pie iussa sunt. §. 4. De omni vero tempore, per quod scripti heredes disposita facere neglexerint, fructus reditusque omneque legitimum augmentum solvere cogi hos iubemus inde a tempore mortis testatoris, non habita ratione morae a litis contestatione aut conventione, sed, ut ipso iure mora, quae dicitur, fieri videatur, locumque habeat fructuum taliumque rerum accessio. §. 5. Hoc idem obtineat, etsi non ab herede, sed a fideicommissario vel legatario relictum fuerit tale legatum pium atque hoc susceperit is, qui legato honoratus est. Atque tunc etiam licentia sit Dei amantissimis episcopis ab his, qui quibusdam rebus honorati sunt, postulandi, ut ea, quae iussa sunt, faciant. §. 6. Sin vero neglexerint hi, qui in iis locis sunt, Dei amantissimi episcopi hoc agere, forte, quod a scriptis heredibus vel legatariis vel fideicommissariis illecti sunt licentia erit metropolitano huius provinciae aut etiam archiepiscopo eiusdem dioecesis, cum haec cognoverit, in hoc inquirendi cogendique, ut pium opus aut pia liberalitas omnimodo impleatur, et cuicunque ex civibus hoc facere liceat. Quum enim communis sit pietatis ratio, communes debent esse etiam curae, hoc ut ad finem perducatur, unoquoque licentiam ex hoc lege habente ex lege condicticiam movendi, postulandique, ut, quae relicta sunt, adimpleantur. Sciat autem, qui haec neglexerit, Dei amantissimus episcopus, se ipsum quoque praeter imminentes de coelo poenas imperialem quoque indignationem ob huiusmodi incuriam experturum esse. §. 7. Ut autem adhuc maiore metu contineantur heredes defunctorum vel hi, qui harum rerum faciendarum onere gravati sunt, ne haec facere differant, et hoc san-

---

95) *προσθεὸν* Aug. 96) *συντεταγμένης* Aug. Idem ad marginem *συντετριμμένης*. 97) *μη* Aug. 98) Inde a verbis *ταῖς διοικήσεσιν* usque ad *εἰ δὲ ῥαθυμήσαιεν* desunt omnia in Mon. Nos ex Aug. supplevimus. Caeterum legendum *οἱ δὲ* pro *εἰ δέ*. 99) Aug. hoc loco intrudit *τὰ προγεγραμμένα πρόσωπα οἷον*. 1) Inde a verbis *ἢ ξενοδόχους* usque ad verba *ἢ διοικητὰς* in contextu Aug. nihil comparet, nisi haec: *καὶ τοὺς ἑξῆς*. In Addendis tamen idem pro verbis *τὰ προγεγραμμένα καὶ τ. λ.* haec dici notat: *πτωχοτρόφους ἢ νοσοκόμους ἢ ξενοδόχους ἢ ὀρφανοτρόφους ἢ βρεφοτρόφους ἢ γεροντοκόμους ἢ οἰκονόμους ἢ παραμοναρίους ἢ διοικητὰς κἀνταῦθα τὸ πρὸς τὸν μέγαν θεὸν ἔχοντας σέβας*. 2) Aug. *ἔχοντες*. 3) Aug. post *ὁδοῦ* interponit vocem *καί*. 4) Ad vocem *διατυπωθέντα* Mon. ad marginem adscripsit *γε. καὶ τὰ διατεταγμένα*. 5) *καὶ καρποὺς* Aug. 6) *διατιθεμένου* Aug. inter variam lect. notavit. 7) *MORAS* Aug. 8) *ἀπο* Mon. 9) *MORAS* Aug. 10) *καὶ τῆς τῶν* Aug. 11) *μη* Mon. Paulo ante scribe *αὐτοῦ τούτου*. 12) *παρακληρονόμου* Mon. 13) *φιδεικομισσαρίου* Aug. 14) *τοιούτοις* Aug. 15) Vox *τὸν* apud Aug. deest, in Monac. supra lineam addita est. 17) *γεγραμένων* Mon. 18) *φιδεικομισσαρίων* Aug. 19) Pro *ἄδεια ἔσται* Aug. habet *ἐπ' ἀδείας*. Idem inter variam lectionem adnotavit *ἄδεια*. 20) *καὶ τῷ* Aug. 21) Mon. *μ̄ρο̄πο̄*. 22) Pro *ἢ καὶ* Aug. habet *ἤ*. 23) Aug. *ἀγγαζητεῖν*, in Add. corr. *ἀναζητεῖν*. 23b) *τὰς σπουδὰς* Aug. 24) *καὶ ἀπαιτεῖν* Aug. 25) Aug. *πειρασθείη*, corrigit tamen in Add. *πειραθείη*. 25a) Leg. *εὐαγέσι* pro voce *ἄγεσθαι*. Infra §. 9. *ταῖς εὐαγέσι πράξεσι περιγίνεσθαι*. 26) *βεβαρυμένοι* Aug. Idem statim post *μὴ* adiicit.

των ἐπισκόπων οἱ τούτοις τετιμημένοι εἶτα διαναβάλλοιντο ὡς καὶ τῆς τῶν ἀρχόντων πράξεως[28]) δεηθῆναι, τηνικαῦτα μὴ μόνον αὐτοὺς ἁπλοῦν[29]) τὸ καταλελειμμένον εἰσπράττεσθαι, ἀλλὰ πάντως διπλάσιον. εἰ γὰρ ἐν τοῖς παλαιοῖς ἦν τινα[30]) θέματα, ἐφ᾽ ὧν ἐξ ἀρνήσεως[31]) διπλάσια[32]) τὰ τῆς καταδίκης ἠπείγετο, πῶς οὐκ ἐνταῦθα[33]) τοὺς μηδὲ[34]) ἑκόντας[35]) ποιήσοντας[36]), ἀλλὰ καὶ χρόνον ἀναμείναντας καὶ ὕστερον ὀχληθέντας περὶ[37]) τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, εἶτα μηδὲ[38]) τούτοις εὐθὺς εἴξαντας[39]), δεηθέντας δὲ καὶ ἀρχικῆς ὀχλήσεως, τῇ τοῦ διπλασίονος ἀπαιτήσει προσήκει σωφρονίζεσθαι; §. 8. *Εἰ δὲ οἱ τελευτῶντες* τοὺς ἑαυτῶν κληρονόμους βουληθεῖεν, ἡνίκα[40]) μέλλοιεν τελευτᾶν, πρᾶξιν τινὰ[41]) πληροῦν εὐσεβῆ, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν τῇ αὐτῶν ζωῇ, καὶ τοῦτο φυλάττεσθαι, καὶ μὴ ἐν μέσῳ τοὺς κληρονόμους[42]) ἀναγκάζεσθαι πράττειν τί, ὧν ὁ διαθέμενος μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτὴν βουληθῇ γενέσθαι, τελευτῶντας δὲ αὐτοὺς ἀνάγκην ἔχειν ἐκ τρόπου παντὸς ταῦτα πληροῦν. ἀναβολῆς δὲ τινος περὶ[43]) τῶν ἐκείνου κληρονόμων γινομένης, ἀνάγκη ταῦτα γίνεσθαι ἅπερ ἔμπροσθεν διετυπώσαμεν. §. 9. *Εἰ δὲ τινὰ τῶν καλουμένων* ἀνναλίων πρεσβείων γίνεσθαι[44]) καταλειφθείη ἢ δωρηθείη, κλήρῳ τυχὸν ἢ μοναστηρίοις ἢ ἀσκητρίαις ἢ διακονίσσαις, ἢ πτωχείοις ἢ ξενῶσιν ἢ νοσοκομείοις ἢ βρεφοτροφείοις ἢ τοῖς τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν πτωχοῖς, ἢ ἁπλῶς συστήμασι τισὶν[45]) εὐαγέσιν, ἢ ὅλως οὐκ ἀπηγορευμένοις τῶν ἐκ πλήθους ἠθροισμένων[46]), βουληθεῖεν[47]) δὲ κατά τινα καιρὸν οἱ τηνικαῦτα εὑρισκόμενοι χρυσίον ὑπὲρ τῆς τοιαύτης πράξεως λαβόντες διαλύεσθαι, μὴ ἐξέστω τοῦτο ποιεῖν, μηδὲ[48]) τὸ γινόμενον κύριον εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἔκπτωσιν τῶν χρημάτων ὁ ταῦτα ὠνησάμενος ἢ διαλυσάμενος ὑπομενέτω. ἐπείτοιγε ἀνάγκη τοῖς μὲν ἔν τινι μέρει τοῦ χρόνου γενομένοις εἶναι χρημάτων ἀφθονίαν, τοῖς δέ γε ἐπιγενομένοις παντελῆ τῶν καταλελειμμένων στέρησιν, οὐ φυλαχθήσεται[49]) δὲ οὐδὲ αὐτὸ τὸ τῶν ἀνναλίων ὄνομα οὐδὲ ἡ διηνεκὴς[50]) τοῦ τελευτήσαντος μνήμη, δι᾽ ἣν καὶ τὸ ἀννάλιον τοῦτο καταλέλοιπεν, ἀλλ᾽ εὐθὺς[51]) ἀποσβεσθήσεται τῇ τῶν καταλελειμμένων[52]) συναπολλύμενος[53]) ἐκποιήσει, μένειν τοίνυν διηνεκῶς αὐτοὺς ἐνεχομένους ταῖς τοιαύταις δόσεσι θεσπίζομεν, ὥστε καὶ εἴτις γένοιτο[54]) ἐκποίησις, καὶ ταύτην ἄκυρον εἶναι, καὶ τοὺς ὁτεδήποτε προστησομένους τῶν εὐαγῶν οἴκων ἄδειαν ἔχειν κινεῖν καὶ ἀπαιτεῖν ταῦτα[55]), οὐδεμιᾶς[56]) χρόνου παραγραφῆς ἀντικειμένης αὐτοῖς, διὰ τὸ καθ᾽ ἕκαστον ἔτος τὴν τοιαύτην τίκτεσθαι ἀγωγήν, ἀλλ᾽ ὑποθήκην εἶναι τὰ τοῦ καταλείψαντος πράγματα τοῖς τοιούτοις[57]) πρεσβείοις, ὥστε ἄδειαν ἔχειν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων τὸ ἱκανὸν ταῖς εὐαγέσι πράξεσι περιγίνεσθαι, οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς καταλελειμμένοις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ καρποῖς αὐτῶν καὶ προσόδοις καὶ πάσῃ νομίμῳ ἐπαυξήσει, χρονίας, καθὰ προείρηται, οὐδὲ τοῖς κατέχουσι παραγραφῆς ἁρμόζειν

cimus, ut, si a Dei amantissimis episcopis conventi hi, qui his rebus honorati sunt, in mora perseveraverint, ita ut praesidum exactione opus sit, tunc non solum simplum id, quod relictum est, ab his exigatur, sed omnino duplum. Namque, si apud veteres quaedam causae erant, in quibus ex infitiatione ea, quae in condemnatione sunt, in duplum adducebantur, quomodo hic non eos quoque, qui non solum non sponte fecerunt, sed tempus quoque protraxerint, postremoque compulsi a Dei amantissimis episcopis ac ne his quidem statim dicto audientes opus habuerint etiam praesidali exactione, dupli exactione conveniens est castigari? §. 8. Sin vero testatores voluerint, ut ipsorum heredes, cum morituri sint, aliquam actionem piam implerent, non tamen intra vitae eorum tempus hos cogi voluerint, etiam hoc observetur, neque medio tempore heredes facere cogantur aliquid ex iis, quae testator post eorum mortem fieri voluerit; cum vero moriantur, necesse habeant omnimodo ista implere. Dilatione vero aliqua ab huius heredibus facta, quae antea sancivimus, fiant necesse est. §. 9. Si vero aliqua, quae vocantur annua legata, relicta fuerint aut donata, clero fortasse aut monasteriis aut ascetriis aut diaconissis aut ptochiis aut xenonibus aut nosocomiis aut brephotrophiis aut sanctissimarum ecclesiarum pauperibus aut simpliciter collegiis quibusdam venerabilibus aut omnino non prohibitis ex plebe coetibus, voluerint autem aliquo tempore hi, qui tunc reperiuntur, auro accepto de tali actione transigere, non liceat hoc facere, neque, quod fiat, ratum sit, verum etiam amissionem pecuniae, qui haec redemit vel transegit, sustineto. Quoniam vero necessario iis, qui aliqua parte temporis fuerint, magna erit pecuniae copia, ii autem, qui futuri sunt, omnimodo iis, quae relicta sunt, privantur, neque ipsum annuorum nomen neque perpetua defuncti memoria, ob quam etiam hoc annuum legatum reliquit, conservabitur, verum statim extinguetur una cum ipsa rerum relictarum alienatione interiens, hos perpetuo huiusmodi dationibus obnoxios manere iubemus, adeo ut, etsi facta sit aliqua alienatio, haec quoque irrita sit, et, qui quandoque venerabilibus domibus praeerunt, licentiam habeant haec persequendi exigendique, nulla temporali praescriptione eis opponenda, quum per unumquemque annum talis nascatur actio, sed hypothecae subiectae sint eius, qui reliquit, res huiusmodi legatorum causa, ita ut liceat ex his ipsis rebus piis operibus satisfieri non solum pro relictis, sed etiam pro fructibus eorum reditibusque et omni legitima accessione, temporali, ut supra dictum est, praescriptione neque his, qui eas detinent, compe-

27) Vox εἰ deest apud Aug. 28) εἰσπράξεως Aug. 29) ἁπλοῦν Aug. 30) τινὰ Aug. 31) ἐξ ἀρνήσεως Aug. 32) διπλάσεια Aug. 33) οὐ κἀνταῦθα Aug. 34) μηδ᾽ Aug., μὴ δὲ Mon. 35) ἑκόντας Mon. 36) Aug. ποιήσαντας. Recte. Sequitur enim ἀναμείναντας. 37) Pro περὶ Aug. παρά. 38) μὴδὲ Mon. 39) εἴξαντας Aug. 40) ἡνίκα Aug. 41) πρᾶξίν τινα Aug. 42) Post κληρονόμους Mon., contra quam Aug., vocem βουληθεῖεν intrudit, sed punctis subnotatam, quod est delentis signum. 43) παρὰ Aug. 44) γίνεσθαι deest apud Aug. 45) συστήμασί τισιν Aug. 46) ἢ θροισμένων Aug., correxit tamen in Add. 47) βουληθεῖεν δὲ Aug. 48) μὴ δὲ Aug. 49) οὐ φιλαχθήσεται Aug., correxit tamen in Add. 50) διηνεκῆς Mon. 51) εὐθὺς Aug. 52) κατὰ λελειμμένων Aug., in Add. correxit καταλελειμμένων. 53) συναπολλύμενον Aug. 54) Inter var. lect. Aug. γένηται. 55) Pro ταῦτα, quod habet Aug., Mon. habet τά. 56) Mon. οὐδὲ μιᾶς. 57) Aug. τοιαύτοις, in Add. τοιούτοις.

δυναμένης, ὁπόσον ἂν τὶς[58] *ἀριθμήσειεν*[59] *χρόνον, πλὴν εἰ μὴ μεταξὺ τοῦ τε τῷ ἀνναλίῳ πρεσβείῳ βεβαρημένου*[60] *τοῦ τε κατὰ τοὺς ἱερατικοὺς κανόνας καὶ τοὺς ἡμετέρους*[61] *νόμους προεστῶτας*[62] *τῆς τοιαύτης ἀπαιτήσεως γένοιτο σύμφωνον βουλόμενον πρόσοδον ἀντὶ*[63] *τοῦ ἀνναλίου πρεσβείου δοθῆναι παρὰ τούτου τοῦ βεβαρημένου εὐθαλῆ καὶ δημοσίοις πολλοῖς ὑποκειμένην*[64]*, ἀλλὰ καὶ προσθήκην ἔχουσαν πάντως μὲν*[65] *οὐκ ἐλάττονα τοῦ τετάρτου μέρους τῆς καθαρᾶς προσόδου, ἐπείτοιγε ὁπόσον ἂν μεταξὺ αὐτῶν ἐπὶ τὸ πλέον δόξειεν. εἰ μὲν γάρ τι τοιοῦτον*[66] *ἔγγραφον γένηται*[67] *σύμφωνον, καὶ δοθείη ἡ τοιαύτη πρόσοδος καὶ ἀναλειφθείη*[68] *ἐγγράφοις συνθήκαις καὶ διαλύσεσιν*[69] *καὶ τοῦτο ἐμφανὲς ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων κατασταίη, ἀργεῖν τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ἀνναλίου λεγάτου*[70] *κατὰ τοῦ ταύτῃ βεβαρημένου θεσπίζομεν, αὐτὴν δὲ τὴν πρόσοδον ἀντὶ*[71] *τοῦ πρεσβείου καθεστάναι*[72] *διηνεκῶς εἰς τοῦτο ἀφωρισμένην, καὶ ἐκποιεῖσθαι παρ' οὐδενὸς καθ' οἱονδήποτε ἐκποιήσεως σχῆμα δυναμένου. οὐδενὸς δὲ τοιούτου παρακολουθοῦντος, ὑποκεῖσθαι διηνεκῶς κατὰ τὸ ἔμπροσθεν παρ' ἡμῶν εἰρημένον τῇ δόσει τῶν ἀνναλίων πρεσβείων τοῖς τοιούτοις βεβαρημένοις*[73] *θεσπίζομεν, ὥστε τὸ ὄνομα καὶ τὴν μνήμην τοῦ τελευτήσαντος, τοῦ τε ἀνναλίου πρεσβείου ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων διηνεκῶς διασώζεσθαι. Δᾶτ. Xu. ch. Νοεμ. Lāμp. ετ. oρ. υυcc. ɔɔss.*[74]*.*

tente, quantumcunque quis numeraverit tempus, nisi inter hunc, qui annuo legato oneratus est, et hunc, qui secundum sacros canones et nostras leges eiusmodi exactioni praefectus est, pactum initum sit, quo placuerit, ut pro annali legato ab eo, qui eo gravatus est, reditus detur bonus neque multis oneribus publicis obnoxius, sed et accessionem habens omnino non minorem quarta parte puri reditus, aut quantum inter eos augeri placuerit. Namque si tale pactum in scriptis fiat, talisque reditus datus sit et receptus in scriptis pactionibus et transactionibus, idque manifestum per gestorum confectionem factum fuerit, annui legati exactionem contra eum, qui hoc oneratus est, cessare sancimus, ipsum vero reditum pro legato constitui perpetuo ad id deputatum, quique a quoquam ullo alienationis genere alienari non possit. Sin autem nihil tale subsequatur, secundum ea, quae prius a nobis dicta sunt, annalium legatorum dationi hos, qui iis gravati sunt, perpetuo subiacere sancimus, ut et nomen et memoria defuncti, item annalis legati in ipsis operibus perpetuo conservetur. ***Dat. XV. Kal. Novembr. Lampadio et Oreste coss.***

c. 47. C. I. 1. (de episcopis et clericis.)

Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ τοῦ μὴ δεῖν[75] *κατὰ τάξιν καὶ βαθμὸν πρωτῶ*[76] *γίνεσθαι τοὺς ἡγουμένους, ἢ τὰς ἡγουμένας, ἀλλὰ κατ' ἐκλογὴν ἐνάρετον καὶ ἱκανὸν ἀντέχεσθαι ψυχῶν*[77]*.*

(Const. 9.) Iustiniani lex de hoc, ut abbates vel abbatissae secundum ordinem et gradum prioritatis fieri non debeant, verum eum eligendum esse, qui et virtute praeditus et animarum curae capessendae idoneus sit.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς[78] *Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων*[79]*.*

Idem imperator Iuliano praefecto praetorio.

Τοῖς ἱεροῖς ἡμῶν νόμοις οἰόμεθα χρῆναι καὶ τοῦτον προσθῆναι τὸν ἐξ ἀρετῆς, ἀλλ' οὐκ ἐκ χρόνων τὰς εὐαγεῖς ἡγεμονίας παρέχοντα, ὥστε ἐπὶ τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων ἢ ἀσκητηρίων μὴ πάντως[80] *τελευτῶντος τοῦ ἡγουμένου ἢ τῆς ἡγουμένης τὸν ἐφεξῆς ἢ τὴν δευτέραν γενέσθαι (σύνισμεν γὰρ τῇ φύσει, οὔτε πάντας ὁμοίως ἀγαθούς, οὔτε πάντας ἐν ἴσῳ ποιούσῃ*[81] *κακούς), ἀλλ' ὃν ἂν ὅ τε ἀγαθὸς βίος καὶ*[82] *σεμνὸς τρόπος καὶ ἡ περὶ τὴν ἄσκησιν συντονία καὶ τὸ κοινὸν τῶν λοιπῶν μοναχῶν πλήρωμα ἢ τὸ πλεῖστον*

Sacris nostris legibus existimamus oportere et hanc addi, quae ob virtutem, non autem ex temporis lapsu religiosas praefecturas tribuit, ita ut in venerabilibus monasteriis vel asceteriis non omnimodo moriente abbate vel abbatissa sequens vel secunda eligatur (consentimus enim naturae, neque omnes similiter bonos neque omnes aequaliter malos facienti) sed, quem utique et vita bona et mores honesti et circa pium exercitium constantia communisque reliquorum monachorum consensus aut maxima eorum

---

58) Aug. *ἄν τις*, Mon. *ἄν τὶς*. 59) *ἀριθμήσειε* Aug. 60) Aug. *βεβαρυμένου*. 61) Pro *ἡμετέρους* Aug. inter variam lect. habet *ἱερούς*. 62) *προεστῶτος* Aug. 63) *ἀντι* Mon. 64) *οὐχ ὑποκειμένην* Aug. Recte. 65) Verba *πάντως μὲν* alicubi deesse inter var. lect. Aug. adnotavit. 66) *τοιοῦτο* Aug. 67) *γένοιτο* Aug. Idem inter var. lect. addidit *γένηται*. 68) Leg. *ἀναληφθείη*. 69) *διαλύσεσι* Aug. 70) *ληγάτου* Aug. 71) *ἀντι* Aug. 72) *καθιστάναι* Aug. 73) *βεβαρυμένοις* Aug. 74) Addit Mon. *ἐξεφωνήθη ιε'. καλάνδαις Νοεμβρίων μετὰ τὴν ὑπατείαν Λαμπαδίου καὶ Ὀρέστου Βικαρίων καὶ ὑπάτων*. Vox *βικαρίων* ex male intellecto siglo prodiit, quo *vir clarissimus* designatur. — Aug. *Dat. XV. Kal. Nov. Cp. Lamp. Cos.* — Cod. G. *Δ.* χu ΘU CPIAM PETOR℥℥. Reliquorum Codicum hoc est testimonium: *Δ. χu. KN.* (B. et C. addunt ΘQ) CPIOR (Cod. B. C. habent CPIAMR) ETOR SS. 75) *μηδεῖν* Mon. 67) *πρωτείων* Codd. Paris. 77) Tota superscriptio deest apud Aug., qui non habet nisi haec: *ἡ μς'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου.* 78) Ad marginem Mon. *τιτλ. γ'. διγ'.* (leg. *διατ.*) *μς'.* 79) Mon. *ρρίων*. 80) Pro *πάντως* Mon. habet *π° τ*. 81) *ποιοῦσῃ* Aug. 82) *καὶ ὁ* Aug. in var. lect.

αὐτῶν ἐπιτήδειον πρὸς[83]) τοῦτον[84]) νομίσειεν[85]), καὶ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων προκειμένων ἕλοιτο ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν καλεῖσθαι. ὥστε, εἰ μὲν ὁ πρῶτος μετὰ τὸν τελευτήσαντα χρηστὸς εἴη, καὶ μοναχῶν ἄρχειν ἄξιος, ἐκεῖνον τῶν ἄλλων προκρίνεσθαι· εἰ δὲ ὁ[86]) μετ' ἐκεῖνον, ὁμοίως ἐπ' αὐτὸν φέρεσθαι τὴν τοῦ ἡγουμένου ψῆφον. Εἰ δὲ οὐδεὶς τούτων ἄξιος φαίνοιτο, τηνικαῦτα τὸν ἐκ πάντων ἐπιτήδειον, οἱουδήποτε ἂν εἴη βαθμοῦ, προχειρίζεσθαι ἡγούμενον, βίου τε[87]) ὄντα σεμνοῦ καὶ πολιτείας σεμνῆς, καὶ περισώζειν τοὺς πιστευθέντας αὐτῷ δυνάμενον, προσῆκον ὂν[88]) πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἀνθρώπων ἐπιστασίαν οὐκ ἐκ χρόνων, οὐδὲ ἐκ κλήρων[89]) οὐδὲ ἐκ τυχηρῶν περιστάσεων, ἀλλ' ἐξ[90]) ἐπιλογῆς καὶ ἐκ τοῦ[91]) καλλίονος γίνεσθαι, καὶ τὴν παρὰ πάντων μαρτυρίαν εἶναι τῷ τάγματι τάξιν. §. 1. Γνώριμα δὲ ταῦτα γίνεσθαι τῷ κατὰ τόπον θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ, ὥστε αὐτὸν μανθάνοντα τὸν ἐπιλεχθέντα καὶ ὀρθῶς ἔχειν τοῦτο δοκιμάζοντα σύμψηφόν τε[92]) γίνεσθαι τοῖς ἐπιλεξαμένοις καὶ προάγειν αὐτὸν ἐπὶ τὴν τοῦ ἡγουμένου τάξιν. δοκιμάζειν δὲ δεῖ τὴν ἑαυτῶν[93]) ἐπιλογὴν τὸν κατὰ καιρὸν πατριάρχην[94]) καὶ τοὺς κατὰ τόπον θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους, ἔχοντας καὶ αὐτοὺς τὸ κρίμα τοῦ δεσπότου θεοῦ[95]) καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν εὐλαβουμένους, εἰ μὴ κατ' ἐπιλογήν[96]), ἀλλὰ πρός τι πάθος ἀποβλέψαντες[97]) ἀνθρώπινον τὴν προβολὴν ποιήσονται, ἐχόντων αὐτῶν καὶ ἐν τούτῳ τῷ βίῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν ἐκ θεοῦ[98]) ποινήν, οἷα τῆς αὐτῶν ἀμελείας πολλαῖς ψυχαῖς[99]) ἁμαρτημάτων αἰτίας παρεχομένης. §. 2. Τούτων πάντων καὶ ἐπὶ τῶν εὐλαβεστάτων γυναικῶν ἢ παρθένων[1]) εὐαγῶν μοναστηρίων ἤτοι ἀσκητηρίων[2]) κρατούντων, (§. 3.) τῆς μὲν[3]) λοιπῆς ἱερατικῆς τάξεως ἁπάσης τῆς τοῦ θεοῦ λειτουργίας κατὰ τοὺς ἑαυτῆς βαθμοὺς προϊούσης, καὶ οὐδὲν ἐκ τοῦ παρόντος ἡμῶν καινιζομένης νόμου[4]). δᾶτ. χῦ. καλδεκ. cp̄. Λαμπ̄. et ORS. ͻSS.[5])

pars idoneum ad hoc putaverit et sacris evangeliis propositis elegerit, hic ad praefecturam vocetur. Itaque, siquidem primus post defunctum idoneus sit dignusque, qui monachis praesit, ille reliquis praeferatur; si vero is, qui post illum est, similiter ad hunc ferri praefecti suffragium; si vero nullus ex his dignus videatur, tunc is, qui ex omnibus idoneus sit, cuiuscunque gradus sit, praeficiatur abbas, qui sit videlicet vitae honestae honestaeque conversationis, quique sibi creditos servare possit, quum sit conveniens, omnem principatum omnemque hominum praefecturam non ex temporibus neque ex sortibus neque ex fortuitis casibus, verum ex electione praestantiaque fieri, bonumque apud omnes testimonium huic ordinationi ordinem esse. §. 1. Manifesta autem haec fiant Dei amantissimo illius loci episcopo, ut ipse cognoscens electum idque recte se habere approbans consentientem electoribus calculum ferat ipsumque ad abbatis ordinem promoveat. Approbari vero oportet hanc eorum electionem ab eo, qui hoc tempore est, patriarcha Deique amantissimis illius loci episcopis, habentibus et ipsis domini Dei iudicium futuramque condemnationem metuentibus, si non per electionem, verum ad aliquam affectionem humanam respicientes promotionem fecerint, ipsis et in hac vita et in futura a Deo immissam sibi poenam habentibus, utpote cum ipsorum negligentia animabus plurimis peccatorum causas attulerit. §. 2. Haec omnia etiam in reverendissimis feminis aut virginibus, quae venerabilibus monasteriis vel asceteriis praesunt, valeant. Reliqui sacri ordines totius divini ministerii secundum suos gradus praeficiantur, nihilque in ea re per praesentem nostram legem innovetur. *Dat. XV. Kal. Decembr. Constantinopoli Lampadio et Oreste coss.*

Ἰουστινιανοῦ νόμος, ὅτι οὐ χρὴ ἐπίσκοπον ἔχοντα γυναῖκα ἢ τέκνα γίνεσθαι.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

Θεσπίζομεν μηδένα εἰς ἐπισκοπὴν προχειρίζεσθαι, πλὴν εἰ μὴ τά τε ἄλλα χρηστὸς καὶ ἀγαθὸς εἴη, καὶ μήτε γυναικὶ συνοικοίη[6]), μήτε παίδων εἴη πατήρ, ἀλλ' ἀντὶ γυναικὸς μὲν[7]) προσκαρτεροίη[8]) τῇ ἁγίᾳ[9]) ἐκκλησίᾳ, ἀντὶ δὲ παίδων ἅπαντα τὸν Χριστιανικὸν καὶ ὀρθόδοξον ἔχοι λαόν, γινώσκων οὕτως ἐξ ἀρχῆς τὰ περὶ

(Const. 10.) Iustiniani lex de hoc, ut ne debeat episcopus fieri, qui uxorem liberosve habet.

c. 48. C. I. 3. (de episcopis et clericis.)

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio.

Sancimus neminem ad episcopatum ordinari, nisi et in reliquis rebus probus bonusque sit, et neque cum muliere cohabitet, neque liberorum sit pater, verum uxoris loco sanctissime ecclesiae adhaereat, liberorum autem loco omnem Christianum orthodoxumque populum habeat, cognoscatque sic ab ini-

---

83) πρ̊ Aug. 84) τοῦτο Aug. 85) νομίσειε Aug. 86) Pro ὁ Aug. habet ὅ. 87) βίου τε Aug. 88) Aug. ὄν. 89) οὐ δὲ ἐκκλήρων Aug. 90) Vox ἐξ deest apud Aug. 91) Aug. ἐκ τοοῦ. Idem in Corrigendis ἐκ τοῦ. 92) Aug. συμψηφόντε. 93) Pro ἑαυτῶν Aug. habet αὐτῶν. 94) πριαρχ' Mon. 95) θῦ Mon. 96) Pro ἐπιλογὴν Aug. habet ἐκλογήν. Ἐπιλογὴν habet et Aug. in var. lect. 97) ἀποβλέψαντ̆ Mon. 98) ἐκ τοῦ θεοῦ Aug. 99) ψυχαῖς πολλαῖς Aug. 1) Aug. addit τῶν ἡγουμένων. 2) Voces ἤτοι ἀσκητηρίων desunt apud Aug. 3) μὲν deest apud Aug. 4) νόμων Mon. 5) Sic Mon., qui tamen hoc loco graecam subscriptionis translationem non addit. Habetur tamen ibi unus versus integer, qui ab initio huic rei inservire posset. Aug. hanc habet subscriptionem: *dat. XV. kal. Dec. cp. Lamp. cos.* — Cod. C. habet δ. X̄u. K dēc. cpl. AMPETOR ͻSS. Sic et Cod. G. Reliquorum Codicum hoc est testimonium: δ. XQ KAL DEC pLAMP ETOR. (Pro ꝰ Cod. B. habet ͻss.) 6) συνοικείη Aug. 7) ἀντὶ μὲν γυναικὸς Aug. 8) προσκαρτερείη Aug. 9) ἁγιωτάτῃ Aug.

τῆς διαδοχῆς τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων[10]) ἡμᾶς διατυπῶσαι, καὶ μετὰ ταύτης τῆς ἐννοίας προσελθεῖν[11]) τὸν νόμον, καὶ τοὺς παρὰ[12]) ταῦτά τι πράττοντας ἢ πράξαντας ἁπάσης ἐπισκοπῆς ἀναξίους εἶναι. οἱ γὰρ μετὰ ταύτην ἡμῶν τὴν διάταξιν ποιῆσαί τινας ἐπισκόπους παρὰ τὴν ταύτης δύναμιν ἢ γενέσθαι θαρρήσαντες, οὔτε ἐν ἐπισκόποις ἔσονται, οὔτε μενοῦσιν ἐπὶ τῶν ἱερῶν, ἀλλὰ[13]) ἐξελαθέντες αὐτῶν ἑτέροις δώσουσι χώραν χειροτονίας ἀκριβοῦς τε[14]) καὶ τῷ θεῷ διὰ πάντων ἀρεσκούσης. δᾶτ. ιη. cli. aug. pos. ɔɔss. Lãmp. ἐκ̃ ορ.[15])

tio de successione Dei amantissimorum episcoporum nos disposuisse, nostramque legem cum hac cogitatione processisse, et eos, qui praeter haec aliquid faciant vel fecerint, omni episcopatu esse indignos. Qui enim post hanc nostram constitutionem facere aliquos episcopos contra huius vim et potestatem aut fieri ausi fuerint, neque inter episcopos erunt, neque in sacerdotio manebunt, verum exinde expulsi aliis locum dabunt diligentis et Deo per omnia placentis ordinationis. *Dat. IV. Kal. Aug. post consulatum Lampadii et Orestis.*

c. 52. C. I. 3. (de episcopis et clericis.) Ἰουστινιανοῦ νόμος, βουλευτὰς ἢ ταξεώτας μὴ γίνεσθαι ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς εἰ μήπω παιδόθεν ἐμόνασαν, μηδὲ κληρικοὺς οἱουδήποτε τάγματος ἀφίστασθαι τοῦ κλήρου καὶ στρατεύεσθαι.[16])

(Const. 11.) Iustiniani lex de hoc, ne curiales aut apparitores fiant episcopi aut clerici, nisi ab ineunte aetate inter monachos vixerint, neve clerici cuiuscunque ordinis possint a clero recedere et militiae nomen dare.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio.

Θεσπίζομεν μηδένα παντελῶς μήτε βουλευτὴν μήτε ταξεώτην ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον τοῦ λοιποῦ γίνεσθαι, οὐδὲν ἐφαπτομένου τοῦδε τοῦ νόμου τῶν τοιαύτης ἱερωσύνης πρότερον ἠξιωμένων, τοῦ λοιποῦ δὲ μηδένα παντελῶς ἐκ τῆς εἰρημένης ὄντα τύχης εἰς τὰς ῥηθείσας ἱερατείας ἀναβαίνειν, καὶ μάλιστα εἰ καὶ ἤδη λειτουργήσας ἢ τοῖς ταξεωτικοῖς ὑπηρετήσας ἔτυχεν ἐπιτάγμασιν[17]). τὸν γὰρ ἐντεθραμμένον εἰσπράξεσι σφοδραῖς καὶ τοῖς διὰ τοῦτο[18]), ὡς εἰκός, ἐπισυμβαίνουσιν ἁμαρτήμασιν[19]) οὐκ ἂν εἴη δίκαιον, ἄρτι μὲν εἶναι ταξεώτην καὶ βουλευτὴν καὶ πράττειν τὰ πάντων πικρότατα, εὐθὺς δὲ ἱερέα χειροτονεῖσθαι περὶ φιλανθρωπίας τε[20]) καὶ ἀνεξικακίας ὑφηγούμενον δόγματα. πλὴν εἰ μὴ ἐκ νηπίας ἡλικίας καὶ οὔπω τὴν ἔφηβον ἐκβάσης ἔτυχε τοῖς εὐλαβεστάτοις μοναχοῖς ἐγκαταλελεγμένος καὶ διαμείνας ἐπὶ τούτου τοῦ σχήματος. τηνικαῦτα γὰρ ἐφίεμεν αὐτῷ καὶ πρεσβυτέρῳ γενέσθαι καὶ εἰς ἐπισκοπὴν ἐλθεῖν, πρόδηλον ὄν, ὡς, ἡνίκα[21]) τοιοῦτόν τι γένηται καὶ ἄξιος τῆς ἱερατείας φανείη, τηνικαῦτα ἄδειαν ἕξει μένειν ἐπὶ τῆς ἱερωσύνης καὶ τοῦ λειτουργεῖν ἀπηλλάχθαι, τὴν τετάρτην μέντοι μοῖραν τῆς αὐτοῦ περιουσίας ἁπάσης παρέχων τοῖς βουλευταῖς καὶ τῷ δημοσίῳ κατὰ τὸν ἔναγχος ἐπὶ τοῖς τεταρτημοίροις[22]) τεθέντα παρ' ἡμῶν νόμον, ἢ μόνῳ τῷ δημοσίῳ, εἴγε ταξεωτικῆς τύχης ἐτύγχανεν ὤν. εἰ δὲ καὶ ἐν τοῖς εὐλαβεστάτοις ἀρχιμανδρίταις ταχθείη, καὶ διαμείνῃ ἐν αὐτοῖς, καὶ οὕτως αὐτῷ δίδομεν[23]) τὴν τῆς τύχης ἀτέλειαν[24]), τὴν τετάρτην κἀνταῦθα μοῖραν τῆς αὐτῆς

Sancimus neminem omnino neque curialem neque cohortalem episcopum aut presbyterum in posterum fieri, nihil attingente hac lege eos, qui ante eam huiusmodi sacerdotio digni habiti sunt, posthac autem neminem omnino, qui supra dictae sit fortunae, ad supradicta sacerdotia ascendere, praesertim si iam antea ministraverit vel cohortalinis iussionibus obedierit. Eum enim, qui in asperis executionibus et in his, quae ex ea re fortasse accidunt, peccatis enutritus est, non utique aequum fuerit, modo quidem cohortalem curialemque esse eaque, quae omnium acerbissima sunt, facere, statim vero sacerdotem creari de humanitate et innocentia doctrinas exponentem. Excepto tamen, si ab infantia eaque, quae pubertatem nondum egressa est, aetate ei contigit inter reverendissimos monachos connumerari in hocque statu permanere. Tunc enim ei permittimus, ut et presbyter fiat, ad episcopatumque veniat, quum manifestum sit, si tale quid evenerit dignusque sacerdotio apparuerit, tunc ipsum licentiam esse habiturum in sacerdotio permanendi a muneribusque sese abstinendi; quartam partem tamen totius suae substantiae curialibus ac fisco praebeat secundum legem de quarta parte nuper a nobis latam, aut soli fisco, siquidem cohortalis conditionis eum esse contigerit. Si vero etiam inter reverendissimos archimandritas sit in iisque permaneat, et sic etiam damus ei fortunae liberationem, ut tamen quartam partem

10) ἐπισκόπου Aug. 11) προελθεῖν Aug. — Mon. προσελθει῀. 12) Pro παρα Mon. habet περί. 13) ἀλλ' Aug. 14) τε Aug. 15) Mon. addit ἐξεφωνήθη καλάν΄. Αὐγοῦς μετὰ τὴν ὑπατείαν Λαμπαδίου καὶ Ὀρέστου. Aug. haec habet: *Dat. IIII. kal. Sep. post cos. Lamp.* In Corrigendis tamen pro *Sep.* posuit *Sep. Cp.* — Cod. G. habet: δ. aug. KA us cp. post ɔqq LAMPETOR. Reliquorum Codicum hoc est testimonium: δ. ιq. K aug (Codex A. aüq) c̃p. post ɔss LAMP (Cod. C. LAMP.) ETOR. 16) Ad marginem Mon. haec adiecta sunt: [illegible] ἀνά. ἒ περὶ κληρικῶν καὶ μοναχῶν νεαράς, μάλιστα τὴν ρκγ΄. 17) ἐπιτάγμασι Aug. 18) Mon. διατοῦτο. 19) ἁμαρτήμασι Aug. 20) τε Aug. 21) ἡνίκα Aug. 22) Aug. τεταρτημορίοις. 23) δίδωμεν Mon. 24) ἀμέλειαν Aug.

περιουσίας, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, παρεχομένῳ. ἄλλως δὲ οὔτε ἐκείνῳ χειροτονεῖσθαι 25), οὔτε τῷ χειροτονοῦντι τοιοῦτό τι 26) πράττειν ἐφίεμεν 27), γινωσκούσης τῆς σῆς ὑπεροχῆς, ὡς ταῦτα παραφυλακτέον ἅπασι τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις, ποινὴν ὑφορωμένοις περὶ αὐτὴν τὴν ἱερωσύνην, εἴ τι τοιοῦτο 28) πράξαιεν, πρὸς τὸ μηδὲ 29) τὸν χειροτονούμενον τῆς ἱερωσύνης ἀπολαύειν, κἂν 30) εἰ πρότερον οἱονδήποτε βαθμὸν ἱερατείας ἐπεῖχεν, ἀλλ' ἐν ἰδιώταις τετάχθαι καὶ τὰς λειτουργίας ἐκτελεῖν, αἷς ὑπέκειτο πρότερον. ἅπερ ἅπαντα κρατεῖν εἰς τὸν ἐφεξῆς βουλόμεθα χρόνον, ἐπειδὴ τοίνυν πρῶτον ὑφ' ἡμῶν ἐξεύρηται, οὐ προσαπτομένου παντελῶς τοῦδε τοῦ 31) νόμου, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, τῶν ἅπαξ τοιαύτης ἱερωσύνης ἀξιωθέντων, ἀλλ' ἐξουσίαν ἐχόντων αὐτῶν δι' ὑποκαταστάτων λειτουργεῖν κατὰ τὴν Θεοδοσίου καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τῶν τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διάταξιν 32) τὴν πρὸς Θωμᾶν ἀντιγεγραμμένην. §. 1. *Πρὸς τούτοις δίκαιον* 33) εἶναι κἀκεῖνο 34) κρατεῖν καὶ πολιτεύεσθαι θεσπίζομεν, ὅπερ τεθὲν ἐξαρχῆς καὶ πολιτευσάμενον οὐκ ἴσμεν ὅπως παρῶπται. μεμνήμεθα γὰρ Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου 35) τῶν τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἐντυχόντες διατάξει βουλομένῃ τοὺς κληρικούς, εἴπερ ἀμελήσαντες τύχοιεν τῆς ἑαυτῶν 36) τάξεως, καὶ εἰς οἱανδήποτε ἔνοπλον στρατείαν παραγγείλαιεν, ἢ καὶ καθῃρημένοι 37) παρὰ 38) τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων στρατεύεσθαι τολμήσαιεν, ἐκβάλλεσθαι μὲν οὖν αὐτοὺς τῆς στρατείας ἧς ἔτυχον, παραδίδοσθαι δὲ ταῖς τῶν πόλεων βουλαῖς ὑπουργήσοντας τὸ λοιπὸν τῷ δημοσίῳ, ἐπειδὴ καὶ τῇ τοῦ δεσπότου Θεοῦ λατρείᾳ κατὰ τὸν τῆς στρατείας τρόπον ἔτυχον ἀπειπόντες. ἅπερ κρατεῖν ἐκ τοῦδε 39) ἡμῶν θεσπίζομεν τοῦ νόμου, κελεύοντες αὐτοὺς εὐθὺς καὶ παραχρῆμα τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐξ ἧς εἰσί, γένεσθαι βουλευτάς, εἰ μὴ σφόδρα εὐπορίαν 40) ἔχοι 41) βουλευτῶν ἡ πόλις· ἐπείτοιγε τῆς γείτονος ἢ καὶ πορρωτέρω μέχρι μιᾶς ἐπαρχίας ἑτέρας, ἔνθα μάλιστα βουλευτῶν καθέστηκεν ἀπορία. εἰ δὲ ἀφανεῖς, ὡς εἰκός, γένοιντο, ἄδειαν δίδομεν τοῖς βουλευταῖς εὐθὺς ἐπιβαίνειν τῶν προσηκόντων αὐτοῖς πραγμάτων, καὶ ταῦτα κατέχειν καὶ τὸ ἱκανὸν ἑαυτοῖς κατὰ τὸν νόμον ἐντεῦθεν ποιεῖν. ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοῖς 42) εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς οἱουδήποτε βαθμοῦ κρατεῖν εἰς τὸ διηνεκὲς θεσπίζομεν, καὶ ἐπὶ τοῖς ἤδη πλημμεληκόσι 43) κρατεῖν τὸν νόμον βουλόμενοι, διότι καὶ πρότερον ἦν. ἐπειδὴ δὲ καί τινα διάταξιν εὕρομεν περὶ μοναχῶν διαλεγομένην καὶ βουλομένην αὐτοὺς μὴ καταλιμπάνειν τὰ οἰκεῖα μοναστήρια μηδὲ 44) θορυβεῖν τὰς πόλεις, ἣν καὶ πρός τινα νενομοθετῆσθαι καιρόν τινες 45) ὑποπτεύουσι, δεῖν ᾠήθημεν ἀφορμὴν ἐντεῦθεν λαβόντες τελειότερον 46) καὶ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον καὶ τοῦτο ἐπανορθῶσαι. ὥστε μηδενὶ τοῦ λοιποῦ τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν ἄδειαν εἶναι τοιοῦτό τι 47) πράττειν, καὶ καταλιμπάνειν μὲν τὸ μοναχικὸν σχῆμα, περιβάλλεσθαι δὲ τὴν οἱανοῦν 48) στρατείαν ἢ ζώνην ἢ ἀξίαν, ἢ τὸν 49) ἐν δικαστηρίοις μεταδιώκειν

suae substantiae, ut et antea diximus, et in hoc casu praebeat. Aliter autem neque illi ordinari concedimus, neque ordinanti tale quid agere permittimus, excellentia tua sciente, haec ab omnibus Dei amantissimis observanda esse episcopis, poenam circa ipsum sacerdotium expectaturis, siquid tale fecerint, praeterquam quod nec is ipse, qui ordinatur, sacerdotio fruetur, licet antea qualemcunque sacerdotii gradum obtinuerit, verum inter privatos redigetur et ministeria, quibus prius subiacebat, exsequetur. Quae omnia in futurum tempus obtinere volumus, quoniam nunc primum a nobis inventa sunt, non pertinente ullo modo hac lege, ut iam diximus, ad eos, qui semel tali dignitate sacerdotali honorati sunt, sed licentiam habentibus ipsis per substitutas personas ministrandi secundum Theodosii et Valentiniani piae memoriae constitutionem, quae ad Thomam rescripta est. **§. 1.** Ad haec et illud iustum esse et obtinere et in usu esse sancimus, quod ab initio positum et usu observatum nescimus quonam modo in desuetudinem abierit. Meminimus enim in Arcadii et Honorii piae memoriae constitutionem nos incidere, volentem clericos, si suum ordinem neglexerint et in qualemcunque armatam militiam transierint, aut etiam depositi a Dei amantissimis episcopis militare ausi fuerint, eiici quidem ipsos militia, quam consecuti sunt, tradi autem civitatum curiis, publico in posterum ministraturos, quum et a domini Dei servitio secundum militiae rationem sese abdicaverint. Quae omnia ex hac nostra lege obtinere sancimus, iubentes eos statim et confestim illius, ex qua sunt, civitatis fieri curiales; nisi curialibus civitas vehementer abundet, alioquin vicinae aut etiam ulterioris usque ad unam provinciam alteram, ubi maxime est curialium penuria. Si vero, ut fieri solet, latitent, curialibus permittimus statim ingredi res, quae horum sunt, hasbasque detinere sibique secundum legem inde satisfacere. Haec igitur in reverendissimis cuiuscunque gradus clericis in perpetuum valere sancimus, in his quoque, qui iam deliquerunt, legem obtinere sancientes, quoniam et antea ita erat. Cum autem etiam constitutionem quandam de monachis disserentem invenerimus volentemque hos non relinquere propria monasteria neque turbare civitates, quam et ad certum quoddam tempus sancitam esse quidam suspicantur, oportere existimavimus, occasionem inde accipientes, perfectius atque in omne tempus etiam hoc reformare. Nemini igitur ex reverendissimis monachis in posterum licentiam esse sancimus, tale quid faciendi, monachicumque habitum relinquendi, circumcingendi autem sibi qualemcunque militiam, vel cingulum vel dignitatem vel eorum,

---

25) Post χειροτονεῖσθαι Aug. addit συγχωροῦμεν. 26) τοιοῦτόν τι Aug. 27) ἐφίεμεν Aug. 28) Sic Aug. — Τοιούτω Mon. 29) μὴ δὲ Mon. 30) κἂν Mon. 31) τοῦ δὲ τοῦ Aug. 32) διατάξεων Mon. 33) κἀκεῖνο δίκαιον Mon. 34) Vox κἀκεῖνο deest apud Aug. 35) Ὀνωρίου Mon. 36) ἑαυτῶν Aug. 37) Aug. in Addend. notat καθαιρημένοι. 38) Pro παρὰ Mon. habet περί. 39) τοῦ δὲ Aug. 40) εὐπορίαν Aug. 41) ἔχει Aug. 42) ἐπιτοῖς Aug. 43) πεπλημμεληκόσι Aug. 44) μὴ δε Aug., μὴ δὲ Mon. 45) καιρὸν τινὶς Aug. 46) τελειότερόν τε Aug. 47) τὸ τοιοῦτό τι Aug. 48) οἱαοῦν Aug., verum in Corr. corrigit οἱανοῦν. 49) Pro τὸν Mon. habet τήν, Aug. τῶν, verum in Corrig. corrigit τόν.

βίον καὶ τῆς τοῦ θεοῦ θεραπείας τὰς ἀνθρωπίνας ἀσχολίας ἀνθαιρεῖσθαι, ἢ γινώσκειν, ὡς καὶ ὁ τοιοῦτο[50]) πράττων ἐπιδοθήσεται τῇ βουλῇ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐξ ἧς ἐστίν, ἢ ἑτέρας, καθ' ἃ[51]) πρότερον εἰπόντες ἔφθημεν, εἰ μὲν χρημάτων εὐποροίη[52]) καὶ χρηματικὰς ὑποστησάμενος[53]) λειτουργίας, ἐπείτοιγε τὰς εἰς σῶμα[54]) φερούσας[55]), κἀνταῦθα ἀδείας οὔσης ταῖς βουλαῖς, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, εἰ ἀφανεῖς γένοιντο, ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν πραγμάτων καὶ τὸ ἱκανὸν ἑαυταῖς κατὰ τὸν νόμον ποιεῖν. ἐν ἅπασι δὲ τοῖς θέμασιν, ἐφ' ὧν λαμβάνειν ἀπὸ τῶν τοιούτων αἰτιῶν[56]) τὰ βουλευτήριά τι[57]) προστάττομεν[58]), βουλόμεθα τὴν μὲν ἡμίσειαν τούτων μοῖραν[59]) τοὺς βουλευτὰς κομίζεσθαι μὴ ἐν χρυσίῳ, ἀλλ' ἐν ἀκινήτῳ κτήσει, ἢ οὔσῃ ἢ ὠνουμένῃ[60]) κατὰ τὸν ἔμπροσθεν φοιτήσαντα παρ' ἡμῶν νόμον, τὴν δὲ ἡμίσειαν τῇ γενικῇ τραπέζῃ τῆς σῆς ὑπεροχῆς φέρεσθαι, ὥστε καὶ τὸν σὸν θρόνον προνοεῖν ἀγρύπνως μηδὲν τοιοῦτον[61]) διαλαθεῖν, ἀλλ' ἅμα τῷ[62]) γίνεσθαί τι προσήκουσαν ὑπὲρ τούτου ποιεῖσθαι θεραπείαν, πλὴν εἰ μὴ νῦν γοῦν[63]) ἑκόντες οἱ τοιοῦτοι ἀπόθοιντο τὴν[64]) στρατείαν[65]), ἢ ἁπλῶς, ὅπερ ἔχουσι σχῆμα, εἰς δὲ[66]) τὸν μοναχικὸν αὖθις[67]) ἀκριβῶς τε[68]) καὶ ἀληθῶς ἐπανέλθοιεν βίον καὶ τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς ἐγγραφῆναι σπεύσαιεν[69]). εἰ γὰρ τοῦτο πράξαιεν[70]) εἴσω ἐνιαυτοῦ ἑνός, ἀφ' οὗπερ[71]) ὁ παρὼν θεῖος ἡμῶν[72]) γέγονεν νόμος, ἀφίεμεν αὐτοῖς τὴν ποινήν, ἀρκεῖν αὐτοῖς τὸν ἐκ τῆς ἀσκήσεως ἡγούμενοι σωφρονισμόν. ταῦτα δὲ κρατεῖν εἰς τὸν ἐφεξῆς βουλόμεθα χρόνον, οὐδὲ ἐκείνους ἔξω τῆς εἰρημένης καταλιμπάνοντες ποινῆς, ὅσοι ἀπὸ τῆς ἡμῶν βασιλείας καίτοι μοναχοὶ καθεστῶτες τοιοῦτόν τι[73]) πεπράχασι. τὸ γὰρ ἔμπροσθεν ἅμα μὲν διὰ[74]) φιλανθρωπίαν, ἅμα δὲ τὸν χρόνον ἐρυθριῶντες ἀφίεμεν, ἐπεὶ μηδὲ[75]) σαφῶς νενομοθετημένον[76]) ἔμπροσθεν ἦν. §. 2. Ἔτι τοῦτο θεσπίζομεν, εἴτε πατήρ, εἴτε μήτηρ, εἴτε ἕτερός τις[77]) ἐξ ἀπαιδείας[78]) ἀποκατάστασιν ἢ ὑποκατάστασιν ἐπάγαγοι τισίν, εἴτε ἄρρεσιν, εἴτε θηλείαις, οἱ δὲ πρὸς γάμον ἐλθεῖν διὰ τὸν τῆς ἀσκήσεως ἕλοιντο[79]) τρόπον, περιαιρεῖσθαι τὰς τοιαύτας[80]) ἀποκαταστάσεις ἢ ὑποκαταστάσεις, καὶ ἔχειν αὐτοὺς ἐξουσίαν, εἰς ὃν βούλονται τρόπον, εὐσεβῆ μέντοι, τὰ ἐντεῦθεν ἀφιεροῦν, καὶ ἢ δαπανᾶν περιόντας[81]) ἢ καταλιμπάνειν τελευτῶντας. ὥσπερ, εἰ[82]) καὶ ὑπὸ αἵρεσιν παιδοποιίας αὐτοῖς καταλειφθείη τί[83]), δεῖ καὶ τοῦτο αὐτὸ ἔχειν αὐτούς, παιδοποιεῖν οὐκ ἀναγκαζομένους. τὴν αὐτὴν δὲ νομοθεσίαν καὶ ἐπὶ γυναιξὶ παρθενευούσαις καὶ ἐπὶ τοῖς γαμεῖν ὅλως κεκωλυμένοις εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς ἐπεκτείνομεν καὶ ἀνατίθεμεν καὶ ταύτην τὴν χάριν τῷ θεῷ τῶν ἡμετέρων χρόνων ἀξίαν[84]). §. 3. Ἔτι θεσπίζομεν, εἴτε ἀνὴρ ἐπὶ μονήρη βίον ἐλθεῖν βουληθείη, εἴτε γυνὴ τὸν ἄνδρα καταλιποῦσα πρὸς ἄσκησιν ἔλθοι, μὴ τοῦτο αὐτὸ ζημίας παρέχειν πρόφασιν, ἀλλὰ τὰ μὲν οἰκεῖα[85])

qui in iudiciis sunt, vitam sectandi, et Dei servitio humanas occupationes praeferendi, aut sciturum, eum, qui tale quid faciat, curiae illius, ex qua est, civitatis vel alius, uti praedictum est, traditum iri, si quidem locuples sit, etiam pecuniaria subiturum munera; sin minus, ea, quae corporis operam desiderant, etiam hic curiis licentiam habentibus, prout antea diximus, si latitent, rerum eorum possessionem ingrediendi sibique secundum legem satisfaciendi. In omnibus autem casibus, in quibus ex talibus causis curias aliquid capere iubemus, volumus dimidiam quidem horum partem curiales accipere non in auro, sed in immobili possessione, vel quae subsit, vel quae secundum prius a nobis emissam legem comparetur, alteram vero dimidiam generali mensae excellentiae tuae inferri, ut tua quoque sedes vigilanter provideat, ne tale quid lateat, verum simul ac tale quid factum fuerit, competens huic rei adhibeatur medela, nisi iam nunc sponte ipsi militiam vel habitum, quo utuntur, deposuerint, ad monachicam autem vitam rursus serio et vere reversi sint et inter reverendissimos clericos inscribi sese studuerint. Nam si intra annum unum, ex quo praesens sacra lex lata est, hoc fecerint, poenam eis remittimus, rati ipsam vitae suae exercitationem poenae loco his sufficere. Haec autem in futurum tempus obtinere volumus, neque tamen illos extra supradictam relinquentes poenam, qui inde a nostro principatu monachi facti tale quid fecerunt. Id enim, quod praecessit, tum humanitatis causa, tum in temporis honorem erubescentes praetermittimus, quandoquidem prius nihil diserte statutum erat. §. 2. Ad haec hoc sancimus, ut, sive pater, sive mater sive alius quis ob defectum liberorum restitutionem aut substitutionem iniunxerit quibusdam sive masculis sive feminis, hi autem propter religiosae exercitationis causam nuptias contrahere noluerint, tales restitutiones vel substitutiones rescindantur, habeantque ipsi potestatem, quo voluerint modo, pio tamen, talia consecrandi et aut in vita consumendi, aut, cum moriantur, relinquendi. Sicut etiam, si sub conditione liberorum ipsis aliquid relictum fuerit, oportet eos et hoc ipsum habere, liberos suscipere minime cogendos. Eandem quoque legislationem et ad feminas virginitatem professas reverendissimosque clericos, quibus matrimonia plane interdicta sunt, extendimus et Deo hanc quoque gratiam nostris temporibus dignam referimus. §. 3. Ad haec sancimus, ut, sive vir ad solitariam vitam venire voluerit, sive mulier viro relicto ad exercitationem monachicam venerit, hoc ei damni causam

50) ὁ τοιοῦτό τι Aug. 51) καθὰ Aug. 52) εὐπορήσει Aug. 53) ὑποστησόμενος Aug. 54) Pro εἰς σῶμα Aug. habet εἰς τὰ σώματα in Addendis. 55) φεροῦσας Mon. 56) Vox αἰτιῶν apud Aug. deest. 57) Vox τι deest apud Aug. 58) Post προστάττομεν Aug. addit vocem αἰτιῶν. 59) τούτ μοῖρ Aug. 60) ὠνουμένῃ Aug. 61) τοιοῦτο Aug. 62) τὸ Mon. 63) γοῦν Aug. 64) μὲν ante τὴν Aug. interponit. 65) στρατεί' Mon. 66) Pro εἰς δὲ Mon. εἰ δὲ habet. 67) αὖθις Aug. 68) τὲ Aug. 69) σπεῦσαιεν Mon. 70) Mon. πράξαιεν. 71) Mon. ἀφ' οὗπερ. 72) ἡμῶν θεῖος Aug. 73) τοιοῦτό τι Aug. 74) δια Aug. 75) μὴ δὲ Mon., μήδε Aug. 76) νενομοθετημένον Aug. 77) ἕτερος τὶς Aug. 78) ἀπαιδίας Aug. 79) οὐχ ἕλοιντο Aug. 80) τοιαῦτ' Mon. 81) περιόντας Aug. 82) Vox εἰ deest apud Aug. 83) τὶ καταλειφθείη Aug. habet pro καταλειφθείη τί. 85) ἀξίαν Mon. 86) Mon. οἰκεία, Aug. οἰηεῖα. Verum in Corr. in Corr. corrigit οἰκεῖα.

παντελῶς[86] *λαμβάνειν, ὥστε τῇ γυναικὶ*[87] *τὴν προῖκα εἶναι λαβεῖν τὴν αὐτῆς καὶ τὴν πρὸ γάμου δωρεὰν τῷ συνοικήσαντι· τὸ δὲ ἐκ τούτου κέρδος μὴ κατὰ τὴν ἐκ ῥεπουδίου διάζευξιν ἐκδικεῖν ἢ μένειν παρὰ*[88] *τῷ μὴ ἀποταξαμένῳ, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐκ θανάτου*[88b] *σύμφωνον, οἷα δοκοῦντος τοῦ ἀφισταμένου τῷ τῆς ἄλλων*[89] *διαίτης ἀναχωρεῖν, τόγε*[90] *ἐπὶ τῷ συνοικεσίῳ, τεθνάναι*[91] *διὰ τὸ τῷ συνοικήσαντι παντελῶς ἄχρηστον εἶναι. καί, ὅπερ ἂν ἡ τῶν προικῴων*[92] *συμβολαίων δείξειεν δύναμις ἐκ τῶν ἀπὸ τελευτῆς*[93] *συμφώνων ὀφειλόμενον*[94]*, τοῦ μὴ θαρρεῖν τὴν γυναῖκα, πρὶν ἐνιαυτὸν διελθεῖν, εἰς ἕτερον ἰδεῖν συνοικέσιον διὰ τὴν τῆς γονῆς ἀδηλίαν. ἀλλ' εἴτι μέλλοι γίνεσθαι τοιοῦτον*[95]*, τηνικαῦτα στέλλεσθαι διαίσιον κατὰ τοῦτο*[96] *διὰ τὸ καλούμενον βοναγράτια*[97] *περὶ*[98] *τοῦ μὴ τὴν ἄσκησιν ἑλομένου προσώπου, οὕτως τὲ*[99] *πράττειν, ἃ βούλεται, τῶν κερδῶν κατὰ τὸν ἔμπροσθεν εἰρημένον τρόπον προσγινομένων*[1] *αὐτῷ, δηλαδὴ τοῦ κερδαινομένου ἐκ τῆς τοιαύτης*[2] *αἰτίας ἐκ τρόπου παντός, εἰ καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων γάμων ἢ ἡ γυνὴ ἢ ὁ ἀνὴρ μείνῃ*[3] *ἐν τοῖς κοινοῖς παισὶ τοῖς ἐκ τούτου*[4] *τοῦ γάμου γενομένοις*[5]*, εἴτινα*[6] *εἴη, φυλαττομένου. Δαʹ. u. ch. δεσεμ. ρῶς. ιω. Λαωρ. ἐτ. ον.*[7]*.*

ne praebeat, verum sua omnimodo recipiat, ita ut liceat uxori dotem recipere suam et propter nuptias donationem ei, qui cum ea cohabitavit. Quod vero exinde lucrum venit, hoc non, uti in ea, quae per repudium fit, dissolutione, vindicetur aut apud eum, qui non divertit, maneat, verum ex pacto, quod in casum mortis factum est, quasi is, qui a communi reliquorum convictu recedit, quod ad matrimonium attinet, mortuus esse videatur propterea, quod ei, qui cohabitavit, plane inutilis est. Ac, quidquid instrumentorum dotalium vis ac potestas ex pacto in casum mortis facto deberi demonstraverit, id debeatur, muliere tamen, antequam annus praeterierit, ad aliud coniugium transire non audente propter generationis incertitudinem. Sed siquid tale futurum sit, tunc statim repudium mittatur, quod bona gratia dicitur, ab ea persona, quae asceticam vitam non elegit, atque ita agat, quae vult, lucris eo, quo ante dictum est, modo ad se pertinentibus; sane eo, quod ex tali causa lucrandum est, omnimodo, etsi in prioribus nuptiis vel mulier vel vir mansisset, communibus liberis, qui ex hoc matrimonio nati sunt, si qui sunt, conservando. ***Datum V. Kal. Decembr. post consulatum Lampadii et Orestis.***

Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ τῶν καταλιμπανομένων ἀνναλίων πτωχείοις ἢ ξενῶσιν ἢ ἄλλοις τισὶ συστήμασιν, ὅτι οὐ χρὴ ἀπόπρασιν αὐτῶν γενέσθαι εἰς ποσὸν χρυσίου ἀλλ' ἐκ παντὸς τρόπου κατ' ἔτος δίδοσθαι[8]*.*

(Const. 12.) Iustiniani lex de annalibus legatis, quae ptochiis aut xenonibus aut aliis quibusdam collegiis relinquuntur, ut non liceat de his transactionem fieri in certam pecuniae summam, verum omni modo singulis annis dentur. *c. 37. C. I. 3. (de episcopis et clericis.)*

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ*[9] *ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio.

Ὁ παρὼν νόμος εἰς ἑτέρου νόμου γεγραμμένου παρ' ἡμῶν ἀναφέρεται μνήμην, ὃν δὴ[10] *καὶ αὖθις ἐπικυρῶσαι μετά τινος καλλίονος ᾠήθημεν χρῆναι προσθήκης, μείζονα ποινὴν*[11] *κατὰ τῶν πλημμελούντων ἐκφέροντες· οὐχ ὅτι ταῖς αὐξήσεσι*[12] *χαίρομεν τῶν ποινῶν (οὐδὲν γὰρ ἡμῖν οὕτως, ὡς φιλανθρωπία, καταθύμιον*[13]*), ἀλλ' ἵνα τῷ δέει τῆς τιμωρίας τοὺς ἁμαρτάνειν προῃρημένους*[14] *τοῦ πλημμελεῖν εἴρξωμεν*[15]*. Ἴσμεν*

Praesens lex in alius legis a nobis scriptae refertur mentionem, quam et denuo cum meliore quadam adiectione confirmari oportere putavimus, maiorem poenam contra delinquentes statuentes, non quo poenarum augmentis delectemur, (nihil enim nobis tam gratum est, quam humanitas) verum ut metu poenae eos, qui ad delinquendum proclives sunt, a peccatis arceamus. Scimus igitur nos scripsisse legem

---

86) Pro *παντελῶς* Aug. habet *πάντως*. 87) *γυναικῇ* Aug. 88) Pro *παρὰ* Mon. habet *περί*. 88b) Sic et Aug., qui tamen in variis lectionibus *τὸ ἐκ τοῦ θανάτου* notavit. 89) *τῷ τῆς μετὰ τῶν ἄλλων* Aug. 90) *τῷγε* Aug. 91) *τεθνᾶναι* Aug. 92) *προικίων* Aug., qui tamen in varietate lectionis *προικῴων* notavit. 93) *ἀποτελευτῆς* Mon. 94) *ὀφειλόμενον* Aug. 95) *τοιοῦτο* Mon. 96) *κατατοῦτο* Aug. 97) *Bona gratia* Aug. 98) Pro *περὶ* Aug. habet *παρά*. Recte. 99) *οὕτω τε* Aug. 1) *προσγινομένου* Aug. 2) *τοιαύτῆς* Aug. 3) Sic Aug. Idem in Corrig. *μείνειε*. 4) Vox *τούτου* deest apud Aug. 5) *γενομ?* Mon. 6) Sic et Aug., in Corr. tamen *εἴ τινες* posuit. Recte. Porro legendum *εἶεν*, uti *Herrmannus* voluit. 7) Addit Mon. *ἐξεφωνήθη ε'. καλᾶν. Δεκεμβρίων μετὰ τὴν ὑπατείαν Λαμπαδίου καὶ Ὀρέστου.* Aug. haec habet: *Dat. V. Kal. Dec. CP. post cos. Lamp.* Codex G. habet: δ. u. K. DEC. CP. POST CSLAMPETOR. Reliquorum Codicum hoc est testimonium: δ. ЧK δEC CP Г (Pro Г Codex B. habet Γ) OST>S (Pro >S Cod. C. habet OS) LAMPETOR. 8) Ad marginem appositum est in Codice Mon. *διγ.' νε'.* 9) Pro *Ἰωάννῃ* Mon. habet *ιω*. 10) Sic Aug. Idem tamen in variant. lect. *οὗ δὴ* notavit. 11) Sic in contextu Aug. Idem tamen stellula apposita ad marginem notat *πληγήν*. In Corrigendis autem *πληγὴν* in contextum recipiendum esse significat. 12) *αὐξήσεσι* Mon. 13) Sic Aug., qui tamen in var. lect. notat *καταθύμενον*. 14) *προηγουμένους* Aug., qui tamen in var. lect. notat *προῃρημένους*. 15) *εἴρξομεν* Aug.

τοίνυν γράψαντες νόμον λέγοντα μηδεμίαν εἶναι παρρησίαν τοῖς τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν οἰκονόμοις ἤτοι προεστῶσι ξενώνων ἢ νοσοκομείων ἢ πτωχείων ἢ μοναστηρίων, εἴτε ἀνδρῶν, εἴτε γυναικῶν, ἢ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων συστημάτων, ὧν ἡ προλαβοῦσα διάταξις μέμνηται, τὰ διηνεκῶς αὐτοῖς καταλελειμμένα, ἅπερ ἀννάλια[16] *καλοῦσιν οἱ νόμοι, κατά τι σύμφωνον ἢ χρυσίου διαπιπράσκειν ῥητοῦ ἢ ἐκποιεῖν ἄλλως καθ᾽ οἱονδήποτε*[17] *τρόπον, καὶ τοῖς ἐφεξῆς ἀναιρεῖν τὴν ἐντεῦθεν παραψυχήν. καὶ τοὺς πρέποντας τῷ νόμῳ προστεθείκαμεν λογισμούς, ὡς οὐκ ἔτι διὰ ταύτην τὴν ἐγχείρησιν οὐδὲ τῆς προσηγορίας τοῦ ἀνναλίου σωζομένης, εἰ μὴ μέλλοι δίδοσθαι κατ᾽ ἔτος, ἀλλὰ πρὸς ἅπαξ καταβληθὲν εἶτα τελείως ἐξαπόλοιτο*[18]*. τοῦτον αὖθις μετά τινος προσθήκης ἀνανεούμενοι τὸν νόμον, θεσπίζομεν, εἴτις ἢ τῶν εὐλαβεστάτων οἰκονόμων*[19] *ἢ ξενοδόχων ἢ νοσοκόμων ἢ πτωχοτρόφων ἢ γεροντοκόμων*[20] *ἢ βρεφοτρόφων ἢ ὀρφανοτρόφων ἢ ἀρχιμανδριτῶν, ἢ τῶν ἄλλων τῶν περιεχομένων τῇ προτέρᾳ ἡμῶν θείᾳ διατάξει προσώπων τὸ διηνεκῶς καταλειφθὲν τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις, ὧν προΐστανται, εἴτε ἐν χρυσίῳ, εἴτε ἐν ἄλλοις πράγμασι πειραθείη μεθιστᾶν εἰς τὸ μὴ δοκεῖν*[21] *εἶναι διηνεκές, ἀλλ᾽ ἐπὶ διαλύσεσιν ἢ πράσεσιν ἢ τισὶν ἄλλαις μηχαναῖς τὸ διηνεκὲς αὐτῷ μένειν παῦσαι πειραθείη, παρὰ*[22] *τὴν δύναμιν τοῦ παρ᾽ ἡμῶν ἤδη φοιτήσαντος ἐπίπαν τοῦ τοιούτου*[23] *θείου νόμου μηδεμίαν*[24] *ἔχειν παντελῶς ἄδειαν τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ κἂν εἰσπράξειεν*[25]*, ἄκυρον εἶναι τὸ γενόμενον, καὶ ἄδειαν εἶναι τῷ*[26] *μετ᾽ αὐτὸν τῆς αὐτῆς ἀντιληψομένῳ φροντίδος ἢ καὶ τούτου ῥαθυμήσαντος, ὡς εἰκός, τοὺς ἐφεξῆς ἅπαντας εὐθὺς ἀνακαλεῖσθαι τὸ γενόμενον, καὶ οὕτως ἄκυρον ἀποφαίνειν*[27]*, ὡς ἂν εἰ μηδὲ*[28] *τὴν ἀρχὴν ἔτυχε προελθόν· ὥστε καὶ τοὺς ἐν μέσῳ καρποὺς καὶ τόκους καὶ πᾶσαν ὠφέλειαν ἐπὶ τὸν εὐαγῆ φέρεσθαι πάντως οἶκον, τῶν ἐν μέσῳ τολμηθέντων κατὰ*[29] *πάντα τρόπον ἀργούντων. ἀνδρὶ μὲν γὰρ ἑκάστῳ δρόμος εἷς ἐστὶ*[30] *τοῦ βίου παρὰ*[31] *τοῦ δημιουργοῦ δεδομένος, οὗ τέλος ἐστὶν*[32] *πάντως ὁ*[33] *θάνατος. τοῖς δὲ εὐαγέσιν οἴκοις καὶ ταῖς αὐτῶν συστάσεσιν*[34] *ἀτελευτήτοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ φυλαττομέναις οὐκ ἔνεστιν οὐδὲ κατὰ τὰς κτήσεις ἐπάγεσθαί τι πέρας, ἀλλ᾽ ἕως ἂν διαμένωσιν οἱ εὐαγεῖς οἶκοι (μένουσι δὲ ἄχρι παντὸς καὶ μέχρι γε αὐτοῦ τοῦ τῶν αἰώνων τέλους, ἕως*[35] *οὗ τὸ Χριστιανῶν ὄνομα παρ᾽ ἀνθρώποις ἔστι τε*[36] *καὶ προσκυνεῖται), δίκαιον*[37]*, μένειν καὶ τὰς διηνεκῶς καταλιμπανομένας χορηγίας*[38] *ἢ προσόδους ἀθανάτους*[39]*, ἀεὶ ταῖς εὐσεβέσι πράξεσι ταῖς μηδέποτε*[40] *παυσομέναις*[41] *ὑπηρετουμένας· τὸν δὲ*[42] *τοιοῦτόν τι*[43] *πλημμελήσαντα*

dicentem nullam esse licentiam sanctissimarum ecclesiarum oeconomis aut antistitibus xenonum vel nosocomiorum vel ptochiorum vel monasteriorum sive virorum sive mulierum vel aliorum talium corporum, quorum praefata constitutio meminit, ea, quae perpetuo illis relicta sunt, quae annalia leges vocant, ex aliquo pacto aut auro distrahere certo aut aliter alienare per quemcunque modum, posterisque solatium, quod exinde eis obveniret, adimere. Convenientes etiam legi adiecimus rationes, quod non amplius post tale commentum ne appellatio quidem annui conservetur, nisi per singulos annos praestari contingat, verum semel solutum postea penitus pereat. Hanc iterum cum aliqua adiectione legem renovantes, sancimus, siquis aut reverendissimorum oeconomorum aut xenodochorum aut nosocomorum aut ptochotrophorum aut gerontocomorum aut brephotrophorum aut orphanotrophorum aut archimandritarum aut reliquarum, quae priore nostra divina constitutione continentur, personarum id, quod venerabilibus domibus, quibus praesunt, in perpetuum relictum est, sive in auro, sive in aliis rebus, in id, quod non videatur esse perpetuum, permutare tentaverit, verum transactionibus aut venditionibus aut aliis quibusdam machinationibus id, quod perpetuum manere debeat, terminare tentaverit, contra vim et potestatem eius, quae nuper a nobis de huiusmodi rebus generaliter facta est, divinae legis, nullam habeat omnino potestatem hoc faciendi, verum, etsi fecerit, irritum sit, quod actum est, et ei, qui post ipsum eandem curam suscipiet, vel, si hic fortasse neglexerit, caeteris deinceps omnibus licentia sit, statim id, quod actum est, revocandi itaque ad irritum deducendi, quasi ab initio ne factum quidem esset: ita ut etiam fructus medii temporis et usurae et omnis utilitas omnimodo ad venerabilem domum pertineant, omnibus, quae medio tempore patrata sunt, omnimodo cessantibus. Homini enim cuique cursus unus vitae est a creatore datus, cuius finis omnino est mors; venerabilibus vero domibus earumque congregationibus, quae immortales a Deo conservantur, non decet, ne, quod ad earum possessiones quidem attinet, certam quandam metam adduci, verum quousque utique venerabiles domus permanserint (manent autem in perpetuum et usque ad ipsum saeculorum finem, quoad Christianorum nomen apud homines est ab iisque colitur), iustum est manere immortales etiam, quae in perpetuum relinquuntur, erogationes vel reditus, semper piis actionibus nunquam cessaturis inservituros. Is autem, qui tale quid deliquerit et auro

16) Ad marginem hoc loco additum est a secunda manu in Cod. Monac. *διηνεκῆ καὶ κατ᾽ ἔτος.* 17) *οἷον δήποτε* Aug. 18) *ἐξαπόλλοιτο* Aug. 19) *οἰκονόμων* Aug. 20) *γεροντοκόμ* Aug. 21) *μηδοκεῖν* Mon. 22) *περὶ* Mon. 23) Pro verbis *ἐπίπαν τοῦ τοιούτου* Aug. habet *ἐπὶ τοῖς τοιούτοις.* 24) *μηδὲ μίας* Mon. 25) *εἰ πράξειε* Aug. Illud certum est, legendum esse *εἰ* pro *εἰς.* 26) *τῷ* a secunda manu in Mon.; prima habuerat *τό.* 27) *ὑποφαίνειν* Mon. 28) *μὴ δὲ* Mon. 29) *κατα* Mon. 30) *ἐστι* Mon. 31) Pro *παρὰ* Mon. habet *περί.* 32) *ἐστὶ* Aug. 33) *ὁ* Aug. 34) *συστάσεσι* Mon. 35) Pro *ἕως* Mon. habet *ἕ*. 36) *ἐστι τε καὶ* Mon. 37) Pro *δίκαιον* Mon. *δικαί* habet. 38) *χωρηγίας* Aug. 39) Aug. *ἀθανάτους.* 40) *μηδὲ πώποτε* Aug. 41) *πανομέναις* Aug. 42) [illegible] Aug. 43) *τοιοῦτό τι* Aug.

καὶ ἀποδόσθαι τὸ πρᾶγμα χρυσίου[44]) *κατ' ἄλλην τινὰ πρόφασιν θαρρήσαντα, βλάβην μὲν μηδεμίαν ἐπάγειν κατὰ τὸ ἔμπροσθεν εἰρημένον τοῖς, καθ' ὧν ταῦτα ἔπραξαν*[45]), *οἴκοις, ἀλλ'*[46]) *ἐκείνους μὲν καὶ τὸ χρυσίον ἢ τὸ πρᾶγμα κερδαίνειν, ὅπερ εἰλήφασιν*[47]), *καὶ οὐδὲν ἧττον τὸ καταλελειμμένον ἀπαιτεῖν δίχα τῆς οἱασοῦν ἐλαττώσεως· αὐτὸν δὲ τὸν τοῦτο πράξαντα κληρονόμους τε*[48]) *αὐτοῦ καὶ διαδόχους καὶ τὰ τούτου πράγματα ἐνέχεσθαι τῷ πρὸς αὐτὸν συναλλάξαντι*[49]) *καὶ περιποιεῖν αὐτῷ*[50]) *τόγε ἐπὶ τῷ οἰκείῳ προσώπῳ καὶ τοῖς πράγμασι τοῖς ἑαυτοῦ πρὸς τὸν συμβάλλοντα*[51]) *τὸ ἀζήμιον, ὅπως ἂν πρὸς μὲν*[52]) *τὸν εὐαγέστατον οἶκον, ὅνπερ οὐ δέον κατέβλαψε, μηδεμίαν*[53]) *ἐλπίζοι τῶν δεδομένων*[54]) *ἀνάληψιν ἢ τοῦ γεγονότος σύστασιν. ὅσον δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν συμβάλλοντα πᾶσαν ἔχειν*[55]) *περὶ*[56]) *τῶν νόμων ἄδειαν χωρεῖν ἐπ' αὐτὸν καὶ κληρονόμους αὐτοῦ καὶ τὰ αὐτοῦ πράγματα καὶ τὸ δεδομένον, εἰ ἰσχύσειεν εἰσπράττειν, ἵνα, εἰ μὴ τῇ πρὸς θεὸν εὐλαβείᾳ, τῷ δέει γοῦν*[57]) *τῇ*[58]) *τῆς ἰδίας αὐτῶν περιουσίας καὶ τῶν οἰκείων*[59]) *κληρονόμων ὀκνηρότεροι γένοιντο πρὸς τὰς τοιαύτας*[60]) *συνθήκας, ἃς*[61]) *ὡμολογημένως*[62]) *ἐπ' οὐδενὶ χρηστῷ πράττουσιν, ἀλλ' ἢ χρήμασι διαφθαρέντες ἢ παθῶν τινῶν ἐλάττους γεγονότες. ἅπερ ἅπαντα διὰ τοῦδε*[63]) *τοῦ θείου νόμου κωλύοντες καὶ τοῦτον τοῖς ἱεροῖς ἡμῶν ἐγγραφῆναι νόμοις θεσπίζοντες, ἀνατίθεμεν*[64]) *αὐτὸν*[65]) *τῷ δεσπότῃ τῶν ὅλων θεῷ καὶ σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ*[66]), *καλήν τινα καὶ πρέπουσαν αὐτῷ θυσίαν καὶ ταύτην προσάγοντες. δα'. PR. I. ιδ. SEPT. CP. du. IUSTIN. aug. pp. ııı. ẽt PAULINO. uucc. ẽt. ɔɔss.*[67])

accepto sive per alium quemcunque modum transferre tentaverit, damnum quidem nullum secundum ea, quae antea dicta sunt, afferat iis, contra quas talia perpetravit, domibus, verum hae et aurum et rem lucrentur, quam acceperunt, et nihilominus id, quod relictum est, sine ulla deminutione exigant; ipse autem, qui hoc egit, eiusque heredes et successores eiusque res ei, qui cum ipso contraxit, teneantur, eique, quod ad [propriam contrahentis personam eiusque res attinet, indemnitatem praestent, ut tamen contra venerabilem domum, quam contra fas fraudavit, nullum speret eorum, quae data sunt, recuperandorum aut eius, quod factum est, probandi causa regressum. Quod vero ad ipsum, qui cum eo contraxit, attinet, omnem habeat per leges licentiam regrediendi ad ipsum heredesque eius et res, et quod datum est, si possit, exigendi, ut, si non Dei metu, at metu certe quidem suae ipsorum substantiae suorumque heredum ad huiusmodi pactiones tardiores fiant, quas in confesso est nullius boni causa celebrari, sed vel ab his, qui pecunia corrupti sunt, vel qui a quibusdam affectionibus superati. Quae omnia per hanc divinam legem prohibentes et ipsam in sacris nostris legibus inscribi iubemus et Deo omnium rerum domino salvatorique nostro Iesu Christo offerimus, velut pulchrum quoddam conveniensque ipsi sacrificium et hanc adducentes. *Datum pridie Idus Septembr. Constantinopoli dn. Iustin. aug. pp. IV. et Paulino V. C. coss.*

Λέοντος[68]) *νόμος περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι εἰς θυμέλην καταφέρειν σώματα ἐλεύθερα ἢ δοῦλα ἄκοντα.*

(Const. 13.) Leonis de hoc, ut non liceat caput liberum servumve invitum in scenam producere. *c. 14. C. I. 4. (de episcopali audientia.)*

Αὐτοκράτωρ Λέων αὐτῷ δήμῳ.

Μήτε δοῦλον, μήτε ἐλεύθερον σῶμα τολμάτω τὶς[69]) *εἰς πορνείαν προάγειν ἢ προϊστάναι, μηδὲ*[70]) *εἰ θυμελικὸς εἴη, ἢ ἄλλως σκηνικός. εἰ δὲ δοῦλον εἴη τὸ προσταχθέν, ἐκδικείσθω εἰς ἐλευθερίαν παρὰ*[71]) *παντὸς προσιόντος δίχα τινὸς δαπάνης τοῖς κατὰ τόπον ἄρχουσιν ἢ τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις,* (§. 1.) *οἷς μελήσει τὸ μηδὲ*[72]) *ἄκουσαν γυναῖκα δούλην ἢ ἐλευθέραν συνεῖναι συγχωρεῖν μίμοις ἢ χοροῖς, ἢ ἄλλην θέαν ἐν τοῖς θεάτροις ἐκτελεῖν ἀναγκάζεσθαι.*[73])

Imperator Leo ad populum.

Neque servum neque liberum corpus audeat quisquam in meretriciam vitam producere aut prostituere, neque si thymelicus sit vel alio modo scenicus. Si autem mancipium sit, quod prostat, in libertatem vindicetur a quocunque sine ullis sumtibus apud eius loci magistratum aut Dei amantissimos episcopos, (§. 1.) quibus curae erit, ne invitam mulierem servam vel liberam cum mimis aut choris coniungi patiantur, cogive, ne aliud spectaculum in theatro agant.

Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ τοῦ μηδένα ἐμβάλλεσθαι εἰς φυλακὴν δίχα βασιλικῆς προσ-

(Const. 14.) Iustiniani lex de hoc, ut ne quisquam in carcerem iniiciatur absque *c. 22. C. I. 4. (de episcopali audientia.)*

44) Pro *χρυσίου* Aug. habet *χρυσίου ἤ*. Recte. 45) *ἔπραξεν* emendavit *Herrmannus*. 46) *ἀλλ'* Aug. 47) *εἰλήφασι* Aug. 48) *τὲ* Aug. 49) Mon. *συναλάξαντι*. 50) Pro *αὐτῷ* Aug. habet *αὐτό*. 51) *συμβάλοντα* Mon. 52) *μεν* Aug. 53) *μήδεμίας* Mon. 54) *τῶν διδομένων* Aug. 55) Pro *ἔχειν* Aug. *ἔχοι* habet. 56) Pro *περὶ* Aug. *παρὰ* habet. Recte. 57) *γοῦν* Aug. 58) Pro *τῇ* Aug. habet *τῷ*. 59) *οἰκείων* Aug. 60) *τοιαῦτας* Aug. 61) *ἂς* Aug. 62) *ὁμολογημένως* Mon. 63) *τούδε* Aug. 64) *ἀντιτίθεμεν* Aug. 65) Pro *αὐτὸν* Aug. *αὐτῷ* habet. 66) Pro *Ἰησοῦ Χριστῷ* Mon. habet *ιυ χῶ*. 67) Post haec in Mon. haec in contextu posita sunt: *ἐξεφωνήθη πρὸ μιᾶς ἰδῶν Σεπτεμβρίων μετὰ τὴν ὑπατείαν τοῦ δεσπότου Ἰουστινιανοῦ Αὐγούστου Ἰουνίου Ἰουλίου καὶ Παυλίνου ⸗ικα' καὶ ὑπάτων.* Vox *⸗ικα' vicarios* demonstrat, orta illa quidem ex male intellecto siglo, quo *viri clarissimi* designantur. Aug. haec habet: *dat pr. Idus Sept. cp. du. Iustinia. pp. a. IIII. et Paulino v. c. coss.* Codex B. et C. haec habent: *δ̄ pridiL* (pro *δ* Codex G. habet *I.*) *SEPT cp. DN IUSTINI app IM ET PAULINO UEC.* 68) Ad marginem Mon. *βι. δ'. τιτλ. δ'. διγ. ιδ'.* 69) *τὶς* Mon. 70) Mon. *μὴ δέ*. 71) Sic Aug. Mon. *παρά*. 72) Sic Aug. Mon. *μὴ δέ*. 73 Subscriptio deest in omnibus, quos contuli, codicibus mss.

τάξεως ἢ ἀρχόντων ἢ δημεκδίκων, δὶς δὲ τῆς ἑβδομάδος τοὺς ἐμβεβλημένους ἐπισκέπτεσθαι χρὴ τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἀναφέρειν τῷ βασιλεῖ ἢ τοῖς ἄρχουσιν.

imperatoris iussu vel magistratuum vel plebis defensorum, utque bis in hebdomade in carcere detenti invisendi sint ab episcopis hique de hac re ad imperatorem vel magistratus referant.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς[74]) Μηνᾷ ἐπάρχῳ[74a]) πραιτωρίων.

Οὐδένα ἐμβάλλεσθαι εἰς φυλακὴν δίχα[75]) προστάξεως τῶν κατὰ τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν ἢ ἐν ἐπαρχίᾳ ἐνδόξων ἢ περιβλέπτων[76]) ἢ λαμπροτάτων ἀρχόντων[77]) ἢ τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐκδίκων βουλόμεθα. §. 1. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐμβληθέντων ἢ ἐμβαλλομένων[78]) τοὺς θεοφιλεστάτους τῶν τόπων ἐπισκόπους μίαν ἑκάστης ἑβδομάδος ἡμέραν τὴν τετράδα ἢ τὴν παρασκευὴν τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς διερευνᾶσθαι, καὶ σὺν ἀκριβείᾳ μανθάνειν τὰς τῆς αὐτῶν κατοχῆς αἰτίας, καί, εἴτε οἰκέται τυγχάνοιεν ὄντες, εἴτε ἐλεύθεροι, εἴτε ἐπὶ χρήμασιν, εἴτε ἐπὶ ἄλλοις ἐγκλήμασιν, εἴτε ἐπὶ φόνοις ἐμβεβλημένοι, παρασκευάζειν τοὺς ἐνδοξοτάτους καὶ περιβλέπτους καὶ λαμπροτάτους[79]) ἄρχοντας ταύτης τε τῆς εὐδαίμονος πόλεως καὶ τῶν ἐπαρχιῶν ἐκεῖνα[80]) πράττειν ἐπ' αὐτοῖς, ἅπερ ἡ πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἐπάρχους περὶ τούτου καταπεμφθεῖσα θεία ἡμῶν διαγορεύει διάταξις, ἀδείας διδομένης τοῖς κατὰ καιρὸν[81]) θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις, ἔτι[82]) ῥᾳθυμίαν εἴδοιεν γινομένην παρὰ[83]) τῶν κατὰ καιρὸν[84]) ἐνδοξοτάτων καὶ μεγαλοπρεπεστάτων καὶ λαμπροτάτων ἀρχόντων ἢ παρὰ τῶν πειθομένων αὐτοῖς τάξεων, ταύτην μηνύειν, ὡς ἂν ἡ προσήκουσα κατὰ τῶν ῥᾳθυμούντων ἐνεχθείη κίνησις. Δατ'. Χη. cλ. FEbR. cs. δecio. ɔss.[85]).

Idem imperator Menae praefecto praetorio.

Neminem volumus in custodiam coniici absque iussu gloriosissimorum vel illustrium vel clarissimorum magistratuum huius felicissimae urbis vel provinciarum, aut defensorum, qui in civitatibus sunt. §. 1. In his autem, qui iam coniecti sunt aut coniiciuntur, Dei amantissimos horum locorum episcopos una cuiusque hebdomadis die quarta aut sexta eos, qui in custodia sunt, visitare volumus, et diligenter inquirere causam, quare detineantur, ac, sive servi sint, sive liberi, sive ob pecunias sive alias criminationes sive ob homicidia coniecti, illustres et spectabiles et clarissimos magistratus huius felicissimae urbis et provinciarum admonere, ut circa eos exsequantur haec, quae sacra nostra constitutio ad illustres praefectos hac de re missa praecipit, licentia data Dei amantissimis episcopis, qui hoc tempore sunt, si qua in re cognoverint negligentiam committi ab his, qui hoc tempore sunt, illustrissimis et magnificentissimis et clarissimis magistratibus, vel iis, qui his apparent, officiis, de hac ad nos referendi, ut conveniens adversus negligentes animi nostri motus insurgat. *Dat. XV. Kal. Februar. Cp. Decio consule.*

c. 23. C. I. 4. (de episcopali audientia.) Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ τοῦ μὴ δεῖν εἶναι φυλακὴν ἰδιωτικήν.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

Ἰδιωτικὰς φυλακὰς πᾶσι τρόποις ἐν πόλεσιν ἢ ἐν κώμαις ἀπαγορεύομεν καθίστασθαι, αὐτῶν δηλαδὴ τῶν κατεχομένων προνοίᾳ τῶν κατὰ τόπον θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τῆς κατοχῆς ἀφιεμένων. δᾶτ. XI. cλ. FEbR. CP. dECIO. ɔss.[86]).

(Const. 15.) Iustiniani lex de hoc, ut ne sit carcer privatus.

Idem imperator Menae praefecto praetorio.

Privatos carceres omnibus modis in civitatibus vel in vicis constitui prohibemus, ipsis videlicet, qui custodiuntur, diligentia Dei amantissimorum eius regionis episcoporum custodia liberandis. *Datum XI. Kal. Febr. Cp. Decio cos.*

c. 26. C. I. 4. (de episcopali audientia.) Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ τῶν κυβρυόντων.

Ὁ αὐτὸς[87]) βασιλεὺς Δημοσθένει ἐπάρχῳ PRίων.

(Const. 16.) Iustiniani lex de aleatoribus.

Idem imperator Demostheni praefecto praetorio.

---

74) Hoc loco in contextu Mon. habetur διατ. κβ'. 74a) Sic et Aug., qui tamen in Add. ὑπάρχῳ. 75) Pro εἰς φυλακὴν Aug. habet ἐν φυλακῇ. 76) περιβλέττων Aug.; idem tamen in Corrig. περιβλέπτων. 77) ἀρχόντων Aug. 78) Sic Aug., Mon. ἐκβαλλομένων. 79) λαμπρωτάτους Aug. 80) ἐκεῖνα Aug. 81) κατακαιρὸν Mon. 82) Pro ἔτι Aug. habet εἴτινα. Leg. εἴ τι. 83) περὶ Mon., παρὰ Aug. 84) κατακαιρὸν Mon. 85) Addit Mon. in contextu: ἐξεφωνήθη ιͅ. καλάν' Φεβρουαρίων μετὰ την ὑπατείαν Δεκίου ὑπάτου. Aug. haec habet: *dat. XVII. kal. Febr. Cp. Decio cos.* Codd. A. B. C.: *δ. Xy.* LK FEBR CONSTDECIO ɔss. 86) Post subscriptionem Cod. Mon. habet in contextu: ἐξεφωνήθη ια'. καλάν'. Φεβρουαρίων μετα τὴν ὑπατείαν Δεκίου ὑπάτου. Aug.: *Dat. XII. kal. Feb. CP. Decio cos.* — Codd. A. B. C.: *δ. XIL. k. FEBR. CP. DECIO* ɔss. In Cod. G. haec sola habentur: *δ. XIL. k. FEBR.* Reliqua abscisa sunt. 87) Ad marginem Mon. διατ. κε'.

Ὅσα περὶ τῶν καλουμένων κύβων ἤτοι κότων[88]) *καὶ τῆς*[89]) *τούτων κωλύσεως ἡμῖν νενομοθέτηται, ταῦτα ἄδειαν δίδομεν καὶ τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις καὶ ἀνερευνᾶν, καὶ γινόμενα παύειν καὶ τοὺς ἀκοσμοῦντας διὰ τῶν λαμπροτάτων ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν, τῶν*[90]) *πατέρων καὶ τῶν ἐκδίκων τῶν πόλεων ἐπὶ σωφροσύνην ἐπανάγειν. δατ'. X. CL. OCT. CP. δεCIO ͻSS.*[91])

Quae de alea, quae vocatur, vel cottorum ludo horumque prohibitione a nobis sancita sunt, ea perscrutandi licentiam damus Dei amantissimis episcopis et admissa cohibendi flagitiososque per viros clarissimos praesides provinciarum, et patres defensoresque civitatum ad rectam rationem reducendi.

Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ πολιτικῶν προσόδων.[92])

(Const. 17.) Iustiniani lex de civilibus supplicationibus.

c. 26. C. I. 4. (de episcopali audientia.)

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

Idem imperator Iuliano praefecto praetorio.

Περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἔτος ταῖς πόλεσι προσιουσῶν πολιτικῶν προσόδων ἢ πόρων ἐκ δημοσίων ἢ ἐξ ἰδιωτικῶν χρημάτων παρά τινων αὐταῖς ἢ καταλιμπανομένων ἢ δωρουμένων ἢ ἄλλως ἐπινοουμένων ἢ περιποιηθησομένων, εἴτε εἰς ἔργα, εἴτε εἰς σιτωνίαν, εἴτε εἰς δημόσιον ὁλκόν, εἴτε εἰς ἐκκαύσεις[93]) *βαλανίων*[94]), *εἴτε εἰς λίμνας*[95]), *εἴτε εἰς τειχῶν ἢ πύργων οἰκοδομίας*[96]) *ἢ γεφυρῶν ἢ ὁδοστρωσιῶν ἐπανόρθωσιν, ἢ ἁπλῶς εἰς τὰς τῶν πολιτικῶν χρείας προχωρούντων εἴτε*[97]) *ἀπὸ δημοσίων*[98]), *εἴτε ἀπὸ ἰδιωτικῶν, ὡς εἴρηται, προφάσεων, θεσπίζομεν ταὐτὸν*[99]) *συνιόντας τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων*[1]) *τρεῖς τε*[2]) *τῶν ἐνυπολήπτων*[3]) *καὶ ἐν ἅπασι προεχόντων*[4]) *κατὰ τὴν πόλιν ἔτους ἑκάστου ἐποπτεύειν τε*[5]) *τὰ γενόμενα ἔργα καὶ παρασκευάζειν, μετρεῖσθαι καὶ*[6]) *λογοθετεῖν τοὺς ταῦτα διοικοῦντας ἢ διοικήσαντας, καὶ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων φανερὸν γίνεσθαι τὸ*[7]) *πεπληρῶσθαι τὰ ἔργα εἰ δὲ διοικεῖσθαι*[8]) *τά τε σιτωνικὰ χρήματα τά τε λουτρωνικά, ἢ περὶ ὁδοστρωσίας*[9]) *ἢ περὶ ὁλκοὺς*[10]) *ὑδάτων ἢ ἕτερα τοιαῦτά τινα*[11]). *ἅπερ ἅπαντα ἀμείωτα μένειν εἰς τὸν ἅπαντα βουλόμεθα χρόνον, καὶ ἐπὶ τῆς πράξεως τῶν ὑπομνημάτων δηλοῦσθαι, ὡς ἀνεύθυνός ἐστιν ὁ ταῦτα διοικήσας ἢ καὶ ὑπεύθυνος μὲν ὤφθη, τὸ δὲ*[12]) *ὀφειλόμενον*[13]) *ἀπέδωκε, καὶ οὕτως ἔχειν ἀσφάλειαν τὸν ταύτης τετυχηκότα τῆς πράξεως. στελοῦμεν γὰρ ἡμεῖς*[14]), *ἡνίκα*[15]) *ἂν βουληθείημεν*[16]), *τὸν ἡμῖν δοκοῦντα, ὃς ἐποπτεύσει τὰ παρ' αὐτῶν γενόμενα λογοθέσια καί, εἴπερ ὀρθῶς ἔχοντα εὕροι*[17]), *ψῆφον ποιήσεται τὸ ἀσφαλὲς αὐτοῖς καὶ κληρονόμοις αὐτῶν καὶ διαδόχοις τελείως περιποιοῦσαν, ἐφ' ᾧ μηκέτι δευτέρων λόγων ἢ ζητήσεων ἀφορμὰς ὑπολελεῖφθαι*[18]), *πάντων ἐπὶ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων οὕτως*[19]) *σὺν ἀκριβείᾳ πραττομένων, ὡς τῆς ἡμετέρας αὐτοῖς ἐπιστησομένης, ἡνίκα ἂν βουληθείημεν, ἐξετάσεως. χρὴ μέντοι τὸν θεοφιλέστατον ἐπί-*

De his, qui singulis annis ad civitates perveniunt, civilibus reditibus sive fructibus ex publicis aut ex privatis pecuniis, quae a quibusdam iis aut relinquuntur aut donantur aut alio modo excogitantur et comparantur, sive ad opera, sive ad rem frumentariam, sive ad publicos aquaeductus, sive ad balneorum calefactionem, sive ad portus, sive ad murorum aut turrium aedificationem, sive pontium aut viarum refectionem, sive ad publicam denique utilitatem ullam pertineant tam ex publicis, quam ex privatis, ut dictum est, causis, sancimus, ut in unum conveniant Dei amantissimus episcopus ac tres bonae existimationis viri, quique caeteris praestant in ea civitate, ac per singulos annos opera facta inspiciant et curent, ut et metiantur et rationem conficiant, qui haec administrant aut administraverunt, et in monumentorum confectione manifestum fiat, opera esse perfecta aut recte esse administratas sitonicas et balnearias pecunias, sive quae in viis muniendis aut aquaeductibus aut aliis rebus talibus consumuntur. Quae omnia in omne volumus tempus imminuta manere et in monumentorum confectione manifestari, sitne solutus, qui haec administravit, an obligatus apparuerit, id autem, quod debuit, persolverit, atque ita habere securitatem eum, qui hanc curam susceperat. Nos enim, quandocunque placuerit, quem commodum erit, mittemus, qui rationes ab illis factas inspiciat et, quum recte factas esse repererit, sententiam ferat, plenam securitatem et ipsis heredibusque eorum et successoribus praestituram, ut ne aliarum rationum aut inquisitionum occasio relinquatur. Haec vero omnia propositis sanctis evangeliis diligenter fiant, utpote cum nostra inquisitio, quum libuerit, ipsis instet. Oportet autem

88) Aug. *κόττων.* 89) Pro *τῆς* Aug. habet *τοῖς.* Idem tamen in Corrigendis *τῆς* correxit. 90) Pro *τῶν* Aug. *καὶ τῶν* habet. 91) Post haec in Codice Mon. haec in contextu posita sunt *ἐξεφωνήθη ι. καλανδ' Ὀκτωβρίων μετὰ τὴν ὑπατείαν Δεκίου ὑπάτου.* Aug. hanc habet subscriptionem: *Dat. Kal. Oct. Cp. Decio cos.* In Corrigendis tamen Aug. emendat *X. Kal.* — Cod. Paris. G.: *δ. X. κοcτ cp. decιo ͻss.* Sic et Cod. A. B. C., excepto, quod pro *κοcτ* iidem libri mss. habent: *κ. οcτ.* 92) Ad marginem Mon. *διαΐ'. κζ'. ζήτει καὶ Ν'. κδ'.* 93) *ἐγκαύσεις* Aug. 94) *βαλανείων* Aug. 95) *λιμένας* Aug.; idem tamen in Var. Lectionibus habet *λίμνας.* 96) *οἰκοδομὰς* Aug. 97) Aug. *εἶτε.* 98) *ἀποδημοσί* Mon. 99) Pro *ταὐτὸν* Aug. habet *εἰς τ' αὐτόν.* 1) *τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον* Aug. Recte. 2) *τρεῖς τε* Aug. 3) Aug. *εὖ ὑπολήπτων.* Recte. 4) *προσεχόντων* Mon. 5) Vox *τε* deest apud Aug. 6) *καὶ* Aug. 7) Pro *τὸ* Mon. habet *τ͂.* 8) Pro *εἰ δὲ διοικεῖσθαι* Aug. habet *ἢ δεδιοικῆσθαι.* Recte. 9) *ὁδοστροσίας* Mon. 10) *ἢ περιολκοὺς* Aug. 11) *τοιαῦτα τινὰ* Aug. 12) *δε* Mon. 13) *ὀφειλόμενον* Aug. 14) *ἡμεῖν* Aug., qui tamen in Corr. *ἡμεῖς* habet. 15) *ἡνίκα* Aug. 16) *βουληθείη μὲν* Aug. 17) Mon. *εὕροι.* 18) *ἐπιλελεῖφθαι* Aug. 19) Pro *οὕτως* Aug. habet *οὕτω.*

σκοπον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ποιουμένους τοὺς λογισμούς, ὅπως, ἂν τὰ ἔργα εἰς ἀπέραντα τῆς δαπάνης ἀφορισθῇ[20]), καθ' ἕκαστον[21]) ἔτος ἐπιμελῶς γένοιτο ἐκ τῶν πολιτικῶν ἀνανεούμενα πόρων τὲ[22]) καὶ προσόδων. εἰ μέντοιγε μὴ βουληθείη λογισμοὺς ὑποσχεῖν ὁ ταῦτα διοικήσας, μηδὲ[23]) ἀνάσχοιτο τοῦ θεοφιλεστάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου καὶ τῶν κτητόρων τῶν πρὸς τοῦτο ἀφωρισμένων[24]) εἰς λογισμοὺς αὐτῶν[25]) καλούντων, τηνικαῦτα ἀναγκάζεσθαι τοῦτο πράττειν διὰ τοῦ λαμπροτάτου[26]) τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος καὶ τῆς πειθομένης αὐτῷ τάξεως, ζημίας πάσης χωρὶς συνωθούμενον, ἐφ' ᾧτε πᾶσι τρόποις λογισμοὺς ὑπέχειν τῷ θεοφιλεστάτῳ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρωτεύουσι τῶν πόλεων καὶ τὸ φαινόμενον ὀφείλεσθαι παρ' αὐτοῦ ἀποδοῦναι τῇ πόλει. §. 1. Πᾶσαν δὲ ἄδειαν ἀναιροῦμεν τοῖς ἡμετέροις ἄρχουσι πέμπειν ἐν ταῖς χώραις δισκούσσορας[27]) ἢ λογοθέτας ἢ ἐξισωτὰς ἐπὶ ταῖς τῶν δημοσίων λογισμῶν ἐξετάσεσιν. ἀλλ' εἴτι τοιοῦτο[28]) πράξαιεν παρὰ γνώμην[29]) ἡμετέραν, τηνικαῦτα, εἰ μὲν θεῖος[30]) τισὶ τύπος κατὰ συναρπαγὴν πορισθείη, ἄδειαν εἶναι τῷ θεοφιλεστάτῳ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ προσδέχεσθαι μὲν τὸν θεῖον τύπον, μηνύειν δὲ εἰς ἡμᾶς, ὅπως ἂν ἡμεῖς γνοίημεν, εἴτε κατὰ θείαν ἡμῶν πρόσταξιν πρὸς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν γεγραμμένην, εἴτε κατὰ συναρπαγὴν γέγονεν[31]). ὥστε, εἰ κατά τινα γενόμενος φανείη συναρπαγήν, τηνικαῦτα τὸ γενόμενον[32]) ἄκυρον εἶναι, κίνδυνόν τε[33]) ὑποστῆναι τὸν τοῦτο πορισάμενον. εἰ δέ τινος τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων πεμφθείη ψῆφος ἢ καὶ κομμονητόριον[34]) ἢ πρόσταγμά τι, καὶ λογοθέσιον περὶ τούτων δὲ τῶν προειρημένων κεφαλαίων ἐπιτραπείη, παντὶ βουλόμεθα τρόπῳ τὸν θεοφιλέστατον τῆς πόλεως ἐπίσκοπον καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει πρωτεύοντας[35]) μὴ προσίεσθαι ταῦτα, ἀλλὰ ἄδειαν[36]) εἶναι καὶ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἡγουμένῳ καὶ αὐτοῖς γε δὴ τοῖς κτήτορσι καὶ πολίταις διωθεῖσθαι τὰς τοιαύτας προστάξεις καὶ μηδὲ[37]) ὀβολὸν ἕνα[38]) ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας παρέχειν. εἰ δὲ τοῦτο ῥαθυμήσειεν[39]) ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος, ἕξει μὲν δυσμενῆ τὸν δεσπότην[40]) θεόν, καὶ βασιλικὴν ἀγανάκτησιν ἀναμενέτω, ὅτι σιγὴν ἐσίγησεν ἀνελευθέραν τε καὶ ἱερατικῆς παρρησίας ἀναξίαν. §. 2. Ἀλλὰ καὶ εἴτις ἐμφανίζει κατὰ χώραν[41]) ἢ ἀρχόντων οἱωνδήποτε ἢ ὑπάτων προαγωγὰς ἢ γενικοὺς τύπους τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων ἢ καὶ ἑτέρου τινὸς τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων, ἢ διατάξεων ἢ θείων κομμονιτορίων[42]) ἢ γραμμάτων γενικῶν μέντοι ἐμφανίσεις ποιεῖται, ἢ καὶ ἀνδριάντων βασιλικῶν καθιδρύσεις, μὴ εἶναι τούτῳ παρρησίαν περαιτέρω ἓξ νομισμάτων[43]) ἐφ' ἑκάστῃ μηνύσει ἢ ἐφ' ἑκάστῳ τύπῳ ἢ ἑκάστῃ διατάξει ἢ θείῳ κομμονιτορίῳ[44]) ἢ γράμματι γενικῷ ἢ ἀνδριάντων καθιδρύσει κομίζεσθαι καθ' ἑκάστην[45]) ἐπαρχίαν εἰς ἣν ταῦτα παρέλαβεν, ὥστε, ὁπόσα[46]) ἂν ἔχοι πόλις[47]) ἢ[48]) ἐπαρχία, μη-

Dei amantissimum eius loci episcopum et eos, qui una cum hoc ad rationes conficiendas constituuntur, ut opera, si quae ingentes sumtus requirant, singulis annis diligenter fiant, ex publicis fructibus ac reditibus reparanda. Sin autem, qui ea administrat, rationibus subesse noluerit, qui haec administravit, neque ferat Dei amantissimum horum locorum episcopum et illos possessores, qui ad eam rem constituti sunt, quique ad rationes reddendas eum vocant, tunc cogatur id agere per virum clarissimum provinciae praesidem perque huic obedientem cohortem, ac sine ullo damno compellatur, ut omnibus modis rationes submittat Dei amantissimo civitatis episcopo et primoribus civitatium, quodque ab hoc deberi appareat, civitati restituat. §. 1. Omnem vero libertatem nostris praesidibus adimimus, in provincias discussores aut ratiocinatores aut exaequatores ad publicarum rationum inquisitionem mittendi. Verum si quid huiusmodi contra nostram voluntatem fiet, si quidem sacra forma ad aliquos per subreptionem emanaverit, liceat Dei amantissimo civitatis episcopo suscipere quidem sacram formam, renuntiare autem nobis, ut nos cognoscamus, utrum ex sacra nostra forma ad ipsum praesidem scripta, an per subreptionem facta sit; ut, si per subreptionem facta videatur esse, id, quod factum est, inutile fiat, isque, qui eam quaesivit, periculum subeat. Si vero ab aliquo ex nostris praefectis emissum sit decretum vel etiam commonitorium vel praeceptum aliquod, et rationum inspectio in his supradictis capitulis permittatur, omnimodo volumus, Dei amantissimum eius urbis episcopum primoresque civitatis haec non admittere, sed licere praesidi provinciae atque adeo ipsis possessoribus civibusque tales iussiones reiicere ac ne unum quidem obolum huius rei causa praestare. Si vero hac in re Dei amantissimus episcopus negligens fuerit, habebit et dominum Deum infensum imperialemque vindictam exspectato, quod servilem in modum indignumque sacerdotali libertate siluit. §. 2. Sed et si quis in provincia renunciat vel magistratuum quorumcunque vel consulum processiones vel generales gloriosissimorum praefectorum formas aut etiam alius cuius ex nostris magistratibus, sive constitutionum vel sacrorum commonitoriorum vel generalium litterarum insinuationem peragit, sive erectionem imperialium imaginum significat, non liceat huic ultra sex solidos in unamquamque nunciationem aut quamcunque formam aut quamcunque constitutionem aut sacrum commonitorium aut generales litteras aut imaginum erectionem, per quamque provinciam, ad quam haec attulit, accipere sibique habere, ita ut, quot-

20) ἀφωρισθῇ Aug. 21) ἕκαστον Aug. 22) τε Aug. 23) μηδὲ Mon. 24) ἀφωρισμένων Aug., Mon. ἀφορισμένων. 25) Pro αὐτῶν Aug. habet αὐτόν. 26) Aug. λαμπρωτάτου. 27) discussoras Aug. 28) τοιοῦτο Aug. 29) Mon. περὶ γνώμην, Aug. παρὰ γνώμην. 30) θείως Aug., idem tamen in Corr. θεῖος. 31) γέγονε Aug. 32) Aug. γένομενον. 33) κίνδυνον τε Aug. 34) κομμονιτόριον Aug. 35) προτεύοντας Mon. 36) ἀλλ' ἄδειαν Mon. 37) μηδὲ Aug., μὴ δὲ Mon. 38) Vocem ἕνα Aug. omittit, sed in Variantibus Lectionibus eam tamen in ms. inveniri satis ostendit. 39) ῥαθυμήσαιεν Aug. 40) Aug. δοσπότην, in Corrig. tamen δεσπότην. 41) καταχώραν Mon. 42) κομμονιτωρίων Aug. 43) Pro νομισμάτων Mon. habet $\overset{o}{\nu}\overset{o}{\nu}$. 44) κομμονιτωρίῳ Aug. 45) καθέκαστην Mon. 46) ὁπόσας Mon. 47) πόλεις Mon. 48) Pro ἢ Aug. habet ἡ.

δὲν αὐτῷ διαφέρειν, ἀλλὰ τοὺς ἓξ μόνους κομίζεσθαι χρυσούς. εἰ δέ τι πλέον κομίσοιτο[48a]), τοῦτο τετραπλάσιον ἀποδοῦναι, ἄδειαν ἔχοντος τοῦ[49]) τῆς πόλεως ἐπισκόπου τοῦτο κωλύειν, κἀνταῦθα τῶν ἴσων ποινῶν ἐπικειμένων τουτέστιν[50]) τῶν ἀνὰ δέκα[51]) τοῦ χρυσίου λιτρῶν τῷ τε τῆς ἐπαρχίας ἡγουμένῳ, τῇ τε πειθομένῃ τάξει καὶ τῷ θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ, εἴπερ ἐνδοῖεν αὐτοῖς ὑπεραπαιτεῖν βουλομένοις, ἀλλὰ μὴ πᾶσι τρόποις τοῦτο κωλύειν[52]). §. 3. Οὐδενὶ δὲ παντελῶς ἐφίεμεν τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων, τοιούτους τινὰς τύπους ἐν ταῖς ἐπαρχίαις[53]) ἐκπέμπειν περὶ τῆς τῶν ὑδρορόων ἤτοι ὑπονόμων[54]) ἢ ἀνακαθάρσεως ἢ περὶ τῆς τῶν οἰκοδομημάτων[55]) πρὸς τοῖς τείχεσι καθαιρέσεως ἢ τῶν ἐν ταῖς στοαῖς γενομένων καταλύσεων[56]) ἢ τῶν καλουμένων προδουλείων[57]) καὶ ἐρειπίων τόπων ἤτοι μεσοστύλων ἀνατροπῆς ἢ περὶ εἰκόνων ἤτοι τοιουτοτρόπων[58]) ὅλως ἐπινοιῶν[59]) ἢ πολιτικῶν ἁπλῶς ζητήσεων. ἀλλ' ἐξέστω τῷ θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει πρωτεύουσι καὶ τοῖς τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμένοις καὶ κτήτορσι καὶ πολίταις, τοιούτου τινὸς ἐμφανισθέντος τύπου μὴ προσίεσθαι τοῦτον, ἀλλὰ κωλύειν καὶ διωθεῖσθαι πάντα ἐκβιβασμὸν καὶ πᾶσαν εἴσπραξιν ἐντεῦθεν ἐπαγομένην, τῆς αὐτῆς ἐπούσης ποινῆς καὶ κατὰ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων[60]), εἰ μὴ τοῦτο κωλύσαιεν. §. 4. Δεῖ δὲ τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον τόν τε[61]) πατέρα τούς τε λοιποὺς ἐν ὑπολήψει κτήτορας προνοεῖν τοῦ μηδένα τόπον πολιτικὸν ἢ δημόσιον πρὸς τῷ τείχει ἢ ἐν ταῖς δημοσίαις στοαῖς ἢ πλατείαις ἢ ὁπουδήποτε κείμενον συγχωρεῖν ὑπό τινος ἀλόγως κατέχεσθαι μηδὲ[62]) ἐκδιδόναι πολιτικόν τινα τόπον χωρὶς ἡμετέρου τύπου[63]) τισί. §. 5. Τοὺς δὲ αὐτοὺς καὶ τὰ περὶ τῶν καλουμένων νομῶν[64]) τοῦ ὕδατος, δηλαδὴ τῶν ἐκ θείου τύπου τισὶν ὑπηργμένων, ἀναζητεῖν, καὶ μὴ τὸν μὲν πλέον, τὸν δὲ ἔλαττον τοῦ προσηκόντως ἔχειν. §. 6. Ἀλλ' οὐδὲ προφάσει ἐγγυητικῶν ζημίαις τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς ὑποβάλλεσθαι συγχωροῦμεν[65]), ἢ ὑπὲρ στάσεως ἐντολέως[66]). ἀλλ' εἰ μὲν ἀκίνητον ἔχοιεν οὐσίαν ἀξιόχρεον[67]), οἱ ὑπομνησθέντες ὅρκου γραμματεῖον ἐκτίθεσθαι μόνον. εἰ δὲ οὐκ ἔχοιεν, τηνικαῦτα μὲν ἐγγύην ἄχρι τῆς ἤδη[68]) κρατούσης ποσότητος παρέχειν χωρὶς μέντοι ζημίας ἁπάσης. εἰ δὲ ἀμφισβητοῖεν οἱ πράκτορες περὶ τῆς τῶν ἐγγυητῶν ἀξιοπιστίας ἢ τῆς διωμοσίας, κοινῇ[69]) συνιόντα εἰς ταὐτὸ[70]) τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον τόν τε πατέρα τόν τε ἔκδικον τῆς πόλεως κρίνειν τὸν ἀξιόπιστον φαινόμενον ἐγγυητὴν πρὸς τὴν τῆς ἐναγωγῆς ποσότητα, καὶ ἀνάγκην ἔχειν τὸν πράκτορα δέχεσθαι τοῦτον ἐγγυώμενον, μηδὲν κομιζόμενον ὑπὲρ ἐγγυητικοῦ ἢ ἐξωμοσίας[71]), πλὴν εἰ μὴ ἐξ ἰδικῆς ἡμῶν ἢ[72]) τῶν μεγίστων ἀρχόντων προστάξεως κελευσθείη τὸ πρόσωπον ἀγαγεῖν, ἐγγυητῇ μὴ καταπιστεύσας[73]). τηνικαῦτα γὰρ ἄδεια ἔσται τῷ πράκτορι ἐγγυητὴν κομίζεσθαι[74]) καὶ τοῦτο

cunque sint in provincia urbes, id nihil ad ipsum pertineat, sed sex tantum solidos accipiat. Sin vero quid pluris acceperit, hoc quadruplum restituat, licentiam habente eius civitatis episcopo hoc prohibendi, et in hoc casu iisdem poenis imminentibus, hoc est, denarum auri librarum, praesidi provinciae, eique, quae huic apparet, cohorti et Dei amantissimo episcopo, si his superexigere volentibus indulgeant neque omnibus modis hoc prohibeant. **§. 3.** Nulli autem omnino ex nostris magistratibus permittimus, tales formas in provincias emittere de rivorum sive cloacarum purgatione vel de amolitione aedificiorum, quae prope muros sunt, vel de destructione porticuum vel eorum, quae produlia appellantur, et ruderum vel de dimidiatarum columnarum eversione vel de imaginibus, vel si quid aliud tale excogitatum sit, vel denique de civilibus quibusque controversiis. Verum liceat Dei amantissimo illius civitatis episcopo et iis, qui in civitate principes sunt et praesidibus provinciarum et possessoribus ac civibus, insinuata tali aliqua forma, eam non admittere, verum prohibere arcereque omnem exactionem omnemque executionem, quae inde veniat, eadem poena Dei amantissimis episcopis imminente, nisi hoc impedierint. **§. 4.** Oportet autem Dei amantissimum episcopum ac patrem civitatis caeterosque bonae opinionis possessores providere, ne locus aliquis civilis aut publicus iuxta muros urbis aut in publicis porticibus aut in plateis aut in quocunque alio loco situs ab aliquo sine titulo detineri sinatur, neve publicus locus absque nostra sacra forma cuiquam elocetur. **§. 5.** Iidem vero etiam de aquarum distributione, ut vocant, quae ex sacra aliqua forma ad aliquem pertineat, inquirant, ut ne hic plus, ille minus, quam conveniat, habeat. **§. 6.** Verum neque fideiussionis praetextu nostros subiectos damno adfici patimur aut propter procuratoris constitutionem: sed si quidem immobiles res in substantia habeant sua idoneas, qui citati sunt, iurisiurandi scripturam solam exponunto; sin vero non habeant, tunc quidem usque ad constitutam dudum quantitatem fideiussorem dent, sed sine ullo damno. Si vero exactores de fideiussorum fide vel iuratoria cautione dubitent, tunc in eundem locum conveniant Dei amantissimus episcopus paterque civitatis eiusdemque defensor, unaque decernant, an fideiussor usque ad quantitatem actionis idoneus sit, exactorque necesse habeat eum fideiussorem suscipere, nihilque pro fideiussione aut sacramento accipiat, nisi si ex speciali nostra vel cuiusquam magistratus maioris iussione, fideiussori fide non habita, personam ducere iussus sit. Tunc enim licentia erit exactori

48a) Fortasse κομίσαιτο. 49) Pro τοῦ Aug. habet καὶ τοῦ. 50) τοῦτ' ἔστι Aug. 51) Aug. ἄνα δεκα. 52) Pro κωλύειν Aug. habet κωλύωσιν. 53) Pro ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Aug. habet περὶ τὰς ἐπαρχίας. 54) Pro ὑπονόμων Aug. habet ὑπονομῶν. 55) οἰκοδομημάτων Aug. 56) καταλύσε˜ Aug. 57) Sic et Aug., qui tamen in Add. notat προυδωλίων. 58) Sic Aug. — Mon. habet τοιούτωτροπω. 59) Voces ὅλως ἐπινοιῶν in Mon. bis positae sunt. Verum primo loco punctis notatae habentur. 60) τῷ θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ Mon. 61) Pro τόν τε Aug. τον. 62) Pro μηδὲ Aug. habet μή. 63) θείου τύπου Aug. 64) Aug. νομῶν, Mon. νόμων. 65) Inverso ordine Aug. ὑποβάλλεσθαι συγχωροῦμεν ὑποτελεῖς. 66) Pro ἐντολέως Aug. habet ἐντολῆς. 67) ἀξιόχρεων Aug. 68) ἤδη Aug. 69) κοιν῀ Mon. 70) Aug. ταυτό. 71) ἐξ ὠμοσίας Aug. 72) Aug. ἢ τινος τῶν μεγίστων ἀρχοντων. 73) καταπιστεῦσας Aug. 74) Pro κομίζεσθαι Aug. habet μὴ κομίζεσθαι. Recte.

μέντοι πράττειν χωρὶς ἁπάσης ζημίας· κἀνταῦθα τῶν αὐτῶν κρατούντων ἐπιτιμίων 75) κατά τε τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου καὶ τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος, εἴτι τούτων παραβαθῆναι συγχωρήσαιεν ἢ παραβαινομένου τινὸς μὴ θᾶττον 76) ταῦτα μηνύσαιεν, (§. 7.) δηλαδὴ μὴ συγχωρούντων αὐτῶν μηδὲ 77) πλέον τὶ 78) τοῦ διωρισμένου μέτρου 79) τῇ ἡμετέρᾳ διατάξει προφάσει σπορτούλλων 80) κομίζεσθαι, μηδὲ 81) διαγραφὴν 82) ἐξ οἱασδήποτε 83) αἰτίας ἐν ταῖς πόλεσιν 84) ἐξ ἀνάγκης 85) γίνεσθαι, πλὴν ἢ μόνων ἐκείνων τῶν αἰτιῶν, ἃς περὶ 86) τὰς ἐμφανίσεις τῶν προαγωγῶν, τῶν 87) διατάξεων καὶ θείων καὶ γενικῶν κομμονιτορίων 88) ἢ τύπων ἢ γραμμάτων ἢ τῶν τοιούτων ἁπάντων, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐνομοθετήσαμεν, καὶ ἅπερ 89) ἂν ὑπὲρ ἰδίας ὠφελείας καὶ σωτηρίας 90) οἱ τῆς πόλεως βουληθεῖεν εἰς ἔργα πολιτικὰ τυχὸν ἢ εἰς σιτωνίαν ἢ εἰς ἑτέραν ἀρέσκουσαν ἅπασιν αἰτίαν κατὰ φιλοτιμίαν ποιήσασθαι, ἐξ ὧν τὸ κοινὸν τῆς πόλεως ὠφεληθήσεται, φυλαττομένων 91) κατὰ τῶν παραβαίνειν ταῦτα ἐπιχειρούντων καὶ μὴ εἰς ἡμᾶς ἀγόντων τῶν 92) θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἤδη παρ' ἡμῶν ἀπειλημένων 93). §. 8. Δεῖ δὲ τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον ἑκάστης πόλεως, πάντα γινώσκοντα τὰ παρ' ἡμῶν ἐπὶ τούτοις 94) διατεταγμένα, καὶ μὴν καὶ ἀπαργυρισμοῦ μητάτων 95), καὶ κωλύσεως ἀφοπλισμῶν, καὶ τούτων, ὅσα περιέχεται τῇ θείᾳ ἡμῶν διατάξει τῇ περὶ τούτων ἐν κοινῷ γεγραμμένῃ, πέρας ἐπιτιθέναι 96) προσῆκον. δατ'. Xuiii. cl. iul. calχadι. ἔτ laũr. ἔτ ὀř. ↄↄss. 97)

fideiussorem recusare, hoc tamen sine ullo detrimento faciendo. Atque hic quoque eaedem poenae imminebunt Dei amantissimo episcopo clarissimoque provinciae praesidi, siquid horum migrari passi fuerint, aut, siquis ea migret, non id statim indicaverint. §. 7. Nec patiantur videlicet plus, quam quantum nostra constitutione definitum est, sportularum nomine capi, neve descriptio ex qualicunque causa in civitatibus ex necessitate fiat, nisi propter illas causas solas, quales sunt renuntiationes processionum, constitutionum insinuationes et sacrorum generaliumque commonitoriorum vel formarum vel litterarum et huiusmodi omnium rerum, de quibus iam antea sanximus, item, quaecunque propter suam utilitatem atque salutem cives eius civitatis voluerint ad opera forte publica vel ad sitoniam vel ad aliam quamvis, quae omnibus placeat, causam ex liberalitate facere, unde commune civitatis adiuvetur, observenturque, quae iam nos minati sumus adversus hos, qui haec transgredi tentent, et Dei amantissimos episcopos, qui ad nos hac de re non retulerint. §. 8. Oportet autem Dei amantissimum uniuscuiusque civitatis episcopum, quum omnia, quae a nobis his de rebus sancita sunt, cognoverit, et de metatorum adaeratione et de prohibita armorum privatione ac de reliquis iis, quae sacra nostra constitutione, quae super his generaliter scripta est, comprehenduntur, finem competentem imponere. *Datum XVIII. Kal. Iulias Chalcedone Lampadio et Oreste coss.*

c.29. C. I. 4. (de episcopali audientia.)

Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ κληρικῶν ἐν αἰτίᾳ γινομένων μὴ πρότερον ἐπὶ τοὺς πατριάρχας αὐτοὺς αἰτιᾶσθαι, πρὶν ἂν οἱ ἐπίσκοποι συνείδοιεν.

(Const. 18.) Iustiniani lex de clericis, qui in ius vocantur, ut non prius ipsi apud patriarchas conveniantur, quam episcopi causam cognoverint.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

Idem imperator Iuliano praefecto praetorio.

Θεσπίζομεν 98) μηδένα τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν εἴτε παρά τινος συγκληρικοῦ, εἴτε παρὰ 99) τῶν καλουμένων λαϊκῶν τινὸς εὐθὺς καὶ ἐκ πρώτης ἐν αἰτιάσει γίνεσθαι παρὰ 1) τοῖς μακαριωτάτοις πατριάρχαις διοικήσεως ἑκάστης, ἀλλὰ πρῶτον 2) κατὰ τοὺς ἱεροὺς θεσμοὺς παρὰ τῷ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ, καθ' ἣν ὁ κληρικὸς διάγει. εἰ δὲ ὑπόπτως 3) ἔχει πρὸς ἐκεῖνον, παρὰ 4) τῷ τῆς μητροπόλεως 5) ἐπισκόπῳ τοῦτο πράττειν. εἰ δέ, ὡς εἰκός, οὔτε τὰ κατ' ἐκεῖνον ἀρέσκοι 6), τηνικαῦτα πρὸς τὴν 7) εὐαγῆ σύνοδον τὴν

Sancimus, ut nemo ex reverendissimis clericis sive ab aliquo, qui una clericus est, sive ab uno ex laicis, qui vocantur, statim ab initio apud beatissimos uniuscuiusque dioeceseos patriarchas accusetur, verum prius secundum sacras leges apud episcopum eius civitatis, in qua clericus versatur, conveniatur. Sin illum suspectum habet, apud metropolis episcopum hoc faciat. Sed si forte ne apud illum quidem accusatio placuerit, tunc ad sacram eius provinciae synodum accusatum deducat,

---

75) ἐπιτιμιῶν Aug. 76) μηθάττον Mon. 77) μηδὲν Aug., μηδὲ Mon. 78) πλέον τι Aug. 79) Pro μέτρου Aug. μέρους habet. 80) σπορτούλων Aug. 81) μὴ δὲ Aug. 82) διὰ γραφὴν Mon. 83) οἵας δήποτε Aug. 84) πόλεσι Aug. 85) ἐξ ἀνάγκης Aug. 86) περῖ Aug. 87) Pro τῶν Aug. καὶ τῶν habet. 88) κομμονιτωρίων Aug. 89) Pro ἅπερ Aug. ὥσπερ habet. 90) Mon. σρίας. 91) Sic Aug., Mon. φυλάττομεν. 92) Vox τῶν apud Aug. deest. 93) Aug. ἠπειλημένων. 94) ἐπιτούτοις Mon. 95) Aug. μιτάτων, in Corrig. addidit μητάτων. 96) Aug. ἐκτιθέναι, in Add. ἐπιτιθέναι. 97) Post haec Mon. addit ἐξεφωνήθη ιη καλαν. Ἰου. μετὰ τὴν ὑπατείαν Καλχαδόνι καὶ Λαυρεντίῳ καὶ Ὀρέστῃ ὑπάτοις. Aug. haec habet: *Dat. VIII. Kal. Iul. Chalced. Lamp. cos.* Cod. C.: δ. xiiii. kal. calcn. ednaerel laωp et or oss. 98) Ad marginem Mon. διατ. κθ'. ζήτει Ν' πγ' καὶ ρκγ'. 99) Pro παρὰ Mon. περὶ habet. 1) Pro παρὰ Mon. περὶ habet. 2) Aug. πρώτων, verum versa pagella πρῶτον. In Corrig. idem πρῶτον posuit. 3) ὑπόπτως Aug., verum in Corrig. ὑπόπτων posuit. 4) Pro παρὰ in Mon. περὶ est. 5) Pro μητροπόλεως Aug in Variis Lect. notat πόλεως. 6) Pro voce ἀρέσκοι αὐτῷ ἀρέσκοι Aug. habet. 7) Mon. τόν.

τῆς[8]) *χώρας ἄγειν αὐτὸν δικαζόμενον, τριῶν ἅμα τῷ μητροπολίτῃ συνιόντων θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τῶν κατὰ τὴν τάξιν τῆς χειροτονίας πρωτευόντων καὶ τὴν δίκην ἐν τάξει τῆς ὅλης συνόδου καὶ*[9]) *ἐξεταζόντων. καὶ εἰ μὲν στερχθείη τὰ κεκριμένα, πραγμάτων ἀπηλλάχθαι. εἰ δὲ οἰηθείη βεβλάφθαι, τηνικαῦτα ἐπικαλεῖσθαι τὸν μακαριώτατον πατριάρχην τῆς διοικήσεως ἐκείνης καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ κρινομένοις πάντως ἐμμένειν, ὡς ἂν εἰ ἔτυχεν ἐξ ἀρχῆς αὐτὸς ᾑρημένος*[10]) *δικαστής. κατὰ γαρ δὴ τοιούτων*[11]) *ἐπισκόπων ἀποφάσεων οὐκ εἶναι χώραν ἐκκλήτῳ τοῖς πρὸ ἡμῶν νενομοθέτηται, τοῦ αὐτοῦ τούτου φυλαττομένου καὶ εἴπερ ἐπίσκοπος ὁ μεμφθεὶς*[12]) *εἴη, εἴτε παρά τινος τῶν καλουμένων λαϊκῶν, εἴτε καὶ παρ' ἑτέρου τινὸς*[13]) *τῶν θεοφιλεστάτων κληρικῶν, εἴτε παρ' ἑτέρου τινὸς θεοφιλοῦς ἐπισκόπου. τὸ γὰρ εὐθὺς τὰς αἰτιάσεις ἀποτίθεσθαι*[14]) *παρὰ τοῖς ἁγιωτάτοις πατριάρχαις καὶ τοὺς αἰτιωμένους εἰς ἑτέραν ἀπάγεσθαι χώραν παντελῶς ἀπαγορεύομεν, πλὴν εἰ μὴ τὴν αἰτίασίν τις*[15]) *ἐπὶ*[16]) *τοῦτο*[17]) *θείη, ἐφ' ᾧτε παραπεμφθῆναι τὴν ὑπόθεσιν τῷ τῆς χώρας θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ. τηνικαῦτα γὰρ ἄδεια μὲν ἔσται τὴν αἰτίασιν ἀποτίθεσθαι καὶ παρὰ τοῖς θεοφιλεστάτοις πατριάρχαις· γράμματα δὲ γίνεσθαι πρός τινα τῶν κατὰ τόπον θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, ὥστε αὐτὸν ἀκροάσασθαι τῆς ὑποθέσεως κατὰ τὸν ἔμπροσθεν ὑφ' ἡμῶν ὑπηγορευμένον τρόπον.* §. 1. *Οὐ μὴν τοῦτο*[19]) *ἄδειαν παρέχειν τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς κατιέναι καὶ ἀμετρίᾳ τῶν καλουμένων σπορτούλλων*[20]) *ὑπομιμνησκομένους*[21]) *ἐπιτρίβειν, ὁποῖον δή τι μέχρι νῦν*[22]) *ἁμαρτάνεσθαι μεμαθήκαμεν. ἐφ' ἑκάστῳ γὰρ προσώπῳ τῶν ἐγκαλουμένων οὐ περαιτέρω τὴν ἕκτην τοῦ νομίσματος*[23]) *μοῖραν κατὰ πρόφασιν*[24]) *σπορτούλλων*[25]) *δίδοσθαι συγχωροῦμεν τοῖς παρὰ*[26]) *τῶν θεοφιλεστάτων πατριαρχῶν καὶ μητροπολιτῶν στελλομένοις, ἤ, εἴπερ ἐπίσκοπος εἴη ὁ μεμφθεὶς*[27]), *ἄχρι νομισμάτων*[28]) *ς̄. ἐφ' ὅσῃ δήποτε ποσότητι καὶ οἱᾳδήποτε αἰτίᾳ παρέχεσθαι μόνον καὶ πλέον τούτου μηδέν, ταὐτοῦ τοῦ*[29]) *κρατοῦντος καὶ ἐπὶ τῶν μητροπολιτῶν, ὅταν*[30]) *παρ' αὐτοῖς ἀποτεθείη τις αἰτίασις κατά τινος καὶ*[31]) *τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπων ἢ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης κληρικῶν. εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν δικῶν συστεῖλαι τὸ τῶν σπορτούλλων*[32]) *καὶ δαπανημάτων μέτρον ἐσπεύσαμεν καὶ τοῦτο*[33]) *νομοθεσίᾳ παραδοῦναι συνείδομεν, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μέμψεων τὴν συμμετρίαν φυλάττεσθαι νομοθετοῦμεν.* §. 2. *Εἰ μέντοι, παραπεμφθείσης τῆς ὑποθέσεως παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου πατριάρχου ἢ τινὶ τῶν θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν ἢ ἄλλῳ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, ἐνεχθείη ψῆφος καὶ μὴ στερχθείη παρὰ θατέρου μέρους, ἔκκλητός τε γένηται, τηνικαῦτα ἐπὶ τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον φέρεσθαι τὴν ἔφεσιν*[34]) *κἀκεῖσε κατὰ*

tribus una cum metropolitano convenientibus religiosissimis episcopis, qui ceteris propter ordinationem praeferuntur, atque litem in pleno synodi consessu explorantibus. Ac, si quidem ea, quae iudicata sunt, placuerint, tunc a negotio discedatur. Si vero se existimaverit laesum esse, tunc beatissimum illius dioecesis patriarcham provocato, atque in iis, quae hic omnimodo iudicabit, acquiescet, perinde ac si hunc ab initio iudicem sumsisset. Contra tales enim episcoporum sententias non esse locum provocationi a maioribus nostris constitutum est, hoc eodem observando, et, si episcopus est is, qui accusatus est sive ab aliquo ex his, qui laici vocantur, sive ab alio quo ex Dei amantissimis clericis, sive ab alio quo Dei amantissimo episcopo. Nam ut statim accusationes ad sanctissimos patriarchas deferantur, et ut hi, qui accusantur, in aliam provinciam mittantur, omnino prohibemus, praeterquam si quis accusationem ob hanc rem intulerit, ut causa ad Dei amantissimum huius provinciae episcopum deferatur. Tunc enim licebit ad Dei amantissimos patriarchas quoque accusationem deferri; litterae tamen conficiantur oportet ad aliquem ex Dei amantissimis huius loci episcopis, ut hic causam audiat secundum eum, qui antea a nobis dictus est, modum. **§. 1.** Neque vero propterea liceat reverendissimis clericis adesse et immodicis sportulis, quae vocantur, hos, qui citantur, affligere, quale quid hucusque peccari cognovimus. Neque enim in singulas reorum personas plus quam sextam solidi partem sportularum nomine dari concedimus his, qui a Dei amantissimis patriarchis ac metropolitanis mittuntur, aut, si episcopus sit is, qui reus est, usque ad sex tantum solidos pro quantacunque quantitate et qualicunque causa, hoc autem amplius non item; hoc eodem in metropolitanis quoque valente, quum ad eos aliqua accusatio delata sit contra aliquem ex episcopis, qui sub iis sunt, vel illius provinciae clericis. Nam si in civilibus iudiciis sportularum sumtuumque modum contrahere studuimus, atque hoc lege comprehendere prospeximus, multo magis in ecclesiasticis accusationibus aequitatis formam observari sancimus. **§. 2.** Si vero, remissa causa a Dei amantissimo patriarcha vel ad aliquem ex Dei amantissimis metropolitanis vel ad alium ex Dei amantissimis episcopis, sententia lata sit, neque altera pars in hac acquieverit, ac provocatio facta sit, tunc ad archiepiscopalem sedem provocatio deferatur ibique, uti et huc-

8) Pro *τὴν τῆς* Aug. in Var. lect. notat *τῆς*. 9) Vox *καὶ* deest apud Aug. 10) Pro *ᾑρημένος* Aug. habet *εἰρημένος*. 11) *τῶν τοιούτων* Aug. 12) Pro *μεμφθεὶς* Aug. habet in Var. Lect. *πεμφθεὶς*. 13) Pro verbis *εἴτε καὶ παρ' ἑτέρου τινὸς* Aug. habet *εἴτε παρά τινος*. 14) *τὰς αἰτίας εἰσαποτίθεσθαι* Aug. Falso. Sequitur enim *εἰ μὴ τὴν αἰτίασιν*. 15) Aug. *τὶς*. 16) *ἔπι* Aug. 17) Pro *τοῦτο* Aug. *τούτῳ* habet. 19) Aug. *τούτῳ*. 20) *σπορτούλων* Aug. 21) *τοὺς ὑπομιμνησκομένους* Aug. 22) *μέχρι τοῦ νῦν* Aug. 23) Pro *νομίσματος* Mon. habet *ν̊*. 24) *καταπρόφασιν* Mon. 25) *σπορτούλων* Aug. 26) Pro *παρὰ* Mon. *περὶ* habet. 27) *πεμφθεὶς* Aug. 28) Pro *νομισμάτων* Aug. *ν̊ν̊* habet. 29) Pro *ταὐτοῦ τοῦ* Aug. habet *αὐτοῦ τούτου*. Recte. 30) *ὅτ̃* Mon. pro *ὅταν*. 31) Vox *καὶ* apud Aug. habetur. Idem tamen stellula apposita habet *ἢ* in margine. 32) *σπορτούλων* Aug. 33) Sic Aug., Mon. *τοτον*. 34) Sic Aug., Mon. *ἄφεσιν*.

τὸ μέχρι νῦν κρατοῦν ἐξετάζεσθαι. §. 3. Εἰ δέ τις τολμήσειεν[35]) παρὰ ταῦτά τι πρᾶξαι[36]), ἀναδώσει μὲν[37]) πᾶν, ὅσον εἴληφε, τῷ[38]) ὑπερπραχθέντι διπλάσιον. γενήσεται δὲ καὶ ὑπὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον, παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν ἁγιωτάτου πατριάρχου ἢ τοῦ θεοφιλεστάτου μητροπολίτου τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκβαλλόμενος καταλόγων. §. 4. Τὰς δὲ αἰτιάσεις, εἰ μὲν ἐκκλησιαστικὴν[39]) ὁρώῃ τὸ πρᾶγμα κατάστασιν, καὶ ἐξ ἀνάγκης παρὰ μόνοις γίνεσθαι τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις ἢ μητροπολίταις ἢ παρὰ ταῖς εὐαγέσι συνόδοις ἢ τοῖς θεοφιλεστάτοις πατριάρχαις κελεύομεν. εἰ δὲ πολιτικὰ τὰ τῶν ἀμφισβητήσεων εἴη, ἑκόντας αὐτοὺς τὰς τοιαύτας[40]) ζητήσεις παρὰ τοῖς εἰρημένοις θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις προτιθέναι[41]) συγχωροῦμεν, ἄκοντας δὲ οὐκ ἀναγκάζομεν, ὄντων αὐτοῖς τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, εἴπερ ἐκεῖνα μᾶλλον ἂν θέλοιντο[42]), παρ' οἷς ἔξεστι καὶ ὑπὲρ ἐγκλημάτων δικάζεσθαι. §. 5. Ἐπειδὴ δέ τινες τῶν θεοφιλεστάτων πατριαρχῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἐν αἷς εἰσί, καὶ μητροπολιτικὸν ἔχουσι σχῆμα, τινὲς δὲ καθ' ὅλην τὴν διοίκησιν τὰς χειροτονίας ποιοῦνται τῶν ὑπ' αὐτοὺς θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, εἴτε μητροπολιτῶν, εἴτε καὶ[43]) τῶν ἄλλων, ἐπ' αὐτοῖς ἐκεῖνα θεσπίζομεν, ἅπερ ἐπὶ τῶν θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν ἤδη διετάξαμεν. αὐτὸς γὰρ ἂν καὶ μητροπολίτης δικαίως[44]) καλοῖτο ὁ τὴν ἐξουσίαν τῶν ὑπὸ τὴν μητρόπολιν ἐπισκόπων ἐκ τῶν θείων ἔχων κανόνων. δαᶠ. Xu. cl. iul. cp. laῦp. ἔτ. ob. ͻͻss.[45])

usque observatum est, cognoscatur. §. 3. Si vero quis adversus haec aliquid facere ausus fuerit, tunc omne, quod cepit, ei, a quo plus, quam licet, exactum est, duplum reddet, poenae autem etiam ecclesiasticae subiicietur, a sanctissimo huius temporis patriarcha vel Dei amantissimo metropolitano ecclesiasticorum numero eliciendus. §. 4. Hae autem accusationes, si quidem res ad ecclesiasticum statum pertinet, necesse est, ut apud solos Dei amantissimos episcopos fiant vel metropolitanos, vel apud sanctas synodos vel Dei amantissimos patriarchas. Si vero de civilibus rebus controversia sit, volentibus quidem ipsos tales quaestiones apud supradictos episcopos proponere concedimus, invitos autem non cogimus, quum etiam civilia iudicia habeant, siquidem illa adire maluerint, apud quae licet etiam de criminibus litigare. §. 5. Quoniam autem quidam sunt ex Dei amantissimis patriarchis, qui in provinciis, in quibus sunt, etiam metropolitanorum officium gerunt, alii autem per totam dioecesin ordinationem faciunt horum, qui sub ipsis sunt, Dei amantissimorum episcoporum, sive metropolitani sunt, sive etiam reliqui, de his illa sancimus, quae de metropolitanis iam antea disposuimus. Ille enim iure meritoque metropolitanus vocabitur, qui in episcopis, qui metropoli subiecti sunt, ex sacris canonibus potestatem habet. *Dat. XV. Kal. Iulias Cp. Lampadio et Oreste coss.*

c. 30. C. I. 4. (de episcopali audientia.)

Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ κηδεμόνων ἤγουν κουρατόρων ὀρφανῶν[46]).

Ὁ αὐτὸς[47]) βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

Θεσπίζομεν ταῖς κηδεμονίαις τῶν νέων, εἴτε τῆς πρώτης εἴτε τῆς δευτέρας εἶεν ἡλικίας, ἢ καὶ ἕτεροί τινες, οἷς ὁ νόμος δίδωσι[48]) κηδεμόνας, εἴπερ ἄχρι πεντακοσίων χρυσῶν καὶ μόνον τὰ τῆς περιουσίας εἴη τῶν νέων, μὴ τὴν τῶν ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν παραμένειν[49]) χειροτονίαν, μηδὲ[50]) δαπάναις μεγάλαις περιβάλλεσθαι, τῶν ἀρχόντων ἴσως οὐδὲ ἐπιδημούντων[51]) ταῖς πόλεσιν ἐκείναις, ἐν αἷς προιέναι τὴν κηδεμονίαν συμβαίνει, ἀλλὰ παρὰ[52]) τῷ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐκδίκῳ ἢ στρατηγῷ, κατὰ τὴν Ἀλεξανδρέων[53]) παρὰ[54]) τῷ ταύτης Iuridico[55]) ἅμα τῷ θεοφιλεστάτῳ ταύτης ἐπισκόπῳ ἢ καὶ δημοσίοις προσώποις, εἴγε εὐποροίη τούτων ἡ πόλις, γίνεσθαι τὰς χειροτονίας τῶν κηδεμόνων, ἐγγυητοῦ τε πρὸς[56]) τὸ μέτρον τῆς οὐσίας διδομένου κατὰ τὴν τῶν εἰρημένων προσώπων κρίσιν καὶ

(Const. 19.) Iustiniani lex de tutoribus sive curatoribus pupillorum.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio.

Sancimus in curationibus minorum, sive primae, sive secundae sunt aetatis, aut aliorum quorundam, quibus lex curatores dat, siquidem usque ad quingentos solidos tantum facultates minorum sint, non praesidum provinciarum expectari creationem, neque magnis impensis illos subiici, praesidibus fortasse in illis civitatibus, in quibus curationem procedere contingit, non morantibus, verum apud huius civitatis defensorem vel strategum, in Alexandrina civitate apud eius iuridicum una cum Dei amantissimo huius civitatis episcopo aut etiam publicis personis, si civitas harum copiam habet, creationes fieri tutorum curatorumque, et fideiussore pro mensura facultatium dando ad supradictarum personarum iudicium dando.

---

35) τολμήσειε Aug. 36) πρᾶξαι Mon. Caeterum Aug. vocem τι omittit, in Var. Lect. tamen posuit τι πρᾶξαι. 37) μεν Mon. 38) Pro τῷ Mon. habet τό. 38) Ante ἐκκλησιαστικὴν Aug. addit εἰς. 40) τοιαῦτας Aug. 41) Mon. προστιθέναι. 42) Pro θέλοιντο Mon. habet θέλοι τό. 43) Vox καὶ deest apud Aug. 44) Aug., stellula ad δικαίως adposita, ad marginem notat ἀξίως. 45) Post subscriptionem in Cod. Mon. haec habentur: ἐξεφωνήθη ιε'. καλανδ' Ἰουλίων μετὰ τὴν ὑπατείαν Λαμπαδίου καὶ Ὀρέστου ὑπάτων. Aug. habet: *Dat. XV. Kal. Nov. Cp. Lamp. cos.* — Codd. A. et C.; d. xu. k. nov. cp. lampetor. ͻss. 46) Haec inscriptio deest in Mon. et apud Aug. Habetur tamen in Codd. A. et C. 47) Mon. διατ. λ'. praeposuit. 48) δίδοσι Mon. 49) Sic Aug., Mon. περιμένειν. 50) μήδὲ Mon. 51) Pro ἐπιδημούντων Aug. habet ἐνδημούντων. 52) Pro παρὰ, quod habet Aug., Mon. περὶ habet. 53) τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων Mon. 54) Pro παρὰ Mon. περὶ habet. 55) Mon. ιυκιοιςο. 56) Pro πρὸς Mon. πρ° habet.

τῶν ἄλλων ἁπάντων προϊόντων, ὁπόσα ἐπὶ τῶν κηδεμόνων ἐγγυητοῦ τὲ[57]) πρὸς τὸ μέτρον τῆς οὐσίας εἴθισται, μόνης τῆς τῶν προσώπων ἐναλλαγῆς, παρ' οἷς[58]) ταῦτα πράττεται, διὰ τὸ τῶν νέων χρήσιμον ἀπὸ τῆς παρούσης νομοθεσίας εἰσαγομένης· πάντων[59]) δηλονότι ἐπὶ μόνῃ δύο νομισμάτων δόσει[60]) πραττομένων. διόπερ μάλιστα ἡ τοιαύτη τέθειται[61]) διάταξις, ποινῆς ἐπικειμένης, εἴ τις πλέον λαβεῖν θαρρήσειεν ἢ ἀναβάλλοιτο καταστῆσαι τὴν κηδεμονίαν ἐλπίδι μείζονος κέρδους, καὶ οὐ μόνον τριπλάσιον ἀναδιδόντος πᾶν, ὅπερ ἂν λάβοι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ φροντίσματος ἀποκινουμένου. ἡνίκα δὲ ἂν παρὰ ἐκδίκῳ γίνοιντο αἱ τῶν κηδεμόνων προβολαί[62]), παρόντος καὶ τοῦ θεοφιλεστάτου τῆς πόλεως ἐπισκόπου, ἐν αὐτοῖς τοῖς τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἀρχείοις ἀποτίθεσθαι τὰ πραττόμενα θεσπίζομεν, ὥστε εἶναι διηνεκῆ τοῦ πράγματος μνήμην, καὶ μὴ παραπόλλυσθαι τοῖς τυχοῦσι τῆς κηδεμονίας τὴν ἐντεῦθεν ἀσφάλειαν, τῶν ἐπὶ τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως κηδεμονιῶν παρὰ μόνῳ[63]) τῷ λαμπροτάτῳ πραίτωρι πραττομένων, καθάπερ ἤδη νενομοθέτηται. — δατ'. Xu. cl. aug. post. ɔs. Lamp. ἐτ. or.[64])

et reliquis omnibus procedentibus, quae in tutoribus curatoribusque et fideiussore secundum modum substantiae consueverunt; solaque personarum, per quas haec fiunt, mutatio propter minorum utilitatem a praesenti sanctione introducta sit, omniaque haec videlicet sola duorum solidorum datione conficiuntor. Quapropter praesens haec constitutio vel maxime facta est, poena imminente, si quis plus accipere ausus fuerit aut spe maioris lucri tutelam curamque constituere differat, ita ut non solum triplum reddat omne, quidquid accepit, verum etiam ipse ab hac administratione removeatur. Cum autem apud defensorem factae erunt tutorum curatorumque creationes, praesente etiam Dei amantissimo illius civitatis episcopo, in ipsis sanctissimae ecclesiae archivis gesta deponi sancimus, ut perpetua sit rei memoria, et eis, qui tutelam curamque nacti sunt, cautela exinde quaesita non intercidat. Quae vero in hac magna civitate tutelae curaeque sunt, apud solum virum clarissimum praetorem gerantur, quemadmodum iam antea sancitum est. *Datum XV. Kal. Aug. post consulatum Lampadii et Orestis.*

Ἰουστινιανοῦ νόμος περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἄκουσαν δούλην ἢ ἐλευθέραν εἰς σκηνὴν ἢ ὀρχήστραν κατιέναι.

(Const. 20.) Iustiniani lex de hoc, ne invita serva vel libera in scena vel orchestra prodire debeat.

c. 33. C. I. 4. (de episcopali audientia.)

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τοῖς πανταχοῦ γῆς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις[65]).

Idem imperator Dei amantissimis episcopis, qui ubique terrarum sunt.

Θείαν ἐποιησάμεθα διάταξιν, οὐδενὶ συγχωροῦντες οὐδὲ ἄκουσαν γυναῖκα δούλην ἢ ἐλευθέραν εἰς σκηνὴν ἢ[66]) ὀρχήστραν[67]) καθέλκειν, οὐδὲ ἀπαλλαγῆναι βουλομένην κωλύειν, τούς τε[68]) ἐγγυητὰς τῆς[69]) αὐτῆς, ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ[70]) χρυσίου[71]) ῥητὸν ὁμολογήσαντας, ἀπαιτεῖν· ἀλλ' εἴτι τοιοῦτο γένοιτο[72]), κωλύεσθαι ταῦτα παρά τε τῶν λαμπροτάτων[73]) ἐπαρχιῶν[74]) ἀρχόντων καὶ παρὰ τῶν ἐν ταῖς πόλεσι[75]) θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων διεταξάμεθα, δόντες ἄδειαν τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις ἅμα τῷ λαμπροτάτῳ[76]) τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι, καὶ ἄκοντας ἄγειν πρὸς ἑαυτοὺς τοὺς βιασαμένους, ἢ τοὺς ἀπαλλάττεσθαι τῆς ἐργασίας κωλύεσθαι[77]), καὶ δημοσίαν μὲν αὐτῶν ποιεῖν τὴν οὐσίαν, ἐκείνους δὲ τῆς πόλεως ἐξελαύνειν. εἰ δὲ ὁ τὴν ἐπαρχίαν ἰθύνων αὐτὸς ὁ βιαζόμενος εἴη ἢ τὴν ἐκ τῆς εἰρημένης ἐργασίας ἀπαλλαγὴν κωλύων, διδοῦσαν[78]) ἄδειαν καὶ μόνοις τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις προσιέναι τὴν ταῦτα πάσχουσαν[79]) ἢ τὸν αὐτῆς ἐγγυητήν. τὸν δὲ ἐναντιοῦσθαι τῷ τὴν ἀρχὴν ἔχοντι, καὶ μὴ συγ-

Sacram fecimus constitutionem, nemini permittentes neque invitam mulierem ancillam liberamve in scenam vel orchestram pertrahere, neque discedere volentem prohibere, eiusdemque fideiussores, qui de hoc ipso certum auri modum promiserunt, convenire; verum, si quid tale factum sit, prohiberi haec et a clarissimis provinciarum praesidibus et a Dei amantissimis, qui in civitatibus sunt, episcopis constituimus, venia data Dei amantissimis episcopis una cum clarissimo provinciae praeside invitos quoque ad se pertrahendi eos, qui compulerint, aut, qui discedere ab hoc quaestu prohibuerint, ac publicandi quidem eorum substantiam, illos autem ex civitate eiiciendi. Si vero, qui provinciam regit, ipse sit is, qui eas compellat, aut a praedicto quaestu conversionem prohibeat, veniam damus et ad solos Dei amantissimos episcopos adeundi huic, quae talia patiatur, aut eius fideiussori; hic vero sese opponat magistratui, neque iniuriam permittat, aut si

57) τε Aug. 58) Pro παρ' οἷς Aug. habet παρ' ἧς. Idem tamen in Corrigendis παρ' οἷς habet 59) Pro πάντων Mon. π̃ τῶν habet 60) δώσει Aug. 61) Pro τέθειται Mon. τέθηται habet 62) Pro προβολαὶ Aug. περιβολαὶ habet. 63) παραμόνῳ Aug. 64) Postea haec adscripta sunt ἐξεφωνήθη ιε'. καλανδ' αὐγούς. μετὰ τὴν ὑπατ' Λαμπαδίου καὶ Ὀρέστου. Aug. haec habet: *Dat. V. Kal. Aug. Cp. post cos. Lamp.* Codices A. et C.: *δ. ιu, kauq cp post ɔs Lampetor.* 65) Ad marginem Mon. διατ. λγ'. 66) σκηνὴν ἢ εἰς Aug. in Variant. notavit, quamquam in contextu vocem εἰς post ἢ non interposuit. 67) ὀρχίστραν Mon. 68) τούς τε *Hermannus*; Mon. et Aug. τούς. 69) Ad vocem τῆς Aug. stellula adiecta in margine notavit τούς. 70) Pro τοῦ Aug. habet τούτου. 71) Sic et Aug., qui tamen in Var. Lect. notavit χρυσίον. 72) Pro γένοιτο Aug. γένηται, in Var. Lect. γένοιτο notavit. 73) λαμπροτάτων Aug. 74) τῶν ἐπαρχιῶν Aug. 75) πολέσι Mon. 76) λαμπροτάτῳ Aug. 77) Pro κωλύεσθαι Aug. κωλύονται habet. Recte. 78) Pro διδοῦσαν Aug. habet δίδομεν, in Variant. tamen adposuit διδοῦσαν. 79) πάσχουσαν Aug., qui tamen in Var. Lect. posuit παρασχοῦσαν.

χωρεῖν[80]) ἀδικεῖν, ἢ μὴ γένοιντο[81]) πρὸς τοῦτο ἱκανοί, μηνύειν εἰς τὴν βασιλείαν, ὥστε ἐξ ἡμῶν τὴν προσήκουσαν ἐξενεχθῆναι ποινήν, τῶν ἐγγυῶν καθάπαξ λυομένων καὶ τῶν ἐγγυητῶν ἀζημίων φυλαττομένων, ἄδειαν διδόντες[82]) ταῖς ἀπαλλαττομέναις[83]) τοιαύταις γυναιξὶν ἐλευθέραις καὶ εὐγενέσιν οὔσαις[84]) πρὸς γάμον χωρεῖν νόμιμον, καί, εἰ τυγχάνοιεν ταῖς σεμνοτάταις ἀξίαις οἱ ταύτας[85]) λαμβάνοντες κεκοσμημένοι μηκέτι[86]) δεομέναις βασιλικῆς ἀντιγραφῆς, ἀλλὰ κατ' ἐξουσίαν τὸν γάμον πραττούσαις, γαμικῶν μέντοι συμβολαίων ἐκ τρόπου παντὸς μεταξὺ αὐτῶν γινομένων, τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῶν θυγατέρων τῶν σκηνικῶν διαταξάμενοι. §. 1. Τὴν εἰρημένην οὖν[87]) διάταξιν καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ[88]) βιβλίῳ τῶν πασῶν διατάξεων τούτου δὴ τοῦ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἐπωνύμου βιβλίου πρὸς τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς ἀντιγεγραμμένην τεθείκαμεν[89]). ἐπειδὴ δὲ ἐχρῆν διὰ τῆς παρούσης νομοθεσίας καὶ ὑμῖν τοῖς πανταχοῦ γῆς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις ταῦτα ποιῆσαι φανερά, διὰ τοῦτο συνελόντες[90]) τὰ κατ' ἐκείνην ἀφηγήσει πλατυτέρᾳ νομοθετηθέντα τήνδε τὴν θείαν διάταξιν ποιούμεθα καὶ πρὸς ὑμᾶς, ὅπως τὴν ἱερατικὴν διασώζοντες σεμνότητα καὶ σωφροσύνης ἀντεχόμενοι, ταῦτα φυλάττοιτε[91]), τό τε ἐκ τοῦ μεγάλου θεοῦ δέος καὶ βασιλικὴν ἀγανάκτησιν, εἴτι τούτων παραβαίητε[92]), λογιζόμενοι. δα'. CL. NOεμ. CP. δN. IOUSTINI. PP. AUG. ἔτ PAULI VCCC. ɔɔSS.[93])

Minus fuerint ad hoc idonei, indicent id nostro imperio, ut a nobis competens infligatur poena, fideiussionibus simul solvendis et fideiussoribus indemnibus servandis; licentiamque damus huiusmodi mulieribus, quae convertuntur, si liberae atque ingenuae sint, ad legitimum matrimonium transeundi neque, si gravissimis dignitatibus ii, qui has ducunt, decorati sunt, imperialibus rescriptis indigendi, verum ex arbitrio nuptias celebrandi suo, ita tamen, ut nuptialia instrumenta omnimodo inter eos fiant. Eadem etiam de filiabus scenicarum constituimus. **§. 1.** Hanc igitur dictam constitutionem et in quinto libro omnium constitutionum huius scilicet nostrae pietatis cognominis corporis ad civiles magistratus rescriptam posuimus. Quoniam vero oportebat per praesentem sanctionem et vobis ubique terrarum positis Dei amantissimis episcopis haec facere manifesta, propterea ea, quae latiore expositione in illa sancita sunt, brevi comprehendentes hancce sacram constitutionem et ad vos confecimus, ut sacerdotalem conservantes gravitatem et continentiae studiosi haec observetis, tam magni Dei metum, quam imperialem indignationem, si quid ex his praetermittatis, considerantes. *Dat. Cal. Nov. Cp. dn. Iustiniano pp. Aug. et Paulino V. C. cos.*

c. 34. C. I. 4. (de episcopali audientia.) Ἰουστινιανοῦ νόμος[94]), ὅτι οὐ χρὴ κύβοις προσανέχειν ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον η ψάλτας ἢ ἀναγνώστας, ἀλλ' οὐδὲ ἱππικὰ ἢ θέατρα ἢ κυνήγια ἤ τι τοιοῦτο θεωρεῖν.

(Const. 21.) De hoc, ut non liceat alea ludere episcopo aut presbytero aut diacono aut cantoribus aut lectoribus, verum neque spectacula equorum aut theatra aut venationes aut tale aliquid spectare.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

Idem imperator Epiphanio sanctissimo archiepiscopo felicissimae huius civitatis et oecumenico patriarchae.

Σφόδρα πιστεύομεν, ὡς ἡ τῶν ἱερέων καθαρότης τε καὶ εὐκοσμία καὶ ἡ πρὸς τὸν θεὸν[95]) καὶ σωτῆρα[96]) ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν συντονία καὶ αἱ παρ' αὐτῶν ἀναπεμπόμεναι διηνεκεῖς εὐχαὶ πολλὴν εὐμένειαν τῇ καθ' ἡμᾶς πολιτείᾳ καὶ αὔξησιν παρέχονται, δι' ὧν ἔστιν ἡμῖν καὶ βαρβάρων κρατεῖν καὶ γίνεσθαι[97]) κυρίοις ἐκείνων, ἃ πρόσθεν οὐκ ἔχομεν. καὶ ὅσῳπερ ἂν τὰ τῆς αὐτῶν αὔξεται[98]) σεμνότητός τε καὶ κοσμιότητος, τοσούτῳ καὶ τὴν ἡμετέραν πολιτείαν ἐπιδιδόναι

Certo credimus sacerdotum puritatemque et decorem et ad dominum Deum et salvatorem nostrum Iesum Christum animi affectionem et has, quae ab iis mittuntur, perpetuas preces magnum favorem nostrae reipublicae incrementumque praebere, per quae nobis licet et barbaros subiugare et domino agnosci illorum, quae antea non habuimus. Ac quanto plus rebus illorum accedit honestatisque et decoris, tanto etiam nostram rempublicam augeri

---

80) καὶ μησυγχωρεῖν Mon. 81) μηγένοιντο Mon. Recte corrigit *Hermannus* ἢ εἰ μή. 82) διδοντες Mon. 83) ἀπαλαττομέναις Aug. 84) οὖσαις Aug. 85) ταῦτας Aug. 86) μηκετὶ Aug. 87) Pro τὴν εἰρημένην οὖν Aug. habet τὴν μὲν εἰρημένην. 88) Pro πέμπτῳ Mon. ε' habet. 89) Sic Aug. Mon. τεθήκαμεν. 90) Pro συνελόντες Aug. habet συνελθόντες. 91) Sic Aug. Mon. φυλάττοντες. 92) Pro παραβαίητε Aug. παραβαίοιτε. 93) Post haec Mon. haec habet in contextu ἐξεφωνήθη καλάν. Νοεμβρίαις μετὰ τὴν ὑπατείαν τοῦ δεσπό' Ἰουστινιανοῦ αἰωνίου Αὐγου' καὶ Παυλίνῳ καὶ Ἰουλιανῷ βικαρίοις καὶ ὑπάτοις. Voces μετὰ τὴν ὑπατείαν ex male intellecto siglo *CP.* prodierunt, quo est ubi *post consulatum* significetur. Vide *Bieneri* historiam Novellarum p. 508. Voces καὶ Ἰουλιανῷ βικαρίοις partim ex ultimis litteris vocis PAULI, partim ex siglo ηςcc prodiisse videntur. August. haec habet: *Dat. Kal. Nov. CP. dn. Iustinia. pp. a. IV et* PAULINO *coss.* Reliqui codices sic habent: δ. K. NOUCRDN IUSTINI PPαιu ET RAUL (pro RAUL Cod. C. PAUL., Cod. A. RAIK) UC ɔSS. 94) Adscriptum est in margine Mon. διατ. λδ'. ζήτει καὶ νεαρὰν ρκγ'. 95) Pro τὸν θεὸν Aug. habet τὸν δεσπότην θεόν. 96) Pro σωτῆρα Aug. habet σωτήρα, Mon. σρα. 97) Pro γίνεσθαι Aug. habet γινώσκεσθαι. 98) αὔξηται Aug.

πιστεύομεν. εἰ γὰρ οἱ μὲν παρέχοιντο βίον σεμνόν τε καὶ πανταχόθεν ἀνεπίληπτον, τὸν δὲ λοιπὸν ἅπαντα λαὸν νουθετοῖεν, ὥστε πρὸς τὴν αὐτῶν σεμνότητα βλέποντα τῶν πολλῶν ἁμαρτημάτων ἀπέχεσθαι, πρόδηλον, ὡς ἐντεῦθεν αἵ τε[99]) ψυχαὶ πᾶσι βελτίους ἔσονται, καὶ ῥᾳδίως ἡμῖν ἐνδοθήσεται παρὰ τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φιλανθρωπία προσήκουσα. §. 1. Ταῦτα τοίνυν ἡμῖν ἀνασκοπουμένοις προσήγγελται παραδόξως, τινὰς τῶν εὐλαβεστάτων διακόνων, ἔτι γε μὴν καὶ πρεσβυτέρων (τὸ γὰρ ἔτι πορρωτέρω τούτου καὶ εἰπεῖν ἐρυθριῶμεν, φαμὲν δὴ τὸ τῶν θεοφιλῶν ἐπισκόπων), ὡς τούτων τινὲς οὐκ αἰσχύνονται οἱ μὲν αὐτόθεν κύβων ἅπτεσθαι καὶ τὴν οὕτως ἀσχήμονα καὶ αὐτοῖς τοῖς ἰδιώταις παρ᾽ ἡμῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπηγορευμένην θέαν μετιέναι, οἱ δὲ τὴν τοιαύτην παιγνιὰν οὐ κατηγοροῦσιν[1]), ἀλλ᾽ ἢ κοινωνοῦσι τοῖς πράττουσιν ἢ κάθηνται θεαταὶ πράξεως ἀτόπου καὶ θεῶνται μὲν σὺν ἐπιθυμίᾳ πάσῃ τὰ πάντων[2]) ἀτοπώτατα, λόγων δὲ[3]) ἀκούουσι βλασφήμων, οὓς ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνάγκη γίνεσθαι, μολύνουσί τε[4]) τὰς ἑαυτῶν χεῖρας[5]) τάς τε ὁράσεις τάς τε ἀκοὰς οὕτω κατεγνωσμένοις καὶ ἀπηγορευμένοις παιγνίοις· οἱ δὲ ἀπαρακαλύπτως[6]) ἢ ταῖς τῶν ἵππων ἁμίλλαις[7]) ἢ παραβάλλουσιν ἢ καὶ προκαλοῦνται τινὰς ὑπὲρ τῆς τῶν ἵππων ἥττης[8]) ἢ νίκης, ἢ δι᾽ ἑαυτῶν ἢ διὰ τινῶν ἑτέρων οὐκ εὐσχημόνως τὰ τοιαῦτα παίζοντες, ἢ τῶν ἐν σκηνῇ καὶ θυμέλαις θεαταὶ γίνονται παιγνίων ἢ ταῖς ἐν θεάτροις τῶν μαχομένων πρὸς τὰ θηρία μάχαις παραγίνονται, καὶ οὐκ ἐννοοῦσιν, ὡς καὶ τοῖς ἄρτι μυουμένοις καὶ τῶν προσκυνητῶν ἀξιουμένοις μυστηρίων αὐτοὶ προκηρύττουσιν ἀποτάττεσθαι[9]) τῇ τοῦ ἀντικειμένου δαίμονος λατρείᾳ τὲ[10]) καὶ πάσῃ πομπῇ, ἧς οὐκ ἐλάχιστον μέρος τὰ τοιαῦτα καθέστηκε. §. 2. Πολλάκις μὲν αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα[11]) προηγορεύσαμεν· ὁρῶντες δὲ συχνὴν τὴν περὶ τούτων γινομένην ἡμῖν προσαγγελίαν εἰς ἀνάγκην ἤλθομεν ἐπὶ τὸν παρόντα νόμον διὰ τὴν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀφικέσθαι σπουδὴν καὶ ἅμα μὲν ὑπὲρ τῆς ἱερωσύνης αὐτῆς, ἅμα δὲ ὑπέρ τε τοῦ κοινῇ τῇ πολιτείᾳ συμφέροντος. §. 3. Καὶ θεσπίζομεν, μηδένα μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον καὶ πολλῷ μᾶλλον ἐπίσκοπον (ὅπερ καὶ ἄπιστον ἴσως ἂν δόξειεν, ὧν ἐν ταῖς χειροτονίαις εὐχαί τε εἰς τὸν δεσπότην ἀναπέμπονται Χριστὸν[12]) τὸν θεὸν ἡμῶν καὶ ἐπίκλησις τοῦ ἁγίου καὶ προσκυνητοῦ γίνεται πνεύματος[13]), καὶ ταῖς αὐτῶν κεφαλαῖς ἢ ταῖς χερσὶν ἐπιτίθεται ἢ ἐπιδίδοται[14]) τὰ ἁγιώτατα τῶν παρ᾽ ἡμῖν[15]) μυστηρίων, ὅπως ἂν αὐτοῖς τὰ αἰσθητήρια[16]) πάντα καθαρά τε γένοιτο καὶ καθιερωθείη θεῷ), μηδένα τοίνυν τούτων τολμᾶν τοῦ λοιποῦ μετὰ τόνδε τὸν θεῖον ἡμῶν νόμον ἢ κυβεύειν τὴν οἱανοῦν τῶν κύβων παιδεύων[17]), ἢ τοῖς τοῦτο πράττουσιν κοινωνεῖν ἢ παρακαθῆσθαι[18]) καὶ τέρπεσθαι καὶ συνδιατίθεσθαι τοῖς γινομένοις ἢ παραβάλ-

arbitramur. Si enim hi vitam honestam et undique inreprehensibilem praeferant totumque reliquum populum admoneant, ut is ad ipsorum honestatem respiciens a multis peccatis sese abstineat, planum est inde et animas omnibus meliores futuras, facileque nobis praebitum iri a magno Deo salvatoreque nostro Iesu Christo clementiam convenientem. **§. 1.** Haec igitur nobis respicientibus nunciatum est praeter expectationem, quosdam ex reverendissimis diaconis, atque adeo presbyteris (nam, quod ultra hoc est, vel dicere erubescimus, loquimur autem de Dei amantibus episcopis), ex his igitur quosdam non erubescere alios quidem illico tesseras contrectare et ad ita pudendum ipsisque adeo privatis frequenter a nobis interdictum spectaculum accedere, alios vero talem ludum non accusare, sed vel cum ludentibus communicare vel absurdi actus spectatores sedere, spectareque cum omni cupiditate, quae omnium sunt absurdissima, sermonesque audire blasphemos, quos in talibus necesse est fieri, suasque manus polluere et oculos auresque sic damnatis prohibitisque ludis; alios vero non obscure equorum certaminibus sese ingerere aut etiam aliquos provocare super equorum profligatione aut victoria, vel per semet ipsos vel per alios quosdam non decenter talia ludentes, aut scenicorum aut thymelicorum fieri spectatores ludorum, aut eis, quae in theatris cum bestiis certantium fiunt, pugnis interesse, neque cogitare, quemadmodum his, qui recenter initiati sunt adorandisque mysteriis digni iudicati, praecipiant, ut adversarii daemonis cultui et omnibus pompis, quarum non minimam partem haec constituunt, renuntient. **§. 2.** Saepenumero quidem hos talia facere prohibuimus; videntes autem multam de his ad nos fieri relationem, in necessitatem incidimus ad praesentem legem veniendi, tum ut pietati consuleremus, tum simul etiam sacerdotio ipsi, tum denique communis reipublicae utilitatis studio. **§. 3.** Ac sancimus neminem neque presbyterum, neque diaconum et multo magis episcopum (quod quidem et incredibile fortasse videri possit, quorum in ordinationibus preces ad dominum Christum mittuntur Deum nostrum et invocatio sancti et adorandi fit spiritus, eorumque capitibus manibusve imponuntur sanctissima, quae apud nos sunt, mysteria, ut eis omnia sensoria instrumenta pura fiant Deoque consecrentur), neminem igitur horum audere de cetero post sacram nostram legem aut ludere in ullo aleae genere, aut cum his, qui ita ludunt, communicare aut assidere ac delectari iisque, quae fiunt, consensum applicare suum aut interesse plebeiis huiusmodi spe-

99) αἵ τε et Aug. Idem tamen in Var. Lect. notavit αἱ. 1) Pro οὐ κατηγοροῦσιν Mon. habet οὐκ αὐτουργοῦσιν. 2) Pro πάντων Mon. π̄′τ̄ habet. 3) Pro δὲ Aug. τὲ habet. Idem in Var. Lect. notat λόγων δέ. 4) μολύνουσι τε Aug. 5) χεῖρας Aug. 6) καὶ ἀπαρακαλύπτως Aug. 7) ἁμίλλαις Aug. 8) Pro ἥττης Aug. habet ἧττης. 9) ἀποτάττεσθαι Aug. 10) Vox τὲ apud Aug. deest. 11) Post τοιαῦτα vocem φυλάττεσθαι Aug. intrudit. 12) Pro Χριστὸν Aug. habet Χ̄ν̄. 13) π̄ν̄ς̄ pro πνεύματος Aug. habet. 14) Voces ἢ ἐπιδίδοται desunt apud Aug. Videntur autem aliquod variae lectionis vestigium habere. 15) Pro παρ᾽ ἡμῖν Aug. in Var. Lect. notavit ἀπορρήτων ἡμῖν. 16) Pro αἰσθητήρια Mon. habet ἀγαθητήρια. 17) Pro παιδεύων Aug. παιδιὰν habet. 18) παρακαθεῖσθαι Mon.

λειν ταῖς δημοσίαις[19]) ταύταις θέαις, ἃς ἔμπροσθεν εἰπόντες ἔφθημεν καὶ τινῶν[20]) ἐπ᾽ αὐταῖς[21]) ἀπηγορευμένων ποιεῖν, ἀλλὰ πάσης πρὸς ταῦτα μετουσίας τὸ λοιπὸν ἀπέχεσθαι. τὸ γὰρ ἤδη προειληφὸς εἰ καὶ ἀναζητεῖν ἐχρῆν καὶ μετιέναι προσηκόντως, ὅμως διὰ φιλανθρωπίαν[22]) συγχωροῦμεν, τὴν ἐκ τοῦ παρόντος νόμου παρατήρησιν ἅπασαν[23]) εἰς τὸν λοιπὸν ἐπιτιθέντες χρόνον. προσῆκον γάρ ἐστιν αὐτοῖς νηστείαις τὲ[24]) καὶ ἀγνείαις[25]) καὶ ταῖς ἀσκήσεσι τῶν θείων λογίων καὶ ταῖς ὑπὲρ πάντων σχολάζειν εὐχαῖς, ἀλλὰ καὶ[26]) ταῦτα καταλιμπάνοντας τῶν παντάπασι βεβήλων τὲ καὶ ἀπηγορευμένων ἅπτεσθαι. ταὐτὸ δὲ τοῦτο θεσπίζομεν καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν, ὑποδιακόνων τὲ καὶ ἀναγνωστῶν φαμέν, οἵπερ[27]) καὶ αὐτοὶ τῆς τε ἱερᾶς τραπέζης καὶ παντὸς τοῦ περὶ τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας κόσμου καθεστᾶσιν[28]) ὑπουργοί τε καὶ ὑπηρέται, καὶ τὰ θεῖα μεταχειριζόμενοι λόγια τὰς ἱερὰς ἡμῖν ἐκ τῶν εὐαγῶν ἡμῶν βιβλίων οἱ μὲν ἀναγινώσκουσι[29]) γραφάς, οἱ δὲ ὑμνοῦσιν ᾠδάς[30]). §. 4. Εἰ δέ τις[31]) τοῦ λοιποῦ τοιοῦτόν τι[32]) πράττων φανείη καὶ προσαγγελθείη τοῦτο καὶ[33]) κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν τῇ σῇ ἁγιωσύνῃ ἢ κατὰ τὰς ἐπαρχίας τοῖς ἐπ᾽[34]) αὐτὴν τεταγμένοις θεοφιλεστάτοις μητροπολίταις καὶ τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους[35]), ὧν τὴν χειροτονίαν ὁ τῆς σῆς μακαριότητος ποιεῖται θρόνος, καὶ τοιαύτη τὶς ἐπέλθοι μέμψις ἢ διακόνῳ ἢ πρεσβυτέρῳ καὶ πολλῷ μᾶλλον τινὶ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, τὴν σὴν ἐνταυθοῖ μακαριότητα κἂν[36]) ταῖς ἐπαρχίαις τοὺς ὑπὸ σὲ θεοφιλεστάτους μητροπολίτας καὶ τοὺς ὑπ᾽ αὐτοὺς ἐπισκόπους ταῦτα σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ κατὰ τὴν τῆς ἱερωσύνης τάξιν ζητεῖν καὶ ἀνερευνᾶν, μηδὲ[37]) πάρεργον ποιεῖσθαι τὴν ἐξέτασιν, ἀλλὰ καὶ μαρτύρων ἀξιοπίστων ἀκούειν καὶ διὰ πάσης ὁδοῦ χωρεῖν, ὥστε τὸ ἀληθὲς λαβεῖν. ὥσπερ γὰρ αὐτοὺς τῶν τοιούτων εἵργομεν[38]), οὕτω καὶ συκοφαντεῖσθαι παρά τινῶν κωλύομεν. καὶ πανταχόθεν[39]) τῆς ἐξετάσεως τῶν θείων προκειμένων λογίων γινομένης ἀληθῶς ἔχειν ἡ μέμψις φανείη καὶ ἀποδειχθείη διάκονος ἢ πρεσβύτερος[40]) κυβεύων[41]) ἢ κοινωνῶν[42]) τοῖς κυβεύουσιν ἢ ταῖς τοιαύταις παρακαθήμενος ματαιότησιν ἢ ταῖς εἰρημέναις παραβάλλων θέαις, ἢ καὶ ἴσως τὶς τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων (ὅπερ οὐδὲ ἔσεσθαι πιστεύομεν ὅλως) τοιαύτης τινὸς ἀνάσχηται θέας ἢ τοῖς κυβεύουσιν ἢ προσκαθεσθῆναι καὶ συνδιατίθεσθαι τοῦ λοιποῦ θαρρήσειεν[43]), τὸν τοιοῦτον εὐθὺς ὑπὸ τῆς σῆς μακαριότητος ἢ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου ἢ τοῦ γε θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου, ὑφ᾽ ὃν τέτακται, εἴπερ τὶς[44]) τῶν εἰρημένων εἴη κληρικῶν, τῆς ἱερᾶς ἀφορίζεσθαι λειτουργίας, ἐπιτίθεσθαί τε αὐτῷ κανονικὸν ἐπιτίμιον, καὶ ὁρίζεσθαι χρόνον, οὗπερ ἐντὸς προσῆκον ἐστίν, αὐτὸν νηστείας τε καὶ ἱκεσίαις χρώμενον τὸν μέγαν ἐξιλάσκεσθαι θεὸν ὑπὲρ τοῦ τοιούτου πλημμελήματος. καὶ εἰ μὲν ἐπὶ τὸν ὁρισθέντα χρόνον ὁ τοιοῦτον

ctaculis, quae antea diximus, et ex iis, quae in his prohibita sunt, facere, verum ab omni ad haec communione in posterum sese abstinere. Quae enim iam praecesserunt, etiamsi et haec inquiri debebant convenienterque castigari, tamen propter humanitatem indulgemus, praesentis legis observationem omnibus in posterum tempus iniungentes. Decet enim eos ieiuniis et vigiliis et exercitationibus in divinis oraculis et precibus, quae pro omnibus fiunt, vacare, verum neque his relictis omnia, quae maxime profana prohibitaque sunt, contrectare. Hoc idem etiam in reliquis clericis sancimus, hypodiaconos dicimus lectoresque, cum et ipsi sacrae mensae et omnis circa sanctissimas ecclesias ornatus constituti sint ministri et operarii divinaque tractantes eloquia religiosas nobis ex sacris nostris libris pars legant scripturas, pars hymnos canant. §. 4. Si quis vero de reliquo tale quid facere deprehensus sit, hocque etiam in hac felici civitate sanctitati tuae delatum sit, vel in provinciis his, qui sub ea constituti sunt, Dei amantissimis metropolitanis reliquisque episcopis, quorum ordinationem tuae beatitudinis sedes facit, talisque aliqua accusatio supervenerit vel diacono vel presbytero multoque magis uni ex Dei amantissimis episcopis, tua beatitudo hic, et in provinciis, qui sub te positi sunt Dei amantissimi metropolitani iisque subiecti episcopi haec cum omni diligentia secundum sacerdotii ordinem quaerant et perscrutentur, neque defunctoriam faciant inquisitionem, verum etiam testes fide dignos audiant per omnemque viam procedant, ut veritatem eruant. Quemadmodum enim ipsis talia interdicimus, ita et calumniam fieri a quibusdam prohibemus. Ac si undique disquisitione divinis propositis evangeliis facta apparuerit disquisitionem vere se habere, convictusque sit diaconus aut presbyter vel aleator esse vel aleatorum particeps, aut talibus vanitatibus assidere aut supradictis spectaculis interesse, aut etiam forte aliquis ex Dei amantissimis (quod quidem neque omnino eventurum esse confidimus) tale quod spectaculum cernere sustineat aut cum aleatoribus vel assidere vel conversari de cetero ausus fuerit, hunc statim a tua beatitudine vel a metropolitano vel a Dei amantissimo episcopo, sub quo positus est, si quidem aliquis sit ex supradictis clericis, a sacro ministerio separari, eique imponi canonicam poenam, tempusque definiri, intra quod conveniat, ipsum ieiuniis et supplicationibus deditum magnum pro tali peccato propitiare Deum. Ac si per definitum tempus is, qui talem poenam suscipit, permaneat,

19) Pro δημοσίαις Aug. habet δημώδεσι. Ad marginem Mon. adscriptum est γρ. καὶ ταῖς δημόδεσι. 20) Pro τινῶν Aug. habet τὶ τῶν. 21) ἐπ᾽ αὐταῖς Aug. 22) Pro φιλανθρωπίαν Aug. habet φιλᾶνίαν. 23) ἅπασαν Aug. 24) τε Aug. 25) ἀγνείαις Aug. Apud hanc vocem ad marginem additum est ἀγρυπνίαις. 26) Pro καὶ Aug. μὴ habet. Recte. 27) Pro οἵπερ Aug. εἴπερ habet, in Variis Lect. tamen idem notavit οἵπερ. 28) καθεστῶσιν Aug. 29) ἀναγινώσκουσιν Aug. 30) ᾠδὰς Aug. 31) εἰ δέ τὶς Aug. 32) τοιοῦτο τι Aug. 33) Pro καὶ Aug. ἢ habet. 34) Pro ἐπ᾽ Aug. ὑπ᾽ habet. 35) τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις Aug. 36) Pro κἂν Aug. habet καί. 37) μὴ δὲ Aug. 38) εἵργομεν Mon. 39) εἰ πανταχόθεν Aug. Recte. 40) Pro πρεσβύτερος Aug. habet πέτρος. 41) ἢ κυβεύων Aug. 42) κοινωνῶν Aug. 43) θαρρήσειε Aug. 44) εἴπερ τὶς Aug.

ἐπιτίμιον δεχόμενος μείνῃ[45]) δάκρυσί τε καὶ μετανοίᾳ καὶ νηστείᾳ καὶ τῇ πρὸς τὸν δεσπότην θεὸν εὐχῇ ἄφεσιν τοῦ πλημμελήματος ἐξαιτῶν, τηνικαῦτα τόν, ὑφ' ᾧ τέτακται, ταῦτα ἀκριβῶς μανθάνοντα καὶ περιεργαζόμενον, κοινὴν μὲν ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖν εὐχὴν γίνεσθαι, σὺν πάσῃ[46]) δὲ ἀκριβείᾳ παρεγγυᾶν[47]) αὐτῷ, τοῦ λοιποῦ τῆς τοιαύτης[48]) ὕβρεως ἀπέχεσθαι, καί, εἰ νομίσειεν αὐτὸν αὐτάρκως πρὸς μετάνοιαν ἐλθεῖν, τηνικαῦτα τῆς ἱερατικῆς αὐτῷ μεταδιδότω φιλανθρωπίας. εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸν ἀφορισμὸν εὑρεθείη μήτε γνησίως τῇ μετανοίᾳ χρώμενος περιφρονῶν τε τοῦ πράγματος καὶ καθαρῶς ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου κατειλημμένος τὴν ψυχήν, οὗτος[50]) μὲν αὐτὸς ὁ ἱερεύς, ἐφ' ᾧ[51]) τελεῖ, τῶν ἱερατικῶν[52]) ἐξωθείτω καταλόγων παντάπασιν αὐτὸν καθαιρῶν. ὁ δὲ οὐκ ἔτι παντελῶς ἄδειαν ἕξει[53]) πρὸς ἱερατικὴν ἐλθεῖν τάξιν, ἀλλ', εἰ μὲν ἔχοι περιουσίαν, τὸ τῆς πόλεως ἐκείνης βουλευτήριον, καθ' ἣν ἱερᾶτο πρότερον, ἤ, εἴπερ οὐκ ἔχει[54]) βουλευτήριον ἡ πόλις, ἕτερον βουλευτήριον τῆς ἐπαρχίας, ὅπερ μάλιστα χρῄζοι[55]) βουλευτοῦ, παραλήψεται τοῦτον τὸ λοιπὸν[56]) ἅμα τῇ περιουσίᾳ βουλεύοντα· εἰ δὲ οὐσίαν οὐκ ἔχοι, ταξεώτης τὸ λοιπὸν ἔσται τῆς ἐπιχωρίου τάξεως ἀντὶ τοῦ πρόσθεν ἱερέως, καί, ἐπειδὴ τὴν τοῦ θεοῦ τάξιν ἐκλέλοιπεν, ἔσται ταξεώτης ἐπιχώριος, ταύτην ἑαυτῷ τὴν αἰσχύνην ἀντὶ[57]) τῆς ἔμπροσθεν τιμῆς ἐπιθείς. §. 5. Ταῦτα τοίνυν ἅπαντα θεσπίζομεν ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως τὴν σὴν φυλάττειν ἁγιωσύνην καὶ τοὺς καθ' ἑκάστην ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν ἐκδίκους τε[58]) καὶ οἰκονόμους, οἷς ἐπιμελὲς[59]) ἔσται τὰ τοιαῦτα καὶ ἀναζητεῖν καὶ προσαγγέλλειν[60]) καὶ τοὺς ἁλισκομένους ἀφαιρεῖσθαι τῆς διδομένης αὐτοῖς παρὰ[61]) τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν σιτήσεώς τε καὶ χορηγίας. ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις οἵ τε ὑπὸ τῇ σῇ μακαριότητι τεταγμένοι[62]) θεοφιλέστατοι μητροπολῖται, καὶ πρόσγε οἱ ὑπ' αὐτοὺς[63]) θεοσεβεῖς ἐπίσκοποι καὶ οἱ τούτων ἐκκλησιέκδικοι καὶ οἰκονόμοι[64]) καὶ αὐτοὶ τὸν ἴσον τρόπον, καθ' ὅνπερ ἔμπροσθεν εἴπομεν[65]), τῷ πράγματι χρώμενοι καὶ τὸ ἱερατικὸν[66]) σέβας πανταχόθεν ἀνεπίληπτόν τε καὶ ἀμώμητον[67]) φυλάττοντες. παραφυλάξουσι δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἐνδοξότατοι τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων ἔπαρχοι[68]), φαμὲν δὲ τοὺς τῆς Ἑῴας ἐπὶ τοῖς ὑποτεταγμένοις ἔθνεσι τῇ αὐτῶν δικαιοδοσίᾳ, οἵ τε τῆς Ἰλλυρίδος οἵ τε τῆς Ἀφρων προεστῶτες διοικήσεως καὶ αἱ πειθόμεναι τάξεις αὐτοῖς, καὶ οἱ λαμπρότατοι[69]) τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντες καὶ οἱ τῶν πόλεων ἔκδικοι[70])· αὐτοὶ μὲν οἱ τὰς μεγάλας ἀρχὰς ἔχοντες[71]) ἀγανάκτησιν ἡμετέραν ὑφορώμενοι, αἱ δὲ πειθόμεναι[72]) τάξεις αὐτοῖς δέκα χρυσίου λιτρῶν ἀγωνιῶσαι ποινήν, ἄρχοντες δὲ ἐπιχώριοι μείζους τε καὶ ἐλάττους καὶ αἱ πειθόμεναι τάξεις αὐτοῖς καὶ πρόσγε οἱ τῶν πόλεων ἔκδικοι ἀνὰ πέντε χρυσίου λιτρῶν ποινὴν εὐλαβούμενοι, εἶτα[73]) μαθόντες μὴ προσ-

lacrimis et poenitentia et ieiunio et oratione cum domino Deo habenda delicti veniam exorans, tunc is, sub quo positus est, hoc diligenter cognoscens investigansque communem pro ipso precationem faciendam curet cum omnique diligentia ei iniungat, ut de reliquo a tali labe sese abstineat, et, si ipsum putaverit satis ad poenitentiam venisse, tunc sacerdotalis eum participem faciat clementiae. Si vero etiam post definitum tempus inventus sit neque vere poenitentia usus eamque rem aspernans manifestoque a diabolo mentem occupatus, hic ipse sacerdos, sub quo est, sacerdotum catalogis omnino eum eximito depositoque. Ille autem nullo modo amplius veniam habeat ad sacerdotalem gradum veniendi, verum, si quidem facultatem habeat, curia civitatis illius, in qua sacra prius faciebat, aut, si civitas curiam non habeat, alia eius provinciae curia, quae maxime curiali indigeat, hunc accipiet, in posterum cum facultatibus suis curiae addictum. Si vero facultates non habeat, cohortalis de reliquo erit provincialis officii loco sacerdotii, quod antea habuit, quoniamque Dei officium dereliquit, huius provinciae cohortalis erit, quum hoc sibi dedecus pro pristino honore imposuerit. §. 5. Haec igitur omnia sancimus in hac quidem felicissima civitate tuam custodire sanctitatem et uniuscuiusque sanctissimae ecclesiae defensoresque et oeconomos, quibus curae erit talia et inquirere et denunciare convictosque privare his, quae a sanctissimis ecclesiis iis datae sunt, annonis, alimentorumque praestatione; in provinciis autem hi, qui sub tua beatitudine positi sunt, Dei amantissimi metropolitani, simulque, qui his subsunt religiosissimi episcopi, ecclesiarumque defensores et oeconomi et ipsi ad eundem modum, qui praedictus est, in ea re versabuntur, sacerdotalemque splendorem undique inreprehensibilem sincerumque custodient. Conservabunt autem haec etiam gloriosissimi sacrorum nostrorum praetoriorum praefecti, loquimur autem de praefecto Orientis apud has, quae eius iurisdictioni subditae sunt, gentes, quique Illyrici atque Afrorum praesunt dioecesi, quaeque parent his officia, et clarissimi provinciarum praesides, civitatumque defensores. Illi quidem, qui maximos magistratus gerunt, indignationem nostram verebuntur; officia autem, quae his non obsecundant, decem auri librarum experientur poenam; praesides provinciarum autem maiores pariter atque minores, quaeque his parent officia, et insuper civitatum defensores quinarum auri librarum poenam metuent, si haec cognoscentes non nun-

45) Pro μείνῃ Aug. μείνει. 46) Pro σὺν πάσῃ Aug. habet συμπάσῃ. 47) Ad vocem παρεγγυᾶν in Variis Lectionibus Aug. notat παραγοῦσαν. 48) Ante ὕβρεως Aug. vocem ἱερωσύνης intrudit. 50) Pro οὗτος Aug. τοῦτον habet. In Variis Lectionibus idem notat: οὗτος μὲν αὐτόν. Alii οὕτως μὲν αὐτόν. 51) Pro ἐφ' ᾧ Aug. habet ὑφ' ᾧ. Recte. 52) Pro ἱερατικῶν Aug. habet ἱερῶν. 53) ἕξει Aug. 54) Pro ἔχει Aug. ἔχοι habet. 55) χρήζει Aug. 56) Pro το λοιπὸν Aug. habet τοῦ λοιποῦ. 57) ἀντι Mon. 58) τε Aug. 59) Pro ἐπιμελὲς Aug. habet ἐπιμέλεον; in Corr. tamen ἐπιμελὲς habet. 60) προσαγγέλειν Aug. 61) Pro παρὰ Mon. habet περί. 62) τεταγμένοι μακαριότητι Aug. 63) ὑπαυτοὺς Aug. 64) οἰκονόμοι Aug. 65) εἴπωμεν Aug. 66) Pro ἱερατικὸν Aug. ἱερόν. 67) ἀμωμητον Aug. 68) ὕπαρχοι Aug. Ad marg. Mon. γρ. καὶ ὕπαρχοι. 69) λαμπρώτατοι Aug. 70) Sic Aug., Mon. ἰδικοί. 71) Pro ἔχοντες Aug. ἄρχοντες. 72) μὴ πειθόμεναι Aug. 73) Pro εἶτα Aug. habet εἰ τι τα. Recte.

αγγείλαιεν καὶ αὐτοὶ τοῖς ἱερεῦσι[74]), τουτέστιν ἢ τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις ἢ τοῖς ὁσιωτάτοις μητροπολίταις ἢ τοῖς ἑκάστης διοικήσεως ἁγιωτάτοις πατριάρχαις, καθ' ἣν ἂν ἕκαστος τελοίη χώραν, ὥστε ἐκείνους ταῦτα μαθόντας κατὰ τὸ ἔμπροσθεν διωρισμένον ἅπασιν ἐπεξελθεῖν, καί, ἐπειδὰν παρ' αὐτῶν ὁ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἁλοὺς[75]) καθαιρεθείη, μὴ τῇ βουλῇ τῆς πόλεως ἢ τῇ τάξει τοῦτον παραδοθῆναι παρασκευάσαιεν. καὶ ὁ ἐνδοξότατος δὲ[76]) ὕπαρχος τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ταῦτα παραφυλάξει, εἴπερ ἐπὶ ταύτης ἁμαρτάνοιτο τῆς βασιλίδος ἡμῶν πόλεως ἅμα τῇ πειθομένῃ αὐτῷ τάξει, αὐτὸς μὲν ἀγανάκτησιν ἡμετέραν ὑφορώμενος, ἡ δὲ αὐτοῦ τάξις δέκα χρυσίου λιτρῶν εὐλαβουμένη ποινήν. §. 6. Ἀλλ' ἡμεῖς μὲν ταῦτα νομοθετικῶς πεπράχαμεν. ἐκεῖνο δὲ τῶν ἀνωμολογημένων[77]) ἐστίν, ὡς ἡμῖν μὲν ἀφωσίωται πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτὸν[78]) τῶν ἱερέων σεμνότητος. εἰ δὲ αὐτοὶ παραβαίνοιεν τῶν τεταγμένων καὶ παραπροσποιοῖντο καὶ μὴ ἐπεξίοιεν[79]), ἀλλά τινα δῆθεν φιλανθρωπίαν οὐκ[80]) ἐπαινετὴν ἕλοιντο, πρὸς τὰς ἐξ οὐρανοῦ ποινὰς[81]) ἕξουσι καὶ τὴν ἐκεῖθεν κρίσιν, ἥτις αὐτοῖς ἐν αὐτῷ τῷ τοῦ θεοῦ παραστήσεται βήματι, τὴν οὐκ εὐπρεπῆ παραποίησιν[82]) ἐλέγχουσάν τε[83]) καὶ μετιοῦσαν[84]). εἰ δὲ καί τις τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων μειζόνων τε καὶ ἐλαττόνων, ταξεωτῶν ἢ ἐκδίκων ἢ μαθὼν[85]) ταῦτα μὴ μηνύσειεν ἢ ἐπεξελθεῖν, ἐξ ὧν[86]) ῥᾳθυμήσειεν, ἢ καὶ τὸ πρᾶγμα[87]) μισθοῦ καταπροδοίη, ἴστω, ὡς πρὸς ταῖς ἠπειλημέναις[88]) παρ' ἡμῶν ποιναῖς ἕξει καὶ τὴν παρὰ τοῦ μεγάλου θεοῦ τιμωρίαν ἑπομένην καὶ ἔνοχος ἔσται ταῖς ἀραῖς ἁπάσαις ταῖς ταῖς ἱεραῖς περιεχομέναις βίβλοις. §. 7. Ὥσπερ δὲ ταῦτα ἡμῖν δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ διὰ τὴν τοῦ δεσπότου θεοῦ νενομοθέτηται θεραπείαν, οὕτω κἀκεῖνο[89]) προστίθεμεν, ὥστε τὰς ἐξετάσεις σὺν ἀκριβείᾳ γίνεσθαι καὶ μηδένα συκοφάντην ἐπαναστήσασθαί τισιν[90]) καὶ ψευδοκατηγορεῖν ἢ ψευδομαρτυρεῖν ἐν τοῖς τοιούτοις. καθάπερ γὰρ τοῖς ἱερεῦσιν, εἴ τι τοιοῦτο πράξειεν[91]), τηλικαύτας ἐπεθήκαμεν ποινάς, οὕτω καὶ τοὺς[92]) συκοφαντεῖν αὐτοὺς[93]) πειρωμένους[94]) τὰς[95]) ἐξ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἡμετέρων νόμων ποινὰς ἐπικεῖσθαι βουλόμεθα, εἰ προσαγγείλαντες, εἴτε ἐπεξελθεῖν μὴ βουληθεῖεν[96]) ἢ συστῆναι ταῖς τοιαύταις κατηγορίαις οὐκ ἰσχύσαιεν. Δάτ. πρι. Ν°. μαρτ. cp. ιustινι. pp. aug. ιuλ. ἔτ paυλινο. ucc ɔss.[97])

ciaverint et ipsi sacerdotibus, hoc est, aut Dei amantissimis episcopis aut sanctissimis metropolitanis aut sanctissimis uniuscuiusque dioecesis patriarchis secundum suam cuique regionem, ut illi, cum haec cognoverint, secundum ea, quae antea definita sunt, omnibus sese opponant, et, postquam ab eis hic, qui harum rerum convictus est, depositus erit, non curiae civitatis aut officio eum tradi curaverint. Atque gloriosissimus praefectus huius felicissimae civitatis haec custodiet, si quidem in hac regia nostra urbe delinquatur, una cum obediente ipsi officio, ipse quidem indignationem nostram metuens, cohors autem eius decem auri librarum poenam metuens. §. 6. Verum nos haec legislationis modo confecimus. Illud vero in confesso est, a nobis haec Deo consecrata esse propter sacerdotum ipsius honestatem. Si vero ipsi ea, quae ordinata sunt, transgrediantur et conniveant, neque vindicent, sed humanitate quadam non ita laudabili capti fuerint praeter coelestes poenas habebunt et illiac condemnationem, quae illis in ipso Dei tribunali infligetur, et non decentem conniventiam arguet vindicabitque. Si vero et aliquis ex civilibus magistratibus maioribusque et minoribus, officialibus aut defensoribus, aut, quum haec cognovisset, non indicaverit, aut, quum vindicare liceret, neglexerit, aut rem mercede prodiderit, sciat se praeter definitas a nobis poenas et a magno Deo poenam esse passurum, omnibusque exsecrationibus, quae sacris libris continentur, fore obnoxium. §. 7. Ut autem haec a nobis propter nihil aliud, quam propter domini Dei cultum sancita sunt, sic et illud addimus, ut inquisitiones cum diligentia fiant, et ne quis calumniator insurgat in aliquos, aut falso accusaturus, aut falsum testimonium de talibus rebus laturus. Quemadmodum enim sacerdotibus, si quid tale egerint, tales imposuimus poenas, ita et his, qui ipsos calumniari tentaverint, ex coelo legibusque nostris poenas imminere volumus, si, denuntiatione facta, aut rem persequi noluerint aut in huiusmodi accusationibus perseverare non valuerint. *Datum prid. Non. Nov. Cp. Iustiniano (?) pp. aug. IV et Paulino V. C. coss.*

Nov. 137. Ἄλλη διάταξις[98]) περὶ ἐπισκόπων καὶ τῶν θείων κανόνων[99]).

(Const. 22.) Alia constitutio de episcopis et sacris canonibus.

---

74) ἱερεῦσι Aug. 75) ἀλοὺς Aug. 76) Vox δὲ apud Aug. deest. 77) ἀνωμολογημένων Aug. 78) Pro αὐτὸν Mon. habet αὐτῶν. 79) ἐπεξιοῖεν Mon. 80) οὐκ Aug. 81) Aug. πρὸς ταῖς ἐξ οὐρανοῦ ποιναῖς. 82) παραπροσποίησιν Aug. 83) ἐλέγχουσά τε Aug. 84) μετιοῦσα Aug. 85) μαθῶν Mon. 86) Pro ἐξ ὧν Aug. ἐξόν. Recte. 87) πράγμα Aug. 88) ἠπειλημέναις Aug., ἀπειλημέναις reliqui. 89) κακεῖνο Aug. 90) ἐπανίστασθαί τισι Aug. 91) πράξοιεν Aug. 92) Pro τοὺς Aug. τοῖς habet. 93) Pro αὐτοὺς Aug. αὐτ'' habet, quo αὐτοῖς significatur. 94) πειρωμένοις Aug. 95) Vox τὰς apud Aug. deest. 96) -μηβουληθεῖεν Aug. 97) Post haec in Mon. haec posita sunt: ἐξεφωνήθη πρὸ μιᾶς νῶν. Μαρ' μετὰ τὴν ὑπατείαν Ἰουστινιανοῦ αἰωνίου Αὐγούστου Ἰουλιαν̂ καὶ Παυλίνῳ βικ καὶ ὑπα'. Vox Ἰουλιανοῦ orta est ex nota IU, qua quartus Iustiniani consulatus designatur. Vox βικαρίων, quae in nota βικ latet, ex male intellecto siglo prodiit, quo *viri clarissimi* significantur. Aug. hanc habet subscriptionem: *Dat. pr. non. Nov. Cp. Iustinia. pp. a. IV. et Paulino V. C. Coss.* Codd. C. et G. haec habent: δ. pριδ. Ν°. νου. cp. ιustινι. pp. a. ιu. ετ paυλινο uc ɔss. 98) Inde ab hoc loco notamus varietatem lectionis codicum trium Pariss. Notae hae sunt: A. = Cod. Paris. Graecus 1324. C. = Codex Paris. Graecus 1334. F. = Cod. Parisiensis Graecus 1326. 99) Ad marg. Mon. a prima manu haec adscripta sunt: νε'. ρλζ'.

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν αὐτοκράτωρ Καῖσαρ[1]) *Φλάβιος Ἰουστινιανός, Ἀλαμανικός*[2]) *Γοτθικός, Φραγγικός*[3]), *Οὐανδαλικός*[4]), *Ἀφρικανός*[5]), *εὐτυχής, ἔνδοξος, τροπαιοῦχος, ἀεισέβαστος, Αὔγουστος Πέτρῳ τῷ λαμπροτάτῳ μαγίστρῳ τῶν θείων ὀφφικίων.*

In nomine domini Iesu Christi Dei nostri imperator Caesar Flavius Iustinianus, Alamanicus, Gothicus, Francicus, Vandalicus, Africanus, felix, gloriosus, triumphator, semper venerandus, Augustus Petro clarissimo magistro sacrorum officiorum.

Εἰ τοὺς πολιτικοὺς νόμους, ὧν τὴν ἐξουσίαν ἡμῖν ὁ θεὸς κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φιλανθρωπίαν ἐπίστευσε, βεβαίους[6]) *διὰ πάντων φυλάττεσθαι πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ὑπηκόων σπουδάζομεν, πόσῳ μᾶλλον πλείονα σπουδὴν ὀφείλομεν θέσθαι περὶ τῆς τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ θείων*[7]) *νόμων παραφυλακῆς τῶν ὑπὲρ τῆς τῶν ἡμετέρων ψυχῶν σωτηρίας ὁρισθέντων*[8]); *οἱ γὰρ τοὺς ἱεροὺς κανόνας φυλάττοντες τῆς*[9]) *τοῦ δεσπότου θεοῦ βοηθείας*[10]) *ἀξιοῦνται, καὶ οἱ τούτους παραβαίνοντες αὐτοὶ ἑαυτοὺς τῇ κατακρίσει*[11]) *ὑποβάλλουσι. μείζονι δὲ ὑπόκεινται κατακρίσει οἱ ὁσιώτατοι*[12]) *ἐπίσκοποι, οἳ πεπίστευνται καὶ ζητεῖν τοὺς κανόνας καὶ φυλάττειν, εἴπερ*[13]) *τούτων*[14]) *παραβαινόμενον ἀνεκδίκητον καταλείπωσιν. εἰ καταλειφθείη τῶν οὖν θείων κανόνων μὴ*[15]) *παραφυλαχθέντων διαφόρους προσελεύσεις ἐδεξάμεθα κατὰ κληρικῶν τὲ καὶ*[16]) *μοναχῶν καί τινων*[17]) *ἐπισκόπων, ὡς μὴ*[18]) *κατὰ τοὺς θείους κανόνας βιούντων. ἄλλοι δὲ εὕρηνται*[19]) *μηδὲ*[20]) *αὐτὴν*[21]) *τὴν τῆς ἁγίας προσκομιδῆς ἢ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος προσευχὴν ἐπιστάμενοι.* (Cap. 1.) *Τὸ τοῦ θεοῦ τοίνυν ἐννοοῦντες κρίμα*[22]) *τὴν ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν προσαγγελθέντων ζήτησίν τε καὶ διόρθωσιν ἐκελεύσαμεν κακονικῶς προελθεῖν. εἰ γὰρ καὶ τὰ παρὰ*[23]) *τῶν λαϊκῶν ἁμαρτανόμενα*[24]) *οἱ γενικοὶ νόμοι οὐ συγχωροῦσι δίχα*[25]) *ζητήσεως καὶ ἐκδικήσεως καταλιμπάνεσθαι, πῶς τὰ παρὰ*[26]) *τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ πατέρων ὑπὲρ τῆς πάντων ἀνθρώπων σωτηρίας κανονικῶς διατυπωθέντα περιιδεῖν ἀνασχοίμεθα*[27]); *πολλοὺς δὲ ἐκ τούτου μάλιστα τοῖς ἁμαρτήμασιν εὕρομεν περιπεσόντας, διὰ τὸ μὴ γενέσθαι*[28]) *τὰς συνόδους τῶν θειοτάτων ἱερέων κατὰ τὰ ὁρισθέντα ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων πατέρων. εἰ γὰρ τοῦτο παρεφυλάχθη, ἕκαστος εὐλαβούμενος τὸν ἐπὶ τῆς συνόδου ἔλεγχον, ἐσπούδαζεν*[29]) *καὶ τὰς θείας λειτουργίας ἐκμανθάνειν καὶ σωφρόνως βιοῦν, ἵνα μὴ τῇ κατακρίσει τῶν θείων κανόνων ὑποβληθείη. κἀκεῖνο*[30]) *δὲ οὐδὲν ἧττον τισὶν ἁμαρτήμασι γέγονε*[31]) *πρόφασις, ὅτι χωρὶς ἐξετάσεως καὶ τῆς ἐπὶ τῇ ὀρθῇ πίστει καὶ σεμνότητι βίου μαρτυρίας χειροτονοῦνται ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ λοιποὶ κληρικοί. εἰ γὰρ οἱ ἐπιτετραμμένοι εὔχεσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀνάξιοι τῆς τοῦ θεοῦ ὑπηρεσίας εὑρεθεῖεν, πῶς ὑπὲρ τῶν τοῦ λαοῦ πλημμελημάτων ἐξιλεοῦσθαι δυνήσονται τὸν θεόν; ὅτι δὲ τὰς χειροτονίας τῶν ἱερέων μετὰ πάσης ἀκριβείας προσήκει γίνεσθαι, διδάσκει ἡμᾶς καὶ ὁ*

Si leges civiles, quarum potestatem nobis Deus pro humanitate sua credidit, ad subditorum utilitatem per omnia inviolatas servari studemus: quanto maius studium ponere debemus in sacrorum canonum divinarumque legum, quae pro salute animarum nostrarum conditae sunt, observatione? Nam qui sacros canones observant, domini Dei auxilio digni sunt, quique hoc violant, semet ipsi condemnationi subiiciunt. Maiori autem condemnationi sanctissimi episcopi subiecti sunt, quibus commissum est, ut in canones inquirant, caveantque, si quid ex his violatum sit, ne id impunitum relinquatur. Quare cum sacri canones non observati sint, saepius propter clericos et monachos et episcopos quosdam interpellati sumus, quasi non secundum sacros canonas vivant. Alii autem inveniuntur, qui neque ipsam sanctae oblationis nec sacri baptismatis orationem sciant. (Cap. 1.) Dei igitur iudicium animo volventes quaestionem et correctionem in singulis, quae ad nos delata sunt, iussimus canonice procecedere. Si enim et ea, quae a laicis delinquuntur, generales leges sine inquisitione et vindicta relinqui non patiuntur, quomodo ea, quae a sanctis apostolis patribusque pro omnium hominum salute canonice disposita sunt, contemni patiamur? Multos vero ea de causa maxime in peccata incidisse invenimus, quod synodi sanctissimorum sacerdotum secundum ea, quae a sanctis apostolis sanctisque patribus definita sunt, non celebratae sint. Nam, si hoc observatum esset, quilibet reprehensionem coram synodo verens operam dedisset, ut sacras liturgias edisceret honesteque viveret, ne condemnationi sacrorum canonum subiiceretur. Atque illa etiam nihilominus quibusdam peccandi occasio exstitit, quod episcopi et presbyteri et diaconi caeterique clerici absque examine et testimonio de recta fide vitaeque honestate ordinentur. Nam si illi, quibus pro populo precari commissum est, indigni Dei ministerio inventi sint, quomodo pro populi peccatis Deum placare poterunt? Quod vero creationes sacerdotum cum omni diligentia fieri conveniat, nos

1) Pro *αὐτοκράτωρ Καῖσαρ* A. habet *αὐτοκαίσαρ*. 2) F. *Ἀλλαμανικός*. 3) A. C. *Φραγκός*. 4) Ante *Οὐανδαλικὸς* A. C. addunt *Γερμανικός*. 5) Post *Ἀφρικανὸς* F. addit *Γερμανικός*. 6) A. *βεβαίως*. 7) Pro *θείων* A. habet *θεικῶν*. Sic et C. et F. 8) Verba *τῶν* usque ad *ὁρισθέντων* desunt in Mon. Sunt autem in C. et F. — A. habet *ὑμετέρων* pro *ἡμετέρων*, itemque vocem *σωτηρίας* omittit. 9) *τῆς* in A. deest. 10) Pro *βοηθείας* A. habet *θείας*. 11) *τῇ κρίσει* F. 12) Mon. *οἱ οσιώτατοι*. 13) A. *ἤπερ*. 14) A. *τοῦτον*. Postea A. *καταλίπωσιν*. 15) Mon. *μη*. 16) C. F. *τε και*. 17) Sic C. F. Verum A. habet *καὶ τινῶν*. 18) Vox *μὴ* in A. deest. 19) A. *εὕρονται*. 20) A. *μὴ δέ*. 21) Pro *αὐτὴν* F. habet *αὐτοί*. 22) A. *κρῖμα*. 23) Mon. *περί*. Verum A. C. F. *παρά*. 24) A. C. F. *ἁμαρτόμενα*. 25) A. *διχα*. 26) A. C. F. *παρά*, Mon. *περί*. 27) Sic A. Reliqui *ἀνασχόμεθα*. 28) Pr. manus ad marg. Mon. *γρ. καὶ γίνεσθαι*. 29) A. *ἐσπούδαζε*. Postea Mon. pro *καὶ τὰς θείας λειτουργίας ἐκμανθάνειν* habet *ἐκμανθάνειν τὰς θείας λειτουργίας*. 30) A. *κἀκεῖνος*. 31) A. *γέγονεν*.

ἐν ἁγίοις Γρηγόριος ὁ θεολόγος, ἑπόμενος τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις καὶ τοῖς[32]) θείοις κανόσι. λέγει γὰρ ἐν τῷ μεγάλῳ ἀπολογητικῷ οὕτως· Τίς δὲ τοῖς τοῦ Παύλου κανόσι καὶ ὅροις ἑαυτὸν παρεκτείνων, οὓς περὶ ἐπισκόπων ἔταξε καὶ πρεσβυτέρων νηφαλίους, σώφρονας εἶναι, μὴ παροίνους, μὴ πλήκτας, διαλεκτικούς, ἀνεπιλήπτους ἐν ἅπασι καὶ ἀνεπιβάτους τοῖς πονηροῖς, οὐ πολὺ τὸ διαφεῦγον εὑρήσει τὴν τῶν κανόνων εὐθύτητα; καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει οὕτως· Δεῖ καθαρθῆναι πρῶτον, εἶτα καθᾶραι· σοφισθῆναι καὶ οὕτω σοφίσαι· γενέσθαι φῶς καὶ φωτίσαι· ἐγγίσαι θεῷ καὶ προσαγαγεῖν ἄλλους. ἁγιασθῆναι καὶ ἁγιάσαι· χειραγωγῆσαι μετὰ χειρῶν, συμβουλεῦσαι μετὰ συνέσεως. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν ἁγίοις Γρηγόριος περὶ τῶν αὐτῶν ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τοῦτο γράφει· Τίς ὁ πλάττων, καθάπερ αὐθημερὸν τοὺς πηλίνους, τὸν τῆς θείας λειτουργίας προστάτην, τὸν μετὰ ἀγγέλων στησόμενον καὶ μετὰ ἀρχαγγέλων δοξάσαντα[33]) καὶ Χριστῷ συνιερατεύσαντα[34]); Καὶ διὰ τούτων μὲν δείκνυσιν ὁ θεολόγος, ὁποίους δεῖ πρὸς τὴν ἱερωσύνην προσβάλλεσθαι. περὶ δὲ τῶν ἀναξίως χειροτονουμένων ὁ αὐτὸς τάδε λέγει ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ· Οἱ μηδὲν[35]) τῇ ἱερωσύνῃ προεισενέγκαντες, μηδὲ[36]) τοῦ καλοῦ προταλαιπωρήσαντες ὁμοῦ τε[37]) μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι τῆς εὐσεβείας ἀναδείκνυνται, καί, πρὶν καθαρθῆναι, καθαίρουσι· χθὲς ἱερόσυλοι καὶ σήμερον ἱερεῖς· χθὲς τῶν ἁγίων ἔξω καὶ μυσταγωγοὶ σήμερον· παλαιοὶ τὴν κακίαν καὶ σχέδιοι τὴν εὐσέβειαν, ὃ[38]) ἔργον χάριτος ἀνθρωπίνης, οὐ τῆς τοῦ πνεύματος. Ὅτι δὲ οἱ θεῖοι κανόνες κωλύουσι κληρικοὺς εἶναι τοὺς δευτέραν γαμετὴν λαβόντας καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Βασίλειος διδάσκων οὕτω λέγει· Τοὺς διγάμους[39]) παντελῶς ὁ κανὼν τῆς ὑπηρεσίας ἀπέκλεισε[40]). Καὶ ταῦτα μὲν ὁ ἐν ἁγίοις Βασίλειος. τοσοῦτον δὲ οἱ ἅγιοι πατέρες τῆς ἱερωσύνης ἐφρόντισαν, ὅτι οἱ ἐν Νικαίᾳ συνελθόντες κανόνα ἐξέθεντο οὕτως ἔχοντα· Ἀπηγόρευσε[41]) καθόλου ἡ μεγάλη σύνοδος, μήτε ἐπίσκοπον, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον, μήτε ὅλως τῶν ἐν τῷ κλήρῳ τινὶ ἐξεῖναι συνείσακτον ἔχειν, πλὴν εἰ μὴ ἄρα[42]) ἢ θείαν ἢ δι' ἃ[43]) μόνα πρόσωπα ὑποψίαν διαφεύγει. (Cap. 2.) Τοῖς οὖν ὑπὸ τῶν θείων κανόνων ὁρισθεῖσιν ἀκολουθοῦντες τὸν παρόντα νόμον ποιούμεθα, δι' οὗ θεσπίζομεν, ὁσάκις χρεία γένηται ἐπίσκοπον χειροτονηθῆναι, συνιέναι[44]) τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως, ἧς μέλλει ἐπίσκοπος[45]) χειροτονεῖσθαι, καὶ προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ἐπὶ τρισὶ προσώποις ψηφίσματα ποιεῖν, καὶ ἕκαστον αὐτῶν[46]) ὀμνύναι[47]) κατὰ τῶν θείων λογίων καὶ ἐγγράφειν ἐν αὐτοῖς, ὅτι οὔτε διὰ δόσιν οὔτε διὰ ὑπόσχεσιν ἢ φιλίαν ἢ χάριν ἢ ἄλλην οἱανδήποτε προσπάθειαν, ἀλλ' εἰδότες.

beatus Gregorius theologus docet, sanctos apostolos sacrosque canones secutus. Ita enim dicit in magno Apologetico: *Quis vero secundum canones Pauli et leges vitam instituit, quas de episcopis et presbyteris constituit, ut sobrii sint et casti, non vionlenti, non percussores, ad docendum idonei, in omnibus inculpati cumque malis non conversantes, neque se multum a canonum rectitudine aberrare inveniet?* Rursus idem sic loquitur: *Purgari prius oportet, deinde purgare; sapientem esse et deinde sapientes facere; lucem esse et illuminare; appropinquare Deo et adducere alios; sanctificatum esse et sanctificare alios; manibus ducere, cum ratione consilia dare.* Iterumque beatus Gregorius de iisdem rebus in eodem sermone haec scribit: *Quis est, qui, sicut figulus, uno die fingat sacrae liturgiae antistitem, qui cum angelis staturus et cum archangelis laudes dicturus et cum Christo sacerdotium gesturus sit?* Atque per haec quidem Theologus ostendit, quales ad sacerdotium promoveri oporteat. De illis vero, qui indigne creati sunt, idem in eodem sermone haec dicit: *Qui nihil ad sacerdotium attulerunt, neque antea in bono laborarunt, simul discipuli et magistri pietatis ostenduntur et antequam purgati sunt purgant; heri sacrilegi et hodie sacerdotes; heri extra sacra et mystagogi hodie; veterani malitia, pietate tirones: quod est opus humanae gratiae, non spiritus.* Quod autem sacri canones prohibent eos esse clericos, qui secundam uxorem duxerunt, beatus etiam Basilius docens ita dicit: *Bigamos canon omnimodo a ministerio exclusit.* Atque haec quidem beatus Basilius. Tantam autem curam sancti patres sacerdotii gesserunt, ut ii, qui Nicaeae congregati erant, canonem fecerint, qui ita se habet: *Prohibuit in universum magna synodus, nec episcopo, nec presbytero, nec diacono, nec alii plane, qui in clero est, licere extraneam habere, nisi forte vel amitam vel eam tantum personam, quae suspicione caret.* (Cap. 2.) Sequentes igitur ea, quae a sacris canonibus definita sunt, praesentem legem facimus, qua sancimus, ut, quoties episcopum creari opus est, clerici et principes civitatis, cuius episcopus creandus est, conveniant, propositisque sanctis evangeliis de tribus personis decreta faciant, et quilibet eorum per sancta evangelia iuret, in illisque scribat, se eos neque per largitionem nec promissionem nec amicitiam nec gratiam aut alium quemcunque affectum elegisse, verum scientes, eos

32) Vocem τοῖς Mon. omittit. 33) Tres Paris. δοξάσοντα. 34) Tres Paris. συνιερατεύσοντα. 35) C. μὴ δέν. 36) C. F. μὴ δέ. 37) C. τε. 38) Pro ὃ C. habet ὤ, A. ὧν, F. ὅ. 39) Tres Paris. δευτερογάμους. 40) C. ἀπέκλεισεν. 41) ἀπηγόρευσεν. 42) Parisienses tres ἄρα. 43) A. ἃ habet pro δι' ἅ. 44) A. ἐνιέναι. 45) A. ἐπίσκοπον. 46) A. αὐτόν. 47) A. ὀμνύναι, reliqui ὀμνῦναι.

αὐτοὺς τῆς ὀρθῆς[48] καὶ καθολικῆς πίστεως καὶ σεμνοῦ βίου καὶ ὑπὲρ τὸ τριακοστὸν ἔτος εἶναι, τούτους ἐπελέξαντο, καὶ ὅτι οὐδὲ γαμετὴν οὐδὲ παῖδας ἴσασί[49] τινας ἐξ αὐτῶν εἶναι ἢ παλακὴν[50] ἢ παῖδας φυσικοὺς γινώσκουσιν αὐτὸν[51] ἐσχηκέναι ἢ ἔχειν, ἀλλ' εἰ καὶ πρότερον τὶς[52] ἐξ αὐτῶν γαμετὴν εἶχε[53] καὶ αὐτὴν μίαν καὶ οὐδὲ χήραν, οὐδὲ ἀνδρὸς ἀποζευχθεῖσαν, οὐδὲ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν καὶ νόμοις[54] ἀπηγορευμένην, ἀλλ' οὐδὲ πολιτευόμενον ἢ ταξεώτην τινὰ[56] τῶν ψηφιζομένων γινώσκουσι[57], πλὴν εἰ μὴ ἐν μοναστηρίῳ οὐχ ἧττον δεκαπέντε ἐνιαυτῶν μοναχικῶς ὁ πολιτευόμενος ἢ ὁ[58] ταξεώτης βίον ἀδιαβλήτως ἐξετέλεσε[59], δηλαδὴ τῆς ἔμπροσθεν ἡμῖν[60] εἰρημένης παρατηρήσεως καὶ ἐπὶ τούτων τῶν προσώπων ἐν τοῖς γινομένοις περὶ αὐτῶν ψηφίσμασιν[61] φυλαττομένης, ἵνα ἐκ τῶν οὕτως αἱρουμένων ψηφιζομένων τριῶν προσώπων ὁ βελτίων χειροτονηθῇ[62] τῇ ἐπιλογῇ καὶ τῷ κρίματι τοῦ χειροτονοῦντος. ἀπαιτεῖσθαι δὲ πρότερον τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι παρὰ[63] τοῦ χειροτονοῦντος λίβελλον μεθ' ὑπογραφῆς ἰδίας περιέχοντα τὰ[64] περὶ τῆς ὀρθῆς αὐτοῦ πίστεως· ἀπαγγέλλειν δὲ τοῦτον καὶ τὴν θείαν προσκομιδὴν τὴν ἐπὶ τῇ ἁγίᾳ κοινωνίᾳ γινομένην καὶ τὴν ἐπὶ τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι εὐχὴν καὶ τὰς λοιπὰς προσευχάς. ὅρκον[65] δὲ ὑπέχειν καὶ[66] αὐτὸν τὸν[67] χειροτονούμενον πρὸς τῶν θείων γραφῶν, ὡς οὔτε δι' ἑαυτοῦ οὔτε δι' ἑτέρου προσώπου δέδωκέ τι[68] ἢ ὑπέσχετο, οὐδὲ μετὰ ταῦτα δώσει ἢ αὐτῷ τῷ χειροτονοῦντι αὐτὸν ἢ τοῖς τὰ ψηφίσματα εἰς αὐτὸν ποιησαμένοις ἢ ἑτέρῳ τῶν πάντων τινὶ ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτὸν γενησομένης χειροτονίας. εἴ τις δὲ παρὰ τὴν[69] μνημονευθεῖσαν παραφυλακὴν ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ[70], κελεύομεν πᾶσι τρόποις τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβάλλεσθαι καὶ τὸν παρὰ ταῦτα[71] χειροτονῆσαι τολμήσαντα. (Cap. 3.) *Εἰ δέ τις κατηγορίαν τινὰ ποιήσεται κατὰ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπου[72] ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἢ ἄλλου κληρικοῦ ἢ καὶ ἡγουμένου ἐφ' οἱᾳδήποτε αἰτίᾳ, ἀναβαλλέσθω ἡ τοιαύτη χειροτονία, καὶ γινέσθω πρότερον ἐξέτασις τῆς κατηγορίας, παρόντος τοῦ κατηγόρου καὶ ἐπεξιόντος τοῖς παρ' αὐτοῦ προσαγγελθεῖσιν. εἰ δὲ καὶ ἀπολιμπάνοιτο ἢ ἀναβάλλοιτο ὁ κατήγορος καὶ οὕτως ὁ τὴν χειροτονίαν μέλλων ποιεῖσθαι ζήτησιν ἀκριβεστάτην ποιείσθω μηνῶν εἴσω τριῶν· καὶ εἰ μὲν ὑπεύθυνον εὕροι τὸν τὴν κατηγορίαν ὑπομείναντα, εἴτε κατὰ τοὺς θείους κανόνας, εἴτε κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους, κωλυέσθω ἡ χειροτονία. εἰ δὲ ἀνεύθυνος φανείη, εἴτε παρόντος τοῦ κατηγόρου ἢ καὶ ἀπόντος, γινέσθω ἡ χειροτονία. ὁ δὲ κατήγορος εἴτε παρὼν μὴ ἀποδείξῃ[73], εἴτε ἀποφύγοι[74], εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, ἐξωθείσθω τοῦ οἰκείου βαθμοῦ· εἰ δὲ λαικὸς εἴη, τὸν προσήκοντα σωφρονισμὸν ὑπομενέτω. εἰ δέ τις πρὸ ἐξετάσεως τὸν κατηγορηθέντα χειροτονήσει[75], ὅ τε χειροτονήσας καὶ ὁ χειροτονηθεὶς τῆς ἱερωσύνης ἐξωθείσθω.* (Cap. 4.) *Ἐπειδὴ δὲ τὸ τοῖς κανόσιν εἰρημένον περὶ τῶν*

rectae et catholicae fidei esse atque honestae vitae, ultraque trigesimum annum esse, quodque neque uxorem neque liberos quemquam ex his habere sciant, vel concubinam vel naturales liberos cognoverint illum habuisse vel habere, sed et, si quis ex iis antea uxorem habuit, eam tamen solam et neque viduam neque a viro separatam neque sacris canonibus legibusque prohibitam, sed nec curialem aut cohortalem esse quemquam ex his, qui eliguntur, sciant, nisi si in monasterio non minus quindecim annis monachicam vitam curialis vel cohortalis inculpate transegerit, observatione videlicet supra dicta etiam in his personis in decretis, quae de his fiunt, observanda, ut ex tribus personis, quae ita eliguntur, melior creetur electione iudicioque creantis. Is autem, qui creat, ab eo, qui creandus est, prius libellum cum propria eius subscriptione, qui rectam eius fidem contineat, exigat; pronunciet autem hic etiam sacram oblationem, quae in sacra communione fit, et preces, quae in sacro baptismate fiunt, ceterasque orationes. Iusiurandum etiam is ipse, qui creatur, per sacras scripturas praestet, quod nec per se, nec per aliam personam dederit quidquam aut promiserit neque postea daturus sit vel ei, qui ipsum ordinat, vel iis, qui suffragia illi dederunt, vel alii cuiquam ex omnibus pro creatione facienda. Si quis autem praeter memoratam observationem episcopus creatus sit, iubemus hunc omnibus modis episcopatu eiici, et illum, qui praeter haec illum ordinare ausus sit. (Cap. 3.) Si vero aliquis contra eum, qui episcopus aut presbyter aut diaconus aut alius clericus aut etiam abbas creandus est, accusationem quacunque de causa instituerit, eiusmodi ordinatio differatur, et prius accusatio examinetur, praesente accusatore et haec, quae a se delata sunt, prosequente. Si vero etiam accusator deserat, vel differat, etiam sic is, qui creationem facturus est, exactissimam quaestionem intra tres menses faciat. Ac si quidem eum, qui accusationem sustinuit, sive secundum sacros canones sive secundum leges nostras reum invenerit, creatio prohibeatur. Sin innocens apparuerit sive praesente accusatore sive etiam absente, creatio fiat. Accusator autem, sive praesens non probaverit, sive deseruerit accusationem, si quidem clericus sit, gradu deiiciatur suo: sin autem laicus sit, decentem castigationem sustineat. Si quis vero ante caussae examinationem eum, qui accusatus est, creabit, tam is, qui creavit, quam is, qui creatus est, sacerdotio expellatur. (Cap. 4.) Quoniam vero id, quod in canonibus de synodis sanctissimorum episcoporum, quae per

---

48) ὀρθῆς deest in tribus Paris. 49) C. ἴσασίν τινας. 50) C. παλλακήν. 51) Sic Paris. tres. Mon. autem αὐτούς. 52) Paris. πρότερόν τις. 53) C. εἶχεν. 54) Voces καὶ νόμοις desunt in A. C. F. 56) C. τινα. 57) C. γινώσκουσιν. 58) ὁ deest in A. 59) ἐξετέλεσεν C., ἐτέλεσεν F. 60) ἡμῖν deest in Cod. F. 61) ψηφίσμασι A. et F. 62) χειροτονηθῆναι A. 63) Mon. περί. 64) Vox τὰ in tribus Parisiensibus deest. 65) ὅρκου C. F. 66) Vox καὶ in A. deest. 67) Vox τὸν deest in A. et C. 68) C. δέδωκεν τι. A. δέδωκέν τε. 69) Pro τὴν Mon. et A. habent τό. 70) C. F. χειροτονηθείη. 71) C. παραταῦτα. 72) A. ἢ ἐπισκόπου. 73) A. ἀποδείξει. 74) Sic et C. F. Verum A. ἀποφύγει. 75) A. χειροτονήσει.

συνόδων τῶν ὁσιωτάτων ἐπισκόπων, τῶν ὀφειλουσῶν καθ᾽ ἑκάστην[76]) *ἐπαρχίαν γίνεσθαι, μέχρι τοῦ νῦν μὴ παραφυλαχθέν, τῶν ἀναγκαιοτάτων ἐστὶν ἐπανορθώσασθαι, οἱ μὲν ἅγιοι ἀπόστολοι καὶ οἱ ἅγιοι πατέρες ὥρισαν δεύτερον ἔτους ἑκάστου γίνεσθαι συνόδους τῶν ὁσιωτάτων ἱερέων ἤτοι ἐπισκόπων ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ, καὶ τὰ ἀναφυόμενα ἐξετάζεσθαι καὶ τῆς προσηκούσης ἀξιοῦσθαι διορθώσεως, τουτέστι μίαν μὲν τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς ἁγίας πεντηκοστῆς, τὴν δὲ ἄλλην κατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα· ἡμεῖς δὲ εὑρόντες, ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης ἀμελείας πολλοὶ διαφόροις ἁμαρτήμασι διεβλήθησαν, κελεύομεν πᾶσι τρόποις μίαν σύνοδον*[77]) *γίνεσθαι καθ᾽ ἕκαστον ἔτος ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἢ*[78]) *τῷ Ἰουνίῳ ἢ τῷ Σεπτεμβρίῳ μηνί, καὶ συνιέναι παρὰ μὲν τοῖς μακαριωτάτοις πατριάρχαις ἐκείνους τοὺς παρ᾽ αὐτῶν μὲν*[79]) *χειροτονουμένους, μὴ ἔχοντας δὲ δίκαιον ἄλλους ἐπισκόπους χειροτονεῖν, παρὰ δὲ τοῖς ὁσιωτάτοις μητροπολίταις ἑκάστης ἐπαρχίας τοὺς ὑπ᾽ αὐτῶν χειροτονουμένους, ἐφ᾽ ᾧ τὰς κινουμένας αἰτίας ἢ τὰ παρά τινων προσαγγελλόμενα*[80]) *ἢ προφάσει πίστεως ἢ κανονικῶν ζητήσεων ἢ διοικήσεως ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἢ περὶ*[81]) *ἐπισκόπων ἢ περὶ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἢ ἄλλων κληρικῶν ἢ περὶ ἡγουμένων ἢ μοναχῶν ἢ περὶ κατεγνωσμένου βίου ἢ καὶ ἄλλων τινῶν δεομένων ἐπανορθώσεως κινεῖσθαί τε*[82]) *καὶ προσηκόντως ἐξετάζεσθαι, καὶ τὴν ἐπ᾽ αὐτοῖς*[83]) *διόρθωσιν προϊέναι τοῖς θείοις κανόσι καὶ τοῖς ἡμετέροις νόμοις συμβαίνουσαν.* (Cap. 5.) *Μὴ μόνον δὲ ἐν ταῖς καθ᾽ ἕκαστον ἔτος γενησομέναις συνόδοις ταῦτα ζητεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ὁσάκις ἄν τις κατηγορηθείεν*[84]) *τῶν ἱερέων ἢ κληρικῶν ἢ ἡγουμένων ἢ μοναχῶν ἢ περὶ πίστεως ἢ αἰσχροῦ βίου ἢ ὡς παρὰ τοὺς θείους κανόνας διαπραττόμενοι*[86]). *εἰ μὲν ἐπίσκοπος εἴη ὁ κατηγορούμενος, τὸν τούτου μητροπολίτην ἐξετάζειν τὰ λεγόμενα· εἰ δὲ μητροπολίτης εἴη, τὸν μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον*[87]), *ὑφ᾽ ὃν τελεῖ· εἰ δὲ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ἄλλος κληρικὸς ἢ ἡγούμενος ἢ μοναχός, τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον, ὑφ᾽ ὃν τελοῦσιν, ἐξετάζειν τὰ προσαγγελλόμενα*[88]), *καὶ τῆς ἀληθείας ἀποδεικνυμένης ἕκαστον πρὸς τὸ πταῖσμα κανονικοῖς ἐπιτιμίοις ὑποβάλλεσθαι τῷ κρίματι τοῦ ἐξετάζοντος. ταῦτα δὲ πάντα κρατεῖν μὴ μόνον ἐπὶ τῶν μετὰ ταῦτα χειροτονουμένων ἐπισκόπων τε*[89]) *καὶ κληρικῶν καὶ ἡγουμένων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν νῦν ὄντων καὶ ὑπό τινων, ὡς εἰκός, ἐπὶ τισιν αἰτίαις ἀπηγορευμέναις*[90]) *τοῖς τε θείοις κανόσι*[91]) *καὶ τοῖς ἡμετέροις νόμοις κατηγορουμένων*[92]). *τούτων οὕτω φυλαττομένων καὶ οἱ λαϊκοὶ πολλῆς ἐντεῦθεν περί τε τὴν ὀρθόδοξον*[93]) *πίστιν καὶ τὸν σεμνὸν βίον προκοπῆς τε*[94]) *καὶ ἐπανορθώσεως ἀξιωθήσονται.* (Cap. 6.) *Πρὸς τούτοις κελεύομεν πάντας ἐπισκόπους τε καὶ πρεσβυτέρους μὴ κατὰ τὸ σεσιωπημένον, ἀλλὰ μετὰ φωνῆς τῷ πιστοτάτῳ λαῷ ἐξακουομένης τὴν θείαν προσκομιδὴν καὶ τὴν ἐπὶ τῷ ἁγίῳ*[95]) *βαπτίσματι προσευχὴν ποιεῖσθαι, πρὸς τὸ καὶ ἐντεῦθεν τὰς τῶν ἀκουόντων ψυχὰς εἰς πλείονα κατάνυξιν καὶ τὴν πρὸς τὸν δεσπότην θεὸν δια-*

quamvis provinciam congregandae sunt, dictum est, adhuc observatum non est, id ut corrigamus, maxime necessarium est. Sancti apostoli sanctique patres definiverunt, ut bis singulis annis sanctissimorum sacerdotum sive episcoporum synodi in unaquaque provincia fierent, eaque, quae emergerent, examinarentur convenienterque emendarentur, hoc est, una quidem in quarta septimana sanctae pentecostes, altera vero mense Octobri. Nos autem quum multos ex tali negligentia variis peccatis implicitos invenerimus, iubemus, ut omnibus modis una synodus unoquoque anno in quaque provincia vel Iunio mense vel Septembri fiat, et apud beatissimos quidem patriarchas cuiusque provinciae illi, qui ab his ordinantur, conveniant, ut causae, quae moventur, aut ea, quae a quibusdam denunciantur vel fidei nomine vel canonicarum quaestionum vel ecclesiasticarum rerum administrationis vel de episcopis vel de presbyteris vel diaconis vel aliis clericis vel de abbatibus vel monachis vel de vita vituperabili aut etiam aliis quibusdam rebus, quae emendatione egent, disceptentur, convenienterque examinentur, et, ut sacris canonibus nostrisque legibus convenit, emendentur. (Cap. 5.) Verum non solum in synodorum anniversariarum celebratione haec perquirantur, sed etiam, quoties aliquis ex sacerdotibus vel clericis vel abbatibus vel monachis accusetur, sive de fide, sive turpi vita, vel quasi contra sacros canones aliquid faciant. Si quidem episcopus est is, qui accusatur, huius metropolitanus in ea, quae proferuntur, inquirat; sin autem metropolitanus sit, beatissimus episcopus, sub quo est; sin presbyter vel diaconus vel alius clericus vel abbas vel monachus sit, sanctissimus episcopus, cui subiecti sunt, in ea, quae denunciantur, inquirat, veritateque probata unusquisque pro delicto suo canonicis poenis iudicio examinantis subiiciatur. Haec autem omnia obtineant non solum in iis, qui post haec episcopi et clerici et abbates creantur, verum etiam in his, qui nunc sunt, et a quibusdam, ut fieri solet, ob quasdam causas, quae et sacris canonibus et nostris legibus prohibitae sunt, accusantur. His enim ita observatis laici quoque exinde et ad orthodoxam fidem et ad vitae honestatem multum proficient emendabunturque. (Cap. 6.) Ad haec iubemus, ut omnes episcopi et presbyteri non tacite, sed ea voce, quae a fideli populo audiatur, sacram oblationem precesque in sancto baptismate faciant, ut inde audientium animi ad maiorem animi contritionem laudationemque domini Dei excitentur. Ita enim etiam sanctus apo-

---

76) Mon. *καθεκάστην*. 77) Vox *σύνοδον* deest in F. et C. 78) Pro *ἢ* A. habet *ἡ*. 79) Vox *μὲν* deest in A. C. F. 80) Mon. *προσαγγελόμενα*. 81) Vox *περὶ* deest in A. et F. 82) Vox *τε* deest in A. et C. 83) A. *αὐτήν*. 84) *κατηγορηθείη* A. 86) A. *διαπραττόμενος*. 87) Mon. *ἀρχιεπίσκοπον*. 88) Mon. *προσαγγελόμενα*. 89) A. *τε*. 90) Post *ἀπηγορευμέναις* A. et C. addunt *τῶν*. 91) C. *κανόσιν*. 92) F. *κατηγορημένων*. 93) Pro *ὀρθόδοξον* A. et F. habent *ὀρθήν*. 94) *τὶ* deest in A. et F. 95) F. *ἁγιωτάτῳ*.

νίστασθαι δοξολογίαν. ἐν τούτῳ γὰρ καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος διδάσκει, λέγων ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους[96]) πρώτῃ ἐπιστολῇ οὕτως· *Ἐπεὶ ἐὰν εὐλογῇς ἐν*[97]) *πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμὴν τῷ θεῷ ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; ἐπειδή, τί λέγεις, οὐκ οἶδε*[98]). *σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται.* Καὶ πάλιν ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους οὕτως[99]) λέγει· *Καρδίᾳ μὲν γὰρ πιστεύεται*[1]) *εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν.* Διὰ[2]) ταῦτα[3]) τοίνυν προσήκει τὴν ἐπὶ τῇ ἁγίᾳ προσκομιδῇ καὶ τὰς ἄλλας προσευχὰς μετὰ φωνῆς παρὰ[4]) τῶν ὁσιωτάτων ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων προσφέρεσθαι τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, τῷ θεῷ ἡμῶν σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, γινωσκόντων τῶν ὁσιωτάτων ἱερέων, ὡς, εἴπερ τι τούτων[5]) παρίδοιεν[6]), καὶ τῇ φοβερᾷ κρίσει τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπολογήσονται, καὶ οὐδὲ ἡμεῖς ταῦτα γινώσκοντες ἐφησυχάσομεν ἢ ἀνεκδίκητα καταλίπωμεν[7]). κελεύομεν δὲ καὶ τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας, εἴπερ ἀμελούμενόν τι τῶν παρ' ἡμῶν νομοθετηθέντων ἴδοιεν[8]), πρῶτον μὲν κατεπείγειν τοὺς μητροπολίτας καὶ τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους τὰς εἰρημένας συνόδους ποιεῖσθαι, καὶ πάντα πληροῦν, ὅσα περὶ[9]) τῶν συνόδων διὰ τοῦ παρόντος παρεκελευσάμεθα νόμου· εἰ δὲ ἀναβαλλομένους αὐτοὺς ἴδοιεν[10]), τηνικαῦτα μηνύειν ἡμῖν, πρὸς τὸ ἐξ ἡμῶν τὴν προσήκουσαν διόρθωσιν προϊέναι κατὰ τῶν ὑπερτιθεμένων τὰς συνόδους ποιεῖν, ἐπισταμένων αὐτῶν τε[11]) τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν πειθομένων αὐτοῖς τάξεων, ὡς, εἴπερ ταῦτα μὴ παραφυλάξωσιν[12]), ἐσχάταις[13]) ὑποβληθήσονται τιμωρίαις. βεβαιοῦμεν δὲ καὶ διὰ τοῦ παρόντος νόμου ἅπαντα τὰ παρ' ἡμῶν ἐν διαφόροις διατάξεσι[14]) νενομοθετημένα περί τε ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ λοιπῶν κληρικῶν καὶ πρός γε ξενοδόχων καὶ πτωχοτρόφων καὶ ὀρφανοτρόφων καὶ τῶν λοιπῶν, ὅσοι εὐαγῶν οἴκων[15]) προΐστανται. (Epil.) Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ δια τοῦδε[16]) τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ἐνδοξότης διὰ προθεμάτων κατὰ τοὺς συνήθεις[17]) τόπους τῆς βασιλίδος πόλεως προτιθεμένων εἰς γνῶσιν πάντων ἀγαγεῖν σπουδασάτω καὶ καταφανῆ ποιῆσαι τοῖς τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμένοις. *δατ. vii.*[18]) *cl.*[19]) *APR. constān. IMPR. δN. ιῦστι*[20]) *pp. aūg. ANNO XXXVIII*[21]). *POST. cohs*[22]) *BASIL.*[23]) *ϥς. ANNO XUI.*[24])

stolus docet, in priore ad Corinthios epistola sic scribens: *Si in spiritu benedicas, quomodo is, qui locum idiotae obtinet, in tua gratiarum actione amen dicet? quoniam, quid dicas, nescit. Tu quidem pulchre gratias agis, alter autem non aedificatur.* Ac rursus in epistola ad Romanos ita dicit: *Corde quidem creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Propter haec igitur conveniens est, ut preces, quae in sacra oblatione fiunt, reliquaeque clara voce a sanctissimis episcopis et presbyteris domino nostro Iesu Christo, Deo nostro, una cum patre et spiritu sancto offerantur, scientibus sanctissimis sacerdotibus, si quid ex his praetermiserint, terribili iudicio magni Dei salvatorisque nostri Iesu Christi rationes se redditturos, neque nos, his cognitis, conquiescere aut talia impunita relicturos. Iniungimus autem etiam provinciarum praesidibus, si quid eorum, quae a nobis sancita sunt, neglectum viderint, ut primum quidem metropolitanos reliquosque episcopos cogant, ut supra dictas synodos celebrent, omniaque impleant, quae de synodis praesenti hacce lege iussimus; si vero eos moram nectere viderint, tunc id ad nos referant, ut conveniens emendatio horum, qui synodos facere morantur, a nobis fiat, scientibus tamen ipsis magistratibus et cohortibus, quae his obediunt, haec si non observaverint, ultimis suppliciis se subiectum iri. Confirmamus autem etiam hac praesenti lege omnia, quae in diversis constitutionibus de episcopis et presbyteris reliquisque clericis et insuper de xenodochis et ptochotrophis et orphanotrophis et reliquis, qui sacris domibus praesunt, a nobis sancita sunt. (Epil.) Quae igitur nobis placuerunt et sacra hac lege declarantur, gloria tua per edicta locis consuetis regiae civitatis proposita ad omnium notitiam perferre studeto provinciarumque rectoribus manifesta facere. *Dat. VII. Kal. April. Constantinopoli imperatoris domini Iustiniani perpetui augusti anno XXXVII (?) post cons. Basilii V. C. anno XXIII. (?)*

Ἑτέρα διάταξις τοῦ αὐτοῦ, πῶς δεῖ βιοῦν τοὺς μοναχούς.

(Const. 23.) Alia constitutio eiusdem imperatoris de hoc, quemadmodum monachi vivere debeant. Nov. 133.

96) Mon. *Κοριν.* 97) *ἐν τῷ* Cod. A. F. 98) C. *οἶδεν.* 99) A. *οὕτω.* 1) Sic omnes secundaque manus in C. Prima habuerat *πιστεύετε.* 2) *διὰ* deest in A. et F. 3) Mon. *διαταῦτα.* 4) Mon. *περὶ.* 5) Pro *τούτων* A. habet *τῶν.* 6) *παρείδοιεν* C. 7) A. *καταλίπομεν*, C. *καταλείπομεν.* 8) Sic A. F. Contra C. *εἴδοιεν*, Mon. *εἰδοῖεν.* Idem tamen ad marg. *γρ. ἴδοιεν.* 9) Pro *περὶ* tres Paris. *διά.* 10) C. *εἴδοιεν.* 11) C. *τε.* 12) Mon. *περιφυλάξωσιν.* 13) Mon. *αἰσχάταις.* 14) A. *διατάξεσιν*, F. *τάξεσιν.* 15) A. *οἴκων.* 16) Mon. *διατοῦδε*, F. *διὰ τοῦ δέ.* 17) *νόμους καὶ* inserit Cod. A. In reliquis haec desunt. 18) VIII. F. 19) Pro *cl.* Codd. Pariss. tres *k̄.* 20) C. F. *ιυςτ.* 21) Sic. Mon. et A. Verum F. et C. *XXXUIIII.* 22) Sic Mon. — Cod. A. *CONS. N̄ γ ατ.* — Cod. C. F. *CONGN. nat.* 23) C. F. *BASILII*, A. *BISILII.* 23) *anno XXIII.* C. F. A. Hanc anni designationem si non improbamus, de tricesimo septimo imperatoris Iustiniani sermo erit. Vide *Bieneri* historiam Nov. p. 526. Adscribit prima manus in Cod. Mon. *ἐξεφωνήθη ζ. καλανδ. Ἀπριλλ. ἐν Κωνσταντινουπόλ. βασιλείας τοῦ δεσπότου Ἰουστινιανοῦ αἰωνίου αὐγούστου ἔτει λη'. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου βικαρίου καὶ ὑπάτου ἔτει ις'.*

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ τῷ μακαριωτάτῳ ἐπισκόπῳ[25]).

Idem imperator Mcnae beatissimo episcopo.

Ὁ μονήρης[26]) βίος καὶ ἡ κατ' αὐτὸν θεωρία πρᾶγμα ἐστὶν[27]) ἱερὸν καὶ ἐνάγον[28]) αὐτόθεν τὰς ψυχὰς εἰς θεὸν καὶ οὐ μόνον ὠφελοῦν αὐτοὺς τοὺς εἰς τοῦτο παριόντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι[29]) διὰ τῆς αὐτοῦ καθαρότητος καὶ τῆς πρὸς θεὸν ἱκετείας[30]) παρεχόμενον τὴν πρέπουσαν ὠφέλειαν. ὅθεν τοῖς τε πρώην αὐτοκράτορσι τοῦτο διεσπούδασται καὶ ἡμῖν οὐ μετρίως νενομοθέτηται περὶ τῆς αὐτῶν σεμνότητός τε[31]) καὶ κοσμιότητος. ἀκολουθοῦμεν γὰρ τοῖς θείοις κανόσι καὶ τοῖς ἀνωτέροις πατράσιν[32]), οἵπερ ταῦτα ἐνομοθέτησαν, ἐπειδὴ μηδὲν ἀργὸν εἰς ζήτησιν[33]) τῇ βασιλείᾳ κοινὴν ἁπάντων ἀνθρώπων ἐπιστασίαν ἐκ τοῦ θεοῦ παραλαβουσῶν[34]). ἤδη μὲν οὖν ἐγράψαμεν διάταξιν βουλομένην[35]) τοὺς εἰς πλῆθος ὄντας μοναχοὺς ἐν κοινῷ διαιτᾶσθαι κατὰ τὸ τῶν καλουμένων κοινοβίων[36]) σχῆμα καὶ μήτε ἰδίας ἔχειν οἰκήσεις, μήτε περιουσίαν ἀθροίζειν, μήτε βίον ἀμάρτυρον· ἀλλὰ κοινῇ μὲν πάντας σιτεῖσθαι, καθεύδειν δὲ αὐτοὺς[37]) ἐν κοινῷ, καὶ τὸν εὐσχήμονα μεταδιώκειν βίον, καὶ μάρτυρας εἶναι τῆς ἀλλήλων κοσμιότητος καὶ τοὺς δευτέρους[38]) αἰδεῖσθαι τὴν πολιὰν[39]) τῶν ταῦτα ὑποπτευόντων, καὶ ἐξεπίτηδες καὶ ἀγρυπνίαν προσλαμβάνειν, ἵνα μήτι πάρεργον μηδὲν[40]) ἐξ ὕπνου γένηται, μηδὲ[41]) ἀσχήμων θέα τοῖς ἄλλοις[42]), ἀλλ'[43]) ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ κοσμιότητα κἀν τῷ καθεύδειν φυλάττοι. (Cap. 1.) Τινῶν δὲ ἡμῖν προσαγγελθέντων, ἅπερ καὶ[44]) μείζονος καὶ ἀσφαλεστέρου νόμου προσεδεῖτο, εἰκότως καὶ ἐπὶ τὴν παροῦσαν ἀφικόμεθα νομοθεσίαν[45]) εἰς ἐκείνης τελείωσίν τε καὶ ἀναπλήρωσιν, δι' ἧς θεσπίζομεν, μηδένα παντελῶς ἰδίαν ἔχειν οἴκησιν ἢ τὸ καλούμενον κέλλιον[46]), εἰ μὴ μόνος εἴη κατὰ τὸ μοναστήριον, ἑνὶ τυχὸν ἢ δυσὶ[47]) χρώμενος ὑπουργοῖς, καὶ τὸν ἐν θεωρίᾳ τὲ[48]) καὶ ἡσυχίᾳ διαζῇ βίον, ἀλλ' ὅλως[49]), ὄντων πλειόνων ἀνδρῶν, μίαν εἶναι τὴν αὐτῶν συνάλισιν καὶ εὐχομένων καὶ τὰ[50]) τῆς φύσεως ἔργα πραττόντων, ὅπως ἄμεμπτά τε καὶ ἀδιάβλητα καθεστήκοι, καὶ κοινῇ μέν, ὡς εἴρηται, σιτεῖσθαι, κοινῇ δὲ καθεύδειν, καί, εἰ μὲν τοσοῦτον[51]) εἴη τὸ πλῆθος, ὅσον εἰς ἕνα οἶκον χωρεῖσθαι· ἐπείτοιγε δύο τυχὸν ἢ τρεῖς οἴκους εἶναι τοὺς δεχομένους αὐτούς. μηδένα παντελῶς ἴδιον ἔχειν, ἀλλ' ἐν κοινῷ ζῆν νύκτωρ τὲ[52]) καὶ μεθ' ἡμέραν, ἵνα αἱ νύκτες[53]) αὐτοῖς τὴν αὐτὴν ταῖς ἡμέραις ἔχοιεν παρατήρησιν. οὐ γὰρ καθεύδουσιν ἅπαντες ἀεί, ἀλλὰ πρόδηλον, ὡς οἱ μὲν ἐν τῷ[54]) καθεύδειν εἰσίν, οἱ δὲ ἐγρηγόρασιν[55]), καὶ πάντως[56]) ἔσονταί τινες[57]) οἱ τοὺς καθεύδοντας ὑποπτεύοντες. εἰ δέ τινα οἰκήματά ἐστιν ἐν οἱῳδήποτε μοναστηρίῳ ἢ τῶν ὑπὸ τὴν σὴν ὄντων ἁγιωσύνην[58]) εἴτε ἐπὶ τῆς αὐτῆς περιοικίδος, εἴτε παρ' ἡμῶν ᾠκοδομη-

Vita monachica et, quae in ea peragitur, contemplatio, sacra res est, quaeque animos per se ad Deum ducat, neque his tantum, qui se ad eam conferunt, utilis est, verum etiam caeteris omnibus puritate sua et precibus ad Deum dirigendis decentem utilitatem praebet. Unde anteriores quoque imperatores in hac re studium posuerunt, et nos non pauca de eorum honestate dignitateque sancivimus. Sequimur enim sacros canones anterioresque patres, qui haec sanciverunt, quandoquidem nihil non inquirendum est ab imperatoria maiestate, cui communis omnium hominum cura a Deo commissa est. Iam enim constitutionem scripsimus, quae monachos, qui in multitudine versantur, vult secundum formam coenobiorum, uti vocant, in communi vivere neque propria habere habitacula, neque opes cumulare, neque vitam absque testimonio degere, verum una omnes cibum capere unaque dormire honestamque vitam sectari mutuaeque modestiae testes esse, iunioresque revereri canitiem eorum, qui haec observent, ac data opera vigilare quoque, ut neque per somnum facinoris quicquam praeter intentionem fiat, nec inhonestum spectaculum reliquis sit, verum unusquisque honestatem suam etiam per somnum conservet. (Cap. 1.) Verum cum nunciata nobis sint quaedam, quae et maiore et firmiore lege indigebant, merito ad eius rei perfectionem et supplementum ad praesentem quoque legislationem pervenimus, qua sancimus, ut nemini plane separatam habitationem habere liceat, neque cellulam, quae vocatur, nisi forte solus sit in monasterio, qui uno forte vel duobus ministris utatur vitamque in contemplatione et quiete degat; verum omnimodo, si plures sint viri, unus sit horum conventus, et quando orant, et quando naturae opera, quatenus haec nec reprehendi queant et suspicione careant, peragunt, atque una, ut dictum est, cibum sumant, unaque dormiant, modo tanta sit multitudo, quantam una domus capiat; alioquin duo forte vel tres domus sint, quae eos capiant. Nemo vero quisquam proprium aliquid habeat, verum noctu et die una vivant, ut noctes, quantum ad ipsos pertinet, eandem habeant cum diebus observationem. Neque enim omnes semper dormiunt, sed palam est alios quidem dormire, alios vero vigilare, omnique modo (?) fore aliquos, qui dormientes inspiciant. Si vero domus aliquae in qualicunque monasterio sunt vel ex iis, quae sub sanctitate tua constituta sunt, sive quae circum locis habitatis, sive a

25) Ad marginem Mon. *ρν'*. 26) A. *μονήρη*. 27) A. *πρᾶγμά ἐστιν*. 28) C. *ἐνάγιον*, F. *ἐνάγον*. 29) C. *ἅπασιν*. 30) Pro *ἱκετείας* C. F. habent *ἱερατείας*. 31) Vox *τε* in A. deest. 32) Pro *πατράσιν* C. habet *κανόσιν*. 33) A. *ζήτησίν ἐστι*, C. *ζήτησίν ἐστιν*, F. *ζήτησιν ἐστί*. 34) Paris. tres *παραλαβούσῃ*. 35) A. *βουλομένη*. 36) A. *κοινωβίων*. 37) Pro *αὐτοὺς* tres Paris. *πάντας*. 38) Pro *δευτέρους* tres Paris. *νεωτέρους*. 39) Pro *πολιὰν* tres Paris. *πολιτείαν* habent. 40) Mon. *μηδέ*, tres Pariss. *μὴ δέ*. 41) Mon. *μὴ δέ*. Sic et tres Paris. 42) *θέα τοῖς ἄλλοις* in tribus Paris. desunt. 43) A. *ἀλλ'*. 44) *ἅπερ ἄξια καὶ* tres Cod. Paris. 45) F. *νομοθεσίαν ἀφικόμεθα*. 46) F. *κελλίον*. 47) C. F. *δύο*. 48) C. *τε*. 49) Pro *ὅλως* A. habet *ὅλων*. 50) Pro *καὶ τὰ* A. habet *καὶ κατά*. 51) C. *τὸ σοῦτον*. 52) C. *τε*. 53) C. *νυκτες*. 54) Pro *ἐν τῷ* A. habet *τι*. 55) A. *ἐγρηγόρασι*. 56) Pro *πάντες* F. habet *πάντως*. 57) A. C. *ἔσονται τίνες*, F. *εἴσονταί τινες*. 58) Hoc loco collectio 168 Novellarum habet vestigium novae editionis huius Novellae.

μένα, εἴτε παρ᾿ ἑτέρων, ἰδιάζουσαν οἴκησιν ἔχοντα τινῶν μοναχῶν, ταῦτα πᾶσι[59]) τρόποις καθαιρήσεις, ἀνοίξεις τὲ αὐτοῖς τὴν ἀλλήλων πάροδον[60]). τί γὰρ δὴ[61]) εὐλαβηθήσονται τοῦτο πράττοντες, ἅπαξ ἑαυτοὺς ἀναθέντες θεῷ καὶ ἀπειπόντες πρὸς πᾶσαν δημώδη[61b]) δίαιταν; καὶ τοῦτο μὲν ταυτὶ κρατεῖν νῦν τὲ[62]) καὶ εἰς τὸν ἐφεξῆς ἅπαντα βουλόμεθα χρόνον, οὐδενὸς δέ[63]), ὡς εἴρηται, ἔχοντος οἴκησιν ἰδίαν, ἀλλὰ συναθροιζομένων πάντων[64]) καὶ εἰσομένων[65]) τὰ παρ᾿ ἀλλήλων πραττόμενα. πρόδηλον γάρ, ὅτι τοιαῦτα σπεύσουσιν[66]) αὐτὰ καθεστάναι, οἷα παντελῶς ἀνεπίληπτα μενεῖ[67]). καὶ εἴ τις ὀφθείη τοσοῦτον ἀναιδής[68]), ὥστε τολμᾶν ἐπιχειρεῖν παραβαίνειν τῶν νενομοθετημένων[69]), ὁ τῆς μονῆς ἡγούμενος ταῦτα ἐξεταζέτω. βουλόμεθα γὰρ[70]) σφοδροτέραν νυνὶ γενέσθαι τὴν παρατήρησιν, καὶ πρῶτον μὲν μὴ πολλὰς εἶναι τὰς εἰς τὸ μοναστήριον εἰσόδους, ἀλλὰ μίαν ἢ δευτέραν τυχόν, καὶ ἐφεστάναι τῇ πυλίδι ἄνδρας γεγηρακότας καὶ σώφρονας καὶ μεμαρτυρημένους ἐξ ἁπάντων, οἵπερ οὔτε τοῖς εὐλαβεστάτοις μοναχοῖς συγχωρήσουσι[71]) χωρὶς τῆς τοῦ ἡγουμένου γνώμης ἐκφυγεῖν ἐκ[72]) τοῦ μοναστηρίου, ἀλλ᾿ ἔσω τούτους καθέξουσι[73]), τὰ πρὸς θεὸν ζηλοῦντας καὶ μὴ διασπῶντας[74]) ἑαυτούς, μήτε τὰς πράξεις, μήτε τὰς ἐπιτηδεύσεις, οὔτε ἑτέρους τινὰς γίνεσθαι κατὰ τὸ μοναστήριον νύκτωρ τὲ[75]) καὶ μεθ᾿ ἡμέραν[76]) ἐάσωσιν,[76a]) ὅπερ οὐκ ὀρθὴν μένειν τὴν τῶν εὐλαβεστάτων παρασκευάσει δόξαν. ἔστω δὲ ἀκριβεῖ τριγγίῳ περιπεφραγμένον τὸ μοναστήριον, ὥστε μηδεμίαν[77]) ἔξοδον ἀλλαχόθεν πλὴν διὰ τῶν πυλίδων εἶναι.- (Cap 2.) Ἔπειτα κἂν[78]) εἰ μήτις ἐκκλησία κατὰ τὸ μοναστήριον εἴη[79]), μηδὲ[80]) οὕτω προφάσει τῶν ἐκκλησιῶν ἐκφοιτᾶν[81]) ἀδεῶς[82]) καὶ περιπάτους ἀδεῶς ἐκεῖσε ποιεῖσθαι καὶ ἐντυγχάνειν τισίν, οἷς οὐ προσῆκον· ἀλλὰ παραγίνεσθαι μὲν τῷ καιρῷ τῆς ἱερᾶς λειτουργίας ἅμα τῷ ἡγουμένῳ καὶ τοῖς αὐτῶν[83]) πρωτεύουσί τε[84]) καὶ γεγηρακόσι, τῆς δὲ λειτουργίας πληρωθείσης τὸ μὲν μοναχικὸν ἅπαν αὖθις εἰς[85]) τὸ κοινόβιον χωρεῖν, κἀκεῖσε καθίσαι[86]) καὶ τὸν[87]) μέγαν θεὸν τιμᾶν, ταῖς τε[88]) θείαις ἐντυγχάνειν γραφαῖς. πολὺς δὲ ὁ ἱερὸς τῶν τοιούτων βιβλίων χορὸς καὶ δυνατόν ἐστιν ἑκάστῳ τὴν ψυχὴν ἐπανορθοῦν καὶ ἐπάρδειν τοῖς ἱεροῖς· ἅπερ εἰ συνεχῶς ἀναγινώσκοιεν, οὐκ ἄν ποτε σφαλεῖεν οὐδὲ εἰς ἀνθρωπίνας κατενεχθεῖεν μερίμνας. τέσσαρας δὲ ἢ πέντε πρεσβυτέρους ἐκ τῆς αὐτῆς μονῆς εἶναι κατὰ τὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ καθεστῶσαν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν, οἷς ἤδη[89]) πᾶς ἀγὼν διήνυσται κατὰ τὴν ἄσκησιν, καὶ οἵπερ[90]) πρώην χειροτονίας ἠξίωνται τῆς[91]) ἐν τῷ κλήρῳ, πρεσβυτέρων τυχὸν ἢ διακόνων ἢ τῶν ἐφεξῆς ἔχοντες σχῆμα. οὗτοι γὰρ καὶ τοῖς ἀφικνουμένοις ἐντεύξονται καὶ ἐκ τῶν θείων διαλέξονται γραφῶν, καὶ νομίζεσθαι πάντας εἰ-

nobis ipsis aedificatae sunt, sive ab aliis, quae quidem separatam quorundam monachorum habitationem habeant, has omnibus modis tolles, ipsisque aperies viam, qua ad se invicem accedant. Cur enim hoc facere metuant, cum semel se ipsos Deo consecraverint omnique vitae saeculari renunciaverint? Et hoc quidem hic et nunc et omni futuro tempore valere volumus, nemine tamen, ut dictum est, separatam habitationem habente, verum omnibus in unum congregandis sciturisque, quae inter se fiunt. Manifestum est enim operam daturos, ut haec talia sint, quae omni reprehensione careant. Ac si quis in tantum impudentiae procedere visus sit, ut aliquid ex his, quae lege sancita sunt, migrare audeat, abbas monasterii hoc examinato. Volumus enim severior nunc fiat observatio, ac primum quidem ne multi sint ad monasterium aditus, verum unus vel duo forte, portaeque adstent senes atque modesti viri, quique bonum testimonium ab omnibus habeant, qui neque reverendissimis monachis permittant, ut absque abbatis permissu de monasterio aufugiant, verum hos intus detineant, ut, quae Dei sunt, quaerant nec se ipsos, nec actiones suas nec studia distrahant, neque concedant, ut alii qui noctu dieque in monasterio sint, id quod reverendissimis monachis non bonam existimationem conciliet. Esto autem forti muro circumdatum monasterium, ut nullus exitus aliunde, quam per portas adsit. (Cap. 2.) Deinde, etsi nullum templum in monasterio sit, neque sic praetextu templorum sine timore exeant, neque deambulent ibique cum quibusquam, quibus non conveniat, colloquantur; verum tempore sacri ministerii una cum abbate suisque primoribus senibusque adveniant; ministerio autem impleto omnes monachi ad coenobium revertantur ibique sedeant magnoque Deo supplicent sacrasque scripturas legant. Magnus est enim sacer talium librorum chorus, atque cuiusque animum emendare sacrisque eloquiis rigare potest, quos si frequenter legant, nunquam decipientur, neque ad humanas sollicitudines delabentur. Quattuor autem vel quinque presbyteri ex eodem monasterio in sanctissima, quae in monasterio est, ecclesia sint, scilicet qui iam omne totius exercitationis certamen compleverunt, quique iampridem clericali ordinatione digni habiti sunt, presbyterorum forte vel diaconorum vel eorum, qui deinceps sunt, locum obtinentes. Hi enim cum iis, qui adveniunt, colloquentur ac de sacris scripturis disserent, atque efficient, ut omnes tales esse vi-

59) C. πᾶσιν. 60) Tres Paris. παρόδον. Mon. λιπάροδον. 61) Pro δὴ tres Paris. δὴ καὶ habent. 61a) Sic C. F. — A. habet δημόδη. 62) C. τε. 63) Vox δὲ deest in tribus Paris. 64) Tres Paris. ἁπάντων. 65) C. F. εἰσουμένων. — A. ἰσουμένων. 66) Pro σπεύσουσιν A. habet σκευάζουσιν. 67) Pro μενεῖ A. habet μένει. 68) A. et F. ἀναιδεῖς. 69) A. νομοθετημένων. 70) Vox γὰρ in tribus Paris. deest. 71) A. συγχωρήσουσιν. 72) Vox ἐκ deest in trib. Paris. 73) C. καθέξουσιν. 74) C. F. διασπῶντας. — A. διασιωπῶντας, reliqui διασπόντας. 75) Vox τὲ deest in trib. Paris. 76) Mon. μεθημέραν. 76a) Leg. ἐάσουσιν. 77) F. μὴ δὲ μίαν. — A. μηδὲ μίαν. 78) Mon. κἀν, C. κάν. 79) Vox εἴη in A. deest. 80) Mon., A. μὴ δέ. 81) ἐκφυτᾶν A. 82) ἀδεῶς deest in tribus Paris. 83) Pro αὐτῶν A. habet αὐτόν. 84) Mon. προτεύουσί δε, A. προτεύουσι habet sine τε. 85) Vox εἰς in tribus Paris. deest. 86) καθίσαι A. 87) A. τόν τε. Sic et F. C. 88) ταῖς τὲ C. 89) C. F. ἤδη. — A. ἤδει. 90) Pro οἵπερ A. habet εἴπερ. 91) Vox τῆς deest in tribus Paris.

ναι τούτους παρασκευάσουσι[92]) *καὶ φυλάξουσι*[93]), *τὴν νεότητα θρασυνομένην τὲ*[94]) *καὶ τῶν οἰκείων ὅρων ἐξιέναι βουλομένην*[95]), *ὑπὸ τῆς καρτερίας ἐπέχοντες*[96]). (Cap. 3.) *Οὐκ εἰσελεύσεται δὲ οὔτε γυνὴ παντελῶς εἰς ἀνδρικὸν μοναστήριον οὔτε ἀνὴρ εἰς γυναικεῖον προφάσει τελευτήσαντος, κἀκεῖσε γινομένης*[97]) *μνήμης ἢ κατὰ ἄλλην αἰτίαν, καὶ μάλιστα, εἴτις ἀδελφὸν τυχὸν ἢ ἀδελφὴν ἤ τινὰ τῶν*[98]) *ἐκ τοῦ γένους ἔχειν ἐν τῷ μοναστηρίῳ φήσειεν*[99]). *συγγενεῖς*[1]) *γὰρ μοναχοῖς ἐπὶ γῆς οὐκ ἔστι*[2]), *τοῖς γε*[3]) *τὸν ἐν οὐρανοῖς*[4]) *ζηλώσασι βίον. τί γὰρ δὴ καὶ βουλόμενοι τὰς τοιαύτας εἰσόδους ἐποιήσαντο, εἰ μὴ βούλονται*[5]) *πράττειν τὶ τῶν ἀπηγορευμένων; ἐξὸν ὂν καὶ τὰ*[6]) *ἀνδράσι πρέποντα ἐν τοῖς ἀνδρικοῖς μοναστηρίοις ἀνδράσι ποιεῖν καὶ τὰ γυναιξὶν ὁμοίως ἀπονενεμημένα ἐν τοῖς γυναικείοις μοναστηρίοις πράττειν, οὐδενὸς ἐπιμιγνυμένου θατέρῳ*[7]), *οὐδὲ εἴ τις τυχὸν ἀδελφὸς λέγοι εἶναι ἢ ἀδελφὴ ἢ συγγενὶς*[8]) *ἢ ἄλλος. οὐδὲ γὰρ κατὰ ταύτην τὴν πρόφασιν εἰσιέναι συγχωροῦμεν τινί*[9]). *εἰ γὰρ αὐτὰς τὰς ἀρχὰς ἐκκόψαιμεν, καὶ τὴν δι' αὐτῆς τῆς ὁράσεως μὴ κρίνωμεν*[10]) *τῆς ψυχῆς*[11]) *ἀγάπην καὶ τὸν ἐντεῦθεν ὄλισθον κωλύσοιμεν, ἔσται πολλῷ ῥᾷός*[11a]) *τε καὶ εὐκολώτερα*[12]) *ἡ τοῦ κρείττονος*[13]) *βίου κατάστασις. πάντες τοίνυν τῷδε τῷ νόμῳ πειθέσθωσαν, καὶ μήτε ἄνδρες ἀποτιθέσθωσαν ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ ταφάς, μήτε γυναῖκες*[14]) *ἐν ἀνδρικοῖς*[15]) *ἀσκητηρίοις*[16]) *κατορυττέσθωσαν. οὐδὲ γὰρ ἀνδράσι γυναικονίτιδες*[17]) *πρέπουσιν, οὔτε*[18]) *αὖθις ἀνδρῶν ἐν*[17a]) *τοῖς τῶν γυναικῶν καταλόγοις. οὐδὲ ἐντεῦθεν διὰ τοὺς τελευτήσαντας τοῖς περιοῦσι τὰς ἀσχήμονας καὶ ἀρχεκάκους ἐπιμιξίας γίνεσθαι, ἵνα μὴ πάροδος*[19]) *ἐντεῦθεν διὰ τοὺς τελευτήσαντας*[20]) *γίνοιτο τῇ*[21]) *φυσει πρὸς ἑαυτήν, ἃ μὴ θέμις τρυφᾷν τὲ καὶ παίζειν καὶ τὰ οἰκεῖα καταισχύνειν πράγματα, καὶ εὐσεβείας δῆθεν προκαλύμματι καὶ*[22]) *τῷ τῆς ἀσελγείας σχήματι ταῦτα πράττειν, ἅπερ οὐδὲ λέγειν οὐδὲ ἐννοεῖν τοῖς μονήρη βίον ἀσκοῦσιν ἐστὶ*[23]) *καλόν· ἐκείνου ὄντος φανεροῦ, ὡς ἀναγκαῖον καθέστηκε*[24]), *τοὺς ταῖς*[25]) *ταφαῖς ὑπηρετουμένους καὶ μάλιστα τοὺς τὴν κλίνην βαστάζοντας εἰσφοιτᾷν εἰς μοναστήρια. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ἀνδρικοῖς μοναστηρίοις τὸ πρᾶγμα εὔκολόν ἐστιν*[26]), *ἐν δὲ γυναικείοις οὐχ οὕτως διὰ τὴν εἰρημένην ἀπαγόρευσιν*[27]). *θεσπίζομεν τοίνυν, εἴποτέ τι*[28]) *μέλλοι τοιοῦτο*[29]) *γίνεσθαι καὶ θάπτεσθαι ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ* (*ἀνδρὶ γὰρ οὐκ ἐφίεμεν*), *τὰς μὲν εὐλαβεστάτας γυναῖκας ἐν τῷ οἰκείῳ*[30]) *μένειν καταγωγίῳ, μόνην δὲ τὴν θυρωρὸν ἢ τὰς θυρωροὺς καὶ την ἡγουμένην, ἐν οἷς ἴσως αὐτὴ βουληθείη, παρεῖναι τοῖς γενομένοις*[30a]), *καὶ θᾶττον ἐκείνους πράξαντας τὰ περὶ τὴν ὁσίαν νενομισμένα καὶ τὸν τάφον ὀρύξαντας καὶ τὸ σῶμα καλύψαντας, εὐθὺς ἀποχωρεῖν, μήτε θεασαμένους τινὰς τῶν εὐλαβεστάτων γυναικῶν, μήτε παρά τινος αὐτῶν θεαθέντας. ἀλλά μήτε ἄλλην ἐπινοείτωσαν πρόφασιν ἢ ἀν-*

deantur, custodiamque praestabunt, iuventutem audacem terminosque suos egredi volentem satis contineant. (Cap. 3.) Nullo autem modo neque mulier in virile monasterium ingredietur, neque vir in muliebre defuncti eiusque memoriae ibi celebrandae nomine vel ob aliam causam, maximeque, si quis fratrem forte vel sororem vel aliquem ex cognatione in monasterio se habere dicat. Monachis enim cognati in terra non sunt, utpote qui coelestem vitam sectentur. Quid enim volentes tales ingressus faciunt, nisi quid ex his, quae prohibita sunt, facere velint? cum viris ea, quae viros decent, in virilibus monasteriis facere, similiterque mulieribus ea, quae mulieres decent, in muliebribus monasteriis peragere liceat, nullo ex utrisque alteri miscendo, nec, si quis forte fratrem dicat se esse aut sororem aut cognatum aliumve. Neque enim hoc praetextu quibusdam ingredi permittimus. Nam si ipsa principia praeciderimus, éamque, quae aspectu sese insinuat, voluptatem animi non esse statuamus periculumque, quod exinde immineat, prohibeamus, multo facilior propiorque erit melioris vitae adeptio. Omnes igitur huic legi pareant, neque viri in mulierum monasteriis sepeliantur, neque mulieres in virilibus asceteriis terrae mandentur. Neque enim viros gynaecea decent, neque loci, ubi viri separatim degunt, mulierum catalogis conveniunt. Neque exinde propter defunctos his, qui superstites sunt, hae commixtiones indecentes malorumque foecundae fiant, ne via naturae exinde detur propter defunctos ita, ut fas non est, luxuriandi, ludendi resque sacras dehonestandi, ac pietatis velamento in luxuriae modum haec faciendi, quae neque dicere neque cogitare pulchrum est illis, qui solitariam vitam exercitationis causa agunt. In quo illud quidem manifestum est, necesse esse, ut hi, qui sepulturis inserviunt, maximeque hi, qui feretrum portant, in monasteria ingrediantur. Verum in virilibus quidem monasteriis res facilis est, in muliebribus autem non ita propter supradictam prohibitionem. Iubemus igitur, ut, si quid tale fieri contingat sepulturaque in muliebri monasterio procedat (viro enim hoc non concedimus), sanctissimae feminae in habitaculo maneant suo, sola vero ostiaria vel ostiariae atque abbatissa, siquidem velit, iis, quae fiunt, intersint, et illi, simulatque ea, quae in iustis fieri solent, fecerint sepulcrumque effoderint corpusque terra obruerint, statim recedant, neque aliquas ex reverendissimis mulieribus videntes neque ab aliqua ex his visi. Verum neque alium praetextum excogitent vel viri

92) C. et A. *παρασκευάζουσι*. 93) *φυλάξουσιν* C. 94) A. *τε*. 95) *βουλομένων* A. 96) *ἀπέχοντες* A. Sed deest in F. 97) A. *γενομένης*. 98) Pro *τῶν* A. habet *τόν*. 99) F. *φήσειεν*. 1) *συγγένεια* A. F. C. 2) C. *ἔστιν*. 3) Pro *τοῖς γε* A. et F. habent *τοῦ γε*. 4) Tres Paris. *ἐν οὐρανῷ*. 5) F. *βούλωνται*. 6) Pro *τὰ* tres Paris. *τοῖς* habent. 7) Pro *θατέρῳ* A. *θατέρον*, C. F. *θατέρῳ* habent. 8) C. F. *συγγενίς*, A. *συγγενής*. 9) *συγχωροῦμέν τινι* F. 10) C. *μὴ κρίνομεν*, Mon. *μηκρίνωμεν*. 11) A. *ταῖς ψυχαῖς*. 11a) *πολλῷ ῥάων* vir clarissimus *Pomnitz* conicit. 12) C. *εὐκολωτέρα*. 13) *κρείττονος* A. 14) Sic A. Reliqui *γυναίκης*. 15) A. *ἀνδρικῷ*. 16) Pro *ἀσκητηρίοις* F. habet *μοναστηρίοις*. 17) C. F. *γυναικωνίτιδες*, A. *γυναικονίτιδαι*. 17a) Lege *ἀνδρῶνες* pro *ἀνδρῶν ἐν*. Sic et contextus Novellae habet. 18) Pro *οὔτε* A. habet *οὐδέ*. Post statim A. *ἂν* interponit. 19) Mon. *μηπάροδος*. 20) Mon. *τετελευτήσαντας*. 21) Pro *τῇ* A. habet *τά*. 22) *καὶ* in tribus Paris. deest. 23) *ἐστὶν* A. 24) *καθέστηκεν* C. 25) *ταῖς* deest in A. F. 26) A. *εὔκωλον ἐστιν*. 27) *ἀπαγορεύσιν* F., *ἀπαγορεύουσι* A. 28) F. *εἴποτε τί*. 29) A. *τοιοῦτό τι*. 30) *οἶκοι* A. 30a) Leg. *γινομένοις*, ut habet contextus Novellae.

δρες τῶν εἰς γυναικεῖα μοναστήρια παρόδων, ἢ γυναῖκες τῶν ἀνδράσιν ἀφωρισμένων [31]) καὶ προφάσει τῶν περὶ τὴν ὁσίαν πραττομένων (ἃς δὴ μνήμας καλοῦσιν) εἰς τρίτην καὶ ἐνάτην [32]) συνιόντες ἡμέραν, ἢ ἡνίκα τεσσαράκοντα ἐξίκοιεν ἢ καὶ ἐνιαυτός. ἐξὸν ὄν, εἰ μὲν γυναικῶν εἴη τὸ μοναστήριον, γυναῖκας ἅπαντα πράττειν, εἰ δὲ ἀνδρῶν, αὐτοὺς ὁμοίως, καὶ μὴ προφάσει τῶν τοιούτων παρατηρήσεων ἀδοξίαν τινὰ τοῖς εὐαγέσι μοναστηρίοις προστίθεσθαι. (Cap. 4.) Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν τῶν νομοθετουμένων [33]), εἰ μὴ φυλακὴν ἔχοι [34]) τὴν προσήκουσαν, δύναται τηρεῖσθαι προσηκόντως, θεσπίζομεν τὸν κατὰ καιρὸν [35]) ἑκάστου μοναστηρίου προεστῶτα [36]) συνεχῶς ἐποπτεύεσθαι [37]) καὶ περιεργάζεσθαι τὴν ἑκάστου πολιτείαν τὲ [38]) καὶ κατάστασιν, καί, εἴπου τὶ [39]) βραχὺ γένοιτο παρὰ [40]) τὸ πρέπον, τοῦτο εὐθὺς ἐπανορθοῦν καὶ μὴ συγχωρεῖν μείζονα γενέσθαι [41]) τὸν ὄλισθον, μήτε ἀπολέσθαι τὴν ψυχήν, πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἀσκήσεως σωτηρίαν καταφυγοῦσαν. ὁ δέ γε τῶν μοναστηρίων ἔξαρχος (εἴτις εἴη κατὰ τόπον, ὥσπερ ἐπὶ ταύτης [42]) τῆς εὐδαίμονος [43]) πόλεως) ταῦτα περιεργαζέσθω καὶ στελλέτω τοὺς καλουμένους ἀποκρισιαρίους τοὺς αὐτοῦ κατὰ τὰ [44]) μοναστήρια καὶ πυνθανέσθω παρὰ [45]) τῶν γειτόνων, μήπου τὶ [46]) πονηρὸν ἐπί τινος τῶν μοναστηρίων τῶν ἔγγυθεν αὐτῶν γίνεται καὶ ταῦτα πάντα σωφρονιζέτω καὶ τῆς προσηκούσης ἀξιούτω προνοίας. ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς [47]) πόλεως ἑκάστης ἐπίσκοπος τούτου πρόνοιαν τιθέτω, εἴτε πατριάρχης, εἴτε μητροπολίτης, εἴτε τῶν [48]) καθ᾽ ἕκαστον εἴη, καὶ τοὺς εὐλαβεστάτους ἐκδίκους τῆς ἐκκλησίας καὶ οὕτω [49]) στελλέτω [50]) ταῦτα ἀναζητοῦντας [51]) καὶ παραφυλάττοντας καὶ μὴ συγχωροῦντας, μηδ᾽ ὁτιοῦν [52]) ἔξω γίνεσθαι τοῦ προσήκοντος, ἀλλὰ καὶ εἴ τι γένοιτο, θᾶττον [53]) τοῦτο ἐπανορθοῦν. ὁ δὲ ἁγιώτατος πατριάρχης τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως τὰ περὶ τῶν ἐνταῦθα μοναστηρίων ἐξεταζέτω καὶ φύλακας [54]) τοῦ πράγματος τοὺς θεοφιλεστάτους ἐκδίκους τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ οὓς ἂν νομίσειεν ἀκριβεῖς καὶ σεμνοτάτους εἶναι, καταστησάτω, ἵνα, διὰ πλειόνων τῆς φυλακῆς γινομένης, ἔτι μείζων ἡ τήρησις καὶ ἡ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν ἐκδίκησις γίνεται. (Cap. 5.) Δεῖ δὲ ἕκαστον μοναστήριον, ὑπὸ ἡγούμενον τελοῦν, ἔχειν, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, στέλλειν [55]) τοὺς λεγομένους ἀποκρισιαρίους, ἄνδρας γεγηρακότας, καὶ ἤδη τὸν μοναχικὸν ἆθλον [56]) ἀγωνισαμένους [57]) καὶ οὐ ῥᾳδίως τὰς σωματικὰς ἐπηρείας ὑφισταμένους, οἷον [58]) τοῖς αὐτῶν πράγμασι καὶ ταῖς αὐτῶν ἀπασχολοῖντο χρείαις· καὶ οὐ μόνον, εἴπερ ἀνδρῶν εἴη τὸ μοναστήριον, ἀλλ᾽ εἰ καὶ [59]) γυναικῶν τύχοιεν, εἶναι δύο τινὰς ἢ τρεῖς ἄνδρας ἢ εὐνούχους, εἰ δυνατόν [60]), ἢ τῶν γεγηρακότων τὲ [61]) καὶ σωφροσύνῃ [62]) μεμαρτυρημένων, οἵπερ τὰ πράγματα αὐταῖς πράξουσι καὶ τὴν ἄρρητον αὐταῖς διαδώσουσι κοινωνίαν, ἡνίκα τούτου καιρὸς εἴη. εἰ δὲ περί τινος τοῦ μοναστηρίου χρείας ἢ εἰς

in muliebria monasteria ingrediendi, vel mulieres in ea, quae viris deputata sunt, praetextu etiam eorum, quae in exsequiis fiunt (quas memorias vocant) in tertium nonumque diem convenientes, vel, cum quadraginta dies praeterierint vel annus: cum liceat, si quidem muliebre sit monasterium, mulieribus omnia agere; sin autem virile, viris similiter, neque occasione eiusmodi observationem malam quandam existumationem sanctis monasteriis conciliare. (Cap. 4.) Quoniam vero nihil eorum, quae sanciuntur, servari potest, nisi ita, ut decet, custodiatur, sancimus, ut, qui cuique monasterio pro tempore praeest, assidue hos observet et curiose in cuiusque statum vitamque inquirat, ac, si forte exiguum aliquid contra id, quod decorum est, commissum sit, hoc statim emendet, neque committat, ut maior lapsus fiat animaque pereat, quae ad salutem per exercitationem consequendam confugit. Monasteriorum autem praesul (si quis in illo loco sit, sicuti est in hac felici civitate) in haec curiose inquirat, suosque apocrisiarios, qui vocantur, in monasteria mittat, vicinos etiam percontetur, num forte mali quiddam in aliquo ex monasteriis, quae in vicinia sunt, committatur, atque haec omnia castiget et conveniente providentia dignetur. Verum etiam cuiusque civitatis episcopus huius rei curam gerat, sive patriarcha sive metropolitanus sive alius sit, reverendissimosque ecclesiae defensores mittat, qui in haec inquirant eaque custodiant, neque quidquam adversus ea, quae decent, fieri committat, sed et, si quid factum sit, celerius emendent. Sanctissimus autem patriarcha huius felicis civitatis ea, quae ad monasteria hic sita pertinent, similiter examinet, eiusque rei custodes Dei amantissimos defensores sanctissimae magnae ecclesiae, et, quoscunque diligentes honestissimosque putaverit, constituat, ut, custodia a pluribus praestita, maior sit observatio peccatorumque vindicta. (Cap. 5.) Quodcunque autem monasterium, quod sub abbate constitutum est, habere oportet, ut antea diximus, quos mittat apocrisiarios, qui vocantur, viros aetate provectos, quique monasticam exercitationem iam peregerunt, neque facile corporis impetus patiuntur, utpote qui rebus eorum utilitatibusque occupati teneantur. Neque tantum, si virorum sit monasterium, verum etiam, si mulierum, duo aliqui viri sint vel tres vel eunuchi, si id fieri potest, vel ex senibus, qui bonum castitatis testimonium habeant, qui negotia earum peragant et ineffabilem communionem, cum tempus est, ipsis distribuant. Si vero de necessitate aliqua monasterii, vel eius, quae ad unam ex reverendissimis

31) ἀφορισμένων A. 32) ἐννάτην A. 33) Tres Paris. νομοθετούμενον. 34) A. ἔχει. 35) Mon. κατακαιρόν, F. κατὰ καιρούς. 36) περιεστῶτας C. F. 37) Tres Paris. ἐποπτεύειν. 38) τε C. F., τὲ deest in A. 39) εἴπου τι C. F., εἴπου sine τι A. 40) Sic tres Paris.; Mon. περί. 41) γενέσθαι μείζονα F. 42) Vox ταύτης in F. deest. 43) F. εὐδαίμονος ταύτης. 44) A. C. τὰ non habent. 45) καὶ παρὰ Paris. tres. 46) τι C. F. 47) Vox τῆς deest in tribus Paris. 48) Pro τῶν A. habet τόν. 49) A. οὕτως. 50) στελλέσθω A. C. 51) A. ἀναζητῶντας. 52) Mon. μηδ᾽ ὅτιοῦν, A. μηδ᾽ ὅτι οὖν, C. μὴ δ᾽ ὅτι οὖν. 53) Pro θᾶττον A. habet θοῦν. 54) φυλακὰς A. 55) Tres Paris. στέλλειν, Mon. τελεῖν. 56) A. ἄθλον. 57) Pro ἀγωνισαμένους A. διηνυσαμένους habet, C. F. διανυσαμένους. 58) Pro οἷον tres Paris. οἵ. 59) εἴπερ καὶ A. 60) δυνατὸν tres Paris., Mon. δυνατῶν. 61) τε C. 62) καὶ ἐπὶ σωφροσύνῃ tres Paris. — Mon. ἐπὶ omittit.

μίαν τῶν εὐλαβεστάτων ἀσκητριῶν ἀναφερομένης εἰπεῖν τί[63]) τῶν ἀναγκαίων βούλοιντο, ἐντεύξονται τῇ ἡγουμένῃ καὶ ἑτέρᾳ παντελῶς οὐδεμιᾷ[64]) τῶν γυναικῶν τῶν εἰς τὸ μοναστήριον καὶ τοῦτο διὰ τῶν εὐλαβεστάτων θυρωρῶν πράττοντες. δεῖ γὰρ τοιαύτας τινὰς καὶ[65]) ἐπὶ τῆς θύρας τετάχθαι, αἵπερ ὁμοίως τὰς εἰσόδους τε καὶ ἐξόδους τὰς εἰς τὸ μοναστήριον ἐποπτεύσαιεν καὶ τὰς ἐξόδους κωλύσουσι[66]) καὶ ἀβάτους ἀνδρῶν τὰς[67]) εἰσόδους, πλὴν τῶν ἀποκρισιαρίων, καταστήσουσιν. οἱ δὲ ταῖς θυρωροῖς τε[68]) ἐντεύξονται καὶ ἐροῦσι[69]) τὴν ἑαυτῶν ἄφιξιν· αἱ δὲ ἡγούμεναι δι' αὐτῶν μανθάνουσαί τε καὶ κατιοῦσαι τούτοις ἐντεύξονται, καὶ αὐταὶ[70]) δὲ ἀνύσουσιν[71]) ἐπικρίνασαι τὰ περὶ τῆς αὐτῶν διοικήσεως ἢ τῆς χρείας, ἐφ' ἣν παραγεγόνασιν[72]). καὶ οὕτως καὶ τὰ ἀνθρώπινα πραχθήσεται καλῶς καὶ ἡ σωφροσύνη διαμενεῖ πανταχόθεν ὑπ'[73]) οὐδενὸς πειραζομένη κακοῦ. εἰ δέ τις ἁμάρτοι (καὶ γὰρ πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα καὶ οὐκ ἄν τις δύναιτο τὴν φύσιν οὕτως ἐπισχεῖν, ὡς ἁμαρτάνειν μηδέν. τοῦτο γὰρ ἴδιον ἐστὶν[74]) μόνου θεοῦ), τούτου μετρίου μὲν ὄντος τοῦ πράγματος καὶ νουθετεῖν καὶ καθείργειν καὶ μετανοίας αὐτῷ διδόναι καιρόν, ἵνα καλλίω τάξιν λαβὼν[75]) αὖθις ἐπανέλθοι πρὸς ἑαυτόν, καὶ μηδ' οὓς[76]) ἤδη καταβεβλημένους ἀπολέσειεν[77]) πόνους. εἰ δὲ μείζων ὁ τοῦ πταίσματος εἴη τρόπος, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐπανορθώσεως εἶναι, καὶ αὖθις νουθεσίαν σφοδροτέραν καὶ μετάνοιαν ἰσχυρὰν ἀπαιτεῖν. καὶ εἰ μὲν ἰσχύσειεν[78]) τούτοις τοῖς τρόποις σῶσαι τὸν ὀλισθὸν ἀρχόμενον (τοῦτο καὶ ἐπὶ γυναικῶν ἀσκουσῶν καὶ ἀνδρῶν φαμέν), χάριν εἰδέναι τῷ μεγάλῳ θεῷ καὶ ἐν οὐρανῷ γίνεσθαι χαρὰν ταῖς ἀγγελικαῖς εἰπόντι δυνάμεσιν, ἡνίκα τὶς σωθείη τῶν ἁμαρτανόντων[79]). εἰ δὲ κρεῖττον[80]) ἢ κατὰ θεραπείαν τὰ πραττόμενα[81]), τηνικαῦτα[82]) καὶ ἐξωθεῖν αὐτὸν τοῦ μοναστηρίου, ὅπως ἂν ἐκδοὺς ἑαυτὸν ἐκ τῶν καλλιόνων τοῖς χείροσιν[83]) αὐτὸς τῆς ἑαυτοῦ κακίας ἀπολαύσειεν[84]) μόνος, καὶ μὴ ἡ αἰτία τῶν αὐτοῦ κακῶν καὶ ἑτέρῳ προσαπομάξηται[85]), ὥσπερ τὰ τῶν λοιμωττόντων[86]) καὶ ἀθεράπευτα νοσούντων βοσκήματα. οὐ γὰρ ἡ βασιλεία περιόψεται τούτων ἀμελουμένων, οὐδὲ ἀφέξεται τῆς ἀγανακτήσεως κατὰ τοῦ ἡγουμένου, οὐδὲ κατὰ τοῦ τῶν τόπων[87]) ἐπισκόπου καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν[88]) ἐκκλησιεκδίκων, εἰ μὴ ταῦτα τηροῖεν, ὡς ἀναγκαίας οὔσης καὶ τῇ βασιλείᾳ τῆς[89]) τοῦ πράγματος ἐπιμελείας. εἰ γὰρ καὶ ἐκεῖνοι καθαραῖς ταῖς χερσὶ[90]) καὶ γυμναῖς ταῖς ψυχαῖς ὑπὲρ τοῦ πολιτεύματος εὐχὰς προσαγάγοιεν[91]) τῷ θεῷ, πρόδηλον, ὡς καὶ τὰ στρατεύματα ἕξει καλῶς καὶ αἱ πόλεις εὐσταθήσουσι[92]) (θεοῦ ἵλεώ τε[93]) καὶ εὐμενοῦς καθεστῶτος, πῶς οὐκ ἔσται πάντα μετὰ πάσης εἰρήνης καὶ εὐσταθίας[94]) καὶ εὐθηνίας[95])), καὶ ἡ γῆ

ascetriis spectet, necessarii quid dicere velint, cum sola abbatissa neque cum alia omnino ulla ex feminis, quae in monasterio sunt, colloquantur, etiam hoc per reverendissimas ostiarias perficientes. Quasdam enim ex illis etiam ad ianuas constitui oportet, quae similiter ingressus et egressus, qui in monasterio fiunt, observent egressusque prohibeant, ingressusque viris inaccessibiles, exceptis tamen apocrisiariis, reddant. Hi vero cum ostiariis loquantur seseque advenisse dicant; abbatissae autem, cum haec cognoverint, descendent cum illisque colloquentur, et ipsae vero haec perficient, de eorum administratione vel necessitate, ob quam advenerunt, iudicium ferentes. Atque ita etiam humanae res bene gerentur castitasque ubique servabitur, a nullo malo tentanda. Si quis vero deliquerit (multa enim sunt humana, nec quisquam facile possit naturam continere, ut nihil delinquat; hoc enim solius Dei est), eum, siquidem haec res exigua est, et admoneat et coerceat tempusque poenitentiae illi concedat, ut in ordinem redactus ad se redeat, neque labores, quos iam impendit, amittat. Quodsi gravius sit delictum, pro peccati ratione etiam cura emendationis adhibeatur, itemque severior admonitio magnaque poenitentia exigatur. Ac, si quidem his modis eum, qui labi coeperit, servare valeat (hoc autem tam de feminis sanctimonialibus, quam de viris dicimus), gratiam magno Deo habeat, qui in coelo quoque potestatibus angelicis gaudium parari dixerit, si qui ex his, qui delinquunt, servabitur. Si vero maior res, quae geritur, sit, quam, ut curari possit, tunc ipse ex monasterio expellatur, ut, quum semetipsum a melioribus ad peiora contulerit, ipse malitia sua fruatur solus, neque malorum suorum causa ad aliosqne quoque contagio perveniat, veluti in pestilentibus iumentis insanabiliterque aegrotantibus fieri solet. Neque enim imperator haec, cum negligantur, negliget, neque ab indignatione contra abbatem contrave loci episcopum eosque, qui sub eo sunt, defensores ecclesiae sese abstinebit, nisi haec servent, utpote cum huius rei cura etiam imperatori sit necessaria. Etenim si illi puris manibus purisque animis pro republica preces Deo offerant, manifestum est et exercitus bene sese habituros et civitates in flore futuras, (cum enim Deus propitius et benevolus sit, quomodo non omnia summa pace, bono ordine, legumque aequabilitate plena erunt) ter-

---

63) τι C. 64) Mon., tres Par. οὐδὲ μιᾷ. 65) καὶ in tribus Paris. deest. 66) κωλύσουσιν C. 67) τὰς deest in tribus Paris. 68) C. τε. 69) καὶ αἱροῦσι A. 70) αὗται A. 71) ἀνοίσουσιν A. 72) παραγεγόνασι A. F. 73) Pro ὑπ' tres Paris. habent ὑπό. 74) ἰδιόν ἐστι C., ἴδιον ἐστὶ A. F. 75) λαβῶν Mon. 76) Pro μηδ' οὓς A. habet μὴ τούς; C. et F. μὴ δὲ τούς, ex quo secunda manus efficit καὶ μὴ δέ τις. Recte μὴ τούς. Si μηδ' οὓς conserves, vereor, ne legendum sit μηδ' οὓς ἔχει. 77) C. F. ἀπολέσειε. 78) F. ἰσχύσειε, A. ἰσχύσει ἐν. 79) ἁμαρτώντων C. F., ἁμαρτωλῶν A. 80) A. κρείττονα. 81) πράγματα pro πραττόμενα tres Paris. 82) τηνικαῦτα γένηται tres Paris. 83) A. χείρωσι. 84) ἀπολαύσειε A. 85) Pro προσαπομάξηται A. habet προσώπῳ μάξηται. 87) Pro τοῦ τῶν τόπων F. habet τὸν τόπον. 88) Pro ὑπ' αὐτὸν A. habet ὑπ' αὐτοῦ. 89) Pro τῆς A. habet αὐτῆς. 90) C. χερσίν. 91) A. προσαγάγοι ἐν. 92) C. εὐσταθήσουσιν. 93) C. F. ἱλεώ τε, A. ἱλέω τε. 94) καὶ εὐσταθίας desunt in tribus Paris. 95) εὐθηνείας tres Paris.

τὲ[96]) ἡμῖν οἴσει καρπούς, καὶ ἡ θάλαττα[97]) τὰ οἰκεῖα δώσει, τῆς ἐκείνων εὐχῆς τὴν εὐμένειαν τοῦ θεοῦ πρὸς πᾶσαν[98]) πολιτείαν ἀναγούσης[99]). ἀλλὰ καὶ αὐτό γε τὸ κοινὸν σχῆμα τῶν ἀνθρώπων αἰδεσιμώτερον ἔσται καὶ ζήσει[1]) κάλλιον, τὴν ἐκείνων[2]) αἰσχυνόμενον καθαρότητα. ὥστε μία σύμπνοια γενήσεται, πάντων ὁμοῦ ἀντὶ τῆς κακίας πάσης τῶν καλλιόνων τὲ καὶ ὁσιωτέρων[3]) ἐπιτηδευμάτων ἀντεισαγομένων τὲ[4]) καὶ ἐμπρεπόντων τοῖς πράγμασιν, ὅπερ ἡμεῖς ἐπιζητοῦντες πρᾶγμα πράττομεν, ὥσγε νενομικαμεν[5]), χρηστόν. (Cap. 6.) Κἀκεῖνό γε μὴν[6]) πᾶσι φυλάττεσθαι[7]) βουλόμεθα τρόποις, ὥστε, εἰ φανείη τὶς[8]) τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν εἴς τι τῶν καπηλείων ἀναστρεφόμενος, τοῦτον εὐθὺς παραδίδοσθαι τοῖς τῶν τόπων ἐκδίκοις ἢ ἐνταῦθα τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις τῶν ἱερῶν πραιτωρίων[9]), σωφρονίζεσθαί τε διελεγχόμενον, μηνύεσθαι[10]) τοῦτο[11]) τῷ ἡγουμένῳ, ὥστε αὐτὸν ἐξελαύνεσθαι τοῦ μοναστηρίου τὸν ταῦτα πλημμελήσαντα, οἷα τὸν ἐν αἰσχύνῃ βίον τῆς ἀγγελικῆς ταύτης καταστάσεως ἀλλαξάμενον. δεῖ γὰρ διπλοῦν τοῦτο τὸ ἔργον τοῖς μοναχοῖς καθεστάναι (ἅπερ καλεῖν ἐργόχειρα), μελετᾶν καὶ ἐργάζεσθαι. διάνοια γὰρ μάτην σχολάζουσα οὐδὲν τῶν ἀγαθῶν ἀποτέκοι. ὑπὲρ τούτων δὲ τόνδε τίθεμεν τὸν νόμον ἐπί τε ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως κρατοῦντα, ἐπί τε τῶν ἐθνῶν ἁπάντων. καὶ γὰρ δὴ πρὸς ἕκαστον ὁσιώτατον[12]) τῶν πατριαρχῶν καταπέμπομεν αὐτὸν ἐπ' ἀσφαλείᾳ τὲ[13]) καὶ φυλακῇ τῇ προσηκούσῃ· οἱ δὲ ὑπὸ[13a]) τοὺς ὑφ' ἑαυτοὺς μητροπολίτας[14]) ἐκπέμψουσιν· ἐκεῖνοι δὲ τοῖς ἄλλοις[15]) ἅπασι[16]) διαδώσουσιν[17]) ἐπισκόποις, καὶ διὰ τῶν ἐπισκόπων ταῦτα[18]) τοῖς εὐλαβεστάτοις μοναχοῖς καὶ τοῖς ἡγουμένοις αὐτῶν γενήσεται φανερά. δίδομεν δὲ τὴν τοῦ πράγματος παρατήρησιν[19]) οὐ μόνον[20]) τῷ ἡγουμένῳ μονῆς ἑκάστης οὐδὲ τῷ θεοφιλεστάτῳ[21]) ἐπισκόπῳ οὐδὲ τοῖς ὁσιωτάτοις μητροπολίταις, οὐδὲ τοῖς ἁγιωτάτοις πατριάρχαις, ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις τῶν ἱερῶν πραιτωρίων, ἵνα, εἴ τινος τὸ πρᾶγμα δεηθείη σφοδροτέρας ἐπανορθώσεως, μανθάνοντες παρὰ τῶν ὁσιωτάτων[22]) ἀνδρῶν ἐπεξίοιεν[23]), ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις τοῖς ἐκείνων ἄρχουσι[24]), πρότερον παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τὸ πρακτέον μανθάνουσιν[25]). καὶ εἴη[26]) διὰ πάντων καὶ τοῖς ἱεροῖς κανόσι[27]) καὶ τοῖς ἡμετέροις νόμοις καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀνεύθυνα τὰ πρὸς τὸν[28]) θεόν, καὶ πρὸ ἁπάντων τῇ βασιλείᾳ, ὡς οὐδενὸς τῶν θειοτέρων καὶ τῶν φυλάττεσθαι δικαίων[29]) ἀμελουμένων, ἀλλ' ἡμῶν διὰ πάντων σπευσάντων τὴν κοινὴν πολιτείαν τῆς τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φιλανθρωπίας ἀπολαύειν διὰ τῆς τῶν εὐλαβῶν ἀνδρῶν καθαρότητος, ἣν[30]) φυλάξουσι καὶ μοναχοὶ καὶ κληρικοὶ καὶ[31]) ἐπίσκοποι, μείζους τὲ καὶ ἐλάττους, τῶν ἱερῶν μεμνημένοι[32]) κανόνων, τῶν τε

ramque nobis fruges laturam mareque sua daturum, illorum precibus Dei benevolentiam toti civitati conciliantibus. Verum et ipse communis hominum status maiorem reverentiam habebit, meliusque vivet, cum illorum puritatem revereatur. Itaque una omnium consonantia erit, cum pro omni malitia meliora sanctioraque studia introducantur, cum rebusque conveniant. Quod quum quaeramus, rem, uti opinati sumus, utilem facimus. (Cap. 6.) Illud quoque omnibus modis servari volumus, ut, si quis ex reverendissimis monachis in aliqua ex cauponis versari dicatur, hic statim defensoribus civitatis tradatur, aut hic gloriosissimis sacrorum praetoriorum praefectis, convictusque castigetur, idque abbati indicetur, ut monasterio eum, qui haec deliquit, expellat, utpote qui inhonestam vitam cum angelico hoc statu commutaverit. Duplex enim hoc opus monachos agere oportet (quae manuaria opera vocari possunt), ut meditentur, ac laborent. Mens enim otiosa nihil boni pariat. De his autem hancce legem ponimus, quae tam in regia hac civitate, quam etiam inter omnes gentes valeat. Ad unumquemque enim sanctissimum patriarcham eam mittimus, ut diligenter, et, prout decet, custodiatur, hi autem ad metropolitanos, qui sub ipsis constituti sunt, illam mittent; illi autem cum reliquis omnibus episcopis communicabunt, perque episcopos haec reverendissimis monachis abbatibusque eorum manifesta fient. Huius vero rei observationem non tantum abbati cuiusque monasterii, nec Dei amantissimo episcopo, nec sanctissimis metropolitanis, neque sanctissimis patriarchis iniungimus, verum hic quidem gloriosissimis praefectis sacrorum praetoriorum, ut, si res severiore quadam censura eguerit, hi ea de re a piissimis viris edocti, eam exequantur; in provinciis autem praesidibus earum, qui prius tamen id, quod faciundum est, ex Dei amantissimis episcopis cognoscant. Itaque per omnia tam per sacros canones, quam per nostras leges in provinciis quoque omnia, quae ad Deum referuntur, sint inculpata et ante omnia per imperatorem, cum nihil divinarum rerum earumque, quae servari iustum est, a nobis negligatur, verum nos per omnia operam demus, ut communis respublica magni Dei salvatorisque nostri Iesu Christi humanitate per reverendissimorum virorum puritatem perfruatur, quam et monachi et clerici et episcopi maiores et minores servabunt, sacrorum canonum nostrarumque le-

---

96) τε A. 97) θάλασσα A. 98) F. sic habet: πρὸς πᾶσαν τὴν εὐμένειαν τοῦ θεοῦ. 99) A. ἀγούσης. 1) ζήσει tres Paris., Mon. ζήσῃ. Recte. 2) ἐκείνῳ A. 3) ὁσιοτέρων C., οὐσιωτέρων A. 4) C. F. τε. 5) Sic A.; reliqui νενομήκαμεν. 6) κακεινόγε μὴν C. 7) φυλάττεσθαι πᾶσι F. 8) τις C. 9) πραιτορίων C. 10) καὶ μηνύεσθαι C. 11) A. et F. habent τοῦτο, reliqui τούτῳ. 12) Vox ὁσιώτατον in tribus Paris. deest. 13) τε A. C. 13a) Pro ὑπὸ leg. πρός, ut habet contextus Novellae. 14) Tres Paris. ὑφ' ἑαυτοὺς τεταγμένους μητροπολίτας. 15) Pro ἄλλοις A. habet ὅλοις. 16) ἅπασιν C. F. 17) διαδώσουσι Mon. 18) Vox ταῦτα deest in F. Contra tres Paris. post ἐπισκόπων addunt ἅπαντα. 19) Mon. περιτήρησιν. 20) Pro μόνον F. habet μόνων. 21) θεωφιλεστάτῳ tres Paris. 22) ὁσίοιν A. C. 23) ἐπεξοῖεν C. F. 24) C. ἄρχουσιν. 25) μανθάνουσιν C. 26) εἴη deest in A. C.; reliqui habent ᾖ. 27) κανόσιν C. 28) Vox τὸν deest in A. 29) Paris. A. C. δικαίως. In F. verba φυλάττεσθαι δικαίων ἀμελουμένων, ἀλλ' ἡμῶν διὰ πάντων desunt. 30) Pro ἣν A. habet ᾗ. 31) Vox καὶ in A. deest. Idem καὶ κληρικοὶ καὶ μοναχοί. 32) μεμνημένοι A., μεμνημένων reliqui.

ἡμετέρων νόμων καὶ διατάξεων τῶν περὶ τούτου γεγραμμένων, οὓς κρατεῖν καὶ κυρίους εἶναι διὰ τοῦ παρόντος θεσπίζομεν νόμου. (Epil.) Ἡ τοίνυν σὴ μακαριότης τὰ παραστάντα[33]) ἡμῖν καὶ[34]) διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου γινώσκουσα ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω. *Δᾶτ. ψιι.* ......[35])

gum et constitutionum, quae de hoc scriptae sunt, memores, quae quidem ut valeant rataeque sint, hac praesenti lege sancimus. (Epil.) Tua igitur beatitudo ea, quae nobis placuerunt hacceque sacra lege manifestantur, exequi studeat. *Dat. VII.* ......

Nov. 120.

Ἄλλη διάταξις περὶ ἐκκλησιῶν[36]).

Πολλῶν καὶ διαφόρων νόμων ἐπὶ ταῖς ἐκποιήσεσι[37]) καὶ ἐμφυτεύσεσι καὶ μισθώσεσι καὶ τῇ λοιπῇ διοικήσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων φοιτησάντων συνείδομεν ἅπαν τῷ παρόντι περιλαβεῖν[38]) νόμῳ. (Cap. 1.) Θεσπίζομεν τοίνυν, μηδεμίαν[39]) ἔχειν ἄδειαν τοὺς διοικοῦντας πράγματα[40]) τῆς κατὰ τὴν βασιλίδα ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας ἢ ὀρφανοτροφείου ἢ ξενοδοχείου ἢ νοσοκομείου ἢ ἄλλου εὐαγοῦς οἴκου ἐν τῇ βασιλίδι πόλει ἤτοι τῇ ταύτης ἐνορίᾳ τυγχάνοντος (ἐξῃρημένων μόνων[41]) τῶν εὐαγῶν[42]) μοναστηρίων) πιπράσκειν[43]) ἢ δωρεῖσθαι ἢ ἐναλλάττειν ἢ ἐπὶ ἀντιδώρῳ[44]) διδόναι ἢ οἱῳδήποτε ἄλλῳ τρόπῳ ἐκποιεῖν πρᾶγμα ἀκίνητον ἢ πολιτικὴν σίτησιν ἢ γεωργικὸν ἀνδράποδον, εἰ μὴ[45]) πρὸς βασιλικὸν οἶκον ἡ ἀνταλλαγὴ μόνη γένηται. ἀλλ' οὔτε[46]) παροικικῷ[47]) δικαίῳ δίδοσθαί τι[48]) συγχωροῦμεν. τὰς δὲ ἐμφυτεύσεις παρὰ τῆς εἰρημένης ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως καὶ τῶν μνημονευθέντων εὐαγῶν οἴκων γίνεσθαι κελεύομεν ἐπί τε τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τοῦ λαμβάνοντος καὶ ἄλλων δύο ἐφεξῆς κληρονόμων, μὴ πλέον ἕκτης[49]) μοίρας τοῦ ἐφεστῶτος[50]) κανόνος συγχωρουμένου τῷ τὴν ἐμφύτευσιν κομιζομένῳ[51]). περὶ δὲ διαφερόντων[52]) προαστείων[53]) τῇ[54]) ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ[55]) ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς εἰρημένοις εὐαγέσιν[56]) οἴκοις τοῖς ἐπὶ τῆς βασιλίδος πόλεως ἢ τῆς αὐτῆς περιοικίδος οὖσιν[57]) κελεύομεν, εἰ μὲν τὰ τοιαῦτα προάστεια[58]) πρόσοδον ἔχει, ἐπὶ ὁλοκλήρῳ τῷ κανόνι παρὰ τῶν διοικούντων τοὺς αὐτοὺς εὐαγεῖς τόπους εἰς ἐμφύτευσιν ταῦτα κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον τῷ λαμβάνοντι καὶ ἄλλαις δύο[59]) διαδοχαῖς δίδοσθαι, καὶ μηδένα παντελῶς[60]) κουφισμόν, ἀλλὰ καὶ προσθήκην γίνεσθαι. εἰ δὲ μὴ ἔχει τὰ αὐτὰ προάστεια τινὰ παντελῶς πρόσοδον, ἄδειαν παρέχομεν τοῖς διοικηταῖς τῶν εὐαγῶν τόπων, ἐπί τινι ποσότητι ταῦτα, ὡς προείρηται, εἰς[61]) ἐμφύτευσιν διδόναι. εἰ δὲ συμβαίη οἱονδήποτε[62]) πρᾶγμα ἔκ τινος τῶν εἰρημένων εὐαγῶν τόπων ἐμφυτευτικῷ δικαίῳ διδόμενον ἢ εἰς βασιλικὸν οἶκον ἢ εἰς τὸ θεῖον ἡμῶν ταμιεῖον, ἢ εἰς πόλιν τινὰ ἢ εἰς βουλευτήριον ἢ εἰς ἄλλον τινὰ εὐαγῆ οἶκον περιελθεῖν, ἄδειαν παρέχομεν τοῖς διοικηταῖς τῶν εὐαγῶν τόπων, ἀφ' ὧν ἐξ ἀρχῆς ἡ ἐμφύτευσις γέγονεν, ἡνίκα περιέλθῃ[63]) εἰς ἓν τῶν εἰρημένων προσώπων ἡ τοιαύτη ἐμφύτευσις, φανε-

Alia constitutio de ecclesiis.

Cum multae ac variae leges de alienationibus et emphyteusibus et locationibus et reliqua ecclesiasticarum rerum administratione latae sint, totum hoc praesenti lege complecti apud animum nostrum constituimus. (Cap. 1.) Sancimus igitur, ut illis, qui res sanctissimae magnae ecclesiae, quae in hac regia urbe est, vel orphanotrophii, vel xenodochii, vel nosocomii, vel alius venerabilis domus, quae in hacce regia urbe sive in eius vicinia sita est (exceptis solis venerabilibus monasteriis), administrant, licentia non sit rem immobilem vel panem civilem vel rusticum mancipium vendendi aut donandi aut permutandi aut sub remunerationis lege dandi vel quocunque alio modo alienandi, nisi cum regia solum domo permutatio fiat; sed nec colonario iure elocari quicquam concedimus. Emphyteuses autem a dicta sanctissima maiore ecclesia regiae urbis dictisque sacris domibus fieri iubemus in persona eius, qui accipit, aliisque duobus, qui deinceps veniunt, heredibus, ut non plus, quam sexta pars canonis iam constituti illi, qui emphyteusin accipit, remittatur. De suburbanis vero, quae ad sanctissimam magnam ecclesiam dictasque venerabiles domos, quae in regia urbe vel in eius vicinia constitutae sunt, pertinent, iubemus, si quidem talia suburbana reditum habeant, ut sub integro canone ab illis, qui eadem sacra loca administrant, haec supradicto modo ei, qui accipit, aliisque duobus successoribus in emphyteusin dentur, neque ulla omnino remissio, sed additamentum potius fiat. Sin autem eadem suburbana nullum plane reditum habeant, administratoribus sacrorum locorum potestatem damus, ut sub certa quantitate haec, ut supra dictum est, in emphyteusin dentur. Si vero contigerit, ut qualiscunque res ex aliquo supradictorum venerabilium locorum emphyteutico iure data vel ad imperialem domum vel ad sacrum nostrum aerarium, vel ad aliquam urbem vel ad curiam vel ad aliam quamcunque sacram domum perveniat, licentiam damus administratoribus horum venerabilium locorum, a quibus ab initio emphyteusis constituta est, quando ad unam ex su-

33) Pro *παραστάντα* A. habet *παρόντα*. 34) Vox *καὶ* deest in tribus Paris. 35) Reliqua ex subscriptione desunt in Mon. — A. *δα. τ̄ ψ̄ι̅.* Sic et C. et F. 36) Ad marginem Mon. *νεαρά. ρκ'.* a prima manu ascriptum est. 37) C. *ἐκποιήσεσιν*. 38) A. *περιβαλεῖν*. 39) Tres Paris. *μὴ δὲ μίαν*. 40) Tres Paris. *τὰ πράγματα*. 41) *μόνων* deest in tribus Paris. 42) Pro *εὐαγῶν* A. *ἁγίων* habet. 43) Sic et C. F. — A. *πιπράσκεσθαι*. 44) Pro *ἐπὶ ἀντιδώρῳ* A. habet *ἐν παντὶ δώρῳ*. 45) Voces *εἰ μὴ* desunt in A. F. 46) Tres Paris. *οὐδέ*. 47) Tres Paris. *παροικικῷ*. 48) *τι* deest in A. et F. — C. *δίδοσθαί τισι*. 49) Pro *ἕκτης* A. habet *ἐκ τῆς*. 50) *ὑφεστῶτος* C. 51) *κομιζομένων* A. 52) *τῶν διαφερόντων* C. F. 53) *προαστίων* A. 54) *τῇ αὐτῇ* C. F. 55) *μεγάλῃ* in A. deest. 56) *εὐαγέσι* A. 57) *οὖσι* F. 58) *προαστεῖα* C. F. 59) *δύο* deest in A. et F. 60) *παντελως* sine accentu C. 61) Vox *εἰς* in A. deest. 62) Tres Paris. *οἷον δήποτε*. 63) *περιῆλθεν* tres Paris.

ροῦν τὴν ἑαυτοῦ[64]) γνώμην εἴσω διετίας, καὶ ἢ[65]) παρ' ἐκείνοις καταλιμπάνειν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, εἰς οὓς περιῆλθεν[66]), καὶ τὴν ἐνιαυσιαῖαν[67]) πρόσοδον τὴν τῷ πάκτῳ[68]) περιεχομένην κομίζεσθαι[69]), ἢ τοῦτο ἀναλαμβάνειν, τῆς ἐμφυτεύσεως λυομένης, εἴπερ τοῦτο λυσιτελὲς ἑαυτοῖς[70]) εἶναι νομίσαιεν[71]). εἰ δέ τινές εἰσι[72]) τόποι ἢ τῇ αὐτῇ[73]) ἁγιωτάτῃ[74]) ἐκκλησίᾳ ἢ τινὶ[75]) τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων προσήκοντες, ἐν οἷς πάλαι αἱ οἰκήσεις τυγχάνουσαι κατηνέχθησαν, καὶ ἐξ ὧν οὐδεμία παρέχεται πρόσοδος, οἱ δὲ μνημονευθέντες εὐαγεῖς οἶκοι, οἷς διαφέρουσιν οἱ τόποι, τούτους ἀνοικοδομῆσαι μὴ δύνανται, ἄδειαν δίδομεν τοῖς τούτων διοικηταῖς, τῷ τῆς ἐμφυτεύσεως διηνεκεῖ δικαίῳ[76]) ἐκδιδόναι τοὺς αὐτοὺς τόπους, οὕτω μέντοιγε, ὥστε τὴν ἐμφύτευσιν ἢ ἐπὶ τρίτῃ μοίρᾳ τῶν στεγονομίων, ἅτινα ἐκ τῶν οἰκημάτων ἔτι ἑστώτων συνήγετο, ἐκ προοιμίων τοῦ χρόνου τοῦ ἐμφυτεύματος προϊέναι, ἤ, εἴπερ ὁ ἐμφυτευτὴς βουληθείη μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ τῷ ὅρῳ[77]) λαβεῖν τοὺς τόπους, ὥστε πρότερον οἰκοδομῆσαι, καὶ ἐκ τῶν προσγινομένων ἐκεῖσε κατὰ διατίμησιν στεγονομίων τὸ ἥμισυ μέρος διδόναι τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, ἐξ οὗ τοὺς αὐτοὺς λαμβάνει, καὶ τοῦτο γίνεσθαι συγχωροῦμεν, κεχρῆσθαι δὲ[78]) τὸν τούτων ἐμφυτευτὴν καὶ ταῖς ἐκεῖσε εὑρισκομέναις ἐκ τῶν κατενεχθέντων οἰκημάτων ὕλαις. (Cap. 2.) Εἰ δέ τις βουληθείη οἱονδήποτε πρᾶγμα κινητὸν ὀνόματι χρήσεως λαβεῖν παρὰ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως ἢ ἑνὸς τῶν μνημονευθέντων οἴκων, μὴ ἄλλως τοῦτο λαμβανέτω, εἰ μὴ ἕτερον εὐθὺς πρᾶγμα δεσποτείας δικαίῳ παράσχῃ[79]) τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, ἐξ οὗ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λαμβάνει, τοσαύτην ἔχον πρόσοδον, ὁπόσον[80]) ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὅπερ αὐτῷ δίδοται, καὶ μὴ πλείοσι[81]) δημοσίοις τελέσμασι[82]) βεβαρημένον, ὥστε μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν ἢ μετὰ τὸν χρόνον, ἐφ' ὃν ἡ δόσις τῆς χρήσεως συνήρεσε[83]), μὴ ὑπερβαίνοντα δηλαδὴ τὴν τοῦ λαμβάνοντος ζωήν, ἑκάτερον πρᾶγμα ἐπ' ἀκεραίῳ[84]) κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρῆσιν εἰς τὸν εὐαγῆ οἶκον περιελθεῖν. (Cap. 3.) Τὰς μισθώσεις δὲ παρ' αὐτῶν[85]) τῶν εὐαγῶν οἴκων συγχωροῦμεν, εἰς οὓς ἂν τοῖς συναλλάττουσιν ἐνιαυτοὺς συναρέσοι, μὴ ὑπερβαινούσας δηλαδὴ τὸν τριακονταέτη[86]) χρόνον. (Cap. 4.) Εἰ δὲ συμβαίη τινὰ τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων ὀνόματι δημοσίων συντελειῶν ἢ ἄλλης οἱασοῦν συμβαινούσης ἀνάγκης τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ χρημάτων δεηθῆναι, ἐξεῖναι τοῖς τούτου διοικηταῖς ἀκίνητον πρᾶγμα ὑποτίθεσθαι καὶ δοῦναι εἰς ἰδικὸν ἐνέχυρον, ἵνα ὁ δανειστὴς[87]) νέμηται[88]) τὸ αὐτὸ πρᾶγμα καὶ τοὺς τούτου καρποὺς ἀναλέγηται καὶ λογίζηται[89]) ἑαυτῷ τὰ μὲν εἰς αὐτὰ τὰ δανεισθέντα χρήματα, τὰ δὲ εἰς τόκους, μὴ πλείους τοῦ τετάρτου μέρους τῆς ἑκατοστῆς. εἰ δὲ καταβάλωσι[90]) τὸ χρέος οἱ

pradictis personis talis emphyteusis pervenerit, sententiam intra biennium declarandi suam, et vel illis, ad quos ea res pervenit, rem derelinquendi annuumque reditum, qui pacto continetur, accipiendi, vel rem, soluta emphyteusi, recipiendi, si hoc sibi utile fore existimaverint. Sin quae loca sint, quae vel ad eandem sanctissimam ecclesiam, vel ad quandam ex supradictis sacris domibus pertineant, in quibus antiqua aedificia collapsa sunt, ex quibusque nullus reditus percipitur, supra dictae autem venerabiles domus, ad quas haec loca pertinent, ea reaedificare non possunt, licentiam damus earum administratoribus, perpetuo emphyteuseos iure ea loca locandi; ita tamen, ut emphyteusis vel sub tertia parte pensionum, quae ex aedificiis adhuc stantibus redigebantur, ab initio contractus procedat, vel, siquidem emphyteuticarius haec loca sub hac lege accipere malit, ut antea aedificet, ex pensionibus, quae inde colliguntur, aestimatis dimidia pars sacrae domo detur ex eo, quo haec loca accipit, tempore, hoc quoque fieri permittimus, horumque emphyteuticarium etiam materia, quae ex dilapsis aedibus ibi inveniatur, uti. (Cap. 2.) Siquis autem voluerit rem qualemcunque mobilem usussfructus nomine a sanctissima magna ecclesia huius regiae urbis vel una ex supradictis aedibus accipere, non aliter hanc accipiat, nisi statim aliam rem sacrae domo, a qua eam rem accipit, dominii iure praestet, quae eundem reditum habeat, quem res, quae ipsi datur, praestat, nec pluribus publicis tributis obnoxia sit, ita ut post mortem eius vel post tempus, in quod usumfructum dari placuit, quod tamen vitam accipientis non excedat, utraque res in solidum tam dominii iure, quam ususfructus nomine ad sacram domum pertineat. (Cap. 3.) Locationes vero ab ipsis sacris domibus fieri permittimus ad tot annos, quot contrahentibus placuerit, si tempus scilicet triginta annorum non excedant. (Cap. 4.) Si vero contigerit, ut quaedam ex supra dictis sacris domibus ad fiscalia tributa vel ad aliam quamcunque necessitatem in eam domum incidentem pecunia egeat, tunc liceat huius domus administratoribus rem immobilem hypothecae obligare et in speciale pignus dare, ut creditor eam possideat huiusque fructus colligat, sibique partim in ipsam pecuniam creditam, partim in usuras, quae tamen quartam centesimae partem non excedant, imputet. Quodsi debitum solverint hi, qui eidem sacrae domui prae-

64) Pro ἑαυτοῦ tres Paris. ἑαυτῶν. 65) Pro ἢ tres Paris. εἰ habent. 66) περιῆλθε A. et F. 67) ἐνιαυσιαίαν tres Paris. 68) Pro πάκτῳ tres Paris. et Monac. ῥάστῳ. Error ortus ex Latinis litteris, quibus vox πάκτῳ scripta fuit. 69) Pro κομίζεσθαι F. habet κωλύεσθαι. 70) A. αὐτοῖς. 71) νομίσειεν tres Paris. 72) τινὲς εἰσὶ A. 73) αὐτῇ deest in F. 74) ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ Paris. C. F. — A. pro ἁγιωτάτῃ habet μεγάλῃ. 75) Pro ἢ τινὶ C. F. ἢ τινι habent. 76) A. δικαίων. Idem antea voces διοικηταῖς τῷ τῆς ἐμφυτεύσεως plane omittit. 77) τῶν ὅρων A. 78) Vox δὲ deest in A. C. 79) Pro παράσχῃ A. habet πάσχοι. 80) ὁπόσην F. 81) πλείοσιν C. 82) C. τελέσμασιν. 83) συνήρεσεν C. F. 84) ἀκερέῳ A. 85) Pro παρ' αὐτῶν tres Paris. παρὰ habent. 86) A. τριαντονταετῆ, F. τριακονταετῆ. 87) Pro ὁ δανειστὴς Codex A. habet ὧδ' ἄν ἐστιν. 88) νέμεται C. F. 89) ἀναλέγεται καὶ λογίζεται C. 90) καταβάλωσιν C.

προεστῶτες τοῦ αὐτοῦ[91]) εὐαγοῦς οἴκου ἢ ἐκ τῶν καρπῶν πληρωθῇ ὁ δανειστής, ἐπανελθεῖν πάλιν τὸ πρᾶγμα ἐπὶ τὸν εὐαγῆ οἶκον, ἐξ οὗ καὶ δέδοται. (Cap. 5.) Τὰς δὲ ἐμφυτεύσεις καὶ ὑποθήκας καὶ τὰς ὑπὲρ πενταετίαν μισθώσεις βουλόμεθα γίνεσθαι παρὰ μὲν τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης[92]) ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως γνώμῃ καὶ συναινέσει τοῦ μακαριωτάτου ταύτης ἀρχιεπισκόπου καὶ πατριάρχου, ὀμνύντων παρόντος αὐτοῦ τῶν[93]) θεοφιλεστάτων οἰκονόμων καὶ[94]) χαρτουλαρίων τῆς αὐτῆς[95]) ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, ὡς οὐ πρὸς περιγραφὴν τῶν αὐτῆς δικαίων τὸ συνάλλαγμα γίνεται· ἐπὶ δὲ τοῖς ἄλλοις εὐαγεστάτοις οἴκοις, εἰ μὲν εἰσὶ[96]) χαρτουλάριοι, αὐτοὺς τὸν ἴσον τρόπον ὀμνύναι[97]), παρόντος τοῦ προεστῶτος τοῦ εὐαγοῦς οἴκου. εἰ δὲ μὴ εἰσὶ χαρτουλάριοι, αὐτοὺς τοὺς προεστῶτας τῶν εὐαγῶν οἴκων, προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων, τὸ συνάλλαγμα ποιεῖσθαι, ἐγγραφομένους[98]) μεθ' ὅρκου τοῖς τοιούτοις συμβολαίοις, ὡς οὐ πρὸς βλάβην ἢ περιγραφὴν τοῦ εὐαγοῦς οἴκου γίνεται τὸ συνάλλαγμα. τοῖς δὲ οἰκονόμοις καὶ ὀρφανοτρόφοις καὶ τοῖς τῶν λοιπῶν εὐαγῶν οἴκων διοικηταῖς, ἔτι γε μὴν[99]) καὶ τοῖς πάντων χαρτουλαρίοις, καὶ τοῖς τούτων γονεῦσι τὲ[1]) καὶ παισίν[2]), καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς[3]) κατὰ γένος αὐτοῖς ἢ ἐκ γαμικοῦ δικαίου συναπτομένοις, ἀπαγορεύομεν ἐμφυτεύσεις τὲ καὶ μισθώσεις ἤγουν ὑποθήκας πραγμάτων τοῖς αὐτοῖς εὐαγέσιν οἴκοις προσηκόντων ἢ δι' ἑαυτῶν ἢ διὰ παρενθέτου προσώπου λαμβάνειν, γινωσκόντων αὐτῶν, ὡς, εἴ τι τοιοῦτον γένηται, καὶ τοῦτο ἀνίσχυρον ἔσται, καὶ πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτῶν τε[4]) τῶν λαμβανόντων καὶ τῶν οἰκονόμων καὶ τῶν χαρτουλαρίων καὶ διοικητῶν, οἷς κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον συνάπτονται, εἰς τὸν εὐαγῆ οἶκον, ἐξ οὗ τὸ πρᾶγμα λαμβάνουσι[5]), μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτὴν περιελθεῖν κελεύομεν. (Cap. 6.) Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης[6]) ἐκκλησίας καὶ τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων τῶν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει καὶ τῇ αὐτῆς περιοικίδι τυγχανόντων διετυπώσαμεν· ἐπὶ δὲ ταῖς ἄλλαις ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις καὶ μοναστηρίοις καὶ νοσοκομείοις καὶ ξενῶσι[7]) καὶ λοιποῖς εὐαγέσιν οἴκοις τοῖς ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐπαρχίαις τῆς ἡμετέρας πολιτείας κειμένοις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μοναστηρίοις ἐν τῇ βασιλίδι πόλει καὶ τῇ αὐτῆς περιοικίδι τυγχάνουσιν, ἀκολούθως διορίσαι συνείδομεν. ἄδειαν τοίνυν[8]) δίδομεν τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις, μὴ μόνον πρόσκαιρον ἐμφύτευσιν ποιεῖσθαι τῶν ἀκινήτων πραγμάτων τῶν αὐτοῖς προσηκόντων, ἀλλὰ καὶ διηνεκῶς ταῦτα ἐμφυτευτικῷ δικαίῳ τοῖς βουλομένοις διδόναι, καί, εἰ μὲν ἁγιώταται ὦσιν ἐκκλησίαι ἢ ἕτεροι εὐαγεῖς οἶκοι, ὧν τὴν διοίκησιν ὁ κατὰ τόπον ὁσιώτατος ἐπίσκοπος ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ διὰ τοῦ εὐαγοῦς αὐτοῦ κλήρου ποιεῖται, κατὰ γνώμην αὐτοῦ καὶ συναίνεσιν γίνεσθαι τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα, ὀμνύντων παρόντος αὐτοῦ τῶν οἰκονόμων καὶ διοικητῶν καὶ χαρτουλαρίων τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς οἴκου, ὡς ἐκ ταύτης τῆς ἐμφυτεύσεως οὐδεμία[9]) ζημία τῷ αὐτῷ εὐαγεῖ οἴ-

fecti sunt, vel ex fructibus creditori satisfiat, tunc res ad venerabilem domum, a qua profecta est, rursus redeat. (Cap. 5.) Emphyteuses vero et hypothecas et locationes, quae quinquennium excedunt, a sanctissima quidem regiae civitatis ecclesia voluntate ac consensu beatissimi illius archiepiscopi et patriarchae fieri volumus, iurantibus illo praesente Dei amantissimis oeconomis et chartulariis eiusdem sanctissimae magnae ecclesiae, contractum non ad circumscriptionem iurium eius fieri; in reliquis autem maxime venerabilibus aedibus, si quidem chartularii sunt, ipsi simili modo iurent, praesente eo, qui sacrae domui praeest; sin chartularii non sunt, ipsi, qui sacris domibus praesunt, propositis sanctis evangeliis contractus faciant, in contractuumque instrumentis iureiurando dato inscribant, contractum neque ad laesionem vel circumscriptionem sacrae domus fieri. Oeconomos autem et orphanotrophos reliquarumque venerabilium domorum administratores, et insuper omnium chartularios, horumque parentes et liberos, reliquosque, qui his vel cognatione vel nuptiarum iure iuncti sunt, prohibemus, quominus emphyteuses et locationes sive hypothecas rerum, quae ad easdem sacras domos pertineant, vel per se vel per interpositam personam accipiant. Ac sciant, si quid tale factum sit, illud irritum futurum esse omnemque substantiam tam eorum, qui accipiunt, quam oeconomorum et chartulariorum et administratorum, quibus dicto modo coniunguntur, ad venerabilem domum, a qua rem accipiunt, post eorum mortem pervenire nos velle. (Cap. 6.) Atque haec quidem de sanctissima magna ecclesia dictisque venerabilibus domibus, quae in regia urbe eiusque vicinia sunt, constituimus; in reliquis autem sanctissimis ecclesiis et monasteriis et nosocomiis et xenonibus reliquisque sacris domibus, quae in omnibus provinciis imperii nostri sitae sunt, nec non monasteriis, quae in regia urbe eiusque vicinia sunt, consequenter constituere nobis placuit. Licentiam igitur dictis sacris domibus concedimus, non tantum temporariam rerum immobilium, quae ad eas pertinent, emphyteusin faciendi, verum etiam perpetuo emphyteutico iure eas volentibus tradendi, ac, si quidem sanctissimae ecclesiae vel aliae venerabiles domus sint, quarum administrationem sanctissimus illius loci episcopus vel per se vel per venerabilem eius clerum administrat, voluntate et consensu illius eiusmodi contractus celebretur, iurantibus hoc praesente oeconomis et administratoribus et chartulariis eiusdem venerabilis domus, nullum damnum ex illa emphyteusi sa-

91) αὐτοῦ deest in A. et F. 92) In A. μεγάλης deest. 93) τῶν τε tres Paris. 94) καὶ τῶν tres Paris. 95) αὐτῆς deest in tribus Paris. 96) μέν εἰσι A. C. 97) ὀμνῦναι A. F. 98) ἐγγραφομένου tres Paris. 99) γε μὴν tres Paris. 1) γονεῦσί τε F. 2) παισὶ A. F. 3) Pro τοῖς A. habet τῶν. 4) τὲ F. 5) λαμβάνουσιν C. 6) μεγάλης deest in A. et C. 7) καὶ ξενῶσι καὶ νοσοκομείοις A. F. — Sic et C., sed ξενῶσιν. 8) Pro τοίνυν C. F. habent δέ. 9) Tres Paris. οὐδὲ μία.

κῳ ἐπάγεται[10]. εἰ δὲ πτωχεῖα ἢ ξενῶνες ἢ νοσοκομεῖα ἢ ἕτεροι εὐαγεῖς ὦσιν[11]) οἶκοι, ἰδίαν διοίκησιν ἔχοντες, εἰ μὲν ἁγίοις εὐκτηρίοις οἴκοις[12]) εἶναι συμβαίη, κατὰ γνώμην τοῦ πλείονος μέρους τῶν ἐκεῖσε λειτουργούντων κληρικῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ οἰκονόμου· εἰ δὲ ξενὼν ἢ πτωχεῖον ἢ νοσοκομεῖον ἢ ἕτερος[13]) εὐαγὴς οἶκος εἴη[14]), τὸν προεστῶτα τούτων τὸ συνάλλαγμα ποιεῖσθαι, ὀμνύντων τῶν διοικητῶν τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων παρουσίᾳ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου, παρ' οὗ προβάλλονται ἢ χειροτονοῦνται, ὡς οὐδὲ[15]) πρὸς[16]) βλάβην ἢ περιγραφὴν τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων ἐπὶ τῷ τοιούτῳ συναλλάγματι γίνεται. ἐπὶ δὲ τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων τοὺς ἡγουμένους αὐτῶν μετὰ τοῦ πλείονος μέρους τῶν ἐκεῖσε λειτουργούντων μοναχῶν τὸ συνάλλαγμα ποιεῖσθαι. καὶ ἐπὶ τῶν εἰρημένων δὲ πάντων κελεύομεν ἐγγράφεσθαι τῷ συμβολαίῳ[17]) μεθ' ὅρκου, ὡς οὐ πρὸς βλάβην ἢ περιγραφὴν τῶν αὐτῶν εὐαγῶν[18]) οἴκων τὸ πρᾶγμα πράττεται, καὶ ταύτης δὲ τῆς παραφυλακῆς οὕτω προϊούσης, κουφισμὸν μὴ[19]) πλείονα γίνεσθαι τοῦ ἕκτου μέρους τῆς προσόδου, ἣν ἔχει τὸ εἰς ἐμφύτευσιν διδόμενον πρᾶγμα. ὅσα δὲ περὶ τῶν καταπεπτωκότων οἴκων τῶν προσηκόντων τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις τοῖς ἐν τῇ βασιλίδι κειμένοις ἀνωτέρω διετυπώσαμεν, ταῦτα καὶ ἐπὶ τούτων τῶν εὐαγῶν οἴκων κρατεῖν παρακελευόμεθα. καὶ τοῦτο δὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων διατυπῶσαι συνείδομεν, ὥστε, εἴτινες ἐξ αὐτῶν εἴτε ὑπὲρ δημοσίων συντελειῶν εἴτε ὑπὲρ ἄλλης ἀναγκαίας αἰτίας τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς[20]) οἴκου[21]) χρέεσιν ἔνοχοι γένωνται[22]), καὶ οὐκ ἔστιν[23]) δυνατὸν ἐκ πραγμάτων κινητῶν ταῦτα διαλυθῆναι τὰ χρέα, κατὰ πρώτην τάξιν εἰς ἰδικὸν ἐνέχυρον δίδοσθαι ἀκίνητον πρᾶγμα τῷ δανειστῇ, ἵνα τοὺς τούτου καρποὺς ἀναλεγόμενος, καταλογίζηται[24]) ἑαυτῷ, τὰ μὲν εἰς αὐτὰ τὰ δανεισθέντα χρήματα, τὰ δὲ εἰς τόκους, οὐ[25]) πλείονας τοῦ τετάρτου μέρους τῆς ἑκατοστῆς. εἰ δὲ μὴ δυνηθῶσι τούτῳ τῷ τρόπῳ διαλῦσαι[26]) τὸ χρέος, κελεύομεν τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν χειροτονουμένους, εἴτε μητροπολῖται εἴτε ἄλλοι ἐπίσκοποι ὦσιν, εἴτε ἀρχιμανδρῖται[28]), εἴτε ὀρφανοτρόφοι, ἢ πτωχοτρόφοι, ἢ ξενοδόχοι, ἢ νοσοκόμοι, ἢ ἄλλως εὐαγῶν οἴκων διοικηταί, παρὰ τοῖς ἁγιωτάτοις πατριάρχαις, ὑφ' ὧν[29]) χειροτονοῦνται, ὑπομνήματα ποιεῖσθαι καὶ μεθ' ὅρκου τῶν διοικητῶν καὶ συναινέσεως[30]) τοῦ πλείονος μέρους τῶν ἐν αὐτοῖς λειτουργούντων τὸ χρέος γίνεσθαι φανερόν, καὶ ὅτι οὐκ ἔστι δυνατὸν τοῦτο διαλυθῆναι. τοὺς δὲ ὑπὸ μητροπολιτῶν ἐπισκόπους χειροτονουμένους, εἴτε ἐπίσκοποι ὦσιν, εἴτε ἀρχιμανδρῖται[31]), εἴτε ὀρφανοτρόφοι ἢ[32]) πτωχοτρόφοι ἢ ἄλλων εὐαγῶν οἴκων διοικηταί[33]), παρ' αὐτοῖς ὁμοίως τοῖς μητροπολίταις ἐπισκόποις τὰ αὐτὰ[34]) ὑπομνήματα συγγράφειν· παρ' ἐκείνοις δὲ τοῖς ἐπισκόποις, οἵτινες ἢ παρὰ πατριαρχῶν ἢ παρὰ μητροπολιτῶν ἢ[35]) ἐπισκόπων χειροτονοῦνται καὶ ἔχουσιν ὑπὸ τὴν ἰδίαν[36])

crae domui inlatum iri. Sin ptochia aut xenones aut nosocomia aut aliae venerabiles domi sint, quae propriam administrationem habent, si quidem sacra oratoria sint, de sententia maioris partis clericorum, qui ibi munera obeunt, nec non oeconomi contractum fieri; sin xenon vel ptochium vel nosocomium aliave venerabilis domus sit, is, qui his praeest, contractum faciat, iurantibus administratoribus earundem venerabilium domorum in praesentia Dei amantissimi episcopi, a quo designantur vel ordinantur, nihil quicquam in fraudem vel circumscriptionem earundem sacrarum domorum in tali contractu fieri. In venerabilibus autem monasteriis abbates eorum cum maiore parte eorum, qui illic liturgiam faciunt, monachorum contractum faciant. Atque in supradictis omnibus domibus iubemus, ut in instrumento inscribantur, iureiurando dato, neque in fraudem aut circumscriptionem earundem sacrarum domorum rem fieri, hacque observatione ita procedente, remissio non ultra sextam partem reditus fiat, quem res in emphyteusin data habet. Quae vero de collapsis domibus, quae ad sacras domos in hac regia urbe iacentes pertinent, supra disposuimus, haec et in his sacris domibus valere praecipimus. Atque hoc quoque in iisdem venerabilibus domibus disponere nobis placuit, ut, si quaedam ex his sive propter publica tributa, sive propter aliam necessariam causam eiusdem sacrae domus debitis obnoxiae fiant, illaque debita ex rebus mobilibus solvi nequeant, primo quidem loco res immobilis in speciale pignus detur creditori, ut huius fructus colligens sibi imputet partim in ipsam pecuniam creditam, partim in usuras, non maiores tamen, quam quantum quarta centesimae pars facit. Quodsi hoc modo debitum solvere nequeant, iubemus, ut illi, qui a sanctissimis patriarchis ordinantur, sive metropolitani sunt, sive alii episcopi, sive archimandritae, sive orphanotrophi, sive ptochotrophi, sive xenodochi, sive nosocomi, sive alias venerabilium domorum administratores, apud sanctissimos patriarchas, a quibus ordinantur, monumenta conficiant et cum iureiurando administratorum consensuque maioris partis eorum, qui in iis ministeria obeunt, debitum manifestetur, quodque fieri non possit, ut hoc dissolvatur. Episcopi autem, qui a metropolitanis ordinantur, sive episcopi sint, sive archimandritae, sive orphanotrophi, sive ptochotrophi, sive aliarum venerabilium domorum administratores, similiter apud illos metropolitanos episcopos eiusdem modi monumenta conscribant; apud illos vero episcopos, qui vel a patriarchis vel a metropolitanis vel ab episcopis ordinantur, habentque

10) Vox ἀπάγεται deest in F. 11) Vox ὦσιν deest in A. et F. 12) ἁγίους εὐκτηρίους οἴκους in tribus Paris. 13) ἕτερος εἴη C. 14) Vox εἴη deest in tribus Paris. 15) οὐδὲν A. 16) προς A. 17) τῶν συμβολαίων tres Paris. 18) εὐαγῶν deest in tribus Paris. 19) F. μή. Reliqui Parr. pro μὴ habent καί. 20) εὐαγοῦς deest in Paris. tribus. 21) οἴκου F. 22) γενωνται F. — γίνονται A. 23) A. ἔστι. — C. ἔστω. 24) καταλογίζεται C. 25) Vox οὐ in C. F. deest. 26) διαλύσαι tres Paris. 28) ἀρχιμανδρίται C. F. 29) ἀφ' ὧν F. 30) συνεvέσεως A. 31) ἀρχιμανδρίται A. 32) Pro ἢ tres Paris. εἴτε. 33) διοικητὰς A. 34) Pro αὐτὰ A. τοιαῦτα habet. 35) A. ἢ παρά. 36) Pro ἰδίαν A. habet οἰκείαν.

δικαιοδοσίαν ἢ μοναστήρια ἢ πτωχεῖα ἢ ξενῶνας ἢ νοσοκομεῖα ἢ ἄλλους εὐαγεῖς οἴκους, κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον τὰ ὑπομνήματα γίνεσθαι, οὕτω μέντοιγε, ὥστε εἴτε[37]*) παρὰ πατριάρχαις, εἴτε παρὰ μητροπολίταις, εἴτε*[38]*) παρ' ἄλλοις*[39]*) ἐπισκόποις τὰ αὐτὰ ὑπομνήματα πράττεται, μηδεμίαν*[40]*) ὑπὲρ αὐτῶν ζημίαν ἢ δαπάνην τοὺς εὐαγεῖς οἴκους ὑφίστασθαι. διὰ τοῦτο γὰρ οὐ βουλόμεθα τοῦ λοιποῦ παρὰ τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν ἢ τοῖς ἐκδίκοις τῶν τόπων τὰ τοιαῦτα ὑπομνήματα παρὰ τῶν μνημονευθέντων προσώπων ἤγουν οἴκων πράττεσθαι, ἵνα μηδεμίαν*[41]*) ὑφίστανται βλάβην. μετὰ δὲ τὸ οὕτω ταῦτα παρακολουθῆσαι παρὰ τοῖς μνημονευθεῖσιν ἁγιωτάτοις πατριάρχαις ἢ μητροπολίταις ἢ ἄλλοις ἐπισκόποις, τηνικαῦτα*[42]*) τοὺς εἰρημένους διοικητὰς τοῦ ἐποφείλοντος τοῦ*[43]*) εὐαγοῦς οἴκου ἐγγράφως ἐν δημοσίῳ τῆς πόλεως τόπῳ προτιθέναι ἐπὶ εἴκοσιν*[44]*) ἡμέρας*[45]*) καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ προτρέπειν τοὺς*[46]*) ἀγοράσαι βουλομένους τὸ ἀκίνητον*[47]*) πρᾶγμα, ἵνα ὁ πλείω παρέχων τῶν ἄλλων προτιμηθῇ. τούτων δὲ πάντων προϊόντων τὴν πράσιν*[48]*) γενέσθαι τοῦ τιμήματος πᾶσι τρόποις ὑπὲρ τοῦ ὀφλήματος διδομένου, ἵνα μὴ ἄλλως ἔχοι*[49]*) ὁ ἀγοραστὴς τὸ ἀσφαλές, εἰ μὴ τὸ τίμημα ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ χρέους καταβάλλῃ*[50]*), καὶ τοῦτο ῥητῶς ἐγγραφῇ μεθ' ὅρκου τῇ ὠνεακῇ*[51]*) συγγραφῇ καὶ ὅτι οὐδὲν πρὸς βλάβην ἢ περιγραφὴν τοῦ αὐτοῦ*[52]*) εὐαγοῦς οἴκου*[53]*) γίνεται. εἰ δὲ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον ἀγοραστὴς τοῦ τοιούτου πράγματος μὴ εὑρεθῇ*[54]*), κελεύομεν τὸν ὀφειλόμενον ἔκ τινος τῶν εἰρημένων*[55]*) εὐαγῶν οἴκων*[56]*) τῷ δικαίῳ, ὅπερ* PROSOLŨTO[57]*) λέγεται, τὴν αὐτὴν λαμβάνειν κτῆσιν, δικαίας καὶ ἀκριβοῦς διατιμήσεως γινομένης*[58]*) καὶ προστιθεμένης τῷ τιμήματι τῆς δεκάτης μοίρας τοῦ παντὸς τιμήματος εἰς ταύτην τὴν ποσότητα, καὶ λαμβάνειν τὸ πρᾶγμα τὸν δανειστὴν ἀντὶ καταβολῆς βεβαίᾳ δεσποτείᾳ*[60]*) κτηθησόμενον*[61]*), οὕτω μέντοι, ὥστε τοὺς διοικητὰς τοῦ ἐπόφειλοντος εὐαγοῦς οἴκου καὶ τὸ πλέον μέρος τῶν ἐν αὐτῷ λειτουργούντων ταῖς τοιαύταις πράσεσι*[62]*) συναινεῖν. τὸ δὲ παρεχόμενον ἐπὶ τούτῳ ἀκίνητον πρᾶγμα μὴ κατ' ἐπιλογὴν τοῦ δανειστοῦ δίδοσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἰσότητα τοῦτο μὲν τῶν εὐπόρων, τοῦτο δὲ καὶ ἀπόρων κτήσεων τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς οἴκου καὶ τῆς τούτων προσόδου καὶ δημοσίων καὶ τῆς λοιπῆς καταστάσεως. εἰ δέ τις ἢ ἐπίσκοπος ἢ οἰκονόμος ἢ διοικητὴς οἱουδήποτε εὐαγοῦς οἴκου, εἴτε ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, εἴτε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις κειμένου, χρήματα ἐδανείσατο ἢ μετὰ ταῦτα δανείσεται*[63]*), κελεύομεν μηδὲ*[64]*) αὐτοῖς ταῦτα καταλογίζεσθαι ὑπὲρ τοῦ εὐαγοῦς οἴκου, εἰ μὴ πρότερον δείξωσιν, ὅτι εἰς χρείας τοῦ προειρημένου εὐαγοῦς οἴκου ταῦτα προεχώρησε*[65]*), μήτε αὐτὸν τὸν δανειστὴν ἢ τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ κατὰ τοῦ εὐα-*

sub sua iurisdictione vel monasteria vel ptochia vel xenones vel nosocomia vel alias venerabiles domos, simili modo gesta conficiantur; ita tamen, ut sive apud patriarchas, sive apud metropolitanos, sive apud alios episcopos haec eadem gesta conficiantur, nullum exinde damnum vel expensas sacrae domus sustineant. Propterea enim nolumus de reliquo apud praesides provinciarum locorumve defensores talia gesta a supra dictis personis vel domibus confici, ut ne quod damnum exinde sentiant. Ubi vero haec apud supra commemoratos sanctissimos patriarchas vel metropolitanos vel alios episcopos ita secuta sunt, tum supra dicti sacrae illius domus, quae debet, administratores in scriptis publico civitatis loco per viginti dies haec per edictum proponant, hocque modo eos, qui rem immobilem emere velint, admoneant, ut, qui plus offerat, reliquis praeferatur. His vero omnibus ita procedentibus, venditio fiat, pretio omnibus modis pro debito solvendo, ut emtor non aliter securitatem habeat, quam si pretium pro ipso debito solvat, hocque disertis verbis cum iureiurando instrumento emtionis inscribatur simulque hoc, quod nihil in ea re in fraudem vel circumscriptionem eiusdem sacrae domus fiat. Sin vero dicto modo emtor talis rei non inveniatur, iubemus, ut creditor alicuius ex supra dictis venerabilibus domibus iure, quod pro soluto dicitur, eandem possessionem accipiat, iusta et diligenti aestimatione facienda, decimaque parte totius pretii pretio in hanc summam addenda; remque accipiat creditor pro solutione firmo dominio acquirendam; ita tamen, ut administratores sacrae domus, quae debet, maiorque pars eorum, qui in ea administrant, eiusmodi venditionibus consentiant. Res autem immobilis, quae ad hoc datur, non secundum electionem creditoris detur, sed pro portione tam fertilium quam sterilium possessionum eiusdem sacrae domus harumque reditus et tributorum et reliqui status. Si qui autem episcopus vel oeconomus vel administrator cuiuscunque sacrae domus sive in hac regia urbe sive in provinciis sitae mutuam pecuniam acceperit, vel postea accepturus sit, iubemus, ne illis pro sacra domo haec imputetur, nisi antea demonstraverint, hanc in usum supradictae sanctae domus erogatam esse, neque ipse creditor vel heredes eius contra sacram domum habere aliquam hoc nomine actionem, nisi demonstraverint, in causas ad venerabi-

---

37) Pro *εἴτε* A. habet *εἴτι*. 38) Pro *εἴτε* A. habet *ἤ*. 39) Tres Paris. *παρὰ ἄλλοις*. 40) Tres Paris. *μὴ δὲ μίαν*. 41) *μὴ δὲ μίαν* F. — A. C. *μηδὲ μίαν*. 42) Pro *τηνικαῦτα* C. F. habent *τὴν κατα*. 43) *τοῦ* deest in tribus Paris. 44) Tres Paris. *εἴκοσι*. 45) A. F. *ἡμέραις*. 46) *τοὺς* deest in A. 47) C. F. *κινητόν*. 48) *πρᾶσιν* A. C. F. 49) *ἔχοι* deest in A. 50) *καταβάλῃ* tres Paris. 51) Pro *ὠνεακῇ* A. habet *νεανικῇ*. Sic et F. — C. *νεα*[ρ]*κῇ*. 52) Vox *αὐτοῦ* deest in A. 53) *οἴκου* deest in A. 54) *εὑρεθείη* F. 55) *εἰρημένων* deest in A. 56) Post *οἴκων* A. addit *τῶν εἰρημένων*. 57) PROCLUTO A. — PROSOLUTO C. F. 58) Prima manus *γενομένης* habuit in A. Secunda correxit, ut in contextu posui. 60) *δεσποτείᾳ βεβαίᾳ* A. 61) A. *κτησθησομενον*. 62) [illegible] C. 63) *δανείσηται* C. F. 64) *μὴ δὲ* C. F. 65) A. *προεχώρησεν*.

γοῦς οἴκου ἔχειν τινὰ ὑπὲρ αὐτῶν[66]) *ἀγωγήν, εἰ μὴ δείξωσιν, ὡς εἰς*[67]) *αἰτίας τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ προσηκούσας τὰ χρήματα προεχώρησαν*[68]). *ἀλλὰ κατὰ τοῦ δανεισαμένου τὰ χρήματα ἢ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ*[69]) *τὰς ἰδίας κινεῖν ἀγωγάς*[70]). (Cap. 7.) *Καὶ τοῦτο δὲ κελεύομεν, ὥστε ἐξῃρημένης τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως καὶ τοῦ εὐαγοῦς ὀρφανοτροφείου καὶ ξενώνων καὶ πτωχείων*[71]) *ἐν τῇ βασιλίδι πόλει καὶ ὑπὸ τὴν αὐτῆς ὄντων*[72]) *ἐνορίαν, ἐξεῖναι πάσαις ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις καὶ τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μοναστηρίοις ἔν τε τῇ βασιλίδι πόλει καὶ ὑπὸ τὴν αὐτῆς ὄντων ἐνορίαν*[73]) *καὶ ἐν διαφόροις ἐπαρχίαις κειμένοις, ἀνταλλαγὰς πρὸς ἀλλήλους ποιεῖσθαι*[74]), *ὅταν ἑκατέρῳ*[75]) *εὐαγεῖ οἴκῳ φυλάττηται τὸ ἀζήμιον, συναινούντων ἐγγράφως ἢ διὰ καταθέσεως τῷ τοιούτῳ συναλλάγματι οὐ μόνων τῶν διοικητῶν ἑκατέρου*[76]) *εὐαγοῦς οἴκου, ἀλλὰ καὶ τοῦ πλείονος μέρους τῶν ἐν αὐτοῖς*[78]) *λειτουργούντων. τὰ δὲ ἀπὸ βασιλικοῦ οἴκου εἰς οἱονδήποτε εὐαγῆ τόπον περιελθόντα*[79]) *ἢ μετὰ ταῦτα περιελευσόμενα κατ᾽ οὐδένα τρόπον πιπράσκεσθαι ἢ ὑποτίθεσθαι ἢ ἀνταλλάττεσθαι ἢ ὅλως ὑποκεῖσθαι συγχωροῦμεν, οὐδὲ εἰ πρὸς ἀλλήλους οἱ εὐαγεῖς οἶκοι τοιοῦτόν τι πράξοιεν. ἐπειδὴ δὲ ἔγνωμεν παρά τινων γίνεσθαι ἐκποιήσεις μοναστηρίων, ἐπὶ τῷ ταῦτα ἀπὸ ἱερατικοῦ σχήματος εἰς ἰδιωτικὴν ἐναγωγὴν*[80]) *μετασχηματίζεσθαι, καὶ τοῦτο πᾶσι τρόποις κωλύομεν. εἰ δέ τι τοιοῦτον γενόμενον*[81]) *εὑρεθείη*[82]), *ἄδειαν παρέχομεν, ὡς ὁ κατὰ τόπον ὁσιώτατος ἐπίσκοπος τὸ τοιοῦτον*[83]) *μοναστήριον ἐκδικεῖν καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον σχῆμα ἐπανάγειν. εἰ δέ τις ἐκ τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων, τῶν τε*[85]) *ἐν τῇ βασιλίδι πόλει τῶν τε ἐν*[86]) *ταῖς ἐπαρχίαις ὄντων ἐξῃρημένης τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως, κτῆσιν ἔχοι πολλοῖς δημοσίοις τελέσμασι*[87]) *βεβαρημένην, ἐξ ἧς οὐδεμία*[88]) *εἰσάγεται πρόσοδος τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, ἄδειαν παρέχομεν τοῖς τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς οἴκου διοικηταῖς τὴν τοιαύτην κτῆσιν ἐκποιεῖν, ἐν*[89]) *οἱῳδήποτε τρόπῳ βουληθεῖεν, πρὸς τὸ λυσιτελὲς τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς οἴκου· ὑπομνημάτων δηλαδὴ καὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἐκποιήσει πραττομένων παρ᾽ ἐκείνοις, ἀφ᾽ ὧν οἱ διοικηταὶ τῶν τοιούτων τόπων προβάλλονται ἢ χειροτονοῦνται, καὶ ὀμνύντων ἐπὶ τῶν ἁγίων γραφῶν τῶν προεστώτων τοῦ τοιούτου εὐαγοῦς οἴκου, καὶ τοῦ πλείονος μέρους τῶν ἐν αὐτῷ λειτουργούντων, ὡς οὐδὲ κατὰ προδοσίαν, οὐδὲ πρὸς χάριν ἢ*[90]) *οἱανδήποτε περιγραφὴν ἐκποίησις*[91]) *γίνεται, ἀλλὰ διὰ τὸ φυλαχθῆναι τὸ ἀβλαβὲς τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ. τοῖς δὲ οἰκονόμοις καὶ διοικηταῖς καὶ χαρτουλαρίοις τῶν ὁπουδήποτε ὄντων εὐαγῶν οἴκων, καὶ τοῖς αὐτῶν γονεῦσι τὲ*[92]) *καὶ παισὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἢ κατὰ γένος ἢ κατὰ γαμικὸν δίκαιον αὐτοῖς συναπτομένοις, μισθώσεις ἢ ἐμφυτεύσεις ἢ ἀγο-*

lem domum pertinentes hanc pecuniam versam esse; verum hi contra eum, qui pecuniam mutuam sumsit vel eius heredes proprias suas actiones moveant. (Cap. 7.) Hoc quoque iubemus, ut excepta sanctissima maiore ecclesia regiae huius urbis venerabilisque orphanotrophii xenonumque et ptochiorum, quae in regia urbe et in eius finibus sita sunt, omnibus sanctissimis ecclesiis liceat sacrisque domibus, nec non monasteriis, quae tam in regia urbe quam in eius finibus in variisque provinciis sita sunt, permutationes inter sese facere, quando utrique sacrae domui indemnitas servetur, approbantibus in scriptis vel per depositionem eiusmodi contractum non tantum administratoribus cuiusque sacrae domus, verum etiam maiore parte eorum, qui in ea ministrant. Quae vero a regia domo ad quemcunque sacrum locum pervenerunt aut post haec pervenient, nullo modo vendi vel pignori opponi vel permutari vel omnino obligari concedimus, nec, si venerabiles domus id inter sese faciant. Quoniam autem cognovimus, alienationes monasteriorum quoque a quibusdam fieri sub hac conditione, ut illa e sacro statu in privatam conditionem transferantur, hoc quoque omnibus modis prohibemus. Si vero tale quid factum inveniatur, licentiam damus sanctissimo illius loci episcopo monasterium illud vindicandi in pristinumque statum reducendi. Si vero quae ex supra dictis sacris domibus, tam iis, quae in regia hac urbe sunt, quam iis, quae in provinciis sunt, excepta tamen sanctissima magna ecclesia regiae huius civitatis, possessionem habeat multis publicis debitis gravatam, ex qua nullus reditus venerabili domo proveniat, facultatem concedimus eiusdem venerabilis domus administratoribus, possessionem illam, quocunque modo velint, ad utilitatem venerabilis domus alienandi: monumentis videlicet in hac etiam alienatione ab illis conficiendis, a quibus administratores talium locorum constituuntur aut creantur, iurantibusque per sacras scripturas his, qui venerabili illi domui praesunt, maioreque parte eorum, qui in ea ministeria obeunt, neque per proditionem, neque ad gratiam aut quamcunque circumscriptionem alienationem fieri, sed, ut venerabilis domus indemnis servetur. Oeconomos vero et administratores et chartularios venerabilium domorum ubique existentium, parentesque eorum et liberos caeterosque, qui vel cognatione vel affinitate illos contingunt, locationes vel emphyteuses vel

66) Pro *αὐτῶν* A. habet *αὐτόν*. 67) Pro *εἰς* C. habet *εἰ*. 68) *προεχώρησεν* C. F. 69) Post *αὐτοῦ* A. interponit *κατὰ τοῦ εὐαγοῦς οἴκου ἔχειν*. 70) Pro *ἀγωγὰς* C. F. habent *ἐναγωγάς*, A. *ἐπαγωγάς*. 71) Post *πτωχείων* tres Paris. addunt *τῶν*. 72) Pro *αὐτῆς ὄντων* F. habet *αὐτὴν ὄντως*. 73) Verba *καὶ ὑπὸ τὴν αὐτῆς ὄντων ἐνορίαν* desunt in tribus Paris. 74) F. *ποιεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους*. 75) Pro *ἑκατέρῳ* in Codice F. est *ἑκάστων*. 76) Pro *ἑκατέρου* A. habet *ἐγκαρτέρου*. 78) Pro *ἐν αὐτοῖς* tres Paris. habent *ἑαυτοῖς*. 79) *ἢ περιελθόντα* tres Paris. 80) *ἀγωγὴν* F. — *διαγωγὴν* A. 81) Tres Paris. *γινόμενον*. 82) *εὑρεθῇ* A. 83) A. *τοιοῦτο*. 85) *τε* deest in tribus Paris. 86) Pro *τε ἐν* A. habet *τὲ ἐκ*, F. *τὲ ἐν*. 87) *τελέσμασιν* A. 88) *οὐδὲ μία* A. C. F. 89) Vox *ἐν* deest in tribus Paris. 90) Sic et A. Sed *ἢ* in C. F. deest. 91) A. F. *ἡ ἐκποίησις*. 92) *τε* C.

ρασίας ἢ ὑποθήκας πραγμάτων ἀκινήτων τοῖς αὐτοῖς εὐαγέσιν οἴκοις προσηκόντων ὑπεισιέναι ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ διὰ παρενθέτου προσώπου, καθὰ [93]) καὶ τοῖς [94]) ἐν τῇ βασιλίδι πόλει οὖσιν, ἐπὶ ταῖς αὐταῖς ποιναῖς ἀπαγορεύομεν. (Cap. 8.) Εἰ δέ τις ἢ μισθωτὴς ἢ ἐμφυτευτὴς πράγματος διαφέροντος ἢ τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἢ ἑτέρῳ εὐαγεῖ οἴκῳ ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας κειμένῳ ἢ χεῖρον ποιήσει τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἢ ἔλαβεν [95]) ἢ μετὰ ταῦτα λάβοι, ἢ ἐπὶ διετίαν [96]) μὴ καταβάλῃ τὸν παρ' αὐτοῦ ὁμολογηθέντα ἢ [97]) ἐμφυτευτικὸν ἢ μισθωτικὸν [98]) κανόνα, δίδομεν ἄδειαν τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, ἐξ οὗ ἡ μίσθωσις ἢ ἡ ἐμφύτευσις γέγονε [99]), καὶ τὰ ὀφειλόμενα τούτῳ [1]) ὑπὲρ τοῦ προλαβόντος χρόνου καὶ τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν τοῦ μισθωθέντος ἤτοι ἐμφυτευθέντος πράγματος ἀπαιτεῖν, καὶ ἐκβάλλειν τῆς ἐμφυτεύσεως ἤτοι μισθώσεως, μὴ δυνάμενον περὶ ἐμπονημάτων [2]) ἀγωγὴν τινὰ [3]) κατὰ [4]) τῶν εὐαγῶν οἴκων κινεῖν. εἰ δὲ βούλοιντο οἱ τούτων διοικηταὶ ἐκβάλλειν [5]) τοῦτον, ἀπαιτεῖσθαι μὲν αὐτὸν παρακελευόμεθα, ἅπερ ὑπὲρ τῆς μισθώσεως ἤτοι ἐμφυτεύσεως ἐποφείλειν γινώσκεται· μέχρι δὲ τὸν ὁρισθέντα χρόνον περαιώσει, τὸ δεδομένον [6]) αὐτῷ πρᾶγμα κρατεῖν αὐτὸν καὶ τὰ συνδόξαντα διδόναι. εἰ δὲ ἀποφύγοι [7]), ἄδειαν παρέχομεν τοῖς προεστῶσι τῶν αὐτῶν [8]) εὐαγῶν τόπων, τὸ ἀζήμιον τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις ἐκ τῶν ἐκείνου πραγμάτων περιποιεῖν, μὴ δυναμένου μηδὲ [9]) ἐνταῦθα περὶ ἐμπονημάτων τὶ προτιθέναμι [10]). (Cap. 9.) Ταῖς δὲ ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις Ὀδύσσου [11]) καὶ Τόμεως [12]) τῶν πόλεων ἐπιτρέπομεν ἐκποιεῖν πράγματα ἀκίνητα ὑπὲρ τῆς τῶν αἰχμαλώτων ἀναρρύσεως, πλὴν εἰ μὴ ἐπὶ ταύτῃ τῇ αἱρέσει κτήσεις τινὲς αὐταῖς ἐδόθησαν [13]), ἐφ' ᾧ κατὰ μηδένα τρόπον ταύτας ἐκποιεῖσθαι. καὶ τοῦτο δὲ συγχωροῦμεν, ὥστε τὴν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν ἄδειαν ἔχειν τοὺς οἴκους τοὺς αὐτῇ προσήκοντας καὶ κειμένους ἐν τῇ αὐτῇ ἁγίᾳ πόλει πιπράσκειν, μὴ ἐπ' ἐλάττονι τιμήματι, ἤπερ [14]) ἐκ τῶν ἐνοικίων αὐτῶν ἐπὶ πεντήκοντα ἐνιαυτοὺς συνάγεται, ὥστε ἐκ τῆς τούτων τιμῆς ἄλλην πρόσοδον καλλίονα ὠνεῖσθαι. εἰ δέ τινες οἱῳδήποτε εὐαγεῖ οἴκῳ, εἴτε ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, εἴτε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις κειμένῳ [15]) ἀπόρους [16]) κτήσεις δωρήσονται [17]) ἢ [18]) πωλήσωσιν [19]) ἢ ἄλλῳ τρόπῳ παράσχωσιν ἢ καταλείψωσι [20]), κελεύομεν ὑπὲρ τῶν τοιούτων πραγμάτων μηδεμίαν [21]) βλάβην ὑπομένειν τὸν εὐαγῆ οἶκον, εἰς ὃν ἡ τοιαύτη κτῆσις περιῆλθεν, ἢ δημοσίῳ ὀνόματι [22]) ἢ ἄλλης οἱασδήποτε αἰτίας χάριν βαρύνεσθαι, ἀλλὰ πᾶν [23]) τὸ τοιοῦτον βάρος εἰς τοὺς δεδωκότας καὶ τοὺς αὐτῶν [24]) κληρονόμους ἐπανιέναι, ἀναγκαζομένους ἀναλαβεῖν [25]) τὰς δεδομένας τοιαύτας κτήσεις καὶ ἀποκαθιστᾶν ἐκ τῆς ἰδίας περιουσίας τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ πᾶσαν ζημίαν, ἐκ τοιαύτης

venditiones vel hypothecas rerum immobilium, ad easdem sacras domos pertinentium, vel per se vel per interpositam personam celebrare, quemadmodum et illos, qui in hac regia civitate sunt, sub iisdem poenis prohibemus. (Cap. 8.) Si qui conductor vel emphyteuticarius rei, quae vel ad sanctissimam magnam ecclesiam vel aliam venerabilem domum in quocunque loco reipublicae nostrae sitam pertinet, rem, quam vel accepit, vel post haec accipiet, vel per biennium non solverit promissum a se canonem vel emphyteusis vel conductionis, potestatem damus venerabili domo, a qua locatio vel emphyteusis facta est, et ea, quae huic pro tempore praeterito debentur, veteremque statum rei locatae vel in emphyteusin datae exigendi, illumque emphyteusi vel conductione eiiciendi, ut nec de meliorationibus actionem adversus venerabiles domos instistituere queat. Si vero harum administratores hunc eiicere velint, iubemus, ab eo haec exigi, quae ex locatione vel emphyteusi debere cognoscatur; donec autem tempus praefinitum praetereat, rem ipsi datam ab eo detineri, eaque, de quibus convenerit, praestari. Quodsi nolit, licentiam damus his, qui iisdem venerabilibus locis praesunt, indemnitatem venerabilibus domibus ex substantia eius servandi, ita ut ne hic quidem de meliorationibus aliquid proponere possit. (Cap. 9.) Sanctissimis vero ecclesiis civitatum Odessi et Tomi permittimus ad captivos redimendos res immobiles alienare, nisi hac conditione possessiones quaedam ipsis datae sint, ut nullo modo alienentur. Hoc quoque concedimus, ut sanctissima Hierosolymitana ecclesia potestatem habeat, domos ad se pertinentes et in eadem sancta civitate sitas vendendi, non minore tamen pretio, quam quantum ex earum pensionibus quinquaginta annis colligitur, ut ex harum pretio alius melior reditus ematur. Si qui vero cuicunque venerabili domo sive in regia civitate sive in provinciis sitae steriles possessiones donabunt vel vendiderint vel alio modo praebuerint aut reliquerint, iubemus, ut ex talibus rebus venerabilis domus, ad quam talis possessio pervenit, nullum damnum sentiat, vel publico nomine vel ob aliam quamcunque causam gravetur, sed, ut omne illud onus ad eos, qui dederunt, eorumque heredes redeat, qui tales possessiones, quae datae sunt, recipere ex propriaque substantia omne damnum, quod ex tali causa venerabili domo acce-

93) καθ' ἃ C. 94) τοῖς deest in tribus Paris. 95) ἢ ἔλαττον ἔλαβεν A. — Vox ἢ et in F. deest. 96) διετίᾳ A. 97) Vox ἢ deest in C. 98) Voces ἢ μισθωτικὸν desunt in A. 99) γέγονεν C. 1) τούτων A. habet pro τούτῳ. 2) ἐκποιημάτων A. 3) ἀγωγήν τινα A. 4) Pro κατὰ A. habet παρά. 5) ἐκβαλεῖν A. C. F. 6) A. τὸ διδωμένον. 7) ἀποφύγει A. 8) Vox αὐτῶν deest in A. F. 9) μὴ δὲ tres Parisienses. 10) προστιθέναι tres Parisienses. 11) Ὀδύσσου A. C. 12) Τὸ μίως A. — Τὸ μεως C. 13) ἐδόθησαν in A. deest. 14) Pro ἤπερ A. et F. habent εἴπερ. 15) κειμένων A. 16) ἀπ' ὄρους A. 17) C. δωρήσωνται. 18) Tres Paris. ἢ, Mon. omi. 19) πωλήσουσιν A. 20) καταλείψουσι A., καταλείψουσιν F., καταλείψωσιν C. 21) μη δὲ μίαν tres Paris. 22) δημοσίων ὀνόματι tres Paris. 23) παν C. 24) Pro αὐτῶν A. habet αὐτοῦ. 25) Pro ἀναλαβεῖν A. C. F. habent ἀπολαβεῖν.

αἰτίας αὐτῷ[26]) συμβαίνουσαν. εἰ δὲ καὶ[27]) τοιοῦτος δόλος ἐν τῷ πράγματι παρακολουθήσοι, ὥστε καί τινα χρήματα ὑπὲρ τούτου τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ δοθῆναι, καὶ ταῦτα κελεύομεν εἰς ἴδιον κέρδος τὸν εὐαγῆ οἶκον ἔχειν, τὰ ἄπορα δὲ πράγματα τῷ δεδωκότι καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ παντὶ τρόπῳ ἀποκαταστῆσαι[28]). πρὸς τούτοις κελεύομεν, ὥστε μηδεμίαν[29]) ἀνάγκην ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἢ τοῖς ἄλλοις εὐαγέσιν[30]) τόποις ἔν τε τῇ βασιλίδι πόλει καὶ ἐν πάσαις τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἐπαρχίαις κειμένοις ἐπάγεσθαι κτήσεις ἀπόρους καὶ[31]) εὐπόρους ὁπουδήποτε κειμένας ὠνεῖσθαι, ἵνα εὑρεθῶσι[32]) διὰ ταύτην τὴν πρόφασιν καὶ ἃς[33]) ἔχουσιν ἀπολλύντες, ἢ χρέεσιν ἐνεχόμενοι. εἰ δέ τις βουληθείη πρᾶγμα ἀκίνητον ὀνόματι χρήσεως λαβεῖν παρά τινος τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων τῶν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει κειμένων, μὴ ἄλλως τοῦτο λαμβανέτω, εἰ μὴ ἕτερον εὐθὺς πρᾶγμα δεσποτείας δικαίῳ παράσχῃ τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, ἐξ οὗ τὸ αὐτὸ λαμβάνει πρᾶγμα[34]), τοσαύτην ἔχον[35]) πρόσοδον, ὁπόσην ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὅπερ αὐτῷ δίδοται καὶ μὴ πλείοσι[36]) τελέσμασι[37]) βεβαρημένον, ὥστε μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἢ τὸν χρόνον, ἐφ' οὗ ἡ δόσις τῆς χρήσεως συνήρεσε[38]), μὴ ὑπερβαίνοντα δηλαδὴ τὴν τοῦ λαμβάνοντος ζωήν, ἑκάτερον πρᾶγμα ἐπ' ἀκεραίῳ κατὰ[39]) δεσποτείαν καὶ κατὰ[40]) χρῆσιν εἰς τὸν αὐτὸν εὐαγῆ οἶκον περιελθεῖν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἀκινήτων πραγμάτων ἐκελεύσαμεν. (Cap. 10.) Περὶ δὲ τῶν ἱερῶν σκευῶν τῶν διαφερόντων τῇ αὐτῇ ἁγιωτάτῃ[41]) μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς βασιλίδος πόλεως ἢ τοῖς ἄλλοις εὐκτηρίοις οἴκοις[42]) ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας κειμένοις[43]) γενικῶς διατυποῦμεν, ὥστε μὴ ἄλλως ταῦτα πιπράσκεσθαι, εἰ μὴ ὑπὲρ τῆς τῶν αἰχμαλώτων ἀναρρύσεως. εἰ δὲ πλείονα σκεύη ἔν τινι τῶν μνημονευθέντων εὐαγῶν οἴκων εἴη εἰς μηδεμίαν[44]) ἀναγκαίαν χρῆσιν ποιοῦντα, καὶ συμβῇ τὸν τοιοῦτον εὐαγῆ τόπον χρέεσι[45]) βαρύνεσθαι, καὶ οὐκ ἔστιν[46]) ἄλλα[47]) κινητὰ πράγματα, ἐξ ὧν ὀφείλει τὰ χρέα ἀποδοθῆναι, ἄδειαν αὐτοῖς δίδομεν, πράξεως ὑπομνημάτων, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, συνισταμένης, τὰ[48]) εὑρισκόμενα περιττὰ[49]) σκεύη ἢ ἄλλοις εὐαγέσι τόποις χρείαν ἔχουσι πωλεῖν ἢ χωνεύειν ἢ καὶ[50]) ὁμοίως πιπράσκειν καὶ τὴν αὐτῶν τιμὴν εἰς τὸ χρέος παρέχειν, ὥστε μὴ[51]) τὰ ἀκίνητα πράγματα ἐκποιεῖσθαι. (Cap. 11.) Εἰ δὲ παρὰ τὰ διηγορευμένα ἡμῖν τῷ παρόντι νόμῳ συνάλλαγμα γένηται[52]) ἐπὶ τοῖς διαφέρουσι πράγμασι κινητοῖς τὲ[53]) καὶ ἀκινήτοις ἑνὶ τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων, ἀναδιδόσθω[54]) μὲν τῇ αὐτῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἤτοι τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ τὸ πρᾶγμα, ἐφ' ᾧ[55]) τοιοῦτόν τι παρηκολούθησε[56]), μετὰ τῶν τοῦ μέσου χρόνου καρπῶν, μενέτω δὲ παρ' αὐτῇ καὶ τὸ τίμημα καὶ τὸ ἀντίδωρον ἢ τὸ ὑπὲρ ἀμείψεως ἢ ἄλλης οἱασοῦν αἰτίας αὐτῷ δεδομένον[57]). εἰ δὲ

dit, sarcire cogantur. Si talis etiam dolus hac in re commissus sit, ut etiam aliquae pecuniae pro hac venerabili domo datae sint, iubemus, ut etiam hae lucro venerabilis domus cedant, res steriles vero ei, qui dedit, eiusque heredibus omni modo restituantur. Ad haec iubemus, ut sanctissimis ecclesiis vel reliquis venerabilibus locis, quae tam in regia urbe, quam in omnibus imperii nostri provinciis sita sunt, nulla necessitas inferatur steriles possessiones fertilesque ubicunque sitas emendi, ne ex hac causa eas, quas habent, amittant vel debitis constringantur. Si quis autem velit rem immobilem ususfructus nomine ab aliqua ex supra dictis venerabilibus domibus, quae in regia urbe sitae sunt, accipere, non aliter hanc accipiat, quam, si statim proprietatis iure venerabili domui, a qua eandem rem accipit, aliam praebeat rem, quae tantum reditum ferat, quantum res habet, quae ipsi datur, neque pluribus tributis gravata sit; ut post illius mortem vel illud tempus, ad quod usumfructum dari convenerit (quod tamen vitam eius, qui accipit, non excedat), utraque res in solidum ad proprietatem et ad usumfructum ad venerabilem illam domum redeat. Atque haec quidem de rebus immobilibus praecepimus. (Cap. 10.) De sacris autem vasis, quae ad sanctissimam magnam ecclesiam regiae urbis vel ad reliquas oratorias domos, quae in unoquoque nostri imperii loco sitae sunt, pertinent, generaliter definimus, ut haec non aliter vendantur, nisi pro captivorum redemptione. Si vero plura vasa in aliqua ex supra dictis venerabilibus domibus sint, quae necessario usui non inserviant, talemque venerabilem locum aere alieno gravari contingat, neque aliae res mobiles adsint, ex quibus debita solvi queant, potestatem his damus, actis, ut supra dictum est, intervenientibus, vasa, quae superflua esse reperiantur, vel aliis venerabilibus locis, qui his opus habeant, vendendi vel conflandi sive etiam similiter vendendi eorumque pretium in debitum expendendi, ne res immobiles alienentur. (Cap. 11.) Si vero contra ea, quae nobis hac praesente lege sancita sunt, contractus factus sit de rebus mobilibus et immobilibus ad unam ex supra dictis domibus pertinentibus, eidem sanctissimae ecclesiae sive venerabili domui, in qua tale quid contigit, cum fructibus medii temporis res reddatur; maneat autem apud illam et pretium et remuneratio vel id, quod permutationis vel alius cuiuscunque caussae nomine illi datum est. Si vero emphyteusis adversus ea,

---

26) αὐτῷ deest in F. 27) καὶ deest in F. 28) ἀποκαταστῆναι A. C. F. 29) μὴ δὲ μίαν tres Paris. 30) εὐαγέσι A. C. F. 31) Pro καὶ A. habet ἢ. 32) C. εὑρεθῶσιν. 33) Pro ἃς A. habet αἷς. 34) πρᾶγμα λαμβάνει tres Paris. 35) ἔχων A. 36) Sic et F. — C. μὴ πλείοσιν. — A. πρὸς πλείοσι. 37) τελεσμασιν C. 38) συνήρεσεν F. — A. συνήνεσε. 39) Pro κατὰ A. habet καὶ κατά. 40) Sic tres Paris. — Mon. καὶ non habet. 41) Vox ἁγιωτάτῃ deest in tribus Paris. 42) οἴκοις deest in tribus Paris. 43) κειμένους F. 44) Tres Paris. codd. μὴ δὲ μίαν. 45) C. χρέεσιν. 46) ἔστι A. F. 47) ἄλλα deest in tribus Paris. 48) τὰ deest in A. et F. 49) Pro περιττὰ A. habet περὶ τά. 50) Vocem καὶ omittit A. et C. 51) Pro ὥστε μὴ A. habet ὡς τιμή. 52) γένηταί τι tres Paris. 53) τὲ deest in A. — C. habet τε. 54) Pro ἀναδιδόσθω A. habet ἀναδίδοσθαι. 55) ἐφ' ὃ C. F. 56) παρηκολούθησεν C. 57) C. δεδωμένον, A. διδομένων, F. δεδομένων.

ἐμφύτευσις πραχθείη παρὰ τὰ διηγορευμένα ἡμῖν, ἀναδίδοσθαι τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἢ[58]) τοῖς ἄλλοις[59]) εὐαγέσιν[60]) οἴκοις[61]) τὸ αὐτὸ πρᾶγμα κελεύομεν, καὶ τὸν ἐμφυτευτὴν τὸ πάκτον[62]) τελεῖν κατὰ τὴν δύναμιν τῶν ἐμφυτευτικῶν συμβολαίων. εἰ δὲ δωρηθείη πρᾶγμα[63]) ἐκκλησιαστικὸν ἢ ἑτέρου εὐαγοῦς[64]) οἴκου, καὶ αὐτὸ ἀναδίδοσθαι τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἢ τοῖς ἄλλοις εὐαγέσι τόποις, μετὰ τὸν[65]) τοῦ μέσου χρόνου καρπὸν[66]) καὶ τοσοῦτον ἕτερον, ὅσον ἄξιόν ἐστι[67]) τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. εἰ δὲ ὑποθήκη παρὰ ταῦτα δοθείη, ὁ δανειστὴς τὸ ἐποφειλόμενον ἀπολλύτω καὶ τὸ πρᾶγμα τῷ εὐαγεῖ τόπῳ ἀποδιδότω[68]), τῶν συμβολαιογράφων τῶν θαρρούντων παρὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον τοιούτοις ὑπουργεῖν συμβολαίοις, διηνεκεῖ[69]) ἐξορίᾳ καταδικαζομένων. εἴτι δὲ πρὸ τούτου τοῦ νόμου κατὰ τὰς παλαιὰς διατάξεις γέγονε[70]), κελεύομεν τοῦτο πᾶσι τρόποις τὴν ἰδίαν ἔχειν ἰσχύν. πάντα δέ, ὅσα παρὰ τοὺς παλαιοὺς νόμους γέγονε[71]), θεσπίζομεν ἀνατραπῆναι[72]) καὶ τὰ πράγματα τὰ[73]) παρὰ τὴν δύναμιν αὐτῶν δεδομένα, τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις ἀναδίδοσθαι. τοῦ δὲ λοιποῦ κατὰ τὸν παρόντα νόμον πάντα γίνεσθαι διατυποῦμεν, σχολαζουσῶν μετὰ ταῦτα πασῶν τῶν ἄλλων διατάξεων τῶν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις θέμασι[74]) πρώην φοιτησασῶν. (Epil.) Ἡ ὑπεροχὴ τοίνυν ἡ σή, ἅπερ διὰ τοῦ παρόντος νόμου εἰς τὸ διηνεκὲς ἰσχύσοντος[75]) ἡ ἡμετέρα ἐθέσπισε[76]) γαληνότης[77]), ἄτρωτα παραφυλάξαι σπουδασάτω, ἠδίκτων[78]) ἐν τοῖς συνήθεσι καὶ μόνον τόποις ἐπὶ δέκα ἡμέρας[79]) προτιθεμένων[80]) καὶ μηδενὸς ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας[81]) ἐν ταῖς ἐπαρχίαις συστελλομένου. ἡμεῖς γὰρ προνοοῦμεν, ποίῳ τρόπῳ δίχα τῆς τῶν συντελεστῶν βλάβης πᾶσιν ἡ παρ'[82]) ἡμῶν γενικὴ[83]) διάταξις ἐμφανὴς καταστaίη[84]). Δατ'. ιυ. ιδ. μαΐ. cp. ιμp. δN. ANNO. XUIII. POST. OSOYLT BASILIO ANN. III.

quae a nobis sancita sunt, celebrata sit, tunc sanctissimae ecclesiae vel reliquis venerabilibus domibus eandem rem reddi iubemus, emphyteutamque secundum vim et potestatem instrumentorum emphyteuticariorum pactum praestare. Si vero res ecclesiastica vel alius cuius venerabilis domus donata sit, et ipsam una cum fructibus medii temporis sanctissimae magnae ecclesiae vel reliquis venerabilibus locis reddi iubemus, alterumque tantum, quanti res aestimatur. Si vero hypotheca adversus haec data sit, creditor debitum perdito, remque venerabili loco restituito, tabellionibus, qui contra hancce nostram legem huiusmodi instrumentis inservire audent, perpetuo exilio puniendis. Atque, si quid ante hanc legem secundum veteres constitutiones factum est, id omnibus modis vim suam habere iubemus. Omnia autem, quae contra veteres leges facta sunt, everti iubemus resque contra vim et potestatem illarum datas venerabilibus domibus reddi. Ut autem de reliquo omnia secundum praesentem legem fiant, disponimus, omnibus reliquis constitutionibus, quae de talibus casibus nuper factae sunt, post haec cessantibus. (Epil.) Excellentia igitur tua, quae hacce lege in perpetuum valitura nostra serenitas sancivit, inconcussa servare studeat, edictis in locis consuetis tantum per decem dies proponendis ac nullo hanc ob causam in provincias mittendo. Nos enim providemus, quomodo absque collatorum damno generalis haec nostra constitutio manifesta fiat. *Dat. IV. Id. Mai. Constantinopoli imperatoris domini Iustiniani anno XVIII. post consulatum Basilii anno III.*

58) Pro ἢ A. C. F. ἤτοι. 59) ἄλλοις deest in tribus Paris. 60) εὐαγέσι A. C. F. 61) Pro οἴκοις tres Paris. habent τόποις. 62) Pro πάκτον Paris. tres ῥᾶστον. 63) τὸ πρᾶγμα A. 64) Verba ἢ ἑτέρου εὐαγοῦς A. omittit. 65) Pro τὸν A. habet τῶν. 66) Pro καρπὸν A. habet καρπῶν. 67) ἐστιν A. 68) ἀναδιδότω A. C. 69) διηνεκῆ A. 70) γέγονεν C. 71) γέγονεν A. et C. 72) Tres Paris. ἀνατραπῆναι θεσπίζομεν. 73) τὰ deest in tribus Paris. 74) Pro θέμασι F. habet θεσπίσμα. 75) ἰσχύσαντος A. C. F. 76) ἐθέσπισεν C. 77) γαληνότης A. 78) Pro ἠδίκτων A. habet ἰνδίκτων, F. ἰδίκτων. 79) ἡμέραις F. 80) Mon. et tres Paris. προστιθεμένων. 81) τὰς αἰτίας F. 82) Pro παρ' A. C. F. habent παροῦσα. 83) A. γενικῆ. 84) καταστaίη tres Paris., καταστάσῃ Mon. 85) In A. subscriptio haec est: δᾶ. τιδ. μα. ιcpι rpδ. NANNCX UIII. POS TOS. ULT. BASKLIONNIII. — In C. haec est subscriptio: δατ. VII ιδ. MAI cp. IMP. δN. ANNCX VIII (F. habet VII) POST OSULAT BASILIO ANN. (N deest in F.) III. Eadem fere in Codice F. habentur; haec tamen, quae differunt, parentheseos signis additis, notavi. Graeca versio subscriptionis, quae in reliquis fere huius collectionis constitutionibus in contextu Codicis Monacensis addita est, hoc loco nulla habetur.

Ισον θείου νόμου[85]).

Ἀπαγορεύομεν[86]) δὲ τοῖς ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις πράγματα[87]) κινητὰ ἢ[88]) ἀκίνητα ..... [89]) οἱῳδήποτε τρόπῳ περιέλθοι, εἰς ἰδίους συγγενεῖς ἢ ἄλλα οἱαδήποτε πρόσωπα οἱῳδήποτε τρόπῳ μεταφέρειν. εἰς αἰχμαλώτων δὲ ἀνάρρυσιν καὶ πτωχῶν ἀποτροφὰς καὶ εἰς ἄλλας εὐσεβεῖς αἰτίας ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς ἰδίας ἐκκλησίας ἐκ τούτων δαπανᾷν ἄδειαν ἐχέτωσαν. καὶ εἴτι ἐκ τῶν τοιούτων πραγμάτων μετὰ τελευτὴν αὐτῶν[90]) εἰς τὴν αὐτῶν περιουσίαν ἀπομείνῃ[91]), κελεύομεν τῇ δεσποτείᾳ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς[92]) τὴν ἱερωσύνην εἶχον, διαφέρειν. ἐπ᾽ ἐκείνοις γὰρ μόνοις τοῖς πράγμασιν ἄδειαν αὐτοῖς τοῦ ἐκποιεῖν καὶ καταλιμπάνειν, οἷς[93]) ἂν βουληθείησαν, συγχωροῦμεν, ἅπερ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἀποδειχθῶσιν ἐσχηκότες, ἢ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν ἀπὸ τῶν κατὰ γένος αὐτοῖς συνημμένων εἰς αὐτοὺς περιέλθοι, οὓς ἐξ ἀδιαθέτου δύνανται μέχρι τετάρτου βαθμοῦ διαδέχεσθαι. ταῦτα δὲ πάντα, ἅπερ εἰρήκαμεν περὶ τῶν πραγμάτων τῶν μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν περιερχομένων εἰς τοὺς ὁσιωτάτους ἐπισκόπους, καὶ ἐπὶ πάντων τῶν εὐλαβεστάτων διοικητῶν τῶν σεβασμίων οἴκων[94]) κρατεῖν θεσπίζομεν, ἐπὶ δὲ τοῖς πράγμασι[95]) τοῖς ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἰδίας διοικήσεως κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον εἰς αὐτοὺς περιερχομένοις[96]). εἰ δέ τις ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἢ οἱουδήποτε ἐκκλησιαστικοῦ βαθμοῦ ὑπηρέτης ἢ ἐκκλησίας διακόνισσα τελευτήσοι ἄνευ διαθηκῶν καὶ νομίμων διαδόχων, ἡ τούτων διαδοχὴ τῇ ἐκκλησίᾳ διαφερέτω, ἐν ᾗ ἔτυχον κεχειροτονημένοι. κελεύομεν δὲ μηδένα αἱρετικὸν μηδὲ[97]) κατὰ μίσθωσιν, μηδὲ[98]) κατὰ ἐμφύτευσιν, μηδὲ κατὰ ἀγορασίαν ἢ ἄλλῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ πράγματα ἀκίνητα λαμβάνειν ἐφ᾽[99]) οἱασδήποτε[1]) ἐκκλησίας ἢ ἄλλου σεβασμίου τόπου. εἰ δέ τι τοιοῦτο[2]) ἁμαρτηθείη, ὁ μὲν αἱρετικός, εἴτι ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας παράσχοι, ἀπολέσει· τὰ δὲ τοιαῦτα πράγματα τῷ σεβασμίῳ τόπῳ, ἀφ᾽ οὗ καὶ ἐδόθησαν, ἐκδικηθήσονται. ὁ δὲ διοικητὴς τοῦ οἴκου ὁ τὰ αὐτὰ πράγματα τῷ αἱρετικῷ δεδωκὼς πάσης ἀποκινείσθω διοικήσεως καὶ εἰς[3]) μοναστήριον βαλλέσθω καὶ ἐπὶ ἕνα ἐνιαυτὸν τῆς ἁγίας κοινωνίας χωριζέσθω, ὅστις αἱρετικοῖς Χριστιανοὺς προδέδωκεν[4]). εἰ δὲ ὀρθόδοξος κτῆσιν[5]) ἔχων, ἐν ᾗ ἔστιν[6]) ἁγία ἐκκλησία, ἐκποιήσει ἢ καταλείψει ἢ κατὰ ἐμφύτευσιν ἢ κατὰ μίσθωσιν ἢ οἱανδήποτε διοίκησιν ταύτην δέδωκεν οἱῳδήποτε αἱρετικῷ, εἰ μὲν ἐγίνωσκεν ὁ δεσπότης τῆς κτήσεως[7]), ὅτι αἱρετικῷ ταύτην κατεπίστευσε[8]), πάσας τὰς προσόδους ἐκείνου τοῦ χρόνου[9]) τοῦ περιεχομένου[10]) τῷ συναλλάγματι τὴν ἐκκλησίαν τῆς πόλεως, ὑφ᾽ ἣν ἡ κτῆσις διάκειται, ἐκδικεῖν. εἰ δὲ ἠγνόει ὁ δεσπότης τῆς κτήσεως[11]), ὅτι αἱρετικὸς ἦν ὁ ταύτην πιστευθείς, αὐτὸν μὲν[12]) τὸν δεσπότην διὰ τὴν ἄγνοιαν ἀζήμιον φυλαχθῆναι, τὸν δὲ αἱρετικὸν ἐν ἑκατέρῳ θέματι καὶ ἐκβληθῆναι τῶν κτήσεων καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ[13]) τῷ δημοσίῳ[14]) προσκυρωθῆναι.

Exemplum sacrae legis.

Interdicimus autem sanctissimis episcopis, ne res mobiles vel immobiles, (quae post episcopatum ad eos) qualicunque modo pervenerunt, ad cognatos suos vel alias quascunque personas qualicunque modo transferant. Ad captivorum autem redemptionem et pauperum alimenta aliasque pias causas pro utilitate ecclesiae suae haec erogandi licentiam habento. Ac si quid ex talibus rebus post ipsorum mortem in bonis eorum permanserit, iubemus, ut haec dominio sanctissimarum ecclesiarum, in quibus sacerdotium habuerunt, cedant. In illis enim tantum rebus licentiam alienandi, quibusque velint, relinquendi licentiam damus, quas ante episcopatum habuisse eos probatum est, quaeve post episcopatum ab iis, qui genere cum iis coniuncti sunt, quibus ab intestato usque ad quartum gradum heredes esse possunt, ad eos pervenerunt. Haec autem omnia, quae de rebus, quae post episcopatum ad sanctissimos episcopos perveniunt, diximus, etiam in omnibus religiosissimis administratoribus venerabilium domorum valere iubemus, de his tamen rebus, quae tempore administrationis ipsorum supra dicto modo ad ipsos perveniunt. Si qui vero episcopus vel clericus vel cuiuscunque ecclesiastici gradus minister vel ecclesiae diaconissa sine testamento vel legitimis successoribus mortua sit, horum successio ad ecclesiam, in qua forte ordinati sunt, pertineat. Iubemus autem nullum haereticum neque per locationem, nec per emtionem, vel alio qualicunque modo res immobiles a quacunque ecclesia vel alio venerabili loco accipere. Si vero tale quid delinquatur, haereticus, quod pro hac causa praestitit, perdet, talesque res venerabili loco, a quo et datae sunt, vindicabuntur. Administrator domus autem, qui has ipsas res haeretico dedit, ab omni administratione removetur, in monasteriumque coniicitor, per unumque annum a sacra communione separator, ut qui haereticis Christianos prodiderit. Si vero orthodoxus, qui possessionem, in qua sancta ecclesia est, habet, hanc alienabit vel relinquet, vel per locationem vel emphyteusin vel quamcunque administrationem hanc qualicunque dederit haeretico, si quidem dominus possessionis sciebat, se hanc haeretico credidisse, omnes reditus illius temporis, quod contractu continetur, ecclesia eius civitatis, in qua possessio sita est, vindicato. Quod si dominus possessionis ignoravit haereticum esse eum, cui eam crediderit, ipse quidem dominus propter ignorantiam suam indemnis servetur; haereticus autem in utroque casu et possessione eiiciatur et substantia eius fisco vindicetur.

Nov. 131. cap. 13.

85) Ad marginem ρλα΄. εἰς δὲ τὰ βασιλικὰ βιβλ. ε΄. τιτλ. γ΄. κεφ. ι΄. 86) A. habet παγορεύομεν. Scilicet prima littera miniatori scribenda relicta fuit, qui illam neglexit. 87) πρᾶγμα A. C. 88) Pro ἢ A. habet καί. 89) Haec lacuna tam in Monacensi, quam in tribus Paris. apparet. Supple ex contextu Nov. 131. c. 13. ὅσα μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν εἰς αὐτούς. 90) αὐτῶν C. F. — In A. αὐτῶν deest. 91) ἀπομείνει C. F. 92) Pro ἐν αἷς tres Paris. ὧν. 93) Pro οἷς A. C. habent οἵαν. 94) Vox οἴκων in A. deest. 95) πράγμασιν C. F. 96) περιερχομένων tres Paris. 97) μὴ δὲ A. C. F. 98) μὴ δὲ A. C. F. 99) Pro ἐφ᾽ C. habet ἀφ᾽. 1) αἰτίας ἐκκλησίας A. C. F. 2) τοιούτῳ A. C. F. 3) Pro εἰς A. F. habent εἰς τό. 4) F. προδέδωκεν, reliqui προσδέδωκεν. 5) κτῆσιν tres Paris. κτίσιν Mon. 6) A. ἐστίν. 7) κτήσεως F., κτίσεως reliqui. 8) κατεπίστευσεν C. 9) C. F. inverso ordine τοῦ χρόνου ἐκείνου. 10) περιερχομένου tres Paris. 11) κτίσεως A. F. 12) Pro μὲν A. habet μετά. 13) αὐτοῦ deest in tribus Paris. 14) Voces τῷ δημοσίῳ desunt in A.

ΕΚ ΤΩΝ[1]) ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΚΩΔΙΚΑ ΘΕΙΩΝ
ΝΕΑΡΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ
ΤΟΥ ΤΗΣ ΕΥΣΕΒΟΥΣ ΛΗΞΕΩΣ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΣΥΝΑΙΔΟΥΣΑΙ ΕΞΑΙΡΕΤΩΣ ΤΟΙΣ ΘΕΙΟΙΣ ΚΑΙ ΙΕΡΟΙΣ ΚΑΝΟΣΙ ΚΑΙ ΕΚ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΤΗΝ ΟΙΚΕΙΑΝ ΙΣΧΥΝ ΝΕΜΟΥΣΑΙ ΑΙΣ ΤΑΞΙΝ ΤΙΝΑ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΝ ΕΠΕΘΗΚΑΜΕΝ ΠΡΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΝ ΕΥΡΕΣΙΝ ΤΟΥ ΕΠΙΖΗΤΟΥΜΕΝΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΔΙΑ ΤΟ ΩΣ ΕΙΡΗΤΑΙ ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΣΥΝΤΑΧΘΕΝΤΑ[2]) ΩΣ ΥΠΟΤΕΤΑΚΤΑΙ.

EX EDITIS POST CODICEM SACRIS
NOVELLIS CONSTITUTIONIBUS
IUSTINIANI DIVAE MEMORIAE

DIVERSAE CONSTITUTIONES

QUAE EXIMIE CUM DIVINIS SACRISQUE CANONIBUS CONSENTIUNT IISQUE INSUPER PROPRIAM VIM ET POTESTATEM TRIBUUNT QUIBUS CERTUM ORDINEM NUMERUMQUE TRIBUIMUS UT QUODLIBET CAPUT QUOD QUAERITUR COMPENDIOSE INVENIATUR PROPTEREA QUOD SICUT DICTUM EST EX DIVERSIS CONSTITUTIONIBUS COLLECTA SUNT ITA UTI SUBIECTA SUNT.

Τῆς ἐγκειμένης μετα τους κανόνας τῶν συνόδων διατάξεως τὰ κεφάλαια[3]).

α'. περὶ τῶν πρώτων καὶ μεγίστων θεοῦ δωρεῶν καὶ τῆς προσηκούσης τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς κανόσι[4]) *τιμῆς*[5]).

β'. περὶ τοῦ σκοπεῖσθαι πρότερον τὸν βίον τοῦ εἰς[6]) *ἐπισκοπὴν ἀγομένου, καὶ ποῖα*[7]) *δεῖ εἶναι ἐν αὐτῷ καὶ μὴ εἶναι.*

γ'. περὶ τοῦ μὴ πλέον ἐνιαυτοῦ ἔξω τῆς ἰδίας ἐκκλησίας διάγειν ἐπίσκοπον χωρὶς βασιλικῆς κελεύσεως, μήτε δίχα συστατικῶν ὁδεύειν, μήτε πρὸ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἢ τῶν ἀποκρισιαρίων, ἐξ ἧς εἰσὶ διοικήσεως, ὀφθῆναι βασιλεῖ καὶ ὅπως χρὴ μηνύειν.

δ'. περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι κληρικὸν ἀγράμματον.

Positae post canones synodorum constitutionis capita.

Cap. 1. De primis et maximis Dei donis et honore divinis sacrisque canonibus tribuendo.

Cap. 2. De indaganda prius illius vita, qui ad episcopatum provehitur, deque his, quae in eo esse vel non esse debeant.

Cap. 3. Ne quis episcoporum a sua ecclesia plus anno sine imperatoris iussione abesse audeat, neve absque systaticis litteris proficiscantur, neve in conspectum imperatoris veniant, priusquam sanctissimum patriarcham vel eius, ex qua sunt, dioecesis apocrisiarios adierint, et quomodo id significari oporteat.

Cap. 4. Ne quisquam litterarum ignarus clericus eligatur.

---

1) Haec inscriptio, totaque capitulorum series deest in Cod. 1357., qui hunc habet titulum: *αἱ διατάξεις τοῦ εὐσεβεστάτου αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ.* In Vat. 843. haec est inscriptio: *τῶν ἐγκειμένων μετὰ τοὺς κανόνας τῶν δέκα συνόδων νεαρῶν διατάξεων τὰ κεφάλαια.* Reliqua ex inscriptione desunt in Vaticano, teste Assemano in Bibl. iuris Orient. lib. III. cap. 13. p. 450 sq. 2) *συντεχθέντα* 1324. 3) Haec desunt in Vat. 4) *κανόσιν* Vat. 5) *τιμῆς* deest apud Bienerum. 6) *εἰς* deest in 1324. 7) *ὁποῖα* 1324. 1320. Inde a *καὶ ποῖα* desunt omnia in Vat. usque ad *καὶ μὴ εἶναι.*

ε'. περὶ τοῦ μὴ προχειρίζεσθαι εἰς ἐκκλησίαν διακόνισσαν ἐλάττων[8]) ἐτῶν πεντήκοντα μήτε συνοικεῖν προσώπῳ ὑπόπτῳ· τὸν δὲ τὴν[9]) τοιαύτην ὑποφθείραντα[10]) τῇ τοῦ ξίφους ὑποβληθῆναι τιμωρίᾳ.

ϛ'. περὶ μοναστηρίων καὶ μοναχῶν καὶ[11]) περὶ βίου μοναχικοῦ καὶ τοῦ μηδένα χωρὶς ἐπισκόπου κτίζειν μοναστήριον.

ζ'. περὶ τοῦ μὴ προχείρως σχῆμα δίδοσθαι[12]) μοναχικὸν ἐλευθέρῳ ἢ δούλῳ.

η'. περὶ τοῦ μετὰ τριετίαν τὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐναγομένου οἰκέτου, καὶ ὅπως χρὴ τὰ περὶ τούτου προελθεῖν.

θ'. περὶ τῶν μετὰ ἀποταγὴν λειποτακτούντων.

ι'. περὶ τοῦ ἔχειν ἄδειαν τὸν ἀποτασσόμενον τὰ οἰκεῖα διαθεῖναι[13]) πρὸ τῆς ἐν μοναστηρίῳ εἰσόδου· εἰ δὲ καὶ παῖδας ἢ γυναῖκα ἔχοι, τί δέῃ[14]) πρᾶξαι.

ια'. περὶ τῶν ἀπὸ μοναστηρίου εἰς μοναστήριον μεταβαινόντων ἢ κληρικῶν γινομένων, ἢ[15]) τοῦ μὴ γίνεσθαι κατὰ τάξιν ἡγούμενον, ἀλλὰ τὸν ἄξιον.

ιβ'.[16]) περὶ κληρικῶν ἐχόντων τι πρὸς ἀλλήλους ἢ καὶ[17]) ἐναγομένων ὑπὸ τινός[18]), τοῦ[19]) μὴ πλέον διμήνου[20]) ὑπερβαίνειν τὴν δίκην, καί, εἰ φωραθείη[21]) ποινῆς ἄξιος κληρικός, τί δέῃ[22]) γενέσθαι.

ιγ'.[23]) περὶ τῆς[24]) τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων πραγμάτων ἐκποιήσεως δίχα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει.

ιδ'.[25]) περὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐμφυτεύσεων τίνα χρὴ[26]) τρόπον ἐκδιδόναι καὶ ἐμφυτεύεσθαι[27]).

ιε'. περὶ τῶν ἐν χρέει δημοσίων ἢ ἑτέρας ἀνάγκης γινομένων[28]) ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ πρὸς ἀλλήλας[29]) ἐμφυτεύσεις ποιεῖν χωρὶς τῶν ἐκ βασιλικῆς δωρεᾶς.

ιϛ'. περὶ τοῦ ἔχειν ἄδειαν τὴν ἐκκλησίαν Ἱεροσολύμων πωλεῖν οἰκίας.

ιζ'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι μετασχηματίζεσθαι μοναστήριον εἰς ἰδιωτικὴν ἀγωγήν[30]).

ιη'. περὶ τοῦ μὴ ζημιοῦσθαι κληρικὸν λόγῳ ἐμφανισίμων.

ιθ'. περὶ τοῦ μὴ διαρίζεσθαι[31]) τὸν καθ' οἱανδήποτε[32]) πρόφασιν ἀφιστῶντα ἑαυτὸν τοῦ μυστηρίου καὶ τῆς λειτουργίας.

κ'. περὶ τοῦ μὴ πέρα τοῦ μέτρου χειροτονεῖν κληρικοὺς ἢ κατατάσσειν[33]) ἀδιαρίστους[34])· τὸν δὲ ταῦτα παραβαίνοντα ἐξεῖναι παντὶ αἰτιᾶσθαι αὐτόν.

κα'. περὶ τοῦ μηδένα δανείζοντα γεωργῷ κρατεῖν τὴν γῆν αὐτοῦ, καὶ πόσον ὀφείλει τόκον καρποῦσθαι.

Cap. 5. Ne ad ecclesiam diaconissa ordinetur, quae quinquaginta annis minor est, neve cum persona suspecta cohabitet; qui autem illam corruperit, poenae gladii subiiciatur.

Cap. 6. De monasteriis et monachis atque de vita monastica, ac de hoc, ne quisquam non consulto episcopo monasterium condat.

Cap. 7. Ne facile monachicum schema libero vel servo concedatur.

Cap. 8. De servo, qui post transactum in monasterio triennium recipitur, et, quomodo circa hoc procedendum sit.

Cap. 9. De his, qui, postquam saeculo renuntiarunt, monasterium deserunt.

Cap. 10. De hoc, ut is, qui saeculo renuntiat, veniam habeat, antequam monasterium ingrediatur, de suis rebus testandi. Quod si etiam liberos vel uxorem habeat, quid ipsi agendum sit.

Cap. 11. De iis, qui ab uno monasterio ad aliud transeunt vel clerici fiunt, ac de hoc, ne abbas secundum ordinem eligatur, verum is, qui hoc gradu dignus est.

Cap. 12. De clericis, qui aliquid causae invicem adversus sese habent, vel ab aliquo conveniuntur, ne lis spatium duorum mensium transgrediatur, ac, si clericus poena dignus inventus sit, quid fieri debeat.

Cap. 13. De immobilium rerum ecclesiasticarum alienatione praeter has, quae Constantinopoli sunt.

Cap. 14. In bonorum ecclesiasticorum emphyteusibus quem modum servari oporteat?

Cap. 15. De ecclesiis, quae propter publicam causam vel aliam necessitatem debita contraxerunt, ac de hoc, ne invicem inter sese emphyteuses faciant praeter has, quae ex imperatoris donatione accedunt.

Cap. 16. De hoc, ut ecclesia Hierosolymorum domos vendendi facultatem habeat.

Cap. 17. De hoc, ut ne liceat, monasterium in privatam domum transformare.

Cap. 18. Ut clerico insinuationis ratione nullum damnum inferatur.

Cap. 19. De hoc, ne diariis fruatur, qui qualicunque praetextu se a divinis mysteriis et sacra liturgia amoveat.

Cap. 20. Ne ultra debitum numerum clerici ordinentur, neque absque diariis instituantur; cuicunque autem liceat, eum, qui haec migret, omni modo accusare.

Cap. 21. De hoc, ne, qui agricolis mutuum dat, eius terram detineat, quantasque usuras percipere debeat.

8) ἐλάττω 1324. 1320., Vat. ἐλάττονα, Bien. ἐλάττων. 9) τὴν deest in 1324. 1320. Vat. — Ass. τὸν δέ τοι αὐτήν. 10) ὑποφθείροντα 1324. 1320. Vat. 11) καὶ deest in Vat. 12) διδόναι σχῆμα Vat. 13) διαθεῖναι 1324. 1320. Vat., διαθῆναι Bien. 14) δέοι 1324. 1320., δέῃ Vat. 15) Pro ἢ 1324. 1320. καὶ habent. 16) Ante ιβ'. 1324. 1320. addunt ἄλλη διάταξις. 17) καὶ deest in 1320. 18) Vat. ὑπό τινος. 19) καὶ τοῦ Vat. 20) διμηναίου Vat. 21) φοραθείη Vat. 22) τί δέοι 1324. 1320. Vat. 23) Ante ιγ'. 1324. addit ἄλλη διάταξις; 1320. ad marginem ἄλλη. 24) τῆς deest in Vat. 25) Ante ιδ'. 1324. addit ἄλλη διάταξις; 1320. ad marg. ἄλλη. 26) Pro χρὴ Vat. δεῖ habet. 27) ἐμφυτεύσασθαι Vat. 28) γινομένης Vat. 29) πρὸς ἀλλήλους 1324. 1320. 30) διαγωγὴν Vat. 31) Sic 1324., Bien. διορίζεσθαι. 32) οἱονδήποτε 1324. 33) κατατάττειν Vat. 34) Sic 1324., Bien. ἀδιαρίστους.

κβ'.[35]) περὶ τοῦ τάξιν νόμου[36]) ἐπέχειν τοὺς κανόνας τῶν δ'. συνόδων καὶ κατὰ τοὺς αὐτῶν ὅρους τὰς δικαιοδοσίας τῶν πατριαρχῶν καὶ ἐπαρχιῶν[37]) φυλάττεσθαι.

Cap. 22. De hoc, ut legis vicem obtineant quattuor synodorum canones et ut iurisdictio patriarcharum et provinciarum secundum suos quaeque fines observetur.

κγ'. περὶ τοῦ μὴ βαρύνεσθαι κτήσεις εὐαγοῦς οἴκου ῥυπαραῖς λειτουργίαις χωρὶς ὁδοστρωσίας ἢ γεφυρῶν[38]) οἰκοδομῆς.

Cap. 23. De hoc, ut sacrarum domorum possessiones sordidis functionibus ne onerentur, nisi ad vias sternendas pontesque aedificandam.

κδ'. περὶ τῆς πορισθείσης[39]) τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις τῶν μ'. ἐτῶν παραγραφῆς καὶ τῆς τῶν ληγάτων καὶ κληρονομιῶν ἀπαιτήσεως.

Cap. 24. De praescriptione quadraginta annorum sacris domibus concessa et exactione legatorum et haereditatium.

κε'. περὶ τῶν διατυπούντων ἐν διαθήκαις[40]) πρᾶξιν εὐσεβῆ προελθεῖν[41]), καί, ὅτι ἀμελούντων τῶν κληρονόμων ὑπὸ τῶν κατὰ χώραν ἐπισκόπων ἀναγκασθήσονται, εἰ καὶ τὰ μάλιστα παρὰ τῶν διαθεμένων ἢ δωρησαμένων ἀπηγορεύθη[43]) αὐτοῦ[44]).

Cap. 25. De his, qui in testamento, ut pia actio fiat, mandarunt, et ut heredes, qui eam rem negligunt, a cuiusque loci episcopis adimplere cogantur, licet id his a testatoribus vel donatoribus interdictum sit.

κϛ'. περὶ τοῦ ὡρισμένου καιροῦ τῇ τῶν ληγάτων ἀπαιτήσει καὶ περὶ τρόπου ἐκποιήσεως καὶ τιμῆς καὶ ἀνταλλαγῆς, εἰ δεήσοι.

Cap. 26. De tempore definito ad legatorum exactionem, et de modo alienationis et aestimationis et permutationis, ubi opus sit.

κζ'.[45]) περὶ τοῦ μηδένα[46]) κτίζειν εὐκτήριον χωρὶς ἐπισκόπου καὶ εἰ μὴ πρότερον τὰ εἰς λυχνοκαΐαν καὶ φιλοκαλίαν[47]) καὶ ἀποτροφὴν τῶν προσεδρευόντων στήσῃ[48]).

Cap. 27. De hoc, ut nemo oratoriam domum absque episcopi voluntate condat, ac, nisi prius ea, quae ad luminaria et ornamentorum supellectilem et ministrantium alimenta necessaria sunt, definiverit.

κη'.[49]) περὶ τῶν τὰ ψηφίσματα τῶν ἐπισκόπων ἐπιδιδόντων[50]), ὅπως δεῖ γενέσθαι.

Cap. 28. De his, qui electionis episcoporum decreta faciunt, quomodo fieri debeant.

κθ'. περὶ τοῦ ἐξεῖναι προσώπων τριῶν μὴ εὑρισκομένων ἐπὶ δυσὶ καὶ ἑνὶ ψήφισμα γίνεσθαι.

Cap. 29. Cum tres personae non inveniuntur, ut decretum in duabus vel etiam in una tantum fiat.

λ'. περὶ τοῦ μετὰ ἑξάμηνον[51]) χειροτονεῖν τὸν ὀφείλοντα, εἰ[52]) παρ' αἰτίαν[53]) τῶν ποιούντων τὸ ψήφισμα ἀναμονὴ[54]) γένοιτο.

Cap. 30. De hoc, ut post sex menses is, qui ordinare debet, ordinationem suscipiat, si per hos, qui decretum faciunt, mora facta sit.

λα'. περὶ τοῦ ἐξορίᾳ ὑποβληθῆναι τὸν κατηγοροῦντα καὶ μὴ ἀποδεικνύντα[55]).

Cap. 31. De hoc, ut exilii poena afficiatur is, qui accusat neque probat.

λβ'. περὶ συνηθειῶν ἤτοι ἐνθρονίων[56]) ἑκάστης ἐκκλησίας.

Cap. 32. De consuetudinibus sive cathedraticis cuiusque ecclesiae.

λγ'. περὶ τοῦ ὑπεξουσίου χειροτονουμένου ἐπισκόπου καὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι ἐπισκόπῳ ἢ μοναχῷ ἐπίτροπον ἢ κουράτορα εἶναι.

Cap. 33. De filiofamilias ad episcopatum evecto ac de hoc, ut episcopo aut monacho ne liceat tutoris aut curatoris munus obire.

λδ'. περὶ κληρικῶν εἰς ἐπιτροπὴν[57]) ἢ κουρατορίαν[58]) συγγενῶν καλουμένων, καὶ πῶς[59]) χρὴ τούτους συνίστασθαι.

Cap. 34. De clericis, qui ad tutelam vel curam cognatorum vocantur, et quomodo hos constitui oporteat.

λε'. περὶ τοῦ μηδένα κληρικὸν ἢ μοναχὸν ἀλλοτρίων κτήσεων μισθωτὴν καὶ[60]) ἀπαιτητὴν[61]) δημοσίων ἢ ἐντολέα ἢ ἐγγυητὴν ἢ κουράτορα[62]) οἴκου[63]) προβληθῆναι.

Cap. 35. De hoc, ne qui clericus aut monachus alienarum possessionum conductor et publicorum tributorum exactor vel mandatarius vel fideiussor vel curator domus fiat.

λϛ'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι ἄρχοντι εἰς δικαστήριον παριστᾷν ἐπίσκοπον εἰς μαρτυρίαν ἐκτὸς βασιλικῆς κελεύσεως.

Cap. 36. De hoc, ut absque imperatoris iussione magistratui ne liceat episcopum ad tribunal testimonii perhibendi causa evocare.

λζ'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι κληρικοὺς[64]) ταβλίζειν[65]) ἢ θεωρίαις παραβάλλειν καὶ τοῦ περὶ τούτου ὡρισμένου ἐπιτιμίου.

Cap. 37. De hoc, ut clericis tabula ludere ne liceat vel spectaculis interesse, deque poena adversus haec statuta.

λη'. περὶ τοῦ μὴ ἀναγκάζεσθαι ἐπίσκοπον ἴδιον κληρικὸν ἀπολῦσαι.

Cap. 38. Ut episcopus ne cogatur clerico suo litteras dimissorias concedere.

---

35) Ante κβ'. 1324 et 1320. addunt ἄλλη διάταξις. 36) Vat. νόμων. 37) καὶ ἐπάρχων Bien, quae desunt in 1324. — Καὶ ἐπαρχιῶν 1320. Vat. 38) Vat, γεφύρων. 39) ὁρισθείσης Vat. 40) διατήκαις Vat. 41) 1320. Vat. προελθεῖν, Bien. προσελθεῖν. 43) ἀπηγορεύσθω Vat. 44) 1324. et 1320. Vat. αὐτοῖς. — Bien. αὐτοῦ. 45) Ante κζ'. 1324. haec habet ἄλλη διάταξις. Sic et 1320. 46) Sic 1324. 1320., Bien. μηδέν. 47) φυλοκαλίαν Vat. 48) στήσει 1324. 1320., στῆται Vat. 49) 1324. et 1320. ante κη'. haec intrudit: ἀρχὴ διατάξεως, ἧς ἡ ἀρχὴ περὶ διοικήσεως καὶ προνομίων. 50) ἐπιδιδόντων 1320. 1324., Bien. ἐπιδιδοίντων, Vat. διδούντων. 51) ἑξάμινον Vat. 52) Sic 1320. et Vat., εἰς Bien. 53) Sic Vat., reliqui παραιτίαν. 54) ἡ ἀναμονὴ Vat. 55) ἀποδεικνῦντα Vat. 56) ἐνθρονίων Vat. 57) Pro ἐπιτροπὴν 1324. habet ἐπισκοπήν. 58) 1324. κουρατωρείαν. 59) ὅπως 1324. 1320. 60) Pro καὶ Vat. ἤ. 61) ἀπαιτὴν Vat. 62) κουράτωρα 1324. 63) οἴκου deest in 1324. 64) κληρικοῖς Vat. 65) ταβλίζειν 1324. 1320., Bien., ταυλίζειν Vat.

λθ'. περὶ τοῦ μηδένα ἀκρίτως τῆς ἁγίας κοινωνίας χωρίζεσθαι.

μ'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι ἐπισκόπῳ[66]) οἰκείαις χερσὶ[67]) πλήττειν.

μα'. περὶ τῶν κανονικῶς[68]) καθαιρεθέντων ἢ περιορισθέντων καὶ μὴ καταδεχομένων[69]).

μβ'. περὶ τοῦ μηδένα κληρικὸν γίνεσθαι ἀγράμματον ἢ ἀπηγορευμένον τοῖς θείοις κανόσι[70]) γάμον λαβόντα.

μγ'. περὶ χειροτονίας ἐκκλησιαστικῶν ταγμάτων, πόσου χρόνου δεῖ ἑκάστου προσαγωγὴν[71]) γίνεσθαι.

μδ'. περὶ τοῦ ἀναφαινομένου κατηγόρου τῆς οἱασοῦν χειροτονίας.

με'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι διακόνῳ ἢ ὑποδιακόνῳ μετὰ χειροτονίαν γαμεῖν.

μς'. περὶ τῶν ὁρισθέντων[72]) ἐπιτιμίων τοῖς μετὰ χειροτονίαν γαμετὰς ἀγομένοις.

μζ'. περὶ τοῦ μὴ προβαίνειν εἰς[73]) ἕτερον βαθμὸν ἀναγνώστην δευτερογαμήσαντα[74]) ἢ ἀπηγορευμένον τῷ νόμῳ γάμον ἔχοντα.

μη'. περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι κληρικὸν βουλευτὴν ἢ ταξεώτην.

μθ'. περὶ τρόπου καρποφορίας διοικητῶν ἢ φροντιστῶν εὐαγῶν τόπων.

ν'. περὶ τῶν ἐκ δουλικῆς τύχης εἰς κλῆρον καταλεγομένων.

να'. περὶ τῶν χειροτονουμένων ἐναπογράφων.

νβ'. περὶ τοῦ ἐξουσιάζειν πάντα κληρικὸν εἰς τὰ ὁπωσοῦν περιελθόντα εἰς αὐτὸν πράγματα, εἰ καὶ ὑπεξούσιος[75]) εἴη.

νγ'. περὶ τῶν ἐπὶ χρηματικῇ ἢ ἐγκληματικῇ ὑποθέσει ψευδομαρτυρούντων πρεσβυτέρων ἢ διακόνων.

νδ'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι κληρικὸν ἢ ἕτερον εὐλαβοῦς σχήματος αἰτιᾶσθαι πρὸ κρίσεως ἐπισκόπου παρὰ ἄρχοντι, ὅπως τε[76]) χρὴ τὴν τοῦ ἐπισκόπου ἢ καὶ ἄρχοντος ψῆφον ἢ ἔκκλητον[77]) χώραν ἔχειν.

νε'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι ἄρχοντι κληρικὸν ἐπὶ ἐγκλήματι κατηγορούμενον πρὸ κρίσεως τοῦ ἐπισκόπου κρῖναι[78])· εἰ δὲ χρηματικὴ εἴη, ἐκτὸς ἐγγυητοῦ καὶ ὅρκου ὁμολογίαν τὸν ἐναγόμενον ἐκτίθεσθαι.

νς'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι πολιτικῷ ἄρχοντι[79]) ἐκκλησιαστικὸν ἐπιζητεῖν[80]) πρᾶγμα.

νζ'. περὶ τοῦ διὰ τοῦ[81]) μητροπολίτου τὰς ἀνακυπτούσας[82]) ἀμφισβητήσεις τῶν ἐπισκόπων[83]) διοικεῖσθαι, μὴ ἐμμενόντων δὲ τῷ τῆς διοικήσεως ἐκείνης πατριάρχῃ ἀναφέρεσθαι[84]).

νη'. περὶ κληρικοῦ ἢ λαϊκοῦ[85]) ἐνάγοντος[86]) ἐπισκόπῳ ἢ μητροπολίτῃ.

νθ'. περὶ τοῦ μηδεμίαν ἐγγύην ἢ ὁμολογίαν ἀπαιτεῖσθαι ἐπίσκοπον ἐναγόμενον[87]).

ξ'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι οἰκονόμῳ ἢ ἑτέρῳ διοικη-

Cap. 39. Ut nemo absque re iudicata a sancta communione separetur.

Cap. 40. Ut episcopo non liceat propria manu quemquam percutere.

Cap. 41. De his, qui canonice depositi aut in exilium missi sunt, neque recipiuntur.

Cap. 42. Ne, qui litterarum ignarus est, clericus fiat, aut, qui nuptias sacris canonibus prohibitas contraxit.

Cap. 43. De collatione sacrorum ordinum, quo quemque tempore in singulos conferri oporteat.

Cap. 44. De accusatore ipso ordinationis tempore apparente.

Cap. 45. Ut diacono aut subdiacono post ordinationem nuptias contrahere ne liceat.

Cap. 46. De poenis adversus eos, qui post ordinationem uxores ducunt, statutis.

Cap. 47. Ne lector, qui ad secundas nuptias transiit, matrimoniumve legibus vetitum habet constitutum, ad alium gradum promoveatur.

Cap. 48. Ne curialis vel cohortalis clericus fiat.

Cap. 49. De modo percipiendi fructus ab administratoribus vel curatoribus venerabilium locorum.

Cap. 50. De his, qui ex servili statu in clerum adleguntur.

Cap. 51. De adscripticiis, qui ordinantur.

Cap. 52. Ut omnis clericus, quamvis filiusfamilias sit, in omnibus bonis, quae quocunque modo ad eum pervenerunt, ius potestatemque habeat.

Cap. 53. De presbyteris vel diaconis, qui in pecuniaria vel criminali causa falsum testimonium dixerunt.

Cap. 54. Ne liceat clericum vel alium religioso schemate ornatum ante episcopi iudicium apud magistratum convenire, et quomodo sententia episcopi vel etiam magistratus vel provocatio locum habere queat.

Cap. 55. Non licere magistratui clericum criminis reum factum ante episcopi iudicium iudicare; sin pecuniaria causa sit, absque fideiussore et iureiurando repromissionem ab eo, qui accusatur, faciendam esse.

Cap. 56. Civili magistratui ne liceat in rem ecclesiasticam inquirere.

Cap. 57. Ut episcoporum controversiae, quae emergunt, per metropolitanum decidantur; quod si in huius sententia non adquiescant, tunc ad illius dioecesis patriarcham referantur.

Cap. 58. De clerico aut laico, qui cum episcopo aut metropolitano agit.

Cap. 59. Ut nulla fideiussio aut repromissio ab episcopo, qui convenitur, requiratur.

Cap. 60. Ut oeconomo aut alii venerabilis do-

66) ἐπίσκοπον Vat. 67) χερσὶν Vat. 68) κανονικῶν Vat. 69) καὶ μὴ καταδεχομένων desunt in Vat. 70) κανόσιν Vat. 71) προαγωγὴν 1320. et Vat. 72) ὡρισθέντων Vat. 73) εἰς deest apud Bien. 74) δευτερογαμοῦντα Vat. 75) Pro ὑπεξούσιος 1320. habet ὑπ' ἐξουσίαν. 76) ὅπως τὲ 1324. 77) ἔγκλητον 1324. 78) κρίναι Vat. 79) ἄρχοντι πολιτικῷ Vat. 80) καταζητεῖν 1320. Vat. 81) τοῦ deest in Vat. 82) ἐγκυπτούσας Vat. 83) τῶν ἐπισκόπων deest in Vat. 84) πατριάρχων ἀναφέρεται Vat. 85) ἢ λαϊκοῦ deest in 1324. 86) ἀνάγοντος Vat. 87) τὸν ἐναγόμενον ἐπίσκοπον 1320.

τῇ εὐαγοῦς οἴκου ἀποφεύγειν τὸν ἴδιον ἐπίσκοπον πρὸ τῆς τῶν λογισμῶν παραθέσεως.

ξα'. περὶ τῶν τελευτώντων[88]) πρὸ τῆς αὐτῶν[89]) λογοποιίας.

ξβ'. περὶ τοῦ μὴ ἐναχθῆναι ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν εὑρισκόμενον ἐν Κωνσταντινουπόλει προκατάρξεως ἐπὶ χώρας γενομένης[90]).

ξγ'. περὶ τοῦ μὴ ἐνάγεσθαι τοὺς ἀποκρισιαρίους ὑπὲρ ἰδίων ἐπισκόπων ἢ ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου[91]) χρέους τῆς ἐκκλησίας, εἰ μὴ ἐντολὰς[92]) ἔχοιεν ἢ ἑαυτοὺς ὑπευθύνους ποιήσοιεν[93]).

ξδ'. περὶ τοῦ μηδεμίαν ὄχλησιν ὑπομένειν τοὺς διὰ πρεσβείαν[94]) ἢ χειροτονίαν ἐπισκόπου[95]) στελλομένους ἐν τῇ βασιλίδι ἢ ἐν ἄλλῳ τόπῳ.

ξε'. περὶ τοῦ μετὰ τιμῆς, εἰ δεήσοι, ἐκβιβασμὸν προσάγεσθαι παντὶ[96]) κληρικῷ, τάς τε[97]) ἀσκητρίας ἢ μοναστρίας δι' ἐντολέως ἀποκρίνεσθαι.

ξς'. περὶ τοῦ ἐξεῖναι τοῖς μοναχοῖς τὰς ἑαυτῶν ἢ τὰς τοῦ μοναστηρίου δίκας πράττειν δι' ἑαυτῶν ἢ δι' ἐντολέων, καὶ περὶ τῆς δεούσης ὑπὸ τῶν ἀρχόντων περὶ τούτων διεκδικίας.

ξζ'. περὶ τοῦ μὴ δίδοσθαι σπόρτουλλον[98]) ἀπὸ παντὸς κληρικοῦ ἢ μοναχοῦ ἢ λοιποῦ εὐλαβοῦς[99]) σχήματος πλέον κερατίων δ'.[1]), εἴτε ἐγκληματική, εἴτε χρηματικὴ[2]) αἰτίασις ἔσται[3]).

ξη'. περὶ ἐκβιβαστῶν στελλομένων εἴτε ἐκ βασιλέως εἴτε ἄρχοντος εἴτε[4]) πατριάρχου κατὰ κληρικοῦ ἢ ἑτέρου τῶν εὐλαβῶν προσώπων[5]) μὴ πλέον τοῦ ἑνὸς νομίσματος[6]) λαμβάνειν[7]).

ξθ'. περὶ τοῦ, εἰ ὑπὲρ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς[8]) αἰτίας πολλοὺς ὑπομνησθῆναι συμβαίη[9]), μὴ πλέον τοῦ ἑνὸς νομίσματος λαμβάνειν.

ο'. περὶ τοῦ μηδεμίαν ὄχλησιν ἢ μεθοδίαν[9a]) ὑπομένειν ἐπίσκοπον ὑπὲρ τῶν τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ πραγμάτων· εἰ δὲ ὑπὲρ ἰδικῶν, καὶ σπόρτουλα[10]) ἀπαιτείσθω, μόνον[11]) τῶν οἰκονόμων ἢ τῶν ἐπὶ τούτῳ προβαλλομένων τὰς ἀγωγὰς ὑπομενόντων.

οα'. περὶ τοῦ μὴ ἔχειν συνείσακτον κληρικὸν οἱονδήποτε· εἰ δὲ προμαρτυρηθεὶς παρὰ τῶν συγκληρικῶν μὴ ἀπόσχηται, τῷ ἐγκειμένῳ κανόνι ὑποβληθήσεται.

οβ'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι ἐπισκόπῳ[12]) μηδεμιᾷ[13]) γυναικὶ[14]) συνοικεῖν.

ογ'. περὶ τοῦ μὴ συνοικεῖν διακόνισσαν προσώπῳ ὑπόπτῳ, καὶ εἰ ὑπομνησθεῖσα[15]) μὴ ἀπόσχοιτο, ὅπως χρὴ κανονίζεσθαι.

οδ'. περὶ τῶν ἐν ταῖς ἁγίαις λειτουργίαις ταραχὴν ἢ ὕβριν ἐπισκόπῳ ἢ κληρικοῖς ἢ αὐτοῖς τοῖς μυστηρίοις ἐπαγόντων καὶ τῆς ὁρισθείσης αὐτοῖς τιμωρίας.

mus administratori ne liceat episcopum suum, antequam rationes reddiderit, declinare.

Cap. 61. De his, qui ante rationes redditas moriuntur.

Cap. 62. Ut episcopus aut clericus, qui Constantinopoli invenitur, litis contestatione in provincia facta, conveniri nequeat.

Cap. 63. Non conveniri apocrisiarios pro suis episcopis vel privato publicove debito ecclesiae suae, nisi mandatum habeant vel se ipsos obligaverint.

Cap. 64. Ut nulla molestia inferatur his, qui propter aliquam legationem vel ordinationem episcopi in regiam urbem aliumve locum mittuntur.

Cap. 65. Ut cum reverentia executio, si necesse sit, adversus quemcunque clericum fiat, et ascetriae vel monastriae per procuratorem respondeant.

Cap. 66. Ut monachis liceat suas ipsorum vel monasterii causas per semetipsos vel per procuratores agere, ac de vindicta, quae a magistratibus de his sumi debeat.

Cap. 67. Non plus sportularum nomine a quocunque clerico vel monacho vel reliquis religiosi habitus viris dandum, quam quattuor siliquas, sive criminalis causa sit, sive pecuniaria.

Cap. 68. De executoribus, qui sive ab imperatore, sive a magistratu, sive a patriarcha contra clericum vel alias religiosi habitus personas mittuntur, ne plus quam unum solidum accipiant.

Cap. 69. De hoc, ut, si pro una eademque causa multos admoneri contigerit, ne plus quam unum solidum accipiant.

Cap. 70. Ut nulla molestia aut exactio episcopo pro rebus ecclesiae suae inferatur; sin pro rebus suis admoneatur, etiam sportulae exiguntur, solis oeconomis aut his, qui ad hunc finem constituuntur, actiones suscipientibus.

Cap. 71. Ne qualiscunque clericus mulierem superadductam domi habeat; quod si a clericis collegis suis contestatione admonitus a tali consuetudine se non abstinuerit, canonum dispositioni subiiciatur.

Cap. 72. Ut episcopo ne liceat cum muliere cohabitare.

Cap. 73. Ut diaconissa cum persona suspecta ne cohabitet, ac si de ea re admonita ab hac consuetudine sese non abstinuerit, qua regula utendum sit.

Cap. 74. De his, qui in sanctis liturgiis turbas cient vel episcopo aut clericis aut ipsis adeo mysteriis iniuriam faciunt, deque poena adversus hos statuta.

---

88) τελευτόντων Vat. 89) ἑαυτῶν 1324. Vat. 90) γινομένης 1320. 91) διμοσίου Vat. 92) ἐντολῆς 1324. 93) ποιήσωσιν 1324. 94) πρέσβειαν Vat. 95) ἐπισκόπους 1320. Vat. 96) 1324. et Vat. habent παντί, Bien. πάντα. 97) τὰς δὲ 1324. 1320. Vat. 98) σπορτουλὸν Vat. 99) Pro εὐλαβοῦς Vat. habet προσώπου ἤ. 1) 1324. κερατίων δ̄. Sic et 1320. et Vat., Bien. τῶν δ̄. 2) χρηματικῇ Vat. 3) αἰτισίσεται Vat. 4) Pro εἴτε Vat. ἢ habet. 5) Verba ἢ ἑτέρου τῶν εὐλαβῶν προσώπων desunt in Vat. 6) Pro τοῦ ἑνὸς νομίσματος Vat. habet νομίσματος ἑνός. 7) Pro λαμβάνειν Vat. habet κομίζεσθαι. 8) Pro τῆς αὐτῆς Vat. habet ταύτης. 9) Pro συμβαίη 1324. συμβῇ habet. Sic et Vat. 9a) μεθοδείαν 1320. 10) σπόρτουλλα Vat. 11) μόνων 1324. 1320. Vat. 12) ἐπίσκοπον Vat. 13) μεδεμίᾳ Vat. 14) γυναικῇ Vat. 15) ὑποβληθεῖσα 1320. habet pro ὑπομνησθεῖσα.

οε'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι λαϊκοῖς λιτὴν ποιεῖν ἐκτὸς ἐπισκόπου ἢ κληρικῶν.

ος'. περὶ τοῦ μὴ κατὰ βαθμὸν[17] πάντως[18], ἀλλὰ κατ' ἐπιλογὴν τοὺς ἡγουμένους γίνεσθαι· τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἐν γυναικείοις μοναστηρίοις.

οζ'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι ἄγνωστον πρόσωπον πρὸ τριετοῦς χρόνου λαβεῖν τὸ μοναχικὸν σχῆμα.

οη'. περὶ τοῦ μὴ βαρεῖσθαι ὑποκαταστάσει[19] ἢ ἀποκαταστάσει[20] τοὺς μονάζοντας[21] ἢ[22] κληρικοὺς ἢ διακονίσσας· εἰ δὲ λειποτακτήσαιεν[23], τί δέῃ[24] ὑποστῆναι.

οθ'. περὶ τοῦ διαφέρειν τὰ τῶν ἀποτακτικῶν πράγματα[25] τῷ μοναστηρίῳ[26], ἔνθα καὶ ἀπετάξαντο[27].

π'. περὶ τοῦ ἐξεῖναι τὴν οἰκείαν οὐσίαν διανεῖμαι παίδων αὐτῶν[28] τῷ ἀποτασσομένῳ, συναριθμοῦντος ἑαυτὸν ἐπὶ λόγῳ[29] τοῦ μοναστηρίου, ὡς ἕνα τῶν παίδων· εἰ δὲ καὶ πρὸ τούτων τελευτήσοι, τί δέῃ[30] γενέσθαι.

πα'. περὶ τῶν ἐπὶ μνήστρων[31] ἢ συνεστῶτος τοῦ γάμου ἀποτασσομένων.

πβ'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι γονεῦσι[32] παῖδας ἀποτασσομένους ἢ παισὶ[33] γονέας ἀποκλείειν τῆς ἰδίας κληρονομίας.

πγ'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι γονεῦσι τὰ ἴδια τέκνα ἀποσπᾶν τῶν[34] μοναστηρίων.

πδ'. περὶ τῶν μεταβαινόντων ἀπὸ μοναστηρίων[35] εἰς μοναστήριον ἢ λειποτακτούντων[35a] τί δέῃ[36] γενέσθαι.

πε'. περὶ τῶν ἁρπαζόντων ἢ ὑπονοθευόντων ἀσκήτριαν ἢ διακόνισσαν ἢ μονάστριαν[37] καὶ τῶν τούτοις ὁρισθέντων[38] ἐπιτιμίων.

πς'. περὶ τοῦ πᾶσι[39] τρόποις ὑπὸ τῶν εὐαγῶν οἴκων ταῦτα καταζητεῖσθαι· εἰ δὲ εἴσω ἐνιαυτοῦ[40] μὴ διεκδικηθῇ[41], τὸν[42] τῆς χώρας ἄρχοντα[43], κἀκεῖνον ἀμελοῦντα[44] ὑπὸ τοῦ κώμητος[45] πριβάτων[46] τὸ μύσος κολάζεσθαι.

πζ'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι μηδενὶ κεχρῆσθαι ἢ ἐμπαῖξαι[47] εὐλαβεῖ[48] σχήματι ἢ πάσῃ ἐκκλησιαστικῇ καταστάσει καὶ τῆς τοῖς τοιούτοις[49] ὁρισθείσης[50] κολάσεως.

Cap. 75. Ne laicis liceat supplicationem facere absque episcopo vel clericis.

Cap. 76. Ut abbates ne secundum gradum omnimodo, verum ex electione fiant, eademque etiam in mulierum monasteriis serventur.

Cap. 77. Ut ignotae personae ante triennii tempus monasticum habitum assumere ne liceat.

Cap. 78. Ut ne substitutione aut restitutione monachi vel clerici vel diaconissae onerentur; sin ab ordine recesserint, cui poenae hos obnoxios esse oporteat.

Cap. 79. Ut res eorum, qui saeculo renuntiant, ad monasterium, ubi etiam saeculo renuntiarunt, pertineant.

Cap. 80. Ut ei, qui saeculo renuntiat, liceat substantiam suam liberis suis distribuere, dum semet ipsum contemplatione monasterii tamquam unum ex liberis connumerat; si vero etiam ante haec moriatur, quid fieri debeat.

Cap. 81. De his, qui sponsalibus contractis vel constante matrimonio saeculo renuntiant.

Cap. 82. Ut parentibus ne liceat liberos, qui saeculo renuntiant, aut liberis parentes ab haereditate excludere sua.

Cap. 83. Ne liceat parentibus liberos a monasteriis abstrahere suos.

Cap. 84. De his, qui ab uno monasterio ad aliud monasterium transeunt, vel a monasterio in totum recedunt, quid fieri debeat.

Cap. 85. De his, qui ascetriam vel diaconissam vel monastriam rapiunt aut sollicitant, poenisque, quae adversus hos statutae sunt.

Cap. 86. Ut haec omnibus modis a venerabilibus domibus inquirantur; si vero intra annum haec vindicata non sint, tunc provinciae magistratus vindictam sumat, hicque si negligat, a comite privatarum rerum crimen puniatur.

Cap. 87. Ut nemini liceat uti vel illudere religioso schemati aut cuicunque religiosae conditioni, deque poena contra tales statuta.

---

17) βαθμὸν 1324. 1320. Vat., Bien. βαθμοῦ. 18) πάντως deest in 1324., πάντων 1320. 19) ὑπὸ καταστάσει Vat. 20) ἢ ἀποκαταστάσει desunt in Vat. 21) τοὺς μοναχοὺς Vat. 22) Vox ἢ deest in 1320. 23) 1320. λιποτακτήσαιεν, Vat. λιποτακτήσοιεν. 24) Pro δέῃ 1324. Vat. δέοι habent. Sic et 1320. 25) Pro πράγματα Vat. πραγμάτων habet. 26) Pro τῷ μοναστηρίῳ Vat. μοναστηρίων habet. 27) ἀποτάξαντο Vat. 28) Pro αὐτῶν 1324. ὄντων habet. Sic et Vat. 29) ἐπιλογῳ Vat. 30) δέοι 1324. 1320. 31) τῶν ἐπὶ μνηστήρων 1324. 1320., Vat. τῶν ἐπιμνήστρων. 32) γονεῦσιν Vat. 33) παισὶν Vat. 34) τῶν deest in Vat. 35) 1320. et Vat. μοναστηρίου. 35a) λιποτακτούντων 1320. Vat. 36) δέοι 1320. Vat. 37) ἢ μονάστριαν desunt in Vat. 38) ὡρισθέντων Vat. 39) πᾶσιν Vat. 40) ἐνὶ αὐτοῦ Vat. 41) ἐκδικηθῇ 1320. 42) Pro τὸν Vat. τῶν habet. 43) ἀρχόντων Vat. 44) κἀκείνων ἀμελούντων Vat. 45) κόμητος Vat. 46) τῶν προβάτων Vat. 47) συμπλέξαι Vat. 48) εὐλαβῆ Vat. 49) Pro τοῖς τοιούτοις 1320. et Vat. τούτοις habent. 50) ὡρισθείσης Vat.

Εἰς δόξαν[1] *τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ νῦν συντεθειμένα*[2] *μετὰ*[3] *τοὺς ἱεροὺς κανόνας*[4] *τῶν*[5] *ἁγίων*[6] *καὶ μακαρίων ἀποστόλων καὶ τῶν*[7] *τοῖς ἴχνεσιν αὐτῶν καθ' ἑκάστην σύνοδον ἀκολουθησάντων ὁσίων*[8] *πατέρων μετεγράφη*[9] *ἐκ τῶν σποράδην κειμένων καὶ*[10] *ἐκφωνηθεισῶν*[11] *ὑπὸ τοῦ*[12] *τῆς θείας λήξεως Ἰουστινιανοῦ μετὰ τὸν*[13] *κώδικα θείων*[14] *νεαρῶν διατάξεων, αἵτινες οὐ μόνον τοῖς τῶν ὀρθοδόξων ἡμῶν πατέρων ἀκολουθοῦσι κανόσιν*[15]*, ἀλλὰ γὰρ*[16] *τὴν ἐκ βασιλικῆς*[17] *ἰσχύος αὐθεντίαν χαρίζονται, μετὰ προσθήκης ἐννόμου*[18] *τε καὶ θεαρέστου*[19]*, τὸ συμφέρον πάσῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ κτίσει*[20] *θεομιμήτως περιεχούσης*[21].

Ad gloriam magni Dei ac servatoris nostri Iesu Christi haec quoque, quae nunc composita sunt, post sacros canones sanctorum beatorumque apostolorum eorumque vestigiis in quacunque synodo inhaerentium venerabilium patrum transscripta sunt ex passim dispersis et a Iustiniano divae memoriae post Codicem promulgatis sacris Novellis constitutionibus, quae non solum orthodoxorum nostrorum patrum canones sequuntur, verum etiam iis valorem, qui ex imperatoria maiestate proficiscitur, tribuunt, una cum additionibus legalibus Deoque acceptis, quae id, quod universo generi humano proficit, ad Dei imitationem complectitur.

Nov. 6. pr. α'. Διάταξις[22], πῶς δεῖ τους ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς ἐπὶ τὴν χειροτονίαν ἄγεσθαι καὶ περὶ τῆς λοιπῆς τοῦ κλήρου καταστάσεως, εἴτε ἀρρένων εἴτε θηλειῶν[23].

Cap. 1. Constitutio, quae definit, quomodo episcopi et clerici ad ordinationem adducantur, ac de reliqua cleri conditione, sive masculi sunt sive feminae.

Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ[24] *Φλάουιος*[25] *Ἰουστινιανὸς εὐσεβέστατος*[26] *Αὔγουστος Ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.*

Imperator Caesar Flavius Iustinianus piissimus Augustus Epiphanio sanctissimo archiepiscopo et oecumenico patriarchae.

Μέγιστα τῶν ἐν[27] **ἀνθρώποις ἐστὶ**[28] **δῶρα θεοῦ**[29] **παρὰ τῆς ἄνωθεν δεδομένα**[30] **φιλανθρωπίας ἱερωσύνη τὲ**[32] **καὶ βασιλεία, ἡ μὲν τοῖς θείοις ὑπηρετουμένη, ἡ δὲ τῶν ἀνθρωπίνων ἐξάρχουσα καὶ ἐπιμελουμένη, καὶ ἐκ μιᾶς τε**[33] **καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἑκάτεραι προϊοῦσαι τὸν ἀνθρώπινον κατακοσμοῦσι βίον, ὥστε οὐδὲν οὕτως ἂν εἴη περισπούδαστον βασιλεῦσιν, ὡς ἡ τῶν ἱερέων σεμνότης, οἵγε**[34] **καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐκείνων ἀεὶ τὸν θεὸν ἱκετεύουσιν. εἰ γὰρ ἡ μὲν ἄμεμπτος εἴη πανταχόθεν καὶ τῆς πρὸς θεὸν μετέχοι**[35] **παρρησίας, ἡ δὲ ὀρθῶς τε καὶ προσηκόντως κατακοσμοίη**[36] **τὴν παραδοθεῖσαν αὐτῇ**[37] **πολιτείαν, ἔσται συμφωνία τις**[38] **ἀγαθή, πᾶν εἴτι χρηστὸν τῷ ἀνθρωπίνῳ χαριζομένη γένει. τοῦτο δὲ ἔσεσθαι**[39] **πιστεύομεν, εἴπερ ἡ τῶν ἱερῶν κανόνων παρατήρησις φυλάττοιτο, ἣν οἵ τε**[40] **δικαίως ὑμνούμενοι**[41] **καὶ προσκυνούμενοι**[42] **καὶ αὐτόπται τοῦ θείου λόγου παραδεδώκασιν**

Maxima inter homines sunt Dei dona a coelesti benignitate data sacerdotium et imperium, quorum illud quidem divinis rebus inservit, hoc autem humanas res regit earumque curam gerit, atque utrumque ab uno eodemque principio proficiscens humanam vitam exornat, ut nihil imperatoribus aeque curae sit, quam sacerdotum honestas, quippe qui pro ipsis Deo supplicent. Nam, si illud omni ex parte inculpatum est Deique fiducia pollet, hoc autem decenter et convenienter rempublicam sibi traditam exornat, bonus quidam concentus erit, qui, quicquid utile est, humano generi praebeat. Hoc autem fore confidimus, si sacri canones observentur, quos merito laudandi venerandique apostoli, qui

---

1) Hinc incipit Iohannis nomocanon et Cod. Paris. 1357. Ego tantum paginas editionis Voellianae varietatemque scripturae notabo. *Ox.* designat Codicem Oxoniensem nomocanonis, cuius scriptura habetur apud editorem. *Io.* designat contextus editi diversitatem. Vat. hanc habet praefationis inscriptionem: *συναγωγὴ νεαρῶν διατάξεων ὡς ἐν ἰνδικῇ.* 2) *συντιθεμένα* 1357. 3) Pro *μετὰ* 1357. *κατὰ* habet. 4) *Io.* p. 603. Pro *μετὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας* *Io.* habet *τοῖς ἱεροῖς κανόσι.* Ad marg. *Io.* *ἱερεῖς κανόνας* habetur. 5) *τῶν τε* *Io.* 1357. Vat., *τῶν τὲ* 1324. 6) Pro *ἁγίων*, quod *Io.* habet, in margine editionis adiectum est *ὁσίων*. 7) Sic *Ox.* In contextu *Io.* *τῶν* deest. 8) 1357. *τῶν ἁγίων* habet pro *ὁσίων*. 9) *μετεγράφη* 1324. 1320. Taur. Vat., *μετεγράφησαν* Flor., Bien. *μετέγραψα.* 10) *καὶ* deest apud *Io.* 11) *ἐκφωνηθέντων* *Ox.* 1324. 1320. Taur. Flor. In contextu *Io.* *ἐκφωνηθεισῶν.* 12) *τοῦ* deest in 1357. 13) Pro *τὸν* Vat. habet *τῶν*. 14) *τῶν θείων* *Io.* 15) *Io.* *κανόσιν ἀκολουθοῦσιν.* Sic et 1324. et 1357. Vat. 16) Pro *γὰρ* *Io.* *καί*, Vat. *γὰρ καί.* Sic et 1324. 1357. 17) Pro *τὴν ἐκ βασιλικῆς* Taur. *Io.* *τὴν ἐκ τῆς βασιλικῆς*, 1357. *τῆς βασιλικῆς* habet. 18) *ἀνόμου* 1357. 19) *θεαρέστου γνώμης* Flor. 20) *κτήσει* 1357. Vat. 21) *Io.* Vat. *περισκοπούσης*, Flor. *περιέχουσαι*, Bien. *περισκοποῦσαι.* 22) Sic Vatic., excepto quod numerum ad *αὐτοκράτωρ* adiunxit. Reliqui codices verba *αὐτοκράτωρ — πατριάρχῃ* verbis *διάταξις πῶς δεῖ* praemittunt. — Vat. *διατάξεις.* 23) Unus Cod. *θήλειων*, Vat. *θηλίων*. Inscriptio *α'. διατ.* et reliqua desunt apud *Io.* 24) Unus Cod. *Καίσαρ.* *Io.* p. 604. Hoc caput apud *Io.* habet inscriptionem *ἐπιστολή.* 25) Unus Cod. *Φλάβιος.* 26) *ὁ εὐσ.* *Io.* Vat. 27) Pro *τῶν ἐν* *Io.* habet *τοῖς.* 28) *ἐστι* Vat. 29) *θεοῦ* in Cod. 1355. deest. 30) *διδόμενα* 1355. 32) *τε* duo Paris., Vat. 33) Duo Paris. *τὲ.* *Ox.* post *ἐκ* vocem *μὲν* interponit. 34) Pro *οἵγε* *Io.* et Vat. *εἴγε.* 35) *μετέχοι* *Io.* 36) *κατακοσμείη* 1355. 37) *αὐτῇ* in uno Paris. deest. 38) *τὶς* 1355. 39) *ἴσεσθαι* 1355. 40) Pro *οἵτε* 1355. habet *εἴτε.* 41) *ἠμνούμενοι* Vat. 42) 1355. *προσκινούμενοι.* *Io.* et Vat. *προσκυνητοί.*

ἀπόστολοι καὶ οἱ[43] *ἅγιοι πατέρες ἐφύλαξάν τε καὶ ὑφηγήσαντο.*

divini verbi spectatores fuerunt, tradiderunt sanctique patres observarunt et explicarunt.

β'. Θεσπίζομεν[44] *τοίνυν τοῖς θείοις διὰ πάντων ἑπόμενοι κανόσιν, ἡνίκα τις*[45] *εἰς τὸν λοιπὸν ἅπαντα χρόνον ἐπὶ χειροτονίαν ἐπισκόπου*[46] *ἄγοιτο, σκοπεῖσθαι πρότερον αὐτοῦ τὸν βίον κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, εἰ σεμνός τε καὶ ἄμεμπτος καὶ πανταχόθεν ἀνεπίληπτος εἴη καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς μεμαρτυρημένος τε καὶ ἱεροπρεπής*[47]*), καὶ οὔτε ἐκ ταξεωτικῆς ἢ βουλευτικῆς ὁρμώμενος*[48] *τύχης, πλὴν εἰ μὴ ἐκ νέας ἡλικίας κατὰ τὸ ἤδη διατυπωθὲν ἐν μοναστηρίῳ καταλεγεὶς ἐλευθερωθείη τῆς τύχης, τὸ τέταρτον μέντοι πρότερον τῆς περιουσίας ἀποδιδοὺς τῇ βουλῇ· οὔτε ἐξ ἰδιώτου καὶ τῶν καλουμένων λαικῶν εἰς*[49] *καθεστώς, εἶτα εὐθὺς ἐπὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἀναβαίνων, ἢ γαμετῇ συνοικῶν, ἢ γυναῖκα μὲν ἔχων, οὐκ ἐκ παρθενίας δὲ εἰς αὐτὸν ἐλθοῦσαν, ἀλλ' οὐδὲ χήραν ἢ διαζευχθεῖσαν οὔτε παλλακὴν οὔτε παῖδας ἢ ἐγγόνους ἔχων οὔτε γνωριζομένους τῷ νόμῳ οὔτε ὑπ' ἐκείνου μεμισημένους· οὔτε χρημάτων ὠνήσασθαι τὴν ἱερατείαν, ἀλλὰ καὶ ἀναγινώσκειν αὐτὸν χρὴ τοὺς κανόνας καὶ τηνικαῦτα ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν χειροτονίαν, εἶτα*[50] *ὡς ἐφικτὸν ἀνθρώπῳ ὁμολογεῖν*[51] *καὶ*[52] *τούτους φυλάττειν. δεῖ γὰρ τοὺς ἱεροὺς κανόνας ἀντὶ νόμου φυλάττειν.*

Cap. 2. Iubemus igitur divinos canones per omnia sequentes, si quis in posterum episcopus ordinandus sit, vitam eius secundum divinum apostolum spectari, an honesta sit et inculpata et undique irreprehensibilis ac bonorum operum testimonium habeat et talis, qualis sacerdotem deceat. Neque cohortalis aut curialis fortunae sit, nisi a tenera aetate secundum ea, quae iam disposita sunt, in monasterium adlectus conditione illa liberatus sit, quartam tamen partem substantiae suae prius curiae solvens. Neque ex privato unusve ex iis, qui laici vocantur, statim ad episcopatum adscendat aut, qui cum uxore degit, vel uxorem quidem habet, sed, quae non ex virgine ei nupserit, sed vel vidua sit, vel divortio seiuncta, neque, qui concubinam habet, neque, qui liberos vel nepotes tam eos, qui a lege agnoscuntur, quam eos, qui ab ea in odio habentur. Neque pecunia sacerdotium emat. Sed et canones ipsum legere oportet, et tunc ad ordinationem veniat, sicque promittat, in quantum ab homine fieri possit, se hos esse observaturum. Oportet enim sacros canones pro lege observari. Nov. 6. cap. 1.

γ'. Μηδένα[53] *τῶν*[54] *ἐπισκόπων πλέον ἢ ἐνιαυτοῦ*[55] *ἔξω τῆς καθ' ἑαυτὸν*[56] *ἐκκλησίας ἀπολιμπάνεσθαι, πλὴν εἰ μήπω*[57] *κατὰ βασιλικὴν κέλευσιν· μηδὲ προφασιζέσθω, ὡς τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ ἐν δίκαις ἑλκομένης*[58]*· ταῦτα γὰρ διὰ τῶν κληρικῶν ἢ τῶν οἰκονομούντων ἢ ἀποκρισιαρίων*[59] *δεῖ γίνεσθαι*[60]*. καὶ μήτε δίχα συστατικῶν ὁδεύειν*[61]*, μήτε παραγινόμενον εἰς τὴν βασιλίδα ὀφθῆναι βασιλεῖ, πρὶν ἂν παραγενέσθαι*[62] *πρὸς τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην ἢ πρὸς τοὺς ἑκάστης διοικήσεως, ἐξ ἧς εἰσίν*[63]*, ἀποκρισιαρίους*[64] *καὶ αὐτοῖς κοινοῦσθαι τὰς αἰτίας, δι' ἃς ἦλθον, καὶ οὕτω συνεισιέναι πρὸς τὴν βασιλείαν*[65]*. αὐτοῖς*[66] *ἐξέστω δὲ τοῖς ἐπισκόποις διὰ τῶν ῥεφερενδαρίων*[67] *τῆς ἐκκλησίας τῆς μεγάλης*[68] *ἢ διὰ*[69] *τῶν ἀποκρισιαρίων τῶν πατριαρχῶν ἀναφέρειν τῇ βασιλείᾳ, ὥστε αὐτοὺς ἢ δίκαια ἀπαιτοῦντας*[70] *τυγχάνειν ἢ ἄδικα θᾶττον ἀναλύειν.*

Cap. 3. Nullum ex episcopis plus anno ab ecclesia sua abesse oportet, nisi ex imperatoris iussione, neque hoc praetextu utitor, quasi ecclesia sua litibus distrahatur. Haec enim fieri oportet per clericos vel oeconomos vel apocrisiarios, neque absque litteris systaticis iter faciat, neque, cum ad regiam urbem pervenerit, in imperatoris conspectum veniat, priusquam ad sanctissimum patriarcham vel cuiusque dioecesis, ex qua sunt, apocrisiarios adierint, cum hisque causas, propter quas venerunt, communicaverint, sicque regiam urbem ingrediantur. Ipsis autem episcopis liceat per referendarios magnae ecclesiae vel per referendarios patriarcharum ad imperatorem referre, ut vel, cum iusta petunt, his potiantur, vel, cum iniusta, celerius abeant. cap. 2

δ'. Ἐν[71] *οὐδεμιᾷ δὲ*[72] *τάξει κληρικὸν εἶναι ἀγράμματον*[73]*.*

Cap. 4. Nullius autem gradus clericum esse volumus, qui litterarum ignarus sit. cap. 4.

ε'. Τὰς δὲ[74] *διακονίσσας τῶν ἐκκλησιῶν μὴ ἔλαττον ν'. ἐτῶν γίνεσθαι. εἰ δὲ ἐν μοναστηρίῳ ἐλάττω*[75] *ταύτης τῆς ἡλικίας γένοιτο*[77]*, δι' ἀνάγκην ἔστω,*

Cap. 5. Diaconissas autem ecclesiarum non minus quinquaginta annos natos esse oportet. Si vero in monasterio ea, quae tot annos nondum na- cap. 6.

---

43) *οἱ* deest apud *Io.* 44) *Io.* p. 660. Inscriptio capitis ibi haec est: *περὶ τοῦ σκοπεῖσθαι πρότερον τὸν βίον τοῦ εἰς ἐπισκοπὴν ἀγομένου.* 45) *τὶς* 1355. 46) *Io. ἐπίσκοπος.* Sic et Vat. — Bien. et reliqui *ἐπισκόπου.* 47) *Io. ἱερεῖ πρέπων.* 48) 1355. *ὡρμώμενος. Io. ὁρμημένος.* 49) Voëllus scribi vult *εἷς* pro voce *εἰς.* 50) Pro *εἶτα Io. εἶγε.* 51) *ὁμολογεῖ Io.* 52) *καὶ* apud *Io.* deest. 53) *Io.* p. 617. Inscriptio ibi est: *ἀπὸ τῆς ς'. νεαρᾶς διατάξεως.* 54) Pro *τῶν* Vat. habet *αὐτῶν.* 55) *Io. ἐνιαυτόν.* 56) Unus Codex *κατ' αὐτόν.* 57) Pro *μήπω* 1355. habet *μὴ τοῦτο.* In aliis duobus Paris. scriptum *μὴ* pro *μήπω. Io. εἰ μὴ ἢ τοῦτο κατὰ κ. τ. λ.* Editor ad marg. ed. pro *ἢ* scribi iubet *ἤ.* 58) Sic et *Ox.* In contextu *Io.* pro *ἑλκομένης* est *καθισταμένης.* 59) *ἢ τῶν ἀποκρισιαρίων* 1355. *Io.* 60) 1355. *Io. γίνεσθαι,* 1320. *γενέσθαι.* 61) *ὁδεύειν* 1320. 62) *παραγίνεσθαι Io.* 63) *ἐξ ἧς εἰσιν Io.* 64) Sic et *Io.* In margine edit. coniectura est scribentis *ἀποκρισιάριοι.* 65) *πρὸς τὸν βασιλέα Io.* 66) *αὐτοῖς* deest apud *Io.* 67) *ῥαιφερενδαρίων* 1320. 68) 1355. *Io. τῆς μεγάλης ἐκκλησίας* habent pro *τῆς ἐκκλησίας τῆς μεγάλης.* 69) Sic et *Io.* In 1355. *διὰ* deest. 70) *αἰτοῦντας Io.* 71) *Io.* p. 661. Inscriptio ibi est: *περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι κληρικὸν ἀγράμματον.* 72) *δὲ* deest ap. *Io.* 73) Sic et *Io.*; 1355. *ἀγράμματον εἶναι.* 74) *Io.* p. 630. Ante ipsa constitutionis verba haec ibi posita sunt: *ἀπὸ τῆς θ'. διατάξεως τοῦ α' τίτλου. Μηδεμία γυνὴ γινέσθω διακόνισσα παρὰ τὸν ἑξηκοστὸν ἐνιαυτόν. τοῦτο γὰρ καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων προστέτακται.* Vox *δὲ* in Vat. deest 75) Editor *Io.* scribi vult *ἐλάττων.* Recte. 77) Unus Paris. *γένοι.*

ἄτε[78]) δὴ[79]) ἀνδρῶν ἐπιμιξίας οὐκ οὔσης καὶ οὐκ[80]) αὐτεξουσίου διαίτης, ἀλλὰ πλήθους συνόντος. τὰς δὲ τοιαύτας[81]) μὴ ἔχειν ἐν τάξει δῆθεν ἀδελφῶν ἢ συγγενῶν ἢ τῶν καλουμένων ἀγαπητῶν συνόντας, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὰς ἢ γονεῦσι μόνοις ἢ[82]) παισὶ[83]) ἢ ταῖς ἀληθείαις ἀδελφοῖς[84]) ἢ θείοις, καὶ μὴ ἐξεῖναι ἔτι τῇ εἰς διακονίαν ἐρχομένῃ συνοικεῖν προσώπῳ παντοίαν ὑποψίαν ἔχοντι. εἰ δὲ μετὰ τοῦτο εἰς γάμον ἑαυτὴν ἐπιδῷ, ἀφαιρεθήσεται τῆς προσούσης οὐσίας, καὶ ὁ ταύτην λαβὼν[85]) τῇ τοῦ ξίφους τιμωρίᾳ ὑποβληθήσεται καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ καθέξει[86]) τὸ δημόσιον.

ta est, fuerit, propter necessitatem fiat, utpote cum nullum ibi sit cum viris commercium, nec pro animi libidine et arbitrio ibi vivatur, verum multitudo simul in eo loco versetur. Tales autem mulieres quemquam secum ne habeant fratrum loco vel cognatorum vel eorum, qui dilecti vocantur, verum seorsum et cum parentibus solis vel liberis vel his, qui revera fratres sunt vel patrui avunculive, degant, neu liceat ulli, quae ad diaconissae gradum ascendit, cum persona, quae qualemcunque habet suspicionem, commorari. Si vero post haec ad nuptias sese contulerit, bonis spoliabitur suis, quique eam uxorem duxit, gladii poenae subiicietur, bonaque eius in fiscum redigentur.

ς'. περὶ μοναστηρίων καὶ μοναχῶν καὶ ἡγουμένων. διάταξις, ἧς ἡ ἀρχή[87]).

Cap. 6. De monasteriis et monachis et abbatibus. Constitutio, cuius initium est:

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ[87a]) καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

Idem Augustus Epiphanio sanctissimo archiepiscopo et oecumenico patriarchae.

Nov. 5. pr. Ὁ ἐν ἀσκήσει μοναχικῇ βίος οὕτω[88]) ἐστὶ σεμνός, οὕτως[89]) οἰκειοῦν οἶδε θεῷ[90]) τὸν εἰς τοῦτο ἐρχόμενον ἄνθρωπον, ὥστε πάντα μὲν ἀνθρώπινον αὐτοῦ[91]) σπῖλον ἀποξύειν, καθαρὸν δὲ ἀποφαίνειν καὶ τῇ λογικῇ πρέποντα φύσει καὶ τὰ πολλὰ κατὰ νοῦν ἐνεργοῦντα καὶ τῶν ἀνθρωπίνων φροντίδων ὑπέρτερον καὶ τὰ ἑξῆς. —
cap. 1. Ἐκεῖνο τοίνυν πρὸ τῶν ἄλλων ῥητέον, ὥστε κατὰ πάντα τὸν[92]) χρόνον καὶ ἐν ἁπάσῃ[93]) γῇ τῆς ἡμετέρας[94]) βασιλείας[95]) εἴποτέ τις οἰκοδομεῖν εὐαγὲς μοναστήριον βούλοιτο, μὴ πρότερον ἄδειαν εἶναι[96]) τοῦτο πράττειν, πρὶν ἂν τὸν θεοφιλέστατον τῶν τόπων ἐπίσκοπον προσκαλέσαιτο[97]), ὁ δὲ χεῖράς τε[98]) ἀνατείνας εἰς τὸν[99]) οὐρανὸν[1]) διὰ τῆς[2]) εὐχῆς τὸν τόπον ἀφιερώσει θεῷ, πηξάμενος ἐν αὐτῷ τὸ τῆς ἡμετέρας σύμβολον[3]) σωτηρίας.

Vita monastica tam honesta est, sic apta ad hominem, qui eam ingreditur, cum Deo conciliandum, ut omnem humanam labem ab eo auferat, eumque purum talemque efficiat, qui rationi naturaeque convenienter vivat, multaque mente animoque meditetur, humanisque curis superiorem, et quae deinceps. — Illud igitur ante omnia dicendum est, ut, quocunque tempore et quocunque nostri imperii loco quis venerabile monasterium aedificare voluerit, non prius id ei facere liceat, quam Dei amantissimum illius loci episcopum advocaverit, atque hic manibus ad coelum extensis precatione locum Deo consecret, in eo loco nostrae salutis signum crucem figens.

cap. 2. ζ'. Θεσπίζομεν τοίνυν τοῖς θείοις ἀκολουθοῦντες κανόσι τοὺς εἰς μονήρη βίον παραγγέλλοντας μὴ προχείρως εὐθὺς παρὰ τῶν εὐλαβεστάτων ἡγουμένων τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων σχῆμα λαμβάνειν μοναχικόν, ἀλλ' ἐπὶ τριετίαν ὅλην εἴτε ἐλεύθεροι τυχόν, εἴτε δοῦλοι καθεστήκοιεν[4]), προσκαρτερεῖν, οὔπω[5]) τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ἀξιουμένους[6]).

Cap. 7. Sancimus igitur sacros canones secuti, ut, qui vitam monasticam profitentur, non facile statim a religiosissimis venerabilium monasteriorum praesulibus habitum monachalem accipiant, sed per integrum triennium, sive liberi forte sive servi sunt, patienter exspectent, habitu monachali nondum vestiti.

cap. 2. §. 1. η'. Εἰ δὲ εἴσω[7]) τριετίας ἔλθοι τις[8]) καί τινα[9]) τῶν εἰς ἄσκησιν[10]) παραγγελλόντων[11]) ἕλκειν ὡς οἰκέτην βουληθείη, λέγοι τε[12]), ὡς ὑφείλετό τινα πράγματα καὶ διὰ τοῦτο εἰσέδραμεν εἰς τὸ μοναστήριον, θεσπίζο-

Cap. 8. Si vero intra triennium quis venerit et aliquem ex his, qui monasticam vitam profitentur quasi servum abripere velit, dicatque etiam, hunc res quasdam clam abstulisse proptereaque in

78) ἄτε 1355., Vat. εἴτε. 79) Pro δὴ *Io.* 1355. Vat. μή. 80) οὐκ deest apud *Io.* et in Vat. 81) τοιαύτης unus Paris. 82) Pro ἢ Paris. unus καί. Huc accedit testimonium *Io.* 83) Sic *Io.* Pro ταῖς ἀληθείαις, quod est in *Io.*, editor scribi vult τοῖς ἀληθείοις. Pro παισὶ omnes Paris. πᾶσι. 84) ἢ ἀδελφοῖς *Io.* — 1355. ἀδελφαῖς. 85) λαβῶν 1320. 86) 1355. καθήξει. 87) Sic Vat. Reliqui codices haec non habent, nisi quod verba διάταξις ἧς ἡ ἀρχὴ post πατριάρχῃ intrudunt. 87a) ἀρχιεπισκόπῳ Vat., reliqui ἐπισκόπῳ. 88) Pro οὕτω 1355. habet οὗτος. Unus Paris οὕτως. Sic et Vat. 89) Duo Paris. οὕτως; 1355. οὗτος. Reliqui ὡς. 90) οἶδε in 1320. deest, 1355. οἶδεν τῷ θεῷ. 91) Unus Paris. αὐτούς. 92) Vox τὸν in Vat. deest. 93) πάσῃ unus Paris. 94) ἡμέρας unus Paris. 95) βασιλείας solus Vat. habet. 96) Pro εἶναι 1355. ἔχειν. 97) 1355. προσκαλέσοιτο. 98) 1355. χεῖρας τέ. 99) τὸν deest in Cod. 1355. et Vat. 1) Post οὐρανὸν Vat. καὶ interponit. 2) Vox τῆς deest in 1355. 3) Duo Paris. et Vat. σύμβολον. Reliqui συμβόλαιον. 4) καθεστήκασι 1355. 5) οὔπω 1320. 6) ἠξιωμένους Vat., reliqui vel ἀξιωμένους vel ἀξιουμένοις. 7) *Io.* p. 639. εἴσω τῆς Vat. 8) τὶς 1355., τις *Io.* 9) καὶ τινὰ Vat. 10) εἰς ἄσκησιν desunt in 1355. 11) Pro παραγγελλόντων *Io.* habet καταλεγόντων, Vat. παραγγελόντων. 12) βουληθείη τὲ λέγει τὲ 1355.

μεν[13]) αὐτὸν μὴ προχείρως[14]) τοῦτο πράττειν, ἀλλὰ πρότερον ἐπιδεικνύναι[15]) ταῖς ἀληθείαις, ὡς καὶ δοῦλός ἐστι[16]) ἐπὶ κλοπῇ τυχὸν ἢ ἐπὶ βίῳ χαλεπῷ καὶ πταίσμασιν[17]) ἀπέδρα[18]) διὰ τὸ οἰκεῖον πταῖσμα, εἰς δὲ τὸ μοναστήριον οὐ ταῖς ἀληθείαις ἀσκήσεως ἐρῶν[19]) εἰσελήλυθεν[20])· τοῦτον[21]) ἀποδίδοσθαι τῷ κεκτημένῳ[22]), μεθ᾽ ὧν, ὡς εἰκός, ὑφείλετο, εἴγε καὶ ταῦτα κατὰ τὸ μοναστήριον εἶεν, τὸν δὲ δεσπότην διδόναι πίστιν, ὡς οὐδὲν δράσει κακόν. εἰ δὲ ὁ ἐγκαλούμενος[23]) οὐδὲν τοιοῦτον[24]) ἐλέγχοιτο, φαίνοιτο δὲ σεμνὸς καὶ ἐπιεικὴς καὶ μαρτυροῖτο[25]), ὡς καὶ παρὰ τῷ κεκτημένῳ κόσμιος ἦν[26]), καὶ[27]), εἰ μήπω τύχοι πεπερασμένος[28]) ὁ τῆς τριετίας χρόνος, ἀλλ᾽ οὖν καὶ οὕτω μενέτω κατὰ τὸ μοναστήριον τῆς τῶν ἑλκόντων ἀπηλλαγμένος θρασύτητος. τριετοῦς δὲ παρελθόντος[29]) χρόνου ἐγκριθείς, ὡς τῆς μοναχικῆς ἄξιος καθεστήκοι[30]) σεμνότητος· ἄδειαν οὐδενὶ διδόαμεν[31]) παντελῶς πολυπραγμονεῖν τι τῶν[32]) κατ᾽ αὐτόν[33]). ἀρκεῖ[34]) γὰρ πρὸς[35]) μετρίαν κάθαρσιν τῶν ἡμαρτημένων ἡ τοῦ τριετοῦς χρόνου μαρτυρία, τῶν μέντοι κλαπέντων, παρ᾽ οἷς ἂν εὑρεθῇ[36]), ἀποδιδομένων. εἰ μέντοι τὴν δουλείαν φυγὼν πειραθείη τὸ μοναστήριον καταλιπεῖν, ἑτέρου δὲ βίου σχῆμα μεταδιώκειν[37]), ἄδειαν δίδομεν τῷ κεκτημένῳ ἕλκειν αὐτόν[38]), ἀποδεικνύντι τὴν τύχην, καὶ εἰς οἰκέτας[39]) αὐτὸν ἔχειν.

monasterium sese contulisse, non statim hoc faciat iubemus, sed prius ostendat, eum revera servum esse, et vel furto vel improba vita vel gravibus peccatis, inquinatum propter ipsum delictum suum aufugisse, in monasterium autem non revera vitae monachalis studio ingressum; sicque hic domino una cum rebus, quas forte abstulit, si quidem et hae in monasterio sint, restituatur, dominusque eius fidem suam obliget, se non male eum esse tractaturum. Si vero is, quocum agitur, nihil tale fecisse probetur, appareat autem honestus modestusque testimoniumque habeat, se, cum apud dominum esset, modestum fuisse, licet triennii tempus nondum completum sit, tamen etiam sic in monasterio maneto, ab eorum, qui eum vindicare volunt, audacia liberatus. Triennio vero semel elapso tamquam monastica gravitate dignus habitus in monasterio perseveret; tunc nemini licentiam damus, curiose in ea, quae ad ipsum pertinent, inquirendi. Sufficit enim ad modicam eorum, quae deliquit, purgationem triennii testimonium, his tamen, quae furto ablata sunt, apud quemcunque inventa erunt, restituendis. Si tamen servitutem fugiens monasterium relinquere, aliud autem vitae genus sequi conetur, veniam domino damus, hunc, cum servilem ostenderit eius conditionem, vindicandi interque servos habendi.

θ'. Εἰ[40]) δέ τις ἑαυτὸν καθιερώσας τῷ[41]) μοναστηρίῳ καὶ τυχὼν[42]) τοῦ σχήματος βουληθείη ἰδιωτικὸν[43]) τυχὸν ἕλκειν βίον, αὐτὸς μὲν οἶδεν[44]), πῶς ἀπολογήσεται· τὰ μέντοι πράγματα[45]), ὁπόσα ἂν ἔχοι, ἡνίκα εἰς τὸ μοναστήριον εἰσῄει[46]), τῆς δεσποτείας[47]) ἔσται τοῦ μοναστηρίου[48]).

Cap. 9. Si quis vero se ipsum monasterio consecraverit et habitum consecutus privatam vitam degere voluerit, ipse quidem sciet, quemadmodum sese defendat; res autem eius, quotcunque habet, quando monasterium ingressus est, ad monasterium dominii ratione pervenient. Nov. 5. cap. 4.

ι'. Κἀκεῖνο[49]) δὲ προσδιορίζομεν, ὥστε, πρὶν εἰς μοναστήριον[50]) εἰσελθεῖν τὸν βουλόμενον, ἄδειαν ἔχειν τοῖς ἑαυτοῦ χρήσασθαι ὡς βούλεται. εἰσελθόντι γὰρ συνακολουθήσει καὶ τὰ πράγματα, καὶ εἰ μὴ ῥητῶς εἰσάγῃ αὐτά. εἰ δὲ παῖδας ἔχοι[51]), εἰ μὲν ἔτυχεν ἤδη πράγματά τινα[52]) δωρησάμενος[53]) αὐτοῖς[54]) ἢ κατὰ προγαμιαίαν δωρεὰν[55]) ἢ κατὰ προικὸς πρόφασιν ἐπιδοὺς[56]), καὶ ποιεῖ ταῦτα τὸ τέταρτον τῆς ἐξ ἀδιαθέτου τῆς[57]) αὐτοῦ περιουσίας[58]), μηδεμίαν[59]) ἐπὶ τοῖς λοιποῖς πράγμασιν ἐχέτωσαν μετουσίαν[60]) οἱ παῖδες· εἰ δὲ οὐδὲν αὐτοῖς δωρήσηται[61]) ἢ ἔλαττον τοῦ τετάρτου, καὶ μετὰ τὸ παραγγεῖλαι τὸν ἀποταττόμενον εἰς μοναχοὺς οὐδὲν ἧττον τὸ τέταρτον ὀφειλέσθω τοῖς παισὶν ἢ εἰς ἀναπλήρωσιν, οὗ[62]) ἔτυχον ἤδη λαβόντες, ἢ καὶ

Cap. 10. Illud quoque decernimus, ut, priusquam is, qui vult, monasterium ingrediatur, rebus suis, prout velit, utendi veniam habeat. Nam si semel ingressus erit, res eius una eum sequentur, etsi non specialiter has induxerit. Si autem liberos habeat, si quidem forte iis ipsis iam quaedam donavit, vel per ante nuptias donationem vel dotis contemplatione dedit, eaque quartam, quae ab intestato debetur, suae substantiae partem faciunt, nullam in reliquis rebus liberi eius partem habeant; si vero nihil ipsis donaverit vel minus quarta parte, etiam, postquam is, qui saeculo renuntiat, inter monachosque recipitur, quarta pars liberis nihilominus debeatur vel in supplementum eius, quod iam acce- cap. 5.

13) θεσπίζωμεν 1355. 14) προχείρως deest apud Io.; ὡς μὴ προχείρως 1355. 15) Sic Vat. Reliqui ἐπιδεικνύναι, εἰ (εἰ Io. omittit) ταῖς ἀληθείας καὶ (Io. ὡς καὶ) etc. 16) δούλοις ἐστὶν καὶ Io. 17) πταίσματι Io. 18) Pro ἀπέδρα Io. et Vat. ἀποδράσωι. Postea Vat. μὲν addit. 19) 1355. inverso ordine ἐρῶν ἀσκήσεως. 20) εἰσελήλυθε 1355. Io. Vat. 21) τοῦτον οὖν Io. 22) Sic et Io. Editor tamen in marg. conicit κεκλημένῳ. 23) Verba οὐδὲν δράσει κακόν. εἰ δὲ ὁ ἐγκαλούμενος desunt in Io. 24) τοιοῦτο Io. et unus Paris. 25) 1355. μαρτυρεῖτο. 26) Voces κόσμιος ἦν desunt apud Io. 27) Pro καὶ Io. κἂν. 28) πεπεραμένος 1355. 29) Pro παρελθόντος Io. πληρωθέντος. 30) καθεστήκει 1355. 31) διδοῦμεν 1355., δίδομεν Io. 32) Pro τι τῶν 1355. habet τά. 33) κατ᾽ αὐτῆς Io. 34) Pro ἀρκεῖ 1320. habet ἀρχή. 35) ἡ πρὸς 1355. 36) εὑρεθῶσιν 1355., εὑρεθείη Io. 37) Pro μεταδιώκειν Io. habet διώκειν. 38) αὐτὸν ἕλκειν Io. 39) ὡς οἰκέτην 1355. pro εἰς οἰκέτας. 40) Io. p. 641. 41) τῷ deest in Io. et Vat. 42) 1320. τυχῶν. Sic et Vat. 43) Sic Io. et Vat. Reliqui ἰδιώτην. 44) οἶδε Io. Vat. 45) τὰ μέντοι πράγματα Io. Vat.; reliqui τὰ πρ. μέντοι. 46) εἰσίῃ reliqui. 47) δεσποτίας 1320. 48) μοναστ/ 1320. 49) Io. p. 641. Io. κἀκεῖνα. 50) τὸ μοναστήριον 1355. 51) ἔχει 1355. 52) Pro τινα 1355. habet αὐτά. 53) Pro δωρησάμενος 1355. δανεισάμενος habet. 54) καὶ αὐτοῖς Io. 55) Voces ἢ κατὰ προγαμιαίαν δωρεὰν apud Io. desunt. 56) ἐπιδιδοὺς 1355. 57) Vox τῆς in 1320. deest. 58) 1355. τῆς περιουσίας. 59) μηδὲ μίαν 1320. 60) Pro μετουσίαν 1355. ἐξουσίαν habet. 61) δωρήσεται 1355. 62) Pro οὗ duo Codd., inter quos 1355., εἴτε habent. Εἴτε et Io.

ἐφ' ᾧ τὸ πᾶν αὐτοῖς δοθῆναι. εἰ δὲ γυναῖκα ἔχοι, φυλαττέσθω ἡ προῖξ[63]) καὶ τὸ ἀπὸ τελευτῆς σύμφω-
Nov. 5. cap. 6. νον. — Εἰ δὲ καὶ εἰς στρατείαν ἑαυτὸν ἐπιδοίη τις[64]) μετὰ τοῦτο ἢ ἕτερον[65]) βίου σχῆμα, ἀπομένειν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ἐν ᾧ ἀπετάξατο τόπῳ[66]).

cap. 7. ια'. Εἰ δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ μοναστηρίῳ μεταβῇ[67]), καὶ οὕτω τα αὐτοῦ τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ ἀνήκειν[68]). —
cap. 8. εἰ δὲ καὶ κληρικοῦ[69]) χειροτονίας ἀξιωθείη, μὴ ἐξεῖναι αὐτῷ κατὰ τὴν τοῦ κλήρου παρρησίαν πρὸς γάμον ἐλθεῖν, ὡς ἐπὶ τῶν ἀναγνωστῶν ἢ ψαλτῶν[71]), ἢ παλλακὴν ἔχειν ἢ ὅσα τοιαῦτα. εἰ δὲ τούτου περιφρονήσοι[72]), ἐκβαλλέσθω[73]) παντοίως τοῦ κλήρου καὶ ἰδιώτης ἔστω, τὸ[74]) λοιπὸν πρὸς στρατείαν[75]) ἢ ἑτέραν ἐπιτήδευσιν ἐλθεῖν οὐ θαρρῶν[76]), εἰ μὴ βούλοιτο τοῖς ἔμπροσθεν παρ' ἡμῶν ἠπειλημένοις[77]) ἐπιτιμίοις ὑπο-
cap. 9. πεσεῖν. — Γίνεσθαι δὲ ἐν καιρῷ χρείας ἡγούμενον οὐ πάντως τὸν[78]) κατὰ τάξιν, ἀλλὰ τὸν ἄξιον δοκιμασίᾳ καὶ ἐπιλογῇ τοῦ ἐπισκόπου πρότερον καὶ τῶν λοιπῶν. καὶ ταῦτα μὴ μόνον ἐν τοῖς μοναστηρίοις, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἀσκητηρίοις κρατεῖν βουλόμεθα.

perunt, vel etiam, ut totum ipsis detur. Si vero uxorem habeat, huic dos et pactum in casum mortis factum conservetur. — Si vero etiam militiae post haec sese dederit vel alii vitae generi, substantia eius in eo, in quo saeculo renuntiavit, loco maneat.

Cap. 11. Si vero etiam ad aliud monasterium transierit, etiam sic res eius ad prius monasterium pertineant. — Si vero etiam dignus habitus sit, qui clericus ordinetur, non liceat ei secundum hunc, quem adeptus est, cleri gradum ad nuptias venire, quod in lectoribus et cantoribus iuris est, vel concubinam habere aliudve quid eiusdem generis committere. Quodsi etiam hoc negligat, omnimodo clero eiiciatur, privatusque sit, de reliquo militiam aliudve munus obire non valens, nisi poenis antea a nobis statutis subiici velit. — Praesul autem tempore necessitatis fiat non omnino is, qui gradu proximus est, verum is, qui iudicio et electione episcopi reliquorumque dignus habetur. Atque haec non tantum in monasteriis, verum etiam in asceteriis valere volumus.

ιβ'. Περὶ κληρικῶν ἐχόντων τὶ πρὸς ἀλλήλους ἢ καὶ ἐναγομένων ὑπό τινος. διάταξις, ἧς ἡ ἀρχή[79])·

Cap. 12. De clericis, qui aliquam causam inter se habent, vel etiam ab aliquo conveniuntur. Constitutio, cuius initium est:

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ[80]) πραιτωρίων[81]) τὸ δεύτερον, ἀπὸ[82]) ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Nov. 83. pr. Πολλοὺς ἱεροὺς γεγραφότες νόμους τούς τε[83]) περὶ τῶν θεοφιλεστάτων[84]) ἐπισκόπων τῆς τε ἐφεξῆς ἱερατείας πάσης, καὶ μὴν καὶ περὶ τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν, καὶ ἔναγχος τοῦτο πεπραχότες, ἐν οἷς ἠβουλήθημεν τοὺς εὐλαβεστάτους μοναχοὺς[85]) παρὰ μόνοις τοῖς τῶν πόλεων ἐπισκόποις, ὑφ' οὓς ἐστι τὰ μοναστήρια, τὰς ἐναγωγὰς ὑπομένειν, ἠτήθημεν[86]) παρὰ Μηνᾶ τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς εὐδαίμονος ταύτης[87]) πόλεως καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, καὶ τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς ταύτην δοῦναι τὴν προνομίαν, ὥστε, εἴτις ἔχοι[88]) τινὰ πρὸς αὐτὸν χρηματικὴν[89]), πρότερον παρὰ τῷ θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ[90]), ὑφ' ὃν τελεῖ[91]), καὶ ἐντυγχάνειν καὶ ἀγράφου διακρίσεως ἀπολαύειν, καί, εἴπερ γένοιτο τοῦτο, μήτε ἐνοχλεῖν αὐτόν, μήτε ἕλκειν εἰς δικαστήρια πολιτικά[92]), ἀλλ' ἀγράφως[93]) καὶ ζημίας χωρὶς λαμβάνειν τύπον, ἴσως καὶ ἔγγραφον[94]),' εἰ τοῦτο τὰ μέρη βουληθείη, καὶ ἀπηλλάχθαι[95]) τῆς πρὸς ἀλλήλους ἔριδος. εἰ δὲ διά τινα

Multas et sacras leges tam de Dei amantissimis episcopis, quam de reliquo omni sacerdotio conscripsimus, nec non de religiosissimis monachis, et nuper etiam hoc fecimus, in quibus religiosissimos monachos apud solos civitatum episcopos, sub quibus monasteria sunt, actiones suscipere voluimus. Rogati autem sumus a Mena Dei amantissimo archiepiscopo huius felicis urbis et oecumenico patriarcha, ut religiosissimis clericis hoc privilegium daremus, ut, si quis cum eo causam habeat pecuniariam, antea apud Dei amantissimum episcopum, sub quo est, eum et conveniat et sine scriptis causa decidatur, et, si quidem hoc factum sit, neque amplius eum vexet, neque ad civilia tribunalia pertrahat, verum sine scriptis et absque damno res iudicetur; accipiant autem etiam sententiam fortasse in scriptis, si hoc partes voluerint; itaque a mutua inter se controversia recedant. Si vero propter ali-

63) προὶξ *Io.* 64) τὶς 1355. 65) ἑτέρου 1355. 66) ἀπετάξατό τις 1355. habet pro ἀπετάξατο τόπῳ. 67) Pro μεταβῇ 1355. habet μεταβαίη. 68) ἀνῆκεν Vat. 69) Pro καὶ κληρικοῦ Vat. κλήρου habet. 71) ψάλτων Vat. 72) περιφρονήσει 1355. Vat. 73) ἐκβάλλεσθαι tres Parisienses, inter quos 1355. 74) 1355. non habet τὸ ante λοιπόν. 75) στρατίαν Vat. 76) θαρρῶν unus Paris. 77) ἠπηλειμένοις 1355. Unus Paris. ἠπηλημένοις. 78) Pro τὸν 1355. τῶν habet. 79) Sic Vat. *Io.* p. 663., ubi haec est inscriptio: περὶ κληρικῶν ἐχόντων τι πρὸς ἀλλήλους ἢ καὶ ἐναγομένων ὑπό τινος καὶ τοῦ μὴ πλέον διμηναίου ὑπερβαίνειν τὴν δίκην, καὶ εἰ φωραθείη κληρικὸς ποινῆς ἄξιος, τί δέοι γενέσθαι. 80) Vat. *Io.* ὑπάρχῳ. 81) πραιτορίων 1355. 82) Pro ἀπὸ 1355. habet ὑπό. 83) τοὺς τε unus Paris. *Io.* 84) Pro θεοφιλεστάτων unus Paris. εὐλαβεστάτων habet. 85) 1355. τοὺς εὐλαβεστάτους μοναχοὺς ἠβουλήθημεν. 86) ἡττήθημεν duo Paris, inter quos 1355. 87) Pro εὐδαίμονος ταύτης unus Paris. εὐδαιμονεστάτης. 88) 1355. ἔχει. Sic et *Io.* 89) χρηματικὴν ἀγωγὴν *Io.* 90) παρὰ τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον *Io.* 91) 1355. τελεῖται. 92) 1355. δικαστήριον πολιτικόν. 93) ἀλλὰ ἀγράφως *Io.* 94) ἐγγράφως *Io.* 95) 1355. ἀπηλάχθαι.

δυσκολίαν οὐ γένηται[96] δυνατὸν τῷ ἐπισκόπῳ τέμνειν[97] τὴν ὑπόθεσιν, τότε ἄδειαν εἶναι καὶ παρὰ τοὺς πολιτικοὺς ἄρχοντας ἰέναι, τῶν προνομίων ἁπάντων φυλαττομένων, ὁπόσα[98] τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς αἱ θεῖαι διατάξεις διδόασιν[99], καὶ ἀγωνίζεσθαι[1] καὶ πέρας ἐπιτίθεσθαι τῇ δίκῃ. εἰ μέντοι περὶ ἐγκλημάτων ἐνάγοιτο, εἰ μὲν πολιτικῶν[2], ἐνταῦθα μὲν οἱ πρόσφοροι ἄρχοντες, ἐπὶ δὲ τῶν ἐπαρχιῶν οἱ τούτων ἡγούμενοι ἔστωσαν δικασταί, μὴ ὑπερβαινούσης τῆς δίκης μηνῶν δύο προθεσμίαν, ἀφ' οὗ προκάταρξις γίνηται[3], ὥστε σύντομον ἐπιτεθεῖσθαι[4] τῷ πράγματι πέρας[5], ἐκείνου δήλου ὄντος, ὡς, εἴγε ὑπεύθυνον εἶναι[6] τὸν ἐναγόμενον νομίσει[7] ὁ τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος καὶ ποινῆς ἄξιον κρίνειε[8], πρότερον γυμνοῦσθαι τοῦτον παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου τῆς ἱερατικῆς ἀξίας, οὕτω τὲ[9] ὑπὸ τὰς τῶν νόμων χεῖρας γίνεσθαι. — Εἰ μέντοι ἐκκλησιαστικὸν ᾖ[10] τὸ ἁμάρτημα, δεόμενον σωφρονισμοῦ καὶ ἐπιτιμίων ἐκκλησιαστικῶν, ὁ ἐπίσκοπος τοῦτο κρινέτω. οὐ γὰρ βουλόμεθα τοιαύτας ὑποθέσεις γινώσκεσθαι τοῖς πολιτικοῖς ἄρχουσιν.

quam fortasse difficultatem episcopus causam decidere non possit, tunc iis liceat et ad civilem magistratum adire, omnibus tamen privilegiis, quae divinae constitutiones religiosissimis clericis dant, conservandis, ibique litigare finemque liti imponere. Si tamen de criminibus accusetur, si quidem civilia sunt, hic quidem competentes iudices, in provinciis autem praesides earum causam iudicanto, ut tamen lis spatium duorum mensium, ex quo litis contestatio facta erit, non egrediatur, ut cito finis negotio imponatur. In quo illud manifestum est, si praeses provinciae eum, qui convenitur, reum esse putaverit poenaque dignum existimaverit, prius hunc a Dei amantissimo episcopo sacerdotali dignitate privari, itaque sub legum potestatem venire. — Quodsi Nov. 83. cap. 1.
ecclesiasticum sit delictum, quod castigatione poenisque ecclesiasticis egeat, episcopus hoc iudicato. Neque enim volumus tales causas a civilibus magistratibus cognosci.

ιγ'. Περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων πραγμάτων ἐκποιήσεως καὶ καταβολῆς. διάταξις, ἧς ἡ ἀρχή[11]·

Ὁ αὐτὸς[12]) βασιλεὺς Ἰωάννῃ[13]) ὑπάρχῳ[14]) πραιτωρίων[15]) τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων καὶ[16]) πατρικίῳ.

Καὶ τὸ[17] περὶ τοὺς νόμους σπούδασμα καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἡμῖν[18] διὰ τοῦτο καθ' ἑκάστην[19] ἐκπονεῖται[20], διὰ τὸ συμφέρον τοῖς ἡμετέροις[21] ὑπηκόοις[22], ὅπερ ἐξευρίσκομεν[23] τὸ μὲν ἐκκεχυμένον[24] καὶ ἄμετρον παύοντες, τὸ δὲ ὡρισμένον[25] καὶ[26] μεμετρημένον ἀντεισφέροντες. — Θεσπίζομεν[27] τοίνυν, εἴπερ τῶν ἁγιωτάτων τις[28] ἐκκλησιῶν ἢ τῶν λοιπῶν σεβασμίων οἴκων δημοσίους ὀφείλει φόρους, καί, ὅθεν ποιήσοιτο τὴν τούτων ἀπόδοσιν, οὐκ ἔχοι[29], συνιέναι πάντας εἰς ταὐτὸν τούς τε ἐκ τοῦ κλήρου τόν τε θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ πρόσγε τὸν τῆς μητροπόλεως[30], καὶ τῶν θείων προκειμένων λογίων τὸ πρᾶγμα ἐξετάζεσθαι[31]. καὶ εἰ μὴ[32] φανείη μηδὲ[33] εἷς πόρος ἐκποιήσεως χωρὶς δυνάμενος[34] λῦσαι[35] τὸ δημόσιον ὄφλημα, τηνικαῦτα ἄδειαν αὐτοῖς εἶναι ψήφου[36] τοιαύτης προϊούσης καὶ δεκρέτου[37] γινομένου[38] παρὰ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι καὶ κτήσεων[39] ἀκινήτων ἅπτεσθαι καὶ ταύτας ἐκποιεῖν εἰς λύ-

Cap. 13. De ecclesiasticarum rerum immobilium alienatione et solutione. Constitutio, cuius initium est: Nov. 46. pr.

Idem imperator Iohanni praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

In legum studio reliquisque omnibus ideo quotidie versamur, ut utilitatem nostrorum subditorum augeamus, id, quod effusum atque infinitum invenimus, coercentes, id autem, quod fines modumque habet, in eius locum substituentes. — Sancimus igi- cap. 1.
tur, ut, si quae sanctissimarum ecclesiarum aut reliquarum venerabilium domorum fiscales reditus debeat, et unde hos solvat, non habeat, omnes clerici Deique amantissimus episcopus eiusdem civitatis et adhuc metropolitanus in unum conveniant, ac, propositis divinis oraculis, tota res examinetur. Ac si ne ullus quidem reditus, quo absque alienatione debitum fiscale solvi queat, appareat, tunc potestatem habeant, sententia tali procedente decretoque apud provinciae praesidem interposito, res immobiles attingendi easque debiti solvendi causa alienandi, emtoribus quidem earum pretia fisco solventibus, apochasque exinde habentibus, debitum fiscale in se

96) *γένοιτο Io.* 97) *τεμεῖν* 1355. *Io.* 98) *ὁποσας* 1355. 99) *διδόασι Io.* 1) Tres Paris., inter quos 1355., habent *ἀγωνίζεσθαι*. Sic et *Io.* Unus Paris. *γνωρίζεσθαι.* 2) *εἰ μὲν περὶ πολιτικῶν Io.* 3) Pro *γίνηται* 1355. et *Io.* habent *γένηται.* 4) 1355. *ἐπιτεθῆναι, Io. ἐπιτίθεσθαι.* Post statim *πέρας Io.* addit. 5) *πέρας* hoc loco *Io.* non habet. 6) *εἶναι* deest in *Io.* 7) *Io. νομίσειεν.* Recte. 8) 1355. *κρίνειεν.* 9) *τε Io.* 10) Pro *ᾖ* Vat. *εἴη.* 11) Sic Vat. 12) *Io.* p. 664. Haec est huius rei inscriptio: *ια'. περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων πραγμάτων ἐκποιήσεως δίχα τῶν ἐν Κωνσταντίνου πόλει.* 13) Pro *Ἰωάννῃ* 1320. habet *Ἰω.* 14) *ἐπάρχῳ* 1355., *ὑπάρχῳ Io.* 15) *πραιτωρίῳ* 1355. 16) *καὶ* deest apud *Io.* 17) Pro *τὸ* 1355. habet *τῷ.* 18) Vox *ἡμῖν* in Vat. deest. 19) *καθεκάστην* 1320. 20) *ἐκπεπόνηται Io., ἡμῖν ἐκπονεῖται* Vat. 21) Duo Paris. *ὑμετέροις*, inter quos 1355. 22) *ὑπηκόοις* in uno Paris. deest. 23) *ὅπερ ἐξευρίσκομεν Io.* Vat.; in reliquis autem desunt. 24) *ἐγκεχυμένον* Vat. 25) *Io.* Vat. *ὡρισμένον*, reliqui *ἄριστον.* 26) *καὶ* in uno Paris. deest. 27) *θεσπίζομεν* in uno Paris. deest. 28) 1355. *τίς.* — *Io.*, Vat. *εἴπερ τις τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν.* 29) *οὐκ ἔχει Io.* 30) Voces *καὶ πρόσγε τὸν τῆς μητροπόλεως* desunt in *Io.* 31) *ἐξεταζέσθω Io.* 32) 1355. *εἰ μέν.* 33) 1355. *μὴ δέ.* 34) *δυνάμεως* duo Paris., inter quos 1355. 35) *λύσαι Io.* 36) *ψῆφον* 1355. 37) *δηκρήτου Io.* 38) *γενομένου* 1355. 39) Sic et *Io.* Ad marginem tamen editor notat *γρ. κτίσεων.*

σιν τοῦ ὀφλήματος, τῶν μὲν ὠνουμένων[40]) ἐπὶ τὸ δημόσιον καταβαλλόντων καὶ τὰς ἀποδείξεις ἐκεῖθεν λαμβανόντων καὶ ὑπεισιόντων τὸ δημόσιον ὄφλημα καὶ τὴν ἀσφάλειαν ἐκεῖθεν ἐχόντων καὶ οὐ[41]) δεδιότων[42]) τὸν ἔμπροσθεν τεθέντα νόμον παρ' ἡμῶν, τῶν δὲ τὴν πρᾶσιν[43]) ποιουμένων ἀνευθύνων καθεστώτων, τῶν τε[44]) δημοσίων ἀποδείξεων ἐμφανῶν[45]) ἐν ὑπομνήμασι[46]) γινομένων καὶ κατατιθεμένων τῶν πεποιηκότων αὐτάς[47]), ἵνα καὶ παρὰ ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις σώζοιτο περιφανὴς ἀπόδειξις τοῦ καὶ τοὺς δημοσίους φόρους καταβεβλῆσθαι, καὶ οὐ δυναμένων τινῶν πλάττειν
Nov. 46. δημόσιον ὄφλημα καὶ οὕτω[48]) ἐπὶ τὰς ἐκποιήσεις τῶν
cap. 3. ἀκινήτων χωρεῖν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὴν τοῦ δεκρέτου[49]) ποίησιν ἐπετρέψαμεν, ἵνα καὶ[50]) τὸ δημόσιον ὄφλημα μαρτυρεῖται, καὶ ἐκ πόσων κάτεισι χρόνων, καὶ ὅπως οὐκ ἐκ χρημάτων ἐλύθη, ἀλλ' εἰς ἀνάγκην ἐκποιήσεως ἦλθεν. — Εἰ μὲν οὖν ἰδιώτης τις ὀφειλόμενος
cap. 2. εἴη, δύναται κατὰ τὸ pro[51]) σολουτὸ σχῆμα λαμβάνειν[52]) ἀκινήτους κτήσεις, κἀνταῦθα[53]) δεκρέτου[54]) γινομένου καὶ πρὸς τὸ μέτρον τῶν ταῖς ἀληθείαις ὀφειλομένων αὐτῶν[55]) εἰς ἐκποίησιν ἀκινήτων χωρεῖν. — Ἐξαιροῦμεν δὲ τούτου τοῦ νόμου τήν τε ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν καὶ τὴν αὐτῆς περιοικίδα καὶ τοὺς εὐκτηρίους οἴκους, ὧν[56]) αὐτὴ[57]) τὴν φροντίδα ἀναδέδεκται[58]).

suscipientibus securitatemque inde habentibus, neque legem antea a nobis latam metuentibus; his autem, qui venditionem faciunt, nullo modo damnum facientibus, publicisque apochis in actis insinuandis, hisque, qui eas fecerunt, deponentibus, ut et apud sanctissimas ecclesias manifesta probatio servetur, et publica tributa soluta esse, nec quisquam publicum debitum confingere, sicque ad rerum immobilium alienationes progredi possit. Propterea enim et decretum interponi iussimus, ut et publicum debitum fuisse constet, et, a quo tempore veniat, et quod non ex pecunia solutum sit, sed ad alienationis necessitatem pervenerit. — Si vero privatus aliquis debitor sit, titulo pro soluto immobiles possessiones accipere potest, decreto etiam in hoc casu faciendo, et pro modo eorum ipsorum, quae revera debeantur, ad immobilium rerum alienationem procedere. — Excipimus autem ab hac lege sanctissimam magnam ecclesiam eiusque viciniam et oratorias domos, quarum curam ipsa suscepit.

ιδ'. Περὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐμφυτεύσεων καὶ ἄλλων κεφαλαίων. διάταξις, ἧς ἡ ἀρχή·

Cap. 14. De ecclesiasticis emphyteusibus et aliis capitulis. Constitutio, cuius initium est:

Nov. 120. Πολλῶν[59]) καὶ διαφόρων νόμων ἐπὶ ταῖς ἐκποιή-
pr. σεσι[60]) καὶ ἐμφυτεύσεσι[61]) καὶ μισθώσεσι[62]) καὶ τῇ λοιπῇ διοικήσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων φοιτησάντων, συνείδομεν[63]) τῷ παρόντι περιλαβεῖν[64]) νό-
cap. 6. §. 1. μῳ. — Ἄδειαν τοίνυν δίδομεν[65]) τοῖς εὐαγέσι[66]) οἴκοις τοῖς ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐπαρχίαις τῆς ἡμετέρας πολιτείας κειμένοις[67]), οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μοναστηρίοις ἐν τῇ βασιλίδι πόλει καὶ τῇ αὐτῆς[68]) περιοικίδι μὴ μόνον πρόσκαιρον ἐμφύτευσιν ποιεῖσθαι τῶν ἀκινήτων αὐτοῖς προσηκόντων πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ διηνεκῶς ταῦτα τοῖς βουλομένοις ἐμφυτευτικῷ δικαίῳ διδόναι. καί, εἰ μὲν ἁγιώταται ἐκκλησίαι τυγχάνουσιν, ἢ ἕτεροι εὐαγεῖς οἶκοι, ὧν τὴν διοίκησιν ὁ κατὰ τόπον ἁγιώτατος ἐπίσκοπος ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ διὰ τοῦ εὐαγοῦς αὐτοῦ κλήρου ποιεῖται, κατὰ γνώμην αὐτοῦ καὶ συναίνεσιν[69]) γίνεσθαι τὸ τοιοῦτον[70]) συνάλλαγμα, ὀμνυόντων παρόντος αὐτοῦ τῶν οἰκονόμων καὶ διοικητῶν καὶ χαρτουλαρίων τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς οἴκου, ὡς ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας οὐδεμία ζημία εὐαγεῖ[71]) οἴκῳ ἐπάγεται. εἰ δὲ πτωχεῖα[72]) ἢ ξενῶνες ἢ νοσοκομεῖα ἢ ἕτεροι εὐαγεῖς οἶκοι ὦσιν[73]) ἰδίαν διοί-

Cum multae et variae leges de alienationibus et emphyteusibus et locationibus et reliqua ecclesiasticarum rerum administratione latae sint, eas omnes hacce praesenti lege comprehendere constituimus. — Licentiam igitur venerabilibus domibus, quae in omnibus provinciis nostri imperii sitae sunt, nec non et monasteriis damus in regia urbe eiusque vicinia non tantum temporalem faciendi emphyteusin rerum immobilium, quae ad ipsa pertinent, verum etiam perpetuo has iis, qui velint, emphyteutico iure dandi. Ac, si quidem sanctissimae ecclesiae sunt, vel aliae venerabiles domus, quarum administrationem sanctissimus illius loci episcopus vel per se ipsum vel per venerabiles clericos suos habet, consensu eius ac voluntate talis contractus fiat, iurantibus eo praesente oeconomis et chartulariis eiusdem venerabilis domus, nullum damnum ex hac causa venerabili domui inferri. Si vero ptochia vel xenones vel nosocomia vel aliae venerabiles domus sint, quae peculiarem habent administra-

40) Pro ὠνουμένων 1355. habet νοουμένων. 41) οὐ in uno Paris. deest. 42) Pro οὐ δεδιότων Io. habet οὐδὲν δεόντων. 43) πράσιν Io. 44) τῶν τὲ unus Paris., Io. τῶν δέ. 45) ἐμφανῶς Io. 46) ὑπομνήμασιν 1355. 47) Pro αὐτάς unus Paris. habet αὐτῶν. 48) οὕτως Io. 49) δηκρήτου Io. 50) Voces ἵνα καὶ in duobus Paris., inter quos 1355., desunt. 51) Pro τὸ pro 1355. et 1320. habent τopko. — Io. κατὰ πορoσόλου τὸ σχῆμα. 52) λαμβάνων 1355. 53) κἀνταῦτα 1355. 54) δηκρήτου Io. 55) αὐτῷ Io. 56) ὧν 1320. 57) αὕτη 1355. Io. 58) ἀναδίδειχται Io. Ad marg. editor conicit ἀναδίδεκται. 59) Io. p. 665. Inscriptio ibi est: ιβ'. περὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐμφυτεύτων, τίνα δεῖ τρόπον διδόναι καὶ ἐμφυτεύεσθαι. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων. 60) ἐκποιήσεσιν duo Paris. 61) ἐμφυτεύσεσιν duo Paris. 62) μισθώσεσιν duo Paris. Verba καὶ μισθώσεσι desunt apud Io. 63) συνείδομεν ἅπαντα Io. 64) Ad marginem Io. editor emendat περιβαλεῖν. 65) διδόαμεν 1320. 66) εὐαγέσιν 1355. Io. 67) 1355. κειμέναις. 68) Pro αὐτῆς Io. habet ταύτης. 69) σύνεσιν Io. 70) τοιοῦτο 1355. 71) τῷ εὐαγεῖ Io. 72) πτωχεῖα unus Paris. 73) Pro οἶκοι ὦσιν Io. habet εἰσιν οἶκοι.

κησιν ἔχοντες, εἰ μὲν ἁγίους εὐκτηρίους οἴκους συμβαίη, κατὰ γνώμην τοῦ πλείονος μέρους τῶν ἐκεῖσε λειτουργούντων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ οἰκονόμου· εἰ δὲ ξενῶν ἢ πτωχεῖον ἢ νοσοκομεῖον ἢ ὅσα τοιαῦτα[74]), ὀμνυόντων τῶν διοικούντων παρουσίᾳ τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οὗ προβάλλονται, ὡς οὐδὲν πρὸς βλάβην ἢ περιγραφὴν[75]) γίνεται· ἐπὶ δὲ τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων τοὺς ἡγουμένους αὐτῶν μετὰ τοῦ πλείονος μέρους τῶν μοναχῶν τὸ συνάλλαγμα ποιεῖσθαι. καὶ ταύτης[76]) τῆς παραφυλακῆς προϊούσης κουφισμὸν μὴ πλείονα γίνεσθαι τοῦ ἕκτου[77]) μέρους τῆς προσόδου, ἧς[78]) ἔχει τὸ εἰς ἐμφύτευσιν διδόμενον πρᾶγμα. τὸν ὅμοιον δὲ ὅρκον καὶ ἐπὶ τῇ ἐκποιήσει ἀκινήτου πράγματος ἕνεκεν ἰδιωτικοῦ χρέους, ἐγγράφως δὲ ἐπὶ εἴκοσι[79]) ἡμέρας προστιθέτωσαν[80]), καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ προτρέπειν τοὺς ἀγοράσαι[81]) βουλομένους, ἵνα ὁ πλέον παρέχων προτιμηθῇ[82]). εἰ δέ τινος[83]) ἐκκλησιαστικοῦ προαστείου τῶν πολυτιμήτων ἐμφύτευσις[84]) διδοῖτο[85]), ὡς πολλῆς μὲν ἀξίου[86]) τιμῆς, ἐλαχίστην δὲ φέροντος[87]) πρόσοδον, μὴ τῇ προσόδῳ μετρεῖσθαι τὴν ἐμφύτευσιν· ἀλλὰ διατιμᾶσθαι τὸ προάστειον ἀκριβῶς καὶ συλλογίζεσθαι τὴν τοῦ ἀθροιζομένου τιμήματος δυναμένην κατὰ εἴκοσι[88]) ἐνιαυτοὺς[89]) ὠνεῖσθαι πρόσοδον, καὶ ἐπὶ τῇ ἐντεῦθεν προσόδῳ τὴν ἐμφύτευσιν, καθάπερ ἔφθημεν[90]) εἰπόντες, γίνεσθαι[91]). — Εἰδέναι δὲ τοὺς ἐμφυτευτὰς προσήκει, ὡς, εἴπερ ἐπὶ διετίαν ἐφεξῆς μὴ καταθεῖεν τὸν ἐμφυτευτικὸν κανόνα, παντοίως ἔξω τοῦ ἐμφυτεύματος γενέσθαι[92]).

ιε'. Εἰ δὲ[93]) καὶ[94]) ὑπὲρ δημοσίων συντελειῶν[95]) ἢ ἄλλης ἀναγκαίας αἰτίας τοῦ αὐτοῦ οἴκου[96]) χρέει ἔνοχοι γένωνται, κατὰ πρώτην μὲν τάξιν εἰς ἰδικὸν ἐνέχυρον δίδοσθαι, ἵνα ἐκ τῶν καρπῶν καταλογίζηται εἰς αὐτὰ τὰ δημόσια καὶ εἰς τοὺς τόκους, μὴ πλείονας τοῦ τετάρτου μέρους τῆς ἑκατοστῆς. ἐξεῖναι δὲ πάσαις ταῖς ἁγιωτάταις κατὰ τόπον ἐκκλησίαις[97]) ἐμφυτεύσεις πρὸς ἀλλήλας ποιεῖσθαι ἑκατέρῳ μέρει τοῦ ἀζημίου φυλαττομένου. — Τὰ δὲ ἀπὸ βασιλικοῦ οἴκου περιελθόντα ἢ περιελευσόμενα κατ' οὐδένα τρόπον πιπράσκεσθαι ἢ ἀνταλλάττεσθαι ἢ ὑποτίθεσθαι ἢ ἄλλως ἐκποιεῖσθαι.

ιϛ'. Τὴν[98]) δὲ ἁγίαν ἀνάστασιν ἄδειαν ἔχειν τοὺς οἴκους τοὺς αὐτῇ προσήκοντας ἐν τῇ αὐτῇ[99]) ἁγίᾳ πόλει πιπράσκειν, μὴ ἐλάττονι ποσότητι, ἥπερ ἐκ τῶν ἐνοικίων αὐτῶν ἐπὶ πεντήκοντα ἐνιαυτοὺς συνάγεται[1]).

ιζ'. Πᾶσι δὲ τρόποις κωλύομεν ἀπὸ ἱερατικοῦ σχήματος εἰς ἰδιωτικὴν διαγωγὴν μετασχηματίζεσθαι μοναστήριον[2]).

tionem, siquidem sacrae forte oratoriae domus sint, de sententia maximae partis clericorum ibidem ministeria obeuntium, nec non oeconomi: sin autem xenon vel ptochium vel nosocomium vel alia eiusdem generis domus sit, iurantibus praesente episcopo, a quo constituuntur, administratoribus, nihil ad damnum vel circumscriptionem fieri: in venerabilibus autem monasteriis horum abbates cum maiore parte monachorum contractum faciant. Atque hac observatione procedente, remissio non ultra sextam partem reditus, quem res in emphyteusin data habet, fiat. Simile autem iusiurandum etiam in alienatione rei immobilis, quae privati debiti solvendi causa fit, locum habeat in scriptisque per viginti dies proponunto atque hoc modo eos, qui emere velint, excitent, ut is, qui plus offert, praeferatur. Si autem cuius praedii suburbani ecclesiastici, quod maximi pretii est, emphyteusis constituatur, utpote quod magni quidem sit pretii, minimum autem reditum ferat, non ex reditu emphyteusis iudicetur; verum diligenter suburbanum aestimetur, computeturque pensio, quae ex pretio rei computato per viginti annos emi possit, atque sub lege pensionis, quae exinde conficitur, emphyteusis, prout iam antea diximus, fiat. — Scire autem oportet Nov. 120.
emphyteuticarios, si per biennium continuum em- cap. 8.
phyteuticarium canonem non solverint, omnimodo emphyteusin esse amissuros.

Cap. 15. Si vero etiam propter publica tri- cap. 6.
buta vel aliam necessariam causam eiusdem domus debito obnoxii facti sint, primo quidem loco res in speciale pignus detur, ut fructus eius in ipsa publica tributa computentur et in usuras, non plures tamen, quam quarta pars centesimae facit. Liceat autem omnibus sanctissimis illius loci ecclesiis emphyteuses inter sese facere, modo utrique parti indemnitas constet. — Quae autem ab imperatoria domo cap. 7.
vel iam ad has domos pervenerunt vel perventura sunt, nullo modo vendi aut permutari aut hypothecae obligari aut alio modo alienari permittimus.

Cap. 16. Ecclesia autem sanctae resurrectionis cap. 9.
potestatem habeat domos ad se pertinentes, quae in eadem sancta urbe sitae sunt, vendendi, non minori tamen pretio, quam quantum ex earum pensionibus per quinquaginta annorum spatium colligitur.

Cap. 17. Omnibus modis prohibemus, quomi- cap. 7. §. 1
nus ex sacro statu monasterium in privatum statum redigatur.

74) Pro ὅσα τοιαῦτα 1355. ἢ ἕτεροι εὐαγεῖς ὦσιν οἶκοι habet. 75) Pro ἢ περιγραφὴν unus Paris. habet ἡ περιγραφή. 76) Post ταύτης unus Paris. δὲ interponit. Δὲ et *Io.* habet. 77) Pro ἕκτου 1320. habet ἐκ τοῦ. 78) ἣν *Io.* 79) εἴκοσιν 1355. 80) προστιθέσθωσαν *Io.* 81) ἀγοράσαι *Io.* 82) προτιμηθείη *Io.* 83) Pro δέ τινος, quod et *Io.* habet, unus Paris. δέ τινα. 84) ἐμφύτευσιν *Io.* 85) δίδοται 1355. 86) πολλοῦ μὲν ἀξίου τιμῆς *Io.* — Reliqui ἀξία. 87) φέροντος *Io.*; reliqui vel φέροντα vel φέρουσα. 88) εἴκοσιν 1355. 89) ἐνιαυτῶν *Io.* 90) ἔφημεν 1355. 91) γενέσθαι 1355. 92) γίνεσθαι *Io.* 93) *Io.* p. 666. Inscriptio ibi haec est: ιγ'. περὶ τῶν ἐν χρέει δημοσίων ἢ ἑτέρας ἀνάγκης γινομένης ἐκκλησιῶν καὶ πρὸς ἀλλήλας ἐμφυτεύσεις ποιεῖν χωρὶς τῶν ἐκ βασιλικῆς δωρεᾶς. 94) καὶ deest apud *Io.* 95) συντελείων 1355. 96) οἴκου 1355. 97) Pro κατὰ τόπον ἐκκλησίαις Cod. 1355. et *Io.* habent ἐκκλησίαις ταῖς κατὰ τόπον. 98) *Io.* p. 667. Ibi haec est inscriptio: ιδ'. περὶ τοῦ ἔχειν ἄδειαν τὴν ἐκκλησίαν Ἱεροσολύμων πωλεῖν οἰκίας. 99) αὐτῇ deest in 1355. 1) συνάγει 1355. 2) Hoc loco codd. Paris. in contextu addunt ἔνθεν ἀπὸ ἄλλης διατάξεως, quibus verbis novae constitutionis initium designatur.

Nov. 56. cap. 1. *ιη'. Μὴ*[3]) *δεῖν τοὺς χειροτονουμένους κληρικοὺς ζημιοῦσθαι λόγῳ ἐμφανισίμων*[4]).

Cap. 18. Clericis, qui ordinantur, contemplatione emphanisticorum damnum ne inferatur.

Nov. 57. cap. 1. *ιθ'. Μὴ*[5]) *δεῖν τοὺς εἴργοντας ἑαυτοὺς τῶν ἱερῶν μυστηρίων ἢ καθ' οἱανοῦν πρόφασιν παντελῶς ἀναχωροῦντας τὰς*[6]) *ἐκκλησίας διαρίζεσθαι*[7]).

Cap. 19. His, qui se ipsos a sacris mysteriis abstinent aut ex qualicunque praetextu omnino ab ecclesia recedunt, diaria ne subministrentur.

Nov. 3. c. 1. et 2. *κ'. Μὴ*[8]) *δεῖν πέρα τοῦ δέοντος*[9]) *χειροτονεῖν κληρικούς, ἀλλ' ἐγνωσμένον*[10]) *εἶναι τὸν ἀριθμὸν*[11]) *κατὰ τὸν ἀρχαῖον κανόνα. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν ἑαυτῷ τὸν*[12]) *κίνδυνον καὶ τὴν δαπάνην ἐξ οἰκείας περιουσίας, ὅ τε ἐπιχορηγήσας οἰκονόμος*[13]) *καὶ ὁ τοῦτο ἐπιτρέψας ἐπίσκοπος ἐπιγράψει*[14])· *μήτε δὲ πάλιν ἐξεῖναι ἀδιαρίστους*[15]) *τινὰς χειροτονεῖν ἢ κατατάσσειν. εἰ δὲ προέφθασέ τις*[16]) *πέρα τοῦ μέτρου τῆς προσόδου τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἐγκατατάξας, ἐκ παντὸς ἱερατικοῦ βαθμοῦ ἐπὶ σχήματος μένειν τοὺς ὄντας, ἄχρις ἂν εἰς τὸν*[18]) *ἀρχαῖον καὶ σύμμετρον τὸ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν τάγμα περισταίη, ἵνα καὶ τοῖς οὖσι*[19]) *κληρικοῖς καὶ τοῖς προσοῦσι*[20]) *πένησιν ἱκανὴ ἔσται ἡ ἐκκλησία ἐπιχορηγεῖν*[21]). *ἄδειαν δὲ δίδομεν πᾶσιν ὁποιᾳδήποτε*[22]) *τάξει καθεστήκασι καὶ σχήματι*[23]) *βίον θεωμένοις τὶ*[24]) *τούτων παραβαινόμενον μηνύειν ἡμῖν.*

Cap. 20. Non oportet ultra, quam necesse est, clericos creare, verum certus sit secundum antiquam regulam clericorum numerus. Qui vero adversus haec facit, in se ipsum periculum eius rei necessitatemque sumtus de suo suppeditandi transferet, sive oeconomus est, qui erogavit, sive episcopus, qui hoc fieri concessit; neque amplius liceat quosquam absque diariis creare aut substituere. Si quis vero praeter modum redituum, quos sanctissima ecclesia habet, iam antea talem locum nactus sit, ex omni sacerdotali gradu hi, qui nunc sunt, in locis maneant suis, donec ad antiquum ecclesiaeque convenientem numerum perveniatur, ut et his, qui clerici sunt, et his, qui adsunt, pauperibus ecclesia sumtus suppeditare valeat. Veniam autem damus omnibus, qui in qualicunque officio vitaeque genere constituti sunt, si quid ex his migrari videant, ad nos de ea re referendi.

Nov. 32. *κα'. Περὶ γεωργῶν δανειζομένων.*

Cap. 21. De agricolis, qui pecuniam mutuam sumunt.

Μὴ[25]) *δεῖν τὸν δανείζοντα γεωργῷ κρατεῖν τὴν ἐκείνου γῆν, λαμβάνειν δὲ τόκον διὰ παντὸς τοῦ ἔτους τοῦ νομίσματος*[26]) *κεράτιον ἕν*[27])· *εἰ δὲ σῖτος τὸ δανεισθέν, ὀγδόην μοῖραν μοδίου ἐφ' ἑκάστῳ μοδίῳ. — Ὅτι ἡ πλάνη τοῦ συμβολαιογράφου τὰς διαθήκας οὐκ ἀδικεῖ. — Ὅτι*[28]) *ὁ λέγων τινὰ μὴ ἀγνοεῖν αὐτὸς συνίσταται τὸ*[29]) *ἐκεῖνον [μὴ]*[30]) *εἰδέναι.*

Non oportet eum, qui agricolae foeneretur, eius terram occupare, usurarum nomine autem unam siliquam pro solido per unumquemque annum accipiat; si vero frumentum sit id, quod creditum est, octavam modii partem pro unoquoque modio. — Error tabularii testamentis non nocet. — Qui dicit aliquem non ignorare, illum nosse ipse ostendit.

Nov. 131. cap. 1. *κβ'. Περὶ ἐκκλησιαστικῶν κανόνων καὶ προνομιῶν.*

Cap. 22. De ecclesiasticis canonibus et privilegiis.

Θεσπίζομεν[31]) *τοίνυν τάξιν νόμων*[32]) *ἐπέχειν τοὺς ἁγίους ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων δ'. συνόδων ἐκτεθέντας ἢ βεβαιωθέντας, τουτέστιν*[33]) *τῶν ἐν Νικαίᾳ τιη'.*[34]) *καὶ τῶν*[35]) *ἐν Κωνσταντινουπόλει*[36]) *ρν'.*[37]) *πατέρων, καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ πρώτης, ἐν ᾗ Νεστόριος κατεκρίθη, καὶ τῆς*[38]) *ἐν Καλχηδόνι ὁ-*

Sancimus igitur, ut vim legum obtineant sacri ecclesiastici canones, qui a sanctis quattuor conciliis expositi vel confirmati sunt, hoc est, a Nicaeno trecentorum decem et octo patrum, et a Constantinopolitano centum quinquaginta patrum, et ab Ephesio primo, in quo Nestorius condemnatus est, et a

3) *Io.* p. 662. Ibi haec est inscriptio: *ζ'. περὶ τοῦ μὴ ζημιοῦσθαι κληρικὸν λόγῳ ἐμφανησίμων.* 4) *ἐμφανησίμων Io.* 5) *Io.* p. 662. Inscriptio haec est: *η'. περὶ τοῦ μὴ διορίζεσθαι τὸν καθ' οἵαν δήποτε πρόφασιν ἀφιστῶντα ἑαυτὸν τῶν μυστηρίων ἢ τῆς λειτουργίας.* 6) Unus Paris. *τ'* habet, quod est *τῆς*. Reliqui *τάς*. 7) Post *διαρίζεσθαι* in Cod. 1320. unum folium deest. Subsequens folium incipit ab his capituli 28. verbis: *ὡς οὐδὲ διὰ δόσιν.* — *Διορίζεσθαι Io.* 8) *Io.* p. 626. Inscriptio ibi haec est: *ἀπὸ τοῦ τρίτου κεφαλαίου τῆς νεαρᾶς διατάξεως.* Ante *νεαρᾶς Ox.* interponit *τρίτης*. 9) Pro *παρὰ τοῦ δέοντος Io.* habet *πέρα τὸ δέον. Ox.* tamen *δέοντος*. 10) *ἐγνωσμένους Io., Ox.* tamen *ἐγνωσμένον*. 11) Voces *τὸν ἀριθμὸν* desunt apud *Io.* 12) *τὸν* deest apud *Io.* 13) 1324. *οἰκονόμος, Io. οἰκονόμον. Ox.* tamen cum vulgata lectione consentit. 14) *ὑπογράψει Io.* 15) *Io. ἀδιορίστους*. 16) *προέφθασέν τις* unus Paris. 18) *τὸ* 1355. *Io.* 19) *οὖσιν* unus Paris. 20) *προσιοῦσι* unus Paris., *περιοῦσι Io.* Ad marginem editor coniicit *περιιοῦσι*. 21) 1324. *χορηγεῖν*. 22) *ὁποίᾳ δήποτε Io.* 23) *σχήματα Io., Ox.* tamen *σχήματι*. 24) Pro *θεωμένοις τὶ Io.* habet *θεωροῦσί τι. Ox. θεομένοις τι.* 25) *Io.* p. 618. Inscriptio ibi haec est: *ἀπὸ τοῦ κα'. κεφαλαίου τῶν διατάξεων.* 26) Sic et *Io. Ox.* tamen *ν°* habet et in margine *τοῦ μηνός*. 27) *κεράτιον ἓν τοῦ νομίσματος* 1355. 28) Post *ὅτι*, stellula adposita, editor Iohannis notat in *Ox.* esse *ὀγδοήκοντα*. 29) Pro *τὸ* 1355. *τῷ* habet. 30) Vox *μὴ* apud *Io.* deest. 31) *Io.* p. 604. 32) Sic 1324. et *Io.* Ad marginem editor notat corrigendum esse *νόμον*. Sic revera reliqui Paris. 33) *τουτέστι* 1355. *Io.* 34) *Νικαίᾳ τῶν τιη'. Io.* 35) Pro *τῶν Io. τοὺς* habet. 36) *Κωνσταντίνου πόλει* 1355. 37) *τῶν ρν'. Io.* Sic et *Ox.*, excepto tamen, quod *ρη'.* habet. 38) *τῆς* et *Ox., Io.* tamen *τοὺς* pro *τῆς* habet.

μοίως. τῶν γὰρ προειρημένων δ'. ἁγίων συνόδων τὰ δόγματα καθάπερ τὰς θείας γραφὰς φυλάττομεν[39]. — Καὶ διὰ τοῦτο θεσπίζομεν κατὰ τοὺς αὐτῶν ὅρους τὸν ἁγιώτατον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πρότερον εἶναι πάντων τῶν ἱερέων, τὸν δὲ μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον[40]) Κωνσταντινουπόλεως τῆς νέας[41]) Ῥώμης δευτέραν ἔχειν τάξιν μετὰ τὸν ἁγιώτατον ἀποστολικὸν θρόνον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, τῶν δὲ ἄλλων πάντων προτιμᾶσθαι τὸν μακαριώτατον ἐπίσκοπον τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς τῆς ἡμετέρας πατρίδος[42]) καὶ ἔχειν ἀεὶ ὑπὸ τὴν οἰκείαν[43]) δικαιοδοσίαν τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ τὰ[44]) ἑξῆς.

κγ'. Θεσπίζομεν[45]) φυλάττεσθαι πρὸς τούτοις καὶ πασῶν[46]) τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἄλλων σεβασμίων οἴκων τὰς κτήσεις, μὴ ῥυπαρὰς λειτουργίας ἢ προσκαίρους ἐξορίας[47]) ἢ ἐκστραόρδινα[48]) οἱαδήποτε[49]) ὑπομένειν[50]). εἰ μέντοι ὁδοστρωσία[51]) ἢ γεφυρῶν[52]) οἰκοδομὴ[53]) ἢ ἀνανεώσεως χρεία γένηται, κατὰ μίμησιν τῶν κτητόρων τὸ τοιοῦτο[54]) ἔργον καὶ τὰς ἁγίας ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἄλλους σεβασμίους οἴκους πληροῦν[55]).

κδ'. Ἀντὶ δὲ τῶν χρονίων παραγραφῶν τῶν δέκα καὶ εἴκοσι καὶ τριάκοντα ἐνιαυτῶν[56]) καὶ ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι σεβασμίοις οἴκοις μόνην τὴν τῶν μ'. ἐνιαυτῶν παραγραφὴν ἀντιτίθεσθαι προστάττομεν, τοῦ τοιούτου φυλαττομένου καὶ[57]) ἐν τῇ ἀπαιτήσει τῶν ληγάτων καὶ τῶν κληρονομιῶν τῶν εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλιμπανομένων.

κε'.[58]) Εἴτις κατασκευὴν σεβασμίου οἴκου εὐκτηρίου ἢ ξενῶνος ἢ πτωχείου ἢ ὀρφανοτροφείου ἢ νοσοκομείου ἢ ἄλλου σεβασμίου οἴκου ἐν τελευταίᾳ[59]) βουλήσει γίνεσθαι[60]) διατυπώσῃ[61]), τὸ εὐκτήριον μὲν εἴσω πέντε ἐνιαυτῶν πληροῦσθαι κελεύομεν προνοίᾳ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἄρχοντος. καί, εἰ μὲν αὐτὸς ὁ διαθέμενος ὁρίζει[62]) τοὺς ὀφείλοντας ξενοδόχους ἢ πτωχοτρόφους ἢ ἄλλους[63]) τοιούτους διοικητὰς εἴτε τοῖς ἰδίοις κληρονόμοις τὴν τοιαύτην[64]) ἐπιλογὴν παράσχοι, κελεύομεν τρόποις ἅπασι[65]) τοῖς κληρονόμοις[66]) τὰ διατυπωθέντα πληροῦν τῶν κατὰ τόπον[67]) ἐπισκόπων ἐποπτευόντων, εἰ καλῶς ἡ διοίκησις προβαίνει, καί, εἰ εὕρωσι[68]) μὴ χρησίμους εἶναι τοὺς διοικητάς, ἄδειαν ἔχειν ἄνευ ζημίας ἄλλους ἀντ' αὐτῶν ἐπιτηδείους ποιεῖν. — Ἐν πάσαις γὰρ τοιαύταις[69]) εὐσεβέσι[70]) βουλήσεσι τοὺς ὁσιωτάτους τῶν τόπων ἐπισκόπους[71]) βουλόμεθα προνοεῖν, ὥστε πάντα κατὰ τὴν τοῦ τελευτήσαντος βούλησιν προβαίνειν, εἰ[72]) καὶ τὰ

Chalcedonensi similiter. Nam supra dictorum quattuor conciliorum dogmata ut sacras scripturas ob-
servamus. — Ac propterea sancimus, ut secundum eo- Nov. 131. cap. 2.
rum definitiones sanctissimus veteris Romae sacerdos omnibus sacerdotibus priorem locum habeat, beatissimus autem archiepiscopus Constantinopolitanus novae Romae post sanctissimam apostolicam sedem veteris Romae secundum locum obtineat, reliquis vero omnibus beatissimus episcopus primae Iustinianae, patriae nostrae, praeferatur, sub sua-
que iurisdictione episcopos provinciarum habeat, et cap. 3.
quae deinceps.

Cap. 23. Ad haec sancimus, omnium eccle- cap. 5.
siarum reliquarumque venerabilium domorum possessiones conservari, neque sordidas functiones vel temporales descriptiones vel extraordinaria munera qualiacunque pati. Si tamen viae sternendae vel pontium struendorum vel reficiendorum necessitas adsit, ad exemplum possessorum tale opus et a sanctis ecclesiis et reliquis venerabilibus domibus impleatur.

Cap. 24. Pro temporalibus autem praescriptio- cap. 6.
nibus decem et viginti et triginta annorum et sanctis ecclesiis et reliquis omnibus venerabilibus domibus solam quadraginta annorum praescriptionem opponi iubemus, eodem etiam in exactione legatorum et haereditatium ad pias causas relictarum observando.

Cap. 25. Siquis venerabilem domum oratoriam cap. 10.
aut xenonem aut ptochium aut orphanotrophium aut nosocomium aut aliam venerabilem domum in ultima voluntate iusserit aedificari, iubemus, ut oratoria quidem domus intra quinque annos Dei amantissimi episcopi et magistratus cura compleatur. Ac siquidem ipse testator definiat, qui xenodochi vel ptochotrophi vel alii tales administratores fieri debeant, sive heredibus suis horum electionem permiserit, iubemus, ut omnibus modis haeredes eius ea, quae ab illo disposita sunt, impleant, episcopis illorum locorum providentibus, ut administratio rei recte procedat, ac, si administratores inutiles esse invenerint, ut potestatem habeant absque damno alios idoneos
in eorum locum constituendi. — In omnibus enim ta- cap. 11.
libus piis dispositionibus sanctissimos illorum locorum episcopos providere volumus, ut omnia secundum defuncti voluntatem procedant, licet vel maxi-

39) Pro φυλάττομεν *Io.* habet δεχόμεθα καὶ τοὺς κανόνας ὡς νόμους φυλάττομεν, ex quibus aliqua in *Ox.* deesse nota marginalis editoris indicat. 40) ἐπίσκοπον 1355. *Io.* 41) Pro νέας *Io.* νεαρᾶς habet. 42) π̄ρίδος duo Paris. 43) Pro οἰκείαν *Io.* ἰδίαν habet. 44) τὰ deest in *Io.*, cuius contextus in ἐπαρχιῶν finitur. Verba καὶ ἑξῆς apud *Io.* ad cap. 23. relata sunt. 45) *Io* p. 605. Pro θεσπίζομεν *Io.* καὶ ἑξῆς θεσπίζομεν habet. 46) Codd. Paris. πάντων, *Io.* πασῶν. 47) Verba ἢ προσκαίρους ἐξορίας in 1324. et *Io.* desunt. 48) ἐξτραόρδινα *Io.* 49) οἷα δήποτε *Io.* 50) ὑπομαίνειν 1355. 51) εἰξδοστρωσία 1355., ὁδοπρασίας *Io.* Leg. ὁδοστρωσίας. 52) γεφύρων *Io.* 53) οἰκοδομῆς *Io.* Recte. 54) τοιοῦτον 1355. *Io.* 55) πληροῦσθαι *Io.* 56) Pro ἐνιαυτῶν 1355. ἐτῶν habet. 57) Vox καὶ deest in 1324. et 1355. 58) *Io.* p. 661. Ibi inscriptio haec est: ιε'. περὶ τῶν διατυπούντων ἐν διαθήκαις πρᾶξιν εὐσεβῆ προσελθεῖν, καὶ ὅτι ἀμελούντων τῶν κληρονόμων, ὑπὸ τῶν κατὰ χώραν ἐπισκόπων ἀναγκασθήσονται, εἰ καὶ τὰ μάλιστα παρὰ τῶν διαθεμένων ἢ δωρησαμένων ἀπηγορεύθη αὐτοῖς. 59) ἐν τῇ τελευταίᾳ *Io.* 60) γενέσθαι 1324. et *Io.* 61) διατυπώσει 1355. et *Io.* 62) ὁρίζῃ unus Paris. 63) Voces ὀφείλοντας ξενοδόχους ἢ πτωχοτρόφους ἢ ἄλλους in 1324. desunt. 64) Voces τὴν τοιαύτην ἐπιλογὴν παράσχοι, κελεύομεν τρόποις ἅπασι τοῖς κληρονόμοις desunt in 1324. Pro τοιαύτην *Io.* αὐτὴν habet. 65) Pro τρόποις ἅπασι *Io.* πᾶσι τρόποις habet. 66) Pro τοῖς κληρονόμοις *Io.* τοὺς κληρονόμους habet. 67) τόπων 1355. et *Io.* 68) Unus Paris. εὕρωσιν. 69) ταῖς τοιαύταις *Io.* 70) Voces ποιεῖν. ἐν πάσαις γὰρ τοιαύταις εὐσεβέσι desunt in 1324. — Εὐσεβέσι deest in *Io.* 71) 1324. ἐπισκόπων. 72) Vox εἰ in 1355. deest.

μάλιστα παρὰ τῶν διαθεμένων ἢ τῶν δωρησαμένων ἀπηγορεύθη αὐτοῖς[73]) ἔχειν πρὸς ταῦτά τινα μετουσίαν. εἰ δὲ οἱ τοιαῦτα[74]) ποιῆσαι κελευσθέντες ἅπαξ καὶ δὶς παρὰ τοῦ[75]) ἐπισκόπου τῶν τόπων καὶ τῶν τούτου οἰκονόμων διὰ δημοσίων προσώπων ὑπομνησθέντες ὑπερθῶνται[76]) τὰ διατυπωθέντα[77]) πληρῶσαι, κελεύομεν τούτους ἅπαν τὸ κέρδος τὸ καταλειφθὲν[78]) αὐτοῖς παρὰ τοῦ ταῦτα κελεύσαντος ἀπολλῦναι[79]), τοὺς δὲ ὁσιωτάτους ἐπισκόπους τῶν τόπων πάντα τὰ πράγματα πάσαις[80]), ὡς εἴρηται[81]), ταῖς εὐσεβέσιν αἰτίαις ἀφορισθέντα μετὰ[82]) καρπῶν καὶ ἐπαυξήσεων τοῦ μέσου χρόνου καὶ τοῦ μνημονευθέντος κέρδους ἐκδικεῖν καί, ἅπερ ὁ διαθέμενος διετύπωσε[83]), πληροῦν. καὶ παντὶ δὲ ἑτέρῳ ἄδεια ἔστω τὴν τοιαύτην ζήτησιν κινεῖν, καὶ
Nov. 131. cap. 12. σπουδάζειν, ἵνα τρόποις ἅπασιν αἱ τοιαῦται εὐσεβεῖς αἰτίαι πληρωθῶσιν. — Εἰ δὲ ὁ κληρονόμος τὰ εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλελειμμένα[84]) μὴ πληρώσῃ[85]), λέγων τὴν καταλειφθεῖσαν[86]) αὐτῷ περιουσίαν μὴ ἀρκεῖν, ταῦτα[87]) κελεύομεν παντὸς τοῦ φαλκιδίου[88]) μέρους σχολάζοντος, ὅσον δήποτε[89]) εὑρεθῇ[90]) ἐν τῇ τοιαύτῃ οὐσίᾳ, προχωρεῖν προνοίᾳ τοῦ ὁσιωτάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου εἰς τὰς αἰτίας, εἰς ἃς καταλέλειπται.

κϛ'.[91]) Εἰ δὲ ληγάτον[92]) εἴη[93]), εἴσω μηνῶν ἓξ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως[94]) τῆς διαθήκης ἀριθμουμένων τοῦτο πᾶσι τρόποις παρέχεσθαι, οἷς καταλέλειπται. εἰ δὲ ὑπερθῶνται[95]) οἱ τούτῳ[96]) βεβαρημένοι τὸ τοιοῦτο[97]) ληγάτον[98]) παρέχειν, καὶ καρποὺς καὶ τόκους καὶ πᾶσαν νόμιμον ἐπαύξησιν ἀπαιτηθήσονται ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς τελευτῆς τοῦτο[99]) καταλιπόντος. εἰ δὲ ληγάτον σεβασμίῳ τινὶ οἴκῳ καταλειφθείη[1]), μηδενὶ[2]) τρόπῳ τὸ τοιοῦτον ληγάτον[3]) ἐκποιεῖσθαι. εἰ δὲ οἱ τόποι ἢ τὰ πρόσωπα, ἐξ ὧν τοῦτο δοθῆναι προσετάχθη, πορρωτέρω εἴησαν, τηνικαῦτα ἐξέστω ἐκείνοις, οἷς τοῦτο καταλέλειπται[4]), εἰ καὶ τὸ ἐνεχόμενον μέρος[5]) συμβαίνει[6]), ὑπεραμείβειν[7]) τὸ ληγάτον καὶ πλησίον λαμβάνειν ὑπὲρ τούτου πρόσοδον εὔπορον καὶ μετὰ προσθήκης οὐκ ἐλάττονος τοῦ τετάρτου μέρους τῆς καταλειφθείσης ποσότητος, καὶ μηδὲ πολλοῖς δημοσίοις τελέσμασιν[8]) βεβαρημένην. εἰ δὲ πωλῆσαι βουληθῶσι, μὴ ἔλαττον εἰς τὸ τίμημα λαβεῖν τοῦ ὅσον ἤπερ[9]) ἐκ τοῦ τοιούτου ληγάτου ἐπὶ λε. ἐνιαυτοὺς συνάγεται, οὕτω μέντοι, ὥστε τὸ τοιοῦτον τίμημα εἰς τὸ συμφέρον τοῦ προειρημένου[10]) σεβασμίου οἴκου, ὅπου κατελείφθη, προχωρεῖν.

me a testatoribus vel donatoribus iis interdictum sit, ne quam cum his habeant communionem. Si vero hi, qui talia facere iussi sunt, semel atque iterum ab episcopo illius loci eiusque oeconomis per publicas personas admoniti ea, quae disposita sunt, implere differant, sancimus, ut hi omne lucrum, quod ipsis ab eo, qui haec fieri iussit, relictum est, amittant; sanctissimi autem illius loci episcopi omnes res, quae omnibus, ut dictum est, piis causis assignatae sunt, cum fructibus et accessionibus medii temporis et supra dicto lucro vindicent, quaeque testator disposuit, impleant. Ac cuicunque quoque alii venia esto talem quaestionem movendi atque operam dandi, ut omnibus modis piae illae causae impleantur. Si vero haeres ea, quae ad pias causas relicta sunt, non impleverit, relictam sibi substantiam non sufficere arguens, haec iubemus, omni Falcidia portione cessante, quantumcunque in tali substantia inventum erit, cura religiosissimi episcopi illius loci in eas causas, ad quas relicta sunt, converti.

Cap. 26. Si legatum sit, intra sex menses ab insinuatione testamenti computandos hoc omnibus modis iis, quibus relictum est, praestetur. Si vero ii, qui hoc gravati sunt, tale legatum praestare distulerint, et fructus et partus et omnis legitima accessio ex tempore mortis eius, qui hoc reliquit, ab his petentur. Si vero legatum venerabili alicui domui relictum sit, nullo modo tale legatum alienetur. Si vero loci vel personae, a quibus hoc praestari iussum est, longius absint, tunc illis, quibus hoc relictum est, si etiam pars, quae obligata est, consentiat, legatum permutare liceat fertilemque pro eo propinquum reditum accipere et cum accessione non minore, quam quarta pars relictae quantitatis facit, neque multis publicis tributis oneratum. Sin autem vendere voluerint, non minus pretium accipiant, quam quantum ex tali legato per triginta quinque annos colligitur, ita tamen, ut tale pretium in utilitatem supra dictae venerabilis domus, cui relictum est, convertatur.

κζ'.[11]) Περὶ τοῦ μηδένα κτίζειν εὐκτήριον χωρὶς γνώμης τοῦ ἐπισκόπου, καὶ ὅπως

Cap. 27. Ne quis oratorium praeter episcopi voluntatem fabricet, et quemadmo-

73) Pro αὐτοῖς *Io.* αὐτὸς habet. Ad marginem editor coniicit legendum esse αὐτούς. 74) Pro τοιαῦτα *Io.* ταῦτα habet. 75) Pro παρὰ τοῦ 1824. habet παρ' αὐτοῦ. 76) ὑπέρθωνται *Io.* 77) διατιθέμενα 1355. 78) καταλειφθὲν *Io.* Editor tamen ad marginem coniicit καταληφθέν. 79) ἀπολλύναι unus Paris. et *Io.* 80) πράγματα τὰ πάσαις *Io.* 81) Pro εἴρηται *Io.* προείρηται habet. 82) Pro μετὰ 1355. κατὰ habet. 83) διετύπωσεν unus Paris. 84) καταλελυμένα 1355. 85) πληρώσει 1355. 86) καταληφθεῖσαν 1355. 87) Vox ταῦτα apud *Io.* deest. 88) Ante φαλκιδίου *Io.* intrudit τετάρτου. 89) ὁσονδήπου *Io.* 90) εὑρεθεῖ 1355., εὑρεθείη *Io.* 91) *Io.* p. 668. Inscriptio ibi haec est: ιϛ'. περὶ τοῦ ὡρισμένου καιροῦ τῇ τῶν ληγάτων ἀπαιτήσει καὶ περὶ τρόπου ἐκποιήσεως καὶ τιμῆς καὶ ἀνταλλαγῆς εἰ δεήσοι. 92) λεγάτον 1355. 93) ἂν εἴη *Io.* 94) ἐμφανήσεως 1355. 95) ὑπέρθωνται *Io.* 96) τοῦτο duo Paris., inter quos 1355., et *Io.* Editor tamen ad marginem coniicit τούτῳ. 97) τοιοῦτον *Io.* 98) λεγάτον 1355. 99) τοῦ τοῦτο *Io.* 1) καταλειφθῇ *Io.* 2) Pro μηδενὶ *Io.* μηδέ τινι. 3) λεγάτον 1355. 4) καταλέληπται 1324. 5) Ante vocem μέρος Cod. 1355. χρέος interponit. 6) συμβαίνει in uno Paris. *Io.* Reliqui συμβαίνειν. 7) Pro ὑπεραμείβειν unus Paris. et *Io.* habent ἀμείβειν, 1355. ἀμοιβήν. 8) τελέσμασι 1355. *Io.* 9) Pro ἤπερ 1355. et *Io.* habent εἴπερ. Scribe τοῦ ὅσονπερ. 10) προκειμένου *Io.* 11) *Io.* p. 669. Inscriptio ibi haec est: ιζ'. περὶ τοῦ μηδένα κτίζειν εὐκτήριον χωρὶς ἐπισκόπου, καί, εἰ μὴ πρότερον τὰ εἰς λυχνοκαΐαν καὶ φιλοκαλίαν καὶ ἀποτροφὴν τῶν προσεδρευόντων στῆται.

χρὴ τὸν κτίζοντα προνοήσασθαι. διάταξις ἧς ἡ ἀρχή·

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ.

Καὶ τὰ περὶ τῶν ἁγιωτάτων[12] ἐκκλησιῶν πολλοῖς[13] περιλαβόντες νόμοις, ἔτι καὶ ἑτέρου[14] δεόμεθα πρὸς τὰς ἀνακυψάσας τῶν ὑποθέσεων καὶ αὖθις ἀναφυομένας ἀρκοῦντες. πολλοὶ γὰρ ὀνόματος ἕνεκα[15] πρὸς ποίησιν ἁγιωτάτων[16] ἐκκλησιῶν ὁρμῶσιν, εἶτα ταύτας οἰκοδομησάμενοι[17] οὐκέτι φροντίδα τίθενται τοῦ καὶ δαπάνην αὐταῖς ἀφορίσαι πρέπουσαν εἴς τε λυχνοκαΐαν εἴς τε τὴν τῶν προσεδρευόντων ἀποτροφὴν καὶ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν, ἀλλὰ καταλιμπάνουσιν[18] αὐτὰς ἐν γυμνοῖς οὖσας[19] οἰκοδομήμασιν[20] καὶ ἢ καταλυομένας ἢ πάσης[21] ἱερᾶς λειτουργίας ἐστερημένας[22]. — Θεσπίζομεν[23] τοίνυν πρὸ πάντων μὲν ἐκεῖνο γίνεσθαι, ὥστε μηδενὶ[24] παρρησίαν εἶναι μήτε[25] μοναστήριον μήτε[26] ἐκκλησίαν μήτε[27] εὐκτήριον οἶκον ἄρχεσθαι οἰκοδομεῖν, πρὶν ἂν ὁ τῆς πόλεως θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος παραγενόμενος[28] εὐχήν τε ἐν τῷ τόπῳ ποιήσοιτο καὶ σταυρὸν πήξοιτο, δημοσίαν ἐκεῖσε πρόοδον[30] ποιησάμενος, καὶ τὸ πᾶργμα φανερὸν ἅπασι καταστήσει[31]. — Καὶ μὴ ἄλλως τινὰ ἐκκλησίαν ἐκ νέας οἰκοδομεῖν, πρὶν ἂν διαλεχθείη τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ὁρίσῃ[32] τὸ μέτρον, ὅπερ[33] ἀφορίζει πρός τε[34] λυχνοκαΐαν καὶ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν καὶ τὴν ἀδιάφθορον[35] τοῦ οἴκου τήρησιν καὶ τὴν τῶν προσεδρευόντων ἀποτροφήν[36]. εἰ δέ τις οὐκ ἀρκοίη πρὸς τοῦτο, ὀνόματος δὲ[37] ἴσως ἐπιθυμῶν τοῦ καὶ αὐτὸς κτίστης[38] ἐκκλησίας καλεῖσθαι, πολλαὶ ἐκκλησίαι τυγχάνουσιν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐν ταύτῃ τῇ[39] βασιλίδι πόλει, κινδυνεύουσι[40] δὲ καταπεσεῖν ὑπὸ παλαιότητος, ἢ καὶ μικραὶ[41] καθεστῶσαι καὶ ἀκοσμώτεραι[42]. ἔξεστιν[43] αὐτῷ μίαν τῶν τοιούτων[44] ἐκκλησιῶν[45] ἀπολαβόντι[46] ταύτην οἰκοδομήσασθαι, κἀνταῦθα[47] γνώμῃ τοῦ θεοφιλεστάτου τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπου.

dum is, qui fabricat, providere debeat. Constitutio, cuius initium est:

Idem imperator Menae sanctissimo archiepiscopo.

Cum ea, quae ad sanctissimas ecclesias per- Nov.67.pr.
tinent, multis legibus comprehenderimus, alia tamen adhuc indigemus, ut ad emergentes causas ac denuo renascentes sufficiamus. Multi enim nominis causa ad sanctissimas ecclesias aedificandas accedunt, posteaque quam has aedificarunt, nullam amplius curam gerunt, quemadmodum his pecunias tam ad luminaria accendenda, quam ad alimenta eorum, qui ibi degunt, et ad sacrum ministerium obeundum necessarias assignent, verum has vixdum aedificatas relinquunt et vel rursus dissolvendas vel omni
sacro ministerio privatas. — Illud igitur ante omnia cap. 1.
fieri iubemus, ut nemini liceat neque monasterium, neque ecclesiam, neque oratoriam domum incipere aedificare, antequam Dei amantissimus illius civitatis episcopus advenerit, precesque in illo loco fundat et publice ibi procedens crucem figat omnibus-
que rem notam faciat. — Neque aliter ecclesiam ali- cap. 2.
quam novam aedificet, priusquam cum episcopo collocutus sit, pecuniaeque modum definierit, quem et ad luminaria accendenda et ad sacrum ministerium et domum sartam tectam praestandam et ad alimenta eorum, qui ibi degunt, constituit. Si quis vero ad hoc non sufficiat, nomen tamen concupiscat, quo aedificator ecclesiae vocetur, multae sunt in provinciis et in hac regia urbe ecclesiae, quae tamen periculum est, ne prae vetustate collabantur, quaeve etiam parvulae sunt nec satis ornatae. Licet ei unam ex talibus ecclesiis sumere eamque aedificare, et sic tamen voluntate Dei amantissimi orthodoxorum episcopi.

κη'. Περὶ τῶν τὰ ψηφίσματα τῶν ἐπισκόπων ἐπιδιδόντων, ὅπως χρὴ γίνεσθαι. ἴσον θείας διατάξεως, ἧς ἡ ἀρχή·

Cap. 28. De his, qui decreta electionis episcoporum exhibent, quemadmodum fieri oporteat. Exemplum sacrae constitutionis, cuius initium est: Nov. 123. pr.

Περὶ διοικήσεως καὶ προνομίων καὶ ἄλλων διαφόρων κεφαλαίων εἰς τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἄλλους εὐαγεῖς οἴκους ἀνηκόντων ἤδη μέν τινα διετυπώσαμεν. ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος τὰ περὶ τῶν ὁσιωτάτων ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν καὶ μοναχῶν πρώην ἐν διαφόροις διατάξεσι[48] διατυπωθέντα μετὰ τῆς προσηκούσης

De administratione et privilegiis aliisque diversis capitulis, quae ad sanctissimas ecclesias et reliquas venerabiles domos pertinent, iam quaedam disposuimus. Inpraesentiarum autem ea, quae de religiosissimis episcopis et clericis et monachis antea in diversis constitutionibus sancita sunt, cum decente

12) ἁγίων 1355. 13) πολλοὶ unus Paris. 14) ἑτέρου 1355. *Io.* Reliqui ἕτερον. 15) ἕνεκεν duo Paris. et *Io.* 16) τῶν ἁγιωτάτων *Io.* 17) οἰκοδομήσαντες 1355. 18) καταλιμπάνουσι *Io.* 19) *Io.* οὐσίας. In marg. tamen editor corrigit οὔσας. 20) οἰκοδομήμασι 1355. et *Io.* 21) ἁπάσης *Io.* 22) ἀπεστηρεμένας 1355. 23) θεσπίζωμεν unus Paris. 24) Pro μηδενὶ *Io.* μηδὲ habet. 25) Pro μήτε *Io.* εἰ δὲ habet. Ad marginem editor coniicit μηδέ. 26) μηδὲ *Io.* 27) μηδὲ *Io.* habet. 28) Pro παραγενόμενος *Io.* γενόμενος habet. 30) *Io.* πρόσοδον. 31) καταστήσοι 1824. *Io.* 32) ὁρίσαι 1355. *Io.* 33) τῷ μέτρῳ ᾧπερ 1355. 34) πρὸς sine τε 1324. 35) Pro ἀδιάφθορον *Io.* διάφθορον habet. Ad marginem editor coniicit διάφορον. 36) ἀποστροφὴν 1324. 37) δὲ deest apud *Io.* 38) αὐτὸν κτίστην *Io.* 39) τῇ deest apud *Io.* 40) κινδυνεύουσαι *Io.* — Paris. κινδυνεύουσι. 41) σμικραὶ *Io.* 42) ἀκοσμότεραι *Io.* 43) καὶ ἔξεστιν unus Paris. *Io.* 44) Pro τῶν τοιούτων *Io.* τούτων habet. 45) Pro ἐκκλησιῶν *Io.* ἐκκλησίαν habet. 46) ἀπολαύοντι 1355. 47) κἀνταῦτα 1355. 48) διατάξεσιν unus Paris.

ἐπανορθώσεως τῷδε[49]) *περιλαβεῖν τῷ νόμῳ συνείδομεν.* —
Nov. 123. cap. 1. *Θεσπίζομεν τοίνυν, ὁσάκις*[50]) *ἂν χρεία γένηται ἐπίσκοπον χειροτονηθῆναι, τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως ἐπὶ τρισὶ προσώποις ψηφίσματα ποιεῖν, προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων, κινδύνῳ*[51]) *τῶν ἰδίων ψυχῶν, ὡς οὐ διὰ*[52]) *δόσιν ἢ ὑπόσχεσιν καὶ τὰ ἑξῆς, ἀλλ' εἰδότες αὐτοὺς τῆς ὀρθῆς καὶ καθολικῆς πίστεως καὶ σεμνοῦ βίου, καὶ γράμματα*[53]) *εἰδέναι, τούτους ἐπελέξαντο, καὶ ὅτι οὐδὲ γαμετὴν οὐδὲ παῖδας, ἀλλ' εἰ καὶ πρότερόν τις ἐξ αὐτῶν γαμετὴν ἔσχεν*[54]), *καὶ αὐτὴν μίαν καὶ πρώτην καὶ οὐκ ἀπηγορευμένην νόμοις ἡμῶν ἢ ἱεροῖς κανόσιν, οὐδὲ βουλευτὴν ἢ ταξεώτην τοῦτον εἶναι γινώσκουσι*[55]), *ἢ εἴπερ βουλευτικῇ ἢ ταξεωτικῇ τύχῃ ὑποκείμενος, οὐχ ἧττον ιε'. ἐνιαυτῶν*[56]) *ἐν μοναστηρίῳ μοναχικὸν βίον ἐπανήρατο, καὶ ὅτι οὐχ ἧττον λε'. ἐνιαυτῶν*[57]) *τῆς ἡλικίας ἔχει τὸ ἐπιλεγὲν πρόσωπον, ἵνα ὁ βελτίων χειροτονηθείη κινδύνῳ τοῦ χειροτονοῦντος, οὕτω μέντοι τὸν ἐλευθερωθέντα τῆς βουλῆς τὸ τέταρτον τῆς ἰδίας περιουσίας ἑαυτῷ παρακατασχεῖν καὶ τὰ ὑπόλοιπα*[58]) *τῇ βουλῇ*[59]) *καὶ τῷ δημοσίῳ. διδόαμεν*[60]) *δὲ*[61]) *ἄδειαν τοῖς τὰ ψηφίσματα ποιουμένοις, εἴ τινα κοσμικὸν δίχα βουλευτοῦ ἢ ταξεώτου ἄξιον εἶναι νομίσωσι*[61a]), *τὸν τοιοῦτον ἅμα ἄλλοις δύο κληρικοῖς ἢ μοναχοῖς ἐπιλέξασθαι, καὶ οὕτω τοῖς κληρικοῖς οὐκ ἔλαττον τριῶν μηνῶν αὐτὸν*[62]) *συναριθμηθέντα καὶ τοὺς ἁγίους κανόνας καὶ τὴν τῆς ἐκκλησίας λειτουργίαν διδαχθέντα χειροτονηθῆναι.*

emendatione hacce lege comprehendere constituimus. — Sancimus igitur, ut, quotiescunque episcopum creari oporteat, clerici principesque civitatis de tribus personis, propositis sanctis evangeliis, periculo animarum suarum decreta faciant, in quibus se profiteantur neque per largitionem aut promissionem, et, quae reliqua sunt, hos elegisse, verum scientes, eos rectae et catholicae fidei atque honestae vitae esse, litterasque scire, neque uxorem neque liberos quemquam ex iis habere, verum, etsi quis ex illis uxorem antea habuerit, eam tamen solam et primam habuisse, quamque nec nostris legibus neque sacris canonibus duci prohibitum sit; seque scire neque curialem neque cohortalem hunc esse, aut, si curiali vel cohortali conditioni subiectus sit, non minus quindecim annis in monasterio monasticam vitam transegisse, neque minus triginta quinque annos personam electam habere, ut melior creetur periculo eius, qui creat, ita tamen, ut is, qui curia liberatus est, quartam substantiae suae partem sibi retineat resque reliquas ad curiam fiscumque transmittat. Illis autem, qui decreta faciunt, facultatem damus, si quempiam ex laicis praeter curialem vel cohortalem dignum putaverint, talem hominem una cum duobus clericis vel monachis eligendi, atque ita hic non minus tribus mensibus inter clericos connumeretur sacrosque canones ecclesiaeque ministerium doceatur atque sic episcopus creetur.

κθ'.[63]) *Εἰ δὲ μὴ εὑρεθείη ὡς*[64]) *εἰκὸς τρία πρόσωπα πρὸς τὴν τοιαύτην ἐπιλογήν, ἐξέστω ἐπὶ δύο καὶ ἑνὶ προσώπῳ ψήφισμα ποιεῖσθαι*[65]), *πάσας μέντοι τὰς εἰρημένας ἔχοντι μαρτυρίας.*

Cap. 29. Si forte tres personae non inveniantur ad talem electionem idoneae, liceat et in duabus vel in una persona, quae tamen omnia a nobis dicta habeat testimonia, decretum facere.

λ'. Εἰ δὲ οἱ[66]) *ὀφείλοντες τὰ ψηφίσματα ποιεῖν ἐντὸς μηνῶν ἓξ οὐ*[67]) *ποιήσουσι*[68]), *τηνικαῦτα τῷ κινδύνῳ τῆς ἰδίας ψυχῆς ἐκεῖνος*[69]), *ᾧ ἁρμόζει, τὸν ἐπίσκοπον χειροτονείσθω*[70]). *ὁ δὲ παρὰ τὴν προαγορευθεῖσαν ἀκολουθίαν χειροτονῶν ἐπὶ ἕνα ἐνιαυτὸν χωριζέσθω καὶ τὴν ἰδίαν οὐσίαν ἢ δεσποτείαν*[71]) *τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ διεκδικείτω, καὶ ὁ χειροτονηθεὶς ἐκβαλλέσθω.*

Cap. 30. Si vero hi, qui decreta facere debent, intra sex menses non faciant, tunc periculo animae suae is, cui competit, episcopum creato. Qui vero contra praedictam observationem episcopum creat, per unum annum a sacro ministerio separetur, substantiamque eius vel ea, quae in eius dominio sunt, ecclesia (?) eius vindicato, isque, qui creatus est, sede eiiciatur.

cap. 2. *λα'. Εἰ δέ τις κατηγορήσῃ*[72]) *τοῦ ἐπιλέγοντος*[73]), *ὑπερτιθέσθω ἡ τούτου χειροτονία, καὶ εἰ ὑπεύθυνον εὕροι*[74]), *κωλυέσθω· εἰ δὲ ὑπεύθυνος μὴ φανείη, χειροτονείσθω*[75]). *ὁ δὲ*[76]) *κατήγορος, εἴτε μὴ ἀπέδειξεν, εἴτε καὶ ἀπέφυγεν*[77]), *τὴν προτεθεῖσαν παρ' αὐτοῦ*[78]) *κατηγορίαν, ἐκ τῆς ἐπαρχίας*[79]), *ἐν ᾗ οἰκεῖ, ἐκβαλλέσθω.*

Cap. 31. Si quis eum, qui electus est, accusaverit, electio eius differatur, ac, si quidem culpae reum invenerit, prohibeatur; sin autem culpae reus esse inventus non sit, creetur. Accusator autem, sive non probavit, sive etiam ab accusatione, quam instituit, destitit, ea provincia, in qua habitat, eiiciatur.

---

49) *τῷ δὲ* 1824. 50) *ὡσάκις* 1355. 51) *κινδύνων* 1355. 52) *οὐδὲ διὰ* 1320. 53) Pro *γράμματα* duo Paris., inter quos 1355., *πράγματα* habent. 54) *ἔσχε* unus Paris. 55) *γινώσκουσιν* 1355. 56) Pro *ἐνιαυτῶν* 1355. *ἐτῶν* habet. 57) *ἐτῶν* 1355. 58) *ὑπόλειπα* 1355. 59) Pro *τῇ βουλῇ* 1355. *τῷ λαῷ* habet. 60) *Io.* p. 612. Inscriptio haec est apud *Io.*: *ἀπὸ τῆς ρλ'. νεαρᾶς διατάξεως.* Pro *διδόαμεν Io.* *δίδωμι* habet. 61) *δὲ* deest in *Io.* 61a) *νομίσουσι Io.* 62) Pro *αὐτὸν Io.* *αὐτοῖς* habet. 63) *Io.* p. 612. 64) *ὡς* deest apud *Io.* 65) *ποιήσασθαι Io.* 66) *Io.* p. 613. Vox *οἱ* deest in 1355. Pro *εἰ δὲ οἱ Io.* *οἱ δὲ* habet. Ad marg. tamen notatur: *ἴσ. εἰ δὲ οἱ Ox.* 67) Pro *οὐ* duo Paris., inter quos 1355., et *Io.* *μὴ* habent. 68) *ποιήσωσι* duo Paris., inter quos 1355., et *Io.* 69) Pro *ἐκεῖνος ᾧ* 1320. *ἐκείνῳ* habet, *Io.* *ἐκείνοις ᾧ*. Ad marginem editor conicit: *ἴσ. ἐκεῖνος.* 70) *χειροτονείτω Io.* 71) Pro *ἢ δεσποτείαν* 1320. *ἡ δεσποτεία* habet. Pro *τῆς ἐκκλησίας* leg. *ἡ ἐκκλησία.* 72) *Io.* p. 623. Inscriptio ibi haec est: *τῆς λα'. διατάξεως.* — *Κατηγορήσει* unus Paris. *Io.* 73) *ἐπιλεγέντος* 1355. *Io.* Postea statim *Io.* *προσώπου* interponit. 74) *εὕρῃ* 1355. 75) Verba *εἰ δὲ ὑπεύθυνος μὴ φανείη, χειροτονείσθω* desunt in *Io.* 76) Pro *ὁ δὲ Io.* *εἰ δὲ ὁ* habet. 77) *ἀπέφυγε* unus Paris. *Io.* 78) *κατ' αὐτοῦ Io.* 79) Pro *ἐπαρχίας* 1355. *κατηγορίας* habet.

λβ'.[80]) Ὑπὲρ συνηθειῶν δὲ[81]) ἐκεῖνα μόνα παρέχεσθαι[82]) ἀπὸ τῶν χειροτονουμένων ἐπισκόπων συγχωροῦμεν, ἅτινα ἐφεξῆς τῷ παρόντι νόμῳ ἐμφέρεται[83]). κελεύομεν τοίνυν τοὺς μακαριωτάτους[84]) ἀρχιεπισκόπους[85]) καὶ πατριάρχας, τουτέστι[86]) τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας καὶ Θεουπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων, εἰ μὲν ἡ συνήθεια ἔχει ἐπισκόποις ἢ κληρικοῖς ἐν τῇ αὐτῶν χειροτονίᾳ ἔλαττον ἤπερ[87]) εἴκοσι χρυσίου λίτρας[88]) δίδοσθαι, ταῦτα[89]) μόνα παρέχειν[90]), ἅπερ ἡ συνήθεια γινώσκει. εἰ δὲ πλέον τούτου[91]) τοῦ νόμου παρείχετο, μηδὲν ὑπὲρ τὰς κ'. λίτρας τοῦ χρυσίου παρέχεσθαι. τοὺς δὲ χειροτονουμένους[92]) ἀπὸ μητροπολιτῶν ἢ πατριαρχῶν, εἰ μὲν μὴ[93]) ἔλαττον λ'. χρυσίου λιτρῶν πρόσοδον ἔχει ἡ ἐκκλησία τοῦ χειροτονουμένου, διδόναι ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν[94]) μὲν ν̊.ν̊. ρ'., νοταρίοις δὲ[95]) τοῦ χειροτονοῦντος καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ὑπηρετοῦσιν αὐτῷ καὶ ἐξ ἔθους λαμβάνουσι[96]) ν̊.ν̊.τ'. εἰ δὲ αἱ τῆς ἐκκλησίας πρόσοδοι ἔλαττον μὲν ἤπερ[97]) λ'. χρυσίου λίτρας[98]) κατ' ἐνιαυτὸν συντελοῦσιν, οὐχ ἧττον δὲ ἢ[99]) δέκα, ὑπὲρ μὲν[1]) ἐνθρονιαστικῶν ν̊.ν̊. ρ'. διδόναι[2]), τοῖς δὲ ἄλλοις πᾶσι[3]) τοῖς ἐκ συνηθείας λαμβάνουσι[4]) ν̊.ν̊. σ'. εἰ δὲ ἔλαττον ἤπερ[5]) ι'., οὐκ ἔλαττον δὲ τῶν[6]) ε'. τοῦ[7]) χρυσίου λιτρῶν[8]), διδόναι ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν[9]) ν̊.ν̊.ν', πᾶσι δὲ τοῖς ἐξ ἔθους ν̊.ν̊.ο'. εἰ δὲ ἔλαττον τῶν[10]) ε'., οὐκ ἔλαττον δὲ τῶν[11]) γ'. ἡ ἐκκλησία πρόσοδον ἔχει, παρέχειν ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν[12]) ν̊.ν̊. ιη'. καὶ τοῖς ἐξ ἔθους ν̊.ν̊.κδ'. εἰ δὲ ἔλαττον τῶν[13]) γ'., οὐκ ἔλαττον δὲ τῶν δύο χρυσίου[14]) λιτρῶν[15]) ἡ ποσότης τῶν προσόδων τῆς ἐκκλησίας εὑρεθείη, διδόναι ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν ν̊.ν̊. ιβ'., πάσης δὲ[16]) ἄλλης συνηθείας ν̊.ν̊.ις'. ἐπίσκοπον γὰρ ἐκκλησίας ἔλαττον δύο χρυσίου λιτρῶν[17]) πρόσοδον ἐχούσης[18]) οὐδὲ ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν[19]), οὐδὲ ὑπὲρ ἄλλης οἱασδήποτε[20]) συνηθείας δοῦναι τὶ[21]) συγχωροῦμεν. ταῦτα δὲ ὑποδεχόμενοι οἱ ἀρχιπρεσβύτεροι[22]) καὶ οἱ ἀρχιδιάκονοι[23]) τοῦ χειροτονοῦντος ἐπισκόπου τοῖς ἐξ ἔθους διαιρείτωσαν.

Cap. 32. Pro consuetudinibus autem illa sola ab his, qui episcopi creantur, dari volumus, quae deinceps praesenti legi inserta sunt. Iubemus igitur beatissimos archiepiscopos et patriarchas, hoc est, veteris Romae et Constantinopolitanae civitatis et Alexandriae et Theopolitanae civitatis et Hierosolymorum, si quidem consuetudo sit, ut episcopis vel clericis in ipsorum creatione minus quam viginti librae auri dentur, ea sola praestare, quae consuetudo agnoscit. Sin autem plus, quam hac lege comprehenditur, antea dari solebat, nihil ultra viginti auri libras praestetur. Hi autem, qui a metropolitanis vel patriarchis creantur, si quidem ecclesia eius, qui creatur, non minorem triginta auri libris reditum habeat, pro enthronisticis centum solidi dentur, notariis autem eius, qui creat, caeterisque, qui illi ministrant et ex consuetudine accipiunt, solidi trecenti. Sin vero reditus ecclesiae minus quam triginta auri libras per annum ferunt, non minus autem quam decem, pro enthronisticis quidem centum solidi dentur; reliquis autem omnibus, qui ex consuetudine accipiunt, solidi ducenti. Si vero minus quam decem, non minus autem quam quinque auri librarum reditum habeat, pro inthronisticis quinquaginta solidi praestentur; omnibus autem, qui ex consuetudine accipiunt, solidi septuaginta. Si vero minus, quam quinque, non minus autem quam tres auri libras reditum ecclesia habet, pro enthronisticis solidi duodeviginti praestentur atque his, qui ex consuetudine accipiunt, solidi viginti quattuor. Si vero minus trium, non minus autem duarum auri librarum quantitas redituum, quos ecclesia habet, esse inveniatur, pro enthronisticis duodecim solidi dentur, pro reliqua autem omni consuetudine solidi sedecim. Episcopum enim ecclesiae, quae minorem duabus auri libris reditum habet, neque pro enthronisticis, neque pro alia quacunque consuetudine aliquid dare concedimus. Haec autem archipresbyteri et archidiaconi eius, qui creat, episcopi accipiant inter reliquosque, qui ex consuetudine accipiunt, distribuant.

λγ'.[24]) Εἰ δὲ συμβῇ τὸν χειροτονούμενον ἐπίσκοπον[25]) ὑπὸ τὴν[26]) τοῦ ἰδίου γονέως[27]) ἐξουσίαν εἶναι, ἐξ αὐτῆς τῆς χειροτονίας αὐτεξούσιος ἔστω. — Τοὺς δὲ[28])

Cap. 33. Si vero acciderit, ut, qui episcopus creatur, patris in potestate sit, ex ipsa creatione sui iuris sit. — Dei amantissimos episcopos Nov. 123. cap. 4. cap. 5.

80) *Io.* p. 623. Inscriptio ibi haec est: περὶ συνηθείας τῶν χειροτονουμένων τῆς λβ'. διατάξεως. Pro his *Ox.* τῆς λα'. συνήθεια τῶν χειροτονουμένων. 81) Vox δὲ in 1355. et *Io.* deest. 82) παραδέχεσθαι *Io.* Ad marginem tamen editor corrigit παρέχεσθαι. 83) ἐκφέρεται *Io.* 84) τοὺς μακαρίους *Io.* 85) ἐπισκόπους *Io.* 86) Pro τουτέστι 1320. τοῦ ἐπὶ habet. 87) εἴπερ 1355., ὑπὲρ *Io.* 88) χρυσίου κ'. λίτρας *Io.* 89) ταύτας 1355. 90) παρέχει 1355. 91) μέχρι τούτου *Io.* Nov. contextus πρὸ τούτου. 92) Post χειροτονουμένους *Io.* addit ἀπὸ τῆς ἰδίας συνόδου ἤ. 93) Vox μὴ in 1355. deest. 94) ἐνθρονιστικῶν unus Paris. 95) Vox δὲ in *Io.* deest, in *Ox.* adest. 96) λαμβάνουσιν 1355. 97) Pro ἤπερ 1320. ἢ περὶ habet, 1355. περί, *Io.* ὑπό. 98) λιτρῶν *Io.* 99) Vox ἢ in 1355. deest. 1) μὲν deest apud *Io.* 2) Vox διδόναι deest apud *Io.* 3) πᾶσιν unus Paris. 4) λαμβάνουσιν 1355. 5) εἴπερ 1355., ὑπὲρ *Io.* 6) Vox τῶν in 1355. deest. 7) τοῦ in 1355. deest. 8) λιτρῶν τοῦ χρυσίου *Io.* 9) ἐνθρονιστικῶν 1355. 10) τῶν in 1355. deest. 11) τῶν deest in *Io.* 12) ἐνθρονιστικῶν 1355. 13) τῶν deest in *Io.*, habetur tamen in *Ox.* 14) τοῦ χρυσίου 1355. 15) λιτρῶν τοῦ χρυσίου *Io.* 16) Pro πάσης δὲ *Io.* ὑπὲρ δὲ πάσης habet. 17) λιτρῶν χρυσίου *Io.* 18) ἔχουσι πρόσοδον *Io.* Ad marginem editor conicit ἔχοντα. 19) ἐνθρονιστικῶν 1355. Verba τῆς ἐκκλησίας εὑρεθείη διδόναι ὑπὲρ usque ad οὐδὲ ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν deesse in *Ox.* editor *Io.* notavit. Idem ad marginem editionis varietatis scripturae loco notavit haec: ἔλαττον β'. λιτρῶν χρυσίου ἐχούσης πρόσοδον, οὐδὲ ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν οὐδὲ ὑπὲρ ἄλλης. 20) Pro οἱασδήποτε *Io.* δήποτε habet. Editor tamen corrigit οἵας δήποτε. 21) δοῦναί τι *Io.* 22) ὅ τε ἀρχιπρεσβύτερος *Io.* 23) ὁ ἀρχιδιάκονος 1320. *Io.* 24) *Io.* p. 619. Inscriptio ibi haec est: ἀπὸ τοῦ ιβ'. κεφαλαίου τῆς νεαρᾶς διατάξεως. 25) Vox ἐπίσκοπον deest apud *Io.* 26) ὑπὲρ τῆς 1355. 27) τῶν ἰδίων γονέων *Io.* 28) δὲ in 1355. deest.

θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους καὶ[29]) μοναχοὺς ἐκ μηδενὸς νόμου[30]) ἐπιτρόπους ἢ κουράτωρας[31]) οἱουδήποτε[32]) προσώπου γίνεσθαι συγχωροῦμεν[33]).

autem et monachos ex nulla lege tutores vel curatores cuiuscunque personae fieri permittimus.

λδʹ.[34]) Τοὺς δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους[35]) τῷ δικαίῳ[36]) καὶ μόνῳ[37]) τῆς συγγενείας εἰς ἐπιτροπὴν ἢ κουρατωρείαν καλουμένους τὴν τοιαύτην ὑποδέχεσθαι λειτουργίαν συγχωροῦμεν[38]), εἰ μέντοιγε εἴσω δʹ. μηνῶν ἀριθμουμένων, ἐξ οὗ ἐκλήθησαν, παρὰ τῷ ἁρμοδίῳ δικαστῇ ἐγγράφως φανερώσουσι τὸ τοιοῦτο[39]) λειτούργημα οἰκείᾳ προαιρέσει καταδέξασθαι, μηδὲν[40]) ἐκ τούτου περὶ ἄλλην κουρατωρείαν[41]) πρόκριμα ὑπομένειν[42]).

Cap. 34. Presbyteros autem diaconosque et hypodiaconos, qui cognationis iure eoque solo ad tutelam vel curationem vocantur, eiusmodi munus obire permittimus, dummodo intra quattuor menses, ex quo vocati sunt, numerandos apud competentem iudicem in scriptis declarent, se tale munus volentes suscipere; nihil tamen praeiudicii ex hoc circa aliam curationem passuros esse.

Nov. 123. cap. 6. λεʹ.[43]). Ἀλλ' οὐδὲ ἐκλήπτορα ἢ ἀπαιτητὴν[44]) δημοσίων συντελειῶν ἢ μισθωτὴν τελῶν[45]) ἢ ἀλλοτρίων κτήσεων ἢ κουράτωρα οἴκου[46]) ἢ ἐντολέα δίκης[47]) ἢ ἐγγυητὴν ὑπὲρ τῶν τοιούτων αἰτιῶν ἐπίσκοπον ἢ οἰκονόμον ἢ ἄλλον κληρικὸν οἱουδήποτε[48]) βαθμοῦ ἢ μοναχὸν ἰδίῳ ὀνόματι ἢ τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῦ μοναστηρίου ὑπεισιέναι συγχωροῦμεν. εἰ μέντοι ἐκκλησίαις ἢ μοναστηρίοις κτήσεις[49]) τινὲς παρακείμεναι[50]) εὑρεθῶσιν[51]), καὶ βουληθεῖεν οἱ διοικηταὶ τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων εἰς μίσθωσιν ἢ ἐμφύτευσιν ταύτας λαβεῖν, τηνικαῦτα πάντων τῶν κληρικῶν καὶ τῶν μοναχῶν ἢ ἐν τῷ συμβολαίῳ ἢ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων συναινούντων καὶ φανερούντων ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος γίνεσθαι. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ πρὸς ἀλλήλας πάσαις ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἄδειαν διδόαμεν[52]) μισθώσεις καὶ ἐμφυτεύσεις ποιεῖν, καὶ τοῖς κληρικοῖς ὁμοίως τῶν οἰκείων[53]) ἐκκλησιῶν τὰς κτήσεις μισθοῦσθαι, γνώμῃ μέντοι τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ οἰκονόμου, ἐξῃρημένων τῶν προσώπων, ἃ δι' ἑτέρου νόμου τοῦτο ποιεῖν ἐκωλύσαμεν.

Cap. 35. Verum neque susceptorem vel exactorem fiscalium functionum neque vectigalium alienarumve possessionum conductorem vel curatorem domus vel procuratorem litis vel fideiussorem pro illis causis episcopum aut oeconomum aut alium cuiuscunque gradus clericum aut monachum suo nomine ecclesiaeve vel monasterii fieri permittimus. Attamen si possessiones quaedam ecclesiis vel monasteriis adiacentes reperiantur, velintque earundem venerabilium domorum administratores in locationem vel emphyteusin has accipere, tunc omnes clerici et monachi vel in instrumento contractus vel in gestorum monumentis consentiant, hocque ad earundem domorum utilitatem fieri declarent. Item omnibus sanctissimis ecclesiis inter sese facultatem damus locationes emphyteusesque faciendi, clericisque similiter veniam tribuimus ecclesiarum suarum possessiones conducendi, voluntate tamen episcopi oeconomique, exceptis his personis, quas alia lege, quominus haec faciant, prohibuimus.

λςʹ.[54]) Οὐδενὶ δὲ τῶν ἀρχόντων ἐξέσται[55]) τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἀναγκάζειν εἰς δικαστήριον παραγίνεσθαι ὑπὲρ τοῦ νεῖμαι[56]) μαρτυρίαν· ἀλλ' ὁ δικαστὴς πεμπέτω τινὰς τῶν ἐξυπηρετουμένων[57]) αὐτῷ, ἵνα προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων κατὰ τὸ πρέπον
cap. 8. ἱερεῦσι[58]) εἴπωσιν, ἅπερ[59]) γινώσκουσι[60]). — Ἀλλ' οὐδὲ ὑπὲρ χρηματικῆς ἢ ἐγκληματικῆς[61]) αἰτίας ἐπίσκοπον πρὸς ἄρχοντα πολιτικὸν ἢ στρατιωτικὸν ἄκοντα[62]) ἢ διάγεσθαι ἢ παρίστασθαι δίχα βασιλικῆς κελεύσεως συγχωροῦμεν, ἀλλὰ τὸν ἄρχοντα τὸν τοῦτο εἴτε ἐγγράφως εἴτε ἀγράφως προστάξαι τολμήσαντα μετὰ τὴν τῆς ζώνης ἀφαίρεσιν καὶ βασάνοις ὑποβάλλομεν[63]) καὶ ἐν[64]) ἐξορίᾳ πέμπομεν[65]).

Cap. 36. Nulli ex magistratibus licebit Dei amantissimos episcopos cogere, ut in iudicio testimonii dicendi causa compareant; verum iudex aliquos ex iis, qui ipsi ministrant, ad eos mittito, ut propositis sacris evangeliis, prout sacerdotes decet, ea, quae sciunt, eloquantur. — Verum neque propter pecuniariam vel criminalem causam episcopum absque imperatoris iussione ad magistratum civilem vel militarem invitum perduci vel sisti permittimus, verum magistratum, qui hoc sive in scriptis sive sine scriptis iubere ausus est, post cinguli amissionem etiam tormentis subiicimus et in exilium mittimus.

cap. 10. λζʹ. Ἀπαγορεύομεν[66]) δὲ[67]) τοῖς ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ ὑποδιακό-

Cap. 37. Interdicimus autem religiosissimis episcopis et presbyteris et diaconis et subdiaconis

29) Pro καὶ Ἰο. ἢ habet. 30) Pro νόμου Ιο. τρόπου habet. 31) κουράτορας 1355. 32) οἵου δήποτε Ιο. 33) συγχωροῦμεν γίνεσθαι Ιο. 34) Ιο. p. 619. 35) Voces καὶ ὑποδιακόνους in 1355. desunt. 36) τῶν δικαίων Ox. 37) Pro μόνῳ 1355. νόμῳ habet, Ιο. μόνον. 38) In συγχωροῦμεν desinit Ιο. 39) τοιοῦτον duo Paris. 40) μὴ δὲν 1355. 41) Unus Paris. κουρατωρίαν. 42) ὑπομαίνειν 1355. 43) Ιο. p. 618. 44) ἀπητὴν Ιο. Editor tamen ad marginem notat: ἴσ. ἀπαιτητὴν Ox. 45) δημοσίων τελῶν 1355. 46) Post οἴκου Ιο. addit ἢ ἐντολία οἴκου. 47) ἢ ἐντολεαδίκης Ιο. Ad marg. editor: ἴσ. ἐντολέα δίκης. 48) οἵου δήποτε Ιο. 49) κτίσεις Ιο. Ad marginem editor conicit κτήσεις. 50) αἱ παρακείμεναι Ιο. 51) εὑρεθῶσι Ιο. 52) δίδομεν 1355. 53) Vox οἰκείων in 1320. deest. 54) Ιο. p. 662. Ibi haec habetur inscriptio: περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι ἄρχοντι εἰς δικαστήριον παριστᾶν ἐπίσκοπον εἰς μαρτυρίαν ἐκτὸς βασιλικῆς κελεύσεως. 55) ἔξεστι 1355., ἐξέστω Ιο. 56) Pro νεῖμαι 1355. et Ιο. habent εἶναι. 57) ἐξ ὑπηρετουμένων Ιο. Editor conicit ἐκ τῶν ὑπηρετουμένων. 58) ἱερεῦσιν unus Paris. Ιο. 59) ἅπερ Ιο. 60) γινώσκουσιν unus Paris., γινώσκωσιν Ιο. 61) ἢ ἐγκληματικῆς in duobus Paris., inter quos 1355., desunt. 62) Pro ἄκοντα Ιο. ὄντα habet. 63) ὑποβαλλομεν 1320., ὑποβαλλομένου unus Paris., ὑποβαλομεν. 1355. 64) Vox ἐν in 1320. deest. 65) πεμπομένου tres Paris. Nos ex coniectura emendavimus. 66) Ιο. p. 635. Inscriptio ibi est: τῆς λςʹ. διατάξεως. 67) δὲ deest apud Ιο.

τοις καὶ ἀναγνώσταις καὶ παντὶ ἄλλῳ[68]) ὁσοιδήποτε[69]) εὐλαβοῦς τάγματος ἢ σχήματος καθεστῶτι[70]) ταβλίζειν, ἢ τῶν τοιαῦτα παιζόντων κοινωνοὺς ἢ θεωρητὰς γενέσθαι ἢ εἰς οἱανδήποτε θέαν τοῦ[71]) θεωρῆσαι χάριν παραγενέσθαι[72]). εἰ δέ τις ἐξ αὐτῶν τοῦτο ἁμάρτοι[73]), κελεύομεν τοῦτον ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς πάσης εὐλαβοῦς ὑπουργίας κωλύεσθαι καὶ μοναστηρίῳ[74]) ἐμβάλλεσθαι.

λη'.[75]) Μηδένα δὲ[76]) ἐπίσκοπον καταναγκάζεσθαι οἱονδήποτε κληρικὸν ὑπ' αὐτὸν ὄντα τοῦ ἰδίου κλήρου ἀπολύειν.

λθ'.[77]) Πᾶσι δὲ[78]) τοῖς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις ἀπαγορεύομεν μὴ[79]) χωρίζειν τινὰ[80]) τῆς ἁγίας κοινωνίας, πρὶν ἢ[81]) αἰτία δειχθῇ, δι' ἣν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες τοῦτο γενέσθαι[82]) κελεύουσι[83]). εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα τῆς ἁγίας κοινωνίας τινὰ χωρίσοι[84]), ἐκεῖνος μὲν ὡς[85]) ἀδίκως ἀπὸ τῆς κοινωνίας χωρισθεὶς[86]), λυομένου τοῦ χωρισμοῦ ὑπὸ μείζονος ἱερέως τῆς ἁγίας ἀξιούσθω κοινωνίας, ὁ δὲ ἀδίκως χωρίσας ὑπὸ τοῦ ἱερέως[87]), ὑφ' ὃν[88]) τέτακται[89]), χωρισθήσεται, ἐφ' ὅσον χρόνον ἐκεῖνος συνίδοι[90]).

μ'.[91]) Ἀλλ' οὐδὲ οἰκείαις χερσὶν ἐξέσται[92]) ἐπίσκοπον τινὰ[93]) πλήττειν. τοῦτο γὰρ ἀλλότριόν ἐστι[94]) ἱερέως.

μα'.[95]) Εἴτις δὲ[96]) ἐπίσκοπος κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας τῆς ἱερωσύνης ἐκβληθεὶς τολμήσοι[97]) ἐπιβῆναι τῆς πόλεως, ἀφ' ἧς[98]) ἐξεβλήθη, ἢ καταλιπεῖν[99]) τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐκελεύσθη διάγειν, κελεύομεν τοῦτον μοναστηρίῳ ἐν ἄλλῃ ἐπαρχίᾳ καθεστῶτι παραδίδοσθαι, ἵνα, ἅπερ[1]) ἐν τῇ ἱερωσύνῃ ἥμαρτεν[2]), διάγων ἐν μοναστηρίῳ[3]) διορθώσηται.

μβ'.[4]) Κληρικοὺς δὲ[5]) οὐκ ἄλλως συγχωροῦμεν χειροτονεῖσθαι, εἰ μὴ γράμματα ἴσασι[6]) καὶ ὀρθὴν πίστιν καὶ βίον σεμνὸν ἔχωσι[7]) καὶ μήτε[8]) ἀπηγορευμένον τῷ νόμῳ και τοῖς θείοις[9]) κανόσι λάβωσι γάμον.

μγ'.[10]) Πρεσβύτερον[11]) λ'. ἐνιαυτῶν ἐλάττω[12]) γίνεσθαι οὐκ ἐπιτρέπομεν, ἀλλ' οὐδὲ διάκονον ἢ ὑποδιάκονον ἥττονα[13]) τῶν[14]) κε'., ἀλλ' οὐδὲ ἀναγνώστην ἐλάττονα[15]) τῶν ὀκτὼ ἐνιαυτῶν· διακόνισσαν δὲ ἐν ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ μὴ χειροτονεῖσθαι, ἥτις ἐλάττων ἐστὶν[16]) ἐτῶν μ'. ἢ εἰς δευτέρους ἦλθεν[17]) γάμους.

et lectoribus cuivisque alii, qui in qualicunque sacro ordine vel schemate constitutus est, ne tabulis ludant, vel eorum, qui ita ludunt, socii vel spectatores fiant, aut ad quodcunque spectaculum spectandi causa veniant. Si quis vero ex illis hoc commiserit, iubemus, ut ille per tres annos ab omni venerabili ministerio prohibeatur et in monasterium iniiciatur.

Cap. 38. Nullus autem episcopus qualemcunque clericum, qui sub ipso est, a clero suo dimittere cogatur.

Cap. 39. Omnibus autem episcopis et presby- Nov. 123.
teris interdicimus, ne quemquam a sacra communio- cap. 11.
ne separent, antequam causa probata sit, quare ecclesiastici canones hoc fieri iubeant. Si quis autem adversus haec aliquem a sacra communione separaverit, ille quidem, quasi iniuria a sacra communione separatus sit, separatione a maiore sacerdote soluta, ad sacram communionem admittatur; is autem, qui iniuria separavit, ab eo, sub quo positus est, sacerdote, quamdiu illi placuerit, a sacra communione separabitur.

Cap. 40. Verum neque manibus suis quemquam percutere episcopo liceat. Hoc enim a sacerdote alienum est.

Cap. 41. Si qui vero episcopus secundum ecclesiasticos canones sacerdotio eiectus civitatem, ex qua eiectus est, ingredi conetur, vel eum locum, in quo degere iussus est, relinquere, hunc monasterio in alia provincia sito tradi iubemus, ut, quae in sacerdotio deliquit, in monasterio emendet.

Cap. 42. Clericos autem non aliter creari per- cap. 12.
mittimus, quam, si litteras sciant et rectam fidem habeant vitamque honestam degant et nuptias neque lege neque sacris canonibus interdictas contraxerint.

Cap. 43. Presbyterum triginta annis minorem cap. 13.
fieri non sinimus, sed neque diaconum vel subdiaconum viginti quinque annis minorem, verum neque lectorem hunc, qui octo annos natus non sit. Diaconissa autem in sancta ecclesia ne creetur, quae quadraginta annis minor est vel ad secundas nuptias pervenit.

68) ἄλλου unus Paris. 69) οἷου δήποτε Io. 70) καθεστῶσι duo Paris., inter quos 1355. 71) Vox τοῦ in 1320. deest. 72) Voces ἢ εἰς οἱανδήποτε θέαν τοῦ θεωρῆσαι χάριν παραγενέσθαι desunt apud Io. 73) ἁμάρτει 1355. 74) ἐν μοναστηρίῳ Io. 75) Io. p. 662. Ibi haec est inscriptio: ε'. περὶ τοῦ μὴ ἀναγκάζεσθαι ἐπίσκοπον ἴδιον κληρικὸν ἀπολύσαι. 76) Vox δὲ deest apud Io. 77) Io. p. 619. Ibi haec est inscriptio: τῆς β'. διατάξεως. 78) Voces πᾶσι δὲ desunt apud Io. 79) μὴ 1355. et Io. non habent. 80) τινὰ deest apud Io. 81) πρὶν ἢ Io. 82) γίνεσθαι Io. habet. 83) κελεύουσι γενέσθαι 1255. — κελεύουσιν Io. 84) χωρίσει 1355. — χωρίσει τινὰ Io. 85) Pro ὡς Io. ὂς habet. 86) ἐχωρίσθη Io. 87) Pro ἱερέως Io. ἐπισκόπου habet. 88) Pro ὃν duo Paris., inter quos 1355., ᾧ habent. 89) Pro ὑφ' ὃν τέτακται Io. ὑφ' οὗ ὑποτέτακται habet. 90) συνείδοι unus Paris. et Io. 91) Io. p. 620. Inscriptio ibi haec est: τῆς μ'. διατάξεως. 92) ἔξεστιν 1355., ἐξέστω Io. 93) ἐπισκόπῳ τινὰ Io. 94) ἐστὶν 1355. Vox ἐστι deest apud Io. 95) Io. p. 625. Ibi haec est inscriptio: τῆς με'. (Ox. μα'.) διατάξεως. 96) δὲ deest apud Io. 97) τολμήσει 1355. Sic et Io. 98) ἀφ' ἧς Io. 99) καταλείπειν unus Paris. et Io. 1) Pro ἅπερ Ox. εἴπερ habet. 2) ἥμαρται Ox. 3) ἐν τῷ μοναστηρίῳ διάγων Io. 4) Io. p. 632. Ibi haec est inscriptio: ἀπὸ τῆς μβ'. διατάξεως. 5) δὲ deest ap. Io. 6) ἴσασιν unus Paris. 7) ἔχουσι unus Paris. et Io. 8) μὴ δὲ duo Paris., inter quos 1355.; μηδὲ Io. 9) θείοις in 1355. deest. — καὶ τοῖς κανόσι τοῖς θείοις Io. 10) Io. p. 632. Inscriptio apud Io. haec est: τῆς μγ'. διατάξεως. 11) Post πρεσβύτερον Io. δὲ interponit. 12) Pro λ'. ἐνιαυτῶν ἐλάττω Io. ἐλάττονα τριάκοντα ἐνιαυτῶν habet. 13) ἧττον Io. 14) Vox τῶν in Io. deest. 15) ἐλάττω 1355. Pro ἀλλ' οὐδὲ — ὀκτὼ ἐνιαυτῶν Io. οὐδὲ ἔλαττον ὀκτὼ ἐτῶν ἀναγνώστην habet. 16) ἔλαττόν ἐστιν Io. 17) ἦλθεν 1355. et Io.

Nov. 123. cap. 14. μδ'.[18]) Εἰ δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς χειροτονίας τοῦ κληρικοῦ οἱουδήποτε[19]) τάγματος κατήγορος ἀναφανῇ, πάντα προβαινέτωσαν, ἅτινα ἐν ταῖς τῶν ἐπισκόπων χειροτονίαις ἀνωτέρω[20]) ἐθεσπίσαμεν.

με'.[21]) Μὴ ἄλλως δὲ χειροτονεῖσθαι διάκονον ἄγαμον, εἰ μὴ πρότερον ἐπαγγείληται[22]) δύνασθαι καὶ[23]) χωρὶς[24]) νομίμης γαμετῆς σεμνῶς βιοῦν, οὐ δυναμένου τοῦ χειροτονήσαντος ἐν τῷ καιρῷ τῆς χειροτονίας ἐπιτρέπειν τῷ διακόνῳ ἢ ὑποδιακόνῳ[25]) μετὰ τὴν χειροτονίαν γαμετὴν λαμβάνειν. εἰ δὲ τοῦτο γένηται, ὁ ἐπιτρέψας ἐπίσκοπος τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβαλλέσθω.

μϛ'. Εἰ δὲ μετὰ τὴν χειροτονίαν πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος γαμετὴν ἀγάγοιτο[26]), ἐκβαλλέσθω τοῦ κλήρου καὶ τῇ βουλῇ τῆς πόλεως, ὑφ' ἣν κληρικὸς ἦν, μετὰ τῶν ἰδίων πραγμάτων παραδιδόσθω.

μζ'.[27]) Εἰ δὲ[28]) ἀναγνώστης δευτέραν γαμετὴν ἀγάγηται, ἢ πρώτην[29]) μέν, χήραν δὲ ἢ διαζευχθεῖσαν ἀνδρὸς ἢ τοῖς νόμοις ἢ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἀπηγορευμένην, μηκέτι εἰς ἄλλον ἐκκλησιαστικὸν βαθμὸν προβαινέτω. εἰ δὲ οἱῳδήποτε τρόπῳ εἰς μείζονα βαθμὸν προαχθείη[30]), ἐκβαλλέσθω καὶ τῷ προτέρῳ ἀποκαθιστάσθω[31]).

cap. 15. μη'.[32]) Ἀλλὰ μηδὲ βουλευτὰς ἢ ταξεώτας κληρικοὺς γίνεσθαι, ἵνα μήτις ἐκ τούτου τῷ εὐαγεῖ κλήρῳ[33]) ὕβρις προσγένηται. εἰ δὲ τὰ[34]) τοιαῦτα πρόσωπα ἐν κλήρῳ καταταγῇ[35]), ὡς μὴ γενομένης τῆς χειροτονίας τῇ ἰδίᾳ τύχῃ ἀποκαθιστάσθωσαν, πλὴν εἰ μὴ ὡς εἰκὸς μοναχικὸν βίον τις[36]) αὐτῶν οὐκ ἔλαττον ιε'. ἐνιαυτῶν διήνυσε. τοὺς τοιούτους γὰρ[37]) χειροτονεῖσθαι κελεύομεν, τῆς νομίμης[38]) δηλονότι[39]) μοίρας ἀπὸ τοῦ βουλευτοῦ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δημοσίῳ διδομένης.

cap. 16. μθ'. Εἴ τις[40]) δὲ κληρικὸς οἱουδήποτε[41]) βαθμοῦ ἢ διοικητὴς εὐαγοῦς οἱουδήποτε τόπου ἢ πρὸ τῆς χειροτονίας ἢ πρὸ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ διοικήσεως ἢ φροντίδος ἢ μετὰ ταῦτα βουληθείη τι[42]) τῶν ἰδίων πραγμάτων προσαγαγεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ ἢ τῷ τόπῳ[43]), οὗτινος τὴν διοίκησιν ἢ τὴν φροντίδα ἀναδέχεται, οὐ μόνον οὐ κωλύομεν τοῦτο γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπιτρέπομεν αὐτοὺς τὰ τοιαῦτα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς[44]) ἰδίας ψυχῆς ποιεῖν. ἡμεῖς γὰρ ἐκεῖνα μόνα δίδοσθαι κωλύομεν, ἃ ἰδικοῖς προσώποις τισὶ παρέχεται, οὐ μὴν τὰ[45]) ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἢ τοῖς ἄλλοις εὐαγέσιν οἴκοις προσφερόμενα.

cap. 17 ν'.[46]) Ἐὰν[47]) δοῦλος εἰδότος καὶ οὐκ ἀντιλέγοντος τοῦ δεσπότου ἐν κλήρῳ καταλεγῇ, ἐξ αὐτοῦ τοῦ καταταγῆναι[48]) ἐλεύθερος καὶ εὐγενὴς ἔστω. εἰ γὰρ οὐ νοοῦντος τοῦ δεσπότου ἡ χειροτονία γένηται, ἐξέστω τῷ

Cap. 44. Si quis tempore creationis clerici cuiuscunque gradus accusator apparuerit, omnia procedant, quae in episcoporum creationibus supra sancivimus.

Cap. 45. Non aliter coelebs diaconus creetur, nisi antea declaraverit, se etiam absque legitima uxore honeste vivere posse, neque is, qui creat, tempore creationis diacono vel subdiacono, ut uxorem ducat, permittere potest. Si autem hoc factum sit, episcopus, qui hoc permisit, episcopatu expellatur.

Cap. 46. Si vero post creationem presbyter vel diaconus vel subdiaconus uxorem duxerit, clero eiiciatur curiaeque eius civitatis, in cuius territorio clericus erat, cum rebus traditor suis.

Cap. 47. Si vero lector secundam uxorem duxerit, vel primam quidem, sed viduam, vel a viro separatam, vel legibus sacrisve canonibus prohibitam, nequaquam ad alium ecclesiasticum gradum ascendat. Si vero qualicunque ratione ad maiorem gradum evectus sit, hoc gradu eiiciatur priorique restituatur.

Cap. 48. Verum neque curiales vel cohortales clerici fiant, ne quae iniuria ex hoc venerabili clero inferatur. Quodsi tales personae in clerum assumtae sint, quasi creatio facta non sit, conditioni restituuntor suae, nisi si monachicam vitam forte quis ex his non minus quindecim annos egit. Tales enim clericos creari iubemus, legitima videlicet portione a curiali curiae et fisco danda.

Cap. 49. Si qui clericus cuiuscunque gradus vel cuiuscunque venerabilis loci administrator vel ante creationem vel ante commissam sibi administrationem curamve vel post haec aliquid ex rebus suis ecclesiae vel loco, cuius administrationem vel curam suscipit, offerre voluerit, non solum non prohibemus, quominus hoc fiat, verum et invitamus potius eos, ut talia pro animae suae salute faciant. Nos enim illa sola dari prohibemus, quae certis quibusdam personis dantur; ea vero, quae sanctis ecclesiis reliquisque venerabilibus domibus offeruntur, non item.

Cap. 50. Si servus sciente et non contradicente domino in clerum adlectus sit, ex eo ipso, quod eligitur, liber et ingenuus fit. Nam si ignorante domino creatio facta sit, liceat domino intra unius

18) *Io.* p. 662. hanc inscriptionem habet: *περὶ τοῦ ἀναφαινομένου κατηγόρου τῆς οἱασοῦν χειροτονίας.* 19) *οἷον δήποτε Io.* 20) *ἀνώτερον Io.* 21) *Io.* p. 632. inscriptionem habet: *τῆς με'. διατάξεως.* 22) *ἐπαγγέλληται Io.* 23) *καὶ* apud *Io.* deest. 24) Vox *χωρὶς* in 1355. deest. In altero Paris. haec vox erasa est. 25) In 1320. et *Io.* voces *ἢ ὑποδιακόνῳ* desunt. 26) *ἄγοιτο* 1355. 27) *Io.* p. 632., ubi haec est inscriptio: *ἐκ τῆς μζ'. νεαρᾶς διατάξεως.* 28) *δὲ* apud *Io.* deest. 29) *πρῴτην* unus Paris. 30) *ἀχθείη Io.* 31) Sic *Io.* Reliqui *ἀποκαθιστάτω.* 32) *Io.* p. 661. Ubi haec habetur inscriptio: *γ'. περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι κληρικὸν βουλευτὴν ἢ ταξεώτην.* 33) Pro *κλήρῳ* 1355. *οἴκῳ* habet. 34) Vox *τὰ* in 1355. et *Io.* deest. 35) Sic *Io.* — *Καταγῆται* 1355. 36) *τὶς* in uno Paris. 37) Pro *γὰρ* 1355. *οὖν* habet. 38) *νομικῆς* 1355. 39) *δῆλον ὅτι* 1320. 40) Pro *εἴτις* 1355. *εἰ* habet. 41) *οἱουδήποτε* 1320. 42) *τὶ* in uno Paris. In 1355. *τι* deest. 43) Pro *τῷ τόπῳ* 1355. *τόπον* habet. 44) *τῆς* in 1355. deest. 45) *τὰς* duo Paris., inter quos 1355. 46) *Io.* p. 640. 47) *ἂν Io.* 48) *καταγῆναι* duo Paris., inter quos 1355. — *Καταλεγῆναι Io.*

δεσπότη εἴσω προθεσμίας ἑνὸς ἐνιαυτοῦ τούτου τὴν τύχην ἀποδεικνύειν καὶ τὸν ἴδιον δοῦλον ἀναλαμβάνειν[49]. *εἰ δὲ δοῦλος εἴτε εἰδότος εἴτε ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου καταλεγεὶς ἐν οἱφδήποτε*[50]) *βαθμῷ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν καταλείψει*[51]), *καὶ εἰς κοσμικὸν μετέλθοι*[52]) *βίον, τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ εἰς δουλείαν παραδιδόσθω.*

να'. [Τοὺς][53]) *δὲ ἐναπογράφους*[54]) *ἐν αὐταῖς μόναις ταῖς κτήσεσιν, ὧν εἰσὶν ἐναπόγραφοι, κληρικοὺς καὶ παρὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν γενέσθαι συγχωροῦμεν, οὕτω μέντοιγε, ὥστε κληρικοὺς αὐτοὺς γινομένους*[55]) *τὴν ἐπικειμένην αὐτοῖς γεωργίαν πληροῦν.*

νβ'.[56]) Τοὺς *δὲ*[57]) *πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους καὶ ἀναγνώστας καὶ ψάλτας (οὓς*[58]) *πάντας κληρικοὺς καλοῦμεν) καὶ τὰ πράγματα τὰ οἱφδήποτε*[59]) *τρόπῳ εἰς τὴν αὐτῶν δεσποτείαν περιελθόντα ἔχειν ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν προστάττομεν καθ' ὁμοιότητα τῶν* **Castrensioreuhov**[60]), *καὶ δωρεῖσθαι κατὰ τοὺς νόμους καὶ ἐπ' αὐτοῖς διατίθεσθαι, κἂν ὑπὸ τὴν τῶν γονέων εἰσὶν*[61]) *ἐξουσίαν, οὕτω μέντοιγε, ὥστε τοὺς τούτων παῖδας*[62]) *ἢ τούτων μὴ ὑπόντων*[63]) *τοὺς γονεῖς αὐτῶν τὸ νόμιμον μέρος*[64]) *κομίζεσθαι.*

νγ'.[65]) Τοῖς *δὲ εὐλαβεστάτοις πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις*[66]), *καὶ*[67]) *εἰ εὑρεθεῖεν ὑπὲρ χρηματικῆς αἰτίας ψευδυμαρτυρήσαντες*[68]), *ἀρκέσει ἀντὶ βασάνων*[69]) *ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς χωρίζεσθαι τῆς*[70]) *θείας ὑπηρεσίας καὶ μοναστηρίοις παραδίδοσθαι*[71]). *ὑπὲρ δὲ ἐγκληματικῶν αἰτιῶν εἰ ψευδομαρτυρίαν*[72]) *εἴποιεν, τοῦ κλήρου γυμνουμένους ταῖς νομίμοις ὑποβάλλεσθαι ποιναῖς προστάττομεν. τοὺς δὲ λοιποὺς τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκκλησιαστικαῖς τάξεσιν ἀναφερομένους εἰ πλαστὴν μαρτυρίαν ἐν οἱφδήποτε*[74]) *πράγματι εἴτε χρηματικῷ εἴτε ἐγκληματικῷ εἰρηκέναι διελεγχθείησαν, μὴ μόνον τοῦ κλήρου καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἐκβάλλεσθαι, ἀλλὰ καὶ βασάνοις ὑποβάλλεσθαι*[75]).

νδ'.[76]) *Εἴ τις κατά τινος κληρικοῦ ἢ μοναχοῦ ἢ διακονίσσης ἢ ἀσκητρίας ἔχει*[77]) *τινὰ ἀγωγὴν*[78]), *διδασκέτω πρότερον τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον, ᾧτινι τούτων ἕκαστος ὑπόκειται· ἐκεῖνος δὲ τὸ πρᾶγμα μεταξὺ αὐτῶν διακρινέτω. καὶ εἰ μὲν ἑκάτερον μέρος τοῖς κεκριμένοις*[79]) *ἐφησυχάσει*[80]), *κελεύομεν διὰ τοῦ ἄρχοντος ταῦτα ἐκβιβασμῷ*[81]) *παραδίδοσθαι. εἰ δέ τις τῶν δικαζομένων ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀντείποι τοῖς κεκριμένοις*[82]), *τηνικαῦτα ὁ ἐπὶ τῶν τόπων ἄρχων τὸ πρᾶγμα ἐξεταζέτω, καί, εἰ εὕροι τὴν κρίσιν ὀρθῶς γενομένην, καὶ διὰ ψήφου ἰδίας ταύτην βεβαιούτω καὶ ἐκβιβασμῷ παραδιδότω τὰ κριθέντα, καὶ μὴ ἐξέστω δεύτερον τῷ*[83]) *τοιούτῳ πράγματι κινηθέντι*[84]) *ἐκκαλεῖσθαι. εἰ δὲ ἡ*

anni spatium conditionem huius probare servumque recipere suum. Si vero servus sive sciente sive ignorante domino ad qualemcunque clerici gradum allectus ecclesiasticum ministerium relinquat, et ad mundanam vitam transierit, domino in servitutem tradatur suo.

Cap. 51. Adscripticios autem in iis solum possessionibus, quarum sunt adscripticii, etiam dominis invitis clericos fieri permittimus, ita tamen ut, si ipsi clerici fiant, incumbentem sibi agriculturam exerceant.

Cap. 52. Presbyteros autem et diaconos et Nov. 123.
subdiaconos et lectores et cantores (omnes enim cap. 19.
clericos vocamus) et res, quae qualicunque modo in horum dominium pervenerunt, in potestate habere sua iubemus ad instar castrensis peculii, secundumque leges donare de iisque testari, etsi in parentum potestate sint, ita tamen, ut horum liberi, vel, his non exstantibus, eorum parentes legitimam partem ferant.

Cap. 53. In religiosissimis presbyteris autem et cap. 20.
diaconis, etsi de pecuniaria causa falsum testimonium dixisse inventi sint, sufficit, ut tormentorum loco per tres annos a sacro ministerio segregentur monasteriisque tradantur. Si vero de criminalibus causis falsum testimonium dixerint, clero eiici legitimisque poenis subiici iubemus. Reliquos autem, qui in reliquis ecclesiasticis ordinibus referuntur, si in qualicunque causa sive criminali sive pecuniaria falsum testimonium dixisse convicti sint, non solum clero ecclesiasticoque gradu deiiciantur, verum etiam tormentis subiiciantur.

Cap. 54. Si quis contra quendam clericum vel cap. 21.
monachum vel diaconissam vel ascetriam actionem quandam habeat, prius religiosissimum episcopum, cui ex his quisque subiectus est, hanc rem edoceat; ille autem causam inter eos diiudicet. Ac, si quidem utraque pars in iis, quae iudicata sunt, acquiescat, iubemus, ut magistratui haec exsequenda dentur. Si qui vero ex litigatoribus intra decem dies his, quae iudicata sunt, contradixerit, tunc magistratus, qui illi loco praeest, causam examinet, ac si rem recte iudicatam esse invenerit, etiam decreto sententiam latam confirmet suo, quaeque indicata sunt, ad exsecutionem perducat, neve victo

---

49) *ἀπολαμβάνειν* 1855. 50) *οἵῳ δήποτε Io.* 51) *καταλείψῃ* 1855., *καταλείψοι Io.* 52) *μετέλθῃ* 1855. 53) Pro *τούς*, quod ex Novellae contextu restitui, omnes Paris. *εἰ* habent. 54) *ἐν ἀπογράφοις* 1855. 55) *γενομένους* unus Paris. 56) *Io.* p. 607. Inscriptio est ibi: *ἀπὸ τοῦ νβ'. κεφαλαίου εἰς τὸ δ'.* Ad marginem editor adiecta stellula *τὴν τετάρτην* adnotat. 57) *τοὺς δὲ* desunt apud *Io.* 58) *τοὺς* omnes Paris. Sic et *Io.* 59) *οἵῳ δήποτε Io.* 60) Duo Paris. *cacτrcωsιopeuLON*. Cod. 1855. pro his tantum *ἰδιοκτήτων* exhibet. *Io. καστρεσίων πεκουλίων.* 61) *εἰσὶν Io.*, *ὦσιν Ox.* 62) *παῖδας* 1355. 63) Pro *ὑπόντων*, quod habet et *Io.*, *Ox. εἰπόντων ἢ ὄντων.* 64) *Io.* inverso ordine *τὸ νόμιμον μέρος τοὺς γονεῖς αὐτῶν.* 65) *Io.* p. 661. Inscriptio haec est: *δ'. περὶ ἐπὶ χρηματικῇ ἢ ἐγκληματικῇ ὑποθέσει ψευδομαρτυρούντων πρεσβυτέρων ἢ διακόνων.* 66) *Io. τοὺς δὲ εὐλαβεστάτους πρεσβυτέρους καὶ διακόνους.* 67) *καὶ* deest apud *Io.* 68) *ψευδῆ μαρτυρήσαντες* 1355. 69) *ἀντιβασάνων* 1320. 70) Pro *τῆς* unus Paris. *τὰς* habet. 71) Pro *παραδίδοσθαι Io. ἐπιδίδοσθαι* habet. 72) Sic 1355. Reliqui codices et *Io. ψευδῆ μαρτυρίαν.* 74) *οἵῳ δήποτε Io.* habet 75) *ὑποβληθήσεσθαι* 1355. 76) *Io.* p. 620. Inscriptio ibi est: *τῆς δ. διατάξεως.* 77) *ἔχοι Io.* 78) *ἐναγωγὴν* duo Paris., inter quos 1355. Sic et *Ox.* 79) *τοῖς κρινομένοις Io.* 80) Post *ἐφησυχάσει Io. καλῶς. εἰ δὲ μήγε* addit. 81) *ἐκβιβασμοῦ* 1355. 82) *κεκριμμένοις Io.* 83) *ἐν τῷ Io.* 84) *νικηθέντι Io.*

παρα τοῦ ἄρχοντος ψῆφος ἐναντία εἴη τοῖς παρα τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου κεκριμένοις[85]), τηνικαῦτα χώραν ἔχειν τὴν ἔκκλητον[86]) κατὰ τῆς ψήφου τοῦ ἄρχοντος, καὶ ταύτην κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν ἀναφέρεσθαί τε[87]) καὶ γυμνάζεσθαι[88]). εἰ μέντοι ἐκ βασιλικῆς κελεύσεως ἢ ἀρχοντικῆς προστάξεως ἐπίσκοπος κρίνει[89]) τὰ μεταξὺ οἱουδήποτε προσώπου, ἡ ἔκκλητος[90]) ἐπὶ τὴν βασιλείαν[91]) ἢ ἐπὶ τὸν παραπέμψαντα τὴν[92]) ὑπόθεσιν ἀναφερέσθω.

νέ.[93]) Εἰ δὲ ἔγκλημα εἴη τὸ καθ' οἷον δήποτε τῶν μνημονευθέντων εὐλαβεστάτων προσώπων[94]) ἐπιφερόμενον, εἰ μὲν παρ' ἐπισκόπῳ[95]) τις[96]) κατηγορηθείη[97]) καὶ οὗτος[98]) τὴν ἀλήθειαν[99]) εὑρεῖν δυνηθείη[1]), ἀπὸ τῆς τιμῆς ἤτοι τοῦ βαθμοῦ τοῦτον[2]) κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας ἐκβαλλέτω[3]), καὶ τηνικαῦτα[4]) ὁ πρόσφορος δικαστὴς τοῦτον συνεχέτω καὶ κατὰ τοὺς νόμους τὴν δίκην ἐξετάζων πέρας αὐτῇ[5]) ἐπιτιθέτω. εἰ δὲ πρότερον τῷ πολιτικῷ ἄρχοντι προσέλθῃ[6]) ὁ κατήγορος καὶ τὸ ἔγκλημα διὰ νομίμου ἐξετάσεως δυνηθείη ἀποδειχθῆναι, τηνικαῦτα[7]) τῷ ἐπισκόπῳ τῶν τόπων τὰ ὑπομνήματα φανερούσθω, καί, εἰ[8]) ἐξ αὐτῶν γνωσθείη[9]) τὰ προτεθέντα ἐγκλήματα πλημμελῆσαι αὐτόν[10]), τότε αὐτὸς ὁ ἐπίσκοπος τοῦτον κατὰ τοὺς κανόνας ἀπὸ τῆς τιμῆς ἤτοι τοῦ βαθμοῦ, οὗ[11]) ἔχει, χωριζέτω, ὁ δὲ δικαστὴς ἐκδίκησιν αὐτῷ ἐπιφερέτω νόμοις ἁρμόδιον[12]). εἰ δὲ νομίσει[13]) ὁ ἐπίσκοπος τὰ πεπραγμένα μὴ δικαίως συστῆναι, τότε ἐξέστω αὐτῷ ὑπερθέσθαι τοῦ γυμνῶσαι τῆς τιμῆς τὸ κατηγορηθὲν πρόσωπον, οὕτω μέντοιγε, ἵνα τὸ τοιοῦτο[14]) πρόσωπον[15]) ὑπὸ τὴν νόμιμον ἀσφάλειαν γένηται καὶ οὕτω πρὸς ἡμᾶς ἡ ὑπόθεσις τοῦτο μὲν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, τοῦτο δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἀνενεχθείη[16]), ἵνα ἡμεῖς ταύτην γινώσκοντες τὰ φαινόμενα ἡμῖν κελεύσωμεν. εἰ δέ τις ὑπὲρ χρηματικῆς αἰτίας κατά τινος τῶν μνημονευθέντων προσώπων ἀγωγὴν ἔχοι[17]) τινὰ καὶ ὁ ἐπίσκοπος ὑπερθῆται[18]) μεταξὺ αὐτῶν δικάσαι, ἄδειαν ὁ ἐνάγων ἐχέτω τῷ πολιτικῷ[19]) ἄρχοντι προσιέναι, οὕτω μέντοιγε, ἵνα τὸ αἰτιαθὲν πρόσωπον[20]) μηδενὶ τρόπῳ ἀναγκάζηται[21]) ἐγγυητὴν διδόναι, ἀλλὰ μόνον ὁμολογίαν ἄνευ ὅρκου μετὰ ὑποθήκης τῶν ἰδίων[22]) πραγμάτων ἐκτίθεσθαι. εἰ δὲ ὑπὲρ ἐγκληματικῆς αἰτίας κατηγορία κατά τινος τῶν μνημονευθέντων προσώπων ἀποτεθείη, ὑπὸ τὴν νόμιμον ἀσφάλειαν τὸ κατηγορούμενον γίνεσθαι[23]) πρόσωπον.

νς'.[24]) Εἰ δὲ ἐκκλησιαστικὸν εἴη τὸ πρᾶγμα, μηδε-

iterum in hac causa appellare liceat. Si autem sententia, quae a magistratu fertur, his, quae a Dei amantissimo episcopo iudicata sunt, contraria sit, tunc provocatio adversus magistratus sententiam locum habeat, eaque secundum legum ordinem deferatur exerceaturque. Si tamen ex imperatoris iussione vel magistratus praecepto episcopus inter quascunque personas iudicat, provocatio ad imperatorem vel eum, qui causam transmisit, deferatur.

Cap. 55. Si vero crimen sit, quo nomine quaecunque ex supra dictis religiosissimis personis deferatur, si quidem apud episcopum accusata sit atque hic veritatem invenire potuerit, eum honore sive gradu secundum ecclesiasticos canones deiiciat, tuncque competens iudex hunc comprehendat secundumque leges causam examinet finemque ei imponat. Si autem prius ad civilem magistratum accusator adierit, crimenque per legitimam examinationem probari possit, tunc episcopo illius loci gesta insinuentur, ac, si ex iis constiterit, illum crimina, quorum accusetur, commisisse, tunc ipse episcopus hunc secundum canones de honore sive gradu, quem habet, deponat; iudex autem vindictam legibus convenientem de eo sumat. Si autem episcopus acta non recte confecta esse putet, tunc liceat illi id, ut personam, quae accusatur, honore deiiciat, differre, ita tamen, ut talis persona legitimae cautioni subiiciatur, atque ita causa ad nos partim ab episcopo partim a iudice deferatur, ut nos, eam cognoscentes, ea, quae nobis videantur, statuamus. Si quis vero propter pecuniariam causam contra aliquam ex supra dictis personis actionem quandam habeat, et episcopus inter eos iudicare differat, actor potestatem habeat civilem magistratum adeundi, ita tamen, ut persona accusata nullo modo fideiussorem dare cogatur, sed confessionem solum sine iureiurando cum obligatione omnium rerum suarum edat. Si vero propter criminalem causam accusatio contra aliquam ex supra dictis personis instituta sit, persona accusata sub legitima cautela fiat.

Cap. 56. Si vero ecclesiastica res sit, magi-

85) Sic *Io.* Κεκριμμένοις 1355. et alii secundum Nomocanonis editorem. 86) ἔγκλητον *Io.* 87) 1320. ἀναφέρεσθαι tantum absque τὲ habet. 88) In voce γυμνάζεσθαι desinit *Io.* 89) κρίνοι 1355. 90) ἔκκλητον 1355. 91) ἐπὶ τὸν βασιλέα 1355. 92) Vox τὴν in duobus Paris., inter quos 1355., deest. 93) *Io.* p. 670. Haec est ibi inscriptio: ιή. περὶ τοῦ ἐξεῖναι ἄρχοντι κληρικὸν ἐπὶ ἐγκλήματι κατηγορούμενον πρὸ κρίσεως τοῦ ἐπισκόπου κρῖναι. εἰ δὲ χρηματικὴ εἴη, ἐκτὸς ἐγγυητοῦ καὶ ὅρκου ὁμολογίαν τὸν ἐναγόμενον ἐπιτίθεσθαι. 94) Post προσώπων *Io.* ἤγουν κληρικῶν addit. 95) ἐπισκόπου 1355. Sic et *Io.* In marg. tamen editor conicit ἐπισκόπῳ. 96) τὶς duo Paris., inter quos 1355. 97) κατηγορηθῇ *Io.* 98) Pro οὗτος *Io.* οὕτως habet. 99) ἀλθήθειαν *Io.* 1) Verba καὶ οὕτως τὴν ἀλήθειαν εὑρεῖν δυνηθείη desunt in duobus Paris., inter quos 1355. 2) Pro τοῦτον 1355. τούτου habet. 3) Pro ἐκβαλλέτω 1355. ἐκβαλλέσθω habet. 4) τηνικαῦτα 1355. Pro τηνικαῦτα *Io.* τότε habet. 5) αὐτῷ 1355. 6) προσέλθοι 1355. Sic et *Io.* 7) Pro τηνικαῦτα duo Paris., inter quos 1355., τότε habent. 8) Vox εἰ in duobus Paris., inter quos 1355., deest. 9) γνωσθῇ *Io.* 10) Pro πλημμελῆσαι αὐτὸν *Io.* πλημμελεῖν κατ' αὐτοῦ habet. 11) Pro οὗ *Io.* ὃν habet. 12) ἁρμοδίαν *Io.* 13) νομίσῃ 1355. 14) Pro τὸ τοιοῦτο *Io.* τοιοῦτον habet. 15) Verba οὕτω μέντοιγε, ἵνα τὸ τοιοῦτο πρόσωπον in 1355. desunt. 16) ἀνενεχθῇ *Io.* 17) ἔχει *Io.* 18) ὑπέρθηται 1320. *Io.* 19) τῶν πολιτικῶν 1320. et 1355. 20) προσώπων *Io.* 21) ἀναγκάζεται 1355. 22) Pro ἰδίων duo Paris., inter quos 1320., οἰκείων habent. 23) Vox γίνεσθαι in 1355. deest. 24) *Io.* p. 620. Inscriptio ibi haec est: τῆς νς'. διατάξεως.

μίαν[25]) κοινωνίαν ἐχέτωσαν οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες, ἀλλ' ὁ ἐπίσκοπος[26]) κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας.

νζ'.[27]) Εἴτινες δὲ ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι τῆς αὐτῆς συνόδου ἀμφισβήτησίν τινα πρὸς ἀλλήλους ἔχοιεν, εἴτε ὑπὲρ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου[28]), εἴτε ὑπὲρ ἄλλων τινῶν[29]) πραγμάτων, πρότερον ὁ[30]) μητροπολίτης αὐτῶν μετὰ ἑτέρων ἐκ τῆς ἰδίας συνόδου ἐπισκόπων τὸ πρᾶγμα κρινέτω, καί, εἰ[31]) μὴ ἐμμείνῃ ἑκάτερον μέρος τοῖς κεκριμένοις[32]), τηνικαῦτα ὁ μακαριώτατος[33]) πατριάρχης ἐκείνης τῆς διοικήσεως μεταξὺ αὐτῶν ἀκροάσθω[34]), κἀκεῖνα ὁριζέτω, ἅτινα τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσι καὶ τοῖς νόμοις[35]) συνᾴδει, οὐδενὸς μέρους κατὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ ἀντιλέγειν δυναμένου.

νη'. Εἰ δὲ παρὰ κληρικοῦ[36]) ἢ ἄλλου οἱουδήποτε[37]) προσέλευσις κατὰ ἐπισκόπου[38]) γένηται, πρῶτον ὁ ὁσιώτατος αὐτῶν μητροπολίτης κατὰ τοὺς ἱερους κανόνας καὶ τοὺς ἡμετέρους νόμους τὸ πρᾶγμα διακρινέτω· καὶ εἰ τοῖς κεκριμένοις[39]) ἀντείποι[40]), ἐπὶ τὸν μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον καὶ πατριάρχην τὸ πρᾶγμα ἀναφέρεσθαι[40a]), κἀκεῖνος ὁμοίως τούτῳ παρεχέτω πέρας. εἰ δὲ κατὰ μητροπολίτου προσέλευσις γένηται παρ' οἱουδήποτε προσώπου, ὁ πατριάρχης τῆς διοικήσεως ἐκείνης κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον τὸ πρᾶγμα κρινέτω.

νθ'.[41]) Ὑπὲρ δὲ πασῶν τῶν[42]) αἰτιῶν, εἴτε παρὰ τῷ ἰδίῳ μητροπολίτῃ, εἴτε παρὰ[43]) πατριάρχῃ, εἴτε παρὰ ἄλλοις[44]) οἱοισδήποτε[45]) δικασταῖς ἐπίσκοποι ἐνάγονται, μηδεμίαν[46]) ἐγγύην ἢ ὁμολογίαν ὑπὲρ τῆς δίκης[47]) ἀπαιτείσθωσαν, οὕτω μέντοι, ἵνα καὶ αὐτοὶ σπουδάσωσι[48]) τῶν ἐπαγομένων αὐτοῖς αἰτιῶν ἑαυτοὺς[49]) διευλυτοῦν.

ξ'. Μὴ ἐξεῖναι δὲ οἰκονόμῳ ἢ πτωχοτρόφῳ[50]) ἢ ξενοδόχῳ[51]) ἢ νοσοκόμῳ ἢ παντὶ διοικητῇ εὐαγοῦς οἴκου λογισμοὺς ἐκτιθεμένῳ τῷ οἰκείῳ ἐπισκόπῳ πρὸ τῆς τοῦ πράγματος ἐξετάσεως καὶ τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ χρέους τοὺς ἰδίους ἐπισκόπους ἀποφεύγειν καὶ[52]) εἰς ἄλλα δικαστήρια παραγίνεσθαι.

ξα'.[53]) Εἴ τις δὲ ἐκ[54]) τῶν ἐκκλησιαστικῶν τινὰ[55]) τοιαύτην διοίκησιν ἐμπιστευθεὶς πρὸ τῆς τῶν λογισμῶν παραθέσεως καὶ τῆς τῶν ἐποφειλομένων καταβολῆς[56]) τελευτήσοι[57]), κελεύομεν τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ τοῖς λογισμοῖς καὶ ταῖς ἀπαιτήσεσιν ὑποκεῖσθαι.

ξβ'. Εἴ τις δὲ ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τινὰ τοιαύτην διοίκησιν ἐμπιστευθεὶς[58]) ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἐξ οἱασδήποτε ἐπαρχίας ἐν Κωνσταντινουπόλει εὑρεθῇ καί τις βουληθείη ἐναγωγὴν κατ' αὐτοῦ προθεῖναι, εἰ μὲν προκάταρξις ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ὑπὲρ τῆς αὐτῆς ὑπο-

stratus civiles nullam cum ea communionem habeant, verum episcopus secundum sacros canones iudicet.

Cap. 57. Si qui autem religiosissimi eiusdem Nov. 123.
synodi episcopi controversiam inter sese habeant, sive cap. 22.
de iure ecclesiastico, sive de aliis quibusdam rebus, prius metropolitanus eorum cum aliis eiusdem synodi episcopis causam iudicato, ac, si utraque pars in iis, quae iudicata sunt, non acquieverit, tunc beatissimus illius dioecesis patriarcha inter illos causam cognoscito, eaque, quae cum ecclesiasticis canonibus et legibus conveniunt, definiat, neque alterutra pars sententiae eius contradicere queat.

Cap. 58. Si autem a clerico vel alio quocunque lis episcopo intendatur, primum religiosissimus horum metropolitanus secundum sacros canones nostrasque leges causam diiudicet; atque, si quis his, quae iudicata sunt, contradixerit, tunc res ad beatissimum archiepiscopum et patriarcham deferatur, illeque similiter huic rei finem imponat. Si vero metropolitano a quacunque persona lis intendatur, patriarcha illius dioecesis similiter causam iudicet.

Cap. 59. In omnibus autem causis, sive apud metropolitanum suum, sive apud patriarcham, sive apud alios quoscunque iudices episcopi conveniuntur, nulla fideiussio vel repromissio pro lite ab iis exigatur, ita tamen, ut et ipsi causis, quae sibi inferuntur, semet liberare queant.

Cap. 60. Ne liceat oeconomo vel ptochotro- cap. 23.
pho vel xenodocho vel nosocomo vel omni venerabilis domus administratori, qui episcopo rationes reddit suo, ante causae examinationem exactionemque debiti episcopos effugere suos et ad alia iudicia venire.

Cap. 61. Si quis ex ecclesiasticis, cui talis administratio commissa est, ante rationum redditionem debitorumque solutionem mortuus fuerit, iubemus, ut eius heredes simili modo et rationum reddendarum obligationi et exactionibus subiaceant.

Cap. 62. Si quis ex ecclesiasticis, cui talis cap. 24.
administratio commissa est, sive episcopus sive clericus ex quacunque provincia Constantinopoli inventus sit, et contra eum aliquis actionem instituere voluerit, si quidem litis contestatio de illa ipsa causa

25) Pro μηδεμίαν unus Paris. μίαν habet; 1355. μὴ δὲ μίαν. 26) ἀλλ' οἱ ἐπίσκοποι *Io.* 27) *Io.* p. 607. 28) Voces εἴτε ὑπὲρ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου desunt apud *Io.* 29) τίνων *Io.* 30) Vox ὁ in 1320. deest, in reliquis Paris. adest. 31) Vox εἰ deest apud *Io.* 32) κεκριμμένοις 1355. *Io.* 33) μακαριώ' 1320., μακαριότατος *Io.* 34) ἀκρωάσθω *Io.* 35) Pro κανόσι καὶ τοῖς νόμοις *Io.* νόμοις καὶ κανόσι habet. 36) παρακλητικοῦ unus Paris. 37) Sic 1355. Reliqui οἵου δήποτε. 38) ἐπισκόπους 1320., reliqui ἐπισκόπου. 39) κεκριμμένοις 1355. 40) ἀντίποι unus Paris. 40a) Leg. ἀναφερέσθω. 41) *Io.* p. 671. Inscriptio ibi haec est: νθ'. περὶ τοῦ μηδεμίαν ἐγγύην ἢ ὁμολογίαν ἀπαιτεῖσθαι ἐπισκόπῳ ἐναγομένῳ. 42) τῶν deest apud *Io.* 43) παρὰ τῷ *Io.* 44) παρ' ἄλλοις *Io.* 45) οἵοις δήποτε *Io.* 46) μὴ δὲ μίαν 1355. 47) δίκης *Io.* habet; reliqui διοικήσεως. 48) σπουδάσωσιν 1324. 49) ἑαυτοῖς 1355. 50) πτοχοτρόφῳ 1355. 51) Voces ἢ ξενοδόχῳ in 1324. et 1326. desunt. 52) Vox καὶ in 1355. tantum habetur. 53) *Io.* p. 613. Inscriptio haec est: τίτλου ξα'. τῆς αὐτῆς. 54) ἐκ deest apud *Io.* 55) τινα *Io.* 56) καταβολῆς et *Io.* *Ox.* tamen μεταβολῆς. 57) τελευτήσῃ 1355., τελευτήσει *Io.* 58) Voces δὲ ἐκ τ. ἐ. τ. τ. δ. ἐμπιστευθεὶς in 1355. tantum habentur.

θέσεως γέγονεν, ἐκεῖ τὴν δίκην πληροῦσθαι· εἰ δὲ μήπω ἤρχθη, παρὰ μόνοις τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις[59]) *τῶν τῆς Ἀνατολῆς πραιτωρίων ἢ τοῖς παρ' ἡμῶν ἀφοριζομένοις δικασταῖς τοῖς ἐνάγουσιν ἀποκρίνασθαι.*

in provincia facta est, illic lis peragatur; sin coepta non sit, apud solos gloriosissimos praefectos Orientis vel apud iudices a nobis denominatos illis, qui ipsos conveniunt, respondeant.

Nov. 123. cap. 25. ξγ'. *Οἱ δὲ εὐλαβέστατοι ἀποκρισιάριοι οἱασδήποτε ἁγιωτάτης ἐκκλησίας, οἱ ἐν τῇ βασιλίδι πόλει*[60]) *διατρίβοντες ἢ πρὸς τοὺς μακαριωτάτους πατριάρχας ἢ μητροπολίτας παρὰ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων στελλόμενοι, μηδὲ*[61]) *ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων μηδὲ*[62]) *ὑπὲρ πράγματος τῆς ἐκκλησίας ἢ χρέους δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ*[63]) *τινὰ ἐναγωγὴν ἢ ἀπαίτησιν ὑπομενέτωσαν, εἰ μὴ ἐντολὰς ἔχοιεν παρὰ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων ἢ*[64]) *οἰκονόμων, ὥστε τισὶν ἐνάγειν. τηνικαῦτα γὰρ μόνοις ἐκείνοις*[65]) *παρ' αὐτῶν ἐναγομένοις διδόαμεν ἄδειαν, ἐάν τινα ἐναγωγὴν ἔχωσι κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἢ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου, κατ' αὐτῶν προτιθέναι. εἰ δὲ καὶ ἐπί τισι*[66]) *πράγμασιν ἢ ἀγωγαῖς ἑαυτοὺς ἐνόχους ποιήσωσιν ἐν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ τὰς ἀποκρίσεις ποιοῦνται, καὶ τὰς ὑπὲρ τούτων ἐναγωγὰς αὐτοὺς ὑποδέξασθαι*[67]).

Cap. 63. Reverendissimi autem apocrisiarii cuiuscunque sanctissimae ecclesiae, qui in regia urbe commorantur, vel ad beatissimos patriachas aut metropolitanos ab episcopis mittuntur suis, neque pro episcopis suis, neque pro re ecclesiae suae, vel publico privatove debito actionem aliquam vel exactionem sustineant, nisi ab episcopis suis vel oeconomis mandatum habeant, ut aliquos conveniant. Tunc enim his tantum, qui ab ipsis conveniuntur, potestatem damus, si quam actionem contra ecclesiam vel contra episcopum habeant, hanc adversus illos instituendi. Si vero etiam in quibusdam rebus vel actionibus eo, quo apocrisiariorum munere funguntur, tempore se obligaverint, etiam actiones, quae exinde nascuntur, sustineant.

cap. 26. ξδ'. *Εἰ δὲ καὶ*[68]) *ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ἢ τῆς ἰδίας ἐκκλησίας διὰ πρεσβείαν ἢ χειροτονίαν ἐπισκόπου εἰς τὴν βασιλίδα πόλιν ἢ ἐν ἄλλῳ οἱῳδήποτε τόπῳ ἐκδημήσωσι, κελεύομεν αὐτοὺς μηδεμίαν*[69]) *ἐπάχθειαν ἢ ὄχλησιν ἀφ' οἱουδήποτε προσώπου ὑφίστασθαι, ἀδείας οὔσης τοῖς ὑπευθύνους αὐτοὺς ἔχειν νομίζουσι, μεθ' ὃ*[70]) *εἰς τὴν ἐπαρχίαν ὑποστρέψουσιν, ἐνάγειν αὐτοῖς*[71]), *μηδενὸς τοῖς νομίζουσιν ἔχειν αὐτοὺς ὑπευθύνους*[72]) *γινομένου προκρίματος.*

Cap. 64. Si episcopi quoque vel clerici pro civitate aut ecclesia sua propter legationem quandam vel episcopi creationem in regiam urbem vel alium quemcunque locum venerint, iubemus, ut hi nullum onus vel molestiam a quacunque persona sustineant, cum his, qui eos obnoxios sibi habere credant, eos, postquam in provinciam reversi erunt, convenire liceat, neque ullum praeiudicium his, qui illos sibi obligatos habere putant, exinde fiat.

cap. 27. ξε'.[73]) *Εἴποτε δὲ αἰτία ἀναφυῇ*[74]) *τοῦ ὑπόμνησιν ἢ ἐκβιβασμὸν προσενεχθῆναι ὑπὲρ οἱασδήποτε*[75]) *χρηματικῆς αἰτίας εἴτε δημοσίας εἴτε ἰδιωτικῆς κληρικῷ ἢ μοναχῷ ἢ μοναστρίᾳ οἱουδήποτε*[76]) *μοναστηρίου καὶ μάλιστα γυναικῶν, ὕβρεως χωρὶς καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς κελεύομεν τὴν ὑπόμνησιν καὶ τὸν ἐκβιβασμὸν γίνεσθαι, μὴ μέντοι μονάστριαν ἢ ἀσκήτριαν τοῦ μοναστηρίου ἀφέλκεσθαι, ἀλλ' ἐντολέα ἐξ αὐτῶν προβάλλεσθαι τὸν ὑπὲρ τοῦ πράγματος ἀποκρινόμενον.*

Cap. 65. Si quando causa aliqua emerserit, ut citatio aut exsecutio in quacunque causa sive publica sive privata clerico vel monacho vel monastriae cuiuscunque monasterii et maxime mulierum facienda sit, sine contumelia et cum decente honore admonitionem et executionem fieri iubemus; monastria tamen vel ascetria a monasterio ne extrahatur, verum procurator ab iis constituatur, qui de causa respondeat.

ξς'. *Τοῖς δὲ μοναχοῖς ἐξέστω εἴτε δι' ἑαυτῶν εἴτε δι' ἐντολέων τὰς ἰδίας ἢ τὰς τοῦ μοναστηρίου δίκας πράττειν, εἰδότος τοῦ ταῦτα παραβαίνοντος δικαστοῦ ἢ*[77]) *ἐκβιβαστοῦ, ὡς καὶ τῆς ζώνης γυμνωθήσεται, καὶ ποινὴν πέντε χρυσίου λιτρῶν εἰσπραχθήσεται παρὰ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου κόμητος*[78]) *τῶν πριβάτων, τοῦ ἐκβιβαστοῦ δηλονότι πρὸς τούτοις καὶ βασάνους ὑπομένοντος καὶ εἰς ἐξορίαν πεμπομένου. τοῦ δὲ ἄρχοντος ἀναβαλλομένου*[79]) *τὴν ἐκδίκησιν, ὁ ἐπίσκοπος ἡμῖν ἀναφερέτω.*

Cap. 66. Monachis autem liceat sive per se sive per procuratores proprias vel monasterii causas peragere, iudice vel executore, qui haec migrat, sciente, se et cingulo privatum iri, poenamque quinque librarum auri a magnificentissimo comite privatarum ipsi impositum iri, exsecutore praeterea et tormentis subiiciendo et in exilium mittendo. Quodsi magistratus vindictam sumere moretur, episcopus ad nos de ea re referat.

cap. 28. ξζ'. *Σπορτούλλων*[80]) *δὲ ὀνόματι πᾶν πρόσωπον ἐν οἱᾳδήποτε*[81]) *ἐκκλησιαστικῇ τάξει καταλεγόμενον καὶ πρὸς τούτοις διακόνισσαν*[82]) *καὶ μοναχὸν καὶ ἀσκήτριαν καὶ μονάστριαν ὑπὲρ πάσης ἐγκληματικῆς καὶ*

Cap. 67. Sportularum autem nomine omnem personam in quocunque ecclesiastico gradu constitutam insuperque diaconissam et monachum et ascetriam monastriamque in omni criminali pecuniaria-

---

59) Vox *ἐπάρχοις* in 1320. deest. 60) Vox *πόλει* in 1320. deest. 61) *μὴ δὲ* 1355. 62) *μὴ δὲ* 1355. 63) *ἰδιωτικὴν* 1355. 64) *ἢ καὶ* 1355. 65) Vox *ἐκείνοις* in 1355. deest. 66) *ἐπὶ τισιν* 1355. 67) Voces *καὶ τὰς* usque ad *ὑποδέξασθαι* in 1355. desunt. 68) *καὶ* in 1355. deest. 69) *μὴ δὲ μίαν* 1355. 70) *μεθὸ* 1355. 71) *αὐτοὺς* 1355. 72) *ὑπευθύνους αὐτοὺς ἔχειν* 1355. 73) *Io.* p. 640. Inscriptio ibi haec est: *τοῦ ξε'. κεφαλαίου.* 74) *ἀναφανῇ* 1355., *ἀναφύει Io.* 75) *οἵας δήποτε Io.* 76) *οἵου δήποτε Io.* 77) Vox *ἢ* in 1355. deest. 78) *κόμετος* 1320. 79) Pro *ἀναβαλλομένου* 1320. *ἀμφιβαλλομένου* habet. 80) *σπορτούλων* 1320. 81) *οἱῳδήποτε* 1355. 82) *διακόννισσαν* 1355.

χρηματικῆς[83]) *αἰτίας, ὁπόσης ἂν εἴη ποσότητος, εἴτε ἀπὸ κληρικοῦ, εἴτε ἀπό τινος ἐν στρατείᾳ καταλεγομένου ὑπόμνησιν δέξονται, ἐν τῇ βασιλίδι πόλει ἢ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἐν αἷς διάγουσιν, οὐ πλέον τεσσάρων κερατίων διδόναι συγχωροῦμεν.*

ξη'. *Εἰ δὲ ἐξ*[84]) *ἡμετέρας*[85]) *κελεύσεως ἢ ἀπὸ ἄρχοντος ἢ ἐκ τοῦ*[86]) *μακαριωτάτου πατριάρχου σταλῇ*[87]) *ἐκβιβαστὴς ἐπ' ἄλλας ἐπαρχίας ὑπόμνησιν προσάγων*[88]) *τινὶ τῶν μνημονευθέντων προσώπων, μὴ περαιτέρω ἑνὸς νομίσματος κομιζέσθω*[89]).

ξθ'. *Εἰ δὲ καὶ ὑπὲρ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς αἰτίας πολλοὺς ἐκ τῶν μνημονευθέντων προσώπων ὑπομνησθῆναι συμβαίη, ἑνὸς καὶ μόνου προσώπου ὑπὲρ πάντων σπόρτουλλα*[90]) *δίδοσθαι θεσπίζομεν.*

ο'. *Ἐπίσκοπος δὲ ὑπὲρ τῶν πραγμάτων τῆς ἰδίας ἐκκλησίας μηδεμίαν*[91]) *μεθοδείαν*[92]) *ἢ ἐνόχλησιν ὑφιστάσθω· σπόρτουλλα*[93]) *δέ, εἰ*[94]) *ὑπὲρ τῶν ἰδικῶν πραγμάτων ὑπομνησθείη, ἀπαιτείσθω, τὰς ἀγωγὰς δηλαδὴ τὰς κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν*[95]) *προτιθεμένας τῶν οἰκονόμων ὑποδεχομένων ἢ ἐκείνων, οἵτινες ἐπὶ ταύτῃ τῇ αἰτίᾳ προβληθεῖεν. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα εἰσπρᾶξαι σπόρτουλλα*[96]) *τολμῶν, ἐν διπλῷ, ὅπερ ἔλαβεν, τῷ ἀπαιτηθέντι προσώπῳ ἀποδοῦναι συνωθείσθω· καὶ εἰ μὲν στρατεύεται, καὶ τὴν ζώνην ἀπολλύτω*[97]). *εἰ δὲ κληρικὸς εἴη, τοῦ κλήρου ἐκβαλλέσθω.*

οα'.[98]) *Πᾶσι δὲ τοῖς ἐν κλήρῳ καταλεγομένοις, μὴ*[99]) *ἔχουσι γαμετὰς κατὰ τοὺς κανόνας ἀπαγορεύομεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ*[1]) *ἐπείσακτον*[2]) *ἔχειν δίχα μέντοι μητρὸς καὶ θυγατρὸς καὶ ἀδελφῆς*[3]) *καὶ τῶν ἄλλων προσώπων, ἅτινα πᾶσαν ὑποψίαν ἐκφεύγει*[4]). *εἰ δέ τις παρὰ ταύτην τὴν παραφυλακὴν γυναῖκα ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ σχῇ, ἥτις δύναται αὐτῷ ὑποψίαν ἐπαγαγεῖν, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἢ ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἢ ἀπὸ τῶν ἰδίων συγκληρικῶν ὑπομνησθείς, ὥστε*[4]) *μετὰ τοιαύτης γυναικὸς*[5]) *μὴ οἰκεῖν, ἐκβαλεῖν αὐτὴν τοῦ ἰδίου οἴκου μὴ θελήσοι ἢ κατηγόρου φαινομένου ἀποδειχθῇ ἀσέμνως μετὰ τῆς τοιαύτης γυναικὸς ἀναστρέφεσθαι, τηνικαῦτα ὁ ἐπίσκοπος αὐτοῦ κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας τοῦ κλήρου αὐτὸν ἐκβαλλέτω, τῇ βουλῇ τῆς πόλεως, ἧς κληρικὸς ἦν, παραδοθησόμενον.*

οβ'.[6]) *Ἐπίσκοπον*[7]) *δὲ*[8]) *μηδεμίαν*[9]) *παντελῶς γυναῖκα ἔχειν ἢ μετὰ ταύτης*[10]) *οἰκεῖν συγχωροῦμεν. εἰ δὲ ἀποδειχθείη τοῦτο μηδαμῶς*[11]) *παραφυλάξας, τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβαλλέσθω.*

ογ'. *Διακόνισσαν δὲ οὐδενὶ τρόπῳ μετὰ ἀνδρός, ἐξ οὗ δύναται ἀσέμνου βίου ἀναφύεσθαι ὑποψία, οἰκεῖν συγχωροῦμεν. εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλάξοι, ὁ ἱερεύς, ὑφ' ὃν τέτακται, ὑπομιμνησκέτω αὐτὴν ἅπασι τρόποις*

que causa, cuiuscunque quantitatis sit, sive a clerico sive ab aliquo, qui in militiam adlegitur, citationem acceperint, in regia urbe vel in provinciis, in quibus degunt, non plus quattuor siliquas dare concedimus.

Cap. 68. Si autem nostro iussu vel a magistratu vel a beatissimo patriarcha exsecutor in alias provincias missus sit, qui alicui ex supra dictis personis citationem adferat, non plus quam unum solidum accipiat.

Cap. 69. Si vero etiam contigerit, ut de una eademque causa multae ex supra dictis personis citentur, unius tantum personae sportulas pro omnibus dari iubemus.

Cap. 70. Episcopus autem pro rebus ecclesiae suae nullam conventionem aut molestiam sustineat; sportulae autem, si in causis suis citatus sit, ab eo exigantur, actiones videlicet, quae contra ecclesias proponuntur, oeconomis suscipientibus vel illis, qui ad hanc causam constituti sunt. Qui vero adversus haec sportulas exigere audet, in duplum id, quod accepit, ei, a qua accepit, personae restituere compellatur: ac, si militat, cingulum quoque perdat; sin clericus sit, e clero eiiciatur.

Cap. 71. Omnibus autem, qui in clero constituuntur, si uxores non habeant, secundum canones et nos interdicimus, ne domi suae mulierem aliquam introductam habeant praeter matrem et filiam et sororem reliquasque personas, quae omnem suspicionem effugiunt. Si qui vero contra hanc observationem mulierem, quae suspicionem ei inferre possit, domi suae habuerit, semelque et bis vel ab episcopo suo vel a conclericis suis admonitus, ne cum tali muliere habitet, hanc domo sua eiicere noluerit, vel, accusatore emergente, cum tali muliere parum honeste conversari probatus sit, tunc episcopus eius secundum ecclesiasticos canones clero ipsum eiicito, curiae eius, in qua clericus erat, civitatis tradendum. Nov. 123. cap. 29.

Cap. 72. Episcopo autem nullam plane mulierem habere vel cum ipsa cohabitare permittimus. Quodsi hoc nullo modo observasse probetur, episcopatu eiiciatur.

Cap. 73. Diaconissae autem nullo modo cum viro, ex quo inhonestae vitae suspicio enasci possit, cohabitare permittimus. Quodsi haec non observet, sacerdos, sub quo posita est, eam admoneat, ut ta- cap. 30.

83) Voces *καὶ χρηματικῆς* in 1355. desunt. 84) Pro *ἐξ* 1355. *ἒξ* habet. 85) *ὑμέρας* 1355. 86) Vox *τοῦ* in duobus Paris., inter quos 1320., deest. 87) *σταλεῖς* 1320. 88) *προσηγάγον* 1320. 89) *κομίζεσθαι* 1355. 90) *σπόρτουλα* 1355. 91) *μὴ δὲ μίαν* 1355. 92) *μεθοδίαν* 1355. 93) *σπόρτουλα* 1320. 94) Pro *εἰ* unus Paris. *ἢ* habet. 95) *ἐκκλησίων* 1355. 96) *σπόρτουλα* 1320. 97) *ἀπόλλυσιν* 1355. 98) *Io.* p. 685. Inscriptio haec est: *τῆς οα'. διατάξεως.* 99) *καὶ μὴ* duo Paris., inter quos 1355. Sic et *Io.* 1) Ad marginem Cod. 1320. *μὴ* a prima manu adscriptum est, signo ad *οἴκῳ* addito eo, quo significatur, illam vocem post *οἴκῳ* esse interponendam. 2) *ἐπεισακτὴν* 1355. 3) *καὶ ἀδελφῆς καὶ θυγατρὸς Io.* 4) *ἐκφεύγειν* 1355. In vocem *ἐκφεύγει* desinit *Io.* p. 685. 5) Post vocem *ὥστε* usque ad voces *μετὰ τῆς τοιαύτης γυναικὸς* lacuna in 1355. habetur. 6) *Io.* p. 684. hanc habet inscriptionem: *τῆς οβ'. διατάξεως.* 7) *ἐπίσκοπος* 1355. 8) *δὲ* deest in *Io.* 9) *μὴ δὲ μίαν* 1355. 10) *ἢ μετ' αὐτῆς* 1355. et *Io.* 11) Pro *μηδαμῶς Io.* *μὴ* habet.

τὸν τοιοῦτον ἄνδρα ἐκβάλλειν τοῦ ἰδίου οἴκου. εἰ δὲ ὑπερθῆται[12]), τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν ἰδίων[13]) διαρίων ἀλλοτριουμένην τῷ μοναστηρίῳ παραδιδότω[14]), κἀκεῖ πάντα τὸν τῆς ἰδίας ζωῆς χρόνον διατελείτω, τῶν πραγμάτων αὐτῆς, εἰ μὲν παῖδας ἔχοι[15]), μεταξὺ αὐτῆς κἀκείνων κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν προσώπων διαιρουμένων, ἵνα τὸ ἁρμόζον τῇ αὐτῇ γυναικὶ μέρος τὸ μοναστήριον λαμβάνον[16]) ταύτην ἀποτρέφῃ[17]). εἰ δὲ μὴ ἔχοι[18]) παῖδας, πᾶσα ἡ αὐτῆς περιουσία μεταξὺ τοῦ μοναστηρίου, ὅπου ἐμβάλλεται[19]), καὶ τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ πρότερον[20]) τέτακται[21]), ἐξ ἴσης μοίρας διαιρείσθω.

Nov. 123. cap. 31. οδ΄.[22]) Εἴτις τῶν θείων μυστηρίων[23]) ἢ τῶν ἄλλων ἁγίων[24]) λειτουργιῶν ἐπιτελουμένων[25]) ἐν ἁγίᾳ εἰσελθὼν ἐκκλησίᾳ ἢ τῷ ἐπισκόπῳ[26]) ἢ τοῖς κληρικοῖς ἢ τοῖς λαϊκοῖς[27]) ἢ τοῖς ἄλλοις ὑπηρέταις τῆς ἐκλησίας ὕβρεώς τι ἐπαγάγοι[28]), κελεύομεν τοῦτον βασάνους ὑπομεῖναι καὶ εἰς ἐξορίαν πεμφθῆναι[29]). εἰ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ θεῖα μυστήρια καὶ τὰς θείας λειτουργίας ταράξοι[30]) ἢ ἐπιτελεῖσθαι κωλύσοι[31]), κεφαλικῶς τιμωρείσθω. καὶ ταῦτα διεκδικεῖν[32]) κελεύομεν οὐ μόνους[33]) τοὺς πολιτικούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς στρατιωτικοὺς ἄρχοντας.

cap. 32. οε΄.[34]) Πᾶσι δὲ τοῖς λαικοῖς ἀπαγορεύομεν λιτὰς ποιεῖν. δίχα τῶν ὁσιωτάτων τῶν τόπων[35]) ἐπισκόπων[36]) καὶ[37]) τῶν ὑπ᾽ αὐτοὺς[38]) εὐλαβεστάτων κληρικῶν. ποία γάρ ἐστι λιτή, ἐν ᾗ ἱερεῖς οὐχ εὑρίσκονται;

cap. 33. ος΄.[39]) Ὑπόλοιπον ἡμῖν ἐστιν[40]) καὶ περὶ τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων καὶ τῶν εὐλαβεστάτων[41]) κληρικῶν καὶ[42]) μοναχῶν διατυπῶσαι. κελεύομεν τοίνυν τὸν[43]) ἀββᾶν ἢ τὸν ἀρχιμανδρίτην ἐν ἑκάστῳ μοναστηρίῳ προβάλλεσθαι[44]) μὴ πάντως[45]) κατὰ τοὺς βαθμοὺς τῶν μοναχῶν, ἀλλ᾽ ὃν πάντες οἱ μοναχοὶ ἢ οἱ καλλίονος[46]) ὑπολήψεως ὄντες[47]) ἐπιλέξονται οὐ διά τι[48]), ἀλλ᾽ ὡς τῇ πίστει ὀρθὸν καὶ τῷ βίῳ σώφρονα καὶ τῆς διοικήσεως ἄξιον καὶ δυνάμενον τὴν τῶν μοναχῶν ἐπιστήμην καὶ πᾶσαν τὴν[49]) τοῦ μοναστηρίου κατάστασιν χρησίμως φυλάξαι καὶ οὕτως αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς παροικίας προβληθῆναι. τὰ αὐτὰ δὲ παρακελευόμεθα[50]) καὶ ἐπὶ τοῖς τῶν γυναικῶν εὐαγέσι μοναστηρίοις καὶ ἀσκητηρίοις[51]) γίνεσθαι.

cap. 34. οζ΄.[52]) Εἴτις δὲ εἰς[53]) μοναχικὸν βίον ἐλθεῖν βουληθείη, κελεύομεν, ἵνα, εἰ μὲν δῆλός ἐστιν, ὅτι οὐδεμιᾷ τύχῃ ὑπόκειται, ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου, ὅτε συνίδοι[54]), τὸ σχῆμα αὐτῷ παράσχοι. εἰ δὲ μὴ γνωρί-

lem virum omnimodo domo eiiciat sua. Si autem hoc facere differat, ecclesiastico ministerio diariisque suis privetur, in monasteriumque iniiciatur, illicque totum vitae suae tempus peragat, rebus eius, si liberos habeat, inter ipsam et illos secundum personarum numerum dividendis, ut monasterium eam partem, quae mulieri competat, accipiat, eamque alat. Quodsi liberos non habeat, tota eius substantia inter monasterium, in quod iniicitur, ecclesiamque, in qua antea constituta erat, ex aequo dividatur.

Cap. 74. Si quis, cum sacra mysteria vel reliqua sancta ministeria fiunt, sanctam ecclesiam ingressus vel episcopo vel clericis vel laicis vel reliquis ecclesiae ministris contumeliam aliquam intulerit, hunc tormenta perferre iubemus in exiliumque mitti. Si vero etiam ipsa sacra mysteria sacraque ministeria turbabit, vel, quominus peragantur, impedimento erit, capite puniatur. Atque haec non tantum a civilibus, verum etiam a militaribus iudicibus vindicari iubemus.

Cap. 75. Omnibus vero laicis interdicimus, ne absque religiosissimis illorum locorum episcopis venerabilibusque, qui sub his sunt, clericis litanias faciant. Qualis est enim litania, in qua sacerdotes non inveniuntur?

Cap. 76. Reliquum nobis est, ut et de venerabilibus monasteriis religiosissimisque clericis monachisque sanciamus. Iubemus igitur abbatem vel archimandritam in unoquoque monasterio non omnino secundum gradus monachorum creari, verum eum, quem omnes monachi vel hi, qui melioris existimationis sunt, eligent non propter alienam quandam causam, sed quod fidei rectae sit vitaque castus administrationeque dignus, quique monachorum existumationem totumque monasterii statum utiliter custodire queat, atque ita ab episcopo eius paroeciae creari. Eadem etiam in venerabilibus feminarum monasteriis et asceteriis fieri sancimus.

Cap. 77. Si quis autem ad monachicam vitam se conferre voluerit, iubemus, ut, si quidem notum sit, eum nulli conditioni subiectum esse, abbas monasterii, cum ipsi visum fuerit, illi schema confe-

12) ὑπερθεῖται 1355. 13) Pro ἰδίων 1355. οἰκείων habet. 14) παραδιδόσθω 1355. 15) ἔχει 1355. 16) λαμβάνων 1355. 17) ἀντιστρέφῃ 1355. 18) ἔχει 1355. 19) ἐκβάλλεται Vat. 20) πότερον 1355. 21) ἐτέτακτο Vat. 22) Io. p. 628. Inscriptio ibi haec est: ἀπὸ τῆς οδ΄. διατάξεως. Ox. τῆς κβ΄. τὰ συνᾳδοντα νόμιμα τῆς οδ΄. διατάξεων (sic). 23) ἐπιτελουμένων Io. addit. 24) ἁγίων deest apud Io. 25) ἐπιτελουμένων deest apud Io. 26) τοῖς ἐπισκόποις Io. 27) Sic Vat. Voces ἢ τοῖς λαϊκοῖς in reliquis desunt. 28) ὕβριν τινὰ ἐπάγοι 1355. 29) παραπεμφθῆναι Io. 30) ταράξει reliqui praeter Vat. 31) κωλύσει unus Paris., Io. Vat. 32) ἐκδικεῖν Io. 33) μόνον unus Paris., Io. 34) Io. p. 662. Inscriptio ibi haec est: θ΄. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι λαικοῖς λιτὴν ποιεῖν ἐκτὸς ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν. 35) τῶν τόπων in 1355. et ap. Io. desunt. 36) Post ἐπισκόπων Io. τῶν τόπων addit. 37) Pro καὶ Vat. ἢ habet. 38) ὑπ᾽ αὐτοὺς in 1355. desunt. 39) Io. p. 671. Inscriptio ibi haec est: κ΄. περὶ τοῦ μὴ κατὰ βαθμὸν πάντως, ἀλλὰ κατ᾽ ἐπιλογὴν τοὺς ἡγουμένους γίνεσθαι· ταῦτα δὲ καὶ ἐν γιναικείοις μοναστηρίοις. 40) ἐστι Io. 41) εὐαγεστάτων unus Paris. pro εὐλαβεστάτων habet. 42) κληρικῶν καὶ apud Io. et in Vat. desunt. 43) Pro τὸν Io. ὅταν habet. 44) Post προβάλλεσθαι Io. χρὴ addit. 45) πάντως unus Paris. Io., μὴ πάντως Vat. 46) Pro καλλίονος 1355. κρείττονος habet. 47) καλλίονος ὄντες ὑπολήψεως Io. — ὑπὸ λήτεως Vat. 48) οὐ διὰ τὶ Vat. 49) Vox τὴν in 1355. deest. 50) κελεύομεν 1355. 51) Voces καὶ ἀσκητηρίοις in 1355. desunt. 52) Io. p. 639. 53) Io. εἰ δέ τις habet absque εἰς, quod tamen supplendum esse editor ad marginem coniicit. 54) συνείδοι 1320. Io. Vat.

ζηται[55]), οἱαδήποτε ὑπόκειται[56]) τύχη[57]), ἐντος τριῶν ἐνιαυτῶν μὴ λαμβάνειν αὐτὸν τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἵνα, ἐντὸς τῆς τριετίας εἰ μηδεὶς αὐτῷ ἐναγάγοι[58]) καὶ ἄξιος κριθείη, τηνικαῦτα τοῦ σχήματος ἀξιούσθω.

οη'. Εἴτις ἐπὶ αἱρέσει γάμου ἢ παιδοποιίας ἢ χάριν προικὸς ἢ γαμικῆς δωρεᾶς ἢ δωρήσηται, ἢ καταλείψῃ[59]) τοῖς ἰδίοις παισὶν ἢ ἄλλῳ οἱῳδήποτε προσώπῳ κληρονομίαν ἢ ληγάτον[60]), ἢ ἐξ ἀρχῆς καθαρῶς[61]) καταλιμπάνων αὐτοῖς βαρήσει αὐτοὺς ὑποκαταστάσει ἢ ἀποκαταστάσει ὑπὸ μίαν τῶν μνημονευθεισῶν αἱρέσεων, κελεύομεν, εἴπερ οἱ ταῖς τοιαύταις αἱρέσεσιν ὑποκείμενοι ἄρρενες ἢ θήλειαι[62]) εἰς μοναστήρια εἰσέλθωσιν[63]), ἢ[64]) κληρικοὶ ἢ διακόνισσαι ἢ ἀσκήτριαι γένωνται[65]), καὶ τὰς τοιαύτας αἱρέσεις ἀνισχύρους καὶ ἀντὶ μὴ γεγραμμένων εἶναι. ταύτης δὲ τῆς βοηθείας οἱ κληρικοὶ καὶ αἱ διακόνισσαι τῶν ἐκκλησιῶν ἀπολαυέτωσαν, εἰ μέχρι τῆς αὐτῶν[66]) ζωῆς τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένοιεν, καὶ τὰ πράγματα τὰ ὑπὸ τὴν τοιαύτην αἵρεσιν δεδωρημένα ἢ καταλελειμμένα εἰς εὐσεβεῖς χρείας ἢ δαπανήσωσιν ἢ καταλείψωσιν. ἐπὶ γὰρ τοῖς προσώποις, ἅτινα εἰς μοναστήρια ἢ εἰς ἀσκητήρια εἰσέλθωσιν[67]) καὶ καταλείψωσι[68]) τὴν τοιαύτην σώφρονα ἀναστροφήν, τῷ μοναστηρίῳ ἢ τῷ ἀσκητηρίῳ, ὅπου τὴν ἀρχὴν εἰσῆλθεν, τὰ ὑπὸ τὴν τοιαύτην αἵρεσιν δωρηθέντα ἢ καταλειφθέντα μετὰ τῆς ἄλλης αὐτῶν ὑποστάσεως διαφέρειν κελεύομεν. εἰ μέντοι ἐπὶ ἀναρρύσει αἰχμαλώτων ἢ πτωχῶν ἀποτροφῇ ὑπὸ τὰς εἰρημένας αἱρέσεις ὑποκατάστασις ἢ ἀποκατάστασις γένηται, ἐξ οὐδενὸς τῶν εἰρημένων προσώπων ταύτην ἀποκλείεσθαι[69]) συγχωροῦμεν.

οθ'.[70]) Εἰ δὲ ἀνὴρ ἢ γυνὴ τὸν[71]) μοναχικὸν[72]) ἐπιλέξηται[73]) βίον, τὰ πράγματα αὐτοῦ[74]) διαφέρειν τῷ μοναστηρίῳ κελεύομεν.

π'.[75]) Εἰ δὲ τὸ τοιοῦτον[76]) πρόσωπον παῖδας ἔχοι καὶ μὴ διετύπωσεν[77]) τὰ κατ' αὐτούς, πρὶν ἢ[78]) εἰσέλθῃ[79]), ἐξέστω αὐτῷ καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ μοναστήριον τὴν οἰκείαν οὐσίαν εἰς τοὺς ἰδίους[80]) διελεῖν παῖδας, οὕτω μέντοιγε, ὥστε μηδενὶ τῶν αὐτοῦ παίδων ἐλαττῶσαι τὸ νόμιμον μέρος· τὸ δὲ μὴ δεδομένον[82]) τοῖς παισὶ[83]) μέρος τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω. εἰ δὲ πᾶσαν τὴν ἰδίαν οὐσίαν μεταξὺ τῶν παίδων διελεῖν βουληθείη, τοῦ οἰκείου αὐτοῦ[84]) προσώπου τοῖς παισὶ[85]) συναριθμουμένου ἓν[86]) ἑαυτῷ[87]) μέρος πᾶσι[88]) τρόποις παρακρατείτω, ὀφεῖλον[89]) τῷ δικαίῳ τοῦ μοναστηρίου διαφέρειν. εἰ δὲ ἐν τῷ μοναστηρίῳ διάγων τελευτήσοι, πρὶν μεταξὺ τῶν παίδων τὰ ἴδια διανεῖμαι πράγματα, τὸ νόμιμον μέρος οἱ παῖδες λήψονται, τὸ δὲ λοιπὸν τῆς οὐσίας τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω[90]).

πα'.[91]) Μνηστείας δὲ[92]) μεταξὺ τινῶν[93]) κατὰ τὸν νόμον γενομένης, εἴτε ὁ μνηστὴρ εἰς μοναστήριον

rat. Si vero non constet, cui conditioni subiectus sit, intra tres annos monachicum schema ne accipiat, ut, intra triennium si nemo actionem ei intenderit dignusque iudicatus sit, tunc schema accipiat.

Cap. 78. Si quis sub conditione nuptiarum vel Nov. 123.
procreationis liberorum vel dotis gratia vel nuptialis cap. 37.
donationis causa aliquid aut donaverit, aut reliquerit liberis suis vel alii cuicunque personae hereditatem vel legatum, vel, cum ab initio pure his reliquisset, hos postea substitutione vel restitutione sub una ex supra dictis conditionibus oneraverit, iubemus, siquidem hi, qui talibus conditionibus subiecti sunt, sive masculi sunt sive foeminae, in monasteria ingressi, sive clerici aut diaconissae aut ascetriae facti sint, etiam tales conditiones invalidas proque non scriptis esse. Hoc autem auxilio clerici, et diaconissae ecclesiarum potiantur, si usque ad vitae exitum in his permanserint, resque, quae sub tali conditione donatae aut relictae sunt, in pios usus vel erogaverint vel reliquerint. In illis enim personis, quae in monasteria vel in asceteria ingressae tam castam conversationem deseruerint, ei monasterio, in quod ab initio ingressae sunt, ea, quae sub tali conditione donata vel relicta sunt, cum reliqua omni earum substantia cedere iubemus. At si ad redemtionem captivorum vel pauperum alimenta sub dictis conditionibus substitutio vel restitutio facta sit, a nulla ex supra dictis personis eam excludi concedimus.

Cap. 79. Si vero vir aut mulier vitam mona- cap. 38.
chicam elegerit, res eius ad monasterium pertinere volumus.

Cap. 80. Si vero talis persona liberos habeat, neque, priusquam monasterium ingressa sit, ea, quae ad hos pertinent, disposuerit, liceat ei etiam, postquam monasterium ingressa est, substantiam suam inter liberos dividere suos, ita tamen, ut nulli ex liberis legitimam portionem deminuat, pars autem liberis non data ad monasterium pertineat. Si vero totam substantiam suam inter liberos dividere voluerit, ipsius persona liberis connumeretur unamque portionem omnibus modis sibi servet, quae ad ius monasterii pertinere debeat. Quodsi in monasterio degens moriatur, priusquam inter liberos suos res suas diviserit, liberi legitimam portionem capient, reliqua autem substantia ad monasterium pertineat.

Cap. 81. Sponsalibus autem inter aliquos se- cap. 39.
cundum legem contractis, si sponsus monasterium

55) γνωρίζεται 1355., γνωρίζεσθαι Vat. 56) ὑποκείμενος 1355. — Τύχη ὑπόκειται Vat. 57) Voces εἰ δὲ μὴ γνωρίζηται οἱαδήποτε ὑπόκειται τύχη apud *Io.* desunt. 58) ἐνόγοι 1355. 59) καταλείψει 1320. Vat. 60) λεγάτον Vat. 61) καθαρὸς unus Paris. 62) θυλίας Vat. 63) εἰσέλθουσιν 1355. 64) Pro ἢ Vat. καὶ habet. 65) γένονται 1320. 66) Pro αὐτῶν 1320. αὐτῆς habet. 67) εἰσέλθουσι 1355. 68) καταλείψουσι 1355. 69) ἀποκλύεσθαι 1355. 70) *Io.* p. 641. 71) τὸν deest in Vat. 72) μοναχὸν unus Paris. 73) ἐπιδέξηται Vat. 74) αὐτῶν Vat. 75) *Io.* p. 641. 76) τοιοῦτο Vat. 77) διετύπωσε duo Paris., inter quos 1355. — *Io.* διατυπώσαιτο, Vat. διατυπώσηται. 78) ἢ apud *Io.* et in Vat. deest. 79) εἰσέλθοι *Io.* 80) Pro ἰδίους unus Paris. et *Io.* οἰκείους habent. 82) δεδομένον *Io.* Vat.; reliqui διδόμενον. 83) παισὶν unus Paris. — *Io.* Vat. τοῖς παισὶ μέρος; reliqui μέρος τ. π. 84) Pro αὐτοῦ Vat. τοῦ habet. 85) παισὶν unus Paris. 86) ἐν Vat. 87) ἑαυτῶν Paris. 1320. 88) πᾶσιν unus Paris. 89) ὀφείλων *Io.* In marg. editor conicit ὀφεῖλον. 90) διαφέρει *Io.* 91) *Io.* p. 642. 92) δὲ deest in *Io.* 93) τινὸς unus Paris., τινων *Io.*

εἰσέλθῃ[94]), ἀναλαμβανέτω τὰ ὑπὲρ μνηστείας ἀρραβώνων[95]) ὀνόματι δεδομένα[96]) εἴτε ἡ μνηστὴ τὸν μοναχικὸν βίον ἐπιλέξηται, ὁμοίως ποιείτω, τῆς ποινῆς ἑκατέρῳ μέρει[97]) συγχωρουμένης. — Nov. 123. cap. 40. Εἰ δὲ συνεστῶτος τοῦ γάμου ἢ ὁ ἀνὴρ μόνος ἢ ἡ[98]) γυνὴ μόνη[99]) εἰσέλθῃ[1]) εἰς τὸ[2]) μοναστήριον, διαλυέσθω ὁ γάμος καὶ δίχα ῥεπουδίου[3]), μεθὸ[4]) μέντοι τὸ πρόσωπον τὸ εἰσερχόμενον ἐν τῷ μοναστηρίῳ μοναχικὸν[5]) σχῆμα λάβῃ[6]). καὶ εἰ μὲν ὁ ἀνὴρ ᾖ[7]), ἀποκαθιστάτω καὶ τὴν προῖκα τῇ γυναικί, καὶ εἴτι ἄλλο παρ' αὐτῆς ἔλαβε[8]), καὶ[9]) πρὸς τούτοις[10]) ἐκ τῆς γαμικῆς δωρεᾶς τοσοῦτον[11]) μέρος, ὅσον ἐκ τῆς τελευτῆς τοῦ ἀνδρὸς ἥρμοζε[12]) τῇ γυναικὶ τὸ[13]) σύμφωνον τὸ τοῖς προικῴοις[14]) συμβολαίοις συμφερόμενον[15]). εἰ δὲ γυνὴ εἴη ἡ[16]) εἰς τὸ μοναστήριον εἰσελθοῦσα[17]), τὸν ὅμοιον τρόπον παρακρατείτω ὁ ἀνὴρ τὴν[18]) γαμικὴν δωρεὰν καὶ τὸν[19]) κάσον τῆς προικός, καὶ τὸ λοιπὸν τῆς προικὸς[20]), καὶ εἴτι ἄλλο τῶν πραγμάτων τῆς γυναικὸς παρ' αὐτῷ[21]) εὑρεθῇ[22]), ἀποκαθιστᾷν παρακελευόμεθα. ἀμφοτέρων δὲ τὸν μοναχικὸν βίον ἐπιλεγομένων, κελεύομεν ἀργούντων τῶν προικιμαίων συμφώνων τὸν ἄνδρα παρακρατεῖν τὴν γαμικὴν δωρεάν, καὶ[23]) τὴν γυναῖκα τὴν ἰδίαν ἀναλαμβάνειν προῖκα, καὶ εἴτι ἄλλο τῷ ἀνδρὶ δεδωκέναι δειχθείη, εἰ μή, ὡς εἰκός, ἢ ὁ[24]) μνηστὴρ τῇ μνηστῇ ἢ ἡ μνηστὴ τῷ μνηστῆρι, ἢ ὁ ἀνὴρ τῇ γυναικὶ ἢ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ δωρήσασθαί τι ἢ συγχωρῆσαι βουληθείη[25]).

ingressus sit, ea, quae in sponsalibus arrhae nomine data sunt, recipiat; sive sponsa vitam monachicam elegerit, similiter faciat, poena utrique parti remittenda. — Sin autem constante matrimonio sive vir solus sive uxor sola in monasterium ingressa sit, nuptiae etiam absque repudio dissolvantur, postquam ea, quae monasterium ingressa est, persona monachicum schema accepit. Ac siquidem vir sit, qui ingrediatur, mulieri et dotem restituat, ac, si quid aliud ab illa accepit, ac praeterea ex ante nuptias donatione tantam partem, quanta ex morte viri mulieri competebat secundum id, quod instrumentis dotalibus continetur, pactum. Si vero mulier sit, quae monasterium ingressa est, simili modo vir ante nuptias donationem dotisque casum retineat, reliquamque partem dotis, ac, si quid aliud ex rebus uxoris apud ipsum inveniatur, restitui iubemus. Quodsi uterque monachicam vitam eligat, sancimus, ut, pactis dotalibus cessantibus, vir ante nuptias donationem retineat, mulierque dotem suam, ac si quid aliud viro dedisse probata sit, recipiat, nisi forte vel sponsus sponsae vel sponsa sponso vel vir mulieri vel mulier viro quid donare vel concedere voluerit.

cap. 41. πβ'.[26]) Οὐδεμίαν δὲ[27]) ἄδειαν δίδομεν τοῖς γονεῦσι[28]) τοὺς παῖδας ἢ τοῖς παισὶν[29]) τοὺς γονέας τὴν κοσμικὴν διαγωγὴν καταλιμπάνοντας ὡς ἀχαρίστους[30]) ἀποκλείειν[31]) τῆς ἰδίας κληρονομίας ὑπὲρ αἰτίας πρὸ[32]) τοῦ μοναχικοῦ βίου παρακολουθησάσης.

Cap. 82. Nullam autem potestatem damus parentibus filios suos vel liberis parentes, qui mundanam conversationem relinquunt, propter causam aliquam, quae ante vitam monachicam commissa est, tamquam ingratos ab hereditate excludendi sua.

πγ'.[33]) Ἀπαγορεύομεν δὲ τοῖς γονεῦσι[34]) τοὺς ἰδίους παῖδας μοναχικὸν βίον ἐπιλεγομένους τῶν εὐαγῶν[35]) μοναστηρίων ἀφέλκειν.

Cap. 83. Interdicimus autem parentibus, ne liberos suos, qui monachicam vitam eligunt, a venerabilibus monasteriis abstrahant.

cap. 42. πδ'.[36]) Ἐὰν μοναχὸς καταλείψῃ τὸ ἴδιον μοναστήριον καὶ εἰς ἄλλο[37]) εἰσέλθῃ, εἴτινα πράγματα ἐν τῷ καιρῷ, καθ' ὃν τὸ μοναστήριον καταλέλοιπεν[38]), ἔχειν[39]) φανείη, τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ ἐξ ἀρχῆς εἰσῆλθεν[40]), ταῦτα διαφέρειν κελεύομεν. εἰ δὲ εἰς κοσμικὸν βίον μετέλθῃ[41]), ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἄρχοντος τῶν τόπων εἰς μοναστήριον βαλλέσθω[41a]) καὶ τὰ πράγματα, ὅσα μετὰ ταῦτα[42]) ἔχειν δειχθείη[43]),

Cap. 84. Si monachus monasterium suum reliquerit in aliudque transierit, si quas res eo, quo monasterium reliquit, tempore eum habere apparuerit, ad primum monasterium, quod ab initio ingressus est, has pertinere iubemus. Si vero ad mundanam vitam transierit, ab episcopo et magistratu illius loci in monasterium iniiciatur, resque, quas post haec habere probatus sit, ad monasterium, in quod iniici-

---

94) εἰσέλθοι unus Paris., *Io.* 95) ἀρραβόνων Vat. 96) διδόμενα 1355., *Io.* 97) μέρει apud *Io.* deest. 98) ἡ deest in Vat. 99) μόνη deest in 1355. — Ἡ μόνη Vat. 1) εἰσέλθοι *Io.* 2) τὸ deest in duobus Paris., inter quos 1355., et *Io.* 3) Ad marginem Cod. 1320. adiectum est ἀποστασίας, quae interpretatio est vocis ῥεπουδίου. — *Io.* δίχα μέντοι ῥεπουδίου. 4) μεθ' ὃ unus Paris., *Io.* 5) τὸ μοναχικὸν Vat. 6) λάβοι *Io.* 7) Pro ᾖ *Io.* εἴη habet. 8) ἔλαβεν unus Paris. 9) καὶ deest apud *Io.* 10) Pro πρὸς τούτοις *Io.* πρὸ τῆς habet. 11) τοσοῦτο 1355. 12) ἥρμοζεν unus Paris. 13) κατὰ τὸ *Io.* 14) προικόοις unus Paris. 15) ἐμφερόμενον *Io.* et duo Paris., inter quos 1355. Unus Paris. ἐκφερόμενον. 16) ἡ in duobus Paris. et ap. *Io.* deest. 17) ἐλθοῦσα absque εἰς in 1355. habetur. 18) Vox τὴν in 1355. deest. 19) Pro τὸν *Io.* τὸ habet. 20) Voces καὶ τὸ λοιπὸν τῆς προικὸς desunt apud *Io.* 21) παρ' αὐτοῦ 1320. 22) εὑρεθείη *Io.* 23) καὶ in 1355. deest. 24) Pro ὁ 1355. ὡς habet. bet. 25) βουληθῇ unus Paris. *Io.* 26) *Io.* p. 638. Inscriptio ibi haec est: ἀπὸ τῆς πβ'. διατάξεως. 27) δὲ in *Io.* deest. 28) γονεῦσιν unus Paris. Sic et Vat. 29) παισὶ duo Paris., *Io.* 30) Pro ἀχαρίστους 1355. ἀχρήστους habet. 31) ἀποκλύειν 1355. — ἀποκλίειν Vat. 32) Pro πρὸ *Io.* πρὸς habet. 33) *Io.* p. 638. 34) γονεῦσιν Vat. 35) Pro εὐαγῶν *Io.* ἱερῶν habet. 36) *Io.* p. 642. 37) *Io.* μοναστήριον post ἄλλο intrudit. 38) κατέλιπεν *Io.* 39) ἔχει 1355. 40) εἰσῆλθε *Io.* 41) μετέλθοι *Io.* Vat. 41a) ἐμβαλλέσθω *Io.* 42) μετὰ ταῦτα desunt in *Io.* — Vat. μεταῦτα. 43) δειχθῇ Vat.

τῷ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ ἐμβάλλεται, διαφερέτω. εἰ δὲ πάλιν καταλείψῃ[44]) *τὸ μοναστήριον, τότε αὐτὸν ὁ ἄρχων τῆς ἐπαρχίας, ἐν ᾗ ἂν εὑρεθῇ*[45]), *κρατείτω καὶ τῇ ὑποκειμένῃ αὐτῷ*[46]) *τάξει*[47]) *συναριθμείτω.*

tur, pertineant. Quodsi rursus monasterium reliquerit, tunc eum praeses, in quacunque provincia inventus fuerit, detineat, cohortique, quae sibi subiecta est, adnumerato.

πε'.[47a]) *Εἴτις ἁρπάσει*[48]) *ἢ ὑπονοθεύσει*[49]) *ἢ διαφθείρει*[50]) *ἀσκήτριαν ἢ διακόνισσαν ἢ μονάστριαν*[51]) *ἢ ἄλλην οἱανοῦν*[52]) *γυναῖκα εὐλαβῆ βίον ἢ σχῆμα ἔχουσαν, τὰ τούτου πράγματα καὶ τῶν τοῦ*[53]) *τοιούτου μύσους*[54]) *αὐτῷ*[55]) *μετασχόντων κελεύομεν τῷ εὐαγεῖ τόπῳ*[56]), *ἐν ᾧ ἡ τοιαύτη γυνὴ ᾤκει, διὰ τῶν κατὰ τόπον*[57]) *ὁσιωτάτων ἐπισκόπων καὶ τῶν οἰκονόμων αὐτῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἑκάστης ἐπαρχίας ἀρχόντων καὶ τῶν αὐτῶν τάξεων διεκδικεῖσθαι· τοὺς δὲ τὰ*[58]) *τοιαῦτα τολμήσαντας καὶ τοὺς μετασχόντας αὐτῶν*[59]) *τὸν*[60]) *εἰς κεφαλὴν*[61]) *κίνδυνον ὑπομένειν· τὴν δὲ γυναῖκα μετὰ τῶν*[62]) *αὐτῆς πραγμάτων ἐν*[63]) *μοναστηρίῳ ἐμβάλλεσθαι*[64]), *ἐν ᾧ ἀσφαλέστερον φυλάττεσθαι δύναται, ἵνα μὴ καὶ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ ἐγκλήματι εὑρεθείη*[65]). *εἰ μέντοι διακόνισσα εἴη καὶ παῖδας ἔχοι*[66]) *νομίμους*[67]), *τὸ νόμιμον μέρος διδόσθω τοῖς παισίν*[68]).

Cap. 85. Siquis rapiet vel sollicitabit vel corrumpit ascetriam vel diaconissam vel monacham vel aliam quamcunque mulierem, quae sanctam vitam vel habitum habet, iubemus, ut tam huius res, quam eorum, qui huius sceleris participes sunt, venerabili loco, in quo talis mulier habitabat, per sanctissimos illius loci episcopos eorumque oeconomos, nec non cuiusque provinciae magistratus eorumque cohortes vindicentur; hi autem, qui talia commiserunt, eorumque socii capitis periculum subeant; mulier vero cum rebus suis in monasterium, in quo tutius custodiri possit, coniiciatur, ne rursus in eodem delicto deprehendatur. Quodsi diaconissa sit liberosque iustos habeat, legitima portio liberis detur. Nov. 83. pr.

πς'.[69]) *Εἰ δὲ εἴσω ἑνὸς ἐνιαυτοῦ μετὰ τὸ γνωσθῆναι τὸ τοιοῦτο*[70]) *μῦσος*[71]) *τὰ πράγματα μὴ διεκδικηθῇ*[72]) *ὑπὸ τῶν εὐαγῶν οἴκων, κελεύομεν πᾶσι τρόποις τὸν κόμητα*[73]) *τῶν πριβάτων τῷ ἡμετέρῳ φίσκῳ ταῦτα προσκυροῦν, τοῦ τῶν*[74]) *τόπων ἄρχοντος τοῦ ἀμελήσαντος ἐκδικῆσαι τὰ αὐτὰ*[75]) *πράγματα τῆς ζώνης ἀφαιρουμένου καὶ πρόστιμον ε'.*[76]) *χρυσίου λιτρῶν*[77]) *ὑπὸ τοῦ κόμητος*[78]) *τῶν πριβάτων εἰσπραχθησομένου*[79]).

Cap. 86. Si vero intra unum annum, postquam tale scelus cognitum erit, a venerabilibus domibus non vindicentur, iubemus, ut comes rerum privatarum haec omnibus modis fisco nostro applicet; magistratus loci illius, qui has res vindicare neglexerit, cingulo privetur multaque quinque librarum auri per comitem rerum privatarum exigatur. cap. 43.

πζ'.[80]) *Πᾶσι δὲ καθάπαξ ἀπαγορεύομεν κεχρῆσθαι*[81]) *σχήματι*[82]) *μοναχοῦ*[83]) *ἢ μοναστρίας ἢ ἀσκητρίας ἢ οἱῳδήποτε τρόπῳ ἐμπαῖξαι*[84]) *εἰς ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν. τοὺς δὲ τοῦτο ἐπιχειροῦντας σωματικὰς ὑποστῆναι τιμωρίας καὶ ἐξορίᾳ παραδοθῆναι, προνοούντων τούτου*[85]) *οὐ μόνον τῶν κατὰ τόπον*[86]) *ἐπισκόπων*[87]), *ἀλλὰ καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχόντων. ἡ σὴ τοίνυν ἐνδοξότης τὰ διὰ τοῦ παρόντος νόμου νεωστὶ*[88]) *διατυπωθέντα, ἃ*[89]) *ἐπὶ μόνοις τοῖς μέλλουσι*[90]) *χρόνοις παραφυλάττεσθαι*[91]) *κελεύομεν καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς ἰσχύσοντα*[92]) *ἡ ἡμετέρα ἐθέσπισε*[93]) *γαληνό-*

Cap. 87. Omnibus autem simul interdicimus, ne habitu monachi vel monachae vel ascetriae utantur, aut quocunque modo statui ecclesiastico illudant; hi autem, qui hoc moliuntur, poenas corporales sustineant, exilioque tradantur, huicque rei provideant non tantum sanctissimi illius loci episcopi, verum etiam civiles militaresque magistratus. Tua igitur gloria ea, quae hac lege nunc sancita sunt, quae in solis futuris temporibus observari iubemus, in perpetuumque valitura nostra serenitas sancivit,

---

44) *καταλείψει* unus Paris., *καταλείψοι Io.* 45) Pro *εὑρεθῇ Io. πορευθῇ* habet. 46) *αὐτῶν* 1320. 47) *τὴν ὑποκειμένην αὐτῷ τάξιν Io.* 47a) *Io.* p. 631. Inscriptio ibi est: *τῆς πθ'. διατάξεως.* 48) Unus Paris. *ἁρπάσει.* Sic et Vat. *Io.* Reliqui *ἁρπάσῃ.* 49) Unus Paris. *ὑπονοθεύσει.* Sic et *Io.* Vat. Reliqui *ὑπονοθεύσῃ.* 50) 1355. *διαφθείρει.* Sic et Vat. *Io.* Reliqui *διαφθείρῃ.* 51) *ἢ μοναστρίαν ἢ διακονισσαν* Vat. 52) *οἵαν Io.* Pro *οἱανοῦν* Vat. *τινά.* 53) *τοῦ* in 1355. et apud *Io.* deest. 54) *μυσοῦς* 1320. 55) *αὐτῷ Io.* Vat. Reliqui *αὐτῶν.* 56) *Io. τὸν εὐαγῆ τόπον.* — Vat. *τῷ εὐαγῆ τόπῳ.* 57) *τόπων* 1355. — *Io. κατὰ τὸν τόπον.* 58) *τὰ* deest apud *Io.* 59) Voces *καὶ τοὺς μετασχόντας αὐτῶν* desunt apud *Io.* 60) Pro *τὸν* unus Paris. *τῶν* habet. 61) Pro *εἰς κεφαλὴν Io. κεφαλικὸν* habet. 62) Pro *μετὰ τῶν* Vat. *μετ' αὐτῶν* habet. 63) *ἐν* deest apud *Io.* et in Vat. 64) *Io.* addit: *ἐν ᾧ ἀσφαλέστερον φυλάττεσθαι δύναται, ἵνα μὴ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ ἐγκλήματι εὑρεθείη.* 66) *ἔχει* unus Paris. 67) *νομίμους ἔχει Io.* 68) *πᾶσιν* unus Paris. 69) *Io.* p. 631. 70) *τοιοῦτον Io.* 71) *μύσος* Vat. 72) *ἐκδικηθῇ Io.* 73) 1320. *κόμιτα.* 74) Pro *τοῦ τῶν* Vat. *τούτων.* 75) Pro *αὐτὰ Io. τοιαῦτα* 76) Pro *ε'.* unus Paris. *ἐν.* 77) *καὶ πέντε χρυσίου λιτρῶν πρόστιμον Io.* 78) 1320. *κόμιτος.* 79) *εἰσπραττομένου* Vat. 80) *Io.* p. 672. Inscriptio ibi haec est: *κα'. περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι μηδὲν κεχρίσθαι* (ad marg. *γρ. κεχρῆσθαι*) *ἢ ἐμπέξαι* (ad marg. *ἴσως ἐμπαῖξαι*) *εὐλαβεῖ σχήματι ἢ πάσῃ ἐκκλησιαστικῇ καταστάσει καὶ τῆς τούτοις ὁρισθείσης κολάσεως.* 81) *κεχρίσθαι Io.* Ad marg. editor *γρ. κεχρῆσθαι.* 82) *σχήματα Io.* 83) Pro *μοναχοῦ Io. μοναχοῖς* habet. In marg. editor *ἴσ. σχήματι μοναχοῦ.* 84) *ἐμπέξαι Io.* Ad marginem editor *ἴσ. ἐμπαῖξαι.* Vat. *ἐμπαίξαι.* 85) Pro *τούτου* 1355. *τοῦτον* habet. Post *τούτου Io.* et Vat. *οὐ μόνον* intrudunt, reliqui non habent. 86) *τόπων Io.* 87) Post *ἐπισκόπων* Pariss. codd. *οὐ μὴν* interponunt. Quae et apud *Io.* et in Vat. non habentur. 88) *νεοστὶ* Vat. 89) Vox *ἃ* deest apud *Io.* et in Vat. 90) *μέλλουσιν* Vat. 91) 1320. *περιφυλάττεσθαι.* — *Παραφυλάττεσθαι καὶ* desunt in Vat. 92) *ἰσχύσαντα Io.* Vat. Reliqui *ἰσχύσοντος.* 93) Unus Paris. *ἐθέσπισεν.* Sic et Vat.

της[94]) *κατὰ πάντα φυλαχθῆναι προνοησάτω καὶ εἰς τὴν ἁπάντων γνῶσιν κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα πόλιν προτιθεμένην*[95]) *ἀγάγοι.* *D√ Cāl. Māi. cp.*[96]) *IMP. DōM. IOŪSTIAN. PPŪS*[97]) *ANN. XXMI POST. ξς. BaSILII.*[98]) *aNN. V.*[99])

per omnia observari curet ad omniumque notitiam edictis in hac regia civitate propositis perducat. *Dat. Cal. Mai. Cp. imp. dom. Iustiniani (?) pp. anno XX (?) post cons. Basilii anno V.*

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΩΝ ΝΕΑΡΩΝ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ.

Ἐδεήθης μαθεῖν παρ' ἡμῶν ποῖαι μὲν τῶν νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ νομοθεσιῶν οὐκ κατεστρώθη ἐν τοῖς λεγομένοις βασιλικῶν βιβλίοις· ποῖαι δὲ κατεστρώθησαν μέν, γεγενήκασιν δὲ ἄχρηστοι, καὶ ποῖαι ἐκ μέρους κατεστρώθησαν, ἐκ μέρους δὲ οὐκ ἐγράφησαν διὰ τὸ τὰ πλείω τούτων ὑφ' ἑτέρων νεαρῶν ἢ ἀνῃρῆσθαι ἢ πλατύτερον ἑρμηνεύεσθαι. — Ἄρξομαι οὖν ἀπὸ τοῦ τελευταίου. αὐτίκα ἡ δευτέρα οὐ πᾶσα κατεστρώθη ἐν τοῖς βασιλικοῖς, ἀλλὰ τὸ τέταρτον αὐτῆς κεφάλαιον τὸ προστεθὲν τῷ τῆς ϟα'. νεαρᾶς[1]) *τελευταίῳ κεφαλαίῳ· τὰ δὲ ἄλλα ταύτης νεαρᾶς παρεσιωπήθη διὰ τὸ τὰ μὲν αὐτῆς ὑπὸ τῆς κβ'. νεαρᾶς ἀναιρεῖσθαι, τὰ δὲ πλατύτερον ὑπ' ἐκείνης νομοθετεῖσθαι. καὶ ἡ ε'. δὲ νεαρά, ἥτις περὶ μοναχῶν καὶ μοναστηρίων διαλαμβάνει, παρεσιωπήθη, ὅτι τὰ μὲν αὐτῆς ἀναιρεῖται ὑπὸ τῆς ρκγ'. νεαρᾶς, τὰ δὲ ὁμοίως διατάττεται ὑπ' αὐτῆς· μόνον δὲ τὸ β'. κεφάλαιον ταύτης νεαρᾶς ἐτέθη ἐκεῖσε. ἡ δὲ πεντηκοστὴ νεαρὰ ἡ περὶ ἐκκλήτου*[2]) *οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, ὡς τὰ αὐτὰ λέγουσα τῇ μα'.*[3]) *νεαρᾷ, ἥτις κατεστρώθη εἰς τὸν β'. τίτλον τοῦ θ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. οὐδὲ ἡ οδ'. νεαρὰ ἡ περὶ γνησιότητος παίδων καὶ γάμων διαλαμβάνουσα κατεστρώθη ἐν τοῖς βασιλικοῖς, ὡς τῶν μὲν αὐτῆς ὑπὸ τῆς οη'. τῶν δὲ ὑπὸ τῆς πθ'., τῶν δὲ ὑπὸ τῆς ριζ'. ἀναιρουμένων. ἡ δὲ πβ'. ἡ περὶ τῶν δικαστῶν κατεστρώθη μὲν ἐν τῷ ζ'. βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς δ'., διαιρέσεως. τὰ γὰρ πρὸ αὐτῆς παρείθη, καὶ τῶν ἐν τοῖς βασιλικοῖς καταστρωθέντων τὰ πλείω ἐσχόλασεν.*

BREVIS DIVISIO NOVELLARUM IUSTINIANI.

Petiisti, ut a nobis disceres, quae ex Novellis legibus Iustiniani in Basilicorum, quae dicuntur, libris non sint positae; quae vero ibi positae sint quidem, inutiles autem factae sunt, quaeque ex parte quidem ibi positae sint, ex parte non sint, eo quod maior pars harum ab aliis Novellis vel sublata sit, vel latius explicetur. — Incipiam igitur ab eo, quod ultimum est. Statim II. non tota in Basilicis posita est, sed quartum eius caput, quod ad ultimum Novellae XCI. caput appositum est; reliqua autem huius Novellae capita silentio praetermissa sunt, quia pars eius a Novella XXII. tollitur, pars latius ab illa sancitur. Ac V. quoque Novella, qua de monachis et monasteriis agitur, silentio praetermissa est, quod pars eius a Novella CXXIII. tollitur, pars similiter ab hac sancitur; solum autem 2. huius Novellae caput ibi positum est. Novella L. vero, qua de appellatione agitur, in Basilicis posita non est, utpote quae eadem dicat atque Novella XLI., quae in 2. titulo libri 9. Basilicorum posita est. Neque vero Novella LXXIV., qua de legitimatione liberorum et nuptiis agitur, in Basilicis posita est, quippe cum pars eius a Novella LXXVIII., pars a LXXXIX., pars a Novella CXVII. tollatur. Novella vero LXXXII., quae de iudicibus tractat, in libro septimo Basilicorum posita est, verum inde a quarta distinctione. Ea enim, quae ante hanc sunt, praetermissa sunt, et maior pars ex iis, quae in Basilicis posita sunt, in usu

---

94) Unus Paris. *γαλινότης.* 95) *προτιθεμένων Io.* Vat. Mon. 380. Legendum *προτιθεμένων ἐδίκτων*, ut habet contextus Novellarum, vel, voce *ἐδίκτων* omissa, *προτιθέμενα.* 96) Pro *CP.* 1355. *PP.* habet. 97) Pro *PPUS* 1355. habet *PP. AUϤ* hoc est *perpetui Augusti.* 98) *BASILU* 1355. 99) *ANNO U.* 1355. Sic legendum esse, uti in contextu posui in translationeque Latina expressi, ex his, quae Bienerus in historia Novellarum p. 524. retulit, apparet. In Monac. 380., auctore *Hardtio* in catal. codicum Mon. tom. IV. p. 168. post duo scholia, quae sequuntur, haec inveniuntur: *ἐδόθη τῇ νουμενίᾳ βασιλείας τοῦ δεσπότου αἰωνίου ἔτει εἰκοστῷ ὑπατείαν μεταδάτα καλάνδαις μαΐαις ἰμπερατορίνου ἰουστινιανοῦ περπετούου αὐγούστου ἄννους XX κόνσουλε πός. βασιλείου βικαρίου τουτέστι ἐδόθη καὶ ἐξεφωνήθη τῇ νουμενίᾳ τοῦ μαΐου βασιλείας τοῦ δεσπότου ἰουστινιανοῦ αἰωνίου αὐγούστου ἔτει εἰκοστῷ μετὰ τὴν ὑπατείαν βασιλείου τοποτηρητοῦ.* Haec, ut et Bienerus l. l. p. 170. not. 38. notavit, ad Nov. 123. subscriptionem ter repetitam videntur pertinere. Apud *Io.* deest tota constitutionis subscriptio. Habet autem hanc adnotationem: *τέλος τῶν κεφαλαίων ἐκ τῶν νεαρῶν διατάξεων τῶν περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαθέσεως Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντίνου πολεως τοῦ ἀπὸ σχολαστικῶν.* In Vat. etiam subscriptio deest. Adiiciuntur tamen haec fol. 54. A.: *τέλος τῶν πζ' κεφαλαίων ἐκ τῶν νεαρῶν διατάξεων τῶν περὶ ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως*, versaque pagina haec habentur: *ἐπληρώθη σὺν θεῷ ἡ συναγωγὴ τῶν θείων κανόνων ἐν πεντήκοντα τίτλοις διῃρημένων καὶ ἐκ τῶν νεαρῶν διατάξεων τὰ πζ'. κεφάλαια Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἀπὸ σχολαστικῶν.* 1) Pro *νεαρᾶς* Codex *νεά* habet. 2) Pro *ἐκκλήτου* Codex *ἐκκλη'.* habet. 3) Pro *μα'.* Codex *κα'.* habere videtur. Sed tamen littera *κ* ad similitudinem litterae *μ* accedit.

οὐδὲ ἡ πγ'.[4]) οὐδὲ ἡ πδ'. ἐτέθη ἐν τοῖς βασιλικοῖς. τὰ μὲν γὰρ τῆς πγ'. κάλλιον διατυποῦται ἡ ρκγ'., τὰ δὲ τῆς πδ'. ἡ ριη'. τὰ μὲν ἀναιρεῖ, τὰ δὲ μεταποιεῖ. τὰ δὲ[5]) πθ'. τὸ μὲν περὶ τῶν νόθων καὶ τῶν ἐκ τῶν νόθων γεννωμένων ἀγνησίων, ὅπερ ἐστὶν ... κεφ.[6]), κατεστρώθη ἐν βιβλίῳ κη'· τὸ δὲ α'. κεφάλαιον τὸ περὶ τοῦ γίνεσθαι τοὺς νόθους γνησίους ἀπὸ τοῦ ἀποδοῦναι αὐτοὺς[7]) τῇ βουλῇ οὐκ κατεστρώθη ἐν τοῖς βασιλικοῖς, διότι τὰ περὶ βουλευτῶν οὐκ ἐδέχθη τὸ παράπαν παρὰ τῶν τὰ βασιλικὰ ἐκθεμένων. αἱ μὲν οὖν ἐκ μέρους κατεστρωμέναι αὗται, καὶ ὧν τὰ μὴ καταστρωθέντα κεφάλαια ὑφ' ἑτέρων νεαρῶν ἢ ἀναιρεῖται, ἢ μετατυποῦται, ἢ πλατύτερον ἑρμηνεύεται. πολλαὶ δὲ τῶν νεαρῶν προσθήκης[8]) τινὸς τῶν ἐκθεμένων τὰ βασιλικὰ κατεστρώθησαν. — *Αἱ δὲ μηδ' ὅλως καταστρωθεῖσαι εἰσὶν* αὗται· ἡ ἕκτη νεαρὰ ἡ διαλαμβάνουσα περὶ ἐπισκόπων καὶ χειροτονιῶν, ἡ ζ'. ἡ περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων σχεδὸν ἅπασα πλὴν μόνης τῆς .. διαιρέσεως[9])· οὐδὲ ἡ λη'. νεαρὰ κατεστρώθη, οὐδὲ ἡ μ'. ἡ περὶ τοῦ τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν ἐκποιεῖν οἰκήματος[10]) λέγουσα, οὐδὲ ἡ μς'. ἡ περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων πραγμάτων ἐκποιήσεως, οὐδὲ ἡ ν'., ὡς εἴρηται, οὐδὲ ἡ νς'., οὐδὲ ἡ νη'. ἡ περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι οἴκοι λειτουργίαν λέγουσα, οὐδὲ ἡ ξβ'. ἡ περὶ συγκλητικῶν[11]), οὐδὲ ἡ ξζ'.[12]) ἡ περὶ τῶν κτιζόντων εὐκτήρια, οὐδὲ ἡ ξη'. ἡ περὶ διατάξεως τῶν διαδοχῶν, οὐδὲ ἡ οδ'. ἡ περὶ γνησιότητος παίδων καὶ γάμων, ὡς εἴρηται, οὐδὲ ἡ οε'. ἡ περὶ ἐκκλήτων Σικελίας, οὐδὲ ἡ ος'. ἡ περὶ μοναχῶν, οὐδὲ ἡ οζ'. ἡ τιμωροῦσα τοὺς ὀμνύοντας, οὐδὲ ἡ οθ'. ἡ περὶ τοῦ, παρὰ τίσι[13]) δεῖ δικάζεσθαι τὰς ἐνοχὰς[14]) καὶ τὰς ἀσκητρίας, οὐδὲ ἡ πγ'. ἡ περὶ κληρικῶν δικαζομένων, οὐδὲ ἡ ϥβ'.[15]) ἡ περὶ γαμικῶν κερδῶν[16]), οὐδὲ ἡ ρα'. ἡ περὶ βουλευτῶν, οὐδὲ ἡ ρδ'. ἡ περὶ τοῦ πραίτωρος Σικελίας, οὐδὲ ἡ ρε'. ἡ περὶ ὑπάτων, οὐδὲ ἡ ρς'. ἡ περὶ ναυτικῶν δανείων, οὐδὲ ἡ ρκζ'., ἥτις ἐπιγέγραπται περὶ διαδοχῶν ἀδελφοπαίδων καὶ περὶ[17]) ἐμφανείας ἔθνων τ̂ νε τε λε πάντα διατυποῦσα, οὐδὲ ἡ ρκθ'. ἡ περὶ Σαμαρειτῶν, οὐδὲ ἡ ρλζ'. ἡ περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν, οὐδὲ ἡ ρλθ'., ἥτις ἐπιγέγραπται περὶ συγχωρήσεως ἀθεμιτογαμίας, οὐδὲ ἡ ρν'.[18]) νεαρά, ἥτις ἐπιγέγραπται κατὰ συναίνεσιν λύειν

esse desiit. Neque Novella LXXXIII. neque LXXXIV. in Basilicis positae sunt. Nam, quae Novellae LXXXIII. sunt, a Novella CXXIII. melius constituuntur; quae autem Novellae LXXXIV. sunt, Novella CXVIII. partim tollit, partim transformat. Novellae autem LXXXIX. haec pars, qua de naturalibus liberis liberisque, qui ex naturalibus nascuntur, agitur quod caput ... est, in Basilicorum libro 28. posita est; primum autem caput, quod de hoc est, ut naturales liberi ex eo, quod se curiae dent, legitimi fiant, in Basilicis positum non est, quoniam haec, quae de curialibus agunt, ab iis, qui Basilica ediderunt, recepta omnino non sunt. Hae igitur sunt Novellae ex parte in Basilicis collocatae, quarumque capita ibi non collocata ab aliis Novellis vel tolluntur, vel transformantur, vel latius explicantur. At multae ex Novellis cum adiectione quadam eorum, qui Basilica ediderunt, ibi positae sunt. Quae vero omnino non sunt ibi collocatae, hae sunt: Novella VI., qua de episcopis et ordinationibus agitur; VII., qua fere tota de ecclesiasticis rebus agitur, excepta sola ... distinctione; neque Novella XXXVIII. ibi posita est; neque XL., quae de hoc tractat, ut ecclesia sanctae resurrectionis aedificia alienet; neque XLVI., quae de immobilium rerum ecclesiasticarum alienatione tractat; neque L., ut iam dictum est, neque LVI., neque LVIII., quae domi sacra mysteria fieri prohibet; neque LXII., qua de Senatoribus agitur; neque LXVII., qua de his, qui oratoria aedificant, agitur; neque LXVIII., quae de successionum ordine tractat; neque LXXIV., quae de liberorum legitimatione nuptiisque, ut dictum est, loquitur; neque LXXV., quae de appellationibus Siciliae tractat; neque LXXVI., quae de monachis est; neque LXXVII., quae iurantes poenis afficit; neque LXXIX., qua de hoc agitur, apud quos monachos (?) ascetriasque litigare oporteat; neque LXXXIII., quae de clericis litigantibus tractat; neque XCVIII. (?), quae de nuptialibus lucris est; neque CI., quae de curialibus agit; neque CIV., qua de praetore Siciliae agitur; neque CV., quae de consulibus est; neque CVI., quae de nautico foenore tractat; neque CXXVII., quae inscripta est de successionibus liberorum fratrum ac de insinuatione ante nuptias donationum, quae quidem ea, quae Novellae CXVIII. desunt (?), constituit; neque CXXIX., quae de Samaritis agit; neque CXXXVII., quae de episcopis et clericis agit; neque CXXXIX., quae de indulgentia illicite contractarum nuptiarum inscripta est; neque CXL. (?), qaue de dissolvendo ex consensu matrimonio tra-

---

4) Pro πγ.' Codex π γὲ γ'. habet. Corrigendum πγ'. Tann. vidit. 5) Codex τὰ δέ. Corr. τῆς δέ. 6) Numerus capitis in Codice deest, sed sine ulla lacunae suspicione. 7) Leg. fortasse αὐτούς. 8) Tann. coniicit excidisse μετὰ ante vocem προσθήκης. 9) Haec lacuna in Cod. notata non est. 10) Codex οἰκήματος. Tann. corrigit οἰκήματα. 11) Pro συγκλητικῶν Codex συγκλη habet. 12) Pro ξζ'. in Codice ξς'. videtur esse, ita tamen ut littera ς ad similitudinem litterae ζ accedat. 13) τισὶ Codex. 14) Sic Cod. Tann. coniicit τοὺς μοναχούς. 15) Sic Cod. Leg. ϥη'. Vide Tann. 16) Cod. κέρδων. 17) Pro καὶ περὶ — διατυποῦσα Tann. corrigendum censuit καὶ περὶ ἐμφανειας ἔθνων τῆς ριη'. ἢ ριθ'. νεαρᾶς πάντα διατυπούσης. Contra Bienerus ita legit: τῆς ριη'. νεαρᾶς τελειότερον πάντα διατυπούσης vel νεαρᾶς τὰ λεγόμενα πάντα διατυπούσης, quam coniecturam Tann. praetulit suae. Zachariaeus corrigit: τῆς ριη'. τὰ λείποντα διατυποῦσα. 18) Leg. ρμ'. Vide Tann.

τὸν γάμον (αὕτη δὲ οὐδὲ εἰς τὸ πλάτος ἐγράφη τῶν νεαρῶν, ὡς οὖσα Ἰουστίνου τοῦ μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν βασιλεύσαντος), οὐδὲ ἡ ρμα'. ἡ περὶ ἀσελγαινόντων καὶ περὶ στούπρου, οὐδὲ ἡ ρμδ'.[19]), ἥτις ἐπιγέγραπται περὶ τῶν ἐν Ἐρσήνῃ[20]) ἀθεμιτογαμιῶν, οὐδὲ ἡ ρξα'. κατεστρώθη ἐν τοῖς βασιλικοῖς (ἐστὶ δὲ γ'. διάταξις τῶν νεαρῶν τοῦ Τιβερίου, οὐ κατεστρώθη δέ.) ἡ δὲ ρξε'. ἡ περὶ ἀπόψεως θαλάσσης κατεστρώθη μὲν ἐν βιβλίῳ νη'. τῶν βασιλικῶν, ἐν δὲ τῷ χύματι[21]) οὐ κεῖται, οὐδὲ εὑρέθη, τίνος ἐστίν. αὗται μὲν οὖν εἰσὶν αἱ μὴ καταστρωθεῖσαι νεαραί, καί, εἴτις τούτων κατεστρώθη, οὐκ ἔστι δὲ τῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ νεαρῶν νομοθεσιῶν. αἱ δὲ τεθεῖσαι μὲν ἐν τοῖς βασιλικοῖς, ὑπὸ δὲ ἀχρηστίας σχολάσασαι εἰσὶν αὗται· ἡ γ'. νεαρὰ ἡ διαλαμβάνουσα περὶ τῶν κληρικῶν Κωνσταντινουπόλει[22]), ἡ κ'.[23]) ἡ περὶ τοῦ ἄρχοντος[24]) χωρὶς οἱασοῦν δόσεως γίνεσθαι καὶ περὶ ὀμνύειν[25]) αὐτούς, ἡ ιγ'. ἡ περὶ τῶν πραιτώρων, ἡ ιδ'. ἡ περὶ τοῦ μὴ εἶναι πορνοβοσκούς, ἡ ιε'. ἡ περὶ ἐκδίκων, ἡ ις'. ἡ περὶ μεταθέσεως κληρικῶν ἐξ ἑτέρας ἐκκλησίας εἰς ἑτέραν, ἡ ιζ'. σχεδὸν πᾶσα ἡ περὶ μανδάτων βασιλικῶν[26]) καὶ ἀρχόντων, ἡ κ'. ἡ περὶ τῶν ὑπουργούντων ταῖς ἐκκλήτοις ὀφφικίων, ἡ κς'.[23]) ἡ περὶ τοῦ κόμητος Ἰαυρίας, ἡ κη'. ἡ περὶ τοῦ μοδεράτωρος Ἑλενοπόντου, ἡ κθ'. ἡ περὶ τοῦ πραίτωρος Παφλαγονίας, ἡ λ'. ἡ περὶ τοῦ ἀνθυπάτου Καππαδοκίας, ἡ λα'. ἡ περὶ τῶν τεσσάρων ἀρχόντων Ἀρμενίας, ἡ λς'. ἡ περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ διαδόχων, ἡ λζ'. ἡ περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν[28]), ἡ νθ'. ἡ περὶ τῆς ὀφειλούσης γίνεσθαι ἐκκομιδῆς τῶν τελευτώντων περὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως[29])· ἀπὸ τῆς εἰσόδου τῶν χιλίων ἑκατὸν ἐργαστηρίων τῶν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἀφωρισμένων, περὶ ὧν ἡ μγ'. φησὶν νεαρά, ἡ π'. ἡ περὶ τοῦ κοιαίστωρος, ἡ πε'. ἡ περὶ ὅπλων, ἡ ρβ'. ἡ περὶ τοῦ μοδεράτωρος Ἀραβίας, ἡ ργ'. ἡ περὶ τοῦ ἀνθυπάτου Παλαιστίνης, ἡ ρις'. ἡ περὶ στρατιωτῶν, ἡ ρλ'. ἡ περὶ προσόδου[30]) στρατιωτῶν, ἡ ρνβ'. ἡ περὶ τοῦ μὴ ἐρρῶσθαι[31]) τὰς περὶ δημοσίων κελεύσεις χωρὶς κυρώσεως τῶν ἐπάρχων. αὗται μὲν οὖν καὶ[32]) καταστρωθεῖσαι νεαραὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀχρηστεύσασαι δέ. καὶ τέλος ἔχει σοι ἐν βραχεῖ τὸ ἐπίταγμα. σημειωτέον δέ σοι τῶν ἐν ταῖς νεαραῖς, οἷον ξένα τινά, ὅτι ὁ περιορισμὸς οὐ λύει τὰ συνοικέσια, καὶ ὅτι ὁ κολωνός, κἂν παρουσίᾳ τοῦ οἰκείου δεσπότου δανείσεται, οὐ ποιεῖ αὐτὸν ἔνοχον, καὶ ἡ λθ'. νεαρὰ ἡ περὶ ἀποκαταστάσεως προικιμαίων ἢ προγαμιαίων πραγμάτων διαλαμβάνουσα, λέγουσα, ὅτι ἀκω^τ^[33]) τις

ctat (haec autem ne in *πλάτος* quidem Novellarum scripta est, cum sit Iustini, qui post Iustinianum imperium habuit); neque Novella CXLI., quae de luxuriantibus contra naturam deque stupro tractat; neque CLIV.(?), quae de nuptiis in Osroene illicite contractis tractat; neque CLXI. in Basilicis posita est (est autem tertia constitutio Novellarum Tiberii, neque haec ibi posita est.) Novella autem CLXV., quae de maris prospectu est, posita quidem est in libro 58. Basilicorum, in lato contextu autem collocata non est, neque, cuius sit, repertum est. Hae igitur sunt Novellae, quae in Basilicis positae non sunt, ac si quae ex his ibi collocata est quidem, non autem est ex Novellis constitutionibus Iustiniani. Quae vero in Basilicis collocatae sunt quidem, non usu tamen in desuetudinem abierunt, hae sunt: Novella III., qua de clericis Constantinopolitanis agitur; VIII.(?), quae de hoc est, ut magistratus absque qualicunque datione fiant, deque horum iureiurando; XIII., quae de praetoribus est; XIV., quae de hoc, ut lenones ne sint, tractat; XV., quae de defensoribus est; XVI., quae de clericorum ex alia ecclesia in aliam translatione agit; XVII. fere tota, quae de mandatis imperatoris magistratibusque tractat; XX., qua de officiis, quae provocationibus inserviunt, agitur; XXVII.(?), quae de comite Isauriae est; XXVIII., quae de moderatore Helenoponti est; XXIX., quae de praetore Paphlagoniae est; XXX., qua de proconsule Cappadociae agitur; XXXI., quae de quattuor praesidibus Armeniae est; XXXVI., quae de successoribus in Africa est; XXXVII., quae de ecclesiis in Africa est; LIX., qua de hoc agitur, ut horum, qui Constantinopoli defuncti sunt, elatio ex mille centum ergasteriorum magnae ecclesiae deputatorum, de quibus Novella XLIII. loquitur, reditu fiat; LXXX., quae de quaestore tractat; LXXXV., quae de armis est; CII., quae de moderatore Arabiae est; CIII., quae de proconsule Palaestinae est; CXVI., quae de militibus est; CXXX., quae de transitu militum est; CLII., quae de hoc est, ut iussiones de caussis publicis factae, absque praefectorum confirmatione non valeant. Hae sunt Novellae Iustiniani, quae in Basilicis positae sunt, in desuetudinem tamen abierunt. Atque ad finem brevi haec descriptio perducta est. Notandae sunt autem tibi ex iis, quae in Novellis sunt, sententiae paradoxae: Deportatio matrimonia non dissolvit. Et colonus, quamvis praesente domino suo mutuum faciat, eum obligationi obnoxium non reddit. Et Novella XXXIX., quae de rerum dotalium, vel earum quae in ante nuptias donatione sunt, restitutione tractat, non prohiberi quemquam dicit, quominus res

---

19) Sic Cod. Leg. ρνδ'. Vide Tann. 20) Sic Cod. Leg. Ὀσροηνῇ. 21) Tann. πλάτος τῶν νεαρῶν in voce χύματι designari censuit. Ad Codicis lectionem defendendam facit prooemium Epanagoges ed. Witte in Musei Rhenani tom. III. p. 32.: καὶ πρῶτον μὲν τὰ ἐν πλάτει τῶν παλαιῶν νόμων κείμενα ἅπαντα ἀνακαθαρίσασα ἐν τεσσαράκοντα βίβλοις ἀθόλωτον καὶ ἀνόθευτον τὸ πᾶν χῦμα τοῦ νόμου, ὡς πόμα θεῖον, ὑμῖν ἐκέρασε. 22) ἐν Κωνσταντινουπόλει conicit Tann. 23) Leg. η'., ut Tann. vidit. 24) Leg. ἄρχοντας, ut Tann. vidit. 25) περὶ τοῦ ὀμνύειν Tann. voluit. 26) Pro βασιλικῶν Codex habet βασ^λ^. 27) Leg. κζ'., ut Tann. vidit. 28) Pro ἐκκλησιῶν Codex ἐκκλῇ habet. 29) Pro περὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Codex habet π' τ Κων^ν^πό^λ^. 30) Pro προσόδου Tann. legi iubet παρόδου. 31) Codex ἐρρωσθαι. 32) Pro καὶ leg. αἱ, ut et Tann. voluit. 33) Tann. ἀζημίως. Melius Zachariaeus ἀκωλύτως.

δύναται παρέχειν εἰς προῖκα καὶ προγαμιαίαν δωρεὰν τὰ βεβαρημένα τῇ ἀποκαταστάσει πράγματα, καὶ ὅτι ἡ τεκοῦσα ἐν τῷ ιά. μηνὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τελευτὴν στοῦπρον ἁμαρτάνει ἤτοι μίασμα αἰσχρόν, καὶ ἐνέχεται μὲν καὶ τῷ περὶ μοιχείας ἐγκλήματι, ἐκπίπτει δὲ καὶ τῆς χρήσεως τῶν ἕδνων καὶ ὑπόκειται πάσαις ταῖς ποιναῖς, αἷς καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ πενθίμου χρόνου γαμηθεῖσα ὑπόκειται, καὶ ἐὰν γυνὴ μετὰ[34] *παραδρομὴν δύο χρόνων συναινέσῃ αὖθις τῇ ἐκποιήσει τοῦ ἀνδρῴου πράγματος, οὐ δύναται ἐκδικεῖν αὐτό, ἀλλ' ἱκανοῦται τὸ ὑπόβολον ἐκ τῆς ἄλλης οὐσίας, εἰ μὴ ἑτέρα οὐσία οὐ προσεl.*[35] *τῷ ἀνδρὶ (τηνικαῦτα γὰρ οὐ βλάπτεται), καὶ ὅτι τὰ προνόμια τοῦ θείου οἴκου δεύτερα εἰσὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν*[36]*, καὶ ὅτι οὐκ ὀφείλει τὶς γίνεσθαι κηδεμὼν τοῦ νέου, ὃν ἔχει ὑπεύθυνον, εἰ μὴ ἄρα μήτηρ ἐστίν, καὶ ὅτι καὶ τὸ ληγάτον πολλακ πρεσΓ3 εἰ λέγεται*[37]*, καὶ ὅτι οὐχ υἱοθετεῖ πατὴρ τοὺς νόθους παῖδας καὶ φυσικούς, καὶ ὅτι ἡ προὶξ τῶν ἐχόντων προνόμια δανειστῶν προτιμᾶται, καὶ ὅτι ἐξ ὑναῖκες*[38] *αἱ μὴ μεταλαμβάνουσαι τοῦ θείου σώματος οὐδὲν τῶν δοσ*[39] *ταῖς γυναιξὶ ἐπὶ ταῖς ἁγιωτάταις. ἀλλ' ἀρκεῖ καὶ ταῦτα*[40] *μέτρῳ ἐπιστολῆς*[41].

restitutionis onere gravatas in dotem vel ante nuptias donationem dare possit, atque eam, quae undecimo mense post viri mortem pepererit, stuprum hoc est turpe flagitium committere, neque solum adulterii crimine teneri, verum etiam usufructu ante nuptias donationis excidere, omnibusque poenis, quibus ea, quae intra luctus tempus nuptias contrahit, subiecta est, obnoxiam fore. Ac si mulier post duos annos in alienationem eius rei, quae ad virum pertinet, rursus consenserit, hanc vindicare non potest, verum hypobolo ex reliqua eius substantia contenta esse debet, nisi aliam substantiam vir non habeat (nam in hoc casu damnum non patitur). Ac privilegia divinae domus ecclesiasticis privilegiis minora sunt. Ac nemo minoris, quem sibi obligatum habet, nisi forte mater sit, tutor curatorve fieri potest. Ac legatum olim etiam donatio dicebatur (?). Et pater liberos nothos naturalesque non adoptat. Dosque creditoribus, qui privilegia habent, praefertur. Ac mulieres, quae sanctae catholicae fidei participes non sunt, nullo ex his, quae mulieribus data sunt, privilegiis fruuntur. Verum haec ad epistolae modum sufficiunt.

NOVELLARUM CONSTITUTIONUM IUSTINIANI

INDEX REGINAE.

Πίναξ σὺν θεῷ τῶν νεαρῶν.

α'. *περὶ κληρονόμων καὶ περὶ φαλκιδίου.*
βι. μα'. τῶν βασιλικῶν τι. δ'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.

β'. *περὶ ἐπιλογῆς δευτερογαμουσῶν καὶ περὶ διαδόχων αὐτῶν καὶ περὶ χρήσεως ἕδνων καὶ περὶ ἄλλων κεφαλαίων.*
βι. κη'. τῶν βασιλ. τι. ιγ'. κεφ. β'.[42]

γ'. *περὶ κληρικῶν Κωνσταντινουπόλεως.*
βι. γ'. τῶν βασιλ. τι. β'.

δ'. *περὶ ἐγγυητῶν καὶ ἀντιφωνητῶν καὶ μανδατώρων.*
βι. κς'. τῶν βασιλικῶν τι. β'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.

ε'. *περὶ μοναχῶν.*
βι. δ'. τῶν βασιλ. τι. α'. κεφ. α'. διαιρ. α'.

ς'. *περὶ ἐπισκόπων καὶ χειροτονιῶν.*
....[43] *τῶν βασιλ. τι. α'. κεφ. η'. διαιρε.* ....[44]

Incipit cum Deo index Novellarum.

Nov. 1. De heredibus et de lege Falcidia.
Basilicorum lib. XLI. tit. 4. cap. 1. tota Novella habetur.

Nov. 2. De electione mulierum, quae secundas nuptias contrahunt, ac de successoribus earum deque usufructu ante nuptias donationum ac de aliis capitulis.
Basilicorum lib. XXVIII. tit. 13. cap. 2.

Nov. 3. De clericis Constantinopolitanis.
Basilicorum lib. III. tit. 2.

Nov. 4. De fideiussoribus et his, qui pro aliis constituerunt, et mandatoribus.
Basilicorum lib. XXVI. tit. 2. cap. 1. tota Novella habetur.

Nov. 5. De monachis.
Basilicorum lib. IV. tit. 1. cap. 1. dist. 1.

Nov. 6. De episcopis et ordinationibus.
Basilicorum lib. III. (?) tit. 1. cap. 8. dist. ....

---

34) Pro *μετὰ* Cod. *γε* habet. 35) *προσῇ* Tann. 36) Pro *ἐκκλησιαστικῶν* Cod. *ἐκκλησιαζδ*. 37) Tann. *πολλάκις πρεσβεῖον λέγεται* corrigit, Zach. *πάλαι καὶ πρεσβεῖον ἐλέγετο*. 38) Leg. *αἱ γυναῖκες*. Sic et Zach. 39) Zach. *τῶν δοθέντων* habet. 40) *ταῦ* Codex. 41) *ἐπιστολ* Codex. 42) In nostris Basil. est caput 1., ed. Fabrot. tom. IV. p. 451. 43) Leg. videtur *βι. γ'*. Vide Bieneri historiam Nov. p. 489. 44) Numerus distinctionis in Codice deest.

ζ'. περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ ἐμφυτεύσεων. βι. κ'. τῶν βασιλ. τι. β'. κεφ. α'. διαιρ. δ'.	Nov. 7. De ecclesiasticis rebus et emphyteusibus. Basilicorum lib. XX. tit. 2. cap. 1. dist. 4.
η'. περὶ ἀρχόντων. βι. ς'. τῶν βασιλ. τι. γ'. κεφ. α'.	Nov. 8. De praesidibus. Basilicorum lib. VI. tit. 3. cap. 1.
θ'. περὶ τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης. βι. ς'. τῶν βασιλ. τι. γ'. κεφ. κγ'.[45]).	Nov. 9. De ecclesia Romana. Basilicorum lib. VI. tit. 3. cap. 23.(?)
ι'. περὶ ῥαιφερενδαρίων[46]).	Nov. 10. De referendariis.
ια'. περὶ πρίμας Ἰουστιναπ...[47]).	Nov. 11. De prima Iustiniana.
ιβ'. περὶ ἀθεμιτογαμιῶν. βι. κη'. τῶν βασιλ. τι. ς'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά, πλὴν τῆς ὑστέρας διαιρέσεως.	Nov. 12. De illicitis nuptiis. Basilicorum lib. XXVIII. tit. 6. cap. 1. tota Novella habetur, ultima distinctione excepta.
ιγ'. περὶ πραιτώρων. βι. .. τῶν βασιλ. τι. ..[48]) κεφ. β'.	Nov. 13. De praetoribus. Basilicorum lib. VI.(?) tit. 5.(?) cap. 2.
ιδ'. περὶ πορνοβοσκῶν. βι. ζ'.[49]) τῶν βασιλ. τι. λη'. κεφ. γ'. | [50])	Nov. 14. De lenonibus. Basilicorum lib. LX.(?) tit. 38. cap. 3.
ιε'. περὶ ἐδίκτων[50b]). βι. ς'. τῶν βασιλ. τι. ιη'. κεφ. δ'.	Nov. 15. De defensoribus civitatum. Basilicorum lib. VI. tit. 18. cap. 4.
ις'. περὶ κληρικῶν. βι. γ'. τῶν βασιλικῶν τι. γ'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 16. De clericis. Basilicorum lib. III. tit. 3. cap. 1. tota Novella habetur.
ιζ'. περὶ μανδάτων βασιλικῶν καὶ ἀρχόντων. βι. ς'. τῶν βασιλ. τι. γ'. κεφ. ιη'.	Nov. 17. De mandatis principum et magistratibus. Basilicorum lib. VI. tit. 3. cap. 18.
ιη'. περὶ κληρονομιαίου μέρους, καὶ περὶ συνεισφορᾶς προικός, καὶ περὶ διανεμήσεων, καὶ περὶ τῶν τὰ ἴδια συμβόλαια ἀρνουμένων ἢ τὴν τῶν ἀργυρίων ἀπαρίθμησιν, καὶ περὶ τῶν ἀλλότρια διακρατεῖν αἱρουμένων, καὶ περὶ τῶν ἐκ δούλης τεχθέντων. βι. μα'. τῶν βασιλ. τι. δ'. κεφ. ιζ'. — βι. μα'. τῶν βασιλ. κεφ. λζ'. διαιρ. η'. — βι. ιε'.[51]) τῶν βασιλ. τι. κ'. κεφ. β'. διαιρεσ. ις'. — βι. κγ'. τῶν βασιλ. τι. α'. κεφ. ξ'. διαιρ. ι'. ια'. ιβ'. ιγ'.	Nov. 18. De (legitima) portione hereditatis, et de dotis collatione, et de divisionibus, ac de his, qui chirographa sua vel pecuniae adnumerationem inficiantur, ac de his, qui alienas res detinere deprehenduntur, deque his, qui ex ancilla nati sunt. Basilicorum lib. XLI. tit. 4. cap. 17. — Basilicorum lib. XLI. ... cap. 37. dist. 8. — Basilicorum lib. XXXV.(?) tit. 20. cap. 2. dist. 16. — Basilicorum lib. XXIII. tit. 1. cap. 60. dist. 10. 11. 12. 13.
ιθ'. περὶ προικῴων καὶ περὶ τῶν προικῴων[52]) τεχθέντων παίδων[53]).	Nov. 19. De instrumentis dotalibus atque de his, qui ante(?) instrumentorum dotalium confectionem nati sunt, liberis.
κ'. περὶ τῶν ταῖς ἐκκλήτοις ὑπουργούντων. βι. θ'. τῶν βασιλικῶν τι. β'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 20. De his, qui in appellationibus ministeria obeunt. Basilicorum lib. IX. tit. 2. cap. 1. tota Novella habetur.
κα'. περὶ Ἀρμενίων. βι. με'. τῶν βασιλικῶν τι. ς'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 21. De Armeniis. Basilicorum lib. XLV. tit. 6. cap. 1. tota Novella habetur.
κβ'. περὶ λύσεως γάμων καὶ δευτερογαμιῶν. βι. κη'. τῶν βασιλ. τι. δ'. κεφ. μη'. διαιρ. ζ'. ι'. ια'. ιβ'. ιη'. — βι. κη'. τι. δ'. κεφ. νδ'. διαιρ. β'. — βι. κη'. τι. ε'. κεφ. μα'. διαιρ. μς'. — βι. κη'. τι. ιβ'. κα'.[54]) — βι. κθ'. τι. ζ'. κεφ. ιζ'.	Nov. 22. De nuptiarum dissolutione ac de secundis nuptiis. Basilicorum lib. XXVIII. tit. 4. cap. 48. dist. 7. 10. 11. 12. 18. — Basilicorum lib. XXVIII. tit. 4. cap. 54. dist. 2. — Basilicorum lib. XXVIII. tit. 5. cap. 41. dist. 46. — Basilicorum lib. XXVIII. tit. 12. cap. 1. (?) — Basilicorum lib. XXIX. tit. 7. cap. 17.
κγ'. περὶ ἐκκλήτων. βι. θ'. τῶν βασιλικῶν τι. β'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 23. De appellationibus. Basilicorum lib. IX. tit. 2. tota Novella habetur.
κδ'. περὶ πραίτωρος Πισιδίας. βι. ς'. τῶν βασιλ. τι. η'. κεφ. α'.	Nov. 24. De praetore Pisidiae. Basilicorum lib. VI. tit. 8. cap. 1.

45) Hanc Novellam in Basilicis positam non esse testantur tam Haloander, quam scholiastes Vaticanus Alemanni scholiumque Scrimgeri. Itaque Basilicorum locus, qui hoc loco laudatur ad praecedentem Novellam pertinere videtur. Certe in Basil. VI. 3. 16—21. ed. Heimbach. tom. I. p. 157. 158. ex Nov. 8. cap. 9—14. hausta sunt. 46) Haec Novella in Basilicis deest. Vide Bieneri hist. Nov. p. 440. 47) Haec lacuna in Codice notata est. Leg. videtur πρίμας Ἰουστινιανῆς. In Basilicis haec Novella deest. Vide Bieneri historiam Nov. p. 440. 48) Hae lacunae in Codice notatae sunt. Legendum βι. ς'. τῶν βασιλ. τι. ε'. Vide Basil. ed. Heimbach. tom. I. p. 173. 49) In Basil. habetur tom. VII. p. 680. Legendum ergo βι. ξ'. 50) Incipit fol. 237. A. 50b) Leg. ἐκδίκων. 51) Leg. videtur λε'. pro ιε'. Certe Nov. 18. cap. 7. positum est in Basilicorum libro XXXV. tit. 20. tom. IV. p. 814. 52) Leg. προ προικῴων. 53) Pro παίδων Cod. π habet. 54) Leg. videtur κεφ. α'.

κε'. περὶ πραίτωρος Λυκαονίας. βι. ς'. τῶν βασιλ. τι. θ'. κεφ. α'.	Nov. 25. De praetore Lycaoniae. Basilicorum lib. VI. tit. 9. cap. 1.
κς'. περὶ τοῦ πραίτωρος Θρᾴκης. βι. ς'. τῶν βασιλ. τι. ι'. κεφ. α'.	Nov. 26. De praetore Thraciae. Basilicorum lib. VI. tit. 10. cap. 1.
κζ'. περὶ κόμητος Ἰσαυρίας. βι. ς'. τῶν βασιλ. τι. ια'. κεφ. α'.	Nov. 27. De comite Isauriae. Basilicorum lib. VI. tit. 11. cap. 1.
κη'. περὶ μοδεράτωρος Ἑλενοπόντου. βι. ς'. τῶν βασιλ. τι. ιβ'. κεφ. α'.	Nov. 28. De moderatore Helenoponti. Basilicorum lib. VI. tit. 12. cap. 1.
κθ'. περὶ πραίτωρος Παφλαγονίας. βι. ς'. τῶν βασιλ. τι. ιγ.' κεφ. α'.	Nov. 29. De praetore Paphlagoniae. Basilicorum lib. VI. tit. 13. cap. 1.
λ'. περὶ ἀνθυπάτου Καππαδοκίας. βι. ς'. τῶν βασιλ. τι. ις'. κεφ. α'.	Nov. 30. De proconsule Cappadociae. Basilicorum lib. VI. tit. 16. cap. 1.
λα'. περὶ ἀρχόντων Ἀρμενίας. βι. ς'. τῶν βασιλ. τι. ιδ'. κεφ. α'.	Nov. 31. De praesidibus Armeniae. Basilicorum lib. VI. tit. 14. cap. 1.
λβ'. περὶ τῶν δανειζόντων γεωργοῖς. βι. κη'. τῶν βασιλικῶν τι. γ'. κεφ. ο'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 32. De his, qui agricolis pecuniam credunt. Basilicorum lib. XXVIII. tit. 3. cap. 70. tota Novella habetur.
λγ'. περὶ τῶν δανειζόντων ὀ^μ [55]) γεωργοῖς.	Nov. 33. De his, qui agricolis pecuniam credunt.
λδ'. περὶ δανειζόντων γεωργοῖς.	Nov. 34. De his, qui agricolis pecuniam credunt.
λε'. περὶ βοηθῶν τοῦ κουαίστορος. βι. ς'. τῶν βασιλ. τι. ς'. κεφ. ς'.	Nov. 35. De adiutoribus quaestoris. Basilicorum lib. VI. tit. 6. cap. 6.
λς'. περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ διαδόχων. βι. με'. τῶν βασιλικῶν τι. ς'. κεφ. β'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 36. De successoribus in Africa. Basilicorum lib. XLV. tit. 6. cap. 2. tota Novella habetur.
λζ'. περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν. βι. α'. τῶν βασιλ. τι. .. [56]) κεφ. με'. διαιρ. β'. γ'. δ'. ε'.	Nov. 37. De ecclesiis, quae in Africa sunt. Basilicorum lib. I. tit. 1. (?) cap. 45. dist. 2. 3. 4. 5.
λη'. περὶ βουλευτῶν.	Nov. 38. De decurionibus.
λθ'. περὶ ἀποκαταστάσεως καὶ περὶ τῆς τεκούσης ἐν τῷ ια'. μηνί. βι. κη'. τῶν βασιλ. τι. ιε'. κεφ. α'.	Nov. 39. De restitutione fideicommissaria et de ea, quae undecimo mense peperit. Basilicorum lib. XXVIII. tit. 15. cap. 1.
μ'. περὶ τοῦ τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν [57]) ἐκποιεῖν οἰκήματα.	Nov. 40. Ut ecclesiae sanctae resurrectionis liceat domos alienare.
μα'. περὶ τῆς ἐπαρχότητος τῶν ε'. ἀρχῶν. βι. θ'. τῶν βασιλ. τι. β'. κεφ. γ'.	Nov. 41. De praefectura insularum. Basilicorum lib. IX. tit. 2. cap. 3.
μβ'. περὶ ἐπισκόπων ἀναθεματισθέντων. βι. α'. τῶν βασιλ. τι. α'. κεφ. ν'. [58])	Nov. 42. De episcopis anathematizatis. Basilicorum lib. I. tit. 1. cap. 50.
μγ'. περὶ ἐργαστηρίων τῆς ἐκκλησίας [58a]) Κωνσταντινουπόλεως [59]). βι. ν'. [60]) τῶν βασιλ. τι. δ'. κεφ. α'.	Nov. 43. De ergasteriis ecclesiae Constantinopolitanae. Basilicorum lib. LIX. (?) tit. 4. cap. 1.
μδ'. περὶ συμβολαίων καὶ περὶ τοῦ ἐᾶσαι τὰ πρωτόκολλα ἐν τοῖς συμβολαίοις. βι. κβ'. τι. β'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 44. De instrumentis et de hoc, ut protocolla in instrumentis relinquantur. Basilicorum lib. XXII. tit. 2. cap. 1. tota Novella habetur.
με'. περὶ αἱρετικῶν βουλευτῶν, οἵτινες κατ' ὀρθοδόξων δύνανται μαρτυρεῖν.	Nov. 45. De haereticis decurionibus, qui adversus orthodoxos testes esse possunt.
μς'. περὶ ἐκποιήσεως ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. οὐδὲ αὕτη ἡ νεαρὰ κεῖται.	Nov. 46. De alienatione rerum ecclesiasticarum. Neque haec Novella (in Basilicis) posita est.
μζ'. περὶ τοῦ προτάττεσθαι τὸ τοῦ βμ'' [61]) ὄνομα ἐν συμβολαίοις, τῶν χρόνων [62]) προγραφομένων διὰ ῥωμαίων. βι. κβ'. τῶν βασιλ. τι. β'. κεφ. β'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 47. Ut imperatoris nomen in instrumentis praeponatur, temporibus eorum per litteras Romanas adnotandis. Basilicorum lib. XXII. tit. 2. cap. 2. tota Novella habetur.
μη'. περὶ τοῦ ἐν τελευ [63]) ὀμνύοντος χάρτης ἰδίας ὑποςῶ. [64]) βι. μα'. τῶν βασιλ. τι. ς'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 48. De eo, qui moriens de substantiae suae quantitate iurat. Basilicorum lib. XLI. tit. 6. cap. 1. tota Novella habetur.

---

55) Leg. νομίσματα. 56) Haec lacuna in Codice notata est. Leg. videtur τι. α'. Certe in Basil. lib. I. tit. 1. cap. 49. ed. Heimbach. tom. I. p. 29. habetur. 57) Codex ἀνας√. 58) Hanc Novellam in Basilicis non reperiri Bienerus in historia Nov. p. 448. observavit. Apparet tamen huius legis vestigium in lib. I. tit. 1. cap. 54. tom. I. ed. Heimbach. p. 29. 58a) Cod. ἐκκλη√. 59) Cod. Κωνςᾶνπ'. 60) Leg. videtur βι. νθ'. Certe vestigium eius rei est in Basil. lib. LIX. tit. 4. ed. Fabr. Tom. VI. p. 804. 61) Leg. βασιλέως. 62) Pro χρόνων Codex χ^ρ'. habet. 63) Leg. τελευτῇ. 64) Leg. περὶ τῆς ἰδίας ὑποστάσεως.

μθ'. περὶ ἐκκλῆ 65) καὶ περὶ ἰδιοχείρων καὶ περὶ ὅρκου ὑποθ 66) ὥστε καὶ συνάπτεσθαι αὐτὸν τῷ τῆς καλουμνίας, ἵνα ἅπαξ μόνον ὑπὲρ πάσης ἀποδείξεως ὀμνύοιτο.
βι. θ'. τῶν βασιλ. 67) κεφ. δ'. — βι. κβ'. τι. γ'. κεφ. α'. — βι. ζ'. τῶν βασιλ. τι. ιδ'. κεφ. ιζ'. διαιρ. ἐσχάτη.

Nov. 49. De appellationibus ac de chirographis ac de iureiurando caussae cum iureiurando calumniae coniungendo, ut semel tantum de tota probatione iuretur.
Basilicorum lib. IX. (tit. 2.) cap. 4. — Basilicorum lib. XXII. tit. 3. cap. 1. — Basilicorum lib. VII. tit. 14. cap. 17. dist. ultima.

ν'. περὶ ἐκκλήτων τῶν ἐπαρχιῶν.
οὐδὲ αὕτη κεῖται.

Nov. 50. De appellationibus provinciarum.
Neque haec in Basilicis posita est.

να'. περὶ τῶν ἐπὶ σκηνῆς γυναικῶν.
βι. ξ'. τῶν βασιλ. τι. λη'. κεφ. α'.

Nov. 51. De mulieribus, quae in scenam prodeunt.
Basilicorum lib. LX. tit. 38. cap. 1.

νβ'. περὶ τοῦ μή τινα ὑπερ ἄλλου ἐνεχυριάζεσθαι καὶ περὶ τοῦ τὰς εἰς βασιλέ εἰς βασισι 68) γινομένας δωρεὰς μὴ δεῖσθαι πράξεως ὑπομνημάτων.
βι. μζ'. τῶν βασιλ. τι. α'. κεφ. ρε'. διαιρ. β'.

Nov. 52. Ut nemo pro alio pignoretur, et ut donationes, quae in principem Augustamque conferuntur, actorum confectione non indigeant.
Basilicorum lib. XLVII. tit. 1. cap. 105. dist. 2.

νγ'. περὶ παραστασίμων καὶ περὶ τοῦ προσάγεσθαι τοὺς αἰτι.. ... N τ κ'. ἡμέραν 69) καὶ περὶ τῶν ἐξωμνυμ 70) καὶ περὶ τῶν ἐκ τοῦ κάσου ὑποθηκῶν καὶ περὶ ἀπροίκων γάμων.
βι. ζ'. τῶν βασιλ. τι. ιβ'. κεφ. ζ'. διαιρ. α'. β'. γ'. δ'. ε'.

Nov. 53. De his, qui exhibentur, et ut ii, qui rei facti sunt, post vigesimum diem adducantur deque his, qui iuratoriam cautionem praestant, ac de hypothecis ex casu militiarum deque matrimoniis indotatis.
Basilicorum lib. VII. tit. 12. cap. 7. dist. 1. 2. 3. 4. 5.

νδ'. περὶ τῶν ἐξ ἐλευθέρων 71) τεχθέντων γεωργῶν καὶ περὶ τοῦ τὰ εὐκτήρια ἀνταλλάσσειν ἀλλήλοις ἀκίνητα. | 72).

Nov. 54. De colonis, qui ex liberis personis nati sunt, et, ut oratoriae domus res immobiles inter sese permutent.

νε'. περὶ τοῦ μόνῳ βασιλεῖ ἀνταλλάσσειν τοὺς εὐαγεῖς τόπους, καὶ περὶ τοῦ διηνεκῶς ἐμφυτεύειν ἀλλήλοις τὰ εὐκτήρια.

Nov. 55. Ut venerabiles loci cum solo principe permutationem faciant, et ut oratoriae domus perpetuas emphyteuses invicem inter sese faciant.

νς'. ὥστε ἐπὶ μόνης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως δίδοσθαι ἐμφανιστικά 73).
αὗται αἱ νεαραὶ κεῖνται 74) ἐν τοῖς ἀνακεκαθαρμένοις βιβλίοις 75).

Nov. 56. Ut in sola ecclesia Constantinopolitana insinuativa dentur.
Hae Novellae in libris repurgatis positae non(?) sunt.

νζ'. περὶ τῶν ἀντεισαγομένων κληρικῶν καὶ περὶ τοὺς κτίζοντας εὐκτήριον δοκιμ 76) τοῦ πατριαρχοῦ χειροτονεῖν.
βι γ'. τῶν βασιλικῶν τι. δ'. κεφ. α'. διαιρ. α'. β'.

Nov. 57. De clericis, qui in aliorum locum substituuntur, et ut ii, qui oratoriam domum aedificant, ex auctoritate patriarchae clericos ordinent.
Basilicorum lib. III. tit. 4. cap. 1. dist. 1. et 2.

νη'. ὥστε μὴ γίνεσθαι οἴκοι λειτουργίαν.

Nov. 58. Ut domi liturgia ne fiat.

νθ'. περὶ δαπάνης τῶν ἐκκομιδῶν τελευτώντων.
βι. νθ'. τῶν βασιλικῶν τι. δ'. κεφ. β'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 59. De sumtibus, qui in defunctorum elationes erogantur.
Basilicorum lib. LIX. tit. 4. cap. 2. tota Novella habetur.

ξ'. περὶ τοῦ μὴ ἐνυβρίζεσθαι τὰ τῶν χρεωστῶν λείψανα παρὰ τῶν δανειστῶν καὶ περὶ τοῦ τοὺς παρέδρους μὴ δέχεσθαι διάγνωσιν.
βι. κγ'. τῶν βασιλ. τι. β'. κεφ. α'.

Nov. 60. Ut defunctorum reliquiae a creditoribus iniuria non afficiantur, et ut assessores cognitionem non suscipiant.
Basilicorum lib. XXIII. tit. 2. cap. 1.

ξα'. ὥστε τὰ ἀκίνητα τῶν ἔδνων τῆς προικὸς μήτε συναινούσης τῆς γυναικὸς ἐκποιεῖσθαι μήτε ὑποτίθεσθαι.
βι. κθ'. τῶν βασιλικῶν τι. ζ'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 61. Ut res immobiles, quae in ante nuptias donatione (et) in dote sunt, nec muliere consentiente alienentur, nec hypothecae obligentur.
Basilicorum lib. XXIX. tit. 7. cap. 1. tota Novella habetur.

ξβ'. περὶ συγκλητικῶν ἀθροιζομένων.

Nov. 62. De Senatoribus convocandis.

---

65) Leg. ἐκκλήτων. 66) Leg. fortasse ὅρκου ὑποθέσεως. 67) Tituli designatio in Codice praetermissa est. Leg. τι. β'. Vide Bien. hist. Nov. p. 450. 68) Leg. videtur εἰς βασιλέα καὶ εἰς βασίλισσαν. 69) Legendum arbitror τοῦ προσάγεσθαι τοὺς αἰτιασθέντας μετὰ τὴν κ'. ἡμέραν. 70) Leg. fortasse ἐξομνυμένων. 71) Cod. ἐξ ελευ. 72) Incipit fol. 237. B. 73) Cod. ἐμφανηστικά. 74) Nonne οὐ κεῖνται? 75) Pro ἀνακεκαθαρμένοις βιβλίοις Codex habet ἀνακεκαθαρμ̂ βι. βι. 76) Leg. δοκιμασίᾳ.

ξγ'. περὶ ἀπόψεως θαλάσσης.
βι. νη'. τῶν βασιλ. τι. ια'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 63. De prospectu maris.
Basilicorum lib. LVIII. tit. 11. tota Novella habetur.

ξδ'. περὶ κηπουρῶν.
βι. νε'. τῶν βασιλικῶν τι. ιδ'. κεφ. β'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 64. De hortulanis.
Basilicorum lib. LV. tit. 14. cap. 2. tota Novella habetur.

ξε'. περὶ τῶν καταλελειμμένων ἐκκλησίᾳ[77]) Μυσίας.

Nov. 65. De his, quae ecclesiae Mysiae relicta sunt.

ξς'. περὶ διαδοχῶν.
βι. β'. τι. ς'. κεφ. κγ'.

Nov. 66. De successionibus.
Basilicorum lib. II. tit. 6. cap. 23.

ξζ'. περὶ τῶν κτιζόντων εὐκτήρια καὶ περὶ τοῦ μζα.[78]) ἀπολιμπάνεσθαι τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐκκλησιῶν καὶ περὶ ἐκποιήσεως ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων πραγμάτων.

Nov. 67. De his, qui oratorias domos aedificant, et ut episcopi ab ecclesiis ne aberrent suis, deque praediorum ecclesiasticorum alienatione.

ξη'. περὶ τοῦ πάντας ὑπακούειν τοῖς ἄρχουσι.
βι. ς'. τῶν βασιλικῶν τι. κα'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 68. Ut omnes praesidibus obediant.
Basilicorum lib. VI. tit. 21. cap. 1. tota Novella habetur.

ξθ'. περὶ τῆς διατάξεως τῶν διαδόχων.
οὐδὲ αὕτη κεῖται.

Nov. 69. De ordinatione successionum (in lucra nuptialia).
Neque haec Novella in Basilicis posita est.

ο'. περὶ ἐλευθέρων βουλευτῶν.

Nov. 70. De curialium liberationibus.

οα'. περὶ ἀξιωματικῶν δικαζομένων.
βι. ζ'. τῶν βασιλικῶν τι. η'. κεφ. λ'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 71. De litibus eorum, qui in dignitatibus sunt.
Basilicorum lib. VII. tit. 8. cap. 30. tota Novella habetur.

οβ'. περὶ ἐπιτρόπων.
βι. λζ'. τῶν βασιλ. τι. ια'. κεφ. α'.

Nov. 72. De tutoribus.
Basilicorum lib. XXXVII. tit. 11. cap. 1.

ογ'. περὶ συμβολαίων.
βι. κβ'. τῶν βασιλ. τι. δ'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 73. De instrumentis.
Basilicorum lib. XXII. tit. 4. cap. 1. tota Novella habetur.

οδ'. περὶ γνησιότητος παίδων καὶ περὶ γάμου.

Nov. 74. De legitimatione liberorum ac de nuptiis.

οε'. περὶ ἐκκλήτων Σικελίας.

Nov. 75. De appellationibus Siciliae.

ος'. περὶ μοναχῶν.

Nov. 76. De monachis.

οζ'. περὶ ὀμνυόντων.

Nov. 77. De his, qui iurant.

οη'. περὶ προικῴων καὶ ἐλευθεριῶν.
βι. μη'. τῶν βασιλ. τι. κς'. κεφ. α'. — βι. λβ'. τι. α'. κεφ. γ'. διαιρ....

Nov. 78. De dotalibus instrumentis et manumissionibus.
Basilicorum lib. XLVIII. tit. 26. cap. 1. — Basilicorum lib. XXXII. tit. 1. cap. 3. dist....

οθ'. περὶ μοναχῶν δοκιμαζομένων.

Nov. 79. De monachis probandis.

π'. περὶ τοῦ κοναίστορος.
βι. ς'. τῶν βασιλ. τι. ς'. κεφ. δ'.

Nov. 80. De quaestore.
Basilicorum lib. VI. tit. 6. cap. 4.

πα'. περὶ λύσεως καὶ ὑπεξουσιότητος[79]).
βι. λα'. τῶν βασιλ. τι. β'. κεφ. α'. διαιρ. α'. β'.

Nov. 81. De solutione patriae potestatis.
Basilicorum lib. XXXI. tit. 2. cap. 1. dist. 1. et 2.

πβ'. περὶ θείων δικαστῶν.
βι. ζ'. τι. α'. κεφ. δ'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 82. De sacris iudicibus.
Basilicorum lib. VII. tit. 1. cap. 4. tota Novella habetur.

πγ'. περὶ κληρικῶν δικαζομένων.
οὐ κεῖται.

Nov. 83. De clericis litigatoribus.
In Basilicis posita non est.

πδ'. περὶ ἀδελφῶν.
οὐδὲ αὕτη κεῖται.

Nov. 84. De fratribus.
Neque haec in Basilicis posita est.

πε'. περὶ ὅπλων.
βι. νζ'. τι. θ'. κεφ. α'.

Nov. 85. De armis.
Basilicorum lib. LVII. tit. 9. cap. 1.

πς'. περὶ τοῦ συνακροᾶσθαι ὑπόπτῳ ὄντι τῶν ἀρχόντων τὸν ἐπίσκοπον.
βι. ς'. τι. κβ'. κεφ. α'.

Nov. 86. Ut cum praesidibus, qui suspecti sunt, episcopus caussam simul cognoscat.
Basilicorum lib. VI. tit. 22. cap. 1.

πζ'. περὶ δωρεῶν εἰς βουλευτὰς γινομένων.
βι. μζ'. τι. γ'. κεφ. με'. διαιρ. α'. β'.

Nov. 87. De donationibus, quae in curiales conferuntur.
Basilicorum lib. XLVII. tit. 3. cap. 45. dist. 1. et 2.

πη'. περὶ παρακαταθήκης καὶ περὶ διαμαρτυρίας ἐνοίκων καὶ περὶ ἀναρτήσεως χορηγίας ἄρτων.
βι. ιγ'. τι. β'. κεφ. μη'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 88. De deposito ac de denuntiatione inquilinorum ac de suspendenda erogatione panum.
Basilicorum lib. XIII. tit. 2. cap. 48. tota Novella habetur.

---

77) Cod. ἐκκλ^η'. 78) Leg. μή. 79) Pro καὶ ὑπεξουσιότητος legendum τῆς ὑπεξουσιότητος.

πθ'. περὶ κ..σ.........[80]) βι. κη'. τι. δ'. κεφ. νς'.	Nov. 89. De .... Basilicorum lib. XXVIII. tit. 4. cap. 56.
ϟ'. περὶ μαρτύρων. βι. κα'. τι. α'. κεφ. μδ'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 90. De testibus. Basilicorum lib. XXI. tit. 1. cap. 44. tota Novella habetur.
ϟα'. περὶ δύο προικῶν χρεωστουμένων καὶ περὶ μὴ βουλομ" τὴν προῖκα δέξασθαι. βι. κη'. τι. ιγ'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 91. De duabus dotibus, quae debentur, ac de his, qui dotem suscipere nolunt. Basilicorum lib. XXVIII. tit. 13. cap. 1. tota Novella habetur.
ϟβ'. περὶ ἀμέτρων δωρεῶν γενομένων εἰς π^{δδ}.[81]) βι. μα'. τῶν βασιλ. τι. α'.[82]) κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 92. De immensis donationibus in liberos collatis. Basilicorum lib. XLI. tit. 1. cap. 1. tota Novella habetur.
ϟγ'. περὶ ἐφέσεων. βι. θ'. τῶν βασιλ. τι. ν.........[83])	Nov. 93. De appellationibus. Basilicorum lib. IX. tit. 2(?).......
ϟδ'. περὶ ἐπιτρόπων μητέρων. βι. λζ'. τι. ιβ'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 94. De matribus, quae liberorum tutelam suscipiunt. Basilicorum lib. XXXVII. tit. 12. cap. 1. tota Novella habetur.
ϟε'. περὶ ἀρχόντων, ὥστε ν'. ἡμέρας[84]) μετὰ τὰς ἀρχὰς διατρίβειν εἰ στρατιωτικὴν[85]) ἔχοι ἀρχήν. βι. ς'. τι. γ'. κεφ. ιβ'.	Nov. 95. De praesidibus, ut quinquaginta dies, postquam a magistratu sese abdicarunt, in provinciis degant, sive civilem sive militarem magistratum .gerunt. Basilicorum lib. VI. tit. 3. cap. 12.
ϟς'. περὶ ἐκβιβαστῶν καὶ περὶ .....[86]) βι. ζ'. τῶν βασιλ. τιτλ. δ'. κεφ. α'. διαιρ. β'. μέχρι ....[87])	Nov. 96. De exactoribus et de his, qui conveniuntur.(?) Basilicorum lib. VII. tit. 4. cap. 1. dist. 2. usque ad ....
ϟζ'. περὶ δικαίων προι^{κ}[88]), περὶ συνεισφορᾶς προικῶν ...... τελευτῆς τοῦ πατρὸς δαπανήσας ὁ ἀνὴρ ... περῶν ......[89]) βι. κθ'. τι. β'. κεφ. α'. διαιρ. α'. μέχρις ς'. — βι. μα'. τι. ζ. κεφ. λη'. διαιρ. ζ.	Nov. 97. De iure dotis, de collatione dotis, si tempore mortis vir substantiam dispersit suam (?). Basilicorum lib. XXIX. tit. 2. cap. 1. dist. 1. usque ad 6. — Basilicorum lib. XLI. tit. 7. cap. 38. dist. 7.
ϟη'. περὶ γαμικῶν κερδῶν. οὐ κεῖται ......[90]).	Nov. 98. De lucris nuptialibus. In Basilicis posita non est.
ϟθ'. περὶ ἀλληλεγγύων. βι. κς'. τι. β'. κεφ. β'. ... | [91])	Nov. 99. De duobus reis promittendi, qui invicem pro se fideiusserunt. Basilicorum lib. XXVI. tit. 2. cap. 2.
ρ'. περὶ ἀναρ^{γρ} προικός. βι. κθ'. τι. γ'. κεφ. α'.	Nov. 100. De non numerata dote. Basilicorum lib. XXIX. tit. 3. cap. 1
ρα'. περὶ βουλευτῶν.	Nov. 101. De curialibus.
ρβ'. περὶ τοῦ μοδεράτωρος Ἀραβίας. βι. ς'. τι. ιε'. κεφ. α'.	Nov. 102. De moderatore Arabiae. Basilicorum lib. VI. tit. 15. cap. 1.
ργ'. περὶ ἀνθυπάτου Παλαιστίνης. βι. ς'. τι. ιζ'. κεφ. α'.	Nov. 103. De proconsule Palaestinae. Basilicorum lib. VI. tit. 17. cap. 1.
ρδ'. περὶ τοῦ τῆς Σικελίας πραίτωρος.	Nov. 104. De praetore Siciliae.
ρε'. περὶ ὑπάτων.	Nov. 105. De consulibus.
ρς'. περὶ ναυτικῶν τόκων.	Nov. 106. De nautico foenore.
ρζ'. περὶ βουλήσεων τῶν εἰς τοὺς παῖδας γινομένων. βι. λε'. τι. κ'. κεφ. β'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 107. De testamentis inter liberos factis. Basilicorum lib. XXXV. tit. 20. cap. 2. tota Novella habetur.
ρη'. περὶ ἀποκαταστάσεων[92]). βι. ιε'. τι. ιδ'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 108. De fideicommissariis restitutionibus. Basilicorum lib. XV. tit. 14. tota Novella habetur.

80) Haec Novella vulgo inscribitur περὶ τῶν νόθων. Eandem autem Novellam intelligi, quae in corpore CLXVIII. Novellarum habetur, Basilicorum locus adlatus demonstrat. 81) Leg. παῖδας. 82) Haec Novella, ut et Bienerus in hist. Novellarum p. 458. observavit, habetur Basilicorum libro XLI. tit. 5. cap. 1. ed. Fabr. t. V. p. 490. Pro τι. α'. leg. τι. ε'. 83) Haec lacuna in Codice notata est. Pro ν'. legendum est β'. Habetur enim Basil. libro IX. tit. 2. ed. Heimbach. tom. I. p. 450. 84) Pro ν'. ἡμέρας Codex habet ν̄ ἡμ. 85) Leg. fortasse εἴτε στρατιωτικὴν εἴτε πολιτικήν. 86) Supple αἰτιασθέντων. Haec lacuna in Codice apparet. 87) Deest numerus διαιρέσεως sequentis. Haec lacuna in Codice notata est. 88) Leg. προικός. 89) Lacunae, quas notavimus, in Codice apparent. Arbitror ita esse supplendas: περὶ συνεισφορᾶς προικῶν, εἰ ἐν τῇ τελευτῇ τοῦ πατρὸς δαπανήσας ὁ ἀνὴρ ἔτυχεν τὴν περιουσίαν ἑαυτοῦ. Vide Nov. 97. cap. 6. 90) Haec lacuna in Codice apparet. 91) Haec lacuna in Codice apparet. Incipit fol. 238. A. 92) Codex ἀποκ^{τ}ς^{αι}

ρθ'. περὶ αἱρετικῶν.
βι. α'. τι. α'. κεφ. με'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 109. De haereticis.
Basilicorum lib. I. tit. 1. cap. 45. tota Novella habetur.

ρι'. περὶ ναυτικῶν τόκων.
οὐ κεῖται.

Nov. 110. De nautico foenore.
In Basilicis posita non est.

ρια'.[93]) περὶ τοῦ χρόνου τῶν ἁρμοζουσῶν ἀγωγῶν τοῖς εὐαγέσι τόποις.
βι. ε'. τῶν βασιλ. τι. β'. κεφ. κγ'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 111. De tempore actionum, quae locis venerabilibus competunt.
Basilicorum lib. V. tit. 2. cap. 23. tota Novella habetur.

ριβ'. περὶ λιτιγιόσων καὶ περὶ ἄκτορος καὶ ῥέου.
βι. κζ'. τι. α'. κεφ. ε'. διαιρ. α'. β'. γ'. — βι. ζ'. τι. δ'. κεφ. β'. διαιρ. ε'. ς'.

Nov. 112. De litigiosis et de actore et reo.
Basilicorum lib. XXVII. tit. 1. cap. 5. dist. 1. 2. 3. — Basilicorum lib. VII. tit. 4. cap. 2. dist. 5. et 6.

ριγ'. περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι τύπους ἐν μέσῳ δίκης.
βι. β'. τι. ς'. κεφ. κδ'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 113. Ut in media lite formae ne fiant.
Basilicorum lib. II. tit. 6. cap. 24. tota Novella habetur.

ριδ'. περὶ θείων κελεύσεων.
βι. β'. τῶν βασιλικῶν τι. ς'. κεφ. κη'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 114. De sacris iussionibus.
Basilicorum lib. II. tit. 6. cap. 28. tota Novella habetur.

ριε'. περὶ ἐκκλήτου καὶ περὶ δικαζομένων καὶ περὶ φα καὶ περὶ ἐξνερεδατίονος καὶ περὶ νοσούντων καὶ ἀντιφωνήσεως.
βι. θ'. τι. β'. κεφ. θ'. διαιρ. α'. — βι. ζ'. τι. δ'. κεφ. ς'. διαιρ. β'. γ'. — βι. μζ'.[94]) τι. ε'. — βι. λε'. τι. η'. κεφ. λη'. διαιρ. δ'. ε'. η'. θ'. ι'. ια'. — βι. κγ'. τι. β'. κεφ. β'. διαιρ. ιγ'. — βι. κς'. τι. β'. κεφ. γ'. διαιρ. ὑστέρα.

Nov. 115. De appellationibus et de litigatoribus et de .... et de exheredatione et de his, qui aegroti sunt, de constitutaque pecunia.
Basilicorum lib. IX. tit. 2. cap. 9. dist. 1. — Basilicorum lib. VII. tit. 4. cap. 6. dist. 2. et 3. — Basilicorum lib. XLI. (?) tit. 5. — Basilicorum lib. XXXV. tit. 8. cap. 38. dist. 4. 5. 8. 9. 10. 11. — Basilicorum lib. XXIII. tit. 2. cap. 2. dist. 13. — Basilicorum lib. XXVI. tit. 2. cap. 3. dist. ultima.

ρις'. περὶ στρατιωτῶν.
βι. νζ'. τι. η'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 116. De militibus.
Basilicorum lib. LVII. tit. 8. cap. 1. tota Novella habetur.

ριζ'. περὶ διαζυγίων καὶ περὶ ἄλλων κεφαλαίων· περὶ τοῦ μὴ .. πτc πὸ τοῦ διαζυγίου τοὺς παῖ[95]), καὶ περὶ[96]) τίνι ὀφείλ[97]) τρέφεσθαι· ἐξ ὧν αἰτιῶν οἱ γάμοι λύονται· περὶ τοῦ ἐξουσίαν εἶναι τοῖς ἀνιοῦσι τὸ ὑπὲρ τὸ νόμιμον μέρος, οἷς βούλονται, πέμπειν[98])· ὅτι οἱ ἐξ ἐλευθερ ἀπροι πρ ἡ γαμικη διαθ[99]) ὡς γνήσιοι κληρονομοῦσι τοῦ πατρός, κἂν ἀλλ ἐνάγεται μ τοῦτο μετὰ προικός[1]).
βι. κη'. τι. δ'. κεφ. νδ'. — βι. λα'. τι. ε'. κεφ. ιδ'. διαιρ. ι'. ια'. ιβ'. — βι. κη'. τι. ζ'. κεφ. α'. διαιρ. ιδ'. μέχρι τῆς κ'. — βι. κη'. τι. ιβ'. κεφ. γ'. — βι. μα'. τι. ε'. κε.....[1]) διαιρ. α'. — βι. με'. τι. ς'. κεφ. δ'. διαιρ. ς'.

Nov. 117. De repudiis ac de aliis capitulis; de hoc, ut repudio liberi damno ne adficiantur (?), et apud quem nutriri debeant; quibus ex causis nuptiae dissolvantur; de hoc, ut ascendentibus venia sit, id, quod legitimam portionem excedit, ad quos velint, transmittendi; ut hi, qui ex muliere libera indotata, quacum nuptialis consensus intercessit, nati sunt, liberi tamquam iusti filii patri heredes fiant, quamquam aliam deinde (?) cum dote superinducat.
Basilicorum lib. XXVIII. tit. 4. cap. 54. — Basilicorum lib. XXXI. tit. 5. cap. 14. dist. 10. 11. 12. — Basilicorum lib. XXVIII. tit. 7. cap. 1. dist. 14. usque ad ... — Basilicorum lib. XXVIII. tit. 12. cap. 3. — Basilicorum lib. XLI. tit. 5. cap. ... dist. 1. Basilicorum lib. XLV. tit. 6. cap. 4. dist. 6.

ριη'. περὶ ἰσότητος ἀδνατικῶν καὶ κογνατικῶν.
βι. λζ'. τι. δ'. κεφ. ζ'. διαιρ. θ'. — βι. με'. τι. γ'. κεφ. κ'.

Nov. 118. De aequalitate iurium, quae ex agnatione et ex cognatione descendunt.
Basilicorum lib. XXXVII. tit. 4. cap. 7. dist. 9. — Basilicorum lib. XLV. tit. 3. cap. 20.

....[3]) περὶ πρὸ γάμου δω[4]) καὶ περὶ ἄλλων κεφαλαίων· ... ὥστε[5]) τὴν διὰ τοὺς γάμους δωρεὰν ἰδικὸν συνάλλαγμα ... ὄν[6]), καὶ περὶ ἑτέρων κεφαλαίων· περὶ ἐκκλη[7])· περὶ τοῦ ἀγορ

...... De ante nuptias donatione ac de aliis capitulis; ut propter nuptias donatio specialis contractus sit, de aliisque capitulis; de appellationibus; de hoc, qui a ma-

93) Codex ια'. 94) Pro μζ'. legendum videtur μα'. Certe pars Nov. 115. habetur Basil. XLI. 5. 2. ed. Fabr. tom. V. p. 491. 95) Leg. περὶ τοῦ μὴ βλάπτεσθαι ὑπὸ τοῦ διαζυγίου τοὺς παῖδας. Vid. Nov. 117. cap. 7. 96) Leg. παρά. 97) ὀφείλουσιν legendum. 98) Fortasse παραπέμπειν. 99) Fortasse ὅτι οἱ ἐξ ἐλευθέρας ἀπροίκου παῖδες πρὸς τῇ γαμικῇ διαθέσει ὡς etc. Vide Nov. 117. cap. 8. 1) Leg. κἂν ἄλλην ἀγάγηται μετὰ τοῦτο μετὰ προικός. 2) Haec lacuna in Codice apparet. 3) Leg. ριθ'. 4) Leg. δωρεᾶς. 5) Leg. fortasse καὶ ὥστε. 6) Leg. εἶναι. 7) Leg. ἐκκλήτων.

τ' ἐ κακῇ πίστει νομέως[8]), ὅτι διὰ χρονίας νομῆς δεσπόζει· περὶ ἀποκαταστάσεως· περὶ συμβολαίων, αὐτοῦ μὶ μὴ[9]) προκομισθέντος, μνήμης δὲ αὐτοῦ ἐν ἑτέρῳ συμλοβαίῳ γινομένης· περὶ τοῦ δύνασθαι τοὺς νέους, καθ' ὃν καιρὸν διατίθενται, καὶ οἰκέτας ἐλευθεροῦν.

βι. ε'. τῶν βασιλ. τι β'. κεφ. ιδ'. διαιρ. θ'. μόνον καὶ βι. θ'. τι. β'. κεφ. ι'. διαιρ. δ'. ε'. — βι. κθ'. τῶν βασιλ. τ.... κεφ. ...[10]) μόνη. — βι. ι'. τι. ιδ'. κεφ. ια'. διαιρ. ζ'. — βι. ι'. τι. κα'. κεφ. ... ρε.[11]) ς'. — βι κβ'. τι. δ'. κεφ. β'. διαιρ. δ'. — βι. μη'. τι. κς'. κεφ. β'.

lae fidei possessore comparat, ut per longi temporis possessionem usucapiat; de restitutione; de instrumentis, cum ipsum quidem authenticum instrumentum non producitur, mentio eius autem in alio instrumento fit; ut minores, quo tempore testamentum condunt, et servos libertate donare possint.

Basilicorum lib. V. tit. 2. cap. 14. dist. 9. sola, atque lib. IX. tit. 2. cap. 10. dist. 4. et 5. — Basilicorum lib. XXIX. tit. 4. (?) cap. 1. (?) — Basilicorum lib. X. tit. 14. cap. 11. dist. 7. — Basilicorum lib. X. tit. 21. cap. ... dist. 6. — Basilicorum lib. XXII. tit. 4. cap. 2. dist. 4. — Basilicorum lib. XLVIII. tit. 26. cap. 2.

ρκ'. περὶ ἐκκλησιαστικῶν συναλλαγμάτων.
βι. ε'. τι. β'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 120. De ecclesiasticis contractibus.
Basilicorum lib. V. tit. 2. cap. 1. tota Novella habetur.

ρκα'. περὶ τόκων.
βι. κς'.[12]) τι. γ'. κεφ. ογ.'

Nov. 121. De usuris.
Basilicorum lib. XXIII. (?). tit 3. cap. 73.

ρκβ'. περὶ διατυπώσεως τεχνιτῶν.
βι. νε'. τι. ιδ'. κεφ. δ'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 122. De formula artificum.
Basilicorum lib. LV. tit 14. cap. 4. tota Novella habetur.

ρκγ'. περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν καὶ διοικήσεως προνομίων.
βι. γ'. τι. α'. κεφ. α'. διαιρ. θ'. μέχρι ξε'. —
βι. δ'. τι. α'. κεφ. β'. ἀπὸ ξς'. μέχρι ....[13])

Nov. 123. De episcopis et clericis et administratione privilegiorum.
Basilicorum lib. III. tit. 1. cap. 1. dist. 9. usque ad 65. — Basilicorum lib. IV. tit. 1. cap. 2. inde a dist. 66. usque ad ....

ρκδ'. περὶ δικαζομένων καὶ καταβολῶν εἰς τὸ διπλάσιον.
βι. ζ'. τι. δ'. κεφ. ζ'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 124. De litigatoribus ac de in duplum solutionibus.
Basilicorum lib. VII. tit. 4. cap. 7. tota Novella habetur.

ρκε'. περὶ δικαστῶν.
βι. ζ'. τι. α'. κεφ. ια'.

Nov. 125. De iudicibus.
Basilicorum lib. VII. tit. 1. cap. 11.

ρκς'. περὶ ἐκκλήτων.
βι. ε'.[14]) τι. β'. κεφ. ιβ'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. 126. De appellationibus.
Basilicorum lib. IX. (?) tit. 2. cap. 12. tota Novella habetur.

....[15]) περὶ διαθι......... φοπαίδων[16]) καὶ περὶ ἐμφανείας ἔδνων.

...... De successione filiorum fratris ac de insinuatione ante nuptias donationum.

..... περὶ τοῦ δ.......[17])

...... De publicorum tributorum exactione (?).

..κθ'.[18]) περὶ Σαμαρειτῶν.
οὐ κεῖται.

Nov. 129. (?) De Samaritis.
In Basilicis posita non est.

....[19]) περὶ παρόδου στρατιωτῶν.
βι. νζ'. τι. ε'.

Nov. .... De transitu militum.
Basilicorum lib. LVII. tit. 5.

ρλα'. περὶ ἐκκλησιαστικῶν .... ὀν[20]) καὶ πραγμάτων ἀποκαταστάσεως καὶ ὀρφανοτρό[21]).
βι. α'. τι. α'. κεφ. μθ'. διαιρ. κ'. κα'. κγ'. κδ'.

Nov. 131. De ecclesiasticis canonibus rerumque fideicommissaria restitutione et orphanotrophis (?).
Basilicorum lib. I. tit. 1. cap. 49. dist. 20. 21. 23. 24.

ρλβ'. περὶ αἱρετικῶν.
βι. ... ...α κεφ. κδ'. ἡ ὅλη νεαρά.[22])

Nov. 132. De haereticis.
Basilicorum lib. I. tit. 1. cap. 24. tota Novella habetur.

....[23]) πῶς δεῖ βιοῦν τοὺς μοναχούς.
βι. δ'. τι. α'. κεφ. γ'. ἡ ὅλη νεαρά.

Nov. .... Quemadmodum monachos vivere oporteat.
Basilicorum lib. IV. tit. 1. cap. 3. tota Novella habetur.

---

8) Leg. περὶ τοῦ ἀγοραστοῦ vel ἀγοράζοντος παρα τοῦ κακῇ πίστει νομέως. Vide Nov. 119. cap. 7. 9) Leg. αὐτοῦ μὲν μή. 10) Hae lacunae in Codice apparent. Leg. βι. κθ'. τῶν βασιλ. τι. δ'. κεφ. α'. Est enim Basil. liber XXIX. tit. 4. cap. 1. ed. Fabr. tom. I. p. 683. 11) Est ultima syllaba vocis διαιρε. Numerus κεφαλαίου non facile restitui potest. In nostris Basil. est X. 21. 3. ed. Heimb. tom. I. p. 528. 12) Leg. fortasse κγ'. Certe Nov. 121. summa habetur in Basil. XXIII. tit. 2. cap. 78. ed. Fabr. tom. III. p. 463. 13) Haec lacuna in Cod. apparet. 14) In Basilicis est lib. IX. tit 2. cap. 9. ed. Heimbach. tom. I. p. 451. 15) Leg. ρκζ'. Lacuna in Codice apparet. 16) Leg. διαδοχῆς ἀδελφοπαίδων. Lacuna in Codice apparet. 17) Hae lacunae, quae in Codice apparent, sic videntur esse supplendae: ρκη'. περὶ τῆς τῶν δημοσίων ἀνύσεως. 18) Leg. ρκθ'. 19) Leg. ρλ'. Lacuna in Codice apparet. 20) Leg. κανόνων. Lacuna in Codice apparet. 21) Leg. ὀρφανοτρόφων. Vide Nov. 131. cap. 15.: οἱ δὲ ὀρφανοτρόφοι ἐπιτρόπων καὶ κουρατώρων τάξιν ἐχέτωσαν. 22) In Basilicis habetur lib. I. tit. 1. cap. 53. ed. Heimbach. tom. I. p. 29. 23) Leg. ρλγ'. Lacuna in Codice apparet.

ρλδ'. περὶ ἀρχόντων καὶ μοιχειῶν καὶ περὶ τιμωριῶν. βι. θ'. τι. β'. κεφ. ι'. διαιρ. ιε'. καὶ βι. κγ'. τι. β'. κεφ. γ'. διαιρ. ιθ'. κ'. — βι. ς'. τι. ιθ'. κεφ. α'. ς.. β'.	Nov. 134. De praesidibus et adulteriis ac de poenis. Basilicorum lib. IX. tit. 2. cap. 10. dist. 15. et lib. XXIII. tit. 2. cap. 3. dist. 19. et 20. — Basilicorum lib. VI. tit. 19. cap. 1. ... 2.
....[24]) περὶ τοῦ μὴ ἀναγκάζεσθαι τινὰ ἐξίστασθαι.	Nov. .... Ut nemo bonis cedere cogatur.
ρλς'. περὶ τῶν ἀργυροπρατικῶν συναλλαγμάτων. βι. κγ'. τι. δ'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 136. De argentariorum contractibus. Basilicorum lib. XXIII. tit. 4. cap. 1. tota Novella habetur.
....[25]) περὶ ἐπισκόπων[26]) καὶ κληρικῶν.	Nov. 137. De episcopis et clericis.
ρλη'. περὶ τοῦ εἰς τὸ διπλοῦν ῥέοντας τόκους.	Nov. 138. De usuris, quae duplum excedunt.
..... συγχώρ[ως][27]) ἀθεμιτογαμιῶν. οὐ κεῖται.	Nov. 139. Indulgentia incestarum nuptiarum. In Basilicis posita non est.
ρμ'. ὅτι ἐκ συναινέσεως γάμους λύεσθαι. οὐδὲ αὕτη κεῖται.	Nov. 140. Ut nuptiae consensu solvantur. Neque haec in Basilicis posita est.
....[28]) περὶ στούπρου.	Nov. .... De stupro.
ρμβ'. περὶ εὐνουχιζόντων. βι. ξ'. τι. να'. κεφ. ξα'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 142. De his, qui eunuchos faciunt. Basilicorum lib. LX. tit. 51. cap. 61. tota Novella habetur.
ρμγ.' περὶ γυναικὸς ἁρπαγείσης. βι. ζ'.[29]) τι. νη'. κεφ. ε'.	Nov. 143. De mulieris raptu. Basilicorum lib. LX.(?) tit. 58. cap. 5.
....[30]) περὶ Σαμαρειτῶν. βι. α'. τι. α'. κεφ. να'.	Nov. .... De Samaritis. Basilicorum lib. I. tit. 1. cap. 51.
ρμε'. περὶ τοῦ δοῦκος βιοκαλυ[31]) Λυκαονίας καὶ Λυδίας. βι. λς'. τι. κ'. κεφ. ς'. | [32])	Nov. 145. De duce sive biocolyta Lycaoniae et Lydiae. Basilicorum lib. XXXVI. tit. 20. cap. 6.
ρμς'. ὅτι δεῖ τοὺς Ἑβραίους ἀναγινώσκοντας γραφὰς καὶ ἑβραϊστί. βι. α'. τι. α'. κεφ. νγ'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 146. Ut Hebraei sacras scripturas Hebraice legant. Basilicorum lib. I. tit. 1. cap. 53. tota Novella habetur.
ρμζ'. περὶ συγχωρήσεως λοιπάδων δημοσίων. οὐδὲ αὕτη ἡ νεαρὰ κεῖται.	Nov. 147. De indulgentia reliquorum ex publicis tributis. Neque haec Novella in Basilicis posita est.
ρμη'. περὶ λοιπάδων.	Nov. 148. De reliquis.
ρμθ'. περὶ τοῦ προῖκα γίνεσθαι τοὺς ἄρχον....[33]) ὀνομασίᾳ τῶν κτητόρων ἀσφαλιζομένων τὸ δημόσιον ἢ μὴ δυναμένους τοῦτο ποιῆσαι βασι[34]) διὰ τὴν τῶν δημοσίων εἴσπραξιν. βι. τῶν βασιλικῶν λς'. τι. γ'. κεφ. ... ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 149. Ut praesides (?) ex nominatione possessorum gratis fiant fiscoque cautionem exponant ..... vel, si hoc facere non possint, propter publicorum tributorum exactionem. Basilicorum lib. XXXVI. tit. 3. cap. ... tota Novella habetur.
ρν'. περὶ τῆς γαμηθείσης τῷ ἁρπάζοντι αὐτήν. βι. ξ. τι. νη'. κεφ. θ'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 150. De muliere, quae raptori suo nupsit. Basilicorum lib. LX. tit. 58. cap. 9. tota Novella habetur.
ρνα'. περὶ τοῦ μὴ παρίστασθαι βουλευτὴν ἢ ταξεώτην χωρὶς βασιλικῆς κελεύσεως ἐμφανιζομένην τοῖς ἐπάρχοις. βι. ζ'. τι. γ'. κεφ. κζ'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 151. Ne curialis aut cohortalis absque imperiali iussione, praefectis insinuata in iudicium vocetur. Basilicorum lib. VII. tit. 3. cap. 27. tota Novella habetur.
ρνβ'. ὅτι αἱ περὶ δημοσίων θεῖαι κελεύσεις χωρὶς κυρώσεως τῶν ἐπάρχων οὐκ ἔρρωνται. βι. νζ'. τῶν βασιλ. τι. ιθ'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 152. Ut sacrae iussiones, quae de causis publicis prodeunt, absque praefectorum approbatione ne valeant. Basilicorum lib. LVII. tit. 19. cap. 1. tota Novella habetur.
ρνγ'. περὶ χαμερπετῶν[35]). τι. λγ'. τῶν βασιλ. κεφ. δ'[36]).	Nov. 153. De infantibus humi expositis. (?) Basilicorum lib. XXXIII. tit. 2. (?) cap. 4.
ρνδ'. περὶ τῶν ἐν Ὀσροηνῇ.	Nov. 154. De his, qui in Osroëna sunt.
ρνε'. περὶ τοῦ ὑποκεῖσθαι τὰς μητέρας ἐπιτροπικοῖς λογισμοῖς. βι. λζ'. τι. ιβ.' κεφ. β'.	Nov. 155. Ut matres tutelaribus rationibus obnoxiae ne sint. Basilicorum lib. XXXVII. tit. 12. cap. 2.

24) Leg. ρλε'. Lacuna in Codice apparet. 25) Leg. ρλζ'. Lacuna in Codice apparet. 26) Codex ἐπισκοπῶν. 27) Leg. ρλθ'. συγχώρησις. Lacuna in Codice apparet. 28) Supple ρμα'. Lacuna in Codice apparet. 29) Leg. βι. ξ'. In Basilicis habetur lib. LX. tit. 58. cap. 2—6. ed. Fabr. tom. VII. p. 913. 30) Supple ρμδ'. Lacuna in Codice apparet. 31) Leg. ἤτοι βιοκωλυτοῦ. 32) Incipit fol. 238. B. 33) Haec lacuna in Codice apparet. Leg. ἄρχοντας. Paullo post corrigendum opinor ἀσφαλιζομένους. 34) Leg. videtur βασιλεῖ. In his, quae sequuntur, aliquid deesse manifestum est. 35) Leg. χαμευρέτων. 36) Legendum opinor βι. λγ'. τῶν βασιλ. τι. β'. κεφ. δ'. In nostris Basilicis certe lib. XXXIII. tit. 2. cap. 4. ed. Fabr. tom. IV. p. 764. habetur.

ρνς'. περὶ τῆς μεριζομένης γονῆς τοῖς γεωργοῖς. βι. μη'. τι. ο..... βι. νε'. τι. ιδ'. κεφ. ε'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 156. De prole colonis dividenda. Basilicorum lib. XLVIII. tit. ... — Basilicorum lib. LV. tit. 14. cap. 5. tota Novella habetur.
ρνζ'. περὶ γεωργῶν.. ἀλλ^τ.... ίοις χωρί[37] γημάντων ἐν Μεσοπο^τμ[38] καὶ ἐν Ὀσροηνῇ. βι. νε'. τι. ιδ'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 157. De colonis, qui in alienis praediis in Mesopotamia et Osroëna uxores duxerunt. Basilicorum lib. LV. tit. 14. cap. 1. tota Novella habetur.
ρνη'. περὶ τοῦ παραπέμπεσθαι τὸ τῆς διασκέψεως δίκαιον καὶ ἐπὶ ἀν͂.........[39] βι. λε'. τι. ιγ'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 158. Ut ius deliberationis etiam impuberes (?) transmittant. Basilicorum lib. XXXV. tit. 13. cap. 1. tota Novella habetur.
ρνθ'. περὶ ὑποκαταστάσεως γινομένης εἰς τὴν φαμιλίαν τοῦ τελευτήσαντος, ὥστε[39a] πόσου βαθμοῦ δεῖ κρατεῖν. βι. λς'. τι. α'. κεφ. ζ'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 159. De substitutione in familiam defuncti facta, usque ad quotum gradum hanc valere oporteat. Basilicorum lib. XXXVI. tit. 1. cap. 7. tota Novella habetur.
ρξ'. περὶ πολιτικῶν χρημάτων καὶ τόκων. βι. κγ'. τι. γ'. κεφ. ος'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 160. De pecunia civiattium et foenore. Basilicorum lib. XXIII. tit. 3. cap. 76. tota Novella habetur.
ρξα'. περὶ ἀρχόντων, περὶ τῶν ν'. ἡμερῶν. βι. ς'. τι. γ'. διαιρ. β'.	Nov. 161. De praesidibus, et de quinquaginta diebus. Basilicorum lib. VI. tit. 3. dist. 2.
ρξβ'. θεῖος τύπος περὶ δωρεῶν γεω.....[40] βι. μζ'. τι. α'. κεφ. ζ'. διαιρε. περὶ δωρεῶν.	Nov. 162. Sacra forma de donationibus rusticorum (?). Basilicorum lib. XLVII. tit. 1. cap. 7. dist. *de donationibus.*
ρξγ'. περὶ κουφισμοῦ δημοσίων.	Nov. 163. De relevatione publicorum tributorum.
ρξδ'. περὶ κληρονόμων. βι. με'. τι. γ'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 164. De heredibus. Basilicorum lib. XLV. tit. 3. tota Novella habetur.
ρξε'. ....κὸς[41] τύπος περὶ ἀπόψεως θαλάσσης. βι. νη'. τι. ια'. κεφ. ιβ'.	Nov. 165. Generalis (?) forma de prospectu maris. Basilicorum lib. LVIII. tit. 11. cap. 12.
ρξς'. περὶ ἀπόρων ἐπιβολῆς. βι. νη'.[42] τι. κ'. κεφ. α'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 166. De adiectione sterilium praediorum. Basilicorum lib. LVI. tit. 20. cap. 1. tota Novella habetur.
ρξζ'. γενικὸς τύπος περὶ νομῆς, πῶς δεῖ στέλλεσθαι εἰς αὐτήν, Βίσσου τοῦ ἐνδοξοτάτου ὑπ....[43]. τι. κα'. κεφ. .. α'.	Nov. 167. Generalis forma de possessione, quemadmodum in hanc mitti debeat, Bassi (?) gloriosissimi praefecti (?). Basilicorum lib. eodem (?) tit. 21. cap. 1.
ρξη'. ἐπαρχικὸς τύπος περὶ ὁμοδούλων. βι. νς'. τι. κ'. κεφ. β'. ἡ ὅλη νεαρά.	Nov. 168. Forma praefecti de his, quae in unum eundemque censum dedicata sunt. Basilicorum lib. LVI. tit. 20. cap. 2. tota Novella habetur.

37) Leg. *ἐν ἀλλοτρίοις χωρίοις.* 38) Leg. *Μεσοποταμίᾳ.* 39) Lacuna in Codice exstat. Lege *ἐπὶ ἀνήβων.* 39a) Pro *ὥστε* legendum *ἕως Pomnitzius* meus vidit. 40) Haec lacuna in Codice apparet. Lege *γεωργῶν.* 41) Leg. fortasse *γενικὸς τύπος.* 42) Leg. *νς'.* Vide Tipuciti testimonium a me adlatum in libro: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft, herausgeg. von Savigny,* tom. VIII. p. 341., 342. 43) Leg. fortasse *Βάσσου τοῦ ἐνδοξοτάτου ὑπάρχου.* Lacuna in Codice apparet post *ὑπ....* Vide, quae notavimus in libro: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft,* tom. VIII. p. 352.

ANONYMI SCRIPTORIS DE PECULIIS TRACTATUS.[1])

(α΄.)[2]). *Μακάριον*[3]) *ἦν ἂν καὶ τῷ νόμῳ*[4]) *συμφέρον, εἴπερ οἱ τὴν νομικὴν μετιόντες ἐταπείνουν ἑαυτούς, πεπεισμένοι μεγάλην καὶ δυσκατάληπτον μετέρχεσθαι τέχνην, καὶ μόνοι πρὸ*[5]) *τῶν πραγμάτων καθ᾽ ἑαυτοὺς πᾶν ἠρεύνων θέσπισμα καὶ τὸ ἀκριβὲς ἐξεύρισκον*[6]) *καὶ οὕτως εἰς τὸ διαιτᾶν ἄλλοις*[7]) *τὰ ἀμφισβητούμενα ἐχώρουν. ἀλλὰ νῦν πρὸ μαθήσεως*[8]) *εἰς κρίσεις ᾄττοντες ἐν πίθῳ τῆς κεραμίας*[9]) *ἄρχεσθαι δεῖν οἴονται. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τούτους μὲν ἐατέον τὴν ἑαυτῶν πορεύεσθαι*[11])· *ἡμῖν δὲ τὸ περὶ τῆς κληρονομίας τῶν πατέρων διά τε τῶν παλαιῶν νόμων καὶ τῶν νεαρῶν συμπλακὲν ζήτημα σαφηνιστέον, ἵνα μὴ διὰ τὰς νεαρὰς νομοθεσίας οἱ εὔκολοι τὸν νοῦν ταραττόμενοι τῆς ἀκριβείας διαμαρτάνωσι καὶ οἱ κρινόμενοι βλάπτωνται*[12]). — (β΄.)[13]) *Ἰστέον*[14]) *τοιγαροῦν, ὅτι τοῦ με΄. βιβλίου τί. δ΄.*[15]) *διαλαμβάνει περί τε τῶν ἀπὸ μητρικῆς*[16]) *κληρονομίας ἐρχομένων τοῖς παισὶ καὶ τῶν ἀπὸ κληρονομίας πάππων καὶ προπάππων μητρόθεν. καὶ τούτων τὴν*[17]) *χρῆσιν δίδωσι τῷ πατρί, τὴν δὲ δεσποτείαν τοῖς παισίν. ὁμοίως καὶ πάντα τὰ ἀπὸ φιλοτιμίας τῆς τύχης καὶ καμάτων ἰδίων κτώμενα τοῖς παισίν, καὶ ταῦτα ἀπροσπόριστα ὀνομάζει, καὶ τούτων τὴν μὲν χρῆσιν*[18]) *δίδωσι τῷ πατρί, τὴν δὲ δεσποτείαν τοῖς παισί*[19]), *καὶ διορίζεται, ἵνα ἐπὶ πᾶσι τούτοις*[20]) *μήτε ὁ πατὴρ ἔχῃ ἐξουσίαν*[21]) *διατίθεσθαι, ἐὰν προτελευτᾷ τοῦ παιδός, ἀλλ᾽ ἐξαίρετα ταῦτα τῷ παιδὶ καταλιμπάνῃ*[22]), *μήτε ὁ υἱὸς προτελευτῶν τοῦ πατρὸς ἔχῃ ἐξουσίαν ἐπὶ τούτοις διατίθεσθαι, ἀλλὰ κληρονομῇ*[23]) *πάντα ὁ πατήρ.* — (γ΄.)[24]) *Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ τίτλῳ ἑρμηνεύει σαφῶς, ὅτι τὰ ἐξ αἰτιῶν*[25]) *καὶ πραγμάτων τοῦ πατρὸς περιελθόντα τῷ παιδὶ πάντα τοῦ πατρός εἰσι*[26]) *καὶ διαφέρουσιν αὐτῷ καὶ κατὰ χρῆσιν καὶ κατὰ δεσποτείαν. τὰ δὲ καστρένσια*[27]) *πεκούλιά φησι ἰδιόκτητα εἶναι*[28]) *καὶ ἁρμόζειν*[29]) *τοῖς παισὶ καὶ κατὰ χρῆσιν καὶ κατὰ δεσποτείαν· ὁμοίως διαφέρειν*[30]) *τοῖς παισὶ τὰ ὡσανεὶ καστρένσια*[31]) *πεκούλια. καὶ*

(1.) Bonum sane foret atque iurisprudentiae utile, si hi, qui huic scientiae operam dant, semet ipsos compescerent, cum magnam sese difficilemque scitu artem ambire sibi persuaderent, atque, antequam negotia attingerent, pro se soli omnes leges perscrutarentur idque, quod rem acu tangeret, invenirent, itaque ad causas aliis iudicandas accederent. Sed hodie, antequam discant, in res iudicandas ruunt et in dolio, ut aiunt, se opus figulinum incipere debere credunt. Veruntamen hos quidem sinendum est via ingredi sua; nobis autem quaestio de patrum haereditate, tam antiquis legibus, quam Novellis connexa, illustranda est, ne Novellis constitutionibus admodum faciles perturbentur, et id, quod verum est, praetermittant, litigatoresque damno adficiantur. — (2.) Sciendum est igitur libri XLV. titulo 4. agi de his, quae ex materna haereditate ad liberos perveniant, quaeque ex haereditate avorum proavorumque ex materna linea. Atque harum rerum usumfructum parenti dat, liberis autem proprietatem. Similiter etiam omnia, quae fortunae liberalitate vel ex laboribus liberi acquirunt suis, et haec *ἀπροσπόριστα* appellat, horumque usumfructum patri concedit, liberis proprietatem, simulque definit, ut de his omnibus neque pater, si ante filium moriatur, testamentum faciendi potestatem habeat, verum haec praecipua filio relinquat, neque filius, si ante patrem moriatur, de his testamentum faciendi potestatem habeat, verum omnia haereditatis nomine pater capiat. — (3.) In eodem autem titulo manifesto declarat, ea, quae ex causis rebusque paternis ad filium pervenerunt, omnia patris esse, ad eumque pertinere et ad usumfructum et ad proprietatem. Castrensia autem peculia *ἰδιόκτητα* esse, dicit ad liberosque tam ad usumfructum, quam ad proprietatem pertinere; similiterque etiam quasi castrensia peculia ad liberos pertinere. Atque haec

---

1) Codex Paris. hunc praefert titulum: *προοίμιον τοῦ λόγου*, hoc est, *initium tractatus*, qui tamen in Bon. deest. *Λόγον* nostrum librum dici cap. 3. demonstrat: *καὶ μαθήσεις ὑποβαίνοντος τοῦ λόγου*. Ego totam rem omittendam putavi, quia illa verba *προοίμιον τοῦ λόγου* capiti primo conveniant, reliquis non item. 2) Numerus α΄. in Bon. deest. Etiam in Paris. hi numeri ad marginem Codicis tantum habentur adiecti. Ad *μακάριον* adiectum est ρπθ΄. in Bon. a prima manu. Vide, quae notavimus in libro: *Zeitschrift für geschichtl. Rechtswissenschaft, herausg. v. Savigny*, tom. VIII. p. 320. 4) Pro *νόμῳ* Bon. habet *κ̃ῶ*, quo vox *κοινῷ* significari videtur. 5) *πρὸς* Bon. 6) *ἐξεύρο^ς* Bon. 7) *ἀλλήλοις* Bon. 8) *προμαθήσεως* Bon. 9) *κεραμεία;* Bon. 11) *πορνεύεσθαι* Bon. 12) *βλάπτονται* Bon. Idem in contextu hoc scholium addit: *οὗτος εἷς ἐστι λόγος ἐν εἴδει σχολίων ἐνταῦθα τεθεὶς ἐν τῷ παντὶ ις΄. κεφ. καὶ ἀκολουθῶν τοῖς προτεταγμένοις σημείοις. ἀναγνώσεις τοῦτον κατὰ συνέχειαν.* *Zachariaeus:* „Scribae adnotatio. „Est unus atque cohaerens tractatus i. e. ad tit. 16. litterae κ΄. Synopseos. *Σημεῖα* sunt notae α΄. β΄. etc. in margine „adscriptae.“ 13) β΄. deest in Bon. 14) *ἰστέον* Bon. 15) Bon. τι. δ΄., Paris. τι. α΄. Vide Basilica ed. Fabr. tom. VI. p. 104. 16) Sic Bon. — Paris. *μητρικᾶς*. 17) *τὴν μὲν* Bon. 18) Pro *χρῆσιν* Bon. *χρή^* habet. 19) Verba *τὴν δὲ δεσποτεῖαν τοῖς παισὶ* in Paris. desunt. 20) *τούτοις πᾶσι* Bon. 21) *ἐξουσίαν ἔχῃ* Bon. 22) *καταλιμπ'''* Bon. 23) *κληρονομ̃* Bon. 24) γ΄. deest in Bon. 25) *ἐξαιτιῶν* Bon. 26) *πατρὸς εἰσὶ* Bon. 27) *καστρ'/* Bon. 28) *εἶναι* in Paris. deest. 29) *ἁρμόζει* Paris. 30) *διαφέροντα* Bon. 31) *καστρ'* Bon.

ἑρμηνεύει[32]) ταῦτα τὰ ἀπὸ δωρεῶν βασιλικῶν ἢ τῆς δεσποίνης περιερχόμενα τοῖς ὑπεξουσίοις, καὶ δείκνυσι[33]), ὅτι εἰς ταῦτα τὰ καστρένσια[34]) καὶ ὡσανεὶ καστρένσια[35]) πεκούλια ἐξουσίαν ἔχουσι[36]) διατίθεσθαι οἱ παῖδες. καὶ περὶ μὲν τῶν ἀπὸ κληρονομίας μητρικῆς[37]) περιερχομένων τοῖς παισὶ φησὶ τὸ α'.[38]) κεφ. οὕτως· Τὰ πράγματα τὰ μητρῷα εἰς τοὺς παῖδας περιελθόντα τοὺς ὄντας ὑπεξουσίους τοῦ ἰδίου πατρὸς διαφερέτωσαν τῷ πατρί, ὥστε αὐτὸν μόνην ἔχειν[39]) τὴν χρῆσιν, τὴν δὲ[40]) δεσποτείαν αὐτῶν τοῖς παισὶ διαφέρειν. Καὶ ὁ Θαλέλαιος[41]) ἐν ταῖς παραγραφαῖς τούτου τοῦ κεφ. φησὶ οὕτως[43])· αὕτη ἡ διάταξις, ὡς τὸ παλαιὸν τῶν πραγμάτων πάντων προσποριζομένων καὶ κατὰ | [44]) δεσποτείαν, λέγει νῦν τὰ μητρῷα πράγματα ἀπροσπόριστα εἶναι περὶ τὴν δεσποτείαν[45]). σκόπει δή, ὅτι τούτων[46]) τῶν κατὰ δεσποτείαν προσποριζομένων τοῖς πατράσι νῦν ἡ δεσποτεία μόνη ἀφῃρέθη[47]) τῶν πραγμάτων, οὐ μὴν τὰ ἄλλα ἐπ' αὐτοῖς δίκαια. καὶ μαθήσεις[48]), ὑποβαίνοντος τοῦ λόγου, ὅτι[49]) ἐν τούτοις οἱ παῖδες οὐ διατίθενται. εἴσῃ δὲ τοῦτο σαφῶς καὶ ἐκ τοῦ ὑποκειμένου κεφ. ἐξομοιοῖ[50]) γὰρ ὁ νομοθέτης τοῖς μητρῴοις καὶ ἄλλα πράγματα καὶ κελεύει κατὰ μίμησιν τῶν μητρῴων μηδὲ[51]) ἐν τούτοις διατίθεσθαι τοὺς ὑπεξουσίους. αὐτίκα γὰρ τὸ β'. κεφ.[52]) τοῦ αὐτοῦ τίτλου φησὶν οὕτως· Εἴ τις πάππος ἢ μάμμη ἢ πρόπαππος ἢ προμάμμη ἀπὸ μητρικῆς συγγενείας ἀρχόμενοι[53]) τῷ ἐγγόνῳ ἢ τῇ ἐγγόνῃ ἢ τῷ προεγγόνῳ[54]) ἢ τῇ προεγγόνῃ[55]) ἐν διαθήκῃ κατὰ ἀποκατάστασιν[56]) ἢ λεγάτον ἢ δωρεὰν ἢ ἄλλο οἱονδήποτε κεφάλαιον φιλοτιμίας, ἢ καὶ ἀδιάθετοι τελευτῶντες ἀπὸ κληρονομίας[57]) εἰσαγάγωσιν[58]), ὁ πατὴρ τῷ παιδὶ ἢ τῇ θυγατρὶ ἀκέραια καὶ ἀμείωτα φυλάττει[59]), ἵνα πιπράσκειν[60]), δωρεῖσθαι, καταλιμπάνειν ἑτέρῳ, ὑποτίθεσθαι, ὥσπερ οὐδὲ τὰ μητρῷα πράγματα, μὴ δύνηται[61]), μόνης τῆς χρήσεως ἀνηκούσης αὐτῷ· οὕτως ἵνα ὥσπερ αὐτὸς τὴν περὶ τούτων[62]) πάσης τῆς ἐξουσίας ἀπόλλυσι, τελευτῶντος[63]) τοῦ[64]) παιδὸς ἢ τῆς θυγατρὸς κατεξαίρετον αὐτῷ[65]) λογίζηται[66]) καὶ μὴ | [67]) ἔκ τινων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ πατρὸς συγκληρονόμοι[68]) διεκδικῶνται. Καὶ περὶ τῶν ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας προσγινομένων τοῖς ὑπεξουσίοις τὸ ε'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου φησίν· Ὥσπερ

esse interpretatur ea, quae per donationes Imperatoris vel Augustae ad eos, qui in parentum potestate sunt, perveniunt, demonstratque de his castrensibus quasique castrensibus peculiis testandi potestatem liberis esse. Ac de rebus, quae ex materna haereditate ad liberos perveniunt, caput primum ita loquitur: *Res maternae, quae ad liberos in potestate patris sui constitutos pervenerunt, ad patrem ita pertinento, ut ipse solum usumfructum habeat, proprietas autem earum ad liberos pertineat.* Ac *Thalelaeus* in notis huius capitis ita dicit: *Haec constitutio, cum antiquitus omnes res et ad proprietatem patri adquirerentur, nunc res maternas circa proprietatem non adquiri dicit.* Vide, ex his, quae ad proprietatem adquiruntur, solam proprietatem rerum patribus detractam esse, non autem reliqua, quae habebant, iura; ac disces in progressu huius tractatus, de his tractandi licentiam liberis non esse. Cognosces autem hoc etiam manifesto ex subiecto capitulo. Nam legislator rebus maternis etiam alias res adsimilat iubetque ad instar rerum maternarum neque de his filiosfamilias testamentum facere posse. Statim enim secundum eiusdem tituli caput ita dicit: *Si quis avus vel avia vel proavus vel proavia ex materna cognatione venientes nepoti neptive vel pronepoti proneptive in testamento per restitutionem vel legatum vel donationem vel aliud quodcunque liberalitatis genus aut etiam intestati decedentes ex haereditate aliquid contulerint, pater filio filiaeve integra imminutaque conservat, ut vendere, donare, relinquere alteri, obligare non possit, quemadmodum nec maternas res solo usufructu ad hunc pertinente; ita ut, quemadmodum ipse de his totam potestatem amittit, ita eo moriente filio filiave tamquam praecipua computentur, nec a quibusdam, qui a patre cohaeredes sunt, vindicentur* (?). Atque de his, quae ex matrimonii causa ad filiosfamilias perveniunt, caput quintum eiusdem tituli loquitur: *Quemadmodum*

32) ἑρμηνεύ'' Bon. 33) δείκνυσι Bon., δείκνυται Paris. 34) καστρ' Bon. 35) καστρ' Bon. 36) ἔχουσ Bon. 37) μητρικῆς κληρονομίας Bon. 38) α'. deest in Bon. Sed recte habet Paris. Vide Basil. ed. Fabr. tom. VI. p. 104. 39) ἔχειν μόνην Basil. 40) δὲ Basil. omittunt. 41) Hoc scholium est Basil. ed. Fabr. tom. VI. p. 118. 42) περιγρα Bon. 43) ὄντς Bon. 44) Incipit pag. 936. 45) Pro verbis λέγει νῦν τὰ μητρῷα usque ad verba περὶ τὴν δεσποτείαν Basil. ed. Fabr. tom. VI. p. 118. habent: ἔλεγεν ὡς ἐν ξένῳ τὰ μητρῷα πράγματα ἀπροσπόριστα εἶναι. 46) Pro ὅτι τούτων Bon. ὅτοὐτ. 47) In Bon. videtur esse ὑφηιρε, quo ὑφῃρέθη significatur. 48) μαθήσῃ Bon. 49) Pro λόγου ὅτι Bon. λο' κ' habet. 50) Bon. ἐξ ὁμοῖοι. 51) μὴ δὲ Bon. 52) Pro τὸ β'. κεφ. Bon. τὸ β δ κ habet. Vide Basil. ed. Fabr. tom. VI. p. 105. 53) Pro ἀρχόμενοι Bas. ἐρχόμενοι habent. Const. 2. C. VI. 60. *venientes*. 54) προεκγόνῳ Paris. 55) προεκγόνῃ Paris. 56) Pro ἀποκατάστασιν Bas. φιδεικόμισσον habent. 57) Pro ἀπὸ κληρονομίας Bon. ἀποκληρονο' habet. 58) εἰσάγωσιν Bon. 59) φυλάττοι Bon. 60) πιπράσκεν Basil., nisi fallor, ex errore typographi. 61) δύναται Bon. 62) Post τούτων Basil. ἄδειαν addunt. 63) Pro τελευτῶντος Bas. τελευτῶν. 64) Bas. ante τοῦ vocem οὕτω addunt. 65) Pro αὐτῷ Bas. ταῦτα habent. 66) Bon. λογίζονται. Sic et Basil. 67) Incipit pag. 937. 68) εἰσι συγκληρονόμοι Bas. Ego totum locum sic in Latinum sermonem transtuli, ut transferri oportebat.

τὰ ἀπὸ μητρικῆς συγγενείας ἁρμόζοντα τοῖς παισὶ τοῖς ὑπεξουσίοις οὐ προσπορίζεται[69]) τοῖς πατράσι[70]), οὕτω καὶ τὰ ἀπὸ[71]) γαμικῆς αἰτίας κερδαινόμενα ὑπὸ[72]) τῶν ὑπεξουσίων οὐ προσπορίζονται αὐτοῖς, ἀλλὰ μένει ἡ δεσποτεία αὐτῶν παρὰ τοῖς παισίν[73]). — (δ.)[74]) Καὶ τὸ ζ'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου περὶ τῶν αὐτῶν[75])· Ὅσα ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας κερδαίνουσιν[76]) οἱ ὑπεξούσιοι, ταῦτα τελευτώντων αὐτῶν ἐπὶ παισί, τοῖς παισὶν αὐτῶν ἁρμόζουσι, καὶ οὐδὲ προσπορίζονται ἐξ αὐτῶν τοῖς πάπποις, τουτέστι[77]) τοῖς πατράσι[78]) τῶν τελευτησάντων[79]). ἐὰν δὲ τελευτήσωσιν ἐπὶ πατρὶ καὶ πάππῳ, ὁ πατὴρ αὐτῶν τοῦ πάππου προτιμᾶται καὶ αὐτὸς τὰ μητρῷα αὐτῶν καὶ τὰ ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας κέρδη κληρονομεῖ, τῆς χρήσεως καὶ[80]) ἐν τούτοις τοῖς θέμασι τῷ πάππῳ, ἐν ὅσῳ περίεστι, φυλαττομένης. *Βλέπε*, ὅτι ὁ ἐπὶ τῷ[81]) πατρὶ τελευτῶν ὑπεξούσιος ὑπ' ἐκεῖνον κληρονομεῖται. καὶ περὶ τῶν ἀπο τύχης ἢ καμάτων ἰδίων προσκτωμένων τοῖς ὑπεξουσίοις τὸ θ'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τί. διαλαμβάνον φησί· ἐπειδὴ[82]) χρὴ τὴν ὁμοίαν πρόνοιαν[83]) τοῦτο μὲν τοῖς πατράσι[84]), τοῦτο δὲ καὶ | [85]) τοῖς παισὶ καταφέρεσθαι, εὕρομεν δὲ ἐν τῇ τοῦ παλαιοῦ νόμου παραφυλακῇ[86]) πολλὰ εἶναι[87]) τὰ[88]) πράγματα, ἅπερ ἔξωθεν εἰς τοὺς ὑπεξουσίους καταφέρονται καὶ οὐδαμῶς τοῖς πατράσι προσπορίζονται. ὃν τρόπον[89]) καὶ[90]) ἐπὶ μητρῴων πραγμάτων, ἢ ἅπερ[91]) τὰ[92]) ἀπὸ γαμικοῦ κέρδους εἰς αὐτοὺς[93]) φέρονται, οὕτω καὶ ἐπ' ἐκείνων, ἅτινα καὶ[94]) ἐξ ἄλλων αἰτιῶν τοῖς ὑπεξουσίοις προσπορίζονται, ῥητὸν εἰσάγομεν προσδιορισμόν[95]). εἴ τις τοίνυν ὑπεξούσιος ἢ ἐν τῇ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἢ ἐν τῇ[96]) τοῦ πάππου ἢ τῇ[97]) τοῦ προπάππου[98]) ὑπεξουσιότητι τυγχάνων τίποτε ἑαυτῷ προσεκτήσατο, μὴ ἐκ τῆς ὑποστάσεως, οὗτινός ἐστιν[99]) ὑπεξούσιος[1]), ἀλλ' ἐξ ἄλλων οἱωνδήποτε αἰτιῶν, αἵτινες ἀπὸ φιλοτιμίας[2]) τῆς τύχης ἢ ἀπὸ καμάτων ἰδίων εἰς αὐτὸν φέρονται, ταῦτα τοῖς ἰδίοις γονεῦσιν οὐκ εἰς ὁλόκληρον[3]), ὥσπερ τὸ παλαιὸν ἦν, θεσπίζομεν[4]), ἀλλ' ἕως μόνης τῆς χρήσεως προσποριζέτω. καὶ τούτων ἡ μὲν χρῆσις παρὰ[5]) τῷ πατρὶ ἢ τῷ πάππῳ ἢ τῷ προπάππῳ[6]), ὧν ἐν τῇ ὑπεξουσιότητί ἐστι[7]), διαμενέτω, ἡ δεσποτεία δὲ τοῖς ὑπεξουσίοις ἐμπεπήχθω κατὰ μίμησιν τοῦτο[8]) μὲν τῶν[9]) μητρῴων πραγμάτων, τοῦτο δὲ καὶ[10])

ea, quae ex materna cognatione liberis, qui in potestate sunt, competunt, patribus non adquiruntur, ita etiam ea, quae ex matrimonii causa a liberis, qui in potestate sunt, lucrifiunt, illis non adquiruntur, verum proprietas harum rerum penes liberos remanet. — (4.) Atque septimum caput eiusdem tituli de iisdem loquitur: *Quae ex causa matrimonii hi, qui in potestate parentum sunt, lucrantur, haec, si liberis exstantibus moriantur, ad liberos eorum pertinent, neque per ipsos avis adquiruntur, hoc est, patribus defunctorum. Sin relicto patre et avo diem obierint suum, pater ipsorum avo praefertur, isque bona materna eorum lucraque, quae ex matrimonii causa proveniunt, haeredis nomine accipit, usufructu tamen etiam in his casibus avo, quamdiu vivit, conservando.* Ac vide, quemadmodum is, qui relicto patre moritur, filiusfamilias illum haeredem habeat. Atque de his, quae fortunae liberalitate vel laboribus suis filiifamilias adquirunt, caput nonum eiusdem tituli tractans haec dicit: *Cum similem providentiam oporteat tam patribus, quam liberis deferri, invenerimus autem in veteris iuris observatione multas esse res, quae extrinsecus ad filiosfamilias veniunt, neque patribus adquiruntur: quemadmodum etiam in maternis rebus vel in his, quae ex matrimoniali lucro ad eos deferuntur, ita et in illis, quae ex aliis causis filiisfamilias adquiruntur, certam definitionem introducimus. Siquis igitur vel in patris sui vel in avi vel in proavi potestate positus aliquid sibi adquisierit non ex substantia eius, cuius in potestate est, verum ex aliis quibuscunque causis, quae ex fortunae liberalitate vel ex laboribus ipsius ad eum feruntur, haec parentibus suis non plene, quemadmodum antiquitus erat, sancimus, verum usque ad solum usumfructum adquirat. Atque horum quidem ususfructus apud patrem vel avum vel proavum, quorum in potestate est, permaneat; proprietas autem liberis inhaereat ad similitudinem tum maternarum rerum, tum vero et-*

69) προσπορίζονται Bon. 70) Pro πατράσι Bon. μ̃ρασιν habet, Bas. πατράσιν. 71) ἀπο in Bon. deest, in Bas. habetur. 72) Pro ὑπὸ Bon. et Bas. ἀπὸ habent. 73) Pro παρὰ τοῖς παισὶν Bon. περὶ παισί. 74) Littera δ'. in Bon. deest. 75) Basil. tom. VI. p. 107. 76) κερδαίνουσιν Bon. Basil.; at Paris. κερδαίνονται. 77) τουτέστιν Bon. 78) πατράσιν Bon. 79) τελευτώντων Bon. 80) Sic Bon. Καὶ in Basil. deest. 81) τῷ in Bon. deest. 82) Basil. tom. VI. p. 108. 83) ἄνοιαν Bon. Certe α initio verbi saepe προ significat. 84) τοῖς παισὶ πρᾶσι Bon.

85) Incipit pag. 939. 86) περιφυλακῇ Bon. 87) εἶνα Bon. 88) τὰ in Basil. deest. 89) ὃν οὖν τρόπον Bon. 90) καὶ in Bas. deest. 91) ἅτινα Bon. Bas., ἅπερ Paris. 92) τὰ deest in Bon. 93) εἰς αὐτὸ Bon. 94) καὶ in Bas. deest. 95) προδιορισμὸν Bon. 96) ἐν τῇ in Bon. deest. 97) τῇ in Bon. deest. 98) Voces ἢ τῇ τοῦ προπάππου in Bas. desunt. 99) οὗτινος ἐστὶν Bon. 1) ὑπεξουσίου Bon. — Bas. οὗ τινος ὑπεξουσιός ἐστιν. 2) Pro ἀπὸ φιλοτιμίας Bon. habet ἐφιλοτιμίας. 3) Pro ὁλόκληρον Bon. habet ὅλομ κληρ ὁλόκλ^ηρ. 4) Sic Basil. — Ὥσπερ τὸ παλαιὸν ἦν in Paris. sunt. Bon.

tamen haec omittit. In Bon. θεσπίζομεν est, in Paris. deest. 5) περὶ Bon. 6) ἀπάππῳ Bon. Voces ἢ τῷ προπάππῳ in Basil. desunt. 7) ὑπεξουσιότητι ἐστὶν Bon. 8) τοῦτο in Paris. deest. 9) κατὰ τῶν μητρῴων Bon. 10) καὶ deest in Bon.

τῶν ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας τοῖς ὑπεξουσίοις προσποριζομένων πραγμάτων. Πρόσεχε τὸν νοῦν[11]) τῷ νόμῳ, ὅτι πρῶτα τὰ μητρῷά εἰσιν[12]) ἀπροσπόριστα, καὶ κατὰ μίμησιν ἐκείνων νομοθετοῦνται καὶ τὰ λοιπὰ καὶ μετ᾽ ὀλίγον, | [13]) ὑπεξῃρημένων[14]) τῶν στρατιωτικῶν πεκουλίων, ὧν οὐδὲ τὴν χρῆσιν τὸν πατέρα ἢ πάππον[15]) ἢ πρόπαππον ἔχειν οἱ παλαιοὶ συγχωροῦσι[16])· τοῦ αὐτοῦ παραφυλαττομένου καὶ ἐν τούτοις τοῖς πεκουλίοις, ἅτινα οἱονεὶ στρατιωτικά εἰσι[17]) πεκούλια, κατὰ μίμησιν τοῦ στρατιωτικοῦ πεκουλίου. καὶ πάλιν πρὸς τὰ μέσα τῆς αὐτῆς[18]) διατάξεως· Ἀλλ᾽ ἐχέτω ὁ πατὴρ εἰς τὰ ἄλλα πράγματα, ἅτινα ἀνωτέρω ἠριθμήσαμεν, τελειοτάτην ἐξουσίαν τοῦ κεχρῆσθαι καὶ ἀπολαύειν[19]), καὶ διοικεῖν τὰ πράγματα τὰ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον κτηθέντα· καὶ εἴ τι ὁ πατὴρ ἢ ὁ πάππος ἐκ τῆς χρήσεως αὐτῶν εἰσαγάγῃ[20]), ἐχέτω ἐξουσίαν, ὃν τρόπον ἐπιθυμεῖ, τοῦτο διατιθέναι καὶ εἰς ἄλλους κληρονόμους παραπέμπειν εἴτε κινητὸν ἢ ἀκίνητον ἢ αὐτοκίνητον κτήσεται, εἴς τε παῖδας ἰδίους[21]), εἴς τε ἐξωτικοὺς εἴς τε[22]) οἱονδήποτε πρόσωπον[23]). Περὶ δὲ τῶν ἀπὸ βασιλικῆς φιλοτιμίας προσκτωμένων ἡ διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου φησίν· Εἴ τις[24]) τοίνυν ἐκ τοῦ γαληνοτάτου βασιλέως ἢ ἐκ[25]) τῆς εὐσεβεστάτης αὐγούστης, εἴτε ἄρρην εἴτε θήλεια δωρεὰν[26]) κτήσεται εἴτε κινητῶν ἢ ἀκινήτων ἢ αὐτοκινήτων[27]) πραγμάτων, ἐν ὑπεξουσιότητι τυγχάνων ἢ τυγχάνουσα, ἐχέτω τὰ τοιαῦτα πράγματα παντὸς προσπορισμοῦ ἀπολελυμένα· καὶ μηδὲν[28]) προσποριζέτω μηδὲ τὴν τούτων[29]) χρῆσιν ὁ πατὴρ ἢ ὁ πάππος ἐκδικείτω[30]), ἀλλὰ κατὰ μίμησιν τοῦ ἰδιοκτήτου[31]) ἤτοι τοῦ[32]) στρατιωτικοῦ πεκουλίου πᾶσαν | [33]) δεσποτείαν[34]) οἱ ὑπεξούσιοι ἐχέτωσαν[35]). ὥσπερ γὰρ ἡ βασιλικὴ τύχη πάσας ὑπερέχει τὰς ἄλλας, οὕτω χρὴ καὶ τὰς βασιλικὰς δωρεὰς ὀροφὴν[36]) ἔχειν ὑψηλήν[37]). Καὶ ἡ ια΄. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου περὶ πραγμάτων, ὧν ἡ χρῆσις προσπορίζεται τοῖς πατράσι, τὴν δεσποτείαν ἔχουσιν οἱ παῖδες χωρὶς τῶν ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ πατρός· εἶτα διαίρεσιν τῶν πραγμάτων ποιήσασα[38]) ἡ αὐτὴ διάταξις περὶ τὰ μέσα ἐπιφέρει περὶ τῶν ἐκ φιλοτιμίας τύχης καὶ καμάτων[39]) τοῦ υἱοῦ ῥητῶς οὑτωσίν[40])· Οἱ δὲ παῖδες[41]) ἐπὶ τούτοις τοῖς πράγμασι ζώντων τῶν πατέρων οὔτε διατίθενται καλῶς[42]) οὔτε πιπράσκουσιν οὔτε ὑποτίθενται. Ἔχεις δὲ νόμιμα ὅμοια καὶ ἐν

iam earum, *quae ex matrimonii causa liberis in potestate positis adquiruntur.* Atque animum ad ipsam legem advertas, quod primae ex iis, quae ἀπροσπόριστα sunt, res maternae sint, ad instarque illarum etiam reliqua fere omnia tractentur, ac post pauca exceptis videlicet castrensibus peculiis, quorum nec usumfructum patri vel avo vel proavo competere veteres concedunt; eodem observando et in his peculiis, quae velut castrensia sunt, videlicet ad instar castrensis peculii. Ac rursus circa mediam constitutionem eandem: *At pater de reliquis rebus, quas supra enumeravimus, plenissimam habeat potestatem his utendi fruendique, atque administrandi res, quae supra dicto modo adquisitae sunt; ac siquid pater vel avus ex earum usufructu contulerit, potestatem habeat, quo modo velit, de hoc testandi et ad alios haeredes transmittendi, sive rem mobilem sive immobilem sive sese moventem adquirat, tam ad liberos suos, quam ad extraneos et qualemcunque personam.* De his autem, quae ex imperatoria liberalitate adquiruntur, constitutio eiusdem tituli haec dicit: *Siquis igitur a serenissimo principe vel a piissima Augusta sive masculus sive femina donationem consequetur sive mobilium sive immobilium sive sese moventium rerum, si in patris potestate constitutus est constitutave, huiusmodi res habeat ab omni adquisitione liberas et nihil adquirat neque harum usumfructum pater vel avus vindicet, rerum ad similitudinem rerum, quas ipse sibi adquisivit, vel castrensis peculii, totum dominium liberi, qui in potestate sunt, habeant. Ut enim imperialis fortuna omnes supereminet reliquas, sic etiam imperiales donationes culmen excelsum habere oportet.* Atque undecima eiusdem tituli constitutio de rebus, quarum ususfructus patribus adquiritur, proprietatem liberi habent praeter eas, quae ex re patris adquiruntur, loquitur; deinde rerum distinctionem eadem constitutio facit, et circa media de his, quae ex fortunae liberalitate laboribusque filii acquiruntur, disertis verbis sic infert: *Filii autem de his rebus vivis parentibus neque recte testantur, neque vendunt, neque pignori dant.* Habes autem iura horum simi-

---

11) νοῦν deest in Bon. 12) Pro μητρῷά εἰσιν Bon. habet μρῶα ἀεισ̂. 13) Incipit pag. 939. 14) ὑπηξηρημένων Bon. 15) τὸν πάππον Bon. 16) Pro συγχωροῦσι Bon. συγχωρ̈ habet. 17) εἰσὶν Bon. 18) Pro αὐτῆς Bon. αὐτοῦ habet. Designatur Basil. tom. VI. p. 109—111., qui tamen locus non ad verbum huc translatus est. 19) ἀπολάβειν Bon. 20) εἰσάγῃ Bon. 21) Pro ἰδίους Bon. οἰκείους habet. 22) Pro εἴς τε Bon. εἴτε habet. 23) Pro πρόσωπον Bon. ἄσωπον habet. 24) Pro εἴτις Bon. ἥτις habet. Significatur Basil. tom. VI. p. 113. 25) Vox ἐκ in Paris. deest. 26) δωρεὰ Bon. 27) εἴτε ἀκινήτων εἴτε αὐτοκινήτων Basil. 28) Pro μηδὲν Bon. μὴ habet. 29) τούτων τὴν Bas 30) ἑαυτῷ διεκδικεῖτο Bas. 31) ἰδιωκτήτου Bon. 32) Pro ἤτοι τοῦ Bon. ἢ habet. — Bas. ἤτοι absque τοῦ habet. 33) Incipit pag. 940. 34) Paris. addit καὶ χρῆσιν, sed haec in Bon. et Bas. desunt. 35) Pro οἱ ὑπεξούσιοι ἐχέτωσαν Bas. habent ἐν τούτοις οἱ ὑπεξουσιοι ἢ αἱ ὑπεξουσιαι ἐχέτωσαν. 36) ὀρυφ̀ Bon. 37) ὑψηλὴν ἔχειν Bon. 38) Pro his, quae habentur inde a verbis περὶ πραγμάτων, ὧν ἡ χρῆσις usque ad verba εἶτα διαίρεσιν τῶν πραγμάτων ποιήσασα Bon. haec habet: περὶ τῶν ἐκ τῶν πραγματων τοῦ πατρὸς γενομένων πεκουλίων τοῖς ὑπεξουσίοις ὅλω διαϳ̈. πάντων σχεδὸν τῶν πραγμάτων τοῦ πατρὸς εἶτα διαφόρους θεματισμοὺς ποιήσασθαι. 39) καμάτου Bon. 40) οὑτωσὶ Bon. 41) Basil. tom. VI. p. 116. 42) καλῶς in Bon. deest, sed in Basilicis est.

τῷ λε΄: βι. τῶν βασιλικῶν τι. ιγ΄. κεφ. ια΄. Ὁ ὑπεξούσιος ἢ ἡ[43] *ὑπεξουσία οἱουδήποτε ὄντες βαθμοῦ μηδὲ*[44] *ἐν τοῖς ἀπροσπορίστοις διατιθέσθωσαν*[45]). *Ταῦτα μὲν οὖν γέγραπται*[46]), *περὶ ὧν οὐκ ἔξεστι*[47]) *τοῖς ὑπεξουσίοις διατίθεσθαι ζώντων τῶν γονέων, καθὼς προείρηται. τούτοις δὲ σύμφωνοί εἰσι καὶ αἱ νεαραί. ἐν γὰρ τῷ με΄. βι. τῶν βασιλικῶν τί. γ΄.*[48]) *κεῖται νεαρὰ ῥητή*[49]), *διαιροῦσα τὰς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίας τῶν συγγενῶν, καὶ ποιεῖται πρώτην τάξιν τῶν κατιόντων, καὶ λέγει, ὅτι, ἐὰν ὑπεξούσιος τελευτήσῃ*[50]) *ἔχων παῖδας, προτιμῶνται οἱ τούτου παῖδες*[51]) *εἰς τὰ τούτου πράγματα*[52])· *καὶ ποιεῖται λέγουσα ἡ νεαρὰ περὶ τούτων τῶν πραγμάτων, ἅτινά εἰσιν*[53]) *καστρένσια*[54]) *καὶ* | [55]) *ὡσανεὶ καστρένσια*[56]) *ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων πραγμάτων τοῦ τελευτήσαντος παιδός, ὧν ἡ χρῆσις τοῖς πατράσι προσπορίζεται, οὐ βουλομένη*[57]) *κρατεῖν τοὺς*[58]) *τοιούτους νόμους. ἀφ᾽ οὗ ὑπεξεῖλεν ἡ νεαρὰ τὰ τοιαῦτα πράγματα καὶ πρόσωπα*[59]), *ἐπιφέρει*[60]) *καὶ τὴν τῶν ἀνιόντων κληρονόμίαν, καὶ λέγει, ὅτι μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πάππου κληρονομοῦσι τὸν τελευτήσαντα παῖδα καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἀδελφόπαιδες*[61]), *καὶ τὸ ἐκ τῆς τοιαύτης κληρονομίας ἐπερχόμενον τοῖς ἀδελφοῖς δεσπόζεσθαι παρ᾽ αὐτῶν καὶ κατὰ χρῆσιν καὶ κατὰ δεσποτείαν, εἰ ὑπεξούσιοί εἰσι*[62]). *καὶ ὀφείλεις νοεῖν, τοῦτο καλῶς εἰρῆσθαι περὶ τῶν καστρενσίων*[63]) *πραγμάτων τοῦ τελευτήσαντος καὶ τῶν ὡσανεὶ καστρενσίων*[64]). *εἰ γὰρ παίδων ὑπόντων τῷ τελευτήσαντι ἡ χρῆσις τῷ πατρὶ φυλάσσεται τῶν ἀπροσποριστων, πῶς οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἀδελφόπαιδες οἱ*[65]) *ὑπεξούσιοι ὄντες λήψονται ταῦτα, καὶ οὐδὲ χρῆσιν δώσουσι τῷ πατρί; ἀνεπίδεκτον τοῦτο. Ἀλλ᾽ ὁ νομοθέτης, ἀφ᾽ οὗ διεῖλε, ποῖα οἱ παῖδες τῶν τελευτώντων*[66]) *ὑπεξουσίων λαμβάνουσι, καὶ ὧν*[67]) *τὴν χρῆσιν καταλιμπάνουσι τῷ πάππῳ καὶ τυπώσας τὴν πρώτην τῆς διαδοχῆς τάξιν τῶν κατιόντων, μεταβαίνει εἰς*[68]) *τὴν ἥττονα τῶν ἀνιόντων, καὶ καλεῖ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τοὺς*[69]) *ἀδελφόπαιδας μετὰ τῶν ἀνιόντων εἰς τὸν κλῆρον, ὃν*[70]) *καὶ οἱ παῖδες τῶν τελευτησάντων ὑπεξουσίων ὤφειλον ἔχειν καὶ κατὰ χρῆσιν καὶ κατὰ δεσποτείαν*[71]). *ἔχει γὰρ ἡ νεαρὰ* | [72]) *οὕτως· Εἴ τις τῶν κατιόντων ὑπείη τῷ ἀδιαθέτως τελευτήσαντι οἱασδήποτε φύσεως ἢ βαθμοῦ εἴτε ἐξ ἀρρενογονίας εἴτε ἐκ*[73]) *θηλυγονίας καταγόμενος*[74]), *καὶ εἴτε αὐτεξούσιος*[75]) *εἴτε ὑπεξούσιος εἴη, πάντων τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν ἐκ πλαγίου προτιμάσθω. κἂν γὰρ ὁ τελευτήσας ἑτέρου ὑπεξούσιος ἦν, ὅμως τοὺς αὐτοῦ παῖδας, οἱουδήποτε ἂν ὦσι*[76]) *βαθμοῦ, καὶ αὐτῶν τῶν γο-*

lia etiam in libro XXXV. Basilicorum tit. 13. cap. 11.: *Filiusfamilias vel filiafamilias, cuiuscunque gradus sint, neque de rebus, quae ἀπροςπόριστα sunt, testamentum faciant.* Haec igitur de his scripta sunt, de quibus liberis, qui in potestate sunt, vivis parentibus testamentum facere non licet, sicut, et ante dictum est. His autem consonant etiam Novellae leges. Nam in libro XLV. Basilicorum tit. 3. certa Novella posita est, quae ab intestato haereditates cognatorum definit, primumque ordinem descendentium constituit, dicitque, si filiusfamilias, qui liberos habeat, mortuus sit, huius liberos in res ipsius praeferri. Intelligiturque Novella de his rebus, quae castrenses vel quasi castrenses sunt, loqui; in reliquis autem rebus defuncti filii, quarum ususfructus patribus adquiritur, nolle eiusmodi leges valere. Postquam Novella eiusmodi res personasque excepit, etiam ascendentium haereditatem attingit, dicitque defuncto filio cum patre avoque etiam fratres fratrumque filios haeredes fieri, atque id, quod ex tali haereditate ad fratres perveniat, et ad usumfructum et ad proprietatem ab his adquiri, si in parentum potestate sint. Atque hoc animadvertere debes de rebus castrensibus et quasi castrensibus defuncti recte dictum esse. Nam, si, cum liberos defunctus habeat, ususfructus rerum, quae inter ἀπροσπόριστα referuntur, patri conservatur, quomodo fratres fratrumque filii, qui quidem in parentum potestate sunt, haec capient, neque usumfructum parenti dabunt? Incredibile prorsus! Verum legislator, postquam distinxit, quaenam liberi defunctarum personarum, quae in parentum potestate erant, capiant, quorumque usumfructum avo relinquant, primumque successionis gradum, qui descendentium est, ordinavit, ad inferiorem gradum ascendentium transit, fratresque et fratrum filios una cum ascendentibus vocat ad eam haereditatem, quam et liberi defunctarum personarum, quae in parentum potestate erant, et ad usumfructum et ad proprietatem habere debebant. Sic enim habet Novella: *Si is, qui intestatus mortuus est, aliquem ex descendentibus habeat, cuiuscunque sexus sit aut gradus, sive ex masculis sive ex foeminis descendat, ac sive sui iuris sit, sive in potestate parentum, omnibus ascentendibus ex latereque cognatis praefertor. Licet enim defunctus in aliena potestate fuit, tamen eius liberos, cuiuscunque gradus sunt, et ipsis parenti-*

---

43) *ἡ* in Bon. deest. 44) *μὴ δὲ* Bon. 45) *διατιθέτωσαν* Bon. Hic locus in nostris Basilicis deest. 46) Pro *γέγραπται* Bon. *εἴρηται* habet. 47) Pro *οὐκ ἔξεστι* Bon. *οὐκ ἔστιν* habet. 48) Pro *τί. γ΄.* Bon. *τοῦ γ΄. τί.* habet. 49) *ῥητὴ* in Bon. deest. 50) Pro *τελευτήσῃ* Bon. *τελευτ'* habet. 51) Bon. *οἱ παῖδες αὐτ̂ αὐτ̄* habet pro verbis *οἱ τούτου παῖδες*. 52) Pro *εἰς τὰ τούτου πράγματα* Bon. habet *εἴτε πράγματα αὐτ.* Videtur voluisse *εἰς τὰ πράγματα αὐτοῦ*. 53) *ἅτινα εἰσὶ* Bon. 54) *καναστρίσια* Bon. 55) Incipit pag. 941. 56) *κανςρ'* Bon. 57) *οὐ βουλομένη* Bon. Vox *οὐ* in Paris. deest. 58) *τοὺς* in Bon. deest. 59) *πρόσωπα καὶ πράγματα* Bon. 60) Vox *ἐπιφέρει* in Bon. deest. 61) Bon. addit *κληρονομοῦ* post *ἀδελφόπαιδες*. 62) *ὑπεξούσιοι εἰσὶ* Bon. 63) *κανοτρεσίων* Bon. 64) *κανσίων* Bon. 65) *οἱ* in Bon. deest. 66) *τελευτοντων* Bon. 67) Pro *ὧν* Bon. *τίνων* habet. 68) *καὶ εἰς* Bon. 69) Vox *τοὺς* in Bon. deest. 70) Pro *μετὰ τῶν ἀνιόντων εἰς τον κλῆρον ὃν* Bon. *εἰς τὰ αὐτὰ πράγματα ἃ* habet. 71) Voces *καὶ κατὰ χρῆσιν καὶ κατὰ δεσποτείαν* in Bon. desunt. 72) Incipit pag. 942. 73) Vox *ἐκ* in Paris. deest. 74) Pro *καταγόμενος* Bon. *κατευόμενος* habet. 75) Pro *αὐτεξούσιος* Bon. *ὑπεξούσιος* habet. 76) *ὦσιν* Bon.

νέων προτιμᾶσθαι κελεύομεν, ὧν ὑπεξούσιος ἦν ὁ τελευτήσας· ἐπ᾽ ἐκείνοις δηλαδὴ τοῖς πράγμασιν[77]), ἅτινα κατὰ τοὺς ἄλλους ἡμῶν νόμους τοῖς πατράσιν οὐ προσπορίζονται. ἐπὶ γὰρ τῇ χρήσει[78]) τῶν πραγμάτων τούτων, ἃ ὀφείλουσι προσπορίζεσθαι ἢ φυλάττεσθαι, τοὺς περὶ τούτων ἡμῶν νόμους τοῖς γονεῦσι[79]) φυλάττομεν[80]). Ταῦτα τὰ ῥητὰ συντέμνει καὶ *Συμβάτιος* οὕτως· Τελευτήσαντός τινος οἱ κατιόντες αὐτοῦ ἐξ ἄρρενος ἢ θήλεος προσώπου[81]) αὐτεξούσιοί τε καὶ ὑπεξούσιοι καλοῦνται εἰς τὴν αὐτοῦ διαδοχήν, προτιμώμενοι[82]) τῶν ἀνιόντων αὐτοῦ, εἰ καὶ ὑπεξούσιος αὐτῶν ἐτύγχανεν ὁ τελευτήσας καὶ ἥρμοζεν αὐτοῖς ἡ χρῆσις, μὴ καινιζομένων τῶν περὶ τῆς χρήσεως τῶν ἀπροσποριστων κειμένων νόμων. Καὶ *Θεόδωρος* δὲ οὕτως φησίν· Ἐὰν εἷς[83]) τῶν παίδων κληρονομήσῃ τοῦ ἰδίου γονέως, προσπορίζει τῷ ἑαυτοῦ πάππῳ τὸν οὐσούφρουκτον[84]) τῶν ἀπροσποριστων. τὰ γὰρ περὶ τῆς χρήσεως τῶν ἀπροσποριστων | [85]) παλαιὰ νόμιμα οὐ κεκαίνισται. ἀνάγν.[86]) βι. ϛ΄. τοῦ κώδ. τί. νθ΄.[87]) διάτ. ια΄. καὶ τί. ξ΄. διάτ. μ΄.[87]) καὶ τί. ξα΄. διατ. γ΄. δ΄. καὶ[89]) ϛ΄. Καὶ πάλιν φησὶν ἡ νεαρά· Εἰ τοίνυν ὁ τελευτήσας κατιόντας μὲν μὴ καταλίπῃ κληρονόμους, πατὴρ δὲ ἢ μήτηρ ἢ ἄλλοι γονεῖς αὐτῷ[90]) ἐπιζήσουσι[91]), πάντων τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν τούτους προτιμᾶσθαι θεσπίζομεν, ἐξῃρημένων ἀδελφῶν καὶ ἀδελφοπαίδων ἐξ ἑκατέρου[92]) γονέως συναπτομένων. Καὶ περὶ τὰ μέσα· Εἰ δὲ μετὰ τῶν ἀνιόντων εὑρεθῶσιν ἀδελφοὶ[93]) καὶ ἀδελφαὶ ἢ ἀδελφόπαιδες, μετὰ τῶν ἐγγυτέρω τῷ βαθμῷ ἀνιόντων κληθήσονται, εἰ καὶ πατὴρ ἢ μήτηρ[94]) εἴησαν, διαιρουμένης εἰς αὐτοὺς τῆς κληρονομίας κατὰ τὸν τῶν προσώπων[95]) ἀριθμόν, ἵνα καὶ τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν[96]) ἀδελφῶν ἕκαστος ἴσην ἑκάτερος[97]) ἔχοιεν μοῖραν. ἀλλὰ καὶ οἱ ἀδελφόπαιδες τὴν μοῖραν τοῦ ἰδίου γονέως λαμβάνουσιν[98]), οὐδεμίαν[99]) χρῆσιν ἐκ τῆς τῶν υἱῶν ἢ θυγατέρων μοίρας ἐν τούτῳ τῷ θέματι δυναμένου τοῦ πατρὸς ἑαυτῷ παντελῶς ἐκδικεῖν, ἐπεὶ[1]) ἀντὶ ταύτης τῆς χρήσεως μέρος αὐτῷ κληρονομίας κατὰ δεσποτείας δίκαιον[2]) διὰ τοῦ παρόντος δεδώκαμεν νόμου. Οὕτω τοίνυν τῆς νεαρᾶς ἐχούσης, ἀκολουθῶν τοῖς προειρημένοις νόμοις μὴ θαύμαζε, εἰ καὶ τοῖς παισὶ τῶν τελευτησάντων[3]) ὑπεξουσίων

bus, quorum in potestate defunctus erat, praeferri sancimus: in illis videlicet rebus, quae secundum reliquas nostras leges patribus non adquiruntur. Quod enim ad usumfructum harum rerum, quae illis adquiri vel servari debent, attinet, leges, quae de his a nobis latae sunt, parentibus conservamus. Atque haec, quae dicta sunt, *Symbatius* sic in breve contrahit: *Si quis defunctus est, descendentes eius ex mascula vel feminina persona, tam qui sui iuris sunt, quam qui in potestate parentum, ad eius successionem vocantur. Ascendentibus enim praeferuntur, licet is, qui defunctus est, in eorum potestate erat iisque ususfructus competebat; ita tamen, ut leges, quae de usufructu earum rerum, quae patribus non adquiruntur, latae sunt, non innoventur.* Ac *Theodorus* ita loquitur: *Si unus ex liberis parenti suo haeres exstiterit, avo suo usumfructum rerum, quae patribus non adquiruntur, acquirit. Nam, quae de usufructu earum rerum, quae patribus non adquiruntur, veteribus legibus sancita sunt, innovata non sunt. Lege lib. VI. Cod. tit. 59. const. 11. et tit. 60. (?) const. 1. (?) et tit. 61. const. 3. 4. et 6.* Ac rursus Novella sic loquitur: *Si igitur defunctus descendentes haeredes non reliquerit, pater vero aut mater aliive parentes ei superstites sint, sancimus, ut hi omnibus ex latere cognatis praeferantur, exceptis fratribus fratrumque filiis, qui ex utroque parente cognati sunt.* Atque in medio fere capite: *Si una cum adscendentibus inveniantur fratres et sorores vel fratrum filii, cum adscendentibus, qui gradu propinquiores sunt, vocabuntur, licet pater vel mater sint, hereditate videlicet inter eos pro numero personarum dividenda, ut et adscendentium et fratrum unusquisque aequalem portionem habeat. Sed et fratrum filii portionem patris sui capiunt. Neque usumfructum partis, quae ad filios filiasve pertinet, in hoc casu pater eorum omnino sibi vindicare potest, quia prae hoc usufructu portionem haereditatis et dominii iure hacce praesente lege ei dedimus.* Sic igitur cum Novella habeat, leges supradictas sequere nolique mirari, quod et liberis defunctorum, qui in potestate parentum erant, et

---

77) πράγμασι Bon. 78) Pro τῇ χρήσει Bon. τῆς χρήσεως habet. 79) γονεῦσιν Bon. 80) φυλάσσομεν Bon. 81) ἀπώπου Bon. 82) προτιμώμενοι Bon. 83) Pro εἷς Bon. εἰς habet. 84) οὐσουφροῦκτον Bon. 85) Incipit pag. 943. 86) Pro ἀνάγν. Par. ἀνάλ. habet. 87) Litterae νθ΄. in Paris., ubi haec lacuna vacuo spatio notatur, desunt. 88) Pro μ΄. Bon. α΄. habet. Recte. — Pro τί. ζ.΄ leg. τι. ξ΄. Sic Basil. schol. y. tom. VI. p. 102. 89) Vox καὶ in Bon. deest. 90) Sic Bon. et Nov. 118. cap. 2. — Par. αὐτόν. 91) Pro ἐπιζήσουσι Bon. ἐπιζητ habet. 92) Pro ἑκατέρου Bon. ἑκάς. 93) ἀδελφοὶ εὑρεθῶσιν Bon. 94) ἢ καὶ μήτηρ Bon. 95) Pro τὸν τῶν προσώπων Bon. τῶν προσώπων τὸν habet. 96) καὶ τῶν in Bon. desunt. 97) ἑκάτεροι Bon. — In Nov. 118. cap. 2. ἑκάτερος deest. 98) λαμβανουσι Bon. 99) οὐδὲ μίαν Bon. 1) ἐπειδὴ Bon. Basil. — ἐπεὶ Paris. 2) Pro κληρονομίας κατὰ δεσποτείας δίκαιον Bon. δεσπό τῆς κληρονομίας δίκαιον habet. 3) Sic Bon. Pro τελευτησάντων Paris. τε habet.

καὶ τοῖς[4]) *ἀδελφοῖς ἢ*[5]) *ἀδελφόπαισι τὰ διδόμενα καὶ κατὰ χρῆσιν* | [6]) *καὶ κατὰ δεσποτείαν δίδονται. ἃ μὲν γαρ*[7]) *ὁ πατὴρ αὐτῶν ἢ ὁ ἀδελφὸς εἶχε*[8]) *καὶ ἠδύνατο εἰς αὐτὰ*[9]) *διατίθεσθαι, μηδὲ*[10]) *μέμψιν εὐλαβούμενος, τουτέστι τὰ καστρένσια*[11]) *καὶ ὡσανεὶ καστρένσια*[12]) *πεκούλια, καλῶς καὶ αὐτοὶ καὶ κατὰ χρῆσιν*[13]) *καὶ κατὰ δεσποτείαν ταῦτα διαδέχονται καὶ κληρονομοῦσι. τῷ μέντοι πατρὶ ἀρκεῖ*[14]) *καὶ ἐν τούτοις, εἰ*[15]) *ἐξ ἀδιαθέτου ἐκλήθη μετὰ τῶν υἱῶν τοῦ τελευτήσαντος καὶ μετὰ τῶν ἀδελφῶν, διότι οὗτος ἐκτὸς τούτων ἔχει τὴν χρῆσιν τῶν μητρῴων καὶ*[16]) *τῶν γαμικῶν κερδῶν καὶ τῶν ἀπὸ φιλοτιμίας τῆς τύχης καὶ καμάτων*[17]) *τοῦ παιδὸς κατὰ τὰς προεκτεθειμένας διατάξεις. καὶ οὐ δεῖ ἐπὶ λόγοις τισὶ*[18]) *δι' ὄχλου*[19]) *γίνεσθαι τὸν πατέρα τοῖς συγκληρονομήσασιν αὐτῷ ὑπεξουσίοις. τῇ οὖν προειρημένῃ νεαρᾷ κοινὰς ἔχουσα ἐννοίας*[20]) *καὶ ἡ κβ'. νεαρὰ ἡ κειμένη ἐν τῷ ιδ'. τί. τοῦ κη'.*[21]) *βι. τῶν βασιλικῶν φαίνεται. καὶ πολλὰ περὶ δευτερογαμούντων πατέρων διαλαμβάνουσα καὶ τυποῦσα, ὅπως κληρονομεῖ τὸν τελευτῶντα παῖδα ὁ πατήρ, καί, ἵνα μήτις ὑπολάβῃ*[22]), *ὅτι τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα καινίζει αὕτη ἡ νεαρὰ ἢ ἐναλλάσσει, ἐπιφέρει ῥητῶς οὑτωσί· Πάντων*[23]) *ὁ πατὴρ τῶν*[24]) *εἰς τοὺς παῖδας ἀφικνουμένων, εἴτε ἐκ μητρῴας σειρᾶς*[25]) *εἴτε ἐκ γαμικῆς τῶν παίδων αἰτίας εἴτε ἀλλαχόθεν, τὴν χρῆσιν ἔχει,* | [26]) *κἂν εἰ πρὸς δευτέρους ἔλθοι γάμους. τὴν γὰρ χρῆσιν, ἄχρις ἂν περιῇ, καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν νόμοι μένειν ἀδιάπτωτον αὐτῷ βούλονται καὶ ἐπὶ τοῖς μητρῴοις*[27]) *καὶ ἐπὶ*[28]) *τοῖς ἄλλοις ἅπασι*[29]), *καὶ ἡμεῖς σύμφαμεν*[30]). *ὁ δὲ τῶν ἰδιοκτήτων καὶ ὡσανεὶ*[31]) *ἰδιοκτήτων πεκουλίων ὑπεξῃρείσθω*[32]) *λόγος καὶ ἑτέρων τινῶν. Καὶ ἡ παραγραφή, ἀπαριθμοῦσα ταῦτα τὰ ἐκ βασιλικῶν δωρεῶν*[33]), *καὶ τὰ ἀπὸ διαδοχῆς ἀδελφῶν καὶ τὰ ἕνεκα παρὰ βασιλέως τοῦ*[34]) *πενθίμου παρὰ τῆς μητρὸς δοθέντα ὑπὲρ ἀτιμίας φησὶν εἶναι. ταύτην δὲ*[35]) *τὴν νεαρὰν συντέμνων ὁ Θεόδωρος φησὶν*[36]) *οὕτως· τῶν ἁρμοζόντων τοῖς παισὶ καθ' οἱονδήποτε τρόπον προσκτήσεως*[37]) *ἡ μὲν χρῆσις τῷ πατρὶ αὐτῶν*[38]) *ἀνήκει καὶ δευτερογαμοῦντι, ὑπεξῃρημένων τῶν καστρενσίων*[39]) *καὶ ὡσανεὶ καστρενσίων*[40])· *ἡ δὲ δεσποτεία αὐτοῖς*[41]) *τοῖς υἱοῖς φυλάττεται. ἀνάγν. βι. ϛ'. τοῦ κώδ. τί. ξα'. διατ. η'.*[42]) *ια'. καὶ βι. η'.*[43])

fratribus vel fratrum filiis ea, quae dantur, et ad usumfructum et ad proprietatem dantur. Quae enim pater eorum vel frater habuit, cum de his testari potuisset, ut nec querelam vereretur, hoc est, castrensia et quasi castrensia peculia, in haec recte et ipsi tam ad usumfructum, quam ad proprietatem succedunt, eaque haereditatis nomine capiunt. Patri certe quidem sufficit, quod ad haec ab intestato cum liberis defuncti cumque fratribus vocatus sit, quia praeter haec rerum maternarum nuptialiumque lucrorum eorumque, quae fortunae liberalitate laboribusque filii quaesita sunt, usumfructum habet secundum antea editas constitutiones. Neque patrem personis in parentum potestate constitutis, quae una cum illo haeredes factae sunt, aliqua ratione obstare oportet. Atque similem Novellae supradictae habet intentionem etiam Novella **22.**, quae in **14.** titulo libri XXVIII. Basilicorum posita est. Quae alia et multa de patribus, qui ad secundas nuptias transeunt, tractat, et, quemadmodum defuncto filio pater haeres fiat, ordinat, ac, ne quis existimet haec, quae supra dicta sunt, ab hac Novella innovari vel mutari, sic disertis verbis infert: *Pater omnium, quae, sive ex materna linea sive ex nuptiali liberorum causa sive aliunde ad liberos perveniunt, bonorum usumfructum habet, licet ad secundas nuptias migrarerit. Usumfructum enim, quamdiu vivat, ad ipsum pertinere et in rebus maternis et in reliquis omnibus, et anteriores leges volunt, et nos approbamus. Excipiatur tamen peculiorum, quae ἰδιόκτητα vel quasi ἰδιόκτητα dicuntur, modus.* Atque adnotatio ibi posita haec enumerat et ea, quae ex principalibus donationibus et successione fratrum matrisque datione propter annum luctus facta, ut ab imperatore infamia liberetur, ad liberos perveniunt, significari dicit. Hanc autem Novellam ***Theodorus*** in breve contrahens: *Horum*, inquit, *quae quocunque adquisitionis modo liberis competunt, usus-fructus ad patrem eorum pertinet, licet secundas nuptias contrahat, exceptis rebus castrensibus et quasi castrensibus; proprietas autem ipsis liberis conservatur. Lege lib. VI. Cod. tit. 61. const. 8.*

---

4) *τοῖς* in Bon. deest. 5) Pro *ἢ* Bon. *καὶ* habet. 6) Incipit pag. 944. 7) Hoc loco Bon. vocem *εἶχεν* interposuit. 8) *εἶχε* in Bon. deest. 9) Sic Bon. — Paris. *αὐτὰ* punctis subiectis habet. 10) *μὴ δὲ* Paris. 11) Bon. *κανσρῦ*. 12) Bon. *κανσρῦ*. 13) Bon. *χρήσιν*. 14) Bon. *ἀρκεῖ ὅτι*. 15) Vox *εἰ* in Bon. deest. 16) Vox *καὶ* in Bon. deest. 17) *καμάτου* Bon. 18) *ἐπὶ λόγοις τισὶ* Bon., *ἐπὶ ὀλίγοις τισὶ* Paris. 19) Pro *δι' ὄχλου* Bon. *δι' ὄχλον* habet. 20) Vox *ἐννοίας* in Paris. deest. 21) Pro *κη'*. Bon. *κβ'*. habet. 22) *ὑπολάβοι* Bon. 23) Est Bas. tom. IV. p. 469. 24) Pro *τῶν* Bon. *τῶς*, Paris. *τοὺς* habet. 25) *σείρας* Bon. 26) Incipit p. 945. 27) Pro *μητρῴοις* Bon. *πρ̄ρῴοις* habet. 28) *ἐπὶ* in Bon. deest. 29) *ἄπασιν* Bon. 30) *συμφαμ'* Bon. 31) Pro *ὡσανεὶ* Bon. *οἱονεὶ* habet. 32) Verba *ὑπεξῃρείσθω λόγος καὶ ἑτέρων τινῶν. Καὶ ἡ παραγραφὴ ἀπαριθμοῦσα ταῦτα* in Bon. desunt. Pars tamen horum et ex Basilicis tom. VI. p. 470. confirmatur. Pro *ὑπεξῃρείσθω* legendum est vel *ὑπεξῃρήσθω*, ut Bas. habent, vel *ὑπεξαιρείσθω*. 33) *βασιλικῆς δωρεᾶς* Bon. 34) Pro verbis *ἕνεκα παρὰ βασιλέως τοῦ* Bon. haec habet: *ἐκ τοῦ πρὸ τοῦ*. 35) Vox *δὲ* in Bon. deest. 36) Pro *φησὶν* Bon. *φυ* habet. 37) Pro *προσκτήσεως* Basilica *πρὸς κτῆσιν* habent. Vide Anecd. tom. I. p. 233. 38) Pro *αὐτῶν* Bon. *αὐτοῦ* habet. 39) *κανστρεσίων* Bon. 40) *καὶ ὡσανεὶ κανστρεσίων* Bon. 41) Pro *αὐτοῖς* Bon. *τῶν* habet. 42) Pro *η'*. Bon. *καὶ ἡ* habet. 43) Pro *η'*. Bon. *ϛ'*. habet.

τοῦ κώδ. τί. μϛ'. διατ. α'. Καὶ ὁ[44] *Συμβάτιος* δὲ οὕτω περὶ τῆς νεαρᾶς ταύτης[45] φησί· *Τὰ ὁπωσοῦν περιποιηθέντα τοῖς ὑπεξουσίοις εἴτε ἐκ μητρῴας διαθήκης ἢ καθ' ἕτερον τρόπον, τὴν χρῆσιν ἐχέτωσαν καὶ δευτερογαμοῦντες οἱ τούτων πατέρες, ἐξῃρημένων καστρενσίων*[46] *καὶ ὡσανεὶ καστρενσίων πεκουλίων.* Αὕτη δὲ ἡ νεαρὰ ἡ κολάζουσα τὴν δευτερογαμίαν περὶ πραγμάτων διαλαμβάνει[47] τῶν ἀπὸ ἀνδρος πρὸς τὴν γυναῖκα καταλιμπανομένων κατὰ[48] δεσποτείαν[49]· ὁμοίως καὶ | [50] τῶν[51] παρὰ[52] γυναικὸς τῷ ἀνδρί. καὶ[53] ἡ δευτερογαμοῦσα ἀφαιρεῖται τὴν δεσποτείαν, καὶ εἰσὶ ταῦτα κοινὰ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἐπιτίμια. καὶ τούτων χάριν ἐλήφθη ὁ λόγος τῆς ἀπαιδίας καὶ περὶ τούτων ὀφείλει νοεῖν πᾶς ὁ νοῦν ἔχων, ὅτι παντελῶς εἰσιν[54] ἀνόμοια πρὸς τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα πάντα. ὁ γὰρ ἀνὴρ ταῦτα μὲν ἀπὸ[55] γυναικὸς λαμβάνει κατὰ δεσποτείαν· ἐκεῖνα δὲ ὡς ἀπὸ δικαίου[56] τοῦ πατρικοῦ περιέρχονται αὐτῷ. ἵνα δὲ βεβαιότερον γνωσθῇ τὸ λεγόμενον, λεγέσθω κατὰ πόδας ἡ νεαρά· *Εἰ δὲ ὑπείη γονὴ καὶ παῖδας ἐντεῦθεν ὁ νόμος ἀτιμασθέντας ἴδοι, τηνικαῦτα πάσης*[57] *φιλοτιμίας παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν ἐλθούσης κατὰ τὸ τῆς δεσποτείας ἀφαιρεῖται μέρος, μόνην αὐτῇ καταλιπὼν τὴν χρῆσίν τε*[58] *καὶ ἐπικαρπίαν. καὶ ταῦτα νενομοθετήσθω*[59] *καὶ ἐπὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ ἐπὶ πάσης ἑτέρας φιλοτιμίας, εἴτε ἐν ζωῇ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν γενομένης ἢ καὶ*[60] *ἐκ διαθήκης ἢ θανάτου αἰτίᾳ δωρεᾶς, εἴτε ἐνστάσεως εἴη μέρος εἴτε πρεσβεῖον.* καὶ μετ' ὀλίγον· *καὶ ταῦτα κοινὰ*[61] *γυναικός τε*[62] *καὶ ἀνδρὸς ἐπιτίμια κείσθω. εἰ γὰρ δὴ κἀκεῖνος παῖδας ἔχων*[63] *δευτέραν αὐτοῖς ἐπεισαγάγῃ*[64] *γαμετήν, οὐ τῶν ἐκ τῆς προικὸς ἀπολαύσει κερδῶν κατὰ δεσποτείας λόγον,* | [65] *οὐ φιλοτιμίαν ἄλλην παρὰ τῆς γυναικὸς λαβὼν ταύτην ἕξει βεβαίως, πλὴν ὅσον χρῆσθαι καὶ καρποῦσθαι, μέχρι περιῇ, μόνον. κἀνταῦθα γὰρ οἱ παῖδες, εἰ καὶ ὑπεξούσιοι καθεστήκοιεν, ἀλλ' οὖν κύριοι κατα δεσποτείαν τῶν τοιούτων ἔσονται.* οὕτω φησὶ ἡ νεαρά. — (ε'.)[66] Ἐπὶ μέντοι[67] τῆς γυναικὸς τέθεικε τὴν προγαμιαίαν[68] δωρεάν, ὅτι ἀπὸ τῶν γαμικῶν συμφώνων περιέρχεται τῇ γυναικί. ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνδρὸς οὐκ εἶχεν εἰπεῖν. τὰ αὐτὰ φαμὲν καὶ ἐπὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, ἐπείπερ οὐκ ἔστιν ἐπ' ἀνδρὸς προγαμιαία δωρεά. ἀλλ' εἴθισται ἐν τοῖς γαμικοῖς συμβολαιοις συμφωνεῖν, ὥστε ἐκ προτελευτῆς τῆς γυναικὸς κερδαίνειν τὸν ἄνδρα ἢ τὸ ἥμισυ ἢ τὸ τρίτον τῆς προικός. καὶ περὶ τούτων πολλοί εἰσι[69] νόμοι κατεστρωμένοι καὶ[70] ἐν τῷ περὶ πάκτων προικὸς καὶ ἐν ἄλλοις τίτλοις. καὶ μήτις οἰέσθω[71], ὅτι περὶ τῶν

et 11. et lib. VIII. Cod. tit. 46. const. 1. Ac *Symbatius* vero ita de hac Novella loquitur: *Quae quocunque modo liberis in parentum potestate constitutis adquiruntur sive ex matris testamento sive alio modo, eorum usumfructum habento horum patres, etsi ad secundas nuptias transeant, exceptis castrensibus et quasi castrensibus peculiis.* Haec autem Novella, quae secundas nuptias punit, loquitur de rebus, quae a viro mulieri proprietatis iure relinquuntur; similiter autem etiam de his, quae viro a muliere. Atque mulier, quae ad secundas nuptias transit, proprietatem amittit, suntque hae communes viri mulierisque poenae. Atque hac de causa orbitatis mentio inlata est, haecque, quicunque veri sensum habet, intelligere debet iis, quae supra dicta sunt, omnibus esse vel maxime dissimilia. Vir enim haec ab uxore proprietatis iure accipit; illa autem tamquam iure patriae potestatis ad eum perveniunt. Ut autem id, quod dicitur, melius cognoscatur, ipsa Novella ad verbum legatur: *Si vero proles adsit lexque liberos exinde iniuria affectos videat, tunc omni eam liberalitate a viro ad eam profecta, quod ad proprietatem eius rei attinet, privat, solum usumfructum ei relinquens. Atque haec sancita sunto et in ante nuptias donatione et in omni alia liberalitate, sive a marito viro in eam collata sive etiam ex testamento vel mortis causa donatione, sive institutionis pars sit, sive legatum.* Ac post pauca: *Atque hae quidem communes mulieris virique poenae sint. Namque, si et ille liberos habens secundam eis uxorem superinduxerit, lucris doti sproprietatis nomine non fruetur, neque aliam liberalitatem, quam a muliere accepit, firmam habebit, praeterquam, quod his uti frui possit, quamdiu vivat. Nam hic quoque liberi, etsi in patris potestate sint, domini tamen illarum rerum, quod ad proprietatem attinet, erunt.* Sic Novella loquitur. — (Cap. 5.) In muliere quidem ante nuptias donationem posuit, quod ex pactis dotalibus ad mulierem pervenit; in viro autem eadem h. e. ea, quae ante nuptias donationem tangunt, dicere non potuit, quum ante nuptias donatio in viro nulla sit. Verum in nuptialibus instrumentis pactum interponi consuevit, ut, si mulier ante moriatur, vir vel dimidiam vel tertiam partem dotis lucretur. Ac de his multae leges in titulo de pactis dotalibus et in aliis titulis positae sunt. Ac ne quisquam existumet haec *lucris dotis non fruetur*

---

44) Pro ὁ Bon. ἡ. 45) ταύτης in Bon. deest. 46) καναστρεσίων Bon. 47) διαλαμβάνουσι Bon. 48) κατὰ in Bon. deest. 49) Pro δεσποτείαν in Bon. est δεσπδ'. 50) Incipit pag. 946. 51) Vox τῶν in Bon. deest. 52) Pro παρὰ Bon. περὶ habet. 53) Pro καὶ Bon. ὧν καὶ habet. 54) εἰσιν in Bon. deest. 55) ἀπὸ τῆς Bon. 56) Pro δικαίου Bon. τοῦ δικαίου habet. 57) Pro πάσης Bon. τὰς habet. 58) χρῆσιν τὲ Bon. 59) νομοθετεῖσθαι Bon. 60) καὶ in Bon. deest. 61) Post κοινὰ Bon. καὶ interponit. 62) τε in Bon. deest. 63) ἔχων παῖδας Bon. 64) ἐπεισάγει Bon. 65) Incipit pag. 947. 66) Littera ε'. in Bon. deest. 67) Pro μέντοι Bon. μὲν γάρ. 68) προγαμιαῖαν Bon. 69) πολλοὶ εἰσὶ Bon. 70) Vox καὶ in Bon. deest. 71) Pro μήτις οἰέσθω Bon. μὴ οἴεσθαι τι habet.

ἀπροσπορίστων εἴρηται τοῦτο[72]) τό, οὐ τῶν ἐκ τῆς προικος ἀπολαύσει κερδῶν. ἄλλο γὰρ ἐκ προικὸς κέρδος καὶ ἄλλο μητρῴα κληρονομία. καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές ἐστιν, ἐπιφέρει εὐθὺς ἡ νεαρά· *Καὶ οὐ διαφερόμεθα περὶ τῆς προικὸς ἢ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς, πότερον αὐτοὶ ταύτην δεδώκασιν ὑπὲρ ἑαυτῶν οἱ γήμαντες, ἤ τινες[73]) ἄλλοι ὑπὲρ αὐτῶν τοῦτο ἔπραξαν, εἴτε τῶν ἐκ γένους, εἴτε |[74]) καὶ τῶν ἔξωθεν, κἂν εἰ δοκεῖ[75]) πῶς[76]) συνειλῆφθαι[77]) καὶ ἡ προγαμιαία δωρεὰ τῇ προικί. ἀλλὰ τὸ νομοθετηθὲν ἐπὶ τῶν ἐντεῦθεν εἰς τοὺς γήμαντας περιερχομένων κερδῶν καὶ οὕτω κύριον ἔστω[78]).* Καθαρῶς τοιγαροῦν νοεῖται[79]) ἐντεῦθεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ἀπὸ συμφώνου κέρδους τῆς προικὸς μνείαν ποιεῖται[80]) ὁ νομοθέτης. ἠδύνατο γαρ ἡ μὲν γυνὴ λέγειν, ὅτι ἡ προγαμιαία δωρεὰ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς ὑπεσχέθη μοι, ἀλλ' ἀπὸ[81]) πάππου ἢ ξένου τινός, καὶ τίνος χάριν ὡς ἀπὸ φιλοτιμίας[82]) ἀνδρὸς διώκομαι[83]); καθ' ὅμοιον δὲ τρόπον[84]) ἠδύνατο καὶ ὁ ἀνὴρ λέγειν τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ ἀπὸ προικὸς κέρδους, ὅτι[85]) ὁ πατὴρ ὑπέσχετό μοι τὸ κέρδος τοῦτο προικίζων ἢ πάππος ἢ ξένος παντάπασι, καὶ διὰ τί[86]) μίγνυται τὸ τοιοῦτον[87]) εἰς τὰς δοθείσας φιλοτιμίας τῆς γυναικός; αἱ μὲν οὖν ἀντιθέσεις τοιαῦται[88]). Ὁ δὲ νόμος, ὅτι τὸ σύμφωνον διὰ τὸν γάμον γίνεται, ἀναιρεῖ τὰς ἀντιθέσεις[89]) φάσκων, ὅτι τα τοιαῦτα διὰ τὸν γάμον ἐρχόμενα, κἂν παρὰ[90]) ξένων ὑπισχνῶνται, ὅμως διὰ τὴν χρῆσιν[91]) ἢ τοῦ ἀνδρὸς ἢ τῆς γυναικὸς δίδοται[92]). καὶ τοῦτο δὲ ὀφείλει νοεῖν ὁ ἀναγινώσκων, ὅτι, εἰ καὶ γέγραπται ἐπὶ τούτοις τὴν δευτερογαμήσαντα πατέρα[93]) μὴ κληρονομεῖν, ἀλλὰ τοὺς ἀδελφούς, ὅμως ὁ πατήρ, ἕως[94]) συζῇ[95]), τὴν χρῆσιν ἔχει, καί, ὅτε ἀποθάνῃ, τότε |[96]) λαμβάνουσι τὰ πράγματα οἱ κληρονομήσαντες ἀδελφοί. εἰ γὰρ ζῶντος τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων ὁ πατὴρ εἶχε τὴν χρῆσιν, πῶς τελευτήσαντος τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ αὐτίκα δοθήσεται ἡ χρῆσις[97]); οὐκ ἔχει νοῦν[98]) τοῦτο. ὥστε τύπρ ποιεῖ[99]) ἡ νεαρά, οὐ μέντοι καὶ τὰ πράγματα δίδωσιν αὐτίκα. — (ϛ'.)[1]) Ἐκ τούτων οὖν δέδεικται σαφῶς, ἐπὶ πόσοις ὁ ὑπεξούσιος παῖς οὐ διατίθεται, τουτέστι τοῖς[2]) ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτῷ προσγινομένοις καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν μητέρων ἢ τῶν γαμικῶν κερδῶν καὶ τοῖς ἀπὸ φιλοτιμίας τῆς τύχης καὶ καμάτων ἰδίων, κατὰ τὸν λθ'. τί.[3]) τοῦ[3b]) β'. ἰνστιτουτιῶνος, ὃς οὑτωσὶ διέξεισιν· *Εἰ μὲν ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ πατρος προσγένηταί τι τῷ ὑπεξουσίῳ, οἷον τοῦ πατρὸς τυχὸν δωρησαμένου ἢ ἑτέρως[4]) ἢ ὁπωσδήποτε εἰς αὐτὸν[5]) μετατεθέντος[6]), ὡς τοῦτο[7]) κατὰ τὸ ἐξαρχῆς κρατῆσαν ἔθος[8]) ὅλον προσπορίζε-*

de his, quae ἀπροσπόριστα sunt, dicta esse. Aliud est enim lucrum dotis, aliud materna haereditas. Atque hoc ita verum esse, ipsa Novella ostendit, cum statim inferat: *Neque distinguimus in dote vel ante nuptias donatione, utrum ipsi coniuges hanc pro se ipsi dederint, an alii pro ipsis hoc fecerint, sive cognati sunt, sive extranei, quamquam aliquando antenuptialis donatio dote comprehendi videatur. Verum, quae de lucris exinde ad coniuges venientibus sancita sunt, etiam sic firma sint.* Manifesto igitur exinde apparet, quod in viro lucri dotis ex pacto legislator mentionem faciat. Poterat enim mulier dicere, ante nuptias donationem sibi non a viro, verum ab avo vel extraneo aliquo promissam esse, et quare quasi ex liberalitate viri vexaretur? Simili autem modo poterat et vir eadem de dotis lucro dicere, patrem, cum dotem constitueret, vel avum vel extraneum omnimodo hoc lucrum sibi promisisse, et quare talia donationibus ab uxore datis miscerentur? Atque contrariae utriusque partis defensiones tales sunt; lex autem, quod pactum matrimonii causa fit, has defensiones tollit, cum talia, quae ex nuptiis veniant, etiamsi ab extraneis promittantur, tamen propter usumfructum vel viri vel mulieris dari dicat. Hoc autem lector animadvertere debet, etiamsi scriptum sit patrem, qui ad secundum matrimonium transierit, in talibus haeredem non esse, verum fratres potius, tamen patrem, quamdiu vivat, usumfructum habere, ac, si mortuus sit, tunc res a fratribus, qui heredes exstiterint, capi. Namque si vivo domino rerum pater usumfructum habuit, quomodo fieri potest, ut defuncto domino rerum statim haeredibus eius ususfructus detur? Hoc rationem non habet. Itaque Novella huic rei formam dat, res autem ipsas non illico concedit. — (Cap. 6.) Ex his igitur manifesto apparet, de quibus rebus filiusfamilias testari non possit, id est, de his, quas a patre adquirit, quasque a matre vel nuptialibus lucris, quasque fortunae liberalitate vel laboribus suis, secundum 9. (?) titulum II. libri Institutionum, qui haec ita persequitur: *Si quidem ex bonis patris aliquid filiofamilias adquisitum sit, velut patre forte donante vel alio quocunque modo in eum transferente, hoc secundum consuetudinem, quae ab initio obtinuit, totum patri adquiretur.*

72) τοῦτο in Bon. deest. 73) ἤ τινὲς Bon. 74) Incipit p. 948. 75) Bon. δοκ, quo δοκῇ designari videtur. 76) Pro πῶς Bon. περί. 77) Bon. συνανειλῆφθαι. 78) Pro ἔστω Bon. ἔσται. 79) Pro νοεῖται Bon. νοοῦνται. 80) ποιεῖται μνείαν Bon. 81) ἀλλὰ ἀπὸ Bon. 82) ἀποφιλοτιμίας Bon. 83) διώκομαι Bon. 84) δὲ τρόπον in Paris. desunt. 85) ὅτι in Paris. deest. 86) διάτι Paris. 87) τοιοῦτο Bon. 88) Pro τοιαῦται Bon αὗται habet. 89) Voces ἀναιρεῖ τὰς ἀντιθέσεις in Bon. desunt. 90) Pro παρὰ Bon. περὶ habet. 91) Pro χρῆσιν Bon. σχέσιν habet. 92) δίδονται Bon. 93) πατέρα in Bon. deest. 94) ἕως οὖν Bon. 95) Pro συζῇ Bon. ζῇ habet. 96) Incipit p. 949. 97) Voces ἡ χρῆσις in Bon. desunt. 98) Pro νοῦν Bon. νῦν habet. 99) ὥστε τόπον ποιεῖν Bon. Leg. τύπον ποιεῖν. 1) Numerus ϛ'. in Bon. deest. 2) Vox τοῖς in Bon. deest. 3) Leg. τὸν θ'. τι. Est Theoph. inst. II. 9. §. 1. 3b) Leg. τῆς. 4) Pro ἑτέρως Bon. ἑτέρου habet. Th. ἑτέρως. 5) Pro αὐτὸν, quod habet et Th., Bon. αὐτα. 6) μεταθέντος Theoph. Recte. 7) ὡς οὗτος τοῦτο Paris., Theoph. ὥστε τοῦτο. 8) ἔθος in Bon. et apud Th. deest. Pro κρατῆσαν Th. κρατοῦν habet.

σθαι τῷ πατρί. οὐδεὶς γάρ ἐστι φθόνος, ὅπερ ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς προφάσεως ἦλθεν εἰς αὐτόν, τοῦτο παλινδρομεῖν[9]) ἐπὶ τὸν πατέρα· ὅπερ δὲ ἐξ ἄλλης αἰτίας ὁ ὑπεξούσιος ἐκτήσατο, τούτου τὸν[10]) μὲν οὐσούφρουκτον προσπορίζεσθαι τῷ πατρί, τὴν δὲ δεσποτείαν μένειν παρ' αὐτῷ[11]). ἄδικον γάρ, τὸ ἐκ[12]) πολλῶν καμάτων ἢ δεξιότητος[13]) τύχης προσγενόμενον, ἑτέροις τοῦτο παρασχεῖν[14]). Φανερὸν οὖν ἐστιν ἐκ τῶν προειρημένων[15]) πάντων, ἐπὶ πόσοις ὁ παῖς οὐκ ἔχει τὴν | [16]) ἐξουσίαν τοῦ διατίθεσθαι. ταῦτα[17]) πάντα καλοῦνται ἀπροσπόριστα. καὶ[18]) τὰ μὲν καστρένσια[19]) καὶ ὡσανεὶ καστρένσια[20]) ὁλοκλήρως ἁρμόζουσι τῷ παιδὶ καὶ κατὰ χρῆσιν καὶ κατὰ δεσποτείαν· τὰ δὲ ἀπὸ καμάτων τοῦ παιδὸς καὶ φιλοτιμίας τῆς τύχης ἀπροσπόριστα, ὡς εἰρήκαμεν[21]), λέγονται, διὰ τὸ τον πατέρα ἔχειν μὲν τὴν χρῆσιν, ἕως ἂν περιῇ, τὴν δὲ δεσποτείαν τοὺς παῖδας[22]), καὶ[23]) ἐκδέχεσθαι ἡμᾶς τὴν τελευτὴν ἑνὸς τούτων· ἵνα, εἰ ὁ μὲν[24]) πατὴρ προτελευτήσει[25]), λάβῃ ὁ παῖς πρὸς τῇ δεσποτείᾳ[26]) καὶ τὴν χρῆσιν. εἰ δὲ ὁ παῖς, μὴ ἔχει[27]) ἐξουσίαν[28]) ἐπ' αὐτοῖς διατίθεσθαι, ἀλλ' ἀνατρέχῃ μετὰ τῆς χρήσεως πρὸς τὸν πατέρα[29]) καὶ ἡ δεσποτεία. ὥστε διὰ τὸ εἶναι ἄδηλον, τίνι τελείως ἁρμόσει τὰ πράγματα, λέγονται ἐν τῷ μέσῳ ἀπροσπόριστα. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, ὑπολοίπόν ἐστι[30]), ποῖά εἰσι τὰ ὡσανεὶ καστρένσια[31]), ἵνα γνωσθῇ[32]), ἐφ' ὅσοις δεῖ διατίθεσθαι τὸν ὑπεξούσιον υἱόν. ἔχεις δὲ ἀνωτέρω σαφῆ[33]) δεδειγμένα, ὡσανεὶ καστρένσια[34]) πεκούλια εἶναι τὰ ἀπὸ βασιλέως ἢ δεσποίνης φιλοτιμούμενα τῷ ὑπεξουσίῳ, ὡσαύτως καὶ τὰ ἀπὸ κληρονομίας ἀδελφικῆς, ὡς ἔκ τε τῆς παραγραφῆς καὶ τῶν προανεγνωσμένων καὶ πολλαχοῦ κειμένων νόμων τε καὶ νεαρῶν διεγνώσθη. ἀνάγν. λοιπόν, ἵνα μάθῃς ἐντελέστερον τὸ πρᾶγμα, βι. λθ'. τῶν βασιλικῶν | [35]) τι. α'. κεφ. νβ'., ἐν οἷς οὕτω φησίν· Ἔξεστι δ' ἐπὶ[36]) τοῖς ὡσανεὶ ἰδιοκτήτοις πεκουλίοις διατίθεσθαι κατὰ νομικὴν μέντοι ἀκρίβειαν[37]), ὡς ὑπάτοις καὶ τοῖς ὑπάρχοις καὶ τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν ἀξίαις ἢ ἐν διοικήσεσί τισι[38]) τυγχάνουσι[39]), καὶ ἀπὸ βασιλικῆς χειρὸς καὶ ἀπὸ δημοσίων παροχῶν λαμβάνουσι[40]). — (ζ'.)[41]) *Καὶ μετ' ὀλίγον· Περὶ δὲ* τῶν ἄλλων προσώπων τῶν ἐχόντων ὡσανεὶ ἰδιόκτητα πεκούλια, οἷον περὶ δικολόγων[42]) καὶ[43]) χαρτοφυλάκων καὶ[44]) μαγιστριάνων καὶ τῶν διδασκάλων τῶν ἐλευθερίων[45]) σπουδασμάτων καὶ ἀρχιατρῶν καὶ τῶν ἄλλων

Numquis enim invidet, ea, quae ex patris causa ad ipsum pervenerunt, haec ad patrem redire; quae autem ex alia causa filiusfamilias adquisirit, horum usumfructum patri acquiri, proprietatem autem penes ipsum manere? Iniquum enim foret, ea, quae ex multis laboribus vel fortunae dexteritate alicui obvenerint, haec aliis dari. Manifestum est igitur ex his, quae supra dicta sunt, omnibus, quibus in rebus filius testandi potestatem non habeat. Haec autem omnia ἀπροσπόριστα dicuntur. Res enim castrenses et quasi castrenses et ad usumfructum et ad proprietatem in solidum filio competunt; quae autem filii laboribus fortunaeque liberalitate adquiruntur, haec, ut diximus, ἀπροσπόριστα dicuntur, quoniam pater quidem, quamdiu vivat, usumfructum habeat, liberi autem proprietatem, et alteriusutrius mors nobis exspectetur; ut, siquidem parens ante moriatur, filius praeter proprietatem, quam iam habet, et usumfructum accipiat; sin filius, cum de his testandi potestatem non habeat, etiam proprietas ad parentem redeat una cum usufructu, quem iam habuit. Itaque cum obscurum sit, cui res in solidum competant, medio tempore ἀπροσπόριστα dicuntur. Haec igitur cum ita se habeant, restat, ut, quales res quasi castrenses sint, explicemus, ut, in quibus filiusfamilias testari possit, cognoscatur. Habes autem superius manifesto demonstratum, quasi castrenses res esse eas, quae ab imperatore vel ab Augusta filiofamilias donantur; item, quae ex fratrum haereditate proveniunt, ut ex adnotatione et iis, quae antea praelecta sunt, et ubique positis legibus et Novellis constitutionibus constat. Lege autem, ut rem perfectius cognoscas, lib. XXXVII. Basilicorum tit. 1. cap. 52., ubi ita loquitur: *Licet autem de quasi castrensibus peculiis, secundum legum tamen subtilitatem, testari, velut consulibus et praefectis praesidibusque provinciarum, et omnibus, qui in dignitatibus vel in curationibus quibusdam sunt, atque ab imperatoris manu vel ex publicis praestationibus aliquid consequuntur.* — (Cap. 7.) Ac post pauca: *De reliquis autem personis, quae quasi castrensia habent peculia, velut de advocatis et chartarum custodibus et magistrianis et liberalium artium magistris et archiatris et reliquis omnibus,*

---

9) πάλιν δρομεῖν Bon., Th. παλινδραμεῖν. 10) τὸν in Bon. deest, apud Th. non item. 11) αὐτοῦ Bon. — Theoph. ἡ δὲ δεσποτεία μενέτω παρὰ τῷ παιδί. 12) ἐκ in Bon. deest. 13) Bon. δεξτ^τοʼ, quo δεξιότητος significari videtur. Par. δεξιοτάτης. 14) Theoph. τὸ πολλοῖς καμάτοις ἢ δεξιότητι τύχης τινὶ προσγινόμενον ἑτέρῳ τοῦτο παρασχεῖν. 15) Pro προειρημένων Bon. εἰρημένων habet. 16) Incipit pag. 950. 17) Bon. δὲ intrudit post πάντα. 18) Pro καὶ Bon. καθὰ.

19) καν̇ςρ√ Bon. 20) καν̇ςρ√ Bon. 21) Pro εἰρήκαμεν Bon. εἴρηται. 22) τὸν παῖδα Bon. 23) καὶ in Bon. deest. 24) εἰ μὲν ὁ Bon. 25) προστελευτ^ή Bon. 26) τὴν δεσποτείαν Bon. 27) Legendum μὴ ἔχων. 28) μὴ ἐξουσίαν ἔχει Bon. 29) πρὸς τὸν πατέρα μετὰ τῆς χρήσεως Bon. 30) ὑπολοιπόν ἐστι Bon., Paris. ὑπόλοιποί εἰσι.

31) καν̇ςτρ/ Bon. 32) Pro γνωσθῇ Bon. ἐγνώσ^θω. 33) Pro σαφῆ Bon. σαφῶς. 34) καν̇ςρ/ Bon. 35) Incipit p. 951. Locus, qui laudatur, in nostris Basilicis est lib. XXXIX. tit. 1. cap. 68. tom. V. p. 219. 36) Pro δ' ἐπὶ Bon. καὶ ἐπὶ habet. 37) ἀκριβείαν Bon. 38) τισὶ deest in Bon. 39) τυγχάνει Bon. 40) λαμβάνου/ Bon. 41) Littera ζ'. in Bon. deest. 42) δικαιολόγων Bon. 43) καὶ in Bon. deest. 44) καὶ in Bon. deest. 45) ἐλευθέρων Bon.

πάντων[46]) τῶν ἀννόνας[47]) ἢ παροχὰς λαμβανόντων ἐκ τοῦ δημοσίου, ἡ προκειμένη διάταξις πᾶσι τούτοις προσώποις[48]) διατίθεσθαι εἰς μόνα τὰ ὡσανεὶ ἰδιόκτητα πεκούλια καί, οὐδὲ ὑποκεῖσθαι τὰς διαθήκας τῇ μέμψει αὐτῶν βούλεται. Οὕτως οὖν ἔχοντος τοῦ νόμου, πρόσεχε τοῖς ῥητοῖς, ὅτι οὐ πᾶσιν ἄρχουσιν[49]) ἢ[50]) ἀξιωματικοῖς καὶ ἰδιώταις πᾶσιν ὑπεξουσίοις δίδοται διατίθεσθαι, ἀλλὰ πᾶσιν ἄρχουσι καὶ ἀξιωματικοῖς καὶ ἰδιώταις[51]) τοῖς ἀπὸ βασιλικῆς φιλοτιμίας[52]) ἢ δημοσίων σιτήσεων[53]) ἔχουσι κτήσεις. καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ Θαλέλαιος, καὶ τὸ εἰρημένον ῥητὸν ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν διὰ μεταφράσεως[54]) εἰς τὴν Ἑλληνίδα παραδιδούς σοι[55]), τοῦτο βεβαιότερον ἐπιφέρει· τίσι προσώποις[56]) ἐξουσία συγκεχώρηται, ποιεῖν μὲν διαθήκην, πλὴν οὐχ ὡς στρατιώταις, οἵῳ βούλονται τρόπῳ, ἀλλὰ τοῦ κοινοῦ καὶ νομίμου τύπου[57]) παραφυλαττομένου, | [58]) ὃν τρόπον διατεταγμένον ἦν[59]) ἐπὶ ὑπάτων καὶ[60]) ὑπάρχων[61]) λεγεώνων καὶ ἀρχόντων ἐπαρχιῶν, καὶ πάντων ἁπλῶς, οἵτινες ἐν διαφόροις ἀξιώμασιν ἢ διοικήσεσι κείμενοι ἐκ τῆς ἡμετέρας λαμβάνουσι χειρὸς ἢ ἐκ τῶν πουβλίκων σαλαρίων[62]) τινὰς φιλοτιμίας. ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ πρόσωπα τοῦ ποιεῖν διαθήκην ἔχουσι ἐξουσίαν ἐν τοῖς *quasi castρενσίοις*[63]). Καὶ μετ' ὀλίγα· Ἠμφιβάλετο, εἰ δύνανται[64]) ποιεῖν διαθήκην τινές[65]), ὡς ὑπόθου περὶ τῶν λογιωτάτων[66]) ἀνδρῶν τῶν συνηγόρων, καὶ τῶν καθωσιωμένων[67]) χαρτοφυλάκων, μεμοραλίων καὶ τῶν μαγιστριάνων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν διδασκάλων τῶν ἐλευθερίων σπουδασμάτων καὶ ἀρχιάτρων καὶ πάντων παντελῶς, οἵτινες σαλάρια ἢ σιτηρέσια[68]) διαδέχονται τὰ[69]) δημόσια[70]). ἐν τούτοις μόνοις[71]) θεσπίζομεν, ἐπειδὴ κατὰ μίμησιν[72]) κανστρεσίων[73]) πεκουλίων εἰσίν, αὐτοὺς διατίθεσθαι. Καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι ἅπαν τὸ κατὰ πόδας, ἐν οἷς αὐτὰ τὰ ῥωμαϊκὰ προστιθεὶς ἑρμηνεύει· Πᾶς γὰρ[75]) ἀξιωματικός, ἅτινα λαμβάνει παρὰ τοῦ βασιλέως, *quasi* κανστρέσιον πεκούλιον[76]) εἶχεν καὶ ἔχει, καὶ πᾶς ἄρχων ὁμοίως. οὗτοι γὰρ πάντες ἐξ ἀρχῆς εἶχον[77]) τὰ *quasi* κανστρέσια πεκούλια[78]), καὶ ἠδύναντο διατίθεσθαι ἐπ' αὐτοῖς, ἔτι ὑπεξούσιοι ὄντες, πλὴν ὅμως κατὰ νόμους. ἔχε οὖν τὸ ἀσφαλὲς ἐντεῦθεν, δυνάμενος καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ νοεῖν τοῦτο. πανταχοῦ γὰρ | [79]) ὁ νόμος κωλύει τὸν ὑπεξούσιον παῖδα διατίθεσθαι[80]), ἐπὶ μόνοις τοῖς κανστρεσίοις[81])

qui annonas sive salaria ex publico accipiunt, praesens constitutio omnibus his personis facultatem da testamentum faciendi, sed de quasi castrensibus peculiis tantum, neque eorum testamenta querelae subiici vult. Sic igitur cum lex habeat, ad ea, quae dicta sunt, animum adverte, non omnibus magistratibus vel his, qui in dignitate sunt, privatisque omnibus, qui in parentum potestate sunt, testamenti factionem dari, verum omnibus magistratibus et his, qui in dignitatibus sunt, privatisque, qui ab imperatoris liberalitate vel ex publicis annonis aliquid acquirunt. Nam et ipse *Thalelaeus*, qui haec ex Latino sermone in Graecum transtulit, hoc firmius persequitur, quibus personis potestas testamentum faciendi concessa sit, *sed non*, inquit, *quasi milites, quo modo velint, testentur, verum communi ac legitimo modo observando, quemadmodum in consulibus et praefectis legionum et praesidibus provinciarum constitutum erat, et omnibus generaliter, qui in diversis dignitatibus vel administrationibus positi ex nostra manu vel ex publicis salariis aliquas consequuntur largitates. Sed hae personae quidem testamenti faciendi ius in quasi castrensibus peculiis habent.* Ac post pauca: *Prius dubitabatur, utrum quidam testamentum facere possint, utputa de disertissimis viris advocatis, devotissimisque viris chartarum custodibus, memorialibus et magistrianis, verum etiam de liberalium artium magistris et archiatris, et omnino omnibus, qui salaria vel stipendia publica accipiunt. Hos in his solis, quia ad instar castrensis peculii sunt, testamentum condere permittimus.* Et, posteaquam totam versionem, quae est κατὰ πόδας, ubi et ipsa verba Latina apponit et interpretatur, complevit, sic dicit: *Quicunque in dignitatibus est, quae ab imperatore accipit, in quasi castrensi peculio habuit habetque, similiterque omnis magistratus. Hi enim omnes ab initio quasi castrensia peculia habuerunt de hisque testamentum facere potuerunt, etiamsi in parentum potestate erant, sed tamen ut secundum leges testamentum conderetur. Habeas ergo exinde firmam regulam, quam et per te solus cognoscere possis. Ubique enim lex filium, qui in parentis potestate est, testari prohibet, cum in castrensibus tantum peculiis*

46) ἁπάντων Bon. 47) τῶν τὰς ἀννώνας Bon. 48) ἀσώποις Bon. 49) ἄρχουσι Bon. 50) Pro ἢ Bon. καὶ habet. 51) Inde a πᾶσιν ὑπεξουσίοις usque ad καὶ ἰδιώταις omnia in Bon. desunt. 52) φιλοτιμίας βασιλικῆς Bon. 53) σιτηρεσίων Bon. 54) Pro διὰ μεταφράσεως Bon. μεταφράσ̃ habet. 55) παραδιδοὺσοι Bon. 56) ἀσώπ̂. Bon. 57) Pro τύπου Bon. τρόπῳ. 58) Incipit p. 952. 59) ἦν deest in Bon. 60) Bon. ante καὶ vocem ἦν intrudit. 61) ἐπάρχων Bon. 62) Pro πουβλίκων σαλαρίων Bon. publιωhςaιϱωk habet. 63) κασρισι˜ Bon. 64) Voces εἰ δύνανται in Bon. desunt. 65) τινες Bon. 66) Bon. λω λογιω̃′. 67) Bon. καθωσιουμένων. 68) Bon. ἢ ση σιτηρ′. 69) Vox τὰ in Bon. deest. 70) Paris. δήμοσια. 71) Pro μόνοις Bon. μόνον habet. 72) καταμίμησιν Bon. 73) κανσρ̃′ Bon. 75) Haec pars τοῦ κατὰ ποδας, ut et sequens Thalelaei adnotatio, in nostris Basilicis non habetur. 76) *canstrensio* πεϛυλου Bon. 77) εἶχον deest in Bon. 78) Pro τὰ *quasi* κανστρέσια πεκούλια Bon. τὰ κυνᾶσι κανσρ̃′ habet. 79) Incipit p. 953. 80) Bon. inverso ordine διατίθεσθαι παῖδα. 81) κανσρ̃′ Bon.

πεκουλίοις καὶ [82]) ὡσανεὶ κανστρεσίοις [83]) συγχωρῶν αὐτῷ διατίθεσθαι. οὐ πάντα δέ, ὅσα ἔχει τις, κανστρέσια [84]) εἰσὶν ἢ ὡσανεὶ κανστρέσια [85]). καὶ διδάσκων ταῦτα ὁ νομοθέτης [86]) προστίθησιν [87]), ὅτι πάντα τὰ κτώμενα ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας [89]) καὶ ἄρχουσι καὶ ἰδιώταις καὶ δημοσιακῶν παροχῶν. [η'.] [90]) Ἄριστα δὲ [91]) Θεόφιλος ὁ μακαρίτης περὶ τούτων διεῖλεν [92]). ἐν γὰρ τῷ ιβ'. τϊ. τῆς β'. ἰνστιτουτιῶνος διελὼν περὶ στρατιωτικῶν διαθηκῶν καὶ πεκουλίων, καὶ σαφηνίσας, ὅπως δεῖ τοὺς στρατιώτας διατίθεσθαι, ἐν τῷ τέλει τοῦ τϊ. ἐπάγει κατὰ λέξιν οὕτως [95])· Εἰσί τινες [96]) οἱ ὑπεξούσιοι, οἳ κανστρέσια [97]) μὲν οὐκ ἔχουσι πεκούλια, ὡσανεὶ δὲ κανστρέσια [98]) ἐκ τῶν παλαιοτέρων [99]) νόμων ἢ ἐκ τῶν μεταγενεστέρων διατάξεων ἔχουσιν, ὁποῖα ἐστὶν τὰ ἀπὸ συνεδρίας ἢ τὰ ἀπὸ συνηγορίας [1]) ἢ τὰ ἀπὸ ἀρχῶν, τουτέστιν, τῶν ἀννόνων ἐκ τοῦ δημοσίου παρεχομένων αὐτῷ. καὶ τούτοις ἐπιτέτραπται ἐν ὑπεξουσιότητι διατίθεσθαι. ἀλλ' ἐπειδὴ μικρά τις [3]) ἦν ἀμφιβολία ἐπ' αὐτοῖς, γέγονε τοῦ ἡμετέρου βασιλέως διάταξις, λέγουσα πάντα ὑπεξούσιον ὡσανεὶ [5]) κανστρέσια [6]) πεκούλια ἔχοντα ἐπ' αὐτοῖς [7]) κοινῷ νομίμῳ διατίθεσθαι δύνασθαι. Τὴν εἰρημένην οὖν διάταξιν ἀναγνοὺς οὐδὲν ἀγνοήσεις τῶν εἰς τοῦτο φερόντων. [8]) — [θ'.] [9]) Ἐπεὶ δὲ ἀνωτέρω ἐτέθησαν ἐκ τοῦ λε'. βϊ. τῶν βασιλικῶν τὰ τελευταῖα κεφάλαια, ὧν τὸ μὲν | [11]) φησὶν οὕτως· Ὁ ὑπεξούσιος ἢ ὑπεξουσία οἱουδήποτε [12]) ὄντες βαθμοῦ [13]) μηδὲ [14]) ἐν τοῖς ἀπροσπορίστοις διατιθέσθωσαν. Καὶ πάλιν τὸ μετ' αὐτὸ οὕτως· Ὅσοι ἰδιόκτητον ἔχουσι πεκούλιον, διατιθέσθωσαν εἰς αὐτὸ κατὰ τὴν ἡμετέραν διάταξιν, μήτε τὴν μέμψιν τῆς διαθήκης εὐλαβούμενοι. Ἐπεὶ οὖν ταῦτα οὕτως ἔχει, οὐ δεῖ ἀμφιβάλλειν [15]), ὅτι τὰ μὲν ἀπροσπόριστά εἰσι [16]) τὰ [17]) ἀπὸ καμάτων [18]) ἰδίων καὶ φιλοτιμίας τῆς [19]) τύχης, ὥσπερ τὰ ἀπὸ γαμικῶν κερδῶν καὶ μητρικῆς κληρονομίας· τὰ δὲ ἰδιόκτητα ἐπὶ μὲν τῶν στρατιωτῶν εἰσὶ τὰ δορύκτητα [20]), ἐπὶ δὲ ἀστρατεύτων τὰ ὡσανεὶ δορύκτητα [21]), ἤτοι στρατιωτικὰ καὶ ὡσανεὶ στρατιωτικά. Καὶ ὁ Θαλέλαιος περὶ τούτων διαλαμβάνει [23]) ἐν τῷ κβ'. τϊ. τοῦ ς'. βιβλίου τοῦ κώδικος [24]), καὶ φησίν· Κἂν τὰ μάλιστα ἐκελεύσαμεν πάντα ἀπροσπόριστα εἶναι, πλὴν τῶν ex ℞ε [25]), ὅμως μηδενὶ ἐξέστω τῶν ὑπεξουσίων εἰς ταῦτα τὰ ἀπροσπόριστα διατίθεσθαι. οὐ γάρ,

et quasi castrensibus testamentum faciendi ius ei concedat. Non omnia autem, quae quis habet, castrensis vel quasi castrensis peculii sunt. Et legislator, ut haec doceat, addit: omnia, quae ex imperatoris liberalitatibus et magistratibus et privatis atque ex publicis praestationibus adquiruntur. — (Cap. 8.) Optime autem ***Theophilus*** beatae memoriae de his distinxit. Nam in 12. titulo II. libri institutionum postquam de militaribus testamentis peculiisque distinxit, et, quemadmodum milites testamentum condere oporteret, manifestavit, in fine tituli ad verbum ita infert: *Sunt quidam filiifamilias, qui castrensia peculia quidem non habent, habent autem quasi castrensia ex vetustioribus legibus vel ex posterioribus constitutionibus, qualia sunt ea, quae ex assessura vel ex advocatione vel ex magistratu percipiuntur, hoc est, ex annonis, quae illis ex publico dantur. Atque his, etiamsi in parentum potestate sint, testari permissum est. Sed, cum parva quaedam de his dubitatio esset, facta est nostri imperatoris constitutio, quae generaliter quemvis filiumfamilias ait, quasi castrensia peculia habentem, de his iure communi testari posse. Praedictam igitur constitutionem legens nihil ex his, quae huc pertinent, ignorabis.* — (Cap. 9.) Cum igitur superius relata sint ultima ex libro XXXV. Basilicorum capita, quorum unum quidem ita habet: *Filiusfamilias vel filiafamilias, cuiuscunque gradus sint, neque de rebus, quae patri non adquiruntur, testamentum faciant*; aliud autem, quod postea est, ita: *Quicunque castrense peculium habent, de hoc testamentum faciant secundum nostram constitutionem, neque querelam contra testamentum instituendam metuentes;* cum haec igitur ita se habeant, non oportet dubitari, quin ἀπροσπόριστα sint ea, quae laboribus propriis liberalitateque fortunae, sicut et ea, quae ex nuptialibus lucris maternaque haereditate adquiruntur; ἰδιόκτητα autem in militibus quidem ea, quae militia adquiruntur, in his autem, qui milites non sunt, ea, quae quasi militia adquiruntur, sive castrensia et quasi castrensia. Atque ***Thalelaeus*** de his agit, itaque loquitur: *Etsi vel maxime omnia ἀπροσπόριστα esse diximus praeter haec, quae tit. 22. libri VI. Codicis relata sunt, nulli tamen, qui in parentum potestate est, de his testamentum facere liceat. Neque enim ut de his testentur,*

---

82) καὶ τοῖς Bon. 83) κανςρ'. Bon. 84) κανςρ' Bon. 85) κανςρ' Bon. 86) Sic Bon. — Paris. νομέτης. 87) Pro προστίθησιν Bon. φησίν. 89) Hoc loco Paris. scholium ex Magistro apponit, quod in Bon. desideratur. 90) Numerus η'. in Bon. deest. 91) δὲ καὶ Bon. 92) διεῖλε Bon. 95) Est Theoph. II. 11. §. 6. 96) εἰσὶ τινὲς Bon. 97) κανςρ'. Bon. 98) κανςρ'. Bon. 99) παλαιοτέρων Bon. Sic et Theoph. — Paris. παλαιῶν. 1) συνηγόρων Bon. 3) τις in Bon. deest. 5) Pro ὑπεξούσιον ὡσανεὶ Bon. ὡσανεὶ ὑπεξου' habet. 6) Bon. κανςρ'. 7) Pro αὐτοῖς Bon. αὐτῷ habet. 8) Hoc loco Cod. Paris. ad marginem habet scholium ex Magistro insertum, quod in Bononiensi plane non habetur. 9) Numerus in Bon. deest. 11) Incipit p. 954. 12) οἱουδήποτε in Bon. deest. 13) βαθμοῦ ὄντες Bon. 14) μὴ δὲ Bon. 15) ἀμφιβάλειν Bon. 16) ἀπροσπόριστα εἰσὶ Bon. 17) Sic Bon. — Pro τὰ Paris. καὶ habet. 18) ἀποκαμάτων Bon. 19) Vox τῆς in Bon. deest. 20) δορίκτητα Bon. 21) Sic Bon. — In Paris. verba ἐπὶ δὲ ἀστρατεύτων δορύκτητα desunt omnia. 23) διαλαμβάνουσι Bon. Hic Thalelaei locus in nostris Basilicis non habetur. Est autem scholium ad const. 12. C. VI. 22. (qui testamenta facere possunt), videturque ad Basilicorum lib. XXXV. pertinere. 24) Sic Bon. — In Paris. voces ἐν τῷ κβ'. τϊ. τοῦ ς'. βιβλίου. τοῦ κώδικος desunt. 25) Sic Bon. — In Paris. voces ex ℞ε desunt, verum spatium vacuum relictum est.

ἵνα διαθῶνται ἐπ' αὐτοῖς, διὰ τοῦτο γεγόνασι ἀπροσπόριστα, ἀλλ' ἵνα φυλάττηται αὐτοῖς ἡ τῶν πραγμάτων δεσποτεία καθαρά. Περὶ δὲ τῶν ὡσανεὶ κανστρεσίων[26]*, ἅπερ λέγονται ἰδιόκτητα, τοῖς ἀστρατεύτοις φησὶν οὕτως· Πάντες οἱ ἔχοντες κανστρέσια*[28] *πεκούλια διατιθέσθωσαν ἐπ' αὐτοῖς καὶ ἐν ὑπεξουσιότητι. Καὶ τὸ κατὰ πόδας τοῦ αὐτοῦ*[29] *οὕτως· Πάντες παντελῶς, οἵστισιν ὡσανεὶ |*[30] *κανστρέσια*[31] *πεκούλια ἐκ τῶν νόμων ἔχειν συγκεχώρηται, ἐχέτωσαν ἐξουσίαν εἰς ταῦτα μόνα διατίθεσθαι κατὰ τὴν τῆς ἡμετέρας διατάξεως δύναμιν*[32]*. Ἔχεις οὖν σαφῶς ἐκ μὲν τοῦ ἀνωτέρου κεφαλαίου, ποῖα εἰσὶν ἀπροσπόριστα. — [ί.]*[33] *Ἔχεις δὲ ἐκ πολλῶν νόμων ποῖά εἰσι στρατιωτικα καὶ ὡσανεὶ στρατιωτικά, ἤτοι ἰδιοκτητα καὶ ὡσανεὶ ἰδιόκτητα. τὰ μὲν γὰρ ἀπὸ κάστρων εἰσὶ δορύκτητα*[37]*. αἱ δὲ πρὸς ἀστρατεύτοις βασιλικαὶ δωρεαὶ*[38] *καὶ προστάξει*[39] *βασιλικῇ δημοσιακὰ σιτηρέσια, ἅπερ τυποῦνται καὶ λαμβάνουσιν ἄνθρωποι ἀπὸ τοῦ γενικοῦ*[40] *καὶ ἀπὸ τῆς σακέλλης*[41]*, καὶ ἁπλῶς ἐκ τοῦ δημοσίου, ταῦτά εἰσιν*[42] *οἱονεὶ δορύκτητα*[43]*. διὰ γὰρ τὸ ἐπὶ τούτοις διατίθεσθαι, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῖς δορυκτήτοις*[44]*, ἐκλήθησαν ὡσανεὶ καστρένσια*[45]*. καὶ εἰς ταῦτα μὲν διατίθεται ὁ παῖς· εἰς δὲ τὰ ἀπροσπόριστα τὰ ἀπὸ καμάτων ἰδίων καὶ φιλοτιμίας τῆς*[46] *τύχης οὐ διατίθεται. ἔχεις μέντοι καὶ ἑτέρων*[47] *ὡσαλεὶ καστρενσίων*[48] *τρόπον*[49]*. ἐν γὰρ τῷ πρώτῳ*[50] *τί. τοῦ γ'.*[51] *βι. τῶν βασιλικῶν κεῖται νεαρὰ ρή.*[52] *καὶ φησὶν οὕτως· Τοὺς*[53] *πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους καὶ ἀναγνώστας καὶ ψάλτας, οὓς πάντας κληρικοὺς καλοῦμεν, τὰ πράγματα τὰ*[54] *ἀφ' οἱουδήποτε τρόπου εἰς τὴν αὐτῶν δεσποτείαν περιελθόντα, ἔχειν ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν προστάττομεν καθ' ὁμοιότητα τῶν στρατιωτικῶν πεκουλίων*[55]*, ὥστε δύνασθαι |*[56] *αὐτοὺς καὶ δωρεῖσθαι κατὰ τοὺς νόμους καὶ ἐπ' αὐτοῖς διατίθεσθαι, εἰ καὶ τῶν γονέων εἰσὶν ἐν ὑπεξουσιότητι*[57]*. οὕτω μέντοιγε, ὥστε τοὺς τούτων παῖδας*[58]*, ἢ τούτων μὴ ὑπόντων τοὺς γονεῖς αὐτῶν τὸ νόμιμον μέρος κομίζεσθαι. Ταῦτα μὲν ἡ νεαρά. σὺ δὲ μὴ ἐξ ἐπιπο-*

Iccirco ἀπροσπόριστα facta sunt, verum, ut illis integra proprietas servetur. De quasi castrensibus autem rebus, quae *ἰδιόκτητα* dicuntur, in his, qui milites non sunt, ita loquitur: *Omnes, qui quasi castrensia peculia habent, de his testamentum faciant, etsi in parentum potestate sunt.* Atque eiusdem versio, quae *τὸ κατὰ πόδας* dicitur, ita habet: *Omnes omnino, quibus quasi castrensia peculia ex legibus habere concessum est, potestatem habeant de his solis testamentum faciendi secundum nostrae constitutionis tenorem.* — (Cap. 10.) Habes igitur manifesto ex capitulo supra posito declaratum, quae res sint eae, quae inter *ἀπροσπόριστα* referuntur. Habes autem etiam ex multis legibus demonstratum, quae sint res castrenses et quasi castrenses, sive *ἰδιόκτητα* et quasi *ἰδιόκτητα*. Nam, quae ex castris adquiruntur, *δορύκτητα* sunt; donationes autem ab imperatore in hos, qui milites non sunt, collatae publicaeque annonae, quas principali iussione ex aerario, quod *γενικὸν* dicitur, et ex eo, quod sacellum appellatur, et denique ex fisco accipiunt, hae res quasi *δορύκτητα* sunt. Propterea enim, quod de his testari liceat, velut in rebus castrensibus, quasi castrensia dicta sunt. Ac de his quidem filiusfamilias testatur; de iis vero, quae *ἀπροσπόριστα* sunt, scilicet, quae laboribus suis fortunaeque liberalitate adquisivit, non testatur. Habes autem et alium rerum quasi castrensium modum. Nam in primo titulo III. libri Basilicorum Novella 123. posita est, itaque loquitur: *Presbyteros et diaconos et subdiaconos et lectores et cantores, quos omnes clericos vocamus, res, quae quocunque modo ad eorum dominium pervenerunt, in sua potestate habere iubemus ad similitudinem castrensium peculiorum, ut et secundum leges donare possint et de his testari, etsi in parentum potestate sunt: ita tamen, ut horum liberi, vel, si liberi non exstent, portionem eorum partem legitimam ferant.* Haec quidem Novella. Tu autem non obiter hanc legas, neve de maternis rebus clerici haec dici ex-

26) Pro *κανστρεσίων* Bon. *κανσρ'* habet. 28) *κανσρ'* Bon. 29) Sic Bon. Recte. Paris. *τοῦ* omittit. Est const. 12. C. VI. 22. In nostrorum Basilicorum lib. XXXV. collocandum est. 30) Incipit p. 955. 31) *κανσρ'*. 32) Ad vocem *δύναμιν* Paris. scholium adiicit: *σχόλιον. τὰ πεκούλια τετραχῶς ἀπροσπόριστα, παγανικά, καστρένσια καὶ ὡσανεὶ καστρένσια. ἀπροσπόριστα εἰσίν, ὅσα ἐκ μητρικῆς κληρονομίας καὶ πάππων καὶ προπάππων καὶ ἄλλων συγγενῶν μητρόθεν, καὶ τούτων τὴν μὲν χρῆσιν ἔχει ὁ πατήρ, τὴν δὲ δεσποτείαν οἱ παῖδες. τούτοις ὅμοια καὶ τὰ ἀπὸ φιλοτιμίας τυχὸν καὶ καμάτων ἰδίων κτώμενα τοῖς παισὶν ἢ καὶ ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας, ἐν οἷς οὐκ ἔστι τῷ παιδὶ ἐν ὑπεξουσιότητι ἄδεια διατίθεσθαι, ἀλλ' οὐδὲ τῷ πατρὶ προτελευτῶντι. τὴν γὰρ χρῆσιν τούτων ἔχει ὁ πατήρ, τὴν δὲ δεσποτείαν οἱ παῖδες. τὰ δὲ παγανικά εἰσιν, ἃ καὶ προσπορίζονται, ὅσα ἐξ αἰτιῶν καὶ πραγμάτων τοῦ πατρὸς προσέλθῃ τῷ παιδίῳ. ἅπαντα γὰρ ταῦτα τοῦ πατρός εἰσιν. ἔχει δὲ τούτων καὶ τὴν δεσποτείαν καὶ τὴν χρῆσιν ὁ πατήρ. καὶ οὐδ' ἐπὶ τούτοις ἄδεια τῷ υἱῷ διατίθεσθαι, ἀλλὰ τῷ πατρὶ προτελευτῶντι. καὶ ζήτει βι. λε'. τι. κα'. καὶ βι. κθ'. τῶν διγέστων τι. α'. καὶ βι. λθ'. τῶν βασιλικῶν τι. α'. κεφ. ἔσχατον. τὰ δὲ καστρένσιά εἰσι τὰ ἰδιόκτητα, ἤγουν τὰ ἀπὸ κάστρου ἤτοι σιδήρου καὶ ὅπλων περιελθόντα τῷ παιδίῳ, ὧν ἡ χρῆσις καὶ ἡ δεσποτεία τῷ παιδίῳ ἁρμόζει καὶ ἄδεια ἐπὶ τούτοις τῷ παιδὶ διατίθεσθαι καὶ ἐν ὑπεξουσιότητι ὄντι. τὰ δὲ ὡσανεὶ καστρένσια τὰ ἀπὸ δωρεᾶς βασιλικῆς ἢ δεσποινῶν. καὶ οὐδὲ τούτων τὴν χρῆσιν ἢ τὴν δεσποτείαν ἔχει ὁ πατὴρ καὶ τὰ ἀπὸ κληρονομίας ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς καὶ τὰ ἀπὸ ἀρχῆς, οἷον ἀννόνας καὶ τὰ ἀπὸ συνεδρίας καὶ τὰ διδόμενα προστάξει βασιλικῇ σιτηρέσια ἀπὸ τοῦ δημοσίου. καὶ ἄδεια τῷ ὑπεξουσίῳ καὶ ὧδε τοῖς τοιούτοις διατίθεσθαι.* 33) Numerus *ί'*. in Bon. deest. 37) *δορικτητα* Bon. 38) *δωρεαὶ βασιλικαὶ* Bon. 39) *καὶ τὰ προστάξει* Bon. 40) Pro *γενικοῦ* Bon. *γένους* habet. 41) Pro verbis *τῆς σακέλλης* Bon. *τοῦ σακελλαρίου* habet. 42) *ταῦτα εἰσὶν* Bon. 43) *ὡσανεὶ δορίκτητα* Bon. 44) *δορικτήτοις* Bon. 45) *κανσρ'* Bon. 46) Vox *τῆς* in Bon. deest. 47) Pro *ἑτέρων* Bon. *ἑτ'* habet. Videtur *ἕτερον* voluisse, quod melius foret. 48) *κανσρ'* Bon. 49) Pro *τρόπον* Bon. *τόπον* habet. 50) Pro *πρώτῳ* Bon. habet *ια'*. Recte Paris. Vide Bas. ed. Heimbach. tom. I. p. 102. 51) Pro *γ'*. Bon. *δ'*. habet. Recte Paris. 52) Pro *ρη'*. Bon. *ιυ'* habet, quo signo 123. Novella designari videtur. Sic certe Basilica. 53) *τοὺς δὲ* Ben. 54) Vox *τὰ* in Bon. deest. 55) Pro *πεκουλίων* Bon. *περιουσ'*. habet. 56) Incipit p. 956. 57) Pro *τῶν γονέων εἰσὶν ἐν ὑπεξουσιότητι* Bon. *ὑπὸ τὴν τῶν γονέων εἰσὶν ἐξουσίαν* habet. 58) *παιδας* Bon.

λῆς ἀναγίνωσκε ταύτην καὶ οἷον περὶ τῶν μητρῴων πραγμάτων τοῦ κληρικοῦ ταῦτα λέγεσθαι, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐπικτωμένων αὐτῷ. ὥσπερ γὰρ ἀνωτέρω ἔμαθες, ὅτι, ὅσα ἀπὸ φιλοτιμίας τῆς τύχης ἢ καμάτων ἰδίων ὁ παῖς κτήσεται, ἀπροσπόριστά εἰσι[59]*, καὶ οὐ διατίθεται ἐπ' αὐτοῖς, οὕτω καὶ ἐκ ταύτης τῆς νεαρᾶς μάθε, ὅτι τὰ ὁθενδήποτε*[60] *ἐπικτώμενα τοῖς κληρικοῖς*[61] *οὐ πίπτουσιν*[62] *εἰς ἀπροσπορίστων τάξιν, ἀλλ' ὡσανεὶ καστρένσια*[63] *λογίζονται. διαλλάττουσι δὲ καὶ τῶν ὡσανεὶ καστρενσίων ἐν τούτῳ, ὅτι ἐπ' ἐκείνοις μὲν ὁ διατιθέμενος παῖς οὐχ ὑπόκειται μέμψει, ἐὰν μὴ καταλίπῃ τὸ νόμιμον μέρος τοῖς παισὶν αὐτοῦ ἢ τοῖς γονεῦσιν*[64]*. ὁ δὲ κληρικὸς τοῦ*[65] *μὲν διατίθεσθαι ἐπ' αὐτοῖς ἔλαβεν ἐξουσίαν, ὑπόκειται δὲ μέμψει, ἐὰν μὴ καταλίπῃ τὸ νόμιμον μέρος τοῖς παισὶν αὐτοῦ ἢ τοῖς γονεῦσιν. ἐπεὶ*[66] *τοίνυν σαφῶς δέδεικται, ἐφ' ὅσοις ἔχει ἐξουσίαν ὁ ὑπεξούσιος*[67] *διατίθεσθαι, καὶ ἐφ' ὅσοις οὐκ ἔχει, αἱ δὲ εἰρημέναι νεαραὶ ἐπεσημήναντο, ὅτι τὰ παλαιὰ τῶν πατέρων*[68] *δίκαια |*[69] *οὐκ ἐκαίνισαν, δεῖ νόημα καλὸν καὶ ἐπωφελὲς προστεθῆναι τῷ συγγράμματι· ὅτι ὁ μὲν ἔχων ἐξουσίαν τοῦ διατίθεσθαι ἠθέλησε*[70] *μὴ διατίθεσθαι, ὁ δὲ μὴ ἔχων ἐξουσίαν οὐ λέγεται ἀδιάθετος τελευτῆσαι. οὐ γὰρ ἠθέλησε*[71] *τελευτῆσαι ἀδιάθετος, ἀλλά, κἂν μὴ ἠθέλησεν, οὕτως ἐτελεύτησε. εἰς ἀλλότρια γὰρ πράγματα οὕτως διαθέσθαι ἐξουσίαν οὐκ εἶχεν, ὥστε, ὃς*[72] *ἔχει ἐξουσίαν τὸν παῖδα κωλύειν τοῦ διατίθεσθαι, οὗτός ἐστιν κληρονόμος. καὶ ἔστω τοῦτο παντὶ κατ' ἀλλήλων ἀσφαλές, ὅτι εἰς ἐκείνους τοὺς τελευτήσαντας αἱ προειρημέναι νεαραὶ ἐνεργοῦσιν εἰς τοὺς δυναμένους διαθέσθαι καὶ μὴ διαθεμένους. ἐπειδὴ δέ εἰσι παῖδες αὐτεξούσιοι καὶ ὑπεξούσιοι, ἐπὶ μὲν τῶν αὐτεξουσίων ἀδιαθέτων ἀμφισβήτησις οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἐνεργοῦσιν αἱ διαστίξεις*[73] *τῶν νεαρῶν· ἐπὶ*[74] *δὲ τῶν ὑπεξουσίων*[75]*, ἐφ' οἷς μὲν οὐ δύναται διαθέσθαι ὁ παῖς, ὁ πατήρ ἐστὶ μόνος κληρονόμος· ἐφ' ὅσοις δὲ ἐξουσίαν ἔχει διαθέσθαι, εἰ μὲν ποιήσει διαθήκην, ἐνεργεῖ ἐκείνη, μὴ ὑποκειμένη μέμψει. εἰ δὲ μὴ διάθηται, τότε κληρονομεῖ ὁ πατὴρ κατὰ τὰς νεαρὰς μετὰ τῶν συγγενῶν, κερδαίνων ἔξωθεν τὰ ἀπροσπόριστα μόνος. ἐν ἐκείνῳ δέ ἐστιν διαφέρον ἐν ταῖς διαθήκαις τῶν ὑπεξουσίων καὶ αὐτεξουσίων, ὅτι μὲν ὑπεξουσίων ἡ διαθήκη οὐχ ὑπόκειται μέμψει, τοῦ δὲ αὐτεξουσίου ὑπόκειται μέμψει. ἀναγκάζεται γὰρ καταλιμπάνειν τῷ πατρὶ τὸν Φαλκίδιον.*

istumes, verum de his, quae ei extrinsecus adquiruntur. Ut enim supra didicisti, ea, quae liberalitate fortunae vel laboribus suis a filio adquiruntur, inter *ἀπροσπόριστα* referri, nec de his testamentum ab eo condi posse, ita et ex hac Novella discas, ea, quae undecunque clericis adquiruntur, in eorum, quae *ἀπροσπόριστα* dicuntur, numerum non cadere, verum inter res quasi castrenses referri. Differunt autem a rebus quasi castrensibus in hoc, quod de his filius, qui testamentum facit, si liberis suis vel parentibus legitimam portionem non reliquerit, querelae subiectus non est; clericus autem testamenti condendi quidem potestatem nactus est, querelae tamen obnoxius, si liberis suis vel parentibus legitimam portionem non reliquerit. Postquam igitur clare demonstratum est, de quibus rebus filiusfamilias potestatem testamenti condendi habeat, et de quibus non habeat, supra dictae Novellae autem significaverint, antiqua patrum iura imminuta non esse, bonam etiam utilemque conclusionem libello addi oportet, scilicet hanc, eum, qui testamenti faciendi ius habeat, testari noluisse videri, eum autem, qui talem potestatem non habeat, non dici intestatum decedere. Neque enim hic voluit intestatus obire, sed, etsi vel maxime voluisset, sic tamen mortuus esset. De rebus alienis enim testamenti faciendi ius ita non habuit, ut, qui ius habet filium impediendi, quominus testamentum faciat, hic ipse haeres sit. Atque hoc omnimodo certum sit indubitatumque, supra dictas Novellas in his tantum defunctis valere, qui testamentum facere potuerunt et tamen non fecerunt. Cum autem liberi tam sui iuris sint, quam in potestate parentum, in his quidem, qui sui iuris sunt, cum intestati moriantur, dubitatio non est, verum distinctiones Novellarum valent; in his autem, qui in parentum potestate sunt, de quibus rebus filius testamentum facere non potest, earum pater solus haeres est; de quibus autem potestatem testandi ille habet, si quidem testamentum facit, hoc valet ita, ut querelae subiectum non sit; quodsi testamentum non fecit, secundum Novellas pater cum cognatis haeres est, ea, quae *ἀπροσπόριστα* sunt, extrinsecus accipiens solus. In illo autem solo testamentorum, quae ab his, qui sui iuris sunt, condita sunt, et eorum, quae ab illis, qui in parentum potestate sunt, differentia cernitur, quod liberorum, qui in potestate parentum sunt, testamentum querelae subiectum non est; eius autem, qui sui iuris est, testamentum querelae subiectum est. Patri enim Falcidiam relinquere cogitur.

---

59) *ἀπροσπόριστα εἰσὶ* Bon. 60) *ὅθεν δήποτε* Bon. 61) Pro *τοῖς κληρικοῖς* Bon. *τῷ κληρ'* habet. 62) *πίπτωσιν* Bon. 63) *κανσρ'* Bon. 64) Voces *ἐὰν μὴ καταλίπῃ τὸ νόμιμον μέρος τοῖς παισὶν αὐτοῦ ἢ τοῖς γονεῦσιν* in Paris. sine lacunae significatione exciderunt. 65) Bon. *τοῦ*, Paris. *τό*. 66) Bon. *ἐπί*. 67) Sic Bon. Pro *ὑπεξούσιος* Bon. *αὐτεξούσιος* habet. 68) Pro *πατέρων* Bon. *πατρῴων* habet. In voce *πατέρων* desinit Paris. Codex. Reliqua ex Codice Bononiensi supplevimus. 69) Incipit p. 957. 70) Pro *ἠθέλησε* Bon. *ἢ θελ'* habet. 71) Pro *ἠθέλησε* Bon. *ἢ θελ'* habet. 72) Pro *ὅς* Bon. *οὓς* habet. 73) Bon. *διαστήξεις*. 74) Bon. *ἐπεὶ* pro *ἐπὶ* habet. 75) Inde a voce *ἀμφισβήτησις* usque ad verba *ἐπὶ δὲ τῶν ὑπεξουσίων* omnia in contextu Cod. Bon. desunt; sed eadem manu ad marginem Codicis adiecta habentur.

NOVELLAE IMPERATORUM BYZANTINORUM.

PROLEGOMENA.

Quum septimo fere abhinc anno fusius de Novellis Imperatorum Graeco-Romanorum constitutionibus disputarem [1]), fontium, ex quibus huius legislationis reliquias haurire liceat, tria constitui summa genera: Unum *collectionum*, maiorem minoremve Novellarum, vel integrarum vel epitomatarum, copiam in unum corpus redigentium, alterum *librorum iuris*, qui ad argumenta, de quibus disserunt, locupletius illustranda singulas Novellas, vel integras vel in compendium redactas, referunt, tertium *miscellaneorum codicum*, qui inter alias, e quibus consarcinati sunt, particulas, Novellarum serioris aevi *σποράδην* unam vel alteram exhibent.

Collectionum iterum duo genera distinguenda: Unum constitutionum, Novellis Iustiniani Imperatoris adiunctarum, alterum appendicum, quae compendiis iuris inde a decimo saeculo accedere solent.

Auctarium collectionis centum sexaginta octo Novellarum Iustiniani (cuius ipsius partem et *Iustino minori* et *Tiberio* deberi nota res est [2])) codici *Veneto* Sancti Marci (No. 179.), dum integer esset, adnexum, satis magno constitutionum ab Imperatoribus, qui per duo fere saecula Iustiniano successerunt, emissarum numero constabat [3]).

1) *Iustini* enim secundi quinque,

2) *Tiberii* quinque, et iterum

3) eiusdem, uti videtur, Imperatoris alias quinque [4]),

4) *Mauricii* duas,

5) *Irenes* duas,

6) *Leonis* (Isaurici an Chazari?) et *Constantini* (Copronymi an Irenes filii?) unam olim eo comprehensas esse, argumento est, qui hodieque habetur, vetus index. Interierunt vero in Veneto codice *Tiberii* una et anonymi Imperatoris (eiusdem Tiberii?), *Mauricii, Irenes*, et *Leonis* et *Constantini* omnes constitutiones. Harum omnium solas *Irenes*, et *Leonis* et *Constantini* aliunde servatas habemus:

1) *Irenes* unam ex duobus bibliothecae Parisiensis codicibus nuperrime edidit V. Clariss. *Eduardus Zachariae* [5]).

---

1) *Ueber die Novellen der Byzantinischen Kaiser*, in Ephemeridibus quae inscribuntur: *Zeitschrift für geschichtl. Rechtswissenschaft*, tom. VIII. p. 153—224. 2) *Biener* in libro: *Ges. der Novellen Justinian's* p. 93—98. 3) *Biener* l. c. p. 117. 118. 480—482. 617—620. *Idem* in: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft* tom. VIII. p. 277. 278. *Ern. Heimbach.* ibid. p. 332. 338. *Ed. Zachariae* Hist. iuris Gr.-Rom. delineatio p. 8—13. 4) Ita *Zachariae* p. 9. 10. ipsas singularum constitutionum rubricas exhibet. *Blumium* igitur V. Cel. errare puto, quum Tiberio sex constitutiones tribuat, alias autem quinque: *Εἰσὶν ἕτεραι διατάξεις πάντων μεταγενέστεραι* inscriptas, silentio praetereat. 5) E codicibus 1384. (in appendice *Eclogae privatae*: cf. *Zachariae* in Fragmentis versionis graecae legum Rotharis Longobardorum regis p. 21. in fin. et in *ὁ πρόχειρος νόμος* p. XLVIII., LVII., CXXXIII., CLIII. not. 90., CXCV., CXCVI.) et 1720. (in appendice *Ecloges ad Prochiron mutatae*, cf. *Zachariae*: *Ὁ πρόχ. νόμ.* p. CXXXIII., CXCVI., CXCVII.) in libro cui titulus: Historiae iuris Graeco-Romani delineatio p. 115. 116. Ipse primus hanc Novellam in appendice cuiusdam compendii iuris, quod in codice Veneto Sancti Marci No. 192. habetur (*Zachariae* Hist. iur. Gr.-Rom. p. 70., fidem *Zanettii* sequntus, codici numerum 172. tribuit, ipsum vero iuris manuale, cuius apographumhabetur in codice Palatino-Vaticano No. 55., ex Ecloga, Prochiro, Epanagoge et Epitome (?) compositum, esse asserit; titulorum series rubricis respondet, quae in *Iure Gr.-Romano* Eclogae adiectae leguntur II. 131—133.) latentem, indicaveram in libro: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft* p. 214. 215.; iniuria postea reprehensus a V. Cl. *Zachariae*, qui in Fragm. vers. gr. LL. Roth. p. 32. not. 8. non Novellam constitutionem, sed partem Athanasii Scholastici in hoc capite deprehendere sibi videbatur. Idem vir clar. (Hist. Gr.-Rom. p. 13. not. 14.) testis est, eandem nostram constitutionem et a codice

Alteram, uti videtur, sub nómine *Basilii Macedonis* iam Leunclavius typis mandavit[6].

2) *Leonis* et *Constantini* constitutionem, quae patres filios suos ex baptismate suscipere prohibet, ex Vindobonensi *Prochiri* codice (No. 7.) idem doctiss. *Zachariae* in lucem protraxit[7].

Longe aliter constitutum est auctarium, quod *Florentino* codici Novellarum Iustiniani olim accedens, et ab *Haloandro*[8]) *Augustino*que[9]) inspectum, sed inter annos 1542 et 44., incertum quo fato, amissum, unum *Bononiense* Florentini codicis exemplar, iussu *Ludovici Bolognini* circa annum 1501. confectum, nobis servavit[10]). Constat enim Novellis constitutionibus hisce:

1) *Alexii Comneni*, de productione testium post lapsum XXX dierum, anni 1094, vel 1104, si codicem Bononiensem, anni 1085, si Venetum sequimur, quam in codice Veneto Sancti Marci No. 173. exstare olim indicaveram[11]), et quam, vestigia doctissimi, mihique amicissimi *Ernesti Heimbachii*[12]) sequutus, nuper ex Bononiensi codice edidit Clariss. *Zachariae*[13]).

2) *Constantini Ducae*, de iureiurando intra nonaginta dies praestando, de anno 1075(?)[14]), cuius argumentum referunt scholia Basilicorum[15]). Praemissa *Constantini Protoproëdri* suggestione, quam Parisiensis codex No. 2872. suppeditavit[16]), ex eodem Bononiensi libro nuperrime eam edidit, cui studium iuris Graeco-Romani quam plurimum debet, clarissimus *Zachariae*[17]).

3) *Alexii Comneni*, de sacramentis puberum, quam, eodem viro consultissimo edente, iam typis videmus expressam[18]).

Vindobonensi No. 7. in *appendice Prochiri* exhiberi (*Zachariae ὁ πρόχειρος νόμος* p. LVII., CCIV., CCV., Hist. iur. Gr.-Rom. p. 40. No. 4., *Lambecius* comment. biblioth. Caes. Vindob. ed. Kollar. Vind. 1780. fin. lib. VI. p. 69. sq.) et in libris Mstis *Eclogae ad Prochirum mutatae* (*Zachariae ὁ πρόχειρος νόμος* p. CXXXIII — CLIV., Hist. iur. Gr.-Rom. p. 69. No. i.) constanter accedere. An tamen *Irenae* recte tribuatur, merito poterit dubitari. Codex enim Venetus No. 192. a *Basilio Macedone* legem nostram latam esse, ad Novellam de testibus (in iur. Gr.-Rom. II. p. 135 — 138.) respiciens (ὁ αὐτὸς πιστὸς βασιλεύς), innuere videtur, et ipse index codicis 179. inscriptioni addit: *Αὕτη προγενεστέρα ἐστὶν Εἰρήνης τῆς βασιλίσσης*; cf. Cel. *Heimbach*. in: *Zeitschrift f. geschichtliche Rechtswissenschaft* VIII. p. 333. Argumentum concordat cum Prochiro IV, 25. (ex editione Cl. *Zachariae*), quem locum suum fecit *Harmenopulus* Proch. IV, 7. §. 33· (ed. *Reitz*.), et quem, nomen Novellae a *Basilio Macedone* emissae prae se ferentem, exhibet *Ius Graeco-Romanum* I. 86. 87. Cf. quae disputavi in opusculo, cui titulus: *Ueber einige Byzantinische Rechtscompendien des 9. und 10. Jahrhunderts* in: *Museo Rhenano* III. p. 67. 6) In *Iure Graeco-Romano* II. p. 135 — 138. Cum Novella de tertiis nuptiis coniuncta legitur in codice Veneto 192. (Palat.-Vat. 55.), Vindobonensi 7., Parisiensi 1384. (*Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft* tom. VIII. p. 214., *Zachariae* in Fragm. vers. gr. LL. Roth. p. 22. No. 4., Hist. iur. Gr.-Rom. p. 12., 13. not. 13.). Sine illa in codice Bodleiano 3399. *Epitomes legum* quinquaginta titulis constantis (*Zachariae ὁ πρόχειρος νόμος* p. 329 — 331. Caeterum non ad calcem libri adiecta, sed titulo XXVII. inserta videtur constitutio nostra.), et in codice Paris. 1391. in appendice *Ecloges*, quam V. Cl. *Zachariae privatam* dicit (ὁ πρόχειρο ς νόμος p. XLVIII — LI., CXCVI., Hist. iur. Gr.-Rom. p. 68. No. 2. a.) legitur. Eandem constitutionem et ab auctore *Prochiri aucti* titulo XXVII. eius operis integram insertam esse auctores sunt, ad quem saepe provocamus, doctiss. *Zachariae* (Hist. iur. Gr.-Rom. p. 13. not. 13. coll. p. 77. 78. et in *προχ. νόμ.* p. CLVIII. et *Ern. Heimbach*. Anecd. Vol. I. p. XXXV. — Utrum vero *Irenae*, an *Basilio* tribuenda sit constitutio, eo potissimum perquam dubium redditur, quod codices titulum *εἰρηνοποιοῦ* cum nomine Irenes, et titulum *βασιλέως* cum nomine Basilii confuderunt. Ita enim *Ius Graeco-Romanum*: ...... *Βασίλειος*, *Κωνσταντῖνος*, *Λέων* ..... *πιστοί*, *εἰρηνοποιοὶ Αὔγουστοι*, et in margine *εἰρηνοποιὸς βασιλεύς*. Codex Venetus 192.: *Εἰρήνη πιστὸς βασιλεύς*, et Parisienses 1384. et 1391. *Εἰρήνη τοῖς βασιλεῦσιν* (cf. *Zachariae* Fragm. vers. gr. p. 22.). 7) Hist. iur. Gr.-Rom. p. 108 — 115. Similia obtinuerunt aliquando et in occidentali ecclesia: Concilium Compendiense cap. 12. (*Baluz*. Capitul. I. p. 123., 827. et *Harduin*. Concil. III. p. 2005.), Concil. Moguntiacum anni 813. can. 55. (*Harduin*. IV. p. 1016.). Cf. *Gratianum* c. 4. 5. 7. C. XXX. qu. 1., *Boehmer* Ius Ecclesiast. Protest. IV. p. 114., *Bingham*, Origines ecclesiast. ex vers. *Grischovii* IV. p. 299. 8) Sub finem praefationis ad editionem Novellarum: „Quae etiam causa nos remorata est, ne .... una cum aliquot Novellis *Alexii Comneni*, *Constantini Porphyrogennetae* (?), *Michaëlis Ducae* filii et aliorum imperatorum adiecerimus.“ 9) In epistola ad *Mendozam* anni 1544.: „... ex Florentino ... intra hoc triennium esse sublatas scimus ...... Alexii, Porphirogennetae, Michaëlis et aliorum recentiorum imperatorum Novellas.“ 10) *Biener*, *Geschichte der Novellen* p. 557 — 571., *Ern. Heimbach*. in: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft* tom. VIII. p. 317 — 330. 11) In dissertatione, cui titulus: *Ueber die Novellen der Byzantinischen Kaiser* in: *Zeitschr. f. gesch. Rechtswiss*. tom. VIII. p. 224. No. 3. 12) l. c. p. 320. 321. 13) Hist. iur. Gr.-Rom. p. 131. 132. 14) Annus et indictio in regnum *Michaëlis Parapinacis* incidere videntur. 15) Schol. m. ad XXII. 5. Basilic. cap. 54. *Fabr*. III. p. 202. *Heimbach*. 1573. II. p. ... 16) Hist. iur. Gr.-Rom. p. 120., 121. 17) Ibidem p. 121., 122. 18) Ibidem p. 123 — 129. Simillima est constitutioni *Friderici I.* octoginta fere annos postea emissae.

4) Eiusdem *Alexii*, de servis ad libertatem proclamantibus, cuius epitomen, ex *Balsamone*[19]) desumtam, legimus in Iure Graeco-Romano[20]), quam tamen integram edere supersedit doctiss. *Zachariae*[21]). Inscriptio, ex schedis *Heimbachii*, quas solita humanitate is mecum communicavit, haec est: *Νεαρὰ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἐκφωνηθεῖσα κατὰ τὸν Μαρτίον μῆνα, τῆς γ' Ἰνδικτιῶνος τοῦ ͵ςχγ'. ἔτους* (1095. post Chr.), *ἐξ ὑπομνήσεως Θεοδούλου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, περὶ τοῦ μὴ δίδοσθαι ἀντιπαράστασιν μαρτύρων παρὰ τοῦ κυρίου τῶν δούλων τῶν ἀναφωνούντων εἰς ἐλευθερίαν, ἀλλὰ μόνην διαβολήν· καὶ περὶ τοῦ ἀνάγκην εἶναι τοῖς δεσπόταις τῶν δούλων ἱερολογεῖν αὐτούς, καὶ μὴ ἀνέχεσθαι πορνεύειν πρὸς ἀλληλούς, εἰ μὴ βούλονται στερεῖσθαι τῆς ἐπ' αὐτοῖς δεσποτείας, καὶ ἐλευθεροῦσθαι τοὺς δουλούς, φέρουσα τὴν ..... ὑποσεσημασμένην διὰ γραμμάτων τοῦ βασιλέως.* Incipit autem: *Ἀνηνέχθη τῇ βασιλείᾳ μου περὶ σοῦ, ἱερώτατε, ὡς ἀμφιβολία τις κ. τ. λ.*

Solas *Heraclii* Novellas quatuor amplectitur appendix, quae *Collectioni constitutionum ecclesiasticarum*, Balsamoni falso tributae, in omnibus fere libris manuscriptis adiicitur, quamquam, si doctae *Heimbachii* argumentationi adsentiaris, seriori aevo debeatur[22]).

Quae vero in codicibus *Iuliani* passim habentur, *Iustini* minoris et *Tiberii* singulae constitutiones, eas neque collectiones dixerim, neque constanter Epitomae Novellarum accedunt, sed pro lubitu unius alteriusve amanuensis adiectae videntur[23]).

Inter *appendices compendiorum iuris civilis* primum ea occupat locum, quae saepius mutata codicibus *Synopseos* tantum non omnibus accedit. Primitus eam non nisi epitomis Novellarum *Constantini Porphyrogeniti*, *Romani Lecapeni* et *Nicephori Phocae*, quibus inversa ratione temporis adiecta erat Ecloga Novellarum *Leonis Sapientis*, constitisse, adstipulantibus Cel. *Biener*[24]) et Cl. *Zachariae*[25]) demonstrare studui[26]). Codicum vero, qui eam collectionem ad unum omnes plus minusve immutatam exhibent, ad minimum tres constituendi sunt ordines.

Quem *primum* facimus, et cuius exemplarium hodieque mirus numerus exstat[27]), constitutionum, quae in ipsa collectione epitomatae leguntur, quinque praemittit integras, singulasque *Romani Lecapeni*, *Romani Porphyrogeniti* et in nonnullis codicibus *Basilii* etiam *Bulgaroctoni* suis locis inserit. Ut autem hanc collectionis nostrae formam, circa finem decimi saeculi constitutam, sicco pede hic transeamus, illud causae est, quod omnes, quas continet, Novellae (praeter Eclogam Leoninarum) tam in calce *Synopseos* quam in *Iure Graeco-Romano* a *Leunclavio* sunt editae[28]).

Alterius transformationis, quam collectio, in qua versamur, experta est, *διασκευαστής* illud praecipue egit, ut, omissis compluribus, quae in appendice illa minoris momenti esse videbantur, capitibus, epitomis constitutionum, quibus, qui primus eas digesserat, solis locum concedendum esse duxerat, integras constitutiones, undecumque petitas, substitueret, aliasque nonnullas, a primo

---

19) Ad canonem 85. Concilii Trullani VI. in *Beveregii* Synodico, s. Pandectis Canonum I. p. 255., coll. Comment. ad can. 85. Conc. Carthaginensis VI. ibid. p. 619. 20) I. p. 145—147. Ex eodem fonte repetitam iam antea dederat *Bonefidius τοῦ ἀνατολικοῦ νομίμου βιβλία γ'.* p. 67. 21) Epitome, qualem exhibet *Balsamon*, legitur et in Fragmentis Novellarum ab imperatoribus stirpis Comneniae emissarum in bibliothecam Venetam S. Marci nuper allatis, ubi inter Novellas *Alexii* quintum occupat locum, et patriarchae inscripta esse dicitur. Cf. *me* in: *Zeitschr. für gesch. Rechtswiss.* tom. VIII. p. 194. Legitur et in fronte Codicis Synopseos S. Marc. No. 173. iuncta *λύσει*, cuius initium: „*Ἐκεῖνα ἔσχε σκοπόν*," cf. *Zeitschrift* l. c. p. 224. et exstat in capite XLIX. libri, cui titulus: *Kormzaia Kniga*: cf. Ill. *Bienerum* in: *Zeitschr. für gesch. Rechtswiss.* tom. VIII. p. 277. Denique in Uffenbachiano, iam Lipsiensi, codice Prochiri aucti inserta est titulo 34. eius operis: cf. *Heimbach.* Anecdota tom. I. p. XXXVIII.; an vero et in aliis codicibus, pro certo affirmare non audeo. 22) Anecdota tom. I. p. XLIV—XLVII. coll. *Biener*, *Geschichte der Novellen* p. 182—186. 23) Duas, de adscriptitiis et colonis, a *Cuiacio* et *Miraeo* editas, debemus codici manuscripto *Aymari Ranconeti*, qui nunc est Parisiensis 4568. Tertiam vero, de privilegiis Concilii Vizaceni, unde hauserit, qui primus eam edidit, *Petrus Pithoeus* (cf. *I.* et *Fr. Pithoei* Observationes ad Codicem et Novellas. Paris. 1689. p. 683.), ignoratur. Cf. *Biener*, *Geschichte der Novellen* p. 482., 483. 24) *Zeitschrift für geschichtl. Rechtswiss.* tom. VIII. 265. 25) *Αἱ ῥοπαὶ* p. 34., 35. Hist. iur. Graeco-Rom. p. 64., 65. 26) *Zeitschrift für geschichtl. Rechtswiss.* tom. VIII. p. 176—180. 27) *Zeitschrift* l. c. p. 164., 165., *Biener* ibid. p. 264., *Zachariae αἱ ῥοπαὶ* p. 85., Hist. iur. Gr.-Rom. p. 65. No. a. et not. 35. 28) *Zeitschrift* l. c. p. 180—184.

collectionis auctore neglectas, adderet[29]). Hac repetita collectionis nostrae praelectione usus quidem est *Labbaeus*[30]), copiosum vero, suam post messem, spicilegium neutiquam nobis invidit. Constitutiones autem, quas in huius ordinis codicibus latere iam in opusculo: *Ueber die Novellen der Byzantinischen Kaiser*[31]) indicaveram, hae sunt:

1) Novella *Constantini Porphyrogeniti*, de iis, qui ab intestato sine liberis decedunt[32]). Breve eius argumentum his verbis insertum est constitutioni, quae inter epitomatas Constantini quintum occupat locum[33]):

„Ὡσαύτως δὲ καὶ τελευτώντων τινῶν ἀδιαθέτως καὶ μηδὲ συγγενεῖς ἐχόντων ἕκτου βαθμοῦ, τὰ διαφέροντα αὐτοῖς τῷ δημοσίῳ εἰσκομίζεσθαι· διαθεμένου δέ, κἂν συγγενεῖς μὴ εὑρίσκωνται καὶ ἴδιοι μέχρι τοῦ εἰρημένου βαθμοῦ, φυλάττεσθαι τὰ τῆς διαθήκης.

Ὡσαύτως δὲ ἀδιαθέτου τετελευτηκότος, καὶ συγγενῶν εὑρισκομένων, πρὸς ἐκείνους τὰ τῆς κτήσεως μεταπέμπεσθαι· εἰ δὲ μήτε διάθοιτο, μήτε συγγενεῖς ἔχοι ὁ τετελευτηκώς, τότε τὸ μὲν τρίτον μέρος τῆς αὐτοῦ κτήσεως δίδοσθαι ὑπὲρ λύτρου τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ τοῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς· τὸ δὲ περιττεῦον τῷ δημοσίῳ εἰσκομίζεσθαι.“

Brevius autem, sed obscuriori constitutionis nostrae loco recte interpretando optime inserviens, habetur apud *Balsamonem*[34]):

..... ἡ νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυρ. Κωνστ. τοῦ Πορφ., διαλαμβάνουσα, τοὺς ἀδιαθέτως τελευτῶντας παίδων χωρὶς μὴ κληρονομεῖσθαι παρὰ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν αὐτῶν· ἀλλὰ τὸ τρίτον τῆς οὐσίας τῶν οὕτως τελευτώντων προχωρεῖν εἰς ψυχικὰς διαδόσεις, συνεισαγομένων τούτῳ[35]) καὶ τῶν τιμημάτων τῶν οἰκετῶν[36]) τοῦ τελευτήσαντος, ὡς ἀπεντεῦθεν ἐλευθερουμένων.

Similia quoque in *Prochiris*, tam quod *Leoni* et *Constantino*[37]) tribuere solent lirbi manuscripti, quam *Constantini Harmenopuli*[38]), leguntur. Omnium vero longe praestantissimum est summarium *Michaelis Pselli*, quod in fine Synopseos metricae, quam Michaeli Ducae dedicavit, hactenus desideratum, e codice Parisiensi No. 478. desumtum, illustri *Bienero*, qui exoptatum libri, iam saepe typis repetiti, supplementum, quod dum Lutetiis commoraretur in schedas retulerat, liberaliter mihi permisit, gratias persolvens quam maximas, in lucem profero[39]):

Vers. 1407. „Ὁ δὲ Πορφυρογέννητος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος
Προσέταξεν ἐν νεαρᾷ περὶ τῶν τελευτώντων,
Ἀδιαθέτων καὶ παιδὸς μηδενὸς εὑρηθέντος
Μὴ τοῖς ἐκ νόμων ἅπασαν προσεῖναι καλουμένοις[40])
Συγγενέσι τῶν ἑαυτῶν τυχὸν περιουσίαν,
Ἢ τούτων μὴ προσόντων γε προσκυροῦσθαι τῷ φίσκῳ,
Ἀλλὰ τὸ δίμοιρον αὐτοῖς, τῷ δὲ Θεῷ τὸ τρίτον
Ἀφοσιοῦσθαι· δούλων τε πάντων ἐλευθερίαν,
Διατιμήσεως αὐτῶν εἰκὸς ἀριθμουμένης
Τῷ διδομένῳ τῷ Θεῷ μέρει, τῷ πλουτοδότῃ.
Εἰ δὲ τὸ πλεῖστον ἢ καὶ πᾶν δούλους εἶναι συμβαίη,
Ἅπαντας ἀπολύεσθαι ζυγοῦ τοῦ τῆς δουλείας·
Τούτους[41]) γὰρ ἀπελευθεροῖ καί τις ἀποιχομένων[42]),
Καὶ διαδόχοις οὐ μικρὸν καταλιμπάνει κλῆρον[43]).

Quod ita verto: „*Porphyrogenitus et Constantinus* Imperator constituit in Novella de iis, qui in-

29) *Zeitschrift* l. c. p. 184—190. *Biener* ibid. p. 266., 267. *Zachariae*: *Αἱ ῥοπαὶ* p. 35., 36. Hist. iuris Gr.-Rom. p. 65. No. b. 30) *Zeitschrift* l. c. p. 190—192. *Biener* ibid. p. 266., 267. 31) *Zeitschr.* l. c. p. 185., 187., 188. 32) Cf. et *Zachariae* *Αἱ ῥοπαὶ* p. 39. No. 13. 33) Ius Graeco-Roman. II. p. 150. 34) Ad canonem 84. Concilii Carthaginensis. In *Beveregii* Synodico I. p. 618. Hinc iam dederat *Bonefidius* in Iure Orientali p. 23. 35) *Beveregius* male τούτων. 36) *Beveregius* omittit τῶν οἰκετῶν. 37) *Zachariae* Ὁ πρόχειρος νόμος Tit. XXXIV. cap. 17. 38) I. 18. §. 39. 39) *Biener* in: *Zeitschrift* etc. VIII. p. 278. 40) Cod. καλουμένον. 41) Duo ultimi versus obscuriores sunt, et medelam poscere videntur. Hic pro τοῦτο, quod est in codice, τούτους scribendum putavimus. 42) Cod. ἀποσχομένων.. 43) Cod. κλῆρον.

te tati decedunt, et quorum non invenitur proles, ne forte cognatis eorum ex lege vocatis omnis tradatur hereditas, neve, si hi non exstent, fisco accenseatur, sed ut duae partes iis tribuantur, tertia vero Deo consecretur. Item omnium servorum libertatem imperavit, pretio eorum aequa ratione ei parti connumerando, quam Deo, divitiarum largitori, assignavimus. Sin vero maiorem partem hereditatis, vel etiam integram servis constare contingat, a servitutis iugo omnes liberentur. Hos enim etiam morientium nonnulli libertate donant, neque ideo exiguam successoribus relinquunt hereditatem."

Habuit hanc constitutionem *Antonius Contius*[44]; in codicibus Vaticano (No. 852. pag. 404.) et Laurentiano (Plut. LXXX. cod. 8.) eam latere, indicaverunt *Assemannus*[45] et *Bandinius*[46].

2) Novella *Romani* (utrum *Lecapeni* an *Porphyrogeniti*, non liquet) De poenae stipulationibus[47], quam praeter *Bandinium*[48] nemo animadvertisse videtur.

3) Novella *Iohannis Tzimiscis* de vectigalibus mancipiorum. Cuius Novellae *Tzimiscem*, non *Comnenum*, cui *Du Cangius*[49] eam tribuit, auctorem esse, praeter rationem temporis, quo appendix Synopseos, qualem in huius ordinis codicibus prae se fert, formam accepit[50], argumento est *πίναξ* codicis Laurentiani Plut. IV. cod. 10., nostram constitutionem, in ipso libro, sub finem mutilo, desideratam, his verbis innuens[51] . . . . . *τοῦ τζυμισχοῦ περὶ τοῦ κομμερκίου τῶν ἁλωσίμων ψυχαρίων.* — Praeter *Du Cangium* neminem hac Novella usum esse video[52].

4) Supplementum Novellae *Basilii Bulgaroctoni* de anno 996., cuius priora capita *Leunclavius* iam ad calcem Synopseos[53], plenius autem in Iure Graeco Romano[54] ediderat[55]. Habuit hoc ultimum constitutionis caput *Cuiacius*[56], quem minus recte solis rimi ordinis codicibus usum esse dixeram[57].

---

44) Ad *Harmenopulum* l. c. ex edit. *Reitzii.* 45) Bibliotheca Iuris orientalis canonici et civilis Romae, 1762. 4. II. 279. No. 15. 46) Catalogus Codd, M. scr. bibl. Mediceo-Laurent. III. 187. 47) Cf. *Zachariae Ai 'Ροπαὶ* p. 83. not. 6. 48) l. c. No. XIII. 49) In indice auctorum graecorum ineditorum in calce Glossarii ad scriptores mediae et infimae graecitatis p. 28.: „*Ioannis Comneni* Imp. Novella *περὶ κομερκίου τῶν ἀλωσίμων ψυχαρίων*, seu de Mancipiis, ex cod. Reg. 1526." Schedae Viri Clar. *Zachariae* duos indicant Parisienses codices, Novellam nostram exhibentes, numeris 1351. et 2005. insignitos. Uter vero eorum codici DuCangiano conveniat, nescio. 50) *Zachariae* Hist. iur. gr. rom. p. 65. No. b. 51) Cf. Zeitschrift für gesch. R.-W. p. 174. 52) Cf. *Bandinium* l. c. No. XVI. 53) Pag. 50 — 53. 54) II. 172 — 79. 55) Zeitschrift l. c. p. 171. 188. Zachariae *Ai 'Ροπαὶ* p. 39. No. 9. 56) De diversis temporum praescriptionibus et terminis *πραγματεία*. Cap. 26. in f. Opp. Ed. Veneto-Mutinensis I. 483. D. „De nundinis habemus praeclaram novellam Basilii iun., quae aperte indicat, eas in agris privatorum institui, qui hoc ius impetraverint; nec posse transferri in alia loca, nisi ex communi omnium negotiatorum sententia. Quod si dissentiant inter se, et alii locum commutare velint, alii non item, vincere eorum sententiam, qui ex antiquo more nihil mutari volunt. Et hoc quidem, si agatur de transferendis nundinis a potentioribus ad potentiores, vel a tenuioribus ad tenuiores, vel a potentioribus ad tenuiores. A tenuioribus enim ad potentiores nundinarum translationem non fieri, nisi concurrat vetustas et omnium consensus, i. e. nisi ex omnium voluntate transferantur in potentiorum agros, in quibus et iam olim ab initio institutae fuerint, et postea omnium sententia translatae ad tenuiores, a quibus nunc pristinis dominis restituentur recte." 57) Zeitschrift VIII. 184. Et initium huius constitutionis in codicibus longe aliter atque apud *Leunclavium* habetur, et ita quidem: *'Επειδήπερ ἡ βασιλεία ἡμῶν, ἀφ' οὗ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀρχὴν Θεοῦ χάριτι ἔλαβε, καὶ τὰς ἐναγομένας ὑποθέσεις παρά τε τῶν πλουσίων καὶ τῶν πενήτων.* Sed et reliqua, quae habentur in codicibus, Novellae, qualis impressa circumfertur, tam parum conveniunt, ut vix linea lineae respondeat. In quibus illud quam maxime notandum est, et nomina et casus potentium, ad quorum exemplum provocat Basilius in constitutione, qualem edidit *Leunclavius*, (p. 173. 175.) in codicibus prorsus esse omissa, quae profecto magis epitomen quam pleniorem textum indicare videntur. En autem in quibus, teste V. Cl. *Zachariae* in schedis de quibus mox dicam, differt codex Parisiensis a Iure graecoromano. Ius graecoromanum II. p. 172. Lin. 4. codex *βουλόμενοι.* Lin. 5. 6. . . *τοὶ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας εὐλ. ἀφ. ἔχ. τὸν μέχρι τῆς τεσσ . . . ς χρόνον.* Lin. 6. *ξεν. καὶ δώρων, εἴτε* Lin. 7. 8. *δ. τῆς ἐνούσης αὐτοῖς δυν. τοῦτον διελθεῖν, καὶ τηνικαῦτα κατὰ τελ. ἔχ. δεσπ.* Lin. 11. *τὰ προλαβόντα.* Lin. 13. . . *σα τοῦ μὴ τοῖς αὐτοῖς ἐπιχειρῆσαι γιν.* Lin. 14. *ἐντεῦθεν βοήθειαν εὑρήσ.* Lin. 16. *οἱ παῖδες αὐτ. καὶ οἷς ἂν ταῦτα καταλείψωσιν, ὅτι* Lin. 17. 18. *τὴν διὰ χρόνου δεσποτείαν.* Lin. 20. *δίκαιον ἀσπαζομένη καὶ τὸ τῆς πλεονεξίας δεινὸν πάθος θεραπεύουσα.* Lin. 21. *ἀφ' ὧν.* Lin. 22. *ὀφείλομεν . . . . πλεῖστα.* Lin. 23. *ὑπὸ τῶν.* Lin. 24. 25. . . *ὁσημέραι . . . . . ας οἰκείοις ὀφθ.* Lin. 30. . . . *σας, διαρκέσειε τῇ δυναστείᾳ καὶ τὸ δύνασθαι εἰς τοὺς ἐξ αὐτοῦ παραπέμψει.* Lin. 33. . . . *μὲν μαγιστρός ἐστι καὶ δομέστικος τῶν σχολῶν, οἱ δὲ . . .* Pag. 173. Lin. 1. 2. *ὁμοίως δυνατοὶ καὶ μέχρι.* Lin. 3. . . . . *εὐπραγίαν.* Lin. 5. *καὶ τὸ προσὸν δίκαιον τοῖς πένησιν, ἐφ' οἷς κακῶς.* Lin. 6. *ἀφῃρέθησαν καὶ ἐπλ. . . . ἐπιβραβεύομεν* Lin. 6. 7. *χωρ. κοιν.* Lin. 9. . . *χων μετὰ τῆς περιουσίας καὶ τὴν δυν* Lin. 12. *ἀφείλοντο καὶ ἐπλ.* Lin. 14. *τῶν τοιούτων διέλθοι.* Lin. 15. *καὶ ἀναλαμβάνειν.* Lin. 20. *ἡμ. ὁ τοῖς νόμοις ἐγνω-*

Has Byzantini iuris reliquias e codice *Laurentiano* Plut. LXXX. cod. 8. in lucem profero; tres quidem posteriores ad exemplar, quod illustr. Eques *de Furia* eadem illa, quam persaepe expertus sum, liberalitate, me petente, propria manu transscripsit. Quod autem correctiores prodeunt et pleniores, officiosae clarissimi *Zachariae* debeo benevolentiae. Quum enim vir consultissimus, qui in his literis nemini secundus, a divulgandis constitutionibus, de quibus edendis me cogitare senserat, sese abstinendo, nondum sibi satisfecisset, integrum schedarum ex Paris. codicibus **1347. 1351. 1391.** et **2005.** desumtarum volumen, spissum profecto et laboriosum, ad liberos usus mihi concessit, unde quot quantaeque emendationes in textum profectae sint, tanti beneficii memor, ipse videbis.

Rursus immutatam appendicem Synopseos deprehendimus in libris manuscriptis, *Comnenorum Novellas* exhibentibus, qui tamen mirum in modum inter se differunt[58]. Sunt enim, qui, servatis omnibus, quae appendicem codicum secundi ordinis constituunt, sub finem inserant *Manuelis Comneni* Novellas quinque, et *Nicephori Botaniatis* unam, easque integras, cuius generis

---

σμένου χρόνος διέλθοι ῆ. Lin. 22. a *τοῦτο* usque ad lin. 32 in f. desunt omnia: Lin. 35. *ὁ . καὶ εὐτυχίας.* Lin. 38. *καιρ. τῆς τιμῆς ἀξιωθῇ.* Lin. 42. *τινα γενόμ.* Lin. 48. *μετέπειτα.* Lin. 49. *καὶ τοῦλον κατέσχε χ.* Lin. 50 — 52. *ἐπ.* (Lin. 51. deest) *ἐπεὶ οὖν.* Pag. 174. Lin. 2. *τούτῳ χρόνον εἰς β.* Lin. 3. loco *οὐκ ἔ. δ.* cod. habet *οὐδαμῶς.* Lin. 4. 5. *διερχομένη.* Lin. 9. *ἐξαρχῆς* deest. Lin. 10. *ἐποίησεν..* quod antecedit: *αὐτὸν* deest. Lin 11. *πάντες.* Lin. 12. *ἀναγρ. κ. μέρ. ἐν* desunt. Lin. 13. *καὶ* deest. Lin. 14. *τοῦ γέρ. περιεχόμενοι καὶ κατὰ μέρος ἐν ἐκείνῃ ἀναγραφόμενοι.* Lin. 14. (*οὗτος γὰρ*) usque ad lin. 18. (*διέγνωμεν*) desunt. Lin. 20. *τὰ μὲν μέχρι τῆς πρώτης νομοθεσίας τοῦ προπ.* Lin. 21. *καὶ* deest. Lin. 22. 23. *ἀλλὰ* deest. Lin. 24 — 26. *ἔχοντα φυλάττεσθαι καὶ εἶναι παρ' αὐτοῖς, καθὰ καὶ τοῖς παλαιοῖς διηγόρευται νόμοις· διὰ τοῦτο γὰρ ἐγγρ.* Lin. 26. *τὰς* deest. Lin. 27. *μαρτ. παράγεσθαι.* Lin. 28. 29. *ὅπ. μὴ κατὰ περίνοιαν οἱ δυν. τὰ νεωστὶ.* Lin. 29. 30. *ἐπικτ. προφασίσωνται διαφέρειν αὐτοῖς ἐγγράφως ἔκπαλαι τῶν χρόνων.* Lin. 34. *ἐξηνέχθη* pro *ἐγένετο.* Lin. 36 — 38. *μηδ. ὅλως δύνασθαι τὸν χρόνον μήτε τινὰ τοκαθόλου.* Lin. 39. *τινὰ ταύτην* desunt. Lin. 40 — 44. *τὰ ἑαυτῶν, μηδὲ περὶ τὴν ἀνάληψιν τῶν τιμημάτων ἢ τῶν βελτιώσεων, δικαιουμένων τῶν δυνατῶν, διότι.* Lin. 50 — 52. *ἔδειξεν ὡς δι' αἰῶνος καὶ εἰς ἀπέραντον τούτους ἐκώλυσεν, καὶ χρόνον οὐ δέδ.* Lin. 53. Pag. 175. Lin. 1. *βοηθείας· οὐκ εἰς τὸ ἑξῆς δὲ μόνον, ὡς εἴρηται ταῦτα.* Lin. 1. 2. *καὶ τὸν ὄπισθεν χρόνον, ὃν εἴπομεν τήν.* Lin. 3. *ταύτ. εἰσάγομεν.* Lin. 3. (*δηλονότι*) usque ad Lin. 5. (*ἐξετέθη*) desunt. Lin. 5 — 9. *εἰ γὰρ ὅσα τῶν παρελθόντων ἄρτι κινοῦνται, μὴ διορθωσόμεθα, πῶς ἂν τὰ μέλλοντα φυλαχθεῖεν; καὶ οὐ μετέπειτα φοβηθεῖεν; καὶ τῶν ἀπηγορευμένων ἀπόσχοιντο;* Lin. 10 — 43. loco in codice haec leguntur: *ἐπεὶ δὲ καὶ δόλους πολλοὺς εὕρομεν, εἰς τοὺς ἀναγραφομένους ἐν τοῖς χρυσουβουλλίοις περιορισμούς. καὶ τοιαῦτα πολλὰ πρὸ τοῦ βήματος ἡμῶν ἐκινήθησαν, διοριζόμεθα μηδὲν ὅλως ἰσχύειν τοὺς δηλωθέντας περιορισμούς.* Lin. 45 — 52. *οὐ γὰρ εἰδήσει καὶ γνώμῃ βασιλικῇ, ἀλλὰ τῶν λαμβανόντων αὐτοὺς ἐκτίθενται· ἀλλ' οὐδὲ πάλιν οἱ τη* (*τοῖς?*) *χρυσοβουλίοις ἀναγράφοντες αὐτοὺς πρωτασηκρῆται πάρεισιν ἐπὶ τοῦ τόπου, καὶ βλέπουσιν, ὅτε τὸ μέτρον ἢ ἡ ἔκθεσις αὐτῶν γίνεται* (lacuna dimidiae lineae), *καὶ διὰ τοῦτο, καθὰ δεδήλωται, ἀκύρους εἶναι, καὶ μηδεμίαν ἔχειν ἐνέργειαν, οἷς ἀμφιβολία παρεμπέσοι, βουλόμεθα. Εἰ δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοι περιορισμοὶ ἐν τοῖς τοῦ γενικοῦ σεκρέτου κωδίκοις ἢ τισιν ἑτέροις συστατικοῖς δικαίοις τυγχάνουσι καὶ ἀκούεσθαι καὶ τηρεῖσθαι τούτους παρακελευόμεθα.* Pag. 176. Lin. 6. post *γὰρ* codex inserit *ὡς λέγουσιν.* Lin. 9 — 10. desunt *βουλομ. — αὐτοῦ.* Lin. 10. *ἐγέν. δὲ καὶ αὐτ. μοναχός.* Lin. 13. *τρεῖς ἐκεῖ μοναχοί.* Lin. 14. pro *ἐκράτησε* codex exhibet *κατέσχε.* Lin. 17. *ὅτι* deest. Lin. 18. pro *κρατοῦντες* in cod. *κατέσχοντες.* Lin. 19. post *δωρ.* codex inserit *δυνατοῖς.* Lin. 21. 22. *ἐπεὶ* usque ad *ἐκινήθησαν* desunt. Lin. 23. 24. *εὐκτ., οὐδὲ καὶ μοναστήρια λέγομεν, εὐρ. ἀποδίδοσθαι ταῦτα πάντα πάλιν τοῖς πένησι. τὸ δὲ.* Lin. 25. 26. *ἐκβάλλεσθαι.* Lin. 28. *ἵνα* deest. Lin. 28. 29. *ἀποδιώκεσθαι.* Lin. 29. *τάχα καὶ.* Lin. 29 — 31. *τὴν* usque ad *χρόνον* desunt. Lin. 31. 32. *ἀλλὰ τὰ εὐκτήρια πάλιν, ὡς εἴρηται, τοῖς.* Lin. 33. *ἀποκαθίστασθαι, καὶ εἶναι μέν.* Lin. 34. *καλογήρους.* Lin. 35. *αὐτοῖς ὑπάρχειν.* Lin. 36. *οἱ — ἐπίσκ.* desunt. — *μόνην δὲ τήν.* Lin. 39. *καλογήρων, τῶν μητροπολιτῶν τυχὸν, ἢ τῶν ἐπισκόπων εἶναι· καὶ.* Lin. 40. 41. *λαμβάνειν.* Lin. 41. 42. *μοναστηρίων. ἀναγκάζεσθαι δὲ.* Lin. 42. *τοῦ ἔχειν.* Lin. 49. *διαμένειν εἰς τὸ.* Lin. 52. *ἵνα* deest. Lin. 52. 53. *παραπέμπεσθαι.* Pag. 177. Lin. 3. *καὶ τοῦ τοιούτου.* Lin. 4. pro *τρόπου* codex habet *προσώπου.* Lin. 6. *τὰς οἰκείας.* Lin. 8. *ἢ καὶ ἐπέκεινα μοναχῶν.* Lin. 9. *τάχα καὶ.* Lin. 10. *εἶναι ταῦτα.* Lin. 11. 12. *καὶ μὴ διακωλύεσθαι τούτους τοῦ δωρ. ἤ.* Lin. 14. *τὰ τοιαῦτα* desunt. Lin. 14. 15. *μοναχῶν.* Lin. 15. *τῆς παρούσης αὐτοῖς εὐπ.* Lin. 20. *διατάξεως καὶ πλ.* Lin. 21. 22. *εἰς αὐτὰ μοναχοὺς ἢ μητροπολῖται, ἢ ἐπίσκοποι.* Lin. 23. *μοναστ. εἶναι τὰ ἐπίκ. τῶν.* Lin. 23. 24. *μοναχῶν.* Lin. 29. 30. *μοναχούς.* Lin. 31. 32. *μοναχῶν.* Lin. 32. *διοριζ. ταῦτα καὶ πάλ.* Lin. 33 — 35. *ἐπισκοπὰς εἶναι, καὶ δωρεῖσθαι, καὶ παραπέμπειν αὐτὰ τούς τε μητροπολίτας καὶ τοὺς ἐπισκόπους ὅπου καὶ ὅτε θέλουσι.* Lin. 36 — 40. *θεσπ. μὴ εἶναι κ. τοῦ δημ. χρόνον, τὸν ἀποκλείοντα τὸ ἴδιον αὐτοῦ δίκαιον· ἀλλ' ἀνακαλεῖσθαι αὐτὸν τοῦτο ἀπὸ Αὐγ. Καίσ., καὶ περὶ τὴν τούτ. ἀνάλ. δικαιοῦσθαι.* Lin. 50 — 52. *περιγρ. τοῦ δημοσίου ποιήσουσι, βέβαια καὶ κεκυρωμένα ἔσονται· ὅσα δὲ παραλόγως καὶ πρὸς περιγραφὴν αὐτοῦ, ἀνίσχυρα.* Pag. 178. Lin. 2. *ἀδείας τὰ τοιαῦτα.* Lin. 3. *ἀπερικόπως.* Lin. 13. *ἐπιζητεῖν . . . πρακτικῶς.* Lin. 16. *κατ' αὐτῶν.* Lin. 18. 19. *ἐκπληροῦντες. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τοῖς εἰρημ. καὶ τοῦτο θεσπ.* Lin. 28. 29. *ἐκτελ. τοῦτο, μηδέν.* Lin. 36. *καὶ τὸν προβ.* Lin. 41. *ἄλλως.* Pag. 179. Lin. 4. 5. *κατεβίβασε.* Lin. 6. *προσκομίσωσι χρυσοβούλλια, ὡς ἂν βεβαίωσιν δέξωνται.*

58) Cf. me in Hall. Allgem. Literat.-Zeit. 1837. Mens. April. col. 462. 63.

codicum Parisiensem No. **1351** exemplum affert doctiss. *Zachariae*[59]), similisque videtur, qui numero **1388.** notatur[60]). *Bienerianus* vero, qui olim *Meermanni* fuit, codex, praeter Eclogam Novellarum Leonis et praeter opusculum περὶ χρονικῶν διαστημάτων, omnium eorum, quae in libris manuscriptis primi et secundi ordinis appendicem Synopseos efficiunt, omnino nihil continet; solasque constitutiones *Manuelis* eodem ordine et numero, eadem integritate exhibet, qua Parisiensis **1351.** [61]) *Veneta* denique bibliothecae *Sancti Marci* fragmenta in eo cum Bieneriano codice conveniunt, quod intra limites Novellarum stirpis *Comneniae* sese continent, non autem in solo *Manuele* subsistunt, sed et *Alexianas* constitutiones iis adiungunt, utrasque non integras, sed eadem ratione, qua apud *Balsamonem* leguntur, epitomatas[62]).

Quae in Bieneriano codice habentur ineditae, tres constitutiones *Manuelis*, summa liberalitate ad edendum mihi concessit ill. possessor. Variantes lectiones codicis Paris. **1351.** praebuerunt schedae clariss. *Zachariae.* Novellam *Nicephori*, curante doctiss. *Zinkeisen*, ex eodem codice transscripsit *Theodorus Sypsomus*, natione Graecus; non defuerunt tamen loci, qui medelam ex apographo Zachariano poscerent. Quae igitur ex utroque fonte hucusque ἀνέκδοτα profero, haec sunt:

1) *Nicephori Botaniatis* Novella, De capitis poena intra triginta dies non sumenda etc., emissa anno **1080.** Habuerunt hanc constitutionem et *Schardius*[63]) et *Cuiacius.*[64]) *Iacobum Gothofredum*[65]), qui eandem commemorat, solum Cuiacium auctorem habuisse crediderim. Apud *Ant. Augustinum* autem ipsa fuisse videtur[66]).

2) Prooemium constitutionis De iudice per rescriptum prohibito, causam ad se transmissam disceptare, quam *Manueli* tribuit uterque codex, *Alexio* autem *Balsamon*[67]), qui omisso prooemio reliquam constitutionem referens, numerum Indictionis tali ratione addit, ut alius Novellae, quam paulo supra allegaverat, subscriptionem respicientes, hanc nostram in annum **1095.** incidere colligere possimus. Maiorem constitutionis partem, quam repetere superfluum credidimus, hausit ex Balsamone et *Bonefidius*[68]), et qui eum sequutus est *Leunclavius*[69]).

3) *Manuelis Comneni* constitutio anni **1159.** De rescriptis contra ius emissis, cuius notitiam ante celeb. *Bienerum*[70]) apud neminem invenio.

4) Pars prior et subscriptio Novellae *Manuelis Comneni* (anni **1166.**) De voluntariis homicidis, cuius partem posteriorem ex *Balsamone*[71]) iam dederant *Bonefidius*[72]) et *Leunclavius*[73]). Exstat praeterea eadem, quam habet Balsamon, epitome in *fragmentis bibliothecae Sancti Marci*[74]); brevioresque summae leguntur in μικρῷ κατὰ στοιχεῖον[75]), in *Prochiro aucto*[76]) et apud *Harmenopulum*[77]).

Longe minoris momenti sunt appendices, quae serioribus iuris compendiis passim adiiciuntur. In hunc censum referenda sunt *auctaria* Synopseos *Michaelis Pselli*[78]), cuius fragmentum supra edidimus, Ponematos nomici *Michaelis Attaliotae*[79]), quod editorem hodieque exspectat,

---

59) *Αἱ 'Ροπαί* p. 37—40. Hist. I. Gr.-Rom. p. 65. 66. 60) *Αἱ 'Ροπαί* p. 37. Eadem ratione compositus videtur codex *A. Augustini* 182. 61) *Biener* in Zeitschrift für geschichtl. Rechts-Wiss. VIII. 268—71. 62) Cf. quae de his fragmentis retuli in Zeitschr. f. gesch. R.-W. VIII. p. 193. 94. *Biener* ibid. p. 267. 68. 63) De varia temporum in iure civ. observatione, Eustathii, olim CP. Antecess., libellus, Basil. 1561. p. 25. ad cap. III. §. 5. Cf. *Zachariae Αἱ 'Ροπαί* p. 142. not. 63. 64) Observationes V. cap. 9. Opp. Ed. Veneto-Mutin. III. 112. 65) Ad Theod. Cod. IX. 40. const. 13. T. III. p. 334. ed. *Ritter*. 66) *Gebauer* Narratio de Henr. Brenkmanno p. 190. No. 182. 67) Ad [*Photii*] Nomocanonem Tit. IX. cap. 1. in *Voelli* et *Iustelli* Bibliotheca iuris canonici veteris II. 952. Eundem *Alexium* auctorem constitutionis nostrae facit et *Matth. Blastares* Syntagma lit. δ. cap. 7. apud *Beveregium* in Synodico Tit. II. p. 98. 68) Ius orientale p. 75. 69) Appendix ad Synopsin p. 72. 73. Ius Graeco-Roman. I. 140. et totidem verbis II. 184. 85. 70) Zeitschrift f. gesch. R.-W. VIII. 270. 71) Ad canonem 8. *Sancti Basilii*, in *Beveregii* Synodico II. 61. coll. comment. ad. can. 91. concilii VI. in Trullo. *Bevereg.* I. 265. 72) Ius orientale p. 92. 73) Appendix ad Synopsin p. 81—83. Ius graeco-rom. I. 163—65. 74) Zeitschrift f. gesch. R.-W. VIII. 194. 75) *Zachariae* Hist. i. gr.-r. p. 76. lit. c. 76) *Biener* l. c. *E. Heimbach* in Prolegomenis ad *Athanasium* scholasticum, Anecd. I. p. XXXVIII. (Tit. 39.) 77) VI. 6. §. 5. *Falkenburgius* integram Novellam *Manuelis*, an solam Balsamonis epitomen habuerit, ex brevissimo quod in *Reitzii* notas migravit fragmento (p. 344. not. 10,) diiudicari nequit. 78) Zeitschrift etc. p. 197. *Biener* ibid. 278. 79) Zeitschrift p. 196. et *Biener* ibid. p. 271—73. *Zachariae* Hist. i. graeco-rom. p. 72. not. 52.

NOVELLAE IMPERATORUM BYZANTINORUM.

I.

Νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου[1]*) περὶ τῶν ἀδιαθέτως τελευτώντων χωρὶς παίδων ὥστε μὴ τὸ πᾶν τῆς περιουσίας τοῖς ἐκ νόμων καλουμένοις, συγγενέσι τυχόν, ἢ καὶ τούτων μὴ προσόντων, τῷ δημοσίῳ προσκυροῦσθαι, ἀλλὰ τούτοις μὲν τὸ δίμοιρον, τὸ δὲ τρίτον τῷ θεῷ ἀφοσιοῦσθαι· ᾧ συνεισάγονται καὶ οἱ δοῦλοι, ἀξιούμενοι, ἀπὸ τῆς παρούσης νεαρᾶς, ἐλευθερίας.*

(Prooemium.) *Πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τὰς πόλεις συστησαμένων, καὶ νόμους καθ' οὓς προσήκει διαζῆν ὁρισαμένων, ὅτι τοῖς τῶν ἀποιχομένων συγγενέσιν, ἔσθ' ὅτε καὶ μηδὲν εἰς ὄνησιν αὐτοῖς περιοῦσιν εἰσενεγκαμένοις, καὶ τῶν ἐνθένδε ἀπιοῦσι παρασχεῖν δυναμένοις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ βασιλεῦσιν, οἷς δὴ τάχα ὁ ἐκβιοὺς οὐδ' ἐν ἐσχάταις ἦν ὑπηρεσίαις ἐναρίθμιος, ὅτι δὴ τούτοις, ἀδιαθέτου τινὸς τελευτήσαντος, τὸν κλῆρον τῆς περιουσίας, ὡς δή τι μέγα προσκεχαρισμένοις*[2]*), ἐχαρίσαντο, Θεῷ δὲ τῷ πάντων πλάστῃ καὶ βασιλεῖ, παρ' οὗ πᾶν, ὅ τι κάλλιστον ἐν ἀνθρώποις, τῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαριζομένῳ, ὥστε καί, ὃ πάντα*[3]*) νοῦν ὑπεραίρει, συγκληρονόμους Χριστοῦ, κληρονόμους δ' αὐτοῦ ἐνστήσασθαι διὰ Χριστοῦ, οὐδὲ τὸ πολλοστὸν γοῦν ἀπονενεμήκασι μέρος, ὥσπερ ἀπόκληρον αὐτὸν δι' ἀμνημοσύνης ἀφέμενοι. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἀνθρώπους, εἴγε δεῖ τοὺς μὴ τὸν ἑαυτῶν*[4]*) ἐπεγνωκότας ποιητὴν τοῦτο εἰπεῖν, περὶ τούτων οὕτως ἐκθέσθαι, εἰ καὶ μωμητὸν καὶ ἀλόγιστον, ἀλλὰ καινὸν οὐδὲν οὐδ' ἀδόκητον, ἅπαξ ἀποσφαλέντας τοῦ καθήκοντος πρὸς τὸ τῇ ἀρχῇ ἀκόλουθον ἐπισπεύδειν κατάλυμα. ἄνθρωποι δέ, οἷς ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, ἥ φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος,*[5]*) τὸ πολίτευμα, καὶ κλῆρος ἡ τῶν οὐρανῶν ἐπήγγελται βασιλεία, οἱ*

Novella Imperatoris ac Domini Constantini Porphyrogeniti De iis, qui ab intestato sine liberis decedunt, ut ne solidum bonorum defuncti iis, qui per leges vocantur, cognatis vel, forte talibus non exstantibus fisco obtingat, sed ut his quidem binae partes, tertia vero Deo sacretur; qua et servi comprehenduntur, quos libertate dignos esse praesens Novella censet.

(Prooemium.) Saepe miratus sum, quod, qui civitates condiderunt, legesque, secundum quas vivere decet, constituerunt, defunctorum cognatis, licet illis dum viverent, ut saepius evenire solet, ne minimum quidem utilitatis attulerint, neque de hac vita decedentibus quidquam prodesse potuerint, immo et imperatoribus, quorum ministerio defunctus ne in ultimis quidem forsan ordinibus adnumerandus erat, quod his, inquam, si quis ab intestato decesserit, quasi mirifice de eo meritis, omnia eius bona largiti sunt legislatores; quod autem Deo, omnium rerum creatori ac regi, cui, quae apud homines deprehenduntur, pulcherrima quaeque uni debentur, qui omnia nobis largitus est, ita ut, quod omnem excedit rationem, coheredes Christi, et per Christum sui ipsius heredes nos instituerit, ne scriptulum quidem hereditatis attribuerunt, tamquam, eius obliti, exheredem eum praetermiserint. Ita autem homines, siquidem homines, qui suum ipsorum creatorem non agnoscunt, dicere decet, his de rebus statuere, etsi detestandum sit rationique contrarium, tamen neque novum est, nec inopinatum, eos, qui a tramite officii semel aberraverint, hospitio talibus inceptis convenienti adproperare. Homines vero, quorum civitas, ut Divus ait Apostolus, in coelis est, quibusque regnum coelorum in hereditatem promissum est,

---

1) De nomine *Porphyrogeniti* cf. *Reiskium* in Commentariis ad Constantinum Porphyr. De caerimoniis aulae Byzantinae Ed. Bonnensis p. 253. 54. 2) Cod. Paris. 1351. *προσκεχαρισμένοι.* 3) Cod. Par. *πάντως.* 4) Cod. Laur. *ἑτῶν.* 5) I. Petr. 1. vers. 4. Cod. Par. *ἐν οὐρ. τὸ πολ., ἥ φησ. ὁ θ. ἀπ.*

Χριστοῦ φίλοι καὶ ἀδελφοί, καὶ ὁμοῦ[6]) δεσπότου φιλανθρωπίας ὑπερβολῆς συγκληρονόμοι εἶναί τε καὶ λογίζεσθαι ἠξιωμένοι, τίνα μὲν ἀνοίας[7]), ποίαν δὲ ἀλογίας[8]) ὑπερβολὴν ὑπολείπονται, εἰ τοσούτων τετυχηκότες[9]), ὡς οὐδενὸς ἀπολελαυκότες[10]), τῷ εἰς ἀδελφοὺς ἡμᾶς ἀναγράψαντι καὶ συγκληρονόμους τελέσαντι μηδὲ τὴν ἐλάττονά γε μοῖραν τῆς προσχωρούσης[11]) τοῖς συγγενέσι[12]) νομοθετοίημεν ἀποκληροῦν; ὡς ἔστιν ἄτοπον ἐπιεικῶς, εἶναι μέν τινα παρὰ ἀλόγοις τοῦ μέλλοντος αἴσθησίν[13]) τε καὶ πρόνοιαν, ἡμᾶς δὲ λόγῳ τετιμημένους, τοσοῦτον τῇ παρούσῃ προστετηκέναι καὶ προσηλῶσθαι[14]) ζωῇ, ὡς μηδ' ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις, τοῦτο δὴ τὸ ῥᾷστον ἅπασι, τοῦ μέλλοντος μικρὰν γοῦν ὑπέρ τε ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνεπισκέπτως[15]) τελευτώντων ἐπιδείξασθαι πρόνοιαν; ἀλλ' ὃ καὶ εἰρηκότες ἔφθημεν[16]) ἀπολειφθησομένῳ μὲν καὶ ὅσον οὔπω φθαρησομένῳ βασιλεῖ καταλιμπάνεσθαι, τῷ δ' αἰωνίως βασιλεύοντι, καὶ πρὸς ὃν ἄπεισιν ὁ τελευτῶν τῆς ἐπιγείου λόγον ὑφέξων ζωῆς, μηδὲν τῆς αὐτοῦ περιουσίας ἐκ νομικῆς ἀφοσιοῦσθαι κυριότητος. (Cap. 1.) Διὰ ταῦτα δὴ τὸν περὶ τούτου προσήκοντα τύπον, τοῖς πρὸ ἡμῶν, οὐκ οἶδ' ὅπως, παρεωραμένον, εἰσηγήσασθαί τε αὐτὸν ἡγησάμεθα[17]) δεῖν, καὶ τῷ τε παρόντι βίῳ, καὶ τοῖς ἀθρόον τοῦ βίου μεθισταμένοις, πρίν τι περὶ τῶν προσόντων, καὶ ὡς ἡ βούλησις αὐτοῖς, διαθέσθαι, καὶ τούτοις δὴ ἄρα τὴν ὡς ἐν ἀνθρώποις ἤκουσαν ἐννοῆσαι παραψυχήν, οἷόν τινα κηδεμόνα τῷ πάντι πολιτεύματι τόνδε τὸν νόμον καὶ κοινὸν ἐφιστῶντες ἐπίτροπον, δι' οὗ θεσπίζομεν, τῶν, ὅσα τοῖς πρὸ ἡμῶν ἐπὶ τῇ κληρονομίᾳ τῆς τῶν ἀδιαθέτως τελευτώντων ὥρισται περιουσίας[18]), ἀσαλεύτων τηρουμένων, τοῦτο μόνον, ὅπερ οὔπω καὶ νῦν ἔγνωμεν θεσμοθετηθέν, προσθέντες[19]), τὸ τρίτον τῆς ἐπιλαγχανούσης μοίρας τοῦ τελευταίας βουλήσεως τετελευτηκότος χωρίς, τοῦτο μὲν τῆς τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένοις εἰς κληρονομίαν προσποριζομένης, τοῦτο δὲ τῆς τῷ δημοσίῳ, συγγενῶν οὐχ ὑπόντων, εἰσκομιζομένης, τοῦ διμοίρου ἢ τοῖς συγγένεσιν ἢ τῷ δημοσίῳ τηρουμένου, ὡς ἔφημεν, τὸ τρίτον τῷ πάντων Θεῷ καὶ βασιλεῖ ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ τοῦ[20]) τελευτῶντος δωρεῖσθαι ψυχῆς· τούτῳ δηλαδὴ τῷ μέρει συναριθμουμένης καὶ τῆς τῶν, ὡς εἰκός, εὑρισκομένων οἰκετῶν διατιμήσεως, καὶ αὐτῶν ἐλευθερουμένων. οὐ γὰρ ὅσιον, οὐδὲ βασιλικῆς προνοίας, ἀλλ' οὐδ' ἀνθρωπίνης ἁπλῶς γνώμης ἐστὶν ἄξιον, ἐλεεινῶς τοῦ ἐκβιοῦντος τῶν ἀνθρωπίνων ἁρπασθέντος, μηδὲ τῷ τοῦ δεσπότου[21]) θανάτῳ τὸν τῆς δουλείας διαρραγῆναι[22]) τοῖς δουλωθεῖσι ζυγόν, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτῶν συμφορᾶς καὶ τοὺς κληρονομοῦντας συγγενεῖς τὴν ἑαυτῶν θεραπείαν ἐπιζητεῖν, καὶ τὴν βασιλείαν τῷ ταμείῳ προσόδους ἐπινοεῖν. διὸ δὴ πάλιν ἐπαναλαμβάνοντες φαμέν· εἴ τις ἀδιάθετος τελευτήσει καὶ παίδων οὐχ ὑπόντων, ἢ οἱ τούτου συγγενεῖς, ἤ, μηδὲ τούτων ὄντων, ὁ δημόσιος κα-

qui Christi amici sunt et fratres, et simul digni habiti, qui immensae Dei erga homines dilectionis coheredes et sint et censeantur, qualem amentiae qualemque temeritatis ulteriorem gradum relinquunt, quum, tanta nacti, tamen, quasi nulla re fruiti sint, eum, qui fratres nos scripsit, et in coheredum numerum nos retulit, ne minorem quidem ea parte, quae ad cognatos procedit, sortiri constituerint? Quantopere profecto inconveniens est, vel apud ratione carentes esse quandam futurarum rerum intelligentiam et provisionem; nos vero, qui ratione honoramur, adeo praesenti vitae adferruminatos et quasi clavis adfixos haerere, ut ne de alienis facultatibus disponentes, quod quidem omnibus facillimum, modicam, et nostra causa, et eorum qui nimis secure decedunt, futurorum casuum ostendamus providentiam, sed, ut modo dicebamus, derelinquendo, iamiam interituro, principi universitatem bonorum interdum assignantes, in aeternum regnanti regi, et ad quem proficiscitur defunctus, rationem terrestris huius vitae redditurus, nihil ex eius bonis auctoritate legis consecremus. (Cap. 1.) Propterea igitur praesentem, huic rei convenientem, sanctionem, ab antecessoribus nostris, nescio quare, praetermissam, introducendam esse duximus, dandamque et praesenti aetati et venturis saeculis ex ea redundantem utilitatem, et, quum non pauci vita subito excedant, priusquam de bonis suis, et quaenam sua sit voluntas, statuerint, his etiam humanae naturae congruam consolationem excogitandam esse putavimus, quasi gubernatorem universae reipublicae, communemque tutorem hanc legem constituentes, per quam sancimus, omnibus, quae antecessores nostri circa successionem in bona eorum, qui ab intestato moriuntur, definierunt, inconcussis remanentibus, illud unum, quod nunquam hucusque constitutum esse scimus, adiici, ut substantiae eorum, qui sine ultimo iudicio decedunt, ex eo quo nunc utimur iure, modo cognatis, qui ab intestato vocantur, obvenientis, modo vero, cognatis defuncti non existentibus, fisco attributae, besse cognatis vel fisco, ut diximus, conservato, triens Deo ac regi omnium pro anima defuncti sacretur, adnumerato scilicet huic parti et servorum, si qui sint, ut probabile est, pretio, servis ipsis quidem manumissis. Haud enim fas est, neque principali providentia, nec omnino humana sententia dignum, defuncto miserabiliter rebus humanis erepto, ne morte quidem domini servientibus servitutis iugum rumpi, sed ex hoc eorum casu cum cognatos, qui heredes existunt, eorum famulitium sibi vindicare, tum rempublicam aerario reditus parare. Qua propter, summam eorum, quae iam diximus, colligentes, dicimus: si quis ab intestato liberisque non superstitibus decesserit, vel cognati eius, vel, ne his quidem existentibus

6) *ὁμοῦ* deest in codicibus, qui eius loco *ὦ* exhibent. 7) Cod. Par. *ἀνοίαν*. 8) Cod. Par. *ἀλογίαν*. 9) Cod. Par. *τετυχηκότων*, quod inter lineas correctum. 10) Cod. Par. in textu *ἀπολελαυκότων*, int. lin. *ἀπολ....τες*. 11) Ita correximus. In codd. *προχωρούσης*. 12) Cod. Par. *συγγενεσίν*. 13) Cod. Laur. *αἴσθεσιν*. 14) Cod. Laur. *προσελῶσθαι*. 15) In codice Laur. *ἀνεπισκήπτως*. 16) Cod. Par. *ὤφθημεν*. 17) Librarius codicis Laurentiani *εἰσηγησάμεθαι* scribens, oculis ad *εἰσηγήσασθαι* aberrasse videtur; Paris., ut exhibuimus, *ἡγησ*. 18) Cod. Par. *περιουσίαν*. 19) Cod. Par. *προσθέντων*. 20) *τοῦ* deest in Cod. Par. 21) Cod. uterque pro *δεσπότου* aperto vitio *δούλου* exhibet. 22) Cod. Par. *διαρπαγῆναι*.

λείσθω[23]) εἰς κληρονομίαν τῆς συγκεφαλαιουμένης ἐντεῦθεν ἁπάσης ὑποστάσεως, τὸ μὲν διπλοῦν τῷ ἐκ νόμων διαδόχῳ, συγγενεῖ τυχὸν ἢ δημοσίῳ, τὸ δὲ τρίτον, ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ ἀδιαθέτως τελευτήσαντος, ἀνείσθω Θεῷ, τῆς διατιμήσεως ἐν βεβαίῳ τῶν ἐλευθερουμένων οἰκετῶν τῷ συγκληρουμένῳ[24]) μέρει τῷ Θεῷ συλλογιζομένης. *(Cap. 2.)* Εἰ μέντοιγε, ὡς εἰκός, συμβαίη, τῆς προσούσης τῷ ἀποιχομένῳ περιουσίας τὸ πλεῖστον ἢ καὶ τὸ πᾶν εἶναι ἐν θεράπουσι, καὶ τοῦτο διορίσαι φιλανθρώπως ἅμα καὶ συμπαθῶς ᾠήθημεν δεῖν, ὥστε μὴ τοὺς μὲν τοῦ τῆς δουλείας ἀνεῖσθαι ζυγοῦ, τοὺς δὲ ἐνταλαιπωρεῖσθαι τούτῳ καὶ κατατρύχεσθαι[25]). ἀλλ' ὅσους ὁ χαλεπός τε καὶ βαρὺς τῆς δουλείας ἐκάκου τε καὶ κατωδύνα κλοιός, τούτοις ἅπασιν ὁ παρὼν ἡμῶν ἐλευθερίαν διδοὺς εὐφραινέτω θεσμός, καὶ τῶν δουλικῶν ἅπαντες[26]) δεσμῶν[27]) ὁμοίως ἀπίτωσαν ἐλεύθεροι. οὕτω γὰρ καὶ τοῖς ἐκ νόμου τῷ ἀδιαθέτῳ κληρουμένοις, τὸ δέον συνορᾶν βουλομένοις, οὐκ ἐπιζήμιον, καὶ τοῖς οἰκέταις καὶ τοῖς ἀποιχομένοις σωτήρια, καὶ Θεῷ, τῷ καὶ ἐκ σμικρῶν ἀφορμῶν τὴν σωτηρίαν ἀνθρώποις οἰκονομοῦντι, τὰ ὅσια ἀποπληρώσομεν· καὶ μηδεὶς πρὸς τὸν παρόντα νόμον τοῦ τελευτῶντος ἢ συγγενὴς ἢ βασιλεύς, ὡς τοῦ καθήκοντος ἀποστερούμενος, ἀποδυσπετείτω· ἀλλ' ἐν νῷ πᾶς τις βαλὼν[28]), καὶ ἰδιώτης καὶ βασιλεύς, ὡς ἅπασιν ὁ θάνατος ἀνθρώποις ἄδηλον ἐπίσης καὶ φοβερόν, καὶ οὐκ ἔστιν ὅπως τις περὶ τοῦ τέλους βουλεύσηται ἀσφαλῶς, τόνδε τὸν παρόντα νόμον τῆς ἀπαραιτήτου πορείας ἐκείνης λογιζέσθω ἐφοδιαστήν. καὶ μὴ τὴν ἑτέρων μόνον οὐσίαν χανδὸν ἐπειγέσθω καταπιεῖν· προσεννοείτω δέ, ὅτι καὶ αὐτὸν ἴσως ποτὲ[29]) ἀθρόον τῶν ἀνθρωπίνων ἡ τοῦ θανάτου θερίσει δρεπάνη, καὶ πολλῆς ἐκεῖσε τῆς βοηθείας δεήσεται, καὶ εἰ μὴ τῆς τοῦ παρόντος νόμου ἀπολαύσειε χάριτος, οὐδὲ τῆς τυχούσης ἐκεῖ ἐπιτεύξεται παρακλήσεως· οὐ γὰρ σμικρὸν εἰς παρηγορίαν τῷ ἐκβεβιωκότι ἡ εὐπροαίρετος, ὡς ἄν τις φαίη, καὶ σμικρὰ αὕτη δωρεὰ τῷ Θεῷ καὶ φιλανθρώπῳ δεσπότῃ, πολυτρόπως τὴν ἡμῶν σωτηρίαν ἐκ μι-κρᾶς[30]) οἰκονομοῦντι φιλοτιμουμένης προφάσεως. *(Epilogus.)* Ταῦτα[31]) τῷ παρόντι ἡμῶν πᾶς τις ἐννοείτω ἐντυγχάνων θεσπίσματι, καὶ τὸν παρόντα νόμον οἷόν τινα βοηθόν, καί, τὸ[32]) κρεῖττον εἰπεῖν, τῆς ἑαυτοῦ[33]) ῥαθυμίας διορθωτήν, ὅστις[34]) ἐνδημῶν τῷ βίῳ τὰ τῆς ἐκδημίας οὐ λυσιτελῆ αὐτῷ διέθετο, δεχέσθω ἀσμένως, σωτήριον, ὥς γε οἰόμεθα, τοῖς τελευταίας χωρὶς τελευτῶσι βουλήσεως, καὶ Θεῷ τῷ πάντων βασιλεῖ οὐκ ἀπόβλητον, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ πολιτείᾳ λυσιτελέστατον παρὰ τῆς ἐκ Θεοῦ βασιλείας ἡμῶν κυρίῳ τῷ ἡμῶν[35]) βασιλεύοντι ἀνατιθέμενον.

fiscus ad successionem universae illic in unum collectae substantiae vocetur, binae vero partes legitimo huic successori, cognato scilicet vel fisco, dentur, et tertia pro salute ab intestato defuncti redeat ad Deum; servorum pretio, qui libertatem consequuntur, in attributam Deo hereditatis partem certe computando. *(Cap. 2.)* Ubi vero, ut probabile est, eveniat, ut bona a defuncto relicta, vel maximam partem, vel etiam universa in servis constent, hoc etiam humaniter simul et misericorditer definiendum esse putavimus: non alios quidem servitutis iugo relaxari, alios vero excruciari in eo et confici, sed omnes, quotquot dirum ac grave servitutis vinculum male mulcavit doloribusque afflixit, per hanc nostram, quae libertatem eis concedit, gaudio affici constitutionem, et universos a servilibus vinculis simul liberatos abire. Ita enim et heredibus ab intestato morienti succedentibus, si modo officium suum voluerint agnoscere, non noxia, et servis ipsisque defunctis salutaria, et Deo, vel ab exiguis causis salutem hominibus paranti, debita persolvemus. Neve quisquam, sive cognatus defuncti, sive princeps, hanc legem, quasi suo iure privatus, indignetur; sed animo quisque, et privatus et imperator, reputans, mortem omnibus aeque obscuram esse ac terribilem, nec fieri posse, ut de fine sua certa ratione quis sibi consulat, praesentem hanc legem inevitabilis illius itineris tanquam subornatorem existimet. Neve quis bona, quae nonnisi aliorum sunt, inhians, devorare gestiat; sed reputet etiam, se quoque aliquando ex humanis rebus a mortis falce subito excisum iri, et permulto illic auxilio sibi opus futurum, et se, si praesentis huius constitutionis beneficio non fuerit usus, ne minima quidem illic consolationem esse consequuturum. Neque enim parum proderit defuncto inconsulta haec, ut quis dixerit, et exigua, Deo clementique Domino, qui multimodo salutem nostram, vel ex parvo argumento, studiose acquisito, parat, praebita donatio. *(Epilogus.)* Haec igitur reputet quicumque in praesentem nostram constitutionem inciderit, et hanc legem tanquam adiutorem quendam, vel, ut rectius dicam, suae negligentiae correctorem, quicumque in vita degens ea quae excessum ex ea respiciunt utilitati suae convenienter nondum disposuit, libenter accipiat, salutarem, ut quidem censemus, iis, qui sine ultimo iudicio obeunt, neque Deo, omnium regi, improbandam, verum et ad ipsius civitatis summum fructum a nostro imperio, quod Deo debetur, Domino nobis imperante, consecratam.

23) Cod. Par. καλοῖτο. 24) Cod. Par. συγκληρονόμῳ. 25) Cod. Par. διατρύχεσθαι. 26) Cod. Par. ἁπάντων. 27) Ita legendum pro θεσμῶν, quod est in utroque codice. 28) In cod. Laur. prima manu λαβών, secunda vero manus βαλών correxit. Cod. Par. ἐννοῶν πᾶς τις λαβών. 29) Ita posuimus pro τότε, quod est in uno alteroque codice. 30) Cod. Par. σμικρᾶς. 31) Cod. Par. inserit ἐν. 32) Cod. Par. inserit γε. 33) Cod. Par. ἑαυτῶν 34) Codd. οἷς, quod aperte vitiosum. 35) Cod. Par. ἡμᾶς.

II.

Νεαρὰ τοῦ κυρίου Ῥωμανοῦ τοῦ Βασιλέως τοῦ γέροντος, ἀκόλουθος τῇ πρώτῃ αὐτοῦ νεαρᾷ[1]*) τῇ περὶ προτιμήσεως.*

(Prooemium.) *Περὶ τῆς πενίας καὶ ἀπορίας τοῦ λαοῦ τοῦ θέματος τῶν Ἀνατολικῶν, καὶ τῆς τῶν δυνατῶν κατ' αὐτῶν τυραννίδος ἀνεμάθομεν, καὶ μεγάλως ἐξεπλάγημεν ἐπὶ τῇ ἀκορέστῳ καὶ πλεονεκτικῇ αὐτῶν γνώμῃ, ὅτι οὔτε νόμος οὔτε φόβος βασιλέως τὸ ἄπληστον αὐτῶν ἐστράγγευσεν*[1a]*). Διὰ τοῦτο ἐκ κυριακῆς διαμέμψεως*[2]*) κοινὸν δόγμα ἐκτυποῦμεν καὶ ἐκτιθέμεθα, ἐν ὅλοις ἡμῶν*[3]*) τοῖς θέμασιν οὕτως· τῶν γὰρ*[4]*) ἀπὸ τῆς βασιλικῆς νομοθεσίας εἰργομένων ἀγοράζειν προσώπων καὶ τῶν βασιλικῶν τε καὶ διαγων ἀπὸ τῆς τῶν χωριτῶν ὁμάδος ἢ τοῦ καθ' ἕκαστον, καὶ ἄλλως*[5]*) μὲν τῶν πρὸς*[6]*) τῆς νομοθεσίας ἀπὸ τῆς παρελθούσης πρώτης ἰνδικτιῶνος, βαρυτέρως δὲ τῶν μετὰ τὴν νομοθεσίαν· οὐδὲ οὕτως οἱ πλείονες τῶν δυνατωτέρων ἀπέσχοντο*[7]*) τῶν πρὸς τοὺς πένητας ὀλεθρίων τούτων συναλλαγμάτων*[8]*), ὡς καὶ τοὺς δικαστὰς ἀπάγειν μᾶλλον, τῇ*[9]*) προαιρέσει ἐκβιασθέντας ἄλλοτε ἄλλας περὶ τούτων κατ' οἰκονομίαν ἐκφέρειν τὰς ἀποφάσεις.* — **(Caput I.)** *Ὅθεν κοινὴ περὶ τῶν τοιούτων ἀπόφασις μετὰ τῆς βασιλικῆς ἡμῶν ἐπικρίσεως γέγονεν, ὥστε ἀναμφιβόλως καὶ ἀνυπερθέτως*[10]*) πάντας ἀπελαθῆναι τοὺς ἀπὸ τῆς εἰρημένης νομοθεσίας ἀγοράζειν κωλυομένους, μηδὲν ἄλογον περὶ δαπανημάτων ἀπαιτῆσαι ἔχοντας, ὅσοι δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς αὐτοκρατορικῆς ἡμῶν ἀναρρήσεως*[11]*) κατετόλμασαν ὑπεισελθεῖν*[12]*) ἐν χωρίοις ἢ ἀγριδίοις εἰς κτῆσιν πενήτων ἀκίνητον*[13]*). περὶ δὲ τῆς πρώτης ἰνδικτιῶνος, ἤτοι τοῦ*[14]*) καιροῦ τοῦ λιμοῦ, μέχρι ἡμέρας τῆς ἡμετέρας ἀναγορεύομεν, ἀδιαφόρως*[15]*) μίαν καὶ τὴν αὐτήν, ἐνταῦθα διωρισμένην, ἀπόφασιν ἐνεργεῖν, ὥστε πᾶσαν δωρεὰν καὶ κληρονομίαν καὶτὰς ἐπινενοημένας πρὸς περιγραφὴν*[15a]*) τούτου τοῦ νόμου ἐπικυρωτικὰς καὶ διαλύσεις μεταξὺ τῶν ἤδη κεκωλυμένων ἀργεῖν, καὶ ἀντὶ μηδὲ γενομένων νομίζεσθαι, μηδὲ περὶ τῶν ἐπὶ ταύταις*[16]*) καταβληθέντων οἱανδήποτε εἴσπραξιν*[17]*) τῶν πεπρακότων*[18]*) εὐλαβουμένων, ἔτι δὲ καὶ τὰς ἐναλλαγὰς ἀνατρέπεσθαι, ἀναλαμβάνοντος*[19]*) ἑκάστου τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἴδιον*[20]*).*

II.

Novella domini Romani Imperatoris senioris, subsequens primam eius novellam de praelatione.

(Prooemium.) De egestate et inopia plebis in provincia Orientis et potentium in eos crudelitate comperimus, ac vehementer perculsi sumus ob inexplebilem et avarum eorum animum, quod neque lex neque reverentia Imperatoris insatietatem eorum remorata est. Quapropter imperiali indignatione moti commune edictum efformamus, atque proponimus unum omnibus nostris provinciis. Quum enim personae . . . . per imperatoriam constitutionem prohibitae sint, tam a rusticorum universitate, quam a singulis praedia comparare, et quum leniter quidem expellerentur, qui ante constitutionem praeteritae primae indictionis emissent, gravius vero, qui post eam constitutionem; ne sic quidem plerique potentiorum abstinuerunt a perniciosis istis cum pauperibus pactis, unde et iudices in his arbitrio magis indulserunt, modo hanc, modo aliam sententiam secundum rerum rationes proferre coacti. — *(Caput I.)* Communis ideo de talibus causis sententia cum imperiali nostra approbatione facta est, ut sine controversia et mora omnes expellerentur, qui per praedictam constitutionem emere quid vetiti sunt, nec ut impensarum nomine quidquam rationi contrarium postulare possent, quotquot nimirum inde a die publicae renunciationis imperii nostri in fundis et agellis immobilem pauperum possessionem invadere ausi sunt. A prima vero indictione, sive a tempore famis, usque ad nostrum diem iubemus, indiscriminatim unam eandemque, quae illic constituta est, sententiam valere, ut omnis donatio, omnisque hereditas, et in fraudem illius legis excogitatae confirmatoriae conventiones et transactiones inter personas iampridem prohibitas irritae sint, et pro non factis habeantur, ita ut neque de pretio soluto reclamationem venditores debeant formidare, ut porro etiam permutationes rescindantur, quoque recipiente, quod ab initio ei proprium erat.

---

1) Quae emissa est anno 929. Legitur in Iure Graeco-Romano II. 158. et apud *Labbaeum* (Nov. constit. graeco-lat.) p. 1—11. 1a) Codex *ἐστράπευσεν.* 2) Ita ex coniectura scripsimus. Cod. Vatic. corrupte *κρινης διαμεψῶ.* 3) Codex *ὥ μεν.* An *καὶ μόνον?* 4) Hic locus usque ad verba *βαρυτέρως δὲ τῶν μετὰ τὴν νομοθεσίαν* corruptelis abundare videtur. Quare eum ex Codicis fide exhibuimus. Fortasse transpositione verborum sententiae succurras: *τῶν γὰρ βασιλικῶν τε καὶ διαφανῶν* (Cod. *διαγων*) *προσώπων ἀπὸ τῆς βασιλικῆς νομοθεσίας εἰργομένων ἀγοράζειν ἢ* (Cod. *καὶ*) *ἀπὸ κ. τ. λ.* Cf. de *Basilicis Reiskium* ad Const. Porphyrog. de caerimon. aulae Byzant. p. 27. ed. Bonnens. Quaenam vero personae ab emendis pauperum praediis prohibitae fuerint, in memoratae constitutionis prima §. apud *Labb* p. 4—6. videbis. 5) Fortasse *μαλακῶς.* 6) Scribendum videtur *πρό.* 7) Cod. *ἀπεσχοντα.* 8) Cod. *συναλαγματων.* 9) Ita mutandam censuimus Codicis scripturam *ἀναγ. μαλλ. μη*, quamvis et sic obscurior maneat oratio. 10) Cod. *ἀνοπερθετως.* 11) Cod. *αναρρησαι.* Romanus Lecapenus sub finem anni 920 Imperator renunciatus est. *Schlosser, Weltgeschichte* II. p. 236. 237. 12) Cod. *υπειστιθειν.* 13) Cod. *ακινητο.* 14) Ita scripsimus ad primam Romani de eodem argumento constitutionem respicientes, apud *Labbaeum* p. 6.: *ἀπὸ τῆς παρελθούσης πρώτης ἰνδικτιῶνος, ἤτοι τοῦ λιμοῦ.* Cod. noster habet *η τοιουτου καιρου.* — Eadem prior constitutio indicare videtur, anno 922 hanc calamitatem rempublicam afflixisse. Indictio tamen prima incidit in annum 928. In *Theophane* continuato, ed. Bonn. p. 398—405., nihil, quod huc faciat, invenio. 15) Cod. *αδιαφερως.* 15a) Cod. *παραγρ.* 16) Cod. *ταύτοις.* 17) Cod. *οἱ ανδηποτε εἰς πραξιν.* 18) Cod. *πεπραματων.* 19) Cod. *αναλαμβαροντες.* 20) Cod. *ιδιου.*

III.

Νεαρὰ νομοθεσία Ῥωμανοῦ τοῦ νέου[1]*), ἣν ὑπηγόρευσε Συμεὼν πατρίκιος*[2]*) καὶ πρωτασηκρῆτις*[3]*). Περὶ προστίμων*[4]*).*

Παλαιὸν καὶ καλὸν ἔθος τοῖς νόμοις μὲν ἐπικρατῆσαν, οὐκ οἶδα δ' ὅπως ἀμεληθὲν καὶ πρὸς τὸ μὴ ὂν συνωθούμενον ἡ φιλόκαλος[5]*) ἡμῶν βασιλεία σπουδὴν ἔθετο πάλιν ἀναλαβεῖν, καὶ πρᾶγμα τῇ πολιτείᾳ δοῦναι προσῆκόν τε καὶ λυσιτελὲς καὶ κοινωφελὲς ὡς μάλιστα. τί δὲ τοῦτό ἐστι; τὸ τῶν προστίμων φημί, ὅπερ ἔργῳ*[6]*) πρώην τελούμενον καὶ οὐκ ἐν γράμματι μόνον κείμενον τοσαύτην ὠφέλειαν τῷ κοινῷ παρεῖχεν, ὅσην ἀμεληθὲν ἐσχάτην*[6a]*) ἐπήγαγε βλάβην. εἰ γὰρ καλόν, ἐρρῶσθαι τὰς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων συμφωνίας (πῶς δὲ οὐ καλόν, ἐπεὶ μηδὲ*[7]*) βιωτὸν ἑτέρως μηδὲ πολιτείαν ἄλλως συστῆναι καὶ βίον τὸν κοινὸν ἐγχωρεῖ, ἄλλως τε καὶ τὸ μὴ ἀδικεῖν), εἰ καλόν, μηδὲ*[8]*) ἐπηρεάζειν μηδὲ*[9]*) τὸν πλησίον ἀκώλυτα παραβλάπτειν, καλὴ δήπου καὶ ἡ τῶν προστίμων ἀπαίτησις, τῶν πονηρῶν τούτων ἀναίρεσιν ποιουμένη, καὶ τῆς ἀληθείας φυλακὴν καὶ ἀσφάλειαν. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἀγαθὸν ἦν, ἀδιάφθορον ἕκαστον*[10]*) τὸ συνειδὸς τηρεῖν καὶ φόβῳ κυρίου στοιχεῖν*[11]*) καὶ τῷ τρόπῳ τούτῳ βεβαιοῦν τὰ λεγόμενα. καὶ οὕτως ἂν ἀπηλλάγμεθα πραγμάτων*[12]*), καὶ τῶν περὶ τούτων οὐκ ἐδεόμεθα μαρτύρων*[13]*) καὶ προστίμων καὶ γραμματείων καὶ τῆς ἄλλης τῆς περὶ τοῦ βέβαια κεῖσθαι τὰ μεταξὺ συμβόλαια ἀσφαλείας. Ἐπεὶ δὲ οὐ πᾶσιν ἔχει τὸ συνειδὸς ὑγιῶς, οὐδὲ παρὰ πάντων, οἶμαι, πρεσβεύεται ἡ ἀλήθεια, ἀλλ' εἰσὶν ὧν καὶ στόμα πλεονάζει κακίᾳ*[14]*), καὶ ἡ γλῶσσα δολιότητα*[15]*) περιπλέκει, καὶ τὸ κακουργῆσαι χρημάτων ἕνεκα, καὶ ὠφελείας παραβῆναι συνθήκας οὐ πλήττει τὸ συνειδός, ἀλλὰ καὶ ἐν μοίρᾳ τοῦ κατορθοῦν τέτακται*[16]*), καὶ τὸ ἐπιορκῆσαι καὶ περιφρονῆσαι Θεόν, ἐν οἷς τὰ*[17]*) περὶ τὴν θέλησιν ἅπαντα, ῥᾳδία τούτοις πρὸς τὸ ἀνύσαι τὸ κατὰ γνώμην ὁδός*[18]*), ἀναγκαίως τούτων ἐδεήθημεν τῶν βοηθημάτων, ὥστε καὶ γραφῇ διδόναι τὰς μεταξὺ συμφωνίας καὶ μάρτυρας συγκαλεῖσθαι, τὴν δεξιὰν παρέχοντας εἰς ἀσφάλειαν, χάριν τοῦ μὴ ἐξάρνους*[19]*) γίνεσθαι*[20]*) τῆς ὁμολογίας. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐν τῷ λανθάνειν μόνον τὸ ἀδικεῖν, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ*

III.

Nova constitutio Romani iunioris, quam dictavit Symeon Patricius et Primus a secretis de poenae stipulationibus.

Antiquum et pulcrum morem, qui praeter leges invaluerat, nescio quomodo neglectum et ad nihilum redactum maiestas nostra honesti amans instaurare festinavit, atque civitati institutum reddere et aptum, et fructuosum, et omnibus perutile. Quodnam vero illud est? Dico institutum poenae stipulationum, quod quum ipse usus olim procreaverit, nec in scripto solum iure exstaret, tantam reipublicae utilitatem praestitit, quantum extremi damni inflixit neglectum. Etenim, si pulcrum est, valere inter homines pacta conventa (quomodo autem non sit pulcrum, siquidem nec civitas vitaque communis aliter consistere possit, nec aliter non laedi liceat?), si pulcrum est, neque vexare, nec alteri impune nocere: pulcra profecto etiam poenarum exactio, quae malorum istorum exterminationem, veritatisque custodiam atque confirmationem afferat. Namque summum quidem bonum hoc foret, si omnes incorruptam conscientiam servarent, et in timore Dei incederent, atque hac ratione dicta confirmarent. Ita molestiis liberaremur, nec testibus harum rerum indigeremus, et poenarum stipulationibus, et scriptis monumentis, et omni ista ad confirmandas mutuas conventiones cautela. Sed quoniam non omnibus sana est conscientia, neque omnes puto veritatem venerantur; imo sunt, quorum et os abundet improbitate, et lingua dolos plectat, et quibus opum causa peccare, lucrique cupiditate pacta violare non terreat conscientiam, sed etiam in bene gestorum parte ponatur, et peierare atque Deum contemnere, iis, quibus omnia in sua voluntate sita sunt, facilis est via ad omnia, quae cupiunt, perficienda: — necessario his indiguimus adiumentis, ut et scripto consignentur mutuae conventiones, et testes convocentur, dextram daturi cautionis gratia, ne quis pactionem factam negaret. Quum vero non solum in latebris iam iniuriae fiant, sed et ad propalam eas infe-

---

1) Verba *τοῦ αὐτοῦ*, quae in utroque codice leguntur, ad proxime praecedentem Novellam *περὶ ἀναδόσεως τιμήματος στρατιωτικῶν* sese referunt. Hanc vero Laur. *Romano Lecapeno*, sed Paris. 1351., et qui eum sequitur *Labbaeus* p. 80. *filio Constantini* tribuit. *Du Fresne* Glossar. v. *ἀσηκρῆτις* p. 138. *Nicephorum Phocam* constitutionis nostrae auctorem facere videtur. Ut Cod. Paris. fidem sequerer, illud me movit, quod et Phoca regnante Simonem, vel, ut rectius in libris mstis (e. gr. Paris. 1355.) legitur, Simeonem Patricium et Protasecretis habemus. Cf. Ius Graeco-Rom. I. p. 113. 2) Sic Cod. Paris. 1351., *πατριάρχης* Laur. Cf. de Patriciis *Reiskium* ad Constant. Porphyr. de caerim. ed. Bonn. p. 68. 3) Cf. de hoc titulo, qui modo *πρωτοασηκρῆτις*, modo *πρωτοσηκρῆτις*, plerumque vero, ut in textu exhibuimus, legitur, *Du Fresne* Glossar. med. et inf. Graec. Lugd. 1688. v. *ἀσηκρῆτις* p. 137. 138. 4) Exstat eiusdem argumenti const. *Manuelis Comneni* apud *Labb.* p. 112. 5) Cod. Laur. *φιλόκαλλος*. 6) Cod. Laur. *ἔργον*. 6a) Codd. *ἔσχατον*. 7) Codd. *μὴ δέ*. 8) Codd. *μὴ δέ*. 9) Codd. *μὴ δέ*. 10) Cod. Paris. 1351. *ἕκαστος*. 11) Cod. Laur. *στοιχειοῦν*. 12) Cod. Laur. *πράγματα*. 13) Cod. Laur. et Paris. 2005. *μάρτυρα*. 14) Aut sic aut *κακίας* legendum. Codd. Laur. et Paris. 2005. *κακία*, Paris. 1351. *κακίαν*. 15) Cod. Laur. *δολιότατα*. 16) Cod. Laur. *τετάχθαι*. 17) Codd. *τί*. 18) Posteriora prioribus male cohaerent. Mallem legere ut in codicibus: *ἐν οἷς τι περὶ τὴν θέλησιν* (circa eas res, quarum potiri desiderant) distinctionisque signum (,) post *θέλησιν* interponens, integrum locum ita vertere: „verum etiam in bene gestorum parte ponitur, optatis potituros et peierare atque Deum contemnere; et quoniam huiusmodi hominibus facilis est per omnia ad id quod cupiunt efficiendum via." Incertus tamen haereo, an verborum compositio receptusque loquendi usus ita interpretari concedat. V. Cl. *Pomnitz* proponit *ἐν ᾧ* (sc. *Θεῷ*) *ἐστὶ τὰ περὶ τὴν θέλησιν ἅπαντα*. 19) Male punctis notatum in Cod. Paris. 1351. 20) Cod. Paris. 2005. *γενέσθαι*.

φανερῶς αὐτὸ προέβη ποιεῖν, πανυ σφόδρα προσφόρως τὴν τῶν προστίμων ὁ νόμος ἐξαίρει βοήθειαν, ἱκανὸν ἔρυμα τοῖς τὰς συνειδήσεις διεφθαρμένοις[21]), ἀθετεῖν τὰ ὡμολογημένα καὶ τὰς συμφωνίας ἀναιρεῖν μὴ δυσωπουμένοις, ἵν', ὅταν ὁρμήσωσι πρὸς ἀθέτησιν τῶν συμφωνηθέντων, εἰδότες ἀπαραιτήτως αὐτοῖς μέλλειν τὴν τῶν προστίμων ἀπαίτησιν ἀπαντᾶν[22]), καθέλκωνται τῆς ὁρμῆς, καὶ ὃ διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ποιεῖν οὐκ ἀπέσχοντο, κἂν τῷ φόβῳ τῶν ζημίων, ὢ θείων οἰκτιρμῶν ἀνοχῆς, φείσωνται πράττειν. ὥστε ὁ κωλύων τὴν τῶν προστίμων ἀπαίτησιν, τί ἕτερον ἢ τὰς πρὸς ἀλλήλους συμφωνίας ἀσφαλεῖς καὶ ἀπαραβάτους εἶναι κωλύει; καὶ πολλὴν μὲν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου κατασκευάζει[23]) σύγχυσιν, μυρίαν δέ τινα καὶ ἀμύθητον εἰσάγει τὴν βλάβην, τοῖς δὲ ἀδίκοις μόνοις καὶ πονηροῖς ἕρμαιον εἶναι τὰς τοιαύτας συμφονίας ποιούμενος καὶ ὁδὸν ἀνοίγων ἀδικίας εὐπορωτάτην. ὅτι μὲν οὖν ἀδύνατον τοὺς κατὰ τὸν βίον ἀνθρώπους ἄνευ τῶν τοιούτων διάγειν συμφωνιῶν, δῆλον ἅπασι καὶ καταφανές. Πῶς γὰρ καὶ συσταίη ὁ κοινωνικὸς βίος συναλλαγμάτων δίχα καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους συμφωνιῶν; ὅτι δὲ[24]) οὐδὲν ἰσχύουσιν αὗται τῶν προστίμων χωρίς, καὶ ὅτι μὴ καινὰ[25]) νομοθετεῖν ὡρμήμεθα νῦν, ἀλλὰ πάλαι καὶ πραπόλαι τοῦτό ἐστι[26]) νενομοθετημένον, τὸ τῶν προστίμων φαμέν, δηλοῦσιν οἱ νόμοι. κεῖται γὰρ ἐν αὐτοῖς οὕτως[27])· Τὸ ψιλὸν[28]) σύμφωνον ἀγωγὴν οὐ τίκτει, ἀλλὰ παραγραφήν. καὶ πάλιν· Οὐκ ἀεί τις[29]) ἀπὸ ψιλῆς ἐπαγγελίας κατέχεται· εἰ μέντοι προσομολογήσει ποινὴν παραβαίνων τὴν ἐπαγγελίαν, δίδωσι τὸ πρόστιμον. καὶ αὖθις· Ὁ χωρὶς ποινῆς[30]) ὁμολογῶν τι ποιεῖν ἢ παριστᾶν εἰς τὸ διαφέρον ἐνάγεται. καὶ πάλιν· Καλῶς ἐπερωτῶ[31]) τὸ πρόστιμον ἐκ τοῦ γενέσθαι τι. ἐὰν γὰρ μὴ τεθῇ τοῖς συμφώνοις ποινή, οὐ γίνονται ἀσφαλιστικά[32]). καὶ αὖθις· Ἐὰν ὑποβληθῇ[34]) τῷ συμφώνῳ ποινή, ἐπιλογὴν ἔχει ὁ ἐπερωτήσας ἢ τῇ ἐπερωτήσει χρήσασθαι, ἢ τῇ παραγραφῇ, καὶ ποιῆσαι τῆς ποινῆς ἀποχήν. καὶ ὅτι ἐὰν ἐμπροθέσμως[33]) ὑπὸ ποινὴν ὁμολογήσω χρήματα, εἰ καὶ πρὸ τῆς ἡμέρας ἀποθάνω καὶ μὴ ὑπεισελευσθῇ ἡ κληρονομία μου, βεβαιοῦται ἡ ποινή. καὶ πάλιν· Ἐπηγγείλατό τίς τινι[35]) χωρὶς προστίμου παρέχειν ν'. νομίσματα· καὶ λέγει ἡ διάταξις, μὴ ἀναγκάζεσθαι ταῦτα παρέχειν, εἰ μὴ παρηκολούθησε πρόστιμον. καὶ μυρία ἂν τις τοιαῦτα παρὰ τοῖς νόμοις ἐφεύροι, ἀκριβῶς τὴν τῶν προστίμων δηλοῦντα δύναμιν, καὶ ὡς οὐδὲν χωρὶς τούτων, πλὴν μόνον τῶν γαμικῶν, τὰ συμπεφωνημένα δύναται. Εἰ δὲ τίθεται μὲν καὶ νῦν ἐπερώτησις καὶ πρόστιμα τοῖς συμφώνοις, οὐκ ἀπαιτοῦνται δέ, τί

rendas ventum sit, aptissime poenarum adminiculum elegit lex, quasi idoneum praesidium contra eos, qui conscientia corrupta conventiones irritas reddere et pacta diluere non erubescunt; ut, quando ad conventorum dissolutionem aggrediantur, scientes inexorabiliter se poenarum exactionem incursuros esse, a conatu deterreantur, atque, a quo propter Dei timorem non abstinebant, id certe poenae timore (oh divinae misericordiae lentitudinem!) facere abstineant. Quapropter, qui poenas exigi vetat, quid aliud quam mutua conventa certa et inviolabilia esse vetat? et magnam humanae vitae parat confusionem, ingentem quandam et ineffabilem inducit labem, iniustis solis et improbis, quasi ἕρμαιον quoddam, eiusmodi pacta efficiens, et viam iniustitiae aperiens expeditissimam. Iam vero, fieri non posse, ut homines hanc vitam viventes sine eiusmodi pactis degant, clarum et perspectum est omnibus. Quomodo enim vel constaret vita communis absque pactis et mutuis conventis? Haec vero nihil valere sine poenis, nec nova nos nunc constituere conatos esse, sed iamdudum et pridem hoc esse constitutum (poenarum dico institutum) leges declarant. Scriptum enim in iis sic est: „Nudum pactum actionem non parit, sed exceptionem.“ Ac rursum: „Nuda pollicitatione non semper quis tenetur; sin vero, quum pollicitationem laeserit, poenam se daturum promiserit, poenae obnoxius est.“ Et iterum: „Qui sine poena se facere quid, vel sistere aliquem promiserit, in id quod interest convenitur.“ Et rursus: „Recte poenam stipulor, si quid non fiat; si enim poena pactis non adiiciatur, non fiunt adstrictoria.“ Et iterum: „Si pacto poena subiecta sit, in arbitrio est stipulatoris, vel stipulatione uti, vel exceptione, et poenam accepto ferre.“ Et: „Si intra terminum quendam pecuniam promisi sub poenae stipulatione, quamvis ante statum diem obierim, necdum hereditas mea adita sit, poena tamen committitur.“ Et similiter: „Alter alteri quinquaginta aureos sine poenae stipulatione solvere promisit, et dicit constitutio, eum, qui poenae stipulationem non adiecerit, non compelli, ut solvat.“ Atque talia quis sexcenta in legibus inveniat, quae poenarum efficaciam luculenter ostendunt, nihilque sine iis conventiones valere, exceptis solummodo nuptialibus. Si tamen etiamnum pactionibus stipulationes et poenae adiiciuntur quidem, sed non exiguntur, quid iuvat adiectas esse? quum

21) Cod. Paris. 1351. *διαφθαρμένοις*. 22) Cod. Laur. *ἀπαιτῶν*. 23) Cod. Laur. *κατασκεδάζει*. 24) Cod. Laur. *δὲ* omittit. 25) Cod. Laur. *κενά*. 26) Cod. Laur. *ἐστιν*. 27) Hic deficit Cod. Laur., sequentia hausimus e Cod. Paris. 1351. 28) Est L. 7. §. 4. D. De pactis II. 14. In Basilicis XI. 1. cap. 7. apud *Heimbach*. I. 564. 29) Est L. 5. De contrah. et committ. stipul. VIII. 37. (38.), quae exstitit sine dubio in libro XLIII. Basilicorum. Leguntur, quae hic habes, in *Synopsi* lib. 24. ed. *Leunclav*. p. 256. c. 5., quem locum neglexit *Fabrotus*. Cf. et L. 14. C. De pactis II. 3. 30) Cf. Schol. ad Basilic. XX. 1. cap. 77. apud *Heimb*. II. 372. L. 3. D. Si quis in ius vocat. II. 5. In Basilicis VII. 12. cap. 4. ap. *Heimb*. I. 299. L. 81. D. De Verb. Obl. XLV. 1., quae etiam ad librum XLIII. Basil., nobis deperditum, spectat. 31) Cf. §. 7. Inst. De Verbor. Obligatt. III. 15. (16.) L. 71. L. 137. §. 7. D. eod. 32) Cod. *ἀσφαλιστικαί*. 33) Est L. 10. §. 1. D. De pactis, in Basilicis XI. 1. cap. 10. apud *Heimb*. I. 578. *Synopsis* L. XI. p. 140. cap. 10. Cf. et L. 12. §. 2. D. De Pact. dotalibus XXIII. 4. 34) Haec unde hausta sint, nescio. Cf. L. 115. D. De Verbor. Obl. XLV. 1. L. 12. C. De contrah. et comm. stip. VIII. 37. 35) Neque horum fontem in libris Iustinianeis inveni.

πλέον ἀπὸ τοῦ κεῖσθαι γίνεται; τοῦ ἀναιρεῖν τα συμφωνηθέντα βουλομένου, μηδὲν ἀπὸ τοῦ κεῖσθαι κωλυομένου, ἐπεὶ τὴν εἴσπραξιν ἐπίσταται μη ἀκολουθοῦσαν. πόσῳ δὲ μηδὲν κεῖσθαι κάλλιον ἦν, μηδὲ[36]) *καταψεύδεσθαι τῶν συμφώνων, καὶ πρᾶγμα γίνεσθαι μάταιον καὶ κενόν. Διὰ ταῦτα καλόν τε καὶ κοινωφελὲς ἔδοξε τῷ ἡμετέρῳ κράτει, πρόστιμα κατατίθεσθαι, ὃ καὶ βουλόμεθα καὶ θεσπίζομεν εἰς τὸ ἑξῆς ἐνεργεῖσθαι, ἐνεργεῖσθαι δὲ κατά τε τὸ*[37]) *Θεῷ φίλον καὶ τὴν τοῦ νόμου ἀκρίβειαν.*

is, qui pacta conventa contemnere cupit, per poenae promissionem non impediatur, siquidem exactionem non sequuturam probe scit. Quanto pulcrius foret, nullam huiusmodi conventionem adiectam esse, nec pacta in mendacium verti, nec vanam et temerariam rem fieri. Propterea honestum et e communi utilitate visum est maiestati nostrae, poenae stipulationes rursus constituere, quas in posterum efficaces fieri volumus atque iubemus, et efficaces quidem secundum Dei voluntatem, et ex legis observantia.

IV.

Νεαρὰ νομοθεσία Ἰωάννου Βασιλέως περὶ τοῦ κομμερκίου τῶν ἁλωσίμων ψυχαρίων[1]).

(Prooemium.) *Ἀδιορίστου καὶ ἀδιαστίκτου τῆς ὑποθέσεως τυγχανούσης τοῦ κομμερκίου τοῦ ἀπὸ τῶν ἁλωσίμων ψυχαρίων ἐπερχομένου*[2]) *τῷ δημοσίῳ, καὶ τοῦ νόμου διαγορεύοντος ἀκομμέρκευτα διαμένειν τὰ ζωγρούμενα παρὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ δορύκτητα κατονομαζόμενα, καὶ ποτὲ μὲν τῶν*[3]) *παρὰ τῶν πενεστέρων χειρουμένων στρατιωτῶν μᾶλλον κομμερκευομένων, ποτὲ δὲ τῶν ὀφειλόντων κομμερκεύεσθαι διαβιβαζομένων παρὰ δυνατῶν ἴσως προῖκα καὶ ἀμισθί, ὡς ἐκ τούτου ζημίαν*[4]) *μὲν τῷ κοινῷ προξενεῖσθαι, ζημίαν*[5]) *δὲ παντὶ τῷ στρατῷ, ἡ βασιλεία ἡμῶν ἀμφοτέρων προνοουμένη καὶ τὸ μὲν ἄδικον ἐκκόπτουσα, εἰ*[6]) *τάχα καὶ περιττόν, τὸ δὲ δίκαιον βεβαιοῦσα, εἰ καὶ ἐνδεέστερον, διεγείρουσα δὲ καὶ τὸ πρόθυμον τοῦ στρατιώτου, ἐκεῖνα βούλεται ἀπὸ τῆς*[7]) *σήμερον κομμερκεύεσθαι καὶ μή, ὅσα παραδηλώσει κατὰ μέρος ὁ κατωτέρω διορισμός.* — (Caput I.) *Θεσπίζομεν τοιγαροῦν, ἵνα εἴ τις ἐκ τῶν στρατιωτῶν δρουγγάριος*[8]), *εἴτε κανδοφόρος*[9]), *εἴτε κόμης*[10]), *εἴτε σχολάριος*[11]), *ἢ ἕτερος οἱοσδήποτε στρατιώτης μικρὸς ἢ μέγας, ταγματικὸς ἢ*[12]) *θεματικὸς*[13]) *διαπωλήσει ψυχάρια, ἢ ἀποχαρίσεταί*[14]) *τινι τῶν συνταξειδαρίων αὐτοῦ,*

IV.

Nova constitutio Iohannis (Tzimiscis) imperatoris, de vectigali captorum mancipiorum.

(Prooemium.) Quum indefinita sit et indiscreta constitutio vectigalis, quod e captis mancipiis in aerarium publicum redundat, quumque lex iubeat a vectigalibus immunia manere ea mancipia, quae a militibus capiuntur, et per hastam parata (castrensia) vocantur, sed tamen modo a mancipiis, quibus pauperiores milites potiti sunt, maiora vectigalia poscantur, modo ea mancipia, in quae vectigal imponi debet, a potentibus gratis et nulla pecunia soluta invehantur, ita ut ex hac re detrimentum afferatur aerario, et detrimentum cuncto exercitui, maiestas nostra, utrique prospiciens, et iniustitiam, quantumvis insolentem, exterminatura, iustitiam vero, licet egeniorem, firmatura, et bonam etiam militum voluntatem excitatura, inde ab hoc die haec vectigalibus obnoxia, haec vero non obnoxia esse iubet, prout singula declarabit infra posita distinctio. — *(Caput I.)* Sancimus igitur, ut si quis e militibus, Drungarius, vel Candophorus, vel Comes, vel Scholarius, vel alius qualiscumque miles, parvus vel magnus, legionarius vel provincialis, vendiderit mancipia, sive donaverit cui com-

---

36) Codex denuo *μὴ δέ.* 37) Cod. *γε τῷ.* 1) Cod. Paris. 1351. *ψυχῶν.* 2) Cod. Laur. *ἐπερχομένων.* 3) *τῶν* omittit Cod. Laur. 4) Cod. Laur. *ζημία.* 5) Cod. Laur. *ζημία.* 6) *καὶ* inserunt Codd. Laur. et Paris. 2005. 7) Cod. Paris. 1351. *τοῖς.* 8) Cf. *Du Fresne* Glossar. med. Graech. v. p. 333. 334. *Reiske* ad Constant. Porph. de caerim. p. 76. ed. Bonn. 9) Candophorus quis sit fueritve, me ignorare fateor. Anne legendum: *κονδοφόρος*, cf. *Du Fresne* v. *κονδός* p. 702.? Rectius fortasse *Du Cangius* huic difficultati medelam adhibere conatur; quum enim (Glossarium med. et inf. Graecit. v. *Βάνδον* p. 173.) dixerit: „*βανδοφόρος* vexillarius, vexillifer (*Procop.* Vandalica ed. *Hoeschel.* p. 134. *Leo* Tactic. IV. §. 14 34. VII. §. 33. 53. 54. XII. §. 109. XIII. §. 1. XIV. §. 48. 55. Mauricii Strategicon I. 3. VII. 2. 16. XII. 7."), addit in omissis v. *βανδοφόρος* p. 34.: „adde in f. Nov. MS. *Ioannis* Imperatoris de mancipiis: *θεσπ. τοιγαροῦν, ἵνα ἀεὶ τὶς ἐκ τῶν στρατ., δρουγγ., ἢ βανδοφόρος, εἴτε κόμης, εἴτε σχολ., ἢ ἕτ. οἷος δήπ. στρατ., μικρ. ἢ μέγ., ταγμ. κ. θεμ., διαπωλ. ψυχ. ἢ ἀποχαρίσηταί τινι τῶν συνταξ. αὐτοῦ* etc. perperam scriptum *κανδοφόρος.*" 10) Cf. *Du Fresne* h. v. praesertim p. 697. 11) De scholis et scholariis inspiciendi sunt *Du Fresne* h. v. p. 1509. *Reiske* ad Const. Porph. p. 60. 446. 12) Cod. Laur. *καί.* 13) Differentiam, quae inter *τάγματα* et *θέματα* intercedit, illustrat *Reiske* ad Const. Porphyrog. de caerim. p. 490. 491. ed. Bonn. Cf. *Du Fresne* v. *τάγματα* p. 1523. Nov. *Const. Porphyr. περὶ Ἀρμενίων, Labb.* p. 47. *Nicephor. Phocas* de velitatione bellica cap. 16. ed. Bonn. p. 226. lin. 22. 14) Cod. Paris. 2005. *ἀποχαρίσηταί.*

εἴτε καὶ τῷ στρατηγῷ[15]) ἢ ἑτέρῳ προέχοντι[16]) ἄρχοντι καὶ ἐν τῷ ταξειδίῳ[17]) διάγοντι, μὴ ἔχῃ[18]) ἐξουσίαν τις κομμερκεύειν αὐτά. — [§. 1.] Εἰ δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν στρατιωτῶν τινες, εἴτε στρατηγὸς, εἴτε τουρμάρχης[19]), εἴτε λοιποὶ ἄρχοντες ταγματικοὶ καὶ θεματικοὶ παράσχωσιν ἀνθρώποις[20]) αὐτῶν ψυχάρια, καὶ ἀποστείλωσι ταῦτα δωρεᾶς τρόπῳ εἴς τινα πρόσωπα τὰ ἐπὶ τῆς βασιλευούσης διάγοντα ἢ ἔξωθεν διατρίβοντα, ἢ καὶ πολλάκις πρὸς τὸν ἴδιον οἶκόν τε καὶ τὰ κτήματα, ἢ καὶ πρὸς συγγενεῖς[21]) παραπέμψονται ἀπὸ τούτων, ἵνα μηδὲ[22]) αὐτὰ κομμερκεύωνται, πλὴν εἰ ἐξ αὐτῶν τῶν στρατιωτῶν τινες ἐξελθόντες εἰς τὰ ἐμπόριά τε καὶ χωρία τῆς Ῥωμαϊκῆς γῆς ἀπεμπωλήσουσι[23]) ψυχάρια εἰς τοὺς κατὰ τὸν[24]) τόπον ἄρχοντας, τοὺς μὴ παρευρεθέντας ἴσως εἰς ταξείδιον, οὗτοι δέ, οἱ ἐξωνησάμενοι δηλονότι, θελήσουσι ταῦτα διαπωλῆσαι εἴτε[25]) καὶ ἀποχαρίσασθαι προσώποις ἑτέροις, ἵνα παρέχωσι τὸ κομμέρκιον. — [§. 2.] Ἐὰν δέ τινες ἐκ τῶν ἀρχόντων τῶν μὴ ταξειδευόντων[26]) ἀνθρώπους αὐτῶν μετὰ τὴν ἐξέλευσιν τοῦ φοσσάτου[27]) τὴν γενομένην ἀπὸ τῆς πολεμίας γῆς ἀποστείλωσι τοῦ ἐξωνήσασθαι ψυχάρια, ταῦτα ἵνα κομμερκεύωνται, τῶν ἀγοραστῶν δηλονότι παρεχόντων τὸ κομμέρκιον. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν καβαλλαρίων[28]) στρατιωτῶν. — (Caput II.) Περὶ δὲ τῶν πλωΐμων[29]) τοῦτο θεσπίζομεν, ἵνα ὅσοι μὲν εὑρίσκονται[30]) κάστρα πολιορκοῦντες εἴτε κουρσεύοντες μετὰ τοῦ καβαλλαρικοῦ στρατοῦ εἰς πολεμίαν γῆν καὶ ψυχάρια χειρούμενοι, μὴ παρέχωσι τὸ κομμέρκιον· ὅσοι δὲ διερχόμενοι εἰς τὰ ἐμπόριά τε καὶ χωρία ἐξωνήσονται ἀπὸ πραγματευτῶν[31]) ἢ καὶ Βουλγάρων[32]) ψυχάρια, ἢ καὶ ἐξ ἄλλης τῆς οἱασδήποτε προσκτήσονται ὑποθέσεως, εἴτε ἀπὸ χαριστικῆς[33]) ἔχουσιν[34]), ἵνα κομμερκεύωνται. ἐὰν δὲ μὴ ὄντος πολέμου κατὰ δόλον τινὲς τῶν πλωΐμων ἀπολείψουσι[35]) ψυχάρια, ἵνα μὴ μόνον τὸ κομμέρκιον παρέχωσι πρὸς τὸ τοῦ δημοσίου μέρος, ἀλλὰ καὶ εὐθύνην ὑφίστανται. — [§. 1.] Εἰ δὲ συμβῇ πολλάκις ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἶναι καὶ πλωΐμους μετὰ τοῦ καβαλλαρικοῦ στρατοῦ, καί τινες ἀπὸ τῶν ἀρχόντων τῶν καβαλλαρίων ψυχάρια διαπωλήσωσιν, ἢ καὶ ἀποχαρίσωνταί τισι τῶν πλωΐμων, ἵνα μηδὲ[36]) αὐτὰ κομμερκεύωνται.

militonum suorum, vel etiam duci, vel alii praefecto eminenti] et expeditionis participi, ab iis mancipiis vectigal exigere nemini liceat. — [§. 1.] Si qui porro ex ipsis militibus, vel dux, vel turmae praefectus, vel caeteri magistratus tam legionarii quam provinciales familiaribus suis mancipia praebeant, eaque doni instar ad quasdam personas, aut intra imperium nostrum degentes, aut extra morantes dirigant, vel etiam, si, quod saepe accidit, mancipia ab illis ad proprium domum et possessiones vel ad cognatos mittantur, ne ipsa quidem vectigali subiiciantur; nisi si qui ex ipsis militibus, ad emporia et urbes terrae Romanae profecti, mancipia vendent magistratibus eius regionis, qui expeditionis non fuerunt participes, tunc enim illi, emtores scilicet, siquidem rursus ea mancipia aliis personis vendere, sive etiam donare volent, vectigal pro eis solvant. — [§. 2.] Si qui porro ex magistratibus, qui non in expeditione fuerunt, post reditum exercitus e terra hostili factum, familiares ipsorum emiserint mancipiorum emendorum causa, haec vectigali subiiciantur; ita nimirum, ut emtores vectigal solvant. Atque haec quidem de militibus equestribus. — *(Caput 2.)* De navalibus vero hoc sancimus, ut quotquot inveniantur castra expugnantes vel praedantes cum equestri exercitu in hostili terra, et mancipiis potiantur, ne solvant vectigal; quot vero, ad emporia et urbes profecti, mancipia a mercatoribus vel Bulgaris emerint, vel per aliam quamcumque conventionem acquisierint, vel dono acceperint, ii vectigal solvant. Sin vero quiescente bello navalium militum quis mancipia dolose ceperit, non solum vectigal solvat aerario, sed et rationi reddendae obnoxius sit. — [§. 1.] Sin autem forte accidat, ut eodem in loco versentur navales copiae cum equestri exercitu, et aliqui e praefectis equitum mancipia vendiderint vel etiam donaverint navalium aliquibus, ne ea quidem vectigali subiiciantur.'

---

15) Codd. Laur. et Paris. 2005. *τὸν στρατηγόν.* Cf. *Du Fresne* h. v. p. 1458. 1459. 16) Cod. Paris. 1351. *προσέχοντι.* 17) De *ταξειδίῳ* conferendi *Du Fresne* h. v. p. 1548. *Reiske* l. c. p. 479. 18) Codd. Laur. et Paris. 2005. *ἔχειν.* 19) Cod. Paris. 1351. habet *τουρμάχης* vide tamen *Du Fresne* v. *τοῦρμα* p. 1590. 1591. 20) Cf. *Du Fresne* h. v. p. 78. 21) Pro *πρὸς συγγενεῖς* Codd. Laur. et Paris. 2005. *προσγενεῖς.* 22) Codd. *μὴ δέ.* 23) Cod. Laur. *ἀπεμπολήσουσι.* 24) *τὸν* omittit Cod. Paris. 1351. 25) Cod. Laur. *εἰ.* 26) Cod. Laur. *ταξειδεύονται.* 27) Cod. Paris. 2005. *φωσάτου.* Cf. *Du Fresne* v. *φωσσάτον* p. 1691. 1692. *Reiske* ad Const. Porph. p. 458. 459. *Reitz* in Glossario ad Harmenopulum p. 423. 28) Cod. Paris. 1351. *καββαλλαρίων.* Cf. *Du Fresne* v. *καβάλλης* p. 526. 29) Cf. *Du Fresne* h. v. p. 1184. 30) Cod. Paris. 2005. *εὑρίσκωνται.* 31) Cf. *Reiskium* ad Const. Porph. de caerim. ed. Bonn. p. 575. 32) Cod. Paris. 1351. *βουγ ρων* ultimis literis expunctis. De Bulgarorum cum Byzantinis commercio videsis *Reiskium* in Commentariis ad Constant. Porph. de caerim. p. 226. 227. Hinc vero colligi posse videtur, praesentem constitutionem post pacem cum Sphendosthlabo, Russorum regulo, anno 972. initam emissam esse. Cf. *Leo Diacon.* Hist. IX. 10. 11. 33) Cod. Laur. *ἀποχαριστικῆς.* Cf. *Du Fresne* v. *χαριστική.* p. 1733. *Reiske* l. c. p. 567. 34) Cod. Paris. 1351. *ἔχουσι.* 35) Ita Codd. nullo sensu. An *ἀπολήψονται* — ? 36) Codd. *μὴ δέ.*

V.

Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου νομοθεσία νεαρά, ἐκφωνηθεῖσα κατὰ τὸν Ἰανουάριον μῆνα τῆς θ'. ἰνδικτιῶνος τοῦ ͵ςφδ'. ἔτους.

(Caput ultimum.) Τελευταῖον δὲ καὶ τὸ περὶ τοῦ δικαίου τῶν πανηγύρεων στασιασθὲν βουλόμεθα τὴν προσήκουσαν τάξιν λαχεῖν. Ἐπεὶ γὰρ ἐδεήθησάν τινες διεγκαλοῦντες, ὡς, ἔκπαλαι τῶν χρόνων ἐχόντων αὐτῶν πανήγυριν συνισταμένην ἐν τοῖς ἰδίοις τόποις, ἀφίστανται τούτων καὶ ἀναχωροῦσιν οἱ τὴν πανήγυριν συνιστῶντες πραγματευταί, καὶ τοὺς μὲν παλαιοὺς δεσπότας τῆς πανηγύρεως ἐρήμους καταλιμπάνουσι, ἐν δὲ τοῖς τόποις τῶν ὑποδεχομένων αὐτοὺς καινίζουσι τὴν πανήγυριν, κελεύομεν, εἴπερ ποτὲ τοιοῦτόν τι γένηται, εἰ μὲν ἀθρόον πάντες καὶ [1]) ὁμοθυμαδὸν οἱ πανηγυρισταὶ καὶ ἔμποροι οἵ τε αὐτόχθονες καὶ οἱ ἐπήλυδες ἀφίστανται μὲν ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ δεσπότου τῆς πανηγύρεως, προσέρχονται δὲ ἑτέροις τόποις καινίζοντες τὴν πανήγυριν, ἔχειν αὐτοὺς τὸ ἀκώλυτον καὶ ἐλεύθερον, καὶ ὡς ἂν δὴ [2]) βούλονται διενεργεῖν τῆς πανηγύρεως τοπικὴν μετάθεσιν, μὴ βιαζομένους [3]) πάντως, ἀλλ' ἑκουσίως καὶ αὐθαιρέτως [4]) πρὸς τοῦτο φερομένους. Εἰ δὲ διάστασις [5]) ἐν τοῖς πανηγυρισταῖς γένηται, καὶ οἱ μὲν αἱροῦνται εἶναι, ἐν οἷς τόποις ἐπανηγύριζον καὶ πρότερον [6]), οἱ δὲ τούτων [7]) ἀφίστανται καὶ πρὸς ἑτέρους [8]) μεθίστανται, τηνικαῦτα τὸ διαφέρον τῇ ἀρχαιότητι κρατεῖν, καὶ τοὺς ἀφισταμένους μᾶλλον, ὁποῖοι ἂν τινες καὶ εἶεν, συνελαύνεσθαι πρὸς τὴν ἕνωσιν τῶν αἱρουμένων, καὶ κρατεῖν τὸ παλαιὸν τοῦ τόπου [9]) προνόμιον. — [§. 1.] Καὶ ἐπεὶ αἱ μεταστάσεις ἤτοι μεταθέσεις τῶν πανηγύρεων τετραχῶς τὴν διαίρεσιν δέχονται, (ἢ γὰρ ἀπὸ δυνατῶν εἰς δυνατοὺς εἰώθασι μετατίθεσθαι, ἢ ἀπὸ ἀδυνάτων εἰς ἀδυνάτους, ἢ ἀπὸ δυνατῶν εἰς ἀδυνάτους, ἢ ἀπὸ ἀδυνάτων εἰς δυνατούς [10])), τὰ μὲν ἤδη προθεσπισθέντα ἐπὶ τῶν τριῶν καὶ πρώτων καὶ μόνων τὴν ἰσχὺν ἕξει θεμάτων, ἤτοι ἐπί τε τῶν ἐκ δυνατῶν εἰς δυνατοὺς μεταθήσεων καὶ ἀπὸ ἀδυνάτων εἰς ἀδυνάτους καὶ ἀπὸ δυνατῶν εἰς ἀδυνάτους. Τὸ γὰρ τέταρτον κεφάλαιον ἰδικωτέρας καὶ φιλανθρωποτέρας τεύξεται τῆς ἡμετέρας ἑρμηνείας· ἐπεὶ γὰρ εὐχέρεια [11]) τοῖς δυνατοῖς πολλή τίς ἐστι πρὸς τὸ τὰς πανηγύρεις ἀπὸ τῶν δικαίων τῶν ἀδυνάτων ἐπισπᾶσθαι, θεσπίζομεν ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ, μὴ ἄλλως τοῦτο παραχωρεῖν γίνεσθαι, ἤγουν τὴν ἀπὸ τῶν ἀδυνάτων εἰς δυνατους τῆς πανηγύρεως μετάθεσιν, εἰ μὴ ὁμοθυμαδὸν ἀναχωρεῖ ἅπασα ἑκουσίως καὶ ἐκεῖσε μεθίσταται, ἔνθα καὶ πρότερον καὶ ἐκ παλαιοῦ συνίστατο· ὡς συντρέχειν ἐνταῦθα τὰ δύο εὔλογα, τό τε τῆς ἀρχαιότητος δίκαιον καὶ τὴν τοῦ παντὸς πλήθους σύῤῥοιάν τε καὶ σύμπνοιαν. Καὶ γάρ, εἰ τάχα ἐν τοῖς ἄλλοις τρισὶ [12]) θέμασι καὶ

V.

Supplementum
Novellae constitutionis Basilii Porphyrogeniti (Bulgaroctoni), publicatae mense Ianuario, nonae Indictionis anno 6504. (996.) (In Iure Graeco-Rom. II. 172—179.)

(Caput ultimum.) Ad postremum vero etiam dissensionem de nundinarum iure ortam idoneum ordinem accipere volumus. Quum enim quidam nos adierint conquesti, quod, ex longo tempore se nundinas habentibus in suis oppidis, inde desciscant atque recedant mercatores nundinarum causa convenientes, et veteres nundinarum dominos deserant, inque illorum oppidis, qui eos excipiunt, novas nundinas constituant: imperamus, ut, quum quando tale quid fiat, si quidem universim omnes nundinantes et mercatores, tam indigenae quam peregrini, communi consensu desciscant a vetere nundinarum domino, et in alia loca recedant, novas nundinas facturi, id integrum iis ac liberum sit, atque, quomodocumque voluerint, faciant loci nundinarum mutationem, nullo modo coacti, sed sponte, et libera electione eo progressi. Sin vero dissensio inter nundinantes existat, et alii manere cupiant iis in locis, ubi et antea nundinabantur, alii vero inde desciscant, et ad alia loca se transferant, tum eorum sententia, qui vetustum morem tuentur, vincat, et desciscentes, qualescumque demum sint, ad communionem eorum, qui manere cupiunt, adigantur, et valeat vetus loci privilegium. — [§. 1.] Et quum traiectiones sive translationes nundinarum quadruplicem partitionem admittant (aut enim a potentibus ad potentes transferri solent, aut ab impotentibus ad impotentes, aut a potentibus ad impotentes, aut ab impotentibus ad potentes), quae modo sancivimus, in tribus primis ac solis casibus auctoritatem habebunt, id est in translationibus a potentibus ad potentes, et ab impotentibus ad impotentes, et a potentibus ad impotentes faciendis. Nam quartum caput peculiarem et clementiorem interpretationem a nobis impetrabit. Quoniam enim potentibus perfacilis est via, nundinas impotentium iuri ereptas, ad se pertrahendi, sancimus in hoc capite, ne aliter huiusmodi secessio fiat, dico nundinarum ab impotentibus ad potentes translationem, nisi unanimo consensu nundinatorum universitas sponte excedit, eoque se transfert, ubi et antea et antiquitus congregabatur: ita ut hic duo argumenta concurrant, et vetustatis ius, et universae multitudinis concordia et consensio. Etenim si forte in reliquis tribus casibus vel *unum* argumentum, si solum ad-

1) καὶ omittit Cod. Laur. 2) Cod. Laur. καὶ inserit. 3) Cod. Laur. βιαζόμενος. 4) Cod. Laur. αὐθαιρέτους. 5) Cod. Laur. διάστασιν. 6) Cod. Laur. καὶ πρότερον ἐπανηγύριζον. 7) Cod. Laur. τούτους. 8) Cod. Laur. τοὺς ἑτέρους. 9) Cod. Laur. τοῦτό που. 10) Cod. Paris. 2005. ἀδυνατούς. 11) Cod. Laur. εὐχαίρεια. 12) Cod. Paris. 1351. τισί.

το ἓν εὔλογον ὂν μόνον οἶδεν[13]) ἀρκεῖν[14]), οἷον μόνην τὴν σύμπνοιαν, ὅτε ἅπασα μεθίσταται ἡ πανήγυρις, ἢ μόνην τὴν ἀρχαιότητα, διϊσταμένης δηλονότι καὶ διατεμνομένης εἰς δύο τῆς πανηγύρεως, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ τετάρτου τοῦδε κεφαλαίου τὴν τῶν δύο εὐλόγων συνέλευσιν[15]) εἶναι κελεύομεν ἐπὶ τῷ κρατεῖν τὴν ἀπὸ ἀδυνάτων εἰς δυνατοὺς μετάθεσιν τῶν πανηγύρεων, τήν τε ῥηθεῖσαν τοῦ παντὸς σύμπνοιαν καὶ τὸ τῆς ἀρχαιότητος δίκαιον, τοῖς πένησι πάντῃ χεῖρα βοηθὸν ὀρέγοντες καὶ τὸ περιὸν τῆς δυνάμεως τῶν δυνατῶν ἀναστέλλοντες. Ὃ καὶ μακαρίτῃ πάππῳ[16]) ἡμῶν βασιλεῖ κυρῷ Ῥωμανῷ τῷ γέροντι[17]) μεμερίμνηται πάλαι ἄριστα ἐπὶ ταῖς τῶν ἀκινήτων δικαίων τῶν ἀδυνάτων πρὸς δυνατοὺς ἐκποιήσεσιν. [Δόξα τῷ δόντι ἀρχὴν καὶ τέλος[18]).]

sit, satis esse videtur (scilicet sola consensio, quum universitas nundinatorum sedem mutat, aut sola vetustas, discedentibus nimirum et in duas partes distractis nundinantibus), in quarto hoc capite, ut valeat nundinarum ab impotentibus ad potentes translatio, utrumque convenire iubemus argumentum, tam memoratam omnium consensionem, quam ius vetustatis: quippe qui pauperibus omnimodo opitulares manus porrigamus, et potentiae divitum exuberantiam contrahamus. Quod et beato avo nostro, Imperatori domino Romano seniori, optime est perpensum circa translationes immobilium iurium ab impotentibus in potentes faciendis. Gloria ei, qui initium dedit et finem.

VI.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ

Χρυσόβουλλον τοῦ βασιλέως κυροῦ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου, τὸ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἀποτεθέν, περί τε τοῦ μὴ ἔσωθεν τῶν λ'. ἡμερῶν γίνεσθαι σωματικὴν ποινήν· καὶ περὶ τοῦ τοὺς ὑπηρετοῦντας τοῖς βασιλεῦσι καὶ τοῖς συγγενέσιν αὐτῶν, μετὰ τὸ αὐτοὺς τῆς βασιλείας ἐκστῆναι, μὴ ἐκπίπτειν τῶν διαφερόντων αὐτοῖς, καὶ δημοσιεύεσθαι ταῦτα, καὶ τοῦτο[1]) ἄνευ αἰτίας εὐλόγου ἢ ἐννόμου τινός· καὶ περὶ τοῦ καθ' ἕκαστον τετράμηνον τὸν κατὰ τὴν ἡμέραν πατριάρχην τῶν ἐξορίστων ὑπομιμνήσκειν.

(Prooemium.) Ὥπλισε καὶ μελίττας ἡ φύσις κέντρῳ[2]), καὶ κατὰ τῶν ἐπιόντων ταύτας ἐστόμωσεν, οὐκ ἔξωθέν ποθεν ἐνισχύσασα, ὃ δὲ λέγεται ἀφ' ἑστίας χαρισαμένη τὴν ἄμυναν· ἀλλ' οὐχὶ τῆς παντευχίας ταύτης καὶ ὁ τούτων μετείληχε βασιλεύς, ταῖς δὲ κεντροφόροις ταύταις ὡς δορυφόροις περικυκλούμενος ἔξωθεν, αὐτὸς τῆς τοῦ κέντρου βολίδος γυμνὸς ἐν μέσαις αὐταῖς ἀναστρέφεται· δηλοῦντος οἶμαι τοῦ λόγου, μὴ δεῖν περὶ τὸν κρατοῦντα φαίνεσθαι τὸ λυποῦν, μηδ' εὔθετον εἶναι τοῦτον πρὸς τὸ πλήττειν ἑτοίμως καὶ κεντᾶν τὸ ὑπήκοον. νυνὶ δὲ τοσοῦτον ἔνιοι τῶν ἀνθρώπων κατεστράφησαν τῷ θυμῷ, καὶ τῷ ἀλόγῳ μέρει κατεχαρίσαντο τῆς ψυχῆς, ὥστε παρεμπεσούσης προφάσεως, οἷα πολλὰ φιλεῖ συμβαίνειν ἑκάστοτε, οὐδὲ μαλακὸν φρονοῦντες, οὐδὲ συμπαθὲς καὶ φιλάνθρωπον, τῷ δὲ τῆς ἀρχῆς ἀποχρησάμενοι κράτει, καὶ ἐκ τοῦ

VI.

NICEPHORI

Aurea bulla Imperatoris domini Nicephori Botaniatae, deposita in magna dei ecclesia: I) ne intra XXX dies fiat poena corporalis, II) ne, qui in imperatorum eorumque cognatorum ministerio erant, postquam illi regnare destiterunt, bonis suis priventur, neve ea publicentur, praeserlim sine iusta et legitima causa, III) ut quarto quoque mense Patriarcha qui tunc est exulantium memoriam faciat.

ϴ

(Prooemium.) Instruxit natura vel apes aculeo et contra invadentes eas armavit, non extrinsecus robur attribuens, sed ex ipso foco, quod aiunt, defensionis instrumentum suppeditans: at minime etiam rex eorum hanc armaturam nactus est, sed ab his aculeigeris tanquam armigeris extrinsecus circumdatus, ipse aculei telo carens medius inter illos versatur: quo ostendit, opinor, ratio, non debere apud regnantem cerni quod offendat neque proclivem eum esse ad prompte castigandos et pungendos subditos. Nunc vero adeo quidam hominum subacti sunt cupiditate et irrationali animae parti tantum indulserunt, ut praetextu subnato, id quod ubivis saepissime accidere solet, neque leniter animati, neque misericorditer et humaniter, sed imperii potentia abusi et ex libidinoso animae poculo

---

13) Sic Codd. Suspicor ἔοικεν. Si οἶδεν retineas (satis esse potuit), nominativi (μόνη ἡ σύμπνοια . . . μόνη ἡ ἀρχαιότης) accusativis substituendi videntur. Cf. tamen *Reiskium* ad Constant. Porph. de Caerim. p. 5. οἶδε pro εἴωθε apud recentiores Graecos dici solere, et dicentem et exemplis probantem. 14) Cod. Laur. ἀρχεῖν. 15) Cod. Laur. ἐνέλευσιν. 16) Rectius προπάππῳ. 17) Respicit ad Novellam περὶ τῶν ὑπεισερχομένων δυνατῶν, quae habetur apud *Labbaeum* p. 1—11. Observandum tamen, et ἀκίνητα δίκαια contra iuris rationem dictum esse, et Novellam Lecapeni de *iuribus* pauperum in potentes non transferendis omnino silere. 18) Absunt a Codd. Pariss. 1) Cod. τότε. 2) Cod. κέντρον.

παθητικοῦ τῆς ψυχῆς κρατῆρος πολὺ τὸ τοῦ θυμοῦ ἀρυσάμενοι μέθυ, εὐθὺ κατὰ τῶν ὁμοφύλων νεανιεύονται, καὶ ἀποτομίᾳ κερασάμενοι τὴν ἀπόφασιν, οὐ τῇ ἐσύστερον σκέψει τὸ πρᾶγμα διδόασιν, οὐδὲ παλιμβουλίᾳ καὶ κρείττονι λογισμῷ, μεταθέσει κλίνουσιν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, ἐκ τοῦ ἀπηνοῦς δηλαδὴ ἐπὶ τὸ φιλάνθρωπον, ἀλλὰ καθαπερεὶ τῆς τιμωρίας ἁρπάζοντες τὸν καιρόν, καὶ ἀνθρωπείας σάρκας μονονοὺ διαμασήσασθαι σπεύδοντες, εὐθὺς καὶ τὸ τέλος τῇ ἀποφάσει συναναμιγνύουσι, καὶ τῶν θυμῶν ζεόντων εἰσέτι θερμὸν τῶν βασιλικῶν, ὁ δήμιος τὸ ξίφος ἐπανατείνεται, καὶ καταφέρει τὴν πληγήν· πρᾶγμα κομιδῇ ἀπάνθρωπόν τε καὶ ἀφιλάνθρωπον. ἢ γὰρ ὑπερζέοντος τοῦ θυμοῦ τὸ δικάζεσθαι, καὶ τῷ θυμικῷ μέρει καταδυναστευομένου τοῦ κρατοῦντος, ἡ ἀκριβὴς περιῄρηται γνῶσις, κἀντεῦθεν ἀθῷον αἷμα ἐπὶ γῆς ἀφορᾷ ἐκχεόμενον ἥλιος, ἢ τοῦ πάθους ἴσως ὑπολωφήσαντος, μετεβουλεύσατο μέν τι χρηστὸν ὁ βασιλεὺς καὶ σωτήριον, καὶ τὸ αὐστηρευόμενον ὑπανεὶς, ἀφεῖναι τῷ κατακρίτῳ παρεκελεύσατο τὴν σφαγήν, ὁ δέ, τοῖς δημίοις προκαταλειφθείς, καὶ τὸ τραχὺ δουλεύσας τῆς ἀποφάσεως, ἀνόνητον τῷ κρατοῦντι τὸν ἐπὶ αὐτῷ μετάμελον περιλέλοιπεν. Ὅπερ ὡς μὲν τυραννικόν, ὡς δὲ ἔκνομον, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτῆς τῆς χριστιανικωτάτης πολιτείας ἀνάξιον, καὶ πρὸ ἡμῶν ὁ μέγας ἐν βασιλεῦσι καὶ ἀξιομνημόνευτος τῆς παρ' ἡμῖν πολιτείας ἐξωστράκισε Θεοδόσιος[3]), αὐτῇ πείρᾳ συνεὶς τὸ μέγεθος τοῦ κακοῦ, καὶ τὴν θεραπείαν κατὰ καιρὸν αὐτός τε τηνικαῦτα δεξάμενος, καὶ τοῖς ἐφεξῆς ἰάσιμον τὸ πάθος καταστησάμενος. Διετάξατο γάρ, τραχυτέρας ἐξαγομένης τῆς τιμωρίας κατά τινων, μὴ εὐθὺς ὑπεισιέναι τούτους τὴν τιμωρίαν, ἀλλ' ἐν ὅλαις ἡμέραις λ'. τοὺς περὶ τῆς αὐτῶν καταστάσεως κλήρους μετεωρίζεσθαι, ὡς ἀρκοῦντος τοῦ διαστήματος τοῦδε τοῦ καιροῦ τῷ παθητικῷ τῆς ψυχῆς διαιτῆσαι, καὶ τὸ ἴσως ἀκροσφαλὲς τῆς[4]) ἀποφάσεως διορθώσασθαι. ἀλλ' ὁ τὰ πολλὰ συγχέων χρ[illegible]ος καὶ ἀλλοιῶν, ἢ τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον τὸ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν εὐπετὲς καὶ εὐόλισθον, ἐν γράμμασιν ὡς τὰ πολλὰ κεῖσθαι καὶ μόνοις τουτὶ τὸ νομοθέτημα παραλέλοιπε· καὶ ὁ βασιλεύς, καθάπερ ἄρχων μόνον τῶν ὁμοφύλων κατασταθείς, καὶ αὖ[5]) παρὰ Θεοῦ καὶ αὐτὸς ἀρχόμενος ἄνωθεν, οὔκουν οὐδὲ μετριάζει πρὸς τὰς τῶν ὁμογενῶν συμφοράς, οὐδέ τι φρονεῖ μετριοπαθὲς καὶ ἀνθρώπινον, ὡς κακούργου δέ τινος καὶ ὑπαιτίου παραγομένου εἰς μέσον πρὸς ἀλήθειαν ἴσως ἢ καὶ μὴ οὕτως (πολλὰ γὰρ καὶ κατὰ τῶν βασιλικῶν τὸ ψεῦδος παρρησιάζεται ἀκοῶν, καὶ ταύτας πολλάκις συλαγωγῆσαν[6]) οἴχεται), εὐθὺς ἡ ἀπόφασις φονική, καὶ ὁ δήμιος εὔθετος εἰς ἔργον ἄγων τοῦ βασιλέως τὸ ἐπίταγμα, καὶ κεῖται ἄνθρωπος παραπόδας, διαβολῆς[7]) ἐνίοτε γενόμενος πάρεργον. — (Caput I.) *Ἀλλὰ τοῦτο μὲν καὶ τοὺς πρὸ ἡμῶν αὐτοκράτορας ἔδει ἐπανορθώσασθαι κατὰ καιρόν, βαλόντας εἰς νοῦν, ὡς σάρκες εἰσὶ καὶ ὀστέα, κἂν πορφυρίδα περίκεινται, καὶ δόξαν οὕτω Θεῷ στεφηφορῶσι κατὰ τῶν ὁμοφύλων καὶ τῶν βεβιωμένων λό-*

multum iracundiae potum haurientes, statim adversus fratres insolenter se iactent ac protinus iudicio absoluto neque secundae deliberationi rem tradant, neque repetito consilio et meliori ratiocinatione mutati ex altero in alterum inclinent, e crudelitate nimirum in humanitatem, sed vindictae opportunitatem quasi arripientes humanamque carnem paene manducare cupientes statim executionem quoque cum sententia pronunciata commiscent, et regiis animis adhuc calide ferventibus, carnifex gladium intentat et ictum defigit: res vehementer homine indigna et amoris expers. Aut enim, quum ira fervendo obruit iudicium et ab animosa parte subacta est mens imperantis, accurata cognitio praecisa est, indeque sol innocentem sanguinem in terra profusum conspicit, aut, si forte iracundia cessaverit, postea quidem probum quoddam ac salutare consilium rex cepit, et ab austeritate desistens necem damnato remitti iubet, is vero, carnificibus iam antea traditus, ac iudicii crudelitatem perpessus, regis de se poenitentiam reddidit inutilem. Quod tanquam tyrannicum et illegitimum, quin imo ipsa christianissima republica indignum, iam ante nos summus inter imperantes et memoratu dignissimus *Theodosius* ex hac civitate exterminavit, ipsa experientia cognoscens magnitudinem mali et curam in tempore quum ipse tunc suscipiens, tum posteris labem sanabilem reddens. Constituit enim, si acerbior de quibusdam sententia pronunciata esset, ne hi statim eam subirent, sed ut per integros XXX dies sortes de eorum statu in suspenso manerent, tamquam sufficiente hoc temporis intervallo ad animi affectum sanandum et ad iniustum forsitan iudicium corrigendum. Sed tempus, quod plurima confundit ac mutat, vel potius hominum natura ad peccandum prona et caduca, uti pleraque, sic et hanc constitutionem in solis libris iacere sivit: et imperator, ut princeps tantum inter gentiles suos constitutus, et qui itidem etiam ipse a Deo superne regitur, nihilo tamen minus neque se continet in diiudicandis fratrum casibus, neque temperati quidquam et humani cogitat, sed quum quis quasi maleficus ac noxius in medium productus sit, sive vere talis sive non — saepe enim etiam in regias aures mendacium strepit easque saepe deceptas relinquere solet —, statim iudicium capitale et carnifex promptus iussum regis exequens, ac protinus homo iacet, interdum criminis, cuius incusatur, plane insons. — *(Caput 1.)* Verum hoc quidem etiam qui ante nos Caesares fuerunt in tempore debebant corrigere, reputantes, carnem se esse et ossa, licet purpura indutos, ac Deo sic volente se imperium in populares suos habere et actorum ra-

---

3) Maior scilicet. Cf. Theod. Cod. IX. 40. const. 13. (L. 20. C. De Poenis. IX. 47.) 4) *τε*, quod in codice inseritur, delendum videtur. 5) Cod. *οὐ*. 6) Ita in apographo *Zachariano;* in apogr. Theod. *Sypsomi συλλαγογῆσαν* habetur. 7) Ita in exemplari, quod transscripsit Vir doctiss. *Zachariae*. In apogr. *Sypsomiano* male: *διαβόλου*.

γον ὑποσχεῖν τῷ πάντων ὀφείλουσι δικαστῇ, ὃς καὶ ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἐπεὶ δὲ εἰσέτι τὸ πρᾶγμα ἔμεινεν ἀδιόρθωτον, ἡμῖν ὁ Θεὸς ἀνῆκεν, ὡς ἔοικεν, ἐπαναπληρῶσαι τὸ ἔλλειμμα[8]· ὃ καὶ ὡς ἀνάθημα ἢ πρεσβεῖον ἢ καρπὸν ἀκροθίνιον καὶ ὅ τι ἂν τις εἴποι κατὰ καιρὸν προσαγόμενον, τὴν παροῦσαν θεσμοθεσίαν προσάγομεν, ἀφ᾽ ἡμῶν τε νῦν ἀρξαμένην, καὶ καθ᾽ ἡμῶν πρῶτον κρατεῖν ὀφείλουσαν· δι᾽ ἧς διοριζόμεθα ἀπό γε τοῦ νῦν καὶ εἰς τοὺς ἑξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους, μὴ ἐπ᾽ ἀδείας[9]) ὅλως ἐξεῖναι, τὰς δι᾽ αἵματος ἐξαγομένας ἀποφάσεις εἰς αὐτοτελὲς προβαίνειν ἔργον, εἰ μὴ μετὰ τὴν βασιλικὴν ἀπόφασιν λ΄. ὅλαι ἡμέραι παρέλθωσι, μένειν δὲ τὸν κατάκριτον ἀθιγῆ, καὶ τοῦ καιροῦ προσμένειν τὴν παρολκήν, στρατιωτικῇ φρουρᾷ πρὸς ἀκρίβειαν φυλαττόμενον. Καί, εἰ μὲν τοῦ τριακονθημέρου ἐντὸς διαστήματος, μεταμέλῳ ληφθεὶς ὁ κρατῶν, φιλάνθρωπόν τι περὶ τὸν ἄνθρωπον ἀποφήνηται καὶ καταπράξεται, ἤρεσε τοῦτο τῷ Θεῷ, καὶ τῆς δι᾽ αἵματος καταδίκης ἀπολελύσεται· εἰ δ᾽ ἐπὶ τῆς αὐτῆς προαιρέσεως ἵσταται, καὶ θανάτου κρίνει τὸν ἄνθρωπον ἄξιον, ἢ τῆς ἄλλης εἰς σῶμα διὰ σιδήρου πληγῆς, μετὰ τὴν τριακονθήμερον ὑπομιμνησκόμενος, τὸ μὲν ἔνδικον εἶδέ τε καὶ οἶδεν ἡ δίκη· ἡ μέντοι βασιλικὴ ἀπόφασις τὸ ἐξ ἐκείνου ἐκβιβαζέσθω, καὶ πέρας δεχέσθω τὰ ὡρισμένα. Ἱκανὴ γὰρ ἡ τῶν λ΄. ἡμερῶν προθεσμία τὸ πολὺ τοῦ θυμοῦ κατευνάσαι, καὶ τῷ λογιστικῷ τὴν κρίσιν χαρίσασθαι, οὗ κρίνοντος ὑγιῶς καὶ ἡ ἀπόφασις, ὅπως ἂν ἔχῃ, εὐσθενής ἐστιν. ὅτι μηδὲ τὰς τῶν δημίων χεῖρας ἀσυντελεῖς εἶναι τῇ πολιτείᾳ ὁρῶμεν κατὰ τῶν ἀξίων κολάσεως. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔσται οὕτως. καὶ ἡ παροῦσα τῆς ἡμῶν εὐσεβείας διαταγή, ἀφ᾽ ἡμῶν ἀρξαμένη, ὡς εἴρηται, τὸ κράτος λαβοῦσα τῆς ἐνεργοῦ, τὴν ἴσην καὶ εἰς τὸ ἑξῆς προνομίαν, ὡς πιστεύομεν, εὑρήσει παρὰ πᾶσιν τοῖς μεθ᾽ ἡμᾶς αὐτοκράτορσιν, ὅσοις δηλονότι Θεοῦ τε φόβος ἐγκατοικεῖ τῇ ψυχῇ, καὶ τὸ ἀδέκαστον ἐκεῖνο πιστεύεταί τε καὶ ἐλπίζεται δικαστήριον. Εἰ δέ τινες ἴσως τῶν μεθ᾽ ἡμᾶς, μὴ βασιλικὴν ἔχοντες, ἀλλὰ μαγειρικὴν τὴν ψυχήν, αἱμάτων ἀνθρώπων ἐφήδονται προχοαῖς, καὶ θυμῷ τὰ πρεσβεῖα, Θεῷ δὲ τὰ δευτερεῖα βραβεύοντες, τῶν ἡμῖν δεδογμένων[10]) τῇδε καλῶς παραβάται φανεῖεν, καὶ ἀδιαίτητον κατὰ τοῦ κατακριτοῦ τὴν τιμωρίαν προθυμηθῶσιν ἐπαγαγεῖν, μὴ τῷ διαμέσου τῶν λ΄. ἡμερῶν διαστήματι τὸ γενησόμενον ἀναλογισάμενοί τε καὶ κρίναντες, καὶ οὕτω τὸ ποιητέον συνθέμενοι, μὴ ἀναίτιοι γένοιντο τῷ Θεῷ, μηδὲ φῶς αὐτοῖς ἐν ἡμέρᾳ δίκης ἐπιλάμψοι σωτήριον, ἀντιλάβοι δὲ αὐτοὺς ἐκεῖθεν σκότος αἰώνιον, καὶ ἄγγελος Κυρίου καταδιώξαι αὐτούς, συνωθῶν εἰς τὸν τάρταρον, ἐπιλάβοιτο δὲ αὐτῶν κἀνταῦθα σκότος καὶ ὀλίσθημα, καὶ μὴ ἴδοιεν ἑωσφόρον ἀνατέλλοντα, μηδ᾽ ἐπισκοπὴ Θεοῦ αὐτοὺς ἐπισκέψοιτο, ὅτι λογικὸν ἐμπιστευθέντες ποίμνιον ἐκ Θεοῦ ἀνθρωπίνως αὐτῷ οὐκ ἐχρήσαντο, ἀλλ᾽ ἱερεῖον καθάπερ καταδαιτρεῦσαι τοῦτο ἠνέσχοντο. κἂν γὰρ ἡ τοῦ πράγματος κρίσις ἀξία, καὶ ὁ πάσχων ἴσως κατάλληλος τῇ ὀργῇ, ἀλλά γε τοῦτο τῶν τοῦ Θεοῦ χειρῶν τούτους οὐκ ἐξαιρήσεται, ὅτι μηδὲ καλῶς ἐχρή-

tionem reddere debere omnium iudici, | qui tribuet cuique secundum eius opera. Quum tamen hucusque res immutata mansisset, nobis, ut videtur, Deus iniunxit, ut defectum repararemus: quocirca etiam tanquam donum Deo consecratum et honorarium vel frugum primitias et, uti quis dixerit, opportune oblatum, praesentem constitutionem offerimus, a nobis nunc incipientem ac nostro tempore primum regnaturam: per quam definimus, ut ex hoc inde tempore et in omnia et perpetua saecula omnino non liceat sententias in necem pronunciatas ad ultimum effectum procedere, nisi post imperatoriam sententiam latam integri XXX dies effluxerint, et ut condemnatus interim intactus maneat et finem eius termini exspectet, militari custodia severe cinctus. Ac, si quidem intra triginta dierum intervallum poenitentia captus imperator clementer in reum constituerit et egerit, placet id Deo, et cruenta poena ei remittetur; ubi vero in eodem consilio perstabit hominemque dignum iudicabit morte vel plaga corpori ferro infligenda, post triginta dies commonefactus, iustum vidit ac cognovit, iudicium, et imperatoris sententia tum publicetur constitutaque ad finem perducantur. Sufficit enim triginta dierum terminus ad nimios affectus sedandos et arbitrium rationi reddendum, quae, ubi sana mente iudicabit, etiam sententia, quomodocunque se habebit, sana erit. Quippe ne carnificum quidem manus in puniendis, quae poena digna sunt, inutiles civitati esse videmus. Sed haec quidem ita sunto. Atque praesens haec pietatis nostrae constitutio, a nobis, ut dictum est, vim efficaciae habere incipiens, etiam in posterum, ut confidimus, idem privilegium nanciscetur apud omnes imperii successores nostros, quibuscunque scilicet Dei metus in pectore habitat et incorruptum illud iudicium creditur ac speratur. Si qui vero forte successorum nostrorum, non regio, sed coquino animo praediti, humani sanguinis profusione delectentur, ac libidini primas, Deo secundas deferentes, eorum, quae hac lege optime a nobis constituta sunt, contemptores deprehendantur, ac poenam contra damnatum immutatam exequi cupiant, in interiecto XXX dierum intervallo futurum non reputantes et perpendentes, nec quid faciendum sit considerantes: ii ne insontes sint coram Deo, neque lux die iudicii supremi salutaris iis effulgeat, sed corripiant eos illic tenebrae sempiternae et insectetur angelus Domini, propulsans in Tartarum, ibique prehendat eos nox ac pernicies, neque conspiciant Luciferum exorientem, neque providentia Dei iis provideat, quod, quum grex ratione praeditus iis creditus sit, eo non humaniter usi sunt, sed tanquam victimam eum dilacerare sustinuerunt. Etenim, etiamsi causae diiudicatio iusta fuerit, ac damnatus facto iram meruerit, minime tamen hoc illos Dei manibus eripiet, quod neque pulcre usi

8) Cod. ἔλειμμα.

9) Cod. uno verbo ἐπαδείας.

10) Ita restituimus ex apographo viri clarissimi Zachariae; exemplar Sypsomi habet δὲ δογμάτων.

σαντο τῷ καλῷ, μηδὲ κατὰ τέχνην ἀρίστης οἰκονομίας, ἀλλὰ κατὰ ψυχῆς ἄτακτον θηριωδίαν, τὸν ἴσως ἄξιον τῆς διὰ σιδήρου πληγῆς κατειργάσαντο ἄνθρωπον. — [Caput 2.] Ἀλλ' οἷόν με καὶ τοῦτο εἰπεῖν ἐπῆλθε, καὶ βασιλικὴν τῷ λόγῳ προσαναμῖξαι προμήθειαν. Πρᾶγμά τι καινοφανὲς τῶν ἀνακτόρων ἐντὸς ἔλαθε παρεισδυκός, οὔπω χρόνος πολὺς ἐξότου· καὶ τὸ πρᾶγμα ὡς μὲν θεομισές, ὡς δ' ἀκοαῖς εὐγνώμοσιν οὐκ ἀνασχετόν, καὶ ἵν' ἐπιτρέχοντι λόγῳ ἐρῶ, ὡς διὰ πάντων παρὰ πᾶσι τοῖς φιλαρέτοις ἀπόβλητον· Τῶν γὰρ καθ' ἡμᾶς πραγμάτων τοῦ ἄξονος ἄλλοτε ἄλλως ἔχοντος, καὶ τῆς στροφῆς τῇ δινήσει ἄνω καὶ κάτω συστρέφοντος πάντα καὶ περιάγοντος, οἱ κατὰ διαδοχὰς τῶν βασιλείων ἐπιλαμβανόμενοι σκήπτρων, μηδὲν ὁμαλὸν φρονοῦντες μηδὲ εὐγενὲς καὶ βασιλικόν, μικροῦ δὲ καὶ μηνιῶντες[11]) τῷ Θεῷ, ὅτι καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῖς ἐνεπίστευσε, ἐπὶ τοὺς πρὸ αὐτῶν βασιλεύσαντας τοὺς κατὰ σφᾶς ὅλους θυμοὺς ἀνακαίουσι· κἀκείνους μὴ δυνάμενοι τίσασθαι (κωφὴν γὰρ γαῖαν αἰκίσασθαι, κἂν μεμήνασι λίαν, ἀπέχονται) ἐπὶ τοὺς καθυπηρετοῦντας τούτοις ἢ κατὰ γένος ἅμα προσήκοντας, πόσαις φέρονται ταῖς ὁρμαῖς· καὶ ὃ πάσχει φορὰ ποταμοῦ, ἀντιτυπίᾳ κωλύματος τῆς εἰς τοὔμπροσθεν ἀναχαιτισθεῖσα ὁρμῆς, ἐφ' ἕτερον μετατίθεται ὄχθον, κἀκεῖσε πολλῷ συνωθισθεῖσα τῷ ῥοίζῳ ἅπαν τὸ παρατυχὸν παρασύρει τῇ πλημμύρᾳ τοῦ ὕδατος, τοῦτο κἀκεῖνοι ἀγεννῶς καὶ ποιοῦσι καὶ πάσχουσι. Τῶν γὰρ πρὸ αὐτῶν βασιλέων ἀποτυγχάνοντες, ἐπὶ τοὺς ἐκείνοις προσανέχοντας τὸν ὅλον θυμὸν ἀναῤῥήσσουσι[12]), καὶ ἀπληστίαν μίξαντες τῷ θυμῷ, καὶ καθαπερεὶ ποταμοὺς δύο ἐπὶ μίαν συνελάσαντας φάραγγα, τὰς τῶν ἀναιτίων οὐσίας τῇ παρόδῳ εὐθὺς κατασύρουσι, καὶ τοὺς μηδὲν ἁμαρτήσαντας ὡς ὑποδίκους εἰς δίκην πρὸς καταδίκην[13]) ὑπάγουσιν· ἐφ' ᾧ τίς οὐκ ἂν ἀλγήσοι μέτριος ἄνθρωπος καὶ τοῦ καλοῦ στοχαζόμενος, ἢ πῶς τοῖς κακῶς παθοῦσιν οὐ συστενάξει ἐπικαιρότατα; δέον ἢ ἁλῶναι τούτους ἡμαρτηκότας νομίμως, καὶ τὴν ἀπὸ νόμου ποινὴν κατὰ τοῦ τένοντος δέξασθαι, ἢ μὴ ἔρημον τοῦ δικαίου τὰ τῶν καταδίκων αὔτω παθεῖν, καὶ βαρυσυμφορωτάτους ἐξ οὐδενὸς αἰτίου γενέσθαι. Ὅπερ ἵν' ἐνταῦθα στῇ τῆς συμφορᾶς, καὶ μηκέτι καὶ εἰς τοὔμπροσθεν προοδεύσῃ[14]), τῷ μακρῷ χρόνῳ εἰς ἔθους τάξιν προβιβαζόμενον, καὶ οὕτως εἰς νόμου τύπον μετατιθέμενον, εὐγενῶς καὶ λίαν βασιλικῶς ἡ γαληνότης τοῦ κράτους ἡμῶν ἵστησι νῦν, καὶ τὴν τοῦ κακοῦ σηπεδόνα καθαπερεὶ καυτῆρι τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ[15]) λόγῳ πατάξασα, δι' οὗ πᾶσι τοῖς μεθ' ἡμᾶς ἐλευσομένοις βασιλεῦσιν εὐσεβέσι, καὶ τὴν τοῦ χριστιανισμοῦ κλῆσιν ἐπαληθεύουσιν αὐτοκράτορσιν, ἀδελφικῶς καθεξῆς ἐπισκήπτομεν, μὴ ζηλωτὰς γενέσθαι τοῦ ἀγεννοῦς τοῦδε καὶ παρανομωτάτου πράγματος καὶ τολμήματος, μηδὲ ἐπὶ τοὺς τοῖς πρὸ αὐτῶν καθυπηρετήσαντας, ἢ καὶ ἀφ' αἵματος ἴσως ᾠκειωμένους, ἀναξιοπρεπῶς τὴν ὀργὴν ἐπαφεῖναι, καὶ τὰ διαφέροντα τούτοις πάντα μηδὲν δέον δημοσιεῦσαι, καὶ εἰς ἀνάγκην αὐτοὺς συμφορᾶς περιστῆσαι, ἢ τὸ τοῦ αἵματος προσγενές,

sunt pulcra re, neque secundum optimae administrationis artem, sed, secundum temerariam animi feritatem, hominem, dignum fortasse ferri plaga, confecerunt. — *(Caput 2.)* Sed exempli causa hoc quoque dicere animum meum subit, ut regiam orationi adiungamus providentiam. Facinus quoddam novum non diu est, quod intra palatium clam se insinuaverit. Facinus quam Deo invisum, quam auribus benevolis intolerabile, et ut uno verbo dicam, quam omnibus veri amantibus omnino detestandum! Rerum enim nostrarum axi alias aliter se habente, et per versionis turbinem omnia sursum ac deorsum convertente et circumagente, ii, qui successionis iure regium sceptrum adipiscuntur, non instructi temperanti neque generoso et regio animo, sed propemodum irati Deo, quod vel imperium ipsis commiserit, contra decessores suos omnes iras incendunt. Atque, quum in illos ipsos animadvertere nequeant: surdos enim cineres dedecorare, etsi vehementer insaniunt, parcunt: in illorum ministros, vel simul in generis cognatos quanto impetu invehuntur! Et quod facere solet fluminis cursus, ut impedimento obiecto a praecipite impetu prohibitus, in alteram irruat ripam ad eamque ingenti fragore compulsus, quidquid occurrit, aquae inundatione abripiat, idem illi quoque turpiter et faciunt et patiuntur. Nam decessoribus non potiti adversus eorum familiares omnem iram suam evomunt et irae avaritiam admiscentes, et instar duorum fluminum in eandem voraginem praecipitantium, facultates innocentium statim ut in transitu abripiunt, et qui nihil peccarunt, eos ut sontes in iudicium tanquam in damnationem trahunt. Qua de re qui vir probus et honesti studiosus non indignetur, et quomodo iniuria affectos non lugebit rectissime? quum par sit, hos aut, si peccaverint, legitime prehendi et poenam ex lege capitalem dare, aut non contra ius poenam damnatorum ferre et, sine ulla causa, gravissima calamitate affligi. Quae calamitas ut hic subsistat, neve amplius ultra etiam procedat temporis diuturnitate in moris ordinem progressa et ita in legis speciem conversa, generose ac perquam regio animo potentiae nostrae serenitas nunc constituit, mali putredinem praesenti hac aureae bullae iussione tanquam igne exurens, per quam omnes qui post nos venturi sunt imperatores pios, et christianismi nomen facto comprobantes, fraterna cum affectione continuo obtestamur, ne illiberale hoc et summe illegitimum facinus ac scelus imitentur, neve in decessorum ministros, vel etiam sanguine forsitan proximos indigne iram immittant, ac contra fas cuncta eorum bona publicent, neve eos vel sanguinis cognatio vel animi pravitas, propter quam et illis familiares facti erant, in

---

11) Cod. μονιῶντες. 12) Cod. ἀναῤῥήσουσι. Quam, sigma reduplicato, in textum recepimus, formam, idem esse quod ἀναῤῥηγνύουσι constat. 13) Sic emendandum esse duximus; Codex: πρὸ καταδίκης. 14) Cod. προοδεῦσαι. 15) Cf. *Reiskium* in Commentariis ad Constantinum Porphyrogenitum de caerimoniis aulae Byzantinae p. 329. editionis Bonnensis.

ἢ τὸ τῆς γνώμης κακοθελές, δι' ὃ κἀκείνοις πρὶν ᾠκειώθησαν. Καὶ γὰρ εἰδέναι πρὸς ἀνάγκης καὶ οὗτοι ὀφείλουσιν, ὡς κἂν τὸ στέφος[16]*) περιεβάλοντο ἄνωθεν, ἀλλά γε ὁ χρόνος αὐτοῖς ἀριθμητὸς τῆς ζωῆς, καί, ὅ φησιν ὁ προφήτης καὶ βασιλεύς*[17]*), παλαιστὰς αὐτοῖς τὰς ἡμέρας ἔθετο ὁ Θεός, καὶ χρεία τούτοις καὶ φίλων καὶ συγγενῶν καὶ ὑπηκόων οὐκ ἀγεννῶν εἰς τὴν τῆς βασιλείας ἀντίληψιν, εἰ μέλλοιεν ὑγιῶς οἰκονομῆσαι τὰ πράγματα· μέτρῳ δὲ μὴ καλῷ μετροῦσιν ἀντιμετρηθήσεται ἰσοτάλαντον, καὶ τὰ ἀδικίας ζυγά, οὐκ ἐνδίκως οὐδ' ἐπ' αὐτοὺς ἑτεροζυγήσαντα, τῷ ἀδίκῳ τὸ δίκαιον καταστήσεται*[18]*), καθαπερεί τινος φθόγγου εὐαρμοστία ἐξ ἀντιφώνων συνισταμένη χορδῶν. Ἀλλὰ γὰρ τὸ τῆς πλεονεξίας ἴσως δισκαές, ἢ τὸ τῆς μανίας περιφλεγές, ἐνίους ἴσως τῶν μεθ' ἡμᾶς αὐτοκρατόρων ἐκκαύσαντα, καὶ τῶν ἡμῖν δεδογμένων ἐνταῦθα παροινῆσαι συμπείσουσι· χρημάτων γὰρ ἀλλοτρίων ἔρως, καὶ θυμὸς βακχεύων ἀλλόκοτος, τῆς ψυχῆς προκαταλαβόντα τὸ λογιζόμενον, ὀμίχλην ἐνσείουσι τῷ νοΐ, καὶ πρὸς τὸ φῶς διαβλέψαι τῆς ἀληθείας κωλύουσι. Μανίας δὲ καὶ πλεονεξίας μαργῶσαν στῆσαι πυρκαϊάν, καὶ ἀποτεφρῶσαι φλόγα παφλάζουσαν οὐκ εὐχερές, ἀλλὰ δύσεργον. Ἀμέλει καὶ τὸν ἁγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην σύναμα τῇ ἱερωτάτῃ καὶ θείᾳ τῶν ἀρχιερέων συνόδῳ κοινωνὸν προσλαβομένη τοῦ σκέμματος ἡ εὐσεβὴς ἡμῶν βασιλεία, καὶ τὴν αὐτῶν χεῖρα τῷ γραμματείῳ τῷδε προσχρήσασα, τῷ μὲν Θεῷ διὰ τούτων ὡς κοινῶν τῶν ψυχῶν ποιμένων, καὶ ἡμῖν τὸν δεσπότην ταῖς ὑπὲρ ἡμῶν λατρείαις ἱλασκομένων, ὡς ἱερὸν ἁγνὸν καὶ ἀμόλυντον ἁγιοπρεπῶς ἀναφέρομεν. Τοῖς δὲ ἀθετῆσαι τὰ δεδογμένα τῇδε τολμήσουσι, καὶ εἰς ἐναντίωσιν τούτων καθάπαξ ἐλθεῖν, οὐ γλῶσσαν χρυσῆν κατὰ τὸν Ἄχαν*[19]*) ἱεροσυλήσασιν, ἀλλ' ἱερεῖον καὶ θεῖον ἀνάθημα περιελεῖν ἀνιέρως οὐκ ἀποκνήσουσιν, οὐ λίθων βολὰς ἀνατείνομεν ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν Ἰσραήλ, ἀλλ' ἀναθέματι τούτους καθυπάγομεν αἰωνίῳ ἐκ παντὸς γένους, ἐκ πάσης συνόδου χριστιανῶν καὶ τῆς μερίδος αὐτοὺς τῶν πιστῶν ἐκκηρύττομεν, ὡς περιφρονητὰς Θεοῦ καὶ τῶν θείων, καὶ ἀνέδην πατοῦντας τὰ τίμια.* — [Caput 3.] *Ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν μὴ ἀπολισθαίνειν τοῦ κρείττονος μόνου Θεοῦ, θαῤῥῶ δὲ λέγειν, καὶ τῶν ἐγγιζόντων ταγμάτων Θεῷ, τὸν δὲ χθόνιον τοῦτον χῶρον κῆρες πολλαὶ κακίας συνέσχον καὶ περιέλαβον, κἀντεῦθεν οὐδὲν θαυμαστὸν ὑπερορίους τίθεσθαι τῆς πατρίδος ἐνίους τὸν βασιλεύοντα, τοῦτο*[20]*) δόξαν αὐτῷ εἰς ἄμυναν πλημμελούσης γνώμης ἐπενεγκεῖν, τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, ὑπολήγειν μὲν οὐδὲν ἀπεικὸς τῆς ὀργῆς τὸ φλεγμαῖνον, καὶ τὸ ζέον αὐτῆς ἀναψύχεσθαι, λήθης δὲ τῶν πασχόντων τὸν βασιλέα ὑποτρεχούσης διὰ τὴν πολυμερῆ τῶν πραγμάτων καὶ πολυάσχολον μέριμναν, ἐπὶ μακρὸν αὐτοὺς κακουχεῖσθαι συμβαίνει, καὶ βίον ἕλκειν ὀδυνηρὸν καὶ πολύμοχθον. Ἐπεὶ οὖν οὕτω πολλάκις συμβαίνειν φιλεῖ, καὶ τὸ πρᾶγμα τῆς προσηκούσης δεῖται διορθώσεως, ἐστοχασμένην ταύτην τοῦ δέοντος ποιούμεθα τὴν διαίτησιν. Διοριζόμεθα γάρ, ἐπ' ἀδείας*[21]*) εἶναι τῷ κατὰ καιροὺς ἁγιωτάτῳ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, τρὶς ἑκάστου ἐνιαυτοῦ, ἤγουν καθ' ἑκάστην*

calamitatis necessitatem coniiciat. Necessario enim etiam hi scire debent, quamvis corona divinitus induti sint, tamen sibi vitae tempus adnumeratum esse, et, quod ait rex ac propheta, palmae modulo Deum ipsis posuisse dies, et opus sibi esse cum amicis tum cognatis et honestis ministris in imperii officio, si probe res suas moderari voluerint, sibi opitulantibus. Qui vero non recta mensura metiuntur, iis eadem statera Deus remetietur, et iniustitiae trutina, nec contraipsos iniuste inclinans, homini iniusto iustum tribuet, quemadmodum soni cuiusdam concentus e contrariis chordis conflatur. At enim avaritiae forsan ignis vel insaniae flamma, forsitan quosdam succedentium nobis Caesarum incendentes, ut ebriis similes has constitutiones nostras conculcent, suadebunt. Etenim alienorum amor bonorum et animus supra modum bacchabundus, rationalem animae partem occupantes, caliginem offundunt menti, et ad veritatis lucem prospicere prohibent. Insaniae vero et avaritiae furens incendium sistere et extinguere flammam rutilantem haud facile, sed arduum. Quocirca sane etiam sanctissimum et oecumenicum Patriarcham una cum sanctissima ac divina sacerdotum synodo in societatem assumuns huius quaestionis, pia nostra maiestas et illorum manum huic chirographo adhibens, per hos communes animarum pastores, qui suo, propter nos, servitio et Dominum nobis propitium reddunt, Deo hoc scriptum tanquam purum et immaculatum sacrificium pia mente offerimus. Qui vero ausi fuerint haec constituta nostra negligere vel ullo modo iis obviam ire, non auream regulam, ut Achan, suffurati, sed sacrum et divinum donarium impie auferre non cunctati, iis non lapidationem intendimus ex omni stirpe filiorum Israël, sed anathemate eos devotos ex omni gente tollimus, ex omni Christianorum conventu et communione fidelium eiicimus, utpote Dei divinorumque contemptores et effrenate veneratione digna conculcantes. — *(Caput 3.)* Quoniam autem a vero numquam desciscere solius Dei est, et — audeo dicere — edictis Deo proximis, terrestrem vero hanc regionem multae pravitatis sortes obsident et circumdant, ideoque non mirum est, si princeps quosdam a patria exulare iusserit, viso hoc sibi ad pravorum consiliorum correctionem conferre, tempore vero procedente haud veri dissimile desinere irae flammam et fervorem eius restingui, oblivione autem afflictorum imperatori subnata propter multiplicem et occupatissimam negotiorum curam accidit, ut per longum tempus isti exules infelices sint ac vitam trahant doloribus ac molestiis refertam. Hoc igitur quoniam saepe accidere solet, eaque res idonea correctione indiget, hancce convenientem iusti restitutionem facimus. Constituimus enim, ut licitum sit illius temporis sanctissimo et oecumenico Patriarchae, ter quotannis, sive

16) Ita *Zachariae* V. Cl., *Sypsomus*: *στίφος*. 17) Ad quem locum respiciat, nescio. 18) Haec obscuriora. 19) Codex *Ἄχαρ*. Cf. Iosue VII. 21. 20) Sic videtur legendum. Codex *τούτῳ*. 21) Apogr. *Zachar*. *ἐπαδείαν*, exemplar *Sypsomi* *ἐπαδείας*.

τετραμήνου περίοδον, τὸν κατὰ καιροὺς βασιλεύοντα περὶ τῶν ὑπερορίων ὑπομιμνήσκειν καὶ ἀναφέρειν περὶ αὐτῶν, ὡς ἂν εἰ μὲν ἀρκούντως δόξει τετιμωρῆσθαι[22]*) ὁ ἄνθρωπος, τῆς ὑπερορίας ἀνακληθεὶς, οἴκαδε πάλιν ἀφῖχθαι· εἰ δέ τι ἐνδεῖν πρὸς κόλασιν ἄξιος κρίνεται, πρὸς τὸ δοκοῦν μέτρον τῷ βασιλεύοντι αὖθις ἐαθῇ τιμωρούμενος. οὐδὲ γὰρ τὸ πρὸς ἀξίαν τῆς τῶν μοχθηροτέρων κολάσεως ἀφαιρούμενοι, τὴν νομοθεσίαν ταύτην εἰσφέρομεν, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ καὶ τῆς τῶν μεθ' ἡμᾶς βασιλέων σωτηρίας φροντίζοντες, καὶ τοῖς ἀθλίως ἔχουσι, τὴν ἀπὸ τῆς λήθης περιτρέποντες ἄμυναν.* — [Epilogus.] *Ταῦτα οὖν ἡμῖν ἐμμερίμνως ἠκρίβωται καὶ τετύπωται. καὶ ἡ ἐπὶ τούτοις πᾶσι τῆς εὐσεβείας ἡμῶν διαταγὴ ὡς δεκτὴ θυσία καὶ καλλιέρημα τῷ Θεῷ προσενήνεκται· φυλάξαι δὲ ταῦτα καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς αὐτοκράτορσιν, ἡμῖν μὲν εὐκταῖον καὶ περισπούδαστον. Εἰ δὲ μὴ δοκεῖ ἐκείνοις, τῷ περιφρονουμένῳ Θεῷ τῆς ἐπὶ τούτοις ἐκδικήσεως μελήσει· ὧν ἕκαστος, ἵνα μὴ ἔχῃ καταφεύγειν εἰς ἀπολογίαν ὅλως εὐπρόσωπον διὰ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἐφ' ἑκάστῳ κεφαλαίῳ τῶν τῇδε τεθεσπισμένων ὑπομνησήσεται καὶ ἀπειθὴς εὑρισκόμενος ἴσως, κρίμα ἑαυτῷ θησαυρίσει ἐν ἡμέρᾳ ἀποτομίας Θεοῦ, καὶ ταῖς γεγραμμέναις τῇδε ἀραῖς ὑποκείσεται καὶ αὐτοῦ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἐξ ἀνάγκης πάσης εἰδέναι ὀφείλοντος ὡς, εἰ τῶν ἡμῖν δεδογμένων ἐνταῦθα περιφρονητὴς οὐκ ἐνδίκως φανείη, καὶ καθ' οἱονδήτινα λόγον μὴ παῤῥησιάσηται τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὸν κατὰ καιροὺς αὐτοκράτορα ἐν εἰδήσει τῶν διωρισμένων ποιήσεται, καὶ καθ' ὅσον σθένει τοῦ ποιμνίου ὑπεραγωνίσεται, αὐτὸς τῷ Θεῷ τοὺς λόγους ὑφέξει, μισθωτὸς ἀντὶ ποιμένος φαινόμενος, καὶ ἐπὶ κρίματι τῆς ἰδίας ψυχῆς τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ ποίμνην καθαπερεὶ θηρίοις τοῖς μοχθηροῖς εἰς βορὰν προτιθέμενος. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος ἐξετέθη λόγος, γεγενημένος κατὰ τὸν Δεκέμβριον μῆνα τῆς γ'. Ἰνδικτιῶνος ἐν ἔτει τῷ ,ϛφπη'. ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος. „Νικηφόρος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Βοτανειάτης.“*

quarti cuiusque mensis periodo, qui tunc regnabunt, imperatores exulantium admonere, deque iis referre: ut si satis iam homo punitus esse visus fuerit, ab exilio revocatus, domum redeat; sin vero etiam aliquid deesse videbitur ad poenam complendam, rursus maneat in poena ad mensuram regi placitam. Neque enim dignam pravorum poenam sublaturi hanc constitutionem inducimus, sed simul et succedentium nobis imperatorum saluti prospicientes et miseris contra oblivionem adhibentes auxilium. — *(Epilogus.)* Haec igitur studiose nobis elaborata et constituta sunt. Atque haec nostrae pietatis de his omnibus constitutio tanquam acceptum sacrificium et faustum omen Deo oblata est. Quae ut observetur etiam a successoribus nostris, nobis quidem optandum et valde expetendum est. Sin vero illis non ita videbitur, Deus contemptus vindictae curam habebit. Quorum quisque, ne confugere possit ad excusationem valde speciosam, per sanctissimum et oecumenicum Patriarcham uniuscuiusque horum edictorum capitis admonebitur, ac, forsitan obstinatus repertus, die iudicii divini detestationibus hic perscriptis obnoxius erit; quum ipse sanctissimus et oecumenicus Patriarcha necessario scire debeat, si horum placitorum nostrorum iniuria contemptor deprehendatur, et qualibet ratione veritatem non libere profiteatur, nec Caesarem tunc regnantem cognitione constitutorum impertiat, nec, quantumvis potest, gregi suo propugnet, se Deo rationem redditurum esse, quod conductitius pro pastore invenitur, et in perniciem suae animae traditum sibi, gregem malis hominibus tanquam bestiis devorandum obiicit. Propterea enim etiam praesens haec aureae bullae constitutio proposita est, facta mense Decembri, III. indictionis anno 6588. (1080.), in quo etiam pia nostra ac Deo subiecta potestas subscripsit: „*Nicephorus Botaniates* in Christo Deo fidelis Rex et Imperator Romanorum.“

VII.

Νεαρὰ τοῦ Βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομμνηνοῦ[1]*), λίαν ὠφέλιμος, περὶ*[2]*) τῶν συντρίβειν τοὺς ἑαυτῶν ἀντιδίκους μηχανωμένων, τῷ βούλεσθαι δῆθεν κριθῆναι καὶ τιμηθῆναι τὴν ὑπόθεσιν παρὰ βασιλέως.* [*Ἀπολυθεῖσα κατα μῆνα Μάϊον, ἐπινεμήσεως τρίτης*[3]*)*].

[Prooemium.] *Παρὰ πολλῶν ὀχληθεῖσα ἡ βασιλεία μου ἀνέμαθεν, ὡς οἱ πλείους τῶν ἑλκομένων εἰς δικαστήρια, συντρίβειν τοὺς*[4]*) ἑαυτῶν ἀντιδίκους βου-*

VII.

Novella Imperatoris domini Alexii Comneni, valde utilis, de iis, qui adversarios suos vexare volentes, desiderant ut ipse Imperator de controversia eorum cognoscat eamque decidat. (Evulgata mense Maio Indictione tertia. 1095)

(Prooemium.) A multis oppugnata comperit maiestas mea, plerosque eorum, qui in iudicio conveniuntur, omnem industriam in eo ponentes, ut ad-

22) Codd. *τετιμωρεῖσθαι.*

1) Uterque codex, tam Parisiensis quam Bienerianus: *Ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ*, quae, quum ad Manuelis constitutionem de homicidis (No. IX.) se referant, non Alexium, sed Manuelem novellae nostrae auctorem faciunt. Nomen Imperatoris, quod in textu exhibemus, suppeditavit *Balsamon* ad [*Photii*] Nomocan. IX. 1. Ed. Voell. II. 954. 2) Sequentia, quae argumentum constitutionis indicant, in solo Bieneriano codice leguntur. Inscriptionem quae legitur in utraque collectione iuris orientalis sive graecoromani (*Περὶ δικαστοῦ δι' ἀντιγραφῆς κωλυθέντος, τὴν ἐπ' αὐτῷ καταπεμφθεῖσαν δίκην γυμνάζειν*) ipse Bonefidius conflasse videtur. 3) Haec addidimus ex Balsamone. 4) Codd. *τῶν.*

λόμενοι, καὶ περὶ τούτου πᾶσαν εἰσφέροντες μηχανην, σοφιστικῶς καὶ ταύτην εὗρον τὴν μέθοδον· ἑλκομενοι γὰρ ἐπὶ τὰ δικαστήρια, κἀκεῖθεν λιβέλλους ἐπὶ ταῖς κινουμέναις δίκαις λαμβάνοντες[5]) *τὸν τῆς δίκης ὑπεκκλίνειν ἀγῶνα πειρῶνται διὰ τῆς εἰς τὴν βασιλείαν μου προσελεύσεως*[6]), *λύσεις τοῦ κράτους ἡμῶν ποριζόμενοι, ἐπιτρεπούσας τῷ ἀκολούθῳ*[7]) *τούτους εἰσάγειν μετὰ τῶν ἀντιδοκούντων*[8]) *αὐτοῖς ἐπὶ τὸ βῆμα τῆς βασιλείας μου, κἀντεῦθεν εἰς ὑπερθέσεις χωροῦσι πολλὰς καὶ διακενῆς ἐπὶ χρόνον μακρὸν τοὺς κατ᾽ αὐτῶν συνιστῶντας τὸ δικαστήριον κατατρίβουσιν.*

[Caput I.] *Ὅπερ ἵνα μὴ γίνηται, μηδὲ διὰ πονηρᾶς μεθόδου τὸ δικαστήριον παρὰ τῶν κακοτέχνων κατασοφίζηται, διορίζεται πᾶσιν ὑμῖν κ. τ. λ.*[9])

versarios suos vexent, etiam hoc artificium callide invenisse: quum enim in ius fuerint vocati, ibique libellos circa motas controversias susceperint, eo litis certamen subterfugere student, quod maiestatem meam adeunt, et ab imperii culmine rescripta eliciunt, quae praeposito sacri cubiculi eos ipsos una cum adversariis eorum ad tribunal majestatis meae producere permittunt. Ibi vero ad plurimas cunctationes progrediuntur, et inania proferentes, eos qui cum ipsis iudicio consistunt, per longum tempus morantur.

(Caput I.) Quod ne amplius fiat, neque iudicia a malarum artium fabris frustrentur, maiestas mea vobis omnibus etc.

VIII.

Χρυσόβουλλον τοῦ βασιλέως κυρίου Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ[1]), *καταστρωθὲν*[2]) *ἐν τοῖς σεκρέτοις*[3]).
Μηνὶ Αὐγούστῳ[4]), *ἡμέρᾳ ς΄., ἰνδ. ζ΄. κατεστρώθη χρυσόβουλλον περιέχον οὕτως·*

[Prooemium.] *„Ἀδικίαν*[5]) *ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην*[6]), *τὸν*[7]) *δὲ νόμον σου ἠγάπησα“· ὁ ἐν βασιλεῦσι προφητικώτατος ταῦτα πρὸς τὸν Θεὸν τὰ ῥήματα διαλέγεται, διὰ τούτων παιδαγωγῶν καὶ ῥυθμίζων, ὡς ἔγωγε οἶμαι, πάντας τοὺς τὴν βασίλειον περιεζωσμένους ἀρχήν, μηδέν τι τοῦ δικαίου τίθεσθαι προὐργιαίτερον, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἐκεῖθεν ἀφορῶντας*[8]) *δικαιωτήρια, τὰς ἑαυτῶν πράξεις πάσας διοικονομεῖν τε καὶ διϊθύνειν κατὰ τὴν τοῦ δικαίου εὐθύτητα, ὅτι καὶ „τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ εὐθύτητα*[9]) *εἶδεν,“ ὡς δεδιδάγμεθα*[10]), *καὶ „δίκαιος τυγχάνει*[11]) *ὁ κύριος, καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησεν.“ Ταύτῃ τοι καὶ ἡ βασιλεία μου ἐξότου πρὸς τὸ βασίλειον ὕψος ἀνηνέχθη παρὰ Θεοῦ, οὐδέν τι παρὰ τὴν τοῦ δικαίου ἰσότητα ἐνεργῆσαι, ὅσα γε αὐτὴν εἰδέναι*[12]), *ἠθέλησε πώποτε. Ἐπεὶ δὲ τὸ τοῦ ἀνθρωπίνου*[13]) *γένους ὀλισθηρὸν καὶ οὐκ ἀπεικός ἐστιν ὑποπτεῦσαι, μηδὲ τὴν εὐσεβῆ διαδρᾶναι ἡμῶν γαληνότητα, καὶ εἴτε κατὰ λήθην (δυσμαχώτατον γὰρ ταύτην ἅπαντες ἴσασιν), εἴτε καθ᾽ ἕτερον τρόπον οἰκονομίας, διορίσασθαί τι ἐγγρά-*

VIII.

Aurea bulla Imperatoris domini Manuelis Comneni secretis inserta.
Mense Augusto, die sexta, Indict. septimae aurea bulla actis insinuata est, quae sequentia amplectitur.

(Prooemium.) „Iniquitatem odio habui, et abominatus sum, legem autem tuam dilexi.“ Haec verba ille inter reges divino spiritu quam plurimum afflatus ad Deum effatur, moderaturus per ea, ut equidem opinor, omnes imperiali diademate cinctos, ne quid iustitia habeant antiquius, sed ut poenas respicientes, quae illic eos manent, quidquid faciunt secundum iustitiae rectitudinem dirigant atque gubernent. Nam et Dei persona, rectitudinis non est expers, sicut edocemur: „quoniam iustus Dominus et iustitias dilexit.“ Propterea etiam maiestas mea, ex quo ad imperiale fastigium a Deo evecta est, in quantum quidem ipsa sciat, nihil unquam citra iustitiae aequitatem voluit operari. Quum autem humanum genus caducum sit, neque absonum suspicari, ne nostram quidem piam serenitatem hanc culpam effugisse, sed, sive recti oblitam (oblivionem enim difficillime superari, sciunt omnes) sive alio modo, in administranda republica maiestatem meam

---

5) Cf. Nov. Iustin. 53. c. 3. §. 2. 6) Ita scripturae compendia, quae exhibet Codex Bienerianus, legenda esse credidimus. Sed et *προσκαλέσεως* neque a sensu, neque a literarum ductibus abhorreret. Cod. Paris. *προσενέξεως*. 7) Cf. *Du Fresne* Glossarium h. v. p. 41. 8) Rectius forsitan erit legendum: *ἀντιδικούντων*. 9) Sequentia leguntur apud Balsamonem l. c., in Iure orient. *Enim. Bonefidii* p. 76. 77. et in I. Gr. Rom. I. 140. II. 184., 85. Varietas lectionis, quam, utriusque codicis apographa cum Iure Graeco-Romano conferens, observavi, haec est: pag. 184. lin. 2. *προεστηκόσιν ἡ βασ.* — lin. 3. *οἷα δὴ τινι προσέχειν* — lin. 4. *ἐπ᾽ αὐτὸν* — lin. 7. *σφραγίδα ἐπιφέρηται* — lin. 8. Cod. Bien. *διὰ τῆς σκέψεως* — lin. 10. *μου πορίσεται* — lin. 14. Cod. Bien. *παραδράμει* — lin 17. *βασιλείας μου βῆμα.* — Ita et apud *Voellum* l. c. — lin. 18. *γενέσθαι* deest in utroque cod. — lin. 19. *διαγνωσιν· ἀλλὰ τέμνειν τὴν* desunt in Cod. Paris. — lin. 21. *τῷ δικαζομένῳ.* Ita et apud *Voellum* — lin. 21. 22. Cod. Bien. *τῆς ἐκκλησίας* — lin. 24. *ἀνατεθειμένας.* Ita et apud *Voellum.* — lin. 25. *πέρας ταύταις* — Pag. 185. lin. 1. Cod. Paris. *εἰσαχθῆναι εἰς τὴν δίκην* — lin. 3. Cod. Paris. *ἕως ταύτης* — ibid. *τοῦ αὐτοῦ δικαστοῦ* — lin. 4. *διδυμένοις* — lin. 7. Cod. Paris. *ἐπαδείαν* — lin. 8. *ἢ ἕτερον.*

1) Cod. Bien. *χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοῦ.* Cod. Paris. nil praeter *χρυσόβ.*, sed in marg. adscriptum: *Μανουήλ.* 2) Cf. *Du Cange* Glossar. s. v. *καταστρωννύειν* p. 614. 15. et s. v. *σέκρετον* p. 1347. 3) Cod. Paris. addit: *ἔχον οὕτως.* Reliqua inscriptionis pars desideratur in Cod. Bien. 4) Cod. Par. addit *ιδ΄*.. quae me non intelligere fateor, quum numerum *ς΄*. ad dies respicere nos doceat indictionum computatio. An. VIII. Id? 5) Desumta sunt ex Psalmo 119. (118.) vers. 163. 6) Codd. *ἐβδηλυξάμην.* 7) Cod. Par. *ὧν.* 8) Codd. *ἀφορῶντα.* 9) Codd. *εὐθήτατας.* 10) Psalm. 11. (10.) vers. 10. 11) Codd. *τυγχανω.* 12) Par. *μ᾽δίντα.* 13) Par. *ἀνθρώπου.*

φως τὴν βασιλείαν μου, μὴ τῆς τοῦ δικαίου ἀκριβείας καθάπαξ ἐχόμενον, καὶ[14]) πάντη ἀνύποπτον τῷ ἀδεκάστῳ τοῦ συνειδότος κριτῇ, καθεκάστην ἀνακρινομένη ἡ βασιλεία μου, καὶ καθαρὰν τὴν οἰκείαν συνείδησιν καὶ ἐλευθέραν πάθους ἀνθρωπίνου παντός, τά γε πρὸς εὐθυδικίαν καὶ τοῦ δικαίου συντήρησιν, τῷ δικαίῳ τῶν καρδιῶν καὶ τῶν νεφρῶν ἐταστῇ[15]) καρποφορῆσαι πειρωμένη, ὡς οἷόν τε, ὥςπερ τινὰ θυσίαν δεκτὴν αὐτῷ καὶ εὐάρεστον, πρὸς τὴν παροῦσαν ἀπεῖδεν ὑπόθεσιν[16]) ἡ γαληνότης ἡμῶν. — [Caput 1.] Διορίζεται γὰρ διὰ τῆς παρούσης χρυσοβούλλου γραφῆς, ἵνα εἴ τι δι' ὅλου τοῦ καιροῦ[17]) τῆς αὐτοκρατορίας ἡμῶν ἀγράφως ἢ ἐγγράφως ὁρισθῇ παρὰ τῆς βασιλείας μου ἐναντίον τῷ δικαίῳ καὶ τῇ τῶν νόμων εὐθύτητι, ἄκυρον τοῦτο διαμείνῃ καὶ τὸ ἄπρακτον ἕξει παντάπασιν. Οὔτε γὰρ ὁ τοιοῦτον πορισάμενος τῆς βασιλείας μου ὁρισμόν[18]), ἐν οἱαδήτινι προστάξει ἢ ἐν χρυσοβούλλῳ γραφῇ θεωρούμενον ἔκτοτε, κατά τι ὠφεληθήσεται, οὔτε τὸ ἐξ αὐτοῦ ὁπωσδήποτε μέρος βλαπτόμενον, τοιουτοτρόπως ἐκπεσεῖται τοῦ προσόντος δικαίου αὐτοῦ[19]) ὁθενδήποτε, κἂν πρόσωπον[20]) εἴη τυχὸν ἢ μοναστήριον ἢ σέκρετον[21]) εὐαγὲς ἢ οἱαδήτις ἐκκλησία, ὥσπερ ἂν εἰ μηδόλως ἐμεσολάβησε[22]) μέσον αὐτοῦ ἔγγραφος οἱοσδήτις βασιλικὸς ὁρισμός. — [Caput 2.] Πᾶσα δὲ πρόσταξις γεγονυῖα ἢ καὶ γενησομένη ὁτεδήποτε καὶ ὁπωςδήποτε πρὸς ἐναντίωσιν τοῦ παρόντος τῆς βασιλείας μου ὁρισμοῦ, κἂν ἐν χρυσοβούλλῳ ἴσως θεωροῖτο γραφῇ, τὸ ἄπρακτον, ὅσον ἐπὶ τούτῳ, ἀποίσεται[23]), καὶ ὡς μηδόλως ἐκφωνηθεῖσα μόνον οὐχὶ λογισθήσεται· τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου μετὰ τὸ ἐγκαταστρωθῆναι τοῖς τοῦ δημοσίου ἀρχείοις, ἀποτεθῆναι ὀφείλοντος τῷ εὐαγεῖ σεκρέτῳ τοῦ χαρτοφυλακείου[24]) τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, εἰς ἐπικουρίαν κοινὴν καὶ ἐπίθαλψιν, ὡς βεβαίου καὶ ἀσφαλοῦς τυγχάνοντος, γεγενημένου κατὰ τὸν νοέμβριον μῆνα τῆς ζ'. ἰνδ. τοῦ ,ςχξζ'. τους· Ἐν ᾧ[25]) καὶ τὸ ἡμέτερον[26]) εὐσεβὲς καὶ[27]) θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο[28]) κράτος. εἶχε τὸ σύνηθες κανίκλωμα, καὶ ὑπογραφὴν τοῦ βασιλέως ταύτην· „Μανουὴλ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς Πορφυρογέννητος καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Κομνηνός.“ Καὶ κάτωθεν[29]) ἀπῃωρημένην βούλλαν χρυσῆν διὰ μετάξης ὀξείας. Καὶ ἔξωθεν τό· „διὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ[30]) κανικλείου καὶ δικαιοδότου Θεοδώρου τοῦ Στυπειώτου.“ Καὶ τὸ[31])· „κατεστρώθη ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ μεγάλου λογαριαστοῦ[32]), κατὰ μῆνα ἰανουάριον ἰνδ.[33]) ζ'“.

in scriptis quid constituisse, quod accuratae iustitiae rationi non prorsus consentaneum est, nec apud incorruptum conscientiae iudicem suspicionis notam effugeret; propriam mentem quotidie scrutata maiestas mea, puram suam conscientiam, et ab humanis affectibus in iis rebus, quae iustam iurisdictionem et accuratam legum custodiam respiciunt, immunem, iusto cordum et renum exploratori, in quantum fieri potest, tamquam acceptum gratumque sacrificium offerre studens, ad praesentem constitutionem serenitas nostra respexit. — *(Caput 1.)* Edicit enim per praesentis aureae bullae scripturam, ut si per integrum tempus imperii nostri, sive scripto, sive non scripto, a maiestate mea quid fuerit constitutum, quod iustitiae rectaeque legum rationi repugnat, hoc maneat irritum, et nullum omnino sortiatur effectum. Neque enim qui eiusmodi definitionem maiestatis meae profert, in qualicumque rescripto, vel in aureae bullae scriptura conspiciendam, aliquatenus ea iuvabitur, neque altera pars, quae tali rescripto quacumque ratione laederetur, iure suo, quod quovis modo adepta sit, excidet, etsi persona .... sit, vel monasterium, vel secretarium aedis sacrae, vel quaevis ecclesia, quasi illa qualiscumque imperialis literisque consignata definitio omnino nunquam intervenerit. — *(Caput 2.)* Omnis autem vel iam facta, vel etiam quandocumque et quomodocumque in abrogationem praesentis huius regiae meae definitionis adhuc facienda constitutio, etsi forsitan in aureae bullae conspiciatur scriptura, in iis quae hic sanximus, pro irrita et quasi omnino non publicata tantum non habeatur. Praesentis vero aureae bullae, quam maiestas mea proposuit, tenor, posteaquam in archiis publicis fuerit insinuatus, in sacro secretario scrinii Chartophylacis sanctissimae maioris ecclesiae reponendus est, qui quasi commune auxilium atque fomentum, quod semper firmum ratumque sit, compositus est mense Novembri Indictionis VII. anni 6667. (1159.); in quo etiam pia et Deo subiecta maiestas nostra subsignavit. Habuit consuetam subsignationem purpuream et hancce subscriptionem imperatoris: „*Manuel in Christo Deo fidelis imperator, Porphyrogenitus et autocrator Romanorum, Comnenus.*“ Et infra auream bullam suspensam de serico violaceo. Et extrinsecus hoc: „Per Praepositum sacri atramentarii et iuridicum Theodorum Stypeotam.“ Et hoc: „Insinuata est in secretario magni Logariastae, mense Ianuario, Ind. VII.“

14) Codd. οὐ. 15) Cf. Psalm. 7. vers. 10. 16) Cf. *Du Fresne* h. v. p. 1645. 17) Cod. Bien. inserit παρὰ. 18) Cod. Bien. ὁρισμου. 19) Scribendum videtur: αὐτῷ. 20) Cuius generis personas significaverit imperator, librariorum incuria excidisse videtur. 21) *Du Fresne* h. v. initio p. 1346. 22) Cf. *Wesseling* ad Diodor. Sicul. XI. 2. 23) Par. ἐποίσεται. 24) *Du Cange* v. χαρτοφύλαξ p. 1739. 25) Sequentia laudantur a *Du Cangio* in Gloss. v. κανίκλωμα p. 574. 26) *Du C.* ἥμερον. 27) καὶ deest apud *Du C.* 28) *Du C.* ὑπεσήμαινε. 29) *Du C.* κάτω μέν. 30) τοῦ deest apud *Du C.*, qui habet uno verbo Ἐπικανικλείου. 31) καὶ τὸ usque ad σεκρέτῳ desunt ap. *Du C.* 32) Cf. *Du Cange* in Glossario s. v. λογάριον p. 819. 33) *Du C.* μηνὸς.

IX.

Νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ περὶ φονέων καὶ ὅπως οἱ τοιοῦτοι ἐπιτιμᾶσθαι ἢ τιμωρεῖσθαι ὀφείλουσιν.

[Prooemium.] *Τοῖς ἀρχηγέταις τοῦ γένους ὁ τῆς κακίας γεννήτωρ ἀπὸ φθόνου καὶ φόνου τὰς ἀρχὰς τῆς πονηρίας ἐπήξατο, συλλαβὼν*[1]) *μὲν τὸν φθόνον καὶ ὠδινήσας, ἀποτεκὼν δὲ τὸν φόνον, ἅτε ζωῆς πολέμιος ὢν καὶ τῷ δημιουργῷ καὶ πλάστῃ τῶν ἀνθρώπων ἀντίπαλος· εἰ ἐκεῖνος μὲν παράγειν*[2]) *καὶ συνέχειν τὸ πλάσμα ηὐδόκησεν, αὐτὸς δὲ ἀναιρεῖν καὶ ἀπολλύειν*[3]) *ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι παντὸς μεμελέτηκε. Δι' αὐτοῦ*[4]) *καὶ παρ' ἀδελφοῖς τὰ πρῶτα φθόνος, τὸ πονηρὸν τοῦτο καὶ ὀλέθριον παραβλαστάνει ζιζάνιον, καὶ φόνον καρποφορεῖ καὶ ἀντιπράττει δι' αὐτοῦ τῷ ποιήσαντι. Ἀλλ' ὅρα καὶ τὴν τιμωρίαν οὐ διαμέλλουσαν, παρὰ πόδας δὲ μᾶλλον καὶ ἀπαραιτήτως ὑπὸ Θεοῦ τῷ τοῦ μύσους ἐργάτῃ προσαγομένην καὶ εἰς τὸ ἑπταπλάσιον ἀντιμετρουμένην. Καὶ δῆλον ἐκεῖθεν· „πᾶς*[5]) *γὰρ ὁ ἀποκτείνας Καῒν ἑπτά," φησί, „τὰ*[6]) *ἐκδικούμενα παραλύσει*[7])," *ἐν οἷς καὶ τὸ τρέμειν αὐτὸν συγκατηρίθμηται, ἵνα δηλονότι μηκέτι δεύτερον ἰσχύσῃ φόνον ἐργάσασθαι. Καὶ οὕτω μὲν ὁ Καΐν. Ἐν δὲ τῷ Λάμεχ ἠκηκόειμεν οὐχ ἑπτάκις μόνον, ἀλλ' ἑβδομηκοντάκις τὰ τῆς ἐκδικήσεως*[8]) *ὡς φονευτῇ καὶ αὐτῷ γεγονότι ἀντιμεμέτρηται*[9]). *Καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀχαὰβ ὡς τὸν κατὰ τοῦ*[10]) *Ναβουθαὶ*[11]) *μελετήσαντες ἄδικον φόνον καὶ τολμήσαντες ἤκουσαν*[12])· „*ἐφόνευσας, ἐκληρονόμησας*". *καὶ·* „*ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ ἔλειξαν οἱ κύνες τὸ αἷμα Ναβουθαί*[13]), *ἐκεῖ ἐκλείξουσιν οἱ κύνες τὸ αἷμά σου*[14])" *καὶ·* „*τὴν Ἰεζάβελ κύνες καταφάγονται ἐν τῷ προτειχίσματι τοῦ Ἰσραήλ*[15])." *Καὶ τὰ μὲν τῆς παλαιᾶς, ὡς ἐκ πολλῶν ὀλίγα φάναι, τοιαῦτα. Ἐπὶ δὲ τῇ τῆς νέας χάριτος ἱλαρότητι, ὅτε πρὸς φόνον ὥρμων*[16]) *τοῦ εὐεργέτου οἱ ἐξ Ἰσραὴλ ἀγνώμονες ὄντες καὶ σκληροκάρδιοι, ἀκούομεν τοῦ σωτῆρος τῷ λαβόντι μάχαιραν τὸν ἐκ τῆς μαχαίρας ἐπαπειλοῦντος θάνατον*[17]). *Ἀλλὰ καὶ ὁ πολιτικὸς καὶ παλαιότερος νόμος*[18]) *τῶν ἱερῶν ἀπείργει περιβόλων*[19]) *τὸν φονευτὴν καὶ τὸν τοῦ ἐλέου καὶ τῆς φιλανθρωπίας ναὸν παντάπασι τούτοις ἀπέκλεισεν, ἄδικον εἶναι λογισάμενος, τὸν τὰς χεῖρας πεπλησμένας αἵματος φέροντα τῆς ἀπὸ τῶν νόμων ἐπηρτημένης αὐτῷ ἐξελέσθαι κατακρίσεως καὶ κολάσεως. Ταῦτα δὲ πάντως διωρισμένα*[20]) *τῷ Μωσαϊκῷ κατακολουθήσει νόμῳ*[21]), *τῷ ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου τὸν φονέα λαμβάνειν θεσπίζοντι*[22]). *Ἀλλ' ὅτι μὲν ἡ τοῦ φόνου πλημμέλεια ἐναγὲς τῷ ὄντι καὶ θεοστυγές, ἔκ τε τῶν θείων νόμων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀρκούντως δεδήλωται. Περὶ δὲ τῶν τοιούτῳ περιπιπτόντων ἐγκλήματι*

IX.

Novella Imperatoris domini Manuelis Comneni de homicidis, et quomodo mulctari vel puniri debeant.

(Prooemium.) Auctoribus generis humani genitor improbitatis ab invidia et caede malitiae compegit initia, concipiens invidiam atque parturiens, caedis vero edens partum, quippe vitae inimicus, et creatori atque fabricatori hominum adversarius. Siquidem hic creaturam promovere voluit et conservare, ille e contrario extinguere et pessum dare. Per eum etiam inter fratres pullulat primum invidia, lolium illud malignum et perniciosum, deinde caedem fructificat, per quam creatori repugnat. Sed ecce et vindictam, non cunctantem, imo e vestigio et inexorabiliter auctori sceleris a Deo immissam, et in septuplum repensam. Hoc enim inde patet, quod ait scriptura: „septuplum ultio dabitur de Cain," in quo etiam trepidatio eius comprehensa est, ne scilicet unquam iterum caedem perpetrare conetur. Et hoc quidem de Cain. De Lamech vero, qui et ipse homicida factus est, audivimus, non septies solum, sed septuagies septies ultionem impositam esse. Et Achab, iniustam illam caedem Naboth animo concipiens et ad exitum perducens, audivit: „Occidisti, insuper et possedisti", et: „In loco hoc, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum", et: Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel". Et haec quidem veteris [testamenti], ut ex multis pauca afferam, exempla. In novae vero gratiae hilaritate, quum ad caedem benefactoris ruerent Israelitae obcoecati durique cordis, Salvatorem audimus, ei qui gladium strinxerit, mortem ex gladio minitatum. Sed et lex civilis, et ea quidem antiquior, arcet homicidam a sacris septis, templumque misericordiae et humanitatis eiusmodi hominibus omnino occlusit, iniustum esse rata, eum, cuius manus sanguine sunt perfusae, eripi condemnationi et poenae, secundum leges imminenti. Quae vero ita constituta sunt, Mosaicae legi ad amussim conveniunt, quae homicidam ab altari evellere concedit. Sed quod homicidii crimen vere piaculum sit, Deoque exosum tam divinae leges quam humanae sufficienter mani-

---

1) Sic recte Cod. Par. 1351. Bien. *συλλαβῶν*, ut statim *ἀποτεκῶν*. 2) An *προάγειν*? 3) Cod. Par. *ἀπολύειν*. 4) Ita nobis scribendum videbatur. Cod. Bien. *διὰ τοῦ*. Par. *διὰ τοῦτο*. 5) Par. *πῶς*. 6) In Par. deest *τὰ* 7) Genes. IV. vers. 24. 8) Par. *ἐνδικήσεως*. 9) Genes. ibid. Cf. Matth. XVIII. v. 22. 10) In Par. deest *τοῦ*. Bien. *κατὰ τὸν τοῦ*. 11) Par. *Ναβουθί*. Cod. Bien. *Ναβουθα*. 12) I. (III.) Reg. 21. vers. 19. 13) Codd. Par. et Bien. ut supra. 14) Notandae sunt differentiae a versione LXX interpretum. 15) vers. 23. l. c. 16) Par. *ὥρμιων*. 17) Matth. XXVI. vers. 51. 18) Nov. Iustin. 17. cap. 7, Nov. 37. 19) Cf. quae de *περιβόλῳ* et de *θυσιαστηρίῳ* docte disputavit *Iac. Gothofredus* ad Theod. Cod. VIII. 45. const. 4. Ed. *Ritter* T. III. p. 400 — 2. 20) Cod. Bien. *διορισμένα*. Par. *διωρίσματα*. 21) Exod. XXI. vers. 12 — 14. Deuteron. XIX. 12. 13. I. (III.) Reg. 2. vers. 28. 22) Par. *θεσπίζοντα*.

καὶ τῇ ἁγιωτάτῃ καὶ μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ προσφευγόντων[23]) *τὰ δόξαντά οἱ νομοθετήσας*[24]) *ὁ Πορφυρογέννητος κυρὸς Κωνσταντῖνος διωρίσατο*[25]), *ἀειφυγίᾳ μὲν τοὺς ἑκουσίους*[26]) *φονεῖς ἅπαντας ἀπαραιτήτως καθυποβάλλεσθαι, καὶ μὴ συγχωρεῖσθαι περινοστεῖν αὐτοὺς καὶ φαίνεσθαι ἐν τῇ γῇ, ἣ*[27]) *τὸ τοῦ πλησίον αἷμα χανοῦσα κακῶς ὑπεδέξατο*[28])· *τούς γε μὴν ἐκ μελέτης καὶ βεβουλευμένως*[29]) *καὶ μετὰ σκέψεως τὸν ἀδελφικὸν κατεργασαμένους θάνατον, σὺν τῇ ἀειφυγίᾳ καὶ ἀποκείρεσθαι πάντως διετάξατο, καὶ τοῖς μοναχοῖς ἐγκαταλεγέντας*[30]) *παρ' ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν τῷ μοναστηρίῳ προσμένειν, μετὰ τὸ καὶ ἄλλας ποινὰς ὑφίστασθαι (περὶ ὧν πλατύτερον τὰ περὶ τούτων ἐκφωνηθέντα νεαρὰ θεσπίσματα διορίζεται), μηδὲν περὶ τῶν μὴ*[31]) *προσφευγόντων τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ διορισάμενος, ὡς τοὺς πολιτικοὺς νόμους ἀπαρακινήτως*[32]) *ἐπὶ τούτων τηρεῖσθαι*[33]) *βουλόμενος καὶ τὴν τιμωρίαν τοῖς φονεῦσιν ἐπάγεσθαι*[34]), *καθὼς ἡ τούτων νομοθεσία παρακελεύεται. Πρόφασις οὖν ἡ τοιαύτη νεαρὰ νομοθεσία τοῖς παλαμναιοτάτοις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐπαράτοις γέγονε τοῦ μετὰ πολλῆς ἀδείας ἐπὶ τὰς μιαιφονίας ἐκτρέχειν, καὶ τῆς τυχούσης λαβομένους προφάσεως, τηλικοῦτον μύσος ἐργάζεσθαι καὶ προσφεύγειν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ γράμμα συμπαθείας πορισαμένους ἀναστρέφειν*[35]) *οἴκαδε*[36]). *Κἀντεῦθεν οἱ πλείους καὶ δευτέροις καὶ τρίτοις φόνοις καὶ πλείοσιν ἐπιτολμῆσαι οὐκ ὤκνησαν διὰ τὸ χαῦνον καὶ καταπεφρονημένον, — οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι συμπαθές — τῆς προτέρας κολάσεως· συμπάθεια γὰρ ἐπὶ τοῖς πεπονθόσι κακῶς, οὐκ ἐπὶ τοῖς δράσασι, καὶ γίνεται δικαίως καὶ λέγεται· ἐπὶ δὲ τοῖς κακῶς πράττουσιν οὐκ ἀδιακρίτως χρὴ ταύτην γίνεσθαι. Ταύτης δὲ τῆς νομοθεσίας κἀκεῖνο δὴ συνέβη τὸ μέρος, λέγω δὴ τὴν ἀειφυγίαν, εἰς παντελῆ ἀχρησίαν*[37]) *ἐλάσαι. Λόγος*[37a]) *γὰρ νῦν ἀειφυγίας οὐδείς, ἀλλὰ πάντες οἱ φονευταὶ ἀδεῶς καὶ πάλιν ἐκεῖσε περινοστοῦσιν, ἔνθα τὸ μύσος εἰργάσαντο*[38]). *Πρῴην μὲν γὰρ οἱ ἐν τοῖς θέμασιν ἀποστελλόμενοι, εἴτε πολιτικὴν περιεζωσμένοι ἀρχήν, ἢ καὶ στρατιωτικὴν ἐνδεδυμένοι ἀξίαν, φόνου τολμηθέντος, ἔσπευδεν*[39]) *ἕκαστος καὶ τοῦ ἑτέρου προέτρεχε, τὸν φονέα συλλαβεῖν προθυμούμενοι καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ ἐπεξέλευσιν κατα νομικὴν ἀκολουθίαν ποιήσασθαι, καὶ δια τῆς ἐπὶ τούτῳ κολάσεως ἀναστεῖλαι τοὺς ὁμοιόφρονας. Νῦν δὲ οἱ τοῖς θέμασιν ἄρχοντες, ὡς μανθάνει ἡ βασιλεία μου, τοῦ καλοῦ μὲν τελείως ἠλογηκότες καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν συντείνοντες*[40]), *ἓν δὲ καὶ μόνον συμπέρασμα τῆς ὅλης αὐτῶν ἐνεργείας ποιούμενοι τὸν χρηματισμόν, καὶ τὴν κακὴν αἰσχροκέρδειαν καὶ τὸ κέρμα περιχάσκοντες, οὐ μόνον οὐκ ἀναψηλαφῶσιν, ὅτε φόνος τις ἐν ᾗ διέπουσι χώρᾳ γένηται, τοὺς τὸ τοιοῦτον δεινὸν πλημμελήσαντας, ἀλλ', ὃ τούτου χείριστον, τινὲς τῶν*

festant. Porphyrogenitus autem dominus Constantinus, quae sibi de iis viderentur, constituens, qui huiusmodi facinus in se admittunt, et ad sanctissimam et magnam Dei ecclesiam confugiunt, edixit, omnes quidem voluntarios homicidas perpetuo exsilio subiiciendos, nec eis concedendum esse, ut unquam revertantur, et in ea terra procedant, quae alterius sanguinem hiante ore invita excepit; eos vero, qui praemeditato et consulto, institutaque deliberatione caedem fratris patrassent, praeter perpetuum exsilium utique etiam tonderi iussit, et monachis adnumeratos, per integram eorum vitam in monasterio permanere; et aliis eos subiiciens poenis, de quibus fusius definiunt novellae constitutiones de ea re propositae. Circa eos autem, qui ad sanctissimam magnam ecclesiam confugiunt, nihil novi constituit, ut qui civiles leges in his immutatas observari, eandemque homicidis poenam irrogari voluerit, quam illarum sanctio definivit. Talis autem nova constitutio perditissimis et execrandis hominibus causae fuit, summa cum impudentia in caedes excurrendi, et arrepta effugii occasione, postquam summa scelera perpetraverint, ad ecclesiam confugiendi, impetrato indulgentiae rescripto, domum inde reversuri. Inde igitur multi et secunda et tertia homicidia, vel etiam plura aggredi non dubitarunt, vilipendentes scilicet prioris poenae, non dixerim indulgentiam, sed lenitatem; indulgentiam enim mala perpessis, non perpetrantibus, concedi et sermonis usui et rationi consentaneum; malefacientibus autem promiscue eam impertiri non decet. Sed et contigit praeterea, alteram huius legislationis partem, perpetuum dico exsilium, in desuetudinem prorsus abiisse. Hodie enim perpetui exsilii nulla habetur ratio, sed omnes homicidae audacter ibidem versantur, ubi piaculum patrarunt. Olim enim qui in provincias delegabantur, sive civilibus muneribus praefecti sive etiam militari dignitate induti, quum caedes aliqua esset commissa, quisque properabat, et alter alterum praecellere studebat, caedis auctorem comprehendere, poenasque secundum legum consequentias commissas de eo sumere, atque per huius punitionem alios similiter animatos ad rectum tramitem revocare sollicititi. Nunc vero provinciis praepositi, ut maiestas mea comperit, quasi honestum penitus aspernarentur, nimiumque ad servandas sontium vitas intenti, unum solumque industriae finem in opibus accumulandis pravaque avaritia ponentes, et nummulis inhiantes, non solum si in regione, quam administrant, caedes perpetrata sit, eos qui tantum facinus commiserunt, non anquirunt, sed nonnulli eorum, quod longe improbissimum est, a se iam deprehensos et in vin-

23) Par. *προσφευγόντων ἐκκλησίᾳ.* 24) Par. *νομοθελήσας.* 25) Similia ex *Cuiacio* leguntur in notis *Reitzii* ad *Harmenopulum* VI. 6. §. 5. not. 11., quae tamen non constitutioni Manuelis, sed scholiastae cuidam deberi videntur. Ipsa Constantini novella habetur in I. Gr. Rom. I. 111. 26) Cod. Bien. *ἑκουσίως.* 27) Cod. Bien. *ᾗ.* 28) Cod. Bien. *ὑπεδείξατο.* In ipsa Const. Porph. constitutione haec leguntur: . . . *καὶ μηδέποτε περινοστῶν ἐκεῖ, καὶ αὐλιζόμενος ἐν τῇ γῇ, ἣ ἔχανε τὸ τοῦ ἀδίκως ἀναιρεθέντος ἀδελφοῦ ὑποδέξασθαι αἷμα.* 29) Codd. *βεβουλεμένως.* 30) Codd. *ἐγκαταλαγέντας.* 31) Cod. Bien. *μέν.* 32) Cod. Bien. *ἀπαρατηρήτους.* 33) Cod. Bien. *κινεῖσθαι.* 34) Par. *ἐπείγεσθαι.* 35) Par. *ἀποστρέφειν.* 36) Cod. Bien. *οἴκαδεν.* 37) Cod. Par. *ἀχρηστίαν.* 37a) Par. *χρόνος.* 38) Par. *ἐργάσαντο.* 39) Ita scribendum esse credidimus; in codd. *ἔπευδεν.* 40) Codd. corrupte *συντείνοντος*

τοιούτων καὶ τοὺς ἤδη φωραθέντας ὑπ' αὐτῶν καὶ κρατηθέντας περικρύπτουσι, καὶ λαθραίως εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν προπέμπουσι. Περὶ δὲ τῶν γινομένων ἐπ' αὐτοῖς μετὰ τὸ προσδραμεῖν τῇ ἁγιωτάτῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ ἡ μὲν βασιλεία μου ἀκριβῶς οὐκ οἶδεν· ἀκούει δὲ ὅμως οὐκ ἀγαθά, καὶ ἁπλῶς τοῦτο ἐξ ἁπάντων ἀποτελεῖται, τὸ [41]) ἐν παντὶ τόπῳ τῷ ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπικράτειαν φόνους ἀδεῶς καθημέραν τολμᾶσθαι. Ὅταν οὖν ἡ βασιλεία μου ἀναλογίσηται [42]), ὅπερ παρ' ἔθνεσιν, ἃ μήτε νόμος θεῖος ἀπεῖρξε, μήτε μελλούσης καὶ φρικτῆς κολάσεως ἀπειλὴ τοῦ κακῶς εἰς ἀλλήλους ποιεῖν ἀνεχαίτισε, τὰ τοιαῦτα τῶν ἁμαρτημάτων σπάνια καὶ διὰ χρόνου τολμῶνται, ἐν δὲ τῇ καθ' ἡμᾶς χώρᾳ σχεδὸν καθεκάστην πλημμελοῦνται [43]), πόσης ἀνίας ἐμπίπλαται [44]). Ἡλίκης δὲ ἀθυμίας καὶ τοῦτο αἴτιον μετὰ τῶν ἄλλων τῇ βασιλείᾳ μου γίνεται, τῶν νῦν ἀνθρώπων κατανοούσῃ, τὸ περὶ τὴν δικαιοπραγίαν ὀλίγωρον, καὶ τὸ μηδένα ζῆλον ἔχειν αὐτοὺς τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς. Ταῦτα πάντα κατανοήσασα ἡ βασιλεία μου, προσλογισαμένη δὲ καὶ τὸ τοῦ ῥηθέντος νεαροῦ βασιλικοῦ διατάγματος ἐπί τισι κανονικαῖς διατάξεσιν [45]) ἐναντίον [46]), καὶ ἄλλως ἀδόκιμον, ἐφρόντισε κατὰ τὸ ἐγχωροῦν, καὶ τὸ τοῦ φόνου μύσος ἀναστεῖλαι, καὶ τὰ τῆς νεαρᾶς διορθώσασθαι. [Caput I.] Παρακελεύεται οὖν ἅπασι τοῖς ἐν θέμασι δαιτηταῖς [47]) κ. τ. λ.

Εἶχε τό· „Μηνὶ Ἀπριλλίῳ, ἰνδ. ιδ'. [48]), δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς θείας καὶ βασιλικῆς χειρός [49]), τὴν συνήθη δίπτυχον καὶ κηρίνην [50]) βοῦλλαν τῆς ἁγίας αὐτοῦ βασιλείας.“ Καὶ τό· „Διὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου [51]) τοῦ Ἁγιοθεοδωρίτου Μιχαήλ“. — Καὶ ἔξωθεν τό· „Ἀπελύθη μηνὶ Ἰουλίῳ ἰνδ. ιδ'. τοῦ ͵ςχοδ'. ἔτους“ [52]).

cula coniectos rursus abscondunt, furtimque in maiorem dimittunt ecclesiam. De his autem quid fiat, postquam ad sanctissimam Dei ecclesiam confugerint, mea quidem maiestas pro certo nescit; sed audit tamen non decora, et ut verbo dicam, ex his omnibus illud unum efficitur, quod in quocumque loco Romanae ditioni subiecto caedes quotidie impudenter patrantur. Quando igitur maiestas mea reputat, etiam apud gentes, quas neque lex divina cohibuit, neque futurae horrendaeque retributionis comminatio ab iniuriis sibi invicem inferendis arcuit, talia scelera rara esse, longisque temporum spatiis interiectis committi, in nostra vero terra fere quotidie patrari, quanto impletur moerore! Quantam vero indignationem praeter cetera etiam illud maiestati meae movet, quod, quum qui nunc sunt homines animo contempler, iustitiae incuria eos videam torpentes, omnique pulcri atque virtutis studio destitutos. Haec omnia secum reputans, et considerans memoratum illud novum edictum canonicis quibusdam constitutionibus repugnare, aliisque vitiis laborare, studuit maiestas mea pro viribus et homicidii crimen coërcere, et novellam emendare. *(Caput 1.)* Praecipit igitur omnibus provinciarum iudicibus etc.

Subscriptum est hoc: „Mense Aprili, Ind. XIV., literis rubris divinae et regiae manus. (Habet: consuetam duplicem ceream bullam, sanctae maiestatis eius“. Et hoc: „Per logothetam cursus publici Hagiotheodoretum Michaelem“. Et extrinsecus hoc: „Evulgata mense Iulio, Ind. XIV. anni 6674. (1166.).

---

41) Codd. male τῷ. 42) Cod. Bien. a prima m. ἀναλογίσεται, quod correxit sec. m. 43) Sic e coniectura scripsimus. Cod. Bien. τολμῶνται, quod sane ferri potest, sed Par. πλημμελοῦντα. 44) Par. ἐμπίλαται. 45) Codd. διαλάξεσιν. 46) Codd. ἐν ἀντίον. 47) Reliqua leguntur in Iure Graeco-Romano I. 163 — 65., quocum, si quasdam minoris momenti varietates lectionis exceperis, uterque codex concordat. Quae a Leunclavii scriptura recedunt, notare abstineo. Subscriptionem vero, quae in codicibus longe plenior habetur quam in impressis, subiungendam duxi. 48) Ita pro ἰνδ. δ'., quod habetur in codd., legere nos iubent tam quae inferius leguntur, quam auctoritas *Balsamonis* ad can. 8. Sancti Basilii ap. *Bevereg.* II. 61. 49) Cod. Par. ἐρ. γραμμ. τοῦ κραταίου καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως. 50) Cod. Par. κρίνην. 51) Cf. *Du Cange* Glossar. s. v. λογοθέτης p. 822. 52) Cod. Par. ἰνδ. ιδ'. ἔτους ͵ςχοδ'.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Tom. I.

P. III. lin. 26. Quod cum primum *Ἀνεκδότων* tomum publici iuris facerem, vix speraveram fore, ut in tali tantaque antiquitatis caligine novus aliquis Athanasiani libri codex exsisteret suoque splendore obscurissimos quosque antiquitatis locos illustraret, hoc tamen nostris temporibus paullo post accidisse videmus. Etenim vir doctissimus idemque mihi amicissimus *Eduardus Zachariaeus* cum ante annum Graeciam Macedoniamque codicum iuris graeci anquirendorum causa peragraret, in locupletissima codicum manuscriptorum bibliotheca monasterii Maximae Laurae, quod in Monte Athone situm est, codicem Athanasiani operis adhuc ignotum invenit eaque de re nos fecit certiores in praeclara illa nostri operis censura, quae in Ephemeridum litterariarum Vindobonensium anni 1839. tomo LXXXVI. p. 185 — 236. et tomo LXXXVII. p. 74 — 108. habetur, unde iam optima quaeque in rem nostram vertemus. Is codex, auctore Zachariaeo tom. LXXXVI. p. 191., est bombycinus, in quarto, tineis corrosus situque adeo corruptus, ut ultimarum paginarum scriptura vix ac ne vix quidem dignosci posset. Ad finem libri manu exarati aliqua desunt, ut unum certe quidem folium abscissum esse satis constet. Eadem manu exaratus est totus, exceptis duobus prioribus quaternionibus, quos, cum in archetypo deessent, recentior quaedam manus occupavit. Antiqua illa manus, quam saeculi undecimi eiusque scripturae, quae in Codice Mediceo-Laurentiano 8. plutei IX. habetur, simillimam esse Zachariaeus testatur, satis nitida est, ut a calligrapho profectam esse credas notasque habet fere nullas; recentior haec scriptura parvula est notasque habet non ita usitatas, ut a recentiore aliquo libri possessore profectam esse credas, qui et reliqua emendavit. In penultimo codicis folio ab hac, quam ultimo loco posuimus, eadem manu haec adscripta videntur: *,ςχνη'. ενδ. ιγ'. ... ἐγεννήθη τῇ θυγατρί μου κυρᾷ Μαρίᾳ τῇ μονομαχατίσῃ υἱὸς ὁ Γαρώτης κῦρος Νικήτας κ. τ. λ. — ,ςχξ' ... ἐγεννήθη τῇ θυγατρί μου υἱὸς ὁ μονόμαχος κῦρος Ἰωάννης.* Unde si nihil aliud, illud certe quidem Zachariaeus cum magna veri specie collegit, hunc librum ante annum 1150. p. Chr. n. exaratum esse. Priores quaterniones XXI. Athanasianum opus habent, reliqui XV. Theodori de Iustiniani Novellis constitutionibus commentarium. Initium Athanasiani libri hoc est: *Ὑποτίτλωσις τῶν νεαρῶν διατάξεων Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμισηνοῦ.* *Πρόλογος.* *Τὸ ἐπανορθοῦσθαί τινα, ἐφ' οἷς πρότερον ἐνδεῶς ἔτυχε πονήσας, οὐ μόνον Ἡρωδιανῷ | τῷ σοφωτάτῳ τεχνογράφῳ, ἀλλὰ καὶ πλείστοις ἄλλοις τῶν (ἐπικομψευόντων τὰ) ἐπινοηθέντ(α)*[1]) *καὶ πρόσγε τισὶ τῶν | αὐτοκρατόρων ἐπὶ ταῖς οἰκείαις νομοθεσίαις τὸ πάλαι*[2]) *ἐφάνη καλόν, οὓς εἰκότως ζηλώσας | ἐγὼ .....*[3]) *τῶν ἐν Θεουπόλει ῥητόρων ....*[4]) *μὴ*[5]) *ἐντελῶς*[6]) *ἔχειν ἐγνωκὼς τὴν πρώτην μοὶ | πονηθεῖσαν τῶν νεαρῶν διατάξεων ἐπιτομὴν προσαναπληρῶσαι*[7]) *τὸ λοιπὸν*[8]) *........*[9]) *καὶ διὰ τοῦτο | τῷ παρόντι συντάγματι ἕνα νῦν προστέθεικα τίτλον, περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων τοῦτον ἐπιγράψας, | ἐν ᾧ πάντα σχεδὸν ἀθροίσας, ὅσα μὴ προσφυῶς ἔχειν δοκεῖ, πρὸς τοὺς ἤδη πρότερον | ἐπινοηθέντας παρ' ἐμοῦ τίτλους κβ'. προσεξ....τί*[10]) *τοὺς προσφόρους*[11]) *ἐ.....*[12]) *παρατίτλ..*[13]) *ὡς μηδὲν τῆς ὅλης πραγματείας διαλαθεῖν λοιπὸν τὸν ἐν-*

---

1) Zachariaeus haec in codice deprehendere visus est: *ἐπὶ κοτψοι. τὸ ἐκινοηθεν* (τ supra scriptum). Idem conicit: *ἐπικοσμούντων τὰ ἐπινοηθέντα.*

2) Litterae *άλ* in codice non satis apparent.

3) Zach. ab initio legit: *φιλιῶ*; postea pro *φ* vel *εν* vel *εγ* legi posse vidit; denique *φιλανῶ* in codice fuisse coniecit.

4) In codice Zach. videre sibi visus est: *σεμνὸν' ρασθαι μ.* Sed *εμ* satis incerta sunt.

5) Vox *μὴ* apud Zach. deest.

6) Zach. *ἐ(λλιπ)ῶς* absque *μὴ* edidit, sed in codice se legisse *ἐντελῶς* testatus. Quamquam illa *ντελ* incertiora sunt. Zach. ex his, quae sequuntur, *ἀτελῶς*, *ἐνδεῶς*, *ἐλλιπῶς* corrigi posse putat. Quare non *μὴ ἐντελῶς* conservemus? Nam *μὴ* ex *μ* nullo negotio conficitur.

7) In codice fuit vel *προσαναπληρώσαι* vel *προσαναπληρώσας*.

8) Cod. *λοιπόν*. Zach. *λεῖπον* corrigit.

9) Zachariaeus has litteras deprehendere sibi visus est: *τενωσεκα*. Idem emendat *ἐπινενόηκα*.

10) Zach. has litteras legisse sibi visus est: *προσεξέλβα τί*, sed *έλβα* satis incerti vestigii est.

11) Quae voces in *ους* desinunt, id nota litterarum, qua vulgo *ους* designatur, in ms. indicatur.

12) Zach. deprehendere sibi visus est *ἐμ*... vel *ἐντ*...

13) Post litteram *λ*. cod. ms. notam peculiarem habet, litterae *ν* simillimam. Zach. locum sic constituit totum: *προσβέβληκα τίτλους τοὺς προσφόρους ἐν τάξει παρατίτλων*, vel *ἤθροισα* (pro *ἀθροίσας*) — *καὶ* (pro *κβ'*.) — *προσεξέβαλα* pro *προσβέβληκα*, eaque ad inscriptiones singulorum capitum uniuscuiusque Novellae constitutionis referenda censuit (tom. LXXXVI. p. 195. not. 23. coll. p. 225. et 230.), ad paratitla non item. In illo emendationis genere illud reprehendo, quod sic aliqua vox, qua sententiae inter se coniunguntur, necessaria foret, quodque hanc opinionem si sequeremur, totus locus parum recte procedere videretur; in utroque illud vitupero, quod loci sententia aut

τυγχάνοντα. ἔστιν οὖν...... [14]) | πονηθέντων[14b]) μοι τὴν ἔκδοσιν [15]) εἴ τι καιριώτερόν [16]) τε καὶ ....[17]) ἐπικύπτειν ἀναγνώ | σματι καὶ πρὸς τὴν ἀρχέτυπον τῶν νεαρῶν διατάξεων ἀνάγεσθαι πραγματείαν τ. ἐπιτομ.. | ....[18]) ἔνοπλον [19]) ἔχοντι τὴν μνήμην. Α'. [20]) Νεαρὰ περὶ τοῦ πῶς χειροτονεῖσθαι κ. τ. λ. Quae quidem in Latinum sermonem hoc modo transferenda esse censeo: *Compendium in titulos redactum Novellarum constitutionum Athanasii Scholastici Emiseni. Praefatio. Emendari ab aliquo, quae antea ipse fortasse minus plene laboraverit, non tantum sapientissimo artium scriptori Herodiano, verum etiam plerisque aliis eorum, qui, quae excogitarunt, perpoliunt, et adhaec quibusdam ex imperatoribus in legibus a se latis antiquitus recte se habere visum est, quos ego naturaliter aemulatus .... advocatorum, qui Theopoli* (Antiochiae) *sunt...., cum minus plenam esse intellexissem primam Novellarum constitutionum epitomen, a me elaboratam, id, quod deest, supplere apud animum constitui meum et propter hoc praesenti huic libro unum apposui titulum, quem περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων inscripsi, in quo, quae ad XXII. titulos iam prius a me excogitatos non videntur convenire, fere omnia collegi, atque etiam leges, quae ad quemque titulum referuntur, in paratitlorum modum adieci, ut nihil ex toto opere lectorem in posterum latere queat.....* Reliqua adeo sunt corrupta, ut, nisi ab eo, qui divinationem quandam habeat, in Latinum sermonem transferri nequeant. Post Athanasiani operis indicem, qui his verbis concluditur: *ς'. περὶ τοῦ τὰς θείας κελεύσεις ὑπογραφὴν ἔχειν τοῦ κοαίστορος*, haec statim apposita sunt: *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων*. Deinde illa leguntur: *Ζήτει εἰς τὸν πρῶτον τίτλον τὰς περιεχομένας αὐτῷ διατάξεις καὶ εἰς τὸν δεύτερον τίτλον ὁμοίως καὶ εἰς τὸν τρίτον, καὶ εἰς τοὺς λοιπούς*, quae in latinum sermonem sic transferenda sunt: *Quaere in primo titulo, quae constitutiones eo continentur, similiterque in secundo titulo et in tertio, et in reliquis.* Haec ad insequentem Novellarum catalogum pertinere et Zachariaeus animadvertit, ideoque nec ab Athanasii manu profecta esse possunt. Postmodo index Novellarum, quae apud Athanasium referuntur, secundum uniuscuiusque tituli seriem ordinemque positus est hoc modo:

Τl. α'. διάτ. ς'. ρκγ'. πς'. πγ'. μβ'. νη'. ιζ'.[21]) ια'. γ'. ις'. νς'. νζ'. ε'. ρλγ'. οθ'. ος'. ρλζ'.
Τl. β'. διάτ. ζ'. ρκ'. ρλα'. θ'. ρια'. λζ'. μ'. μς'. νε'. ιε'.[22]) μγ'. νθ'.
Τl. γ'. διάτ. ρθ'. ρκθ'. ρμδ'. ρλβ'. ρμς'.
Τl. δ'. διάτ. η'. ιγ'. ιζ'. κδ'. κε'. κς'. κζ'. κη'. κθ'. λ'. λα'. μα'.[23]) ξθ'. π'. πβ'. ριγ'. ρκε'. ϟε'. ρβ'. ργ'. ρδ'. ρλδ'. ρμε'. ιε'.
Τl. ε'. διάτ. ϟς'. ριβ'. ρκδ'. νγ'. ϟ'.
Τl. ς'. διάτ. νβ'. ξ'. πη'.
Τl. ζ'. διάτ. κ'. κγ'. μθ'. ν'. οε'.[24]) ϟγ'. ρκς'. ριε'.
Τl. η'. διάτ. λη'. με'. ο'. πς'.[25]) ρα'.
Τl. θ'. διάτ. α'. ιη'. λθ'. μη'. ξς'. πδ'. ϟβ'. ρζ'. ρη'. ριη'. ρνθ'. ρκζ'. ρνη'.
Τl. ι'. διάτ. β'. κβ'. ξα'. ξη.' ϟα'. ϟβ'.[26]) ϟη'. ρ'. ριζ'. ριθ'. ρμ'.
Τl. ια'. διάτ. ιβ'. ιθ'. οθ'.[27]) πθ'. ρμγ'. ρνδ'.
Τl. ιβ'. διάτ. ιδ'. να'. οζ'.
Τl. ιγ'. διάτ. οβ'. ϟδ'. ρνε'.
Τl. ιδ'. διάτ. μδ'. μζ'. ογ'.
Τl. ιε'. διάτ. δ'. ϟθ'. ρλς'.
Τl. ις'. διάτ. λβ'. λγ'. λδ'.[28]) ρλε'.
Τl. ιζ'. διάτ. ρς'. ρι'. ρκα'.
Τl. ιη'. διάτ. νδ'. οη'. πα'. ρξβ'. ρνς'. ρνζ'. ρνγ'. ρμβ'.
Τl. ιθ'. διάτ. κα'.[29]) λς'.
Τl. κ'. διάτ. ρκη'. ρλ'. ρις'. πε'. ρμζ'.[30]) ρμη'.
Τl. κα'. διάτ. ξδ'. ξδ'. (sic)[31]) ρκβ'.
Τl. κβ'. διάτ. ρε'. ι'. λε'. οα'. ξβ'. ριδ'.[32])

---

nulla sit, aut, quae ferri nequeat. Illis verbis *ἐν τάξει παρατίτλων* nova aliqua adiectio (*passende Ueberschriften mit Citaten von Parallelstellen am Rande der neuen Ausgabe*) designari non potest, cum haec formam, in quam id, quod adiectum est, redigatur, demonstrent, nec sane verisimile sit, eam, quae Iustiniani temporibus fuerit, titulorum et paratitlorum differentiam a nostro scriptore in ipsa adeo operis praefatione confusam esse. Vide, quae notavimus in libro: *Kritische Iahrbücher für deutsche Rechtswissenschaft, her. von Richter und Schneider*. 1839, November, p. 974. Cur non haec ad paratitla ipsa referantur, quorum adiectionem inter secundae editionis commoda retulerit? Atque, quae antea posita sunt perfecta tempora, hoc quoque loco perfectum excidisse tempus satis demonstrant. Itaque totum locum sic lego: *προσείληφά τε τοὺς προσφόρους ἑκάστῳ τίτλῳ νόμους ἐν τάξει παρατίτλων*, quae paratitlorum naturam satis significant et ea, quae sequuntur: *ὡς μηδὲν τῆς ὅλης πραγματείας διαλαθεῖν λοιπὸν τὸν ἐντυγχάνοντα* mirum in modum illustrant. Sic tamen ex *ἀθροίσας* potius *ἤθροισα* formandum erit.

14a) Quot litterae hoc loco desint, non facile dixeris, cum litterarum ductus fere toti evanuerint. Zach. coniicit *ἑκάστῳ τῶν*.

14b) Zach. *πονησάντων* melius legi putat.

15) Litterarum *οσιν* vestigia satis incerta sunt.

16) Zach. *καιρεώτερ'* se legisse cum aliqua dubitatione pronunciat.

17) Zach. deprehendere sibi visus est: *ἀπονεωτερ' τ.˜ ζοτοῦ..* Idem coniicit: *ἄλλο νεώτερον*. Littera ζ syllabam *ων* designari posse idem observat.

18) Ms. *τ. επαλλόν* vel *τ. επαγο*.

19) Syllabae *οπλον* incertae sunt. Zach. *ἔναυλον* legi posse testatur.

20) Excidisse *τίτλος α'*. Zach. coniicit.

21) In contextu recte ξζ'. positum esse Zach. recte animadvertit.

22) ξε'. in Coll. CLXVIII. Nov.

23) Eam, quae ab Athanasio tit. 4. const. 12. habetur, Novellam constitutionem, hoc est, eam, quae apud Iulianum const. 38. est, cuius hoc initium est: *recte nobis*, in antiquis collectionis CLXVIII. Novellarum exemplaribus locum quadragesimae primae constitutionis occupasse Zachariaeus ex hoc loco colligi posse, sed cum aliqua dubitatione affirmat. In vulgatis collectionis CLXVIII. exemplaribus. deest.

24) Deest in Athanasiani operis contextu, in indice tamen titulorum p. CV. habetur.

25) *πζ'*. in CLXVIII. Nov. collect.

26) *ϟζ'*. in CLXVIII. Nov. collect.

27) *οδ'*. in CLXVIII. Nov. collect.

28) CLXVIII. Nov. collectio inverso ordine *λδ'. λγ'.*

29) In Athanasiano opere hoc loco edictum Iustiniani 3. habetur.

30) In Athanasiano opere hoc loco ignota Novella habetur.

31) CLXVIII. Novellarum collectio *ξγ'*. habet.

32) In Athanasiano opere inverso ordine haec habentur: *ι'. ξβ'. λε'. οα'. ριδ'.*

Hic Novellarum, quae apud Athanasium relatae sunt, index collectionis CLXVIII Novellarum ordinem seriemque sequitur, quae cum post Athanasiana tempora composita sit, neque hic, quem edimus, index ab Athanasio profectus videri potest. Illud tamen adnotatione non indignum, illos, qui ad Codicis Parisiensis Graeci numero 1381. signati marginem adiecti habentur numeros ex huiusmodi indice prodiisse. Vide, quae *'Ανεκδ.* tom. I. p. XXIX. disputavimus. Post illum Novellarum indicem in Codice Maximae Laurae haec habentur, *Τί. α'. ἐπιτομὴ ἐκ τῶν μετὰ τὸν κώδικα νεαρῶν διατάξεων κατὰ τίτλους συγκειμένη μετὰ καὶ τῶν ἑκάστου τίτλου παρατίτλων ἐπινοηθεῖσα παρὰ 'Αθανασίου σχολαστικοῦ 'Εμεσηνοῦ.* Deinceps haec habentur: *περὶ ἐπισκόπων κ. τ. λ.*, quae primi tituli initium faciunt. In quo aliquid corruptelae esse nemo negaverit. Voces *τί. α'.* initio tituli appositae delendae et ad illa *περὶ ἐπισκόπων* adiiciendae erunt.

P. V. lin. 4. *Σχολαστικοῦ* voce in hoc dicendi genere: *'Αθανασίου σχολαστικοῦ 'Εμεσηνοῦ advocatum* designari, nomen proprium non item, Zachariaeus in Annal. Vindob. tom. LXXXVI. p. 202. concedit, idemque homines Athanasii temporibus uno eoque solo nomine nuncupatos auctor est, ut tamen aliquid, quo a reliquis eiusdem nominis personis discernerentur, adiiceretur. Denique in Codice Bodleiano 3399. fol. 61. quod *'Αθανασίου τοῦ σχολαστικοῦ* habetur, ad hanc eandem rem referendum esse idem vir doctus censuit.

P. VI. lin. 14. et p. CXII. not. 14. Quam feliciter in hoc operis titulo in integrum restituendo versati simus, ex titulo, quem codex Maximae Laurae exhibet, satis constabit. Sic enim: *'Επιτομὴ ἐκ τῶν μετὰ τὸν κώδικα νεαρῶν διατάξεων κατὰ τίτλους συγκειμένη μετὰ καὶ τῶν ἑκάστου τίτλου παρατίτλων ἐπινοηθεῖσα παρὰ 'Αθανασίου σχολαστικοῦ 'Εμεσηνοῦ*, quae fere eadem sunt, quae ipse coniectura eram assecutus. Atque Zachariaeus in Annal. Vindob. tom. LXXXVII. p. 88. hoc nomine in ius me vocavit, quod genuinum operis titulum quasi quandam subscriptionem titulorum capitulorumque indici subiecerim. Ego tamen, quam in Athanasiani operis editione adornanda semper ubique secutus eram Codicis Parisiensis auctoritatem, hanc ne in hac quidem re negligendam duxeram, quamquam verum me vidisse vel ex iis, quae p. VI. lin. 14. dicta sunt, dubitari non potest. Nunc ex Codicis Maximae Laurae auctoritate Zachariaei coniecturam comprobandam esse censemus. Quod in Codice Parisiensi Graeco post *'Εμεσηνοῦ* additur *κ. τ. ἑ.*, hoc in Codice Maximae Laurae deest, et ab eo, ubi ponendum fuit, loco librarii scribae culpa in hunc locum delatum videtur. Pertinet ad p. 1. lin. 9. post verba *δῶρα θεοῦ*, ubi tale quid in Leunclavi exemplaribus fuisse verba eius loquuntur: *et quae sequuntur.* Vid. p. 1. not.*) De hoc errore me admonuit Zachariaeus in Annal. Vindob. tom. LXXXVI. p. 204.

P. VI. lin. 32. Haec de titulo, qui in Codice Monacensi Graeco 380. habetur, disputatio ex prologo, quem supra edidimus, partim confirmatur, partim refellitur. Sic enim initio Codicis: *ὑποτίτλωσις τῶν νεαρῶν διατάξεων 'Αθανασίου σχολαστικοῦ 'Εμισηνοῦ*, unde *ὑποτιτλώσεις* illae exierunt. Atqui genuinum operis titulum post prologum capitulorumque indicem in Codice haberi satis constat. De voce *ὑποτίτλωσις* quod Athanasii temporibus in usu fuisse dubitavimus, id nunc abiiciendum est.

P. VIII. lin. 24. Quod Athanasianum opus Iustino imperatore absolutum esse diximus, hoc de secunda libri editione, quae in Codice Parisiensi Graeco 1381. habetur, intelligendum esse Zachariaeus in Annal. Vindobon. tom. LXXXVI. p. 212. admonuit. Quod autem vir doctus eandem epitomen Iustiniano vivo videnteque inceptam non esse l. l. p. 212 — 213. statuit, in eo me quidem habebit a se dissentientem. Quamquam enim illud facile concedam, laborem in secundam operis editionem a scriptore impensam tanti non fuisse, ut aliquot annorum spatio opus fuerit, primam tamen operis editionem Iustiniano vivo videnteque inceptam facile mihi persuadeo. Sic enim facile fieri potuit, ut, quae Iustiniani apud nostrum scriptorem cognomina sunt, ex prima in secundam libri editionem facile transirent. Quae autem vir doctissimus contra ea disputavit, et recentiorum scriptorum auctoritate nituntur, quibus scriptoribus ad hanc quaestionem iudicandam per temporum rationem uti non licet, et sententiarum contextu, qui Athan. tit. 9. const. 2. habetur, facile refelluntur. Quem quidem si animum advertisset, non dubito, quin aliter fuisset iudicaturus. Quod tamen ne quis invidiae faciendae caussa dictum credat esse!

P. IX — XIII. Quae de Aegyptiaca provincia Athanasiani libri patria hoc loco disputavimus, ea Zachariaeo in Annal. Vindobon. tom. LXXXVI. p. 215 — 217. penitus displicuerunt. Ipse cum in prologo, quem supra edidimus, advocati Antiocheni cum secunda libri editione coniungantur, Athanasium Antiochiae commoratum ibique fortasse etiam causis orandis operam dedisse coniicit, ut proinde nostrum librum in Syria provincia conscriptum esse verisimile sit. Quae coniectura mihi nunc satis arridet. De dialecti Alexandrinae vestigiis, quae in Codice Parisiensi Graeco 1381. habentur, longe alia res est. Quae cum in Codice Maximae Laurae itemque in reliquis, qui Athanasiani libri fragmenta habent, libris manu exaratis sint omnino nulla, magis est, ut a Codicis Parisiensis librario scriba, quam ab ipso libri auctore profecta esse credamus. Itaque cum et doctissimus nostri operis censor de huius, quem ultimo loco posuimus, libri auctoritate nobiscum consentiat, nihil aliud restat, quam ut hunc, quem diximus, codicem in Aegyptiaca provincia exaratum esse dicamus, contra quam p. LX. statuimus. Atque haec coniectura codicum manuscriptorum, in quibus Novum Testamentum habetur, in ea terra exratorum comparatione mirum in modum confirmatur. Vide Hugium in libro: *Einleitung in die Schriften des Neuen Testamentes.* (edit. III.) tom. I. p. 277. et seq. Quam quidem coniecturam iam proposuimus in libro: *Kritische Jahrbücher für deutsche Rechtswissenschaft. 1839, November*, p. 973.

P. XVI. lin. 14. Subscriptiones epitomarum ab initio Latinas fuisse Zachariaeus in Annal. Vindobon. tom. LXXXVI. p. 224. auctor est, quas subscriptiones iuris studiosi post ea tempora in Graecum sermonem transtulerint. Itaque caussa redditur satis idonea, quare in Codice Parisiensi Graeco hic illic *Data* vel *Datum* vel *Dat.* habeatur (vide tit. 1. const. 17., tit. 3. const. 4. et 5., tit. 4. const. 23., tit. 10. const. 11., tit. 11. const. 5., tit. 13. const. 3., tit. 18. const. 18.) quive factum sit, ut verba Latinis litteris perscripta haberentur (vide tit. 1. const. 6., tit. 3. const. 1., tit. 11. const. 5.). Atque etiam in collectione XXV capitulorum Latinas haberi subscriptiones plus quam manifestum est.

P. XVII. lin. 7. Quod illam singularum, quae apud Athanasium referuntur, epitomarum in minutissimas particulas, hoc est, in capitula distributionem ab initio in hoc libro fuisse negavi, hoc nomine Zachariaeus in Annal. Vindob. tom. LXXXVI. p. 229 me in ius vocavit. Sic enim sibi persuasit, hanc κεφαλαίων, titulorumque cum παραπομπαῖς adnotationem ab ipso Athanasio esse factam, atque adeo hoc secundae editionis prae prima ornamentum fuisse peculiare. Sed de hac, quam ultimo loco retuli, coniecturae parte iam supra dictum est. Reliquae opinionis hae sunt caussae, ut opinor, satis idoneae. Cum haec κεφάλαια, hi tituli, hae παραπομπαὶ in omnibus omnino codicibus manuscriptis Athanasiani operis cernantur (de Codice Maximae Laurae vide Annal. Vindobon. tom. LXXXVI. pag. 197. et 198.), pro parte libri Athanasiani habenda esse. Porro, quare eiusmodi titulos Athanasius elaboraverit, caussam reddi posse satis idoneam hanc, quod iuris studiosorum utilitati consulere voluerit. Contra, si quem huiusmodi titulum minus recte compositum esse arguerim, idcirco non continuo Athanasio abiudicandum esse. Itaque hanc capitulorum, titulorum et παραπομπῶν adnotationem in contextu operis ponendam fuisse et maiore, quam, ut factum est, cura et diligentia tractandam. — Capitulorum numeros iam in prima operis editione fuisse idem vir doctus l. l. p. 229. absque ulla veri specie statuit.

P. XVIII. lin. 11. Quod cum primum Ἀνεκδότων tomum publici iuris facerem, quasi quadam divinatione motus duas Athanasiani operis editiones fuisse statueram (p. 188.), hoc ex prologo, quem supra edidimus, confirmare licet. Quamquam, quae in hoc loco habentur, longe alia sunt ab iis, quae illo loco disputaveram. Secundam suadentibus advocatis Antiochenis ab Athanasio elaboratam perpolitamque esse egregia est coniectura Zachariaei in Annal. Vindobon. tom. LXXXVI. p. 211. Priorem operis editionem XXII. titulis constitisse ex his prologi verbis facile constat: πρὸς τοὺς ἤδη πρότερον ἐπινοηθέντας παρ' ἐμοῦ τίτλους κβ'., quae quare a Zachariaeo in Annal. Vindob. tom. LXXXVI. p. 195. not. 23. immutentur, caussa omnino non est. Atque haec quoque edito eundem, quem secunda, titulum praeferebat. Sic enim in prologo: τὴν πρώτην μοι πονηθεῖσαν τῶν νεαρῶν διατάξεων ἐπιτομήν. Secundae editioni quaenam accesserint, difficile dictu est. De titulo περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων, qui secundae editioni accessit, dubitandum non est. Sic enim prologus: καὶ διὰ τοῦτο τῷ παρόντι συντάγματι ἕνα νῦν προστέθεικα τίτλον, περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων τοῦτον ἐπιγράψας, ἐν ᾧ πάντα σχεδὸν ἀθροίσας, ὅσα μὴ προσφυῶς ἔχειν δοκεῖ πρὸς τοὺς ἤδη πρότερον ἐπινοηθέντας παρ' ἐμοῦ τίτλους κβ'. Itaque Athanasius, quae ad reliquos XXII titulos minus convenire videbantur, Novellarum constitutionum praecepta in hunc locum coniecit. Vide Zachariaeum l. c. tom. LXXXVI. p. 228., qui et haec, quae in hunc titulum congesta sunt, ab ipso Athanasio ex integris Novellarum constitutionum epitomis sublata esse auctor est. Aliud secundae editionis prae prima ornamentum in paratitlorum adiectione cernitur, si corruptum illum prologi locum recte emendavimus hoc modo: προσείληφά τε τοὺς προσφόρους ἑκάστῳ τίτλῳ νόμους ἐν τάξει παρατίτλων. Zachariaeus tamen l. l. p. 225. paratitla iam in prima libri editione fuisse auctor est; alioquin enim hanc, quippe quae maioris momenti fuerit, prioris editionis immutationem in isto prologo ante tituli περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων adiectionem commemorandam fuisse. Atqui hoc argumenti genus non ita procedit. Tota enim illa res ab arbitrio scriptoris suspensa est, utrum illud et illud priore in loco an posteriore collocare voluerit. Atque ex hac paratitlorum ad secundam operis editionem adiectione satis declaratur, quare factum sit, ut paratitlorum contextus singulis Novellarum epitomis, quae in XXII. titulis habentur, longior, amplior, latior sit; deinde multis locis aliud sermonis genus in illis, quam in his habeatur; denique sit, ubi paratitla ipsis adeo epitomis repugnare videantur. Vide proleg. cap. II. p. XIX — XX. Sed, quod idem vir doctus l. l. p. 195. collat. p. 229. capitulorum titulos cum παραπομπαῖς non fuisse, nisi in secunda Athanasiani operis editione coniecit, haec opinio corrupto prologi, quem supra edidimus, loco nititur tota, quem quidem locum alio, quam, quo ipse voluit, modo supplendum emendandumque esse supra significavimus. — Ex his, quae disputavimus, illud satis constabit, hanc, quae in Codice Maximae Laurae et Parisiensi Graeco 1381. habetur nostri operis editionem secundam esse, primam non item. Vide, quae Zachariaeus de tota hac causa l. l. p. 210. egregie disputavit.

P. XX. lin. 36. Quod genuinum Novellarum constitutionum contextum cum singulis, quae apud Athanasium habentur, constitutionum epitomis ab initio coniunctum esse conieceram, ea coniectura Zachariaeo in Annal. Vindob. tom. LXXXVI. p. 222. displicuit. Neque enim caussam sic reddi satis idoneam, quare hunc Athanasii librum ἐπιτομὴν inscriptum esse dicamus.

P. XXI. lin. 23. Scholium Basilicorum ed. Fabr. tom. III. p. 94. (vide p. 149.) Athanasii non esse Zachariaeus in Annal. Vindob. tom. LXXXVI. p. 231. statuit. Neque enim apud Athanasium Βυζάντιον haberi.

P. XXV. lin. 30. Haec adiicienda sunt: *Tit. 9. const. 13. Nov. 158.: Scripta est ante 14. Idus Iu-*

tias imperii Iustiniani anno 19. post consulatum Basilii anno 4. (545.). Quae corrupta sunt. Illud facile constat, annum p. Chr. n. 539. vel 540. vel 541. significari. De hoc errore me admonuit Zachariaeus in Annal. Vindobon. tom. LXXXVI. p. 196. not. 36.

P. XXVIII. lin. 15. Zachariaeus in Annal. Vindobon. tom. LXXXVII. p. 107. miratur, quid sit, quod scholiorum ad Basilicorum libros adiectorum eandem, quam ipsorum Basilicorum, originem esse significaverim. Atque ipse vir doctissimus in historiae iuris Graeco-Romani delineatione §. 38. p. 63. scholia iussu Constantini Porphyrogennetae vel certe hoc regnante ad Basilicorum contextum adiecta esse statuit. Vide, quae de tota hac caussa nuper disputavi in libro: *Kritische Jahrbücher für deutsche Rechtswissenschaft, herausgegeben von Richter und Schneider. 1839, November*, p. 988 — 992. et 994.

P. XXVIII. lin. 19. Athanasium in hoc opere conficiendo certa aliqua Novellarum collectione, quae ex 153 constitutionibus constiterit, usum esse, Zachariaeus in Annal. Vindob. tom. LXXXVI. p. 218. recte dixit. Sic enim in eo, quem supra posuimus, prologo τὴν πρώτην μοι πονηθεῖσαν τ ῶ ν νεαρῶν διατάξεων ἐπιτομήν. Atqui articuli τῶν haec est vis ac potestas, ut rem totam eamque satis cognitam referat. Quam Novellarum constitutionum collectionem Beryti aliquamdiu in usu fuisse idem vir doctissimus l. l. p. 218. not. 95. coniicit. — Quod autem paullo ante p. XXVIII. lin. 9. eam, quae apud Athanasium habetur, titulorum consequentiam ad Institutionum, Digestorum, Codicis ordinem expressam esse negaveram, confisus videlicet Codicis Parisiensis Graeci 1381. testimonio: τίτλοι τῶν νεαρῶν διατάξεων ἐπινοηθέντες ὑπὸ Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμισηνοῦ, id ita non esse censor l. l. p. 218. statuit, cum haec Codicis verba iam non ab Athanasio profecta sint, sed a librario scriba fortasse ex his prologi verbis: ἐπιτομὴ ἐπινοηθεῖσα videantur esse conficta. Qua in re virum doctissimum falli haec prologi verba testantur: μὴ προσφυῶς ἔχειν δοκεῖ πρὸς τοὺς ἤδη πρότερον ἐπινοηθέντας παρ' ἐμοῦ τίτλους κβ'. Caeterum, quod censor doctissimus l. l. p. 219. singulorum titulorum consequentiam ad Iustiniani Codicis auctoritatem expressam esse censuit, id vereor, ut recte procedat, aut statuendum erit, maximam huius ordinis ab ipso Athanasio factam esse perturbationem. Ego, qui illud ipsum, cum Prolegomena conscriberem, animadvertissem, levem coniecturae auram captare nolueram.

P. XXX. lin. 36. Vocum Latinarum, quae in Athanasiano opere occurrunt, glossarium a Graecis interpretibus compositum esse veri dissimile non est. Eiusmodi librum Zachariaeus in Codice Parisiensi Graeco 478. deprehendere sibi visus est, utpote cum in huius libri glossario verba Latina, quae apud Athanasium tit. 16. const. 3. p. 160. lin. 25. reperiuntur: *et hanc legem communem omnibus esse humanitati et pietati gaudentem*, fol. 261. B. — 262. expressa sint. Vide Annal. Vindobon. tom. LXXXVII. p. 74. et 91.

P. XXXI. lin. 11. De τοῦ πλάτους τῶν νεαρῶν notione Zachariaeus in Annal. Vind. tom. LXXXVII. p. 104. et seq. in alia omnia ire maluit. Quamquam enim διαιρέσεως scriptori eandem, quae nostra est, de hac re stetisse sententiam concessit, tamen huic scriptori minus, quam par est, tribuere videtur cum ex codice manuscripto Veneti illius libri, qui Novellas Iustiniani constitutiones habet, persimili hanc πλάτους notionem prodiisse censuerit. Quod autem idem vir doctus Athanasianam Novellarum collectionem ab ipso libri scriptore πλάτος dictam esse voluit, id ut ab hoc auctore profectum esse dicam, a me impetrare non possum. Quam rem iam not. 3. verbis *schol. ad Ath.* significavi.

P. XXXI. lin. 16. Collectio eram CLXVIII Novellarum quae argumenta singulis constitutionibus praetexta habet, haec maximam partem ex Athanasiano opere deducta esse dixi in Ἀνεκδ. tom. II. proleg. c. V. p. LXVIII.

P. XXXII. lin. 39. Quos ex Ecloga Leonis et Constantini attulimus locos ex Athanasiano opere deductos, hos in genuinis Eclogae codd. manu exaratis deesse Zachariaeus in Annal. Vindob. tom. LXXXVII. p. 76. monuit, idemque in Ecloga conficienda nullum huius libri usum fuisse praefracte negavit.

P. XXXIII. lin. 6. In Epanagoge conficienda nullum fuisse Athanasiani libri usum, qui solus de hac re iudicare potest, Zachariaeus in Annal. Vindob. tom. LXXXVII. p. 77. negavit.

P. XXXIX. lin. 40. Sexaginta librorum Basilica Leoni Sapienti deberi constat et ex huius imperatoris Novella constitutione, quam Zachariaeus in historiae iuris Graeco-Romani delineatione p. 117 et 118. ex codice τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων publici iuris fecit. Sic enim p. 118.: ὁ προχειρισθησόμενος, scil. ταβουλλάριος, ὀφείλει ἐπὶ στόματος ἔχειν τοὺς μ'. τίτλους τοῦ ἐγχειριδίου νόμου καὶ τῶν ξ'. βιβλίων τὴν γνῶσιν. Ubi qui ad tabulariorum gradum evehuntur, Prochirum Basilicorumque LX. libros nosse iubentur.

P. XL. lin. 12. Quam ex Prochiri praefatione de Anacatharsi Basilii proposueram coniecturam, ea Zachariaeo in Annal. Vindobon. tom. LXXXVII. p. 105 et 106. displicuit. In historiae iuris Graeco-Romani delineatione, quam post illam nostri operis censuram scripsit, §. 28. not. 6. p. 42. aliam huius praefationis interpretationem proposuit. Sic enim: *Verbum καθυποτάττω subiiciendi significationem habet, nec tamen hoc dicit imperator, uni volumini sexaginta libros ab ipso fuisse subiectos, quod Heimbach Ἀνέκδοτα I. p. XL. voluit: sed veteres leges sexaginta libris subiectas, h. e. per sexaginta libros digestas s. in LX libris dispositas esse dicit.* Hanc ego coniecturam omnino improbandam esse censui. Caussas, quare ita censuerim, exposui in libro: *Kritische Jahrbücher für deutsche Rechtswissenschaft, herausgegeben von Richter und Schneider 1839, November p. 986 — 988.*

P. XLIV. lin. 9. Historiam fataque Athanasiani libri apud Graecos iuris civilis scriptores Za-

chariaeus in Annal. Vindobon. tom. LXXXVII. p. 77 — 82. ex apparatu litterario, quem multis laboribus sibi quaesivit, egregie illustravit. Ac primum quidem hoc commemorandum est, quod librum *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* inter Synopseos appendices, quas ad finem fere saeculi p. Chr. n. decimi compilatas esse constat, receptum esse videmus. Vide Wittium in tractatu *über die Novellen byzantinischer Kaiser* in libro: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft, herausgegeben von Savigny.* tom. VIII. p. 166 — 179. et Zachariaeum in libro *αἱ ῥοπαὶ* p. 34. Deinde etiam in appendice Eclogae, quae ante Basilicorum promulgationem saeculo vel octavo vel nono compilata videtur, quaedam ex Athanasiano libro recepta sunt, ut censor l. l. p. 78. notavit. Denique multus magnusque fuit Athanasiani libri usus in Epitome legum compilanda. Constat hoc iuris compendium L. titulis, haustum illud quidem ex puris putis Iustiniani iuris fontibus. Praefatio est *τῆς μεγαλοφυοῦς.* Anno p. Chr. n. 920. compilatam esse constat. In his codicibus manuscriptis, qui purum putum Epitomes contextum habent, aliqua Athanasiani libri fragmenta habentur, quae tamen in his libris, qui Epitomen ex aliis iuris civilis fontibus interpolatam exhibent, longe plura numero inveniuntur.

P. XLVII. lin. 29. Inter libros iuris canonici, qui quidem aliquam Athanasiani operis mentionem habent, etiam Nomocanon Pseudo-Iohannis referendus est. Vide, quae *'Ανεκδ.* tom. II. proleg. cap. III. p. LV. not. 30. attulimus. Singula Nomocanonis excerpta hunc habent titulum: *ἀπὸ τῆς νεαρᾶς* vel *ἀπὸ τῆς νεαρᾶς διατάξεως*, ut tamen sit ubi et constitutionis et capituli numerus adiectus sit. Qui nomocanon quibus temporibus compilatus sit, p. LVI. et seq. disputavimus.

P. XLIX. lin. 9. Quem nomocanonem, ex quo Photius deduxit sua, designavimus, is, ut Zachariaeus in historiae iuris Graeco-Romani delineatione §. 22. p. 34. auctor est, purus putus, hoc est, absque Photii interpolatione in Codice Bodleiano 715, qui Laudi 73. est, exstare videtur. Sic enim de hoc Codice idem vir doctus in libro *ὁ πρόχειρος νόμος* p. 326.: *fol. 24 — 76. Nomocanon in tit. XIV. Praecedit duntaxat index ἐκ ποίων συνόδων τε καὶ προσώπων καὶ πόσων κανόνων τὸ παρὸν ἠθροίσθη σύνταγμα; Sequuntur tituli XIV., qui scilicet legum excerpta, canonum vero allegationes continent. Sed nec omnes canones citantur, quos in Photiano nomocanone laudatos reperies, recentior tamen manus, quae deerant, supplevit.* Quae quam bene ad illa, quae de antiquo illo nomocanone dicenda sunt, conveniant, ex iis, quae in libro: *Kritische Jahrbücher für deutsche Rechtswissenschaft, herausgegeben von Richter und Schneider. 1839, November* p. 982 — 983. disputavimus, satis constabit.

P. LXIV. lin. 11. Hoc loco illa interponenda sunt, quae de Codice Maximae Laurae, quae in Monte Athone est, ex Zachariaei disputatione, quae in Annal. Vindobon. tom. LXXXVI. p. 189 — 198. habetur, supra adnotavimus. Dolendum est sane, quod viro praestantissimo hunc librum manu exaratum cum nostra *ἐκδόσει* comparare integrum per temporum angustias non licuerit. Vide, quae l. c. tom. LXXXVII. p. 87. de caussis, quare id ita non fecerit, adnotare voluit.

P. LXIV. lin. 12. Eadem, quae Codex Parisiensis Graecus 1720. Athanasiani operis habet vestigia, etiam in Codice Vaticano 640. et Palatino-Vaticano 371. haberi, Zachariaeus in Annal. Vindobon. tom. LXXXVI. p. 201. adnotavit.

P. LXVI. lin. 24. coll. p. LXVII. Codicis Vallicellensis littera E. numero 55. signati similis est Cod. Vaticanus 1168., qui inde a folio 123. B. usque ad fol. 134. B. pleraque ex Athanasiano opere deduxit. Titulus excerptorum hic est: *ἐκ τῆς βίβλου 'Αθανασίου σχολαστικοῦ 'Εμισινοῦ ἐκ τῶν, ἅπερ ἐξελέξατο ἐκ τοῦ κώδικος καὶ τῶν νεαρῶν διατάξεων τοῦ μεγάλου 'Ιουστινιανοῦ, ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν παρατίτλων.* Quod corruptelae genus et in supra dicto Codice Vallicellensi, et in Parisiensi Graeco 1720., et denique in Vindobonensi iuris civilis Graeci exemplari XV. reperitur. Vide p. IV. et Zachariaeum in Annal. Vindobon. tom. LXXXVI. p. 201.

P. LXXII. lin. 24. Codicis Bodleiani numero 3399. signati simillimus est Codex Marcianus Graecus, numero 579. distinctus. Habet eandem legum Epitomen, quae et in illo habetur, sed longe pleniorem. Itaque utroque codice ad novam Athanasii editionem adornandam uti licebit. Vide, quae Zachariaeus in Annal. Vindob. tom. LXXXVI. p. 200. annotavit.

P. LXXVI. lin. 41. coll. p. LXXVI. lin. 5. Eadem, quae in Codice Vindobonensi, qui inter Graecos iuris civilis libros numero 2. signatus est, ex Athanasiano opere habentur, in quattuor codd. mss. haberi Zachariaeus in Annal. Vindob. tom. LXXXVI. p. 201. auctor est, hoc est, in Bieneriano fol. 11. A., ubi et *Athanasii* nomen adiectum habetur, Codice Vindobonensi iuridico Gr. 8. ad finem, Parisiensi Graeco 1391. et 1788.

P. LXXX. not. 16. Codicem Caroli de Monchal, quo Fabrotus in tripartita Pseudo-Balsamonis constitutionum ecclesiasticarum collectione edenda usus est Zachariaeus l. c. p. 84. eundem esse coniicit, atque Codicem Parisiensem Graecum 1344. Est chartaceus, constat XCVI. foliis in folio. Ex codice III. fuit bibliothecae Sfortianae descriptus est totus. Antea fuit Telleriano-Remensis 19., postea Regius DCCXXIX. Hunc librum a de Monchal comparatum esse certo constat.

P. CI. lin. 1. *τίτλοι τῶν νεαρῶν διατάξεων ἐπινοηθέντες.* Haec coniectura ex prologo, quem supra edidimus, satis confirmatur. Sic enim ibi: *ἐν ᾧ πάντα σχεδὸν ἀθροίσας, ὅσα μὴ προσφυῶς ἔχειν δοκεῖ πρὸς τοὺς ἤδη πρότερον ἐπινοηθέντας παρ' ἐμοῦ τίτλους κβ'.* Porro genuinus titulus sic habet in Codice Maximae Laurae: *ἐπιτομὴ ἐκ τῶν — νεαρῶν διατάξεων — ἐπινοηθεῖσα παρὰ 'Αθανασίου σχολαστικοῦ 'Εμισηνοῦ.*

P. 1. lin. 15. Pro *ἐπισκοπὴν* Zachariaeus in Annal. Vindob. tom. LXXXVII. p. 89. corrigit *εἰς ἐπισκοπήν.* Non opus.

P. 1. lin. 22. Comma post *κλήρῳ* delendum esse vidit Zachariaeus.

P. 1. lin. 55. Scholium corruptum Zachariaeus sic emendat *τὸ α΄. κεφ. τῆς ἐφεξῆς* [*διατ.*] *γ΄. μόνον μῆνας* [*ἐν τῷ*] *κλήρῳ καταλέγεσθαι κ. τ. ἑ.* Atque hoc scholium ad lin. 22. pertinere idem vir doctus monuit.

P. 2. lin. 30. Pro *διάταξιν* Zachariaeus coniicit *διάστιξιν*. Qua coniectura facile caremus.

P. 2. lin. 37. Pro *προαγομένοις* Zachariaeus reponit *προαγόμενον*.

P. 5. not. 96. Corrigendum ex Zachariaei sententia in Annal. Vindob. tom. LXXXVI. p. 229. *περὶ διὰ δόσεως χειροτονίας*.

P. 7. not. 32. Pro *διαζ῀* Zachariaeus *διαξίμων* reposuit, quod apud Theodorum habetur.

P. 15. lin. 18. Pro *ὑποπτεύων* cum Fabroto *ὑποπτεύσει* legendum esse Zachariaeus statuit.

P. 17. lin. 4. Vocem *πρώτη* ex *pridie* prodiisse Zachariaeus statuit.

P. 18. lin. 33. Pro *ἀδίαρον* Zachariaeus *ἀδιάριον* legendum esse statuit, quod et melius formatum sit et apud Theodorum inveniatur.

P. 51. lin. 27. Lacunam numero *δ΄*. Zachariaeus explet.

P. 52. lin. 19. Lacunam voce *ἀδικίας* Zachariaeus explet. Theodorus *ἀδικίας* habet.

P. 53. lin. 35. In translatione Latina adiiciendum est *provinciae* ante *sterilia*.

P. 54. lin. 2. Pro *τῷ κληρικῷ* Zachariaeus *τῷ κλήρῳ καὶ* legendum vidit.

P. 54. lin. 27. *μέχρι ι΄. ν̊. ν̊.* defendit Zachariaeus, contra quam legendum censueram *μεχρι φ΄. ν̊. ν̊.*

P. 55. lin. 1. Pro *μέχρι φ̄. ν̊. ν̊. ἐκ ... ὑπὲρ ἐκείνων* Zachariaeus legit *μέχρ. φ΄. ν̊. ν̊. ἐκκλήτων ὑπὲρ ἐκείνου ἀκροᾶται.*

P. 55. lin 2. Supplendum ex Theodoro cum Zachariaeo *Ἰουνίων*.

P. 55. lin. 25. Pro *ἐναγέσθω* vel *εἰς ἀγέσθω* vel *ἐσαγέσθω* Zachariaeus legendum censuit. Non opus.

P. 55. lin. 31. Pro *ὑπ᾽ αὐτῶν* Zachariaeus *ὑπ᾽ αὐτὸν* legendum censuit.

P. 56. lin. 34. Pro *ὑπ᾽ αὐτῶν* Zachariaeus *ὑπ᾽ αὐτὸν* legendum censet.

P. 56. lin. 35. Pro *τῆς αὐτοῦ τῆς ἱερατικῆς τάξεως* Zachariaeus *τῆς ὑπ᾽ αὐτοῦ ἱερατικῆς τάξεως*.

P. 57. lin. 37. Zachariaeus legendum vidit *ὁ πρωτότυπος*. Sequitur enim *ὁ δὲ κατήγορος*.

P. 59. lin. 19. *ἢ προστάξεις* legendum Zachariaeus censuit. *Ἢ* ex errore typographi omissum est.

P. 62. lin. 23. Pro *παρὰ* legendum esse *περὶ* Zachariaeus animadvertit.

P. 62. lin. 26. Pro *ὅσοι* Zachariaeus *οἱ* legit. Recte.

P. 71. lin. 19. Pro *ἑαυτοῦ* Zachariaeus *αὐτοῦ* legendum vidit.

P. 72. lin. 6. Pro *αὐτὴ* legendum *αὐτῇ*. Factum id errore typographi.

P. 72. lin. 13. Leg. *ἐπίτηδες* pro *ἐπιτηδές*.

P. 74. lin. 23. Pro *ὁ* Zachariaeus *ἢ* legendum esse vidit.

P. 83. lin. 39. et 40. Pro *ἐντὸς τοῦ* Zachariaeus coniicit *ἑνὸς τυχὸν* legendum esse.

P. 84. lin. 26. Voces *ὁ αὐτός*, quas contra Codicem posueram, ex contextu Zachariaeus eiecit legendumque cum Codice *ἢ αὐτὸς* censuit.

P. 85. lin. 39. *Τὰς* ante *ἐπιδιδομένας* Zachariaeus posuit.

P. 88. lin. 10. Ante *ὑποστρέφων* vocem *καὶ* Zachariaeus interponendam esse docet.

P. 130. lin. 9. *Ἐφ ᾧ μὴ συντυχεῖν* Zachariaeus corrigit.

P. 130. lin. 15. Pro *αὐτῷ* legendum *αὐτὸν* Zachariaeus vidit.

P. 131. lin. 4. Pro *ιβ΄*. legendum *θ΄*. Zachariaeus censet. Quod omnino improbandum est.

P. 132. lin. 29. Post *XVIII*. vocem *καλανδῶν* interponendam Zachariaeus censuit.

P. 150. lin. 3. Pro *σαφῆ* fortasse *φησὶ* legendum Zachariaeus putat.

P. 156. lin. 31. Post *ἢ* vocem *διάξιμος* supplendam Zachariaeus censet.

P. 160. lin. 25. Post *humanitati* fortasse verba *et pietati* inserenda esse Zachariaeus coniicit. Nititur autem glossario, quod in Codice Parisiensi Graeco 478. inde a folio 261. B. usque ad folium 262. habetur, ubi haec ita expressa sunt: *et hanc legem communem omnibus esse humanitati et pietati gadenatemus.*

P. 162. lin. 8. Pro *καταβαλομένους* Zachariaeus *καταβαλλομένους* legendum esse vidit.

P. 164. lin. 25. Vocem *καὶ* ante *ἔπαρχος* Zachariaeus delendam censet.

P. 165. lin. 20. Lacunam Zachariaeus ita explet: *δωρεά, κἂν μὴ πραχθῇ, ἡ ποσότης τῶν φ΄. χρυσῶν* (Zach. *χρυσίνων*) *τό βέβαιον ἕξει.*

P. 168. lin. 24. Pro *ἱερῶν* Zachariaeus *ἱερέων* legendum esse censet. Quae proxime sequuntur, sic emendat: *Dat. VII.*

P. 172. lin. 3. Pro *καὶ* Codex Paris. 1381. *τὲ*, quod Zachariaeus recte solvit *τουτέστιν*.

P. 172. lin. 4. Voces *γεωργῶν καὶ πεκουλίων* in contextum inferendas Zachariaeus vidit. Sic et Nov. 128. c. 8. Codex X. *τουτέστι μετὰ πάντων τῶν εὑρισκομένων ἐν τοῖς χωρίοις γεωργῶν καὶ πεκουλίων καὶ ἐνθηκῶν.* Nescio quid dormitabam, cum hunc locum tractarem.

P. 172. lin. 8. Pro *αὐτὴν* Cod. X. *αὐτόν*. Zach.

P. 172. lin. 17. Pro *νεμηθέντων* Cod. X. *μωμηθέντων*. Zach.

P. 180. lin. 12. Pro *τὸν δὲ* Zachariaeus *τοὺς δὲ* legendum censet.

P. 182. lin. 33. Pro *ποῖ* legendum *πῶς* Zachariaeus censet. Neque enim *πῶς* propter ea, quae sequuntur: *εἰς τοὺς ἑαυτῶν τόπους*, ferri posse.

P. 185. lin. 18. Libellum *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* quasi novum quendam titulum secundae Athanasiani operis editioni ab hoc eodem scriptore adiectum esse, ut, quae ad reliquos XXII. titulos minus convenire videbantur, Novellarum constitutionum capitula in hunc locum congererentur, ex illo, quem supra edidimus, prologo satis constat. Sic enim inter editionis secundae commoda describenda: *καὶ διὰ τοῦτο τῷ παρόντι συντάγματι ἕνα νῦν προστέθεικα τίτλον, περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων τοῦτον*

ἐπιγράψας, ἐν ᾧ πάντα σχεδὸν ἀθροίσας, ὅσα μὴ προσφυῶς ἔχειν δοκεῖ πρὸς τοὺς ἤδη πρότερον ἐπινοηθέντας παρ' ἐμοῦ τίτλους κβ'. Vide, quae Zachariaeus l. c. tom. LXXXVI. p. 228. de hac re disputavit. Hinc et illud lucem capit, quod in Parisiensis Graeci Codicis numero 1381. signati indice ad finem XXII. tituli haec habentur: *ζ'. περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων κγ'.* Ut proinde, qui illum indicem confecit, incertus haeserit, utrum haec verba *π. δ. ἀ.* pro tituli vigesimi secundi capite 7., an pro XXIII. totius operis titulo habenda essent. Vide pag. CXII. not. 13. In Codice Maximae Laurae post titulorum capitulorumque indicem, qui ita desinit: *ϛ'. περὶ τοῦ τὰς θείας κελεύσεις ὑπογραφὴν ἔχειν τοῦ κοιαίστορος*, statim haec habentur: *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* absque ulla vel tituli vel capituli adnotatione.

P. 187. lin. 42. Inter codices manu exaratos, qui *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* libellum habent, nunc etiam Codex Maximae Laurae, qui a Zachariaeo repertus est, referendus videtur esse. Certe in titulorum capitulorumque indice, quem supra edidimus, post tituli XXII. cap. 6. haec leguntur: *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων.* Paginas Codicis, quae nostrum librum complectuntur, Zachariaeus non adnotavit, quam culpam in Theodori epitome edenda videtur esse purgaturus.

P. 188. lin. 40. Quod *περὶ διαφορᾶς ἀναγνωσμάτων* alteri dicendi generi *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων*, quod et codd. mss. auctoritate confirmatur, praetulimus, id nunc ex illo, quem supra edidimus, prologo emendandum est. Sic enim: *τῷ παρόντι συντάγματι ἕνα νῦν προστέθεικα τίτλον, περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων τοῦτον ἐπιγράψας.* Zachariaeus in Annal. Vindob. tom. LXXXVI. p. 227. — 228. hoc dicendi genere *collectionem diversorum locorum* designari recte observavit. Qui titulus secundae operis editioni ab ipso scriptore factae quasi cuiusdam appendicis loco accessit, ut reliqua Novellarum constitutionum capita, quae in XXII titulis collocari non poterant, complecteretur. Vide, quae diximus in libro: *Kritische Jahrbücher für deutsche Rechtswissenschaft, herausgegeben von Richter und Schneider. 1839, November,* p. 974.

P. 202. lin. 8. Non dubitandum, quin Theodorus ex Aegyptiaca provincia oriundus fuerit. Sic enim epitome Iustinianarum Novellarum, quae in Codice Maximae Laurae, quae in Monte Athone est, reperitur: *σύντομος τῶν νεαρῶν διατάξεων — Θεοδώρου σχολαστικοῦ Θηβαίου Ἑρμοπολίτου.* Significatur Hermopolis, Aegypti civitas, quae Thebaidos partem facit. Vide ad pag. 205. lin. 10. Mirum tamen, quod Zachariaeus l. l. in Annal. Vindobon. tom. LXXXVII. p. 94. id ita esse negaverit.

P. 203. lin. 2. Domninum Patriciumque Theodori praeceptores fuisse Zachariaeus in Annal. Vindob. l. l. tom. LXXXVII. p. 99. cum aliqua dubitatione negavit, cum verisimile non sit, Patricium, qui, antequam Iustinianus legum corpora conficienda curaret, diem obierit supremum, eius, qui Tiberii temporibus commentarium de Iustiniani Novellis conscripserit suum, magistrum esse potuisse. Itaque his, quos not. 3. et 4. attulimus, locis pro *μόνος* vel *ἐμὸς διδάσκαλος*, vel *κοινὸς διδάσκαλος* scribendum esse, vel ista verba iam non de *praeceptore*, sed de hoc, cuius partes Theodorus vel maxime secutus sit, iureconsulto interpretanda esse censuit. Eodem fere modo, quo Stephanus Basil. lib. 22. tit. 6. ed. Fabr. tom. III. p. 208. *ὁ διδάσκαλος ἡμῶν* a Nicaeo audierit. Stephanum, Theodori praeceptorem, eundem cum eo, qui Digesta interpretatus sit, Thalelaeumque, Codicis interpretem, Theodoro nostro multo antiquiorem esse idem vir doctus l. l. coniecit.

P. 205. lin. 10. Illud palmarium est, quod, ut Zachariaeus in Annal. Vindob. tom. LXXXVII. p. 94. auctor est, naturam indolemque epitomes, quam de Iustiniani Novellis Theodorus composuit, quasi quadam divinatione motus recte adumbraverim. Quo in genere ut errare facile est, ita contra ea satis rarum, eam, quam proposueris, coniecturam codicibus manuscriptis adhuc incognitis omni ex parte confirmari.

P. 205. lin. 10. *Theodori* de Iustiniani Novellis commentarium integrum in codice, qui est monasterii Maximae Laurae, quod in Monte Athone situm est, exstare, locupletissimus auctor est Zachariaeus l. l. tom. LXXXVI. p. 192. et in historiae iuris Graeco-Romani delineatione §. 19. p. 29. Titulus operis hic est: *σύντομος τῶν νεαρῶν διατάξεων σὺν παραπομπαῖς τῆς κειμένης ὁμοίως διαιρέσεως πῇ μὲν ἐν τῷ κώδικι, πῇ δὲ ἐν αὐταῖς ταῖς νεαραῖς Θεοδώρου σχολαστικοῦ Θηβαίου Ἑρμοπολίτου.* Voce *Θηβαίου* domicilium Theodori designari idem Zachariaeus in Annal. Vindob. tom. LXXXVI. p. 203. auctor est, quam vocem cum *σχολαστικοῦ* coniungendam esse statuit. In quo illud tamen miror, quod cum *σχολαστικοῦ* in hoc dicendi genere solum habeatur cognominisque vice fungatur, vir doctissimus ab hac observatione dimoveri se passus sit. Vide, quae dixi in libro: *Kritische Jahrbücher für deutsche Rechtswissenschaft, herausgegeben von Richter und Schneider. 1839, November,* p. 976. Immo vero illud, quod apud Anthologiae Palatinae scholiastam est, *Ἀγαθίου σχολαστικοῦ Ἀσιανοῦ Μυριναίου*, quomodo hoc *Θηβαίου Ἑρμοπολίτου* explicandum sit, satis significat. Sic enim satis constat, voce *Θηβαίου* provinciam, ad quam *Ἑρμόπολις* referenda sit, designatam esse. *Θηβαῖοι* autem vel *Θηβαΐται* iam Strabonis temporibus incolae Thebaidos appellantur (geogr. XVII. 1.), qui idem *Ἑρμούπολιν* prope Thebaidem fuisse auctor est l. c.: *ἐξ ἧς δ' ἐστὶν*, inquit, *Ἑρμοπολιτικὴ φυλακή, τελώνιόν τι τῶν ἐκ τῆς Θηβαΐδος καταφερομένων.* Atque Hermopolin iam saeculo post Christum natum quinto in vulgari dicendi genere pro Thebaidos parte habitam esse constat ex Concilii Ephesini actione prima, quae in Harduini collectione amplissima Conciliorum tom. I. p. 1387. relata est, ubi haec leguntur: *Ἀνδρέας ἐπίσκοπος τῆς Ἑρμουπόλεως τῆς Θηβαΐδος εἶπε.*

P. 209. lin. 15. Quod Theodorum in Novellarum epitome adornanda CLXVIII Novellarum collectionem fundamenti loco posuisse conieceram, hoc Codice Maximae Laurae, qui integram Theodori epitomen habet, omni ex parte confirmatur. Vide, quae

Zachariaeus in Annal. Vindob. tom. LXXXVII. p. 102. dixit. De huius tamen collectionis auctore mihi cum Zachariaeo l. c. non satis convenit.

P. 209. lin. 24. Quod Theodorum Tiberii temporibus vel paullo post floruisse conieceram, haec coniectura Codice Maximae Laurae, qui integram Theodori epitomen habet, ita confirmatur, ut nihil supra. Vide, quae Zachariaeus in Annal. Vindobon. tom. LXXXVII. p. 94. dixit.

P. 224. lin. 1. — p. 259. lin. 23. In hac fragmentorum collectione adornanda me satis feliciter versatum esse, qui unus hac de re iudicare potest, Zachariaeus Annal. Vindobon. tom. LXXXVII. p. 95. testatus est, utpote cum genuinos Theodori locos, qui in libris iuris Orientalis typis expressis habentur, fere omnes in hoc legum corpore receperim, nec nisi perraro factum sit, ut, quae Theodori non sunt, pro Theodori verbis habuerim. Quam ego rem ut mihi maximae laudi esse intelligo, ita contra ea, ut vera falsis permixta criticae artis atque disciplinae ope et auxilio discernamus, integri operis a Theodoro compositi editio expectanda erit.

P. 260. lin. 4. Haec, quae sequuntur, Philoxeni fragmenta ex integro de Iustiniani Novellis constitutionibus commentario hausta esse, et Zachariaeus in Annal. Vindob. tom. LXXXVII. p. 96. auctor est. Idem vir praestantissimus duo Philoxeni fragmenta, quae ad eundem librum revocari queant, addidit, a me, cum primum Ἀνεκδότων volumen ederem, nescio quo casu neglecta. Sunt autem haec: Basilicorum lib. 21. tit. 1. them. 45. ed. Fabroti tom. II. p. 986. schol. *k.*, ed. Heimbachi tom. II. p. 422. Φιλοξένου. Ὁ ἐκλαβὼν τὰς μαρτυρίας καὶ κατασκευάμενος τὰς τοῦ ἀντιδίκου παραγραφάς, οὔτε ἀπὸ βασιλικῆς ἀντιγραφῆς ἔτι δύναται παραγαγεῖν μάρτυρας. *Philoxeni. Qui excepit testimonia et adversarii exceptiones inspexit, neque ex principali rescripto testes adhuc producere potest.* Est Nov. 90. c. 4. Alter, quem praetermiseram, *Philoxeni* locus ad Basilic. lib. 11. tit. 1. them. 4. ed. Fabr tom. I. p. 751. schol. *d.*, ed. Heimbach tom. I. p. 556. habetur: Ὁ Φιλόξενος παρέθετο ἐν ταῖς νεαραῖς ἐξήγησιν Θεοφίλου λέγουσαν· ἰνβέκτα μέν ἐστι τὰ βασταζόμενα, οἷον ἐσθής, χρυσός, ἄργυρος, βιβλία καὶ εἴτι τοιοῦτον· ἰνλάτα τὰ ἔμψυχα, οἷον βοῦς, ἵππος, οἰκέτης καὶ τὰ τοιαῦτα. *Philoxenus in Novellis interpretationem Theophili hanc apposuit: Invecta quidem sunt, quae vehuntur, velut vestis, aurum, argentum, libri et siquid eiusmodi est: illata autem animata, velut bos, equus, mancipium et alia eiusmodi.* Haec ex Codice Parisiensi Graeco 1352. Fabrotus: quae exinde inter fragmenta Theophili a Reitzio collecta in editionis Theophilinae tom. II. p. 944. recepta sunt. Atque etiam Codex Coislinianus 152. ad Basilicorum l. l. in margine haec habet apposita: ἴσθι δέ, ὅτι ὁ Φιλόξενος παρέθετο ἐν τῇ νεαρᾷ ἐξήγησιν ἔχουσαν οὕτως· ὅτι ἰνβέκτα ἐστὶ τὰ βασταζόμενα, οἷον βιβλία καὶ τὰ ὅμοια· ἰνλάτα δὲ τὰ ἔμψυχα, οἷον ἵπποι καὶ τὰ ἄλλα ... *Scito autem Philoxenum in Novella huiusmodi interpretationem apposuisse: invecta sunt, quae vehuntur, ut libri et quae similia sunt; illata autem animata, veluti equi et cetera.* Atque Zachariaeus, qui *Philoxeni* librum epitomas Theodori simillimas habuisse putat, hoc, quem ultimo loco posuimus, loco παραγραφὰς Philoxeni designari existimavit. Sic enim: παρέθετο ἐν ταῖς νεαραῖς vel παρέθετο ἐν τῇ νεαρᾷ. Atqui hae Philoxeni notae cum Novellarum epitomis uno contextu coniunctae fuisse videntur eo modo, quo apud Athanasium tit. 9. const. 2. p. 98. factum esse videmus.

P. 272. ad pag. 202. lin. 18. Quod Theodorum scholasticum fuisse coniecimus id nunc ex Codice Maximae Laurae confirmare licebit. Sic enim: Θεοδώρου σχολαστικοῦ Θηβαίου Ἑρμοπολίτου. Vide Zachariaei iuris Graeco-Romani delineationem §. 19. p. 29.

Tom. II.

P. II. lin. 8. Quem edimus titulorum indicem vis est manifesto argumento, eius, quae in Codice Perusino habetur, Summae contextum aliquando, quam nunc habetur, fuisse uberiorem. Qua de re satis, ut opinor, constabit, si titulos illo loco laudatos cum his, qui in operis contextu habentur, conferre velis. Sic p. 8. libri primi titulum vigesimum secundum *si contra ius utilitatemve vel per mendacium fuerit quid postulatum ve interpellatum* vigesimus tertius *de statuis et imaginibus* sequitur, quum tamen tam in exemplaribus Iustiniani Codicis manu exaratis, quam in illo, quem diximus, indice utrique titulo alius titulus isque certo numero inscriptus habeatur. Sic enim index p. II.: *XXI.. Si contrarius utilitatemve publicam vel per mendacium fuerit qd postulatum vel imperatum. XXII. De diversas rescriptis et pragmaticis sanctionibus. XXIII. De statuis et imaginibus.* Quam quidem lacunam in operis contextum data opera inlatam esse, illud vel maxime argumento est, quod horum, qui deinceps habentur, titulorum numeri ita sunt comparati, quasi nihil in media re excidisset. Eiusdem farinae est, quod lib. I. tit. 32. rubricam *de officio comitis sacrarum* in contextu operis excidisse invenimus, quae tamen et in titulorum indice p. II. et in Iustiniani Codicis contextu habetur. Atque hi, qui in operis contextu postmodo habentur, titulorum numeri uno minus computantur, quae res manifesto est argumento, hanc lacunam data opera praetermissam esse ideoque eorum, qui sequuntur, titulorum numeros ad superiorum seriem immutatos. — Contra ea tamen factum est aliquando, ut, qui in operis contextu habentur tituli, iidem in titulorum indice omissi sint. Ita, qui p. 25. lib. II. tit. 28. habetur titulus: *Si adversus venditionem pignoris,* in titulorum indice p. III. omissus plane est, ut, qui deinceps habentur titulorum numeri, ad hanc rem data opera videantur esse immutati. Atque hic, quem diximus, titulus etiam in Iustiniani Codicis exemplaribus habetur.

P. II. lin. 33. Pro *XXXVII.* Codex Perusinus *XXVII.* habet, qui numerus in contextu typis exprimi debebat.

P. VIII. not. 23. lin. 9. Delenda sunt verba *Hinc — vocatos esse constat.*

P. XXVI. lin. 26. Pro *sxeaginta* leg. *sexaginta.*

P. XXX. lin. 12. Adde: XXIII. Codex Meermannianus, olim Collegii Claromontani Parisiensis. Est chartaceus, saeculi p. Chr. n. XVI., bonae tamen notae, ut *Koehlerus* interpretationum et observationum iuris Romani lib. I. cap. 8. p. 83. auctor est. Complectitur, eodem teste, constitutiones variorum imperatorum maxime ecclesiasticas aliaque. Collectionem XXV. capitulorum in hoc libro manuscripto haberi, titulus, quem *Koehlerus* l. c. p. 84. retulit, satis arguit. Sic autem: *Διάταξις* (leg. *διατάξεις*) *νόμων πολιτικῶν ἐκ τῶν νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ βασιλέως συνηγοροῦσαι καὶ ἐπικυροῦσαι τοὺς τῶν ἁγίων πατέρων ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας.* Ubi hodie sit hic liber manuscriptus, non satis constat. De codicibus Meermannianis, quorum in editione Novellarum a Spangenbergio adornanda usus fuit, quo in numero hoc, de quo sermo est, exemplar videtur fuisse, vide Bieneri librum: *Die Geschichte der Novellen Justinian's* p. 572. et seq.

P. XXX. lin. 38. Pro *XXIV.* leg. *XXVI.*

P. XXXI. lin. 39. Pro *conba* lege *contextus.*

P. XLVII. lin. 26. Eiusmodi indicem a Theophilo, institutionum interprete, de Pandectarum Protis compositum esse, locupletissimus auctor est scholiastes Theophili II. 18. §. 1. ed. Reitz. tom. I. p. 417. *καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ Θεόφιλος ἐν τῷ ἰδίῳ indici τῶν πρώτων οὐ λέγει τοὺς ἡνιόχους αἰσχρὰ ἢ ἄτιμα πρόσωπα.* Vides igitur *indices* confici solitos ab his, qui certas Pandectarum partes interpretarentur easque solas partes indicibus comprehensas esse. — De *indicis* notione longe alia est sententia Zachariaei, summaria quaedam horum, qui apud Athanasium habentur, titulorum singulis unius cuiusque constitutionis capitulis praefixorum non dissimilia hoc nomine nuncupari solita existimantis in Annal. Vindob. tom. LXXXVI. p. 229. not. 120. et tom. LXXXVII. p. 101. Quae coniectura ut ex his, quae supra dicta, facile refutatur, ita contra ea illa, quae nostrae opinioni opposuit, argumenta ita sunt comparata, ut facile nulloque plane negotio diluantur. Cum enim, inquit, Iustinianus legum corpora, quae ipse promulgavit, *κατὰ πόδα* tantum verti permiserit, versiones *κατ' ἐπιτομὴν* prohibuit, ideoque indices, quos idem imperator fieri permisit, *κατ' ἐπιτομὴν* versiones esse non potuerunt. Atqui illam Iustiniani sanctionem ad verbosas tantum legum interpretationes pertinere, ad *κατ' ἐπιτομὴν* versiones non item, const. *Tanta* §. 21. et const. *Δέδωκεν* §. 21. disertis verbis loquuntur. Sic enim imperator his, quas promulgavit, legibus commentarios a iureconsultis adnecti prohibet, nisi si vel *κατὰ πόδα* versiones vel paratitla componere velint; alias legum interpretationes ab illis iactari non concedens, *ne verbositas earum aliquid legibus suis ex confusione dedecus adferret.* Itaque cum *κατὰ πόδα* versiones, ut et ex locis laudatis et ex natura indoleque *τοῦ κατὰ πόδας* a Thalelaeo confecti satis constat, illae dicantur librorum iuris translationes, quae Latina eodem et titulorum et constitutionum atque adeo singulorum verborum ordine et consequentia Graece reddunt, non hoc videri potest imperatoris in lege ferenda fuisse consilium, ut omnino omnes librorum iuris in Graecum sermonem translationes praeter eas, quae *κατὰ πόδα* vocantur, prohiberet, sed illas tantum, quae his sunt verbosiores latioremque habent singularum legum interpretationem. Neque aliter explicari potest huius sanctionis cum commentariis ad edictum perpetuum adnexis comparatio, quae paullo post habetur: *quod et in antiquis edicti perpetui commentatoribus factum est, qui opus moderate confectum huc atque illuc in diversas sententias producentes in infinitum detraxerunt.* Quae cum ita sint, non assentior Zachariaeo, qui *κατ' ἐπιτομὴν* versiones hoc loco a Iustiniano prohibitas esse dixerit, neque quicquam in caussa esse video, quare his Digestorum *κατ' ἐπιτομὴν* versionibus, quae apud Graecos horum temporum iureconsultos habentur, cum *indicibus*, quos fieri Iustinianus in const. *Deo auctore* permiserit, convenire negemus.

P. LVII. lin. 33. Hoc loco non est incommodum illud commemorari, quod nostram LXXXVII. capitulorum collectionem in plerisque codicibus manu exaratis cum Photii nomocanone coniunctam esse videmus. Qua de re cap. II. p. XXX. aliquid protulimus. Eiusdem rei testimonium perhibet et Graeci alicuius interpretis libellus, quem ex Codice Parisiensi Graeco, qui hodie numero 1182. signatus est, nunc primum profero. Praefert epistolae formam ad eundem fere modum, qui in *συντόμῳ διαιρέσει τῶν νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ* habetur. De auctore libri nihil fere constat, nisi quod inter media Michaëlis Pselli scripta habetur, de qua re cap. V. p. LIIIX. diximus. Sic autem habet fol. 31. B.: *Περὶ τῶν ἐν τῷ Νομοκανόνῳ. Ἡ περὶ τοῦ νομοκανόνου, περὶ οὗ μαθεῖν ἐζήτησας διάταξις τοιαύτη ἐστίν· ἱστορεῖ πρότερον ὁ τοῦτο συνθέμενος τοὺς ἐκθεμένους κατὰ χρόνους ὡρισμένους τοὺς ἱεροὺς κανόνας, εἰς ἀριθμὸν τούτους ὡρισμένον τιθέμενος. καταλέγει δὲ οὐ πάντας κατὰ χρονικὴν τάξιν καὶ σύνταξιν, ἀλλ' ἔστιν οὓς τῶν προγενεστέρων προτίθησι διὰ τὸ προέχον* [1]) *τοῦ ἀξιώματος. καὶ ἵνα σοι τὸ λεγόμενον σαφέστερον παραστήσω, γέγραπται οὕτως ἐν τῷ τῶν ἱερῶν κανόνων βιβλίῳ· οἱ λεγόμενοι τῶν ἱερῶν ἀποστόλων διαγρληκεν τ̃* [2]) *κανόνες ὀγδοήκοντα πέντε· συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ τῶν τριακοσίων δεκαοκτὼ ἁγίων πατέρων κανόνες ὀκτὼ* [2a])*· συνόδου τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ, ἥτις προγενεστέρα μὲν ἐστὶ τῆς τῶν Νικαίᾳ* [3]) *πατέρων, δευτέρα* [4]) *τέθειται* [5]) *διὰ τὴν τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου αὐθεντίαν, κανόνες εἴκοσι πέντε. συνόδου τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, ἥτις πρώτη μὲν ἐστὶν τῆς ἐν Νικαίᾳ, τῆς δὲ ἐν Ἀγκύρᾳ δευτέρα, κανόνες δεκα-*

---

1) Pro *προέχον* Codex *προετ3ζ'* habet.
2) Hoc quid sit, ignoro. Nisi forte legendum *διὰ Κλήμεντος*
2a) Leg. *κ'.*
3) Leg. *ἐν Νικαίᾳ.*
4) Lege *δευτέρα δέ.*
5) Codex *τέθειτα.*

τέσσαρες· συνόδου τῆς ἐν Γάγγρᾳ[6]) κανόνες ὀκτώ[7])· συνόδου τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας κανόνες εἴκοσι πέντε· συνόδου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων κανόνες ἑπτά· τῆς ἐν Ἐφέσῳ τῶν διακοσίων ἁγίων πατέρων κανόνες ἑπτά· ἐπιστολὴ τῆς αὐτῆς συνόδου πρὸς τοὺς Παμφυλίας ἐπισκόπους· συνόδου τῆς ἐν Χαλκηδόνι τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα ἁγίων πατέρων κανόνες εἴκοσι ὀκτώ· συνόδου τῆς ἐν Σαρδικῇ κανόνες εἴκοσι εἷς[8])· συνόδου τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνες ἑκατὸν τριάκοντα ὀκτώ· συνόδου Κωνσταντινουπόλεως[9]) κανόνες τρεῖς· συνόδου τῆς ἕκτης[10]) ἑκατὸν δύο· συνόδου τῆς ἑβδόμης κανόνες εἴκοσι δύο· συνόδου Κωνσταντινουπόλεως[11]) κανόνες δέκα ἑπτα· Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἐκ τῆς πρὸς Βασιλίδα[12]) ἐπιστολῆς κανόνες τέσσαρες· Πέτρου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυρος ἐκ τοῦ περὶ μετανοίας λόγου κανόνες δεκατέσσαρες· τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸ Πάσχα κανὼν εἷς· Γρηγορίου ἐπισκόπου Νεοκαισαρείας καὶ θαυματούργου ἐπιστολὴ κανονική· Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας ἐκ τῶν πρὸς Ἀμφιλόχιον κανονικῶν τριῶν ἐπιστολῶν κανόνες ὀγδοήκοντα τέσσαρες· εἰσὶ δὲ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐπιστολαὶ κανονικαὶ διάφοροι πρὸς τὸν αὐτὸν Ἀμφιλόχιον· Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης ἐκ τῆς πρὸς Λιτώϊον ἐπίσκοπον Μελιτήνης[13]) κανονικῆς ἐπιστολῆς κανόνες ὀκτώ· Τιμοθεοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας τοῦ Παλαιοῦ[14]) κανόνες δέκα ἕξ· Θεοφίλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας κανόνες δέκα· Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς κανόνες τρεῖς· τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς τοὺς κατὰ Λιβύην καὶ Πεντάπολιν ἐπισκόπους ἐπιστολῆς κανόνες[15]) τέσσαρες· Γενναδίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως[16]) καὶ τῆς σὺν αὐτῷ ἁγίας συνόδου ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ πρὸς ἅπαντας τοὺς ὁσιωτάτους μητροπολίτας· τοιαύτη οὖν ἐστὶν ἡ τῶν κανόνων ἔκθεσις· εἶτα δὲ γεγράφαται οἱ τίτλοι τοῦ κανονικοῦ συντάγματος καὶ τῶν ἁρμοζόντων ἑκάστῳ τίτλῳ κεφαλαίων· ἕκαστος γὰρ τῶν τίτλων ὡρισμένα ἔχει κεφάλαια, οἷον ὡς τύπῳ εἰπεῖν, ὁ π ρ ῶ τ ο ς τ ί τ λ ο ς τὸ π ε ρ ὶ θ ε ο λ ο γ ί α ς κ α ὶ ὀ ρ θ ο δ ό ξ ο υ π ί σ τ ε ω ς[17]), τὸ π ο ί ο υ ς δ ε ῖ κ α ν ό ν α ς κ ρ α τ ε ῖ ν[18]). ὁ δ ε ύ τ ε ρ ο ς τὸ π ε ρ ὶ κ α θ ι ε ρ ώ σ ε ω ς[19]), τὸ π ε ρ ὶ ἀ ν α θ η μ ά τ ω ν[20]), τὸ π ε ρ ὶ τ ῆ ς ἁ γ ί α ς ἀ ν α φ ο ρ ᾶ ς κ α ὶ κ ο ι ν ω ν ί α ς[21]), καὶ ἐφεξῆς οὕτως. εἰσὶ δὲ οἱ σύμπαντες τίτλοι δεκατέσσαρες· εἶτα μετὰ τὴν τῶν τίτλων ἔκθεσιν καὶ τῶν ἐν ἑκάστῳ κεφαλαίῳ ἀπαρίθμησιν[22]) ἐκτίθεται αὖθις ὁ τὸ βιβλίον συντεταχὼς ἓν ἕκαστον κοινωνικὸν κεφάλαιον, ἀπὸ τοῦ πρώτου κεφαλαίου[23]) τοῦ πρώτου τίτλου ἀρξάμενος, καὶ οἷς εὗρε συνηγοροῦντας κανόνας τῶν ἀπηριθμημένων συνόδων καὶ ἐπιστολῶν κανονικῶν τῶν θεοφ[24]) πατέρων τῷ προτιθεμένῳ κεφαλαίῳ[25]) εἰς ταὐτὸ πάντας συνήθροισεν, οἷον π ρ ῶ τ ο ν ἦν[26]) κ ε φ ά λ α ι ο ν[27]) τ ο ῦ π ρ ώ τ ο υ τ ί τ λ ο υ τὸ π ε ρ ὶ θ ε ο λ ο γ ί α ς κ α ὶ ὀ ρ θ ο δ ό ξ ο υ π ί σ τ ε ω ς· περὶ γοῦν θεολογίας καὶ οἱ τῶν ἀποστόλων δύο κανόνες ὅ τε τεσσαρακοστὸς ἔνατος καὶ ὁ πεντηκοστὸς καὶ ὁ πρῶτος καὶ πέμπτος τῆς συνόδου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ ἕβδομος τῆς συνόδου Ἐφέσου καὶ ὁ ἕβδομος τῆς συνόδου Καρθαγένης σαφῶς καὶ διαρρήδην διαλαμβάνουσι· τέθεινται γὰρ οἱ τοιοῦτοι κανόνες[28]) ἐν τῷ ζητουμένῳ κεφαλαίῳ οὐ καταλογάδην[29]), ἀλλ' ἢ μόνον, ὥσπερ εἰρήκαμεν, κατ' ἀριθμόν, ἵν' εἰ βούλοιτο τῆς[30]) ὑπὲρ τοῦ προτεινομένου κεφαλαίου[31]) δυσχυρίζεσθαι, οἷον, ὅτι δεῖ κρατεῖν τὸ ἄγραφον ἐκκλησιαστικὸν ἔθος ὡς νόμον, ἐπειδὴ περὶ τούτου καὶ ὁ ὀγδοηκοστὸς δεύτερος κανὼν τῆς συγκροτηθείσης συνόδου ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ πα διείληφε καὶ τὸ εἰκοστὸν ἕβδομον καὶ τὸ εἰκοστὸν ἔνατον κεφάλαιον τῆς πρὸς Ἀμφιλόχιον ἐπιστολῆς περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τοῦ μεγάλου Βασιλείου διακριβοῦσιν, ἔχοι ἐντεῦθεν εἰς τὰς δηλουμένας συνόδους ἀναπέμπεσθαι καὶ τὰ διατετυπωμένα κεφάλαια περὶ τοῦ προτεινομένου ζητεῖν κἀντεῦθεν τῷ προτεινομένῳ συνηγο... | [32]) ἐπεὶ δὲ ἐνιαχοῦ τῶν ὑποθέσεων καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος ῥοπήν τινα τῷ ζητήσαντι δίδωσιν καὶ..... κ ἐχρῆν τῶν κεφαλαίων ὁ τὸ βιβλίον πεποιημένος συντέταχεν· ἐν γὰρ τῷ προστεθέντι κεφαλαίῳ τωπ......ρα τοῦ πολιτικοῦ νόμου συντέλειαν ὁ γεγραφὼς εὗρεν. τὸ γὰρ ἔθος φησὶν ὁ παρὼν νόμος ὡς εἰ...... εἰ ὅτε ἐν δικαστηρίῳ ἡ συνήθεια βεβαιωθῇ καὶ ὅτε μὴ ἐγγράφῳ νόμῳ ἐναιτι ...... νομοκανο βιβλίον ὠνόμασται, ὅτι ἐν ταὐτῷ νομ τὸ πολιτικὸν καὶ κανονι...... αξς. ἐν δὲ τῷ τέλει τοῦ βιβλίου καὶ διάφο-

---

6) Codex Γάγγρα.
7) Leg. κ'.
8) Codex εἰκοσιείς.
9) Codex Κνσταντινου πλ.
10) Cod. ἐκ τ. ς
11) Cod. κῶν πο'. τν. λ
12) Cod. Βασιλίδ`. ς
13) Cod. Μελιτην.
14) Cod. Πα. λ'
15) Pro κανόνες Codex κ αἵ habet.
16) Cod. κων πο. τν λ
17) Significatur Photii nomocanon tit. 1. cap. 1. ed. Iustelli tom. II. p. 815.
18) Vide l. c. tit. 1. cap. 2. tom. II. p. 816.
19) Vide l. c. tit. 2. cap. 1. tom. II. p. 862.
20) Vide l. c. tit. 2. cap. 2. tom. II. p. 891.
21) Vide l. c. tit. 3. tom. II. pag. 897.
22) Cod. πξίθμησιν.
23) Cod. πρω κ ΄τ ευ
24) Sic Codex. Legendum fortasse θεοφόρων vel θεοφιλεστάτων.
25) Cod. κεφ. αλ
26) Cod. ἧν.
27) Cod. κε.
28) Cod. κανο. ν
29) Cod. κατὰ λογάδην.
30) Cod. κε ΄ε.
31) Leg. τις.
32) Incipit fol. 32. A. Haec, quae h. l. adnotata est, lacuna, ut et sequentes, inde exortae sunt, quod initio pagina situ corrupta esse cernitur. Leg. συνηγορεῖν.

ροι διατάξεις ἐκ τῶν μετὰ τὸν κώδικα θείων νεαρῶν
λ
......[33]) γ *Ἰουστινιανοῦ ἐκτέθειται συνᾴδουσαι τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς κανόσιν. ἡ σύνταξις δὲ καὶ ...... προειρημένον γέγονε τύπον καὶ προείληπται μὲν τὰ κεφάλαια ἑκάστης τῆς νεαρᾶς*[34])· *εἶτα δὴ αὐταὶ αἱ νεαραὶ...... οθεσίαι*[35]) *περὶ ἑκάστου τῶν κεφαλαίων κατὰ τάξιν διήρηνται. τοιοῦτος δή σοι...... οὕτω δὴ παρ᾽ ἡμῶν διηκρίβωται.* De Photii Nomocanone illud scitu non est iniucundum, quod, quae apud Instellium habetur canonum ad numeros allegatio, haec eadem in illo, quod Anonymus descripsit, Nomocanonis exemplari fuisse reperitur. Itaque cum in libris manu exaratis hic Photii liber sit ubi integra canonum ibi relatorum verba habeat, non dubitandum esse censeo, quin illa, quae solam canonum habet allegationem, verba non item, Nomocanonis forma posteriorum temporum scriptoris manum referre videatur.

P. LXIV. lin. 26. Pro *abieruut* lege *abierunt.*

P. LXIV. not. 6. lin. 2. lege *Rechtswissenschaft.*

P. 3. col. 2. lin. 2. Pro *legem* Nieb. *lege* habet. — Lin. 3. Pro *dm* Nieb. habet *dominum.* — Ibidem. Pro *saeculum* Nieb. *seculum* habet.

P. 4. not. 3. delenda est.

P. 5. not. 52. Pro *Codex* legendum est *Vulgo.*

P. 7. col. B. lin. 1. Pro *indicatum* lege *iudicatum.*

P. 7. col. B. lin. 22. Pro *habet* leg. *abet*, ut est in Cod.

P. 7. col. B. lin. 22. Nieb. *quae* pro *quae* habet. — Idem *ordinate* pro *ordinatae.*

P. 7. col. B. lin. 33. Pro *a.* Niebuhrius *aug.* habet.

P. 7. col. B. lin. 37. Niebuhrius *Marcelle.*

P. 8. col. A. lin. 1. Pro *impr.* Niebuhrius *imp.*

P. 13. col. B. lin. 29. Recte *capitis.* Sic enim Summa Perusina declinat: *capitum, i*, reliqua, ut lex, quae in hoc titulo collocata est, satis ostendit. *Capitu* tamen legitur apud Haloandrum et L. 1. §. 8. C. I. 27. (de off. praef. praet. Afr.). Contra tamen hoc dicendi genus *κάπιτον* habetur in Iustin. edict. 13. cap. 3. *τὰς πεντήκοντα μὲν ἀννόνας καὶ τὰ πεντήκοντα κάπιτα.* Vide, quae Arntzenius ad Panegyr. tom. 2. p. 450. et Savigny in libro: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft* tom. VI. p. 341. notaverunt. Notae 67. et 68. delendae sunt.

P. 26. col. A. lin. 24. Pro *delictum* leg. *dilectum.*

P. 29. col. A. lin. 6. Pro *Cuuialis* leg. *Curialis.*

P. 31. not. 10. Pro *abeat* leg. *abent.*

P. 35. not. 65. Pro *21.* leg. *22.*

P. 42. col. B. lin. 35. Pro *aleae* Niebuhrius *alea* habet.

P. 42. col. B. lin. 36. Pro *Greg.* Niebuhrius *Grec.*

P. 47. not. 57. delenda est.

P. 63. not. 22. delenda est.

P. 85. col. A. lin. 11. Verba: *deest in nostris editionibus* delenda in eorumque locum haec substituenda sunt: *L. 10. C. ibid.*

P. 88. col. A. lin. 27. Ad legem 17. haec apponenda sunt: *[c. 17. C. ibid.]*

P. 91. inscr. lin. 1. Pro. *V.* leg. *VI.*

P. 91. col. lin. 3. Pro *29.* leg. *28.*

P. 91. col. lin. 6. Pro *30.* leg. *29.*

P. 91. col. lin. 11. Pro *31.* leg. *30.*

P. 91. col. lin. 18. Pro *32.* leg. *31.*

P. 104. col. A. lin. 45. Pro *Lex 17.* Niebuhrius *Lex XVIII.* habet.

P. 104. col. B. lin. 1. Pro *Lex 18.* Niebuhrius *Lex XIX.* habet. — Pro *Iustinianus* Niebuhrius *Iustin.* habet.

P. 104. col. A. lin. 26. Pro *hec* Niebuhrius *haec* habet.

P. 104. col. A. lin. 28. Pro *fratres* Niebuhrius *fratribus* habet.

P. 104. col. A. lin. 32. Pro *Dioclit.* Niebuhrius *Diocletianus* habet. — Pro *Max.* Niebuhrius *Maximianus* habet. – Pro *c.* Niebuhrius *cc.* habet.

P. 116. col. A. lin. 15. puncta hoc loco posita notaque 65. delenda sunt.

P. 129. col. B. lin. 46. Pro *c. 12.* leg. *c. 13.*

P. 143. col. B. lin. 12. Verba *[c. 2. C. ibid.]* ad lin. 18., hoc est, const. 2. C. 8. 51. (de infantibus exp.) revocanda sunt.

P. 145. lin. 11. *α'.* delendum est.

P. 145. lin. 14. Enotabo hoc loco varietatem lectionis, quam *Koehlerus* interpretationum et emendationum lib. I. cap. 9. p. 84. ex Codice Meermanniano, qui collectionem XXV. capitulorum complectitur, cum Iustiniani Codice a *Lud. Charonda* edito enotavit. Lin. 17. Pro *συνέγραψε* Meerm. *συνέγραψαν.* — P. 146. lin. 7. Pro *εὐσεβοῦς* Meerm. *εὐλαβοῦς* habet. — Ibid. lin. 10. Pro *ἐμπίπρασθαι* Meerm. *ἐμπιπρᾶσθαι* habet. — Lin. 12. Pro *τοιαῦτα* Meerm. *τὰ τοιαῦτα.* — Lin. 17. Subscriptio haec est: D. XIV. K. *MARI.* CP. ZENONE ET POSTVMIANO COSS.

P. 145. lin. 19. Enotabo hoc quoque loco varietatem lectionis, quam Koehlerus l. l. lib. I. cap. 9. p. 85. ex Codice Meermanniano adnotavit. Inscriptio, quae ita incipit: *Ἰουστινιανοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως,* in Meerm. habetur. — Lin. 32. Pro *πολλὴν ἀδηλίαν* Meerm. *πολλὴν δειλίαν.* — Ibidem lin. 41. Pro *ἢ καὶ ληγάτον ἢ φιδικόμισσον* Meerm. *εἰ καὶ ληγάτον* et, spatio dimidii versus vacuo relicto, *ἡ Fideicommisson.* — P. 147. lin. 3. Pro *ἀποτροφὴν* Meerm. habet *ἀποστροφήν.* — Lin. 7. Verba *περὶ λόγους καὶ νόμους* Meerm. ita transponit: *περὶ νόμους καὶ λόγους.* — Lin. 16. Pro *εἰ δὲ μηδὲ* Meerm. habet *εἰ δὲ μὴ δέ.* — Lin. 25. Pro *παρασκευάσαι* Meerm. *παρασκευᾶσαι* habet — Lin. 31. Pro *ἐκείνῳ* Meerm. *ἐκεῖνο* habet.

P. 145. not. 1. lin. 3. Pro *1336.* leg. *1326.* — Ibidem pro *Coislin. 1355.* lege *Paris. 1355.*

P. 147. lin. 37. Enotabimus hoc quoque loco varietatem codicis Meermanniani, a Koehlero l. c. lib. I. c. 9. p. 86. et seq. publici iuris factam. Inscriptio eadem est, quae in collectione XXV. capi-

33) Designatur collectio LXXXVII. capitulorum, Photii Nomocanoni quasi cuiusdam appendicis loco adiecta. Suppl. *τοῦ τῆς θείας λήξεως κ. τ. ἑ.* Vide Proleg. cap. III. p. XLIV.

34) Designatur index, qui in codicibus manu exaratis collectioni LXXXVII capitulorum praeponi solitus est.

35) Leg. *νομοθεσίαι.*

tulorum. — Lin. 38. Pro *μοναχὸν* Meerm. *μοναχον*. — P. 148. lin. 5. Pro *ὑπεξαιρουμένων* Meerm. *ὑφεξαιρουμένων*. — Ibid. lin. 8. Pro *ἀποκρίσεις* Meerm. *ἀποκρύσεις*. — Lin. 10. Pro *συμβουλαῖς τισὶ* Meerm. *συμβουλαῖς τισι*. — Lin. 12. Pro *δήμου* Meerm. *δήλου* habet.

P. 148. lin. 16. Hoc quoque loco varietatem Codicis Meermanniani secundum Koehlerum l. c. lib. I. cap. 9. p. 48. designabimus. Lin. 17. Pro *δοθῆναι* Meerm. *δοθεῖναι*. Reliqua pars inscriptionis cum collectione XXV. capitulorum consentit. — Lin. 22. *ποιούμενοι* et Meerm. a prima manu, secunda correxit *ποιούμενος*. — P. 148. lin. 8. Verba *ἐστὶ τὸν* in Meerm. linea subducta notata sunt, et in margine adscripta vitiosa lectio *εἰσὶν τῶν*. — Lin. 29. Pro *ἔσχον* Meerm. *ἔχων*. — Lin. 32. Pro *περιντλεύσεται* leg. *περιελεύσεται*. — Lin. 48. Pro *εὐδαίμονος ταύτης* Meerm. *εὐδαιμονεστάτης*. — Lin. 20. Verba *τοῦ τὰ* in Meerm. linea subducta notata sunt, et ad marginem adiectum: *ταῦτα*. — Lin. 22. Pro *κατὰ διαθήκας* Meerm. *κατὰ διαθήκας*. — Lin. 26. Vox *εἰρημένοις* in Meerm. deest. — Lin. 33. Pro *πτωχοτρόφῳ* Meerm. *ψυχοτρόφῳ*, idque linea subducta notatum et in margine additum *πτωχοτρόφῳ*. — Lin. 38. Inter *ἀλλ'* et *εἰς* Meerm. in margine inserit *ἴσως*. — Lin. 40. Pro *τίς* Meerm. *τὶς*, sed ante *τὶς* in margine inserto *τὸν* et linea in contextu voculae *τὸν* subiecta, qua delere eam videtur voluisse librarius. Hinc Koehlerus l. c. p. 90. efficit: *τὸν γὰρ τὶς τὴν τοιαύτην ἔχοντα φροντίδα*. — Lin. 41. Pro *περιγίνεται* Meerm. *προγίνεται*. — P. 151. lin. 5. Pro *πάσῃ* Meerm. *πάθῃ*. Lin. 24. Vox *ὁ* in Meerm. deest. — Ibidem. Pro *παρέχων τὶ* Meerm. *παρασχὼν τι*. — Lin. 25. Vox *τῷ* in Meerm. deest. — Ibid. Pro *αὐτῷ* Meerm. *αὐτῷ*. — Lin. 52. Vox *ὄφελον* deest in Meerm.

P. 168. lin. 37. Pro *κυβρνόντων* lege *κυβευόντων*.

P. 175. lin. 25. Hoc loco dabimus varietatem lectionis, quae apud *Alemannum* habetur (vide Prol. cap. II. p. XXXVIII.). Verba *Ἰουστινιανοῦ τόμος* usque ad *κατιέναι* desunt apud Alem. — Lin. 28. Pro *ὁ αὐτὸς βασιλεὺς* Alem. *βασιλεὺς Ἰουστιανὸς* habet. — Ibid. Pro *πανταχοῦ* Alem. *ἀπανταχοῦ*. — Lin. 30. Pro *ἐποιησάμεθα* Alem. *ἐποιήσαμεν*. — Pro *ὀρχήστραν* Alem. *εἰς ὀρχήστραν* habet. — Lin. 31. Pro *τούς τε* Alem. *τούς*. — Lin. 32. Pro *τοῦ χρυσίου* Alem. *τούτου χρυσίου*. — Lin. 33. Pro *γένοιτο* Alem. *γένηται*. — Lin. 35. Pro *ἐπαρχιῶν* Alem. *τῶν ἐπαρχιῶν*. — Lin. 42. Pro *κωλύεσθαι* Alem. habet *κωλύοντας*. — Lin. 47. Pro *πάσχουσαν* Alem. habet *παρασχοῦσαν*. — P. 176. lin. 13. Pro *τὴν εἰρημένην οὖν* Alem. *τὴν μὲν εἰρημένην*. — Ibid. Pro *πέμπτῳ* Alem. *ἑτέρῳ*. Error ortus videtur esse ex nota *ε'τῳ*, qua *πέμπτῳ* designatur. — Lin. 24. Pro *παραβαίητε* Al. *παραβαίοιτε*. — Lin. 25. et 26. Subscriptio apud Alemannum haec est: D. K. NON. CP. DN. IUSTIN. PP. A. IV. et Paulino COSS.

P. 203. not. Pro *ἀδιαρίστους* leg. *ἀδιορίστους*.

P. 204. lin. 42. Quod scholium Basilicorum, quod apud Fabrotum tom. III. p. 60. habetur, cui quidem *Ἥρωος* nomen praefixum est, corruptum esse censui, de hoc fratrem habeo adsentientem. Sed quam ego huic loco medicinam adhibere volueram, alia idem permutat. Vocem *ἥρωος* ex male intellecta nota, qua *ἐρώτησις* designatur, prodiisse censet, quae coniectura his, quae sequuntur: *καὶ πῶς εἴρηται* — ; et *μάθε τοίνυν πρὸ πάντων*, non mediocriter confirmatur. Vide Basilica ed Heimbach tom. II. p. 488. not. z.

P. 208. not. 12. Pro *1357*. leg. *1355*., qui error est ubi redeat.

P. 209. not. 49. Pro *Voëllus* leg. *Iustellus*.

P. 211. not. 46. Ante *εἰσίῃ* haec exciderunt: *Sic emendavi ex Nov. 5. c. 4.*

P. 247. not. 12. Pro *Idem* legendum *Par*.

INDEX RERUM

quae in Prolegomenis, Notis, Addendis habentur.

(Numeri Latini Prolegomena designant, Arabici reliqua.)

D.

E.

F.

G.

H.

I.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

R.

S.

T.

U.

V.

W.

Y.

Z.

LIPSIAE, TYPIS EXCUDIT FRIDERICUS NIES.